
STEPH
MEDIC
OPERA

IOANNIS STEPHANI MEDICI ATQVE PHILOSOPHI OPERA OMNIA.

IOANNIS
STEPHANI
MEDICI,
ATQVE PHILOSOPHI
OPERA OMNIA.

IOANNIS STEPHANI MEDICI, ATQVE PHILOSOPHI CLARISSIMI

Ciuis Veneti, Patritijque Cenetensis

OPERA VNIVERSA,

Cùm Medicinæ, ac Philosophiæ, tùm Cultioris literaturæ studiosis apprimè vtilia:

SVPREMA MANV RECOGNITA.

Ad Illustrissimum Virum

D. PETRVM FOSCARENVM.

VENETIIS, *Apud Iuntas.* M. DC. LIII.

SVPERIORVM PERMISSV, ET PRIVILEGIO.

ELENCHVS LIBRORVM.

Nempe

Ommentarius in libellum Hipp. de lege, in quo cùm ad Medicinam, tùm ad reliquas disciplinas adipiſcendas præclara traduntur præcepta, multaq; diluuntur problemata ſcitu digniſſima accuratiſſima manu exarata.

Commentarius in lib. Hipp. de Structura Hominis, in quo tùm principia, tùm paſſiones humani corporis dilucidè declarantur, quin plurimæ quæſtiones Phyſiologicæ reſoluuntur non ſine phyſicis condimentis; Accedit deniq; viuendi norma, quam ſingulis anni quadris obſeruandam Hipp. præſcribit, cuius vnuſquiſq; ſtudioſiſſimus eſſe debet, qui ſanitati ſuæ conſultum vult.

Commentarius in lib. Hipp. de Virginum morbis, in quo Mauritius Cordatus paſſim carpitur, multæ phyſicæ difficultates in medium allatæ diluuntur, multaq; curioſa interſeruntur ſeſamo, atq; papauere reſperſa, deniq; quì Virginum morbi curentur, recta docetur methodo.

Diagoge ad incolumitatem diu ſeruandam, quà tum producendæ vitæ, tum ſeruandæ ſanitatis methodus præſcribitur non tàm medicis, quàm phyſicis theorematis ſtabilita, in qua multæ difficultates diluuntur, non ſine curioſi animi iocunditate.

Commentarius in lib. Ariſt. de conſeruatione ſanitatis ad Alexandrum Magnum, in quo pulcherrima præcepta continentur ex Medico deprompta penu, quæ Hipp. doctrinam penitus ſapiunt, & qua ratione vnuſquiſq; ſoſpitem vitam degere diſcupiens agere debeat, dum cubitu ſurgit vſque ad veſperas, miro ordine docet.

Paraphraſis in nouem Fen. lib iij. Auicennę in quibus vniuerſi cap. affectus cõtinentur, qui tam dilucidè declarantur, vt nihil deſiderari poſſit, quin ſingulis capitibus additæ ſunt definitiones ex præclariſſimis quibuſq; Auctoribus promptæ, & innexæ etiam annotationes, prout occaſio tulerit. Quare qui caput ſartum tectum cupit, huc adeat.

Pyrine, ſiue de natura fęb. Dialogus, in quo tùm febris natura dilucidiſſimè declaratur, tùm differentiæ ex rei natura promptæ afferuntur, ſed potiſſimùm innumeræ diluuntur difficultates, quæ mentes legentium inuoluunt. Deniq; methodica curatio generatim inſtituitur.

Paraphraſis in primam Fen. lib. iiij. de Feb. Auic. in qua tam explicatè ſingula declarantur ſuppoſita etiam ratione, vt vnicuiq; quod in Auic. eſt ſalebroſum, fiat obuium, & explanatum.

Conſiliorum Medicorum Decem Decades, in quibus vniuerſi ferè affectus, qui humanam exercent naturam, tam præclara exponuntur methodo, tam lectis præſidijs curantur, vt nihil poſſit deſiderari: Accedat, eos non barbara, vt fieri conſueuit, ſed latina, purioreq; lingua explicari.

Cænologia, ſiue de Vertigine Dialogus, in quo Vertiginis natura philo-

ſophicis rationibus ſuffulta adſtruitur aduersùs vulgarem opinionem, quæ tam preſsè exprimitur,vt eliſa concidat.

De contagionis natura libellus,in quo expreſsè contagij natura declaratur,multaq; & probata præſidia apponuntur,quorum Auctor ſæpe periculum fecit. libellus ſanè aureus.

Symmixis,ſeu miſcellanea Phyſicarum, Iactricarumq; Quæſtionum,in qua varia,& recondita differuntur,& dilucidantur,non ſolùm Medicis,verùm etiam ſingulis, qui cultiore litteratura non indelectantur apprimè vtilia.

Coſmetice,qua ſingulis fœditatibus,& næuis,qui faciem maculant,probata apponuntur remedia ex præcipuis Authoribus deſumpta.

Hippocratica Theologia,qua Hipp.in Deum pietas explanatur,& quãtum eius doctrina chriſtianis congruat dogmatibus palam fit. Opus planè Metaphyſicum vndecim capitibus contentum, quibus abditiſſima quæq; in medium feruntur non vulgari,ſed ſingulari modo explanata. Huc accedunt duæ quæſtiunculæ. Quòd vna ſit vera Religio nempe Chriſtiana Catholica aduersùs Themiſtium. Altera de corporum Reſurrectione.

Eudæmon, ſeu de humanæ mentis immortalitate Dialogus, in quo intellectus noſtri tam ſolidis rationibus immortalitas aſtruitur, vt fatuus ſit, qui aliter ſentiat, quin Ariſt.in eam ſententiam planè inducitur, & litteræ ad Alex. ea de re ſcriptæ à Philoſopho deteguntur,vt poſthac nulli ſit dubitandum,quin eam concoxerit ſententiam Ariſtoteles.

Libri tres Carminum, in quorum primo Tobiæ vita graphicè exprimitur; in ſecundo Contagis natura,& cautio explicatur. In tertio varia continentur ad medicam etiam facultatem attinentia æſtuante pacta iuuenta nouiſſimè in lucem edita.

ILLV-

ILLVSTRISSIMO
PETRO FOSCARENO
VIRO OMNIVM
Scientiarum genere cumulatiſsimo, Mecœnati ſuo optimè merito.
Ioannes Stephanus S.P.D.

Apienter Pindarus, ſi quid aliud, virtutem Heroum Matrem appellauit, hæc enim ſola Homines ad gloriam euehit, ſola immortales reddit, propterea moralis Philoſophiæ princeps Seneca, Hoc mihi maximè, *inquit,* Philoſophia pollicetur, vt me Deo parem efficiat. *Quò ſpectauit & Athanagoras dicens.* Si rite philoſopheris, euades in alterum Deum. *Sola ſiquidem ſapientia eſt, qua Deo, qui ſua, ſummaq; eſt intelligentia, comparamur. Hinc & Hippocrates.* Medicus Philoſophus ſimilis eſt Deo. *Sed pauci (proh dolor) pauci ad hanc gloriam adſpirant, pauci inſudant, ſed potiùs cumulandis opibus operam ſedulò nauant, Catonianum illud apophtegma ignorantes.*

Diuitiæ multis, animi Sapientia paucis.

Propter diuitias, *inquit Seneca,* neminem laudato, verùm maximè propter virtutem, *quæ ſola in ſua poteſtate eſt, ait Cicerò, reliqua ſubiecta ſunt fortunæ dominio. Hinc Boetius.*

Has ✠ ſaltem nullus potuit peruincere terror, Musas.
Ne noſtrum comites proſequerentur iter.

Hac de cauſſa factum eſt, vt vnuſquiſq; natura ſcire deſideret, quòd ſcientia hominem perficiat, & ſuper cæteros efferat, propterea ab Ariſt. proditum fuit, intellectu vigentes natura eſſe reliquorum dominos. Quòd ſi quis Generis nobilitati ſapientiam adiungat, ſi vtraque laude inter ſuos emineat, quis dubitet, eum dum in viuis agit, omni honore colendum, dum deceſſerit e viuis, ſtatua decorandum? Tu verò Illuſtriſſime Petre is es, qui Generis ſplendori ſapientiæ decus adiungis, qui vtraque laude præfulges. Vt verò mittam Generis nobilitatem vtpote ſatis teſtatam (nemo enim eſt, qui non norit innumeram Senatorum ſeriem, quorum omnium vnus inſtar eſt, nempe Petrus Auus tuus, qui orando totam Remp. regebat, qui tot legationibus defunctus ad Turcarum Imperatorem, ad Summum Pontificem,

cem, tampræclara nobis opera reliquit, cuius vestigia adamussim sequebatur amplissimus Senator Pater tuus, qui mira cum laude tot magistratus obijt, quem vtinam nobis fata intempestiuè non sustulissent) quod tuum est Illustrissime, & clementissime Domine præcipuè attingam.

Nam genus, & Proauos, & quæ non fecimus ipsi
Vix ea nostra voco.

Tu ab ineunte ætate indolem prætetulisti, quam doctrina, moribus generosis, loco studijs apto, tempestiua institutione, industria, tempore denique perfecisti, vt non sit mirum, si in eum virum euaseris, quem omnes præ virtute admirantur, obseruant, obsequuntur, & in hoc certè maiorum tuorum gloriam æmularis, qua ad Cœlum sibi viam muniuerunt. Sed hoc potissimùm sęculo Excellentissimus Senator Hieronymus Foscarenus Patruus tuus floret, cuius affabilitas, & Sapientia admirabilis est, propterea Sapientis officio præclarè fungitur maiora quotidie adepturus, nam, vt docet Phil. sapientis est ordinare, & imperare cum sapientia, & potentia in idem tendant, vt ait Plato; Et sanè Corcyræ Supremi Prouisoris in hac temporum calamitate tam egregiè munus sustinuit, vt omnium cùm amorem, tùm admirationem conciliarit, quàm verò prudenter publicam rem tractarit, nemo est, qui nesciat. Verùm quid dicam de Illustrissimo, atq; Excellentissimo Senatore D. Ioanne Foscareno Patruo tuo, qui in bello aduersùs Turcas tam strenuè se gessit, tam de Republ. benè meritus est, quàm quiuis alius? cuius mores, & clementiam omnes suspiciunt, propterea in nouos magistratus tanto cum applausu eligitur. Verùm quid quæris? me verba deficiant, si velim singula recensere. Ad te redeo Illustrissime Vir, qui Mineruam noscens à Poetis armis instructam effingi (scientiarum enim habitus concertationibus comparantur) elegantissimam instituisti Academiam, in qua præclarissimorum Virorum ingenia exercentur, in qua Pallas mirandum in modum excolitur, cui non modò praees multa dispendia præstans, verùm multò magis disserendo, & orando Chorum exornas, & venerabili decoras aspectu

Non secus, ac Musis præstat præcentor Apollo.

Hi sunt porrò gradus, qui non modò ad summas dignitates, verùm ad Cœlum euehunt. Quum igitur nouerim, te magis scientiarum, quàm opum desiderio teneri, hunc librum inscribere, & nuncupare libitum est, in quo Variarum rerum momenta continentur, vt animus tuus, veluti oculus in Viridario, florum varietate capiatur. Accedat, labores meos tibi potissimùm deberi, non tam quòd me, meaque humanissimè semper tutatus sis, & promoueris, sed eo maximè nomine, quòd non sit cuiusq; lucubrationes meas iudicare, sed tui præsertim singularis ingenij. Suscipe igitur Clementissime Domine hocce qualecumq; deuotionis monumentum, & perpetuæ obseruantiæ meæ mnemosynon, & me in ære tuo habere ne dedigneris. Vale. Idibus Februarij M. DC. LIII.

BENE-

BENEVOLO, ET SYNCERO LECTORI TYPOGRAPHVS.

ECce tibi, Candide Lector, Ioannis-Stephani Viri Clarissimi, & integerrimi opera omnia de integro impressa, quæ olim tamquam scopæ dissolutæ circumferebantur. In lucem prodeunt cultiore, & nitidiore specie compta, non vt seueris, & vultuosis Catonibus, & amusis probentur, sed vt vni, aut alteri Roscio arrideant, qui æquo animo immensos labores iuuandi studio susceptos admittet, atque laudabit, neque doctrinam ex intimo Philosophiæ, & Medicinæ penu promptam despectui habebit, quom maximè Veterum sententiam sapiat. Non ille arido, & barbaro, sed eleganti, & erudito styli modo lucubrationes suas edidit, vt Fernelium, & Riolanum prorsus æmulari videatur. Et sanè non iniuria ligneos Philosophos Hermolaus appellabat, qui doctrinæ succum eloquentia non condiunt. Huc accedunt decem Consiliorum Medicorum Decades, quæ fideli, & accurata methodo conscripta sunt, in quibus non tam remediorum copia, quàm singularis doctrina elucescit. Postremùm adiecta sunt carmina, quæ florente iuuenta non ea mente pepigit, vt inuulgarentur, sed vt genio satis suo faceret. In hoc autem imitari voluit Fracastorium Veronensem, qui Medicis, ac Philosophicis contemplationibus iocundiores Musas connexuit, veluti totius operis condimentum. Et quemadmodum ille Isacidem Iosephum, ita Auctor noster Nephtalium Tobiam cecinit, vt ille Syphilidem, ita hic pestiferæ contagis Prophylacticen, denique vt ille Medicos, vt vocat Aristoteles, charientas, carmine prosequi, & exornare conatus est, sic iste carminum inscriptione Discipulis, & charioribus amicis meritum remetiri contendit, quibus non modò lepor, & venus, sed sua quoque subest vtilitas. Agnosce igitur, Lector integerrime, labores non fastus, non inanis gloriæ, sed tui iuuandi caussa susceptos: Applaude, & benè vale.

IOAN-

IOANNI STEPHANO
Philosophorum, & Medicorum Apici
Bernardus Colle S.P.D.

Omo homini Deus, est paroemia ab antiquis admodum celebrata. Hinc Plinius inquit, Deus est mortali iuuare mortalem, & hæc ad æternam gloriam via. Hac cælesti passu vadis Io. Stephane. Hic est vetustissimus referendi benemerentibus gratiam mos, vt tales numinibus adscribant. Hinc Ouidius

Conueniens homini est hominem seruare voluptas,
Et melius nulla quæritur arte fauor.

Et sanè qui mediocri beneficio iuuat, fit amicus, verum qui arte sua, singulariq; cura, atq; industria vitam iam fugientem retinet, ac restituit, id quod vtique facit Medicus, quid aliud est, quam Homini Deus? Nec sine ratione quidem inter maximos quondam habitus medicos Herophilus fertur dixisse medicamenta diuinum munus (seu potius opinor Deorum manus) esse: prorsus enim quod tactus diuinus efficere potest, id præstant medicamenta vsu, experientiaq; probata. Immo Philo quidam Medicus pharmaca quædam summæ efficaciæ, quæ ipsemet concinnare solitus erat θεων χειρας appellabat, quòd non aliter ad sanitatem conferrent, quasi Dij ipsi manus suas ad curationem apposuissent: referente Pierio nostro in columba. Quinimmo idem asseruit in epistola ad Manardum Medici non modo cor, verum etiam manus ipsas eruditas esse oportere. Frustra enim esse disciplinam, & scientiam, nisi eam manus opere facto comprobaret. Magnum enim vt inquit Scribonius Largus, & supra hominis naturam duximus posse aliquem tueri, & recuperare suam, & vniuscuiusque bonam valetudinem. Quapropter Dijs, ait Plinius, inuentores suos assignauit, & cœlo dicauit Medicina. Nos verius Deo omnipotenti, & soli omnium authori, & conditori adscribimus, à quo omne donum optimum, perfectissimumq; velut patre luminum, & omnis gratiæ largissimo datore dimanauit. Sed suscepit vita hominum, & maiorum consuetudo, & communis æstimatio, vt eos fama, & voluntate in cælum tollerent, à quibus multa & splendida in homines beneficia extitissent. Ex quo fluxit Prouerbium, Homo homini Deus. Quod vel nunquam vel certe in Te locum habet maxime accõmodatum. Cum enim aliquando eò res erat deducta, vt ne ipsa quidem salus posset auxiliari; ibi tu ægris veluti præsens quoddam numen extitisti, & mira celeritate morbis depulsis in pristinum restituisti ipsos nec sperantes, neq; expectantes; nec satis est tibi quotidie malè valentibus medicinam facere, & seruare in inclita Venetiarum Vrbe, sed vis etiam externis vbiq; gentium, vbi latina excolitur lingua consilijs iuuare. Promis namq; & doces præsidia, quæ recto vsu corporis vitia propulsarunt, & scribis dignissima cedro, quæ non sentient cariem, sed inter æternas materias extabunt. Inde non solum viuentes, sed etiam posteri maximum fructum capient. Medici inquit Hipp. fama multi, sed opere valdè pauci. In paucorum numero ò Stephane sedes, quibus *de meliore luto finxit præcordia Titan.* Multi quidem Medici nostrorum temporum sunt, de quibus verè quis dixerit, multi thyrsigeri, pauci Bacchi, vel vt Varro de re rustica inquit, non omnes qui habent cytharam, sunt cytharædi: & quod lepide scripsit Seneca quendam personam malle, quam faciem: faciem vocat, vbi quis talis videtur qualis est, personam, cum præseferat aliquis quod non est, & ante ipsum Hippocrates huiusmodi Medicos assimilabat ijs, qui in tragædijs introducuntur, quemadmodum illi figuram quidem, & habitum, & personam quas referunt, gerunt, illi ipsi autem reuera non sunt, sic &c. Huc alludit Adagium, Asinus apud Cumanos, de quo Themistius in oratione, qui exuuium gerebat. Et illud, *plures thriobolos, paucos est cernere vates.* Necnon istud, multi qui boues stimulant, pauci aratores: nam multi præseferunt, quod non sunt. Quid dicendum de illis, qui pangloffia laborant? vnde eleganter Pindarus, vehementes garrulitate velut corui iusta clamant; verè Tibiæ Demadis, ex quibus si linguam detrahas, reliquum inutile erit. Hisce Menander sic respondet.

Garrulus ægroto Medicus si forte medetur,
Alter adest morbus, continuusq; dolor.

Vnde multi leuius esse ducunt ægrotare, quam Medicum perpeti impendio loquacem. Sunt enim quidam, quos nemo libenter adhibet conuiuio, qui nimium, & intempestiuiter Medici sint nihil habentes in ore, nisi paralyses apoplexias, epilepsias, totamque rationem Anatomiæ inter

pocula

pocula differunt,lautiſſimum etiam conuiuium vertentes in nauſeam. Tu quidem eloquio præſtas,non nugis languentes oneras,ſed molli Suada,validiſq; argumentis tibi homines obtemperantes reddis,vt quæ proponis auxilia,& iuſſa capeſſant. Pleriq; autem Medici eadem,quæ mali gubernatores in ſe admittunt,etenim illi cum in tranquillitate gubernantes delinquunt,non fiũt manifeſti;cum verò deprehenderit ipſos ventus magnus,& tempeſtas,palam iam ſunt conſpicui omnibus,quòd ignorãtia,& culpa erroris ſui nauim perdiderunt,inquit Hipp.lib.de Veteri Medicina. Tu autem velut prudens,& bonus gubernator celſa ſedens in puppi clauum tenes,nauim humanæ valetudinis gubernas,atq; ſicuti remigibus ille,ſic Chirurgis, Pharmacopolis, alyptis, palæſtritis,herbarijs,ophtalmicis,lithotomis,luxatorum repoſtoribus,odontagogis,& alijs medicinæ veluti Reginæ miniſtris imperas,officia partiris,penſa dictas,atq; aſſignas,& manu ſingula molientes animi diuinioris oculo dirigis, ac moderaris. Alios videas ſordido, & humili loco natos, animo autem planè ſeruili bonorum fortunæ inopes, & egenos, ſera iam & affecta ætate Medicinæ ludum ingreſſos; abblandientes lucri delitias(magna Artis ignominia)auidiùs captare, & quæſtui cuicumque cupidiùs inhiare nimio pecuniæ ſtudio illectos, & ſui, & ſuæ profeſſionis liberaliſſimę non parùm oblitos. In qua re admodum peccãt Paracelſiſtæ,genus hominum prauum & pernicioſum reliquo generi humano funeſtum, noui hæreſes in medicina, qui dilacerant ægrorum opes,& ſuo illo celeberrime ſtybio plura hominũ millia quotannis perimunt, quàm olim Annibal ad Cannas,aut ad Trebiam,Thraſymenũ lacum contrucidauit. Tu morbos acerrimè propugnas, non mediusfidius tam pecuniæ, aut gloriæ cupiditate, quàm ipſius artis ſcientia, & deſiderio permotus adiuuandi indigentes, non ignorans nos non ſolùm nobis eſſe natos,ſed patriæ, amiciſq;. Neque enim, vt Satyricus ait, *vendis animam lucro*, Sed cum Seneca affirmas, diuitias maximas eſſe, non deſiderare diuitias,cum ex oraculo, Is minimè egeat mortalis qui minimum cupit; & cum ſit [illegible]

[illegible] *Virtus illa quidem ſibimet pulcherrima Merces*.

Quis enim dubitet ex Cicerone in Paradoxis, quin in virtute diuitiæ poſitæ ſint? quoniam nulla poſſeſſio, nulla vis auri, aut argenti pluris, quàm virtus (addo ex Socrate & Sapientiam) æſtimanda eſt. Aliud eſt Medicorum genus, quod merito Gnathonicum poteſt appellari, aſſentatores ſcil. & ſerui, qui ſuauiter ægros ducunt ad Eliſios mellitis verbis necem parant indulgentiores, quám par ſit, ita quidem vt quidquid hi expetant, ipſi præſtent, damnantes; quod auerſantur. arrident ægrotanti dulcia, ſubſcribunt. Acida placent,probant: Vocat quis, veniendum eſt. Eijcit, abeundum. Reuocat,redeundum,poſcit, dandum. Minatur, extimeſcendum, Eſurit, iuſculum porrigendum. Sitit, poculum propinandum. Sudat, linteis detergendum: Micturit, matulam apponere oportet: Et alia faciunt, quæ dicere pudet. Ex huiuſmodi officijs vberrimum quæſtum aucupantur,quibus malè auguratur Vates.

Non habet euentus ſordida præda bonos.

O vilia mancipia, ò ſeruum pecus ſiccine tractatis artem liberalem, ac planè diuinam,quæ Imperatoribus imperat? Me iudice eſſent ablegandi *vltra Garamantas, & Indos*. Iſtis quadrat illud Adagium, Homo homini lupus, & iure Galenus in Methodo, & ad Poſthumum conqueritur, & vos pluribus conuitijs exagitat. Eſt *aliud genus hominum, qui eſſe ſe primos omnium rerum volunt, non ſunt tamen*, ait Comicus, quos diuites, & opulenti viri minimè ſapientes fouent,tutantur, geſtant in ſinu, ipſique adeo Hipp. Gal., aut Auic. anteponent rudes, & imperiti, rerum, & artium omnium ignari, ſed & qui bonam ſibi partem in eo iure arrogant Pharmacopolæ iſtos, & aleæ ſocios lucri forſan conſortes, & participes ſuo præconio commendant, & reliquis omnibus Muſarum alumnis, & Sapientiæ veris cultoribus præferendos pertinaciter contendunt, cum ſimiles, vt aiunt, habeant labra lactucas: nec ſane mirum, quia bonis illis, & peritis Aſclepiadis rectè monentibus parere valetudinis cauſa, veluti vitæ præfectis, aut imperatoribus coguntur. At his mediculis fucatis, ineptis, vagulis audacter imperant ad nutus Dominorum paratiſſimis, atq; obſequentiſſimis. Nonnulli verò, ſi virtute duce, comite fortuna curatio benè cedat,tunc tanquam milites glorioſi ſe iactant(cupiditas honoris,gradus,ambitionis prædura eſt, imperioſaq; Domina quam vehemens) ſimiles Menecrati illi Medico Syracuſano, qui Æliano teſte, nulla alia cum ægrotis mercede paciſci ſolebat, quàm vt huic ſe vitam debere profiterentur, & ſuum ſibi Iouem ſoſpitalem agnoſcerent, ſalutarent, & venerarentur, & ipſe tali ſe elogio prædicaret apud omnes Menecrates Iuppiter: cui haud illepidè Imperator reſalutans ὑγιαίνειν optauit, quaſi mente valere comprecatus. Iſtis D. Paulus Rom. 12. exprobrat. Quid habes, quod non acceperis? ſi autem accepiſti, Quid gloriaris, quaſi non acceperis? Quod tu ſis, ſcias, te eſſe Dei gratia. Ea dixit ad remouendam omnem à nobis ſuperbiam, aut arrogantiam, ad tollendum omnem perſonarum faſtum deprimendamq; audaciam. Quidam autem, vt ſe conſtituant, extra omnem ingenij aleam eminentes animæ rationalis immortalitatem

talitatem

talitatem negant, Dæmones non dari contra Euangelium affirmant, atq; ita in impium Atheismum incidunt. Gal. certè parum alioqui religiosè de Deo sentiens in exploranda humani corporis fabrica, vsq; adeò nihil temerè, aut fortuitò, sed singula prudenter, atq; artificiosè formata, atq; compacta animaduertens subinde subsistit, atq; hæret, diuinamq; Sapientiam, & prudentiam suspexit, admiratus est, atq; decantauit. Hipp. autem quàm multa fidei nostræ congruentia pronunciauit, Tu ò Stephane eleganter, & solidè ostendis in proprio tractatu. De animæ verò rationalis immortalitate disputationem olim edidisti, qua dubia penitus enodas, negantes exprobras, atq; confundis. Ecquis erit, qui istis Atheis suum corpus trucidandum exponat, animiq; domicilium diruendum, offerat? Si Deo non credunt, minus medicinæ. Nam vt ille ait.

Ni Deus adfuerit, viresq; infuderit herbis,
Quid rogo, Dictamnus, quid Panacæa iuuat?

Apage ista infanda scelera, istos perditos homines, monstra execranda, quibus conuenit inuersa paræmia. Homo homini lupus. Tu pietatem exerces, quæ Dei notio quædam existit, vt Trismegistus, ceu ter maximus Hermes definiebat, ex illa verò cognitione cultus demum consurgit, quem quidem ignorant planè omnes, qui veræ religionis sensum non habent, & iustitiæ solem non cernunt, sed vmbram potiùs inanem sectantur, quàm verum, & solidum corpus teneant. Quid enim ais, tam iustum ad æquitatem, tam pium ad honorem, tam necessarium ad salutem, quàm Deum cognoscere vt parentem, venerari vt Dominum, eiusq; legi, & præceptis obtemperare? Quinimò non solùm asseris Medicum oportere curationem adhibere, sed etiam cum Valesio Dominum deprecari, vt dirigat opera sua; nec alios imitaris, quibus neminem docere in auctoritatem Scientiæ est, ait Plinius, sed libenter Tyrones, & Alumnos instruis absq; ostentatione artis, & portentosa scientiæ venditatione, doctrinamq; communicas, quia bonum eò præstabilius, quò pluribus attribuitur. Quando autem fessus, vel in visendis ægrotis, vel in grauioribus studijs ad mansuetiores litteras animi gratia diuertis, carmina ita affabrè, pangis, quæ cũ Antiquis Vatibus sunt conferenda, & iure tibi cum Marone ea potes vendicare, cum canit.

Me verò primùm dulces ante omnia Musæ,
Quarum Sacra fero, ingenti perculsus amore
Accipiunt, Cæliq; vias, & sydera monstrant.

Bina igitur corona dignus es, prior est Ciuica, qua tot Ciuium vitam seruasti, & seruas cœlesti arte.

Namq; malis certa morbis ratione mederi,
Vix hominum credi posse videtur opus.
Sæpe ope præsenti fugientem sistere vitam
Diuinæ partem conditionis habet.

Et sanè tamquam Cœlo emissus aduenis, cum mœstum consolaris, læsum curas, ægrum sanas, morbo laterali afflictum liberas, doloribns fractum refocillas, iacentem erigis, debilem roboras fame, & inedia languentem pascis, & satias, sitientem potas, & sedas, moribundum, & grabato affixum vendicas, & à faucibus Erebi vocas in vitam. O singularem homini ab homine opem conferendam, sine qua genus hoc mortalium neutiquam subsistere queat, aut sanè non nisi in miseria perpetuò, atq; angore contabescat. Altera Corona est laurea non illa quidem doctoralis, sed Delphica, qua Poetarum tempora ornabantur imò aurea, si merita tua respiciantur, vt victoriæ signum, quam ex tempore retulisti ob scripta æternos mansura per annos, in quibus vtile dulci miscuisti plenus doctrinæ, & eruditionis, atq; ex eorumdem lectione vberrimum fructum percipient omnes litterati suspicientes diuinum ingenium, & eiusdem monimenta ære magis perennia: Quapropter. *Semper honos, nomenq; tuum, laudesq. manebunt.* Vale Patriæ, & Musarum grande decus. Dat. Venet. Idib. Feb. M. DC. LIII.

IN

In Lbirum de Lege Hipp.

Quisquis auet medicæ summum tetigisse cacumen
Artis,& optatqs obtinuisse modos,
Huc petat,Hippocratisq; sacram percurrere legem
Ne abnuat,& dignum laude IOANNIS opus.

In Lib. de Structura Hominis Hipp.

Nemo sapit,nisi qui studuit nouisse σεαυτὸν
Structuramq; sui corporis edidicit.
Ergo qui propero cursu pertingere metam
Discupit hæc STEPHANI dogmata clara legat.

In Librum Ioannis Stephani Medici de morbis Virginum.

Virginibus paria, atq; Rosis sunt fata, virenti
E caule assurgit,fragrat odore Rosa,
Purpureos panditque sinus,dum veris honores
Aurora enutrit candida rore leui;
Lenibus atq; auris obtundit spicula prima
Ictibus obliquis Solis adacta manu.
Ast idem subuectus equis cum dissipat vmbras,
Et toto rutilans æthere adurit humum,
Quæ prius innato fuerat spectabilis ostro,
Pallidulo languet tincta colore rosa,
Et sibi vix similis,quam despicit alma iuuentus,
Proxima ab exortu funera mœsta videt.
Haud aliter Virgo primeuæ gaudia vitæ
Integra si teneat sospes,& incolumis.
Illa genis roseis, roseis spectanda labellis
Vix pede tangit humum,plena lepore viget.
Risus & ex oculis hilaris scintillat, in vnda
Non secus ac radius prosiliente micat.
Vernat in ore iocus,demulcent aera voces,
Contracta in globulos mellea verba cadunt.
Blandior è pulchra facie diffunditur aura,
Frontis & in vico ludit Amor,Charites.
Ast si febrilis pueram iactauerit æstus,
Siue alio morbo sollicitata fiet,
Labra, genæ, roseo non sunt spectanda rubore,
Non agili carpit sedulitate viam.
Tetrica pallidulos telluri figit ocellos,
Liquitur in lacrimas, tœdia lenta gemit:
Lingua silet, veluti patiens incommoda Brumæ
Conticuit volucris, nullus in ore iocus.
Languescit vultus,formæ qui amisit honores,
Frontis & in scena mortis imago sedet.
Hæc damna,has clades monstrare, & tollere doctis
Est STEPHANO scriptis nunc opus, atq; labor.
Florida fœminei dicantur tempora sexus.
Hactenus indignis exogitata modis.
Gloria iam rosei labrique,genæque perennet,
Sit lepida, atque leuis compta puella diu.
Et veluti in nitida fulget Sol aureus vnda,
Illi itidem risu pupula læta micet:
Floridulo, atq; hilari vernet sermone, canori
Non habeantur olor,non philomela magis.
Pectora iucundi aspectus demulceat aura,
In vultu assideat Gratia, regnet Amor.
Pierides. Vobis, si quas inuenit Apollo,
Gratę sunt artes,atq; aliena salus,
Nectite iā STEPHANO decus immortale corollæ,
E serto hanc ornet laurea Phœbe tuo.
Hic pulsare chelym,& studia exercere medendi,
Atque tuas poterit Phœbe tenere vices.

In Lib.de Incolumitate diu seruanda.

Quî possis longè fœlicem degere vitam
Hi teneas claues Artis,& ingenium?
Te docet arcanos sensus ratione IOANNES,
Queis tutò vitæ stamina longa trahas.

In Lib.de conseruatione sanitatis. Aristotelis.

Si quis te incolumem reddat,Deus alter habetur,
Et merito effertur inter honore Viros.
At verò liber iste docet, quo ducere vitam
Ordine conueniat, sospes vt esse queas.

In Paraphrasim in nouem Fen Lib.3. Auicennæ.

Qui caput,& studio procurat Palladis Arcem
Seruare,ac puram mentis habere aciem.
Commenta excurrat docti lucubrata Ioannis,
Fine quidem optato non cadet ipse suo.

In Pyrinen.

Quæ latuit, priscisq; fuit vix cognita sæclis
Nunc patet, & coram ponitur ante oculos.
Discitæ naturam,vires discrimina,caussas,
Ludere si cupitis sæua pericla febris.

In Paraphrasim in Lib.4. Auic.de Feb.

Febris adest, timidæ discrimina mortis adesse
Nemo est,qui ignoret,corda quòd igne flagrent.
Si quis tutus amat discrimina pellere lethi,
Percurrat Stephani grande laboris opus.

In decem Decades Consiliorum.

En tibi opum,Medicæq; Artis numerosa supellex,
Quam tibi consilijs præbet amica manus.
Si sapis,ò Lector,tibi cordi dona Mineruæ,
Et fortunatæ præbia sortis erunt.

In Cœnologiam.

Cedite Priscorum solemnia dogmata Patrum
Et Stephano palmam tradere ne pudeat.
Ille scotomîam ratione innixus aperta
Communi apposuit sensui, & obtinuit.

In Cosmeticen.

Turpibus,& varijs maculantur sordibus ora,
Quæ speciem delent,ingenitumq; decus.
At docet egregiè Stephanus propellere næuos;
Et quidquid coram turpiter ora rigat.

In Symmixim.

Qui cupit informare animum virtutibus amplis
Et vario cultu, condere serta sibi.
Accedat, Stephaniq; graues, variosq; labores
Delibet larga quos sibi tradit ope.

In libellum de Contagione.
Αὐγουστῖνος.

Intentent morbi licèt, & contagia corpuS
Ominibus benè respondentibus ipse leuabiT
Artis Apollineæ cultor celeberrimus atquE
Nusquam non laudandus; hic auspicis instar IosePH
Non nil paginæ linguæ perterritus, atrA
Et fractus rabie, collisum ad naufraga NomeN
Saxa feret, surget postremùm ad sydera veCtVS.

In Hippocraticam Theologiam.

Si Dictatoris pietatem noscere cordi est,
Et cum Christicolis quàm benè conueniat.
Huc pete, & egregij recolas monumenta Ioannis
Cernere sic poteris relligionis opus.

In lib. de Immortalitate humanæ Mentis.

De se si quisquam dúbitat, si aqua protinus hæret,
An immortalis mens sit, & astra petat.
Attentis oculis Stephani viridaria lustret,
Noscet cum Diuis esse perenne genus.

Anonymi.
Amoris, & obseruantiæ studio.

In laudem Clarissimi Viri Ioannis Stephani Medicinæ Doctoris.

Canora Præses cum Patre luminis
Haud segnis adsis: pande biuerticem,
Assume neruos, ac Ioannis
Gesta lyra cane laureata.
Dic eia clarum sanguine, moribus,
Virtute; dignas adsere crinibus
Laudum coronas, multiforme
Tolle decus melioris æui.
Laus prima Musis. iam puer Attica
Ab vsque cunis præmia præcipit;
Idem triumphantis Suadæ
Gloria, deliciæque Pindi.
Parens adultum materies sinu
Complexa formas detinet, & graui
Cura fatigat vis perennans
Casibus, interitura numquam
Res vnde promat, quouè alat vbere
Natura adaugens, quoue cadentia.
Humana fatali resoluat
Puluere, nunc vegetante vita.
Nunc morte inerti cuncta reciprocans;
Causas, & omnes versat originem.
Discrimen in formis, notamue
Dissimilem, propriamq; cernens.
Tenet Cleantem, quidquid & Artium
De fonte fluxit Sacratico, ebibit.
Maiorque discendo, Mineruam
Totam habet, ac studio resorbet.
Satis Sophorum callidus omnia,
Edura discit fata refriugere,
Artesque Phœbæas, salubri
Consilio catus elaborat.
At quid? peritus deficit Arbiter
Cum disciplinis, ac Epidaurius,
Excelsa cum sublimioris
Mens Stephani volitare tendit.
Quid pergis vltra? sat sophe nobilis
Non vsitatis viribus iugeni.
Nil Delio, nil & Lycæis,
Lector air, superest docendnm.
Cedant vetustò cum Podalyrio
Fraterna clari sæcla Machaonis:
Extollat Orbis, Fama iactet:
Nunc Stephanum sonet axis vnum,
Quid? enitenti cum manus Annulo
Fulsere? zonamq; induit auream?
Cum Laurea conspectum ad Vrbis
Emicuit redimita Virtus?
Tum doctus ordo ad sydera plausibus
Fert laureatum, vocis inania
Pars ora gestat, tanta doctum
Ingenium iuuenile cernens.
Exercet artem: Tracibus adfuit
Quos Foscareno cum Patre perspicit;
Ad noxios defendit ægris
Auxilio potiore morbos,
Vitæ reseruant, ingluuiem, & famem
Frustratus orci corpora diripit,
Quæ destinarat furua nigris
Manibus, & Libitina Diti.
Frustrà laborat Mercurius gregi
Compellere atro, quem bonus expedit
Per damna Fati, nec sororum
Fila citò patitur recidi.
Cura minori nec fauet Acedo
Ibique ludit sæpè Proserpinam,
Iniqua morborumque tundit,
Pæonijs operosus herbis.
Ioannis ardet quælibet Vrbs ope;
Adesse cunctis at nequit; hinc edit
Artis volumen, vt vel absens
Lethiferos fuget ille morbos.
Ergo salubres sumite paginas,
Præbete plausus, quos alias Sopho
Dedistis, extollant perennes
Hæc Medici monimenta linguæ.

Antonij Blanchi Discipulo obseruantiæ ergò

Fauete linguis, qui igne scientiæ
Caletis benè feruidi:
Fauete, nec vos decipiat schola
Magni falsa Diogenis.
Abite in vmbras Cimmerias procul,
Quos liuor premit æmulus:
Abite; vobis ferre pedem innidis
Ad hæc limina non licet.
Nouem Sororum cautior agmine
Ictus despuit irritos.

Scit

Scit cum dolosis, & rudibus sibi
Pugnam instare procacibus,
Qui deuoratis pulchra pudoribus
Gaudent dente lacessere,
Mendaculi nunc ite, superbuli,
Praui subdoli, ineptuli
Oppedit Auctor, valde nec æstuat
Musis fretus amantibus.

AD AVCTOREM Epigramma.

Non olim inuito Heraclei declepsit honores,
Atque dedit Coo fama perenne decus:
Extulit immeritum per sydera summa Galenum
Non ea, quæ Medica gloria ab arte venit:
Græcia iure canit multos, Panchaia multos
Phæbigenas docta sedulitate viros.
Nemo tamen facili tecum certare Camæna
Audeat ingenti prædite vir genio:
Non tibi sola fores aperit Medicina Ioannes,
Physica res patuit, cælica res patuit;
Te Musæ coluere, pater dilexit Apollo,
Teque salutari qui latet angue Deus:
Concinit Archiatron sic te, magnumq; Sophorum,
Prædicat ingentem Theiologumq; liber.

Liuij de Comitibus Medici Doct. & Authoris alumni.

AD LIBRVM Ode.

I liber ætherijs Hyperionis æque quadrigis,
I liber, astra pete,
Quà madet Eoo tellus circunflua ponto,
Quà madet occiduo,
Excipiende manu Latia, excipiende Pelasga,
Excipiende Syra:
Tergeminam quando Sophiam complecteris vnus,
Quamlibet vnus habes;
Quando tu Coi referas penetralia Phœbi,
Et referas Arabis;
Per te Romano Auicennas differit ore;
Te pius Hippocrates;
Tu Medicam princeps ostendis Theiologiam,
Numine & esse pathos;
Æternam accipiunt animæ te vindice mentem;
Teque Tobia cluit;
Sic dum Naturæ, & Iatricæ Metaphysica iungis
Numina, Numen habe.

Eiusdem Liuij de Comitibus Med. Doct.

In celeberrimam PER-ILLVSTRIS VIRI, & Excellentissimi Medici Physici D. IOANNIS STEPHANI Gloriam apud Venetos opera mirè exercita notissimam toto Orbe Operibus in lucem editis peruagantem & ad Posteros plausibili Fama Peruenturam. Antonij Blachi Medicinæ D. Discipuli Hypiriticum Carmen.

Nostra tibi celebres contexunt secla corollas;
ô Stephani, vt meritò nomen & acta petunt.
Doctrinæ quas spargis opes albestica *Merces*
Semper erunt, rodent tempora nulla Typos.
Quas dein exerces curas, languentia curans
Corpora, num laudis *Præmia* habere decet?
Virtuti & sacrandus *Honos*, meritisq; parandi
Applausus, hominum queis benegesta micent.
Ast vbi qui digno fragilem conamine vitam
Fulserunt *Fastum* non habuere suum?
Mentibus imprimitur Beneagentum *Gloria*, eorũ
Fama solo claret conuolitura Polo.
Macte igitur, Stephani, viues per secula, viuent
Ingenij partus, mentis & altus honor
Pluribus equid opus? Te *Merces*, *Præmia*, *Honores*,
Applausus, *Faustus*, *Gloria*, *Fama* manent.

In Eiusdem EXCELLENTISSIMI VIRI Laudem Ode Tricolos Tetrastrophos Iscal eptica ad Musas Prædicti A. B.

Herois vnquam Fama superbiens
Si mouit almos Pieridum choros,
Vt texerent serta, & corollas,
Emeritas canerentq; laudes.
Illos coercet nunc Stephani nitor,
Vt digna spargant præmia gloriæ,
His nomen ornent, quòq; sparsit
Sol radios volet alta Virtus.
Huc & cieris Pindi colùm Pater,
Princepsq; Apollo nonne sequacium
Cura est tuorum, nonne Alumni
Tam celebris faueas honori?
Hortare Musas, vt modulamina
Insueta texant Sertaq; regia
Promptè eligant, ex his adaptent
Et capiti Stephani trophæum
Sublime cantet Calliope Decus
Vndq; dotes efferat ingeni
Virtute partas, hic Thalia
Famam operum modulis perornet.
Atque ad salutem corpoream Virùm
Impressit æri, tu venerabilis
Clio, graui pompa per Orbem
Fac volitent, referantq; Lauros.
Dum colligetis semina gloriæ,
Collecta deinceps exuperantia
Cœptum canendi tot triumphos,
Ne maculem, venerans relinquam.

E L O G I V M.

Resonant vndique,

Typis Edenda

Ioannis Stephani Excellentissimi Opera varia.

Perlege Lector

Insuper dicta.

Quæ Sparsa inuenies Medica Præsidia

Ad vsum serua.

Laborem operis noli contemnere.

Persæpe lege.

Inuenies etiam,

Pegasi riuulum in Latio fluere:

Criticus absit:

Consilia expende, hæc tibi proderunt.

Reliqua sileo.

Sed conor dicere

Hippocratis forsan quæris, Speculumq; Galeni?

In promptu lector Stephanus ecce tibi.

Humili, sed breui calami cursu. Mauritius Tieschi Venetus Adolesc. Artium & Medicinæ Doctor; Deuotus nomini tanti Viri, quæ suprà sunt. D. D. D.

INDEX

INDEX CAPITVM
in Libro de Incolumitate.

Index Capitum in Paraphrasi super nouem Fen Libri tertij Auic.

In Fen prima Tractatu primo.

In Tractatu secundo.

Tractatus tertius.

Tractatus quartus.

de cu-

Index Capitum.

de cu-

Fen Septima.

Tractatus Vnicus.

Fen Octaua.

Fen Nona.

INDEX CAPITVLORVM in Paraphrasi super Fen Primam lib. Quarti Auic. de Febribus.

Tra-

Index Capitum.

Tractatus Secundus.

Tractatus Tertius.

Tractatus Quartus.

DECAS PRIMA

Consiliorum.

Consilium Primum.

DECAS SECVNDA

Consiliorum.

DECAS TERTIA

Consiliorum.

DECAS QVARTA

Consiliorum.

DECAS QVINTA

Consiliorum.

Index Consiliorum.

INDEX CAPITVM quæ in Symmixi continentur.

INDEX CAPITVM in Cosmetice.

INDEX CAPITVM, quæ in Theologia Hippocratica continentur.

INDEX CARMINVM inscriptorum.

Index Carminum.

FINIS.

Tam prona,& multiplex eſt ad errandum via,vt non ſit mirum,ſi abſente Auctore,conniuente Maſtyge, & Typographi incuria plurima irrepſerint monſtra, quæ opus fœdarũt,& ſenſum auertere potuerunt. Nonnullis eundum obuiam curauimus, vt eſt videre, ne tantus labor irritus foret. Tu Lector boni conſule.

Pagina Columna. deſignantur p. c.

	Errores	Caſtigati.
p. 7 c. 1.	cuſſis	cauſſis
p. 10 c. 1.	cur	cor
p. 11 c. 2.	ſanguins	ſanguinis
p. 12 c. 2.	medius filius	medius fidius
p. 21 c. 1.	in inanimantibus	in animantibus
	diuerſæ	diuersè
p. 22 c. 1.	vt ſegniùs	ne ſegnius
p. 34 c. 2.	feruor permouentem	feruorem promouent
p. 37 c. 2.	identitem	identidem
p. 47 c. 1.	ſacietatm	ſocietatem
	ſubſtantia	ſubſtantiæ
p. 48 c. 1.	ab vniuerſaliſſima	ab vniuerſaliſſimis
p. 66 c. 1.	ad huc	ad hæc
p. 70 c. 2.	has fines	hos fines
p. 79 c. 2.	conueniat	conueniant
p. 95 c. 1.	humoris	humeris
p. 97 c. 2.	ex venis	ex ventis
p. 112 c. 2.	quo nomina	quo nomine
p. 117 c. 1.	minuatur	muniatur
p. 119. c. 1.	ſcyllimo	ſcyllino
p. 122 c. 2.	affectio,in quo	affectio,in qua
p. 124 c. 2.	quæ	qua
p. 126 c. 2.	rixanda	rixandi
p. 138. c. 2.	acciſſione	acceſſione
p. 144 c. 2.	metuſtaſi	metaſtaſi
p. 149 c. 1.	ſuturis	futuris
p. 151 c. 2.	perfunduntur	perfunditur
p. 152 c. 1.	initio	intrò
p. 156 c. 2.	craſſius	craſſus
p. 162 c. 2.	cathaticum	catharticum
p. 168 c. 2.	quapiam	quæpiam
p. 193 c. 2.	grana &	grana cum
p. 194 c. 2.	ephemera	ephemeram
p. 243 c. 1.	balneatum	balnearum
p. 246 c. 1.	ephemera	ephemeram
p. 301 c. 1.	quo	quem
	diluendorum	diluendarum
p. 304 c. 1.	alliotiotica	alliotica
p. 309 c. 1.	ceratorum	ceraſorum
p. 310 c. 2.	poſuiſſe	potuiſſe
p. 331 c. 1.	eſſent	cenſet
	aciuſculum	acriuſculum
p. 326 c. 1.	ʒ ij.	ʒ ij.
p. 333 c. 2.	hac	huc
p. 334 c. 1.	munus	manus
p. 315 c. 1.	Phei	Rhei
c. 2.	medium	Medicum
p. 320 c. 1.	ab inteſtina	ad inteſtina
p. 348 c. 2.	negligendi	negligendum
c. 1.	commendatur	commendantur
p. 353 c. 2.	adeſt	abeſt
p. 363 c. 1.	ciendarum	cicadarum
p. 365 c. 1.	maius	mauis
p. 373 c. 2.	icis	filicis
p. 378 c. 2.	excrementum	excrementorum
p. 370 c. 1.	habitibus	halitibus
p. 400	poſitionem	poſitione
	æquiuocam	æquiuocum
	ibitam	obitum
p. 418 c. 1.	modicorum	Medicorum
p. 441 c. 1.	eſſe	ex
p. 445 c. 1.	audio	ſtudio
	redoles	reddas
	directas	deiectas
	non fit	non præit
	eueniunt	præueniunt
	cauſſa	cauſſæ
c. 2.	formam	formæ
	quidem	equidem

	Errores	Correcti
	poſitam	poſitum
	quoddam	quædam
	euæ	quæ
	raltem	ſaltem
	ſunt actiones	cuius ſunt actiones
	cuius	***
	Hic.	Nicol.
p. 446 c. 1.	ſimiles qualitates	ſimilis qualitatis
	doctime	doctiſſime
	ab hac	ab hoc
p. 452 c. 1.	laxari	laſſari
p. 453 c. 2.	diaphoreticæ	diaphóretica
p. 458 c. 1.	proficiam	conficiam
c. 2.	menſe circa	menſe vices
	noxius	Naxius
	per adagio	pro adagio
p. 459 c. 1.	fidem	quidem
	rebus	Res
	obſeruandam	obſeruandæ
p. 466 c. 2.	luna	lunæ
	vitaq;	vitæq;
p. 468 c. 1.	indigent	indigeant
c. 2.	deluxit	deduxit
	oculis vir	occulit
c. 2.	pullus	puluis
p. 474 c. 2.	imò res	imò ſi res
p. 482 c. 2.	nec Chriſtianos audit	nec, (Chriſtianos audit)
p. 484 c. 1.	Experantiſſime	exuperatiſſime
p. 485 c. 1.	conſeruatis	conſeruatio
	in huiuſmodi	in humido
	dicuntur vita	dicuntur,ita
p. 498 c. 1.	Tria	Via
p. 503 c. 1.	cum dicat	cum dicaei
	cuius	euiuis
	Verſus corrupti	atque emendati.
p. 505	Ode prima	
	euomit furiale virus	euomuit furiale virus
p. 506	Ode ſecunda	
	Illic tum ſtudioſa cauſſas.	Illieium furioſa cauſſas.
p. 513	lib. ſecundo.	
	Et valet procul imbelles	Et valeat procul imbelles
p. 508 c. 2.	& amator omnis	& amaror omnis
p. 509	albergatur	ablegatur
p. 512	folle	felle
p. 513	fruſtaberis	fruſtraberis
p. 514	Mitta præcedant	Mitia præcedant
p. 516	Quis non defletat alitem	Quis non defleat Alitem
p. 519	Ecce virore nitet ſaturato	Ecce virote nitet ſaturo
p. 522	Veſte	Veſtæ
p. 523	Ne ſymptomata malum,ſed	Ne ſymptoma malum, ſed
p. 520	Nicenſque	nitenſque
p. 526	At talis ineſt rerum,&	Atqui talis ineſt rerum atque
	Supremumque in cinerem,	Supremum in cinerem,
p. 527 c. 1.	carpitur omen	tibi carpitur omen
p. 519	Herculemq;	Herculeumque
	Perdentis(tamen aereo concurrente	Perdẽtis,(tamẽ aereo comitãte
p. 530	Iacet	Iactet
	Turgida,promeritum ad ſydera tolleq.	Turgida,promeritumq. ad Sydera tollere.
p. 530	antupelargiam	antipelargiam
	in oleres	in olores
	arte ſolens	arte ſilens
p. 532	Medicum	medium
p. 332	Rochs.	Rochus
	vel vbi	vel vdi
c. 2.	dicenti	decenti
p. 533 c. 1.	latetur	fatetur
c. 2.	alme	alma
p. 519	corallij	coralli

Corripuit Auctor, aut produxit aliquot voculas aduersùs metricæ Artis regulas non inſcitia, ſed quodam poetico luxu incitus,puta,energiam, ficus, piceam, enthuſiaſmum, &c.

IN HIPPOCRATIS COI LEGEM
Commentarius.
IOANNIS STEPHANI IATROPHYSICI VENETI.

MEDICINA *Artium omnium præclarissima est: Verùm propter ignorantiam eorum, qui eam exercent, & ob vulgi ruditatem, quod tales pro Medicis iudicat, & habet, iam eò res deuenit, vt omnium Artium longè vilissima censeatur.*

Lex Liber iste inscribitur, quòd in eo recti præceptio, prauique existit depulsio.

Finis. Institutio. Huiusce libelli finis est institutio, quæ, cum sit perfectio quædam, ad aliud refertur, hoc autem est Medicus, qui suo consociatus fini subiectum huius considerationis constituit. Scitè enim Ammonius, in omni scientia speculatiua, & practica, proponi, statuique finem, ait, ad quem collineantes vniuersas actiones, & speculatus dirigimus, neque enim sine certo fine agere, contemplarive potis est intellectus. Forma porrò methodus est, ordoque præceptorum, quæ ad Medici absolutam, numerosque omnes continentem perfectionem præscribuntur. Hipp. igitur summus medicinæ Dictator Artem medicam quotidie vilescere animaduertens, & malorum medicorum prouentum augescere, & in dies crementum suscipere, vt hæc mala auertantur, & pristinus decor, quà fieri potest tenus, Arti restituatur, necessaria quædam præscribit, quæ sint veluti rationales regulæ, ad quas mentis aciem dirigat, oportet, qui perfectus, verusque Medicus euadere vult: verùm autem Medicum definit, non solùm qui composito, artificiosoq; sermone, sed & opere prudentiam, sapientiamque, vbi fuerit opus, depromit, solam enim sermonis elegantiam lubens quidem audit, sed arcet ab opere, vtpote quæ ad expellendos morbos nihil conferat.

Subiectum. Medici institutio.

Forma.

Libello de Elegantia.

Lib. de Præceptionibus.

Inquit igitur Medicinam artium omnium præclarissimam esse. Quod vt ampliùs constet, ex Physicis repetendum, Artium omnium perfectionem, nobilitatemque tribus notis censeri, atque æstimari: Subiecti nempè honestate, acribia, subtilitateve docendi, & potiore vsu.

Prima quidem nota Mathematicum quantitates spectantem scrutator substantiæ Physicus antecellit, (quibusuis enim accidentibus præstat substantia:) At secunda vicissim Physicus à Mathematico exceditur, certior enim, & constantior est illa apodixis, quæ materiæ circumstantijs, motu, loco, tempore solutior, minùsque delibuta est, quia ex illis, si qua rebus inest fallacia, emergit, abstrahit autem à sensili materia, auellitque formas ingeniosa Mathesis. Tertia cæteris præstat, & anteit Politicus, est enim Ciuilis Societatis seruator, & custos. Miratur Arist. cur Pythij Apollinis oraculo Socrates Græcorum omnium Sapientissimus diiudicatus fuerit, quum moralia duntaxat tractarit, & præceperit. Sed enim si ad communem hominum commoditatem benè viuere, quàm speculari, magis expedire animaduertisset, admirationem prorsus abdicasset.

Sola Medicina vniuersis hisce dotibus compta præfulget: Homo enim est proprium, & adæquatum subiectum Medicinæ, subiectum inquam reductionis, in cuius gratiam de Mineralibus, Plantis, Animalibus, & eorum partibus in artis progressu edisseritur, quo nil habet præstantius Mundus sublunaris, est summum naturæ opificium, animal consilij, & rationis plenum, Angelis paulò Minor: solus ratiocinatur, & vnum ex alio colligit, solus numerat, solus habet manus sapientiæ instrumenta, solus Cœlos, & Cœlorum Motorem contemplatur.

Os homini sublime dedit, Cœlumque tueri Ouidius.
Iussit, & erectos ad sydera tollere vultus.

Subtilitate docendi pollet, nam per syllogismũ episthemonicum ad concludendum progreditur, multisq; constat theorematis, quæ per se ipsa sciẽtia continentur: Et licèt cõmunissimi finis caussa sit Ars, (Practicus enim Intellectus eo à speculante differt, quòd ille bonum, hic veritatem respicit) veræ nihilominùs Medicinæ habitus per demonstrationes acquiritur. Nec est, quòd potissimæ demonstrationes desiderentur, satis enim

sunt, quæ ab euidentibus, nobisque expositis effectibus prætexuntur: Id quod & in Physica historia est frequentissimum; hinc naturales conclusiones fiunt Medicinæ primordia; etenim, quòd contrarijs contraria curentur, ex eo sumpsit originem, quòd duo contraria simul in eodem subiecto esse non possunt, quod Physicus demonstrat. Affinitas ergo, quæ inter Medicam, & physicam facultatem intercedit, Authores in varias sententias discerpsit, atque diduxit.

Cõciliator, Differentia tertia.

Non defuerunt, qui medicinam in diuortia trahentes facilè initam litem ex more composuere; qua scilicet Theoricam, scientiam esse, qua practicam, esse artem.

Comes Mõtanus.

Alij in mentis penu spectatam scientiam esse, e foriculis intellectus in externum obiectum prodeuntem in artem deficere, affirmare non sunt veriti.

Argent. Cõmi. in Art. Paruma.

Vnus omnium argutissimus mediam inter artem, & scientiam statuit, peritiamque indigitat; neque enim eam facultatem, cuius finis est sanitas, scientiæ nomine audet dignari, neque inter Artes numerare, quum scientiarum ornatus, cæteræque conditiones præsto sint, quæ eam super artes euehunt.

Mercatus.

Sunt, qui sanitatem quidem Artificis finem esse non diffitentur, Artis autem veritatem, quo discrimine ictus omnes excipiunt, & euadunt. Nos, quid quid sit, seni nostro adscribimus, Medicinam artium omnium præclarissimam esse, artemque Medicinam posthac appellabimus, quum scientia, & Ars identidem vicissim nomina mutuentur, dum acribologiam negligimus.

Beda super illud 6. Eth. scientia, & Ars distinguuntur, benè distinguit.

Denique potiore vsu, vt enim Magistratus ciuilis societatis, sic Medicus sanitatis ciuium omnium, cuiuscunque sint ordinis, sexus, ætatis, est seruator, & custos, qua detracta quid potest esse gratum, aut iucundum in hac vita? Emoriar, ni **βιὸς ἄβιὸς** sine illa sit, h. e. vita sine vita. Sanitatem, qui negat rem esse pretiosissimam, non sapit, inquit Hipp. Sed hactenus.

Cur verò Medicina artium omnium longè vilissima censetur? Duplicem caussam agnoscit Hippocrates, ignorantiam eorum, qui eam exercent, & vulgi ruditatem; & rectè sanè, nam, vt sacræ testantur paginæ, vbi non est scientia, ibi non est bonum, scientia enim determinat, stabilitque intellectum ad alteram partem cum certitudine; ignorantia à contrario temerè circumuagatur, imò efficit, ne Medicus conuenienter agat ad finem suum adipiscendum, quare quod Artificis culpa committitur in artem ipsam deriuatur, hinc vilescit.

Boetius.

Eheu quam miseros tramite deuio
Abducit ignorantia.

Arist. lib. Post.

Sciendum verò duum generum esse ignorantiam, puræ scilicet negationis, & prauæ dispositionis, puta cum quis falsorum principiorum, & prauarum opinionum callet habitum; Hanc audiuit Hipp. quam Plato scitè animæ dementiam appellauit. D. Thomas duplicem ignorantiam constituit Comm. supra Boetium de consol. Philosophica. Altera naturalis est, quæ in iuuenibus, & decrepitis inest, & dicitur ignorantia interna. Alia est quæ ex hominis negligentia prouenit, quando sollicitatur circa exteriora, & dicitur externa; prima non est vitiosa, cum sit naturalis, hæc autem est vitiosa, quum per negligentiam fiat.

In Sophista.

Præclarè Arist. inscitiam vino comparauit, vt enim vinum alios hebetiores reddit, alios acutiores, alios elingues, alios loquaculos efficit pro corporum habitu, ita stultitia, & ignorantia veri quosdam incitat ad studia pecuniæ, quosdam ad voluptates, &c.

Ecce ergo, cur ignorantia decus suum arti surripit, deuios enim, & à scopo aberrantes efficit Medicos, copias, aut voluptates sectantes, similes Æsopico Cani, vmbram rei præferentes.

Altera caussa est vulgi ruditas, quod pro Medicis iudicat, qui reuera non sunt. Qui enim de Artifice sententiam ferat imperitus, nisi stultè? Quare rudis plebs ignauos Medicos vtpote sui simillimos fouet, colit, prosequitur, & gnaris etiam, si Dijs placet, præponit; sicque artem vilitat: Sed ea etiam est decipulæ caussa, quòd sapientes Medici non inani verborum lenocinio se credulæ turbæ venditant, at modestiam suam vbique præseferunt, opere magis, quàm profatu conspicui. Ignari verò mira garrulitate se se iactant, & parua pyxide se conclusa tenere morborum omnium remedia ambitiosè profitentur, & cultiore ornatu explendescunt; hinc capitur misera plebecula haud animaduertens plurima verba egestatem significare (in omni enim copia subest inopia ait Hipp.) & curiosum illum vestitum fraudis esse prætextam. Vtinam hac tempestate genus hoc hominum non vigeret, qui inscitiam ceu serpentem in sinu fouent: sed cum Venusino,

Primo Eth. Arist. Atqui, inquit vnusquisque benè iudicat ea, quæ cognoscit, & ipsorum bonus est iudex.

Odi Profanum vulgus, & arceo.

Seneca.

Si bonus vir de me benè sentiat, eodem loco sum, ac si omnes de me benè sentirent, par enim illis, & æquale iudicium. Vulgus, inquit Plato, nec te prudentem, nec imprudentem efficere potest: Valeat ergo; & suos sequatur Iatraliptas.

In Cratillo.

At verò hoc peccatum ob hanc potissimùm caussam mihi committi videtur soli namque Medicinæ nulla pœna in Rebus publicis statuta est præterquàm ignominiæ, verùm hæc ipsa non afficit, neque conturbat eos, qui ex composito personam ipsius induerunt. Simillimi enim huiusmodi Medici personis sunt, quæ in tragœdijs introducuntur, quemadmodum illi figuram quidem, & habitum, & personam, quos referunt, gerunt, illi ipsi autem reuera non sunt, sic & Medici fama quidem, & nomine multi, re autem, & opere valde pauci, &c.

Vna præcipua caussa decernitur, cur plurimi Medici titulo passim insolescant, quòd nimirum in Reb. publicis nulla mulcta statuta sit ijs, qui sinistrè medentur, faciuntque per mortes experimenta, præter infamiam, & ignominiam, quam ipsi negligunt, & parui faciunt: Felices hosce Medicos appellabat Neocles, quoniam successus quidem eorum sol intuetur, errores autem tellus operit. Admittit quidem Hipp. Medicum leuiter delinquentem, quia exactè absolutum rarò videre contingit, sed plerosque gubernatoribus æquat, comparatque, nam quemadmodum, dum

Lib. de Vet. med.

hi gubernacula tenentes in tranquillitate errant, non omnibus deprehensa est eorum ignoratio, dum verò eos inuaserit validus ventus, & vehemens procella maris, conspicuum tunc est cunctis hominibus, quod ignorantia, & eorum errore naufragium euenerit, sic profectò mali plurimique Medici, dum Medicinam leuiculis malis implicitis hominibus faciunt, in quorum commoda si quis vel grauiter peccauerit, non magnum tamen incommodum affert (sunt enim plurimi tales morbi, & multò frequentiores, quàm hi, qui cum periculo inuadunt) in talibus inquam peccantes incommoda ægrorum non deprehenduntur ab idiotis. Vbi verò euenerit, hominem implicari magno morbo, ac periculi pleno, tunc cunctis eorum delicta, & ars conspicua redditur, &c.

Plinius lib. [illegible]
Nulla est lex, quæ puniat inscitiã capitalẽ Medicorũ nullum exemplum vindictæ,
Discunt periculis nostris, & mortes per experimenta agunt. Medicoque tantùm hominem occidisse sũma impunitas est, quando hercules in hac artium sola eueniat vtvnicuique Medicum se profitẽti statim credatur.

Atque licèt calamitosa ignominia ijs, qui sic medentur impendeat, nihil tamen morantur, nihil afficiuntur, sed intrepidi quoduis morborum genus aggrediuntur, & sponte aduentantem sanitatem sinistra medicaminum vsurpatione exturbant. excutiuntque, ò scelus. Et adhuc feret Magistratus inualescentem hanc perniciem? Vtinam ferat rogationem, ne quis priùs medicinam facere audeat quàm Philologiæ, & Philosophiæ præceptis optimè informatus Hipp. & Galeni libros diurna, nocturnaque manu euoluerit, & vniuersalibus theorematis mediocrem experientiam adiunxerit, & probatæ inter sapientes doctrinæ diplomata, & signa prodiderit. Agyrtæ, inquam, extra pomœria exigendi, & nugiuenduli Chymiatri, qui domi ex mercurio, & sulphure sua parant remedia, quæ ipsi ad ægros deferunt multo pretio coemenda.

Simillimi enim huiusmodi Medici sunt ijs, &c.

Bellè ab Hipp. huiusmodi Medici ijs conferuntur, qui tragœdias agunt, vt enim hi ludiones figuram, stolam, faciemque referunt eius, cuius personam agunt, ipsi verò reuera non sunt illi, ita & Medici fama sunt quamplurimi, opere verò rarissimi. Interim tamquam personati pœonium in morem amicti obambulant, & miseræ plebeculæ mille modis imponunt, & ludificant, dum loculos exhauriunt.

Quisquis enim Medicinæ scientiam sibi verè comparare volet, eum his ducibus voti sui compotem fieri oportet. Natura, doctrina, moribus generosis: loco studijs apto, Institutione à puero, Industria, & tempore. Primùm quidem igitur omnium natura opus est: natura enim repugnante irrita omnia fiunt, si verò natura ad optima viam demonstret, artis doctrina facilè contingit, quam sanè cum prudentia sibi comparare oportet, ita vt à puero institutio accedat, atque id in loco à natura ad disciplinam apto. Ampliùs autem & industriam adhibere oportet, eamque ad multũ omnino tẽpus: quo disciplina ipsa insita fœliciter, & cum profectu fructus suos producat, &c.

Ad Medicæ scientiæ notitiam perfectè adipiscendam septem necessaria videntur, quorum singula si desiderentur, luditur opera: Sed natura in primis est opus, quia

Tu nihil inuita dices, faciesve Minerua,

Verùm quoniam naturæ nomen apud Medicos plures sortitur significatus, euoluenda primùm homonymia. Natura interdum vires, & robur significat, vt cum dicitur. *Qualis natura fuerit eius, qui debet perferre, ad hoc ducere conuenit, &c.* Aliquando excretricem corporis facultatem significat: Quo sensu scripsit Hipp. *Quæ ducere oportet, quò maximè natura vergit per loca conferentia, eò ducere conuenit, &c.* Nonnunquam pro vi alteratrice accipitur. *Non satietas, non fames, nec aliud quidquam, quod modum naturæ excedat, &c.* Sepè verò temperamentum indicat. Hinc Hippocr. *Naturarum hæ quidem ad æstatem illæ ad hyemem meliùs, peiùsve se habent, &c.* Huc etiam spectat Aphorismus ille. *In morbis minùs periclitantur, quorum naturæ magis congruit morbus, &c.*

Lib. 1. Aph. 3.
Lib. 1. Aph. 21.
Lib. 2. Aph. 4.
Lib. 3. Aph. 1.
Lib. 2. Aph. 24.
Vide Argeterium in comm. li. P. ad Glauconem.

Apud sapientiæ amatores substantiua quælibet forma naturæ nomine donatur. Quamobrem rationalis Anima in homine natura appellari poterit, vtpotè, quæ summa eius est perfectio, & entelechia (neque enim illos moramur, qui naturam ab Anima distterminant, quum illa ad vnam dumtaxat motus differentiam, hæc ad vtramque partem contradictionis peræquè sit affecta,) sed cum suus singulis adsit intellectus similiter perfectus, non potest vtique hoc loco mẽti naturæ nomen accommodari, nec certè ingenium ei ritè respondere, & vocis vim referre potest, hoc enim insitam animi vim definimus, perquam facilè discimus, reminiscimur, iudicamus, atqui Animæ vires primò non afficiuntur, quum sint aptitudines quædam ad agendum. Scitum est illud. *Seni si præsto esset oculus iuuenis, fore, vt peræquè conspicaretur.* Quare cum vis illa insita, & inconcussa omnibus insit, elegantissimum Caimum falsum esse oportet, dum conficere conatur, naturam hic ab Hippocr. pro ingenio vsurpari. Malim, dixisset genium. Appositè mihi sentire videtur solertissimus Huartes, dum naturam interpretatur temperamẽtũ, corporisq; habitudinem. Et ne quis nouitate rei lacessitus ægrè ferat, Authorem Galenum appellat, & annuẽtem sibi Aristotelem citat. Quis tam pinguis est Mineruæ, qui nesciat, ex varia corporis dispositione tùm moris, tum indolis discrimina peti? Emoriar, si emunctæ naris quispiam inficiari audeat, mentis bonitatem ex phantasiæ præstantia non colligi: Hæc autem certo quodam cerebri temperamento gaudet, non quidem impensè sicco, vt quidam rentur, hinc enim calliditas, & carnis prudentia emergit, quæ inimica est Deo Platone teste, Sed symmetto: Reminisci namque, ait Hipp. & esse sapientia præditum ex cerebro inter calidum, & frigidum temperato proficiscitur. Non est ergo necessum, vniuersas corporis particulas huiusmodi temperie insigniri, sed cerebrum ita temperatum esse decet. Nec est, quod obijcem, & reclamantem quispiam sistat Aristotelem, & cor commune sensorium ponentem; quare huius potiùs, quam capitis optanda crasis: Non est, inquam, nam eidem reponam Arist. quærentem, cur ijs, quibus cap. superiora sunt uasta, ut pomilionibus, lubrica est memoria? Taleque subdentem responsum Cæterùm maximè illi immemores esse deprehensi sunt, quibus superiora proportione

Caluus tamen elegantiæ studens naturam ingenium vertit, &c.
Lib de Examin. ingeniorum.
Lib. de scrutinio ingeniorum.
Li. de struc. hom.

Tib. de Memoria, & Rem.

reliqui corporis sunt vasta, vt Pomilionibus; ratione quòd vis sensus primatis grauata in ijs, oppressaque pondere est, quòd in tam obesa, crassaque materia designari, exprimiue formæ rerum non possunt, sed quasi frustrantur, & dissiliunt plagæ, nec initis modò imaginibus præduri, & spissi sensus resistunt, sed si quas ob insignem earum pulsum admiserint, hauserintue, non ita videntur admittere, vt cum reminisci volunt, facilè ad imperium subeant, aut recto itinere ad condictum sequantur, &c.

Hic Hercules palam fatetur Philosophus ad sensus præstantiam, quem in cap. collocat, atque adeò intelligendi vim, non modò certam temperiem, sed etiam concinnam capitis structuram, & compositionem desiderari. Galenus eam cap. figuram commendat, quæ sit inst ar sphæræ cereæ leniter vtrinque depressæ, quæ ab hac recedunt, vituperat. Quòd si substantiæ cerebri mollitudo, læuisque subtilitas accesserit, & cap. magnitudo nec vasta, nec iusto pusillior, ad perfectionem nihil deesse videbitur. Galenus tamen maiusculum præfert paruo capiti. Arist. à contrario sentit, dum animalium omnium prudentissimum hominem censet, quòd præ cæteris caput habet paruum.

Lib. de Arte P.

InArte Parua.

In Probl.

Obseruatum est, quibus caput est pusillum, facilè incandescere, non sanè quòd cerebri exiguitate cordis caliditas temperari non possit, quod quidam comminiscuntur Philosophi, sed quia inferiores actus superiorum facultatum actibus subsunt, & auscultant, tantum enim, vt hoc exempli loco dicam, quispiam æstuauerit ira, vlciscique concupiuerit, quanti æstimauerit iniuriam; Iudicium autem in capite fit, circa cor sanguis inferuescit, & subsilit, & viribus it subsidio. Quare si quis obliqua ducatur intelligentia, & perperam dijudicarit, sine ratione incandescet, & iracundia consilijs maior euadet; Quod accidit pusillo capite præditis. At πεδίον ὑππῶ. Ad rem. Constans, & in confessio sit, Naturam hic pro temperamento ab Hipp. vsurpari, quemadmodum & libro de Natura hominis. Veruntamen subtiliùs philosophanti temperies, cum sit qualitas, natura verò substantia, non erit primum principium motus, sed natura quædam prior concipienda est, quæ permiscet, & contemperat elementa ad generationem mixtorum, *φύσις* enim à *φύω* dicitur, estque forma illa non exterior, aut assistens, sed interior totum perficiens, quam vix scias, an Fernelius spiritum, an calidum innatum, an animam ipsam appellet. Medicis definitur vis, quæ per se nostri est opifex, & conseruatrix. Quidquid sit, temperamentum non substantiam facultatum, vt vult Galenus, aut mixti formam, vt Auenrhois, sed euidens functionum principium statuimus, non πρώτως, sed δευτέρως.

Zimara.

Lib. 2. de An.

Aristoteles temperamenti vim, atque efficientiam egregio probauit exemplo.

Sed dicet aliquis, si organicæ particulæ actionum ratio accepta fertur, frustrà tot, tantaque adstruuntur argumenta. Respondeo, duplicem esse actionem, similarem vnam, alteram organicam, illa à sola fit temperie, hæc à toto organo obitur, & licèt ita se res habeat, facultates tamen, à quibus actiones primò emanant, temperamenti ratione membris insunt, non compositionis caussa, quare à similari particula semper inchoatur actio, perficitur ab organica, si modò organica sit, nam simplex, & similaris actio à sola perficitur temperie. Sed iam monet tempus, vt receptui canamus, & naturam temperamenti sigillo subsignemus. Instat, vt doctrinæ voculam interpretemur.

Doctrinam finit Philoponus actionem docentis in discipulum, & quia hæc actio perficit, addit scitè Ammonius perfectiuam: non distinguitur hæc reuera à scientia, & disciplina. Per doctrinam verò Hipp. hic audit humaniores litteras, Dialecticam, Arithmeticam, Astrologiam, sed præcipuè naturalem Philosophiam, quibus Philiater priùs imbutus, & informatus esse debet, quàm Medicinæ sacris initietur. Quare vt Plato olim præ foribus suæ scholæ inscribebat: *Nemo huc ingrediatur Geometriæ ignarus*. Ita Hipp. edicto caueri potest, ne quis Philologiæ, & Philosophiæ imperitus ad Medicinam gradum faciat; Vbi enim definit Physicus, incipit Medicus, vbi verò Medicus, funereus Sacerdos.

Ad mores accedamus, quibus ni se se consociarit doctrina, pessum it. Mores hic non approbatam consuetudinem, quæ habetur pro lege, non vitæ institutum consuetudine firmatum significant, sed alteram virtutis partem, quæ in perfecta actione consistit, indicant.

Generosum verò dici consueuit, quod ex præclaro genere ortum est. Generosis moribus ergo decet esse ornatos iatrophysicos, h. e. qui sui generis virtutem redoleant, solis enim Principibus apud Græcos ius, & exercitium medicinæ concedebatur, præsertim ijs qui ab Hercule originem traxerunt. Apud Homerum Dynastæ duntaxat medicinam exercent. Vlisses Diomedi sagittam extrahit, Polypus Sarpedoni, Patroclus Eurypilo. In Ægypto verò Reges omnes erant Medici. Generosum præterea catachristicῶs, & per translationem Munificem significat, decet enim Medicum, si quid aliud, liberalitas, quæ non tam effusa largitate, quàm splendida lucri despicientia æstimari solet. Egregiæ verò generositatis, & intaminati animi symbolum præbuit Hipp. apud Artaxersem, cui multam auri vim, & honores, pollicitanti, si ad eum accederet, rescripsit, maiorem esse apud se sapientiæ, quàm auri rationem. Idem Senatui, populoque Abderitarum palam fecit, qui ad sanandum Democritum plurima mercede promissa accersiuere, quibus ille: * Argentum autem mihi venienti neque natura, neque Deus promittere potest. Quare neque vos viri Abderitæ cogatis, sed liberæ artis etiam libera opera esse sinatis. Qui verò mercedem capiunt, hi scientias seruire cogunt, veluti captiuas facientes ipsas ex priore libertate. * An non æquale peccatum esse putatis hostes seruare, & amicos mercede sanare? At non hoc modo res nostræ se habent viri Abderitæ. Non cupio fructum ex morbis, &c.

Cæterùm in hanc rem nihil pulchrius, quàm

quod

quod lib. de Præceptionibus. At verò, ait, remunerationem ne exigito absque cupiditate præparante ad disciplinam. Quin hortor etiam, ne inhumana quadam seueritate vtaris, sed vt collinees ad ægri copias, & opes, nonnunquam & gratis cures vel ob gratitudinis memoriam, vel ob præsentem existimationem. Quod si occasio exercendæ liberalitatis se se obtulerit vel peregrino, vel egeno, hisce talibus maximè succurras. Si enim adfuerit benignitas, aderit etiam artificio comparatus arti amor: Adeò vt quidam ægri, etiamsi sentiant morbum suum esse calamitosum, tamen propter Medici benignitatem sibi persuadent, se ad sanitatem redire posse. Rectè autem, & conuenienter ægrorum cura sanitatis caussa suscipitur, &c. Sed quando in mores medicorum incidimus, ex ipso Hipp. qualis esse debeat Medicus, describere libet.

Lib. de Med. Ex dignitate Medici esse existimamus, vt aspectus eius viuido colore fulgeat, ac habitu corporis sit succi pleno, quantum peculiaris eius natura id feret, putant enim plerique hominum, si qui minùs fœliciter corpus dispositum habeant, eos neque alijs rectè consulere posse. Præterea studeat externæ munditiei, vestitu vtatur decoro, vnguentis odoratis securum odorem ad omnia gerentibus, inde enim ægros recreari contingit. Dein animi cultus ita illi curæ sit, vt omnia ad modestiam comparata sint, non solùm in silentio, sed etiam in toto vitæ curriculo vt rectè compositus sit, præclarè enim id facit, ad veram auctoritatem. Decet etiam moribus honestis elegantem esse, & cum talem se præstiterit erga omnes insuper & grauis, & humanus esto. Promptitudo enim medendi effusè oblata ab ægris contemnitur, quamuis alioqui summæ humanitatis officium illud sit. Metam itaque officium oblatum habeat in auctoritate; nam eadem officia ab ijsdem parciùs reddita boni consuluntur. Figuram faciei habeat meditabundam citra amarulentiam, ne intractabilis videatur, & Misanthropos. Qui autem in risum se soluit, illepidus habetur. Quare magna cautione illud vitandum. Iustum autem ad omnem conuersationem esse conuenit; opus enim est summopere in omni vita iustitia, quæ plurimum præsidij afferre solet. Non minima enim commercia ægris cum Medicis sunt: Nam se in potestatem Medicorum tradunt, & omni tempore, quo medicinam faciunt, occurrunt vxoribus, virginibus, & supellectili pretiosæ, temperanter itaque ad hæc omnia se gerere debent, & animo quidem, & corpore sic comparatum esse oportet, &c. hactenus optimus senex.

Potuitne Theologus diuino spiritu afflatus his admonitionibus quicquam magis pium, quicquam præscribere sanctius? Et erit aliquis posthac, qui Hippocratem non diligat, non colat? Emoriar, si nostrates ipsi θεοφιλέστατοι κατήχησιν modestiorem expromant. Mitto iam quæ appositè in hanc rem ab Hipp. alibi præscribuntur, Libello de Eleg. quum Hippocraticam Theologiam iam sub capita redegerim. Proximum est, vt discursum loco sistamus.

Locus propriè definitur vltima, & immobilis superficies corporis continentis, contento corpori æqualis: huic loco conseruatrix vis adscribitur. (4. Physʃ.) Verùm Hipp. hic non tam aerem nos ambientem, quàm solum, situmque, quem habemus, & colimus, audiuit, vtrumque enim magnam vim habet ad corpus afficiendum: Propterea scripsit, Vrbes Orientem spectantes Septentrionalibus, & Meridionalibus salubriores esse, & fœliciora ingenia producere. Plato verò in Timæo apertè fassus est, locum ad præstantissimos viros gignendos mirandum in modum conducere. Platoni & Hippocrati applausit Arist., qui (In Proble. sect. 14.) locis calidis homines sapientiores, quàm frigidis, fieri asseruit, hostiliterque incessit Germanos, Celtas, Gallos Britannos, & quotquot sub gelida stabulantur Vrsa, temulentisque comparat, quibus quidem corporis validæ vires ob caloris incendium insunt, sed mentis vigore destituuntur. Fallitur tamen Philosophus, nam quantum loci conditio moribus detrahit, tantumdem cultura, laborque resarcit, vt hac tempestate & mores, & bonæ litteræ in Germaniam migrasse videantur. Sed ad rem.

Ad mores efformandos loci natura plurimùm confert, tum quia terræ fructus, & Aquarum conditio vehementer nos afficiunt, tum quia, qui nos ambit, aer corporum nostrorum temperamenta ad sui similitudinem effingit, & exprimit. Hac loci commoditate commotus Cicero filium suum Athenas miserat, vbi pænè omnes Philosophi videbantur: vbi nihil crepabat, quod sapientiam non redoleret. Qui ergo ad Artis fastigium peruenire vult, eò se conferat, vbi bonæ litteræ tamquam merces venduntur, vbi aperiuntur Gymnasia, ad quæ omnibus patet aditus, in quibus Thaumantis filiæ, & Pæanis mysteria coram exponuntur, vbi nil est in pretio præter sapientiam. Hoc studio è paternis ædibus excussit Abrahamum Deus, eòque impulit, vbi virtus morisque, mentisque vigebat. Athenis modò non inuidet Patauium, Vrbs Antenoris amplissima, vbi Cœli clementia solo vberrimam fæcunditatem, aquis salubritatem cumulatissimè largitur, vbi hæc omnia incolis, accolisque acuunt ad scrutandam veritatem ingenia. Vrbs fortunatissima, ad quam vera metempsycosi Arist. Platonis, & Hipp. manes commigrarunt. Ecquis eat inficias, quis oppedat viuo Syluatico, in quo ceu Geryone eorum explendescit imago, & idæa? Tu Apollineæ artis decus, tu Lycei splendidissimum columen, tu es, quem suspiciunt indigenæ, admirantur Aduenæ ob mirabilem morum, & doctrinæ præstantiam. Ipse ego sub tuis auspicijs Medicinæ sacris initiatus eò perueni cognitionis, vt hanc animi gratitudinem in loco dissimulare non potuerim, & meritum quadantenus antipelargia non remetiri. Vtinam è suggestu docentem te quàm diutissimè exaudiat ingeniosa pubes, & præceptorum tuorum semina alta mente recondat, vt bonæ frugis tuæ fecunditas latiùs propagetur. Sed manum de tabula, & opportunitatem studiorum attingamus.

Ab ineunte ætate ad studia animus appellen-

dus est ei, qui perfectè Medicam scientiam comparare studet, nam vita breuis est, Ars verò longa, quod habitus ille rectè medendi siue per theoremata, & vniuersalia præcepta à libris, & Magistris hausta, siue per exercitationem, & experimẽta comparetur, longo omninò temporis curriculo perficitur, quandoquidem ex plurimis memorijs conflatur experientia, quæ subinde, & identidem collata parit iudicium tantopere difficile. Accedit, Pueritiam ad quasuis disciplinas capessendas aptissimam esse, propterea Arist. scripsit, Senes amplius mente valere, Iuuenes ocyus addiscere. hoc autem ob memoriæ mollitiem accidit, qua caussa Plato Mnemosynen Musarum matrem appellauit. Et licèt Arist. in paruulo fragilem, & desultoriam agnoscat memoriam, quòd in motu iugi à cremento est, quare figi nequeunt formæ, quemadmodum nec annulus in profugum torrentem defixus non sigillat: nihil tamen nos agit transuersos, aut à suscepta sententia reuellit, nam & nos damus, Pueros in perpetuo agitatu ob fluxum ætatis esse, vnde aliquid incommodi animæ prouenit, quia sedendo, & quiescendo prudentior euadit; nihilominus quia Pueri nouitate rerum capti vehementer admirantur, diuque visis inhiant, & inhærent, diligenterque animaduertunt, fit hinc ex euentu, vt quemadmodum nouas species, & imagines rerum promptè admittunt, ita tenaciter retineant. Quare à Puero institui debet, qui cumulatè artis præceptis informari desiderat, tum quia disciplinæ idonea est ætas ea, tum quia multum suppetit temporis.

In Probl.

Lib. de Memoria, & Rem.

Nec minùs necessaria videtur industria, quæ frequens est exercitium circa rem honestam. Dij namque sapientiam labore vendiderunt, quem peruigilem instituere custodem, quocum priùs negotium esset habendum, quàm ad eam pateret aditus.

Hesiodus.

Virtutem posuere Dei sudore parandam.

Apud Platonem elegantissima meretrix Theodata Socrati obiecit, se plurimos eius auditores, cum vellet ad se allicere posse, eum autem è suis neminem. Cui scitè Socrates. Non mirum hoc est, inquit, tu siquidem ad deuium tramitem omnes rapis, ego autem ad virtutem cogo, ad quam arduus, & laboriosus est ascensus. Prudenter quidam virtutem Pythagoricæ litteræ compararunt, nam vt hæc ingredientibus ardua est, & amaram radicem habet, pergentibus in planitiem desinit, & commodat, ita virtus à principio difficillimos quidem habet progressus, in fine explanatis iam difficultatibus, acquisitoque habitu miram profert alacritatem, & vberrimos fructus. Manum igitur cum Minerua moueamus, neque enim fit vrceus, ni tundatur lutum, vt est in adagio.

Virgilius in Opusculis.

Tempore denique opus est, nam vt ait Menander, tempus in lucem ducit veritatem, scientia verò est eorum, quæ sunt, veritatis comprehensio. Et vt summum dicam quilibet mentis habitus tempore comparatur succedente, & hoc est, quod volebat Arist. virtutes scilicet intellectiuas indigere tempore, & experientia, habitus enim generantur ex repetitis actibus, quorum priores aliquid positiuum, & permanẽs in potestate producunt, nempè ad habitum dispositionem, quæ tametsi ab habitu re non distinguitur, nondum tamen habitus vim, & naturam prorsus indepta est, donec in subiecta facultate firmas egerit radices, adeò vt viribus ad agendum lenitatem, facilitatemque præbeat. Quare vt à primo actu inchoatur habitus, per medios sumit incrementum, ita à supremo absoluitur. Et licèt nonnunquam per vnius apodixeos actum scientia parari videatur, non tamen perfecta, & constans; multò minùs vnus vehemens, intensusque actus (heroicum dicunt) moralem habitum parit, ni Charites Iouis filiæ affulserint, quibus fautricibus scorto titione fugato continentiæ firmum, stabilemque habitum contraxit quidam.

Lib. Ethic.

Bœtius de Disciplina Scholarium

lib. 1. cap. 3. Cum autem Discipulus ad perfectionem tendere teneatur, effectiuam caussam perfectionis, vt potè continuitatis constantiã, prout facultas suppetit, mẽte dignoscat imprimere. Quid enim in dilectionis opusculo lucidius constantia? Quid inconstantia nequius? Prima parit, secunda parta dissoluit. Prima procedit. Secunda retrocedit. Prima colligit, secunda collecta dispergit, &c.

Qualis eorum, quæ terra producit consideratio existit; eiusmodi etiam discipinæ Medicæ: Natura enim nostra veluti Ager est, dogmata verò docentium veluti semina sunt: Institutio à puero respondet opportuno tempori, quo semina terræ committi debent: locus verò, in quo docetur, est veluti nutricatus, quo Plantæ fruuntur ex ambiente aere: Studium autem cultura est: Tempus tandem hæc cuncta firmat, quò perfectè enutriantur, &c.

Accommodato præfata confert exẽplo: Natura enim nostra instar agri est, qui si senticosus, aut sterilis sit, frustra foditur, & seminatur hordeo, ita si naturam tuo consilio reluctantem studio excolas, oleum, & operam perdis, natura enim repugnante irrita omnia fiunt, quam Hippocr. præcipuum cunctorum ducem appellat, hæc si affuerit ijs, qui animum artibus applicant, omnia peruadere poterunt.

Lib. de Elegantia.

Hæc habilem reddit, facilem Ars, vsusque potentem.

Doctrinæ, & dogmatibus respondent semina, quæ si inania, aut marcida fuerint, nequicquam terræ mandantur, nam intus condita aut tabo, situque confecta mucescunt, aut zizania proferunt, sic propemodum falsa paragelmata, & futilia præcepta, licèt fęcundum animum nanciscantur, non solidæ scientiæ frugem pariunt, sed opinionum inanitatem insculpunt animis. Cum semel differendo contumaces quosdam Medicos palam Galenus conuicisset erroris, & supplantasset eluctando, anhelantes illi, & anxii conqueri, & plorare; sciscitanti autem Pergameno, cur flerent, & lamentarentur, se sortem caussari, & deplorare suam, quæ tam imperitos Præceptores obiecerit, à quibus praua dogmata hauserunt, intenta voce responderunt.

8. Meth.

Institutioni à Puero respondet opportunitas, nam si sementem hyberno tempore facias sub Ioue frigido, aut dum Syrius ardet, semina nulla telluris ope fota necrosim sydерata patientur, aut Sole exusta tabescent, ita si animum ad studia appellas summa senectute dum effetæ languent in corpore vires, aut dum turbidis pathematũ procellis agitatus sanguis inæstuat, aut proficies nihil, aut frugis modicum demetes.

Loco respondet aer ambiens, qui multum facit ad naturam nostram permutandam, vt alibi monstrauimus. Mirabantur antiqui, cur Bœoti omnes

Lib. De incolum. & li. de struct. Hom.

omnes ingenio hebeti nascerentur, quos perstrinxit Pindarus. *Dicta sues gens Bœotia vecors*. Dial. de Nat. Athenis vniuersi euaderent Philosophi. At Plato quanti loci naturam æstimaret, his palam effecit. In capo Damasceno primum hominé plasmasse Deum, ratus est Io. Huartes. Deus quasi belli, & sapientiæ studiosus, locum, qui ipsi simillimos viros producturus esset, electum in primis incolendum præbuit.

Poterat Deus suæ omnipotentiæ vi repugnante etiamnum loci natura sapientem creare virum, se se tamen & ipse caussis accommodat secundis, quæ tamen solæ non efficiunt, quod voluit Albertus, quin Deus vnà cooperatur: Lib. de 37. Artic. Ratio, quòd in agentibus natura ordinatim dispositis inferius pendet in agendo à superiori, ita vt superius simul concurrat ad ipsum efficiendi actum. Imò caussa prior, vt innuit Arist. & Author libri de caussis, 8. Phys. c. 5. tex. 41. propos. 1. plùs, efficaciùsque mouet, quam posterior. Quare nullum agens vllam edere potest actionem, quin Deus in eam maximè influat argumento sit ignis Babylonicæ fornacis, 11. Sapientiæ. cui quia Deus præsentiam suam denegauit, propriæ virtutis oblitus Pueros non combussit, (alioquin contrarij obiectu opus fuisset, quod diuinæ derogat potentiæ.) Quare si Deus naturalia media, quæ ipse à principio instituit, non negligit Platonis testimonio, multò minùs ijs, qui sui voti compotes fieri desiderant, huius erunt habenda. eligatur igitur locus studijs, & disciplinæ aptus, vbi aer syncerior sit, hunc enim Hipp. cerebro prudentiæ, Li. de Morbo sacro. & sapientiæ internuncium appellat.

Industriæ respondet cultura, & labor, qui omnia vel durissima frangit.

Claudianus.

Non quisquam fruitur veris odoribus,
Hyblæos latebris nec spoliat fauos,
Si fronti caueat, si timeat rubos,
Armat spina rosas, mella legunt Apes,
Herculem duri celebrant labores, &c.

Nihil igitur est reformidandum, sed labores strenuè ineundi, Authorumque euoluenda volumina nam vt aurum, aut gemmas quærentes non summam terræ cutem leniter stringunt, sed in viscera penetrant, sic qui veram, mansuramque doctrinam quærunt, altiùs sese in scriptorum loca, & sensa immittant, necessum est.

Quæsitum est, an natura magis, quàm cura ad ingenij fœlicitatem, & doctrinam sit opus. Ego tamquam παρεργικὸν μέλος, Venusini sententiam apponam.

Natura fieret Medicus laudatus, an arte
Quæsitum est. Ego nec studiũ sine mente sagaci,
Nec, rude quid valeat; video, ingenium, alterius sic
Altera poscit opem res, & conspirat amicè.

Sunt tamen, qui culturæ primas deferũt, quum naturæ bonitatem ignauia corrumpat, vitia, & defectus minùs felicium ingeniorum cura rependat, atque resarciat, nam & tellus vepribus, lapidibusque obsita æquo adhibito cultu præclaros edit fructus, optima cessante cultura sterilescit. Nos his manus damus, & præfatis honoribus ab Hipp. cui pluris est natura, recedimus. Nam, vt cecinit Epicuræus Vates,

Nemo adeò ferus est, qui non mitescere possit,
Si modò culturæ patientem accommodet aurẽ.

Tempus porrò omnia corroborat.

Hoc absonum videtur, nam demoliri tempus, & destruere omnia creditur.

Tempus edax rerum, tuque inuidiosa vetustas Ouidius.
Omnia destruitis, vitiataque dentibus aui
Paulatim lenta consumitis omnia morte.

Hinc Philosophus subsãnat, & sugillat eos, qui 4. Phys.
tẽpus Sapientissimum appellarunt, Pythagoricũque Paronem commendat, qui rudissimum esse dixit, quia in ipso etiam obliuiscimur. Mutatio, inquit, per se quidem dimotiua est, generationis autem, & vt quippiam fit, per accidens caussa est. Id iudicatur ex eo satis, quod nihil quidem fit, ni moueatur aliquo modo, atque quippiam agat. Corrumpitur autem aliquid, etiam si non moueatur, atque hanc corruptionem à tempore fieri maximè dicere consueuimus.

Multa ferunt anni venientes commoda secum,
Multa recedentes adimunt.

At verò, cum tempus quantitas quædam sit, per quam horum inferiorum motus metimur, per se nec generationis, nec interitus caussa esse videtur, cum omni efficiendi vi destituatur, interuenit tamen ceu symbolum quoddam, & tecmirium, per quod occasui citima, aut remota internoscimus, hinc vegetiora, & viuaciora dici cõsneuerunt, quæ à cunabulis abscessere parum, caduca, capuloque propinqua, quæ longè abierunt. Quia igitur tempus à carceribus ad calcem res vniuersas abducit, senectæ, & interitionis caussa censetur. Tempus, ait Nyphus, est numerus motus, motus autem fecit distare mobile à dispositione, in qua priùs erat, & sic dicitur caussa corruptionis, &c.

Non est negandum tamen, quin ad parandam perfectionem certa diuturnitas, dierumque numerus exigatur, nam & si ad habitus alliosis, & motus pertinere non videtur, quum ad aliud referantur, sintque boni ad optimum dispositiones, vt ait Arist. h. e. ad laudabile opus, alios tamen 7. Phys.
motus sequuntur, frequentes nimirum, & repetitos actus, qui non nisi diuturno tempore obeuntur. In Antiquis est sapientia, & in tempore multo prudentia. Iob. cap. 12.

Longa dies homini docuit parere Leones,
Longa dies molli saxa peredit aqua.
Annus in apricis maturat collibus vuas
Annus agit certa lucida signa vice.

His igitur ad artem medicam allatis, & vera ipsius cognitione comparata tandem per vrbem obambulando non sermone tantum, sed & opere Medicos haberi conuenit, &c.

Qui Hippocraticam legem sanctè obseruarit, veram artis cognitionem adipiscetur, ea verò indepta fieri vix potest, quin eum se cunctis exhibeat Medicum, qui possit

Virus ab infectis abscindere partibus ægri,
Mitiaque affectis imponere pharmaca mẽbris.

Sola enim opera perfectum, & verum Medicum arguunt; sermonis verò elegantia sola suspecta est, quia, vt ait Celsus, ingenium, & facundia Lib. 1.
vincit quidem, sed morbi non eloquentia, sed remedijs curantur, quæ si quis elinguis vsu discreta benè norit, hunc aliquanto maiorem Medicum futurum, quàm si sine vsu linguam suam excoluerit. Partæ itaque cognitionis verum indicium

opus

opus eſt laudabile,hoc autem veti Medici. Cæteri verò Medici vel hinc dignoſcuntur, inquit Hipp. quòd fora venalitia ornant, cultiore veſtitu explendeſcunt, garrulitate ſua decipiunt, per vrbem circumuagantur, cum idiotis confabulantur, & nunquam incompoſitos mores non patefaciunt.

Li. de Eleg. de Medico de Præcep. de vet. medicina.

Imperitia verò malus eſt theſaurus, & infelices opes ijs, qui eam repoſitam habent, & inſomnium, aut potiùs ſomnium diurnum, & maximè verum, alacritatis, fiduciæque, ac veræ exultationis exors. timiditatiſque & audaciæ nutrix.

In Gorgia.

Sapienter, ſi quid aliud, Plato notauit, peritiam efficere, vt per artes vita noſtra incedat, imperitiam, vt per fortunam temerè circumuagetur; Solus enim habitus nos expeditos, & alacres ad agendum efficit. Malus ergo Theſaurus imperitia, tum quia reapſe defectus quidam eſt, tum quia impedit, ne Medicus conuenienter ad ſanitatem operetur. Sciendum interim malitiæ bonum ſubijci, nec quicquam ſummè malum eſſe, quum nihil natura malum ſit (malum dicimus debitæ perfectionis priuationem) Quare & ſi vnũ oppoſitorum non ſubijcitur alteri, bonum tamen malo ſubſternitur,ſubiacetque: ratione,quòd determinati generis ſunt cætera oppoſita, atqui bonum,& malum communia. Cęterùm non bonum quoduis malitiæ ſubiectum eſſe poteſt, at illud dumtaxat, quod orbari, priuarique ea perfectione aptum eſt. Imperitia ergo ceu malus quidam theſaurus in anima veluti in ſcrinio repoſita eſt.

At verò non modo malus eſt theſaurus imperitia, ſed & inſomnium, aut potiùs ſomnium diurnum. Hoc autem intereſt authore Macrobio inter ſomnium, & inſomnium, quòd hoc penitus ludicrum, & phantaſticum eſt, illud verò tegitur figuris, & velatur ambagibus nonniſi interpretatione intelligendis. Quare imperiti Medici ſimiles ſunt ſomnia diurna videntibus, quibus multiformia ſpectra obuerſantur, quæ animum miris modis ludificant. Ad hæc nullam ſentiunt in agendo voluptatem, quòd habitum non callent, vnde ſecuri nunquam, facileſque nituntur, delectatio enim, ceu corpus vmbra, habitum ſequitur. Hinc Ariſt. vnicuique,inquit,proprium opus eſt delectatio. Cæterùm meticuloſos efficit apyria, & inertia, nam vt experientia confidentes, & fortes in agendo reddit, vt docet Ariſt. ita inexperientia formidoloſos. Audaculos verò efficit imprudentia, quæ inſcitiæ & Απειρια it comes. Quare vnius imperitiæ diuerſo modo affectæ cõtrarij effectus eſſe poſſunt.

6. Eth. Signũ habẽtis habitum eſt delectatio. 2. De cælo. * Atechnia. In Proœm. Metaph.

Timiditas quidem impotẽtiam, audacia verò ignorantiam artis ſequitur.

Scitum eſt illud Platonis. Ad illa quiſque bònus eſt, ad quæ eſt ſapiens, ad illa malus, ad quæ ignorans. Ignorantia ſiquidem ad pauca reſpiciens erroribus facilè implicatur, parit audaciã, quæ ſecuritas quædam eſt,qua quis malum neque futurum expectat, nec præſens perhorreſcit, quoniam contraria non cernit. Et quemadmodum timiditas ſequitur impotentiam, & imbecillitatem, ita hæc ex eo traxit originem, quòd nullus vſus, nulla ſubſit ars, vnde communiatur, vireſque acquirat agendi, contrariorum enim contraria ſunt conſequentia vſus autem potentem reddit, nam vt ait Hipp. lib. de Flat. manuum vſus maximus eſt doctor.

Vetus prouerbium In ſcitia audaciam prudẽtia cunctationem facit.

Duo enim ſunt, ſcientia, & opinio, quorum altera ſcire facit, altera verò ignorare. Cæterùm res ſacræ ſacris hominibus demonſtrantur, prophanis id fas non eſt, priùs quàm ſcientiæ orgijs initientur.

Opinio ab Hipp. audacior; & concitatior fœmina fingitur,eſt tamen reuera vacillans, &, vt ait Albertus, tremens habitus, quòd nulla firma, ſolidaque ſuffulciatur ratione. Scientia verò firmus, conſtanſque eſt habitus per demonſtrationes acquiſitus: Illa ignorare facit, quia nutat, veraſque rationes nullas poſſidet; hæc ſcire, quia conſtans eſt, cauſſaſque agnoſcit potiſſimas. Cæterùm opinio ignoratione melior cenſetur à Platone, mediaque ſtatuitur inter ſcientiam, atque ignorantiam, & hercules percontanti meliùs eſt opinionem proferre, quàm ſubticendo, premendoque promere puerilem inſcitiam, & prodere. Sed altiùs progreſſus Hippocrates canit iam receptui, animaduertens res ſacras non eſſe ignaris offerendas, priùs quàm ſcientiæ orgijs initientur, nam vt genus id Alitum, quod verrendo,ſcalpendoque ſibi quæritat victum, emergentes vniones, & pretioſa quæque neglectui habet præ vermiculo, ita ignari recondita ſcientiarum myſteria non capientes aſpernantur, voluptatibus, aut quæſtui inhiantes. Quòd ſi veram fœlicitatem in vna ſapientia noſſent eſſe repoſitam, reliquis dicerent vale.

In Epiſt. ad Damagetũ.

Lib. de Repub.

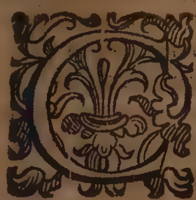
IN

IN HIPPOCRATIS COI

LIBELLVM DE HOMINIS STRVCTVRA Commentarius.

IOANNIS STEPHANI IATROPHYSICI VENETI.

VM Perdiccas Macedonum Rex tabido Marcore laborare putaretur, accersitus Hipp. vnà cum Euriphonte, qui ætate maior erat, certis notis Regis animũ affici deprehẽdit, ab obitu enim Alexãdri parentis vnam ex pellicum eius numero Philam nomine Perdiccas misere deperibat, ad quam cum Hipp. summa prudentia ductus rem ipsam porrò detulisset, Regis conspectum subire iussit, quem cum ex mulieris aspectu omninò permutari satis animaduertisset, ita morbum propulsauit, & Regem seruauit. Quare inita à Rege gratia, & summa comparata auctoritate hunc ei libellum nuncupare voluit quò hominis constructionem à carceribus vsque ad calcem dignosceret, & quibusdam obseruatis artis præceptis innoxiam per singulas anni quadras duceret vitam. Nec est, quod quisquam ambigat esse Hipp. genuinum hunc lib. cum omnifariam senis doctrinam vbique sapiat, & redoleat, & melioris notæ viri ita sentiant, quidquid alij ad pauca respicientes scripserint.

Mercurialis.

Hoc est igitur diuini Hipp. consilium, vt in hoc libello de homine agat, prout ex elemenris, propioribusque primordijs construitur, atque coalescit, quæcumque enim hic traduntur sunt hominis vel principia, vel affectiones, quamobrem quiuis animo asseuerare possit coagmentabilem hominem huic contemplationi subijci. Reliqua, quæ de anni temporibus, ac de conseruanda valetudine egregia præcepta subnexuit, epigenimatica sunt. In ipsa verò Phisiologia obiter & Pathologiam attigit, nec hercules abs rè, quando maximè Regi multa paucis expetenti obtemperandum erat, cui summa rerum fastigia satis sint, dummodo ad tuendam sanitatem aliquid pro re conferant.

Mundus quatuor ex elementis consistit, Igne, Aere, Terra, & Aqua, calido videlicet, humido, frigido, sicco.

Ad rem igitur aggressus Hipp. ponit pro confesso mundi quatuor esse elementa, quod Arist. in postremis lib. de cœlo ex situ, & diuersa materiæ affectione demonstrauit præterea in secundo de ortu ex combinatione primarum qualitatum idẽ confecit. Verumtamen libro primo de cęlo quintum addidit elementum, quod ipse elementorum primum appellat, nempè Cęlum. Cur autem dicet quispiam Hipp. quatuor dũtaxat esse elementa, scriptis tradidit, si quinque sunt? Cui sic oportet responsum. Arist. in lib. Cœli elementa animo cogitationeque complexum fuisse, vt mundum constituunt, vtpote illius partes, in quo censu cœlum quoque est, cum totum nil sit aliud, quàm suæ partes simul sumptæ, mundus autem est cœli, elementorumque compages: Cæterùm Hipp. hic, vt alibi Arist. ad mixtum referendo animo, ratione que lustrasse elementa, palam, planumque fiet omnibus, qui sequentia reputabunt verba, nam etsi cœlum ad mixti generationem conueniat (nã Sol, & homo generant hominem) est tamen asymbliton, concurritque tantùm vt efficiens, & externum principium, quærit autem Hipp. materiata, & formalia mixti primordia. Porrò, vt ait Auic. Medicus fidem adhibere debet Philosopho, atque vti demonstrata multa ab illo mutuari, vt puta an sint elementa, & quot sint, & quomodo sint, de quibus si acriùs, & subtiliùs edisserat Medicus, Philosophi potiùs, quàm Medici munus sustinere videtur. Laborant quidam, vt hoc obiter adijciam, in constituenda mundi forma, quàm

facilius

facilius sit Academicæ, quàm Eleaticæ scholæ inuenire. Sunt, qui cœlum, quod continens sit, & conseruans, sunt, qui Deum faciunt. Veruntamen Philosophi sententia forma mundi ea est, cui non repugnat in plura dirimi, atque multiplicari, Deus verò vt est purissimus actus, ita omninò indiuisibilis. Dicendum ergo sphæricam figuram esse mundi formam, vt posthac sic finiri possit. Mūdus est corpus compositum ex vniuersis naturalibus corporibus sphærica figura contentum. Quærimus autem nos accidentariam formam, haud substantialem, quum mundus non sit vnus essentiæ vnitate, verùm aggregationis, & ordinis. Cætetùm nil referre putat Hipp. ignem dixeris, an primum calidum, (vnicum enim est in quoque rerum genere primum) Aerem, an primum humidum, Aquam, an primum frigidum, Terram, an primum siccum, quod & Galeno visum est; elementa, inquit, vel per sua nomina, vel per qualitates nomines, nihil refert.

In lib. Cœli.

Lib. 1. de tuenda, sanit.

Sit verò ignis calidissimus simul & siccissimus, non quæro, cum non sit nostri instituti singula minutis punctis colligere, sed summa sequi fastigia rerum. Neque me transuersum agit illorum sententia, qui terram primum frigidum, aquam primum humidum constituunt, non perturbant, inquam, nam vel naturalem dispositionem negligunt à fonte caloris Sole scilicet solius distantiæ solliciti, vel accidentarij effectus rationem habēt, quum aqua vberiùs humectare videatur ob solidiorem, densioremque materiam, atque adeò per picatiorem applicationem. Illud me in admirationem dedit potiùs, cur non magis ex semine, & menstruo sanguine, proximis nostræ generationis initijs auspicandum duxerit, quàm ex elementis communibus mixtorum omnium primordijs? Scire tamen licèt, hominem sanitati, aut ægritudini opportunum Medico considerandum offerri, fontes verò, & scaturigines sanitatis, aut morborum esse elementa, quare consultò, ac scitè senex ab elementis auspicatur.

Iisdem ex elementis quatuor, totidemque humoribus & homo consistit, sanguine scilicet, pituita, flaua, & atra bile, & sanguis quidem aeri, pituita aquæ, flaua autem bilis igni, atra verò terræ similatur. Sanguis enim gustu dulcis est, pituita salsa, flaua bilis amara, & flauescens, atra verò acetosa, & flauescens.

Eisdem igitur ex elementis constat homo, qui microcosmos perhibetur, nam vt alibi probauit, si homo vno tantùm constaret elemento, non doleret; Quidni? dices. Quia dolor est affectio sensorij ab obiecto improportionato, sensorium autem constitutum oportet ex harmonia primarum qualitatum, quo sanè argumento plura esse elementa probauit, non tamen quatuor.

Lib. de nat. hum.

Probauit tamen Aristot. qui imperfectè etiamnum mixta ex quatuor elementis conflari asseruit, & si vnum manifestè dominetur, nefas autem sit quatuor elementorum concursum ad hominis constitutionem negare, cum sit mixtorum omnium perfectissimum, cæterorumque veluti critirion. Sed enim cum duo sint proxima generationi s nostræ principia, semen, & sanguis, illud que igni, & aeri, hic terræ, & aquæ respondeat, non est diffitendum ex quatuor elementis constare humana corpora, id quod eo probauit argumento Auic. quòd dissoluta in totidem elementa resoluantur. Aristot. tamen duo reuera statuit elementa materiam, & formam, quatuor vocata elementa, verùm Hipp. sensibilia, prout decet Medicum, principia, & propiora spectauit. Illa sunt principia generationis, hęc mixtionis. Confectum igitur sit, hominem ex igne, aere, aqua, & terra constare, totidemque humoribus analogia respondentibus quatuor elementis, sunt enim, vt ait Constantinus, elemētorū filij. Bilis enim igni, sanguis aeri, pituita aquę, terræ melancholia respondet, comparaturq; quod sanè consentaneū est, siquidem humores sunt solidarum partium proximum alimentum, tale autem potestate esse decet alimentum, quale id, quod alitur. Non est prætereundum humores esse conseruantia principia, quæ in locum, vicesque facessentis, & dilapsæ substantiæ subrogantur. Negat tamen Arist. præter sanguinem in venis vllum alimentarium humorem contineri, illum vocat vltimum alimentum, quum solùm calidis, humidis, dulcibusque nutriantur.

5. Metaph.

Mercatus.

Fernelius vnà cum sanguine cæteros humores actu subesse inficiatur, sed sanguinem duntaxat diuersis partibus constitutum, argumento, quòd si quis sano catharticum exhibuerit, si non subsit, quod trahat, corpus colliquat. Idem putauit pernitiosissimus Paracelsus, qui reliquos medicos vocat humoristas. Diffiteri tamen nequeūt, quin bilis, pituita, melancholia præter naturam dentur, atqui posito vno contrariorum & alterū concedendum est, volunt dari bilem pręter naturam, negant naturalem, cum hæc prius potiùsque existat; Id, quod est, inquit Aristot. præter naturam, posterius est eo, quod secundum naturam est. Qui dixit, ait Arabum princeps, humorem naturalem esse modo sanguinem, reliquosque humores superuacuos, quibus nihil opus est, in veritate caligat, veluti noctua ad Solem, enim verò si vno sāguine membra irrigata nutrirentur, vniuersa temperiei, & essentiæ similitudine conuenirent. Atqui os carne durius ideò existit, quòd sanguis, cui substantia dura, & melancholica commixta subest, alimoniam præbuit. Hipp. cæterorum humorum tantam necessitatem ponit, vt vno sublato, animal è medio tollatur. Equidem existimo vnà cum sanguine cæteros humores contineri potentia, non actu, quemadmodum in mixto quatuor elementa, in temperamento primæ qualitates, cum interim à prædominante qualitate temperamentum nomen, & rationem mutuetur. Illud actu est alicubi, quod secundùm suæ formæ integritatem operatur. Bilis proin, quæ è cysti decidit in Ecphysim, dum intestina ad excretionem proritat, peculiare exercet opus. Pituita, quæ internodia labore, & exercitio exsiccata oblinit, & humectat, proprio fungitur munere. Melancholia, quæ ad imum ventriculum illabitur, vt illum contrahat ad meliorem coctionem, aut quæ ad os stomachi ad famem excitandam, suo præsto est officio. Præterea, actu contineri, est separatim & definitè

Lib. 2. Cœli. c. 4.

Auic. Aristotelē infimulat erroris

finitè esse, sed nullus humorum in venis est huiusmodi, mancipantur enim sanguini, à quo habent, vt nutriant congeneres particulas, ad quas appulerint, & hoc est, quod volebat Aristot. solum sanguinem nutrire.

Sanguis primis qualitatibus calidus, humidus, secundis ruber, & dulcis, quæcunque enim moderato calore constant, & aereo humore, ac prædigesto, dulcia esse consueuerunt.

Lib. de corde de part. An. 1. de tempe. Arist. 4. Meteor. cap. 11. Auic. lib. Canticorũ.

Verùm quid Hipp. & Arist. respondeas sanguinem frigidum statuentibus? Quibus adscriptorem se se præbuisse videtur Galenus, inquit enim sanguinem suum ex corde calorem assumere. Sed obiter, si spectes materiam, sanguis frigidus est, si formam, & generationem calidus.

Pituita frigida, humida primis, secundis alba, & insipida, pituita enim naturalis est semicoctus sanguis, quare miror, Hipp. dixisse, salsam esse pituitam, quum humorum meminerit naturalium. Salsa fit bilis, aut salsi ichoris mixtione, siue putrefactione. Mendum igitur in codice subesse arbitrandum est.

Bilis calida, sicca primis, flaua, & amara secundis, quæcunque enim impensè calida terrestri sicco iunguntur, amarescunt.

Auer. cap. de modo cognoscendi virt. Med. Libel. de venen. cap. 9. Quod & Nõ inn. sensu li. 2. c. de sero.

Atqui duplex amarus sapor, vnus subtilium terrenarum partium exustionem excipit, alius validioris frigoris soboles est, vt est cernere in opio, inquit Auerr. cui resistit Capiuacceus, qui calidas particulas ascisсit opio, quarum ratione amarescit.

Melancholia frigida, sicca primis, nigra, & acida secundis, acescunt enim quæcunque terrenæ siccitati sociata calore destituuntur.

Sanguinis autem locus, & spiritus in corde est, à dextris quidem eius sanguis, à sinistris verò spiritus consistit.

Cum retro statuisset Hipp. humanum corpus ex quatuor humorum concursu constare, nunc singulos peculiaribus destinat locis, atque definit: Sanguini, & spiritibus cor; bili iecur; Pituitæ caput; Melancholiæ locum præstat Lien. Cur verò sanguini cur? An quia deuoratus, & ingestus per os cibus, indèque in locos suos, idest intestina, & ventriculum collatus euaporatur, & sursum respirat per venas, per quas deinde permanat, ad iecur, in iecinore mutatur, & natura sanguinis tingitur, à iecinore influit & subit in cor, in corde vincitur, & conficitur pleniffimè, inibique in sanguinem perfectè conuertitur? An quia nullibi extra venam, præter quàm in corde collocatus seruatur? An quia venis nondum distinctis, cor sanguinem habere cernitur? Et sanè nobis aliquo imminente discrimine percelli, concutique persentiscimus cor, sanguinemque eò, veluti in fontes, laresque vbertim confluere, quo formidat idētidem: Vnumquodque autem sua repetit loca, vbi seruatur. Verumtamen Hipp. sanguinis, & spiritus nexu, & copulatione arteriosum sanguinem innuere videtur, qui proculdubio in corde collectus perficitur, vt eius postea syncerior halitus pleniffimè elaboratus faceffat in vitalem spiritum; qui in sinistro, arterio deque cordis thalamo collocatur; tum quia locus ille calidior est, quidquid scripserit Aristot. tum quia tutior ob loci angustiam, & crassiora sepimenta, & parietes, quibus obuallatur. Sanguis in dextero phlebodeque sinu continetur, vnde per porosum, foraminulentumq; parietem interiectum traijcit in sinistrum, vt materiam continenter vitalium spirituum suppeditet: Amplior hic est sinus ob sanguinem, quem vena caua affatim in cor euomit, & eructat; Animalibus, quæ pulmone sunt vacua, desideratur, vt eius potissimum caussa effectus esse videatur.

Themist. li. de somnis & vigil. c. 13.

Arist. li. 3. de part. An. c. 3. Lib. de Respir. c. 8.

Creauit Deus ait Auic. in concauitatib. cordis sinistrã, vt esset armariũ spiritus, & minera generationis il-

Hus, lib. de virt. cordis in prin.

Flauæ bilis in iecinore, atræ in liene, pituitæ quidem in cerebro locus, &c.

Subdit flauæ bilis locum esse iecur, aut quia reuera ibi gignitur, cum sit vniuersæ chymoseos initium, aut quia eius simæ parti subest cystis bilis conceptaculũ: Hinc Hipp. li. 4. de morbis, sanguinis, inquit, fons est cor, pituitæ caput, aquæ splen, & bili locus folliculus in hepate. Fit bilis (siquidem de naturali verba fiant) ex ignea chyli portione, materiæ, enim potius accepta ferenda est humorum diuersitas, quàm efficienti, quamquam aliter sensisse videtur Galenus mellis exemplo.

Melancholiæ sedes lien est, quia ab eo attrahitur limus per venæ portæ ramum, cuius benignior pars coctione prolecta lienem nutrit, deterior ablegatur in ventriculum, & intestina. Equidem admiror Aristot. qui cùm cystim, tum splenem ad sanguinem defæcandum condita esse percallebat, non erubuerit tamen, splenem per accidens adiectum esse proferre. Quidam vitalium spirituum præparationi præesse volunt. Quidam hæmatoseos organum constituunt; tantùm abest, vt frustra factum esse arbitrentur. singulis subsunt suæ rationes, sed fallaces. In eos vsus procreatus est, vt limum à massa sanguinea secernat, quem cum multo sanguine attractum, & noua coctione depuratum in nutritionem vertit, vt multo magis tenui alescat lien, quàm iecur sanguine, quod ex Galeno notauit Amatus. Vidit tamen Hollerius hominem, qui dissectus repertus est sine splene.

3. de Part. An. c. 7.

Vlmus.

Aretæus.

Cent. 4. cur 43. libello obseru.

Pituita duplicis est generis, quædam enim naturalis & alimentaria est, cuius efficiens, vt ait Auicennas, est caliditas hepatis attenuata, materialis caussa nutrimentum crassum, humidum, viscidum, frigidum, formalis caussa coctio diminuta, finalis, vt phlegmaticas particulas enutriat. Quędam excrementitia, quæ in ventriculo, & capite coaceruatur siue per externum errorem, siue per facultatis impotentiam. Hipp. caput statuit pituitæ locum, quod alibi phlegmatis metropolim nuncupat, quia colligitur in capite, quod cucurbitulæ Medicæ comparatur, ad quod totius corporis elati vapores per cerebri frigiditatem concrescunt, & in pituitam degenerant. Agit ergo de excrementitia, quia naturalis, & alumna nullam sedem obtinet, vtpotè, quæ famis tempore facilè elaborari possit in sanguinem, & confici, vt ait Arabum Archiater. Hinc constare puto, loqui potius Hipp. de collectionis loco, quàm geneseos, quum iecur sit commune principium.

Lib. 1. F. 1. D. 4.

Li. 4. de morbis lib. 2. de morbis.

Arteriæ quidem purum sanguinem recipiunt, & spiritum. Venæ autem & ipsæ à corde sanguinem sumunt, per quas corpori distribuitur: Sed iecur cordi

sangui-

sanguinem non præter veri fidem affatim suppeditat, nam ignis absque materia diu permanere non potest.

Arterias è corde veluti è scaturigine emanare, & ab eodem purum, lautumque sanguinem haurire liquidò constat, venas autem ab eodem sanguinem resumere, haud constat: Huc tamen spectare videtur Hippoc. qui & Aristoteli erroris ansam præbuit (neque enim iniuria quidam Aristot. ingratitudinis insimulant, quòd solidioris Philosophiæ primordia ab Hippocrate mutuatus, eius nunquam nisi obiter, & exempli loco meminerit) cor namque venarum, sanguinisque vniuersi fontem, principiumque esse, mordicus tuetur, cui applaudens elegantissimus Themistius, venæ, ait, aliæ cor adeunt, aliæ à corde proueniunt. Venæ, quæ adeunt cor, tamquam ministræ, ac getulæ sunt, vt quæ à iecinore incoctum, & imperfectum sanguinem conuehunt, quem cor susceptum sua vi meracum, & absolutum reddit. At venæ, quæ à corde pertinent, comparatæ ad alium vsum sunt, videlicet, vt succus per eas concoctus iam, perfectusque in totum corpus distribuatur, atque dedatur.

In Polit.

Fauet Philosophis ea ratio, vnum multitudini esse præferendum, ne frustra quædam facta videantur: Porrò quando agentia duo ad vnum opus absoluendum conueniunt, alterum vt afficiens, & disponens, alterum vt effector primarius, huic potiùs effectus acceptus ferendus, quàm præmunienti præparantique, quale iecur esse volunt, quod materiam conficiendi sanguinis cordi præparat. Quæ sanè omnia vnica distinctiuncula diluuntur difflánturque. Omnium functionum vnum esse formale principium, nempè cor esse volumus, non tamen proximum, nisi quarundam, vt vitalium, cæterarum verò vt synætion, & adiutricem caussam, plura esse peculiaria, & proxima asseueramus. Profectò plures statuit Aristot. animæ facultates, hasque vniuersas in corde collocauit, vt enim in megacosmo vnicum est principium, ita in microcosmo vnicum adesse debet, aliàs homo reuera vnus non esset, hoc autem principium est anima, quæ cum in corde, ceu in fonte resideat; sic vnà communissimam animæ facultatem consistere, iustum est; Quamobrem cor communissimæ, non priuatæ facultatis domicilium perhibetur, quæ sanè catholica animæ potestas in præcipuis machinamentis, & organis, temperamenti, proportionisque ratione contracta euadit singularis, vt in hepate naturalis, & hæmatopoietice fiat; Rectè igitur scripsit Auic. non esse curandum Medico, an à corde sensoria facultas procedat, an à cerebro, & an nutritoria à iecinore, vel à corde, quùm eo etiam admisso, quod Arist. sensit, constet tamen cerebrum facultatum animalium, & iecur nutritoriæ potentiæ esse principium, euidentius, inquam, & in quo hæ facultates se se magis exerant; manifestæque fiant; vt enim Deus in Sole tabernaculum suum posuisse dicitur à prophetico spiritu, quia in eo manifestiùs apparet diuina virtus, ita fortè & cerebrum animalium, & iecur naturalium virium principium esse feruntur, quòd in his præclariùs elucescunt.

Arist. lib. de sensu & sensili.

Venosus itaque sanguis speciem, summamque perfectionem ab hepate indipiscitur, qui tamen rudimentum quoddam videatur ad arteriosum, qui in corde nouam subit alterationem, vt pulmonum congruus fiat alumnus, & vitalium spirituum procreationi materiam suppeditet.

In quam sententiam inuitus etiam Philosophus incidit, vbi scripsit, cor, & iecur omnibus Animalibus necessaria esse, alterum propter caloris originem, quòd locum adesse oporteat aliquem, quasi lares, focumque quo naturæ fomites, & primordia ignis natiui contineantur, conseruenturque, & eundem esse tutum, veluti arcem corporis totius: Alterum, iecur dico, cibi concoquendi gratia adest, & quidem nullum sanguine præditum ijs duobus carere potest: Cui argutissimus filius Rhois adscripsit: Iecur, ait, cibum permutat, conficitque in sanguinem, subinde in vniuersa corporis membra distribuit; quod medius filius penitus consentaneum est, siquidem in iecinore fiunt sanguinis excrementa, ibi vero quippiam absoluitur, vbi amandantur, digeruntur que aliena. Facessat igitur posthac bonus Zimara, qui nobis conniuentibus imponere conatur, fierique non posse, quod astruximus, deierat. Venæ igitur & ipsæ sanguinem à corde sumunt energiticos per communem caloris, & spiritus effluxum, sed iecur cordi non præter veri fidem antipelargia meritum rémetitur, dum per venam cauam sanguinem in dextrum cordis thalamum affatim eructat in eos vsus, quos antea commemorauimus: Nec est, cur cuipiam propter Hipp. hæreat aqua; nam ille sui semper similis voluit iecur sanguinis opifex, quam mentem Democritus per epistolium significauit, dum scripsit. Quod verò sanguinem suppeditat, & in sanguinem transmutat cum apicibus sæpè vena caua, circumfluum hepar est, concupiscentiæ caussa.

3. de part. Anim.

2. collect. c. de Hip. iuuam.

Cor sanguini thermasiam communicat per quam sanguis formaliter est sanguis.

Galenus multis argumentis hæmatoseos iecur principium esse confirmauit, tum ex parenchymate sanguini concolore, tum quòd venæ vmbilicales, per quas fœtus alimentum trahit, iecori, non cordi inseruntur.

Accedat venæ portæ cum corde nullam videri communionem, & pisces, cum affluant sanguine, nullam venam cordi attiguam obtinere, ad hæc cordis valuas foris intrò patere ad excipiendum, non ad effundendum, & emittendum, quod autopsia confirmatur. Quidquid tamen sit, formale principium à corde deriuari putandum est, cum illud sit animæ sedes, & vitæ, ac omnium adeò vitalium munerum auctor. Mercatus ideò cor sanguinis principium statuit, quòd inde nouam perfectionem nanciscatur, quod de arterioso audiendum est sanguine.

Arist. lib. de sensu Anima est in corde sicut aranea in sua tela: hoc tamen intelligi emineter, prout in corde supetunt communia vitæ instrumenta.

Quo fit nonnulli hominum quasi semper rideant, quidam verò tristentur: Huius rei caussam ex elementis esse dicimus. Qui enim puri sanguinis non inexpertes sunt, hi vsque quaque rident, & aspectu, & corpore floridi, necnon perspicui coloris existunt. Qui verò flauæ bilis participes sunt, desides, pusillanimes, pauidi, imbellesque esse solent: Pituitosi verò inertes, & frigidi sunt.

Siue aliud nitatur Hipp. siue ab effectu quodam-

quodammodo probet, hominem ex quatuor elementis, totidemque humoribus conflari quòd quidam semper rideant, quidam perpetuo tristentur, iustè in elementa, & humores reijcit, habitudo enim ad varia opera, & affectus ex varia corporis dispositione, seu temperamento proficiscitur, quod duplex statuunt Astrologi referente Nipho, cæleste, ac humorosum; hoc ex elementorum mutua mixtione, illud dum in lucem edimur, ex vario astrorum aspectu, & conspiratione inducitur. Hinc fit, vt sanguinei auari sint, & illiberales, biliosi, mansueti, placidi, segnes, melancholici hilares, festiui præpollente cælesti temperie, quam & Mesuæus agnoscit, dum vnamquamque rem duplici virtute donari scriptis tradidit, cælesti, ac elementari, à quibus non defecit Falloppius duplex statuens temperamentum manifestum, & formale. Risus igitur caussam à puri sanguinis affluentia repetit, quæ spirituum opulentia animo splendorem obijcit, quò fit, vt iucundè omnia, & accommodatè accidant; sanguinea enim dispositio, h. e. calida, & humida optimè sensus omnes afficit, vt nulla ferè sint absimilia obiecta: Quod verò caliditas lætitiam, risumque pariat, demonstrat Arist. exemplo senum, & puerorum, quorum illi ob natiui caloris penuriam tristes semper, & morosi, hi ob vbertatem lætabundi, & festiui.

1. de Anim. comm.

Prin. suorum canon.

Duo, inquit Fracastorius in risu sunt, admiratio subita rei nouæ, & ludricæ, & delectatio: Qui igitur facillimè admirantur, ij ex caussa hac promptiores sunt ad ridendum; propter quod Pueri maximè, & mulierculæ, & plebs facillimè ridere solent, grauiores autem & seueriores, & viri, & hi quidē Philosophi minus in risum ducuntur. Porrò qui læti sunt, aut ex accidenti aliquo facilius in risum incidunt, facillimè enim lætis propter dispositionem afficiuntur; quare per naturam iuuenes & optimè sani, & qui sanguinem plurimum habent, & eum dulcem, non biliosum, non melancholicum, maximè ridere solent. Ex accidenti verò dispositi sunt ad risum, qui in lætitia consistunt, vt ebrij, & quibus multa eorum adsunt, quæ læta dicuntur, si noua sint. Quare & qui in conuiuijs sunt, inter familiares, & amicos quàm plurimùm ridere consueuerunt, imò sæpè adeò effusè rident, vt se continere non possint, & incontinentiæ notentur. Caussa est, vt ait Aristot. quòd ipsa lætitia quasi risus quidam est, & ij in motu quodammodo sunt semper, res autem in motu adeò promptè pellitur, vt contineri non possit.

Lib. de sympath. & antipath.

Ioannes Huartes reiectis aliorum sententijs risus caussam in phantasiam deriuat. Non est, inquit, alia risus caussa, quàm approbatio, & assensus, quem præstat imaginatrix facultas, cum quippiam accommodatè dictum, vel factum offertur, quoniam verò hæc in cerebro residet, fit, vt ob huiusmodi oblectamenta, & titillatus commoueatur, ac adeò omnes corporis musculi, ceu illius administri, argumento fit capitis inclinatio ad probanda dicteria, & apophtegmata.

Lib. de scrut. ingen.

Hipp. lib. de morbo sacro. Porrò experdit homines nosse, quod ex alia nobis parte voluptates nō contingūt, & lætitiæ, & risus & lusus, quā ex cerebro.

Scire tamen licet, sales omnes, lepores, & veneres inauditæ sint, oportere, alioquin nec admirari nos, nec oblectari. Sanguinis autem affluentia sic phantasiæ organum malè afficit, vt de suæ perfectionis gradu per talem dispositionem deiecta quæuis etiam inconcinnè dicta probet, ijsdemque non indelectetur.

Quærit Alexander, cur risum multi è liene oriri putent, asserentes non similiter risu videri affectos, quibus lien vitiatus, vt quibus integer sit, imò illos magnopere tristes esse? Respondet ex euentu, non propriè risus caussam in liene existere, nam si valeat, trahit ex iecore fœcosum omnem, & melancholicum humorem, quò fit, vt cum purus, defæcatusque sanguis per vniuersum corpus, tum in cerebrum commeet naturam, simul animamque oblectet, atque instar vini eas exhilaret, atque in tranquillum ducat, & ita risus ab ea moueatur.

Lib. Probl. 135.

Sunt, qui diaphragma risus sedem statuant Homeri, & Arist. auctoritate freti, quod eo affecto visi sint in risum dediti.

2. de part. An. c. 10.

Sed mihi Sardois videatur proximus herbis,
Irrita quæ miseris permiscent gaudia fatis.

Non modò autem in risum proni sunt, qui puro sanguine diffluunt, verùm etiam eusarchi florido colore nitent, purum dico, non modò qui non est vitiatus per temperiei excessum, vel per extranei permixtionem, vel per degenerationem in alterutram bilem, verùm qui naturalem obseruat proportionem, vt nimirum huius in venis plurimum sit, dein pituitæ, minimum bilis, dein melancholiæ, talis enim foris efflorescit color, qualis fuerit intus humor, ni retrocesserit. Non est igitur mirum si in iusta humorum proportione prædominante sanguine corporis viuidus color, & iocundus aspectus appareat.

Quærit Aphrodisæus, cur gaudentes rubent? Respondetque naturam sponte sua delectanti sese occurrere, qui extrinsecus fit, vt nos amico, liberisque solemus, eam verò & sanguinem affectari, qui subindè roseam suo colore cutem efficit.

probl. 69.

Mœrent autem, ac tristantur, qui contrario se se habent modo, enim vero quæ ad lętitiam maximè præmunit, & inclinat, illa dispositio est, quæ sensus bene afficit, bene porrò affecti sunt, benèq; cum ijs agitur, quum indipisci finem suū possunt, qui est recta, decensque functio, & delectatio, sua verò munera tractant per calidum, quo consistūt, conseruantur, & pollent, cum nil fit sensitiuum sine calore. Igitur qui natura præcalidi sunt, ij similiter ad lætitiam parati sunt, cæterùm cum calore illo nihil acre, nihil austerum coniunctum esse oportet, quare humidum maximè conuenit, quale inest sanguini.

Sanguis autē abundans inquit Auic. & clarus, & temperatus, quoniam ex eo gignitur copia spiritus clari, & substātiæ laudabilis, & tēperatæ complexionis disponit ad gaudium. Sanguis autem grossus & turbidus, & additæ caliditatis disponit ad tristitiā, & ad iram etiam perdurātem.

Qui verò multum habet choleræ, aut melancholiæ ineptus ad lætitiam uidetur: Cholera quidem etsi calida est, acris tamen, & amarulenta; melancholia cum austera est, tum rigida, quare maximè contraria est lætitiæ, hinc fit ut maxima melancholicorum pars tristis sit, & displicentiæ plena, qua caussa etiam solitarij sunt melancholici, & consortia uitant, qualem fuisse Bellerophontem ex Homero commemorat Aristoteles.

Ast hic quando etiam grauior Dijs omnib. errat
In campos solus latos, inque auia rura.
Ipse suum cor edens, hominū vestigia vitans.

Sanguis autem grossus & additę frigiditatis, & turbidus facit hominē desolabilē, & tristabilē, & lentæ iræ nisi ex forti causa. Odiū enim est per seuerantia formæ nociui in ipsa phantasia. 30.sect.Probl.1. Hor. Lib. Quod. An.mor.

Cur ita, dices? Quia vnà ridere, & respondere, & aduertere opus est, ipsi verò taciturnitate gaudent, mœrorem fouent. & visis, idolisque suis toti vacant, inhiantque.

Oderunt hilarem tristes, tristemque iocosi

Melancholicorum accidentium reuera incomprehensibilem esse caussam, arbitratur Serapio. Alij tenebrosum phantasma causantur, alij fr. siccamque intemp. alij cachoetes. Scitè Aristot. melancholiam vino comparat.

Segnitiei, & inertiæ caussam esse pituitam rectè existimat senex, nam frigiditas omnibus animæ operibus apertè incommodat, inquit Galenus, qui animi dexteritatem, & prudentiam ab humore bilioso deriuat, integritatis, & constantiæ auctorem facit humorem melancholicum, sanguinem simplicitatis, & stoliditatis caussam, pituitā autem ad nomen cultum nihil facere arbitratus est. At obijciat quispiam, Hipp. prudentiam reposuisse in sanguine. Inter omnia, inquit, quæ in corpore sunt, nihil magis ad prudentiam confert, quam sanguis, hic ergo cum in constanti habitu persistit, consistit & prudentia. At lib. de morbis. Sanguis, ait, qui est in homine maximam partem ad prudentiam confert. Quò spectauit etiam Philosophus, quando protulit, esse quidem efficaciorem sanguinem, qui calidior, & crassior, vim autem intelligendi potiorem obtinere, qui frigidior est, & magis tenuis. Conciliari tamen possit Hip. Haly distinctione. Sanguinem vel syncerum, secretumq; spectas, vel commixtum, simulq; aggregatum, ille simplicitatis caussa perhibetur, hic si rectè sit constitutus, prudentiæ author censetur, si modò mores animi temper. corporis sequuntur.

Lib. de flat. num.20.

4.sect.Probl.

Item Gal. 2. de diff.feb.

Arist. verò non absolutè frigidum sanguinem ad intelligentiam facere, sed qui sit minus calidus, ratus est, frigus enim primò non ingreditur naturæ actiones, quidquid cōminiscatur Per. Apponus.

Quod verò flauæ bilis participes sint desides, & pauidi, quod velle videtur Hipp. haud capio, nisi, vt retro scripsimus præpollente cœlesti temperie hoc fiat; biliosi enim solertes sunt, intrepidi, magni, elatique animi. Fortè atram bilem intellexit quam & superiùs flauescētem appellauit, vt propterea de mendo magna mihi injciatur suspicio. Ni biliosos audiat iracundos prę animi impotentia, quales sunt fœminæ, huiusmodi enim solent esse imbelles.

Reminisci autem, & esse prudentia præditum ex cerebro inter calidū, & frigidum valde tēperato prouenit: Obliuio verò ex cerebri frigiditate procedit, &c.

Progressus Hipp. ab elemētis, & humoribus gradum facit ad tēperamētum, ex illorum enim harmonia consurgit, dicitq; prudentiam, quæ animi habitus est recta cum ratione actiuus, quæque ad practicum spectat intellectum ex cerebro admodū temperato proficisci, nam & si mēs nulli sit organo implicita, opus tamē habet phantasia veluti comite, ac pedissequa indiuidua, quæ cum sit corpori annexa qualitatum excessu vim pati videtur, vt propterea haud ritè phātasmata proferat, quare machinalis caussæ ratione peruersitatis fit intellectus particeps. Hinc quidam rectè inquiunt. Cū omnes animæ rationis participes non modò secūdum speciem, verùm etiam penes indiuiduas differentias æqualem habeāt naturæ perfectionem, consequens est, vt intelligendi facultas, quę ab anima profluit, eidemque in omnibus inhæret, parem obtineat dignitatem, similiterque aliæ immateriales potentiæ.

Verùm quia ad primam specierum intelligibilium productionem cum intellectu agēte oportet phātasiam concurrere; Item quia dum postea intellectus capax in opus incumbit vnà cum eo cooperatur phantasia, oportet enim intelligentem phantasmata speculari, vt docet Philosophus, fit, vt dexteritas ingenij, & acumen in apprehendendo per intellectū, in componendo, discurrendo, iudicando, & alijs huiusmodi functionibus obeūdis à phantasiæ prestantia magnopere depēdeat. Rursus verò, quia phantasiæ excellentia pendet à sensorio, & corpore, in quo est, fit hinc, vt ad ingenij præstantiam multū cōferant ea, quæ corpus qualitatibus bene afficiunt, & in contrariam partem, quæ malè. Scitum tamen illud Heraclyti.

Li.3. de An. c.8.t.40.

Splendor siccus, mens prudentissima. Cui sic respōdeas, temperatum cerebrū ad functiones vniuersim obeundas maximè cōducere, ad quasdam verò vtpote ad prudentiam siccius quadam tenus, humoreque vacans, humor enim omnem intelligendi vim obtundit; propterea scripsit Arist. iuniores ocyùs addiscere, seniores verò ampliùs mente valere, quòd tunc cerebrum sit siccius.

In Probl. Hinc paræmia tantum quempiam stoliditatis habere quātum humiditatis.

Verùm ad pensum. Reminisci, & meminisse differunt Arist. sententia, quòd soli homines cum discursu recordentur, belluæ rei anteactæ cū imaginatione meminere. Finiri autem potest memoria phātasmatis habitus, seu rei absentis per imaginis inspectionem cum temporis præteriti cognitione præsentatio facta à memoratrice facultate stimulata ab aduersata imagine.

Reminisci autem est ex aliquo vestigio reseruato, & incolumi referre se in cognitionē eius, quod ex memoria deciderat. Reminisci igitur est renouatio collapsæ memoriæ: collabitur autem potissimum tribus de caussis, aut quia non affiguntur, imprimūturq; spectra, aut quia suscepta intereūt, & abolentur neutiquam adductis ad memoratricem idolis propter spirituum torporem, aut denique quia rerū imagines non commouent phantasiam, nec excitant, memorādi enim actus tribus medijs absoluitur, primum spirituum motu ad signandam, imprimendamq; speciem, deinde retentione, & custodia, postremum phantasiæ visorum oblatione; Prius, & extremum frigore oblædūtur, dum spiritus densantur, atque obtorpescunt, immobilesque euadunt. Calor ex euentu eosdem vitiat actus, dum spiritus dissipat dissoluitque cęterum medius actus, vt siccitate perficitur, ita humoris affluentia deletur, & obliteratur. In vniuersum verò tolluntur natiui caloris priuatione, & στέρησει, quod in febribus malignis vsu venit.

Qua in re habendum animo, frigiditatem solam, quā ponit Hipp. memoriam abolere, & obliuionem inducere, humiditatem uerò, & madorem memoriā imminuere. Propterea libello de insania sic scriptū reliquit senex. Tristatur, & angitur homo, & præter tēporis rationē obliuiosus fit, dum

cerebrum à pituita refrigeratur, concrescunt, & immobiles manent spiritus.

Passio autem, quæ phrenitis nuncupatur ex perurentibus feb. fit, vaporibus enim ex visceribus per dorsum ad cerebrum emissis eius humidum arescit, & homo mente captus efficitur; & cerebrum oleo quocumque frigidæ qualitatis per aures, vomitusque humectare oportet.

Lib. de An. c. 8. t. 40. Quid hoc est rei? Hominis structuram meditatur Hipp. tum morbos, & curationem aggreditur? Præceptum est in Analyticis. In disciplinis omnia syngenea sunto. Verumtamen, cum paulò ante temperati cerebri meminerit, vnde prudentia proficiscitur, nunc veluti ex aduerso quę ex intemperato cerebro affectiones proueniant, iustum est, subdat, contraria enim speculari vnius est scientiæ, cum sint eiusdem generis. Docet itaque Hipp. qua ratione oriatur phrenitis, & quo pacto percuretur.

Phrenitis Græcis ἀπὸ τῶν φρενῶν dicitur, quo vocabulo, vt notat Pergamenus, Διάνοια præcipuè significatur, inflammatio namque indicatur, per quam delirium cietur. Verùm affectus is bifariam perpendi, spectarique potest, nempe vt morbus, inflammatio scilicet męnyngum, vel vt symptoma, seu praua, & vitiosa actio facultatum principum, vnde hæc colligitur finitio, vt sit nimirum deprauatio functionum principum perpetua stipante febre à membranarum cerebri inflammatione profecta.

In Probl. Hinc paramia ... quemquam ... habere ... humiditatis. Sunt, qui salua imaginatione intellectus functiones vitiari posse contendunt, sunt, qui secus pertinaciffimè sentiunt, & lædi rationem sine phantasiæ vitio planè pernegant, quòd hæc sit veluti instrumentaria caussa, quæ intellectui idola, & visa omnia præsentat, & offert, quo circa communi offensionis nexu prauari, peruertique has facultates volunt Mercatus, & Rudius aduersus Galeni dogmata, quem etiam facilè in suam sententiam pertrahunt eo ipso exemplo Theophili, & Lanifici, quibus vtraque facultas decepta suberat, & aberrans, licèt alterutrius erroneus fuerit euidentior lapsus. Visa enim non modò ad comparandam rerum scientiam desiderantur, verum etiam ad ea, quorum habemus, callemusque habitum, quod negabat Sennæ filius. Hinc dicebat Philosophus, oportere intelligentem phantasmata speculari, quia mens suum vniuersale molitur ex ijs, quæ imaginoso genere continentur. Inter hos tamen pacem conciliare conatur Saxonia.

Auic. error.

Imaginatio duplex, inquit, sensitiua, & deliberans, quam Auerr. cogitatiuam vocat; in omnibus Phreniticis deliberans imaginatio vitiatur, non necessariò sensitiua, quæ est quædam perceptio speciei sensibilis receptæ in sensu communi, & oblatæ imaginatrici. Duo porrò sunt in feb. & Phrenit. quæ fallendi principium præbent, vitiata ratio, & occasio; occasionem voco, externam quampiam motiunculam, vtputa vapores in auribus, qui tinnitum eum pariant, vt tibicinem referant, cui non reclamans corrupta ratio imaginationi sic planè esse putanti ius, imperiumque relinquit. Verùm hæc parerga.

Ca. de Phrenit. Arist. 3. de An. tex. 57. Fracast. li. 2. de Intellig.

Proxima Phrenitidis caussa inflammatio est męnyngum, cum sanguis biliosior è venis emanans cerebri membranas occupat, & obsidet, ibiq; putrescit, & inceuditur, seu potiùs cerebri, & spirituum calida intemperies à mænyngum inflammatione suborta, neq; enim ardor, & inflammatio cerebri delirium ciet, verùm tum demum, quum calida cerebro, & spiritibus intemperies communicatur, quum visum sit incensum, inflammatumq; cerebrum citra delirium, & mentis alienationem.

Varias subit Phrenitis differentias à forma, subiecto, & efficiente petitas. Videtur tamen Hipp. paraphrenitidem potiùs describere, quam ex perurentibus, & malignis febribus fieri scripsit elatis ad caput vaporibus, quo in affectu & si mens perturbatur, non diu tamen consistit error, sed desinit feruore febrium delitescente, ni sit perniciosa, & pestilens febris: Fuit tamen in more positum apud Hippocr. quodcunque deliramentum phrenitidem appellitare. Aliud etiam Phrenitidis genus succrescit, cum diaphragma phlegmone tentatur, quæ pseudophrenitis nuncupatur, veteres enim φρένας mentem appellabāt, quod hac particula affecta mens alienetur.

Porrò quomodo huius affectus curatio iniri debeat, paucis docet Hipp. affuso frigidæ qualitatis oleo, vt cerebrum humectetur. Vomitus symptoma facultatis naturalis toto genere præter naturam, & si eorum, quæ continentur in ventre, commune sit præsidium, cerebrum tamen ciet, & vehementer replet, quare ni præcurrant ventriculi tædia, quæ cruditatem præmonstrent, parcendum putarim, periculum enim est, ne aucta vaporum copia ingrauescat affectio. In hoc phrenitidis genere præscripto oxyrhodino bregmati quam mox admouendo omnia reuulsionum discrimina desiderantur priùs quàm localem admoueamus medelam, per vincula, frictiones, cucurbitulas, phlebotomum, phænigmos. Qui plura cupit, videat Hollerium, cæterosque auctores, quibus ea incubuit cura, vt singulorum affectuum generatim curationem præscriberent.

Gal. de Alim. fac. & aduersus Erasis de venæ sect.

Lethargus verò, & ipse cerebri affectio est, cum enim cerebrum frigidis humoribus repletum fuerit, hinc passio, quæ lethargus appellatur, hominem occupat, & calefacientibus cerebro opitulari expedit.

Lethargus nomen accepit ab inerti obliuione, quoniam ijs, qui tali affectu implicantur, memoria vsque adeò læditur, vt præteritorum nullatenus meminerint, & adductis, clausisque oculis, atque in somnum procliuibus veluti ignauia sepulti, & obruti iacent. Lethargus ergo propriè est inexpugnabilis dormiendi necessitas cum memoriæ læsione, & perpetua, lentaque febre: siue magis, ingens principum functionum imminutio cum inexpugnabili dormiendi necessitate, & remissa, continuaque febre, malim enim functiones, & munera in lethargo minui, quàm deprauari, vt velle videtur Sennertus.

Caussam ponunt Antiqui pituitam lentam, & viscidam in cerebro redundantem, & putrescentem, ex cuius putredine excitati vapores cor continenter feriunt, vnde febris exoritur, spiritus interim, & cerebrum occupante pituita, qua obtorpescunt.

Quæri possit, an memoria prauetur, cuius dubij ausum prębuit

Arabes proximam caussam statuunt phlegmaticum apostema, quod scripserit Galenus, lethargum phrenitidi quodammodo esse contrarium, quamquam vel loci, vel caussæ ratione id protulisse, certum est, non quòd sub eodem genere collocentur. Capiuacceus inter verum, & nothum lethargum distinguit, illum, perpetuò ab inflammatorio affectu, hunc verò citrà, sed per consensum aliarum partium, vt in febre quotidiana, & hemitritæo vsu venit.

Arist. qui li. de mem. scripsit memoriam errare, & quasi solæcismū committere, quum quippiam pro altero offert. Hist. 31.

Carpit tamen Capiuacceum Epiphanius, contenditque ex putri potiùs pituita, quàm phlegmonoso affectu proficisci. Platerus putat, lethargum sobolem esse lentæ, & pituitosæ febris, cerebrumque semper per sympathiam affici sublatis eiusdem naturæ vaporibus, quæ fuerit minera.

Præclarè videtur mihi Hipp. statuisse, cum ex frigidis humoribus cerebri anfractus occupantibus proficisci protulit.

Differentiæ à forma, si quæ sunt, à subiecto, & ab efficiente repetantur. Eius curationem Hipp. calfacientibus absoluit. Recentiores curationem partim symptomati, partim morbo destinant, symptomati opitulantur ijs, quæ sopitam facultatem excitant, dolorificis vinculis, clamoribus, arte etiam ea, quàm instituit Hollerius Stempanus; morbo, & quidem febri, apozematis detergentibus, incidentibus, vena secta, & reliquis, quæ pituitosæ febri debentur. Pituitam, quòd turgere quodammodo videatur, dum principem sedem obsidet, etiam in ipsis morbi carceribus propinato phlegmagogo reuellunt, & educunt, acrioribus clysmis ad intestina corriuant, aut glandibus suppositis. Præmissis generalibus (eadem enim sunt & docendæ, & faciendæ medicinæ præcepta) ad subalterna gradum faciunt, caputque omni studio repurgant cùm per palati illitus (neque enim gargarizatu vti queunt) & suffitus, tùm per errhina, & phtarmica, errhina inquam solida, neque enim liquidis opus est vti, cum per obliuionem succos in nares adducere nequeant: Deueniunt etiam ad humidas cucurbitulas, ad phænigmos, ad cauteria, quæ & scapulis, & inio, & bregmati inurunt. Demum ad topica se se conferunt, initio repellentia adhibent, his subinde digerentia miscent, Solis denique diaphoreticis, & metasyncriticis vtuntur; educta proxima mali caussa alliotica, & corroborantia caput vsurpant, castoreum nunquam omictunt, sicque totam perstringunt curationem.

Cap. de lethargo.

Paralysis fit à frigido, crudoque humore, qui à cerebro demissus in oculum, siue in aliquam labiorum partem, seu in totam, dimidiamue partem descendit. Per nares cerebrum purgantia adhibere oportet, & extrinsecùs isobrium contusum, (herba est, quæ maros, & origanus dicitur) ignis suffitu, & cauteria post aures applices, &c.

Aliam in præsentia passionem aggreditur Hipp. quæ dicitur paralysis, Alexandro paresis, quæ nihil est aliud, quàm motus, vel sensus etiam obliteratio ob animalium spirituum inopiam, & defectum, quò vniuersæ aliæ caussæ referuntur, nam & si anima sit vbique præsens, atque adeo suis facultatibus instructa (sunt enim inseparabiles) non mouet tamen, nec sentit nisi per aptum organum, hoc autem ritè constituitur, & redditur idoneum spirituum animalium affluxu, neque sunt posthac illi audiendi, qui facultatem è cerebro in membra deriuant, hæc enim (si spectemus essentiam, & originem) vnà cum anima toto oberrat corpore, eadem verò per organi temperiem, & proprietatem ad hoc, vel illud obeundum munus, & persoluendum pensum contrahitur.

Cæterùm tria morborum genera hunc præpedire affluxum queunt: Intemperies scilicet frigida simplex, aut composita cum materia, aut citra materiam: Angustia, cuius species obstructio densatio, compressio, soluta denique vnitas. Huc referunt quidam vim narcoticam, vt est videre in torpedine, quæ si non paralysim, saltem stuporem inducit, quem benioin manu detentum arcet, Vinum quoque ad recensum adducunt, & Mercurium, quamquam per siccitatem paralysim vinum parere, ratus est Rondeletius, & suo calore, & partium tenuitate, excrementa ad neruos conuehere.

Eustachius Rudius ciuis meus causatur acetositatem, quam in neruis nanciscitur. Plateri sententia Sennerto probabilior videtur in vim narcoticam spiritus, & sensus torpidos reddentem referentis. Hipp. potioris caussæ meminit, crudi scil. & pituitosi humoris proin etiam iuxtà caussæ ideam curationem instituit, dum inquit, cerebrum per nares, purgandum esse, quamquam enim nares potissimùm aeris, & odorum inspirationi inseruiant, quas proprerea Auenrhois odoris deferens instrumentum appellauit, lustrationi tamen, & purgamento cerebri destinatæ sunt: (errhina verò dicuntur, quæ per nares purgant,) dein affectæ particulæ apponendum esse contusum origanum, est verò origanum herba calida, & sicca tertio recessu, extenuans, & incidens, vt ait Galenus, quam in aceto coctam naribus admouendam iubet in lethargo, demum ponè aures affigenda cauteria, docet. Hæc verò duntaxat in medium affert Hipp., quæ sunt peculiaria remedia, tum quod catholicam totius corporis euacuationem supponebat, tùm quòd eius sit instituti, quod est in his curandis affectibus præcipuum, innuere, & ad fontem digitum intendere.

8. de s. m. f. & 13. meth. med.

Curationem autem sic auspicantur Neoterici. Præsidia sumunt à subiecto, & efficiente caussa: subiecti caussa seruanda est neruosi corporis proportio; caussæ agentis ratione, si fiat exempli loco à frigiditate, excalefaciendum erit, si propter solutam vnitatem, adducendum, coniungendumque esse indicatur, si propter densitatem calefacere oportet facere, si propter luxationem, aut tumorem comprimentem, os reponendum in suam sedem, tumor discutiendus, si morbus sit constipatio, & fiat à crasso excremento, euacuatione opus esse, significatur, si ab alimento crasso, extenuandi oritur indicatio. Sed esto, fiat ab excremento, eoque phlegmatico, vt fit frequentiùs teste Galeno, aluum primùm leniunt iuxtà caussæ ideam à quo sanguinem ex sano latere profundunt, si redundet in venis, quia & si non officiat vti præcipua caussa,

Methodus.

Li. de Anat. Viu.

caussa, saltem vt concomitans, & sine qua tutò curatio iniri non potest; Tum præparantia Serapia propinant, quò fluidum corpus fiat, & exæquentur humores, vt ait Auic. mox excipit præparationem purgatio, quam iteratis validioribus propotismatis repetunt, deinde caput vndequaq; repurgant, tum affectam particulam exercent, linunt, rubificantia, vt vrticas Celsi more apponunt, cucurbitulas: Quo tempore etiam hydrotica adhibent, vt ligni Guaiaci, Sassafrassi, aut Salsæ decoctionem; Suffitus etiam ex digerentibus consulunt, ægtum dolio includunt, vt solùm pateat quà caput exponatur, supponũt cacabum, in quo cephalica, & nerualia ebullierint, aut supra silices candentes ægrum iubent vinum profundere decoctionis serpilli, origani, calamenthi, stœchados, betonicæ, iuæ, chamædryos, herbæ paralyseos, &c. vt calidis vaporibus perfusum, percussumque corpus in sudores soluatur, & affectæ particulæ humor incuneatus foras erumpat redditus subtilior. Demum corroborantia adhibent, quæque proprietatem respiciunt. Verùm scire licet, duplicem esse paralysim, præcipuam vnam, & primigeneam, epigenematicam alteram, quæ præcedenti morbo succedit, vt quæ Apoplexiam excipit. Priorem audiuit Hipp. qui ea de caussa cauteria consulit ponè aures, quòd arbitratus sit, paralysim perpetuò malè affectum cerebrum sequi; quamquam ex inferis partibus communicatur aliquando capiti materia, vt Melunensibus ex colica.

Quæcunque autem passiones in capite fiunt ex stomacho, proficiscuntur, exempli caussa vomicæ strumæ, dentium dolores, tonsillæ, angina, suffocationes, anhelitus difficultates, & reliqua.

4. Phys. Non est satis, inquit Arist. scire, an sit, & quid sit, sed quemadmodum etiam sit callere oportet; quo circa cum Hipp. quosdam capitis affectus (nil enim refert affectus, ægritudines, an passiones dixeris) percurrisset, in præsentiarum quomodo fiant, ac consistant, percenset, adijciens quaslibet capitis passiones ex stomacho oriri. Cur ita? An quia ventriculi confusio, omnium confusio; vt alibi scriptum est, vnde Serenus de stomacho verba faciens sic cecinit.

Huius enim validus firmat tenor omnia membra,
Et contra istius firmantur cuncta vigore.

An quia cerebrum Hipp. glandulam vocat, quia instar cucurbitulæ trunco corporis imposita trahit ab inferis quidquid volatile est, nempè expirationes omnis generis, quarum assiduis haustibus cerebrum tanquam magna glandula inebriatur. An quia vitium primæ coctionis secunda non emendat, vt propterea etiam in tertia coctione elucescat? An quia caput, ceu vaporarium impendet stomacho, cui neruorum propagines à cerebro distribuuntur?

Non est tamen vsquaque verum, nisi in malè habitis corporibus, quorum flaccidior natura suppar est, & impotens integri muneris, patitur enim aliquando caput per idiopathiam, & protopathiam, nulla in reliquo corpore prælucente vitiositatis nota, quod & ipse senex non semel protulit. Cæterum non modò stomachus hoc præbet

Lib. 2. de morbis, n. 2.

initium, verùm etiam sæpè iecur, lien, vterus, totum denique corpus, vt Pergamenus notauit. In primum Proreth. comm. 3.

Affectus autem, quos exempli loco ponit, non sunt capitis proprij, nisi catachristicos, caput enim vocamus totum, quod supra collum est, quodque in glabram, & capillatam partem dicitur, dicuntur tamen fieri in cap. quòd frequentius horum materiam suppeditet. Materia tenus.

Est verò vomica cõtinuitatis solutio in carnosa parte cum sanguinis quadam in mediam regionem effusione, id quod abscessui, & sinui commune est, quòd enim pars ita affecta in exteriore summitate occlusa est, atque nulla ora patescunt, abscessisse quidem ipsa dicitur, affectio verò abscessus, id est apostema nuncupatur, at vbi aliqua ex parte hiat, vt qui continetur, humor excernatur, non amplius abscessus, sed vomica appellari consueuit.

Strumæ, quæ & scrophulæ, & chærades, & ephymata dicuntur, sunt glandulæ induratæ, seu scyrrhosus, durusque tumor glandularum. Efficiens caussa est fluxio. Materialis caussa humor est pituitosus, frigidus, viscidus, & crassus, nonnunquam melancholicus, propterea Auic. inter tumores ex melancholico succo enumerat etiam scrofas. Scire tamen licet, solam melancholiam non sufficere, sed vtriusq; humoris coitum, concursumq; desiderari. Form. Efficiens. Materia.

Generantur, dum humor in glandulas deciduus, colligitur, refrigeratur, paulatimque siccescit tunica contentus. Loca ijs obnoxia sunt ceruix, alæ, inguina, tandem glandulosæ omnes particulæ. Signa oculis obuia sunt, vt propterea frustra adijciantur. Hæc verò notantur discrimina. Modus generat. Differentiæ.

Strumæ aliæ alijs maiusculæ sunt, aliæ alijs mitiores, & benigniores. Mansuetæ indicantur, quæ non admodum obduruerunt citra dolorem, & inflammationem, quæque circumscribuntur æquali, rotundoque tumore. Immites verò, & malignæ sunt, quæ scyrrhi instar obdurescunt, & inflammatione, pulsanteque dolore efferantur, tumor illis inæqualis prominet in quo emicant vasa: Tales pharmaco, quin attactu solo irritantur, atque exacerbantur. Ad hæc aliæ sunt sub cute, & superficie tenus, aliæ in profundo delitescunt, quæ magnis vasis insidere solent. Aliæ quouis digiti impulsu dimouentur, aliæ immotæ consistunt. Aliæ vlceratæ, aliæ non, aliæ hæreditariæ, aliæ accidentariæ, vt quæ Pueris propter voracitatem eueniunt, quæ dieta, & ætatis mutatione aliquando euanescunt sine vllo artis auxilio. Quædam venis, neruis, arterijs implicantur quædam verò neutiquam, quæ sanè differentiæ à Medico considerari priùs debent, quàm ad curationem gradum faciat, enim verò malignæ, vt cancri remedijs efferantur, & ingrauescunt, hæreditariæ uix, ac ne uix quidem sanescunt, quæ uasis implicantur, non sine discrimine curantur.

Nec minùs animaduertere decet, quod Villanouanus notauit, uagantes strumas, quæ totum corpus pererrãt, & modò hanc modò illam occupant particulam, aut nunquam curari, aut si qua sit spes, eam in assumptis potiùs, quàm in admotis esse positam, ut thermis sulphureis, nitrosis, aluminosis, in esu uiperarum, idem enim de strumosis,

 quod

quod de elephanticis sentiendum est, priùs quàm in cute efflorescant, & emineant, interiota viscera esse labefactata, strumosæ enim sunt partes internæ, omnesque glandulæ illis induruere. In vniuersum verò difficilis, longæque curationis sunt omnes. Quæsitum est, an strumæ sint contagiosæ? Responsum vlceratas, & malignas esse contagiosas, reliquas minimè.

Methodus curandi.

Methodus hæc est, vt scilicet resoluas, si resolutioni obluctentur, ac resistant, vt matures, si maturari recusent, vt extirpes, vel exedas caustico. Mitiores, superficiariæ, recentes, etiam leuioribus remedijs disparent.

Hollerius auctor est, omnes abigi, aboleri que posse vno hoc præsidio, quod ex cupressi folijs neque durioribus, neque tenerioribus concinnatur, folia conteruntur, vinum mulsum affunditur, donec ad strigmenti, cataplasmatisque normam rediguntur, admouentur strumis, tertio quoque die remouentur, nono die sublatæ videntur. Qui accuratiorem medendi methodum desiderat, adeat Falloppium.

Eo argumento confecerat Arist. vt nullum animal sit corpus simplex, sed ex omnium permixtione elementorum concretum, quòd vniuersis animantibus competat sensitiuum tactus, quod simplici elemento constare non potest, cum sit omnium tangibilium mediocritas, quę in compositis duntaxat visitur. Quocirca & Plantis, ait Peripateticus, graphicusque Paraphrastes, natura sēsum denegauit, quia corpora earum, quòd proxima simplicibus sint, crassiora erant, quàm vt possent sentiendi sublimitatem admittere. Nec item formæ in ijs sine materia recipi poterant, tum ob temperaturam earum immoderatam, tum ob plurimam portionem terrenam, quod elementum inter omnia ineptissimum, & alienissimum à cognitione est. Cuius rei periculum intra nos gerimus, nam in nobis, quæ partes terratiores sunt, easdem insensibiles, brutasque continemus vti capillos, vngues, ossa. Quod si verum est, vt est verissimum, cur Hipp. proposuit dentium dolores, qui cum inter ossa sint glebulentissimi, durissimique videntur omni sensu carere, atque omni adeò dolore, cum tactus affectio sit, seu molestia, quæ in ipsa percipitur sensione ex ijs, quæ continuum soluunt? Verumtamen non iniuria Hipp. dentium dolores in medium attulit, quia tametsi propria conditione bruti sint, & ineptissimi ad sentiendum, prout tamen nerui communione, consortioque participant, sentiunt, & identidem immaniter indolescunt, quod quidem dentibus præcipuum est, propterea quod externis iniurijs expositi sunt. Hoc tamen interesse videtur, quod reliquæ particulæ naturæ commoditate, & aptitudine ad recipiendum sensificum spiritum intra propriam indolent substantiam, dentes verò propter ineptitudinem, neutiquam, & non secus, ac cætera ossa immoti sunt, & torpidi, qua caussa etiam ab vnitatis solutione non afficiuntur, sed ab vna duntaxat intemperie, quæ fiat neruo communis.

Appellente igitur alicuius humoris aciditate, aut acrimonia ad dentem, cuius substantiam subit neruulus, dolor, acerbusque animi sensus excitatur, qui ad radicem est acutissimus, quòd si ad gingiuas fluxio pertingat, vtraque causa dens cópatitur. Sed πεδίον ὑππῷ. Remedia quæ ad debellandum dentium cruciatum commendantur; mittimus, cum sint extra consilij nostri cancellos.

Illud adiecisse non pigebit, cuius sæpè fecimus periculum, dolorem veluti miraculo consopiri, si os colluatur aceto decoctionis tartari. Apud Galenum commendatur succus hederæ terraneæ in aurem dolenti denti respondentem instillatus.

Curiosuli quidam ambigunt, an dentes inter ossa censeri debeant, quòd sentiunt, & renascuntur, quòd Hipp. scripsit, frigidum inimicum esse neruis, dentibus ossibus, qui sanè ea mente, vt ossa à dentibus distingueret. Nos tamen scimus, sciscimusque esse ossa, nam si neruus etiam reliquis ossibus inseratur, peræquè sensum afferet? Quod verò renascantur, accidit ob copiosius alimentum genis impertitum, & ossificæ virtutis præsentiam. Porrò dentium, atque ossium Hippocr. particulatim meminit, quia reliqua ossa patiendo duntaxat, dentes sentiendo etiam à frigido afficiuntur.

Respondet Capiuaceus formatricē residia in radice dentiū, quæ radix pars est dentis, & genita est in vtero, vnde Galeno, c. 5. l. 2. seu in recēs natis dentiū radices in gēgiuis latet. Lib. de glād. p. 26. num. 5. p. 65. nu. 11.

Quid sint tonsillæ, quis earum vsus, scripsit Hipp. sunt sub lingua glandulæ, vtrinque vna, quæ duobus malorum generibus laborare solent, inflammatione scilicet, & scyrrho. Cum inflammantur, paristhmia Paulus nuncupat, antyades verò cum scyrrhescunt. Curatio instituitur pro humoris, quo tumescunt specie, quamquam lib. 2. de morbis ex pituita tonsillas ægrotare scripsit. Tonsillæ inquit, & gingiuæ, & partes sub lingua, & quæcunque huiusmodi hoc loco consistunt, hæ omnes partes ex pituita ægrotant, curationem verò bellè præscribit eodem libro. Vna verò hæc cautio adhiberi debet, vt nunquam extrinsecus repellentia & apocrustica admoueantur. Num. 30.

Tonsillis finitima, sed multò deterior, angina, cuius tres species assignat Hippoc. anhelitus difficultate, doloris acrimonia, & tumoris magnitudine distinctas: Illa enim est grauissima, & eodem ferè die interficit, quæ summos afferens cruciatus, spiritumque intercipiens nullo sese in conspectum tumore profert. Paulò mitior, quæ & si vehementi dolore stipetur, sese tamen manifesto tumore prodit. Omnium mitissima, quæ respirationis difficultatem adimens tuber promit, ac ruborem. Paulus maioris distinctionis gratia, quum interiores musculi afficiuntur, qui laryngem mouent ad vocem efformandam, cynanchen, cum exteriores paracynanchen appellat, quemadmodùm cum musculi interiores gulæ phlegmone, tentantur synanchen, cum exteriores parasynanchen.

Discernuntur actionis offensione, nam inflammata gula (est enim angina faucium inflammatio) deglutitio aboletur, inflammato gutture vox, & respiratio vehementer læduntur, quò maior est deuorandi, aut respirandi difficultas, eò periculosior angina, quia inflammatio ad internas partes pertinet.

Quando anginosi spumant, non minus sunt desperati, quam spumantes apoplectici, suntque sine au-

ne auxilijs deserendi: Mortem præ foribus esse, significandum.

In eodem discrimine versantur anginosi, cum depressa lingua nullus apparet tumor, ægri nihilominùs coguntur recti respirare.

Curatur misso sanguine ex cephalica per epicrasim, iniectis acribus clysmis, admotis dorso cucurbitulis, ranularum reclusione. Equidem anginosum animam iam agentem ab orci faucibus reducem feci iugularium scarificatu, quod meticulosis videbitur audax facinus. Succedente tempore propinatur pharmacum, quod bilem educat, gargarismis repellitur fluxio, litu foras euocatur humor, lactis gargarizatu cum plantaginis succo permixti mulcetur dolor; Cynanchica adhibentur, stercus canis, aut pueri lupinis nutriti, nidus hyrundineus cum melle subactus, aut pulli ipsi hyrundinum in cinerem rediguntur, & cum mulsa propinantur, eodem modo cancrorum, & limacium cinis adhibetur. Dioscorides vrit millepedes, puluerem immiscet melli pro colli illitu.

Quidam caput viperæ collo appendunt.

Suffocatio, inquit Galenus, animalibus contingit ob vtilis alicuius qualitatis penuriam, vtilis hæc qualitas est moderatum frigidum, quo calor euentatur, & veluti enutritur, vt ait Hipp. decumbente igitur ἀτρεμέως, & confertim pituita in respirationis organa, beneficium ventilationis, refrigerationisque summouetur, atque ideò suffocationes contingunt, quæ etiam ab vtero malè affecto, vt testatur Hipp. eadem de caussa & anhelitus difficultates suboriuntur. Harum verò curatio instituitur ea methodo, vt partis mandantis vitium, per quod excrementum colligitur, per contrarium emendetur, excrementum genitum euacuetur, partis verò recipientis imbecillitas roborantia postulat, præterea vt excrementum aliò auertatur, intercipiaturque.

Lib. de vtil. resp. *Lib. de uat. fœt.* *Li. de carn.* *Lib. de vet. med.* *Li. de morb. mulj.*

Caput autem suturas habet tres, inuenitur & solidum absque suturis caput, & hoc quidem humidum est, &c.

Victurus genium deberet habere liber,

Inquit ingeniosus Vates, genium interpretantur methodum, & rectam præceptorum collocationem, quam vtinam paulò diligentiùs nunc obseruasset Hippoc. quò clariùs nobis mens eius elucesceret, videtur enim nullo ordine progredi, & veluti tenebras ob oculos nobis offundere, dum vicissim è physiologia in pathologiam, & è pathologia iterum in Physiologiam relabitur, quam notam passim obijcit Veteribus Aristot. Quorsum enim nobis suturis confertum, consitumque, aut vacans caput obijcit? Videtur tamen hoc esse antecedentium consequens. Qui enim scias, quomodo quippiam ægrotet, ni prænotis, quomodo natura habeat? Rectum enim est iudex sui, & obliqui.

Caput Hipp. amplæ cucurbitulæ comparauit, ait Riolanus, quoniam ab inferis partibus vapores, & fuligines attrahit, quibus anfractuosum cerebrum imbuitur, cum autem sint præter naturam, & in cerebro detentæ lethiferos inducant affectus, ad eorum euacuationem varios efformauit natura meatus, vt liberior huiusmodi excrementis pateret exitus, superiorem capitis partem suturis distinxit ad fuliginum expirationem, & exclusionem, inferiorem manifestis ductibus ad humorum expiationem perforauit. Suturas autem effecit septem, quarum aliæ sunt propriæ ossa cranij inuicem secernentes, quæ sunt veræ, vel spuriæ, aliæ sunt communes, quæ caluam ab alijs ossibus ethmoide, & sphoenoide, supernaque gena disterminant, atque dispescunt.

Lib. 1. de morb. Riol. lib. Anat.

Tres autem in cap. bene constituto suturæ descriptæ sunt, quibus, inquit Ruffus, vetusta nomina desunt, sed nuper a quibusdam Medicis Græcam linguam malè doctis imposita sunt. Anterior vna, quæ coronalis dicitur, arcualis, & puppis sutura, Græcis Stephanæa, quòd olim ea capitis parte coronæ gestari solerent.

Posterior altera Lambdoides à litteræ Λ similitudine. Inter vtramque iacet sagittalis, quæ per capitis longitudinem exporrecta semper in puerulis usque ad septennium, interdum in viris, frequentius in fæminis inuito Vesalio vsque ad summas nares prorepit.

Sed quis obijciat Hipp. suturas capitis modò tres modò quatuor ponentem, quod multis incongruum esse uidetur. Cui sic respondendum. Quando Hipp. quatuor suturas constituit, coronalem duplicem effecit, quia dirimitur à sagittali ad summas usque nares excurrente.

Lib. de ossibus.

Sunt, qui suturas octo statuunt, tres ueras, quarum commeminimus, tres communes, quæ caluam cum cunei formi, cribrosoque osse, & maxilla superiore conectunt, & duas spurias, aliàs squamosas, quod squammarum more committantur, aliàs temporales nuncupantur, quum temporum ossa committant cum syncipitis ossibus.

Adiecit reperiri solidum cranium, absque suturis, & tunc esse caput humidum, quod sanè cõsentaneum esse uidetur, si modò expurgandis fuliginibus suturæ pateant in capite. Hinc Hipp. caput, inquit, & splen maximè sunt morbis obnoxia, attamen caput sanum est, quod plures habet suturas. Quid igitur Celso respondeas, contrarium scribenti caluam rarò sine suturis esse, locis tamen æstuosis facilè inueniri, & id caput firmissimum, & à dolore tutissimum esse, ex cæteris quò suturæ pauciores sunt, eò capitis ualitudinem cõmodiorem esse? Facilè est tamen Celsum cũ Hippocr. componere, si dicamus, caput solidum, nullisque discretum suturis firmius esse, & externis iniurijs potentiùs resistere, sed propter fuliginum, & uaporum retentionem morbis internis opportunius redditur, hinc fit, ut quibus calua est ἀῤῥαφὼς, idest inconsutilis, ij cephalæ miserrimè torqueantur. Si quis obnitatur adijciens, caput solidum externis læsionibus magis esse obnoxium, quia uidetur natura capitis ossa per suturas distinxisse, ut fractura in læso osse desinat, ac terminetur, ac proin caput solidum, & continuum alicubi percussum in uniuersum finditur. Respondetur, collationem fieri inter res eiusdem speciei, internas intemperies cum externis esse comparandas: Quando igitur Celsus caput sine suturis esse firmissimum, durissimum, ac à dolore tutissimum, non intellexit à percussionibus securum, & im-

Lib. 4. de morb.

Idem habetur lib. de locis in hom.

& immune, qua de re uideas Rorarium libro contr. & paradox.

Crispos verò capillos habere calidioris capitis signum est. At recti crines ex superuacuo, qui in capite est, humore fiunt. Flauedo capillorum ex flaua bile, caluities verò ex caliditate prouenit.

Ad membri rectam constitutionem non modò egregia compositio desideratur, verùm etiam laudabilis temperies, quæ radix est naturalium munerum, hinc Hipp. signa à capillis petita subdit, quibus facilè capitis temperamentum dignosci possit. Inquit igitur, crispum capillitium calidioris capitis signum esse, quod Galenus confirmauit. Capilli quoque, ait, in his statim in lucem editis in capite ortum habent, & cum plurimùm à mediocri temperatura in caliditate recesserint, nigri, & robusti, & crispi fiunt. Quòd verò capillorum rectitudo, & planities capitis superuacuam humiditatem arguat, in hæc verba testatus est idem.

Lib. Micro- tecni.

Humidioris verò cerebri indicia capilli plani, & nequaquam calui fiunt, sensus autem turbulenti; & paulò post subdit, caluitio calidum, siccumque cerebrum notari.

De colore capillorum sic statuit Galenus, vt albus ex pituitoso humore, rufus, qui scilicet fit medius inter flauum, & album, ex limo pituitosæ, biliosæque materiæ fiat, niger verò ex vapore conuerso in exactam fuliginem, flauus ex vapore minus tosto.

Cõm. in art. Paru.

Verùm, inquit argutissimus Argenterius, si vnica est materia pilorum, vapor scilicet, quomodo pituita erit materia albi capilli? Qualem quaso fœcem imaginatur ex bile, & pituita fieri? Quomodo niger, & flauus fient ex solo vapore, rufus verò ex solidiore materia? Sicque cauillando, & argutando pergit vir acutus, donec suam subijciat opinionem. Quare, inquit, in ea persisto opinione, vt credam, pilos fieri ex terraceo illo excremento, quod ex tertia coctione in singulis partibus resultat, & postea cum pituitoso illo excremento cuti subdito permiscetur. Verùm nil aduersus Pergamenum conficit, ille enim duplicem materiam agnouit terrenam fuliginem, & humores, vnde effertur, quorum redolet naturam, illam proximam, hanc verò remotiusculam. Capillorum itaque colores ex humoris dominatu repeti sapienter cum Hippocrate statuit.

Cur autem crispi fiant, subdit. Exeunt in crispitudinem vel ob ambientis caliditatem, & siccitatem, vel arte concinnantur, quomodo mulierculæ calamistris capillos intorquent, pariuntque cincinnos, vel exhalationis impulsusque imbecillitate, vel denique ob cutis meatuum obliquitatem: Enim verò ab aere calido, & sicco cirri euadunt, ebibito, exhaustoque capillorum madore, perinde atque fidiculæ, ac tergora ignis accessu conuelluntur, ac torquentur, & ea de caussa Æthiopum gens cirrata videtur. Cum verò meatus ob nimiam siccitatem, conniuent, obliquanturque, exhalatio nequit per illos rectà prodire, sed per tortuosos sinus, & anfractus efferri cogitur, vnde ad radicem retorquentur pili, quod etiam vsu venire consueuit, vbi imbecillior fuerit exhalatio, vt enim eneruis flamma sursum agi prohibita in obliquum distendit, ita fortassis cum paucum est excrementum, vel cunctanter, torpidèque motum, exturbatumque rectà commeare non est pote, quare reliquum est, vt reflectatur in latus, qualem verò intus figuram induunt, talem foris retinent. Ex caussarum verò coitu, valentiaque aut dissolutione, infirmitateque cincinnati plus, minus apparent. Hinc ad caluitium discurrit.

Cutis siccitas, duritiesque aliquid sanè confert in senibus ad caluitium, sed præcipua huius caussa tum in illis, tùm in alijs omnibus sumitur ex terracei excrementi egestate, vnde pili conflantur, vt Galenus palam profitetur inquiens. Siquidem ostensum in his est, quod ex succis, qui per cutem transpirant, quod limosum est, id pilos tum à principio gignit, tum de cætero veluti succrescendo auget. Hoc igitur vel quoties prorsus perijt, vel nitrosum euasit, toties pilos corrumpi est necessum, ac prorsus quidem delapso, amissoque eo, qui pilos nutrit, succo, caluitium oboritur. Penuria igitur terreni excrementi à calore absumpti proxima, & præcipua caluitiei causa statuatur. Cæterùm quid respondeas Hipp. caluos esse pituitosos scribenti? Galenus eat obuiam, & suppetias præbeat. Phlegma hic vocat Hipp. quidquid in succis adustum est, vstionen, inquit, monstrat crusta alba, & veluti incinerata. Argenterius haud multi signa facit ex capillis desumpta ad dignoscendam cerebri temperiem, tum quòd ex alijs partibus efferantur fuliginosa illa retrimenta, tum quòd ex cranio vix exiliant. In eostamen vsus cranium conditum esse ediximus, peruium, vt foras erumperent, quæ continenter tolluntur fuligines, ac vapores.

14. Meth. 18

Lib. de fœtus.

Articulatæ vocis species tres habentur, grauis, acuta, & media, hæc à spiritu procedunt.

Mirabitur quispiam, quòd hic vocum discrimina interserat Hipp. quæ ad musicen potiùs spectant, attamen quia facultatis animalis actio est, Hipp. qui nec certo ordine sua apophthegmata protulit, non sunt abs re. Vox est sonus animantis per instrumenta vocalia factus ad quippiam significandum. Tria verò sunt, per quæ non omnis modo sonus, sed vox etiam gignitur, primum est id, quod plagam infert, dein id cui infertur, tertium id, in quo hæc aguntur.

Aerem sanè in vtroque necesse est, haberi, quamquam non eodem modo in vtroque, nam ad vocem elidendam non omnis aer requiritur, sed solùm spiritus is, quem alterno modo in anhelitu reddimus, & ducimus. Huius vero duplex officium, hoc ad calorem, qui intus est, refrigerandum, alterum quidem non necessarium, sed ad vocem formandam inuentum gratia melioris notæ. Vocis verò instrumentum præcipuum est larynx, siue caput asperæ arteriæ, quia hic primùm uox formatur, huic inseruiunt primò Pulmones aerem pro efformanda uoce perpetuò continentes, unde illæ animantes solum uocem edunt, quæ pulmones habent, ac respirant. Dein musculi pectoris, intercostalesque, quorum beneficio uehementius comprimitur aer, & è pulmonibus confert

fert

tim ad laryngem eliditur.

Tandem nerui recurrentes à sexta cerebri coniugatione producti, quibus vis formandæ vocis laryngi communicatur, vnde his oblæsis animal redditur ἄφωνον. Prospicit, denique huic operationi Epiglottis lingula capiti laryngis apposita, quæ ad percussionem aeris in larynge plurimum confert.

Hoc modo inarticulata vox in inanimantibus conflatur, quæ materia in homine est sermoni, vbi loquela concinnatur, quando eadem vox in larynge nata beneficio linguæ, gargareonis, buccarum, labiorum ac dentium diuersę pro varijs animi conceptibus significandis articulatur, exprimiturque. Quum ergo hoc pacto vox fiat, videndum, quomodo eius discrimina, vt cur alia acuta, alia grauis, alia media. Horum caussam rectè Philosophus in aeris copiam, aut inopiam, præterea in organi angustiam, aut amplitudinem reijcit, ita vt vox acuta fiat ex aeris percussi inopia, & meatuum angustia, grauis ex collisi aeris copia, & organi latitudine, media ex mediocri caussa: Argumento sint tibiæ, & fides, quæ vbi fuerint tentiores, acutiorem reddunt sonitum, & tinnulum, quia tunc paucum aerem percutiunt. Hipp. solius meminit spiritus ceu potioris caussæ.

19. sect. Probl. 37. Probl. 9. Aphrod. quærens cur spadones voce sunt acutá respōdit, quod humiditatis copia implens asperam arteriam eam coarctat, hinc spiritus per angustū means vocis acuitatē efficit, latum vt in viris granditatē. Boet. lib. 1. Mus. c. 3.

Quidam non in aeris copiam, aut inopiam referunt, sed in motus celeritatem, aut tarditatem. Dicunt enim motuum alios esse celeriores, alios tardiores, eorundemque alios rariores, alios spissiores. Nam si quis in continuum motum respiciat, ibi aut velocitatem, aut tarditatem necessum est, comprehendat; Sin verò quis moueat manum, aut frequenti eam mouebit motu, aut raro, & si tardior quidem fuerit, & rarior motus graues, necesse est, motus effici ipsa tarditate, ac raritate pellendi, sin verò sint motus celeres, ac spissi, acutos, necesse est reddi sonos. Idcirco enim idem neruus, ampliùs acutum sonat, si remittatur, graue.

Quando enim tentior est, velociorem pulsum reddit, celeriusque reuertitur, ac frequentiùs, ac spissius aerem ferit. Qui verò laxior est, solutos, ac laxos pulsus efficit imbecillitate feriendi, nec diutiùs tremit. Neque enim quoties pellitur chorda, vnus tantùm edi putandus est sonus, aut vnam esse in his percussionem, sed toties aer feritur, quoties eum chorda tremebunda percusserit, sed quoniam iunctæ sunt velocitates, sonorum nulla intercapedo auribus sentitur, & vnus sonus sensum pellit, vel grauis, vel acutus, quamuis vterque ex pluribus constet, grauis quidem ex tardioribus, & raris, acutus verò ex celerioribus, ac spissioribus.

Hæc verò & si, quàm quæ ad Sagram, veriora, ab ipsa tamen aeris copia, aut paucitate per motum comprehensa ceu adæquata caussa pendent vocum discrepantiæ, quæ hactenus relatæ sunt remotiusculæ.

Iecur autem ipsum alimentum triplici digestione in succum redigit, ex prima digestione cor alimenti qualitatem, saporem, scilicet suscipit, & puri sanguinis procreatio fit; secundam digestionem iecur desumit, & corporis partibus alimentum largitur, vnde flauæ bilis constitutio fit. Lien verò sanguinis fæce alitur, vnde & melancholicum humorem constitui, certum est. Cerebrum autem à stomaco humectatur, & pituitæ exuberantiam peragit. Tertia digestione supernè in stomacho in succum vertitur, & tunc reseratur ianitor, qui ventriculus nuncupatur, quoniam transitus secundùm facultatem subministrat, inde alimentum in inferiorem ventrem demittitur. Aluus verò à pituita acerbitatis gratia oblectamentum sentit. Humidum verò excrementum per renes, ac seiunctos ipsius excrementi meatus in vesicam, idest in phuscam descendit, in ventrem enim aqua ingreditur.

Pepseos tres species statuunt Medici (quamquam sint, qui quatuor) chylosim, alimenti mutationem in chylum, hæmatosim chyli mutationem in sanguinem, omiosim sanguinis in substātiæ partis assimilationem. Auic. Actuar.

Prima in ventriculo celebratur, secunda in iecinore, tertia in singulis partibus conficitur. Cuiusque sua est prouisio, & peculiaris præparatio. Cibus enim præmanditur, quod comminuta, diuisaque minus agenti calori reluctantur, ac resistunt, quàm integra, & compacta, agit nimirum secando, digerendoque discriminat per meatus peruadendo substantiam, quod in sudibus præustis ita esse, oculis conspicimus, porosa enim, quęque patentiores obtinent meatus citius ab igne deuorantur, quàm solida, & conniuentia, propterea dentium attritu primum comminuitur. Hinc cornigeræ animantes, quibus superna maxilla dentium beneficio priuatur (quorum materia in cornua facessiuit) duobus donantur ventribus, primum pro dentibus ad alimentum parandum, quem Græci prolobon, Latini ingluuiem appellant, alterum ad coquendum, conficiendumque cibum obtinent. Confert etiam, quæ in glandulis colligitur dulcis, temperataque pituita, cuius tepore perfusum mollescit, calescitque iam pertritum alimentum. Tritum, mollitumque faciliùs deglutitur. Ventriculo exceptum se se in fundum præcipitat, ibique subsidet, ventriculus autem se se in arctum, angustumque cogit, colligitque, vt illud vndique amplexetur, & fruatur, nam si non subsisteret, verùm à flatibus innataret, aut si ingratum, abominabileque esset naturæ, ventriculus ad excretionem resupinaretur, aut effœta iam virtute laxaretur, sicque concoctio, aut penitus non fieret, aut certè perperam.

Mirum est, quàm arctè comprimantur, coeantque vnà cauitatum omnium extrema vacui metu. Dum hæc peraguntur, Pylorus clauditur, ne fluida, & liquidior portio effluat ante coctionis absoluta munera, cuius tempus quidam septem horarum spatio definiunt, coctionem enim quatuor, digestionem, distributionemque tribus absolui arbitrantur, ideò septem horas somno indulgendum esse iubent.

Simul atque ventriculus suo functus est officio, chylum in intestina deponit distribuendum hepati, non quòd illa chylum ad iecur amandet, quasi illi prospiciant, & sanguinis penuriam præsentiant, sed alliciente hepate distrahitur chylus per meseraicas venas, quomodo singulis partibus

trahen-

trahentibus fit aſſimilatio. Quòd verò chylus in inteſtinis magis, ac magis perficiatur, duabus aſſequimur coniecturis, primò quòd conſtent eadem ſubſtantia, qua ventriculus, fiat autem chyloſis ventriculi proprietate. Secundò quòd alimentarij clyſteres, quales ex lacte, vino, iuſculis concinnari ſolent, in inteſtinis non ſecus, ac in ventriculo iecori præparentur, atque illic in chylum elaborentur.

Meſenterium eſt corpus membranoſum innumeris conſperſum venulis, quarum officia duo ſunt, primum diſtribuere chylum hepati, alterum ſanguinem deferre ad inteſtinorum nutritionem. Hinc fit, vt chylus poſt diſſectionem ruber appareat, quam quam ſint, qui chylum in venis meſeraicis præparari, & vtcumque in ſanguinem commutari velint ea vi, & proprietate, qua ſanguis in venis ſpermaticis dealbatur.

Illectum chylum iecur ſanguigena virtute ſibi inſita in ſanguinem commutat, ſanguinem cum dico, quatuor humores audio, neque enim refert, ſi ſecundam coctionem hæmatoſim, an chymoſim appellaris. Vt ſanguis ſyncerus diſtribuatur, ſagax natura hepati ſuppoſuit cyſtim, quæ fel ſugat, & attrahat, ex aduerſo lienem qui limo illum repurget, renes, qui ſerum emulgeant, lien & renes nonnihil alibilis ſanguinis attrahunt, quem ſibi ad nutritionem retinent, reliquum velut onus amandant. Hoc intereſt, quòd cum corpus renum ſit denſum non coctione, ſed transfuſione ſola, & partium diſtractione ſanguinem ſeparant, lien verò rarus, & ſpongioſus, quem attraxit limoſum, & fæculentum ſanguinem paulatim coquit, coctione alibilem portionem ab excrementis ſecernit illam retinet in alimentum, hæc verò ablegat ad ventriculi fundum ad coctionem, & retentionem ſimul alimenti promouendam.

Addit Auic. tertiam vtilitatem, vt aciditate ſua famem excitet naturalem. Vnde licet colligere, minimè falſum eſſe Ariſtot. melancholicos edaci voracitate laborare, quamquam falsò notarit Cardanus, eſſe famis patientiſſimos. Sanguis ergo eò modò illimis, ac defæcatus ad nutritionem partium omnium diſtribuitur, qui cum ſit per coctionem incraſſatus, ut ſegnius venas permeet, atque peruadat, ſero diluitur, quod Hipp. propterea *ὀχῆμα τροφῆς* nominat, cum ſanguinem ad partem nutriendam perduxit, niſi in ſudores diſſipetur, in venam cauam refluit, vnde à renibus emulgetur, & in veſicam refunditur ſuo defunctũ munere. In ſingulis autem partibus fit tertia concoctio, quam *ὁμοίωσιν* appellant, quum variè affectus ſanguis tandem partium ſubſtantiæ aſſimilatur. Hic autem eſt naturę ordo in perſoluendo coctionis penſo altiùs à nobis repetitus, quem non ita dilucidè nobis appoſuit Hipp. qui brachylogia tam enigmatωδῶς ſuam tulit ſententiam, *Iecur*, inquit, *ipſum alimentum triplici digeſtione in ſuccum redigit*. Qui fit hoc? Ædipum Pol, aut mihi ipſius Apollinis Genium augurer, vel potiùs Alexandrum, qui triplicem hanc digeſtionem, ceu nodum Gordianum cædat, ac diſſoluat.

Lib. de ſom. & vigil. c. 3.

Sed enim ſatius ſit cum doctiſſimo homine loqui, quàm oppedere. Marinellus exiſtimat, hunc eſſe vſum hepatis vt tripliciter digerat, malim ego dixiſſe, poſt triplicem digeſtionem, ſegregationemque excrementorum, quæ tria ſunt, limus, fel, ſerum, alimentariam portiunculam in ſuccum, qui propriè alimentalem humorem ſignificat, conuerti. *Ex prima digeſtione cor alimenti qualitatem ſaporem ſcilicet ſuſcipit, & puri ſanguinis fit procreatio*.

Quis auſit firmare, cor ſuſceptum ſaporem ex prima digeſtione in purum ſanguinem commutare? Scitum eſt, mille accidentia ſubſtantiam non conſtituere, ſapor autem qualitas ſecunda ex primarum permixtione ſuborta, ſeu potius affectio in aqueo humido à terreſtri ſicco, & percoquente calore facta, guſtatum, qui in poteſtate eſt, ad actum per alterationem deducens. Sanguis ſubſtantia eſt; cum nil igitur vltra ſuam ſpeciẽ agat, dicendum, alimenti ſapidiores, ſpirituoſioreſque particulas audiuiſſe Hipp. quæ per venam cauam cordi diſtributæ vitalium ſpirituum opulentiam augent, qui purus, illimiſque ſanguis dicuntur Hippocrati. Non præterit me, penes Medicorum coryphæos laſciuam quandam nutritionem per alimenti qualitatem, ac ſaporem dari, qua ſimul atque ingeſtus eſt cibus, animalis, non naturalis fames ſedatur, quæ ſtomachi orificio, quod cor antiquis appellabatur, vnde cardialgia, & cardiogmos, ceu proprio ſubiecto inſidet, ſed hæc noſtro inſtituto aptari, accommodarique nequeunt. *Secundam digeſtionem iecur deſumit*. Quia eſt totius chymoſeos initium. *In qua bilis fit conſtitutio*. Tum quia formam hinc indipiſcitur, tum quia bilis locus folliculus in hepate, vt ait Hipp. 4. de Morbis.

Peracta hac ſecunda coctione, *iecur alimentum ſingulis partibus elargitur*. Non diſtributione, ſed attractionis conceſſione, & licentia, ſingulæ enim partes ex hepate veluti ex fonte gratioſi humoris proprium alimentum attrahunt, niſi quis malit ab hepate in proximas venas euomi, vnde poſtea allicitur à pulmone bilioſus ſanguis, à capite pituitoſus, à liene, oſſibus melancholicus, à carne ſyncerus, ſummùm à ſingulis ſuæ naturæ congener attrahitur. Neque enim putandum eſt, pituita ſimplici, aut bile, cerebrum, & pulmones aleſcere, enutririque, ſed huiuſmodi ſanguine, & hoc eſt, quod volebat Ariſtot. ſolum ſanguinem nutrire.

Lien ex ſanguinis fæce alitur. Quia craſſioris ſanguinis partem prolectat ſuæ naturæ familiarem, ac vernaculam, vt noua coctione alimentalem sãguinem ſecernat ab excrementitia portione, lien enim, vt retrò ſumus fati, licet atrum, & fęcoſum ſanguinem attrahat, ſubtiliori tamen nutritur sãguine, quàm iecur, quia per nouam coctionem ſanguinem ſecernendo attenuat; cui propterea natura tot arteriarum implexus conceſſit.

Cerebrum autem à ſtamacho humectatur.

Quia cum ſtomachus ſit veluti focus, & culina, vbi prima coctio elaboratur, plurimos effundat vapores eſt neceſſum, qui caput, quod veluti glandula ſuperſtat, humectant, ſunt enim actu humidi. Fit autem pituitæ exuberantia, quia huiuſmodi vapores cerebri frigiditate denſati pituite-

ſcunt,

ſcunt,neque enim auſcultandum eſt Argenterio, vt quidam dicunt, magis arguto, quàm docto, quem inficiari non pudet.

Perinde, inquit Ariſt. vapores in caput ſublati in pituitam degenerant, ac vapores è terra in ſecundam aeris regionem elati in pluuiam vertuntur.

Summa eſt ſanè inter caput, & ventriculum conſenſio, vt dixerit Perſius, ventrem dare intellectum. *Tertia digeſtione alimentum ſupernè in ſtomacho in ſuccum vertitur, &c.* Non eſt mirum, ſi Hipp. hanc tulit ſententiam, quia ſcripſit, cibum ingeſtum prima die in corpore obmanere, poſtea accedente nouo cibo coqui, & diffundi in corpus, poſteà exiliorem, magiſque tenuem redditum ad ventriculum accedere, & per omne tempus à recenti cibo expelli, vbi verò ad ventriculum peruenit, cibos in hoc loco coquere, & de ſe ſanguinem in corpore facere. Lib. 4. de morb.

Chyloſis tamen, quæ eſt propria ventriculi actio, non ſupernè, ſed in fundo conficitur.

Reſeratur autẽ ianitor perfecto chylo eo modo, quo vulua dehiſcit abſoluto fœtu, inſeruit enim ventriculus toti, communeque obtinet officium, ſubinde in tenuia demittitur inteſtina, vbi nouam elaborationem ſuſcipit, ſunt enim eiuſdem cum ventriculo naturæ. Aluus verò, ſeu inferior venter, inteſtinaque oblectamentum percipiunt, dum excrementa excipiunt, non ſecus, ac cyſtis, dum fel hoſpitatur, & ſuſceptat, natura verò hoc fit, vt ait Aphrodiſæus, vt propterea ſatagentis ſit, & curioſi vltra quærere. Humidum autem excrementum h. e. Serum ſuo defunctum officio per renes, & vretheres in veſicam deſcendit, quæ eſt huiuſce excrementi ſuſceptaculum.

Senſus in homine quinque habentur, Viſus, Olfactus, Auditus, Guſtus, & tactus: Nam viſus ex æthere, olfactus ex aere, auditus ex igne, guſtus ex humido, tactus verò ex terra fit.

Mirificè me torquet Hipp. qui è capite ad iecur ceciderat, nunc iterum ad caput aſſurgit. Hoccine eſt methodo docere? Verumtamen quia hepar Alentis animæ ſedes eſt, caput ſentientis, illaque ad hanc gradus eſt, qui neceſſariò anteit, nõ eſt abſurdum de ſenſibus edifferere.

Quod quinque ſint ſenſus ſic ex Ariſt. demonſtrauit Themiſtius. Sunt ſanè ſenſus, qui plurimi habentur, & ſupra quos nullum adeſſe alium ſui generis nouimus, numero quinque. Viſus, auditus, olfactus, guſtus, tactus, quod ex his, quæ ſequuntur facilè demonſtratur. Tametſi enim ſupra quæſiuimus, eſſentne plures poteſtates, & vires in tactu, propterea quod plura eſſe ſubiecta vni ei ſenſui videbantur, non ideò valet, vt ſenſus aliquis à nobis prætermiſſus credatur, nam quamquam plura ſint, quæ tanguntur, & contrarietates itidem plures, nulla tamen illarum eſt, quæ ambitum ſenſus huius effugiat. Nempe grauia, & leuia quamuis non protinus, nec occurſu primo, nec eodem modo tangantur, quo calida, humida, frigida, ſicca, non tamen ſe ſubducunt, nec euadunt, quin percipiãtur à tactu. Ineſt enim quædam vis, & facultas etiam nobis diſcernendi, librandique ponderis. Eò nunc quærimus, non vtrum poteſtas ea inter tactorias, habenda, collocandaque ſit, ſed vtrum qualitas aliqua corporum habeatur, quæ à nobis comprehendi non poſſit. Et hercules videtur nulla. Omnium earum iudicium habemus, & ſenſum. Proin ſi ſenſu aliquo deficeremur, neceſſariò & nobis inſtrumentum deeſſet, ac omne quidem ſentiendi inſtrumentum corpus eſt. Corpus omne vno, aut pluribus conſtat elementis. Ex inſtrumentis etiam alia in nobis ſimplicia, & ſui generis ſunt, alia ambigunt. Pupilla ex humore. Auditus ex aere. Olfactus in ancipiti ex alterutro. Guſtus ex aqua. Cæterorum ex aere, nullum quod ex igne, aut terra conditum ſit. Ex igne propterea quod omnibus inſtrumentis additus eſt, quia ſingulis ſenſibus portio ſua caloris obtigit, nec poteſt animus parte vlla ſine calore naturali ſentire.

Ex terra ideo, quia elemẽtum id craſſiſſimum, & ad cognitionem ineptiſſimum videbatur. Quã ob cauſſam membra ea, quæ terratiora ſunt, vt oſſa, vt vngues, vt pili, bruta quoque, & priuata sẽſu habentur, ſed tamen terra copioſior, & dominantior in tactu, quam vt cæteris ſenſibus eſt. Ergo nullum ſenſorium nobis deficit ex ijs, quæ ſimplicibus conſtant.

Sed ne id, quod ex pluribus conſtat, deſideremus, quale caro eſt, aut quod pro carne aliquibus proportione ineſt ſi modò carnem appellare ſenſorium fas eſt. Quare ſi nullum machinamentum, inſtrumentumque abeſt, nulla quoque ſentiendi vis abeſt, quæ inſtrumentis vtatur. Præterea quum ſenſus ita inſtituti, comparatique ſint, vt interuentu medij corporis effigies rerum, & motus accipiant, neceſſum eſt, medium illud aut extraneum, aut coniunctum intelligi, primum habemus cõiunctum, quo vtuntur guſtus, & tactus. Deinde & extranea, atque ea ſunt aer, & aqua, quæ cæteris ſenſibus ad inuectum ſenſibilium famulantur, ancillanturque. Ac greſſilibus quidem ad percipiendos colores, ac ſonos aer ſatis eſt. Aquatilibus aqua, ſed vtrumque eſt, & pro coloribus, & pro ſonis ſimul idoneum. Item vtrumque ſeorſum pro ſingulis, h. e. aer, & aqua pro coloribus, & aer, & aqua pro ſonis, nullum igitur intermedium, quo carere animalia videantur.

Quòd ſi præſto nobis omnia ſint, & ea, per quæ ſimulachra rerum vehuntur, & ea, in quibus recipiuntur, nullus ſenſus poteſt vel fingi, qui deeſſe animalibus videatur, non quidem omnibus, ſed perfectis, & quæ nec læſa laceſſitaque habeantur, nec trunca.

Paucioribus ratiocinatur D. Thomas. Quicunque ait, aliquod ſenſus organum habet, per quod nata ſint cognoſci ſenſilia, hæc omnia cognoſcit per illud organum, ſed animalia perfecta habent omnia ſenſus organa, ergo cognoſcunt omnia ſenſibilia. Cùm igitur non habeant niſi quinque organa, non erit alius (ratione propriorum ſenſibilium) præter quinque ſenſus. Numerus igitur externorum ſenſuum tum ex proprijs ſenſibilibus, tum ex organis certo numero conſtitutis colligitur. Hoc intereſſe videtur inter Ariſt. & Hippocr. quod hic viſum ex æthere, ille ex aqua conſtituat, hic auditui ignem analogum faciat, ille aerem, hic 3. de An. com. 1.

olfa-

olfactui aerem adscribat, ille in ambiguo ex aere, & aqua constare credidit. Verùm Hipp. sententia potior est, si visum spectemus, & Platonis placitis etiam consentanea, cum enim Platoni visus igneus fit, quod fit ratione spiritus, perspicuitatis, splendoris, irradiationis, quibus accedit ad lucis naturam, quæ materia cæli veteribus putabatur authoribus Platone, & Simplicio, lux autem est prima species ignis: ratione spiritus visus non absurdè dici potest cælestis. Hipp. & Plato ad spiritus, & internum lumen respexerunt, Aristot. ad humores, quum eum aqueum statuit.

Præterea auditum igneum facit Hipp. & Arist. aereum, quia ille ad internum spiritum, hic ad innatam auram collimauit, quæ intra membranulas extensi nerui ex quinto pari deducti cōtenta proprium auditus organum constituit. Odoratum quidam igni potius comparant, quòd odor quædam videatur exhalatio, hæc autem ignea, instrumentum verò tale fit potentia, quale obiectū proprium, attamen quia aeris quoque soboles est, Hipp. videtur olfactus ad aerem potiùs attinere. Reliqua nullam includunt, inuoluuntque difficultatem, quamquam enim ignis fit communis omnibus sensorijs, quia nil sensitiuum fine calore, quibusdam tamen hunc vberiùs esse collatum, iustum est.

Sunt, qui superiorem doctrinam his conuellūt. Vt sese ad intelligibilia intellectus, ita ad sensibilia porrò habet sensus, atqui intellectus non multiplicatur per diuersas vires, respectu intelligibilium; Sed vna, eademque facultas omnia intelligibilia comprehendit, ergo & vnus sensus omnia sensibilia. Dein ex instrumentis probatur sensuum numerus, sed vnum tantùm est omnium sensuum instrumentum, nempè cerebrum, ergo vnus tantùm est externus sensus, sensibilium enim perceptio non nisi in cerebro fieri uidetur, quod in visione ex eo demonstratur, quod interdum sano, & integro oculo impeditur actio videndi propter solam obstructionem nerui optici, hoc autem fit, quia non datur transitus speciei visibilis ad cerebrum, sine qua facultas ibi residens visionem edere non potest. Quare non videtur actio intuendi fieri, nisi in ipso cerebro, quod similiter de externorum sensuum muneribus dicendum est.

Sunt, qui contrarium. Necessariò, inquiunt, danda est aliqua facultas sentiens, cui incumbat aduertere ad obiectum; in quod singuli sensus feruntur, ergo datur alius sensus præter quinque vulgatos, id verò suadent, quòd sæpè oculi (exempli gratia) rei visibilis imagine obsignati sunt, & tamen non eliciunt visionem, nec alia de caussa, nisi quia non aduertimus, quare aliquem dari oportet, sensum, ad quem aduertendi officium spectet, quòd verò hic non sit ipsa facultas videndi, hinc monstratur, actionem potentiæ videndi solam esse visionem, cum illam naturæ ordine antecedat. Facilè fit tamen cordato Medico, & Apollinea arte bene informato has argutiolas diluere, atque difflare.

Dicamus igitur audenter, nequaquam peræquè sese ad sensibilia habere sensum, quemadmodum intellectus ad intelligibilia, nam intelligens facultas cum fit multò sublimioris ordinis, potest ea, quæ per plures sensus sparsa, & distributa sunt, in vnum colligere, amplectique. Secundæ rationis Author est Manardus, ille in eam sententiā abijt, vt crederet, omnium sensuum operationes in cerebro perfici, neque id esse alienum à Galeni mēte. Verùm neque rectè sentit, neque id Galenus existimauit, qui affirmauit, singulorum sensuum functiones, & munera in singulis organis absolui, id ex eo confirmari potest, quòd quantumlibet cerebrum rectè sese habeat, læso organo sensus lęditur eius operatio, labefactatoque destruitur, hoc verò fit, quia sentiendi potentia in ipso residet organo, & hæc ratio etiam potest Numeniū, Iamblicùm, & Plotinum refellere, existimantes sensus, atque adeo eorum operationes inhærere in ipsa animæ substantia. Lib.6. Epist. Li.1. de caus. sympt. c. 8.

Ideò autem obstructio nerui optici impedit visionem, quia intercipit transitum spirituum animalium è cerebro, quorum defectu torpet uisus, licèt alioqui organi compositio fit integra, non uerò, quia traiectio specierum uisibilium ab oculo ad cerebrum intercipiatur.

Ad eos uerò, qui uirtutem aliam animaduersoriam constituunt, sic responsum uolumus. Interdum oculum rei præsentis imagine imbutum uisionem non elicere, id autem non accidere, quòd alterius uirtutis actio desideretur, cuius sit ad obiectum aduertere, sed quia ipsa cernendi uis in obiectum non tendit, quod tunc accidit, cum in rem aliam uehementi applicatione intenti sumus.

Itaque non aduertit oculus in obiectum per aliam actionem priorem haud distinctam ab ipso cernendi actu, sed aduertere dicitur, quoties anima non omnino ad alterius potentiæ functionem auocata impertit etiam se oculo, ita ut is quoque ritè suo munere fungatur.

Homo autem ex quatuordecim quibusdam consistit, neruis, venis, arterijs, sanguine, spiritu, carne, adipe, chartilagine, vnguibus, ossibus, medullis, capillis, membranis, humoribus. Horum autem excretiones, maribus quidem sicco, & humido excremento, vomitibus, oculis, naribus, sputis, sudoribus, venereis, incertis meatibus, capillis, & vnguibus fiunt. Fœminis verò adhuc duæ adduntur purgationes, lactis videlicet, & menstruorum. Lac autem, & eodem modo genitale semen hominis ex sanguine gignūtur, & hoc certum est, si enim homo plus æquo genitali vtatur, sanguinem pro semine emittet. Similiter & fœminæ si plus nimio lactare cogantur, sanguis eluitur.

Humanum corpus totum integrans est, cuius partes quærimus simpliciter, ut corpus est, aut quatenus est uiuens.

Primò modo à Galeno in lib. Anatomicis consideratur, totum enim integrans in minimas usque particulas diuidit, cum interim humorum, aut spirituum nullam fecerit mentionem. Definit dissectio in similares particulas ueluti elementa ad sensum simplicissima, humores qui toto oberrant corpore inter partes non recensentur, multo minus palantes spiritus. Pars debet à se, non ab alio circumscribi, humidum omne aliena super-

ficie

ficie non sua continetur, lac, medulla, sanguis, adeps continentur ab alio: sanè concretus adeps à se ipso definitur, sed mediocri calore solutus mox ab alio veluti termino continetur, cohibeturque. Sanguis tamen, & spiritus quia corpus viuens integrant, neque potest absque illis viuere, sapienter hic ab Hippocr. inter partes non corporis simpliciter, sed viuentis corporis censentur, id enim sine quo aut omninò non viuere, aut certè æquè commodè viuere non possumus, corporis viuentis partem nuncupamus. Fernelius partem definit, corpus toti cohærens, communique vita coniunctum, & ad illius functionem, vsumve comparatum. Corporis nomine excluduntur spiritus, quia hic corpus solidum, & dimensum requirit, cui Platonici opponunt pneumaticum, quo Dœmones esse corporeos defendunt. Humores corpora quidem sunt dimensa, nonnihilque habent eminentiæ, & soliditatis, sed naturam habent fluentem, non cohærentem. Quæ toti adnascuntur, vt tophi, verrucæ, cohærent hercules, sed vitæ consortio non participant. Porrò partes quædam necessitatis, vt cor, hepar, pulmo ventriculus, quædam commoditatis, vt testes, oculi, illis enim exsectis viuere quidem possumus, non æquè commodè. Vngues inter partes commoditatis à Galeno recensentur, quia id agunt, vt minutissima quæque comprehendamus. Præterea Galenus primo de vsu partium scribit, partes quasdam datas esse ad ornatum, vt comam, & barbam, ita enim ipse eiusdem operis vndecimo. Mulieri sapiens natura fecit corpus glabrum Puerorum instar, quia cum non habeat mores æquè venerandos, ac vir, neque forma opus erat illi æquè venerabili.

Pilos verò esse partes hoc præter cætera indicat, quòd Alopecia, & ophiasis inter morbos partium à Medicis connumerentur. Obijciat aliquis, id modò, quod constituit, partis nomine dignandum, vngues, atque capilli rei iam constãti adueniunt, atque accedunt.

Responsum hoc ferat à Galeno cum adiuncto non partes simpliciter, sed postgenitas, vt cristam galli, bouum cornua appellari, seu mauis, dicas, non esse partes corporis sanabilis, quia sponte decidunt, tondentur, raduntur, quin eradicantur etiam sine vlla corporis lęsione. Verùm accretio, & nutritio sunt motus animæ, quia calor, dum conatur sese propagare, atque inolescere, nullo agendi modo coerceretur, nisi à meliore, & ordinatiore causa eius impetus sisteretur: At quidam sunt fines accretionis in pilis, & vnguibus, vti in alijs partibus, anima igitur illis alimentum suggerit, præbetque incrementum, ac proin sunt partes corporis viuentis.

Respondendum, illa per additamentum. collationemque nutriri, & augescere, non secus ac nouæ, & congeneris materiæ appulsu accrescit aceruus, qui accrementi modus non est verior eo, qui per inflationem fit, quo vtres, mare, hydrops augentur. Genuina namq; accretio fit penes omnes dimensiones simul nutritionemque excipit, educamur enim alimenti substantia, augemur eiusdem quantitate, atqui humor excrementitius non est alimentarius. Quum ergo palam sit, pilos, & vngues excrementis ali illos, nec propriè nutriri, nec augeri fatendum est.

Queritur etiam de medulla, sitne corporis pars? Non videtur, quia ossibus est pro alimento, nil autem, quod in alimentum concedit, pars est eius, quod alitur, quia constare, permanereque partem oportet. Nutrimentum verò in nutriti substantiã conuertitur. De adipe eadem est controuersia, cũ enim fiat ex meliori portione sanguinis, vt placet Arist. h. e. ex oleosa, & pingui, à nonnullis in partium album refertur, quia tamen cogitur frigore, pars autem caloris, & naturæ opera consurgit, inde videtur expungenda. Enimverò si humor in venis restans, quia non cohæret, sit indignus nomine partis quo iure adeps extra venas frigore concretus pars erit? Accedat id, quod in nutritionem facessit partem non esse, adipe autem, vt & medulla per esuriem partem enutriri. Tum partes vniuersas circumscriptas esse, adipem, & medullam minimè. 2. & 3. 1. part. Anim.

Ad hæc ergo respiciens Hipp. ea, tũ quæ simpliciter necessaria, tũ quæ cõmodũ afferunt, & ornatum inter partes recensuit, quorum vt dilucidior subsit doctrina, partiũ in primis præmittẽda diuisio tũ ad ea, quæ verè corpus integrãt à simplicioribus ad compositiora pergendum erit.

Corpus igitur ab Anatomicis diuiditur in caput, thoracem, ventrem, & artus. Caput subdiuiditur in cerebrum, nares, aures, oculos, & os. Thorax in pulmonem, cor, & diaphragma. Venter, in iecur, lienem, ventriculum, renes vesicam, & vterum; Brachium in manum, humerum, & propriè dictum brachium. Crus in pedem, tibiam, & femur. Hæc organa secundi generis subdiuidi quoque possunt in alia machinamenta, manus in digitos, oculus in musculos, à quibus huc, illucque permouetur, septem tunicas, tres humores, neruum opticum. Rursus hæc instrumenta tertij generis sunt diuidua in alia simpliciora, vt digiti in venas, neruos, & arterias, quæ sunt simplicissima, atque indiuidua instrumenta, non sunt tamen primæ, & simplicissimæ particulæ, similares enim, & simplices non possunt in alias specie differentes resolui. Atqui venæ, & arteriæ constant fibris, & membranis partibus specie differentibus. Itaque vt sunt partes instrumentariæ (conformatio enim instrumentum facit) ita compositæ, & dissimilares; Suntque verè similares h. e. simplices, & informes octo duntaxat; ossa, chartilago, fibra, membrana, ligamentum, tendo, caro simplex, & cutis. Nec obstat, quod rudioribus primo obtutu venæ, & arteriæ similares, simplicesque particulæ videantur, quia rem, vt est, animo contemplanti cõstabit esse partes dissimilares, & compositas, quia vt paulò ante dictum est, ex partibus specie differentibus constituuntur, vt puta fibris, & membranis.

Quemadmodũ, inquit Auic. cibi ex prima elementorũ cõmixtione procreantur, & humores ex prima ciborũ confusione, ita mẽbra, ex prima humorum permixtione conflantur, quorũ inter simplicia primum os sese offert, quod durissimum natura produxit, vti esset solidum totius corporis Lib. 1. F. D. V.

columen, ac fundamentum, motionumque omnium fulcimen.

Os consequitur chartilago tantò osse mollior, quantò durior ligamento, interuenit, vt ossium cum molliculis partibus decentior fiat connexio, ne extrema, molle scilicet, & durum exempto medio copularentur, coirentque, duro enim lene, & tenellum afficeretur, comprimereturque, quum potissimùm per motum coarctantur.

Vt chartilago ossis, ita chartilaginis duritiem ligamentum æmulatur, hunc vsum præstat, vt coniungat, & contineat ossa, quæ alioquin dissilirent. Neruo quidem colore, & substantia simile est, durius tamen, & insensibile, paucis exceptis, quæ aut neruos excipiunt, aut ex membranis sentientibus ortum ducunt. Hinc Vesalius dicebat, commune esse ligamentis, vt obtuso admodum sensu participent, quem carpit Carpiuacceus, sed immeritò. Accedat, neruos à cerebro, aut à spinæ medulla originem trahere, ligamenta ab osse ad os procedere, nerui omnes sensum, aut motum largiuntur, ligamenta neutrum.

Tendo est finis, & veluti cauda musculi, arbitrarij motus primum instrumentum, eo enim in partem mouendam inserto fit motus voluntarius. Dicitur à tendendo, quia membrum mouendum instar chordæ intendit, & versùs musculi caput contrahit, substantia constat neruosa, quæ ex fibris neruorum, & ligamentorum per musculum dispersis, & vnà coeuntibus procedit. Tantò mollior ligamento, quantò durior neruo: sentit, & mouetur voluntario motu ratione neruorum, ex quibus constat, ligamentorum caussa musculos ossibus connectit.

Finitur membrum similare, genitũ ex fibris nerui, & ligamenti in musculo mixtis à facultate tendinigena, voluntarij, ac vehementis motus gratia.

Fibræ exilia quædam sunt, attamen firma, robustaque stabilimina singulis partibus insita, quorum ministerio naturales obeunt functiones, trahunt enim rectis fibris, expellunt transuersis, retinent obliquis adiutæ tamen mutuo auxilio, nam fibrarum omnium contentione, melius vnũquodque continetur; Præterea quędam, vt neruosæ sentiunt, quædam non, vt quæ à ligamentis procedunt. Sanguini quoque subsunt fibræ, quarum frigore concrescit.

Membrana, & tunica sola differunt ratione, nam membrana nomen est substantiæ, tunica nomen officij, quatenus enim membrana partem aliquam inuestit, tunica nuncupatur, in quibusdam partibus proprium habet nomen, quæ inuoluit ossa, periostium, quæ cranium pericranium, quæ cerebrum, męnynx: quæ costas tegit, & contentis partibus, vt cordi, pulmoni, asperæ arteriæ propriam tunicam largitur, succingens membrana, quæ partes naturales continet, datque singulis suam tunicam, peritonæos appellatur. Membranam finit Capiuacceus membrum similare ex semine genitum à vi membranifica superficiei partium custodiæ gratia, quam sanè supremam particulam meritò adiecit; nam ab his habent sensum, & ab externis iniurijs defensantur, nam si ossa à suo periostio denudaris, poterunt incidi, & secari sine dolore.

Nec obstat, quod Arist. scripserit, pericranium non sentire, sentit enim, verùm obtusè, & cunctanter, propterea quod caret carne, quæ in contactu est medium.

Cutis est membranarum omnium maxima, totius corporis inuolucrum, ac etiam emissarium, per eam enim vniuersum corpus à fuliginibus, vapidisque excrementis expiatur, sensu prædita est, quia neruea, nerui verò sensum mutuantur, qui per ipsius substantiam diffusi sunt, huius efflorescentia, summaque superficies, epidermis, cuticula nuncupatur. Tunicam intimarum partium non absurdè internam, intestinamque cutem dixeris, alioquin cutis non est omnium tractabilium critirion; nam quæ intrò assumuntur, aut per anum, vretramve iniiciuntur, calidane sint, an frigida, non discerneremus. Esto, os detegatur, frigoris percipiet incommoda, & dura sentiet. Itaque cutis nomine non malè tunicas etiam interiores comprehenderis. Definitur membrum similare, genitum ex substantia sanguinea, & seminali à cutifica virtute omnium partium conseruationis studio.

Caro Græcis σαρξ, est similaris particula sanguinea ad fibrarum, quibus circumiicitur, firmitudinem procreata. Simplex, synceraque dispici potest in gingiuis, glande, & radicibus digitorum, cui adsimilis est, non tamen simplex, musculorum caro.

In mammis, & testibus cum adiuncto glandulosa caro dicitur. Substantia quoque visceris, vt cordis, & hepatis, caro, sed lata quadam nominis significatione. Erasistratus distinctiùs parenchyma nuncupauit. Inesse etiam reliquis partibus, quantumuis spermaticis, vt vẽtriculo, quin etiam ossibus suam carnem, notauit Galenus 10. Methodi. Eo enim sensu scriptum est ab eodem authore, partes omnes triplici substantia constare, solida, carnosa, & spirituosa, os, inquam, dicitur constare sua carne, generali, & improprio significatu.

Carnis, & pinguedinis eadem est materia, nempe sanguis, verum caro fit à calore per reficcationem, pinguedo à frigore membranarum per modum congelationis.

Capiuacceus ad euitandã confusionem ob discrimen inter adipẽ, & pinguedinem, oleosũ corpus appellat, quod definit membrum similare ex sanguine genitum pinguis excrementi generandi gratia propter caloris naturalis custodiam, excrementum bonitate subst. salubre finit Arist.

Neruus est organũ, per quod animalis spiritus, non facultas, in vniuersum corpus influit, pars est spermatica à cerebro, aut spinali medulla exorta, interiore parte medullaris, exteriore membranea, interior nerui substantia, tota est syringodes, & spongiodes, sed sensilem cauitatem nullam habet. Diuiduntur nerui in sentientes, & motorios, isti à postica cerebri parte exoriuntur, illi ab antica. Dicuntur autem sensorij, quia organis inseruiunt ad sentiendum, motorij, quia ad mouendum vim conferunt, non sunt enim proxima motus organa, sed musculi. Sunt, qui illi non acquie-

acquiescunt sectioni, quòd idem neruus & mouendi, & sentiendi facultate sit prӕditus, proin nouas statuunt differentias penes substantiam, magnitudinem, vsum, ortum, insertionem, texturam, ductum, de quibus non est nostri instituti agere.

Vena vt organum spectata est vas oblongum, rotundum fistulӕ modo cauum, simplici, prӕtenuique tunica omni villorum genere texta instructum ab hepate ortum, continendo, distribuendo, & conseruando sanguini à natura dicatum. Tunicarum simplicitate ab arteria distinguitur vena, quӕ omnis generis fibras habet, rectas, obliquas, transuersas, non ad priuatam nutritionem, cui attratrix, retentrix, & expultrix ancillantur, sed communem quendam vsum, vt sanguinem naturӕ thesaurum contineant, trahant à vicinis venis, & aliӕ ex alijs transmittant ad alias, vt fiat distributio, purum ab impuro demum secernant.

Principium venarum in hac finitione iecur agnoscimus non quidem geneseos, idest originis, sed ῥιζώσεως, id est radicationis, & dispensationis, radicationis quidem, quia & portӕ, & cauӕ radices per vniuersum iecoris parenchyma disperguntur, vnde illud Hippocr. libello de alimento ῥίζωσις φλεβῶν ἧπαρ. Dispensationis uerò, & officij, quia ab eo communis materia, nempe sanguis commune partium alimentum in venas corriuatur, idcirco Hippoc. dicitur gratiosi humoris fons, & origo. Multi sunt venarum vsus, primùm sanguinem conseruare, deinde eum distribuere, calorem, & spiritum deferre in singulas partes, spiritum dico naturalem, quem expungunt aliqui, demum sanguinem perficere.

Peculiares venarum vsus mittimus, vt emulgentium serosum humorem deducere, spermaticarum semini rudimentum conferre, &c. Venarum porrò innumeri, & infiniti sunt surculi, omnes tamen veluti à quinque caudicibus, & stipitibus manare dicuntur. Caua; vena portӕ; Vena vmbilicalis; Vena arteriosa, & venosa arteria. Vena caua omnium amplissima ex gibbis hepatis prodiens in omnes ferè corporis partes ramos diffundit. Porta ex cauis emergens in ventriculum, lienem, intestina, epiploon tota diuaricatur.

Vmbilicalis embrij nutricula ab hepatis scissura ad vmbilicum fertur, & Puello adhuc in vtero latenti alimentum conuehit, edito autem animali tota vieta, & effœta degenerat in ligamentum.

Vena arteriosa venӕ quidem nomē, & officium sortitur, sed reuera arteria est, totaque in pulmonem absumitur. Venosa autem arteria venӕ tunicam habet, & structuram, veriusque venӕ, quàm arteriӕ nomen meretur, huius rami omnes multifariam scissi per totam pulmonum carnem sparguntur.

Arteria est pars corporis similaris spermatica, longa, & caua, duplici, crassaque tunica, triplicique fibrarum genere intertexta, vt spirituosum sanguinem conseruandӕ vitӕ gratia reliquis partibus deferat.

Duplicem habet tunicam, quo nomine distinguitur à uena, tum ne calor, & spiritus diffluant, & difflentur, tùm ne perpetuo motu disrumpantur. Interna tunica quintuplo crassiòr. Harum exortum è corde repetimus, hinc corde dilatato explicantur, eodem constricto adducuntur ab eadem facultate, qua cor cietur, ideòque uice cordis in alijs partibus funguntur. Cùm uerò omnes partes uita indigeant, ideò arteria magna à sinistro cordis sinu prodiens, & emergens statim in duos ramos ascendentem, & descendentem dirimitur. Ascendens primò basi cordis inserit coronariam arteriam in embryo, datque principium uenӕ arteriosӕ ad pulmones tendentis, dein intercostalem maiorem phreniticam, cӕliacam, mesentericam inferiorem, lumbarem, & musculam emittit, postea in ramos iliacos diuiditur, quorum adhuc uterque in corpore quinque surculis abundat, nimirum sacro, hypogastrico, umbilicali, epigastrico, & pudendo.

Arteriarum usus triplex, primò arteriosum sāguinem in sinistro cordis sinu elaboratum continere, distribuere, transmittere tum ad perfectam singularum partium nutritionem (neque enim sufficit uenosus sanguis, nisi arteriosi splendor affulserit) tum ad animalis spiritus nutritionem, & generationem.

Alter arteriarum usus est influentem cordis calorem unà cum uitali spiritu in uniuersum corpus diffundere.

Tertius arteriarum usus est caloris natiui attemperatio, nutritio, expurgatio, quem perenni suo diastoles, ac systoles motu consequitur.

Sanguine, & spiritu.

Sanguis nomen homonymon, aliàs enim pro tota sanguinea massa, pituita utraqua bile, & propriè dicto sanguine constituta sumitur, aliàs pro quarto humore, qui est mixtum calidum, humidum, ut ait Hipp, colore rubrum, sapore dulce, quale uere in adolescentia redundat. Hic non est pars corporis integrans, neque enim toti cohӕret, quӕ uerò sub unius formӕ unione coalescere debent, non cohӕrere modò, uerùm etiam esse continua, par est, atqui sanguis uenis secretus ueluti quibusdam conceptaculis inclusus continetur; Sit tamen uiuentis corporis pars fusa quadam nominis significatione, ut nutrimentum corpori necessariò suppeditat. Lib. de nat. hum.

Spiritus corpus ӕthereum caloris, & facultatis sedes, & potissimùm animӕ instrumentum: Hos uocat Hippocr. enormonta, impetum facientia, quòd sint omnis energiӕ instrumenta. Tria spirituum discrimina nobis apponunt Medici, naturalem, qui ex puriore sanguinis portione in iecinore procreatur, & unà cum sero, quod Hippocrat. alimenti uehiculum appellat, diadosi ancillatur, & insitum excitat, instauratque spiritum: Vitalem, qui in sinistro cordis sinu ex subtiliori arteriosi sanguinis acumine, seu ex naturali spiritu, & attracti aeris substantia progignitur, & per arterias quoquo uersum delatus uitam partibus elargitur, uiuunt enim particulӕ non solùm insito, sed influente etiam opus habent, quo excitentur, & foueantur, argumento sit syncope: Animalem, qui è uitali in plexu retiformi generatur ad motum, & sensum Substātiam luminosam vocat Auic. spiritum, & sedem animӕ.

 singulis

Similiter, inquit Auic. ſpiritus generales, & ſi plures ſunt numero, nihilominus vnus ipſorũ generatione primus eſt, qui ſecundũ ſententiam potiorẽ Phyſicorum generatur in corde, & inde manat, & penetrat in alia principalia membra, in quibus cum ſufficienter per manſerit adipiſcitur ibi complexionẽ particularem, & propriam, ita quod in cerebro complexionẽ acquirit, qua diſponitur ad ſuceptionẽ virtutũ ſenſus, &c.

ſingulis partibus deferendum; hic in vniuerſum influit. Philoſophi vnum ſpiritum conſtituunt vni formæ inſeruientem, differentem modò perfectionis gradibus, ſed vt quiete intercipitur eorum generatio acquiſito fine, & noua parta forma, ita diſtinguuntur eſſentiæ ratione.

Carne adipe, chartilagine, &c.

Quid caro, quid adeps, & chartilago ſint, & in quos potiſſimùm vſus deſtinentur, retrò dictum eſt.

Vngues denique ex neruoſarum partium excrementis in extremitatibus manuum, ac pedum exoriuntur, non quidem vt ſint partes corporis, cum vita, ac adeò vera nutritione deſtituantur, ſed vti ſint vtile extremitatum pro illarũ partium actionibus firmandis munimentum. Plures Auic. agnouit vſus, vt ſint veluti podium extremitatum digitorum, ne, cum premuntur, indoleſcant, & debilitentur, vt minima quæque poſſint apprehendere, vt ſcalptui, & munditiei inſeruiant, & quandoque vt ira percitis ſint armorum inſtar. Creſcunt autem ſemper, inquit, quia & fricationem, & amputationem perpetiuntur. Quærit Aphrodiſæus, cur qui in vnguibus affectus exiſtunt, vehementer cruciant, vt eſt in paronychia intelligere? In Probl.

Reſpondet, quoniam nerui per digitos tenduntur, & peculiaribus excrementis vngues gignunt, quemadmodum & dentes in gingiuis fiũt, cum igitur ſenſibilis neruorum virtus in extrema progreditur, inque ijs collecta veluti in conuallem profluens aqua congregatur, atque copioſior exiſtit, proculdubio quò magis affectum ſentit, magis etiam cruciatur, aliqui cauſantur humoris malitiam, quam palpitatio, & frequens animi deliquium arguunt.

Medulla (ni ſpinalem audiat) non eſt pars corporis, ſed oſſium potiùs peculiare alimentum, peculiare inquam, nam etſi ſanguis commune ſtatuatur alimentum, priùſquam tamen nutriat varias ſubire dicitur allioſes. Proin Galenus 3. de nat. facult. ait, oſſa, quò nutriantur, numeroſa, quæ intercedat, mutatione egent, eſtque qualis carnibus ſanguis, talis oſſibus medulla, ſcilicet ijs, quæ parua ſunt, ſinuſque expertia, cauernulis eorum inſperſa, in magnis verò, & quibus ſinus non deſunt, vtique in ipſis collecta. Hinc Laurentius in oſſibus duo reperiri ſtatuit μυελον, ideſt medullam, & χύμον, id eſt ſuccum, illa craſſa, & alba ſubſtantia ſubſtat in oſſium cauitatibus contenta, hic liquidior, ac rubicundior eſt in oſſium quorundam cauernulis inſidens. Cõmuniter vterque hic humor ſub medullæ nomine exprimitur, ideò verùm eſt, omnia oſſa medulla nutriri, quamuis enim omnia medullam conſpicuam in oſſibus non habeant, non deſtituuntur tamen eadem. C. 15.

Quid capilli, quid membranæ, & cui inſeruiant vſui, ſatis, ſuperque dictum eſt.

Humor, inquit Auic. eſt corpus humidum, liquidum, in quod in primis nutriens conuertitur, nam cum natura ad animalium formationem varios meatus conſtruxerit, quibus alimentum in ſingula membra perferatur, opus fuit, id quod per illas vias ad nutriendum tranſmittitur, humidum eſſe, ac fluidum, vt ſcribit Philoſophus, hanc ergo materiam, quæ nutriendo animali apta eſt, humorem appellamus, eſtque in ſanguineis animalibus ſanguis, in alijs verò aliquid ſanguini proportione reſpondens. 2. de par. Anim. c. 2. & 3

Et quamuis ingeſta alimenta primo loco in chylum vertantur, chylus tamen humor non eſt, quum nutriendo corpori ineptus ſit, neque priùs quam poſt eius in ſanguinis conuerſionem, corpus nutrire incipiat, humoris nomine dignandus eſt. Et licet præter ſanguinem alia quoque in corpore ſint liquida, humores tamen non ſunt, ſed excrementa, vt ſerum ſanguinis, & ſputa, & id genus alia.

Phyſici humorem appellant qualitatem primam aliena ſuperficie, non ſua terminatam, cuius dominatu liquida, & mollia cedunt tangenti. Medicis eſt nomen ſubſtantiæ, non qualitatis, quam ſanè Hippocr. more ſuo inter partes reponit veterem corporis diuiſionem aſſequens, ille enim corpus diuiſit in continentia, contenta, & impetum facientia, quamobrem neque mirari ſubit, ſi errabundos ſpiritus huc appellarit, humores tamen intelligit reliquos à ſanguine, cuius antea commeminit.

Cæterùm Hippocr. vbi partes, quibus conſtituitur corpus, pro conſilio adnumerauit, narrat quomodo vnaquæque particula ſua amandet excrementa, cum enim alimentum multis paraſangis à partis natura diſſideat, aſſimilari per coctionem nequit, ni digeratur, ſegregeturque, quod eſt contrarium. Inquit autem maribus duobus excrementorum generibus purgationes fieri, ſicco nimirum, & humido, vt innuat ſingularum coctionum duplex eſſe excrementum, craſſum, & tenue, vt alibi notauimus, ſi quidem præcordia vomitibus potiſſimùm repurgantur reſupinato ventriculo, & eo, quod in cauitatibus continetur, amandato, vt ait Galenus. 7. Meth.

Per oculos, & nares cerebrum potiſſimũ purgatur, mucus enim è cerebro ad nares deriuatur, & ſtillat, aquoſum, & tenue excrementũ ad oculos.

Sic enim alibi Hipp. Fluxiones porrò de capite vſque ad ſecretionem contingunt, per aures ſecũdum naturam, per oculos, per nares, atque hæ tres ſunt, & aliæ per palatum, guttur, & gulam, & aliæ per venas in ſpinalem medullam, & in ſanguinem, quæ omnes ſeptem exiſtunt. Et lib. de locis in homine. Fluxiones de capite ſeptem ſunt in nares, in aures, in oculos, atque hæ ob oculos conſpicuæ exiſtunt, &c. Li. de glãd. num. 3. & 8.

Sputatio ea maximè educit, quę in pectore continentur, & ideò ſputa de pectoris affectibus magnam habent ad præſagiendum vim. Sic enim legitur lib. Progn. Sputum in omnibus doloribus, qui circa pulmones, & coſtas fiunt, citò, & facile expui conuenit, & flauum ſputo valde permixtum apparere, ſi enim longè poſtea poſt principium doloris expuerit, quod flauum eſt, aut fuluũ, aut quod multum tuſſim inducit, & non valde permixtum eſt, deterius eſt, nam & flauum, & meracum periculoſum eſt, & album, & viſcoſum, & rotundum inutile eſt, malum eſt, & quod viride valde, itemque pallidum, & quod ſpumoſum,

ſi verò

si verò ita fuerit meracum, vt etiam appareat nigrum, hoc ipsum deterius est, quàm illud, malum etiam est, si nihil repurgetur, neque emittat pulmo, sed plenum ferueat in gutture, sputum autem flauum sanguine permixtum non multo si in Pulmonis inflammatione in principio morbi reijciatur, salutare est, & valde prodest, si verò septimo die, aut posteriùs, minùs, securum est, & ideo in Aphor. etiam legitur. In morbo laterali, si circa initia sputum appareat, morbum breuiat; Sputum ergo spiritualia membra mirificè lustrat, & depurgat. Nec minùs ventriculus degrauatur, per communem enim tunicam aliquando tenuis pituita è ventriculo in glandulas, & os redundat. vnde etiam ptyalismus committitur, quamquam non raró eadem de capite fit decidua.

Per sudores tertia potissimùm corporis regio euacuatur, fit enim sudor, quum serosa humiditas redundat, patent meatus, & potens calor foras exigit, atque protrudit. Est autem sudor Auic. sententia sanguinis aquositas cholericæ permixta saniei, sudor enim habere debet bilis aliquid, quæ sit veluti irritamentum, & vehiculum. Propterea Conciliator tres præcipuas sudoris caussas posuit, virtutis scilicet expultricis vim, cum fumoso spiritu, pororum amplitudinem, ac humidi vbertatem admixto pure bilioso. Hipp. cnm flatus, ait, ingens, h. e. humiditas vaporosa & calida ad meatus corporis irruerit, sudores fiunt, siquidem spiritus compactus in aquam commutatur, & per meatus penetrans extra prorumpit eodem planè modo, quo à feruentibus aquis vapor eleuatus, si obstaculum habeat, ad quod impingere oportet, pingue fit, & condensatur, guttæque destillant ab his corporibus, quibus vapor ipse fuit impactus.

Gal. 10. de simpl. med. facult.

Lib. de Flat.

Contendit Diocles sanis non esse familiarem, secus tamen sentiunt alii. Qui plura cupit, percurrat Aristot. qui ab Hipp. vniuersa, quæ de sudore commentus est, hausit.

Per venerea solus fętificus lentor, & genitale virus expurgatur, quod sola copia excrementum est. Fit ex pinguiori sanguinis portione, & in testibus summam indipiscitur, comparatque perfectionem, vbi enim coquitur, ibi & seminis formam suscipit, induitque, coquitur autem in testibus, si non per mathematicum, saltem per physicum attactum, frustra enim quidam contendunt à toto formaliter esse deciduum, cum materia dũtaxat illinc deriuetur in testes, hinc vocatur vltimi alimenti excrementum, nempe glutinis, ex eo enim, quod in singulis partibus redundat, & ad testes deducto natura semen elaborat, & efformat. In quam rem Hipp. appositè scripsit. Venæ, & nerui ab omni corpore in pudendum vergunt, quibus dum aliquantulum teruntur, & calescunt, ac implentur, veluti pruritus incidit, & ex hoc toti corpori voluptas, ac caliditas accidit. Cum verò pudendum teritur, ac homo mouetur, humidum in corpore calescit, ac diffunditur, & à motu conquassatur, ac spumescit id, quod robustissimum est, ac pinguissimum secernitur, & ad medullam spinalem venit. Tendunt enim in hanc ex omni corpore viæ, & diffundunt ex cerebro in lumbos, ac in totum corpus, & in medullam, & ex ipsa medulla procedunt viæ. Ad hanc postquam genitum peruenerit, procedit ad renes, hac enim via tendit per venas, & si renes fuerint exulcerati, aliquando simul sanguis defertur, à renibus autem transit per medios testes in pudendum. Procedit autem non quà vrina, verùm alia ipsi via est contigua, &c.

Hinc patet, quod est pinguissimum in testes deduci, non ea tamen via, qua Hippocr. censuit, nam materia seminis à minoribus venis ad maiores tandem in cauam vndique confluit, vnde à testibus attrahitur, dextra enim spermatica haurit de magna vena veluti de fonte, sinistra ex emulgente tanquam de riuulo. Nemo autem existimet quippiam singulis partibus detrahi de consueto alimento, nisi fortè immodica venere, nam satiatis, quod superest, minores venæ veluti excrementum in maiores amandant. Cur castrata animalia pinguescunt? Boues enim sunt pinguiores tauris, gallis capi, arietibus oues: Quia vltimi alimenti reliquiæ abeunt in pinguedinem, cur ita? Quoniam à testibus non attrahuntur.

Duo porrò sunt seminis partes, corpulentia, seu crassities, & spiritus, cui veluti subiecto inest vis genitiua, ad quem collimabat Laertius, quum semen definiuit spiritum calidum, mobilem, tale generare potentem, quale id, vnde decidit. Tanta autem est huius excrementi nobilitas, vt si affatim euacuetur, plurimam iacturam corpus faciat. Pythagoras spumam sanguinis finiebat. Ad spiritus respexit Aristot. cum à solo mare semen emitti, scripsit.

In certos meatus demum vocat. Hippoc. corporis poros, totum enim corpus est difflabile, & transpirabile, per hos verò tenuis excrementorum portio halituum specie dissipatur.

Capillis terracea, & fuliginosa capitis, & totius corporis superfluitas educitur.

Vngues cum ex neruosarum partium retrimento producantur in primoribus digitis, harum purgationi inseruire videntur.

Fœminæ præterea duo excrementorum alia genera congerunt, lac nimirum, & sanguinem menstruum, illud quidem ad fœturæ nutritionem, hunc verò tum ad eiusdem in vtero constitutionem (est enim altera pars vsiodes) tum alimoniã, quòd eadem sint constitutionis, & nutritionis principia. Conficitur autem lac in glandulosa mãmarũ substantia proprietate quadam, neque sunt illi audiendi, qui mammis vim γαλακτοποιτικην denegant, quòd glandulis, quæ solis excipiendis excrementis sunt dicatæ actio nulla conueniat, enimuerò duplex ex Galeno glandularum genus statui debet, quędam enim sunt veluti stabilimentum vasorum nullis consitæ neruis, quædam verò ad succos animanti utiles generandos comparatæ fuerunt, hæ quemadmodum uenas, & arterias, ita etiam neruos obtinent, in quorum censu mãmæ sunt potissimum.

19. de vsu Part. c. 2.

Sanguis porrò menstruus, ubi utero non gerunt, totus repurgatur, quia enim fęminæ frigidæ sunt naturæ, habitusque densioris, uitamque degunt sedentariam, multum congerunt crudioris san-

 guinis,

guinis, quem statis temporibus per vterum excernunt.

Subdit, *lac, & genitale semen* ex sanguine ortum ducere eo argumento, quòd si quis plus æquo venereis vtatur, pro semine sanguinem effundit, quæ cum sint, quàm quæ ad Sagram veriora, verbis non est opus.

Spina autem hominis habet vertebras vigintiquatuor, costas totidem, dentes cum maxillaribus duo supertriginta, sunt autem anteriores diuidentes, qui & secantes appellantur, Stomachus palmos habet quinque, intestina cubitos tresdecim. Nomina digitorum: Pollex, Index, Medius, annularis, auricularis. Vngues frigidi, siccique temperamenti sunt.

Quæ ab Hipp. adscribuntur, sunt adeò dilucida, vt nulla inuolui difficultate videãtur, scitum enim est, dorsi spinam, quam sacram fistulam vocat Herophilus, quamque ossium initium ponit Aristot. ex pluribus conflari vertibris, quæ maxima ex parte per ginglimon iungũtur, & separantur, adeò vt superiores septem ceruicem constituant, subsequentes duodecim dorsum, residuę quinque lumbos, quibus postea os sacrum annectitur, cuius extremum coccyx dici solet.

Anat. septẽ tantum, & in Gal. & Auic. septem costas gnisias, idest legitimas statuere. octo Phil. 1.

Totidem costas habere, planum est apud Anatomicos, quarum vtrinque octo Genuinæ, nothæ quatuor statuuntur.

Dentium natura, inquit Arist. communi quidem officio ad cibum conficiendum adiuncta est, attamen generatim seorsum alijs roboris gratia tum ad inuadendum, tum etiam ad defendendum: Alijs auxilij tantùm causa data est, partim enim ea vtraque caussa dentes obtinent, vt nec ab alijs afficiantur, & ipsa afficiant alia, vt quæ ex feris natura carniuora sunt, partim ea caussa tantùm, ne malè ab alijs afficiantur, vt complura tum syluestris generis, tum etiam vrbani, nonnullis cibi cõficiendi caussa tantùm adhibita est dentium opera. Homo autem ad vsum communem probè factos obtinet dentes, videlicet primores acutos, vt secent, diuidantque maxillares latos, vt molant: Discriminant, distinguuntque eos vtrosque hi, qui canini appellantur media inter eos natura conditi, nam & medium particeps vtriusque extremi est. Et canini ipsi partim acuti sunt, partim lati. Quod idem in cęteris quoque animalibus est, quibus non omnes acuti habentur, sed potissimùm locutionis gratia tales, totque numero h.e. duos supra triginta sortitus est, ad litteras enim exprimendas multum conferunt primi dentes. Articulantur per gomphosim, membranis, carne, vinculisque vinciuntur, neruos à tertio pari assumunt.

Stomachus, & si alijs gulam, totum oesophagũ, aut supernum os significet, Celso tamen, Plinio, & plerisque pro ventriculo vsurpatur. Est verò stomachus, seu ventriculus pars corporis membranosa concaua, duabus tunicis carnosis proprijs constans, certòque, ac peculiari temperamento prædita, vt alimentum in chylum conuertere valeat, hinc actio illius χύλωσις dicitur. Obtinet ventriculus duo orificia, sinistrum quod aliàs superius, & dextrum, quòd & inferius appellatur, per illud propter insignes neruos à cerebro deriuatos exquisitè sentit, per inferius alimentum iam concoctum ad intestina demittitur, in quibus chylus amplius elaboratur, & à partibus excrementitijs secernitur, separaturque: Quod verò ventriculi magnitudo quinque palmorum latitudinem exæquet, non est vsquequaque verum, nam pro corporis proportione modò maiusculum, modò minusculum esse, par est, & dignum, alioquin uitium esset in magnitudine, ut cuidam accidisse memorat Gal. ventriculum ille adeò paruum, & rotundum habebat, vt circunscriptio propria & videntibus, & tangentibus appareret. Natura uentriculum in abdomine collocauit, septoque separauit à thorace non tantùm ad respirandi libertatem, & faciliorem dilatationem, sed ne fœdo eius odore inquinarentur. Medius inter lienem, & iecur consistit instar lebetis feruentis inter duos focos.

Intestina sunt corpora membranosa, oblonga, rotunda, concaua, multisque rugis inuoluta, & excernendis fæcibus dicata. Sunt autem intestina uel gracilia, uel crassa. Tenuia sunt Duodenum, Ieiunum, Ileon. Crassa uerò cæcum, colum, Rectum.

Duodenum appellatur à longitudine duodecim digitorum transuersorum, licèt hodie uix tantam assequatur longitudinem. Huic succedit ieiunum ita nuncupatum, quòd semper uacans, depletumque inueniatur, hoc autem usu uenit exigente, exugenteque confertim id, quod appellit, numerosa meseraicarum uenarum sobole. Cum ieiuno implicitum est Ileon (à circumplicatione, & circumuolutione nomen mutuatur) subiectum illius miserabilis, & immanis affectus, iliacæ uidelicet passionis, quam *Miserere mei Deus* dictitant. Hoc est intestinum, quod enterocelen committit. Inter crassa primus locus cæco defertur, quòd uno duntaxat foramine sit peruium, cuius usus, munusque est, ut quod in excretis utile superest, colligat, unde per uenas sensim postea aliorsùm abripitur: In primis spectanda æstimandaque ualuula est cæco innexa intestino, quæ instar custodis ad est, ne à crassis intestinis ad tenuia quicquam remeet, remigretque, eò tamen per inediã alimentarios clysteres peruadere, constans est meliorum opinio, nec mirum, cum fames omnia perfringat, peruertatque. Secundum locum inter crassa colon obtinet, quod quidam à χολύω h. e. remoror, deriuant, hic enim situs, & cellularum caussa excreta remorantur. Rectum superest à figura, situque nomen sumens firmum satis, atque carnosum, quod in extremitatem ani desinit, & fęces pro uoluntatis imperio foras protrudit, & exturbat. Vt autem colon doloris colici sedem præbet, ita hæmorrhoidali fluxioni subijcitur rectum, cum huc eæ uenæ desinant.

Intestinorum longitudo Hippocriti est cubitorum tredecim. Recentiores obseruarunt reficcata intestina septies, uel, ut alijs placet, sexies corporis longitudinem æquare, quod de interiore tunica concesserim, quum externa duplo sit longior ob transuersas rugas in gracilibus, & ob cellulas in crassis intestinis. At si cum intestinis œsophagum, & uentriculum comprehendas, cum eadem sit continuitas, hanc longitudinis mensuram inue-

inuenies. Tanta longitudo tortuoso, & miro uolumine disposita est ad perfectæ distributionis munus, ne alimentum confestim elabens, gulæ insaturabilique abdomini nos subiugaret, & ne fœdo identidem deijciendi ministerio indignæ hominis dignitate seruituti manciparet.

Quæ animalia vnicum habent intestinum à ventriculo ad anum recta protentum insatiabilia esse consueuerunt Plantarum modo assiduè cibis addicta. Talis erat voracissimus ille, ait Riolanus, Monspessuli, dissectus, qui vnicum habebat intestinum amplissimum in. S. Romani figuram inflexum sine alia reuolutione. Interim notandum contra veterum medicorum doctrinam tenuia intestina inferiora esse, mediumque ventris spatium obtinere, crassa superiora, vt gracilia instar sepimenti obuallarent.

Manus constat quinque digitis, vola, metacarpio, carpo: Scribit Aristot. naturam lineas in vola, cæsurasque describere indices longioris, aut breuioris vitæ, quo fundamento innititur chæromantia. Idem Anaxagoram vellicat, quod dixerit, ideò hominem sapere, quoniam habet manus, natura enim, ait, instrumenta facultatibus, non facultates instrumentis accommodat, atqui manus est instrumentum sapientiæ, ὀργανον inquam ὀργανῶν, nam ars qualibet instrumēta facit manuum ministerio; Temerè enim naturā incusabat Theophrastus, quòd cætera animalia vnguibus, cornibus, aut huiusmodi vitæ præsidijs munierit, hominem verò inermem reliquerit, quandoquidem manus potentia est omne instrumentum. Homo inquam non sapit, quia manus habet, sed quia naturæ primo instituto animal est consilii, & rationis plenum, idcircò accepit manus, vt essent sapientiæ instrumenta, harum potissimùm pars sunt digiti, quibus ex officio nomina sunt indita. Numerus quinarius est quindecim ossibus constans, quibus propter articulationum, motuumque diuersitatem multi prospiciunt musculi. Flectuntur enim digiti musculis duodecim, quorum alii pollicem, qui antichet Græcis dicitur, eiusque primum, vel secundum internodium mouent, alii reliquis quatuor digitis, eorumque internodiis prospiciunt, prouidentque, cum autem non modò flectendi, sed etiam relaxandi sint digiti, ideò alii musculi extendentes insiti sunt, quorum octo recensentur, de quibus in myologia Anatomici.

Vngues, qui veluti digitorum munimenta sunt frigidi, & sicci perhibentur ab Hipp. & reuera sunt huiusmodi, cum sint terrosi, & ossium naturam æmulentur, quin inter ossa recensentur ab Auic. non sunt tamen corporis partes, quum non viuant, sed in eos vsus facti videntur, vt ad minima quæque apprehendenda commodum præstent.

Anni verò tempora quatuor habentur, Ver, Æstas, Autumnus, Hiems. Ver calidum, humidum est: ideo sanguinis in corpore incrementum fit. Æstas calida, & sicca, ideo flauam auget bilem: Autumnus frigidus, & siccus, ideo atram bilem. & saniem auget, sanies quidem sanguinea, & aquosa est. Hyems autem pituitam in corpore adauget: Nam quatuor hominis elementa, idest humores ad tempora quatuor diuiduntur, ideo solarem conuersionem speculari, & affecti temperamentum, & ad hæc curationibus vti oportet.

Postquam Hipp. partes, quibus constituitur humana natura recensuit, egreditur ad anni tempora, eorumque temperamentum, humorumque responsum singulis anni quadris assignat: Hæc autem præmittuntur ad rectam victus, vitæque normam instituendam, quam Perdicæ Macedonum Regi præscribere volebat, huc enim collimauit Senex. Inquit igitur quatuor esse anni tempora, quæ Sol Zodiaci signa percurrens Astronomorum opinione describit, Pisces enim, Aries, Taurus Ver constituunt: Gemini, Cancer, Leo, Æstatem, Autumnum Virgo, Libra, Scorpius: Hyemem Sagittarius, Capricornus, Aquarius. Alii ex Solstitiis, & Æquinoctiis anni discrimina repetunt. Verùmtamen Sol suo accessu, & recessu, radiis rectis, aut obliquis nobis hæc tempora distinguit. Sed enim cum Medicis effectus magis sint vsui ob illatas in corpora affectiones, in tempora distribuere inæqualia, sit satius, adeò vt Æstas sit totum tempus calidum, Hiems totum tempus impendiò frigidum, reliqua tempora media, & quadantenus inæqualia. Veri ergo initium præbet Vernale æquinoctium in diem Martii vigesimamprimam incidens, cuius finem assignant Pleiadum ortum, qui vigesimaquarta Aprilis die emergit, totumque cōtinent Ver dies quinque supra triginta, quod sanè contingit, quia ante Martium frigiditatem percipimus, quapropter & inæquale tempus appellatur, & temperatum, ob mediocritatem, qua fruitur medium. Ver tamen calidum, & humidum appellat Hipp. ad reliqua anni tempora, quemadmodum & libro de humana natura. Ver excipit Aestas calida sicca, ortum à Pleiadum origine ducens, Arcturo nascente denascitur, & de medio tollitur, quas vices decima septima Septembris dies apportat Autumnum pariens, quem Nouembris septima die Pleiadum tollit occasus. Inæqualis perhibetur Autumnus ob alternas affectiones, quibus opportuniorem effecere aeris synceritas, & gracilitudo, frigidus tamen, & siccus esse consueuit. Postrema sequitur Hyems frigida, & humida progrediturque testudineo gressu vsque ad Vernum æquinoctium. Stipatur frigore, quia Solis vicinia, cunctatione, radiorumque directione destituitur. Humore madescit, ac diffluit, quia quos extulit Solis imbecillitas vapores discutere nequit. Has verò temperies seruare debet annus, si modò salubris, constansque futurus est, si vices permutentur, inutilis, insalubrisque redditur. Quoniam igitur aer mirum in modum nos afficit (contentum enim alterascit ad modum, paritatemque continentis) fit hinc, vt pro aeris conditione, tales etiam in nostro corpore humores succrescant, propterea Hipp. maximum esse omnium scripsit, quæ corpori accidunt, & caussam morborum ferè omnium, cui applaudens Galenus, aerem corporum symmetriam turbare, affirmauit, nempè dum nobis circumfusus, inspiratusque tali nostra corpora dispositione afficit, quali ipse præditus est. Ver igitur Hippocrati calidum, humidum, Galeno, & Auic. temperatum, pueritiæ, si malis adolescentiæ tum sanguini analo-

Sic Auic. li. 1. F. 2. D. 2. C. 3. de numeris temporum circa initia.

Lib. de Flat. Cōm. P. de m. vulg.

analogum. Aestas calida, ſicca, proportione reſpondet iuuentuti, necnon bili. Autumnus frigidus, ſiccus, ſi placet, intemperatus, & inæqualis ætati inclinanti, necnon melancholiæ ſimilis eſt, dies enim etiam Vernus, in quo viciſſim calor, & frigus vigent, Autumnalis, & veluti inæqualis appellatur. Hyems frigida, humida cum pituita, & ſenectute valde cognatam habet naturam. Hinc verè ſanguis dominatur, Aeſtate bilis, Autumno melancholia, Hyeme pituita. Proin ſanguinei opportuniores ſunt morbis à ſanguine, vt hæmorrhagiæ, anginæ, pleuritidi, & aliarum partium inflammationibus. Biliosi aurigini, phrenitidi, herpeti, eriſipelati, cauſo. Pituitoſi hydropi, feb. quotidianæ, œdemati, ſtomachi, & capitis grauitatibus. Melancholici cancro, quartanis, feb. erraticis. Meritò igitur Hipp. commonet, vt ad ſolarem conuerſionem oculos dirigamus, iuxtaque temperamenti, & temporum conditionem inſtituatur curatio, enimuerò non modò ad dignoſcêdam corporis conſtitutionem, morborum cauſſas, & ideas faciunt, verùm etiam maximè ad præſidiorum materias eligendas, & temperandas, ſi quidem medijs temporibus vere & autumno, audentiùs purgamus, & ſanguinem mittimus, quam Aeſtate, aut Hyeme, ad hæc meliùs Aeſtate per ſuperiora, Hyeme per inferiora euacuamus, vt voluit ſenex. Ex quo colligere eſt, quàm vtilis ſit Medico Aſtrologia, vtpotè quæ temporũ mutationes longè præuideat, quamquam Manardus & Argenterius ex more aſpernantur, & ſugillant.

Aph.

Si enim verno tempore iuuenis aduerſa prematur valetudine, ſanguinis exuberantiæ cauſſa patitur, quem per venæ ſectionem emittere opus eſt. Etſi pleureſi vnius diei ſpatio, vel duorum, ſiue trium laborauerit, venæ ſectione affecto opitulandum erit priùs, quàm opprimat paſſio, & affecti vires deficiant. Homini verò venæ ſectio perutilis eſt, & tempus quidem, quo ipſa vtendum, à Februario incipit, & rurſus à Septembri initium ſumendo ad ſeptimam eiuſdem perdurat. Aeſtate aliquo ægrotante ad paſſionem purgamina adhibenda.

Ad confirmandam priorem ſententiam, quòd Verno tempore ſanguis in venis redundet, & luxuriet, (quia ſuccos auget, ait Galenus vnaquæque tempeſtas pro ratione ſuæ temperaturæ) hoc probat argumento, quòd ſi quis iuuenis aduerſa prematur valetudine, præ ſanguinis copia patitur; quamquam verò hoc frequentiùs accidat, fieri tamen poteſt, vt alia etiam de cauſſa ægrotet, quamobrem non neceſſariò concludit Hipp. Quòd ſi ex ſanguinis exuberantia fiat, ſanguinis miſſio remedio eſt, hæc enim verè indicatur à ſanguinis vitio. Hinc Arabum Princeps, Veris autem, inquit, ægritudines ſunt ſanguinis egeſtio, & fluxus è naribus, & melancholiæ ebullitio, quæ de natura exiſtit choleræ, & apoſtemata, & carbunculi, & ſynanchæ. Et paulò poſt ſubdit.

Lib. 1. F. 2. D. 2. c. 6.

Nulla autem res eſt, quæ ita tueatur ab ægritudinibus veris, quemadmodũ phlebotomia, & inanitio, & diminutio comedendi, & augmentum bibendi. Cæterùm Hippoc. particulatim exemplo Pleuritidis docet, quando adhibenda ſit venæ ſectio, dicitq; confeſtim adminiſtrandam eſſe, priùs quam æger opprimatur, & vires deficiant, quod ſanè eſt ſummopere obſeruandum in omnibus morbis, vbi venæ ſectione ſit opus, nam, vt ait Auic. venæ ſectio eſt remedium, quod adhiberi debet in principio, & ſi poſt habetur, nõ eſt amplius opportunum, quia fortaſſis interficit propter aduentum debilitatis virtutis, tametſi alibi ſcripſit, etiam poſt quadrageſimum diem celebrari poſſe, dummodo vires conſtent. Sed dicet quiſpiam, quare Hipp. ipſe Anaxioni Pleuritico in epid. octaua die ſanguinem miſit? Reſpondet Galenus, quia fortè non fuit ante accerſitus, & vires adhuc validæ, firmæque ſuberant. Quidquid tamen ſit optimum eſt conſilium in ipſius morbi carceribus, cum adhuc virium tenor viget, ſanguinem mittere. Remedia enim non modo indicari debent, verum etiam permitti, permittunt autem vires, aut refellunt. Porrò ſubijcit, ſummo vſui eſſe homini venæ ſectionem, quod hercules id, quod eſt, dummodo agendi methodus ſeruetur. Nam fac, vitioſum eſſe ſanguinem aut penes ſubſtantiam, aut quantitatem, aut qualitatem, aut motum, an protinus cædenda vena? Minimè puto, ſed obſeruanda in primis temporis opportunitas, nam illud bene fit teſte Platone, quod opportunè fit, quæ ab agentis præſentia, & prohibentis abſentia pendet, quantitas etiam ſpectanda, quæ ab actionis, & energiæ efficacitate deſumitur, nam ſi ſumma ſit actio ſanguinis, multum detrahendum, & confertim, ſi vires ferant, alioquin partitè, & per epicraſim, ſi effœta, & ceſſans ſit actio, parcè. Nec minus modus, & locus æſtimandi, quorum ille reſiſtentiam, aut obſequium, iſte ſubſiſtentiam, ſedemque ſanguinis reſpicit, nam eſt cum infernè, eſt, cum supernè tundenda uena. Affectus partium, quæ ſuperſtant, inſidentque renibus ſuperiores uenas recludendas poſtulant, quæ ſubſunt infernas, ni aliter inſignis ſuadeat plethora: Renes ambigunt. Aſſumit autem Cous à Februario tempus mittendi ſanguinis incipere, quia tunc Sol ad nos redit, & ſanguis commoueri, & turgeſcere, & currere, ut ait Auic. quodammodo uidetur, toto Verno tempore nos manet hæc opportunitas, & rurſum menſe Septembri reuertitur, tunc enim ambientis calor remittitur, & uires reſumuntur, minùs tamen uere congruus eſt Autumnus; an uerò uſque ad ſeptimum duntaxat Septembr. liceat, uideant alij. Aeſtate Hipp. ſuadet potiùs purgationem ægrotantibus, quia tunc effœtæ languent in corpore uires, purgatio autem non uſque adeò uirium tenorem deijcit, quemadmodum uenæ ſectio, ut docet Galenus libro de tuenda ualetudine. Sit tamen etiam cuipiam integrum, dummodo mittendi ſanguinis ſcopi ſint præſto.

Lib. 4. F. 1. C. de cur. feb. gen.

Cap. de Phleb.

Si conſiderantes, (ô Rex) & aliorum curam agentes, quid ad vitæ rationem corporibus præſtet, & quod congruè alimenta ſuggerat, & debito apponat ordini non ſatis pro diligentia noſtra, & qui humanæ aggrediuntur corpora, morbo deprehenderimus. Nunc accuratiùs proſpicientes, ſummatimque deſcribentes medicinalem ſphæram ad te mittimus, per quam ægritudines, quæ humana corpora occupare ſolent,

lent, pernoscere, & ad præsentem horam, ac decurrentis anni tempora, huiusmodi calamitatibus opitulari queas, si autem hæc accuratiùs egeris, diu citra omnem aduersam valetudinem per omne tempus vita frueris, & si hæc, quæ potissimùm optimæ valetudini tuæ vim præbeant, quæque hominum generi conducant, peregeris, ita te in omnibus incolum n vitam deprehendes elegisse. Et quamuis ardua admodum sphæræ ratio habeatur, eam tamen tibi præscriptam præbemus.

Pollicetur Hippoc. Perdicæ Regi medicinalem sphæram (opus arduum) per quam præcepta, quæ singulis anni quadris ad sanitatem tuendam obseruari debent, traduntur. Nihil verò gratius, aut iucundius Regi præstare possis, quàm vtilem quandam, & accommodatam viuendi normam, perquam & sanitas perdiu conseruetur, & morbi, si fortè ingruerint, facilè propellantur: Cum enim Rex veluti Deus quidam in terris suo iure moderetur, & nutu regat subditos, si quid aliud, maximè permanere diligit, hoc autem beneficium sola præstat ΥΓΙΕΙΝΗ. Vocat autem sphæram medicinalem, quod in annuam conuersionem sit adhibenda.

Hinc anni distributionē inuenies itidem apud Hipp. lib. de victus ratione in principio. Vnde est colligere hunc librum esse Hippocr. genuinū, hanc eādem videas lib. 3. de diæta.

A Vergiliarum occasu ad hyemale solstitium dies quadraginta h. e. à duodecima Nouembris ad Decembris finem, hi quidem dies pituitam augent, balneis autem ieiunus sudores excitando, detergendoque, & venereis, ac laboribus vteris.

Vergilias, seu Pleiadas (nil enim interest) vigesimaquarta Aprilis die ad Tauri oculum sitas suboriri cum Sole, planum est: Earundem occasus Autumnum finit, vt notat Galenus primo Epidemiōn, & hyemem inchoat, quare non est mirum, si eo tempore pituitatis succrescat excrementum, si modo eorum, quæ retrò diximus, meminerimus, quod à Galeno etiam confirmatur, hyemem etiam in temperato corpore pituitam gignere, quod & alibi repetitum legimus. Docet autem, quomodo sit agendum, vt declinentur mala, quæ hac anni quadra contingere solent, mandat autem, vt balneis vtamur ad excitandos sudores. Sed cum multæ sint balneorum differentiæ, siccum fortassis audit Hippoc. αὐλιος, quod & laconicum appellatur, hoc enim propriè calfacit, & siccat, humiditates resoluit, vacuat, non sit tamen incongruus & humidorum vsus, dummodo sint calefacientia, & siccantia, qualia sulphurea, nitrosa, & salsa sunt, repurgato priùs leuiter corpore. Modum præterea docet, dum vacuo ventre iubet, nos sudare, ne tracta ad ambitum saburra morbos cutaneos committat, subinde sudorem extergere, ne frigore concrescens stegnosim, id est pororum addensationem pariat, atque adeò perspiratum impediat. Præscribit adhæc venerea, quæ cum calfaciant, & siccēt, hoc potissimùm nomine conferre videntur, quod per vehementem agitationem calor excitatur, pituita liquescit, ac dissipatur, quo respexit Galenus, quando scripsit, venerem valere ad morbos pituitosos, cauendum tamen, ne quid nimis, nam immodica venus per spirituum iacturam refrigerat, & auget excrementorum copiam. Labores aliquando vehementem motum significant, vt notat Galenus 2. Aph. aliquando læsionem, hic Hipp. pro exercitio accepit, quod Auic. finit motum voluntarium, quem necessariò anhelitus frequentia, & magnitudo excipiunt: Huius differentias idem præclarè percurrit, quemadmodum & Galenus: Hipp. quippè summo studio iniungit; nam, si quid aliud, exercitium sanitati vehementer conducit, aucto, & vegetato calore, ac difflatis excrementis, si mod ò opportunè ineatur. Hinc dicebat Philosophus, duo maximopere ad sanitatem conferre, cibo subtrahere, & vehementiùs exerceri. Qua de re, quia aliàs fusiùs actum est, reliquis parcere, temperareque volumus.

Com. in c. de nat. hum. 2. de morb. vulg.

Gal. 8. Met.

Com. in 6. Epid.

Lib. 1. F. 3. D. 2. C. 1.

2. de tuend. val.

In libello de incolumitate seruanda.

Ab hyemali solstitio ad Vernum æquinoctium dies lxxxiiij. à prima vid. Ianuarij ad quintam supra vigesimam Martij: Hi dies humiditatum, & sanguinis exuberantiam faciunt: Deambulationibus, & siccis; quæ ad victum pertinent, delicijsque, ac venereis, beneque alentibus est vtendum.

Neoterici veris initium statuunt æquinoctium vernale, quod vigesimaprima Martij dies inchoat: Hipp. prætergreditur, dum idem ad vigesimamquintam Martij producit, sed ille collimabat ad sensibilem aeris mutationem, non ad signa, quæ Sol ingreditur. Hoc tempore. h. e. ab hiemali solstitio vsque ad Vernum æquinoctium fit humiditatum, & sanguinis prouentus cum impedita per aeris frigiditatem diaphoresi, tum per vberiorem alimoniam, qua tunc nos ingurgitamus collecto enim in ventres calore plurimum appetimus, atque conficimus.

Ad excludendas igitur tenues humiditates, & calorem excitandum deambulationibus vtēdum, ad resiccandum victu sicco, qui etiam vegeto, & validiori calori respondet, delitijs verò, & oblectamentis ad comparandam animi tranquillitatem, & lætitiam, hęc enim sanguinem ad cutem euocat, quò fit, vt externæ etiam partes calore refotæ externi aeris iniurijs validiùs resistant. Venereis incumbendum, quia tunc sanguis exuberare videtur, luxuriante verò sanguine vtilis est coitus, quia fœtificus lentor eius soboles est. Cibis bene alentibus vescendum est, quia ventres hyeme calidiores, & somni longiores, quò fit, vt plus exigatur, desidereturque fomitis ad reparandum, quod in dies absumitur.

A vernali æquinoctio ad Vergiliarum ortum dies 41. A 25. Martij ad 13. Maij: Hi dies sanguinem augent. Redolenti vino; venereis, ac laboribus vteris.

Verno tempore sanguis potissimùm in uenis redundat, quòd Ver calidum, humidumque sit Hipp. sententia. Duo enim sunt, quæ præcipuè humana corpora afficiunt, alimentum, & aer, qui, vt ait Paulus temperamenta mutat, atque peruertit, dum aut immodicè calidior, aut frigidior, aut siccior, aut humidior euadit. Nam reliquis caussis non omnes simul obnoxij sumus, neque per totum diem occursamur, aer autem nos ambiens forinsecus omnibus nobis circumfusus est, & per inspirationem trahitur, necesse igitur, ut ad mutationes eius iuxtà temperamentum ipsius etiam animantium corpora afficiantur. Quid uerò? Non modò corpus sentit temporum discrimina,

mina, Veris, Æstatis, Hiemis, Autumni, verùm etiam maximè animus, quò fit, vt alij per Hyemem, alij per Aestatem, nonnulli melius Vere, aut Autumno lucubrentur pro sua quique corporis temperatura. Nam anima corpori coniuncta naturam, & concreaturam eius effingit; Quibus enim corporatura contigit arida, vel gelida, hi plerumque per Autumnum mentem habent plus solito commotam, quibus verò sanguis redundat, hi Verno plus tentantur. Hoc ipsum in cæteris aspicias, prout cum temporum cardinibus animantium naturæ, vel congruunt, vel discrepant.

Vnde scire licet, lapsa corpora ijs morbis esse opportuniora, ad quæ anni tempora maiorem obtinuerint analogiam. Hinc Hippoc. Naturarum inquit, hæ quidem ad Aestatem, hæ verò ad Hyemem bene, malève se habent. Suadet ergo, vt redolenti vino indulgeamus, tum venereis, ac laboribus vtamur, quòd verò labores, ac venerea præscribat, non est mirum, cum vtrumque imminuat sanguinis vbertatem ex cuius excessu morbi
3.Aph. contingunt, quos commemorat Hippocr. furores, atræ biles, morbi comitiales, profluuia sanguinis, anginæ &c.

Quòd verò vinum commendet redolens, non videtur congruum, hoc enim sanguinem auget, ac venereorum, & exercitij commoda peruertit, verumtamen, quia spiritus vehementer reficit, ac cerebrum confirmat, odor enim mirificè caput
Lib. de sensu,& sensili. bene afficit, qua ratione ab Aristot. animæ cibus perhibetur, summoperè conferre videtur, cum eo tempore potissimùm melancholiæ excitari con-
Lib.1.F.2. D.2.c.6. sueuerint, vnde scripsit Auic. Vere melancholiam patientium commoueri melancholiam, nil verò peræquè confert, quare etsi vinum sit carebaricum, & caput feriat, modicellum tamen, album,
Lib.1. F.3. D.c.8. ac tenue tantùm abest, vt officiat, vt Auic. testimonio capitis etiam dolorē summoueat & quanto fuerit melior vini odor, tanto & ipsum melius fuerit.

A Vergiliarum autem ortu vsque ad æstiuum solstitium dies xlij. à xiij. Maij ad xxiiij. Iunij. Hi enim dies bilis augendæ facultatem obtinent: Dulcibus, & aquosis vtendum, ducendæ alui cura agenda, & à venereis, & à laboribus abstinendum est.

Aestas calida sicca iuuentuti, & bili analoga multum congeneris humoris procreat, quum simili, vt vnumquodque conseruatur, ita augeatur Philosophi sententia, ad declinanda verò incommoda, quæ bilis prouentus inuehere solet, dulcia, & aquosa præscribit, venereisque, ac laboribus interdicit, adhæc vt solutæ, & citæ alui cura geratur, præcipit. Dulcia quidem ab omni laudabili victu ablegando esse censeo, tū quod dulcia
Li.de morb. vulg.cap. de crisib. 2. de nat. facul. 13. Meth. Galen. 4. de simpl. med. fac. se in bilem vertunt, ut notat Galenus, tum etiam quòd substantiæ crassitie, & occupata tractione (iecur enim dulcedine illectum congruam coctionem anteuertit) facilè meatus obstarciant, qua caussa scripsit Pergamenus, iecur, & lienem dulcibus omnibus intumescere: Aestate præsertim, temperandum. Sed audiendus est Hippoc. dulcia commendans vtpotè facilioris digestionis, & copiosi nutritus; dulcis enim sapor summè nutrit, huiusmodi uerò esse debet alimentum per Aestatem, ut facilè confici possit. Aquosa præscribit ad temperandum bilis ardorem, & quia in regione, & cœli statu intemperato contrarijs ad sanitatem custodiendam uti licet. Quidam de meliore nota Iatros audiuisse fructus hic Hipp. existimat, quod non est incongruum. Veneris, ac laboris abstinentiam iniungit, ne uirium tenor plus satis deiectus per æstus incommoda amplius infringatur; Aluus porrò officiosa sit, oportet ad excludendum bilis excrementum, quod quotidie per aeris excessum succrescere uidetur. Hipp.lib. 1. de diæt. Coitu vtēdū est aquæ accessibus cōtingentibus frequentiore, in ignis autem impressionibus pauciore.

Ab Aestiuo verò solstitio ad aquinoctium autumnale dies xciij. à xxiiij. Iunij ad xxv. Septembr. Hi dies atram bilem augent, frigidis, & aquosis, & redolenti vino uti, opus est, & salitis, à venereis verò abstinendum censemus.

Flaua bilis per ustionis gradus degenerat in atram bilem, ustionis uerò gradus augentur ad pensum ambientis caloris, quare si per contraria comparanda est temperies, & commoderatio, cum huiusmodi bilis impendio calida, siccaque sit, frigidis, aquosisque utendum erit, & quoniam hæc usta, atraque bilis mentem solet afficere, & mœrorem quendam incutere, fit, ut uinum quoque odoriferum sit usui, nil enim peræquè lætitiam parit, quòd copiosos, & lucidos spiritus gignat, quod calorem augeat, ut ait Auic. Salita Lib.de virt. cord.
uerò nisi modicè sumpta officiunt, quia caloris, & sanguinis feruor promouentē, & melancholicum sanguinem gignunt. Senex tamen ὀυλιος noster ea præscribit, aut ad appetentiam excitandam (corrugant enim quadantenus stomachi o- Gal.2.de Alim. facul.& de loc.aff.
rificium, humiditatesque exprimunt, atque persiccant) aut ad reparanda incommoda frigidorum, & aquosorum, quo sensu scripsit Galenus, 2. de Alim. facult.
Salsis miscenda esse aquea, sal præterea compingit, & continet mixtum ne dissoluatur. Venerea penitus sunt euitanda, quia præterquam quod uires reddunt effœtas, corpus mirum in modum exsiccant, siccum uerò corpus, humectari uult.

Ab Autumnali æquinoctio ad Vergiliarum occasum dies iil. à xxv. Septembris, ad xii. Nouembris. Hi enim dies saniem augent, acetosis, acerbisque, & venereis, ac laboribus vti expedit.

Autumnus frigidus, siccus, si malis, inæqualis congenerem producit humorem, h. e. frigidum, & siccum, nempè melancholicum, quem Hippoc. uocat saniem, quòd multos comites habere soleat ichores, & serositates, qua ratione lien a- Hipp.4.de morb.
quæ fons perhibetur. Hinc me mirum in modum transuersum agit instituti uictus ratio, nam si melancholia frigida, siccaque sit, utpotè terrena unumquodque autem suo simili augeatur, & excedat, cur acida, & acerba præscribuntur, quæ frigefaciunt, & siccant? Cur uenerea, & labores laudantur, quæ si sint immodica primùm arefaciendo, tùm perfrigerando, si cuipiam alteri, melancholicis summopere noxia esse consueuerunt? Non me fugit, melancholicos ab Aristot. In Probl.
salaces uocitari, quia cum flatibus turgeant, illis aries identidem inflatur, & tentigo excitatur, multis tamen incommodis eorum libido cumulatur. Verumtamen quia fortassis maius impendet periculum ex ichorum prouentu, qui facillimè

limè putrescunt, cum à natiuo calore minùs regantur. Hippocr. proponit acida, & acerba, quæ putredinem arcent, mixtum continendo, omnis enim putredo mixti dissolutionem machinatur, præpollentibus passiuis qualitatibus, & extrario calore. Præterea labores, ac venerea ad conterendos ichores, & serositates commendantur.

Si ad hæc obseruanda curam (ò Rex) impenderis citra omnem dolorem, tristitiamque in reliquam vitam frueris.

Duæ sunt morborum caussæ, externæ, & internæ, externarum, quia internas mouent, & augent, maxima cura gerenda, proin Hipp. præcipit, vt res nonnaturales, quæ sunt adiaphoræ benè vtenti bonæ, perperam malæ, pro anni tempore, & cœli statu obseruentur, si modò incolumem vitam degere, sit cordi.

Non est viuere, sed valere vita.

IN

IN HIPPOCRATIS COI

LIBELLVM DE VIRGINVM MORBIS

Commentarius.

IOANNIS STEPHANI IATROPHYSICI VENETI.

PRÆFATIO.

Tanta est in tractandis muliebribus morbis difficultas, tanta est eorum obscuritas, atq; pernicies, vt iure Hipp. diuinum auxilium implorandum esse dixerit, enimverò cùm si affectuum cognitionem, tùm si eorundem curationem spectes, vndiq; se se offerunt angustiæ. Quare non est mirum, si vulgus eò dementiæ tandem peruenerit, vt simul atq; viderit, fœminam desipere, aut diris symptomatis torqueri, in veneficia, aut in dæmoniacam vim referat. Nec desunt, qui stupidæ credulitati præbia, & antipharmaca ad soluenda indigitamenta promittant, quorum sollicitudo, & ingens cura eò collimat, vt mulierculārum loculos exhauriant.

Quamobrem operæpretium me facturum putaui, si ex Hipp. Medicorum principe conficerem, atq; demonstrarem, ijs malis, quæ fœmineum sexum exercent, nihil diuinius, quàm reliquis, inesse. Nec putet interim aliquis, me magnum aliquod de me spectari velle, nam tametsi aliqua in æditionibus nostris sunt, in quibus si non frugem, saltem rudimentum ingenij, & igniculos quosdam agnoscas, non tamen adeò Suffenus sim, qui mihi sumam, vt doctis probatum iri hæc credam. Quis enim hæc profiteri, aut præseferre hoc debeat nisi doctus? Porrò nihil tam amplis munitum bonis est, quàm nomen docti.

Qui se doctum credit, inquit Hermolaus, non potest non indoctus esse, qui non videt quanta, & quàm multa nesciat, quod qui ignorat, nec illa ipsa scit, quæ tenet. An gubernator in naui potest medio pelago, & densissimis tenebris intelligere quantum nauigauerit, si non constet quantum itineris superfit?

Nec tamen deterreri plus iusto par est, erit aliquid versari inter doctos etiam indoctum, nam & inter Cellas Apum sua fucis loculamenta sunt, quorum etiam vsus apiarijs constat.

Proximum iam est, vt nostri styli rationem in medium afferamus, neq; enim desunt, qui epichiremata a Platone, & Arist. decerpta respuant, & in Hippocrate Hippocratica duntaxat apophtegmata desiderent, neq; patiuntur aliquid etherogenes interijci. Non desunt, qui scribendi ornamenta exprobrant, exploduntq; nudamq; veritatem quærunt nullo ornatu excultam. Quorum illi, vt nimium delicatuli, ita importunè queruntur, etenim tanta affinitate tenentur physica, & Medica facultas, vt huic illa contemplationis primordia mutuò tradat.

Cur igitur in scopulis ad Platonem, & Arist. non appellam, quorum authoritate munitus titubantem sententiam confirmem? Hos autem vt nec reijcio, ita neq; planè probo, non enim minùs peccat, qui desiderat in Philosopho oratoriam locutionem, quàm qui in oratore Philosophorum acribiam, quia Medicus Philosophus, est interpres veritatis, candor autem veritatis postulat, vt oratione tractetur simplici, ne videatur Doctor plus habere loquentiæ, quàm sapientiæ. Quamobrem vt Asclepiadorùs olim eleganter pingebat sine coloribus, ita veritas exponi debet nullo fuco exornata. Aduertendum tamen dum Academica verborum maiestas negligitur, & affectata Stoicorum locutio euitatur, ne in Epicuri barbaram, & aridam nimis elocutionem incidamus, sed medium dicendi genus obseruandum, quale hactenus, ni fallit animus, secuti sumus.

Verùm

Verùm dicentem, atq; obijcientem audire mihi videor. Heus o bone ficcine rem agis, ficcine eluis, & eludis obiecta?

An nescis, te identinem sambucam aptasse cothurno, modosq; ceu teretismata grauissimis intermiscuisse sententijs? Verùm norint isti Catones, hoc olim Platoni, Arist. & Galeno fuisse familiare, quibus à philosophica dignitate alienum non est visum iucundiores Musas seuerioribus interseuisse.

At vereor, vt illud Hippocratis verissimum, quòd nempe excellentia mali opinionem de se præbet, propter iudicantium imperitiam, vnusquisq; enim ex his, quæ ipse non habet iudicat id, quod in alio abundat, superfluum esse, sic sanè etiam timidus fortitudinem immodestiam putat. In epist.

At morus sim, si feriatos istos homines morer Dodonæo ære obstrepentiores, quibus nihil prius, aut magis in votis est. quàm obuium quodq; impetere, & Theonino dente proscindere.

Quàm mox affulgebit Hyena, cuius vmbra efficiet, vt Cynicos inceptus clamor frustretur biantes.

Verùm vt praui stomachi scitamenta, & mensæ delicias auersantur; quibusdam nares graui, fatuoq; odore delectantur; ita deterrima ingenia similibus captantur. Virg.

NVM Hominem esse nexum Dei, & Mundi, Hermes ipse Philosophorum Pater iam longè testatus est, quòd diuino intellectu sit præditus, per quem supra mundanam hanc molem cogitatione aliquando adeò effertur, prouehiturq; vt eius conceptiones, animiq; motus mundana hæc materies obsequiosa sequatur, hoc autem heroicis duntaxat animis accidere consueuit, qui a corporis contagione liberiores, & materiæ quisquilijs minùs delibuti sunt, vt miranda prorsus, & quæ naturæ vires excedant perpetrare videantur; Hinc homo ad Dei imaginem factus esse dicitur. Quòd si corporis imperfectionem spectes, nil abiectius, nil calamitosius homine, qui lutulentus adhuc, & humore materno diffluens futuræ vitæ præsagire videtur mala, cum a vagitu prima ducit initia. Hinc illæ vituperationes, nil homine tellus alit infœlicius, hominis vita mors, finisq; ab origine pendet, cui præstat non nasci, aut quàm ocyssimè aboleri, enim verò, vt ait senex ipse, totus homo ex natiuitate morbus est: dum educatur, inutilis, ineptusq; alienum implorat auxilium: dum crescit, inolescitq; proteruus, insipiens, pædagogo opus habens, dum viget, florescitq; ætas, animum audax petulantia turpat, atqui dum decrescit, roburq; exhauritur, miserabilis, vbi labores suos recolit, & iactat, ex maternis enim vteri inquinamentis prodijt; Quarum calamitatum luculentissimum exemplar exprimit libellus περὶ παρθενίων h. e. de his, quæ Virginibus accidunt, in quo fœmineæ potissimùm pubertatis deploranda, & miserrima mala graphicè appinguntur, quæ ad retundendam muliebris petulantiæ philautiam apprimè faciunt. Verùm enim verò cum nil fiat, vt ait Timæus, cuius ortum legitima caussa, & ratio non præcurrat, huiusce libelli quatuor, vt fieri solet, caussæ accensentur, finalis scilicet, quò primò tenditur, efficiens, formalis, & materiata, quæ subiectum quoq; in scholis perhibetur. Subiectum igitur sunt ipsa virginalia, circa quæ præcipuè Authoris mens, & dissertatio diuersatur, quod vel ipse titulus indicat. Finalis, quæ & vtilitas libri appellatur, pathematum, quæ Virginibus, (quo nomine cùm fœminas, tum mares audit Hipp.) accidunt, cautio est, atque curatio. Efficiens procul dubio fuit Magnus Hipp. (quidquid alij senserint) natus primo octogesimæ olympiadis anno sub Abriadæ Monarchia, Agriagni Mensis septima & vigesima die, qui parentis sui Heraclidæ, deinde Herodici auditor fuit. Vixit apud Perdiccam Macedonum Regem, floruit temporibus Peloponnesiacis, Democritum coluit Philosophum, ad quem curandum Abderam profectus est (putabatur enim præ sapientia apud stultos insanire) liberos suscepit Thessalum, atque Draconem: E vita decessit quartum supra centesimum annum agens. Præter superiorem alios quinq; commemorat Suidas eiusdem nominis, & familiæ, qui huc non spectant. Cæterùm formalis caussa duplici discrimine distribuitur, tractandi videlicet, & tractatus.

(In Epist. ad Damagetum.)

Forma tractandi ex methodo, agendiq; modo elicitur, qui aut compositiuus, aut analyticus est, huc enim reliqui referuntur his ancillantes, vt egregij, & omnigena virtute ornatissimi senes *Sanctorius Sanctorio* παντοδαής, vt de Democrito dicebant veteres, & *Vallerius Martinius* doctè sanè, ac scitè notarunt, si modò methodus processus est demonstratiuus, quia caussis ad effectus progreditur, aut certè ab effectis ad caussas. Hic Author diuidendo progredi videtur a caussis ad effecta. Si malis, cum a notione finis proficiscatur, dicatur analyticus.

Atqui tractatus ratio, & forma in ipsa libri in suas particulas distinctione, & diuortio consistit. Primò itaque singulorum morborum naturam perdiscendam esse ostendit Hipp. quod fieri non potest, ni in genere, & vniuersim priùs dignoris. Dein mulierum naturam quibusdam morbis magis esse opportunam, quàm viri, quo tempore menstrua appellunt, (nam & viri, si credimus Themistio, sua menstrua patiuntur) modumque docet, quo ingenerantur, & ingruunt, & quam differentiam affectuum pariat affectæ particulæ conditio, quæ singulos morbos Symptomata excipiant: Postremùm, quæ cautio, curatioque sit adhibenda præmonstrat hinc sermonem auspicatus. Lib. de Infomn., Cap. x.

At verò quoniam eum, qui hęc rectè tractare, discutereque velit, inquit Hipp. oportet ex Dijs ordiri, dein mulierum naturas dignoscere, itemque ętates, & tempora, & locos, in quibus degunt, age in primis inuocemus secundùm legem Deorum Deum, vt ait Plato, vt rebus ritè litatis sermo vim, gratiamque delibet, Panacea efficacitatem. Lib. de nat. Mul. In Timęo.

Da Pater omnipotens, nutu qui cuncta gubernas,
Da facilem cursum, atque audacibus annue cœptis.
Ignarumque viæ casus miseratus iniquos
Dirige me, & iam nunc votis adsuesce vocari.

Principium sit mihi compositionis eorum, quæ perpetua sunt in arte Medica, non enim possibile est morborum naturam cognoscere (si quidem artis est inuenire) nisi quis nouerit naturam in diuisibili, ex qua in principio discreti sunt.

Quum in cognitione expressa, & distincta, quæ disciplinis conducit, ab vniuersalissima ad minùs vniuersalia sit pergendum, quoniam in rerum natura nihil actu, explicatèque dignosci potest, uisi vbi vniuersa tenentur, atque pernoscuntur, quæ ad eius essentiæ rationem conueniunt, quando secundum naturam generalitas, vt ait Themistius, specialitatem antecedit, & præcurrit, hinc factum est, vt ab vniuersalibus cōceptibus in explicandis Virginum affectibus, auspicium ducendum esse ratus fit omnifarius Hipp. qui profectò sunt perpetuæ veritatis, rectè enim à Philosophis proditum fuit æternorum duntaxat scientiam haberi, atque ab ipso vniuersali veluti è scaturigine emanare. (tametsi confusa, quæque sine habitu comparatur cognitio, à singularibus ortum ducit, vt in inductione ad principia cernere est, qua mente omnem doctrinam ex præcurrente sensuum cognitione conquiri, & nil in intellectu consistere, quin priùs sensus occuparit, præclarè scriptū est.) Verùm quænam sunt perpetua, & vniusmodi in Arte Medica, quæ subiecti caussa innumeris videtur obnoxia fallacijs? Præcepta, inquam, catholica, ipsaque methodus. Quamquam enim Medica facultas ratione communissimi finis sit ars, vtpote quæ opus ipsum respicit, nempe sanitatem, multis tamen theorematis constat, quæ per se sola scientia continentur. Quare scitè me hercle quidam Auic. secuti totam Medicinam scientiam esse in animum induxerunt, atque accessionem, auctariumque veluti esse, aliquid artis obtinere; id quod vel ipse Alex. censuit, ipsa enim per se primò quod inconcussum est, tenet, columenque immobile praestat, cæterùm materiæ compos à dignitate declinat: Atqui accidentiam illam respicere nihil attinet, etenim qua Medicus opus aliquod admoliri, atque propetrare obnititur, Medicinam ad singularia contrahit, perstringitque & quemadmodum hæc de singulis non edisserit, sed in vniuersum de homine, ita Medicus, dū aliquid admolitur, atque pertentat, haud hominem circumspicit, aut quærit, at singulos singillatim. Vnde conficitur, colligiturq; Artis finem veritatem esse, Artificis sanitatem, ex quo etiam quantū inter scientiam & peritiam intersit, palam fit, namq; licèt vtraque mentis habitus sit, atque perfectio, scientia tamen est vniuersalium, peritia singulorū. Illa profectò ab vniuersalibus progressa ad singularia pergit, hæc verò singularis ad singularia sibi analoga tendit. Iure igitur Hipp. quæcunque Philosophię insunt, eadem & Medicinę inesse asseruit, qui praxim ad decus, & ornamentum conducere iudicauit; & rectè sanè, quum sola naturæ cognitio contemplatioq; ignaua, ac iners, & prorsus manca sit, si nulla comitetur administratio rerum, nec sit ad hominum cōmoda, societatemq; tuendam cōparata. Quare Medicina etiamnum actiua agit de vniuersalibus, quemadmodum & scientia, atqui non eodem modo, quòd per naturam praxis vniuersalia tractat ad singula per Medici industriam accōmodata, neque id porrò absolutè, sed pro vt vniuersalia sunt canones, qui dirigunt opera, ad quæ medētis consilium collineat. Facessant igitur posthac amusi, apud quos sanctum, & venerabile nomen Medicorū sordet, quos sapiens antiquitas secundum Deum humani generis seruatores, vitæ moderatores, morborū vindices, Alexicacos, Isotheos, seu Deo ęquales, ac penè terrestria numina, Deosq; tutelares appellabat, ac magnis diuinisq; honoribus afficiebat; Vnde Hipp. Medicus Philosophus similis est Deo. Omnes homines, inquit Democritus, artem Medicam nosse oportet, ò Hipp. est enim res honesta, ac vtilis simul ad vitam, & ex ijs maximè eos, qui eruditionis, ac eloquentiæ cognitionem habent: Nam sapientiæ cognitionem Medicinæ sororem, ac contubernalem esse puto. Sapientia enim animum ab adfectibus liberat, Medicina autem morbos à corporibus aufert? Quid plura?

Rex Anius, Rex idem hominum, Phœbique sacerdos.

Sed ad rem. Plato Medicinam inter artes stocasticas h. e. coniecturales reposuit, cui adscripsit Galenus modò remedij quantitate, modò agendi occasione, modò affectuum ignoratione artē coniecturalem effici asseuerans. Hinc dicebat Hippocr. Medicus, qui potest dignoscere, potest curare. Sed, ne te diutiùs morer, vterque Medici opus, non artem respexit, quæ per se spectata inconcussa stabilitate lætatur. Propterea ipse Pergamenus, non ex præceptis, ait, sed ex medentiū opera coniecturalis est Medicina, & reuera diuerso se habēt modo scripta, & opera, vt ad Glauconē scribitur. *Neque enim morborū naturam est possibile cognoscere, nisi quis nouerit naturam in diuisibili, &c.* Ad cōsilij sui firmitatem, & robur subijcit, fieri non posse, vt singulorum morborum naturam h. e. speciē, vltimamque differentiam quis intelligat, ni eam priùs in *diuisibili* h. e. in genere prænorit. Qui verò græcam dictionem, ἀμερει, indiuisile interpretantur, vt se verba percepisse præseferunt, ita rem neglexisse videntur, dum arbitrantur Hipp. retrogrado ordine à singulis formis ad summum genus peruenire velle, vt cognitionem morborum repetat velut ab ouo, principioq; nam generis essentia in omnibus per diuisionē acceptis integra manet, & indiuisa in quolibet, potestas autem diuiditur, & secundùm aliquid eius est in vno diuidentium, inquit Albertus, & secundùm aliud in alio, & secundùm totum in nullo, quare cum generis essentia simplex sit, tota in omnibus simul esse potest diuidentibus, secundùm tamen potestatem secatur atque diuiditur. Hinc colligitur, & diuisibile, & indiuisibile dici posse genus, diuersa ratione, id quod græca dictio porrò significat; Quare falluntur, qui Aristot. secundo de

Marginalia (left): Text. 4. P. Phys. — P. Poster. 3. de Anima. — Artis regulæ in se verę sunt, quæ tamen si applicantur ad materiā interdum sūt falsæ. — Mercatus. — Lib. de Decenti ornatu.

Marginalia (right): Tullius. — Lib. de Elegant. — In Theteto — Ad Glauc. — In arte P. 1. de med. 5. loca. — Li. de Arte. — Lib. de Opt. secta. — Cap. de Prędic.

de anima adducunt, vbi ἄτομον εἶδος quum dixit, speciem infimam intellexit, sic & nostrum Authorem hoc loco per τὸ ἄμερις eandem speciem notasse rentur. nam si res penitus inspiciatur multis interuallis dissident voculæ. In qua re à nobis prorsus esse videtur Caluus, qui è Græco sic transtulit *Nisi totum primò cognoscat, de quo particularia descendunt discretave sunt, &c.* Particularium enim notitia ex vniuersalibus colligitur, vt à Philosopho sæpius repetitum fuit & ars ipsa vniuersalium est theorematum, cum singularia nec scribi, nec doceri possint, hinc Philosophus nulla, inquit, Ars particularia considerat, quia sunt infinita, atque adeò ignobilia, & anapodicta, & licèt ab eodem scribatur de singulari quopiam scientiam practicam teneri posse, quum scientiæ practicæ versentur circa ea, quæ à nobis fiunt, quæ singularia sunt, attamen in confesso est, atque compertum, scientias practicas quatenus alicuius rei cognitionem tradunt versari circa vniuersalia. Hinc Aristot. Non enim, inquit, quæ salubria sint huic oculo docet Medicus, sed oculo in cōmuni. Quò manifestò spectasse videtur Hipp. quum subdidit (*siquidē artis est inuenire*) Quærit Arist. 30. sect. Probl. 2. cur in quibusdam scientijs habitum habere possumus, in quibusdam non possumus? Respondet, quia secundùm illas, in quibus possumus reddi inuentores habitum dicimus habere, etenim inuenire accidit propter habitum, quem habemus. Sed quis obijciat Arist. asserentem ex multis experimentalibus conceptibus vnam de similibus opinionem fieri, atque vt ait Polus, artem conflari.

Notatur Mauricius Cordatus,

P. Rhet.

6. Eth. c. 8.

2. Post. text. 22.

Per varios vsus artem experientia fecit.

Quare, vt constat ex particularibus colligitur vniuersale, cum experimentum sit phantasma memoriæ inhærens eius rei, quæ identidem, simillimoque modo sensus, animumque perculit. At verò quando in ipsum Philosophum offendimus, iustum est, vt posteriora sequentes responsionem vestigemus. Inquit igitur: opinari enim, quòd Calliæ hoc morbo laboranti hoc conduxit, similiterque Socrati, ac sigillatim alijs multis experientiæ, quòd autem omnibus huiusmodi secundum vnam speciem determinatis hoc morbo laborantibus conduxit, vtpote phlegmaticis, aut cholericis, aut æstu febricitantibus hoc artis proprium est. Ad agendum igitur nil videtur experientia ab arte differre: Quinimò videmus expertos magis id, quòd intendunt consequi, quàm illos, qui rationem absque experientia tenēt. Caussa verò est, quòd experientia singularium. Ars verò vniuersalium cognitio est: Actiones autem, & generationes omnes circa singulare sunt, nō enim hominem, nisi per accidens sanat, qui medetur, sed Calliam, aut Socratem, aut alium quempiam. Si quis itaque rationem absque experientia teneat, & vniuersale quidem cognoscat, quod autem particulare est sub eo, ignoret. sæpenumero errabit à sanando. Id enim magis sanabile est, quòd est singulare. Nihilominus scire, ac cognoscere magis arti, quam experientiæ arbitramur inesse, ac eos, qui artem tenent, quàm eos, qui experientiam habent sapientiores esse putamus, eo quod sapientia per scientiam omnes magis sequitur, hoc autem. quoniam illi quidem sciunt, quod est, propter quod autem nesciunt, illi autem propter quid, & caussam cognoscunt.

2. Post.

In Proœm. Met.

Sed enim duplices sunt scientiæ, vna à posteriore (vtor philosophicæ militiæ castrensibus vocabulis), *Quia*, nuncupatur, quæ duntaxat hoc ita esse demonstrat, quæ per solam experientiam gignitur ex effectibus experimento perceptis huiusmodi esse rem, vel tali proprietate pollere colligens, quæ constituendis artibus confert; Hoc tamen alta mente tenendum, experientiam instrumentum esse intellectus scientias rimantis, neutiquam verò earundem efficientem caussam cum sola mens hominis sit huiusmodi. Altera dicitur (*Propter Quid*) de qua hactenus locutus est Philosophus probans expertis longè præferri Artifices. Vtraque in arte Medica desideratur: Hinc dicebat Galenus, Artifex peritus euadet, si vniuersalibus theorematis singulorum experimenta addiderit. Sed omnium præclarissimè Hipp. quorum, ait, natura coniuncta est, eorum quoque cognitio coniuncta esse debet, at ratio, & experientia naturas habent coniunctas, quia ratiocinatio est recordatio quædam componens ea, quæ sub sensibus percepta sunt, ergo ratiocinatio, & experientia simul iunctæ esse debent, mutuasque sibi operas tradere ad veritatem cognoscendam, & exercendam. Sunt tamen qui experientiæ in physicis multò magis tribuant, quàm apodicticæ doctrinæ. Vt autem experimentum fiat, duo conueniunt, materiale vnum, alterum formale. Materiale sunt species retentæ in memoria, formale autem est illarum specierum collatio, quæ pluris est, quàm species. Hactenus igitur probatum sit, morborum notitiam in genere priùs habendam quàm singulorum, quorum tamen notitia medentibus necessaria est, vt propriæ eliciantur indicationes. Nos autem nimis longum fecimus, vt anamphibola, & facilia Authoris præcepta redderemus.

Lib. de Præcept.

Primùm de morbo sacro appellato, de attonitis, siue syderatis, & de timoribus, ex quibus adeò fortiter timent homines, vt delirent, & Dæmones quosdam se videre putent ipsis infestos, quandoque noctu, quandoque interdiu, aliquando verò vtroque tempore. Postea ab huiusmodi spectris multi iam se strangulauerunt, plures autem mulieres, quàm viri, etenim muliebris natura animi est magis deiecti, atque minuti. &c.

Quoniam igitur generatim priùs agendum est, quosdam in medium affert Hipp. affectus, quibuscum Morbi Virginum quandam affinitatem habere videntur, vt ijsdem rectè, & in vniuersum cognitis, qui speciem, & similitudinem horum gerunt, sedulò internoscantur, solius enim Artificis est similium differentias, & differentium similitudines cognoscere. Quantam verò habeant cognationem hystericæ passiones, quæ modo aphoniam, modò aphnæam sexcentis stipatam symptomatis, modò deliramenta multigena producunt, atque adeò quantum cum morbo sacro, attonito, & Melancholijs conueniant, quivis laurigerApollinea vel leuiter informatus arte dignorit,

Hipp. lib. de Arte.

Paracelsus.

rit, quum epileptico more repetant, & sæpe in eadem deficiant. Quare non defuerunt, qui vteri suffocationem, syncopen, tremorem, cordis palpitationem, vertiginem, ecstasim epileptici morbi species constituerint. Hinc Auic. *Hæc ægritudo, inquit, similis est epilepsiæ, & syncope*, & paulo inferiùs. *Et accidit ei sicut epilepsia*. Et interpositis aliquot lineis subdit. *Differentia autem inter ipsam, & Apoplexiam est manifestior, & quomodo non? Quum; sensus destruantur in ea vt plurimum integrè, & non sit gemitus*. Quæ cum a Rhasio, & Mesueo penitus asserantur, non est, cur actum agam.

Lib. 3. f. 21. t.3.c.16.

Aetius ser. XVI. ait Atq; hic morbus vbi inuadere assueuerit comitialis modo diuturnus, & per circuitum repetens efficitur.

Morbus itaque sacer, Græcis Epilepsia, quòd sensus omnes, mentemque repentè prehendat, est totius corporis frequens distentio, qua homo e vestigio procidit, sensuum omnium, mentisque munijs interceptis, vt nec audiat, nec videat, nec vlla principum, quas Græci egemonicas appellant, functionum appareat. Concussione ex ore spuma prosilit, & solutis musculis vel lotium, aluinæve fęces, vel fœtificus lentor præter voluntatem effunditur. Caussa mali creditur humoris pituitosi, vel melancholici ingens copia, quæ repentè cerebri ventriculos, meatusque replens id agit, vt homo animali spiritu cohibito corruat. Hæc tamen non affatim spirituum ductus obstruit, sed nonnihil etiam præterfluit, quo cerebrum concussione adnititur quidquid noxium est discutere. Cæterùm præter humoris copiam sunt, qui venenatam, & cerebri substantiæ grauiter infensam qualitatem huc appellant. Sunt, qui ventriculorum cerebri figuratam prauitatem causantur. Sunt, qui proximam caussam statuant expultricis facultatis in membranis cerebri a materia tenui, & acri, & qualitate occulta neruoso generi inimica irritamentum. Præ cæteris non est ferenda Quercetani futilis opinio, qui aduersùs Medicinæ coryphæos ausus est scribere, in quibusdam Epilepticis inoffenso cerebro primò cor ipsum affici, quòd cor palpitatione, & animi deliquijs corripiatur, quòd phantasia, & memoria integra maneant. Non est, inquam, ferenda, quum sensuum instrumenta sint in capite, quibus animales functiones exercentur, manifestæque fiunt. Neque inficias tamen imus, quin in Epilepsijs per sympathiam præsertim ab vtero cor primò, subinde cerebrum coafficiatur, quod vel ipse pulsus indicat. Verùm quis credat, nullum ex vaporibus sacrum morbum excire posse, ni fit chalcantinæ naturæ, quod homo cæteris sapientior obtrudit credulis? Mirum, cur Augurdenses, apud quos chalcanti mira copia suppetit, dum illud e fodinis eruunt epilepsijs non corripiantur. Sed nos, qui interpretis munus sustinemus, extra cancellos egit aliena curiositas.

Posteriores cerebri Ventriculos aduersus quosdam obstrui contendit Altimarus.

Fernelius.

Mercatus, Sennertus.

Vnio, & Hippomanes, corallia, mixta resoluunt.

Morbus attonitus, siue syderatio Græcis Apoplexis, seu Apoplexia est repentina motus, & sensus, vniuersæque animalis functionis cessatio: Hac quippe perculsus nullis ferè mali indicijs præcurrentibus totus repentè quasi attonitus concidit, sine sensu, sine motu, sine mente, solo anhelitu a mortuo dissidens, qui paullò post difficilis euadit, & cum stertore grauissimo. Caussa est crassior, frigidiorque pituita affatim, & vniuersim cerebri ventriculos offerciens, aut dum minimum quiddam retis admirabilis arterias, per quas spiritus e corde in cerebri sinus influit, siue neruorum initium confestim obstruit, aut coarctat, & opprimit.

Neque huc admittenda frigida intemperies, quam quidam eo argumento adstruunt, quòd hæreditarius sit morbus Apoplexia, quod Hercules fieri non potest citra aliquam diathesim, cuius caussa pars imbecillitatem contrahit, & simili morbo opportunior efficitur: Sed qui ad repentinam affectionis originem oculos direxerit, huiusmodi nullo negotio difflauerit: potest quidem frigida intemperies excrementum congener congerere a quo affectio fiat, sed per se sola nequit; a qua sententia Hollerium recessisse miror, atque iterum miror. Digni sunt huius opinionis fautores cucurbita vertici admota, qua nullum præstantius ad Apoplexiam propulsandam reperit Fracastorius auxilium.

Holl. affirmat fieri Apoplex. ex intemp.eaq; difficulter solui cap. de Apopl.

Timoris nomine melancholiam audiuit Hipp. hæc enim timoris parens est, quam Aretæus animi angorem vna in cogitatione defixum, atque inhærentem absque febre, & furore a phantasmate melancholico ortum, finit; Alij mentis alienationem, qua laborantes vel cogitant, vel loquuntur, vel etiam absurda gerunt, longèque a ratione, & consilio abhorrentia, eaque omnia cum mœstitia, & metu, quæ duo melancholiæ tecmiria censuit senex. Hinc Gal. *timor*, inquit, *numquam deserit melancholicos*; Quod sanè contingit ipsa atra-bile ad sedem mentis appellente, ipsosque spiritus inficiente, perinde enim atra-bile tentatis accidit, atque in tenebris obambulantibus, ait Galenus, quem ipse Rhois filius de more subsannat. Fracastorius verò solertissimus hanc comminiscitur caussam, cur nempe melancholici sint formidolosi.

De l. Aff.

Lib. 2. de Intell.

Hoc inquit, non accidit ea de caussa, quam vulgares Medici opinantur, & proferunt, quòd scil. tenebras introrsum habent, quia melancholici non decipiuntur in coloribus; Deinde subdit, *Non esse simile exemplum de externis tenebris, in his enim timor fit, vt noctu, quia species illa in se, & in coniunctis omnino vt ignota offertur, præsertim cum in coniunctis imaginatio sit aliqua posse esse contraria, vt accidit in specie noctis; melancholici verò propter hanc caussam non possunt terreri, quia nihil propter hoc recipiunt, vt omnino ignotum, argumento sit, quòd multi per solitudines, & noctes errabundi peruagantur*: Caussam itaque in frigiditatem reijcit, quod senes, & mulieres, & Eunuchi demonstrant.

Cur verò delirent, *eadem est, inquit, caussa, quæ & in vino, & in febribus, quoniam maximè spirituosa est melancholia, sicut & vinum, cui propterea ab Arist. confertur, comparaturq; vtrumque enim in quantacumque quantitate multum habet*

crassæ

crassæ corpulentiæ, propterquam euaporatio, quæ inde fit, semper habet vnde perseueret non superata, & hac de caussa vinum maximè inebriat, non item Aqua, & Lac quia quod ex ijs euaporat aereum, & separabile. Igitur & melancholia vbi euaporans sedem mentis occupauit, aut Epilepsiam ciet, si multa sit, aut deliramenta, perturbatis spiritibus, & inquinatis, siquidem applicatio animæ in multis præpeditur, & coniunctorum plurima deperduntur, figuræ mutantur, & similitudines, & loca, & ordines, hinc nec rectè iudicant, nec rectè interrogant, neque rectè respondent, sed de vno genere in aliud transeunt: Inquieti præterea non mente solùm, sed & corpore per continuam nouorum oblationem, omnia enim ferè sub displicentiam recipiunt & loca, & personas, & actiones, quare ad noua vertuntur.

Componunt autem & quæ non sunt, quando propter celeritatem motionum apparentiam omnem recipiunt, apparent verò multa extranea vitiatis similitudinibus, & figuris, & rerum ordine, & coniunctis: Suspiciosi præterea sunt propter timiditatem, & obliquum discursum.

Hactenus Fracastorius. Vnde colligitur, quàm benè sentiant, qui secius sentiunt.

Ex quibus adeò fortiter, &c.

Ex ijs timoribus aliquando adeò percelluntur languentium animi, vt delirent, & quod dicebat Ennius, timor omnem expectoret prudentiam, quod quidem potissimùm contingit Virginibus ex feminis suppressione, notante Auicenna. Quidam viso in littore Nili Crocodilo vsque adeò expauit, vt tota reliqua vita dextrum brachium, & alterum crus sibi exempta esse putarit. Proh nefas, quàm peruium est desipere. Hic animaduertere decet, melancholiam aliquando sine delirio hominem corripere, quòd plurimi melioris notæ Doctores notarunt: Et reuera ita se res habet, si leuis, & primæua sit, nulli distorto, ridiculove Phantasmati addicta, quod quibusdam ad prodigium vsque accidisse audiuimus. Quare satis est, si mœreat homo, facilè obirascatur, si morosus sit, vt nihil illi sedeat, nihil arrideat, si quadam inconstantia iactetur.

Amat. L. cent. 4. Cur. 54.

Forestus li. 10. obser. 19. Arg. comm. 2. Aphor.

Melancholici enim, vt docet Arist. varij sunt, & inæquales, prout vis melancholiæ varia est, cuius farinæ plurimos ego noui alioquin sapientissimos, verè enim a Philosopho melancholici ingeniosi, & solertes dicuntur (si modò temperata sit melancholia, & bile perfusa) vsque adeò cæteris sapientia præstant melancholici, vt quidam melancholiam supranaturalem posuerint, animalem potiùs, quàm naturalem, qua præditi entheastici nominantur.

Sect. 30. Probl.

Riol.

Hoc enim sensu Plato videtur in Ione Vates, Prophetas, Sybillas, somniorum interpretes melancholicos appellasse. Phauorinus apud Gellium *Heroum pathos* nuncupat. Atque vt vno verbo dicam, humor hic æthereus est, ita vt ex eo emergens spiritus cum supernis corporibus necessitudinem quandam contrahat, vt non sit mirum, si quot quot in aliqua arte excelluere, vt testatur Arist. Melancholici fuerint, quid quid tandem emominiscatur Petrus Apponus vir alioquin probatæ, spectatæq; doctrinæ.

Forestus lib. 10.

Prob. 1. Sect. 30. Amat. cent. 3. cur. 86.

Carpit Petrū Apponum.

Et Dæmonas quosdam, &c.

Quòd si ingrauescat timor, qui cùm signum, tùm caussa atræ-bilis esse solet, non modò delirium ciet, verùm etiam Dæmonas objicit, qui atra-bile percitos libentissimè adoriuntur, proin rectè Athanagoras, si cui appareat Dæmon, κάκά, inquit, illius mentem priùs peruertit, quod fit commota ad cerebrum atra-bile. Huc spectauit & perniciosissimus Agryppa, quando ad magiæ ceremonialis sacra credulos duntaxat, ingenio simplices, & constantis silentij homunculos admisit, quales sunt melancholici.

Lib. 3. occultæ Phil. c. 32.

In magnis, Inquit, *mysterijs maximè possunt, firma credulitas, constans silentium, & ingenij simplicitas, quocirca pueris, & ex humiliore plebecula homuncionibus se præbet videndum Dæmon, audaces verò, & a timore alienos fugit, atque contremiscit.*

Primus in orbe Deos fecit timor.

Deos interpretantur Dæmonas ἀπό του δειμονεῖν, quod est timorem incutere, & sanè incredulis, & interritis nunquam apparent sacris quantumvis ritè peractis. Sed cur credentibus, & meticulosis sæpe objicitur Dæmon? An quia huiusmodi atra-bile difluunt? An quia mente minimè constant, quo fit, vt Lemures, & Laruas habeant pro Dæmonibus? An quia aliquo affectu implicitis leui similitudine facile est imponere, vt Philosophorum Coryphæo visum est? Verumtamen sciendum, quòd quemadmodum est vnum summum bonum, a quo cætera suam bonitatem participant (*primum enim in aliquo genere est caussa reliquorum*) & hoc est Deus Opt. Max. ita esse summum malum, quod natura duce refugimus, quodque nos quàm longissimè a summo illo bono abducit, quæ opposita Ægyptij Osirim, & Osomarim, Pythagorici vnum, duo, Manes lucem, & tenebras appellabant. Quamobrem vt summus ille rerum opifex intelligentes se incredibili afficit lætitia, & delectatione, quod vel ipse Philosophus fatetur, ita cacodæmon mœrore, molestijs, atq; metu percellit, contrariorum enim contraria sunt consequentia. Quidam in spiritum imaginationi feruientem caussam reijciunt, qui dæmonis formam (qualem qualem tandem sibi quisque finxerit) imaginando exceperit, qua imbutus traijcit ad oculos, sic enim fieri volunt, vt nullo præsente obiecto videat, nam si visio nihil est aliud, quàm speciei in spiritu in chrystalloide perceptio, siue species ab obiecto decidatur, seu non, quotiescumque hoc contigerit, reuera videbit.

Li. de somn.

Li. 1. de par. An. c. 5.

Card. lib. 19. de subt.

In timore, Inquit Fracastorius *admiranda etiamnum magis est caussa, quia & sani mente visa videre putant, quæ non sunt alij simulachra mortuorum, alij dæmones, alij inimicos, alij alia horrenda. Principium verò horum omnium est species formidabilis rei, qualis imago noctis, & sepulchrorum, quæ qualibet vel leui occasione illata phantasiam tàm intensè mouet, vt apparentiam aliquam faciat actu, adeò vt veluti præsens accipiatur, fixa enim omnis imaginatio speciem ita intendit, & diffundit, vt in oculis etiam*

Audieris sæpe aliquos, inquit Mercurialis cap. de imag. li. 1. Pract. qui dũ nocte ambulant, referũt, se vidisse multas imagines, quod non aliunde perficiscitur nisi quia ob timorẽ imaginationem habent corruptam, vnde putant se videre, quæ non vident, & de hoc poteritis reddere caussã vt medici aliquorũ, qui dicunt, se nocte videre dæmones, dico vt medici, quia secus est loqui vt Christiani.

sit, quamobrem ita repræsentat, ac si extrorsum in oculos peruenisset, ad apparentiam enim faciendam nihil refert, vtrum species, extrinsecùs veniat ad oculum, an intrinsecùs, omnino enim per naturam repræsentat, quare ea videre se se putant, quorum imaginationem fecere.

Sed hactenus ista. Adiecit Author dæmonas maleuolos ad differentiam bonorum, qui apparentes non metum incutiunt, sed lætitiam relinquunt.

Postea ab huiusmodi spectris, &c.

Eò dementiæ aliquando adiguntur homines, vt his spectris, & falsis imaginibus decepti vsque adeò animis consternantur, vt se suffocent, non quòd sibi laqueos imponant, vt quidam in animum induxerunt, sed naturali ratione, præ nimio enim metu sanguis ad præcordia confluens, ibique incuneatus, respirationisque meatus offerciens strangulatu homines iugulat, quòd non minùs eleganter, quàm doctè ab Alex. exprimitur in Problematis, cum quærit, *cur nonnulli metu extincti?*

Probl. 16.

Respondetque *quoniam fugiens supra modum naturalis virtus, seq; in corpus intimum vnà cum sanguine recipiens insitum, viuificumque calorem, eum, qui propter cor gignitur, confertim suffocat, atque extinguit, habet autem sanguis, qui est in corde proportionem ad lucernæ flammam, &c.*

Zimara Probl. 71.

Sunt, qui in imaginationem referunt, quæ rerum virtutem, atque valentiam habet: Sed cũ ea immanentem possideat actum, id fieri tantùm potest, vbi altera interuenit caussa morigera, & eius imperio subdita.

Cent. 6. Cur. 13.

Miram narrat historiolam Amatus cuiusdam Puelli formidine confecti, ad cuius exemplum plurima afferre possem, sed non est, cur longior sim.

Plures autem mulieres, &c.

Tametsi affectus, quorum meminimus, masculis, & fœmellis communes esse constat, plures tamen fœminæ id patiuntur. Sed cur dices, muliebris natura hisce pathematis magis est obnoxia?

Respondet Hipp. id ideò accidere, quod animi est magis deiecti, atque minuti mulier, quasi mollis aer dicta, id quod ob frigidiusculam temperiem accidit, nam vt calor animos, audaciamque indit, ita frigus deijcit, atque diminuit. Accedit, mulieres vt plurimum capite laborare & pessimè cogitare, quum solæ cogitant, vt ait Mimus Publianus. Hinc Arist. fœminam priuationi comparauit.

Lib. 2. de Gen An. c. 6.

Fœminæ, inquit, *natura sunt debiliores, frigidiores, & sexus fæmineus quasi naturalis læsio, & detrimentum putridum est.*

At subit mirari, cur Philosophus tam iniuriosus fuerit in muliebrem sexum, qui essentiæ ratione peræquè perfectus videtur.

Ad hæc rerum perfectionem ex fine repeti, in confesso est, quod verò à communissima natura intelligitur, id priuatæ finis existit, atqui fœmina propagandæ speciei studio viro iungitur, quare fœminam ita efformari necessum fuit, ne Animalis procreatio frustra eat. Sed cur in his morer?

Boetius lib. de Cõs. Phil.

Omne humanum genus in terris
Simili surgit ab ortu.
Vnus enim rerum Pater est,
Vnus, qui cuncta ministrat.
Ille dedit Phœbo radios,
Dedit & cornua Lunæ
Ille homines etiam terris,
Dedit & sydera Cœlo.
Hic clausit membris animos
Celsa sede petitos
Mortales igitur cunctos
Edit nobile germen.

An dæmones norit Hipp.

Illud interim non est prætereundum, an reuera Hipp. Dœmonas admiserit (quod etsi parergon criticis videbitur, attamen vt Pictores ornandæ tabellæ studio sæpe numero Arbusculas, & Aulicas effingunt, ita mihi in præsentiarum licere impendio optarim, quum ad summas difficultates diluendas maximè faciat). Arist. sub Luna nil præstantius homine cognouisse videtur: In elementari mundo inquit nullum animal adhuc nouimus, quod sit diuinitatis particeps præter hominem, cui sublunaria cuncta inseruiunt, ipse nulli, nisi fortè homo homini: Nunquam Dæmonum commeminit nisi in Metaph. obiter, & exempli loco. In Phys. cum scribit somnia esse dæmonia, non diuina, quia natura est dæmonia, quoniam nullo numero homunculi, vt natura loquaces, & Melancholici, quibus varia visa obuersantur, sæpe numero vaticinantur. Quod si aliquos esse credidisset, de illis proculdubio in Phys. aut Metaphys. libris disseruisset, nec mancum opus, & artem præcipua sui parte mutilam, & imperfectam reliquisset. Inter formas phycicas nulla præstat humanæ: In Metaphys. præter Deum solæ quinquaginta quinque Intelligentiæ numerantur totidem orbium motrices. Sublunares spiritus, qui per aerem vagantur, muto silentio obruuntur, & quasi omnino non sint subticentur. Tantum abest, vt quid, qualesque sint, quibusque officijs deuoti, copiosè explicarit, vt physici, aut Metaphysici Doctoris officium requirebat. Aristoteli acriter resistunt Platonici, qui spirituum myriades constituunt, alios enim Igneos, alios Aereos, alios Aqueos, alios Terrenos faciunt, quos lucifugos, & tenebriones vocant. Præterea ex quatuor mundi plagis distinguunt in meridianos, & occiduos, septentrionales, & orientales: Hos deinde diuidunt minutiùs in Prouinciales, & Vrbanos, quos tutelares Deos appellant; Quin domibus quosdam præficiunt, quos Lares, & Penates nuncupant. Imò domuum certis partibus quosdam præesse volunt, quos Genios loci vocant, quibus Empusas adnumerant: Quosdam pala annuli includunt, quos Paredros vocant. Ecquis erit modus tandem? Cur stirpibus Dryades, & Hamadryades præficiuntur? Cur Fauni, & Satyri per syluas vagantur? Quid sibi volunt Nymphæ, Nayades, Tritones, nisi aqueis animalibus suos esse Dæmones adiunctos existimarent? Eò tandem in distinguendis Dæmonibus Platoni-

Lib. 5. Metaph. c. de sub.
Lib. de Diuin. per somnium.

corum

corum peruenit superstitio, de illis recentiores tam ridicula commenti sunt, vt ipsis Philosophis hanc suspicionem iniecerint, dæmonis nomen esse vanum, cui nihil subsit, ista larua Pueros dũtaxat, mulieres, & idiotas terreri non philosophos.

Siccine? At si sunt dæmonia, sunt & dæmones, ex effectis enim caussæ colliguntur, atqui plurima extant dæmonum opera. Quæ? Aliqua, quæ supra naturæ ordinem eueniunt, vt oracula, futura prædicere, inaudito sermone loqui, & id genus alia. Putasne deesse quod Peripatetici respondeăt. Priuatione, inquiunt, cognoscitur habitus, atqui humoris melancholici euacuatione, tam critica, quàm artificiali, vt elleborismo definunt, & peregrina dialecto loqui, & futura prædicere, ergo atra bilis erat cùm inauditi sermonis, tùm prædictionis origo. Si negatio est caussa negationis, erit affirmatio affirmationis caussa. Quod si à fumis atrabilarijs commota phantasia non modò inter dormiendum somnians, sed etiam vigilans cogitat, effutitque admiranda, quid ni proferet voculas aliquot sermonis inauditi? Hac vi præditos fuisse Vates, ac Sybillas ratus est Arist. atræbilis caussa, cuius è bullitione plurima, eaque portentosa eueniunt.

Hinc Cicero. *Qui vitio valetudinis tenentur (inquit), & melancholici dicuntur, habent aliquid in animis præsagiens, atque diuinum.*

Quod plurimi iurati Peripatetici confitentur. Quamobrem si melancholici, quæ ventura sunt præuident poterunt inaudita loqui.

Oracula porrò fuisse meras Sacrificulorum imposturas, abundè monstrarunt alij. Quid quæris? Peripatetici

Somnia terrores, miracula, Sagas
Nocturnos Lemures, portentaque Thessala risu.

Excipiunt.

Sed ne Platonicis quidem desunt caussæ, quibus huiusmodi effectus acceptos referant citra quàm quòd ad Dæmonas confugiant: Nam si intellectus creatus ab æterno afferat secum infinitarum rerum notiones, quæ corporis grauitate sopitæ nouo rerum intuitu refricantur, si olim Heluetij alicuius, aut Teutonici corpus mens informarit (etenim si certus est, & definitus animorum numerus creatus ab æterno, & mundus etiam si habuerit originem, nunquam sit defecturus, necessum est, vt vnus, & idem plura corpora informarit, animaritque) præteritorum recordatione poterit peregrino affari sermone sine Dæmonis auxilio.

Verùm missis Philosophis, quid ex animi sententia putasse Hipp. iudicandum est, qui Dæmonum sæpiuscule, & oraculorum meminit, & in morbis aliquid diuinum subesse confessus est, quinimo indigitamenta non semel innuit, quæ sanè Dæmoniacam vim arguunt? Equidem tantæ quæstionis non ausim me constituere arbitrum, qui scio nullibi consultò, & presè de spiritibus egisse Hipp. sed obiter, & cunctanter duntaxat attigisse refellendo potius, quàm asserendo, propterea adiecit (*vt videre videantur*) quo modo & Arist. fecisse constat, qui Dæmonas non vno in loco anceps, & sententiæ dubius subolfecit. Quid quid sit, nos qui christianam religionem verè profitemur, age veritatis ergo Peripateticorum argumenta diluamus, quibus mirabiles effectus in atram bilem referunt.

Sermonis igitur inauditi, & peregrini prodigia exacta, eductaque atra-bile definunt, quod humor iste veluti machinamentum est cacodæmonum, quo ad dementandum, & infatuandum vtuntur, vt Auic. etiam asseuerat. Quare summoto medio, & instrumento vt patrare nequeunt fæua facinora, ita obsessos destituunt. Lib. 3. cap. de Melanch.

Finitæ enim substantiæ, finita etiam necessariò est potentia, quum ergo Dæmones substantia finitos esse constet, vtique potentiam obtinebunt finitam, & determinatam: Definita autem est non vti nostra rebus naturalibus, sed rebus tantùm non naturalibus, priuatione scilicet, & negatione, adeò vt ob negationem aliquid ex nihilo conflare nequeant, ob priuationem quiduis ex quolibet committere non possint (materia enim ad effectum producendum nihil conferens nihili rationem subit) quare substantias facere haud valent neque citra media, neque mediorum coitu, atque congressu, hoc enim naturæ proprium, illud omnipotentis Dei. Ad hæc neque substantias destruere, demolirive queunt citra naturalium mediorum admissuram, quare si perturbanda hominum phantasia, si melancholica deliramenta excitanda sunt, atra bile opus est, (vt Arabum Philosophorum, & Medicorum familiæ placet) quæ ad caput delata (corporea enim substantia spiritali penes localem motionem ad condictum auscultans est, & obsequens) multigena profert phantasmata, quare perciti aliquando futura dictante Dæmone prænunciant, & voces aliquot inauditi sermonis effutiunt. Sciendum tamen reuera Dæmones futura non prænosse, sed ex coniecturis colligere. Esse in nostro corpore quasdam habitudines, & dispositiones, quas enixè, & anxiè expetant dæmones, vt quàm mox (permittente Deo) hominem adoriantur, & obsideaut, vt illis pro libito fruantur, quibus permutatis, aut sublatis è vestigio infatuata deferunt corpora præterquam quòd sacræ paginæ loquuntur, plurimi prophani Philosophi testantur.

Sed cur plures mulieres dæmoniacæ, quàm viri? An quia propter corporis densitatem multiiuga recrementorum vbertate scatent? An propter menstrui sanguinis fœculentiam, qua sordidi, malignique spiritus non indelectantur? An propter maiorem credulitatem, & pauorem, sunt enim animi magis deiecti, atque minuti? An ita vulgo persuasum est, vt fœminas vbi insuetis symptomatis vexari viderit dæmoniacas suspicetur, cum tamen omnia suppressi sanguinis menstrui, aut polluti seminis sint soboles? Sed, ne parergon opus ipsum superet, ad rem.

Cæterùm Virgines nubiles, & maturæ viro hoc, magis patiuntur vnà cum mensium descensu antea, non valde hinc affectæ. Postea enim sanguis in vteros

In Probl.

„ *vos confluit velut effluxurus. Quum igitur osculum* „ *exitus fuerit obstructum, sanguis autem amplius in-* „ *fluxerit propter cibos, & corporis augmentum; tunc* „ *sanguis non habens effluxum præ multitudine resilit* „ *in cor, & septum transuersum, &c.*

In postremis lib. de cœlo, & in Metaph. Quamquam Arist. incredibili sapientia Pythagoricorum, & Platonicorum sententiam euicit, quantitatique nullam inesse efficaciam ostendit, aliquid tamen latentis naturæ numeris quibusdam subesse, in quibus occultas vires explicans mirabiles gerit effectus, septenarius numerus facilè demonstrat, in quo & generationes, & corruptiones plurimæ contingunt: Qua caussa scripsit Lib.5.Phys. Philosophus, esse quasdam allioses naturales, quasdã non naturales, naturales vocat, quę fiũt diebus diiudicantibus, vt septimo. Vnde Linus Poeta.

Septima cum venit lux, cuncta absoluere cępit
Omnipotens Pater, atq; bonis est septima, & ipsa
Est etiam rerum cunctarum septima origo.
Septima prima eadem perfecta, & septima septem,
Vnde etiam cœlum stellis errantibus aptum
Voluitur, & cyclis totidem circum vndique fertur.

Plurimis septimo ætatis anno affectionibus nos esse opportunos, nemo est, qui expertus non sit, maximis autem, & manifestissimis secundo septenario implicari, afficique quo tempore mares ex ephebis excedere, & hircire incipiunt; Cuius rei rationem retulit Alexander in Problematis dicens. Prob.v25.

Quia tunc, quæ per humana corpora meat natura plurimam, & repentinam ætatis mutationem efficit, cuius quidem rei fidem operatio facit, videre est enim fœminis mammas turgescere propter lactis collectionem, tum ea loca, quæ circa pubem sunt, pubescere, præterea vniuersum corpus dilatatur, quod & morborum mutationes indicant, & quæ solutiones circa annum decimumquartum fiunt, & vocis asperitas, quæ branchus h. e. raucitas appellatur inæqualiter aspera arteria dilata, &c.

Montaltus. Hoc fieri arbitrantur quidam, quod dum genitale virus producitur, spirituum præsertim vitaliũ maior copia ad testes effunditur, hinc reliquum corpus fraudatum hebescit. Accedat, vim seminis, fœtificique lentoris genitiuam, quæ ante id tempus veluti sopita delitescebat torpida, quo tempore semen procreatur, atque excitur, non modò testes ad pensum absoluendum excitare, verùm etiam qualitatem quandam seminalem virosam reuera, sed spiritaliter solis instar radios effundentis in vniuersum corpus emittere, qua totum afficitur.

Hinc quæ venerem sensere animantes, palato insuauiores esse consueuere, præsertim cum libidine turgent. Fœminis vero non modò istæ contingunt mutationes, sed & menstrua purgatio, sola enim animalia viuipara, eaque non omnia congerunt crudum sanguinem comparatione mulieris exiguum, quod maxima pars in pilos absumatur, quem menstruum appellamus, quòd singulis mensibus excernatur. Colligitur autem, quòd sic expediat seruandæ speciei, excernitur, quòd hoc expostulet cõmoditas indiuidui, suppressus enim graues morbos inducit, ni transferatur ad procreationem, aut nutritionem fœtus. Hinc Hipp. Lib.5. Aph. 33. in suppressione mensium narium hæmorragiam bonum esse dixit, quia sanguis per vterum effluxurus per nares erumpit, qui detentus circa vterum tumores, vel febres, vel hydropas pareret, vel ad mammas conuersus furorem cieret, sanguis enim suppressus est admodum feruens, vt nõ possit regi à calore mammarum, & in lac commutari, quo fit, vt sanguis ita torridus leuitate sua in cerebrum subrepat, & furorem accersat. Qua ratione scitè ab Hippocr. proditum fuit, virо mulierem esse calidiorem, ob aggestum scilicet, & supercalescentiam menstrui sanguinis; cuius porrò materia eadem, quæ alimentarij sanguinis, efficiens frigidior natura, & deses vita, accedit laxitudo, vnde corpus redditur disdiaphoreton, qua caussa redundantiæ non ita dissipari queunt: Menstruæ fluxionis videtur eadem, quæ aliarum excretionum caussa, nam quoties excretrix facultas quantitate, aut qualitate materiæ irritatur, toties menses, nisi quid impediat, vt obstructio, aut impotentia excretricis, exeunt. Lib. 1. de morb. mul. n.1. Altiorem tamen Fernelius more suo caussam agnoscit. Li. de Hom. Procreat.

Neque enim inquit, sola sanguinis redundantia circuitus caussa esse potest, quoniam ijs etiam, quæ sanguinis exiguum congesserunt, quamquam parciùs, statis tamen circuitibus effunditur.

At huius circuitus caussa, aut in naturæ consuetudinem, quæ omnia certis legibus, statisque periodis exequitur, aut in sempiternos, & immutabiles lunæ cursus referenda est, quæ vt luminum varietate tum crescens, tum decrescens, senescensque mensem dimetitur, sic hominis, vt sanè reliquorum omnium humores rata ordinis constantia regit, atque moderatur.

Cæterùm fluit hæc materia ad genitalia, per eaque statis temporibus euacuatur, quia membra generationi inseruientia in fœmellis sunt debilia. Hinc Gal.

Fœmina, quia imbecillius animal excrementis abundat, quia vero infirmissimas genitales partes habet, in eas sanguinem effundit.

Accedat naturæ impetus, quo grauia deorsum prouoluuntur.

Virgines igitur nubiles, quum menstruorum tempus appellit, hoc est anno ætatis decimoquarto præ cæteris simillimo morborum genere apprehenduntur, si menses intercipiantur, & per nares saltem non erumpant. nam per moram prauam indipiscuntur qualitatem (sic vitium capiunt ni moueantur aquæ) & per neruos, venas, & arterias principes partes in consensum trahũt; & hinc multiiuga symptomata prodeunt. Enimverò vapor ex vtero sublatus viscera, vẽtriculumque feriens nauseam quandam mouet, quam tamen rarò excipit vomitio, sæpius tædium cibique abominatio, non sine borborygmis ventrisq; rugitu. Cum halitus in septum transuersum, thoracisque particulas irrepsit, breuem respirationem, crebramque veluti compresso thorace inducit, atque

atque cor obsidens leue animi deliquium parit. Pauor hic ægram externans inuadit, tamque vehementer interdum, vt de se actum, cōclamatumque esse arbitretur, vt nullo consilio, nullo hortatu in bonam spem erigi possit. Vapor hic altiùs fauces subiens eas veluti vinculo perstringere, & manu præcludere videtur, spiritumque penitus intercipere magna præfocationis formidine. At vbi cerebri arcem inuasit, alijs quidem vterinum furorem appellatum cum garrulitate, & iracundia ciet, aut alia delirationis genera metus, horrorisque plenissima, alijs caroticam affectionem, seu veternum inducit, quo mulier corruens, ceu attonita iacet sine motu, sine sensu vllo, respiratio adeò exigua, & rara, vt aliquando nulla, aut transpiratio pro respiratione credatur. At nihilominus pulsatio aliquanta manet, vt vix dum tamen percipi possit. Quid plura?

Luctus vbiq; pauor, & plurima mortis imago.

Mercatus li. de morb. mul. Mirantur quidam non immeritò, qui fiat, vt ex vnica parte affecta ex vnica formali, & materiali caussa tot symptomatων myriades emergant. Sed vbi partium, quæ in sympathiam trahuntur, idiosyncrasiam, & propriam conditionem, vbi putridæ substantiæ copiam, putredinis gradum, modūque animaduerterint, desinent mirari è vestigio. Hi sunt varij gradus, & ordines, variæque affectiones, quæ circuitu veluti epilepsia repetunt, quæq; attonitis, & melāholijs analogæ sunt, quibus mulierum, maximè Virginum natura opportuna est, vbi menses resides sunt, neque pro naturæ lege abeunt. Hinc rectè Hipp. dicebat. Lib. 5. Aph.

Si menstrua plura fiant, morbi proueniunt, & si nō fiant ex vtero morbi contingunt.

In tanta mehercle mediocritate, & habitudine hominis sanitas consistit, quam harmoniæ rectè comparat Aristot. vt quauis exuberantia pessum eat: Propterea idem ipse quæsiuit; Lib. 1. de An. sect. 1. Probl.

Cur exuperantiæ vim habeant morbi committendi?

Respondet, *quia vel excessum, vel defectum efficiunt, in quibus morbi consistunt.*

Opportunè vtique & pro consuetudine vterina excretio manans plurimis mulieres commodis auget, vnde senex ipse asseruit, affectiones, quæ fœmellis accidunt, ni tollantur, vbi menstrua erumpunt, diuturniores fore. Quòd si subsistant, aut perperam effluxerint, nefastæ, fœdæque calamitates impendent. Sed cur circa pubertatem hæc mala Virginibus ingruunt? An quia hæc ætas, vt retrò sumus fati, magnam in corpore mutationem parit? An propter sanguinis, & seminis orgasmum? Tunc enim ingens maximè libido exurensque, & vehemens ardor amoris est, vt præcipites sæpe ferantur in Venerem, ruantque citra pudorem vllum, qua caussa mandat Philosophus ab Hippoc. edoctus, vt quum mammæ turgidulæ prominuerint, diligenti custodia domi retineantur, seruenturque. In illis igitur semen turgescens principio pubertatis si coerceatur, menstruusque si cohibeatur fluor, nonne rationi consentaneum, ut unà cum menstruorum refluxu Virgines tunc temporis in hæc uitia potiùs incurrant, & solito frequentiùs? An quia menstrui sanguinis conditio uenefica est, & perniciosa? Huius opinionis Fernelius fuisse videtur, quoniam ubi mulieres menstruis purgationibus laborant ad conceptionem ineptæ sunt, aptiores uerò, ubi ab hoc fluxu liberiores fuerint: Quòd mensium obstructione laborantes grauissima symptomata patiātur, quæ illius sanguinis noxam, atque perniciem indicant: Quòd menstruis fluentibus concepti elephantici euadant, ob uenenatam scil. menstrui sanguinis qualitatem. Huc conspirarunt Plinius, & Columella, quòd nouella germina à menstruosis fœminis uel leuiter attacta penitus obarescant, specula indelebilem maculam contrahant, pueri labem, inquam hæresim multo antea tempore venerat Aristot. Verumtamen, quæ adscribuntur menstruo noxiæ qualitates in residem, & malè affectum, aut certè in lochia sunt reijciendæ, nam si uenenatus esset menstruus sanguis neutiquam fœtum in vtero enutriret, nequaquam in mammis in laudabile lac facesseret. Sed cur non interficeret, aut officeret? Nec est, quòd aliqui respondeant, uenenum nō agere in proprium subiectum, sed in aliud sibi obiectum, nec referenda est caussa in consuetudinem, qua uenena etiam in alimoniam uertuntur, si quidem menstruum sanguinem sola copia excrementum esse iādudum a Medicinæ coryphæis statutum est. Nec est, quòd aliqui deterrimam in menstruo sanguine portionem comminiscantur, qua delibutus fœtus tandem extra uterum certo tempore foras exigit, atque protrudit ceu heterogenes quid, & naturæ dissentaneum, unde morbilli, & uariolæ repullulant, quoniam menstruus est reliqui sanguinis particula sola copia grauis. Neque exanthemata, seu uariolæ, ut putat Arabum familia, ex menstrui reliquijs in poris latitantis producuntur, cum perenni effluxu corporis moles dilabatur, qua caussa scripsit Philosophus, nos augeri secundum formam, qui sciebat materiatas particulas indesinenti effluuio labascere, nec permanere, consistere autem oportere idem, quod adaugescit. Ad hæc cur fœminis, quibus subsistunt, supprimunturque menses, hac labe, atque colluuie non fœdatur cutis? Rectiùs igitur, qui in certam cœli constitutionem, & ascitum calorem reijciunt, à quo sanguis inæstuans, si quid subest noxium, foras excernit, atque propellit ad cutem, commune totius corporis emissarium. Quòd si menstruus iste sanguis malè afficiatur, aut in alienam degeneret naturam, pessimus euadat, oportet, & ueneno finitimus, ut ex grumo sanguinis nata symptomata monstrant: omnis enim de contrario in contrarium fit mutatio. Sed proximum iam est, ut uideamus, quæ mala superueniant ex sanguinis palyndrome, & recursu ad cor, & septum transuersum.

Lib. 7. Physiol. c. 7.

Lib. 1. de Gen.

Mercatus Ant. Vallesius supra Holl.

Sect. 3. Aph.

Quum igitur hæc repleta fuerint, cor fatuum fit, deinde ex fatuitate torpedo, postea ex torpedine delirium apprehendit. Quemadmodum cum aliquo longo tempore desidente sanguis ex coxis, & femoribus depressus in tibias, ac pedes torporem inducit. A torpore autem pedes ad iter faciendum impotentes fiunt, donec sanguis ad ipsum reuertatur. Reuertitur autem celerrimè, quum steterit in aqua frigida, quæ vltra malleolos madefaciat, atque hic torpor facilè cedit,

cedit, cito enim propter venarum rectitudinem refluit, & locus corporis non est periculosus, &c.

Quum igitur hæc loca, cor scilicet, & septum transuersum repleta fuerint, & sanguine anarropo, & refluo turgida (necessum enim est, vt sanguis exitu prohibitus, ni restagnet, tandem eo refluat per eosdem ductus, vnde primùm effluxit) cor fatuitate laborat, hanc verò torpor excipit (hic enim (ex) ordinem dicit) hunc verò delirium, & mentis alienatio sequitur, nam cum anima sit in corde veluti in radice, seu, vt dicebat Aristot. vt Rex in sua regia cor principis functionis initium esse, iustum est. Hinc Hipp. mentem hominis in sinistro cordis ventriculo sitam esse scripsit. Audienda tamen Arist. sentētia eo modo, quo alibi luculenter expositum est. Hoc vsu venire existimauit Capiuacceus, quòd ab affecto corde cerebrum in consensum trahatur. Hinc cõstare potest, quàm futilem, absurdamque commentationem inierint, qui sanguinem in orbem agi, perennique vertigine, circuituque eodem remigrare, vnde profectus est, mordicus contendunt. Sed quia tam insanam opinionem ferre non potuit doctissimus Parisanus, eidem grauibus rationum momentis explodendam relinquo.

Li. de corde. Li. de struct. Hom. Li. de meth. Anathom., c. de corde.

Cæterùm Hipp. sibi aduersari videtur, nam libro de morbo sacro (si modò illius est liber ille) scriptum reliquit.

Dicunt quidam, quod corde sapimus, & quod hoc est, quod angitur, & quod curam gerit, verùm hoc non ita se habet, sed conuellitur quidem, veluti præcordia, & magis etiam propter easdem caussas ex omni corpore venæ ad ipsum tendunt, & conclusiones habet, vt sentiat, si quis dolor, aut collectio homini contingat, necesse est enim dum angitur, horrere corpus, ac distendi, & si quis nimio gaudio perfunditur, idem pati, quapropter cor quidem, & præcordia maximè sentiunt, sapientia tamen minimè participant, sed horum omnium caussa cerebrum est.

Quid igitur pro Hippocrate respondeas, hic ad vulgi opinionem, consuetudinemque locutum fuisse, quod nonnulli excogitarunt. An nos corde sapere verum est, quod melioris notæ philosophi ea distinctiuncula probarunt, animam quippe secundùm iudicium, & perfectionem in corde, secundũ receptionẽ in cerebro esse. Hinc Poeta ille.

Ioannes Huartes Cordatus.

Cor sapit, & pulmo loquitur, fel suscitat iras.

Et reuera cor omnium apprehensionum, quas à sensibilibus per sensuum machinamenta elicimus, fons esse videtur, tametsi vniuersæ sensuum functiones, & munera à cerebro manifestantur, & proferuntur. Quæstionis enim veritatem hic Hipp. ratione æstimauit, non sensu, ratio autem primum, & formale principium in corde esse manifestè demonstrat.

Huic sententiæ adscribere videtur Argenterius dum ait.

Vna anima vt est impartilis, & vnam habet essentiam diuersas facultates habentem, ita corpus vnum est, cuius organa ab vno principali organo originem trahunt, hoc autem est cor, in quo natiui caloris officina viget, & vitales spiritus procreantur, sine quorum ope nec vllus motus edi, nec vlla internorum, externorumve sensuum functio obiri potest.

Quum igitur cor, & diaphragma sanguine repleta fuerint, cor fatuum fit. Cur ita? dices. An quia sanguis simplicitatis, & stoliditatis auctor est. An quia fonticam, & venenatam ex vtero nactus fuit qualitatem, vnde hebet anima?

Fatuitas est symptoma in actione minuta facultatis æstimatiuæ, quæ tunc fit, quando quis intelligenda percipit, at parum circa ea ratiocinatur. Hic Hipp. accepit pro rationis defectu, vt cuidam Neoterico quoque placuit.

Gal. lib. de sympt. diff. Mercato.

Cordatus carpitur.

Neque mihi illorum sententia probatur, qui fatuitatem interpretantur segnitiem, cordisque hebetudinem, & tarditatem ad motionem, quique vt rem exprimant inconcinno, & inhonesto vtuntur exemplo; quamquam non est inficiandum, cor penes motum etiam torpescere, & veluti contrahi, vt secundùm omnem partem quod noxium est, declinet.

Torpor voluntariæ potentiæ læsio quædam est, quæ etsi induci solet à frigido, torporem tamen mentis à calido fieri quinto Aphor. lib. planè confessus est, omnis enim intemperies deijcit actum propriæ facultatis. Quare circa viscera incuneatus sanguis primò fatuitatem, deinde maiorem ex loci angustia nactus caliditatem torporem inducit, denique ex vlteriore adustione atræ bilis vim consecutus delirium ciet, quod sanè, vt prædiximus, operis, & generis societate contingit. Aph. 26.

Non est prætereundum, quosdam pro diaphragmate hepar audiuisse, quòd cor, & hepar sunt communes sanguinis fontes, quod etiam Hippoc. placitis est consentaneum. Sic enim ille libro de natura muliebri. Cordatus. Num. 3.

Si vteri ad hepar accesserint, muta de repente fit, & dentes conserit, & color niger fit, patitur autem hæc derepentè, dum sana est, fit autem huiusmodi affectio Virginibus, maximè antiquis, & viduis, quæ iuuenculæ sunt, & pepererunt, & viduæ manent.

Quemadmodum cum aliquo longo tempore, &c.

Dicta exemplo probare nititur Author satis euidenti, quod etsi non omnino rei quadrare videtur, ita tamen intelligi potest, ut quemadmodum sanguis confestim ad cor irruens eius actionem imminuit, atque præpedit, ita ad musculos delatus torporem, & leuem quandam paralysim inducit.

A torpore autem, &c.

Quum autem torpore correpti fuerint pedes, incessus impotentes fiunt, nam torpor, ait Gal. ad motus ostendit futuram ægritudinem, donec sanguis eò refluat, unde digressus est.

Reuertitur autem, &c.

Ocyssimè uerò reuertitur, si pedes in frigidam immittantur, quæ ultra malleolos madefaciat, hæc enim uim habet reprimendi, & celerrimè uim suã altè subeuntem toti communicat, qua caussa scripsit Arist. eos, qui nudis pedibus inambulant, ueneris esse impotentes, quòd inde genitalia, atque adeò totum corpus, refrigerentur. Quo argumento utitur Gal. ad refellendum Arist. dicentem, ita à natura institutum esse cerebrum, ut cor refrigeret; hoc, inquit, officium pedibus potius erat demandandum, quum uniuersum corpus illinc celerrimè afficiatur, quod sanè illi probarunt, à qui-

bus

bus veritas igne extorquetur. Hinc illud Pauli verissimum esse colligitur, dextri scil. pedis pollicem oleo, cui cremati stellionis cineres permixti fuerint, oblinere, summis ad suscitandam venerem viribus pollere. Hæc autem eò spectant, vt multum facere concludamus, extremarum partium affectiones ad vniuersum corpus immutandum, quod in hæmorragijs, & cholericis affectibus è vestigio experimur. Immissis igitur in aquã frigidam pedibus facilè repellitur torpor, & sentiendi, mouendique hebetudo, cum per venarum rectitudinem faciliè refluat sanguis. Scire tamen licet, hunc torporem fieri potiùs ex compressione neruorum (quamquam Hipp. in renum calculo adnotante Hollerio cruris stuporem ex compressione venæ potiùs fieri existimat.) & præ nimio madore, quàm alia de caussa, qua ratione ij, vt in exemplum attulit Hipp. qui in crura, aut in brachia incubuerunt, maximè si inconcinnè, & perperam disposita fuerint, quendam torporem, & narcosim persentiscunt, quæ tamen paulò post euanescunt. Quare sanguis regestus, & repulsus torporem submouet, quia neruosum genus non amplius comprimitur alioquin per antiperistasin prodesse posset frigida, quo modo in Tetano vtitur Hippocr. si eusarcus iuuenis æstate media afficiatur. Interim animaduertendum, ex hoc loco nos posse colligere, quanti sit facienda catixis, & vasorum rectitudo ad reuulsionem, iuxta & repulsionem moliendam, quam quidam secundùm fibras perperam spectari volunt. Fernelius.

" *At ex corde, & septo-transuerso tardè refluit, venæ enim obliquæ sunt, & locus periculosus, & ad delirium, & insaniam paratus, quum enim hæ partes repletæ fuerint, & horror cum febre ingruit, erroneas febres appellant.*

Cæterùm sanguis in præcordijs stabulans non ita citò repellitur ob venarum obliquitatem, & ob partis dignitatem periculum impendet, ob peculiarem vero affectæ particulæ conditionem desipientiæ imminent, sic enim vsu venit læso corde, aut diaphragmate, quod phrenes antiquis dicebatur, non quòd ad rationem aliquid conferat, sed ob miram sympathiam, quæ illi cum cerebro intercedit tum ob insignium neruorum societatem, tum ob perennem, validamque agitationẽ, qua fumidi vapores impetu ad cerebrum pelluntur, ac flabelli instar transmittuntur, nam si solam neruorum facietatem admittis, cur inflammato ore ventriculi, quod insignes neruos recipit, idem non accidit delirium, & paraphrosine? Quam in rem alibi Hipp. appositè. Li. de super fœt. n. 24.

Si Virgini, inquit, menses maturi non prodeant, multum febricitat, & dolet, & sitit, & esurit, & vomit, & furit, & rursus resipiscit. Vterus mouetur, & cum ad viscera vertitur, vomitus, ac febres, & delirium accidit. Vbi verò sedatur vterus, hæcque quiescunt, esurit, & sitit, ac febris lenis, hepialon græci dicunt, tenet. Li. 3. F. 21. T. 4. C. 16.

Cui applaudens Auic.

Symptomata, inquit, quæ supressas menstruas purgationes excipiunt, variè se proferunt, produntq; pro humoris in sanguine dominantis conditione, quod si fuerit humor melancholicus, ipse accersito in consensum cerebro mentem alienat, impetito, ictoque corde syncopen calamitosam ingenerat, ac diaphragmate diuulso anhelitum adimit.

Plurimaque alia recenset incommoda, quibus cerebrum potissimùm, & cor consortij lege lacessuntur, & percelluntur, si menstrua non abeant.

Quum enim hæ partes, &c.

Cùm igitur præcordia repleta fuerint horror incidit vnà cum febre, quia scilicet tunc inculcatus sanguis minimè difflatur, hinc putredo prouenit, ad quam influentis caloris in subsidium fit reuocatio, quam sanè caloris retractionem horror excipit: Est enim tum horror, tum rigor natiui caloris affectio, etenim cum ex sentientium partium affectu dolor molestat, ad viscera innatum calidum sese recolligit, & extremæ, extimæq; partes calore destitutæ inalgescunt, atqui intus conclusum cum suffocetur moræ impatiens foras vehementiùs prodit, quo se se proferente membra veluti refectis viribus humorem morbificum motant. Hanc caloris reciprocationem sequitur sentientium partium expulsio, facultate nimirum à caussa morbifica irritata, & à cordis calore adiuta ea vi, & impetu, ut fiat totius corporis concussio. Cæterùm in interna phlegmone fit horror, & extremorum algescentia, quòd caloris fiat intrò reuocatio, eò enim calorem, spiritus, & sanguinem ministros natura amãdat, vbi fit defectus. Quæ verò hinc sequuntur febres symptomaticæ appellantur, quamquam hoc meritò ab Auic. si res penitus inspiciatur, sugillatur, & conuellitur. Febres itaque, quæ Virgunculas inuadunt, cùm sint variæ nullamque certam obseruent typωsin, erroneæ febris ideam præseferunt.

Cui rei adscripsit Gal. Li. 6. de loc. Aff. c. 5.

Si menstrua, inquit, deficiunt, grauitas totum corpus molestat, item fastidium, & nulla cibi cupiditas, inæqualitas horrida.

Et paulò post subdit, ab ardentibus febribus excipi cohibita menstrua; A quo ne latum quidem vnguem discedens Auic. inquit. Li. 3. F. 21. Tr. 4. c. 16.

Ex menstruæ purgationis cohibitione plurima emergunt incommoda, corpus grauatur, atque gracilescit, & mœret, & adueniunt horripilationes, & febres adurentes, & anxietates, & tristitiæ.

Sed omnium pulcherrimè Aetius. Serm. 16. c. 52.

Mulieribus, quæ non purgantur consueto more, sanguinis reiectionis, ac syderationis periculum imminet. Nam suppressis mensibus molesta accidentia consequuntur. Totius corporis grauitas, nauseæ, fastidium, horridi quidam discursus, velut in his, quæ conceperunt. Non tamen ita, sicut his, quæ conceperunt vteri osculum clauditur; illis enim occlusio adest cum quadam duritia. Dolores insuper circa lumbos, femora, collum, sinciput, & oculorum radices adsunt. Febres item assiduæ concomitantur, et vrinæ nigræ sunt cum rubicundo quodam, ac sanioso, et seroso humore: Diifficultatem item, ac stillicidium vrinæ patiuntur. Et quædam in melancholicum atræ-bilis morbum, aut insaniam delabuntur. Cutis superficiem dolent, et inflammationes, ac ignes sacros diuersimodè sustinent.

Hoc igitur inter omnes conuenit, quòd suppressos menses sequuntur inæqualitas quædam horrida,

Cordatus notatur. horrida, febres ardentes, & assiduæ, & mentis abalienationes. Quare subit mirari, cur febrem hepialam hanc appellere maluerint quidam, cum reuera non sit huiusmodi. Sed ad rem.

His autem sic se habentibus præ acuta quidē febre insanit, præ putredine clamat, præ caliginositate timet, & formidat, præ compressione verò circa cor strangulationes parat, præ sanguinis autem malicia animus mærens, & anxius malum attrahit.

Tametsi humana mens nulli organo innexa, nullis videatur primarum qualitatum exuperantijs affici, nihilominus phantasiæ caussa, quæ intelligentiæ semper cohæret, vt comes, asseclaque eius indiuidua, in sympatheiam trahitur, cum non nisi via, procurationeque sensuum visa, & imagines animis insculpantur, eaque est ratio, quoniam intellectilia reuera non sunt seiuncta à sensibilibus, quemadmodum existimabant Platonici, propterea Arist. scripsit nullam rem à nobis intellectam esse præter magnitudinem sensibilem; necessum est igitur, vt nostri intellectûs intelligibilia in phantasmatis sint, & ideo non potis est quispiam noua cognitione, scientiaque informari, neque intelligere quasi scientiæ habitu vtens, quin inter discendum, aut speculandum phantasma aliquod effingat, visa enim sunt sensibilium imagines, atque similitudines, hoc verò interesse videtur, quòd simulachra præter materiam sunt, sensus enim susceptiuus est specierum sine materia, imaginatio verò motus ex sensibilibus ab externis sensibus iam agentibus decisis. Hinc patere puto, læso phantasiæ organo impediri vsum sciētiæ iam acquisitæ, atque omnis rationis vim peruerti. Quod siue cerebro per idiopathiam læso fiat, siue ex consensu, vt læso corde, aut diaphragmate inflammato, nihil refert. His igitur sic se habentibus, præ acuta febre insanit communicata cerebro calida intemperie; præ putredine vociferatur, ex biliosarum, putriumque fuliginum ascensu, quibus cerebrum inæqualiter afficitur. Hinc Senex. (Lib. de morbo sacro.)

Qui à pituita insaniunt, quieti sunt, neque vociferantur, neque tumultuantur, qui vero à bile vociferatores sunt malefici, non quieti, & semper aliquid intempestiuum faciunt.

Lib. de nat. hum. Ea igitur est naturabilis, quam Democritus scitè inutilem humani corporis inquilinum vocitat, vt homines semper exagitet, & aliquid noui obijciat, hinc stare loco nesciunt, & importunè vocem emittunt. Sanguis igitur regestus, & circa præcordia putrescens in vtramque bilem facessit, & hæc accersit symptomata.

Sect. 27. Probl. 9. *Quærit Philosophus, cur cum timor sit quædam tristitia, & dolor, dolentes tamen vociferantur, timentes verò non.*

Respondet, *dolentes voluntariè spiritum continere, vt plurimus congregetur ad dolorem mulcendum, qui cum diu conclusus stare nequeat confertim emissus clamorem, sonitumque parit.*

In Probl. Huius rei aliam caussam comminiscitur Alex. dicens.

Quod ipsa dolentium anima ad id, quod dolorem infert, conuersa est, quo fit, vt quodammodo motiuam pectoris musculis virtutem præbere obliuiscatur. Cor itaque ipsum neque pectoris dilatatione aerem accipiens, ideoque neque perflatum, neque refrigeratum, neque item contractione excernens singultifica excrementa, quæ de sanguinis exustione gignuntur, dum suffocationem metuit, animam cogit, monetque, vt quàm plurimum musculis motum præbeat, maioremque inspirationem, exspirationemque efficiat, vt maiorem quoque frigidi aeris vim accipiat, maioremq; excrementorum copiam effutiat. vt quod exiguæ, crebræque respirationes facturæ erant, idem maior vna efficiat.

Et qui delirant raram ducunt respirationem, quare aucto respirationis vsu confertim emissus spiritus sonitum edit, vt vociferari videantur.

Rectè igitur subijcitur, præ putredine clamare, quòd ex minera fuliginum copia exhalans animam monet, vt affatim per expirationem foras amandet singultifica excrementa. Accedit mentis alienatio, vt innuimus.

Præ caliginositate timet.

Atqui præ caliginositate, atque obscuritate timet, & panicis timoribus exterretur, quod fit quoties ex atra bile vapores ad caput efferuntur, & animalium spirituum claritatem adimunt, & ipsius cerebri substantiam inficiunt (est enim veluti diaphanes cerebrum) & animo tenebras obijciunt, vnde obscura phantasmata, & ignobilia emergunt imaginibus obliquè relatis. Huc si respexisset Rhois filius, non tam fuisset in Galenum iniuriosus, & asper.

Sed age cur fœminæ, quibus subsistunt menstrua purgamenta, & atræ bilis vitio implicantur, identidem sibi malè, molestèque accipi cor queruntur, & angi, & cruciari, vnde continenter ingemiscunt, & clamitant? Respondent quidam in cordis infirmitatem deriuantes. An fieri non potest melancholica affectio, quin cor patiatur? Huius sententiæ fuit Auicennas. (Mercatus. — Lib. 3. c. de melanch.)

Non enim est, inquit, longinquum, mirum, si cordis complexio primò corrumpatur, & sequatur eam cerebrum, & corrumpatur cerebri complexio, & sequatur eam cor, & corrumpatur complexio spiritus in corde, & fiat syluestris, & corrumpat quod ex eo penetrat ad cerebrum, & iuuet cerebrum ad se corrumpendum, &c.

Hipp. primo Prorrheticon *Deliria, inquit paulisper ferocientia melancholica sunt, si verò à menstruis fuerint, ferina, hæc verò sæpius accidunt, &c.* (Lib. 1. Prorrhet.)

Præ compressione autem circa cor, &c.

Vbi verò cor opprimitur, & vndique torquetur, misellæ Virgunculæ salutem despondentes violentas manus sibi inferunt, & se ex veteri consuetudine laqueo suspendunt, sic enim fit, inquit Aetius, vt ex grauioribus malis se liberent. Enimvero, vt canebat ille,

Quidnam faciet anima
Viscerosa, atque irrequieta
Oestro irritata malorum.

Atqui cor comprimi contingit tum ex sanguinis copia, tum sontica & maligna qualitate, quam per moram in vtero contraxit. Quòd si quis existimarit, præfocari mulieres præpedito diaphragmate lenis respirationis instrumento, non habebit me repugnantem: Nam vbi ad excretionem

vterus

vterus mouetur, & nititur frustra, retrò remeat, ac sursum repit, ac vterus vnà conuellitur, & in viscera ingruit, & lethales suos vapores eo trāsmittit, ea refrigerat, ac respirationem pluribus horis intercipit, & pulsu spoliat, aut eum deprauat, siquidem viscera pondere premuntur, ac mulier ægrè spiritum ducit. Sedantur autem hæc si vterus deorsum deductus in pristinam suam sedem reuocetur, & murmurillus quidam præcedat. Quæritur, cur in hysterica affectione, cùm animales, tùm vitales actiones adeò læduntur? Gal. existimat id fieri ob vteri consensum cum cerebro per neruos, cum corde per arterias, cum iecore per venas. Sed unde pendet hæc affectio? Sanè uteri præfocatio est Aetij testimonio, flatuosa perfrigeratio, aut potiùs conuulsio quædam, contrahitur namque præter naturalem dispositionem uterus ad superiora. Conuulsionis autem duplex caussa repletio & inanitio. Author libri de morbis mulierum refert ad siccitatem: Nempe id uitij mulieri contingere asserit, ubi uasa euacuata fuerint, tunc enim conuerti, & sursum progredi ad humiditatem ex ipso iecore hauriendam. At Gal. id fieri à repletione asseuerat, eosque sugillat, qui ex siccitate uterum præfocari arbitrantur, putat autem uel ob menstrua, uel ob uitiati seminis retentionem id euenire, cum id mali genus Viduis, atque ijs, quibus uirorum intercepta consuetudo est, accidat, quin ob immoderatam uteri frigiditatem idem oriri quandoque uitium censet.

De loc. Af. 5

Lib. 1.

At uerò ab ipso Auic. cōuulsio hęc nō proportionata ad materiam appellatur, quæ deleteriam qualitatem excipit; quamquam huiusmodi ad siccitatem, aut repletionem redigi posse contendit Costæus.

Præ sanguinis autem malitia, &c.

Verùm animi angor, & desperatio ex maligna sanguinis conditione, quæ atram-bilem sapit, ac redolet, suboritur, quæ mentem incessit, & alienat, quantum enim ad animi prudentiam, & constantiam deijciendam corporis vitia possint, abundè ab Arist. & à Galeno proditum fuit, nosque ipsi aliàs notauimus. Quare ratiocinandi vi alias, quæ deinceps sunt, dirigente speculatoris, ducisque cuiusdam more, quum illæsa hæc permanet, cæterarum affectus dignoscimus, quum verò affecta ea fuerit, memoria vnà, atque imaginatio abolentur, vbi enim consilij totius præses patitur, quomodo tandem censes affectum iri ministros, qui illi parent, dictoque audientes sunt?

Li. de struct. Hom. Et in lib. de animæ immort.

Atque hanc noxam, vti diximus, ex atræ-bilis ebullitione animus sentire consueuit, vaporibusve, qui hinc resiliunt, quorum planè contemperamento debemus, & repurgatione ægtis securitatem præstare.

Sed alium horribiliter compellat, ac in puteos prosilire, ac incidere iubet, & strangulari, tanquam meliora sint hæc, & omnem vitæ vtilitatem excedentia, &c.

Non est mirum, si horrendum in morem alios compellant, & in puteos sese præcipites dare iubent, cùm rationis munia præpediantur instrumenti vitio, quod ab ipsa atra-bile afficitur, propterea aliàs rectissimè diuinus senex scripsit. Hominis modesti vocem ferocem malum esse, quia aut adesse, aut impendere ferinum delirium significatur, hoc autem est studiosi delirij peculiare, vt pessima quæque apprehendat, & ceu optima amplexanda esse ratione, & imaginatione peræquè læsis, autumet, tantum enim erroris, & insaniæ imaginationi inest vt quæcunque naturæ concessa non sunt, vt efficiantnr ipsa sibi liberè prorsus effingat. Et quidem in turpissima nos hæc etrata citò conijceret, nisi ratio quasi speculatrix quædam insanos huiusce impetus acriter obiurgans velut è specula quadam nimietatem cohiberet. Hinc cautè ad huiusmodi ceritas accedendum esse, docemur, ne aliquid intempestiuum specie recti in medicum, aut assistentes moliantur, quinimò vinciendæ, & diligenter custodiendæ, ne inse met ipsas violentas inferant manus, obitumque sibi fanaticæ consciscant. Olim Milesiæ Virgines, teste Plutarcho, se in puteos conijciebant tali affectu correptæ.

Vidit Pontanus Virginem Neeram in Salentinis se in putenm proijcientem. Plura videas apud Schenckium.

Aliquando sine spectris, et phantasmatis voluptas quædam adest, ex qua mortem veluti bonum aliquod amat. Post quam autem resipuit homo. Mulieres tum alia multa, tum pretiosissimas vestes muliebres Dianæ consecrant à vatibus id docentibus deceptæ, &c.

Voluptas est animi motus proueniens ab obiecto proportionato ad potentiam, seu, vt ait Auic. introitus naturalis dispositionis apprehensio, nam vt dolor in quadam transmutatione consistit, ita voluptas, propterea Arist. *Melius est facere, inquit, quam fecisse, et melius fieri, quam factum esse.* Ea enim, quorum substantia, in ipso, vt ita dicam, fieri consistit, vbi facta sunt, non existunt amplius. Quid igitur mirum si deferuescente febre, si diris illis phantasmatis, & idolis euanescentibus, quæ mentem miris modis afficiebant, voluptas quædam succedat, quæ Virgines leuet. Relinquitur tamen solido charactere impressum sæpe vestigium, & alta mente repositum, cuius occasione in morbo assueuerant mortem expetere tanquam quoddam bonum.

Lib. de virt. cord.

In Top.

Hęret porrò diutissimè impressum signum tum siccitatis ratione per inflammationem, tum etiā tenacitatis propriæ, & familiaris, quæ humori melancholico summa inest.

Ex qua mortē veluti bonum aliquod amat, &c.

Hoc vitij genus accommodat Mercatus Virginibus, Viduis, & sterilibus, etiamsi viris cohabitent, sed præcipuè puerperis, non integrè purgatis, vel ijs etiam, quibus menses per repentinam occasionem repentè etiam retrocedunt. Quibus omnibus hoc mali accidit, vt aliquid in cor, & cerebrum commigret, ipsumque adeo lædat, vt non modo imaginandi potentiam vitiet, verùm credere, quæ cogitauerit, cogat, & proferre, quo discrimine melancholici à maniacis distinguuntur, discernunturque quòd illi palam affari

Li. de morb. mulierum.

E cogitata

cogitata verentur quadam suspicione detenti, ne falsũ animo conceperint, proin intus animo voluunt, & sibi ipsis cor edunt, hominum vestigia vitantes, hi verò confestim inconcinnèque effutiunt, quæcunque imaginosa viderit phantasia. Narrat Hollerius in hanc rem aliquot historiolas dignas sanè, quæ hic adscribantur.

Li. Praxeos c. de supp. mens. in cholijs.

Quibusdam, inquit, risus, quibusdam lachrymæ, alijs vtrumque, vt Dominæ de Rochepot, quæ cum varicosa esset, eo affectu corripiebatur cum delirio, & risu, & lachrymis, oculorum contractione. Alteri risus dein perturbatio mentis, hinc lachrymæ, à quibus etiam monitæ haud cessant. Sed nihil admirabilius, quàm quod duabus filiolis Præsidis Rotingensis contingere solebat in motu sursum vteri, quo interuallis laborabant. Risu enim longo ad horam, & duas horas imminente paroxysmo capiebantur, quem neque metu iniecto, neque hortatu, neque alijs artibus poterant compescere. Parentibus interrogatæ, & obiurgatæ respondebant se non posse continere risum.

Hactenus Hollerius. At cur ridebant affectu præter naturam correptæ? Risus enim concitatior quidam animi, ex re iucunda motus est ad conceptum intus gaudium explicandum, quo thoracis, & oris musculi impetu quodam mouentur. An dicendum ex affecto diaphragmate hoc proficisci, quod risus sedem non leui coniectura quidam statuunt?

Lib. de pop.

Ictus est, inquit Hipp. catapulta in pectus, & paulò post risus tumultuosus superuenit, videbatur autem mihi Medicus eximens lignum reliquisse ferrum in septo transuerso.

2. de part. Anim.

Nec absimile exemplum attulit Aristot. Atqui sardonius, vt paræmia fertur, risus videtur ex musculorum septo consentientium conuulsione, qui buccas mouent. Adeò est perniciosæ naturæ vapor, qui ex vtero ad præcordia fertur (maximè si ex virosa, sonticaque seminis corruptione proficiscatur,) vt veneno finitima symptomata pariat.

Postquam autem resipuit homo, &c.

Vbi verò morbo successit sanitas, mentiq; pristinæ restituta est mulier, quam mox donaria, & pretiosas vestes Dianæ appendunt à Vatibus, h. e. pseudo-prophetis, & sacrificulis deceptæ, in quos meritò inuehitur, & animaduertit Hipp. deceptores vocans lucriuoros, cum in medicos malignè se gerentes omni laude medicinam spoliarent, & si quid boni ægris contigisset, vt Numini acceptum ferrent medicum prætereuntes suaderent. De qua re acriter conqueritur Hipp. apud Democritum dicens: *Artis medicæ recta facta, ô Democrite pleriq; è vulgo hominum non omnino laudant, verùm Dijs sæpe attribuunt, si verò natura reluctata perdiderit eum, qui curatur, medicos reprehendunt: Numen prætereuntes. Et ego sanè mihi videor maiorem reprehensionem, quàm honorem artis me consequutum.*

In Epist.

Vtinam hac tempestate similes calumnias non audirent optimi medici, qui ex arte, & naturæ cõuenienter munera sua tractantes malè accipiuntur, pessimi quique & audacissimi adhibẽtur, etiãsi per mortes faciant experimẽta, & sibi viã ad laudem sternunt. At si præter infamię periculum, quã nauci faciunt, pęna impenderet temerè medentibus, plurimi forsasse ab officio se subtraherent, atque temperarent rebus suis cõsulentes. Sed ad rẽ. Cum Deus rei cuique adsit (quidquid enim est diuinæ essentiæ delibatio: Hinc Platonici, quæ sunt, omnia sunt, & ab vno, & in vno, & ad vnum,) & ad quoslibet effectus conueniat, qua caussa moti Platonici scripserunt caussas secundas esse instrumẽta primarũ, quæ Peripateticorum etiam consensu plus in effecta influunt, quàm secundæ, non est inficiandum, nos sine Dei auxilio, & congressu languentibus sanitatem minimè restituere posse, id quòd etiamnum ab Hipp. manifestò traditur. Inquit enim, *Deus est, qui maxima, & sceleratissima peccata purgat, ac purificat, & liberatio nostra existit.* Alibi verò, *Scientia de Dijs animo penitus implexa est: Tum verò in cæteris affectibus, & symptomatis Medicina erga Deos: valde reuerenter se gerere comperitur. Tum verò Medici Dijs locum dant. Numen enim cuncta gubernans in Medicina minimè ociosum esse animaduertunt, & in his morbis, quos ipsimet curare nituntur, & in his, quos vltrò absque sua opera superari vident. Quot quot enim vincit Medicina, hinc (Deorum nimirum ope) vincit. Quin & Medicinæ via secundum sapientiam Deorum munus est, et remediorum efficacia ab eisdem pendet. Verùm hoc alij non credunt, cum in confesso sint, sensuq; percipiantur ea, quæ circa corpora sunt, partim per omne remediorum genus transformando, aut transmutando, partim per chirurgiam auxiliando, partim remediando medicamentis, aut diæta, & tamen summa horum eò redit, vt Deus esse cognoscatur.*

Lib. de morbo sacro.

Li. de Eleg.

Hæc est diuini Senis theologia, qua vtraque Dei prouidentia explanatur, & palã fit, qua quid sanctius, quid diuinius à natura mortali dici, aut excogitari potuit? Verumtamen quia Medicina donum Dei est hominibus diuino fauore concessum ad arcendos, propulsandosque morbos, non est credibile, manem esse Medici operam. Quare qui media spernit, per quæ ignis ille viuens efficax esse vult, vt se ab ordine subtrahit, ita grauiter peccat, & seipsum perdit. Neque Hipp. damnauit Scythas Numini xenia, & vota ferentes, sed vna naturalia media esse transfigenda constanter asseruit. Quod vt amplius constet, sciendum, secundas Intelligentias agere, & mouere per formam apprehẽsam ab intellectu, forma autem apprehensa est intentio, & notio rei, haud res ipsa, atqui non potest res rata, & absoluta immediatè ab intentione produci, hinc fit, vt Intelligentiæ inferiores per formam apprehensam, quæ illis est ratio agẽdi, non possint reuera naturam procreare. At secus in summo Deo res habet, nã quod intelligitur non est amplius notio, sed res summa, quę est ipsissima Dei essentia rem vniuersam cõtinens, & propterea materia corporalis vni, & trino Deo cum penes motum ad locum, tũ penes motum ad naturalem formam obtemperat, & penitus audit, cui soli mandauit Hipp. vt preces effundamus, & munera non istis Deunculis, quos temerè gentilitas effinxit. Prudenter itaque Hipp. misellas mulieres

Li. de Flat. Hom. Et in fi...

Lib. de A. L. Aq.

lieres decipi ſcripſit à vatibus, qui mulierculärum loculos exhauriunt, diſcriminalia, periſcellides, olfactoriola, & murenulas corradunt: Ex ſtupore iuncto credulitati impoſtores incredibilem quæſtum fecerunt. Vtinam hac noſtra ætate non eſſent, qui ſpecie recti idiotis imponere nituntur, & per dulces ſermones, & benedictiones ſeducũt corda innocentium.

Eo artificio conſtat, ethnicos multifariam fuiſſe deluſos, atque in impietate obfirmatos, & (vt cætera huiuſce rei mittamus exempla) narrat Philoſtratus, Pauſanias, & Strabo, eos, qui varijs oppreſſi morbis Æſculapij, Serapidis, & Amphiarai templa petebant, omnium ægritudinum inquiete, dum eiſdem ſomnia obuerſarentur, præſidia accipere conſueuiſſe, quod idcirco Dœmones faciebant, vt vel ſibi, qui ea remedia ſuppeditabant, vel tribus illis hominibus in Deorum numerum relatis honor tribueretur. Plinius tradit, ægrotantes ſuos morbos ad Deos referre conſueuiſſe, quod & nunc faciunt religioſa opinione adducti, ac liberatos in templo ſcripſiſſe, quibus remedijs conualuiſſent. Hinc Iamblicus, medicina, inquit, ſomnijs eſt reperta diuinis: ægri pernoctantes in templo Apollinis inter dormiendum ſomniantes agendorum monebantur. Sed quis credat à calumniatore, & iurato humanæ ceruicis hoſte auxiliaria præſidia, non potiùs venena oblata fuiſſe? Nos interim ex animo hortamur, vt ægroti, & malè habentes Deo, Diuiſque vota nuncupent, & donaria in Fanis appendant, qui certò ſcimus, preces noſtras per Sanctos Deo offerri, cui omnia præſentiſſima ſunt, quique admirabilis in Sanctis ſuis eſſe vult. In languoribus igitur ad diuinam opem recurramus, & ipſe ſanabit, qui vera ſalus eſt, neque tamen interim naturalia præſidia ſunt omittenda, per quæ in nobis efficax eſſe vult, ne tentetur eius omnipotentia.

Dianæ igitur vouebant mulieres, quia Virginibus præeſſe credebatur, & propterea ad Numen fauſtiſſimum confugiebant, & pro accepto beneficio gratias referebant. Hinc Venuſinus.

> Montium cuſtos, nemorumque Virgo,
> Quæ laborantes vtero Puellas
> Ter vocata audis, adimiſque letho
> Diua triformis.

Plures Dianas fuiſſe commemorat Cicero, ſed illa nominatiſſima eſt, quæ eodem partu ex Ioue, & Latona orta eſt, vt Homerus teſtatur. (Lib. de nat. Deor.)

> Salue Latona, vt peperiſti pignora clara.
> Venatrix Diana tua eſt, & clarus Apollo.
> Edita in Ortygia hæc, in Delo eſt ortus Apollo.

Hæc ob virginitatis amorem fertur hominum conſortia aufugiſſe, & vt à ſe libidinis pruritum amoueret venando ſyluas incolebat paucarũ Virginum comitatu contenta. Arcum ferebat, & pharetram ſuccincta ſemper incedens, & cothurno induta, ob hanc cauſſam ſyluarum, nemorumq; Dea putabatur. Dicta fuit Triuia, quòd vijs præeſſet. Item Lucina, quòd à parturientibus inuocaretur. Iuno, Lucina, dicebat meretrix parturiens apud Terentium, fer opem. Laudatiſſimum templũ habuit apud Epheſos, quod Heroſtratus, vt ex facinore immortalem gloriam conſequeretur, deſtruxit, & ſolo adæquauit. At πεδίον ὑπτιῶ. Proximum eſt, vt ad curationem progrediamur.

„ *Cæterùm curatio, vt hinc liberentur, eſt ſanguinis detractio, ſi nihil fuerit, quod impediat. Ego verò iubeo Virgines, cum huiuſmodi patiuntur, quàm citiſſimè viris cohabitare; Si enim conceperint, ſanæ fiunt. Si verò huiuſmodi non affuerint ipſis ſimul cum pubertate, aut paulò poſt corripientur. Si non viro nupſerint. At verò ex mulieribus viro iunctis ſteriles magis hæc patiuntur, &c.* (Cordatus temerè hic Hipp. interpretatur.)

Mirificus Hipp. præclarè tantis malis medelam inſtituit, (quod fuit inſtituti ſermonis conſilium) dum ſanguinis miſſionem præſcribit, ſi nihil fuerit, quod impediat. Nam mala, quæ huiuſmodi fœminis accidunt, ex ſanguinis ſynathriſmo, & collectione, vt vidimus, proficiſcuntur, nil verò peræquè prodeſſe poſſit, atque ſanguinis detractio.

Sed vnde mittendus ſanguis eſt? Ex tali venis iubet Hippoc. atque aſſecla Gal. ne, ſi ex cubito, fiat inſtituto noſtro contraria reuulſio. At hoccine perpetuum eſſe debet, vt defectis menſibus ſanguis infernè ducatur? Minimè puto, vbi plethora, & ſumma ſanguinis vbertas affuerit, tunc enim ex cubito ſatius ſit ſanguinem prolicere, quod & ab Hipp. preſcribitur, quod Paulus, & Aetius Amidenus obſeruarunt; illi enim, vbi præſto fuerit plenitudo, malunt ſupernas tundere venas, & ſanguinis copiam inde exhaurire, ſubinde malleoli venas ſecare. Seriò enim metuunt, ne ſecta primùm pedis vena ſanguis deorſum præceps ruat, & copia ſibi aditum præcludat auctis obſtructionibus. (Lib. de intern. aff. cit. Paulus lib. 5 c. 61. Aetius. ſer. 10. c. 57.)

Quærit Aphrodiſienſis, cur in vaſis, quæ à Græcis harpagia dicuntur, digitus eorum ori impoſitus non ſinit aquam fundo effluere, ſublatus autem ſinit? Quia, inquit, cum ex ore digitus eleuatur, aer aquam ingrediens deorſum trudit, quò ſuaptè natura fertur; atque ita per foramina fundi exit. (Hoc exẽplũ eſt apud Hippocr. lib. 4. Probl. 91, de morbis.)

Copia ſanguinis in menſium ſuppreſſione inſtar eſt digiti vaſis oſculo appoſiti quare vt remoto digito aqua delabitur, ita aperta supernè vena & imminuta ſanguinis copia ab vteri fundo foras effluet, & erumpet; quam ſententiam doctiſſimus Sanctorius Medicorum Princeps, & verus Apollo in aureo de remediorum inuentione libello planè tuetur. Caueant igitur, qui tam mordicus Galeno cohærent, vt ne latum quidem vnguem diſcedere auſint, nam ſerui illi ſunt, ille idem dicebat, qui ſe Hippocrateos, aut Praxagoreos, vel alios alterius ſectæ appellari volũt, quicunque igitur Romanus, vel Græcus, vel Arabs, vel Iudæus optimè locutus fuerit; illi proculdubio fides habenda. Hac tamẽ cautione Aetij conſilium nos aſſequi decet, dummodo ſanguis quieſcat, quieſcit autem, quando menſtruorum periodus longè diſtat. Cæterùm non vſque licet ſuppreſſis menſibus ſanguinem cæſa vena educere. Quid ni? (Cæſalpinus iubet supernè ſanguinẽ mitti debere, vbi præ copia menſes ſubſtitere, non item ſi ex ſuppreſſione sãguis redundarit. — Apud. Amat. cent. cur. 15. — Capiuacceus.)

Quia aliqua impedimenta fiunt; hæc autem in virium, aut malæ corporis habitudinis vitium, vel in vitæ laboribus & ieiunijs deditam conſuetudinem referri poſſunt, neque enim Auic. teſti-

Lib.4.F.1. T.2.c.7. testimonio phlebotomia, vbi sanguinis missione opus est, ex eorum genere est, in quibus tandiu præstolandum, immorandumque fit, donec digestio fiat, quemadmodum in cæteris humoribus. Quare perperam efficiunt, qui rusticas Viragines agrestibus laboribus, atq; ieiunijs continenter lassatas, atque vexatas phlebotomijs frustrà fatigāt. Quòd si subsit in prima regione cruditas, eccoprotico priùs exturbari vult, ne tracta in venas suburra massam ipsam contemeret. Non est interim Auic. consilium negligendum, qui mandat, ne ijs Virginibus, quibus ob genitale virus hystericæ passiones impendent, ingruuntque sanguis detrahatur, sed potiùs vt viro iungantur.

Ego verò iubeo, &c.

Si Virgunculæ his passionibus opportunæ liberari desiderio desiderant, ad nuptias, ait Hippocr. conuolent, & virum experiantur, nam aucto per venerea calore, vasisque generationi seruientibus explicatis, atque dilatatis excrementa quæcunque congeruntur huc amandata foras promptiùs erumpunt.

Accedit seminis excretio, quæ mirificè totum corpus afficit, quam ideo Democritus paruam vocitauit Epilepsiam. Hinc dicebat Conciliator, tria esse, quibus corpora prorsus permutantur, melancholiam quippe, coitum, atque vinum. Ita esse demonstrant Philosophi quærentes, *Cur mulier virum, qui eam deflorauerit, vitiaritque præcipuo amore prosequitur? Respondentque, quia summæ delectationis initium maximam affectionem in totum inducit, qua potestates animæ maximè oblectantur, & ei immobiliter adhærent, atque adquiescunt.* Com.in Prob.l.Arist. Zimara.

Qua caussa sapienter Hesiodus mandat, vt Virgines in matrimonium ducantur, haud Viduæ, ne benedictus ille Benedictus crebriusculè fortassis interponatur. Sed enim tunc solùm consulit Virginibus virum Auic. vbi ex polluti seminis pleonexia malis plectuntur, hocq; interim spatio hortatur, vt corpus exerceant, fœtificumque lentorem minuentibus vtantur, veluti ruta, calamentho, vitice, electario è cymino, propotismate ex diureticis superhausto. Nos autem experimento probauimus, virum esse omnium præsidiorum instar. Mulier nobilis non ita pridem furebat ab vtero, inquit vir doctus, imperaui venæ sectionem, clysteres, frequens balneum, quibus cum morbus non cederet, maritum peregrè profectum iussi reuocari. Reuersus illi pristinam mentem prima nocte restituit. Siccus vterus solebat humectari non aqueo, sed aereo, & pingui illo humore, qui est illi pro pabulo. Riolanus.

Simile exemplū affert Alex. Benedictus. Iuuencula Venetijs domo exijt furens ab vtero ob suppressos menses, cum maritus eiusdem domum reuersus cum ea tota solitus fuisset nocte, fluxere menses, mentisque sanitatem consequuta est: Nobis simile exemplum videre contigit nouissimis diebus. Non modò verò furentibus conducit congressus cum viro, verùm etiam hysterica passione oppressis suauissima curatio euadit, mirum enim in modum releuat congressus à paroxysmo, si penis oleo moscatellino oblinatur, aut quouis alio, in quo granum moschi, zibetti, vel ambræ griseæ sit dissolutum. Propterea Medici partes sunt, Parentibus consulere, uti Puellæ nubili maritum quadratum, & succi plenum quærirent. Notandum, quòd Puellæ hystericæ primis congressibus solent concipere, vt caueant sibi, appetens vterus inuento edulio se se explet, quod in bonis habendum, nam si conceperint, inquit Hippocr. sanescunt, expleto enim desiderio quiescit uterus, quem Democritus iure Puerorum matrem, & infinitarum ærumnarum in muliere caussam nuncupat.

A Platone animal dicitur procreandi filios cupidum, quod vbi sterile præter tempus diutius fuerit cū indignatione grauiter fert, & vndique per corpus oberrans, & spiritus transitus obturans, & respirare non sinens anxietates alias extremas immittit, tum omnis generis morbos inducit, donec vtriusque cupiditas, & amor educto velut ab arbore fructu, deinde excerpto in vterum velut in aruum animalia præ paruitate visum effugientia, & non efformata conseminant. In Timæo.

Aretæus uterum uiscus quasi animatum, & ueluti animal quoddam in animali appellat. Ne credat tamen quispiam uterum loco moueri, etiamsi conuulsis ligamentis interdum contrahatur, solutis aliquando prolabatur. Hinc patere puto, quam malè sibi, & Puellis prospiciant Parentes, qui sumptibus parcentes filiolas in Gynæcia uel inuitas obtrudunt, ubi desolatæ uitam despectissimam agere coguntur, & dira pati symptomata, quæ aut Dæmonis, aut dementatæ mentis suspicionem inijciunt, atque hoc interim spatio Parentes proscindunt, & malè iurgijs exprobrant, quorum caussa illæ coguntur sæuos perferre labores. Lib.1.c.11.

Venus nec illis monita uerbis subsidet,
Sed si urgens, magis, magisque intenditur,
Amorque castigatus infestat magis.

Aduertāt igitur posthac consanguinei, & Puellarū mētē, mores, temperiem, & uitæ genus priùs consulant, quàm misellas in ea Vrbis latera relegent, unde Hymenæus, & Veneris illecebræ amandantur, & exulant. Plurimum enim Parentum interest, quàm libenti, aut quàm inuito animo cœlibatum agant Puellæ, ne, quod Pausaniæ contingebat, illud perpetuò insusurretur in aures.

Pœna luenda tibi est, affert iniuria cladem.

Est sanè pulcherrimum, & laudabilissimum uitæ genus Deo, Diuisque uacare circumcisis mundanorum adfectuum radicibus, sed quæ tam impotens est, ut sibi imperare nequeat, & discussis passionum nubeculis ueritatem puro lumine inspicere, digna profectò est, quam miseremur; habet enim, inquit Hipp. mulier in se lasciuiā quandam, quæ nisi quotidie resecetur, ueluti arbores in materiæ multæ effusionem extuberat. In Epist.

At verò ex mulieribus, &c.

Superest iam, ut uideamus, cur inter nuptas hystericis passionibus magis obnoxiæ sint steriles. Equidem hoc haud usquequaque uerum esse affirmarim, nam steriles plurimas nouimus, quæ quicquam tale nunquam sunt perpessæ, attamen si contingat, mulierem plurimo scatere succo, lautis-

lautiſſimè uiuere, & carnoſi, optimique habitus eſſe, plerumque hoc dæmonij genere corripitur, quod certè minimè accideret, ſi conciperent, tunc enim fœtus plurimùm materni ſanguinis abſumeret, & in puerperio vteri penitus repurgarentur. Accedat, ex Hipp. vteros tunc fieri fluidiores.

Ad hæc non tam ægrè ferunt diſtentionem à ſanguinis ſuppreſſione, & alia incommoda, cum per conſuetudinem vtero gerendi non ita affiantur ex leuibus cauſſis. Refert primariæ notæ medicus, ſe nouiſſe mulierem, quæ cum eſſet demens, ſimul atque concipiebat, reſipiebat, & menti meliori reddebatur. Rond. li. de met. med. Li. 3. F.21. T. 1.c.8.

Hinc dicebat Auic. quod mulier, quæ parit, & concipit, minus infirma eſt, quàm ſterilis. Verùmtamen eſt debilioris corporis, quàm ipſa, & ocyus ſeneſcit. Sterilis verò plurimis ſubijcitur ægritudinibus atqui maturior ſenectus accedit, & iuueneſcere videtur.

At verò ne præſidijs deſtitutæ videantur, quæ Deo dicatæ, aut pudicitiæ cauſſa ſuauem illam curationem renuunt, age in medium paucula afferamus, queis hoc dæmonium propellitur, atque perfringitur. Hortamur igitur, vt vnaquæque mẽtem piet, & à quiſquilijs radicitus repurget, tum animam pijs cogitationibus repleat, recolatque quàm ampla præmia illas maneant, quæ legitimè certauerint, & ſenſuum illecebras aſpernatæ fuerint, ac quàm turpe ſit in materiæ fœditatem illabi, neque animum ſuſtinere poſſe, ne cadat, quàm grauia decernantur ſupplicia ijs, quæ animi libertatem appetitui manciparint. Hac luſtratione vbi animum repurgauerint, ieiunijs corpus extenuent, pulchrum enim eſt corpus eſſe in macie, dum animus eſt in ſagina, qua cauſſa rectè Samanæi violentas manus in corpus, cum valebat, inferebant, ne petulanter in animum ſe gerens, eius imperium aliquando eluderet. Huc etiam ſpectauit Moſes ille Atticus, quando ſcripſit, qui animo viuere vult, corporis mortem meditetur. (In Timæo.) Perpetuum igitur ſibi indicant carniſpriuium, quod eſt Hipp. conſilium, præcipiens, vt fœminæ piſcibus potiùs veſcantur. (Lib. de morbo mul.) Super omnia munera Bacchi declinent Romanam temperantiam adhibentes, continentiæ enim gratia Romanis Puellis vino interdictum erat, in quo Venus luxuriat, hinc Auic. *Caue, inquit, ne eis des in potu vinum, quoniam aqua eſt ei conuenientior.* Lib.3.

Quid tibi præcipiam de Bacchi munere quæres? Ouidius.
Spe breuiùs monitus experiere meos.
Vina parant animos, acuuntque libidinis ignes.

Quare conſultè proditum fuit, Venerem, & Bacchum mutuis flare auxilijs. Ex animalibus mitrantur Agni, hœdi, palumbes, teſtacea, oſtrea, mytuli. Oua, lac, cæpe, allia, cicer, fabæ, faſeoli, enula, anyſum, marathrum, cinara, amygdalæ, phyſtici, eruca, bulbi, de quibus Poeta.

Daunis, an Lybicis Bulbus tibi miſſus ab oris, Ouidius.
An veniat Magaris noxius omnis erit.
Nec minùs erucas aptum eſt vitare ſalaces,
Et quid Veneri corpora noſtra parat.

Summum quæcunque ſanguinem, atque adeò fœtificum lentorem augere poſſunt optimi ſucci edulia, quæ flatus, atque tentiginem excitare valent, aut acrimoniam, vt aromata penitùs arcenda. Interim lactucis ſæpiuſculè vtendum, extinguunt enim igniculos, quod ſignificauit Venus, dum mortuum Adonim inter lactucas ſepeliuit: Vinum, (ſi modò vti licet) foliorum Agni caſti ſucco diluatur aut D.

Tercenta alia mittimus, quum non ſit propoſiti noſtri ſingula minutiùs proſequi. Interim deſidiam vitent, quæ improbitatem, & nequitiam quærit, vt Hipp. more loquar, animum ad aliquod ſtudium appellant, nec patiantur eum feriari, multos enim memorat Plato, quos aſſiduus labor reuocauit ab incontinentia. (Lib. de præcept. Lib. de leg.) Præ cæteris Deo, Diuiſque ſe commendent, rogentque vt ferocientem appetitum rationis habenis compeſcere poſſint. Quo pacto Diuus Thomas compreſſis prece igniculis, præcinctiſque ab Angelo lumbis caſtitatis zona, perpetuam pudicitiæ laudem ſibi cuſtodiuit. Verùm nos in alienam meſſem illapſi pedem referamus, & hæc tranſmundanis Philoſophis relinquamus, & noſtris potiùs elucubrationibus ad vmbilicum adductis accinamus Deo immortales gratias agentes.

AD INCOLVMITATEM DIV SERVANDAM DIAGOGE.

Auctore

IOANNE STEPHANO IATROPHYSICO VENETO.

Aristot. 2. Phys.

NON immeritò damnatur, & supinæ ignorationis insimulatur Euripides, qui ridiculo, inscitoque carmine cecinit,

Extremum, ob quod natus erat, fatumque petiuit:

Quasi verò in hoc mundi theatrum natura hominem non produxerit potiùs, vt huius lucis, & vitalis auræ vsura diutissimè frueretur, atque adeò hoc admirabile opificium contemplatus, Opificem simul cognosceret, ac veneraretur. Quod cum apud vniuersos in confesso sit, videtur iure expostulasse, & querimoniam deplorasse ingeniosus Vates, qui sordidissimis, abiectissimisque Animantibus plus fautum esse cum Theophrasto longa animaduerterit die:

Viuere Cornices multos dicuntur in annos,
Cur soli angusta conditione sumus?

2. de ortu. Auer. vnum quodque diligit si permanere, hoc autē est argumento, quòd resistit corrumpēti. Themist. Omne quod gignitur simulatq; genitū est creatione: minutionemq; patitur, hoc autem sine nutricatione, & vltione haud fit.

Quamquam enim rerum nobilitas, & perfectio non ex vetustate, & diuturnitate, sed singulari munere, & officio æstimatur, attamen vti esse, quàm non esse, ita fortassis ad multum, quàm ad breue tempus, melius est. Quocirca operæpretiū me facturum esse arbitror, si Agyrtarum vanis pollicitationibus missis naturæ ipsius adyta, & recondita principia rimari contendam, quorum vsu decenti, & præstantia, suprema fata longè arcere possimus. Hoc verò in discrimine quædam altiùs per hypotheses repetenda sunt, vt sequentiū series his veluti fundamentis stabilita euidentiùs consistat. Duo itaque sunt proxima generationis nostræ primordia, semen, & menstruus sanguis, illud in genesi opificis munus obit, iste ad quoduis sequacis, & concinnæ instar materiæ substernitur, & licèt prius igneum magis, & aereum, hic potiùs ad aqueam, & terrenam deuergat naturam, vtrumque tamen imaginatione, & reuera humidum est. Ex quibus genitum corpus non vsque adeò solidescit, & cogitur caloris efficacia, vt omnis expers affectionis nullis opportunū sit iniurijs, vt Adamas, quin maximè duabus malorum speciebus congenitæ nimirum humiditatis diaphoresi, & difflationi, nec non succorum putrefactioni obnoxium esse videtur, quarum quælibet extrariam, & domesticam, seu intestinam agnoscit caussam; aerem scilicet ambientem, & innatum calorem, & intimum, quorum ille putredinem, & dissolutionem continenter machinatur, iste suppositum vsque populatur, & demolitur humidum. Hoc igitur tuendæ sanitatis Ars præstat, vt putredinem longè inhibeat, & arefactionem, alioquin pernecessariam coercito causarum impetu retrahat, & remoretur.

Gal. 1. de elem. c. 3. Omnia nimirum corpora, quę generantur, & intereūt duplici transmutationi sūt obnoxia vtpotè quorum substātia tum alteretur, tū diffluat.

Huius autem custodiæ duæ præsunt facultates, quarum altera naturalis est, & Alumna, Animalis, & pulsans altera, quibus naturæ necessitate quadam Alteratrix ministrat, & anteit. Atqui harum nulla suis perfungi possit officijs, nisi similarium partium laudabilis temperies, & compositarum legitima præcurrat structura, quæ sunt organa, & machinamenta, quibus Facultas, alioquin indefinita ad certum opus determinatur, & decernitur. Quid enim aliud est sanitas, quàm agendi potentia ob bonam partium constitutionem? At quoniam, vt inquit Auerrhois, elementa infinitis modis commiscentur, efficitur, vt singulis nequaquam

Quid sanitas. Arist. calidorum frigidorumq; æqualitas ad continentia, & contenta definitur. 7. Phys.

quam peræquè commendabilis accidat conſtitutio, ſed illis quidem firma, his verò inconſtans, & lubrica, quocirca ſapienter medicorum coryphęi ſanitatem in tres ordines diſtinxerunt,(neq; enim illa Philoſophorum acribia huç appellanda eſt, qua minimè ſtatuitur ſectilis, cum ſit medium, & infima ſpecies) quorum ſinguli, quatenus propriā decet naturam, officiorum, operumque valentia, & integritate definiuntur.

Et quamuis vnaquæque natura ſimilium vſu cuſtodiri gaudeat, optima tamen id perpetuò poſcit, reliquæ vtrinque deſciſcentes modeſta contrariorum vſurpatione, ſi lubet, emendari poſſunt; cuſtodit enim Hygiea, & caſtigat, qui intra ſanitatis limites, & latitudinem continentur, lapſus. At verò ſex ſunt potiſſimùm, quorum neceſſarij occurſus, & offenſationes noſtram naturam continenter inceſſunt, &, niſi iuxta priuam temperiem adhibeantur, quà humidum abſorbendo, aut putrefaciendo, quà caloris tenorem infirmando, de gradu è veſtigio deijciunt, de quibus in præſentiarum agere, & ſumma ſequi faſtigia rerum (neque enim propoſiti noſtri eſt, ſingula minutis punctis colligere) decreui. Sed enim ex myſticis paginis operis ſumptionem aliquis obijciat, afferens. *Numerus dierum ſuorum apud te eſt. Poſuiſti terminos, qui præteriri non poſſunt.* Vnde nemine clam eſſe videtur certos, ſtatoſque eſſe fines, quos excedere, ſit nefas. Quare rectè Plutarchus vitam, neceſſarium Deorum depoſitum vocat. Et Auic. lib. 1. F. 3. ait. Vnumquodque præterea corpus terminum habet, in quo reſiſtat ſiccitati neceſſariæ complexione ſua, & calore innato, & quantitate ſuæ innatę humiditatis, qui non pertranſitur. Quam ſanè nebulam in primis diſcuſſam volo, ne

Iob.

Plutarchus in oratione conſiliatoria apud Apollinum.

Noſter ab exili poſthac Echeneide curſus
Fortè retardatus ſuſpicioſus hiet.

Alta igitur mente tenendum, ſummum illum Plaſmatorem, vniuerſique Opificem in brachijs olim, h. e. ſempiternitatis, quæ continet omne tempus, degentem futura non præterire, eſſeque cardiagnoſten, cum haud mortalium more id, quod eſt, ſciat ex rebus, ſed ex voluntatis ſuæ conſtanti decreto animi noſtri etiamnum liberos, & indefinitos actus prænorit, quo fit, vt ſingulorum ſupremam periodum, citra quam liberæ voluntati noſtræ, à qua rectè, aut perperam inſtitutæ vitæ ratio pendet, tantillum delibet, aut detrahat, certò perſpectam habeat.

Tria enim ſunt, quæ prouidentiæ certitudinem præſtare videntur, diuinæ Præſcientiæ, prænotioniſque ſecuritas; voluntatis efficacitas, & ordinis, diſpoſitioniſque ſapientia, quarum nulla rerum ambiguitati repugnat, enim verò Dei ſcientia conſtans eſt, & certa futurorum etiamnum contingentium, quatenus in æterno, quod ſimul totum eſt, futura perinde, ac ſi actu, abſolutèq; ſint, Deus contemplatur. Voluntas etiam, quum ſit omnis, & omnigena rerum cauſa, non modò vult hoc confici, verùm ſic etiam, mandat autem, vt quædam neceſſariò eueniant, quædam contingant, quod ita rerum ordo, perfectaque mundi pulchritudo deſideret. Nec minùs per diuinæ diſpoſitionis ſapientiam prouidentiæ certum ancipiti obmanente rerum euentu ſeruatur, enim verò ſi fieri poteſt iſtud per hominis ſapientiam, cauſis, quæ ab effectis cadere poſſunt, auxiliantis, vt perpetuò interdum agant, & perficiant, (quod ſanantis Medici argumento patet) multò magis ex diuinæ diſpoſitionis ſapientia idem vſu venire conſentaneum eſt. Illud itaque conſtans, ſanctumque ſit, Deum ineffabilem vitæ noſtræ certos fines, & ambitus ſtatuiſſe, quòd vniuerſa, per quæ tranſigemus, & verſabimur, præ oculis habet, quocirca ſi mandatis ſtabimus, quæ diuina primitus ſanxit, iniunxitque voluntas, neque à recto naturæ ordine aberrabimus (cum omnium, quæ in hac rerum immenſitate conſiſtunt, quibuſque dexterè vtendum eſſe, iuſſum, præſcriptumque fuit, longè dominatu potiamur (vitalis, & ſolidæ vitæ argumentū, & cauſam præſtabimus, cæteroqui euanidæ, & vmbratilis. Quare ſcitè ſcripſit Pergamenus, ignorantes diętæ rationē ocyus, quā pro natura occūbere. Quod ſi quis vrgeat amplius Ariſt. ſtudio iactans, ex ſyderum afflatu cuiuſq; vitam certa duratione, & circuli modulatione definiri. Hoc ferat reſponſum, ſermonem dirigi ad ſpecies, quarum indiuidua deterioris conditionis naturam ſequūtur ducem, quare, vt Ariſtot. ipſe fatetur, his quidem fatale viuendi ſpatium annus, his maius, illis minùs pro materiei inæquabili varietate, & ob Solis ad reliquos Planetas diſparilem concētum, & conſpirationem; æquum enim eſt, vt ex cæleſti vertigine, quæ veluti quædam vita eſt, quouſque generantis facultas ſeſe proferat, & producat, certò definiatur, cùm huius inferioris mundi ſeries, & diſpoſitio ad cœleſtium ordinem, & rationem effingatur, qua cauſa monumentis proditum fuit, mundum hunc inferiorem, ſi propiùs ad ſuperas accedat lationes, meliùs rectum iri. Singuli tamen homines liberá volūtate, & conſilio prædi-ti recta victus, & vitæ ratione inita, etſi non vltra periodum ſpeciei conuenientem, vltra poſſunt, quàm ferat propria temperies (reclamante Auic.) vitam proferre. Id quod planè quidam tum per formalia, tum per materiata principia probarūt, radicatum enim humidum refici quadantenus poteſt, & retuſo corrumpentium cauſarum offendiculo naturale temperamentum in melius prouehi, cuius rei certum argumentum expreſſit Herodicus valetudinarius: Vitam longam non modò fata promittunt, inquit Ficinus, ſed noſtra quoque induſtria præſtat. Quidam ad centeſimū vſque annum vitam hominum protrahi in animum induxerunt, quòd cor ſingulis annis drachma (viribus non mole æſtimanda) ad quinquageſimum inoleſcat & augeatur, paria verò ſint incrementi, & decretionis momenta. Quidam mathematico epichiremate ad vigeſimum ſupra centeſimum produci, ſcriptis mandarunt.

D. Thom. opuſc. 42. c. 140.

6. de ſan. tuen.

2. de ortu tex. 57.

Ariſt. 8. phyſ.

Ariſt. lib. 1. Mete.

Lib. 1. F. 3. c. 2.

Marſ. com. 2. de ortu.

Lib. de producēda vita. Multos cōmemorat Plutarchus, qui corpore alioquin infirmo vitam ſola diligentia longā indepti ſunt.

Tribellius in Timæo.

Haly 3. Tegni. Poſſibile eſt, vt ſint etiam medicinæ, quæ prohibeant à velocitate ſenectutis, ſiue à frigore, & ſiccitate membrorum, & pro-

Platoni donec trianguli ſingulorum uim poſſidentes ſufficienter ad uſum uitæ cohæſerint, uiſum eſt. At quando hæc nulla ſolida innixa baſi uitium faciunt mox occaſura, deſtructionis labore ſuperſedendum putaui, ueſtigaturus priùs, quā ulteriorem gradum faciam, quidnam ſit uita, & quibus ſubſiſtat initijs. Vitæ nomen homonymum

cum

longetur, & vita hominis, quando regimen bonum est. Quid sit vita.

cum hominum conditionem, tum locum, quem habemus, quomodo animalia quædam amphibia dicuntur, quod humi, & in aquis agant, tum coniugium, adnotante Philotæo, & mores significat. Opes etiam eo nomine audit Plutarchus. Sed his missis in potiore significatu eius vis, & natura quærenda. Philosophorum Coryphæus coniunctionem, & collectionem esse animæ cum corpore, aut vegetatricis cum calore moram, conclusit. Scaliger actum animæ finiuit: Fernelius inseparabilem animæ actionem: Hispanus Viues, instrumentorum animæ conseruationem.

1. Meteorõ. tex.3. & 2. de An. & omnium naturã constantium determinata est quãtitas magnit. aut paruit. &c.

Vita, ait Ficinus tãquã lumen in naturali calore subsistit. l.1. Produc. vita. Philos. 2. de Anima.

Nos verò politiorem, & elaboratiorem, si fieri potest, in medium afferamus dicentes, vitam esse viuentium constantiam ob alentis animę in naturali calore præsentiam: Natura enim constantes viuentes Philosopho dicuntur, & viuere viuentibus esse decernitur. Cum verò tria sint Vegetalis animæ officia, alere, augere, & gignere, primum viuentibus maximè necessarium est, vtpotè quod attingat essentiam, quæ sanè munia sine calore absoluere non potest, sunt enim duo, quibus in nutritione vtitur anima, primum vis animæ ipsa quæ nutrit, dein calor insitus, innexusque corpori; hęc autem illo differunt, quòd anima vim suam ex seipsa confert, & tanquam de sinu suo promit, & calorem tanquam machinamentum quoddam extrinsecùs adhibet, cumque instar gubernatoris intemperat. Quare sapienter conclusum fuit, nullum animal citra calorem viuere, qui duplex singulis inest, inhærens, vt retrò diximus, & influens, atque errabundus quoquouersus, nam quemadmodum in megacosmo ex cælesti ambitu, & agitatione nascitur calor ille vitalis, qui vehiculo luminis huc delatus non modò sopitum excitat, verùm etiam vniuersis mortalibus vitam delargitur, ita in Microcosmo (sic enim dicitur homo) ex continuo cordis motu suscitatur beneficus quidam calor, qui vectore spiritu singulis membris impertitus est vitæ, & durationis causa. Neque hercules immeritò, cum omnis motus proprietas alicuius sit soboles formæ; at in hoc sublunari Mundo præstantissima forma est anima, quæ proximè cœlestis vertiginis Agitatorem, & principium æmulatur, quare motus eius consequens, & assecla, eiusque proprietas cęlesti analogia respondeat, necessum est, tantùm autem interesse decet, quantò terrina est sublimior cęlestis forma. Neque hinc confectum putet quispiam, vt calorem, quo viuimus, demus esse cœlestem, quod innuere videtur Aristot. scitum enim, vnum specie calorem plura sortiri cognomenta, prout aut viuentium formæ se se accommodat, & subijcit modestiam ex contrariorum congressu nactus, & indeptus, aut ab ignis forma dirigitur assertus in genuinam libertatem, aut denique vt ad cęlestium formarum nutum, & vim paratus agit, vnum enim, & idem diuerso modo affectum causæ diuersæ rationem subit: Accedat vni frigori non posse plura diuersa specie esse contraria. Verùm cum primigenius calor sit accidens, quærendum primum subiectum, quo Arist. diuidere, ac finire docet accidentia, quia vnumquodque eo, per quod est, definiendum. Galenus se se hoc onere liberat quando calorem definit substantiam semetipsam mouẽtem, quam quidem nominatim sanguineam, & seminalem appellat aduersus Lycum, alibi spiritum. 3. Simpl. sanguineam substantiam, simulque aeream vnà cum spiritu. Excusandus tamen, quòd calidum, non calorem innatum finierit, si modò excusari possit, qui concretum accidens substãtiam appellat, cuius primum subiectum vnicum est, & simplex, affectio enim vni primò conuenit, cæteris per illud, vt proprietas singulis inest per suam speciem: Quare non negarim, semen, sanguinem, sanguinea viscera, spiritum, humorem primigenium caloris esse subiecta, sed ex illis vnicum est, & simplex, cui primò conuenit. Cui ergo? Qualecunque illud sit debet esse tenue, mobile, perspicuum, vt calor promptiùs naturæ, & animæ ministret; atqui solus spiritus huiusmodi est, esto igitur spiritus caloris primum subiectum, naturæ, & animæ proximum instrumentum, qui in humore pingui, & oleoso, qui vulgò radicalis dicitur, quia caloris, & vitæ sit radix, insidet, quemadmodum in spiritu calor, quibus calidum innatum definitur, est enim humor oleosus spiritu, & calore perfusus, quo qui affluentior fuerit, & ditior natura diuturniorem, qui ieiunior, pauperiorque breuiorem vixerit vitam.

8. Physic.

2. de Gen. An. c. 111.

6. Philos.

Calidum innatum quoad significatum materiale est substãtia quoad signif. formale est accidens.

Cæterùm qui fit, ut boues, & equi licet uasto corpore, & substantiæ ubertate præstent, maturrimè intereant? An quòd humoris primigenij copia non tantùm desideratur, uerùm etiam pinguitudo, ne concrescat, cõgelascatque (pinguia enim aeris dominatu, qui ad cætera elementa ignis est, non tam facilè alliωsim, mutationemque subeũt) crassities, & lentor, ne siccescat, atqui boues, & equi huiusmodi exortes sunt. Accedat laboris frequentia, & perseuerantia, quo senectutem accelerari scripsit Philosophus. Hac ratione Laconici canes uitalia lumina linquentes mortem oppetunt absorpto, absumptoque humore caloris, & uitæ fulcro.

De long. & breuit. vitæ

Quæ cum ita sint repetendum è carceribus, (quod & Gal. sæpe inculcauit) corpus nostrum perpetuò perstringi, periclitarique fluore, ut Heraclitus ille scotinus, eundem hominem bis uideri posse, inficias ierit; Ad hæc calorem naturali; atque adeo continua actione humidum illud primigenium sanguinis, & seminis sobolem populari, ac depasci, ut celerrimè ad tabem, & marcorem ineuitabilem nos deducat, ni reparetur iactura (quò Latinus Sapiens spectauit, quando scripsit: Denascitur, qui mecum nascitur, perimitque, qui peperit, & uegetauit.) Reparatur autem iactura alimento in consumptæ substantiæ locum suffecto, quamobrem necessarium fuit alimẽtum; quia potentiæ eius, quæ substantiam tuetur, usus esse sine fomento, & materia non potest. Non possum itaque, quin in quorundam reprehensionem excurram, qui elanguescente caloris efficacia, & uiuacitate effœta Altricem feriari posse contendunt: Qui enim uiuas citra nutritionem, quæ reuera à uita non abiungitur? Nec est, quòd Quercetanus, multique alij nobis obtrudant, Conflani viuere, & non esse Puellam, Spiræ simillimam, ijs enim nunquam me uolens, libensque adscriptorem

1. de tuen. sanit.

Calor proprio subiecto innexus, non depasci tur non destruit proprium humidum, sed proximum, & alienum.

Marf. 1. de ortu. Arist. 2. de an. Vitã autẽ dicimus nutritionẽ, & accretionem, &c. Lib. 1. Diætet.

ptorem præbebo, (neque enim facilè Heraclidis, aut Empedociis Apnum admiserim) sed potius huiusmodi inter Pythagoræ fabulas referam, quē in Templum receptum cum prosequerentur Chilonæi, & in pœnam poscerent, quadraginta dies ieiunum egisse ferunt, cui, vt re scitum, per amica Lunæ silentia Discipuli alimoniam vitæ necessariā suppeditarunt. Temerè proin Fernelius idem atrophia laborantium exemplo contendit. Cum clandestino nutritu membra fruantur.

Temerè, qui Vrsorum, & glyrium argumento, nam licèt per hyemem extrinsecus quæsito destituantur alimento, non tamen interno, quòd huiusmodi animantes effœto præditæ calore congerant æstate plurimum cruditatum quas per hyberna frigora collectus calor subigens in sanguinem conuertit, vnde aluntur: Famem diu tolerari posse non diffiteor sumptis melliteis, aut pinguibus, atqui interim non nutriri corpus, & alescere, penitus diffiteor. Verùm cum triplex sit perflata, perditaque substantia, triplex profectò desiderari debet in suppetias alimentum, quod absumptæ materiæ analogia respondeat. Quare Sapienter mediusfidius Cous ille Archiater os, nares, guttur, pulmonem, & respirationem alimenti principium esse sanciuit, quibus per ænigmaticam brachylogiam triplex alimenti genus significauit; Nares enim, & respiratio, per quas aerem ad cordis æstum contemperandum, & spiritus reparandos attrahimus, (transumpto nutrimenti nomine) aereum describunt alimentum cuius in vita humana tanta est necessitas, vt vix momento sine eius beneficio persistere possit animal: globulentarum sphæricarumque atomorum conciliatu, & concursu extare animam putauit Democritus, quapropter, & vitam respiratione definiri dicebat. Nam quum aer is, qui nos ambest, compressis, corrogatisque alijs corpusculis sphærulas interiores, quarum agitatu animal agitatur, elidat, periculumque fit, ne destitutum eo præsidio aliàs extinguatur, suppetiatum succurrunt aliæ atomi, quæ in vices facessentium insinuent, quod quidem per haustum, & reciprocationem spiritus fit. Ita incursatione, influctuationeque mutua subeuntium, & euolantium atomorum, quod spirando, respirandoque accidit, animam adhiberi, ne diffluat, proinque eatenus viuere animalia quoad dum atomos sphæricas accipere possint, & reddere. Mitto nunc, respirationem ad odorum perceptionem institutam esse, quibus cerebrum natura frigidum calefit, quibusque vnà cum vapore acceptis nos citissimè refoueri, ac refici, scitum est. Quare non temerè scribitur à Laertio, Democritum in extremis laborantem apud Hermippum tres dies solo recentis panis odoratu uixisse, animumque continuisse, dum Cereris solemnia, quibus vt vota solueret, ægra interfuit soror; penitus celebrarentur: qua causa mandat Ficinus, vt & nos recentem panem cretico vino madentem identidem subolfaciamus. Pulmonis nomine potum indicat cæteris applaudens veteribus, qui ad pulmones potum deerrare arbitrati sunt, quo roridam substantiam reparari palam est, & in confesso. Denique oris nomine cibum designat quo solidioris substantiæ iactura resarcitur. Sed dicat aliquis, si tantundem reponatur, quantum amittitur substantiæ, quid vetat, ne in perpetuum producatur vita? Qui hoc responso sibi satisfactum putet, minimè illud effici, cum nullum alimentum planè nutriat, nisi nobis simile fiat (est enim nutritio perfecta assimilatio) tale autem reddatur per varias coctiones, quæ certo quodam calore celebrantur, qui cum sit phys. agens, proin finitæ virtutis, fit, vt agendo patiatur, & hebeat, (falsò enim scribitur ab Aristotele, corpus nostrum per alimentum eam dumtaxat subire passionem, quæ est de otio ad actionem) quare deterior redditus contritæ, consumptæque substantiæ æqualem, aut eandem sufficere, & subrogare quum non valeat, tandem conuenientis, nempe aerei, & pinguis humoris penuria perinde, ac in ellichnio lumen, tabidus emarcescit. Qua de re Cæsar Cremoninus Philosophorum Sapientissimus, necnon Ioannes Colle (vt de Democrito Laertius) παντοδαπῶς abundè. Conciliator Dif. 113. Animal in æternum viuere nequit, ait, ratione primæ, & secundæ materiæ quia vtraque est corruptionis principium. Ratione formæ, quia vt est finita, ita finito tempore format; ratione efficientis, quia calor debilitatur, vnde non potest optimum reponere, ratione finis, quia omnium sublunarium mutatio requiritur. Fati causam alij reijciunt in elementarem materiam, quæ differt à Cœlesti, quòd hæc loco tantum mobilis, illa transmutabilis propter dynamin antiphaseos: Ad hoc in contrariarum naturarum in vnum concursionem, coitumque, constamus enim quatuor elementis, quæ contrarijs qualitatibus prædita sunt. In naturalem siccitatem causam deriuat Galenus paulatim absumpto humido primigenio, in triplicis substantiæ perennem dissipationem, & in prouentum excrementorum ineuitabilem. Apud Arist. duæ sunt causæ repugnantiā, & excretio. Repugnantia, inquam, quia quæ constant contrarijs insito principio interire, necesse est: Excretio duplex, effluuium perenne, & prouentus excrementorum, quæ in corpore contrariorum vicem subeunt: Adiecit in Problematis alternam aeris uicissitudinem, & siccitatē, ob permixtas exhalationes, quibus quotidie, imò continenter afficimur. Plato refert in animam ipsam, quæ in hoc corpore veluti carcere detēta tandem cum voluptate euolet ad suam stellam. Videtur etiam in Planetarum motum, quem dissimilem naturæ vocat, reiecisse. Verùm hæc parerga. Proximum nunc est, vt quænam, & qualia ad tuendam incolumitatem alimenta profutura sint, paucis perstringamus, & summa rerum nonnaturalium capita persequamur, optimū in quoque genere definientes, quod cum sit medium, singulis naturis, quæ in quodam habitudinis modo consistunt, etsi non peræquè, prodesse posse compertum est.

In primis autem ab aere, vtpotè simpliciore, & magis necessario auspicium ducamus, à quo temperamenta nostra mutari, & peruerti, dum aut immodicè calidior, aut frigidior, aut siccior, aut humidior, euadit, planum est; nam reliquis causis

Arist. lib. de sensu.

Libello de prod. vitæ. Eūdem puluere methæ ficcæ resper sū iubet stomacho admoueri.

Gal. 8. de Decr. Hip. & Plat. 3. de Temper. c. 1.

2. de An.

Libello de longa & breuit. vitæ.

In Timæo.

causis non omnes, inquit Ægineta, simul obnoxij sumus, neque per totum diem accursamur: Aer autem nos ambiens forinsecus omnibus nobis circumfusus est, & per inspirationem trahitur, necesse igitur, vt ad mutationes eius, iuxta ipsius temperamentum coafficiantur etiam animantiũ corpora. Huius igitur summa cum diligentia explorandæ conditiones, ne aeris prauitate perpetua morborum consecutione premamur.

DE AERE Caput Primum.

Aeris quem terræ vehiculum Hipp. & Plinius vocant, tanta est necessitas, nedum commoditas, siue respirationis spectes vsum, sine spirituum, siue primigenij humoris, vt non modò vitæ custos, verùm etiam Anima ipsa videatur. Enimverò si Anima dicta sit quasi ἄνεμος, sitque animalis spiritus eius substantia, vel potiùs aer calidus, vt putabat Diogenes, quis audeat negare, aerem esse vitæ auctorem? Plato eius multa genera fecit, alium purissimum, quem vocat æthera, alium turbulentissimum, densaque caligine inquinatum, alias species sine nomine esse censuit ob triangulorum inæqualitatem. De eius temperie certant docti, Stoici frigidum constituunt; Arist. humidum, & calidum, propriaque in regione grauantem. Vallesius re benè expensa temperatum, quòd fortassis peræquè capax sit cuiusuis intemperantiæ, qua causa in Phys. præ cæteris cõmendatur Aneximenes aerem pro materiali principio statuens, ille enim magis materiæ naturam refert. Nos ad pensum medicum reuocabimus, eiusque conditiones, (quia vix vllum inuenitur simplex elementum) sub examen inducentes excutiemus, vt quisquilijs, & inquinamentis minùs infectus eligatur. Aer itaque purus sit, patens, nitidus, placidis agitatus auris, tenuis potiùs, quã crassus, cætera temperatus. Calidior quo ingenij vires promouet magis, eo imbecillius, & mollius corpus reddit, qua causa Hipp. Asianos imbelles vocat, & effœminatos, sed fœlicissimi ingenij. Frigidior quas animo detrahit, liberaliter corpori vires elargitur, proin Scythas, & quotquot sub gelida stabulantur Vrsa, efferis moribus esse, parùmque à temulentis differre, cæterùm robustos, & magnanimos collecto per antiperistasim in viscera calore virium, & animi auctore, testatur Philosophus, robur enim ex crasso, calidoque sanguine emanat, vt sentiendi, intelligendique acrimonia à minùs calido, magisque tenui. Hinc Galenus, Celtis, ait, Germanis, & omni Thracio, & Scythico generi frigida, humidaq: cutis est, ideòque mollis, & alba, & pilis nuda, omnis verò naturalis his calor in viscera vnà cum sanguine fugit, vbi dum agitatur, & premitur, & feruet, animosi, audaces, & præcipitis consilij fiunt. Ideò quoque ad Thrasibulum scribitur, Athletas robustissimos in actionibus honestis esse ignauissimos, nec à suibus ingenio differre; Siccior salubris quidem est, quare siccitates imbribus salubriores esse statuit Hippocr. at si vna caliditas inualescat, asserente Asclepiade, & Auic. mortem accelerat, exemplo sunt Æthiopes trigesimum ætatis annum non excedentes, quare falsum esse oportet Stagiritam diutiùs in calidioribus, quàm frigidioribus locis vitam produci decernentem. Humidior verò (hunc voco, cui admixti sunt aquei vapores) morbidus, mollitiei, & putredinis auctor, hinc vrbes, quarum

Mœnia lenta Palus, aut mollior vnda reuincit
Quantum lasciuire iuuat, vetitaque liquere
Illecebris Diuæ, tantùm inclementia Caci
Opprimit, & miseris gaudet geminare dolores.

Inquam sententiam & Arabs Archiater iuit, scripserit quamuis pluribus temperaturis conferre, speciosum inducere colorem, & cutem peruiam, & perspicuam reddere, ut est uidere Venetijs. Producendæ uitæ, quæ in calido, & humido consistit, aeris humiditatem aptiorem esse, seruandæ uerò sanitatis siccitatem commodiorem decernit Costæus, qui quàm bene iudicarit, uiderint alij; mihi medius probatur. Impurus uerò, & uliginosus pestifer esto. Nec aliter sensit Aristot. qui in Problem. quæsiuit, cur pestilentialis sit annus, quando Solis, syderumque calore multus uapor sublatus aerem contaminat. Ventosus autem quieto melior est, si modò laudabili perfletur uẽto: Hinc fit ut Alpicolæ serò canescant, atque senescant. Nec me hercle Philosopho assentiri par est, qui uentos prorsus uniuersos persiccare oblata euaporationis, exinanitionisque occasione testatur, Aquilone enim corpora densantur, Hipp. sententia, & coloratiora fiunt, quamquam id ultrò concedimus Austris, qui corpora reclusis per humentem calorem meatibus, per quos deinde calor insitus unà cum humore exspirat, maximo dissoluunt opere. Qua ratione ab eodem Philosopho austrina constitutione homines imbecillos, & enerues fieri, & peiùs habere traditum fuit. Ventosa qui colunt loca, senis ipsius animaduersione, inconstantes, & cerebrosi propter alternam aeris uicissitudinem rerum uarietate captantur. Hinc Europæi, & præsertim Galli noua usque uictus, & amictus forma, nouo architectandi genere delectantur; quod confirmat Mesuæus tranquillum aerem ingenij fomentum, & delinitionem, uirtutis incitamentum, corporis, animique quietem esse decernens. Plato superba, & ambitiosa mente tumescere, & insolescere scripsit. Verùm si reclamet quispiam cum Porphyrio haud esse posse corpoream, & externam ingenii causam, sciat, mores hominum ut plurimum corporis tẽperamentum sequi, quod mirum in modum effingit, & exprimit aer nos ambiens, adhæc ab inspirato aere materiam suggeri animalium spirituum, per quos ueluti media rerum similitudines animæ objiciuntur, quare ut per aerem nebulis, multaque uligine fœdum prauè rerum idola sensibus hauriuntur, ita in internis idem usu uenire censendum est, propterea syncerum aerem cerebro intelligentiæ, & prudentiæ internuncium uocauit Hipp. in quam sententiam & Arist. concessit: Origines tamen in cælestes quosdam influxus causam reiicere mauult, quos quàm benignos sortiti

[Marginal notes, left: In Timæo. — 2. de ortu, & in Postremis li. de Cœlo. Li. cõtrouer. — Gal. 1. de sim pl. med. fac. Aeris conditiones. — Lib. de Aer. Loc. Aq. — Sect. 4. Probl. 14. — In Probl. Arist. bibaces vocat fortes quòd vino in calescentes neruosiores fiant. 3. Aphor.]

[Marginal notes, right: Lib. de long. & breu. vitæ. — Com. in li. 1. Aicu. F. 3. — 20. Sect. Probl. 42. — 3. Aph. 17. — Hipp. 3. aph. 5. & 17. 1. Sect. Probl. & 26. lib. de Aer. loc. Aq. — Gal. Quod an mores, &c. Arist. 1. de an. & 2. de part. An. Actuarius intelligendi discrimina, ingenijq; sagacitatem, tũ memorandi vim ex spiritu petit animali.]

Lib. de mor bo sacro.sec. 14.Probl. Comm. in 2.de ortu.

sortiti sint Cenetenses; eorum arguunt mores. Sed hactenus ista. Marsilius venustissimus Philosophus inter ea, quæ vitam protrahunt, aeris constantem modum, & similitudinem recenset, quare in natali solo (Patria enim, *teste Porphyrio*, ortus nostri principium est, eadem verò sunt generationis, quæ custodiæ principia) in longius ætatem transigi, quàm alibi animaduertit. Propterea docuit Philosophus ea, quæ alterna aeris vicissitudine secluduntur, reconduntur que, vt non moueãtur, aliisque afficiantur, cautiùs, & diutiùs conseruari; ea autem est ratio, quia contentum disponitur, alterascitque ad ambientis, continentisque modum, & paritatem; quare à propria cadẽs natura putredinem incurrit, à simili verò nequaquam permouetur, quin obseruatur, cum sit veluti forma, & perfectio locatæ rei. Hinc æternorum luminum, quibus non indelectabatur antiquitas, hinc quomodo Epimenides Cretensis Philosophus (si credere dignum est) quinquaginta septem annos in specu citra vitæ discrimen dormierit, fortassis petenda ratio. Cæterùm priùs quàm ad solidiorem cibum pergam, monitum volo Lectorem, vt in crasso aere perpetuò tenui vtatur esca, eiusque iniurias tarda ex ædibus egressione declinet, vti solis efficacia melior, & salubrior redditus impunè, & innoxiè inspiretur, quod idem in frigidiori audiendum est.

Porph. 22. Sect. Probl.4.

Laertius.

Celsus lib. 1.

Quòd si aeris permutatio faciẽda sit, siquidem de salubri in grauem, ineunte hyeme, è graui verò in salubrem æstate fiat. Ea verò est ratio, quòd frigidior aer salubri fit similior. Hæc autem cum in vniuersum, & generatim dicta sint, singulis in aeris electione summa adhibenda diligentia, nam cum aliæ naturæ ad æstatem, aliæ ad hyemem meliùs, peiùsue se habeant, reliquum est, vt quidam in calidiori, quidam in frigidiori pro idiosyncrasia salubriùs, aut insalubriùs degant. Sentit enim, ait Porretanus, corpus temporum discrimina, Veris, Aestatis, Hyemis, Autumni, sentit hæc & animus, vnde fit, vt alij per hyemem, alij per æstatem nonnulli melius autumno, aut verè lucubrentur pro sui quique corporis temperie. Nã anima corpori coniuncta naturam, & concreaturam eius effingit, quibus enim corporatura contigit arida, vel gelida, hi per autumnum mentem habent plus solito commotam, quibus verò sanguis redundat, hi verno plus tentantur, hoc ipsum in cæteris aspicias, prout cum temporum cardinibus animantium naturæ vel congruunt, vel discrepant.

Hipp. 3. Aph.

DE CIBO.

Caput Secundum.

Alimentum est mixtum, quod secundùm totam substantiam vincitur à corpore nostro, vt in corporis nostris substã-

QVæcunque in corpus nostrum ingeruntur, aut nos afficiunt, aut certè patiuntur; & permutantur; illa pharmaca sunt, (quo nomine deleteria quæque audiuntur) hæc alimenta, quæ tametsi sese dedunt, & tandem in membri naturam facessunt, agunt tamen prius, quàm peregrinas deponant qualitates, actuque nutriant, & nostri caloris actioni, per quam varias subeunt affectiones, reluctãtur. Ac licèt ei, quod alitur, quemadmodum forma est formæ contraria, alimentum contrarium haud sit; quum & nutrimentum, & id quod alitur substantiæ sint, sed quia alimento annexa est eius, quod alitur, priuatio, potentia enim est ipsum alitum; Verùmtamen quis ire inficias ausit, quin primùm alimento contrariæ subsint dispositiones, per quas verè nostrum afficitur corpus? Quamobrem quum inter symbola facilior sit transmigratio, ne iacturam patiatur calor, eum deligere nutritum, qui cum temperamenti, tum materiei conditione minimum diffideat, operæpretium est: Eius autem naturæ fuerit, si corporis quasque particulas permeet, planè patiatur, fluat, & alieno sit comprehensibilis termino. Quæ conditiones ex Nypho tetrasticho circumscribuntur.

tiã transeat. Capiuac.lib. de ven. c.2. 2.de ortu. Nyph.com. in 2.de An. An.

Actiuum, plenumque poris sit corpus alumnũ,
Præterea siccum, hos debet habere modos.
At triplici pariter donetur dote, probandus
Vt penetrans, patiens, sit fluiduśq; cibus.

Prout enim facilè corporis meatus peruadit, substantiæ tenuitate donatur, at huiusmodi Auic. testimonio maximè sanitatem tuentur: Quatenus verò patheticus est, similitudinem arguit, cũ à contrarietate emanet resistentia, qua causa Auerrhois scripsit, cibum ex vna parte similem, ex alia dissimilem esse, illo pati, hoc autem agere. Denique fluiditatis causa in membri naturam abire, & alieno circumscribi fine minimo potest negotio. Hinc Hipp. lib. de Alim. Humidum alimentum magis facilè transmutatur, ait; nil enim aliud est nutritio, quam partis euacuatæ & dilapsæ instauratio ex alimenti conuersione, at vltrò conuertitur fluidum, quod propterea tantopere commendat Galenus, (quidquid scripserit Ficinus) calido enim viuimus, humido nutrimur, vt testatur Philosophus, qui propterea natura duce humida alimenta à nobis appeti notauit. Proinde Hipp. li. 1. de Diæta nu. 4. Ignis ait omnia per omnia mouere potest, aqua omnia per omnia nutrire. Hinc Sapienter ab Auicena scriptum esse colligitur, sanitati non modò euchymis cibis, & eupeptis consulendum esse, verùm etiam eorundem diligenti attritione, & remollitione, sic enim deuoratus, & ingestus per os cibus, indèque in suos locos, idest ventriculum, & intestina collatus facillimam subit concoctionem, indèque euaporatur, & sursum respirat per venas meseraicas, per quas iam natura sanguinis tinctus manat ad iecur, vbi vincitur, & conficitur plenissimè. Quo sanè naturæ ministerio satis, superque claret, dulcibus Animalia potissimùm nutriri, enimverò perinde in paruo mundo res habet, atque in magno, atqui solis calor dulce tantùm, & tenue humidum futuræ pluuiæ materiam sursum indita leuitate exhalat, & sublimat amaro, terrinoq; subsidente; cibi enim quatenus sunt gustabiles nutriunt, maximè verò est gustabile dulce, quod cum mediocri caliditate, & humiditate præditum sit, nostræ naturæ æquale propè esse videtur. Quare prudenter ex Auicenna notauit Ficinus corpus quidem dulcedine, spiritum verò aromatica qua-

Lib. 1. F. 3. c. 7. 3.coll.c.21

Li. de prod vita. Lib. de vita, & morte. 10. Sect. Probl.57. 2. de An. facili digestione, lib. autẽ de sensu odoris suauitate cibi bonitatem cõiecit.

Arist. lib de sensu, & sensili.

Lib. de vita prod.

tica qua-

tica quadam odoris suauitate nutriri. Hinc Auic. lib. de uirt. cord. aromatica, inquit, magis congrua sunt nutrimento spirituum, dulcia verò corporis nutrimento. Quod ædepol & Apponensis palam professus est, quando scripsit, nos ideò maximè dulcibus ali, quia nutricatus potestate talis esse debet, quale id, quod alitur, atqui animalium corpora maximè nostra, dulcia sunt, quum calidum benè digesserit, & vicerit humidum, dulcis quod est causa saporis: Hinc etiam Medicum prodijt axioma, omne alimentum esse calidum, & humidum.

Comm. in 22. Probl. 3. Hipp. lib. de Flat. Est autē mala dieta hæc, primum quidē cū quis plures cibos liquidos, aut siccos ingerit in corpus, quàm corpus ferre queat, neque laborem ciborū multitudini iniunxerit; deinde cum varios, & dissimiles inter se cibos assumit, &c.

Aduertant tamen Ganeones, illud nos velle, dulciusculam Chyli portiunculam alendo corpori idoneam, habilemque esse, cum reliqui sapores ex amaro, & dulci conflentur, componanturque, vt scribitur in lib. de sensu, neque tamen à sanguine reliquos humores ablegamus, cui potestate inesse volumus. Eò autem hæc spectant, vt intelligant, actu dulcia nequaquam à nobis commendari, vtpotè quæ obstructiones pariunt, sanguinemque inficiunt, & contemerant. Hepar enim dulcedine illectum tractionis celeritate concoctionem anteuertit, & anticipat, vitium autē primæ coctionis secunda non emendat, vt est in ore Medicorum, quare reliquum est, vt damnis augeantur miseri. Verùm etsi Rhasij opinione sæpenumero contingat, vt laudabiles cibi alicui nō sint innoxij, vituperabiles autem conferant, & proficiant, detestabilis est nihilominus horum vsurpatio, quoniam, vt monet Galenus, pertinacis cuiusuis edulij natura, quantumuis à quopiam faciliter conficiatur, succus tamen in corpus digestus prauam naturam mordicus est retenturus. Quò facit syncrasis, & confusio, nam seditionem in corpore mouet Hipp. auctoritate, propterea Arabum Princeps nil est, inquit, deterius, quàm diuersa esculenta simul admittere, & subinde inter comessādum tempus protrahere, diuersa enim cibaria, vt ait Seneca, coinquinant, non alunt, quare corruptelæ necessaria consecutione illata plurima emergunt incommoda. Hipp. lib. 1. de Ratione victus in morbis acutis, ait, simplex victus cibi, ac potus, ipse sibi ipsi semper similis securior omnino est ad sanitatem, quàm si quis derepēte ad alium meliorem magnam mutationem facit. Perperam proin Celsus varium victus, victæque genus consulit, nullaque fugienda esse alimenta decernit, quorum cum alia sint crassæ, alia tenuis, alia mediæ materiæ, alia denique praui, aut laudabilis succi, vnaquæque autem congenerem producant sanguinem, præterea affatim, aut parcè, summopere mihi videtur esse necessarius delectus. Robustissima edulia maximè, & conspicuò homines affligunt, vt testatur Hipp. ea autem sunt inter dulcia dulcissimum, inter amara amarissimum, inter acida acidissimum, & in omnibus adeò rebus vigor ipse, & summum. Quāquam verò vniuersa alimenta, vbi sanguinis formam susceperunt, corpus calefaciunt, & substantiam calidi innati fouent, & augent, vt lactuca etiamnum, & cucurbita in sanguinem conuersa calefaciant, nonnihil tamen prioris redolent naturæ, quare alia calorem, alia frigus, alia siccitatem, alia madorem ascribunt, vt propterea iusserit Auic. melancholicos admodum humectante epulo, & modicè calefaciente esse refocillandos, humectante, & refrigerante biliosos, sanguineos frigidis, & exigui nutricatus esculentis, pituitosos verò calidis, & tenuibus; Hinc acidæ cupediæ senectutem maturare dicuntur, siccæ vires deijcere, & fœdare colorem: Sed hactenus.

Auic. li. c. F. D. 2. C. 15.

4. ad Almansorem.

Li. 2. de Alim. facul. c. de cucum.

Lib. de Flat. lib. 1. F. 3.

Merc. lib. 1. de rectō Presid. vsu.

Lib. 1.

Plin. lib. 11. c. 53. ait: Homini cibus vtilissimus simplex. Asseruatio saporum pestifera, & condiméta perniciosiora.

Lib. de vet. med.

Quantitas, etsi actionis expers est, epulatumque moles, si impendiò excedat, coquentis caloris inæquale obiectum euadit, vt eius vim eludat, & sæpenumero eluctetur (medium enim proportione agentis ad patiens definitur,) dimensionem autem nullam, ait Hipp. aliam reperies, neque pondus, neque mensuram, cuius intuitu exacta diætæ instituendæ scientia haberi queat, quàm corporis sensum. Quocirca rectè Auic. cibi mensura, inquit, secundum vsum, & virtutem existit, vt scilicet neque grauamen afferat, neque hypochondria tendat, neque inflet, præterea borborygmos, nauseam, caninam appetitionem, anorexiam, ingenij hebetudinem, peruigilium non pariat: Ea præterea cautio adhibenda, vt laborantes, & exerciti liberaliùs nutriantur, desides, & sedentarij frugaliùs, hinc Hipp. si ciborū multitudini inquit, laborem non iniunxeris, mala diæta huiusmodi est, succrescunt nempe recrementa, & sensus lacessuntur, quibus repletione nil infensius. Ad hæc Pueri plus expetunt alimoniæ, quàm Iuuenes, aut ætate consistentes, hi adhuc, quàm senes, ampliùs, illi enim plurimum possident innati calidi, quod multum exigit fomitis, isti paucissimum, propterea paucis egent fomitibus. In vniuersum verò faciliùs fertur cibi copia hyeme, & vere, quàm reliquis anni quadris, quod ventres maiorem nanciscantur calorem, & somni sint longiores. Verùm quid quæris? is vniuscuiusque cibi modus esto; quo nondum satietas ceperit, sic enim exuperans, imperansque natiuus calor, cibos facilè confecerit. Præstat autem cuiusque alimenti vires etiam obseruasse, vt si ex ijs fuerit, quæ valentius alunt, multò ante expletam appetentiam absistamus: Sin eorum, quæ parum, ac leuiter nutriunt, liceat plura intrò assumere. Siquidem hæc diutius concoqui postulant, illa facilè aluum subeunt. Sunt, qui intra nouem diei horas binas sterni mensas iubeant, vtrobique parcas, & frugi, uesperi tamen magis. Sunt, qui in tria cibum omnem distribuunt, meridie portionibus duabus fruuntur, reliqua sub noctem, nam sic fieri volunt, vt assiduam cerebrum sentiat humectationem, & facilior concilietur somnus, & longiùs spiritus perduret irrigatu iugi fotus, neque facilè ita ignescere contingat ob ieiunium, neque refrigerari. Celsus hyeme prandium demit, æstate exiguum concedit, vt hinc pateat, quàm oscitanter Celsum legerit Platina, qui ex Celso prandium quoque cęna liber alius præscribit.

Mixtum copiosum non vincitur, ait Capiuac. li. de ven. c. 1.

Lib. de vet. Med. L. b. 1. F. 3.

Lib. 1. de Diæta. Auic.

Ficinus de vita Prod. Actuarius lib. de sp. Animali.

Mihi cum Hipp. sentiendum esse videtur, vt nimirum in inita persistamus consuetudine, Nam si pransi fuerint, quibus prandere non confert, hi statim graues, & corpore, menteque segnes fiunt, oscitatione, & nictatione, & siti pleni: Quod si & cęnam adiecerint, & flatus, & tormina superueniunt,

De vet. Medic. lib. de Ratione victus in morbis acutis.

niunt, aluusque in fluxum effunditur; adeòq; plurimis origo validi morbi hoc fuit, si cibos, quos semel sumere consueuerant, bis ingessissent, & si nihil, his amplius. E contra, si hi, quibus prandiũ conducebat, impransi fuerint; quamprimum elapsum id tempus fuerit, inuadit illos maxima imbecillitas, tremor, animi defectus, præterea oculi solito pallidiores, vrina crassa, & calida amarescit os, ac suspensa videntur ijs viscera, vertigo, iracundia, tristitia. Quæ similiter cuncta his eueniũt, qui præter morem, ac institutum suum cęnantes, postero die rursus prandium inierint, antequam ea, quæ in cœna priore assumpserant, edomita fuerint.

De veteri medicina li. de Ratione vict⁹ in morbis acutis. Hip. ait, Nã & his, qui bis in die cibum sumũt, & his, qui semel repentinæ mutationes noxas, ac ægritudines inducũt, & eos sanè, qui prandere non sunt assueti, si prãsi fuerint, stàtim infirmos facit hoc, & toto corpore graciles, & debiles, & pigros, si verò insuper cœnauerint, acidum ructantes, quibusdam etiã alui liquida egestio, suboritur, &c.

Tanti est consuetudo, vt naturæ vires æmulans nos aduersùs quasuis muniat iniurias, & labores. Tutiùs tamen, & elegantiùs est frugalitati assuescere, & parcitati, quoniam vt ex Rhabi Mose notauit gloriosus Auenzoar, pluribus augemur damnis ex boni cibi immodica ingurgitatione, quã ex deterioris parciore ingestione. Ea verò est ratio, quia cum præ copia digeri, euincique non possit, superest, vt corrumpatur, at cum mutatio omnis è contrario in contrarium fiat, par est, vt, quò perfectior fuerit alimonia, eò fiat deterior, cum à sua deficit integritate, & natura. Propterea notauit Philosophus, Polypum raponem, & voracissimum Piscem cruditatum, & excrementorum copia celerrimè extingui, excrementa enim in nostro corpore contrariorum instar sunt, ac continenter incessunt. Longa die obseruatum est, voraces nationes, ocyssimè senescere, ac ægrotare, vt non sit mirum, si fiant capulares, vt ait Seneca.

Riol. Celsus

Quid autem, si quispiam in conuiuium adhibitus plus, quàm ferendo sit, ingesserit? huic sanè incommoditati sic iri posse obuiam, existimat Rhasius, si nimirum somnum, & motum cumulatiorem ineamus, & cibi copiam circuncidamus, cui adscripsit ex more Auic. Verùm Celsus motu circumciso, quia coctionem, (notante Hieremia Triuero) remoratur, adiectaque frigidæ aquæ potione, quæ veluti alimentum includat, monet, ne nos temetè frigori, aut æstui committamus. quod sanè consilium pluris est. Neque abs re fuerit, laudabilis cibi modicum offerre (si modò post exactum solitæ coctionis tempus cruditates percipiantur,) vt ex noui cibi aduentu reuocato ad pensum, calore iterata coctione cõficiatur, quod primum inuictum restitit.

Comm. in lib. 1. Celsi.

Mercatus.

Quæ cum ita sint, Aphrodisæo libenter applaudamus dicenti, si pietate animum armemus, corpus ciborum modestia exornemus, vita autem nõ possidente, sed his contenta, quæ sunt victui necessaria nosmetipsos stabiliamus, tũ omnes vitæ molestias, quoad fieri possit, euitabimus, neque nos agenti malo idoneos præbebimus, si quis videlicet est, aut Dæmon, aut stella, aut quæpiam extrinsecùs causa.

In Problem.

Cõtinentiæ nimirum is fructus est, ne excremẽta in corpore redũdent, ne cruditates, obstructiones, viscerumque infarctus à copia, suboriantur, vt meatus liberiores sint, vt natiuus calor liberè singula corporis membra permeans, vegetet, foueat, reficiat, indèque vitale, & salubre reddatur corpus.

Fœlix nimium prior ætas
Contenta fidelibus aruis,
Nec inerti perdita luxu,
Facili, quæ sera solebat
Ieiunia soluere glande,
Nec bacchica munera norat
Liquido confundere melle,
Nec lucida vellera Serum
Tyrio miscere veneno:
Somnos dabat herba salubres,
Potum quoque lubricus amnis
Vmbras altissima Pinus, &c.

Boetius li. 2.

Discite quàm paruo liceat producere vitam,
Non auro, murrhaq; bibunt, sed gurgite puro
Vita redit. Satis est populis, fluuiusq; Ceresq;,
Mortales primi ructabant gutture glãdem.

Lucanus.

Nũc superesse videtur, vt quomodo vsurpãdus sit cibus, palã fiat. Quidem Platonis sententiæ adscribentes huius habent ordinem, quòd edulia in ventriculo cæca quadam confusione misceantur, melioris tamen notæ Authores obseruari iubent: Hinc Galenus præpostere assumunt cibos, qui nõ præmittunt humida siccis, lubricantia adstringẽtibus, addit Auic. acidis, dulcia, cuius rationem attulit, quia hoc illo digeritur priùs, & supernatat & negata, quã deorsum penetret, via, putrescit, & putrefacit quidquid attiguum est. Non est interim prætereunda cibi suauitas, quam tanti fecit Hipp. vt cibum deteriorem, cæterùm suauiorem, meliori quidem, sed insuauiori antetulerit, eam autem attulit rationem Auic. quod stomachus, & retentrix vehementiùs applicantur. Quod si quis appetat dulcia, quibus lædatur, nam

Mercurialis.

Dulcia se in bilem vertunt.

Horatius.

Acida paulò post deuoret, his si lacessatur, mel ingerat, aut vinum vetustius, verùm si à pinguibus noxam percipiat, subinde acria, salsa, pontica sumat; Sic Rhases, qui æstate actu frigidis scitamẽtis, vt fruamur, hyeme calidis, perpetuo tamẽ horis frigidioribus, aut certè frigidiore cænaculo, præcipit. Ea verò est ratio, quam Ioannes Colle prudenter attigit, quòd nimirum feruidior aer, & æstuosus calorem nostrum è coctionis officinis ad corporis habitum euocat, frigidus intrò pellit ad pensum: Aestate præterea mollibus epulis, obsonijs elixis, oleribus, poculis dilutissimis, & plurimis vtendum est.

4. ad Almãs.

Comm. super Auen. 2. diluc. 25.

Laborantibus, & cholericis, dummodo prima mensa admissis subingeratur quippiam, quo detrudantur, fructus concedit Auic. quemadmodũ, & Philosophus hoc vno discrimine, quòd iste vltima mensa sumi iubeat, oris suauitatem commendans, Auic. sanitati magis prospicit, quorum vsus parcior sit, nam quæcunque aquoso, & seroso sanguine nostrum corpus offerciunt, putrefactioni, putridisque præparant febribus. Celsus annuum victum sic distribuit. Hyeme esse oportet magis, minùs, sed meracius bibere, calidis omnibus vtendum, vel calorem mouentibus. Vere paulum cibo demendum, adijciendumque potionibus, sed dilutius tamen bibendum est: Aestate & potu, & cibo corpus sæpius eget, potio dilutissima confert,

Sect. 22. Probl. 2.

Et in temporibus victus, & cibi & potus qualitatem suã requirunt: Nã hyems ab operibus ociũ habet, & quæ in corpus ingeruntur matura, & simplicia postulat, magnum enim, & hoc est. Autumnus autẽ la-

boribus deditus Sub insolationib⁹ potus frequentes sunt cibi inconstãtes, vina, arborũ fructus. Hipp. libello de humoribus.

fert, vt verò sæpius cibo vtendum, ita exiguo: Per Autumnum pleniori cibo vti licet, minus, sed meraciùs bibere; Quæ vniuersa Hipp. & Galeni decretis sunt consentanea.

DE POTV.

Caput Tertium.

Elementa vt leuia, aut grauia, & certum occupant situm vniuersi sunt partes, at mixtum constituunt calida, frigida, humida, sicca, prout verò nostrum afficiunt corpus in vsum medicum cedunt, qua ratione nostram nunc subit aqua contemplationem, quæ sola inter reliqua elementa ea dote donatur, vt id omne, quod intrò assumitur, ingrediatur, non hercules vt nutriat, sed vt sit alimoniæ veluti vehiculum. Quamobrem sciẽdum, naturam perennis effluuij necessariam consecutionem præsentientem, ne ante fata animal extingueretur, stomacho communis indigentiæ sensum indidisse, quo veluti stimulo diuulsus nouum ad reparandam substantiæ iacturam appetere cogatur cibum, at verò quoniam ijsdem, ex quibus conflati sumus, nutritio absoluitur, haud fieri potest, vt vno, simplicique elemento compositæ substantiæ effluxio, & euacuatio instauretur, tunc enim animal, vt ait Auenrhois, vnico elemento constare posset. Ea igitur de causa necessaria est aqua, vt alimenta diuersi generis eius beneficio liquefacta, fusa, mixta, elixaque (sic enim comparant χόλωσιν) quoquouersum deferat, & diadosim adiuuet, præterea viuaci frigiditate, & humiditate animalem sitim sedet, quæ frigidi, humidique est appetitio. Aquarum autem cũ multæ sint differentiæ tum penes substantiam, & qualitates, tum penes etiam ea, quæ commiscentur, definienda in primis est optima, quæ sit veluti regula cæterarum, rectum enim est index sui, & obliqui. Aqua ergo aeri sit quàm simillima, hoc est nullum gustui saporẽ, oculis colorem, olfactui odorem præseferat, citò calefiat, & refrigeretur, leuis, tenuisque sit, vt facilè ab hypochondrijs secedat, ex aptica, & laudabili scaturigine erumpat, & effluat, talis enim aqua esse consueuit, qualis fuerit tellus, quam permeat: Arculanus aquæ præstantiam his perstrinxit modis.

2. Collect. Ludou. Nonius aquam, quæ bibitur, nutrire ratus est, quia non est simplex. Arist. 4. Met. scripsit aquã non nutrire hoc argumẽto, quòd non crassescit coctione. Quamquam aquæ potatores eam dulcem esse perhibent, est tamẽ ἄποιος.

Aquæ bonæ conditiones. Ex terra pingui bonam è manare credidit Galen. lib. de bo. aq.

Sit fontana, cadens, altaque ab origine distans,
Pertenuis, detecta, leuis, suauisque palato,
Plurima, clara, fluens, vini tolerare saporem
Nescia, odore carens, subito hypochondria lapsu
Destituens, rebusque malis deserta, pusillo
Tẽpore descẽdat, residẽs, coquat obuia quã mox.
Octodecimque modis primũ cognoscitur Vnda.

Perfectissima igitur aqua sit fontana his conditionibus ornata, quas retulimus, quibus addas cursũ versùs Orientem, aut Septemtrionem super benè pura, & lapidosa loca, non lutosa, ut ait Auic. quia hinc veluti percolata ascititiam omnem deponit qualitatem. Aquæ celesti æstiuo tẽpore laudabili arena substrata in Cisterna collectæ primùm detulit bonitatis locũ Hipp. à quo desciuere minores Galenus, & Auic. quòd facilè putredinem incurrat ob substantiæ gracilitatem, cuius causa affectionibus sit opportuna. Vltrò fatentur tamen, si suam seruet integritatem, optimam esse. Fluuialis luculenter à Sole lustrata, dummodo populosam non præterfluat vrbem, (hinc enim sordescere, & deprauari solet) non infimæ est bonitatis, quam præ cæteris commendat Rhasius. Vltimo loco sunt aquæ puteanæ, quæ tamen identidem per haustrum haustæ pristinæ cruditatis non parum deponunt) palustres, Latices,

Vvecherus. Vide Rorarium paradoxo 5 super contrad. Auic. qui Auic. tuetur. 6. de morb. vulg. 4. de tuẽ. san.

li. 1. F. 2. D. 2. Optimã absolutè, & primã existimauit Riol. aq. pluuiam.

4. ad Almansorem.

Quæque gelu, liquidave niue efformantur in amnes

Vetustiores tanto ardebant bonitatis aquarũ desiderio, vt mortuorum animalium viscera rimari, consulereque haud indignè ferent, rati aquarum naturam inde conijci posse, quum Philosophi animaduersione plùs aquarum, quàm aeris, aut ciborum prauitate offendantur. Cæterùm cum inter mendosas modicè frigida reliquis sit commendatior, stomacho robur cõciliet, famem excitet, qua causa, interprete Galeno, Hipp. aquam vocauit edacem, neruis tamen officit, & pueris naturale incrementum intercipit, præterea bronchocelen parit, quod euentu probant Sabaudi: Calida verò coctionem deprauat, cibum enatantem susque, deque agit, nec sitim extinguit, cum interim vires exsoluat, hydropem, hecticamque accersat. Calidior interdum ventrem terget, interdum soluit, frequentior tamen eneruat.

Sect. 1. 13. 14 Probl. Auenzoar. l. 3. tr. 3. c. 3.

Calidum effeminat iuxta Hipp.

Calidissima verò colicum dolorem (si flatus soboles sit) miraculo sopit, splenis inflationem deprimit, deletque, menstrua, vrinasque ciet, & reliquos sedat dolores. Atqui salsa extenuat, & calefacit, extergendique vi ventrem primò soluit, dein ob natiuam siccitatem firmat, sanguinem fœdat, & deprauat, pruritum producit, scabiemque promit. Aluminosa hæmorrhoidum, menstruorũque effluuium, sanguinisque sputum cohibet, sed obnoxia febribus corpora implicat, & irretit. Ferrea splenem minuit, coitusque auget acrimoniam.

Verùm crassæ, & turbidæ potu lienes intumescunt, hominesque, vt inquit Leno in Curculione, liene veluti zona cincti inambulant, præterea cachectico vitiantur habitu, mulieres difficulter cõcipiunt, Pueri incurrunt ramicem, quartanæ, renum calculi, obstructionesque gliscunt, ijs denique, qui calidiore sunt ventriculo, bilescit.

Quid, si laudabili vtendi non fiat copia? Coquatur, ait Auic. stilletur (addit Diocles ouorum albumina) sic enim extenuabitur, prauasque deponet qualitates, & si quid suberit etherogenes, subsidebit. Torpidi enim est Medici existimare, aquam coctione crassescere, quam opinionẽ quidam melioris notæ Medicus iniuit.

Mercatus lib. de recto Præsid. vsu.

Porrò bonæ quoque mediocris sit vsus, quę neque à vehementi exercitio, neq; à coitu, maximè inani ventriculo sorbeatur. Quod si quis mendosa vrgeatur siti, os inde colluat, frigidum inspiret aerem, demum, nisi somno, & quiete euanescat, ex angusti oris vasculo pitisset. Apud Romanos tanti erant hydropotæ, vt soli bono loco haberentur, Virginibus verò, totique fœmineo sexui, cui perpetuo opus est custode, vt quidam scripsit veterum, ad castitatem tuendam vino interdictum erat. Vtinam hac ætate similẽ ferat rogationẽ Magistratus, potentioresq; vti vetet sacris litteris adscribens,

Hipp. in ep.

scribens, nam sæpenumero Popinones prudentiam expectorant omnem, atque in deploratas incurrunt calamitates, exemplo sint Olofernes, immanissimus Ezelinus, & Dionysius à Nicolao Peripatetico obsessus. Iure igitur Thebanus ille Pindarus aquam optimam appellauit, quam Thales rerum omnium originem credidit secutus Homerum, & Hesiodum, qui nil videntur aliud innuere dum Oceanum, & Thetim fingunt primos omnium parentes, quam opinionem, vt quidam subdidit, non inanis antiquiorum Poetarum auxit; fictio, fabulantur enim, Deos per aquam, tanquam per Numen antiquissimum iurasse, quasi(cum iuretur per prius, & nobilius.) Dij ipsi nil aqua antiquius, nil nouissent perfectius. Accedat, Aegyptios eius Numen coluisse, & Magorum decreto expuere in mare

Riolan. lib. de Phys. prin.

Grande fuisse nefas, et sæua morte piandum:

Tum ὕλην apud Syros, & Chaldæos aquam significare, atque, quod est maius, aquam perhiberi materiam Cœli, hoc enim sonat Scamain.

In Cratylo. vinũ est substãtia liquida ex vuis expressa, ex cuius susceptione corp⁹ nutritur, & reliquum nutrimẽtum per partes corporis portatur. Conciliator. 6. Methodi. Hipp. 2. de Diæta. Vinum calidum est, & siccum.

Sed abundè aquæ, proximum est, vt Libero quoque libemus: Vinum apud Platonem οἶνος dicitur, quod efficiat, vt plerique bibentes alienati mente, habere se putent mentem, alij sic dictum volunt ab emolumento, alij quòd existimatione, & opinionum vanitate mentem oppleat. Definitur succus ex vuis maturis expressus nutricatui, eiusque diadosi inseruiens, cuius si spectes temperamentum habita potestatis ratione ad humanum corpus, calidum, siccumque est(quamquam Vallesius per se humectare putat, ex euentu siccare lib.9.cap.6.) Hinc Galenus Aquæ viribus contrarium esse profitetur, vt, posthac mussitare non ausint, qui secus sentiunt: Vinum, ait Manardus lib.14.epist.3. bifariam spectari potest, vel vt alimenti rationem, vel medicamenti naturam subire potest, illo modo humectat, & calfacit, hoc arefacit, & calefacit, propterea & Gaionum, & Fumanellum æquali laude dignatur; quamquam pro Fumanello tulit sententiam Fracastorius.

Ficinus vinũ ait, siue albũ siue rubrum sit, esto clarũ suaue, stypticum, odoriferum, & quodaqua egeat. lib. de prod. vita.

Huius plures sunt differentiæ, nos præcipuas obiter attingemus, atque in primis omnis bonitatis dotes obtinens circumscribemus, vt instituti nostri ratio postulat. Esto igitur mediocris substantiæ, ætatis, facultatis, rubri, aut citrini coloris, grati odoris, medij inter acrem, & dulcem saporis, aut acidodulcis. Crassiora enim vina, quantumuis multum nutriant, obstructiones pariunt, & in stomacho acescunt: Tenuia licèt calidiusculis naturis fortasse conferant, minimum tamen nutriunt. Vetustiora phlegmaticis quidẽ cõferunt, sed Auic. sententia pauci sunt nutrimẽti, & impendiò siccantis medicamenti potiùs vices gerunt. Recentiora hepar obstruũt, infarctuq; distringunt, ad hepaticam, deducunt dysenteriã, ventrẽque pertinaci flatuũ copia in tumorem attollunt. Quo loco non possum, quin filij Rhois detegam hallucinationem, & falsitatem, qui vinum nouum veteri absolutè calidius esse decernit, at relatum ad humanum corpus nequaquam, quomodo & litem inter Medicos, & Arist. de oui vitello, & albumine dirimit, illi enim vitello frigidius statuunt albumen, à cõtrario Philosophus; enimverò quod,

2. de Gener. Anim. c.2. Vnum quod que prius est

per se, & absolutè tale est, semper, & ad quódu is est huiusmodi. Oenodes vinum, quod & polyphorum Græcis dicitur, nimis quam arefacit, & vires Hipp. opinione effœtas reddit. Hydatodes, seu aquosum, quod alioquin biliosioribus naturis vtile est, Galeni sententia corporis exsoluit robur, & in venis facilè putrescit: Nigrum & si multum nutriat, multumque producat sanguinis, in hypochondrijs tamen subsistit, liberumque impedit commeatum, vt minimè tutò vtantur ij, qui obstructionum vitijs opportuni sunt, quare perperã faciunt Medici illi, qui febricitantibus concedunt vinum nigrum. Albiora verò exiguum præbent corpori alimentum. Odora vberrimos gignunt spiritus, cerebrum roborant, ac calefaciunt, animumque vehementer recreant, odor enim animæ cibus perhibetur. Dulcia, quamuis illis, quibus obesitas, & corporis moles curæ est, conferant, & proficiant, infarctus inglomerant iecinorique infensa lapillos in renibus ingenerant, sitim, flatusq; solutu difficillimos excitant pectoris tamen affectibus conducunt Hipp. sententia. Acriora demũ immodicè corpus absumunt, quæ propterea Fernelius contulit Calci, quæ arborum radicibus apposita fructuum maturitatem promouet quidẽ, atqui celerrimam inducit tabem, id quod porrò generosius vinum radicatam humiditatem absorbendo, & siccando parere consueuit. At quale nos primùm descripsimus theriacæ est quàm simillimum, nam temperiem, & habitudinem corporis frigidã excalefacit, calentem frigefacit, madentem siccat, humectat arentem, naturalem præterea humorem mirificè recreat, & refouet calorem. Accinamus igitur Lyæo, qui

per se, quàm ad aliud referatur,

Lib. de vet. med.

De rat. vict. in m. a. Diff. viuorũ præclarè percurrit Gal. cõ. 1. in 3. de victu Acut. & quinque ponit differ. penes subst. colore, gustũ, odorẽ, & virtutem.

Arist. lib. de sensu.

Hyfac. & Arist. 3. sect. Probl.

Euripides in Bacch.

Potum racemi repperit Mortalibus,
Ac protulit, mœroris ille nubila
Fugat repletis vineæ liquoribus,
Somnusque fit, mali diebus singulis
Obliuio, nec pharmacum malo aptius.

Verũ minimè profuerit delectus, nisi accesserit congruus vsus copia, & ordine circũscriptus. Vinum igitur non Scytharum, aut Persarum ritu, sed Asclepiadis more h.e. moderatè sũptũ exhilarat, curasq; pellit, quòd multum sanguinis & spirituũ gignat, quòd calorem augeat, exẽplo sit Catonis, aut Zenonis critica seueritas vino in comitatẽ, & mollitiem ducta. Propterea D. Ambrosius, Deus, inquit, qui sciret, quòd vinum sobriè potatum sanitatem daret, augeret prudẽtiam, immodicè sũptum ad vitia causam daret, creaturam fecit, abũdantiam humano arbitrio reseruauit, vt parsimonia naturæ esset magisterium sobrietatis, abundãtia noxium lapsum temulentum sibi adscriberet. Plato in Thimæo. Tale quiddam interrogo, an vini vsus voluptates, dolores, iras, amores vehementiùs concitet? Cl. Maximè quidem. Ath. Vtrũ etiam sensus, memoriam, opinionem intelligentiam similiter efficaciora reddat, an prorsus extinguat, si quis ebrietate fuerit occupatus. Clin. omnino certè extinguit. Ath. Ad eum igitur animi habitum redit quem puer primis ab annis habebat. Cl. profectò. Ath. Quare tunc sui ipsius minimè compos erit. Cl. minimè. Ath. erit itaque pessimus. Cl. valde. Ath. non solùm igitur senex,

Li. 3. Exam. Nõ facilè potest inuadi, qui sobri⁹ est sed qui est ebrius, nec qui est vigilans, sed qui est dormiẽs quapropter Principes, vt non inuadi possint ebrietatem. & somnum multũ debent euitare. Arist. 5. Polit.

vt uidetur bis erit puer, sed ipse etiam temulentus. Cl. optimè id Hospes est dictum.

Prudentis, stultique viri immoderatius hausta
Vina leuem mentem reddere sæpe solent.

Annabal tãta fuit temperantiæ, vt nunquã vini sextariũ potu excesserit.

3. de temp. c.2. 3. sect, Probl. Hip. si quis ebri⁹ repentè obmutuerit, &c. Galenus l.5. lib.5. de loc.aff. inter crapulæ dãna enumerat epilepsias, dementias, conuulsiones.

Li. de prod. Vita.

Actuarius l. 2.c.9. de spiritu An.

Li. 1.F.3.D. 3.

Plurima Sénertus remedia li. de c.aff. aduersus ebrietatem recẽset. 3 sect. Prob.

Quare decipi arbitror Rhasem, atque Auic. qui nec illaudabile duxerunt, semel, atque iterum singulis mensibus inebriari, quòd uires alleuentur animales, & superuacua per vrinas, & diaphoresim amandentur excrementa: Nam uinum immodicè sumptum tantùm abest, ut calefaciat, roburque addat, ut potiùs calorem uniuersum obtundens uires deiiciat omnes, quidquid enim ingeritur (si modò suas condit uirtutes) ut secundùm prædominantis qualitatis uim agat, subigi priùs, conterique debet, & in actum deduci à calore naturali soluta mixtione, at immodicè sumpta perinde inuicta, indomitaque resistunt, ac frigefacientia cuncta. Hinc Gal. si vinum immutatum remaneat, totum refrigerat corpus more frigidorum medicamentorum. Qua causa plurimus est Aristot. in recensendis ærumnis, quæ à largo vini potu emergunt; nos primum generationi ineptos, tremori, paralysi, apoplexiæ, catalepsi opportunos, & obnoxios fieri, memoriam labefactari, ac flaccescere, senium denique accelerari, ac

Præcipiti Bibulos deduci ad funera gressu.

Fallitur tamen Philosophus, dum hæc mala inuehi putat ex immodica caliditate, quæ nostram in mediocritate consistentem absumat. Ficinus sic potus mensum definit, vt cibus sit duplus ad potum, panis duplus, & sesquialter ad oua, triplus ad carnes, quadruplus ad pisces, fructus, herbas humentiores. Ego verò de potu coniecturam faciendam esse censeo pro sumpti alimenti humiditate, ac siccitate. Ei verò, qui per intemperantiam sibi imperare nequit, præscripsit Auic. formulam, qua immodici vini incommoda imminui, euincique possunt, propterea inquit, qui vino repleri vult, cibi copiam subtrahat, nec dulcia gustet, sed pingua iuscula, obsitamque pinguitudine carnem deuoret, quiescat, vtatur caulibus, capparibus, oliuis colymbadibus. Ad cautelam verò huius propotismatis vnciam præbibi iubet. Rec. succi caulium alborum, punicorum acidorum an. lib. semis aceti albi vnc. iij. modicum simul ebulliant, & seruentur in vsus.

Quærit Philosophus, cur caulis soluat ebrietatem? decernitque ideò fieri, quia crudas humiditates in sentinam, & vesicam deuoluit, qua causa & epotum oleum ab eodem commendatur. Occulta tamen facultate, & antipathia fieri crediderim, quum & vertici admota ebrietatem arceat, eadem vi pollent amaræ amygdalæ, quemadmodum & Ceruini cornu rasura cum aqua epota: Fabulosum est, quod Medici veteres de polygono coronæ instar capiti imponendo protulerunt. Dioscorides euitari vult ebrietatem epoto croco vnà cum passo. Si lubet, sumantur coriandr. pp. gran. oxyacanthæ sem. brassicæ sicc. cyd. plan. spod. an. drac. 2. ex hoc puluere dentur drac. 2. cum succo adstringente vt limonum, granatorum, aranciorum.

Verùm, cui viscera multo mero retorrida exardescunt, cõsulit idem Auicennas acerba, acida, vtpote cydonia, punica mala, citri aciditatem, poscam, idque genus. Ad modum quod attinet Hipp. sententiæ standum est, qui nobis hunc iniunxit ordinem: Labor, cibus, potus: Quare vt cibũ exercitatio anteire debet, ita potum cibus: neq; posthac audiendi sunt, qui scribunt:

Modus.

A potibus incipe Cœnam.

Schola Salern. 22. Probl.6. 3. Probl.18.

Ficinus iubet potum nos partiri in plures vices lib. de prod. vit.

Inter esitandum libare oportet, inquit Arist. qui mandat etiam ne in cibilla vino commisceatur aqua, quia stomachum debilitat, pluribusque lacessit motibus minimè perfectè inita societate. Ac quemadmodum hoc alta mente tenendum, neque à balneo, neque à coitu, aliave exercitatione, neque ieiuno, vacuoque ventre vino indulgendum esse, hinc enim, & cerebrum, & nerui mirabiliter impetuntur, & offenduntur, amentia, & conuulsiones inualescunt: Ita illud præterire nefas, deuoratis praui succi epulis, vtpote fructibus, cerasis, persicis, peponibus, exhausto madescere vino, pernitiosissimum esse, praui etenim succi, teste Auic. in penetralia conuehuntur, ubi incuneati putrescunt, & truculentorum sunt momenta malorum. Animaduertant igitur, qui à melonibus liberaliùs vinum ebibunt. Sed instet quispiam, cur Hysaac post persica mala merum præscribit, tantum abest, ut prohibeat uinum? Cui Conciliator more suo sequester, & medius it obuiam, uinum esto modicellum. Aduertant igitur, qui tam facilè Bacchanalia, & Dionysia soluunt, quique cum omni intemperantiæ genere sordescant, liberos etiam, si Dijs placet, simili uiuendi formula institui patiuntur, quibus tamen Plato tam acri interminatione interdixit. Pueri inquit, usq; ad xiix. ætatis annum usum uini ignorent, ne ignem igni ingerant in corpus, & animam, priusquam uiri effecti subire possint labores, etenim furiosum iuuentutis habitum declinare necessum est. Iarcas Indus Philosophus apud Philostratum, mandat, ut id agamus, ut ne pueri uinum quidem concupiscant; si qui igitur posthac, ait, nascantur filij obseruare oportet, ubi Nactua nidum construat, & illius oua arrepta, elixaque infantulo pappanti deuoranda præbere, uinum enim oderit, & modestiùs deinceps uiuet. Melampodes Praeti filias furore correptas, & ceritas; propinata ex Clitorio flumine lympha sanitati restituit. Vtinam id non ad curationem, sed ad tutelam, & cautionem agant nostrates, quibus tamen Galeni, & Celsi indulgentia dilutum propinare sit integrum.

Clitorio quicunque sitim de fonte leuarit
Vina fugit, gaudetque meris abstemius vndis.

Ac quemadmodum pueris noxium est, ita senibus duplici nomine amicissimum, tum, quod eorum frigida membra excalfacit, tum quòd serosos humores, quibus scatent, foras cum vrina educit. Hinc Plato, uinum porrò nobis est concessum aduersùs senectutis rigiditatem, ut reiuuenescere uideamur, & tristitiæ nos capiat obliuio, ipsaque animi affectio, ut ferrum in igne è duritie in mollitiem ducta flexilior, & tractabilior euadat.

Cæterùm si sanitas, vt est in confesso similibus seruatur, expugnatur contrarijs, qui fit, vt Pueritiæ calidæ, & humidæ abnegetur, senectuti frigidæ, & siccæ concedatur, quin præscribatur vinu[m], quod energiticôs calidum esse constat? Scien[du]m Hygienes duas esse partes, correctricem vnam, alteram seruatricem, hæc vsu similium qualemcunque seruat, illa moderata contrariorum administratione temperiei, in cuius mediocritate consistit sanitas, lapsum emendat, proin Pueris interdicitur, senibus præscribitur vinum. Accedat, puerorum substantiam dissipabilem vini vsu in summum discrimen reuocari.

Vbi cæli status, & regio, intemperata sunt sẽper cõtraria iudicant. Proin æstate Auic. monitu 2. primi D.V.C.I. minuendi cibus, & potus & exercitia, quies inneunda, extinguẽtia bilem sumenda, manendũ in vmbra irrorãda habitacula aqua frigida aspergẽda folijs uitium, lactucę, portulacæ, Ventis fenestræ aperiantur. Hyeme verò à contrario faciendũ ad cõpescendã aeris immodestiam.

Sub calidiore, aut frigidiore cęlo cõtrariis mediocriter vti non est nefas, ne (vt Aponensis vtar verbis) simile accessu similis furat, humana etenim natura in quodam habitudinis modo consistit. Quare meritò Hipp. Iuuenibus biliosis æstate balneum, aquæ potum, & quietem consulit: Nec ab re Cornelius Celsus præcepit, vt tenuis, & strigosus homo se se repleat, plenus extenuet, frigidus calefaciat; calidus refrigeret, madens siccet, arens madefaciat. Pluris enim vtique mediocris est habitus, quem in vniuersum inculpatiores sequuntur operationes. Implet autẽ corpus modica exercitatio, frequentior quies, vnctio, & si post prandium est balneum, contracta aluus, modicum frigus, hyeme somnus plenus, & non nimis longus, molle cubile, animi securitas, assumpta per cibos, & potiones maximè dulcia, & pinguia, cibus frequentior, & quantus plenissimus potest concoqui. Corpus extenuat, Aqua calida, si quis in eam descendat, magisque si salsa est, in ieiunio balneum, inurens Sol, & omnis calor, cura, vigilia, somnus nimium vel longus, vel breuis, lectus per æstatem terra, hyeme durum cubile, cursus, multa ambulatio, omnisque vehemens exercitatio, vomitus, deiectio, acidæ, austeræque res, semel die sumptæ epulæ, vini non per frigidi potio in consuetudinem ducta. Quæ sanè Celsi præscripta si quis ad vnguem experiri voluerit, non frustrabitur.

Ad Thrasibulum.
Scaliger.
Mercatus.
Lib. 2. de Intellect.

DE SOMNO, ET VIGILIA.

Caput Quartum.

NOn iniuria Galenus, necessariò occurrere nostro corpori somnum protulit, nam

Quod caret alterna requie durabile non est,
Hæc reparat vires, fessaque membra leuat.

Definitur naturalis occupatio exteriorum sensuum retractis intrò animæ instrumentis, siue suauior quædam sensuum detentio, calorisque ad interna reuocatio. Quidam volunt esse naturalem impotentiam Animalis facultatis ad obeundas functiones ob alimẽti benignũ anathymiasim cerebri substantiam irrigantem; Quibus sic resistit Fracastorius. Constat igitur (ex superioribus hæc pendent) somnum esse cessationem interioris animæ ab exercitatione membrorum in sensu, & motu, non per impotentiam, sed ob id solum factam, quòd melius, & suauius iudicet cessare, quàm mouere, quod fit, aut euaporatione multa opplente, & grauante sedem animæ, aut fatigatis membris impendiò, & spiritibus, aut facta obliuione prioris intentionis ex intẽtione in aliud, quod delectat, hoc enim sæpe accidit, vt infantibus, quibus nutrices per cantilenas somnos conciliant: Cui planè assentior, cum maximè animi nostri consensus veluti pellicator, & allector somni huc concedat testimonio Argenterij, qui refragatur, & diffitetur esse communis sensus impotentiam, & totius corporis ex sensuum affectione à certa caloris retractione prouenientem dispositionem esse mauult; in quem acriter inuehitur Ioannes Riolanus. Argenterius, inquit, vult videri solus sapere, qui omnium refutatis opinionibus, tandem vigiliam refluxu caloris à corde, somnum eiusdem in præcordia concursu definit, quod quidem veteribus placuisse quibusdam scribit Gal. ad 2. aphorismorum, sed opinionem tam insulsam putat, vt non dignetur refutatione, ne hoc iactet suum, aut tanquam nobile, & nouum inuentum nobis postea obtrudat homo, ut de Auerrhoi quidam scripserunt, magis argutus, quàm doctus, enim uerò metu, & syncope calor cum spiritu in uiscera se recondit, somnus tamen non obrepit. Qua in re etsi iusta est Riolani exprobratio, nequaquam tamen ire licet inficias, quin ex mutua caloris, & spiritus reciprocatione, ueluti proxima causa somnus, atque uigilia dimanent, emergantque, uapidæ enim exhalationes in cerebrum collatæ remotiores sunt somni causæ. Proin Themistius, hæ, inquit, somni causæ sunt. Finis, salus, & conseruatio Animalium. Agens spiritus uitalis, hic autem uector caloris, qui in corde est: Materia uapor, qui in caput subierit, dein in locum interiorem defluxerit: Forma, situs, & dispositio illa membrorum, & partium corporis, quæ in dormientibus extra, intusque cernitur. Cum uerò contrariorum contrariæ sint causæ, & definitiones, Vigilia erit opera, & exercitatio eorundem sensuum ob spirituum, & caloris appulsum ad organa, cum sine caliditate nil sit sensitiuum, ut scribitur ab Arist. 3. de An.

Lib. de sõn. & Vigil.

Lib. de Fac. An.

Paraphr. in li. de som. & vigil.

Somnus notante Rhois Filio præcipuè institutus fuit, ne perenni caloris & spirituum dissipatione sensus pereant, attamen collecto per somnũ calore, nullaque ad externa explicatione intercedente & naturalis facultatis munia ualidius celebrari constat, quocirca & cerebrum, ut pars est similaris, exactiùs suo fungitur officio, robur conciliatur, uacuationes, quæ ab irritata excretrice suscitantur, coercet, sudorem exprimit, lassitudinem submouet, præterea calefacit, ac humectat; hinc senibus, conuenientissimus censetur, qua causa Auic. Galenum sic loquentem facit. Comedo singulis noctibus lactucas aromatis conditas, illas quidem, quia somnum conciliant, hæc autem ad illarum effringendam frigiditatem, mihi enim seni per humectationem maximum affert somnus emolumentum.

Somne beatorum rex, et rex somne virorum
Quem fugiunt curæ, sequitur quem blanda quies, et
Solus habes grauiũ solamina certa malorũ,

Orpheus in somn.

Qui mortis formam inducens animalia seruas,
Nam germana tibi cum Lethe pallida mors est.

Atqui modus esto, nam somnus, atque vigilia vtraque si modum excesserint, malum, ait Hipp. Endemionis enim, aut Epimenidis somnus caput grauat, mentis hebetudinem, & tarditatem inducit, memoriæ iacturam, & caput copioso humorum affluxu ad sæuissimos præparat morbos, corpus denique vniuersum ad omnes functiones ignauius, & ineptius reddit: Ideò Gal. fortem somnum corpus dissoluere, & capitis grauitatem inducere testatur. Ijs potissimùm, qui litterarum studijs vacant cauendus productus, prolixusque somnus, nam calefactis inferis partibus (ita enim inter dormiendum vsu venit) caput refrigeratur, nil verò ad animæ, aut naturæ functiones frigore ineptius. Propterea meritò Plato tantopere somnum damnat longiorem. Nam siue lex, inquit, siue officium id appellandum sit, quod modo præcipimus, certè omnibus turpe illud, & illiberale videri debet, vt Ciuium aliquis per totam dormiat noctem, nec prius excitetur, & surgat, ita vt hoc toti familiæ pateat. Quin etiam vt Domina ab Ancillis, non Ancillæ ab ipsa primùm excitentur, turpe dicendũ apud seruos, ancillas, pueros, & domum denique, si possibile sit, vniuersam. Nocte igitur exurgant, & Magistratus publicum aliquid, patres verò, matresque familiæ in domibus proprijs rem suam curent. Somnus enim multus, nec animis, nec corporibus, neque rebus gerendis natura conducit: Nemo quidem, dum dormit alicuius pretij est, non magis quàm si non viueret, quare quicunque viuere, & sapere cupit maximè, quàm longissimo tempore vigilet sola sanitatis commoditate seruata, ad hanc verò non multo opus est somno, &c. At Scopeliani vigilia spirituum, & tenuis substantiæ maximam partem, dissipat, carnes colliquat, corpus ad tabitudinem redigit, & si consueto alimento, aut affluentiori vtamur, cruditatibus opplet, sin parciùs, frugaliùsve ocyssimè in siccitatem irreparabilem corpus vrget, senium accersit, maniam, melancholiam, plurimasque concitat ægritudines, quæ à Rhase sub formæ corruptionis vocabulo indicantur. Sed modesta vigilia corpus vegetius, alacrius, & ad omnem laborem paratius efficit, mentem acuit, & internas facultates ad sua munera tractanda accommodat. Cæterùm, vt ad somnum reuertamur, monet Auic. ne nos lecto priùs commendemus, quàm cibus ad ventriculi fundum descenderit, & ne ventre cibis vacuo. Prioris ea est ratio, quia præter quam quod vaporibus caput replet, alta nequaquam quies irrepit, sed tumultuosa sensuum hebetudo, anxia, instabilisque fatigat obdormitio: Posterioris, quod Hippocr. sententia somnus ieiunum attenuat, frigefacit, & corpus exsoluit.

Philosophus lib. de insomn. c. 3.

Vigilia finis sapere est, & intelligere, ait Forestus lib. 3. ex Platone.

4. ad Almãs.

Mesues li. de ægr. cerebri. c. de Epil. Somnus, inquit, apud ieiuniũ, & vacuitatem nocet.

Actuarius li. 2. de sp. somnus ante cibũ exsiccãdi vim præstat, corporisque nostri madorem omnem depascitur interiùs se agẽte calore isq; si alimẽtum, quod satis sit appositũ offenderit, cõficit hoc, in quo vniuersũ corpus distribuit, idemq; præstat crudiores aliquos, atq. incoctos humores nact9; sic porrò fit, vt somni cibum præcedentes commendentur. Lib. 2. de dieta. lib. 1.

Diurnus verò somnus vituperatur, tum quod breuior est, quàm vt perfectæ concoctioni sufficiat, & nocturnum præpediat, tum quòd caput vaporibus oppetitur, & oppletur, & vertigini obnoxij redduntur sensus.

Accedat, motum naturæ contrarium tunc fieri, nam interdiu calor, & spiritus foras explicantur suo simili occurrentes, per somnum retrocedere coguntur. Hinc Auic. cibum, ait, corrumpit, colorem fœdat, & turpat, splenem prægranat, lassitudine neruos afficit, appetentiam deijcit, febres, & apostemata gignit. Hipp. tamen & Celsus æstate somnum pomeridianum non vsquequaque improbant. Homerus senibus perquam opportunum iudicat.

Vt lauit, sumpsitque cibum, dat membra sopori,
Namque hæc iusta seni.

Per somnum enim ad viscera recurrens calor coctionem promouet; ex quo illud prodijt axioma. Somnus concoquit, vigiliæ digerunt, quod certè nihil est aliud, quàm ita parare excrementa, vt facilè è corpore trudi possint, succi enim verè coquuntur, excrementa digeruntur. Pueris etiamnum permittitur diurnus somnus ob immodicum effluuium, cum enim molli substantia constent, per vigilias tenuis substantiæ multum difflatur, quæ per somnum cohibetur. Noctu vigilantibus, & ijs etiam, qui lassitudinem perpetiuntur, aut sese vberiori ingurgitarunt cibo, dolentibus, consuetis haud interdicitur, intercluditurue. Maximè verò secundùm naturam, & opportunus is fuerit, qui vna hora cœnatis reductis cruribus, & reliquo corpore super dextrum latus incumbente noctu initur, sic enim vniuersum corpus humectũ reddit, huiusque penitissimas quasque particulas irrorare creditur, facultatesque nostras exuscitare, ac sensoria innouata redintegrare; naturalemque vnà spiritum, vitalemque, & animalem, ac veluti denuò corpus totum reficere.

Cæterùm supinus decubitus prauus est, vt causa, & vt signum, vt causa quidem, quod excrementa per eum situm ad postremam cerebri partem naturali inclinatione decumbentia ab institutis meatibus, qui antrorsum ad purgamenta, & lustrationem patescunt, longè aberrant, retenta vias, & spirituum commeatum intercipiunt, hinc phrenitis, incubus, apoplexiæque emergunt: vt signum verò, quoniam motoria vis iam effœta, & succumbens membra suo iure regere non est potis, quare reliquum est, vt naturæ impetum sequantur.

De somni longitudine vix certi quicquam decernas, nisi ad vniuscuiusque habitudinem, & victus rationem, mentem adhibeas, sunt tamen, qui sic rem definiunt, vt senibus, & pueris sit vsui ad xj. horas somnum trahere. Ætate consistentibus ad ix. iuuenibus vij. Quòd si somnus minùs obrepat, conciliandus curarum remissione, animi apathia, & tranquillitate, lætarum rerum, vtpote fluuiorum, syluarum, hortorum phantasia, anteactæ vitæ recordatione, lectione, silentio, crurum frictione, & titillatu, harmonia, lauacris, fotu, litu, balneis, anacolematis ex refrigerantibus, & humectantibus paratis, potu lymphati vini, denique hypnoticis, & paregoricis, si dolor vrgeat aliquis. Auis Cuculus Plinij testimonio Leporina pelle obuolutus, & alligatus somnos allicit. Aristot. suadet, vt in dextrum latus incumbamus, quod hinc motus initium. Celsus uerò lactucas maximè æstiuas, papauera, morum, (porrum uer-

Mercatus li. de san.

Li. 30. c. 15.

6. Probl. 1.

tit Ronsseus) præscribit, sensibusque excitandis neperham, thymum, satureiam, hyssopum, præcipuè pulegium, rutam, cæpas, &c.

DE MOTV, ET QVIETE.

Caput Quintum.

IVre Plato solam Gymnasticen ad sanitatem tuendam admittebat, enimverò cum vita sit animæ, & caloris nexus, nil autem peræquè nostrum suscitet calorem, ac exercitatio, quam propterea Auic. illud esse scripsit, quo calor noster renouatur, & corpus leuitatis beneficio cumulatur, reliquum est, vt summo in pretio habenda sit. Definitur autem vehemens corporis motus adusque respirationis mutationem, quare meritò, qui sola deambulatione contenti sunt, in otio viuere iudicauit Galenus. (2. de san. tuen.) Hæc confert exercitatio beneficia, calorem nostrum excitat, & auget, poros aperit, excrementa foras propulsat, membra roborat, queis addit Galenus membrorum duritiem, & spirituum concitationem, qui proinde inculcauit conceptis verbis, neminem ægrotaturum, si validè exerceatur, & praua respuat alimenta, (6. Epid.) Hippocr. secutus, qui duo ex maximè salubribus esse sanxit, impigrum esse ad laborem, & vesci citra saturitatem: Quod certa monstrare licet apodixi, nam si gymnade, & actione calor augetur, aucto verò calore naturæ functiones, cumulatiùs edantur attractio, retentio, expulsio, concoctio, quæ non est alimenti, (vt hoc obiter adijciam) in propriam naturam viuentis, vt malè finiuit Augenius, (Lib. Epist.) conuersio, verùm à calore passiuarum qualitatum perfectio quædam, vtpote determinatio, manet, vt sanitati prosit, atque adeò producendæ vitæ, cum maximè ea, quæ tollunt excrementa, vitam prorogēt, in longumque proferant, retrimenta enim per moram in loco calido, & humido putrescentia, morborum seminaria euadunt; quæ omnia labos arcet. (Arist. Quærit cur sanitati cõferat cibo subtrahere, & vehementiùs exerceri. Sect. 1. Probl. 46.) Ignauia inquit Celsus, corpus hebetat, labor firmat, illa maturam senectutem, hic longam adolescentiam reddit, cuius rei clarum reddunt indicium hastati, indefessiq; Læbactes, qui trigesimo duntaxat ætatis anno ex ephebis excedunt, id autem à pertinaci labore proficiscitur, per quē fumida dissipantur excrementa, id autem voluit Auic. (Lib. 1. F. 3. D. 2.) cum protulit, exercitationem esse rem, quæ prohibet, ne purgamenta aggregentur, quam respuentes frequenter in hecticam labuntur, quoniam denegato vitali calore, vitæ cuiusque membri machinamento partium firmitudo, & robur exsoluitur, quò respexit Plato (In Timæo.) exercitium roborare, quietem verò tabefacere asseuerans.

Cernis vt ignauum corrumpant otia corpus,
Vt capiant vitium, ni moueantur aquæ.

Habenda tamen ratio, nam si supra modum moueas, biliosi inolescent humores, sin infra pituitosi, atque adeo congeneres morbi, vehementior præterea siccat, & senectutem maturat. (Aristot. de lõg. & breu. vitæ: labor siccat: & senium inducit.) Verùm si quis percontetur, vnde vitæ longioris notæ petantur, norit, primùm coniici ex diuturna parentum ætate, eusarco, & rubicundo corporis habitu, hinc enim & iecur, & cor robustum, & plurima scatere humiditate colligimus. Ex pulsuum mollitie, & mediocritate, nam hæc modestum calorem, & cor substantiali, & vitali quadam humiditate refertum arguunt. Deinde ex somni tranquillitate, nam somnus & signum, & causa longæ vitæ est. Signum quidem, quod humidam esse cerebri temperiem, & salsis acutisque recremētis vacuam designat: Causa denique siquidem somnus humectat, coctionem adiuuat, & calorem, ne dissipetur, condit, & tuetur. Postremùm ex inculpata sanitate, & solida valetudine. Aristot. verò (1. de Hist. An. & 10. Sect. Probl. 49.) ex manuum cæsuris vitæ curriculum definit, nam quibus longiores, & plures fuerint, diutiùs produxerint ætatem, à contrario, quibus breuiores, & pauciores. Quod sanè accidit, quia hinc materiæ optimè paratæ, & elaboratæ laudabilis conditio, & formatricis robur, & firmitudo arguitur. Nam cum formatrix partes extimas, & extremas articulis, & cæsuris tam aptè distinguere, & perficere valeat, non modò propriam, sed cordis etiā, & cęterorum viscerum vim prodit, & profert, manusque cum corde æmulam proportionem & analogiam, cordis enim substantia plurimis intercisa est lineis, cumque vegetioribus plures extent in corde sectiones, tardis, & hebetibus pauciores, vti suibus, hinc fit, vt analogia quadam plures in vola cæsuræ longiorem ætatem arguant, & præsagiant, paucitas autem, aut priuatio prauè temperatam materiam, aquea humiditate madentem, & incongruè elaboratam describit, quare facultatis formatricis energiam, & characterem refellens nullos, aut pauciores articulos, & sectiones admisit, volasque cordi per cæsuras assimilari recusauit, at qui huiusmodi præditi sunt materia, humoris indomiti insolentia, & vbertate maturè incurrunt senium, & putredinem, argumento sint Pisces.

Mitto, imò renitor, ex volæ cæsuris morales virtutes, rerumque euentus certò concludi, multa tamen cōmentus est Aponensis, qua de re Antonius Piccolus Archidiaconus vir extra omnem ingenij aleam, quem non sine graui Cenetensium iactura fata sustulerunt, omnium clarissimè, & locupletissimè scripsit. Longæ vitæ, & durationis sex causas agnouit Marsilius, (Comm. in 1. de ortu.) partium (sic liceat loqui, cum Gaza) similaritatem, medij continentis similitudinem, calidi cum humido elaboratā, consummatamq; permixtionem, hinc enim corpus perquam homogenes conflatur, diuisionis, diuulsionisque impotentiam, & resistentiæ firmitatem, & persistentiam, dein temperiei latitudinem, sub qua indiuiduum talis speciei subsistere potest, postremùm perfectam humoris cum calore proportionem, & analogiam. Verùm ad rem. Exercitatio plurifariam agitur, clara lectione, palestra, cursu, disco, venatione, contentiore deambulatione, quæ recta esse debet, non flexuosa, & in aprico, & parum accliui loco. Ea tamē cautio adhibenda, vt ijs quidem, qui valentioris alimenti cibum sumpserunt, vehementior præscribatur exercitatio, quæ respirationem frequentiorem concitare possit, ac calorem adaugere, & tenui

nui quodam sudore humectam cutim perfundat, ijs verò, qui tenui victus ratione vtuntur, satis sit etiam breuior deambulatio, præsertim, si ante cibum ineatur, ac mane quidem breuior ea, & tardior esto vergente anni tempore ad calidum. Cõtentior autem, & diuturnior hyeme. Illud obseruandum, vt tantisper se quis exerceat, dum exercitatione lassitudinem nondum contrahat, quam si suboriri persentiscat; desistere iustum est. Nec vno semper, eodemque exercitationis genere vtendum, nam qui cursu fatigantur luctari debent, qui lucta fatigationem sentiunt, his currendũ est, nam in huiusmodi oppositis exercitijs membra, quæ priùs exercebantur, non aliter quàm si integrè quiescerent feriantur, torpida etiam quodammodo euaserant in priori motu opposita membra, vnde non minùs flaccida apparent, ac si reuera fuissent fatigata, quippe sic & sedentes non sedili, sed lenta recreantur obambulatione, quod & à Philosopho traditum nos per inæqualia loca cedentes minùs laborare statuente.

Hipp. 2. de Diæta. Galen. 2. de tuen. san. eo usque exercitatio agenda dum lassari, sudare, aut dolere corpus inceperit.

In Probl.

Verùm frictiones ijs, qui incessus sunt impotentes, exercitationis vices subeunt, quarum apud Hipp. sunt genera quatuor: Dura, mollis, multa, mediocris. Dura frictio corpus indurat, mollis remollit, mediocris mediocrem habitum inter durum, & mollem efficit, multa extenuat, & gracilitatem affert, à mediocri carnis incrementum, quod efficitur sanguine attracto à calore robusto, & vegeta facultate.

3. Top.

At si quis, nobis ea resistat obiectiuncula, laborem quiete non esse salubriorem, Arist. auctoritate fretus, asserentis, illud melius fore, quod meliori similius, & aptius est, at quietem, ac statum potiùs exprimere, & æmulari, quod est melius, quoniam separatis formis respondet, falsò enim Plato, vt patet 2. Cœli, intelligentias mouere Cęlum cum fatigatione, & pœna notauit, illæ enim quiescentes solo intelligendi actu viuunt, & alia mouent. Ad hæc respondemus tamen, naturalia corpora, quemadmodum per motum essentiam conquirunt, ita sibi asciscere durationem, sed essentia, & duratione melioribus, nempe Deo, & Intelligentiis assimiles euadimus, quare cõfectum sit, à nobis ampliùs esse motum, quo vniuersa constat natura, qua causa fatetur Galenus nos natura moueri, exercerique diligere. Illud memoria tenendum, mox pastis non ineundam esse exercitationem, ne tracta ad ambitum saburra morbos cutaneos committat, sed mane depositis priùs alui, & vesicæ excrementis. Neque statim, atque ab exercitio destiterimus, accumbendum est, nam calor dispersus, superuacuisque purgamentis adhuc digerendis vacans neutiquam ciborum confectioni præsto esse potest, sed planè intermittenda quies, quæ à prandio capessenda, donec absoluatur digestio, tum ad præparandam, vt ait ex Ruffo Auic. cœnæ bonitatem exercitationis libera fiat facultas.

2. de san. tuen.

Idem mandat Damascen⁹ in proprijs Aph.

DE EXCRETIS, ET RETENTIS.

Caput Sextum.

CVm alimentum non exigua dissimilitudine à nostro corpore dissideat, distinguaturque, vis creata fuit alteratrix, per quam nutrimenta in viuentium similitudinem commutentur, priùs quàm verò hac imbuta similitudine verè nutriãt, multas coguntur subire alterationes, per quas priori amissa forma nouam induunt, perfectèque nobis assimilantur (nutritio enim quædam aggeneratio est, quæ præcurrentem excipit alliωsim, & Parasceuen) hoc autem in opere contraria secerni necessum est, quæque assimilari recusant, reliqua vnà cogi, & crassescere (cum coctio definita, & terminata sit humiditas) quare nisi secundùm naturæ leges excernantur superest, vt morborum seminaria euadant, quid enim speres vtilitatis ab hoste domestico, & intestino? Sapienter itaque Hipp. medicinam adiectione deficientis, & subtractione, summotioneque exuberantis definiuit: etenim si quæ exturbari debent, detineantur, detinendaque amandentur, illinc morbi à repletione, hinc ab inanitione ingruent. Summa igitur gerenda cura, vt excrementorum redundantia expulsione imminuatur, cunctaque naturæ conatibus mandanda, si potis sit, alioquin præstanda manus. Cum verò in animali triplicem subeant cibaria coctionem, necesse est, triplex etiam excrementi genus enasci, & inolescere. Primæ, quæ χύλωσις dicitur, stercus, & vrina (singularum enim duplex est, crassum, & tenue) secundæ, quæ αἱμάτωσις, fel, & limus, tertiæ, quæ ὁμοίωσις, sudor, & sordes, quæque halitus specie digeruntur. Aluus ergo si deses sit, & suo supersedeat officio, soluatur Celsi consilio aucta inambulatione, liberaliore alimonia, & potu cibis permixto, & uomitu, nam quemadmodum solutam sistit, ita firmatam soluit. Quod si non profuerit, in usum ueniat benè lota aloe à Galeno, & Mesuæo tantopere commendata, quàm & Celsus præfert, si alimenta non profuerint soluentia. Oribasius utitur à Cœna. Ficinus Aloe addit myrobalanum, mastichen, & rosam, & mirabile testatur esse medicamentum ad conseruandam diu in sano corpore mentem sanam. Gorrhæus in facienda medicina mirificus cassiæ fist. drachmæ scrup. 1. addit aloes, seu hieræ simplicis tantumdem, & longa experiẽtia didicit nil æquè prodesse. Piscium omnium iura adnotante Aldrouando, † præsertim marini Scorpionis, si ex anetho, apio, coriandro, & porro adiectis oleo, & sale coquantur, liberaliter aluum cient, & idem præstat ius Gobij, & męnæ. Nefas autem est grauiore uti pharmaco, quod cum purgarit, ut ex Hipp. notauit Auic. annorum seriem contrahit, & soluit uiuacitatem. At fusiorem aluum stringit sedile, labor, creta figularis uentri illita, cibus imminutus, semel die sumptus, exigua potio, post cibum quies. Oua squatinæ arefacta quæuis alui profluuia certo cohibent experimento Venetorum piscatorum Ægyptiis referente Hero-

Auic. F. 3. c. 1. lib. 1.

Lib. de Flatibus.

Quatuor coctionum genera ponit Actuarius in ventriculo, hepate, venis, & sing. partib. Arist. Vallesius, multiq. Alij existimarunt vrinam esse excrementũ primæ coctionis. Galenus verò inficiatur, & esse secũdæ coctionis excremẽtum contendit.

Sic Hipp. li. de Diæta.

Aluum adstrictam comitantur c. grauitas, vertigo, oris amaritudo, cibi tũ ingratitudo, tum fastidium. Discutitur molestia si clysteris vsũ sẽtiat aluus.

Manardus offert stypticis vitellũ oui recentis abiecto albumine in cuius locũ adiectum sit saccharum. Itẽ cremor tartari pulu. & cũ uitello oui in iuscu lo dissol. ad drac. ij. soluit aluum.

✠ Aldrouãdus.

Herodoto, familiare fuit sanitatis studio frequenti clysmorum vsu sentinam exhaurire, vt semel, atque iterum proluerent: Propterea Ibidem rostrum in anum indentem retorta ceruice effingũt, quod est apud Aegyptios salubritatis Hieroglyphicum. At Hipp. vomitum, quem reiecit Asclepiades, bis singulis mensibus repetendum præfert, cui subscripsit Celsus hoc vno discrimine, quod ille æstate, hic hyeme vomẽdum esse iubeat. Attamen libro de salubri diæta sex hybernis mensibus vomendum esse decernit, quod animaduertens Galenum † æstate vomitum ab Hipp. præscriptum fuisse docet ad totum corpus repurgãdum, hyeme ad contentam in ventriculo pituitam euacuandam, qui sanè licet ventriculum lustret, & repurget, digestionem promoueat, & meliorem efficiat, corpus instauret, & à retrimentis liberet, sensusque acuat, cauendum tamen, ne quid nimis, nam immodicus ventriculum labefactat, & deijcit, oculisque summopere infensus est, ijs præcipuè declinandus, qui graciles, & strigosi languidum obtinent stomachum. † Superuacuus cydoniorum succo sistitur, dactylis, electro, fabis in aceto coctis, faseolis, adhæc infusione arborei mosci in vino, subinde epoto, fructibus † ribes, semine maluæ ex vino, succo punicorum. Vrinam, si per vesicæ negligentiam detineatur, cient, quæcunque in hortis nascuntur boni odoris, ait Celsus, apium, ruta, anethum, ozymum, mentha, hyssopũ, anysum, coriandrum, nasturtium, eruca, fœniculũ; præterea asparagus, capparis, nepetha, thymum, satureia, lampsana, Pastinaca, siler, radicula, cæpa, piper, synapi, absynthium, nuclei pinei, ex venatione maximè Lepus. Cinis ex Lucij maxillis ex vino haustus, sepia in cibo sũpta mirè lotium proliciunt. † Quod si ob calculum, aut stranguriam detineatur, cancrum vnum in mortario teres, vinum affundes, noctem madescere sinès, postridie exprimes admiscens apij, raphani, petroselini, aut lythospermi semina, superiorem, & puriorem liquoris portiunculam propinabis. Monent tamen quidam iure, ne calidioribus diureticis, nisi ad imminentis morbi præcautionem vtamur, quia iecur, & sanguinem resoluunt. Satius sit vti frigidis, vt radice graminis, quatuor seminibus frigidis maioribus, cucumeris, citrulli, cucurbitæ, melonis, dicuntur autem hæc diuretica, non quòd sanguinem fundant, hoc enim caloris proprium est, sed quia serosum, & insipidum sanguinem reddunt, qualem ob naturæ familiaritatem renes attrahunt. Illud tamen perpetuò obseruandum, ne, dum humorum subest copia, aut prauitas, viæque minùs expeditæ sunt, diuretica præbeamus. De sudore controuertitur, an sit naturæ excrementum, nam Diocles, esse secundùm naturam pernegabat, quia nemo verè sanus sudore perfunditur, nam perfectè sani non plus appetunt, quàm sint conficiendo, integra coctio nihil, aut minimum relinquit excrementi. Sanos tamen sudare, quin exercitio non sine summo emolumento sudorem exprimi, quotidiana experientia testatum habemus. Cutis est commune receptaculum præsertim excrementorum tertiæ coctionis, quam de industria natura peruiam effecit, vt difflationi, & sudori liber esset aditus. Proinde sanis non inutiliter hydrotica præscribi possunt; ijs, qui sunt dura, siccaque cute, denso corporis habitu tepidum aquæ dulcis balneum imperatur, vt per cutem laxiorem sudor faciliùs effluat, humidioribus verò Laconicum. Hinc Celsus, prodest, ait, interdùm vngi, interdum balneis vti; modò id ipsum negligere: Quorum certè balneorum nunc exoleuit vsus, quia corpora reddit mollia, & effœminata, liberat quidem ab internis causis malorum, quia transpirationem adiuuat, & fuliginis excretionem, sed externis iniurijs, vt aeris mutationibus corpus magis obijcit: Nihilominus sicci, graciles, melancholici balneo vti debent ea tamen cautione, ne impuro, aut plethorico corpore balneum ingrediantur, sed blandè prius repurgato.

✠ Gal. 5. de vsu partium copiosè vomitus vtilitates recenset.

✠ Dioscorides.

✠ Matthiolus.

Ab Arist. desumpsit, qui 1. Probl. sect. Probl. 41. vrinã ciere scripsit, alibi Aquea.

✠ Aldrouãdus.

Riol. lib. de Diæta san.

Balneum tepentis Aquæ melancholicis potissimum conuenit, vtpotè quod humectat, & attẽperat. Multos atra-bile infestatos profitetur Galenus se sanasse cibo euchymo, & Balneo tepente.

In feb. putridis nostrates tale balneũ antiquitus vsurpatum iure respuunt propter insuetudinem, & propter errata, quæ committuntur.

Quibus verò ob destillationem aliquam pectus, vniuersusque thorax grauatur, benè cum his agitur, si neque febre corripiantur, neque circa costarum aliquas, neque circa mammillas, aut pectus consistat dolor: Siquidem hæc cum morbis iam censentur ipsis, maioreque egent victus ratione, ac sermone prolixiore, quàm vt præsenti instituto conueniat. Modicè si degrauetur thorax humoris illuc delati pondere, ac tussis irritet, dulcium, tepidiorumque vsus conuenit, quæque humores fluxione decumbentes reiectu promptos parare consueuerint. Nisi enim hoc sibi pacto consulat ægrotus, iam & humor, qui defluxit, loco se obfirmarit, & dolorẽ concitarit, aliudque deterius quiddam conciliarit. Illud nunquam non prouidendum, vt ex alto decumbentes humores in nares deriuemus, sic enim thoracem illæsum seruabimus aliò eo, quod infestabat, delato.

Illud omninò præstandum, vt consuetis excretionibus cessantibus, artis his adminiculo subueniamus. Quod idem faciendum in ijs, quibus ferri per nares, aut hæmorrhoidas sanguis consueuit. Sic enim coercito præter rationem sanguine, aut consuetos meatus adaperire expediet, aut venarum scarificatu redundantiam eius exinanire, nisi ob exercitationes quandoque multas consumpta superfluitate, aut ob cibi subtractionem imminuta, non admodum vrgeat huiusmodi necessitas. Sanè quemadmodum quæ immodicè, ac plus, quã par est, euacuantur, corpus infirmum, frigidumque reddunt, naturalesque facultates retundunt. Ad eundem modum, si quæ purgari oportuerat, supprimantur, mentem degrauant, infarciuntque, ac conturbant, doloresque alios ex alijs, & morbos coaceruant, viresque omnes temporis tractu languidiores reddunt. At de his hactenus: Quod si mulieri menstrua subsistãt, proliciet pollium montanum, si immodicè perfluant, cohibebit lysimachia purpurea; His nihil possis experiri præsentius, siue sistere, siue ciere velis.

VENVS SEMINIS excretioni (quod alterum est genus excrementi sola peccans copia) dicata est, sed ijs duntaxat exercenda, quibus per matrimonium licet prolis suscipiendæ studio, quos tamen monet Auic. & docet ex quinquaginta sanguinis guttis vnam exprimi seminis, vt intelligant, quam- 3. de Anim. In Problem.

quantum fiat iacturæ. Quocirca meritò quæsiuit Zimara cur congressum tam flaccidus sequatur languor, & hebetudo, cuius rei veritatem tandem tetigit acu, adijciens idem congredientibus vsu venire, quod famescentibus, nam quemadmodum hi magis subtracto pane, quàm farina falluntur, fraudanturque, ita illi emissione, & iactura seminis, quod solidarum partium genuinum est alimentum. Hac de causa passerculi Philosophi testimonio trieteridem non excedunt, hac muli diutiùs equis agunt, castrataque integris, & virilibus. Toti summum salacissimo generi præ foribus Libitina manet. Profectò opportunè, & modestè adhibita venus sensus, & mentem excitat, visum acuit, melancholiam, atrasque curas pellit, lætitiam parit, corpus mirum in modum lenit, leuatque, præsertim si fumida redundarint excrementa. Cæterùm incontinentem tot detrimenta manent, tot impia fata, vt longè tutiùs animum non deliniri, & non assuescere huic vetitæ, & inuerecundæ libidini, mihi persuaserim, quàm appetitui, iam ex iteratis actibus ferocienti, & rationis camos respuenti libertatem mancipare, nam difficilè subinde est assueta relinquere, & placitis abstinuisse bonis, cum Heracliti sententia consuetudo sit hominis Dæmon.

Semen, ait Grossius, substantialis est membrorũ causa, c. de Repl. Gal. 1. Aph. & in 2. Epid.

Lucretius.

Medio de fonte Leporum
Surgit amari aliquid, quod in ipsis faucibus angit.

Priamus apud Homerum heroicam virtutem vocat continentiam, cui vt assuescant in primis iuuenes, hortatur Aristot. Mentis igitur, & moris bonitate animum imbuant, otium, & desidiam declinent, multos enim memorat Plato, quos assiduus labor reuocauit ab incontinentia. Quæ nil est aliud, quàm concupiscibilis malitia, per quam prauas delectationes reclamante ratione deligimus; ratio enim aut nil, aut quod est cum honestate coniunctum suadet. Non est igitur mirum, si fateri verecundamur, vbi veneris œstro flagramus, nam ea colluuie infra propriam speciem deiecti belluis comparamur, per tactum enim, & gustum duntaxat incontinentes nos fieri contingit, quos nobiscum communes habent belluæ, quare iure præcepit Arist. vt Alexand. coitus fœditatem declinaret, quia abominabilis est Suum ludus. Terpsicles narrat vino, in quo suffocatus fuerit Mullus, virum ad venerea impotentem reddi, mulierem verò non concipere. Aldrouandus ex Alexandro Benedicto Vulturis corde adalligato in Lupi Corio Veneris tædium afferri contendit.

8. de Legib.

Arist. 4. 5. Probl.

In lib. vend.

Ouidius.

Vtiliùs sumes acuentes lumina rutas.

Hæ enim coitum minuunt, vel certè familiariter vteris lactucis, hoc enim significare volunt Poetæ, qui mortuum Adonim inter lactucas depositum à Venere fuisse scribunt. Quæ vtinam sint periculo vera. Quomodò libidinis æstus sint eludendi, pluribus edocui, lib. de Virginum morbis, vbi ieiunium, carnispriuium aquæ potum, preces, & iugem exercitationem præscripsimus, tametsi non defuere calumniatores, qui me impudenter perstrinxerunt, quòd in Hipp. sententiam comm. scribens maritum fœmellis remedio esse scripserim, vbi ab vtero laborant, nos enim ijs, quæ possunt nubere, præscripsimus tale auxilium in Hipp. sententiam intenti. Ferunt historiæ Zopyrum inspecto Socrate eum mulierosum vocasse, quem cum audisset Alcibiades, qui præsens tunc aderat, erupit in cachinum, quia sciebat eum continentissimum. Tum Socrates, profectò eò me natura traxisset, nisi philosophia retraxisset, quam calumniam cum Polemon quidam in Hipp. reieciffet, idem tulit responsum, viuit enim animus duobus modis, contemplatione, & virtute, contemplatur abstractione mentis, honestè viuit, dum appetitum à corporeis perturbationibus, si non liberat, & repurgat, saltem pacatiorem reddit, & tranquilliorem. Vtinam verò hac nostra tempestate non plures essent Polemones, qui mentis caligine bonorum nomini tenebras offundunt. Sed ad rẽ. Celso venus illa innoxia est, quam sensus liberior, somnus iocundior, mens rectior, & appetitus melior sequitur, è contra mala, quàm dolor capitis euidens excipit, corporis mollities, & flaccidior aliquis languor. Noxia verò ijs potissimùm est Auic. sententia, quibus languet stomachus, quibus tremula, aut frigida membra fiunt, quibus difficilis respiratio, cordis palpitatio, aut luminum hebetudo, cauitasue, aut anorexia maius impendere periculum à coitu innentur. Frequentior concubitus, ait Aegineta, corpus rarius, frigidius, & imbecillius reddit, ratio, quia multi spiritus, in quibus vitæ melior portio, frustra eunt, proin etiã omnibus neruorum, & articulorum vitijs obijcimur. Cum verò frequentior non numero, sed natura dicatur concubitus, sanguineis, & pituitosis minùs noxius esto, si iusto tempore, & decenti ætate exerceatur.

Aestate, & Autumno penitus interdixit Hipp. Quare temerè secundum locum Autumno tribuunt quidam ad exercendam venerem. Quid plura?

Celsus per æstatem magis abstinendum esse putat Vvecherus.

Vina sitim sedent, natis venus, alma creandis
Seruiat, has fines transiluisse nefas.

DE TVRBIDIS ANIMI Motibus.

Caput Septimum.

SI animi pathemata in corpus redundant, quo fundamento innititur physionomia, & sæpenumero deterrimas ob caloris, & sanguinis reciprocum motum accersunt ægritudines, de his quoque postremo loco agamus, par est. Iustè enim Democritus dicebat, si corpori cum animo expostulare, & querimoniam agere liceret, multa affutura, quæ obijceret præsertim cùm mala omnia à prauis animi affectionibus proficiscantur.

Quare scitè D. Thomas scripsit, nequaquam à cordis affectionibus animi affectus induci, sed potiùs à contrario, siquidem in ira, ideo circa cor sanguis efferuescit, quia vindictam appetimus, quod est formale. Accedat Arist. auctoritas dicentis vniuersas perturbationes gaudio excipi, aut tristitia, quæ non extant citra frigiditatem, aut caliditatem. Quamobrem, si quid aliud maximo-

2. Ethic. de An. Motio.

Hinc eunuchion lactucam vocat.

ximopere expetéda metriopatheia, quando Stoicorum, ne dicam stolidorum ritu non modò non licet, sed nec decet apathea frui.

Finiuntur Appetitus, cordisque spirituum tumultuariæ quædam motiones, ex iucundi, molestiue obiecti notione: Perturbationes, quoniam non sub veri, aut falsi ratione obiectum quærunt, in appetitum reiecimus, qui duplex est, naturalis sublunarium communis, & animalis, cuius tres sunt species, cupiditas, ira, voluntas, distinctæ sedibus, & officio, cupiditas in iecore, ira in corde, voluntas in cerebro; Dices ad quem spectant affectus? Respondeo cum irascibilis, tum concupiscibilis soboles esse, huius quidem dum bonum singulari modo persequimur, illius, dum bonum arduum; Appetitus verò prænotionem, anticipationemque sequitur, quæ & mentis, & sensuum esse potest; malim ipse in phantasiæ apprehensionem deriuare, quum nobiscum & pueri, & belluæ obirascantur, alijsq; animi affectionibus moueantur. Quamquam verò homo ratione regatur, suũ tamen in nos non rarò exercet imperium imaginatrix, & quum ægrotat cerebrum, & quum affectu obruimur, aut quum obdormiscimus, vt notauit Philosophus. Quare mirari subit Mercatum, qui maluit Stoicis, quam veritati fauere, affectus in opinionem referens, qui si scheticῶs considerentur, eodem spectare posse non diffitemur, at primò diffitemur. Vt vt tamen sit in cerebro formaliter fieri est in confesso, vbi cognoscens vis residet, & imperat, at cor spirituum, & sanguinis ministerio obtemperat, & obsequitur, actus enim inferiorum facultatum superiorum actibus subijciuntur, tantumque ira cor exardescit, (vt hoc exempli loco dicam) quanti quis iniuriam, aut cõtemptum æstimarit. Tria igitur præcipua membra afficiuntur, facto enim in cerebro iniuriæ, aut contemptus iudicio concupiscibilis vlcisci concupiscit, demum in corde sanguis succenditur, & æstuat. Quare sapienter me hercle Ioannes Colle affectus in corde materia tenus, in cerebro formaliter fieri scripsit, at ineptè cerebrum esse cordis ministrum adiectum fuit, est enim imperator Galeni opinione, atque in positis principijs persistendum est; nec me latet, quosdam esse nouissimos, qui vt plus saperent, desertis Platonis, & Galeni castris ad Aristotelem defecere, quodq; opere quotidie confirmant, scriptis refellunt, sed nostri non est instituti errores detegere, eorum præsertim, qui multa suo iure commenti sunt. Putare quidem, sed non facere ignorantiæ, & imperitiæ est argumentum, inquit Hipp. Obiectum porrò cum multifariam sese habeat ad facultatem, affectuum sobolem multiplicat. Vel enim bonum est, hocque præsens nos lętitia perfundit, & amore, absens desiderium, spemque excitat; Vel malũ, quod præsens ægritudine percellit, & odio, absens, imminensque metu. Huc spectant verecundia, & ira. Accepta igitur boni præsentis specie maximè lætamur, qua sanè in affectione cor dilatatur, & sanguinem extra profundit, vt bono per omnes partes occurrat, & fruatur, propterea gaudio cor relaxari scripsit Hipp. sin diffitum sit, disiunctumque bonum, desiderium innascitur, motus quidam animi ad persequendum, qui ex mœrore, & lætitia componi videtur. Gaudij verò indiuiduus comes est amor, quoties enim causam spectamus, toties appetitus quidam emergit, quo ei benè peroptamus, est enim amor põdus quoddam, & affectio ad rem cognitam, vt bonam, & conuenientem, seu beneuolentia rei, qua gaudemus. Verùm mali relata similitudo ægritudinem inuehit, & ingenerat, quam λύπην vocat Chrysippus, quòd totius hominis solutionem pariat, qua in motione contrahitur sanguis, & circa præcordia incuneatur, vt malum secundùm omnes partes cor euitet, huius origo, & fons odium parit, quod est appetitus quidam, quo malè cupimus rei, perquam mœrore afficimur. Identidem tristantur, qui contrarijs minùs resistere possunt, quales caloris, & sanguinis inopes sunt, aut abundant quidem, verùm amariore, & fœculento. At si impendeat malum, tunc pauor omnem, vt inquit Ennius expectorat prudentiam, pallor ora decolorat, nil enim est aliud metus, quam recursus sanguinis ad cor ob imminentis mali imaginationem, quo affectu plurimi extincti periere, plurimi vna nocte è coruis cycni facti sunt. Ira est feruor sanguinis circa cor ob vindictæ appetitum, in quam propensiores sunt tristes, quibus nil sedet, aut arridet, sed auersantur omnia, ægri, malè affecti, qui amarulento sanguine diffluunt, melancholici, demum consilij inopes, qua causa Mulieres viris sunt iracundiores, iniquè enim, & obliquè res æstimant.

3. de An. t. iij. in calce.

16. in Diluc. super Auéz. c. de cydon.

Eodem accusationis genere vtitur Galenus in Archigenem.

Libello de elegantia.

Odium, inquit Auic. li. de Virt. Cordis, est perseuerantia formę nociui in phantasia.

VERECVNDIA denique, quam virtutum omnium custodem, & laudem maximè consectantem appellant quidam, est dedecoris timor ante ora viri, quem veneramur, & veremur, quo in affectu mouetur quidem primùm ad cor sanguis, tum ad faciem protruditur, ex quo rubescit, eò enim sanguinem natura amandat, vbi defectum fieri persentiscit, at honos in externis potissimùm elucescit. At qui arrogantes sunt, & sibi plurimùm tribuunt, cæteros contemnunt, & huius habent, quique scelerum suorum curam nullam gerunt, hi inuerecundi esse solent, quos propterea, inquit Fracastorius, cum exprobatione impudentes vocamus. Apud eos verò, (vt testatur Alexander) qui castè, honestèq; viuunt, quod turpia omnia accusationem subeant, maior est infamiæ metus, magisque ipsam vitant, & idcirco accidit, hos pudere maximè, qui turpia odio vehementer habent. Verecundia enim simpliciter non videtur esse infamiæ metus, sed multò potiùs à turpibus alienatio, propter quam qui ita se habent, timent sui ipsorum infamiam. Quod si huiusmodi est pudor, non ampliùs simpliciter passio fuerit, sed habitus quidam, & dispositio, quam prædicta sequitur passio. Illorum igitur, qui ætate progrediũtur, eos quidem qui turpia non euitant, neque omnino cognoscit aliquis pudere, per assuetudinem enim eorum, quæ ab ipsis aguntur, despiciunt sui infamiam. Qui verò ab huiusmodi liberi, purique sunt, tunc verecundantur magis, quanto & se ipsos persuadent turpiorem rem esse

Soarius lib. de arte Rethor. c. 46.

D. Th. com in lib. Eth.

Li. de symp. & antipath. Lib. natural. Quæst.

esse hanc ætatem natis in rebus turpibus infamiam, quàm iuuenibus. Hactenus Alexander, quem in eorum impudentiam citare volui, qui pudibundis insultant, & oppedunt, ex alienaque verecundia sibi laudem libare conantur impudenter.

Palam igitur esse puto, quomodo affectus omnes mirabiliter cor, atque adeò corpus totum commoueant, in ipso enim corde aut caloris, aut frigoris, vt ait Philosophus, facta alteratio, & si in exigua, & non sensili particula, plurimam sanè in toto corpore parit differentiam cum ruboribus, & palloribus, tum horroribus, & tremoribus, alijsque huiusmodi, ut timone paulum translato magna fit proræ transpositio. At cum affectus penè sint ineuitabiles, manet, vt sapiens ferocienti moderetur appetitui, ne exorbitet, & de gradu, & possessione mentem exturbet, sic enim fiet, vt non ampliùs pathemata, sed actus quidam potiùs animi dicantur. Iræ moderandum Cæsaris apophthegmate: *Cleon non est dignus Cæsaris ira*. Ecquis enim est per immortalem Deum, quem fugiat, interfecti Clytonis longè pœnituisse Alexandrum? Adrianum summo mœrore confectum post erutum seruo oculum? Facultas illa rationis expers semper in damnatas & sonticas impellit, adigitque cupidines, ni rationis radio illustrata videat meliora, & prosequatur. Cæteræ animi perturbationes Epicteti sententia eliminandæ sunt. *Sustine, & abstine*. Ad hoc ea mente, quòd in sola virtute consistit fœlicitas, vt ait Philosophus.

Lib. de Ani. mot.

Merc. lib. 2. de san.

In Ethic.

Qui se volet esse potentem,
Animos domet ille feroces,
Nec victa libidine colla
Fœdis submittat habenis,
Etenim licet indica longè
Tellus tua iura tremiscat,
Et seruiat vltima Thule,
Tamen atras pellere curas
Non posse potentia non est:

Boetius.

Quamquam verò sacris litteris consignatum sit cor sapientis in tristitia, & vexatione versari, gaudium verò, & risum in ore stultorum, attamen (si modo alterutrum licet) modestæ lætitiæ potiùs, quàm tristi seueritati assuescendum esse arbitror; nam actio omnis contrarium habens, si sæpius iteretur, virtutem efficit, cuius est, ad imprimendum effectum valentiorem, virtutis autem fortitudo, & firmitas est quędam ad effectum producendum dispositio, id quod palam fit, nam si corpus identidem calefiat, disponitur, & paratur ad calefactionem, si frigefiat, ad refrigerationem, idem internis virtutibus accidit, habitus enim virtutum ex frequenti actione comparantur, huius autem ea est ratio, quia passio frequens rei illata tandem contracta consuetudine substantiæ conueniens euadit, quod autem vni contraiorum congruum, & consentaneum, alteri incongruum, & dissentaneum esse oportet, quare identidem adhibitum, & adiectum aptitudinem ad contrarium suscipiendum summouet, id verò familiare, & intimum euadit. Hinc igitur palam fit, promptam, crebramque lætitiam, spiritum, animumque accommodare, ac disponere ad facilè lætandum, frequentem verò tristitiem ad desperationem, & criticam seueritatem, cuius quidem rei causa est, quòd gaudij, & voluptatis affectionem duo excipiunt, robur nimirum facultatis naturalis, & spirituum subtilitas, & tenuitas ex lætitia parta: Fortitudinem verò, & robur facultatis naturalis tria consequuntur, quorum quodlibet lætitiam parit, primum est spirituum egregia temperies, dein eorundem copiosa genesis, postremùm custodia, & obseruatio, ne superuacua dissentur dissipatione, spirituum autem tenuitatem, & gracilitudinem duo excipiunt beneficia, scilicet apta dispositio, & agilitas ad motum, & explicationem, & alimenti tractim ad diuersas partes appulsus. Hæc autem est naturalis inclinatio, ait Auic. ad declinandum vacuum. Mœroris verò, & tristitię frequens implicatio duo parit incommoda, nempe naturalis virtutis imbecillitatem, & spirituum crassitiem frigiditatis sobolem, quam caloris ob coactos, & inculcatos spiritus extinctio inducit. Palam igitur, & planum est, lætandi frequentiam spiritus ad gaudium accommodare, iteratum verò mœroris actum ad tristitiam, quod planè confessus est Hipp. mœrore non modò melancholiam indicari, sed etiam induci. In obliquum porrò multa capit melancholicus, quia fixa, constansque tristium phantasia rem perinde obijcit, ac si reuera præsens, & actu sit, cuius sanè imago animæ oblata perpetuum ingenerat mœrorem. Fortis verò, validaque imaginatio spiritus ariditatem sequitur, at fixam phantasiam intellectus captio, & falsitas, qui enim aliter fiat? Imaginatio, inquit Arist. & cogitatio rerum habet potestatem, cogitata enim species calidi, aut frigidi, suauis aut formidabilis quodammodo id existit, qualis vnaquæque res est, & ideo sola cogitatione perhorrescimus. Falluntur tamen, qui tantùm ei tribuunt, vt aliena etiamnum corpora imaginationis imperio subijci crediderint. Animis, inquiunt, hominum vis, inest res mutandi, quæ obediunt etiam confestim, quum animi amoris, aut odij in res illas excessu, & vehementia occupantur, quam sententiam ea potissimùm ratione iniuere, quòd superis Intelligentijs proxima sit anima, quare vt ille intelligendo mouent orbes, & multiplices virtutes in elementa infundunt, ita nostram animam, cum vehementi rapitur phantasia extra materiam, haud est impossibile illarum more in extrariam agere molem. Hinc etiam diuina somnia fieri dejerant, anima scilicet inter dormiendum, deposita rerum humanarum cura Intelligentiarum instar intelligente, & diuinante, quæ ex sensibus non acceperat. Hæc vniuersa haud peræquè omnibus vsu venire contendunt, verùm Heroibus maximè, quibus Intelligentia ea vi prædita contigit, aut quæ fortassis materiæ conditionibus minùs est obruta, quamobrem vehementiùs imaginatur. Hinc nonnulli Vates, nonnulli sola tactione salutiferi euadunt, aliqui alia, quæ vulgò circumferuntur ignorata causa, patrant. Falluntur, inquam,

Ficinus li. de prod. vita. In omni ætate, inquit, magnopere cõducit ad vitã nonnihil pueritiæ retinere, & oblecta menta varia sempervenari, lon gũ verò, profusũque ris ũ minimè, spiritus enim nimis ad exteriora dilatat. Arist. lib. de Reg. Principum ait, risũ senectutẽ inducere, & tollere reuerentiam effusũ risum vehemens mutatio sequitur. Plato in dial. de Repub. Inter Socratis symbola hoc præcipuũ censetur, vt effusum risũ, & tristitiam caueamus.

Consuetudo inquit Albertus Magnus, sibi succedere in corde facit similes passiones, ita vt tristitia tristitiã timor timorem sequatur, vigor cordis audacias, & sic de alijs. D. Tho. Consuetudo, inquit, aliquid facit in his, quæ pertinent ad virtutes morales, & nõ ijs, quæ sunt secundũ naturam, aut prę ter naturam. Lib. de virt. cordis.

Lib. de An. mot.

Notatur Auic. Vallesius.

quam, non enim aliter nobis ineſt anima, ac ſua forma brutis: Hoc intereſt tantùm, quod hæc ex materiæ gremio educta formæ duntaxat officio fungitur, at mens noſtra non modò forma eſt peculiari modo, ſed habet præterea ſubſtantiam, quam exuta corpore retinet, veruntamen, illa ſola, & corpore conſtamus, illa inquam, diuerſis facultatibus vſa. Ergo ſi anima perinde nobis ineſt, ac ſua belluis, credibile eſt, cum manet in corpore, in materia duntaxat operari, nequaquam vaticinari, nequaquam diſiunctum, diſſitumque corpus afficere, & de ſtatu mouere, immotis firmiſque medijs, neque aliud quicquam, quod ſubſtantijs ex elementis concretis denegetur, condere. Quare quædam peculiari Dei gratia fiunt, nonnulla Dæmonis auxilio, & indigitamentis, nulla naturæ viribus accidunt. Habet quidem in nos magnum imperium imaginatio, vt nonnunquam percitis ſpiritibus mirabiles gerat effectus, doloris ſenſum inferat, & quæ neque ſunt vſquam, neque poſſunt eſſe profectò, nobis aliquandò obijciat; vt melancholicorum exemplo patet, quibus certè admiranda efficiendi vis ineſſet, vtpote quos vehementior exagitet phantaſia. Accedat ea ratio, hominem, ſi diſtans, diſſitumque obiectum afficere, percellereque poſſet citra attactum (ſic enim fiat oportet) infinitæ virtutis fore, cui quippe nil actionem interpellet, & impediat, atqui hoc ἄτοπον eſt, qua de re doctiſſimè Baptiſta Codronchus egit. Equidem plurimos noui externatos, & ceritos, qui iniecta vincula, manicas, pedicaſque ferreas diſſoluentes ſeſe expediebant, & in libertatem aſſerebant. In primis Anicula, quam vno ſpiritu diſſlauiſſes, in mentem venit, quæ per compita concitatiore curſu furens, & oberrans nec vinci, nec vinciri potuit, quin potius arrepta Palla vehementiori concedens impetui fruſtulatim diſſuebatur, reſcindebaturque. Cauſam in malum Dæmonem referebat vulgus, quam eamdem ipſe atræ bili acceptam ferebam, cuius ebullitione commota phantaſia vehementiùs viſis moleſcebat, eſt enim, ait Fracaſtorius, ſpecierum vis incredibilis in mouendo animum, animæ verò in mouendo corpus per ipſas ſpecies, vt dicere audeam poſſe hominem ſuper Aquis incedere, ſi ingenti quadam phantaſia, & ſpecie agitetur, cuius rei tenue quoddam ſignum præbet voluntas, quæ hominem à terra ſaltu tollit, & librat per certum tempus nullo alio tantum pondus ſufferente, quàm ſpecie, longè autem maior eſt vis ſpecierum, quæ à natura, quàm quæ à voluntate. De Faſcinatione eadem ferenda ſententia, nam viſu fieri, aut imaginatione, penitus ridiculum eſt exiſtimare. Verùm alterutra ratione, aut à Faſcinante infectum quendam halitum expirari, adeò pernicioſum, & lethiferum, vt protinus rei attactæ temperiem, & naturam euertat, non aliter, ac venenum, quo modo fortaſſis conqueritur Paſtor apud Platonicum Poetam.

Secus ſenſere Pet. Aponenſis, & Pomponatius.

Cauſa diſpoſitionum, & accidẽtium cõtingentiũ in melãcholia ſecũdum veritatẽ eſt incõprehenſibilis. Serapio.

Vide Philippum Fauentinũ Theologum c. 8. contra Atheiſtas.

2. de Intell.

Neſcioquis teneros oculus mihi faſcinat Agnos

Cuius naturæ, & Puella fortè erat, quæ Alexandrum viſu receperat interficiendum, quem modum his reiecit Riolanus. Poteſtne vapor, aut ſpiritus iſte malignus obiectis oculis eſſe funeſtus proprio ſubiecto innoxius? Putas ne Puellam veneno nutritam potuiſſe præſtare, quod pollicebatur, cum venena conſuetudine fiant alimenta, tandemque coctione triplici alterata deſinant eſſe venena? Gallinæ nutriuntur rubetis, & ſcorpionibus, capræ cicuta, neque proptereà viſu quemquam offendunt. Eſtne veriſimile ab aſſumpto veneno vaporem attolli ad oculum, quo ipſe non lædatur, cum à cauſis tam internis, quàm externis, tam facilè offendatur? Aut cur halitu potiùs non lædunt, quàm viſu? Sanè ſi viſus fiat recipiendo, non emittendo, ſitque chryſtallinus humor veluti ſpeculum animatum, fruſtra ars aliqua faſcinandi conſtituitur. † Qua in re etſi non diffitemur nullam eſſe faſcinandi artem, quæ ſit arbitraria, non poſſumus tamen, quin concedamus, ex oculis aliquando tetros, & ſonticos vapores efferri, qui obiectis oculis non ſint innoxij, quod mulierum exemplo patet, quibus menſtrua fluũt purgamenta, quæ oppoſitum maculant, fædantque ſpeculum. Neque abſurdum eſt, vapores illos reliquis eſſe infenſos, proprio ſubiecto innoxios, ſiquidem vt vipera non ſibi, ſed reliquis noxia, & exitialis eſt, ita malignus vapor non proprio, ſed alieno ſubiecto infenſus eſſe poterit, nil enim extat abſolutè malum. Quare confectum ſit ægritudinem per tetros halitus inferri poſſe. † Aut demum naturæ legibus efficitur, cum ſcilicet vſque adeò conſummatæ, abſolutæque ſalubritatis eſt corpus, vt in melius proficere non valens, neque in eodem ſtatu conſiſtere, cogatur in deterius relabi. Scitè proin Celſus notauit. Qui ſpecioſior factus eſt, ſuſpecta ſua bona habere debet: Quicunque enim procul à naturæ ſuæ conditione deſciſcunt ſiue in melius, ſiue in deterius facilè morbis implicantur. † Hinc Pueri obeſuli, & molliuſculi athletico habitu præditi ſi fortè alicuius Aniculæ palpo, aut blandimentis attrectentur, in malas valetudines decidui (leuis enim paratis ſatis eſt occaſio) creduntur faſcino affecti, propter quod tam multa machinati ſunt vetuſtiores. Sed hactenus. Quid vero profuerit rebus impoſuiſſe modum, ni diuina ſuffragetur gratia? Dijs igitur ſupplicemus, operemurque eorum præcepta religioſa mente colentes. Parentibus auſcultemus, & obſequamur, talibus enim Deus vitam produxit. Suppudet verò recenſere, quod probatæ, ſpectatæque doctrinæ viri ſcriptis mandarunt ad vitam producendam, nam cum vnica eius ſit ratio, quippè vt caloris, & humidi primigenij ſubſtantia foueatur diutiùs, & conſeruetur, quæ ueluti animæ uinculum eſt, hoc autem bellè rerum non naturalium, & adiaphorarum, quas retulimus, mediocri vſu, pro cuiuſque natura conſequamur, cur annulis, aut characteribus fidamus, quibus certa quadam ratione confectis vſa fertur antiquitas? Cur Glauci herba, qua deguſtata Antedonius neſcioquã immortalitate donatus fuit? Cur ambroſia, aut potabili utamur auro? * Vnũ tacitus præterire nequeo, iugis, in remotioribus, & ſalebroſis teſquis pauperis Aurenti repertum opilionem, qui annonæ penuria, & egeſtate

✠ Splendida, inquit Themiſtiꝰ, vim habent mouendi de genere autẽ ſplendidorũ oculi ſunt: Hoc igitur tẽpore, quo menſes patimur (nam & viri ſua mẽſtrua patiuntur) eodem modo lumina quo cęterũ corpus afficimur, omnia enim membra aſpergiue mẽſtruorum rigantur præcipuèque oculi, quia maximè foraminoſi, venulentique ſunt, &c.

Hippocr. 1. Aph. 2.

✠ Halitus Athletarum periculoſi, &c.

✠ Collegiũ Conimbric. vniuerſim, inquit, eos, qui venuſtiores ſunt, hoc virus corripit. (Admittit autem faſcinum) vel quia his magis effaſcinãtes inuidẽt, vel quia eos laudant, qui ob id lætitia perfuſi cor ſpiritus, totam faciem, ac præcipuè oculos dilataut; faſcinijque veneno viam aperiunt, &c.

* Docet Ficinus lib. de prod. vita, quo modo aurum potabile conquiri poſſit.

Viperea altus erat condita carne viciſſim.

Et cum annum sexagesimum ageret pubertatem præseferebat nullis vexatus languoribus. Quod si quis difficile credat, norit, viperinas carnes ad reformandam temperiem, & superuacua excludenda maximum habere momentum. argumento sint Cerui, & annosi corui, qui serpentum suctu, & sorbitione fruuntur, suam reparant senectutem; in quam sententiam quidam optimè notæ medicus accommodatè, & appositè scripsit. † Præstat, ait, vipera, non modò medicamenti, sed etiam alimenti vicem, & sanè optimi, longissimèque vitam producentis, & hercules Aegyptios viperis frui testatur † Galenus. Verùm † Auic. in hanc rem ita scriptum reliquit. Et caro quidem eius, ideſt viperæ, cum in vsu habetur, ætatem prorogat, virtutem corroborat, sensus, & iuuentam conseruat. Superuacua tamen ad superficiem protrudere docet, pediculosque progignere. Plinius non modò viperis vitam extendi exemplo Cirnorum, & Indorum, qui centum, & quadraginta annos excedunt, verùmetiam solo mulsi vsu, contendit. Hinc fortassis rogatus Pollio à D. Augusto, qui tandiu, ætatem produxisset, respondisse fertur, foris oleo, intus melle. Galenus scribit Antiochum Medicum, & Thelephum Grammaticum, quod plurimo Attico vsi fuissent melle corpore, & animo firmo ad summum vixisse diem, qua causa etiam Lycus, vt ait Athenæus, Macrobios vocauit Corsicos plurimo melle sese replentes, quod cum scirent Pythagoræi solo pane, & melle mensam construi iubebant. Facit sanè mel non modò ad sanitatem, verùm etiam ad animi mores componendos, & prudentiam, qua ratione sacris paginis consignatum est, butyrum, & mel comedet, ut sciat reprobare malum, & eligere bonum. Quod per hieroglyphicum Apum in fęcundo oleæ ramo considentium significari compertum est. Ioannes Baptista Porta carnes Anserinas ad vitæ diuturnitatem facere tradidit, quod eas Celsus inter cibos plurimi alimenti recenseat, ipsæque volucres longæuæ sint, eandem vitæ protrahendæ facultatem non in carne tantùm, sed & in adipe agnouit Ficinus, qui mandat etiam, vt senes, quos hectica senilis exedit, Puellam formosam, hilarem, temperatam famelici eligant, eius lac exsugant crescente Luna, mox dulcis Marathri modicum assumant pul. facch. confecti. Saccharũ lac in ventre cogi non sinet, nec putrescere, Marathrum cum sit subtile, & lacti familiare peruehet ad mẽbra, & diffundet. Præscribit etiam sanguinem ex tunsa Adolescentis vena hauriendum, quod sanè præsidium non modò inhumanum est, verùm etiã abominabile, & exitiale. Ecquis enim est, qui nesciat, cruorem in ventriculo corruptum iri, prauaque accersiturum symptomata? quidquid enim proprio seruatur loco extra perditur, & corrumpitur.

† Claud. de gressu ad firmos.

† de alim. fac c. iij. Lib. 2. c. de serp.

Li. de prod. vita.

Sennertus li. 1. particula 1. c. xiv. scripsit, san guinem humanum epotum dementiam inferre.

Magno erit vsui Elixir, quod Manardus describit, quod omnia corporis membra roborat, & senectutem retardat. Est autem huiusmodi.

Lib. 20. E-ipst. 1.

Recip. Nucis Myristicæ, Garyophill. ana vnc. ij. Cinnamomi odoratissimi, florum Saluiæ, seu Maioranæ ana M. j. Cychorij, Absynthij, Camæpythios ana M. j. Santalorum omnium ana vnc. semissem Mellissophylli, Ozymi ana M. j. Croci vn. j. Calami aromat. vnc. vnam, & semis, Stœchados vnc. treis, Rheipontici vulgaris vnc. j. Rheipontici veri unc. semis. Centaurij minoris m. ij. Omnia contusa maneant integrum diem minimùm in uino odoro tanto, ut cætera benè operiantur, simulque cum ipso uino in uase magno uitreo Chymicorum more facto, & incrustato igni claro, non uehementi admoto sublimentur, per rostrum uasis effluet succus, qui diligenter colligatur, & in benè obturato uase aureo, uel uitreo obseruetur, ex eius enim unica drachma uel per seipsam, uel cum cyatho h. e. unc. ij. uini Hyeme, Aestate Aq. Ros. pota mirandum in modum totius corporis uires reparabuntur. Quod si quæ superfuerant aridæ partes benè contritæ, uinoque respersæ fortiori igni admoueantur, stillabit liquor, qui forinsecùs illitus multum roboris artubus indet. Placet Actuarij medicati uini præscriptum subijcere, quod salubre uocat, si quis frigidi temperamenti eo utatur, aitque integram ualetudinem seruare. Sic autem habet.

Recip. Zinziberis, Fœniculi, Anethi, piperis singulorum siciliquum h. e. drachmas duas, aliqubus iridis drachmas centum. Ea tusa, & ex uino uetusto, & odoro subacta in linteo illigato, & in uini suauissimi congium iniicito, multosque dies macerari sinito, quò enim diutiùs maduerint, eò melius erit. Propinato singulis diebus heminam. Conferet tale uinum hyeme, & pituitosis, & qui pectoris uitiis frigidis tenentur. Lib. 5. de meth. med. c. vij.

Huc spectat etiam Epiphanii Ferdinandi electarium, quod ipse plusculum philautos Chertheu uocat. Sic autem habet. Hist. Lix.

Recip. Myrrhæ troglodyticæ unc. j. Garyophyl. unc. semis, Rheipontici unc. i. & semis, Nardi indicæ drachmas sex, Rad. Peoniæ unc. i. Aristolochiæ utriusque ana drachmam unam, & semis, Spicæ nardi drachmas sex, sandal. omnium, thuris, Mastiches ana drachmam unam, Aromatici Rosati unc. sem. Diadagrydii drachmas treis, trochiscorum de berberis drachmas duas, Misce, & cum saccharo in succo rosarum soluto fiat electarium. Dosis drachma una ex Aq. Ros. aut D. coriandrorum.

Hoc Electarium continet puluerum uncias septem, quibus octupla saltem sacchari portio adiici debet, ut ritè concinnetur elect. Quare totius compositi pharmaci triginta duæ drachmæ super quadringentas resultabunt, atque adeò totidem doses, in quas Diagrydium ad dimidii grani pondo duntaxat sese ingerit, quod est infra minimam dosim. Quamobrem nescio cur benedictum hoc diagrydium huc accedat ad turbandam totius pharmaci formam, quod est allioticum. Fortassis ad ciendum lotium adiicitur, nam Diagrydium, ait Arist. infra dosim propinatum urinas ciet. Quidquid sit, poterit tutò expungi. In Probl.

Mihi omnium instar sit Theriace serena, quæ nostræ formam simillimam habet, propterea facultates mirabiliter confirmantur, si ritè adhibeatur.

Hic

Manard. ep. 4. lib. xix. ad Cracouiēsē Episcopum pro tertiana consumenda proponit D. Chamæmelli 2. h. ante accessionem. Phonseca li. 1. consult. lxxij. vocat

Hic præterire nefas est Serapium nostrum, quod chronicis feb. tollendis obstructionibus, flatibus discutiendis, doloribus consopiendis, pectoris uitijs mitigandis apprimè utile est.

Præscriptio Syr. de Camæmello.

Recip. Anthemidis m. iij. summitatum Anethi p. j. Cassuthæ, Adianthi utriusque, Agrimonij odorati ana m. j. Rad. pentaphylli, bistortæ, filicis, Angelicæ, glycyrrhizæ rasæ ana unc. semis. sem. Marathri drach. duas. Omnia ritè parata coquantur ex arte in aqua Camæmelli ad dimidias. Colati iusculi accipe lib. iij. Sacchari optimi lib. ij. mellis optimi despumati unc. iiij. coquantur simul ad perfectam syrupi consistentiam, ut Artis præcepta mandant.

Camæmellum febrifugum. Vide Galen. 3. de simpl. méd. facult. c. 10.

Sed iam tempus instat, ut manum de tabula tollamus hoc unum adijciētes, ea, quæ generatim, & catholicè tradidimus præcepta ad incolumitatis, & uitæ custodiam temerè à singulis usurpanda non esse, sed certa lege pro cuiusq; idiosyncrasia.

IN ARISTOTELIS LIBELLVM DE CONSERVATIONE SANITATIS AD ALEXANDRVM MAGNVM

Commentarius IOANNIS STEPHANI IATROPHYSICI VENETI.

SCITO, ò Alexander, quòd non est via ad aliquam scientiam acquirendam nisi per potentiam, & non est potentia nisi per sanitatem, & non est sanitas nisi per æqualitatem humorum, &c.

Aristoteli Liber iste adscribitur, tametsi non iniuria quispiam suspicari possit, ex Arabum officina, quorum sapit phrasim, in lucem prodijsse, neque enim eam styli grauitatem, nec præclaram illam methodum, quam vbique præseferre solet Arist. ostentat. Verumtamen quia ad seruandam sanitatem egregia præcepta proponit, quæ vel ex Coi, vel Pergameni adytis emanasse dixeris, quæque ex Æsculapij apographis se decerpsisse Author profitetur, nostra commentatione locupletare, & corrogata Veterum auctoritate confirmare visum est.

Hoc itaque argumento suadet Alex. vt sanitati operam det, quòd ad scientiam adipiscendam conferat firma valetudo, nouerat enim sciendi desiderio flagrare Alex. qui, scribente Themistio, Aristot. acriter insimulauit, quòd Auscultatorios inuulgauerit libros: nam, inquit, qua alia re præstare cæteris poterimus, si ea quæ abs te accepimus, fiant prorsus communia, ego enim malim doctrina anteire, quàm copiis. At verò subdit Author, neutiquam scientiarum ornamentis formari poteris nisi per potentiam, quæ ex bono sanitatis habitu necessaria quadam consecutione proficiscitur, est enim sanitas agendi potentia propter bonam partium constitutionem, atqui sanitas humorum æqualitatem excipit, pendet enim ex calidorum, frigidorumque commensuratione quadam, aut eorum, quæ sunt intra, aut ad continens. Arist. 7. Phis. c. 17.

Quare vt commoderatio, & æqualitas facit ad sanitatem, sanitas ad potentiam, & scientiam, ita scientia viciſſim, quæ est rerum, quæ sunt, veritatis comprehensio, confert ad potentiam, & imperium (si modò res transferri debeat ad Politiam). Nam vt ille natura seruus est, qui tantùm particeps est rationis, vt sentiat quidem, at non habeat, ita ille natura dominus, qui scientia, & ingenio præstat. Ratione, & intellectu vigentes, inquit Arist. natura domini sunt, & rectores aliorum. Hinc 1. Metaphys. dixit, sapientis esse ordinare, quòd sapientia sit summa perfectio rationis, cuius solius est ordinem nosse. Eodem Plato spectasse videtur, quando scripsit. Naturæ quidem lege sapientia, potentiaque excellens in idem tendunt, semperque ista duo se inuicem affectant, persequuntur, congrediuntur: Et hac ratione Poetæ Principibus aliquem sapientem familiarem constituere: Homerus Nestorē Agamēnoni: Euripides Thiresiam Creonti: Hesiodus Prometheum Ioui, Maro Achatem Æneæ. Arist. 1. Polit. In Procemio. In Epist. ad Dionys.

Porrò

In Apoph. Porrò imperij auidissimum fuisse Alexandrum vel à pueritia, testatur Plutarchus. Alexander, inquit, Puer adhuc cum Parentis sui fortia facta intueretur, nequaquam tamen his gaudebat, sed inexplebilis ad pueros æquales dicere solebat. Pater nil quicquam mihi relicturus est. Illis verò contradicentibus; Imò omnia parat tibi, vt hæredi. Quid tum postea, inquit. Ego interim nil habeo, quod agam. Quis non miraretur tantam regnandi cupiditatem puero infuisse, qui præter naturam eius ætatis non fuit contentus imperio patris sui: Imò ab ipsis statim cunabulis animum in id intendit, vt multorum dominus esset. Hactenus Plutarchus

» *Et Deus sublimis ordinauit remedia ad tempreantiam humorum, & conseruationem sanitatis, & ea reuelauit Philosophis, & Prophetis, quos illustrauit spiritu diuinæ sapientiæ, etc.*

Artem aliam Deus, et rerum natura repertrix
Instituere sacrā, qua lāguida corpora morbo
Eriperent quouis propriæ reditura saluti.

Cecinit verè Vates ille. Ars Medica, inquit Ficinus, diuinitùs reperta est, & diuinitus exercetur. Nonne Raphaelem Archangelum volunt Hebræi huius artis opus exercuisse? Et sanè hanc artem nobilissimam Reges excolere non dedignabantur, quales fuerunt Sabor, & Giges, Medorum Reges: Sabid Arabum, & Mithridates Ponti Rex, Aegyptiorum verò Hermes, & Mesuæus Regis Damasci nepos. Huc accedunt Democritus, Timæus Locrus, Plato, Arist. Apud Homerum Principes tantùm medicinam exercent.

Vlisses Diomedi sagittam extrahit Polypus Sarpedoni: Patroclus Eurypilo. Nec erubuit Achilles Thelephi vulnus manu contrectare, & inspersa ærugine percurare. Neque sua maiestate indignum putauit Alexander, amicis laborantibus medicinam facere. Nec puduit Herculem Medicinæ studio vacare, cuius ope Alcestem grauiter ægrotantem, ac fermè desperatam pristinæ valetudini restituit. Medicinæ igitur origo, siue Hebræos, & Arabas, siue Græcos, & Aegyptios Theologos sequaris, ab ipsa diuinitate manauit, vt noster quoque profitetur Author. Deus enim bonorum omnium conditor, sapientiam natura & origine cœlestem participatione terrenam fieri, & in humanum consortium venire voluit, solosque * Philoponos ad eius consuetudinem admisit, ratus indignum à * Philodonis rem tam sacram illotis manibus attrectari. Eam igitur reuelauit Philosophis, ac Prophetis, quos Plato Angelorum voces audire scripsit.

*Laboris patientes. *Otij sectatoribus.

Quos illustrauit spiritu diuinæ sapientiæ, etc.

Sybillas, & Vates pythonicos fieri, & futura præuidere, non quia afflentur, sed ex atra bile naturali, quæ mentis sedem incessat, arbitratur Arist. sed ita sese habere debet atra-bilis, ait Ficinus, vt sanguine, & bile flaua perfundatur, adeò vt sint octo sanguinis particulæ, duæ flauæ, totidē bilis atræ. Hinc spiritus plurimi, lucidissimi, & planè ætherei exoriuntur, quibus præditi diuinis influxibus, oraculisque ex alto replentur, Diuis proximi noua quædam, & inusitata excogitant, & futura prædicunt. Hinc Arist. meritò carpit, & sugillat ignauum vulgus quod somnia, & visa vulgaribus, & idiotis potiùs immitti à Deo arbitratur, hoc enim, inquit ille, fieri debet potiùs apud Sapientes, qui sunt Deo familiares, & * θεοφιλέστατοι: Itaque cum sanitas in quadam commensuratione, & æqualitate consistat, vbi deficit, remedia eam sufficiunt, remedia voco, quæcunque morbum depellunt. Dicitur verò Deus sublimis, quia Philosophorum sententia primus motor est in tota ea circumferentia, quę extra orbem est, nam si eum ponas circa extimam circumferentiæ partem, vtpote circa Polos, vt voluit Eudemus, fit, per accidens vt moueatur, cum fit immobilis, non item, si in tota vniuersi circumferentia, quæ tota non mouetur, sed in eodem semper permanet, & in eo est, quod celerrimè mouetur, obsoleuit verò Pythagoricorum opinio, Motorem esse in medio, vnde soliti sunt appellare centrum locum Vestæ, & Iouis turrim, &c.

30. Sect. Probl.

*Dijs charus, amans Deum.

Et primùm Persæ, et Græci ea calluere, vt vidimus in suis scriptis secretorum Medicinæ, &c.

Cum mundo natam esse Medicinam, & à Deo emanasse scitum est: Qui verò primi eam calluerint, ignotum, & controuersum. Arist. alibi omnium bonarum artium inuentores appellauit Aegyptios, quos Cœli amœnitas, & soli fertilitas ad rerum contemplationem, & studia excitant. Hic tamen primùm Persas, & Græcos calluisse fatetur, qui verò inter Persas excelluerint, præstiterintque mihi nondum est compertum. Græci autem Medicinæ originem à suo repetunt Apolline, & Æsculapio, quòd nullus, qui in ea priùs excelluerit, historiarum fide celebretur.

Ouid.

Inuētum medicina meū est, opifexq; per orbem
Dicor, & herbarum subiecta potentia nobis.

Hipp. autem, ego enim, inquit, ad finem medicinæ non perueni, etiam si senex sim, Neque ipsius inuentor Aesculapius, sed & ipse à seipso in multis dissentit, quemadmodum scriptorum libri nobis tradunt.

In Epist. ad Democr. Soranus in Præfat. Isagogici, sic ait, Medicinam quidē inuenit Apollo, amplificauit Aesculapius, perfecit Hippocr.

Hipp. remedia, quæ à prioribus acceperat primus in artem coegit, & singulis morbis singula remedia accommodauit, propterea non immeritò primus author Medicinæ perhibetur. Apis tamen Aegyptiorum Rex creditur primus medicinæ inuentor, quem propterea Aegyptij in Deorum numerum retulerunt: Aesculapius primus inuenta scriptis tradidit. *Vt vidimus in scriptis, &c.*

Franciscus Patritius.

Scientiæ olim tanquam arcana condebantur, aut nonnisi sub ænigmate in vulgus efferebantur, indignum enim existimabant vel immeritis, & rudibus pulcherrima quæque innotescere: Exemplo sit illud Platonis ad Dionys.

In Epist. ad Dionys.

Dicis non satis tibi demonstratam eius, quod primum est, naturam, dicendum est igitur, sed per ænygmata, vt si quid huic tabulæ mari, vel terra acciderit, qui eam legerit non possit intelligere. Sic autem habet. Penes omnium Regem omnia sunt, omnia ipsius gratia, & ipse est omnium bonorum caussa. Secundum verò circa secunda, & tertium circa tertia: In qua explicanda sententia mirè æstuant Platonici, Iamblicus, Proclus, Plotinus,

Aenygmatodem brachylogiā explicat Fernelius lib. 1. de Abd. rerum caussa c. 10.

Innui Trinitatē censet Nyphus.

nus, Numenius, Plutarchus, qua intellecta nil diuinius, nil Christianæ Theologiæ magis congruũ à natura mortali excogitari potest. Vtinam nobis præsto esset Caimus plusquam Platonicus.

Tria circa Regē omniũ Plato statuit, ait Fern. coæterna, bonum rerũ omnium Patrem, à Patre, bonoque mens procedit, vt ab ingenita soli luce lumen, quæ mens intelligentia est diuina boni Filia, à mente rursus anima mundi fluit, vt splendor à lumine: circa primum, qui Pater est omnium, simplex est bonitatis idea, à qua diffluũt innumeræ idearum differentiæ, quas diuina mens excipit, vt sint secunda illa circa secundum, ab ijs verò emanant idearum rationes, animæ mundi immissæ, vt tertia sint circa tertium, &c.

Conueniunt autem isti Persæ, & Græci, quòd Homo compositus est ex elementis oppositis, & ex quatuor contrarijs humoribus, qui semper indigent resumentibus, quibus si caret homo, corrumpitur eius substantia, etsi bis superfluè vtatur, aut diminutè, incurrit ægritudines varias, quòd si vtatur temperatè habebit iuuamen vitæ, & corporis fortitudinem, & substantiæ suæ salutem.

Quod homo ex quatuor elementis constet, sæpius ab eodem Arist. repetitum fuit, quòd verò ex quatuor humoribus consistat, non constat, si quidem Arist. alibi solo sanguine diuersis partibus constituto sanguinea animalia nutriri, & alescere, atque adeò componi confessus est (eadem enim sunt nutritionis, & generationis initia (cæteros humores excrementa vocitasse, palam est. Veruntamen, quomodo conciliari possit Aristot. alias planè docuimus.

Com. in lib. Hippocr. de Structura Hominis.

Qui semper indigent resumentibus.

Calor nõ demolitur proprias humiditates, vt puta subiectũ, quia nullũ accidens destruit proprium subiectũ, sed proximas humiditates, & alienas absumit.

Cum calor naturali, atque adeò continua actione agat in suppositas humiditates, quæ sunt veluti pabulum, non est mirum, si in absumptæ substantiæ locum necessariò desiderentur instaurantia, alioquin corpus flaccidum tabesceret. Calor enim duobus modis corrumpitur, extinctione, vel marcore, extinguitur suis contrarijs frigore, vel humore, copia verò suffocatur, marcescit moderato aeris afflatu prohibitus, inopia pabuli, aut maioris ignis præsentia. Quare cum calor natiuus non aliter foueatur humore primigeneò, quàm flamma oleo, & flamma marcescit, nisi nouum oleum in absorpti locum reponatur, ita vitalis calor tabescit, nisi iactura radicalis alimento reparetur.

Præterea vt flamma circumfluo aere nutritur, imò nil est aliud quàm incensus aer, ita æreo humore, non aqueo natiuus calor conseruatur, & vt aer flammam circumambiens cedit illi in pabulum, ita succulentus, & alimentarius humor penuriam radicati resarcit.

Et si bis superfluè vtatur, &c.

Arist. in 1. Sect. Probl. posuit morbos in excessu, aut defectu.

Lib. de Flat.

Cum sanitas sit æqualitas quædam, & mensurata mediocritas, qua nil præstantius, vt ait Plato in Gorgia, vbi excessus quidam, aut defectus subrepunt, è vestigio morbi emergunt. Propterea Hipp. Medicinam adiectione, & subtractione definiuit, sanitas enim conseruatur, si, quod superuacuum est, subtrahatur, & adijciatur, quod deficit.

Vnde oportet se conseruare in cibo, & potu, somno, & vigilia, motu, & quiete, in dissolutione, aut retentione ventris, & subtractione sanguinis, qui vult se conseruare à molestijs ægritudinum, & de his dicam sub congrua breuitate.

In præsentiarum commemorat sex res, quas Medici vocant nonnaturales, adiaphoras, quia benè vtenti bonæ, perperam malæ, in quorum recto, & decenti vsu consistit sanitas. Nam si quis cibis optimis frugaliter, & opportunè fruatur, vino non se repleat, sed tantum ingerat, quod satis sit ad chyli elaborationem, eiusdemq; diadosim, si motum, & quietem prout propria exigit natura, & anni conditio, ineat, si quàm par sit, non dormiat, aut vigilet ampliùs, si aluum nec nimis strictam, nec nimis solutam habeat, si in affectibus modum teneat, (nam passiones omnes, vt est philosophicum axioma, appetitus sensitiui efficiunt in corpore transmutationem) proculdubio sanitas seruabitur. Spectanda tamen cuiusq; natura in præscribenda mediocritate, & regio, & anni tempus, alioquin si vno, eodemque calapodio omnes calcearentur, vt paremia fertur, plurium malorum necessariam consecutionem inferre necessum esset.

Conueniunt autem omnes, quòd ille, qui vtitur his temperatè habebit longitudinem dierum, & bonam valetudinem. Nam dicunt Philosophi, quod omnia delectabilia huius mundi, siue delitiæ, siue diuitiæ, aut honores appetunt durabilitatem: Qui igitur vult durare, audiat hæc, quæ facient ad vitam conseruandam, & renuncient desiderio propriæ voluntatis, &c.

Mensura omnium optima, vt est pythagoricum illud. Hinc Hipp. motus, quies, cibus, potus, somnus, venus, omnia mediocria. Quare qui mediocritatem adhibet, is sanitatem sartam, tectamque tuetur, & ea de caussa temperantiæ comitem Plato adiunxit fortitudinem, quia qui temperanter viuit, sanitati consulit suæ, atque adeò vitæ producendæ, nam etsi eadem prorsus vitæ, & sanitatis principia non sint, mutuis tamen stant auxilijs.

In. Epid.

Nam dicunt Philosophi, &c.

Quidquid est, permanere desiderat, hoc autem est argumento, quod resistit corrumpenti; non modò igitur qui voluptatibus & delicijs delibuti sunt, diligunt esse, & permanere, sed quidquid natura constat, tametsi qui Summani tyrannidi perpetuæ subijciuntur manes, efflictimque plectuntur, fortassis non esse concupiscunt, vt quidã trãsmundani Philosophi constituunt.

Et renuncient desiderio, &c.

Prudenter Pythagoræi, si animus motiones singulas tum sui, tum corporis moderetur perpetuam vtriusque sanitatem, & diuturnam vitam corpori pollicentur, quod sanè plerisque sapientibus, sanctisque viris accidisse testatum est.

Primò itaque euitet crapulas, et non ponat cibum super alium indigestum: Vnde dicit Hippocrates, esse comedendum, vt viuamus, non viuere, vt comedamus, quia alimentum propter durabilitatem quærendum est, non durabilitas propter alimentum, &c.

Nil peræquè perniciosum esse humanæ naturæ, atque

atque cruditas, quam crapulæ pariunt, satis compertum est. Hinc Celsus, obseruatum est, inquit, nationes voraces esse breuioris vitæ, ea autem est ratio, quoniam necessum ex excrementorum prouentum succrescere, quæcunque verò excrementis scatent, quum sint contraria, ocyssimè corrumpi oportet. Hinc Arist. lib. de longit. & breuitate vitæ: Præterea oportet, inquit, vt quod haud facilè corruptibile sit, nequaquam excrementis abundet, quod enim tale est, aut vi morbi, aut suaptè natura interimitur, nam excrementorum virtus, atque facultas vicem subit contrarij, atque interdum naturam ipsam, interdum partem corrumpit. Quod autem subijcitur tanquam dicterium, & apophtegma habendum, emanauit autem à Socrate primùm, vt puto, *Beata terra, inquit Ecclesiastes, cuius Rex nobilis est, & cuius Principes vescuntur in tempore suo ad reficiendum, non ad luxuriam.*

Ego multos noui abstinentes in cibo, & potu, & sanissimi corporis, & longæuos, & bonarum operationum, vt vidi in Arabia. Vnde summa sanitas consistit in abstinentia à nimia comestione, & quandoque superfluitates purgare, nam Hipp. ponit conseruationem sanitatis in duobus pluraliter, in vsu temperato ciborum congruentium ætati, regioni, & consuetudini, similiter potuum, secundò, quòd purgatio fiat eius, quod est superfluum in humoribus.

Comprobat exemplo Arabum quorundam, quos frugaliter viuentes sanos, & longæuos obseruauerat, & benè munera sua tractantes. Narrat Xenofontes in institutione Cyri, vsque adeò frugaliter viuere consueuisse Persas, vt ne spuere quidem viderentur, quòd si quis intemperantiæ caussa crebra spuitione sordesceret, velut infamis despuebatur, & declinabatur. Tria, inquit Hieremias Triuerus ex Hipp. sunt ex maximè salubribus, vesci citrà faturitatem, impigrū esse ad laborem, & genitale sperma reseruare. Concludit igitur totius sanitatis tuendæ rationem super eo cardine verti, vt ne nimio cibo ingurgitentur corpora, & si quid superuacuum est, foras exturbetur, id quod Hippocratis auctoritate probat, qui scripsit, sanitatem potissimùm consistere in vsu ciborum congruentium ætati, regioni, & consuetudini, deinde in euacuatione superuacuorum excrementorum.

Com. in lib. 1. Celsi.

Et scias, ò Alexander, quod corpora humana, quæ sunt receptacula ciborum, & potuum resoluuntur, & diminuuntur tam ipsa corpora recipientia, quàm recepta alimenta: Resoluuntur in primis ab ipso calore naturali exsiccante humiditates corporis, et calor nutritur humiditate illa. Resoluuntur præterea per calorem Solis, et venti, qui desiccant humiditates omnium corporum, et pascuntur humiditate tam corporum, quàm fluminum, &c.

Duabus præcipuè affectionibus esse obnoxia humana corpora, congenitæ nimirum humiditatis putrefactioni, & difflationi, iampridem à Galeno, & Auic. proditum fuit, & quemadmodum exsiccatio, & difflatio congenitę humiditatis tum à calore intrinseco, tum extrinseco promouetur, ita putrefactio ab extrario duntaxat excitatur, est enim putredo affectio à calore externo in humido intrinseco. Quod verò calor Solis, & venti afficcet corpora, satis compertum est, calor enim humidum absorbendo corpora sicca dimittit, venti præterea cum ex calida, siccaque exhalatione constent, imò nil sint aliud, quàm in obliquum permota exhalatio, vi propria siccādi pollent. Ventum sic graphicè descripsit Sturmius.

Lib. de Phil. nat. Theorema.

Est ventus calida, et sicca exhalatio flammam
Aegrè concipiens, terris educta, deorsum
Aeris à mediæ regionis frigore pulsa,
Quæ circa terram celeri in latus impete fertur,

Ventus Hippocrati lib. de Flat. est Aeris fluens vnda.

Quando ergo corpus est calidum vaporabile valent grossa cibaria, &c.

Calidis corporibus, quæ raro corporis habitu prædita sunt, præscribit alimonias crassiores, & rectè sanè, calor enim validus obiectum desiderat proportione respondens, alioquin torrefaceret leues cibos. Accedit, huiusmodi corpora solidis alimentis meliùs nutriri, & non vsque adeò difflari. Agricolæ si offeras auiculas, aut Perdices, affici se sentiet

Quando corpus est depressum, et siccum, valent subtilia cibaria, &c.

Depressa corpora vocat macilenta, & strigosa; Qui igitur compacto, siccoque, & gracilento habitu præditi sunt, desiderant tenues cibos, nam cum huiusmodi corpora meatus habeant conniuentes, & minutulos, ni tenuis substantiæ sint alimenta, quoquò versùs distribui, digerique nequeunt.

Certum igitur documentum in conseruanda sanitate est, quòd homo vtatur tali conuenientia in cibo, et potu suæ complexioni, adeò vt calido conueniat calida temperatè, frigido frigida temperata, idem dico de humidis, & siccis corporibus.

Hoc est præceptum præ foribus Medicinæ affixum, & altà mente tenendum, nam vnumquodque simili conseruatur, contrario destruitur, proin calida corpora, id est corpora, in quorum mixtione præpollet calor, calidis alimentis nutrienda, frigida frigidis, vt prior naturæ tenor conseruetur, aduertendum tamen, vt tum calida, tum frigida parum abscedant à mediocritate, ne immodesti similis accessu fiat excessus.

Quòd si contingat calorem corporis augeri, et inflammari ab aliqua caussa præternaturali, vt à cibo calido, vtendum est contrarijs, scilicet frigidis, & è contrario, &c.

Hygines duæ sunt partes, quarum altera moderato vsu similium sanitatem qualemcumque seruat, altera excessus temperamenti congrua contrariorum administratione corrigit, proinde subdidit, si corpus incalescat ab aliqua præternaturali caussa, adhuc tamen contineatur intra limites sanitatis, adhibenda esse frigida, quæ caloris excessum obtundant, & ad mediocritatem reducant.

Habenti autem bonum stomachum, et fortem in digerendo, laudo cibaria fortia, et crassa, quia talis stomachus est veluti ignis validus potens multa comburere. Quòd si stomachus fuerit debilis, et frigidus, laudo, vtatur cibis subtilibus, et leuibus, quia talis cōparatur igni comburenti cannas, et alia subsidia, &c.

Ni

Ni cibus analogus sit calori concoquenti non rectè conficitur chylωsis, nam si calidiori stomacho offeras leuia alimenta, assabit, non elixabit, & vtens tali alimento nidorosos percipiet ructus. Hinc iure subdidit, ventriculo calidiori alimonias fortes (robustas vocat Hipp.) h. e. copiosi nutritus, & crassas, h. e. solidæ substantiæ esse exhibendas, talis enim stomachus comparatur igni copioso, qui desiderat ligna crassiora, & copiosa. Quòd si stomachus fuerit frigidus, atque adeò debilis non ampliùs solida alimenta, & crassa, sed liquida, & tenuis substantiæ, vt facilè huiusmodi cibos peruadere, & conficere possit.

" *Debes igitur, ò Alex. omnia hæc considerare, si desideras sanitatem in te permanere. Sed magis distinctè nunc dicam, quod debet fieri abs te pro sanitatis conseruatione, & hæc quæ referam, reuelauit mihi Sacerdos Apollinis, qui habuerat omnia scripta Aesculapij, & Machaonis.*

Pollicetur Alexandro, se magis appositè, & particulatim præcepta traditurum, quæ ab Aesculapij, & Machaonis scriptis decerpta didicerat. Aesculapius enim fuit primus, qui apud Graiugenas de re medica conscripserat, etsi nondum præcepta sub artem redacta fuerant; Vt igitur maiorem fidem adhibeat dictis, Aesculapium, qui summo in pretio, & honore habebatur, authorem facit. Machaon verò Thracensis fuit alter Aesculapij filius, qui bello Troiano interfuit triginta Nauium classe stipatus, quique in Equi Troiani alueo vnà cum reliquis delituit heroibus, vt testatur Dictis Cretensis. Dictis Cretensis Hist. de Bello Troiano.

" *Debes Alex. cum ex somno excitatus fueris, tua membra æqualiter extendere, & cum surrexeris modicum deambulare, nam corpus corroboratur extensione membrorum, et excitatione caloris naturalis, &c.*

Præcipit in primis, vt à somno excitatus membra æqualiter extendat, sic enim fumida excrementa quadantenus amandantur, subinde, vbi surrexerit, vt modicum obambulet, per exercitium enim suscitato calore collecta per soporem, & quietem excrementa extenuantur, & reclusis meatibus expelluntur foras, atque ideò membra roborantur, auctus enim calor robur, & vires auget, dummodò limites non excedat. Hinc Hipp. dicebat, laborem esse articulis, & carnibus cibũ, nam vt cibus instaurat corpus, ita labor excitato calore articulos, & membra reficit, & confirmat, nam, si quies tabefacit, teste Platone, firmet labor, oportet.

" *Postea caput tuum pectina, vt aperiantur porositates capitis, et vapores eleuati in somno habeant exitum, &c.*

Secundum præceptum est, vt postquam per pandiculationem vniuersa membra coextenderit, & modicum obambulauerit intra cubiculi longitudinem, caput depectat, vti apertis poris vapores excludantur, nam per somnum refrigerato capite inferiora calescunt, vt igitur calor excitetur, & vapores exturbentur, pectendum caput, sed hac adhibita cura, vt radijs primùm rarioribus ducto in inion pectine, tum densioribus caput exerceatur, & capillitium colatur. Aduertendum tamen nihil priùs esse moliendum, quàm alui, & vesicæ excrementa deposita fuerint; quod ceu notissimum omisit Author.

" *In Aestate laua vultum, et manus cum aqua frigida, quia stringit, et claudit calorem, sic etiam excitatur desiderium comedendi, etc.*

Tertium præceptum est, vt æstate manus, & faciem frigida colluat, ne calor diffletur, mirũ enim in modum calorem intrò colligit frigida manibus, & ori inspersa, collectus autem ad interiora calor excrementa, & cruditates digerit, & appetentiam ideò excitat.

" *Deinde indue te vestibus optimis, et pulcherrimo indumento, quia spiritus tui gaudebunt, et animus delectabitur, et tua vita reddetur splendidior.*

Quartum præceptum est, vt pictis, & pulcherrimis phrygio opere indumentis amictus ambulet, quòd corporis ornamenta spiritus excitando animum exhilarent; quod & alibi præscriptum fuisse scimus. Accedit, cultum, & ornatum viro decorem, & authoritatem comparare. *Amictus, et incessus indicant de homine.* Lib. de Regim. Principũ ad Alex. Salomon.

" *Et antequam exeas vtaris bono odore, et vnguento ad confortandos spiritus, etc.*

Nil peræquè nostros spiritus recreat, atque gratissimus odor, quo sensu scripsit Arist. odorem esse animæ cibum. Hinc Auic. aromatica, inquit, magis sunt congrua nutrimento spiritus. Quantum verò apud veteres ea consuetudo inualuerit, vt vnguentis vterentur odoris, Myropolæ, & myrobrechii frequentiores facilè demonstrant, qua re nihil est magis testatum, & protritum apud latinum Hippocratem, & Athenæum. Lib. de vir. cordis.

" *Et sicces dentes, et gingiuas cum cortice ligni calidi, et sicci amari saporis, sic enim tuuantur dentes, et oris vitium liquefit, et clarificatur locutio.*

Quia circa dentes lentor quidam colligitur, & in os pituita liquatur, quæ tum malum odorem, tùm locutionem præpeditam parit, præcipit, vt præmandat aliquid quòd calidi, siccique sit temperamenti, & amari saporis. Calidum quidem præscribit, quia dentes frigidis offenduntur, siccum verò, vt siccet, & absumat lentorem, amara verò, vt detergeant. Tale autem fuerit Rheon ponticum, quod Centaurij maioris radix est, mastiches grana, nux myristica, zinziberis conditi frustulum; sed instar omnium erit Rheon barbaricum, Agaricine momentum. Auic. comendat Democriti Dentifricium. Lib. 5. sum. 2. tr. 4.

" *Conueniunt etiam suffitus ex bonis odoribus, sic enim aperiuntur meatus cerebri, et resoluuntur humiditates, tardatur canities, et sensus redduntur viuaciores, etc.*

Suffitus aromatum ex Hipp. Solet capitis grauitatem afferre, quòd si odor non fuerit impendiò affectatus siccando cerebrum (odor enim ex calida, siccaque exhalatione resurgit) meatus recludet, & liquabit humida capitis excrementa, quibus resolutis canities retardabitur, ex situ enim, & pituitæ putredine canities effici consueuit; qua ratione quærunt Philosophi, cur Homerus homines à canitie temporum, πολιοκροτάφους, idest canos appellauit? Respondent, quia vt plurimum inde cani incipiunt, quia priora capitis

pitis humiditatis, pituitatisque plus habent, quã posteriora. Cæterùm absumpta humiditate sensus fiunt viuidiores, quia humor cum sentiendi, tum intelligendi vim obtundit. Hinc illud; tantum quemque stoliditatis habere, quantum humiditatis.

„ *Postea accipito ex ligno Aloes, vel Rhabarbaro denarios quatuor, hoc enim subtrahit phlegma ex ore stomachi, excitat calorem corporis, fugat ventositatem, vultum clarificat, et bonum reddit odorem.*

Prima coctio fit in ventriculo, qui si pituitoso excremento scateat, necessum est, vt suo supersedeat officio, atqui cum vitium primæ coctionis secunda non emendet, superest, vt omni studio ad pensum reuocetur, ventriculum tum calefaciendo, tum purgando vitiosum humorem, nam ita fiet, vt optimo sanguine genito facies florido colore nitescat, & prædominante sanguine sapor optimus in os redundet: prætetea suscitato calore, flatus, si qui subsint, dissipentur. Hæc autem beneficia nobis præstat Rheon, aut Aloè, sic enim calefiet ventriculus, & flatus discutientur, & phlegma ab ore ventriculi detrahetur, utrunque enim præstat Rhabarbarum, siue Aloè, dummodò non lignum, sed concretus succus Aloes adhibeatur, non ad denarios quatuor, sed ad unũ denarium, nam denarius romanus paulò est grauior drachma, adeò ut septem denarij unciã constituant, Galenus tamen, & Plinius dum Latina, aut Græca transferunt denarium drachma, & drachmam denario reddiderunt. Optimus igitur in os succedet sapor, quia nullo in uentriculo stabulante excremento, organum, nempe spongiosa linguæ caro nullo extraneo sapore inficietur, redundans enim in stomacho pituita, aut bilis saporem suum linguæ communicat per communem tunicam. Non modò uerò exundantem in uentriculo humorem arguit linguæ sapor, uerùm etiam in uenis exuperantem. Hinc rectè Hippoc. scripsit. *Lingua docet lotium*. Qua de re doctissimè egit diuinus senex Sanctorius. Cæterùm mirabitur fortasse quispiam qui Rheon, & Aloè bonum reddant saporem, quum sint amarissima, optimus autem sapor, qui organum titillat, & oblectat, non qui demolitur, & corrumpit, ut autem dulcor iuuat, sic perstringit amaror, & nocet. Respondendum; hoc fieri stericicôs repurgata bile, aut pituita, quæ præsens, è stomacho redundat in linguam, & organum ipsum afficit.

Lib. 1. de Meth. vit. error. 2. & 12.

„ *Deinde sede cum nobilibus, cum sapientibus loquere, et secundùm vsum tuum age, quod decet.*

Peractis iam naturæ, & corpori necessarijs uacandum est animo: Proinde sedere iubet cum nobilibus genere, & uirtute, qui suaues, & iucundos mores possident, unumquodque enim se gerit, ut est: Cum sapientibus loqui, quia sapientiæ pars acquiritur per consuetudinem cum sapientibus, rectè enim Euripides scripsit, Tyrannos consuetudine sapientum sapere. Cum ijs, ait Seneca, semper uersari debemus, à quibus meliores fieri possumus. *Et secundum vsum, etc.*

Quamquam Beda scriptum reliquit, Grecam historiam narrasse, Alex. potentissimum Regem, orbis dominatorem cum moribus, & incessu Leonidæ Pædagogi sui non potuisse carere uitijs, quibus adhuc Puer imbutus fuerat, hic tamen Author eum benè moratum, & benè se, & regiæ Maiestati conuenienter gessisse innuit.

At cum voluntas fuerit comedendi iuxtà horam tuæ consuetudinis, vtere modico labore corporis aut equitando, aut ambulando, vel quicquam aliud faciendo, nam hoc corpus alleuat, et corroborat, et calorem excitat, et liquefacit superfluos humores, et phlegma facit descendere de fundo stomachi.

Duo præcepta tradit obseruanda priùs, quàm pastum ineat, primò, vt iuxtà horam suæ consuetudinis cibum sumat, deinde vt se exerceat ante pastum. Seruandam esse consuetudinem, vberiùs in superiore de sanitate seruanda libello monstrauimus, alioquin prauis humoribus repletur stomachus, os amarescit, imbecillitas virium corripit, tremor, animi defectus, vertigo, iracundia, mœror; Quòd si tempus occupes, imperfecto superiore cibo cruditates cumulantur. Quanta verò beneficia proueniant ex gymnasio ante pastum inito, iam ediximus. Quare suscitato calore reliquum est, vt non modò excrementa dissipentur, sed naturales functiones plenissimè obeantur. Lib. de incolumitate diu seruanda.

Postea vade ad sumendum cibum, et caue à diuersitate ciborum in eadem mensa.

Quanti sit momenti ciborum diuersitas ad sanitatem turbandam, docuit Hipp. & reliqua Medicorum turba, proin præcauenda, quàm fieri potest maximè, nam confusionem generat in ventriculo, vt aliàs notauimus.

Et quæ magis desideras, &c.

Cibus enim deterior, suauior autem, melioribus quidem, sed insuauioribus est præferendus, quia ventriculus cibum suauem arctiùs complectitur.

Et panis tuus sit benè fermentatus, et bonis conditionibus præditus, &c.

Panis esse debet zimes. i. cum fermento confectus, alioquin obstructiones pareret, & difficiliùs coqueretur, fermentum enim est calidi, siccique temperamenti, & tenuium partium, vt docet Galenus, adeò vt Brudus Lusitanus lib. 3. de ratione victus ausus sit syrupum concinnare ex fermento ad expediendas contumaces hepatis obstructiones. Sciendum tamen, non esse impendiò, & affatim inijciendum fermentum, quia eius acor neruis, & cerebro non est innoxius. Ad hoc panis sit depsiticus, non admodum salitus, quòd sal graue sit, & molestum capiti. Dein nec citò, nec nimiùm discoctus, quia cruda, & incocta interiora habet, ambusta verò, & crustacea exteriora, ignis enim vis in totum panem peruadere non potest, ideòque intimas particulas incoctas relinquit. Propterea Galenus ait, eum esse deterrimum panem cẽsendum, & ventriculo inimicum, qui in crustaceis admodum aduritur, in intimis verò incoctus relinquitur. Postremùm panis sit recens, & in vsum cedat vno post confectionem die, nam panis recentissimus, & calidus non est naturæ amicus, ait Auic. sitim excitat, & in stomacho supernatat propter suam vapidam humiditatem

Cap. 31.

1. Lib. de alim. c. 2.

ditatem cerebro noxiam.] Præterea ex similagine fiat ex optimo tritico.

Hipp.lib.1.de Ratione victus panem recentem comestum repletionem repentinam, & sitim inducere, & tardè ex ventre descendere, & corpus flatibus distendere author est: Vnde Auenzoar panem esse edendum à recenti coctura cum calor deferbuit, docet, nam qui vltra vnam diem seruatur, temperamentum suum perdit. Igitur, inquit Nonius, pridiano melior est recens, nam teste Simeone Serhi postquam frigefacti sunt neque probè concoquuntur, neque boni sunt. Quod tamen sano modo audiendam est, nam & pridianus, & paulò etiam vetustior, ni admodum inueterarit, bonus est.

" *Quod si accidat, te solùm sumere mollia præmitte aliquid durum retinens in fundo stomachi.*

Alioquin cibus citò præterlabens perfectam coctionem anteuerteret, omnis enim actio naturæ certo quodam tempore absoluitur, quare consultò præscripsit, vt aliquid præmittatur solidum, quod veluti remeligo, & obex lapsum cohibeat.

" *Vnde profunditas stomachi calidior est, ac fortior, quia in parte ea partes sunt carnosæ, et est vicina hepati, cuius calore cibi decoquuntur.*

Duæ sunt partes ventriculi, vna superior, inferior altera, illa stomachus propriè nuncupatur, & naturalis appetentiæ organum, inferior coctioni dicata est, & licèt chilωsis perficiatur à virtute interiori tunicæ insita, certum tamen est, hãc functionem iuuari à propria partis temperie, & à calore tum insito, tum circumstantium partium, ventriculi verò pars inferior calidior est, quia est carnosior, & iecori propinquior. Quærunt Philosophi, cur isitium difficilè coquatur? Respondent, quia humido pabulo intra aluum innatat, neque demergitur in fundum, vbi cibus conficitur.

" *Et in comestione debes regere manum, ò Alex. id est cessare à comestione, dum adhuc voluntas, seu desiderium affuerit comedendi.*

Nam calor naturalis in obiectum minutius agens, facilè illud subigit, & superat, cum minùs resistat propter minorem virtutem, in maiori enim quanto, vt est Philosophorum proloquium, maior virtus est. Loquimur autem de quantitate per formam definita, & terminata, quantitas enim indefinita materiam sequitur, quæ omnis expers est energiæ.

" *Quia ex superfluitate cibi angustiatur stomachus, grauatur corpus, læditur anima.*

Ea de caussa non explenda est appetentia ciborum, quia ex nimia ingurgitatione angustijs, & fastidijs premitur stomachus, corpus grauatur, & mens etiam læditur, qua caussa rectè scripsit Persius, ventriculum dare intellectum: Quia si ventriculus non afficiatur, à ciborum copia, sensus integri manent, quibus inoffensis mens ritè munera sua obit, opus enim habet phantasia vt comite, asseclaque eius indiuidua, quæ perpetuò visa administret.

Et retine animam tuam à potu aquæ super cibum, donec in consuetudinem tibi veniat, quia tali potu stomachus infrigidatur, et læditur calor digerens mirabiliter, quo nihil deterius cordi. "

Quæ consueta, & si fuerint deteriora insuetis minus molesta esse solent, quia consuetudo, quæ est altera natura, aduersùs omnem iniuriam nos communit. Quærunt Philosophi, cur cum nuda facie, reliquo amicto corpore simus, in maximo tamen frigore reliquo corpore rigemus, facie minimè? Respondent consuetudine id fieri, assuescit enim facies aeri tolerando, maximè verò consuetudo nos aduersùs omnes affectus communit. Rectè igitur mandat, ne assumpto cibo aquam ingerat, ni præcesserit consuetudo, quia stomachus refrigeratur, & auctor digestionis calor læditur, quo nil deterius cordi, quod est fons caloris, nam etsi aqua primò noxam stomacho inferat, qui primos impetus, & conatus sustinet, sensim tamen iniuria frigoris cor peruadit, & viuificum calorem debilitat, & instar nubis obumbrat.

Si autem fuerit necessum, vt aqua sumatur, vel propter calorem aeris, aut stomachi, aut ciborum, sit modica, et benè frigida. "

Mandat Celsus, vt frigida cibus includatur, vbi ventriculus fuerit imbecillior, nam frigus colligit calorem, quo subinde elaboratior fit concoctio, cautior fit tamen frigidę vsurpatio aliqua de caussa, quam commemorat author. Aduertendum interim, vt aqua sit benè frigida, & modicella, vt per viam antiperistaseos calor stomachi augeatur. Idem faciendum esse iubet Author noster, ubi uentriculus æstuauerit. Docent Philosophi, ubi infrigidanda sit aqua putei, tepidam esse infundendam, quia ratione oppositæ qualitatis augetur interna frigiditas. Per febres, vbi opus est frigida, agonisticus haustus offertur.

Cumque refectus fueris, illinc ad spatium incede super stramenta mollia, temperatè dormi. Requiesce vna hora super latus dextrum, deinde te reuolue ad sinistrum, et ibi comple somnum, nam latus sinistrum frigidum est, et opus habet calefactione. "

Post prandium stabis, post cœnam ambulabis, uetus est prouerbium, ambulare verò oportet per loca amœna, vt animus recreetur, & vt cibus per exercitium mediocre in fundum stomachi descendat, vbi conficitur plenissimè, & subinde dormire oportet in latus dextrum primùm inclinato corpore, quia hinc motus principium, vt docetur 2.de Cœlo, qua ratione in Problem.monet, vt, quando ineunda est quies, in dextrum latus incumbamus. Postremùm reclinandum est corpus in sinistrum latus, quod est etiam Auic. præceptum, sic enim stomacho incumbit iecur, & illum calfacit, & coctionem meliorem efficit.

Si verò sentires in ventre grauedinem, et in stomacho torsionem, tunc remedium est ponere super ventrem, et stomachum camisiam calidam, vel amplecti "
* *Puellam formosam.*

Si in ventre tædia, & grauedines fiant ex cruditate, ac nimia repletione, fastidia ventris submouent, quæ calorem ventriculi fouent, & augent, nam ille vnicus est naturæ dæmiurgus, huiusmodi verò sunt subucula, aut culcitra ventri admora, aut certè *. Cuius consilij auctor etiam

Auic.

Auic. est, calor enim est officialis caussa, quæ ab anima vim recipit agendi, hoc enim significare volunt Philosophi, vbi dicunt instrumentum moueri à primaria caussa.

Si verò eructuationem sentires acerbam, signum est frigiditatis stomachi, cuius rei medicina est sumere aquam calidam cum Syr. acetoso, & vomere, quia incarceratio cibi corrupti in ventre est calidi ventris destructio, &c.

Ructus acidus signum est imperfectæ coctionis, tametsi Hipp. post longam intestinorum leuitatem bonum esse dixit, quia significat naturam aggredi iam concoctionem. Porrò aciditas soboles est frigiditatis, aut imminutæ caliditatis, quamquam falsò à calore prouenire ratus est Alex. quem protegere cupiens Rhois filius, sic barbarè loquitur. Et debes scire, quòd hoc accidens, nempe aciditas in ventre prouenit sicut accidens, quod fit ex vino, quod acescit propter aerem calidum, & apparet, vt fit vna actio accidentalis, quæ substantialiter fit à substantiali, & accidentaliter à contrario, sicut in pluribus inuestigari potest, & inueniri. Paucis ita ille rem se habere ducit animo, vt aciditas per se fiat à frigido, ex euentu à calido. Porrò aut melancholia, aut præter naturam pituita acido sapore prædita esse solet, proin ex alterutrius humoris præsentia ructum acidum proficisci, argumento est, atque ideò rectissimè præscribitur vomitus ex syrupo acetato, aut aceto mulsò ad extergendam, exturbandamque pituitam, quæ in stomacho stabulari consueuit, nam si huiusmodi excrementa relinquuntur in stomacho, præsentia qualitatem frigidam stomacho imprimunt, & ita insitum calorem destruunt, quo labefactato malum ventriculo redit in orbem.

Et motus ante prandium calorem stomachi excitat, sed post prandium diu noxius est, quia tunc descendit cibus indecoctus ad partes inferiores, & inde fiunt inclusiones, & multa mala, &c.

Lib. de san. diu conseruanda. cap. de motu, & quiete, &c.

Quantis cumulentur beneficijs humana corpora per exercitium, iam ediximus, hoc tamen debet esse naturæ tempori, & regioni accommodatum, propterea subdidit matutinum exercitium stomachum calfacere, quia excitatur calor in vniuerso corpore, qui reclusis meatibus excrementa dissipat. Quòd si exercitium à prandio ineatur, cibum rapit in venas adhuc crudum, & indigestũ, & hinc fiunt conclusiones, h. e. oppilationes, quæ sunt caussæ febrium, & multorum malorum. opportunè igitur ineundum est exercitium, de quo Galenus lib. de Euchymia.

Si vitam à morbis tutam traducere curas
Excolito per aprica tuos mediocriter artus,
Si supra, calidi succrescent corpore succi,
Si moueas infraue modum, finesue decentes,
Frigidus humorum sensim turgescet aceruus.

Ea autem, quæ impinguant corpus, ò Alexander, sunt quies, & saturitas, & esus ciborum dulcium, & diuersorum, potatio lactis, & vini dulcis, ac dormitio super stramenta mollia, referta odoribus, & ingressus balneorum dulcium aquarum, & ibi sessio Modica, ne longior mora corpus debilitet, &c.

Quæ corpus obesum reddunt, priùs recensuimus ex Celso: Obesitatis caussæ partim externæ sunt, partim internæ: Internæ sunt, robur carnosi generis, vt multùm attrahat, nimia sanguinis copia, aut oleosæ materiæ vbertas; venarum angustia, quia cum non multa sanguinis congeries fieri possit, reliquum est, vt extra venas trudatur: habitus frigidus, & humidus, quoniam in eo oleosa materia, & sanguis abundat, & humiditates non resoluuntur. Inter externas octo connumerat Hipp. quibus impinguantur corpora.

Celsus lib. 1. cap. 11. Gal. 7. met. cap. 6. & 6. de san. tuenda, & 5. de san. t. Auic. in 7. 4. tract. 4. cap. 1.

Primùm inter delitias æquo, lætoque animo feriari, facilem, & promissum inire soporem, molli decumbere lecto, deinde abdomini suo Cereris, & Liberi vsu liberiore vacare, pulchro, pictoque amictu ornatum incedere, semper insidere equo, postremùm per summam animi securitatem res vniuersas suo more gerere, spectareque ludos, & iocis animum excolere. Quæ cuncta hoc disticho comprehenduntur.

Gaudia lenta, thorus, Cereris, vel copia Bacchi,
Mens secura, quies, ὕπνος, ebolla, iocus.

Quies igitur impinguat, quia per quietem minimum substantiæ dissipatur: Vrsi tota hyeme in latibulis delitescentes pinguescunt. Saturitas idem efficit, quòd plurimum substantiæ sufficitur in dissipatæ locum. Esus verò dulcium ciborum saginat, quia plurimùm nutriunt. Diuersitas ciborum tametsi ab Authore retrò, & ab Hippocr. etiam damnatur, quia tamen omnia inuicem cõfunduntur, & diuersa temperie sunt prædita diuersis corporis partibus fiunt nutriendis analoga, propterea diuersitas ciborum facit ad impinguationem. Potatio lactis etiam huc spectat, quia lac est temperatum, & citò in sanguinem pinguẽ facessit, & plurimùm nutrit. Vinum etiam, cum multùm, & confertim nutriat, & præterea alimẽtum quoquouersùm deferat plurimùm confert, præsertim si sit dulce, vt Galenus quoque fatetur. Aduertendum tamen, vinum lacti non esse admiscendum, nam, vt monet Auic. hoc esset perniciosum. Audiendus est itaque Author, vt non simul, sed diuersis temporibus vinum, & lac sumpta conducant. Dormitio super stramenta mollia pinguefacit, quia corpus humectatur, & vires reficiuntur, & corporis habitus mollescit.

Tota mihi dormitur hyems, tum pinguior illo
Tempore sum, quò me nil, nisi somnus alit.

Cecinit verè apud Martialem Glis. Odores etiam huc faciunt, quia sunt animæ cibus, h. e. spiritus recreant, & multiplicant, instaurati verò spiritus citò alimentum in particulas deferunt. Ingressus balneorum, & incolatus non valdè prolongatus prodest, quia calorem attemperat, & moderatur, alimentum ad habitum trahit, poros aperit, & per modicam moram quod attrahitur, non difflatur, per immodicam verò in balnearijs moram corpus flaccescit, quia plurimi spiritus frustra eunt, & tenuis humoris portio euanescit.

Et temporibus debitis congruum odorem habere, hyeme Alchythimum, æstate rosa, aut viola conueniunt. Et laudo vsum vomitus in mense semel, & ad hoc facit lætari, & gaudere, & habere gloriã, & honorem, & victoriam de inimicis, & sperare, & con-

& confidere in sua plebe, ac delectari in lusionibus, & facies pulchras aspicere, & libros delectabiles audire, & legere, & conuersari cum beneuolis, &c.

Ad corporis pinguitudinem conferunt etiam boni odores, & tempori congruentes, vtpote Alchythimum hyeme est autem Alchythimum herba calida, & odora, æstate viola, aut rosa, & licèt odor omnis in fumida quadam exhalatione consistat, quæ calida est, fieri tamen potest, vt præpolleat frigida complexio. Adhæc commendatur vomitus, quia lustrat, & repurgat stomachum à cruditatibus, quibus eductis validiùs suo præsto est officio ventriculus, quo benè circa cibos se habente, necessum est plurimùm, eiusque perfecti nutrimenti suppeditari. Huc spectant gaudium, & lætitia, lætitia enim sanguinem, & spiritus ad corporis habitum effundit, & dilatat. Hoc autem interest inter gaudium, & lætitiam, quòd gaudio exhilaratur quidem animus, non tamen vltrà modum ad exteriora diffunditur, vt appareat. Lætitia verò dicitur, cum ita mouetur animus, vt etiam ad exteriora egrediatur, & maximè in vultu appareat. Hinc perquam critici Stoici dicunt, gaudium in sapientem cadere posse, lætitiam non posse.

Et habere gloriam, & honorem, & victoriam de inimicis, &c.

Hinc ortæ omnes animi motiunculæ corporis habitum molliorem, & obesulum reddunt, quia spiritus, & sanguinem extra profundunt. Gloria verò est summa delectatio, in qua conquiescimus. Honor existimationis benefactiuæ iudicium. Quantum verò victoria afficiat, docet Aristot. qui dimicantem cum Gallo Gallinam pro parta victoria calcaria emisisse, & cristam, & penè degenerasse, ait.

Aristot. in Rhet. 9. de Hist. Anim.

Et facies pulchras aspicere, &c.

Hoc idem Auic. porrò censet li. de Almahad. cap.8.

Singuli sensus habent extremum, ad quod referuntur, & quo summè oblectantur, oculi quidem pulchro, aures harmonico, lingua dulci, nares odora exhalatione, vola manus eucrato, & molli. Quare cum aspectus pulcherrimi, & elegantissimi oris mirandum in modum animum titillet, & oblectet, non est mirum si vnà cum animo iucundissimo obiecto obuiam eunti, ut propiùs fruatur, & sanguis, & spiritus foras in habitũ corporis diffundantur.

Et libros delectabiles audire, et legere, &c.

Rerum delectabilium lectio animum lætificat, & proinde confert ad corporis bonitatem, quantum enim animæ passiones in corpus redundent, in superiore libro satis monstrauimus, nosque docuit Arist.

In lib. de Physion.

Cum beneuolis versari, &c.

Quia maligni semper aliquid objiciunt, quod percellat animum, præterea insidiosè semper, & inuidenter agunt, nec possunt, quin virus sonticũ aliquando euomant. At contra benigni candidis moribus perpetuò obsequuntur, & Amici ingenio obsecundant.

Opposita horum macrefaciunt corpus, maximè sollicitari, et metuere, multùm laborare, parum comedere, frequenter ire ad Solem, manducare sæpe salsos cibos, dormire super stramenta dura, bibere vinum vetus, multum sanguinem minuere sæpe, et habere cogitationes pessimas, multum balneari, coitus super repletione, nam talis inducit paralysim, lac, et pisces simul comedere lepram causat, &c.

Cùm enumerasset ea, quæ corpus impinguant, nunc ea recenset, quæ macrefaciunt, Quare cum contrariorum contrariæ sint caussæ, emaciabunt corpus contraria ijs, quæ iam ediximus. Propterea sollicitudo, siue cura cum sanguinem circa cor attrahat, corpus extenuat, afficcando, eadem ratione metus. Labor verò, quia humores dissipat, & difflat calorem, & spiritus. Ieiunium verò, quia corpus alimento defraudatur, quo fit, vt calor in materiam, quæ in pinguedinem conuerti debet, aut iam est conuersa, agat, & permutet in substantiam partis, pinguedo enim cum non viuat, & alias nutriat, non potest esse corporis particula.

Insolatio, quia calorem nostrum adauget, quia afficcat corpora, & humores dissipat. Cibi salsi extenuant, quia vim habent resiccandi. Dormitio super culcitras duras, quia corporis habitum nimis densat. Vinum vetus, quia debilitat vires, si credimus Hipp. & Auic. dixit, vices potiùs medicamenti valdè exsiccantis, quàm potus subire. Phlebotomia, quia alimentum corpori subtrahit. Cogitare tristia macie conficit, quia circa cor incuneatus sanguis colligitur, ex quo calor primùm augetur, qui humores subinde populatur, tum etiam obruitur, rectè enim Chrisippus tristitiem λύπην vocitauit, quod totius hominis solutionem pariat. Accedit, calorem coctionis officinas deserere, quo per cogitationem ad caput collecto fiunt cruditates, propterea dicebat Celsus, ijs, quibus caput est imbecillius, ne cogitationem quidem esse tutam. Frequens balneum, quòd humores digerit in halitus, & corpora difflat. Coitus super repletione, quia præter quàm quòd materia seminis constat ex puriore, & pinguiore sanguinis portione, post repletionem etiã crudum alimentum rapit in venas, quo fit, vt tota massa conspurcetur. Inducit verò paralysim, quia crudiore sanguine redundante nerui remollescunt, vnde paraplegia. Lac, & pisces simul comedere lepram efficit, quia facilè corrumpuntur, quibus corruptis sanguis vitiatur, vnde lepra emergit: Est autem lepra cutis affectus cum pruritu, asperitate, & squammis nonnunquam decidentibus, pluresque corporis particulas depascitur. Est gradus ad Elephantiasim, quemadmodum psora ad lepram. Auic. lepram vocat albatam nigram, Celsus impetiginem: Omnes oriuntur ex melancholico succo præassato, & putri, aut ex salsa pituita in atram bilem quam mox degenerante. Nostrates lepram vocant morbum d. Iob.

Vinum autem tuum, ò Alexander, debet esse natum inter montes, et valles, ruffum parum, et non vinosum, sed clarum in rubedine, factum ex vuis benè maturis, et dulcibus per maturationem, donec in ipsis sit fortitudo substantiæ, humiditas corticis, spissitudo palmitum, et granorum, et racemi sint bonæ dulcitudinis, et saper sit medius inter acutum, et dulcem, et fæx sit in fundo depressa partibus alijs clarescentibus. Ex tali vino sume temperatè iuxta

ætatem,

„ ætatem, & temporis qualitatem, quia confortat stomachum, calorem viuificat naturalem, iuuat digestionem, præseruat à corruptione, ducit cibum, ac decoquit, & perducit ad omnia membra temperatè, cor lætificat, linguam reddit expeditam, ac hominem reddit audacem, & expeditum ad actiones.*

Quale vinum eligi debeat, præclarè describit Author, subinde enumerat beneficia, quæ ab huiusmodi vini potu proueniunt, si moderatè bibatur. Inquit igitur illud in primis præstare, quod exprimitur ex vuis benè maturis, dulcibus, enatis in loco medio inter colles, & valles, h. e. in planitie, & aprico agello, quia cliuosæ vuæ pariunt vina nimium potentia, quæ caput promptè feriunt, & validè iecur retorridum efficiunt, at in conuallibus ortæ, quia vix maturescunt, vina ferunt crudiora, & austera, & debilia: vinum præterea ruffi coloris esse debet, clarum, minimè fœculentum, medij saporis, tale enim vinum ea beneficia profert, quæ pollicetur Author, nempe stomachum roborat, quia temperamentum conseruat, spiritus multiplicat, & partis soliditatem tuetur, ne diffluat: calorem iuuat, & digestionem, quia promptissimè tum alit, & calidum innatum instaurat, tum quoquouersùs alimenta conuehit: Præseruat à corruptione, quia calfaciendi, & siccandi vi pollet, vt docet Hipp. Hinc Cæsaris exercitus peste correptus conualuit, vbi ad regionem feracem vini appulit. Cor lætificat, quia calorem auget, & spiritus vitales plurimos parit: linguam reddit expeditam, quia calorem excitat singulis particulis insitum; Hominem audacem efficit, quòd calorem ciet, qua caussa scripsit Arist. in Probl. bibaces esse fortes. Sciendum tamen audaciam differre à fortitudine, vt docet Plato in Sophista.

Caue tamen Alexand. à nimio potu, nam nimius potus vini obscurat intellectum, lædit cerebrum, et sensus omnes, debilitat virtutem naturalem, et animalem, causat obliuionem, et lædit operationes totius corporis, maximè neruos, et iuncturas, fugat appetitum, accendit choleram, hepar destruit, cordis cruorem denigrat, et sanguinem crassum efficit, et lepram inducit. Vnde dico de vino, sicut Medici de Rhabarbaro, quod est anima hepatis, et habet alias vtilitates, tamen quandoque est venenum illis, qui vltra modum sumunt ex eo, et transcendunt quantitatem debitam, &c.

Quãta pariat mala vinum immodicè sumptum in superiore libro innuimus ex eodem Aristot. in Probl. nunc eadem clarissimè recenset, comparatque vinum Rheo, quod sanè solet esse iecoris anima, sed calidioris hepatis mors est. Ait igitur immodicum vini vsum mentem obtenebrare, quia temulentiam parit, ebrietas verò, ait Isaach, est mentis peruersio ex fumo crasso indigesto effecta, & in cerebri substantiam elato, hinc rationalis animæ lumen extinguitur, & irrationalis feritas succedit. Hac de caussa rectè vinum atræ bili comparatur, quæ ad mentis sedem appellens morbos parit insaniæ, vtrumque enim est ualdè vaporabile, halitusque profert indomitos. Lædit cerebrum, & sensus omnes ob multiiugam vaporum sobolem. Debilitat virtutem naturalem, & animalem, quia immodicè sumptum refrigerat, cum non vincatur à calore naturali. Lædit maximè neruos, & articulos: quia excrementa eò conuehit, & quia in neruis cuadit acetosum, propterea Podagra dicitur filia Veneris, & Bacchi, vnde Platonicus Vates.

Vt Venus eneruat vires, sic copia Bacchi,
Et tentat gressos, debilitatque pedes.

Appetentiam fugat, siue quia in stomacho intemperiem parit, siue quia cruditates in ventriculo subesse necessum est, quibus deijcitur actus appetendi: Accendit choleram, & hepar destruit, quia calorem extraneum ingeminat. Cordis cruorem denigrat, & crassum efficit, quia sanguinem vniuersum adurit, & tenues partes dissipat. Lepram inducit, quia bilis atra gignitur ex præusto sanguine.

Vnde dico de Vino, sicut Medici de Rheo, &c.

Esse cuiusque rei certos modos, quos ultrà, citràque nequit consistere rectum, & formas naturales certa mole gaudere, ut munera sua promãt, palam est, alioquin aut suprà, aut infrà propriam conditionem actiones edunt, quod demonstrauit Arist. in Probl. exemplo diadagrydij, & piperis, quorum alterum aluum, alterum urinas ciet, si debita dose sumantur, alioquin peruertitur actio. Quamobrem non est mirum, si quemadmodum congruus Rhei usus hepati pro anima est, ita & uinum moderatè sumptum, utrumque uerò intemperanter, & intempestiuè usurpatum innumeris incommodis cumulat, & effectus profert insolentes, hepar enim calidum calidis promptè offenditur.

Quòd hic Rhabarbari fiat mentio, quod uix innotuit Græcis, facilè conficiat quispiam, ut huius libelli Author non fuerit Arist., sed quispiam ex Arabum familia, ut puta Isaach.

Quod vinum etiam comparatur naturæ serpentum, ex quibus antidotum conficitur, et læsiones maximæ per eorum medicinam expelluntur, attamen omnibus notum est, quod venena mortem in se gerãt.

Diuersos effectus enumerans Petrus Apponus in Problem. quos parit uinum, theriace comparauit, quæ innumeris pollet facultatibus, huiusque collationis ueteres authores facit, inter quos fortassis & noster Author cēseri potest, (quamquam huius comparationis Author à Ficino perhibetur Isaach:) Nam quemadmodum Theriace mediam habet naturam inter uenena, & alimenta (medium hic audio per analogiam, non per extremorum participationem, quæ eidem subsunt generi,) & ritè adhibita plurimas, easque insignes utilitates producit, perperam, & importunè usurpata instar est ueneni, nam cum habeat formam summæ energiæ, corpus immodicè afficit, & hac de caussa Theriaces usu Pueris interdixit Galenus; ita porrò & uinum, quod si modestè humanos cedat in usus, plurifariam conducit, sin minùs, eas affert calamitates, quas innuimus. — Lib. 2. de vi... longa c. 8.

Vina autem, quorum racemi sunt in monte nati expositi soli, sunt ficcioris naturæ, quàm id, quod nascitur in plano in locis madidis, et vmbrosis. Primum vinum valet senibus, et hominibus abundantibus humiditate, et phlegmate, nocet verò iuueni-

H bus,

, *bus, et calidis hominibus, quare calfacit, et li-*
, *berat à superfluitatibus. Quare Alex. caueto à tali*
, *vino, quia nimis te incenderet ad iram, et hepar in-*
, *flammaret, &c.*

Acedum œnotria Tellus ob vini bonitatem.

Pro conditione soli uina uarias uires indipisci, quotannis experiuntur fœlicissimi Acedicolę, quibus præ cæteris Liber thiasos expertus fauisse uidetur, nam uina ex uuis in apricis collibus collectis expressa ualidiùs caput feriunt, & totum calfaciunt, præcipuè iecur, & temulentam turpitudinem proferunt, quæ autem in planicie enascuntur, sunt imbecilliora uina, nec adeò afficiunt, quoniam, ut ait Platonicus Vates.

... denique apricos
Bacchus amat colles, Aquilonem, & frigora Taxi.

Quocirca scitè mandat, ne uina ex collibus oriunda propinentur iuuenibus, sed senibus, & phlegmaticis, quæ autem in planicie fiunt, iuuenibus offerantur, quia illa ualde calfaciunt ista minimùm, ut autem iuuentus ardorem temperantia postulat, ita calfacientia rigiditatem desiderat senectus, ut docet Plat.

, *Et scitò Alex. quod dormitio ante prandium ma-*
, *cilentum reddit corpus, & desiccat humiditates*
, *eius.*

Per somnum ante prandium coacto in uiscera calore, qui humidum radicatum populatur, & absumit, extenuari corpora, ab Hippocrat. iampridem proditum fuit, Quod si prioris alimenti cruditates adhuc aliquot supersint, tantum abest, ut officiat, ut multis potiùs prosit hominibus, nam per somnum ad pensum reuocato calore reliquæ cruditates conficiuntur, & in sanguinem uertuntur, uiscera retrimentorum infarctu liberantur. Hinc Celsus. Si quando insuetus ali-

Cap.3.lib.1.

quis laborauit, aut multò plus quam solet, etiam is, qui assueuit, huic ieiuno dormiendum est, multò magis si os amarum est, uel oculi caligant, aut uenter perturbatur. Tum enim non dormiendum tantummodo ieiuno est, sed etiam in posterum diem permanendum; nisi citò id quies sustulit.

, *Post refectionem autem corroborat, et nutrit,*
, *quia in somno retrahitur calor naturalis ad intra, et*
, *corroboratur super cibi decoctionem, et spiritus quie-*
, *scunt, et refocillantur. Ideo dixere Philosophi, quod*
, *magis profuit vespertina comestio, quàm meridia-*
, *na, quoniam in die spiritus tendunt ad sensoria, et*
, *impeditur digestio, et calor diffunditur ad exterio-*
, *ra corporis, et stomachus tunc est impotens ad dige-*
, *stionem, sed in vespertino cibo fit oppositum, quia tūc*
, *accidit corpori, et spiritibus tranquillitas, et requies,*
, *et noctis frigiditas conducit calorem naturalem ad*
, *intra, et melius tunc decoquit similiter in som-*
, *no, &c.*

Conuenientiores sūt, inquit Athen, nocturnæ epulæ, quia Luna cōfert ad cōcoctionem.

Somnum esse cessationem exteriorum sensuum ob caloris recursum ad interiora, hoc etiam planum est ijs, qui nondum ære lauantur, nosque iam præmonuimus, cum igitur in somno se se ad officinas coctionis recolligat calor naturalis functionis unicus minister (si quidem rectè ab Aristot. statuitur, nullum animal citra calorem uiuere) reliquum est, ut meliùs inter dormiendum absoluatur coctio; hinc illud prodijt axioma. *Somnus concoquit, vigiliæ digerunt.* Quod sanè nil est aliud, si modò propriè loqui uelimus, quàm excrementa ita parare, ut facilè amandentur, & excludantur. Quare non est mirum, si à pastu corroboret somnus, & uires reparet auctis spiritibus, qui per uigilias, & labores euanuerant.

Ideò rectè dixere Philosophi, etc. ,

Magna inter Authores uersatur contentio, uberiorne, & liberalior esse debeat cœna prandio, an à contrario. Hic Author nō sine magna ratione cœnam liberaliorē prandio præscribit, quod est Celsi consilio consentaneum, & etiam ueterum Romanorum consuetudini. Ita tamen decernenda difficultas, ut perpetuò sit seruanda consuetudo, (alioquin grauissimè afficeretur, qui leuissimę cœnæ assuetus lautissimè subinde, & copiosè cęnasset,) deinde ne subsit aliqua rheumatica dispositio, & benè firmum sit caput, nam cum per somnum inferiora calescant, caput frigescat, ut docet Aristot. Rheuma uerò ut plurimum soboles sit frigoris, si plurimum alimoniæ deuoretur inter cœnandum, necessum est, multam efferri ad caput anathymiasim, quæ anarrhopos tandem à cerebri frigiditate densata, & coacta fit catarrhopos, & multarum calamitatum parens efficitur. Caueant igitur, quibus imbecille caput est, & destillationibus opportunum: Illud sequantur potius.

Vt sis nocte leuis, sit tibi cœna breuis.

Neque ignorare debes, ò Alex. quòd qui consueuit ,
semel in die comedere, postea vult comedere bis, vel ,
qui consueuit comedere bis, et vult manducare se- ,
mel, aut plus: si hæc continuabit, eueniet sibi nocu- ,
mentum magnum, quia attendendum est consuetudi- ,
ni, quæ est altera natura, etc. ,

Quamquam naturam non assuescere, asseruit Aristot. eam tamen audiuisse credendum est, quæ infimum gradum est indepta, & infimos perfectionis numeros nacta est, non eam, quæ eminentioris est ordinis, & latiùs perfectionem suam extendit, unde in uegetatiuo per iteratos actus temperantem, & intemperantem parit, in sensitiuo honestum, & procacem, in intellectiuo prudentem, & imprudentem, doctum, & indoctum, tenacis, aut fluxæ memoriæ, quare cum alens anima assuescat, assuetudo verò sit modus naturæ acquisitus, quo meliùs se habet ad operationes insitas ex natura obiecti, & potentiæ debitas, qui modus distinguitur à natura, ut res, & modus rei; conficiendum est, ut consuetudo penitus sit seruanda, ne insuetudo naturæ acquisitæ uim inferat. Quippe alimētis assuescimus, quò similis substantiæ modus in nobis ex usitatis cibarijs comparetur. Nam in cibo, & potu plurimum ualet consuetudo ob suauitatem familiaritatis, & ea est caussa, cur similia auidiùs appetamus dissimilia declinemus, quia ingrata. Præterea insueta uicem gerunt contrarij, quòd scilicet nos afficiunt, & immutant, & propterea dictum est Philosophis, ab assuetis passionem non fieri. Quod sanè pari ratione intelligendum est de ciborum copia, nam quantitati ciborum ita assuescimus, ut si mutetur proportio, aut numerus, summum

Periclitatur, inquit Celsus, & qui semel, & qui bis de cibo incontinenter cōtra cōsuetudinem sumit. Lib.1.c.3.

3 Simpl. 123. elucescat detrimentum. Hinc Galenus, maior inquit, cibi, aut potus quantitas magis alterat minori, & consuetudo vtrobique contracta, si violetur, damnum parit, quia præter solitum ventriculus alteratur, tum etiam quia facultates summopere læduntur, si infra, aut supra vires exerceantur. Standum igitur consuetudini, vt præcip.t Author, ne violetur ventriculi vis.

Si igitur aliqua necessitas, quæ non habet legem, compellit ad hoc, quod renuit consuetudo, debet hoc fieri discretè, & sapienter, scilicet, vt fiat mutatio consuetudinis paulatim, &c.

Si facienda est ex aliqua necessitate consuetudinis mutatio, hoc non omnino, & actutum faciendum, sed paulatim, nam plurimum, atque repentè euacuare, vel replere, calfacere, vel refrigerare, siue quouis alio modo corpus mouere, periculosum, quoniam omne nimium est naturæ inimicum, sed quod paulatim fit, tutum est, tum aliàs tum quum ab altero ad alterum fit trãsitus: Quærunt Philosophi, cur qui summa corporis rigentia igni admouent, vt calfaciant, vehementissimè dolent? Respondent, hoc fieri repentina qualitatis mutatione plurimum enim frigus in plurimum calorem mutant. Quid quid enim immodicè, repentèque fit, mala videlicet habitudine id naturæ cruciatum affert, quidquid autem bona habitudine, & modo, & secundum naturam paulatim mutatur, id naturam magnopere delectat, consistit autem maximè in habitudinis modo humanum corpus, multoque magis, quàm cæterorum animalium. Tanti fecit modum Auicenna, vt pessimam etiamnum consuetudinem paulatim dimittendam esse docuerit.

Cap. 3. lib. I. Ergo, inquit Celsus, cum quis mutare aliquod volet, paulatim debebit assuescere.

Super omnia caue, ne manduces, donec senties stomachum vacuũ à præcedenti cibo, quod cognosces per desiderium, & ex leuitate, & subtilitate saliuæ ad os decurrentis, quia si quis sumpserit cibum sine necessitate non perfecto alio cibo, inueniet calorem naturalem valde gelidum, & debilem, &c.

Si quis cibum ingerat, priùs quàm prior sit cõfectus, & elaboratus, necessum est cruditates fieri, & calorem naturalem obrui, quare summopere cauendum, quia multarum calamitatum principia inde emergunt, sumendus igitur cibus tunc est, quando consueta hora fames incessit, cuius signum est, cum leuis est stomachus, & dulcis, tenuisque pituita in os recurrit.

Si autem cum desiderauerit, tunc susceperit inueniet calorem, sicut ignem accensum, &c.

Perfecta chylosi calor ventriculi resumptis viribus validiùs in opus incumbit, quia resistentiam prioris alimoniæ penitus enicit, & accensi ignis ex suppositis lignis vicem subit.

Et cùm aduenerit desiderium non fiat mora, aliter stomachus famescens impleretur malis, & pessimis humoribus, quos ad se attraheret ex toto corpore, qui cerebrum & sensus perturbarent vapore pessimo, & tunc cibus fit tepidus, & non proficit corpori. Ideò Clinias laudabat exercitium ante cibum vsque ad appetitum.

Præclarè ædepol Hippocr. stomachum æquori comparauit, quoniam dat, & etiam repetit, stomachus enim plenus singulis membris impertitur alimoniam, vacuus trahit quidquid proximum est, & si alimenta non subsint, trahit excrementa, quæ subinde exagitat, & magna fit confusio, & ad caput euaporatio, vnde tam frequens ieiunis capitis dolor, vertigo, epilepsiæ. Cùm igitur affuerit appetentia, cibus mansus deuoretur, ne ventriculus cogatur praua excrementa allicere, & non modò sibi, verùm & reliquis particulis noxam communicare. Mane igitur tandiu exerceatur corpus, donec cibi desiderium affulserit.

Θεῷ μόνῳ δόξα

His tandem posuisse modum dedit ipse Iehouah.

PARAPHRASIS IN NOVEM FEN Lib. III. Auic.

CONTINENS VNIVERSOS CAPITIS AFFECTVS

IOANNIS STEPHANI IATROPHYSICI VENETI.

Fen Prima.

TRACTATVS PRIMVS.

De vtilitate Capitis, & partibus eius.

CAPVT PRIMVM.

Caput non propter cerebrum, *(vt fert Galeni sententia) non ob auditum, olfactum, aut gustatum, neque ob reliquos sensus est conditum, vires enim huiusmodi sensitiuas etiamnū in acephalis, & capite carentibus animalculis inuenire licet; sed reuera ob oculorum commoditatem, quò elatiore, & eminentiore loco positi longiùs prospectare, & quoquouersùs aciem dirigere valeant, oculi enim in humano corpore perinde se habent, atque excubitores, & exploratores in acie, qui sese in editissimo loco disponunt. At verò vniuersim oculorum gratia caput non est institutum, nisi Animantibus illis, quæ natura lenem, læuemque oculum habent, cui propterea cautione plurima, & custodia opus est: Brutis etenim illis Animalibus, queis natura caput denegauit, duo sufficit, succenturiauitque appendicula, & additamenta reliquis eminentiora particulis, quibus oculi appositè, & decenter inserti manent, vt veluti è specula, & arce sublimi prospectum, prout vsus exigit, emittant.

Præterea neque ad visionem edendam, neque ad faciliorem conuersionem vsum aliquem ob caluariæ duritiem caput præstare valuit. Ad hæc ijs modò necessarium videtur esse caput, quibus tegumento, & cauitate opus est ad condendos, tuendosque ab aduersis oculos, atque ijs etiamnum, in quorum oculos oportet neruos deriuari ad motuum varietatem edendam, & ad palpebrarum cùm demissionem, tùm apertionem, enimverò si longiùs abesset caput, neruus gracilior, qui in oculos proseminatur, ruptione periclitaretur; Atqui de hoc, vbi de oculis agetur diligentiùs.

Cæterùm capitis essentiales particulæ (mitto iam capillos, qui partis nomine non sunt dignandi, quòd à fuliginoso excremento suboriantur, & constituto iam, atque omnibus partibus absoluto adueniant, vt crista Gallo, & quòd ijs abscissis nihilò mutilatius reliquum obmaneat corpus.) Sunt cutis, caro, pericranium, quod quidem, quia non habet subiectam carnem tanquam medium, cunctanter sentit, cranium. Dein vtraque mænynx, dura scilicet, quæ cranio proximè subiacet, & tenuis, quæ cerebrum arctè complectitur, hincque pia mater dici consueuit: Denique cerebrum ipsum, alba scilicet, & spongiodes substantia, ventriculi eiusdem quatuor, spiritus ipsi animales, quibus ventres replentur tùm ad sensuum, tùm ad motuum munera, tunicæ, quibus ventriculi inuestiuntur, ne subsidant, choroides,

seu

seu retiformis plexus, & os Sphænoides, basilare dictum, quòd est cerebri veluti basis, & columen.

* *Viij. de vsu partium aduersùs Arist. qui 4. de Part. Anim. scripsit, Animalia caput potissimùm cerebri gratia obtinere.*

Tractatum de cerebri anathome, ceu etherogenes quid rescidimus, illud non ignorantes, in disciplinis omnia syngenea esse debere, quæ semel vno loco docenda sunt, ne vitium tautologias committatur, cur ergo in præsentiarum physiologicen cum therapia volens, sciensque confundam? Accedat, prolixiùs tractari cuncta, vt animos legentium fatigent; Quare cùm lib. 1. Fen. Quinta hoc argumentum Author pertriuerit, iure breuitati studentes mittimus, nec minùs vniuersalem sermonem de cap. morbis, qui ad similarem, et organicam partem attinent, et ad tractatum de dolore capitis festinanter properauimus, quòd nil peræquè nostrum corpus (vel Hippoc. teste) infirmum reddat, nilque tam molestè naturalem œconomiam perturbet, atque dolor, iuxta illud,

Dum caput, elanguent cætera membra, dolet.

Cæterorum tamen membrorum, quorum affectus hic percurrimus, breui anathomen ob oculos ponemus, ne omninò resistere, reclamareque videamur Authori, cui par est obsequiosum esse, et morigerum, quum pulchra etiam decies repetita placeant.

TRACTATVS Secundus.

De dolore capitis in vniuersali.

CAPVT I.

Dolor Capitis * (symptoma tactoriæ facultatis deprauatæ,) est molestia à sentientibus capitis particulis percepta à re confertim têperationem mutante, aut continuum soluente profecta, ad cuius generationem nonnunquam ambæ caussæ conueniunt. Scire autem decet, inter reliquas intemperies solam humiditatem ineptam esse ad dolorem excitandum, ni fortè materiæ coniugata membri soluat vnitatem.

Dolor autem harum aliquam partem præcipuè solet infestare, nimirum aut cerebrum ipsum, aut vtramque menynga, aut venas, aut pericranium, quod est duræ menyngis soboles. Quælibet verò harum capitis partium dolitat, aut ex caussa intra particulam existente, aut certè per consensum ab alio membro, siue hæc simpathia proueniat propter viciniam, ad quam spectat continuitas, contiguitas, cohæsio, & quæ medio aliquo copulantur: Hoc modo cerebrum consentit vtero per spinam, cui alligatur, inde dolor occipitis mulieribus tam familiaris, eadem caussa inguina compatiũtur vtero, innectitur enim lumbis, & ossi sacro. Siue proueniat propter operis societatem, quo modo mammæ condolent vtero, pulmo auribus. Siue generis physici, quomodo neruosum compatitur neruoso. Siue tandem propter vasorum communionem, hinc ventriculus consentit cordi per aortam, & per venam cauam, vnde syncope stomachica, cerebro per neruos sextæ coniugationis, vnde dolor capitis per consensum à ventriculo; Hepati per portam, lieni per venam, quæ melancholicum humorem eò transmittit ad famem excitandam.

Hoc autem interesse videtur inter dolorem capitis primigeneum, & per consensum, nam dolor per consensum ex interuallis inuadit, lacessitque, & certas quasdam obseruare videtur periodos, iuxta caussæ naturam, quæ dolorem committit, exempli loco dolor per consensum à stomacho tunc excitari, efferarique magis videtur, cum cholera ad stomachum præceps effunditur, quæ quidem stata quadam hora commouetur, vtputa meridiana; Quod quidem similiter & de alijs humoribus audiendum est, singuli enim singulis sex horis mouentur iuxta propriam naturam, & idiotropiam.

Præterea capitis dolor alio discrimine distinguitur, quidam enim ab externa, & euidenti quadam excitatur caussa, quam primitiuam appellare solemus, vtpote ab ebrietate, aut ab vsu alicuius calidæ, & halituosæ alimoniæ, veluti est alliũ, aut cæpe: Quidam verò prouenit ab intrinseca, & permanente caussa, quam antecedentem dicimus, qui sanè dolor perseuerat, donec caussa ipsa permanens absumitur, hinc fit, vt symptoma hoc interdum ægritudinem cerebro ipsi accersat, vt cum remanet post acutas febres, morbos, imbecillitatesque monstrat cerebri non valentis materiei reliquias excutere: Hinc lethargus impendet, aut apoplexia, aut maniacus furor, aut stupiditas, aut surditas, prout caussa, quæ dolorem inuehit, multiplex est, & particulam corripit.

Ad hæc capitis dolor aliud subire videtur discerniculum, atque diuortium, namque alius dimidiam capitis partem inoccupat, & dicitur hemicrania, alius synciput, alius occiput, alius totum caput circumprehendit, qui, si fuerit familiarissimus, nulloque excitetur negotio, dici consueũit cephalæa, molesta, grauisque affectio, quæ bellantium galeæ modo totum ingrauat caput.

Dolor item vehemens, mediocris, aut lenis, visus est enim, qui infantis synciput lacessens eius ossa diduxerit; Debilis in lethargo visitur, qui (vt aliam percurram differentiam) aut interpolis est, aut certè perennis, hic autem non omnibus, sed quibusdam duntaxat est familiaris, ijs nempe, qui cerebrum acri sensu præditum obtinẽt, non item ijs, qui humens, obtusumque habent, & in vniuersum ij omnes, quibus cerebrum est acrius, aut debile propter intemperiem, opportuni sunt ex qualibet vel leuissima caussa doloribus.

Ad hæc verò dolor quidam nullum aliud ciet symptoma, alius verò maximè, cum accersita fluxione circa caput fiant apostemata, aut etiam neruorum contentiones, cum commota, concitaque materia ad neruorum vrgetur initia: Nec minùs capitis dolorem excipiunt aliquando anorexia, nauseæ, vomitus, singultus, dyspepsiæ, & id genus alia.

Diuturnus autem dolor capitis soboles esse

ſolet phlegmatici, melancholicive humoris, aut capitis imbecillitatem (intemperiei ſpecimen) ſequitur, aut apoſtemati ſuccedit indurato, & refrigerato diſſipatis iam calidis, & tenuibus particulis. Mitto alia cruciatus diſcrimina tritiora. Nunc verò id ſolum proſequi ſcriptione viſum eſt, eſſe quippe quoſdam homines, qui ſunt cephalalgijs obnoxij, quales ſunt ij, quibus eſt cap. debile, & naturalia membra, h. e. membra, quæ ex publico officio alimentum toti corpori conficiunt, effœta, & imbecillima, plurima enim hinc ad caput effertur anathymiaſis ab excrementis ſubactis, quin alia membra aliquando ad ſtomachum choleram eructant, & capiti paſſionem communicant.

Inter aſſumpta verò nonnulla ſunt, quæ præcipuè capitis dolorem inuehunt, inter quæ vniuerſa aromata cephalalgiam pariunt propter facilem, nimiamque euaporationem, ſiue calida ſint, ſiue frigida; hæc tamen aliquando vſui ſunt, ſi præceſſerit dolor à caliditate, ſolet enim frigidorum aromatum vſu ſequente expungi, ſi modò dolor à ſola caliditate fiat citra materiam; alioquin officerent.

Dolores autem capitis hyeme, vt plurimùm ſuccreſcunt ex conſtipatione à frigore, & quum æſtas eſt borealis, & parum pluuioſa, & autumnus meridionalis, & pluuioſus, dolores hyeme impendent. Nulla autem doloris frequentior cauſſa eſt, quam quę vapidos fumos per arterias capiti communicat.

* *Dolor, inquit Sennertus, acribus eſt repentina, et violenta alteratio à qualitatibus tactilibus continuum ſoluens.*

* *Fer. Dolor omnis capitis in membranis exiſtit.*

* *Dolor capitis, ait Capiuaccius, vt actio, vel vt paſſio, fit, quia facultas vel iudicans, vel recipiens fruſtratur per errorem externum, ſcilicet per ſolutionem vnitatis contemplabilem.*

De dolore Capitis ex mala temperie.

CAPVT II.

Comminus iam congrediamur, & pedem cōferamus ad vnamquamque ſpeciem doloris. Dicimus igitur dolorem quendam eſſe ſobolem intemperiei, & quidem calidæ, aut frigidæ, ſicca enim intemperies cunctanter dolorem infert: Atqui humida per ſe quidem nullum affert naturæ cruciatum, niſi ex euentu, qua ſcilicet tenus materiæ coniugata particulam intendit, atque adeò ipſam diuidit vnitatem. Et calida quidem ſicca, & frigida, & ſicca qualitate ipſa, & ſoluendo etiam vnitatem dolorem inferunt, prout humiditates abſorbendo partem contrahunt. At calida, & humida, & frigida, & humida dolorem non pariunt niſi afficiendi, & alterandi vi, omninò vt alliotica.

Calidam verò intemperiem vel ſanguis, vel cholera, aut certè humor vterque, aut ab eiſdem ad caput ſublatus vapor, vel animi, corporiſve vehementior motus, aut ignis, aut ſol acrior inuehit. Aſſumpta dein calida alimenta, medicamentave huc faciunt. Quæ verò dolorem efficiunt frigidæ cauſſæ, enarratis iam opponuntur.

Aſficcantes autem cauſſæ ſunt, quæ extrinſecùs humiditates abſorbent, exhauriuntque, vt aer æſtuans, qualis eſt, dum ſyrius ardet, aut ventus impendiò ſiccans, qualis eſt borealis. Huc ſpectāt admota calfacientiā, ruborem excitantia, aut etiam quæ prohibent, ne alimentum ad caput deferatur. Dein ſiccitas etiam inducitur, ſi potu interdicatur, ſi ab interno calore naturales humiditates reſoluantur, ſi arefacientia aſſumantur, & digerentia, ſi alimenta actu, imaginationeque ſicca deuorentur. Huc pertinent & immodici motus, & coitus, & hæmorrhagia quælibet excedens, immodeſta denique omnis effluxio ſiue per aluum, ſiue per veſſicam, ſiue per habitum corporis fiat.

Euacuantia verò duplicis ſunt generis, quędam enim generatim totum corpus extenuant, & inaniunt, aut partem aliquam præcipuam, quædam verò particulatim caput ipſum exhauriunt, vt rheuma quodlibet, fluxus ſanguinis è naribus, errhina, caputpurgia, ſternutatoria, gargariſmi. Denique quæcumque abſorbent, humoreq; priuant, aſſiccare dicuntur, vt ieiunium, inedia, potus abſtinentia, ſiue aſitia, &c.

De ſpeciebus doloris Capitis ex ſolutione vnitatis.

CAPVT III.

Crebri, aut membranarum, venarumve vnitatem commoti vapores, & flatus tenſione ſoluunt, atque abiungunt, aut obſtructorij infarctus, aut humor erodens, aut plaga, aut inciſio. Illa porrò vnitatis ſolutio, quæ ab eroſione proficiſcitur, non niſi difficulter repletur carne, hinc dolor perſeuerat, & excrucians perpetim producitur.

Dolores verò, qui ex caſu, percuſſioneq; proueniunt, nonnunquam leui tolluntur auxilio, nōnunquam verò graues accerſunt affectus, perculſo, concuſſoque cerebro, puta dementiam, apoplexiam, vt laborans pereat, vt accidit cuidam, qui colapſo cæſus in apoplexiam incidit excitis humoribus, qui ſubinde peperere infarctus.

Nec deſunt quidam Indiæ inquilini Medici, qui aſſerunt, vermes etiam in capite genitos cruciatum inferre ineffabilē vellicando, & mordicando. Quod ſanè quibuſdam probabile non videtur aggigni ſcilicet in capite vermes, ſed reuera fruſtra laborāt, vt refellant; nā multoties in anteriore capitis parte prope papillares proceſſus geniti ſunt vermiculi, qui cruciatus attulerunt, & ſubinde emunctione educti fuerunt, vnde dolor omnis euanuit. Nota eſt hiſtoria militis, cui ex baſylicæ herbæ frequenti odoratu enatus fuit in cerebro ſcorpius. Hæc tamen perraró viſuntur.

De

De speciebus doloris ex apostemate.

CAPVT IIII.

APostema, à quo dolor prouenit, aut cerebrum, aut tunicas occupat, ingr uatque, quod si calidum sit, phrenitis dicitur, si frigidum, lethargus, si mixta sit materia vigilcoma appellatur. Huiusmodi verò dolores soluuntur, si sanguis, pus, sanies, aut aquea pituita per nares, per aures, aut per os ipsum erumpat.

De dolore Capitis ex intemperie cum materia proueniente.

CAPVT V.

MAteries est doloris caussa aut per se, aut ex euentu, per se quidem, vbi corrumpitur, & mutatur temperatio, aut soluitur, abiungiturque id, quod est continuum. Temperies verò mutatur aut per viciniam communicata membro qualitate, aut per fixam, permanentemque dispositionem. Per vicinitatem enim humor inhærens calidus, aut frigidus, calfacit, aut refrigerat, sed cum exhauritur, & abscinditur, nulla postea remanet passio, aut certè non ea, cuius haberi debeat ratio. Quæ uerò fit intemperies per relictã, fixamque dispositionem, euacuato, exturbatoque humore non recedit, quoniam qualitas particulæ radicitùs infixa habitum quendam contraxit.

Porrò solutio vnitatis per se dolorem efficit, cum humor mordicat, & rodit particulam, & separat, seiungitque, quod coniunctum esse debet. Hinc dolor plurimus ex flatu ad caput sublato, quem flatum excitauit imbecillis calor ex frigida materia, aut ex edulijs calori permixtis. Erodentes verò, & mordentes caussæ sunt humores præcalidi, præustique.

Atqui dolor per solutionem vnitatis ex euentu proueniens est, quum accidit obstructorius infarctus, apostema, quę subinde tùm mutatio temperationis, tum ipsa vnitatis solutio excipiunt: Hocque accidit, quòd materiæ, quas natura in corpore commouet, hoc sanè studio cientur, vt trudantur, vel vt separentur, segregenturque ab alimento, ceu quid etherogenes. Hoc verò non fit, nisi in naturalibus poris, & meatibus, qui quũ obstruuntur, commeatum prohibent, hinc resistentia, hinc extensio, quam vnitatis solutio comitatur; obstructioni verò opportuna est non modò cerebri substantia, verùm & venæ, quæ in cerebro sunt, & arteriæ, & quæ per menyngas oberrant. Fit autem obstructio à crassis, viscidis, plurimisque humoribus, & sanè cholera, & sanguis sola mole, multitudineque obstruunt.

Dolor porrò capitis quidam criticus est, quum natura ad expellẽdum morbificum humorẽ mouetur, vnde caput incessitur. Quidã digestioni alimoniæ succedit, quum excrementa segregantur, aut excernenda retinentur, maximè si alimentum fuerit praui chymi, quallia sunt allia, cæpe, synapi, vinum temulentiam inferens, hæc enim omnia capitis dolorem ingeminant, præsertim si corrumpantur.

Nulla autem caussa frequentiùs dolorem inuehit, quàm vapor ipse membranas contendens, cum sibi intercluditur exitus, vt vias inuias quærere cogatur. Vapor autem cruciatum affert aut qualitate sua, aut coercendo, inculcandoque humores, aut eosdem commouendo. Præterea flatus, & vapores aut in corpore, ipsoque cerebro producuntur, aut olfactu intrò in cerebrum trahuntur, aut per occultos, inconspicuosque poros in cerebrum peruadunt, tristemque sensum inducunt: Hinc dolor tam frequens cùm ex malis, tum bonis odoribus. Porrò vapor ex melancholico, aut pituitoso succo sublatus, grauem, grandemque parit dolorem, sed melancholicus vt est deterioris ingenij, ita tristitiem comitem habere consueuit. Qui verò è sanguine efflatur vapor plurimus, mitis, suauisque est, & copia potiùs, quàm qualitate afficit, hinc mitissimus dolor, biliosus autem halitus acerrimum, acutissimumque ingenerat dolorem.

De dolore Capitis per consensum.

CAPVT VI.

DOlor sympathiacus quidam absolutus, perfectusque visitur, quidam mancus. Consensio completa fit, quum ex communicante membro nihil penitus corporeum præter noxam prouenit: Non exacta verò fit consensio, vbi ad cerebrum ipsum ab amandante particula vapor, aut humor sublatus irrepit. Primæ conditionis dolorem in tetano experiri licet, & in conuulsione, atque in cholico cruciatu à flatu crassiore genito, qui laborantem ita exercet, ita percellit, ita torquet, vt eum incuruet. Idem in articulari dolore acerrimo videre est, vni enim particulæ totum compatitur.

Porrò ex communicabilibus qualitatibus alia est naturalis, & alumna, alia extranea, & deleteria, quæ nullam cum calido, aut frigido familiaritatem habet, aut symbolum, veluti est venefica qualitas. Nonnumquam in particula quapiã delitet humoris cacoethes, vnde cerebro noxa communicatur. Interdum etiam subsunt materiæ, quæ per se non sunt infensæ naturæ, nisi ex vehementi qualitate accedente, cuius caussa infestant, officiuntque. Aliquando hoc ipsum accidit ex venenata materia in membro quopiam paulatim succrescente, vt videre est in hysterica passione, aut in nimia continentia, ubi fætificus lentor mora corrumpitur intus conclusus, aut denique in hypochondriaca passione, ubi prauus humor exæstuat, & aduritur, aut in extima, extremaque particula, unde capiti malum impartitur, ut est cernere in quadam epilepsiæ specie.

Noxia interdum qualitas euadit caussa superueniens, & extraria mores cõtinens nequissimos, quod sanè bipartitò fieri contingit, uel enim qualitas illa noxia corripit, & corrumpit, quidquid laudabile in cerebro inuenit, siue illud naturale ex-

le excrementum fit, siue alimentum, uel cerebrum accommodat, præparatque ad facilè suscipiendum aliunde nequissimas materias, ad suscipiendum uerò cerebrum disponitur bifariam; primò cum præcalfit, adeò ut promptissimè attrahat, & illiciat materias, dein si cerebrum debilitetur, infirmeturque, ut minimè appellētibus resistat; Scitum enim illud est, omnem imbecillitatem membrum reddere dispositum, obnoxiumque recipiēdis aliunde superuacuis.

Cæterùm à toto corpore consensio fit, aut per qualitatem in totum corpus diffusam, aut per materiam, ueluti in feb. accidit, & hinc fit, ut dolor aliquando sit criticus. At uerò cum in feb. acutis dolor uehementior infestat, malum hoc est, imò perniciale signum, si modò reliqua mala signa conueniant, quòd si solus dolor perniciē minetur, reliqua signa spem salutis portendant, tunc hæmorrhagia crisim allatura significatur, aut certè critica uomitio.

Inter uerò membra capiti noxas communicantia primas tenet stomachus, in quo uaria recrementorum genera succrescunt uel congenita, uel aliunde per certas periodos, aut citra translata: Non infrequenter enim praua cystis conformatio est in caussa, ut felleum excrementum ad stomachum refundatur, siue hoc angustiæ, siue laxitatis uitio fiat. Vinum præcipuè, qua carebaricum, uapidumque est (ut hoc obiter dicam) dolorem capitis parit. Post stomachum secundo loco accedit uterus, dein hypochondria, hepar, lien, & diaphragma, postremò renes, & dorsum, & extremæ partes. Primùm sanè, per quod, ceu medium cerebrum compatitur, est pericranium, nullus uerò affectus per consensum est frequentior illo, qui succedit internis phlegmonis, quum materiæ sursum respirant per halitus, perinde enim fit, atque in cacabo æstuante.

De signis vniuersalibus ostendentibus speciem, & modos doloris.

CAPVT VII.

Dolor à caussis externis, & euidentibus proueniens, vel à Patiente dignosci, distinguique poterit, siue à percussione fiat, aut lapsu, siue calidorum, frigidorumve occursu contingat.

Dolor autem qui cap. imbecillitatē consequitur potiùs, quàm caussarum vim, & efficaciam, hinc conijcitur, quòd vel leuissima de caussa excitatur, turbidas, segnesque actiones sensus edunt, & vniuersæ animales functiones admodum oscitanter obeuntur.

At verò si dolor ex eo excitetur, quòd acri, acutoque sensu præditum sit cerebrum, id vel inde cognoscitur, quòd leuissima de caussa dolor commouetur, vt odore, clamore, clementeque strepitu, interim sensus integri, perspicacesque existunt, inculpatèque animalia munia obeuntur, & emunctæ naris homo est. Qui verò dolor à materiata caussa originem ducit, ex muco è naribus deciduo dignosci potest, quænam fuerit præcipua caussa, siquidem vix fieri potest, quin odore, sapore, colore, acrimonia, aut austeritate naturam sui parentis redoleat, & prodat. Namque si acrior caussa fuerit, flauescit, rubescitue mucus, amarescit, mordicat, vrit, quin etiam pulsatio quædam circa tempora percipitur. Quod si materia dolorem committens crassior extiterit, tunc etiam per nares minùs emungitur materiæ, neque hinc tamen concludendum est, non adesse *superuacua*, si modò capitis grauitas infestauerit.

Cholera quidem dolorem pariens sese prodit potissimùm mordicando, & vellicando, & pūgendo, nec vllus dolor ab alia caussa tam parcè nares colluuie inficit, quemadmodum, qui à bile, sitis molestat, colore luteo tinguntur occelli, vigiliæ, capitis tædia sollicitant, exercentque.

Frigidam materiā significant anni tempora, frigus, os pallēs, & si processerit ab ingluuie, & nimia satietate, segnities, anorexiaq; illud abūdè arguūt, si humiditas calori, aut frigori cōsociata adfuerit, eam in soporem procliuitas prodet. Materiæ verò phlegmaticæ, aut melancholicæ non adeò uehementem pariunt dolorem. Si materia fuerit melācholica, aut biliosa, omninò sicca, minor capitis grauitas percipitur, vigiliæ molestiores. Siccitas autem frigori coniugata phlegmones suspicione caret, atque interim deterrimis percellitur cerebrum cogitationibus, uenetoque facies colore liuescit. Nonnunquam enim ex solo oculorum, & oris colore detegitur, proditurque caussa doloris, & prout magis, aut minùs color diuariauerit, sic certa deprehendetur caussa; ea autem est ratio, quòd quædam ad oculos, & ad oris regionem fiat humorum translatio, & metastasis, unde inficiuntur, talis enim in cute efflorescit color, qualis fuerit intus humor: Hoc etiam aliquando contingit ex eo, quòd natura tanquam suppetias latura ad caput alios amandat humores, qui subinde in lumina, & in ora redundant. Dolor enim, cum mēbrum aliquod afficit, attrahit quidquid est contiguum, & plerumque sanguis præsentior, aut quidquid fluidum magis, & paratius est, accurrit.

Dolor autem germen, sobolesque flatuum hinc certò intelligitur, quòd nulla omnino grauitas, grauedove, sed sola lacessit distentio, modòque corrosio, modò stimulus angit, si modò minera fuerit acrior: Dein tinnitus, sibilusue grauiùs interobmurmurat aures, uenæque iugulares turgescunt. Ad hæc dolor inconstans est, & loco cedit, & si uapor crebrior inualescat arteriæ frequētiùs pulsant, & agitatis animalibus spiritibus aliquando scotodinos accidit, corrupta imaginatio.

Verùm cruciatus à sola intemperie procedens proditur signis illas intemperies indicantibus, cū interim caput nullo prematur pondere, nec humore mucoso nares madeant. Calidam quidem intemp. percipit laborans, aut familiaris quilibet manum fronti, aut temporibus admouens, oculi rubescunt, utque frigida proficiunt, sic calida officiunt. Frigidam intemperiem contraria signa demonstrant, frigus percipitur, ora pallent, neutiquam extenuantur, dolor non est adeò demens, calastica prosunt, diuturnitate leuatur. Siccam verò intemperiem præmonstrant præuia insignis inanitio, exercitatio, diutinæ vigiliæ, ieiuiunium, concu-

concubitus,& alia id genus, cumque huiuscemodi redeunt caussæ, ingeminatur acerbitas.

Dolor autem sympathiacus hinc colligitur, quòd uel inualescit, uel euanescit, prout membrum mandans magis, aut minùs laborat. Quod si per communionem, consensionemque haud fuerit, reliqua sensuum munera segniùs, & ignauiùs obita id demonstrant, siquidem caligant oculi, sopor altior occupat, aures obaudiunt, & perseuerante capitis dolore reliqua membra pancraticè se habent.

Dolor verò membranas lacessens acutus est, & oculorum radices lancinans proditur. Quod si dolor pericranium occupet, ut obtusior est, tactuque deprehenditur, ita ad oculorum radices non pertinet.

Dolorem porrò capitis per consensum à stomacho significant uentriculi fastidia, nausea, anorexia, dyspepsiæ, & cruditates. Et cum caput consentit stomacho laboranti per bilis palyndromen, & diadochen ab hepate, aut folliculo, aut à toto corpore, dolor vacuo, ieiunoque ventre acerbior est, quàm repleto, sed animaduersione diligenti opus est, si quidem huiusmodi accidentia stomacho accidunt à cerebro per idiopathiã, & protopathiam affecto propter neruos sextæ coniugationis; Hoc uerò hinc colligere licet, quod caput primò, subinde stomachus afficitur, dein si propria adfuerint signa, quæ doceant caput per se laborare, stomachum verò per se benè habere quidem, sed cerebro compati. Quod si dolor à stomacho proueniat, scire autem velis, qualis sit dolorem inferens humor, animum ad cruditatem, aut concoctionem intendas, pariterque ad symptomata, quæ vacuum, plenumuè sequuntur stomachum, nam dolor à cholera ieiunio ingrauescit, à phlegmate exacerbatur repletione, ventre depleto mitescit, tametsi aliquando fames dolorem capitis excitat, dum excremẽta ciet, & exagitat, & vapidam substantiam multiplicat, & tollit ad caput, hoc autem interest, quòd alimentum non sedat hunc dolorem perinde, atque à cholera indigena prognatum.

Plurimi porrò sunt cap. doloribus opportuni, quòd ad stomachum bilis refunditur, quibus euanescit cibi ingestione, hoc autem est veluti tecmirion, quòd scilicet fiat per consensum à stomacho, & proin etiam si patiens choleram vomitu reiecerit, dolor sedatur. Hoc idem ex doloris idea indicatur, si quidem dolor à stomacho synciput potissimùm exercet, & paulò inferiora. Dolor ab Hepate dextram capitis partem inuadit: A liene sinistram: Ab Hypochondrijs anteriorem capitis partem adoritur, qui verò ab vtero prouenit, situs ratione coronalem suturam incessit, & vt plurimùm succedit partui, abortui, imminutis, suppressisue menstruis purgamentis.

Atqui dolor à vermibus indicatur per ventris tædia, torminaque, orisque grauitatem insolentem, & hinc etiam conijcitur, quòd exercitio acuitur quiete mitescit acerbitas.

Quòd si dolor à lumbis, & renibus procedat, inion lacessit, posterioraque capitis. Dolor autem doloribus succedens ingrauescit pariter, pariterque leuatur cum alijs prioribus. Hoc idem habendum de critico, si quidem mitescit, exasperaturve, prout feb. remittuntur, aut intenduntur; crisim verò significant vrinæ albæ perseuerante febris acrimonia, id quod accidit irruente bile ad caput. Hinc patet, quòd res inciforiæ, & attenuãtes aliquando dolorẽ pariunt, quòd scilicet vaporibus semitas parẽt, & meatus recludãt ad caput, tametsi nec valida caliditate polleãt, ceu oxymel, idemque de hemicrania sentiendum. Vbi cholera exorbitat, non tenuem, tenuantemque victum adhibere oportet, sed crassiusculum, vt humoris vim, fluidamque compescat naturam.

Dolor ipse interdum sibi copias, viresque inauget, si paulò fuerit vehementior, accersita fluxione, attractaque materiæ colluuie; neque enim absurdum est, dolorem prolicere, & trahere, siquidem lacessita particula, dum vires colligit ad propellendum, proterendumque noxium, spiritus ciet, & arcessit, quibuscum sanguis, & humores reliqui confluunt.

De signis affuturi doloris in ægritudinibus.

CAPVT VIII.

VRina turbida Asellorum lotio quàm simillima præteritum, præsentem, aut futurum dolorem capitis denunciat, huc spectat & tenuis vrina alba in feb. tempore criseos, significat enim metastasim, & translationem materiarum ad caput, quæ proculdubio cruciatum afferunt.

Generalia præcepta in Capitis dolore obseruanda.

CAPVT VIIII.

NOsse operæpretium est, eadem medendi formula, methodoque vtendum esse ad summouendum dolorem, qua in cæteris affectibus, esse nimirum eius caussam rescindendam, contrarijsque omninò obsistendum potestatibus, non similibus, vt quidam insciti protulerunt. Dein alta mente tenendum, nil peræquè prodesse ad capitis dolorem imminuẽdum, atque viuendi frugalitas, & temperantia, maximè si abstinenter vino parcamus, & indulgenter somno studeamus, Victus tamen parsimonia dolenti à caussa calida non conducit, quòd humores acuat; sanguinemque biliosiorem reddat intus aucto calore.

De dolore Capitis chronico.

CAPVT X.

NIhil adeò diuturno capitis dolori eximendo prodest, quemadmodum animi, corporisque tranquillitas, quidquid enim corpus exagitat, siue coitus fuerit, siue impensa cogitatio dolorem ingeminat. Diligentem verò in primis curam impendere oportet in remouendo dolore à cholerica materia attrahendo ad inferas partes tùm clysteribus acriusculis, tùm frictionibus,

bus,& femicupijs. Interim pharmacis augendis incumbendum, donec bilis è stomacho, & hepate exturbetur,exigaturque. Inter verò præcipua auxilia, quæ materias ad inferiora alliciunt, censetur pedum frictio, quæ etiam somnum prolectat, & tollit peruigilium, adeòq; conferre consueuit, vt sola hæc frictio dolorem sustulerit materia ad pedes continenter attracta. Quòd si adeò infestet dolor, vt topicorum vsus sit necessarius; maximè si æstuosus, diuturnusque dolor fuerit, tunc circa coronalem suturam caput eradendum, vt via pateat topicis auxilijs. Cæterùm inter ea,quæ proficiunt, numerantur filorum glomeres, lana medicatis succis, aut oleis inebriata, ne citò diffluant, & syncipiti admota, vt cerebri substantiam peruadant priùs, quàm ab ambiente aere afficiantur, & eorum virtus minuatur.

Iuxtà Filagori sententiam ab Hippocrate edocti vena frontis incisa tollit posterioris capitis dolorem, sed cucurbitulæ infernis partibus appositæ, quemadmodum & pedum in calidam aquam immersio, leuisque obambulatio, vapidisque, & flatuosis, dyspeptisque edulijs temperare, & parcere mirandum in modum prodesse consueuit. Effusio verò(mea quidem sententia)calentis aquę super plantas pedum, si frequèns vsurpetur, id agit aliquando, vt materia cruciatum pariens præceps ad extrema ruat, & dolor euanescat.

Interim nosse oportet,acidas cupedias ijs haud conuenire, qui dolore capitis affliguntur,ni dolor accedat per consensum à stomacho, huiusmodi cuim sapor os stomachi quadantenus roborare consueuit, ne tàm facilè choleræ irruentis impetum suscipiat.

Quòd si dolori vrgens aliquod symptoma superueniat puta peruigilium vires prosternens,doloremque ingeminans, huic in primis incumbendum est, quare caput oleis humectantibus, refrigerantibusque,vt cucurbitino, saligno, nenupharino, aut lacte, in quo dissoluta sit caphura, & similibus perfundendum est. Nonnunquam necessitas ad narcotica confugere cogit, vt sensus stupescant,& somnus irrepat.

Cæterùm in omni cephalalgia hoc præ cæteris cauendum,ne frigida, & humida adhibeantur, siue assumenda, siue adhibenda sint, vbi adfuerit rheumatismus, sed eò allaborandum est,vt materiæ foras exigantur euacuatione, extrema,nempe manus, & pedes in tepentem laticem immergantur, fricentur, vinciantur, vt eò humores corriuentur. Vbi autem topicis auxilijs opus erit, coronariæ suturæ admoueantur, non lambdoidi, namque propter cranij densitatem, & crassamentum vires localium intrò non peruadunt, tantòque minùs adhibenda erunt, si frigerandi potestate polleant, nam cerebello neruorum origini, & parenti incommodum, noxamque inferrent.

Si autem dolor plagam, lapsumque consequatur, & frigido, aut calido stipetur tumore, tunc pro diuersitate caussarum remedia præstes, calido quidem frigida lenia, dorso cucurbitas admoue, temporibus hyrudines, extrema interim vinculis stringantur, frigido verò adhibeas discutientia, quibus leniter roborãtia sint ammixta, atque frigerantia, quemadmodum si rosaceo incoqueres rutham, & mentham.

At si cruciatus fuerit adeò demens, vt in Puellis etiam diducat suturas, & disrumpat, tunc lumbrici optimè triti, & cum oleo rosaceo permixti, & modico aceto, vbi caput salita aqua ablutum fuerit,inducti conferre consueuerunt. At verò quando subalterna præsidia, quæ caput expiãt, vsurpanda sunt, vehementer resoluentia hac lege, vt primò mitiora, subinde valentiora deligantur. Interim eius sum consilij, ut narcotica, quantum fieri potest, omittantur. Vomitus autem dolori minimè confert, imò summè noxius est,ni proueniat per sympathiam à stomacho, tunc enim iuuat.

At dolor occiput præcipuè inoccupans, ni feb. adfuerit, phlebotomia, & vehementibus soluitur catharticis: Quod si dolor fuerit vagus,& à frigore mitescat, tunc sanguinis missio per cucurbitulas, & per phlebotomum necessaria erit, ne doloris perennitas superuacua excrementa ad caput euocet, & arcessat.

De calidi doloris citra materiam, & vnà cum materia curatione.

CAPVT XI.

IN hoc doloris genere eò medentis consilium dirigitur, vt refrigeret, nihil autem inchoanti huiusmodi dolori magis prodest, quàm admotum suturæ coronariæ purum rosaceum, vt Artis vsus requirit; quod si Rosaceum satis non est, tũc succi herbarum congeneris virtutis misceantur, vt puta lactucæ, aut limonis; Illud in primis conferens iudicatur præsidium, quod ex lacte, aut ol. rosaceo, aut violaceo niue refrigerato concinnatur, si suturæ coronali admoueatur unà cum modico aceto, ut intrò promoueat aditum.

Cæterùm dolor à solis exustione proueniens expungitur, si æger se se sub tecta subtrahat,& umbris, & frigore obsita loca quærat, si embrochæ, & perfusiones cap. adhibeantur, quæ refrigerandi ui polleant, si erhina eiusdem generis confiant: Interim (quod & in alijs dolorum speciebus obseruandum) ne uocem intendat, neu dementi appropinquet strepitui, ne impensiùs cogitet, concubitum perhorrescat, nec inediam diutiùs toleret. Et sanè dolor iste à carceribus facilè tollitur, si patienti subsidio ueniatur, quòd si neglectum itur, subinde laboriosa cura suscipienda est,& dolor usque adeò inualescit, ut summos afferat cruciatus. Aliquandò uerò ex insolatione dolor accidit non tantùm propter æstum, quantùm propter uapores ad caput attractos, & concitos humores, & sanè in hoc doloris genere iuxta præfatam methodum euacuare decet, id quod etiam præstandum, etiamsi nec uapores sursum efferantur, nec humores cieantur,si modò repletio conijcitur, & suspicamur, ne ad dolentem particulam confluxio fiat, tunc enim si euacuatio negligitur, quis eat inficias, quin conciti,exuberantisque humoris impetus in afflictam particulam feratur? Quòd si cap. uehementer inflammetur, & exardescat

descat una commisceantur hordei polenta, & psyllium cũ aqua virgæ-pastoriæ, & fiat cataplasma admouendum bregmati.

In dolore verò à calida materia sanguinea, primùm à venæ sectione in brachio auspicari curationem oportet, tùm si opùs fuerit, pergendum erit ad secandas venas narium, & frontis, hoc enim præsidium de proximo conferre solet. Verùm animaduertere dignum est, quænam pars cap. doleat, nam ex opposito latere sanguis mittendus, iuxta illud Hipp. Dolenti posteriora cap. in fronte cæsa vena dolorem soluit. Quod si hæc non sint satis, humidæ cucurbitæ scapulis erunt admouendæ, & plurimum sanguinis trahendum, locaque cæsuris hiantia tritissimo sale inspergenda erunt, subinde lana rosaceo imbuta erit inducenda, & mane phænigmi etiamnum humoris affigi poterunt; quæ quidem præsidia non solùm in hac doloris specie vsurpari debent, sed in chronico quolibet cruciatu, qui à contumaci, rebellique proficiscatur materia. Et in præfata specie doloris saphæna incisa confert, itemque scarificatæ cucurbitulæ admotæ cruribus ad maiorem antispasim.

Quòd si aliquid biliosæ materiæ subesse suspiceris, quàm mox expiandum corpus, leuiorbusque laxatiuis aluum leniendam curato, quæ sanè diutissimè cita haberi debet, caulium, prunorum, pisorumque iusculis. Æger interim refrigerantibus escis vescatur, quæ sanguinem quadantenus compingant, & contemperent refrigerando. Sed nihil peræquè ad curationem facit, atque aluus sobriè soluta. Illud verò haud ignorandum, adstringentibus malactica esse permiscenda, quin etiam leniter abstergentia. Inprimis verò cibi sint boni succi, oportet, & frugalis vita ineunda.

Cæterùm scire licet, embrochas, & linimenta ea esse vsurpanda, quæ refrigerandi, atque adeò repercutiendi mediocri facultate polleant, non item humectandi, qualia sunt punicorum malorum succus, mucilagines psyllij, cydoniorum, aq. rosarum, quercus, plantaginis, virgæ pastoriæ.

Cephalalgiæ verò ex biliosa materia huiuscemodi curatio adhiberi debet, vt si aliqua subsit plethora, depleatur phlebotomo, subinde exigenda cholagogo bilis, veluti citrinis myrobalanis, ni adfuerit febr. quæ si præsens infestet, aluus simplici diapruno, manna, & huiusmodi leuiusculis subductorijs, & lenibus clysteribus soluatur. At si cholera crassior fuerit, stomachique tunicis impactior, vt neque vomitu, neque leuibus eccoproticis educi valeat, tunc pharmaco ex hierapicra aluum soluere necessum erit, & aliquando stimuli gratia nonnihil diadagrydij adijciendum, subducta bile refrigerantibus intemperies submouenda erit, atque humectantibus, corporis quidem assumptis medicatis alimentis, capitis verò, si in eo caussa fuerit, ijsdem adhibitis præsidijs, quæ paulò ante ediximus, quæ calidam, siccamque remouent intemperiem.

Inter epithemata verò, quę dolori leuando cõducunt, quæ ex trochiscis de croco consiunt, recensentur, qui non minùs cephalalgiæ tollendæ, quàm pellendis peruigilijs conferunt; Hac autem ratione concinantur. Rec. Croci aureos vij. myrrhæ aureos ij. succi agrestæ, calcitis, albi vitrioli, gummi ana aureum I. s. aluminis scissilis aureos viij. chalcanthi aureos v. omnia in pollinem redacta styptico vino excipiũtur, & formantur pastilli, qui, vbi vsus postulauerit, aceto soluuntur, & aq. ros. & illitu tempora inficiuntur. Sed illud animaduertere oportet, calidum scil. cap. dolorem importuno topicorum vsu aliquando conduplicari, stringentium vi densata cute, & coercitis halituosis exspirationibus, quæ foras erumpebant. Atqui errhinum ex rosacea, & aceto conflatum, & adhibitum vsui est.

De curatione doloris à frigore sincero, necnon ex materia phlegmatica, et melancholica.

CAPVT XII.

Dolenti cap. à frigoris iniuria prodest calfactio per suffitum, & fotum, per pannos, aut per sacculos sale, & milio præcalfactis plenos. Et sanè milium est temperatius, & attenuantius, quò fit, vt luculentiùs afferat emolumentum omnibus quidem, sed præcipuè rigentibus, quum eorum corpora minùs excrementis scatent, nec vllùs humorum affluxus percipitur, neque futurus reformidatur, tunc etiam eorum capita soli exponi possunt, donec indutus calor frigus expungat, atque adeò dolorem leniat. Algescenti quidem victum extenuare necessum est, & immisso clysmo sollicitare aluum, qui sanè ante omnem animi, corporisque motionem adhiberi debet, vt corpus excrementis vacuum, immuneque reddatur. Præterea frigidis potionibus, itemque rigido cœlo eidem interdictum oportet. Vniuersi autem, qui frigidis cephalalgijs implicantur, præmissa decenti purgatione, si fuerit necessaria, mirandum in modum errhinis, apoplegmatismis, odoris suffitibus admotis embrochis, & calfacientibus emplastris iuuantur.

Sed præ cęteris vinum odoriferum, merum decoctionis sem. fœniculi, apij, anysi, cymini, & aliorum id genus prodesse consueuit.

Hoc verò duntaxat eo tempore experiri decet, quum stomachus humoribus, qui facili negotio efferuescunt, atque anathymiasi in caput efferuntur, vacuus est, & immunis. Et vbi nulla feb. suspicione tenemur, interim acerbitas doloris inualescit, tunc caput synapismis, ruborem excitantibus metasyncriticis obducere iuuat. Similiter experimento constat, quàm egregiè conferat linimentum ex aceto, & cinere coactum, item ex radice Chelidonię & amygd. abraso priùs capillitio. Huc faciunt, & allia comesa.

Cæterùm frigidæ cephalalgię cum materia curatio super eo cardine vertitur, vt corpus inaniatur, si toto corpore pituita redundarit, & victus extenuetur, subindè subalterna præsidia administrentur, vt aliàs docuimus, postremò localia, quę dolorem mulceant, admoueantur, præ cæteris verò vtile erit semel in hebdomada serena vti theriaca.

Verùm melancholicæ cephalalgiæ curatio sic insti-

institui debet, vt sedulò inspiciamus; nūquid phlebotomia opus sit, vt cap. de venæ sectione innuimus; si sanguis copia, aut qualitate peccauerit, subindè digerenda materia, qua digesta euacuatio sequi debet, postremo loco intemperies rependenda ea methodo, quam aliàs enarrauimus: Interim ea sunt administranda, quæ sanguinem tenuem, humectum, & laudabilem procreant. quę sanè victus ratio summa est totius curationis. Porrò nec illud despiciēdum, garyophylla scilicet maximopere conferre, itemque cucurbitulas scapulis admotas, vt monet Archigenes.

De administrandi ratione linimenta frigidæ Cephalalgiæ conducentia.

CAPVT XIII.

IN primis caput abradi, aut saltem prætonderi debet, vt topica præsidia commodiùs applicari queant, quæ huiusmodi sunto. ℞ Euphorbij, nitri, sem. domesticæ ruthæ ana aureum vnum, ruthæ syluestris, synapi ana aureos geminos, vniuersa hæc in pollinem redacta excipiantur aqua Amaraci, & caput oblinatur. Maximopere verò prodesse consueuit hoc linimentum. ℞. Piperis, euphorbij recentis ana aureum vnum, fæcis olei de croco scriptulos quinque, stercoris columbini binas drachmas, omnia ritè contrita commisceantur cum acerrimo aceto, & fiat illitus. Nec minùs commendatur linimentum concinnatum ex euphorbio, sale, nitro, aut ex euphorbio, Aloe, myrrha, gummi Arabico, castoreo, croco, anyso, sarcocolla, thure, ex quibus arte aggregatis cum aqua ruthæ fit linimentum. Verùm ex cataplasmatis conferentibus omni cap. ægritudini, & frigidæ hemicraniæ omnium maximè prodest litus ex lapide Ægyptiaco, similiter hoc modo affabrefactum. ℞. piperis albi, croci ana ʒ. ij. euphorbij ʒ. j. stercoris columbi syluestris ʒ. ß. misceantur cum aceto, & frons inde oblinatur. Item ℞. Aloes, myrrhæ, euphorbij, castorei, epithymi, costi, pyrethri, piperis parem modum m. & cum vino fiat linimentum. Huc facit stercus palumbinum ex aceto tritum. Item ℞. piperis, trochiscorum de croco ana aureum vnum, & semissem, misceantur cum aceto, & admoueantur, prout exigit vsus. Hæc autem præscripta remedia nonnunquam administrantur conquassata cum Sambaco, ol. iasmino, aut cum lacte, aut cum oui albumine, nonnunquam etiam syncera vsurpantur, prout varij cōplexionis gradus resultant.

De errhinis, quæ capiti à frigore laboranti succurrunt.

CAPVT XIIII.

PRæ cæteris nigella torrefacta mirificè caput expiat, præterea mumia cum castoreo, & moscho. Non defuerunt, qui existimarint, illud præsidium valde conferre, quod fit ex septem origani folijs, & ex septem synapi granis contritis cum oleo violaceo.

Experimento verò constat illud minimè fallax esse, quod fit ex moscho, styrace liquido, ambra simul coniugatis ad lenticulę pondus, si continenter vsurpetur.

Inter ea verò, quæ simul calfaciunt, & piant, est oleum è colocynthidos pulpa, aut de Asinino cucumere. Quidam autem opinantur illud præ cæteris antecellere, si quispiam ex inulæ campanæ succo sine aqua expresso quotidie mane vacuo ventre ternas guttulas in nares instillet, subindè exacta horula ol. violaceum naribus attrahat, & pinguius Pulli iusculum sorbeat, aut embamma butyro, ouis, & iusculo concinnatum. Item ℞. fellis tauri rufi ʒ. iij. mumiæ ʒ. ij. moschi gr. iiij. caphuræ gr. ij. m. Item ℞. Gummi, ruthæ syluestris ana ʒ. iij. radicis lilij aureum dimidium, mellis colo transmissi aureum vnum, & semissem, cogantur omnia cum succo ex radice betæ, aut siclæ expresso. Item ℞. ciclaminis sicci aureos iij. nitri, sumach. an. aur. iiij. omnia ritè contrita in nares insufflentur per siphonem, interim æger caput arrigat, & inditos naribus pulueres attrahat. Item ℞. Nigellæ aur. iiij. succi expressi è rad. cucumeris agrestis aur. ij. Salis ammoniaci aur. ij. misceantur cum ol. de cataputia, & cum ol. de cucumere Asinino, & in ternæ nares sublinantur, atque æger validè sugendo anhelitum intrò perhauriat. Vbi verò è capite per adhibita errhina multum pituitatis distillauerit, nares repente aqua intrò subtracta subluantur, ne medicamenti reliquiæ continuè naturam extimulent.

De oleis, quibus capite dolentes à frigida caussa vti conuenit.

CAPVT XV.

VNiuersa olea, quæ calfaciendi vi pollent, aut in quibus calfacientia incocta fuerint, huc faciunt, vt puta anethum, calamenthum, amaracus, stæchas Arab. sysymbrium, lauri folia, & cætera, quæ alibi sunt præscripta. Virtus autem balsamini olei non modò in errhina efformata, sed etiam in aures instillata pręcipuè confert. Huc spectat & errhinum, quod admodum vtile est chronicum, & diuturnum dolorem patientibus. ℞. Cucumeris Asinini, cyclaminis, nitri parē modum, contundantur, & exprimantur, elisusque succus in nares indatur. Similiter proficit nigella cū succo asinini cucumeris densato, aut certè cum gummi agrestis ruthæ.

De siccæ Cephalalgiæ curatione.

CAPVT XVI.

DE dolore quidem cap. à materia biliosa, aut melancholica proueniente actum iam est, proximum itaque est, vt de dolore à mera siccitate pendente tractetur. Principium igitur curationis auspicamur à victu humectante, euchymo, & polychymo, vt sunt ouorum vitelli, & pullorum iuscula mollium, Perdiculæ, Anseris, & pingues sorbitiunculæ oleis humectantibus conditæ,

ditæ, in reliquis verò dapes ad frigus inclinent, aut ad calorem, prout exigit vsus. Inter cætera commendata, & proficua errhina ex ol. amygd. dulcium, aut sem. cucurbitæ primas tenent. Quod si calfactione, aut refrigeratione opus fuerit, commisceantur, quæ tali virtute prædita censeantur.

Fortè verò impensa ariditas cerebri substantiam cogendo exhaurit, vt propterea fiat cap. doloribus opportunum, cui malo hæc præsidia destinantur, vt fiant cataplasmata ex medullis in potulentum liquorem redactis, & eductis ex ossibus crurum vituli, ouis, ex pinguedine Anatis, Anseris, gallinæ, & butyro. Præterea inter vsui accommodata censetur & illud emplastrum, quod conflatur ex discocto melle ex similaginea farina tritici, saccharo, & oleo amygdalino, aut cucurbitino. Interdum stillicidia ex eisdem oleis præscribuntur super futuram coronariam, quo tempore caput circumducitur corona ex massa, vt fieri consueuit, ne vtrinque olea diffluant, sed per rostrum inditum.

De Capitis cruciatu ab Apostemate.

CAPVT XVII.

CApitis dolori ab Apostematibus proficiscenti peculiare caput instituimus, in quo de singulis speciebus sedulò pertractabitur.

De curatione Cephalalgiæ ab obstructione.

CAPVT XVIII.

DOlor Capitis ab infarctu obstructorio curatur ijs, quæ primò concoquunt, digeruntque obstruentem materiam, & quæ eandem subinde euacuant, maximè vsu pill. Asaiareth, postremò ea sunt adhibenda localia, quæ resoluunt, embrochæ, emplastra, gargarismi. Ea igitur methodus semper obseruanda, vt primùm matures, concoquasque, dein euacues, postremo loco digeras, & resoluas ijs, quæ alio loco sunt exarata, donec acerba affectio delitescat.

Quòd si cap. calida intemperie, & crassa oppilatione laboret, curatio difficilior euadit, quare validiora exobstruentia adhibenda sunt; at si horum vsu, (quæ calidiuscula sunt) exacerbetur acerbitas, refrigerantium copijs obuiam eundum mollioribus, & laxantibus, neutiquam adstringentibus, vbi verò dolor emollitus fuerit, eadem repetantur aperientia, donec obstructa expediantur.

De Cephalalgiæ curatione, quæ flatuum, vaporumque soboles est intestinorum, qui tùm in capite localem generationem habent, tùm è stomacho in caput efferuntur.

CAPVT XIX.

CÆterùm is cap. dolor, qui flatulenti, crassique vaporis partus est, Hieris in primis curari, tùm vapor penitus discuti debet, ablegatis vapidis, siue minera, vnde difflatur, frigida sit, siue calida, proin vsurpanda & emplastra, & embrochæ, & suffitus, cæteraque, quorum paulò ante meminimus; castoreum, & moschum præcipuè commendamus. Huc facit & balneum, in quod ieiuno, vacuoque ventre ingredi expedit.

Verùm si flatus è ventriculo in caput tollantur, quid opus erit facto? Adhibeantur Hieræ, stomachus allinatur ol. de Ricino, quod si desideretur, antiquum suffici poterit, huc facit Diacyminum, & alia id genus, quorum mentio vberior fiet in stomachalium passionum curatione, hinc cap. ipsum roborandum est stypticis, vt ol. myrthino, ladanino, liliaceo, & succo cupressi, thamaricis, cyperi, quibus par calfaciendi, & stringendi vis inest, præterea ad auersionem moliendam extremis adhibiti frictus conferunt.

Quòd si dolor ex vaporibus haud aliunde sublatis, verùm in capite genitis suboriatur adeò, vt in stomacho neque inflatio, neque borborigmi, rugitusve percipiantur, nec pleno, vacuove ventre ingeminatur affectio, nec ab vsu dyspeptorum, flatulentorumque ingrauescit, tunc ea institui debet curatio, vt flatus discutientia, & roborantia, quæ substyptica subodoraque sint, adhibeantur.

At si imbecillis stomachi soboles sint, tunc stomachum roborare oportet masticheS, & sacchari rof. vsu, tum cyminum, & similia vsurpanda.

Cum autem ab assumptis epulis vapores affatim in caput irrepunt, & dolorem conduplicant, tunc à pastu deuorandus psyllij mucidus lentor, item coriandrum præp. cum saccharo, & quidem siccum, nam viride noxium est, quod si refrigerandi stomachi discrimen impendeat, omittatur psyllij mucilago, sufficiaturque ea, quæ ex lino trahitur, vnà cum sicco coriandro, aut potiùs diacydonite comp. dein ad confirmandum caput gradus fiat, potissimùm cum Amaraco, hoc etenim vnum instar erit omnium, & sanitatem afferet. Nec minùs vincula, & frictiones erunt vsui, quæ in aduersam partem retrahant. Porrò vbi præcalidum vaporem præsenseris ex signis, quæ caliditatem attestantur, validioribus resoluentibus ne vtaris, quale est euphorbium, & similia, sed curationem ab auertentibus, gargarismis, & mollioribus topicis auspicaberis.

De Cephalalgia ex Venis.

CAPVT XX.

VBi tristis, acerbusque sensus à vento traxit originem interiora adeunte, illud maximè perpendi debet, an æstuosus, algidusue sit ventus, vndeque, & per quæ loca difflatur. Namque si æstuans est, & per aures peruasit in cerebrum, in aures instilletur ol. chamæmellinum tepens, aut Keirinum, aut anethinum conquassatum cum pauco ol. rosaceo. At si per nares viam sibi strauerit ventus, eadem in nares infundantur, & adhibeantur topica, quæ leniter discutiunt. Verùm si calida intemperies se se sociarit eidem, à facilioribus, & ijs, quæ modicum refrigerent, in-

choanda curatio, quæ si non profuerint, gradus fiat ad valentiora. Quòd si frigidior aura per vtramque partem penetrauit in arcem cerebri, vsurpanda erunt olea calētia, in quibus moschum, aut castoreum incoxeris. Localia verò præfata adhibeantur, omittanturque flatulenta, quæque aluum molliunt dulcia.

De Cephalalgiæ curatione ex nequissimis vaporibus extrinsecùs illatis progenita.

CAPVT XXI.

Simillimæ verò medendi methodi instituuntur doloribus ex vapore dementi aliundè sublato, qui perrarò frigidus est, ceu qui ex locis limo, situque fœdis expiratur, vt plurimùm verò feruidior est, quare leuibus, lenibusque topicis, si intus coercitus retineatur, vertiginemque pariat, discutiendus est, suaueolentes halitus naribus hauriendi, veluti Aquæ rosaceæ odor, ol. item rosaceum, nymphæatum, violaceum illitu, & odore prosunt. Quòd si molestior caliditas percipitur, adijciantur santalum, & caphura, caput tepente lympha decoctionis maluarum abluatur.

Frigidis verò vaporibus discutiendis opponuntur odores moschi, castorei, & similium: si verò vapores fuerint fumidi; arentesque, vehemens humectatio ex præfatis oleis humectantibus erit vsui, quæ sanè in nares indi, & altiùs etiam attrahi debent, vt diutiùs retineantur, huiusmodique errhina vt identidem vsurpanda, ita alternis vicibus repetenda, quæ ex aquis rosarum, salicumque, & cucurbitarum conflari etiam possunt, quin & halitus ex eisdem aqu. exspirantes inclinato capite naribus captandi. Atqui si perinde hinc cerebrum afficiatur, atque ex inspiratu halantis sulphuris, aut arrhenici, tunc caphura ol. lactucæ, aut violaceo soluta adhibeatur, interim thalami salignis folijs, nenuphare, rosis, violisq; sternantur, vt vuidi, & suaueolentis aeris inspiratu cerebrum, spiritusque recreentur.

De Cephalalgiæ curatione ex gratis odoribus.

CAPVT XXII.

Dolor is, qui ex Arabum odoribus proficiscitur, si calorem ascifcant, caliditate nocet, non siccitate, proin frigidis odoribus expungendus, veluti, si moscho, aut croco, (exempli loco) dolor illatus fuerit, santalis, & caphura inspiratis trudendus, vrgendusque est, vicissimque si dolor sātala, aut caphuram sequatur, croco, moschoque propellendus.

At si non modò per calorem, verùm etiam per siccitatem noxia fuerit afflata suauitas, tunc sola odoramenta non erunt satis, siue moscho opus fuerit, siue caphura, sed necessaria erunt humectantia errhina, quare vt caphura oleo dissoluta præcalfactis, ita refrigeratis moschus malacticis commixtus vsui fuerit.

De Cephalalgiæ curatione ex fœdis odoribus.

CAPVT XXIII.

Dolor, quem grauis odor peperit, suauitate tollitur, & si ariditas consociata excelluerit, excesseritque, vdo odore pensetur, qualem exhalant violæ, Nymphæa, salignum oleum, quod peculiari quadam vi pollet aduersùs odores calore nocentes.

De Cephalalgiæ curatione ex temeto.

CAPVT XXIV.

In ea verò Cephalalgiæ specie, quæ ex meracioris vini haustu prouenit, eò allaborandum est, vt oxymelle, & succo raphani, aut tepidiore aqua, & oxymelle stomachus lustretur, omnino leuioribus vomitorijs stomachi excretoria facultas irritanda, quòd si difficilior vomitus sequatur, atque adeò periculum impendeat, ne proritantibus vena quæpiam disrumpatur, aluus Hieræ picræ exhibitione soluenda, addito diagrydij momento, vt celerior sequatur purgatio. Quòd si calida dispositio, aut ætas, aut æstas, aut cacochymia huiuscemodi pharmaco interdixerit, myrobalanorum, aut syr. rof. laxatiui vsu citandam curabis aluum. At si hæc ipsa nauseam excitauerint, stomachoque infesta sint, tunc soluente Diacydonite, aut malorum punicorum succo vtriusque generis, nempè dulcium, & acidorum, in quo diagrydij aliquot grana, puta decem dissoluta fuerint, aluus proritanda, neque enim scammonij formidanda caliditas tantuli plurimo obruta succo.

Cæterùm si ea fuerit dispositio, quæ quamuis respuat euacuationem, aphæreticaque præsidia, quid facto opus erit? Fac, vt correpti crapulā obdormiant, donec digestio prorsus eluxerit, quam sanè vberiores, coloratioresque produnt vrinæ. Adhæc pedum frictus frequèns ex sale, & ol. violaceo adhibendi, extrema chamæmellino oleo perfundantur, balneum tepidius pedibus imperetur, caput rosaceo illinatur, lenticula, & acerbioris vuæ succus deuorentur. Peculiari verò facultate caules aduersātur ebrietati, dum vapores arcent, & angunt, Galenus verò columbis summam vim inesse asseruit, si caro estur eorum, ea verò est ratio, quòd columbi calidum, tenuemque sanguinem pariunt, quo vapida facilè discutitur substantia. Quid plura? Fructus austeri, stypticique offerantur, & ni stomachi imbecillitas vetuerit, ipsa frigida aqua propinetur, parca tamen manu, haud affatim.

Præcipuè verò conueniunt Rhibis, granatorumque succi, citri aciditas, cotoneorum instar gelu concretus succus, coriandra cum saccharo præparata, quorum moderatus debet esse vsus, ne noceant. His exhibitis sopor, animique, & corporis quies omninò quærenda, quæ solet omnium instar esse, neque ab vsu præsidiorum desistēdum, donec altus irrepserit sopor.

Is autem esse debet cibus, vt refrigeret, & humectet, atque extenuet, qualis est oui recentissimi vitellus, sed nihil peræquè iuuat,

Atque quies, placidusque sopor, qui membra resoluat;

Interim verò si nausea euanuerit, perseueretque dolor, rosaceum amoue, si repellendi studio admotum fuerit, sic enim fit, vt dolor simul dispareat, dispereatque; alioqui eius loco sufficiendum chamæmellinum non sine frictu, vt discutiatur vapor vineus, quòd si ne hoc quidem dolor leuetur, adijciatur liliaceum, in quo verbena efferbuerit, præstantissimùm enim esse consueuit. Præterea cum temulenta turpitudo imminui cœpit, ambulatione, aut gestatorio exercitatio ineunda.

Cæterùm conuenientiores alimoniæ erunt pisces littorei, gallorum testes, pulli refrigerantibus herbis infarcti, aut passis, acidisque imbuti cerasis, neque ab ingesto cibo exercitium ineundum, nisi digestione peracta.

Atqui confecta crapula saccharinum oxymeli erit vsui, si calida dispositio restiterit, aut melleum, si frigida, & humens, dein crurium frictus repetendi, obambulatioque placidior exercenda. Hic acrius acetum, pariterque muria non conueniunt. Ab ambulatione verò stoliduli temulentuli in balneum deducendi, caputque topicis obducendum tẽperatè resoluentibus. Leues alimoniæ offerendæ. Hoc verò præsidium præ cæteris prodesse consueuit. ℞. sem. endiuiæ, sem. caulis, berberis mund. à semine, sumachiorum, lentium decorticatarum, rosarum, spodij, parem modum, misceantur, & ʒ. iij. cum granatorum, aut citri, aut Rhibis succo ammixta caphuræ vi ebibantur.

De Cephalalgiæ curatione ex nimio coitu.

CAPVT XXV.

HÆc mehercle accidit, aut propter siccitatem ab exhausto semine inditam, & ea methodo curatur, quam cap. de sicca cephalalgia innuimus humectantia scilicet, & quæ exhaustum succum instaurant, exhibendo: Aut propter repletionem, quam importunus concubitus ciet, exagitatque, & ad caput vaporis specie sublimè fert. Quare oportet, capite dolentibus à coitu, & repletione eam methodum præscribere, vt scilicet auspicium curationis sumatur ab inanitione per phlebotomum, dein per pharmacum, si alterutra, aut vtraque necessaria fuerit euacuatio. Postremò caput roborandum rosaceo, aut myrthino. Nutriendi sunt interim laborantes euchymis, & eupeptis alimonijs, concubitu interdicendum, at si temperare, parcereq; nequeant, caueant saltem, ne ieiuni cum vxore soleant.

De Cephalalgiæ curatione ex ictu, aut collisione, atque de ratione curandi eos, quibus alienatio, aut vulnus contigit.

CAPVT XXVI.

IN Cephalalgia ex plaga, & lapsu eò allaborandum in primis est, vt, quantum fieri potest, dolor anodynis mulceatur, & affluentis materiæ impetus in longinquam, auersamque retrahatur partem, ne ad læsam confluat, hoc autem assequeris, si sanguinem, cæsa vena demas, & in contraria reuulsionem fluentis materiæ moliaris, ne phlegmone succedat.

Quòd si fuerit vulnus, sarcoticis carne repleatur plaga, at verò sarcωsim frustra tentaueris, ni inductam intemperiem de medio sustuleris, quare particulam propriæ naturæ, & crasi restituere oportet, tum reliqua moliri.

Illud interim non ignorandum ijs, quibus febres superueniunt, & mentis emotio, apostemata fieri, quocirca quam mox eiusdem læsi lateris vena cephalica, aut communis tundenda, & omnino phlegmones incremẽta inhibenda erũt. Quod si in toto corpore humorum vbertas affuerit, clysteria cum colocynthidos pulpa exacuta immittantur, quæ si pro vsu, & ratione nõ epurgauerint, deuorandas offerre oportet pillulas cocchias, etiamsi corpus (citra tamen febrem) incaluerit, necessaria enim est euacuatio, & inanitio, ut phlegmones generatio impediatur. His per actis ad vulneris curationem peruenire opus est, particula priùs ad temperiem illitu deducta roborante, vtpotè rosaceo, saligno, myrthino, liliaceo vnà permixtis, quibus tùm adstringendi, tùm resoluendi, & attenuandi vis inest, è quorum numero etiam sunt Rosa, chamæmellum, melilotos, calamus-aromaticus, bolus-Armeniæ, alumen, vinum stypticum, & odorum, quæ omnia tepidiora capiti sunt inducenda, mirabiliter enim frigidis offenditur, quamquam impendens inflammationis discrimen aliquando frigidis nos vti cogit, tunc verò arcere oportet balneum, iram, vinum, cibos calidi, prauique chymi, vapidos, dyspeptosque.

Inchoante verò phlegmone localia aliquanto frigidiora sunt vsurpanda, aliquantoque adstringentiora, qualia sunt granatorum cortices, balaustia, lentes, rosa, è quorum succis expressis caput irrorandum, & è fæce, strigmentisque contusis effingẽdum ex arte emplastrum, à quibus methodo adhibitis ad ea progredi oportet, quæ aliquatenus digerunt, qualia sunt cupressus, myrica, cydonia, olibanum; At si tanta fuerit percussio, collisioque, vt cerebrum concusserit, perculeritque, quam mox serapium de stæchade, & mel rosaceũ colatum sunt propinanda, his enim satis, superque malo obuiam iri consueuit. Quòd si percussio ad mænyngas peruenerit, tunc æger periculo non vacat.

Quum autem ab ingenti ictu sanguis è cerebro exprimitur, emanatque, adeò vt & per nares, & per aures erumpat, fracti indicium cranij, tunc

ad roborandum cerebrum danda sunt gallinarum cerebella crebra manu, post quæ acidorum punicorum vinum est propinandum: Quum verò solutum fuerit apostema, multò vberiùs, liberaliùsque gallinarum cerebella vsque ad tres dieculas erunt concedenda, hocque præstandum, celebrata priùs, vt ediximus, phlebotomia.

De Cephalalgiæ curatione ex capitis promptissima aptitudine.

CAPVT XXVII.

IN hac cephalalgiæ specie permutata praua capitis temperie, gratissimis cibis concessis, roborantibus pharmacis adhibitis, quæ modica resoluendi, pariterque adstringendi vi polleant, quæque infensas arceant caussas, dolor euanescere consueuit.

Sæpè verò vnà cum dispositione patientis capitis caussa agens congenea conuenit, nempe alicuius humoris calidi, vel frigidi nequitia, quem stomachus congerit, quare eccoprotico humor exturbandus, exigendusque erit, præterea ea circumcidenda erunt cibaria, quæ morbificam caussam inaugent, ea verò offerantur, & quæ laudabilem succum aggignunt, & facilè conficiuntur, & vim stomachi promouent insitam. Quod si vni alimoniæ tot conditiones non insint, præstantior eligatur. Opportuna verò nutriendi corpus occasio est secundum exercitationem, & balneum. In primis autem frugalior esse debet cœna, & oliuis colymbadibus, & immaturis palmulis, capparibusque, & recentiori, modicoque caseo roborandus stomachus est. His Hippocrates generosum concessit sine discrimine vinum, cui Galenus adscripsit, vinum tenue, dilutum, odorum cum offa panis haustum commendans.

De Cephalalgiæ curatione ex acerrimo cerebri sensu.

CAPVT XXVIII.

CVratio perficitur cibis, qui crassum succum pariunt, qualia sunt caput, pedes, panis azymus, bubulæ carnes, dummodò facilè confici possint, pariter esculenta lactucis, aut portulacis medicata offerri debent, item grandiores pisces edendi; quibus si non obtunditur sensus, domesticum aliquod narcoticum præberi poterit, qualis est emulsio seminum papaueris, lactucæ, è quibus etiam frontalia concinnari queunt.

De Cephalalgiæ curatione, quæ febribus, acutisque passionibus accidit.

CAPVT XXIX.

ESt, quę tollitur, sedato ęgritudinis impetu, est, quæ perseuerat cessante paroxysmo, & concedente febre, quin vsque adeò incessit, lacessitq; vt febrē arcessat, aut conduplicet, huiusmodi verò Cephalalgiam significant vrinæ albæ, tenues, aut Asellorum vrinis quàm simillimæ, quæ etiamnum ipsius feb. conditionem, statumque arguunt. Hoc sæuum symptoma litu ex oleo omphacino conquassato cum aceto; hyeme quidem, & leniter afficiente febre, tepidiore, æstuante verò cęlo nostrate, itemque molestiùs infestante febre, frigidiore leuatur. Præterea conferre solet irroratio ex hordei decoctione, papaueris, rosarum, violarum, si vapores acriusculi sollicitauerint. Verùm si copia potiùs, quàm acutie, acrimoniaque vapores afficiant, tunc apocrusticis, repellentibusque omissis euacuanda materia est, & resoluentia adhibenda, qualia sunt olea, in quibus, sysimbrium, maioranam, & pastoralem virgam incoxeris, tuncque neque chamæmellum contusum, & emplastri forma circumdatum capiti indecens erit. At si doloris acrimonia narcotica postulet, ijs non sine meditatione, & cautione vtendū erit.

Ad inhibendam verò anathymiasim confert & ptisana hordeacea, & psyllij iusculum, & præparata coriandra. Nonnunquam inferis partibus ad auersionem cucurbitulæ medicæ affiguntur. Nihil verò præstantius, aut pręsentius frictibus, vinculis extremis pedibus adhibitis, atque etiam synapismis, quibus vbi vsus fueris, pedes in tepens balneum submergendi. Quòd si ne his quidem concedit dolor, eradendum caput, & malagma ex chamæmello, malua, alcæa, althæa, & viola simul contusis, & commixtis concinnandum, & cap. inducendum.

Cæterùm interdum etiam à febribus, acutisq; morbis remanet dolor, qui refrigerante victu, humectanteq; expungi debet, necminùs caput rosaceo, & chamæmellino roborandū, interim mane, & vesperi pedes, manusq; in tepidū aquæ balneū immergere oportet, & opus est, & vbi leuari cœperit, digerentia administranda erunt.

De critica Cephalalgiæ curatione.

CAPVT XXX.

IN decretoria, iudiciariaque cephalalgia animaduertere operæpretium est, an æger nausea, anatropeve afficiatur, num labia tremant, num vertigines incessant, & summum numquid ad vomendum propendeat sursùm repente materia: Tunc exhibito serapio acetato vnà cum hordeacea tepidiuscula proritanda erit vomitio. At si rugitu borborigmis, inflationeque tentetur imus venter, & latera, & in vniuersum decumbētis materiæ ad inferiora signa præcurrant, tunc leniens propinandum pharmacum, & naturæ identidem excitanda modò iusculis decoct. prunorum, aut thamarindorum dulcoratis, modò Zulapio, modò serapio violaceo, modò rore syriaco, sed parca manu hæc dispensanda, qūum natura eò propendeat.

Quòd si circa renes dolor, & grauitas infestēt, vrinaque affatim effluat, vt decumbentis eò materiæ significationem præbeat, tunc ad diuretica confugiendum erit, qualia forent melonum semina ad ʒ. ij. ex iusculo propinata, aut ʒ. xv. sem. citrulli

citrulli eodem modo poti: Atqui in mensa cydonia erunt concedenda, quòd tùm viam vaporibus præcludant, tùm vrinas proliciant.

At verò si marmarigæ ante oculos obuersentur, & cruenti appareant oculi, & citrina phasmata circumuolitent, diutiùsque, molestiùsque constiterint, nec hæmorrhagia superueniat, tunc sternutatio calente aceto, aut eius vapore inspirato promouenda, graminis asperior cuspis in nares impingatur, & sanguis proliciatur, aut oculos ad Solem conuertat, sic enim commoueri solet sternutatio, atque adeò sanguinis eruptio.

Cæterùm si vndosus pulsus, humectaque cutis futuri sudoris indicium præstiterit, tunc lenia hydrotica vsui erunt, nec minùs leues frictiunculæ.

At si nescio quid graue, vellitansque sub aure persenserit, aut sub alis, aut in inguine, ijsdem locis mitia metasyncritica admoueantur, vtpote mentha, apiumque contusa cum recenti butyro; quibus si nihil promouetur, siccæ cucurbitulæ affigendæ erunt, vt naturæ conatibus subsidio simus, & materia in abscessum cogatur.

De Cephalalgia ex Vermibus.

CAPVT XXXI.

GEneratim corpus repurgandum, tùm subalternis caput expiandum, adhibendaque pharmaca, quæ hieram picram admittunt modica molle, sed identidem ministrandam, præterea vniuersa ea præsidia, quæ narium fœtori, aut necandis vermibus præscribuntur, huc reuocanda, sicuti succus fol. persicorum, radicis Mori adiecta etiamnum aloes portiuncula, huc faciunt: & sternutatoria, &c.

De Cephalalgia ex diuturno sopore.

CAPVT XXXII.

EXuberans cacochymia eximenda pharmaco, caput errhinis deplendum, subinde tempora, fronsque ex cinere ficus, acerrimoque aceto confićto cataplasmate sublinenda.

Methodus curandarum Cephalalgiarum per sympathiam.

CAPVT XXXIII.

IN omni consensu obseruare in primis oportet, quænam pars primò afficiatur, vt inanitione ei succurratur, si modò plethora, aut cacochymia subsit, dein temperies germana restituatur, postremò caput, ne facilè suscipiat, rosaceo cum aceto conquassato roboretur, hocque continenter faciendum, si materia flagrans fuerit, alioquin vtilius erit chamæmellinum cum myrthaceo mixtum, aut dulce oleum decoctionis foliorum cupressi, thamaricis, atque verbenacæ. Quòd si post hæc peracta nihilò magis concedat dolor, perpendendum, ne per patiendi consuetudinem factus sit capiti essentialis, atque per idiopathiam, si non per protopathiam, id quod facilè per indicia dignoris.

Dolor autem is, qui per consensum à crure excitatur, de medio tolletur (si plethora subsit) scarificato crure, aut scissa eiusdem cruris saphena, nec minùs prima corporis regio pharmacis, veluti massa pill. de hiera simplici, aut mastichinarum repurganda erit. Quod si nulla plethora fatiget, omittenda sanguinis missio, inijciendaque cruribus uincula, exercendæque frictiones vsque ad inguina supernè deorsum trahendo cum tritissimo sale, & oleo keirino.

At si æger digito attingat locum, vnde attollitur aura; ibi inurendum est pyroticum, vt facto emissario materiei pernicies foras erumpat.

Quòd si dolor à mala quadam anathymiasi pendeat, ante pastum styptici fructus præbendi, inter quos præcipuè cydonia commendantur, quæ si non fuerint in numerato, & sub manu, eorum vicem suppleant coriandra præparata, Diacydonite, quæ si desiderentur, aqua frigida sufficiatur, sufficiatque.

Verùm si ab hepate sympathia proueniat, diuretica, si conuexa pars hepatis afficiatur, præscribenda, alioquin eccoprotico sollicitanda aluus est, subinde iecori inducenda, quæ comprimant, leuiterque stringant, puta santalinum vng. cum rosaceo, & aceto.

Consensus autem, qui à stomachi imbecillitate trahit originem, quò fit, vt promptè excrementa aliunde suscipiat, atque etiam vitiet, vt fieri consueuit per ieiunium, curatur bucella panis exhibita omphacio, aut granatorum acidorum, aut berberis succo inebriata, hoc enim frequenter adhibitum stomacho robur conciliat, vt postea suo præsto sit officio. Verùm si præterea laborās nausea afficiatur, & anathrope, euomat, & sese quieti, tranquillitatique dedat. Quòd si adhuc aliquod frigiditatis vestigium elucescat, ea alimenta offerantur, quæ calfaciendi vi pollent, & aromatis condiantur, fiantque embammata, & scitamenta palato gratissima, quæ prægustet. Occupantique cephalalgiæ semper eat obuiam præmunitus, aut deglutitis bucellatis, aut embammatis sorbitione, at si cibus ante confectionem descendat, præmandendum stypseos aliquid particeps veluti cydoniatum, imbutusve panis acerborum mororum, aut Rhibis, aut berberis succo, aut cappares, colymbadesve oliuæ. Quòd si ex nequioris succi redundantia, & pleonexia dolor infestet, curatio à morbosi excrementi purgatione auspicanda, instituendaque ea victus ratio est, quæ laudabilem succum gignat, nec excrementa relinquat, eaque fit prædita qualitate, quæ morbidum expugnet, expungatque excessum, prout postulauerit vsus.

Quòd si sanguis fuerit vitiosus sufficiatur probus, & laudabilis eupeptæ, euchymæque alimoniæ ingestione post congruentem balnei vsum, quæ si non satisfuerint, superuacua per hydrotica, & discutientia flatus exsiccentur, exhauriantur que. Si humores biliosi fuerint, præmunito cap. cum rosaceo, aut myrthaceo iam dictis cho-

lagogis foras exturbentur; si verò frigidi, phlegmaticique fuerint, atque admodum flatulenti, tunc nil præsentius vomitu per validiora etiamnũ excitato, atque discutientibus adhibitis. Quibus si non concedat malum, Hiera Logadij in bolos redacta maximo erit vsui.

At si flatulentus spiritus per arterias feratur in caput, nonnullis temporum arterias cædere visum est, aut certè leuia inurere cauteria, vt via intercludatur vaporibus, sæduloque incisæ arteriæ vinciuntur, & cauterijs amburuntur, eaque ratione inuri debent, vt nullo modo supposita caro attingatur, quod quidem eueniet, si arteria parumper exponatur, extraque trahatur, isthæc verò pyrotica per exilem stylum, ceu per acutam acum adhiberi debent, sed extrema ista præsidia, quoad fieri potest, declinanda sunt, potissimùm æstate propter impendens hæmorrhagiæ discrimen: Sic autem affecti tenui vtantur diæta, nempè sorbitionibus ad decem vsque dieculas, pastumque per æstatem frigidioribus horis, aut certè frigidiore cœnaculo ineant, neque garrula loquacitate aures obtundant. Interim temporibus adstringentia admoueantur, plumbeave lamina, aut vitta arterias arctissimè premant, ne micent, subsiliantque. Quando verò cætera omnia nequicquam tantata sunt, cauteria sunt inurenda, vnum quidem super coronalem suturam, alterum super lambdoida, temporibus singulis singula. Nullo autem modo ita dolentibus vinum est propinandum.

Cæterùm si dolor fiat ex vaporibus à stomacho in caput sublatis, ea ratione mulcendus, propulsandusque est, quam præscripsimus, vbi de Cephalalgia ex vapore aliundè in cerebrum irruente egimus; cuiusmodi est curatio doloris ex potu frigidæ aquæ, quæ stomachum eneruat, infirmatque, curaturque vini odoriferi vsu consueta aqua lymphati.

Dolores autem per consensum renum, hypochondriorum, Matricis simili ratione tolluntur.

De grauitate Cap. curanda.

CAPVT XXXIV.

GRauis cap. obtusitas alterutra de caussa producitur, aut propter excrementorum redundantiam, cui destinantur expurgantia, & ea potissimùm, quæ Aloen recipiũt, aut ex plethora, cui it obuiam de propinquo venæ sectio in brachio, dein in fronte, maximè si posteriora grauè ferant, in vsum etiam veniunt carotides venæ, quę in collo, & duæ arteriæ, quæ ponè aures micant, maximè si anteriora molestiùs afficiantur.

De Cephalæa.

CAPVT XXXV.

EA doloris species, quæ totum caput inoccupat, permanens, fixa, diuturna, quæque leui de caussa repentè excitatur, siue sit corporis, siue animi motio, siue vini, siue vapidi cuiusuis ingestio, quam intentior, aut etiam remissior vox exasperat, vt nullo modo par esse possit ægrotans nec voculis, nec lumini, adeò vt hominum consortia, lumenque ferre nequeat, sed tenebras, & resupinum decubitum quærere cogatur, Cephalæa dici consueuit, quæ sanè pro caussarum diuersitate multifariam laborantes excruciat, quidam enim cerebrum veluti malleo concuti continuè persentiscunt, quidam veluti distrahi, atque discindi, dolorque per communem tunicam ad oculos ex mænynge deriuatam pertingit. Galenus sanè potiùs caussari videtur cerebri debilitatem, sensusque acrimoniam, sed reuera humoris prauitas, atque pernicies vt plurimùm est in caussa, aut certè latens quodpiam apostema siue calidum, siue frigidum sit, tametsi plerumque frigidum est, atque melãcholicum, quod occupare solet membranam, siue intestina sit, siue extraria cerebro, sed apostemata duntaxat in mænyngibus congeri, concrescereque consueuerunt; Dolor autem vsque ad oculos pertinet, quia tunica illinc deriuata neruum opticum inuestit.

Verùm enimuerò cum pericranium caussa perobsidet, languens, ne minimum quidem attactum patitur, & vsque adeò ingrauescit, si pressiùs tractetur, vt perferre nequeat. Hæc verò doloris species sæpius inuehitur post reliquas ægritudines, quæ membranas, cerebrique substantiam adeò infirmarunt, vt leuissima de caussa percellantur, siue vapor sit intrinsecùs irruens, siue quæuis exterior occasio. Hæ verò differentiæ in Cephalæa non obseruantur (si cuipiam credendum sit) imò sat esse videtur, si dolor totum caput foris, aut intus inoccupet; Huiusque caussa plerumque est vapor è stomacho sublatus ad caput, aut in capite genitus, aut congeneris materiæ colluuies, aut phlegmone, quę febre perenni, pulsu, & graui quodam pondere proditur, aut erysipelas, quod sanè & acutiore febre, & stimulis, vigilijsque molestioribus stipatur, nullo pondere graue. Fit etiam à cæterorum humorum frigidorum congerie, curaturque secundùm præsentis vitij idæam. At pol falluntur isti, falluntque, nam reuera ea est Cephalæa, quam descripsimus.

* *Cephalæam*, inquit Manardus, *diuturnam Cephalalgiam definit Galenus, qua cum & Hemicraniā in hoc conuenire, ait Paulus, quòd vtraque est capitis dolor diuturnus; qui facilè excitatur clamore, meri potu, sole, nec aliter differunt, nisi quia in Hemicrania dimidium, in Cephalæa totum caput dolet.*

De Cephalææ curatione.

CAPVT XXXVI.

IN Cephalæa, si sanguinis vbertas dolorem primò excitarit, aut primæ origini comes eat, ceu fomes, & suscitabulum, subsidio veniendum est secta vena, & sanguine misso. Si verò signa frigidæ cacochymiæ præluceant, & passio iam producta, prolixaque hoc idem significet, diuturni enim dolores frigidi esse consueuerunt, tũc moles pharmacis extenuanda, qualia sunt catapotia de Aloe, de Mastiche, quæ plurimùm prodesse solent, si tertia

si tertia quaque nocte deuoranda præbeantur, quibus si non concedat malum, cocchiæ, atque etiam valentiores pilli: exhibendæ erunt. Cassiæ autem fistularis attramentum in doloribus cap. ob flatulentam naturam non sine discrimine datur. Supponimus porrò in principio administrata fuisse apocrustica, quæ cum adstrictione modicum calfaciant; qualia sunt mentha, cupressi folia, schœni-anthos, chamæmellum. Peracta verò purgatione ad cap. tonum erigendum pergẽdum est, cuius generis sunt moschi, ambræ, & caphuræ odor, permixta interdum Aloes particula, vt discutiatur, quidquid superest.

Cæterùm in hac doloris specie nonnunquam frontalia inducenda, & narcotica etiam offerenda, si reliquis anodynis nihil confectum fuerit. In declinatione autem balnea, & roborantia maximò sunt vsui.

Quòd si materia fuerit biliosa, à principio danda sunt, quæ bilem frequenter educant, vt puta thamarindi, citreæ myrobalani, syr. rosarum, aut violarum laxatiuus, neque cassia cum oleo amygdal. dulcium improbaretur, ni dolorem flatuum copia sursum respirantium congeminaret, neque hic subalterna præsidia, quæ caput lustrant (caputpurgia vocant) tametsi minùs conueniunt, omittenda, veluti oleum violaceum, nymphæatum modicella adiecta mumia, quibus nares intrinsecùs illini debent.

Aduertendum autem, Cephalæam, cum diuturnior euadit, etiamsi à calida caussa proficiscatur, in frigidam dyscrasiam degenerare, quare caput repurgandum calfacientibus errhinis, puta trochiscis stellæ, scyllæ, aut diamoscho mulieris puellam lactantis in lacte solutis, & in nares inductis; hocque maximè præstandum, vbi inualuit dolor, & vigiliæ peracutæ. Verùm in galea, veluti in antiquo dolore dictum est, exercenda phlebotomia, & arteriotomia, & inustio etiam candente ferramenti stylo.

In vniuersum autem his minimè vapidum alimentum conuenit, quamquam & lentes amygdalino conditæ, & olerum, vtpote maluarum, betularumque iuscula concedi possunt, huiusmodi enim vsui esse videntur, tùm quòd aluum ciere consueuerunt, tùm quòd minimùm caput vapore petant. Epithemata verò, quæ acerbissimi doloris caussa narcotica admittunt, sint mitia, atque familiaria, oportet, vt papauer, quamquam medentis consilium eo dirigi debet, vt discutiat, digeratque. Sunt, qui opium cum sanguine draconis, croco, terebinthina mixtum, vt hinc fiat temporum illitus, commendent, sunt, quibus probetur & illud. ℞. Croci, gallæ, troch. stellæ parem modum m. cum oui albumine, & linimentum compingatur; Sed non est, cur pluribus hic agam, cum hactenus singula satis sint enarrata, & suis locis disposita.

De Hemicrania.

CAPVT XXXVII.

Hemicrania est dimidij capitis dolor, cuius quidem caussa modò intra cranium latitat, modò pericranio innexa cohæret, modò (hocque frequentiùs) in musculis temporalibus delitescit. Ea verò hemicrania, quæ caussam habet extra caluam, non patitur se tractari sine ingenti cruciatu, materia verò dolorem excitans eò defertur, aut per venas, aut per exteriores arterias, aut certè per suturas è cerebro erumpit. Interdum etiam ex crassis vaporibus prouenit per certas periodos à toto, aut à parte sublatis dolenti respondentes, solet enim per periodos incessere hemicrania, quæ sanè periodi infestantis humoris ideam sequuntur, adeò vt melancholia vesperi, pituita noctu, matutino tempore sanguis, sub meridie bilis commota incandescat, & dolores exacuat.

Illud, ita viuam, scire decet, nullius dyscrasiæ sobolem esse hemicraniam, hocque argumento sit, quòd vicissim accedit, receditque, profectò humorum perniciem, motumque potiùs sequitur, siue calidi, siue frigidi sint, vt ediximus, siue flatus, vapidamve quamuis substantiã excipiant. His autem notis calidam, aut frigidam hemicraniam discreueris, siquidem frigida calfacientium vsu mitescit, frigidis asperatur, frigusque manu deprehenditur: A contrario calida calfacientibus acuitur, frigidis leuatur, obtunditurque, præterea pulsant, micantque temporum venæ, manuque admota calor detegitur.

* *Gorræo est morbus mediæ partis cap. summo cũ dolore, qui per circuitus reuertitur, quibusdam extra caluam, alijs in profundo, plurimis circa temporum musculos.*

De Hemicraniæ curatione.

CAPVT XXXVIII.

Hemicrania curatur misso sanguine, quemadmodum in monoplegia dictum est, non modò ex cephalica brachij vena, sed ex fronte, & temporibus, præterea soluenda aluus catharticis, & clysmis, & reuulsionum genera adhibenda, prout superiùs præscriptum fuit; calidæ quidem hemicraniæ præcipuè cholagoga debentur, eaque, quæ Aloes vi præpollent, neque hic frontis phlebotomia omittenda est, aut narium, atque paroxysmus purgatione anteuerti debet, subinde permutanda complexio. Quibus si nihil proficiatur, & valde tempora pulsent, & materia exardescat, tunc narcotica temporibus apponantur, vtpote opium, mandragora, anethum, hyosciamus, caphura; Sicque hisce locis conciliandum frigus.

Quòd si hemicrania fuerit frigida, quidã multùm tribuunt attramento scriptorio super dolẽtia tempora sublito, atque inter ea, quæ pro frõtali commendantur, sunt crocus, rutha, mentha, contunduntur cum pane, & affuso rosaceo fit cataplasma,

taplasma, quod vitta exceptum fronti inducitur. Huc quoque faciunt trochisci Pauli, pariterq; hoc cataplasma. ℞. Baccarum lauri, foliorum ruthæ ana p. 1. synapi partem dimidiam, contundantur, & cum aqua rosacea fiat cataplasma. Huc etiam spectat emplastrum vessicas excitans ex cantharidibus, aut ex gummi agrestis ruthæ admotum, donec vessicæ repullulent. At si ne his quidem concedat dolor, quoniam materia vehementi frigore constat, frons, & tempora oblinenda oleo, in quo decima, aut duodecima pars euphorbij, synapi, aut pyrethri efferbuerit, frigidiorem verò materiam vel ex eo dignosces, quod dolor contumacior, diuturniorque fuerit, quare valentiora resoluentia adhibenda sunt. Plurima verò, & epithemata, & vnguenta, quæ huc faciunt, alibi præscripta sunt, quare huc ea transferantur in vsum, quæ sanè non sunt vsurpanda priùs, quã corpus ritè purgatum sit, tunc enim pars dolore perculsa priùs asperiùs perfricanda, mox accedente periodo oblinenda. Interim verò ad narcotica non est accedendum, ni dolor fuerit quadantenus pulsans, & subsiliens, tunc enim vt colligitur, subesse spirituosam, & æstuantem materiam, ita super arterias opium vnà cum stypticis inducere licet, veluti cum sarcocolla, aut gypso, nec minùs conuenit lamina plumbea, quò arteriæ comprimantur, ne vehementiùs pulsent, atque adeò dolorem conduplicent. Alexander comminiscitur quoddam medicamen à muliercula emunctum, quod hoc se habet modo. ℞. Rad. cucumeris agrestis, absynthiumque, contusaque simul misce cum sufficienti hydrelæi quantitate, & efformetur cataplasma admouendum temporibus, siue febris adsit, siue absit, & hoc sanè præsidio vnico Muliercula illa hemicrania affectos persanabat. Sed inter cætera nihil valentius videtur hoc ipso cataplasmate, quod conflatur ex synapi, aut ex gummi syluestris ruthæ, ex corticibus radicũ capparum, ex Scylla, ex euphorbio tritis, & commixtis cum vino odorifero; Maximè autem conferre solet balneum, si frequens ineatur, & fiat ex calidis aquis, in quibus calidas incoxeris herbas. Nec minùs oleum phisticorum prodest, inductũ enim in nares illicò dolorem sopit. Plura in lib. Med. simpl. & comp. videre est.

Aetius euphorbium ex aceto tritum, & sanis tẽporibus allitum prodesse dixit, pari virtute valent, inquit, intestina terræ dolentibus indita.

TRACTATVS Tertius.

De Apostematibus Capitis, & eius soluta vnitate.

De Phrenitide generatim, quam vocant Arabes Karabitum.

CAPVT PRIMVM.

Phrenitis est tenuis, crassæve mænyngis, phlegmone citra cerebri noxam, quamquam aliquando (vbi affluentior fuerit materia) etiam cerebrum inuaditur, inflammationeque lacessitur, neque enim vera comminiscuntur illi Medici, qui cerebrum haud inflammari, exardescereque arbitrantur, ea ducti ratione, quod lene, læueque, ceu cerebrum, aut durum, veluti ossa sunt, non extenditur, neque in molem euadit ampliorem, quod verò diduci, dilatariq; nequit, idem neque phlegmone tentari, asserunt. Falluntur, inquam, nam lene viscidum, atque etiam ossa inflammatione corripiuntur: Neque Galenus inficiatum it, nosque hoc præcipuè demonstrandum accipimus cap. de dentibus, vbi assumimus id omne, quod nutritur, extendi, atque etiam augeri nutrimento, quod si ita est, quid ni idem superuacuis extendatur, atque augescat, quod perinde est, ac si dicas, inflammetur? Atque licèt cerebrum quandoque phlegmone laboret, attamen phrenitis affectus peculiaris mænyngum perhibetur. Ac iste proprius est nominis significatus transumptus ex cõcomitante symptomate, nempe à mentis emotione, atque delirio, quod calidam spirituum intemperiem sequitur.

Cæterùm nomen istud deriuatur ab affectu, affectaque particula non secus, ac lethargus, qui nomen ab inerti obliuione mutuatur, prouenitque ab œdematωde apostemate. Sunt verò nonnulli, qui idiomata ignorantes opinantur, huius passionis proprium nomen esse birsen, non sirsen, quod leuior affectio hæc sit. At falluntur, falluntque; nam birsen Persica dictio est, bir enim pectus significat, & sen apostema.

Verùm his missis phrenitis nonnumquam ipsi paraphrenitidi succedit, quæ ex febrili ardore, & acrimonia promanat, nonnunquam acutos, retorridosque humores in ore ventriculi coercitos, nonnunquam temporalium musculorum, aut pericranij inflammationes excipit, sæpe diaphragmatis, aut mediastini incendium sequitur, diciturque pseudophrenitis, sæpe etiam agnoscit vessicæ, vteri, stomachique caussationem, atque hæc presse acribωsque paraphrenitis nuncupatur.

In hac vero affectionum similitudine dissimilitudo non exigua subest, quemadmodum diuersa sunt scribentium dissidia. Nec minùs variæ leguntur sententiæ de lethargo, qui est iners, ignauaque obliuio.

Quid sit phrenitidis artificiosa denominatio, atque definitio, iam præfati sumus, iterumque repetemus, esse nimirum membranarum cerebri inflammationem, quamquam non inficiamur & cerebrum per viciniam, & materiæ metastasim aliquando in ruinæ consortium pertrahi posse, quæ sanè phrenitis quatridui spatio interficere solet, quod tempus qui prætererit, euadit. Verùm qui de medio tolluntur ob huiusmodi inflammationem, impedita, collisaque respiratione pereunt. Porrò isthæc inflammatio multifariam afficit, affligitque, prout cerebrum diuersas partes habet, siquidem aliquando duæ partes laborant, aliquando omnes, & plerumque anteriorem, aut medium cerebri ventriculum prehendit, percellitque.

Caussa verò phlegmones, aut sanguis est synce-

rus, aut rubra, aut flaua, aut adusta, atraque bilis, & hæc cæteris exitialior est, sed vt plurimùm fit à sanguine bilioso, non item à sanguine mero, meraque bile, nec decedit, desinitve nisi ferè per sudorem, aut hæmorrhagiam.

Verùm & temporum musculi, & pericranium quandoque phlegmone lacessuntur, fluxioq; per venas è suturis erumpens fit, adeò vt commissuræ dehiscere videantur.

Porrò illa delirij modò cum risu, modò cũ fletu coniuncta vicissitudo mali esse consueuit, maximè si peripneumoniæ succedat per valdè calidorum, acriumque humorum metastasim ad caput: pariterque perniciosa esse solet paraphrenitis ex permutatione, translationeque materiæ, si in cap. & circa iugulum pondus quoddam ingrauans percipiatur, & subinde conuulsio, aut æruginosæ materiæ vomitus sequatur, tali enim morbo correpti intra diem naturalem, aut, si robustiores fuerint, biduo è viuis decedunt. Illa verò securior est phrenitidis species; in qua ægri decedente febris vigore memoria repetunt ea, quæ inter delirandum mussitarunt, atque effutiuere; Adhæc in qua impliciti frequentiore risu laxantur, diffunduntur que. At si laborans choleræ rubeæ vomitionibus exerceatur, viresque fatiscant, eadem mehercle die è medio tollitur, & si paulò firmior fuerit virtus, postridie interit, nullumque hactenus videre mihi contigit phrenitide correptum, qui cum aqueis vrinis euaserit.

Cæterùm & per hæmorrhoidum fluxionem aliquando terminatur phrenitis, nonnunquam in veternum permutatur, hocque vsu venit importuno refrigerantium vsu, nonnunquam in hecticam dispositionem desinit, adeò vt totum cerebrum peræquè phlegmone laboret. Nonnũquam ferinus, dæmoniacusque furor succedit. Aliquando etiam pseudophrenitis succedente tempore in germanam facessit phrenitida. Hac senes si corripiantur, perrarò euadunt, morbus enim naturæ, ætatique dissentaneus est.

Sunt ædepol nonnulli Medicorum, qui phrenitidis consimilem affectum obseruarunt, qui tamen citra mænyngum, cerebrique inflammationem, & citra febrem aduenit, quo correpti stare loco nesciunt, sed Saliarium, aut Bachantium in morem saltant, parietinas, & laquearia petunt, & furentium instar vexantur, præterea spiritus crebrior redditur, sitis fatigat molestiùs, quumque aquam abligurire contendunt, suffocari se persentiscunt adeò, vt eam reijcere cogantur, non secus ac hydrophobi, quoniam tandiu retinere spiritum nequeunt: Hicq; eadem die, aut certè intra quatriduum correptos tollit, nemoque morbi vim eluctatur; quin eorum facies furuo quodam liuore fœdantur, linguæ nigrescunt, oculi immobilitate stupescunt, summùm perinde vidẽtur, ac graui iræ, timorisve pathemate perculsi, aut entheastici, succedente verò tempore paulatim moueri desistunt, collabunturque cum animales, tùm vitales facultates, atque non secus animam agunt, ac laqueo strangulati, sunt etiam, qui inter currendum collapsi repẽtè mortem oppetunt: Quæ sanè symptomata accidunt cerebro per sympatheiam affecto à principe particula, siue ea sit cor, siue vterus, siue pulmo, quom validè cõuelluntur, quom strangulantur, quom sphacello afficiuntur.

Differt delirium à phrenitide, quòd delirium plerumque feb. sequatur, phrenitis autem sit feb. caussa. Est verò Phrenitis principum functionum deprauatio perpetua stipante febre à mænyngum inflammatione profecta.

De signis Phrenitidis communibus.

CAPVT II.

INdicia veræ Phrenitidis communia hæc censeri solent, nempè feb. perennis, quæ circa meridiem inualescit, delirium, quod modò ingrauescit, modò etiam prorsus delitescit; correpti silentio, taciturnitateque gaudent, molestè, grauèque ferunt affari, & quæ effutiunt, aliena sunt. Hæc ad quartam ferè diem contingunt. Subinde carpunt, conuelluntque floccos, extrema frigẽt, agitantur, iactanturque, spiritum magnum, at inæqualem, & elisum reddunt, thoraxque vniuersus attollitur, iectigatio modò præcurrit, modò comes it. Somni turbulenti, & imaginum plenissimi adeò vexant, vt excitati quandoque vociferari, & obstrepere non dubitent, sopor, atque vigilia alterna quadam vicissitudine interrumpuntur, perpetuòque somnus somnijs, terrificisque phantasmatibus confunditur, cumque excitantur, clamitant, aliena, absurdaque obloquuntur, atque præter morem audacter, & inuerecundè omnia gerunt, præterea lucem auersantur. Linguæ incontinentes, inconstantesque planè fiunt, exasperantur, & aliquando etiam inflammantur. Frigidam vehementer concupiscunt, exhauriuntque, subinde etiam aspernantur, interdum exteriora algescunt, viscera intus flagrantia torrentur. Vrinæ tenues apparẽt, pulsus ratione particulæ phlegmone obsessæ, nempè membranæ, quæ neruea, duraq; est, indurescunt, qua caussa etiam accedẽte virium imbecillitate ob oppressionem exigui subsultant, nihilominus aliquanta virtus elucescit, donec ægri res in deterius collabuntur, finis autem systoles, atque diastoles velocior quadantenus videtur, cumque ob pulsãdi ataxiam, inæqualitatemque serram referant, vndosi tamen ob cerebri humentem substantiam apparent: Interdum perauсto refrigerationis vsu dilatantur, ac grandescunt, celeres fiunt, & subsiliunt, subtremuntque tremuli, id quod sæpè syncopem denunciat, ni tremor iste, & subsultus, ex validiore virtute, & nimio arteriæ renisu proficiscatur, quantum enim vis tollere contendit, tantundẽ renititur, resistitque arteria, hincque motus tremulus suboritur; nonnunquam spasmodeo motu afficiuntur pulsus, tuncq; futuram conuulsionem prænunciant. Igitur cum vehementis ægritudinis notæ se se protulerint, malèque morata febris apparuerit, & natura fatiscens nihil molitur, eaque symptomata præuenerint, tunc sine cunctatione phrenitida adesse pronunciato.

Eam

Eam verò hæc signa præcedere consueuerunt, obliuio quippè nouissimè gestarum rerum, animi ægritudo quædam, atque sollicitudo citra rationem exercens, turbulenta, somnijsque intercisa plurimis dormitatio, capitis dolor acerbior, grauitas, repletio, quam luteus oris color, peruigilium pertinax, aut turbulentus sopor inoccupat. Hæcque symptomata ingrauescunt, dum continua fit perniciosę materię ad caput translatio per venas, vbi glomerata subigitur, tenuaturque. Cũ verò in cerebrum peruaserit, tunc occipitis dolor infestare incipit, præsertim qua parte iugulo committitur.

Vbi ergo cerebrum exardescere cœpit, oculi flammei micant, lachrymantur, venulæ turgescũt, minimòque frictu rubescunt, stillant sanguine nares. Cum se quieti dedunt, & clausis oculis dormire videntur, nescioquid manibus captant, floccos, festucasque venantur, conuelluntque. Nonnunquam toruè tuentur, obtutumque in astantes figunt, vt irarum, furorisque pleni videantur. Interdum torpescunt, vt neque ritè loqui videantur. Cumque vrinam nolentes reddunt, aut etiam diutiùs, quàm par sit, cohibent, magnum hoc est obsessi à phlegmone cerebri argumentum.

Quòd si parte aliqua priùs indoluerint, neque dolorem ampliùs persentiscunt, etiamsi vehemẽtiùs particula prematur, alienæ, emotæque mentis certum est signum.

Adhæc scire decet, inchoante in antica cerebri parte inflammatione, vsque adeò phantasiam deijci, deprauarique, vt quammox villos ægri, floccosque carpant, & in proximis parietinis paleas quærant, vellantque, eaque prorsus imaginentur,

Quæ neque sunt vsquam, neque possunt esse profectò.

At si inflammatio medium corripiat cerebrũ, tunc præcipuè mens abalienatur, & mille modis insanit; at si posteriora occupet, tunc mirabilis rerum omnium obliuio ægrum prehendit, vt neque ea, quæ paulò ante vidit, aut præstitit, recordetur, recolatve, quin tantus est torpor, vt nec ad mingendum impellatur in peluim, matulãue, quam manibus tenet. Quod verò vniuersæ cerebri particulæ laborent, enarrata symptomata produnt, adhæc ora rubent, prominuli exorbitant oculi, saturato rubore suffunduntur, quòd si biliosior sanguis fuerit, flauo colore pallescunt.

At verò paraphrenitis ardentibus superuenit febribus, aut certè præcipuè cuipiam inflammatæ particulæ succedit, subitque, dignosciturque ex repentina inuasione laborãte interim alia parte, quæ dùm acerbiùs affligitur, insania etiam inualescit, mitescitque primariæ partis affectu sedato, adeò vt ad alterius affectus incrementum, aut decrementum pariter augescat, aut minuatur cerebri affectio. At phrenitis per idiopatheíam paulatim accedit, continenterque lacessit, signaque inflammati cerebri præcurrunt, subinde desipientia prodit, proditurque, atqui in paraphrenitide à contrario accidit, itemque in pseudophrenitide, siquidem priùs alienæ particulæ ægrotantis signa, subinde affecti cerebri notæ panduntur.

Verùm pseudophrenitidos compatiente cerebro septo transuerso, & pectoralibus musculis signa hæc sunt, nempè pungens in thorace dolor, spiritus crebrior, pulsus serræ adsimilis, tussis primùm sicca, tum humida, in qua aliquid ab inflammata particula resudans expectoratur, febris continua, in qua plurima circa pectus percipitur thermasia, sicut in genuina phrenitide circa caput, sensus tensionis vsque adeò percipitur, vt ossa pectoris attolli videatur. In summa verè phrenitidis signa desiderantur, atqui anhelitus multifariam ducitur, modò enim ignauiter, modò frequenter, interdum vehementer agitur, aliquando similis est admodum incandescentis viri respirationi, vt nullo modò sibi constet. At verè Phreniticus magnam, imò maximam, & ex longis interuallis ducit respirationem. Verùmtamen tam in phrenitide, quàm in pseudophrenitide æquale est delirium. At paraphrenitis in eo potissimùm à phrenitide differt, quòd inualescente febre exasperatur, mitescente remittitur, atque etiam euanescit.

Signa verò eius pseudophrenitidis, quæ stomachi incendium, aut morsum ab humorum acrimonia, pernicieque manantem subsequitur, hæc sunt, cardiogmos, nausea, sitis, amaror. Quæ verò aliorum membrorum phlegmonas excipit, stipatur notis, quæ affectum, affectamque particulam renunciant, quæ dum non anteuertunt, præueniuntque, neque paraphrenitis subit.

Sed age ad genuinæ phrenitidis signa reuertamur, & sanè à sanguine factæ præter communia signa hæc peculiaria notantur, vt accidat cum risu, sanguine stillent nares, anhelitus fit magnus, & rarus; oculi rubore suffusi lachrymantur, lippitudine vexantur, non adeò pertinax vigilia, lingua aspera quidem, sed saturato rubore infecta, quæ paulò etiam post nigrescit, grauatè, blæsèque ob auctam linguæ molem alloquuntur, rubentia ob oculos phasmata obuersantur, venæ frontis, temporumque turgent; frequẽns sine caussa resident ægroti.

Ea verò phrenitis, quæ rubeæ, puræque bilis soboles est, contumaciores vigilias comites habet, arescunt oculi, nec lachrymis madent, lingua impensiùs aspera, & scabra euadit, & flauescit, & paulò etiam post nigrescit, feb. acutior fatigat, sæpiusculè oculi temerè terguntur. Lutea visuntur phasmata, mores in præceps consilium mutantur, iræque, rixæque promptissimæ cordi sunt, audaci quadam ferocitate disceptant perindè, ac si certatim pugnare contendant, nares acuuntur, sursum retrahitur frons, &c.

Ea demum, quæ ab adusta, nigraque bile proficiscitur, præter communia symptomata his præcipuè stipatur, vt sit nimirum summè ferina, rixarumque, dolique plenissima, & non secus, ac cacodæmone vexati, furore terribiles sint: Maior anhelitus adest, maiusque inuestigandi extrema studium, oculi dæmoniacorum instar commoti, torti, toruique.

Quom verò defectura est phrenitis, puta in lethargum, quod frequentiùs accidit, tunc cauantur oculi, palpebræ subsidunt, ora lachrymis rigantur,

gantur, saliuatione, plurima madescunt, pulsus mollescit in vndas.

Cum autem desinit in cerebrum apostema facta è mænyngibus ad cerebri substantiam metastasi, tunc oculi nigredo occulitur albo apparente, ut hiatus quædam species appareat, æger nisi resupinus iacet sponte sua, inflatur venter: Pectoris ossa dilatantur, iectigatio, & tremor membrorum augetur.

Quum uerò phrenitis hectica fit, ampliùs cauantur lumina, febris remissior uidetur, corpus gracilescit, pulsus exiles, & duriusculi euadunt. Degenerantis autem in cõuulsionem indicia proprio cap. censebimus.

De specierum Phrenitidis curatione.

CAPVT III.

CVratio, quæ uniuersis ueræ phrenitidis speciebus debetur, à uenæ cephalicæ sectione auspiciũ suscipiat, & multa sanguinis effusio fiat, si uires permittant, alioquin modicella, quę etiam subitò exerceri debet, quum primùm mentis alienatio apparet, ni quippiam uehementer uetuerit. In facienda uerò larga sanguinis missione, cauendum, ne in syncopen patiens incidat, ac proin corporis dispositio, habitudoque præcognoscenda, ut coniectura assequi possis, quàm longè absit, aut adsit animi deliquium, nam antequam accidat, temperandum, parcendumque est, etenim qui in syncopam incidunt, uix euadunt. Aduentantem autem prænunciare solent pulsus parui, crebriusculi, tremuli, profundi, inordinati, quum alternis uicibus magni, & parui emicant.

Adhæc cautè uincienda cæsa phlebotomo uena, ne decumbens ob mentis errorem, & omnigenam corporis iactationem uincula soluat, & sanguis confertim erumpat. Misso ex cephalica uena sanguine succedente tempore ad uenas frontis tundendas pergendum est, si uirtus tolerarit, & affectus uehementia postulauerit. At si patientis habitudo, & uirtus effœta sanguinis missionem non tulerit ex uenis brachij, aut certè omnifaria agitatio, & rixosa contentio corporis non concesserit, tunc phlebotomo uena frontis cædenda, & sanguis pro ratione mittendus.

Nec minùs in principio oxyrhodina ex rosaceo, & subquadrupla aceti parte confecta admouenda abraso capillitio suturæ coronali, & si opus fuerit, oleum etiam niue refrigerandum, calidioribus maximè naturis sub Ioue torrido, quibus etiam cataplasma concinnari potest ex contusis salignis folijs, & uermiculato semperuiuo. Hocq; in primis procurandum, ut æger in temperato domicilio decumbat, ubi aer purus sit, ubi nec picta aulæa uisantur, nec in parietinis iconculæ, si quidem aciem ad ea simulachra uidenda conuertũt, unde eorum error magis, magisque cumulatur, putant enim uera esse, quæ apparent.

Ad hæc cubiculum frigidis floribus redolentibus aspergendum, utpotè rosa, uiola, nymphæa, caphura. In cubile porrò duntaxat amici prudẽtes, & grati admittantur, quibus coram æger aliena obloqui, & effutire uerecundetur, sed animaduertat, & se se contineat, ut enim summa corporis iactatio nocet, ita & deliramentum indesinens malum conduplicat.

Illud uerò in primis curandum, ut ægro somnum concilies, quòd sanè præstabis, si circa tempora illitum induxeris ex oleo uiolaceo, in quo aliquot opij grana sint dissoluta, & eodem litu etiã nares perfricueris, hoc tamen tentandum in his modò, quibus ualidæ subsunt uires, alioquin perimit opium, sed tũc eius loco papaueris lac propinandum, aut oleum papauerinum cum populneo, aut lactuca inducenda temporibus.

Sed, ut ad phlebotomiam reuertamur, illud alta mente tenendum, ut sanguis à carceribus mittatur, nempè secunda, aut tertia die, nam si principium effluxerit, anceps remedium euadit, nam in admodum biliosa phrenitide satius est pharmacia uti, quàm phlebotomo, quòd si hoc uti cõsilium sit, caue, ne multum educas sanguinis usque ad lypothimiam, ne frangantur uires, quas constare necessum est, tùm ut diætam ferre, tùm vt expugnandæ ægritudini pares esse possint. Peracta, obitaque sanguinis missione clyster leniens, refrigeransque inferno gutturi indendus, qualis effingi potest ex aqua hordeacea, & rosaceo, cui aliquando, si opus fuerit, nonnihil electarij lenientis, aut atramenti fistularis cassiæ adijcere possis.

Omnino autem materiæ impetus ad caput coercendus, & auertendus est tùm per frictiones pedum, & balnea, tùm per iniecta uincula, quibus locis etiam siccæ cucurbitulæ admoueri debent declinante febris uigore, atque ante eius summum, si modò febris habet hanc typωsim, & hanc periodum, nonnunquam etiam cucurbitulæ peracta generali euacuatione humeris admouentur, ut de propinquo capiti suppetiatum ueniamus.

Quòd uerò ad uictum attinet, tenuissima diæta utendum est, ut primùm solo syrupo acetato sit contentus, subinde admiscenda hordei aqua, tum etiam hordei cremor concedendus, sed collineare oportet ad ægri uires, & ad morbi uehementiam, nam si uires constiterint, & morbus ualde fuerit atrox, tenuissimo uictu utendum est, alioquin hoc consilium temperandum, ut peræquè uiribus, & morbo studeas. Illud uerò non est negligendum, ut impendiò frigidam non propines, maximè si phlegmone laborarit diaphragma, aut aliquod ex naturalibus uisceribus, tunc enim frigida in primis noxia est. Declinante uerò morbi acrimonia paulatim adijciendum, ut uires reparentur, sed huiusmodi esse debet cibus, ut refrigeret, quemadmodum lactuca, portulaca, cucurbita, & alia id genus, quibus adijci potest pulli iusculum, in quo oxalidem, cicerbitam, intybaque incoxeris, quo tempore & panis tritura ex iure cocta concedi potest.

Verùm illud altiùs repetamus, à carceribus, localia præsidia syncerè apocrustica esse adhibenda, ni usque adeò magnum sit apostema, ut etiam num exteriores uenæ per communionem affluxus turgescant, tunc enim ab imminutione inchoandum,

dum, & dolorem mulcentibus, mox ad styptica cum modicè mollientibus coniuncta pergedum.

Cæterùm ænematum vsus sit tibi frequens, & in promptu, nam vehementer prodesse consueuerunt; quantum verò à principio recesserit morbus, tantum frigida localia stypticitatis amittāt, queis nonnihil papaueris, atque chamæmelli ammiscere conducit, vt somnus concilietur, & difflatio nonnulla sequatur. Quòd si hisce adhibitis præsidijs inflāmatio substiterit, delirium verò permanserit, tunc confert calens caprillum lac super caput ægri effundere, si virtus constiterit sibi, at si infirmior fuerit, saltem emulgendum lac muliebre, ita verò accommodandum caput, vt lac saltem per horam consistat, subinde caput abluendum tepente lympha, in qua temperatæ ebullierint herbæ vtpotè violæ, maluæ, glycyrrhizæ radiculæ, chamæmellum.

His si non concedat, sed potiùs ingrauescat, siue in caroticam dispositionem facessat malum, & iam principium effluxerit, & agitatio corporis, vexatioque iam in hebetem torporem deuergat, tunc omnia refrigerantia sunt abdicanda, & eorū loco sufficienda, quæ vim calfaciendi habeant, vtputa sysimbrium menthastrum, rutha, fœno græcum, melilotos, pariterque mucosi sem. lini, fœnogræcique lentores cum oleo liliaceo inducendi sunt capiti, præterea vniuersum corpus perfricandum, & calente oleo vehementer perungēdum: Exacta septimana, si affectio adhuc perseueret, & vires constant, non erit absurdum aliquid olygophori vini porrigere, quò virtus melius conseruetur, & materia quadantenus digeratur. Quod si vomitio contingat, permittenda, nam prodesse consueuit, quin aliquando tepente hydrelæo proritanda.

Verùm hoc potissimùm symptoma lymphatos corripere solet, vt emeiere obliuiscantur, propterea lotium proliciendum linimento circa pubem facto ex oleo liliaceo cum cuniculi axungia, aut simplici oliuo dulci, aut fotu ex calente aqua decoctionis chamæmelli, calaminthæ, parietariæ, maluæ, tum hypogastrium manibus leniter apprimendum, donec vrina sequatur, hocque frequenter factitandum, ne vrina restitet, & ægrotantis incommoda cumulet. His præsidijs si non effluxerit lotium, ea postea erunt applicanda, quæ valentiùs id præstant, vtpote ol. scorpionum, vinum album decoctionis ruthę, serpilli, hyssopi, & similium.

Præterea & illud maximè obseruandum, vt tali affectu implicitos diligenter vincias, præsertim si importunè moueantur, periculumque impendeat, ne vitta plagæ inducta ob hæmorrhagiæ metum soluatur. Intempestiua enim, & insolens ista iactatio nocet.

Quom verò ęgritudo eò peruenerit, ut omnem vehementiam deposuerit, sed remissa omninò videatur, tunc ægri vires leuibus, euchy misque epulis reficiendæ quemadmodum qui grauibus morbis defunguntur, instaurari consueuere, proin nec aeri, nec ventis feruidioribus sunt exponendi, ne malum asperetur. At si cordi sit, eos ad balneas deducere, non repugno, dummodo in dulci aqua tepidiuscula hoc ex arte præstetur, sic enim fiet, vt postea sopori se dedant, sopor autem, si quid aliud, maximopere conducit.

Caro autem, qua enutriri debet languens, sit eupepta, qualis pulli, agrestiūq; columbinorum, & volucrum dumeta colentium est. Hæcque est communis curatio, quæ phrenitidi debetur, tàm sanguineæ, quàm cholericæ, hoc tamen discrimine tractandæ sunt, vt cholerica pharmaco potiùs bilem educente, quàm phlebotomo sanguinem effundente curetur, & si sanguis mittitur, semper parca manu citra syncopes metum: Pharmacum verò id fit, quod sanguinem refrigeret, quale foret serapium rof. sol. cum pulpa thamarindorum, plurima purissimi seri caprilli copia superhausta, in quo priùs fumaria etiam efferbuerit, nec reformidandus erit vsus Diagrydij, si copiosior quadantenus videatur bilis, eiusque impetus molestior, nec aluus solutu facilis sit. Præterea biliosa phrenitis alliotica aliquantò frigidiora desiderat, & humectantia, epulasque eiusdem conditionis.

In sanguinea verò phrenetide peracta generali euacuatione, cibi frigidi, subadstringentesq; sunt administrandi, ceu omphacium, succus Rhibis, punica mala, cydonia, chrustumia mala, quæ sanè cibaria in cholerica phrenitide non item conueniunt, sed magis cucurbita satiua, hordeum, atriplex, spinachia, & similia frigida, & humida, & semper iusculis, quibus acetum, acetata ve commiscentur, adijciendum saccharum, seu pruna.

Præterea hoc vno discrimine in vniuersum regendi, vt in cholerica phrenitide luculentiùs refrigerantia adhibeas, in sanguinea minùs, sed magis resoluentia, tutiùsque in biliosa haustus agonisticus frigidæ conceditur, quàm in sanguinea, quamquam & in hac concedi potest, si vsus requirat, utrisque uerò plurimum confert somnus, qui omni studio conciliandus litubus ex oleo papauerino, nenupharino, lactucino, cucurbitino, saligno, & similibus nares oblinendo. Humectantia uerò in phrenitide ex atra, adustaque bile præpolleant, super, subterque continenter administrata.

De Cerebri phlegmone, seu sphacello.

CAPVT IIII.

PHrenitida * committens sanguis putris, nonnunquam eò multitudinis, & exuberantiæ peruenit, ut è uenis mænyngum in cerebrum erumpat, & apostema adeò vastum committat, ut commissuras diducat, ut totum caput laniari, pręscindique uideatur, hic dolor immaniùs excruciat, oculi rubore suffusi exorbitant, genæ purpureo colore tinctæ rubent: Nonnunquam conuulsio totum exercet corpus, uomitus ob neruorum cōmunionem à sexto pari crebriùs fatigant, decubitus resupinus uisitur, sed præter ordinem, & consuetudinem, soletque talis affectus uel tertia die interimere, quam si effugerint, non minima spes salutis affulget. Iuxta illud Hipp. quibus cerebrum sphacellatum est. i. corruptum in tribus

diebus pereunt, si verò hos euaserint, sani fiunt.

Interim sciendum, inflammationem hanc non esse admodum vehementem, aut malignam, alioquin membri natura patientis ob sui prestantiam non ferret perniciem. Curatur verò eadem methodo, qua phrenitis, sed paulò valentiora, præsentioraque postulat præsidia, proin post cæsam in cubito venam, & in fronte, vena etiam sub lingua secanda, & sanguis abundè educendus, hoc enim auxilio nihil præsentius, aut præstantius.

Sphacellum definit Gorrhæus partis inflammationem perpessæ mortificationem.

Quid sphacellus sit, abundè Gal. vij. de Anat. admin. & 6. meth. med.

De Cerebri Erisipelate sacro.

CAPVT V.

Cerebro nonnunquam & Erisipela obuenit sacra, quò fit, vt incendium, & dolor vehementiùs exerceant. Hanc præsentem hæc præcipuè argumenta reuincunt, nempè luteus oris, oculorumque color, perfrigeratio quædam extima reuocato ad interiora calore, qui tamen alternatim foras erumpens genas flaua rubedine tingit. Siccitas, sitisque molestior infestat, os arescit impensiùs. Nulla in somnum propensio, id quod in phlegmone à sãguine puro ob plurimam anathymiasim vsu venit. Febris acrior, symptomataque horrentiora superueniunt.

Quæ Medici quatiunt lethi formidine mentem.

Curatur hæc species non secus, ac ferina phrenitis, sed non est ignorandum, hoc phrenitidis genus vt plurimum tertia die de medio tollere consueuisse ægrotantes, quæ si stata die non interficit, producta solet in bonum euadere.* Compar affectio plerumq; pueros inuadere solet, quibus & sinciput deprimitur, & cauantur oculi, & conniuent, totumque tabescit corpus. His succurrendum oxyrhodino ex rosaceo ammixto vitello, tantilloque limonum succo ad penetrationem promouendam, hocq; præsidium identidem permutandum, nec minùs anacollemata ex contusis violis, lactucis, & similibus sunt concinnanda, vt cucurbita, melone, cucumere.

* *Hæc à Rhasi desumuntur 1. cont. cap. ix.*

De ferina Phrenitide.

CAPVT VI.

Ferina phrenitis est veluti maniacus, aut dæmoniacus furor, prouenitque ex atrabilaria inflammatione, adeò vt excãdescentis in morem turgeat, & se se iactet, quo signo à reliquis phrenitidis speciebus distinguitur, cum sit veluti consociata phrenitidi mania, queadmodum & phrenitis est veluti melancholica desipientia, phlegmone, febrique iugata.

Indicia belluinæ phrenitidis aliquando præcurrunt citra inflammationem, aliquando hanc ipsam insequuntur. Quum igitur bilis adusta in cerebrum repit, confestim dæmoniacum excitat furorem, & cum ipso, aut paulò post apostema, quod est causa continens *sibare*, seu ferinæ phrenitidis. At in vera phrenitide nunquam furor maniacus, aut dæmoniacus præcedit, sed succedit delirium, in hac verò ferina appellens in cerebrum materia vtrumque parit, neque alterutrum alterius caussa est, quamquam se se mutuis vicibus augent. Et quum talis dispositio incipit, pertinax peruigilium, aut turbulentus somnus, timorisque plenus, & subsultus fatigant, spiritus magnus, frequensque ducitur, obliuione torpent ægri, alienaque responsitant, oculi igneo rubore nitent, nictant, conniuent, demittunturque graues, lipiuntque, ora flauent pallore citreo infecta, vertebræ, seu spondyli tenduntur adeò, vt indolescant, hocque accidit ob insertos vapores. Oculus alter lachrymas effundit.

Quum verò inflammatio constiterit, feb. peruicatior, atque acrior vrit, lingua exasperatur, amarescitque. His verò emollitis palpebræ non ita frequens motantur; neque reliquum corpus ob imbecillitatem, furor intercisus apparet, taciturnitateque gaudent, aut quàm paucissima obloquuntur, floccosque è peristromatis, aut paleas è parietinis euellunt. Pulsus debiles, minimi ob arteriæ siccitatem apparent.

Nonnunquam notha est huiusmodi phrenitis, quare mixta symptomata parit; curaturque perinde, ac phrenitis à cholera, sed humectantia augenda, & perpetuò cruribus vincula sunt inijcienda, quæ summo vsui esse consueuere.

De Lethargo.

CAPVT VII.

Lethargus * ab inerti obliuione deriuatur (symptoma in minuta principum facultatum actione) & reuera nil est aliud quàm œdematosa in cerebri meatibus plegmona consistens illæsis ventriculis, & mænyngibus, & ipsa etiam cerebri substantia inoffensa, rarò enim densam membranarum soliditatem phlegma peruadit, aut ipsam cerebri substantiam ob viscciditatem penetrat, sic & pleuritis, vt plurimùm biliosa est, quoniam pituita uix potest se in solidam membranæ densitatem insinuare, & si aliquando peruadit.

Definiamus igitur, Veternum inertem obliuionem cum perpetua in somnum delatione, & lenta febre ob frigidum cerebri apostema, siue ingentem principum functionum imminutionem cum inexpugnabili dormiendi necessitate. *Et licèt Medicorum quidam afferant, lethargum ex quouis frigido apostemate fieri posse, siue melancholicum, siue phlegmaticum sit, antiquiores tamen phlegmaticum acribòs intellexerunt, atqui nostri iuris sit, vtrumque audire.

Materia verò, quæ hunc affectum committit, quodammodo conferri, compararique potest cum materia cataphoræ, sed hæc implexior, confirmatiorque est, eosdemque agnoscit parentes,

quos pituita liquens, nempè crapulas, fructus vapidos, putrentesque cibos, qualia sunt allia, cępe, bulbi, & similia, quæ valde noxia sunt.

* *Capiuacceo functio deficiens principalis cerebri dependens ab inflammatione pituitosa dicitur.*

* *Manardus ait, melancholicum apostema ad phrenitida potiùs attinere, asserit enim succum melancholicum non posse in corpore diu manere, quin in atram exactè bilem conuertatur, sicut Gal.4. Aphor. testatur. Deiectiones nigræ, qualis est sanguis, &c. quò fit, vt quisquis ab atra bile tumor in cerebro gignitur, ad phrenitidem spectet, omnesque cerebri tumores à simplici humore factos, vel sub phrenitide, vel sub lethargo comprehendi.*

De signis Lethargi.

CAPVT VIII.

Lethargus proprio cunctis symptomate notet, nempe somnolento torpore, capitis dolore grauante, febricula ignauula, quæ necessariò ob apostema ex putrefacto phlegmate comes it, quo nomine distinguitur à carotico marcore. Lenta verò feb. est, quia vt viride lignum multam flammam non suscitat, ita crudum phlegma luculentam feb. non parit, imò aliquando adeò exigua est, vt non percipiatur, hocque accidit, quom materia est frigidior, tuncque sopor grauior opprimit. Præterea laborans simulatque excitatus oculos recluserit, claudit, & obliuioso torpore marcescit, rarumque, & tardum ducit anhelitum, & valde debilem, ut spirandi difficultate laborare videatur, os hiat, & saliuo madet, oscitatio frequens; fatiscit autem quòd claudere buccas obliuiscuntur ægri, aut certè propter inertiam, & segnitiem, etiamsi velint, nequeant, singultus etiamnum præsto adesse solet ob stomachi consensum cum cerebro per neruos sextæ cõiugationis. Quòd si os pandatur, lingua detegitur albicans: cunctanter ægri, & delirè responsa reddunt palpebræ vix attolluntur. Egestiones vt plurimum liquidæ ob pituitæ vbertatem. Lotium Aselli simillimum lotio emeitur. Tremunt aliquando, extrema sudant. Omnino repugnant, opponunturq; phreniticis, hi enim se se lecto pręcipites agunt, illi supini, torpidique iacent.

Voce fremunt: illi, stant hi pro more silentum.

Præterea pulsus lethargicorum, magni, molles, bardi, rarique sunt, & vndarum instar digitos palpantium feriunt, tremuli, omnino similes peripneumonia laborantium pulsibus, tardiores tamen, atque rariores, minusque inæquales sunt, quoniam lethargo oppressis tantopere cor non afficitur, quemadmodum peripneumonia, hinc fit, vt etiam firmiores videantur ob vitale robur non ita deiectum, & ob minorem febrem, laborans enim particula longiùs distat. Verùm marcidus torpor, & obliuio multò magis lacessunt, quoniam materia symptomatum in ipso cerebro stabulat, at in peripneumonia per anathymiasim capiti præsens fit.

At si fortè apostema non pituitosus, sed melancholicus sanguis putrescens peperit,

Tunc dolor asperior premit, & rixosa quietem
Turba agitat solitã, paullũ concinna loquuntur,
Annictant oculis, obtutus fixus inhæret.

Si inflammatorius tumor ipsam cerebri substantiam obsideat, sopor profundior, maiorq; hebetudo elucet, lingua vehementer albescit, oculi magis exeruntur, lassitudo maxima, h.e. voluntarij motus imminutio fatigat.

Si verò tumor in membranis subsistat, dolor adhuc acerbior adest, motus verò facilior. Hoc verò symptoma præcipuè interuenire solet, vt mingere obliuiscantur, atque etiam præpediantur ob musculi sphincteris affectam vim.

Signa verò aduentantis lethargi sunt plurimus cap. tremor, grauitas, segnities. Verùm cum lethargicis somnus, deliramenta, obliuio inualescunt, & sudor plurimus effunditur, tunc conclamatum esse scito, sudor enim vires deijcit. Quum verò spiritus difficultas tollitur, & liberè redditur, symptomataque mitescunt, tunc magna salutis spes affulget, maximè si parotis ponè aures erumpat, quæ crisim afferre consueuit.

De curatione Lethargi.

CAPVT IX.

Veterni curationem auspicari oportet à venæ sectione, ni quippiam inhibuerit, vt cruditas, aut virium infirmitas, dein acria ænemata sunt administranda, quæ materiam deorsum retrahant, nec minùs vomitio penna melle, & puluere synapi oblita proritanda. Sed collocandus in primis æger est loco lucido, & ægro interdicendum, ne dormitet, quin continenter stimulis vellicandus, ne in soporem propendeat. In principio verò non est omittendum oxyrhodinum, ita concinnatum, vt tres partes aceti, & vnam rosacei recipiat. plurimum enim aceti acrioris conuenit, vbi æger in somnum procliuior est.

Exacto principio, quod biduo concludi cõsueuit, scyllinum acetum est sufficiendum, & nonnihil castorei adijciendum. Illud verò præcipuè cauendum, ne ægro frigida propinetur, maximè properante ad statum affectu, quo tempore digestione, & difflatione opus est. Adhæc totum oblinendum erit oleo chamæmellino ammixtis pulueribus nitri, sem. vrticæ, laureolæ, piperis, pyrethri, & alijs id genus, vt excitetur facultas. Nec minùs valida resoluentia cap. sunt admouẽda, & odorati suffitus, & phtarmica, siue sternutatoria, & errhina, quæ resoluendi vi pollent, gargarismis enim per obliuionem vix vti possunt, tantus est stupor, fieri verò solent ex thymo, calamentho, pulegio, origano, hyssopo, serpillo.

Subalternis pręsidijs ritè ministratis synapismos circa caput adhibere licet, & quæ metasyncritica appellari consueuerunt, qualia sunt scylla humẽs tusa, & cataplasmatis instar capiti inducta, necnõ & contusæ ficus vnà cum synapi. Interim ab initio extrema arctissimè vinciantur, perfricenturque, quin synapismis, & fænigmis conuellantur, vt materiæ impetum ad inferiora retrahas, quæque anarhopos est, catarrhopos fiat.

Verùm

Verùm cum in profundiorem somnum immurguntur ægri, tunc perpetuò velitatione vellicandi, carpendique sunt, caputque abradendum, & medicæ cucurbitæ cum multa flamma occipiti, eæque cùm siccæ, tùm humidæ, nempè cum scarificatu, si sanguis redundarit, identidem inducendæ.

Porrò ægrotantes lupinorum, aut cicerum, aut hordei iusculis reficiendi, quo tempore extrema, ne vapores sursum tollantur, vinciri debent.

Quòd si opus fuerit pharmaco, ne longiùs malum protrahatur, neu materiæ copia affluentiùs in caput irruat, quod sanè ex tremore conijcies, tunc diadagrydij gr. xij. & castorei scryptulum erunt exhibenda, at si febris acrior pharmacum respuere videatur, deposito diadagridio, vtere castoreo, quò sine euacuatione caput afficias, & morbidam dispositionem expungas.

Nulla verò securior euacuatio ea ipsa, quam clysmi moliuntur. At si omninò potionandi sunt ægroti, tale pharmacum propinandum. ℞. Hieræ picræ ʒ.j. pulpæ colocynthidos ʒ.v. myrobalanorum ʒ. j. masticheṡ gr. vj. (sic enim sibi vult Dauic Arabum, teste Fernelio) misce, fiat massa, ex qua pillulæ cum rhodomelle concinnentur, & deuorandæ præbeantur, alioquin iusculo dissoluantur, si deuorari non possint. Hoc verò faciendum, ubi febris mitior est, & certò speratur fore, vt aluus laxior fiat, alioquin temperandum, & acria suppositoria frequèns ministranda. At si pharmacum perhaustum nihil promoueat, tunc etiam proritanda aluus acrioribus suppositorijs, quò ex duobus coniunctis euacuatio optata sequatur, interea stimulis æger vellatur adactis, & ad excretionem excitetur.

Quum verò ob stupidam obliuionem vrina minimè redditur, tunc perinæum, & hypogastrium illinendum est ol. scorpionum, liliaceo cum axungia Cuniculi addito veteris theriaces tantillo; aut fouendum D. parietariæ, chamæmelli, melilothi, calaminthæ, lilij, quibus peractis comprimenda vessicæregio, vt lotium foras erumpat. Atqui decedente morbo languentes vberiùs instaurandi sunt, & si fieri potest, modicè exercendum corpus, omnino reualescentium more molliter tractandi.

De Aquis intra cranium latentibus.

CAPVT X.

Interdum aquea recrementa modò extra caluam, modò intra congeruntur, coagmentanturque, quare & de his agere operæpretium est; Si intra cranium contineantur aquæ, hinc dignoscûtur, quòd interna grauitas percipitur, oculi difficulter clauduntur, imo aliquando nequeunt, interim verò madore, lachrymisque vuescunt, immotumque ægri figunt obtutum. His notis vbi hanc ægritudinem signaueris, ægro vale dicas, dicasque

Præ foribus Libitina manet, Deus omen inane
Reddat, & omnigena vi miserum reparet.

De apostematibus, & tumoribus extra caluam, atque de Hydrocephalo.

CAPVT XI.

Interdum pericranio tùm calida, tùm frigida apostemata accidunt, sed pueros ea potissimùm inuadit ægritudo, quæ hydrocephalos nuncupatur, quæ adultis etiam haud infrequenter contingit, quæ sanè ex aquæ detentione inter cranium, & pericranium, aut certè inter vtramque membranam prouenit, tuncque locus deprimi, opprimique videtur, uigiliæ infestant, luctus inoccupat.

Infantibus quidem frequētissimè occurrit hæc molestia, quom obstetrix comprimendo, & conuellendo caput partium unitatem abiungit, quò fit, vt oscula uenarum dehiscant, & hydatωdes, ichorωidesque sanguis effundatur, nonnunquam etiam cæteri humores affluentes isthic stagnant.

Dignosces autem, an sit hydrocephalos, an apostema, his notis, nam si aqua subsit, tumor quidem attollitur, at cutis compressa subterfugit, & nullatenus colorem permutatum habet. At si cutis coloris uarietate pullescat, si prementi digito tumor resistat, nec aliò contenta materia urgeatur, & mordicans percipiatur dolor, tunc extra caluam abscessum latere, animo ducendum est.

Quod si hydrocephalos adfuerit, & quidem infantulo, ut fieri solet, tunc animaduertendum, num plurima, an pauca subsistat aqua, & an ab externis pulsu ad interiora se condat, id quod si constat, haud curari potest, at si exigua aqua intra cranium, pericraniumque coerceatur, tunc secundùm fibrarum rectitudinem incisione obita dentur aquis exitus, & si plurima fuerit laticis copia, cruciatim in duobus, aut pluribus secentur locis, ut contenta materia paulatim exhauriatur. Exempto aqueo recremento, constringendæ sunt plagæ, uinciendæque, & linteola balsamo Christi imbuta superponenda sunt, fit autem balsamum Christi ex oleo, & uino: Hic apparatus triduo sinendus, subinde soluenda uincula, & si opus fuerit, reliqua curatio perficienda unguento, & plagulis, quæ si non sint satis, futura adhibeatur. At si caro non renascatur, tunc uitium aliquod subesse arguitur, quod sit auferendum, proin tergendum cranium, atque etiam abradendum. Quòd si admodum exigua fuerit aqua, parcendum erit sectioni, & sereus humor exhauriendus digerentibus admotis.

An uerò calida, an frigida apostemata subtus lateant, tactu ipso intelliges, atque etiam oculis, siquidem uix fieri potest, quin affecta particula æstuet, si calida, quin algeat, si frigida subsit materia, præterea talis efflorescit foris color, qualis fuerit intus humor, quare si flauescit, rubescitue cutis, calens humor inest, si albescit, nigrescitue, frigens: Hoc uerò est commune signum, quod ægri pondus cranium comprimens percipiant, nec citra dolorem tangi, tractarive possunt.

Curanda verò sunt hęc apostemata ea ratione,

vt quantum fieri poteſt, per in aſpectabilem euacuationem ſecundùm vniuerſalem corporis purgationem, ſubalternaque præſidia, maximè poſt medicas cucurbitas ſcapulis admotas inaniantur.

Cæterùm in inflammationibus infantium nutrix curanda, cui ſit his interdictum, quæ flatuoſam, æſtuoſamve materiã ſuggerere poſſunt, quod ſi aluus nimis cita ſit, porrigendum infantulo nonnihil puluiſculi ex torrefacto ſpodio, & ex ſemine portulacæ torrefacto, nam in hac ægritudine alui fluor in malis habetur. Interim fotu, balneoque ſit interdictum puello, ſed violaceo refrigerato ſynciput perfundatur.

Syriaſis Græcis dicitur teſte Manardo, quoniam in ea bregma cap. concauum fit inſtar ſiri. i. vaſis concaui, fitque à ſuperaſſata bile.

De Comate, ſeu Cataphora.

CAPVT XII.

HOc ſymptoma, ſicut mediam inter phrenitida, & lethargum obtinet ideam, ita ex ambigua oritur ſubſtantia, ſoboles enim eſt pituitoſæ, & bilioſæ materiæ putrentis, quam ſanè humorum miſcellaneam repletio ex nimia cùm cibi, tùm potus ingurgitatione producere conſueuit. In hac verò ancipiti confuſione, ita aliquando æquantur humores, vt vnus alteri non præpolleat, nonnunquam præponderat, & dominantis etiam ſigna ſe proferunt. Quare ſi phlegma antecellat, affectum gignit, quem coma-pigrum indigitant, at ſi præualeat cholera, dicitur coma-vigil: Atque in hac affectione contrariæ qualitates conflictant, ſed calor, vtpotè formalior ſolet energiam ſuam ampliùs prodere, phlegma quidem perpetuam in ſomnum delationem parit, hinc hebeſcunt, torpeſcuntque ægri, præcluſiſque oculis nec feſtinanter ad rogata, ſed inſulsè, oſcitanterque reſpondent. At cholera vigilias inuehit, & paraphroſinen, intentumque obtutum, & licèt ægri aliqua in ſomnum declinatione teneantur, eos tamen citò excitat, nec lethen viſere ſinit, id quod phlegmate præpollente non accidit, tunc enim ſomnolentus torpor inualeſcit, dumque palpebras attollere conantur, concidunt. Sed imperante bile vel minimo negotio ſomno detentus expergiſcitur, excitatuſque delirat, iactatur, oculos apertos ſine nictatione, immotoſque inſtar Phrenitici continet, reſupinus præter morem recumbit. ora tument, & pro humorum exceſſu roſeo confunduntur virore, turgeſcunt palpebræ, æger clamitat, aut ineptula intus ore preſſo muſſat. At oculi catalepticorum inſtar aperti, immotique manent, ſermones interciſi, inconditi effutiuntur. Sorbitiunculæ, dũ offeruntur, hauſtæ in nares refluunt, ſuffocationiſque diſcrimen inferunt, quæ ſanè malè habentis indicia ſunt.

Accidit autem, vt vel lotium, vel fœces diutiùs retineantur, aut parciſſimè reddantur, Spiritus ægrè ducitur peræquè, ac mulierculis, quæ ſtrangulantur ab vtero: Hoc tamen diſtinguuntur ſigno, quòd ſuffocatæ non habent faciem mutatam, comatoſi verò habent, & præterea rogati reſpondent, alloquenteſque intelligunt, nihil autem talium accidit hyſtericis. Præterea affectio hæc ſimilis eſt lethargo, eo tamen diſtinguitur, quòd ueternoſis non ſimiliter ora tument, atque cataphora detentis, neque ita de ſtatu ſuo deijciuntur, præterea comate laborantes interdum vigilant, & apertos oculos, fixoſque obtutus habent, febriſque quadantenus acrior, phrenitidique finitima torquet, hoc tamen intereſt, quod in comate ſopor eſt grauior, ſed mitiùs delirium.

Adhæc pulſus creber, veloxque apparet propter apoſtema, & comitem febrem, quo nomina veternoſorum pulſibus diſtinguitur, præterea latus eſt, & breuis propter phlegma, & multiformem apoſtematis naturam, hinc etiam à phreniticorum pulſibus diſcrepat, breuis autem pulſus apparet impenſiùs arteria dilatata, adhoc lethargicorũ pulſu vehementior, ſed debilior phreniticorum pulſibus micat. Nec admodum magnus eſt, aut rarus, aut conuulſiuus, vt in diſpoſitione hyſterica, in qua virtute collapſa, pulſus frequentes, & minimi ſiunt.

Gorræo eſt deficiens, & imbecillis motus imaginatricis à frigido, & humido magnam ſomni cupiditatem inducens.

Sennerto dicitur ſymptoma in imminuta actione ſenſus communis, qui veluti torpens, neque ſpiritus animales ad externos ſenſus diffundi ſinit, neque ab his accepta obiecta agnoſcit, & diiudicat.

De Comatis curatione.

CAPVT XIII.

IN quouis Comate ſanguinem mittere expedit tùm ob febris inſultum, tùm ob cerebri oppreſſionem à putrente materia, clyſteres item conueniunt, qui acriores, mitioreſque pro humoris pituitoſi, aut bilioſi dominatu præſcribi debent. Victus ratio tenuis perinde atque in phrenitide conuenit, præſertim ſi vitæ intemperantia tale peperit malum, quæ ſi præceſſerit, vomitione venter deplendus, ebrietas verò tum quiete, tùm inedia emolliatur, quin ſub finem vini vapores diſcutiendi ſunt. Embrochæ verò, perfuſiones, ptharmica, & euacuantia per os, aut aluum iniecta præſcriptis quadantenus debent eſſe paria, hoc vno diſcrimine, quòd adeò refrigerantia, vt in phrenitide, nec adeò calfacientia vt in ueterno inſtitui non debent, ſed omnia temperata ſunto, tantùmque à mediocritate recedant, quantus fuerit alterutrius humoris exceſſus. Alibi verò actum eſt, qui medicamenta componantur, quantuſque caloris, aut frigoris gradus ex artificioſa mixtione reſultet, edoctum, quamquam pauciſſimi hac tempeſtate, qui pharmaca præſcribunt, rationem callent: Quare ſi cholera præponderet, embrochæ ex D. fol. ſalicis, violarum, rad. liquiritiæ, hordei, chamæmelli, verbenæ, anethi concinnentur, & ſi vigiliæ excedant, ſyrupus papauerinus erit vſui,

vſui, dummodò prouentus phlegmatis cumulatior non ſequatur, hoc conſilio dari debet, vt recedentibus vigilijs ſomnus ſuccedat. At ſi par fuerit humorum pernicies, ijs adijciendum eſſe thymum, & amaracum cenſeo.

Quòd ſi phlegma longè exceſſerit, perfuſiones D. foliorum lauri, ruthæ, menthaſtri, hyſſopi, origani adiecto caſtorei momento ex arte fieri debent. Emplaſtra ſimiliter vſurpanda, pariterque ænemata pro alterutrius humoris victoria modò refrigerandi, modò calfaciendi vi prædita, modò eucrata. Declinante verò ægritudine arcendæ ſunt frigidæ perfuſiones, arceſſendaq; ſunt calfacientia, & diſcutientia, balneumque admittendum, in reliquis more cæterorum reualeſcentium comatoſi tractandi ſunt.

De plaga, & inciſione Capitis.

CAPVT XIIII.

VNitatis ſolutio capiti contingens, aut eſt in cute, aut in carne, aut in oſſe, aut in velamine, aut in cerebro. In vulneribus quidem ad mænyngas pertinentibus pars oppoſita aut conuellitur, aut reſoluitur. Quom verò plaga ad ventriculos non peruenit, nec piam matrem læſit in tuto magis ſunt res ægri. At ſi ad cerebri ſubſtantiam pertineat vulnus, vt ijs notis dignoſcitur, nēpè ſuperueniente febre, & bilis vomitu, ita non niſi rarò curatur. Vulnera porrò circa anteriorum ventriculorum regionem inflicta non ita lethalia videntur, quemadmodum quæ circa poſteriores ventriculos, illa enim, ſi citò auxiliatum veniatur, coaleſcunt, ſed omnium deterrima ſunt, quæ medium occupant ventriculum. Hinc quàm ocyſſimè ſuccurrendum admotis conuenientibus emplaſtris, quæ phlegmonen arceant, & ambiente aere correcto, ne cerebrum natura frigidum libero eius occurſu offendatur.

Curationem verò eorum vulnerum, quæ cutem, carnemve torquent, alibi recenſebimus, vbi ſtudiosè de vlcerum curatione agetur, & de fracturis, in quibus vbi oſſa ſint eximenda, medici duos ſcopos habere videntur, alij enim admouent pharmaca indoloria, quidam perquàm exſiccantia, & vbi exemptum fuerit ruptum, metaſyncritica admouent, vt etherogenes foras proliciant, ſuperponuntque epithema ex melle, & roſ. & tantillo aceto, & hi quidem tutius agunt ex Gal. ſententia, qui oſſibus, & membranis valde ſiccantia admouent, ſi vlcere afficiantur.

TRACTATVS Quartus.

De Ægritudinibus Capitis, quæ in motu, & ſenſu viſuntur.

De Caro, & Sopore.

CAPVT PRIMVM.

CAros grauis eſt, & ſuperuacuus ſopor (ſymptoma in actione Animalium facultatum ferè abolita) adeò vt & diuturnior, quàm par ſit, & altior exiſtat, vt non ita facilè excitari patiens poſſit, nam ſi promptè excitaretur, naturalis ſomnus foret. Inter verò caroticas affectiones vna eſt altera grauior, & profundior.

Sed qui noris præter naturam ſoporem, ſi naturalem ignoras? Eſt ergo naturalis ſomnus animalium ſpirituum ab organis ſenſuum, & motuū ad primum ſenſorium refluxus, quò fit, vt inſtrumenta, ob ſpirituum defectum muneribus ſuis fungi nequeant, tantum autem ſpirituum ad reſpirationis organa effunditur, quantum ſit ſatis ad reſpirationem edendam. Quare tunc propriè naturalis ſomnus eſt, cum vitalis ſpiritus intrò ſe ſe recolligit ad conficiendum alimentum, quem motū & animales ſpiritus ſequuntur, vt per quietem ſenſoria redintegrentur, & ſpiritus ipſi ita congregati quadantenus reficiantur, & inſtaurentur, plurimi enim per vigilias fruſtra eunt. Huic ſomno accedunt, qui ab inualetudine reualeſcūt, ſolet enim natura per prolixiorem ſoporem diſſipatas vires reparare, vnde etiam morbi abitus arguitur, in benè habentibus tamen ſomnus longior, atque tenacior non habetur in bonis. Solet etiam ijs, qui per pharmaca nimis exhauſti ſunt, ſopor grauior ſuperuenire, qui vtilis cēſetur, nam præterquam quod hypercatharſim cohibet, vires etiam recreat, & ægros priſtino tenori reſtituit.

Quandoque etiam non omnino naturalis ſopor accidit, tuncque ſpiritus recurrunt in fontes propter nimiam ſpirituum reſolutionem, quia natura vires fatiſcere præſentiens non fert vlteriorem ſpirituum effuſionem, ſed reuocat, colligitque in principium ſuum. Tunc igitur profundior ſuccedit ſomnus diſſipatis impendiò animalibus ſpiritibus, ut fieri conſueuit ſecundùm improbos labores, & immodica exercitia. Natura enim ſollicita eſt, & prompta ad reſtituendum, quod ſibi familiare eſt, donec exhauſtum reparetur alimonia, perinde enim inter hoſce ſomnos intereſt, atque inter fameſcentes robuſtos, ac imbecilles enormi ſanguinis, aut aliorum humorum euacuatione. Iſte inſtar eſt famelici ab exhauſto, quare quietem, ſomnumque petit ad tollendam laſſitudinem à laboribus inductam. Ille verò æquiparari poteſt famem patienti naturalem, quæ fit ob ſenſum inanitionis in ore uentriculi, unde animal quærit cibum, ut in dilapſæ ſubſtantiæ locum ſufficiatur, ſuccenturieturque.

Cæterùm somnus interdum absolutè præter naturam accidit, vtpote cum frigus, (siue sit ambientis siue pharmaci) spiritus ab organis intrò repellit, & organa vsque adeò refrigescunt, vt conglacient vt posthac vitali spiritui commeatum denegent, & iam insertum stupefaciant. Quin propriè instrumenti temperatio aboletur, vnde nec spiritus capax redditur organum, quare cum spiritus in contrariũ impingant, & nequeant se se explicare, hostis fugiendi studio se tota copia in fontes recolligunt ad thoracem, hic verò veluti torpidi iacent, & foras exilire nequeunt ob rigentem intemperiem. Hinc stupent correpti, ceu cataleptici.

Hoc idem etiam ob insignem humiditatem accidit, qua sensuum machinamenta imbuuntur, hinc turbantur sensus, & spiritus obnubilantur, meatus opplentur, per quos spiritus meant, remeantque, vnde liber aditus intercluditur, nerui incrassati resoluuntur, atque adeò musculorum tenor eneruatur, quare denegata spiritibus iam crassefactis via ob inebriatos nimio madore neruos iacet corpus torpore, somnoque sepultum. Et grauis iste sopor contingere potissimùm solet temulentis. Idem vsu venit nimia crapula distentis, nam ob longiorem in stomacho cibi moram multa ad caput fit anathymiasis, hinc primũ vincitur sensorium, & somnus contumacior obrepit. Curantur hi procurata vomitione.

Verùm cum frigus, & mador vnà conueniunt, & conspirant, caros genuinus committitur, sed frigus magis præcipua caussa est, cui subsidio postea it mador. Vigiliæ item fiunt ex complexis caussis, nempe ex calore, & siccitate, sed princeps caussa peruigilij calor est, siccitas verò suppetias fert, cooperaturque. Caros etiam alias sequitur caussas, nempè feb. paroxysmos, in quibus natura à materia suffocatur, & obruitur, vnàque spiritus ipsi premuntur, hocque potissimùm accidit in feb. à putrescente phlegmate, quod multigenam calore subactum vaporum sobolem parit, qui parentis naturam redolent. Nec minùs à particulari quouis membro per sympathiam hoc idẽ vsu venire solet, utpotè à stomacho, ab utero, aut pulmonibus, quom noxios humores, aut uapores in caput amandant. Idem interdum pariunt vermes in intestinorum anfractibus conditi, siue sint longi, siue lati, siue Ascarides. Cerebri quoque compressionem excipit, siue ab ictu fiat, siue extrinsecùs ab alia causa. cum enim ventres, & semitæ coarctantur, spiritus quadantenus ligantur, hinc sopor grauis. Ictum etiam temporalium musculorum, & ingentissimum dolorem sequitur. Interdùm stomachum, aut uterum caussantem agnoscit, vnde noxium, & ueneficum quippiam exhalatur, quod vt euitet cerebrum, contrahitur, hinc spiritibus liber commeatus intercluditur. Nec minus effœtis viribus, & dissipatis uehementer per diaphoresim spiritibus sopor incidit, tunc enim difficulter spiritus foras explicantur, effunduntur que.

Cæterùm quia in somno tùm naturali, tùm præter naturam omnium primi uisus, & auditus ab officio cessant, & imaginatio deficit, (est enim uel Galeno teste imaginationis paralysis caros) fit, vt in antica parte cerebri affectio subsistat: Nã si pars anterior cerebri esset incolumis, & postica duntaxat laboraret, oculi, atque aures haud feriarentur, sed vtique agerent, nec sopor adesset, sed motus, & tactus energia potiùs euileret, hinc enim nerui, qui in organa motus, & tactus corriuantur, emanant, interim reliqui sensus benè agerent nihil affecti, sicut accidit in catoche, quare caroticus is affectus nullam præter motionis noxam afferret; accidit autem à contrario, quom sensum prorsus, non motum demoliatur; remanet enim thoracis motus illæsus, & sospes. Hinc etiam arguitur in caro non eam esse obstructionem, aut humorum crassitiem, quæ omnino spiritus intercipiat, alioquin respiratio pariter vitiaretur, vt apoplecticis vsu venit. Repetendum autem, & firma memoria tenendum, nihil præter frigus egelidum primò posse caroticum soporem inuehere, quom suaptè natura marcidum pariat torporem, secundo loco venit eximia vuiditas.

Solet præterea hæc affectio peripneumoniç, aut pleuritidi per metastasim, & translationem materiæ ad caput succedere. Sunt etiam quidam homines, quibus, dum euigilant, in tranquilloque sedent, innoxij humores cientur, effunduntur que, hincque in somnum prolabuntur, prostratis verò, & iacentibus innatus calor uberrimus ita colligitur, & intus inæstuat, ut congenere uaporum propagine in cerebrum impulsa pro somno uigilias inducant, quòd cieant, exagitentque spiritus ob calorem, hocque gracilibus, sicciori busque naturis usu uenit. Quom ergo somnus tenacior apparet, hinc mala cerebri dispositio arguitur, somnus enim, atque uigilia utraque si modum excesserint, malum est.

Vnum adijcere præter rem non pigebit, scilicet uinum mali punicei à cibo superhaustum, quia diutiùs immoratur, & os stomachi coarctat, corroboratque, & uapores cohibet, ne sursum respiret, id agere, ut summotis uigilijs benignus sopor accidat. Iam uerò ediximus, qualis esse debeat decubitus post cibum.

Illud præterire nefas, supinum decubitum esse ualdè noxium, dorsum emollire, & effœminare, ut motus alacritatem, firmitatemque adimat. Neque indormire sub radijs solaribus fas est, multò minùs sub lunæ dubio lumine, nam hæmoptoicam excitat affectionem; luna enim humores, quibus dominatur, mirandum in modum ciet. Cur verò supino corpore dormientes stertant, ea est ratio, quòd epiglottis subsidet, hinc spiritus ad fauces elisus non secus instrepit, ac uox per fistulam, tubumvè præmadidum emissa.

* *Somnus præter naturam Capiuacceo est vinculum cerebri dependens à reciprocatione præter naturam spiritus animalis. Seu priuatio quædam internorum, externorumque sensuum sola respiratione illæsa.*

De

De signis carotici affectus.

CAPVT II.

SI hæc ægritudo ex syncera ambientis aeris, aut venti frigiditate prouenit, hinc dignoscitur, quòd talis tempestas præcessit, nec internæ frigiditatis indicia panduntur(hinc enim proficisci quoque consueuit) omninò si vtroque modo accidat, haud inflatur correptis facies, nec tumēt palpebræ, color tamen liuore, viroreque inficitur, pulsus ob duritiēm tenduntur, rariores fiunt. At si post narcoticorum vsum, veluti opij, mandragoræ, hyosciami nucis Metallicæ, virentis coriandri, aut sem. psyllij, aut denique lactis, quod in stomacho vitium contraxerit in trōbosim coactum, superueniat, ijs notis distinguito, quas proprijs cap. signabimus, vbi de venenis agetur, tunc enim præter soporem alia symptomata vexant, nempe præfocatio, extrema liuore, & frigore rigent, lingua tumescit, nares fœdissimo lacessuntur odore, pulsus eneruantur, sed citra raritatem, imò frequentiores euadunt, vt vermiculantes, & formicantes videantur, quòd si rarò subsultant, attamen sine ordine, & tenore id contingit, quin vicissim modò rariusculi, modò frequentiusculi emicant. Itaque si huiusmodi caussæ antecesserunt, curandi sunt ægroti ijs antipharmacis, quæ proprio cap. censebimus.

Non desunt, (vt hoc obiter adijciam) qui opinentur, soporem ex ingenti frigore innexum non esse adeò grauem, ceu qui ex nimio madore prouenit, quorum sanè mens fanatica est, imò ille sopor est mirificè inexcitabilis, & sēper vbi cerebri substantia vehementiùs perfrixit, seu per ambientis, seu per pharmaci algentis iniuriam, imaginatio, & mnemosyne abolentur. At si merū, multumq; madorem excipit, nullum dominantis sanguinis, aut phlegmatis comitatur Simion.

Cæterùm si tale produxerit symptoma pituitatis prouentus, cruditatis soboles, tunc mollescunt pulsus, effæminantur, vndarumque more fluctuant, sopor altiùs incessit. Lurida pallent ora, caput torpidum grauescit, tumescunt palpebræ, frigus tactu percipitur, præcesſit victus norma generando phlegmati compar, & idonea, ætas declinat, regio frigidior, hyemale tempus eodem conspirant.

At si vberior sanguis talem excitauerit soporem, his proditur indicijs; Venæ, præsertim iugulares, prominulæ turgescunt, lumina rubore suffunduntur, purpurascunt genæ, lingua rufescit, æstus circa caput insolentior percipitur. At si phlegma, sanguisque conspirarunt, discernes, hisce notis, quæ tùm phrenitida, tùm veternum, vigilque-coma præmonstrant.

Verùm si vapida substantia tanti criminis author fuerit, vt fieri consueuit ingruente febrium accessione in peripneumonia, & in stomachi infirmitate, ijs dignosces signis, quæ laborantes primò particulas renunciant, nam si (exempli loco) è ventriculo vapores efferuntur, tenebricosa vertigo, tinnitus aurium, & falsæ imagunculæ solent præcurrere, & ieiuno stomacho leuatur affectus, inualescitque assumpto alimento. Pariter dictum volo, si ex hepate, aut pulmone anathymiasis tollatur, præcurrunt enim signa læsas particulas monstrantia, vtpotè grauis dolor, difficultas spirandi, tussis, & ea, quæ peripneumoniam comitari solent. Idem dictum volo, si ab vtero exhalentur.

At si succedat plagis vertici, aut temporibus inflictis, non est opus testibus, nisi ijs, qui carum ab apoplexia discriminent. Sciendum itaque caroticos vociferantes audire, atque etiam excitari, nec sensus, aut motus adeò hebescunt, quemadmodum apoplecticis, in quibus incolumi quidem, sed difficili respiratione animales functiones penitùs tolluntur saltem imaginatione (nam vita permanente impossibile est, tolli omnino sensum.)

Porrò inter syncope, & carotico sopore correptum hoc interest, quòd carotici pulsus habent sanorum similes, non item syncoptici, imò languidos, minimosque habent, adhęc syncope paulatim inuadit non sine coloris in pallentem mutatione, & cadauerosa facies euadit defunctorum instar, & extrema rigent, & frigidum sudant. Caroticis autem non admodum exterior facies forma, colore, aut macie mutatur, vt cadaueris instar palleat, sed duntaxat paulò inflatior, & intumescentior.

Differentia verò inter hunc affectum, & hystericam passionem ea est, quod carotici interrogati aliquando loquuntur, & intelligunt, hystericæ uerò difficulter capiunt, nec quicquam fantur: Adhæc carotici ocellos, caput, pedes promptiùs motant: Hystericæ ut magis sentiunt, ita palpebras alacriùs tollunt, & vt affectio hæc subitò corripit, ita vis eius citò desinit ad salutem, aut ad mortem. Caros autem quandoque progreditur in diuturniorem, grauioremq; soporem, auspiciumque sumit à paulò altiore somno, ni ambientis frigus subitò occurrens, aut quippiam intrò assumptum vehementer refrigerans inuexerit carum, tunc enim repentè fit, quod animaduerti debet.

De curatione subethiæ, & alti soporis in feb.

CAPVT III.

CAros, qui per cōsensum ab alijs partibus proficiscitur, summota partium primò laborātium mala dispositione tollitur, demptis. s. superuacuis, si quæ subsunt, & roborato cerebro, ne facilè suscipiat, quod fiet oxyrhodino ex tribus aceti partibus, & una rosacei confecto, quibus addi possunt succi pariter roborantes, nec minùs eiusdem generis embrochæ, & perfusiones circa suturas fieri possunt, à quibus ad resoluentia pergendum erit, si quid in cerebro subsit, quod digeri debeat, quæ aliàs in communibus Præceptionibus monuimus.

Caros verò principijs feb. superueniens ea methodo curatur, vt quamprimùm extrema arctiùs vinciantur, conuellanturque, sternutatorijs, & aceti indefinenti odoratu excitentur ęgri, pariterq; fronti,

fronti, & bregmati inducendum oxyrhodinũ ex quatuor aceti partibus, & vna ol.cum omphacio, & succo malorum punicorum, aut cotoneorum.

Qui verò à veneno inducitur, curandus proprio alexipharmaco, & per vsum theriacæ. Atqui caros externi frigoris soboles curatur veteri theriaca, mithridatio, diamoscho, perfusione cap. ex D. ruthæ, in qua castoreum dissolutum sit, caputque oleo beeno oblinatur, spiceo, nardino ammixtis castoreo, & scyllæ succo, huc facit & ol. moscatellinum cum castoreo illitum, & costinũ, emplastra quoque concinantur ex scylla contusa addito castoreo, & moscho modicello, quin moschum continenter olfaciendum porrigere prodest, omninò calida cephalica intus, forisque adhibenda sunt, atque hæc vniuersa non blandè, leuiterve, sed austerè, & asperiusculè peragenda sunt, vt hinc ægri excitentur.

Caro autem ab immodica sanguinis copia effecto, missione sanguinis è cephalica medemur, aut, si menses substiterint, cæsa malleoli vena, admotisque cucurbitulis, præterea mollium clysterium vsu, & victu tenui, qualis esset cicerum rubeorum iusculum, & omnino ea, quæ imbecillis sunt nutrimenti.

At qui à simplici madore citra materiæ implexum procedit, admotis parti emplastris ex castoreo, schoenantho, costo, nuce cupressi, sabina, euphorbio, pyrethro cum aqua, aut succo fœniculi, & aceto incorporatis, neque enim hic olea conueniunt, auxiliamur. Subinde si stomachi tædia præcurrant, tenui præscripta diæta, & vomitione alleuandus erit. Quæ si non sufficiant ad synapismos properandum erit, interim moschi odoramenta sufficienda, quadam enim prærogatiua præstat. Verùm si cum mollitie, & vuiditate materia quoque subsit phlegmatica, tunc inprimis acrior clyster iniiciendus est subinde præscribenda vomitio, quæ inhærẽs stomacho phlegma exigat, educatque, reliquum verò incidentibus, & attenuantibus apozematis paratum repurgandum, tum subalterna præsidia vsurpanda sunt, nempè errhina, phtarmica, gargarismi, perfusiones, digerentesque embrochæ.

In omni verò somnolenta affectione illud accuratè obseruandum, vt decumbentibus ægris obijciantur ea, quæ grauiter ferant, quæ iram exsuscitent, ira enim in hisce affectibus, in quibus torpet, hebescitq; mens, mirandum in modum conducere consueuit, vtpotè quæ calfacit, & torpentes ciet spiritus, quò fit, vt mens deinceps sapere incipiat. Inter cætera verò, quæ validissimè ægrotantes excitare consueuerunt, est illitus narium ex oleo chalcanthino, & acetum D. serpilli, fœniculi, apij identidem subolfactum, orique allitum; Præterea extremis arctissima vincula iniecta, clamores, phtarmica, & omnino ea sunt adhibenda, quorum præcipuè studio sanus tenebatur, quamobrem si vinosus esset, aduocandi sodales, qui digitis micando Libero liberè litent, vasa vinaria subinde frangant, vicissimque obstrepant, increpent, iacentique Nemesin incitent.

Grunniat, hic rudat, hic simulata voce coaxet,
Et feriat strepitu vociferante tholos.

De Vigilia, & Peruigilio.

CAPVT IV.

Vigilia quidem est actio cum ea membrorũm dispositione, quæ intus, forisque cernitur propter spirituum animalium ad organa effusionem. At peruigilium nihil est aliud, quàm immodica vigilia, & excessus à naturali mediocritate, huiusque præcipua caussa est caliditas, atque siccitas, quare ignescunt spiritus, & stare loco nescientes foras prosiliunt. At hypecauma est peruigilij præsentior caussa: Nonnunquam nitrosus, acutusque humor, vbi cerebri substantiam inuasit, nec minùs dolor, & paulò fixior cogitatio spiritus ciendo inducunt vigilias, quò spectant, & solis lumen, & locus paulò splendentior, quæ dispositis satis sunt ad vigilias inuehendas, lumen enim ob substantiæ familiaritatem calorem, spiritusque foras allicit. Aliquando cruditatibus, & imbecillimæ digestioni superueniunt: Nonnunquam ex flatulentorum vsu, interdum ex ijs, quæ humores, aut somnia, aut pauores cient, qualia sunt fabæ, allia, cæpe, excitantur.

Similiter in feb. fit propter aridos, acresq; halitus in caput sublatos, & propter dolorem. Decrepitis verò ob nitrosorum, salsorumque humorum prouentum, & propter cerebri siccitatem familiares sunt, etenim senes, etiamsi ob caloris imbecillitatem excrementis scateant, solidis partibus squallent, succedit nec minùs melancholico, & canceroso apostemati circa cap. particulas erumpenti. Quod si peruigilio pertinacissimo tussis superuenit, malum est, è viuis enim tollitur laborans, hæcque ob insignem siccitatem, quæ spiritus organa exhausto madore corripuit, atque exasperauit.

Capiuaceo est relaxatio cerebri dependens ab effusione præter naturam spiritus animalis.

De Signis.

CAPVT V.

Vigiliarum indicia ex mera siccitate cerebri prouenietium sunt cap. leuitas, & sensuum alacritudo, oculorumque læuor arescens, ora naresque excrementis vacant fœdis, interim nec frigore, nec calore caput afficitur.

Quæ à siccitate calori coniugata proficiscuntur, dignosces ex his, quæ præter cætera etiam æstus, & incendij notas præseferunt, sitis adest, oculi circa canthos vruntur.

Ab humore salso nitroso inuectas arguũt nares non emunctæ, sed pendente styria graues, lippientes oculi, sensus modicæ grauitatis, & si vigiles tandem somnos petant, citòque expergiscantur non sine oscitatione, & pandiculatione, eam præterea caussam facilè monstrare potest præteriti victus ratio, ætasque iam obsoleta.

At verò si cruditas, aut conficiendi cibi difficultas, aut lumen vigilias pepererint, ipsæ eædem caussæ signa euadunt, pariterque dolores, intentæque cogitationes morosulæ.

De Curatione.

CAPVT VI.

EVigilanti à siccitate præscribenda sunt humectantia alimenta, & maximè balnea temperata, quibus si non succedat somnus, caussa in solam siccitatem non est regerenda, sed caussari oportet malam corporis temperiem, atque humorum ad caput polyndromen, quos balneum calore excitauit, proin necessum est, ut laborans in apathea sit nihil molesti cogitans, nec uenere, nec actione corpus exerceat, sed summa tranquillitate teneatur, caputque continuè ol. humectantibus oblinat, sibique muliebre lac super caput emulgeri sinat, in nares, aurésque ol. nymphæatum infundat. Pedes leniter affricari, titillarique patiatur.

At si siccitati calor maritetur, malacticis, humectantibusque refrigerantia ad coniugium dissoluendum adijciet, qualia sunt cucurbita, portulaca, mucidus psyllij lentor, semperuiuum, pastoria-virga, atque inter hæc hypnotica censetur & gratus susurrus, aut in peluim cadentis aquæ murmur, aut obstrepentis populeti aura. Vigilias verò, quas dolor peperit, sola indoloria pellunt, aut ea, quæ doloris caussas respiciunt, quæ proprijs locis sunt disposita.

Vigilantibus verò ob febriles, æstuosos halitus detur diacodium, facies papaueris, nenupharis, lactucæ, violæ iusculo irroretur, frons, & tempora ol. papauerino, & lactucæ madefiant. Sorbitionibus intermisceatur emulsio sem. papaueris albi, & quandoque narcotica sufficiuntur, vt somnus hinc concilietur promptiùs. Huc faciunt trochisci de croco dissoluti in aq. rof. aut D. papaueris, & lactucæ fronti, & temporibus inducti.

Inter vsu probata illud maximè confert, quod fit ex casia lignea, opio, crocoque dissolutis rosaceo, quo nares intrinsecùs oblinendæ. Illud pariter experimento constat mirum in modum prodesse, nimirum epithema ex papaueris corticibus, & radice mandragoræ concinnatum, inductumque temporibus, etsi eadem decoctio angusti oris vasculo includatur, & identidem subolfacienda offeratur, idem præstabitur commodum, qui verò vel opium, vel mandragoram ad pondus grani orobi deuorauerit salubri modo dormiet. *(Huc spectant ladanum opiatum, & spongia Guainerij.)*

At si non halitus, sed crassior humor caput incesserit, frons minuatur emplastro facto ex contusis chamæmello, meliloto commixtis cum sapa dilutissima, præterea inter reliqua, quæ somnos febricitantibus, nec non alijs conciliant, illud maximè confert, vt scilicet extrema vsque ad dolorem vinciantur, vt lucerna polymyxos ponatur, vt adstantes mutuo colloquio consideant, subinde repentè vincula soluantur, lampades subtractæ extinguantur, silentium intercedat, ab his enim vigiles somnos carpunt:

Rectorum stabilis vigilum nictatio somnus.

inquit Hippocrates; si præcipiatur, ne ægri dormiant, sed apertis stent oculis, faciliùs in somnos propendent, quia

Nitimur in vetitum semper, cupimusque negata.

Euigilantibus autem à salsa, & nitrosa humiditate cerebrum infestante salsis, acutisque cunctis interdictum fit: Pisces concedantur saxatiles, & petrosi, Pullastri carnes, & Attagenum, & alia id genus scitamenta; Humoris verò copia pillularum fumariæ vsu, & consimilibus pharmacis imminuenda est, cap. particulatim deplendum, præterea temperatis oleis tempora inspergenda. Si hæc vigiliæ species valdè senibus accidat, difficulter tollitur, non sunt tamen deserendi, sed potiùs cap. embrochæ præscribendæ ex D. chamæmelli, meliloti, hordei, matricariæq; minoris (hanc Manardus vocat Amaracum), nec ad aliud est transeundum, certò enim conciliat somnum, oleaque sunt admouenda naribus, in quibus sampsucus, aut irinum, aut croceum immixtum sit.

Cæterùm cum ex nimia uigilia uiribus metuimus ob dissipationem, cerataria sunt concinnanda ex opio, applicandaque. Quem verò haud immodicæ lucubrationes exercent, satis fit, si corpus excoluerit; & balneo vtatur, si aliquid vapidum prægustarit, quale vinum est, aut recens amygdala, subinde alimonias solidiores sumpserit, ita enim fiet, vt somnus irrepat.

De internorum sensuum læsione.

CAPVT VII.

VItia, quæ animales functiones interpellãt, & euertunt, sunt manifesta, tribusq; proferuntur, produnturq; modis. Quũ enim sensu cõmuni, & phantasia integris, imagines, & simulachra sensilium, quæ enunciari possunt, non succurrunt, sed dumtaxat tunc in mentem redeunt, vbi quis enunciando memoriam perfricuerit, tunc in postica parte cerebri memoria læsa est. Verùm si aptè recolat, recogitetque, interim quæ muto silentio sunt obruenda, temerè effutiat, sine ratione trepidet, bonum auersetur honestum, malo obuiam eat, desperet, deploretque, vbi spes maxima præsto est, omnino peruerso, & præpostero ordine res concipiat omnes, nec pronunciare, eloquiue calleat, quæ animo cogitarat, tunc mens in media cerebri sede violata fatiscit. At si bellè reminiscatur, & ex benè valentium more sermones edat, nec quicquam inconcinnè patret, aut profetur, sed omnia recta ratione ministret, interim imaginetur

Quæ neque sunt vsquam, neque possunt esse profectò.

nempè floccos carpat, in parietinis bellicas expeditiones, saltantesque capras, & ignea phasmata cernat, aut fluminum mirabiles vortices sibi uidere uideatur, siue vigili, siue sopito hæc accidãt, phantasia, quæ in anterioribus cerebri foriculis stabulat, planè laborat. At si rectricium facultatum vniuersa munera lædantur, tunc singuli ventriculi vitio tenentur, summùm ea primò pars afficitur, in qua facultatis noxa relucet. Nouisseque

illud

illud in primis oportet, hæc officia mutuis stare auxilijs, quare læsa memoria mens quoque labascit, vicissimque menti vitiatæ respondet memoria, sed hæc non vsque adeò cum mente, quemadmodum mens cum deficiente memoria collabitur. Vt autem vniuersæ animales functiones frigore minutæ franguntur, ita immodico calore elatæ peruertuntur.

Non defuerunt, qui arbitrati sunt, ideò functiones minui, quod cerebri substantia exhausta sit, & defecta, quod sanè apud me non est adeò absonum, aut à veritate abhorrens. Caussa verò omnium læsionum aut est in cerebro, aut aliundè demandatur, & interdum etiam extrinsecùs, vtpotè à percussione, aut lapsu proficiscitur.

In curandis verò his affectibus ea methodus adhibenda, quam in præceptionibus aliàs præscripsimus, & pharmaca desumi possunt ex libri secundi Areolis, vbi vberrima auxiliorum seges apponitur, vnde ea in præsentes vsus colliges, quæ profutura magis ægri rebus arbitraberis.

De sensus, & mentis alienatione.

CAPVT VIII.

PRæfatis vitijs & mens aliena refertur, qualem vel atra, vel flaua, aut rubra bilis, aut sanguis phlogosim excitans efficit, aut certè merè calida intemperies, aut halitus aliundè sublatus creat, è quorum numero est immodica siccitas, vnde cerebri substantia arescente innati minuuntur spiritus, quare communi organo deficiente ratio amussim non pendit. Denique delira redditur mẽs per consensum à stomacho, ab hypochondrijs, ab vtero, à toto denique corpore, vt in febribus accidit.

Interdum desipientiæ succedunt irrepente in cerebrum noxia, & maligna qualitate ex pedis, aut manus digitis sublata, aut à corruptæ alicuius particulæ apostemate, aut à flaua, aut ab atra-bile, aut à phlegmate in alienam naturam cõuerso. Porrò

Mitior, & multò securior illa profectò est
Desipientia, quam requies, & risus abundans,
Quàmquam sollicitum studium, aut temeraria turbis,
Assiduisque fremens iris audacia stipat.

* *Delirium, inquit Sennertus, est actio deprauata phantasiæ, & rationis, (debuit dicere Ratiocinatricis) à phantasmate absurdo, & inconueniente orta.*

De signis mentis emotæ.

CAPVT VIIII.

SI quis vehementi dolore lacessitus non indolet, non angitur, proculdubio mente laborat, seu, vt potiùs dicam, sensus communis fatiscit, hic enim pro tribunali sedens quinque externorum sensuum obiecta discernit, & diiudicat. Eundem errorem in feb. significat vrina oleaginea, hinc affari sanguinem, solidasque torreri partes proditur.

Delirium verò melancholicum est cum timore, & mœrore coniunctum, & detenti perperam res æstimant, & redundantis melancholiæ signa prælucent, quæ si choleræ comes eat coniugata ferinis moribus præditam insaniam committit, at si cum nigra bile consocietur sanguis, ridiculis miscetur timor cachinis tumentibus venis. Si à mera bile pendeat lymphatio, phlogosis, & incendium circa cap. percipitur, mores rixarum, & audaciæ plenissimi apparent, ægri stare loco nesciũt, ignea phasmata vident, sintillant oculi, vruntur hirqui, facies croceo colore suffunditur, frons cõtenditur ardens, cauantur lumina, tela quærunt, in rixas, pugnasque proni prosiliunt. Perniciosioraque signa se se proferunt, si delirium rubea pariat bilis, cuiusmodi est, quod in febribus accidit, potissimùm pestiferis.

Quæ verò calidæ, siccæque intemperiei sine materiæ affluxu propago est, nullis stipatur indicijs, quæ humorum excessum demonstrent, nec grauitate caput premitur. At verò delirium ex adusto, & putrefacto phlegmate prognatum hæc sequuntur symptomata, nulla corporis iactatio, sed secura quies, demissi, conniuentesque oculi, quos digitis vix attollunt, in somnum propensio, põdere premuntur capita, concepta opinio mordicus retinetur, & plerumque ægroti in corpora, & busta ferarum uersos esse corruptæ imaginationis errore putant. Vt verò in vniuersum dicam, deliria ex valdè calida, siccaque materia vigiliæ comitantur, ex sanguine verò, aut phlegmate putrefacto torpor, & sopor. Illa verò alienatio, emotioq; mentis, quæ à vapore aliundè sublato prouenit, distinguitur, internoscíturque ex alterius læsæ particulæ præcedente affectu, aut ex totius corporis infirmitate, si subsit feb. continens. Similiter si pura qualitas noxia efferatur, ex præcedente sede doloris cognoscitur.

De Curatione.

CAPVT X.

DE melancholici delirij curatione agetur proprio capite, at si desipientiæ auctor sit sanguis, curationem ordiri oportet à venæ sectione, atque ab ijs etiam, quæ sanguinem frigore contemperant, Cholericum verò furorem cholagogis, & allioticis refrigerantibus totum corpus, potissimùmque caput, & humectantibus de medio tolles, cui perfusiones, & omnino ea topica sunt adhibenda, quæ caloris vim retundunt, si nihilominùs inualescat, Maniacorum more regantur, interim abraso syncipiti perfusiones ex rosaceo, & sub quadruplo, aut suboctuplo aceto, aut si mauis, ex lacte, & violaceo identidem repetantur (ni feb. adfuerit) aut rosaceo, & papauere, si maiori refrigeratione opus fuerit, sed animaduertere decet, quod vbi vigiliæ infestant, noxia esse solent apocrustica, quia vapores cogunt, & calorem intrò regerunt, quare, quæ capiti subalterna præsidia adhibentur, ad purgandum tutiùs omittuntur, ne attractione malum ingrauescat; Verùm leues clysmi, qui materiam deorsum detrahunt,

trahunt, vt tutiores, ita vtiliores sunt.

Cæterùm si mens per sympathiam lymphata bacchetur, eo studio succurrendum, vt caput roboretur, & refrigeretur, materia sursum repens in aduersum reuellatur. Verùm cum aliquis desipit, insaniaque tenetur citra cap. manifestum calorem, aut apostematis suspicionem, tunc vt resipiscat amens, colaphis cædendus, & plagis malè accipiendus, vt ad se redeat.

His si nihil promoueris, quatuor capiti cauteria cruciatim, aut per decussim inurere expedit. Vniuersim verò confert cap. eorum perfundere D. pedum, & cap. veruecis, aut vituli, sed frequentissimè profuit Vitis-alba ex iusculo ebibita, aut comesta per aliquot dies dulcibus intermixta malis, vt eius abominabilis sapor temperetur.

De stoliditate, & Amentia.

CAPVT XI.

QVamquam omnis desipientia ratiocinantis animæ functionem vitiat, attamen, (si pressè acribœ̨que loqui velimus (inter deliriū, & stultitiam interest, licèt enim utrobique medius cerebri ventriculus afficiatur, in delirio intelligentis animæ munera deprauantur, in stoliditate, & amentia franguntur, delibantur, aut delentur perinde, ac quibusdam decrepitis senibus, qui ex grandi ætate mente vacillant: Scitum est enim, officia facultatum tripartitò violari. Talis autem stultitiæ caussæ sunt, aut simplex frigus, aut cum siccitate coniunctum mediam capitis regionem inoccupans, quod sanè succedente tempore ipsam Palladis Arcem inuasit, & obsedit, aut certè frigiditas cum phlegmatica materia in cerebri meatibus coniugata. Huiusque vitij origo omnino frigus est, non calor, quoniam vires minuuntur, aut penitùs abolentur, calor autem spiritus ciendo ab anteriore vētriculo ad posticum, viciſſimque à postico ad anticum discursum facit, si quidem caliditas mouet, incitat, agitat, at frigus torpet, stipat, stupefacit, & immobile reddit; Propterea sagax natura medij cerebri temperiem ad caliditatem decliuē effecit, ut spiritus ab imaginatrice ad memoriam, viciſſimque à memoria ad imaginatricem ciere, & sistere possit: Scitum enim est, diuerso situ distingui hasce vires, & suis quasque locis reponi.

Hæc ægritudo calfacientibus cerebrum, & si comes eat siccitas, humectantibus additis, aufertur; Hic verò calidiſſimis pharmacis opus est, nēpè helleboratis, atque ipso helleborismo, si subsit cōgeneris materiæ labes, quin & vomitiones scyllimo oxymelite, & D. raphani proritandæ. His peractis tenor Diamoscho, theriace, Mithridatio, Triphera, & alijs id genus erigendus, frustra enim repetimus, quæ aliàs inculcauimus. Interim ægri luminoso domicilio collocentur.

In vniuersum verò iniungendæ sunt vigiliæ, tenues, tenuantesque alimoniæ, assæ potiùs, quàm elixæ carnes, iurulenta proscribenda, præscribendaque ea omnia, quæ tenuem, temperatum, mediocriterque calentem sanguinem reddunt, maturè tamen id præstandum, ne ferueat, ne æstuet impendio, sed subtilis, lucidusque sit, cætera temperatus; talis enim, vel Arist. teste, uim intelligendi potiorem habet, mentemque perspicacem efficit.

Nihil verò peræquè intellectui, atque vniuersis animi officijs noxium, & perniciosum est, atque crapula, & nimia satietas, & humectatio à repletione; siccitas autē officit; non quà siccat, sed quà spiritus alacriores, & perniciores reddit, quò fit, vt crebro agitatu conciti resoluantur, deficiantque.

* *Fer. Morosis est imminuta, seu infirmata mentis functio, seu quædam ignauia. Amentia est imaginationis, seu mentis occasus, & priuatio.*

De vitiata memoria.

CAPVT XII.

OBliuio (læsæ memoratricis symptoma) quadantenus cum stoliditate conferri potest, sed hoc discrimine distinguitur, quòd in posteriore parte cerebri residet, vbi aut deficit, & oscitanter refert species, aut omnino feriata marcescit (neque enim deprauatur memoria, vt velle videtur Arist. vbi ait memoriam aliquando solœcismum committere dum perperam recolit.) Huius vitij Galenus nullam aliam agnouit caussam ipsa frigiditate mera, aut siccitati cōsociata priorem, quò fit, vt nulla species ob organi duritiem imprimatur, aut sigillet, quæ si immodicò fit coniuncta madori, admissa simulachra quam mox diffluere, delerique finit. Argumento verò est adesse siccitatem cum frigore, si agrypnia molestet, si longè præterita faciliùs memoriam subeāt, proximè verò peracta, aut percepta vix ad memoriam reduci queant. Frigoris autem sociam esse humiditatem, illud est maximum indicium, quòd perpetua somni necessitate teneātur, quòd paulò ante visa recogitent, licèt præterita non recolant. At si pura frigiditas obliuionis caussa sit, vnà & stupor, & scotomia fatigant. Quòd si huiusce vitij parens sit calor cum siccitate coniunctus, vnà cum Mnemasyne turbatur vertice Pallas. Cæterùm intemperies istæ, aut cerebri posterioris ipsam substantiam, aut ventres, aut meatus, & semitas animæ afficiunt.

Sed enim interdum & noxij humores, & frigide tempestates hoc idem malum inuehunt, hoc verò non modò Veterum authoritas, sed ipsa experientia verum esse probat. Scire tamen licèt, obliuionem vt plurimū à frigoris, & humiditatis coniugio proficisci, quæ aliquando & à frigido apostemate producitur. Illud

Cum primis alta, solidaque est mente tenendum,
Quòd cum Mnemosyne sanis collabitur vltrò,
Pandoram generat, morborum scilicet amplas
Myriades, morbumque sacrum, lentumque veternum,
Carumque, attonitumque, & multa pericla minatur.

De

De Signa.

CAPVT XIII.

Signa ex præfatis patent, quare non est, quòd frustra repetantur, & tautologias vitium committatur.

De Curatione.

CAPVT XIIII.

PRofectò ille memoriæ lapsus, qui aridæ thermasiæ soboles est, faciliùs multò curatur ijs præsidijs, quæ cap. de dolore à calida, siccaque dyscrasia commemorauimus. Qui verò ab vna siccitate prouenit, humectante diæta tollitur, pectine, & frictu studiosè capillitio exculto, gymnade, & actione corporis sedula, vsque ad cibi appetentiam, quò multum cibi assumat laborās, & tranquillitas succedat, & somnus, qui balneo etiamnum tepente promouendus. Adhæc blandè calfaciendum caput: Huc faciunt siccæ cucurbitulæ cap. admotæ & synapismi, & cauteria duo in inio, qua parte caput collo committitur, inusta. Vsus item perfusionum ex iusculo pedum Arietis D. chamæmelli, & meliloti, quemadmodum & oleum liliaceum, & narcissinum, & Keirinum conferet.

Quòd si affectus frigidum, humidumque recrementum parens fuerit, hoc ipsum ante omnia notis phlegmagogis repurgandum, præmissa protherapia, & decenti præparatione per serapia, quę calfaciant, & incidant, sed inter mitiora aphæretica præire par est, quæ hieram, colocynthida, castoreum admittunt, subinde ad ea faciendus est gradus, quæ & helleborum, & diagrydium recipiunt, vt Magnæ Hieræ. Denique ad alliotica, & roborantia accedendum, & si reliquum corporis temperamentum haud torretur æstu, Anacardina confectio administrari potest, quadam enim prærogatiua tùm ad memoriam collapsam reparandam, tùm ad rationem confirmandam præcellit. Hinc etiam ad topica calfacientia, & ruborem inducentia, ad suffitus, ad errhina, ad odoramenta pergendum.

Sed caue, ne confertim calfaciendo nimium afficces, namque & nimia siccitas officit, quare prudenter agendum, & pedetentim procedēdum, ne cum ascititia etiam radicata humiditas absumatur, exhauriaturque; huic enim dissipatæ frigus succedit, quoniam sublata supposita substantia, quæ innituntur, vnà euanescunt, & contraria inducitur dispositio, hinc fit, vt memoria funditus pereat.

Ad hæc collocandi immemores lucido habitaculo, quibus accisa diæta iniungenda, ne crapulis madescant, nec se pluuio, vliginoso, frigidove cęlo, nec ventis liberè exponant; Nulla prorsus aqua caput irrorante lauetur, nam si tepens fuerit, mollit, & effœminat caput; si frigidior, spiritus extinguit, & stuporem, narcosimque inducit (quamquam non desint, qui scripserint, hinc caput mirificè corroborari, si æstuante cœlo frigida lauetur.) Quamobrem si plethora præsens infestauerit, victus frugalis, tenuisq; instituatur. Porrò ea omnia alimenta sunt declinanda, quæ caput vaporum copia petunt, & soporem inducunt, vt sunt legaria ferè omnia, fabæ, faseoli, lactis genera, cæpe, allia, & alia id genus. Nihil verò ipsa temulenta turpitudine nocentius, quare cane peius, & angue meracius vinum vitandum, sed olygophoron, modicumque ebibendum, sic enim spiritus multiplicat, roborat, lætificat, quare arceri potest aqua, quæ luculenter ingurgitata deterior vino euadit,

Nympha locū Baccho concedat plurima pauco,
Seu mixtim coëant, comperiantque modum.

Inter reliqua præcepta, & illud est maximè obseruandum, quòd somnus pomeridianus, & vniuersim somnus omnis post repletionem, & crapulam admodum noxius est. Sed neque vigiliæ conferunt, vbi fuerint immodicæ, quia tùm spiritus digerunt, tùm caput vaporibus opplent.

Quæ verò peculiari vi creduntur memorię proficere, hic adscribenda sunt, & sanè vsu comprobata. In primis itaque censetur condita radix acori, piper longum saccharo contectum, hæc confectio. ℞. olibani, Cyperi, piperis albi, croci, myrrhæ ana partes æquales. Huius pulueris portio vnius pondere drachmæ quotidie mane deuoretur. Nec minùs hæc tragea commendatur. ℞. piperis partes duas, cymini tantundem, sacchari albissimi partes tres. Huc facit & ille puluisculus quotidie ieiuno stomacho è vino, aut iusculo epotus, fit ex olibani ʒ. j. piperis script. 4. Concinnatur & electarium in hanc rem mirabile. ℞. Cymini ʒ. v. piperis ʒ. j. Acori ʒ. ij. cyperi, myrobal. kebul. ana ʒ. ij. mellis anacardini ʒ. j. mellis simplicis Hispanici, aut Cretensis omnium duplum, m. & fiat secundùm artem electarium. Si plura cupis, alibi petantur vberiùs exarata. Ille verò memoriæ defectus, quem apostemata excitarunt, ea ratione, qua phrenitis, coma, aut veternus, curantiam admittit.

De corrupta imaginatione.

CAPVT XV.

PRidem caussas, & signa vitiatæ phantasiæ prefati sumus, quæ iterum altiùs repetenda. Quoties igitur prauè afficitur, vitium residet in anteriore cerebri ventriculo, ægrique omnigena, & impossibilia animo voluunt, & effutiunt; hocque prouenit ob bilis retorridæ appulsum ad cerebri partem anticam, aut certè ob calidæ intemperiei hyperbolem citra materiæ affluxum, quò fit, vt deprauetur actio. Interdum minuitur, deficitvè, quod sanè contingit vbi visa, & imagines rerum concipit, & versat, vt parum absit, quin cōceptæ iam sensilium formæ, & species è memoria exciderint, quales sint, qualique figura, & habitu se se oculis retulerint; caussa verò fere eadem, quæ minutæ memoriæ est, verumtamen hoc interest, quòd vt plurimùm memoria deficit ob frigoris, & humoris excessum, rarò ob siccitatem, hic

hic autem à contrario se res habet, siccum enim impedimento est, ne imagines citò imprimantur, & cieant phantasiam, quam ea de caussa natura in cerebri antica parte locauit, vbi mollities, & teneritudo viget, vt formæ nullo negotio sigillent, & appendantur phantasiæ. At memoriæ organum de industria durum effectum est, ne imagines citò dissiliant, diffluantque, sed potiùs semel impressæ diutissimè conseruentur.

Errat verò phantasia tùm in simplici sensilium apprehensione, tùm in compositione, & diuisione, in simplici quidem apprehensione, dum secus, ac res habet, imagines suscipit, (quamquam hic nullus error adesse creditur) in compositione, dum absurda, & incongrua connectit, aut congrua subtrahit, tanta enim est phantasiæ libertas, vt integrum sit ei, quælibet effingere. Sed de his non est, cur hic edisseramus, cum ad Physicum spectet.

Cæterùm si nosse cordi sit, vtra magis, siccitasne, an humiditas culpanda sit, somnus, atque vigilia in primis testabuntur, emunctæ, aut mucidæ nares, oculi lippientes, aut limpidi, lachrymis, lippaque carentes, item lingua saliua madens, aut ariditate hians. Facilè autem cognoscitur deprauata vtrum à melancholia, an à cholera, similique intemperie proficiscatur, ijs notis, quas sæpiusculè narrauimus.

Curatur ea methodo, quam cæteris cerebri affectibus instituimus. Scire tamen decet, localia esse admouenda super coronalem suturam, & cucurbitas, & frictiones in anteriore parte adhibendas esse.

De Mania.

CAPVT XVI.

Est Mania furor sæuarum more Ferarum Terribilis, refertque Canum, modò gesta Luporum.

Canum quidem mores refert, vbi ægri ira perciti ardescunt, simulque tripudijs delectantur intermixtis, iocisque, & insolita manuum gesticulatione blandientium instar Canum homini palpũ inducunt, vt placeant, vt arrideant, vt fallant.

Notandum verò, quòd materia committens lupinam insaniam est de genere materiæ, quæ melancholiam morbum parit, quoniam vtreque sunt melancholicæ affectiones, sed quæ Maniacum furorem inuehit, ex alterutrius bilis adustione prouenit, quæ verò melancholiam committit est humor ater naturalis superuacuus, aut adustus quidem, sed prognatus à phlegmate, aut sanguine puro. Et sanè perrarò ab adusto phlegmate mania pendet, quamuis melancholia frequenter, quæ vt plurimum ex naturalis melancholiæ præsentia in vasis, & anteriore cerebro incrementa capessit. Quare vt in phrenitide, ita in melancholia super coronalem suturam admouenda sunt topica remedia. Præterea melancholicum delirium vsque mœrore, & formidine sine corporis agitatione stipatur: Ast maniacum perpetuo agitatu, saltu, sollicitudine, studioque aliquid manibus carpendi delectatur, luporumque more correpti dente petunt, mordent, laniantque, quidquid obuium it, quin humanam exuunt effigiem, & induunt ritus, rictusque lupinos, hacque similitudine ei comparatur phrenitidi, quam paulò ante dæmoniacum appellauimus furorem, sed vt in phrenitide perpetuò febris ardet, ita in Mania rarò.

Canina verò Mania est sociabile quoddam delirium, in quo laborantes præsentibus lætantur amicis, eisque prorsus audiunt, & ex præscripto etiam conuenienter agunt, nec contentionibus, rixisve delectantur, & hæc maniæ species à sanguine promanat, feruidiore tamen, acciditque frequenter Autumno, quo tempore plurimus affatus sanguis inæstuat, vere tamen, & æstate lacessit præsertim loca colentes aquilone perflata, quia hinc capita facilè inarescunt. Hac ægritudine implicitis si hæmorrhoides superueniant, aut varices, morbi fit solutio, itidem hydrops succedens hanc maniæ speciem de medio tollit, maximè si iecoris æstus tanti sit criminis auctor. Nonnunquam etiam vomitio profuit, vbi ventriculus culpa se se obstrinxit eadem, nempè aut aliundè adustam suscepit bilem, aut peperit.

* *Fer. mentis alienatio furoris, irarumque plenissima.*

Capiuacceo est functio corrupta principalis cerebri pendens ab affectione ignea, ex vsu affecto cap. citra tumorem.

Mercato dicitur. Princeps functio deprauata propter feruidam cerebri sine tumore caliditatem.

De Vniuersalibus Maniæ signis, & de eius speciebus.

CAPVT XVII.

MAniæ Catholica simia sunto, permutati, alterni, instabilesque mores, instantis verò, ephialtes noctu frequentior irruens, ingrauansque, calor capitis insolens, varices, sanguisque, si mulier sit, in vbera affatim refluens, vbi coactus concrescit, hæc enim non modò sanguinis affluentiam, sed eiusdem etiam perniciem indicant, primùmque in membro aliquo caloris natiui penuria alieni victoria sanguis corrumpitur, tum labes inuritur cerebro. Quòd si mania iam præsente vitiatus sanguis ad pedes relegetur, varices superuenientes maniam soluere consueuerunt. Præterea mania in statu acutarum feb. emergit, & crisim portendit, & si peptica signa præcurrunt, bonam testatur crisim. Aliquando maniæ hyperbole solutionem denunciat, iuxta illud Hipp. *Maniæ extasim superuenire bonum*, est enim futuræ criseos signum.

Cæterùm Maniæ ex adusta melancholia promanantis indicia sunt quidem ferini mores, & hostiles, sed non tanta corporis agitatione iactantur ægri, quin cogitabundi, & solliciti admodum consistunt, sed vbi mouentur, & alloquentes se auscultant, stant, prolataque recogitant, & intus mussant, at si comminùs irritentur verbis, si

pressiùs vrgeantur, vix euades, quin vberrima fandi, atque nefandi garrulitate aures obtundant, nec iuuat silentium garrientibus indicere. Interim squallida macies ossa denudat, pullus color ora decolorat, somnia terriculamentis deterrima infestant. Vomitus acidæ, atræque bilis, quæ solum fermentat, fatigant. Quòd si atra-bilis sit choleræ exustæ propago, vt ocyssimè incandescunt, & rixantur, ita facilè obiecti molesti obliuione capiuntur, stare loco nesciunt, tumultuantur, irisque, rixisque exardescunt acerbis.

De Maniæ curatione.

CAPVT XVIII.

SI subsit plethora, non potes, quin cæsa cubiti vena sanguinem mittas, si flauæ bilis excedentis indicia, vrina, oris amaror, & luteus color præbeant, D. epithymi, aut myrobalanorum aluum citare conuenit. Si caussa sit pura melancholia, D. epithymi drachmarum octo pondere vtere cum syr. acetato, & pill. de lapide lazuli. Depleto sic toto corpore ad subalterna deueniendum est, quòd si sanguis copia peccet; aut melancholica subsit plethora, mittendus sanguis cæsis ranulis, totusque nigræ bilis lucus sublucandus hisce pillulis. ℞. Hieræ-picræ, epithymi, stœchados ana ʒ. ij. scammonij, myrobal. citrearum, & nigrarum ana ʒ. j. M. cum succo rosarum, & f. massa pill. e qua pro vice scriptula quatuor deuorentur identidem. Huc quoque faciunt pill. quæ conflantur ita. ℞. epithymi, polypodij ana ʒ. v. lapidis Armeni præpar. myrobal. Kebul. ana ʒ. j. stœchædos ʒ. x. salis Indi, pulpæ colocynthidos ana ʒ. iiij. myrobal. belliricarum, emblicarum, thymi, hellebori nigri ana ʒ. iij. turpethi gummosi ʒ. xx. confingantur in catapotia cum oxymelle. Præterea gargarizonta ex scammoniato oxymelle præscribenda. Caue interim, ne frequentiùs pill. de lapide lazuli utaris, sed tandiu, dum æger leuatus videatur, & si præcalido temperamento sit præditus æger, illis parcendum. Purgato corpore, & deturbata materia, alliotica sunt vsurpanda, quæ caput refrigerent, & humectent, quare perfusiones vel quinquies singulis diebus ex iusculo cap. & pedum Veruecis repetendæ, emulgendumque super erasum caput ab vbere lac, crudumque butyrum inducendum, nam maius humectandi studium esse debet, quàm refrigerandi, quòd si vehementer humectantia sociam frigiditatem affiscant, hanc ammixto chamæmello infringere memento. Et, vt somnum concilies, tabellæ Diacodij vnà cum dulci punici-Mali succo offerendæ sunt, vt humectes, aut cum iusculo prunorum, aut cum aqua hordeacea, vt aluum lenias. Quæ si non pro ratione somnos illexerint, perfundendum erit caput aqua decoctionis papaueris, cui nonnihil chamæmelli sit adiectum. Olea eiusdem generis sunt adhibenda, maximè ol. lactucæ, quibus ordine administratis mandandum, vt æger se se ad dormiendum componat.

Interim pro potu aqua hordei identidem propinanda, refrigerat enim, & humectat, illæ verò potiones, quæ mel admittunt, abdicandæ sunt, ceu noxiæ, afficcant enim, & incidunt.

Cum verò aluus minimè officiosa fuerit, leni clysmo sollicitanda, ne vapores ab aluo sursum respirent. In apozematis verò ad ciendas vrinas incoquendæ radiculæ, seminaque agrestis fœniculi, (Hipposelinum vocat Manardus libro 9. epist. 2.) & Vitis albæ, quoniam hoc nomine prosunt, dummodo quotidie ad script. iiij. præbeas. Quæ si recusarint lymphati inter condimenta condantur, vt ea ratione decepti decerpant, quòd maximè refugiunt.

Adhæc ceriti isti coram viro teneantur, cui vel uirtutis, vel beneuolentiæ, vel magistratus caussa obsequium reuerenter præstent, prætereà extremis pedibus assiduè sunt inijcienda vincula, vt vapores sursum respirantes deorsum auertantur, multos enim vidimus hac sola cura leuatos decumbente ad crura materiæ nequitia. At si adeò insani, & furentes sint, vt periculum impendeat, ne in se violentas inferant manus, sibique mortem consciscant, compedibus, manicisque constringantur adactis, inque caueas ferreas intrudantur, atque è fenestris, si lubet, appendantur è fune, vt Puelli, qui iocos, & solacia per corporis commotionem quærunt, dum super duplicem restim trabibus, aut iuglandis ramo alligatam ludentes vltrò, citròque se iactant, nempè petauro ludunt.

Ad hæc humectis dapibus nutriendi sunt, eaue tamen ne obstructiones pariant, vt Amylum, vt embammata ex lacte concinnata, & id genus alia: Caue item, ne validiora diuretica propines, siquidem noxia esse consueuerunt. In reliquis melancholicorum therapia vtendum. Declinante malo, vinum lymphatum concedere licet, nam plurimùm humectat, & somnos allicit, Adde, spiritus inde alacriores fieri.

De Melancholia morbo.

CAPVT XIX.

MElancholia * est affectio, in quo humana cogitatio præter morem, & consuetudinem deprauatur, & timor, & tristitia sine caussa sollicitum tenent animum, hocque accidit propter frigidam; siccamque intemperiem, quæ animalem spiritum rustica quadam, & tenebrosa labe contemerat, hinc formido animam non secus percellit, atque tenebræ externæ horrorem incutiunt, quod visa sub ignoti specie se se obijciunt, frigida enim, & sicca intemperies tota diametro spiritui aduersatur, quemadmodum calida, & humida conueniens est, propterea vinum propter analogiam spiritus multiplicat, & roborat. Et cum melancholia annexas habet rixas, contentiones, & iactationes, tunc facilè in maniam degenerat, si quidem ab adusta melancholia prouenit.

Melancholiæ porrò caussa, aut ipsi cerebro insidet,

det, aut diffidet, si cerebrum obsidet, aut est frigida, & sicca intemperies mera, quæ animalem spiritum simili qualitate afficit (est enim tum spiritus, tum cerebrum diaphanes) hincque, vt priorem naturam mirum in modum spiritus cãbiunt, ita viduantur lumine puro, Aut intemp. materiæ nubit, quæ aut aliunde per venas in caput defertur, in eoq; in atram-bilem ob adustionem, quàm hic nanciscitur ex calida intemperie, facessit, & fęcutina euadit, hocq; frequenter accidit; Aut materia ipsi substantiæ cerebri inhæret, vtque noxia qualitate crasim soluit, ita substantiæ crassamento claritatem, & diaphanum ceu nubes opacat, hincque in ventres aliquando effusa sacrum parturit morbum.

At verò sæpè ex caussa extra cerebrum posita enascitur, quæ tamen sub vaporis specie cerebro præsentatur, & spiritus inumbrantur; Melancholicus ergo humor huiusce affectus genitor, aut toto corpore redundat ob melancholicam complexionem, aut certè malè affecti lienis caussa per synathrismum, cum scil. ob imbecillitatem excrementa conterere, & amandare, aut fæculentum à massa sanguinis secernere non est potis, siue tumore quopiam, siue infarctu, siue alio quouis vitio laboret, quò fit, vt suo supersedeat officio, quod est sanguinem illimem, & defæcatum reddere, succus is melancholicus multò cumulatior ob nimium hepatis æstum congeritur.

Nonnunquam huic morbo hypochondria cunabula præbent, cum hic superuacua retrimenta subsistunt, & inculcata vruntur, deficiuntque in nigræ bilis ingenium, & incendium quoddam excitant, quare dum intus deflagrant, vaporũ multa supellex ad caput effertur, vnde spiritus similiter, atque cerebrum offunduntur, & offenduntur, hæcque melancholia hypochondriaca, seu flatulenta appellatur.

Et sanè inflammatio, vnde anathymiasis sursum respirat, seu potiùs ardor in ipso Pyloro, in mesaraicis venis, & circa hepatis concaua gliscit, vbi sanguis adustus, & adactus inæstuat, & hanc caussam hipocondriacæ melancholiæ Gal. agnouit. Sed Theophilus in validam hepatis, & intestinorum caliditatem caussam retulit. Quidam meseraicarum infarctorias obstructiones, quidam incendium caussantur. Quicunque verò multam Mesaraicarum obstructionem esse flatulentæ melancholiæ originem animo duxerit, idem chylum rectà ad iecur peruadere non posse, sibi persuadeat, quare coercitus, & inculcatus temeretur, oportet. Qui verò crediderit subesse abscessum, idem sibi persuadebit, nutrimẽtum longiore mora contracta crudescere, & circa pręcordia stagnare, quom præcalidæ materiæ fatu, febre, siti, bilis vomitione, cæterisque stomachi fastidijs absentibus, apostema aggigni nequeat.

Ab alia etiam caussa extra cerebri fines posita, putà ab apostematis æstu stomachum occupantis inoritur, quom vapor hinc in cerebrum sublatus eius humiditates exurit, & id agit, ut in atram-bilem desciscat. Idem accidit, si obsidet uterum, aut aliam quampiam particulam, qua cum cerebro sympathea conueniat.

Melancholiæ à frigiditate sicca citra materiam profectæ fons, & origo cor quoque ipsum est, vbi melancholica temperatione præditum est (subsit verò congener materia, necne, nihil refert) trahitur enim quam mox in consensum cerebrum, quia animalis spiritus fit ex substantia vitalis, qui cùm frigidus sit, & siccus (hoc autem non absolutè dictum volo, est enim calidus quicunque spiritus, sed quodammodo comparatè) vt simili natura constat, ita cerebrum eadem labe delinit. Aliæ etiam caussæ refrigerantes, & obsiccantes extra cordis complexionem idem malum inuehere possunt, sed vix tantum perniciei produci priùs potest, quàm cor ipsum in consensum commercij lege trahatur, & proin in hoc affectu soli cerebro vacare, neglecto corde nefas est, cui in primis consulendum censeo: Etenim si sanguis in corde sit temperatus, clarus, tenuis, micans lætificat, & cerebri nequissimæ dispositioni non modò resistit, sed reclamat etiam, & emendat. Quare non est mirum, si melancholicus affectus à corde vt plurimum originem trahit, & subinde in cerebro formam induens consistit. Ecquis enim est per Deum, cui nouum sit, & insolens, summam inter cor, & cerebrum intercedere sympathiam, adeò vt mirè sibi uicissim consentiant? Quare si cordis complexio de gradu deijcitur, in ruinæ societatem trahitur & cerebrum, vicissimque si cerebrum primò de tenore suo cadit, cordi communicatur incommodum.

Idem de spiritu dictum volo, etenim si tristis, pauidusque h. e. turbulentus, paucus, & crassus in cordis thalamis resideat, idem ad cerebrum migrans similem animalem spiritum gignit, & cerebrum ipsum pari conditione afficit, quò fit, vt malum veluti redeat in orbem.

Hinc fit, vt sub finem acutorum morborum, quos noxius humor peperit, atra-bilis sequatur, hinc ægris mortui, mortesque semper obuersantur, & huiusmodi tristitiæ intus conficiunt, quod sanè est lethale signum, hoc enim accidit, quòd calor natiuus, & spiritus extinguuntur, suoq; spoliantur honore.

Vt autem in vniuersum dicam, atræ-bilis prouentus, aut opificis vitio accidit, nempè iecoris, t ui ex officio chymum producere, & singulis partibus alimentum conficere incumbit, quum scilicet sanguinem vrit, & atrum reddit, aut vbi melancholicum excrementum non digerit, ablegatque, quod sanè minùs malum est.

Deinde accidit etiam lienis maxima culpa, cuius partes sunt limum attrahere, & sanguinis massam illimẽ, & fæculentæ materiæ puram reddere, & detergere, quum igitur, aut tale recrementum non allicit, aut illectum non ablegat, non disijcit ad iutestina excludendum, atra-bilis cumulatissimè congeritur, aggregaturque, pariterque incrementum susceptat, si particulatim in membro aliquo sanguis in alimoniam attractus exuritur, aut superuacua nutrimenti excrementa non excernuntur, ita enim fit, vt diutiùs detenta tenui parte soluta reliquum in fæculentam crassitiem succedente frigore, & siccitate desciscat. Huc faciunt esculenta, quorum maxima copia est,

quæ atræ-bilis prouentum pariunt.

Eò etiam Medicorum diligentia peruenit, vt huiusce mali causam in Cacodæmonem deriuarint, sed mehercle nihil hoc moramur nos, qui Physicos agimus, & naturales caussas,& proximas perscrutamur, quare siue Diabolus committat,siue non committat hunc affectum, nihil refert, certò enim scimus, si calumniator ille huc interueniat, ab eo melancholiam morbum, ni congressu, admissuraque atræ-bilis, induci non posse, qua ceu proprio instrumento vtatur ad infatuandum. Facessat igitur communis illæ naturæ hostis humanæ, & in ea mundi latera secedat, quæ nebulæ, & malus Iuppiter vrget. Inter reliquas caussas nulla fortasse mœrori, nulla formidini præstat.

Illud nullo modo prætereundum, quòd morbosa hæc affectio nonnunquam à naturali humore melancholico inducitur, interdum à phlegmate ob crassitiem, qua comparatur, æquiparaturque terrestri succo, & eius redolet naturam, aut certè ob adustionem, quamuis hoc infrequens accidat. Sæpius à sanguine leuissimæ adustionis non experte, crassefactoque prouenit. Atqui flaua bilis,si exuratur, non melancholicum, sed maniacum protinus parit furorem. Vnaquæque igitur atræ-bilis species, si in cerebrum irrumpat, melancholicum excitat pathos, & aliquando etiam nonnullæ, si impensiùs torreantur

Maniacos generant Bacchantum more tumultus.

Illa porrò atræ-bilis species minùs incommoda est, & sanatu facilior, quæ à fœce sanguinis producitur, & risu, lætitiaque quadam simulata stipatur. Hæcque vt plurimùm euntibus hæmorrhoidibus, aut superuenientibus varicibus soluitur, euanescitque.

Porrò hæc ægritudo ferrugineo colore, saturatoque rubore suffusos, hirsutos, hispidosque, & strigosos frequens inuadere solet, nitentes uerò, pingues, & candidulos rariùs adoritur. Omnium frequentissimè melancholijs implicantur, queis cor retorridum exardescit, cerebrumque vuescit, flagrans enim,æstuansque cor plurimum atræ-bilis ingenerat, quam caput vdum promptè suscipit. Præterea opportuni sunt huic vitio Trauli, alcillogossi, omninò blæsi,& qui nimium delicatuli nullos patiuntur sales, nulla sibi dicteria obtrudi volunt, sed de nihilo corripiuntur iris, qui crebriusculè annictant, quibus facies saturato rubore rufescit, quorum meminit Hipp. dicens,

Faciei color bonus, & tristitia multa, malum.

Quibus ora liuent, pectus pilorum segete horrescit, quibus pendula grandia labra redundant, venæque tumentes turgent. Quædam enim horum flagrantia retorridum cor significant,quædam cerebrum nimio madore vuidum,huiusmodi autem præseferunt phlegmaticam ut plurimùm naturam.

Cæterùm hæc ægritudo frequentiùs viros infestat, quàm mulierculas, quæ si implicentur, deteriùs habent. Porrò quod spectat ad ætates, consistentes, & senes sæpiùs corripiuntur, sæpiùs autumno, & æstate, quàm hyeme, Vere etiam crebrò excitatur, tùm quia ver calidum fundit humores,sanguinique commiscet, tùm quia ad pensum aucti sanguinis melancholia sufficitur, cæteri enim insunt potestate.

(Philoteus putat,quòd atra-bilis autumno producta, hyeme coercita, veris tempore fundatur.)

Morbus is suis insultat periodis iuxta bilis-atræ idiotropiam, feruetque, & concitatur, tantòque faciliùs obnoxios aggreditur, si formidolosa tristitia, & vigiliæ præcesserint, si consueta aliqua sanguinis euacuatio fuerit cohibita, aut vomitus, aut deiectio substiterit.

* *Aretbæo. Animi angor vna in cogitatione fixus à phantasmate melancholico citra feb. & furorem, &c. dicitur.*

Capiuacceo est functio principalis corrupta cum timore, & mærore cerebri anterioris pendens ab affectione tenebrosa.

Argenter. dicitur tristis actio imaginatricis, &c.

Fernelio mentis est alienatio, quæ laborans, vel cogitat, vel loquitur, vel efficit absurda, eaque omnia cum metu, & tristitia, quæ duo Hipp. indubitata melancholiæ signa constituit.

De signis specierum.

CAPVT XX.

INchoantis melancholiæ indicia sunt suspicio, falsaque existimatio, panicus sine ratione timor, iracundia, solitudinis amor, tremor, vertigo, aurium tinnitus, borborigmi circa epigastriū, obmurmurantes strophi.

Consummatæ verò ceu tecmiria sunt erronea imaginatio, formido, animique angor sine caussa exercens, alieni à re sermones, salacitas, & promptitudo ad congressum ob flatuum vbertatem, qui tentiginem excitant, & colem inflant, & plerumq; formidant,trepidantque eorum caussa, aut quæ reuera non sunt, aut si sunt, nullum timorem incutiunt: Et sanè innumeri sunt isti metus, quidam enim, ne cœlum in caput irruat, reformidant, quidam, ne terra dehiscens deuoret, pertimescunt, quidam Reges, aut Rapones, aut Dæmonas meticulosi effugiunt, alij sibi cauent, ne Lupus, aut aliud brutum ad se accedat. Quandoque in præterita fixam cogitationem intendunt. Interdum ob oculos videre videntur idola, quæ haud existunt, nisi Democrito. Se se in Lupos, Reges, Dæmonas, Aues, aut in artificiosum quippiam machinamentum phantastico errore fingunt,eorumq; mores exprimunt. Quidam perpetuò rident, vt Democritus, quòd iucunda, & placida obiecta animo versent, delirant autem isti à sanguinea melancholia. Sunt,qui continenter defleant,& desperent, vtpote à mera, fæcosaque melancholia correpti, vt Heraclytus. Sunt, qui è viuis decedere concupiscunt, sunt,qui abhorreant vehementer.

Cæterùm laborantis primò, & per idiopatheiam cerebri simbola sunt assidua cogitatio, sollicitudo, animiq; ægritudo perpetua, fixus in terram

ram obtutus, immotique oculi, nigrum cap. capillitium, ora liuentia, Lumina veneta, ferrugineaque, vigiliæ solito molestiores, fanaticæq; cogitationes, sub sole mora, antecedentes cerebri ægritudines, & alia id genus: Id verò ratum habebitur, si alterius particulæ laborantis signa non præcurrant, vnde in consensum trahi possit cerebrum, aut certè dum laboranti membro medemur, interim cap. affectus nihilo fit leuior, sed potiùs symptomata eadem, aut etiam, si Dijs placet, grauiora se se proferunt.

At melancholiæ per consensionem à toto corpore signa, sunt totius corporis color ater, habitudoque gracilenta, & sicca, suppressa aliqua solemnis euacuatio, siue à splene, siue à stomacho, siue ab vtero, siue ab hæmorrhoide, vniuersū corpus nigerrimis, setosisque pilis horrescit, antecedens vitæ, victusque ratio melancholico humori cumulando idonea, & accommodata; chronicas ægritudines, vtpotè nothas febriculas non raro excipit atra-bilis.

Melancholiæ verò ex splene originem trahentis signa sunt bulimia, insolensque cibi appetentia effusa impensiùs ad os ventriculi atra, acidaque bile, vnde corrugatur, expressaque humiditate nouos cibos appetit, interim cibi tùm ob copiam, tùm ob natiui caloris inopiam parcè conficiūtur, hinc borborigmi, obstreperique circa splenis regionem rugitus percipiuntur, hic etiam eminulus tumor flatulenti spiritus soboles prominet: Id verò ferè est inseparabile, vt proni sint in libidinem, & salaciores in Venerem ruente tauro, hoc verò fit ob flatuum copiam, qua caussa Hipp. melancholicos pneumaticos appellat; huic verò speciei interdum comes it quartana febris, interdum alia symptomata, veluti aluus lenior, quam bilis-atra prætериens vellicat, doloresque, & alia parit incommoda.

Ab ipso verò stomacho oborientis melancholiæ signa sumuntur ab ijs, quæ stomachi apostemata præmonstrant, quæ fusiùs recensentur cap. de affectibus stomachi, hic malum ingesto cibo ingrauescit, nausea, & satietas, dum conficitur esca, molestant, absoluta verò concoctione sedantur omnia. Quod si calidum fuerit apostema, in hypochondrijs calor, & incendium percipitur, adest choleræ vomitio, sitis, sed melancholici vt plurimum splene laborant.

Hypochondriacæ uerò signa sunt grauitas circa præcordia, contractio versùs superiora, nausea perpetua, anima graueolens, intercepta digestio, acidus ructus, ptyelismus, ventrisque murmur, crepitus, flatulentus tumor, cardiogmos; dum cibus conficitur, dolor etiam inter scapulas perseuerans, donec cibus perfectè digestus fit. Vomitus nonnunquam intermixti cum cholera phlegmatis, nonnunquam puræ pituitatis usque adeò acidæ, ut dentium emodiam, stuporemque inducat: Atque isthæc accidentia inter alimenta contingunt, atque etiam exactis post cibum aliquot horis; quæque egeruntur, cruditates, pituitatesque bili permixtas redolent: Tantòque maiora succrescunt accidentia, quantò infirmior fuerit digestio, quæ mitescunt perfectione chyli. Interdum inflammatio, seu potiùs phlogosis in hypochondrijs consistens anteit, & tunc plurimus palmus, & subsultus quibusdam horis uisitur, symptomata uerò in hac melancholiæ specie perpetuò ex nimia satietate, & imperfecta coctione augentur, quæ statis quibusdam periodis repetunt.

Alibi monuimus, melancholiam sanguini consociatam non stipari perpetuò tristitia, & formidine, sed potiùs risu, & gaudio: Coniunctam verò cum phlegmate, pigros, inertesque ægros reddere, torpidosque: Cum cholera uerò coniugatam nonnihil furentes uexatorum instar efficere, & omninò Maniacorum non absimiles. At pura melancholia homines cogitabūdos, propositique tenaces, & magis compositos efficit, nique uehementiùs irritentur, non rixantur, non contendūt, quòd si iniuria lacessantur, pertinacissimò odio prosequuntur, nec simultatis obliuiscuntur conceptæ.

De Melancholiæ curatione.

CAPVT XXI.

Melancholici curandi sunt ineunte malo, & antequam altas radices agat, sic enim facilè restituuntur, at ubi tempore inualuit omnem respuit curationem, aut certè difficulter expungitur. Hoc fit ueluti catholicum, ut in omni specie atræ bilis gaudium & animi iocunditas concilietur. Colat loca amœna, quæ uel Hipp. teste sanitati dicata sunt, vbi Cœlum sit temperatum, & parumper ad udum deuergat, cubiculum gratis suffiatur odoribus, ut totam spiret Arabiam, omnino aliquid semper subolfacere cōuenit, quod nasum delectet, siue flores sint, siue olea, siue poma, odor enim spiritus recreat. Cibi sint euchymi, & eupepti, magnaque humectandi ui polleant, & studium præcipuum illud sit, ut mollescant, & pinguefiant alimonijs, & balneo post cibum adhibito, uim enim obsiccandi habet ante initum pastum, quare uesperi se dedant tepentis aquæ balneo, & caput abluant identidem. Egredienti uerò è balneo, si sitis aliquanta fatiget, non est nefas aquæ modicellum porrigere. Frictiones molles, mediocresque adhibeantur, quales præscribuntur strigosis, & macilentis ad mollitiem, & pinguitudinem inducendam.

Dum uerò corpori humectando studemus, cauendum, ne impendiò calfacias. Interim illis interdictum sit coitu, uehementi sudore, fabis, salitis, & fumo arefactis carnibus, lentibus, caulibus, uino nigro, & crasso, maximè recenti salsis, omnibus, acutis, acidisque epulis. Esculenta uerò pinguia, & dulciuscula sunt offerenda, & somnus arcessendus, qui si difficulter accedat, concilians dus embrochis ex papauere, & chamæmello, nihil enim peræquè prodest Melancholicis, atque somnus, adiectum autem est chamæmellum, ut noxa papaueris corrigatur.

Si melancholia ex frigidæ, siccæ temperationis nequitia pendeat citra materiam, calida cardiaca, & lætificantia sunt administranda, ut Dia-

moſchus,ut Theriaca,ut Mithridatium,& ſimilia, caputq; calfaciendum, humectandumque ijs, quæ cap. de ſtoliditate recenſuimus.

At ſi originem ex ſtabulante in cerebro melancholia trahit, ſuper triplici cardine conuertitur therapia. Primò ſcilicet vt materiam purgando educas, hocque aut ænemate, aut proritata vomitione præſtabis, dum ſtomachi imbecillitas ferat, nam ſi ſtomachi infirmitas adſit, non eſt iniungenda vomitio, neque in hypochondriaca quidem: Dein vt cum euacuantibus atram bilem perpetuò humectantia adhibeas,& modicè calfacientia, qualia ſunt chamæmellum, melilotus, anethum, glycyrrhizæ radicula, quæ humectant, & vnà etiam reſoluunt, neque enim vſui ſunt merè humectantia citra difflationem. His exhibendi ſunt cibi, qui laudabilem chymum ingenerent, quales ſunt petræi piſces, vitulinæ carnes, hædinæ, vinumque eſt concedendum album, & lymphatum, & mediæ ætatis, nam vetus, & acre officit ſiccando. Poſtremò vt curam geras cordis, quod cardiacis, lætificantibuſque roborare, & eius tenorem confirmare oportet, calidis quidem, ſi eius temperamentum ad frigidum deuergat, temperatis, ſi ad calidum, at ſi valde excedat intemperies, etiam moderatè frigida poſſunt exhiberi, hoc verò ex pulſu maximè conijcias.

Sed comminus congrediamur, & pedem conferamus diſtinguendo curationis diſcrimina, quam ſic auſpicari oportet. Si venæ ſanguine turgent, & atra-bilis ſanguinea eſt, vtcumque ſe res habeat, tundenda vena, imò hinc curationem ordiri opus eſt, ni ſumma virium imbecillitas impedimento ſit, aut in venis modiciſſima ſit atra-bilis plurima in cerebro, & ſiccitas in temperatione præponderet. Præterea ſi ſanguis mittatur, & tenuis primo impetu foras emicet, non erit proin è veſtigio cohibendus, nam ut plurimum primo loco tenuis exilit, mox ſequitur craſſior, propterea vena ampliter cædenda, ne effluēte tenui craſſior ſubſiſtat ſanguinis portio,& malum augeſcat. Antequam verò ſcalpellum venis admoueas, aduertendum, qua parte, dextrane, an ſiniſtra caput magis afficiatur, quia eius lateris tundenda vena baſylica, quæ oppreſſæ cap. parti reſpondet, & ſi communis plethoræ ſigna adfuerint, utramque baſylicam ſecare operæpretium erit. Atque ea ſanguinis effuſio, quæ fit cæſa frontis vena, ſingulariter proficit, ſi totum priùs fuerit depletum. Miſſo ſanguine vbi frigidæ melāncholiæ imperium cognoueris, ea in primis mitificanda ſerapiorum vſu, tùm foras exigenda pharmaco ex Aloe, epithymo, & elleboro nigro conflato. A leuioribus tamen inchoandum, vtpotè epithymo, ſenna, polypodio, acutis diadagrydij, aut colocynthidos tantillo. Quæ ſi non contulerint, ad Hieras magnas confugiendum, ſecundùm quas helleborus ipſe, lapis lazuli, lapis Armenus cautiſſimè adhibendi, aut certè catapotia ex his conflata, quæ tutiora videntur. Pharmaca verò iſta perpetuò dāda ſunt cum ſero puriſſimo, ni phlegmatis vetuerit prouentus, tunc enim parcius propinandum, aut parcendum. Si prima pharmaca non contulerint, à curatione non eſt abſiſtendum, ſed ſemel in hebdomada repetenda ſunt blandiora medicamina (ſolet enim humor melancholicus grauioribus exaſperari) cuius naturæ ſunt Triphera, Epithymus, ſenna, polypodium, experimento namque probatum eſt, huiuſmodi conferre. Sed age paradigma ponamus. ℞. Tripheræ ℥. iij. epithymi ℥. j. hieræ ʒ. ſ. hoc enim præſtat medicamentum. Atqui ſingulis menſibus ſemel validiora experiri oportet, veluti Hieram Logadij, aut pillulas de helleboro, donec ſtirpitus auulſa ſit morbi radix.

Nec minùs vomitoria vſui ſunt, ſi ſubeſſe in ſtomacho quippiam ſuſpiceris, quod augendi morbi vim habeat (dummodo facilis ſequatur vomitio, & ſtomachus non ſit affectus, aut nimis eneruis) vomitioque prouocanda Decoctione tepente calamenthi, rad. aſſari, & ſem. raphani. Sed vehementior fuerit ex ſucco raphani, cui priùs infixæ hellebori fibræ per aliquot dieculas perſtiterint, ſi cum aceto mulſo offeratur: Aut infundatur raphanus in oxymellis triente, quod cum vnciola ſucci raphani propinandum plùs minùs pro virium tenore. At ſi vires vacillare uideantur, abdicandus eſt hellebori uſus. Cumque redundantem humoris uim eduxeris, notis cardiacis proſpiciendum ritè cordi. Interim ſciendum, nihil Triphera, & epithymo tutius, aut accommodatius; Helleborus autem tunc modò opportunus eſſe uidetur, quando cæteris fruſtra tentatis, adhuc uiget affectio, maximè ſi malum inueterarit, tunc enim uſui eſſe conſueuit, tum maſticatoria, gargariſmi, ceu ſubalterna præſidia offerenda ſunt ad deplendum caput, admouendaque naribus ſuaueolentia, Ambra, Moſchus, Xyloaloe, & nares oleo oblinendæ, in quo plura maduerint aromata.

At ſi materies deuergat ad citream choleram, moliri oportet euacuationem cum D. epithymi, & pill. blandioribus ſtomachicis; & cum eis, quæ atram bilem educunt, quæ proprio cap. cenſebuntur, tunc calfaciendum minimè eſt, ſed luculenter humectandum, quamquàm tutò adhiberi poteſt chamæmellum in embrocchis, quoniam periculi plena res eſt frigida capiti admouere citra correctionem. Quidam verò Medicorum in hac melancholiæ ſpecie curanda Aloes uſum commendarunt, ſi quotidie ieiuno ſtomacho deuoretur, aut ſorbeat unc. iij. D. Abſynthij pontici, aut eiuſdem Abſynthij ſuccum ad keratia. x. aqua ſolutū hauriat. Quin, antequam cubitum eat, hortati ſunt, ut acre acetum ebibat æger, & ſanè etiam ſcyllinum; ſed reuera nos cautiùs agendum eſſe cenſemus, temperandumque in hac ægritudine aceto, maximè ſcyllino, quòd ſi aduſtæ bilis ſigna præſtò adſint, quoniam acetum eam in pituitam conuertit, ut ait Hipp. tunc fortè confidenter porrigi poteſt acetum, præcipuè ſi malè affecti Lienis ſigna ſe ſe proferant, coniecturaque ſit in eo materiam ſtabulari, ſed aceto incoquenda odorifera temperatiora, vt caphura, moſchus, & præcipuè nymphæa cum plurimo oleo uiolaceo, ut mador ſiccitati præponderet.

Si melancholia à ſtomachi, aut præcordiorum inflammatione proueniat, aut à phlogoſi earundem

dem partium, refrigerandum, & humectandum, caputque confirmandum est ijs, quæ aliàs ediximus, ne tam facilè suscipiat. Apostema verò, siue in stomacho sit, siue in præcordijs, quod dignosces ex rugitu, & flatu, curandum ea methodo: quam alibi præscripsimus, roborandumque caput, & humectantia admouenda, & sanguis etiam effundendus siue adacto in venas phlebotomo, siue scarificatu.

In hac verò dispositione cauendum, ne iecur calfiat, nam potiùs refrigerandum est, vbi flagrantia æstuarit, ne sanguinem adurat, & in nigram bilem commutet. Hinc splen confirmandus, roborandusque est, &, si opus fuerit, super lienis regionem synapismus inducatur, vt ne materiam capiti suppeditet.

At si præcordia flatibus distenta turgescant, & frigido temperamento prædita videantur, neque inflammationis, aut phlogoseos suspicio subsit, tutò dabis iusculum ex D. Absynthij, aut succum eius, & stomacho calfacientia admouebis, & hypochondrijs emplastra, quibus pulueres sem. agnicasti, ruthæ, rad. lilij, Arboris Mariæ, h. e. arthemisiæ adiecti sint, diutissimèque hæc emplastra detinenda sunt, dein admouendæ cucurbitulæ persuso priùs oleo, & tepente aqua loco, inducendaque lana carpta, & oleo inebriata, aut spongia, aut synapismus, & puluercs, atque omnino ea emplastra, quorum alibi meminimus.

Interdum verò flatus discutientia necessariò sunt intermiscenda apozematis in hypochōdriaca melancholia, veluti semina apij, cymini, anysi, carui, ut flatibus quoquo modo obuiam eamus, quin aliquando semina ipsa ruthæ, & agni-casti deuoranda sunt. Tantæ verò peruicacitatis morbus iste esse consueuit, ut ad album helleborum confugere sit opus.

In Hypochondriaca melancholia hepati potissimum est consulendum refrigerantibus, ne plurimum atræ-bilis pariat, nam refrigerantia, & humectantia in præcordiali hac melancholia prosunt, tùm quòd melancholicæ siccitati opponuntur, tum quòd phlogosim, & æstum, unde flatus efferuntur ad caput, compescunt, hoc tamē commodum à frigore præstitum à remoto morbo nō proficiscitur, sed ideò proficit, quia frigida humida atræ-bilis generationi resistunt, & efficientem caussam eneruant, & id agunt, ne multa ad caput anathymiasis tollatur, interim sperandum, ut natura boni sanguinis beneficio quod reliquum est eluctari possit. Diæta igitur ad generandum phlegma idonea atræ-bilis prouentui renititur, at diæta attenuans, quòd sanguinem fundat sine discrimine multo, aliquando auxiliatur; nec te phlegmatis uomitio, aut crudior egestio fallat, namque non quia pituitam expungat, proficit, sed quia humorum congestorum, & inculcatorum molem incidit, disijcit, disgregat, & extenuat. Sola enim nigræ-bilis subductio per se proficit.

Illud sit catholicum, vt cum melancholicos præ manibus curandos habes, semper validè humectantia præstituas, & paulatim nigrā bilē pharmaco educas. Hoc verò præcipuè obseruandum, vt quoties alimentum melancholicis corrumpitur, & coacescit, toties vomitione foras reijciatur. Neque imperfecto cibo (maximè si corruptus sit) nouus est indiscretè ingerendus, sed os stomachi electarijs roborandum, multùm enim interest, si prima coctio ritè elaboretur, perficiaturque.

Porrò, Melancholici exercitio, & officio aliquo detineri debent, ne, si feriati cessent, toti uisis suis, & imaginibus inhient, vacentque, adhæc illorum consuetudine vti debent, quorum præsentia lætentur, & verecundia percellantur: Musicis, & fidicularum cantibus, ludionibus, sannionibusque præsto adsint, & ex fabellis uoluptatem aucupentur, nihil enim illis metu, tristitiaque deterius accidere potest. Interdum vaframentis, & tecnis iuuat illudere, quare committendum quippiam graue, cuius caussa eorum animi occupentur, & percellantur formidine, sic enim fieri consueuit, ut uetus, falsaque imaginatio nouissimæ accessu recedat, in quam mentis aciem sedulò intendit. Hocque consilium admodum euadit industrium, qua caussa mandat Democritus, ut ad debellandam quartanam graue aliquod flagitium patretur.

At si menses, aut hæmorrhoides supprimantur consuetæ, quid opus est facto? Nihil magis procurandum, quàm ut reuocentur. Quòd si melancholici haud appetentes à cibo abhorreant, malum est, siccitas enim præpollet, pariterque malè habent, si vlceribus scatent, & in propinquo mortem esse significatur. Illa uerò melancholia solutu facilior erit, quam atra-bilis non fixa, non constans parit, sed fluxa, & mobilis, hoc uerò dignoscitur ex egestione choleræ-nigræ per uomitum, per vessicam, per aluum, ex colore cutis ferrugineo, ex lentiginibus, impetiginibus, ulceribus, scabie, uaricibus, tumore pedum elephantorum modo, quos nostrates pedicones uocant, ex hæmorrhoidum fluxu, & alijs id genus, quoniam hinc arguitur excrementitium à puro sanguine secerni: Quare cum quippiam tale apparet bonum est.

Quod si melancholicis post usum pharmacorum conuulsio superueniat, cui ob siccitatem opportunissimi sunt, tunc tepentis aquæ balneum imperare oportet, & mora in eodem diutiùs tracta eos vuidos omnifariam reddere. Cibi leues vsui sunt, ueluti mica panis iusculo incocta, aut horizogala, aut amygdalogala, uinum pauciferum, seu mauis lymphatum, quod alibi perquam idoneum admisimus.

De Lycanthropia.

CAPVT XXII.

Lycanthropia, siue lupina insania species est melancholiæ Februario mense frequenter efflorescens, qua correpti hominum consortia uitant, mortuis, sepulchrisque delectantur, & senta situ loca inhabitant, & malè animati sunt, ceu mysanthropi in homines, qui sibi obuiam eunt, domoque nonnisi nocturno tempore egrediuntur, interdiuque delitescunt planè more lupino: Hoc verò euenit, quòd abhorreant ab hominum con-

ſuetudine, & ſolitudinem diligant, & deſerta loca; hoc autem ineſt illis peculiare, ut horula unâ diutiùs ſtare loco neſciant, quin oberrare gaudet, licèt quò contendant, prorſus ignorent, interim tamen hominum conſpectum cane peius, & angue declinant. Nonnunquam tamen à contrario accidit, nimirum ut congreſſum non effugiant, ſed acceſſum amici potiùs negligant, & non dignoſcant obuium, interim torpore, & quiete hebent; & animi ægritudine ſumma, & querimonia maxima, & mœrore conficiuntur. Pallor, ſqualIorque ora decolorant, ſiccitas, ſitiſque linguam corradunt. Crura dyſepulotis ulceribus ſcatent deſcendente humoris pernicie ad tibias, quòd continenter motitantur, & in offendicula impingunt, & quia canes, etiam eos mordicant, hinc debilitatis cruribus humor naturæ impetum ſequens facilè in affectum locum prolabitur. Vlcera uerò nõ coaleſcunt, quòd humor ſit catarrhopos, unde vnitas præpeditur, atrophia, taboque marceſcunt oculi, & mirum in modum cauantur. Summùm morbus iſte nõ alia de cauſſa illi animalculo comparatur, quod indeſinenti motione ſuper aquas oberrat, niſi quia affecti hominibus ire obuiam ex horreſcunt, & præter ordinem, & conſuetudinem incedunt, & quoquouersùs ſine ratione uagantur, quia dum quempiam obuium declinant, in alterum, ut ſibi uidetur, impingunt, quare huc, illuc curſim, bacchatimque ſubterfugiunt, & ſe ſe ab aſpectu ſubtrahunt, nam ob memoriæ imbecillitatem, & rationis inopiam, non recordantur, non callent, vnde deceſſerint, quò repetant; ſemperque offendere uidentur in quippiam moleſtum, & abominabile. Quare non eſt mirum ſi Cutubut (errabundum animalculum, & aquatile, araneam aquaticam vocat Albertus, Manardus tipulam, melancholiam uertit perperam Sennertus) indeſinenti motione referant, hoc enim animal veluti fanaticum, & furore quodam percitum perpetua conuerſione ſe ſe iactat, & uertigine fertur. Hoc uerò malum accidit ob atram, uſtamque bilem, quæ cerebrum obſidet, & phantaſticum hoc ſymptoma parit ratione ſepulta.

* *Rhaſis auctoritate Ruffi 1. cent. cap. 2.*

De Lycanthropia curatione.

CAPVT XXIII.

PEræquè hæc ægritudo curatur, atque melancholicum delirium, quum ex melancholia perusta proficiſcatur. Quare mittendus affatim ſanguis eſt, vt totus corporis habitus refrigeſcat, & cibis optimis ſubinde reficiendus æger, & balneis corpus humectandum, ſerum præterea propinandum, & poſtea corpus repurgandum Hiera Archigenis. Somnus verò omni ſtudio conciliandus, corque cardiacis, vt theriaca roborandum, lætitiaque afficiendum. Atqui vehementer humectantia vſurpanda ſunt, & caput ſomniferis perfundendum, ne propter pharmaca, & perennes agitatus incandeſcat, attamen cor cardiacis modicè calfacientibus, at vehementer humectantibus afficiendum, & temperatio quærenda conciliato ſomno, hic enim eſt omnium pharmacorum inſtar. Interdum verò epithymum propinare expedit, ut mota aluo quieſcat, & educta nigrabile mens in tranquillum redeat.

His ſi non concedat inſania, correpti fuſtibus, verberibus, colaphis malè accipiantur, vinculis conſtringantur, omnino peſſimè cum his agatur, fortaſsè enim reſipient, alioquin ſyncipiti inurendum cauterium, ſolet enim certò prodeſſe, & ſi malum recrudeſcat, idem refricetur vlcus, malo enim nodo malus quæritur cuneus. Alioquin ad D. Angeli Noſocomium ligati legentur.

De Amore inſano.

CAPVT XXIV.

HIc affectus ſpeciem refert melancholiæ, eſtque animi ægritudo cum ſtudio, & ſollicitudine, qua impliciti continenter animo verſant viſam pulchritudinem, eiuſque deſiderio tabeſcunt (quiſque verò amat, quod ſibi pulchrum videtur, non quod eſt reuera.)

Quiſquis amat Ranam, Ranam putat eſſe Dianam.

Tantòque magis formæ exuuias exigunt, quantò magis ardua ad poſſeſſionem acceſſio eſt, *namque Nitimur in vetitum ſemper, cupimuſque negata.*

Symptoma in deprauata actione Phantaſiæ.

Dignoſcitur hiſce notis. Oculi tabeſcunt, cauantur, caligant, flent, nictant, & conniuent, quaſi quippiam ſpecioſum, & iocundum inſpectent, aut aliquid gratiſſimi, & inauditi audiant, quod animum exhilaret. Rarum ducunt anhelitum, & interciſũ, & alterna animi viciſſitudine afficiuntur; modò enim lætantur, & profusè rident, modò mœrore, & fletu conficiuntur amaro, præſertim cum amatorias cantilenas auſcultant. (ceu:

Animula bellula, ſydere pulchrior,
Cynthia mollior noſtra decora ſubſellia, Aut:
Tityre dic, quis habet pulchram, nec habetur, Amantem? Aut:
Tandem paſtor amans Phyllida poſſidet.)

Seque ab Heromena neglectos, repulſoſque recogitant: Modò pallent, modò rubent, pro vario animi conceptu, iuxta illud:

Et mixtus viola pallor Amantium.

Totũ corpus macie tabeſcit præter palpebras, hæ ſiquidem propter vigilias, & ſuſpiria ſurſum halantia tumeſcunt, nullaque in actionibus, moribuſque recta diſpoſitio obſeruatur. Pulſus ſine ordine micant non ſecus, ac triſtitia confectis vſu venit, cumque inter ſermones incidit nomen Amaſiæ, aut etiam Lais ipſa inauſpicatò in conſpectum ſe ſe dedit, pulſus mira quadam motione percellitur, vnde etiam facilè dignoſcitur, cuius amore miſelli capiantur, uranturque, ſi fortè nomen celauerint, qua ratione Perdiccam Macedonum Regem Philam miſerè depereuntem cognouit, & ſanauit Hippocrates. Hoc eſt enim præcipuum in curatione, vt cognoſcas primò Amaſiã carpis admota manu, plurimas Pellices nominatim appellando, ſi enim fiat, ut cynoſuram, vt aiunt, attingas, pulſus confeſtim alteraſcet, & ſanè non

non exigua differentia, cum fiat similis interfecto. Hoc igitur sæpius repetendum, & certum periculum faciendum. Nec minùs effigies Dilectissimæ, mores, artes, genus, virtus, gesticulationes, & singulares quædam conditiones, quæ indiuiduum signent, crebrò in medium afferenda, quibus si moueatur, certo scitur, quænam sit peramata Laicula. Nos non semel periculum fecimus, & rem inuenimus. Cui malo si nullum aliud auxilium supersit præter coniunctionem (amantium enim finis vnio est) quantum lex, religioque permittunt, procuretur coniugium, vt per concubitum miseri sibi restituantur ipsis. Vidimus enim iam tabidos febricitantes, perditos propter nimium amorem hac arte reualuisse, & eusarcos, molliculosque euasisse: Namque vbi Amatæ Amans Lateri inhæret, breui leues cogitationes, grauesque curas abdicat, nosque reuera in admirationem rapimur perpendentes, quantum inferior hæc vis, quam Medici naturam indigitant, cognoscenti virtuti obtemperet, obsequaturque morigera, ac pedissequa.

* *Quid sit amor Gal. 4. de Hipp. & Plat. decretis docet. Amoris receptaculum est sanguis terrestris, plurimùm calidus, de Vtil. respirat.*

* *Sennerto definitur delirium melancholicum ex nimio amore ortum, iuxta illud:*

Crede mihi stulto, nemo in amore sapit.

De insani Amoris curatione.

CAPVT XXV.

Corporis habitudo in primis obseruāda, num adustionis signa præseferat, quæ si adsint, atræ-bilis excrementum foras exigendum. Conciliandus omni studio somnus humectatio quærenda, cibi euchymi exhibendi, balnea ineunda humectandi gratia. Disceptationibus, controuersiis, litibus, negotijs occupentur, distrahanturque, vt in aliud intenti memoriam non recolant, proin caue, ne ferientur; Ocium enim cogitationes acuit, quibus ardentiùs rei amatæ præsentiam exigunt.

Otia si demas, periere cupidinis artes,
Cedit amor rebus, res age, tutus eris.

Dein id agendum, vt nouellus amor animo inferatur, qui veteris vestigia deleat, quare noua species obiectanda, quæ aures, & oculos titillet, non est tamen secundæ adeò obsequendum, vt in laqueos incidatur, sed temperandum est desiderium, imò extinguendum.

Cæterùm si insano captus amore, cætera fuerit sapiens, amicis hortatibus animaduersionibus, & turpitudinis exprobratione ad saniorem mentem conuertatur, cui notum, testatumque sit, nulla alia ægritudine eius animum percelli, quàm melancholica sollicitudine, aut dæmoniaca instigatione, solent enim alloquentibus aures, monitisque mentem præstare secundam, & resipere.

Præterea adigendæ Aniculæ nonariæ callidulæ, quæ Amatam Laida turpitudine fœdam effingant, loripedem, gibberam, pedibus vaccijs, versipellem, subdolam, illepidam, hircum olentem, obstreperam, voracem, tetricam, reccellicluniam, alicariam, omninò corpore, & moribus informem, hæc ceu arcanum quoddam in lateribus domus in aures susurrent simulato boni studio. Huiusmodi enim vaframenta arte repetita igniculos quadantenus extinguunt, & cupidinem bacchantium retundunt, maximè si collatione, æquiparationeque turpissima vtantur ad explicandas Amasiæ deformitates, nequitiasque, fœminæ enim ad id patrandum aptiores, paratioresque viris sunt, ni effœminati fuerint, & molliusculi, saniones, lenones, huiusmodi enim muliebribus moribus ornati peræquè idonei sunt ad fallendū, & ad permutandum amorem. Sed cautè agendum apud istos heroticos, & in amorem propensos, ne, dum auertere sollicitudinem studemus, nouissimis rebus animum exulceremus.

Inter auxilia censentur crebri concubitus, aut sessiones cum Puellis formosulis, si solere non liceat. Quidam verò curantur lætitia, cantilenis, fabellis (& si plures his peius habeant) venatione, ludis, Magistratu, Dignitateque à Rege corrogata, pariterque insigni aliquo pathemate, quod animum affligat. In reliquis melancholicorum, maniacorumq; more regendi, erigendique sunt, corpusque tùm humectandum, tùm magnis repurgandum Hieris. Quid plura? Tria Amoris remedia, tempus, laqueus, fames. Sennertus plurima affert præsidia, eaque præclara,

* *Amor Platoni desiderium perfruendæ pulchritudinis definitur.*

* *Sennerto delirium melancholicum ex nimio amore ortum, iuxta illud;*

Crede mihi stulto, nemo in amore sapit.

* *Gal. 4. de Hipp. & Plat. decretis docet, quid sit Amor. Amoris receptaculum est sanguis terrestris plurimùm calidus de vtili Resp.*

TRACTATVS Quintus.

De Ægritudinibus Cerebri in operationibus motiuis.

De Vertigine.

CAPVT PRIMVM.

Vertigo symptoma est vitiati sensus principis, quo correpti omnia, quin etiam proprium caput circumuolui putant, quo fit, vt ita affecti in terram concidant perinde, atque ille, qui perpeti circumactione corpus exercuit, nam à prolixiore gyro tandem prosternitur, cum nec stare, nec sedere potis sit, nec oculos quidem tollere. Hoc verò vniuersum contingit ex animali spiritu in ventriculis cerebri circumacto.

Atqui inter Vertiginem, comitialemque morbum illud interest, quòd epileptici repentè, & sine tumultu concidunt, & resurgunt, non item vertiginosi, nam accedente paroxysmo siue stent, siue obambulent, primùm obtenebrantur lumina,

mox

mox nutant, vt nil sit propiùs, quàm caducitas. Sed vertigo vehemens par est sacro-morbo, quã-uis vertigini nunquam conuulsio insit: Hæc vertiginis species illis potissimùm contingere cõsueuit, qui se se temerè, perniciterque volutant, hinc & vapores, & spiritus eadem celeritate perciti circumferuntur, quo fit, vt in motus voluntarij machinamenta rectà influere non valeant, quum in orbem agitentur, illisque perinde accidit, ac contentæ in Vrceo lymphæ, quæ si pernicissimè circumducatur, non effluit, sed etiamnum vase immoto, & euerso circumuoluitur intus minimè caduca. Quare cum spiritus voluatur, & species deferantur ad sensum communem eodem vectore spiritu, non est mirum, si vertiginosi omnia in orbem circumagi animo ducunt. Nihil enim refert ad vertiginis opinionem, siue res foris, siue spiritus agitetur intus, nam quum sensus cientur, & obiecta cieri videntur, vt nauigantibus vsu venit, qui crepidines, & littora moueri credunt; similiter obiectum potentiam mouere consueuit, quin sola vertiginis, & circumuolutarum rerum imaginatio aliquando ciet spiritus, & vertiginem excitat (tanti est imaginatio) propterea scitè dicitur; omnes sensuum functiones patientibus instrumentis violari, deijciq; quorum primùm meritò spiritus perhibetur, in hoc enim imagines, & species rerum abiunctis etiamnum obiectis deponuntur, imprimunturque, si valentiùs incesserint organum, quidquid enim sensili organo percipitur, est similitudo rei, quæ remanet abeũtibus sensibilibus, & euanescit, ni solidum fixerit in organo vestigium, vehementiusque sigillauerit. Sed horum explicatio ad naturalem Philosophum spectat.

Et quotiescunque corpus eneruе, & infirmum fuerit, tanto patitur promptiùs, sicut inualetudine oppressis accidit, quoniam infirmi, quandoque eò deueniunt, vt simul atque mouentur, in vertiginem incidant, ob insignem scilicet conatum, quo vtuntur ad motum, namque ob virium debilitatem non sine maximo nixu mouentur, quare modicissimi spiritus noxæ participes, & conciti in orbem aguntur, & vertiginem pariunt.

Nonnunquam ex caussis in cerebri regia stabulantibus pendet, vtpotè vapida quadam substantia in venis cerebri commota, aut quopiam alio humore contento, qui aut ex motu exiguo, aut ex æstu concitus vaporet, quum ergo halitus mouentur, spiritus motum sequuntur; qui ideò non difflantur, quòd substantiam in uenis suscipiunt, & subinde in cerebro sedem figunt, & congregantur, postremò per neruos commeantes toti communicantur corpori.

Aut certè ex caussa aliunde communicata proficiscitur, veluti si multa vaporum soboles ad caput efferatur, ibique ob cerebri contractam veteri ægritudine imbecillitatem consistat, siue calida, siue frigida fuerit, quare crudos flatus, quos vis effœta peperit, vt ciet, ita discutere nequit.

Hoc idem aliquando non propter motum vaporum in cerebrum latitantium, sed ob inæqualem intemperiem contingit, à qua spiritus citra vapores, aut corporeum quemuis alium agitantur motorem, atque perinde accidit spiritui, ac egelidæ lymphæ, dum igni admouetur, quæ calescens in bullas subsiliens motitatur, quamqum hæc differentia raro, aut nunquam visitur.

Interdum pathos hoc externa caussa, ceu percussio capitis, aut cranij fractura parit, unde cerebrum comprimitur, & tranquilli spiritus in orbem non secus aguntur, ac stagnãs aqua, in quam rudus graue proiectum plurimos gyros, & circellos circumquaque propagat, multò efficaciùs, & luculentiùs idem in aere, æthereove corpore vsu venit, sed ob tenuitatem opus oculorum aciem effugit.

Sæpiusculè ex appulsu vaporum ad cerebrum euenit, à quibus continenter agitantur spiritus, quamuis diutiùs in cerebro moram non contraxerint; loca autem, vnde tolluntur, solent esse stomachus, fellea cystis, vesficula vrinaria, vterus, quum malè habent, & humores intus agitati peræstuant, sed vt plurimum è stomacho tanquam ex minera efflantur, dein ex matrice, vbi recrementis scatet, denique ex venis, & arterijs. Atqui vaporis parens aliquando est phlegma, aliquando cholera, phlegmatica quidẽ epilepsiæ finitima est.

Cõsensus porrò vertiginem, & scotomiam pariens haud perpetuò materiatus est, vt nimirum ab vna particula ad cerebrum corporata substantia perueniat, sed aliquando etiam prouenit ex mera qualitate noxia, quæ communis fiat cerebro continuatione quadam intercedente inter mandantem, susceptantemque particulam, vt famescentibus nonnunquam, & ieiunis vsu venit, præsertim si ieiunium, & inediam perferre nõ fuerit secundùm consuetudinem propter stomachi læsionem, cui cerebrum mirandum in modum consentit. Aliquando interuenit propinquante crisi, quo tempore humores agitantur, vrgentur. Frequentiùs incessens apoplexiam portendit, maxime decrepitis, pariterque stupori superueniens mala est, interdum verò cap. dolorem soluit.

* *Capiuacceo est functio corrupta principalis cerebri anterioris cum læsione visus, & motus totius corporis dependens ab affectione cerebri circulari.*

Vertigo acribœs est primi sensus deceptio ab orbico animalium spirituum agitatu.

De Signis.

CAPVT II.

Vertigo se se in orbem agentis, aut velociter commota, aut lucida inspectantis, aut percussi, aut lapsi hominis ex caussis proditur.

Vertiginis verò à vapida materia factæ in cerebro diutissimè detenta, atque genita Simion est frequentior accessio, quæ malam aliarum partium habitudinem non sequitur, quæque non excitatur ingrauescente alio morbo, grauitas capitis inest, sibilus aurium præcurrit, oculi caligant, sensus hebescunt, maximè gustus, & odoratus, temporũ arteriæ validissimè micant.

Si verò in cerebro latitet humor, & quidem phlegma, vnde vapores excitentur, pondus impensiùs, hebetudo, timor, & somni grauiores elucescunt,

elucescunt, & alia symptomata, quæ pituitatis prouentum attestantur. At si huic malo flaua bilis semina dederit, aderunt vigiliæ, æstus sine pondere lædet, phasmata flauescentia, ignea que apparebunt. Verùm si subsit sanguinis æstus, venæ turgidulæ extant, caput grauatè cale:, ora, oculique roseo colore rufescunt, somnus occupat altior, lassatur corpus, venæ pulsant impendiò. At si affuerit melancholia, caput multò grauiùs premitur, vigiliæ infestant amplius, phantasmata nigrantia, pili aterrimi, aut fumi videntur, imaginatio vitiatur, cæteraque adsunt, quæ melancholiæ excessum protestantur.

Quod si per consensum à stomacho proficiscatur, hæc signa præcedunt, anorexia, intercepta coctio, subuersio ventriculi, nausea, parte anteriore cerebri, & media noxa luculentiùs suscipitur, tametsi & posterior pars interdum compatitur, diuersa doloris dispositio, quandoque enim sedatur, aut exasperatur pro varia stomachi ad repletionem, aut ad inanitionem habitudine, succeditque saturitati, & nimiæ repletioni, interdum dolores stomachum infestant, & quibusdam horis inflant, vnde cap. per neruos à sexta neruorum coniugatione deriuatos compatitur, & antequam exerceat, & dum vehementiùs vexat, atque etiam sedato motu dolor circa synciput, & in neruorum sexti paris origine percipitur, hocque ob generis societatem accidit.

At si ab vtero malum procedat, hystericæ passiones præcedunt, supprimuntur menses, fœtificus lentor detinetur, apostema molestat, pariterque si à vessica primam ducat originem, prælucet malè habentis vessicæ indicia.

Verùm si à toto corpore, aut ab hepate sanguinis opifice, aut à corde spiritus genitore vapida substantia per venas, aut arterias commeat in in cerebrum, hinc dignoscitur, quòd iugulares venæ turgent, arteriæ vehementer micant, tenduntur musculi, ita tamen, vt nullus dolor has partes exerceat. Et sanè per arterias materiam deferri certò scies, si extantes, extuberantesque colli arteriæ digitis compressæ detumescant: & ægri alleuentur, quum pulsus prohibetur admota plumbi lamina, aut styptica quauis re appressa, similiterque in alijs agendum, quibus si non subsistat affectio, tunc per penitiora uasa materia sursum respirat.

Illa verò vertiginis differentia, quæ ab inæquali intemperie prodit, cap. leuitate, præfatis absentibus caussis, frigoris, & caloris externi repentino accessu, ingurgitatisve simul calfacientibus, refrigerantibusque edulijs profertur.

Qui scotomiam patiuntur (ni deiectum stomachi robur dehortetur) magis aquæ, quàm vini potu delectari debent, si quidem maius emolumentum vsus aquæ confert. Cum verò diutiùs permanserit vertigo, & ferè inueterauerit, pro comperto habendum est, frigoris esse filiam. Crisim verò portendentis scotomiæ, non est, cur hic recenseam signa.

De Vertiginis Curatione.

CAPVT III.

Illa Vertiginis species, quæ circumuolutionem excipit, aut altiorem, præcipitemque prospectum sequitur, corporis tranquillitate, quiete, somnoque sedatur, & si non concedat, adhibenda sunt acerbiuscula, & acidula, aut his succis intinctæ panis buccellæ deuorandæ.

Quæ fit ex sanguine, aut alio quopiam humore in corpore redundante misso è cephalica sanguine, dein ex vena ponè aures, tollitur, hoc enim præsidium vniuersim singulis vertiginis differentijs, quæ à materia prouenit, confert, interdum etiam cauteria ad intercipiendum vaporum ascensum maximè in flatulenta vertigine inuruntur; similiter cucurbitulæ medicæ ceruici, atque ipsi etiam capiti affixæ conducunt. At si sanguis cæteris humoribus consociatur, aut reliqui humores citra sanguinem affluxerint, tunc pharmacis educendus humor noxius, & quidem Hierapicra, & Aloe, si bilis excelluerit, sin permixti humores fuerint, pillulæ Assaiareth, D. myrobalanorum citrearum, & epithymi, itemque clysmi administrentur concinnati ex decoctione centaurij, & colocynthidos nodulo inclusæ, à quibus humidæ cucurbitulæ super ceruicem, & caput affigi possunt: His peractis subalterna sunt vsurpanda præsidia, nempè masticatoria, gargarizonta, odoramenta ex moscho, ambra, castoreo, amaraco, nigella; quumque commoueantur spiritus, & accessio properat, extrema uincienda sunt, & strenuè perfricanda.

Si verò passioni occasionem præstiterit stomachus, congestos humores vomitione proritata ex D. anethi, & raphani ammixto melle, & sale, exturbare conuenit. Dein, si vires constiterint, totum erit euacuandum pillulis cocchijs, alioquin hiera-picra, aut Aloe, at si constet, excrementa esse merè biliosa (cognosces autem per propria signa toties repetita) tunc myrobalanis, & fumoterræ ritè adhibitis repurgandum corpus.

Quod si mali origo in alia deliteat particula, purgatio ex arte obeunda, & cap. roborandum ab initio admoto oxyrrhodino, ex rosaceo chamæmellino, & modico aceto, & transacto principio fortè solum chamæmellinum vsui erit.

Cæterùm vbi constat materiam in cap. contineri, cucurbitulæ super ceruicem, superque caput applicandæ, & vena post aures tundēda (præmissa tamen generali euacuatione) & quæ caput expiant, lustrantque, adhibenda pro conditione materiæ peccantis, gargarismi, embrochæ, thymiamata.

Si verò inæqualitas temperamenti in caussa fuerit, hæc ediscenda erit per propria signa, & subinde per contraria abscindenda, vt eucrasia succedat.

Si ictus, lapsus, aut tale quippiam vertiginem induxerit, curatio perficitur his præsidijs, quæ non sunt huius loci, remouetur enim, summotis affectibus, & si permanserit, non aliud studium requirit, quàm præscriptum.

In

In vniuersum verò necessum est, vt vertiginibus obnoxius oculos à celerrima rerum motione auertat, & ne ab alto, editoque vertice prospectum demittat in imum.

At verò scotomiæ per inediā à stomacho profectæ buccellato succo granatorum, aut omphacino inebriato, & deuorato medemur amussim.

De Oscitatione, & Pandiculatione.

CAPVT IIII.

Nimio cibo distentis quædam contingit affectio, qua vniuersum corpus lassescit, venæ tumidæ turgent, oscitationes, & pandiculamenta ex multiplicata vaporum sobole increbrescūt, oculi, genæque purpurascunt, iocunda quadam extensione vniuersum corpus torquetur.

Tunc igitur corporis moles imminuenda misso sanguine, & propinata frigida aqua, quæ æstuantium humorum feruorem compescat, si modò sanguis, aut cholera caussationem fecerit. Acoro præterea peculiaris quædam vis inest, qua huiusmodi symptomata sedantur, si radix eius præmandatur, aut certè puluisculus cum iusculo sorbeatur, hoc verò mea quidem sententia præstat ob digerēdi flatus facultatem, nec minùs coriandrum sacchara contectum proficit.

Iatraliptæ verò, & Reunctores affectum hunc manibus carotides constringendo, donec syncope superueniat, amoliri contendunt. Hoc verò fortasse accidit: quod laborioso motu agitatur spiritus, ascendensque ad cerebrum materias dominando resoluit, sed est plenus aleæ ludus. Quare eousque soporariæ venæ constringendæ manibus, dum homo ferre, & spiritum ducere possit.

* *Sennerto est extensio quædam præter solitum musculorum totius corporis ad vaporum non acrium in ijs partibus dissipationem instituta.*

De Incubo, seu Ephialte.

CAPVT V.

Incubus est læsæ symptoma imaginatricis, quo correpti inter dormiendum quippiam sibi incumbens, & grauiter comprimens imaginatione percipiunt, hinc spiritus difficulter ducitur, interdicitur vox, motusque adimitur, vt nihil sit propius, quàm suffocatio ob meatuum infarctorias obstructiones, quibus ablatis è vestigio laborans excitatur.

Hoc symptoma aut apoplexiam, aut epilepsiam, aut Maniam portendere consueuit, maximè si à materia ingrauante, & opprimente, non potiùs à flatulento spiritu fiat, qui ad inuehēdum incubum plurimus esse solet, dum crassior in cerebrum repit, siue à sanguine, siue ab atra-bile, siue à phlegmate initia sumat; Vnde autem deriuetur hinc dignosces, quòd vnusquisque humor phantasma producit concolor, quare si fuerit sanguis, spectra murice tincta, si pituita parens fuerit, pallentia visa, si bilis atra, nigrantia phasmata ludunt.

At verò quia graphicè Platonicus Poeta incubum descripsit, age in medium eius verba feramus.

Ac veluti in somnis, oculos vbi languida pressit
Nocte quies, nequicquam auidos extendere cursus
Velle videmur, & in medijs conatibus ægri
Succidimus, non lingua valet, non corpore notæ
Sufficiunt vires, nec vox, nec verba sequuntur.

* *Capiuacceo est functio corrupta principalis cerebri anterioris dependens ab affectione phantasmatis grauitatis, & suffocationis auctoris.*

Mercato definitur prauum insomnium cum noxa respirationis ob vaporem crassum posteriora cerebri obstruentem.

De Signis Incubi.

CAPVT VI.

Morbigeni humoris indicia desumuntur à præfatis, nec est, cur actum agamus: Nonnunquam fit ab ingenti frigore noctis caput, dum sopor obrepit, subitò opprimente, quare cerebrū exprimit, densatque, hinc illa phantasmata producuntur. Hoc præcipuè illis vsu-uenit, quibus imbecille caput est, & innati calidi egenum, aut certè valde intemperatum.

De Curatione.

CAPVT VII.

Phlebotomo, pharmacoque curatur, quo totius humoris moles euellatur stirpitus, & si plurimi, crassique fuerint humores, tale pharmacum erit vsui ℞. Hellebori 3 I. scammonij scr. I. pulpæ colocynthidos gr. xvj. Anysorum scr. ij. m. & conficiantur, præbeanturque laboranti, si virtus constiterit, sin minùs, dentur pillulæ de lapide lazuli cum stomachicis, puta mastichinis, aut alœphanginis: Hieræ magnæ, epithymusque huc faciunt. Repurgatò corpore roborandum caput ijs, quæ aliàs præscripsimus. Hic commendari solent grana pæoniæ quotidie deuorata.

Quod si frigus tale pepererit symptoma, olea calfacientia administranda sunt, roborantia, adstringentiaque emplastra inducēda, &c. nec enim est, cur in his moram trahamus, quæ millies inculcauimus.

De Epilepsia.

CAPVT VIII.

Epilepsia est animalium functionum interceptio cum prauo motu prostrati corporis ob cerebri ventriculorum obstructionem, maximè verò anterioris, vnde vetito aliquatenus spirituum animalium commeatu motus, & sensus delitescunt, vt homo stare nequeat. Et quoniam omnis cōuulsio, quemadmodum demonstratum est, aut à repletione, aut ab inanitione prouenit, aut à noxia qualitate expultricem irritante, pari

ratione

ratione, & epilepsia, sed hæc ab inanitione, siccitateque non pendet, vtpotè quæ nisi succedente tempore contingat, atqui repentè epilepsia inuadit; quare siccus spasmus huc non attinet, nam antequam ad tantam cerebrum perueniat labem, animal de medio tollitur. Hinc itaque conficitur, vt conuulsio, aut rem noxiam excretricem irritantem,(siue vapor, aut mordax qualitas, aut humor tota substantia exitialis sit) aut copia, & mole quadantenus ventriculos cerebri, & neruorum exordia obstruentem sequatur. Hoc ipsum ex abundanti humoris æstu fieri solet, vnde sublato in bullas humore transitus spiritibus præpeditur, sed quia non est omnifaria occlusio, aliquantus spiritus ad organa commeat, quo fit, vt non omnino sensu, & motu viduentur artus.

Crassum etiam, vuidumque agnoscit uaporem meatus, & spiracula intercipientem, quemadmodum Philosophorum coryphæo quoque visum est lib. de somno, & Vigilia, totamque caussam huic acceptam refert. Itaque cum noxij humoris insultu infarcientis inuaditur extemplo,contrahitur, ut uires ad expellẽdum noxium resumat non secus, atque in singultu, & subuersione, aut ieᵼtigatione accidit, quibus in affectibus contrahuntur membra, ut strenuè propellãt, quod præsens irritat, atque lacessit. Quare cum cerebrum, quod est neruorum origo, contrahitur, par est, ut soboles parentis motum sequatur, propterea in facie musculi adducuntur, & uarium comparant motum, prout ab origine ducuntur.

Paroxysmo uerò defunguntur, & euadunt aut lacessente succo excreto, aut uapida substantia discussa, aut expugnata antipharmaco deleteria qualitate. Propterea uerò spasmus fontico huic morbo comes it,quòd eadem materia,quæ primò inumbrat cerebrum, neruosum quoque genus incessit, idque triplici ratione contingit, primùm quia nerui substantiam cerebri sequuntur, dein quia ab eadem caussa, quæ cerebro bellum indixit, læduntur, denique quia recrementum ad eorum initia propellitur, hinc replentur, & ingeminatur conuulsio longitudine in latitudinem correpta.

Cõuulsionem autem, haud lassitudinem, haud paralysim indiuiduam comitem habet epilepsia, quòd cerebrum, contrahitur, cogiturque vt vires intendat ad propulsandum: Et sanè paralysis cõsequi non potest, quia cerebrum à se ipso noxium longè propellere, & amouere totis conatur viribus, expulsioque nisi alterna contractionis, dilatationisque, & expressionis vicissitudine validissimè haud peragitur.

Cæterùm vniuersæ materiatæ conuulsioni febris superueniens prodesse consueuit, quare si sacro huic morbo succedat,nõ erit inutilis. Item si apostemata alicubi emergant, in bonis habendũ, solent enim exhausta materia epilepsiam obterere. Frequens melancholia morbus in comitialem, vicissimque is in atram-bilem deficit, prout materia vel corpus, vel animum occupauerit. Non desunt,qui putent, Herculeum hunc morbum fieri posse sine coitu, admissuraque materiæ, qui profectò si hoc sibi velint, fieri quippe à vapida, spiritalique substantia, aut à fontica qualitate cerebrum ad excretionem proritante, erit vtique eorum sententia laudabilis, at si vnam intemperiem intelligunt, ædepol absurdè sentiunt, quoniam si ita fiat, vbi cerebrum eam induit intemperiem,lunaris iste affectus reciproco insultu non lacesset, sed continenter exercebit, quod non visitur, si quidem vt repentè inuadit, ita paulò post recedit, aut iugulat. Quare huiuscemodi syncera qualitas in cerebro non est, sed potiùs materia, aut qualitas, quæ aliunde in cerebrum infertur, quæ subinde etiam amouetur, id quod non accideret, si esset cerebro innexa, immobiliterque infixa.

Spuma verò epilepticis accidit ob elisum ad fauces spiritum, & insignem,inæqualemque anhelitus agitationem imminente præfocatione, agitatur autem anhelitus ob conuulsionis motum, at in apoplexia spuma violentiam spiritus excipit, & sanè puerilis hic morbus est quasi peculiaris quædam cerebri conuulsio, sternutamentoque comparatur, sed eo discrimine diffident, quòd in sternutatione materia est pauca, mobilis, excretrix validissima, unde noxium subitò, prorsusque obtruditur,in epilepsia non item.

Memoria itaque repetendum est,quòd vbi Herculeus morbus per idiopatheam committitur, materia in cerebro & succrescit, & delitescit, quæ commota * vaporat, flatusque anfractibus detenti anteriores potissimùm uentriculos semic pplẽt, semiobnubuntque.

Hæcque materia aut est sanguis affluentior, aut phlegma, aut melancholia, aut bilis, quæ perraò huc facit,quemadmodum & syncerus sãguis (quamquam pituitosus, aut melancholicus frequens interuenit.) Quidquid fit,familiarissima,& indiuidua epilepsiæ caussa aut est merum phlegma, aut cùm nigra-bile iugatum, sed pituita propria conditione frequentissimè huiusce mali parens est.

Testatur Hippocrates inter bruta oues esse per quam obnoxias fontico huic morbo, quarum capita si incidantur, & aperiantur, intus magna fœtidæ humiditatis vbertas inuenitur. Ac vniuersa primogeneæ epilepsiæ scaturigo ex cerebri vitiata digestione prouenit, quare non potest, quin excrementum aut in cerebri substantia subsideat, aut in medulla (id quod multò est deterius) aut in tunicis,quod est leuius. Cæterùm epilepsia melancholiæ soboles, vt est infrequentior, ita peruicacior, à contrario se se habet phlegmatica, vt enim sæpissimè inuadit, ita promptiùs soluitur, si ad melancholicam conferatur. Illa verò epilepsię species, quam puerorum matrem appellat. Rhas. sequiturque acut. feb. est admodum exitialis: pariterque si identidem epileptici insultus lacessunt, interficiunt.

Epilepsia verò per sympatheam ab alio membro eueniens intercidit, quando multa vaporum supellex ad caput effertur, vbi aggregata, coactaque desciscit,deficitque in pituitam,quæ humoris naturam redolet, vnde deraditur vapor, hinc ob-

ſtruit, hinc irritat, & paroxyſmum arceſſit, aut quia vapida exhalatio non copia, non mole noxia, ſed qualitate, frigore, aduſtione, aut deleteria pernicie ſurſum reſpirat, & cerebrum conuellit, ſeu quod illa qualitas mera venefica per partem poſt partem ſucceſſiuè ſe ſe in cerebrum ingerat, ſeu quia vtrumque accidat.

Fons autem, & minera, vnde anathymiaſis effunditur, & caput petens copia, & mole epilepſiã accerſit, aut vniuerſum corpus eſt, aut ſplen, aut ventriculus, aut præcordia, aut vterus, aut etiam cæteræ particulæ. Pariterque corpus totum eſſe poteſt ſcaturigo noxiæ, & malignæ qualitatis, poſſunt eſſe manus, aut pedum digiti. Hæc verò pernicies gigni conſueuit, vbi ſanguis perſpiratu prohibitus ab infarctu innato deſtituitur calore, hinc putreſcit, & in peſſimam, venenatamque qualitatem conuertitur, quæ aut per periodos ſtatis temporibus, aut citra periodos certas inceſſit. Fit etiam ex venenoſi animalis ictu, quom enim neruus V.G. à ſcorpio percutitur, venenum paulatim in cerebrum diſcurrit, qua pernicie ictum ſe ſe contrahit, & conuulſionem parit, & perinde ſe ſe ſuccutit, atque vacuus ſtomachus acerrimo ſenſu præditus, vbi quippiam acre ingeſtum fuerit, quod ille ſingultu excutere nititur, ſingultus enim ſpaſmodes quædam affectio eſt. Quom ergo hac de cauſſa conuellitur cerebrum, totum neruoſum genus in ſympatheiam trahitur, & ſimillimo motu cerebro obſequitur. Galenus quidem teſtatur, ſe puluere Diapiperei deuorato, & vino ſuperhauſto ob acerrimum ſtomachi ſenſum in ſingultum incidiſſe, noſque non abſimile exemplum in medium afferre poſſumus, qui & in hoc Galeno adſcribimus dicenti, epilepticos præſentire à pedis pollice neſcio quid ſub frigidi vaporis ſpecie pedetentim in cor, & Palladis arcem irrepens, quod vbi conſtitit paroxyſmum actutũ accerſit. Atque vbi arctiùs ante inſultum crura vinciuntur (eodẽ Galeno teſte) aut intercipitur acceſſio, aut certè lenior accidit, noſque ipſi proteſtamur, admiranda obſeruaſſe. Sunt etiam, qui ſibi inuri pyroticum ſuper pollicem, aut alium quemuis digitum, vnde tollitur aura, paſſi ſunt non ſine fructu bonæ valetudinis.

Huc ſpectat & epilepſia, quam vermes rotundi, & aſcarides pariunt. Eſt præterea quædam ſpecies, quæ ſyncope aſſociatur, cuius propterea hic non meminere Medici, ſed reuera huc ſpectat, & matricis præfocatio, indigitatur, acciditque, vbi menſtrua purgamenta importunè ſupprimũtur, aut genitale virus propter coitus intermiſſionem diutiùs detinetur, & in veneficam degenerat qualitatem, quæ certis, ſtatiſque temporibus cõmoueri ſolet in halitus, qui cor, cerebrumque petentes epilepſiæ obnoxiam mulierem faciunt. Idẽ verò contingere poteſt, ſi fętificus lẽtor plurimus in ſpermaticis vaſis coaceruetur, & præcopia non diſſlatus temeretur, atque adeò in frigidam, & deleteriam qualitatẽ deſciſcat, optimi enim corruptio peſſima eſt, quia omnis mutatio de contrario in contrarium. Fœta etiam mulier frequẽs ſolet epilepticos inſultus incurrere, at effœta defungitur periculo, quòd retrimenta foras amandentur. Videre interdum eſt, epilepſias, quæ à vertebris, ſcapulis, aut aliunde trahunt originem.

Cæterùm illa epilepſia, quæ ex hypochondrijs, & ventriculo emergit propter crapulas, & cruditates, hinc ſuæ creationis exordia ſumit, quòd in venis infarctus gliſcunt, vnde ſanguis & totus alimẽtalis ſuccus cõtemeratur, & corrũpitur, quare nonnunquam corrupti humoris ad ſtomachum fit palyndrome, à quo chylus inficitur, & ſubinde vomitione reiicitur. Verùm quomodocunque iſthæc ſe ſe habeant, illud certò habendum, niſi læſo cerebro potiſſimùm iuxta anteriores ventriculos epilepſiam non accidere, quoniam præcipua epilepticorum incommoda in viſus, & auditus organis, & in muſculis oris, & in palpebris relucent, tametſi, & reliqui ſenſus, & totum neruoſum genus compatiuntur, id quod non fieret, ni & reliqui ventriculi in ruinæ ſocietatem traherentur, neque intellectionis munia obliterata viderentur, neque reſpirationis actio vitiata maneret.

Epilepſiam porrò conuulſio, vt plurimum antecedit, mox ſacer ingruit morbus, hocque ideò fit, quoniam ſi nocẽte cauſſa expulſa tollitur ſpaſmus, ſimul & ſenſus redeunt, ſin fixus maneat, vnà quoque deletis ſenſibus ſacri morbi idæa ſe prodit, promitque. Dum ſoluitur paroxyſmus interdum per nares, & os expulſus humor manifeſtò emanat.

Accidit nonnunquam morbus iſte citra perceptibilem ſpaſmum, hocque contingit, quoniam materia admodum tenuis eſt, & vi potiùs molis replet, quàm qualitatis noxa irritet. Frequentiſſimè pueros inuadit, vnde puerilis dicitur, ac etiam infantulos mox in lucem editos infeſtat ob humiditatis exceſſum, & neruoſi generis imbecillitatem: Accidit etiam poſt pubertatem; Quare ſi congruam viuendi normam obnoxij ſibi indicant, ante xxv. annum euadere poſſunt, ſin minùs, permanet in ſupremam diem, quare ſummum ſtudium impendendum, vt ante id tempus tam turpe malum, quod homines exanthropos reddit, exantletur. Illi verò puelli huic morbo minùs sũt opportuni, quibus caput vlceribus, puſtuliſque ſcatet, & abſceſſiunculis, quibus è naribus perpetuò ſtyria pendet. Æquum verò eſt, vt illorum, quibus ab incunabulis nimio madore cerebrum vueſcit, humiditas purgatione exhauriatur, quare Nutricibus victus norma iniungatur afficcans, & extenuans, vt congener, & compar fiat lac, hocq; ni ſummo ſtudio, curetur, pueri certò morbum incurrunt; Puerulis verò hæc epilepſia aduentante pubertate, cum ex ephebis exeunt, vt plurimum leuatur, & euaneſcit, ni viuendi ſtudium, & omnino cura negligatur. Quæ verò iuueni poſt xxv. annum aduenit, ſi cerebri ſubſtantia per idiopatheiam laboret, comitatur ad capulum, quare dum curantur, non ſanitatem, ſed leuamen, & acceſſionum longiora interualla ægris polliceri par eſt, ſi quidem Hipp. ſcriptis teſtatum reliquit, huiuſmodi epilepſiam commori, ſenibus rarò ex infarctu aduenit.

Porrò internas, & antecedentes cauſſas externæ ciere conſueuerunt, veluti crapulæ, ſub ſole moroſior incolatus, vnde in caput plurimum materiæ

teriæ prolicitur. Huc faciunt nimius concubitus, nimium delicatula vitæ ratio, quies, & otia, siue à repletione exercitium, hinc enim aucto calore humores excitantur, qui cum omnino non digerantur, vacua loca replent. Huc spectant vniuersæ illæ caussæ, quæ cor frangunt, siue formido, siue mœror, siue tumultuosa insultatio, siue quoduis aliud triste sit. Inter caussas & ieiunium censetur, vbi uentriculus fuerit imbecillior, item meracissimum vinum epotum, quoniam uentriculo, cerebroque noxam infert, atque hæ caussæ remotiusculæ proximas non modò mouent, sed pariūt, propterea de ijs quoque proprio capite agendum erit, vt declinentur.

Eo tandem diligens Medicorum obseruatio peruenit, vt afferant nonnulli, si epilepsiæ obnoxius pellem induat caprillam recenter detractam, & præmadefactam in aqua, quammox paroxysmum incurret, idem eueniet, si suffiatur thymiamate ex caprillo cornu, myrrha, & thymo conflato.

At si epileptico feb. chronica superueniat, veluti quartana, morbi solutio contingere solet, si quidem succedente tempore materia melancholica digeritur, difflaturque, difflationem, & discussionem horror promouet, qui quartanam anteit, inæqualis enim hæc commotio efficit, vt cerebrum expulsione excutiat quidquid noxium, superuacuumque est, accedat, plurimo sudore materiam exhauriri, & absumi.

Cæterùm quemadmodum apoplexiæ succedit paralysis (ni sit perniciosa) ita epilepsiæ infrequétiùs, & ei sanè tantummodo, quam crebra caducitas vrget. Sunt, qui putent, phlegmaticæ epilepsiæ tremorem, & agitationem associari, quoniam tenue phlegma meatus prorsus non obnubilat, non opplet, at melancholicæ non item euenit, aiunt, quia affatim, & protinus obstruit, hinc minor agitatio; Alij uerò contra arbitrantur validiorem scilicet corporis iactationem sequi modicam materiam, quæ penitissimos meatus non peruaserit, sed horum sententia non est definita. Ruffus verò prodidit, ubi in cap. epileptici impetigo, maculæque effiorescunt, resolutæ materiæ indicium afferri, atque adeò sublati morbi. Morbus hic in melancholiam sæpius desciscit. Opportunis verò crebriùs accidit, maximè natura humidioribus propter ætatem, ut puellis, aut ex euentu, ut propter prauam uictus rationem, crapulam, cruditatem, australem constitutionem, quæ caput humiditatibus replent; Et sanè accidit epilepsia pueris, & mulieribus, & ijs vniuersis, quibus exiguus inest sanguis, isque prauus, & venæ angustiores sunt.

* *Capiuacceo est functio principalis ablata totius cerebri cum amissione sensus, & motus partium neruosarum, & conuulsione totius corporis dependens à causa morbifica cerebrum secundùm poros, & ventriculos lædente.*

Est motus totius corporis conuulsiuus, non tamen perpetuus cum mentis, & sensuum ablatione propter prauam materiam cerebrum irritantem. Mercatus.

De signis differentiarum Epilepsiæ.

CAPVT IX.

INter signa communia pluribus epilepsiæ differentijs censentur lingua lutea, & uirides sub lingua venulæ, permutata corporis temperatio, cap. grauitas, maximè vbi excanduit ira, aut vbi venter flatibus distentus turget, blæsa lingua, somnia nequissima, obliuio, pauor, formido, difficilis spiritus, fatui sermones, excandescentia temerè exardescens. Porrò non omnis epilepsia curationis capax est: Et certè illa deterior, quam fortis succussio, & scotomia vehementior anteueniunt, subinde hebetudo, & torpor marcidus cum plurima circa os spumea sorde, & difficilis anhelitus excipiunt, hinc enim vt materiæ vbertas colligitur, ita virtutis imbecillitas arguitur, quæ non sufficiat malo.

Cæterùm cum nosse tibi cordi est, sit ne morbus per idiopathiam, an per sympathiam, mentis aciem eò dirigere oportet, an subsit cap. grauitas, vertigo, an caligent oculi, an lingua blæsa, balbutiensque sit, an turbulenti sensus, an motus imbecillior, an facies citreo colore pallescat; Quum isthæc adesse noueris, & præterea, mentis memoriæque perpetuum torporem, & hebetudinem noraueris, quæ neque superueniente alui fluore imminuuntur, tunc certò habendum, affectionem in cerebro solidam fixisse sedem. Adhæc certior fiet coniectura, si nullum in neruoso genere, nullū in liene, nullum in hepate, neque in articulis, neque in extremis digitis uitium prælucescat, nec æger ex hisce locis exitiosi quippiam decidi præsentiscat, quod paulatim in caput subrepat.

Leuioris verò epilepsiæ signa sunt, si citò discutiatur accessio, statimque redeat ratio, & uerecundia teneatur assurgens, si ad se quamprimum redit, maximè adhibitis sternutatorijs, & attractis in nares odoriferis, aut vomitione procurata.

Nequioris verò signa sunt, spiritus difficilis, agitatio, & subsultus prolixior, dein longior cessatio, & prostratis nullum à sternutatorijs, nullum à thymiamatibus collatum beneficium. Omnium minimè praua est, in qua concussio corporis exigua, & non morosa prostratio.

Signa verò epilepsiæ ex flatu in cerebro consistente genitæ sunt nulla antecedens, aut consequens cap. grauitas, sibilus aurium, non molesta conuulsio.

Phlegmaticam verò præmonstrant plurima saliua ex ore profluens, spumea, crassaque colluuies, in lotio pituita liquefacto vitro persimilis, hebetudo, pauor, lassitudo, obliuio, omnia grauiora. Idem pituitosa uomitio candidior spuma, sanguis crudior arguit: Huc faciunt ætas, regio, præcedens uictus ratio, uita otiosa, & cessans, pallidior color subtumescentis oris, & reliqua, quæ aliàs pituitæ prouentum significare docuimus. At si crudiusculum fuerit phlegma, adhuc magis præfata symptomata ingrauescent, stoliditas, obliuio, grauedo, somnus, ma-

iora, deterioraque omnia, & hæc epilepſia corpus laſſitudine eneruat, hæcque eſt admodum perniciosa. Quæ autem falſæ pituitatis ſoboles eſt, minore ſopore, infirmiore frigore, minuſq; incommoda ſuccuſſione ſtipatur.

Ea verò, cuius parens eſt atra-bilis, & dignoſcitur ex eiuſdem humoris excretione, aut rei ferrugineæ, & aterrimo ſanguini ſimillimæ, vſque adeò acidæ, & aduſtæ, vt terram fermentet. Qui huic morbo obnoxij ſunt, mentem habent, vt plurimùm erroneam, & deliram, acceduntque propiùs ad melancholicos: Neque recedente paroxyſmo ritè ſibi conſtant, ſed priſtini retinent veſtigia erroris: Huiuſque humoris exceſſus innoteſcit liuido faciei colore, emunctis naribus, ariditate linguæ, præterea prægreſſa victus formula. Quare ſi fuerit naturalis melancholia, quæ eſt ſanguinis fæx, & eam in maſſa habet analogiam, quā amurca in oleo, epilepſia laſſitudine corpus fatigat, taciturnitas, & modeſta compoſitio affectatæ videntur, erroneæ cogitationes animum exercent, exagitantque: At ſi melancholia ex aduſta bile mali author ſit, tunc lymphatio, inſaniaque non eſt ſine dæmoniaco furore, ſine blatera garrulitate, ſiue vociferatione. Epileptici hac de cauſſa, vt multum ſuccutiuntur, ita facilè euadūt acceſſionem, vixque eſſe poteſt, quin talis epilepſia febrem comitem habeat, maximè ſi atra-bilis fuerit paulò ſubtilior: At ſi ſanguinea tanti mali parens fuerit, non priuatur cachinis. Et ſanè quænam melancholiæ differentia in vitio ſit ex vomitione, excretioneq; coniectare licet, nā ſi fęci ſanguinis ſimilis ſit, melancholia naturalis eſt, ſi vini limo congener, aptaque, atra-bilis aduſta eſt, quæ aut eſt craſſa, & pontica fauces exaſperans, extremamque ſiccitatem, & frigiditatem denunciat, aut acida, tenuis cum ſpuma, & ſuper terram deiecta feruet, bullaſque attollit, aut craſſior eſt ſine ſpuma, &c.

At epilepſia, quam ſyncerus peperit ſanguis, his notis ſtipatur, & quidem ſi ſolo ſanguinis æſtu eueniat, iugulares venæ non adeò turgent, neque intenditur rubor, neque magna ante paroxyſmi aduentum præſentitur ſuffocatio, nihilominùs & grauitas, & ſtoliditas, & laſſitudo, & ptyeliſmus, & muci cum phlegmate comparent, incalet caput, rubeſcunt lumina, vaporibus caput impetitur cruentis. At ſi copia malum gerat, iugulares mole turgidæ diſtenduntur, præfocans antecedit affectio, ver, ætas, temperies victus ratio lautior.

At biliosæ epilepſiæ, (quæ rariſſimè, aut nunquam viſuntur) acriùs quidem vrgent, at minor, breuiorque conuulſio, concuſſio verò vehementior eſt, hancque præmonſtrant bilis vomitio, ardor, aliena ratio, oris, oculorumque luteus color.

Porrò epilepſiæ ab ipſo ſtomacho originem trahentis indicia ſunt, ſtomachi ſubſultus, & palpitatio, præſertim vbi conſueta epularum hora præterijt, borborygmi, rugituſque ſtrepunt, maximè accedente paroxyſmo, aluinęque fęces, & lotium ſolutis muſculis effunduntur, aut etiam fętificus lentor, cor palpitat, caput acerbiùs dolet. Expungitur, amoueturque vomitione. Et ſanè diſpoſitio arguens malam ſtomachi habitudinem, & epilepſiæ incrementum petitur ex imminuta purgatione conſueta, vnde viſcida, craſſaque pituita reijciebatur. Hæcque epilepſia, quia frequentiùs impetit, non rarò de medio laborantes tollit, hoc ex humoris vbertate, multigenaque vaporum copia prouenit; huiuſmodique humores vt plurimum ſunt pituitoſi, quamuis & reliqui vnà coire queant; cuius mehercle ſigna ſunt, ſi poſt repletionem acceſſio, confectiſque crapulis deceſſio fiat, repetatque iuxta victus vitia, & cruditates. Quod ſi phlegmati comes eat cholera, ſitis adeſt, ardor, cardiogmos, aduſtio, ſi acida melancholia, fames plurima vrget ſtomachum, ructus emittitur acidus, laborans cogitabundus hæret, ſolus intus obmurmurat, muſſitatque, quamquam dominantis pituitæ ſigna præponderant. Sed enim fieri poteſt, vt in ſtomacho humor inſideat non copia, ſed potiùs ſubſtantia, & nequiſſima qualitate infenſus, cuius argumentum eſt, quòd ieiunis potiſſimùm hæc vſu venit affectio, cum ſcilicet materia os ſtomachi nudum, orbatumque humiditatibus inuadit, vellicatque, quæ, ſimulatque ſtomachus laudabili alimonia refotus, humectatuſque eſt, euaneſcit: Si uerò humor acutulus fuerit, hiſce notis diſcernes, quas ſæpicule retulimus.

At ſi ex præcordijs procedat, hæc ſigna præcurrunt, ructus acidulus, inflatio, rugitus, ſtrophi, incendium in hypochondrijs percipitur, malumque ingeſto alimento exaſperatur, neque miteſcit priùs, quàm perfecta ſit digeſtio, & cum uacuo, ieiunoque uentre accidit, profectò non alia de cauſſa fit, niſi quia ſtringitur aluus, propterea ſoluta ſoluitur aluo, maximè ſi præcordia ſurſum retrahantur, & tremulo quodam ſubſultu tollantur, quibus crudioris cibi uomitio ſuperuenire conſueuit, accedente maximè corruptione. Nec minùs hinc ſublatus ad caput noxius uapor ex bile retorrida malum committit, id quod dignoſces ex incendio, ex coloris flauitie, ex mentis emotione non ſine rixanda ſtudio, & perpetua manuum, pedumque agitatione. Ex melancholico quoque ſucco halitus infertur huius criminis author, quem melancholiæ ueſtigia ſequuntur, timor panicus, mœror fatuus, anima graueolens, mortis amor, aut odium, & cætera, quæ tenebroſa phantaſmata comitari conſueuere.

At uerò epilepſiam, cuius parens, aut iecur eſt, aut certè uniuerſum corpus, produnt, color, capilli, cutis ſiccitas, aritudoque cum fuſcedine quadam, aut certè mollities, & pinguitudo, aut macies, aut roridus mador ſanguineus euaporans. Pulſus etiam huc ſpectant, & lotium, & præcedens uictus norma, & omnino pręterita uita. Hancque arguunt maximè ſuppreſſa alui recrementa, cohibita matricis purgamenta, & quę è uenis, reliquiſque conceptaculis educi ſolent, compreſſa. Quòd ſi à pręuſto ſanguine fiat, color rufeſcit, pulſus undarum more ſubſiliunt, & inſtante acceſſione ęgri ſubrident. At ſi à bile, à pi-

à pituita, à melancholia proficiscatur; Suis distingues indicijs.

Quę verò ab vtero primordia sumpsit, suppressis dignoscitur menstruis purgamentis, aut intermissa venere, vnde virus corrumpitur retentum, aut reliquis excrementis cohibitis, quæ per vterum foras exigebantur, dolor circa inguina vexat, in dorso, & in matrice grauitas percipitur.

Quæ autem splenis vitio committitur, hinc päditur, proditurque, quòd melancholica symptomata se se proferunt, & in finistro hypocondrio dolor adest, inflatio, durities, murmur, rugitus, strophi, renisus.

Quam denique deleteria peperit pernicies, dignosces, si malum extrinsecùs accessit, exempli loco scorpionis ab ictu, aut phalangij, aut crabronis, Sin malum intrinsecùs ortum ducit, caput vapore impeti persentiscit æger, obtenebrantur oculi, repentino lapsu colliditur, & sane origo mali aut in pede, aut in manu, aut in dorso, aut in pectine, aut in stomacho, aut in vtero delitescit. Signa verò epilepsiæ ex vermibus sunt saliuatio, vermes deiecti, ventris tædia, dentium stridor, &c.

Nil mihi conanti caput hoc conuertere durum
Tam fuit, absurdis implicitumve tricis.

De caussis Epilepsiam cientibus.

CAPVT X.

Aeris permutatio vna est caussarum, quę morbum hunc accersunt, quemadmodum rursus solum vertere, & salubrius cœlum quærere confert, caput verò solaribus radijs, ignibusque, frigoribusq; sũmis exponere, aut nimia uenere liquescere, admodũ noxiũ est. Nec minùs promouendæ Epilepsiæ vim habent pluuiæ, venti boreales, aut Austrini, Septentrionales quidem, quia corpora densando, & materias intus coercendo id agunt, ne digerantur, difflenturque per corporis habitum, meridionales verò, quia per vuidum calorem humores nostri corporis cient, caput repletione aggrauant, extenuantque humores, quos subinde ad caput abducunt. Plurimùm hyberno tempore visitur, sed quæ in septentrione, & autumno, propter humorum corruptelam accidit. Et quemadmodum in Hyperborea regione rarissimè excitatur, ita, si contingat, interficit, quoniam caussarum efficientium magnam vim arguit.

Odora quoque malum hoc commouent, agitatioque, & pernicissimæ conuersionis ab alta specula inspectus, item longior in balneo mora, aut importunitas, vtpotè ante perfectam digestionem adhibitum, itemque capitis lotio ex tepente lympha. Huc faciunt vniuersa, quæ flatulentum sanguinem, fæcosum, turbidumque gignunt, ceu vinum acescens, vetus, aut etiam recentissimum, nondum defæcatum, & illime, neque perfectè elaboratum, œnodes, vappa, plurimum enim per anathymiasim cerebro affert incommodum. Appium verò apprimè declinandum, hoc enim peculiari quadam vi pollere creditur. Huc attinent lentes (melancholicum enim, & crassum sanguinem generant, ni hordeo commisceantur) fabæ, allia, cæpe noxia pariter sunt, tum quia caput vaporibus opplẽt, tùm quia prauum generant succum; lac, dulcia, pinguia, quæque crassum, & flatulentum humorem procreant, ableganda. Nec minùs impensè frigida, aut acria, cholericaque passio de eorum sunt numero, quæ Epilepsiam excitant, namque hæc omnia humores concitant, & ad caput afferunt. Ciborum importuna ingurgitatio, malè elaborata concoctio, vigiliæ, animi pathemata, ira, tristitia, timor, similiter sensibiles qualitates vehementissimæ, vt demens strepitus, lucidissimum aspectabile ex tempore lumina feriens, vt sol, fulgur, turbo. Nonnunquam Epilepsia latens emergit ab exercitio post epulas inito, à coitu, à pharmacis Epilepsiam excitantibus, quæ præfati sumus, & quæ Epilepticos detegunt, qualia sunt thymiamata ex galbano, myrrha, caprillo cornu, hircini iecoris vsus, odor hircinus, myrrha naribus immissa.

De curatione Epilepsiæ.

CAPVT XI.

Pveri lactentes huic morbo obnoxij curantur correcto Nutricium lacte, quare eò allaborandum, vt lac calfiat, & attenuetur euchymorum alimentorum vsu, intermissione eorum, quæ crassum, & aquosum generant, præterea coitu, & concubitu interdicendum, ne cõcipiat, hinc enim lac temeratur, & maxima infantulo noxa succedit. Adhæc ea cauere oportet, quæ subitum timorem Puellis incutiunt, & tremefaciunt, qualia sunt repentini, & fatui strepitus, taratantara, buccina, fulgur, tormenta bellica, laruæ, lemuresve, & alia id genus; cauendum etiam, ne peruigilium incurrant, ne ira incandescant, ne magno caloris, aut frigoris excessu percellantur, ne perperam alimentum conficiant. Interim lenis obambulatio iniungenda, qua interdictum oportet ab ingesto cibo. Quod si pharmaciæ capax sit eius corpusculum, leuissimis phlegmagogis repurgetur. Maximè conferre consueuit vomitio, quæ hydromelle proritanda, ad alliosim usurpandum mel rosf. colatum, & Iulapium rosatum, naribus contrita rutha admouenda, hæc enim attenuant humores. Amplius illud est Catholicum, ut cibi laudabilis succi exhibeantur, quibus afficcandi modica uis insit, in primis omnis repletio uitanda, declinandæque cane peius, & angue cruditates, si modo ferre uelint uitam frugalem: Ille igitur, qui per consuetudinem tolerare nequit unicum pastum, cibum in tres partes quotidie diuidat, duasque partes in prandio sumat, tertiam in cœna post moderatum exercitium, epulis uerò neutiquam plurimum uinum est intermiscendum, quia cum sit carebaricum, caput mirum in modum replet, quòd si per intemperantiã tantum sibi imperare nequeant, utantur uino pauco, pauciferoque, antiquo, subadstringente. Nil uerò peræquè officit, atque uinum post balneum, atque repentinum frigus, quare caput munien-

dum, ne ualido calori, aut frigori actutum occurrat, nec in balneo mora protrahenda. Porrò Epileptici ab vsu carnium crassi succi, & multi nutrimenti, quales sunt suillæ, & anserinæ, quin à carnibus grandium, & grandæuorum quadrupedum abhorreant, necnon & à piscibus, quorum vice pullis, perdiculis, attagenis, auiculis dumeta colentibus, galerita, phasianis, turturibus, * hœdis, turdis. Apri quoque iunioris caro conceditur. Vituperantur dulcia, pinguia, iurulenta, similiter olera, & præcipuè apium, cui (si credere dignum est) commouendæ epilepsiæ vis inest, si verò his temperare non possit, concedantur fumaria, endiuia, borrago, lactucam verò, & coriandrum non admiserim (tametsi quidam liberaliter concedunt) vbi verò cholera exorbitauerit, aut sanguis, modicellum concedo, sicla verò, & betulæ in aqua elixatæ, & conditæ ante reliquos cibos præmansæ conducunt, quia aluum ducunt. Rutha præ cæteris tùm comesta, tùm subolfacta prodest, pariterque anethum. Verùm horariorum fructuum omnium vsus est ablegandus præterquam acerbiusculorum, & stypticorum, qui secundùm reliquos cibos assumi debent, vt os stomachi roborent, & alimoniam ad stomachi fundum deprimant, vt aluum molliant, & vaporum ascensum inhibeant. Raporum quoque, & raphanorum, & caulium, acriumque, & vaporosorum vsus damnatur, qualia sunt synapi, & synapismi (nostri vocant mustardam) qui sua acrimonia, & thymiasi lachrimas quoque exprimunt.

In primis declinanda temulenta turpitudo, & crapulæ, & venti: Caput verò nunquam nec calida, nec frigida aqua abluendum, non calida, quia caput effœminat, non frigida, quia stupefacit, & animalem spiritum extinguit. Quod si obnoxius in conuiuio se se nimium repleuerit, rebus suis consulat vomitione, & frugaliore vita. At verò licèt vinum immodicè haustum plurimũ officiat, attamen lymphatum, & modicellum animum exhilarat, spiritum acuit, & pro aqua est, quæ sine modo sumpta multò magis obest. Nimius somnus præsertim, pomeridianus, & post repletionem comprimis fugiendus, sed & nimiæ vigiliæ spiritus resoluendo debilitant, & caput vaporibus opplent. Itaque sic regendi sunt Epileptici, vt eas omnes occasiones, quæ morbum, veluti crabronem, irritant, è vestigio vitent, dein præscribenda animi, & corporis tranquillitas, quod si exercitatio sit ineunda, nè consuetudo prætermittatur, non nisi vacuo ventre, & matutino tempore fiat citra lassitudinem, subinde quieti se se dedãt, caput dirigant, nec antrorsum inflectant, nec torqueant, nec motitent, ne recrementa eò arcessantur, sed inferiora potiùs exercenda, & perfricanda supernè deorsum trahẽdo ab axillis ad extremos pedes, frictioque asperior conuenit, qua crura calefacta rubescant, hinc ambulatio sequatur, sed in eodem loco quies capessenda, vbi gymnade corpus excultum satis fuerit, vt deferueat calor, & spiritus, nec latum vnguem se se dimoueat loco priùs, quàm in priorem redierit statum. Vbi igitur his artibus ad inferiora retrimenta superuacua detracta sunt, atque exonerata aluus persoluentia pharmaca, cap. pectendum, perfricandumque, vt calescat, & eius temperatio permutetur, quò spectant ignitæ cucurbitulæ, & cauteria capiti inusta, hæc enim mirificè cerebrum calfaciunt.

Soluto ventre, & repurgato à quisquilijs corpore post aliquot diecularum quietem balneum præscribendum, & Medicæ cucurbitulæ hypochondriis affigendæ, caput denique calfaciendum. Et aliquando affligente paroxysmo inter dentes durum quippiam interijciendum, vt os laborantis apertum maneat, sed in primis materiam educere, & totum repurgare opus est, pro peccantis humoris conditione, deinde caput gargarismis deplendum tractorijs. Quod si certis quibusdam periodis repetat, & iuxta excrementorum prouentum se se proferat, vere corpus solemni euacuatione purgandum, & peccantis caussæ abscissione paroxysmi intercipiendi, Et si nihil sanguinis missionem prohibuerit, mittatur, nam phlebotomia ex talari vena vere maximè ineunte summopere prodesse consueuit, cauendum tamen, ne quid nimis, ne per sanguinis iacturam caput refrigerascat.

Quom æger ab accissione liber se se vendicarit, non erit inutile (si modò ventriculi tædia præcurrant) si penna oleo intincta, & in fauces immissa procuretur vomitio, hinc enim leuamẽ suscipiet, quamquam crebrior vomitus idiopathicæ epilepsiæ noxius est; Atque ex his, quæ deuoranda offeruntur correpto, sunt assa, castoreumque in oxymelle dissolutum. Quæ verò in nates insufflantur, illinunturque, sunt pulpa colocynthidos, cucumis asininus, & eius succus, seu ammoniacum, nigella, helleborus albus, lanaria, seu struthion, piper, zinziber, myrrha, euphorbium, castoreum, stœchas, assa fœtida, pix sicca, cedria.

Ex his verò, quæ halitu inspirantur, est pœonia, inter odorata rutha, tùm bona valetudine, tùm afflictionis tempore vsurpanda. Inter cætera verò commendant quidam poma ex gummi agrestis ruthæ cum farina hordeacea, & aceto concinnata, quæ manibus gestanda sunt, & identidem subolfacienda.

Inter syrupos commẽdant oxymel scyllinum, quod æstate cum frigida ebibi debet, hyeme cum iusculo tepidiore. Inter linimenta, nihil est præstantius medulla ex Cameli cruribus eruta, & cũ oleo rosſ. composita ad oblinenda tempora, & capitis suturas, & pectus.

Inter periapta verò, quæ collo suspenduntur, quãtam vim propulsandæ epilepsiæ habeat pœonia, experta est antiquitas. Atqui pharmaca, quæ à carceribus propinantur, sunt Agaricus, seseli, scordion, Aristolochię rotundę radix, pœonia singulis horis degustata. In eo verò plurimi conueniunt, singulare quippe esse pręsidium, quo reualescunt non pauci, si singulis diebus mane, & vesperi, dum se lecto obnoxij commendant, Mithridatium auellanę magnitudine deuorent, sunt etiam, quibus probetur spuma maris, nempe alcyonium, bis singulis diebus oblitum, & pollium etiam ceu proprietate pollens pręferũt, & asphodilon, & medicamen scyllęum, quod ita conficitur.

tur. ℞. Scyllam, eamque in figulino vase vitro obducto repone, ex quo acetum fuerit exemptum, subinde caput vasis operiatur chorio, & studiosè vinciatur, & quadraginta totos dies soli exponatur xx. ante caniculæ ortum diebus, & singulis horis vas parumper obuertetur, vt peræquè singulæ partes incalescant. Demum vasis osculum recludendum, & scylla iam excocta, & dissoluta accuratissimè expumanda, & succus vnà cum melle componendus, de quo quotidie cochlear vnum deuorandum. At si vsus instet, nec tantum interuallum patiatur, scylla in oxycrato coquenda, & adiecto melle, oxymel cōflandum. Inter pharmaca laudatur & illud. ℞. seseleos, baccarum lauri ana ʒ. iiij. castorei, trochiscorum scylleorum ana aureum vnum, m. cum melle despumato, & fiat electarium, de quo quotidie aliquid offeratur cum oxymelle. Adhæc solum vertere, & cœlum clementius quærere, & peregrinari ad modum prodesse consueuit, aeris enim permutatio ad siccioreni, & subtiliorem perinde se habet, ac ætatis de infantia in adolescentiam permutatio, quæ tanti ab Hippocrate æstimatur in epilepticis, quibus si membrum aliquod torquetur, aut conducitur, illud idem repente hydrelæo diutiusculè perfricare, remedio est.

Cum epilepsia accidit cerebro per protopathiam affecto, euacuationem cum helleboro moliri oportet, itemque cum colocynthide, Diagrydio, Hiera, & Agarici diluto, repetendaque singulis annis purgatio semel, atque iterum, prout vsus postulauerit.

Cæterùm si mittendi sanguinis necessitas ingruat (ex quocunque tandem malum humore dependeat) non est, cur parcas, imò ex ambabus cephalicis mittendus, atque etiam ex venis, sub lingua. Et humidæ cucurbitulæ super ceruicem affigendæ, vt de propinquo materia detracta cerebrum leuet, ni caput imbecillius refragetur. Sed interdum opus est venæ sectionem repetere, cumque sanguinem detraxeris, hebdomadam in tranquillo esse conuenit, non negligenda interim protherapia, quæ & humores paret, & vias expediat, tum soluentia sunt propinanda, & acriusculi clysteres iniiciendi ex minore centauro, colocynthidis pulpa nodulo inclusa, & kerua, h.e. ricino, &c. Atque interposita quiete affigendæ iterum cucurbitulæ scapulis, ceruici, capiti, & cruribus. Subinde ad purgantia pergendum, iterumque purgandum corpus, donec penitus excrementis vacet.

Toto corpore prorsus expiato ad subalterna gradus est faciendus, quare gargarismi, & apophlegmatismi sunt adhibendi, quales fiunt ex seseli, anetho, & amaraco. Interim obseruandum, vt frugaliter semper viuatur, vt paroxysmus occurrat stomacho ab excrementis repurgato, quare maximè confert post cibum vomere, præsertim si praui cibi, vt pisces saliti ingesti fuerint. Purgato corpore, & depleto capite roborandum cerebrum, calfaciendumque ijs, quæ sæpius alias inculcauimus, cum ageremus de cap. dolore. Interim caue, ne omittas rutham crebriusculè subolfacere, ita verò sunt alliotica omnia adhibenda, vt non repentè, sed paulatim cap. temperies mutetur, cumque vitiari actiones videris, subsiste. Nullum autem ad purgandum conuenientius pharmacum inuenias Hiera ipsa Diacolocynthidos, aut Hermetis, si modò phlegma præpolleat, si quotidie mane pondo ʒ. s. & vesperi tātundē sumatur. Quod si cū phlegmate subest etiā plethora, phlebotomia vsurpanda, quæ plenitudinem demat, & similiter purgatio obeunda cum turphetho, agarico, stœchade, & hiera Ruffi.

Atqui melancholicum recrementum his pharmacis educendum, quæ alibi præscripsimus, nempè epithymi decoctione, helleboro, lapide lazuli, lapide Armeno, stœchade, polypodio, nigris myrobalanis. Ceruicis spondyli, tempora, pectus oblinantur medulla è cruribus Cameli extracta, compositaque cum oleo rosaceo.

In epilepsia verò cholerica eò alaborandum, vt refrigerantia, & humectantia administrentur, maximè per clysteres. Quòd si adusta sit huiusmodi cholera censeri debet inter melancholicos affectus.

Porrò ea epilepsiæ species, quæ infantium mater dicitur, ex quorundam sententia est de genere cholericæ, qua caussa præcipiunt, vt ijs balneum indicetur, frigida, & humida præscribantur, queis capiti medeantur, lac super caput effundatur, & vniuersum corpus humectetur. Quòd si infans sit, mandant, vt nutrix frigidis alatur, & humili, subterraneoque inhabitet loco, hancque maniacam epilepsiam appellant, sed reuera apud melioris notæ Medicos hoc nomen non increbuit, neque in vsu est.

Verùm, si ventriculus malo initium præbuerit, inter cathartica probatiora est pulpa colocynthidos cum stœchade, si eadem crebriusculè vsurpetur; euacuato stomacho roborantia assiduè adhibenda, & alimenta euchyma, & eupepta, & parca manu administranda sunt. Diligens ergo studium impendatur, vt perfecta concoctio fiat, & proin longis interuallis sternenda mensa, vt prior alimonia commodè digeratur. Quæ verò epilepsia famescente, & vacuo stomacho inualescit, curetur ea methodo, quam retrò præscripsimus, &c.

Cæterùm in ea epilepsiæ specie, quæ ex vapore aliundè sublato proficiscitur, operæpretium est, membrum arctissimè vincire, quum accessio fatigat, sic enim aut tollitur, aut minuitur paroxysmus; subinde humor particulæ incuneatus euacuatione dissipandus, si modò per vsitata cathartica educi queat, alioquin inuratur pyroticum quiescente ægro, aut vlcerantia admoueantur, aut adurentia, qualia sunt gummi syluestris ruthæ, euphorbium, & alia, quæ alibi censentur, eòque fortassis res deuenit, vt cantharidum, & similiter galbani, & columbini stercoris, & accipitris, & anacardi, & similium vsus sit necessarius.

Verùm in ea, quæ per sympatheam à toto corpore fit, quidam non insciti Medici proponunt arteriotomiam, scil. earum, quæ apoplecticæ appellantur, deierantque, fore, vt ægri penitus sanescant, ni periculum impenderet, ne cerebrum impensiùs refrigescat, atque adeò apoplexia, exitia-

lius

lius malum, detractis affatim spiritibus, atque exinanitis inducatur, non hæmmorrhagiæ metu, multa enim suppetunt, quæ discrimina tollunt, beneficium autem inde prouenit, quòd intercipitur cursus à toto ad caput, & hercules, vbi summouendæ talis epilepsiæ nulla sit alia spes non video, cur altera saltem secari nequeat, ita enim fiet, vt nec tanti spiritus exhauriantur, nec repentino frigore percellatur cerebrum, interim verò cursus intercipiatur, & ægri beneficiis cumulentur.

De Apoplexia.

CAPVT XII.

Apoplexia symptoma est in actione animali abolita ob insignem cerebri vētriculorum, & meatuum omnium obstructionem. Hinc denegato spiritibus commeatu ad organa respirationis difficillima anima, hinc laqueo suspensorum ipsissima imago, quæ sanè admodum exitiosa est, imbecillitatem enim motricis facultatis, quæ anhelitus machinamenta ciet, arguit. Sed multò deterior illa est, in quá nec spumeæ sordes, nec clangosæ, strepereque voculę, quas strangulati emittere, & blaterare consueuerunt, nec anima halans apparet. At omnium mitissima illa est, in qua ægri minima spirandi difficultate laborant, quum alimenta exhibita per nares non refluunt, sed suis redduntur locis. Non vacat tamen periculo, propterea Hipp. scriptum reliquit, apoplexiam, quidem fortem non sanari, debilem verò haud facilè curari.

Cæterùm ventriculorum cerebri infarctus obstructorij, atque angustiæ alterutra de caussa proueniunt, aut ex plenitudine, aut ex constrictione, compressioneque; hancque angustiam dolorifica, atque nocentia moliuntur, dum enim ea cerebrū euitat, cogitur, contrahitur, & vnà cauitates subsident: aut etiam validum frigus stipans, & densans cerebrum ponitur in culpa. Atqui repletio aut abscessione comitata, aut sola fatigat, si lateat abscessio, vt premit, & oppilat, ita infarctu, & compressione nocet, & hinc orta apoplexia fortis est, & curatu difficillima, neque refert æstuansne, an algescens sit materia tumoris. Quæ verò citra apostema accidit, frequentior est, tuncque materia, aut in cerebro ipso, aut in vicinia stabulat, quæ verò hic consistit, aut semitas occludit, per quas spiritus è cerebro in alia membra influunt, nempe neruos, sunt enim interius spongiodes, & syringodes, aut certè vias obserat, per quas vitalis spiritus in cerebrum commeat, nempe arterias. Porrò illa, quæ neruos infarcit, aut est sanguinea, quæ repentè, & confertim in cerebri ventriculos impetum fecit, aut est phlegmatica copia, & mole excedens, exundansque, quę arterias, & venas, & omnino meatus occludit, qui spiritus ad cerebrum conducunt, nil est aliud, quàm summa plethora, quæ commeatum spiritibus denegat, atque perinde ijs accidit, ac laqueo suspensis, carotides enim vsque adeò distentæ turgescunt, vt ne aereum quidem corpusculum admittant. Hæque sunt apoplexiæ differentiæ suis annexæ principijs.

Quidam apoplexiæ nomine abutuntur, (sed Hipp. patrocinio nō destituuntur, qui membrum paralyticum apoplecton vocat) dum vtriusque lateris paralysim apoplexiam nuncupāt, licèt caput integrum sit. Cæterùm quædam visitur apoplexia, quæ simillima mortis imago est, in qua nec respiratio, nec aliud vitale vestigium obseruatur, paulò tamen post laborans reuiuiscit, nosque plurimos huiusmodi vidimus, quibus anhelitus ademptus erat, aut certè nulla nota deprehendi poterat, & sospites rediere, sed his pulsus non desideratur. Hoc autem ijs duntaxat accidit, queis innatus calor adeò modicus est, vt minima ob frigoris vim ventilatione, & fuliginum propulsatione opus habeat; quare transpiratio loco respirationis illis est. Hinc lege sancitum est, & cautum, vt talium funera in tertiam diem differantur, quo tempore, ni restituantur, nulla spes superest, huc enim collinearunt fortassis, quòd intra hocce interuallum singuli humores iuxta suam idiotropiam commoueantur.

Verùm enim verò apoplexia, vt plurimum in paralysim desinit, quòd profectò ideo fit, quoniam si natura, cui indiuiduum curæ est, materiā in vtraque latera excutere nequit, saltem in alterutrum, quod ad suscipiendum aptius sit, atque paratius, se se expulsione exonerat, & materiam è cerebro in vacua lacertorum spatia disijcit, ablegat, vrget. Hoc verò argumento fit, vniuersos, scilicet cerebri vētriculos angustia opprimi, quoniam si posterior duntaxat afficeretur, in anteriore parte sensus feriati haud fatiscerent, sed agerent, id quod non visitur.

Quod ad prognosim spectat, Hipp. auctoritate testatum habemus, ijs, quibus sanis dolor cap. de repentè incidit, & obmutescunt, apoplexiam incurrentes ante diem septimam uitam cum morte commutare, ni febris superueniat, quæ superuacua calore fundat, & per inaspectabilem euacuationem dissipet.

Apoplexiæ ut plurimum senibus obesa, molliaque habentibus corpora, uictuque humectante suffarcinatis, præsertim si huc accedat frigiditas, superueniunt, quæ si natura calidos, siccosq; corripiant, conclamatum est, namque naturæ admodum dissentanea, & ægritudo incongruens, nisi maxima, uehementissimaque de caussa non inducitur, quam uires postea longè de gradu suo deiectæ conficere, & profligare non ualent. Verùm apoplexia à caliditate rarò uisitur.

Cum totius corporis resolutio anteuenit, frequens communicata cerebro materia apoplexia succedit, quemadmodum hæc antecedens deficit in paralysim excussa, depositaque in latus materia, quæ præcipuè in posterioribus cerebri uentriculis restagnat. Quòd si apoplexiæ comes eat febris, tunc ut plurimum cerebrum abscessione teneri, colligitur.

Qui melancholici sanguinis ubertate scatent, & ideò frequenti phlebotomia corpus exhauriunt, ij sanè dempta plenitudine leuari uidentur, sed ingrauescente ætate in apoplexiam, aut alios

conge-

congeneres morbos effœto iam innato calore incidunt. Qui verò statim periodis ingruentem apoplexiam calfacientibus pharmacis arcere conatur, is vtique eam prouitat, & ocyùs occupare facit commotis intus humoribus, quare supersedere, parcereque satius est.

De periodis autem apoplexiæ iam verba fecimus, quare non est, cur hic frustra repetantur.

* *Capiuacceo est functio ablata animalis cerebri, dependens à facultate impedita secundùm totum cerebrum.*

Subitam, & omnimodam sensus, & motus priuationem ob omnimodam in cerebri ventriculis, & porositatibus angustiam vocat Merc.

De Signis.

CAPVT XIII.

HOc inter attonitum, & caroticum interest, quòd syderatus agentis animam instar faucious vocem, spiritumque elidit, & dyspnæa laborat, sed caroticus non item se se habet, citra enim spirandi difficultatem paulatim è sopore in carum labitur, at apoplecticus extemplo concidit. Præterea apoplexiam capitis dolor, venarum iugularium turgens inflatio, vertigo oculos obtenebrans, totius corporis tremor, inter dormiendum dentium stridor, torpor, vrinæ interdum florem æris colore referentes, nigricantesque, & furfureo sedimento crassæ antecedunt.

Eam verò, quam externus error, vtpotè coitus, ictus, aut compassio ex afflictione alterius particulæ peperit, ex proprijs caussis intelliges. Quam verò apostema creauit, ea concomitantur symptomata, ea tecmiria, quæ iam abscessus arguere monuimus.

Puro sanguine satam ostendunt, quæ sanguinis copiam produnt.
Nempè rubræ sandyce genæ, suffusa cruore
Lumina, totius iuguli venæque tumentes,
Intermissa diu venarum sectio sueta,
Præcedens victus ratio lautissima, vita
Delitijs, ferijs, somnoque sepulta profundo;
Phlegmaticā verò nobis hæc symbola signant;
Decolor os, tumidæque genæ, turpissima naso
Stiria sæpe fluens, mens torpida, marcor, hians os.

Cæteraque, quæ tam frequenter repetiuimus. Quum senem molesta vertigo incessit, apoplexiæ aduentantis periculum portendit.

De curatione Apoplexiæ.

CAPVT XIIII.

APoplexia, quam externa, euidensque peperit caussarum vis, curatur collimando ad procatarchontes, quemadmodum & ea, quæ per sympathiam fit, studio, & opera in primò afflictam particulam impensa curantiam admittit.

Quæ ex sanguinis affluentia proficiscitur, multo sanguine effuso tollitur (mitti autem debet iam præsente, & vexante morbo) subinde clysteribus venter inaniendus acriusculis, vt è capite materiam detrahant, victus prorsus extenuandus, quare solo iulebo, hordeato, & sero destillato nutriendi sunt ægri, odora interim, sed minùs calida, vtpotè viola, rosa, santalorum genus aliquod, olfacienda offerantur. Si pituita liquens puro sociata cruori tantæ perniciei, tanti sit criminis auctor, mittatur ex communi, aut cephalica vena sanguis, dein acriora clysteria, & suppositoria ex gummi, & bubulo felle conflata in infernum guttur indantur, postea pillulæ fœtidæ, de sagapeno, cocchiæ, de euphorbio, & alia id genus dissoluta in iusculis deuoranda propinentur. Præmissis catholicis hisce præsidijs calfaciente fotu, & perfusione caput, & reliqua membra perfundenda, veluti ex anetho, abrotono, amaraco, folijs lauri, calamentho, thymo, hyssopo, meliloto, origano decoctis in aqua ex arte, & percolatis, similiterque oblinenda sunt oleis harum herbarum virtute imbutis, & oleo ruthaceo, in quo dissolutum sit modicum pyrethri, castorei, galbani, opopanacis, & oleo sulphureo totum caput perungendum; similiter si gariophyllis, macere, nuce-myristica, acoro suffiatur, ad rem præsentem fiet. Pedes, & artus oleo, & aqua salita calfacientibus, calefactisque perfricentur, vertebræ liquido styrace, & euphorbio oblinantur, inio synapismus admoueatur.

Inter olea profectò quod è cucumere agresti exprimitur, summè commendatur, item ruthaceum, scyllæum ex veterrimo confectum oleo, siue quadraginta dies maduerit, siue sit excocta scylla. Sumitur olei mensura vna. i. Kist. i. cotila, scyllæ ℥. ij. incoquuntur, donec dissoluantur. Huc facit & oleum pyrethri, scyllini more concinnatum, quibus si modicum ceræ commisceatur, euadet accommodatius auxilium, siquidem diutius, & pressiùs hæret; Hac tamen lege topica sunt vsurpanda, vt à leuioribus auspicium ducatur, quæ ni profuerint, ad valentiora paulatim gradus fieri debet. Neque abs re fuerit, si post vniuersam purgationem naribus admoueatur struthion, & quæ caputpurgia vulgo dicuntur, & olea roborantia vsurpentur, quin & candens ferrum, vt inde caput strenuè calfiat, admouendum, quò & emplastra digerendi vi prædita spectant.

Si vomitio penna oleo liliaceo, aut simplici oblita, & in gulam immissa prolici possit, præsertim si stomachi tædia, aut antecedens crapula cruditates subesse testentur, vnde malum originem, & accessionem susceptare queat, maximo erit vsui: Huc aliud commodum ex vomitu accedit, caput scil. calfieri ex præcedenti illo vomendi conatu, quod quidem apoplecticis à phlegmate in bonis habendum est. Ad hæc flatus, qui comites ire consueuerunt, discutientibus dissipādi sunt, hinc enim leuantur ægri.

Id verò agendum, vt inter dentes aliquid interijciatur, ne comminuantur. Vbi verò ad vomitum deducuntur ægri, modicùmq; euomunt quotidie cum D. ruthæ, & rad. assari, betonicæ, & similium, olei de ricino ℥. ij. propinandæ, paulatimque procedendum vsque ad ℥. v.

Post

Post generalem euacuationem quotidie auellanæ quantitate veterem theriacam, aut mithridatium, aut etiam anacardinam confectionem, & similia præbia præbere confert. Ex simplicibus verò castorei script.iiij. cum hydromelle, aut oxymelle, aut sagapeni fabæ pondo, aut ℈.ij. sumat. Potui hydromel, aut simplex, aut aromatis medicatum, prout vsus postulauerit, inseruiat.

Alleuato igitur his præsidijs laborante pharmica, & gargarismi præscribenda sunt, & cucurbitulæ super ceruicem, & inion cum scarificatu, aut citrà iuxta materiæ conditionem affigendæ; Diæta deinde conualescentium iniungenda, & balneis post tres hebdomadas destinentur ægri, quorum ab egressu corpora oleis deliniantur odoris.

Inter gargarizonta illud apprimè valet post vniuersalem purgationem, quod sedulò ex D.hyssopi, thymi, origani, calamenthi, & oximelitis simplicis quadrante componitur. D. quoque pyrethri, thymi, staphis-agriæ, & sumachiorum prodest. His autem medicamen præstantius est, quod ex pipere, zinzibere, staphis-agria, nitro, rosis, sumachio concinnatur, teruntur omnia, & cum vino passo componuntur, pharmaci huius nonnihil ad proliciendas pituitates manditur, & portio etiam in D.Hissopi ad formandos gargarimos vnà cum mastiche chya dissoluitur. Huc faciunt longum, nigrumque piper, synapi, calamenthum in pollinem redacta, & cera, masticheque excepta, vt inde mansiles pastilli formentur. Acorus verò ad cerebrum, & neruosum genus roborandum maximam partem confert, sicut & oleum liliaceum in illitus adhibitum neruosi generis superuacua disijcit, & resoluit, & interim odoris suauitate insitum spiritum roborat; eodem censu sunt ol. amaracinum, chamæmellinum, anethinum, schœnanthinum, maximè si super caput infundantur: Hæc cæteris præstare solent in frigidis cap. affectibus, præsertim si hyssopum, thymum, origanum, calamenthum, & similia simul incoxeris.

Alimonia apoplecticis offerenda multò esse debet frugalior, quàm quæ epilepticis. Quare mane solus panis cremor vnà cum caricis concedatur. Vinum autem abdicandum, nihil enim peræquè, ac vinum cibis abundè superingestum officit. Vesperi, si cœnandum sit consuetudine ita ferente, leui exercitio præmuniantur, & laxa membra tractentur. Ab assumpto cibo statim non ineunda quies, sed tandiu vigilandum, dum cibus aliquanta concoctione elaboratus in fundum stomachi descendat, attamen nec diutiùs euigilare iuuat, si quidem hoc cerebrum afficit, alternatque, & ex coctionum officinis crudum vaporem attollit, vigiliæ siquidem coctiones remorantur.

Sunt qui hordeum cum lentibus, vuas passas, & amygdalas, & præcipuè ficus in secunda mensa commendent. Vinum (si modò vti fas decliui iam malo,) non sit recentissimum, quia nondum est illime, & defæcatum, neque antiquum, quia celerrimè caput petit, sit itaque medium.

Si cum apoplexia febris adsit, hanc è re laborantis reputa, propterea triduo obserua, donec apoplecticus detegatur dissipata materia, etenim fortassis tanquam critica ad iudicandum accessit, at si secus res habeat, febrisque, aut ex apostemate, aut putredine ortum ducat, lethale Simion est.

Illud non omittendum, in apoplexia, & paralysi, poros, & meatus vsque adeò constringi, vsque adeò conniuere, vt pharmacorum euacuantium vim ad coniunctam materiā vix pertinere, atque adeò exigere, & discutere posse putandum sit.

FEN, SEV DICTIO Secunda.

DE ÆGRITVDINIBVS Neruorum.

Tractatus Primus.

CAPVT PRIMVM.

Neruorum originem differentias, formas, naturam, anatomen sat explicatè, ni fallimur, alibi tractauimus, proximum modò est, vt de eorum affectibus verba faciamus. Nerui, vt pleræque partes, similari, organico, (quatenus certa structura constant) & communi morbo obnoxij sunt, quare non est mirum, si tùm naturales, tùm animales functiones vitiantur. At verò laboriosi motus inter reliquas caussas maximam vim ad inducendas neruorum passiones habent, etenim cum nerui sint motus machinamenta (saltem præcipua pars) & operosi motus cum laxata, contractaque resti, & graue pondus leuante comparentur, necessum est, quoties crebriùs, impensiùsque alternis tenduntur, neruos affici.

Signa ægritudinum repetes ex læsa actione sensus, motus, ex tactu per mollitiem, & duritiem, ex cerebri, & vertebrarum dispositione, ex doloris modo.

Verùm vbi hæsitatur, num sicca, an humida sit neruorum ægritudo, vestigare operæpretium est, qua ratione inuaserit, nam si ex tempore se se prompserit, non est dubium, quin sit humida, quò pertinet illitu factum periculum, nam si vuida particula oleo (exempli gratia) sit delibuta, id difficulter absorbet, at si arens, & hiulca sit, confestim deuorat, & absumit illitum, si modò pars extraneo calore non candescat.

Exercitium à totius corporis purgatione per se cuiusuis membri temperationem permutat, sed paulatim, & pedetentim ineundum, & eò vsque pergendum, donec propulsando affectui par sit.

In neruorum curatione ea methodus obseruari debet, siue purgare, siue afficere duntaxat velis, vt præsidia ad frigidas materias dirigantur, cum enim sint frigidæ naturæ, simillima congerunt

runt excrementa, id quod in vniuersum dictum volo. Cathartica verò validiora sint, oportet, vti pulpa colocynthidos, elleborus, maximè albus, (si vomitio sit prolicienda) euphorbium, sagapenum, Hieræ magnæ, & alia id genus. Verùm quæ per inaspectabilem euacuationem neruos leuant, sunt laconicum, exercitatio mensurata. Quæ temperamenta afficiunt, & permutant pharmaca, cap. de cerebro abundè censuimus, oleaginosa, vnctiuscula, & adipata neruis analoga sunt. Huc faciunt calidorum oleorum fæces, oliuarum, lini, si modò frigiditate, & duritie laborent; Costinum peculiari conditione neruis amicum est. In eosdem vsus succi, & embrochæ vsurpantur; Quæ neruorum affectus curant præsidia, debent esse multò fortiora, vt patientis resistentiam peruincere possint, tum partium tenuitate, & calastica virtute constare, vt poros corporis recludendo sibi viam ad interiora muniant, & densum neruorum corpus quoquouersùs peruadant. Neruoso generi curando dum studemus, occipiti primùm, tū ipsi nerui principio topicis occurrendum est (ni oris musculi afficiantur, tunc enim syncipiti potiùs consulendum.)

Porrò neruis quædam peculiariter prodesse, aut obesse consueuerunt, quorum aliàs mentionem fecimus: Nunc paucula, sed singularia in memoriam reuocemus. Roborandis itaque neruis primas tenent acorus nutritus, castoreum, grana pini, leporis cerebrum assum, stœchas. Sumi debent quotidie ʒ. j. pondo in pillulas redacta ex melle rosato simplici. Item maximè confert mediocris exercitatio, & calfacientia olea allita.

Noxia verò neruis sunt immodestus coitus, ab alimonii ingestione plurima somnus, frigidissimæ aquæ potus, temulentia, vinum liberaliter epotum, mordicat enim, & in neruis acidum euadit, hinc refrigerat: Item acetum, acetosaq; omnia, flatulenta, vehementer frigida, larga sanguinis missio.

In præsentiarum de neruorum discrasijs, & obstructionibus duntaxat agere consilium est, apostemata, & vlcera in quartum librum referemus. Interim illud non est omittendum, frigidam quidem aquam neruis obesse, quòd coctionem remoretur propriæ humiditatis, quare recrudescit; Ad hæc agaricus tùm calfaciendo neruos roborat, tùm purgando expedit.

De Paralysi.

CAPVT II.

Paralysis * vitium est, in quo voluntarius motus obliteratur, tametsi nonnunquam cum motu & sensus tollitur, facultas tamen principalis non læditur, nec vniuersæ corporis partes soluuntur, si enim ita fiat, non paralysis, sed apoplexia foret. Generatur, dum membro aliquid præter naturam it obuiam, vi cuius motrice facultate musculus uiduatur, & mouendi munere prorsus orbatur, vnde membrum collabi, collidique necessum est. Definiatur ergo paralysis ablata musculi motio ob frustratam motricem facultatem: Frustratur autem, quia animalis spiritus ad membra non permeat, aut sanè migrat, sed eum partes ob intemperiem, siue calida, siue sicca, siue frigida, siue humida sit, hospitio non admittunt, quamquam calida, (ni vehementer excedat) spiritum ingressu ad neruos haud prohibet, vt videre in Hecticis est, qui & mouentur, & sentiunt, licèt eorum corpora sint thermasia torrida: De sicca intemperie eadem ferenda sententia. Humida verò, & frigida dyscrasia, vt plurimùm sensum, & motum abolet, quod sanè maximè cōsentaneum est, siquidem frigus spiritui aduersariū sistit, stupefacitque, humiditas verò immodica hebetudini, & torpori membra præparat, & præmunit. At quemadmodum hæ intemperies sine materia sensum, & motum maximè demoliuntur, ita calfacientibus, & siccantibus facilè expunguntur; Hinc verò exortæ paralyses non particulam nō alterutrum, sed vtrumque latus vt plurimùm occupant, quòd si vni membro accidat, coniectandum est, fieri coercito spiritu, & vetito, ne in mēbrum penetret, vetant autem infarctus, & obstructiones, & soluta vnitas, angustia interdum compressis, adstrictisque poris, interdum occlusis ab humore superuacuo, nonnunquā vtriusque caussæ coitu, congressuque contingit, & tunc abscessus dicitur. Quare resolutionis, & paralyseos caussæ, quæ animalem spiritum à membris abscindunt, abdicantque, sunt meatuum adstrictio, infarctus, apostemata, vnitas soluta.

Adstrictio aliquando ex arctiore vinculo prouenit, quæ sublata zona euanescit, atque proin sensus, & motus restituuntur illicò. Accidit quoque ex percussione, aut lapsu vehementi, quando maximè vertebræ rumpuntur, aut loco dimouentur adeò, vt nerui inde exorientes comprimantur. Cæterùm frequentissimè, vbi spondili antrorsum, aut retrorsum flectuntur, tensio, non adstrictio euenit, quandoquidem neruorum processus, vt ex anatome autopsia est discere, non antrorsum, aut retrorsum, sed ad latera procedunt. Quandoque pori propter soliditatem, crassitiemque nerui occallent.

At verò vt occlusio ex infarctu, atque ex plenitudine, ita hæc ex humoris affluxu fit, qui membrum madefacit, & neruorum inania loca peruadit, aut certè neruorum origines, & initia opplet, & spirituum influxui aditum perinde intercludit, atque densior nubes solis radios reuerberat, atque excludit. Apostema verò interdum accidit in neruorum principijs, & propaginibus, & meatus occludit. Neruorum verò incisio secundùm longitudinem motui, aut sensui non officit, sed quæ secundùm latitudinem sensum, motumque adimit.

Sciendum interim cerebelli substantiam cerebro ipsi congenerem esse, nec diuersam sortiri naturam, licèt septo quodam distingui videatur, quare purgando, & expellendo superuacua cerebri excrementa rectitudinem lateris seruat, & deponit onus in imbecilliorem, decliuioremq; particulam, quæ tantò promptiùs, expeditiùsque susceptat, si lapsus, aut ictus præcesserit, qui partem infirmauerit, fluxionemque accersiuerit. Quare

autem

autem vnum latus resoluatur altero incolumi, aliàs ediximus.

Interim sciendum ex vehementi animi motu aliquando humores cieri, qui aut soluunt, aut pariunt affectum pro varia corporis habitudine.

Si materia paralysim committens in altero cerebri uentriculo consistat, tunc non modò latus infra ceruicem, verùm etiam subiecta faciei pars resoluitur; at si in origine spinalis medullæ restagnet, totum corpus soluitur præter oris particulas. Solet tamen capitis cutis obstupescere, quoniam è ceruice neruuli deriuantur in caput sensus delatores. Si autē materia ad vnū spinalis medullæ latus declinet, subiecto lateri noxa communicatur facie seclusa. Quòd si nerui ab origine procedentes altiùs immersi afficiantur, aut in vno latere, tunc quod sibi respondet, subditum membrum resoluitur: At si vitium non in origine spinalis medullæ, sed in particulari sit neruo, hebet, stupetque membrum proprium illius nerui, siue in toto neruo, siue in medio, aut in parte consistat. Quod si fuerit in aliqua parte, minùs in alia, tunc membri firmitudo emollitur propter læsi nerui consortium, & sympatheam.

Quædam paralysis colicam per modum criseos sequitur, in qua motus duntaxat, haud sensus amittitur, quia nerui motorij modò afficiuntur.

Non desunt, qui testentur, populariter colicum dolorem grassatum fuisse, plurimosque de medio sustulisse, eosque, qui euasissent, in paralysim chronicam incidisse, quasi natura materiam ad intestina decumbentem ad neruos ablegarit, & paralysim pepererit, dum enim ad ambitum amandabantur, & propter crassitiem humores in sudorem non poterant conuerti, neruis hæsere, & in hac vt plurimùm permanet sensus.

Est alia paralysis, quæ acutas ægritudines excipit, & mendax est crisis ex decubitu materiæ ad neruos: hocque accidit, quia natura ob imbecillitatem euacuare integrè non valet, hinc materia in cerebro restitat, & dolorem, & grauitatem parit, quam paulò post expultrix vis cerebro consulens in subiectas partes excutiens ablegat, & paralysim committit.

Paralyses vt plurimum hyeme, & Vere propter humorum motum, & affluentiam interueniunt, potissimùm verò in regione meridionali ijs, qui quinquagesimum ætatis annum excesserunt, idq; propter defluxum materiæ è cerebro, quoniã austri capita replent humoribus vuidi.

Paralytici pulsus est vietus, tardus, rarus, nam vbi morbus virtutem frangit, pulsus languescit, frequens fit, & etherorithmus euadit.

Vrina vt plurimum albescit, aliquando etiam ob iecinoris atoniam, debilitatemque in secernēdo à sero sanguinem, aut ob venarum effœtã trahendi vim, aut propter dolorem, aut propter renum deiectum robur rufescit. In hoc affectu mireris, qui interdum valens particula exardescat, perinde, ac si igne comburatur, paralytica verò æquè rigescat, & stupeat, ac si niue esset obruta: Pulsusque vtriusque lateris non exiguo discrimine micant, est enim paralytici lateris pulsus delectus, eneruis ob insuetam frigoris insolentiam, & nonnunquam oculus eiusdem lateris ita gracilescit, vt minor appareat. Ea verò resolutio, in qua membrum paralyticum concolor est sano, neque extenuatur, tabescitve, maiorem salutis spem portendit, quàm vbi secus se habet res, vt enim arguitur de tenore suo non esse deiectum calorem naturalem, ita vegetalem vim vigescere.

In paralysim quoque per modũ crisis aliquando permutantur apoplexia, epilepsia, colica, hysterica passio, febres chronicæ, facta in neruorum initia humorum metastati.

Porrò paralysis ex vertebrarum luxatione vt plurimum lethalis est. Illa verò, quæ ab ictu, aut contusione non admodum neruos atterente fit sæpe sanatur, at si magna sit contusio, nulla spes est. Interim illud non ignorandum, in paralysi sanabili, in qua adsunt scopi, auspicium ducendum esse à phlebotomia. Satis porrò, superq; dictum, atque testatum esse putamus, qui paralysis in apoplexiam, vicissimq; apoplexia in paralysim degeneret, deficiatque.

* *Gorræo est priuatio motus, & tactus in toto corpore, aut in parte, talis quidem exquisitissima paralysis est, in qua nerui sensum, & motum amiserunt, imperfecta est, in qua seruato sensu motus amittitur.*

* *Mercato, priuatio est sensus, & motus, non vniuersalis, sed partis alicuius, seruatis tamen vt plurimum internis sensorijs.*

De Signis.

CAPVT III.

PAralysim, quam torsio, lapsus, aut percussio, aut cæsio peperit, hæc eadem significant, arguuntque. Verumtamen quando neruus est profundus, caussa in sectione occulitur, quam subitus euentus tamen detegit.

Calidum apostema produnt tensio, dolor, febris; durũ tactus detegit, nodosa enim crassities, & extans in neruis durities, quin & dolor subest, vt plurimum torturam, aut percussionem, aut calidum excipit abscessum. Si autem molle apostema deliteat, tunc difficile dignoscitur, attamen stupor, & lenissima febris concomitans, dolorque alterna vice modò mitescens, modò ingrauescens promunt. Ad hæc, æger, vbi sese mouendi libido incessit, in eo loco nescioquid impediens, & motum intercipiens percipit.

Qui verò paralysim patitur ab humore per totam nerui substantiam expasso, in totum membrũ affectum ingrauans extenditur molestia. A neruorum crassitie pendentem laboriosa post contractionem extensio significat, neque membra tam agilia sunt, quemadmodùm in germana paralysi.

Sanguinis verò plenitudinem arguunt iugulares uenæ tumidæ, oculi rubentes, pulsus plenus, & reliqua toties decantata, quæ plethoram renunciant.

Si fiat à nuda humiditate, hanc significant albedo, & multa mollities affluens.

Si colico dolori, acutisque succedat febribus, prodro-

prodromi hi affectus digito indicabunt.

Si à mala intemperie frigida, aut ab humida producatur, vt repentino insultu non lacessit, ita alia signa desiderantur, talisque discrasia ex tactu, & ex caussis præteritis coniicitur, colligiturque.

De curatione paralyseos.

CAPVT IIII.

Studium omne, & cura in quinque neruorum ægritudinibus, nempè stupore, conuulsione, tremore, paralysi, & iectigatione, conuerti debet ad occiput, hæc enim pars primò laborat.

A carceribus, & sub morbi initium non est ad fortia pharmaca properandum, sed differre, sustinereque oportet, donec quarta, aut septima dies pertranseat, & si ægritudo fuerit vehemens, vsque ad decimamquartam parcere, temperareque opus est. Interim adhibenda, quæ extenuant, quæ leniunt, quæ digerunt, & resoluunt, apozemata. Clysteribus sollicitanda aluus. Exacto hoc tempore, & paratis humoribus valida cathartica sunt vsurpanda.

Diæta autem hoc pacto instituenda. In primis pro cibo ptysana hordeacea, aut potiùs hydromel triduo, & si virtus tolerauerit, vsque ad xiiij. diem propinetur, at si tandiu tam accisam diætam ferre non potuerit, auiculæ nemorales sunt offerendæ, sed citra saturitatem, bonum enim est, si fame macerentur; tosta, quàm iurulenta, magis proderunt. Sitim diutissimè perferant. Secunda mensa offerantur phistici, quia peculiari vi proficiunt. Aqua porrò magis conducit, quàm vinum, hoc enim cruditates in neruos conuehit, & ipsum in neruis acetosum euadit, nihil verò neruis aceto nocentius. Aqua verò fit medicata aut rad. acori, aut crassiori cinnamomo, paralysis, quæ à tortura, aut compressione neruorum prouenit, curationem proprio cap. de inflexione, & compressione tractabimus. Quæ fit à percussione, aut lapsu, difficilem curationem admittit, attamen, si quam admittit, in eo consistit, vt diligenti studio consideremus, an apostema, an aliarum materierum fluxionem accersiuerit, & iuxtà caussæ ideã instituatur curatio: Et pharmaca omnino super percussam particulam, & super neruorum originem sunt ponenda, incedendumque versùs membrum paralyticum. Topica enim paralytico mẽbro admota nullum memorabile beneficium afferre consueuerunt, sed circa originem cura conuerti debet, & æquale est, siue medendo inhibere velis apostema, aut calfacere, & permutare complexionem studeas. Et fortasse occasio feret post catholica aphæretica, vt cucurbitulæ iuxta membrum percussum affigantur, ut affluxa materia extrahatur.

At si vera paralysis fuerit propter neruorum scilicet mollitiem, & solutionem, tunc sic regendi sunt paralytici, vt materia euacuetur, & quidem cum pillulis de euphorbio, fœtidis, hieris, maximè Hiera Hermetis, vomitione quoque cum elleboro albo prouocata pars materiæ educenda, aut si mitiorem medelam quæras, cum succo Raphani. Purgato corpore exhibenda theriaca pondo scr. & ascendendum ad ʒ. j. permiscerique poterit cum Sesamo decorticato, & saccharo. Quin sagapenum aliquando potandum datur, & castoreum per se magnitudine fabæ magnæ, & vnà cum melle rosˀ. simpl. omnino verò fortia clysteria, & acria suppositoria sunt administranda, vt ad inferiora materia trahatur. Spondili verò oleis calentibus, & validè calfacientibus sunt inungendi, interdum etiã, vbi amittitur sensus, & malagmata rubificantia parti inducuntur, qualia maximè ex radice lilij contusa conficiũtur, & rachitidi studiosè affricantur.

Præterea cucurbitulæ musculorum capitibus, sed sine scarificatu, & post vniuersalem corporis purgationem affigendæ sunt, sintque strictioris osculi, & cum multa flamma strenuè figantur, atque refigantur. Interdum etiam scarificatæ conueniunt: Quin vbi affectus admodum communis, & earum vsus necessarius est, & pluribus locis separatim sunt applicandæ, alioquin origini nerui affecti, & ab adhibitis cucurbitis cætera metasyncritica apponuntur, nempè dropaces, caloremque excitantia ex farina git, seu nigellæ, & rad. lilij contusa cum melle: Sinapysmus quoque huc attinet, qui si debilitetur vsu, identidem permutetur, donec rubeum pars trahat colorem in vessicas sublata. Dropax verò nitro, sulphureque acutus maximè cõfert, similiterq; embrochæ non sine affrictu ex ol. & nitro, aut ex aq. sulphurea, & marina studiosè adhibitæ conducunt. Sed aduertendum, ne vlcerantia admoueantur, cũ enim sensus obtusè sentiat (neque enim prorsus obsoleuit) interdum topica grauiùs partem exulcerant. Explorare itaque opus est, & obseruare, nũ quid metasyncritica admota solam cutem rubore afficiãt (id autem post digiti leuem attactum an cutis albescat, intelliges) quòd si ad subiectam carnem ardor penetrarit, malagmata maioris mali metu remouenda sunt, & alternis admouenda, & dispositiones obseruandæ sunt.

Vnum verò, & singulare est præsidium struthion, si in puluerem redactum in nares insuffletur, quoniam purgat cerebrum mirificè, & materias ex parte affecta auocat. Vino vtendum mediocri, & modicissimo in affectibus neruorum, nam plurimo nihil est nocentius.

Acori radix condita mirificè cerebrum roborat. Dum verò Hieræ præscribuntur, paulatim ad summam dosim perueniendum, sed inchoandum à ʒ. j. ad ʒ. vj. iisque, quarta pars castorei ammiscẽda. Oleum item de Ricino vnà cũ iusculo ex diureticis radicibus confert.

Sunt inter medicos quidam, qui paralyticos hoc pacto curãt; Quotidie Hieræ aureum vnum, & tantundem piperis præbent, & ægri sanantur. Sed vbi tali medicamento vtuntur ægri, potulentum quippiam ingerere non debent, vt diutissimè in stomacho pharmacum moretur, nam tandem aluum soluit, & subducit. Noctu interdum piper cum castoreo aurei pondo deuorandum offerunt. Sed nihil præstantius inuenies theriaca, Mitrodatio, & Anacardina confectione,

Assa quoque fœtida ℈. j. pondo semel, atque iterum quotidie sumpta valde prodest, similiter illita.

At verò postquam restitui cœpit membrum, exercendum est, & vicissim contrahendum, extendendumque, vt integrè redeat. Confert nonnunquam febris, alta, intentaque vox, & vociferationes, sed post euacuationem, & vbi reualescere ægri cęperunt, similiter sicca, atque etiam thermarum balnea ad digerendam impactam membris materiam vsui sunt, sed in vsu resoluentium illud est obseruandum, ne humectando relaxent, partemve remolliant, sed potiùs stringendo, solidandoque firment, roborentque. Quare resoluentia sint, veluti anysum, styrax, castoreum, schœnianthos, & similia.

Paralysis verò ex colica affectione curatur medicamento ex nuce Romana alibi descripta. Hicque non sunt fortia topica admouenda, sed mitia, vt oleum liliaceum, spiceum, narcissinum, sambacinum, de nuce indica. Nonnunquam etiam topica refrigerantia, & subadstringentia prosunt, quatenus materiam influentem reprimunt, argumento sit, quòd vbi calida vsurpantur, peiùs habent, eaque ratio est, quia subtilior portio latiùs diffunditur. Omnino verò vbi calida vsui sunt, non sunt adhibenda admodum calfacientia, sed topica sint veluti chamæmellum, melilotus, amaracus, mentha, & calamenthum oleis incocta, & cum his alia misceātur, quæ nescio quid stypseos, & refrigerantis habent, sicut liquiritiæ succus, semen endiuiæ, &c. id genus.

Paralysis verò à sectione nerui curantiam non suscipit. Quæ à frigida intemperie orta est, tollunt calfacientia. Quæ verò ab vsu aquæ frigidæ affatim ingurgitatæ venit, laconico curatur. Quādo febris paralysi superuenit, paralysis post habēda tantisper, & syr. acetosus iunctim cum melle rosaceo tutò, vtiliterque congruit.

De Conuulsione.

CAPVT V.

Conuulsio generatur cum caussa morbifica neruo occurrit, cuius vi nobis inuitis musculi ad suum principium retrahuntur. * Conuulsio itaque est motus prauus retractionis membri sequens musculos contractos à neruis. Est enim spasmus passio nerui propria, in qua lacerti ad originem suam contrahuntur, & dilatari, explicarique recusant, aliquando tamen redeunt, vt visitur in oscitatione, & singultu. Caussa autem aut est materiata replens, aut citra materiam, sicut caliditas, & siccitas inaniens: Et sanè frequentissima conuulsionum origo est phlegma, interdum etiā sanguis, vt quando musculi inflammantur, aut abscessione tenentur, aut etiam melancholicus succus, quum scilicet materiæ portio attenuata in nerui substantiam peruadit, & mole eius longitudinem corripit. Porrò materia spasmi genitrix, aut vniuersam musculi substantiam inoccupat, obligatque. Aut certo loco coercita manet, cui tractæ reliquæ particulæ in obsequium veniunt, sicut in spasmo abscessus sobole ex plaga prorsus vsu venit. Imò non est adeò adynaton, quin conuulsio fiat à flatu crassiore, quæ sane vt citò accidit, ita citò recedit. Conuulsio item fit per materiæ metastasim, & translationem, vt fieri solet ab angina, pleuritide, aut phrenitide, translata scilicet à laborante particula materia ad neruosum genus.

In spasmo autem ab inanitione fit nerui contractio secundum omnem dimensionem, adeò vt longitudo breuietur, latitudo compingatur, & perinde se se cogit, colligitque, ac tergora igni admota. Scitum autem fidiculas hyeme, & humecta tempestate replente madore corripi, æstu verò propter exhaurientem siccitatem.

Fit etiam spasmus sine vlla materiæ admissione solo rei noxiæ occursu, quam nerui refugiunt, & ad expillendum veluti conantur vires contractione resumere, & ingeminare, hæc verò vt plurimum est materia quæpiam dolorifica, calida, mordax, acrior, aut certè venenata est; quæ ad cerebrum sublata, vt irritat, ita vniuersum neruosum genus in consensum pertrahit, quod contingit, cum scorpio, aut scarabæus neruos pupugit. Accidit etiam ob qualitatem minimè deleteriam, vt quum succedit vehementissimo frigori, quo musculus vnà cogitur, conglaciatque simul.

Porrò vt paralysis pro neruorum, membrorumque diuersis initijs uaria subit discrimina, ita & conuulsio, & utrobique una ratio cluet, est siquidem, quæ ceruice tenus angit, est, quæ supra, est, quæ antica, est quæ postica parte magis infestat, & quemadmodum propria materiati spasmi caussa est repletio adducens, frigiditasque, & humiditas ad nerui concretionem, crassitiemque veluti synætia, & adiutrices caussæ conueniunt, sic inanitio immateriati, caliditasque, & siccitas unà cooperantur per diaphoresim. Hoc uerò interest, quòd materia conuulsionum parens non remollit, non laxat, quia fibrarum substantiam non ita penetrat, peruaditque, ut neruus humectetur, sed in meatibus coercita subsistit. Quamobrem spasmus quodammodo dici potest membri particularis epilepsia, quemadmodum epilepsia est totius corporis conuulsio. Hoc autem discrimine dissident, quòd epilepsia quibusdam repetit periodis, & citò soluitur, non item spasmus. Sed sunt etiam quædam conuulsionis differentiæ, quæ subitum ortum, obitumque agnoscunt, ut spasmus humidus, qui pueris lactentibus, aut qui uino nimio madentibus euenit: In uniuersum pueri ob neruosi generis imbecillitatem in conuulsiones labuntur, sed ob hepatis, cordisque robur, & ob molliculam corporis substantiam, & humorum tenuitatem facilè defunguntur difflatis humoribus, licèt post febres acutas emergens semper perdat & pueros; Qui si septimum annum excedant, non admodum conuelluntur, nisi ex prauissima, diutinaque febre.

Et subita formido animum percellens, spiritusque repentè cogens, dum musculos deserunt

hanc perniciem inuehit. Quæ nec minùs contingit, vbi prauè membra disposita manent, quò fit, vt eò confluens humor iuxtà priorem situm, & figuram eadem contineat, obligetque. Fit etiam ex percussione, aut ex graui pondere sublato, aut ex incommodo decubitu super duriusculum cubile, sed inde exorta conuulsio nullo remouetur negotio. Nec minùs hoc idem accidit ex materiæ metastasi offarciente spiritus semitas, quò fit, vt coactus spiritus gradum sistat viam inuiam penetrandi impotens, hinc membrum dilatari, extendique nequit, ast vbi dissipata materia, spiritui panditur iter, dilatatio succedit; Nec absimile quippiam ab extensione visitur, præsertim à somno experrectis, quo tempore contracta remanent membra, nec extenduntur etiam, quoniam spiritus per soporem obtorpescit, quare vt foras ad sensuum caulas minùs prosilire studet, aut curat, ita in interiora declinat.

Spasmus autem siccus alius soluenti pharmaco succedit, similiterque cuicunque aliæ euacuationi, & est perniciosus, alius vrentium febrium soboles est, præcipuè ex phrenitide propter laboriosos musculorum, & totius corporis, & animi motus, & alia symptomata, sicut sunt vigiliæ, angustia, timor, anxietas, & iste spasmus frequèns ad exitium ægros ducit. Alius item spasmus est, febricitantibus familiaris, qui non est admodum pernicialis, & ex eo trahit originem, quòd calor febrilis materias fusas in neruorum substantiam abducat; Interdum per consensum ab ore ventriculi prouenit lacessito, quem vomitio submouet: Qualis qualis tandem sit, non est adeò prauus, vt qui incendiarias febres, vt qui phrenitida excipit, quæ neruos, musculos, cerebrumque ipsum æstu torrentes exhauriunt: Huc facit & spasmus ille, quem imbellis cerebri siccitas peperit, qui vt ex tempore, & extemplo fit, ita etiam tracto in ruinæ societatem neruoso genere, citò decedit, nec hercle mirum est, etenim quæcunque caussa cerebrum exhaurit, eadem & sobolem, siue pharmacum fit, siue vigilia, neruos scilicet, & spinalam medullam humore, & mollitie priuat, hinc pauperes nerui trahuntur, quamquam siccitas cunctanter inducitur, abduciturque, vt ferè visitur.

Vbi verò natura studiosè cerebro sufficientem madorem comparauit, membra rectum conantia in priorem dispositionem redeunt: Hanc labem & vehemens frigoris vis generat, hinc enim cerebrum cogitur, compingiturque, cui consentientes nerui conuelluntur.

Quæ verò ex noxia, & irritante qualitate prouenit conuulsio, est, ceu quæ ab elleboro, hic enim non modò inaniendo per catharsim, sed multò magis irritando, & mordicando per deleteriam qualitatem, quam nerui refugiunt, conuulsionem parit. Huius generis est conuulsio à vomitu æruginosæ bilis, quæ ori ventriculi noxam infert, & quæ propter acerrimum oris stomachi sensum sequitur, quum ad ipsam effunditur cholera, & quæ propter consensum cerebri cum vtero, cum vesica, & reliquis afflictis partibus euenit, & quæ ab ictu scorpij, aut cuiusuis alterius venenati animalis succedit, aut nerui sectionem, aut erosionem excipit, omnino quamcunque audio ab æruginosa bile profectam, siue os stomachi lancinet, siue matricem vellicet, siue neruosum quoduis corpus torqueat.

His compar est conuulsio ex vermibus, quando intestina mordicant, & fonticam auram cerebro transmittunt. Est etiam labijs sua conuulsionis species, & genis, & linguæ, quæ sanè vt à cerebro malè affecto deriuantur, ita quippiam calamitosius impendere prænunciant.

Porrò conuulsio aut fit ad posteriora, quando músculi dorsales contrahuntur, & dicitur opisthotonos, aut ad anteriora, vbi musculi anteriores conuelluntur, & dicitur emprosthotonos, si spinales musculi tùm anteriores, tùm posteriores conducantur, dicitur tetanus, siue rigor; Interdum verò vsque adeò vehemens conuulsio fit, vt collum torqueatur, & dentes strideant.

Quòd si quis à conuulsione intereat corpore præcalido existente, existimandum est, hoc ideò accidisse, quòd æger lenis respirationis instrumento conuulso, & motu penitus abolito præfocatur. Quæcunque verò conuulsio vulneratum cerebrum excipit, eadem lethalis esse consueuit, iuxta illud Coi Dictatoris. Conuulsio ex vulnere lethalis.

De Signis conuulsionis.

CAPVT VI.

In vniuersum conuulsis pulsus varii sunt, & multiformes, quà enim tolluntur, quà demittuntur, nec peræquè veloces, aut tardi sunt, præ reliquis membris arteria calet, colligiturque coarctata, non sicut accidit ingruente accessione febrili, & infestante rigore, aut sicut vsu venit post longas ægritudines, in quibus obdurescunt pulsus, aut sicut contingit præcordijs dolentibus, verùm peræquè accidit pulsui, atque intestinis, vbi extrema coeunt, & extensa coadducuntur, quantum enim prolongantur, & tenduntur, tantúdem rotunditas coit, cogiturque vnà.

Signa verò conuulsionis ex repletione sunt subitus insultus, illita non exarescunt illicò, nisi ex euentu incaluerit membrum.

Indicia conuulsionis à siccitate, inanitioneque sunt, tardi, productique paulatim exortus; Adhęc chronicæ antecesserunt ægritudines, pharmaca aphæretica, cholerica passio, aut quæuis alia inanitas, quæ corpora exhauriunt.

Simion verò conuulsionis factæ à re nocente, & irritante innotescit per extrinsecas caussas præcurrentes, & per ea, quæ assumuntur, sicuti sunt euphorbium, thapsia, helleborus, & id genus alia.

Hanc conuulsionis speciem, si à stomacho proficiscatur, intelliges, si æger in stomacho nauseam, angustiam, & compressionem persenserit, nonnunquam eodem tempore & spasmus, & stomachi tædia infestant, si ab æruginosæ bilis vomitu proueniat, iam præcessit vomitio, similiter conuulsio illa, quæ ex acerrimo oris

stomachi sensu inoritur, ex appulsu noxiæ materiæ ad stomachum irritantis, & erodentis, vnde cerebrum, & nerui in consensum pertrahuntur, facilè colligitur. Quæ autem ab vtero, & reliquis membris, ex præcurrentium ægritudinum insultu deprehenditur, præcedit enim dolor vehemens, & nocumentum manifestum ante spasmum in membro laborante prælucet. At primarias conuulsiones aut dolor concomitatur, aut subsequitur, nequaquam antecedit.

Quæ ab apostemate, dignoscitur per præfata. Signa verò portendentia sunt parui pulsus, rari primùm, paulò post etiam veloces, & conuulsi. Identidem facies rubescit, torquentur lumina, & demittuntur, spiritus interciditur, dyspnæa fatigat, risus sardonicus incidit. Aluus subsistit, & negligens excernendæ fæcis officio supersedet, vrina segniter redditur, ac etiam diutiùs retinetur, interdum ocyùs effluit ampullis affluens. Præcedunt singultus, vigiliæ, dolor capitis, tremor, dolor circa articulos, & præcipuè sub articulis colli, & inter scapulas, & inter lumborum, & coccygis iuncturas.

Quem verò febris peperit arguunt strabismus superueniens, stridor dentium, nigredo linguæ, & tensio cutis capitis, vrinæ primò rubentes, subinde ad caput sublata materia albescentes, temporum venæ micantes, stricta, stypticaque, conuulsaque aluus.

Hoc verò inter prognostica habendum, melius esse de Hippoc. sententia febrem conuulsioni superuenire quàm feb. conuulsionem, nam febris materiatæ accedens soluit, at succedens feb. perdit, sicca enim est, & inanis dispositio. Cæterùm si febricitanti superuenit spasmus non propter febris vehementiam, aut diuturnitatem madorem partium neruosarum exsiccantem, tunc conuulsio illa non est adeò pernicialis.

Signa verò perniciosa in spasmo à repletione sunt flatus multiplices, qui ventrem inflent, maximè in principio, vrina acuta, & ignea, significat enim maximam caliditatem. Circa præcordia dolor pulsans, & subsultus; Subesse enim aliquod apostema, aut certè summam emaciationem, renunciat.

Signa verò, quæ arguũt futuram conuulsionem per metastasim materiæ anginam, pleuritidem, aut phrenitida committentis, sunt pulsus permutati, anhelitus contractior, palpitatio, trismos, strabismus, colli torquens inflexio. Quibus succedit, subitque conuulsio.

De curatione Spasmi.

CAPVT VII.

Conuulsio plagæ pedissequa effracto hordeo, ex chamæmeli flosculo, ex altheæ turione, & fœnogræci semine, & ex similibus comparatis embrochis curatur.

Quæ à noxia, & irritante qualitate producitur, siquidem venenatæ rei haustus præuenerit, curatur vomitu, & alexipharmacis alibi exaratis.

Quę a febre, assiduo cerebri neruorum, & lacertorum illitu cum malacticis, ægrotantis accubitu in humili, vuidoque loco morantis, tollitur.

Quæ à dolore, paregoricis, anodynisque, & remotione efficientis caussæ exigitur, quæ si fuerit scorpij ictus, ea cura adhibenda, quæ proprio capite censebitur.

Quæ ab apostemate, eo modo, quo abscessus neruorum, expungitur, vt suo cap. dicetur.

Quæ verò à siccitate, difficillimæ est curationis, si qua tamen est, nulla conuenientior balneo, & illitu iugi ex humectante oleo, puta amygdalino dulci, quæ sanè præsidia identidem repeti debent, (si modò non subsit febris, quæ non tepescat, tunc enim cunctantiùs, & maturiùs agendũ:) At verò balneum ex lacte, si copia fiat, omnibus scopis respondebit, alioquin fiat ex aquis, in quibus folia salicis, hordeum perfractum, viola, nenuphar, cucurbita, citrulli ebullierint: Aut cõfiat ex conquisitis succis congeneris naturæ. Clysmus confletur ex herbis humectantibus adiectis pinguiusculis, sic enim maximè prodesse solet.

Perpetuò verò articuli, & musculorum capita oleis oblinenda, idque crebriùs repetendum, nec interim cerebri cura negligenda, sed huic quoque admouenda manus, & auxilium per nota humectantia præstandum. Quod si febris ægrum non infestauit, lac hauriendum præbere decet recens mulctum: At si febris affuerit æstuans, aqua hordei, aut cucurbitæ vnà cum iulebo violaceo propinanda, his interdum, si per febris absentiam, aut dimissionem liceat, commiscetur vini tantillum ad penetrationem. Sed omnium instar erit balneum ex tepente oleo, in quod immergi debet laborans. Non sunt interim humectantia caputpurgia negligenda, quæ narrauimus, & super psyllij semina, & rosaceo oleo madentia lintea indormiendum. Manna iusculis dissolutum conferre consueuit, maximè puellis, qui si sumere pharmacum renuant, nutricibus propinetur.

Cæterùm à repletione conuulsionem patienti, maximè si vires fatiscant, carnes non sunt abnegandæ sicciusculæ, veluti auicularum dumeta colentium, turdorum, attagenum, perdicum, turturum, alaudæ, atricapillæ. Quod si virtus sibi constiterit, pythagoricæ mensæ destinandus æger, nempè pane, & melle nutriendus, & adijciendum erit nonnihil piperis, aut synapi, & pro potu aq. decoctionis ciceris porrigenda. His verò, qui sicco spasmo correpti laborant, contrarius victus instituendus, nempè humectans, & reficiens, vtpotè sorbitiones pinguiusculæ, ptysana hordeacea, obsonia oleo dulci amygdalino condita, & saccharo purissimo, iuscula ex agni, aut hædi carnibus, quibus aliquando herbæ incoquuntur, vbi iuris caliditatem infringere opus est. Non erit tamen absonum, aut à ratione alienum aliquid vini dilutissimi offerre, quo ventriculi coctio absolutiùs obeatur, & reliqua alimonia quoquouersùs meliùs deferatur, distribuaturque.

Cæterùm conuulsionis humidæ curatio super eo cardine vertitur, vt superuacua tetrimenta foras exturbentur validioribus pharmacis sumptis, & iniectis: Et si affluentis sanguinis indicia se se prompserint, curatio à sanguinis missione auspicanda.

canda, maximè si repletio ex immodico vini vsu originem traxerit; Hac tamen cautione phlebotomia adhibenda, vt non pro plenitudinis ratione sanguis educatur, sed parciùs, etenim viribus consulendum futuris, quas vigiliæ, & crebri dolores in spasmo resoluunt. Huc faciunt balnea ex thermalibus aquis concinnata, & insessus in oleo vulpino, aut lupino, quæ tamen post catholicam purgationem sunt vsurpanda, similiter illitus ex ol. de lilio, & ex adipibus luporum, aut etiam enchantismus ex aquis, in quibus medicamenta attenuantia incocta sint, veluti abrotanus, cyperus, calamus aromaticus, lauri folia. Aduertendum autem longam moram non esse trahendam in balneo, siue ex aqua componatur, siue ex lacte, siue ex oleo, nam præ diuturnitate virtus exsoluitur, mora autem compensari debet repetitione, quare bis singulis diebus in labrum deducantur ægri. Vnicum præsidium tetanum patientibus præscripsit Hipp. nempè in frigidam immersionem, sic enim roborato calore, & ad interiora collecto per antiperistasim materia digeritur, sed hoc minimè tentandum, nisi in corpore benè carnoso, firmo, iuuenili, vlceribus minimè scatente, & æstate media.

Cucurbitulæ quoque vsui esse solent, sed musculorum extremitatibus admouendæ sine scarificatu, ni vehementior fuerit conuulsio, tunc enim scarificatio facienda, ne per attractam materiam, & non dissipatam noceant. Loca, in quibus applicantur ventosæ cucurbitulæ, sunt ceruix, dorsi vertebræ vtrinque, partes lacertosæ pectoris, ante vesficam verò, & super renes non admouentur, nisi quum metus est, ne sanguis effluat. Cucurbitulæ verò non sunt identidem repetendæ, & confertim, sed ex interuallis iustis, & loca scarificata diligenter à frigoris iniuria sunt defendenda, frigus enim inimicum est neruis, & materiam compingit, compellitque.

Vniuersalibus præsidijs tentatis membrum cōuulsum paulatim, leniterque reducendum est in naturalem situm. Inter præsidia, quæ conuulsis debentur, febris quoque censetur acuta. Hinc Hipp. scripsit, melius esse febrem superuenire cōuulsioni, quam conuulsionem febri.

Huc spectat & quartana, quæ prodesse solet propter sudoris copiam, & molestam concussionem, vnde excutiuntur è neruis excrementa, hinc quartana laborantes rarò spasmis corripiuntur.

Illud est mirabile præsidium, quod tamen experientia probauit. Renes triti cum pinguedine conuulsis artubus admouentur, & tādiu relinquūtur super membra, donec exarescant, quo tempore remotis sufficiuntur recentes.

Cæterùm in tetano, & toti corpori communi spasmo cerebri cura (vt ediximus) non est negligenda, sed potius apophlegmatizonta, & sternutatoria ad caput deplendum sunt vsurpanda. Cōfert etiam huiusmodi conuulsos obducere mollissima lana, & calidiusculum oleum superfundere continenter. Balneum siccum item mirificè conducit. Ægri includantur dolio cooperto, vt solùm pateat, quà caput exponatur, supponatur cacabus, in quo cephalica, & nerualia bullierint, aut super ignitos lateres effundatur vinum, quò corpus calidis vaporibus circunfusum expiret, & in sudores soluatur. Inter emplastra mirum in modum, confert illud, quod fit ex styrace liquido castoreo, euphorbio, & cera citrina. Plurima alibi censentur, quæ non est, cur hic apponam; oleum de lilio, sesaminum, muccagines sem. fœnograeci conueniunt, sal calfactus, & positus super lacertorum extrema confert.

Quæ verò hausta febrem excitant, sunt castoreum, opopanax, assa fœtida, cum melle nucis iuglandis magnitudine sumpta: afferunt hæc quidem febrem, sed conuulsionem illicò auferre consueuerunt. Maximè verò conducit, veterem Theriacam, & reliquas antidotos sumere magnas. Confert apozemata diuretica exhaurire, quæ sanè rationi, & experientiæ consona sunt. ℞. rad. fœniculi ℥.ij. contundantur, & bulliāt in aquæ ℔. ij. ad tertias, de colatura tepente hauriat ℥.iiij. cum ol. amygd. D. ℥.ii. hoc apozema confert præcipuè in Opisthotono. Huc facit & calamenthum montanum. Summi verò emolumenti est haustus opopanacis pondo aurei vnius, si laborans fortis sit, alioquin minuenda dosis est; roborandus verò stomachus in primis est, hinc enim effœminari, emollirique solet. Assa itidem fœtida confert sem. orobi pondere exhibita ex aquæ ℥. iij. Item mel cum D. hissopi propinatur; similiter ammoniacum. Verùm castoreum maximè confert, & minimè noxium est, proin huius tantillum sæpe cum hydromellis propinandum duobus aut tribus cochlearijs, post alimenta deuorata præberi potest, sic enim innocentius est.

Porrò validè digerentia olea sunt admouenda, vtpotè oleum de cucumere agresti, de ricino, de rutha, de castoreo, nardinum, de pyrethro, narcissinum, hoc quoque vsui est. ℞. olei nardini Kist. i. ℔. j. & 5. ceræ ʒ. ij. olei de lilio Kist. pollij, amomi, styracis, mastiches ana ℥. j. piperis, euphorbij ana aureos quatuor, spicæ, olei balsami ana ℥. j. m. Huc spectat emplastrum de euphorbio.

Puellis verò lactentibus, si corripiantur, oblinantur articuli malagmate ex melle addita lilij radice contusa, anyso, & modico croco. Ad hæc membra immergenda in aquam decoctionis chamæmelli, meliloti, fœnograeci. Quin solum chamæmellinum oleum vsurpandum. Vinum verò, vt in vniuersum dicam, modicellum conuulsis obesse non assolet, siquidem, ceu febris, resoluit, plurimum verò, & affatim epotum perquam noxium est. Vsurpandum verò antiquum vinum non recens, & inter comedendum pitissandum.

Illud verò non est prætereundum, quòd, vbi spasmus totum corpus præter faciem exercet, topica præcipuè circa spōdylos ceruicis sunt admouenda; at si musculos faciei corripit, tunc cura circa caput vertitur. At si propter stomachi vitium contingat, tunc à uomitione inchoanda curatio, uomitu enim fortè acrior bilis reijcietur, & laborans restituetur.

De Tetano.

CAPVT VIII.

Tetanus symptoma est in actione deprauata facultatis motricis, in quo nerui ad suũ principium præter voluntatem retrahuntur, vt corpus neque antrorsum, neque retrorsum flecti possit, sed stare cogatur rectum. Scire autem licet in hoc capite agi propriè de * Chuzez Arabum, quod sanè nil est aliud, quàm subitus, & vehemens dolor ex tentione neruorum, cuius generis est spasmus ille, qui Venetis (Granfo) indigitatur, quare ceu analogum diuersos habet significatus, aliquando enim significat conuulsionem, quę à lacertis clauiculæ incipit, eosque ad anteriora, aut posteriora, aut ad partem vtramque tendit. Nonnunquam omnem arguit tensionem, interdum ipsam colli inflexionem, sæpicule ipsum tetanum, qui duabus constat conuulsionibus, seu tensionibus vtrinque neruos contendentibus, nec minùs nomen hocce significat illam tensionem, quæ fit ex frigore congelante: Tetanicaque passio verè opponi germanæ conuulsioni, nomenque participare tantùm communione generis videtur, quando contraria sub eodem genere continentur, in conuulsione enim pars ad vnam dispositionem trahitur, at tetanus duabus contrarijs conuulsionibus constat, adeò vt conuulsa pars rigescat, nec moueri, flectiuè antrorsum, aut retrorsum valeat. Quare cum tetanus ex duabus aduersis conuulsionibus confletur, reliquum est, vt cæteris deterior, & acutior existat. Quin aliquando non ex duabus conuulsionibus, sed ex gemino germine tetani conflatur, nec potest, quin dolor vehemẽtissimus torqueat, quod quidem actu intelligendum non est, sed secundum vim caussarum, &c.

Cæterùm caussæ *Tensionis* (proprio enim nomine analogum signare libet) partim similes sunt caussis conuulsionis, partim absimiles. Similitudo in eo consistit, quoniam hæc tensio quandoque à repletione, quandoque ab inanitione, interdum ab irritamento neruosarum partium, aut ab apostemate pendet: In eo verò discrepat, quòd conuulsio rarò à flatulento spiritu extendente inoritur, vt plurimùm verò tetanus, qui etiamnum, quando ex duobus tetanis componitur, flatulentæ substantiæ est soboles, maximè vbi frequèns, vicissimq; irrepit, & molestissima euadit affectio: imò quando particulæ vni spasmus accidit ex flatu, affectio despectui haberi non debet, siquidem toto corpore dominantis flatuosæ materiæ indicium præbetur, quare si in simplici spasmo præpollente ventosa substantia, luctus vbique timor, & plurima mortis imago est, quid sentiendum in duplo, arguit enim caloris, & virium imbecillitatem. Alio quoque discrimine distinguitur, nam in spasmo materiato ita retrahitur membrum, vt extendi nequeat sine cruciatu, quia nerui secundùm crassitiem, & molem dilatantur quidem, sed secũdùm longitudinem corripiuntur, at in *Tetano* res non ita se habet, nam materia committens affectum villorum vacuitatem peruadit, ubi inculcata gelascit; & hinc fit, vt membrum difficulter abducatur, retrahaturque, aut certè ita incurrit fibrarum substantiam, vt repleat quidem, sed hinc fibrarum proportio diuersa fiat, & tota villorum longitudo imbuta maneat coextenta. Atqui materia spasmum inducens diuerso modo neruorum inanibus insidet, neque similiter poros peruadit. Materia verò *Tetani* perinde neruorum substantiam penetrat, atque humor paralysim efficiens, hoc tãtùm interest, quod humor paralysis auctor fluxilis est, & tenuis, & laxans, materia verò tensionis crassa, congelansque est, neque membrum flecti, aut contendi patitur. Illa etiam differentia notatur, quòd materia in *Tetano* musculi, aut tendinis, aut nerui medium non occupat, sed capita duntaxat, & initia, hinc fit, vt musculus producatur, nec præ dolore contrahi possit. Quare materia vniuersa *Tetanum* pariens in musculorũ principia influit, aut fibrarum inania occupat, & membra, ne dolor ingeminetur, producta consistunt.

Et hæc tensionis species interdum laboriosam vomitionem, aut superuacuam euacuationem stomacho læso compatientibus neruis excipit.

At si caussa sit ariditas, hinc fit, quoniam lacerti contracta, coactaque ex internæ humiditatis resolutione latitudine longitudo produci videtur, quo fit, vt motrix facultas laboriosè ad mouendum peruadere, atque adeò membrum commodè agitare valeat, cum maximè nerui duritie renitantur: Et sanè conuulsio ab inanitione penes longitudinem, latitudinemq; neruorum eius aliquam refert speciem, & squallore, rigoreq; æquari uidetur, ea tamen aliquanto deterior, & exitialior, quoniam in tetano secundùm latitudinem tantum dissipatis humiditatibus, quæ sunt inter uillos, & membra, contrahuntur. Porrò sicut paralysis aliquando sectionem nerui excipit, ita tentio vulnera sequitur: Nonnunquam similiter, atque germana conuulsio ortum ducit, nimirum ab infarctu obstruẽte, & rigidum membrum reddente, obstruente, inquam, spirituum animalium meatus, hinc membra rigentia permanent, neque contrahuntur, aut certè cõtracta in eodem situ persistunt, donec spiritibus aditus concedatur: & hæc tensionis species ut plurimùm fit à somno, quoniam tunc calor ad interiora collectus est. Accidit etiam stupor iste, & tensio propter prauum membrorum situm, & incongruẽtem dispositionem, unde intercipitur uirtus, & membrũ sic dolitat, sic afficitur, ut ad declinandum dolorem in ea figura, & positu consistere iocundum sit perinde, atque illis, qui fune distenduntur, aut qui graue aliquod pondus subleuant, aut humeris sufferunt, aut humi dormiendo dorsi lacertos oblæserunt, & contudere, aut percussis, aut lapsis, aut sectis, aut igne ambustis, hi enim omnes dolitant, & præ cruciatu non audent disposita membra contrahere, ne conduplicetur dolor. Interdum materia flatulenta aliundè transmittitur, nonnunquam in ipsis aggignitur neruis. Adhæc quemadmodum sola faciei conuulsio malum portendit, sic sola genarum, labij, aut linguæ tensio nescio quid deterius prænunciat.

Accidit quandoque tensionis species quædam sicca,

sicca, quam perpetuæ febres cum anxietate, fletu, delirio, pallente colore, oris siccitate, linguæ nigredine, alui stypticitate, cutis asperitate, & tensione præueniunt, quæ malo est, significat enim phrenitida.

Omnis tensio à percussione cum singultu, punctura, delirio lethalis est, accidunt enim hæc symptomata ob cerebri calidũ apostema, quo lacerti arent, & succi inferuescunt quo fit, vt musculi in longum producantur, & in ea figura membrum, iam penitus tabefactum destituunt.

Tensio infantibus etiam accidit, quæ tanto solutu facilior est, quanto tenerior, & mollior est eorũ natura. Tetanum interdũ antecedit plurima corporis liectigatio ob flatuum copiã, grauitas, lingua blæsa, lacertorum, & vertebrarum non obsequiosa durities, deglutiendi difficultas, pruritus sine voluptate scalptus, quòd materia sit altior non superficie tenus.

Quum verò vrina puris instar emeitur rupto apostemate quopiam, horrorque infestat delata ad sensiles particulas materia, & tenebris offunduntur ocelli ex nimia spirituum, & virium difflatione, & caput, & ceruix sudant, hinc futura tensio in ambobus lateribus significatur, quoniam huiusmodi saniosa materia plurima congeritur, (ni integrè per aluum, & vessicam exigatur) quò fit, vt pars in cerebrum repens dolorem, laboremque pariat. Cumque communis tensio corripit

Clauditur os, atque ora rubent, dolor improbus vrget.
Sorbile reijcitur quoduis, palmique molestant;
Inuitis multo lachrymantur lumina rore.

Differt autem hæc tensionis species à spasmo, hic enim incipit cum motu musculorum, illa verò ab immobilitate exordia ducit. Hæc tensio, rigorque interdum pleuritidi, phrenitidi, anginę per materiæ ab vno in alium locum metastasim succedit.

Visitur frequenter hoc malum in regione meridionali, in qua vigent Austri, qui capita replent, & humores cient, maximè phlegmaticis. Accidit etiam in Septentrionali regione, vbi ob frigus recrementa intus coercita, maximè fœmellis ob neruorum imbecillitatem, fiunt mali primordia. Laus Deo.

De Signis.

CAPVT IX.

VNum tetani, siue tensionis symbolum est, vt musculi non obsequantur, temperentque contractioni, qui si occupet anteriora, his stipatur notis: laborans præfocati instar oculos habet exertos, faciẽ tumẽtẽ, videtur ridere, sed risus sardonicus extat contractis lacertis, qui buccas mouent, caput antrorsum flectitur hinc ad latera faciem æger conuertere nequit. Nonnunquam vrina extentis abdominis musculis, & expultrice effœta intercipitur; Interdum etiam præter voluntatem emeitur, aliquando ruptis ex vehementi tentione venis effunditur cruenta. Singultus lacessit. Quòd si ad posticam partem passio conuertitur, caput, scapulæ, lacerti ad posteriora trahuntur. Interdum accidit hinc tensio ad posteriora compatiente sphinctire musculo, vnde quod in recto intestino recrementum stabulat, continere nequit; neque deponere, quod in gracilibus intestinis moratur. Conueniunt verò hæ species in eo, quod præfocatione, vigilijs, dolore aqueæ vrinæ profluuio stipantur, flatulenta substantia molestat, &c.

De Curatione.

CAPVT X.

HÆc geminatæ conuulsionis species eodem ferè modo curatur, quò ipsa mera conuulsio, sed hic plurimus siccarum cucurbitarum vsus, vt calor reuocatus materias digerat. Scarificatæ & super ceruicis, & spondylorum neruos, super hypochondria figunt. Vnum hoc præcipuè obseruandum in hoc affectu, vt, quando patientis corpus propter doloris vehementiam, aut propter pharmacum deuoratum sudore perfunduntur, non sit permittendum, vt sudor circa corpus refrigerascat, sed leniter detergendus, & lana molli fouendus. Vsus interdum balnei ex oleo ad validam resolutionem præcalfacto conuenit. Opopanax ad ℥. j. tutò exhibetur, quemadmodũ & assa fœtida. In hac tensionis specie procrastinatio, quàm in ipso spasmo, periculosior est, quoniam hæc citò præfocat, & interficit.

In hac cura nihil præstantius(quemadmodum & in cura spasmi) aut iusculo anethi, in quo castorem, aut taxum, aut canum, aut vulpis catulos vsque ad dissolutionem incoxeris. Præscribitur insessus in hunc succum, & mirandum confert in modum, fiunt etiam perfusiones, prout partis conditio tulerit: Huc faciunt, syluestris aselli, Leonis, Vrsi, Cerui, pinguedines, siue solæ, siue cum alijs iunctim adhibeantur. Iniecta clysteria ex D. Centaureæ oleo ruthaceo, & castoreo, aut suppositoria acuta cum nitro, & pulpa colocynthidos conueniunt, atque his similia, quæ si impensiùs intestina exusserint, mitior clysmus inijciatur ex lacte asinæ, aliquanto butyro adiecto. Nihil verò præsentius castoreo si modò frigida, humidaque fuerit affectio, quare huius vsus frequentior esse debet.

Diæta frugalis instituenda, & cibi sorbiles porrigendi, si quidem laboriosa valde illis deglutitio est, & interdum cibus magno cum labore reijcitur, & hinc ægri molestè agitantur, & malum augmenta capessit. Cæterùm pharmaca, & litus, quæ huic ægritudini conueniunt, & caputpurgia alibi referemus. Sed styrax liquidus hic prærogatiua quadam pollet ad ciendum ster nutamentum ruthaceo, aut ol. vulpino coniunctus. Sed si febris sponte superueniat, hæc omnium instar esse solet auxiliorum.

De

De tremore, & differentiarum signis.

CAPVT XI.

TRemor * symptoma in actione motricis facultatis deprauata à vitiatæ compositionis morbo pendens est, in quo quantum facultas debilis membrum attollere nititur, tantundem mêbri grauitas renititur, adeò vt motus mixtus partim ab anima, partim à natura factus videatur, vt igitur in stupore virtus sentiens, ita in tremore deijcitur motrix.

Huius vitij caussa aut in organo, aut in facultate, aut in utroque delitet. In virtute quidem, vtpote quom horrendarum formidine rerum percellitur, aut propter aspectum ex edito loco consternatur, siue quòd coram habenda sit oratio, vnde timor, & verecundia negotium facessunt, per hos enim affectus intrò colliguntur spiritus, & deserunt artus, hinc tremor inoccupat. Huc facit gaudium etiam, & tristitia, quæ ordines spiritalis substantiæ perturbant, & tremorem pariunt, animi enim ægritudo, & lætitia vario modo spiritus cient, illa enim initio recolligit, hæc foras copias explicat. Huc & virtutis imbellis, infirmusque tenor ob coitum à repletione plurimum spectat.

Tremor autem ab organi imbecillitate fit, vbi nerui citrà tamen paralysin, remollescunt, quò fit, vt ritè motui haud temperent, vt ijs accidit, qui nimio vini potu madent, aut præter consuetudinem, & intempestiuè frigida aqua replentur. Hoc idem ob aliquãtam in neruis obstructionem ex nimia repletione prouenientem, dimissa exercitatione consueta, & liberiore pastu inito contingit; Hinc spiritus in membra influere pro vsu prohibentur, & imbecilliùs artus mouentur. Interdum membrum ipsum mobile vsque adeò inaruit, vt difficilè reflectatur.

Vitium autem vtrique commune nempè virtuti, & organo est veluti externum frigus vehemês, thermasia, seu adustio, ictus, seu morsus deleterij animalis; hinc enim non modò instrumento, sed & virtuti impeditio, & noxa euenit. Nonnunquam suo vitio virtus seorsum, & suo etiam membrum tentatur duplici de caussa frangitur robur, visque motionis.

Quandoque singulis membris, interdum manibus tantùm, aut capiti accidit, prout hic, aut ille musculus laborat; interdum aliquos manibus trementes videas, non item pedibus, prout origo mali haud spinalis medullæ initio, sed duntaxat neruulis ad manus perrepentibus insidet, aut inest quidem, sed præ robore ad latus propinquius ablegatur, deponiturque, natura enim totius studiosa semper conseruationem machinatur, quantum potest; Hoc idem etiam ideò contingere potest, quòd spiritus motiuus in inferioribus corporis partibus sit fortior, & vegetior, prout harum partium vsus exegerit, hinc fit, vt non nisi ex valida caussa patiatur, quæ eius resistentiam peruincat.

Nulla autem tremoris caussa frigore neruos, & spiritus debilitante, aut madore neruos citra paralysin eneruante frequentior est. Hinc Hipp. scriptum reliquit. Cui in febre causo tremor accidit, superueniens alienatio tremorem soluit, & licèt Galenus hunc Aph. ab Hippocratis germanis rescindat, non est tamen à ratione dissentaneus. Deterior autem tremor est in sinistro latere inchoans, qui in senibus curationem non admittit. Signa autem sunt præfatæ caussæ.

* *Capiuacceo est motus prauus assiduus totius mobilis neruosi dependens à facultate motrice mouere tentante præter naturam onerata.*

De Curatione.

CAPVT XII.

CVratio super eo cardine vertitur, vt obstructiones expediantur, remolliens neruos materia euacuetur, nerui roborentur, humectentur, si præcesserit ægritudo assiccans, & debilitans; calefiant, si præcesserit frigus repentinum. Summùm singulis caussis suum contrarium opponatur, quare post generalia præsidia balnea sulphurea, aut nitrosa, aut salsa conueniunt. Si tremor accidat ex vsu immodico aquæ frigidæ, fiant suffitus ex nitro, & synapi, & nerui costino oleo vngantur. Si temulantia, euacuanda superuacua excrementa sunt, pars ol. de cucumere asinino, & semine cannabino fouenda: sed proprietate quadam pollet oleum de handacocha, h. e. de trifolio vulgari: seu mauis ex Ægyptia Loto. (Sic enim mauult Mathiolus) in infarctu neruorum cucurbitulæ super primam uertebram admouendæ, membrumque in labrum oleo tepente plenum, aut iure carnium animalium mactatorum immergendum. Neque castoreo unquam rosaceo melle ammixto parcendum. Administrentur Hieræ magnæ, pilluIæ ex rutha, & scolopendria concinnatæ pro alliotico præbeantur.

Cerebrum uerò leporis peculiari facultate cerebro, atque adeò neruis prodesse creditur, quare eius usus frequens esse debet, dummodo Clinicus illud præasset, & arte coquinaria condiat. Mirum in modum Syr. mellinus ex Maluarum, & foliorum lauri D. proficit, succus item eupatorij ex iusculo. Summùm therapia paralyseos huc ipsa facit.

Caput tremulum habentibus nihil peræquè prodest, atque stœchas, hiera picra, & mel rosaceum, aut anthosatum, si frequenter adhibeãtur. Huc spectant pill. cocchiæ pondo ʒ.i.s. si singulis denis diebus deuorentur, mirificè enim iuuant. Cibus sit leuis, uinum circumcidatur, maximè merum, & immodicum, similiter aqua est noxia, omniumque minimè pluuialis. Hic copiosa phlebotomia nocet.

De Stupore.

CAPVT XIII.

STupor * symptoma in actione tactoriæ facultatis minuta à spirituum animalium aliquanto defectu proueniens, qui ad membra commodè per-

permeare nequeunt, interdum tremori, nonnunquam etiam paralysi consociatur, maximè dum malum incrementa capessit.

Stuporis caussa aut à virtute petitur effœta, sicut acutè febricitantibus, aut syncopen mox incursuris, aut animam agentibus contingit: Aut ab ipso organo, vtpotè quum eius temperamentum vitiatur, siue hoc propter vehementer refrigerans pharmacum, siue ob aquatici scorpionis ictum, siue propter torpedinis contactum, aut propter opiatæ potionis haustum accidat, hæc enim spiritum animalem crassefaciunt, & vim ipsam eneruant; Nec minus ob æstus hyperbolen accidit, vt ijs, quos serpens momordit, aut ijs, qui longiorem in præcalido balneo moram contraxere, aut acutis, & incendiarijs febribus implicantur vsu venire consueuit. Hoc idem ob nerui ipsius crassamentum, & duritiem, quam spiritus peruadere haud valent, contingit: Propterea si pes cum vola manus conferatur, obstupescere ille videbitur, occalluit enim quandantenus, & terrosum crassamentum contraxit neruus. Nec minùs obstructio neruorum huc spectat, siue à sanguine, siue à phlegmate, siue ab atra-bile fiat, nec ab hoc censu ablegandą bilis flaua, solet enim interdum interuenire saltem ceu vehiculum.

Huc facit, & angustiæ illa species, quæ ab apostemate, aut vinculo comprimente, aut ex praua membri dispositione, aut ex dolore vehementi proficiscitur, ex quo sanguis accersitus, aut alius humor plurimus obstructionem peperit. Quare aut permutato situ, aut refluente humore eò, vnde primùm emanauit, sensus redditur.

Accidit nonnunquam ex immodica siccitate, vbi villi contrahuntur, & occæcatur substantia nerui, & hic stupor incurabilis est. Interdum nerui ex humidiore temperamento citrà materiæ affluxum coeunt, hinc enim remolliuntur nerui; & meatuli conniuent, subsidentque. Aliquando stuporis caussa cerebro ipsi insidet, & tunc stupore vniuersum corpus obtorpescit, & lethalis existit.

Quandoque origo mali in principio spinalis medullæ consistit, quandoque in vno spondylo, quandoque in neruorum propaginibus occulitur.

Quom stupor frigidus perseuerat, & producitur, ad paralysim desinit, ad hæc etiam apoplexiam, epilepsiam, conuulsionem, rigorem, & vniuersalem paraplegiam portendit. Quin particularis quilibet stupor, vbi perseuerat, & inualescit, aut paraplegiam, aut properantem conuulsionem minatur, proin stupor faciei torturam prænunciat. Sæpe, peripneumoniæ, pleuritidi, phrenitidi subit. Si ab euacuatione permanet, & vertigo succedit, apoplexiam. Porrò illud non prætereundum, semen hortensis croci in enemate positum neruos mirandum in modum præcalfacere.

Capiuacceo est receptio imminuta obiecti tangibilis nerui sensitiui dependens à frustratione tactus.

De Signis, & curantia.

CAPVT XIIII.

Caussæ stuporis præcurrentes eædem euadũt indicia, quare vt intenduntur, aut remittuntur, ita stupor mitior, aut vehementior significatur. Eodem ferè modo curatur, quo tremor ipse. Quod si à sanguine proficiscatur, & plethoræ signa se se protulerint, nempè venarum maximè iugularium tumor, & extuberatio, corporis grauitas, somnus, faciei, & oculorum rubedo, &c. tunc mittendus est vbertim sanguis. Nonnunquã natura ipsa sola victus ratione adiuta frugaliori morbum tollit.

At si ex procathartica, & externa caussa proueniat, puta ex frigore ambientis, aut ex imbribus caput, & collum madefacientibus, tunc curantia stupido membro non est adhibenda, sed potiùs studium adhibendum circa initium nerui procedentis ad membrum stupidiusculum. Nil verò peræquè confert, atque assidua illius membri exercitatio, & commotio.

De Tortura faciei.

CAPVT XV.

Tortura * oris est musculorum præter naturam motus, propter quem vna faciei pars ad partem non naturalem trahitur, naturalisque tùm vultus, tùm labiorum, & genarum dispositio, & concinnitas de medio tollitur.

Caussa continens aut est musculorum paralysis, aut spasmus, si resolutio, tunc pars sana ad se laborantem vtpotè sequaciorem, & humectiorem adducit, vt stat sententia Gal. & Pauli, quibus non sic temerè danda manus est, si conuulsio, quæ sanè frequentiùs contingit, tunc conuulsa particula ad se sanam pertrahit, & eædem caussæ censentur, quæ spasmi.

Omnis cynicus spasmus excedens sex menses non curatur. Tortura colli frequens aut paralysim, aut apoplexiam portendit; quare animaduertendum, nunquid symptomata epilepsiam, an Apoplexiam antecedentia comitentur, & à valido cathartico inchoanda purgatio. Quidam meticulosi ex oris tortura intra quatriduum subitã mortem exhorrescunt, quod si illud spatium excedant, in tuto rem esse credunt, illud autem ideo sibi persuadent, quod talis affectio fortem epilepsiam præsagiat.

Cappiuacceo est figura præter naturam faciei dependens à motu præter naturam suorum musculorum.

De Signis.

CAPVT XVI.

Dignoscitur, quoniam exsufflatio, & mucida saliua ex latere foras exilit nolentibus, & dolor capitis persæpè comitatur, maximè si oris distensio conuulsionem sequatur. Vtra verò partium

tium sit læsa, quî cognoscatur, hinc discendum. Quum ægra pars reducitur, sana sponte in naturalem statum remeat.

Vtrum verò oris distentio proueniat à resolutione, an à conuulsione, hinc conijcitur, & quidem si à paralysi, motus frangitur, turbantur sensus, cutis mollescit, lacerti laxantur, non tenduntur, inferior gena demittitur, & ægræ particulæ respondens membranula palati mollis apparet, humecta, laxa, hocque patet, vbi deprimitur lingua, quæ tunicam communem habet cum tunica palati, plurima saliua diffluit.

Torturæ autem ex conuulsione prouenientis signa sunt, sensus non vsque adeò turbulenti, cutis extenta, adeò vt rugæ nullæ appareant, duri musculi: saliua minima, retractio cutis ad collum maior, reditus difficilior. Futuræ verò torturæ signa sunt, dolor ostocopos oris ossa lacessens, cutis stupescens, subsultus circa oris regionem frequens.

De Curatione.

CAPVT XVII.

Cynico spasmo implicitus quiescere, & se continere ad quatuor, & plures dies debet, subtili, & attenuāte dięta, putà cicerum iusculo cum oliuo condito nutriendus. Siccantia, vt mel, vt turricolæ, quæ in stomacho diutius morantur, & aluum stringunt, palumbes, paululum ableganda. Quod si aluus fuerit stricta, stypticaque, quàprimum leniente clysterio proritanda est, nam procrastinare hic noxium est. Primis autem diebus parcere oportet gargarismis, quoniam excrementa aliunde accersunt, & insita minimè resoluunt, & spasmus interim vires comparat. Euacuatio non est tentanda debilibus, quæ subductioni non sufficiant, sed præmittenda aliqua digestio, & præparatio, nam vt pharmacū forte citra præparationem exhibitum materias exagitat, ita neruos impendiò reficcat, quare difficulter medicamenti vis subinde peruadit, propterea cunctari expedit, & progredi medendo, vt in paralysi, & spasmo.

Experimento autem constat maximopere cōferre illud præsidium, nempè si laborans quotidie Hieræ Hermetis ℨ. ij. per mensem deuoret. Item periculo probatur acori, aut zinziberis conditum quotidie mane, & vesperi nucis magnitudine deuoratum: Pro potu concedi hydromel debet.

Indiæ quidam inquilini asserere non dubitarunt, inter perfectissima medicamenta, quibus cynico spasmo medemur, censeri syluestris animalis capiti, membroq; læso carnis admotionem elixæ, veluti lepusculi, vulpeculæ, gliris, taxi, cerui, onogri. Si pars nimio madore diffluat, in naturalem dispositionem reducenda, & retinenda ligaculis. Si spasmus verò fatigat, in primis mitigandus, leniendusq; est, dein resoluendus. Quod si affluentis sanguinis signa subsint, vena sub lingua aperienda est, & spondylis primis affigendæ cucurbitulæ. Namque non est dubitandum, quin materia spasmum committens neruorum principijs, & lacertis faciei insideat, hinc commendantur metasyncritica ruborem inducentia vertebris superposita colli, atque super mādibulam etiam, quia plurimæ neruorum fibræ hinc per totam faciem propagantur. Quare anterior pars cerebri purganda, & spondyli suffitu siccandi, mandibulæ, caputque ieiuno ventre fricandum.

Inter cætera, quæ iuuāt, est illitus faciei ex aceto decoctionis synapi, præterea inclinatio faciei super decoctionem absynthij (sceham Gentil. interpretatur stœchadem) abrotani, lauri, & serpilli, & similium, aut excipiat æger fumū thamaricis, & Alathel arboris in Ægypto frequentis, cuius fructus, & semen impinguant, pro qua sufficiatur tæda.

Quòd si pharmaca non profuerint, adhibendum cauterium est ponè aures, & gargarizatu frequentiore vtendum, masticatoria præscribenda. Radicis Acori, nucis moschatæ, pyrethri, nigræ myrobalani condimenta mandenda, & ad partem læsam identidem deuoluenda sunt. Mandandum præterea, vt æger loco obscuro detineatur, apophlegmatismus ex fellibus Gruum, Accipitrum, Leporis, aut ex succo cannabis, & maioranæ, amaracive, modico oleo de euphorbio adiecto præscribendus ex lacte muliebri. Omnino caput purgandum eo studio, quod alias iniunximus.

Inter experta est Auellana Indica præmansa, & præcipuè eius cortex superior, Auricula-muris, cucumeris asinini, Cyclaminisque succus, his aliquando commiscentur pharmica, vtpotè castoreum, nigella, & similia. Nullum autem est præstantius caputpurgium eo, quod confit ex ℨ. ij. aq. Auriculæ muris adiecto modico sagapeno, nempè gr. 10. & ol. ℨ. j. hoc enim intra pentameron sanat.

Tali affectu laborantes intueri specularia iubentur, vt tùm obirascantur, propter tantam deformitatem, tùm vt in concinnando ore laborēt, sed speculum fit ex tersissimo chalybe. Pueris verò tali affectu correptis exhibeatur Triphera minor per septimanam, & tenui diæta, vt cicerum iusculo macerentur.

De subsultu, & palpitatione.

CAPVT XVIII.

Palpitatio * est lacertorum, & cutis commotio, atque adhærentium partium à flatulento, crassoque spiritu (symptoma toto genere præter naturam, morbi solius opus) dependens, quod autem ita fit, illud argumento est, quòd subitò fit, subitòque deficit, quòd frigidis duntaxat naturis accidit ex frigida caussa, quòd sedetur, & summoueatur calfacientibus, quòd autem crassior fit flatus, indicio est, quoniam nisi magna partis exercitatione, quæ calorem, spiritusque cieat, non excutitur.

Quòd verò affectio, propria sit lacertorum, carnium, & neruorum, Simion esto, quòd in parte leni, laxaque, quale cerebrum est, flatus non coercentur, neque in parte dura, quale os est,

est, sed substantiæ mediæ inter duritiem, & mollitiem accidit.

Subsultum sanè efficiunt omnia infrigidandi, & humectandi vi pollentia, quin ex animi pathematis hoc symptoma sæpe originem trahit, gaudio, mœrore, & reliquis, quoniam insueti spirituum motus materias in flatus resoluunt. Palpitatio toti corpori communis apoplexiam, aut rigorem nunciat, quando perseuerat in hypochondrijs, melancholiam morbum, & epilepsiam, portendit, vbi verò faciem exercet solam, tunc cynicū spasmum minatur. Palmos, qui sub ossibus thoracis latitat aliquando conditum in membrana significat abscessum, hoc enim tecmirion esse consueuit.

* *Gorræo palpitatio est diastole præter naturam in aliqua parte facta.*

De Curatione.

CAPVT XIX.

PArs correpta subsultu suffiatur calido thymiamate, ol. calfacientibus oblinatur, à leuioribus tamen inchoandum; & subinde etiam validiora adhibenda. Quibus si non remouetur affectus, pharmacum soluens est propinandum. Castoreum non est omittendum vnà cum sambacino oleo, his enim magna vis inest. Aqua, vinum plurimum, & refrigerantia omnia, atque flatulenta sunt ableganda. Hactenus verò de ægritudinibus neruorum, De Apostematibus, & solutione vnitatis sermonem differemus vsque ad librum quartum, si nostris conatibus præsto erit Deus Optimus Maximus.

FEN, SEV DICTIO Tertia.

DE DISPOSITIONIBVS Oculorum.

Tractatus Primus.

De Anatomia Oculi.

CAPVT PRIMVM.

Visifica virtus vectore spiritu per neruos opticos in oculos corriuatur. Tunicæ verò neruorum, vbi ad oculos peruenerunt, vsque adeò latè tenuantur, ampliterque collatantur, vt humores complectantur, inter quos præcipuus est chrystallinus, qui nisi ab anteriore parte comprimeretur, rotundo schemate foret, comprimitur autem, vt formæ, & imagines rerum obiectarum ampliùs imprimantur, & minima quæque oculis subiecta fidelibus commodam habeant sedem, in qua locentur, neque dissiliant figuræ. Hinc summa eius extremitas prætenuis est, vt formæ aptiùs permeent, organumq; ipsum intimè iciant. Medium autem situm humor chrystallinus occupat, quoniam hic tutior existit.

Secundùm chrystallinum manet vitreus humor, qui chrystalloidi cedit in pabulum, neque enim ex sanguine puro, putoque glacialem ali par erat, aut decens, ni priùs in vitro similem succum cruor facessiuisset, vitri autem liquefacti color cum perspicuitate nonnihil retinet ruboris, pellucet sanè, quoniam ex eo nutriendus est epiphanes humor, nempè glacialis, modicè verò rubescit, quoniam sanguine nutritur, quem planè assimilare nequiuit, quare ruboris vestigia nonnulla relucent. Alimentum verò retro susceptat è cerebro demandatum sibi per mediam retiformem tunicam, & à postica parte chrystallini medietatem complectitur arctè, atque vniter fouet.

Anteriore verò parte manet humor albugineus, quem ceu recrementum chrystallinus reposuit, qui cum perspicuitate, & claritate summa donatus sit, non est mirum, si & eius excrementum eadem dote refulgeat. Antestat verò tùm cautelæ, honestamentique caussa, tùm vsus gratia, tutelæ quidem studio, quoniam ceu paranymphus præoccupet viam, & præmuniat, æquum est, vsus verò gratia, luminis excessum vt infringat, & chrystalloida veluti clypeo protegat ab incursu puri luminis.

Porrò nerui extremitas collatata, latèque explicata vitreum, & glacialem amicit, atque ad albuginei humoris limina terminatur, vitrei uerò humoris antermina retiformis est tunica, ex cuius extremitate oritur arachnoides tenuissima, atque pellucidissima, ad quam pertinent fibræ partis choroidis, cuius suo loco mentionem faciemus, & illa profectò tunica intercurrit inter glacialem, & albugineum, vt inter tenue, & crassum aliquid sit interiectum ueluti discerniculum, & ut ei alimentum appellat ab antica parte. Porrò tametsi choroides tanta tenuitate non splendeat, quemadmodum arachnoides, proximè tamen est, & certè non alia de caussa, nisi, quia si esset solidior, & prostaret chrystallino, non posset, quin ad chrystallinum aditum luminis opacitate præcluderet. Cæterùm extremitas tenuis tunicæ uenis referta est, quoniam ipsa reuera alimentum deuehit, sed non est opus, ut uniuersæ eius partes ad conuehendum nutrimentum, & præparandum destinentur, sed duntaxat illa posterior pars, quæ dicitur choroides huic muniri sufficit. Portio autem illa, quæ prætergreditur ad anteriora, densior quadantenus euadit, & crassior, coloremque medium obtinet inter albedinem, & nigredinem cæruleum æmulans, hoc autem ideo effectum est à sagacissima natura, ut lumen congreget, & moderetur ea temperatione, qua uti solemus dum oculos claudimus, ubi plus luminis hausimus, quod etiam officiat, tunc enim oculos demittimus, & tenebras quærimus. dein etiam ut ueluti medium, & sequester interijciatur inter humores, & inter corneam, quæ insigni duritie prædita est, atque ut ipsam corneam enutriat eo sanguine, qui sibi à secundina communicatur; Anteriorem hæc partem non obuelat, ne specierum ingressum in chry-

stalloidem

ſtalloidem inhibeat, ſed anteriore parte foramen obtinet vuæ perſimile, ad quod idola delata intrò ſubeunt. Quum ergo foramen hoc occluditur, viſio aboletur, & in parte anteriore vueæ tunicæ eſt rugoſa quędam perplexitas mollis, qua obuiat chryſtallino, vt ſimilior ſit raro, atque leni, læuique, & minus nocumentum accidat tactui. Duriſſima verò partium eſt anterior, quà corneæ tunicæ duriuſculæ annectitur, & qua parte foratur, ne latera præ mollitie coeant, & conniueant, atque foramen eſt humore, ſpirituq; lucente refertum, id quod extenuatio, & tabes in morituris arguit.

Secunda verò membrana eſt ualde denſa, vt tutò retineat oculum, ne exorbitet, & anterior pars totam amplectitur pupillam, & eſt diaphana, ne viſio intercipiatur, & colorem cornu læue, politumque refert, & propterea etiam cornea nominatur. Solidiſſima verò cæterarum eſt anterior, & re vera hęc tunica ex quatuor vnione membranularum veluti ex tot bracteolis ſuppoſitis coaleſcit; quare diuelli, & diſtingui poſſunt ſine noxa, & præcipuè qua parte opponitur vueæ foratui, quoniam locus ille tutela, & propugnaculo magis indiget.

Tertia tunica dicitur adnata, ſiue coniuncta, quæ comprehendit muſculum pupillam torquentem, & albida carne conſerta eſt, & pinguedine obſita, vt leniter cum oculis, & cum genis agat, & vetet ne oculus exareſcat. Mouentis autem oculum lacerti meminimus in anatome. At verò ſupremis genis pili ideò inſerti ſunt, vt ceu aggeres quidam prætendantur, ne aliquid noxium in oculos incidat, ſiue è capite delabatur, ſiue aliunde proficiſcatur, & vt lumen nigredine ſua temperent, modeſtiuſq; reddant, radicanturque in panniculo quaſi cartilagineo, vt fixi, ſtabileſque permaneant, & ne facilè deffluant, & vti muſculus aperiens oculum validam baſim, columenque habeat, quo ceu oſſe tutior fiat motio. Partes autem genarum ſunt tegmen, membranarum adeps, lacertus, altera ſumma tunica, & hæ partes ſuperiori genæ aſcribuntur, non inferiori, cui deſiderantur muſculi. Interim illud non ignorandum, ſectionem circa muſculum aleæ plenam eſſe, nam periculum impendet, ne ſuo ſuperſedens officio genam reſoluat.

De cognitione diſpoſitionum oculi, & eius temperamentis, & ſermone vniuerſali de ægritudinibus eius.

CAPVT II.

OCuli diſpoſitio ex tactu, ex motu, ex venis, ex figura, ex colore, ex magnitudine, aut paruitate, ex propria functione, ex varijs habitudinum circunſtantijs deprehenditur. Ex tactu quidem, quoniam hic ſolus ceu critirion dignoſcit, vtrum oculus calidus ſit, an frigidus, vtrum durus ſiccus, an leuis humidus ſit; ex motu quoniã ſi motus oculorum ſit pernix, percituſque, caliditatem, ſi grauis & cunctans, frigiditatem, madoremque arguit, ex venis quidem, quoniam amplę, & tumentes caliditatem, exiguæ, & minutulæ frigiditatem renũciant, ſi vacuæ, & ſiccæ ariditatem, plenæ, extanteſque ſanguinis vbertatem. Ex colore, quoniam color foris effloreſcens prodit humorem intus latentem, ſiue fuerit roſeus, ſiue pallẽs, ſiue venetus, fuſcuſve. Ex figura quidem, quoniam optima oculorum concinnitas optimam oculorũ habitudinem, contraria contrariam præfefert, ex magnitudine, quoniam hæc eadẽ ſuas arguit cauſas, vt in præfato capite edictum eſt.

Ex proprio munere quoniam ſi oculus minima quæque eminus, comminuſque diſcernit, nec à fortiori obiecto læditur, admodum laudabilis tẽperamenti, & valens cenſetur. Si à contrario ſe habeat, oppoſitam habitudinem indicat. Quod ſi admotum viſibile quantumuis exiguum haurit, conſpicitque, remotum verò minimè, tunc arguitur quidem ſpirituum paucitas, ſed eorundem ſanitas, & perſpicacitas. Quidam Aſclepiadæ hoc ideo fieri dicunt, quòd ſpiritus tenuis non ſufficiat remotiuſculo attingendo viſibili, & per ſpiritum intelligunt radium, quem credunt eſſe de ratione ſpiritus, qui emittitur, & viſibili obiecto it obuiam. Quòd ſi viſile diſſitum quamuis minutulum oculus haurit, ad oppoſitum caligat, ſpiritus multus quidem, ſed craſſius, turbulentus, humectuſque proditur, eaque ratio ſubijcitur quòd talis ſpiritus non niſi longiore motu caleſcens tenuatur, declaratur, areſcit: Si verò nec remota, nec propinqua diſcretè ſentiat, tunc ſpiritus eſt tùm paucus, tùm turbulentus, tùm effœtus. Ex propria uerò diſpoſitione, quandoquidem ſi oculus aret, nec lippam parit, tunc ſiccus eſſe creditur, ut enim ſuperuacua retrimẽta humiditatem, ita uacuitas ſiccitatem ſignificat. Ex habitudine uerò ad patiendum, quoniam ſi calidis facilè læ datur, calidus creditur, ſi à frigidis frigidus, qui uerò medio modo ſe habet ad has affectiones, temperatus cenſetur, ſed duntaxat nimis acutè diſcernens.

Porrò oculis omnia morborum genera accidere poſſunt, nempe intemperies, morbi in compoſitione, & in ſoluta unitate. Afficitur quidem oculus non modò penes cernendi munera, ſed dum nictandi, palpitandique crebritate laborat, dum uitioſè clauditur, recluditurue, dum lachrymis, aut colore fœdatur. Ad hæc oculi laborant, aut per idiopatheiam, aut per conſenſum, conſentiunt autem cerebro ob uiciniam, dein ſtomacho.

Atque illud in primis reticere nefas, affectus oculorum procedentes per conſenſum à membrana exteriore nempe à pericranio eſſe multo ſalubriores.

De Signis diſpoſitionum oculi.

CAPVT III.

SIgna oculos indicantia pati per conſenſum à cerebro ſunt pręcurrentia in cerebro ſymptomata, nam ſi per conſenſum à mænyngibus patiãtur, circa altiſſimam eorum partem dolorem ſentiunt; ſi à materia calida lædantur, adeſt frequẽs ſternutamentum, & narium proritatio, ſi à frigida frigoris

frigoris molestia percipitur. Raròque hic consensus fit ex sola intemperie. Quòd si materia è pericranio defluxerit per frontem, percipitur decubitus, & venæ turgent, frons distenditur, & noxa secundùm palpebram luculentior apparet. si doleant, afficiantur ve oculi per sympathiā à stomacho, stomachi tædia præcedent, nausea, vomitus, fastidia, & id genus alia. Si imagunculæ oculis hac de causa obuersentur, affectio vacuo stomacho minuetur, repleto inualescet, laborantis verò per idiopatheiam oculi signa sunt, & quidē à sanguine grauitas, rubedo, lachrymæ, inflatio, venæ turgentes, pulsus temporum, lippitudo, tactu percipitur calor. A phlegmate verò, grauitas vehementior, albescens rubedo cum colore quodam thalassico, lemis, sordibusque veluti glutino constrictæ palpebræ, lippitudo, tumor, pauciores lachrymæ. A cholera dolor punctilis, rubedo pallida, tenuissimæ lachrymæ, mordacissimæ, glareosi oculi, glutino non committuntur palpebræ, calor immodicus. A melancholia verò grauis dolor, fuscus color, lemæ, glutinumque paucissimum, quo palpebræ solent vicissim hærere. Cæterùm simplices intemperies sola grauitatis absentia, & madoris vacuitas significant. Instrumentales verò ægritudines, & communes proprio capite censebimus.

De canonibus vniuersalibus curationum oculi.

CAPVT IV.

CVrantia opponi debet ægritudinum formis, quæ triplices esse solent, nempè ad similarem partem attinentes, dicunturque intemperies, vel ad instrumentalem, fitque morbus in compositione, aut vtrique parti communes sunt, scilicet similari, & dissimilari, & soluta vnitas appellatur, quare curatio aut ad permutandam intemperiem, aut ad commoderandum organum magnitudine, aut conformatione demissum, aut ad sysarcosim, & vnitatem sarciendam dirigitur. Ab oculo igitur euacuationem bipartito moliri contingit, aut alio irruente materia tracta, & conuersa, aut prorsus ab eodem euulsa. Conuertitur, auerriturque materia totius corporis purgatione primùm si fuerit cacochymum, tum cerebri piamento, apophlegmatismis, masticatorijs, & leuibus etiam erhinis. Resolutio autem per medicamenta lachrymas exprimentia fit. Complexio permutatur proprijs pharmacis. Soluta verò vnitas per pharmaca non admodum exiccantia, nec exasperantia, aut mordicantia reducitur.

In omni materiata oculorum ægritudine diæta frugalis est instituenda, cibi optimi succi adhibendi, flatulenta omnia, & dyspepta ableganda. Quom humor ex alio membro oculis communicatur, phlebotomia quàm mox humoris impetus reuellendus, si fluxionis author sit pericranium, scapulis cucurbitulæ admoueantur, fronti, temporibusque apocrustica, quæ cursum intercipiant, applicentur.

Venæ, quæ oculorum causa cæduntur, sunt cephalica, & venæ capitis, posteriores quidem nempè quæ ponè aures magis retractationi, si secentur, inseruiunt, anteriores verò venæ cęsæ magis ad euacuandum & deriuandum alio conducunt; permutatio verò materiæ de loco ad locum nulla commodior, quam quæ ad nares, si modò materia actu in oculos non irruat, tūc enim nasalia fluxionum impetum potiùs exacuūt. Huc spectant cætera caputpurgia.

Pharmaca verò quæ intemperiem permutant, & primò calidam, sunt succus solani, aqua virgæpastoriæ, endiuiæ, lactucæ, rosarum, & succus earum, & psyllii, & seminum cydoniorum mucidus lentor. Frigidam rependunt calfacientia ceu moschus, piper, acorus, & radix maioris Cholidonij, seu potius montanum Siler, & similia. Siccam expungunt humectantia vt lac, vt seminis lini, althęæ, fœnugræci mucago, vt amygdalarum dulcium succus. Humidam exhauriunt thutia, antimonium vitrificatum, cadmia, sarcocolla. Adstringunt quædam, vt glaucium, vt aloe, crocus, rosa. Alia leniunt, vt lac, oui candidum, mucago. Alia sunt maturantia, vt aqua fœnugręci, crocus, defrutum, in quo panis fit infusus. Alia sunt stupefacientia vt poma mandragoræ, papaueris capitula, & opium. Si afflictis oculis consocietur dolor capitis, oculis non est admouenda manus priùs, quàm capiti per paregorica sit consultum.

Vbi pharmaca tùm alliotica, tùm euacuantia, tùm diætetica non conferunt, tunc arbitrari decet, aut nequissimam, perfixamque inesse oculis intemperiem, aut certè materiam mordicus tunicis impactam, quæ alimentum huc appellens vitiet; Aut certè cerebrum vsque adeo debile est, vt excrementa perpetuo pariat, quæ subinde in oculos prouoluuntur.

De his, quæ tonum oculi conseruant, & euertunt.

CAPVT V.

QVi tuendis oculis studet, caueat sibi cane peius, & angue fumum, puluerem, præcalidum, aut rigens cœlum, turbines, reliquosque ventos impendiò calentes, aut frigidos, fixos obtutus in obiectum vnum, in primis plurimum fletum, aspectum minimarum litterarum, nisi exercitij gratia, somnum prolixiorem, immodicam venerem, repletionem, ebrietatem, cibos, & potus crassiores, acria omnia, vt allium, cæpe, porrū immodicè siccantia, vt plurimum sal, omnia vapida, vt caulem, lenticulam, & his similia, legaria omnia, quæ non est, cur hic recenseam. Somnus, atque vigilia vtraque si modū excedant, oculis officiunt.

Cęterū conducibilia, conferentiaq; sunt ea omnia, quæ ex antimonio præparato conflantur collyria, thutia cum aqua sampsuci, fœniculi, quo si assiduè oculus abluatur, mirandum in modū prodest. Huc spectant collyria tùm quæ ex dulcibus punicis malis, tùm quæ ex acido dulcibus conflātur cum melle in æneo aheno ducta. Ea verò, quæ abstergunt oculum, & aciem acuunt, sunt oculorum in limpidam aquam immersio, & in hac eadem crebra reclusio.

Inter ea uerò,quæ uisui officiunt,quędã opere, motuq; continentur,quędam vitę,victusq; genere censentur, quædam habitudine: operationes, & motus sunt omnia quæ siccant, vti plurimus coitus,luminis aspectus,lectio minutulorum. Aut effectio, somnus scilicet illicò à cœna, aut super repletionem initus, qui enim oculis suis consultum vult, somno non anteuertat digestionem oportet. Omnis repletio,quæcunque obsiccant,aluumque stringunt, noxia. Quidquid sanguinem turbidat, siue salsum fuerit, siue acutum,& acre,officit. Ebrietas turpis, & incommoda. Vomitus partim nocet, partim iuuat, iuuat quidem, quà stomachum lustrat; nocet, quà multam anathymiasin ad cerebrum, & oculos effundit quare cauendus, si fieri potest, alioquin procuretur à pastu, si sine labore sequatur. Balneum nocet, immodicus somnus, & lachrymæ damnantur, item crebræ phlebotomiæ, & frequentes incisiones admotis cucurbitulis proscribuntur. Cibi salsi, acres, vaporosi os stomachi lædentes, qualia sunt cæpe, allia,porri, ozimum,oliuæ maturæ,anethum,caulis,lens amandentur. Ea verò debet esse victus ratio,vt optimi cibi adhibeantur, & ea copia deuorentur, vt minimè stomacho laborem afferãt, imò concoctu faciles sint, nec multos ad caput vapores remittant, reliqua verò in singulis prosequar capitulis.

De Ophtalmia, & conturbatione.

CAPVT VI.

Lippitudo alia vera est, & genuina, alia notha, quæ Græcis taraxis, seu perturbatio dicitur, quæ nil est aliud, quàm immodica calfactio, aut humectatio, quæ ab externa origine excitatur agitante, & exasperante oculum, qualis est Sol,puluis, fumus, frigus boreale, dolor capitis ex adustione, percussio,aquilonis stridens boatus. Hæc quia ab externa causa pẽdet,& fouetur,nec altiorem egit radicem, facilè remouetur. Quòd si primitiua causa incrementum suscipiat à dispositiua excitata,& antecedente,periculum est, ne extemplo manifesta inflammatione commutetur,quemadmodum ephemeræ febres in putridas facessunt, si subiectum capax nactæ fuerint, præfueritq; apparatus.Quum igitur taraxis trãsit in germanam lippitudinem, tunc Græcis affectus æphrihem appellatur.

Quædam species ophtalmiæ est, quæ oculi scabiem,scalptumq;excipit,& veluti taraxis apparet sub initio,neque sedari potest,nisi sublata scabie.

Germana verò ophtalmia inflammatio adnatæ membranæ est,cuius quidem alia est simplex,quæ præter venarum tumorem,lachrymarum cursum, & dolorem nullo alio symptomate stipatur. Alia est vehementior,quæ naturalem oculi molem excessu vitiat adeò, vt album super pupillam efferatur, eamque tegat, & impediat, ne oculus claudi queat, & dicitur Chemosis, & apud Arabes diciturAlguardensi,quæ vt plurimùm puerulis ob humiditatum vbertatem, & oculorum infirmitatem accidit. Aduertendum autem, quòd lippitudo non modò fit à materia calida, sed etiam à phlegmatica, & melancholica.

Sed age pręssiùs congrediamur, ophtalmia est apostema in coniunctiua membrana.Atqui omnè apostema, aut à sanguine, aut à cholera, aut à pituita,aut à melancholia, aut à flatulenta quadam substantia proficiscitur,igitur fieri nõ potest, quin ophtalmia vnam,aut alteram causarum agnoscat.

Præterea aduertas, quòd humor inflammationis parens localem nonnunquam habet generationem in ipso oculo, aliquãdo aliunde in oculos influit,vt à cerebro sub forma catarrhi,aut à pericranio,aut à mænynge, omnino ex partibus eius, namque vbi excrementa plurima in cerebro coaceruantur,& plethora subest, tunc vix fieri potest, vt molliculi, spongiodesque oculi lippitudinem incurrant,ni admodum robusti fuerint. Interdum fluxio ad oculos ab arterijs superuacuis succis scatentibus, tam internis, quàm externis trahit originem. Interdum neque à capite, neque à partibus eius, sed aliunde dimanat in oculos, id quod maximè accidit,vbi oculi aliqua intemperie laborant, vnde debilitantur,& ad suscipienda aliorum excrementa proniores fiunt.

Inter lippitudines quædam visitur, quæ statis incessit periodis, prout humor certa hora excitur, & influit in oculos.

Cæterùm doloris acrimonia,aut propter mordacissimum humorem tunicas erodentem, aut propter copiam distẽdentẽ exasperatur, aut propter crassiusculum vaporẽ, qui prout subitã creationem subit, & subitò etiam difflatur,varium,inconstatẽq; parit cruciatũ. Huc autem,vt præfati sumus,materię conuehuntur,aut ex vniuerso corpore,aut ex capite ipso, aut aliunde per venas ipsas,& arterias. Nõnunquã humor non aliunde influit, sed localem habet in oculis ortũ à praua tunicarum complexione, quã aut detenta recremeata, aut producta lippitudo peperit, adeò vt illæ imbecilles illectum nutrimentum contemerent.

Quicunque porrò oculos habent extantes, & prominulos ophtalmijs sunt opportuniores, & vt facilè tentãtur, ita citò ob mollitiem,& pororum laxitatem defuguntur.Sæpè frigidarum lachrymarum prouentum à cruditate videre est. Soluiturq; frequẽns hæc ægritudo cita aluo.

Præterea animo habendum opthalmiæ nequitiam, atque prauitatem ex praua materiæ qualitate,magnitudinem ex copia,& affluentia peti.Et quemadmodum hæc affectio in meridiana regione identidem repullulat,ita celerrimè deflorescit, denascitúrque, crebrò autem visitur ob aeris conditionem,qua humores fluxiles fiunt,& capita repleta grauantur, citò verò sanescunt tùm ob meatuum raritatem, tùm ob alui laxitatẽ, qui tamen, si repẽtè superueniat frigus,difficile curãtur, quia difflatio,& resolutio à frigore intercipitur; Et qui in frigida,&hyperborea zona,aut sub Ioue frigido versant,rarò ophtalmijs infestantur,sed quæ cõtingunt, diriores sunt;infrequẽter sanè accidũt, quia humores frigore concrescunt, nec funduntur leui de causa, sed manent, & sede sua consistunt; nequissimæ verò existunt, tùm quia maximam causam arguunt, quæ resistentiam patientium euicerit, tùm quia fusi humores difficillimo negotio difflantur, resoluunturque propter meatuum, & poro-

pororum occlusionem, angustiamque, hinc vsque adeò extendi solent membranæ, ut scindantur, disrumpanturque.

Ad hæc lippitudinum prouentus esse solet, vbi hyems borealis fuerit, & ver australe, pluuiumque sequatur, æstasque nubila, & frequenti caligine fœda. Similiter populariter vagari consueuere, si hyems australis fuerit, & subcalida, subinde succedant verna tempora boreali impulsa tumultu. Hinc enim fusi humores ex præcedenti aeris constitutione compinguntur, exprimunturque in oculos, vbi ophtalmias committunt. Multiplicari etiam, & increbrescere videas lippitudines æstate, si ver austrinum præcesserit, & borealis hyems.

Liceat verò corpora dura Hyperboreis, rara autem, & mollia meridionalibus conferre. Atque sicut cęlum æstuosum lippitudinum ferax est, ita balneum valde calens, & frequens initum ophtalmias ciere consueuit.

Cæterùm vbi post sedulam medendi methodū adhibitam adhuc lippitudo perseuerat extrema etiamnum præsidia negligens, tunc certò habendum, subesse in ipso oculo nequissima retrimenta, quæ accedentem alimoniam vitiant, corrumpuntque, aut certè rheumatica affectio adest, quæ affectum indesinenti influxu fouet.

* *Fernelio Ophtalmia est oculi phlegmone ex oculorum angulis in totam hærentem membranam effusa.*

* *Capiuacceo est tumor tunicæ adnatæ oculi procedens à materia morbifica.*

* *Taraxis Manardo est humiditas oculi cum rubore & præternaturali calore extrinsecùs occurrente causata.*

De Signis.

CAPVT VII.

Oculi interdum mordicante, & corrodente dolore cruciantur, interdum extendente, & vellicante lancinantur, illi sanè materiam praua qualitate præditam, isti affluentem, aut flatulentam substantiam produnt. Inter ophtalmias illa ocyus definit, in qua maius lachrymarum effluuium apparet, & mordacitas acrior angit, à contrario illa segniùs, seriùsque sanescit, in qua nullæ manant lachrymæ. Properantis verò ad maturationem lippitudinis indicium sunt gramiæ, ni crassioris materiæ sint soboles.

Quippè lippitudo celeriter ad vigorem properans, nullo se se interim sæuo proferente symptomate, sed sola grauitate molesta significat materiæ crassitiem, at quæ ab initio pepasmi indicia præbet, in qua oculus leniter circumuoluitur citra molestiam, ocyssimè resoluitur. Illa verò deterior est, in qua pauciores læmæ, gramiæque visuntur, eæque crassiores. Quum verò palpebræ glutinosa sorde cohærent, tunc concoqui cœpit, sicut dum aquosus ichor manat, adhuc cruda est, & in principio affectio.

Taraxis autem & perturbatio oculi primò ex affectus leuitate, tum ex præcurrentibus causis primitiuis, & absentia apparentis phlegmones panditur.

Ophtalmiam verò per consensum à capite genitam cephalalgia, grauedo abundè demonstrant. Quod si fluxionis scaturigo sit pericranium,

Frons contenta manet, turgescunt sanguine venæ,
Inflatæque tument palpebræ, & membra genarū;
Fronte calor, pulsusque micat, rubor igneus urit:

quod si mænynges huic dent rudimenta fluori, vt ea signa desiderantur, ita hæc præsto sunt, narium pruritus, oris cœli irritatio. At si per compassionem à stomacho fiat,

Plurima præcurrunt stomachi fastidia læsi.

Sanguineam verò ophtalmiam rubentia lumina produnt, venæ turgidulæ, temporum pulsatio, & reliqua, quæ redundantem in cerebro sanguinem significare aliàs diximus, hic plurimæ lachrymæ non visuntur, sed lęmæ copiosiores, quæ palpebras glutino dormientibus obligant.

Cholericam lippitudinem significant dolor punctilis, vrens, vehementer ardens, modica rubedo, tenuissimæ lachrymæ, sed acerrimæ; hic aliquando vlcus est cernere ab acri materia prodiens, interdum etiam lachrymæ desiderantur, palpebræ inter dormiendum haud coeunt sordibus euinctæ. Huiusmodi generis quædam visitur, quæ vt rubedine se se prodit, ita subdolæ, & nequissimæ conditionis est, vt quandoque cauterij instar oculum inurat, & vlcus pariat exedens, & dysepouloticum. Est & alia species ophtalmiæ cholericæ, in qua oculi molesta quadam prurigine tentantur, aridique cum rubore exiguo, modicissimaque gramia apparent, neque incendium vllum facessit negotium, neque lachrymæ manāt, Hanc materia quidem tantula, sed admodum acutula, pertinaxque committit.

Phlegmaticam verò prænunciant graue onus, leue incendium, sordium prouentus, queis tumidulæ palpebræ mutuo inuiscantur, oraque pendula pallent. si malo ventriculus semina dederit, nauseola, vomituque frequens deprenditur author. In hac specie ophtalmiæ vsque adeò adnata tunica extuberat, exorbitatque præ phlegmones magnitudine, vt oculi nigrum obtendat, quo modo in nubibus fieri casma scripsit Aristot. attamen hic nec magna rubedo cernitur, nec dolor actior, & pro lachrymis lęmæ apparent.

Melancholicam verò lippitudinem sæua grauitas, caligo fusca, ariditas auara, peruicax constantia, glareosi oculi, ferruminatio nulla exponunt.

Flatulentam verò tensio profert, absentia ponderis, & lachrymarum onus, licet aliquando rubedo ob extensionē interueniat accersito sanguine.

De curatione conturbationis.

CAPVT VIII.

Taraxeos, atque eius etiam, quæ leuis ophtalmiæ nomine dignatur, absoluendæ curationi vnius externæ causæ remotio, & abscissio satis esse solet, cui si auxiliatum veniat sanguis, aut alius humor, illi inaniente antispasi, quæ cursum coerceat, lacte tepente infuso, vt dolor mitescat, qui humores ciet, inducto oui

albumine, vt roborato lumine repercutiatur influxio, prorsus repugnandum. Si plaga tanti criminis author fuerit, tepente columbæ sanguine instillato rependatur, aut spongiola calente lacte, aut lentium iure imbuta oculi foueantur, aut

Fœmina fœta ægri sortem miserata dolentis
Mite manu larga lac fundat ab vbere ocellis.

Quibus si non concedat dolor, properandum ad fœnugræci decoctionem, atque ad pastillos, quos Arabes vocant album Sief: &c.

Perturbationi verò, quam frigoris vis peperit, balneum succurrit, ni defecta in germanam lippitudinem affectio, & summa capitis, totiusque corporis plethora dehortentur. Fotus item ex decocto chamæmelli, & tenue vinum tribus horis à cibatu perhaustum cõferet, præsertim si prolixior somnus irrepat, siue malum Sol ipse ferat, seu frigora lædant.

Ophtalmiæ verò, quam scabra scabies induxit, auxiliantur scalptus, & dexterrimi frictus, à quibus ad cætera præsidia accedendum, ni sponte euanescat. Quod si scabies agria fuerit, neque molliculam frictionem ferat, attenuantia, lenientia, & detergentia suppetiatum veniunt, vt malum paulò obsequentius euadat, & se tangi, tractarique patiatur.

De communi ophtalmiæ differentiarum curatione, & effusione fluxuum ad oculum.

CAPVT IX.

HOc catholicum sit in omni lippitudine, & in reliquis oculorum materiatis affectibus, vt vita frugalior instituatur, alimoniæ sint tenues eupeptæ, & euchymæ, vaporum & dyspepsiæ exsortes, item motus, venus immodica, acetosa, salsa, acria, acuta, Bacchi immodicus vsus, hæc omnia longè arcenda, assidua verò alui laxitas commendatur, iuxta illud: lippientem alui profluuio corripi, bonum. Omnibus lippitudinum differentijs sanguinis missio ex cephalica vena respondet.

Hoc præterea alta mente tenendum, ne correpti respiciant albore nitentia, neu lumine conspicuo lacessita, immo eorum oculis obijcienda sunt pulla, aut virentia, adeò vt nihil aliud oculos feriat, quocirca mandandum, vt se tecto recipiant subobscuro, pictisq; aulæis culta cubicula legant, in quibus alta quies petenda, quæ pharmaci optimi instar esse consueuit.

Ad hæc illud auxilio esse solet sæpissimè scilicet barbam abradere, & capillos tondere, dum enim in recisorum locum noua excrementa trahuntur ad nutrimentum, amoliuntur.

Vbi verò catholica auxilia antecesserunt, & humor lippitudinis author in venulas effusus crassior est, & iam declinare cœpit affectio, tunc balneum extenuandæ materiæ, & excitandæ, discutiendæque meri potio confert. Et sanè balneũ post generalia præsidia est præsentissimum remedium, maximè si hinc vapor quispiam etiã oculos iciat, & ad difflationem momentum conferat, & dolorem præcipuè mulceat.

Inter præcepta vniuersalia & illud cadit nempè, vt puluinar non demissum, sed extans, & eminens supponatur. Patientes præterea sibi caput odoris oleis, aut vnguentis emolliri, effœminarique non ferant, neque in aures rosaceum, aut alterius generis olea infundi, hinc enim peius habent, & asperatur affectus.

Cæterùm si materia passionis alumna aliundè huc transferatur, tunc fons exhauriendus euacuatione, & commota per cataclysmum, aut per pharmacum aluo, fluxio retrahenda est, aut phlebotomia cephalicæ venæ, quæ si satis abundè non fecerit ad arteriotomiam exercendam circa arterias, quæ ponè aures micant, vt via præcipiti succo intercipiatur, si modò per externas arterias in oculos irruat, pergendum. Quumque necessitas fert, vt capitis arteriæ cædantur, abradendum prius caput est, & considerandum diligenter, quænam illarum exilium arteriarum magis pulset, tumescat, caleatvè, illaque sectioni eligatur, tantumque sanguinis trahatur, quod satis sit. Quando verò arterię temporum inciduntur, necesse est vincire in primis arteriam, dein cædere. Eligendaque inter minimas maior, calentiorque, & ante sectionem, vt prædixi, inferior pars filo sericeo vincienda, & vinculum diù dimittendum, tùm ponè arteria secanda, quumque saniè emarcuit ligaculum, eximere integrum est, & sanè huiusmodi vinculum necessarium est, vbi maiuscula cæditur arteria, vbi exilior sufficit profundior scarificatus, ut sanguis emanet.

Humida uerò cucurbitula in inio affixa, atque refixa peræquè prodest, quemadmodum & hyrudinum admolitio frontalibus uenulis. Quæ auxilia si non contulerint, aut suffecerint, extans in lachrymali angulo, aut uena frontis tundenda, tametsi scarificatæ cucurbitulæ super nocram. h. e. ceruicis initium extremi emolumenti esse soleant.

Quod si ægritudo in longum producatur, ad localia gradus erit faciendus, & collyria administranda, concinnentur ex ære, & atramento ustis, & quandoque ex unica aloe. Quibus adhibitis si nõn concedit malum, animo ducendum subesse in tunicis intemperiem, aut certè labefactam materiam, quę attractum alimentum contagio fędet, quare recurrendum ad ablutam thutiã permixtam cerussę, caduię ablutę, amylo, gummi. Hinc quandoque cauterium uertici necessariò inuritur, ut intercipiatur, retrahaturq; catarrhus.

Cęterùm ubi menynx ipsa fluoris origo est, curatu difficilis affectus suscipitur, qui nisi ualidissimis pharmacis, quę radicitùs materiam euellant, non cõcedit, à quibus etiã roborantia capiti sunt admouenda, quale foret emplastrum ex spica, acacia, rosa, cum aqua uiridis coriandri coactum addito modico croco, quod sanè per horã super caput relinqui debet, dein remoueri. Interdum enchyta glutinantia, ac acutas materias attẽperãtia vsurpare licet, quo cẽsu sunt omnia lactis genera, sed hac lege, ut paulò post detergeantur, uicissimque renouentur, nam mora coacescunt, & nocent. Huc spectat albumen oui, quod sanè non tam citò remoueri debet, immò innoxiè diù

retineri

retineri potest, quo nomine lacti præstat, tametsi lac deterforium magis, & paregoricum est; Albumen quidem cogit, lenit, læuat, at poros constringit adhæsu. D. fœnugræci similiter aggregat, mulcet, maturat, læuigat & dolorem sopit. Huiusmodi est oleum rosaceum.

Hoc præcipuè cauendum, ne medicamina oculis adhibita maximè in lippitudine sint exasperantia, neque acria, amara, aut acidi saporis, & vt sint læuia oportet, & quàm fieri potest maximè intendendum, incumbendumque calfacientibus affectato sapore priuatis. Interdum caputpurgia adhibentur lenia è ficla, & eius generis, & errhina mitissima, quæ partem materiæ deriuant, & interim nouam ad oculos fluxionem non excitant, quod valida quidem nasalia importunè vsurpata efficerent. Palati agitatiunculæ, quas vocant gargarismos, vsui esse consueuerunt.

Inter localia commendatur fotus ex spongia, seu mauis ex lino, vt mandat Hippocrates libro de Medico, aut lana tepida aqua inebriata, quæ semel atque iterum adhibita aliquando profuit, interdum diuturniore vsu opus fuit, prout ophtalmia fuerit mollior, aut firmatior. Cui quidem aquæ si melilotum, aut fœnogræcum incoxeris pro fotu præstantissimum topicum concinnaueris. Interdum super frontem apocrustica, & fluxionē intercipientia admouentur, maximè quando fluxio à pericranio originem trahit: Hæc verò adstringentia sunt, vt cortices Indici melonis, glaucium, caprifolium, sem. rosarum, sarcocolla, aqua solani, virgæ pastoris, Rhamnus, hordeum fractum, & cum multa aqua coctum, solanum, cydonium. Quod si superuacua excrementa impendiò calida, & tenuia fuerint, emplastra adstringentia erunt administranda ex gallis, balaustijs, tribulis; hoc enim compositum malagma, & super viam fluxionis adhibitum summæ est efficaciæ, & hoc quidem vsurpandum, si materia calida fuerit, sed si fluens humor frigore nocuerit, tunc topica admouenda sunt, quæ obsiccent, adstringant, & roborent membrum non sine calfactione, sicut epithema ex sambuco, sulphure, & nitro.

Necessum autem est, vt iugi studio oculi à lippitudine detergeantur ex instillato lacte, aut ex albumine oui conquassato cum aqua rosacea maximè in principio. leniter autem contingendus oculus, ne indolescat. Quod si vehementior fuerit ophtalmia, instituenda phlebotomia, vel vsque ad animi deliquium, plurima enim sanguinis perfusio momento persanat.

Collyria differri vsque ad tertiā diem ego quidem consulo, interim verò euacuantia, & retrahentia sunt vsurpanda, & quærenda habitacula, quæ diximus: Quibus ritè adhibitis si collyria vsurpentur, non erit abs re, his enim diligentijs citrà aliud studium curari solet lippitudo. Post phlebotomiam necessaria est alui solutio, quæ humorem sanguini præpollentem exigat, &c.

Fomenta, & balnea importunè adhibētur oculis ante totius corporis purgationem, ita enim aliquando fit, vt plurimum attrahatur materiæ, & oculorum tunicæ disrumpantur. Nec vehementer adstringentia, & styptica in principio conueniūt, siquidem vsque adeò tunicas densant, vt difflationi, resolutionique omnis via intercludatur, interdicaturque, quin dolorem etiam ingeminant. Debiliter verò adstringentia, & repercutientia in principio cum affluxum materiæ non prohibeāt, hoc detrimenti afferunt, quod tunicas incrassant, & densant, materiamq; contumaciter impingunt, quibus erroribus subinde obuiam eundum est fotu ex aqua tepente, aut ex collyrio albo dissoluto in aqua meliloti, fortiora enim tutò vsurpari nequeunt capite nondum depleto.

Atqui dum lippire quis incipit, omnia prorsus
Discussoria mitte procul seruata vetustis.
Hypnoticis pariter stringentia mixta lituris
Noxia si fuerint oculis, vel melle luatur,
Sacchareovè liquore lues, quæ fortè dolorem
Si exacuant, quæ non incrassent, frigida tollent.

Sed imprimis detergendæ lippitudini incumbendum, lenissimèque hoc opus obeundum, ne exasperentur oculi, solent enim sordibus elotis leuiùs habere, & dolor mulcetur, pharmacaque admota cuncta cumulatissimè proficiunt. Sed interdum adeò sæuit dolor, vt topicis stupefacientia admiscere sit necessum, qualia sunt pomorū mandragoræ, lactucæ, papaueris succus sumachio immitti tantillo addito, sed isthæc, quoad fieri potest, prætermittantur. Quæ, si necessitas requirat, cautè adhibentur, & sat sit albumen oui conquassatum cum papaueris succo, aut iusculo, modico fœnogræco, tùm ad promouendam resolutionem, tùm ad corrigendam stupefacientium noxam, & ad dolorem sedandum adiecto. Quod si materia fuerit erodens, & tenuis, acrior, non equidem absurdum arbitror vti opio, & reliquis stupefacientibus, hîc enim opium sanat, & dolorem adimit, tametsi aciem oculorum obtundit, quo nomine noxium est. Quidquid sit, vti opio, & stupefacientibus in immani dolore oculorum à materia erodente profectò non est absonum, aut atopon, imò maximè cōducit. Et sanè dolor mordicans emollitur conglutinantibus, refrigerantibusque, nonnihil attenuantibus. Tensiuus verò lenitur malacticis, & digerentibus, quorum materiam alibi vberrimè recensuimus. Verùm si passio diutissimè protrahatur, & morosa fiat, ex lachrymalibus educendus sanguis, & arteriæ, aut venæ ponè aures incidendæ.

Qui sunt lippitudinibus, & catarrhis obnoxij, vitent capitis odorata linimenta ex oleis, & vnguentis, & auricularias perfusiones. Quid plura? lippitudo commodum curatur, quemadmodum, & cæteræ phlegmone, primò repercutiētibus, tùm resoluentibus mixtis, demum digerentibus, ob membri conditionem hæc omnia dexteriore modo peragenda sunt, quare repellentia, attenuantia, resoluentia, abstergentia debent esse læuia, mollia, lubrica, ne tactum exasperent, proin styptica sint temperata, oportet, resoluentia modestè mordicent, quæ si citra morsum digerant, præstantiora euadent, propterea lacte, aut ouorum albumine frangenda, temperandaque, his enim excipti læuissimi pulueres efficiunt laudabile collyrium.

Quum verò materia est euacuata, & dolor non admodum fatigat, administrari poterit collyrium nominatum Vnius diei, quòd ob vim agendi citò operatur, quale est citrinum, & commisceri cum oui vitello, parum enim aberit quin hoc ipso die sanescat æger, quo die vesperi balneum ingredi poterit, quod verò ad residuum digerendum accommodatur collyrium, erit de Spica. Interdum necessitas monet, vt in vsũ veniat *Sief Alipstithan*, seu spiceum collyrium (valdè acre, & digerens à Mesue descriptum V. Canonis) primo die modicum, secundo plusculum, & hinc sæpè salus paratur. Quumque materia contumacior fuerit, & ophtalmia antiqua, tunc aliquid adhibendum simile succo cucumeris asinini discutiens, & digerens.

De curatione Ophtalmiæ calidæ cholericæ sanguineæ, Erysipelaceæ.

CAPVT VII.

COmmunis methodus curandæ ophtalmiæ à materia cholerica, aut sanguinea super eo cardine vertitur, vt superuacua foras exigantur, sanguisque vitiosus exhauriatur. Etenim si mali origo sanguis cholericus fuerit, aut syncera bilis cum phlebotomia etiam purgantia adhiberi debent, puta myrobalanorum D. addito tantulo turpetho propter caput pituitæ metropolim, quibus si materia fuerit paulò crassior, aut tunicis impactior cerebri, adijciendum nonnihil Hieræ picræ, vt acuatur, & fortè aloe, ni absterreat amaror, in aqua endiuiæ, aut pluuia infusa suffecerit. Hic vel ab initio refrigerantia oculis adhibere decet, à quibus oui albumen cum lacte asellæ instillandum, aut album Sief dissoluendum cum aqua plantaginis.

Sed his diutiùs non est insistendum, quoniam tunicæ densescunt, succi concrescunt, & dolor acerbior emicat. Quum verò materia partim propter euacuantia fuerit detracta, & retartecta, partim per apocrustica repulsa, tunc pedetentim ad peptica gradus erit faciendus, quibus tamen reprimentia sint admixta veluti aqua rosacea. Inter maturantia verò censentur lactium genera. Psyllij lentor præterquam reprimit, lenit, concoquit, digeritque mediocriter, cui cydonia semine præstant. Sed fœnograeci liquor ad pepsim illitus aptè in primis facit, attractusque mulcere dolorem est potis, hinc à principio tutò vtimur ipso. Quod si incrassandi maior necessitas vrgeat, mucagines vsurpandæ potiùs, si frigerandi, succi preferendi, inter experta censetur succus tribuli, qui à carceribus adhiberi debet. His peractis transeundum ad decoctionem meliloti, in qua dissoluta sit sarcocolla albæ mulieris, aut asellæ lacte nutrita. Vbi verò affectus declinare cœperit, resoluentia sunt vberiùs vsurpanda, proin confert sarcocolla dissoluta in aqua fœnograeci, aut fœniculi, & euaporatio ex aqua decoctionis croci, & myrrhæ. Adhæc balneum est administrandum, si expiati cerebri signa præcesserint, Et post cibum aliquot horulis præbendum nigrum merum modicum tamen, & antiquum, vt caput petat. Nam balneum mero succedens, & euaporatio tepentis aquæ summè prodesse consueuit.

Similiter in practica reuocanda collyria (Græci Hygrocollyria vocant) alibi narrata, quæ declinanti ophtalmiæ conducere constat. Quod si materia fuerit sanguinea, post venæ sectionem adhibẽdæ sunt scarificatæ cucurbitulæ; & extrema tùm vincienda, tùm perfricanda, & præfati succi in principio vsurpandi, quibus infundẽda panis medulla, & imbuta, inebriataque succo oculis admouenda, quibus si dolor acerbior infestauerit, etiam opium adijci poterit.

Quod si materia fuerit cholerica, post phlebotomiam cholagogo educenda bilis, & balneum administrandum ex dulci, tepidaque aqua. Interdum super caput, & oculos frigida infunditur, vt ardor remittatur. Interdum confert faciem oxycrato abluere. Sed aduertendum confidentiùs, tutiùsque styptica in principio cholericæ lippitudinis vsurpari.

Cæterùm in erysipelacea educta per cathaticum, atque per enæmata bile admouenda emplastra ex cortice granatorum discocto in sapa, & cũ succis contuso, compositoque, & oculi fouendi calente spongia aqua imbuta: Confert item malagma ex radice liquiritiæ. Et continenter oculus lacte abluendus, & iugi refrigeratione, humectationeque attemperandus, sed caue, ne nimia refrigerandi diligentia curationem trahat, & aciem oculi obtundat.

Quòd si dum ægritudo resoluitur, reses oculos afficit rubedo, conflandum erit cataplasma ex asso vitello contuso cum croco, & melle, & reliquis, quæ erysipelati conducere scripsimus alibi.

De frigidæ ophtalmiæ curatione.

CAPVT. XI.

IN lippitudine à frigida materia procreata euacuanda sunt excrementa, & quidem repetenda euacuatio siue per pharmacum, siue per clysterem, nec subalterna præsidia omittenda, sed curationem auspicari oportet à repellentibus non admodum frigidis, sed sint huiusmodi, vt admittant aliquam attenuandi facultatem, sicut myrrha, sarcocolla, & Sief (Xerocollyrium dicunt Græci) de spica dissolutum in aqua rosarum, & si in tunicis pupillæ nulla adfuerit noxa, concinnandum erit collyriũ ex croco, chalcytide, melle, & aqua. Quod si fluxio à pericranio ortum duxerit, ei intercipiendæ vnguentum diachalciteos fronti allitum destinetur. In principio profuerit etiam genas oblinere theriaca, sulphure, & tantulo Arrhenico addito, quin theriaca epota iuuat. Certo experimento quidam folia Alkeruæ (pentadactyli) trita & cõmixta cum alumine, & folia maluæ decocta in vino probant.

Quid quæris? Fœnograeci ipsa, & semina lini
Mucidulo lentore iuuant marcore tumentes,
Algentesque oculos, & multo frigore pressos.

Dein rubeum collyrium, & sarcocolla in succo

Folio-

foliorum capparis dissoluta, & emplastrum ex foliis capparis solum.

Ast tenuis, tenuansque diæta est omnibus apta,
Balnea præterea, necnon mera vina per vsus.

De Chemosi, seu magna lippitudine.

CAPVT XII.

Curatur Chemosis phlebotomia, arteriotomia, & cucurbitulis affixis, & si materia fuerit calidior post vniuersalia, & subalterna admouenda sunt collyria, & quidem inter repellentia ab initio repetenda confert pastillus albus Rhasis. (Sief vocãt Pœni.) Emplastra verò exteriùs admouenda fiunt ex modicello croco, folijs coriandri, meliloto, vitello oui asso, & pane infuso in succo vuæ acerbæ, quibus aliquando nonnihil narcoticorum est admiscendum. Alia quoque linimenta conflantur ex memithe. i. minori chelidonia, Lycio Aloe, quæ non sine iudicio adhiberi debent (*Gentilis negat memithen esse minorem chelidoniam, quam Mathiolus astruit, sed herbam esse dicit corniculato papaueri similem. Apud Gordonium capite de cancro in cornea, legimus memithen esse Glaucium Dioscoridis, quod sanè est consentaneum, idem sentit Manardus.*)

Inter cetera experimento constat vitellum oui cum adipe Vrsino emplastri modo appositũ prodesse, qui, si dolor acriùs lacessat, priùs infundi debet in succo vuæ acerbæ, tum cum vitello concorporari. Quo præsidio si non concedat dolor, instillandus crocus cum lacte muliebri, & aqua coriandri.

In hac affectione sunt, qui contenti sint solis externis præsidijs, vtpotè lacte triduo in oculos instillato. Quod si affectus ex crassa materia proficiscatur, purgandum corpus cum Hieris, & collyria adhibenda lenientia facta ex succo caulis, aut ex D. eius, cui aliquando necesse est permiscere aquam solani, interdum myrrham, & crocum.

* *Chemosis, inquit Actuarius, est vtriusque palpebræ euersio à vehementi inflammatione, in qua vix oculus integitur, & album oculi nigro sublimius euadit, & nigri multam partem occupat.*

De flatuosæ ophtalmiæ curatione.

CAPVT XIII.

HÆc discutiente fotu, balneo, & vaporante milio, quo nil præstantius, de medio tollitur. Quidam verò audacissimi non verentur in acerbissimo dolore narcotica adhibere, vt dolor mox delitescat, qui profectò sedatur, sed paulò post multò acerbior excitatur prohibita flatulentæ substantiæ diaphoresi.

Compendiosa medicaminum ophtalmicorum vsitatorum recensio.

CAPVT XIIII.

COllyrium, quod Arabes Sief, (nos communi nomine collyrium posthac vocabimus) album conglutinat, refrigerat, dolorem mulcet, lenitque, humorisque acrimoniam temperat. Huic opium interdum commiscetur, vbi dolor acerbior infestat, sed propter stuporem, & cruditatem inductam, vt malum producit, ita visui nocet. Huc spectat lythargiros, tragacanthum, lycium, rosa, antimonium, acacia, santala, galla, terra sigillata, solutum gummi, succi, & similia.

Quæ verò crassas concoquunt, digeruntq; materias, sunt myrrha, crocus olibanum, spica, castoreum; vsti æris modicum, maximè aloe, amomum, cornu cerui torridum, operæ verò pretium est aliquando frigida calidis intermiscere pro humoris conditione, & qualitate peccantis, & prout res exigit.

Inter autem probatissima repellentia, & dolorem vehementer sedantia ex crassa materia est encaustum (nigra coctura, qua coriarij lora tingunt ac perpoliunt) cum melle puro in aqua fœnograeci dissolutum, instillatumque in lachrymalem canthum. Multa alia collyria composita de industria prætereo, cum alibi exarata, explicataque inueniantur.

TRACTATVS Secundus.

IN QVO DE RELIQVIS OCVLI affectibus agitur, qui maximè ad compositionem, & vnitatem spectant.

De Phlictenis.

CAPVT PRIMVM.

OCulis nonnunquam vessicæ hydatodes in cornea tunica innascuntur; quæ ex quatuor vnione membranularum tenuissimarum coalescit, & hæc aquea substantia inter has tunicas coercita manet, & quò profundiùs radices egerint eò deteriores euadunt, quò maiores, & peiores, & diuersitatem non modò penes locum, & magnitudinem sortiuntur, sed etiam penes colorem, & saporẽ quandoque suum insipidum, aut acutum, & erodentẽ. Quæcũque verò earum est ad corticem primum, & ad superficiem, nigret, & non prohibet, quia visus vueam comprehendat, at altior prohibet, quoniam radius est remotior, quàm vt ipsam peruiam efficere queat, quare videtur alba.

Plurima aquositas acuta mala est, quoniã duplici nomine lædit extendendo scilicet, & erodendo, &

do, & quantò est profundior, tantò magis tendit, dilatat, lancinat, lacerat. Ea verò, quæ vuæ opponitur, & ipsi pupillæ, visui impedimento est, & maximè vbi erodit, & vlcerat.

* *Capiuacceo est tumor corneæ procedens ab humore aquoso.*

Morbus est, ait Sennertus, *in aucta magnitudine, simulque in intemperie, & soluta vnitate, oritur ab acri quodam, & seroso humore in membrana adnata.*

De Curatione.

CAPVT II.

CVrantur exiccantibus si paruæ fuerint, & tergentibus, quale est medicamen ex luto Samio, nempè ex creta, qua figuli vtuntur ad concinnanda fictilia vasa, sumuntur huius luti torrefacti ℥. iij. thutiæ ℥. j. cadmiæ ablutæ, antimonij abluti ana ℥. ij. Scoriæ æris abluta ℥. j. opij ℥. iij. gummi ℥. iiij. Teruntur omnia in aquá pluuia, & confiunt collyria, quorum singula administrantur cum aqua fœnogræci. Vbi verò vesicæ fuerint maiores, & sæuiores, curantur ferro, quod enim medicamentum non sanat, sanat ferrum.

De vlceribus oculi, & corneæ.

CAPVT III.

OCulorum vlcera acrium, adustorumque humorum appulsus vt plurimum parit, continentur specierum numero quatuor, sunt in superficie corneæ, quibus eius læuitas exasperatur, prima species ceu fumo super corneam effuso, sparsimque dilatato deprehenditur. Altera species, vt altior, ita candidior; nec tam latè patet, nubesque appellatur. Tertia species ideò coronalis dicitur, quòd nigri coronæ insideat, interdum tamen egreditur in limites albi, tunc rubente proditur colore. Quarta dicitur vstulatrix, & lanea, quæ super pupillam effunditur, quòd floccos laneos præseferat.

Cæterùm aliæ tres species vlcerum sunt altiores, & re vera vlcera sunt, superiora enim vix eo censu haberi debent, sed potiùs ad morbum in numero puta, ad leucoma, aut nephelion reuocari. Quorũ species dicitur Βοτριον(Actuario fossula) seu scrobiculus, quod instar fossulæ ab alto se immergat in imum, & hoc vlcus angustum est profundum detersum. Secunda species dicitur cauitas, Græcis cælema, & hoc vlcus non est adeò inditum, sed latiusculum. Tertia est vlcus, quod epicauma, & adurens dicitur, & est sordidum, & crustis obductum, & non sine metu detergi potest, humor enim propter corrosionem tunicarum confluit, & oculus labefactatur. Vlcera verò oculorum aut succedunt lippitudini, aut variolæ, aut sunt primigenia, proceduntque ex mordaci quodam humore intus existente, & tunicas erodente.

Hic quidam primam, & secundam speciem non inter vlcera censent,

Sed corneæ humiditatem existimant cum Galeno lib. de caus. sympt.

Quod tali affecti morbo veluti per fumum, aut per nebulam aspiciant.

* *Capiuacceo est soluta vnitas cum magnitudine imminuta corneæ producta à causa mordaci.*

* *Hic Manardus Auic. carpit lib. 7. epist. 2. ad Michaelem Sanctannam. Sennertus Auic. applaudere videtur.*

De Signis.

CAPVT IV.

VLceris in oculo existentis Simion est, siquidem in pupilla punctum album subapparens, si in adnata rubrum, vndique dolor, & pulsatio molestant, & vbi subiecta sanies, quæ inuenitur sub panniculo albicat, vt modicissimum dolorem, ita insignem arguit pulsationem. Si verò cum pallore liuescat, aut tenuis sit, si rubore tincta mitescat, mitius est pathos.

De Vlceris curatione.

CAPVT V.

PAtiens in oculo dextero vlcus incumbat dormiẽs in sinistrum latus, & si in sinistro, in dextrum indormiat, & victus ratio omnino tenuis esse debet. Quum vlcus ad sarcosin perducitur, victus non sit adeò tenuis, ne virtus effæminetur, exoluaturque, & vlcus non solidetur, & superuacua interim excrementa succrescant, redundentque, effœta enim virtute œconomia corporis soluitur, sed repletio tamen fugienda est, & clamor, & sternutatio, nec balneum est adhibendum nisi declinante malo, quo si vti velit, longior mora in eo trahi non debet. Caput interim repurgandum, & materia deorsum trahenda euacuantibus. Quare singulis quaternis diebus propinandum pharmacum soluens, cruribus affigendæ cucurbitulæ cum scarificatu, nec saphenæ phlebotomia omittenda. Pharmaca verò in primis choleram, & acres humores educere debent.

Præmissa totius corporis purgatione topica oculis admouenda erunt, quæ simul dolorem sedent, & vlcus consolident. Huius generis est collyrium de cerussa dissolutum ex lacte mulieris, instillatumque. Quod si fluxio infestarit, aliquid fluxionis impetum cohibens admiscendum erit; Sũmùm ad curanda oculorum vlcera ea sunt vsurpanda medicamenta, quæ sine morsu obsiccant. Huc facit collyrium de olibano (collyria sæpè voco, quæ à Barbaris Sief dicuntur, ad euitandam cacophoniam.)

Quod si vlcus fuerit sordidum hydromelle, aut lacte mitis Asellæ retergendum, quibus collyrij conuenientis portio subigenda est, & si corrosio vehementior fuerit administranda erunt collyria cohibentia, ea tamen esse debent, vt sine morsu, & acrimonia tergeant, quale est collyrium ex olibano, & olibanum ipsum, & cerussa, & vstum, ablutumque plumbum, & collyrium album, & cinis ostra-

ostracorum, testarumue ablutus. Descriptio collyrij optimi. ℞. cadmiæ aureos xvij. cerussæ ablutæ ℥. j. amyli, opij, tragacanthi ana aureos ij. terantur cũ aqua pluuia, & conficiantur cum albo oui lentore. Aliud collyriũ. ℞. cadmiæ adustæ, cerussæ ablutæ ℥. vij. myrrhæ aureos vj. plũbi adusti abluti aur. j. lithargiri aureos vj. talchi ana ʒ. iiij. tragacanti ʒ. iiij. terantur cum aqua, & cum albumine oui cogantur vnà.

De ruptura Corneæ.

CAPVT VI.

COrnea tunica aliquando ab vlcere præcedente, & penetrante, aliquando ab externa causa, puta ab ictu, casu rumpitur, tuncque vuea subapparet. Quod si modicum fit, quod inspicitur, formicæ, aut muscæ caput specie refert, prout maior minorue fuerit noxa. At si solutio latior fuerit, vt grano vuæ conferri possit, tunc dicitur vuea, maior adhuc dicitur vessicalis, Gręcis melon. Atqui si valde egrediatur vuea, adeò vt palpebris obtegi nequeat, claualis nominatur. Et vbi vuea albescit, de sanitate actum esse putandum est.

Cæterùm sciendum est, quod quando cornea per longitudinem scinditur, albedo non uidetur, sed scissura, per quam splendor quidam emicat.

Sed age moliore methodo differentias percurramus. Solutio igitur in omnibus corneæ partibus excitatur, intusque turget, rumpitur integris, inoffensisque extremis, quæ ad uueam pertinent: habet enim ea tunica plurimos cortices, quibus cæparum instar superinducitur, quare potest pars aliqua rumpi, aut discindi corneæ, illæsa vuea, & tunc proptosis, siue oculi eminentia similis est vessicis, sed quando tota cornea disrumpitur, aut tota emergit uuea, aut particula, tunc quatuor proptoseos species constituuntur. Quædam parua muscam referens, aut formicam miocephalos dicitur; si minor fuerit, similis euadit vessicæ molli, aut duræ, sed in eo differt, quòd colore nigrum uuæ acinum refert, aut ceruleum, diciturq; staphyloma. Quod si differat color eius à colore vuæ tunicæ etiamnum vessica est. Hoc verò deprehenditur verissimum considerantibus, nam si iuxta eius radicem albida res limbelli circundantis instar appareat, profectò nihil aliud est, quàm extremitas ruptæ corneæ. Secunda species dicitur vuea, quia specie refert granum vuæ, Gręcis Staphiloma. Tertia maior est, & occalluit, & vetat, ne palpebris oculus tegatur, & clauualis dicitur, quia claui caput refert. Quarta vessicalis nomen sortitur, quæ chronica est, coniungiturque cum corneæ eminentia, & dicitur orbicularis, & est similis armillis, seu appendiculis quibus muliercul æ vtuntur non ad brachiorum ornamenta, sed ad comparanda fusis torquendis pondera.

* *Capiuacceo est situs præter naturam rhagoidis procedens à soluta vnitate corneæ.*

Actuarius definit proptosim vueæ tunicæ procidentiam, quæ erosa, ruptavè cornea tunicula contingit, hæc autem prout maior, minorvè cernitur, varia quoque nomina cepit, quæ singula ab ea re, cui similia fuerint, denominantur.

De Curatione.

CAPVT VII.

QVando affectus isti perseuerant degenerantq; in vlcera, & perinde curantur, atque vlcera, & pustulæ curari consueuere, nempè præmittenda totius purgatio per phlebotomiam, & pharmacum, subinde balneum dulcis, & tepentis aquæ maximè si natura fuerit biliosior, adhibendum. Interim aduertendum, ne in solio diù commoretur, ne caput identidem in aquam immergat, neque caput oleis illinat, horum enim quædam fundendo ad oculos fluxiones excitant, quædam densando humores exprimunt.

Cibi sint boni chymi temperati, frigidi, humidi, & reliqua vitæ ratio compar esse debet. Dum igitur malum est à carceribus, concoquere opus est, & vlcerum more curare. Vbi verò pergit malum ad germana vlcera, adhibenda sunt styptica abstergentibus mixta, qualia sunt cydonia, lentes ex melle coctæ, flores punici mali, oliuæ, oui uitellus, crocus, malum punicum acidum ex aceto coctum, & omphacio, donec in emplastri formam redigi queat.

Vbi autem cornea disrupta est, curatur similiter, atque reliquæ solutiones. Formicalis cohibetur adhibitis adstringentibus, & suffitu ex aceto, & aqua, & uino austero, aut ex aqua D. rosarum. Aut styptica collyria applicentur. Inter succos commendatur, qui ex folijs oliuæ, & uirgæ pastoriæ exprimitur, & certè nihil spica, & rosa, & adusto plumbo, & terra cimolia, sigillataque, & cerussa pręstantius est. Multa passim collyria pręscribuntur, quę hic narrare supersedeo, unum tamen, aut alterum non pigebit subscribere, quorũ alterũ fit ex cinere fusorij, in quo ęs purgatur, croco, amylo, tragacantho albumine oui exceptis recentissimi. Aliud ℞. Antimonij adusti abluti aureos iiij. cerussę, plumbi usti abluti aureos vj. Lycij Indi aur. xvj. spicę aureos viij. acacię citrinę aur. xx. polij aureos ij. cadmię ustę, & ablutę aureos viij. castorei aur. vij. aloes tantundem, gummi Arabici aureos xx. terantur cum aqua fluuiali, & collyria concinnentur.

Vbi igitur proptosis incipit, & topica adhibentur, necessum est ita collocare patientem, ut supinus iaceat, & ita oculo adaptare medicamenta, ut adhęreant per uinculum superiniectum. Clauum uerò referens curationem non admittit, quamquam non defuere, qui pulchritudinis comparandę gratia prociduam particulam abscindere non dubitarunt, & ęgro malum conduplicarunt, nam materiam in affectum oculum fluere consueta in sanum irruens eandem labem accersit.

De

De pustula in oculo.

CAPVT VIII.

ABscessiunculus super corneam quidem existens albicat, super verò adnatam erubescit, hæc enim venulenta est, illa minimè. Phlebotomia, & instillato in oculos sanguine palumbino tepente, quemadmodum cap. de Hyposphagmate dicetur, & fotu ex lana imbuta oui albumine conquassato cum vino, & oleo rosarum, præterea instillato lacte D. seminum Marathri curatur.

* *Manardus cum Paulo vocat synchisen, signaque communia facit cum argemo, quod ad tertiam speciẽ exiturarum reducitur.*

De Hypopio.

CAPVT IX.

COmmittitur hoc vitium, dum pus sub cornea latitans, siue altè, siue superficie tenus continetur, & locus ille tunc specie refert vngulam albam.

Curatur ex Pauli sententia calasticis, & digerentibus, vt D. seminum fœnugræci, melilothi, mucilagine seminum lini, althϾ, raphani decocti, & humentis taleolis oculo appressis, collyrio de olibano. Detergitur locus succo fumariæ; collyrio de myrrha. Quod si non adfuerit vlcus, hoc collyrium vsui erit. ℞. vitrioli, croci ana ℥. i. myrrhæ ʒ. 15. mellis ℔. j. m. Hoc facit, & medicamen ex magnete ad vngulam eximendam præscriptum, pariterque collyrium de luto samio cap. de phlictenis exaratum.

* *Capiuacceo est tumor sub cornea procedens à materia purulenta.*

De Cancro in oculo.

CAPVT X.

CAncer vt plurimum accidit corneæ tunicæ, cuius signa sunt dolor vehementior, venarum oculi contentio, punctilis molestia, qua tempora etiam afficiuntur, oculorum tunicæ rubedine suffunduntur, dolor capitis molestat, appetitus cibi deijcitur, calida omnia siue assumpta, siue admota nocent. Malum hoc in eorum albo est, quæ sanationem non admittunt, licèt dolor mulceri possit & remitti, qui sanè solet esse acerbissimus, nullibi enim cancer talem dolorem, qualem in oculo excitat. Quare si topicis calfacientibus vtaris, nihil intolerabilius, nihil nocentius potest accidere, malum enim, dolorque mirabiliter inualescunt.

Quando igitur curari nequit, saltem dolor mitigari debet, & pallio, vt dicitur, procuranda emollitio, piandum ergo, & ab excrementis immune corpus reddendum, & caput præcipuè à feculento humore deplendum, & victus ratio instituenda, quæ chymum laudabilem gignat, panis triticeus proin, & lactis genera prosunt. Inter topica oui candida cum succo melilothi, addito croco modicello, collyrium album, & omnia quæ confiunt ex amylo, cerussa, gummi, & opio, & cęteris lenientibus, & stupefacientibus commendantur. Huc epichrista ex oui vitello, & oleo rosaceo spectant. Videndi sunt Paulus li. 3. vbi de carbunculo, & carcinomate agit, & Aetius lib. 1. sermone 3.

De Aegylope, & lachrymalium apostemate, Anchylopeue.

CAPVT XI.

IN maiori oculorum angulo nonnunquam tuber erumpit tactu mobile, sed minimè frangitur, aut hiat, quod ad glandularum genus ideò referri potest. Oculis extante quadam rotunditate se se promit, & tactu comprimente percipitur non sine dolore quodam. Interdum concrescit tumor ex collectione excrementitiæ materiæ, qui subinde rumpitur, dehiscitque, & in fistulam vt plurimum degenerat. Hoc verò commune est ambobus tuberculis, quòd vnumquodque digito dimouetur, & vbi comprimitur, occulitur, & concedit intrò, remoto digito resilit foras, & priorem situm occupat. Interdum verò tuber siue abscessus intus adeò delitescit, vt foris nihil appareat eminentiæ, dignoscitur tamen, percipiturque digiti compressione, & pruritu quodam indolenti. Et sanè Ægylops est fistula maioribus oculi angulis aduenĩens, quæ sæpissimè abscessus, aut rupta tubercula excipit. Et quoniã membrũ hocce est tenuissimæ substantiæ, totum vtrinque uisu peruaditur, adeò vt vniuersa cauitas inter oculũ, & latera nasi insinuata inspiciatur. Quamobrem quum disrumpitur, descendit, penetrat, & difficile solidescit, quoniam oculus humore scatet, & præterea fere semper agitatur, & propterea vlcus hoc in fistulam deficit, desciscitque. Abscessus verò interdum foris, interdum intus rũpitur ad dextrum, aut ad sinistrum latus, interdum ad vtrumque, sed plurimũ ad nasum pertinet vomica, ideòque sanies eò prouoluta aliquando perniciem ossibus nasi machinatur, cartilaginesque palpebrarum tabo inficiuntur, sanièque oculi replentur amara, quæ pollice apprimente exprimitur.

* *Fernelio Aegylops est phlegmone praua inter maiorem angulum, & nasi radicem.*

Capiuacceo tuberculum iuxta magnum angulum oculi, procedens à materia morbifica.

* *Tuberculum definit Sẽnertus modò cum inflammatione, modò citra eam inter maiorem oculi angulum, & nasi radicem.*

* *Actuarius abscessum, qui inter maiorem oculi angulum, & nasi radicem rumpitur, sed Aegylops priusquam rumpatur, anchilops dicitur.*

De Curatione.

CAPVT XII.

ÆGylops est diuturna ęgritudo, reluctansque, nouissima tamen curatu non est adeò difficilis,

ficilis, chronicæ mederi licet inustione potissimùm, & clauali cauterio. Sed curationis auspiciũ sumendum est à detersione fistulæ, penicillum melle rosaceo imbutum intrudi debet. Sunt, qui existimant exempta carne putrida, & necrosi affecta, si indatur hapsus bombycinus inebriatus succo siliquarum Nabatæarum maximo conferre opere. Porrò si quis curationem tentare maluerit citrà cauterium, exprimendus diligentissimè locus, vt quidquid purulenti subest, erumpat, tùm fistula vino styptico abluenda. Quod si è locis parum, aut nihil expresseris, supersedendum, intermittendumque aliquod temporis spatium, tùm denuò expressio facienda, donec excrementum emanet, subinde fistula subluenda. His peractis instillandum erit collyrium Rhas. 9. ad Almans. descriptum, dissolutum in gallarum aqua Omphacitidum. Hac autem lege collyria immittenda, vt horula vna saltem interponatur. Interim tentare specillo expedit, quanta sit eius profunditas, & hapsus bombicinus medicatis succis inebriatus radio affabrefacto insinuandus.

Vbi oculis medela adhibetur, panno obuelari, constringique debent, & quies præcipuè inennda. Inter probatissima collyria hoc vnum est. ℞. Arsthenici rubri, atramenti, cantharidum, calcis, salis Ammoniaci, aluminis an.p. æquales, congerantur, & cum vrina puelli terantur, arefiantque in vmbra, & arida adhibeantur in vsus. (Huius Haly author .5. Practices cap.60.) Antequam verò abscessus disrumpatur, expedit aliquando superponere atramentum, ammoniacum, sagapenum, aut rancidulam nucem, quò materia digeratur (neque enim hic pepasinum præstolamur, sed cæsura anteuertimus papasmum.) Nonnunquã contunduntur folia ruthacea, & affuso lixiuio cataplasma effingitur admouendum Kakilo, h. e. tuberculo duriusculo, antequam os abscedat, quod si contingat, consolidat, carnem reparat, & reficit idem. Huiusmodi verò præsidia in principio adhibita quoquo pacto vellicant, sed morsus paulò post euanescit.

Porrò in lachrymali fistula curanda hæc communis norma obseruanda est, vt in primis accuratè detergatur, atque purificetur, subinde solidetur, & ad sarcosim deducatur. Inter verò detergentia præcipua est lanugo, seu medula in interiore parte arundinis prope radicem inuenta, quæ melle delibuta in fistulam intruditur, qua exempta subluendus locus hydromelle, & interdum sola lanugo immissa sufficit. Inter probata remedia est Sief memithe (h.e. succi minoris chelidoniæ, si credatur Mathiolo) crocusque cum aqua Altaraxacon (Endiuiæ) si identidem adhibeatur. Huc faciunt limates integræ cõtusæ, & commixtæ cum myrrha, & aloe: Mirabile verò præsidium censetur rutha cum aqua granatorum superposita, nullum enim mali vestigium relinquit, sed eximit, deletque, licèt nonnihil mordicet, sed tolerandum illud malum, quo deterius truditur.

Inter ea verò, quæ abscessum rumpunt, censetur malagma ex pane cum semine mari, & olibano ex lacte muliebri conflatum, aut ex croco, & succo erucæ, aut ex myrrha cum gummi Arabici, & vaccini fellis tertia parte concorporata, hæc admoueri debent loco, donec abscessus disrumpatur, & sanescat. Porrò inter medicamenta ad Ægylopem conferentia & illud censetur, quod conficit ex flore æris cum olibano, & ammoniaco.

Indi existimarunt præmansum mel (mes quidam legunt nempè eruiliam, nonnulli mesch.i.dictamnum) ad sanandum satis esse, quidam præterea solam myrrham superpositam satis esse in animum induxerunt. Huc facit & puluis chelidoniæ cum tertia parte pulueris ammeos. Sed re vera puluis hic conferre solet concinnatus ex æris scobe, alumine, & sale ammoniaco. Extremum verò remedium est illud. ℞. atramenti, aloes, sarcocollæ, corticis thuris contriti minoris chelidoniæ partes æquales; conterantur, cribroq; cernantur, & in lachrymalem fistulam immittantur. Sola etiam aloe cum cortice thuris confert. Huc plurima alia aliundè referri possunt.

Quod si malum ad os peruenerit, neque pharmaca profuerint, tunc incisione opus est, & morticina caro eximenda, & quidquid noxij subest, subducendum, donec ad os peruentum sit, quod sanè si sanum fuerit, liuorem detergere sufficit, si appareat, & subinde medicinis solidantibus sinus implendus erit, & vincula accommodanda, quæ imposita pharmaca contineant. Atsi in osse maior læsio videatur, cauterium inurendũ erit, quandoque corruptum terebrare, & vsque in oculi, nasique ima peruadere necesse est, tuncque cauendum, ne adnata lædatur, quare ad litera nasi paulum declinandum, adeò vt quum locus vno foramine, aut tribus exiguis redditur peruius, sanguis in oris cœlum, & in nares deuoluatur, tuncq; profundum cauterium inurendum ea cautela, vt non lædat oculum, quare omnino oculus argenteo cochleari protegendus. Cauterium aliquando abundè fuit, vt foratu non fuerit opus. Ab inusto cauterio illico medicati pulueres iniiciendi sunt, & spongia frigida aqua imbuta superponenda est, aut conduplicatum linteolum niue madidante frigidum applicandum, quod vbi incaluerit, permutandum.

De Encbantide, & Rhyade.

CAPVT XIII.

Caruncula maiori oculorum angulo innascés aliquando vsque adeò augetur, vt visũ præpediat, & aliquando adeò decrescit, tabescitque, vt deliteat, atque subinde lachrymarum cursus succedat, id quod sanè sæpè per medici ignauiam contingit, dum vngulam eximere conatur. supercrescens igitur hæc caruncula, quam Graij Enchantida vocant, pharmacis incidentibus curatur, aut cæsura, sed non est vt dicitur, vsque ad viuum, & ad radicem resecanda, ne epiphora succedat, quam remedijs amoliri nequeas. Quod si Rhyas haud incisioni, sed aliæ imputetur causæ, curatio minùs adynatos censetur, quare sarcotica admixtis stypticis erunt admouenda, vt aloe, succus minoris chelidoniæ, crocus cum vino, ocymum cum vino. Sed aloe per se prodest in puluerem redacta, & im-

& imposita, & vinum etiam stypticum decoctionis malicorij, & balaustiorum cõfert, nec est quod quispiam obijciat sarcoticis adstringentia misceri, quod prohibet Galenus, nam excrementum siccum retinetur, huic responsum tale reponimus, carnem lachrymalem alterius esse generis nempè vtcumque spermaticam, proin illi regenerandæ non secus, ac cuti adstringens conuenire, quod epulotico fortasse similius est, quàm sarcotico.

* *Capiuacceo encanthis est magnitudo aucta carnis lachrymalis pendens à portione sanguinea aucta præter naturam. Rhyas est quantitas deficiens anguli maioris, procedens à caruncula lachrymali in quantitate deficiente.*

* *Fernelio enchantis carunculæ anguli maioris oculorum eminentia immodica. Rhyas eiusdem carunculæ imminutio, aut absumptio.*

De Albugine.

CAPVT XIIII

ALbuginum quædam tenuis est, diciturq; nebula solam oculi superficiem maculans, quam Græci nephelida vocant, alia crassior, profundiorque existit, quæ verè albugo nominatur, Græcis Leucoma.

Tenuis quidem tenellulis corporibus accidens curatur assiduo aquarum calidarum fotu, dein studioso, & indefinenti linctu, præsertim si puer marathri semina mandiderit. In hunc scopum commendantur succi papaueris rubri, & minoris Centaurij, & puluis radicum chelidoniæ cum tertia parte ammeos, puluis sarcocollæ, sacchari optimi, Alcionij, nitri, Aristolochiæ, & omninò omnia, quæ leuiter detergent. Huc spectant & alia collyria, puta Astarmachô & alcohol alabar forte. de cerussa, & astafethicham, & thacaatichum.

Crassa verò, altaque, & antiqua albugo in corpore robustissimo, frigida, diuturna diutissimè mollienda fotu tepente, balneo, irrigatu iugi. Post malactica digerentia vsui sunt, dissoluta in aqua acori infusionis salis gemmæ, quò spectat & æs vstum oculis impositum post balneum & inter cętera collyria commendatur, quod ex cornu cerui fit, & ex puluere solo stercoris lacerti, aut commixto cum sale gemmeo, aut obusto ære. Validius verò est hyrundineum, aut stellionis, aut Salamandræ stercus cum melle subactum, & illitum mane, & vesperi.

Inter experta verò collyria est Sandonichum, schęha, seu Romanum absynthium, stæchas arabica, tribulus adustus cum cancro marino, & cadmia pondo vnius aurei commixtus. Quum verò profundior est albugo administrare licet minorẽ chelidoniam, myrrham, lacerti stercus pari modo. Interdum albugo ad decorem tingitur, vbi deleri non potest, & ad hoc valet illud medicamentum. ℞. balaustiorum, acaciæ, vitrioli albi, gumi ana ℥. j. antimonij gallarum ana ʒ. iij. dissoluantur cum aqua. Si flores granatorum desiderẽtur in eorum locum sufficiatur corticis interioris, & albæ tunicæ grana intercurre ıris tantũdem, dein gallarum, acaciæ an. ʒ. ij. chalcitidis ʒ. i. m. f. tinctura, vel ℞. plumbi vsti abluti, croci, gummi omnium aureos ij. cineris furni, in quo funditur æs, abluti ex aqua pluuiali an. aur. ij. scoriæ æris ablutæ aur. s. m. f. alcohol, vel ℞. atramenti citrini, gallarum viridium ana aur. iiij. resoluantur ex aqua, & identidem adhibeantur, nam maximo conferent opere: Vel ℞. gallarum, acaciæ ana partem j. calcanthi dimidiam, terantur cum Iachaichaluhaman (cum aq. florum papaueris rubri.)

* *Fernelio nebula est tenuis humor corneæ inhærescens, cuius adhæsu putat laborans se per nebulam, aut per vaporem res omnes intueri, qui crassescens etiam albuginem parit.*

De Sebel Arabum, h. e. vnguis genere magis tenui, & albido.

CAPVT XV.

SEbel est affectus communis adnatæ, corneæq; superficiei inductus panniculi similitudinem referens, crassiusculis, rubrisque venulis contextus adeò, vt fumei vaporis instar visum obnubilantis appareat. Atque huius affectus causa sunt fętæ sanguine venæ, aut alia quapiam materia per tunicas illas illapsa, & cohærente turgidæ, quod sanè contingit tùm propter capitis repletionem, tùm propter oculi imbecillitatem. Hęc passio aliquando pruritum quendam, & lachrymas ciet, oculi ad solis, & candelæ lumen caligant, vnde etiam æstus inducitur. Quo fit, vt quidquid admouetur potiùs irritet, quàm mulceat. Interdum etiam patientibus pupilla tabescit, & imminuitur laudabilis alimoniæ penuria. Et sanè malum hoc hæreditaria successione propagatur, quin perinde, ac lippitudo facilè inspicientibus communicatur, & in alios demigrat.

* *Manardus reducit Sebel cum Paulo ad genera vnguis.*

* *Sennertus vocat tuniculam adnatæ, seu pannum totam adnatam cooperientem.*

De Signis.

CAPVT XVI.

SIgna Sebel, seu apparentium, & eminentium in oculo venarum (nil enim aliud est Sebel Arabum) sunt ea, quæ sæpius recensuimus, nempè faciei rubedo, vehemens temporum pulsatio externarum venarum, & maximè corneæ, & coniunctiuæ epiphania, seu extantior apparitio, quàm in alio lumine.

De Curatione.

CAPVT XVII.

NEcessum est, vt hoc affectu implicitus in primis declinet ea omnia, quę interdicuntur etiam patientibus ad oculos rheumatismum, & fluxionem, quorum cum antea mentio facta sit, non est, cur frustra repetantur, oportet autem, vt euacuantia, & detergentia adhibeantur, quę in-

nuimus, & olea malagmataque capiti nullatenus sunt inducenda. Sunt quidam adeò cauti (inter quos Rhasis) & adeò meticulosi, vt caputpurgia etiamnum caueant, ne Camarinam moueant, sed ego non is sum, qui ab eorum abhorream vsu. His Galenus vinum concessit post generalem, & subalternam capitis purgationem, & sanè vbi leuior affectus est, concedi potest. In rebelli verò, & contumaci Sebel necessaria est incisio, & quidem talis fieri debet, vt serica fila multa acutiore acu ducta tumentibus illis venis supponantur, quę vbi coniunctæ fuerint, trahi ad superiora debent, vt Sebel subleuetur, dein acutæ cuspidis forfice incidendæ, ne quidquam supersit, subinde ea sunt administranda, quæ inhibent palyngenesiam huius affectus satis cap. de Pterygio commemorata.

Quod si oculus doleat ex incisione, vitellus oui subactus, calensque oculo admoueatur, hic enim dolorem mulcet, aut pomum ex lacte coctum, & cataplasmatis forma inducatur, sedato dolore adhibendum erit Rubeum collyrium, & Viride, vt si quid superest materiæ, digeratur, & oculus perspicuus, & nitidus euadat. Nullo autem opportuniore tempore opus hoc incisionis absolui potest, quàm Vere, aut Autumno, sed anteá corpus vniuersum, ne superuacua excreméta ad oculos confluant, & dolores ingeminent, sedulò repurgandum.

Pharmaca verò localia non conferunt nisi nouissimo Sebel, & experimento constat, corticem oui gallinacei recentissimi, si x. dies in aceto ferueat, colatum, & in vmbra siccatum, redactumque in pollinem mirabili modo conferre. Hic pariter puluis ex cinere, & lapide pyrite concinnatus probatur. Ad hæc vrina impubis puelli, in qua per diem Cyprij æris limatura maduerit, commendatur. Ex compositis planè extant, quæ dedita opera missa facio, vtpote quæ alibi exarata videntur, quæ à Rhasi, aut ab Haly decerpta in vsum colligi possunt. Quando cum scabie affectus copulatur, probatum est collyrium de sumachio solum, & quando commiscetur aliquid gummi Arabici, & sarcocollæ, fit præstantius collyrium, quod vtrumque adimit.

De Pterygio, seu Vngula.

CAPVT XVIII.

Pterygium morbus est in numero, in quo tunicæ adnatæ aliquid superadditur, quod vt plurimum à domestico oculi angulo ortum ducit, & se se ad coniunctiuam exerit, vt aliquando corneam contegat, & pupillam obnubilet.

Quoddam interdum pterygium admodum lene, & tenellum, aliquando admodum difficile, atque renitens reperitur, omninò verò aut flauo, aut rubeo, aut veneto colore se profert. Ad hæc quædam uisitur ungula, quæ adnatæ ita cohæret, ut sine laceratione eiusdem eximi nequeat, quædam uerò leuiùs hæret, ut etiam integra adnata amoueri queat.

* *Fernelio neruosa dura, & albicans, membrana est ex angulo se se obtendens & plerumque pupillam obtegens.*

* *Capiuacceo est numerus præter naturam auctus in oculo procedens à carne adhærente tunicis oculi externis.*

* *Actuarius pterygion quasi alulam vertit, neruosamque adnatæ tunicæ eminentiam definit, quæ ex angulo maiori orta ad coronam vsque peruenit.*

De Curatione.

CAPVT XIX.

Nvlla tutior curatio, quàm quæ ferro tentatur denudando abscindendoque excrescentem substantiam, maximè si leuior sit. At durior ungula non sine detrimento eximi potest, quare necessum est, ut uncinulis apprehensa suspendatur, ut incisio tuta, facilisque fiat, quod si suspendi nequeat, aut subducatur serico tenuissimo innexa, & tali pacto diuulsa detrahatur. His non conferentibus utilis erit cæsura (encharaxim uocant) cum ferro minimo acutulo, necessum enim est eam omnino euellere, ne pupillam integat, eaque abscissa cyminum cum sale præmansum admouendum erit oculo, & dolori pomo cocto in lacte, & admoto, aut luteo oui, & oleo uiolaceo, aut rosaceo, succurrendum. Quod si cyminum cum sale præmansum, non admoueris, proculdubio coniunctiua genæ inhærescet, & propterea oculi continenter agitandi, ne coeant. His peractis, triduoque transacto acuta collyria sunt administranda, ut quidquid superest exedatur. Sed acuta, acriaque medicamenta parum proficiunt in crassiore ungula, & interim pupilla acribus vehementer lacessitur; talia enim debent esse localia, ut ualidè detergeant, & præterea putrefaciant. Plurima uerò, quæ huc faciunt, scribuntur alibi.

Inter probata censetur illud, quod fit ex æquis æris usti, albi atramenti, & hircini follis partibus. Aut ℞. Albi atramenti, salis gemmei ana partem unam, gummi dimidiam, misce, fiat collyrium cum uino. Aut ℞. æris usti, chalcanthi, corticis radicum capparis, salis ammoniaci, fellis hircini, aut uaccini parem modum, misce cum melle, & confice, siue mel ipsum cum felle misceto, & utere. Aut ℞. magnetis, floris æris magræ. i. terræ rubræ, qua utimur ad signandum, ammoniaci ana partes binas, croci partem unam, horum unicuique unciæ mellis additur cotyla una. i. ℥. ix. Fit etiam mirabilis puluis ex calcantho, & Ammoniaco sale.

Hoc autem medicamen uiribus æquat incisionem. ℞. testam catilli, exime internam læuigatam, perpolitamque superficiem accuratè, residuum contere, puluis commisceatur oleo de seminibus cucurbitæ, & iterum simul lauentur, dein radio hoc medicamine imbuto crebrò ungula inuratur, hinc enim solet adeò extenuari, ut tandem euanescat. Sed ante usum digerentium, & exedentium pars calasticis, malacticisq; fouenda, proin oculus diutissimè tepentis aquæ uaporibus incūbat oportet, donec purpureum induant ora

P colo-

colorem, aut certè adhiberi debet fomentum. Interdum læuissimæ, & recentissimæ vngulæ exterendæ sufficit tritum thus tamdiù in aqua calida subactum, donec vna hora pertranseat, subinde colo transmittitur.

De Hyposphagmate, seu sugillatione.

CAPVT XX.

HYposphagma, siue hæmalopan affectus est, quo oculi sanguine suffunduntur, & vt plurimùm punctum sanguinis purpurei, aut liuentis apparet, suffunditur autem aut rupta propter plagam vena, aut alia de causa puta plenitudine, apostemate, clamore, laborioso risu, feruidiore in venis sanguine; & interdum ex percussione eruptio quædam tenuis in pupilla visitur, quæ deterior est, quàm quæ in coniunctiua, hæc enim cæteris paribus est salubrior.

* *Capiuacceo est color præter naturam cornea procedens à sanguine effuso è venulis tunicarum oculi.*

De Curatione.

CAPVT XXI.

SVffusa sanguine lumina instillato è tenerrimis alarum pennis in oculos sanguine turturis, aut columbæ curari consueuere. Quòd si affectus fuerit in principio, non erunt repellentia omittenda, qualia sunt terra cimolia, bolus Armeniæ, sub finem verò resoluentia vsque ad Arrhenicum cum luto sigillato sunt administranda; Lac muliebre cum thure infuso, & aqua salita, & maximè in qua dissoluta sunt sal gemmeum, & sal ammoniacum, præsertim vbi huiusmodi aqua apponitur cum thure priùs infuso, siue in oculum instillatur. Huc facit collyrium Diuaricon, & medicamen ex piperis, & sarcocollæ æquis partibus, & Arrhenico ad pondus omnium, & interdum etiam sal gemmeum commiscetur, & fit collyriũ. Extrinsecùs etiam malagma ex columbino stercore, aut ex passulis enucleatis cum aceto apponitur cretum. Huc caseus recens modicè salitus, cortices raphani, & melilotus cum sanguine draconis, radices lilij, crocus, vitellus oui faciunt. Inclinato ore excipiunt halitum aquæ decoctionis hyssopi, origani, chamæmelli, meliloti; Fieri solet etiam cataplasma ex folijs caulis contritis, & decoctis priùs in aqua, quidam admouent nodulum decoctione hyssopi tepente madidum.

Si verò antiqua sit affectio nec reliquis concesserit, admouendum erit emplastrum factum ex ficubus, & synapi dimidio, aut affricandum erit Arrhenicum cum lacte. Huic si adnatæ ruptura iungatur, cyminum, & sal cum saliua præmansa emollita oculis admouenda, quibus cataplasma quoque ex folijs salicis mirum in modum conferre consueuit.

De lachrymis, siue epiphora, quam defluxionis impetum vocat Actuarius.

CAPVT XXII.

IN hoc symptomate, * quod ad ametriam in excreto pertinet, oculi aquea quadam humiditate semper madent, manantque, & interdum etiam lachrymæ profluunt, quarum sanè scaturigo, aut connaturalis est, aut certè ascititia, harum iterum quædam etiam sanis semper insunt, aliæ morbos excipiunt, quæ disparent summota inualetudine, vt febricitantibus plurimis vsu venit.

Profectò accidentariæ lachrymationis causa, aut est effœta retentrix, aut alteratrix debilitata, aut imminuta caruncula, quæ operculi instar maiori angulo prostat, siue importuno acuti collyrij vsu, siue perperam succisæ vngulæ vulnere, siue fortè deficiat. Principium verò, & fons huiusce humiditatis cerebrum est, unde in oculorum angulos continenter influit. Natiuæ autem, siue propter defectum carunculæ lachrymalis, non sanescunt epiphoræ. Lachrymæ verò, quæ febribus, & acutis passionibus comites eunt, sequuntur cerebri noxam, siue apostema, & vt plurimùm succedunt illis febribus, quas vigiliæ pertinaciores stipant, quales sunt acutiores. Sunt, quæ plurima frigora, aut frictum sequantur, istæque omnes abeunre causa recedunt.

* *Fernelio est tenuis humoris impetus lachrymarum specie in oculos factus.*

* *Capiuacceo est excrementum serosum affligens oculum, procedens à frustratione facultatis alteratricis cerebri.*

De Curatione.

CAPVT XXIII.

CAtholicum præceptum in curatione est, vt moderatè styptica adhibeantur. Si verò pathos ob perperam succisam vngulam, aut ob corrosam pharmaco carunculam fiat, medela est puluis citrinus, trochisci de croco, collyrium de aloe; puluisculus è thure (& maximè suffitus è thure) aloe, succo chelidoniæ concreto, seu ænanthe, & croco. Sed aduertendum operam ludi, vbi penitus consumpta sit caruncula.

Illa verò carunculæ imminutio, quæ non succedit vngulæ succisæ, curatur thutia præparata, & maximè insufflato thutiæ polline, & præterea omnibus collyrijs, quæ visciditate prædita sunt, qualia sunt collyrium album de sarcocolla, & id genus alia. Experimento autem certo probauimus collyrium è succo granatorum, quod sic cõcinnari potest. ℞. succi malorum punicorum acidorum ℔.j. coquatur ad dimidias, cui adde aloes Succotrinæ, lycij veri, croci, Siefè minori chelidonia ana aureos ij. moschi gr.iij.lx. diebus in vase vitreo clausa insolentur. Præterea & illud experimento constat esse efficax remedium, nempè ieiuno ventre balneum ingredi, & commorari, & eo

& eo tempore identidem oxycratum in oculos instillare, sunt, qui multum tribuant radiculæ erithrodani. Natiua verò epiphora difficili remouetur negotio.

De Strabismo.

CAPVT XXIIII.

STrabismus * interdum propter musculorum oculos mouentium mollitudinem, interdum ob conuulsionem accidit, vnde perperam distorquentur lumina. Vt vt sit, semper contingit aut ob nimium madorem, vel ob siccitatem, vt in febribus acutis. Et sanè potissimùm euenit ob eorum neruorum contentionem, qui ad latera oculos torquent. Emergit verò frequenter huiusmodi affectus post quasdam cerebri ægritudines, puta post epilepsiam, phrenitida, scotomiam, & similia, neruis illis nimirum ex adustione nimium siccatis, aut certè impendiò repletis. Nemo porrò nescit, oculos sursū, aut deorsū impulsos id agere, *Se vt duplices Thebæ referant, & corpora bina.*

Sed ad latera contentio tantam non infert hallucinationem.

* *Fernelio oculi conuulsio est, qua is in obliquum ita torquetur, vt nequeat amborum vnus aspectus esse.*

* *Capiuacceo est visio inæqualis oculorum, dependens à motu præter naturam musculorum motiuorum.*

* *Actuario oculi distortio dicitur, quæ adultioribus ob conuulsionem accidit, infantibus ex praua intuendi vnum obiectum consuetudine.*

De Curatione.

CAPVT XXV.

STrabismus ille, qui ab incunabulis ortum traxit, non sanatur, nisi beneficio ætatulæ infantilis admodum vuidæ, si nondum obfirmata fuerit affectio, oportet autem, vt ita aptentur cunabula, vt infantulus semper eodē aspiciat, & oculos conuertat suos, siue lucis causa solaris, siue appositæ candelæ gratia, & studio, sic enim fit, vt in oppositum oculis continenter conuersis vitium emendetur.

Illud etiam studium est elegans. Alligandus quippe iuxta opposita tempora murice tinctus pannus, aut quippiam aliud ludicrum, quod oblectet, vt oculos in illud torqueat, & vitium strabismi corrigatur, si enim in vnam partem inclinent, indesinenti aspectu in rem oppositam tandem æquabilis, & recta concinnitas comparatur, quæ attinet ad videndi elegantiam. Applicita siquidem res illa videndi curiositatem ingenerat, sed cū videri non possit sine laboriosa luminum conuersione, maximè conducit ad summouendam affectionem. Ad hæc obtutus firmus in rem quampiā maximo solet esse vsui.

Qui verò grandęuiores tale vitium, aut propter paralysin, aut propter spasmum à repletione subortum incurrūt, generatim magnarum Hierarum vsu, tenui, & tenuante digta, balneis, & discussorijs fomentis piandi sunt.

Inter subalterna præsidia, quæ strabysmis conferre consueuerunt, censetur caputpurgium ex succo fol. oliuarum. Quod si spasmus à siccitate, & inanitione proueniat, fotibus humectantibus occurrendum erit, puta lacte Asinino, si absuerit febris, oleisque madore pollentibus, præterea victus norma, ratioque ad humectandum collimet, oportet. Sanguis ad hæc turturis in oculos instillatus, & emplastrum appositum ex albumine oui oleo rosaceo, & pauco vino, idque frequèns repetitum, ceu euporistum conferre consueuit.

De Ecpiesmo, seu oculi exitu.

CAPVT XXVI.

OCuli exorbitant aut ex nimio inflatu, aut ex graui repletione, aut ex arctiore thorace, qui ceruicem, iugulumque stringat, aut emollitis, & laxatis musculis, qui lumina sustinent. Quæ accidit proptωsis propter repletionem, inflationemque immodicam, aut flatulētæ, aut humentis substantiæ soboles est, quæ rursum vel per protopathiam, vel per consensum succrescit à cerebro, vel à toto corpore, vt cum menstruis, aut hæmorrhoidibus suppressis succedit.

Illa verò oculi procidentia, quę eximiam sequitur angustiam in præfocatione, in validissima cephalæa, in vehementi vomitione, ira, clamore, in parturiente femella, in difficili egestione, in omni denique ingenti conatu planè visitur. Hoc ipsum interdum materia ad oculos declinante interuenit, vbi ritè mulier non repurgatur, aut fœtus cōplexio siue per putredinem, siue per obitum labitur. Ea porrò, quæ lacerti mollitiem, & resolutionem excipit, vbi musculus opticum neruum cōtinens laxatus, nec in situ sustinet oculos, frequēs visitur, id quod interdum accidit ex sola musculi resolutione, & tunc visio non lacessitur, quamquam aliquando uitiatur.

Interdum lumina ambo extra turgēt orbitam, ut præfocatis, peripneumonicis, & deliris ex summa mænyngum phlegmone contingit, tuncque uel magnam compressionem, aut insolentem plenitudinem, aut uehementem sanguinis incursionem abscessum committentis in cornea causari licet.

* *Capiuacceo est situs præter naturam oculi procedens à musculo non valente oculum firmare.*

De Signis.

CAPVT XXXI.

VBi oculi extra orbitam aguntur, ex materia plurima ad pupillam congregata, tunc unà adest etiam magnitudo. Quam angusta peperit compressio proptωsim, si præsto sit alienæ materiæ confluxio, adulta moles arguit, si desideretur, protenta intus foras oculorum dispositio abundè utramque indicat. Quæ uerò propter musculi laxamentum accidit, nō pupillam maiorem

habet, neque uehemens tentio percipitur, & pupillam interim loco mota peræstuat.

De Curatione.

CAPVT XXVIII.

Leuissimæ proptosi satis esse consueuit vitta oculis arctiùs inducta, quæ intrò regerat, item supinus decubitus, cibus exiccans, tranquillitas, genæ tenaciter clausæ remedio sunt, cui si proposita non sufficiant, admoueatur collyrium è sumachio. Enormis, verò (si materiæ subsit impuritas) toto corpore, & capite repurgato tùm pharmaco, tùm phlebotomo, tùm cucurbita inio admota, necnon acutis clysteribus curantiam suscipit. Et sanè ea, quæ fit per sentinàm euacuatio, admodum consentanea, & commoda euadit, similiter ea reuulsio, quæ fit admotis cucurbitulis supra ceruicem, vniuersis procidentijs vtilis esse consueuit.

Ad hæc opus est, oculos lana in aceto infusa fouere, & faciem respergere aqua salsa frigida, & præsertim ea, in qua styptica, veluti punici mali cortices, balaustia, senticem. i. spinam albam, papauer, endiuiam, pastoriam virgã incoxeris. Hæcque topica semper vsurpari queunt, ni plethora impediat, & materiæ infarctus, tunc enim deplendum, atque resoluendum ante, quàm apocrustica admoueantur.

Quòd si ex musculi laxamento proficiscatur, tunc magnis hieris totum corpus repurgandum, adhibendaque sunt gargarizonta, suffitus, & odoramenta, quorum aliàs meminimus, à quibus administranda erunt topica adstringentia, & roborantia.

Quæ verò succedit laborioso partui, si quidem fiat propter lochiorum, & purgamentorum paucum effluuium, aut propter corruptum fœtum, curatur procuratis menstruis, & expulso fœtu. At si fiat præ sola compressione iuguli, styptica admota sufficiunt remotis comprimentibus. Inter verò summè conferentia censetur illud emplastrũ, quod fit ex farina fabarum cum rosis, thure, & albo oui lentore, quò faciunt & nuclei dactylorum adusti cum spica admoti.

De oculorum profunditate, seu Atrophia.

CAPVT XXIX.

Hviusmodi oculi frequèns in febribus à peruigilio contumaci, ab hypercatharsi, à mœrore, & longa tristitia visuntur. Et sanè quod succedit vigilijs pathos somniferos oculos, graues palpebras perhibet, quæ difficilè mouentur, quamquam pupilla quoquouersùm torquetur, & huc, illucque prospectum effundit, id quod mœrore, & animi ægritudine confectis vsu non venit. Hi enim immotam retinent pupillam, vt videantur entheastici, rapti. Sunt qui acceptum ferunt contrarijs dyscrasijs puta frigori, aut calori, & qua parte frigus viget oculus tabet, conditur, qua parte calor, alter oculus extat.

* *Manardus vocat oculi imminutionem procedentem ab innutritione.*

De oculorum glaucedine.

CAPVT XXX.

Glaucosis aut tunicarum, aut humorum vitio contingit. Et quidem humorum vitio, si albugineus epiphanes quidem, sed mediocris, chrystallinus autem humor sit plurimus, aut si mediocris, situs tamen eminentior, & paulò editior sit, (maximè si tunica vuea nigredine non obstiterit;) Quod si modicus hic, albugineus verò plurimus, & non asynthetus fuerit, tunc quædam fuscedo, obtenebratioque emergit instar altissimæ aquæ stagnantis. Item si glacialis intus reconditus, profundusque fuerit, oculi pullo colore micant.

Verùm si tunicarum causa fiat, & vuea quidem tunica nigra subsit, tunc oculus profectò nigrescet, quod si fuerit cyanei coloris glaucophtalmos euadet: Rhagois verò cæruleo virore imbuta videtur, aut pepasmi egestate, atque defectu, vt nouellis plantis contingit, nam vbi expullulant vix vllo colore pollent, quin albicantes videntur, ampliùs adultæ perfecta iam digestione virescere incipiunt, qua causa & infantium ocelli rauidi apparent, & variegato quodam colore distinguuntur, hæcque puerorum glaucedo tùm ex summa vuiditate prouenit, tùm prorsus humore resoluto, atque exhausto, in cuius vices aer sufficitur, perinde, atque in planta, cuius humiditas vbi impensiùs digeritur, exalbescere incipit, & hæc viriditas, seu glaucedo immodicæ siccitatis soboles est. Hac de causa senum, & laborantium oculi variegati fiunt, nempè quia innata humiditas resoluitur, & excrementitia succrescit.

Porrò aut huiusmodi color tunicæ germanus, natiuusque est, non aduentitius ex humoris claritate, à quo progenita est, hoc sortitur, quod sanè visionis præstantia, aut vitio internoscitur, nam si ex humoris claritate proueniat, oculorum acies bona est. Cæterùm varietas colorum prouenit coitu, admisturaque causarum, quæ nigrum, glaucumque colorem perficiunt. Quòd si varietas, h. e. glaucedo proficisceretur ab igneo excessu, vt ratus est Empedocles, quin etiam Plato, glaucus oculus læderetur deficiente thermasia, quæ sensorium perficit.

Quibusdam nigris cæsios cernendi acumine præstare, vbi glaucedo ab extrinseco inoritur citra organi labem, palam est. Ea verò est ratio, quoniam nigredo, quæ à plurimo albugineo humore prouenit, colorum species promptè, discretèque non admittit, quoniam penetrationi reluctatur, quemadmodum & illa, quæ propter humoris cõfusionem, aut propter copiam vuidæ fit substãtię. Nam si multitudo subest, non obsequitur eximio, excellentique obtutui, nec ad exteriora radiosa qualitas effunditur, vt decet. Quod si oculus fuerit cæsius ob humoris albuginei paucitatem, noctu perspicaciùs, quàm interdiù cernet, ut contigit Tiberio Imperatori, nam lumen exter-

num innatum exhaurit, & obfuſcat, quo fit, vt cęcutiat non ſecus, ac oculus ſecundùm egregiam lucem tenebris redditus. Oculus verò niger ab humiditate minùs noctu diſcernit, quoniam plurimo ictu, & motu opus habet, vt ſenſio fiat, adhęc multa materia ſegniùs, quã pauca mouetur, verùm hoc peculiare habet niger, vt aciem videndi mirum in modum congreget.

* *Glaucedo, inquit Amatus cent. 5. curat. 77. eſt chryſtallini humoris in cæſium mutatio.*

* *Fernelio eſt chryſtalloidis, aut vitrei humoris in glaucum, aut fuſcum colorem mutatio.*

* *Capiuacceo eſt denſitas cum craſſitie morboſa corneæ procedens à cauſa cicatrizante.*

De Curatione.

CAPVT XXXI.

SÆpè factum eſt periculum ad oculorum nigredinem collyrij ex hyoſciamo albo in aqua decocto ad melliginis conſiſtentiam, ſiue ℞. Antimonij lucidi ʒ. iij. margaritarum, moſchi, caphuræ ana ℈. j. fuliginis ellychnij ex oleo oliuarum, aut ex oleo ſambucino, croci ana ʒ. j. vniuerſa compingantur, & adminiſtrentur trita priùs ex arte. Crocus item, & eius oleum, ſimiliter ſolanum in ſuccum redactum atratam pupillam reddit, ſiue ℞. ſucci tribulorum ʒ. ij. gallarum vſtarum ʒ. j. olei è nucleis oliuarum denigratarum in arbore, olei ſeſamini non aduſti ana ʒ. j. decoquantur omnia lento igne, donec pullum contrahant colorē, & fiat inde collyrium.

Inter experta eſt auellana aduſta, & cum oleo admixta, infantiſque cæſios oculos habentis vertici inducta. Illud quoque admodum præſtat, ſi immittatur radius in humidam colocynthidem, & fiant enchyta, quæ tanti æſtimantur, vt etiam Æluri oculos cæſios nigræfacere poſſe iudicentur, ſimiliter valent cortices Auellanæ contriti. Aut ſumantur acaciæ pars vna, gallarum ſexta cum æqua papaueris erratici parte concorporentur, aut cum eiuſdem ſucco, & fiat illitus. Huc & ſuccus Bengi nempè Viticis, & ſuccus corticis malorum punicorum attinet.

TRACTATVS Tertius.

DE GENARVM, SEV Palpebrarum diſpoſitionibus, &, quæ eas comitantur, vitijs.

De pediculatione palpebrarum.

CAPVT PRIMVM.

HVmens, putreſcenſque materia ad cutim protruſa, calorque præter naturam, qui ſegregatam materiam ſimilem conſtare facit, & ad vitam ſuſcipiendam diſponit, quod in morticinis videre eſt, pediculorum parentes ſunt. Obnoxij porrò huic malo, (quod phtyriaſin Græci vocarunt) eſſe conſueuerunt, qui varia, & plurima cibaria indiſcretè deuorant, qui ocio marceſcunt, qui ſitu ſordeſcũt, nec balneas frequēns adeunt, nec amicula mutãt. Hoc morbo Pherecydes Syrus, Sylla, Plato interiere, ſicuſque huius fœditatis authores frequēns ſunt.

De Curatione.

CAPVT II.

AVſpicium curationis ſumi debet à totius corporis purgatione, & ſubinde caput, oculique tergendi, deplendumque particulatim caput gargariſmo ex aceto, & ſynapi confecto, oculi verò perfundendi, abluendique ſunt marina, aut ſulphurea aqua. Superciliaque, & cilia oblinēda alumine, nitro, aloe ſolutis ex oleo amygd. amararum, aut ex aceto Scyllino. Sed ſtaphyagria vnà cum nitro allita inſtar omnium erit.

De Silac, ſeu Ptilosi.

CAPVT III.

* *CRaſſities blepharæ fertur vitioſa ptelωſis,*
Materiæ ſoboles prauæ, germenq; nitroſæ,
Propter quam illa rubet, vallo & ſpoliata pilorũ
Glabret, ſucceduntque locis priùs vlcera læſis
Lumina perniciem quam mox offenſa ſequuntur,
Seu phlegmona priùs, ſeu labes qualibet vltra
Laſſaritque modum, vitioque parauerit ipſa,
Quæ aut læſiſſe nouo, aut antiquo tempore gaudet.

* *Actuario eſt palpebrarum calloſa, rubicundaque craſſities ex craſſiuſculis, & corruptis humoribus genita.*

* *Manardo eſt pilorum caſus cum rubore, & calore, & craſſitie palpebrarum.*

De Curatione.

CAPVT IV.

SI recens ſit malum, malagma è lentibus coctis in aqua roſarum conferre ſolet, cataplaſma item è contuſa portulaca, endiuia cum oleo roſarum, & oui albumine, quod ſanè noctu potiſſimùm debet admoueri, à quo balneum eſt ineundum. Aut certè confiat ex lentibus decorticatis, ſumach, pulpa granatorum, roſis, noctu applicetur topicum, poſtea interdiù balneum adhibeatur mane, quod mirandum in modum reuellendo & euacuando, & humores etiam mulcendo prodeſſe poteſt.

At verò in chronica diſpoſitione opus eſt crurum ſcarificatu, venæ frontis inciſione, & iugi balneo. Inter topica verò hæc accenſentur. ℞. æris vſti ʒ. v. tragacanthi ʒ. iij. piperis, croci ana ʒ. j. terantur cum vino pontico, donec acquirant mellis craſſitudinem, & inducãtur palpebris exterioribus.

Quæ verò ophtalmiæ ſuccedit, expungi ſolet hoc topico, quod recipit vitriolum attramento ſcriptorio idoneum, crocum, ſpicam æquali pondere, lapidem hæmatitem partium decem pondo, & hinc collyrium inducendum palpebris, &c.

De Sclerophtalmia, & Xerophtalmia, Auic. Geſſa palpebrarum.

CAPVT V.

Accidit * palpebris (palpebras hîc voco cum vulgo, quas preſsè genas vocari ſcimus cũ Plinio) hæc ægritudo, vbi difficulter apertæ clauduntur, aut occluſæ reſerantur, interim rubedine, & cruciatu laceſſitæ langueſcunt, à ſomno laborioſè aperiuntur, & vt plurimum hæc affectio hyulca, & ſiccitate aſpera videtur, & ſanè cruſtoſæ apparent palpebræ, vel citra affluxum vllius materiæ, quia hæc diſpoſitio propter humorem viſcidum, & valde ſiccum accidit. Dolor verò ferè comes it, & rubor. Quæ verò prouenit ex pruritu ſine materiæ vllo prorſus affluxu, oculi ariditas, ſeu vredo perhibetur, ſed ita viuam, plerumque ſubeſt calida intemperies, & plurima craſſa materies euacuationis indiga.

* *Manardus vocat palpebrarum duritiem cum dolore, & rubore citra materiam, & difficili motu.*

* *Aridam lippitudinem vocat Actuarius Xerophtalmiam, in qua oculus citra humoris affluxum ægrè, & cum dolore mouetur.*

De Curatione.

CAPVT VI.

Oculi perpetuò fouendi ſpongia tepẽte aqua inebriata, & balneum continenter adhibendum ex aqua dulci temperata. Tempore verò ſomni imponat ſibi ſuper oculos oui albumen conquaſſatum cum oleo roſaceo, & continenter verticem, & coronariam ſuturam oblinat humectantibus oleis, & caput etiam irriget, naſalia etiam adhibeat ex oleo violaceo, nenupharino, &c. *Quòd ſi excedentem bilem tibi ſimia monſtrent*, aluus *Volubili* (hæc enim veluti proprietate quadam pollet) aut alio quopiam chalagogo turbari debet.

Si materiæ craſſities, & ariditas malactica, & diaphoretica deſiderent, mucagines ſeminum fœnograeci, & ſem. lini extractæ ex muliebri lacte admouendæ erunt. Huiuſmodi enim litus illas durities emollire, & humorem digerere ſolent. Huc facit etiam gallinaceus adeps experimento probatus, item mucago ſem. lini, cera, & oleum roſac. ſi commixta ſuperponantur continenter.

Nonnunquam collyria ſunt admouenda, quæ lachrymas cient, veluti illud *Eraſiſtrati*, plurimum enim in chronica diſpoſitione confert lachrymas allicere. hæ namque craſſiorem materiam reſoluunt, & fluxilem reddunt, & ex tenuibus ſuccis attrahunt duntaxat, qui leniunt & diſijciunt affectum.

De palpebrarum craſſitie.

CAPVT VII.

Affectus hic ſcabiem vt plurimum ſequitur, aut linimenta frigida ſuper palpebram applicita, & hercules eius curatio abſoluitur collyrio ex lapide lazuli, & lapide Armeno, & ex nucleis dactylorum aduſtis, & ex duplici ſpica, nẽpe Celtica, & Nardi concinnato, ad hæc fotu, balneoque iugi, interim vini meracioris vſus circuncidẽdus. Quãdoque attrectare prodeſt radio oblito leui collyrio rubro, ſed ſaccharo affrictus aleę plenus eſt accerſita fluxione.

De palpebræ inflatione, ſeu emphyſemate.

CAPVT VIII.

Huiuſmodi * affectio contingit affluxu tenuis, aqueæ materiæ, & ob vapores ex cruda, indigeſtaque ſubſtantia ſublatos, vt accidit in febribus poſt longas vigilias. Interdum præcurrit, portenditque cachexiam, & hydropem. Interdum ſequitur inteſtina apoſtemata, vt lethargum peripneumoniam, & quando conualeſcentibus talis affectio acciderit, futuram minatur recidiuam, præſertim ſi reliqua membra integra ſint remanente mordicus mali veſtigio in ſolis palpebris. Curatur affectus remotione cauſæ facientis, atque fouentis, & fotu carminante, digerenteque, &c.

* *Manardus vocat laxum, & indolentem tumorẽ.*

De palpebrarum grauitate.

CAPVT IX.

Palpebrarum grauitas, aut inflationem, eiuſque cauſas, aut virium imbecillitatem, ſicut hecticis contingit, aliquando ignauam craſſitiem, interdum inſtantem febrium acceſſionem conſequitur.

De Ancyloblepharo, ſiue palpebrarum coalitu.

CAPVT X.

Nonnunquam palpebræ, aut cum coniunctiua, aut cum cornea, aut vtriſque conglutinantur, & quandoque ad vtraque latera inhæreſcunt, aliquando circa medium, interdum circa alterutrum ita committuntur, vt deglutinari nequeant. Huiuſce affectus cauſa aut eſt vlcus, aut quælibet alia ſoluta vnitas, vt quando ex oculo Sebel eximitur, aut ſcalpro detegitur vngula, aut ex palpebra ſcabies ſcalpitur, neque cauterizatur locus cum cymino, ſale, & conſimilibus, neque reliquæ circunſtantiæ ritè adhibentur, vt decet, &c.

De μωρῳ.

CAPVT XI.

Eſt poſtula carnea oculo innexa, quæ ſi maiorem occupet canthum, ſatius eſt, vt incidatur, ſubindè therapia fiſtulæ lachrymalis adhibeatur, aut curetur collyrio Baſylico, aut medicamẽto de violis, (Sed prius purgetur corpus, antequam ad localia deuenias) & omnino ijs, quæ vngu-

vngulæ conueniunt maximè verò collyrio ex Arrhenico, & si colore exalbescat, aut nigreat, tunc veluti vngula tractetur.

* *Carnis pustulosam eminentiam vocat Manardus, quam ad Sycosin refert.*

De Lagophtalmo, seu palpebræ inuersione.

CAPVT XII.

HVius affectus tres species statuuntur, altera vbi contractior, & breuior est palpebra, quàm vt protegere queat oculi album, hocq; aut ab incunabulis accidit, aut ex euentu, nempè incisione, & talis oculus leporino nomine dignatur ab Alpharabio. Secunda species media it, cum.s. aliquanto commodiùs candidum operitur, & ab eadem causa, sed minore, infirmioreque prouenit. Tertia differentia est, vbi superior palpebra inferiorem haud obtegit, haud concludit, hocque accidit, aut ex glandula, aut ex adolescente caruncula, aut ex conuulsione musculorum, aut ex vlcere coalescente, & consolidato adeò, vt palpebra adducta corripiatur, vt non possit cum inferiore committi.

Curatur illa, quæ fit ex contractione, incisione cutis citra suturam, ita enim fit, ut quadantenus per intermedium callum producatur. Similiter, secunda curari potest plùs minùs, prout usus exegerit. Quæ uerò ex glandulosa, & carnea substantia supercrescente fit, curatur, rescinditurq; ferro, pariterque illa, quæ succedit vlceri corripienti palpebram, recisione, & consolidatione curatur. Quæ verò spasmum sequitur, pharmacis accommodatis exigitur.

* *Gorræo lagophtalmi dicuntur, quibus superior palpebra sursum reducta est adeò, vt totum oculum tegere non possit, sed per somnum etiam oculus apertus maneat, sicut & leporibus. Id vitij aliquando naturaliter prouenit, aliquando à causa præter naturam, vt vstione, cicatrice, sutura latiore, & malè facta, interdum etiam senectute.*

De grandine, seu Chalazio.

CAPVT XIII.

GRando * est crassa, concretaque humiditas, ac veluti lapidescens sub inferiore parte palpebræ latitans, quæ interdum concretione, & albedine grandinem refert.

Curatur linimento ex sordibus alueorum apũ, & reliquis concinnato, quibus aliquando adijciũtur ol. rosatum *Albotin*, h. e. terebinthina, & sarcocolla, aut certè inducitur ammoniacum ex aceto subactum, & galbano, & assa fœtida. Huc facit & linimentum, Oribasij (*hunc Gentil. vocat Aureum Iesum perperam*) cap. de Hordeolo relatũ.

* *Manardus vocat mobile tuberculum, quod huc, illucque impellitur.*

* *Actuarius vocat humoris cuiusdam otiosi collectionem in palpebris.*

De Hordeolo, Græcis κριθη.

CAPVT XIIII.

HOrdeolum * est durum, oblongumque tuberculum extremis innascens palpebris, quod quia hordeum specie refert, ideò hordeolum nuncupatur, eius substantia, vt plurimũ inutilis sanguis est.

* *Fernelio tuberculum calidum in abscessum ferè desinens, quod è palpebræ margine, atque è cilio prorumpit.*

* *Actuarius vocat oblongum abscessum in palpebræ cilio adueniens.*

De Curatione.

CAPVT XV.

COrporis cacochymia, si subsit, pharmaco eximenda, vt hiera picra, subindè locus oblinendus sagapeno in aqua soluto, hoc enim summis pollet viribus. Item litus ex adipe dissoluto, aut fotus ex calefacto pane identidem superpositο conferunt: nec minus farina hordei cum galbano, & fermento adhibita. Huc faciunt potissimùm illitus ex oleo muscarum capitulis recisis, aut ex aqua decoctionis hordei, aut sanguinis columbæ, aut turturis fomenta. Similiter ad rem fiet, si modicum nitri, & plurimùm galbani sumatur, & commixtis, simulq; hordeolo appressis linatur. Huc spectat & linimentum Oribasij, quod ℞. Olibani, myrrhæ ana par. j. ladani quartam partem, ceræ aluminis, nitri Armeniæ omnium partem dimidiam, vniuersa cum oleo liliaceo componantur, & affectæ inducantur particulæ.

De superiore palpebra morbosè impinguata, Arabibus Asarnac dicta.

CAPVT XVI.

HIc affectus * nil est aliud, quàm appendiculum arginosæ materiæ superiori palpebræ accidens, quod sanè adeò eam ingrauat, vt difficulter demissa recludatur, attollaturque, & præterea eam molliusculam, eneruemque efficit. Hæc verò affectio vt plurimùm contingit infantibus, & plurimùm humiditate scatentibus, & quibus lachrymæ affluunt, & ophtalmiæ: Signa huiusce mali inde colliguntur, quòd si palpebras digitis comprimas, subinde eminentia quædam in medio subsilit.

* *Manardus vocat hydatidem. Sennertus aquulam, seu palpebrarum aquositatem, seu substantiæ vnctuosæ in superiori palpebra tale incrementum, vt difficile tolli possit, humorem perpetuò fundens, & aquam inter cutem in palpebris repræsentans.*

De Curatione.

CAPVT XVII.

CVratur manuali operatione, quæ hoc pacto absoluitur. Æger sedere iubetur, & caput eius ad postica retrahitur, & cutis contenditur frontis. Palpebræ interim subleuandæ, inuertendæque, & medicus easdem prehendat, oportet, inter indicem, & medium, & comprimat parumper, sic enim fiet, vt materia compressa cogatur vnà inter duos digitos. Is verò, qui caput retro flectit, id imprimis curet, vt cutem supercilij abducat mediam, & qua parte cumulatior tumor

pandi-

panditur, incidatur, vt decet, nec tamen alta fieri debet incisio, ne offendas, cautè omnino agendum, & tutiùs etiam fiet, si paulatim sectio obeatur, quàm si confertim, intrepidèque.

Quod si post primam sectionem extat, quod eliminare curæ est, ex voto est, at si non emersit, noua fiat cæsura, donec se se prodat apertiùs, tunc si ea materia separata abundè fuerit, manu lineo panno inuoluta affectus, affectaque, particula tractetur, vltrò citròque disijciatur, & si quid residuum obnitens, atque resistens obmanserit, salis modico puluerizati superasperso exedatur. Quòd si tunicæ vehementiùs inhæserit, quod separatum est, excerpatur, eximaturque, reliquum adusto apposito absumatur sale. Quo peracto pānus aceto imbutus inducendus est. Transactis duobus diebus, si nullum lippitudinis periculum affuerit, conglutinatio procuranda, maximè lycio, Sief è succo minoris chelidoniæ, croco.

Nonnunquam ita afficiuntur palpebræ, vt diduci sine vncinulis, aut sine radio nequeant, quod quidem opus etiamnum cum acuto caudice pennæ absolui potest. Hoc tamen cautè agendum, ne altè nimis mucronem adigas, quoniam si incisio palpebrarum impendiò tendit, aut cutem perforat, & panniculum, malum, hinc enim emanat adeps, vbi digitis comprimitur, & dolor leuior acuitur, aut phlegmone sequitur, resesque materia obdurescit, renititurque curationi, & fortè musculus attollens oculum læditur, & palpebræ laboriosè sequuntur. Recentem verò hunc affectum resoluentia tollunt citra chirurgica præsidia.

De Moro Arabibus Alchute.

CAPVT XVIII.

Est hæc ægritudo * mollis caro interiori palpebræ adueniens (morbus in numero) vnde sanguis identidem rubens, niger, & viridis emanat, quæ sanè curatur abstergentibus, siccantibus, corrodētibus, & acutis collyrijs. Quum verò morum corrosum fuerit, tunc sarcotica inspergūtur, quæ in vlceribus palpebrarum dicentur, & omnino ijs auxilijs curanda hæc affectio, quę præscribūtur acerrimo pruritui, & scabiei.

* *Manardo affectus hic ad fortem scabiem refertur, diciturque susati.*

De palpebrarum lapidosa duritie.

CAPVT XIX.

Duritiеs hæc * est exiguum tuberculum sanguinem præseferens, quod succedente tempore vsque adeò durescit, vt lapidem æmuletur. Huius affectus curatio pendet ex chirurgico opere, quo exedi primùm, eximique debet, tùm ea adhibenda præsidia, quæ palpebrarum vlceribus conueniunt.

* *Manardo dicitur tumor ab inflatione, pituita, vel atro humore genitus.*

De palpebrarum vlceribus, & rupturis.

CAPVT XX.

Cum mala hæc oculis patescant, proximū est, vt curationem auspicemur ab emplastro ex discoctis in aceto lentibus, malicorio, phisticis cōcinnato, & affectæ particulæ admoto. Cumque corrosio cohibita fuerit emplastri vsu, tunc vitellus oui modicello croco admixtus ex arte adhibeatur, hinc enim vlcus coalescet, & solidabitur, quod si collyrium ex olibano, aut de thutia, seu *Astaliticon, leneuè Rubeum* superadmoueris, in primis conferet. Atqui palpebrarum rimæ curantur perinde, atque cutis, quemadmodum proprio capite edictum est.

De scabie, & pruritu, seu Trachomate.

CAPVT XXI.

Affectus * isti salsæ, nitrosæque materiæ, & acuti sanguinis germina sunt, qui pruritum primò parit, tùm etiam scabiem, hæcque mala oculorum vlcera excipere consueuerunt, siquidem hæc ægritudo cum exiguo pruritu primùm adoritur, subinde vredo, & asperitas succedunt, rubescuntque palpebræ cruore suffusæ, sequiturq; ceu ficus granulum, & vlcusculum, propterea dicitur ficosis, postremùm accedunt grana prædura rimis hiantia patulis, pruritu graui, & phlegmone stipata, quæ dicitur tylosis.

* *Actuarius internæ palpebrarum regionis asperitatem* (aspritudinem vocat Celsus.)

* *Sennerto dicitur internæ palpebrarum partis asperitudo cum rubedine, & pruritu, aliquando cum tuberculis semina ficus referentibus ab acri, & salso humore ortum habens.*

De Curatione.

CAPVT XXII.

Qvum scabiei comes it inflammatio, hęc priùs de medio tollenda, subinde ad scabiem curationis studium dirigendum, siquidem hæc tutò curari nequit, nisi sublata phlegmone, siue alia sit ægritudo, citra quam scabies eximi non valeat, semper enim vrgentiori incumbendum, atque ei, quod causæ rationem subit, aut certè impedimento est. Sed enim vbi apostema, & vlcuscula inspexeris, caue, ne acuta adhibeas collyria, ni sublatis priùs affectibus effatis, quo tempore leuia, leniaque primùm vsurpari debent, alioquin maximæ fluxionis, & noxæ authorem te faceres. Verùm in secunda, aut tertia specie necessaria est frictio, siue ferro vtaris, siue medicamento, quale est maris spuma, seu Alcyonium, & maximè lapis pumex, & folia ficus, licèt etiamnū plura simul confudere, puta puluerem Arboris Sedar, quo vtuntur Sarraceni in balneis, crocum, & pyritim, & cum succo fœniculi collyrium conficere, & particulam eodem confricare.

Quæ verò citra manuum operam suscipit curationem, ita tractari debet, vt nimirum & phlebotomia, & crebra deiectione corpus inaniatur, saltem bis singulis mensibus. Confert item lachrymales venas, quæ ad maiorem oculi canthum intrò deferuntur, succedente tempore pertundere. Confert item balneum, frequēns pedibus adhibitum. Caueant interim affectu tali laborantes, ne se vltrò fumo, puluerulentoque aeri exponant, ne vehe-

vehementiùs vociferentur, ne collum obstringant impendiò, amiciantvè angusto, & arcto pallio, ne ira incandescant, ne prolixiùs, intentiùsque loquantur, ne plano, accliuique puluinari incumbant, ne diù in faciem proni iaceant, id agant omnino, ne materiæ sursum trahantur, aut certè trāsmittantur. Et sanè in principio valdè vtile est collyrium Rubrum leue; subinde etiam Viride (describuntur in Antid.) Quod si ne his quidem concedat affectio, valentiora collyria erunt vsui, qualia sunt Taithamation Erasistrati, & collyrium de croco. Hisce succedunt suillum fel, ammoniacum sal, thutia, æs vstum, calcanthum separatim, aut iunctim adhibita, & Basylicon, & collyrium Cineritium, & medicamen Erasistrati. Et inter cætera quæ conferunt, illud etiam censetur ℞. Karabes partem vnam, corticis granatorū partes duas, æris modicum, confice cum melle, siue ℞. Aloes partem vnam, salis ammoniaci dimidiam componantur cum melle, & in vsum conuertantur, siue ℞. æris vsti xv. aur. piperis viij. aur. myrrhæ croci ana ij. aur. fl. æris v. aur. gummi xx. aur. terantur, & misceantur cum aqua pluuia.

De palpebris tumentibus Arab. Alintisac.

CAPVT XXIII.

TVmor iste apostema est frigidum cum pruritu, in quo nonnunquam præpollet flatus, fitque pneumatosis, nonnunquam tenuis pituita, & fit œdema, interdum etiam aquea superfluitas, aliquando etiam melancholicum recrementum, sequiturque scyrrhodes affectio.

* *Arabes, inquit Manardus, meminerunt & lapidis, qui ad grandinem referendus est, & dicitur Alintisac tumoris videlicet ab inflatione, vel pituita, vel aqua, vel humore nigro geniti, qui non videtur esse proprius morbus, sed sub generali tumorum diuisione reponendus, sicut acrochordones, quorum meminit Paulus.*

De Signis.

CAPVT XXIV.

TVmor à flatuosa substantia inde dignoscitur, quòd repentè accidit, vergitque ad lachrymalem cāthum, atque perinde se habet, ac si musca particulam ore pupugisset, contingitque senibus æstate potiùs, quàm hyeme, nullaque grauitas premit. Quem verò peperit phlegma frigore, & grauitate molestat, & si digitum apprimas loco, compressionis vestigium seruatur in horam, in aquoso verò non item vsu venire obseruatum est, neque dolor vllus subest. Tumor verò à melancholia communis est oculo, & palpebris durior, & tensior adeò, vt supercilia, & suprema maxilla in consensum trahantur, nullus tamen dolor molestat, cum interim locus nigrore liuescat. Hic tumor vt plurimum accidit post ophtalmiam, & variolas.

De Curatione.

CAPVT XXV.

CVrationem auspicari oportet ab euacuatione totius, & subindè capitis, inter localia verò, quæ maximè phlegmatico tumori debentur, est cataplasma ex folijs althęæ, aut si fortius malis, ex contritis folijs alkeruæ (cataputiæ, vel pentadactyli) vnà cum alumine, admotaque spōgia calens imbuta posca. Confert item linimentum ex aloe, lycio, collyrioque chelidoniæ, auellana Inda, croco ex aqua solani.

De crebra palpitatione, nictationeque.

CAPVT XXVI.

NIctant oculi rei leuiculæ puta culicis occursu, & offendiculo lacessiti, nictant tetano, ecthymatisque obnoxij. Quòd si acuta ægritudine implicitis superueniat, tensionem, tetanumque minatur.

De Salycio, Mylphosive, seu pilorum decidentia.

CAPVT XXVII.

BIpartitò accidit, vt pili ex oculorum locis defluant, aut ob materiæ, aut ob loci conditionem, materiæ quidem causa, si deficiat v. g. vt in fine ægritudinum acutarum, prauarumq; vsu venit, aut ob vitiosæ materiæ coitum, admissuramque, dum enascuntur, vti contingere consueuit in alopecia, aut quod in interiore parte palpebræ materia nitrosa salsa subsit, cum extrinsecùs interim nulla appareat noxa, sed intus lateat angusis pilis non innoxius ipsis. Denique fit particulæ ratione, vtpote quando crassa, solidaque subest durities, quæ impedimento est, ne terrestris, & vapida illa fuligo, vnde conflatur pilus foras redeat, aut certè abscessus, aut corrosio subtus adest, & angit, quæ rubore, & mordaci dolore se se coram produnt.

* *Mylphosin vocat Actuarius palpebræ pilorum defluuium ob humorem quempiam partes omnes peruadentem, vel in toto corpore, uel in capite tantùm, vel denique in solis oculis collectum.*

De Curatione.

CAPVT XXVIII.

SI loci vitio pili decidant, curationem instituere oportet pro affectus idea, quare si materia deficiat, corpus alimonia instauretur, & uitalibus haustibus, & loco admoueantur attrahentia, quæ dicemus, & quæ alibi edicta sunt. Quod si corruptæ materiæ uitio fiat, id agas, ut caput, & pars purgetur, subinde admoue localia pilis generandis idonea, qualia sunt lapides Armenus, & lazuli, qui à Rhase commendantur, ad hæc ℞. ossium dactylorum immitium adustorum ʒ. iij. spicæ nardi ʒ. i j. fiat ex eis puluis subtilissimus.

Inter ea uerò, quæ experimento constant, est spica nigra subtilissimè trita, & radio administrata. Fit etiam ex mucerda unà cum melle illitus, aut certè aduratur, & fiat puluisculus. Aut sumatur terra, in qua uitis enascitur, unà cum croco Romano. i. Flore Carthami (est Regio Arab. Alchalithi dicta) æquis partibus, & fiat puluis.

Inter experta & illud censetur, vbi maximè adest pruritus, rubedo, corrosioque, nempè malum punicum integrum in aceto discoquitur vsque ad tabitudinem, & parti admouetur, ad hæc omnia

uiscida,

uiſcida, & mucore lenta conferunt. Item iuuat cadmiæ, atramenti citrini, atramenti ſcriptorij æqua portio trita, & adhibita. Nec minùs inter ea, quæ experiri licuit, ſunt ſtercoris leporini aduſti ʒ. viij. ſtercoris hircini ʒ. iij. tritæ & admotæ. Aut fiat pollen ex muſcis acephalis, & areſactis. Aut aduratur auellana, & pinſatur, & unà cum adipe caprillo, aut Vrſino componatur in illitus, ſic enim fiet, ut non modò citò enaſcatur pilus, ſed etiam, ut nigreat. Item ℞. Antimonij aduſti partem unam, piperis tantundem, plumbi uſti par. iiij. totidem croci, utriuſque ſpicę partes tres, nucleorum dactylorum aduſtorum par. ij. ducantur in puluerem pilo trita.

De pilis inuerſis, & additis, ſeu de diſtichiaſi, & phalangoſi.

CAPVT XXIX.

SVprema curatio horum pilorum hiſce modis fieri debet, nempè aut glutine, aut cauterio, aut acu, aut palpebrarum decuſſione, aut pilorum euulſione, interimque prohibendum, ne renaſcantur, compoſiti uerò, & coaptati hoc glutino continentur, quod ex gummi pini, ammoniaco, glutino piſcium, aloe, ſarcocolla, tragacantho, thure diſſoluto in albo oui mucore conflatur, quo ualentius eſt ol. Alſcini, & gluten ex caſeo, quo fabrilignarii utuntur.

Quæ uerò acu tentatur curatio hac lege; Acus inducitur ab interiore parte in externam palpebram, & in foramine acus pilus inſinuatur, traducitur que in oppoſitam partem, ſolidèque diſtringitur, quòd ſi difficulter foratui accommodari poſſit, muliebris capilli extremitas utraque in acus oſculum indatur, & ita coaptetur, ut inſtar fibulæ, aut hamuli pilum irretiat, tum acu in aliud latus traiecta capillus ſequitur trahens innexum pilum, qui ſubindè arctius conſtringi debet. Quòd ſi neceſſum fuerit tantùm iterare laborem, alia parte traijciatur acus, ne repetitus foratus amplior fiat, & retinendo pilo ineptior. Sectio uerò abſoluitur è palpebris pilorum radice reuulſa; Sunt qui mandent, ut præſcindatur ea particula, quæ ad extremum attinet oculi, & conſolidetur, ſic enim fiet, ut ſupercreſcens carũcula pilum atterat, & inuerſionem protelet.

Cauterium uerò fit candentis acus obtuſo, pãdatoque mucrone, & paſſis palpebris, quod ſemel, atque iterum inuri poteſt, ne rurſus renaſcantur. Euelli item poſſunt, &, ne renaſcantur, prohiberi admotis frigidis apocruſticis, quæ proprijs locis diſpoſita ſunt.

De Trichiaſi, ſeu pilis additis.

CAPVT XXX.

HÆc affectio ſoboles eſt copioſæ humiditatis putridæ, quæ circa oculorum palpebras congeritur.

De Curatione.

CAPVT XXXI.

CVratio inchoanda eſt ab expiatione capitis, & totius corporis, & oculi notis pharmacis tractandi, ſubindè admouenda ſunt collyria palpebras tergentia, qualia ſunt collyrium Rubrum acutum, collyrium Viride acutum, collyrium de myrobalanis, maximè ſi lachrymæ adfuerint, item Alhaſalicum, & Ruſcenum, & ſimilia ex Arabum officinis eruta. Quod ſi prædicta non fuerint ſatis, euellantur pili, & particula pilis denudata oblinatur ſanguine Hyſtricis, aut felle Dorcadũ(Gẽtilis interpretatur Dannulæ) & Arietum, aut felle vulturum, & caprarum. Interdum expedit fella iſta, & cruores permiſcere vnà cum caſtoreo, & collyria concinnare ſquammarum piſcis inſtar, quæ vbi vſus adfuerit, cum ſaliua diſſoluuntur, & admouentur. Qui verò tali collyrio vtuntur horam ſaltem illud parti inhærere ſinant. Inter cęteras verò curationes illa præcipuè laudatur, quæ perficitur felle Echini (*terreſtris Ericij*) & felle vulturis, & caſtoreo æqua mole remixtis, & cum ſanguine columbæ vnà coactis, vt inde paſtilli conflentur. Inter præſidia cenſentur ſanguis tinearum .i. Cecarum inuentarum in canibus, quas Aris: vocat Sylueſtres pediculos, item ſanguis ranarum, ſed horum præſidiorum efficacia euentu nõ probatur, ſolet tamen promptiùs reſpondere, ſi commiſceantur cum Alkitram, pice liquida. Item commendantur Vulturis fella cum cinere, & ſale Ammoniaco, & ſucco porri, maximè quando in ſartagine inferueſcunt, donec coeant, queis ſi oſtracorum cinerem adijcias, præſtantius efficies. Cæterùm ferri rubigo æruginoſi cum ſaliua hominis admota non ſine dolore primas tenet. Inter experta numeratur tinea ligni cum ſale Ammoniaco, maximè verò cum vſta Aſelli vngula ex aceto forti trita, pariterque huc facit Alcyonium, (ſpuma maris) cum mucagine pſyllij, vbi enim frigidorum vſu locus obſtupeſcit, piloſa haud repullulat ſeges.

De palpebris viciſſim hærentibus.

CAPVT XXXII.

HOc accidit ſymptoma poſt ophtalmiã, quare, ne deinceps palpebræ cohæreſcant, inſpergatur puluis concinnatus ex ſarcocollæ, & ſacchari optimi æquis partibus, & ſpumę maris quarta parte, hic enim puluis reglutinat.

TRACTATVS Quartus.

DE VISVS DISPOSITIONIBVS, atque eius actione.

De debilitate viſus, & eius noxæ, ſeu Amblyopiæ.

CAPVT PRIMVM.

VIdendi imbecillitas, atque noxa, aut ſiccam cum materia temperationem ſequitur, vt in tertiana, & quartana febre viſitur, aut certè ſiccam citra materiam, vt in hectica febre vſu venit. Hanc imbecillitatem frequenter parere conſueuit uapor ex toto corpore, & præcipuè è ſtomacho ſublatus,

tus, item frigida, aut calida intemperies nuda, aut materiæ consors. Huc faciunt, & notæ cerebri ægritudines, quæ ipsi substantiæ cerebri, aut ventriculis anterioribus insident, ceu angustia à compressione, & percussione, hinc enim orbantur lumine lumina. Vt plurimùm verò superuacuæ humiditati, aut squallori succedit, qui aut longas ægritudines, aut immodicos corporis, atque animi motus, aut nimiam excipit inanitionē, per quæ vt virtus de tenore suo cadit, ita materia concreta durescit. Nec minus ob peculiare spiritus visiui, & reliquorum organorum, puta nerui optici, humorum, & tunicarum vitium accidit: Spiritus quidem vel nimia densitate, vel tenuitate, vel crassitie, vel copia, vel defectu laborat.

Crebrescens quidem spiritus visiui in primis cōfert, subtilis verò agilis, vt siccitatem plerumque, ita & vehementem disgregationem agnoscit, ceu quum Sol, aliave spectantur fulgida, idem immodicam congregationem sequitur, quæ cogendo exprimit, resoluitque inflammando, quo fit, vt primò spissescat, dein sine modo tenuetur, vt ijs, qui diutiùs in tenebris morantur, accidit, crassiorem verò superuacua, immodicaque congregatio, atque coitio efficit non adeò tamē, ut coactus inflāmet, atque adeò attenuētur spiritus. Nōnūquā malum ab ortu ob vitium compositionis emergit.

Pauci quidem spiritus aliquando ab ipsa natiuitate, nonnunquam proficiscuntur ob ascitam siccitatem, aut immodicam euacuationem, aut insignem imbecillitatem anterioris cerebri, aut prauam ægritudinem caput disponentem, vnde spiritus dissipantur.

Ea verò visus imbecillitas, quæ tunicarum ratione maximè exteriorum prouenit, aut in earum substantia consistit, aut certè in meatu, & via. Quæ substantiæ insidet, prauam sequitur complexionem, aut vapidam nubeculam tunicis impactam, aut superuacuam humiditatem annexam, aut phtysim, aſſiccationemque nimiam, aut nigrationem, aut corrugationem, maximè vueæ, & corneæ, frustratur quoque, si superficies vitium contraxerit ob vlcera apparentia, aut occulta. Si ophtalmia diutissimè durauerit, quæ diaphanum submouerit, si color adsit alienus, insinuatusque in tunicas, sicut in morbo Regio, aut hyposphagmate vsu venit. Si color proprius absit, vt accidit corneæ, quando est nimis peruia, & diaphana, vt lumen externum nimia disgregatione internum tum lumen, tum spiritum exhauriat. Nonnunquam ob firmatum, morosumque aeris, luminisque innexum ita spiritus, & humores resiccantur, & æstuant, vt sublato tenore lumen recto tramite nullo moderamine fractum repentè chrystalloida feriat, & lædat. Idem prouenit si tunicis innascatur etherogenes quid, vt in pterygio visitur, aut si venæ inflentur crassescantque, vt in Sebel.

Quæ verò à morbo in meatu ortum trahit, vel quia preter naturam stringitur pupilla, vt proprio capite dicetur, vel quia dilatatur, obstruitur affatim, vel semiobturatur, vt in catarrhacta contingit, quæ omnia sigillatim persequemur.

Atqui infirmitas, quæ humorum causa euenit, vt puta chrystallini, fit, quoniam æqua natura eorum aut penes crassitiem, aut penes tenuitatem variatur, vnde specierum delatio, & luminosi coloris ingressus præpeditur. Nec minus vitia humoris albuginei huc faciunt, aut si admodum augescat, aut crassescat, unde diaphanes, atque transparens esse desinat, si huc humores, aut vapores delati concrescant, & diaphanum perdant, nam si alieni, forinsecùsque accedentes fumi id efficiunt, quid ni multò efficaciùs interni, & domestici? Huc spectant omnia carebarica, & admodum vaporantia, qualia sunt grana quædam legaria.

At verò noxia ex vitreo, hyaloideque, primò ei haud imputatur, nisi quatenus nocet glaciali eius naturam peruertendo, dum alimentum incongruens suppeditat.

Cæterùm visus debilitas propter neruum opticum accidens nullam aliam causam agnoscit præter obstructionem, aut apostema, aut rupturam.

* *Capiuacceo læsa visio est functio præter naturam oculi dependens à frustratione visus citra morbum oculi euidentem.*

* *Actuario est videndi obscuritas, quæ manifestam quidem habet causam, sed oculis non deprehenditur.*

De Signis.

CAPVT II.

Obtusa oculorum acies ob consensum à toto corpore ex temperamento prædominante dignoscitur, cuius simia constant. Quæ verò prouenit à cerebro, signis, quæ cerebrum malè affectum arguūt, & præterea ex reliquorum sensuum noxa discernitur, affecto enim principio, quæ subsunt pariter affici, necessum est, hinc maximum ducitur argumentum debilitatem s. ex cerebro originem ducere. Nonnunquam ob propriam organi diathesin frustratur, quare ut afficitur odoratus, sine auditu, ita commodùm uisio deficit integris cæteris sensibus, hocque potissimùm usu uenit, ubi casus ad faciem, aut percussio ad anteriora pertinet, hinc enim ex affluxu materiæ ad oculos, qui sunt spongiodes, angustiæ species quædam inducitur uisui noxia. Quare caligant oculi auribus integris.

Quando uerò causa spiritui sit imputanda, hinc colliges, siquidem spiritus tenuis, & paucus cominus rem, & sine magna difficultate, non item eminùs, & rem longè dissitam legit. Plurimus, isque tenuis cùm propè, tùm longè etiam obtutum effundit. Verùm ubi spiritus acuties nimia fuerit, ille certè oculus rem splendidam, & luculentum lumen diù non sustinet, quin disgreget internum, dissipetque. Si spiritus crassior, isque multus, ut longinquum obiectum commodè tuetur, ita proximum perperam. Et huius quidem discriminis ratio apud Perspectiuos est, quoniam uisio sine radiorum egressu ex oculis non obitur; quibus obiectum uisibile obijcitur, obuiamque fit, quare cum motus ad longinqua ob ascitum calorē spiritum crassiorem attenuet, & ad æquabilem redigat naturam, aptiorem ideò ad uisionem edendam reddit, quemadmodum verò motus iste ad longin-

longinqua confert, vbi species crassior est, ita obest, vbi acutior inest, sic enim exhauritur, antequam ad obiectum perueniat. Cæterùm apud Peripateticos aliud responsum inuenire est. Dicunt enim perspicuum species rerum visibilium in oculos conuehere, quare cum de longinquo obiecta in chrystallinum deferuntur, illum vehementer iciunt, feriuntque, hincque crassior spiritus attenuatur, tenuis autem exhaustus vehementiore ictu dissipatur, maximè si paucus existat. Vtra verò harum opinionum verior sit, non huius est operis decernere, sed ad Philosophos spectat.

Quæ verò videndi imbecillitas tunicarum, atque humorum intus contentorum vitio succrescit, difficilè dignoscitur, quum nulla intercedit alia causa. Nonnunquam visionem tunicarum, humorumque praui colores, nonnunquam crassities, & distentio, aut corrugatio, & extenuatio vitiant, similiter oculorum paruitas, aut ascita humiditas, quæ iridis speciem referat. Huc facit & immodica oculi siccitas, & perturbatio, quæ foris manifestò cernitur, cum species scilicet figitur, & foris imago apparet, sed intrò ob siccitatem non commeat ad chrystallinum, qui est videndi præcipuum organum, quamquam sint, qui reticulari tunicæ hoc officium adscribant.

Hoc vitium item ex cornea repetendum, nec minùs ex humore albugineo, id quod vbi accidit ea de causa, qui cernit semper ob oculos nebulas se videri arbitratur.

Quòd si conturbatio duntaxat in pupilla neutiquã in reliquis corneæ particulis appareat, quòd vitium in humore albugineo subsistit, arguitur, qui non est pellucidus, quòd si perturbatio per totam corneam effundatur, non est dubium, quin ipsi corneæ noxa insideat.

Sed quispiam ambigat, an vnà & humor albugineus afficiatur, necne? Nõnunquã humor albugineus siccescit ita, vt quędam particulæ eius vnà cogantur, & concrescant, quædam non ita, atque adeò diaphanum illæ amittant, hæ retineant, & tunc intuentes sibi per fenestras, aut per cribrum cernere videntur. Idem corneæ vlcera cicatrice obducta pariunt, cernentes enim sibi rorem ob oculos cadentem imaginantur.

Cæterũ de dilatatione pupillæ, de suffusione, & de dispositione nerui optici posteriùs verba fient.

Illud interim noris, quòd omnis imbecillitas à siccitate incrementum capescit inediæ, & validioris exercitij tempore, quòd resoluat & præcipuè circa meridiem, quo tempore ob æstum maior fit dissipatio. Quod si ab immodica humiditate prouenit, secus accidit.

De Curatione.

CAPVT III.

SI videndi imbecillitas soboles fit siccitatis, cõferunt humectantia, puta serum depuratissimum, lactis vsus, atque eiusdem super caput perfusio. Item olea conducunt eadem vi prædita, si inducantur capiti, quo tempore ægri maximè conualescunt. Somnus, requiesque maximè optãda, & errhina administranda, quæ humectent præsertim ex oleo nymphæato. Cæterùm ea visus debilitas, quæ tunicarum causa prouenit, difficilè tollitur. Quòd si malum ab immodica humiditate ortum trahat, in primis superuacuum educere oportet; tùm digerentia, & siccantia adhibenda. Vomitus quidẽ, qui facilè sequitur, prodesse consueuit, præcipuè senibus, sed qui difficilè, magnopere obest. Huc faciunt oris agitatiunculæ, seu gargarizatus, quæque è naribus pituitatem eliciunt, errhina, itemque sternutamenta. Inter cætera verò, quæ conferunt, solet esse potus olei de Kerua, idest de Ricino, cui nonnihil aloes infusum fuerit. Nec minus conducunt, quæ vapores à capite auertunt tempore somni, puta Triphera, itẽque exercitia ieiuno ventre inita partium maximè extremarum, præsertim pedum, puta inambulatio. Quare si eisdem partibus frictiones adhibeantur, non erit inutile.

Quod si debilitas à crassitie pendeat curationem auspicari oportet à detergentibus, quæ suo loco narrauimus, quæ hac lege adhiberi debent, vt vnà stypticis vtaris, & inter hæc censetur thutia abluta, & aqua nutrita sampsuci, aut fœniculi, aut ruthæ, aut prassij. Hinc collyrium ex lycio frequens adhibitum confert egregiè, & oculorum tonum diutissimè conseruat. Item si ex contritis myrobalanis, & cum aqua rosarum coactis fiat collyrium, summè prodesse solet, maximè vbi subest tenuis ichor, & humiditas cum calore, & pruritu. Huc spectant collyria, quæ ex fellibus conflantur, ceu ex Alcubugi. i. perdicis, Albazi idest, ossifragi Alsabuch, idest, varioli, & Alrachame animalium Arabum fusca caligine obrutorum, tauri, vrsi, leporis, hirci, gruis, hirundinis, passeris, vulpis, lupi, felis, vertagi, dorcadis, Alhabari, id est, Turdi, cui mirabilis inest proprietas, Scari callionimi. Inter olea verò præstant oleum de kerua .i. Ricino, narcissinum, de baccis lauri, raphaninum, de sem. fœnugræci, & liliaceum, & de maiorana, & chamæmellinum, & oleum Alcoen .i. cotulæ fœtidę, seu matricariæ, nec minùs iuuat collyrium ex melissa, & ex succo ozymi.

Inter medicamenta temperata censetur & illud; Binæ aduruntur nuces, & triginta nuclei myrobalanorum citrinarum teruntur; & commiscẽtur cum non vsti piperis aureo, & hinc concinnatur Xerocollyrium; sed valde prosunt succi granatorum acidorum, si coquantur ad dimidias, & discoctis dimidium mellis adijcias, & diù soli exponas, subindè administres. Hoc similiter pacto conflatur collyrium. Amborum punicorum malorum nempè acidorum, & dulcium vinum exprimitur, & soli ardenti æstuante cęlo duobus exponitur mensibus, subinde colo traijcitur, cui percolato additur aloes, piperis longi, salis ammoniaci (quod aliquando etiam omittitur) æqua portio optimè trita, quarum ea est proportio, vt pro singulis succi libris tres puluerum drachmæ adijciantur. Sic obturato uase seruantur, nam mora diuturniore, & uetustate uim nanciscuntur pręstantiorem. Huc faciunt acorus, & chelidonia in pollinem diligenter redacta, item collyrium ex

succo

succo cęparum, & melle compactum. Et sanè inter cętera collyrium ex fellibus est admodum acre. Et inter fortia fella censetur fel Accipitris, & Vulturis, Scari: Aut in æneo mortario pilo æneo aceti, lactis, & mellis stilla diutissimè ducatur, & teratur, donec nigrescat, & hinc collyrium cōcinnatur. Quæ verò proprietate aciem oculorum acuunt sunt Alsegliem, (vbi perperam Gentilis carnes interpretatur) .i. rapa frequēns esitata, siue assa, siue elixa adhibeantur, nam antiquam remouent imbecillitatem; Quod si quis imperare posset sibi, vt viperinam carnem esse posset, eo modo præparatam, & coctam, quemadmodum fit in Theriaces syntaxi, & ea ratione, quam cap. de lepra docemus, sanè is summum præsidium hinc experiretur.

Inter medicamina, quæ lippientibus senibus conferunt, & debiliter tuentibus ex coitu, atque etiam ex alia causa, censetur thutia non abluta, (Nil dicitur oculis prodesse Vulgo) si huius sex partes accipiantur, olei balsami pluſculum, & modicum vini, prout conuenit, thutia conteritur, subinde ol. balsami proijcitur, postremò vinum, & diù simul ducuntur, & tandem reponuntur in vsus.

Sed age in medium ducamus medicamen, quod tantæ efficaciæ esse, & oculum ita roborare creditur, vt & Solem innoxiè quis intueri queat. ℞. lapidis magnetis, aluminis albi, & lapidis hæmatitis, Sedenegi .i. fructus granati syluestris, calamenthi, lanariæ, omnium ana partem vnam, fellis Aquilæ, fellis viperini (huius loco malim Scari, aut Callyonimi fel tutius) amborum partem dimidiam, & fiat collyrium.

Confert visioni sæpè caput pectere ducto è syncipite in inion pectine, maximèque senibus prodest, quare identidem hoc factitandum longè tamen à pastu, si quidem vapores ab oculis ad superiora auertit. Item in aquam claram crebra immersio, & apertio est admodum vtilis, mirè enim roborat oculos, maximè iuuenibus.

Ille verò qui infirmis oculis ex sublatis à stomacho vaporibus, aut à nimia humiditate caligat, is profectò ante initum pastum iusculo decoctionis absynthij pontici, & oxymelle scyllitico, omnino ijs omnibus, quæ tergent, & incidunt, & superuacua è stomacho subducunt, sedulò vti debet.

Quæ visui sunt noxia repetuntur.

CAPVT IV.

QVæ visui officiūt alia operationis, & motuū, alia eduliorum numero censentur, alia verò ad regimen, & normam victus spectant. Operationes autem, & motus sunt omnia, quæ arefaciunt, vt plurima Venus, longus, & morosus in rem splendidam intuitus, minutulorum assidua lectio. In quibus si modum teneas, prodesse potest; Nocet item ociositas, lectus à crapula, à cœna subitò initus, nam qui cęcultat, ante perfectam digestionem non debet ire cubitum. Omninò quidquid naturam arefacit, & inanit, quidquid pariter replet, noxium est. Salsa omnia acutula, acria, & quidquid sanguinem turbat, officit. Huc spectat & ebrietas.

Vomitus verò vt stomachum lustrat, prodest, vt verò materias, vaporesque in caput impellit, obest. Quod si is necessarius est, post assumptum cibum, & sine labore ciendus, Balneum item frequēns nocet, capitisque lotio. Item prolixior somnus & fletus crebrior, & plurima sanguinis missio, maximè verò p cucurbitulas sępius repetitas.

Inter cibos verò noxios censentur salsi, acuti, vaporosi, & omnes, qui stomacho iniurij bellum indicunt.

Turbida item huc spectant generosi munera Bacchi,
Cæpitium, porrumque obolens, atque ozyma lædunt.
Et caules, lentesque graues, & mitis oliuæ
Maturi fructus, & semen olentis anethi.

De Nyctalopia, siue nocturna cæcitudine.

CAPVT V.

HOc affectu impliciti interdiù vident, noctu nihil, in crepusculis crepere. Causa verò huiusce affectus repetenda est ab humoribus, eorumdemque crassitie, aut certè ab immodica spirituum humiditate, & crassitie. Hoc symptoma vt plurimum accidit habentibus oculos nigros non glaucos, & gracilitati pupillæ, eique potissimùm, cui in oculis colores multifariam obiiciuntur, & restringuntur, hoc enim ex spirituum paucitate contingit ab incunabulis. Hic porrò affectus interdum accidit ob primogeneam oculorū affectionem, interdum per consensionem à stomacho, & à cerebro, hæcque sympathia dignoscitur per propria signa, quæ aliàs censuimus.

De Curatione.

CAPVT VI.

SI plethora subsit, cephalica cędi poterit, item venæ, quæ angulos oculorum perreptant, lachrymales dictæ, nec minùs cætera euacuantia vsui erunt, quæ corpus ritè piatum reddant, qualia sunt diagrydium, & castoreum, sed materia priùs concoqui debet haustu serapij de hyssopo quatuor ante pastum horis, aut certè hyssopo, & rutha in pollinem redactis ore sumptis, & superhausto iusculo decoctionis euphrasiæ, expiato corpore ante pastum, atque etiam perfecta chylificatione, vt cibum è stomacho citò prouehat, ne per moram in caput euaporet, confert delibare modicum meri veteris.

Inter medicamenta verò vsu comprobata est iecur caprillum, quod dum assatur radio pertundi debet, vt sanies effluat, quæ collecta Indo sali, & longo piperi puluerizatis commiscetur, vt fiat collyrium. Hæc eadem interdum insperguntur ipsi hepati, dum super prunas torretur, & thymiasis oculis excipitur. Hepar quoque estur coctum, & confert, nonnunquam sic præparatur, vt secundùm latitudinem per taleolas incidatur, subindè taleolæ coaptentur inuicem interstrato longi piperis polline, & in craticula, aut clibano sic assatur, vt tamen non arescat, tùm exprimitur, &

Q liquor

liquor seruatur in collyrium. Eodem pertinet hepar lepusculi, & collyrium ex pipere. ℞. piperis longi, zingiberis, seu mauis Alchekengi, spicæ ana partes æquales, & fiat pollen. Fella item animalium proficiunt, vtpotè hircorum, & dorcadum, similiter collyrium ex oleo balsami cum exiguo opio conquassato, vt diutius hæreat, & puluis ex trium piperum generibus simul commixtorum, & alumen Ægyptiacum. Nec minùs collyrium ex melle, & aqua fæniculi in oculos instillatum, qui subindè claudi diù debent, vt vis medicamenti intrò subeat, valde profuerit, sed eo fortius hoc est collyrium, quod conflatur ex melle, sale, ammoniaco, & alumine. Confert item collyrium concinnatum ex sanguine animantium calidioris temperaturæ. Huc spectat & collyrium ex succo cucumeris asinini conquassato cum semine portulacæ, & collyrium Alcali, & collyrium ex ęris flore. Prodest item stercus cuiusdam terreni animalculi magnitudine tripalmi similis lacerto, & stercus scynchorum. ℞. fellis Alhada, h.e. Miluij partem vnam, piperis partes binas, ammoniaci partes tres cum melle fiat collyrium. Diximus in principio si subsit copia sanguinis conferre incisionæm venarum lachrymalium.

De Myopisi, seu diurna cæcitate.

CAPVT VII.

HÆc affectio contingit vbi spiritus tenuissimi sunt & paucissimi, quo fit, vt ex multo Solis lumine lacessiti dissipentur, qui in tenebris coacti visioni sufficiunt, vt contingit felibus. Interdum causa est infirmior, & proin die etiam vmbroso in loco, & nocte visionem edunt, non item in lumine Solis. Hæc affectio humectantium, & incrassantium vsu longiore curatur.

De imaginibus, seu pararosi.

CAPVT VIII.

NOnnunquam visa quædam ob oculos versantur perinde, ac si in re extarent, causa verò est crassioris rei interpositio inter chrystalloidem, & obiectum visibile, quæ diaphanum, & perspicuitatem adimit. Quod verò visitur, aut nusquam videri consueuit, neque comprehendi nisi ab eo, qui lyncæis fuerit oculis, aut Argi oculos sit mutuatus, aut certè, quod videtur, non egreditur limites propriæ potentiæ, imò sæpè oculis legi consueuit. Primum sanè contingit ex nimia visus acutie, quæ xysmata, & volitantes per æthera athomos conspicit cæteris alioqui incomprehensibiles, quarum aer plenus est, quare cum ob insignem exiguitatem, & analogam aeri naturam speciem non imprimant cognobilem, duntaxat oculos fatigant, hoc idem accidit ex minutulis vaporibus tunicis interclusis, à quibus oculorum conditio minimè subuertitur. Verùm hæc hallucinationis species contingit duntaxat ijs, qui cum Democrito summo visus acumine præstant, & sanè hoc imperfectioni non est imputandum, sed potiùs integritati. Imagunculæ verò, quæ sub consuetæ visionis usum cadunt, aut in tunicis oculorum consistunt, aut in humoribus. Quæ in tunicis hærent, vt plurimum latent in cornea, vtpotè labecula à variolis, aut ophtalmia, siue pustula, minutissimusve abscessus, quæ foris non apparent, nec oculos intuentium feriunt, quia densitate corneæ concreuerunt, nec species foras exiliunt, & hinc fit, vt duntaxat phasmata intus videantur quodammodo, ea igitur de causa reliquis inuisibilia phænomena videntur, quòd athomi illæ diaphanum adimunt, visileque intercipiunt, vt veluti per cribrum, aut per transennam obtutum effundant, & qua parte visile non cernitur, culex, filum, aut alteriùs figuræ imago se se oculis referat, & re vera illud vestigium si foris esset, admodum tenue, & exile foret, nec est, quòd quispiam obijciat, visile super oculos positum nō cerni, nam illud omninò accidit, vbi lumen prorsus intercipitur, attamen in pupilla existens magnum esse videtur, quum præpediat.

Illæ verò imagunculæ, quæ humorum vitio apparent, bipartito accidunt, vbi scil. albuginei particula quædam concreuerit, vel extrinsecùs humori quippiam accesserit, per quod asinthetus euasit, vel quòd humoris complexio aliena facta est, unde color etiam mutatus est, qui diaphanum, & perspicuitatem expupugit, hinc minimè pellucet illa particula, siue ob frigus, siue ob humorem id contingat, siue ob calorem, æstumque bullas tollentem, aeream que molem cientem, huius enim proprium est, cum permiscetur tenuissimę humiditati perspicuę lacteum colorem reddere spumosum, non pellucidum; aut propter siccitatem corrugantem, & ualde densantem.

Illa uerò, quæ accidit ob quippiam ipsi humori superueniens extrinsecùs, aut certis interuallis afficit, aut est uapida quædam substantia, quę modò adest, modò abest, quæque ex toto corpore, aut à stomacho, aut ipso è cerebro in oculos incidit, quæ cum sit tenuis, citò etiam resoluitur, ut contingit in crisi, in ira, in uomitu. Aut certè quod uisitur fixum est, & stabile, hocque suffusionem portendit. Hæque imagunculæ modò magnitudinis, & paruitatis discrimine, modò crassitudinis, & tenuitatis, modò situs, modò raritudinis, & densitatis diuortio discernuntur.

Quin discrimina proponunt non parua figuræ,
Hic etenim paleas, cimices, muscasve volantes,
Hic aut fila legas, aut cernere spectra comarum est.

* *Pararosis est deprauata visus actio, cum oculis colore figura, magnitudine, situ mutata videntur.*

Symptoma in actione deprauata videndi, dependens à vitio organi.

De Signis.

CAPVT IX.

IMagunculæ, siue spectra, quæ aciei acumen sequūtur, ut leuia sunt, minutulaq; ita sub vna specie haud sese offerunt, sed multiformibus modis, imò

imò hæc visuntur sanitatis tempore nullo in visione subsequente detrimento, nam vt potentia agendi definitur maximo, ita potentia patiendi definitur minimo, quare oculus ille, qui minima quæque legere potest, perspicacissimus censeri debet. Cæterùm visa ea, quæ vitio corneæ apparent, hinc cognoscuntur, quòd diutiùs consistunt, neutiquam tamen visionem subuertunt, nec vllum aliud inferunt detrimentum. Quæ verò simulachra oculis obuersantur humoris albuginei non asyntheti vitio, siue quòd aliqua parte sui concreuerit, siue quòd quippiam extrinsecùs accesserit, quod impurum reddiderit humorem, haud diaphanen, hinc dignoscuntur, quòd diutissimè durant citra tamē magnum visus incommodum, & graues ophtalmias, aut certè variolas, vbi etiam causas impendiò refrigerantes, aut calfacientes excipiunt, quæ quidem causæ potiùs ratione, quàm sensu colliguntur, quando maximè cornea tersa apparet, nullumque vitium in oculo panditur. Præterea imagines hæ, quæ hinc trahunt originem stabiles, immobilesque sunt, & vniusmodi, neque nocent.

Verùm enimverò illa phasmata, quæ à vaporibus è stomacho, aut è toto sublatis apparent, inde cognoscuntur, quòd post crapulas post deuoratā vaporosæ naturæ edulia, post motus importunos, post vertiginem incrementa capessunt, neque vno modo semper, sed magis, & minùs pro causæ ratione efficientis afficiunt, neque vni tantùm oculo imò ambobus obuersantur: è stomacho proficisci euidentiùs colliges, si adsit nausea, & vomitus. Quando hinc malum inoritur, curationem ordiri oportet ab Hiera picra, quæ mirè stomachum lustrat, à frugaliore alimento, tenui scilicet, & attenuante, & curam impendere oportet digerendis pituitosis recrementis, quæ subinde extirpati desiderant, quibus eductis confirmare oportet oculos ijs, quæ paulò ante diximus, necnon stomachum roborantibus ipsum. Signa autem, quæ albuginei siccitatem præmonstrant iam notauimus.

Scire interim decet, quòd si hæc visa sex menses incesserint citra visus detrimentum, superuenientis catarrhactæ suspicionem adimunt.

Illæ verò imagunculæ quæ sunt suffusionū prodromi, & anteambulones, continenter incrementa capessunt, visumque perturbant, donec succedat hypochisis, quæ sanè citra semestrem accedere consueuit. Quum verò Idola modò abeunt, modò redeunt, modò augentur, modò minuuntur, hæc non solent suffusionem portendere. Item si obseruaueris fixas imagunculas, quæ longo post tempore visionem non vitiarint, coniectari oportet, has catarrhactam minimè pariturus esse.

De Curatione.

CAPVT X.

Studium omne impēdi debet ijs imagunculis, & spectris, quæ futuram suffusionem minantur, si quidem ijs, quæ siccitatem sequuntur, auxiliari oportet vuidis, & humectantibus. Quæ humiditatem agnoscunt, collyrijs mederi necessum est, quæ abstergunt. Cæterùm in illis visis, quæ portendunt cęcitatem ob futuram catarrhactam, in primis corpus expiare oportet, maximè verò ventriculum, subindè caput purgandum gargarismis, masticatorijs, & caputpurgijs, sternutatoria verò qua purgant tenus prodesse possunt, qua uerò humores tenus cient, & ad oculos proliciūt per neruum opticum obesse consueuere. Nil uerò peræquè iuuat, quemadmodum hiera picra, pariterque pilulæ aureæ, & medicamenta, quæ tùm Centaurum, tùm galbanasmata recipiunt. Sed quid plura? Cum in curatione doloris capitis abundè actum sit, quomodo purgari, & qualiter debeat. Oportet autem identidē purgare corpus usu hieræ picræ, pilularum aurearum, & præcipuè Asaiareth. Neque collyriis digerentibus, & attenuantibus, & abstergentibus ante vniuersalem, & subalternam purgationem vti fas est.

In principio inchoantis suffusionis conferre cōsueuit arteriotomia earum, quæ ponè sunt aures, arteriarum. In primis uerò ordiri oportet collyrijs lenibus, quale est, quod confit ex fœniculi succo, & melle. Prodesse consueuit etiam sampsucus frequenter subolfactus ijs, qui opportuni sunt hypochymati, nec minùs olei de sampsuco attractio in nares vtilis est. Sunt qui hyrudines uenis temporalibus inchoante malo admouent. Nonnūquam sufficit collyrium ex semine Alchanæ, quam nostrates ligustrum uocant, quod tanti esse solet, ut incipientem catarrhactam de medio tollat. Quod si collyrijs mediocribus uoti compos nō fias, paulatim ad ualentiora gradum facias, puta ad sagapenum, & similia. ℞. Sagapeni partes tres, assæ fętidæ, hellebori albi an. partes x. mellis cotylas viii. Inter pharmaca experta illud censetur, quod conflatur ex capite hirundinum præusto, & in pollinē redacto, & cum melle in collyrium reducto; Huc facit collyrium Asticicam, & uniuersa fella, quorū cap. de uisus debilitate meminimus. His fortius est collyrium de fellibus Almacastani. i. Nosocomij, quo Rhasis utebatur, & etiā Alcohol Aumalis, extrahitur ex trunco arboris in respersione sem. nēpe elæomeli (est ol. spissum sicut mel,) & etiam Alcohol dictum in Antidotario cum felle testudinis. Huc facit & medicamen Oribasij cum aq. fęniculi, & collyrium è maiorana, & ex rutha, & ex succo Marrubij, & oleum Balsaminum instillatum. Præterea inter ea, quæ ab initio iuuāt, est fel uituli uegetioris, quod poni debet in uase æneo, & dimitti ad decem, & etiam usque ad xiv. dies, subinde ℞. myrrhæ, croci, optimè tritorum, fellis testudinis syluestris, olei balsami ana ʒ. ij. omnia simul cum felle uitulino commisceantur in collyrium. Item ℞. Hellebori partem unam, tantundem assæ fętidæ, sagapeni partem quintam, & unius partis decimam, & ex commixtis fiat collyrium, siue puluis ad oculos (sic enim sonat Alcohol.) Itē ℞. Helleb. albi, piperis partem unam, ammoniaci partē tertiam, & cum succo raphani formetur collyrium.

Interim illud sedulò aduertere oportet, ut pisces, & cibi crassi, & incrassantes, uaporosi uitentur, item plurimæ aquæ, aut uini potus declinandus, item caue, ne frequenter, aut per phlebotomum, aut per cucurbitulas sanguinē mittas, imò hoc uitari debet, quantum fieri potest, ni te cogat

magna necessitas, ut quando imminet phlegmone, aut copia sanguinis subest, nam vt sanguis præsens calfacit, & resolutionem adiuuat, & spirituũ vbertatem efficit, ita absens refrigerat, & spirituum opulentiam adimit, quæ vitiant aciem, obtundunt actumque videndi.

De Mydriasi, siue pupillæ dilatatione, & platicoria.

CAPVT XI.

HIc affectus nil est aliud, quàm pupillæ dilatatio maior, quàm vt naturæ conueniat, quæ sanè aliquando post diuturnum capitis dolorem contingit, aut certè aliquam externam occasionem puta casum, aut percussionem sequitur. Nonnunquam nimium dilatatur ex causa in oculo latente, nempè in vuea, aut albugineo humore, siquidem vbi albugineus humor vuescit, & augetur, comprimit vueam, & ex compressione patescit. Ad hæc albuginei siccitas per se non efficit mydriasim, verùm ex euentu quatenus eam sequitur vueæ siccitas, quæ sanè perinde extenditur, atque lora perforata, quæ vbi aruere, dilatãtur forатus, & hiant. Nonnunquam pupilla ob humiditatis alienæ admissuram patentior fit, quæ ipsam crassefacit, hinc latiùs dehiscit meatus. Nonnunquam ex apostemulo inorto panditur. Nonnunquam connascitur ipsi oculo, & nocet visui, siquidem qui habent pupillam maiusculam, res minores, quàm re vera sint, legunt. Nonnunquã est accidentalis, & fit similiter. Et interdum eo progreditur, vt phantasticum quippiam obuersetur. Aliquando ita patescit, vt dilatatio ad oculi Iridem attineat, & tunc ferè visio aboletur. Cæterùm illa mydriasis, quæ sequitur casum, aut percussionem, non curatur.

Non est, cur signa notemus cum abũdè in cap. de visus debilitate actum fit.

* *Capiuacceo est amplitudo præter naturam foraminis rhagoidis producta à causa morbifica.*

* *Morbus est, ait Sennertus, in via, seu meatu præter naturam dilatato.*

De Curatione.

CAPVT XII.

NAturalis pupillæ dilatatio incurabilis est, ei verò, quæ est ascititia, à siccitate procedenti humectatio debetur, sicut ei, quæ soboles superuacuæ humiditatis est, conuenit phlebotomia, si subsit plenitudo, necnon post generalẽ euacuationem incisio venarum lachrymalium, atque temporalium, particulatim enim ex oculis humores exhauriunt. Confert item capitis ablutio ex aqua salita cum portione acrioris aceti commixta. Neque hic cathartica admodum conducunt, cum non educant, quod oportet, & interim infirmentur vires, quare sufficit, si singulis decem diebus ʒ.1.5.pillul.cocchiarum exhibeatur. Inter alimenta verò commendantur ciceres cum oleo sesamino. Interim oculis inspergi poterit puluis ex thutia præparata, vt roborentur, possunt item ea topica adhiberi, quæ cap. de Imaginibus, & cap. de suffusione censuimus.

Conferre consueuerunt cucurbitæ ceruici adhibitæ, quòd humorem retrahant. Cæterùm dilatationi ei, quæ succedit casui, aut percussioni congruens est phlebotomia; & cucurbitarum admolitio circa ceruicem, & inion, subinde frigida sunt administranda. Inter localia commendatur malagma ex deglubitarum fabarum, & hordei farina cum succo foliorum salicis, aut endiuiæ coactum, item lana inebriata vino conquassato cum ol. rosarum, & modico vitello, item sanguis turturum instillatus, aut columborum paruorum, post quæ triduo lac instilletur, & reliqua huiusmodi. Omnino curatio perinde absoluenda est, atque calidum apostema requirit, subinde ℞. Thuris, croci, myrrhæ ana partem vnam, arrhenici partem dimidiam, & fiat collyrium. Hoc præ reliquis solet admodũesse vsui. ℞. fellis miluij, fellis gruis ana aureos iij. croci ʒ. j. piperis clxx. grana, succi liquiritiæ partem quintam, ammoniaci aureos ij. mellis q. s. m. cum aqua fœniculi & f. collyrium.

Dilatationi ei, quæ succedit percussioni, eius collyrij medius aureus confert, si teratur cum succo raphani, & resiccetur, & puluisculus administretur. Item ℞. fellis hirci aureum, stercoris lacerti, & stellionis sicci aur. j. & semis, nitri aur. semis, piperis, fellis gruis ana aur. ij. ammoniaci semiaureum, Helleb. albi aur. j. terantur, & cum aq. fœniculi, & melle fiat collyrium.

De constrictione pupillæ, seu Phtysi.

CAPVT XIII.

PHtysis elucescit, vbi vueæ foramen strictius est, quam pro natura. Quòd si est naturalis damnanda non est, at si ex euentu ea deterior est mydriasi, si quidem ducit ad obturationem. Huius autem affectus causa est, aut siccitas vueæ cõgregans, atque corrugans, hinc constrictio accidit, atque obstructio, aut certè superuacua humiditas vueam è lateribus ad medium adducens, hinc meatus arctatur, hic enim peræquè consueuit euenire, quemadmodum in cribris, quando madefiunt, & mollescunt, quòd in partes contenduntur. Aut certè est uehemens siccitas humoris albuginei, quare & tunica ad defectũ suppositi humoris concreti tabescit. Et sanè hic affectus, vt plurimùm sequitur siccitatem. Signa iam enarrauimus in cap. de visus imbecillitate.

* *Capiuacceo est angustia præter naturam foraminis rhagoidis producta à causa morbifica.*

De Curatione.

CAPVT XIV.

EA oculi constrictio, quæ siccitatem sequitur, curatur humectantibus, qualia sunt destillationes, & perfusiones ex succis humidis, quos ediximus, huc faciunt & cibi leues, pinguesque. Quin aliquando necessum est ea administrare, quæ sint calida, vt attrahant humiditatẽ necessariam ad oculum. Hinc etiam cap. & oculorũ, & faciei frictio cõfert viciffim absoluta adeò, vt post

frictio-

frictionem cap. sequatur faciei, hanc verò frictio oculorum, hocque breui tempore absolui debet, vt concessum humorem oculus attrahat, siquidem admotio purè humectantium interdum officit, quando alterna vicissitudine modò calida attrahentia, modò humectantia sunt adhibenda.

Ei verò, quæ succedit nimiæ humiditati contrahenti conferunt ea, quæ censuimus cap. De debilitate visus & imagin. Et præterea hoc collyrium profuerit. ℞. Ammoniaci, fl. æris an. partem j. croci partem, atque alterius tertiam, aloes partes v. moschi partẽ dimidiã m.f. collyriũ. Item ℞. Ammoniaci aur. ij. fl. æris aur. iiij. stercoris lacerti aur. iij. croci aur. ij. gummi aur. j. conficiantur cum melle in vsus. Item ℞. piperis, ammoniaci ana partes ij. olei balsami nonam vnius partis, croci partem vnam, resoluatur ammoniacum cũ aq. fœniculi, & proijciatur super ipsum oleum balsami, & cum melle concinnetur collyrium, quod est admodum congruens.

De suffusione.

CAPVT XV.

Catarrhacta est affectus ad morbum in meatu pertinens, pendetque ex crasso humore inter corneam membranam, & albugineum intercepto, hinc visibilium species ad chrystallinum humorem peruadere nequeunt. Hæc affectio diuersitatem indipiscitur cùm penes quantitatem, tùm penes qualitatem, penes quidem quantitatem, vbi materia vsque adeò copiosa est, vt totum vueæ foramen inoccupet, quò fit, vt lumine orbetur oculus, interdum exigua est, neque vniuersam semitam infarctu obstruit, sed duntaxat particulam, quare pars obstructa manet, pars peruia, perspicaxque: Hinc obiecta, qua parte læsum est organum haud feriunt sensum, haud sigillant, propterea dimidiatæ, mutilæque species se se in conspectum dedunt, ni pupilla diducta situm, positumque mutet. Sic enim fit, vt integræ subeant oculos, quæ paulò ante mācæ apparebāt, atque à contrario, vbi namque circa eam pupillæ particulam, quæ inoffensa est, visibilia recta versantur, prorsus in chrystallinum intrò commeant, & visionem pariunt, (ab obiecto enim, & potentia, vt est philosophicum proloquium paritur notitia) vbi autem in particulam obseptam, occlusamque è regione impingunt, animum non pulsant, non ineunt, neque visionem edunt. Hæc dimidiata, imminutaque obstructio modò supera, modò infera pupilæ partem obsidet, interdũ medium tenet, & circumpositæ partes peruiæ, perspicuæque sunt, tuncque non nisi rerum extrema visui se se offerunt, centrum latet, peripheria obuia fit, medium fugit, hinc patientes imaginantur, visa veluti fenestrata esse, aut certè oculos cæcutire, nilque præter tenebras videre (est enim sensus vtriusque oppositi, quique nihil videt, tenebras videt.)

Cæterùm qualitatis discrimina pariunt cùm tenuitas, tùm crassities materiæ, subtilis enim peruia est, Solisque, & luminis aspectum admittit. Quædam etiamnum à colore differentiæ petuntur, nam alia candida est, gypsumque refert, alia puros vniones, quædam viridem, cæruleumve, quædam aureum, aut citrinum, aut cinereum, aut æthereum præsefert colorem, quædam nigricat. Sed profectò illa promptiùs curationem suscipit, quæ alba est, aerea, & margaritas refert, quæque ad glaucedinem, & ad colorem lapidis Michois pàrumper deuergit; Quæ autem gypsea est, virore nigricans, aut liuens, turbulenta, citrina, eã non admittit curationem, quæ manu, acuque perficitur. Porrò inter crassas quædam species est, quæ vsque adeò solidescit, vt sit ueluti concretum gelu, cui nequicquam manum admolimur. Quod verò ad substantiam attinet, illa hercle curatu facilior est, quæ puritate, subtilitateque anteit, quã vbi sedulò inspexeris, perpenderisque ad dubium lumen, obseruandum, num digito compressa extemplo disiiciatur, dissipeturque, & subinde coeat, & cogatur, nam si ita fiat, ea curatio speranda est, quæ acu absoluitur. Illud tamen periculum haud frequens factitari debet, namque hinc exasperatur suffusio nouæ fluxionis origine. Alia adhæc arte, an curabilis sit, explorare licet. Oculis apponimus hapsum, molliculosue flocculos, dein in ipsos vehementi efflamus spiritu, postremùm detracto flocco diligenti animaduersione inspicimus, nunquid catarrhactæ motus quispiam tremulus supersit, nam si præsens sit, sperandum, si absens conclamatum est. Hinc denique etiam omen capitur optimum, si uno clauso oculo, alterius amplè panditur pupilla. At at illa, quæ lapsum, cerebrique morbos excipit, difficillimè curatur.

* *Fernelio est humoris præter naturam in pupilla, inter rhagoidem, & chrystallinum concretio.*

* *Capiuacceo est obstructio foraminis vueæ pendens ab humore excrementitio. Sennerto morbus est in via.*

* *Mercato est inter chrystalloidem, & corneam circa pupillam humoris aquei concretio.*

* *Oculi, inquit Hipp. prout validi fuerint, ita & reliquum corpus.*

De Signis.

CAPVT XVI.

Aduentantem suffusionem renunciant simulacra quædam ante oculos obuersantia, quæ modò musculas, modò minutiora animalcula specie referunt. Quid uerò sint huiuscemodi imagunculæ, alibi monitum est. Tantò uerò magis futuræ suffusionis discrimina reformidanda sunt, si oculi splendor obturbetur, si alter uitio iam sit obnoxius, si pensilis lychnus feriat gemino lumine lumina, duplicesque Thebæ offerantur.

Hoc autem inter catarrahactam, & opticam obstructiouem interest, quòd in ea ubi oculorum alter apprimitur, occluditurque, amplificatur alter, non item in hac, ea uerò est ratio, quod uno intecto oculo spiritus in alium resilit, sed ubi semitæ spiritus obstructæ sunt, non permeat. Verum uerò illud est, ni catarrhacta summa crassitie

concreuerit, ni sit innexa obstructio,ni meatus infarctu impediantur, his absentibus vno stricto oculo latè explicatur alter.

De suffusionis curatione.

CAPVT XVII.

ÆDepol virum studiosum nouimus, qui rationi appetitum manciparat, cui catarrhacta superuenerat, quam ipse ieiunijs, assorum alimentorum vsu,ablegatis humectantibus iusculis, præterea aphæreticis, collyrijsque tenuandi, digerendique facultate præditis euicit, sicque à cæcitate se se vindicauit. Cæterùm ea suffusio,quę veteri possessione confirmata est, non nisi acu expũgitur,deponiturque loco. Quare tali morbo obnoxius ita se comparare debet ad viuendi normã, vt omnem crapulam, vinum præsertim multum, merumque, coitum cane peius, & angue refugiat, meridie frugaliter prandere satis est, interim fructus, pisces, carnes suillas, bubulas, crassioris substantiæ, atque adeò difficilis digestionis euitet. His prælibatis comminùs ad curationem per pharmaca accedamus.

Vomitio sanè vt ad lustrandum ventriculum confert, ita primariæ, germanæque suffusioni nocet, quare declinari debet. Non est autem,vt frustra repetam euacuantia,quæ cap. de imagunculis inculcauimus, cùm huc eadem referri possint, & pro plenitudinis, & cacochymiæ ratione adhiberi possint, peculiaria igitur duntaxat vsu probata in medium afferam.

Age ergo. Cape baccarum lauri partes denas gummi partem vnicam, omnia simul terãtur cum vrina impubis,impollutique pueri,(est enim pueri vrina obsiccantior) & ex pura aqua in liquidum collyrium redacta suffusis oculis adhibeantur, cæcis etiamnum profutura. Quidam Asclepiada nomine Alathius, viperinum fel melli commixtũ præsentaneo esse usu deierauit, nec est,inquit, quod venenum reformidemus, namque experientia constat,fel tali pacto vsurpatum prorsus innoxium fuisse. Sed apage, dum tutiora suppetunt, qualia adscribemus. Accipe igitur malorum punicorum succum,chamædrin, & corallia ad ʒ. iiij. vnãq; cum succo fœniculi componantur in collyrium, vt artis munera poscunt.

Verùm enimverò ea curatio, quæ manuum opera perficitur, sic ineunda est,vt ante omnia corpus à quisquilijs repurgetur, & caput subalternis præsidijs ab excrementorum mole immune, vacuumque reddatur, propterea redundante sanguine, vena communis tundenda, vt phlegmones pericula arceantur. Caue hoc interim spatio, ne, qui curari debet, capitis dolore laboret, atque impendeat periculum, ne accersita fluxione tunicis caussatio superueniat, ne sit opportunus destillationibus in thoracem, ne iracundia vehemẽtiùs incandescat, nam ea sunt animi pathemata, vt affectum redintegrent,& conduplicent. In primis Baccho, & Veneri parcat, oportet. Præterea hæc chęrurgica operatio non nisi absoluta suffusione, remotaque omnis fluxionis suspicione obeunda est, temporisq; opportunitas quærenda est, qualis Vere nouo decrescente Luna efflorescit. Hic sine vitio sanguinis obita phlebotomia admodum incommoda esse consueuit. Omnino autem frugaliter viuendum, vt superuacuorum occasio adimatur, solo proin cicerum iure per aliquot dieculas alendus laborans, cui manum admoliri nefas est, priùs quàm materia constet, & adhæreat loco, ad quem chęrurgus acu detruserit, propterea à carceribus, & antequam maturuerit, opus hoc despectui habetur. Proin cordatus artifex ad promouendam perfectionem, si desideretur, mandat, vt æger his cibarijs vescatur, quæ impendiò humectant, & crassefaciunt,qualia sunt ostrea, pisces, & alia id genus, quæ affectum conduplicant. Dum conditiones extant, admouenda manus est, sed interim tecum ipse recolas animo, atque recogites, quòd neque admodum tenuis, neque iusto crassior catarrhacta manuum operi accommodata est.

Vbi ergo stat alto corde voluntas operis perficiundi ferreo machinamento, criticè præcipiendum, vt patiens oculos, obtutumque maiorẽ angulum versùs conuertat, ut eodem situ fixum, immotumque teneat oculum, & ne luculentius lumen officiat, opus hocce minimè tentandum aperto cœlo,aut iuxtà fenestram. Tum chęrurgus accommodatam instituto acum dexterè inter tunicas insinuet, & vsque ad foramen penetret, vbi ceu in vacuo quodam consistit superuacua materia. Sunt, qui acutam cuspidem paulatim immittunt inter tunicas proximè foramen, subinde ferrum adigunt vsque ad terminum, quo concretam materiam è pupilla paulatim deturbant, detrahuntque deorsum,neque priùs ab opere desistunt, quàm oculus clarus, perspicuusque appareat, materia verò subtus corneam deprimi debet, neque confestim perfecto opere ferrum eximendum, ne fortè materia adhuc concita resiliat in priorem locum, sed tantisper immorandum, dum resideat humor,tùm ferrum extrahendum. Perpẽdendum autem, an affectus reualescat, & si repullulat idẽ, eadem repetenda sunt remedia, donec omnis sublata sit suspicio mali. Quod si pertinaci renisu materia reluctatur, neque cuspidis depressionem sequitur, in eam deriuanda est partem, ad quã spontè declinauerit. At si inter curationem semel deposita materiæ colluuies in priorem locum refluxerit, tunc in idem foramen (neque enim citò coalescit) inducto ferreo machinamento iterum deprimenda est. Vbi uerò sanguis in uulnusculum confluit, necessum est, illum resoluere, & dissipare, ne circa pupillam concrescat, nam si conglacier, curationem subindè refellit.

Cæterùm ubi chirurgicam hãc functionem obieris, quam mox oculo conquassatum cum oleo uiolaceo uitellum oui superponas, quin etiam sanus oculus vitta claudendus est, ne motus infirmum oculum exagitet; Triduum supino manere corpore expedit, in tenebris detineri, illitum sæpiùs iterare, & formam, situmque præscriptum per hebdomadã obseruare, maximè si symptoma aliquod emerserit, ut dolor, ut phlegmone, qua præsente leniter agendum, relaxandæ uittæ, molliter

liter attrectandus oculus, Quid plura? omnino satius est, vt æger situm, prioremque positionis formam obseruet, donec euanescat dolor, neque vincula soluenda, nisi tribus exactis diebus, quo tempore fotum ex rosacea aqua, aut saligna, aut cucurbitæ, aut pastoralis virgæ oculis adhibere opus est, tùm collyrium renouandum. Quidam verò circa catarrhactæ curationem diuersa vtuntur methodo, nam inferiorem corneæ particulam diripiunt, & hinc superuacuam exhauriunt materiam, sed plenus aleæ ludus est, quoniam cũ excrementitio aliquando etiam albugineus humor foras erumpit.

De abolita visione.

CAPVT XVIII.

CAuffæ visum hebetantes, si eædem cumulatiores inualescant vim habent inducendæ cæcitatis, quæ symptoma est in visoria actione, ablata, nunc eam, quæ aut ex cerebri, aut aliarum partium pathemate primario oculos in sympatheiam trahente prouenit, missam facimus. Destruitur itaque visio, aut externis oculi partibus inoffensis, aut certè violatis adeò, vt noxa spectabilis sit. Nos in præsentiarum de priori sermonem habere volumus, nam si partes oculi apparentes illesæ, integræque fuerint, & affectus soboles sit reconditioris caussæ, tunc aut secundùm, aut præter naturam foramen existit, si primo modo, obstructio non inhærescet pupillæ, sed neruo optico, pendebitque aut ex materiæ fluentis decubitu in oculos, aut ex siccitatis, aut humiditatis, & mollitiei excessu, aut certè circumstantium musculorum phlegmonen sequetur, quæ spiritus semitas comprimit, obstruitque, aut anterioris cerebri incumbentis compressionem, aut denique attritum excipiet.

Hoc vitium non minùs accidit, si glacialis humor non stet è regione pupillæ, sed distorqueatur, si genuina temperatio omnino sit sublata, corruptaque, & incongruens successerit, qualis ex immodica humiditate, aut siccitate prouenit, vtraque enim concretionem, corrugationemque parit, hæcq; ægritudo glaucoma nuncupatur, quod nullam suscipit curationem, nam oculus hinc siccitate, rugaque contrahitur, glaucescit, de statu deijcitur. Postremùm vel in foramine vitium foris extat, videturque aut amplior pupilla, aut certè constrictior, obumbratiorque.

* *Amaurosis, inquit Galenus comm. 2. in 1. Prorrhet. est totius in oculo lucis impedimentum, acutis morbis accidens, quæ est imbecillis animalis facultatis signum, &c.*

Obturationem nerui visiui vocat Dioscorides Incolumi pupilla, citra dolorem aliquem.

Cæci à natiuitate prudentiores sunt mutis, & surdis à natiuitate. Arist. de sensu, & sensili.

Cæcutiunt oculi, inquit Hipp. cum ad venas in oculis peruenerit pituita, aquosior enim fit visus, & turbulentior, & splendor in oculis non similiter splendidus est, neque in ipso comparet, si videre voluerit, sicut ante, cum splendidus, & purus esset.

CAPVT XIX.

De Signis.

CAtarrhactæ, mydriaseos, & phthyseos oculi, & reliquorum indicia abundè proprijs locis prompsimus, prodidimusque, proximum est, vt reliqua prosequamur, vt verò ea cæcitas, quæ optici nerui infarctum sequitur, facile deprehenditur per signa cap. de suffusione exarata, ita difficillimè intelligitur, à qua præcipuè caussa obstructio proficiscatur, humanaque sapientia fortassis non capitur. Verùm tamen quando cum pulsu, rubore, & dolor adest, tunc in neruo visorio subesse phlegmonen, conijcere licet, si grauitas sine dolore fatiget, frigidi apostematis significatio præbetur, quod si molestior grauitas incessat, vt nimius oculi mador, ita impendiò humens materia arguitur, si siccior oculus, & gracilior appareat, præsens detegitur melancholicus humor. Et quando caput percussione colliditur, præcepsve lapsus oculos exturbat, & extra vrget orbitam, dein oculi veluti cauo scrobiculo conduntur, & lumine orbantur, neruum opticum attritum, contusumque esse, animo ducendum est.

De oculis splendorem, radiosque refugientibus.

CAPVT XX.

HOc vt ab imbecillitate proficiscitur, estque symptoma imminutæ actionis visoriæ, ita igneos, inflammatosque, & tenuissimos spiritus arguit, & plerumque aduentantem phrenitida portendit, nisi hoc ob palpebrarum scabiem accidat. Curatur autem refrigerantibus, vt notum est.

* *Quærit Aristot. in Probl. cur meliùs cernimus manu præ Sole, vel lucerna obiecta? Respondet, quia Solis lux nostris occurrens oculis, ob nimietatem infirmiores reddit, vt quæ rem sibi cognatam præ exuperantia corrumpere possit, at manu prætenta, vt visile obtunditur, ita perspicaciùs oculis hauritur.*

De oculis nimio lumine, aut albedine læsis.

CAPVT XXI.

HOc symptoma tùm ex luminis, tùm ex albedinis nimietate prouenit, quando scilicet candor, aut vberior splendor oculis obijcitur, & hebetantur, & cæcultant, vt nisi comminus cernant, hocque ob spiritus imbecillitatem, atque vbi colores intuentur, candicare putant, quòd intus existens, vt dicitur, prohibet extraneum, oculi autem albore imbuti alba cuncta renunciant.

Oculi ex duabus caussis, & duobus modis turbari possunt, dum ex luce ad tenebras transeunt, & dum ex tenebris ad lucem. *Plato Dial. de Republ.*

* *Visum corrumpunt, inquit Albert. M. excellenter fulgidum, & opacum, hoc quia spiritus auertitur per tenebras, & succedens frigiditas oculi porum obturat, &c.*

De Curatione.

CAPVT XXII.

HIsce præcipimus, vt frequens viridis, aut cærulei coloris aspectu oculos recreent, vt ob oculos nigrum, pullumve sericum teneant, quòd si muneris offendiculo etiam frigiditas à niue inducta comes eat, aqua tepens decoctionis triticeæ paleæ in oculos infundatur, nonnunquam collyrium ex melle, & succo allij inducitur, nonnunquam thymiasis ex vino super candentem molarem lapidem insperso in oculos excitatur, aut certè ex decoctione herbarum resoluentium, & attenuantium, quales sunt hyssopus, chamæmelum, melilotus.

FEN QVARTA

De affectibus Auris.

TRACTATVS VNICVS.

De Auris Anatome.

CAPVT PRIMVM.

AVris pars est corporis auditui destinata, quam de industria chartilagineã, & multis anfractibus sinuosam natura effecit, vt cõceptas voces retineat, & [illegible] edat sonitum. Est verò multis meandris obsitum foramen, ne citissimè, integrisque viribus aer intrò subiens calore, aut frigore officiat, id quod accideret, si organum esset peruium, non sinuosum. Foramen verò desinit in illud cauum, in quod innatus aer coercitus immoratur, cuius superficies neruo à quinto pari diducto cõsita est, neruus autem peculiari duritie constat, tùm vt instar timpani sonum edat, tùm ne pronus sit, & obnoxius quibuslibet aeris excessibus, atque adeò vel ictu, vel qualitate afficiatur. Vbi igitur sonus ad internum illud organum peruenit, auditur, & sanè neruus iste expansus perinde se habet, atque chrystallinus humor in oculo, & reliquæ auris particulæ instar sunt membranarum, & humorum, qui glacialis gratia comparati sunt; vt nimirum vsum quendam, & famulatum præstent: Porrò meatus auriculæ respondet vueæ foramini.

Verùm natura chartilagineam, non corneam, aut membraneam produxit auriculam, ut fornicis, & cameratæ sinuositatis formam seruaret, nã si ossea foret, collideretur, & fractura periclitaretur, si caducitas, aut quippiam violens intercederet, quin etiam proximis partibus esset incommoda: Si membranea foret, haud sustineret formam. Sagax igitur natura eam chartilagineam uoluit, lenem, leuemque, & flexilem. Vtrinque uerò iacent ad latera prominulæ aures, quoniam locus anterior luminibus dignitate potioribus debebatur, præterea subter capillata capitis parte, ne fortè capillitium, aut pileus aures obtegeret, & auditionem præpediret. Opportunæ autem sunt auriculæ multigenis ægritudinum speciebus, sed interdum dolores (maximè si phlegmones soboles sint) exitiosi esse consueuere, & sæpe acutæ febres, & ancipites aurium affectus excipiunt.

*. *Vt aures magnæ stoliditatis, ita paruæ malignitatis indicia sunt. Arist.*

Cur sordes aurium amarescunt? Quòd putri sudore colligantur, qui amarus, & salsus est. Aristot. Problem. 32.

De conseruanda aurium incolumitate.

CAPVT II.

ILlud in primis cauere necessum est, ne frigoris, aut caloris occursus, ne ventorum impetus, neu res alienæ aures percellant, ne aqua, & bestiolæ in anfractus insinuentur, neu sordibus madeant. Quod si singulis hebdomadis semel tepens ex amaris amygdalis expressum oleum in aures infuderis, miram præstabis opem. Ad hæc diligenter animaduertere oportet, ne apostemata, pustulæ, vlcerave ingenerentur, quoniam summopere auditum lædunt. Si tuberculi, pustulæve periculum impendeat, succus minoris chelidoniæ cũ aceto mixtus in aures instilletur, singulis enim septimanis semel adhibitus adeò præmunit, roboratque auriculam, vt nullis posthac sit obnoxia fluxionibus. A contrario nil peræquè auditui, reliquisque sensibus noxium est, atque nausea, satietas, repletio, hisque superueniens diurnus somnus.

Auditus est potestas animæ, per quam id, à quo possidetur intercedente quadàm in se immutatione res audibiles excipere, & internoscere natum est. *Alex. Aphrod.*

De Auditus noxijs.

CAPVT III.

PEræquè afficitur auditus, quemadmodum reliqui sensus, vt verò hi trifariam læduntur, ita porrò auditus, nempè imminuitur, vt neque integrè, neque ex longinquo voces percipiat, deprauatur, & fit obauditio, vbi perperam obitur, vt in sonitu, tinnitu, sibilo, aboletur verò auditio, vt in surditate, quæ aut est ab incunabulis, aut certè post ortum, natalemque diem accidit (siquidem surditas est præter naturæ intentionem) illa euenit quando (Samach) intrinseca cauitas desideratur, quam eandem in aure analogiam habere diximus, quam habet vuea in oculis continens innatam auram, quæ voces propter symbolum primò suscipit. Sunt etiam quædam species grauis auditus, (quas Arabes tharacem, & guacrẽ vocant) quæ ideò contingunt, quoniã ad aures vis sentiens, seu potiùs spiritus non defertur, quæ parum à priori differunt, quantumuis cauitas subsit. Est præterea quædam surdigo (auditus difficultatem vocat Actuarius) quæ vomitionibus succedit, hæcque facilè curatur. Atqui natiua surditas nulla curationem admittit, similiterque aliæ species, quæ organi malam compositionem, neruique deferentis vitium sequuntur. Alia præterea ex euentu surditas accidit, quæ si tempore inualuit, habitumq; contraxit, vix, ac ne vix quidẽ curatur,

curatur. Recens autem, quique ex euentu aduenit grauis auditus, curatur.

Cæterùm læsi auditus caussæ interdum sunt neruo, auribusque propriæ, & proximæ, aliquando remotiusculæ, ceu cum cerebro, & alijs propinquis partibus, vt dolenti denti, aures compatiuntur. Porrò morbi aurium, aut ad similares particulas spectant, suntque intemperies, aut ad organicas, & sunt morbi in compositione, aut cōmunes, & sunt solutæ vnitatis morbi. Et sanè singulæ intemperies tam simplices, quàm compositæ, tùm cum materia, tù m citra materiam auribus contingere possunt, sed nulla familiarior, aut magis noxia, quàm frigida intemperies, siue pura, siue coniuncta cum materia pituitosa, melancholica, biliosa, flatulenta. Inter caussas & biliosæ diarrhoeæ intempestiua suppressio censetur, & aliarum etiamnum euacuationum quæuis interceptio.

Inter morbos organicos præcipuus est nerui auditorij infarctus ab humore crasso, aut saniē profectus, sunt magnæ phlegmone, sunt frigida etiam apostemata, & scyrrhosa, sunt sordes obturantes, est inflatio comprimens. Inter communes sunt vlcera à corrosione. Itaque si vitiosa auditio à morbo in meatu pendeat, plerumque obstructionem agnoscit, quę aut intrinsecam, aut extrinsecam caussam insequitur, intrinseca quidem est, ceu verruca, aut apostema, aut hypersarcosis, aut vermiculus, aut plurima sordium colluuies, aut crassus, viscidusque humor, aut concreta in vlcere sanies. Extrinsecæ sunt, quæcunque in aures incidunt vt arena, vt lapillus, vt nucleus, vt, sāguis, qui secundùm illam partem, quæ restitit, cōcreuit, in grumosque facessiuit, quod vel repentè accidit, vel succedente tempore. Præterea auditus superueniente etiamnum crisi aliquando hebetatur, ob metastasim scilicet materiæ ad aures, interdum etiam sublata quidem febre, sed superstite capitis dolore, & grauitate obtunditur; Nōnunquam symptoma hoc criticæ perturbationis propago est, quæ paulò post euanescit, interdum etiam eodem ablegata materiæ colluuie mordicùs hæret, hæcque surditas vt vomitionem, aut hæmorrhagiam portendit, ita superueniente alui fluxu tollitur.

* *Surditas* Κωφωσις *est actio auditus abolita à causa aliqua præter naturam, vel læsa audiendi facultate, vel primario instrumento, quod est animalis spiritus in aurem affluens, aut læsis organis, quæ natura comparauit ad audiendum.*

* *Hipp. quibus in feb. aures obsurduerunt, sanguis ex naribus fluens, aut aluus turbata morbum soluit. Item in coac. in feb. acut. aures obsurdescere furiosum est.*

De Signis.

CAPVT. IV.

Vitium sanè per consensum à cerebro dependens inde dignoscitur, quòd cæteri etiamnum sensus afficiantur, quòd motrix vis hebescat, nihil verò peræquè hanc communionem significat, atque lingua blæsa, præsertim si cerebri apostemata, & alienæ mentis errorem sequatur, intemperatique cerebri signa se prodiderint. Vitium verò nerui proprium arguit cerebri integra incolumitas, & valetudo, meatuum peruius aditus, & repentina symptomatis inuasio. Quod si calidum quoddam apostema neruum inoccupet, febris acuta tremore, atque horrore stipata arguit, cui torpor, & mentis emotio comes it, & si apostema post edomitam pepasmo materiam nō erumpat, ægri in periculo versantur. At si inflammatio minimè neruum obsideat, sed quampiam aliam particulam, minimè febris aderit, nisi fortè diaria, interim grauitas, micansque, & pulsatilis dolor lacessent. At si à dolore ingrauante vitium pendeat, quæ apostemati inesse diximus signa, eadem propemodum conueniunt, si vapida, flatuosaque substantia symptoma pepererit, vt grauitas omnis abest, ita sonitus, tinnitusque adest. Vlcus verò ex emanante sanie, dolore, pustulis, pruritu colligitur, conijciturque. Aduertas autem sæpè cum grauitate, rarò citra deprehendi obstructionem, quam si agnoueris, nullaque discrasiæ suspicio subsit, coniectare licet, victum antecedentem eum fuisse, qui obstructorios infarctus pararit. Si à comprimente carbunculo, aut compari phlegmone angustia proueniat, ex micante, pulsatilique cruciatu intelligitur. Si malum à concreto sanguine procedat, qui priùs foras erupit, abundè testatur.

Surditatem verò insignis discrasiæ sobolem esse altus sine tensione dolor significat, quæ si frigida est, frigidis cumulatur, & circa crepuscula, quæ sunt diei frigidiores partes, exasperatur, at si calida sit intēperies, efferatur calidis, frigidis leuatur, præterea incēdium intus percipitur, quibus si vnà comes eat materia, insignis grauitas molestat, præsertim cum caput inclinatur. Si aridior intemperies symptomatis parens sit, iurati testes sunt, peruigilium, inedia, macies, oris, oculorumque tabidus marcor. Vermis autem insolentiam suspicari licet ex perenni commotiuncula, quæ statis horis inualescit.

De Curatione.

CAPVT. V.

Illud primùm alta mente tenendum, vt, quæcunque auri instillantur, sint tepidiuscula, non frigida, non impendiò calentia. Hocque in vniuersum dictum sit. Quod ad caussarum species attinet, vbi cholera affluenter abundat, cholagogo imminuenda est, nam quemadmodum intempestiuè suppressa diarrhœa surditatem inducit, ita liquidissima aluus & prodest, & de medio prorsus eam tollit. Si mera caliditas infesta sit, frigidis expungatur oleis, vel malorum punicorum succo vnà cum rosaceo, thure, & aceto in proprio cortice mixto, & excocto, donec crassescat, aut aqua lactucæ, solaniue infundatur.

Verùm frigido intemperamento cum materia coniugato vniuersa olea calfaciendi vi prædita conueniunt, vt costinum, sesaminum, chamæmelinum, amygdalarum amararum, vt succus absynthij, in quibus modò castoreum, modò vaccinum adipem

adipem, aut taurinū fel dissoluimus, aut pulpam colocynthidos, aut eius fibras incoquimus; Sed inter cætera oleum balsami præstat. Sunt, qui grandi experientia taurinum lotium ammixta myrrha, & succo agrestis cucumeris efferant. Sed aduertas, hæc alliotica topica eo duntaxat tempore opportunè vsurpari, atque adeò ex arte, vbi pharmacis tota cacochymiæ moles fuerit exempta, & corpus penitus repurgatum à frigidis quisquilijs, & impuritatibus, subinde caput subalternis deplendum errhinis, apophlegmatismis, præterea embrochis ex D. foliorum, & baccarum lauri afficiendum. Hic corporis exercitatio in primis conducit, nec minùs ad aurem obstrepera inclamatio, siue bucca, siue buccina, vel clangore fiat. Nonnunquam tubuli, aut infundibuli osculum in aurem inducitur, vt per ipsum digerentium decoctionum vis, & thymiasis in aures deferatur. In eosdem vsus commendatur succus ruthæ cum melle, & ol. anethino, cum lotio, & felle caprillo, maximè verò cum castoreo, & galbano commixtus. Inter vsu probata sunt huiusmodi trochisci. ℞. Castorei ʒ. iij. nitri, hellebori ana ʒ. iij. m. fiant trochisci, qui dissoluti in aures instillentur. Item ℞. condisi, croci, castorei, omnium partes æquales, nitri partes quatuor, dissoluantur ex vino & instillentur. Huc faciunt aloe, castoreum, pulpa colocynthidos, euphorbium, bubulum fel, quadam verò probata prærogatiua excellunt ol. raphaninum, de staphisagria, succus absynthij, raphani cum sale modico, maximè si aures madore, & infarctu laboret. Licinium ex trito synapi cum ficubus, & modicissimo nitro concinnatum præsenti solet esse vsui. Marina item aqua tepens infusa iuuat. Item helleborus, & caprillum fel cum rosaceo mixta, & instillata. Sunt, quibus apprimè iuniperus probatur, qui vnà cum ol. sesamino in sartagine ferbuerit, donec iuniperi bracteolæ nigrescant, tum ol. tepens in aures infunditur. Quid plura? conferunt ol. anethinum, laurinum, liliaceum, nardinum cum castoreo, aut cum ruthæ, aut absynthij succo coniunctum.

Quod si à siccitate surditas procedat, balnea, alimenta, & vina humentiora prosunt, nec minùs hydrelæum capiti superfusum, item ol. nenupharinum, salignum, violaceum, cucurbitinum. At verò infarctoriæ obstructionis soboles ea methodo curatur, quam cap. de oppilatione innuimus, præterea iniecto in aures oleo è sem. canabis, & succo humidæ colocynthidos. Quæ verò apostemata sequitur, toties præscriptis remedijs curatur, calida, quidem frigidis, frigida calidis præbia admouendo. Subitæ surdigini decoctio, aut succus absynthij taurino felle, & oleo rosaceo commixtis prodesse consueuit, item helleborus, & serpentis senecta aceto infusa iuuant. Quæ diuturnum capitis dolorem excipit, succo raphani, & rosaceo leuatur. Quæ morosi, mentisque alienationi succedit, pharmaco tollitur ex hiera-picra, deinde rosaceo cum castoreo instillato, aut costino solo, aut amygdalino dulci, aut laurino cū rosaceo, aut cum succo raphani.

Inter aphæretica verò, quæ surditati ex obstructione, flatu, & nimio madore conferunt, pillulæ huiusmodi censentur. ℞. Turpethi ʒ. xx. colocynthidos ʒ. x. sarcocollæ ʒ. ij. ß. tragacanthi ʒ. vij. mirobalanorum ʒ. x. m. f. pill. ex arte, quæ ʒ. j. pondere deuorentur. Sed age repetantur vniuersim ea præsidia, quæ in graui auditu, dolore, sonitu, tinnitu, & flatu conueniunt. Si frigida materia pariat symptoma, post generalem, subalternamque purgationem, nitrum cum oxymelle auribus infusum, aut ouillum fel cum oleo oliui, & vino iuuat, pariterque cum oleo amygd. amararum, huc spectat succus porri, aut cæpe cum melle, ampliùs lac muliebre, reliquaque in dolore cap. narrata. Illud non est omittendum, binas saltem guttulas liquidæ picis mane, & vesperi instillatas maximè conferre, item vtrumque helleborum cum oleo præsertim liliaceo, aut aq. anysorum, aut absynthij, aut corticum raphani succo dissolutum præsenti vsui esse. Huc faciunt oleum D. spolij serpentis, aut baccarum lauri, imprimis præstare videntur castoreum, & euphorbium oleis dissoluta, & in aures iniecta, pariterque oleum balsami, & petrolæum. Aut ℞. glutinis. i. terebinthinæ ℥. j. ol. Keirini ℥. ij. ol. amygd. amararum ʒ. v. omnia simul ebulliant, & tres stillæ mane, & vesperi in aures immittantur. Mel styracis cum keirino oleo, & aq. colocynthidos recentis, & succus draconteæ præclaram præstant operam.

Quòd si hæc symptomata infantibus accidant, leniuntur oleo dededi. i. cataputiæ D. ruthæ, & maioranæ in aures immisso; & si nutrix præmandat origanum, & gemmeum sal, & hinc enatam saliuam in auriculas infantis infundat, proderit. Extrinsecùs autem adhibentur suffitus, & fotus ex D. chamæmelli, meliloti, anethi, fol. lauri, sampsuci, & pyrethri, vapor aure excipitur, & collum, circumpositæq; auribus particulæ fouentur. Hæc eadem decocta angusti oris vasculo includuntur, & auribus immittitur rostrum, vt solus vapor intrò peruadat. Quod spectat ad euacuationē, ego eius sum consilij author, vt in surdigine purgatio identidem quidem fiat, sed non confertim, tùm vt vires seruentur, tùm ne validiore pharmaco materiæ perfectio impediatur, quòd si tanti mali parens sit apostema, de medio tollatur notis præsidiis.

De auris acerbissimo sensu.

CAPVT VI.

Dolorem auris excitat, aut intemperies, aut phlegmone, aut pustula, aut quippiam repentè continuum soluens. Intemperies quidem aut est calida, & immateriata, vt quæ ab aeris, & venti æstu repullulat, maximè vbi de frigore ad calorem extemplo transitus fit, aut quam calentior aqua in lotionem adhibita (siue actu, siue potestate talis sit, nil refert) & in meandros fortè illapsa commisit. Aut denique est calida cum materia sanguinea, aut biliosa. Similiter aut frigida est à contrarijs caussis, nempè aere, & ventis algidioribus, aut frigidissimæ aquæ illapsu, presertim si repentina fiat mutatio de calore ad frigus, de hypocausto ad boream, & ad glaciale stagnum.

Rursus

Rursus hæc est aut cum flatu, aut cum uiscido, frigidoque humore. Item qui pustulas,& apostemata sequitur dolor, aut calorem, aut frigus asciscit. Qui verò continui solutionem excipit, aut ab extendente flatu, aut erodente vlcere, aut vulnere, aut denium à rheumate committitur. Soluunt autem continuum non modò intus geniti flatus, sed & aqua irrepens, aut animalcula in internam auris cauitatem se se insinuantia, aut certè in eadem aure prognata. Huc spectant lapsus, & percussio, & euulsio auricularum. Verùm nullus acerbior, nullus nequior, aut perniciosior illo, qui altum apostema acuta febre, & mentis emotione stipatum excipit. Qui verò dolor extimas chartilagines lacessit, vt neque acutiem habet, ita nullum incutit metum. At dolor à phlegmone tã exitialis est, vt interdum laborantem repentè perimat perinde, atque apoplexia, & iuuenes in maiori versantur periculo, quàm senes,& correpti solent septima die obire diem*. In senibus non rarò suppuratur, non item in pueris ante fata, quòd si ad pepasmum perueniat, & reliqua bona signa cõueniant, euadere possunt. Ad hæc dolor aliquãdo molestat cum pruritu, aliquando citra pruritum insolenter exercet.

* *Oculorum affectus,* inquit Celsus, *in ipsis consistunt, sed aurium, citissimè ad cerebrum migrant.*

* *Hipp. in coac. Auris dolor pertinax cum febr. acuta, & alio quodam signo aliquantum maligno iuuenes quidem septima die occidit, et citiùs delirio correptos, si non multum pus effluxerit ex aure, aut sanguis è naribus, neque aliud bonum signum compareat, seniores autem tardiùs, & minùs tollit, nam & aures suppuratione præueniunt, & minùs delirant.*

De Signis.

CAPVT VII.

VNiuersa signa notauimus in superiore capite, vbi eam surditatis speciem tractauimus, quæ ab apostemate pendet.

De Curatione.

CAPVT VIII.

ILlud ante omnia obseruandum, vt, quicquid in aurem instillatur, siue refrigerandi, siue calfaciendi vi polleat, tepens sit, temperatumque, & si capitis repletio emicuerit, deplendum, inaniendumque ea ratione, quam plenitudinis conditio poscit, plethora quidem phlebotomia,& alijs præsidiis subalternis, quæ calidam capitis cacochymiam exigunt, at crassa viscida, frigida humorum moles pillulis cocchiis, aggregatiuis, & apophlegmatismis detrahitur. Quòd si humor adhuc à purgatione auribus tenaciter hæreat, humidi suffitus, fotus, & lenes, molliculæque infusiones vsui erunt, secundùm quæ vsurpari poterunt ea, quæ à læsa particula materiam euocant, dissipantque.

Cęterùm si dolor à caussa præcalida proficiscatur, notis refrigerantibus capiti consulendum, rosaceum auribus infudendum, oui albumen, ac si dolor vehementiùs exercuerit, nonnihil caphuræ adiiciendum, quin violaceum, cum caphura conuenientius videtur, quoniam emolliendi,& sedandi doloris vim habet potiorem, quam etiam præcipua quadam dote possidet recentis oui albumẽ, huc facit aqua solani, aut coriandri cum lacte, quod sanè præclariùs,& efficaciùs dolorem emulcet, si ab vbere in aurem emulgeatur. Rosaceum in quo terrestres lumbrici incocti sint, mirè instillatum iuuat, similiter limaces eodem modo coctæ, & si dolor pulsans vrgeat, rosaceo subtripla aceti portio adijci potest, atque ebullitio tandiu permittenda, donec vniuersum acetum euanuerit, tuncque guttatim infundendum oleum. Huc spectant ol. salignum, nenupharinum, cucurbitinum, atque eiusdem generis succi, & extrinsecùs admota refrigerantia cataplasmata. Sunt, qui deierant, nil præstantius aqua volubilis, aut humidi canabis succo inueniri.

Sed enim vbi acerbiores circa auriculam pulsationes, doloresque spasmum minitantes(pepasmi properantis præsagia) percipiuntur, tunc emollientia vsui sunt, nihil autem peræquè prodest, ac vaccinum butyrum vetus tepefactum, cuius vices supplet fistula affabrefacta in aurem immissa è pelui tepente aqua plena, vt inde vapor in aurem tota copia efferatur, iste enim vapor tam egregiè aliquando contulit, præsertim si emollientia, aut narcotica incocta sint, vt ad ualidiora, aut stupefacientia recurrere non fuerit opus, quorum vbi præ doloris uehementia usus est, certè succus mamithæ, siue glaucii, aut œnanthes cum opij tantillo cum lacte muliebri in aures infusus omnium instar mihi esse uidetur.

Quod si in aurem illapsa aqua doloris parens sit, ea methodo utendum, quam paulò post præscribemus. At si fixi, profundiq; frigoris noxiam dolor agnoscat, quid opus erit facto? Profectò calfacientia olea sunt adhibenda, ut ruthaceum, ut anethinum, ut spiceum, ut laurinum, ut balsaminum, ut cataputianum, & similia, quibus aliquando incoximus allium, piper, castoreum, euphorbium. Exempli gratia ℞. ol. beeni drach. ij. galliæ ℈. s. m. guttatim in aures oleum infundatur. His præscribimus liberaliter uinum merum, somnumque longiorem, hisce enim dolor obtunditur.

Verùm si flatuosa substantia lancinans cruciatus huius author fuerit, præter reliqua, quæ cap. de tinnitu recensebuntur, cucurbitulæ medicę tepente aqua semiplenæ, auri circumpositæ commendantur, nec minùs succus ruthaceus, & amomum cum melle mixtum, & oleum liliaceum decoctionis abrotani, sãpsuci, & castorei colo transmissum, & immissum iuuat. huc nitrum cum rosaceo,& aceto mixtum, huc & serpentariæ succus facit. His ualidiora sunt oleum costinum cum euphorbio, cum costo marino, cum aristolochia. Fomentum aridum ex millio torrefacto, ex mappis, glomere, aut filtris præcalfactis & admotis egregiè confert. Leuandi uerò doloris à pustulis, uermibus, aut illapsa lympha oriũdi modum propriis capitibus præscribemus.

Proximum iam est, ut gradum faciamus ad dolorem, quem æstuans, profundumque peperit apostema, cui ob uiciniam mirandum in modum cerebrum

rebrum compatitur, & antequam ad pepasmum perueniat, minatur grande periculum. Quare mittendus sanguis pro vitij ratione, repurgandum corpus, reuulsionum genera tentanda, tum ad topica deueniendum, quæ leniant, & refrigerent, in primis commendatur lac muliebre in aures per vices emulctum vsque ad tertiam dieculam, similiterque rosaceum cum aceto coctum, dein adhibita prius sem. lini, & altheæ mucilagine transfundum ad fænugræci lentorem ex lacte muliebri detrahendum, quo tempore & aqua volubilis vsui esse solet, & contritum sesamum experientia probauit. Vaporationes autem, & fotus ex calastico, dulcique oleo nunquam non sunt adhibendæ, in quod hapsus alligatus radio immergitur, & in aurem vicissim inducitur. Huc facit & cataplasma ex maturantibus cōflatum, & foris admotum. Quod si vires ferendo vix sint, si principium elapsum sit, vulpinus adeps, aut lacertæ, aut vnguentum basylicum ex rosaceo dissolutum, vel ol. ligustricum, aut anserinus, aut anaticus adeps in aures guttatim instillandus. Foris verò illitus ex gallinæ aut anatis aruina fiat. Verùm enimuerò, quādo phlegmone non admodum flagrantia exardescit, tunc liquentem capreæ adipem cum pari modo mellis, sappæ, aut œsypi adhibere licet. His autem valentius præsidium, idest ℞. Lithargyri, cerussæ an. ℥. j. thuris, farinæ volatilis, gummi pini ana ʒ. iij. ol. ℔. j. adipis suilli, aut caprilli ℥. ij. succi sem. lini q. s. m. f. emplastrum. Si doloris acrimonia narcotica quærat, ea iuxta methodum, quam apponemus, præscribenda. Sed ad pepasmū promouendum omnis lapis mouendus, omnis cura adhibenda; proin foris etiam hoc cataplasma admoueatur. ℞. mucilaginis sem. lini, farinæ tritici in hydrelæo subactæq. satis est, cum rosaceo, aut chamomællino fiat cataplasma.

Cæterùm si apostema foris appareat, & extra aurem consistat, vt nullum periculum adesse significat, ita sola hordeacea farina ex oleo subacta curari solet, concinnantur tamen & alia emplastra in eundem vsum ex farina fabarum, & puluere chamæmelli, nec non ex farina hordeacea cū puluere violarum, meliloti tepente aqua, & oleo violaceo affusis. Sed farina triticea cum solano, & ol. sesamino cocta in cataplasmatis formam omnium instar est. Dolorem verò à pustulis prognatum tollit hapsus, seu pennicillus ficuum, & tritici decoctione inebriatus, & in aures immissus. Nonnunquam fistulam auri aptamus, per quam vapida thymiasis aure excipitur ex supposita tepente lympha, in qua si ferat necessitas narcotica incoqui possunt.

Inter communia præsidia, quæ aurium cruciatui destinantur, præsertim si à frigore procedat, oleum omphacinum commendatur, in quo viuus scarabæus incoctus sit; aut millepedę, aut terreni lumbrici incocti sint, cui vel piscium fel, vel vulpinus, vel lacerti adeps, aut gruis sit commixtus, sed præ cæteris valet oleum scorpionum. Huc recentis sampsuci aqua, & terrenorum lumbricorū decocta in iusculo myrrhæ colatæ reuocanda sunt adiecto anatis adipe. Quod si frigus vehementius vrgeat, & excruciet, fel taurinum ex Keirino oleo excoquitur, dum vniuersum fel resolūtum sit, tū oleum reponitur in vsus in aurem, est enim egregium remedium. Verùm si dolor fuerit adeò demens, adeòque vastus, vt tolerari nequeat, tunc narcotica cautè usurpari debent, nempè aut philonium, aut croci, aut stellæ trochisci, aut opium cum castoreo, & croco dissoluto in lacte muliebri, sed caue, ne temerè his vtaris, citraque magnę necessitatis vim, ad euitandam scilicet syncopen, præsertim si dolor à frigore oriatur. His adhibitis si noxa quæpiam emergat, solo castoreo expungitur. Sed enim ad excludendam omnem damni suspicionem castoreum cum opio ex meracissimo vino componi solet in pastillos, qui vsus tempore dissoluuntur, & instillantur in aures.

Quid, si cruciatus ab erodente vlcere proficiscatur? Lycium cum opio in lacte dissolutum immittatur. Aut ℞. amygdalas decorticatas nu. xx. opii, nitri, thuris ana ʒ. i. s. croci, galbani, myrrhæ ana ʒ. i. s. omnia ritè terantur aceto respersa, & reficcentur, & cum usus postulauerit huius pulueris modicum rosaceo dissolutum infundatur in aures, & si se protulerit sanies, pro aceto sufficiatur uinum, aut mel, aut oxymel.

De Tinnitu, Sonitu, & Sibilo.

CAPVT IX.

AFfectus iste auditus phantasticus appellari potest (symptoma in deprauata actione) quum aliquid citra exteriorem impulsum usque percipitur, ac sanè tali affectu correpti perinde in audiendo falluntur, ac qui imaginosis lacessuntur, illuduntur que imaginibus, quoniam huius sonitus caussa est ictus aeris, qui sensum ferit, sed quia exterior aura non colliditur, nec adeò sonitum edit, necessum est, internam innatamque auram affici, à substantia verò quadam uapida in cauitate latitante percellitur. Porrò hæc undosa commotio (ubi enim aer impellitur uel Hipp. teste undas agit) aut est exigua, ut sensum lateat, quam tamen à vapore in cauitate coercito cieri, iudicamus; Aut certè paulò euidentior, & concitatior est. Si sensum lateat commotio, & sit de earum genere, quæ caueri difficile possunt, & quibusdam duntaxat naturis contingat, sed peculiari quodam modo, non prorsus, ut quibusdam aliis in tinnitu usu uenit, tunc animo ducendum imaginosum hunc auditum ex sensus acutie proficisci, aut ex sensorii summa imbecillitate, propter quam minima de caussa impellitur, sicut infirmissimo frigus à qualibet uel minima aquæ guttula accidit, calor à qualibet ignis fauillula, debilitatem uerò pariunt singulæ intemperiei species. Quod si præter latentem sensus acrimoniam, præter sensorii infirmitatem alia caussa proxima est, certè alia non est, quàm uapor aliunde concitus, & impulsus, qui innatæ auræ quietem insolenti ciet agitatu; Vapor hic nonnunquam in capite gignitur, interdum à sanie auris efferuescente efflatur spiritus, interdū latitantes, & motitati uermiculi in anfractibus auris auram motitant.

Antecedentes uerò caussæ sunt, turgescentes, æstuan-

æstuantisque humoris in toto venoso genere commotio, sicut vsu venit in feb. & in accessionibus febrium, superuacua totius corporis repletio, præsertim capitis, vt accidit secundùm temulentam turpitudinem, aut commotio quædam, & agitatio sursum respirans, vt in difficili contingit vomituritione, aut lapsus, aut denique plaga. Interdum hoc ipsum accidit non propter motum, sed propter visciditatem materiæ, quæ calore subacta in flatus degenerat, atque ex perenni flatuum genesi perennis euadit passio. Famescentes, & ieiuni hoc symptomate sæpe tentantur, quod calor naturalis ociari nescius succos toto corpore fusos exagitat, natura enim consueto destituta alimento in domesticos conuertitur succos, eosque exercet, & depascitur. Pharmaco assumpto interdum sonitus auditur, quòd eius sit ingenium, & conditio cerebro vapores mittere, aut ciere. Interdum sonitus caussa intrinseca est auri, interdum extrinseca, patiturque per consensum à ventriculo, & ab alijs membris halituosos spiritus halantibus.

Hipp. tinnitus in acutis, & sonitus in auribus lethale.

Est, ait Sennertus, *aurium sonitus sensus cuiusdam molesti inter ipsas aures, etiam cum foris omnia silent.*

De Signis.

CAPVT X.

PRofectò assidui tinnitus caussa est quippiam præter naturam in cerebro inhærescens, qui si certis interuallis temporum euanescat, secundùm verò crapulam, repletionem, inediam, exercitium, insignem æstum, aut acutum frigus inualescat, consensione fieri argumentum est. Præterea tinnitus, sibilive modus caussam ipsam renunciat, namque aliquando rei sursum respirantis, & repetis sonitum refert, tuncque per consensum à stomacho, aut à toto corpore fieri, coniectura colligitur, nonnunquam arborum se se vicissim collidentium fragorem exprimit, tuncque magna vaporum copia inuicem bellantium significatur. Et si febris adsit, horrorque simul, tunc purulenta collectio in aure arguitur. Et quando clanculum citra vllam euidentiorem caussam perpetua successione inoritur, tunc huiusce symptomatis parentem esse viscidum, lentumque humorem putandum est. Verùm qui sensus acrimoniam sequitur, cæterarũ causarum absentia, ieiunio, & pharmaco purgante detegitur, etenim hisce exasperatur affectio. Qui siccitatis propago est, nutriculas, asseclas, & comites habet caussas inanientes febriculas morosulas, inedias. Qui sensorij imbecillitatem agnoscit, ex magno recrementorum prouentu conijcitur, quæ mutua successione congeruntur, huiusque debilitatis caussa modò est calida discrasia, modò frigida, illa ilicet afficit, hæc serò fit, & afficit.

De tinnitus curatione.

CAPVT XI.

HViusmodi affectibus obnoxij solem, balnea, laboriosam exercitationem, vomitionem, dementem strepitum, concubitum, cruditatem cane peius, & angue refugiant, soluendæ autem aluo comprimis studeant. Et sanè, in sibilo per consensionem eò allaborandum est, vt particula primò affecta, siue stomachus sit, qui frequens est, siue aliud membrum, lustretur prorsus, tùm cerebro robur myrthino oleo, auribus amygdalino amaro conciliandum, sed in confirmanda recipiente particula innatam temperiem perpendere opus est, eamque iuxta methodum intendere. Si repletio subsit, à qua symptoma & substantiam, & incrementum suscipiat, ea penitus purgante pharmaco summouenda, & capiti etiam subalterna præsidia admouenda sunt, nec minus tenuis victus ratio instituenda. Qui febricitanti superuenit tinnitus, curatione non indiget, vtpotè qui paulò post vnà cum febre euanescet. Quem nimiæ sensus acrimonia excitat, sunt qui stupefacientibus, & acutiem obtundentibus curent, vt oxyrhodino cum opij tantillo, aut ol. de papauere, aut de hyosciamo cum modico castoreo ad corrigendum frigoris excessum adiecto. Sed illud tutius, præclarumque præsidium est. Pini grana, & castoreo vnà conteruntur, dissoluunturque oxelæo, auribusque infunduntur. Quem pus peperit, curatur ijs præsidijs, quæ & apostemati, & vlceri debentur.

In conualescentibus autem, queis natura siccescit, hiatque, tinnitus tollitur sola humectante alimonia, illitu ex ol. quæ modò calorem, modò frigus asciscunt, prout exigit vsus. Qui sensorij imbecillitatem secundat, sequiturque, remouetur ascititiæ intemperiei sublatione. Qui ex metastasi, & translatione materiæ pendet, siue sint phreniticos reliquiæ, siue alia crassior materia aliunde ad aures collecta, non alia ratione curatur, quàm aphæreticis, & allioticis, vt in curatione doloris capitis edictum est. Quod si calido apostemati, & præsertim febri succedat, nil peræquè iuuat, ac succus absynthii cum oleo rosaceo, aut cum aceto, & oleo liliaceo, experientia enim constat, valde couferre.

Tinnitui verò ab humore frigido, viscidoque prognato conueniunt trochisci, quorum sæpe fecimus periculum. ℞. Hellebori partes tres, croci partes quinque, nitri decem, m. & fiant ex arte trochisci, & prout vsus postulauerit, adhibeantur. Inter communia verò probata præsidia, quæ tinnitui tam ab humore crasso, & obstructione, quàm ab imbecillitate prouenienti conueniunt, illud commẽdatur, quòd ℞. caryophillorum, fem. porri ana ʒ. s. moschi ℈. 5. ex aqua sampsuci, aut ruthę, aut ex D. fol. pini, aut buxi, aut lauri, aut ex vino in aures infundantur.

Hoc autem commune omnium esto, vt cœnæ parcant, abstineant, temperent; Quidam ex antiquis sapientibus deierauit, nil esse conducibilius ad tollendos aurium sibilos methastri, seu ca-

lamenthi ſucco, namque aſſerunt à Deo non effluxiſſe præſentius præſidium. Huc ſpectant hyſſopi, & fol. lauri decocta infuſa, ſed interim animaduerte, & recogita, quæ dicta ſunt inter communia, & generalia remedia cap. de ſurditate, & dolore aurium.

De curatione ſaniei, & vlcerum.

CAPVT XII.

ANte omnia eam victus normam inſtituere oportet, quæ tenuet, quæ temperatum, & laudabilem ſanguinem aggignat, ſiue carnes ſint, ſiue olera, quæ offeruntur, omnino victus ea qualitate præditus eſſe debet, quæ exceſſui, ſi quis ſubſit, opponatur; Quod ſi calidum temperamẽtum id exigat, vt ptiſana hordeacea, & ſimilia præbeantur, non erunt deſpectui habenda, imò & exercitium erit intermittendum, ne calor augeatur. Interim materia ad nares per errhina, & ſternutatoria, ad os per gargariſmos deriuetur.

Porrò vlcera, aut intus latent, aut foris extant, hæc tractantur hoc pacto. Primùm oxycrato, aut oxymelle, aut hydromelle abluuntur, in quo interdum myrthi, & roſæ incoquuntur, poſt deterſionem puluis afficcans flatu intruditur, qualis ex vſto tragacantho conficit. Nonnunquam magno ægri commodo oleum cannabis infundimus, & ſanè purulentis auribus adſtringentia non adhibere, vtile eſt, (dummodo modum non excedat emanatio) imò confert detergentibus vti, vt myrthino oleo, amygd. amararum, ſucco fol. virentis oliui cum melle.

Vlcera verò latentia, & profunda, alia recentia, alia vetera ſunt, illa quidem curationi concedũt, atque in hanc rem faciunt trochiſci mamithæ, h.e. min. chelidoniæ, aut glaucij aceto diſſoluti, aut trochiſci de roſis cum myrrha, & aloe, œnomelite diſſoluuntur, & guttatim in aures infunduntur. Interdum acerbioris vuę ſuccus cum melle infunditur, nonnunquam ſalignus ſuccus. Siue ℞. Aluminis aduſti, myrrhæ ana ℥.j. teruntur, & cum melle mixta inijciãtur in aures. Siue ℞. ſanguinis draconis, ſpumæ maris. i. alcyonij, ſarcocollæ, nitri Armeni, myrrhæ, thuris troch. mamithes partes ęquales in puluerem redacta ſuper licinium melle delinitum inſpergantur, & inducantur in aures.

Si dolor excruciarit, iniecta ferri ſcoria contrita, ammixtoq; tragacantho, aut quopiam alio exſiccatorio, & anodyno ex aceto mulceatur, hoc autem eſt oleum amygd. amararum cum myrrha, aloe, croco: interdum tantus eſt dolor, vt opus ſit aliquid opij adijcere. Huc faciunt cephalica præbia, quæ ſiccitati anodynam vim conſociatam habent. Non eſt, cur hic plurima deſcribam, quæ in Antidotario præſcribuntur. Illud non omittam, quòd ℞. nucleorum myrobal. gallarum aduſtarum q. ſ. m. cum ol. Alkeirino, & fęce ol. de ſem. lini. Item vtile eſt vnguentum de ceruſſa, & baſylicum mixta, & inducta.

Antiqua verò, profunda, & latentia vlcera curatu admodum difficilia ſunt, vt aliquando vſque ad oſſa perueniant, eaque detegant, id quod meatuum amplificatione colligitur, intelligiturque, nec non plurimæ, fœtidæque ſaniei excretione; quamobrem in his validè ſiccantibus opus eſt, vtpote pice cum melle mixta, vel coruino, vel teſtudineo felle cum muliebri lacte temperatis, & iniectis. Sunt, qui cordumeni .i. cardamomum, & nitrum cum ficubus miſcent exemptis granulis, & concinnant licinium inſtar ellychnij, & immittunt abſterſo à ſordibus vlcere. Inter fortia verò detерſoria ſunt ſcoria æris cum arrhenico, & melle, & aceto, rubigo, aut ſcoria ferri frixa, & pertrita in pollinem, quæ aceto diſſoluta coeat in mellis craſſitiem. Neceſſitas aliquando cogit in ſordidiſſimo, & vetuſtiſſimo vlcere emplaſtrum de flore æreis vſurpare. Mediæ autem virtutis ſunt alumen vſtũ cum ęquali parte mellis, quibus aliquando dactylus admiſcetur. His valentior hæc eſt pręſcriptio. ℞. fl. æris, ſquammarum æris ana ℨ. iiij. ſucci porri ℥.j. mellis optimi ℥.j. m. in vſus.

Cæterùm vbi pus vbertim ſuccreſcit, licinium taurino felle imbutum immittere expedit, aut infantuli lotium puriſſimi, his verò multo valentius præſidium eſt ferri ſcoria in ſartagine ſæpius frixa, & abluta, & ex aceto decocta. Verùm vbi cum vetere vlcere purulento adeſt etiam dolor, tunc vinum maturum cum roſaceo, aut ſucco porri, aut piſcium muria inijcere expedit.

Sed quando per ſiccantia præſidia ſordes, ſanieſque intus coercetur, opus eſt roſaceum inſtillare, vt cruſta cadat, & obturamenta, obijceſque de medio tollantur, tum deterſo vlcere ſarcotica adhibeantur, ſed caue, ne virulenta ſanies intus coercita detineatur, cuius generatio ſiccantibus vlcus vetari debet. Verſutuli quidam Mediculi purulẽtam aurem obturant, ne quid excidat, prohibentque minitantes in latus, inque aurem indormire, ne quippiam viroſi excrementi erumpat per meatus, hinc fit, (aiunt) vt recrementa exitu prohibita in molliculam, laxamque carnem declinent, quæ ad auris radicem iacet, vbi collecta abſceſſum faciunt, quæ poſt pepaſmum recludunt, & educunt ſaniem, quæ noua data via ab hac moleſtia aures vendicat.

* *Sunt vnitatis ſolutiones ab erodente materia.*

De ſanguinis eruptione.

CAPVT XIII.

PErinde ſanguis ex auribus, atque è naribus emanat, nimirum aut decernente natura per criſim, aut ſymptomatis vi, aperta, aut rupta vena repletionis, plagæ, aut lapſus cauſſa.

* *Symptoma in exeunte ſanguinolento mutato toto genere præter naturam ratione loci.*

De Curatione.

CAPVT XIIII.

CRiticum ſanè ſanguinis effluuium cohiberi adſtringentibus non debet, ni ſyncopes, & infirmitatis viriũ metu tenearis. Qui ex alijs cauſſis procedit, reprimitur ſtipticis, refrigerantibus, cauſticis. Stypſi verò pollent gallæ ex aqua, aut aceto decoctæ, item ſenticis decoctio, queis interdum ammiſcetur vinum vetus, aut acetum, aut

aut trochisci mamithæ, aut lycium ualent,& lentisci decoctio, & succus granatorum ex aceto expressus. Refrigerantia verò sunt ceu virgæ-pastoriæ succus, aut arnoglossæ cum vino, aut succus acerbus mamithæ, aut denique opium.

Caustica sunt, veluti succus ozymi. Mirandum autem in modum confert leporis coagulum cum aceto, aut porri succus cum aceto. Inter vsu probata illud censetur. Ambo renes tauri sumuntur, & saliti adipis aliquid, dein torrefiunt, & sanies expressa in aures instillatur, caue interim ne dum torrentur renes, prorsus arescant, & exsucci fiant.

De curatione sordium aures obturantium.

CAPVT XV.

Facilis succedit curatio, si sordes detineantur, nam ol. amyg. amararum iniectum mirè prodesse consueuit, præsertim noctu, dum se lecto cõmendat patiens, qui labrum ingredi, & super tepentem laticem aurem inclinare debet, vt sordes intus deliqueant. Nonnunquam spiritu impellitur intrò atramentum, seu ℞. pulueris cardamomi script. iiij. nitri ℈.ij. contusis ficubus puluis excipitur, & efformatur lemniscus in aures immittendus, qui aliquando etiam taurini fellis semuncia, & modico oleo inebriatur, aut etiam prassij succo intingitur & intruditur, aut nitrum aceto soluitur, concoquitur, dum deferuescat feruor, subinde cum rosaceo mixtum in aures infunditur. Nitrum item cum purgatis ficubus componitur, & hinc parua turunda fiunt in aures indenda, quæ tertio quoque die eximuntur, hinc enim plurimum sordium secum detrahunt, vt manifesto constet leuamen. Interdum vrticæ radicula, aut cardumenum intruditur. Verùm inter valentissima censetur viridis colocynthidos è folijs expressus succus, & infusus, nec minus nitrum, & arrhenicum æquis partibus mixta, & cum melle, & aceto liquata, & guttatim instillata valent, hæc vna horula in aure liquuntur, subinde reclinanda auris, & detracto medicamine mulsa calens intrudenda. Sed validioribus ne vtaris linamentis priùs, quàm totum corpus repurgaueris; ne ad particulam aliqua arcessatur confluxio, qualis est (exempli loco) lemniscus pice, nardinoque, aut chamæmellino oleo delibutus. Non defuerunt, qui ad surditatem tollendam caphuram commendarunt, sed illi biliosam surdiginem audierunt.

Inter vsu probata mehercle est oleum scorpionum, hoc enim surditatem adimit. Ex ijs verò, quę infarctorijs obstructionibus à sordium colluuie mirificè prosunt, sunt ex nitro, & nasturtio confi-cta turunda, quæ triduo auribus inhæreant, subinde eximi debent, quibus detractis plurima sordiũ copia affatim emanat, pariterque conferunt linamenta hyblæo melle imbuta, & indita.

De aurum obturamento.

CAPVT XVI.

Vsque adeò vitiosè aliquando efformantur aures, vt obductior, obstrictiorque, & obstructior sit meatus, quàm vt sonos admittat, id quod accidit, vel quod panniculo obuelatum sit natura foramen, vel sordibus, vel concreto sanguine, vel hypersarcosi, vel verruca occludatur. Interdum extrinsecùs lapillus, aut nucleus, aut bestiola, aut crassior incidit humor, commeatumque impedit, interdum nerui semita premitur, & qui tali affectu laborant, perinde sonos hauriunt, ac si digito obseptæ, obturatæque forent auriculæ, id etiam ex vehementi turbine venti contingit.

Morbus est in conformatione, atque in meatu, &c.

De Curatione.

CAPVT XVII.

Si membrana, aut caro supercrescens natura auditorio meatui obducta, profunda, oculorumque aciem fugiens obnubat, ferè conclamatum est, si extet, ferè curatur. Intrinsecum velamentum adacto intro scalpello acuto secatur, & recluditur, ijsque remedijs, quæ paulò post præscribentur, coalitus præpeditur. Si manifestò appareat, ea clitelli specie, qua nasi polypus secatur, eam cædere oportet, dein linamentum calcanthi citrini puluere respersum superponendum, quò carnis regeneratio inhibeatur. Si quippiam mordicus inhærens obturet ad emolliendum, atque expediendum, vel liliaceum, vel rosaceum, vel keirinum oleum in aurem instillare necessum est. Si bestiola morticina nubat, tunc in aurẽ malacticum quippiam, & expediens inducendum, dein scalpatro ferramento dexterè intrò adacto etherogenes extrahendum.

Occlusio autem illa, quam aut hypersarcosis, aut verruca parit, detersorijs primùm abluenda, vtpotè calẽte aqua nitro medicata, tum æs vstum, & rubrum arrhenicum diligenter pertrita in aures cum aceto infundenda, vt hinc caro exuratur, & sequatur vlcus, quod testatis iam præsidijs postea curatur; quo spectat & suillum fel assiduè in aures iniectum.

Phantastico autem obturamento destinatur oleum liliaceum, vt taurinum fel cum succo betulæ, aut seminum cannabis. Nil verò præstantiùs ad expediendos obstructorios infarctus ipso colocynthidos succo. Quæ sordes agnoscit obstructio, remedijs superiore capite præscriptis, tollitur.

Inter vehementiora pastilli de helleboro censentur, qui auditorium etiam neruum purificant. Sic aũt habẽt. ℞. helleb. albi ℥.ij. ſ. nitri ℥.xxi. ℈.j. croci ℥.iiij. vniuersa diligenter conterãtur, & cum aceto trochisci concinnentur in usum, qui, vbi inciderit, aceto dissoluuntur, & instillantur in aures, mirum enim in modum conferre consueuerunt. Quam uerò occlusionem mala peperit conformatio, ut cum auris imperforata creatur, aut uitium compositionis quomodolibet intus latet, chirurgia curare oportet, quæ detegat, & recludat meatus usque ad interiorem cauitatem, quæ sanè operatio modò profuit, modò obfuit.

De attritione, & percussione Auris.

CAPVT XVIII.

QVemadmodum magnus Dictator Hipp. huiusmodi affectui mederi dedignatus est, ita posteriores Asclepiadæ huius non habuere curationem, quin suscepere faciles, atque succurrendum curarunt myrrha, thure, oui albumine, & aceto aut panis medulla exceptis, & applicitis.

De Auris pruritu.

CAPVT XIX.

AQua absynthij, aut eius coma oleis incocta, & auribus infusa pruritum tollit.

De aqua in Aurem illapsa.

CAPVT XX.

QVi balneis frequens vtuntur, ni aures sedulò occludant, eam interdum incurrunt labeculam, hinc temerantur aures, ad quarum radices abscessus non sine ingenti cruciatu colliguntur.

De Curatione.

CAPVT XXI.

INter cætera præsidia, quæ eximendæ ex auribus aquæ destinantur, est fistula, qua immissa buccis exorbetur, educiturque latex, subinde amygdalinum oleum infunditur. Tussi quoque, & sternutamentis excutitur. Sunt qui stipulam triticeã, aut iunceam, aut anethinum tubulum palmi longitudine sumunt, cuius extremo radio ingeniosè vellerum floccos aptant oleo delibutos, alterius peruiæ partis extremum auri indunt, subinde, laneos, aut bombycinos flocculos igne accendunt, vstionemque permittunt, dum calor molestus intrò subierit, & laticem foras emouerit, tunc detracta fistula foras sequitur aqua. Sunt, qui modicellum aquæ per stanneum, paruulumque infundibulum in aurem inijciunt, dum tota cauitas oppleatur, tum mandant, vt patiens inclinato super eam aurem capite altero crure subsiliat, donec tota egrediatur aqua. Educitur etiam cauo eo instrumento æneo, quo vtimur ad diluuia intestinorum per infernum guttur, in aurem paulatim inducitur syphunculus, radius cauo ære latens paulatim educitur, & sic sequitur latex. Si aqua exigua est, sat est oleum infusum, aut muliebre lac, si dolor infestarit, remota caussa, cui si non concedat, imò exasperetur, vapor ex D. corticum papaueris, meliloti, chamæmelli, violæ, sem. lini sublatus aure excipiatur, aut apponatur cataplasma ex hordei farina, & muliebri lacte conflatum.

De ingressu animalculorum in aures, & de vermium in eisdem generatione.

CAPVT XXII.

INgressus bestiolarum in aurem cognoscitur ex acerbitate doloris, ex motitatione, & pruritu quodam aculeato iuxta animalculi speciem. Vermis autem ingeniti præsentiam conijcies ex agitatu quodam, & motiuncula percepta.

* *Vermium omnium commune est*, inquit Arist. 5. de Hist. animal. c. 19. *& eorum, quæ ex vermibus proueniunt animalia, vt primordium generationis, aut à Sole, aut à spiritu præstetur.*

De Curatione.

CAPVT XXII.

COmmune remedium est in aurem infundere amara, illicò enim animalcula intereunt, & sedatur motus, succus proin asinini cucumeris siue solus, siue cum scammonea coniunctus confert, item fumus è furfuribus, aristolochia, & styrace sublatus in aurem conducit; sanies è bubula carne assata emanans collecta, & refusa in aurem iuuat, si patiens interim sese soli exponat; Inter succos nullus præstantior succo radicis capparis, foliorum prunorum, persici, absynthij, centaurij, prassij, pini maximè ex aceto expressi. Sed succus albi hellebori, & cucumeris asinini & menthastri, & decoctio epithimi cum scammonea primas tenent, similiter hydromel illis commixtum; Huc referuntur cæpe, raphani, tanaceti succi soli, aut cum hydromelle infusi, & felleum aliquid in cauo punico malo excoctum, & fructuum capparis recentium decoctio, aut succus, itemque lupinorum latices, & aloe cum tepente aqua, & costum studiosè per tritum, & pyrethrum, quæ omnia egregiè aduersantur vermibus.

Inter vsu probata illud commendatur, quod ℞. vini ℥. ij. mellis ℥. iij. ol. rosacei ℥. j. misceantur cum albuminibus duorum ouorum, & tepida auribus mandentur, tum super aurem insomnis incumbat, paulò post se se hinc repentè tollat, diripiatque, sic enim fiet, vt plurimi vermes egrediantur, sunt, quibus probetur oleandri succus, aut rubi, aut absynthij, aut eorundem decoctio, nec non puluis rad. capparis cum aq. sampsuci, aut vetere lotio infusus.

De apostematibus, seu parotidibus, quæ ponè aures accidunt.

CAPVT XXIV.

HÆc apostemata cum ijs conferuntur, quæ laxas, molliculasque partes, quales adenes sunt, obsident, sed vsque adeò dementi, diròque dolore stipantur, vt interficiant, non sine mentis alienatione; quæ in auris cauitate latent adolescentibus perniciosiora sunt, quàm senibus, etenim cum iuuenum viscera intus æstuent flagrantia, atque adeò biliosis, & calidis affluant humoribus, reliquum est, vt in laborantem particulam confluentes cruciatum ingeminent, qui cum tolerari non possit, par est, vt mors suppuratum anteuertat, & occupet. Abscessus autem, qui crisim sequitur, nullum portendit periculum.

* *Eparmata præter naturam tumores secundùm aures in ægrotantibus exortos vocat Hip. 6. Epid. Gal. 3. de comp. med. loc. cap. 2. dicit Eparmata, (quæ &* Paro-

Parotides sunt) è genere inflammationum, quæ fiunt glandulis circa aures affectis, &c.

* *Tumores*, inquit Hipp. *circa aurem ex plurimis graueolentibus cum feb. acuta, & præcordio intento tardiùs excitato occidunt. Item tumores circa aures leuiter syderatis mali. Tumores in longis morbis non suppurantes lethales.*

De Curatione.

CAPVT XXV.

QVod criticum quidem, sed anteuertit pepasmum, aut criseos tempus eruptione occupat, apostema in malis habetur. Vt plurimum à sanguine pendet, interdum à bile prædomninante, aut à melancholico, aut pituitoso succo. Sanguineum quidem apostema rubor, grauitas, tumor mollis prementi concedens, meatuum infarctus, & compressio abundè arguunt; A bilioso sanguine prognatum dolor sine grauitate mordicans, & lancinans, vehementi phlegmone, ardoreve molestus, nulla meatuum angustia, infarctusve renunciat. Tremor, lenitas, mollities, albicans rubedo, pituitosi sanguinis germen esse significat. A melancolico sanguine factum, durities, dolorisque exiguitas testantur.

Curantur hoc studio, vt nullo modo repellas, sed potiùs attrahas, illicias; cum materia huc, nempè à cerebro nobilissimo membro ad ignobile deferatur, præsertim cum iudiciali die post pepsim, morbis cerebri, vt lethargo succedit. Caue igitur, ne generali inflammationum curatione vtaris, in quibus à carceribus repellentia, mox etiã cum apocrusticis digerentia, postremò mera adhibentur resoluentia. Imò necessum est, præsertim si cum dolore capitis febris perseueret, ab emplasticis, & epiplasticis curationẽ ordiri, quin, si cætera non profuerint, medica cucurbitula erit admouenda, omnino attractione opus est. Obseruandum interim, num quæpiam alia euacuatio sit necessaria, & pro ratione obeunda. At si materia confertim irruat, & irrumpat, ne metasyncritica applices, sed naturæ negotium, concedas, ne superuacuo materiæ affluxu dolorem, & febrem cõduplices. Imò immani dolori sola malactica, & paregorica debentur, qualia calida humida. Etẽpenti itaq; summo dolore parotidi tepentis aquæ vapor satis esse solet; si mitior sit dolor, & ardor vnà incoquatur chamemællum. Diachylon, & emplastrum de meliloto vsus comprobauit. Quòd si dolor exacerbetur, tumor acuminetur, tunc ea præsidia adhibeas, quæ media sunt inter emplastica, & resoluentia, quæ aut pepasmum celeriùs promouent, aut digerunt, cuiusmodi est lini, aut tritici farina cum melle, aut cum D. fœnugræci, maluæ, chamæmelli. Si resolutioni reluctetur, potiusque ad suppuratum tendat, tunc promouendo, educendoque puri incumbendum, si fieri potest, per inaspectabilem euacuationem, alioquin opus est incisione; Quæ verò pus extrahunt post sectionem, sunt ceu stercus ouillum, quod peculiari quadam dote præstat, cum adipe anserino, aut gallinaceo, aut bubulo recenti, item ficus in aqua marina decoctæ, & emplastri modo appositæ; Item ammoniacum aut solum, aut cum allio, item pix liquida, & bdellium cum sordibus alueariorum, & liquidus styrax, & cerui medulla. Antiquis, & contumacioribus destinatur cinis ostracorum cum melle, & veteri salito adipe.

Quòd si degenerent in chærades, & altas figant radices, quid opus est facto? ℞. gluten Albotin .i. terebinthinam, picẽ, baccas lauri, staphisagriam, gummi, cyminum, piper, radicem serpentariæ, galbanum, coriandrum, cardamomum, cinerem cort. rad. capparis & pyrethri, ouillum, caprillumque, & dorcadis stercus, & cerebella gallinarum, alcubugi .i. perdicis, & vaccarum maximè syluestrium, ol. rof. aut violaceum in calidiore affectu, in frigidiore ol. liliaceum, aut anethinum, aut chamomællinum, aut de Kerua. Ex his iuxta conuenientem modum concinnatur emplastrum, cui pari virtute conferri potest emplastrum de Resina.

De Aure magnis, absterrita vocibus.

CAPVT XXVI.

HViusce affectus caussa est animalis virtutis imbecillitas, aut vniuersalis, quæ in cerebro residet, aut eius duntaxat, quæ ad auditum pergit, quare curatio in cerebro roborando consistit.

* *Actio audiendi imminuta ob imbecillitatem.*

FEN QVINTA.

De Nasi affectibus.

TRACTATVS PRIMVS.

De olfactu, & noxis, necnon de effluentijs.

De Nasi Anatome.

CAPVT PRIMVM.

ANatome nasi ossium chartilaginum, & musculi extremum, pinnasque mouentis narratione comprehenditur, quorum alibi abundè mentio facta est. Atque profectò narium meatus ita dispositi, & affabrefacti sunt, vt ad colatoria vsque papillaribus processibus supposita peruadant, vbi membrana cribri instar peruia ante ithmoida manet, vt promptiùs odores penetrent, & vnicuique semitæ tùm in fauces, tùm in papillares processus iter patet, qui anteriori cerebro insident germana odoratus instrumenta, quæ à duobus anticis cerebri ventriculis procedunt: Et sanè hæ semitæ non modò ad excipiendos odores patent, sed etiam, & fortasse multò magis, vt superuacua cerebri excrementa hac foras ablegentur; Hisce igitur meatibus cerebrum, & processus isti vnà cum aere inspirato odores admittunt, vt innatus cerebri calor conseruetur (siquidem omne calidum moderato frigido nutritur teste Hipp.) cerebrum

enim motu quodam dilatationis, & constrictionis cietur instar pulsus, qui vociferantibus, & calidiorem spiritum, & aerem inspirantibus cumulatior euadit.

Porrò in suprema nasi extremitate geminæ patent viæ ad lachrymales canthos, proin collyriorum sapor aliquando lingua percipitur, ob communes scilicet meatus. Qualis sit odoratus natura alibi explicatum fuit nempè cap. de animalibus potestatibus. Vtrùm verò odor sit in aere ceu subiecto, vel ceu delatore, siue pura species sit, siue vapida substantia, quæ à re odora resoluitur, est philosophi potiùs, quàm Medici curiosiùs inquirere, accipit enim Medicus, quòd odor est in radice, per alterationem quandam, seu per speciem in aere, ceu delatore, quem acutus vapor ex odora sublatus substantia promouet.

De Nasi ægritudinibus.

CAPVT II.

IAm nasi anatomen perstrinximus, & singularum partium vsum, & actionem innuimus, proximum est, vt morbos, caussas, signa, & curationem percurramus.

De multiformi qualitate medicaminum, quæ in Nasi passionibus vsurpantur.

CAPVT III.

THerapia, quæ naso adhibetur, aut per propria, aut per communia pharmaca perficitur, hæc sunt, ceu gargarizonta, cap. perfusiones, illitus, illa sunt suffitus, odoramenta, errhina liquida, quæ aut instillantur, aut naribus attrahuntur, alia insufflantur, vt tenuissimi pulueres, qui per fistulam induntur. Hocque catholicum est, vt dum hæc præsidia adhibentur, os aqua repleatur, patiens in dorsum iaceat, subinde errhina in nares infundantur. Interim patiens naribus inspiret, & attrahat, quidquid immittitur, vt vis medicamenti, altiùs penetrans efficaciùs agat. Quod si ex pharmacorum acrimonia vellicans ardor ingressus exerceat caput, vt nonnunquam citra auxilium spontè euanescit, ita aliquando medicam requirit manum, quare satius est, vbi acuta caputpurgia vsurpantur, vt supra caput tepente lympha imbutus pannus imponatur, in quem vsū aliquando tepente lacte caput perfunditur ante, quàm acria errhina vsurpentur, aut oleo cucurbitino, rosaceo, saligno illinitur. Vbi verò errhina suo munere defuncta redduntur in nares lac instillandum, aut certè aliquod oleum refrigerans.

* *Hipp. lib. de carnibus. Nares humectæ olfacere nequeunt. Item, quibus nares natura humidiores, & genitura humidior, ij minus integra sanitate fruuntur.*

De Noxijs odoratus.

CAPVT IIII.

ODoratus peræquè vitiatur, ac reliqui sensus, vix enim fieri potest, quin olfactus aut pereat, aut delibetur, aut deprauetur. Hoc rursus bipartito accidit, aut enim sensus graue, & suaueolentis simul hebescit, deficitve, aut certè dontaxat alterutrius, hocque adhuc bifariam, namque vel phantasticum percipit odorem, qui reuera nō existit, aut certè graues odores tanquam suaues, & arabicos recipit, ceu contingit ijs, qui bubuli fimi fumum veluti gratissimi odoris obiectum agnoscunt, abhorrentque ab aromatico, vt cuidam stabulario accidit, qui cum in officina aromataria esset, animi deliquium incurrit ex odorum acutie, & suauitate, cumque omnia frustra tentarentur, tandem Medicus satis prudens, non modò naribus bubulum stercus admoueri, sed totum os fœdari iussit, & hac arte morti proximum reuocarunt.

Horum autem olfactuum caussa aut est peculiaris quædam intemperies, aut certa humoris pernicies in anterioris cerebri papillaribus processibus insidens: Aut in osse cribroso obstructio subest, quam vel humor crassiusculus, vel multiplex flatus, vel abscessus, vel cancer, vel hypersarcosis ingenuit; Aut denique tunica inuestiens, insidensque ipsi obducitur, obturaturque. Sed frequèns illud accidit ex peculiari temperamenti conditione, quod aut infusa pharmaca, aut coryza promouit, quare iuxta errhini, aut destillantis humoris idæam aut calescit, aut stupescit complexio. Nec minùs prauissimæ aeris qualitates idē efficere consueuere, quemadmodum & plaga, & lapsus, dum conciti humores ad ethmoida confluunt, & organum violant.

* *Odor est in humore siccitatis quædam affectio, quæ priùs quàm odoratum reipsa moueat, per aerem diffunditur, & per aquam propter naturæ similitudinem, quasi diluitur. Iacobus Carpentarius, &c.*

* *Capiuacceo læsus olfactus est functio præter naturam narium dependens à frustratione olfactus.*

De Signis.

CAPVT V.

QVando odores non percipiuntur, & nihilominùs muci, & superuacua iuxta consuetudinem emunguntur, tunc os cribrosum non est obstructum, verùm si inspiratus aer intrò non subit prohibitus, & patiētes rancidulum quid blæsa de nare loquuntur, tunc in osse anteriore nasi subest obturamentum: Quando verò recrementa cohibentur sine cerebri intemperati culpa, & citra excrementorum paucitatem, & meatus cribrosi ossis patescunt, tunc obstructionem profundiùs delitescere coniectandum est.

Quod si ex more purgamenta emunguntur, neque obstructum est os ithmoides, & reliqui patēt meatus, tunc in cerebri vitium culpa regerenda est, quare recognoscendæ intemperies per signa, quæ aliàs docuimus. Similiter audiendum, si debiliter olfactus fiat. Verùm si rancor naribus hæret, tunc subesse putidum humorem argumentari licet, ex odore enim putri consimilis proditur substantia. Proin cum ægri acuto morbo implicíti insolentes odores naribus hauriunt, qui neque sunt, neque possūt esse profectò, ceu piscium, vti butyri diuturno situ mucidi, & similium, tunc in

in malis habetur, hoc enim vt summam intus putredinem latere significationem præbet, ita citam mortem prænunciat.

Præ foribus Libitina manet, filum Atropos occat.

De Curatione.

CAPVT VI.

SI intemperies quæpiam olfactum violarit, eadem contrariorum vsu expungi debet, embrochis, odoraminibus, errhinis, litu, emplastris, quorum alibi meminimus: Atqui inter cæteras intemperies vt plurimum frigida antecellit, siue sit in ventriculis anterioribus cerebri, siue in processibus ipsis, cui sanè ire obuiam conuenit calfacientibus, vt castoreo, euphorbio, moscho. Quod si in cerebro stabulantis humoris excessu fiat, vt caussam, dignoscere licet ijs indicijs, quæ cerebri ægritudines produnt, ita aphæreticis, & euacuantibus curatur: Et si toto corpore, aut etiam in solo cerebro exorbitauerit humor, educendus cathartico, gargarismis, errhinis, resoluentibus odoramentis, & si sanguinis missio necessaria sit ob eius vbertatem, non omittatur. In reliquis ea methodus seruetur, quam toties præscripsimus. Quod si cribrosi ossis obturamentum obstiterit, attenuantibus, incidentibus, detersorijs submouendum erit, vtpotè suffitibus, liquentibus errhinis, in quibus struthion, piper, & opopanacum dissoluta sint. Subinde acriuscula gargarizonta instituenda sunt, & admouendæ etiam cap. cucurbitulæ.

Inter vsu probata commendatur nigella triduo in aceto macerata, vtque acetum cum oleo mixtum in liquidum errhinum efformatum, sic nigella ipsa in nares immissa confert; Quandoque in subtilissimum pollinem conteritur, & oleo veteri commendata naribus inducitur: Similiter & illud vsu probatum est, quod recipit arrhenicum rubrum, menthastrum, ritè teruntur, dein in vrina arabici cameli infunduntur, & soli ita exponuntur, vt sæpiculè vas reuoluatur, cumque medicamen totam absorbserit vrinam, noua super residuam materiam refunditur, donec iterum absumatur, tum ex relicto crassamento conficitur thymiama, quo adhibito nares rosaceo illinendæ. Quando verò obstructionem parit crassior vapor, præsenti vsui est ol. amygd. amararum montanarum in errhinum concinnatum, aut puluis alarmel. i. syluestris ruthæ, & albi piperis insuffletur. Sunt, qui corticem Alreth. i. Indæ auellanæ (non pulmonis, vt malè quidam audiunt) exsiccatum, & pertritum in nares efflatu obtrudunt non sine magno experimento. Si caussa polypus fuerit, curetur ex præscripto. Qui autem odora percipit, non fœtida, non desinat caput expiare ingesto castoreo, donec affectus euanescat.

De Hæmorrhagia narium.

CAPVT VII.

SAnguis è naribus bipartito, aut affluenter, & affatim emanat, idque aut ob vberrimam æstuantis sanguinis copiam, & expultricis vim, aut obruptam in cerebro venam, arteriamve, quæ sanè effusio vix curationem admittit. Et hercle hæmorrhagia vt plurimum capitis cruciatũ, inflammationem, acutam ægritudinem, lapsum, plagamve sequitur, hincque animales vitiantur actiones ob frigidam intemperiem, quam immodica sanguinis effusio relinquit. Nonnunquam calentes halitus ora venarum relaxant, & sanguinis effluuij authores fiunt. Sed qui sciam, dices, arterialem sanguinem à venali distinguere? Arteriosus ædepol subtilior, rubentior, calidiorque est, & periodis quibusdam repetit effluxio, repentèque cum saltu foras exilit.

Ad hæc fluxus sanguinis narium aut est symptomaticus, aut criticus, talis est, qui post repletionem caput leuat, qui suauem, pristinumq; colorem post saturatum ruborem ori restituit, qui formæ concinnitatem cumulat, qui acutas ægritudines, qui internas phlegmonas, erysipelata primùm cerebro, dein hepati, & pleuræ postremò etiam pulmoni insidentia excipit, sanguis enim è naribus erumpens plus commodi pleuriticis, quã peripneumonicis affert. Et sanè hæmorrhagia in acutis passionibus, præsertim in morbillis, & variolis, vt plurimum critica est.

Vbi autem sine modo sanguis effunditur, flauo, liuente, aut ferrugineo suffunduntur ora colore, & præter consuetudinem, modumque extrema rigent, totumque corpus pallore, & inanitione tabescit, & quamuis tandem cohibeatur effluuiũ, non potest tamen, quin nimietate nocuerit. Vbi igitur luteo facies colore fœda apparet, magnum intus latentis choleræ prouentum subesse significatur, & tunc minùs læduntur ægri. Quibus lurido pallore tinguntur ora, frigidi phlegmatis excessum arguunt; Quibus verò pullo nigricant colore, nigræ choleræ vbertatem renunciant, hisque immodica immodicum hæmorrhagia affert incõmodum. Omninò vt omnis nimietas naturæ bellum indicit, ita immodesta sanguinis effusio periculum minatur, ne de tenore, tonoque deijciatur hepar, ne hydrops immedicabilis succedat, ne reliqui frigidi affectus innato calore effœto succrescant.

Cæterùm hæmorrhagijs obnoxij sunt cholerici, qui tenui sanguine diffluunt, qui temperato compensantur, eximunturque discrimine. Portendunt autem hoc symptoma splendor quidam, marmarygæque ob oculos versantes, albicantes lineæ, rubentia phasmata, aut citrina phasmata, narium pruritus maximè secũdum cap. dolorem, idem aliquando significant acutarum ægritudinũ formæ, & earum crises, vt alibi notatum fuit.

* *Septima die, aut nona, aut decimaquarta fluxiones sanguinis è naribus plerumque feb. soluunt.*

* *Hæmorrhagia Capiuacceo est exiens mutatum sanguinolentum narium toto genere præter naturam.*

De Curationibus.

CAPVT VIII.

CRitica sanguinis profusio, & congener quælibet alia euacuatio stringi, cohiberiq; non debet

debet, nisi quatenus vires prosternit, & aliquando vsque ad quatuor libras citra noxam effunditur, sed caue, ne vehementiùs effluenti adstringentibus resistas. Symptomaticum quidem sanguinis effluuium acerbis, & adstringentibus, vt ait Hipp. supprimi debet.

Porrò hæmorrhagia, quæ choleræ dominantis caussa succedit, exhibitis frequèns cholagogis, præterea cibis, & potibus attemperantibus, & corrigentibus sanguinis vitium cohibetur. Nil verò peræquè iuuat, atque phlebotomia per epicrasim, & per rectitudinem obita: maximè si fiat vsque ad syncopen. Quæ verò pharmaca sanguinem sistunt stringendo, aut vehementer styptica sunt, & austera, aut validissimè refrigerantia, aut glutinantia, aut incrassantia, aut coagulantia, aut denique caustica, aut proprietate pollent, aut sunt pharmaca plures vires habentia.

Styptica sunt, ceu succus tragopogoni, ceu acacia, ceu balaustia, rosæ, lentes, gallæ omphacitides, succus fol. æsculi, lenticis, syluestrium pyrorum, cotoneorum, virgæ pastoralis. Refrigerantia verò sunt, ceu opium, caphura, hyosciami albi, aut lactucæ semen, succusque Salicis, & dactylorum immitium, & arnoglossæ. Glutinantia verò sunt, veluti farina volatilis, thuris. Cauterizantia verò sunt, ceu chalcanthum, & similia, quæ sanè cautè adhiberi debent, nam aliquando crustam inducunt, quæ cum decidit maiore periculo tenentur ægri, quàm priùs. Proprietate autem valent, vt stercus aselli, vt ozymi, vt menthæ, vt vrticæ succus.

De curatione Hæmorrhagiæ.

CAPVT IX.

SIc concinnari debent errhina, vt recipiant aquarum dactylorum immitium, acaciæ ana ℥. 5. caphuræ gr. 1. quæ continuè ex ordine adhiberi debent, item aqua eorundem dactylorum cũ succo tragopogoni, & caphuræ tantillo confert, item aqua flor. palmæ cum succo porri; item aqua salsa, amara, & aq. coriandri in nares infusa. Huc spectat aqua cucumeris cum caphura, & succus arnoglossæ cum terra sigillata, & caphura, itẽ succus plantaginis, & equiseti, & virgæ pastoriæ. Præstantissimum autem auxilium est succus stercoris asinini: Quod si sanguis multitudine, affluentiaque exorbitet, tunc flos æris in aceto infusus paulatim in nares inducendus, aut puluis balaustiorum ex succo plantaginis, nec minus aqua, in qua opium dissolutum sit. Caue interim, ne valde frigida infundas, ne sanguis concrescat, atque in ipso cerebro conglaciet. Hæc verò omnia in antidotario extant.

Hoc autem pacto turunda parantur. Lemniscus encausto h.è. librario atramento immergitur, tragacantho inspergitur, & in nares immittitur. Item ℞. succum fol. vrticæ, vitriolum citrinum, leporinos pilos minutissimè contritos, asinini stercoris, porrique succum, olibanum, simul componantur in turunda, quæ naribus mandentur. Experientia probauit turunda ex adusto lycio, & fluuialis ozymi succo conflata, itemque ex volatili farina, thuris polline, aloe ex aceto trita, & oui albumine excepta. Item turunda ex tragacantho, papyro combusta, & thuris cortice cum succo syluestris ozymi, aut aqua rosacea inebriata, aloe, vitrioloque inspersa, concinnè effecta; aut eadem succo porri perfusa, & aspersa puluere menthæ. Commendatur spongia aceto immersa, & liquata pice imbuta. Probatur tela aranearum, æris, vitrioli, & tragacanthi insperso puluere. Visui sunt leporini pili pexi, inspersique thure, & aloe, albumine excepti. Magno experimento præstant tragacãthi combusti partes duæ, opij pars vnica cum aceto simul compositæ. Nec minùs valent præusti oui cortices cum encaustro, & gallis commixti in turundorum speciem.

Quæ verò spiritu efflantur in nares sunt lycium indũ adustũ, ranæ adustæ, & puluerizatæ, farina volatilis, terra testæ albæ, calx, cortices thuris, charta, tragachantum, cortices fructus arboris Alor, h.e. Platani arefacti, & contriti, qui rudiori panno insperguntur, vnà cum eius lanugine, mandanturque nouæ ollæ cum creta figulari, tum os vasis diligenter obturatur, donec in vmbra siccescant, postremò subtilissimè teruntur, & vsus tempore in nares immittuntur. Huc spectat puluis, qui ℞. pulueris testarum oui combustarum contritarum, calami aromatici, sem. lilij, sem. rosarum, caryophylorum ana ʒ. 5. myrrhæ, gallarum ana ʒ. 5. galliæ, & caphuræ modicum m. f. puluis in nares efflandus continenter. Verùm cum pulueres flatu intruduntur, nares vna hora constringere oportet, quique ad os descendit, sanguis expuatur; sufflatus autem per tubulum fieri debet, vt exuberãtis impetus sanguinis compescatur.

Frontalia, & anacollemata fiunt ex succis fol. salicis, fol. vitis, myrthi, aqua rosarum, his pannus lineus imbuitur, & instar vittæ fronti apponitur; eadem conflantur ex stypticis adstringentibus, & stupefacientibus notis, quæ succis dissoluta eiusdem naturæ in eosdem vsus adhibentur, qualis est succus extremitatum salicis, pampinorum vitis, lenticis foliorum syluestris pyri, cydonij, virgæ pastoriæ.

Odoramenta petantur ex recenti stercore aselli, fœdum quidem, at vtile remedium.

Nares porrò confertiuntur pennis, seu folijs cãnarum, seu cap. florum cannarum, seu lanugine senescentis arboris, &c.

Sed enim ille fluxus deterior est, qui ex sanguinis æstu, & rupta vena, aut arteria emanat, quocirca vt quàm mox sisti, compescique debet, ita phlebotomia cephalicę summopere necessaria est, quæ fluentis sanguinis impetum recta respicit, sed sectio fit exigua, & per epicrasim fiat euacuatio, vt maior auersio succedat; Cucurbitulæ Medicæ humeris, scapulisque, & iugulo cum scarificatu affixæ conferunt, itemque sub mammis, sed siccæ. Interdum necessum est, sanguinem mittere è cephalica vsque ad syncopen, aut è vena spatulæ posterioris, hinc enim præsens elucescit beneficium, quia prohibet, ne sanguis in caput irruat, hinc enim eductus sanguis vsque ad syncopen, statim sanguinis effluuium vetat, atque adeò hæmorrhagiam

giam narium coercet: Quare properandum est ad hæc auxilia: priùs quam uirtus deficiat. Quod si sanguis affatim non effluit, sed guttatim, & accidat circa paroxysmos, tunc repetitis vicibus ad validiorem antispasim moliendam celebranda phlebotomia, cumque satis sanguinis eductum fuerit, ad incrassantia procedere operæpretium erit, qualia sunt austera, acerbaque cuncta, cucurbita quidem admota exuberanti sanguini parum confert cum non sit æquale auxilium plethoræ, quocirca primum cæsa vena paulatim sanguinem mittere, tum cucurbitas admittere oportet, & quidem hepati admouendæ, si è dextra nare, lieni, si è sinistra, vtrisque visceribus, si ex ambabus erumpat sanguis naribus, hæcque est tuta, & cita curatio.

Ad hæc extremis partibus vincula iniicienda, testesque viris, & mammæ mulieribus leniter constringendæ sunt, item ambarum aurium constrictio admodum efficax remedium esse consueuit. Necessum autem est multas frigidas embrochas adhibere cum ipsa frigida aqua, immò aliquando necesse est, vt patiens in semicupio niue algefacto sedeat, donec membra liuore pullescant. Interdum caput ipsum gypso oxycrato dissoluto lutandum. Interdum niuali aqua caput affundendum, abluendumque, donec valde obstupescat. Interdum ad extrema turunda accedere oportet ex flore æris, & aqua ozymi concinnata cum caphura. Lemniscus etiam fit, ex puræ mummiæ ℨ. j. qui non minoris est virtutis, quàm frigidissimam ore continere.

Illud non ignorandum, homini sanguinem profundi vsque ad xx. aut xxv. libras citra vitæ discrimen, vltra certo discrimine vitæ, syncope verò hæmorrhagiæ superueniens etiam incompescibili cohibet, reuocato ad interiora cum spiritu sanguine.

Quod spectat ad victum, lentes cum sumachio, aceto, omphaciove conditæ conducunt, item recens caseus, item lac schistum, & coagulatum, item oua elixa, ei præsertim conueniunt, qui ob bilis affluentiam hæmorrhagijs opportunus est, acida, quòd incidant, difiiciant, & attenuent, aliquando officiunt. Qui verò experimentis ducuntur, deierant, gallinarum cerebella in primis antecellere, siue vt alimenta, siue vt medicamenta sumantur, ijsque præsertim conuenire, quibus sanguis ob plagam, aut lapsum effunditur, illa verò debent luculenter abliguriri. Vinum autem, qua roborat tenus, prodest, vt ciet sanguinem nocet, quare satius est vino parcere, dummodo viribus non metuatur. Caue interim, ne sanguis in ventrem decumbat, & inflet & debilitet pulsum, & excitet syncopen in trombos, perniciemque conuersus. At si omnino præceps ruit, cura, vt per vomitum reijciatur, priusquàm vitium contrahat, & sæua arcessat symptomata, quòd si stomachum subter euaserit, clysmis festinanter immissis eluatur.

De prouocandæ hæmorrhagiæ studio.

CAPVT X.

Aliquando necessaria est sanguinis è naribus profusio, quæ non modò diu permitti, sed promoueri debet, tantùm abest, vt compesci, potissimùm in acutis cerebri passionibus: Propterea interdum etiam artis ingenio prolicitur, adhibito scilicet quodam machinamento, quòd Antiqui moliti sunt, nasum percutiendo, hincque plurimas ægritudines sanarunt. Nos graminis arundinei cuspide vtimur non sine euentu. Præterea sanguinem cient plantæ, quæ acuminatum sine asperitate apicem habent; & lanugo schœnanthi in turundorum speciem efformata, aut lemniscus è suprema parte schœnanthi, & campestris menthastri, itemque ex acribus medicinis, vt lanaria, staphide agria, euphorbio cum bubulo felle mixtis conflatus, comprimis valent.

De coriza, & catarrho.

CAPVT XI.

IN eo coryza, & catarrhus conueniunt, quòd vtrobique adest fluxio materiæ è cerebro in subiectas particulas: Sunt tamen quidam Medici nominum potiùs, quàm rerum curiosi, qui fluxionem ad fauces, & guttur catarrhum appellant, fluxionem ad nares coryzam, quidam verò omnem rheumaticam fluxionem catarrhum nuncupant, & duntaxat illam fluxionem coryzæ nomine dignantur, quæ non modò ad nares fit, sed est tenuis, salsa, frequens, & olfactum abolet, & peruadit ad oculos, & oris cutem petit, atque etiam interiora faciei membra lacessit. Catarrhus verò decumbit ad guttur, ad pulmonem, ad œsophagum, ad stomachum, quæ loca etiam vlcere exasperat, aliquando caninum excitat appetitum. Nonnunquam ad articulos, & ad extimas, extremasq; particulas penetrat, vnde articulares morbi: Si ad thoracem præceps irruat, interdum anginæ, interdum pleuritides, & peripneumoniæ, & potissimùm phtyses, quom catarrhus est calidior, & acrior, generantur. Si in aluum feratur, dolores stomachi, diarrhoeæ, dysenteriæ, si salsus sit, si acidus, dolores colici excitantur, maximè si mucosa, & cruda pituita huc redundarit, symptoma est ad ametriam in excreto pertinens.

Omnium autem harum fluxionum parens aut est calida cerebri intemperies, quam aut insolatus, aut aeris æstus, aut affectatus ardor, aut moschi, croci, cæpe liberalior vsus auxit: Aut certè frigidior intemperies, quam frigidior aer, borealis ventus promouent, præsertim si aeris iniurijs caput liberè expositum fuerit, secũdùm balneum, exercitium, iram, cogitationem, & huiusmodi, siquidem hæc omnia cutem rarefaciunt & frigori viam sternunt introrsum. Nonnunquam sanguinis missio corpus emollit, rarefacitque, & præparat, præmunitque ad calorem, aut frigus suscipiendum, hincque vitiata coctione catarrhus emergit, præsertim si plurima facta sit sanguinis effusio. Idem calidæ, & inflammantis intemperiei vitio contingit. Atque vbi frigida complexio admodum excessit, & habitum contraxit, rheumatica

tica materia non digeritur, nisi priſtino tenori, temperationique reſtituatur cerebrum, ſicuti etiã in ſenibus viſitur; Et ſanè in ſenibus & habentibus debile cerebrum propter frigidam intemperiem, ideò rheuma producitur, quòd alimentum demandatum non perficitur ob imbecillitatem, hinc excrementorum prouentus, quæ decumbentia catarrhum committunt, qui mehercle catarrhus frequentior eſt, quam qui à calore. Quibus verò calida capitis intemperies viget, cauſis aduenis coryzam producentibus opportuniores ſunt, quàm qui frigida humida intemperie laborant, interim internis cauſſis magis reſiſtũt, frigidis, quum caloris miniſterio coctiones elegantiùs perficiant, atque adeò tãtùm excrementi non ſuperſit, quod producendo ſit ſatis catarrho, cerebrum enim frigidum non conficit proprium alimentum, neque appellentes digerit vapores, quare reliquum eſt, vt tùm ſuperuacua, tùm aggregati vapores perinde in catarrhum faceſſant, atque vapida illa ſubſtantia, quæ è chytrapode in alembici caput ſublata concreſcit, & per roſtrum redditur, atque ob hanc reciprocationem, cuius cauſſa malum redit in orbem, catarrhus perennis fit.

Aliam ſubit catarrhus differentiam, ſiquidem alius craſſus eſt, alius tenuis, & aqueus, alius calidus, acutus, ſalſus, ingrati ſaporis, mordax, interdum frigidus, qui febre concoquitur, & matureſcit, à contrario calidus inualeſcit: Tuncque potiſſimùm catarrhi vigent, quum poſt auſtrinam conſtitutionem borealis ſuccedit, hyemali quoque tempore conduplicantur, præſertim ſi æſtatem ſeptentrionalem, & impluuiam ſequatur, autumnumque pluuijs refertiſſimum. In regionibus Meridiem, & Auſtrum ſpectantibus frequens ſuccedunt rheumata, quòd illinc capita repleantur. Hippocrates, plurimos, quibus accidunt catarrhi, lienoſos haud fieri ſcriptum reliquit. Galenus rationem attulit, quòd quando vna particula laborat, & morbus exercet aliquod membrum, reliqua incolumia, & integræ valetudinis eſſe conſueuere. Ego autem ideò fieri exiſtimo, quòd lienoſi craſſis humoribus affluũt, catarrhis verò obnoxij tenuibus, quare qui craſſos, terreſtreſq; humores intus gerunt, non admodum rheumate tentantur. Verùm vbi capitis cruciatus catarrhis ſuperuenit, tunc ingraueſcit ob nouæ materiæ affluxum, quem dolor excitat.

* *Gorræo eſt deſcenſus humoris è capite in os, qui ſi in nares, coryza dicitur.*

* *Capiuacceo eſt excrementum craſſum affligens corpus procedens à fruſtratione altratricis cerebri.*

* *Catarrhi accidunt,* inquit Alb. M. *vbi ſanguis, qui ad cerebrum accedit, fuerit frigidior, aut cerebrũ frigidius, & aſſimilatur pluuijs, & vaporibus, qui fiunt in megacoſmo, ſed catarrhi cauſſa meliùs ſecundùm eius diuerſitatem conſideratur à Medico.*

De Signis.

CAPVT XII.

Indicia calidi, acutique catarrhi (ſi coryza ſit) ſunt oris, oculorumque rubor, materiæ fluentis mordacitas, tenuitas, caliditas percepta, quibus accedit aliquando febris, quæ omnia deteriora reddit. Quòd ſi ad fauces præceps ruat, hîc acrimonia, hîc mordicatio vellicat, hic incendium percipitur, quin, dum excreatur ſputum, flauo, aut etiam rufo colore tinctum viſitur, hîc etiam infarctus agglomerantur, hic naſus rubeſcit, tumeſcitque, & quadantenus acrimonia inceſſitur. hic vox rauceſcit, quaſi per nares emiſſa.

Frigidi verò catarrhi ſigna ſunt materia ipſa frigida fluens, (ſi modò per nares manet) in naſo quædam commotio cum frontis cõtentione percipitur, & graui obſtructione vox vſque ad rauim permoleſta (Cum materia per os ithmoides effluit naſitatem, inquit Manardus, efficit, hoc eſt nares claudit, & vocem obtundit.) Hoc etiam ſignificare ſolet materiæ craſſities, & ſi in guttur decũbit, percepta inter excreandum frigiditas, materies albicans, febris abſens, quæ ſi accedat, proficit.

De catarrhi, & coryzæ curatione.

CAPVT XIII.

Catarrhi curatio ſuper hoc cardine vertitur, vt materiæ moles imminuatur pharmaco, efficiens cauſſa, ſeu intemperies reſcindatur contrariorum admolitione, fluxio intercipiatur aut moderamine cauſſæ, aut materiæ auerſione in aliã partem, interim impediendum, ne quid deterius accidat, puta obſtructio olfactum tollens, vlcera narium, gutturis aſperitas, tuſſis, pulmonis vlcus, & quæ ſequuntur apoſtemata. Nulla profectò curatio ſuccedet, ni frugalior inſtituatur victus ratio, quæ omnino cibi, potuſq; repletionem arceat. Sternutatro quidẽ in principio catarrhi noxia eſt, quod commotione humorum in cerebro contentorum concoctionem remoretur, quæ quiete perficitur, quin alia recrementa ad caput arceſſit, ſed in calce, & iam declinante malo nil eſt peræquè proficuum, quòd iam concoctum, perfectumquè excrementum foras pertrudendo præſtet excitamentum. Adhæc neceſſum eſt eum, qui catarrhis obnoxius eſt, nequaquam ſaturato ventre dormire, quia hinc mirum in modum caput repletur, & afficitur, præterea caput omni ſtudio muniendũ, & calfaciendum, & omnino frigus cauere oportet, & potiſſimùm Aquilonares occurſus ſecundũ Auſtri imperium, nam Auſter emollit, repletque, Boreas autem conſtringit, & exprimit. Præterea egelidam aquam, & pomeridianum ſomnum declinare oportet, & famem, ſitimque perferre iuuat. Noctu non ſunt longiores ſomni ineundi, imò aliquid conſuetudini detrahendum, & euigilandum, caue tamen, ne quid nimis, nam vigiliæ immodicæ cruditates pariunt.

Eſuriant, vigilent, ſitiant, qui rheumata curant.

Soluta per leniens pharmacum aluo curationem ordiri oportet à ſanguinis miſſione, ſubinde etiam purgãdum, ſiquidem vtrumque præſidium maximo vſui eſſe conſueuit, ſi modò ſubſint indicationes, verumtamen phlebotomiam temerè exercere non conuenit maximè à carcceribus, ni ſumma adſit plethora, quã ferre nequeat patiens.

Et sanè tunc sanguini parcere congruentius est, vbi nulla tussis adest, quæ si molestet, & perexiguũ reijcitur excrementum, phlebotomia exerceri debet, parca quidem, sed repetita manu. Ad fluxionem intercipiẽdam serapium papauerinum commendatur, præsertim si vigiliæ infestæ fiat, alioquin saccharum rosaceum sufficitur. Clysteres nullo modo omittendi, nam superuacua ad intestina deriuant maximo totius corporis emolumento, & vias adeò leniunt, si ex hordei cremore conflentur, vt materias tùm mulceant, tùm proliciant. Quòd si catarrhus hoc incommodi afferat, vt ad vbera præceps vnitatem soluat; atque adeò dolorem excitet, hinc materiæ decubitus ad latus arguitur, quare tunc festinanter ad sanguinis missionem properandum. Suffitus, & fotus aliquando febrem accersunt, Bechica autem non ad materias, sed ad pectoris asperitatem diriguntur. Hic sitim perferre iuuat, at si necessitas postulat, serapio papauerino frigida diluto sitis fallatur, frangaturque, cui ad pectori robur conciliandum adijci potest aqua, & cremur hordei. Vbi verò rheumati febris comes it, ne inducas ægrum in labrũ. Qui perennibus destillationibus tùm hyeme, tùm æstate opportuni sunt, eos nil peræquè iuuat, ac vsus pillularum cocchiarum, pariterq; impigrum exercitium, & inferiorum partium motus, quia deorsum recrementa trahuntur.

Repurgato corpore thymiamata, & suffitus opportunè adhibentur, dummodò ante initum pastum fiant. Qui catarrhis tentari consueuerunt, malum ingressione in balneum, vbi affluenter sudor proliciatur, anteuertant. Illud in omni catarrho obseruandum, vt assiduo caput muniatur, decliui indormiatur puluinari in latera, non in dorsum. Materia verò catarrhum committens imminui debet pharmaco totum corpus purgante, calida quidem præter catharticum phlebotomia, frigida pharmacis phlegma purgantibus tùm sumptis, tùm iniectis. Hic parcè pastus ineundus, hîc aquæ temperandum.

Caussa verò efficiens, seu intemperies summoueri debet contrarijs, calida quidem frigidis, seu potiùs ex euentu refrigerantibus (frigida enim capiti cautè adhibenda) vt balneo aquæ dulcis quotidie mane ieiuno ventre infernis partibus adhibito, item capiti, extremis, sumini, ano, testiculis, circumsitisque particulis inducto ex violaceo illitu. Huc spectant embrochæ ex decoctione hordei, papaueris, violæ, chamæmelli; Nonnunquam caput actu refrigerantibus validis, sed cautè perfunditur. Cibi leues humectandi, refrigerandique potestate præditi, item quotidie propinatum mane iulapium rosaceum prodest.

Frigidæ verò intemperiei curatio calfacientibus perficitur, quæ studiosè vsurpantur, quando & humorum motus, & sternutatio negotium facessere incipiunt; proin quàm mox caput calentibus cucuphis foueri, munirique debet, dum ad cerebrum peruenerit thermasia, & diutissimè hoc pacto custodiendum. Interdum arido fotu ex sale, & milio conflato caput perfricatur, interdum calidissimis aquis, qua ferri queant tenus, fouetur, quibus maturantia, simulque digerentia inconquuntur. Extrema calidis, calfacientibusque oleis oblinimus, vt chamæmellino, sampsuchino, anethino, quibus præstant ol. ruthaceum, beeninum, liliaceum, laurinum, queis testes, anus, sumen, & extrema perungi debent, caput verò medicato lixiuio abluendum cum sapone Damasceno. Caue interim ne olea circa caput adhibeas, ni valida, stabilique calfactione, aut refrigeratione sit opus, hoc post totius corporis purgationem præstandũ. Nec minùs ex costo, & synapi, & similibus conflata linimenta capiti, & fronti inducenda. Interim, tenui, attenuanteque victu, calfaciendi, siccandique facultate prædito vtendum, hac tamen lege, vt pectus leniatur. Interdum eorum synapismorum, qui columbinum stercus, synapi, ficus, menthastum, gummi agrestis ruthæ admittunt vsus necessarius est, quin & cauteria sunt vsui. Extremè verò calfacientia, & siccantia conferunt quidem attrahendo succo, sed impendiò dum siccant, & spissant prohibent, ne foras commodè excernantur recrementa attracta. In hac verò catharri specie labrum ingredi non decet priùs, quã materia sit prorsus perfecta, imò sicci fotus vsui sunt, & inter iuuantia censetur odor moschi, & amygdalini olei summè calfacti in aures infusio.

Intercipitur autem catarrhi cursus refrigerantibus, & inspissantibus gargarismis, quales fiunt ex aqua frigida, rosarum, lentis, coriandri, decocti papaueris, granatorum, frigidis verò calidi, frigidi calidis catarrhis destinantur, quare os vino, in quo mirrha sit dissoluta fouere, admodum conducit frigido catarrho, iuuat etiam ore detinere hypoglottia ex opio, styrace, thure, croco confiicta, quorum humiditatem liquentem deglutire licet. Sunt etiam serapia, quæ proprietate hoc præstãt, vt papauerinum, tùm in calido, tùm in frigido catarrho, sed in hoc dilutum calfacientium decoctione myrrha, & croco aromatizata. Hoc autem duntaxat ab initio vsurpandùm ad sistendum scilicet humorum impetum ad pectus, sed vbi expectorandum, prorsus arcendum.

Suffitus huc spectant, qui cùm naribus, tùm ore excipiendi, vt sursum respirantes impetum deorsum retineant, reprimantque. Horum materia est sandaracha, seu vernix in calido, & frigido catarrho peræquè consentanea, in frigido nigella quadam prærogatiua excellit tùm subolfacta, tùm suffita. Costus, & nigella simul vstulati syndone in nodulum inuoluti conferunt. Fumus œnomelitis super candentem laterem resperſi inspiratus proficit: Certum autem emolumentum affert illud thymiama, quod ex costo, xyloaloe crudo, thure, vernice, & styrace concinnatur. Calido catarrho conferunt thamariscus, rosæ, saccharum rosatum, seu mauis violaceum, fabæ fresæ, hordeum, serum destillatum, caphura, furfur sereo liquori incoctũ ad thymiasim, quò facit & fumus aceti siue feruefacti, siue super molarem lapidem candentem affusi.

Æquabilis verò materiæ mediocritas promouetur electarijs, tenuissimæ quidem diatragacantho, granatis, cydonijs, sic enim fit, vt ne tam facilè deorsum ruat, & promptiùs per anacatharsim educatur. Vbi crassitie materia vitiosa est, neque

sputo

ſputo reijci poteſt, attenuantia vſui ſunt. Et quemadmodum in frigido catarrho ante materiæ perfectionem balneo interdictum eſt; ita in calido, à carceribus conceditur.

Auerſio autem materiæ in aliam partem abſoluitur præſidijs, quæ curſum aliò accerſunt, exempli gratia; diſtillatio ad guttur auertitur errhinis nares irritantibus, & attrahentibus, & pharmacis, diſtillatio feruidior in inferiora decumbens reuellitur appoſitione medicæ cucurbitæ ſuper caput, itemque admoto inſpiratu halantium decoctorũ, quæ materias ad nares proliciant.

Cautelæ verò ſemper adhibendæ ſunt, ad guttur, & pulmones muniendum, ne lædantur. Plurimumque cibi valent.

In calido quidem catarrho oleo violaceo thorax allinendus, pro linctu aqua hordeacea cum iulapio violaceo, aut conſerua violacea, de ſucco granatorum dulcium ſatis erit. Sorbitiones ex amylo, farina fabarum coctis ex lacte recenti, conferunt, ni febris ſubſit; nam lac dare febricitantibus noxium. Huc faciunt & ſerapia, & electaria refrigerantia.

In frigido catarrho pectus vngendum ol. chamæmellino, beeno, adminiſtrandæque calidæ ſorbitiones lenientes, vt cremor tritici cum melle, aut D. furfurum cum ol. amygdalino, aut panis cum paſſo. Electaria calfacientia, & lenientia vſurpanda, itemque ſerapia, vt hyſſopi, & praſſij; Styrax nõ minimam confert opem. Calida aqua, ſeu potiùs iuſculum epotum præcalidum tùm coctionem, tùm eorum, quæ pectori ſunt noxia, expulſionem promouendo, & leniendo iuuat. Vino autem interdictum ſit vſque ad catarrhi perfectionem, quamquam aliquando imbecillioris ſtomachi cauſſa & in principio parcè conceditur, ſed dulce ſit, & grati odoris. Pinguia verò, vtpote quæ ab initio coctionem remorantur tenuis materiæ, paulum ablegentur, cum etiam difficulter coquantur.

TRACTATVS Secundus.

De reliquis diſpoſitionibus Naſi.

De fœtore Naſi.

CAPVT PRIMVM.

Auſſa rancoris in naſo aut ſunt putidi vapores ex infernis partibus ſublati, pectore, pulmone, ſtomacho, aut humor putreſcens circa os cribroſum, qui ſi acris eſſet, vlcera excitaret, ſed quia graueolens eſt, fæuam ſpirat ille Mephitim. Porrò humor iſte aut in ventre, aut in cerebro toto, aut in parte anteriori, aut prope nares putreſcit. Aut oſſa naſi (quod in lue gallica ſæpe viſitur) corrumpuntur, quorum curatio difficilis eſt, aut denique accidit ob putrefactos in naribus polypos.

* *Odor eſt ſicci ſapidi in humido affectio quædam.*

Symptoma in qualitate mutata olfactili.

Fœtoris cauſſam repetit Ariſt. ſect. 13. probl. ab extrementi cruditate.

De curatione fœtoris.

CAPVT II.

NEceſſum eſt in primis humoris nequitiam purgante pharmaco emendare, & corpus piare, ſi modò humor circa oſſa naſi non reſideat, ſed potiùs circa ſtomachum, aut cerebrum, ſubinde topica adhibenda ſunt, nempè turunda, errhina, ſufflatus; Probata verò experimento turunda fiunt (ablutis priùs naribus ex vino albo) ex myrrha, amomo, acacia, & melle; aut ex myrrha, & amomo, ſiue ex myrrha, & roſis, & oleo irino. Aliter quoque concinnantur, nimirum ex cypero, ſpica, roſa, calamo aromatico, amomo, garyophyllis, myrrha, aloe, ſale modiciſſimo, omnia poſsunt quidem coniuncta in turunda effingi, ſed vnum, aut alterum illorum, etiam ſeorſum poſſit ſufficere. Fit quoque lemniſcus marrubij ſucco inebriatus, cui inſpergitur ſubtiliſſimus puluis garyophillorum, cyperi, galliæ moſchatæ, ladani, æquis portionibus mixtorum. Siue ℞ myrthi, calami aromatici garyophyllorum ana ℥ j. myrrhæ, gallarum ana ʒ. 5. moſchi, caphuræ ana gr. iiij. chadmiæ, h. e. fœcis argenti, ſalis gemmei Kirat iiij. fiant turunda his inſperſa pulueribus.

Inter errhina laudatur ſuccus menthaſtri, aut praſſij. Sed omnium præſtantiſſimum eſt remediũ Aſelli vrina naribus attracta, quæ nunquam fallit. Præclarum etiam præſidium euadunt paſtilli Andarachon vino diſſoluti, & in errhinum concinnati. Præſtat non minùs decoctio Aldarſiſaham i. xylocaractæ, vel carabes cum vino odoro aliquot per diecula adhibita.

Inter linimenta commendatur litus ex vitriolo citrino, item folia ſampſuci, aut iaſminorum contrita, & naribus indita. Huc facit & medicamen Alkariten Auctoris, quod conflatur ex myrrhæ ʒ. iiij. caſiæ ligneæ ʒ. j. & ℈. 5. amomi tantundẽ, cum melle componantur in illitum.

Inter pulueres, qui ſufflatu indũtur, plurimùm laudatur puluis menthaſtri, albi hellebori, aduſtorum oſtracorum, xylobalſami.

Inter errhina probatur ſylueſtris granati ſuccus cum aqua, aut vino naribus attractus aliquot diebus. Præterea vbi putrida fœtoris materia in intimo cerebro, aut anteriore eius parte ſubſidet, nullum præſidium præſentius, aut præſtantius, quàm duo cauteria ad latera ſyncipitis inuſta, propè aures, aut vnicum ſaltem cauterium in vertice.

De vlceribus Naſi, quæ ozænæ dicuntur.

CAPVT III.

INterdum in Naſo vlcera aut à vaporum acrimonia, & nequitia, aut ab acutiori, mordaculaque coryza, aut à cruſtis, & tuberculis ruptis excitantur (Arabes bothor vocant) atque hæc vlcera aut foris patent, aut intus latent.

* *Actuario dicuntur vlcera, quæ à fœtido odore nomẽ indipiſcuntur, fiuntq; cum putres corruptiq; humores, circa meatus colatorios exacerbantur, ſuumq;*

vitium vicinis partibus impertiunt, & confidentes, alios suo odore inficiunt.

** Ozænæ, inquit Rondel. nihil aliud sunt, quàm polypus vlceratus.*

De curatione ozænarum.

CAPVT IIII.

VT oculis natura siccior, ita auribus vuidior est nasus, quare nasi vlcerum curatio ad curationem vlcerum aurium, oculorumque proximè accedit, & vt topica minùs afficcare debent, quàm quæ auribus debentur, ita luculentiùs, quã quæ oculis destinantur, siquidem aurium vlcera summè siccantibus egent, oculorum vlcera parcè siccantibus. Itaque si ozænarum caussæ fuerint acrium humorum affluxus, aut acutuli halitus impetus, ab euacuatione curationem auspicari oportet materiæ, quam & retrahere, & deriuare in aliam partem, & caput afficcare, & roborare necesse est. Hoc peracto ad nares omne studium conuertendum. Scire autem in primis oportet, quòd pharmaca, quæ polypis, & cancro destinantur, etiamnum ozænis conueniunt, dummodo acriora cum lenientibus componantur, vtpote cum mucilaginibus, & similibus. Arentia verò vlcuscula curantur linimento ex ceræ parte vna, medullæ cruris vituli dimidia concinnato, & dissoluto in oleo nenupharino, aut sesamino. Sed rosaceum omphacinum fortasse præstantius euadet, aut violaceum cum tragacantho, aut mucilago psyllij, & maluæ, aut lemniscus œsypo, aut adipe anatis, gallinæ, cerui, aut liquente cera citrina, aut melle imbutus, aut turunda ex oleo, & cera, & puluere myrobalanorum, & gallarum cõfictas. Interdum vsui est post cephalicam venã extrema nasi pertundere, & medicas cucurbitas scapulis affigere, & ventrem soluere.

Vlcera verò perenni acutæ, acerrimæque materiæ affluxu excitata difficilè curantur, & omnino necessaria euacuatio est per pharmacum, & phlebotomum, quare aliquando deueniendum ad magnas Hieras; Interim continuè vlcera abstergere oportet, modò cum nitro, modò cum sapone maximè byzantino, à quibus valde siccantia apponuntur. V. G. ℞. cort. æris, calcadis, arrhenici rubri, hellebori omnium partem vnicam, conterantur, & taurino felle excepta per aliquot dieculas feruentur in vsus, donec fermententur, queis subindè altera pars amomi, myrrhæ, menthastri, prassij, croci, aluminis adijci potest, postremò aptantur vsui. Huc attinet Ruffi medicamen, quod ℞. Cyperi, aluminis, gallæ, myrrhæ, croci, arrhenici q. s. accommodetur in vsus.

Quæ verò magno dolore stipantur vlcera, adusto, & abluto plumbo curantur, cerussa, lythargiro simul ammixtis cum oleo, & cera in vnguenti formam. Vlcera verò cum bothor coniuncta curantur cum oleo rosaceo, myrthino, lythargiro, aqua rosacea, pauco aceto in emplastri normam redactis. Quæ vero extant vlcera, sic curato. ℞. Cerussę ℔. j. lythargiri, scoriæ plumbi vsti ana ℥. iii. misceãtur cum vino, & oleo myrthino in emplastrum. Inter vulgaria præsidia censetur & illud, quod ex granatis acidis confit, æneo vase coquuntur ad dimidias, hoc succo linamentum intinctum in nares inditur. Huc trochisci Andaron, qui theriacen ingrediuntur, quandoque in vino, quandoque in oxycrato infusi, prout vsus exigit, spectant. Non est illud emplastrum omittendum, quod ℞. scoriæ plumbi quantum sufficit, misce cum vino veteri, & oleo myrthino super ignem acapnum, & tandiu simul omnia plumbeo pilo ducantur, dum coeant & crassescant in emplastri formam, & æreo vase seruentur. Plumbum verò vstum pro scoria est. Nefas autem illud nescire siclæ succum merum, aut cum alijs coniugatum mirandum in modum conferre.

De curatione vlcerum, quæ Paulus γλυκτα vocat.

CAPVT V.

IN principio solum rosaceum, aut cum cera, & gallinæ adipe mixtum sufficit, sed efficacius est emplastrum de cerussa cum seminum cotonei mucilagine iunctum, quod si siccantius auxilium quæris, adde argenti scoriam, quæ mirthino dissoluta confert. Vbi verò malũ fuerit paulò contumacius, hoc vtere, quod ℞. Cerussę ℔. j. lythargiri ℥. iij. scoriæ plumbi vsti cum vino abluti ℥. iiij. m. & cum oleo myrtheo, & aceto fiat vnguentum. At vbi præter opinionem malum producitur, & valde ingrauescit, tale conuenit vnguentum. ℞. lythargiri ℥. 5. ruthæ virentis ʒ. iiij. aluminis ℥. ij. cum myrtheo, & aceto fiat vnguentum. Adhuc valentius præsidium hoc est. ℞. Tragacanthi, Chalcanthi, myrrhæ ana partes septem, calcadis, i. vitrioli sex, aluminis, gallarum, scoriæ æris ana quatuor partes, thuris partem vnam, & semis, aceti ℔. 1. & ℥. viii. coquantur in vase æneo, donec mellis consistentiam comparent, & fiat linimentum, vt artis præcepta mandant.

De interna ossium Nasi obstructione.

CAPVT VI.

OBturamentum sanè in anteriore parte nasi intus inoritur ex materiæ alicuius, quę mutuum commeatum de gutture ad nares, & è naribus ad guttur inhibet, estquè vel humor crassus, viscidus, tenax, aut crusta, aut hypersarcosis.

Morbus est in meatu.

De Signis.

CAPVT VII.

HÆc oppilatio quandam in naso adeò molestam affectionem parit, vt validum insufflatum ad interiora narium transitu prohibeat, hinc quidam inoritur sibilus.

De Curatione.

CAPVT VIII.

REcipe lentis amaræ ʒ. j. castorei ʒ. 5. opij, croci moschi ana kirat. j. gr. j. myrrhæ ʒ. 5. m. f.

S tro-

trochisci, qui sampsuci aqua dissoluti aptentur in errhina. Nonnunquam chirurgia opus est, abrasioneque cum radio in hanc rem accommodato, qua patitur particulatenus, neque tamen abrasioni parcendum, donec omne summotum sit impedimentum, hinc enim plurimum sordium aliquando egreditur, quæ libræ dimidium excedunt. Quòd si hinc curatio non sequitur, ea præsidia necessaria sunt, quæ capite de Polypo censebuntur.

De curatione morbi Chanan Arabibus dicti, quo & equi sæpè tentantur.

CAPVT IX.

INter præsidia est errhinum, & huiusmodi gargarismus. Decoquuntur gallæ contritæ in succo granatorum dulcium, donec totum succum absorbserint, siccantur dein, & cum thuris, aut sarcocollæ semilibra commiscentur, iterumque succo granatorum, in quo efferbuerint gallæ, dissoluuntur in herrinum, aut gargarismum aliquot diebus adhibendum. Borax quoque (tincar vocant Arabes) oleo, & ceræ componitur, & fine intermissione naribus immittitur, donec affectus sanescat.

* *Est autem symptoma in exeunte mutato, quando scilicet, magna quantitas mucidæ materiæ per nares egreditur.*

De contusione Nasi.

CAPVT X.

EXpedit, nares interiùs implere, & exteriùs nasum in priorem figuram accommodare, tum detrahendo linamenta imposita tanquam fulcra, & linimenta adhibenda, quæ componuntur ex modica aloe, croco, pisis, myrrha, Ramich (confectione ex gallis, & passulis) bolo armeno, luto romano, althæa, ladano, cum aqua Alatel, aut thamaricis: sed de hac ipsa re luculentiùs in tractatu de Fracturis.

Morbus est in figura.

De polypis, & cancere Nasi.

CAPVT XI.

POlypus est supercrescens caro, seu quidam carnis processus, qui aliquando mollis, albus, & indolentia stipatus est, hicque facilè curatur; Aliquando rubens est, & pullus, & valde dolens, & iste laboriosam curationem exigit, præsertim si virulenta manet sanies, fœtida. Interdum cancerosus est, & nasi vitiat figuram, & summos affert cruciatus, qui longè, latèque panduntur, hicque est fusci coloris ab atra bile procedens, profundæ radicis, cui blandiri decet, non mederi incisione, aut erosione. Cæterùm inter germanum cancer, & polypum interest, quoniam si eminens illud tuber capitis affectus, aut coryzam excipit, polypus est, sin minùs, cancer, præsertim si melancholica sympromata cerebrum priùs exercuerint, quæ nulla ad nares excretione præcurrente euanuerint, si tuberculi ciceris specie, aut auellanæ primùm appareat, subinde augeri incipiat, & palatum quādam contrahat duritiem. Ad hæc vt plurimum cācer saniē haud manat, sed siccescit, durescitque. Polypus verò aliquando vsque adeò excrescit, vt extra nares propendeat. Vniuersim verò, quę inchoanti cancro medicamina conueniunt, eadem & polypo.

* *Gorræo polypus est tumor præter naturam in naribus genitus à sanguine crasso: polypodis carni similis secundùm substantiæ proprietatem.*

De Curatione.

CAPVT XII.

BEnignus polypus tutò incidi potest, & cultro affabrefacto abradi, deterior, quique rufescit, & paulùm deuergit ad fuscedinem tutiùs, & citiùs causticis absumitur, aut igne, aut medicaminum genere, quæ subijcientur, aut etiam cultro resectus detrahitur, quo peracto oxycratum in nares immittitur. Posthac igitur si anhelitus integrè ducatur, vt est remotæ obstructionis indicium, ita nullam aliam curationem postulat, at si spiritus ægrè adhuc ducatur, tunc reliquias superesse argumentari licet, quare ferramento in hanc rem accommodato quidquid superstes est, resecandum; sunt, qui capillis, aut serico filo polypos ligant, vt acrocordona, vt hinc tabefacti postea marcescant. Sunt, qui plumbeæ acui incuruæ setas nodis asperas instar serræ innectunt, subinde curuam acum in nares intrudunt, donec egrediatur per palatum, demum extrema manibus contenta setarum vicissim adducuntur, abducunturque instar serræ, donec tota superstes caro resecta cadat, hoc peracto plumbeum tubulum, aut penneum lineo inuolutum, & aspersum accommodato ad polypos puluere, puta troch. de cartha combusta, aut Andaron in nares immittunt, & aptè disponunt, vt inspirando aeri aditus pateat. Ad deterſionem verò intruditur siphunculus asperior, vt instar limæ tergeat, atterat. Verùm quando medicamina erodentia, aut incisoria machinamenta immittuntur, post horum vsum sternutamentum apprimè vtile est, quo noxium, & superuacuum quodque excutiatur.

Leuissimi polypi etiam citra chirurgicam operationem medicamentis curantur; qualia sunt turunda ex trito cortice mali punici cum succo, & continuè in nares immissa, quæ vt certò iuuant, ita cunctanter agunt. Valent item turunda ex Vsnem viridi, (herba est, cuius cinis dicitur Alkali, quo Veneti ad vitrea vasa conflanda vtuntur.) Fiunt etiam ex pulpa colocynthidos, aut nuce cupressi excepta ficus modica quantitate, Lenticus succo, aut aqua ozymi inebriatur; tùm eiusdem puluere ficco respergitur, & immittitur. Succus etiam vtriusque punici mali cum polline corticum eiusdem æneo vase priùs diu ductu inducitur. Rosæ quoque cum melle subactæ in turundorum speciem sępiculè in nares intrusæ iuuant. Arrhenicum etiam, & calcanthum cum aceto trita, & reficcata tutò insufflantur.

Vetusti autem, & rebelliores polypi curantur turun-

turundis conflatis ex alumine, myrrha, ære vsto, cortice æris, radice lilij, calcantho, atramento, nitro, cum vino cōparantur, aut cū ozymi succo, aut granatorum succo componuntur, aut fiunt pulueres sufflatu in nares trudendi. Hisce non iuuantibus linamentum accommodatur, & in præfatos immergitur succos, subinde respergitur puluere calcadis, citrini vitrioli, Alkali, floris æri, atramenti, nitri, partibus æquis, & immittitur. quod hercle post scarificatum solet præstare. Quod si ne his quidem concedant, vsurpetur Alchalidicon; (medicamen causticum descriptum à Mesq. cap. de Polypo) Vulgare est *Serpentariæ semen* polypos sanare, etiamsi cancerosi fuerint. Vua, quæ extremo apici serpentariæ pendet, exprimitur, expresso succo lana imbuitur, subinde mādatur naribus, polypum, cancerque vnà demolitur, quamquam hoc tutiùs manu curatur peracta corporis, capitisque purgatione.

Si mitior fuerit polypus, medicamina, quæ vlceribus destinantur paulò valentiora satis erunt, veluti est puluis ex aluminis, & myrrhæ parte vna, vitrioli citrini, gallarum dimidia. Galenus autem efformauit remedium ex vtriusque mali punici cnm cortice, & pulpa contusi succo parumper cocto, qui plumbeo vase reponitur, dein crassamentum sumitur, & tandiu eodem in vase pilo plumbeo teritur, donec crassescat, hinc fiunt longa collyria, seu turunda, & in infirmum nasum induntur, è quo exactis aliquot horis detrahuntur, & nares granatorum succo abluuntur, itemq; palatum, diutius verò perseuerandum in hac medendi ratione, egregiè enim tùm vlcera, tùm polypos curat, & quod præcipuum est, nullum dolorem excitat. Interdum succus colligitur ex tribus granatorum generibus, acido, dulci, pontico, quare si polypus fuerit fortis, & durus, plus acidi additur, si mollior, & vuidior, plus pontici. Rhasius autem his addidit vitrioli citrini, salis ammoniaci, & floris æris momentum.

Inter ea, quæ eradicant est medicamen citrinum, & medicinæ corrodentes in nares immissæ, aut insufflatæ. Vbi verò inflammantur, acria omnia ablegenda sunt, donec ardor rosaceo lenitus disspareat, tum repetantur vicissim, donec cadant. Experientia probatum est, xylocaractas Nabatæas humidas, cum lana replentur, & in nares induntur, cancer perinde, ac verrucas corrodere. Nux cupressi non est neglectui habenda. Nos verò experti sumus, attramentum viride subtilissimè tritum in nares mane, & vesperi insufflatum, mirificam opem præstitisse. Vbi verò rescinditur polypus, ad sistendum hæmorrhagiam commendatur lutum infusum cum aqua frigida, vt coitu crassescat, valde enim egelidum naribus inductum compescit.

De Sternutatione.

CAPVT XIII.

Sternutatio * est motus proprius cerebri ad expellendum noxium attracti confertim aeris auxilio per nares, & os, & sanè sternutatio perinde cerebro accidit, atque pulmonibus tussis. Quidam opinati sunt, cerebrum ad sternutamentum non moueri, nisi quando noxius humor in aerem conuertitur, qui aere extrario attracto foras extrahitur, sed reuera hoc non est necessarium, imò neque opus est aere, nisi ad replendos ventres, cuius attractio expellendo humori debet esse continua; Quum igitur laborioso motu musculorum pectoris, & diaphragmatis aer comprimitur, & foras ab interioribus protruditur, cæteræ etiamnum partes diffitæ illicet auxiliatum veniunt ad expellendum, fit autem sonitus, quod per angustum, & repentè aer, spiritusque erumpat, qui externi aeris dissultum occupans, & anteuertēs strepitum edit, vnà verò cum aere etiam alia superuacua pelluntur excretricis robore.

In principijs distillationum crebra sternutatio damnatur, quòd vitiosus humor opus habeat quiete, vt coquatur. Interdum febricitantibus tam molesta, tam frequens, & morosa accidit, vt vires deijciat omnes, quin caput accersitis excrementis replet: interdum etiam vehementem excitat hæmorrhagiam, quare ad immodici sanguinis effusionem sistendam properandum; Hoc affert commodi, quòd singultum à repletione concutiendo resoluit. Quædam etiam est sternutatio, quæ accedentem febrem prænunciat. Quidam Indiæ inquilini existimarunt (neque præter veritatem) quod conuenientior sternutantibus situs capitis est, vt antrorsum ad pectus, non ad alias partes inclinet, ne quid inter sternuendum sinistri contingat, vide interim, ne nimis prono ad thoracem, aut ad dorsum retorto capite fiat. Sternutamentum quidem caput expiat, exsiccatque, vbi materia modica est, & morigera, vt expelli possit, quamuis nondum perfecta sit, aut materia quamuis plurima, vapida est, qua nihil est frequentius, aut paratius ad replendum caput, aut certè est crassa, sed concocta, & obsequiosa, quod si citra has conditiones sternutatio interueniat, tunc cerebri expultricisque robur significatur, propterea, qui capulo proximus est, non sternuit, pariterque qui pharmacis ad sternutandum irritatur, neque tamen sternuit, deploratæ, conclamatæque salutis est. Et sanè sternutatio ad superuacua excludenda magni est momenti, morantemque fœtum facilitat, promouetque, deuterium foras exturbat, capitis grauitatem tollit. Tantundem tamen nocet eis, quibus caput humore crudo scatet, qui quiete indiget, vt coquatur, perficiaturque, ne incalescat, & nouus humorum confluxus fiat, item officit illis, quibus pectus multa crudorum humorum colluuie premitur.

* *Capiuacceo est motus prauus cum sono cerebri dependens ab eius expultrice stimulata à naso, & adiuta à motrice capitis, & thoracis.*

* *Rondel. est motus facultatis animalis à causa præter naturam commotæ, in quo flatuosæ substantiæ confertim per nares cum spiritu fit expulsio.*

* *Sternutatio, inquit Alb. M. est proprius motus cerebri ad expellendum noxium humorem cum adiutorio aeris, qui attractus est per nares, & expellitur illicò per nares, & os.*

* *Sternutamentum cur pro nomine habetur, non*

tussis, non grauedo? An quia de cap. membrorum, omnium diuinissimo, vnde cogitatio est, suum ducit initium? An quia cæteri affectus ratione morbi eueniunt, hoc melioris gratia. Arist. in Probl.

De Medicinis sternutamenta vetantibus.

CAPVT XIV.

INter cætera, quæ sternutamenta coercent, est rosaceum, & salignum oleum, quòd mira virtute præstat: sorbitione etiam præcalida tollitur, & capitis ablutione ex calida, & calfacientium oleorum in ambas aures infusione, & resupino decubitu colli super calidum puluinar, & pomorum suaueolentium, rosarumque syluestrium, & marinæ spongiæ odoratu, & fixa cogitatione, quæ mentem occupet, vt ampliùs irritamentum non aduertat.

Infantes verò magno cumulantur beneficio assatorum renum vsu, quorum substãtia, antequam perfectè coquatur, comeditur, saniesque partim voratur, partim in errhinum vsurpatur. Tollit similiter hanc molestiam constans, & infracta tolerantia, quæ moderatæ sternutationi dirimendæ satis esse solet. Præterea oculorum, aurium, palati, & extremorum frictu comprimitur, necnon vehementi oris hiatu, ructu, immoto ad superiora obtutu in vnum obiectum, attrectatione nasi, & musculorum illitu mandibulas mouentium ex ol. humectantibus, denique sopore supprimitur, à quo subitò excitari non debet, nec se fumo, aut pulueri credat patiens.

Sternutatio impeditur compresso fortiter angulo trianguli superioris nasi inter supercilia, quia materia expellenda redit ad interiora. Alber. M.

De Sternutatorijs.

CAPVT XV.

INter phtarmica primas tenet helleborus albus, castoreum, struthion, piper, synapi, aut simul mixta, aut seiuncta penna excipiuntur, & in nares induntur, siue fiat suffitus ex pyrethro, gallia, aut ex aloe, & syluestri rutha fiat linimentum ex aceto. Leuia verò sternutamenta sunt opium naribus admotum, stipites ozymi, aristolochiæ, rosæ lanugo, quæ calfactis sternutamenta ciet. Vtilius autem, & tutius est illitu, quàm suffitu sternutamenta prouocare.

De molestia, quam res in nares immersæ pariunt.

CAPVT XVI.

SI quippiam molestum in nares incidat, phtarmico sternutationi studendum in sanam narem immisso, nam sternutamenta excutiunt, quidquid temerè occupauit.

De Nasi ariditate.

CAPVT XVII.

HÆc affectio aliquando calorem, aliquando vehementem siccitatem, nonnunquam viscidum humorem sequitur, qui diuturnitate temporis inaruit, & arefacit, vt homo emunctissimæ naris euadat. Cum autem curatio contrariorum admolitione perficiatur, planè constat. Olea verò, & frigidi, humidique succi alliti, & exemptus humor, qui intus inaruit, post humectationem, quæ renisum emolliat, & eneruet, abundè sunt.

De Nasi pruritu.

CAPVT XVIII.

SYmptoma hoc aut calidi, exustique vaporis appulsu accidit, aut acriore, frigidioreve coryza, dummodo pernici motu feratur, aut infestantes excipit pustulas, interdum accidit affluente sanguine, & tunc affuturam portendit crisim, per hæmorrhagiam, aut certè variolas, aut morbillos. Curatio itaque ineunda remedijs è diametro correpugnantibus.

Symptoma est ad deprauatam actionem tactricis facultatis attinens.

Si quis identidem, ait Auic. sine caussa in nares digitum immittat, lethale signum est, cuius rei caussa alibi declaratur.

FEN SEXTA.

De affectibus linguæ, & oris.

De Anatome vtriusque partis.

CAPVT PRIMVM.

PRoximum est, vt de ore verba faciamus, quod sanè est particula, seu potiùs ostium necessarium, per quod alimenta in aluinam œconomiam subeunt, per quod inspiratus aer in thoracem inducitur, & excrementa, quæ subter exigi foras nequeunt expuitione, excreatu, aut vomitione redduntur, adhæc dialecti hominibus, cæteris verò brutis vociferationis, & vocalis sonitus organum est.

Lingua verò est pars, quæ præmansum cibum emollit, euoluitque, coctionique præparat, quæ vocem, & litteras articulat, saporesque gustu distinguit, cuius tunica œsophago, ventriculoque communis est, quæ extrema subter lingua proximè dentes bifida visitur iuxta commissuras frontem, & ora secantes geminis contenta ligaculis. Nec hîc est, quòd musculos recenseam, quorum alter motui, alter gustui destinatur. Illud certè non reticendum, eam scilicet linguam accommodatiorem, aptioremque censeri, quæ molis mediocritate constat, & summa paullum tenuata gracilescit, quæ grandior, quæ immanior, aut iusto etiam minutior, & gracilentior est, promptissimæ locutioni minimè obtemperat carnea substantia mollis est, alba, spongiodes, quam venæ paruæ, plurimæque perreptant, quò fit, vt lingua rufescat, præterea etiam arteriæ, & nerui ex quarta coniu-

coniugatione huc deriuantur, omnino nerui, venæ, arteriæ plures sunt, quàm vt credatur. Sub lingua verò bini panduntur hiatus, è quibus tanquã è fonte saliuum emanat, qui ad glandulosam carnem linguæ substratam terminantur, in qua saliua stagnat, & commodos seruatur in vsus, vnde roscida lingua madet.

Tunica verò glandulas inuestiens est toti ori, œsophagoque, & ventriculo communis. Sub lingua binæ maiusculæ venæ repullulant, quæ ranulæ appellantur, ex quibus plures aliæ exiles procedunt.

* *Lingua cur amara, salsa, acida fieri potest, dulcis non potest? Quia isthæc sunt naturæ corruptiones, constantiam verò, ipsamque naturam sentire nequaquam possibile est. Arist. probl. 34.*

De ægritudinibus linguæ.

CAPVT II.

QVandoque accidunt linguæ affectus, qui motui triplicem noxam afferunt, quà vel delibatur tenus, vel peruertitur, vel denique obliteratur, interdum & sensus quibusdam lacessuntur, quare vt motus sine sensu, ita sensus sine motu pro patiendi, resistendive habitudine varia incessitur. Ægritudines verò aut similarem partem violant, ceu intemperies; Aut organicam vitiant, ceu morbi in compositione, magnitudine, paruitate, situ, figura; Aut denique sunt communes, pertinentque ad solutam vnitatem.

Interdum commiscentur, vt in apostemate visitur. Noxa dein aut peculiaris est, aut à cerebro per sympatheam prouenit, hincque dignoscitur, quòd genæ, maxillæ, labia, & reliqui sensus laborante principio in perniciei consortium trahuntur. Interdum infirmo stomacho, pulmoni, & pectori compatitur.

Quali autem temperamento sit prædita, colore albo, roseo, luteo, nigrante, nec minùs tactu, aut sapore præpollente, siue sit acidus, siue dulcis, siue insipidus, siue amarus, siue abominabilis, (putredinis soboles,) siue ponticus, siue stypticus, proditur. Quamquam ex colore, & sapore aliorũ quoque membrorum ægritudines coniiciuntur, namque vti rubedo, & asperitas phlegmonen aliquam, aut in cerebro, aut in stomacho, aut in iecore latentem significant, ita albedo tonum stomachi, hepatisque frigescentem, & exuberantis in ventriculo phlegmatis prouentum arguit, quandoque regius morbus, tametsi diuersus sit in toto corpore color, planè panditur.

Sapor autem humorem in toto corpore, aut in stomacho, aut in capite dominantem renunciat; siccitas quoque, & vuiditas suas præbent significationes; atque siccitas bipartitò deprehenditur, quia enim linguæ superficies læuis, planaque est, hæcque vera, meraq; siccitas est, aut est cum glutinosi, viscidique humoris affluxu, qui calore iam inaruit, hincque non tam siccitas arguitur, quàm viscida, asci taque humiditas, aut congesta, aut per catarrhum, & crassos vapores impartita, quare non est mirum, si per similitudinem Medici falluntur, qui cùm linguæ siccitatem obseruant, non distinguunt, sitne ex euentu, an per se. Asperitas quidem siccitatem sequitur, lenitas, planaque leuitas humiditatem. Interdum linguæ dispositio ex motu, & loquendi modulo dignoscitur; Item quę ex diminutione, leuitate, crassitie deprehenditur, quò fit, vt inter loquendum offendat, & molestè, debiliterque moueatur, & repletionem à sanguine, aut ab alia quapiam humiditate renunciat. Interdum ex pustulis, & tuberculis, papulisque; quæ innascuntur, quid habeat, facilè intelligas. Hincque omnes significationes haurire licet, postquam vniuersalium principia, & singularia, quæ alibi satis, superque enarrata sunt, mente conceperis.

Præter ægritudines, quæ fiunt in lingua, ipsa nobis sæpè indicio est alicuius futuræ, quod indicium sumitur à colore, à motione ipsius, ab aspritudine, à tumoribus, ab impotentia, teneritudine, obscuritate, ab vlcere, tremore ab ariditate, à saliua, à calore. *Hippocr. in lib. de coac. Prænotionibus.*

* *Lingua homini non solùm ad percipiendos sapores data est, sed etiam ad formandum sermonem. Arist. 2. de part. anim.*

De curationibus linguæ.

CAPVT III.

QVandoque linguæ affectus tolluntur ijs præsidijs, quæ capitis, aut stomachi passiones, quibuscum consentit lingua, submouent, aliquando propriam desiderant therapiam, quæ potiùs deiectorijs potionibus, quàm vomitoriis, quæque temperiem permutant, perficitur, dein austeriusculis, aut resoluentibus, incidentibus, aut attenuantibus, quorum vires, cum hauriuntur, linguam peruadunt, hæcque à cibatu opportuniùs adhibentur. Quandoque meris collutionibus oris, frictu, gargarismis, oleis, & hypoglottiis conflatis ex speciebus, quæ possident præfatas vires, prout exigit vsus, curatio persoluitur. Sed satius est tabulatas accipere. Interim in pharmacorum administratione, quæ oris, & linguæ vitia tollunt, ea cautio adhibenda est, ut deorsum aditu prohibeantur, tantùm abest, ut attrahi debeant, si gutturi, pulmoni, aut cæteris uisceribus noxia fuerint.

De vitiato gustu.

CAPVT IIII.

TRifariam læditur gustus, quemadmodum & cæteræ actiones, hocque aut per primogeneam affectionem, (siue sit intemperies, siue morbus officialis, siue soluta unitas) aut per sympatheam accidit. Dignotioque habetur per ea signa, quæ toties protulimus.

Gustus est, inquit Themistius, quasi quiddã tactus, quia gustus est alimenti sensus, cuius officium est internoscere dulcia ab acerbis.

Gustum acutiorem habet homo, quia est quidam tactus, & hunc sensum certissimum habet homo. Aristot.

De Curatione.

CAPVT V.

SI lingua per consensum laboret, recognoscenda primario affectu laborans particula, eique destinanda curatio, & si fuerit cerebrum, ijs præsidijs eius vitiosa constitutio erit expugnanda, quæ tota diametro sint contraria. Si verò fuerit stomachus, & quidem prauis humoribus scatens, necessaria erit inanitio, proin acutulus succus hierapicra, pill. cocchijs, aut pill. concinnatis ex scammonea, & pulpa colocynthidos, sale naphtico foras exigitur, paulò crassior magnis Hieris exturbetur, præterea ij gargarizatus erunt adhibendi, qui paulò post recensebuntur. Interim æger acribus vescatur alimonijs, synapi, cæpis, allijs, aceto.

De linguæ resolutione, grauitate, locutionis impedimento.

CAPVT VI.

MOllescit, resoluiturque lingua perinde, ac cætera membra, cuius quidem caussa nonnunquam est humor aquosus cum sanguine mixtus, laborat autem vel per se, vel per sympathiam à cerebro, aut propter nerui mouentis vitium. Sit verò per consensum affectio, an primario laboret vitio, facilè discernitur, vix enim laborante cerebro reliqua membra integra manent, cum sit motus, & sensus commune principium.

Quod autem materia sit sanguinea, abundè linguæ rubedo, & caliditas testantur, si tenuis, aqueaque sit, saliuę copia affluentior, nullum à resoluentibus pharmacis, sed potiùs à stypticis prouueniens commodum.

Ea verò est aliquando resolutio, vt ægrum locutione priuet, aut saltem loquelæ modulum difficilem reddat, interdum deprauatur, vt mugilallis, traulis, omnino blæsis accidit.

Inter pueros quidam sunt, qui antequam sermonem edant, longum temporis spatium intercedit. Quidam balbutiendo pappant, lællant: Sunt etiam, quibus si torridus affectus superueniat, puta febris, resoluta humiditate, quæ neruo insidebat, balbutiemque committebat, lingua soluitur repentè, aptaque sequitur locutio: succedente adolescentia, quum caloris incremento immodicus mador excuditur, excluditurque, discretè, expeditèque editur sermo;

Linguæ paresis est symptoma in actione abolita motricis linguæ, &c.

De Curatione.

CAPVT VII.

CVrationem ordiri oportet ab euacuatione, cum Hiera picra, dein pergendum ad magnas Hieras, quæ colocynthida, & helleborum admittunt, postremò ad caput studium conuertendum, vt omne vitium corrigatur, quod si vnà cum superuacua humiditate sanguis affluere videatur, vt cuspide venæ sub lingua incidendæ sunt (facta priùs generali euacuatione) sic medica cucurbita sub mento affigenda. Quo absoluto topica vsurpanda sunt, nempè gargarizonta, frictus, fotus, agitatio perpetua linguæ, vt calor excitetur, vt vuiditas resoluatur.

Propria verò remedia linguæ, quæ etiam pluribus alijs affectibus accommodantur, sunt affrictus cum incidentibus, detergentibus, attenuantibus, & gargarizatus eiusdem facultatis, & oris collutiones ex decoctione origani, thymi, synapi, pyrethri, cort. rad. capparum, sed nil præstantius synapi, aut synapismo (egregia nimirum illa synthesi, qua pro condimento vtimur hyemali tempore) Struthio: Decoctis salsamenti aliquid, aut aceti scyllini adiicitur. Interdum sal ammoniacũ allitum, affrictumque profuit, interdum zinziber, & cæpe vtiliter manduntur, & ore reuoluuntur, hinc enim magna saliuæ copia excitatur, & expuitur, Oxymel scyllinum & gargarizatu, & collutione mirè confert, quod acorus præmansus viribus æquat.

Quando verò paulò grauior est linguæ resolutio, & locutio perplexior, perpetuò lingua affricanda euphorbio, & struthio. Nec minùs ceruici illitu, & fotu prospiciendum. Ex præfatis autem simplicibus & hypoglottia conflantur, quibus, vt diutiùs consistent, aut ladanum, aut ambarum, aut aliquod gummi genus additur. Paradygma hypoglottidum, quæ paralysi, & exertæ linguæ conferunt. ℞. Terebinthinæ ʒ. ii. assæ fœtidæ ʒ. i. misce, fiat pillulæ magnitudine ciceris sub lingua tenendæ, siue melle cocto addito fiat melizomon.

Inter vsu probata est gargarismus ex sale ammoniaco, pyrethro, synapi, pipere, nitro, zinzibere, sale gemmeo, staphis-agria, sampsuco, nigella; teruntur, cribro mandantur, & ex aqua tepente concinnatur gargarismus. Inter electaria Indi Medici extollunt hoc præcipuum. ℞. Cymini nigri, cymini Karmeni, cinnamomi crassioris, salis indi ana ℈. ii. piperis longi gr. c. piperis gr. cc. sacchari sextarios viii. h. e. i. ℥. vii. *(sextarius enim ʒ. v. 5. redditur) (apud Fernelium continet heminas duas quartarios quatuor, cyathos xij. seu ℔. xv. apud Sennertum pendet semiunciolam, apud Gal. tres vncias 4. de comp. med. per Gen. 14.)* Huius electarii aliquid semper mandendum, pro hoc erit & Anacardina confectio. At si sola non profuerint resoluentia, quod humiditas sit nimis tenuis, & fluida, digerentibus adstringentia styptica adiice, vt schænanthum cum spodio, aut dictamnum cum rosis, quin etiam acida vsurpare licèt, namq; hæc constringunt, & saliuam, affluxumque humiditatum intercipiunt; ut lac acidum, ut acerbi, immitesque fructus.

Vbi uerò pueri sermonem seriùs edunt, continenter eorum linguam affricare necesse est, atque exagitare, ut saliuæ, & humiditatum affluentia extundatur, excludaturque. Cum ergo frictus adhibentur, confert mel, gemmeumque sal, cæteraque retrò præscripta usurpare. Inter cætera uerò, quæ locutioni momentum dant, est uiolenta ex imperio locutio.

Sic Athis obstrictum cum Crœsi cerneret ensem
Instantem iugulo Patris, exclamauit, & alta
Voce fremens dixit, Genitorem cædere fœda
Parce manu, strictamque aliò cõuerte macheram.
Hæc elinguis Athis studio pietatis obiuit.

De linguæ conuulsione.

CAPVT VIII.

Conuulsio linguæ aliquando excessum viscidæ cuiusdam humiditatis, quæ musculos linguam mouentes tendit, contrahitque in latitudinem, nonnunquam melancholicum succum, perstringentemque agnoscit. Quando verò acutis febribus accidit, vt summam siccitatem indicat, ita à feb. ardore humidum absumente committitur, tuncque elocutio læditur, blæsaque lingua fit.

Symptoma in actione deprauata motricis linguæ facultatis.

De Curatione.

CAPVT IX.

Linguæ, atque corporis totius conuulsio perinde curatur, hoc peculiare habet, vt remedia topica circa ceruicis ima requirat. Fotus, & suffitus ex chamæmello, corona-regia, trifolio vulgari, sampsuco, anetho, siue iunctim, siue seiunctim componuntur: Similiter ex eorundem D. gargarismi, & ex tepentibus aquis formantur oris collutiones, quæ morosè, & curiosè exercendæ sunt. Ex amylo, amygdalino, & saccharo fit edulium satis accommodatum vsui, aliaque suffici possunt olea dulcia, calastica, & modicè digerentia, sicuti etiam semina fœnogræci, & similia. Vbi verò febribus succedit, necessaria sunt olea humectantia, & refrigerantia, qualia sunt violaceum cucurbitinum, salignum tepidiusculum. Necessum autem est prædictis locis ex calente aqua, embrochas admouere.

De magnitudine linguæ.

CAPVT X.

Magna linguæ moles interdum sanguinis vbertatem, interdum remollientis, & tumefacientis phlegmatis excessum sequitur, est enim spongiodes linguæ caro, facilèque imbuitur. Vsque adeò aliquando grandescit, vt ore contineri nequeat, huius eximiæ magnitudinis mentionem facimus cap. de Apostemate, & differentiis eius.

Morbus est in aucta magnitudine ex supernacuæ substantiæ affluxu ortus.

De Curatione.

CAPVT XI.

Magnitudo quidem linguæ à sanguinis affluxu dependens iugi oris collutione ex aquis acidis, & stypseos participibus, vt succo Rhibis, & citri aciditate curatur. Quæ verò immodicæ humiditatis tumefacientis propago est, affrictu cum sale ammoniaco, collutione ex sero, & acri aceto (peracta priùs generali euacuatione) tollitur, nec minùs ex contritis zinzibere, pipere, sale gemmeo lingua continenter attrectanda, donec ad naturalem mediocritatem redierit.

Quando autem pueris hic affectus inoritur, solo studio, quo noxia præcauentur, & alimoniæ vsu decenti, auicularum dumeta colentium, turricolarum columbinorum expungitur. Cuidam homini cucurbitula cum scarificatu affixa fuit, & fortè nerui fibræ incisæ fuerunt in substantia panniculi coniuncti cum lingua, quare lingua resoluta remansit.

De linguæ breuitate.

CAPVT XII.

Interdum ligamentum, quod linguæ substat, corripitur, hinc lingua exeri aptè nequit, aliquando hoc idem accidit ex spasmodeo affectu.

* *Manardus vocat hunc affectum ancylloglossum.*

Morbus est in magnitudine minuta pendens à defectu virtutis, & necessariæ substantiæ.

De Curatione.

CAPVT XIII.

De breuitate linguæ ex spasmo non est, cur pluribus agam, siquidem abundè superiori capite, quæ verò ex ligamenti contractione fit, inciso circa eius extremitatem ligamento curatur, cui ad cohibendam sanguinis effusionem adusti tragacanthi puluere succurrendum est. Vt verò tutò hæc operatio obeatur, lingua ad palatum innixa, inuersaque exeri debet, vt ligamentum magis se se in conspectum det, & citra circunstãtium partium iniuriam cædatur. Quod si præ hæmorrhagiæ metu incisio omittatur, subter ligamentum inducenda acus est cum filo, & vtrinque comprehensum dextrè constringendo soluatur, & subinde apponenda, quæ conglutinationem prohibent, qualia sunt acuta cauterizantia, quod si venis implexum sit, caue ne rumpendo uenas lædas, & plurima manifesto cum discrimine hæmorrhagia sequatur.

De apostemate linguæ.

CAPVT XIV.

Nonnunquam æstuosis interdum frigidis, aliquando etiam flatuosis lingua lacessitur apostematis, quæ scyrhi, aut canceris naturam æmulantur. Horum signa patent ex narratis alibi. Interdum ex epoto veneno, puta fungis, aut opio tumescit.

Morbus in aucta magnitudine.

De Curatione.

CAPVT XV.

Vniuersa apostemata calida sanguinis missione, & purgatione per aluum, quæ linguæ affectibus accommodatior est, quam vomitio, percurantur. Ranularum apertio est huius affectus peculiare præsidium. In principio ore contineantur refrigerantia apocrustica (si modò calidum sit apostema) puta lactucæ, endiuiæ, potissimùm solani succus, serum, aqua rosacea, pastoralis virgæ, & punicorum acidorum malorum succus, recentium persicorum bracteolæ ore contineantur lingua: Si hisce præsidiis nihil concedat affectio, pepasmus gargarismis factis ex lacte, & melle, aut ex liquiritiæ, ficuum, fęnugræci, passularum, fęniculi decoctione promoueri debet. Vt verò crassior materia, quæ malo fomentum præbet, ab ore stomachi detrahatur, hiera picra offerenda. Interim cibi parentur, qui pepasmum, & resolutionem adiuuent, quales sunt caules, atriplices oleo sesamino conditi. His si abscessus recludatur, subinde adhiberi

adhiberi debent adstringentia; sicut myrthi, sumach, & oliuæ folia, lentium decoctio, vinum austerum, & ponticum. Ad hoc etiam accommodatur cataplasma ex coctis, decorticatisque lentibus contusis, & oleo solani, & rosaceo compactum.

Quòd si apostema molle sit, & phlegmaticum, fœniculi radix combusta, & in cinerem redacta, inspersaque linguæ confert, quæ & calido apostemati iam declinanti accommodari potest, quo tēpore digerentia desiderantur. Interdum conueniunt & errhina non modò in frigido, sed & in calido abscessu, vbi crassiores affluunt humores, quale hoc est. ℞. Croci, hieræ picræ ana partem vnam, caphuræ, moschi vnius tertiæ partis subtriplum, sacchari candidi partem vnam, & dimidiam, omnia pondo scr. j. in lacte puellæ dissoluātur, & fiat liquidum errhinum.

Quidam sexagenarius, inquit Galenus, passus est linguæ apostema, cui priùs nunquam missus fuerat sanguis, quamobrem phlebotomiæ peperci, & pillulas cocchias propinaui, dein frigidis cataplasmatis vniuersum os imbutum volui, sed æger parum sibi mente constans, (inquit) dictis audiens non fuit; Ecce autem noctu inter dormiendum somnians visus est videre ægrotum succum lactucæ ore tenentem, & renalescere; proin iussit, quam mox hoc ipsum fieri, & reuera conualuit, & sanè est mirabile præsidium. Quòd si tumor durus, & scyrrhosus fuerit, tunc cibi tenues, & attenuantes offerendi, humor Hiera Diacolocynthidos purgandus, attenuantia dein gargarizonta præscribenda, ore decoctionem fœnogræci, ficuum, baccarum lauri, passul. mundat. Contineat, item lac tepens muliebre asininum, caprillum, quò spectat & D. dactylorum, & ficuum ex vino dulci, & passo, item attramentum fistularis cassiæ. Interim aluus citanda lenibus pharmacis, vt hiera, pulpa thamarindorum, aut fistularis cassiæ.

De Balbutie, seu Traulis, Psellis, Alciloglossis, Mogilalis, Alchalet.

CAPVT XVI.

MVlta capite de paralysi linguæ sumus præfati, quæ huc iterum repeti, reuocarique haud debent. Illud non omittendum, hoc vitium ex cerebri intemperie, & ex noxa in origine nerui linguam mouentis pendere, & quandoque vitium in ipso neruo, quandoque in musculo latitat. Nam balbuties, (dictas causas) aut spasmum, aut duritiem, aut resolutionem, aut ligamenti contractionem, aut cicatricem, aut duriorem abscessum agnoscit. Huc spectant & nimia vuiditas, & nimia siccitas linguæ, interdum etiam vlcera linguæ hoc impedimentum pariunt, quin & phrenitidas, cum materiæ huc è cerebro amandantur & febres acutas impendiò linguam arefacientes excipit. Aliquando lingua detumefacta visitur, sed conuulsa, hocque perrarò, neque ab origine pēdet. Musculi nec minùs epiglottidis ad hāc sermonis imperfectionem concurrūt, quando nimia mollitie producuntur, & eneruantur.

Vociferatio verò aliquando difficile sequitur ob pectoris, & epiglottidis musculos renitentes, quando ergo laborans respirat, procedente tempore facilior, feliciorque sequitur locutio ob linguæ expeditiorem motum, quem calor induxit. Et sanè necessum est, vt qui hoc affectu laborat, se se cum magno pectoris conatu, & magna respiratione locutioni præmuniat, & festinanter, altèque profetur. Namque vbi hisce parasceuis assueuerit, postea facilior succedet elocutio. Curationes autem reliquæ iam dictæ sunt, sed phreniti da præsertim excipienti conferre solet ranularum sectio.

Symptoma est in actione læsa dependens à morbis linguæ.

Balbutire est literam prætermittere, aut syllabam. Arist. sect. 11. Probl.

De Ranula, siue Batrachio.

CAPVT XVII.

RAnula similis est glandulæ duræ sub lingua latenti, cuius color variegatus est, constans scilicet colore linguæ, & venarum, quibus intertexitur, & quia specie ranam refert, hinc ranula appellitatur, cuius caussa est plurima viscida humiditas.

Manardo dicitur tumor sub lingua cum inflammatione, pueris præcipuè accidens.

De Curatione.

CAPVT XVIII.

INter medendum exedentia, incidentia, & resoluentia, validèque siccantia, vt sal ammoniacum, aut commune, vt acetum, vt florem æris vnà cum tragacantho affrictu experiri necessum est, quæ si non profuerint, ad acuta medicamenta accedendum, vt ad Andaro (n pastilli caustici, & Ascarion .i. pastilli de arrhenico Mes. 8. Antidotarij) quæ in Antidotario rescripta fuerunt. Huc faciunt & venæ sectio sub lingua, & acria medicamina, quæ aphtis præscribuntur. Quibus nihil conferentibus ad chirurgiam properandum.

Inter pharmaca illud est laudatissimum, quod conflatur ex Persico, origano, cortice granati, sale, quibus infantium lingua ranulam patientium perfricanda, hinc enim persanatur. Inter vsu probata est tragacanthum vstum cum hermodactylis mixtum cum oui albumine & sub lingua contentum.

De ariditate linguæ.

CAPVT XIX.

ADuritur, arescitq; lingua aliquando per sympathiā ab ore stomachi, aut cerebri æstuantis, ita tamen, vt febris non sequatur, idem patitur incommodum ob rerum acutarum, salsarum, amararum, prædulcium; & omnino rerum summam sitim parientium vsum. Interdum ob grauiores caussas, nempe febres, internasque phlegmonas accidit.

Summa curationis est, vt obnoxio interdicatur, ne hiante ore in dorsum dormiat, ne oblóquatur, ne calidum inspiret, mandandum verò, vt hypoglottria ex sem. portulacæ, cucumeris cucurbitæ, manna, & amylo conflata, & similibus ore conti-

contineat, aut nucleos prunorum, aut saccharum violaceum, aut notas mucilagines, succisque refrigerantibus acidis os colluat identidem. Quòd si viscidítas adsit, abstergatur, dein os oleo, aut mucilaginibus, aut succis cum adipe volatilium, humectandum. Sunt, qui curationem perficiant mentha affricta lingua.

Morbus est in sicca, calidave intemperie linguæ modò cum materia, modò citra.

De linguæ scissurarum curatione.

CAPVT XX.

MVcilago psylij, ore contineatur, & succus degluriatur, confert etiam ex vitulinis pedibus gelatina concinnata, & oua mollia cocta ex aqua. Inter experta est recens butyrum, seu spuma procedens ex mutuo bracteolarum cucumeris, & sebesten fricatu.

Morbus est in soluta vnitate.

De linguæ emissione.

CAPVT XXI.

ITa aliquando ob apostemata grandescit lingua, vt ore contineri nequeat, idem accidit in præfocationibus, vt in angina, natura enim linguã exerit, vt faciliùs spiritus trahatur.

De oris pustulis.

CAPVT XXII.

SAnè pustulis plurimùm obnoxium est os, & ob stomachi, & capitis æstum, & ob halitus, à quibus icitur ipsum. Interdum febres sequuntur, iam edictum est, quod vbi nigra pustula sub lingua apparet in feb. acutis, secunda die diem obit æger suam.

In principio erumpentium pustularum mirum in modum iuuant (si modò refrigerandi, & siccandi vsus vrgeat) myrobalani, gallæ, sem. rosarum, amylum, thamaricis fructus, fief memithe, (*Gentilis negat sief: Memithe esse succum chelidoniæ, sed esse herbam corniculato papaueri simillimam, malim ego glaucium cum Gordonio, cum maximè notet Bellunensis, esse herbam frigidam, siccam*) tragacanthum, balaustra, santalum tùm album, tùm rubeum, rosæ, spodium, sumach, lentes, bolus Armenus, capita granatorum, cortices interiores glandium, auellana indica, terra Cimolia.

Inter succos frigidos, succi lactucæ, solani, virgæ-pastoriæ, portulacæ, pampinorum vitis primas tenent. Infantium quidem pustulæ vt plurimùm sanantur saccharo purissimo, & caphura. Calida verò, quæ sub finem adhibentur sunt ceu chelidonia, & cortices granati syluestris, & cortices nucis myristicæ, cyperus, crocus, cupressi nuces, buglossa, pyrethrum, garyophyllon, menthastrum, gallia; Inter sordida medicamenta est Caniculæ stercus ossibus enutritæ triduum, quod non habet par, concinnatur cum amylo, nomineque Albi Græci tegitur. Cauis vlceribus arrhenicum necessarium est. Crassis verò destinantur validiora præsidia, vt ℞. mali punici agrestis ℥. j. Radicum rubiæ maioris ℥. s. rad. nodosæ herbæ Indis Memuran dictæ ʒ. ij. pro qua vti possis regia consolida, aloes ʒ. ij. croci ℈. iiij. m.f. Decoctio, quò spectant & garyophyllorum, & nucis myristicæ decocta. Si verò pustulæ ad pepasmum tendant, fouendæ erunt mucilaginibus extractis ex sem. lini, althęæ, fœnogræci, & hordeacea farina, sed asininum lac solum, aut commixtum instar omnium est. Conflatur & cataplasma ex farina tritici, puluere menthæ, & fœnogræci cum decoctione ficuum, sem. lini, & sesami. Princeps verò Medicus quidam, nempè Rhasius, deierauit, nil esse præsentius, aut præstantius in curandis oris pustulis oleo schœnanthino tepido ore detento, aut allito.

** Darsesaban Gentilis interpretatur cort. syluestris granati.*

De Aphtis, & malignis oris vlceribus.

CAPVT XXIII.

ALcola est superficiale vlcus oris, & linguæ, quod latè panditur, serpitque, hocque frequens infantibus ob lactis nequitiam, prauamque ventriculi digestionem, pariterque ob cuiusuis humoris affluxum accidit, qui colorum diuersitate distinguitur, albus enim color arguit phlegma salsum, flauus choleram, quæ vlcus parit vrentius, niger melancholiam, ruber sanguinem renunciat, sed omnibus perniciosius est melancholicum vlcus, quod rursus aut cum phlegmone, aut citra molestat.

Porrò omne vlcus oris superficiem occupans ocyùs serpit, quòd nec caliditas deficiat emouẽs, & dilatans, nec carnis mollicies ad suscipiendum idonea. Galeno in more positam fuit, Alcola superficiaria vlcuscula appellare, quæ vbi caua fiũt, & exedentia, non ampliùs Alcola, imò cacoethica vocat, quæ caustica, & catheretica auxilia postulant, vt malignitatis radix exedatur. Prouentus autem horum vlcerum fit in pluuiarum multitudine, & in febribus pestilentibus.

Sunt vlcera puerorum summam oris partem occupantia ob mollitiem maximè facta organorum, quæ neque tactum, neque qualitatem lactis tolerant, quod non parum in se serosam contineat partem 3. Aph. xxiiij. ex quo habet aliquid igneæ caliditatis, vel quod infans lac non benè concoxerit.

De Aphtarum curatione.

CAPVT XXIIII.

EO in primis allaborandum est, vt exuberans in corpore humor, qui aphtas, & vlcuscula excitat, aphæreticis foras excludatur, tùm venæ sub mento (post incisam basylicam,) & quæ sunt in interiori labiorum parte secentur, namque earum sectio omnibus ægritudinibus oris ex calida materia confert, dein administranda ea præsidia, quæ retrò pustulis conuenire diximus, ita tamen sunt dispensanda, vt fortia, qualia sunt plurimã humiditate scatentia, saniosa, acria, fortibus, debilia debilibus remedijs curentur, vt par quodãmodo fit morbo auxilium. Quando vlcera vsque adeò caua sunt, & profunda, vt ad ossa vsque perueniant tunc valentissima necessaria sunt, sicut Alchalcadicum (nempè pastilli de Arrhenico) cũ plurima acacia mixtum. Hic olei genus omne ablegan-

legandum, quia hinc vlcera sordidiora redduntur. Huc verò repetantur, quæ ad pustulas tollendas commendauimus, rubris quidem, & sanguineis conuenientiora sunt primo illa præsidia, quæ cum frigiditate substyptica sunt, dein resoluentia cum modicissimè refrigerantibus mixta. Reliquæ aphtæ ijs primùm, quæ reficcant, & modicè abstergent curantur, dein ijs, quæ validè idem præstant, habenda interim ætatis, & temperamenti ratio, quæ præsidia sibi congenea, & consentanea pro recessu à proprio statu reposcunt. Pueris enim præsidia debent esse debiliora, quæ potius ad lac temperandum dirigi debent, adultis verò siccantiora, & validiora debentur, pueris aliquando sola medicata alimenta sufficiunt, quòd si ob ætatis teneritudinem haud ingerant, haud edant, nutricibus medicari oportet.

Præsidia verò valentiora à pharmacia desumpta, quæ conueniunt aphtis, sunt, ceu rubi folia præmansa, lentes ex aceto, medullæ præsertim cerui, & vituli commixtæ cum pulpa cotoneorum, pyra, & poma styptica, mespila, sorba, iuiubæ, cydonia, pampini vitis, balaustia domestica reficcata, lentium, & oryzæ farina: Quibus adhuc fortior est puluis gallarum, spodij, rosarum, acaciæ, & similium. Chelidoniæ quidem cum stringentibus sociatæ præcipua vis inest ad tollendas aphtas.

In frigidis verò, maximè phlegmaticis abstergentia, siccantiaque & valde digerentia destinantur, in melancholicis farina orobi commendatur. Mel cum gallis, & testudineo felle, & aceto commixtum egregiè solet pueris prodesse. In malignis confert tragacanthum (*Gentilis interpretatur vitriolum*) cum aceto.

Quando uerò ulcera serpentia, & corrodentia sunt, necessum est reliquis adijcere florem æris, uitriolum citrinum cum succo gallarũ. Vel ℞. Gallarum, aluminis, balaustiorum ana partes æquales, ex quibus formantur pastilli in usus seruandi. Fit similiter puluis ex alumine, & gallis contritis, & puluerizatis, qui inspergitur aphtis. Gallæ quidem maximè ex aceto, & sale coctæ omnibus malignis ulceribus oris conferunt, si os inde colluatur. Intet admiranda præsidia censetur Almezerium .i. laureola, aut chamelæa, habet enim proprietatem in omni aphtarum specie, similiter alumen puluerizatum, aqua ærea, & fæx uini præusta. Atqui magnis, melancholicisque aphtis mel cum passularum pulpa, & amylo coniunctum, & allitum cõfert. Quod si phlegmone adsit, succurratur hoc vnguento. ℞. Aquæ ozymi ℥.j. ol. Ros. lentium farinæ ℥. s. croci ʒ.ij. s. m. fiat unguentum ex Arte cum cera modica.

De Ptyelismo, & multitudine sputi.

CAPVT XXV.

HOc symptoma interdum accidit ex cibi nequitia, interdum ex nimia caliditate, ficut usu uenit ieiunis, qui continenter expuunt, donec cibis repleantur, interdum ex phlegmatis copia, & ex frigore cruditatis parente prouenit.

* *Symptoma est ad ametriam in excreto pertinēs sequiturque aut capitis, aut uetriculi imbecillitatem, propter quam saliua succrescit.*

De Curatione.

CAPVT XXVI.

SI à caliditate procedat, phlebotomia opus est, præterea condensatis succis acidis, & stypticis fructibus, & vino dilutissimo, refrigerantibus alimonijs, vt piscibus, boni succi, vt hædis, volucribus &c. Interim lentium, & sumach iusculo sibi perpetuò os colluat.

At si à frigore, & phlegmate proficiscatur, vomitio iniungenda, quæ semel, atque iterum singulis hebdomadis repeti debet, & hoc pharmacum singulis saltem septem diebus propinetur. ℞. Hieræ picræ ʒ. ij. salis Indi ℈. j. anysi, ammeos ana ℈. s. Dentur cum oxymelite simplici, aut cõposito, à quo & theriaca, & cætera calfacientia electaria dari possunt. Alimenta verò sunt columbi ex embammate cocti cum aromatibus, vt pipere, cinnamomo, synapi; In cœna abligurienda sūt scitamenta, & garum, à quibus tepidius iusculum sorbendum; & quando cubitum itur, necessum est gingiuas digitis affricare.

Inter præsidia laudatur, vt quotidie ʒ. j. salis haud curiosè triti cum succo endiuiæ, & triphera adhibeatur, vt continuè affrictu gingiuæ exerceatur. Experimento autem constat, cineres assati muris, præsertim in pueris, proprietate quadam pollere.

De remouendo abominabili odore à pastu.

CAPVT XXVII.

COnfert rutham præmandere, & rubi folia, itemque scyllino aceto os colluere, oreque aut cyperi, aut zedoariæ, aut chamæleontis radicem continere.

De sanguinis screatu ex ore.

CAPVT XXVIII.

SAnguis si ab ore promanat, stypticorum vsu cohibendus, quæ alibi præscripsimus, maximo esse solet vsui collutio oris ex iure pampinorum vitis, si aliunde profluat, non est, quod actum agam, nam abundè tractatum est.

De oris fœtore.

CAPVT XXIX.

ORis fœtor, symptoma in qualitate mutata, aut ex putrescente inoritur gingiua, aut vuida quadam, & mucida mollitie, aut putri dentium marcore, aut ex oris membrana producitur, quæ ob intemperiem appellentem succum perfectè non concoquit, hæcque intemperies, vt plurimum calida humida est.

Ab ore stomachi non rarò trahit originem, cui putrescentis humoris pernicies innexa cohæret, siue bilis sit, siue pituita. Interdum pulmones flaccidi sæuam hanc mephitim exhalant, præsertim si phtysis adurgeat.

Per ieiunium hominum ora, ait Arist. 13. sect. Probl. grauiùs olent, quàm pastorum, quia ventre inani minùs agitatus aer calidior intus fit, sicque pituitosa recrementa immobilitate putrefacit, quod autem calidior fiat, hoc sit argumento, quod ieiunium etiam sitim excitat, at vbi ediderint: odor ciborum grauem

illam

illam olentium offuscat, vt maior minorē, calor enim ciborum præcedentem calorem exuperat.

De Curatione.

CAPVT XXX.

Fœtor soboles semiputrium gingiuarum, & carunculaurm dentibus interceptarum ea cura tractari debet, vt os semper posca colluatur, cui si nihil concedat affectio ob insertam putredinem, pergendum ad fructus thamaricis, ad pyrethrum, ad rutham, ad folium, ad xyloaloen, ad Mastichē, ad cortices citri, ad garyophylla, quæ præmandi debent; Aut ponenda super gingiuam aloe, & myrrha, & os scyllino aceto colluendum, imò gingiuæ, & dentes perfricandi vino decoctionis anysorum. His si nullum sequatur emolumentum, præmandatur staphis-agria, & saliua expuatur. Quòd si ne his quidem proficiatur, & palam fit putrefactio. ℞. adusti tragacanthi .i. vitrioli partem vnam, rad. lilij, siue ireos, croci dimidiam melle excipiantur, & formentur pastilli, qui adhiberi debent, & subinde os puro aceto, aut rosatū aqua temperato colluendum.

His si promoueatur nihil, validiore vtere. ℞. Iuncorum præustorum ʒ. iij. arrhenici ʒ. ij. ß. galliæ fumach, zinziberis, piperis adusti, trochiscorum Chalcadicon .i. de arrhenico ana ʒ. ij. Ex his fiat dentifricium, seu odontotrimma, siue linimentum, & superponatur lineus pannus. Alkali, idest, nitrum, seu alumen profectò solum, vbi putribus superponitur gingiuis, omne corrigit vitium, omnem putrilaginem abercet, & bonam carnem reponit.

Inter vsu probata est acacia, citrinum arrhenicum, aut rubeum, calx, alumen, ex quibus cum aceto pastilli formantur, qui subinde vsus tempore melicrato, aut iuniperina aqua dissoluuntur. Quod si dentis substantia fuerit corrupta, & putris præsertim circa apicis extremam partem, tunc cultro, aut lima abradi potest, at si malum in radice lateat, dens funditus euellendus est: si gingiua fuerit mollicula, flaccidulaque, vnde sepsis origo est, tunc adstringentibus, & siccantibus moliri oportet curationem.

Cæterùm si putidissima choleræ conditio in stomacho fluctuantis huic symptomati caussam præbuerit, quid opus erit facto? Tunc nil præstantius chrysomelis ieiuno ventre voratis, aut melone, aut persico, aut citrullo. Quod si huiusmodi fructus præ intempestiuitate desiderentur, tunc saltem conditi sufficiantur, aut eorum infusiones. Inter cætera commendatur hordeaceum ptisanarium cum saccharo, & egelida aqua. Pillulæ aloeticæ crebrò adhibitæ summè valēt. Cibus porrò sit refrigerans, & abstergens, quique non facilè in bilem facessat.

Si vitio huic crudus, phlegmaticusque humor initium, momentumque dederit, primùm vomitio proritanda, tùm hieræ picræ vsū os stomachi tergendum, & minor triphera offerenda, & zinziber conditum, & præcipuè aloe, assasq; carnes comedere opus est, interim.

Absit ab humano corpore potus aquæ.

Fructus, oleraque declinari debent, & interea os, & dentes continenter perfricandi. Porrò inter medicamenta, quæ valde prosunt, sunt myrthi quotidie mane cum passulis enucleatis æquis portionibus ad nucis iuglandis magnitudinem sumpti, & iuniperi baccæ, & nux cupressi pariter cum passulis, item pini grana; & pillulæ de garyophyllis iuxta hanc præscriptionem conferunt. ℞. Garyophyllorum, galangæ ana ʒ. ß. moschi, caphuræ ana ℈. ß. pyretri ℈. i. aloes ʒ. iij. synapi ʒ. j. m. f. pill. cum vino.

Inter experimento probata laudantur thus, xyloaloe, crassius cinnamomum, cortices citri, rosa, caphura, santala, garyophylla, cubebæ, mastiche, macis, nux myristica, radix .i. pollij Adadkar, & Alarmes, & Crassius cinnamomum, Alcisnem, Alneremisek (sacra Arabum nomina) blattæ byzantiæ, cardamomum, agnus castus folia, citri, spica, zinziber, & cætera alibi exarata, ea verò, in quibus hæc simplicia infunduntur, aut dissoluuntur, sunt miua, serum, succus citri.

De oris hiatu.

CAPVT XXXI.

Vitium hoc in positu, seu figura pendet ex magna anhelitus necessitate, quam internū parit incendium, aut certè sequitur insignem angustiam, & præfocationem, aut agnoscit musculos ora, buccasque tenentes, qui haud ritè officio suo funguntur inter dormiendum, & hoc malum in acutis morbis sæpè visitur, & in malis habetur. Non est autem, vt hoc loco ex linguæ coloribus coniecturam capiamus, commodius enim hoc negotium tractabitur, vbi acutarum ægritudinum historiam percurremus.

FEN SEPTIMA.

De affectibus dentium.

TRACTATVS VNICVS.

De dentibus.

CAPVT PRIMVM.

Libro quinto dictione quinta abundè actum est de dentibus, quare huc eadem repetenda sunt, interim sciendum, dentes esse de genere ossium, ob insertum neruulum sensus inest, qui proin dolore afficiuntur tùm ex obiecto continuum soluente, tùm ex impensa discrasia, hinc non minùs ictu, & ieciigatione, quàm pruritu, & titillatione incessuntur. Nonnunquam morbo emollescunt, commouentur, eradicantur, & sine modo grandescunt. Nec minùs decolorantur, & foris limosa quadam crusta obducuntur, insuper corroduntur, putrescunt, franguntur. In primis dolor vehemens, stupor, pruritus lacessunt; Sunt, quibus, inter mandendum dulcia, aut acida molestia interueniat, sunt, qui calore, aut frigore afficiātur, quin alterutrius, aut vtriusque vel minimæ iniuriæ opportuni sunt. Interdum magnitudinis vitio obnoxij sunt, quare aut impendiò grandescunt,

ſcunt, aut conteruntur, aut extenuantur. Quandoq; apoſtemate laborant. Nec mirari ſubit, nam quidquid nutrimento alitur, & incremento augeſcit, vtique ab excremento extendi poteſt, nam niſi ita fieret, haud quaquam tota ſubſtantia vireſcerent, aut nigreſcerent, id enim accidit, quòd humores eiuſdem farinæ eos peruadunt. Præterea continua creatione reficiuntur dentes, ne perenni attritu deficiant, hinc fit, vt qua parte deſiderantur, oppoſiti in longum producantur, quom nil adſit, quod atterat. Porrò dentium temperies ex eorundem, & gingiuæ colore deprehenditur, nam ſi flaueſcat, biliosa eſt, ſi albeſcat, phlegmatica, ſi rufeſcat, ſanguinea, ſi nigreſcat, melancholica eſt.

* *Dentes alia habent ad cibum, alia ad vocis orationem. Ariſt. Cur cum carne denſiores ſint, frigus tamen magis percipiunt? Quoniam exiguus calor facilè à frigore vincitur, mouetque dolorem. Ariſtot. Problem. 34.*

De conſeruatione dentium.

CAPVT II.

AD dentium incolumitatem ſeruandam octo deſiderantur, primò ne cibus, & potus in ſtomacho frequens corruptelam contrahant, ſiue hoc propter cibi naturam, qua facilè hanc ſubit labem, vt lac, vt piſces ſaliti, reliquique minutuli, ſeu ob prauiſſimam victus normam contingat. Secundò ne crebro niſu vomitio prouocetur, præſertim ſi quippiam acidum in ſtomacho ſubſideat. Tertiò, vt ſibi caueat, ne diutiſſimè viſcida, glutinoſa, præſertim ſi eadem ſint dulcia, vt mel, vt ficus deuoret: Quartò caueat, ne prædura dentibus frangat. Quintò à congelantibus abhorreat: Sextò vitet impendiò frigida maximè poſt calidorum vſum, quæ etiamnum eſſe ſolent à frigidis noxia: Septimò vt iugi purificatione dentes tergeat, ne ſordes interijciantur dentibus, videat interim ne nimis curioſa deterſione gingiuis, aut dentibus ipſis noceat: Octauò, vt declinet ea, quæ occulta quadam vi aduerſantur, vt porrum, hoc enim dentibus, & gingiuis apprimè infenſum eſt, & reliqua, quæ alibi fuſiùs enarrata ſunt.

Affricandi autem modeſtè ſunt, ne curioſiore attritione afficiantur, & natiuus ſplendor, & limpitudo aboleatur, & interim ad alienos humores, aut vapores è ſtomacho ſublatos diſponantur ſuſcipiendos, atque dum poliendis dentibus ſtudemus, eoſdem noxijs obnoxios reddamus. Quando verò temperatur hoc ſtudium, vt dentes tergentur, ita ijdem, & rubra caro interiecta roborantur, & impeditur, ne tartarum circa eos concreſcat, imò gratus oris odor ſuccedit.

Quæ verò ad affricandum adhibentur, duabus ornari debent qualitatibus, vt ſcilicet ſint ſtyptica, vt ſint amara, & dum cubitum itur, neceſſum eſt dentes roſaceo affricare, ſi opus ſit refrigerare, aut oleo beeno, aut nardino, ſi calefacere, aut ſimul in craſim componantur ambo, ſi nulla ſubſit diſcraſia. Equidem horror, vt prius melle affricentur, ſi immodicum frigus, ſi modicum ſaccharo, & licet ambobus, & detergendi, & nutriendi, & imprimendi vis inſit, hæ tamen vires melli luculentiùs adſunt, proin ſaccharum tritum melliq; ammixtum vim promouet inſitam, poſthæc autem ſequitur oleum.

Præterea inter ea, quæ dentibus conferunt, eſt vinum decoctionis thitymalorum, ſi inde ſingulis menſibus bis os colluatur, nihil enim eſt præſtantius ad bonum odorem conciliandum, & ad dolorem arcendum. Huc ſpectat leporini capitis aduſti puluis in adontotrimma paratus, item ſal commune vſtulatum, hoc enim puro valentius eſt melli ammixtum, & nodulo incluſum, vt hinc dentes perfricentur. Ex lupinorum farina ex alumine præſertim aduſto, & aliquantula myrrha, paratur odontotrimma cum aceto. Vbi verò dentifricia dentibus admoueris, neceſſum eſt mel ipſum crudum vſurpare, aut ſaccharum, & dentes affricare, ſubinde olinum etiam pro vſu adminiſtrandũ. Verùm quando dentes fluxionibus obnoxij ſunt, neceſſum eſt, ſtypticarum rerum decocta diutiùs ore continere, & aſſiduè affrictu ex ſale, & alumine præuſtis dentes præmunire.

De dentibus generatim.

CAPVT III.

REmedia dentium alia ad curationem, alia ad cautionem diriguntur, quoniam verò ſimilia ſimilium conſortio ſeruantur, & dentium ſubſtantia ſicca eſt, fit, vt medicamina eorum cuſtodientia ſint vt plurimum ſiccantia, calidis autem, aut frigidis indigent pro alterutrius qualitatis exceſſu. Ad ſanitatem igitur dentium faciunt ſiccantia, hæc verò modò calorem modò frigus aſciſcunt, prout exigit vſus. Inter ſiccantia verò meliora sũt, quę vna abſtergẽdi, & moderata digerendi ſuperuacua vi pollẽt (ſi modò appulerint) & interim prohibẽdũ, nè quid ad dẽtes deferatur, id quod frigidiuſculis aſſiccantibus aſſequuntur, quæ dentes haud ſtupefaciãt, neque acore noceant, ſicut afficit omphaciũ, & citri aciditas, ſed ſint, ceu caphura, ſantala, roſa, & ſemen eius, & balauſtia, & ſanguis draconis, & fructus thamaricis, & gallæ, & Karabe, & margaritæ, & ſauſel, h.e. Inda auellana, & farina hordei, & cortex arboris Mori, & folia thamaricis, & acetoſæ radicula. Calida, quæ à medio paululum recedunt, alia quidem aſcitum calorem, alia proprium poſſident, hæc ſunt ceu ſal aduſtum, abſynthium aduſtum, cyperus, cinnamomum, hyſſopus, ſchœnanthus, fructus capparum, quibus præſtat eorundem cortex, & xyloaloe, & moſchus, & adianthum viride, & aduſtum, & folia cupreſſi, & iuniperi baccæ, & cornu cerui præuſtum, & etiam non aduſtum, & mẽthaſtrum, & cinis eius, & maſtiche, & vinum, & cinis nitri, & ariſtolochia rotunda, & cinis eius, & cinis leporini capitis, & dactylorum aduſtorum. Illa verò, quæ ſcilicet aſcititio calore pollent, ſunt, ceu cinis gallarum, qui cum aceto extinguitur, & ad æquabilem redigitur temperiem, cinis ſarmentorum arũdinis, & alia id genus.

Temperata ſunt cornua cerui aduſta & lauta, nux Platani, cortices pini. Ex quibus compoſita fiunt; vt farina hordei ſali permixta, quæ ſubinde comburitur, vt dactyli cum Alkitrab combuſti, & ſero perfuſi.

Inter vsu probata est huiusmodi odontotrimma. ℞. cornu cerui adusti fol. cupressi ana ʒ. x. nucis Dulb. 1. platani ʒ. v. rad. pentaphylli ʒ. x. adianthi adusti ʒ. v. rosarum ʒ. viij. spicæ ʒ. iij. omnia ritè conterantur in dentifricium. Vel ℞. cornu ceruini adusti, chermazech .i. pentadactyli, seu milij solis, cyperi, rosarum, spicæ aromaticæ ana ʒ. j. salis gemmei ℈. j. m. & ex arte fiat odontotrimma. Sed quid quæris? Plura alibi, nempè in Antidotarijs.

Itaque propria custodia dentium solis afficientibus perficitur, quę modò calorem, modò frigus asciscunt, prout alterutra qualitas excesserit. Porrò dentibus accōmodata præsidia, vel odontotrimmata, vel masticatoria, vel linimenta, vel pastilli dentibus, aut mandibulis apponendi, vel collutiones oris, vel fricttus, vel infarcimenta, vel suffitus, vel vaporatio, vel euulsio, vel cauteria, alia in errhina aptantur, alia in aures infunduntur, alia antecedentem caussam per phlebotomium, cucurbitamque medicam, aut per pharmacum imminuunt: Præterea quędam resoluunt, quædam refrigerant, quædam stupefaciunt, quæ tametsi non admodum incutiunt metum, cautè tamen vsurpari debent, ne crebriore vsu noceant, idem audiendum de digerentibus, & calfacientibus, quæ non sunt nisi per necessitatem administranda, ceu pulpa colocynthidos, albus helleborus, cucumis asininus, & similia, quæ cùm adhibentur, caue, ne in ventrem descendant. Adhæc frequens est necesse dentem terebrare, vt hinc noxia materia digeratur, dissipeturque, & vt medicamenta intrò subeant, hac de caussa medicos acetum concedit in vsus, tùm in refrigerantibus, tùm calfacientibus, in refrigerantibus quidem, quòd refrigeret, in calfacientibus, quod permeet, penetretque promptissimè, & quòd incisione resolutionem promoueat, eius autem noxa corrigitur coitu, admissuraque cæterorum.

* *Dentes plures animalia habentia longioris vitæ sunt per maiorem virtutem principij generantis, quod est sperma formatiuum corporis. Albertus Magnus.*

* *Picus Mirand. Dentes cui rari sunt, is minùs cibum terit, quàm concoctioni sit satis, inde cruditas, inde mors. Rara enim corporis humani textura, & minùs compacta elementorum coitio in caussa sunt, vt rari dentes euadant, qui ex materia seminali, & cerebro originem trahunt.*

De dolore dentium.

CAPVT IIII.

INterdum dolor dentibus accidit ratione caussæ intra propriam substantiam latitantis, iuxta modum, quem retrò innuimus, nonnunquam præsentia caussæ in neruuli radice stabulantis, interdum gingiuæ laborantis commercio, siue apostema subsit, siue hypersarcosis, siue alterius materiæ affluxus. Huc accedunt mollities, & laxitas, quarum caussa dentes alienas materias facilè suscipiunt, quæ putrent, & malorum myriades pariunt, quæ caussa etiam parum firmos, solidosque reddit dentes. Quandoque vsu venit, vt cum quispiam dolore dentium affligitur, dentem signare prorsus nesciat.

Curatio verò variè suscipitur pro caussarum diuersitate, quæ vel meræ sunt intemperies calidæ, frigidæ, siccæ alimenti defectu, vt accidit senibus (quamquam ij excrementitia humiditate scatent) aut sunt cum materia humoristica, aut cum flatu coniunctæ, rursus illa aut crassitie, aut acrimonia, aut multitudine dolorem excitat. Interdum dens ipse abscedit, corroditur, cauatur. Verùm materia aut ex stomacho deriuatur, aut ex capite, aut amborum fontium scaturigo est. Quod si corpus vniuersum cacochymia laboret, tunc affluxus ad dentes bifariam committitur, nempè vel ob communem intemperiem, vt in febribus acutis, aut ob affluxum materiæ ad dentium radicem, vnde corrosio, dolor, & pulsus, & apostemata emergunt, quæ proprijs remedijs curari debent.

Dentes dolore afficiuntur non propria conditione cum bruti sint, & terrosi, sed inserti nerui commercio.

De Signis.

CAPVT V.

ADuertendum, nūquid cum dolore dentium gingiuarum apostema coniunctum sit, quod si extet, fortè consortij lege dens lacessitur, idem ferendum iudicium, si aliquo modo comprimatur gingiua, quod si nihil talium appareat, tunc in dentem ipsum, aut in neruulum radicibus dentium insertum tota caussa reiicienda est. Idem iudicandum, si abscedat, aut corrodatur dens. Verùm si nulla percipitur noxa nisi in profundo, tunc caussa in supposito neruo delitescit, præsertim si interiectis carnibus, & mandibulis dolor communicatur, & in dente quidam percipitur stupor.

Vtrùm verò calida, an frigida subsit intemperies, per signa toties inuulgata ediscere oportet, siccitatem præcipuè arguit tabes, & quædam atrophia, vnde etiam proprio alueolo dens titubat. Flatuosam, vapidamve substantiam indicat vagus, reciprocusque dolor, qui latè etiam protenditur. Crassum verò humorem produnt diuturnitas, & profunditas doloris absente calore, per infensi frigoris præsentiam. Atqui sanguineum, aut cholericum succum renunciant pernicissima doloris inuasio, acrimoniaque altam dentium substantiam peruadens, calor perceptus humoris idæam referens, cuius soboles est. Humor autem vt plurimum è cerebro, aut è ventriculo pleniore in dentes redundat.

Vbi malum gingiuæ inhæret, dens neque euulsione, neque alia vi perturbari debet, sed ubi hæret denti, nullum præsentius, aut præstantius euulsione auxilium, semel enim erutus dens non amplius indolescit. Cæterùm quando caussa doloris neruo insidet, modò prodest, modò nocet euulsio, hocque propterea accidit, quòd materia priùs subtus dentem inculcata, incuneataq; quam ars, naturaq; digerere tentant, data porta in ampliorem locum ampliter confluxit.

De curatione odontalgiæ.

CAPVT VI.

SI dolor procedat per consensionem alia affecta particula, curationem ordiri oportet ab euacuatione per phlebotomum, & pharmacum, veluti per vtramque Hieram, & per diagrydium, aut per attractorias infusiones, quibus peractis si minera in capite subsideat, gargarismis caput deplendum. At si in gingiuis apostema manifesto extet incremento, tunc non possumus, quin & sanguinem mittamus, & ventrem soluamus iuxta mali idæam, & virium robur. Hoc fit catholicum, vt in principio os aquis, & decoctis refrigerantibus colluatur, interdum modica caphura citra tamen nimiam stypsim acutis. In hanc rem aliquando satis sunt oleum mastichinum, & rosaceum, aut omphacinum, & myrtheum, pariterque vinum vetus passulatum, aut rosaceum crudum in quo decoctum sit vinum passulatum.

Hinc ad resoluantia, & ad maturantia paulatim pergendum, interim cauendnm, ne quid acutulum inter colluendum os in ventrem excurrat. Pariterque gradatim procedendum ad exhauriendam læsam particulam, nam post generalem euacuationem hyrudines radici dentium admoueri, aut ranulæ resecari, aut Medicæ cucurbitulæ cum scarificatu sub mento affigi possunt. Quòd si dolor vehementiùs exerceat, tunc dentis radici admouendum pyrethrum cum caphura adeò vt adhæreat, quod si soluatur, repetendum. At si dolor fuerit dementissimus, tunc ad opium rosaceo solutum confugiendum erit. Veruntamen hoc hypnoticum omittere, quàm admittere, satius esse videtur, imò præstat pepsi incumbere pepticis.

Cæterùm vbi caussa in dentis soliditate inhæret, aut in neruo nulla materiæ moles, sed sola sollicitat intemperies, tunc eo remediorum vsu, quæ tota repugnant diametro, expungenda. Si autem discrasiæ, & debilitatis origo fuerit præcalidi edulij præmansio, os colluendum oleo quidem refrigerante, sed tepefacto, mox etiam refrigerato. At si mala complexio orta est ex masticatu nutricatus algidi, tunc calentia olea ore continenda, vt mastichinum, vt beenicum, mandatque oui recentissimi assum vitellum calentissimum, aut certè micam panis retorridi. Hæcque methodus satis esse consueuit. At si caussa doloris fuerit mera siccitas (quod admodum infrequens est ob ignauiam) iugi illitu affricandi dentes ex recenti butyro, anatinoque adipe. At si cum intemperie subsit materia, qualis qualis tandem ea fuerit, priùs eradicari debet, quam consulatur discrasiæ. Ad hæc à carceribus semper curatio auspicanda à refrigerantibus, & apocrusticis, siue calida, siue frigida fuerit materia, quamquam in hac cautiùs, in illa lautiùs agendum. Reprimit autem satis luculenter alumē adustum ex aceto extinctum cum æqua salis portione tritissimi, maximè in frigida materia, à quorum vsu os vino colluendum. Huc faciunt & gallæ aceto decoctæ. At si calida materia lacessiuerit, refrigerantibus comparanda crasis, & æqualitas. His si parum promouerimus, aut digerentibus perficienda res est, aut certè hypnoticis, & stupefacientibus. At si materia fuerit crassior, & vberior, peræquè tractari debet, vt retrò ediximus, primò repellentia, mox resoluentia vsurpanda. Et sanè expedit os aceto colluere cum ol. rosaceo ammixto, quoniam acetum fecundùm superuacuas etiam radicatas humiditates exhaurit. Interdum resoluentibus miscentur adstringentia propter membri siccitatem. Verùm si flatulenta materia molesta sit, curatio digerentibus perficitur, quæ mox adiiciemus, præsertim galbano, & sagapeno, & granis Alharmel.

De medicamentis resoluentibus.

CAPVT VII.

PRæsidia resoluentia, quæ ad tollendos dentium cruciatus diriguntur, vel sunt oris collutiones, quæ diutissimè adhiberi debent, veluti acetum decoctionis senectæ serpentis, aut acetum D. colocynthidos, quod summoperè conferre consueuit. Vbi verò manifestò frigus præponderat, os colluendum vino, aut oxycrato D. aristolochiæ, aut pyrethri, aut synapi, aut cort. capparum, aut assæ fetidæ, aut corticis pini, aut menthastri, aut fol. Dulb. & pollij, & abrotoni. Huc spectant folia lauri, nigella, allij frusta cum pyrethro, & acetum D. condisi ore contentum, aut acetum D. pyrethri, & fructuum thamaricis, & sampsuci sicci, aut radicum cucumeris asinini, aut sagapeni.

Dolori micanti confert D. gallarum, & solani ex aceto, & cornua cerui trita & decocta in aceto scyllitico, alia sexcenta sunt, quæ in gargarismos concinnari possunt, inter quos ille præstantior est, qui conflatur ex passulis corynthiacis in aqua pet coctis, quibus sputo reiectis, ore hiante stare oportet, vt plurima effluat saliua, ex præscripta materia etiam mansiles fiunt pastilli. Hoc verò fit ceu paradigma. ℞. montani menthastri, pyrethri, piperis albi, myrrhæ parem modum, in pollinem redacta cum passularum pulpa componantur in auellanas mansiles, quarum altera quotidie mane præmandatur.

Fiunt etiam linimenta, epithemata, fotus & emplastra ex præfatis digerentibus exceptis lentore quodam, vt melle, vt pice, aut pura aqua conglutinatis. Hinc caules præcalfacti, & contriti in cataplasmatis formam rediguntur, & adhibentur.

Ad pulsantem verò dolorem conducit solum synapi tritum, aut cum assa fœtida, vel viuum sulphur cum assa, vel sazanea admotum dentium radicibus.

Inter vsu probata commendatur medulla nucleorum Persici, & piperis dimidium cum pice ammixta, ex quibus dentes perfricandi. Item pulsatili cruciatui prodest illitus ex sola theriace, aut sola assa fętida, aut sazanea.i. quodam electario in lib. 5. descripto, aut nigella contrita, & oleo dissoluta, & applicita. Inter experta & illud censetur, quod ℞. piperis, pyrethri, staphis agriæ, zinziberis ana partem vnam, nitri partem vnam cum dimidia

dia vniuersa optimè contrita redigantur in odontotrimma quamprimum dentibus, & gingiuis adhibendum, hoc enim summè conducit. Interdum etiam mento emplastrum applicatur, quod concinnatur ex malua, chamæmello, anetho semine lini contusis adiecto ol. anethino, & eius dem decocto. Galenus arbitratus est, iecur stellionis dentibus rosis appositum præsentem dolorem confestim sedare.

Inter suffitus, & fotus, qui extrinsecùs adhibentur aut duabus ante pastum horis, aut quatuor à pastu, quorum necessitas ex dolorum immanitate inoritur laudatur, qui ex sale, & milio conflatur, aut ex oleo præcalfacto, & liquentè cera. Interdū mentum ipsum fouetur reciproco fotuum vsu, vt foras eliciatur humor, vbi enim foris tumor apparet, intus dolor disparet, præsertim si tunc temporis caustico quopiam puta ol. euphorbij, aut chalcanthi dens attingatur, in cuius vsu hæc methodus obseruanda, vt oleum cum præfatis resoluentibus coquatur, aut certè solum tepefactum admoueatur, aut ignita acu oleo immersa, & per tubulum immissa dens attingatur. Interdum circumpositi dentes cera, aut maza præmuniuntur, ne lædantur, & subinde inducitur acus. Inter reliqua verò calens oliuæ oleum præstare consueuit. Interdum terebello dens confoditur, vt vis caustici promptiùs peruadat. Et vbi hisce præsidiis nihil proficitur, ignita acu toties dens attingatur, donec ad vltima peruentum sit, vt scilicet vel dolor, vel dens de medio tollatur, frangaturque.

Frictus verò fiunt ex zinzibere, sale, & pyrethro, & pulpa colocynthidos oxymelite exceptis. Suffitus autem fiunt ex fibris, aut granis colocynthidos, aut ex semine synapi, aut ex vngula Aselli, aut ex semine cæpe, (maximè si dolor ex verme procedat) aut ex folijs myrthi, ruthæ, aut pollio, pyrethrove. Errhina verò fiunt ex aqua cucumeris asinini, succo radicis betæ aqua sampsuci. Quæ in aures infunduntur, sunt succus capparum viridium, & similia. Quæ caui dentis orbitam replent, si corrosio fuerit caussa doloris, sunt galla cum cypero, aut cum mastiche, quibus valentior est assa fætida cum sagapeno, aut nigella trita cum oleo, aut piper, aut fæx adusta, aut euphorbium, aut pyrethrum, aut medulla ossium persicorum. Frigidi verò calidis, calidi frigidis repleantur, vt contrariorum vicissitudine crasis sequatur.

De stupefacientibus.

CAPVT VIII.

HÆc perinde vsurpantur, ac resoluentia, sed satius est, illitus, aut fotus, aut replentis massulæ specie adhibere, quamquam & ore colluuntur, atque etiam insuffiuntur. Exempli gratia, ℞. Hyosciami albi, opii, styracis, galbani, ana ʒ. ii. piperis, assæ fętidæ ana ʒ. i. m. conficiantur cum passo, & dolenti admoueantur denti. Aut ℞. opii, castorei ana ℈. ii. horum vnum, aut alterum granum rosaceo dissoluatur, & in aurem denti respondentem affecto infundatur. Aut ℞. radicem mandragoræ, & affigatur dentis radici, hæc enim sola interdum sedat dolorem. Aut hyosciami semen eo modo suffiatur, quo fumus præfati. Aut radix mandragoræ sola, aut cum hyosciamo coquatur ex vino, quod laborans ore contineat. Quandoque composita narcotica propinantur, vt phillonium, ut pill. de cynoglossa, mirè enim proficiunt, si tantillum denti indatur, & patiens superdormiat. Inter cætera, quæ citra noxam stupefaciunt, est aqua niue refrigerata, quæ identidem repeti debet, donec dens stupescat, dolorq; euanescat, quamquam in principio aliquando dolorem ingeminare solet.

De mobilitate dentium.

CAPVT IX.

INterdum dens commouetur ex primitiua caussa, nempè lapsu, aut plaga, nonnunquam hoc ipsum accidit ex nimia humiditate neruum remolliente, quò fit, ut dens titubet, aliquando ex dentis tabe prouenit, cum priùs esset crassior, modò fit ex corrosione dentis radicem debilitante, vnde vt alueus dilatatur, ita extenuatur dens. Modò detumescente dentis substantia, modò siccescente, vt accidit conualescentibus, senibus, famescentibus, omnino atrophia laborantibus, modò ob carnis defectum uacillant.

De Curatione.

CAPVT X.

TAli affectu laborantes mandere, frequèns inter loqui, manu, aut lingua dentem attingere uetitum est, his silentium, quietem, sorbitiunculas præscribimus. Quare si corrosio huic uitio momentum dederit, styptica constringentia, dentibus accommodata administrentur, os colluatur, dentes fricentur, &c. Si detumescente dente hoc accidat, alimonia succurrendum (sed si non adynaton, saltem perdifficile est) adhæc humectantia adhibenda cùm dentibus, tùm auribus, in quas ol. rosaceum infundi potest, & salignum, & succus foliorum solani vnà cum stypticis frigidis, id quod etiam fieri debet, si à percussione proficiscatur. Si malum ab vuiditate remolliente enascatur, styptica calfacientia usurpanda sunt, quibus & dentes, & gingiuæ leniter affricari debent, os autem colluatur aqua D. Alsedar .i. sorbi, foliorum cupressi, aut uino passulato D. aluminis, & modici salis, aut aqua D. sagapeni. In hanc rem & hoc medicamen paratur, quod inhæret dētibus. ℞. Aluminis ʒ. ii. salis ʒ. i. affigantur, agglutinenturque dentium radicibus. Aut ℞. rad. lilii, corticum cupresſi ana ʒ. iiii. aluminis ʒ. i. cineris thamaricis, salis ʒ. s. trita formentur in odontotrimma. Aut ℞. cornu cerui adusti ʒ. ii. salis adusti ʒ. s. m. cum melle. Aut ℞. Myrrhæ, croci, spicæ, mastiches ana ʒ. iiii. trita componantur in dentifriciū, quod dentibus hęreat. Huc faciunt omnia styptica mixta cum aloe, uitriolo citrino, & argēti fęce. Aliud odontotrimma optimum. ℞. Cyperi, rosarum, spicæ aromaticæ, salis gemmei, fructus thamaricis dicti charmezit, cornucerui adusti ana ʒ. i. m. f. puluisculus. Ei uerò mobilitati, quæ prouenit ex gingiuarum laxitate, & carnis defectu conueniunt & alumen, & xyloaloe vsta, & cyperus, & sumachia, & balaustia.

De perforatis dentibus.
CAPVT XI.

COrroditur dens ex putrescente quodam succo in dentis meatibus contento. Hic ea est indicatio præcipua, vt inhibeatur vlterior corrosio, hocq; detersione corruptæ substantiæ, & efficientis materiæ resolutione, & dentis roboratione, ne tam facilè suscipiat, & auersione materiæ, quæ educi per pharmaca poterit, consequi licet. Quæ verò erosionem arcent, eadem siccitatem arcessunt. Et pro vario gradu morbi modo valentiora, modò infirmiora exsiccantia præbia adhiberi poterunt. Debilia quidem sunt huiusmodi, nempè lycium, myrrhus, spica Celtica. Applicantur verò præfatis modis, sed hic præcipuè obturando foramen, impletur autem gallia, cypero, aut gallia, & moscho solo, prohibet enim corrosionē, & sedat dolorem. Itē impletur mastiche, cypero, myrrha, styrace, gallis viridibus, lycio, aut styrace, galbano, & opio. Item citrino sulphure, & lycio, aut gūmi Albotin, & pipere, aut galla, & menthastrō, aut trita nigella, & cum oxymelle commixta, aut sulphure tùm obturando, tùm oblinendo, aut zinzibere cocto cum oxymelle, hoc enim præsidium est præstantissimum, & pręsentissimum, aut assa fętida sola, aut cū ammoniaco mixta, aut solo galbano, lyciove, & tragacantho coniugato.

Experimento verò constat caphuram excellere, si hiatus inde obstruatur, nam præterquā quod corrosionem inhibet, dolorem etiam sedat. Huc faciunt, & emplastra, quæ conflantur ex castoreo pyrethro, opio, galbano æquis portionibus, & pipere, & cardamomo melle exceptis, aut ex myrrha, & pyrethro cum melle compositis; & grano viridi cum melle, aut laudabili vino, cui superinfunditur acetum feruens; Aut sulphure, & vino cum æquali pondere lycij, aut pipere, & lacte tithymali, aut pyrethro, & nitro, aut galbano, & semine albi hyosciami; aut styrace, & opio. Sed illud habe, quod ℞. nitri, albengi. i. hyosciami ana partes ij. pyrethri, piperis ana partem j. opii partes tres, loco superponantur. Vel ℞. styracis, cap. granatorum, piperis, baccarum iuniperi, ana ęquas portiones, hoc medicamine tùm foris allinuntur dentes, tùm replentur intus. Interdum superponitur loco forte Ferendisium, aut Sporisthan, quorum descriptio habetur 3. Can. aut calcis partes ij. salis ammoniaci aluminis, myrrhæ, gallarum, acaciæ, ireos an. p. j. quibus additur vstum hordeū, spuma maris. i. alcyonium, & galbanū. Nonnunquā prosunt oris collutiones, si decoquantur rad. capparis ex aceto ad dimidias, & ore teneantur. Aliquando necessum est procedere ad corrodētia pharmaca, quale est arrhenicum dissolutū in oleo, ferueat, & dexterè in corrosum dentem immittatur, quibus accensetur oleum amygd. amararum infusum in latus corrosi dentis, hoc enim prodesse consueuit.

* *Hipp. lib. 4. de Morb. pop. Puero ab vlcere Phagadena eroso dentes inferni, & ex supernis, ac infernis anteriores mergebant, cauitatem habebant.*

* *Ad hæc lib. de coac. Prænot. ex dentis corruptione l febr. vehemens superaccedens, & delirium lethale est.*

De dentium fractura, & comminutione.
CAPVT XII.

QVando dentes natura sicci desciscunt, deficiuntq; in vuidam mollitiē, aut immodicissimam siccitatem, nullo negotio comminuuntur, fracturaq; periclitantur, quæ vtrumne ex sicco, an humido proueniāt, inde colliges, quod siccum tabem, humidum molem auget. Quòd si color dentium mutetur, aut etiam corrodantur, cum materia humidam intemperiem subesse argumentū est.

De curatione.
CAPVT XIII.

SVmma curationis super eo cardine vertitur, vt affluxus materiæ prohibeatur, adstringentibus dentes roborētur. Et sanè alumen ualde prodest, quòd si calore opus est, nil peręquè conferens est, atque helleborus niger cum melle permixtus. Si à siccitate malum proficiscatur, humectantia nota eam summouent.

De mutato dentium colore.
CAPVT XIV.

COlor aliquādo permutatur ratione illius materiæ viscidæ, quæ sicut gluten in dētibus hęret, & quandoq; radicibus innexa durescit, vt difficile remoueatur. Interdum hoc ipsum accidit ratione materiæ dentis substantiam penetrantis, & colorem vertentis ad normam melongiæ, id est viridis, & similium, vnde producitur pannus, ceu prauus, deteriorque color.

De Curatione.
CAPVT XV.

TVrpitudo hæc curatur detersorijs, qualia sunt spuma maris. i. alycionium, testæ contritæ, cineres ostracorum, arundineæque radicis, & aristolochiæ rotundæ, & origanum adustum, & sal gemmeum, quæ omnia pertrita commisceri possunt æquis portionibus, quibus testæ limacium adustæ adiiciuntur. Sicut ℞. Abrotani adusti, piperis ana partem j. amomi partes iij. folii partes ij. gypsi præusti partes x. terantur cuncta in vsus. At si renisus, & peruicacitas maior sit pręscriptis remediis, tunc æris flos cum melle compositus concinnetur in frictus, dentes mirificè dealbant trituræ fictilium, uitri, seu spumæ uitri (mascumiā uocant Arabes) & Adamantis lapilli.

Secundò uerò curatur resoluentibus materiam, aut eximentibus, & abstergentibus, qualia sunt piper, menthastrum, costus, aristolochia rotunda; assa fętida interdum prædictis permiscetur dentifriciis. Aut ℞. rad. Aristolochiæ, piperis ana par. j. cornu cerui adusti partes ij. mastiches partes tres contrita quinque partibus rosacei commisceantur. Aut ℞. abrotoni salis torrefacti, lilii ana partes iiii. cyperi partes v. spicæ partem j. piperis partes duas. Aut ℞. salis adeò combusti, ut carbonem exprimat, partes iii. lilii p. ii. spicæ p. i. m. Aut ℞. Cineris ostracorum partes iiii. rosarum siccarum partes v. Cyperi partes iii. summitatum schœnanti p. i. omnia contrita redigantur in adontotrimma.

De facilitanda dentium origine.

CAPVT XVI.

Difficilis, & laboriosa interdum dentium natiuitas infantibus accidit non sine ventris fluxu, qui si modum excedat, fotibus, & epithematis temperari debet super ventrem appositis, & succis ebibitis, & collutis, quin necessum est illitus adhibere. Materiæ verò præsidiorum, quibus dentium ortus promouetur, sunt adipes, & cerebella, præsertim cocti leporis gingiuis allita, aut butyrum cum oleo liliaceo mixtum. Inter cætera verò lac caniculæ proprietate quadam cæteris præstat. At si dolor vehementior sit, gingiuæ solani succo, aut ol. rosaceo præcalfacto oblinantur. Cauendum interim, ne viscida, aut glutinosa ori commendentur, & nutrix sæpè in os infantis digitum immittat, vbi dentes emergere incipiunt, & gingiuas leniter affricet, vt saliua plurima effluat, quo perfecto præscripta apponantur, quumque dentes euidenter repullulant, caput, collum, mandibulas lana oleo inebriata fouere, & idem oleum in aures infundere iuuat, sed de his aliàs.

De ratione dentium euellendorum.

CAPVT XVII.

QVoniam aliquando tàm demens, tàm immanis est dolor, vt nulla arte sedari possit, aut si mitescit, de proximo redit, quin ex vnius dentis dolore vniuersæ circumpositæ particulæ vicinitatis consortio compatiuntur, nullumque æquale præsidium cruciatibus inuenire est, tunc salutare consilium est dentem eximere, eximitur autem, postquam diligenter detectus fuerit, forfice dentelario apprehensus, sed priùs quam denti ferramentum admoueas, considera, an in dente affectio subsideat, nam si in neruo, aut in gingiua sit, neutiquam in dente, nequicquam dirimitur, diripiturque, nam tametsi sublatio dolorem aliquandiu sopit, & alleuat, paulò tamen post redit, alleuat autem tùm propter materiæ resolutionē, tùm propter medicaminum efficaciorem vim, quam mutuus contactus, qui præsente impediebatur dente, promouet. Caue interim, ne dentes illos immotos eximas, nam plurima discrimina succedere consueuerunt, quandoque enim mandibula detegitur, & eius pars non sine ingenti cruciatu putrescit, interdum dolores oculorum, lippitudinesque excitantur, & febres, interdum etiam insolens erumpit hæmorrhagia. Vbi igitur noueris, aut difficilè dentem remoueri posse, aut ab infirmo vim ferramenti non tolerari, tunc euulsio non erit tentanda, namque dolor exasperatur; tametsi aliquando accidit, vt, quamuis vitium in dente nullum sit, remoto dente latens subtus materia dissipetur, & dolor protinus euanescat. Scitum est in templo Apollinis forcipem dētelarium plumbeum appensum.

Non modò autem ferro euellitur dens, sed etiā medicamentis, & sanè satius est, facto priùs circa dentem scarificatu pharmacum superponere, quale est pyrethrum, moriq; contrita Sole sub ardenti ex acerrimo aceto radicula, dum mellis consistentiam contrahant, hoc præsidio ter singulis diebus radix dentis oblini debet. Teratur pyrethrum, & quadraginta diebus in aceto solaribus radijs exposito maceretur, subinde in cæsuras, & scarificatus immittatur, & vna, aut altera hora dimittatur. Dum hæc obeuntur, dentes sani circumpositi cera stipentur, præmunianturque, ne forte lædantur. Cum pyrethro aliquando suffitur radix cucumeris asinini, aut dens arrhenico aceto nutrito oblinitur, hinc enim emollitur. Summuntur item semina vrticæ, & galbana æquis portionibus, aut duplum. sem. vrticæ, & thuris, & denti superponūtur, hæc interdum cum folijs ficus mandantur aheno, vt ebulliant, & simul cogantur, sic enim mirè emolliunt, & euulsionem facilitant, quò spectat aceti ipsius fæx, est enim præstantissima. Quandoque sumuntur cortices Mori, capparrum, arrhenicum citrinum, pyrethrum, fibræque, & radiculæ colocynthidos, & sesamum, simulque cum aluminosa aqua, aut in aceto acerrimo componuntur, & macerantur tribus diebus, subinde in illitus, & vsus accommodantur. Aut sumuntur fibræ citreæ .i. rubiæ, & corticis Mori pars j. arrhenici citrini partes ij. & cum melle miscentur, hocque pharmaco totus dens circumducitur, hinc paulò pōst euellitur. Nec minùs radix abrotoni, & Thithymalorum lac melle commixta, dentique inducta iuuant, at si dens imbecillis est, cera cum melle ad Solem liquescat, & oleum iniiciatur, & patiens imprimis ceram præmandat, &c.

De corrosi dentis fractura.

CAPVT XVIII.

AD dentem frangendum massa componitur cum lacte tithymali, & farina, quæ denti aliquot horis superponitur, & paulò post dens in frustra secedit, idem accidit admotis volubilis maioris acutæ. Quin adeps ranæ arboreæ (nostri Raccolam vocant) denti allitus, statim frangit, eradicatque dentem, quo Agyrta quidam pro secreto vtebatur, & mulierculatum loculos deplebat.

* *Hic subesse errorem falsò putat Manardus lib. 7. epist. 3.*

De vermibus dentium.

CAPVT XIX.

REcipe seminum albi hyosciami, sem. porri ana partes iiij. sem. cæpe partes ij. misceantur cum adipe caprillo contrito, & fiant inde hypoglottia pondo ℨ. j. & hinc etiam fiant suffitus per tubulum tecto capite.

De caussis stridoris dentium.

CAPVT XX.

STridor dentium inter dormiendum, euenit, aut propter imbecillitatem lacertorum mouentium mandibulas, aut propter spasmum, id quod sæpè infantibus accidit, sed remouetur affectio accedente pubertate. Vbi verò hic stridor, & sonitus frequentiùs incessit, comitialem morbum prænunciat, aut apoplexiam, aut conuulsionem, aut vermes in ventre latentes, qui verò per vermes fit, certas habet periodos, & reciprocas vicissitudines.

Symptoma est ad qualitatem audibilem mutatam. Hipp. lib. Prognost. comm. 1. Si quis strideat dentibus non consuetus à pueritia, insania significatur, ac mors.

De Curatione.

CAPVT XXI.

Curatur totius corporis, & præcipuè capitis purgatione, litu ceruicis ex calasticis, & odoris oleis, quæ adstringendi ui pollent, quale est oleum nardinum, costinum, vulpinum, catulinum.

De dente exorbitante.

CAPVT XXII.

Dens exuberans digitis dexterè apprehendēdus, subinde lima minuendus, postremùm lauri baccis, alumine, aristolochia lōga simul ammixtis perfricandus.

De emodia, seu dentium stupore.

CAPVT XXIII.

Conglaciant, stupescuntque dentes ab exasperante re quapiam, quæ aut styptica, aut pontica sit. Interdum extrinsecùs aduenit origo vtpotè ex vomitu acidissimæ materiæ; aut vapore ex acidula minera in ventre stabulante sublato. Interdum imaginatio caussa est, quom præsens est, qui austera, & acida ore patulo, atque recluso mandit.

Symptoma est ad imminutam sentiendi actionem attinens.

De Curatione.

CAPVT XXIIII.

Mandere profectò portulacam, aut eius semina prodest. Item terebinthina, amygdalæ, & nuces Indæ, & auellanæ iuuant, item affrictus ex oleo omphacino, aut ex fæce olei, aut ex amurca vase æneo ducta, & instar mellis inspissata ad ignem, aut ad Solem confert, item oris collutio ex lacte, aut tepente oleo, aut picato cado vino conducit. Baccæ lauri, aristolochia longa, assa fœtida, lac tithymalorum, scylla huc faciunt. Sed sal emodiæ vt valde aduersatur, ita familiarissimum est. Nostri vtuntur caseo, nec frustrantur, aut tepente mero os colluunt.

De Ebet, seu infirmitate dentium.

CAPVT XXV.

Svnt, qui dentes habent frigoris, caloris, duritieique impatientes, sed frigus præcipuè solet esse insensissimum, & præcurrit dolorem. Vbi igitur frigus lacessit, lauri baccas, alumen, aristolochiam longam, fotum ex oui vitello præassato adhibere licet. Quod si hinc nullum succedat leuamen, pergendum ad Hieram picram, quā dentes affricandi, qua si nihil promouetur, confugiēdum ad theriacam. Sed omnium præstantissimum est oleum de synapi. Quòd si calida intemperies recognoscatur (quod tamen perrarò accedit) præcalescentis gingiuæ attactu, tunc dentes oleo rosaceo identidem madefaciendi, in quo caphura sit dissoluta, santala præterea, & psyllii mucilago ex aqua rosacea colluta conferunt, nec minùs portulacam, aut eius semina mandere vtile est.

De imbecillitatis dentium curatione.

CAPVT XXVI.

Dentium imbecillitati prædicta adstringentia conducunt, vt gallæ ambustæ in aceto extinctæ, vt myrthi baccæ, vt gemmeum sal torrefactū, aceto extinctum, vt vinum stypticum, vt stringentia odontotrimmata. V. g. ℞. Cyperi ℥.iii. myrobalanorum citrinarum enucleatarum ℨ. 5. cinnamomi crassioris ℨ.xv. cinnamomi genuini ℨ. iii. aluminis ℨ.ij. pyrethri ℨ. vij. salis ammoniaci, piperis longi galliæ, croci ana ℨ.j. salis ℨ.v. sumach præparati, chorii ℨ.ij. fruct. thamaricis ℨ. iij. cardamomi ℨ.iiij. omnia contrita permisceantur. Item ℞. santali rubri, cubebarum, saufel ℨ.xv. cinnamomi crassioris ℨ.v. cinnamomi optimi ℨ. ij. bacham .i. calendulæ, omnia amylo excepta componantur. Item ℞. hordei ℥. xx. terantur, & melli commisceantur. Item ℞. hordei partes xx. cyperi, saufel alkarnesit ana partes quatuor, zinziberis pars vnica, miscentur, teruntur que in dentifricium.

FEN OCTAVA.

De gingiuarum affectibus.

TRACTATVS VNICVS.

De ægritudinibus gingiuarum.

CAPVT PRIMVM.

Gingiuis apostemata contingunt vt plurimum ex decubitu materiæ è capite, interdum etiam stomachus mali author existit, interdum etiam cachexia, & hydrope inchoante apparent ex corruptorum vaporum palyndrome: Qualis verò materia vitium committat, ex colore, & tactu percipitur. Quæ extant, & nouella sunt, citò curantur, quæ vetera, & profunda serò; Hisce nonnunquam comes it febricula.

** Hipp. lib. 2. de morbis num. 11 inquit, Tonsillæ & partes sub lingua & gingiuæ, & lingua & quæcunque huiusmodi hoc loco consistunt, hæ omnes ex pituita ægrotant, pituita autem è capite descendit cap. autem ex corpore trahit, trahit autem vbi fuerit calfactum, percalescit autem à cibis, & sole, & frigore, ac febrili calore, cum verò calfactum fuerit, tenuissimum ex vapore ad se trahit, vbi verò traxerit, rursum id ad corpus descendit, &c.*

De Curatione.

CAPVT II.

SI præcalidæ materiæ soboles sit apostema, quod parulis dicitur, profectò post generalem euacuationem necessum est descendere ad sectionem venarum, quæ sunt in labijs, & sub lingua; atque in principio os colluendum adstringentibus apocrusticis, vt aquis rosarum, myrtillorum, fol. rubi, arnoglossæ, portulacæ, aut decoctione balaustiorum, glandium, à quibus os colluendum oleo omphacino, mastichino, myrtheo, in quo ℨ. ij. mastiches inferbuerint, aut oleo rosaceo decoctionis

ctionis spicæ, masticћes, rosarum. Et sanè mastichinum oleum magnam sedandi doloris vim habet, qui ex gingiuarum phlegmone prouenit, prǽsertim recentissimum, si quidem sine exasperatione reprimit, & dolorem lenit, quod est peculiare. Postremò deueniendum ad succum viridis ireos, aut ad succum fol. oliui, aut ad vini fæces, aut ad ruthæ succum, aut ad oleum sem. eius viridium ferueфactum cum aqua decoctionis eiusdem, aut aristolochiæ.

At verò si huiusmodi abscessus fuerit profundiore sede reconditus, præscriptis pharmacis, haud resoluetur, sed potius ad pepasmum, & suppurationem tendet, & chirurgia interdũ opus est.

Vbi igitur ad suppuratum vergit, fol. æris, & gallas, & cort. æris cum aceto tritum adhibere necessum est aliquot diebus, aut certè vstum atramentum, & gallas. Vbi verò suppuratio retardatur, & ingrauescit affectio cauterio opus est, sed melius est, vt lana super radij extremitatem inuoluta, & feruente oleo imbuta gingiua toties attingatur, donec detumescat, exalbescatque. Quod si apostema ex superuacua, & frigida materia pendeat, in principio os colluendum calente oleo vnà cum melle, aut oleo, & vino cretico, siue sappa, à quibus valentissima resoluentia vsurpanda sunt.

* *Parulis, inquit Manardus ex Paulo, est abscessulus circa gingiuas factus, quid nisi solutus fuerit, suppuratur.*

De cruenta gingiua.

CAPVT III.

COnfert adustum alumen aceto extinctum cũ duplo salis, & atramenti tantundem inspersum. Adhæc Altarich, idest fungi ad rad. Barbæhircinæ nascentes aduruntur ad normam carbonis; cineris subinde sumitur pars vna, rosarum partes duæ, myrthi, & lentium totidem, atramenti totidem; schœnanti partes tres. m. & seruentur in vsus.

De gingiuarum fissuris.

CAPVT IIII.

PEræquè curantur, atque labiorum scissuræ, proin non est, quod tautologias vitium vltrò incurramus.

De corrosione vlceribus, ac fistulis gingiuarum.

CAPVT V.

GIngiuarum vlcera alia pura sunt, alia impura, alia putrida, alia semiexesa.

De Curatione.

CAPVT VI.

PVra vlcera non secus curantur, atque Alcola, putria verò laboriosiorem desiderant sedulitatem, nam ea adhibenda sunt, quæ putredinis progressum inhibent, ceu Alahel, h. e. baccæ iuniperi, & tribuli, quibus si non concedant ℞. gallarum partem unam myrrhæ p. v. rosaceo commisceantur in vsus. Iuuat etiam scyllino aceto os colluere, nec minùs decoctione fol. oliui, rosarum, lentium, gallarum, cupularum, malorũ punicorũ.

Corrodentia verò vlcera curanda calcadico in Antidotario præscripto, pariterque fistulę, quo remoto styptica medicamina sufficienda sunt, & inter vsu probata hęc censentur. ℞. Tribulorum, fructuum thamaricis, pyrethri ana ʒ. iij. chelidoniæ ʒ. j. myrobal. citrinæ, ros. rub. siccarum ana ʒ. ii. fabarum, salis ammoniaci, cubebarum, spumę maris ana ʒ. s. balaustiorum, croci ana ʒ. j. caphuræ ℈. xv. m. in dentifricium, quod etiam conflari potest ex aristolochia, vitriolo citrino, scoriis, & arrhenico. Mediæ virtutis illud est, quod ℞. pyrethri, rad. lilij ana partem vnam, sumach, gallarum non perforatarum, aluminis ana ʒ. ij. terantur, & fiat dentifricium, administrandum in mediocriter corrodentibus, & fistulosis vlceribus. Similiter ex balaustijs, & ferri spuma fit puluis inspergendus gingiuis, subinde os colluendum aceto scyllino, aut aceto decoctionis oliui. Philonium quoque corrosis vlceribus prodest. Diacalamenthum verò putrefactiuis vlceribus, quã confluentes materias tenus resoluit, vsui esse consueuit. Quæ si non satis sint vsurpandum Alcadicum medicamentum. Interdum etiam, & illud admouetur, quod ℞. aluminis, calcis, gallarum, vtriusque arrhenici ana partes æquales, m. f. puluis, cuius semiscriptulus accipitur, & vlceri diligenter affricatur, & apponitur, exactaque vna hora os oleo rosaceo colluitur, puluis autem succo quodam exceptus in pastillos cogitur, qui seruantur in vsus. Aliquando etiam ex vtroque arrhenico trochisci concinantur adiectis calce, & acacia. Interdum necessarium est actuale cauterium; hoc enim carnis putrilaginem domat, & sanam carnem regenerat, à quo puluis ex gallis cum tertia parte myrrhæ inducendus, hic enim carnem promouet, stringitque gingiuas. Huc facit & venarum sectio, quæ per labia excurrunt, & linguæ subsunt.

* *Hipp. de internis affectibus: In quodam splenis morbo dolor mutatur, & fit niger, pallidus, & ex aure malè olet, & gingiuæ malè olent, & à dentibus discedunt, & ex tibijs vlcera erumpunt; velut pustulæ nocturnæ, idcirco videtur esse vitiatas gingiuas, non à pituita, sed ab humore in splene contento, quod quidem verum est, propterea quod talis humor caput petens est caussa mediata, sed cum descendit à cap. in gingiuas, dicitur pituita ratione cap. & hæc est caussa immediata, quæ sapit naturam mediatæ.*

De fœtore gingiuæ, & eius curatione.

CAPVT VII.

CVrationem non est cur repetamus, cum satis, superque dictum sit cap. de oris fœtore.

* *Hipp. lib. 2. prædict. Gingiuæ vitiatæ, & ora graueolentia sunt ijs, quibus sunt splenes magni.*

De gingiuæ diminutione, atque de curatione.

CAPVT VIII.

REcipe Thuris masculi, aristolochiæ rotundæ, sanguinis draconis, farinæ erui, rad. lilij ana partes æquales, conterantur, & scyllino oxymelite excipiantur, hincque gingiuæ affricentur molliter. Item ℞. farinæ ʒ. x. melli commisceantur in trochiscos, qui super testam ponantur, & clibano

man-

mandentur, vt adeò ficcefcant, vt conteri, & in puluerem redigi poffint, quibus adijciuntur fanguinis draconis ℥. iiij. thuris mafculi ℥. iij. ariftolochiæ rotundæ, ireos ana ℥. ij. m. f. iuxta prædictum modum.

De curatione flaccidæ, mollifque gingiuæ.
CAPVT VIII.

SI affectio exigua fit, os rerum adftringentium decoctione, fiue frigidæ, fiue calidæ fuerint pro ratione dominantis temperamenti, colluere fatis eft. Luculenter alumen aceto decoctum iuuare confueuit. Quòd fi plurima fuerit flacciditas fcarificatus conueniunt, vt fanguis emanet, & gingiuæ exprimi debent, vt datâ via mador omnis erumpat, quo peracto os ftypticarum fimplicium herbarum decoctione colluendum, qualis eft. ℞. Fructuum thamaricis, liguftri ana ℥. ij. ariftolochiæ tantundem, tepefiant, & in vfus aptentur. Siue ℞. balauftiorum, cort. granatorum ana partes vj. mannæ, & aluminis partes iii. rofarum, & fumach, myrthi ana partes viii. fpicæ aromaticæ, fchœnanthi ana partes decem, omnia cum fucco cogantur in linimentum, quod gingiuis adhæreat. In hoc affectu non minùs confert eius venæ fectio, quæ fub lingua, & per labia pererrat. Sed age ad aliud pergamus linimentum poft oris collutionem adhibendum. ℞. Rofarum cum capitibus fuis, piperis an. par. vii. cort. glandiū, balauftiorum, myrthi ana partes iv. filiquarum Ægyptiacarum, fumach mundatorum, Armach, feu craffioris cinnamomi (*Gentilis interpretatur confectionem ex paffulis, & gallis*) partes v. vel huius loco myrthi par. viii. Nonnunquā profuit minore Hiera gingiuas attingere, & fubinde os aceto fcyllino cum eadem commixta colluere. Huc faciunt etiā quædam valde ficcantia thymiamata.

De excrefcentis carnis curatione, h. e. Epulide.
CAPVT IX.

MYrrha vnà cum chalcantho fuperponatur fuffectura purgandæ, digerendæque hyperfarcωfi.

* *Manardo dicitur fuperflua caro ex inflammatione in extremo molari dente, cui dolor, quandoque & feb. iungitur.*

* *Gorræo eft tuberculum & carnis excrefcentia in gingiuis proueniens, & ad intimos molares dentes pertinens: fic Celfo.*

De labijs eorumque ægritudinibus.
CAPVT X.

DVo labia ad os, dentefque tegendos, ad decorem, ad faliuam continendam, ad iuuandam in homine locutionem creata funt, eaque ex carne, & neruis, quæ funt partes lacertorum, qui continent ea.

De fiffuris labiorum.
CAPVT XI.

PHarmaca, quæ curandis labiorum fiffuris aptantur, cùm ficcandi, & ftringendi vi prædita, tùm lenia effe debent.

De Curatione.
CAPVT XIII.

INter medicamina in hanc rem accommodata eft tragacanthum ore contentum, & lingua ipfa fiffuris admotum. In curatione certè ea methodus adhibetur, vt fiat illitus circa fumen, & infernum guttur ex recentiffimo butyro, aut ex fpumeo lentore, qui ex attritione, affrictuq; mutuo duarum bracteolarum longi cucumeris folet emanare, aut irrorentur fucco febeften, aut aqua hordei, aut mucilagine pfyllii. Inter pinguedines, commendantur vituli medulla, recens butyrum, adeps vituli, aut anferis cum melle permixtus, aut oleum rofaceum agitatum, cum oui albumine, & erui farina, aut vng. rofaceum, cui aliquando lythargiros adiicitur.

Inter vfu probata cenfentur gallæ cōtritæ cum ceruffa, amylo, tragacantho, & gallinaceo adipe, aut gallæ ex aceto contritæ cum maftiche, gummi Albothim .i. terebinthina, æfypo, & melle, ex quibus conflatur maffa labiis hiantibus admouēda, &c. Inter alimenta verò commendantur pedes, & extrema animalium.

Oblongumque, ouumque recens, & forbile tardo
Gutture, vt innexu vis medicata iuuet.

De Apoftemate, & vlcere labiorum.
CAPVT XIV.

POft catholicam totius corporis euacuationem, quæ fuperuacuum humorem refpiciat, topica funt vfurpanda, & fanè curatio perindè fermè inftituitur, atque laborantibus phlegmone gingiuis, fed hic quadantenus valentiora præfidia funt adhibenda.

Topica verò vlceribus congruentia funt, ceu myrobalani, lycium, femina rofarum, cupreffi nuces, cucumeris radiculæ, quibus interdum adiiciuntur ahenegi (*Gentilis ait non fciri quid fit, puluis cotis .i. lapilli viridis, quibus puluerizatis Pictores vtuntur*) & caprillæ vngulæ combuftæ, & aduftum hordeum, & caligo, & vfnea .i. mufcus. Inter olea commendantur, quæ ex chryfomellis, aut ex Indica nuce conflantur. *lib. de morb. popul. fect. 7. ait febres, in quibus vlcerantur labia, fortaffis intermittentes, vt tertianis perfrigerationes.*

De labijs fanguine manantibus.
CAPVT XV.

E Labiorum venulis emananti fanguini conferunt fquammæ ferri, & lythargiros, & ceruffa, & crocus, & alumem æquis partibus ammixta, ex quibus additis ol. nucis indicæ, & amygd. & cera vnguentum ex arte concinnatur.

De tremore labiorum.
CAPVT XVI.

AFfectus hic vt plurimum per confenfum à ftomacho proficifcitur, præfertim cum adeft naufea, aut imminet vomitio, maximè in morbis acutis inftante crifi. Interdum fit per confenfum à neruis è cerebro, & fpinali medulla deriuatis.

* *Hipp.*

* *Hypp. lib.1. de Vict. Rat. concutitur etiam in acutis quandoque labium infernum, id quod inter signa mala connumeratur. Item septimo Aphor. in febre non intermittente, si labrum, aut nasus aut oculus, aut supercilium peruertatur, si non videat, si non audiat, & iam debilis sit, quidquid horum fuerit, mors propè est.*

FEN NONA.

De dispositionibus gutturis.

TRACTATVS VNICVS.

De gutturis Anatome.

CAPVT PRIMVM.

Omine gutturis fauces intelligimus, nimirum illud spatium, in quo simul conueniunt & gulæ, & gutturis extremæ partes, adhæc glandulæ, quæ ad linguæ radicem appositæ, quas amygdalas propter similitudinem appellāt, & epiglottis visuntur. Sed non est, cur pluribus harum partium anatomen prosequar, cum abundè alibi actum sit. Illud non omittendum, epiglottidi instare carneam quandam molem, quam gargareona vocant, cuius quidem vsus est, vt aerem repercutiat, ne integris viribus pulmones ingrediatur, vt fumum, pulueremque ingressu prohibeat, vt sit veluti vocis plectrum, propterea eius defectus tùm voci detrimento est, tùm pulmonibus, qui propterea & externo frigori, atque adeò tussibus opportuniores redduntur. Hinc scitè quæsiuit Alex. cur tabe conficiantur, quibus gargareon penitus abscissus est? Porrò amygdalę sunt duæ glandulæ ad radicem linguæ appositæ instar duarum auricularum, atque inter has patet via ad œsophagum, quarum vsus profectò est, vt aerem cogant, vniantque ad caput tracheæ, ne dissipetur, sed potiùs intrò subeat per asperam arteriam ad cordis æstum temperandum, alioquin deficeret animal. Epiglottis verò est caro membranosa à radice linguæ exoriens, & laryngis ostio apposita, prohibens, ne inter edendum, aut bibendum aliquid in asperam deerret arteriam: Supra galsamac .i. panniculum communem cap. ori, & gutturi est os hyoides habens quatuor latera, duo superiùs, & duo inferiùs, super hoc osse veluti base innititur lingua. Sed deinceps gulæ, gutturisque anatomen prosequemur.

De affectibus gutturis membrorum.

CAPVT II.

INterdū singulis partibus accidunt modò morbi similares nempè intemperies, modò organici, vt apostemata, & paralyses singulares.

De spinis congeneisque acutulis gutturi infixis.

CAPVT III.

VBi ossula, mucronatæ spinæ, aut ligni cuspides faucibus hærent, animaduertere opus est, nunquid hiante ore in conspectum ueniant, & facilè apprehendi, appendique possint, tunc immissa penna, aut vncinulis, aut forcipe extrahi, eximique debent: Si lateāt oculos, si se noxia in imo recondant, lubricantibus, laxantibusque iusculis identidem vtendum, ut per laxamenta exitus parentur, quæ si non profuerint, singultus, uomitusque tùm penna oleo intincta, immissaque digito intruso, tùm tepidiore pharmaco uorato excitentur; Et sanè inter cætera, quæ experimento probauimus nasturtio nil præsentius, si quotidie semē eius contritum drachmæ pondere cum tepida sorbeatur, & vomitio sequatur, nam hinc certò expellitur noxium, vomitio autem maiori cum emolumento pastis, quàm ieiunis proritatur.

Nonnunquam carnis, aut spongiæ frustulum filo innectitur præbeturque deuorandum, subinde repentè retrahitur, & ita fit, ut una etiam noxium foras exigatur, eximaturque. Hoc idem uinctis ficubus probare licet, & deglutitis subinde extemplo eductis. Huc faciunt & gargarizonta concinnata ex sapa decoctionis caricarum, & frequēns usurpata, ita enim fit, ut loco dimota tandem pellantur. Extrinsecus uerò admouentur malagmata, quæ malaxandi, coquendi, & aperiendi ui pollent, ut per uias patentiores relaxata particula noxium foras erumpat: Huc facit & cataplasma ex hordei farina cum oleo sesamino, aut amygd. & tepidiore aqua concinnatum *Plinius lib. 7. Fabius Senator Prætor in lactis haustu vno pilo strangulatus est.*

De hyrudinibus gutturi hærentibus.

CAPVT IIII.

QVi siti premuntur, aliquando non ita cautè, aut accuratè aquarum conditiones legunt, examinantque, sed indiscretè, temerèque aliquādo hauriunt, quibus interdum minimæ hyrudinulæ subsunt, quæ faucibus hærent, & insiguntur, nōnunquam in abditiores particulas nonnunquam in stomachum irrepunt. Et licèt inspicientibus nihil appareat, vbi tamen sanguine turgidæ tument, tunc hiantibus manifesto patescunt.

Hirudo ab hærendo carni dicta. Hor.
Non missura cutem, nisi plena cruoris hirudo.

De Signis.

CAPVT V.

HIs, quos hyrudo in gutture fixa perangit plurimus mœror, timor, & anxietas, & cruēta sputio accidit. Vbi igitur quempiam ab aquæ potu tenuem sanguinem excreantem obseruaueris per vices, tunc gutturis regio diligenter inspectanda, fortasse enim latitat hyrudo, ni acrior fluxio illud idem effecerit.

De Curatione.

CAPVT VI.

QVæ faucibus hęsitat, si oculis hauriatur, utique tenaculis, aut aliter etiam eximi potest:

Inter-

Interdum curationem moliri licet gargarismis, & suffitibus, si circa guttur inhæreat, si circa nares errhinis, si circa stomachum vomitione, & ventris solutione propulsanda.

Alia quoque industria foras illiciuntur, nempè tepente balneo, in quod patiens ingredi debet, & morari deuoratis prius alliis, subinde continenter ore frigidior aqua continenda, dum hyrudo caloris vi lacessita ad frigidam sursum repat in os. Quod si ex mora in balneo syncopes discrimen etiam impendeat, non est ea cura cum discrimine negligenda, quia sola sufficere consueuit. Interdum sola alliorum comestio, & insolatio satis fuerunt, dummodo patiens hiante ore frigidam aquã continenter cõtineat, in quam hyrudines sursum respirantes nataturiunt.

Non desunt, qui præbeant cimices vorandos ex aceto, aut vino, aut certè mandant, vt hiante ore eorum fumum per embotum, aut siphonem excipiant. Sed & sal cum aceto mixtum, & voratum sanguisugas deturbare loco solet.

Inter gargarismos verò quidam concinnantur ex aceto, & assa fetida sola, quidam ex synapi, & duplo nitro, aut ex synapi, & salis ammoniaci pari modo, aut ex stœchade cum dimidio sulphure, aut aqua absynthii, aut nigellæ parte, nec minùs fiunt ex D. alliorum, absynthii, lupinorum, colocynthidos, & ilicis. Aut ℞. Aceti ℥.ij. nitri ʒ.iij. salis ammoniaci ʒ.j. &c. Sed gargarismus ex D. salicum proprietate quadam præstare creditur, similiter oxycratum D. assæ fœtidæ, & picis liquidæ.

Quod si hyrudo stomacho inhæreat, tunc illud pharmacum, necessarium est. ℞. Stœchados, abrotoni absynthii, nigellæ, lupinorum, costi, nasturtii, menthastri, ilicis ana ʒ.ij. m. cum aceto, & voranda præbe. Item allia, cæpe, porra, calamenthũ fluuiale, & conditum synapi, cæteraque acria, & acuta conueniunt, quibus sumptis subinde euomat, at si difficilis vomitio sequatur, vtere salsis, acutis.

Quod si hyrudo circa nasi particulas inhæreat, tunc errhinis exturbari debet, quæ fiunt ex aceto, nigella succo, cucumeris asinini, & helleboro. Vbi verò tali industria adhibita ceciderit hyrudo, vocibus, clamoribusque patiens parcat, oportet, sed summa tranquillitate animi corporisque Pithagoræ agat discipulum. quod si hæmorrhagia fatiget, sanguinisque effluuium negotium facessat, ijs præsidiis inhibendum erit, quæ suo adscribentur loco. Hermodactyli verò quadam peculiasi vi hyrudines expellunt, solent etiam quodam chirurgico machinamento eximi. Patiens ad solem ponitur, os panditur, lingua spatula deprimitur, vbi se se in conspectum dedit sanguisuga, forcipe comprehenditur, & eximitur.

De suffocante angina.

CAPVT VII.

Præfocatio est uetitus anhelitus, siue aeris ad pulmonem, & cor præpeditus commeatus, hocque accidit plurimis ex caussis, nempè deleteriorum pharmacorum, puta taurini sanguinis haustu, aut certè cuiusuis sanguinis concretione, & corruptione in visceribus. Sed in præsentiarum de ea tantùm agendum est, quæ faucium, & epiglottidis vitio committitur, siue apostema, siue compressio, siue virtutis motricis defectus adsit, propterea aer non attrahitur. Scitum autem est quodlibet apostema circumsitarum partium meatus premens impedire, & obstruere, præterea palam est, musculum, per quem motus aeris attractiuus fit, esse epiglottidis proprium, qui aut ob siccitatis dominium, aut humiditatis excessum, aut ob cõuulsionem motionis officio supersedet citra vllam meatuum obstructionem. Angustia verò, compressioque interuenit aut ob vicinarum partium coarctationem, aut vertebrarum laxamenta, ut cæsis, lapsisve visu venit, quæ sanè curationem non admittit, siue hoc accidit ex abscessu circa musculos spondillorum, & ligamentorum, aut circa œsophagi lacertos, & ligamenta, quæ uertebras intrò retrahunt, siue hoc accidat ob musculorum conuulsionem, qui uertebras introrsum reflectunt, siue humida sit, siue sicca, quæ deterrima est. Infantibus certè ut plurimum ob mollitiem, lenitatemque ligamentorum euenit, quò fit, ut nullo luxentur uertebræ negotio. Illa verò cæteris deterior est, quæ accidit luxata secunda uertebra, non item, si inferiores loco dimoueantur. Sed omnium perniciosissima est, quæ fit luxata prima. Proximè ad hanc accedit, quæ vermium caussa molestat, cuius mentio fiet cap. de difficili deglutitione; Apostemata verò iuxta partium, quæ afficiuntur, differentiam, quadripartitò diuiduntur; Aut enim insunt externis epiglottidis musculis, qui ad anteriora declinant, atque ad inferiora, & in apertum sese proferunt, anterioreque iugulo rubedo apparet; Aut circa pectus, aut in lacertis extrinsecis, qui vergunt ad posteriora uersus œsophagum, tumque tumor, & rubor in faucibus uisitur, & pertinet usque ad uertebras; Aut certè apostema occupat musculos œsophagi, & partes circumsitas, & ob uiciniam spiritus organa lædit, & tumor non se se promit; Aut intrinsecus epiglottidis lacertos inoccupat, eiusque tunicam, & hæc reliquis deterior est inflammatio, quæ etiam non apparet, interdum plures particulæ eadem phlegmone tenentur. Qui autem hæc apostemmata committantur, non est aliunde quærendum, quàm ex ordine, quo alia excitari solent. Interdum quorundam eduliorum vsus phlegmonam parit, vt Andacocha. (*Manardus. Medica quanto olim notior Italiæ, tanto nostro sæculo ignotior, quum sit in Hispania vulgaris, quam Auic. simul cum nomine Cot, & Alistiscat lib. 2. ascribit, licet lib. 3. cap. de Tremore, vbi oleum de Andacocha multum laudat, videatur eandem per Andacocham intellexisse, nempè Medicam vocatam herbam*) cui medetur lactuca, endiuia. Accidunt nec minùs citrà vllam plethoræ præsentiam, & citra cacochymiam, sed circa vicinas partes duntaxat excrementa delitent, quæ subinde coaceruata apostemata gignunt, quæ aut forinsecùs oculis patescunt, aut intrinsecùs passo ore videntur, alia delitescunt, nulloq; tumore, aut rubore se produt, alia œsophagum, aliaq; epiglottida afficiunt, neque cerni possunt, nisi diligenter compressa lingua.

Horum

Horum apostematum porrò caussæ modò sanguis est, modò cholera rubea, modò pituita liquens. Sed vt plurimùm musculus laryngis madore, mollitieq; turgescens, & angustiam patiens præfocationis discrimina parit.

Inter cæteras anginas, quam phlegma parit, vt est mitior, ita securior quamquam paulò prolixior est, producitur enim aliquando vsque ad xl. diem, quod sanè phlegma modò crassius viscidius, frigidiusque est, modò subtilius, calidiusque hocque vt plurimum è capite in musculos inferiores gutturis, & illud in musculos superiores epiglottidis decumbit, cum præ crassitie, & lentore penitiores particulas peruadere nequeat.

Rarò autem anginæ melancholicum succum excipiunt, imò ex quorundam sententia omnino non accidunt, quoniam infrequens fit metastasis subita crassissimæ materiæ. Quidquid sit, non est adynaton, quin aut subitò, aut paulatim confluat, & angustiam, atque adeò anginam pariat. Nonnunquam deficit ex calido in frigidum apostema resolutis calidis, tenuibusque particulis, & hoc in malis habetur, siquidem omne apostema præfocatiuum aut perimit, aut resoluitur, aut collecta materia durescit, aut suppuratur. Apostemataque licèt in gutture insideant, non semper ad tantam magnitudinem perueniunt, vt suffocent. Illa certè sunt deterrima, quæ cogunt ægros hiante ore, & exerta lingua recta respirare, dicunturque cynanchica, siue quòd interni Epiglottidis musculi phlegmone afficiuntur, siue quòd gemini simul afficiantur musculi, siue quod vertebræ intrò luxatæ perurgeant.

Angina nonnunquam in peripneumoniam pulsa in pulmones materia commutatur, interdum in conuulsionem facessit ad musculos excussa, aliquando cor ipsum petit, interficitque, nonnunquam præceps ad stomachum decumbit, vbi maximè œsophagi partes inoccupat. Qui præfocatus anginis moritur, priùs conuulsionem incurrit. Cynanche certè quatridui spatio ob acutiem terminatur.

Porrò anginæ verè potissimùm efflorescunt, quando Ver rigidius est, hyemisque naturam refert. Vbi ægri angustia sese præfocari præsentiunt, naribus spiritum attrahunt, & magno conatu pulmones mouentur, vt auxiliatum veniant, imò pectus cum collo velociter quoque commouetur, si vires adfuerint, & inter anhelandum thorax nõ inflatur. In feb. acutis, & conclusis etiam interuenit suffocatio, quæ variolas portendit, in quibus frequenter dolor gutturis succedit, licèt non adsit angina. Et sanè in feb. acutis difficilis, præfocansque anhelitus est admodum exitialis, quoniam hic magna spirandi necessitas ad extinguendum excitatur intus incendium, qui sanè anhelitus vt plurimum die critica apparere consueuit in ægri perniciem propter acrisiam.

Dicta est angina, quòd angat.

* *Plautus. Vellem me in anginam verti, vt huic aniculæ fauces præoccuparem.*

Festus. Anginam vinariam habere dicuntur, qui vino suffocantur.

Est autem angina abscessus ad venas iugulares siue à glutinosa, frigidaque fluxione, quam pituitosam vocant, siue à calida, & acri, quam picrocholam appellaueris, quæ & cynanche dicitur.

* *Capinacceo est compressio faucium procedens ab inflammatione.*

* *Notat Manardus, Auic. nomine Alabes eas notasse suffocationes, quæ procedunt à caussa externa.*

De Signis.

CAPVT VIII.

Communia Anginarum, suffocationumque symptomata sunt anhelitus, deglutitionisque difficultas tanta, vt potulenta aliquando per nares, & oculos refluant, præterea oris hiatus, lingua exerta, & in vehementi ferè immobilis: voxque per nares efflatur, tametsi reuera per nares non effatur.

In angina à phlegmate proueniente dolor non est adeò vehemens quemadmodum in ea, quæ proficiscitur à bile, in qua præ doloris acrimonia tanta fit humorum confluxio, vt collum, & facies intumescant, & lingua exeratur: Illa verò anginæ species est tutior, in qua leuior est respiratio.

Pulsus præfocatione laborantium in primis frequentes sunt etherorithmi, subinde etiam fiunt parui, & rari. Qui verò ea anginæ specie laborãt, in qua pariter musculi œsophagi, & epiglottidis laborant, & phlegmone vt oculis patet, ita tactu percipitur, frequenter vomituriunt.

Quæ verò ex vertebrarum luxatione pendet, hoc habet peculiare, vt ceruix quadantenus intrò ad anteriora recurrat, & deprimatur, non fine fouea, vbi vertebræ remouentur, dolorque immaniùs vrget, & vbi deuorandum aliquid porrigitur, nihil omnino descendit in aluum.

Hoc porrò interest inter difficultatem respirationis ex angina, & peripneumonia, quòd hæc repentè non strangulat, illa ilicet enecat. Ad hoc inter synanchen, & cynanchen illud discriminis est, siue inter phlegmonem epiglottidis, & œsophagi, quòd in hac libera quidem respiratio, sed laboriosa deglutitio est, à contrario, vbi inflammatio epiglottida premit, quamquam aliquando tam vehemens, & insignis est inflãmatio, vt meatum etiam cibi coangustet, & deglutitionem vitiet, & vicissim œsophagi inflammatio vsque adeò latè diffunditur, vt respirationem lædat, sed animaduertendum hoc duntaxat usu uenire, ubi apostema supremam œsophagi partem occuparit, nõ item, si inferiore loco insideat. Vbi ergo plegmone intrinsecos œsophagi musculos occupat, oculis non legitur, licèt lingua sedulò deprimatur.

Discrimen verò inter malignam inflammationem, & mitiorem, quantumuis postremum musculi œsophagi opprimat, & non inspiciatur, illud est, quòd quemadmodum in ea respiratio laborat, ita in hac incolumis est, nisi fortè tempore deglutitionis. Porrò vbi musculi epiglottidis inflammantur, nullibique tumor emergit, interimque summo labore spiritus ducitur, in malis habetur: Mitior illa est angina, in qua licèt intus nihil

hil emineat, foris tamen tumor emergit. Illa verò angina deterrima, in qua citò anhelitus prohibetur, & resupinis penitus etiam adimitur; alio situ positis difficulter trahitur, & patiens ipse collum protendit, vt minùs laboriosè respiret, imò stare loco nescit, & subrecta ceruice manere cogitur, quin collum, & partem thoracis protrahit, vt rebus suis prouidenter consulat. Vbi itaque anhelandi difficultas eò peruenit, vt inter respirādum spuma circa os appareat, tūc conclamatum esse puta, neque eius cura suscipiēda; quamquam aliquando etiam ij restitui possint, vbi virtus constiterit, & ad oblata rectè se se habuerint. Sed vbi facies viridi pallore fœdantur, orbitæque oculorum nigrescunt, pulsusque minimi fiunt, extremaque refrigerantur, linguaque crassescit cum fuscedine, tunc in propinquo mors est, tantòque celeriùs Libitina propinquat, quò vehementior febris adfuerit, quoniam maior respirandi necessitas præsente febre inducitur. Alibique notauimus, illum ocyssimè de medio tolli, cui angina patienti colli posterioris color alterascit, eque rubedine in pallorem, aut cæruleum colorem deficit, cui axillæ, inguinaque frigido sudore madent.

Salutis verò ea simia sunto; si tumor, ruborque ad exteriora deuergat, tunc enim ægri oculos, vocemque pandunt, similiter si respiratio secundùm naturā redeat, vt breui interuallo trahatur, quoniā vbi maximè laborant, ex lōgis interuallis spiritum ducunt præ labore, & cruciatu, vt paulatim aer ingrediatur, vbi igitur breuiori tempore ducitur respiratio, vt remoti impedimenti significatio præbetur, ita restitutionis in pristinum statum magna spes affulget. Idem arguitur per metastasim materiæ in aliud membrum: Signa autem huius translationis sunt tumor citra vllam euidentem euacuationem disparens, mollitudo, &c. Dein consideranda pulsuum dispositio, namque si sit vndosus, magnus, & accidat etiam tussis, tunc permutatur in peripneumoniam, si verò pulsus sit conuulsiuus, tunc facta in neruos metastasi fit conuulsio: Quod si pulsus debilis euadat, minimus, rarus, tremulus, & cordis palpitatio succedat, & calor innatus resoluatur, & syncope superueniat, tunc translatio facta est ad cordis thalamos. Quòd si nausea, anorexia, cardiogmos infestent, humor ad stomachum præceps decumbit. Huius metastasis illud est indiciū, quòd augescente nouo morbus prior remittitur. Interdum angina accidit non sine rubedine colli, & pectoris, & erysipelas intus latet, quod bipartitò euenit, aut ex refluxu materiæ ad interiora, aut propter euacuationem, si hac de caussa fiat, leuamen sequitur, spiritus facilè redditur, & spes salutis affulget, si ex refluxu materiæ contingat malam est.

Porrò sanguineæ veniunt hæc signa cynanches,
Lingua rubet, roseo funduntur lumina, necnon
Ora colore, sapor dulcis plerumque lacessit,
Quin dolor excruciat vehemēs, & spiritus ægrè
Ducitur. Anginæ autem ex bile hæc signa notantur.
Maximus ardor inest, mœrorque, sitisque molestant,
Immanis dolor exsurgit, vigilesque fatigant.
Linguæ ardor, mordax, arens, & tristis amaror,
Spiritus interea sequior, tolerantior atque
Ipse dolor, quàm qui vitiato sanguine cretus.

Signa verò phlegmaticæ anginæ sunt salsedo, nitrositas cum caliditate, & viscidítate quadam lingua percepta, quando pituita vitium per putredinem fecit, huc spectant color linguæ albidus, simulque faciei pallor, sitis, & ardor minimùm molestant. Nonnunquam præ molitie lingua emittitur, raròque in glandulis accidit apostema ex phlegmate, dolorque parum molestat, neque febres vnà admodum inualescunt, durantque vsque ad xl. diem. Tumorq; ex ea proueniens vsque adeò mollescit, vt non admodum difficilis euadat deglutitio, quia prementi tumor cōcedit.

Signa verò melancholicę sunt prædurus tumor, ponticus sapor, tarda generatio, imò aliquando huiusmodi apostema consequi solet phlegmonen calidam. Signa verò eius suffocationis, quæ partium spiritualium siccitatem excipit, sunt oris siccitas, iuuamentum ex humectantibus, & ex collutione oris perceptum, maximè si fiat ex materia humectante, & emolliente. Sciendum interim in gutture vsque adeò rebellem aliquando dolorem excitari, vt se in annum, aut potius in binos porrigat annos, & petrificam humorum conditionem in ijs partibus arguit.

De catholicis curationibus apostematum, quæ partes faucium angunt.

CAPVT IX.

IN quacunque anginę specie necessum est à carceribus euacuationem moliri, siue phlebotomia, siue pharmaco, siue cucurbitulis, vt humor affluens, & influens auertatur, & currentis, præcipitisque materiæ impetus infrænetur; Affigi autem debent medicæ cucurbitulæ longinquis partibus puta lumbis, & scapulis, quin & extremis partibus vincula inijcienda sunt. Peracta euacuatione adhibendi sunt gargarismi repellendi, atque abstergendi facultate præditi, ceu mel ipsum, sed hoc præstantius est dianucum, aut diamoron. Huc spectat & gargarizatus ex aceto, repellit enim, & discutit, & roborat, eodem censu tenentur alumen, gallæ, balaustia, mala punica decocta vsque ad dissolutionem, vt ex eis fiat linctus. Inter cætera, quæ conferunt est syncipitis abrasio, & illitus ex succo acaciæ, hocque in principio, subinde gradus fieri debet ad maturantia, postremò accedendum ad aperientia, & digerentia vsque ad salis ammoniaci, & ad pyrethri vsum, & ad ea, quæ paulò post dicturi sumus. Præterea sternutamentum conferre consueuit, proin excitari debet, aut struthij, aut lauri, aut costi, aut sampsuci, aut oleandri puluere. Inter experta, quę peculiari, occultaque facultate omnibus faucium phlegmonis conferunt

Serica fila quidem sunt murice tincta Marino
Vipera queis priùs horrendo truculenta veneno
Sit, compressa, atq; ægri dein circundata collo.

Solent

Solent enim mirabile beneficium conferre. Sed à carceribus, gargarismus ex lacte, & etiam succedente tempore vsurpatus inter præcipua præsidia censetur, nam repellendi, leniendi, & mulcendi dolorem vim habet. Animaduertere autem operæpretium est, quibus corporibus adstringentia, lenientia, aut maturãtia administres, nam pro corporum varietate, ita præsidia variè institui, & permutari conueniens est, nec minus temperamẽtum est obseruandum, & ætas, & tempus, & consuetudo. Hocque catholicum est vniuersis gutturis apostematis, vt vbi emollita fuerint, incidãtur, vt materia foras erumpat, & periculum æger euadat strangulationis. Inter cætera præsidia est & compressio super locum, loca autem tria sunt, vbi remouentur vertebræ, vbi vua, & tonsillæ phlegmone laborant, qua caussa prolapsæ videntur, vt subleuatione ad superiora indigeant, denique vbi apostemata phlegmatica sunt, & ambos cogunt, stringuntque meatus, tunc enim tergendo, & attenuando comprimere confert.

De præfocationum ex quacunque caussa methodica curatione.

CAPVT X.

IN angina ex materia calida proueniente curationem à sanguinis missione ordiri oportet, sed sanguis confertim mittendus non est, sed per epicrasim, præsertim si vires nõ constiterint, hocque vsque ad tertiam diem, robustioribus autem sanguis vsque ad deliquium animi educi potest, quod tamen caueri debet, ne cum sanguine vita quoque deficiat. Mandandum autem, vt tenuissima diæta utantur, maximè si febris adfuerit. Animaduertere interim oportet, quòd apostematum caussa interdum est consueta sanguinis euacuatio suppressa, quo in casu ad euacuationem reuocandam studium conuertendum est, quod si hæmorrhoides substiterint, admouendæ quamprimum ijs hyrudines, si menstrua, vena saphena tundenda (vbi enim hinc plurimus sanguis educitur, affectus etiam illicò sedantur) & si non remittuntur, mane repetenda phlebotomia, sed reuera cum dispositio dilationem phlebotomiæ tolerat, dum maturescat inflammatio, vsui maiori esse consueuit, sic enim viribus parcimus, & materia ægritudinem pariens vnà educitur, identidem autem mittatur sanguis, sed modicum volo, & per vices, donec anima facilior sequatur. Gargarismi item posthabendi, vbi magna sit plethora, maximè si magna reprimendi vi polleant, vsurpenturque, ubi depletum fuerit corpus. Exemplo sit apostema circa colatoria, & amygdalas supra galsamach erupens, in quo quando phlebotomia celebratur ante ægritudinis declinationem maiori impetu phlegma ad locum affectum irruit. Principium verò, augmẽtũ, & declinatio ex difficili, aut facili deglutitione, & anhelitus lenitate, aut labore digno scitur, dum igitur affectus in incremento perseuerat, ne fiat vltima phlebotomia, imò sufficiat ea, quam innuimus. Et vbi angina citra communem moritur plethoram, sed duntaxat particularẽ repletionem circa partes gutturis agnoscit, potest vtique sanguinis missio prætermitti, imò vniuersæ occasiones, quæ necessitatem plurimùm nutriendi inducunt, abdicentur, quin prohibeatur nutrimentum, vt sanguis absumatur in alimentum, & auertatur à parte phlegmone laborante, quasi rapiat sanguinem ab ea, deinde conuertatur ad resolutionem, & maturationem. Nam si hîc sanguis educatur, corpus inanitũ refici vult, id quod cibis efficitur, & in cibatione succedit dolor, & labor, atque adeò morbi incrementum.

Non est autem dimittenda linguæ phlebotomia, imò festinare oportet ad eas uenas secandas, quæ ranulæ appellantur, & certè eadem die, maximè obita priùs sectione venarum brachii, ad antispasim moliendam, interim uenę sub lingua turgeant. Interdum necessaria est uenarum iugularium sectio; interdum linguæ ipsius scarificatio utilis est. Quin cruribus admouendæ cucurbitulæ, ualde enim conferunt, maximè à principio, opportunis uerò huiuscemodi inflãmationibus pręscribenda est purgatio, & præsertim phlebotomia tempore Veris.

Inter cætera uerò præsidia, quæ curationi sunt necessaria, censentur acriores clysmi uel in principio adhibiti, ni feb. uetuerit, (tunc enim leniores clysteres sunt usui.) namque huiusmodi præsidia, itemque acriores glandes magnam uim habent reuellendi. Interim extrinsecùs adhibendi litus, & lana succida collo circundanda est, eademque oleo oliuarum inebrianda, aut chamæmellino, sic enim sedatur dolor, & emollitur, quibus sub fine attrahentia adijci possunt, puta nitrum, synapi, castoreum, sulphur, tãdemque ipsum mel anacardinum, & quidquid rubedinem, uefficasq; excitat metasyncriticum.

Diæta sit huiusmodi, ut tribus primis diebus æger uescatur solo oxymelle, aut rhodomelle, subinde ad hordei cremorem cum quibusdam potionibus iocundis, postremò etiam ad oui uitellum gradus fiat. Vbi uerò æger facilè deglutire cęperit, dentur sorbitiones, utpote ex fare, & hordeo, subinde etiam digerentes, quales concinnãtur ex farina tritici. Vbi autem difficillima est deglutitio, uertebræ secundæ medicæ cucurbitæ apponantur, (peracta iam generali uacuatione, & fluxionis omni suspicione remota) non sine multo igne, ut meatus patescant, & cibi facilè praeterlabantur.

Sumpto cibo refigendæ sunt cucurbitulæ, atque remouendæ, sed ignitę cucurbitulę solent per se cadere, quòd si nigrescant loca, possunt etiam cum scarificatu admoueri, ut sanguis egrediatur ex locis post aures, nec minùs sincipiti cucurbita admota, & scarificata iuuat, denique affigi debẽt & mento, & gutturi, sed hæ non nisi absumpta iam antecedente materia, & ritè repurgato corpore, siquidem hæc præsidia uim habent trahendi ad contraria ex alto scilicet foras, & imminuunt copiam. Sed primò sub mammillis, & super interscapulium sunt affigendæ, neque indecens est instrumentum quodpiam intrudere xylinum quo partes tergeantur, & mundificentur, siquidem detersio uias peruias efficit. Interdum affabre fit cannula aurea, aut argẽtea, & intruditur, ut per ipsam

tanquam per tubulum spiritus, animaque effletur, neque possumus, quin cucurbitæ super ceruicem affiganrur, vbi magna est angustia, pariterq; confert scapularum fortis percussio ad dilatandos tùm spiritus, tum alimenti meatus.

Quæ verò potiones à carceribus adhibentur, vi stringendi præditæ esse debent, maximè in sanguinea angina. Inter styptica verò ea præstant, quæ substantiæ tenuitate donantur, vt succi limonum, malorum punicorum. Sed temperata styptica magis conferunt, vt patet experimento, quàm sola. Atque vbi dolor vehemens est stringentibus anodyna sunt intermiscenda, veluti iulapium violaceum, penidia, lac tepidiusculum, mucilago sem. lini extracta ex aq. maluarum. Similiter quãdo affluxus materiæ perseuerat digerentia apocrusticis admiscenda sunt, nec minùs quando minima est effluxio & phlegmone mitissima, in his igitur possumus vti gargarismis conflatis ex D. gallarum, & salis ammoniaci, quæ validè repellunt, resoluuntque.

In angina verò cholerica, gargarismi adhibendi sunt refrigerantes inter mixtis stypticis, forisque linimenta laxantia fiunt, quæ in omni alia calida angina adhiberi debent quemadmodum & pulueres per tubulum intrò sufflantur. Est gargarismus, qui tùm calidæ, tùm frigidæ anginæ conuenit, fitque ex oxymelle, aqua, & aceto; maximè addito diamoro, poteftque eius stypticitas augeri additis summachio, omphacio, rosis siccis, balaustijs, quibus ideò additur mel, vt detergeat, iuuat item D. tribulorum cum melle, aut D. sumach cũ sapa. Sed hisce omnibus præstat dianucum (præsertim si fluxio tenuis sit) item succus rosæ recentis, & papaueris, qui cum stypticis permiscetur in principio, valde confert. Huc facit & D. myrtillorum, & glandium, & aqua coriandri, & sumach, & corticum nucis, & lentium decorticatarum, quò spectant & cotonea immitia, & sorba, sed magnam habet proprietatem fumus aluminis. Fit etiam puluis ex sem. rosarum siccarum, sumach, balaustiorum æquis portionibus, modica addita caphura, qui per tubum in fauces insufflatur. At in cholerica confert gargarismus ex succis olerum frigidorum additis adstringentibus, ceu virgæ-pastoriæ, succi solani, pampinorum vitis. Fiunt etiam hypoglottia ex puluere sem. rosarum, portulacæ, cum psyllii mucilagine, amylo, spodio, sumach diatragacantho, caphura, quæ sanè à principio adhiberi, & sub lingua diutissimè detineri debent. Quibus fluxione remota, & inclinante malo adijci possent diamorum compositum cum myrrha, croco. Mirrha enim digerendi, adstringendique facultate prædita intrò se se ingerit, vnaque crocum conducit, & vna congregantur ad pepasmum promouendum.

Quod si apostema durescere uideatur cum diamoro nonnihil nitri admiscendum.

Accedente verò statu ea sunt administranda, quæ tùm leniunt, tùm molliunt, & sedant, sicut lac cum cassiæ pulpa dissoluta, uel D. ficuum, fœnogræci, vel succus caulium cum melle, aut bdellium Arabicum dissolutum cum sapa, similiter iuuat D. passularum, liquiritiæ, fœnogræci, dactylorum, ficuum, myrrhæ, croci, cinnamomi cum mellita aqua, aut cum oxymelle in gargarismos concinnata. Foris etiam malagmata sunt admouenda ad pepasmum promouendum. Item confert hoc tempore in aurem rosaceum instillare. Quòd si horum vsu apostema non maturescat, sed potiùs obdurescat, medicamentis adijciendum sulphur, vt digeras. Vbi autem pepasmo perfecta est materies, tunc id agendum, ut apostema gargarizatu disrumpatur, tali vi prædito, ut partim aperiat, partim leniat, qualis fieret ex lacte, nitro, aut sulphure acuto. Quòd si apostema se se in conspectum dedat, neque cætera præsidia præstiterint, ferro procuranda reclusio. Concinnari autem possunt gargarismi, qui uiam muniant ad disruptionem, ex decoctione ficuum, fœnogræci, dactylorum, lentium rosarum, & succi liquiritiæ, & seminis marrubij, ab hoc gargarismo fieri potest gradus ad valentiorem, qualis foret ex diamoro cum nitro, myrrha, diatragacantho, semine marrubij dissolutis in lacte caprillo, fiunt etiam gargarismi ex ol. calfacientibus cum melle, & galla, item ex hydromelle decoct. ficuum, calamenthi, sampsuci, anethi, menthæ, sysimbrij, rad. liquiritiæ, siue iunctim, siue separatim conslentnr. Hoc tempore potissimùm conferre consueuit costus marina in gargarizatus adhibita: Et sanè in verò morbi statu absterfioni completæ, & disruptioni incumbendum adiectione acrium, & acutorum, vt nitri, assæ fœtidæ, myrrhæ, piperis castorei, stercoris hirundinei, lupi, ex quibus decoctis concinnari potest gargarismus, cum diamoro, imò cum sale ammoniaco, pyrethro, semine syluestris ruthæ, & synapi, aut sem. raphani, addito oxymelle. Huc spectant & insufflatus ex sale ammoniaco, qui satis bellè sedant.

Vbi uerò malum declinare uidetur, potes utiq; propinare uinum, ægrum in balneum deducere, & partem fouere perfusionibus. Sed age in mediũ pillulas præscribamus, quæ in statu conueniunt. ℞. rad. lilij iiij. partes, assæ fętidæ medietatem partis, cogantur cum succo caulium, aut cum sapa.

In phlegmatico autem apostemate, necessum est radium indutum bombace, aut panno in guttur intrudere imbutum oxymelle, aut rhodomelle, hocque loca sunt detergenda, & sanè in antiquo adijci potest assa fętida, & cinnamomum. Hic cathartica usui sunt, proin uenter pill. cocchijs, hiera, & similibus soluendus est, nec minùs acribus clysmis sollicitandus.

In melancholico autem apostemate, confert gargarismus ex D. sem. ruthæ syluestris, quo & loca exteriora foueri possunt.

Cęterùm inter pharmaca, quę proprietate pręstare creduntur, & omni tempore conueniunt, est stercus album canis, & stercus lupi album, quod hoc modo colligitur. Domi cõtineatur Canicula, quæ præter ossa, nihil deuoret, tandiuq; custodiatur, donec stercus deijciat album, quod parum fœteat. Huc facit & stercus pueri, qui priùs lupinis fuerit alitus, veterique uino se se repleuerit: stercus colligitur, exsiccatur, & seruatur in usus, est enim parum ingrati odoris, quod si puer aliquid amplius desideret, dentur, quæ boni succi,

facilis-

facilisque digestionis sint, & quæ moderatè calfaciunt, sicut gallinæ, perdiculæ, caprilli armi; hæc enim, quia facilè conficiuntur, excrementa fœtentia non edunt. Huc faciunt & hyrundines adustę, decollantur priùs, vt sanguis vniuersus effluat, sale consperguntur, subinde olla bene lutata clauduntur, & mandantur clibano. Iuuat & earundē stercus sedulò adustum.

Interdum internæ palati partes illinuntur hoc cataplasmate, quod fit ex felle taurino, melle, felle testudinis, flore æris, & cap. pisciculorum salitorum, sed præcipuè hinc iuuatur vua, vbi staphillomate laborat, nec minùs gargarismi conueniunt ex D. sem. raphani, & oxymelle. Vitriolique genus omne in gulæ, & glandularum abscessibus prodesse consueuit.

Inter composita præstat diamorum compositum cum myrrha, & croco, & quæ ex adustarum puluere hyrundinum, & ruthæ syluestris conflantur, & dianucum, maximè in tenui fluxione, quò spectant & trochisci Andaron .i. de croco. ℞. stercoris canis adbi, adusti in testa, aut non adusti ℥. i. piperis ʒ. ij. gallarum adustarum corticis granatorum, & pilorum barbæ porci, & simij, & Aldhaba .i. vulpeculæ ana ʒ. j. myrthæ costi ana ʒ. v. f. puluis insufflandus, aut melle excipiatur pro illitu: Accedente ad statum morbo, atque etiam declinante vti confert stercore pueri, qui comederit priùs lupinos, huc facit, & stercus canis, & hyrundinum adustum, & sal ammoniacus, quæ sæpius iterari debent. In his etiā lingua aliquando phlegmone laborat, ad quam curatio dirigi debet, sed abundè alibi de affectibus linguæ actum est, quare eo reuertamur, vnde digressi sumus. Necessū igitur est post sanguinis eductionem materias deorsum trahere pharmaco soluente, puta Hiera-picra, prærogatiua enim quadam præstat in detrahēdo materias, quæ infestant gutturis regionem, & stomachum, à quo refrigerans aliquid superhauriatur, puta lactucæ succus, habet enim peculiarem quandam vim, post quæ resoluentia mediocria adhiberi possunt.

In Angina verò à vertebrarum luxatione pendente, eò allaborandum, vt manibus, aut alio machinamento coaptentur ad posteriora impellendo, aliquando enim in locum redit, & hoc præsidium satis est. Instrumentum verò, quod adhibetur simile est fræno, quod in os immittitur, & retractum ad exteriora propellit vertebras. Compressio verò in apostematibus valde noxia est.

Vbi verò vsque adeò deploratæ conditionis est angina, vt nulla spes alia superfit, tunc ad scarificatus gutturis accedendum, & ad cannæ incisionem, quæ fit inter duos annulos cannæ, vt per foramen illud respiratio obeatur, quod apostemate curato fui poterit, vt coalescat; Sic autem institui poterit curatio, capite ad posteriora inclinato cūtis cum vncinulo prehensa dilatetur, & à canna abstrahatur, & findatur interstitium inter duos annulos medium. Hoc peracto futura vniatur vulnus, & superponatur puluis citrinus, & oportet, vt labia fissuræ cutis solùm duplicentur, nefas autem fit panniculos, aut chartilaginem cædendo lædere. Et hæc quo ad hoc chirurgicum opus, quod omitti debet, si in illis ipsis ligamentis subesse apostema suspicari licet.

Vbi autem syncope ægris superuenit, & suffocātio multò magis formidatur, tūc acriores chlysmi iniiciendi, & venæ sub lingua tundendæ, itémq; vena frontis, ventosæque cucurbitę super ceruicē, & sub mento, tum siccæ, tum humidæ affigantur, nempè cum scarificatu.

Quod si suffocationis, & syncopes caussa fuerit inopinata in aquas submersio, tunc inuertatur sublatis pedibus æger, & succutiatur, vt aqua excutiatur foras, subinde recreetur, reficiaturq; gratis odoribus. Necessum autem est illum, qui à præfocatione ex strictura; & collisione euaserit, phlebotomia depleri, clysteribus acribus, & per aliquot dies sorbeat iuscula cicerum, & lac, & embammata confícta ex aqua carnis (quomodo verò fiat docet Capiuaccius) ex vitello oui, & panis tritura. Illud verò catholicū est, vt qui gutturis dolore, & phlegmone laborat, silentio gaudeat, nullaque garrulitate vtatur.

De Vua, & ambabus Amygdalis.

CAPVT XI.

Hisce particulis interdum accidit inflammatorius tumor ex catarrho, vt spiritum intercipiat, interdum ab eadem caussa tantum remolliuntur, atque relaxantur, vt adstrictione, & exsiccatione modò calori, modò frigori cōiugata opus habeat, interdum necessum est ad incisionem peruenire, vbi æger præfocatione periclitatur. Curatio omninò iniri debet cum linimētis, quæ leniter & cum penna adhibenda, ubi namque importunæ digitis tentatur curatio, dolor affectusque exasperatur. Vbi verò partes citra magnā inflammationem intumuere, tutò adhiberi possunt, ast vbi magna inflammatio subest, valde refrigerantia conueniunt, vt aqua solani, semina, & folia rosarum, strenuè enim refrigerant, repelluntque. Inter ea verò, quæ magis præstant, sunt gummi Arabicum, & tragacanthum, & sarcocolla, & nesestenegi .i. Amylum illita. Item ℞. balaustiorum partes binas, aluminis partem vnam conterantur, & per setaceum cernantur, & administrentur cum spatula, habente caput tenuatum in latitudinem, his aliquando crocus, & caphura adijciuntur; huc faciunt & gallæ cum aceto compositæ in illitus. Pariter vinum malorum punicorum cum stypticis, puta cum lapide sadegenegi .i. hęmathite, & cum lapide adusto .i. pumice, & cum achate, & Alafuragie, & cum spodio, & luto sigillato, & bolo Armeniæ, omphacio, & fructu spinæ Ægyptiæ, alumine, sem. ros. & f. linimentum. Suffitus quoque ex ramis anethi valde constringit vuam, item confert linimentum factum ex succo granatorū dulcium contusorum cum corticibus, additur sexta pars mellis ad inspissandum.

In vsu gargarismorum illud animaduertēdum, vt tepidiusculi adhibeantur, sic enim vis adstringentium intrò magis subit, lenitur dolor, nec pars durescit. At si styptica maiorem concilient duritiem, & dolorificam pariant angustiam, his commisceantur mucilagines, gummi Arabicum, tragacan-

gacanthum, amylum, sarcocolla, sem. maluæ, aqua furfuris, hordeum, aut inspissetur succus extremitatum rubi cum quinta parte mellis, & adhibeatur, solet enim mirum in modum allitus prodesse; Animaduertere autem oportet, quòd vbi styptici gargarismi adhibendi sunt, priùs os tepente aqua abluatur, eius generis sunt rob, seu decoctio rosarum, sumach cum sexta parte mellis, coquuntur, donec consistentiam comparent. At verò his non conferentibus illitus administrandi valida facultate siccandi præditi, & stringendi, quales fiunt ex gallis, & alumine, quibus sal ipsum præstat, & proin præmitti debet.

Melancholicæ verò relaxationi cōueniunt gallarum omphacitidum pars vna, atramenti, rubi, sumach omnium ana partes iij. & tertia, salis torrefacti partes xx.m. & administrentur. Item ℞. alum.part.iij.rof.par.ij.costi partem vnam, m.administrentur cum spatula, vt eleuet vuam. Item ℞. succum granatorum cum cort. contusorum, cui adde quintam partem mellis, coquantur ad melliginem, & administrentur. Item ℞. alum.par.j.salis ammoniaci par. j. s. gallarum immitium tertiam vnius partis, tragacanthi par. iij. quibus propinquante statu adijci possunt myrrha, crocus, cyperus, & similia.

Huc faciunt & pastilli Darsisahan, h.e.de Berberis, & schœni-anthos, & rami balsami, & Abusneæ, ex his fieri possunt illitus, & gargarizatus, quando maximè præcurrunt gargarismi ex rad.liliorum, & sem.rof. cum melle. Confert identidem in aures instillare ol. amygd.dulcium. Quòd si vtrinque tonsillæ afficiantur tumore, eadem præsidia adhibeantur, quæ in angina. At si dolor vsu gargarismorum non sedetur, studium conuertendum est ad ciendum aluum, & auertendam materiam, quibus si non concedat malum, gradus fiat ad validè digerentia, vtpotè ad rad. cucum. asinini, ad centauream, ad nitrum cum melle, aut citra mel adhibita. Quod si apostema durescit, & producitur, nil peræquè prodest, atque assa fœtida. Vbi verò circa summa tumescit, gracilescit circa radicem, tūc incidetur, sed quantum fieri potest, euitanda cæsio, sed extenuatio procuretur cum sale ammoniaco subleuando columellam cum cochleari: Non est autem facienda incisio, nisi quādo nulla alia cura speratur, ni radix summè extenuata videatur, gargarismus faucium vlceribus vtilis. ℞. lentium, balaustiorum ana partes v. sief: memithæ croci, costi ana par. j. coquantur ex aqua, & sumatur ex eorum D.par. j. succi mori pars dimidia, mellis pars quarta, & f. gargarismus.

* *Paristhmia, Tonsillæ, & vuæ nihil aliud sunt, quam inflammationes, vuæ quidem gargareonis, tonsillæ verò adenum, paristhmia corporum eorum, quæ in faucibus sunt lib. de tumor. cap. 17. At 3. Aphor. 26. Paristhmia, quæ & tonsillas, & amygdalas vocant, sunt locorum ad isthmum(.i. eam oris regionem, quæ os, & gulam interiacet) Vuæ inflammatio vehemens terrere quoque debet, inquit Celsus lib.6.nempè hic quoque morbus spirationem intercipit, & suffocat, vt ait Hipp.2.de morbis.*

De columella, seu de relaxata, deciduaque Vua.

CAPVT XII.

VVa interdum præsente feb. interdum absente prolabitur, vt iterum non redeat in priorem situm, atque adeò cibus nisi digitorum impulsu in loculos suos peruadere nequeat.

De Curatione.

CAPVT XIII.

SI calor, & rubor adfuerint, cęde venam, gargarismisque vtere congruis, puta aqua rof. & aceto. Subinde loco restituatur admotis rosis, santalis, balaustijs, caphura, & maximè diamoro, & machinamento instar fræni affabre facto, quod leniter aptari debet; Quod si per caloris, & rubedinis absentiam inflammationis suspicio tollitur, tunc vtere synapi, oxymelle, & muria, & subleuetur prædicto instrumento. Huc faciunt & gallæ, salque ammoniacum, quo attingi debet, & sustolli. Sed ea validior est curatio, quæ fit leniter apprimendo superiora instrumento exteriora uersùs eo instrumento cum medicinis stypticis, & digerentibus mixtis oblito, prout usus requirit. Interdum vtimur digitis medicatis accommodatis litubus, vt diamoro, & dianuco: Inter præstantiora commendantur balaustia, alumen, caphura; item gallæ, cum sale ammoniaco, atque gallia, sed hac non utimur, ubi phlegmones suspicio subest, aut plethoræ: quæ ubi subsunt, gargarizatu frequēnter vtendum ex aqua niue refrigerata.

Inter experta censetur illud, nempè ℞. sem. rosarum ℔.ß. succi barbæ-hircinæ ℥.iij.decoquantur in melle, aut vino, quod est potentius. Infantium verò relaxationes vuæ eleuant gallæ tritæ cum aceto, maximè vbi eorum synciput illinitur.

Sermo particularis de incisione Vuæ, & amygdal.

CAPVT XIIII.

ANtequam ad incisionem vuæ accedas, animaduertere opus est, an satis gracilescat, an detumescat præsertim circa summa, an potiùs tumescat, & ichor, saniesve emanet, quòd si constat, tutò incisio fieri potest cum ferro, & cauterio obduci, sed antea corpus deplendum pharmaco, atque etiam phlebotomia, si plethora præfuerit. Columella quidem, nempè vua gracillima, superequitās linguæ citra ullam custodiam etiam tutò incidi potest. Sic autem obiri debet sectio, vt lingua deorsum prematur, vt commodè vua apprehendi possit ferramento accōmodato, tunc comprensa neutiquam radicitus abscindi, sed non nihil relinqui debet, ne si penitus extirpetur, largior hæmorrhagia sequatur, caue tamen, ne imperfectū opus relinquas, sed tantum demas, quantum superuacuum esse existimaueris. Vbi autem vua inflammata uidetur, tunc sectio aleæ plena est, nam tam pertinaciter sanguis interdum exilit, vt cohiberi nequeat.

Medicamenta verò absumentia vuam su..assa fætida, alumen iameni continenter vsurpata, hæc enim incidunt, & casum accelerant, huc facit & sal ammoniacum cum assa fætida, & atramento, apponūtur autem hæc pharmaca cum spatula, ut saltem, per horam inhæreant, quo tempore nihil deglu-

deglutiendum est, hæc verò pharmaca tamdiù repeti debẽt, donec particula nigrescat, triduo enim nigrefacta marcescit, occiditque. Interim obito opere æger inclinato ore, & hiante stare debet, vt superuacuum saliuum affatim effluat.

Amygdalæ verò, quæ vtrinque iacent ad rad. linguæ suspendantur hamulo, & trahantur ad exteriora, quantum fieri potest, citra tunicarum noxam, quibus innituntur, & ad radicem abscindantur machinamento accommodato, viciffim autem fieri debet sectio, neque citra obseruationem coloris, & magnitudinis. Vbi sectio obita fuerit, sanguinis fluxus permittatur vsque ad aliquid, quare patiens hiante ore pronus fiat, ne sanguis deuoluatur ad intestina, subinde os posca colluat frigida, euomatque, tussiatque, vt quidquid latet intus noxium, erumpat, super particulam verò lesam imponatur puluis ex chalcantho, alumine, & tragacantho, vtaturque frequèns gargarizatu ex D. senticis, & myrthi tepidiusculo.

Notabis ex Celso, nunquam incidendũ, quandiu inflammatione tenetur, neque si cancrosus videatur tumor Albucasis monet, non esse incidendum etiam si pendeat ex cauda gracili metu hæmorrhagiæ.

* *Quomodo excidenda sit columella Hippoc. 2. de morbis docet. Gal. 4. Meth. Paul. lib. 6. idest, qui ob sanguinis profluuium, etiam adurente medicamento vtitur.*

Noxæ sectionem consequentes.

CAPVT XV.

Columellæ sectionem duo incommoda excipiunt, nempè vocis defectus, & pulmonum detrimentum à calore, & frigore quin leui de caussa tussis excitatur, pariterque sitis intolerabilis. Ad hæc stomachus fit opportunus, obnoxiusque singulis caussis externis, pulueribus ventis, & similibus, quin etiam temperatio plurimos eorum infrigidat, & præcipuè pectus frigoris noxam susceptat, pariterque pulmones, vt ægri moriantur, hinc etiam non infrequenter hæmorrhagia succedit incompescibilis, atq; adeò mors, &c.

De curatione hæmorrhagiæ.

CAPVT XVI.

Secandæ venæ brachij, basylica nempè, & cephalica ad retrahendum, tùm ventosæ cucurbitulæ admouentur mammis, & ceruici. Vnguenta verò, & litus sunt, ceu atramentum, quod aut solùm in puluerem redactum, aut cum succis frigidis, refrigerantibusque concorporatum apponi debet, puta cum succo omphacij pampinorum vitis, & rhibis, & solani, & immitium cotoneorum, cæteraque, quæ proprietare valent huc appellanda. Huc facit & pharmacum Diogenis, & est Alcuhesarech, & etiam succus arnoglossæ præsertim cum administrantur cum pastillis Karabes, & cum terra sigillata. Neque quicquam calidum administrandum imò actu frigidum, siquidem calidum attrahit aperit, digerit, & peruertitque medicaminis opus. *Aduertendum autem, quod postremò loco appositum est ab ipso Hipp. adyto manasse, nam 5. Aph. ait calidum profluuia sanguinis afferre, quin frigidis vti docuit, vnde fluit sanguis.*

Tenet optima Finis.

ΠΥΡΙΝΗ

SIVE DE FEBRIS NATVRA

Dialogus

AVTHORE

IOANNE STEPHANO

IATROPHYSICO

VENETO.

PHILIATER, PYRIMACVS, EVDÆMON.

PHIL. Ni me fallunt oculi alioquin satis perspicaces, atratum conspicor Pyrimacum, & insolenti ægrimonia obsitum; Me miserum ipse est. Pyrimace, quid hoc est rei? Aut quę te fata lacessunt?

PYR. Quæso te, vt ne mihi recens hoc vlcus refrices, aut potiùs ne commoueas hanc Anagyrim.

PHIL. Quid?

PYR. Vis dicam? E viuis decessit Tymbræus noster, quem in oculis ferebam.

PHIL. Perijt?

PYR. Quinimò ad Elisios Campos iam peruenisse in animum induco.

PHIL. O inauspicatũ nuncium. At verò domi?

PYR. Parentes vix sibi constant, ædes repletæ querimoniis resonant, vt vel Mysantropo lachrymas exprimant. Medici ignauiam caussantur, quòd ignoto malo pharmaca adhibuerit.

PHIL. Hæc est medẽtium merces præcipua, vt, vbi multã in ægrotos operam impenderis, si quid humanitùs accidat, aut de medio tollatu laborans, calumniis, & maledictis actutum incessant, cum potiùs in morbi perniciem, aut ægrotantis intemperantiam caussa reijci debeat. Cæterùm vetus hæc est calumnia, quam Hippoc. indignè ferens Democrito rescripsit, se plus ignominiæ, quàm nominis medendo comparasse, expostulãs. Sed quænam sustulit adolescentem ægritudo?

PYR. Febris, eaque malignis moribus prædita, nam videbatur sibi benè habere, & inter fandum defecit.

PHIL. Quàm frequẽns visitur cùm in moribus, tùm in morbis malignitas, quã vbi detexeris, vix euadas: serpit enim, & cuniculos sibi per occulta parat. Verùm illud maximè subit mirari, quòd, cum nihil peræquè humanam exerceat naturam, ac febris (est enim cæteris morbis molestior vel Gal. teste) tam pauci nihilominus veritatis inquirendæ studio teneantur. 8.Meth.

PYR. In Philosophiæ studio nihil, ita viuam, me adeò sollicitum habuit, vt iactata hæc quęstio, quum vltrò, citròque tam discrepantia crepent. Quòd si gratissimum facere cupis, non pigebit te, hanc disputationem mecum ordiri, & rationum momenta conferre, vt ex hac litteraria concertatione, velut ex mutuo attritu, veritatis splendor affulgeat. Id quod per te fieri posse maximè confido, qui solertia plurimùm præcelles, & diurna, nocturnaq; manu cùm Arabum, tùm Græcorum volumina tractasti.

PHIL. Non sum adeò Suffenus, vt mihi tantùm sumam, faciam tamen (si conatus non sunt tibi vsquequaque despectui) vt te non pęniteat mei. Sed ecce tibi Eudęmonem nostrum. Is in Philosophię, & Medicinæ arcanis totus vsque fuit, vt nemo sit hac tempestate, qui uiro doctrina, aut rerum experientia præstet. Ille uel abstrusissimas quæstiones mirabili methodo explicat, & enodat; Si sedet animo, huic operiamur, aut potiùs occurramus, ne per diuerticulum ad Hortos suos declinet, quos impensè colit. Te saluere iubemus scitissime Eu-

me Eudæmon, & euexiam, bonamque corporis habitudinem gratulamur. At videris nobis aliquid studiosè mussare, & intus premere, quòd si res est, è vestigio videbis abitum, si fastidis ambitum.

EVD. Egon'? Non sum elegantissimi Iuuenes adeò morosus, vt auspicatissimum hunc occursum non agnoscam, imò vestra hac festiuitate vehementer gaudeo, nec putetis, me difficile quippiam, aut molestum animo agitare, quin iocunda quadam de febre cogitatione detinebar.

PHIL. De febre?

EVD. Imò inquam.

PHIL. Quàm opportunè te ipsum offendimus.

EVD. Cur ita?

PHIL. Non ita pridem nos quoque febris exercuit, nec tamen febris habebat.

EVD. Vah.

PHIL. Pyrimacus cœperat dudum mecum cauillari, & arguтari, deque febris natura non pauca interposuit obscurissima, quæ me transuersum agunt, ni suppetias feras, & peplum detegas Isis (oportuit Pyrimace mendacio Virum capere, ne docendi occasionem negligat.)

EVD. Itane in Scirpo nodum quæritis? Bona dubitatio ingenium dubitantis acuit quidem, sed plerumque friuola, & absurda à recto tramite seuocant. Non inuitus tamen vestris interero dissertationibus, &, vbi fuerit opus, etiam sequester ibo.

PHIL. Condicto nos beasti. Age ergo Pyrimace pedem conferamus, & inuocato diuino Numine à febris definitione auspicium ducamus Platonis præcepto moniti.

Da facilem cursum, nostrisque illabere votis
Omnipotens Pater, & dirige mentis opus.

Febris πύρετος, & πυρεξία Græcis dicitur, Hipp. Πῦρ. Nonnulli à februo, siue à feruore dictã volunt, quippe laborãtes feruore quodam æstuãt. Hinc Galenus comm. in lib. de Morb. vulg. ignem appellat, & Plato ignis excessu ægrotare animal scripsit. Definitur modò calida cordis, & totius corporis intemperies, modò calor præter naturam auctus actionem cordis (physicam, nõ hethicam) lædens, modò calida, & sicca totius corporis passio. Auicennæ calor extraneus accensus in corde, & procedens ab eo per venas, & arterias in totum corpus actiones in primis offendens dicitur. Auic. ad exercitationem potiùs, quàm ad habitum collineans efficientem caussam, quæ magis ex vsu est, Galenus formalem finitione prodidit. Vtriusque nexu, & copulatione numeris omnibus absolutam definitionem exprimes. Febris est calida totius corporis intemperies ob calorem extraneum accensum in corde, & procedentem ab eo per venas, & arterias in totũ corpus, vt inde vniuersæ naturæ functiones intercipiãtur. Frustrà quidam laborant, vt adijciant excedentem intemperiem, nam simulatque actio læditur, excessus, & immodestia intemperiei arguitur. Cæterùm illa febris definitio mihi intolerabilis videtur quæ natiuæ caliditatis conuersionem esse statuit ad igneam, febris enim, si affectus constans est, & permanens, (alioquin & ira febris esset, vtpotè quæ feruor sanguinis est circa cor) si est confecta alliosis, quæ naturalia munera lædit veluti hostis infestissimus, quî motu ritè definias?

In Timæo.

Perperã Augenius defìnit calidam siccãq; cordis intemp. ob calorem extraneum à corde effusum in totum corp⁹. debuit dicere intẽp. totius corp. est enim febr. morbus vniuersalis, vel Arist. teste.

Argenterius.

Dubium.

EVD. Non abs re tibi scrupulum iniecit ea febris definitio, quæ alios quoque transuersos egit, & in Gal. iniuriosos; Scias tamen esse quædam nomina, quę in Peripatetica schola peręquè motum, & consequentem affectionem significant, vt nigratio, quæ simul denigrandi exercitium, appictamq; nigritudinem insinuat, atque eo ferè modo se habet conuersio. Vis Arist. authoritatem? Ille vj. lib. Physicωn scripsit, in motu semper esse aliquid iam motum, & aliquid, quod mouetur. Præterea Gal. se se clariùs explicans prodidit, feb. non esse conuersionis motum, sed affectum, qui conuersionem sequitur. Id quod maximè consentaneum est, cum enim feb. vires suas explicet in ægri perniciem, affectio sit, oportet constans, & absoluta, adeò ut subiectum formet, quas energias ante comparatum suæ perfectionis terminũ nulla qualitas edere potest.

Solutio.

1. Aphor. comm. 17.

PHIL. Si Galenus, ita uoluit, non est, quòd quispiam contumeliosus exprobret. Verùm mi Eudæmon cum citra controuersiam sub alieni caloris genere febris contineatur, ea me ex ambiguo angit controuersia, num calor iste alius sit à naturali, an verò magis innatus calor sit omnifariam in febrem conuersus, adeò vt feb. sit uniuersus calor in febriente repertus.

Dubium.

EVD. Fernelio, qui diuinum calorem nostri opificem, & seruatorem profitetur, quique plures admittit calores specie, atque adeò uiribus differentes, isthæc nullum facesserent negotium, ille enim præter insitum, & influẽtem calorem alium præter naturam constituit triplici ordine distinctum, quendam simplicis caloris exuperantiã vocat hinc genitam, quòd calor elementarius assiduo incremento de mediocritate decedens plus nimio exorbitet, & qui naturalis fuerat, sensim nõ naturalis euadit, uitiosus proin, & naturæ infensus; alium ex putrescente materia prognatum, qui quoniam materiam, de qua prodiit, redolet, naturæ grauis est; tertium malignum, & perniciosum, quem pestilens, uenenataque colluuies fudit, non qualitatis excessu, non putredine, sed totius substantiæ dissidio vitali, insitoque calori aduersum. Nos tamen (misso tantisper Fernelio) scimus, sciscimusq; vnicum esse calorem non omnino ab alienatum, namque, si ita fiat, nulla obiri posset naturalis functio, quin febris omnis esset hectica, nulla schetica, quod dictu nefas esse putamus, quum illud pro comperto sit, dari putridam febrem, eamque frequẽtiùs etiam, quàm par sit, humanam coquere, & torquere naturam, hæc verò ita se habet, vt licèt quippiam effectum extet, continenter tamen creationem subeat, & consiat, quum ab intestina pendeat putrefactione. Neque credere dignum est, naturalem calorem funditùs summotum, quoniam febris ratio in extremo illo termino spectari non debet, qui naturalem omnem expungat tonum, si quidem in alteratione bipartitò terminus accipi consueuit, nimirum, & pro extrema, completaque dispositione ad introducendam, hospitandamque speciem, atque pro ea qualitate, quæ actione, motuque compa-

Iacob. Forliuiensis. Hugo. Fern. opin.

λύσις.

Terminus in alliosi bifariam accipitur.

comparata absente etiamnum motore superstes permanet, quo modo hic accipi volumus. Quam obrem non inscitè termino definitur febris.

PYR. Pectus mihi plurimis difficultatum fluctibus inæstuat Eudæmon, & mecum agi pessimè sentio, ni expectorem, quod infestat, & lacessit.

EVD. Per me tibi perquam integrum est.

Dubium. PYR. Si per febris terminū finiatur, nunquā ad naturalem statum posset reduci, quoniam vt est

Trusianus. in ore Philosophorum, à priuatione ad habitum non datur reditus; Adhæc omnis feb. esset hectica, scripsit enim Galenus lib. de inæquali intemperie huiusce conuersionis terminum esse hecticā.

λυσις. EVD. Argutè mehercle obiicis Pyrimace, non est tamen arduum ictus euadere, & obiecta diluere. Proin licèt feb. per terminum definiatur, ne

Duplex terminus. putes tamen, nos extremum illum audiuisse, qui naturalem temperationem prorsus expungit, exturbatve, terminus enim, ad quem extraneus calor peruenit, vt morbi rationem subeat, duplex

Gal. lib. de inæquali intemp. est, inæqualis scilicet, vt in putridis febribus, & æqualis vt in hecticis, qui à nulla caussa pendet.

Dubium de Hect. PHIL. Euentus ita esse demonstrat. verū quid dices de hectica?

Li.1.de diff. feb.c.9. EVD. Galenus Feb. hecticarum tria nobis discrimina ponit, prout vel roscida substantia, vel carnea, vel fibrosa incaluit. In febre itaque hectica primæ speciei rorida humiditas habet calorem mutatum, at non penitus, quare cum actiones prodeant à parte solida, & seminali, fit, vt functio seruari possit. In marasmo verò ait Gal. lib. 1. de téper. c.3. intemperies aut est exigua, aut mediocris, aut summa, illa potest tandem restitui, hæc minimè.

Dubium Gentilis. PHIL. Difficillima sunt hæc profectò Eudæmon, vt nonnulli eò absurditatis peruenerint, vt existimarint, feb. nil esse aliud, quàm quippiam innato calori appensum, insertumque, cum interim insitus calor nihilo fiat intentior.

Triplex opinio. EVD. Hic mihi triformis in mentem venit opinio, sunt enim, qui velint, calorem naturalem ign eum fieri maioris ariditatis (est enim lima caloris) seu cuiusuis putridæ, & acris qualitatis accessu: Sunt, qui credant, calorem pyroticum reddi haud geminato caloris gradu, sed vetita cordis ventilatione: Sunt denique, qui affirmare non

Gentilis sententia. verentur, febrilem calorem esse aduentitium, atque aliunde corrogatum, à quo insitus calor minimè afficiatur, cum interim ascitus actiones vitiet, quas domesticus, innatusque tuetur.

PHIL. Mirum, cum res una sit, ueritas vna, cur tam multæ de eadem re sententiæ habeantur: Verùm Eudæmon rem acu tangas, nosque ab hisce tricis expedias.

EVD. Non possum pro dignitate rei dilucidè ad solutionem progredi, ni viam mihi quodammodo sternam præfatis calorum discriminibus.

Color triplex vt accipi debeat. Alta igitur mente tenendum, triplicem nobis calorem reponi, nempè elementarem, uitalem, & cælestem, qui calores specie non discernuntur, vni enim frigori vnum duntaxat specie contrariū esse decet: Enimverò elemētaris calor dicitur, qui ab ignis forma dirigitur, hoc est agit iuxta elemētaris formę potestate, & efficit ignis opus. Naturalis verò, quod à vitali uirtute regitur, ad munera uitæ cōsentanea. Cœlestis deniq; prout cœlorū motu, atque vigore percitus opus edit analogia, & specie cęlestibus aptum; qua ratione proditum fuit, in semine spiritum inesse, à quo fœcunda fiunt, in spiritu verò calorem, qui non est ignis, nec ab igne originem ducit, sed virtus, quæ proportione respondet elemento stellarum. Quibus sanè conficitur, vt vnus specie, numeroque calor varias subeat conditiones, munerumque discrimina proferat, prout vni propiùs, quàm alteri formæ accedit, & seruit. Nam, exempli loco, si graduum ordinem naturalis calor excedat aut formæ multitudine, aut extrinsecùs accedente putrida, venenataque fuligine (quomodo feb. putridas perpetuò conflari existimarunt quidam,) elementaris fiet, & mancipabitur igni, quod si hæc eadem dispareant, & euanescant in auras, & modestiam indipiscatur, naturæ ancillabitur ipsi, & uitalium functionum beneficus minister euadet: Namque licèt calor ignis sit peculiare organum, per quod agit, mixtorum nihilominùs, animantiumque accommodatum instrumentum euadit, qua crasim tenus, & modestiam ex contrariorum congressu nactus se se rei genitæ formæ accommodat, & opera obit proficua, conuenientiaque naturæ uiuentium, adsimilis enim æthereo censetur, qui mixtionem, generationemque perpetuò machinatur. Quòd si ab ea mediocritate recedat ad igneam conditionem, omnia demoliri, ac peruertere conatur, perinde, ac paterfamilias, qui dum sibi constat, domum, totamque œconomicam rem prudenter disponit, ac moderatur, sin fortè à se abeat, omnia susque deque agit, perturbatque, & non modò omnia ruere ad interitum finit, sed etiā ruinæ auctor perhibetur. His, ni me fallūt omnia, constare potest, quàm benè prior opinio sentiat. Argent. Pulchra comparatio.

Refutatio. At verò, qui arbitrantur febrem à naturalibus principijs promanare haud ingeminato caloris gradu, verùm prohibentis absentia, ne calor cordis vim exerat insitam, h.e. vetita cordis uentilatione (uolunt enim cor præ cæteris uisceribus esse calidissimum, & iugis refrigerii indigum, quo si fraudetur, natiuam explicat uim, & febrem excitat) manifesto errore laborat, nam quis asseuerare ausit, cor natura calidissimum perpetuò vstilaginum, putriumq; fuliginum appulsu ictum nullo caloris incremento affici, aut affligi, cum uel algidissima æstuosæ rei uicinia incalescant? Quantum in respirationis usu dignoscēdo caligent huius opinionis fautores, palam produnt; inspiratus enim aer ad aliquem natiui caloris gradum remittendum haud facit, sed ad eiusdem custodiam, quæ constare non posset uentilationis beneficio circumciso ob fuliginum necessarium prouentum, quæ foras spiratione exturbantur. Exēplo sit ignis materiatus, qui nisi liberè perfletur, suffocatur.

Postrema verò sententia, quæ tuetur febrem calorem esse ascitum, innexumque naturali citra huius affectionem ullam, hosque calores specie dispesci, atque discerni, ab illoque vitiari naturæ munera, & officia, ab hoc propugnari, & protegi, admoto præfato caloris discerniculo mole sua ruit,

ruit, calor enim à calore specie non distinguitur, nec discrepat, atque licèt innati calidi substantia alterascat, non tamen facessit in aliam, quin supereſt principium, cuius beneficio febricitans in priſtinam reducitur naturam.

Dubia. PYR. Difficultatum materia vſque adeò increbuit, increuitq; , vt turgeat, & niſi citò euacuetur, obruor: Ignoſce igitur ſi remeligo ſum, & interpellator. Si vnius cauſſæ vnicus eſt effectus, geminos ſubeſſe in febriente calores, neceſſum eſt, eſt enim, qui demoliri, eſt qui tueri conatur naturæ miniſteria. Ad hæc actio inter contraria committitur, quare cum calor febrilis in naturalem agat, ſpecie diſtingui oportet, atque adeò duos eſſe calores. Hoc idem ex præſidiis licet colligere, quum in febre alienum calorem extinguere, & natiuum roborare conſilium ſit. Neque ab hac ſententia recesſit Pergamenus, qui in Aph. ſcripſit, natiuum calorem ætate eſſe perexiguum, aſcititium plurimum, hyeme à contrario. Præterea pus fieri à mixto calore aſſerere non dubitauit, nempè à naturali, & nō naturali, & meritò quidem, pus enim confici ſine calore putrido nequit, cuius eſt corrumpere, at verò eius vis cohibetur à naturali, cuius eſt concoquere, & cogere ſimilia, hinc medium opus, nempè pus efficitur. Neque omnino de genere febris conſtare videtur, namque ſi acceſſio ſit febris particula, eadem verò ſit partis, & totius ratio, palam eſt, quin calor febrem perpetuò conſtituat, namque videre licet ingruente paroxyſmo aliquando tanto horrore, & frigore inalgeſcere febricitantes, vt vix inſtratis periſtromatis, admotis titionibus, aut thermoclinijs rigor vrgeatur. Adhæc pulſus rari, & tardi ſoboles ſunt agentis frigidi, atqui in febre ſyncopali huiuſmodi comperiuntur, vt teſtatur Auic. vnde colligere eſt, febrem non eſſe affectum calidum, quod quidem vel ex eo confirmatur, quòd morientes frigidum expirant.

xlvij. Aph. ſect. 2. & 1. Prorrhet.

Solutiones. EVD. Hæc, quæ obtrudis argumenta, ſi ſuperficie tenus ſpectentur, magnum vtique incutiunt timorem, at ſi penitus inſpicias, huius ſunt habenda. Quamobrem ita habeas primò, vnius quidem cauſſæ naturalis vnicum eſſe effectum, at ſi hæc eadem diuerſo modo afficiatur, nihil obſtat, quin aduerſantia obire poſſit, cum verò naturalis calor in febricitante variè afficiatur, quid mirum, ſi oppoſitis muneribus perfungatur? Dein ſcias, calorem febrilem non agere in naturalem, ſed in materias ſuppoſitas, quibus euictis calor euaneſcit. Præterea vt calor febrilis exceſſu quodam conſiſtit, ita caloris hyperbolen obtundentia poſtulat, at naturalis calor blandus, atque in aerea, & halituoſa materia conſiſtens non refrigerantia, ſed roborantia deſiderat, quæ naturale temperamentum tueantur, & ſpiritus cohibeant, ne diffluant.

Porrò æſtuante cœlo nobis plurimùm aſcititij, minimum natiui caloris ineſſe, ita audiendum eſt, vt calidum innatum, ideſt ſubſtantia, cui calor ipſe inhæret, nempè ſpiritus, & ſanguis paucus ſit æſtate, iſque acris, & bilioſus. Poſtremò mixtus calor à Gal. dicitur, quòd mixtas vires exhibeat, nā quòd in phlegmona ſanguis in pus vertatur, aliquid ſecundùm naturam eſſe arguit, quòd uerò materia euinci, & prorſus aſſimilari nequeat, iuſto intentiorem calorem eſſe oſtendit. De genere verò feb. quod ſubijcis, non eſt, quod pluribus redarguam, nam licèt accedente acceſſione vniuerſæ corporis partes peræquè non caleſcant, ſat eſt, ſi cor, & proximæ partes extraneo calore exurantur; Sunt, qui negent, tunc adeſſe febrem, quibus tamen non adſcribo. In febre verò ſyncopali huiuſmodi pulſus obſeruantur non febris, ſed ſyncopes cauſſa. Atqui agentes animam frigidum reddunt anhelitum, quia calor in frigus degenerauit. Siue, vt malunt quidam, quòd calor influens deficiat, & pulmones ſint refrigerati.

Fernelius.

PYR. Si calida totius corporis intemperies eſt febris eſſentia (eſt enim vel Ariſt. teſte vniuerſalis morbus) qui animal horreſcens frigore febricitat? Quod per eſſentiam ineſt, nullo tempore abeſſe poteſt.

1. ſect. Probl. 20.

PHIL. BAT. ST. Ni tibi profatu interdicatur, non deſines hiſce tuis argutiolis totam diem inſumere, tanto contradicendi genio exardeſcere videris. Cæterùm tu Eudæmon iſthæc ceu teretiſmata neglige, & nos potiùs ad ſolidum veritatis veſtigium ſiſte.

Authoris ſententia. EVD. Faciam, neque vos pluribus morabor. Febris ex natiui, & alieni caloris congreſſu, ad miſſuraque, ceu ex poteſtate, & actu coaleſcit: Poteſtatem ſpectes, ſi ad inſiti caloris extra limites naturæ conſentaneos progreſſionem oculos dirigas, actum verò, ſi ad erumpētem ex graduum acceſſione, & appendiculis alienum calorem collinees naturæ officia perturbantem, qui ſanè calor febris ratio dicitur. Ecce igitur, vt vnus, & idem calor diuerſo modo affectus cauſſæ diuerſæ rationem ſubit: Hinc Arabum argutiſſimus Auerhois ſcitè dixit, calorem febrilem, & natiuum, iuxtà radicem eundē eſſe, rationis diſcerniculo diſtingui.

Fruſtra contendit Augenius reijcere Auerr. ſententiam, quā non intellexit lib. 1. de Feb. c. 6

Dubium. PYR. Eſto Eudæmon, vt ſic res habeat, illud tamen me præcipuè coquit, & angit, quî fiat, vt calor febris ratio ſit, cum hæc morbus, ille neutiquam ſit.

Accedit, inter morbum, & ſanitatem ueluti inter æquale, & inæquale non interuenire medium, inter frigidum uerò, & calidum neceſſariò intercedere.

λυσις. EVD. Calor, Pyrimace, quà calor eſt, nequaquam morbi nomine dignandus, maximè uerò, quà calor præter naturam eſt, ſeu mauis, calida intemperies actionibus lædendis accommodata. Porrò inter ſanitatem, & morbum nihil intercurrere nouimus (ſi ægritudo ſumatur, vt quamcunque temperationis inæqualitatem ſignificat, aut perturbationem, quæ ſolam æqualitatis priuationem humanis corporibus adferat, quod ſi pro certa quadam, & inſigni inæqualitate uſurpetur, ex qua magna actionum læſio ſequatur, non eſt media illa diſpoſitio à Medicorum ſcholis abdicanda) inter calidum uerò, & frigidum intercidere, nemo eſt, qui neſciat, uerùm ſcias, neque inter naturalem, & non naturalem calorem quippiam ire medium. Quare apage, nec animum tanto conficias opere.

Illud interim, lectiſſimi iuuenes, non eſt prætereundum præter ſingulis partibus inſitum, & à corde

corde influentem calorem ſtatui tertiũ ex ijs conflatum, atque completum, quem vulgo actualem vocant, commune totius naturæ organum. Proin cum febris communis ſit affectus, non poteſt vtique alteri calori tribui, quàm explicato. Difformis enim eſt calor inſitus pro partium, quas format natura, influens verò varius eſt, & inconſtans, at febris vniuſmodi, & immutabilis. Ad ſuſcitandam verò febrem ſufficit, vt calidum cordis innatum aliquatenus afficiatur, vt influenti communicetur affectio. Nec eſt, quòd quiſpiam argutetur, calorem hunc actualem eundem eſſe, qui innatus, & influẽs, nam præter propriam rationem, qua ſeparatur ab alijs differentiam à perfectione petitam obtinet.

Triplex in nobis calor. Ex Gal. li. 3. ſimpl.

PHIL. Ita eſſe conſentaneum videtur: Verùm illud ſupereſt diſcutiendum, nunquid ſiccitas febribus putridis ſit eſſentialis, cum maximè dicat Hipp. victum humidum febricitantibus omnibus conuenire. Accedit Gal. auctoritas dicentis, feb. eſſe paſſionem calidam, & ſiccam.

An ſiccitas feb. putridis ſit eſſentialis. λιςις.

EVD. Siccitas in feb. putridis caloris energiam ſequitur, neque neceſſariò comes it, fac enim aliquem penes actuoſas qualitates eucrato temperamento donatum, penes patheticas impendiò humectum eſſe, ſi febre corripiatur, tantum abeſt, vt nenofica ariditate laboret, vt à contrario potiùs habeat; quod autem vni eſt eſſentiale, ne momento quidem temporis abeſt. Cæterùm Hipp. victum humidum febricitãtibus præſcripſit, quòd frigida diſcrimine non vacent, quòd obſtruant, & humores craſſefaciant, quæ non efficiunt humida, quæ ab imminente præcauent ſiccitate, & innatum rorem conſeruant, qua cauſa potiſſimùm eam tulit ſententiam Hipp. Neque Galenus aliter ſenſit; dum feb. calidum, & ſiccum affectum appellauit, nam etſi ſiccitas formam feb. non conſtituat; neceſſariò tamen conſequitur, dum calor humidum exhaurit, & populatur. Sunt etiam, qui Hipp. ſententiam interpretentur de victu humido actu; i. liquido; Hinc Hipp. curationem inſtituens, ſi febris ſubſit, conuenire ſorbitionem, ait, alioquin cibos craſſiores exhibet. Neque illorum improbanda ſententia, qui aſſerunt feb. bipartitò ſpectari poſſe, vel ſecundùm formam, vel ſecundũ læſionem, ſi forma conſideretur, affectus calidus, & ſiccus eſt, cum ſit pura qualitas ignea, ſin læſionem, ſemper feb. lædit ſecundùm qualitatem calidam, eaque eſt ratio, quia forma febris ſuperatur à materia, quæ cum humida ſit, potiùs lædit ſecũdùm humiditatem, quàm ſecus, quod cum aduertiſſet Philoſophus 9. ſect. Probl. dixit feb. eſſe affectum calidum, & humidum.

Mercurialis.

PHIL. Hæc ceu Pythagoræ edicta accipimus Eudæmon, & tuæ applaudimus ſententiæ, quæ inter plurimas mihi videtur probabilior. Proximum eſt, vt puer, qui hactenus ueluti piſcis obmutuit, arreptis fidibus canat, & feſſos longa diſputatione animos relaxet.

Triſtis Enos vigili correptus amore Pyrines
Hauſtam oculis ſemel effigiẽ, ſpeciemq; decorã
Exuuias animo voluens nocteſque, dieſque
Exigit, & doctæ reſonant per teſqua Pyrinen
Syluæ, adeò infelix perit, & tabeſcit amore
Oſſa vt denudet macies, & pallida tabes
Conficiat. Tamen illa cauo circũ obſita Quercu
Ridet, & inſano fallax illudit Amanti,
Et ſanna, probriſque inſultat, deinde minatur.
Quæ te dementat miſerum veſana cupido?
Cede procul, ſimilemq; tui diſquire per umbras,
Cede, nec his lucis poſthac veſtigia figas.
Hinc feriunt miſeri notæ præcordia voces,
Et cupidũ fallunt, rapiuntq; ex pectore queſtus.
Cumque nihil videat, ſe credit imagine ludi,
Et timet, & dolet, atque auras ſectatur inaneis.
At verò incautum Iuuenem miſeratus Apollo
Robore disiecto penitus latitantia pandit
Mẽbra, atque expoſuit nudatos Virginis artus,
Et placuit crudeles fraude rependere fraudes.
Obriguit nouitate rei perculſa Pyrine
Nequicquam cryptas quærẽs, & luſtra Ferarũ,
Ac pudibunda ſolo vultus, & lumina fixit,
Multa animo voluens, triſti formidine preſſa.
Excitus extemplo Iuuenis præſentibus actis
Conſtitit, inſolitaſque vices miratus, & aſtu
Obſtupuit primùm, tum proſpera fata ſecutus
Riſit, & immenſos nudæ iactauit amores.

PHIL. Appoſitè Medius-fidius cecinit puer. Verùm poſtquã animus recreatus eſt, lubet priorem diſputationem reſumere, & ad vmbilicũ perducere. Cùm igitur genus febris ſatis cõſtet, proximum eſt, vt præcipuum, & adæquatum ſubiectũ ſcrutemur; Neque enim deſunt difficultates propter opinionum diſcrimina. Difficultates auget Galenus, qui modò totum corpus, & animal, modò præcipuas partes, modò cor feb. ſubiectum eſſe ait: Tuum mihi iudicium (quod de Platone dicebat Challimacus) erit inſtar omnium.

EVD. Res profectò ardua, & multis difficultatum inuolucris obruta proponitur, quam naſcio, an pro temporis anguſtia ſatis explicatè poſſim diluere: Ex Galenico tamen penu nonnulla dabimus prompta, quæ tuo ſapiant palato. Aduertas igitur, & illud pro confeſſo habeas, contrariorũ, præſertim priuantium, idem eſſe ſubiectum (quod nemini in Peripatetica Philoſophia licet inficiari) atqui quum cor vitalis caloris fons ſit, & origo, fateri neceſſum eſt, nonnaturalis quoque eſſe. Neque illi ſunt audiendi, qui exiſtimant, cor quidem efficientis, totum verò corpus formalis cauſæ ſubiectum eſſe (calidum enim cordis innatum quippiam extra viuentis particulæ conſtitutionem eſſe rentur, quum prorſus idem ſit, quæ viuens pars, quod præclarè quidam ex Hipp. & Gal. demonſtrant) namque ſi propter cor cæteræ partes laborant, multò magis cor ipſum affici, neceſſum eſt, illud verò, per quod fit comparatio, vtrique per formam conuenire, par eſt. Hoc ſæpè nobis inculcauit Galenus, qui febrem nondum eſſe, ni calor præter naturam ad cor peruenerit, ſcriptis tradidit. Aliàs verò, non eſſe opus, ait, vt corpus vniuerſum caleat, ſed ſatis eſſe, ſi cor, & præcipuæ partes illi proximæ afficiantur. Nec eſt, cur geminum ſubiectum ſtatuamus, vt quidam plus nimio ſatagentes efficiunt, alterum quippè, quod calorem ſuſcipiat igneũ, alterum, quod læſis functionibus ſubijciatur. Calidum quidem innatum, inquiunt, febrilis caliditatis, quatenus paſſio eſt,

Cor caloris præter naturam primũ ſubiectum. Capiuaccec⁹ carpitur, Montaltus huc ſpectat. Trincauellius. Mercatus.

Guaſtauini⁹ refellitur. Galenus ait, cor in febricitantib⁹ febr. diaria, aut putrid. ppriã ſeruare conſtitutio-

nem secundum naturã & aliquãdo laborare frigida intemperie.

quæ ſubiecto inhæreſcit, cor verò ut pars ſimilaris ſubiectum eſt, prout febrilis calor ſpectatur ceu habitus, & diſpoſitio, atque adeò ſubiectum ipſum afficit, & eius interpellat actiones. Non eſt, inquam, nam calidum innatum idem eſſe volumus, quæ pars. Simili errore tenentur & illi, qui ſpiritus, & humores ſubiectum eſſe volunt, nam licèt calor illis inhæreat, nequaquam tamen ſubiecti rationem de more ſubeunt, cui tribui debeat paſſio, quum viuẽs duntaxat particula morbo ſubijci dicatur ab Ariſtotele. Propterea ſolida cordis ſubſtantia iuſto debet eſſe calidior, vt melioris notæ Medici conſtituunt; & quamuis calor influens efformandæ febri non ſufficiat, vtpotè qui Promethei inſtar varias, & multigenas ſubit mutationes, & perenni influxione gaudet, hinc tamen conflatus calor actualis, qui præter naturæ limites exorbitans febrem effingit, originem ſumit.

Lib. de ſenſu & ſenſili.

Dubia.

PYR. Quò magis docendo pergis Eudæmon, eò me dubiorum mole obruis ampliùs; & ni oneris aliquid in te deponi pateris, me ſupparem proſiteor. Annuis? Sic igitur habeto. Gal. conceptis verbis ait, febrem nunquam fieri, ni totum corpus incaleſcat, quò & Ariſt. collineauit ſcribens. 1. ſect. Probl. febrem eſſe calorem totius corporis excedentem. Ad hæc Galenus è ſubiectis ſubſtantiua conſtituens diſcrimina ait, eſſe partes ipſas ſolidas, humores, & palantes ſpiritus.

Lib. 1. de Morb. vulg.

Et ſanè ita prorſus eſſe conſentaneum videtur, namque ſi febris actum ponit in calefacto, quo charactere definitur, ſequitur, (ſi partes ipſæ ſolidæ in omni febre incaluere) vt vniuerſæ febres ſint hecticæ, quod atopis cunctis abſurdius extat.

λυσις.

EVD. Siccine ſupercilium adducis, & te mihi præbes vultuoſum? Explicata iam fronte, & depoſito hoc malo genio patientem te mihi dede, & audi. Cordis calor (veluti ſolis radij in vniuerſum effunduntur) neceſſaria quadam emanatione in totum animantis corpus, (ni præpediatur) panditur, quare non eſt mirum, ſi præter modum calefacto principio & ſubditæ partes labis conſortes fiant. Propterea prudenter quidam duplex ſtatuere ſubiectum præcipuum, & adæquatum, illud cor eſſe volunt, hoc corpus vniuerſum. Hinc Pergamenus lib. de maraſmo, inquit, fieri non poſſe, vt totum corpus calida præſertim intemperie afficiatur, quin cor priùs affectum fuerit, vnde cor primùm, ſubinde totum corpus febri ſubijci colligitur. Ad ſpiritus, & humores quod attinet, ſi audiantur, qui cordis calidum innatum conſtituunt, (eſt enim ſpiritalis, humidæ, & ſolidæ ſubſtantiæ nexus quidam, & complexio) febris eſſe ſubiectum ex animi ſententia damus, at ſi vagantes, & venis coerciti intelligantur, hos modò efficientis, neutiquam formalis cauſſæ ſubiecta vocamus, ſola enim viuens pars ægritudini eſt opportuna (ni quiſpiam cum Auic. malit humores remotum morbi ſubiectum appellare;) Nec eſt, quòd ſubinferatur, fore, vt vniuerſæ febres ſint hecticæ; nam in putridis, & ephemeris ſolidæ partes in habitudine, non in habitu contraxere calorem; tripartitò enim febrilis calor emicat, alius quippe efficitur, & à cauſſa præſente fouetur, qua

Saxon. lib. de Feb. Duplex ſubiectũ princeps, & adæquatum.

Non poteſt totũ corpus calida intemperie laborare quin cor afficiatur.

Vall. feb. illa diuiſio, ait, lib. 5. contr. cap. 19. non eſt per ſubiecta corpora lata, ſed per cauſſas internas potius, &c.

Lib. 1. F. 1. c. de Humor.

Triplex caloris modus in feb.

ablata euaneſcit in auras, alius prorſus effectus eſt, habitumque contraxit, quem nulla cauſſa præſens ſuſtentat, alius porrò medius it, & ſequeſter, qui partim conſiſtit, partim efficitur. Nequeillud prætereundum, febrilem calorem à iugi caloris effluuio è corde foueri, propterea in Lypiria extimis rigentibus particulis intima flagrantia torrentur, quòd ſcilicet propter obices calor influens ad externa ſe ſe explicare non ualeat; cordis tamen thermaſia non auget, at modò fouet, incubatque, putreſcentis uerò humoris pernicies non ſolùm ſeruat, verùm etiam febrilem conduplicat calorem, & hac de cauſſa in hecticis calor vniuſmodi percipitur, quòd non ſubſint humores, quibus putrentibus calor inualeſcat.

PHIL. Tametſi plurima ſupereſſe compertum eſt, quæ in hanc rem poſſent induci, nihil tamen opus eſſe video, vt fruſtrà tempus inſumamus, cũ eòdem ferè res incidat: Cæterùm ad febrium differentias pergendum eſſe videtur; vt hæc abſoluta ſit diſſertatio: Eæ verò mihi præcipuè videntur, quæ ex rei diuidendæ ſubſtantia, nempè ex calore ſumuntur, cum verò calor ſpectetur, prout vel eſt in habitu, vel in habitudine, pro uaria inhærendi ratione fit febrium in hecticas, & ſcheticas primum diuortium. Calor uerò ſpectata natura ſemper eodem ſe habet modo, non item ſi exiſtentiam conſideres, quin varias ſubit rationes, quum accidentis eſſe ſit ineſſe, vt ſcribitur 7. Metaphyſicωn, proin iuxtà ſubiecti diuerſitatem, varias, & vſiωdes diaphoras ſubire dicitur: Calor igitur præter naturam accenſus in ſpiritibus, humoribus, aut ſolidis partibus innato ſubſtantię cordis calido impertitus febrem ſui generis excitat.

Feb. uσιωδεις διαφόρα.

EVD. Hipp. feb. diſcrimina à tribus fontibus hauſit, nempè à caloris modo, ſiquidem aliæ mites, aliæ mordaces manui, aliæ uerò primùm ſuaues, ſubinde inſurgẽtes: A caloris motu, aliæ enim ardentes, & acutæ, aliæ debiles, & lentæ; Poſtremùm à materia, in qua infenſus calor ſuccenditur, ſcilicet à ſpiritibus, humoribus, uel ſolida cordis ſubſtantia, hinc diariæ, putres, & hecticæ ſuam ducunt originem, atque hæc potiſſima, & ſubſtantialis eſt feb. differentia.

PYR. Proh Deûm fidem, quàm multæ Eudæmon copiæ ſe ſe mihi offerunt, quæ tuam proſternant, & proterant ſententiam, ni venias obuiam multa ratione munitus, & cataphractus. Auſculta. Si contrariorum eadem eſt ratio, & ſanitas nullam poſſidet ſpeciem ſubditam, quî poſſit habere febris, quæ morbus eſt? Sanitatem, conſtat, nullam habere, quum ſit medium, quod teſte Platone in conuiuio vnicum duntaxat exiſtit. Ad hæc calor, qui febris ratio ſtatuitur, vltima ſpecies eſt, quare in alias non eſt ſectilis. Ampliùs intenſio, & remiſſio ut ſpeciem non diuariat, ita differentias ſubſtantiales conſtituere nequit. Dein ſi ex ſubiecti diſparitate calor diuerſas nanciſceretur ſpecies, illud abſurditatis accideret, albedinem ſcilicet in diuerſis ſubiectis diuerſam rationem formalem indipiſci, quod dictu nefas eſt; Neque enim ratio ſpecificæ eſſentię à ſubiectis, ſed

Dubia.

ſed à formis petitur, quare mi Eudęmon toto aberras cœlo.

Αυτις. EVD. Faciam quamprimùm, vt palynodiam canas Pyrimace, & in ſaniorem venias ſentētiam, cum leuiora ſint argumenta, quàm vt ſancitam veritatem queant conuellere. Viſum eſt autem ſingulis argutiolis eo ordine, quo obiectæ ſunt, reſpondere, Aures igitur arrigas, & mentem diligenter intendas. Medium apud Medicæ artis Proceres in puncto, & momento non conſiſtit, ſed latitudine quadam gaudet, adhæc vt mediocritas ex integra cauſſa conflatur, ita incongruum ex multiplici, & multiformi conſtruitur, ad peccandum enim plurimæ patent viæ. Secundo loco reſponſum oportet, calorem, prout eſt qualitas tertiæ ſpeciei, locari ſub vltima ſpecie, neque in alias dirimi poſſe, at ſi ſpectetur vt calor noxius, ſiue potiùs vt intemperies calida perperam ſubiectum diſponens, adeò vt morbi rationem ſubeat, in varias differentias diffundi poteſt. Præterea remiſſus, aut intenſus calor haud ſpeciem mutat, calor autem præter naturā ita affectus mutat. Renuis? Eſto, vt quiſpiam calore pręter naturam corripiatur, febris tamen non erumpat, ſimulatque binos adieceris gradus, febris foras exiliet, & ſe ſe in medium proferet. Porrò, vt ad aliud argumētum me conferam, calor in Medicorum ſcholis præcisè non accipitur, verùm vt præter naturam eſt, & exorbitans, quo modo ſpectatus à diuerſitate ſubiectorum formalem differentiam ſortitur, prout vario exiſtit modo. Supremo argumento ea potiſſimùm ratione itur obuiam, quòd allata de albedine comparatio, atque ſimilitudo nihil conficiat, quum vtrobique adæquatum coloris ſubiectum ſit ſuperficies. Confectum igitur ſit, vt præcipua febrium diſcrimina à ſubiectis, quibus calor præter naturam inhæret, maximè petantur. Cæterùm illud inter Gal. & Neotericos intereſſe videtur, quòd ille differentias ab ijs repetit, quæ corpus ambiunt, iſti verò à ſpiritibus, & humoribus, & ſolidis partibus, quæ cordis ſubſtantiam conſtituunt, ſiquidem differentiæ ſubſtantiuæ à dirimendæ rei natura erui debent, res autem diuidenda innatum calidum eſt, quatenus conſtat ex ſpiritali, humida, & ſolida ſubſtantia. Atqui cum contrariorum eadem ſit ratio, trinaqne illa ſubſtantia innatum calidum conficiat, neceſſum eſt, vt & ad conflandum calorem præter naturam conueniat. Quare ſi ſpiritalis cordis ſubſtantia ſuccendatur (quod exempli loco dictum ſit) errantibus inflammatis ſpiritibus ephemera ſuperueniet. Humores verò venis cohibiti, aut palantes ſpiritus, ſi fortè incaleſcant, cauſſæ rationem induunt, haud denominati ſubiecti, quū minimè viuant, vt partes, quarum ea eſt definitio, vt ſint corpora toti cohærentia, communique vita coniuncta ad illius functionem, vſumque comparata, quo numero nec humores, nec ſpiritus cenſeri poſſūt.

Quid interſit inter Gal. & Mercatū.

PHIL. Sapienter quantum ipſe intelligo, diſputationem de febre ad vmbilicum adduxiſti, ſupereſſe nunc videtur, Eudæmon, vt cauſſas morbifici huius caloris paucis perſtringas.

EVD. Non poſſum, quin tua vota ſecundem, tametſi Sol proximè occaſum eſſe videtur? Aucti caloris à Græcis, & Arabibus quinque præcipuè cauſſæ cenſentur, (quas nonnulli ad quatuor ſumma capita reducunt, nempè ad admota, ſumpta, agenda, educenda:) Sunt autem motus, rei calidæ vicinium, conſtrictio, cibus, potuſve calidior, putredo, quæ his modis comprehenduntur.

Quinque aucti caloris cauſſæ.

Cenſentur cauſſæ morboſi quinque caloris.
Ignea res propior, putredo, Epulæque calentes,
Stypſis, & inſuetis vehemens labor excitus horis.

PHIL. Sic profectò cauſſæ in numerato magis ſubſunt ijs, qui numeroſa oratione delectantur, vna ſcilicet ſyllaba reliquas in mentem reuocat, quo fundamento innititur Ars notoria. Verùm mi Eudæmon cogor tua abuti humanitate, vt mihi vnum hunc ſcrupulum eximas, qui me noctuque, diuque coquit. Quî fiat in nobis putredo? Nam ſiue mutatio ſit ſubſtantiæ putreſcentis ad corruptelam, vt voluit Galenus, ſiue interitus proprij, & innati caloris in vno quoque humido, quæ putreſcunt ſanè, propriam amittunt formam, & definunt in fimum, nihil tamen in nobis tale fieri contingit, vt eſt videre.

Quid putredo. Lib. 11. meth. med. L. 4. Meteor.

EVD. Quæ in humoribus celebratur putredo ſiue propter obſtructiones, ſiue ob alias cauſſas, non eſt ſimilis naturali mixtorum putredini, quæ per diſſolutionem humidi à ſicco tandem in terram degenerant, ſed ſimilis eſt uino fugienti, quod in acetum deſciſcit, deficitque, & hæc putredo ab Ariſt. uocatur ſecundùm partem, in qua ſpecifica duntaxat forma corrumpitur, & deterior ſufficitur. Neque illorum audienda ſententia, qui humorum putredinem nil eſſe aliud exiſtimant, quā receſſum à ſibi debita temperie, nō ſunt, inquam, audiendi, nam uel Galeno teſte in uenis putreſcētibus ſuccis aliquid pyodes gignitur, puri analogia reſpondens, quod cineres appellitat Arabum familia, id quod hercle non contingeret, ni ſubſtātiua fieret mutatio. Hanc putredinem nonnulli præter naturam uocant, adduntque tripartitò committi ex Galeni doctrina li. 1. de diff. feb. primò ſuperante natura, in qua humor amittit quidem ſpecificam formam, calor tamen naturalis id agit coquendo, ne corpori deinceps poſſit eſſe noxius, quod abſceſſuum exemplo patet: Deinde ſit putredo uicta penitus natura, in qua uitalis calor ſuperatur, id quod tum propter materiæ perniciem, tum propter uenarum, arteriarumque imbecillitatem accidit, quò fit, ut plurimum officiat humor. Denique quædam uiſitur putredo, in qua nec omnino euincitur natura, nec prorſus hoſtem proterit, ſed mixtum quippiam eſt cernere, quod neutram uim redolet. Mitto illorum inanem futilitatem, qui humores non putreſcere, ſed duntaxat exardeſcere in animum induxerūt. Mitto nec minus illorum ſententiam, qui febres ſyncriſi, & temperatione ſoluta committi rato animo credunt, dum humores ſynceritatem nacti integritati ſuæ reſtituuntur, & in genuinam libertatem aſſeruntur; Non me latet quaſdam febres artis uſu reponi, quas ſanguinis, aut bilis feruor peperit, quæ quoniam naturalem diem excedūt, non diarię nomine donandæ ſunt, ſed medię inter

Qualis putredo in humoribus fiat per feb.

4. Meteor. Mercenari[9] refellitur.

Saxonia.

putri-

putridas, & ephemeras excurrunt: Hic nulla pulsus subest inæqualitas, nulla caloris acrimonia, sed solum vtriusque incrementum.

Verùm egregij Iuuenes Vesper admonet, vt receptui canamus, & ad ædes pedem referamus, quando satis Mineruæ litatum est.

PHIL. Nos comi viro comites præbemus, vt grati animi symbolum exprimamus, beneficia enim in nos collata verbis rependi nequeunt.

EVD. Id agite, ne vobis molestiæ sit humanissimum hocce obsequium, cui non renitar, ne ab hac gratissima comitate abhorrere videar.

PYR. Studiosos viros tam impensè diligo, & colo, vt si liceret, nunquam paterer reuelli. Verùm lepidissime Eudæmon inter ambulandum aliquod curandæ feb. putridæ exemplum ob oculos nobis pone, ne tantillum hoc temporis infrugiferum nobis sit.

EVD. Vt vobis morem geram, obiter faciam. Spectanda igitur feb. idea, magnitudo, motus, mores, & per collecta signa singula sunt definienda. Cognita feb. specie per singulas caussas instituenda methodus est, quæ & morbum, & præcipuè vires respiciat; Dein ferenda prognosis, ne inconsultò quippiam eueniat. Demum ea ratione institui debet curatio, vt primùm vnamquamque caussam rescindat, dein ad eam, quæ facta est, discrasiam perueniat: Enimuerò in regimine curatiuo, ait Rhasius 1. Cont. in primis caussa inuestigari debet, qua cognita cura est abscissio eius. Scire tamen decet, nonnunquam eam esse febris acrimoniam, vt posthabita caussa Medicus cogatur refrigerantia adhibere ad feb. vehementiam obtundendam, ne de medio tollatur æger. Porrò bellè docet Gal. feb. putridarum curationem, nempè putridam materiam euacuare, & reliquã cõcoquere. * Verùm quum coctio perfectio quædam sit humidi à calore proprio, & naturali, scilicet definitio, & determinatio quædam cum sicco: siue assimilatio, quæ rebus coctilibns inditur ab alteratrice * caloris naturalis beneficio, fit, vt ad duo potissimũ mẽtis acies sit dirigenda, videlicet ad efficientem, & ad obiectum: Efficiens saltem machinalis est calor, qui debet esse proprius, h.e. symmetrus, & moderatus, proin eius excessus erit infringendus, & moderatio quærenda cùm positiuis, tùm priuantibus contrarijs, quæ refrigerent; * Obiectum verò, nempè materia coquenda æquari debet, ait Auic. ne coquenti calori resistat, quare si copia peccet, minuenda pharmaco leniente, si qualitate prima, aut secunda, aut tertia sit noxia, per contrarium corrigenda, quare modò calfaciendum, & siccandum, vt in pituitosa, modò refrigerandum, & humectandum, vt in biliosa, modò extenuare expedit, aut quadantenus crassefacere. Denique si totius substantiæ dissidio sit perniciosa, antipharmaca sunt vsurpanda, quæ vitalem vim roborent.

Hæc verò typo tenus dicta sint: Quòd si Deus nostris aspirauerit conatibus, vestram non fraudabimus aliàs expectationem:

Quare, dum meliora paro præcepta, valete.

* *Augen. perperam ait, esse perfectionem caloris ex oppositis passiuis, sed debuit dicere à calore, lib. 1. alterius thomi in epist. ad Franc. Cirocham Fulgin.*

* *Hinc falluntur Argent. & Mercatus, qui crudos humores à febrili calore concoqui statuunt.*

Hinc Gal. 6. epid. sect. 5. §. 6. definit coctionem per adductionem ad mediocre temperamentum.

* *Frustra Manard. sugillat Auic. qui coctionẽ appellauit adæquationẽ. Nec minùs absurdè cõcoctionẽ definiuit Paparella lib. 2. de catarrho, c. 7. quãdo scripsit; Concoctio autem (quidquid de ipsa recentiores scripserint) est calidi innati, & concoctricis virtutis in noxium humorem alteratio, vt à noxijs qualitatibus ipsum euincat, & à bonis separet succis, ac habilem expulsioni reddat. Debuit enim dicere, alliosis, seu affectio humoris à calore, & facultate coctrice, siquidem calfactio, v. g. est rei calfactæ, non caloris affectio, si modò denominatio à re, ad quã fit motus, sumi debet, motus est mobilis non mouentis affectio.*

PARAPHRASIS IN FEN PRIMAM

Libri Quarti Auicennæ.

AVTHORE
IOANNE STEPHANO
IATROPHYSICO
VENETO.

De definitione, & generibus Febris.

CAPVT PRIMVM.

Vontam in nostra Pyrine abundè de Febris natura disceptatum est, operæpretium nunc esse videtur singularum feb. tùm naturas, caussas, differentias, tùm curationem particulatim aggredi (quando & promissis stare licet, & creberrimis amicorum efflagitationibus morem gerere iustum est.) Qua in re satis mihi fecisse videbor, si Auicennæ mentem vberiore, lucidioreque styli modo prompsero, exposueroque, qui hoc argumentum accuratissimè pertriuit, vtinam paulò expressiùs nobis sententias explicuissent Interpretes. Age igitur inuocato diuino numine manum operi admoliamur.

Febris est calor alienus, ascitusque, qui primũ in corde succensus, subinde per venas, & arterias spiritus, & sanguinis vehiculo subnixus in totum corpus effunditur, quod non perinde incalescit, flammaturque, ac exercitatione validiore, aut excandescentia concitis vsu venit, sed deteriore modo, nempè non dissipabili, & euanido calore, sed adeò stabili, & permanente, vt vniuersas naturæ functiones perturbet, peruertatque.

Quidam bipartitò feb. discriminant, (hic Gal. audio, Zoaris filium, & Rhasim,) nempè in febr. morbnm, & in feb. accidens, asseruntque febres, quæ apostemata excipiunt, phlegmonasque esse de genere epigenimaticarum, accidentiumque, quæ verò succedunt nullis præuenientibus morbis, sed proximè à caussa, quæ morbi nomine dignanda non est, deriuantur, deraduntur que, esse de genere morborum, ceu febris ea, quæ ab humorum putredine excitatur, putredo enim est cōiuncta putridæ febris caussa, quæ accidens omninò est; At feb. inflammationum soboles vtique symptomatica esse videtur, vtpotè quæ phlegmonen, quæ reuera morbus est, sequitur, obsecundatque. Verùm enim verò quispiam eo argumento reclamare, refragarique posset, quod, si ita res habeat, futurum sit, vt plurimæ ephemeræ febriculæ sint epigenimaticæ. Ad hæc putrida feb. ab inflammatione ortum trahens putridæ fuliginis soboles est, hancque proximè sequitur, quare haud in phlegmonen, verùm in putredinem caussa regerenda est. Idcirco, ni sibi velint aliud, qui huiusmodi feb. discerniculum inuenerunt, audenter aio, eandem esse accidentariæ feb. ad putredinem habitudinem, & collationem, quæ feb. morbi. At verò huiusmodi morosa disquisitio nihil confert, imò Medicum à regia via auocat, & animum inanibus dubijs implicat. Quamobrem satius esse videtur manus dare, & consuetudini adscribere, quàm vitiligatorum more tergiuersari, & futili contentione nequicquam tempus conterere. Conclusum igitur sit, feb. eas, quæ ab inflammatione, obstructioneve proficiscuntur, esse symptomaticas, cæteras verò morbos.

His ita constitutis nosse operæpretium est, humanum corpus tribus substantijs constare, nempè solida, siue seminali, humida, spiritali, quod hercules cum balneis analogia quadam conferri, compararique potest, siquidem hæc quoque tribus constructa sunt, nempè parietinis, latice, & ambiente aere; parietes solidis particulis, stagnās aqua humidis, æther, circumfususque halitus spiritibus respondet. Quare si vnum quippiam horum thermasia incalefactum sit, non est necessum, vt cōtinuò cætera similiter coafficiantur, sed fieri

potest,

potest. Quid enim vetat, quin vna substantia calefacta sit reliquis inoffensis? Etenim (exempli loco) si solidæ particulæ incalfactæ sint, ceu in balneis lateres, parietinæve, aut argentariæ officinæ follis, aut culinæ ollula, tunc feb. illa habitualis, hecticaque appellatur. Quod si primùm alieno calore æstuent humores, subinde cæteris calor communicetur, quo afficiantur perinde, atque balnearum parietes affusa feruidiore aqua, aut ahenum candente ferculo ingesto, tunc febris illa putris nuncupatur. Cæterùm si spiritus primò incanduerint, solidaque, & humores non secus incalescant, atque latere, & latices balneatum ab aere æstuante, tunc feb. illa diaria indigitatur, quæ ideò naturalis diei spatio extinguitur, euanescitque, quòd calor in re tenui, & dissipabili sit succensus, nisi deficiat in aliud feb. genus.

Hoc feb. discrimen, & discerniculum proximè diuisionem æmulatur, quæ fit per vsiodes differentias, etenim reuera essentiales distinctiones sumuntur ex diuidenda rei natura, res secanda calor est, qui accidens est, accidentis verò esse est inesse, quare prout inest, ita differentias, dissimilitudinesque parit essentiales: Inest autem bifariam hecticòs, & schesticòs, quamobrem binæ dũtaxat repullulant differentiæ, si rem ipsam spectemus. Verùm quoniam tria sunt, quibus calor inhæret ascitus, vni quidem hecticòs, duobus scheticòs, nempè humoribus, & spiritibus, fit hinc, vt tres quodammodo sint essentiales differentiæ, quamquam his inesse videtur potiùs, vt internis efficientibus, quàm subiectis, quando sola viuens particula ægritudini subijcitur.

Adhuc autem extant aliæ feb. differentiæ; quędam enim dicuntur acutæ, quædam secus; quædam chronicæ, aliæ breues; quædam nocturnæ, aliæ diurnæ; salubres nonnullæ, aliquæ deterrimæ; quædam interpolæ, nonnullæ continuæ, quæ aut certis periodis, alternaque crementi, & decrementi vicissitudine interciduntur, aut perpetuò intenduntur. Demum aliæ calidæ, aliæ frigidæ cum horrore, & rigore inuadentes; aliæ simplæ, aliæ cõpositæ, quæ quidem differentiæ, quum sint accidẽtales, excrescere possunt in infinitum.

De corporibus dispositis ad febres.

CAPVT II.

INter temperamenta, quæ putridis febribus obnoxios homines reddunt, mea quidem, & aliquorum sententia sunt calida, & humida, maximè verò vbi calori præpollet humiditas, istis enim sudor, lotium, & alui egestiones comprimis fętẽt, putredinis argumentum. Ad hæc calidæ, siccæque temperationis corpora acutis febribus opportuniora sunt, frequẽns in ephemeras incidunt, quæ ocyssimè in putridas incendiarias deficiunt, nonnunquam etiã si vlla subsit aptitudo, aut nonnihil malum protrahatur in hecticas. Ab his sequuntur corpora calida quidẽ, sed in passiuis qualitatibus temperata, quibus hercle spiritales febriculæ succenduntur, quæ mox in putres, & humoristicas desciscunt. Dein sequuntur corpora inter calidum, & frigidum temperata quidem, cęterùm mollicula, impendiòq; humecta, quæ in putredinẽ, atque adeò in putridas febres facilè propendent, incidiuntque. Vltimo loco sunt corpora frigida humida, & frigida, & sicca, qualia phlegmaticis, & melancholicis insunt, quæ cunctanter ad febrilem thermasiam disponũtur potissimùm ad feb. ephem.

De febrium temporibus.

CAPVT III.

FEbrium tempora, veluti cęterarum passionũ, principio, incremento, vigore, & declinatione distinguuntur; quæ sanè aut vniuersim, aut iuxtà cuiusq; paroxysmi naturam particulatim spectãda sunt. Et sanè horum temporum intelligentia, discretioq; est apprimè vtilis, & necessaria, siquidem ab exordio vsque ad summum morbi vigorẽ magno in discrimine versantur ægri, in vera, vniuersaliq; morbi decessione nemo moritur, nisi alterius perniciei accessu.

Principium verò illud est, vbi calor intrò reuocatus à materia concita præcluditur, & veluti suffocatur, quo tempore nullum digestionis, nullum corruptelæ, contaminationisve indicium se se manifesto profert, proditve. Atque licet interdum latens, incompertumq; sit initium, quòd pauca accidentia interueniant, vt in apoplexia, Epilepsiaque, in omni tamen morbo necessario intelligitur. Esto, exempli gratia, vt quispiam acutissima feb. corripiatur, puta synocho, & à carceribus, primoque morbi insultu in lotio supernatet nubecula, multaq; coctionis rudimenta se se proferant, quis hic vel non deierabit, principium, inchoationemque abfuisse, quæ cruditate definitur? Quidquid tamen sit, secus se rem habere, compertum est.

Crementum verò est, vbi natura germanæ caliditatis ministerio vsque adeò renititur, repugnatque materiæ, vt iamiam digestionis, si morbus sit salubris, aut corruptionis, si exitialis existat (euicto natiuo calore) indicia palam fiant.

Status autẽ, vigorq; morbi ex naturæ aduersùs morbosas caussas valida concertatione, vnde vehementia emergunt symptomata, dignoscitur. Is in acutis vno, aut altero paroxysmo absoluitur, hocq; symptomatum, paroxysmorumq; consecutione mitiorum declaratur, ni morbus sit perniciatis. In chronicis status aliquanto morosior, tardiorq; est, vt plures etiam simillimæ periodi interueniant. Hoc tamen est apodicticum, nempè coctionis perfectio, ni affectus ruat ad exitium.

Cæterùm declinare tunc dicitur febris, vbi natura, innatusq; calor de materia triumphauit, vniuersosq; excessus noxios euicit, quo fit, vt qua excrementa dissipando; quà ascitum calorẽ propulsando exerceatur, donec symptomata cuncta euanescant. Cauendum interim, ne quid in statu peccetur, hinc enim plurima emergũt incõmoda. Porrò vigor modò citiùs, modò seriùs accedit; In acutissimis quartam diem minimè præterlabitur, (huc etiam spectare videntur diariæ, tametsi ipsæ acutæ non sunt censendæ, quoniam ad acutiẽ non tantùm breuitas desideratur, sed præterea periculum.) Sequuntur feb. peracutæ, quæ ad septimam diem delatæ cõsistunt, & summum laborem ægrotantibus afferunt. In hoc censu est perẽnis tertia-

na acceſſionibus ſuis diſtincta,& febris ardẽs, quã cauſonem appellat Hipp. Merè acutarũ ſtatus vſque ad xiv. diem producitur, mitiorum vſque ad xx. diem, Chronicæ verò quadrageſimo, aut ſexageſimo die conſiſtere cõſueuerunt, quarum febrium natura Medico prorſus ediſcẽda eſt, vt idoneam victus rationem inſtituere valeat, nam ſi tenuem victum temporaria, longiuſculaq; febricula implicito præſcripſeris, in vitæ diſcrimen ægrũ ipſum induxeris, atque à contrario ſi acuta feb. laboranti pleniorem alimoniam iniunxeris, grauiſſimè erraueris. Cæterùm non paucæ extant feb. quæ vno paroxyſmo principium, augmentum, & vigorem abſoluunt, & ſecundo paroxyſmo declinaut. Et in feb. reuera hæc tempora vario ſe ſe habent modo, nam quibuſdam lentiſſimè incrementum tranſigitur, alijs fuſiſſimè trahitur remiſſio.

De dignoſcendis generatim morborum temporibus maximè verò ſtatu.

CAPVT IIII.

CAtholica morborum tempora nonnunquam ipſæ ægritudinum ſpecies produnt, namque (exempli loco) conuulſio ab inanitione, comitialis, quod attinet ad acceſſionem, attonitus morbus, cynanche, cauſon, pura, perenniſque tertiana ſunt de genere perquam acutorum, qui celeriter conſiſtunt, totiuſque morbi curriculum abſoluũt. Paralyſis verò, quartana, & id genus alia, quæ à viſcida, craſſaq; materia proficiſcuntur, inter chronicos morbos cenſenda, qui ſerò ad vigorem perueniunt.

A motu quoque tempora indicantur, nam breues, conciſæque acceſſiones citimum ſtatum denunciant, qualem pariunt ſynceræ tertianæ, quę periodum ſuam à tribus ad duodecim horas trãſigunt, conficiuntque, quòd ſi lentiùs, ſegniùſque moueantur, vt materiæ craſſitiem, lentorem, & reniſum arguunt, ita tardè acceſſurũ ſtatum minantur, vt in nothis tertianis vſu venit.

At ſi exors acceſſionum fuerit feb. vt ſynochus, continuò acutiem, & tenuiculam materiam renunciat, vnde breui totius morbi hiſtoria finitur. Craſsa verò, frigidaq; materies vt acutã paſſionẽ parere nequit, ita morbos producit, prouehitque.

Idem colligas ex ægri facie, & corporis habitudine, nam ſi celerrimè contabuerit, dummodo id ex viglijs, aut immodica euacuatione non contigerit, acutam paſſionem ſubeſſe neceſſum eſt, at ſi de corporis habitu nihil detractum, delibatũve ſit, vt minimũ diaphoreſeos, diſſolutioniſq; arguitur, ita morbus in longũ trahitur. Perinde ex citò conciſis, collapſiſq; viribus conijcias, nam defectæ acutum, conſtantes mitiorem morbum ſignificãt.

Ætas, & anni tempora eodem pertinent, etenim ſi calidæ, ſiccæq; temperationis adoleſcens, dum ſyrius ardet, febre corripiatur, ocyſſimè morbo defungetur, hyeme verò ſtridente Borea anicula febricitans lentiſſimè ad apyrexiam promouebitur. Idem de regionibus feras iudicium, torridis enim in oris breui finiuntur morbi, ſeriùs ſub Ioue frigido. Magnam quoque partem conferunt pulſus ad temporum dignotionem, nam pulſus magni, celeres, frequentes acutam ſubeſſe ægritudinem demonſtrant, oppoſiti mitiorem, diuturnioreq;. Huc facit & rigor, nam prout ocyùs, aut diutiùs inceſſerit, ita breuem, aut longam fore febrem prænunciat, abſentia perpetuò breuitatem arguit. Paroxyſmorum itidem occupatio, cremẽtum, vehementia feb. vniuerſale augmẽtum, quẽadmodum eorundem ſimillimus tenor ſtatum arguit, ſiue id in feb. quæ quotidie repetunt, ſiue in his, quæ alternis diebus cum epiſimaſia aggrediũtur, accidat. At feb. ea, quæ citra ſtatum ſtata repetit hora, nec hilum occupat, aut procraſtinatur, in longum prouehi ſolet. Verùm ſi poſt temporis conſuetudinem acceſſio ſubarcebetur, vt materiam virtuti ſuccũbere ſignificatur, ita morbi totius deceſſio arguitur, maximè ſi cætera quoque leuiora, remiſſioraque videantur, ſymptomata etiam magis, minuſve ſæuientia feb. conſtitutionem indicant. Euacuationes idem aliquando nobis inſinuant, nam ſi ingruente paroxyſmo ſudor, aut alui fluxus accidat, & inde feb. & ſymptomata non minuantur, ſed aut talia, aut etiam, ſi dijs placet, grauiora perſeuerent, tunc producitur morbus, huiuſmodi enim euacuatio non decernente, ſed irritata præ copia, aut pernicie materię natura contingit. Verùm enimuerò coctiones, aut cruditates potiſſimùm morborum tempora demonſtrant, etenim vbi in ſputo, aut lotio notæ coctionis, puta nebula, ſe ſe prodiderint, ibi augmenti principium ineſt, vt verò coctio, aut contraria coctioni diſpoſitio, σίτασις, euidentiùs, citiùſque progrediuntur, ita ſummus morbi vigor fit propinquior.

Cęterùm ſi cordi ſit ſingillatim ſingulorum paroxyſmorum naturam perdiſcere, paucis accipito. Principio recedunt, retrahunturque pulſus, extrema, maximè nares, & ſummæ auriculæ inalgeſcunt, linent, præcluditur, hebeſcitque calor, oſcitatiunculæ infeſtant, molliculæ decidunt palpebræ, ægri inuiti in ſomnum deferuntur, ægrè ſermocinantur, dorſo, ſcapuliſq; horrent, rigentq; interdum vehementiùs, crebra ſordeſcunt ſputitione, inceſſit tuſſicula, micant temporum venæ, aures tinniunt, frequẽns ſternutamentis, & pandiculationibus laceſſuntur, vires vniuerſi corporis franguntur.

Incrementi principio pulſus ſe ſe æqualiter explicant, micant ocyùs, calor peræquè in corporis habitum diffunditur, ſed cumulatis gradibus acriùs vrget, hæcque vſque ad accrementi dimidium curſum viſuntur, tum ſimiliter effuſa thermaſia ſæuiùs moleſtat, pulſus ampliùs micant, quæ ſanè in altera parte incrementi notantur.

In vigore feb. perinde paſſa manet acrior caliditas, pariterque ſæuiunt ſymptomata, grandeſcunt pulſus, ſumma celeritate, frequentiaque incitantur.

In declinatione febrilis calor diminuitur, delitent ſymptomata, pulſus ad mediocritatẽ redeũt, & ſi feb. intermittat, ſudor erumpens affatim eam extinguere conſueuit. Sed ne te decipiat ſimilitudo, cum etiam morituris, capuloque vicinis omnia mitiora fieri videantur, ſpectandus in primis eſt pulſuum tenor.

Sed

Sed age tertianæ feb. paradigmate res clarior euadat. Tertiana vt plurimum adoritur cum horrore, subinde frigus, & rigor ingruunt, quibus abeuntibus succedit, succrescitque calor, qui æquè in corporis habitum effunditur, subinde intenditur, postremùm in summo robore positus consistit, à quo paulatim decedit, deciditque usque ad apyrexiam.

Confectum igitur sit, vt ad anacephaleosim vniuersa quadantenus redigantur, vt morbi diuturnitas à materiæ copia, crassitie, frigiditate, vel à tempore, regione, ætate, temperie prægelidis proficiscatur, quibus si accessio fiat innati calidi defecti, densioris, solidiorisque corporis habitus, in longius ægritudo protinus protrahitur. A contrarijs caussis breuitas proficiscitur.

Hæc longum, morbumve breuem tibi signa notabunt.
In primis species, motus, tardusve, celerve,
Ægri habitudo, ætas, & tempus fluxilis anni,
Et pulsus, tremulusq; rigor, si accessio tempus
Occupat, aut subit, aut consistit mordicus vna,
Coctio, conditio effluuij, symptoma proteruum.

Generatim de Febribus ephemeris.

CAPVT V.

VNiuersæ ephemeræ à caussis procatharticis, & euidentibus enascuntur, quæ per se, aut ex euentu calfaciũt, è quarum laterculo sunt, quæ extrinsecùs occurrunt, quæ intrò sumuntur, animi pathemata, corporis cruciatus, bubones, phimata, & cuncta, quæ extrinsecùs corpus inoccupant apostemata, obstructiunculæ item, quæ tamepsi ad externas, primitiuasque caussas non pertinent. non vsque adeò tamen inualuere, vt præter spiritus quippiam incendant, nam si fortè, aut solidæ particulæ, aut humores extraneum concipiant calorem, continuò aliud feb. genus erũpit, nempè hectica, aut putris, sæpè etenim fit, vt externæ prophases antecedentes caussas cieant, & si morbosus subsit apparatus, sine quo nullius efficaciæ sunt caussæ, putridæ febres eboriantur. Quare perperam mihi sentire videntur quidam, qui diarias omnes ex turbidis animi motibus, angoribusque, nec non ex immodico corporis exercitio proficisci in animum induxerunt. Hoc autem est ephemerarum commune, vt vnica diecula conficiantur, aut saltem quod insolens est tertia, quam si prætereant, in aliud feb. genus defecisse translato calore è spiritibus in humores, aut solida membra consentaneum est. Non desunt tamen, qui sibi persuaserint, diariam ad sextam vsque diem protrahi posse, eo argumento, quòd toto decursu sibi simillima feb. permanserit, id quod sanè non contigisset, si in aliam speciem desciuisset. Hoc autem commune habent ephemeræ cum hecticis, vt à principio difficilè internoscantur, facilem tamen subeant curationem. Cæterùm illi potissimùm ephemeris sunt opportuni, facilèq; vel ex minimo errore in deterius labuntur, nempè in habituales, & tertianas febres, qui calidę, ficceque temperationis existunt. Ab illis sunt calidæ, humidęque temperaturę, qui minimo negotio putridis implicantur febribus. Sequuntur deinde, qui calidę temperiei excessu laborant. Postremò qui sicco temperamento sunt. Quòd si bilioso cuipiam, & picrocholo fames incidat, aut labor, aut sollicitudo, aut peruigilium, non modò celerrimè cum horrore ephemera corripietur, verùm etiam, ni quàm mox quies, somnus, alimenta sequantur, è proximo putrida adorietur.

De signis ephemerarum proprijs.

CAPVT VI.

HOc est diariarum feb. peculiare, vt ab antecedente caussa non pendeant, nempè plethora, aut cacochymia, vt cum pulsuum paruitate, & inæqualitate, vt cum rigore, aut frigore extremorum non inuadant; vt neque calor intrò subeat in viscera, neque torpor, neque somnus incessant, tametsi aliquando à principio species quędam, & imago frigoris, & horroris superueniat, & ulcerosa quædam lassitudo, & dolor. Quę quidem symptomata sunt soboles potiùs vapidæ cuiusdam substantię è nequissimo chymo sublatę, quę citò per habitum corporis dissipatur, & euanescit in auras. Interdum etiam geminatis, glomeratisque halitibus impendiò pungentibus, & acriusculis accedit rigor, qui tamen rarissimè obseruatur, calor interim minimè acer est, aut siccus, sed qualis exercitatione, aut temulentia laborantium. Præterea ephemerę vel ex eo capitur coniectura, quòd ab ipso morbi insultu in urinis concoctionis signa elucescunt, pulsus minimùm à naturali conditione abierunt, sed laudandum in morem intermicant; illud verò visitur, quòd affectio humoribus non insit, hinc etiam laudabilis subsistit hypostasis, aut enęorema, quod pendulum in medio stat, veluti ponderibus suis libratũ, aut supernatat nubecula colore, & consistentia mediocris, mutatur tamen, intenditurque nonnunquam penes colorem urina ex commercio, & communicatione. Interim verò pulsus ob euentationis auctum vsum, magni, robusti, celerèsque apparent, ni febris à mœrore, & à caussis eneruantibus, & robur deijcientibus prouenìat, aut certè in stomacho non subsit mordax aliquod, aut frigidum excremẽtum, vel quippiam aliud noxium, quod etiam citra feb. pulsus paruos, exilesq; lancinando pariat. Perraro autem pulsus inæqualiter micant, & si hoc fortè eueniat, non vacant ordine suo, ni alterius causæ subsit implexus, cuius ratione de gradu, & ordine deijciantur, vtpotè improba exercitatio, mordicantis, & conuellentis viscera fastidij sensus, & id genus alia. Interdum etiam vel ob summum frigus, vel ob immodicum solis calorem humores depascentem, vel ob laborem afficcantem, vel ob inedias, sollicitudines, vigilias, euacuationes duriusculi subsultant. Cæterùm diastole perpetuò systole est celerior, quæ naturalem motum vt plurimum obseruat, maior enim in ephemeris frigerationis, quàm expurgandæ fuliginis, quæ calore modò non putredine infensa est, viget necessitas. Quod si pulsus non vsquequaque sibi respondeant, tunc respirationem ani-

animaduertere expedit, quæ si facilè, naturalique agatur more, pulsus etiam paulò post suo restituentur tenori. Omnino hoc animo habendum, perfectè elaboratis vrinis, & laudandis pulsibus ostendi, probarique ephemeras. Non tamen hinc velim conclusum, à pulsibus, & vrinis leuiter deficientibus statim argui putridas feb. cum nonnunquam & in ephemeris pulsus, & vrinæ mutentur, & non minimam subeant affectionem.

Illud verò maximè significat ephemeras, nimirum feb. leniter à principio afficiens, quæ celeriter insurgit, & augescit, vt aliquando duabus horulis circumscribatur, vigor nullis stipatur prauis symptomatis, calor acrior manus non ferit, sed suauis, dolor nullus grauior infestat, & si capite quis laboret, dolor leuis est, citòque dissipatur. Porrò feb. hæc aut per sudorem, aut per inaspectabilem vacuationem soluitur, sudorque sanorũ similis est, qui si plurimùm effunditur, & febr. non extinguitur, non esse ephemera congruens est. Præterea ingressu in balneum ephemerã cognoscitur, nam si laborans in balneo horrorem percipiat, è vestigio egredi debet, nam hoc est feb. putridæ argumentum, quòd si nihil tale sequatur, sed peræquè sese habeat æger, ephemera est.

De ephemerarum permutatione.

CAPVT VII.

SI quis calida, siccaque intemperie præditus, picrocholos in ephemeram incidat, & opportunè alimonia non reficiatur, minimo negotio gradum facit ad causonem, aut ad habitualem febrem. Si autem laborans fuerit eusarcos, facilè implicatur synochis, maximè vbi corporis habitus fuerit densior, solidiorque, nec adhibita fuerint calastica, & areotica, quæ corporis poros recludant, ne humores detenti, minimèque difflati impendiò incalescant, atque putredinem, situmque contrahant.

De signis ephemeræ in alias species iam permutatæ.

CAPVT VIII.

DEgenerasse in aliud feb. genus ephemeram, hinc conijcere est, quod feb. declinat fine sudore, aut ἱφιδρωσα, vel certè, si adsit sudor, æger ad feb. vacationem, immunitatemque non peruenit, accessio verò longa est, difficilis, pulsus nondum mediocritatem nanciscuntur, dolor capitis, si adfuerit, non aufertur; Quæ quidem signa sunt putridæ feb. succedaneæ, interdum synochæ; Quòd si caussæ in corpus validiùs, diutiùsque egerint, frequens sequitur hectica, quam produnt arteriæ tactui præcalidæ, febricula vniusmodi perseuerans, æstus quidam, & incalescentia ab ingesto cibo, pulsus æquales quidem, sed paruuli, duriusculi. Vbi verò in synocham defecit imputrem, calor vberior apparet, rubore suffunditur facies, vniuersum corpus sanguinis indicat affluentiam. At verò vbi in putridam facta est conuersio, ægri perhorrescunt, pulsus inæqualiter micant, contrahuntur, systole concitatur, calor mordicat, symptomata omnia ingrauescunt. Vestigium tamen concoctionis ex præcedente substantia relinquitur, quod plerumque non est præsto.

De generali febrium ephemerarum curatione.

CAPVT IX.

EPhemera febre correpti in primis ea alimonia refici debent, quæ facilè confecta bonum pariat chymum, quum enim febricitantes naturales functiones læsas habeant, aut tardè, aut perperam cibos elaborant. Quibusdam tamen, vtpotè laborantibus fame, nimia exercitatione, sollicitudine, cholera vberior, lautiorque conceditur alimonia. Illi verò qui ab initio febris horrorem perceperant, siue ob bilis ad stomachum effusionem, aut attractionem, quam mox pane in vino lymphato infuso nutriendi sunt, etiam ingruente feb. vinum enim dilutissimum promptiùs interiora peruadit. Quibusdam verò affluentior nutritus interdicitur, vt a stegnosi, oppilatione, aut extrinseca quapiam phlegmone febricitantibus. Tempus autem offerendi alimenti est declinatio, si eos excipias, quos paulò ante retulimus, nempè horripilantes à bile stomachum mordicante, siue eò confluat attracta ob inediam, siue transmissa ob copiam. Hic frigidæ aquæ usus tutus est, tùm quòd virtus robustior eam ferre potest, tùm quòd promptissimè spiritus refrigerat. Quòd si naturalium viscerum tenor, & tonus non vsquequaque constet, si febricula fuerit prolixiuscula, si oppressiunculæ, obstructiunculæque subsint, melius est aquam omittere, aut quàm modicissimam admittere. Balneum verò declinante febre conceditur, quòd vniuersis indicationibus protinus respondeat, vim enim habet humectandi, poros corporis recludendi, sudorem promouendi, atque adeò refrigerandi, dissipatis enim per cutis raritatem calidis halitibus corpus refrigescit. Vbi verò putredinis periculum impendet, parcendum, temperandumque balneo, ne vel excitetur, neve augeatur. Quare, qui ex infarctu, aut nimia repletione laborant, nisi iam absumptis, summotisque superuacuis, tutò balneum nõ ingrediuntur, ijs pariter noxiæ sunt balneæ, qui rheumaticis affectiunculis sunt opportuni, balneum enim fundit, liquatq; humores, atque adeò fluxiles reddit, non est tamen inutile ijs, queis torrida sunt viscera, & materia adusta.

Porrò scire necessum est, eos duntaxat tutò in aere balnei morari, qui densiore corporis habitu sunt, ut rarescant pori, & sudor promptissimè erumpat, cæteros vtiliùs quam mox in aquas immergi, in quibus diu morari licet, donec sudore perfundantur. Vnctura verò, siue litu, siue effusione fiat, corporis meatus offercit. Frictiones verò ijs conueniunt, qui à stegnosi, obturamentoque febricitant, nam poros recludunt conniuentes, & humida, obuiaque recrementa dissipant, si subsint, alioquin corpus reficcant impensiùs adhibitæ. Non est autem opus pharmacis ephemera laborantibus, nisi iis, qui à repletione, infarctu, & stegnosi laborant, ijs omnino, queis insunt superuacua.

De

De speciebus ephemeræ.

CAPVT X.

QVædam animi pathemata excipiunt, quædam corporis turbidas motiones sequuntur, nonnullæ ab euidentibus, extrinsecisque causis proficiscuntur. Affectus sunt angor, sollicitudo, tristitia, imaginatio, ira, timor, gaudium, spes, præterea somnus vigilia. Quæ spectant ad corporeas dispositiones, sunt actiones, & motus, propterea quædam oriuntur ex nimio labore, quædam ex torpore ocioso, quædam hypercatharsim sequuntur, nonnullæ dolorem, aliquę syncopen; Quædam à fame, aut siti suam trahunt originem. Sunt etiam, quæ sunt soboles oppilationum, satietatisque, quales heluones patiuntur, sunt, quæ sequuntur phlegmonas, phlogosesque foris erumpentes, sunt, quæ cutis siccitatem, & conniuentiam. Generantur etiam ab extrinsecùs occurrentibus, puta ardore solis, aut à frigore cutem densante, aut lauacro frigido, & stypseos non inexperte.

De Febre ephemera ex animi ægritudine.

CAPVT XI.

INterdum animi sollicitudo, angorque vsque adeò ingrauescunt, vt spiritus intrò reuocatus, inculcatusque ignescat, & febrem vnius dieculæ accendat, cuius quidem signum est ignea vrina, cuius inter mingendum præ siccitate percipitur acrimonia, palpebræ demittuntur, oculi ab exhausto cauantur, ora pallore fœdantur reuocato ad interiora calore. Pulsus parui, debiles, subduri. Curatur huiusmodi feb. ingressu in balneum sine mora in aere; subinde litu ex oleo calastico, puta amygdalino, quod magis est profuturum, quàm balneum. Reliqua curatio lenientibus, frigidis, odoris, spiritus recreantibus, epithematis super cordis regionem positis ex benè olentibus, frigerantibusque succis, & suauissimi, lymphatiq; vini haustu perficitur.

De ephemera ex ira.

CAPVT XII.

EX ira aliquando adeò incandescunt spiritus (est enim feruor sanguinis circa cor) vt febricula excitetur, quam quidem produnt hæc signa, nempè rubor oris [ni ex timore intermixto pallescat] talisque inflatio, qualem febricitantes ex vigilijs præseferunt, flammei, rubescentesque oculi, prominuli. Quidam etiam ex perturbato spirituum, humorumque motu tremunt perinde, ac imbecilles. Lotium rubore suffunditur, clarum, sed non citra acrimoniam emeitur. Pulsus magni, pleni, alti, frequentes. Curatur tranquillitate indicta, sublatisque irarum caussis, sermonis blandiloquentia, lætificantium oblatione, reuocato ad ludos, & ad spectacula animo, ingressu in balneum tepidum, oleorum illitu. His vino fit interdictum, utantur interim alimonia refrigerandi, & humectandi facultate prædita.

De ephemera ex vigilijs.

CAPVT XIII.

VIgiliæ siccando acuunt calorem, (est enim siccitas lima caloris) hinc spiritus accenduntur, hinc feb. diaria, quæ his notis dignoscitur. Præcesserunt excubiæ, secutæ sunt palpebrarum grauitas, inflatio ex alimenti dyspepsia, ex multa anathymiasi; resolutaq; plurima spirituum phalange cauantur oculi. Vrinæ ex concoctionis priuatione turbantur. Pulsus languescunt. Atque ex nequissima cruditatum consecutione ora pallent, tumentque. Curatio perficitur quietis, & soporis conciliatione, humidis, frigidisque caput perfundendo, balneo, cibis euchymis, humectante litu, præcipuè verò pauciferi vini vsu, si modò capitis dolor non vetuerit, denique hypnoticis.

De ephemera ex somno, & otio.

CAPVT XIV.

VT intermixti cum halitibus per vigilias, & labores plurimi spiritus resoluuntur, & frustra eunt, ita ex longiore somno, & quiete conduplicantur halitus, & fuligines, vt spiritus inde calescant, & febr. pariant, quam facilè ab antecedentibus, & consequentibus peruigilio oppositis dignoscas. Curatur prolicito circa aerem balnei sudore, in balneum ingressu, frigidorum, & humectantium vsu, moderato exercitio, abstinentia vini.

De ephemera ex gaudio.

CAPVT XV.

VEhementiùs præ lætitia dum se se ad exteriora dilatat, propagatque spiritus, ignescit, & feb. excitat, cuius quidem signa ferè eadem sunt, quæ ex iracundia febricitantium, si illud exceperis, oculos his ridere non ardere, minùsq; frequentes esse pulsus. Peræquè curatur, atque feb. ex ira.

De ephemera ex timore.

CAPVT XVI.

TImorem nonnunquam sequitur ephemera ea prorsus ratione, qua ægrimoniam, & animi sollicitudinem, proportio enim timoris ad angustiam ferè analoga est iræ ad gaudium, nam vt motus spiritus in formidine est foris intrò, ita in ira est intus foras, repentèque succedit, non paulatim. Dignoscuntur perinde, atque ab angustia febricitantes, hoc tantùm interest, quòd hic pulsus diuersi magis, inordinatique fiunt, perterritorumque speciem habent oculi. Curantur similiter, atque tristitia laborantes, præterea verborum lenocinio securitas promittenda, nuncijq; introducendi sunt, qui iocunda, lætaque prænuncient. His vinum conceditur.

De ephemera ex labore.

CAPVT XVII.

EXercitatione aliquando vsque adeò cientur, & incandescunt spiritus, vt feb. functionibus maximè

maximè vitalibus, & animalibus noxia sequatur. Signa petantur ex antecedentibus, nempè labore præuio, ex subsequentibus, vt calore articulorum inaucto, lassitudinis sensu, corporis ariditate, nonnunquam ex emanante sudore, ni immodicus calor humorem priùs absorbeat, quàm erumpat, aut certè ambiens frigus inhibeat. Certè si vehementior fuerit labor, minus sudoris emergit, sed calfactis pulmonibus tussis sicca lacessit. Pulsus parui sunt, debiles, quandoque etiam subduri. Vrina citrea, acuta propter motum, tenuis ob resolutionem emeitur. Curatur tranquillitate, balneo, litu cum leui frictione super articulos, boni, & humectantis alimenti vsu, vt pulli, hædi, piscium saxatilium, ægri tamen paulatim ob vires effœtas sunt enutriendi, imò exhibere oportet, quod minimum ingestum plurimum educet, vt ouorum vitellos, & gallorum testes. Perperam autem existimarunt illi, qui ex lassitudine febricitantibus alimentum plùs, quàm cæteris, extenuandum esse crediderunt. Concedantur verò fructus humectandi vi præditi, concedatur & dilutissimum vinum assuetis, non assuetis iulapium, aut simile quippiam. Illitus interim toti corpori, maximè capitis collo, spondilis dorsi, articulis post balneũ sunt accuratissimè inducendi ex ol. humectante, vt violaceo, aut amygdalino, lecti sternantur mollissimi, vestes totam spirent Arabiam. His verò nec hilum proficientibus, ægri de integro ad balneas trahantur.

De ephemera ex euacuatione.

CAPVT XVIII.

EX catharsi, & sequenti lassitudine interdum ita cientur spiritus, vt igneum concipiant calorem, hinc vnius dieculæ febricula, quam & pharmacum caloris vi exsuscitat, & phlebotomia quoque, quoniam educta sanguinis vuidi vbertate cholerici halitus spiritibus intermixti ardorem ingeminant. Curatio perficitur, adstringentibus aluum, alimoniæ refrigerantis, & humectantis ea copia, quæ facilè confici possit; conferunt, quæ stypsi pollent nutrimenta austeriuscula. Stomacho roborantia calida admouenda, nam tepida relaxant. Proin si lana inebrietur oleis nardino, melino, myrtheoque permixtis, & admoueantur, maximo erunt vsui, item epithemata cordi, & hepati eiusdem naturæ applicita præstabunt.

De ephemera ex dolore.

CAPVT XIX.

DOlor excitis spiritibus febrem parit. Occupatione læsę particulæ, vt dentis, auris, articuli, extremorum, coli, aut hęmorrhoidum dignoscitur. Curatur anodynis, & ijs, quę febricitantibus ex labore conuenire diximus, vino interim sit interdictum, si dolor hinc suscipit incrementum.

De ephemera ex syncope.

CAPVT XX.

SVperueniente syncope fit quædam spirituum reciprocatio, hinc æstuant, & feb. excitatur. Dignoscitur virium lapsu, & aliarum absentia, ac negatione caussarum, quæ ephemeras parere consueuerunt. Pulsus diuersimodè se habent, modò enim concidunt, & conduntur, modò foras emergunt, interim velociusculi, prout calor, aut frigus præualuerit, in duritie verò tabidorum referunt pulsus, interim vermiculares subsultant. Curatur exhibitione cibi euchymi, & qui festinato reficiat, sicuti sunt recentia oua, & galliculorum iuuenum testiculi, & vinum modicellum. Verùm redintegratis uiribus feb. curationem auspicari oportet ab humidis, & frigidis.

De febre ex fame, & siti.

CAPVT XXI.

DEfectu alimenti, & potus aliquando adeò incandescunt spiritus, & acuuntur, vt febr. accendatur. Dignoscitur debilitate, pulsus paruitate, & duritie. Curatur ingestione cibi, sorbitiunculis, potissimùm ptisana, oleribus, omninò recreantibus, & roborantibus, dein balneo, effusione aq. super cap. litu totius corporis ex ol. rof. viol. cucurbitino, & potu frigidæ intermixto punicorum succo, & balnei frigidi vsu.

De ephemera ex oppilatione.

CAPVT XXII.

CVtis multis de caussis nempè propter siccitatem, propter puluerem, & sordes ablutione minùs detersas, ob solis adustionem, ob balneum aq. stypticarum adstringitur. Nonnunquam oscula, & ramuli venarum intercluduntur, & hinc oriri consueuit ephemera. Nam vbi diaphoresis minuitur, & augetur repletio, & præclusio, necessum est, transpiratum deficere, plurimosque vapores suffici, qui præcalfacti spiritus, febremque accendunt, quòd si thermasia sanguini communicetur, vt ferueat quidem, & æstuet citra putredinem, imputris synocha fiet. Verùm si contumaciùs inhærescat infarctus, si diutiùs perspiratus prohibeatur, necessum est, humidum interclusum putrescere.

Sic vitium capiunt, ni moueantur aquæ.

Et putridam febrem inolescere, id verò maximè accidit, vbi obstructiones à materiei crassitie, lentore, multitudine, aut ab instrumentario quopiam alio affectu in meatu dependent, ceu ex frigore constipante, apostemate coarctante, aut supercrescente tuberculo. Et sanè feb. ab hisce caussis prognata difficilè facessit in hecticam, quoniã corpus cacochymia plurima scatet, & vuescit. In hac feb. sitis vrget, calor acriùs vrit, vrina proximè ad igneam accedit, hinc propter similitudinẽ, quam illi intercedit cum putridis, difficulter dignoscitur, hinc perseuerante caussa etiam ad tertiam diem producitur: &, si dijs placet, eò etiam ampliùs, maximè si peruicaciores fuerint infarctus, originemque ab intestino trahant, quod si ab extraria origine proficiscantur, exiguique sint, citiùs aboletur febricula, quæ abolita interdum reuiuiscit, vestigio infarctus remanente, vt speciem, & imaginem quandam putridæ febris periodicæ referat. At verò si cum horrore, aut frigore repullulet, reuera iam in putridam defecisse coniectandum est, facilis enim est metastasis ob symbolum.

Cæte-

Cæterùm illæ obſtructiones, quæ vnà cum febre etiam lateris dolorẽ excitant, requirunt phlebotomiam lateris ſiniſtri poſt phlebotomiã dextri, (ſi modò dolor latus vrgeat ſiniſtrum, & ſublata febre, dolor nihilominus faceſſit negotium, ſic enim dolori cautè conſulitur.)

Dignoſcitur febris hæc, ſi nulla primitiua cauſſa præceſſerit, ſi prolixiorem habeat declinationem, nullaque ſequatur madoris, aut ſudoris eruptio. Quòd ſi repletionis ſigna præſto ſint, cõiectura augetur, nempè corpus euſarcum, polychymum, aut certè non deſint indicia craſſorum, & viſcidorum humorum. Vtrum ſubſit, plethora ſcilicet, an cacochymia, inde facilè colliges, quòd qui à repletione laborant, corpus habẽt prętumidum, rubore facies ſuffunditur, oculi micant, venæ turgeſcunt, cauſſæ replentes anteceſſerunt, intermiſſum exercitium, pulſus magni, pleni, ſuppreſſa eſt ſolemnis aliqua euacuatio, hæmorrhoidum, menſium. Qui verò à cacochymia, viſcidis quippe, & craſſis recrementis obturantibus febricitant, nihil habent talium, imò ſi plurimæ ſubſint obſtructiones, exiliter ſubſultant pulſus paruuli, ſi modicæ minùs.

Curatur phlebotomia, ſi humorum multitudo ſubſit, in principio adhibita, vbi minùs febricitare videtur, nam vigente febre melius eſt quietem habere, quandoquidem venæ ſectio fluxiles reddit humores, & perturbat, commiſcetque, quare ſi mittendi ſanguinis ſcopi præſto ſint, ab initio ſanguis erit hauriendus. Abſoluta venæ ſectione, ſubductaque aluo expediendis obſtructionibus vacandum eſt, & meatibus abſtergendis, alioquin periculum eſſet, ne tractis in venulas recrementis obſtructiones augerentur, maximè ſi meatus natura ſint anguſtiores, craſſiuſculaque excrementa.

Cæterùm venæ ſectio ita fumidos halitus educere conſueuit, ita reprimere vligines, maximè ſi per plenitudinem eam vberiùs exercere liceat, vt in putridam lapſum inhibeat. At ſi oppilatio ex lentore, & craſſitie proueniat, non tanta ſanguinis effuſione opus eſt, ſed modiciſſima, & cibis, & medicamentis incidentibus, & detergentibus, quæ infarctus recludant. Aperientia verò non debent impendiò calfacere ob febrem, ſed ſint ceu ſyr. acetoſus, de endiuia, adianthinus dilutus aqua borraginis, agrimoniæ, fœniculi. Cibus verò is ſit, qui nihil admittat craſſi, aut viſcidi, qui abluat, & detergeat, qualis hordeacea ptiſana admixto ſaccharo.

Vbi verò decens euacuatio peracta fuerit, & aperientia ritè propinata, obſeruandum erit, num febr. decreſcat, &, ſi acceſſiones habuerit, num prima leuior fuerit ſecunda. Ad hæc ad vrinam, & pulſus oculos adijcere oportet, nam ſi illa concoctionem præſefert mediocritate ſua, ſi pulſus æqualitate putredinis ſuſpicionem arceant, tutum eſt ab incepta medendi methodo non deſiſtere. A tertio paroxyſmo decedente febre in balneum deducendus æger, ibique totum corpus oblinendum, perfricandumque his, quæ mediocri detergendi vi polleant, ceu hordei, orobi, rad. lilij, & ariſtolochiæ polline cum hydromelite in ſmegma coacto, quibus ſi nitri modicum adijcias multò reddes efficacius. Quòd ſi in balneo accidat horror, aut rigor, aut quæpiam moleſta affectio, tunc ne momento quidem relinquendus in balneo eſt æger, nam oppilationes non ſunt huiuſmodi, quę tolli poſſint balnei vſu. Ab egreſſione igitur è balneo quam mox cibis refici haud debet, ſed parcat oportet alimoniæ, donec febris remiſerit, ni aliter corporis diſpoſitio exigat, tunc enim ptiſanã hordeaceam incocta rad. apij propinare licet. Sed enim repetendum eſt balneum, ſi prima vice profuerit, id quod ex ſequenti dignoſcetur paroxyſmo leuiuſculo, lotio laudabili; paucæ enim oppilatio iterato balnei vſu penitus exigi poteſt. Atqui extincta febre, refouendi ſunt ægri, vt reliqui, humectantibus, & refrigerantibus cibarijs. Quòd ſi ſequens acceſſio deterior fuerit, & vrina nihilo melior, tunc febrem in putridam iam degeneraſſe iudicandum eſt.

De febre ephemera ex repletione, & ſaturitate vſque ad nauſeam.

CAPVT XXIII.

NImia repletione, & ſatietate oppreſſis interdum præcalidi nidoroſique halitus in totam corporis molem effunduntur, qui ſpiritibus intermixti eoſdẽ calfaciunt, & feb. accendunt, maximè ſi picrocholos fuerit æger, & denſioris habitus, nam huiuſmodi ſcatere conſueuerunt fumidis recremẽtis, & carere acidis ructibus. Illi verò potiſſimũ peropportuni ſunt, qui à repletione, & crapula ſe ſe immodicæ exercitationi, aut etiam balneis dedunt, aut ſe ſolaribus exponunt radijs, ſic enim fit, vt halitus acres conduplicentur, maximè ſi in uiſceribus mordax aliquis, aut dolorem inferens humor præfuerit. Illi verò, qui acidum eructant à crapula, vix, ac ne vix quidem tali febre corripiuntur. Quòd ſi tali diſpoſitione affectis ſuperueniat feb. non ex ſatietate, ſed ex alia cauſſa feb. incidiſſe, conſentaneum eſt, quibus ſi alui fluxio accedat, exturbatis furuis ſoluitur halitibus feb. Diuerſa verò eſt curandi ratio febricitantes cum cita aluo, aut cum ſtricta, nam ſi tali febre laborans bis, terve aluum exonerauit, ſubinde ſanguis mittatur, immodica ventris effuſio ſequi conſueuit, & fortè etiam hepaticus fluxus ob excitum ſanguinem, quem cordis palpitatio, & linguæ nigredo arguunt. Febris hæc ijs ſtipatur ſymptomatis, quæ concluſæ feb. ſpeciem referunt, nam oculi cruentantur, roſeo ſuffunduntur ora colore, inflammantur, exardeſcuntque vehementiùs, pulſus magni fiunt, rubeſcunt vrinæ. Sed hunc ſymptomatum apparatum tertia dies de medio tollere conſueuit. Quatuor, aut etiam ſeptem periodis terminari ſolet naturã ephemeræ haud exuẽs, cum pulſus vndequaque ſalutem portendant. Indicia ſunt ructus nidoroſi, acres fumi, qui ſi mitiores, ſuauioreſque appareant aduentantem ſanitatem denunciant. Vrina uerò cruda eſt, aquea. Cruditatum quandoque cauſa ſunt immodeſtæ vigiliæ, & tunc adeſt oculorum, fauciumque inflatio, prægrauantur palpebræ.

Febri-

Febricitāti à cruditatibus aut soluta aluus est, aut stricta, si suo supersedeat officio, excitari debet præmissa vomitione, si stomachi fastidia incessant, animaduertere autem dignum est, an aluum subducere clysmo, suppositorio, an potiùs pharmaco expediat, dein an deposita feb. digestionem, confectionemque cruditatum promouere sit præstantius. Vtrum tibi patrandum sit, ructus indicant, nam si cibus adhuc in ventre innatauerit, nec facilis sequatur vomitio, tunc satius est coctionis, quàm feb. rationem habere administrato diapipereo, quò vnà in sentinam digesta cruditas descendat, seu mauis foris admoueas, quæ coctionem promoueant (quod fortè tutius est.) Imitari autem in hac febre naturæ impetum oportet, quare si cruditas ad intestina deuoluatur, clystere, aut suppositorio proritari debet deiectio. Hic toleranda fames est, donec nausea, & fastidia ventris sublata sunt, tum leuia, eupeptaque alimenta offerenda, fames enim, & quies, & somnus aliquādo pro curatione sufficiunt. Verùm si aluus fluat videndum, an excreta sint fœtida, corruptave, nec ne, quòd si talia sint, minimè cohiberi, imò exigi, expungique debent. His verò penitus excretis decedente paroxysmo in balneum deducendus æger est, &, ni quippiam stomachi vim prægrauarit, cibus leuissimus adijciendus, si verò tædia adhuc supersint, nec alimonia, nec balneis opus est, sed stomachi robore, & firmitudine, cui sanè incumbendum est admota lana inebriata ol. absynthino, & nardino, sed priùs quā apprimatur, expressa; quibus & melinū adijcere est (si fluxio impensiùs perseuerauerit, si modò corruptelę absint indicia, tunc enim nefas est materiā intus coercere) & mastichinū, & nucis myristicæ. Interdū opus est ad cerata, & emplastra confugere, quorum in cholerica passione vt frequēns est vsus, ita fusissimè trahitur materia. Interim viribus consulendum alimentis, quæ facillimè conficiantur qualia sunt gallorum testes, pisces saxatiles paruuli, quibus præmitti debet quippiam subslypticum, vtpotè diacydonium, aut simile aliud. Quod si ciborum appetentia sit prostrata, acidis, austeriusculisque erigenda est maximè cotoneis. Non erit interim inutile expiato corpore electarium concinnare, & propinare, quod & coctionem adiuuet, & infarctus, si qui subsint, expediat, hoc autem adhibendum erit, extincta febre. Cæterùm in hac febre non licet venam secare, ni declinante febre, & confecta priùs cruditate, ne scil. in venulas præripiantur excrementa, & malum augescat. Pro potu verò aq. hordei, ammixto coriandro, aut cinnamomi integri tantillo confert. Cucurbita, & amygdalæ omphacio conditæ pro nutritu non sunt abs re. Thalamus verò rebus odoris, vt santalis, & troch. de caphura suffiatur.

De febre ex apostemate.

CAPVT XXIIII.

Febres intestina sequentes apostemata putridæ sunt, nonnunquam etiam veteres abscessus excipiunt hecticæ. Quæ verò externas phlegmonas, phlogosesque sequuntur, diariæ sunt, veluti furunculos, phigetlum, bubones, phimata (pannos vocant) maximè, quæ in glandulosis locis, & adenibus erumpunt, vt in inguinibus ex hepatis excrementis, aut sub axillis ex cordis retrimentis, aut ponè aures à superuacuis cerebri. Hinc etenim si citra putredinem ad cor halitus æstuosi deferantur ephemerā excitant, si cum putredine, vt in internis inflammationibus consueuit fieri, putris paritur febris. Et sanè vt plurimùm febriculæ, quæ succedunt apostematibus ab euidente causa subortis, vt puta scabie, vlcere, dolore, percussione, lapsu, sunt de genere diariarum; materiæ enim concitæ ad partes molles confluunt, ibique incuneatæ calescunt. Apostemata verò, quæ non ex primitiuis, euidentibusque causis fiunt, sed ex antecedentibus intrinsecis, vtpotè cacochymia, plethora, infarctu, frequēns putridas pariunt. Quidquid sit, febriculæ, quæ secundùm phlegmonas erumpunt, pullulantque de genere ephemerarum esse consueuerunt, feb. verò, quæ præcurrunt, non solent esse tales, proin Hipp. damnat feb. ex bubonibus, ni sint diariæ. Phlegmonas autem, & erysipellata febribus excipi notum est experiētia.

Curātur huiusmodi febres phlebotomia, pharmaco, præterea admotis ijs, quæ debentur, quæ suo loco luculenter explicata sunt. Interim accisa diæta instituenda, vinum subtrahendum, propinanda humectantia, & refrigerantia. In admotis verò ea methodo vtendum, vt primùm valida apocrustica, dein resoluentia mixtis adstringentibus, vltimo loco digerentia sola adhibeantur. Illud interim animaduertendum repellentia non esse adhibenda, vbi phlegmona adenas, & emunctoria occuparit.

De ephemera ex siccitate, & asperitate.

CAPVT XXV.

Qui balneis, & frictionibus consueuerunt, si consuetudinem dimiserint, colligunt sub cute sordes, & situm, qui meatus occludunt, hinc calor intrò regestus augetur, & spiritus accendūtur, vnde ephemera nascitur, maximè ijs, qui cholericæ sunt complexionis, prauis vtuntur cibis, se se impendiò, & importunè exercent, & euigilant. Curantur absterſione sordium, balneo, sudore, frictione ex smegmate ex furfure, fabarum farina, amygd. amar. sem. mel. adiectis nitro, & rad. ireos concinnato. Interim humectantes refrigerantesque cibi exhibendi, vinum pauciferum, (olygophoron vocant) concedendum, & si opus fuerit, repetendum balneum.

De ephemera ex æstu.

CAPVT XXVI.

Sole, aut balneo retorridis aliquando adeò accenduntur spiritus, vt febris sequatur, hoc vno discrimine, quòd insolatum insequens ex animalibus spiritibus præcalfactis prouenit, caput enim præ cæteris membris soli obuium fit, at balnearum, aut ambientis æstum excipiens, qualis sub cane percipitur, à corde, & vitali spiritu proficiscitur. Illa quidem dignoscitur ex ægri narratione, ex consequentibus insolationem, nempè

cap. grauitate, & repletione, si corpus fuerit cacochymum, & ex anhelitus magnitudine, oris ariditate, & ambustione. Hoc autem intelligitur, si balnei vsus, & æstus præuenerint, si exteriora intestinis calidiora eo argumento deprehendantur, quòd ficis minùs molesta sit, quàm ex cutis densitate febricitantibus. Olei frigerantis, & humectantis, vt rosa. aut viol. niue algefacti affusione super cap. & pectus curatio tentanda, quod si ol. stillicidio quodam super futuram coronariam de sublimi concidat, maiorem, altioremque efficiet impressionem. Hic gelidæ aquæ potus concedendus, & quæ æstum spirituum compescunt, dum feb. inclinarit, quo tempore ægri ad balneas pertrahendi sunt, etiamsi rheumaticis dispositionibus sint obnoxij, hoc autem animaduersione dignissimum est, ne balnei, aut ambientis calor officiat. Neque verendum cap. tepidam superinfundere, nam hinc soluitur febricula, & cap. interim vuidum euadit, postquam verò è balneis egressi fuerint, diligenter oleis refrigerantibus, vt rosaceo, & nenupharino circumlinendi sunt.

De ephemera ex cutis densitate à frigoris, aut gelidæ aquæ occursu.

CAPVT XXVII.

EX ambientis frigore, aut in aquis aluminosis, & addensantibus natatu interdum cutis pori vsque adeò occluduntur, vt fuliginosa retrimenta exitu prohibita spiritus cōcalfaciant, quibus recalefactis febricula excitatur, quę facilè in putrē degenerat, maximè si halitus acuti, & acriusculi fuerint, non suaues, quales pariunt diariam. Dignoscitur ex antecedētibus, ex calore primū tāgenti mitissimo mox etiā acriusculo, pulsus non adeò parui sūt, vt angustia, tristitia, aut fame laborantibus, quia hîc nō est facta resolutio, sed sunt veloces vētilationis necessitate, ni adsit frigus vehementius vires oppugnans, quo tempore videntur duriusculi, oculi non cauantur, quin extant, & extuberant prominuli ex sublatis ad caput, & ad oculos vaporibus. Vrinæ crudæ apparent, quoniam calor intercipitur, nonnunquam tamen succensæ visuntur, quòd calor intrò regestus renes torrefaciat. Curantur decubitu in cubili optimè stragulis instrato, in quo sudor proliciendus, atque sub finem balnei vsu calidiusculi, affusione aquæ decoctionis amaraci, anethi, sisimbrij, frictionibus aliàs præscriptis. Dum verò ijs sudor erumpit, non est adhibēda inunctio, ne poros offerciat, atque adeò sudorem præpediat, sed in calido balnei aere, ijs mora imperitanda diuturnior, postquam balneis vsi fuerint. His peractis illitus fieri possunt ex ol. amygd. amararum, amaracino, caput verò perfundendum ol. chamomellino, keirino, anethino. Cibi verò leues decent, & aromatis conditi, item vinum olygophoron, quòd faciliùs sudores promoueat, quàm aqua. Cæterùm litus totius corporis est conuenientior febricitantibus à labore, quàm à cutis densitate, & adstrictione, quòd oleū lentore suo infarciat.

De ephemera ex vino.

CAPVT XXVIII.

VIno aliquando incalescunt spiritus, vt febris succedat, quæ perinde, atque ebrietas curatur: Interdum soluente pharmaco est opus, nonnunquam phlebotomia, sæpè vomitione, maximè si perseueret capitis dolor. Sub finem in balneas ingressus non est de nihilo.

De febre ephemera ex alimentis calfacientibus.

CAPVT XXIX.

NImia calfaciendi facultate pollentes alimoniæ accersunt ephemeram, & quemadmodum ex insolationibus æstuante animali spiritu proueniens cerebralis appellatur, quæ ex balneo, aut ambiente calidiore uitali spiritu flagrante, cardiaca, ita quæ ex ingesto cibo retorrido naturali spiritu inflammato suboritur, hepatica nuncupari potest. Curatur frigidis sumptis, & admotis, lenita aluo manna, & thamarindis, refrigerato iecore ex aqua endiuiæ, & syr. acetoso, admoto ol. ros. cum ung. santalino. Interim alimenta usurpanda, quæ refrigerandi, & humectandi ui polleant.

TRACTATVS Secundus.

De Febribus putridis in vniuersum.

CAPVT PRIMVM.

SVccus in uenis putredini obnoxius cumulatur, si cibus nequissimus ingeratur, si citò situm, corruptelamq; contrahat, quamuis optimæ substantiæ sit, ut lac, si aquosus, & uitiosus sit, qualis ex fructibus colligitur uuidis, cuius commercio substantia sanguinis inquinetur, si eius sit naturæ, ut in laudabilem sanguinem facessere nequeat, sed mordicus prauam retineat qualitatem, à qua calor innatus abhorret, qualis is est, qui è citrulli, cucumeris, aut pirorum, & similium usu sufficitur. Dein si peccetur in condimento, in tempore, & in ordine alimenti. Putredo denique soboles esse consueuit oppilationum uentilationem, & perspiratum prohibentium, quo facit mala corporis habitudo, uirtusque defœta, aut etiam alia quæpiam magis abdita causa, puta uiscerum, aut uenarum imbecillitas, unde cibus imperfectus relinquitur, uitioque paratus. Et sanè talis habitudo, aut prauum generat succum, aut generantem ita contaminat, ut uel perperam, uel imminutè alimenta conficiat, hinc cruditates, infarctusque, atque adeò putredines emergunt. Huc spectat nō minùs aeris praua dispositio, siue eam pariat cœlum, siue lacunalis, & stagnantis aquæ circumfusio, in qua cannabis, linum, aut asphaltus maduerit. Omnino plures agnoscit caussas putredo, in quam modò una, modò plures caussæ confluunt, nulla uerò frequētior, aut familiarior obstructione, quæ

ne, quæ modò multitudinem humorum, modò craſſitiem, modò lentorem ſequitur, illam verò excipit putredo, *nam quæcunque calida, humida loco calido, humidoque clauduntur, niſi difflentur, putreſcunt; calidum, dicebat Hipp. moderato frigido nutritur*. Humores noſtri corporis perpetua opus habent euētatione, qua ſi prohibeantur, putrent, talia verò maximè contingunt, vbi labor importunè à paſtu, & repletione initur, vbi balneum intempeſtiuè adhibetur, vbi diutiſſimè ſub ſole trahitur mora, vbi poſt crapulam calfacientia deuorantur, ſi nulla primæ, aut ſecundæ digeſtionis cura geratur, ſi coquentium viſcerum imbecillitas linimentis, epithematis, & fotibus calfacientibus non emendetur.

Cæterùm putredo modò totius corporis communis eſt, modò alicuius partis peculiaris exiſtit, ſiue ob eius infirmitatem, ſiue ob extraneam caliditatem, ſiue ob acutum dolorem.

Qui verò in humano corpore putreſcunt humores, vel cholerici ſunt, quorum eſt natura, vt fumidos, tenues, acutoſque halitus, & ſpiritus exhalent. Vel ſanguinei, quorum indoles eſt, vt blādiuſculos, tenueſque vapores expirent: Aut phlegmatici, quorum eſt ingenium, vt craſſum, nebuloſumque vaporem de ſe effundant; Aut melancholici ſunt, quorum vis eſt, & conditio, vt fumos puluerulentos, ſpiſſoſque efflent.

Putreſcente igitur cholera feb. tertiana naſcitur, & quæ ſunt comparis naturæ. Putreſcente ſanguine concluſa paritur febris, quam ſynochum appellant. Putreſcente atra bile quartanæ emergunt, & quæ longiores etiam habent periodos. Atqui putrente phlegmate quotidiana, & quę eius redolent naturam, ſurgere conſueuerunt. Cur autem bilis tertio, melancholia quarto quoque die, pituita quotidie paroxyſmum committat, commodiore loco agemus.

Cæterùm vt ſanguinis ſedes intra venas eſt, quare ſemper in iiſdem vitium facit, & putret, ita reliqui humores cholera, phlegma, melancholia modò in venis, modò extra venas putreſcunt, qui extra venas, feb. committunt ſuis circumſcriptas periodis iuxtà eorum idiotropiam, quæ deſinunt in apyrexiam, ni alia acceſſerit cauſſa, vt apoſtema quodpiam intrinſecum, quod putridas fuligines continenter cordi communicet, tametſi in quotidiana etiamnum intermittente nonnihil relinquitur empyreumatis, & occulti præter naturam caloris, quo immunitas expungitur. Quòd ſi in venis putreant, febres perennes fiunt, quæ iugi flagrantia ægros exurunt, dignoſcitur tamen paroxyſmus ex noua ſymptomatum vehementia. Vbi verò putredo intrinſeca communis eſt vniuerſis venis, aut certè plurimis, iiſque cordi proximis, tunc febres continentes fiunt, quæ nullo euidenti acceſſionum, aut deceſſionum circuitu circumſcribuntur, à contrario ſe habent febres, quæ ex putreſcente in medijs venis, quæ excurrūt inter alas, & inguina, materia procreantur, nam iſtæ manifeſtis alternatim acceſſionibus afficiuntur, proin continuæ proportionatæ appellantur. Febres verò ex putredine extra maiuſculas uenas non alia de cauſſa demigrant, & ex certo interuallo remigrant, niſi quòd ingruente paroxyſmo putredo humores aggreditur, perſeueratque, donec abſumpta ſit humiditas, quæ fomes erat alieni caloris, abſumitur autem cùm per inaſpectabilem diaphoreſim, tùm per ſpectabilem euacuationem è corpore, quoniam materiæ non ſunt in intimis uenis reconditæ adeò, ut omnino reſolui nequeant, quare ſi quid ſuperſtes eſt, illud certè terreum, & cinerulentum exiſtit, ut minimè feb. aut calorem fouere ualeat, aut fundere. Hoc patet exemplo putreſcentis ſterquillinij, quod, ubi computruit, & in terream, cineream que molem defecit, omni calore uacat, quare cum nullum in humore per putredinem aduſto remaneat caloris ueſtigium, proximum eſt, ut febris tollatur de medio, donec ad putredinis focum nouæ materiæ confluant, ubi inculcatæ, incuneatæque ex inquinamento, pernicieque quadam ſuperſtite, impreſſaque particulis calida intemperie uitium denuò capiunt, & putrent, unde repetit inuaſiò febris. Febris igitur periodicæ hiſtoria ſic ſe habet, ut materia quidem paroxyſmum, febremq; committens penitus abſumatur, febriſque eatenus deliteſcat, donec nouus fiat congeneris materiæ ad locum putredinis confluxus, ubi contage alieni caloris laceſſita putreſcens nouam parit acceſſionem, hæcque uiciſſitudo, eouſque durat, dum è propinquo nulla fiat ad colluuiem loci humorum confluxio.

Quom uerò putredo intra maiores uenas effunditur, tunc difficile tota materiæ moles reſoluitur priùs, quàm ex una in aliam ſibi continuam particulam ſerpat putrida labes, hinc feb. continenter affligit, & citò, facilèque ad cor putrida fuligo peruadit.

Porrò febres, quæ de tenore ſuo remittunt, & intermittunt, aliquando de typoſi, & ordine ſuo recedunt, uel ob materiæ diuerſitatem in copia, paucitate, craſſitie, tenuitate, uel ob generis diuerſitatem, adeò ut quædam materiæ uiciſſim permutentur, abeantq; de una in aliam ſpeciem, fit autem hæc metaſtaſis, uel ex mala uictus ratione, uel ob uirium imbecillitatem, uel ob ſenſus acutiem nullum ferentis irritamentum.

Cæterùm paroxyſmi periodicæ, & interpolæ febris, ut plurimum cum frigore, horrore, aut rigore adoriuntur, & deſinunt in ſudorem ſoluti, at uerò cum horrore, frigore, aut rigore inuadunt, uel quòd humor ſit frigidus, acutuſue, unde laceſſuntur, & irritantur lacerti, uel quòd calor intrò reuocetur ad putredinis focum, uel quòd uires langueant, uel quòd ambientis frigus calorem reuerberans intrò regerat, ut accidit ſtridente borea ſub Ioue frigido. Concuſſio autem illa corporis, & illa caloris reciprocatio ex acri, mordicanteque ſenſiles particulas materia proueniens ad horrorem potiùs attinet, quàm ad frigus, accidit uerò, ut in rigore cutis ueluti acu ſe ſe pungi ſentiat. Verùm enimuerò ſcire neceſſum eſt, materiam feb. committentem ideò reſolui in ſudorem, quòd calor putredinis author tenuem partem diſſipet in halitus, reliquam craſſiorem ueluti in fimum, cineremque reducat, quare cum humor is extra maiuſculas uenas putreſcens conſi-

ſtat in

ſtat in minutulis, quæ inhabitum corporis dilatãtur, facilè per cutis expiramenta excluditur in ſudorem conuerſus. Perennis verò, & iugis febris paroxyſmus, quæ deferuet quidem, & tepeſcit, ſed non deſinit, deficitve, non aggreditur frigore, aut horrore ſtipatus, ſed citra, ni effœta iã virtute, aut intrò reuocato calore hoc cõtingat, quo caſu extrema frigent, interiora calent, & inmalis hoc habetur. In quibuſdam feb. componuntur frigus, & horror, quoniam materia putreſcens conflata eſt ex frigido, mordacique humore; Et interdum fit ea feb. conſtitutio, implexuſq; vt iugiter vrant, affligantq;. Eſto (exẽpli loco) vt humor aliquis alicubi putrefiat, putreſcenti verò humor congeneris, aut diſparis naturæ ſuperueniat, qui per contagem putridi vitium, labemque contrahat, tunc priore paroxyſmo decedente repullulat alter, qui protrahitur vſque ad prioris reuerſionem, vt ęger nunquam ad apirexiam perueniat. Cæterùm multis alijs modis etiam febres confunduntur, vt ſuo loco dicetur.

De breuitate autem, & longitudine acceſſionũ par eſt, ut aliqnid ſubijciatur. Itaque acceſſio producitur, vel propter materiæ craſſitiemq; uel propter uiſciditatem, & multitudinem, uel ob quietẽ, immobilitatemq; vel ob uirium imbecillitatem, denique ob ſenſus hebetudinem, habituſque corporis dẽſitatem, unde non reſoluitur humor. Breuitas acceſſionum à contrarijs cauſſis pendet. Paroxyſmus item vel feſtinãter tempus peroccupat, uel cunctanter procraſtinatur, hoc ſanè contingit, quòd materia exigua ſit, quòd tardè, lentèq; moueatur ad putredinis ſedẽ, quòd craſſior ſit, qualis eſt quartanæ materia; Illud uerò accidit, quòd multa ſit materiæ copia, vt pituitæ (ni uitrea ſit) quòd ſit tenuis, fluidaque, vt bilis.

Inter febres illa eſt deterior, quæ continenter affligat, vtpote quæ materiam intra uenas habet. Sequuntur illæ, quæ abolentur quidem, ſed putredinem habent toto corpore fuſam, aut circa præcordia. Porrò ſenibus feb. non item acutæ contingunt, quia eorum corpus frigidum, & excarne eſt.

Pulſus verò in putridis feb. uarias ſubeunt mutationes, de quibus opportuniore tempore agendum erit. Illud interim ſilere non decet, interdum pulſibus duritiem accidere ex uehementer tendẽte phlegmona, aut neruoſam particulam inoccupante, aut certè ex duro quopiam apoſtemate, aut ex uehementi ſiccitate, aut ex frigoris inſultu, ut in principijs acceſſionum. Lenitas autem, & mollities iiſdem accedit, uel quòd lenis ſit materia, vt phlegmatica, ſanguinea, aut quod apoſtema mem brum lene, molleque obſideat, ut uſu uenit in hepatitide, peripneumonia, lethargo, aut denique quòd plurima præſto ſit materiæ vuidæ ubertas, vt accidit ijs, qui iam iam ſudaturi ſunt, tunc enim pulſus molles fiunt, & vndoſi. Pulſus denique in principio paroxyſmorum fiunt debiles, retrahunturque, quoniam calor morboſam materiam aggreſſurus vniuerſos conatus in id intendit, vt fuligines, quibus cor obruitur, excludat, & ventilationem promoueat.

De ſignis febrium putridarum in genere.

CAPVT II.

Plethora, aut cacochymia antecedentes morborum cauſſæ febrem putridã arguunt, ſi nulla præuenerit exterior, primitiuaque cauſſa. Syſtole, inſpiratioque multò contractior, celeriorque, quoniam repurgandæ fuliginis maior neceſſitas. Calor mordax exilit, nõn ſuauis, blanduſque, vt in ephemeris. Præterea putridas febres antecedit benedictum illud Almeliletu, nempè ἐπισημασίαι (ſignificationes & annotationes paroxyſmi) eſt enim Almeliletu quædã diſpoſitio, cui comes it calor quidam feb. mitior, laſſitudo, torpor hebes, halices, ſubſultus, delatio in ſomnum, vigiliæ interdum, anhelitus conſtrictio, & anguſtia, venarum tenſio, hypochondriorum, & capitis dolor, temporũ pulſatio; cum hæc ſymptomata diu protrahuntur non modò putridam febrẽ portendunt, ſed & vires deijciunt, & faciem flauo pallore macerant. Interdum hoc ipſo tempore ſuperuacua recrementa affatim excitantur, ut uel ſtyria de naribus uſque pendeat, uel nauſea, & uomitio uentriculum laceſſant, uel plurima urinæ mictio ſequatur, uel putridæ materiæ egeſtio, caput interim vaporum copia ingraueſcit, pulſus frequentes, & concitati non perinde euadunt, atque labore, aut excandeſcentia percitis.

Quom igitur contrahi incipiunt pulſus, tunc εἰςβολὴ, aggreſſuſque erumpit, intrò uerò contractione, immerguntur pulſus, parui fiunt, ſed interciſè, atque permixtè, ſiquidem nonnullæ magnæ forteſque interueniunt pulſatiunculæ, neutiquam tamen veloceſque. Verùm inchoante, aut augeſcente febre pulſuum inæqualitas potiſſimùm putridam febrem arguit, quamquam in tertianis ob materiæ tenuitatem, atque leuitatem non admodum apparet hæc inæqualitas. Illud etiam putridã febrem ſignificat, nempè citra ſudorem, aut madorem primæ periodi deceſſio, id quod non accidit diarijs, quæ ſuam ſeruãt germanam naturam, quamquam tertianis peræquè accidere conſueuit ob materiæ leuitatem, tenuitatemque. Item feb. incrementum inæquale, intermixtumque, diſſimileque, & ſine proportione perſeuerans prænunciat putridam, quemadmodum pulſuum ſuccreſceus vehementia, & magnitudo feb. augmentum arguit.

Ad hæc feb. aut interpolis eſt, adoriturq; cum horrore, aut rigore, deceditque plerumque ſudore, aut rorido quodam madore emanante, & iuxtà ſuas periodos habet acceſſionem. Aut continua eſt, & inſeparabilis cum tepore tamen, aut etiam citra, omnino diſſimilis eſt ephemeræ penes urinas, pulſus, apyrexiam, & prauorum ſymptomatum abſentiam. Et ſanè putridarum plurimæ ſiti, capitis dolore, nigredine linguæ ſtipantur, maximè circa ſtatum, in quo anxietas, anguſtiæque, & anhelationes conduplicantur ſtrenuè certante natura aduersùs morboſas materias, in qua quidem pugna modò virtus, modò materia victrix apparet. Et ſimiliter pulſus

inæqualiter ſubſultant, modò enim magni, & robuſti, modò parui,& contracti emicant. Durities autem pulſibus haud neceſſariò ineſt,ſed ex euentu, vtpotè ſi cum febre adſit etiam durum apoſtema, aut certè duram,tendinoſam, membranoſamue particulam inoccupet, ſi gelidæ hauſtus agoniſticus præceſſerit,aut quidpiam eorum aliud, quæ pulſus duriuſculos,tenſiuſculoſque reddunt. Inæqualitas verò pulſuum eſt febrium putridarum propria, maximè inchoante, aut inaugeſcente febre. Ad vrinas uerò quod attinet, circa initia ſemper crudæ meiuntur, & fortaſſis etiam acutæ.

Scire autem operæpretium eſt rarò quempiam acuta, lethalique febre defungi, quin aliquod prioris mali veſtigium eluceſcat, puta motus imbecillitas, & torpor. Et quando ſublato apoſtemate, ceu phlegmone in pleura, adhuc permanet febris, tunc credere dignum eſt, quippiam de materia inflammationis reliquum eſſe, quæ per diadochen, & metaſtaſin ſe ſe eò tranſtulit, vbi dolor percipitur.

De ſignis febris continuæ.

CAPVT III.

Continuis febribus pulſuum inæqualitas multò maior ineſt, quàm intermittentibus, quin neque ordinem ſeruant, neque rithmum. Febris interim permanet etiam vltra xxiv. horam. Hic interpolium ſymptomata propria non viſuntur, vt rigor, vt horror, vt frigus. Signum autem apodicticum eſt continenter ægros habere, nec de poſſeſſione deturbari, ſed affligere, & coquere infirmos aſcito, iugique calore. Accrementum verò aſſiduæ febris ita eſt diſpoſitum, vt mirum in modum inæqualiter ſe habeat, ſiquidem modò creſcere, modò decreſcere, miteſcereque videtur.

De conſenſu, & diſſenſu febrium inter ſe.

CAPVT IIII.

Cholera putreſcẽs periodum parit tertianam, ni ſit bilis aduſta, quæ occultas admodum, & incomprehenſibiles habet periodos, vt ſpeciem potiùs referat inſeparabilis. Et ſanè tertiana pura feb.acuta eſt,calor acer, mordax, vehemens ob bilis tenuitatem, & acrimoniam, attamen ſalutaris eſſe conſueuit, quoniam natura eam facilè vincit,edomatque, quare ad quietem, & ad meram immunitatem peruenit, cæterùm notha longiùs protrahitur, quàm ſimplex, quæ ſeptem paroxyſmos non egreditur,niſi ex errore. Continua quandoque conſumitur in hebdomada.

Feb. verò, quæ ex putredine ſanguinis iugiter affligat, calore quidem plurimo ſtipatur, ſed eo leuiore, & mitiore, & ad vigorem intra quatuor dies peruenit.

Phlegmatica verò feb.quotidie repetit,& blandiſſimum ad bilem habet calorem, ad hæc longa eſt ob materiæ craſſitiem, ob uiſciditatem, ob frigus, ob multitudinem, quin nec vacat periculo, quòd remiſſionis, & intermiſſionis interuallum ſit minimum, quòd os ſtomachi in tali febre ſemper laboret, vnde augetur diſcrimen, ſiquidem tale ſymptoma trahit ad ſe curationẽ, vtpotè quod anorexiam, palpitationem,ſyncopenque minetur. Et ſanè febris quotidiana continua magnam habet cum hectica familiaritatem, & analogiam, à qua tamen diſtinguitur pulſus mollitie, quãquam & in illa aliquando durior euadit.

Quartana verò febris eſt productiſſima, & perquam chronica ob materiæ frigiditatem, quæ ſanè ſi pura ſit, vſque in annum porrigitur, impura verò breuior eſſe conſueuit. Hæc nullum ægris incutit metum, (dummodo non ſint ſenes, infirmiſque viſceribus,) quòd longum tempus intermiſſionis ſit interiectum, quòd minimè acuta ſit, quòd nullis ſtipetur prauis ſymptomatis. Hoc autem habent commune quartana, & tertiana, tùm continua, tùm intermittens, quòd conſumuntur, abolenturque per vomitum, per deiectiones, per vrinas, per ſudorem. At verò incendiaria,ardenſque febr. præterea per hæmorrhagiam. Scire autem decet, tertianam feb. ad cæteras partes principium prolixius ſortiri, concluſam verò ſtatum, ardentem declinationem. Status autem, & declinatio in quotidiana longè progreditur, quamquã perrarò quartana iugis viſitur, aut quotidiana ad immunitatem perueniens.

Cæterùm noſſe operæpretium eſt, feb.maximè ex inflammatione oriundas, ni appoſitè, & accommodatè curentur, in tabem incurrere, præſertim in acutis, in quibus cibum offerre oportet, & ſubtrahitur, ne natura à materiæ copia ſuffocetur, & in quibus neceſſum eſt frigidam offerre, & non exhibetur metu cruditatum, nec alia interim ratione corpus refrigeratur. Quoniam duabus inſtantibus indicationibus,vrgentiori incumbendum eſt,alia tamen minimè neglecta.

De ſignificationibus ſymptomatum febrium.

CAPVT V.

Scire operæpretium eſt, febr. ſpeciem colligi ex victus ratione antecedente, ex præſentibus diſpoſitionibus, atque ex eis, quæ dicentur, ex regione, tempore, ætate, temperamento, ex pulſu, vrina, vomitu, egeſtione, effuſione ſanguinis è naribus, ex diſpoſitione febr. penes horrorem, rigorem, ſudorem, ex qualitate caliditatis, ex paroxyſinis, ex conditione famis,& ſitis, ex anhelitus modo, atque ex coniunctis, vt cap. dolore, vigilijs, delirio, agitatione ſubſultu,& id genus alijs. Febribus enim adſunt ſymptomata,quibus, ceu proprijs accidentibus, earum naturæ cognoſcuntur. Inter ſymptomata autem quædam ſignificant vehementiam, aut exiguitatem feb. ſicut qualitas, & copia caloris, ſiquidem quidam eſt vehementer mordax, & acer à principio vſque in finem,quidam eſt ab initio quidẽ mordax,mox tamen reſoluta materiæ portiuncula mitior euadit,quidam humẽtior,quidã ſquallidior apparet. Ad hæc quædam ſymptomata ſignificant feb. genus, vt in tertiana principium paroxyſmi cum vl-

cerosa

cerosa lassitudine, rigore, & calore mordicante. Quæ verò malignitatem portendunt, sunt iactatio, delirium, vigilia pertinax. At cruditatem, vel coctionem præmonstrantia indicia potissimùm capiuntur ab vrinis. Cæterùm quæ crisim p a- giunt, alio loco enarrabimus, pariterque accidentia, quæ securitatem, quæ perniciem portendunt.

Plurima verò indicia, & coniecturæ capiuntur ex ægri facie, & habitudine, nam si quis ex pallore liuescat, aut etiam glaucum contrahat colorem, hinc non modò frigidorum recrementorum prouentus conijcitur, verùm etiam innati caloris inopia; Pariter si cui facies subinfletur, & tumescat, vt accidit febricitantibus à satietate, & helluatione, idem colligitur. A contrario repentina oris extenuatio, squallor, nares acutæ, collapsa tempora, omnino Hippocratica facies, aut caloris acrimoniam, aut humoris tenuitatem, aut corporis, & spirituum resolutionem immodicam arguit, siue hoc fiat impendiò dilatatis meatibus, siue vehementiùs concitis spiritibus.

Præterea quædam symptomata duntaxat in statu emergunt, vt mentis alienatio ex cap. inflammatione; Quædam principium febr. prænunciãt, vt horror, extremorum frigus, in somnum propensio, quæ sanè ideò inchoante feb. interueniunt, quod calor ad interiora deuergat, vbi putret materia, quòd plurima vaporum copia caput impetatur ex materiæ commotione. Ipsa etiam febr. dispositio penes acutiem, vel lenitatem speciem arguit, multi etiam interest nosse, an feb. à primitiua caussa proueniat, an ab antecedentibus, an iugiter ægrum coquat, an intermittat, an remittat, an cum horrore, & frigore, an citra ægrum adoriatur, an decumbentem cum plurimo, aut minimo sudore dimittat. Præterea respicere opus est ad anteactam vitæ, victusque rationem, ad ætatem, ad corporis habitudinem, ad tempus, ad artem, ad regionem, ad pulsus, ad vrinas.

De rigore, horrore, frigore, & lassitudine.

CAPVT VI.

Horror sic corpus percellit, vt cutis, & lacerti simul frigus, & acrimoniam percipiant, præcurrit autem torpor, & hebes quædam lassitudo, & nescio quid membra veluti contundens, & frangens. Frigus sanè præcipuè dorsum incessit, & molestat. Rigor verò inde cognoscitur, quod æger vel continere membra nequeat, quin concutiantur, & tremant. Verùm vbi plurimum frigoris percipitur, ibi rigor tanto minus afficit, vt in quartana, & quotidiana febre visitur.

Cæterùm vehementioris rigoris caussa robur expultricis censetur, & humoris acrimonia perciti, quò enim validiùs humor mordax vrgetur, tantò molestior succedit rigor, quo tempore calor interiora petit. Frigidus autem humor cum sit immobilis, & vno loco consistat, partem non afficit præ consuetudine, ab assuetis enim non fit passio, hinc fit, vt frigus nullam parti afferat molestiam. Atqui vbi humor plurimum effunditur, siue ob calorem digerentem, disgregantemque, siue aliam ob causam membrum obuium plurimum patitur ab insueto humoris insultu, & frigus promptè persentiscit propter temperationis dissimilitudinem. Accidit etiam aliquando rigor citra febrem ex effusione vitrei phlegmatis in corporis habitum, qui sanè reciprocat nulla febris consecutione.

Interim non est illud ignorandum lassitudinis, & rigoris eandem esse materiam, illo differentem, quòd lassitudinis materia paucior, rigoris vberior est, quæ febrem non accendit, ni putredine sit obsita; ad hæc rigor accidit etiam ob caloris ad interiora recursum, vt euenit mox pastis, quibus calor ad conficiendos cibos colligitur. Rigor autẽ, & frigus anteuenire feb. consueuerunt, quòd humor crudior in lacertos resiliat, qui collati ad humorem cum calidiores sint, fit hinc, ut appulsu insueti humoris refrigescant, & lacessantur, definit autem rigor calescente, putrescenteque humore. Huc faciunt etiam acrimonia humoris, & expultricis robur, quoties enim hæ caussæ conueniunt, perinde accidit rigor, atque ex perfusione aquæ calidæ super cutem, humor enim mordicans est in caussa, vt calor intrò refugiat, hinc frigus exteriora occupat non sine molestо acrimoniæ sensu, quam hercle molestiam interiores panniculi acri sensu suo percipiunt. Internæ quoque phlegmone rigores pariunt intrò accersito calore.

Ille autem rigor, qui continuis feb. superuenit die critico concocta iam materia, sanitatem portendit, quòd materia è venis ad exteriora protrudatur, quòd si materia sit cruda, & imperfecta, nullaque sequatur conferentia, in malis habetur, siquidem significat materiæ copiam, & acrimoniam, à qua natura proritatur, & lacessitur. Quidam rigor etiam est prodromus mortis, ceu qui virium infirmitatem, & innati caloris inopiam sequitur, aut corporis summam aritudinem. Horror autem easdem agnoscit caussas, sed minores, & infirmiores, & periodum, reciprocationemque feb. prænunciat.

Scire interim decet, feb. senum sepultas esse, & admodum occultas, hocq; ob innati caloris paucitatem, pauperiemque, quibus protrahitur, prorogaturque feb. aliquando ob crassi humoris in visceribus latitantis pertinaciam, quo in casu supino iacente ægro, distentisque cruribus, non adductis, viscera attrectari debent, & renisus, oppressiunculasq; explorare diligenter oportet. Ad hoc etiam ubi lingua nigrescit mitescente febre, tunc feb. illa latens, condita, & sepulta dicitur.

Quod si contingat feb. consociari paralysin, tunc primùm curanda feb. est usu syr. acetosi cum melle rosato permixti, (hinc enim aceti qualitas neruis noxia corrigitur) & confert etiam ius cicerum cum oleo ad ciendum vomitum, si feb. permittat. Hic caput radere non expedit, quoniam densata cute vapores non transpirant, hinc reflectuntur, & febrem conduplicant.

De generalibus feb. putridæ curandæ scopis.

CAPVT VII.

Nosse in primis oportet curandarum feb. binos esse scopos, ad quos medentis consilium

dirigi debet, feb. ſcilicet,& materiam morbi, illi incumbendum eſt refrigerando, & humectando, huic modò digerendo, modò euacuando materiam; Digeritur, perficiturque materia, dum ad æquabilem mediocritatem, & temperiem adducitur, vt cum humorem (exempli loco) craſſiuſculum extenuamus, aut tenuem craſſefacimus, (ſic enim fit, vt mediocritatem indepta coquenti calori minùs reſiſtat, faciliùſque vincatur.) Indicationes verò à febre, & à cauſſa deſumptæ interdum conueniunt, interdum diſcrepant, adeò vt aliud febris,aliud cauſsa feb.indicet pro concoctione, & euacuatione; Quare ei magis incumbendum, quod magis vrget. Certè in regimine curatiuo priùs cauſſa abſcindi debet, tum diſcraſia tollenda,& licèt tùm coquentia,tùm euacuantia plerumque ſint calfacientia,in feb. tamen modicella vſurpanda ante omnia ſunt, & feb. tantiſper negligenda, quæ proculdubio refrigerantia repoſcit,(quom ſit caloris exceſſus)vt anguriam, olera, & huiuſmodi,quæ tamen prohibentur,tùm quia materiam digeſtioni reluctantem, tùm euacuationi ineptam reddunt.

Oportet autem illud eſſe cordi medentibus, ne ſcilicet per hebdomadam aquoſiores fructus, aut ſtillatitiam ex fructibus aquam præbeant, ſed contenti ſint hordeacea, ſiquidem febricitantibus fructus omnes noxij ſunt, quòd facilè obputreſcant,quòd in ſtomacho inferueſcant,& corruptelam contrahant. Inuenire ſanè interdum licèt ſitientibus præſidium digerens, extenuans, & euacuans infrigidando etiam, puta ſyr. acetoſum.

Noſſe verò oportet, vſque adeò feb. aliquando ſæuire, & efferari, vſque adeò acutam eſſe, & intolerabilem,vt nefas ſit materiæ uacare, quà concoquendo, quà ſubtrahendo, ſed potiùs neceſſum eſt ad extremum refrigerare, vbi maximè vires vacillant, neque reſiſtunt feb. acrimoniæ,quòd ſi validæ ſint, & conſtantes remouendæ cauſæ incumbendum, æquandi humores, cibus minuendus,neque frigidis vtendum, quæ reſolutionem præpediunt. At verò ſi virtus ſuccumbat, temperamento in primis ſtudendum frigida exhibendo, & alimoniam offerendo. Vbi verò virtus refecta, refotaque fuerit, & retuſus exceſſus, tunc iterum cum morboſa materia ineunda pugna eſt, iterum certamen cum feb.cauſſa repetendum. Atqui vrgente refrigerandi neceſſitate continuò non ſunt exhibenda ſtyptica,& craſſefacientia, niſi perfecta iam concoctione,& purgatione peracta, qualia forent trochiſci de karabe, de caphura, & id genus alia, nam huiuſmodi obſtructiones conduplicant, & ex euentu feb. inaugent.

Diuerſo autem modo putridæ, & hecticæ curationem auſpicari oportet, ſiquidem hecticæ curatio vna, ſimplicique indicatione perficitur deſumpta à morbi natura, quæ eſt calida, ſiccaque intemperies,quæ frigidis,humidiſq; expungi vult; Curatio verò putridæ abſoluitur indicationibus petitis à morbo, & à morbi cauſſa, quæ interdum diſcrepat ab ægritudine.Inter indicationes ea non eſt omittēda,quæ à viribus ſumitur, alimonia verò eſt virtuti amica, quà reficit tenus, & inſtaurat, quà verò tenus amica eſt eius inimico, nēpè materię,quę ab aſſumpto alimento ſuſcipit incremētum,quadātenus aduerſatur, quare opus eſt optima ratione,quæ manum dirigat, ſed de hac ipſa re ſuo loco fuſiùs agetur,ſi Deo Opt. M. viſum erit.

Hoc verò alta mente tenendum, fieri minimè poſſe,vt feb.curetur, niſi ad vnguem dignoſcatur. Quòd ſi feb. natura latet, extenuare victum, & id agere, expedit, vt ingruente paroxyſmo nihil ſuperſit in ſtomacho alimonię.Ad hęc caue,ne quicquam moueas die paroxyſmi, præſertim impari, aut curationem moliaris, ni te magna neceſſitas cogat.Semper verò virium tenor obſeruari debet, harum perpetuò præcipua cura gerenda, quæ ſi conſtiterint,& ſubſit copia ſanguinis puri,aut certè impura plethora, quæ eſt multa cacochymia, tunc ſanguinis miſſio conuenit, præſertim ſi vrina cum craſſitie rubeſcat, non autem tenuis, non citrea, igneaque ſit, vnde vereri liceat dempto ſanguine ceu fræno choleram ferociùs acui, & excandeſcere,& exorbitare.Miſſo ſanguine poſtridie aluus lenienda, (ni ventris impuritas ſubductionē prēmittēdam ſuadeat,)vt aq.hordei vnà cum ſyr. roſ. laxatiuo, & ſi aluus paulò fuerit adſtrictior, adijciendus aerei mellis modus. Eò verò collineādum,vt aluum duntaxat ſubducamus,non fluxum excitemus, aut laborioſam purgationem intentemus. Verùm enim verò, vt ex animi ſententia dicam, quid ego ipſe ſentio, magis mihi ad aluum ciendam probantur inteſtinorum diluuia, quam ore deuorata pharmaca, clyſteres inquam moderati pro virium tolerantia, & morbi poſtulatu. Cæterùm inter mediocres clyſmos ille cenſetur, qui concinnatur ex ol. violaceo, ex fol. ſiclæ ſucco,vitello oui,ſaccharo rubro, & ſale,ſeu modico nitro. Vbi ergo aluum ſic blādè ſubduxeris in ſtatu quieſcendum,ni omnino natura fatiſcat,& vēter nihil reddat,tunc enim clyſterem adhuc leuiorem expedit vſurpare, quo aluus exoneretur, & natura ad penſum redeat. His peractis opportunè adhibentur diuretica,ut ſyr.acetoſus dilutus cum decoctione rad. apij, aſparagi, & id genus aliorum. Poſt diuretica ritè adueniunt ſudorifica leuiora, quæ impendiò non calfaciunt, puta illitus ex ol.chamæmelino, frictio ex tenui, alboque vino, & tepente aqua dulci, at ſi feb.fuerit acuta, perfuſiones, & inunctiones huiuſmndi non ſunt vſui. Interim obſeruandum, an humor ad ſtomachum impetum habeat,tunc enim vomitio proritari debet familiaribus vomitorijs, vt ſyr. acetoſo vnà cum tepida,nec enim par eſt naturæ hūc motum remorari. At ſi materia deuoluatur ad inteſtina,& percipiatur inteſtinorum rugitus, & foras iam exigantur fæces,tunc ea adminiſtranda præſidia,quæ talem naturæ conatum promoueant, vtpotè leniens pharmacum,aut etiam catharticum, ſi digeſtio præceſſerit.

At uerò ipſo acceſſionis tempore attendi ſunt à ſomno laborantes, maximè ſi cum horrore, aut rigore adoritur, nam diutiùs ægros huiuſmodi ſymptomata ægros laceſſunt, & ſomnus materias intrò in uiſcera conuocat,& digeſtionem, diſſipationemque humorum prohibet. Decliñante uerò paroxyſmo mirum in modum confert ſomnus.In uigore autem minùs noxius eſt.

Sed

Sed enim aqua egelida ijs deneganda est, qui crudis,crassisque scatent humoribus, nam coctionem retardat. Sciendum quoque est, quòd vbi venæ sectio contulit, & praua victus ratio adhibita fuit, corporis impuritas arguitur, quæ futuram portendit recidiuam.

Cæterùm humoris biliosi concoctio in eo consistit, vt eius tenuitas fiat aliquanto crassior, & compactior, (præ nimia enim tenuitate expellentis naturæ conatus eludit) quam mediocritatem induces frigidam propinando, antequam tamen ægrum potui egelidæ aquæ destines, ea cautio adhiberi debet, ne viscera naturalia, ventriculus, & hepar repugnent præ infirmitate, vt nulla internæ phlegmones adsit suspicio, ne subsit in neruosis partibus affectio, aut dolor. Solet autem aqua frigida non solùm ad biliosorum concoctionem adhiberi, sed etiam ad febrem extinguendam, & exterminandam, quo in casu affatim propinatur, sed hac lege tamen, & his obseruatis conditionibus, ne bibiturus aquam sit frigidæ temperaturæ, & sanguinis exigui, ne calidi innati tenor fit exsolutus, sic enim penitus extingueretur, vt aquæ potui consueuerit, alioquin valde afficeretur ab insolenti potione frigidæ, & si regio æstuaret, etiā conuulsionibus corripietur, & singultibus infestabitur. Neque ijs tutò exhibetur, qui admodum gracili corporis habitu præditi sunt. Illis verò tutissimum præsidium euadit, quibus calida, concoctaque materia subest, quibus eusarcum, & bene habitum corpus est, quibus exuberans calor innatus, & validior virtus, visceraque nullo laborant affectu, & temperamentum valde calidum est, præcessitque aquæ consuetudo, his enim summa ope, aut aluus soluitur fusissimè, aut cietur vomitio, aut sudor copiosus prolicitur, aut vrina affluenter mouetur, omnino excretio omnigena sequitur vsque ad integram apyrexiam, & ægri reualescentiam; Danda autem tanta aqua est, quæ corpus vniuersum refrigeret, & acutam febrem extinguat, aut certè in mitiorem conuertat. Et licèt cum indicantibus adsint etiam prohibentia aliquot, puta aucti apostematis, aut conduplicatæ cruditatis discrimen, attamen vbi sitis, & calor vrgent, & tabis periculum instat, minimè deneganda aqua frigida est, minora enim sunt mala, quæ ex potu proueniunt, quàm quæ ex omissione.

Nil interim tutius, aut vtilius in feb. putridis syr. acetoso, qui hac præcipua dote donatur, vt sitim sedet, incidat, aluumque etiam leniat, citra minimam inflammatæ particulæ noxam, quam frigida conduplicat.

Vbi verò quispiam ausus fuerit importunè, & intempestiuè germanico haustu aquam ingurgitare, multa incurrit pericula, ne pororum stegnosis succedat, quæ subinde nouam excitet feb. aut certè priorem intēdat conglomeratis obstructionibus, imò quando occurrit imbecilli stomacho, aut hepati, eorum destruit, demoliturque tonum, & functiones, & deglutitionem difficilem reddit, affertque anhelitus difficultatem, & tremorem, spasmūque, colicum ve dolorem parit, renesque, & vesicam ægrè afficit. Ille verò omnino à frigida arcendus, qui dum sanus esset, ab vsu aquæ detrimentum percepit.

Quom verò robustum obseruaueris temperamentum calidum, & siccum, & optimam corporis habitudinem, & ritè corpus à quisquilijs expiaueris, permittendum, vt æger declinante febre in frigidam descendat, quo tempore etiam vsus balnei tepidioris, & vini pauciferi non est damnandus, quemadmodum & litus ex oleis calasticis ad resolutionem promouendam congruens erit.

Cæterùm cum prædictam methodum inchoante, procedenteq; febre obseruaueris, omni studio subinde vacandum digestioni, & euacuationi, quæ non tantùm leuet, imminuatve materiam, sed potiùs, quæ eam stirpitus rescindat. Nō est autem cruda materia purganda, nisi vrgente necessitate, & turgente materia, fit enim aliquando, vt alius humor minimè præparatus educatur, aut certè materia seriùs concoquatur, importuna enim purgatio humores commouendo maturitati impedimento est, quæ perficitur quiete, solet etiam ex intempestiua purgatione hoc detrimentum emergere, ut scilicet benignum cum maligno commisceatur, nam cum crudum non concedat, reliquum est, vt suo loco motū cum bono immisceatur, & damnis ægrum cumulet.

Neque Rhasij authoritati auscultandum, quòd concoctionis scopus consistat in humoris extenuatione, vnde concludit humorem biliosum, calidum, tenuemque non habere opus extenuatione, atque adeò citra concoctionem euacuati posse illico pharmaco seligente; Non est, inquam, auscultandum, nam reuera rem aliter se habere compertum est, siquidem concoctio consistit in æquabili quadam materiæ mediocritate, adeò vt expulsioni morigera sit, & sequax; at subtile immersum, crassumque infixum, & uiscidum cohærens haud promptè sequuntur, quin potiùs renituntur, quamobrem necesse est, ut tenue leuiter crassescat, nam neque succinum uento agitatam paleam, sed quietam trahit, item crassum extenuari mediocriter debet, uiscidumque detergi, incidique sic enim fit, ut materia mediocritatem indepta impellentis naturæ impetum sequatur (Accedat, per coctionem excrementum pharmaco repurgandum produci) Quòd si de concoctione Vir iste in lib. Antiquorum nihil obseruasset, præsertim de genere eius, quam innuimus, & mentis aciem conuertisset ad cernendam dispositionem concoctionis excrementorum, quæ per anacatharsim è pectore reijciuntur; nēpè quòd crassiora extenuare oportet, & crassefacere subtiliora, alioqui naturæ expellentis impetum, & conatū eludunt, & subterfugiunt, profectò hinc oculos aperuisset ad dignoscendam coctionis naturam, de qua nūnc agitur.

Miror ego, cur homo experientissimus cogitationem non reflexerit super urinas, easque contēplatus in feb. acutis non animaduerterit, eisdem in principio nullum adesse sedimentum, progrediente morbo adesse. An hypostasis aliunde conflatur, quàm ex humoris portione concocti morbum committentis? Quòd si naturæ non est inte-

gium ante cócoctionem illorum recrementorum excretionem moliri per vrinas, quid putas arti licere? Certè neque arti fas est, humorem priùs, quàm per concoctioné sit paratus, purgante pharmaco expellere (concoctionem autem, & præparationem ex vrinis facilè conijcies). At si tenuitas est vltimus agentis naturæ scopus, vt ait Rhasius, & hypostasis laudabilis est morbosæ materiæ particula, cur in principijs morborum non expellitur salutariter? certè in feb. cholericis, & sanguineis necessum esset circa initia in vrinis subsidere laudabile sedimen. Quod cum minimè obseruetur, quàm supinè fallatur homo alioquin doctissimus, non est cur pluribus ostendam.

Profectò temerè agit, quisquis crudam materiam euacuare tentat, nam vel nihil educet, vel noxium humorem cum frugi permiscebit, interim laboribus, & doloribus lacessuntur ægri. Si vir iste de Galeno, & Hippocrate benè sensisset, vtique in hanc errorum foueam non incidisset, qui de his appositè, & disertissimè scripserunt, neque tam facilè tergiuersatus fuisset, aut oppedisset, si animũ acriter in eorum scripta intendisset. Vellem mediusfidius eorum mentem priùs hausisset, quàm ad contradicendum se se opposuisset, nam licet pro veritate contendere, & repugnare malè sentientibus, maximè cum de principijs artis agitur, in quibus si minimus error committatur, maximus fit in fine. Quî enim ex malè positis bene colligas? Melius, ita viuam, fuisset Rhasio, si maturiùs considerasset, neque enim tam temerè enunciasset. Mihi sanè suspicio non modica inijcitur, quòd raro experimenta illi contigerint optabilis euentus, quibus tamen vir bonus planè acquieuit. Sed huiusmodi experimentis, quæ iuxta Canones non accidunt, non est fidendum, etiamsi interdum res ex voto euenerit.

Cæterùm quum materia est plurima, mobilis, & de vno in alium locum vagatur, & intra pauci temporis curriculum non speratur concoctio, quia ex affluxu imminet aliqua inflammatio, vtpote phrenitis, aut pleuritis, tunc procrastinare, & dimittere euacuationem non est congruum, nam si concoctio, quæ non nisi longo post tempore est futura, expectetur, interim plurima incommoda emergere possunt, quæ naturam prosternant, quare satius est multam, vagamque materiam purgare priùs, quàm noua pariat mala, præsertim cum tunc temporis naturam nanciscuntur adminiculantem, quæ à materiæ multitudine, & nequitia irritata expulsionem tentat.

Quid autem opus est facto, quando missione sanguinis opus est? Nemo nescire debet, hic nullam concoctionem esse expectandam, (quod in alijs humoribus præstandum asseruimus) sed præsentibus scopis sanguinem quamprimum esse mittendum, nam si posthabetur, opportunitas elabitur, & vires interim detrimentum faciunt, quas constare necesse est. Eadem cautela adhibenda est, vbi alterius cuiussuis humoris exuberantis victoria timetur, vt scilicet in principio fiat euacuatio, quæ copiam demat, antequam sit concocta materia, & status adueniat, quo tempore melius est quietem habere, donec natura vicerit materiam, & edomuerit, quo tempore, si ab expulsione, expiationeque supersederit, nihilque mouerit, tunc suppetiæ sunt ferendæ, & proritanda natura ad expulsionem exhibito pharmaco etiamnum die critica. Quòd si ipsa admolitur euacuationẽ natura, tu solùm spectator ades insinuatis manibus, si modò ad normam, & ad numerum agat, alioqui pręstanda manus est. Et hoc est illud, quod Hipp. voluit, quando scripsit: *Concocta medicari oportet non cruda, neque in principijs, modò non turgeant, plurima verò non turgent.* Et licèt hæc euacuatio sit intempestiua, est tamen necessaria perinde, atque alimoniæ suppeditatio extra tempus, quam tamen vires fatiscentes necessariò reposcunt, ne penitus deficiant. Quemadmodum itaque hic alimentum offertur ad sustinendã virtutem, ne cadat, ita turgente materia propinatur catharticum ad purgationem humoris, quò feb. acuties, & vehementia cohibeatur, coerceaturque. Vbi igitur euacuandum est, eligenda est intermissionis, aut tranquillior hora, aut si feb. sit vniusmodi, eligenda est diei hora frigidior, vtpote matutina. Caue interim ne die paroxysmi præbeas pharmacum deorsum purgans, aut sanguinem mittas.

Ad hæc sedulò animaduertere oportet, ne mouendo aliquis naturæ conatus interpelletur, aut contraria euacuatio fiat ei, quam natura molitur, siquidem obsequi, & obsecundare necessum est recta naturæ opera. Verùm enimuerò ad materiæ copiam imminuendam blandis vtendum est pharmacis, non his, quæ sua acrimonia accessionem accersunt, aut naturam summopere perturbant.

Verùm quòd ad victus rationem attinet, die paroxysmi extenuanda victus ratio est, vt etiam sola aqua hordei sit danda sine iulapio, aut saccharo, ne meatuum oppletione naturam interpellet, cui potiùs porrigenda manus, & præstandum auxilium, medicus enim adiutor est naturæ, cui non renititur, nisi quando aut perperam, aut superuacuè operatur. Inter medendum autem sępè opus est pharmaco forti-debili, forti quidem, vt soluat humoris crassiusculi, & viscidiusculi contumaciam, debili verò ne impensiùs hoc præstet, sed mediocriter semel, atque iterum aluum proritet, & exoneret, plurimum enim, & confertim euacuare non expedit, quòd hinc virtus vitietur.

Verùm enimuerò quòd ad sãguinis missionem spectat, ego me eius consilij authorem præbeo, vt, quantùm fieri potest, omittatur, quam si cognoueris esse vsui, tunc ea ratione eam adhibeas, vt per epicrasim potiùs, & partitè exerceas, quàm semel affatim, neque enim conducit repentè multum sanguinem fundere, quoniam vnà illud etiam educitur, quod retineri esset operæpretium (nempè spiritus) siquidem scissa vena nihil effluxioni resistit, nihil obnititur, sed quà data porta ruit. Modus igitur esto, ne vires iacturam faciant, & pro futura crisi non sufficiant.

Neque illud reticendum est, quòd quando feb. cum dolore cap. negotium facessit, febri potiùs incumbendum est, ni dolor sit vsque adeò demens, & immanis, vt iam mitescentem febrem exacer-

exacerbet, & augeat, tunc enim paregoricis mulcendus dolor est.

Sciscitabitur autem quispiam, si puellus pappans febricitet, qui curabitur ipse? sciat igitur, tunc curandam esse matrem, & eius lac temperandum.

Sed age feb. cum alijs affectibus implicitam etiam attingamus. Vbi igitur febricitans ictericorum vrinis simile lotium profuderit, tunc suspicari licet, aliquod subesse apostema, quare aqua hordei cum syr. acetoso conferet, mitescente verò feb. curatio dirigenda ad inflammatam particulam. Quòd si colico dolori coniungatur febris, dum subsunt obstructiones, dum meatus conniuent, minimè tutum est aq. hordei porrigere, imò galli iusculum conferet, & ea vniuersa, quæ leniēdi vim habent, vt clysterem inijcere, & intestina proluere, & propinare pinguiuscula, atque detergentia. Tum reclusis meatibus, & summoto dolore, si vsus postulauerit, tutum est aquam hordei porrigere.

Inter aluum soluentia potio concinnatur ex thamarindis, manna syr. viol. laxatiuo, diluitur aliquando aq. volubilis, cum his interdum cassiæ fistularis atramentum dissoluitur, quibus, si vberiore purgatione opus fuerit, diagrydij nonnihil adijcitur. Nonnunquam solum diagrydium cum Iulapio violaceo dissolutum propinatur. Aliquando etiam, vbi crassior est materia, solam aloem porrigere conducit rosarum succo diligenter ablutam, & in catapotia confictam. Rhasius verò commendauit citrinas myrobalanos, sed vbi meliora, & tutiora suppetunt, expedit eas omittere, quoniam meatus occludunt, & poros adstringunt post solutā aluum, quin viscera exasperant, quare nō nisi post absolutam concoctionem earum vsus mihi tutus esse videtur. *Nihil verò peræquè confert ad sedandam sitim, atque succus malorum acidorum, & acido, dulcium adiecto saccharo modicello.*

Cæterùm inter soluentia etiam illud censetur, quod fit ex violis, & scammonio, ita vt sit viol. aureus vnus, scammonij siliqua, Kirat, quibus adijcitur ad robur ventriculi menthæ momentum, & concinnantur trochisci. Potest etiam conflari pharmacum ex refrigerantibus, & febr. extinguentibus in hunc modum. ℞. Coriandri præparati spodij, rosarum ana ℥. ʒ. caphuræ, scammonij ana ℈. vj. atque etiam plus, si lubet, vsque ad grana xij. dissoluuntur in sero caprillo, & propinantur ægroto. Item ℞. syr. viol. sol. mannæ el. ℥. v. suc. pomorum acidorum, suc. gran. suc. cotoneorum ana partes æquales, succi coriandri viridis sextam partem vnius, immergantur, dissoluanturque prædicta in his succis, donec per coctionem crassitiem contrahant, dein adde caphuræ script. ß. scammonij script. j. hæc verò posteriora in pollinem rediguntur, & priori massæ iam ab igne remotæ insperguntur, & permiscentur. Tum, ne vis medicamenti euanescat, vasculum obducitur & medicamen intus relinquitur, donec sponte concrescat. Dosis à ℥. ij. ad ℥. ij. s. Fiunt etiam ex manna, & iulapio viol. & saccharo medicamentorum formulæ, quæ æmulantur penidia, quibus adijcitur scammonium, & caphura ea proportione, quæ vni dosi conuenit nempè caphuræ script. j. scammonij gr. xij. & sic componitur medicamen iocundum, minimè abominabile.

Qui acuta febre æstuante cęlo laborant, non delectentur domicilio valde perflato, maximè quando sudant, ne materiæ resolutio, & inaspectabilis ea euacuatio, quæ fit per corporis habitum impediatur. Ea verò quæ roborandi viscera vim habent, non sunt ægris exhibenda, nisi concocta iam, & expurgata penitus materia, tunc verò usui sunt, præsertim si vētriculi tonus lāgueat. Consuetudinis in vitæ, victusque ratione intermissio parit interdum febres, quæ tamen non vsque adeò formidandæ sunt, quoniam intermissa consuetudo iterum repeti potest.

De victu febricitantium generatim.

CAPVT VIII.

Victus humidus, & humectans conuenit febricitantibus, maximè pueris, & obesis, & ijs qui tali victu uti consueuerunt, quia huiusmodi uictus, ut opponitur ægritudini, ita facit ad ægri naturam, & temperiem tuendam. In febribus si aluus substiterit, nec quicquam egerat, ne exhibeas alimoniam priùs, quam subduxeris, atque deturbaueris fęces. Necessum autem est ita ægris alimoniam disponere, ut superueniens paroxysmus nullas cibi reliquias in stomacho inueniat, nam si pransis (exempli loco) incidat accessio, naturalis calor in conficiendo cibo uersatur, & interim morbosa materia exorbitat, & insolescit à calore destituta, & ita fit, ut tùm paroxysmus, tū morbus protrahantur. Quare operæpretium est ægros declinante paroxysmo alere, atque etiam si fieri potest, iam sublato, & si nutriendi opportunitas incidat in consuetum tempus, hoc multo est applausibilius. Tota autem uictus ratio in triplici genere consistit, nam uictus quidam crassissimus est, quidam tenuissimus, quidam denique medius it, qui subinde in alterutrum extremum deuergit, prout usus exigit. Tenuissimus autem omnino est inædia, crassissimus qualis sanorum, medius autem in tenuem declinans est ceu succus granatorum, iulapium, aqua hordei, ptisana dilutior, olera, sicuti atriplex, spinachia, beta, blitum, & similia, ptisana crassior. Medius autem victus ad crassiusculū decliuis, est ceu gallinæ extremitas alarum, subtilior pullorum, adhuc subtilior, perdicum, oua sorbilia, pisces parui petrosi, adhuc tenuis magis est ptisana hordeacea, quam panis similaceus ex aqua frigida solutus tenuitate præcedit.

Cæterùm ptisana hordeacea est admodū conueniens cibus febricitantibus, nam lęuis est, lubrica, absterfiua, humectans, refrigerans, adepsos, idest sitim sedans, celeriter nutrit, interioraque peruadit, minùs adstringit, neque poros offercit, neque inhærescit, imò pituitatem abstergit, & si benè percoquitur, minimè inflat. Antiqui uerò Medici, ubi magis tenui uictus genere opus fuit, melicrato dilutissimo usi sunt, quod sanè modicum reficit, interim à melle in penetralia conuehitur aqua, quæ subinde uiscera humecta reddit, abstergit, aperit, excretricem proritat, calore interim

terim

terim non officit, quod à nimia aquę copia obtundatur. Post melicratum sequitur acetum mulsum, quod vt magis nutrit, ita vberiùs deterget, inciditque, neque æstuantibus nocet visceribus, quemadmodum merum mel. Sed huius loco substitui potest saccharum, licet minùs abstergat, quàm mel, pariterq; iuleb acetosum. Verùm diuturnior vsus syr. & iulapij acetosi interdum intestina erodit, eorumdemque difficultatem parit, qua de re proprio loco luculentiùs.

Victus autem genus indicat naturæ passio à vi morbi illata, quo enim minùs patitur natura, tanto crassiorem alimoniam admittit, quò minùs agit tantò vberiorem, à contrario, vbi plurimũ natura ob morbi perniciem patitur, tunc tenuissima victus forma æger nutriendus, pariterque vbi vehementer in caussam morbificam natura agit, vt contingit circa morbi vigorem, minimum alimoniæ offerendum, ne ab actione auocetur, seruata interim toto morbi curriculo eadem victus forma. Huc facit etiam materiæ morbosæ conditio, virium constantia, & robur in digerendo, permutandoque materiam, atque in excernendo. In toto autem morbi progressu nullo tempore conuenientior est victus tenuitas, quàm in morbi statu, tunc enim natura strenuè aduersùs hostem decertat, quare non est auocanda à pugna maximè instante crisi. Frugaliorem etiam victum postulant pharmacum, phlebotomia, clyster, quo die adhibentur, aut certè adhibenda sunt, sed aliqua de caussa non licet, tunc subtracta alimonia remediorum intermissus vsus compensandus, ne oblatus cibus naturæ vim impediat, & morbigenam caussam conduplicet. Idem dolor reposcit, vbi molestior est, & mulceri desiderat. Porrò robustior vis naturæ crassum victum admittit, qui sanè tunc modò conuenit, quando natura minimum habet negotium circa materiam, minimum autem negotium habet circa initia morbi. Qualis qualis tandem cibus offeratur, is sorbitionis formula exhibendus est, sic enim faciliùs conficitur.

Cæterùm æstate, quia vires defectæ in corpore languent, & plurima fit dissipatio, & resolutio spirituum, & humorum, pluri ad instaurãdum, quod exhaustum est, alimonia opus est, sed ea lege concedatur, vt partitè, & per discretas vices offeratur, quòd modicæ vires multum alimenti semel conficere non valeant. Quare æstuante cœlo pauca, sed identidem concessa alimenta proficiunt, viresque collabentes commodè sustinent. Hyemali verò tempore à contrario agẽdum est, corpus enim per ambientis aeris frigora minimè difflatur, dissoluiturve, quare nec multa refectione, instaurationeque opus habet, quia tamen calor intrò regestus viget, si multam alimoniam semel obtuleris, egregiè conficietur. Autumnus etiam non multam fert alimoniam, quoniam inæqualis est, & inconstans, proin cibus mediæ materiæ per vices distribui debet, & ita viuam, sorbitiunculæ admodum sunt vtiles, maximè si virtus non vsquequaque constet. Profectò si vires, ad quas perpetuò Medicum collineare oportet, ferent, subtilissima, & perquam accisa diæta commendatior esset, quò morbi uis citiùs euinceretur ab integris naturæ viribus, sed quia virtus deficit, quam sustinere oportet, vberiùs agendum, nulla enim exolutis iam viribus suffragia prosunt, siquidem virtus morborum curatrix est, Medicus minister, qui suppetiatum it, & virtuti tanquam auxiliares copias offert.

Verùm in victu administrando maximè conducit præcognoscere, an feb. sit acuta, & status proximus, & virtus robusta sit, talisque futura sit vsque ad statum, tunc tenuis quidem uictus conuenit, tunc natura per copiosi alimenti oblationem non est auocanda, sed illi per inædiam bellum est indicendum cum morbigena materia, maximè instante crisi. Quod si ægritudo non admodum acuta fuerit, tunc tenuis quidem victus conuenit, sed non extremè, nisi in die critica, aut certè alia de caussa maximè vrgẽte. At si morbus chronicus fuerit, aut propè accedat ad chronicũ, tunc victus tenuis perniciosus est, quia ea victus formula usque adeò extenuabuntur uires, ut postea usque ad statum perdurare non ualeant. Hoc tamen est commune in omni genere febrium, ut in principio uberiùs alantur ægri, procedente morbo nonnihil subtrahatur, donec ad statum æger peruenerit, quo tempore materiæ concoquendæ incumbendum est, nec de alimento ulla cura gerenda est. Et si uirtus ualida sit, benèque sibi constet, merissimum iulapium posset sufficere, aut tale quippiam, & quidem per septimanam, maximè si frugaliter uiuere consueuisset æger (necesse est enim aliquid consuetudini condonare, propterea hac tempestate tam difficilè ægri ferunt diætam, utpote qui pluribus cibis sese ingurgitare assueuerint) illud autem maximè præstandum, si internam phlegmonen febris sequatur, quòd si uirium metu tenearis, per interualla propinare licèt ptisanam hordeaceam.

Verùm enim illud alta mente tenendum, quod ubi febris natura nondum planè comperta est, satius est uictum extenuare, quàm adiicere, & lautè nutrire, interim tamen uirium tenorem obseruare decet, & tolerantiam. Rhasis uerò, qui existimauit in febre acuta melius esse alere, quòd nullus adest concoctionis scopus, cum materia per se sit satis fluida, ac tenuis, atque adeo pro libera uoluntate educi possit, tota uia aberrat, sed quid hac de re sentiam, retrò planè edixi. Profectò ibi maximè opus est alimonia, ubi uires fatiscunt, deficiuntque. Inter corpora uerò, quæ diuersam à præscripta uiuendi normam postulant, sunt biliosa, præsertim si plurimo cibo se se replere consueuerint, nam si ipsis cibum non offeras uel in ipso feb. initio, imò in ipso uigore, alterutrum impendet, uidelicet aut syncope, si uires sint effœtæ, lethalis, aut, si uires constent, tabes, quod colliges ex faciei extenuata forma, naribus acutis, oculis cauis, collapsis temporibus, omnino ex facie Hippocratica, quia per diadochen, & palyndromen mordacissimæ bilis ad stomachum cor in consensum trahitur, & syncope superuenit. Sunt etiam quidam homines carnosi quidem, sed cum ijs cibus subtrahitur, usque adeò extenuantur, & macie conficiuntur, ut uix ferendo sint, & in uniuersum quicunque plurimum habent calidi innati, diffi-

difficulter ferunt inediam, quemadmodum illi, quibus debilis quidem, & paucus calor est, paucis egent fomitibus, ne copia suffocetur. Sunt præterea quidam, quibus dolor stomachi, & læsio accidit, & per consensum etiam capitis dolor, quibus solus hordei cremor sufficit admixto acidorum punicorum malorum, aut cydoniorum succo, vt stomachi os roboretur. Atqui nonnunquã ante cibi exhibitionem necessaria est vomitio lenis, facilisque namque imbecillissimo stomacho plerumque superuenit syncope ex effusione acerrimæ bilis ad stomachum, quam reijcere necessum est, non incuneare stypticis, quæ tamen post vomitionem necessaria sunt ad sedendam ventriculi perturbationem, & ad robur conciliandum. Cietur autem vomitio deuorato acetoso syrupo diluto cum tepente aqua, aut vino perquam lymphato. Senes autem ultimi. Pueri, imbecilles, non tolerant diuturnam inediam: Qui verò sunt in viridi senecta constituti, pertinacissimè tolerant famem, eos sequuntur iuuenes præsertim solido habitu præditi, musculosi, latas uenas habentes, frigidi ætheris incolæ.

Errant autem Medici illi, qui à principio victum adeò extenuant, vt uirtus usque ad statum nequeat consistere, quare ne collabatur, circa vigorem victum augent, & sic duplici errore ægros affligunt; fit enim, vt sic intempestiuè repleti catarrhis crudis afficiantur, cholericisque, & uigilijs infestentur, loco stare nesciant, agitentur, iactentur, viresque præ cruditate quasi instrangulantur, hinc ad caput magna fit anathymiasis, hinc tinniunt aures, & obaudiunt, & cerebro affecto, tremores oboriuntur, iectigationes, subsultus. Quid plura? loco stare nequeunt, lectulos permutant, imaginantur absurdissima, vt credant, quæ neque sunt vsquam, neque possunt esse profectò, labijs tremunt ob dolorem stomachi, tristantur, & anguntur ob materiæ grauitatem.

De Methodo propinandi aquam, & ptisanam hordei, & syrupum acetosum.

CAPVT IX.

QVædam aqua hordei est, quæ vix dum hordei vim admittit per leuissimam coctionẽ, quæ minimæ est efficaciæ, efficax autem hoc pacto redditur. Aquæ purissimę viginti recipiuntur partes, hordei pars vnica, bulliant ad duas quintas, aqua dein, quæ per ebullitionem rubeum traxit colorem, tenuis seruetur in vsus. Hæc minùs quidem nutrit, sed magis humectat, terget, digeritque superuacua, & temperatè refrigerat. Quædam aqua est, in qua inest hordei substantia, diciturque ptisana, eaque probatissima est, quæ admodum cocta flatus omnes amisit, & viscīditatem non admisit per sufficientem cocturam. Et huiusmodi quidem aqua, quæ hordei substantiam imbibit, magis enutrit, sed minùs terget, abluit, digerit, & in frigidiore uentriculo, aut ascito, alienoque calore æstuante facilè acescit. Porrò ptisana modò fit ex hordeo integro, modò ex hordeo deglubito.

Sed age obiter, & de syrupo acetoso uerba faciamus. Syrupus acetosus sic egregiè concinnatur. Saccharum in cacabo repone, superinfunde acre acetum tantùm, vt sacchari dorsum non superexcedat, cacabum prunis acapnis candentibus admoue, aut suppone præcalidos cineres, donec saccharum sine feruore liquescit, subinde colligatur spuma, & una horula dimittatur cum miti, remissoque calore donec saccharum perfectè cum aceto commisceatur, coeatque, postremò tãtùm aquæ adijciatur, quæ duobus digitis supernatet, & bulliat simul ad perfectam syrupi consistentiam.

Nefas autem est simul commiscere succũ hordei cum syr. acetato, cuius est ingenium, ut ilicet cremorem hordei corrumpat. Præterea animaduertendum, ne ptisanarium propinetur priùs, quã aluus commota sit, saltem clystere: Quod si acorem in stomacho contrahat, subtilior pars eius detur, aut certè unà incoquantur apij radiculæ, aut simile quippiam; Quod si nihilominus acescit, incoquantur simul piperis grana, præsertim si materia non est adeò tenuis, & acuta. Verùm ubi inflationem & pneumatosim parit calidiore in affectu, & temperamento modicum aceti de uino generoso commisce.

Cæterùm cum syr. acetosus mane exhibetur, multa quidem ille commoda præstat, siquidem humores incidit, & præparat ad expulsionem, quo sumpto, & duabus horis iam transactis licet aquam hordei propinare, ut abluat id, quod syrupus incidit, & detersit, & per sudorem proliciat (hoc tamen concoctione apparente duntaxat expectandum.)

Neque dedecens est à cœna (præterlapso iam ad intestina chylo) syrupum acetosum offerre. Necessum autem est saltem duabus horis syr. præmittere tum prædicta de caussa, tum ut magis humectet, præmittere inquam ante succum hordei, quæ suam gratiam sic opportunè deuoratus spectatè corpori communicat, hocq; tantò alacriùs præstandum, quo squalloris, & ariditatis signa luculentiora fuerint, quo siccior, asperior, nigriorq; apparuerit lingua; Ante tamen ptisanæ usum, si aluus stricta sit, necessum est interdum aluum soluere propinata thamarindorum decoct.

Manard. animaduersio lib. 3. de usu ptisan. c. 2.

De aqua demum hordei, uideant, qui Auic. colunt, quomodo ea utantur, scribente illo lib. 2. c. de hordeo, eam esse malam stomacho, & inflatiuam, nec putent se eiusdem auctoritate tueri eodem cap. & 4. etiam lib. F. p. tract. 2. c. 9. eam commendantis: Sciant enim in eius lib. plerumque pro succo aquam legi, sicuti cap. de cibo febricitantium, ubi dicit, si timueris debilitatem, sis cõtentus aq. hordei, nemo enim nescit, communem aq. hordei reparare uires debiles plusquam iulebum non posse. Boni etiam nec corrupti ob dogmatis amorem, iudicij homo facilè cognoscere potest uerba illa Auicen. sumpta esse ex Gal. in expositione quarti Aph. primi lib. dicente, in quibus non ultra hebdomadem morbus protrahendus est, solùm sufficit melicratum. Quod si non satis fidamus robori, ptisanæ utemur succo. Vbi & aduertere licet, pro melicrato ab Auic. iulebũ scribi:

ſcribi: Alioqui nulla apud Gal. iulebi mentio; ſicuti neque alterius ſimilis potionis cum ſnccharo concinnatæ: Aliquando etiam apud Auic. aq. hordei pro ptiſana legitur, ſicuti vbi conficere eam docet duplici modo, & vbi non eſſe dandam aq. hordei iubet, quando aluus aſtricta eſt. Quod etiam cognouit Ioannes cognomento Meſue, dicens antiquos conſueuiſſe vocare aquam hordei ptiſanam. Apud tamen verè antiquos, raro leges nomen aquæ hordei. Me legiſſe memini 4. de victu morborum acut. vbi ſcribitur, ſi ſiticuloſi valde fuerint, aquæ hordei quid bibant. Quæ verba enarrans Galenus, melius fuiſſet, inquit, docere, quo pacto eſſet conficienda, per ſolam ne videlicet madefactionem, an veluti nunc Zython facientes &c. Neque hoc dixerim quaſi communē hordei aq. exploſurus, vt qua etiam ego & ſedandæ ſitis gratia frigida, & ad ciendum vomitum tepida, & ad eliciendos ſudores calida vti conſueuerim, ſed vt ijs, qui medicinæ auctores pro Dijs habent, locum monſtrarem. Alioqui licet & ratio, & Antiquorum auctoritas reprobare eos potus videantur, qui ex granis conſtant, ceu aſpectu, odore, guſtu etiam inſuetis, quod & mihi contigit, horribiles; experientia tamen docet, ſeptentrionales homines, qui nihil aliud ferè bibunt, quàm ceruiſiam, & pulcherrimos eſſe, & ſaluberrimos, & robuſtiſſimos. Sed de hac re fortè aliàs, ſatis enim nunc ſit, oſtendiſſe medicos, qui ptiſana, farina, & aqua hordei in noſtra regione non vtantur, non ſine ratione id facere &c.

Huc ſpectat & Mercurialis lib. 4. variarum lect. cap. vltimo, vbi ait. Apud Gal. duplicem tantùm eſſe ptiſanam, hordeaceam nempè non colatam, & colatam, quæ ſuccus ptiſanæ appellatur. Hordeatam vocant Itali. Et hæc eſt illa Aqua hordei, in quam dicit Auic. ingredi de corpore hordei. Præter hanc ptiſanam apud latinos, & Arab. fiebat aq. ex hordeo non decorticato, & eſt illa, in quam dicit Auic. nil de corpore hordei ingredi. Accipitur pars vna hordei electi, aquæ partes xx. ebulliunt, donec pars quinta remanet aq. expreſſa, reiecto hordeo ſeruatur in vſus. Hanc Celſus lib. 3. cap. 7. cremorem ptiſanæ vocat, &c. Nec me latet apud Arab. extitiſſe diuerſas methodos in facienda hac aq.

De curationibus febrium acutarum.

CAPVT X.

Reuocanda ſunt in memoriam, quæ hactenus dicta ſunt de alui ſolutione, de morboſæ, & putreſcentis materiæ concoctione, de hydroticis, & diureticis, de pharmaci purgantis exhibitione, de victus adminiſtratione, neque enim eſt, cur hic vitium tautologias uolentes committamus. Nūc proximum eſt, ut modos percurramus, quibus febrilis æſtus, & thermaſia extinguitur, quo ſpectat frigidi aeris inſpiratus, cibi frigerantis vſus, & epithematum, allioticorumque eiuſdem farinæ admolitio. Hic præcipuè ſitis infeſtat, quam mulcent hypoglottia ex pſylii, cydoniorumque mucilagine, & portulacæ, & liquiritiæ ſucco conficta, & ore detenta, nam acutas ægritudines patientium guttur iugi humectatione irrorare ualde confert. Nec minus clyſter ritè ſuppoſitus refrigerandi vim habet, ſi ex ſucco portulacæ, cucumeris, anguriæ, & cucurbitæ confletur addito ol. roſ. quadrante, & caphuræ momento.

Curandum autem, quantum fieri poteſt, ut aer cubiculi frigidus inſpiretur, id autem aſſequeris, ſi hominum frequentia arceatur, ſi uentilabris, & flabellis uentiletur, diffleturque aer, ſi niues, cæteraque huiuſmodi prægelida ſternantur, ſi fontium ſcaturigines arte concinnentur, ſi aqua frigidiſſima identidem pauimentum irroretur. Nonnunquam cubile ſuperponitur ſuppoſitis lymphis, inſternuntur chordæ inſtar retium intertextæ, & his ſuffultus ſtratus ſupereminet aquis, lectus autem componitur ex tabari inflato, ſuperfuſis Salicum ſummitatibus, cydoniorum, myrtillorum, violis, nenuphare, roſis, aqua roſacea inſperſis, interdum etiam calathi apponuntur intermixtis odoriferis, ut malis citrijs, cotoneis, aurantijs perfuſis nymphęæ, aut roſarum ſucco, quibus adijciuntur pulueres ſantalorum, caphuræ, roſarum modico, ſed perquam odorato uino irrorati; his enim gratis odoribus mirè recreantur languentes. Hæcq; quo ad normam refrigerandi aeris.

De victus autem forma non eſt, quod actum agam, ſiquidem ſuperiore loco abundè. Illud vole s, lubenſq; adijciam, mirificum eſſe præſidium tùm ad refrigerandum, tùm ad aluum leniendam comparatum aquam ſcilicet cucurbitæ, & anguriæ, maximè uerò cucumeris, extremum uerò eſſe lactucam ex aceto comeſam. Ad ſitim uerò ſedādam concinnantur focula (Foca eſt genus potionis ex hordeo, Zythū vocāt) ex pane ſimilaceo, ſero depuratiſſimo, & ſucco limonum. Quid ſi refrigerare, & ſimul nimis fortè fluidam aluum conſtringere cordi ſit? Punicorum malorum ſuccus, aut mororum, aut limonum, aut citriorum, aut berberum, aut omphacium tādem ſint ſub manu.

Reliquum modò eſt, ut ad epithemata gradum faciamus, quæ ex notis ſuccis conflantur, nempè ex aq. roſ. uiol. coriandri, endiuiæ ſuperaſperſo polline ſantali citrini, & caphuræ, plurimum enim hæc ad refrigerandum conferunt, quò facit & litus ex mucilagine pſylij ex aceto, & aqua roſarum extracta. In primis uerò hepati epithemata ſunt admouenda ad frigus conciliandum, nam ubi iecoris calor temperatur, reliquum quoque corpus temperationis conſors euadit. Verùm caue, ne oxyrhodina capiti rheumate laboranti admoueas, maximè ſi tuſſicula, capitis grauitas, & tenſio comitentur, quæ plurimam ad caput anathymiaſim teſtantur, tunc enim ſatius eſt, inclinato capite thymiaſim ex tepente, & ſuppoſita aqua excipere, & inſpirare. Quod ſi nulla te rheumatis ſuſpicio percellat, potes utique ex animi ſētētia perfuſiones, & oxyrhodina uſurpare. Si quis autem ad mulcendum dolorem lac ſuper repletum caput emulgere auſus fuerit, præterquam emollito, eneruatoque fortè accerſere poteſt phlegmonen aliquā, nullum arceſſet dolorem, ſed potiùs ingeminabit affectum. Tutò autem perfuſiones adhibentur (etiam repleto capite) ſi halitus fuerit bilioſus, nempè calidus, ſiccuſque, non humens, tunc enim

lac

lac ipsum super futuras mulgeri potest citra noxiam, attemperat enim, & demulcet acritudinē. Si verò æger in soporem crebrò deferatur, aut etiā altè obdormiat, aut styria è naribus propendeat, tunc stillicidia, & vniuersæ super caput effusiones, & illitus ablegentur, & studium omne ad retractionem ad inferiora conuertatur.

Quòd si æger genis rubescentibus, nasoq; candente se proferat, hæmorrhagiam è naribus proritare ne tædeat, argumento enim sunt, cap. sanguine repleri, quod depleri expedit. In primis autem epithemata iecori refrigerando conueniunt, sed ea lege tamen ne vehementer refrigerent, nefas enim est parti principi, & totius sanguinis opifici valde egelida admouere atoniæ metu, hocque eò minùs præstandum, si sudor expectetur, aut materiæ resolutio, siquidem sic importunè adhibita epithemata regerendo, & densando materias ægritudinem in longiùs protrahunt, quamquam faciliùs, æquiorique animo aliquando diuturnitas morbi toleratur, quàm acuties. Verùm enimuerò illud maximè cauendum in acutis, ne frigidorum topicorū vsu humor intrò repercussus, & regestus ad intestinaque deuolutus dysenteriam pariat, nam solet esse admodum exitialis, cum virium tenorem ob crebrum deijciendi conatum prorsus infringat, alioquin admodum optabile esset per loca conuenientia morbosam materiam deturbari, quæ reflua, aut stagnans multa parit incommoda, vel enim superiora petit, & hypocōdria, & caput lacessit, vel inflat, distenditq; uentrem. Quare si materia sit acrior, & subtilior nihil æquè confert, ac syrupus de papauere, hic enim materiam crassefacit, concoquit, somnum conciliat.

De symptomatum censu, quæ in feb. languentes incessere consueuerunt.

CAPVT XI.

NVnc operæpretium esse videtur de symptomatis verba facere, quæ in feb. ægros vehementer affligere consueuerunt, & eorum curationem (dum causæ rationem induunt) mitigationemque aggredi, vt his absolutis ad acutarum febr. distinctionem gradum faciamus. Quæ verò in febr. faciunt negotium symptomata, sunt, ceu rigor, horror, frigus, immodicus sudor, modum non habens hæmorrhagia, laboriosus, & superuacuus vomitus, vires deijciens uentris fluxus, intolerabilis sitis, somnus prolixior, profundiorque, peruigilium pertinax, linguæ, fauciumq; ariditas, asperitasque molestior, sternutamentum indefinens, dolor capitis demens, tussicula morosula, anorexia, citta, seu malacia, singultus, & alia id genus.

De rigoris, & horroris immodestia compescenda.

CAPVT XII.

RIgor criticus, qualis continuis, ardentibusq; febribus accidit, quem sudor excipit, manū medicam non desiderat, imò euenit summo naturæ beneficio per translationem materiæ ab internis ad externas, sentientesque particulas, is enim non deijcit vires, nullamque affert noxam. Vincula tamen artubus inijci possunt, frictio leuis adhiberi potest, stragulæ conduplicari possunt, nec litus ex ol. anethino, aut chamomælli no dedecet. In cæteris rigoribus naturam ualde lacessentibus præter frequentes frictiones, & ligaturas conuenit inunctio ex ol. chamomællino, & liliaceo, quibus oleis nonnulli adijciunt momentum cardamomi, castorei, ruthæ, calamenthi, nitri, piperis, pyrethri, interdum etiam gradum faciunt ad synapismos. Maximè uerò conferre uidetur aqua, aut etiam oleum ruthæ, similiter ozymi aqua, & decoctio.

De oleo mirum in modum laudando aduersùs rigorem, & frigus.

CAPVT XIII.

ANethum siccum, myrrha, rutha, calamenthum, pyrethrum, piper in vino elaboratè coquuntur, colatura cum ol. sesamini dimidio recoquitur, donec vinum sit absumptum. Hoc oleum administretur oblinendo. In forti verò rigore, qualis inest quartanis confert ol. costi, abrotoni, liliorum, myrrhæ, quorum vnciolæ addi possunt piperis ʒ. iij. pyrethri script. j. Prodest etiā ol. absynthij, aut oleum decoctionis apij. Ingredi etiam labrum oleo plenum calēte confert. Interdum necessarij sunt haustus aquæ, aut iusculi prærcalidi, & si materia est crassior contumaciorque incoquere oportet anysum, calamenthum, sem. apij, mastichen, erucam, anethum, & similia. Nec minus confert vaporarium ex aqua decoctionis abrotoni, calamenthi, anethi, schœnanthi, ruthæ, sampsuci, costi, sem. calidorum. Quid plura? Vniuersæ medicinæ, quæ irritandi, prouocandique validam vim habent, sedant rigorem. Verùm in quartana ad tollendum rigorem summum est remedium aureus vnus costi puluerizati ex aqua præcalida epotus, aut tantūdē agarici, is enim mirè confert, & si nonnihil opij interdum adijciatur, somnum conciliabit, promouebit sudorem, & rigoris vehementiam obtundet. Interdum apium montanum aurei vnius pondere ebibitum cum aqua calida profuit.

Inter composita verò medicamina primas tenent theriaca serena, diachalamentum, diacyminon, diapipereon, mel rosaceum simplex dilutum decoctione benioin, ruthæ, pirethri, piperis. Pillulæ expertæ, quæ dantur ante rigorem, idest, ægroto stragulis studiosè cooperto, & in cubiculo per ignem calefacto moranti. ℞. styracis, myrrhę, opij, opopanacis piperis ana partem vnam, vnà cogantur cum butyro, & formentur pillulæ magnitudine fabæ. Vel ℞. opopanacis, castorei, dauci, assæ odoratæ, pyrethri, opij, ana partes æquales, m. & fiant pill. vt supra. Alia præscriptio bona. ℞. opopanacis, sagapeni, cymini, sem. apij, piperis ana aureum vnum semis. sem. hyosciami albi, croci aristolochiæ, castorei, euphorbij, myrrhæ, ammeos, zinziberis ana scriptulum vnum, sem. ruthæ syluestris, pyrethri, ana ℈. iiij. m. & cōficiantur cum melle. Dosis magnitudo auellanæ ex aqua feruida. Fortè etiam necessarium est, propinare vinum generosum præcalfactum, & epulas

epulas eiusmodi. Interdum expedit hieris aluum ciere, aut diacydonite solutiuo, aut diaphœnico, imò, quando est rigor contumax, & valde nequam, maximè absente febre, dentur in potu pillulæ fœtidæ, quoniam ipsæ certò remouent rigorem.

De superuacuo sudore compescendo.

CAPVT XIIII.

SVdor criticus promouendus, tantùm abest, vt compescendus sit, sed quando modum excedit, viribusque minatur, tunc æger libero, perflatoque aeri est exponendus. Quòd si non satis est, in cunabulis collocetur, ac perinde, atque puellus vagiens, agitetur, vt corpus vndequaque perfletur. Nec sudor mappis, aut sudarijs detergeri debet, quoniam detersis sudor vberiùs emanat, hinc syncopes pericula impêdent, absterfio enim prouocat, omissio reuocat, inhibetque. Interim corpus ol. rosaceo, myrthino, saligno addito balaustiorum puluere oblini circumquaque potest. Aut immitia cotonea, mala pontica, rosa, balaustia, & similia incoquantur, quibus superinijcitur puluisculus baccarum myrthi. Comprimit etiam, regeritque sudorem oxycratum, omphacium, gallarum, balaustiorum, myrtillorumque decoctio. Succus salicis mirabilis est, item aqua ex aizoo. Vbi verò hæc non conferunt fiunt litus ex mucilaginibus frigidis ammixtis vnà cum gummi ex aqua ros. dissoluto, aer iugiter perflandus. Quibus si non concedat sudor, nix super extrema ponatur, & immergantur etiam, & gelidæ aquæ balneum fit paratum, in quod æger ingrediatur, si per vires liceat, & sudor aliter compesci nequeat.

De hæmorrhagia inhibenda.

CAPVT XV.

CRiticus sanguinis fluor è naribus permittendus, vbi verò modum excedit, & vires prosternit, ei obuiam iræ operæpretium est. Quare extremos artus vincire oportet, cucurbitulas hypocondrijs admouere, refrigerantia circa locum, vnde sanguis effluit, adhibere, quæ si profuerint, cucurbitulæ nulli sunt vsui. De hac verò ipsa re pluribus alibi actum est, vnde huc repeti possunt, qualia sunt, quæ in nares induntur, quæ ore continentur frigida, quæ capiti circundantur. Quartanarijs aliquando sanguis è naribus effluit, queis nô est cohibendus, sed potiùs promouendus, siquidem quartanam de medio tollit, finêdus, inquam, non compescendus, ni fine modo fluat.

De immodica uomitione temperanda.

CAPVT XVI.

CRritica vomitio non est interturbanda, sed sinenda, nisi necessitas aliter faciendum suadeat, tunc enim obsistere oportet; nihil autê præsentius, aut præstantius vomitione ipsa per syr. acetosum simplicê dilutum aqua tepidiore proritata, sic enim euacuata, eradicataque noxia materia subsidet vomitio. Quòd si simplex syr. acetosus non fuerit satis, sufficiatur acetosus compositus cum sem. & si humor ventriculi tunicis inhæ-rescat, tunc expedit hieram offerre, aut alioticum quippiam, quo humor ille radicitus abstergatur, abscindaturque, idem præstandum etiam, si humor non fuerit insinuatus, infarctusque, quamquã ipse syr. acetosus ex tepente aqua ebibitus omnino solet esse satis, qui semel, atque iterum repetendus est, donec impetus ille ventriculi sedetur. Extirpato humore stomachus roborandus est, quod quidem mirandum in modum præstat syr. menthaceus vnà cum succo malorum punicorum. Huc faciunt & refrigerantia; sed illud summa animaduersione dignum est, ne humores In ventriculi tunicis impactos habeat ille, qui styptica, pontica, austeraque est deuoraturus, nam sic amplius impingitur, & inculcatur, qui verò in vacuo fluitat humor, fortasse roborata excretrice aut susque, aut deque deijcietur. Ibi verò maximè stypseos participia pharmaca conueniunt, vbi materia cholerica minimè impacta assiduam excitauerit vomitionem, quin etiam cataplasmata ex malicorij, balaustiorum, gallarum omphacitidum, rosarumque puluere excepto oui albumine, & vino austero concinnata sunt admouenda. Cæterùm vomitus melancholici humoris compescitur spongia aceto inebriata, & stomacho admota. Si autem his non sedatur, ad ea recurrendum erit, quæ proprio capite vberrimè censuimus.

De regendi alui fluxu immodico.

CAPVT XVII.

VSque adeò fusè de hac ipsa re scriptum est proprio capite, vt frustra hic repeti videantur. Poterit, quisquis vberiorem materiam expetit, è fonte haurire. Satis sit hoc loco dixisse, aluum sisti posse vsu quorundam alimentorum, vt succo quodam acetoso, lentibus torrefactis, coriandris præparatis, quibus si adieceris succum granatorum acidorum, eò afficies auxilium præstantius.

De siti lenienda.

CAPVT XVIII.

FRigerante oleo caput perfundendum, frigida os colluendum, confingenda hypoglottia, quæ sub lingua detineantur. Fiunt ex mucilagine sem. cydoniorum, psyllij, ex pulpa sem. melonum, cucumeris, cucurbitæ, papaueris nigri, rad. liquiritiæ. Item acetosa præmanduntur, vt trifolium acetosum, thamarindi, oxalis. Sitim autem, quam siccitas parit, somnus tollit, quam verò intus calor efficit, abigunt vigiliæ.

De sopore alto.

CAPVT XIX.

DOrmitantibus fabellæ narrentur intenta voce, vincula extremis artubus inijciantur dolorifica, ni æger opportunus fuerit podagræ, item suppositorium acriusculum immittatur, si aluus non sit officiosa. In febre autem assidua admoueantur humidæ cucurbitulæ intra scapulas, & spondylos.

De

De capitis grauitate.
CAPVT XX.

HIs nullo pacto lac super caput emulgẽdum, aut perfundendum oleum, sed potiùs halitus quidam excitãdi ex D. chamæmelli, violarum, furfurum, & similium, quos ægri per spiritum ducant, aut instituendæ perfusiones, & caputpurgia.

De vigilijs excedentibus.
CAPVT XXI.

COnfert naribus attrahere oleum papauerinũ vnà cum ol. lactucæ, nenupharis, cucurbitæ, confert oblinere tempora aut populneo, aut stupefaciente aliquo noto, item subolfacere nymphæam, mandragoræ poma, halitus vuidos inspirare, nec minùs cap. eiusdem oleis perfundere. Non erit omittendus linctus ex syrupo papauerino. Interim plurima circa ægrum cerea vigilantem accendantur, colloquia mutuò instituantur fabellis, salibusque inspersa, arctè extrema instit is vinciantur, ita tamen, vt facilè solui possint nodi. His peractis indicatur somnus, oculi claudantur, quumque dormitat, ex templo lumina extinguantur, silentium interueniat, vincula repentè soluantur, sic enim fiet, vt altum soporem ineat. Atqui inclinante paroxysmo confert etiam manus, & ora decoctione ex nigro papauere abluere, aut mandragora, aut solano. Et cum peruigilium ex nitroso humore prouenit, vtile est lauacrum ex D. sysimbrij, meliloti, papaueris, atque ex his halitum emanantem inspirare licet.

De dolore ventris.
CAPVT XXII.

DOlor fit ex palyndrome, & translatione bilis ad stomachum, acciditque ingruente paroxysmo. Confert syr. cydoniorum, de pomis, oxysacchara.

De linguæ asperitate, & visciditate.
CAPVT XXIII.

VIsciditas linguæ detergenda vngulis, aut cochleari argenteo, humectata priùs lingua ol. amygdalino, & saccharo albissimo permixtis, & ore detentis, aut certè spongia ol. rosaceo, & pauco sale inebriata, hinc enim æger non minimùm alleuatur. Vbi verò lingua asperior est ex siccitate expedit ore continere sebesten, & nucleos prunorum, aut indum salem, (colore quidem salem, sed dulcedine mel referentem) nempè saccharum, & sumat, ut præscribit Archigenes, ad fabæ magnitudinem, grana item cotoneorum ore detenta vetant, ne lingua inarescat, sed huiusmodi patientes os claudant, sileant, frigidum inspirent, minimè resupini iaceant, ita enim fiet, ut nõ arescant fauces.

De molesta, indesinentique sternutatione.
CAPVT XXIIII.

VSque adeò frequẽs aliquando incessir sternutatio, vt noceat, repleatque cap. & vires prosternat, & sanguinem è naribus proliciat; quare oportet, vt frons, & glabella, nempè ciliorum interstitium identidem perfricetur, atque hiante ore palatum quoque comprimatur, pariterque forinsecùs caput uniuersum, præterea calastica olea in aures instillanda, temporum musculi humectandi, similiter mandibulæ, & ceruici calentia puluinaria admouenda. Quod si somno teneantur, non excitentur repentè; fumidi, puluerulentique halitus euitentur, & graues, acutique odores, & quidquid irritandi potestatem habet. Interim fractum hordeum, marinamq; spongiam subolfaciant.

De dolore capitis.
CAPVT XXV.

CApite dolentibus extrema, maximè femora propè genu sunt vincienda, frictiones asperiusculæ adhibendæ, suppositoria acriuscula immittenda, vt materia deorsum trahatur. Caput frigidis circundandum, & si rheuma, aut tussis vetuerit, caput rosarum, violarum, hordei, salicumque decoctione perfundatur, aut ol. rosaceo, aut saligno. Atque vbi hæc non profuerint, admisceantur frigida cum paregoricis, vtpotè myrtilli cum chamæmello, aut cum stupefacientibus, vt papauere. Lac autem non est emulgendum, nisi remota febre. Tum, si virtus constiterit, licet caprillum lac emulgere, sin minùs muliebre; caue tamen, ne vtaris lacte repleto humiditatibus capite, nam periculum hinc impenderet alti soporis, aut caroticæ affectionis. Neque humectantia sunt adhibenda, nisi quando adest aridior halitus, & caput siccum, & vigiliæ. Vbi igitur vuido halitu caput tentatur, atque repletur, ad inferna trahatur, glandibus clysteribus, vinculis, &c. Scire interim decet, recentiores etiam lotiones extremorum imperitare, quas fortasse quispiam respuat, quòd non nisi apparente concoctione Gal. balneum concedat. Sed quemadmodum neque nos totius corporis lauacra admittimus, nisi repurgato ritè corpore, & perfecta iam concoctione, ita particulatim extremorum lotione vtimur sæuiente dolore, qui & coctiones perturbare, & naturam infirmam reddere consueuit.

De tussi febricitantium.
CAPVT XXVI.

TVssis febricitantibus accidere consueuit ex calore, aut siccitate, quare bechicha ore cõtinenda, quæ refrigerent, & humectent, qualia sũt lohoc de papauere, item hypoglottia ex pulpa sem. melonum, cucurbitæ cum mucagine sem. cydoniorum, aut psyllij coacta.

De anorexia.
CAPVT XXVII.

CIborum appetentia destruitur frequẽs ob prauum humorem stomachi os occupantem. Restituitur, si humoris nequitia per vomitionem, aut per uentrem ablegetur; vomitio cietur penna oleo illita, aut digitis in gulam immissis, aut

ſis, aut ventriculo commotione illata. Accidit interdum ex ſumma ventriculi imbecillitate, quam intemperatio parit, hæc ergo ſummouenda erit ſumptis,& admotis contrarijs auxiliis. Interim cibi odorati,qui appetentiam ciborum excitent, offerendi ſunt,vt ptiſana aceto reſperſa, acida enim ſolent abſentem reuocare famem. Ad hæc exhibenda electaria, quæ ſtomachi tonum erigant,feb. tamen non augeant, nec minùs modicum vini concedendum, item nonnihil ponticorum, & benèolentium fructuum offerre confert. Huc etiam facit gelatina ex piſcibus concinnata. Hoc interim ſpatio ſtomacho conſulendum admotis emplaſtris ex fructibus ſtypſeos non expertibus conflatis adiecto abſynthio, & aloes momento. Confert item litus ex ol.odoris,puta ex ol. nardino,maſtichino,& melino,& ſimilibus,ſed hæc adſtringẽtia non niſi poſt primos dies exhauſto iam ventriculo adhibenda.

De bulimia notha.

CAPVT XXVIII.

QVi tali affectu laborant, curandi ſunt rebus odoris, boloque Armeniæ, aceto reſperſo. Subolfaciant recentem, calidumque panem, aſſaſque carnes, extremaque vinciantur, auriculæ intendantur, capillitium uellicetur, cerebrum roboretur admotis humectantibus, modicèque refrigerantibus, ſiquidem ſpuria hæc bulimia vt plurimum accidit destructo ſtomachi ſenſu, qui per neruos ſextæ coniugationis communicatur ori ventriculi, & ſanè in hoc affectu fames adeſt, & ſumma cibi indigentia,& corpus deficit,ſed ventriculus, ut non percipit indigentiam ob ſenſus priuationem, ita alimenta reſpuit, & abominatur. Hæc autem mala febrilis intemp. inuehit,proin frig.expungenda.

De nigredine linguæ.

CAPVT XXIX.

NOn eſt permittendum, vt diutiùs linguæ nigrities ægrum infeſtet,ſed quam mox obliteranda eſt ijs, quæ aliàs præſcripſimus, alioquin praui vapores ad caput efferuntur, qui paraphrenitidem excitant.

De appetitu canino.

CAPVT XXX.

CVratur cynicus appetitus ingeſtione vnctuoſorum,melliteorumque,præterea vino.

De ſyncope.

CAPVT XXXI.

QVando incidit ſyncope ob palyndromen, & effuſionem choleræ ad ſtomachi os,ante paroxyſmum offerenda eſt panis buccella granatorum ſucco inebriata, aut omphacio, ſiquidem præſente ſyncope febr. negligenda eſt. Quòd ſi cibo opus ſit, antiquo vino, ſed mediocriter lymphato panis infuſus detur, aut cydoniorum miua. Syncope aliquando etiam ſuperuenit phlebotomiæ, quæ citò ſoluitur. His itaque ſic malè affectis tùm clyſter vtiliter inijcitur, tùm vomitio cietur, item vincula artubus arctiſſima inijciuntur, & extrema in aquam tepentem, vt ſpiritus, calorque foras euocentur,immittuntur. Vbi igitur ſibi redierunt ſyncoptici, reficiendi ſunt ptiſanario hordeaceo frigido inſperſis mali punici granulis.

De anhelitus difficultate.

CAPVT XXXII.

COnſtrictio anhelitus accidit eis, aut propter ſpaſmum,& ſiccitatem,quæ accidit muſculis mouentibus thoracem, aut certè propter decubitum materiæ à capite in guttur, & bronchia, aut propter debilitatem neruorum pectus mouentium. Primæ cauſæ ſuccurritur emplaſtris,& vnguentis humectantibus: ſecũdæ ſuccurritur,reuellentibus,deriuãtibus,intercipientibus euacuãtibus materiam: tertiæ ſuccurritur ijs, quæ cerebri æquant temperamentum, litu ceruicis cum ijs, quæ refrigerant, modicèque humectant, admotis ſtomacho portulaca, cucurbita, ſantaliſq; ex ol. roſ. contuſis in empl. formam, quando hæc mala calor feb.inuexit.

De vehementi anxietate.

CAPVT XXXIII.

QVando laborem affert anguſtia ſtomachi laceſſiti cauſſa ex appulſu mordacis,& acriuſculi humoris, tunc cibi offerendi refrigerantes, ſub ſtyptici, quales retrò cenſuimus; Æger ventiletur,& lecto affabrefacti fontes apponantur,ſuper cubile ſternantur frigida ſuaueolentia,vt nymphæa, roſa, viola,ſantalum, myrtillus,clyſmi item refrigerantes è ſucco cucurbitæ, citrulli, portulacæ,aizoi,& ol.roſ. conferent.

De deglutitionis difficultate.

CAPVT XXXIIII.

DIfficultas deglutiendi cum accidit, & ſanguinea, concluiaue adfuerit febr. tunc per phlebotomum ſanguis mittatur paulatim, & æger cibetur cum aceto, & lactucis, nempè oxyporo, ſi appetentia fuerit aliqualiter excitata, alioquin nutriatur aqua hordei, alienentur uerò, quæ ſubitò occurrunt, & affectum conduplicare poſſunt, & ſi aluus minimè officioſa ſit, ſollicitetur potiùs ſuppoſitorijs, & clyſteribus, quàm pharmacis ore deuoratis.

De extremorum artuum frigore.

CAPVT XXXV.

SÆpenumero ita coarctatur, colligiturque intrò calor, vt extrema ſummo frigore rigeſcant calore deſtituta, hinc fit, ut calor in uiſceribus inſinuatus multam ad cap. anathymiaſim effundat, vnde dolet. Tunc extrema in calidam aquam immergenda, abdicanduſque frigidæ vſus.

De

De febribus cholericis.

CAPVT XXXVI.

FEbres cholericæ tres numero sunt, nempè cõtinua proportionata, interpolis, & causon, seu feb. ardens. Rursum intermittens, aut est pura, & fit à mera bile, & impermixta, aut notha, & ex putredine bilis crassioris propter pituitæ coitum, admissuramque prouenit, vnde hi duo succi sub vnius formæ vnione coalescũt, quare hoc interest inter notham tertianam, & hemitritæum, quòd hæc ex seiuncta, sepositaque materia putrescente inoritur, illa ex simul mixta, coniugataque, quæ admittit cum calore frigus modicum, vnde putredo grauior efficitur, & digestio, resolutioque difficilior. Hinc fit, vt in semitertiana, vna die duo paroxysmi ingruant, in spuria tertiana nõ item. Verumtamen impura tertiana longissimè protrahi consueuit vsque ad sex menses, vnde corpus ad molliculam, malamque habitudinem, quam cachexiam vocant, redigitur, habitus enim corporis cum pallore tumet, splen obdurescit, tenduntur hypochondria.

Causon verò est de genere cõtinuæ, sed incomprehensibiles accessiones ei sociantur, uehementioraque symptomata, huiusque feb. materia est admodũ acuta, multa, & cor proximè putrescens, in venis stomachi, in conuexa hepatis parte, summum in venis cordi proximis. In tertiana uerò intermittente cholera obputrescit in venulis circa cutem oberrantibus. At verò in continua proportionata in venis medijs, quæ excurrunt inter alas, & inguina putret, longè tamen à corde sunt dissitæ.

Hæc autem in cholericis feb. obseruantur sæuire accidentia, nempè sitis, angustia, inquietudo, seu iactatio, peruigilium, mentis alienatio, nausea, oris amaror, pustulæ circa labia erumpentes, siccitas, sciffio, dolor capitis. Aluus præterea tali feb. implicitis stringitur, vel quia bilis ob igneam vim sursum pergit, vel quia in corporis habitum effunditur, vnde colore flauo cutis inficitur.

De tertiana absolutè, quæ dicitur Tritæus.

CAPVT XXXVII.

PAroxysmus tertianæ aggreditur cum horrore dolorem punctim inferente, subinde sequitur frigus, quod laboriosus rigor excipit, cęteris frigidis rigoribus difficilior; hic autem non alia de caussa interuenit frigus, nisi quia calor ad putrescentis materiæ locum se se colligit tanquam suppetias laturus. Rigor instar acutissimarum acuum pungit, qui quò infestat vehementiùs, eò sedatur celeriùs; caussam huiusce rei fusè retrò narrauimus.

Cęterũ tribus primis diebus rigor in tertianis est acrior, molestiorque, in quartanis à contrario, multò enim mitior est à principio, & progrediente morbo inualescit. Hic sudor decedẽte paroxysmo foras erumpit, vrina vsque adeò incandescit, rubescitque, vt tendat ad igneam, minimè tamen interim crassa emeitur. In notha tertiana vrina tũ cruda, tùm crassa apparet. Ad hæc puræ tertianæ calor miti r est, quã in causone, in quo maiorem quo tangendo traxeris moram, eo acriùs ferit, in illa verò quo diutius manum admoueris, tantò blandiorem calorem perceperis, euincitur enim ocyssimè. Huiusmodi verò symptomatis stipari consueuit, nẽpè peruigilio, sine cap. grauitate, quæ tamen in nothis adest, siti, delirio, iracundia, taciturnitatis amore. Hic pulsus adsunt perquam celeres, si referantur ad reliquas feb. circa systolen, & diastolen interuenit ob virium imbecillitatem inæqualitas, quæ procedente ad vigorem morbo augetur, & sanè huic feb. ea subest febrilis inæqualitas, quæ in vno percipitur pulsu, quæque singulis putridis adest, minor tamen, quàm reliquis, interim fortes, & vehementes pulsus apparent.

Necessum autem est, vt pulsus in accessionum principio contrahantur, donec calor foras effundatur, tùm consurgant, & fiant ueloces, frequentesque, sed, vt supra innuimus, in his non admodũ notabilis est inæqualitas ob materiæ æquabilitatem, & tenuitatem.

Arguunt autem aliquando feb. tertianam, ætas, cõsuetudo, regio, ars, habitudo corporis, tempus, anni, & tertianæ populariter vagantes, tunc enim per analogismum, si quis in feb. incidat, colligitur tertiana febre laborare. Porrò ubi duæ tertianæ coeunt, quotidie paroxysmus exacerbatur, vnde facilè colligas, illos decipi, qui ex alternis periodis feb. speciem conijcere nituntur, necessũ enim est alijs indicijs feb. ideam rimari, quam subinde & paroxysmorum conditiones attestentur. Sed febr. à bilis putredine accidunt uigiliæ, incalescente cerebro ob æstuosos halitus, amor solitudinis ob atræ-bilis prouentum ex adustione, & sæpè etiam illis hepatis æstuat regio, siquidem bilis locus hepar est.

De discrimine puræ, impuræque tertianæ.

CAPVT XXXVIII.

SYncera tertiana breuis est, acutaque, cuius paroxysmus à quatuor ad duodecim extenditur horas, neque admodum pręterlabitur, quas si longè excedat, nothę tertianę notas exhibet, vt plurimùm uerò protrahitur ad septem horas, & corpus celeriter incalescit, etiam si extrema adhuc frigeant, similiter septem periodis solet terminari, nisi interueniat error. Nonnunquam exterminatur una accessiuncula, prę sua tenuitate radicitùs aut per uomitum, aut per uentrem euacuata materia. Ad hęc in tertianis materia cocta uidetur aut prima die, aut tertia, aut quarta, aut septima, qua die si non apparet concoctio, spuriã esse tertianã, consentaneum est, & longã, pariterq; si rigor in lõgum protrahatur, si occupet, seruetq; per similes periodos, subsitq; inordinata pulsuum inęqualitas. Similiter cum paroxysmi sibi uicissim respondent iuxta eundem modum, & reliqua etiam signa concurrunt argumento sunt longam fore tertianam, atque adeò notham. Verũ si rigor repentè insiliens celeriter euanescit, & decedente febre sudor affluenter emanat, synceram esse tertianam, iudicandum est, in qua hoc vsu venire cõsueuit, vt post aquę haustum vuidus quidã vapor

per totũ corporis habitum diffusus madidas carnes reddat perinde, atque mox sudaturis, quin etiam aliquando sudor foras erumpit. At verò in spuria tertiana cap. grauitas, tensioque molestat, paroxysmi vsque ad horas 24. producuntur, aut eò etiã ampliùs, adeò vt superstes adhuc maneat empyreuma, donec nouus superueniat paroxysmus. Omnino tantò magis à mera, genuinaq; tertiana notha recesserit, quanto plus horas duodecim febrilis paroxysmus excesserit. Ad hæc digestionis notæ in notha serò apparent, neque ęgri tam citò squalore tabescunt, aut priorem deponunt formam, quin neque per vberrimum sudorem febr. omnino de medio tollitur, quæ neque cum uehementi rigore aggreditur, neque admodum acri, mordacive calore lacessit, neque tam sæuis stipatur symptomatis, habet tamen augmentum admodum inæquale, adeò vt modò crescere, modò decrescere videatur.

De tertiana perenni.

CAPVT XXXIX.

COgnoscitur continua tertiana paroxysmorũ collatione, itemque symptomatum, nam grauiora, sęuioraque visuntur in cõtinua. Et sanè huiusmodi feb. ex Galeni sententia exoritur, quãdo sanguis in venis vitium, putredinemq; contrahit. Verùm de hac ipsa re proprio capite vberiùs agemus.

De curatione tertianæ puræ.

CAPVT XL.

REpetenda sunt, quæ generatim de feb. putridarum curatione pręscripsimus quoad aluũ lenientia, & cibi exhibitionem, &c. Proin te non decipiat Rhasius pharmaca validiora, & myrobalanos à principio pręcipiens, & id genus alia, ni subsint eæ conditiones, quas ediximus. Quare ab initio morbi non licet pharmacum pręscribere, quod lenientis naturam, & vires excedat, ut sunt thamarindi, cassiæ fistularis atramentum, mel aereum, syr. violarum, aut rosarum laxatiuus. Quò faciunt etiam clysmi ex althæa, iuiubis, sebesten, rad. liquiritiæ, ol. viol. & succo siclæ, & modico sale, aut nitro confecti. Hoc autem præstandum, vbi opus est, neque enim licet ptisanam, atque alimoniam offerre, nisi aluum antea lenjueris, tametsi ventris solutio in principio per pharmacum in germana, synceraque tertiana febre minùs est inconueniens, (ob materię tenuitatem,) quàm in alijs feb. materia quantumuis noxia existat.

Quod autem ad sanguinis missionem attinet, conducere dico vsque ad tres periodos nihil moliri, tùm obseruatis naturæ conatibus, & ritè è corporis sentina eductis superuacuis rettimentis, si mittendi sanguinis scopi præsto sint, tutò sanguis educitur, maximè si furere videatur febris, & grauiter efferari, cuius causa phlebotomum admoueris, tunc enim si quis error accidit, minor euadit, (quòd excrementa in venas alliciendi è sentina periculum fit minus, magisque edomita bilis.) Caue interim ne die paroxysmi quicquam moliaris, ni te magna cogat necessitas, ad hæc neque intempestiuè alimoniam offeras, neque vrinam prolicias vsu sem. melonum ante propinatum pharmacum, sed ita instituendum est alimentum, vt superueniente accessione reliquiarum nihil in stomacho supersit.

Verùm ad materiæ biliosæ concoctionem singulis matutinis hauriendus est syrupus acetosus, & transactis duabus horis aquæ hordeaceæ ciathus offerendus erit, maximè qua die non fit accessio. Die verò paroxysmi talis syrupus propinari potest inchoante feb. decessione, quo tempore pedes in tepentem aquam immergere expedit, vt febrilis caloris reliquiæ ad pedes trahantur, dilui autem poterit syrupus emulsione sem. diureticorum, maximè procedente morbo, & coctione se se proferente, interim aqua hordei, & ante, & post paroxysmum quatuor horis iteranda est.

Atqui vbi victus formam extenuare decet, malorum punicorum succus, aut anguriæ aqua propinetur, & alia id genus, paulatim enim, ut ediximus, in victu procedere oportet. Primis itaque diebus hordeacea ptisana, aut similagineus panis tritus, lotusque ex aq. & coctus concedatur (sic enim vis salis, & fermenti eluitur) sed aqua hordei, aut ptisana non est adhibenda, si in stomacho acescit cibus. Quod si ptisanæ vsus necessarius videatur, ad auertenda mala, incoquere oportet vnà apij radiculam, aut etiam si langueat stomachi robur, & feb. non adeò exardescat, piperis semina monitore Hippocrate. Quòd si criseos signa se se prodiderint, subtrahendum est quam mox cibo, ne natura auocetur à pugna, & solus hordei cremor, aut succus granatorum, aut syr. acetosus, seu mauis, aliqui fructus sunt concedendi, puta grana punicorum, pruna, anguria, qua nihil pręstantius est, refrigerat enim mirè aluum soluit, vrinas ciet, sudoremque prolicit. Neque melonũ, aut cucurbitæ, aut lactucæ vsus erit incongruus, aut nocens (dummodo sudoris, aut lotij frequens, promptaque sit emanatio.) Et profectò dum tertiana febre correptos alimus, aut humectare, viresq; sustinere, cordi est, tuncque gallorum testes, perdiculæ, phasiani, aut hœdorum cerebella, aut ouorum vitelli dantur, aut certè cum humectatione etiam refrigerare studemus, & tũc hordeaceum ptisanarium offerimus.

Caue autem ne ab initio impendiò refrigeres, ne materia impingatur, ni molestissima sit febrilis thermasia, quæ vel continuam, uel ardentẽ feb. minetur. Verùm si vigente morbo, vrinisq; coctionem pręseferentibus crisis optata sequatur, quid opus est facto? Nihil admoliri licet, si natura munus suum integrè obit, at si hiat, tu irrita, tu moue oscitantem naturam, vel propinato vomitorio, uel pharmaco deorsum purgante, uel diuretico, vel etiam hæmorrhagiam è naribus prorites; sed illud in primis animaduertere decet, ne quicquam aduersùs naturę conatus admoliaris, sed potiùs naturã ipsam obsecũdes, & ducas, quò natura vergit per loca conferentia. Facta quoquo pacto morbosæ materiæ euacuatione, si adhuc feb. permaneat, nec manifestã fecerit declinationem, omnino opus est pharmaco, quod aluum

soluat,

soluat, & crassiores materias educat. Tale autem erit scammonij semiscriptulus cum thamarindorum, aut cassiæ fistularis pulpa permixtus super hausto iulapio, quibus si adijcias fumariam, & sennæ folicula, efficacius efficies pharmacum. Tale item pharmacum præscribi potest. ℞. myrobal. citrinarum enucleatarum ʒ.iiij. sacchari ʒ.xx. scāmonij script. ß. aquæ frigidæ q. s. m. f. p. b. Huc spectant & trochisci de spodio solutiui. Hoc pacto repurgato corpore ad diuretica gradus erit faciendus. At si plurima, eaque intolerabilis caliditas à pharmaco superfit, tunc refrigerantia sunt adhibenda, quæ in curatione acutarum cēsuimus, tum intrò deuorata, tùm foris admota, vtpote epithemata, & fotus.

Balneo autem ante perfectam digestionem uti nefas est, at perfecta coctione nullum experiri licet præsentius, aut præstantius auxilium ad morbi reliquias obliterandas, præsertim si æger balneis consueuerit, quamquam error in balnei regimine commissus ante materiæ perfectionem tolerabilior est cæteris consimilibus. Necessum autem est balneum esse dulcis aquæ temperatissimæ in aere laudabili, in quo quidem sudor est expectandus, sed sine labore, adeò vt interna nullatenus incalescant, tùm à balneo æger inungendus ol. ros. aut viol. abluto ex frigida; oportet autem celeriter è balneo egredi, siquidem melius est balneum repetere, quàm diutius immorari, ne sanguinis, & viscerum thermasia augeatur, ne vires difflentur. Quòd si æger tepidiore aqua propè egressurus perfundatur vsque ad lubentiam, & delectationem, non erit abs re. Egressis è balneo conceditur modicus vsus vini albi tenuis, lymphati, & subinde lecto commendantur stragulis benè tecti, vt sudor proliciatur, quo affatim erumpente, superuacua, siquæ supersunt, digeruntur, dissipanturque. His peractis æger nutriendus est cibis refrigerantibus, atque humectantibus, vt oleribus, neque hic in vniuersum iam recedente febre nefas est olygophoron vinum propinare, quin illud idem maximè conuenit, coctiones enim promouet, & commixtam aquam intrò in viscera conuehit, quò fit, vt vehementer refrigeret, & humectet. Quod si adhuc superfuerint aliquot symptomata, sitis, vigilia, cap. dolor, &c. horum iam curationem præscripsimus. Quando verò post crisim adhuc aliquid caloris superest, tunc opportunus est vsus syr. acetosi diluti cum D. diureticorum.

Porrò cura tertianæ continuæ perinde est, atque interpolatæ, hoc solo differt, quòd in continua citiùs materiæ coctiones obse[illegible]ntur, & vberiùs aliquanto refrigerandum [illegible] cum syrupo acetoso diluto cum D. sem. melonum, citrulli, endiuiæ, & ab hausto syrupo transactis duabus horis aqua hordei propinanda est. Ad hæc magis tenui victus forma ægri nutriendi sunt. Clysteres verò in principio lenissimi sunt inijciendi, tùm paulatim procedendum. Pharmaca verò purgantia in principio penitus abdicanda, solaque admittenda lenientia, vt cassia, thamarindi, syr. ros. laxatiuus, & similia, pariterque lenientes clysmi.

De curatione tertianæ feb. nothæ.

CAPVT XLI.

Hoc interest inter curationem germanæ, spuriæque feb. tertianæ, quòd quemadmodum in syncera non admodum expectatur declinatio pro ingressu in balneum; ita in notha non conceditur balneum, nisi summa adsit declinatio, balneum enim crassum phlegma liquefacit, & fluxile reddit, quo fit, vt ad locum putredinis peruadat, ibique inquinamenti, & putredinis particeps fiat, ad hæc balneum tenue quidem digerit, resoluitque crassiusculo restitante recremento. Tali febre laborantibus quotidie alimoniam offerre noxium est, satis enim est, si alternis diebus, tranquilliore scilicet die nutrimentum præbeatur, cui medicati aliquid adijci debet, quod calefaciat, atque abstergat (siquidem per famem pituita conficitur.) Hæc tamen cautio adhibenda est, vt in principio spuriæ feb. vberius alimentum concedatur, quàm in syncera, tùm verò extenuandum vsque ad vigorem, hocque paulatim efficiēdum, ne vires præ morbi diuturnitate labascant, maiorem tamen hic consistente morbo cibi extenuationem requirimus, quàm vigente genuina tertiana.

Cæterùm alliotica, quæque ad promouendam coctionem propotismata præscribuntur, minori refrigerandi facultate prædita esse debent, clysteres verò in principio acriusculi inijci possunt, non item catharticum propinare licet antequam coctio humorum elucescat, quæ promouenda est syruporum vsu ex D. rad. apij, fœniculi, & similium, quæ hordeaceæ ptisanæ incoqui iussimus, quando in stomacho acescit, quin & valentiora vsui aliquando sunt, vt hysopi, origani, calamenthi, spicæ decoctio, prout fuerit patientis, temperies, & habitudo. Huc facit blitis, aut cicerum iusculum, siue syncerum, siue cum aqua hordeacea permixtum, prout vsus postulauerit. Studiosè autem animaduertere oportet, quantum feb. hæc declinet à syncera, & sic ad ideam collineando præsidia modò validiora, modò blandiuscula præscribes, prout magis, aut minùs recedere hanc feb. videbis.

Sanguis verò in hac feb. mittitur, si vrina crassa, & rubra emeitur, misso verò sanguine nihil opus est clystere, qui veluti succenturietur, mandat enim Gal. clysterem acriusculum immitti, vbi nō licet phlebotomia vti. In huius generis febre nihil peræquè confert, atque vomitio ab assumpto cibo. Sed inchoante febre adhiberi debent lenientia mitiora, qualia forent cassia fistularis, manna dissoluta in D. prunorum, aut thamarindorum, quibus etiam aliquando, ubi materia est copiosior, & uires succumbunt, nonnihil turpethi adijcitur, ut pharmacum uerè minuens euadat. At reuera clysmi ab initio magis usui esse videntur, & sanè mihi præ cæteris soluentibus probantur. Clysteres verò concinnari possunt ex chamæmelo, meliloto, helxine, sicla, charthamo, uiolis, sebesten, ficu, & turpethi ui simul concoctis, & in D. dissoluitur cassia fistularis, oleum sesaminum,

nitrum. Et ſi feb. hæc longè ab idea defecerit, ualidiora enæmata præſcribi poſſunt.

At verò coctionem adiuuans protherapia inſtituenda ex ſyr. acetoſo cum rhodomelle permixto, aut oxymelite diuretico, & transacto die 7. tutò etiam abſynthij iuſculum propinatur, hoc enim materiam attenuat, & ſtomachum roborat, item confert ſyr. acetoſus dilutus cum aqua fœniculi, & apij.

Peracta ſecunda ſeptimana ante apozemata licet deuorandos præbere trochiſcos de roſis, & ſi multam prolixitatẽ febris minatur, vſui ſunt trochiſci de eupatorio vnà cum eius decoctione exhibiti. Ad facilitandam etiam humorum concoctionem iuuat hypocondria fouere, hinc enim & infarctus promptiùs expediuntur, & tenſiones emolliuntur. Vbi emicuit concoctio, non eſt procraſtinandum, ſed confeſtim euacuandis humoribus cùm per ventrem, tùm per vrinas vacandum. Hoc medicamen in primis præſtat. ℞. Hieræ picræ ℥.v. ſucci abſynthij, eupatorij ana ℥.iii. ſem. apii myrobal. citrinarum ana ℥.v. turpethi ℥. vii. malaxentur cum ſucco apii, & fiat maſſa, de qua ℥.ii. pro ſingulis doſibus diſtribuantur. Vtilis etiã hæc eſt potio ex noſtro præſcripto. ℞. eupatorii abſynthii, mirob. kebul. ana ℥.v. ſem. melonum, cucumeris, citrulli, appij ſuchuha * ... Bedeoard. * .. ana ℥.x. turbith ℥. i. caſſiæ fiſt. ℥.vi. paſſul. enucleatarum ℥.xx. ficuum, nu.x. ſebeſten nu. xxx. mellis medicati cum fl. perſicorum ℥. xv. decoquantur omnia ſecundum artem, & de hac decoctione laborans cyathum vnum hauriat vnà cum ſcammonii ſiliqua. Fortaſſis autem opus eſt medicamento forti-debili pro diuerſa ratione, forti quidem ad exturbandum craſſum, viſcidumque humorem, debili verò, vt ſemel, atque iterum ſaltem aluum ſoluat, tali verò pharmaco identidem vtendum, vt craſſiora excrementa paulatim minuantur, virtus interim nullum patiatur detrimentum. Cæterùm contumacibus excrementis deturbandis non item conferunt medicatæ potiones, quæ tamen infuſione turpethi, agarici, aut ſcammonii ex cardiaca decoctione conflari poſſunt addito ad dulcorem melle, aut ſyr. roſ. ſolut.

De cauſone febre, quæ Arabicè dicitur ſæricos, latinè feb. æſtuans.

CAPVT XLII.

Bifariam incidit cauſon, duplicique ab origine pendet, aut enim ex plurima bilis putredine in toto venoſo genere, vel certè in uenis proximè cor ebulliente conſiſtit, vtpote in ſtomachi, aut conuexæ hepatis partis venis, aut denique fit ex falſo phlegmate putri in venis, vt ait Hipp. in epid. quæ cor ſequuntur, ſtabulante, æſtuanteque. Phlegma autem ſalſum non fit, niſi permixtione acutæ bilis cum tenui, aqueaque pituita. Eſt ergo cholera, quæ putreſcit, ignea, virulenta plurimæ aqueæ pituitati permixta, atque adeò ob ſolidiorem corporaturam efficacior, & contumacior.

Quoniam verò cauſon grauioribus ſymptomatis comitatur, quàm ſimplex tertiana feb. neceſſum eſt vt breuior, & contractior ſit totius morbi hiſtoria. Hæc feb. perrarò ſenibus accidit, quumque ſenem adoritur, interficit, tùm quòd à fortiſſima cauſſa fiat, vnde maximus arguitur receſſus à naturali ſtatu, ineptiſſima enim ſunt ſenum corpora ad igneum ardorem concipiendum, tùm quòd ſenibus effœtæ langueant in corpore vires. Adoleſcentes verò, & pueros frequenter inuadit, quamquam pueris ob affluentem uuiditatem leuior accidat, ex nimio tamen madore multa anathymiaſis ad cap. effertur, quæ altum conciliat ſoporem. Hinc præclarè ſcriptum ab Hipp. fuiſſe colligitur. Si cuipiam ab ardore correpto tremor ſuperueniat, ſoluitur alienatione mentis ſuperueniente. Et ſanè hoc vero-ſimile videtur, quoniam nerui, cerebrumque vehementer incaleſcunt, quo fit, vt materia tremoris diſcutiatur. Cauſon verò vt plurimum terminatur ſuperueniente vomitu, alui fluxione, ſudore, aut uberiore hæmorrhagia.

De ſignis cauſonis.

CAPVT XLIII.

Signa feb. ardentis ſunt iugis, & vniuſmodi calor, qui de tenore, acrimoniaque ſua nihil recedit, lingua nigra, aſpera, nullus ſudor, niſi die critica; ſitis vehementiſſima, niſi accedat tuſſicula, quæ ex Hipp. obſeruatione ſitim ſedat, arguit enim deſtillationem è capite in fauces, & thoracem, vnde particulæ iſtæ humectantur, quare non eſt à ratione diſſentaneum, ut ingens horum ſitis pulmonum cauſſa fiat. Ad hæc calor in cauſone interiùs magis ardet, & intenditur, quàm extrinſecùs, hinc fit, vt membra minùs frangi uideantur, quàm in aliis tertianis. Reliqua uerò ſymptomata in ardore ex putredine choleræ multò ſunt ſæuiora, utpote uigiliæ, iactatio, æſtuatio, delirium, hæmorrhagia, dolor cap. temporum pulſatio, oculorum cauitas, diarrhœa biliosa, anorexia; Quando huiuſmodi feb. infantes corripit, confeſtim à mammillis abhorrent, & ſi lactant, illud lactis exiguum aceſcit, corrumpiturque.

De cauſonis curatione.

CAPVT XLIIII.

Curatur perindè, atque pura tertiana, & ubi euacuatione opus eſt, non oportet procraſtinare, ſed feſtinare, atque citò eam obire (in acutis enim paſſionibus tardare noxium eſt) ac illa eadẽ adhibere, quæ retrò præſcripta fuerunt ſuper hauſto puriſſimi ſeri poculo. Atqui concoctione abſoluta euacuatio perficitur.

In phlebotomia uerò exercenda cautè agẽdum eſt, ſiquidem dempto puriore ſanguine ceu fræno bilis aliquando ferociùs æſtuat, exorbitatque, quo fit, ut damnis æger augeatur, interdum etiam proficit, ſi urina maximè exuberantis ſanguinis craſſitie, turbulento, ſaturatoque rubore ſigna præſetulerit, (cholericorum ebullitio impendet, ait Capiuacceus, miſſo ſanguine, dum bilis putreſcit in uenis alicuius partis determinatæ, tunc enim poſt uenam ſectam deducitur in uenas communes totius, quarum ſanguis iam eſt imminutus, & ſic cũ

maior

maior subsit in uenis bilis copia, par est, ut fiat cholericorum ebullitio.) Hic opus est diæta magis accisa, tenuique, & refrigeratione vberiore, imò actu, expresséque frigidis tam sumptis, quàm admotis vtendum. Si virium infirmitas formidatur, etiam si ægro appetentia ciborum sit deiecta, offerenda alimonia, & maximè si plurima fiat corporis resolutio, atque diaphoresis, & sanè interdum bulimia accidit tùm ob sensus defectum, tùm ob mentis errorem.

Tali febre implicitis à principio validiora quadantenus pharmaca conueniunt, quæ aluum leniant, & omnino ea vniuersa, quæ acutis febribus conuenire præmonuimus. Somnus aliquantùm mitescente febre confert, qui si sponte non irrepat, conciliandus miti, halituosoque expiramento thamarindorum, & caphuræ. In primis verò par est vti syr. acetoso vnà cum emulsione sem. portulacæ, & endiuiæ.

In frigida verò aqua propinanda proponat sibi Medicus consideranda, quæ retrò diximus. Quare ni quippiam vetuerit, tantùm aquæ exhibeatur, quæ vehementer refrigeret omnino vsque ad satietatem. Quod si æger delirio laboret, nec ideò aquã expetat, tunc singulis horis plurima aqua offerenda, quam paulatim sorbeat, maximè si subsit summa linguæ ariditas.

Symptomata verò ea ratione mitiganda, quam propriis cap. innuimus. Arcendus interim timor, & anhelitus obseruandus, & pectus crebro litu humectandum, ne musculi præ nimio ardore, & siccitate conuellantur. Caput autem oxyrhodinis ex aceto, ol. rosſ. santal. & aqua rosſ. caphurata, & similibus præseruandum. In primis verò contumax vigilia remouenda exhibito etiam syrupo de papauere nigro aqua viol. aut lactucæ diluto. Æstu verò declinante vsus trochiscorum de caphura conuenit, pariterque syr. acetosus vnà cum diureticis frigidis, puta emulsione sem. melonum, cucumeris, portulacæ, endiuiæ. At si alui fluxio sit molestior, tunc trochisci despodio sunt vsui. Verùm vbi manifestior est feb. decessio, tunc balneũ tepidissimum, vel etiam ad frigidum decliue maximè febricitãtibus ex salso phlegmate putri perquam vtile, & accommodatum esse consueuit.

De febre sanguinea.

CAPVT XLV.

Galenus arbitratus est non dari sanguineam febrem à putredine sanguinis; (quam opinionem etiam Alex. Aphrodiseus concoxit.) Nã sanguis, inquit, simul atque putredinem sensit, in bilem facessit, nec ampliùs sanguinis forma tegitur, regiturve, quare cholerica febris euadit, minimè cruentosa, fitque causon, vel continua tertiana. Verùm hæc opinio aduersatur Hipp. atque etiam veritati. Fallacia verò in eo consistit, tunc scilicet facessere, atque degenerare in bilem sanguinem, quando putrescit. Quæ sanè sententia bipartito intelligi potest, nempè putrescentẽ sanguinem à putredine in choleram perinde deficere, atque lignum, vbi arsit, combustumque fuit, in cinerem conuertitur; vel sanguinem putrescentem, ipso scilicet putrescendi momento desciscere in bilem, ceu dicitur lignum in cinerem facessere, vbi flammatur, exuriturque. Vtraque thesis rationis calculo subducenda, & sedulò consideranda est. Si primo modo intelligatur, tribus modis erronea est; Primò, quia sanguine putrescente, subtilior pars in choleram, crassior, terrestriorque in melancholiam degenerat, quare totus non facessit in choleram. Dein sanguinem post putredinem deficere in choleram, nos verò loquimur in ipso putrescendi actu; Postremò post sanguinem fieri choleram, atque adeo febr. cholericam euadere, & tamen latet, an in bile subsit putredo, necne, vnde feb. accendatur, siquidem plurima putrescunt, & tenue à crasso, terrenoque seiungitur, nec vtrobique putredo inuenitur, quoniam non est necesse, illud esse putridum, quod à putredine nascitur, nam plurima ex putredine producta cõstare videmus imputria. Quod si ex putrido ortum necessario esset putridum, vtique quod ex sanguine manet cinerulentum, fęculentumque, produceret febrem melancholicam quartanam, & hinc absurdum hoc emergeret, quòd duarum feb. nempè tertianæ, & quartanæ implexus adesset, id quòd non obseruatur. Secundo autem loco positum erroneum est admodum, quoniam putredo est via ad corruptionem, & non nisi procedente tempore absoluitur, quamobrem sanguis putrescens non potest momento in choleram deficere, sed paulatim, & temporis progressu. Propterea dicendum, sanguinem peræquè putredini subiici, atque cæteri humores in venis existentes, subiici, inquam, permanente sanguinis specie non secus, ac phlegma putredini opportunum est sub sua forma consistens, itaque putrescente sanguine haud continuò procreatur vtraque bilis, sed duntaxat post absolutam, consumatamque putredinem. Hinc colligitur, quàm verè locutus sit Hipp. quum ex sanguinis putredine febrem excitari dixit, cui nos assentiri par est, & palam fateri, ex putredine sanguinis febrem suscitari, & non modò ex putri, sed ex ardente, bullienteque sanguine feb. fieri, quas Hipp. synochas conclusas appellat. Vt plurimum uerò ebullit, inferuescitque sanguis ex infarctu, obstructioneque caliditatem instrangulante, quamquam æstus iste, & incẽdium ex aliis etiam caussis inoritur, quæ ualidiores, efficacioresque sunt, quàm quæ ephemeras pariunt, quare quod calfactum est, non est spiritus, sed sanguis, qui nondum putredinem contraxit, sed modò incaluit, propterea inter putridas febres censeri non debet. Et sanè synocha hæc imputris acuta est feb. non ephemera, non hectica, facilè tamen in hanc, aut in putrem febrem degenerat. Galenus verò hanc feb. inter diarias censet, cui uisum est, quòd neque cum reliquis febribus componatur, quoniam putredo cum sanguine est omni humori communis, qua in re sibi bonus Gal. repugnat, sed non est operæpretium sermonem protrahere, quoniam huiusmodi disputatio nihil cõfert Medico.

Sinochæ feb. caussæ sunt repletio, oppilatio, quę plerumque eueniunt consueti exrcitii intermissione, solemnis alicuius euacuationis suppressione, vt

vt mensium, hæmorrhoidum: Nonnunquam laboriosa exercitatio caussas mouet internas, puta sanguinis ichorem plurimum, ex cuius putredine talis inoritur febris, ichorem verò, & serosas superfluitates ingenerat crudorum, & aqueorũ fructuum vsus, quales sunt cucumeres, pepones, pyra, & id genus alia, quæ sanguinem ipsum putrefactioni disponunt. Hæc feb. continenter, & vniformiter affligit propter materiæ similes, continuasque copias, quæ semper præsto sunt vsque ad crisim, aut certè vsque ad acrisiam, & mortem.

Synochi autem tres statuuntur species, peracmastica, adoriens quidem cũ difficultate, sed paulatim decrescens, quoniam maior est resolutio, quàm putrefactio. Sequitur Homotona, quæ sibi peræquè similis permanet. Postremò sequitur acmastica cæteris nequior, ac exitialior, in qua id, quod putrescit vberius, copiosiusque est, quàm id, quod digeritur, resoluiturque, & vt plurimùm die septima iudicatur tùm per spectabilem, tùm per inaspectabilem euacuationem. Feb. hæc nonnunquam in causonem permutatur, in phrenitidem, in lethargum, in variolas, in morbillos, cui inflatio, extumescentiaque interdum, & profundus sopor comes it, quæ sanè extumescens inflatio non demittitur, detumescitve per ventris solutionem, æmula tympanitis; Vbi igitur ventris solutio nihil confert, egrediturque Asaf, * viridis, lata, hoc est lethiferum signum, est autem asaf, seu alhasaf redundatio macularum, quæ in corporis habitum emerserunt, pulicum morsibus similium, & paulò etiam post delituerunt.

De signis febris sanguineæ.

CAPVT XLVI.

Synochi signa sunt feb. continens, oris rubedo, oculorum, venarumque turgentia, temporumque extuberans repletio. Sudor non apparet, nisi proximè crisim, nares pruriunt, locaque, in quibus priùs affixæ fuerunt cucurbitulæ: Adest animæ difficultas, & anhelatio, somnus profundior ob multam vaporum copiam, & aliquando etiam sermonis difficultas, auersioque interuenit, & hoc in malis habetur, quòd pulmones, & internæ particulæ malè habeant. Similiter adest gutturis, vuæ, & glandularum inflammatio, plurimæ calidæ lachrymæ genas irrorant, quæ vnà cum calore hument instar aquæ balnei, non arent, non vellicãt, vt in causone. Pulsus magni sunt, leues, vehementes, pleni, celeres, crebrique valde, non admodum tamen inæquales, certè multò minùs inæquales, & veloces, quàm in causone, quin neque caliditas tam acris, acutave est, quam in biliosis. At verò sanguinis tenuitas, aut crassities ab excretis facilè dignoscitur.

Cæterùm feb. synocha imputris à principio simillima videtur diariæ, cũ nec calor sit adeò intolerabilis, neque subsint tam sæua symptomata, vt propterea neque inflammationem, aut dyspnæã pariat, licet propè cor sanguis inferueat.

Synochus verò putris peræquè similis est. Atqui signa permutationis petantur ab ijs, quæ indicant ea, in quæ fit permutatio, vt præfocationis, inflammationis gutturis, amygdalarumque, item phrenitidis, & variolarum. Signa verò longitudinis sunt tardæ coctiones, & diuersa feb. dispositio penes incrementum, aut decrementum, aut statum, hinc enim sanguis cruditatibus refertus arguitur. Futuram verò crisim significant coctionis indicia, quæ si tertia, aut quarta die non appareant, septima die crisis non accidit, quę interdum quarta die contingit, si primis diebus coctionis indicia se proferant.

De sanguineæ feb. curatione.

CAPVT XLVII.

IN curanda febre sanguinea primus scopus est mittendi plurimi sanguinis vsque ad syncopen (cum vndequaque subsit sanguinis vitium) dein incrassandi, si sanguis fuerit tenuis, & sereus, cholericusque, vel mundificandi, & attenuandi, si sanguis fuerit crassior, id quod conijcere licet ex primitiuis caussis, nempè ex anteacta uictus, uitæque ratione, quæ crassum, uel tenuem sanguinem progignere potuerit, non omissa refrigerationis sedulitate; Postremò concoquendi, & euacuandi materiam. Nulla uerò præsentior, aut præstantior euacuatio est, quàm quæ per sanguinis missionẽ fit, quacunque hora incidat, neque expectanda crisis, aut digestio in absoluenda phlebotomia, nisi subsit nausea, nimiave cruditas, tunc enim priùs cruditatem conficere oportet, & aluũ exonerare. Peracta prima uenæ sectione, si feb. non remittitur, iteranda est uenæ sectio, donec æger robustior se deficere persentiscat, leue enim animi deliquium totius corporis habitum refrigerat; Phlebotomia enim, & aquæ frigidæ potus in hac feb. sunt duo summa præsidia, quæ ritè adhibita solent esse instar omnium.

Scire autem operæpretium est, satius esse sanguinem per epicrasim mittere, quam semel, & affatim (ni aliter vrgens aliqua uehemẽtia suadeat.) Repetitam enim phlebotomiam aut apyrexia, aut alui fluxus, aut sudoris emanatio sequi consueuit, quem continenter abstergere cõuenit ita, vt abstersio indesinenter sudori succedat, is enim salutem afferre potest, & si uires præ languore fatiscant, ægri tenui reficiantur alimonia, & quiete. Non sunt autem blandiora lenientia omittenda, qualia sunt cassia fistularis, aereum mel, thamarindorum pulpa, & syr. ros. sol. Apparente uerò concoctione usui etiam erũt myrobalani cum fumaria, & cassiæ fistulæ atramento.

Cęterum si præ uirium tenuitate non adeò tutum auxilium euadat sanguinis missio è venis brachii, tunc eligenda uena, quæ intercurrit inter minimum, & annularem digitum, saluatella dicta, aut infernis partibus humidæ cucurbitulæ admoueantur, sunt enim phlebotomiæ uicariæ, hinc enim minor spirituum difflatio succedit. Quòd si nullatenus licet sanguinem mittere ob impedimentum aliquod, tunc uberiùs soluẽda aluus est.

Refrigerantia uerò sint huiusmodi, ut etiam aperiant, & incidant, & ebullitionem, æstumque sedent: Verùm si phlebotomiam sequatur syncope, illicò panis offa omphacio imbuta offerenda est.

da est. Quòd si interim hæmorrhagia superueniat, nullo modo intercipiatur, solet enim febrem de medio tollere (ni viribus metuatur, quibus sēper consulere oportet.)

Pro sanguinis verò crassamento promouendo instituuntur iuiubarum succus, lentes cum acerrimo aceto præparatæ, quibus non est vtendum sanguine crasso existente (imò ob dyspepsiā omnino mittendæ) Atqui refrigeratio cōparatur frigerantibus iusculis, aqua lactucæ, vel ipsa frigida aqua exhibita, (si nil vetuerit) in ea copia, quæ haurienti tremorem, & refrigerationē vehementem inducat, sic enim vbertim, & affatim ebibita feb. extinguit, aut certè in mitiorem, aut in phlegmaticam transmutat, quæ subinde trochiscis de rosis, & similibus curatur, quæ sanè curatio adhibita fuit antiquitus, & in præsentiarum quoque à nonnullis vsurpatur.

Tutissimè verò, & vtiliter ptisana hordei propinatur, quia aluum lenit, opportunèque datur vigente morbo, cum scilicet summus adest æstus, angustia, inflammatio, cumque pulsus frequentissimè micant.

Neutiquam verò fas est omisso pharmaco, atque phlebotomia febr. extinctionem solo frigidæ aquæ haustu procurare, nam sic temere vsurpata oppilationem parit, & oppressionem, vnde & putredo, & feb. augentur inculcata, & cumulata intus materia. Expiatio verò, & inanitio fieri debet pro virium tolerantia, quemadmodum & digerentia adhibenda, prout exigit crudi humoris conditio, vnde fortè sanguinis putredo fieri, & foueri potest. Declinante verò febre dandi sunt trochisci de caphura, de spodio, & id genus alia. Cibentur verò ægri iuiubis, lentibus aceto conditis, granatis, &, si fortè anhelus sit æger, adijciatur aliquid mannæ, & prunorum, præterea vtatur cucurbitis cum succo limonum, citri, aurantiorum. Concedantur etiam fructus, vt mala punica, pyra crustumia, mala acidula, inter olera cucumis sanguinalis, endiuia, olus benedictum, acetosa, coriandrum, & similia; Symptomatum verò mitigationem non est cur repetamus. Nostra ætate sat fit dilutior ptisana, iuscula D. oxalidis, trifolij acetosi, oxysacchara, vinum punicorum malorum cum frigida.

De febre phlegmatica.

CAPVT XLVIII.

PVtredo phlegmatis interdum periodicam, interdum etiam continuam parit, cuius discriminis ratio patet. Huius febris principium durare solet vsque ad duodeuiginti dies, finis uerò intra xl. aut lx. diem apparet. Illa cæteris salubrior est, quæ cum multo sudore ad apyrexiā peruenit, hinc enim corporis raritudo, materiæ tenuitas, atque paucitas arguitur.

Febris hæc augmentum reliquis partibus prolixius habere consueuit, tametsi remissio est tertianę declinatione longior. Phlegma autem, quod putrescit, modò vitreum est, modò acidum, modò dulce, modò salsum, ex quo fit æstuans febris.

Humidis autem obesis, & ociosis corporibus aduenire solet hęc febris, senibus, infantibus, elluonibus, qui se se à multi cibi ingurgitatione, exercitio dedunt, aut balneis committunt, his etiam, qui acidum eructant, repletis, rheumaticis, quibus ad stomachum pituita decumbit, vel putret, quare in tali feb. os stomachi semper laborat. Hoc verò fit catholicum in omni febre inchoante cum frigore pulsus contrahi, & paruos fieri excludendarum fuliginum, quibus natura opprimitur, potiùs, quàm frigerationis necessitate urgēte.

De signis phlegmaticæ periodicæ.

CAPVT XLIX.

IN quotidiana febre à vitrea pituita, aut acida putrescente frigus est valde molestum, atque laboriosum, siquidem subitò non adoritur, sed paulatim extrema inoccupat, quæ sic euadunt frigida, vt cum niue comparari possint, quin neque subitò recalescunt, neque gradatim sine intermissionē, imò lentissimè, & reciproco frigoris insultu horrori coniugato, frigus enim ex materia putredinis experte prouenit, horror ex participe. Conduplicantur autem horror, & frigus circa vigoris periodos, quandoquidem hæc materia pituitosa cum sit lenis, mitisque. putrescens non parit punctiles rigores. Aggreditur autem laborantem his stipata symptomatis, scilicet capitis grauitate, sopore ob vaporum sursum respirantium copiam. Et febre inchoante nullus percipitur rigor, nisi procedente morbo. Sæpè uerò syncope comitatur, nam cum in hac febr. os stomachi in primis laboret, unde cibi appetentia deiecta est, & concoctiones perperam fiunt, quid mirum si in consensum ob viciniam cor trahatur, à stomacho enim tota naturalis æconomia pendet, & virium robur.

Febris uerò salsi phlegmatis soboles anteambulonem habet horrorem, neque admodum molesto frigore stipatur. Quæ verò ex dulci phlegmate prouenit, rarò, (nisi procedente morbo) à frigore, aut horrore pręcurritur. Hoc febri frequēs est, vt aggrediatur cum syncope, ut calor tangenti illicò lenior uideatur, qui paulò post increscat, ea uerò ratio est, quoniam putredo primò inficit dulcem, salsam, & magis tenuem pituitæ portionem, dein aggreditur crassiorem, & frigidiorem, hinc fit, ut tactui primùm blandus, uapidusq; uehementer uideatur; morosiùs, & cunctantiùs tangenti se se acutulū, & mordaculum offerat, atque inæquali, disparilíq; modo calor manū ferit, quoniam hinc mitior emergit, illinc acrior quasi per cribrum effundatur, quod crassum, uiscidumque phlegma nō æquè à calore subigitur, patiturque, sicut reliquis uiscidis accidit, dum ebulliunt, in bullas enim hic attollūtur, illic deprimuntur neutiquam inflata. Vtcumque tamen sit eius caliditas tanta non est, ut inflammet, aut anhelum reddat patientem, & frigoris, aut aquæ egelidæ desiderium ingerat, hinc etiam neque molestè ferunt stragulas, & peristromata, neque difficulter spiritum ducunt. Quod si circa augmentum, aut uigorem aliquid molestiæ, & negotij facit, id una, au altera hora perdurat, subinde mitescit.

In

In hac febre cutis semper rore madet propter humiditatis, & vapidæ substantiæ vbertatem, sed propter humoris crassitiem, visciditatemque exiguus sudor emanat, nam de peculiaribus signis huius feb. est,vt ægri nullo, aut modicissimo perfundantur sudore. Neque sitis hic admodũ molesta est,nisi feb.à salsa oriatur pituita,aut a vehementi, profundaque putredine. Quidquid tamen sit,minus fatigat,quàm in alijs febribus. Hypocõdria verò hic tendi, inflarique consueuerũt. Ad hæc viridi, flauoque pallore fœdantur huiusmodi febre impliciti, adeò vt ex hac colorum confusione liuens, ferrugineusque color resultet, qui neque vigente febre, (quod in alijs visitur) mutatur in roseum colorem,adeò tenaciter pristinus hæret.

Pulsus verò sunt parui debiles,contracti,in principio rari, sub fine frequentes. Et sanè paruitas, & frequentia pulsuum in quotidiana multo maior est,quàm in quartana, aut tertiana,accidit autem frequentia ob insignem paruitatem, Quod autem ad celeritatem attinet, non sunt velociores in quotidiana, quàm sint in quartana febre pulsus, imò aliquando etiam tardiores sunt, interim tamen mira inæqualitate laborant, sine ordine, & rhithmo præsertim circa paruitatem, & debilitatem, & huiusmodi pulsus certò solent significare huiusmodi febrem.

Quod ad vrinas spectat, albæ, tenuesque emeiuntur ob infarctuum obstructionumque multitudinem, atque ob materiæ frigiditatem,subinde ob putredinem, alienumque calorem rubescunt, ob peruersam digestionem conturbantur,summũ reciproca quadã vicissitudine permutantur identidem. Siquidem putrida portione resoluta remanet crassior,terrosiorque, quæ nouas parit oppilationes, vnde albescunt vrinæ, subinde iterum aggregatum phlegma plurimum putrescit, putridumque expellitur, expediunturque obstructiones, vnde rubeum contrahunt colorem, qui tamdiu perdurat, quandiù nouæ generantur obstructiones,nouique infarctus.

Cæterùm egestiones sunt lenes, liquidæ, viscidæ, pituitosæ: Præterea, quòd feb. sit phlegmatica,uel illud significat manifesto, paroxysmus scilicet,usque ad duodeuigesimã horam productus, & sex duntaxat horis remissus (neque enim perfectè ad apyrexiã peruenit tùm ob materiæ multitudinẽ, tùm ob crassitiem,& visciditatẽ.) Hanc eandem significant ætas senilis, aut puerilis, consuetudo,tempus, regio frigida, uictus ratio generandæ pituitæ accommodata, satietas præcedens, anorexia, aliquando etiam lienis tumor consentiente ventriculo, ructusque acidi multo ante tempore præeunt.

De signis feb. phlegmaticæ continuæ, quæ latica appellatur.

CAPVT L.

Signa febris huius communia sunt cum quotidiana interpoli. Hoc verò interest,quod quẽadmodum periodica ad apyrexiam peruenit, aut certè, si quid superest,sensus latet,ita perennis cõtinenter affligit(mitto nunc horrorem, frigus, rigorem, quæ sunt periodicæ, & intermittentis feb. peculiaria,& veluti tecmiria)& propemodum hecticæ adsimilis videtur, quamquam & in periodica empyreuma, & nescio quid occulti caloris remanet in interuallo.

At verò feb. quæ sunt de genere phlegmaticarum, sunt epiala, & lypiria, quæ sanè febres eius sunt naturæ, vt calor,& frigus vno eodemq; tempore intus,& in cute percipiantur,hocque vsu venit tùm ob loci, tùm ob materiæ, quæ putrescit, quæque imputris remanet,diuersitatem. Ad hæc tres aliæ febres proprio nomine censentur, quæ huc spectant, nempè syncopalis humoristica,syncopalis minuta,& diurna, nocturnaque febricula.

De febre epiala, in qua calor se se foras explicat,intus lacessente frigore.

CAPVT LI.

Febris epiala fit ex uitrea pituitate abditissimo loco reposita, à qua continens particula refrigeratur,ubi uerò computruit, uapor hinc in habitum corporis diffusus exteriora calfacit, refrigerante interim ea pituitæ portione, quæ putredinem minimè sensit.

Verùm quis dixerit, cur ante putredinem humor frigore naturam non lacessiuit? hoc ferat responsum. Illud ideò contingere,quòd humor imputris in loco, quocum consuetudinem contraxit, cuius gratia nulla fit passio, quiescebat, ubi uerò putrescere cæpit, tunc etiam molestus esse, & proritare cæpit, hinc fit,ut excretrix eum excutiat, & ad insueta loca propellat,quæ appulsu humoris noui frigoris iniuriam molestè ferunt, totum tamen corpus frigus minùs inoccupat, sed nonnullas tantùm partes.

Præter hæc signa alia petuntur ab urinis, quæ sunt crudæ, tenues, albæ multò magis, quàm in cæteris pituitosis feb. Alia à pulsibus, qui sunt rari,tardi. Quotidie uerò reddit cum episimasia, uerùm ob substantiæ soliditatem, & crassitiem promptè degenerat in quartanam, aut notham tertianam, eoq; magis, quoniam huiusmodi humor exiguus in corpore aceruatur, neque profunda putrefactio nascitur, qua caussa etiam rarò uisitur febris hæc.

Cæterùm materiæ paucitas efficit, ut periodus seriùs accedat, nempè tertio, aut quarto quoque die,ut uideatur tertiana,aut quartana,sed hoc nõ impedit, quin à putrefacto phlegmate proficiscatur, & proin reuera dicenda est feb. pituitosa, quoniam à putredine pituitæ oboritur,non quod quotidie repetat. Spatium uerò paroxysmi est ab horis tribus usque ad horas 24. sed sæpè ante illud spatium absumitur ob putrescentis materiæ exiguitatem.

De febre lypiria, in qua delitescente intus calore foris frigus percipitur.

CAPVT LII.

Hæc feb. licet inter phlegmaticas censeatur, plerumque tamen ex ualde crassa bile progreditur. Quomodo igitur, dices, est phlegmatica? Est profectò ceu analogum quid, quoniam phleg-

phlegma inteſtinum, quando inflammatur,& putreſcit, calfacit intrinſecùs locum, vnde cum minimum vaporis reſoluatur, à quo corporis habitus incaleſcere conſueuit, fit, vt foris frigus percipiatur quodammodo, calor intus adurat. Huc accedit ipſius naturæ inſtitutum, quæ eò miniſtros ſuos calorem, ſpiritum, ſanguinemq; amandat, vbi fit defectus, quare cum accurrat vnà cum calore ad interiora, vbi phlegma putreſcit, fit, vt exteriora rigeſcant proprio calore deſtituta, hocque pręcipuè accidit, quando in exterioribus frigidæ crudæ, vitreæque pituitæ ſtabulantur, quæ cum alieni caloris vi ſubactæ imputres effundant vapores, qui paulò poſt à calore deſeruntur, hinc fit, vt priſtinæ naturæ reſtituti refrigeſcant, atque refrigerent perinde, atque vapor aquæ calfactæ, qui ſubinde calore deſtitutus iterum aqueſcit, quum igitur calor ab ijs ſeiungitur, iuxtà naturam ſui parentis, à quo deriuantur, refrigerant corpus.

Quomodo verò ex cholera fiat lypiria, hinc diſce. Pauca cholera craſſior intus putret, vnde nil exhalatur, atque hoc interim ſpatio calor ad putredinis locum confugiens exteriora deſerit frigida.

Lypiria ergo eſt nomen generis,& ab alterutra pendet origine, atque propria conditione ſolet eſſe hemitritæo diuturnior.

Sed quiſpiam poſſit argutari, quomodo eſt feb. ſi à corde in totum corpus non effunditur caliditas? ſcitum enim eſt, eſſe morbum vniuerſalem, ad totumque pertinere. Reſponſum hic tale ferat. Effundi quidem debere calorem alienum è corde in reliquum corpus, (quemadmodum ſolis radij quaquauerſùm emittuntur, ni obijciatur nubes) ni impedimentum aliquod intercedat, quod hanc emanationem caloris intercipiat, quod ſi interueniat, nihil impedire, quin feb. ratio ſubſit, dummodo cor alieno calore æſtuet, qua ratione dicimus aquam frigidam, humidamque, quando proprias, & naturales retinet diſpoſitiones, ſic etiam definimus graue, quod deorſum tendit, ni adfuerit impedimentum aliquod. Sic propemodum in lypiria, effunditur quidem per venas, & arterias calor à corde in vniuerſum corpus, ſed in quibuſdam locis ob impedimenta non admittitur, ſed prohibetur, perinde, atque ſi niuem, aut pruinas ſuperfuderis. Neceſſum autem eſt contrariam hanc affectionem actu adeſſe, vt obſit, & officiat.

De implexu epialæ, & lypiriæ.

CAPVT LIII.

SI fuerit huiuſmodi feb. implexus, referenda cauſſa eſt in duplicis materiæ putrefactionem, & motum, quarum altera in exterioribus viget, in interioribus altera, & ſingulæ non admodum diffunduntur, ſed ſuo clauduntur ſepio. Verùm cum putreſcere incipiunt, vnaquæque congenerem vaporem de ſe emittit, qui alterna caloris, & frigoris viciſſitudine corpus afficit, vt retrò ediximus.

De febre ſyncopali humoroſa.

CAPVT LIIII.

FEbris hæc vt plurimum accidit ex crudo, plurimoque phlegmate, quod elluuiei, & ſatietatis ſoboles eſt, quodque iam vires deijcit, quod ſanè incommodum ab oris ventriculi debilitate augetur. Quando igitur putret, & mouetur humor, multò magis officit, & virtutis tenorem eneruat, & labantem reddit, cui onuſtæ adhuc, & graui ſub pondere materiæ ſi pugnam aduersùs morboſas cauſſas indixeris, par eſſe nequit, ſi verò blandè materiam ſubtrahere ſtudueris, aut renitentem materiam non euinces, aut certè mota, & excita virtutem præfocabit. Quod ſi validiore pharmaco euacuationem tentes, aut phlebotomo, virtus ferendo non eſt; Qui enim excitam ferre poſſit materiam, quæ reſidem, quietamque ſine ſyncopes metu ferre nequibat? Nihilominus ægri vehementi opus habent euacuatione, pariterque vehementi virium inſtauratione, quoniam crudis, non alimentalibus ſuccis abundant, vnde corpus congruenti alimonia deſtitutum deficit. Quòd ſi alere ſtudueris, quantum viribus adiicitur, tantundem morboſa materia conduplicatur, ſi alimentum ſubtrahatur, virtus collabitur, & cor auræ cuiuſdam frigidæ acceſſu refrigeratur, hinc ſyncope impendet, pulſus parui, tardi, rarique euadunt. Verùm natura eam materiam calfacere, & extenuare ſatagit, & putredo quaſdam eius partes inoccupans idem præſtat alieno calore, quare dum frigus à corde expungitur, calor inducitur noxius, hinc pulſus veloces præſertim in ſyſtole, & concitati multò magis, quàm cæteri, quamquam paruitas, raritas, & tarditas pulſuum præpollent.

Periodus autem eſt perſimilis phlegmaticæ, adeſtque faciei inflatio, pallor, & malus corporis habitus, nimirum ſubtumida, pallenſque habitudo, tametſi vnico ſtabilique colore ſuffuſi non ſemper videntur ægri, modò enim cinereo, modò plumbeo, modò citrino, modò etiam atro colore tinguntur prout varia humoris fuerit diſpoſitio, caloriſque reciprocatio.

Interdum his labia perinde nigreſcunt, atque nigris moris vtentibus; Oculi offuſcantur, vireſcunt, prominulique euadunt, dum ægritudo augetur, & æger peræquè ſe, ac ſynanchicus habet. Hypocondria diſtenta inflantur, pariterque viſcera. Ægri quandoque neſcio quid acidum euomunt. Interdum circa viſcera apoſtemata ſuccreſcunt, & tunc omnino conclamatum eſt. Interdum prædominantis choleræ craſſioris indicia ſe ſe proferunt, quòd viſcera intus retorrida ardeſcant, quòd bilem vomitione reiiciant, nihilominus vt plurimum phlegmaticæ febr. periodi eluceſcunt.

De febre ſyncopali minuta.

CAPVT LV.

HÆc feb. eſt acuta, & illicet pulſum, & vires proſternit vno, aut altero paroxyſmo, & celerrimè corpora laborantium reſoluuntur, adeò vt virtus vſque ad quartam diem perdurare non valeat.

valeat. Pendet autem febr. hæc ex tenuissimis succis, quorum plurimi sunt vehementer biliosi, tenues, & permeabiles, atque prauæ, & deleteriæ qualitatis participes, quibus putredo accessit in corporibus valde calidæ, siccæque temperationis, hinc fit, vt feb. hæc vt plurimum paroxysmos habeat instar tertianarum.

De febribus diurna, & nocturna phlegmaticis.

CAPVT LVI.

Diurna febris est, cuius paroxysmus accidit interdiu, & noctu tepescit; Nocturna à contrario se habet. Vtraque mala est, deterior autem, & prolixior est diurna, quæ sæpè in hecticam cõmutatur tùm ob diei calorem, qui cooperatur, admoliturque siccitatem, tùm ob diuturnitatem; Quòd si feb. hæc praua non esset, non incideret, quo tempore corporis pori recluduntur, & vapidæ resoluuntur substantiæ, incidit uerò, quòd plurima, quòd valens sit materia; Hinc necessariò ægri noctu nutriuntur, qua caussa uigiliæ præcipiũtur, ne somnus super stomachi repletionem incidat, propterea vires ampliùs collabuntur. Concursus igitur caussarum nempè febr. perseuerantia, calor diei, vigiliæ nocturnæ id agunt, ut hectica feb. translato è uenis in solidas particulas alieno calore minimo succedat negotio. Quid plura? Febris hæc inter prauas, & difficiles censetur.

De febris phlegmaticæ curatione.

CAPVT LVII.

Diuersa huius feb. instituitur curatio pro diuersitate temporum, principij, incrementi, status, & declinationis, pro diuersitate phlegmatis vitrei, acidi, salsi, aut dulcis, denique penes digestionis, aut cruditatis indicia. Omnes autem phlegmaticarum feb. species in tribus conueniunt inchoante feb. primò ut aluum blandè lenientia, subducentiaque, ut excitantia uomitum, ut attenuantia, incidentia, detergentia, & denique diuretica opportunè admittant. Exactis autem tribus diebus, postquam feb. inuasit, materia attenuatur à febrili calore, quare non est quippiam mouendum ante triduum, nam si conatus fueris, in casum laboraueris, quin oberis potiùs. Summè uerò conducit uictum in principio extenuare, ad euitanda plurima incommoda, quæ cruditates sequi consueuerunt, quòd si status speraretur propinquus, sola ptisana hordeacea tribus primis diebus satis esset, non item conduceret, si status longinquior, quamquam hic fames, & sitis valde sunt proficuæ, dummodo uires sint ferendo, quia hinc cruditates conficiuntur, collineare autem oportet ad vires, & pro earum tenore sic alimoniã instituere, vt modò primis diebus tenuem, modò crassiusculum adhibeas pro virium, & vigoris cõditione, prout retrò abundè dictum fuit. Transacta igitur septima die, non est, cur tenui victu ampliùs vtaris, quoniam magnum viribus detrimentum accideret, & os stomachi infirmum redderetur; Hic tamen magis tenuis victus conuenit, quã in quartana, quare nisi debilitas vrgeat, aut adsit declinatio, non sic temerè properandum ad carnes pulli, & ad panem iusculo madidum.

Curatio autem, vt prædiximus, variè instituitur pro dissimilitudine phlegmatis, siue sit vitreũ, siue acidum, siue salsum, siue dulce, nam ex acida, vitreaque pituita feb. fit, quã corpus non admodum accenditur, ex reliquis pituitæ generibus febr. prognata corpus æstu retorridum quadantenus reddit, quocirca & blanda alui lenitione opus est, atque etiam refrigeratione quadam. Verùm acidum, aut vitreum phlegma non nisi validiore educitur pharmaco, præterea in illis attenuantibus, & incidentibus temperatis vtimur, quæ licet media sint inter calida, & frigida, ualde tamen assiccant, hic summè incidentibus, attenuantibus, & calfacientibus opus est, maximè si phlegma atræ bili commisceatur, tunc enim usui sunt diacyminon, diasulphur, salsa, & inter ea, quæ ab initio adhibentur, usque ad vii. diem mel rosaceum simpl. acetumque mulsum censentur, quæ dilui poterunt aqua fœniculi, apij, & endiuiæ. Huc facit & syr. acetosus, item hydromel cum D. hyssopi, nam huius usu fieri potest, ut leniatur aluus, quæ multò promptiùs soluetur usu fl. rub. persicorum cõditorum, quos si in aqua volubilis madefeceris multò præstantius efficies pharmacum, quibus etiam permiscere licet, aut penidia, aut mannam, aut etiam fistularem cassiam. Soluentia tamen in principio non debent frequenter usurpari, maximè si vnà cum pituitate bilis coiuerit, nam ita corrumpitur temperamẽtum. Sunt tamen quidã, qui singulis noctib. in principio exhibẽt turbith, aut pillulas mastichinas bis in hebdomade. Turbith autẽ hoc pacto cõcinnant. ℞. Zinziberis, mastiches ana ʒ.x. turbith in tenuissimum puluerem redacti ʒ.x. sacchari opt. ad pondus omnium. Datur aureus unus cum iusculo, quando aluus minimè officiosa est, nam si bis singulis diebus aluus respondeat, non est opus pharmaco. Ego uerò in primis coctionem obseruo, antequam huiusmodi soluentia pharmaca propinem, sed horum uice in principio blandioribus utor, quæ leniunt duntaxat, non purgant trahendo singillatim.

Est sanè per uices acta euacuatio necessaria, vt humorum prouentus imminuatur, & facilior sequatur concoctio, qua sese proferente usurpanda sunt diuretica. Neque ad leniendum aluum probantur mihi pruna, aut thamarindi, & similia, quæ stomachum frigore, & acore eneruant, & detrahunt duntaxat tenue. At si materia crassior, frigidiorque fuerit, carthami medulla conuenienter vsurpari potest, & si materia pituitosa choleræ nonnihil redoleat, commisceatur syr. viol. sol. aut violæ cond. aut trochisci de viol. aut manna. In primis verò clysteres probantur, qui componi possunt ex melle, sale, oleo sesamino, & sicle decoctionẽ. Huc facit & uomitus, qui mirandum in modum prodesse consueuit, qui promoueri potest syrupo acetoso, infusioneque rad. raphani, & sanè in hac febr. nihil æquè confert ad tollendam etiam nauseam, & anatropem, quæ si plurimum infestauerit, semina raphani deuorata vnà cum frigida ad aureum vnum conducunt. Interim verò obseruandum, ne quid nimis, nam ex crebro, &

promptiſſimo vomitu uentriculus debilitatur, os ſtomachi inflammatur, hocque multò minùs præſtandum, ſi difficulter, & laborioſè ſequatur. Si verò accedente paroxyſmo accidat, non eſt coercendus, niſi modum excedat, & laborem pariat, tunc enim inhiberi debet exhibita miua, & alijs adſtringentibus, vt ſyrupo de mentha. Et ſi hinc cap. dolor accedat, & faceſſat negotium, fiant cap. perfuſiones ex decoctione chamæmelli, & extrema, manus, pedeſq; in calidam aquam immergantur, crura ſtrenuè vinciantur. Hic ſi opus ſit aqua hordei, unà incoquantur radiculæ fœniculi, aut apij, & acetum mulſum intermiſceatur, quod ſi aceſcat in ſtomacho, ſufficiatur hydromel. Tutò autem cremor hordei conceditur, ſi inchoante febre, vrinæ coloratiores apparuerint, tunc enim vtile eſt mel aereum dare, & exactis duabus horis aquam hordei propinare.

In principio neque reſoluentes litus, neque perfuſiones, aut attenuantes fotus tutò adhibentur, nam huiuſmodi topica viſcera vuido tepore emolliunt, & humores fluxiles reddunt. At verò frigida aqua omnino eſt ableganda.

Quod uerò ad uenæ ſectionem ſpectat, ſi urina cum craſſitie etiam valde rubra fuerit, tūc venam tundere expedit, & feſtinanter ad ſyr. acetoſum gradum facere.

Expiato corpore frictiones admodum prodeſſe conſueuerunt, maximè ſi craſſum, uiſcidumque fuerit phlegma, & frictiones fiant ex oleo aranearum retibus permixto. Cæterùm quanto magis ad augmentum proceditur, tantò magis os ventriculi læditur, proin huius curam gerere neceſſum eſt; offerantur igitur præmandenda mentha, maſtiche, anyſū. Huc facit & vomitio raphani D. excitata. Interim cibus ſubtrahatur, & potus concinnetur cum melle roſaceo, & decoctioni admiſceantur roborantia, vtpotè mentha, maſtiche, fęniculum. Talis uerò hauſtus præcalidus, maximè in principio periodi, pręterquam quòd uomitionē ciere poteſt, rigori reſiſtit, & frigori, atque etiam ſitim extinguit.

Sæpè quidem euacuatio phlegmatis conceditur in principio, & crudi humoris, ſed reuera melius eſt perfectam concoctionē præſtolari. Vbi verò calore feb. moleſta eſſe incipit, huiuſmodi trochiſci proficere conſueuerunt. ℞. myrobal. citrinarum, aloes, ſucci eupatorij ana ʒ.v. croci, maſtiches ana ʒ.vj. formentur trochiſci, & ſingulis diebus dentur drachmę vnius pondere, noctu verò ſatis erit ſemidrach. Sed enim ubi digeſtio ſe ſe prodit, illicò promouenda eſt D. apij, fœniculi, ſchœnanthi, capillorum veneris. Quòd ſi conſtet, materiam eſſe ualde frigidam, non eſſet abs re vti pipere, & uinum album, tenue, modicellum concedere. Huc etiam ſpectat hypocondriorum fotus, qui coctionibus cooperari ſolet, antequam autem præcordia foueas, conſiderare oportet feb. vim naturæ vires, & rigorem, nam ſi virtus fuerit valēs, nec admodum uehemens feb. fotus, vnguenta, & ſimilia linimenta valde reſoluentia etiam cum frictione adhibenda, alioquin leuibus, & temperatis ol. hypocondria fouenda.

Tranſacto xiv. die magis attenuantia ſunt vſui, ſicut fœniculum, apium, & eorum ſemina, & anyſum. Nec minùs ammiſcere decet ſyr. acetatum vnà cū decoctione hyſſopi, & ſerpilli, quibus præmittere decet bolum ex trochiſcis de roſis, quibus nonnihil maſtiches, cyperi, abſynthii, thuris, & ſimilium ſit adiectum ad conciliandum ſtomacho robur. Hoc tempore licet etiam vinum album tenue offerre, hoc enim innatum calidum roborat, vrinas, & ſudorem prouocat. Horum uſu ſi manifeſtiùs ſe proferat concoctio, dandi ſunt trochiſci de abſynthio.

Verùm, dicet quiſpiam, ſi tranſacto principio uniuerſali, & inſtante paroxyſmo frigus ſit moleſtum. Quid opus eſt facto? Non eſt uerendū propotiſmata concinnare ex ſem. anyſi, apij, fœniculi, ozymi, eaque identidem propinare, quin ualentiora, ſi opus fuerit, ſunt adhibenda. Aduersùs igitur uehementem rigorem hunc potum concinnabis. ℞. origani, zinziberis, ammeos ana ʒ. iij. coriandrorum ʒ.iiij. roſarum, calamenthi ana ʒ. iij. paſſul, ʒ.vij. F. D. S. A. Doſis ℥. iij.

Verùm enim uerò cum perfectam obſeruaueris digeſtionem, euacuationem ualidioribus pharmacis moliri oportet, & uomitionem etiamnum efficaciùs proritabis. Quod ſi coniectura aſſequaris frigidius ſubeſſe phlegma, ne dubites propinare ipſam theriacam, & trochiſcos idētidem repetere, trochiſcos inquam de roſis compoſitos cum ſucco fęniculi, ne dubites ſingulis noctibus nonnihil turpethi exhibere, aut pillulas aloeticas adiectis aromat. ſpeciebus ueluti pipere. Eòdem ſpectat hæc pręſcriptio. ℞. hierę ʒ.vij. turbith ʒ.x. myrab. nigrarum ʒ.v. eupatorij ʒ.v. ſalis indi ʒ.ii.* Bedeoart.j. ſpinæ albæ, ſuchaha * ana ʒ.iiij. Decoquātur ex apij aqua, & quantum fuerit neceſſariū hauriatur. Pręſcriptæ potioni prępollent ſequētes trochiſci. ℞. rad. apij, fęniculi, liquiritiæ ana ʒ.x. hieræ ʒ.viij. ſucci eupatorij ʒ.v. ſem. apij, fęniculi an. ʒ.ij. ſpicæ, menthæ ana ʒ.vij. m.f. trochiſci, & pro tempore dentur. Aliud efficax apozema. ℞. rad. apij, fęniculi ʒ.x. paſſul. enucleatarum ʒ.vij. anyſi, maſtiches ana ʒ.iij. Bedeoard.* ſuchaha,* eupatorij ana ʒ.iiij. bulliant in ℔.iij. aquæ, donec redeant ad unā. Trochiſci boni in chronicis febribus, & in uehementi rigore. ℞. hieræ, ſucci eupathorij, abſynthii ſuchaha Bedeoard ana ʒ.v. ſem. anyſi, fęniculi, apii ana ʒ.iii. ſalis naphtici ʒ. iiii. ſem. cuſcutæ myrob. kebularum ana ʒ.x. agarici ʒ.xv. trochiſcorum de roſis ʒ.xx. turbith ʒ.xxx. fiant ex eis trochiſci ſolutiui. Multa uerò huiuſmodi conflari poſſunt, quæ uolens, libenſque mitto. * Agaricus uerò eſt præſidium, quod ritè, & continuè adhibitum à ʒ.j. ad ſcript. iiii. in longum protrahi non ſinit. Puluis ſeminum urticæ poſt digeſtionem cum melle ſumptus eſt mirabilis. Verùm ſi quis pillulis maluerit corpus expiare, iis addat ob iecoris imbecillitatē ſemen cuſcutæ, ob ſtomachi infirmitatem maſtichen, & anyſum, ob lienem uerò rad. capparum, & ſcolopendrium, ſæpè enim lienis tumor comitatur hanc febrem, unde etiam adhibere oportet & cyperum, & grana been, & fęnugręcum, quamquā, dum hæc calida uſurpantur, ad febrem ſemper reſpicere oportet, ne plus iuſto ſanguis incaleſcat, & uiſcera torreantur. Itaque in ſtatu perfecta iā co-

coctione ualidiore pharmaco opus est, uel prædictorum augenda dosis est, maximè turpethi, & clysteria valentiora inijcienda sunt.

Cibi verò tali febre laborantium sint attenuãtes, sicut acetum, & ol. admixto salsamenti genere, robustiores autem alimoniæ sunt perdices, pulli, palumbes, auiculæ, & id genus alia.

Accedente febr. vigore augendus attenuantium vsus, atque incidentium, proin acre acetum, synapi, almuri, seu salsamentum sunt vsui, quòd si phlegma fuerit acidum, viscidum, iusculum cicerum decoctionis porri conditum cymino, anetho, & oleo valde confert, atqui animaduertere oportet, olea frigida, & humectantia esse noxia. Quòd verò ad tempus nutriendi, eligenda est hora summæ remissionis, si non intermittat omnino, & quę aduentantem paroxysmum quatuor saltem horis antecedat. Quod verò ad somnum attinet, ille æqualis esse debet vigiliis, vt æquè concoctio, & digestio resolutione fiat.

De balneo non est hic, cur pluribus agam, nam in hac febre, nisi post declinationem, solet esse noxium. De vomitu alibi actum, si nimius sit, compescatnr diacydonite, succo punicorum malorũ, syrupo menthaceo. Item si ventris fluxus excedat, constringentis alimoniæ, vtpote ueteris gallinæ iusculo decoctionis verbasci, & medicaminum eadem facultate præditorum vsu supprimatur. Stomachi uerò infirmitati consulitur assati pulli vsu, aromatum suffitu, odoratorumque thymiasi.

Quòd si præ morbi diuturnitate facies, extremaque tumescant, vt cachexiam præseferant, tunc vsui sunt, quæ viscera ab infarctu expediunt, quæ calorem innatum suscitant, quæ corroborant.

Quod verò ad frictiones, hæ maximè conueniunt, & tali modo adhibendæ. Incipiendum est ab humeris, & inguinibus, quando caliditas feb. in manus, & pedes effunditur, quòd si patiens nescio quid lassitudini simile persenserit, tunc dorsum etiam perfricetur, donec egregiè incaluerit, quo tempore cum oleo etiam perfici potest frictio, donec is calor excitetur, qui sit parti cõueniens, tùm aliò conuertendæ frictiones. Inter olea verò congruentia est ol. dulce minimè stypticum, anethinum, chamomællinũ, expedit enim, vt post siccam frictionem sequatur frictio cum oleo. Olea verò, quæ imbecillem stomachum roborant, sunt chamomællinum, nardinum, spicatum. Quòd si quis malit emplastrum, fiat ex chamomello decocto cum mastiche in vino duplici melle adiecto. Deiectæ verò ciborum appetentiæ prospiciẽdum non mero vino, sed medicato cum absynthio, chamæmello, sysimbrio.

De pituitosæ febris continuæ laticæ curatione.

CAPVT LVIII.

Similiter curatio quotidianæ continuæ, atque periodicæ perficitur, hoc tantum differt, quod in illa adhibere necessum est attenuantia temperatè calida, & syr. acetosus, oxymeli, rhodomel, aqua fęniculi, apij, aut D. duarum radicum diluta satis erunt. Pariterque tutò adhibetur D. anethi, chamæmelli, & capparum, potissimùm digestione apparente. In cibi verò exhibitione obseruanda temporum diuersitas, & virtutis dispositio. Non est autem, cur pharmaca ad censum adducamus.

De epialæ, & lypiriæ febris curatione.

CAPVT LIX.

HÆ febres peræquè curantur, ac priores. Proin propinanda propotismata attenuantis, & incidentis naturæ, quæ coctionem promoueant, subinde ad euacuantia gradus faciendus erit. Interim lenientia, & vomitum cientia, & stomachum roborantia, quæ in singulis pituitosis feb. conueniunt, non sunt omittenda.

De febris syncopalis humoristicæ curatione.

CAPVT LX.

HÆc feb. difficulter curatur, quid quid tamen moliri licet, hoc gradatim, serióque faciendum, siue alliotica sint propinanda, siue euacuantia exhibenda. Quare si aluus inofficiosa subsistat, mitiori quopiã pharmaco, aut eccoprotico protitanda, aut blandissimo clysmo diluenda, qui, quod in intestinis, & primis ductibus præsẽtissimũ est, detrahat sine labore: Extenuare autem adhibitis frictionibus oportet. Et Galenus meritò sanè dixit, multos pharmacis exinanitos deficere, solas autem frictiones profuisse, quæ hoc pacto peragendæ sunt, ut primò tibiæ, & femora asperiore sudario, aut mappa cutem uellicante supernè deorsum trahantur, subinde brachia, & humeri perfricentur, postremũ scapulas, & dorsum aggrediatur supernè deorsum sẽper trahendo, atque sic studiosè artus uniuersos affricet, donec cutis incãduerit, desinat autem frictio in femora, & crura. Quid plura? Vniuersa feb. huius curatio perficiatur cùm frictionum recto vsu, tùm somno, & quiete, sic enim cruditates conficiuntur.

Oportet autem in hac febre attenuare quidẽ, sed non admodum calfacere, quamobrem mulsa cum infusione hyssopi, & fœniculi pro matutino syrupo erit vsui. Quòd si feb. hæc immodico alui fluxu stipetur, hydromel accuratissimæ decoctionis propinandum, sic enim fiet, ut aluus salubri modo profluat. Acetum quoque mulsum conferre consueuit æstate quidem cum frigida, si aliena non sit consuetudo, hyeme uerò cum calida, quæ omniquaque curat. Quòd si sitis negotium facessat, syr. acetosus mellinus, aut etiam uinum dilutissimum, si feb. paulò fuerit uehementior, concedi debet, maximè si æger fuerit ætate prouectior, neque enim admodum ualidæ uisuntur huiuscemodi febr. præcipuè in senibus. Vt vt autem sit, uinum modicellum à pastu ægris est concedendum, siquidem ad uires in hac feb. semper collineare pulsuum tenorem considerando oportet, nam si collabi incipiant, tunc ægri buccella panis lymphato uino intincta refici debent, dummodo nulla sit phlegmones in visceribus suspicio, quæ si existat, ut conclamatum est, ita uinum subtrahi debet. Et sanè hoc pacto ægros refouere dũtaxat oportet, vbi syncope impendet uehementior, & recreatis subinde frictiones adhibere. Cibus autem, à cuius ingestu dormiendum est, dilutior est ptisana, nec quicquam aliud robustius addijciendum,

dum, ni uiribus metuamus, tunc enim licet aliquid valentius porrigere, vt mulsam, & panem in iulapio infusum.

Hic autem balneum nulli est vsui, imò noxium esse solet, siue calidum, siue frigidum existat, calidum enim fluxiones ciere potest ad pulmonem, ad cor, ad cerebrum, frigidum verò digestionem præpedit, & obstructiones conduplicat. Quòd si vnà cum pituitate subsit bilis, quæ ad stomachum impetum faciat, vomitio facillima excitanda, hæc enim proderit, & sanè, vt prosit, consentaneũ est.

De febris syncopalis minutæ curatoine.

CAPVT LXI.

NE perenni tenuium humorum, & spirituum difflatione vires penitus deficiãt, pectus aq. rosarum addito santalorum puluere allinendum est, cibis interim modicissimis, quales exiguæ vires ferre possunt, sed identidem exhibitis reficiendi sunt ægri. Cibus autem sit panis similagineus granatorum succo intinctus, aut alijs adstringentibus imbutus succis. Verùm si virtus robustiorem alimoniam requirat, pulli aceto, atque omphacio conditi offerantur ex embammate; scitamenta enim hæc facilè conficiuntur, & nullũ stomacho laborem afferunt, quibus addere licet aliquid ex frigidis oleribus, & coriandris. Nocturnæ verò, diurnæque febres curantur peræquè, vt reliquæ, quare non est, quòd actum agam.

De quartana periodica.

CAPVT LXII.

RARò quartana continua visitur, sæpè periodica (quod minima sit ad reliquos humores melancholia.) Quartanæ verò caussæ sunt ea vniuersa, quæ melancholiam procreant, eamque putredini opportunam reddunt. Porrò quædam melancholia est naturalis, & sanguinis fæx dicitur, alia præter naturam ab humorum exustione prognata, quæ propriè atra-bilis nuncupatur, quã obrem alia sanguinea est, quædam pituitosa, alia biliosa, quædam etiam ab ipsa adusta melancholia oboritur. Non defuerunt, qui existimarint ex naturali melancholia quartanam fieri non posse, quòd ipsa non putrescat, quum sit frigida, & sicca, atque adeò vtraque qualitate putredini obnitatur, sed quam benè de hac ipsa re sentiant, nõ est, cur pluribus disputem, scitum enim illud est, humidum quodque loco calido, & humido conclusum, nisi diffletur, putrescere, non est tamen dubium, vnum humorem altero magis esse putredini obnoxium, puta phlegma, quàm sit atra-bilis.

Vt plurimùm verò quartana diuersas ægritudines, & alias febr. excipit, quæ diutiùs protractæ fuerint, vnde varia recrementa succrescunt, quæ per adustionem in atram bilem degenerant, quare cum non fuerint foras exacta, & propulsa reliquum est, vt putrefacta quartanam ingenerent. Sępè etiã malè habito lieni duro, cui defęcandi sanguinis incumbit officium, tumidoque succedit quartana, quæ peruicax esse consueuit, quòd per synathrismum quotidie augetur excrementũ melancholicum, illa verò salubrior est, quæ nullo lienis affectu, aut apostemate stipatur, quæ enim à splenis apostemate enascitur, aut certè coniugata ei, frequẽns ad hydropem, atque etiam ad perniciem deducit, malè enim affecto liene iecur in cõsensum protrahi consueuit, hinc hæmatosi vitiata frigida succrescunt recrementa, quæ hydropem, lethumque pariunt. Simplex verò, puraque quartana solet à multis melancholicis ægritudinibus liberare, vtpote melancholia morbo, epilepsia, spasmo; & sanè febris hæc caret periculo, ni contingat error, neque annum excedit, nonnunquam tamen visa est, quæ duodecimum annum excesserit, atque etiã eò ampliùs. Porrò longissima quartana frequẽns hydropem accersit, hinc enim tota naturalis œconomia peruertitur, cum acidũ naturæ infestissimum sit teste Hipp. Nec minùs quartana laborantibus autumnus noxius est ob melancholię prouentum, singula enim anni tempora congenerem succum in nobis procreant, prout à temperamento illa recesserint, proin autumnus frigidum, siccumque humorem parit.

De signis quartanæ febris.

CAPVT LXIII.

QVartana ab initio adoritur cum frigore exiguo, quod subinde inolescit, accedente statu minuitur. Calor non est admodum vehemens, maior tamen, quàm sit in quotidiana, quæ modicum contrahit calorem, veluti viridis ligni moles, calor item non æquè totum corporis habitum inoccupat, imò adest calor cum quodam horrore, & grauitate, cuius rei caussam in humoris crassitiem reijcio, & cum frigore subest nonnihil ostocopi doloris, quasi ossa contundentis: Insuper adest concussio, & commotio tanta, vt dentes strideant, sed non veluti in pituitosa, hinc fit, ut ad visus debilitatem ægri ipsi deueniant, atqui propè vigorem se se proferente concoctione uisus claritas restituitur, rependiturque ad pristinum naturæ statum. Signa quartanæ etiam ex antecedentibus petuntur, vt febr. prægressis chronicis, splenis duritie, & tumore. Inter caussas dispositiuas censetur melancholica complexio, ætas consistens, autumnale tempus, inter primitiuas verò, externasque cibi crassum humorem generantes, animi pathemata, tristitia, mœror.

Quartanæ periodus est xxiiij. horarum. Et quẽadmodum æstate tertianæ populariter uagantur, ita quartanæ autumno, & hyeme.

Sæpè uerò fit, ut diuersæ febres perducant ad permixtas febres, in quibus non est ordo, nec typus, propter diuersitatem restitãtis humoris post febr. quare si multiplicatur melancholicum recrementum, tunc erronea feb. illa desinit in quartanam, quæ sanè si ex adusto phlegmate fiat, longissimas habet periodos, & hæc quotidianæ succedere consueuit, in qua sudor serò erumpit, urina crassior emeitur, arteriæ non admodum obduruere. Quæ uerò ab adusto sanguine gignitur quartana, signis stipatur affluentis sanguinis, & sanguineæ febr. urina rubente, crassa, cui attestatur forma, idest habitus corporis, ætas, tempus. Quartana uerò à cholera rubra perusta arguitur ex pulsus uehementia, uelocitate, frequentia,

ex horrore, & carnis contritione, ex siti, ex sudore, ex ira, furore, ardore, quam ætas florida, tempus æstuosum, præcedens biliosa feb. abundè testantur.

Cæterùm pulsus in quartanis propter humoris siccitatem ad duritiem nonnihil deuergunt, quin intrò ita contrahuntur, vt videantur conuulsi, qua caussa etiam accedente maximè recrementi crassitie inæqualiter micant. Raritas autem pulsuum est huiusce febr. tecmirion. Sæpè verò diastole, vt diximus, inæqualiter mouetur, & systole concitata, veloxque apparet, à contrario in tertiana obseruatur, quidquid tamen sit, pulsus quartana meliores sunt penes paruitatem, & frequentiam pulsibus quotidiana febre laborantium, penes tamen tarditatem conueniunt. Ingruente paroxysmo tarditas, raritasque pulsuum magis elucescunt, & diuersitas visitur maior, quàm in cæteris, procedente tamen feb. pulsus veloces, frequentesque euadunt.

Vrinæ verò crudiores apparent ob materiæ frigiditatem, & crassitiem hocque in principijs, appellente tamen vigore concoctiores uisuntur. Verùm varijs tinguntur coloribus pro adusti humoris, & in atram bilem mutati varietate. Inter cętera signa, quæ digestionem humoris præmonstrãt, sunt leniti, remissique rigores. Sudor autẽ in quartanis plurimus effunditur ob ichorum, & serositatum affluentiam ad pituitosam febrem collatione, nec sitis admodum fatigat, ni adustę bilis soboles sit quartana.

De curatione quartanæ.

CAPVT LXIIII.

NOn sic temerè aggredi oportet quartanæ curationem, sed diligenter priùs inspecta caussa, scilicet an atra bilis ab adustione phlegmatis, an bilis, an sanguinis, an ipsiusmet melancholici humoris proficiscatur, & pro diuersitate caussæ instituenda curatio, sic enim fiet, ut hac præcognitione habita, vnicuique caussæ præsidia ex arte, & conuenienter accommodari possint. Vniuersæ tamen in hoc conueniunt, ut euacuandi, & minuendi in principio indicationem præbeant. Quare animaduertere oportet, an sanguis dominetur, præsertim, quando adest sanguinea melancholia, quam si propria indicia pręmonstrent, sanguinem mittere expedit, prout vsus postulauerit, & vires dederint, nam si affluens fuerit sanguis, isque crassus, fæculentusq; omnino melancholicus, plurimum sanguinis educere operæpretium est. Vbi verò phlebotomia non est necessaria, si adhibeatur, vehementer officit, quà debilitat tenus, quà humorem tenus educit, cuius præsentia atrabilis temperata mitescebat ad pensum contrariæ qualitatis, est enim frigida sicca.

Et tandem prout phlebotomia humores ciendo ad exteriora euocat. In principio aliquid morbifici humoris educi potest, pharmaco ad leuãdã naturam, non ad extirpandã grauiore cathartico materiam, hoc enim duntaxat perfecta iã concoctione vsurpare licet. Dari autem lenientia debẽt die paroxysmum antecedente, sed caue, ne restitãtem, rebellemque humorem graui pharmaco irrites; at blandissima adhibe, & si potiones reformidas, leuibus utere clysmis, non fortibus, qui dum morbus consistit, solummodò sunt vsui. Quod si quis temerè à principio melanagogon nonnunquam propinarit, & ex voto res successerit, ex errore potiùs, quàm ex arte contigisse putato.

Die verò paroxysmi nihil alimoniæ præbendũ, sed ieiunium iniungendum, & omnino frigidæ potu interdicendum, ne magis, magisque compingatur crassissimus humor. Reliquis diebus ægri pullis, perdicibusque vesci possunt. Atqui digerentia propotismata diebus intermedijs propinantur, ceu mel rosaceum simplex vnà cum syr. de pomis iusculo dilutum.

Cęterùm vbi melancholia biliosa est, ad leniendam aluum myrobalani citrinæ, & violæ adhiberi debent. Quod si phlegmatica fuerit, aluus soluẽda est pharmaco, cui vis turpethi commixta sit. Quòd si melancholica atra-bilis fuerit, illa administrentur, quæ melancholiam potissimùm respiciunt, polypodium, epithymus, senna, & similia. Serum autem destillatum est peropportuna materia tùm infusioni, tùm excipiendæ pharmacorum substantiæ in omni melancholico affectu. Et sanè ubi calet impendiò iecur, solùm serum offerre conuenit. Rhodomel quidem, atque eius aqua à longa decoctione percolata instar seri esse solet, quãdo maximè subest aliqua stomachi debilitas, aut humor quidam frigidus exuberat, exorbitatque. Quid verò? Nihil æquè confert, atque vomitio ante paroxysmum excitata, maximè si pituitosa fuerit atra-bilis, & stomachus viscidis, frigidisque excrementis redundauerit, solet etiam reliquis chronicis febribus præsto esse opportunè proritata.

Interim purgantia ableganda prorsus, donec perfecta, consummataque concoctio apparuerit, quo tempore adhibenda sunt, sed quæ nec admodum calfaciant, neque uehementer afficcent. Ad hæc neque crebra alui solutione corpus infirmandum, neque ab initio tenuis uictus ratio præscribenda, quæ priùs vires collabi sinat, quàm morbus consistat.

Scire autem decet, quòd quando æstuante cœlo aggreditur quartana, in primis aquam hordeaceam, & syrupum acetatum tribus, aut quatuor horis ab antecedente periodo propinare ad expedienda meatuum obturamenta operæpretium est, vt absumatur celeriùs. Vbi verò rigente cœlo quartana adoritur, blandissimam curationem inire oportet; ne præ cœli inclementia, & humoris contumacia malum asperetur.

Quid autem circa alimoniam tibi videtur? Profectò, si febrem spectes, cibi euchymi, eupepti, frigerantes, humectantesque desiderantur, pariterque si morbificam spectes materiam, quatenus melancholiæ siccitatem contemperant, sed quà digestionem tenus refrigerando remorantur, temperandus eorum usus admissis, ammixtisque calfacientibus. Verùm vt frigida humida admittuntur, ita prorsus ablegantur frigida sicca. Sed ea conditione tamen illa admittuntur, ne impensè refrigerent, vt lactuca, ne affluentiùs proli-

proliciant serositates, atque adeò sanguinem crassiorem relinquant, vt dulces melones, ne putredini opportuna sint, vt persica. Quæ sanè summo studio obseruari debent. Quidquid sit, vuidi, humectantesque impendiò cibi, temperatèque calfacientes mirandum in modum conferre possunt, potissimùm si humorum concoctio non sit promouenda refrigerantium vsurpatione, qualia in ea quartanæ specie, quæ ab adusta bile prognata est, desiderantur. Salsamenta autem, & huius farinæ scitamenta, quæ exacuunt, & incidunt, non fuerint abs re, si augendæ caliditatis suspicio abfuerit. Certè declinante febre tutò adhiberi possunt, quemadmodum trochisci de absynthio.

Nihil verò æquè conducit, atque semicupium, siue tepentis aquæ balneum quotidie ante cibum adhibitũ, ita verò morari decet in balneo, vt æger humectetur quidem, sed non sudet, neque calefiat, ad hæc animũ delitijs delinitum semper contineat, quietem habeat corporis, animique, turbidos declinet motus. Hoc est catholicum, vt quartanæ omnes à quacunque tandem caussa fiant, humectantibus gaudeant, sed refrigerationis, aut calfactionis vsus non idem est, & si forte aliquando assiccantibus vtimur, hoc per accidens est, vt nimirum abstergamus, & incidamus, non vt resiccemus. In primis verò stomachi curam gerere oportet roborando, & confirmando, nec minùs hepatis, & lienis, ne duritiem, aut apostemata contrahant. Quod si ad ventriculi leuamen meditaris vomitum decoctione sem. raphani ammixto syrupo acetoso eum prorita, qui sanè faciliùs sequetur, si æger aut atriplice, aut salitis piscibus, aut synapi priùs fuerit vsus. Sed qua die opportunior est vomitio? Dices. Apprehensionis die mirandum in modum confert, siquidem rigorem, frigus, & feb. acutiem mitigat. Hac verò lege se vomitioni præparet æger. Ab vsu alliorum, & mellis abundè hauriat oxymel, & subinde sese repleat, postremò plurimam tepentem lympham hauriat, & euomat. Absumpta accessione frugaliter cœnet, mane balneum ingrediatur. Quod si ante accessionem horis quinque cibum sumat, vt euomat, profuerit, licèt uniuersam alimoniã non reijciat, siquidem vomitus quicunque ante paroxysmum, aut alleuat, aut exterminat febrem. Illa verò optima victus ratio erit, quæ inediã die paroxysmi iniungit, & non nisi absente febre ægrum nutrit; Postridie, vt ediximus, æger balneo destinetur, (si modo humorum concoctio præluceat,) & tepente aqua ad lubentiam, & delectationem perfundatur, ita tamen, vt hinc sola humectatio corpori comparetur, neutiquam humores cieantur, & concitentur.

Cæterùm si quartana ab adusto sanguine proficiscatur, tũc sanguinem è basylica mittere proderit, & reliquum à quisquilijs, & terrestribus impuramentis leniter expiare myrobalanis kebulis, polypodio, fumaria, senna. Talis verò quartana vt citò concoctionem suscipit, ita breui curatur.

Quòd si biliosæ melancholiæ soboles sit quartana, cùm humectantia, tùm refrigerantia valentiora vsurpanda sunt tam in alimentis, quàm in medicamentis, & balnea in eundem vsum dirigẽda sunt. Interim aluus leniri poterit syr. rosa. aut viol. laxatiuo diluto cum sero depurato, in quo nõnihil polypodij, aut epithymi ebullierit. Quòd si æger bolos prætulerit, fistularis cassiæ atramentum in bolos coactum exhibe. Huiusmodi uerò quartana transacta uigesima die solui consueuit, si quam mox appareant concoctionis indicia. Quòd si producatur, paulatim ad attenuantia, & incidentia progrediendum est. Si verò extrinsecùs admotis stomacho robur conciliare studueris, atque temperamentum, sufficiant mediocria, qualia sunt chamæmellum, melilotus, absynthiũ, & id genus alia. Ieiunium autem in hac quartanę specie vel in die paroxysmi non admodum conducit, quod succos ampliùs acuat, quare licet nonnihil alimoniæ concedere. Inter mundificantia, & repurgantia sanguinem à fœce censentur myrobalani, epithymus, senna, viola decocta ex aqua, & exhibita cum syrupo acetoso. Atqui ad ciendum vomitum die paroxysmi Asar in potu datur.

Verùm si phlegmatica melãcholia quartanam pepererit, quid opus est facto? Ad parandam materiam rhodomel aq. fœniculi, aut apij dilutum conuenit. Ad ciendam verò aluum lenientibus vis turpethi, & polypodij commisceatur, & procedente morbo gradus ad agaricum fiat. Hic maximè confert vomitio oxymelite, & decoctione sem. raphani proritata. Admota uerò stomacho fortia sint, vtpote ol. nardinum, spiceum, costinum. Nec fortè abs re foret in hac quartanæ specie vomitum excitare cum syr. acetoso, in quo nonnihil albi ellebori infusum sit, imò aliquando est necessarium, albi ellebori fibras raphano infigere, infixas per noctem relinquere, mane detractis fibris raphanum ægro præbere deuorandum, quin ipsa ellebori nigri substantia vtiliter interdum datur, ni viribus metuatur.

Quòd si quartana à melancholica atra-bile suborta ægrum infestauerit, quæ adhibenda methodus? Aluus in primis melle viol. laxatiuo, & el. lenit. subducatur, humor melle viol. simplici, digeratur, & syr. de pomis simplici, de lupulis, de fumaria, tum educatur decoctione myrobal. citrearum & nigrarum, & fumariæ, & passularum. Vbi verò digesta penitus est materia, e basylica sanguis mittendus, (tunc enim cruditates minùs impediunt, nec detracto sanguine digestio retardatur), & ab assumpto alimento validiore vomitorio prouocanda vomitio, aut certè mitiori, prout vsus postulauerit, oportet autem identidem vomitione uti, quoniam radicitus hinc euellitur materia, & multò promptiùs, quàm pharmacis deuoratis, aut iniectis fortibus clysteribus. Medicamina uerò, quæ sunt vsui, hæc censentur, nempè epithymus, polypodium, agaricus, stœchas, lapis Armenus, lapis lazuli abluti, & succus fol. pentaphylli cum syr. mellino. Ad hæc elleborus niger. In cholerica verò sufficit senna, fumus terræ, epithymus, & pro digestione syr. acetosus cum syr. de pomis. Euacuatione totius corporis peracta antidoti magnæ conueniunt ad promouendam, roborandamque naturam, maximè in phlegmatica, & melancholica

quartana, vt theriaca, mithridatium, & medicamen de assa odorata, & sulphur, & piper, & cætera id genus, vt synapismus, quem mustardam vulgo appellant, quæ sanè anthidoti alternis diebus administrari debent, similiter Diapipereon. Non sunt autem huiusmodi ante coctionem exhibenda, nam ex simplici duplicem, atque etiam, si dijs placet, triplicem quartanam efficies, aliaq; multa accerses incommoda, maximè hyeme. Decedente verò quartana, si necesse fuerit sanguinem mittere, aut obstructorum viscerum, aut minuendi gratia sanguinis, ne dubites, plurimi enim testante Gal. sic sanantur. Absoluta digestione dandum est pharmacum purgans, à quo absynthii succus propinandus ad stomachi firmitatem, postremò theriacam dare operæpretium est. Ego verò affirmare ausim, summis viribus pollere odoriferam assam, atque piper. Hoc autem tempore salsamenta, & quæ attenuandi, incidendique vim habent, vsui esse consueuerunt. Sed cur singula ad censum voco, cum plurima in numerato sint, eaq; gratiora, & notiora, quàm vt hic appingi debeant?

Hac igitur scripsisse tenus sat, claudite Riuos.

De cibo quartana laborantibus conuenienti.

CAPVT LXV.

DEcet in quartana victum ad tres septimanas extenuare, vt cruditates conficiantur, ita tamen, vt ne vires concidant, proin abstineant ægri carnibus, & vnguinosis, sic enim fiet, vt materia imminuatur, & ægri alleuentur, atque adeò feb. longitudo corripiatur. Transacto hoc tempore viribus incumbendum administrando pisces petrosos paruosque, oua sorbilia, pullos, auiculas dumeta colentes. Quum ergo id tempus peractum est, quo vnctuosa prohibentur, & ægritudo nihilo euadit mitior, tunc viribus vacãdum magis, exhibendo etiam robustiora alimenta, vtpote gallinarum carnes, pullorum, arietum, hœdorum, auium mollicularum, vt perdicum, turturum, attagenarum, quidam etiam pisces errones huc faciunt.

Quatuor autem conditionibus donari debet alimentum, quod quartanarijs conceditur: Primò vt non sit crudum, imò vim habeat flatus resoluendi, quos parit melancholia, est enim vel teste Hipp. flatulenta, propterea melancholicos vocauit pneumaticos, dein vt non sit crassis partibus constans, nec crassefaciens, sed crassum potiùs attenuans, tertiò vt non adstringat, cohibeatve aluum, sed soluat, & sollicitet, postremò vt laudabilem sanguinem generet, calidum quippe, humidumque succum. Quomodo verò, qua temporis opportunitate, quantumve nutriendus sit æger, ex vniuersa iam tradita methodo constat. Canones tamen quædam symptomata frangunt, per quæ necesse est aliquando in paroxysmo, aut paulò ante ægros reficere. In vniuersũ tamẽ uerũ est, conducere quippe, ut uentre vacuo feb. accedat, ut ne occupetur natura circa alterius materiæ concoctionem, quàm morbosæ, donec penitus expulerit. Vinum autem clarum, subtile, albũ confert, maximè apparente pepasmo.

De quartanæ continuæ curatione.

CAPVT LXVI.

QValem antea descripsimus talẽ habet quartana perennis curationem, inque curandi methodo parum interest inter continuam, & interpolem. Hoc animaduersione dignum est, quod in continua magis temperata cùm alliotica, tùm etiam aphæretica usurpare decet, quam in intermittente. Præterea quum materia in uenis contineatur, phlebotomia in hac febre magis necessaria est, quemadmodum etiam uictus ratio debet esse paulò accuratior, & accisior.

De febre sextana, & septimana, & similibus.

CAPVT LXVII.

FEbres huiusmodi dicuntur anaferontes, & remigrantes, generantur ex materia melancholica, sed pauciore, crassioreque, & ut plurimum fiunt ex ea atræ bilis specie, quæ ex phlegmate præusto generantur. Sextanam, & septimanam, & longioris periodi etiam agnouit Hippocrates. Gal. autem toto uitæ curriculo huiusmodi feb. non obseruauit, imò neque quintanam euidenter apparentem animaduertit, est enim occulta, abditaque febricula. Et sanè, inquit, non est absonum, quin septimanæ, & nonanæ feb. caussa sit uitiosa uictus ratio antecedentẽ caussam inaugens, quæ cum repetitur, febrem eadem hora accersit, quæ quidem uiuendi formula si dimitteretur, feb. quoque delitesceret. Harum itaque periodorum caussa nulla alia censetur præter uictus normam prauissimam repetitam, non typica humoris cuiuspiam commotio, inquit Galenus. Hoc igitur obseruandum in huiusmodi febre, ne quid in uitæ, & uictus genere peccetur.

Quamquam Gal. inficiatum ferè it, huiusmodi febres dari, quæ si dentur, nullam radicem, aut caussam aliam agnoscit præter enarratam. Sed Hipp. reuera obseruauit tales febres, & eas scriptis prodidit; neque est adeò mirum, aut adynaton, ut opus sit in hac re demonstratione. Septimanæ quidem meminit Hipp. & esse longam, sed tutissimam; quintanam uerò esse cæteris deteriorem, quòd fiat ante, & post phtysim, quam sententiam ego sic interpretor (misso tantisper Galeno) ut per phtysim intelligatur hectica, & quintana sit propositio indefinita, quasi innuat, esse unã speciem quintanæ cæteris deterioris, quæ præcedit hecticam, quæque adustis humoribus etiam præ longitudine ita uiscera inflãmet, & solidas particulas, ut hecticam tandẽ sociã accersat seruato interim tenoris sui ordine. Vt plurimum tamen febr. hæ ad quartanam reducuntur, ubi humidum redundarit, sed ubi plurima sit humorum difflatio, & euidens dissipatio, minimum terreni, exustique relinquitur, quare pro quartana fit quintana periodus. Et in huiusmodi quidem dispositione melius est, ut sit corpus dispositum, opportunumque exustioni, atque adeò hecticæ dispositioni, quàm succedere hecticæ. Quando enim hectica præcurrit, humores adurit, & præ paucitate

eosdem

eosdem in cinerem redigit, quos subinde putredo adoritur, & feb. ingeminat, est ergo mala, quod signum sit adusti humoris pauci, & quod duplicatæ feb. significationem præbeat. Cum verò paucissimi sint, non nisi quinto quoque die paroxysmum committunt: Neque est, cur eas morborum species negemus, quas ipsi haud obseruauimus, cum maximè perrarò contingant. Nec est, quod quispiam cauilletur, si est quintana, ergo datur quintus humor, quintaque materia, vnde feb. hæc conflatur. Non est, inquam, nam paucissima, crassissimaque melancholia hoc potest efficere: Neque enim inficiari licet, in quibusdam corporibus inueniri paucissimam, eamque crassissimam melancholiam, quæ concepta putredine febrem pariat. Nec est, cur quispiam dicat, nonne ex crassefacto, & minutissimo phlegmate hoc idem proficisci potest, vt scilicet aliter fiant, quam quotidie accessiones? Quid ni, inquam? Quid absurdi consequens est, si concedatur, fieri posse? Porrò sicut concedenti neque experientia, neque ratio, neque magni viri refragari potest authoritas, ita neque positioni illi, quam tuetur magnus Hipp. Quidā fide digni, se nonanas notasse, deierarunt. Quintanam verò nos multoties ipsi vidimus, & nihilominus fatemur ab eodem melancholico humore proficisci: quid plura? Res faciat, non verba fidem, procul ite maligni.

De curatione feb. quintanæ, septimanæ, & nonanæ.

CAPVT LXVIII.

CVrantur peræquè, atque quartana ex adusto phlegmate, & in atram-bilem iam conuerso. Hic enim opus est diæta tenui, tenuanteque, & somno, vt hinc crassa materia subacta resoluatur, digeraturque. At quia periculum est, ne vires tali victu concidant, iterum crassiore victu reponendas vires esse videtur, quare in hac indicationum contrarietate, oportet sic se gerere, vt vno tempore tenui victu, alio crassiore vtamur, nam hæ febr. non admodum vires lacessunt, victus tamen crassior is sit, qui citò nutriat, & optimum succum procreet. Nihil verò æquè confert, ac vomitio elleboro ipso, & sem. raphani, aut certè raphano, in quo infixæ fuerint per noctem ellebori fibræ, proritata, aut nuce vomica, seu potius diasaru. Similiter euacuare licet cum hiera maximè Logadij, qua in melancholicis affectibus vtebatur Ptolomæus, & post purgationem adhibenda identidem vetus theriaca, similiter balnea calida, quæ sudorem prouocent, quæ dicuntur æstuaria, seu sudaria.

TRACTATVS Tertius.

De Febre hectica.

CAPVT PRIMVM.

NOn est, quòd altè repetam, scilicet in corpore humiditates diuersorum generum diffusas esse, inter quas quędam diriguntur ad nutritionem, quędam ad articulos humectandos, ne perenni motione incandentes contabescant. Quæ nutritioni destinantur humiditates, aut in venis continentur, aut extra venas vagantur, ex illis putres, imputresque feb. generantur, vt synochi, ex his habituales febriculę. Quum igitur nutrimentum haud omnino in analepsim absumitur, sed remanet in meatibus reconditum, & semitam occupat, primam constituit humiditatem. Illud autem humidum, quod de proximo debet in membra cogi, & coagulari, diciturque actu nutrimentum, quod fit eius loco, quod à calore absumptum fuit, & proximum est, vt in membra solidescat, dicitur secunda humiditas. Illud verò humidum, quod membra continet, & quo sunt vicissim sibi continua, dicitur tertia humiditas.

Sed age præfatas humiditates exemplo declaremus; oleum in lucerna effusum instar est, primarum humiditatum, quæ semitas inoccupant, oleum, quo ellychnij corpus imbutum est, instar est secundarum humiditatum. Tertiæ verò humiditates comparantur aqueo illi humori, quo partes xyli continentur, & continuantur, vnde constat ellychnium. Quom igitur flammantur membra radicalia, maximè cor, fit illa ægritudinis species, quæ dicitur hectica, quam nonunquam impensa hepatis caliditas inducit, dum radicatum humidum depascitur, hæc verò, haud presfè hectica nuncupatur, cum illa uerè sit, quæ ex præcalfacta cordis substantia inoritur. Similiter pulmonum, & stomachi affectus haud germanam pariunt hecticam. Verùm dum ipsa permanet exhauriens primi ordinis humidum, nempè insitum potissimum cordis, sicut absorbet flamma oleum in lucerna infusum, tunc est primus gradus hecticæ nomine generis appellatæ, cæterùm ubi primis humiditatibus absumptis secundæ exhauriuntur, quemadmodum quum lumen absumpto in lucerna oleo aggreditur in ellychnij poros receptum humorem, & tunc dicitur secundus hecticæ gradus, quæ tabes propriè appellatur, & habet latitudinem, principium scilicet, & medium, & statum, è qua uix eum redimas (nisi diuina annuente gratia) qui ad ultimam illam perniciem peruenit, in qua caro liquefit. Atqui humiditatibus istis penitus exhaustis calor eas depascitur, quas tertio loco censuimus, ueluti, cum flamma absorpto oleo, quod in ellychnij meatibus latitabat, subinde corpus ipsum ellychnij adurit, absumitque radicatas humiditates, fitque tertius

gradus

gradus hecticæ, qui dicitur marasmus, in quo totum corpus resoluitur, & hæc feb. nullis circumscribitur periodis.

Quidam verò hecticas hoc discrimine diuiserunt, vt quædam pendeat ex insitis humiditatibus, quæ proximè abituræ sunt in partis naturam, quædam ex carnoso genere, quædam ex solidis, spermaticisque particulis, & est tertij gradus hectica. Hæc verò sententia si ita accipiatur, vt quod absumitur primò, sit membri cohærens humiditas, eòdem recidet cum priore, at si velit, vt primùm, quod absumitur, sit humidum, quod proximè cogi, coagularique debet, fallit opinio.

Quid plura? hectica aliquando ephemeras excipit, aliquando putres, nonnunquam apostemata, rarò verò incipit, quare radicata membra iam calfacta sunt, humores neutiquam nec spiritus, nisi ex forti caussa, & progrediente tempore illud fiat. Et vna quidem caussa quandoque hecticæ, quandoque ephemeræ aduentum parit, prout eadem leuiter, aut impendiò egerit in dispositã materiam. Exemplo sit ignis, qui bifariam agit in ligna, nempè excalfaciendo, & vligines, fumosque excitando, vel inflammando. Et sanè febricula hæc habitualis sæpè ex permutatione putris, aut apostematis fit, maximè ubi vehementior fuerit feb. interim parciùs, frugaliùsque ægri victitarint, nec frigidam, quã opus erat, hauserint, nec fotus, litusque adhibiti humectantes fuerint. Non rarò verò in hecticam incurritur medentium incuria, quando scilicet collabitur, fatiscitque virtus, & identidem accidit syncope, neque vinum, neque iusculum vllum offertur, neque spiritus reficientia, ceu diambra, diamoscus, & similia. Sed enim putridis interdum implicatur hectica, & apostematibus. Vt verò in principio feb. hæc difficulter dignoscitur: facilèque curatur, ita in fine promptè dignoscitur, sed difficile curatur. Vltima verò tabes nullam recipit curationem.

De signis hecticæ.

CAPVT II.

Signa sunt pulsus minimi, duri, frequentes, debiles, vniformes. Tangenti Medico primò calor blandior apparet, sed cunctantiùs, & pressiùs tangenti se se profert mordaculum, & loca venarum, arteriarumque impendiò calent. Calor autem vniusmodi est, nõ absimilis, verùm ab assumpto cibo ingrauescit, pulsus incalescunt, crebrescuntque non sine fortitudine. Hinc fit, vt bardi quidam, fatuique Medici talia animaduertentes, ægris cibo interdicant, quòd calor augeatur ab assumpto, sicque miseros citiùs conficiunt. Perinde enim illis accidit, ac flammæ iniecto oleo, aut candenti sartagini aqua superaddita. Hincque magna ducitur hecticæ coniectura, cibus in reliquis febribus non parit hanc intensionem, quamquam nonnullam affectionem naturæ infert. Porrò hæc inflammatio non est, sicut reliquarum febrium incensio, quæ incipit, inchoatque post pulsuum contractionem, notasque periodos, sed hoc toties accidit, quoties cibos deuorarint. Quicũque verò tali febre laborauerit, non admodum percipit suam caliditatem, cum sit æquè diffusa, & facta domestica, nisi fortè ab assumpta alimonia.

Verùm signa, quæ in hecticam degenerasse ephemeram monstrant, sunt calor vehementior, mordaculusque, feb. post xij. horas minùs declinans, sed peræquè vsque ad tertiam diem perseuerans fortiter. Implexum verò esse hecticæ cum putrida significant post consummatam declinationem aridæ caliditatis uestigia post uberem sudorem, præterea augmentum siccitatis, urinæ acutæ, crudiusculæque, egestiones pinguiusculæ, & unctuosæ, & si fuerit hectica apparens, & alia occulta febr. tunc pulsuum contractione circa initia paroxysmorum deprehenditur, tale enim quippiam non est in hectica inuentum unquam. Et interdum incipit hectica ex stomachi præcalida, siccaque affectione, ex qua in consensum ob uiciniam trahitur hepar, & de mediocritate temperamenti deiicitur.

De signis aldubul, seu marasmi.

CAPVT III.

Indicia uerò permutatæ in marasmum hecticę sunt pulsus uehementer duri, debiles, parui, frequentes, ubi maximè non resoluto apostemati succedit hectica, nam frequentia, & uelocitas ualde concitatæ sunt, & pulsus myuri fiũt. Quòd si ex potu meracissimi, præcalidique uini acciderit malũ, pro myuro quid simile apparuerit, & tabis circumstantiæ, accidentiæque non erunt admodum uehementes, non enim dat ei spatium usque ad huiusmodi, & urinæ pingues, petaloidesque apparent, oculi cauantur. Quom igitur tabes ad statum peruenit, oculorum cauitas maior euadit, lippitudo sicca complicatur, excrescunt decrescente carnis mole ossium extremitates uniuersi corporis, in facie collabuntur tempora, cuticula frontis contenditur, decolorque fit, quasi puluerulenta euadat, & à sole præusta, supercilia difficulter subleuantur, cum præ cruditatibus, & colliquatione tumescant, oculi clauduntur, fiuntque sine somno somniculosi, nares acuuntur, pili succrescunt, apparent pediculi ex materiæ putrentis situ geniti, uenter inhæret dorso, quin usque adeò contractus uidetur, ut instar sit aridi chorij, cum ergo curuantur ungues, & adunci fiunt, tunc ægritudo ad statum peruenit, & æger præceps ruit ad interitum.

De curatione febris hecticæ.

CAPVT IV.

Dvo scopi hecticæ febris curandæ proponuntur, frigeratio scilicet, & humectatio, quæ admotione præsidiorũ huiusmodi qualitate præditorum, quæ contrarium expungant, comparantur. Scire autem licet unicuique contrario posse contrariam qualitatem esse annexam, utpote frigori siccitatem, ut refrigeratio comparata cum trochiscis caphuræ, & spodij, fortè etiam humectantibus innexa cohæret calfactio, quæ opponitur frigefactioni, ut uino, quod humectat quidẽ, sed præterea calfacit. Quæ sanè animaduertere operæpretium est. Quod si necessitas coegerit ualidiora adhibere refrigerantia, quæ teneant societatem

cietatem cum ficcitate, continuò humectantia sequantur. Similiter cum vsus coegerit adhibere illa humectantium genera, quæ cum caliditate cohæreant, simul refrigerantia aceruare par est, aut certè paulò post adhibere. Quod si hecticæ caussa fuerit apostema, aut quæpiam alia in membris affectio, tunc necessum est, illi priùs manus admoliri, quod si feb. fuerit vehemens admodum, mane exoriente sole propotismata sunt offerenda, in quibus cancri incocti fuerint admixto iulapio violaceo, aut dulcium granatorum succo, & ni stomachi imbecillitas vetuerit, psylij muccagine ammixta, maximè ineunte somno. Methodum autem refrigerandi iam innuimus, comparatur enim refrigeratio per apozemata, per frigerantium olerum vsurpationem, per trochiscos, per litus, & perfusiones, aerisque egelidi inspirationem, quæ cæteris præstantior esse consueuit. Ad hæc vestes suffire decet thymiasi ex santalis, & caphura, vt æger gratos subolfaciat odores, (odor enim animæ cibus perhibetur) proin pauimentum rosis sternere, & lilijs vtile est, interim sudare in balneo minimè expedit. Cæterùm litus, & epithemata refrigerantia super cordis, & pectoris regionem non sunt diutiùs retinenda, ne respirationi noceant, & voci, sed necessaria sunt quies, somnus, tranquillitas, gaudium. Animi pathemata æger declinet, præcipuè ne irascatur, ne tristetur, ne angatur, caueat, hæc enim pathemata totam corporis œconomiam euertunt, sitim diutissimè non perferat, nec famem. Quæ pectori admouentur emplastra, sint quidem aromatica, & odora, sed stypseos expertia, stypsis enim præter quàm quòd afficcat, vetat etiam, ne medicina intrò subeat. Debet autem topicum auxilium persæpè mutari, ne mora incalescat, & calfaciat, obseruando interim, ne vehementer refrigeret, nam si ita fiat, membrorum tenorem, & robur deijcit, & respirationi (admotum thoraci) noxam infert. Inter humectantia verò sunt cibi ex lacte, fructus, litus, & emplastra, & odoramenta, & caputpurgia, quies, tranquillitas, non diuturna abstinentia à cibo.

Repetuntur refrigerantia, quæ hecticis conueniunt.

CAPVT V.

Quæcunque refrigerant, aut humectant, simul alere operæpretium est, in quibus aut alimonia vim medicatam vincit, qualis est aqua hordei decoctionis cancrorum fluuialium, qui sanè sic parari debent: Extrema cancrorum nempè caudæ eximuntur, purgantur, ter & ampliùs abluuntur ex aqua frigida cum sale, & cinere, nempè ex lixiuio dulci; subinde in aqua hordei (benè priùs in tepida lota) coquuntur donec euadat ueluti vaccinum serum. Aut vis medicamenti alimentalē excedit. Illud interim aduertas, hecticis minimè tutò acetum exhiberi, quòd vehementer siccet, quòd resoluat, nisi fortè plurima aqua diluatur, & ijs ammisceatur, quæ humectant luculentè.

Lac asellæ humectando etiam refrigerat adeò, vt vaccino sero longè præstet, verùm lac duntaxat ei conuenit, qui mera implicatur hectica, nec humorum habet apparatum putredini obnoxium. Cæterùm in vsu lactis hoc præcipuè animaduertendum, ne incalescat, putrescatque; hæc uerò incommoda vitantur, exhibito saccharo, quod si omnino corruptelam lac incurrat, subducendum erit leui eccoprotico; Quod si æstus, flagrantiaque formidetur, temperandum aliquandiu, abstinendumque est, donec deferuescat, atque hoc interim spatio aqua fructuum concedenda, & trochisci refrigerantes vsurpandi, subinde lac repetendum. Medicamina verò, quæ refrigerant quidem, minimè verò humectant, sunt veluti trochisci de caphura, de spodio, de corallijs, quæ usurpari haud debent, nisi symptomatis alicuius caussa, puta superuacui fluxus. Vnctiones verò, epithemata, & caputpurgia, non est, cur iteratò scribam.

Illud interim non silebo, inter olea nullum præstare cucurbitino, papauerino, nenupharino, saligno, violaceo. Stratus autem infrigidans, & humectans fit valde planus ex chorio comparatus, aqua rosarum resperfus, impletus lino frequenter permutato; Aut certè lecti sternantur propè aq. in locis vuidis, quæ aspergantur fl. viol. nymphęæ, fol. salicis, capreolis vitium, & similibus.

Repetuntur quædam humectantia.

CAPVT VI.

Hvmectantia frigida iam censuimus, proximum est, vt methodum instituamus lactis genera dandi, & serum, & balneum administrandi, & olea, & vnguenta, & epithemata, & reliquam victus normam. Sed de modo lactis propinandi iam egimus in cap. de phtysi. Scire autem licet secundùm lac mulieris nullum esse conuenientius lacte asellæ, à quo est caprillum, ex herbis frigidis, humidisque genitum. Sed propriè lac asinæ extirpat hecticam, si modò curabilis sit, nisi in stomacho corrumpatur, & putredini opportuna materia nulla subsit. Dari autem potest lac à principio vsque in finem. Quid quæris? Lac mulieris ex vbere exhaustum cæteris præstat.

Serum uerò perinde exhibetur, atque lac, quod quidem à principio vnciarum decem pondere, vsque ad triginta, atque eo ampliùs propinari poterit, si virtus tolerarit, cui quidem dosi nonnihil trochiscorum conuenientium ammiscere licebit.

Sed age ad balnea gradum faciamus. Illud cæteris præstat, quod tepens est, quod thermasia non æstuat, in quo plurima refrigerantia, & humectantia olera incocta fuerunt. Summùm is sit calor, qui ne madorem quidem, ne dum sudorem exprimat. Item vapor balnei non debet esse impendiò calens, quin (ni obstarent multa) nil esset vtilius frigido balneo, sed macies, & extenuatio, viriumque, calorisque languor vetant, verum inchoante malo quando vires adhuc constant, atque corporis habitus nondum est excarnis, fortassis non esset abs re. Cæterùm in balnei vsu illud obseruandum, vt aqua in primis sit tepidior, quæ sub finem paulatim ita refrigerari debet, vt facilè ferri possit. Ter autem singulis diebus ægri in balneum

balneum immergi possunt, dummodo vires tolerare queant. Ante balneum aqua hordei, seu cremor duabus saltem horis propinari potest. Sunt etiam, quibus probetur emulsio lactis super vniuersum corpus, antequam æger labrum ingrediatur. A balneo inunctio sequitur ex oleo saligno, violaceo, nenupharino, cucurbitino. Interdum præmittitur vnctio. Quid quid agatur tandem, paulatim,& pedetentim moliri expedit,certè nullo tempore opportunius adhibetur balneum, quã post cibi digestionem. Quod si à balneo tepente æger immergi posset in frigidam, hoc esset extremum auxilium, sed plenum aleæ auxilium, quare aquæ frigidæ perfusio satis esse potest. Atqui ea lege concedi debet balneum, ne sudorem excitet, ne calfaciat, ne afficiat,neu anhelitum mutet. Ad hæc balnei calor sit suauis, & delectabilis,ætherisque calori suppar.

Æger autem is sit, qui paratis ad putredinem excrementis vacet, qui duntaxat à perfecta digestione in labrum intret, in quo nec longa mora trahenda,ne corpus resoluatur. Ab egressu ex balneo (postquam in tranquillum redierit æger) aliquid alimoniæ eupeptæ, refrigerantis, & humectantis offerendum,vtpote sorbitiuncula ex ptisana hordeacea, cum emulsione seminum melonũ, aut lac ipsum. Quod si æger in balneo molesta siti torqueatur,non est formidanda aqua hordei.

Sed enim balneum suauiter adhiberi debet, nõ tumultuariè, & temerè. Quare æger ad balneum deferatur in gestatorio,in quo stratus sit lectulus, æqualis,lenis,planus,tum subductis vestibus quiescat in parato cubili, subinde se tradat balneo tepenti. Hoc verò mihi summopere probatur,vt locus balnei sit temperatus, & domicilij meditullium inoccupet. Vbi ergo congruentem viribus moram in balneo traxerit, suauiter extrahatur æger indutus molli, leuique chlamyde,subinde blãdissima, leuiculaque frictione cum mappis corpus vniuersum siccetur, postremò vniuersim allinatur, & nutritu reficiatur.

De cibo hecticorum.
CAPVT VII.

NEcesse est partiri alimoniam,adeò vt non semel,& confertim repleantur ægri ad satietatem. Et sanè conuenientius alimentum paratur ex hordeo,& pane triticeo in frigida soluto,ex lacte, ex sero, ex melonibus, ex cucurbitis. Atque vbi reualescere videtur æger, non est inutile nutricatum moliri ex caseo recenti non salito. Si vires labantur,præsto sit vinum lymphatum,quin & pulli, & perdices, & oua, & hœdi, & gelatina vsui sunt. Et vbi syncope impendet, necessaria est aqua carnis ex hœdino armo parata cum sale modico, cui percolatæ tantundem succi malorũ adijciendum, & decima odoriferi vini particula, tepensque poculum hauriendum. Neque inconueniens est sitienti ægro potandam præbere aquam frigidam, dummodo non admodum vires fatiscãt, non subsit apostema, viscera obstructionibus non sint infarcta, nõ adsint recrementa putredini obnoxia, neu cruditates vetuerint, quæ digestione sunt conficiendæ.

Cum hectica superuenit affectibus vires demolientibus,& effœminantibus,carnem,& ossa arefacientibus, superuenit debilitati, atque adeò admodum funesta esse solet. Cum ergo superadditur huic imbecillitati aqua frigida, æger in aliud genus hecticæ incidit,nempè in hecticam senectutis,quæ in hoc differt, quòd hæc cum siccitate sociam habet frigiditatem, illa calorem. Et sanè hectica senilis crudelis morbus est, in qua calor innatus destruitur. Omnino aqua impensè frigida in omni hecticæ specie est formidabilis, siquidem insitum, innatumque radicalium membrorum calorem vitiat,atque corrumpit, & mortem accelerat,aut certè hecticam senilem accersit.

De summouendis symptomatis, quæ hecticæ occurrunt.
CAPVT VIII.

INter symptomata euenientia syncope censetur,cuius remouendæ methodum sępè inculcauimus, & fluxus ventris, qui magnum incutit timorem,proin tali pacto curandus. Danda hordei aqua feruefacta cum torrefacto millio,& gummi, & lentibus. Dandum lac,in quo lapilli candentes identidem extincti fuerint, aut ignitus chalybs immersus, donec tota serositas absumatur. Hoc interim spatio vtantur his trochiscis. ℞. boli armeni ʒ. v. castaneæ torrefactæ, rosarum omnium ana ʒ. iiij. spodij, karabes ana ʒ. iij. sem. acetosæ decorticati, berberum ana ʒ. vj. F. trochisci cum succo cydoniorum. Et dentur in potu manè cum succo pyrorum,& hora somni pondere ʒ.j. quod si iam facta sit abrasio intestinorum præ acritudine materiæ,& dysentericus effectus, curatio notis clysteribus obeunda.

De hectica senectutis.
CAPVT IX.

IN more positum apud veteres fuit, vt post hecticam feb. ageretur etiam de hectica senectutis, quam consuetudinem nos quoque sectari addecet. Hectica igitur senectutis nihil est aliud,quã excessus siccitatis, vltra quàm propria patiatur ætas, & complexio, citra febrem. Contingit aliquando primis qualitatibus vicissim temperatis, id quod raro tamen vsu venit,sæpè fit frigore prępollente, quæ sanè corporis constitutio dicitur hectica senectutis, quoniam corpori accidit importunè, haud instante, aut infestante senecta. Profectò senes ob symbolum qualitatis faciliùs in eam incurrunt, quàm iuuenes, & pueris adhuc promptiùs iuuenes. Caussa verò cur in hunc affectum incurratur, aut est prædominans frigus cum imbecillitate corporis, vnde vegetalis,alumnaque vis munia sua ritè obire non valet,ceu in fine vitę, ad supremã senectã vsu venire consueuit,quod sanè incommodum accidit ex vsu aquæ frigidæ intempestiuo, aut præsente summa corporis imbecillitate cum febre, aut post vehemẽs exercitium vires exoluens, porosque recludens, unde vis frigoris subitò intrò subit in viscera, & calor insitus depauperatur, aut certè frigidi halitus cor ipsum inuadentes refrigerant, & temperamentum immutant. Aut certè est impensa caliditas, quæ digerit,

gerit, & resoluit, & liquefacit humiditates, unde calor insitus etiam euolat, & eneruatur omnino.

Et patitur manibus vulnera facta suis.

Et hinc frigus, ariditasque sequuntur. Contrahitur etiam hæc ægritudo refrigerantium immodico vsu instante febre, aut quopiam alio incendio, quod extinguere nitimur. Et sanè vbi temporis interuallo se se obfirmauit affectio nullam ampliùs curationem admittit, & si huic remediari fas esset, morti quoque liceret oppedere.

De curatione hecticæ senectutis.

CAPVT X.

HÆc ægritudo, (nisi à carceribus) curationem non admittit, vbi namq; inueterarit, altasq; egerit radices, hoc tantùm præstare licet, vt mors retardetur, non vt euitetur præpollente morbo. Indicatio verò est calfacere, & humectare; & inter præsidia est balneum tepentis aquæ post cibi digestionem adhibendum, namque si ante chyli elaborationem vsurpetur, vires franguntur. Conferunt similiter clysteria facta ex cap. & pedibus arietum, cicere, triticoque vehementer discocto, & ficubus cum sandonico, seu origano, & chamæmello. Cuius decocti ℔. ß. sumitur cum ℥. ij. olei sesamini, & ʒ. vj. olei de been.

Frictiones item molles à cibo conueniunt. Item lac ab vbere suctum maximè confert. Nihil uerò æquè prodesse uidetur, atque mel, calfacit enim, & innatum calidum instaurat, sicut nihil æquè noxium hectica feb. laborantibus. Conducit omnino vniuersus cibus humectans, facilis digestionis, penetrans, promptè sequens attractionem, in quo non est viscíditas, ceu iuscula, vitelli ouorum sorbilium, vinum tenue odoriferum, paucum; polichymum omnino eupeptum, euchymum, & sorbile alimentum. Vsurpanda item, quæ præscripsimus hecticis humectantia. Intermiscenda verò semper odorata ad spiritus reficiendos, siue cibi sint, siue litus, siue emplastra.

TRACTATVS Quartus.

De Febribus pestilentibus, & de congeneis variolis, & morbillis.

CAPVT PRIMVM.

Vandoque perinde aeri accidit, atque aquæ, vt aliàs edictum est, etenim sicuti contingit, ut aqua de frigore in calorem aptum putredini facessat, atque reuera putret, & fœtet iam commutata, & sicuti aqua syncera, germanamque seruans naturam minimè putrescit, sed mixtis duntaxat terrestribus, alienisque athomis, vnde toti pessima accedit qualitas, ita propemodum aeri vsu venit, namque & ipse integer, nulliusque etherogenei permixtione contemeratus imputris permanet, sed alienis vaporibus inquinatus vitium capit, & putret, hinc nequissima qualitas aeri comparatur. Huius mali caussa interdum sunt uenti, qui in salubrem regionem deferunt morbigenos halitus è longinquis locis, vbi cæsorum corpora inhumata manent, siue ensis, siue pestis iugulauerit. Interdum de proximo caussa innoritur. Interdum in terræ cryptis accidũt putredines, quarũ latẽt origines, & aquę, & ætheri quoque subinde commuuicantur. Profectò sicca aeris constitutione vrgente rariores, insolentioresque sunt febres, quàm humida constitutione: Hoc tamen incommodi euenit ex illa, quòd ut bilis fit prouentus, ita tertianæ, acutęque febres crebrò repullulant. Atqui pestilentes febres fiunt ex turbido, vliginosoque aere. Quid quæris? Humida aeris constitutio morbosissima est, febres quidem frequentes parit, sed minùs acutas, at longiores. Æstate pariter impluuia, & sicca febres minùs accidunt, sed quæ uisuntur, vt breues sunt, ita acutulæ. Omnino illa tempora probantur, & salubria censeri debent, quæ propriam seruant naturam. Allioses autem, & commotiones istæ, quæ aeri accidunt, ab figuris cęlestibus trahunt originem, quæ sanè necessariò suos promunt effectus ignorata caussa, (quam quam sint qui aliter sentiant) huc tamen cęlum admitto ceu catholicam caussam, & remotam, terrestres dispositiones, ceu proximam, & singularem; Vbi ergo hæ caussæ concurrunt, conueniuntque ambæ ad conciliandam aeri vuiditatem, tolluntur vapores, & insinuantur in aeris substantiam, & molli quodam, effęminatoque calore aerem ipsum vitiant, & putrefaciunt, ubi autem aer sic affectus cor ipsum peruadit, spiritus naturam peruertit, atque corrumpit temperamentum, spiritus inquam, qui in cordis thalamis manet, hinc putret vberrima diffluens humiditate, & extraneo calore uigẽs, qui in totum corpus diffusus febrem parit pestilentem, quæ fit popularis, & ob seminaria contagiosa ijs, qui opportuni, dispositique fuerint; Agens enim nullam edit actionem, nisi inuenerit patientem dispositum, tunc autem dicitur dispositum corpus, quando scatet prauis humoribus, nam habentes corporis succos laudabiles non patiuntur, imò aeris malitiam corrigũt. Corpora item imbecillia sunt per quam obnoxia, maximè ob uenereorum immodicum usum, nil enim æquè spiritus perturbat, dissipatque, item quæ raro corporis habitu constant, humida, balneis consueta, hæc enim externis morborum caussis sunt magis parata, & opportuna.

De signis Febris pestilentis.

CAPVT II.

HÆc febris boni speciem foris præseferens intus lædit, perturbat, angit, excruciat, torquet, coquit, & ut plurimùm perdit; tangentibus calor acrior percipitur, flammeus, anima uehementer, crebròque agitur, frequèns contrahitur, & præ summa putredine fœtet. Aret lingua, urget sitis, nausea perturbat, anorexia perimit, ni uiriliter ingestione cibi resistatur. Cardialgia infestat, splenis tumor, angustia, anxietas, iactatio. Tussis sicca fauces irritat. Vires quam mox ita concidunt, exoluunturque, ut proximè impendeat syncope, & paraphrosine coaffecto cerebro. Hypo-

condria

condria tenduntur, urgent uigiliæ. Corporis habitus mollis fit, eneruisque, tepetque, interdum pustulæ rubræ, modò nigræ, modò subalbidæ erumpũt, quæ etiam citò euanescunt, vlcera, & tubercula pullulant. Pulsus frequentes, paruuli, noctu augetur vehementia. Aegri nonnunquam vsque adeò turgent, inflanturque, vt hydropis speciem referant, aluus biliosis, melancholicis, spumosis, fœtidis, liquentibus fluit excrementis, in quibus colliquationis species elucescit. Vrinæ aqueæ, melancholicæ, biliosæ. Atræ-bilis, identidẽque flauæ vomitio. Sudor fœtidus. Febris hæc præfatis stipata symptomatis ad syncopen sæpè peruenit, ad lethargum, ad spasmum, ad artuum extremorum refrigerium. Nonnullæ dantur pestilentes feb. quæ neque ægro, neque tangenti Medico calore molestæ sunt, quin neque pulsus, neque vrinæ admodum de proprio statu recedunt; Hæ febres vt cæteris dolosæ, & fraudulentæ magis sunt, ita pernicie longè præcellunt, vis enim mali agit potiùs corrumpendo, quàm putrefaciendo; Medici in harum cognitione hæsitant; Plurimis tamen anima grauiter fętet, qui certò è uiuis tolluntur, cum putredo cordis arcem obtineat obfirmata.

De signis pestilentiæ.

CAPVT III.

PEstem insectorum multitudo indicat, ignea phasmata, veluti cadentes stellæ, draconesque volantes, & id genus alia inchoante autumno apparentia, & mense Septembri, pariter subsolani, & austri perseuerans imperium. Quoties nebulæ, & vliginosus aer pluuiam portendunt, & à contrario succedit, tunc hyemis temperies vitiatur. Aestiuam verò pestilentiam prænunciant, paucissimæ in vere pluuiæ cum aeris, & Austri rigore. Hinc cœlum turbidum per aliquot dies, exin septimana exacta sudum apparet. Insuper noctu viget frigus, dies summa æstuat flagrantia, unde ex hac inæquali aeris vicissitudine turbantur humores, & præfocatur calor. His præsentibus iam pestem aduentasse putato, quare & pestiferæ febres, & variolæ, & exanthemata mox etiam apparebunt. Similiter quando æstas non æstuat admodum, sed vehementer conturbatur, & matutinum tempus grauiter afficitur, puluerulentaque temeratur fuligine, & iam Autumno ignea phasmata se se protulerunt, & Cometæ igniferi, haud procul abesse pestilentiam indicatur. Nec minùs arguitur pestis, quando vno, eòdemque die multis, reciprocisque vicibus afficitur aer, vtpote quando Sol puro lumine splendescit, modò densa nubium caligine obscuratur, vt dies velut puluerulenta videatur. Item ranarum, reptiliumque magnus prouentus ex putri prognatorum idem significat. Item, vbi musculi, & talpæ, & id genus animalcula, quæ in terræ cauernis inhabitant, cateruatim erumpunt, & apertum cœlum petunt, hucque, illucque temerè discurrunt, similiterque vbi acuti sensus alites, miluij nidos, ouaque fœtifica deserunt, & salubrius uolatu quærunt cęlum, pestem futuram certò significant ab aere vitiato.

De Febrium pestilentium curatione.

CAPVT IIII.

SVmma earum feb. curandarum ratio super eo cardine vertitur, ut corpus alleuetur, exhauriaturque cùm phlebotomia, tùm uentris solutione. Omnino curationem ordiri oportet ab euacuatione, & si exuberans, superuacuaque materia fuerit sanguinea, mittatur sanguis è uestigio, at si humores à natura sanguinis alieni redundarint, cathartico foras educantur, materia enim cum sit uenenata, furens etiam fit, proin illicò educi, imminuique debet; Interim thalamos operæpretium est refrigerare, & temeratum aerem corrigere. Cubicula uerò refrigerentur inspersionibus aquarum odoratarum, fusis salicum, uitium foliis, aut nymphęæ, rosarum, uiolarumque floribus. Irrorari autem quotidie debent potissimùm aqua rosacea, saligna, nenupharina, quæ caphuræ, & santalorum uim priùs susceperint. Quod si natura manantes prę̄sto sint fontes, hoc multò præstantius extat. Cæterùm trochisci de caphura ceu præstantissimi quotidie ægris offerantur, pariterque frigidi, acidique succi, & serum optimè depuratum cum succo limonum, & aqua rosacea vnà cum aceto ad extinguendum scilicet intestinum incendium, & conceptam putredinem inhibendam. Hinc etiam frigidissima aqua affatim, & confertim ebibita confert, at modico haustu pitissata calorem inauget, quod si hypochondria tendantur, & extrema refrigerentur, & uigiliæ producantur, & mens aliena, fanaticaq; eudat, & pectus inter respirandum uehementer eleuetur, & deprimatur, tunc adhibenda sunt metasyncritica, puta pyrotica, uesicatoria, & stragulæ conduplicandæ; ut foras calor euocetur. Vbi uerò cadit appetentia ciborum, excitetur, & ægri edere cogantur, nam plurimi, qui uiriliter alimoniam non respuerunt, euadere uisi sunt, oportet autem ægros super cibum instaurare, siquidem corrupta materia nouam postulat analepsim, is uerò esse debet cibus, ut acido sapore constet, & uim habeat afficcandi, præterea identidè, & pauca mole exhibeatur, nam modicæ uires multum ferre semel nequeunt. Quare magnopere cauendum, ne ægri duplici errore afficiantur, copia nimirum, & prauitate alimenti.

Quod autem ad aeris correctionem attinet; hæc aut ad cautelam fit sanorum gratia, aut ægrorum caussa ad curationem, sanorum quidem caussa aer emendatur exficcantibus, & odoris, uapore, xyloaloe crudo, ambra, moscho, thure, costo, styrace, sandaraca, benioino, glutine caryophillorum, mastiche, ladano, melle, croco, gallia, cupresso, iunipero, lauro, cypero, amygd. amaris, assaro. Ex præfatis fiunt composita, quibus utimur, prout exigit necessitas, domus præterea aceto, asare odorifero, cyrenaicoue opo insuffiatur. Boreæ recludantur fenestræ: ægrotantium uerò ratione aer corrigi debet frigidis, & siccis, ceu suffitu ex santalis, caphura, cortice granatorum, myrtho, malis, cydonio, ebeno, thamarice, ribe, oportet autem identidem multiplicare thymiasim, ut indefinenti

definenti

definenti beneficio ægri alleuentur, & conceptum intus incendium quodammodo extinguatur, aer enim is est, sine quo nec præsens sanitas seruari potest, nec amissa rependi.

De pestis cautione.

CAPVT V.

SVperuacua corporis recrementa deducenda sunt, victusque & vitæ ratio eò dirigenda est, vt afficcet, etiam aliquid de consueta alimonia subtrahendo. In exercitio habere modum oportet, ne quid nimis, neque enim expedit affatim corruptum aerem inspirare, & in cordis thalamos illicere. Balneum verò declinari debet, ne scil. corporis habitus effœminetur, & peruius fiat, atque adeò hosti liberior pateat aditus ad interiora. Cõpotationes immodicæ, quæ temulentos reddant, euitentur, ne cruditates, & cacochymia cumulentur, neu corpus fiat causarium, sitis tamen diù tolerari non debet, ne sanguis, calorque exardescat, & spirandi necessitas augeatur. Aer vsu odoratorum corrigatur, epulis acida semper intermisceãtur, vt scilicet, imputres succos sicco frigore seruent. Proin oxalis, Alleluia, siue trifolium acetosum, omphacium, limonum succus, & punicorum vinum identidem administrentur, pariterq; aceto condita, vt cappares. In primis trifolium acetosum arcere consueuit putredinem.

Cæterùm præ cæteris antidothis theriace ritè adhibita tutos à peste homines reddit, item mithridatium, & pillulæ, quæ conflantur ex aloe, myrrha, croco, si quotidie sumantur ℨ.j. pondere, vt enim theriaca mirificè vniuersas vires formæ similitudine roborat, vt resistant contrarijs, ita hæc catapotia miram vim obtinent afficcandi, & putredinem arcendi; præsertim dum obnoxia subducunt excrementa, quæ intus condita instar sunt contrariorum.

De Variolis.

CAPVT VI.

NOnnunquam in sanguine æstus quidam inoritur ad putredinem disponens, in quo caloris vi, si quid subest etherogenes, ablegatur, discriminaturque. Huiusce feruoris causa nobis connasci videtur, & à natura ipsa proficisci, vt scilicet expungatur, exturbeturque id, quod superest noxium de inquinamẽto menstrualis alimenti, quod ad generationem in prægnatione confluxit, aut certè ipsa matre feta coagmentatum fuit ex cibis fęculentis, terreisque, qui sanguinis substãtiã crassefaciunt, & æstui, ebullitionique præparant, subijciuntque, quò tota massa sanguinis à quisquiliis, & inquinamentis perinde repurgetur, atque sub feruore mustum inæstuans, quod subinde post ebullitionem vinum euadit illime, defęcatissimum, & vniusmodi, terrenæ siquidem fæces, aereaque spuma seponuntur, segreganturque. Hunc verò sanguini impetum, æstuationemque imprimunt, quædam extrinsecùs occurrentia tacito, arcanoque dissensu humores cum sanguine confundendo, qui proni, opportunique sunt flagrantiæ, ebullitionique, perinde enim nostro sanguini accidit, atque Veri, quod cum sit temperatum, facilè suscipit alienas impressiones.

Illud ignorandum non est, variolas, & morbillos esse de genere contagiosarum ægritudinum (tum quòd putredinis sint participes, tùm quòd seminaria de se emittant, & cuti hæreant) ijs potissimùm, qui calido, humidoque temperamento constant, & humores intus gerunt perturbatos, neque bonum habitum, & plethoram soluere studuerunt.

Inter cibos illi potissimùm accersunt variolas, qui nullo in consuetudinem tempore venerunt, qui calfaciendi vi pollent (sicut lac equarum, aut camelorum, quod plurimo scatet sero putredini parato) quibus in gestis vinum superbibitur, aut calorificum medicamen, vnde æstus inoritur. Verùm animaduertere iustum est, variolarum, morbillorumque prouentum fieri natura excernente, decernenteque, quæ quidem variolæ vt plurimùm accidunt infantibus, dein iuuenibus, rarissimè autem senibus contingunt, nisi ex vehementissima caussa, & in tempore, regioneque calida, humenteque. Item promptiùs, affluentiùsque accidunt humida temperie corporibus, (humiditas enim putredinis parens est.) quàm sicca laborantibus. Pariter Vere magis (tunc enim sanguis veluti turget) quàm hyeme erumpunt, post Ver postremo Autumno, præsertim si æstas impendiò calida, siccaque præcesserit, talisque sequatur Autumnus, quòd calor in ventres regestus obnoxios humores exagitet, viresque ob aeris inæqualitatem sint infirmiores. Porrò variolæ non tantùm in cute repullulant, sed internas quoque similares particulas inoccupant, vt etiam tunicas, & neruos afficiant.

Vbi variolæ eruptura sunt, pruritu totum corpus afficitur, subinde miliaria, & acuminata quædam tubercula extuberant, quæ paulatim grandescunt, & sanie replentur, dein exulcerantur, pustulæque discolores sequuntur, quæ postremò concidunt. Interdùm in phlegmonam, & grandia commeant apostemata, quæ saniem coaceruant.

Variolæ, vbi erumpunt, vt plurimum phlegmones colore donantur, quamquam & cinereę, & venetæ, & violaceæ, & nigræ etiã visũtur, prætereà & albæ, & cittinæ, & rubeæ, & virides, & plũbeæ. Viridi quidem, ianthinoq; colore pallentes variolæ noxiæ sunt, at deterrimæ, quæ nigrescũt. Albæ inter ceteras meliores sunt, si paucæ, si prominulæ sint, & extantes, non pandæ, nõ planæ, si facilè erũpant foras cum modica febre, quę etiam erũpente variolarum segete mitescat. Die tertio, aut quarto foras prodire, & se se prodere consueuere. Post has sequuntur albæ quidem, sed magnæ, plurimæ, creberrimæ, cõtiguæ, haud continuæ, nã hæ in magna carnis particula habẽtes rotundatam speciem in malis habentur; Item malæ sunt, quæ conduplicantur, ita vt ab vna radice binæ promineant conglomeratæ, conglobatæque. Albæ verò, paruæ, duræ, cõtiguæ, difficulter erumpentes, & si in principio salutem portendunt, ægrè tamen maturescũt, & proin perdere consueuerunt, nam labor, & difficultas omnis prouenit ex materiei crassitie. Illæ verò multò pernitiosiores sunt, quæ alterna vicis-

 situdine

ſitudine ęgros affličtant quà foras emanando, quà delitescendo, præſertim ſi violaceæ appareant. Pariterque viſcidæ, tenaculæque, quæ continenter ad excretionem laceſſunt, & vires frangunt, artuſque viridi, pullove colore fędant, perniciales ſunt: Quæ verò virore, aut atrore fuſcantur, & prodeũtes aut febrem tollunt, aut comminuunt, vireſque alleuant, lethum non adferunt, ſed fortè ulcera pariunt, & id genus alia. Melius autem eſt, vt febrem variolæ excipiant, quàm præcurrant.

Verùm enimverò nihil obſeruatione, animaduerſioneque dignius eſt, quàm anhelitus, & vox in patientibus variolas. Vbi enim promptè, rectèq; agitur reſpiratio, voxq; facilè ſequitur, neque raucescit, admodum ſalutare indicium eſt. Atqui vbi difficilè trahitur ſpiritus, alterutrum ſignificatur, nempè aut vires concidiſſe, aut certè in ſepto trãſuerſo ſubeſſe phlegmonen, ſimiliter quãdo variolis impliciti vehementer ſitiunt, intuſq; continenter anguntur, promptèque refrigeſcunt bullæ, detumeſcuntque, morbillique, variolæve glauco virore pulleſcunt, tunc ægri capulo propinquant, illud .n. natiui caloris extincti argumẽtũ eſt. Hocq; verius eſt, quàm quod ad Sagtam, ſi eæ fuerint variolę, quæ ægrè foras exiliant.

Plurimi variolis impliciti angina præfocati de medio tolluntur. Nonnunquam facta ad inteſtina diadoche abraſiones fiunt, & fluxusventris ſequũtur, vnde vires franguntur, & ægri intereunt. Vbi verò ianthinæ variolæ de tubere ſidunt, detumeſcuntque, tunc ægri ſyncope obnoxij, proximique fiũt ob perniciofi humoris recurſum ad cor. Item ubi ægri frequẽns ſanguinem emeiunt, ſubinde ſequitur aterrimum lotiũ, ſi uires fatiſcant, conciamatum eſt, ſignum .n. eſt adhuc ſubeſſe in ſanguine incendiũ, uireſq; regendo ſanguini impares eſſe. Ceterùm uiride uentris effluuium, aut ſanguineum, aut loturæ carnium recens mactatarum ſimile cum robore uirium ut periculum portendit, ita ſalutis ſpem non adimit, uires .n. ſunt ferendo.

Atqui * Alhamica eſt neſcio quid medium inter uariolas, & morbillos ambobus magis tutum, atque ſalutiferũ. Quòd ſi plurima in corporibus aggregatur moles cacochymiæ; ſæpè iterato homo hanc labem, perniciemque incurrit remanente intus mali ueſtigio. Suntq; ut plurimum liuentis, plumbeique coloris uariolæ, quæ in faciem, in thoracem, & in uentrem uberiùs exilierunt, quàm in infernos artus, ſuntque malæ, utpote quæ craſſam, lentamque teſtantur materiam, quæ ægrè ad extrema propellitur.

De futurarum Variolarum indicijs.

CAPVT VII.

PRæcedunt uariolas interdum dorſi dolor ob ſanguinis feruorem diſtentis uenis, naſiq; pruritus, pauoreſque in ſomnis ob fuliginum copiam furſum reſpirantium, punctiliſque dolor præſertim in facie appellente ad cutem humoris tenuiſſimi colluuie, toto corpore grauitas corpus hebes reddit muſculoſo genere ob humorum impetum affecto, facies, oculique rubeſcunt ob inflammationem illachrymãtur, ardeſcunt, alicũ, oſcitationumque inſolentia moleſtat, anhelitus conſtringitur ob fuliginum copiam, uox rauceſcit accerſita in aſperam arteriam fluxione, ſputum craſſeſcit, caput grauatur, dolet, palpitat cor, atque tremiſcit ſonticorum uaporum copia perculſum, areſcunt fauces, flammantur, dolitant, idem thorax ſentit incommodum ob ſanguinis orgaſmum, & æſtuationem. Reſupinatis pedes contremiſcunt reuocato ad præcordia ſpiritu, quibus comes it concluſa febris.

De Morbillis.

CAPVT VIII.

MOrbilli in hoc differũt à uariolis, quòd proueniunt à cholerico ſanguine, quòd minùs increbreſcunt, minùſq; grandeſcunt, protuberantue, quòd ſolam quaſi cutem afficiant prodeuntes ob materiæ tùm paucitatem, tùm tenuitatẽ. Variolæ uerò in principio emanantes ſuam habent eminentiam, & elationem, ſed morbillus minutior eſt, minùſque infeſtat oculos. Indicia uerò futurorum morbillorum ſũt ferè eadem, quę uariolarum, ſed in morbillis maior anatrope, ſtomachique ſubuerſio ob bilis palyndromen, ſubeſt maior angor, inflammatio uehementior, dorſi dolor minor, quoniam in uariolis eſt repletio ſanguinis uenas diſtendẽs poſitas ſuper dorſum, ſiquidem generantur uariolæ à copia corrupti ſanguinis, morbilli magis à malitia, & prauitate bilioſi ſanguinis, quàm à copia. Præterea morbilli, ut plurimum ſubitò, confertimque ob materiæ uim, tenuitatemque erumpunt, uariolæ ſucceſſiuè, & procedente tempore.

De ſignis ſalutis, aut mortis.

CAPVT IX.

VAriolæ celeriter, promptèque erumpentes, atque ad pepaſmum peruenientes ſalubres ſunt, naturę enim energiam, & materiæ morigeræ obſequium demonſtrant. Duræ uerò, tardæ uiolaceæ, ægrè matureſcentes, queis angor, & ſyncope it comes, quæ modò foras emergunt, modò ſeſe intrò recondunt, peſſimæ, lethiferæque ſunt, ſiquidem ut inuictæ materiæ uim, copiamque arguunt, ita naturæ ſuccumbentis infirmitatem.

De curatione Variolarum.

CAPVT X.

VAriolarum curationem ordiri neceſſe eſt à miſſione ſanguinis, ſi ſcopi præſto ſint, ante quàm quarta dies præterlabatur, hoc idem faciẽdum in curatione morbillorum, dummodò copia ſanguinis, unàq; uirium robur ſubſint. Sed procedente morbo, & erumpentibus iam uariolis nõ eſt ampliùs opus ſanguinis miſsione, ni ſumma adſit plethora, quo caſu tantùm ſanguinis detrahendũ, quod ſatis ad leuandam naturam. Nullum verò præſidium æquè conuenit huic ægritudini, atque phlebotomia; Quod ſi ſanguis è naribus effluat, is tuetur ſuperiores partes à læſionne, nequitiaque variolarum, quæ pueros vt plurimum adoriuntur. Sed quando neceſſaria eſt phlebotomia,

botomia, & provt res exigit, sanguis non effunditur, verendum maximè, ne extrema corrumpantur, sphacæloq; afficiantur. Idem periculum manet illos, qui indesinenter frigida, extinguentia intrò vsurpant. Quid verò? Ægros in primis alere oportet cibis quoquo pacto roborantibus, & citra adstrictionem stypsimve, aut crassitiem sanguinis feruorem compescentibus, qualia forent iuiubæ, thamarindi, & immitium dactylorum flores, lentes præparatæ, nempè decorticatæ, deglubitæque.

Necessaria item est alui lenitio, & propterea vnà cum cibis administrare oportet thamarindos. Inter alimenta verò, quæ præcipuè conueniunt, censetur cucurbita, & anguria, nam hæ aluū leniunt, & sanè in principio confert aluum esse lubricam. Sed nulla ratione tutiùs aluum subduxeris, quàm thamarindorum pulpa, quibus nihil promouentibus addatur aereum mel, aut Damascenorum prunorum infusio, cautè tamē, ne quid nimis, ne naturæ conatus interpellentur. Verùm prodeuntibus variolis expedit præbere ℥. iij. succi dactylorum syluestrium con. ℥. ß. trochiscorum de caphura. Similiter syr. concinnatus è floribus, aut dactylis immitibus mirandum in modū confert. Quum itaque secunda iam exacta die variolæ emergere incipiunt, tunc refrigerare nefas est, siquidem frigidorum vsu, quæ natura foras propellere, protrudereque nititur, intus cohibentur, retinenturque, quę ad præstantissima membra temerè regeruntur. Cùm igitur isthæc superuacua exitu prohibētur, regesta angorem, iactationem, & fortassis etiam syncopen inducunt. Quare apparentibus maculis, ęstus, & digestio promoueri debent, vt promptiùs hęc superuacua ad cutem totius corporis emissariam ablegentur, vię, meatusque expediendi. Hæc verò beneficia præstabūt fœniculū, apium, siue decocta, siue exuccata, item ficuum D. ficus enim egregiè ad cutem excrēmēta conuehunt valde salutari consilio. Sequens itē præsidium apprimè confert. ℞. laccæ ℥.v. lentium decorticatarum ℥.vij. tragacanthi ℥.ij. decoquantur in ℔.j. ß. aquæ ad quartam, deturque ex potu. Nec minus istud conducit. ℞. ficuum citrinarum ℥.vij. lentium decorticatarum, laccæ ana ℥.ij. tragacanthi sem. fœniculi ana in ℥. ij. coquantur ℔. j. ß. aq. ad tertias, colatura tepens propinetur. Hoc apozema è centro, partibusque cordi proximis calorem in habitum corporis effundit, & cordis palpitationem abercet. Interim caue, ne oleo, aut quopiam alio emplastico vtaris ad oblinendum corpus, nam hæc meatus offerciunt, & impedimento potiùs sunt, sed ægri studiosè stragulis tegantur, & tepidiore cubiculo decumbant, nec aerem frigidum admittant ne cutem densent, pręsertim hyeme, frigus enim poros conniuētes reddit, introque materias regerit. Pessimè proin agitur, dum frigida affatim offertur, cum habitacula niue, & ventis perflata, rigentiaque conceduntur. Exactis autem duobus, tribusve diebus postquam prodire foras variolæ cœperunt, satius est venæ sectioni parcere, ne phlebotomia naturæ impetum remoretur, retrahatve; cuius vice, si opus fuerit, suffici possunt humidæ cucurbitulæ.

Conducit sanè decumbentes accuratè protegere, sed interdum ob nimiam anicularum diligentiam ita operiuntur peristromatis ægrotuli, ita calfiunt, vt vel superueniat animi deliquium, vel nihil fit illo propius, quo quidem tempore (ne ægri suffocentur) necessum est frigidum aerem admittere, qui inspiretur quidem, minimè verò corpus ambiat, quin odoris thymiamatis suffiri debet, vt santalis, & caphura. Quòd si omnino necesse fuerit corpus aeri frigido, & stridentibus exponere ventis, hoc cautè, paulatimq; fiat, simile in calfaciendo sit consilium, ut scilicet paulatim procedatur.

Cæterùm vbi erumpit variolarum seges, nullumque emersione afferunt naturæ leuamen, quin maior ardor, maiusque detegitur incendium, quod ex nigredine linguæ conijcitur, tunc calfacientibus parcendum, & ab emplasticis abstinendum; quæ ventri inducuntur, ne subitò spiritus contrahatur, aut fluxus ventris, vel cruenta accidat mictio. In fine verò, ut natura conseruetur, operæpretium est, ægros alere biscoctis lentibus renouata aqua, & loco lentium acidarum thamarindorum commercio dentur lentes acetosæ factæ cum succo acido granatorum, & sumach, & omphacio, & similibus.

Medicinæ uerò sanguinem crassefacientes, refrigerantes, & ebullitionem inhibentes, quæ ab initio præscribuntur, sunt ceu rob de ribes, omphacium, aqua fructuum frigidorum, syr. de floribus dactylorum immitium, seu dactyli ipsi immaturi. Sed age missis pluribus, quæ etiam in antidotario notantur egregiam, & mirabilem præscribamus medicinā. ℞. succaginis alchedar partes duas, aut eius vice, si desideretur tantundem alchori, qui in scobem minutissimam redigatur, tùm cum subdupla santalorum portione maceretur in aceto destillato, aut in omphacio puro aliquot diebus, dein facili, longaque ebullitione coquatur donec dissoluatur, dein exprimatur, & succus hauriatur, & quanto plus aceti, aut omphacitidis succi superest, tāto melius est. Subinde sumatur aqua detracto butyro, & caseo accuratissimè depurata siue per consumatissimam colaturā, & residētiam, siue per decoctionem etherogenea segregantem, digerentemque. sumatur post hec hordeacea farina, ex qua cum aqua lactis acidi fiant focula, quæ acida quoque reddita percolētur, iterumq; focula compingantur, & acida fiant eadem industria sæpius repetita. Horū ergo partes quinque sumantur succi pyrorum agrestium, cotoneorum, granatorum acidorum, pomorum acidorū, limonum, alzarur, prunorum acidorum dactylorū immitium, Alkendi recentis, mororum nigrorum immaturorum, vuæ immaturæ, ribis, pampinorū vitis, rosarum, persicorum, nenupharis, violarum omnium ana tertiam vnius partis, succi aciditatis citrij, aurātiorum, lactucæ, papaueris, endiuiæ coriandri, portulacæ ana quartam vnius partis, succi foliorū salignorum, fol. malorum, fol. pyrorū, fol. alzarar, fol. rosarum bursæpastoriæ ana quartam partis vnius, succi herbæ hircinæ, rosarū siccarum aceto madefactarum, nenupharis siccæ, berberum siccarum, sem. endiuiæ lactucę, balaustiorum ana

medietatem decimæ partis vnius, ſucci menthæ humidæ ſextam partis, vna coguntur omnia, cùm ſucci berberũ partis medietate igni admoueãtur, quibus lentium partes quatuor adijciantur, hordei deglubiti partes duæ, ſumach partes tres, granorum malorum punicorum, partes totidem, coquantur ſimul vniuerſa igne acapno ad dimidias, ſubtracta dein ab igne refrigeſcere ſinuntur, & cõprimuntur fortiter, & percolantur, colaturæ pro ſingulis tercẽtum drachmis tritæ caphuræ adijcitur aureus vnus, diligenter autẽ contrita caphura ſuper fundum vaſis inſternitur, ſubinde medicatũ ſcitamentum infunditur, tùm vaſis oſculum accuratè obturatur, & ſuper prunas ponitur donec deintegro ebulliat. Poſtremo ponitur in phiala vitrea, & ſtudioſè oſculũ obducitur luto, ne vis caphurę expiret, & euolet. Doſis eſt vſq; ad ℥.x. sũt, qui piperis, ſpicæ, Zinziberis, ſem. fœniculi, aniſi, cyperi partes æquales, iuxta doſim conuenientem apponunt.

Et vbi variolæ perfectè emanarunt, ſe ſeque prôpſerunt, & ſeptima præterijt dies, & perfectio, maturatioq; viſitur, tunc bullas, & tubera diſrumpere neceſſe eſt sũma dexteritate aurea acu adhibita, & goſſipio, hapſuq; humiditas accuratè exhaurienda. Salis autem aſperſio neceſſaria eſt, ſed ijs deneganda variolis, quæ vaſtæ ſunt, dolorificæque. Cauendumque, ne ſale claudãtur, ne adſtringanturve meatus, per quos repurgãtur vlcuſcula. Præterea nec ſale ſunt aſpergenda priùs, quã maturuerint perfectè, alioquin & dolorem, & inflammationem pareret. Salis quidem affuſio eſt neceſſaria poſt maturationem, ſed hoc ſalita aqua præſtandum, quæ vim croci receperit. Quod ſi aqua illa eſt roſacea, præſidium multò efficacius euadit. Similiter mirandum in modum confert aqua ſalita decoctionis roſarum, thamaricis, lentium, maximè ſi ſantalis, atque caphura aromatizetur, ſalitura enim præterquam quòd maturat, aſſiccat, & abſumit ocyſſimè puſtulas; proſunt etiam thymiamata, atque ſuffitus maximè hyeme ex thamaricibus, & ſi variolæ fuerint admodum vuidæ, ex myrthi baccis, & foliis. Conuenienter etiam patientes egerint, vbi maturuere tubercula, ſi ſuper farinam ſubtiliſſimè tritam oryzæ, milii, hordei, fabarum obdormiant, ſi magna ſtet corde voluntas ſiccandi; Sed ſatius fuerit, huiuſcemodi polline culcitram rariſſima tela contextam, & interſutam replere, per quam farinæ arentis vis in carnes peruadat; oleum verò huc nullatenus admittitur, quoniam aſſiccationẽ, quæ habetur pro ſcopo, inhibet. Quando verò aſſiccari occipiunt variolæ, promouenda eſt actio præfatis remediis, quæ uim croci admittant. Vbi uerò uariolæ exulcerantur, tunc præclarè conducit vng. album camphoratum cum puluere rad. arund. & aq. roſ. aut certè cum puluere ligni ſaligni, aut arzarar. Interdum puluerem ceruſſæ inſpergere vtile eſt, aut lythargiri. Vbi verò cruſtæ, puſtulæq; ſæuiores ſubſunt, confert adhibere ceratum concinnatũ ex ceruſſa, cadmia cum puro ol. roſ. addita ceræ ſuff. copia. Vbi autem aruerunt prorſus variolæ, non erit abs re adhibere aliquod genus olei, quod puſtulas quam mox tollat.

Cęterùm rubrum vnguentum præſtantiſſimum eſt ad vlcera variolarum.

Vt membra quædam ab inſultu, & læſione variolarum, & morbillorum præſeruentur.

CAPVT XI.

Membra, quibus præſtare oportet auxilium, ne offendantur, ſunt oculi, nares, guttur, pulmo, inteſtina, hæc enim membra facilè vlcerantur, oculi verò fortaſſe occæcantur, interdum albugine vitiantur. In gutture nonnunquam vlcera emergunt, quæ deglutitionem præpediunt, & eſthiomena, corrodentiaque euadunt, nonnunquã ſuffocatio oboritur. In naribus uerò aphtæ excitantur, quæ obturant meatus odoris, in pulmone puſtulæ exoriuntur, ſpiritusque difficultates, quæ quidem puſtulæ ſi exulcerantur, phthoen pariunt. In inteſtinis accidit excoriatio difficillima curatu.

Sed age prophylacticen percurramus. Oculi præmuniantur ad cautelam frequenti fotu ex aqua roſacea decoctionis ſumachiorum & caphuræ. Confert item acidorum granatorum ſuccus. Quòd ſi oculi vitium aliquod contrahant, expungitur ol. de phiſticis ritè adhibito, hoc enim caligines, albugineſque ex oculis eximere, & oculos integritati reſtituere conſueuit, os verò, & fauces tueri licet gargarizatu ex ſucco malorum punicorum, mororum immitium, ſiue diamoro diſſoluto ex aqua plantaginis, aut millefolij, maximè ſi dolor ſubſit, oportet autem identidem aliquid lambere ſucci ſtypſeos participis; ſuperiores verò nares in primis tuetur acetum tùm olfactum, tùm in nares ſæpè attractum, verùm tuendis pulmonibus lohoc de lentibus cum ſem. papaueris conducit. Atqui inteſtina præmuniuntur adſtringentibus, & roborantibus, qualia ſunt rob de ribes, de berberibus ſucci malorum punicorum, trochiſci de ſpodio.

De variolarum extirpandis veſtigijs, vibicibuſque.

CAPVT XII.

Non eſt hic, cur longum faciamus, cum hæc materia ad caput de decoratione pertineat, dicemus nihilominus quædam, quę magis vſui sũt futura. Abolent uariolarum ueſtigia rad. arundinum, ſarcocolla ſem. melonum, & reſiccati cortices, aqua hordei, albumen oui, lythargiron, ſaccharum optimum, amylum, amygdalæ dulces, & amaræ, inter olea præſtant ol. liliorum phiſticorum. Adeps aſelli cum oleo roſ. Sed omnium eſt optima aqua, quæ colligitur in vngula arietis, cum aſſatur. Fortiora ſunt ſpuma maris .i. pumex, ammoniacum, thus, ſapo cum nitro, oſſa vetuſta aduſta, & pulueriȝata, farina raphani reſiccati, ariſtolochiæ, lupini.

Inter cibos verò, qui ſuauem, iocundumque colorem corpori conciliant, ſunt mala punica dulcia, & cicer, & vinum bonum, & ſorbilium ouorum vitelli, iuſcula, & carnes gallinæ, perdicis, auicularum, pinguiumq; coturnicum. Sed illud in primis obſeruandum, vt frequèns balnea adhibeantur.

Inter.

Inter composita hæc præstare videntur. ℞. ossium adustorum stercoris ouilli antiqui, testarum recentium. amyli, sem. mel, oryzæ ablutæ, ciceris ana partes decem, granorum albem, lupinorum, costi, aristolochiæ longæ ana partes quinque, rad. arundinis aridæ partes xx. f. linimentum cum aqua melonum, aut cum aqua cucumerum syluestrium, aut cum aqua hordei, aut cum aqua fabarum, membraque hinc oblinantur, & mane ex aqua violarum abluantur. Aliud. ℞. testarum nouarum, ossium veterum, rad. aridissimæ arundinis, amyli, sem. melonum, oryzæ ablutæ, granorum albem, costi partes æquales, fiant ex eis succo aliquo exceptis gumera, nempè linimenta ori adhibenda.

De Febribus apostemata sequentibus.

CAPVT XIII.

IAm prædiximus, quænam feb. sequantur externa, euidentiaque apostemata, quod nimirum vt plurimum sunt feb. ephemeræ, cum calor duntaxat ad cor perueniat, non putredo, vbi verò simul putrida fuligo cordis peruadit thalamos, aut propter apostematis magnitudinem, aut propter viciniam, tunc putrida febris repullulat, & talis quidem fit caussis externis replentibus. Fiunt interdum etiã ab vlceribus, ad quæ malignæ confluunt materiæ, & inculcatæ ibi in carnibus molliculis coercentur. Febres autem, quæ internas inflammationes sequuntur, sunt deteriores, & non fiunt solo caloris accessu ad cor sine putrida fuligine appellente, maximè si pendeant ab aliquo erysipelate viscera occupante, sic enim uehemens fit dolor, & sitis & febris, illisque potissimùm significantur indicijs, quæ bilis plurimæ cum sanguine coitum, commixtionemque arguunt.

Hæc verò intestina apostemata sunt, sicuti cerebri, & mænyngum, & aurium, & fauciũ, & pleuræ, & hepatis, & renum, & uesicæ, & intestinorum, & similium. Prout verò feb. uehementiores, aut mitiores fuerint, ita discrimina constituunt, tales ad hæc sunt, prout apostemata cordi viciniora, longinquioraue fuerint, apostema enim carneam occupans molem vehementem parit febrẽ, quod verò panniculos obsidet, aut similia membra remissiorem procreat; Rursus apostema maximum magnis implexum arteriis feb. parit ardentiorem, quod uerò est proximè uenas mitiorem.

Non carent autem istæ febres pro conditione materiæ, quæ ad inflammatas particulas confluit, suis periodis, & typis. Vnicuique enim inest sua periodus, quæ sibi conuenit.

Scire autem decet, sæpè inflammationes aboleri remanente febre, hocque accidit, quia corpus scatet excrementis, quæ feb. fouent. Et profectò huiusmodi feb. si producantur, diuque perdurent, desinunt in hecticam, præsertim si apostemata iecur obsederint. At verò febr. quæ velaminum phlegmonas excipiunt, ubi obsirmantur, consistuntque diutius, interficiunt priùs, quàm fiat ad hecticam gradus, quæ frequẽs consequi malè curatas phlegmonas assolet.

De signis, & iudicijs apostematicarum Febrium.

CAPVT XIV.

TRia signorum genera se se nobis exhibẽt notanda in febribus ex internis inflammationibus oriundis: quædam enim sunt, quæ affectam particulam demonstrant, quædam morbosæ materiæ speciem denunciant, quædam ægrotantis dispositionem arguunt. Prima signorum species est, ueluti pulsus serrinus, & dolor punctorius, quæ ambo significant apostema in partibus pectoris, similiterque tussis sicca in principio, tum humida, & quæ in pleuritide obseruantur, & in summa dolor, & grauitas insueta in mẽbro, quod est reliquis membris præter morem calidius; Et sicuti conuulsio, quoniam idẽtidem neruosarum partium phlegmonas comitatur. Secunda signorum classis arguit materiam, ut tertiana uehemẽter exardescens denunciat biliosam materiam. Tertia uerò classis significat aut mortem, aut salutem ægrotantis. Et sanè abditę inflammationes diuersimodè febres accendunt penes acutiem, & uehementiam, penes perennitatem, & intermissionem, prout magnæ, aut paruæ inflammationes fuerint, prout maximas uenas, & arterias, præcipuaque membra occupauerint, nam quædam excitantur propè cor, vt in pleura, & pulmone, quibus cum corde summa intercedit consensio, quædam longè à corde enascuntur, & paucum cum corde obtinent consensum, vt quæ obsident renes, hic enim excitata phlegmone non semper magnas parit febres, & continuas; imò sępè intermittentes uisuntur, & sunt de genere feb. commixtarum, & feb. tertianarum, & quartanæ, & quintanæ, & rigor semper huiusmodi feb. comitatur, & horror, hinc anceps redditur harum febr. natura; phlegmonen autem significant grauitas circa regionem renum, dolor, & solito molestior caliditas. Vbi verò in particula pręcipuis propinqua phlegmone repullulat, aut certè in parte, quę magnam cum principibus consensionem habeat, aut sit acutissimi sensus, aut neruea, tũc unà cum febribus accidunt sęua symptomata, nempè iactatio magna, uigiliæ, conuulsiones, & insolentiora etiam incessunt symptomata, utpote cum inflammatio obsidet matricem, tunc enim comes it dolor capitis, & ceruicis. Porrò caliditas in hisce apostematibus, quando inflammatur non vsque adeò tamen exardescit, quemadmodum in causone; ea uerò est ratio, quoniam putredo non est ita diffusa, atque explicata ad exteriora; pulsus verò feb. ex phlegmone intrinseca peræquè se habent, ac pulsus feb. ex putredine, siquidem in principio parui sunt, systole concitatior, in statu veloces fiunt magni, quin variam & ipsi subeunt affectionem pro inflammatę particulę, & materiæ inflammantis conditione. Fit enim aliquando undosus, serrinus, pro membri disparili ratione. Vrinæ verò vt plurimum crudæ albidæ apparent, minimùmque coloratæ, quoniam materia confluit ad apostema, ut notum est, totius enim satagens natura ad parriculam infirmam quidquid præsenti auxilio esse potest, amandat.

De curatione feb. apostematicarum.
CAPVT XV.

CVrantur hæ febr. perinde, ac putridæ acutæ præter studium, quod impendi debet ipsis phlegmonis, radix enim curationis ab inflammatione percurata pendet exhibendo interim, quæ febri debentur, frigida, & humida. Cæterùm interest inter harum feb. curationem, & simplicium feb. quoniam in hisce feb. non conceditur potus aquæ frigidæ, neque introitus in balneum. Et si fuerit apostema erysipelaceum, licet apponere actu, potentiaque frigida, sicut lactucā, portulacā, semperuiuū, quæ crebrò immutāda sunt, ne calfacta recalfaciant, quibus licet permiscere omphacinum oleum, aut rosaceum, & si ægri lactucas esitauerint diligenter ablutas, incendium, æstusque remittitur, & commodis augentur, familiaris siquidem remedij materia euadit lactuca opportunè adhibita.

De dispositionibus feb. compositarum.
CAPVT VXI.

INterdum fit febrium mutua permixtio, siue componantur, quæ summo genere conueniunt, vt putris cum hectica, siue quæ proximo genere consentiunt, ut putris cum putrida, puta tertiana cum quotidiana, qualis est hemitritæus. Interdum coeunt, quæ specie conueniunt, ut implexus duarum tertianarum, aut duarum, triumve quartanarum, adeò vt si paroxysmos respicias, speciem referant quotidianæ febris. Interdum videre licet implexum trium tertianarum. Quare die tertio, si alternatim succedant, paroxismus erit vehementior, quoniam fit feb. anadiplosis, pariterque quinto die. Hoc idem cernere est in hemitritæo: Duæ tertianæ quotidie perinde repetunt, atque quotidiana. Quare ad paroxysmos non est, cur collineemus, mentisque aciem conuertamus, sed potius ad symptomata intendere animum oportet. Hoc verò discrimine tertianarum implexus distinguitur à quotidianis febribus, quod vti istæ cunctanter procedunt, ita illæ festinanter cursum suum absoluunt. Implexum feb. potissimū significat nouissimus horror priore decedente febre. Ignominiosum autem est Medico prima, aut secunda die febr. compositionem non internoscere. Ceterùm hecticæ coitio, atque coniugatio cum putri valdè difficilis cognitu est; siquidem cernere est certas periodos, crementique, & decrementi distincta interualla, rigoris, horrorisque insultus, & sudoris eruptiones, quare facilè persuadentur ad credendum, ibi adesse implexum putrium feb. continuarum, aut certè perennis cum interpoli. Atque interdum compositio ita continuatur, ita equiter progreditur, vt appareat vnica febris continua synocho similis. Tunc verò sedulò ad signa animum intendere necessum est. Si breues fuerint accessiones, continuationis consecutione destitui consueuere, (ni magna vis causæ interueniat, quæ euentum deteriorem pariat) præsertim illæ, in quibus magno interuallo interpolationes diffident. Sed enim vbi diuersæ febres commiscentur, vti in hemitritæo, chronica remanente febre extirpatur acutior, siue sint ambæ interpoles, siue continuæ, siue perennis vna, intermittens altera. Nonnunquam cum semitertiana coit alia tertiana, aut quotidiana, aut quartana. Interdum alia ratione fit febr. connexio, vtpote quando tertiana intermiscetur quartanæ, aut comparis generis febres congrediuntur, puta interpolis tertiana cum continua, aut continua cum continua; & licèt non defuerint, qui rati sint, binas febres perennes simul coire non posse, puta duas tertianas, quoniam quando materia est intra venas, fieri non potest, vt humor, cui accedit putredo, discrimen subeat, quando in totam humoris molem diffusa est putredo. Sed hæc opinio nihil solidi, aut necessarij concludit, quoniam certo foco accenditur putredo, quę subinde dilatatur, vnde incrementi signa palam fiunt, postremò etiam tepescit, prout paulatim putredo prior absumitur, & certos, statosq; motus proferr, nec diu protrahitur remissio, quin secunda succendatur putredo, quæ præcurrenti, mitescentiq; præpolleat, & suos motus obeat vehementia, & lenitate distinctos. Verùm enimverò permixtionis feb. tres species sunt, scilicet intrās, coalternata, & communicans. Intrans est, quæ nondum extincta priore feb. suboritur; alterna, quæ priore summota repullulat, communicans, quæ unà ægros aggreditur, insultatq; eodem temporis momento. Cumque feb. conclusam obseruaueris, & vnà rigorem, minimè verò sequentem sudorem, nisi post plurimas rigorum vices,, illud argumentum est, feb. esse compositam, pariterq; cum videris in conclusa immodicum extremorum frigus, ex retracto intrò calore id accidisse puta, sed imago, speciesque horum symptomatum etiam soli conclusæ interdum intercidere consueuere.

De hemitritæo.
CAPVT XVII.

HEmitritæus est febr. composita ex duabus febribus, quarū vna est tertiana, altera phlegmatica quotidiana, adeò ut tertiò quoque die bini incidant paroxysmi. Coeunt verò huiusmodi febres uel penes communicationem, vel penes alternationem, vel penes subingressum. Implexus primò, vel secundò modo difficilè cognoscitur. Quandoque sunt duæ feb. continuæ, quando subsunt duæ intestinæ putredines, & quandoque duæ sunt periodicæ, quæ ad apyrexiam perueniunt, quando duo subsunt putredinis foci, & mineræ extra maiores venas. Interdum complicantur tertiana perennis, cuius interna putredo, & phlegmatica interpolis, nonnunquam contrarium uisitur. Quidam germanam hemitritæum statuunt febr. cōpositā ex interpoli tertiana, & quotidiana continua, quæ sequius accidit, impuram, spuriāq; semitertianam vocant, sed distinctio non est tanti momenti, vt sedulam occupationem requirat, satis sit nosse, interdum putredinem choleræ anteuertere, sæpè occupare phlegmaticæ, sępè vnà recedere, atque congredi. Nonnunquam materia feb. quotidianæ præpollet, interdum tertianę, quò fit, vt materia quotidianę producat, prouehatque etiam

etiam paroxyſmos tertianę, & criſim eius protrahat, interdum materia cholericæ febris periodos phlegmaticæ à contrario corripit. Sed reuera hemitritæus interdum extẽditur vſque ad ſeptem menſes, atque etiam eò ampliùs, interdum etiam ex hemitritæo fit acuta ægritudo. Sed enim hemitritæus vt plurimum febris eſt interficiens, quoniam aut in hecticam, aut in feb. chronicas ſolutu difficillimas definit. Hoc autem ob materiæ copias, & contrarias diſpoſitiones euenit, vnde contrariæ eliciuntur indicationes.

De ſignis hemitritæi.

CAPVT XVIII.

INter ſigna magis propria, quæ hanc feb. arguũt, illud eſt potiſſimum (quamquam & alia indicia ſunt neceſſaria) quòd ſcilicet febr. hæc duarum dierum interuallo, vna die paroxyſmũ prolixioris ſpatij committit, quàm tertiana, ſed pacatiorem, mitioremque, altera verò die leuior ſuccedit acceſſio, & minora emergunt ſymptomata. Fit hæc feb. horrifica propter materiarum correpugnantiam, aut ob alterius feb. ortum, acceſſumque, nec horrores admodum pergunt, quin calor ſuccedat ex aliqua parte, horrore adhuc in alia parte perſeuerante. Nec profectò febr. hæc integrè ad apyrexiam peruenit. Nonnunquam principium, & incrementum huiuſce febr. eſt admodum vehemens, magnam in corpore commotionem excitat, quando maximè febres vnà reciderint, aut alteri ſuperuenit altera, tunc enim horrores viciſſim, iteratòque repetũt, & inceſſunt, & ſtatus feb. longè producitur (nam quando creditur iam ad vigorem perueniſſe, tunc horror laceſſit) quæ quidem ſymptomata ob materiæ repugnantiam interueniunt. Status certè huiuſce febr. tùm penes particulares acceſſiones, tùm penes vniuerſalem feb. conſtitutionem anteuertit ſtatum phlegmaticæ, cholericę verò ſtatum non occupat, ſed ſequitur ſegnior, quoniam calor liberè non ſe ſe explicat foras, imò difficulter, maximè à principio. In vigore morbi acuties cõduplicatur, deceſſio verò, declinatioque prolixa eſt, tardaque quoniam mutua materiæ concertatione retardatur perfectio. Minimùm porrò cum ſudore tepeſcit. Hoc autem ordine procedit febr. vt tertia die feb. primæ reſpondeat, quarta ſecundæ. Hemitritæum eſſe aliunde etiam dignoſcitur, nam ex vitæ conſuetudine, & ex accidentibus colligitur. Ex conſuetudine quidem, vt ſi quis ex cholericorum vſu bilem aceruet, quæ ſubinde putrefiat, poſtea delitijs vtatur, exercitia dimittat, & cibis veſcatur, qui degenerent in phlegma: Aut à contrario primò pituitatis prouentus ſuccreſcãt, & putredo ſubinde choleræ ex vſu bilioſorum, ſiue ætas, cauſſæque diſpoſitiuæ illud efficiant, vt cum adoleſcentia excipit pueritiam, quæ humiditatis ferax eſt, vt illa caloris, aut cum virilitas iuuentutem, æſtuoſamque temperationem. Conijcitur etiam ex accidentibus, vt ex pulſus, & vrinæ conditione, & ex alijs excrementis per vomitum, & egeſtionem, penes item concoctionem; penes ſitim, penes tactum, penes diſpoſitionem horroris, & rigoris, & iuxtà etiam periodorum circuitus, & aggreſſiones. Siquidem pulſus in hemitritæo minores ſunt, quàm in phlegmatica; Vrinæ ſero digeruntur, perficiunturque vomitiones ex cholera, & phlegmate permixtæ, egeſtiones ſimiliter. Quoad verò frigoris, & calefactionis, quoad horroris, & paroxyſmorum diſpoſitionem, & reciprocationem abundè actum eſt. Vter verò humorum præponderet, præpolleatque ſuis indicijs conijcitur, nam ſi phlegma excedat, paroxyſmi lõgiores ſunt, horror minor, maiorq; in pulſu contractio, promptiùs refrigeſcunt extrema in principio acceſſionum, ſegniùſque incaleſcunt, ſitis minor adeſt, cholericorum vomitus minor, vrinæ impendiò crudæ, pallidæque meiuntur, ſudor minor, ætas puerilis, aut ſenilis viget, complexio corporis ob viſcerum antipraxiam pituitæ, & choleræ prouentui opportuna. Accedit vitæ conſuetudo, vt ediximus; generandis excrementis cum pituitoſis, tùm bilioſis idonea. Quòd ſi præpolleat cholera, breuiores ſunt paroxyſmi; extrema ocyus caleſcunt, ſitis magis fatigat, & cholericæ vomitiones negotium faceſſunt, ſudor vberior erumpit, horror is eſt, vt rigorem referat potiùs; Vrinæ coloratiores ſunt, huc faciunt ætas, temperamentum, conſuetudo quæ ad bilis generationem conducunt, diſponuntque. Vbi verò peræquè ſe habent humores, æqualia quoque ſunt ſigna, ſiquidem horror completus adeſt, feb. continua, interpoliſque iugantur, quam quidem ſocietatem veram genuinamque ſemitertianam parere nonnulli rati ſunt, vbi quippè ſubeſt phlegmatica perennis, & bilioſa intermittens, quando ſcilicet materia cholerica eſt extrinſeca, cui innexũ phlegma nullum vim infert, quòd attinet ad rigorem, qui debilior eſt, & frigus, horrorque identidem reciprocantur, vt hallucinari Medicos circa ſtatum cogant. Verùm dum extrema algere cernuntur, viſcera intus flagrantia torrentur, pulſus uehementer parui fiunt, & rari. Quòd ſi à contrario continua fit feb. cholerica, non fit rigor, neque magnus horror, ſed pulſus maiores, velocioreſque ſunt, & anguſtia, anxietaſque maior apparet. Quod ſi ambæ continuæ coeant, non viſitur rigor, & continuæ tertianæ accidit, vt mitificetur antequam phlegmatica alleuetur, quamquam illa non anteuertit eius aduentam.

De curatione hemitritæi.

CAPVT XIX.

IN curatione hemitritæi maius ſtudium adhiberi impendique debet circa euacuationẽ materiæ per ſeceſſum, per vomitum, per vrinas, per ſudorem, quàm circa refrigerationem, caloriſque alieni extinctionem. Ante quàm verò catharticum adhibeas, concoquentia ſunt adminiſtranda; lenientia verò, quæ humores intus minimè perturbant, tutò in principio dari poſſunt, veluti manna, mel roſ. ſol. ſi phlegma præponderarit, ſi cholera, pulpa thamarindorum, ſyr. roſ. laxatiuus, & ſimilia, ſi pari mole coeant humores, pharmacum componatur æquis portionibus reſpondens humorum vitio. Apparente concoctione conceditur euacuatio per attrahentia pharmaca. Vomitus item pręſcribi ita debet, vt ſuperuacuos, redun-

redundantesque humores educat, excitari autem poterit aut ex raphani decoctione vna cum syr. acetoso, aut ex aqua tepente cum eodem syrupo. Proritatio omnino temperatis fieri debet, ne violens succedat humorum impetus. Vbi verò ante concoctionem cito pede gradus fit ad diureticas, aut diaphoreticas decoctiones, certè multum impendet phrenitidis periculum, illa enim cum impendiò excalfaciant, materiam ad caput sublimant. Cæterùm progrediente ad statum morbo nihil æquè tum ad æquandam materiam, & concoquendam, tùm ad roborandam naturam aduersùs noxia symptomata confert, atque absynthium, dari tamen debet duntaxat exacta saltem septimana apparente iam concoctione; Romanum verò absynthium volo. Quod si absynthij vsu concoctionem anteuenias, humores quidem ciebis, & nihil educes, interim angores, anxietudinesque, & tristitiam, & nauseam excitabis, adhęc absynthium sua amaritie excitos humores reficcat, subinde etiam impingit, & ineptos motui reddit. Et sanè Galenus, Galenoque vetustiores curarunt hanc febrem ptisana hordeacea respersa modicello pipere. Et Coryphæus quidam, nempè Alexander Trallianus Galenum inexplicabilis erroris impudenter insimulauit, quòd scilicet nesciuerit inflammari, cumularique febrem à pipere, & ab hordei vsu materiam crassè fieri, & ineptam perfectionibus reddi; sed Antagonista inexcusabili errore se se perstrinxit, nam si naturæ opitulari necessum est redigendo materias ad quandam æquabilitatem, & temperamentum, vt minùs reluctentur calori perficienti, cuius solius est coquere, operæpretium est cum frigidis calida administrare, vt singulis morborum caussis opponantur præsidia, sic enim fit, vt natura discretrix frigida febri, & cordi accommodet, calfacientia verò materię. Ecquis per Deum immortalem est, qui semitertianæ curam perficiat citrà hanc methodum? Quod si natura in discernendo, digerendoque non sit valens, & robusta præsidia quocunque pacto administrentur, nulli sunt vsui, pro nihilo curatio suscipitur. Vir ille bonus aliter quoque falsus est, sed non est, cur longum faciam singulas afferens fallacias. Atqui bonus iste Antagonista ad pauca respiciens dixit, opus esse attenuantibus non admodum calidis, vtpote apio, & anetho; quippè nescius, quòd deflectere piper videtur modicum ab apio, & anetho extenuandi facultate, quòdq; eius caliditas tanta non est, vt formidari debeat, cum modestè conceditur; quod à multa hordei mole obruitur, obtunditurque, & interim ad interiora conuehitur, vbi materias lenit, exæquatque, uiresque interim in humores agendo dimittit. Ad hæc mirum, atque iterum mirum, quòd Galenum inter eos censuerit, qui ignorant, piper inflammare, intendereque feb. & appellat eum obliuiosum, cum subindè piper ipsum præscribat febrientibus. Sed hactenus indisciplinatum. Composita quæ conueniunt huic febri, sunt trochisci de absynthio, & de rosis. Mitto alias præscriptiones, vtpote quæ passim extant, & prostituuntur trochiscorum. Satis sit, vnum, atque alterum præscribere pharmacum, quo aluus subducatur. ℞. Aloes, mastiches, myrobal. citrearum, rheubarbari, succi eupatorij, succi absynthij, rof. rub. omnium ana partes æquales, croci partem dimidiam, m. f. pillul. cum aqua endiuiæ Dosis ʒ. 11. cum syr. acetoso. Præscriptio altera post digestionem. ℞. aloes, mastiches, succi eupatorij, succi absynthij, rof. ana partes æquas, croci ʒ. v. m. formentur pillulæ cum aqua endiuiæ, Dosis ʒ. 11. cum syr. acetoso.

De recidiua.

CAPVT XX.

REcidiua deterior est anteriore febre, vnde deraditur ipsa, tùm quia vires (prioris ob vim morbi) debiliores nanciscitur, tùm quia pars est augmenti antecedentis ægritudinis. Proin eius consilij author sum, vt curatio temerè, festinanterque non suscipiatur (properante enim ad statum morbo melius est quietem habere) sed maturo consilio omnia prius perpendantur, dum ægritudinis modus, & conditio se se euidentiùs prompserit, prodideritque, namque vt plurimùm sæuis stipatur symptomatis, quom ex ipso accretionis fonte dimanet.

CONSI-

VARIORVM CONSILIORVM MEDICINALIVM

Decem Decades.

IOANNIS STEPHANI IATROPHYSICI VENETI.

Quæque suos retinent numeros, numero omnia constant,
Fatali nexu complectitur omnia Deus.

DECAS PRIMA.

Pro Maniaco Hemianthrωpo Acedicola.

CONSILIVM PRIMVM.

Vranti Medico inter reliquos artis Magistros cōsultatione præcipuè opus esse Plato, atque Arist. scriptis tradidere, quòd fortasse, vt monuit sapiens ille, Vbi sunt consilia multa, ibi salus sit. Cæterùm consultatio non de fine, sed de medijs ad finem conducentibus instituitur, vt docuit Philosophus (est enim consultatio rationalis inuestigatio mediorum latentium, quæ ad nos pertinent, suntque in nostra potestate posita, quibus inuentis potioribus vtimur ad sanitatem) hæc verò ipsa media sunt, quæ fieri, rectèque, & conuenienter adhiberi debent. Medici porrò officium est tria efficere nempè præcauere, curare, custodire pro varia corporum constitutione. At verò rectus præsidiorum vsus in eo potissimùm elucescit, vt congrua, & decenti dose, opportuno tempore, conueniente formula, modoque dispensentur, loco denique suo adhibeantur.

Plato in Alcibiade. Arist. in Ethic. & Pol.

Rheth. c. 5. & 3. Eth. cap. 3.

Verùm efficienda, rectumque vsum nequicquam scrutari contingit, si sanari nequeat affectus, aut certè sit spontè sanabilis, quos enim natura curat, frustra Medicina fatigat. Quare in omni benè instituta consultatione quinque sunt præcipuè ad examen reuocanda: An scilicet sit affectus; quid sit; vtrum sanabilis arte; quibus remediis, & quo materiæ præsidiorū vsu tutò queat curari. Methodo mederi, inquit Galeno mastyx Argenterius, est videre, an agendum, quid, quantum, quando, quomodo, qualiter, vbi, Quo ordine. Quamobrem acri iudicio hæc omnia deinceps nobis coniecturā cōsulentibus erunt perpendenda. Quòd si hæc negligentiùs interdum persequi videar, incuriæ haud imputandum erit, sed potiùs temporis angustiæ, quæ tam accuratam methodum non admittebat, nostrum enim consilium est, prout in globo, & coram ægris protulimus, consultationes prorsus edere. Age ergo propositam ægritudinem aggrediamur.

Hip. 6. epid. sect. 2. §. 33. Transitus aperire, & aliaperagere, quib⁹ opus, & vt conuenit, & qualia, & quā, & quando, & quantum oportet.

Trifariā mētē de gradu deiici, vt homo belluino more, & secundū phātasiæ imperiū, iusq; agat, scripsit Arist. Primū vbi graui quodā pathemate percellitur, dein vbi somno obruitur, denique vbi delirio tenetur. Huic nostro languenti mens laborat ob insaniam, quæ symptoma est ad actionem deprauatam principis facultatis attinens, adesse enim maniacam dispositionem ex morbosa, assataque melancholia oriundam, multa testatur. Inter reliqua morum permutatio ad ferinam consuetudinem, vt ait Auic. profunda cogitatio, tenax silentium, aut profusa, feroxque verbositas, strigosa corporis constitutio, color aterrimus, torui ocu-

2. de Anima text.....

Efficiens signa.

Forma. ui oculi. Porrò mania (latinè furor dicitur) est mentis alienatio impetus, furorisque pleniſſima ex ignea cerebri, animaliumq; ſpirituum intemperie profecta, quam vinum meraciſſimum maximè peperit. Externæ cauſſæ vinum fulmine tactũ, menſes primi epoti, ęluri cerebrum, veſicarię alterum genus, coriandrum, altercum, ſolanum, mandragora, &c.

Methodus. Quare eò allaborandum, vt tùm cerebrum, tùm ſpiritus ad craſim reducantur per humectantia, & refrigerantia (malo enim hîc humectantia, quàm refrigerantia); verùm quia ſubſunt congeneri humores atræ-bilis naturam redolentes, qui & caput, & præcordia infeſtant, & toto etiam uenoſo genere ſtabulantur, in primis ex arte præmiſſa protherapia euacuandi, exigendique humores ſuperuacui, ſubinde ad alliotica gradus erit faciendus, quæ & viſcera naturalia humecta, minuſque calida reddant, ne atræ-bilis prouentus magis augeatur, & caput ſimili qualitate afficiant.

Prognoſis. Inſania cùm affectæ particulæ ratione, tùm læſæ actionis præſtantia maximus eſt affectus, qui præſidia deſiderat extrema, eòque magis, ſi inueterarit, & altas egerit radices, quemadmodum hîc vſu venit, hinc fit, vt admodum difficilis curatio ſit futura, cum intemperies veluti habitum contraxerit, & tota naturalis œconomia ſit peruerſa. Accedit, deliros minùs audire Medicis præceptis. Quare delirium omne malum, & vt cauſſa, & vt ſignum. Propterea nonniſi ſummo ſtudio, & longa, diligentique remediorum vſurpatione, & congruo victus, vitæque genere inſtituto omnino profligari poterit. Sed quia æger nondum quadrageſimum attigit annum, age ad præſidiorum materias pergamus.

Curatio per Chirurgiam. A fonte Chirurgico ſanguis hauriendus de cõmuni vena dextri brachii, vt peræquè cap. & præcordiis conſulatur. Singulis menſibus creſcẽte Luna admouendæ quinæ hæmorrhoidibus hyrudines, totidemque ſanguinis vnciæ promendæ, ſummum enim beneficium tale præſidium affert, ſi vllam Hippocrati fidem habemus ſcribenti. Inſanienti ſi varices, vel hæmorrhoides ſuperueniant inſaniæ ſolutio. Sunt, qui ſuadent trepanũ, quòd viſi ſunt vulnerati, qui reſipuerint. Nolo tanti pœnitere. Cucurbitam uertici admotam commendat Galenus, refellit Auic. quòd dementiam inducat. Illius conſilio ſtandum, ſi poſtremò adhibeatur ritè repurgato corpore, Auic. auſcultandum, ſi humorum prauitate adhuc ſcateat corpus. Non auſim conſulere cauteria, quæ Hippoc. in omnibus diuturnis cap. affectibus circa caput adhibebat. Nõ erunt hoc interim tempore omittenda vincula, & frictiones infernis partibus adminiſtratæ. Quin procedente tempore venam ſub lingua, aut in fronte tundere conferet. Balneum tepentis aquæ omnino profuerit, & præcipuè cap. lotio ex aqua tepente, in qua maluæ, acanthus, bugloſſa, violæ, ſtœchados, aut chamæmelli flores ebullierint. Stillicidium item conducet ſuper curonalem ſuturam ex aqua tepente, & ol. amygd. dulcium. Non erit negligendum Auic. conſilium, vt ſæpiuſculè lac mulieris ſuper caput ægri eraſum emulgeatur. Sunt, qui præferant iuſculum teſtudinum. Embrochæ ex ol. violaceo initio frequẽns adhibendæ.

Per Pharmaca. Inter pharmaca primò occurrunt hypagoga, ſiue lenientia, quare primo quoque tempore ſubducenda erit aluus caſſiæ Ægyptiacę atramento, & leniente electario, aut violaceis trochiſcis in bolos redactis. Si malit hauſtum, propinetur ſyr. de polypodio comp. ad ℥.vj. diluantur D. cardiaca ex fol. ſennæ Orient. ſemuncia confecta. Superbibat ſeri puriſſimi heminam vnam.

Alliotica. Inter alliotica, quæ parant humores præcipui ſunt ſyr. de pomis ſimplex, de lupulis, de endiuia, de fumaria.

Cathartica. Inter cathartica primò loco ſe ſe offerunt mitiora, vtputa Rheubarbarum, epithimus, ſenna, quæ infundi debent in ſero caprillo, ſubinde dulcoranda expreſſio ſyr. roſ. ſolut. quadrante, aut triente. Hinc repetenda propotiſmata, contumax enim eſt ob ſubſtantiæ modum aſſus, & ater humor. Præ cæteris hîc probatur ſyr. de pomis ſimplex (non compoſitus) ſyr. de Nymphæa, iulapium violaceum, diluuntur iuſculo D. borraginis, endiuiæ, bugloſſæ, ſonchi, fl. nymphęæ. Horum apozema tum diuturniore vſu æquandus pertinax humor, tùm ad helleborata, atque ad ipſum helleborum erit properandum, Hipp. enim Democrito inſanienti, lymphatoque, vt putabant inſani Abderitæ, radicem nigri hellebori ex altis montibus erutam, & diligenter in pyxide cuſtoditam à Crateua Radiciſeca, parauerat, quo auxilio haud accommodatius, aut præſtantius alterum, neque enim abs re fanatici ad Anticyram relegantur. Plurimos memini me priſtinæ menti reſtituiſſe congruo hellebori vſu. Corrigitur odoris ſeminibus, aut (ſi credimus Rondeletio) floribus nymphęæ, atque amaranthi. Tutò ſextula, ſeu ſcriptuli quatuor exhibentur infuſi. Quòd ſi laborans refellat hauſtum, obtrudenda catapotia ex lapide lazuli ſuperhauſto ſero, melancholici enim ijs ſunt purgandi, teſte Hipp. quæ minima ingeſta plurimum educant, quamquam cautè exhibendum eſſe lapidem lazuli, monet Auic.

Accedat materiam eſſe in tertia corporis regione fixam, quæ valentiora poſtulat pharmaca, ut faceſſat ea obiectiuncula, morbos à melancholia blandè eſſe tractandos, quod quidem à carceribus faciendum non item in calce. Hinc Hipp. in Aph. dixit fortiùs per inferiora eſſe purgandos, h. e. validiore pharmaco, vt interpretatur Philotæus. Agyrtæ non verentur ad album veratrũ confugere. Quia melius eſt non viuere, quàm ſine ratione viuere. Sin renuat medicamenta, vt dementes conſueuere, pomum, in quo hellebori fibræ infixæ fuerint, ſubinde exemptæ, offeratur deuorandum. Hiſce ex ordine peractis, & corpore ritè piato, cap. & viſcerum naturalium diſcraſiæ erunt ſummouendæ longo vſu caprilli ſeri, in quo fumariæ pugillus bullierit. Vſurpandum autem erit veterũ more ad heminas quatuor. Interim nõ erunt omittenda condita cardiaca, in omni enim melancholica, & delira affectione commendat Auic. cardiaca, & lætificantia, inter quæ maximè conueniunt, quæ atrum humorem diſpeſcunt, & æquant complexionem. Proin ſaccharum borraginatum,

ginatum, rhodosaccharum, iosaccharumq; præstabunt, maximè si per interualla recens theriace, nempè annua intermisceatur. Nec minùs profuerit lapis bezoar. Auic. præscribit diuretica, vt hipposelinum, & radicem vitis albæ.

Per victum. Victus is esse debet, vt humectum corpus reddat, & refrigeret; Proin clemens cœlum eligendum, vbi nec torreat Sol, nec venti arefaciant. Immodici labores declinandi, quies optanda, somnus prolixior omni arte quærendus, si vigilatæ sollicitum teneant noctes. Vsui erunt anacollemata ex papauere, litus temporum ex ol. lactucæ, vsus diacodii. Aluus officiosa seruetur, terrestris enim humor per inferiora repurgandus, proin frequẽs sit clysmorum vsus. Pisces carnibus præferantur; Inter hos maximè præstant fluuiales, lucii, troctæ plauicolæ, aut mesulicolæ, cancri, testudines. Inter carnes præstant agni, hœdi, vituli, pulli gallinacei: oua sorbilia, hordeata, amygdalogala, horizogala conferent. Inter herbas lactuca, borrago, endiuia, cucurbita, pepones commendantur, quarum frequẽns esse debet vsurpatio. Mus assus, & comestus sanat maniacos, ait Montuus. Vinum cane peius, & angue refugiat, maximè odorum, ni viribus metuatur; quo tempore cõcedi potest borraginatum.

Amuleta ad maniam: Dens equi capiti appositus. Lapis lazuli gestus. Adamas sinistro lacerto alligatus, insanos curat. Rasura cornu Rhinocerotis. Cinis testudinis vstæ potus omnem mentis insaniam curat. Caro Phocæ dœmoniacus curat. Huc facit & semen Pœoniæ suffitum.

Pro Vestali Virgine Nobili è melancholia in furorem incidente.

CONSILIVM SECVNDVM.

Cur delirio corripiatur homo. HVmana prudentia, congruaque differendi, & iudicandi ratio turbari, intercipique consueuit, vbi imaginosa vis, quæ mentis imperio morigera, & obtemperans esse debet, effrænis exorbitat, & oppedit, id quod potissimum vsu venit in deliriis, quorum cum tria genera nobis reponant Antiquiores, nempè cum acuta febre cõiunctum, diciturque phrenitis, alterum cum mœrore, panicisque timoribus coniugatum, & atrabilis appellatur, postremum audaciam, rixas, temeritatem adiunctas habens, & mania nuncupatur. Consequens est, vt Illustrissima hæc Vestalis Virgo, quum tumultuariè, & citra acutam feb. desipiat, maniaca detineatur insania, quæ mentis alienatio est furoris, impetusq; plenissima ab igneo phantasmate profecta, symptoma in actione deprauata principum facultatum (neque enim arbitror imaginationem deprauari citra mentis vitium). Quid Mania. Cæterùm quando rectum est iudex sui, & obliqui, age in medium caussas feramus, quæ ex Hipp. humanam parere consueuerunt prudentiam. Dictator vlios in lib. de Flat. Si sanguis, inquit, inconstanti habitu constiterit, consistit & prudentia, sanguine verò permutato concidit & prudentia. Quæ prudẽtem hominẽ efficiunt. At verò lib. de structura hom. Reminisci, ait, & esse prudentia præditum ex cerebro inter calidum, & frigidum valde temperato proficiscitur. Quò collimans lib. 1. de Diæta. Si quod in igne humidissimum, & in aqua siccissimum in corpore temperamentum acceperint, fiunt sapientissima.

Ex quibus colligere est ad rectam ratiocinandi normam cerebrum valde temperatum desiderari non modò penes actiuas qualitates, verùm etiam penes passiuas, præterea sanguinem admodum commoderatum desiderari, atque ea proportione, vt scilicet, plurimum sit sanguinis, deinde pituitæ, minimum bilis, dein melancholiæ, quamquam Galenus animi dexteritatem à bilioso humore proficisci asseuerauit. Cerebrum valde temperatum esse debet penes omnes qualitates ad rationis munera absoluenda. Ea mediocritas si violetur, homo fit ægritudinibus obnoxius. Aristot. intelligendi acrimoniam à sanguine tenui agnoscit, quemadmodum robur à sanguine crasso, qui scripsit etiam humores corporis mutatos animæ actionem immutare. Lib. de part. anim. Quidquid sit tandem, insaniæ contingere nequeunt, nisi cerebri temperamentum permutetur, proin Hipp. lib. de morbo sacro. Insaniæ, inquit, fiunt ex cerebri permutatione, eæque contingunt siue ad caliditatem, siue ad frigiditatem cerebrum deuergat, eo tamen discrimine, nam qui à pituita insaniunt, non tumultuantur, neque vociferantur, qui verò à bile, vociferatores sunt, inquieti & semper aliquid intempestiuum efficiunt. Insaniæ ex cerebri permutatione. Quamobrem cum Illustrissima hæc Virgo perpetuò tumultuetur, angatur, agitetur, consequens est, vt eiusdem cerebrũ præter modum incaluerit tùm ex immodicis vigiliis, & sollicitudinibus, animi mœrore, tùm ex iugi, acrique anathymiasi ex hypochondriis ad caput elata, in quibus plurima atra-bilis coercita, inæstuans stabulatur, quæ priùs melancholicum pathos inuexerat. Cum verò summa sit consensio inter cerebrum, & cor, quis dubitet, quin & cor in huius ruinæ consortium tractum sit, atque adeò plurimùm incaluerit, hinc animosa vis concitatior apparet, & odium vehementius. Summa inter cor, & cerebrum cõsensio. Hinc scitissimè Auic. Non est nouum, non est longinquum, inquit, si cerebri complexio vitietur, & sequatur eam cor, si cordis complexio vitietur, & sequatur eam cerebrum. Quid mirum igitur, si Vestalis hæc Virgo desipiat, cum & sanguis intemperatus sit, atra nimirum bile refertissimus, cum cerebrum præcalida, & sicca, omninò ignea laboret intemperie, quid mirum, si tot, tantaque emergant symptomata. Caussæ symptom. signãtur. Verùm enimuerò illud in primis non est omittendum, non modò in cerebro adesse igneam dispositionem, sed etiam congeneres humores eòdem confluxisse: hoc autem inde coniicitur, quòd desipientia nonnunquam intendatur, & aliquando etiam remittatur de tenore suo, id quod non accideret, si vna adesset intemperies. Humores autem ad caput impetum faciunt tùm leuitate sua sursum delati per venas hæmatitidas, tùm attracti, cerebrum enim, ait Hipp. non tam caliditate, quàm propria figura aliunde humores allicit. Lib. de vet. Medicina. Verùm humores attracti atram-bilem sapiunt non ex sanguine vsto, nam Virgo in cachinos sæpius incideret, non ex assata bile flaua, nam rixæ, & luculentior adesset furor, sed ex præusta naturali melancholia, quæ pridem

dem hypochondriacum pepererat pathema, hoc autem facilè colligitur ex studio, & taciturnitate. Hinc verè Auic. notauit, facilem esse transitum è melancholia morbo in maniam, quam & Aristot. nouit, quando scripsit, homines morbis insaniæ corripi, quando atra-bilis sedi mentis appropinquat. Generantur autem huiusmodi humores in hepate retorrido præ obstructionibus, quas ventriculi cruditates pepererunt, hinc etiam febricula inoritur, quàm minoris famæ tertianam notham libenter appellarim.

Lib. 4. c. de Melanch. 30. sec. Probl. Probl. 1.

Vtrùm verò indignatus vterus nonnunquam symptomata augeat, non contendo, qui scio, hinc fœmellis plurima mala prouenire. Eò igitur nobis erit collineandum, vt cerebri intemperies refrigerantibus, & impendiò humectantibus summoueatur, hoc autem assequi non licet, nisi humorum affluxio retrahatur, & iidem foras exigantur, frustra verò humores euacuare contingit, ni eorum generatio inhibeatur sublata cordis, & iecoris calida intemp. idque consequi non erit integrum, ni cruditates, & obstructiones tollantur, & ventriculi tonus erigatur roborantibus. Vix fieri potest, vt hisce scopis respondeatur, siquidem Hipp. testimonio, nulla desipientia est secura maximè, quæ cum studio est, dein quæ aggreditur post quadragesimum annum, difficile tollitur, vt testatur Hipp. præterea morbus magnus est vehementia essentiæ (quia fœmina) & dignitatis.

Methodus.

Prognosis.

Adhæc plurima subest bilis-atra, quæ ob substantiæ modum summæ est resistentiæ, & nescio quid habet cacoethes. Quin nec in hoc affectu per excessus medicinam facere licet: vt docet Arist. quia refrigerantia cautè adhibenda sunt partibus principibus, quia quantum ramis prosunt, tantundem radici nocent, vt ait Auic. Denique ægrotans minimè se præstat opportuna facientem, cum omnia respuat. Verumtamen quia manus Domini non est abbreuiata, & quia Virgo nobilissima nondum experta est extrema præsidia, age ad auxiliorum materias gradum faciamus.

In Probl.

Circa chirurgica præsidia probatur sanguinis imminutio per hæmorrhoidas; scitum enim est, quantum apertæ conferant insanientibus. Non ausim aliunde sanguinem mittere in tanta prauorum humorum colluuie, & palyndrome. Scripsit Galenus in quartanis nõ esse fundendum sanguinem, nisi vehementer abundarit, eaque lege mittendum, vt si ater, & crassus appareat, sinatur effluere, alioquin vena supprimatur. Quare nec è fronte missus sanguis, vt Arthisio, probatur, quòd laudabili sanguine veluti fræno dempto atra-bilis ampliùs efferari possit, quod de flaua bile metuũt Arabes meritò. Scio esse ad refrigerandum caput efficax auxilium, sed vbi probus deficit sanguis, parcendum. Vesicantia ad ichorum retractionem, quæ sursum respirant, qui sunt veluti vehicula crassi, vstique humoris ad cerebrum non improbantur. In primis verò probantur cauteria, quæ renouari debent, si fuerint obsoleta, & vieta, atque alterum circa coronalem suturã est inurendum, mirandum enim in modum conferre consueuit. Nec minùs cruribus vincula arctissima conueniunt, & lauacra, vt quadantenus materiæ impetus infrænetur. Huc spectant irrigationes, & embrochæ, illitus, fotus, ex D. capitis, & pedum verticis, ex D. testudinis, ex tepente lacte, quod summopere commendat Auic. epithemata cordi, hepatique non erunt omittenda, quæ vim habeant refrigerandi, atque humectandi, nec minùs fotus identidem hypochondriis adhibiti conferent, quos ante helleborismum Hipp. commendauit. Huc facit & balneum dulcis aquæ, in quod crebriusculè immergi debet laborans.

Chirurgica.

Gal. 1. ad Glauc.

Lib. 1. de Diæta.

Inter pharmaceutica, & quidem euacuantia primo loco probatur extractũ polypodii, sennæ, el. catholicum, leniens, & similia. Secundo loco, præparata iam per alliotica materia, probatur extractum hellebori nigri vnà cum pulpa fistularis cassiæ super haustò purissimo sero. Hoc pharmacum sæpè repetendum, nam Præti filias ceritas Melampus helleboro sanauit, & Hipp. ad insaniã nullum habuit paratius auxilium. Hinc dementes per prouerbium ad Anticyram ablegantur, quòd helleboro indigere credantur. Pro paranda materia exteriùs hypocõdriis Hippocratico more frequens adhibendi fotus, intròque assumenda apozemata refrigerandi, & humectandi vi prædita, qualia forent iuscula, in quibus incocta fuissent endiuia, borrago, cicerbita, lupulus, radix glycyrrhizæ, maluæ, dulcorata iulapio violaceo, & syr. de pomis simplici. Diutissimè hisce iusculis vtendum, & repetenda pharmaca. Quòd si malum sit contumacius, ab vsu Antimonij ritè præparati non erit abstinendum, extremis enim morbis extrema remedia conueniunt. Alex. Trall. commendat lapidem Armeniacum ablutum duodecies. Ad partiũ autem discrasias tollendas minimè (Viri Excellentissimi) thermales aquæ probantur, vtpote quæ & si actu, imaginationeq; sint humidæ, potestate tamen siccæ sint, quò fit, vt in affectibus huiusmodi, in quibus vberiore humectatione opus est, suspicione non vacent. Vsum seri purissimi vehementer laudo, si Antiquorum more propinetur ad xx. aut etiam xxx. dieculas, tanta est enim morbi resistentia, vt citius euinci nequeat. Hoc interim spatio cardiaca identidem erunt repetenda, quò spectant conseruæ borrag. violarum, rosarum, nymphæ, margaritæ, smaragdus, hyacinthina confectio sine moscho, & ambra. Non sunt omittenda hypnotica, nam scripsit Hipp. à somno sanguinem refrigerari, Aristot. verò caput refrigescere inter dormiendum excalfactis pedibus, quare sæpè danda erit recens theriace, aut pillulæ de cynoglossa, aut recens populeum crebrò temporibus inducendum.

Pharmaca.

Quòd spectat ad victum, detineatur ægra potiùs humente, & obscuro loco, ne spiritus lumine agitentur. Victus concedatur frigerans, & humectans, qualis esset prisana, pisces saxatiles, oua sorbilia, fructus, &c. Vinum olygophoron non est denegandum, mirè enim spiritus recreat, & lætitiam parit, quom maximè vires præ mali diuturnitate vacillent. Auic. & maniacis concessit in calce.

Victus.

Pro

Pro Reuerendissimo Præsule atra-bile correpto.

CONSILIVM TERTIVM.

SApienter, si quid aliud, scripsit Herophilus, oportere, Medicum, priùs quàm de remedio cogitet, nosse, quę, qualis, & quãta sit caussa morbi, vt congruum remedium inueniri, aptarique possit. Quamobrem cum ea nobis incumbat cura, vt Reuerendissimum Episcopum molesto quodam pathematum genere affectum vindicemus, par est, vt primò quidnam sint, & à quibus fiant initijs, accuratè inspiciamus. Præclarè autem scriptum reliquit Plato, vnicum principium esse ijs, qui benè consulere volunt, intelligere nimirum quid illud sit, de quo edisseritur, consultaturq; id quod nulla ratione commodius fieri posse iudicauit, quam cum singula definiuntur: quippe hoc est, ait, optimum initium, & fundamentum diluendorum quæstionum omnium, cum in quaque re exquirenda à quæsita rei natura, quæ finitione exprimitur, inchoandum sit. Illud autem exploratum, compertumque est abundè, Reuerendissimum Virum temperie biliosa donatum tristari, atque terreri etiam suprà quàm par sit, ob quædam ventris tædia, quæ interdum infestant, sollicitumque tenent. Quare cum metus, atque mœror diu perseuerantes non modò melancholiam arguant, sed etiam inducant, non est absonum asserere D. inchoata melancholia laborare, timor enim, atque tristitia tecmiria sunt atræ-bilis. Timor, inquit Galenus, nunquam deserit melancholicos. Et Hipp. lib. de Virg. Morbis timoris nomine melancholiam audiuit. Proximum igitur est, vt quid sit melancholia morbus, palam fiat. Quidam arbitrantur esse imaginatricis facultatis actionem tristem, vtpote quę obiecta omnia sub tristitiæ, & timoris specie susceptat, cum interim ægri rectè ratiocinentur. Quidam animi angorem vna in cogitatione defixum, atque inhærentem citra feb. atque furorem à melancholico phantasmate definiunt, sunt denique qui prauam imaginationem cum metu, & mœrore coniũctam ob tenebrosum phantasma esse opinantur. Quid quid sit, videtur apud omnes constare, continentem huiusce molestissimi affectus caussam esse spirituum animalium malam habitudinem à vapore melancholico tùm claritatem adimente, tùm spiritus extinguente, species, & coniuncta, modosque perturbante, vnde tam multiformia, & enormia efformantur phantasmata mœroris, metusq; plenissima.

[Margin: Quid Melã cholia Argenterius. — Aretæus. — Neoterici.]

Porrò vapor iste melancholicus aut localem in cerebro generationem habet, aut aliunde communicatur, nempè à toto corpore, aut ab hypochondrijs (triplicem enim melancholiæ differentiam nobis diligens Medicorum obseruatio in scholas inuexit) cerebro quidem per idiopathiã, & protopathiam affecto atram-bilem infestare non crediderim, siquidem huiusmodi melancholici continenter afficiuntur, nunquã non metuunt, nunquam non tristantur præter rationem. Caput ijs frigidum, siccumq; est, vnde spiritus syluestres, vt ait Auic. gignuntur, aut certè æstuosum est, & nimis retorridum, quare sanguis exuritur, & in atram deficit bilem, à qua spiritus inficiuntur. Dignoscuntur autem huiusmodi, quòd rubore quodam saturato facies suffunditur. Nihil verò talium hîc extat. Multò minùs à toto corpore communicatur affectio, quandoquidem tales melancholici venas habent turgidas, toto gracilescunt corpore, veneto, ferrugineoque colore liuescunt, libidine turgent, corpus numerosa pilorum segete horrescit, præcessit victus ratio atræbili generandæ accommodata, denique solemnis aliqua euacuatio, vt hæmorrhoidum suppressa est. Sed hîc signa talia nulla subsunt. Reliquum igitur est, vt hypochondriaca sit melancholia his notis stipata, quas Diocles obseruauit flatulentam melancholiam comitari. Et reuera circa epigastrij regionem percipiuntur rugitus, strophi, inflationes, aluus strictior, infestant ructus, cruditatesque, quæ omnia inualescunt instante digestione, & à flatulentorum, & dyspeptorum ciborum vsu. Hîc autem non subest pylori, non lienis inflammatio, sed meseraicarum flogosis, & incendium, quod pertinacissimi pariunt infarctus, hinc contentus sanguis non difflatus exardescit, & exuritur, & in atram-bilem mitiorem facessit, quæ quidem obstructionibus veluti repagulis coercita æstuans plurimos flatus emittit, qui pro læsarum partium ratione multa, & multiformia symptomata producunt.

[Margin: Triplex melancholiæ differentia. — Signa melã choliæ primariæ affecto cerebro. — Signa melã choliæ à toto. — Signa melã choliæ hypoc hõdraicæ.]

Hæc mala augentur, imò originem trahere videntur ex naturalium viscerum antipraxia; iecur enim nimio æstu retorridum vtriusque bilis ferax est, ventriculus verò temperie frigidiusculus accedente viuendi intemperantia plurimas parit cruditates, quæ in præiacentes hepati venulas prærepte, vt infarctus conduplicant, ita mineram reddunt cumulatiorem. Quid mirum igitur si circum præcordia æstuante atra-bile vapores in caput sublati tristitiam, pauoremque incutiunt mutatis impendiò spiritibus animalibus, & imaginibus peruersis? Huc facit & cor pręcalidum, à quo sanguis perurittur, hinc vitales spiritus arescunt, & nonnihil temerantur, quare cum animales inde conflentur, non est mirum, si peruicaciora sint symptomata, quàm vt Viri Reuerendissimi prudentia euinci possint. Rectissimus tamen discursus vndique elucescit, vt eloquentiam, & sapientiã mirari liceat, non imitari. Quare hypochondriaco affectu potiùs, quàm melancholia, quæ semper sibi sociam asciscere consueuit mentis alienationem, D. laborare, asserendum est, quamquam perperam Hulfmannus hanc differentiam sugillat apud Sennertum, inquit enim, ut absynthium non minùs est absynthium, cum tria habet folia, quin cum floret, ita melancholia tuetur nomen suum etiam cum est in principio vniuersali.

[Margin: Generationis ratio. — Cor ad melancholiam generãdam facit, vbi calore æstuat. — Melancholia differt ab affectu hypocondriaco. — Methodus.]

Cæterùm cum ita se se res habeat, ea quippe methodus instituenda erit, quæ stabulantem, æstuantemque circum præcordia atram-bilem stirpitus educat, detergentibus, & incidentibus infarctus expediat, stypticis, calfacientibusque stomacho robur conciliet, præcordia, iecurque, &

cor ipsum moderato refrigerantium vsu remittat, denique capiti, & cordi appropriatis consulat.

Prognosis. Hisce scopis respondere non est adeò peruium tùm ob morbifici humoris substantiæ modum(est enim terrestris, & maligni moris) tùm ob contrarias discrasias, quæ pugnantia postulat præsidia, quare aut alternis vicibus adhibenda contraria, aut eucrata diutiùs vsurpanda, quæ vtrique prospiciant excessui. Profectò vt affectio hæc morosa mora contracta incurabilis euadit, ita à carceribus, & nouissimè emergens obtruncatur, teste Auic. hoc tamen fieri contingit succedente tempore, summo studio, recto non naturalium rerum vsu: Affectus verò is penitus extirpari debet, vtpote, qui tùm corpus, tùm animum exerceat, & mille modis ludificetur.

Lib. 3. c. de Melanch.

Curatio per Chirurgiā. Χειρουργια venæ sectionem communis dextri brachij proponit, quæ sanè agenda est, & ampla incisione, vt crassior sanguis effluat ad libram, ætas enim floret, ver instat, viscera æstuant thermasia, sanguis affluit, vires constāt, quāquam Capiuacceus cautè agendum esse monet, imò dehortatur sang. missionem è venis supernis, ne saburra trahatur in venas; sunt qui præferant sanguinem è talo missum, spontè enim grauis humor eò contendit, & proin varices superuenientes melancholiam sanant, Hemorrhoides recludendæ, vt fœculentus sanguis, qui natura sua deorsum propendet, educatur, solet enim huiusmodi euacuatio, si Hippocr. fidem habemus, in primis atra-bile vexatis conducere. Cauterium dextro femori inurendum, vt perennis excrementi generatio habeat remedium continenter euacuans. Balneum æstuante cœlo ineundum ad sanguinem, & corporis habitum temperandum. Concinnari autem debet ex aqua pura tepidiore: Clysteres verò, si credimus Aetio Amideno mirandum in modum prodesse consueuerunt deriuatis in intestina excrementis, & foras explosis.

Curatio per Pharmatiā. Φαρμακια cùm euacuantia, tùm alliotica præsidia præbet, vtraque temperata esse debent, nam melancholicus humor blandè tractari vult, vt est in confesso. Proin inter euacuātia probantur mihi cassia, elect. lenit. diacatholicon, tripheram cum sp. hieræ, & modico epithymo commendat Auic. passulæ præparatæ ad morem Capiuaccei cap. de Melanch. in primis videntur ad rem facere, quarum frequēns sit vsus. Non ausim ad helleborata peruenire, cum circum præcordia hæreat minera, Hipp. enim aliquando humorem melancholicum ijs esse educendum præcipit, quæ minima ingesta plurimum educant, quum minera à primis ductibus dissita resistit, aut est rebellior. Inter alliotica ad parandos humores syr. de pomis simplex vnà cum iulapio acetoso eligendus, diluendusque iusculo decoct. lupulorum, borraginis, sonchi, melissæ, sem. citri, quibus tandem adijciendæ erunt rad. filicis masculi, pentaphylli, agrimonia, cassutha, scolopendrium. Expiato ritè corpore, roboranda sunt viscera, & quidem stomachus propinata Tettutiana aqua admixto rhodomellis soluentis triente, vt aqua præceps ad intestina deuoluatur. Tum iocinori, & ventriculo consulendum iusculo decoctionis absynthij pontici, borraginis, cychorij, rad. liquiritiæ. Hoc iusculo vtendum, donec adhibendi seri opportunitas affulserit, quod serum erit propinandum incocto priùs fumariæ pugillo. Interim uerò cardiaca non erunt omittenda, & lætificantia, quæ humorem atrum dispescant, &c. scitum enim est, vel Auic. teste peræquè in hypochondrijs humoris cacoethes succrescere, atque in vtero, &c.

Lib. 3. cap. de Melāch.

Cardiaca.

Lib. 3 c. vj. Tract. 2.

Pro Virgine Vestali varijs symptomatis correpta.

CONSILIVM QVARTVM.

Historia. SAcra Deo mulier melancholica temperie, & gracilento habitu prædita quartum supra trigesimum annum agitans hypochondriaco laborat affectu non sine cordis palpitatione, & quodam animi angore, qui, dum caput grauiùs afficitur, leuatur (caput enim graui pondere premi videtur) leuatoque capite uicissim ingrauescit. Videntur vniuersa à sinistro hypochondrio erumpere, atque emanare, stare loco nescit, & nequit, vt si sedeat, agitatione, & motiuncula quadam opus habeat, si decumbat, summis pedibus motatis molestia leuior fiat. Sopitæ mala omnia obtorpescunt, vigilanti excitantur.

Ratio symptom. Ex hypothesi vniuersa hæc symptomata insolentissima ab vna scaturigine perfluunt, nempè à crasso, & copioso melancholico flatu, qui dum è liene, in quo abstructo munera turgescit, ad stomachum, & cor irrepit, animi angorem, & palpitationem ingenerat, quæ disparent, aut certè imminuuntur, dum idem vapor præcordia linquens caput impetit, & incessit, vnde lacessitur, & grauescit, imaginatio turbatur, & de statu deijcitur. Si quis afferat esse in cerebro pituitæ prouentum, non contendo. Dum ergo cap. afficitur, & molestiam excutere conatur; tenuissimæ pituitæ portio in neruosum detruditur genus, ad quod etiam uapor tota copia appellit. Hinc irritatæ neruosæ particulæ ueluti contenduntur, & moueri appetunt, ut quā possunt tenus molestiam, & noxiam declinent qualitatem, & excutiant. Qui malignis febr. implicantur, aliquando stare loco nesciunt, & summa laborant iactatione communicato musculis maligno vapore. Quid plura? ut spurius ille spasmus, qui noctu crura inuadit, leui obambulatione euanescit, ita docente natura, spasmodes istæ affectiunculæ uel minima cruris motiuncula leuantur. Ita esse arguit repentina affectuum productio, & reciprocatio.

Exemplū.

Genus symptom. & natura. Vniuersa hæc symptomata ad actionem aliquā læsam attinent, siquidem angor, cum sit molestia, est actio deprauata sensus tactionis. Palpitatio est cordis motus prauus, quo noxium excutere contendit. Imaginatio itidem deprauatur, dum obliquè, & perperam res æstimat, cuius tanta est libertas, ut fingat.

Quæ neque sunt vsquam, neque possunt esse profectò.

Dubitatio. Totiùs corporis etiā ille agitatiunculæ sunt actiones prauæ motricis facultatis. Cæterū cur inter dormiendum nihil percipit molestiæ excitata quàm

quàm mox negotium, & labores percipit? Respondeo, hoc in sensum communem potissimùm referendum esse, qui dormienti feriatur, & vacat, dolor autem percipi nequit, ni sensus interior interueniat, qui obiecti molestiam internoscit, & diiudicat. Hinc rectè dicebat Hipp. qui *dolentes parte aliqua corporis omnino dolorem non sentiunt, his mens ægrotat*. Quare cum in sopitis sensus non agant, non est mirum, si dormienti dolor dispareat, redeat excitatæ. Hinc tamen conijcio, omnino leuem esse doloris caussam, vtpote quæ sõnos non interpellet, quare affectionis pars imaginationi accepta ferenda est, quæ etsi sine alterius caussæ immissione nihil per se extra moliri valet, quum eius actio sit immanens, attamen vt eius imperio subsunt humores, & spiritus morborum parentes, quos pro arbitrio ciet, dolorem ingeminare potest. Quid igitur opus est facto?

Imaginatricis actio immanens.

Vapores discutiendi, minera, vnde efferuntur, præparanda, extirpanda; lien expediendus, & roborandus, cap. siccandum, neruosum genus confirmandum.

Methodus.

Præmissis generalibus auxilijs, quæ volens prætereo, ac mitto, inurendum sinistro femori cauterium, quia dolor vehementior alterum obscurat, & quia materia deriuabitur. Adhibenda interim lætificantia, quæ in omni melancholica affectione primas tenent, siue quæ spiritus vitales instaurant, vt vinum, maximè citragine medicatum, quod tanti facit Actuarius, siue quæ lumen, & splendorẽ ijsdẽ impertiũtur, vt margaritæ, vt sericum, aut quæ spiritus congregant prohibendo eorum dissipationem, vt Karabe, bolus Armeniæ, terra sigillata, aut quę complexionem temperant, & moderantur, vt frigidam doronicum, calidam caphura, aqua rosarum, aut quæ delectant per suauem complexionem, & crasim, vt suaueolentia aromata, aut quæ turbidum, & melancholicum humorem dispescunt, & segregant, vt buglossum, lapis lazuli, aut quę per proprietatem lætitiam pariunt, vt Hyacinthus. Quòd si iunctim omnia colligas præstãtissimum efficies præsidium: Auic. nil peræquè probatur, atque Theriaca, & Mithridatium, quæ lætificantibus omnibus longè præstant. Si Mauis. ℞. conf.fl.citri, fl.borrag.buglossæ, cõfect.hyacinthinæ ana ℥.5. Theriacæ serenæ ʒ. ij. m. cum syr. de cort. citri. & F. electariũ, de quo mane, & vesperi quantitatẽ auellanæ ponticæ deuoret quatuor ante pastũ horis, siue ℞. fl. borrag. cond. cum sacchato, violarum ana ℥. ij. conf. Alkermes℥. 5. sp.lætif. Gal.ʒ. iiij. m. cum iulapio violaceo, & f. electarium, quod possit esse instar omnium Antonio Valetio Auctore.

Chirurg.

Lætificãtiũ varia genera

Lib. de vi. b.cord.

Duo mira electaria lætificãtia.

Pro Muliere melancholica.

CONSILIVM QVINTVM.

Ægra mulier ob affectum cerebrum delirat, delirat verò non sine metu, & mœrore, quare melancholijs implicari necessum est. Est verò melancholia morbus iuxta Aretæi sententiam, animi angor vna in cogitatione defixus à phantasmate melancholico proueniens, hoc verò phantasma ingenerat vapor aterrimus, qui animalibus spiritibus claritatem adimit, hinc timor, si credimus Hipp. qui Virgines ob spiritus caliginositatem pauere lib. de Virg. morbis prodidit; Vapor iste soboles est, melancholici humoris (est enim summè flatuosa melancholia, vnde melancholicos Hipp. vocauit pneumaticos, qua caussa libidine eosdem turgere scripsit Arist. At Gal. melancholiæ enthos fabaceum comparauit, quod & si tota die discoxeris, nunquam amittit flatulentiam, & ita propemodum melancholia quantumuis à valido calore agitata) qui aut localem generationem habet in cap., vt ijs contingit, quibus ob curas, aut vigilias sanguis circa cap. exuritur, & in atram-bilem deficit (mitto illorum opinionem, qui arbitrantur, fieri primariam melancholiam cerebro frigida, & sicca intemperie laborante, vnde animales spiritus, vt Auic. vtar phrasi, syluestres redduntur) aut toto coaceruatur corpore, aut circa hypochondria stabulatur, & æstuat. Honesta hæc mulier notas præsefert primariæ melancholiæ, quæ originem quidem traxit à curis, & sollicitudinibus, ceu externis, euidentibusq; caussis, quæ sanguinem adussere, & cap. mirum in modum exsiccarunt, vnde vigiliæ subortæ sunt, à quibus miseræ malum veluti redit in orbem. Cùm igitur mala hæc omnia à tenebroso phantasmate excitentur, hoc autem soboles sit aterrimi vaporis, qui de atra-bile deraditur, quæritur, num huc admittenda sint indigitamenta, & maleficia, quæ sunt hyperphysica.

Ratio symptom.

Melancholia flatuosa.

Comparatio atræ-bilis cũ fabis.

Primaria melanch.nõ fit cerebro frigido, sicco.

Equidem cum Auic. existimo posse quidem Dæmonas maleuolos, vt vocat Hipp. huc conuenire, sed cum sint substantiæ finitæ, atque adeò finitæ virtutis, vtique non possunt melancholica symptomata ciere citra coitum, admissuramque melancholici humoris, qui per idiotypiam tale pathos ingenerat, nam etiam sani in tenebris, inquit Montuus, timent non ob atram-bilẽ, sed quia destituuntur optimo duce, nempè lumine, quare expedit physicas caussas tractantem Metaphysicas hasce missas facere, & à patiente subiecto, & naturalibus, coniunctisque caussis indicationes vtiles prolicere, quæ curantis mentem dirigant, ne aberret à scopo. Quare eò allaborandum est, vt caput impendiò humectetur, interim nec calida valde, nec frigida admittenda, sed eucrata, & temperata, flatuosi spiritus discutientia postulant, melancholicus humor, quà copia peccat euacuãtia, quà nimia siccitate humectantia, & cætera temperata, ediximus enim hîc atram-bilem potiùs adesse ex sanguinis exustione, quare cale non oportet facere, ne calor, & thermasia magis, magisque augeatnr, & sanguis præuratur. Interim vires recreandæ maximè his, quæ spiritus lucidissimos, & plurimos reddunt, caputque appropriatis roborandum.

Num indigitamenta admittenda.

Auic.lib.2. c. de Melãc. Hipp.lib. de virg.morb.

Methodus

Melancholiæ, quartanis, lapidi renum eucrata conueniunt.

Hanc Prouinciam difficillimam reddit, ne dicam impossibilem cõtractus habitus, modus substantiæ humoris, ob quam summæ est resistentiæ: Ad hoc in muliere maior recessus arguitur, quare non minima essentiæ vehementia subest, cui accedit & vehementia dignitatis, laborat enim pars princeps præcipuo deuota muneri. Sed quia me-

Prognosticon.

lius est anceps, quàm nullum remedium, age ad præsidiorum materias gradum faciamus.

Chirurgica.

Ex chirurgia hęc remedia sumi possunt, nempè sanguinis missio hac tempestate rigente cœlo ex hæmorrhoidibus, aduentante vere tundi poterit cephalica, ab ijs vena frontis, aut narium aperiri poterit, quamquam cautè sanguinem esse mittendum in primaria melancholia docet Galenus. Huc spectant embrochæ, & stillicidia ex humectantibus parata.

Pharmaceutica.

De pharmacia tùm alliotica, tùm euacuantia pharmaca hauriuntur: Inter euacuātia probātur mihi in primis blandiora, ne educta tenui portione per pharmaca valentiora humor reliquus exasperetur, morbi longi, inquit Plato, quatenus à melancholia proficiscuntur, blandè tractari volunt, &c. Alliotiotica eucrata sint, parumque deuergant ad humectum, &c.

Pro Mercatore Funiuendulo fatuitate implicato.

CONSILIVM SEXTVM.

Actiones Principes, vt & cæteræ trifariam vitiantur. Diuisiua; Methodus.

PRincipum facultatum munera, quas Græci Egemonicas appellant, trifariam vitiari compertissimum est, aut enim deprauantur, aut minuuntur, aut abolentur. Deprauantur cum febre, aut citra febrem, si cum febre, tunc phrenitidis species quæpiam emergit, si citra febrem corrumpantur, tunc aut cum audaci quadam temeritate, & furore, & mania resultat, aut cū metu, & mœrore sine manifesta caussa, & melancholia producitur. (Mitto nunc de industria lycantropiam, Hydorolcos dicitur Arabibus, & Arabicum Iliscin, siue insanum amorem) Cum igitur bonus hic Mercator non febricitet, non erit phreniticus, multò minùs maniacus, cum placidissimus sit, & ad somnum procliuior, neque atra-bile vexari credendum, cum neque mœreat, neque præter rationem metuat, quę duo sunt melancholici morbi tecmiria. Nec prætereundum, atrā-bile correptos circa obiectum aliquod peculiare vehementer apprehensum aberrare quidem, in reliquis verò benè sentire. Reliquum igitur est, vt videamus, nunquid principes functiones imminutæ, an potiùs ablatæ sint. Equidem non puto omnino summotas, cum ægrotus noster nonnulla accommodatè, & ad rem proferat, tametsi tardè, & oscitanter discurrit, ex quo intelligere est, intellectionem, iudiciumq; eum penitus non defecisse. Hinc possumus conficere, vt affectus, quo laborat patiens, sit imminuta actio facultatum principum, potissimum memoriæ, & ratiocinatricis, stoliditas quippe, & mentis hebetudo vulgo dicta. Caussa huius symptomatis est communis instrumēti scil. animalis spiritus vitium, quom à melancholici, & pituitosi humoris præsentia spiritus obtorpescant refrigerati, quo fit, vt rerum idola decenter interiori animæ non referant. Hinc scitè Hippoc. *Tristantur, inquit, & præter temporis consuetudinem obliuiosi fiunt homines, dum à pituita cerebrum refrigeratur, & spiritus torpidi redduntur.* Nec minùs læsa est facultas, nempè cerebri temperamentum, in cuius integritate consistit facultatis recta operatio, quæ quidem vis per se nulla passione, nulla vi affici potest, cum sit animæ ad agendum aptitudo quædam, propterea scripsit Philosophus, *Si senex acciperet oculum iuuenis, videret veluti iuuenis.* Quo exemplo nobis indicat fore, vt facultas perpetuò rectè operaretur, si pręsto esset organon benè constitutum, propterea scriptum fuit ab eodē, *Actiones esse suppositorum*, cum compositum sit omnifariū operationis principium.

Metus, & mœror tecmiria melancholiæ.

Morosis. Symptomatis ratio.

Lib. de morbo sacro.

Vires animæ per se inuiolabiles, vt & anima ipsa.

Pulchrum Arist. exemplum lib. 4. de An.

Ratum igitur, & constans erit, affectionē hanc nil aliud esse, quam priucipum functionum imminutionem à nimia cerebri, & spirituum refrigeratione ob melancholici, & pituitosi humoris præsentiam, id quod colligitur ex inclinatione ad somnum, faciei pallore, corporis habitu, & temp. ex antecedentibus caussis, quæ paralysim minabantur. Mitto nunc in corporibus obesis, & crassissimis, quemadmodum docet Galenus, difficilè colligi melancholiæ copiam.

Determinatio symptomatis.

Li. 3. de loc. aff.

Ea igitur erit curandi methodus. * A morbi genere nulla ducitur vtilis indicatio, sed à subiecto, & ab efficiente petuntur. Hinc cerebrum calfaciendum, & siccandum mediocriter, melancholicus, & phlegmaticus humor euacuandus præmissa protherapia, vt decet.

Methodus.

Non erit facile præsidiorum materias, quæ respondeant, inuenire, quandoquidem morbus magnus est per se, cū valde deficiant vires cognoscētes à suo munere, magnus est ratione etiam dignitatis, cum cerebrum laboret princeps particula, & arx totius corporis, princeps inquam non tantùm commodioris vitæ ratione, sed etiam vitæ simpliciter propter respirationem, quæ simpliciter necessaria ad vitam à cerebro pendet saltem quoad actum imperatum. Accedat, imaginationem, & rationem simul esse læsas, cum fieri non possit, vt alterutra sine alterins vitio offendatur, ratio autem est, quia intellectiuum est in sensitiuo, vnde necesse est intelligentem phantasmata speculari, (quæ nil aliud sunt, quàm rerum similitudines loci, & temporis circunstantijs delibutæ) hinc scripsit Arist. nos sine continuo, & tempore nihil intelligere, hoc autem non modò in primæua rerum intellectione audiendum, vt putauit Auic. sed etiam in discursu rerum iam perceptarū, vt in nostro de immortalitate humanæ mētis lib. demonstrauimus, cum species in memoria collocatæ iterum imaginitrici sint obijciendæ, quæ subinde immediatè phantasmata ratiocinanti animæ offert diiudicanda, quæ simplicem, & metaphysicam nouit essentiam à materiæ conditionibus alienam. His tamē non obstantibus spes omnis salutis non adimitur, cum morbus iste respondeat ætati, anni tempori. Vnde Hipp. scripsir, *alienationes mentis fieri potissimùm vere, & post quadragesimum ætatis annum.* Concepta igitur aliqua sanitatis spe dicimus necessaria esse fortia præsidia, quæ respondeant morbi magnitudini. Proin commendatur phlebotomia, pariter cauterium coxis inustum, alterumque humeris, nam tanta est materiæ copia, vt per vnum emissarium satis imminui nequeat. Ignitum igitur ferrum adhibendum dextro

Prognosis.

Respiratio animalis quoad actū imperatum. Ratio sine phātasię errore non lęditur, & sic è contra.

Lib. 3. Aph. xx.

Curatio per Chergurgiam.

dextro femori ratione hepatis, & sinistro brachio, quòd pars sinistra, vtpotè frigidior, maiori scateat recremētorum vbertate, subinde præmissis generalibus, & subalternis Hippocratico more inustionem circa coronalem suturam moliri oportet.

Per Pharmaciam. Post lenientia, & præparantia valentiora pharmaca sunt vsurpanda, quòd materia longè difficita sit, in tertia nimirum corporis regione, proinde

Hiera Logadij. Hiera Logadij in primis probatur, quæ recipit helleborum tantopere ab Antiquis commendatum, præcipuè ab Tolomæo, cum maximè corpus humiditatibus refertum offeratur. Huc faciunt & pill. cocchiæ cum helleboro paratæ, Indæ, lapis lazuli. similiter helleborismus, & D. epithimi Mesue.

Lib. pract. Lib. Cōsult. Non improbatur syr. de helleboro à Massaria præscriptus, aut à Gregorio Horstio. Vomitus ex oxymelle scyllino commendatur Auic. Fortia clysteria similiter erunt vsui. Auic. confortat, lætificatque cor cum diamoscho, Mithridatio, & Theriaca. Eligatur cœlum serenum, & luminosum, lux enim sensus iocunditate replet. Vitet

Lib. 3. cap. de stult. crapulam, nam ex Auic. nil est magis inimicum rationi, quàm repletio ex cibis, & humditatibus.

DE CAPITIS DOLORE.

Definitiua. Caussæ externæ. *Dolor capitis sensus est rei contrariæ perceptus à tactrice vi, quæ capiti insidet: Caussæ vel sunt primitiuæ, æstus, grauis halitus, boreale frigus, Auster, percussio, ebrietas, repletio, &c.*

Internæ. *Aut sunt internæ, hæque continentes, nempè solutio continui, aut corrupta repentè crasis, quæ à minera, aut à vapore item pendent: si minera, calida, aut frigida, si calida, sanguinea, aut biliosa, aut mixta, si frigida, melancholica, aut pituitosa, si vapor sanguineus, biliosus, aut melancholicus, aut pituitosus. Rursus hæ caussæ aut localem habent generationem in cap., aut aliunde in cap. efferuntur, à stomacho, liene, hepate, vtero. Rursus quædam immobiliter agunt, committuntque eum dolorem, quem communiter Græci Cephalæam vocitant, si leuiter afficiant, cephalalgiam pariunt. Rursus hæ caussæ aut totum cap. afficiunt, aut partem dimidiam, aut signatam particulam, si primò nomine generis donatur, si secundò hemicrania, si tertiò monoplegia, Auic. ouum appellatur, clauusque.*

Discrimina. *Differentiæ à genere, caussis, & à particula effecta sumuntur. Dolor enim quidam grauis, quidam acutus, quidam extensiuus, lancinans alter, cæteræ differentiæ patent. Caterùm illud minimè negligendum, dari quædam capita vsque adeò imbecillia, vt à minima etiam caussa afficiantur.*

Signa. *Signa vel ipso ægro loquente deprehenduntur.*

Ratio symptom. *Vt sunt variæ caussæ, ita variè instituēda curatio. Procatharticis nullum remedium destinetur, nisi abstinentia, nam si insolatio dolorem efficit, domi sub tegmine morari conuenit, si ebrietas, vitanda, &c. Internis verò, ijsque antecedentibus instituenda curatio, prout agunt, & officiunt, agunt certa quadam specie definitæ, officiunt, vt sunt vitiosæ, vitium spectatur penes substātiam, copiam, qualitatem, & motum. Vitium substantiæ subest, si sit putris materia, aut venenata, si vermes, aut scorpius dolorem generent, vt cuidam Italo militi frequēns basylicam herbam olfacienti fortuna contigit, referente Hollerio. Vitium copiæ subest, si sit multa materia, eaque consertim agens. Vitium qualitatis visitur in caliditate, aut frigiditate, &c. in motu vitium cernitur, si aliunde in cap. efferatur.*

Ratione igitur doloris anodynum indicatur, & vt sunt diuersæ caussarum ideæ, ita diuerso quodam modo instituenda curatio, &c. Auic. nil peræquè familiare, ac lotio pedum ex tepida.

Pro Illustrißimo Præsule capitis dolore laborante.

CONSILIVM SEPTIMVM.

Dolor capitis, quo Illustrissimus Antistes affligitur, soboles est biliosi, atque acrioris halitus, qui cerebri membranas præcipuè vellicat. Ab infernis autem partibus in cap. effertur, nempè æstuante in venis bilioso sanguine. Nulla in capite stabulantis materiæ indicia se se proferunt. Quare eò allaborandum esse videtur, vt cap. quadantenus roboretur, ne tam facilè suscipiat, halitus motu, & qualitate peccantes corrigendi reuulsione, seu potiùs repercussione, & refrigerantibus potiunculis, quæ æstum compescant. Ad cap. robur probatur succus polygoni, & lactucæ cum tantillo rosacei aceti fronti inductus, aut certè ol. cucurbitæ cum succo citri. Forestus vtitur recenti populneo vnà cum myrthino vnguento. Inter sumpta probatur saccharum rosatum ammixto cornu ceruini puluere. — Quid agendum. — Præsidia.

Ad dissipandos halitus probantur frictiones cruribus adhibitæ supernè deorsum, vincula, & tepentis aquæ balnea, cucurbitæ cùm humidæ, tùm siccæ infernis partibus primùm, tùm scapulis affixæ, maximè si caput incaluerit. Denique ad retundendam acrimoniam congruum mihi videtur serum caprillum destillatum vnà cum syr. de limonibus, cui si guttas binas, aut ternas spiritus vitrioli adieceris, miraberis effectum. Clysteres acriusculi non erunt omittendi, si dolor non concedat. Hæc verò vsurpanda erunt duntaxat post alui lenitionem ab assumpto pharmaco. Auic. commendat embrochas, & stillicidia ex lacte, vbi suspicio rheumatis abest.

Pro eodem peruigilio laborante.

CONSILIVM OCTAVVM.

Quamquam scripsit Plato, vigiliæ finem esse sapere, nihilominus ex Dictatoris sententia scitum est, somnus, atque vigilia, vtraque si modum excesserint, malum: Motus, cibus, potus, somnus, vigilia, venus, omnia mediocria, inquit idem. Nam quemadmodum immodicus somnus caput rheumaticis dispositionibus præparat, & cæteris grauissimis affectibus, ita immodicæ vigiliæ formæ corruptionē pariunt, vt Rhasij more eloquar. Hinc Vates scitissimè cecinit. — Somni longioris, & vigiliarum detrimenta.

Quod

Quod caret alterna requie durabile non est.
Hæc reparat vires, fessaq; membra leuat.

Quare cum Illustriss. D. immodicissimis afficiatur vigilijs, par est, vt obuiam eamus, ne quid deterius accidat. Atqui vigiliæ summoueri poterunt summota caussa, vnde proficiscũtur, & quoniam, vt aliàs determinatum fuit, non proueniunt deficiente benigna illa anathymiasi, quæ quodam modo spiritus obnubilat, & adumbrat, ne ad sensoria procedant, neque ex nimia cerebri siccitate proueniunt, quæ vapidam substantiam absorbeat, & exhauriat, neque ex immodica cap. caliditate, quæ vapores exagitet, neque concrescere sinat, sed reuera enascuntur appulsu sicci, & maligni halitus ex atra-bile sublati, quæ in præcordijs æstuat. Quare vt educenda huiusce recrementi moles cassia, & el. leniente, ita vaporum conditio permutanda benignioribus, quare indesinens esse debet vsus seri, lactucæ, emulsionum sem. melonum, amygd. dulcium recentium, balnea cruribus frequẽns adhibenda, &c. Tempora oblinantur populneo, aut ol. papauerino vnà cum cucurbitino, ladanum opiatum ad duo, aut tria grana solet esse instar omnium Auic. artificiosa industria, adhibeatur, aut Albucasis secretũ, quod ab Hollerio summè laudatur, necnon à Saladino.

Quotæ sint vigiliarum caussæ.

Remedia.

Cap. de vigil. & Sahara.

Pro piaculari Sacerdote paralysi secundùm manus laborante.

CONSILIVM NONVM.

Historia.

VIr religiosus, & probatæ, spectatæque uirtutis Protomystes cum iamdudum expositus humenti, humilique loco obdormisset, ut præsentior grassante peste pietati uacaret, & præsto esset egentibus, & omnino non ita accommodatam inijsset uiuẽdi normam, ecce (malum) pristinum motionis tenorem manus alioquin satis promptæ amiserunt, ut difficulter & calamum, & minima quæque apprehenderent. Quamobrem tantæ imbecillitatis pertæsus medicam implorauit opem, ut denique artis auxilio organum organorum, & sapientiæ machinamentum pro libera uoluntate adhibere possit. Nos igitur acciti explorata penitus affectus natura (est enim symptoma ad motricem facultatẽ spectans, hoc est uoluntarij motus imminutio ob animalium spirituum, qui ad manus liberè appellere non possunt, defectum à pituitosa materia in neruorum substantiam recepta) narcosim potiùs, & uiam quandam ad consumatam paralysim esse statuimus. Quare iniuncta ex media materia diæta, quæ & tenuaret, & assiccaret, curationem à primis caussis auspicati sumus, & una, alteraq; purgatione superuacuas humiditates detraximus, tùm ad subalterna gradum fecimus, caputque errhinis, & masticatorijs depleuimus, quo tempore & Guaiacinæ hebani decoctum arte parauimus non sine nerualibus accõmodatis, idemque sedulò propinauimus, quibus cum nihilo haberet melius, topicorum usum minimè reformidauimus, quare cum in mentem uenisset Pausaniæ Syri, qui ex alto in dorsum ceciderat, & digiti manus motum amiserant, eiusque memores, qui hyberno tempore diutiùs madens pallium circa ceruicem obuolutum detinuerat, vnde suborta est manuũm paralysis, quos Galenus admotis ceruici remedijs curauit, & illos subsannauit, qui particulæ affectæ duntaxat auxilia, nequicquam contulere, alieno cauti periculo, ceruici multa adhibuimus, quæ digerẽdi facultatem habebant, affectam particulam attrectari, perfricarique curiosè iussimus, synapismos, dropacesq; omisimus, atque cętera metasyncritica, tùm quia instabat Syrius ardens, tùm quia resumptis viribus ex futuro ęstu aliquod expectabamus emolumentum.

Ratio symptom.

Curatio.

Lib. 3. de loc. aff.

Denique cum spe omni deiecti rem penitus scrutari cępissemus, ganglia quædam ambas manus obsidere obseruauimus, quæ causari nos, & non minimum habere momentum ad affectus incrementum decernebamus. Quamobrem cum tã opportunè adhibita præsidia nihil hactenus profuissent, non sine consilio Virum Religiosum, & vndequaque studiosum ad thermas Apponenses ablegauimus, vti leui, catholicaque habita corporis prouidentia, luta adhibeat thermalia, atque etiam vinacea per quindecim dies, atque eò etiam amplius, si opus fuerit, neque enim in ganglia vniuersam reijcimus caussam, quibus satis essent malactica, & modicè digerentia.

Pro Viro paralysi correpto.

CONSILIVM DECIMVM.

NObilis hic Vir ex priori morbo reualescens in affectum incidit, quem motus, & sensus obliteratio dextri lateris excepit, hunc vocant Græci paralysim, symptoma animalis facultatis, soboles pituitosi humoris in dextrum initium spinalis medullæ, & in neruos eiusdem lateris decidui, atque caduci. Prouentus huiuscemodi pituitatis ex cap. & stomachi frigida, humidaque intemperie originem sumpsit, illud enim Hipp. pituitæ metropolim vocat, hunc verò affectionum omnium, quibus cap. tentatur, scaturiginem. Externam, & euidentem caussam, quæ internam excitarit, austrinum aerem, quem carephariсum vocat Hipp. h. e. caput grauantem, & auditum hebetantẽ, præterea vini potionem cognouimus. Hoc Plateri sententia, ideò paralysim inducit, quòd sit narcoticum, Rondeletius putat, quòd sit excrementorum uehiculum ad neruos, Rudius caussatur acetositatem, quam in neruis indipiscitur. Proxima affectus caussa est animalium spirituum defectus, neque enim posthac sunt audiendi, qui existimant facultatem à cerebro defluere, hæc enim per originem vbique est, cum sit animæ quædam proprietas, & aptitudo ad operandum, hęc verò est vbique, quamquam hoc negauit Cæsalpinus in quæst. Peripateticis, quæ tamen ad munus suum obeundum organi certam desiderat dispositionem, hæc verò paratur per effluxum spirituum animalium ad organum, effluunt verò per neruos, ni præpediantur, quare summouenda impedimenta, nimirum infarctus pituitosi humoris, qui neruos remollit, & offarcit, cacochymiæ moles phar-

Ratio symptom.

Li. de glád. lib. de Virg. morb.

In Aph. 3.

Cur vinum paralysim inducat.

Methodus

les pharmacis imminuenda aphæreticis, cap. roborandum, h. e. calfaciendum,& ficcandum,dum enim parti propriam temperiē restituimus, roboramus eandem, stomachus confirmandus, h.est calfaciendus, & modicè siccandus, excitanda facultas, exercenda pars resoluta.

Prognosis. Quàm fit difficile verò has complere indicationes, affectus magnitudo facilè monstrat. Veruntamen quia affectio non est admodum incongrua ægri naturæ, habitui, & anni temporibus, hinc fit, vt ex Hipp. minus arguatur periculum. *Lib. 2. Aph. xxiv.*

Curatio per Chirurgiam. Quoad Chirurgiam, nulli vsui esse venæ sectionem duximus, quòd neque vt causa principalis, neque vt adiuuans, neque vt causa, fine qua tutò curatio iniri nequeat sanguis vitiosus esse videatur. Cucurbitulas siccas ratione symptomatis potiùs commendamus, frictiones asperas, & vincula corpore per pharmaca ritè piato. Si non excitetur æger, non improbantur cauteria & in inio, & in bregmate inusta, clysmi, suppositoriaque acriuscula semper erunt vsui. Sunt quibus probentur phænigmi.

Per Pharmaciam. Quoad pharmaciam. Pharmaca ore sumenda, quæ in perendinum poterunt præscribi. Hîc mora periculo, proin manus admoliri oportet, nec procrastinari. Post generalia præsidia succendunt subalterna, & topica. Quo tempore danda est D. chinæ, & visci querni, vt per inaspectabilem quoque euacuationem materia neruis impacta resoluatur.

Non est negligendum Auic. consilium, vt quotidie detur aureus vnus hieræ, tantundemque piperis ex potu: Sanat enim citissimè, dummodo aq. non ingurgitent. *Cap. de cura paralys.*

CONSILIORVM Medicorum.

DECAS SECVNDA.

Pro Vincentio Mannareno Veteramentario paralysi correpto.

CONSILIVM PRIMVM.

Historia. Incentius Mannarenus sexagenarius temperie calida, & humida præditus, dum flante borea sub Ioue frigido ligna in familiarem vsum cæderet, interim præ diuturno labore vehementiùs caluit, cumque sese à labore subtraxisset perfecto, paulò post stolidulam filiam iubet cæsa ligna recondere, id quod illa minimè effecit, quare ira correptus, & veluti furore quodam perculsus accessit, vt ligna in culinam exportaret. Ecce autem, dum inclinatur, manusque exporrigit ad ligna capescenda, repentino lapsu colliditur, & dum se in pedes recolligere nititur, dextrum crus veluti emortuū haudquaquam in suppetias mouere potest, quò casu non modò pertusus, sed etiam perterritus ad domesticos acclamat, vt sibi opem ferant, qui cōcurrentes leniter in cubile deferunt, vbi torporis & otij pertæsus me consultum voluit. Cum autem dogmaticum Medicum dedeceat, quàm mox præsidia aggredi indiscussa morbi idæa, & illius indicta caussa, videor mihi ex officio facturus, si paulisper circa res naturales, & adiaphoras, quas vocant non naturales, & postremò præter naturam diuagabor. Initium autem sermonis à rebus naturalibus, & non naturalibus auspicor, quoniam magnam partem conferunt ad dignotionem affectuum præter naturam.

Homo igitur, de cuius sanitate acturi sumus, sexagenarius est, temperie calida, & humida, sanguine aliàs affluxit, prout ex florido faciei colore, venarum latitudine & eusarco corporis habitu est colligere. Lætabundus vitam nec laboriosam nimis, nec desidem vixit, crassis cibarijs, & aquarum haustibus assuetus. Iecur satis retorridum volæ manus incalentes arguunt, cor verò eiusdem temperamenti cùm physica, tùm ethica signa demonstrant. Physica quidem, pulsus magnitudo, pectoris latitudo, numerosa pilorum seges. Ethica, iracundia prompta, animositas, maligni mores. Hinc colligitur, ex ætate, ex aquarū, & crassorum ciborum, vtpote polentæ, casei vaccini vsu frequentiore, ex stomacho tùm aquarum potu, tùm hepatis vicinia labefactato pituitę prouentus, Iecur autem non minimam bilis copiam suppeditat, pituitæ vehiculum. Caput nullis se prodit symptomatis, quod calidum, humidumq; facili assequor coniectura. *Res naturales.*

Res non naturales, vt aer ad frigidum, & siccum vergebant, nam tunc quemadmodum etiam postea, ab Aquilone aer perflabatur, præterquam quod obliquitas & Solis recessus cęlum nostras rigidius relinquebat, vnde caput noxam suscepit, & pituitæ ferax euasit. Huc accedit vehemens ille labes, cuius vi bilis efferbuit, pituita licuit, & magna pars in caput elata est, quæ paulò post deferuescente calore in sinistrum spinalis medullæ initij sinum relapsa commeatū, & appulsum spiritus animalis in subiecta sinistri lateris membra præpediuit, cuius etiam pituitæ pars bilis tenuissimæ beneficio exiles neruorum meatus subiuit, & impedimentum cumulauit, quamobrem infęlix Diabatrarius se sustinendi impos collapsus est. Hinc ad res contra naturam patet promptus aditus, quis enim tam crassæ est Mineruæ, aut Gelenifugus, quem fugiat, hunc affectum paralysim esse, * amissionem nimirum sensus, & motus ob priuationem influentis spiritus animalis in sinistrū latus? qui sanè affectus symptoma est de genere abolitarum actionum animalium, sensus scilicet & motus. (Sciendum interim non omnino abolitum esse sensum, sed sic videri, alioquin animal, inquit rectissimè Auer. perijsset. Hîc porrò discuti quædam dubitatio solet, quî fiat, vt interdum motus amittatur seruato sensu, aut incolumi motu sensus euanescat? Quidam facilè se se explicant vnica distinctiuncula afferētes, quosdam neruos motui duntaxat dicatos esse, quosdam sensui, ac proinde minùs mirari subit, inquiunt, si diuersis affectis organis vnius facultatis functio tollatur, alterius ritè absoluatur. At ego non is sum, qui tam facilè his manus dem & pollicem, quod aiūt, stringam. *Res naturales.* *Res non naturales.* *Res præter naturam.* *Symptomatio.* *Qui motus amittatur incolumi sensu.*

ſam. Exiſtimo enim rem ita definiendam eſſe, vt affecto neruorum principio, vtpote ſpinalis medullæ principio motus, & ſenſus perpetuò ſimul pereant, effectis autem ipſis per idiopathiam, & protopathiam neruis nonnunquam ſenſus agatur deliteſcente motu, interdum feriante ſenſu motus ſoſpes abeatur, quæ ſanè ideò eueniunt, quoniam neruuli deſinunt aut in organum ſenſus, aut in organum motus, quare ſi propagines neruorum, qui in ſubiectam cutem inſeruntur, offarciantur à pituita, aut alio modo premantur, ſenſus diſparebit, ſin obſtruantur nerui, qui ad membra mouenda immittuntur, procul dubio ſeruato ſenſu obliterabitur motio. Sed nos fortè abs re nimis longum fecimus. Quocirca, vt eò tandem perueniamus, quò mens noſtra contendit, perſpecta affectus, & cauſſæ natura per indicationes curationem aggreſſam oportet. Cum itaque affectus iſte conſequatur morbum organicum, obſtructionem ſcilicet principij ſpinalis medullæ à craſſa pituita medendi methodus deſiderat, vt hæc qualitate peccans emendetur calfacientibus, ſiccantibuſque, copia imminuatur, officinæ roborentur, præſertim caput, pituita neruoſo generi impacta omninò elidatur, & ſi quæ ſunt ſymptomata leniantur.

Methodus.

Cæterùm quoniam nefas eſt, remedia adhibere ſuppreſſa prognoſi, idcircò euentus prædicendus. Affectus certè terribilis eſt, & chronicus paralyſis, qui ſenes maximè vſque ad mortem comitari ſolēt, ait Celſus, verùm quoniam nonnihil reſtitutus ſibi videtur æger, & ad eam anni quadrā properamus, quæ ſalubres reddere ſolet morbos nempè ad Ver, Magna ſalutis ſpes affulget; Non dubito tamen, quin aliquod mali veſtigium ſit permāſurum, quod ægrum vſque ad capulum ſit comitaturum.

Prognoſis. Lib. 4.

Initium curationis auſpicari oportet ab eccoprotico (nam Auic. monitore blandè in principio agendum) vti excluſis ſuperuacuis humoribus tutior euadat reliqua curatio. Et quamquam hîc ſanguis non peccat vti præcipua cauſſa, vti tamen cauſſa ſine qua non. Quare hæmorrhoidibus admouendæ quinæ hyrudines, & totidem ſanguinis vnciæ promendæ. Sic enim & ſanguis difflabitur, & iecur temperabitur. Hinc ad apozemata pergendum. Probantur ſyr. de betonica, mel roſ. ſimplex adiecta oxymel: portiuncula, tutò enim vel Amato teſte in neruorum affectibus adhibetur oxymel, vbi ſimul Rhodomel ſimplex coit. Poſt ſyrupos purgans pharmacum ritè ſuccedit. Tale autem concinnabitur agarici infuſione, & rheubarbari adiecto in colatura mellis roſ. ſol. quartario, & diaphænici didrachmo. Ab his ad compoſitos ſyr. gradus faciendus. Proin vſui erūt ſyr. de betonica comp. de ſtœchade, oxymel cōpoſitum, ſcyllinum. Quibus per hebdomadam perhauſtis ad valentiora pharmaca accedere neceſſum erit. Qualia forent pill. fœtidæ, de ſagapeno, cocchiæ reformatæ cum ſucco ſaluiæ infuſionis trium granorum diagrydij; mandat enim Auic. vt in neruorum affectibus valida aphæretica vſurpentur. Præmiſſis generalibus ad ſubalterna pergendum, quare caput omni ſtudio deplendum errhinis conflatis ex ſucco cyclaminis, anagallidis, ſampſuchi, in quo diaphænicon, aut agaricus fuerint diſſoluta, aut certè decoctione cephalica, in qua folia ſennæ, ſemina carthami, & radiculæ polypodij incocta fuerint. Gargariſmi ex eadem materia concinnandi adiecta oxymel. ſcyllini ℥. j. pro quartarijs duobus, iniecto etiam puluiſculo ſynapi, pyrethri, & cubebarum. Maſticatoria quoque huc faciunt, conficiuntur ex pyrethri, ſynapi, ſtaphiſagriæ, & cubebarum puluere excepto cera, & maſtiche Chya.

Curatio.

Poſtremùm ad topica deueniendum, quæ frequèns adhiberi debent ceruici, & toti ſpinæ. Litus, embrochæ, ſtillicidia, balnea ſynapiſmi, dropaciſmi huc faciunt, quos commendat Auic. Dum hæc exercentur generoſum aliquod præſidium experiri decet, quod materiam per inaſpectabilem modum diſſipet, & diſcutiat. Tale erit D. guaiacini ligni cum ſalſa, & viſco querno. Hoc tempore concinnandi boli ex Cyprio terebintho vnà cum trochiſcis viperinis, aut ſp. dianthos. Nec minùs conferet Veſperi deuorare aliquod electarium, quod roborandi capitis vim habeat. Tale autem erit. ℞. conſ. betonicæ, anthos, ſaluiæ ana ℥. ij. diaolibani, diaxyloaloes, cort. citri cond. diacinnam. ana ʒ. j. Rad. acori conditæ, zinzib. conditi ana ʒ. iiii. m. cum ſyrupo de ſtœchade, & f. elect. Huc faciunt myrobalani chebulæ conditæ. Theriaca, Mithridatium Auic. inſtar omniū ſunt. Non erunt omittendæ frictiones ſupernè deorſum, litus ex ol. laurino, nardino, coſtino, caryophyllorum, de cinnamomo conuenient, item vng. Arragonium, Agryppæ, Martiaton, Dialthæa, &c. Si hæc non ſatis eſſent, concludendus papilione, aut dolio æger, & ſubtus ſuffiēdus erit ex decocto herbarum cephalicarum, & calidarum aſperſo ſuper ignitos lateres, aut molarem lapidem. D. fiat ex viuo. Quod ſi nec his curatio abſoluatur ad balnea ſulphurea ablegandus æger, in quæ ingrediatur, & quæ etiam hauriat.

His ſi non reſtituatur, conclamatum erit. Diæta debet eſſe tenuis & attenuans, ea tamen, quæ peræquè viribus, & morbo ſtudeat. Auic. concedit vinum Antiquum modicellum in omnibus ægritudinibus neruorum.

Qualis diæta.

Pro puero epileptico Cadubricola.

CONSILIVM SECVNDVM.

AB hinc ſex menſibus puer hic ſexennis, ſanguineo præditus temperamento, & ſatis bona indole, atque ardelio à uehementi timore, qui frequèns ſolet intercedere, ut monet Auic. cœpit amiſſo ſenſu quibuſdam conuulſiuis motibus percelli, quos grauis, profunduſque excipit ſopor, nonnunquam vomitus, & ventris tædia præceſsere, nec minùs vermes fæcibus intermixti viſi ſunt. Poſt quam hoc ſymptomate cœpit affligi, vrinæ lacteæ emictæ fuerunt, admodumque craſſæ. Paroxyſmum præcedit quędam cap. grauitas, & perturbatio mentis, quam cum perſentiſcit, confeſtim ad parentes recurrit veluti ſuppetias petiturus. His grauibus motus accidentibus Genitor

Historia.

Medicæ diligentiæ eum commendauit, quando & pharmaca plura deuorauit, & hyrudines brachijs admotæ, sed nequicquam. Hinc factum est, vt ad nos tandem ventum sit auxilij studio, cui nos præsto esse par est. est enim affectus iste abominabilis, qui homines, inquit Aretæus, exanthropos efficit .i. extra hominum mores.

Ratio symptom. Sed vt rem paucis conficiã, videtur mihi puellus spuria quadam epilepsiæ specie laborare, quæ suam habet essentiam in motus prauitate, & sensus absentia ob vapidam substantiam ventriculos obstruentem, & membranas vellicantem, vnde expellẽs vis irritata ciet prauum illum motum, dum animalem facultatem in consensum trahit.

An essentialis, an per cõsensum. Superest ergo vt inspiciamus, nunquid affectus iste essentialis sit capiti, an potiùs per consensum, multum enim refert hoc dignoscere tùm ad prognosim, tùm ad curationem. Videtur sanè essentialis, si accessionis frequentiam, & affectus diuturnitatem spectemus. Attamen vomitus, nausea, ventrisque fastidia, quæ paroxysmum antecedunt, vermium deiectio, aduenientis mali præsensio, somnus post accessionem, qui non grauat, sed leuat caput manifestò arguunt malum à stomacho proficisci, quare meritò dicendum erit, hunc affectum esse per idiopathiam in cap. neutiquam verò per protopathiam, cum excitamentum suscipiat à materia morbosa extra caput existente. Fatemur .n. in cap. subesse morbosum apparatum, cuius gratia à quauis causa facilè impellitur.

Caussæ. Cæterùm vapor is, qui tùm obstruit, tùm conuellit, è stomacho effertur multa pituitate referto, id esse arguit repentina inuasio, & recessus, hinc scitissimè scripsit Auic. melancholiã, & pleg-ma ideò epilepsiam committere, quatenus ab eis vapor effertur, qui vt mole offarcit, & obnubilat, præpeditque spirituum irradiationem, ita praua qualitate molestat, hinc expultrix ad vrgendum insurgit, cui subditum neruosum genus assentitur, & simili motionum genere corripitur. Itaque cõfectum sit, vt spuria puellus laboret epilepsia, quæ est quidem cap. essentialis, sed etiam per consensum à stomacho cruditatibus scatente ob frigidã, & humidam intemp. & ob errores externos, vnde vapores fontici tolluntur ad cerebrum. (Lib. 2. cap. de epileps.)

Methodus. Nostræ igitur partes erunt id agere, vt quã mox paroxysmus tollatur, & ne denuo redeat studere. Primum assequi licebit vinculis iniectis extremis artubus, frictionibus asperis, acribus glandibus, instillato in os nigrorum ceratorum extracto, aut scyllino aceto, commoto sternutamento cum puluere pyrethri, & castorei, oblato ad olfaciendum oleo balsamino, illitis temporibus ex cerebro coturnicum vnà cum myrthino vnguento, quod est Gal. consilium lib. de facilè parabilibus. Huc facit & sanguis testudinis naribus oblitus. Secundùm verò scopum adipisci licebit summotis vniuersis caussis, quę ad huius affectus productionem conueniunt, quare cum puer iste cap. prehumidum habeat, multum in stomacho phlegmatis, multum etiam in visceribus æstus, à quo vapores tolluntur in caput. Necesse erit repurgato phlegmate caput assiccare, ventriculum roborare, iecur refrigerare, & externos errores circuncidere.

Prognosis. His indicationibus satisfieri posse speramus auctoritate Hippoc. moniti, & muniti, non tamen citò, nec facilè, quòd malum altas egerit per tempus radices, quòd frequenter incessat, quòd grandis sit in cerebro apparatus. Superest videre, an præsidijs tentanda sit curatio, cum per ætatem eadem succedere possit, vt testatur Vallesius. Mihi tamen tutior eorum opinio videtur, qui puellis etiam manum admoliuntur, & naturæ suppetiatum eunt. Age igitur ad auxilia gradum faciamus. (Lib. 5. aph. 7.) (An tentanda curatio.)

Curatio per Chirurgiam. Probantur inter Chirurgica cucurbitulæ lumbis affixæ non sine sanguinis effusione. Gerit in brachio cauterium, sed magis conferet, si femori dextro inuratur & alterum. Frictiones, & vincula probantur. Neutiquam verò probetur pyroticum, aut vesicantia inio, & scapulis inusta.

Per Pharmaciam. Inter pharmaceutica, & quidẽ purgantia in primis probatur Agar. necnon species hierę picræ redactæ in bolos cum rhodomelle soluente, similiter pill. mastichinæ usui erunt. Ad parandos humores satis erit syrupus de pomis simplex vnà cũ oxymelite dilutus iusculo decoctionis hyssopi, & thiliæ; repetenda identidem leuia phlegmagoga, post quæ transeundum ad mellis scyllini vsum, his tamen adhibitis circunstantijs, quas innuit Auic. æstate necessarias, solo mellis scyllini vsu profitetur Galenus se plurimos persanasse quadraginta dierum spatio, & reuerà hoc mihi accommodatissimum videtur præsidium. Succedente tempore non erunt omittenda illa remedia, quæ quoniã occulta qualitate agunt, dicuntur amuleta; inter hæc probantur potissimùm conserua fl. liliorum conuallium, rotulæ ex sem. pœoniæ, cranij hum. præp. puluere vngulæ Alces cum sacch. dissoluto in aq. Pœoniæ. Spiritus vitrioli nunquam non vsurpandus, tùm ob vermium suspicionem, tùm quia creditur proprium amuletum. Auic. nil præsentius Mithridatio. (Lib. de puero epilept.)

Per diætam. Nihil verò profuerit, ni recta victus ratio adhibeatur, cum hoc dæmonij genus exercitia quærat, victum tenuem, & attenuantem, frugalitatem, & lauta cibaria. Galenus est aliquanto indulgentior, & liberalior, Auic. parcior, sed Galenus rationem concessæ liberalitatis affert, quòd priuatio desiderium augeat, quare clanculum pueri enormiores committunt errores.

Amuleta.

Frons asini gestata fide, viridisque smaragdus,
seu duro confecta lupi de tergere Zona.
Sacrum arcet morbum, pyrethrumque parabile collo.

Pro Viro quadragenario spasmo cynico, & balbutie laborante.

CONSILIVM TERTIVM.

Historia. Exacto Autumno oris tortura, fandique difficultate correptus fuit Vir egregius, quare maioris mali metu perculsus Medicum consuluit, & nonnulla adhibuit remedia, quibus melius habuit: In præsentiarum post meracioris vini usum,

eodē affectu correptus est, hinc noua quærit præsidia. Oris verò tortura, siue Cynicus spasmus, sardonicus risus vocatus, nil aliud est, quam præter naturam figura dependens à motu præter naturam musculorum, qui buccas mouent, & labia, quare si affectus formaliter spectetur, est symproma ad qualitatem mutatam attinens, si verò sumatur pro præcipua caussa, vt morbus, tunc erit morbus in compositione spectans ad figuram deprauatam, & sic erit potiùs caussa læsæ actionis. Porrò, quando dixi à motu præter naturam dependens, tùm abolitum, tùm deprauatum audiui, hîc ablatum intelligo, nam pars sana ad se trahit malè affectā ob resolutionem, siquidem sensus semiablatus est, & nullus subest dolor. Hoc autem vitium contingit ob decubitum tenuis, aqueæque pituitæ ex cerebro, quæ cum sit opus præter naturam, sequitur actionem aliquam læsam, nempè cerebri alteratricem, quæ læditur tùm ob humidam cerebri intemperiem, tùm ob errores externos, aeris scilicet inclementiam, & meracioris vini vsum. Quare eò allaborandum est, vt circumcisis externis erroribus pituita è capite, & musculis elidatur, & cerebrum afficcetur, & pristinæ figuræ pars restituatur, id quod nos assequi posse confido, etsi Rhasis difficilem curationem asserit, vbi saliuatio multa redundat, vt in nostro patiente: Preterea affectus non est spernendus, quia post sex menses est incurabilis, & paralysim, epilepsiā, aut apoplexiam minatur, vt docet Auic. A sanguinis missione auspicari oportet curationē, nam sanguis & viscera æstuant, & peccare etiam videtur tanquam causa, sine qua tutò curatio iniri non potest. Admotæ hæmorrhoidibus hyrundines conferent. Item cauterium inustum brachio.

Ratio symptom.

Methodus.

Prognosticum.

Curatio per Chirurgiam.

Per Pharmaciam.

Inter pharmaceutica probatur leniens ex melle rof. solut. & el. leniente, tum serapia præparantia, denique sequi debet purgatio, quæ repeti debet post validiora propotismata ex pill. cocchijs de nitro Alex. & aggregat.: Ritè piato corpore sequuntur subalterna, erhina, masticatoria, gargarismata, post quæ D. ligni, & salsæ per mensem erit vsurpanda. Postremò localia vsui erunt. Non est omittendum Auic. consilium, qui mandat, vt ægri sæpiusculè se se inspiciant in speculo chalybeato, vt vel obirascantur, & sic calorem suscitent, dum se tam deformes tuentur, vel studeant reductioni. Præterea mandat, vt per mensem ℥. ij. hieræ Hermetis deuoret, & rad. acori, nucis moschatæ, pyrethri, nigræ myrobalani condimenta commendat, & præcipuè caputpurgium ex aq. auriculæ muris adiecto modico sagapeno, & oleo. Faciem illini aceto D. synapi &c.

Pro Reuerendissimo Archipresbytero obtusa oculorum acie laborante.

CONSILIVM QVARTVM.

Laus oculorum.

PRo libris hæc tibi antidora remitto, consilium quippe ad oculorum aciem acuendam (sępius enim mecum oculorum hebetudinem, & infirmitatem deplorasti, & auxiliaria præsidia postulasti) quod cæteris gratius tibi futurum opinor, nam cum oculus sit cæteris sensibus præstantior cùm ob nobiliorem functionem, tùm quia plures rerum differentias menti suppeditat: qua caussa scripsit Arist. nos oculos præ cæteris sensibus diligere, eos sedula cura cauere, par est, & dignum, eoq; magis, quoniam oculus in microcosmo eandem habet analogiam, quam Sol in Megacosmo, hinc ab Homero Sol oculus Iouis dicitur. Hac de causa scriptum etiam inuenimus, Raphaelem Angelum amicis verbis non posuisse Tobiam Solari, quòd cœli lampadem suspicere non valeret. Hinc meritò etiam Adriani Imperatoris mancipium oculum sibi à Domino erutum præferebat quibusuis oblatis muneribus. Quid enim æquare possit animatum hocce speculum, per quod in animam cœli, & vniuersa mundi machina ingrediūtur? Cui cui igitur perpetua impendet cæcitas (ni mens cæca sit) is vtique omnium virium suarum conatus intendere debet, vt eat obuiam, & obijciat, caussas, à quibus progignitur abijciens. Vt rem igitur aggrediamur, acri perpensione in primis censendæ sunt caussæ vniuersæ, quæ visionem cùm adimere, tùm imminuere valent. Id quod nullo consequaris negotio, si eas, quæ ad obeundum visionis munus conueniunt, ad numerum reuocaueris. Cum itaque ea sit oculi structura, vt tribus humoribus, sex tunicis constet, præterea neruus opticus, musculi, certa figura, decens situs, congrua spirituum copia splendentium desiderantur; Ad hæc facultas, quæ est actionis immediatum principium, operæpretium est singulas caussas ad censum reuocare, & acri iudicio perspicere, cuinam earum minutæ visionis vitium imputandum sit. Non dubito quin possit esse cerebrum praua quadam dyscrasia affectum, vnde nec decens, nec sufficiens spirituum copia producitur, nec minùs crassioris, aut prætenuis tunicæ uitium, uel congenitus, aut aliunde illapsus humor concretus. Praua oculi figura, præsertim pupillæ, quando mydriasi laborat (tunc enim uberiùs dilatantur, dissipanturque spiritus) prauus oculorum situs huc faciunt, hincque fit, ut qui oculos habent eminentiores, iustoque maiores, imminutè cernant.

Lib. 1. M

Caussæ visionis absolutæ.

His prælibatis aliarū remotione statuenda præcipua caussa, ut eadē summota affectus delitescat. Equidem oculorum aciem nulla alia de caussa tibi obtundi arbitror, quàm quòd oculi grandiores eminentioresque sint natura, quibus per opticos neruos crassior, offuscatiorque accedit spiritus. Ita esse uel ex eo facilè colligas, quòd obiecta eminus discretiùs, quàm cōminus cernas, id quod illis dunraxat usu uenire consueuit, queis spiritus insunt crassiores, ac nebulosi, qui propterea plurimo externo lumine opus habent ad capessendas rerum imagines. Contrariorum contraria sunt consequentia, quòd si illi, qui paucos, & tenues spiritus habent res duntaxat admotas commodè tuentur, par est, vt qui crassos, & obtenebratos, eminus, & longo interuallo res distitas oculis hauriant; per maius enim interuallum attenuatur spiritus, si credamus Platoni, aut certè plus luminis intercipitur, sufficiturque, à quo spirituum crassities, &

Caussæ imminutæ visionis.

ties, & obscuritas dispescitur, & dissipatur, si Peripateticis assentiri velimus, scio enim aliter à Platonicis, & ab Alex. in Problematis responderi, atque ab Auic. Quid igitur faciamus inueterato malo, quod natura ipsa procreauit? Oculi maiusculi, & extantes, protuberantesque natura sunt obtusiores: quare remedia possis moliri, malum non demoliri, possunt tamen crassiores spiritus, & nebulosi ea victus formula, quam præscribit Actuarius, ad crasim, & temperiem redigi. Quare omni studio tibi declinanda crapula, legumina, quæque dispepta sunt & halituosa, lentes, brassicæ, lactucæ, caricæ, petroselinum, anethum, pisces præsertim mulli, quorum vsu scribit Auic. induci cæcitatem, columbi, acetum. Vinum sit dilutissimum, nam hydropotæ acutiùs vident, sit album, nam minus uapidum est, vel Themistio, & Arist. teste. Exercitium ante pastum ineundum, non tamen sub Sole, nec impendiò, scripsit enim Arist. Probl. 31. 14. exercitium esse inconferens ad oculorum aciem, fortassis quòd oculos afficcet. Somnus prolixior, & pomeridianus cane peius, & angue declinandus, nam cerebrum vaporibus opplet, hinc caligant oculi, neque tamen longior vigilia commendatur. Aluus sit lubrica, nam doloribus oculorum Hipp. pharmaca deiectoria ex arte præscripsit, nimis tamen cita aluus officit. A prandio parcendum libris, nec oculi exercendi, nisi iocundarum rerum intuitu, viridi, aut cæruleo potissimùm recreantur oculi, scripsit enim Arist. viridium aspectu maximè disponi. Animi pathemata tibi non sint cordi, ne per reciprocam caloris, & spirituum vicissitudinem turbata vegetante vi cerebrum coafficiatur. Abhorreat à fumo, quia oculos mordet inquit Arist.

Lib.x.c.17. de spiritu Anim.

Lib. de som. & vigil.

31. Prob. 19.

Curatio per Chirurgiam.

Inter Chirurgica probantur hyrudines admotæ hæmorrhoidibus, per quas ab ineunte ætate excretoria vis superuacuum sanguinem exturbabat. Vberior sanguinis effusio non probatur, neque enim vana est vulgi opinio, larga sanguinis missione visionem minui. Frictiones artuum probantur, item pedum lotiones. At verò non erit omittendum cauterium sinistro brachio inurendum, vt superuacua cerebri recrementa foras deriuentur per affabrefactum emissarium.

Per Pharmaciam.

Corpus pharmacis diligenter exinaniendum, non cassia, sed elect. leniente, aut chebulis myrobalanis. Senna enim, & myrobalani oculorum aciem proprietate creduntur acuere, sed illud certè præstant, quòd aterrimum humorem deijciunt, & explodunt. Parandi humores pituitosi, & melancholici syrupo de pomis, de fumaria, & rhodomelle, parati humores exigendi cathartico in pillulas redacto, quare præscribenda erunt catapotia ex massa cocchiarum & lucis ad ℈.v.

Deindanda opera, vt cap. depleatur masticatorijs, aut apophlegmatismis, errhina enim, ni sint leuiora, non congruunt. Concinnari poterunt pastilli mansiles ex mastiche Chya, & sem. fœniculi, cubebarum alpinoque filere.

Expiato corpore, & cap. tutò ad oculos accedendum ex Platonis præscripto; ea tamen duntaxat adhibenda sunt, quæ proprietate creduntur prodesse. Propterea punicorum succus in æneo vase ad Solem diu cum melle subactus commendatur. Hoc vtuntur Pictores ad acuendos oculos, inquit Hollerius. Aqua ex viperina carne collecta solet esse mirabilis. Viperæ cæduntur, fimo, aut cœno sepeliuntur, ex ijs (quidquid alij dicant) nascuntur vermiculi, qui vaporario mandati exhalantur in aquam. Hoc tutius est, quàm fel viperinum, quod commendauit Auic. Succus marrubij, anagallidis cum melle illitus confert. aqua rosarum, in qua sæpius thutiam, aut antimonium extinxeris, laudatur. Aqua mellis addito lucij felle præcipuè commendatur. Esculenta condiantur puluere oxydorcico, qui confieri solet hoc pacto. ℞. euphrasię partes duas, sileris vnam, suboctuplum maceros, & cinnamomi, salis octuplum, aut decuplum. Gestet inaures, & in foramen primùm intrudat rad. Thymelęæ. Hæc prodesse solent oculis à quacunque caussa laborantibus. Vtatur per interualla veteri theriaca, mirum enim in modum vires excitat omnes, & senium arcet. Vsus frequens sit myrobal. kebularum, & marathri saccharo tecti. Rapa ne sint neglectui, quadã enim occulta vi, si credamus Auic. pollet. Vinũ verò citragine, & euphragia medicatum tibi cordi sit, quod tantopere commendat Arnoldus, Auic. laudauit collyria, quæ ex antimonio conflãtur thutiã ex aq. fœniculi, si assiduè oculi abluantur, item collyria ex punicis malis dulcibus, & acidis conflata, & æneo vase diu ducta.

Pro Muliere Nobili oculorum lachrymatione ecthropio, & suffusione correpta.

CONSILIVM QVINTVM.

Historia.

Honestissima Mulier sexagenaria totius corporis calida, siccaq; temperie æstuantis hepatis caussa prædita, humidum, calidumque caput, stomachum frigidiusculum habet, singula testatis inditijs satis notata, his laborat affectibus, nempè legitima suffusione, quam Barbari catharrhactam appellant, oculorum inuolũtaria lachrymatione, Græci Epiphoram appellant, Celsus pituitæ cursum, præterea dolore, rubore, atque ecthropio, non sine suspicione venereæ luis temerati ratione mariti, quæ mala temporis diuturnitate confirmata sui ortus partem (vt mittam externa) ab infernis agnoscunt visceribus. Nam iocinoris æstus (neque enim dubitandum est, subesse calidam intemperiem, quæ ex prima mixtione resultauit, quæ sanè permanet etiam prouecta ætate, & vitali diminuto calore: duplex enim in nobis temperamentum, vitæ, & mixtionis, illud per ætatem minuitur, & mutatur, hoc nequaquam, vt facessat obiectiuncula) feruidum, vaporosumq; procreat sanguinem, vnde congeneres ad caput sublati vapores tandem aquescunt veluti in alembico, & catarrhis, & fluxionibus materiam substernunt, quibus homo præ cæteris animantibus, vel Arist. testimonio, est opportunus ob corporis rectam figuram. Non minima tamen huiusce excrementi portio ob morbosum cap. apparatum frustrata concoctrice ui resurgit, nam quum sit calidum caput, plus, quàm conficiendo sic attra-

Cur homo præ cęt. animal. catharrhis obnoxius.

 hit.

Ratio sympto. hit. Hinc excrementi prouentus, quod sanè acrius est tùm ob luem veneream, tùm ob salsos ichores permixtos, quod sanè ad oculos illabens lachrymas primùm parit, tùm dolorem ob acredinem, & erosionem; ruborem denique, & ecthropiũ accersito sanguine parit (natura enim sanguinem, qui præsentior est, semper eò, vbi defectum fieri persentiscit, suppetiarum ergò amandat;) suffusionem verò primò spuriam fuisse, & per sympathiam à stomacho frigidiore sublatis eiusdem naturæ vaporibus ad oculos, vbi loci conditione (sunt enim aquei Arist. opinione oculi) concreuerunt, & tandem in genuinam temporis successu abiuit, desciuitque, plurima indicant.

Cum igitur suffusio sit morbus in numero, seu mauis in meatu (additur quippe oculo quippiam præter naturam) hæc sui ablationem insinuat, oculorum rubor, palpebræ inuersio, dolor, lachrymæ cum fiant ex affluxu serosæ, & acris materiæ vnà cum pituita, est enim mater omnis catarrhi, indicant oculum esse roborandum, prohibendam fluxionem auertentibus, deriuantibus, intercipientibus, euacuantibus, denique summotis caussis excrementum generantibus, habenda interim totius corporis prouidentia, & Venereæ luis, quæ huc maximè facit.

Quid suffusio Methodus.

Prognosticum. Hisce scopis admodum difficile est respondere, siquidem adest summa essentiæ vehementia ob excrementi copiam, adhæc principes particulę ferè omnes laborant, & mala in habitum habitudo abijt, quin lues Celtica subest, quæ contumaciores affectus omnes reddit. Ne tamen auxiliares manus ei, quæ precariam opem sedulò exposcit, & se curari effli ctim peroptat, denegare videamur, age in medium paucula afferamus, queis malum mitescat.

Curatio per Chirurgiam. Mittatur sanguis ex media dextri cubiti vena, vt & iecur temperetur, & à cap. reuulsio fiat; post septimanam verò hemorrhoidibus admoueantur hyrudines quatuor. Et verò quando cauterium in occipitio inustum nihil confert, transferatur ad coronariam suturã abraso capillitio, ita enim mãdat Hipp. Chirurgiam, quam præscribit Paulus περιχιτισμον laboriosam censeo, quemadmodum temporalium arteriarum sectionem, quam Galenus præfert, suspectam habeo ob Chirurgorum apyriam. Fortasse conducet phænigmus ponè aures infixus.

Aluus interim leniatur leniente electario, diaprũno, speciebus hieræ picræ crassioribus, omisimus cassiam Ægyptiacam, tùm quia oculis infensa est, tùm quia multa vaporum sobole cap. impetit, adiecimus picram ob ventriculi crassa recrementa, crassè verò contundi iussimus, ne ad iecur peruadat. Ab hoc pharmaco propinanda propotismata ex syr. de betonica, de succo borrag. & acetoso.

Per Pharmaciam.

Parati humores foras exigantur catapotijs ex massa pill. lucis, sine quibus, & mastichinis cũ succo fœniculi concinnatis. Repetantur alliotica, & purgantia pharmaca eiusdem generis aucta quãtitate, subinde ad D. epithymi Mesue pergendum, qua sanè quater per interualla perhausta ad D. Chynæ properandum, præm ssis tamen subalternis remedijs, quæ cap. præcipuè depleuerint, nempè errhinis lenioribus (neque enim grauiora conueniunt) & apophlegmatismis. Chynæ addatur ligni Guaiaci scobs, vt appropriatum fiat luis Alexiterium. Salsam omisimus, quia peculiari vi oculis, & vẽtriculo officit, & miror seniores quosdam Acesias, puta Zoncã, hoc non animaduertisse, cum tamen interim agant Aristarchum, sed facessant ignauissimi obtrectatores, qui præter consuetam cantilenam in consultationibus nihil afferunt solidi, quod aut Hipp. aut Arist. aut Gal. doctrinam sapiat. Hi sunt, qui quæstui semper inhiant, & vix à limite bonas artes salutarunt, satiùs sit obmutescere, quàm absurdissima audenter deblaterare. Sed hactenus. Dũ haurit Chynæ vim, ventrem crebrò subducat infusione sennæ, & myrobal. kebul. additis passulis, senna enim mirè oculis conferre creditur. Corpore ritè piato diligens oculorum cura suscipiatur.

Topica. Quo ordine adhibenda. In hoc affectuum implexu hac methodo procedendum, vt ab ijs auspicium ducatur, sine quibus reliqui affectus remoueri nequeunt. Proinde dolor mulceatur aq. plantaginis infusionis summachiorum, cuius expressioni adiecta sit semũcia aq. euphragiæ, & album oui, modico adiecto saccharo candefacto trito. Rondeletius præfert pomum coctum in lacte, tritumque ex saccharo, quod nos experti sumus efficax. Ad lachrymas exsiccandas conferet infusio thuris, & aloes in succo granatorum, aq. rosl. plantag. subinde insufflatur puluis ex ossibus myrobalanorum, & vuæ acerbæ. Summotis his affectibus, si fieri potuerit, & fluxionis omni suspicione summota præscribatur ad suffusionem collyrium, quod possit esse instar omnium. est autem huiusmodi. ℞. aquæ euphrasiæ ℥. v. antimonij uitrificati, & in subtilissimum pollinem redacti ʒ. j. m. & per noctem linquantur in tepente loco, dum vsus appetit, aqua turbetur exagitato uasculo. Vsus frequẽns sit aq. Ros. & fœniculi pari modo permixtarũ cum margarit. præp. ʒ. j.

Pro Nobili adolescente aurium vlcere laborante.

CONSILIVM SEXTVM.

Aurium dignitas. Oculi, & aures duo sunt instrumenta, quibus magnopere opus habet intellectus, oculis quidem, quia plures rerum differentias nobis suppeditant, propterea oculos præ cæteris sensibus, testante Arist. diligimus, auribus uerò, quia præter quam quod per aures loqui discimus (sermo enim ex auditu) omnes subministrant disciplinas, hinc Arist. aures sensum disciplinæ uocauit, propterea horum organorum magna cura gerenda, cum meliori uitæ inseruiant. Huic adolescenti biliosa natura ornato ante quinquennium auris dextra sanie manare cœpit, & eò tãdem increuit, vt modò sanies multa, liquens, fœtensque effluat, auditus uerò usque adeò hebes factus est, ut nisi à magnis uocibus impellatur. Hîc duo adsũt symptomata, quorum alterum ad ametriam in excreto pertinet, alterum actio læsa est, quæ accidentia

Historia.

à morbo

à morbo pendent suo. In primis autem uerba faciemus de emanante ob aure saniosa materia, tanquam de vrgentiore symptomate, subinde ad obtusam auditionem gradum faciemus. Huiusce excrementi prouentus opus est prgter naturam, quare necessum est, caussam aliquam præter naturam adesse, quæ id producat, & vt superuacua mittam, dico esse morbum in soluta vnitate, vlcus inquã, quod quidem aut primarium est, aut secundariũ, secundarium voco, quod phlegmone suppuratæ succedit, aut rupto abscessui, quod quidem vlcus epigenematicum appellatur, nil talium hîc præcessit, proin erit vlcus primarium, quod quidem suboriri potest, aut ab excremento proprio, aut ab humore aliunde influente, non puto ab excremento proprio, siquidem cystis à felle acerrimo non læditur, imò delectatur quemadmodum nullum receptaculum offenditur à suo concremento. Erit igitur alienus humor aliquis, & vt ego quidẽ conijcio, humor biliosus fuerit auctor, qui vt est cæteris leuior, & facilè sursum repit, ita acrior, & erodentior, quare in internam auris particulam irrepens maiori copia, quàm par sit, aut ob percussionem, aut ob dementem strepitum, extra venas elapsus putruit, & maiorem nactus per putredinem acrimoniam partem erosit, ac vlcus commisit, quod in dies augmenta capessens propter perennem congeneris materiæ affluxum maiora accersiuit symptomata. Hic ergo erit generationis ordo, & modus. Superest iam vt videamus, quomodo se habeat vlcus, id quod nulla ratione commodiùs consequi poterimus, quàm saniem inspiciendo emanantem. Sanies multa est, fœtida, liquens, cruenta, vetusta. Liquiditas, & tenuitas saniei significat malignitatem, fœtor putrediñe, cruor erosioñe, multitudo magnitudiñe vlceris & aliorum humorum appulsum, antiquitas arguit ossis, quod subest corruptionem ex Hipp. Quare dicere possumus vlcus esse malignũ, putridum, erodens, magnũ sinuosũ, dyscraton, dysepuloticon, rheumaticum, vetus. Quid igitur mirũ, si auditus obtusus est, cum auris temperies, & structura sint subuersa. Scripsit Hipp. lib. de principijs, oportere auditionis instrumentum aridum esse, modò autem madet, & meandri humore scatent, & obturantur.

Indicationes curatiuæ tales sunt, vt siccemus, tergamus, carne repleamus, & solidemus vlcus, sed consequi hoc nequimus, ni confluxio humorum inhibeatur, nec prohiberi potest affluxus, ni superuacui humores repurgentur, nec repurgare satis est, ni generantes caussæ remoueantur, quare necesse erit assiccare caput, iecur refrigerare, & superuacua penitus absumere.

Difficilem prouinciam suscipit, quisquis hunc affectum curandum accipit, quandoquidem morbus magnus est, magnitudo morbi spectatur penes recessum à statu naturali, auris natura sicca est, modò madet, vlcus vetus est, & pessimis stipatur conditionibus, & proximè est cerebrum, quare periculum, ne adolescenti huic accidat, quòd puero illi, cuius meminit Hipp. in Epid. Attamen cum sit adolescens, qua ætate vis alens admodum vegeta est, quæ reparat, & resarcit absumpta, cum nondum expertus sit medica auxilia, sperandi non parua porrigitur ansa.

Ratio affectus. — Quale vlcus. — Signa. — Methodus. — Prognost.

Francisco Mistrucio Medico præstantissimo habitum consilium pro iuuene mittitur.

Consultè adeò nobilis iuuenculi res præter naturam ab Excellentissimo Viro peruestigatæ, & coram exhibitæ fuerunt, vt nil supersit aliud, quàm adscribere, & manus dare. Maluimus tamen repetere, & veluti eandem crambem reponere, quàm calamo temperare. Saniem vlceris sobolem esse primarij statutum fuit, idque originem ex acriusculi cuiusdam, & biliosi humoris affluxu traxisse potiùs, quàm ex sordibus, quæ perinde familiares sunt auribus, atque cysti fel. Vlceri eam auris particulam subijci, quæ concha nuncupatur, probatum fuit, vlcus non esse adeò magnum, quia auris ossea est, & chartilaginea præter exiguos musculos, saniem copiosam emanare, quòd rheumaticum fit vlcus. Auditionem verò hebetiùs fieri, quod madeat myrinx, & meandri auriculæ offarciantur, vt cõmodè soni species ad neruum expansum traijcere non possit. Curari, & sanescere posse affectionem decretum fuit, quòd nullam adhuc artis opem sensit, quòd alens vis pueris viget, & vitia facilè reparat, quod plurimi Authorum testimonio conualuerint, opus tamen esse sũma diligentia, & accurato præsidiorũ vsu.

Hyrudines hæmorrhoidibus admoueri posse, & pro viribus sanguinem exhauriri non improbatum fuit, quamquam non esse faciendã consuetudinem eius euacuationis, conclusum fuit, quòd sit præter naturam. Humidas, & siccas cucurbitulas dorso admouendas probauimus, pariterque cauterium inter bicipitem, & deltoida. Inustionem inter primam, & secundam vertebram differendam censuimus, nec nisi cæteris frustra tentatis vsurpari debere tam molestum præsidium. Laudauimus Thimelçæ radicem auri sanæ infigendam. Propotismata, quæ proponuntur ad parandos humores cùm biliosos, tum phlegmaticos probantur, item leniens, & catharticon. Si catapotia offerantur, vsui erit post duhorium aliquod refrigerãs apozema propinare, quod caloris vim infringat. Præscriptæ D. ex rad. chynæ, & santal. concinnatæ addendum erit tantillum ligni lentiscini, & visci querni, perseuerandum in vsu ad triginta, aut quadraginta dies, tanta enim est morbi resistentia, vt tantam auxilij actionem desideret. Non erunt omittenda erhina, & masticatoria, quæ summo sunt vsui, & caput præcipuè repurgant. Præmissis generalibus, & subalternis præsidijs ad topica gradus erit faciendus. Commendantur, quæ à Viro Excellentissimo præscribuntur. Instar erit omnium D. ex melicrato, addita myrrha & aloes modico. Ægyptiacum tutò adhiberi non posse in tenello puero subuerendũ. Deterso vlcere excipienda erit in aurem per embotum thymiasis, siue suffitus ex myrrha, & thure &c. Victus porrò is esse debet, vt omnino laudabilem, & temperatum sanguinem aggignat minimè

Affectus generatio. — Caussæ. — Prognosis. — Curatio per Chyrurgiam. — per Pharmacam.

nimè acutum &c. Aer ad ſiccum declinet, ſi deficiat, arte paretur aliquo ſuffitu minimè affectato &c. Interim exciderat non eſſe omittendum ſtillicidium ex aq. thermalibus ſupra coronalem ſuturam ad ſiccandum cerebrum præhumidum.

Pro quodam vertiginoſo, & ſpaſmo non proportionato ad materiam in toto thorace laborante cum odoratus amiſſione, & pedum tumore.

CONSILIVM SEPTIMVM.

Hiſtoria. NOſter patiens ab obitu conſanguinei tanta animi ægritudine correptus fuit, vt ab illo tempore nunquam benè habuerit, ſiquidem paulò poſt incidit in feb. acutam cum ſingultu, & laborioſa diarrhæa, quam vix euaſit, ſubinde paſſus eſt vertiginem, in qua ſtare non poterat, ſed cogebatur cadere, poſtremò etiam ſummos cruciatus patitur per interualla, qui è ſpina exordiũ ſumentes toti thoraci ſubinde communicantur non ſine ſubſultu, & maxima in fine laſſitudine. Huic etiam pedes intumeſcunt veſperi, mane detumeſcunt, olfaciendi præterea munus perijt, & nares nihil emungunt. Hæc ſunt mala, quibus vir bonus afficitur miſerrimè per certa tempora.

Affectus cordis toti facilè communicantur, minima enim caloris, aut frigoris, inquit Ariſt. in corde facta alteratio magnam in toto corpore parit differentiam, vt timone paulùm tranſlato magna fit proræ tranſpoſitio.

Generatio. Triſtitia cordis affectus eſt, quæ præter quam quòd oſſa reſiccat (hanc Græci meladona vocãt, quòd membra peredat) vt ſacræ teſtantur paginæ, totam corporis œconomiam perturbat: Hinc Chryſippus lypeu vocauit .i. totius corporis ſolutionem, & inter Socratis ſymbola hoc præcipuè cauendum præcipitur, vt effuſus riſus, & triſtitia amandentur, ille quidem, quoniam ſpiritus nimium diſſipat, hæc verò, quod calorem, ſpiritus, ſanguinem intrò reuocando id agat, vt viſcera exardeſcant, & reliquæ partes caloris, & ſpiritus influxu deſtitutæ langueſcant, hinc duorum excrementorum prouentus neceſſariò ſequitur, atræ ſcil. bilis, dum ſanguis intus inculcatus exuritur, & cruditatum, dum caloris paupertate partes muneri ſuo præſto eſſe nequeunt, maximè ſtomachus, cui publicum ineſt officium, hinc viſcerum infarctus, atque flagrantia, vnde magis, magiſque ſanguis inuritur, & fit prouentus atræ-bilis, atque adeò malum miſero redit in orbem, dũ ergo cordis complexio corrumpitur, neceſsũ eſt, vt & cerebrum trahatur in conſenſum. Non eſt longinquum mirum, inquit Auic., ſi cerebri complexio corrumpatur, & ſequatur eam cor, ſi cordis complexio corrumpatur, & ſequatur eam cerebrum, ſiquidem magna eſt inter hæc viſcera cõſenſio. Dum igitur ſub propria forma, aut ſub vaporis ſpecie hæc recrementa ſurſum reſpirant ad cerebrum morboſo apparatu laborans, quid mirum ſi, dum leues parit ventriculorum obſtructiones, circumactis ſpiritibus vertigo ſuccedat, in qua æger cadat ob defectum ſpirituum, qui detenti nõ communicantur partibus, dum verò noxia materia partim pituitoſa, partim etiam bilioſa ſpinali medullæ impingitur, neruoſum genus irritat, hinc contrahuntur, hinc dolor, & ſpecies quædam ſpaſmi non proportionati ad materiam inoritur. Quid igitur opus eſt facto? oportet noxia recrementa euacuare, cor, cerebrumq; roborare, infarctus deobturare, ventriculum calfacere, cerebrum ſiccare, &c. Non erit verò facilè ſcopos aſſequi, quia duplex adeſt vehementia, nempè dignitatis, & eſſentiæ.

(Left margin: Cap. de melancholia. — Ratio ſymptom. — Right margin: Methodus.)

Curatio per Chirurgiã. Quod ſpectat ad Chirurgica ſanguis eſt mittendus è dextra iecoraria, tametſi Auic. laudat ſiniſtram baſylicam in affectibus cordis. Recludendæ hæmorrhoides. Binaque cauteria inurenda ſunt, alterum dextro femori, alterum verò ſiniſtro brachio. Stillicidium cap. & ventriculo non erit inutile, tametſi aliqui in vertigine illud deteſtantur. Inter lenientia primo loco potio ſol. Mag. mihi probatur, aut certè mel roſ. ſol. cum manna, & El. leniente. Humores parandi ſyrupis de ſucco borrag. lupulorum, melle roſ. ſimpl. & modico iulapio acetoſo. Parati humores purgandi Rhabarb. infuſione, cui par modus Rhodomellis roſ. ſol. & ſyrup. de polypod. adijciẽdus eſt. Iterum parandi humores propotiſmatis, iterumque repurgandi, probatur mihi hiera Logodij cum el. lenit. aut certè pill. cocchiæ, fœtidæ: brodium Decoct. poſt deuoratos bolos poterit propinari. Properandum ab his ad D. epithimi Meſ. Hinc ad aq. Tettutianam. Hinc verò ad D. ligni ſancti, viſci querni, & ſalſæ. Hoc interim ſpatio ſubalterna erũt uſurpanda, errhina, maſticatoria, tempore ſuccedente concinnandi boli, qui admittant conſ. betonicæ, borrag. anthos, qui modicum theriaces. ſp. lætificantium Gal. & trochiſchos viperinos recipiant. Autumno repetenda purgatio, quo tempore vinum medicatum concinnari poterit, puta ceſtrites.

(Right margin: Per Pharmaciam.)

Pro Viro Acedicola catarrhis obnoxio.

CONSILIVM OCTAVVM.

BArtholomæus Bortoia annũ agens xl. circiter, calida, humidaq; temperie præditus me conuenit, vt ſibi medicas admouerem manus, cui ego ex officio operam, ſtudiumque meum pollicitus ſum. Patitur autem rheuma, ſeu catarrhum ſalſi quadantenus ſaporis, & in pulmones deciduum à decem annis ineuntibus ferè Vere, & Autumno. Cuius ego rei cauſſam altiùs inueſtigans, comperi denique in capite excrementum aggigni partim per idiopathiam, partim per ſympathiam à præcordijs, iocinore nimirum, quod impenſiùs retorridum ſanguinem halituoſum conficit, quare vapores caput impetentes tandem denſantur in liquentem humorem ceu in quodam alembico, & graueſcentes in pectus decumbunt, tuſſimque excitant pertinaciorem, craſſeſcit enim conſumptis à pulmonum calore partibus tenuibus, hinc difficiliùs expectoratur. Caput verò, quod calidum,

(Right margin: Hiſtoria. — Ratio ſymptom.)

calidum, humidumque existit, plus attrahens, quàm coquendo sit, auget excrementorum prouentum, humiditas enim caloris energiam retundit, quemadmodum acuit siccitas; atque mehercle rectissimè Cous senex cap. cucurbitulæ contulit, à quo etiam omnes humani generis ægritudines proficisci palam profitetur. Porrò Vere magis, atque Autumno rheuma maius facessit negotium: Vere quidem, quod humores per hyemem compacti superueniente calore liquescant turgescantque, Autumno autem, quòd ob antecedentem æstum calidorum humorum copia succrescat, qui ambientis primo frigore compacti, & veluti compressi catarrhum committant, accedit tunc facultates ob aeris inæqualitatem languescere, hinc cruditatum prouentus. Salsus autem percipitur catarrhus admissa bilis cum liquente pituita portione.

Prognosis. Quæ cum ita sint, vt mihi planè visum est, superest, vt ad remedia gradum faciamus, sed interim sciendum, malum fore contumacissimum ob viscerum antiquam intemperiem, nec nisi longo post tempore adhibita etiamnum diligenti diæta concessurum.

Curatio. Vsui autem futurum existimo, si præmisso eccoprotico, aut catarterico, sanguis

Per Chirurgica. quē mox hauriatur de basylica dextri brachij ad lib. I. vt sanguinis copia minuatur, & viscera, difflentur, nil enim æquè vel Gal. teste refrigerat. Cauterium peracta purgatione in femore, & in brachio inuri debet, tametsi non me latet à Mercato subsannari illos, & supinæ ignorationis insimulari, qui ob affectus secundæ regionis cauteria præscribunt, solæ enim tertiæ regionis solidæ partes id admittunt, & beneficio afficiuntur.

Per Pharmaca. Misso sanguine viscera refrigerantibus apozematis temperentur, humoresq; parentur futuræ purgationi. Hinc ad pharmacum properandum. Tale autem erit dilutum Phei ex aq. endiuiæ adiecto rhodomellis sol. quadrante, & el. lenit. semuncia. Si his præsidijs non satis exhausta sit cachochymiæ moles repetantur eiusdem generis præsidia auctis mole, & viribus, additoque agarico; tùm aliquod generosum præsidium adhibeatur, quo tùm discrasiæ tollantur, tùm absumatur superuacua humiditas, tale autē erit decoctio rad. Cinæ, & alborum santalorum ex iure pulli per 40. dies propinata. Postquam probantur mihi aquæ thermales nempè B. V. præmissa ex more Tettutiana &c. Becchica interim non omittantur.

Pro quodam Nobili iuuene salsa destillatione, & hypochondriaca Melencholia implicito.

CONSILIVM NONVM.

Historia. AFfectus, quibus nobilis. Iuuenis, iamdiu est, afficitur (calida quantū licet ex corporis habitu conijcere, siccaq; intemperie præditus) sunt metus, & tristitia nō sine sinistri hypochondrij tēsione, & borborigmis, salsa, frequensque destillatio, spirandi difficultas, quæ stare, aut sedere cogat patientem, minimè procumbere sinat, noctu potissimùm, & certis interuallis inuadens, paristhmia, quæ gulæ inhærentis boli imaginem referunt, leuis dolor cap. aliquandiu ab assumpto prandio perseuerans. Verùm cum Plato scribat, vnicum principium esse ijs, qui benè consulere volunt, intelligere nimirum quid illud sit, de quo edisseritur, consultaturque, age singulorum affectuum naturam, & caussas in mediū feramus. Scitè enim scriptum reliquit Herophilus, oportere medium priùs quàm de remedio cogitet, nosse, quæ, qualisq;, & quanta sit caussa morbi. Physes igitur, & murmura, quæ ab ægro circa sinistrum hypochondrium percipiuntur, sunt symptoma ad qualitatem mutatā attinens, auditur enim aliquid quod ab eodem benè habente minùs audiri consueuerat. Tensio circa lienem (emphysema diceres) morbus est in aucta magnitudine; Metus, mœrorque vt sunt tecmiria melancholici affectus, ita symptoma sunt deprauatæ, siue mauis dicere cum Argenterio tristis imaginationis. Destillatio item symptoma est ad ametriam in excreto pertinens, quemadmodum spirandi difficultas pertinet ad actionem motoriæ pulmonum facultatis vitiatam. Dolor denique cap. deprauata est tactoriæ potentiæ actio partium cap. sentientium. Atque hæc obiter, superest iam, vt singulos affectus in proprias caussas referamus, vt ijsdem ex arte sublatis vniuersa mala penitus euanescant. Hæc malorum seges ex naturalium viscerum antipraxia potissimùm succrescere, & propagari videtur: Ventriculus enim imbecillior tùm ob iecoris incendium, tùm ob frigidam, humidamque intemperiem, & fortasse etiam ob externos errores maximè circa venerea (hoc enim arguit tarda concoctio, & pituitatis prouentus) cruditatum ferax est, quæ cum elaborari, & penitus confici nequeant (scitum enim est, vitia primæ coctionis à secunda non emendari) par est, vt pars in venas commeans sanguinem contemeret, crassior verò terrosiorque portio restitās angustissimos mesenterij, iocinorisque meatus offerciat, hinc hepar ventilationis beneficio prohibitum, atque adeò maiori inæstuans flagrantia vtriusque bilis prouentum facit. Nec minùs lien, dum ex vena porta imperfectum limum attrahit, & digerendo non est, sibi necessariam obstructionum consecutionem infert, à quibus maiorem in molem attollitur flatuum copia intercedente, à quibus murmura, & rugitus in epigastrio fiunt, dum alij aliò prouoluuntur, & insinuantur in sereas humiditates; sunt enim familiaria melancholię tùm serum, tùm flatus, propterea Hipp. melancholicos pneumaticos vocauit, & splenem aquæ fontem. Dum igitur tota naturalis œconomia laborat, quid mirum, si tot mala, tot symptomata emergunt? Scitum enim est excrementa subire vices contrariorum, à quibus naturæ robur continenter afficitur. Itaque dum melancholica anathymiasis ex hypochondriorum sentina, vbi atra-bilis coercita inæstuat, caput, & Mineruæ sedem inuadit, spiritus animales obtenebrat, cerebro splendorem adimit (est enim diaphanes) species, specierumq; modos, & coniuncta peruertit, animo metum, mœroremque incutit, atque adeò illud melācholiæ genus procreat, quam hypochondriacam appellant, Arabes myrachialem. Dum cap. quod calidum,

Ratio symptom.

Modus generationis.

calidum, humidumque conijcimus, quodq; propria vi, si credimus Hipp. per figuram, & positum humiditates aliunde attrahit vitiosum alimẽtum sufficitur, necessum est, excrementa succrescere, quæ cerebri robore deorsum propulsa destillationem pariunt (omnis enim catarrhus, vel Gal. teste fit, vel ab intemperato cap. vel à vitiato sanguine) Quæ sanè destillatio, dum glandulas, quæ ad radicem linguæ vtrinque iacẽt, imbuit, angustiam quandam parit, quæ hesitantis boli speciem refert, dum verò confertim in pulmonum bronchia decumbit, eademque perobstrusit, orthopnæam procreat statis temporibus inuadentem, quæ etiam ab inspirato puluerulento aere inuehitur, dum pituitosæ visciditati cohærens pulmonum meatus inoccupat. Porrò rheuma hocce pituitæ soboles existit, (est enim catarrhi parens pituita, vel Platone, & Galeno teste) quæ salsedinem contraxit non ex putredine, sed ex serosæ humiditatis coitu, & adustorum ichorum, & fuliginum admissura, quæ plurimæ ab hepate retorrido fieri consueuere. Hinc Auic. opportunos catarrhis eos esse scripsit, quibus iecur æstuat. Cęterùm cap. dolor à prandio vaporum soboles est, qui è ventriculi, laxique stomachi imperfecta cõcoctione sublati in cerebrum membranas tendũt, & conuellunt, & sic dolorem pariunt. Hinc rectè ab Hipp. scriptum esse constat, vniuersos morbos, qui capiti contingunt, à stomacho proficisci.

Huius enim validus firmat tenor omnia membra,
Et contra istius firmantur cuncta vigore.

Methodus curatrix. Quid igitur opus est facto? In primis cacochymiæ moles extirpanda est, obstructiones viscerum detergentibus, attenuantibus, incidentibus expediendæ, flatus discutiendi, caput afficcandum, roborandumque, ventriculus calfaciendus, & firmandus adstringentibus, iecoris incendium temperandum, pulmones roborãdi. Hisce indicationibus respondere non est peruium, imò quàm maximè difficile, siquidem vniuersa viscera laborant, & recessus à naturali statu non est minimus, quin adsunt contrariæ indicationes, quæ impediunt ne medicina fiat per excessus. Catarrhus porrò continuus, & salsus magnum tabis periculum minatur. Scripsit enim Hipp. Quæcunque destillationes à cap. raucos, & tussiculosos homines efficiunt, ni tempore conquieuerint, alteram faciunt tabis differentiam, quam Serapio vocat phthyseos similem. Accedat magnam, & omnigenam esse cacochymiam, & nobis rem esse cum plurimo humore melancholico, qui ob substantiæ modum medentibus magnopere reluctatur, nec patitur se acriter tractari. Verùmtamen quia mala nondum malignitatis apicem attigere, neque adest feb. speramus fore, vt, quæ meditamur præsidia, sint adeò profutura, vt nobilissimum patientem à maioribus malis sint præseruatura, eòque magis, quod laborans sese opportuna præstabit facientem.

Prognosis.

Curatio per Chirurgiam. Quod igitur ad præsidia, quæ nobis Chirurgica suppeditat officina, laudo summopere venæsectionem vtriusque basylicæ ineunte Vere obeũdam, dico ineunte Vere, nam si curatio protrahatur, periculum impendet, ne aucta fluxione, affectus ingrauescant, & difficiliùs subinde curentur, dico vtriusque basylicæ, siquidem & iecur, & lien obstructionibus laborant. Sanguis autem non affatim mittendus, sed pro virium ratione. Hęmorrhoides verò consuetæ seruandæ sunt, quòd si supprimantur admotis hyrudinibus erunt reuocandæ, multa enim mala apertæ hæmorrhoides auertunt. Laudatur alterum cauterium in crure dextro, aut sinistro. Interim frictiones, & lauacra erunt vsui. Quòd si mala mitioribus auxilijs non concedant, properandum erit ad grauiora, malo enim nodo malus quæritur cuneus, vt parœmia dicitur; Inter quæ & setacea, & stillicidia censeri poterunt. Hoc interim spatio non improbantur cerata, quæ afficcandi vi pollent suturæ coronali admota, qualia sunt myrrhatum Foresti, aut emplastrum de cort. Cast. Montagn.

Inter pharmaceutica, & quidem lenientia primo loco probatur haustus (siquidem abhorret à solidis medicamentis) ex mellis rosſ. sol. triente, pinguissimæ mannæ sextante, & elect. lenientis semuncia dissol. in iusculo D. sem. citri. Cæterũ inter alliotica probantur in primis mel ros. simpl. iulapium acetosum, syr. de pomis simplex diluta iusculo D. sem. citrij, cicoreæ, borrag. buglossæ, tussilaginis, pentaphylli. His iusculis ad parandos humores vtendum erit integram septimanam. tum pergendum ad pharmacum, quòd cacochymiæ molem detrahat ex venoso genere. Quale commodùm foret dilutum optimi rhab. in aq. betonicæ infusi addito rhodomellis sol. quadrante mannæ vnciola, catholici semuncia. Ab hoc pharmaco gradus faciendus ad validiora propotismata, quæ & eupatorium, & cetrachum, & rad. masculi filicis, & liquiritiæ, & asparagorum, & brusci, & betonicam admittant, quibus adijci debent vnciæ binæ syr. de pomis, & byzantini. Hoc apozemate diu vtendum, donec vrinæ crassescãt, tùm ad nouum pharmacum properandum, quale foret optimi agarici, & Rheub. dilutum vnà cum syr. de polypodio, & melle ros. sol. addito recentis diaphœnici didrachmo. Hoc pacto detracta cacochymia, & expiato ritè corpore tantisper quiescendum, tùm de maioribus auxilijs consilium capiendum. Proin ad conciliandum stomacho robur aqua Tettutiana probatur vnà cum melle ros. sol. in primo Cyatho dissoluto; sic enim fiet, vt detersa penitus mucida pituitate salsedinis beneficio ventriculus confirmetur. Verùm quoniam & in cap. & in pectore subsunt, atque etiam in abditioribus partibus superuacuę humiditates, quæ siccari, absumique postulant, apprimè laudo D. rad. Chynæ in bracteolas incisæ ex iusculo pulli addita farfura, radicula liquiritiæ, & borraginis, ne melancholia incandescat. Hæc decoctio. xl. dies haurienda summo mane quatuor ante prandium horis, quo tempore singulis hebdomadis alui subducendæ cura gerenda, sed mollioribus pharmacis. Interim errhina non erunt negligenda, maximè si conflentur ex aq. hordeacea, in qua nonnihil mannæ dissolutum sit. Hoc tempore etiam conflari poterunt boli ex puluere pulm. vulpis liquiritiæ, cornu cerui, & conf. ros. Appellente verò Maio mense accedendum erit

Per Pharmaciam.

ad

ad serum caprillum depuratum, quod Antiquorum more sumi velim, nempè ad heminas tres, & quatuor singulis vicibus, quod sanè primis diebus nempè biduo admixtum cum mannæ quadrante hauriri poterit, subinde addito emulſ. ſem. melonum, aut ſyr. de lim. ſextante, hocque vtendum viginti ſaltem totos dies, vt iecoris incendium hinc temperetur. Quod ſi ſtomacho ſubinde ſit conſulendum, nihil erit vtilius pauca conſ. abſynthij pontici, qua matutino tempore vti poterit.

Hîc congrua victus, vitæque ratio adijcienda eſt, proin alimenta ſint eupepta, & euchyma, qualia ſunt ouorum vitelli, aues dumeta colentes, pulli, columbi turricolæ &c. Improbantur ſalita omnia, acria, piperata, aromata, dyſpepta, flatulenta. Vinum ſit modicellum olygophoron, ſomnum fugiat meridianum, ventum, pluuias, ſolares radios, omnino inclemens cœlum. Aluum citam habeat, nares frequenter emungat, curas graues cane peius, & angue fugiat. Ab aſſumpto cibò tranquillè agat, frugaliter viuat, maximè veſperi, nec ſe lecto committat, niſi exactis duabus à cœna horis. Venerem minimè exerceat, ſummopere enim ventriculum, & cap. eneruat.

Pro Viro Polono ſpirandi difficultate laborante &c.

CONSILIVM DECIMVM.

Hiſtoria. AFfectus, quo præcipuè Magnificus Patiens percellitur, affligaturque, vetus eſt, & vehementiſſima ſpiritus difficultas, quæ noctuq; diuque quatuor ab aſſumpto alimento horis ægrum miſerè inceſſit, cogitque ſubrecta ceruice ſedere, cubitoque incumbere, donec maxima craſſæ, viſcidæque materiæ portio per anacatharſin excernitur. Tunc ſe leuatum percipit, delitentq; ſymptomata. Quo tempore laceſſitur, catarrhū percipit ſalſum non modo in thoracem, verùm & in ventriculum decumbentem, vnde multa anathymiaſis ſurſum efflatur, quæ dum præcipiti materiæ it obuiam, & opponitur languenti maiora, accerſit incommoda. Affectus orthopnæa dici poteſt, nempè prauus pulmonum motus ab anguſtia bronchiorum proueniens, anguſtiam verò pariunt premendo non modò infarctu obſita præcordia, ſublatique vapores, qui diaphragma contendunt, verùm maximè craſſa, & viſcida pituita pulmonum aſperas obſtruendo arterias. Hoc pituitatis excrementum aliunde influit, nempè ex cap. vbi ortum trahit tùm læſa alteratrice vi, tùm ob externum errorem; alteratrix verò læditur ob humidiuſculum cerebri intemperamentum, cuius cauſa caloris energia eneruata, vt plurimùm colligitur excrementi, ita aliunde promptè ſuſcipitur, accedit ſitus, & figura, qua ratione ab Hipp. modò vaporario, modò cucurbitulæ Medicæ cōparatur. Externos autem errores appello vniuerſas eas morbidas cauſſas, quæ extra partis conſtitutionem exiſtunt, proin & ventriculus huc facit crudorum recrementorum ferax, quę dum in venas ſubrepunt, maſſamque coinquinant ſanguinis, eùndem perfectæ analepſi ineptum reddunt, quo fit, vt duplici nomine cerebrum recrementis ſcateat, rheumatiſque ſit opportunum. Hinc ſcitè ab Hipp. ſcriptum colligitur, vniuerſos morbos, qui cap. contingunt, ex ſtomacho proficiſci, hunc enim ritè à Sereno vocari totius corporis regem ſcimus, à quo naturalis regitur œconomia, cuius ſumma vitia nec ſecunda, nec tertia rependit coctio. Cæterùm ventriculus ſuo ſuperſedere officio videtur non modò ob enormem viuendi normam, copioſiora ſcil. alimenta, eaque fortaſſis praua, ſed etiam ob frigidam, humidamque intemp. quam cruditates arguunt. Proximum eſt, vt huiuſce excrementi vitia rimemur, neque enim officeret, ni praua quadam conditione conſtaret. Nullum ſubſtantiæ vitium agnoſcimus, quando nec conſtat, an lue gallica vnquam laborarit Patiens, an excrementum fœteat, necne, nullaque ſubſit febricula, quæ comes ire ſolet putrenti excremento. Copia, & affluentia vehementer excedit, multò magis motu, & qualitate vitioſum eſt, ſiquidem vt valde craſſum eſt, ita ſalſedine linguam corradit, craſſitiem comparat ex calore pulmonum, dum enim anguſtia locorū premitur, efferueſcitque, ſubtiliſſimæ particulæ diſſipantur, hinc quod reliquum eſt, craſſeſcit. Salſedinem verò indipiſcitur admixtione ſalſæ ſeroſitatis, quæ ab hepate calidiore ſuam trahit originem; hepatis verò caliditas augetur meracioris vini vſu, & obſtructionum, quibus implicatur, cauſſa: hinc etiam magnus atræ-bilis prouentus fit, qua animus Domini identidē percellitur. Quid igitur mirum, ſi dum tota naturalis œconomia laborat, tanta recrementorum vbertas affluit, quæ cum ſint ceu hoſtes inteſtini, naturam continenter inceſſunt? Noctu inter dormiendum liquens pituita ex ore prolabitur, quòd teſte Sarapione, tunc temporis humor ille iuxta ſuam idiotropiam commouetur, & ſuum conficit curſum, crura interdiu tumeſcunt, quod phlegma idē impetum naturæ ſecutum, nempè grauitatem vehiculo ichorum ad crura deferatur. Noctu detumeſcunt, quod per decubitum fluxio deſiſtat, quòd per ſomnum teſte Ariſt. refrigerato cerebro inferiora caleſcant, quò fit, vt aucto calore diſſipentur ſuperuacua. Areſcunt fauces, & guttur, quòd perenni, pernicique motu pulmones incaleſcant, dum expectorandis excrementis impendiò laborant, quòd cordis thermaſia augeatur denegato conuenienti reſpirationis vſu, hinc quæ in confinio ſunt particulæ in conſenſum trahuntur, & exhauſtis humiditatibus areſcunt. Animi deliquia, nihil eſt propius, quàm vt ſuperueniant, dum anhelationibus corripitur, quòd vitales ſpiritus deficiant tùm ob copiam fuliginum ſuffocati, tùm ob commodę reſpirationis priuationem, vnde ſpirituum materia quadantenus ſubtrahitur. Quotidie quatuor ab aſſumpto cibo horis repetit moroſa acceſſio, quòd orthopnæa typica ſit affectio inſtar epilepſiæ, quòd inſtante digeſtione, diſtributioneque alimoniæ ob infarctus plurima fiat vaporum ſoboles, qui vt animum angunt, cor opprimunt, & palpitationem quandam ſpuriam inducunt, dum eius thalamos adoriuntur, ſic compreſ-

Margin notes: Per Phar. (?) | Orthopnæa quid ſit. | Generatio. | Li. 1. de glādulis, & de veteri Med. | Li. de ſtruct. Hom. ad Perd. | Vitia excrementis. | Symptomatis ratio.

ſo diaphragmate lenis reſpirationis inſtrumento paroxyſmum acceſſunt preſente iam in bronchijs materia, quæ continenter illuc illabitur. Quòd ſi ita ſe res ægri habent, quid opus eſt facto? Eò

Methodus. laborandum eſt, vt cuiuſque generis excrementa foras exturbentur, flatus diſcutiantur, & id agatur deinceps, ne amplius repullulent, hoc autem fiet, ſi circuncisis externis erroribus ventriculus calidis, ſiccisque præſidijs ſuo tenori reſtituatur, ſi cap. humidum ſuperuacuum exhauriatur afficcantibus, roboreturque, ſi pulmones proprietatem ipſam reſpicientibus confirmentur, ſi excrementum aliò diuertatur reuellentibus, deriuantibus, intercipientibus. Obſtructiones præcordiorum, & iecoris expediendæ, eiuſque immodica caliditas temperanda. Hiſce ſcopis reſpondere, ſi

Prognoſis. non adynaton, ſaltem admodum arduum, quòd magni ſint affectus vehementia eſſentiæ, vehemẽtia dignitatis, quòd temporis diuturnitate habitum contraxerint, quòd contrariæ ſubſint indicationes. Attamen quia deteriora mala impendere videntur, ni petulantes inſultus cohibeantur artis ope, age manum operi admoliamur, quando maximè ægrotũ nacti ſumus opportuna facturum, quique nondũ generoſa artis præſidia expertus eſt, vnde ſperare licet non exiguum leuamen.

Quod igitur ſpectat ad Chirurgiam, probatur nobis venæ-ſectio baſylicæ dextri brachij, quòd ſi

Curatio per Chirurgiam. lien aliquo ſe ſe tumore proferat, non erit abs re, ſi & ſiniſtra baſylica ſecetur (modò ſanguinis vitium ſubſit, quod conijcimus, & vires conſtent, quod volumus) quantitas ſanguinis præſenti Medico decernatur. Nec minùs procedente tempore probantur hyrudines ani venis admotæ, quò fœculentus ſanguis eductus viſcera alleuet, & iecur retorridum refrigeſcat, quòd ſi huic euacuationi aſſueſceret Patiens, plurimùm commodi ſuſciperet. Huc faciunt cauteria ſingulis brachijs ſingula, alterumque in dextro femore inuſtum; æquũ enim eſt, vt perennis excrementorum prouentus habeat remedium continenter euacuans, fruſtra enim Eugenius tale preſidium dehortatur.

In Epiſt. ad Octauium Sanctacrucium. lib. 4. Caput, expiato ritè corpore, ſtillicidio ſupponatur, ſi cætera non profuerint, nempè cerata ſiccandi vi prædita, aut lotiones ex lixiuio medicato. Acceſſionis tempore commendantur cucurbitulæ ſiccæ admotæ lũbis, & ilibus, nec minùs frictiones aſperiuſculæ, vincula infernis partibus adhibita. Ad hæc vſui erunt acriores glandes, enemataq; nõ ex lacte, ſed ex D. Mercurialis, cẽtaurij minoris, ariſtolochiæ vtriuſque fl. chamæmelli, meliloti, verbaſci, ſem. fœniculi, fœnugræci, & ſimilibus addita etiam benedictæ laxatiuæ ſemuncia.

Quòd verò ad pharmaciam attinet, primo lo-

Per Pharmaciam. co aluus laxanda mellis roſ. ſol. & ſyr. de polypod. comp. quadrante ſoluto mannæ pinguioris ſextante in D. pectoralis ſuff. quantitate. Tùm gradus faciendus ad præparantia propotiſmata, qualia ſunt mel roſ. ſimpl. oxymel ſimplex, ſyr. de farfara pari modo mixta, & ſine diluto triduo deuorata ad vncias binas ſingulis matutinis. Subinde concinnandi boli, qui paratos humores ſubducant, quales forent. ℞. el. lenit. catholici, mannæ el. ana ʒ. iij. agar. troch. ʒ. j. ß. zinziberis g. vj. m. f. b. cum neb. poſtridie repetenda apozemata valentiora. ℞. oxymel. diuretici, ſyr. de betonica, de ſucco borrag. ana ℥. iij. ſyr. de hybiſco, de praſſio, de hyſſopo ana ℥. 15. m. Horum binæ vnciæ diſſoluantur in D. hyſſopi, farfaræ, betonicæ, capill. ven. botryos, borrag. fumariæ, ſem. citri ex iure, hauriantur mane quatuor ante prandium horis. Vbi per hebdomadam parati fuerint humores contumaciuſculi, exigendi ſunt foras huiuſmodi pharmaco. ℞. agarici trochiſ. ʒ. ij. zinzib. g. iiij. infundantur per noctem in aq. fœniculi, betonicę ana ℥. 15. expreſſioni adde mellis roſ. ſol. quadrantẽ, diaphænici ʒ. iij. m. f. potio. Poſtridie repetenda protherapia, quare quotidie per quatriduum hauriat oxymel. ſcyll. & iulapij violacei ſemunciam, atque eò ampliùs, diluuntur D. tuſſilaginis, & tabaci, qui mirã ſolet præſtare opellã anhelosis. Tùm pharmaco tota eradicanda moles cacochymiæ. ℞. maſſæ pill. de nitro Alex. aggregatiuarũ, de agarico Meſ. ana ℈. ij. m. cum ſucco betonicę, & f. pill. Vorentur quinque ante prandium horis. Expiato ritè corpore de maiori præſidio conſilium capiendum, tùm quod vniuerſa ſuperuacua exhauriat, & diſſipet, tùm quod ſuæ harmoniæ partes reſtituat, ne de integro noua recrementa pariant. Probatur proin D. parata ex rad. Chynæ, ligno guaiaco, & viſco querno in iuſculo galli trimi incoctis ficubus, pulmonaria, betonica, paſſulis. Hæc potio adhibenda quadraginta minùs dies, eaque adhibenda uictus ratio, qua qui luem Gallicam eluunt, vti ſolent (ſi modò uires ferant, & æger ſit frugalitati aſſuetus) Hoc interim ſpatio ante hauſtum D. deuoret bolum ex ʒ. ij. terebintinæ Venetæ, & ℈. 5. ſulphuris uiui ex ſucco maluæ loti concinnatum. Præterea herrhinis utatur, quæ cap. depleant. ℞. ſucci anagallidis, betonicæ, ſaluiæ, ſampſuci ana ℥. ij. incoquantur turbith, & agarici ℈. ij. ſuccus trahatur in nares tepidiuſculus. Huc ſpectat elaterium lacte diſſolutum, & in nares attractum. Fiunt & ſolida errhina, quæ in nares induntur. Dum utitur præſcripta D. ſingulis hebdomadis aluum ſubducat, aut mellis roſ. ſol. triente, & mannæ ſextante diſſ. in D. aut certè deuoret bolos, aut pill. quæ etherogenes excrementũ repurgent. His ex arte peractis hoc autumno ſibi medicatum victũ inſtituat, qui minimè generando phlegmati faciat, proin laudamus, imò præcipimus, ut ſibi paret uinum medicatum ligno Indo, citragine, pulmonaria, betonica, quo quotidie uti debet inter menſæ exordia. Laudamus uictum tenuem, extenuantemq; quare aſſa elixis erunt conuenientiora, ſi ſtomachus ferre poſſit. Quotidie aut alternis diebus forbeat iuſculum ſummo mane alterutrius ariſtolochiæ, aut certè baccarum iuniperi. Conferet & elect. è ſem. urticarum in pollinem redactis concinnatum ex octupla Hiſpani mellis portione. Interdũ uſui erunt ficus tres mane deuoratæ, quæ priùs in aqua uitis per noctem maduerint. Quòd ſi denis quibuſq; diebus deuorarit drachmam unam pill. maſtichinarum additis pill. aggregatiuarum ſcriptulis duobus maximo erit emolumento. Nunquam non erunt adhibenda errhina, quę naturam ſui officij memorem efficiant, h. e. ad excretionem

nem proritent. Quòd si hisce auxilijs parum se leuatum sentiat æger proximo vere eandem repetat purgationem, curetque, vt alterum sibi cauterium inuratur circa coronariam suturam, caputque validiori stillicidio supponat, quod afficcet quidem, sed minimè calfaciat, vtatur præterea thermalibus aq. sulphureis, si earũ copia fiat. Omnino lapis omnis commouendus, ne grauiora mala superueniant. Multum nos victui damus. Illud proin frequens Salernitanæ scholæ in memoriam reuocet.

Per diætam.

Esuriant, vigilent, sitiant, qui rheumata curant.

Remedia tempore paroxysmi vsurpanda.

Sed age ea quoque, quæ paroxysmi tempore sunt adhibenda, in medium feramus. Aer frigidior inspiretur. Thorax ol. calastico, & laxante linatur. Sorbeat iusculum perquam calens, in quo aliquot guttulæ veri balsami, aut spiritus chalcanti, aut terebinthinæ dissolutæ fuerint. Vtatur conserua ex fl. maluarum addita fl. sulphuris parte suboctupla. Vtatur conserua enulæ campanæ vuà cum puluere millepedum, hinc enim mirandum in modum iuuari solet expectoratus. Euperistum est, & Græcæ Blebeculæ etiam hac tépestate vsitatum remedium, Asellos panno lineo inuoluunt, vino albo macerant, hinc facta expressio potui datur. Dictu mirum, quàm breui saburratos pulmones depleat. Vtatur identidem hoc hydromelle. ℞. vini albi optimi, hydromel. ana ℔. j. in his infunde xxiiij. horis rad. helenij ℥. iiij. subinde bulliant, & colatura seruetur in vsus.

Probatum est ad leuandum asthma quantumuis magnum, tabellam vnam diatragacanthi cal. guttulis aliquot ol. saluiæ, anysorum, aut rosmarini arte chymica extracti irrigatam præsentaneũ afferre adiumentum. Antonius Valetius cap. de Asthmate.

His medijs, atque remedijs si Numen, vnde Medicina vires suscipit, affulserit, si æger se se præstiterit opportuna facientem, speramus futurum, vt si non integra sanitas, saltem lenitas succedat, quam ex animi sententia auguramur.

CONSILIORVM Medicorum.

DECAS TERTIA.

Pro Viro Illustrissimo vulpina tusse, & macie laborante.

CONSILIVM PRIMVM.

Historia.

Llustrissimus Vir duobus laborat affectibus, nempè totius corporis macie, & salsiusculo catarrho, qui nihil aliud est, quàm symptoma ad ametriam in excreto pertinens, pendetque ab excretrice cerebri facultate irritata ab excremento copia, & qualitate vitioso, quod cum sit opus præter naturam, necessariò vitiatam eiusdem cerebri concoctricem vim arguit, quæ sanè læditur tùm ob calidam, humidamque cap. intemperiem, quę actionem vtcunque interpellat (siquidem omnis intemperies deijcit actum propriæ facultatis) caputque externis impressionibus opportunum reddit, tùm ob errorem externum, hunc voco & importunas mentis cogitationes, & curas, & vniuersas animi passiones, sed potissimùm uberrimam anathymiasim, & exustos halitus ex feruido sanguine ad caput elatos, & incongruum alimentum cerebro suffectum, biliosum scilicet, plurimaque serosa, & salsa humiditate refertum sanguinem, quò fit, vt tenuis pituita coitu, admissuraque cùm ichorum, tùm bilis salsedinem contrahat, quæ in fauces decidua linguam corradit, & exasperat, & in asperam arteriam, pulmonesque decumbens tussim excitat vulpinam. Vt autem vstilagines ab ęstuante sanguine efferuntur, ita biliosus, feruidusq; sanguis à retorrido hepate proficiscitur, quod calida, siccaque impensè intemperie laborat, quam obstructiunculæ inaugent.

Ratio symptom.

Macies (alterum pathos) easdem ferè caussas agnoscit, præterea cordis calidam, siccamque intemperiem, quam celeres animi motus, in iram propensio, pulsus citati satis testantur. Est autem macies morbus in magnitudine minuta. Quare eò allaborandum esse videtur, vt rheumatica dispositio intercipiatur, summoueaturque, quod consequi erit integrum propulsatis generantibus, fouentibusque caussis, calida quippe cap. cordis, hepatisque intemperie sublata, præterea circuncisis vniuersis in vitæ, victusque genere erratis, interim aphæreticis vtendum. Non erit peruium, immo difficillimum (quod ad prognosim spectat) votis fruisci, atque potiri, siquidem intemp. sunt in habitu, & ferè naturales, attamen iugi, accurataque præsidiorum usurpatione aliquod emolumentum afferri poterit, quod ad vitam prorogandam conducat, non ad debellandum penitus morbum.

Quid macies, & vnde proueniat.

Methodus

Prognosis.

Age ergo ad præsidia pergamus. Vt basylicæ dextri brachij sectio necessaria mihi visa est, ita hæmorrhoidum reclusio apprimè probatur; hinc enim & sanguis biliosus, & melancholicus facilè educitur sine virium iactura, quas constare volumus, summopere enim iecur, atque totius corporis habitus refrigeratur misso sanguine. Ignis, ait Aristot. quodammodo refrigerat aliò conuersus, sic missus sanguis. Ex hoc fonte elici possunt alia auxilia, nimirum lauacra, quæ pedibus identidem adhiberi debent ex D. papauerum, lactucarum, maluarum, nymphæarum, & fl. chamæmellinorum, præterea puræ, tepentisque aquæ balneũ, quod temperandæ viscerum caliditatis vim habet, & præterea totius corporis habitum ita afficiet, vt eusarcum euadat, perspiratumque mirè promouebit.

Curatio per Chirurgiam.

Quòd ad Pharmaciam attinet, aluus exhibito pharmaco ex fl. cassiæ, & leniente, & mannæ didrachmo citata fuit, & non minimum bilis excretum fuit. Præscripta propotismata, nẽpè iulapium acetosum dilutum iusculo D. cicoreæ, endiuiæ, borraginis, & sem. citrij. Deinceps meditamur purgans pharmacum, nempè agarici dilutum, & syr. ros. sol. recenter paratum vnà cũ cardiaca D. cum ℥. ii. fol. sennæ acuta. Iubet Galenus Agaricum exhiberi semper laborante cerebro, quòd est

Per Pharmaciam.

 pitui-

pituitatis metropolis, vt ait Hipp. accedat agaricum peræquè pituitam, & bilem educere. Interposita vnius, atque alterius diei mora gradum faciendum esse ad maiora præsidia, duco, nempè ad serum caprillum depuratum antiquorum more propinatum, nimirum ad heminas quatuor, quod vt ab intestina faciliùs deuoluatur, & foras exturbetur velim commisceri in primo cyatho vnà cum electissimæ mannæ quartario, quo serosa illa humiditas, & biliosi ichores affluentes simul extirpentur, hocque auxilium, si benè, & innoxiè sequatur, repetendum erit semel, atque iterum. Expiato verò ritè corpore propinandum idem serum ad heminam vnà cum emulsione sem. melonum, aut cum succo endiuię defęcatissimo, hocque vsque ad dierum decadem, si elucescat euphoria. Cæterùm quia naturales discrasiæ vix medicamentis tolluntur, docente Galeno, transeundum erit ad medicatum alimentum, medicatum alimentum voco alicuius qualitatis excessu corpus afficiens. Quare probatur in primis iugis ptysanarij hordeacei vsus, iuscula decoctionis endiuiæ, hepaticæ, sonchi, oxalidis, trifolij acetosi. Vesperi non erit omittendus vsus sacchari rof. recentis, aliquando etiam vsui erunt tabellæ diacodii paulatim deglutitæ.

Lib. simpl. Medicam.

Per diætam.

His præsidiis ritè, diuque adhibitis non modò viscerum feruor remittetur, temperabiturque, sed corpus etiam polysarcon euadet, scitè enim Auic. frigida commendat in macie à calidiore iecore.

Lib. 2.

Pro quodam Ciue Veneto seniore catarrhis obnoxio.

CONSILIVM SECVNDVM.

IN senili ætate ob imminutionem natiuæ caliditatis, quæ est vitalium functionum instrumentũ, coctiones perperam obeuntur, hinc excrementorum prouentus, quæ in humano corpore instar sunt hostium intestinorum, cum ratione formalis contrarietatis continenter naturam nostram lacessant. Augentur huiusmodi recrementa, si viscerum intemperamenta, & victus, vitæque errores concurrant, hinc malorum myriades, & præcipuè destillationes succedũt, & fluxiones, cum in nostro corpore ea regiminis ratio obseruetur, quę in olygarchiis, vbi debilior opprimitur à fortiori; Sic propemodum in nobis vsu venit, dum excrementorum pondus in debiliorem partem protruditur. Nunc Virum Clarissimum catarrhus afficit, quem aliàs etiam passus est, quoniam excrementorum prouentus perauctus est. Præterea adest ætas grauis, quæ per se ferax est pituitatis, huc facit & cerebri frigida intemperies, & humida, sed potissimùm stomachi imbecillitas, quam frigida, & humida intemperies parit, vnde pituitatis excrementum alioquin stomacho familiare conduplicatur, quod sub vaporum specie communicatum capiti, quod instar alembici est, conuertitur in catarrhum, qui nihil est aliud, quàm crassum excrementum à cerebro productum, & in pulmones deciduum, vbi angustiam pariens & tussim, & spirandi difficultatem excitat. Nostrum igitur erit officium, stomachum roborare, calfaciendo, & siccando, similiterque caput, nec minus pulmones confirmare obsiccando, ne facilè suscipiant, interim superuacua recrementa erunt repurganda. Tota curationis difficultas ab ætate pendet, quæ sociam habet natiui caloris imbecillitatem, vnde nec in publicis coctionum officinis, neque priuatis in partibus perfectæ obeuntur coctiones. Nihilominus detracta cacochymiæ mole, & roboratis partibus grande elucescet emolumentum.

Generatio.

Quid rheuma sit.

Methodus.

Prognosticum.

Ad primam igitur regionem piandam hauriet mel rof. sol. & mannam dissoluta in D. pulli alterato sem. citri. Vt verò fluidum corpus fiat, deinceps per hebdomadam hauriet iusculum pulli D. betonicæ, farfaræ, botryos, hyssopi, in quo dissolutæ sint binæ rhodomellis simpl. & oxymel. vnciolæ. Exacta septimana properandum erit ad pharmacum, quod erit dilutum agarici vnà cum manna, & rhodomelle soluente. Post huiusmodi purgationem probatur in primis aceti, aut oxymel. scyllini vsus, à quo, si quæ ventris tædia negotium facesserent, properandum erit ad catapotia ex massa masticinarum conflata vnà cum aggregatiuis. Post opportunum horum præsidiorum vsum ad viscerum robur probatur columbi turrialis iusculum per mensem summo mane perhaustum D. menthæ, farfaræ, betonicæ, pulmonariæ præmisso bolo ex terebinthina Cypria cum modico pulu. ireos. Interim subalterna erunt vsurpanda errhina præsertim, quæ oscitantem naturam excitent.

Curatio per Pharmaca.

Hæc verò, parum profuerint, ni conueniens viuendi norma seruetur &c. Ad deriuandam verò materiam, quæ necessaria consecutione quotidie succrescit, probatur cauteriũ, vtatur mane mellis Iberici cochleari, solet enim vsui esse &c. Qui perennibus, inquit Auic. destillationibus tùm hyeme, tùm æstate opportuni sunt, eos nil peræq; iuuat, ac usus pill. cocchiarum, pariterque impigrũ exercitium, & inferiorum partium motus, quia deorsum recrementa trahuntur.

Pro quodam Viro salsa destillatione correpto.

CONSILIVM TERTIVM.

PLenus aleæ solet esse salsiusculus catarrhus, siquidem, & hæmopthoidas, & phthyses parere consueuit, aliaque plurima mala, quare omni studio obuiam ire decet, ne maiora accersat incommoda maiores vires nactus progrediente tempore. Hoc quippe rheuma originem pariter à capite, & stomacho humidiori, nec minùs ex calido hepate trahit, unde præusti halitus plurimi ad cap. efferuntur, qui tenui pituitæ commixti perinde eam salsam reddunt, ac terrenæ ustilagines marinæ intermixtæ aquæ. Quare curationem aggredi necessum est hisce intentionibus, ut nimirũ totius corporis superuacua recrementa priùs generatim euacuentur, tùm particulatim cap. subalternis depleatur, postremùm discrasiæ tollantur

Ratio symptomi.

Quare indicationes.

siccando

ficcando cap. & uentriculum sine caliditatis excessu, & refrigerando iecur. Scopos adipisci non licet sine ingenti studio, & accuratissima viuendi norma.

Prædictio.

Curatio per Chirurgiã.

Quod ad manualia spectat præsidia, mittendus sanguis est ex dextra basylica ad ℥. x. hæmorrhoidibusque admouendæ hyrudines, vt iecur refrigeretur.

Per Pharmaciam.

Quòd ad pharmaciam lenienda aluus melle ros. sol. & manna. Tùm propinanda apozemata, quæ vias aperiant, & humores fluxiles reddant, qualia forent mel ros. simpl. iulapium acetosum, & syr. de lupulis, dilui poterunt D. borrag. cicerbitæ, hepaticæ, betonicæ, farfaræ. Post triduum propinandum erit agarici dilutum, & rheub. cum melle ros. sol. Tùm alia propotismata præscribenda, qualia forent oxymel simplex, syr. de betonica comp. de hysopo, de violis. Post hebdomadem deuoranda catapotia ex massa cocchiarum aggregat. & mastichinarum conflata, post quæ iusculum alteratum borragine superhauriendum erit.

Post corporis purgationem tollendæ discrasiæ longo usu D. rad. Chinæ & ligni lentisci, & santali albi. Nõ erit omittendum rhodosaccharum cum pulu. ceruini cornu, & sp. diarhodon. &c.

Pro Monacho lignipede archimandrita rheumate laborante, & pedum tumore.

CONSILIVM QVARTVM.

Generatio.

Cur homo cæt. anim. catarrhis opportunior.

VNiuersi affectus, quibus P. T. implicatur, & lacessitur, soboles sunt catarrhi, cui præ cæteris obnoxius est animantibus homo tùm ob cerebri humiditatem eximiam, & situm (incumbit enim toti ceu vaporarium) tùm ob ingluuiem. Accedit figura, cuius ratione, si credimus Hipp. lib. de vet. med. fit attractio, habet enim, inquit ille, figuram medicæ cucurbitulæ. Est autem rheuma crassum excrementum in cerebro productum ob interceptam coctionem, & in inferas partes deciduum, crassum, inquam, ad differentiam tenuissimi, quod halitus specie dissipatur (in qualibet enim coctione duo excrementorum genera redundant, crassum, & tenue) cuius excrementi spectanda in primis species, cuius ratione agit, subinde vitium, cuius ratione officit. Cuiuslibet catarrhi materiam esse pituitam nos docuit post Platonem in Thimæo Gal. lib. de Plac. Hipp. & Plat. quare & hîc proculdubio adest pituitatis excrementum, quod & substantia, & copia, & qualitate, & motu lædere potest. Substantia quidem nec venerea labe, nec aliqua venefica qualitate inficitur, peccare tamen videtur, cum per putredinem salsitudinem comparat. Copiam oportet esse vberem, quum vniuersum fere corpus infestet, præsertim genua, & tibias, quæ in tumorem etiam interdiu tolluntur. Qualitas non est profectò acredinis, & tenuitatis exsors, vtpote quæ vlcuscula, & aphtas in gutture commiserit, & in tota fauciũ regione flogosim excitarit, quam gargarismus ex sero summouit. Motus est prauissimus quandoquidem ad musculosum genus thoracis, & ad genua, & ad causa dirigitur.

Quid rheuma.

Quid igitur opus est facto? Infestantis catarrhi caussas rimari in primis oportet, subinde curandi methodum instituere spectata cuiusque natura. Ob interceptã coctionem excrementum produci ediximus, intercipitur verò aliquando vitio facultatis, nonnunquam obiecti ratione (facultatem hîc audio particularem, & ad temperiem, certumque organum contractam, cuius optima cõstitutione opus habet ad agendum, alioquin facultas, cum sit proprietas animæ indiuidua impassibilis est,) qua in re consideranda venit cerebri temperies, quam sanè statuo calidam, siccamque, vt ex caluitio detegitur, tale autem cerebrum teste Galeno, excrementis vacare solet, & sensus integros, & alacres obtinere. Quî fit igitur? Dicendum est, Galenum in Art. parua sermonẽ habere de cerebro calido sicco intra latitudinem sanitatis, hîc autem excedit, quare cum omnis intemperies deijciat actum propriæ facultatis, quid mirum, si excrementa succrescunt, cum maximè magna fiat ad cap. attractio, cui par esse non potest, accedat stomachi imbecillitas, & iecoris æstus, quorum ratione ad caput magna fit anathymiasis, quæ in cap. concrescens materiam catarrhi couduplicat, retinet tamen naturam sui parentis, vnde particeps est salsedinis ob exustos halitus ab hepate sublatos. Hinc scitè Auic. scripsit, opportunos scil. esse catarrhis, qui sunt calidiore hepate. Hipp. verò scripsit cerebrum à stomacho humectari, & omnes morbos, qui cap. contingunt, ex stomacho proficisci. Inuestigatis igitur ex ordine caussis instituenda medendi methodus, quæ sit accommodata. Excrementum igitur qua substantia peccat, extirpandũ, qua copia imminuendum, qua praua qualitate attemperandum, qua motu deriuandum, reuellendum, intercipiendum: Particula recipiens confirmanda, intemperies, vnde producitur excrementum, emendanda, quare refrigerandum iecur, roborandus calfacientibus ventriculus, temperandum cerebrum, vt coctiones perficiat, & ne calore amplius trahat, quàm sit conficiendo.

Quid per facultatem audiendum.

Quomodo cap. siccum catarrhis subiiciatur.

Methodus.

Hisce indicationibus non est facilè respondere, siquidem sibi mutuò repugnant, vnde auxilia contraria desiderantur: eucratis tamen procedẽdo optata sanitas affulgebit, quãdo maximè malum in habitum non euasit, sed adhuc est à carceribus.

Prognosis.

Præsidia, quæ hac tempestate usurpanda sunt, dirigi debent potiùs ad mulcenda sympt. quàm ad discrasias adimendas, extirpandasque, quæ tamen omnino negligi non debent, quare cum generalia præsidia præcesserint & corpus multifariã à superuacuis recrementis expiatum fuerit, proximum est, vt subalterna succedant. Inter Chirurgica remedia probatur cauterium, quod si dextro femori inuratur, reuellentis præsidii erit materia. At si adhuc genu, & crura laborent, & si intercipientis auxilij instar esse possit, omittendum tamen, & sinistro brachio inter bicipitem, & deltoida inurendum, euocanda interim materia catar-

Curatio.

per Chirurgiam.

catarrhum committens ad nares errhinis ritè vsurpatis. Aqua proin hordei cum pauca manna dissoluta, si naribus summo mane hauriatur, instar erit omnium, aliquando acrium aurantiorum acerbus cortex naribus inditus profuerit. Ad elidendam verò materiam in neruosum genus illapsam nil præstantius erit veneta terebinthina vnà cum saccharo rosaceo, si aliquandiu vsurpetur. Capiti prospiciendum inspersis pulueribus, qui cap. confirment, è rosis damascenis, myrtillis, rad. glycyr. & saligna. His porrò compar esse debet victus ratio. Proin vitanda, quoad fieri potest, omnis aeris inclementia. Cibus sit boni succi, & facilis digestionis, aromata, piperata, legumina, & vniuersa dyspepta ablegentur. Copia cibi sit moderata, in primis cœna sit frugalior. Alui cura gerenda, vt quotidie sit officiosa, alioquin in familiari vsu habeatur quippiam, quod aluum citam reddat, vtputa pruna praeparata, didrachmum cassiæcum scriptulo aloes ante pastum sumptum. Reliqua curatio in opportunius tempus differenda, nimirum ad proximum Ver. Interim, si adhuc intumescant, cruribus admouenda, quæ roborent, & discutiant quidquid subest noxium, quare abluenda crura aqua marina, in qua candens ferrum sæpius extinctum fuerit, ad hæc vtendum erit caligis ex pelle canina confectis, aut certè ex chorio Phocę, vt mandat Aldrouādus. Muniantur crura, ne vim frigoris persentiscant, motus cautè ineatur. Satis sit digitum ad fontem intendisse apud virum omnigena doctrina imbutum, & summa prudentia præditum, cui ego hæc paucula festinanter exaraui, vt meæ erga P. T. voluntatis specimen extaret. Deus verò omnium languorum verus Medicus nostris vim tribuat conatibus, teque pristino restituat tenori, vt christianæ religioni diutissimè prodesse possis. Vnum hoc omittendum non est, faciem frigida non esse identidem abluendam rheuma patientibus, nam ex Auicennæ monitu solet officere, &c.

per Pharmaca.

Per diætam

Cautio pulchra.

Pro Viro Nobili tabido ex catarrho.

CONSILIVM QVINTVM.

Historia.

ANnus iam agitur, ex quo Illustrissimus Patiens lacessitur febricula, macie, & vberrima destillatione, quæ priùs salsiuscula fuit, modò salsedine vacat. Multum sanguinis cum valida tussi, eiusque floridi, & spumantis multoties reiectum fuit, qui putabatur ex capite in thoracis cauitatem illapsus, rursumque per anacatharsim reiectus. Vt hæc mala euaderet æger, plurima expertus est remedia vacuantia, & alliotica, inter quæ sunt Chinæ D. ex iusculo pulli & santalorum alb. Aquæ Lucentes, serum asininum, lac ipsum asellæ, sed omnia nequicquam adhibuit. Nec minùs expectoratum promouimus miris, multigenisque remedijs. Quid plura? Vt rem paucis conficiam præ manibus Virum habemus laborantem ea morbi specie, quæ ex Hipp. tabes appellatur, quæ non pleuritida, non peripneumoniam, non anginam excipit, non pulmonum vlcera, sed perennem à cap. destillationem pituitæ, quæ in pulmone pyodes euadit. Hinc rectè scripsit Hippoc. Quæcunque destillationes à cap. raucos, & tussiculosos homines reddunt, ni tempore conquieuerint, alteram faciunt tabis differentiam, alteram inquit, quòd vera tabes ex vlcere proueniat. Hæc benedicta destillatio omnium malorum origo creditur, quæ prouenit aut ex intemp. cap. aut à vitioso sanguine: Ab vtraque caussa hîc proficiscitur, siquidem adsunt malæ viscerum constitutiones, nempè cordis, & iecoris calida intemp. vnde vtriusque bilis prouentus, & stomachi intemp. frigidior, vnde pituitæ vbertas. Febris non tantùm schetica est, sed hectica etiam, hinc ab assumpto cibo calescit, & arteriarum loca quoque calidiora videntur. Macies verò testatas satis habet caussas, nempè alimenti impuritatem, iecoris, cordisque calidam, siccamque intemp. & pulmonum flaccescentiam.

Methodus.

Cum ergo oporteat in primis vnamquamque caussam rescindere, deinde ad eam, quæ facta est, discrasiam peruenire, medendi methodus exposcit, vt destillatio remoueatur summotione caussarum, quæ illam pariunt, quæ si auferri omnino nequeunt, saltem intercipi, deriuariq; debet materia, & aliò auerti, ne ad pulmones præceps fluat, qui & ipsi roborari debent, ne facilè suscipiant superuacuorum influxum.

Interim analepticis corpus reficiendum, & febr. hyperboles frigidis, humidisque temperanda. Quas quidem endixes non modo difficulter assequi possumus, sed nec omnino possumus, quod viscerum intemperies, & totius corporis sint in habitu, quod pulmones natiua quadam dispositione sint labefactati, atque adeò de tenore suo deiecti, vt proprium alimentum ampliùs conficere nequeant. Quare reliquum est modò, vt duntaxat leniantur symptomata, vt malum mitiùs ferat æger, & vita diutiùs protrahatur, si fieri potest.

Prognosticum.

Curatio per Cherurgiam.

In fonte Cherurgico adhnc extant præsidia, quæ adhiberi possunt, nempè cauterium circa coronariam futuram, & in ceruice setaceum, quamquam parum sint modò profutura hæc præsidia. Sanguinis missio vt nec indicatur, ita nec permittitur à virium imbecillitate, tātòque minùs, quòd paulò ante per hæmorrhoidas multum sanguinis effusum est sine iuuamento. Frictiones, & illitus ex ol. amygd. dulc. sine igne expresso identidem adhibiti fuere, sed incassum.

Per Pharmaciam.

Inter pharmaceutica nullis opus est euacuantibus, siquidem aluus nimis quàm fluida est, & in tabidis fluor alui, malum, inquit, Hipp. Quotidie mane haurit iusculum alteratum santalis albis, farfara, cycorea, haud dulcoratur addito syr. de hybisco, ne fluor inualescat. Sed hinc expectoratus parum permouetur præ virium languore, proin arbitror vsui futurum, si gradum faciamus ad myrrhidis decoctionem quam commendat Dioscorides, aut ad D. Tabaci, quem tanto laudat opere Epiphanius, quibus infundi poterunt aliquot guttulæ spiritus vitrioli, aut terebinthinæ. Vsui itē erunt flores sulphuris, aut eiusdem butyrum

rum cum conf. flor. maluarum, & capill. veneris, item puluis mille-pedum tantopere commendatus ab Hollerio, & Antonio Valetio. Analeptica non proponuntur cum tota curatio pendeat à remotione catarrhi, qui altas, immobilesque egit radices, &c.

Pro puella Hæmoptoica.

CONSILIVM SEXTVM.

Quæ mala pariant destillationes.

Cerebrum non absurdè omnium morborum parens perhibetur, nam fluxione in oculos facta per tunicas, quæ à mæningibus oriuntur, aut per neruum opticum fiũt amauroses, epiphoræ quoque, & suffusiones emergunt, si per nares liberalius tenuis humor destillet coryza, quæ acrimonia sua aliquando nares exulcerat, & ex vlcere simplici sæpè fit putre, quod ozęna appellatur, inde etiam polypus, quod si destillatio descendat in os propriè tum catarrhus dicitur, si in fauces raucedo, siue branchos, si in gurgulionem staphyli, quod si à faucibus per œsophagum descendat in ventriculum, illum relaxat, appetitum, & coctionem peruertit, diarrhæam deinde parit, lienteriam, coli dolorem, & si per venas defluat, feb. excitat catarrhalem, & affectum rheumaticum, atrophiam, cachexiam, leucophlegmatiam tota massa à catarrho contaminata, si per arterias transmittatur compatiente corde per aortam frequens vrgebit syncope, & palpitatio, si per neruos feratur, nascentur neruorum affectus, nempè stupor, tremor, paralysis, conuulsio. At si per asperam arteriam in thoracem illabatur, morbos accersit pectorales, pleuritidem, phthysin, asthma, hæmoptoidem, &c. Quæ nos in præsentiarum veriora esse, quàm quæ ad Sagram, experimur, nam ægra adolescentula nobilis, quam præ manibus curandam habemus biliosi, & gracilenti habitus, postquam austrina viguit constitutio, quæ cap. aggrauat, & humiditates conduplicat, in tussim vehementiorem, in cruentum sputum, & in feb. incidit, quorum affectuum vnicus parens esse videtur catarrhus, qui se multis prodit indicijs, vt nihil opus sit ea inducere. Est autem catarrhus nil aliud, quàm crassum excrementum (ad differentiam tenuissimi, in qualibet enim coctione duplex resultat) à cerebri alteratrice vitiata productum, quæ partim per errorem externum, partim per essentiam, nempè per humidam cap. intemperiem læditur, errorem externum appello obiectũ, scilicet biliosum sanguinem, nam pituitoso nutritur cerebrum. Hoc igitur excrementum in asperam deerrans arteriam, & inæqualitatem pariens primò tussim excitauit, mox uasa sanguinem continentia reclusit, demum feb. peperit duplicem tertianam perennem, nam illud idem excrementum in venas illapsum obstructiones inducit, hinc bilis exuperans putruit ventilatione vetita (omne enim calidum humidum loco calido humido cõclusum, nisi diffletur, putret) hinc ad cor elatæ fuligines eius innatum calidum præter naturam auxerunt, quod in reliquum corpus per venas, & arterias diffusum calidam intemperiem ingenuit, quæ formaliter febris est. Quæritur autem, nunquid sanguis è capite, ex aspera arteria, è pulmonibus, an ex aliqua thoracis particula decidatur, & an aperta, rupta, an exesa vena effundatur. Hìc diuisiua methodo vtendum erit, quam Plato donum Deorum in terras demissum vnà cum Promethei lucidissimo igne appellat. Non erumpit è cap. quia titillabitur palatum, inquit Aretæus, & dulcedo in ore sentietur, & si os aperiatur, cruentum conspicabimur palatum. Non ab aspera arteria, quum sanguis hinc solo reijciatur screatu. Non è pulmonibus, quia floridus, totusque spumeus, & sine doloris sensu reijcitur. Superest ergo, vt ex thorace amandetur, nam per tussim vehementem expectoratur cum doloris sensu, & non est tota substantia spumeus, non nigricat autem, quoniam toto corpore sanguis bilescit ob biliosæ mulieris naturam. An verò per diæresim, anastomosim, an diapedesim effluat, considerandum. Non per diæresim quidem, nam primò magna copia reiectus fuit sanguis, catarrhus non est salsus, leporis marini vsus non præcessit, aut veteris casei. Non per diapedesim, nullum enim in corpore apparet malæ constitutionis signum, neque sanguis adeò tenuis est, vt veluti transudare valeat. Reliquum est igitur, vt per anastomosim reijciatur, nam sanguis biliosior aperuit ora venarum accedente tussis impetu. Quid igitur opus est facto?

Diuisiua Methodus donum Deorum.

Ratio symptom.

Methodus.

Instituenda est curatio, quæ singulas caussas rescindat, proin excrementum, quà copia peccat, minuendum, quà prauo motu reuellendum, deriuandum, intercipiendum, intemperies, vnde fit, & fouetur, summouenda per contraria, quare cap. assiccandum, iecur refrigerandum. Aperta vena adstringentia postulat, febris refrigerantia, bilis putrescens concoquentia (sola enim coctio cessare facit putredinem) putrida eradicantia postulat, nil enim est, quod corruptam substantiam restituere possit. Vires totius ea victus forma seruandæ sunt, quæ morbum non augeat, & vires manu teneat, vires partium custodiendæ auxilijs proprietatem ipsam respicientibus.

Prognosis.

His indicationibus haud facilè erit respondere, nam sanguis reiectus est exiens mutatum toto genere præter naturam, & sanguis supra exiens, qualiscunque fuerit, malum, & cum feb. pessimum. Quia à sanguinis sputo puris sputum, à puris sputo tabes &c. Scio notari ab Auic. aliquam sanguinis reiectionem, quæ fit critica, & salutaris, quæ ex facili tolerantia dignoscitur, & Vollusius Saturninus quotannis magnâ sanguinis copiam expuebat. Age igitur qualicunque salutis spe concepta ad præsidia gradum faciamus.

Curatio per Cherurgiam.

Ex fonte manuali excepimus phlebotomiam ex saphena secuti Auic. Aetij, & Rondeletij consilium hac mente, vt si opus fuerit, etiam ex basylica mittatur per epicrasim, hoc enim voluit Auic. quando subtilem phlebotomiam præscripsit, ita enim minor fit uirium dissipatio, & maior reuulsio, Nec minus siccæ cucurbitulæ infimis partibus conferent, uincula, frictiones asperiusculæ.

Per pharmaciam.

Ex pharmacia excipienda cassia cum pulpa thamarind. & pulu. myrob. citrearum. Lenita aluo

aluo præscribenda apozemata ex plantagine, acetosa, liquiritia, ad sistendum verò sanguinis anacatharsim parandi linctus ex melle cocto, syr. iuiubino, de rosis siccis cum pulu. ex bolo Armeniæ, terra sigill. trochiscis de karabe &c. Nōnunquam adhibendus saluiæ succus ex syr. de liquiritia, & cornu Ceruino. Huc facit & syr. de stercore asinino Arnoldi. Ore continendus hæmatites lapillus, aq. plantaginis, aut portulacæ perfusus. A cœna deglutiendæ tabellæ diacodij. Cibis immiscenda acida, acerbaque Hipp. monitu. Recens theriaca non omittatur, aut persicum Philonium, si cætera non profuerint. Huc spectant pulueres ex combustis ossibus humanis, ex auriculis leporinis, ex limacibus, ex ouorum corticibus detracta interiore pellicula, exhibentur ex ouo sorbili. Porrò victus ad normam institui debet, vt sanguinem tenuem crassefaciat, calentē refrigeret, proin hordeata, horrizogala, amylum, & capitum, pedumque vituli iura vsui erunt. Item gelatina, pro potu oxycratum propinetur Auic. monitu. Interim summa corporis, animique tranquillitate contineatur, vt ne quidem musset, aer frigidior inspiretur, & obscurior fiat.

Pro Aurifice pleuritico.

CONSILIVM SEPTIMVM.

ETsi quoque tempore ægritudines quæque erumpere possunt, & inuadere, quibusdam tamen temporibus quædam magis, ingruentiúsque incessunt, proin austrina vigente constitutione capita infestantur nimia repletione, hinc lacessita excretoria vis onus, & quidquid molestat in subditas deponit partes, quod si per asperam deerret arteriam excrementum in pulmones, tusses, & anhelationes excitat, & grauiora etiamnum accersit incommoda, si morbosus subsit apparatus, nempè pleuritides, & peripneumonias, nam cum identidem moueatur thorax ad expectorandum, quod colligitur in bronchijs, eò natura suppetiarum caussa sanguinem non rarò amandat, si superfluat, atqui cum natura cęco ordine procedat, vt ait Hipp. fit aliquando, vt particula opprimatur auxilij copia, hinc quæ cauere cupit mala, committit. Hoc palam fit, & planissimum in hoc ægroto, qui rheumate, & tussi vehementer lacessitus tandem in veram pleuritidem accersito sanguine incidit. Sanguis autem eò peruenit cùm attractus, tùm transmissus. Est autem pleuritis tristis sensus pleuræ ob excitatam phlegmonem, quæ tùm afficit, tùm soluit continuitatem.

Hipp. lib. 3. Aphor.

Quid Pleuritis.

Hic tria potissimùm acri perpensione digna videntur, quodnam scilicet sit subiectum patiens, quænam sit particula mandans, quæque sint fluētis sanguinis conditiones, modusque fluendi (Propterea scripsit Hipp. Dolores, qui sunt in pectoribus, atque lateribus, an multum differant diligentem perdiscendum.) Quod spectat ad patientem particulam, faciamus membranam esse succingētem, quod doloris proprietas, & pulsus durities, & inæqualitas indicant. Quod verò ad mittētem particulam attinet, iure quispiam cum Argenterio suspicari possit esse caput, cum illinc auspiciū duxerit per destillationem malum; Ab officina tamen hepatis mitti, probabilius est, cum nullæ copiosi sanguinis in capite notæ subsint. Sāguis porrò amandatus bifariam spectari potest, nempè vt mixtum quoddam, & vt quid noxium, & oblædens, primo modo potest esse merè sanguineum, biliosum, pituitosum, melancholicum, secundo modo perpensum vitium subindicat, quod quidem & in substantia, & copia, & qualitate, & motu, & quiete spectatur. Hic omnifariam sanguis vitiosus est, tùm quia putridus, & gallica lue inficitur, mole etiam, quia affatim, & multus affluxit in pleuram, nec minùs qualitate, quia biliosior existit &c. Qua igitur methodo curari poterit ægritudo? Tria maximè sunt, quæ curandæ pleuritidis methodum insinuant, patiens particula, forma, & efficiens. Forma, quæ est tristis sensus indicat anodynorum genus omne, subiectum appropriata, efficiens verò pro vario vitio indicat minuens, reuellens, & deriuans; nam huc repellentia non admittuntur, ne regestus sanguis in nobiliorem partem irruat.

Quæ spectanda sint in Aph.

Argenterius.

Methodus

Morbus iste valde periculosus est, tùm quia sanguis maximæ est energiæ, cum sit biliosior; tùm quia sputa crudiora videntur, à quibus nos docet Hipp. præsagia ducere. Optat Hipp. sputum luteo, alboque commixtum. Sputum cruentum vt in principio mitiorem significat pleuritidē, ita in fine damnatur. Aggredienda igitur curatio non sine præmeditatione.

Prognosis.

Curatio per Chirurgiam.

Quoniam verò missus fuit sanguis, & ægrotus languidior est non aliam ausim admittere sanguinis missionem, tùm ne vires ampliùs collabantur, tùm ne bilis detracto sanguine eius frēno ferociùs exorbitet, incandescatque. Quare ablegata tantisper phlebotomia, donec fatiscentes recreentur vires properandum ad pharmaca. Equidem non abhorreā ab vsu rhabarbari, nam eius adstrictio, quæ timetur, poterit eximi infusione facta in aqua violarum. Summum hoc præsidium commēdat Hollerius, meticulososque appellat Medicos, qui perhorrescunt. Hoc eò libentiùs factitādum, quòd dolor descendat. Nam si Hipp. peplium, & helleborum propinabat, quid ni infusionem Rhei tutò exhibebimus in tanta bilis copia? Neque ab hoc pharmaco peræquè viribus est metuendū, cum purgatio non item viribus detrahat, quemadmodum phlebotomia teste Hippoc. atque Gal. Cætera cum nullam admittant difficultatem non est, cur repetantur inaniter &c.

Per Pharmaciam. Historia.

Pro Cœnobita Bronchocele, & sputo sanguinis molestato.

CONSILIVM OCTAVVM.

SAnitatem præclarè ædepol harmoniæ contulisse videtur Aristot. quæ vt in temperata quadam vocum consonantia consistit (vna enim fidica si relaxetur, aut intendatur, alijs interim loco suo non dimotis, diuersus omnino concentus à priore resultat) ita bona valetudo in mensurata humorum, & primarum qualitatum medio-

Comparatio.

Historia. diocritate, quæ cum ex integra caussa fiat, lubricum, & obuium admodum est deficere, id quod nobis indicat porrò Reuerendissimus hic Vir annum sexagesimum quartum agens, bono corporis habitu, vt est cernere, calido, humidoque temperamento præditus, cui in primis iecur immodico calore retorridum æstuat, caput humore utcunque diffluit (quarum intemp. signa volens mitto, neque enim apud eruditissimos viros singula minutiùs prosequi est necessum) is ab ineunte ætate, vt erat integræ sanitatis, nullis se vitæ legibus obligare voluit Latinum Hipp. secutus, quare meracioris vini vsu iecur tandem, atque tota sanguinis massa ampliùs incanduit æstu, vnde non leuia emerserunt incommoda, siquidem facies vniuersa saturato quodam, & affectato rubore suffundebatur, & dolores identidem articulos, & vniuersum corpus infestabant. Quamobrem inito cōsilio vinum dilutius adhibuit, & liberum viuendi genus quadantenus arctauit, & contraxit. Postmodum leui morbo defunctus sanguinem screatu, & leuissima tussi reijcere cœpit non spumeum, non floridum, sed nigricantem, sanguinis autem reiectionem semper anteibat aliqua occasio, quæ sanguinem, & cap. calfaciebat, quo tempore circa supremam thoracis partem, quà aspera deerrat arteria, dolorem percipiebat. Hoc symptomate perterritus peritissimos Medicos consuluit, qui & pharmacum, & phlebotomiam præscripserunt. Vtrumque præsidium expertus nobilissimus patiens nihilo habuit melius, quin ex errato in morbum deteriorem incidit nempè in feb. non sine maxima dextræ manus phlegmone, quæ manum integri muneris impotentem reddidit: Hoc autem accidit mense Februario præterito, quare ex morbi violentia, & longo medicamentorum vsu exhaustis viribus functiones naturales debiliùs obiri cœperunt, vnde salsiusculus catarrhus apparuit, & tumor in gutture prædurus, qui loco dimoueri non potest, sensimque in dies augescit, vt non tam turpitudinem, quàm difficultatem spirandi minetur. In his angustijs positus Reuerendissimus Vir, cum maximè sanguinis reiectio adhuc per interualla negotium facessat, ad vos præstantissimos Medicos confugit, & præsidia quærit, quibus munitus infestantes ægritudines propellat. Habetis ægrum paratum, siue ferrum, siue ignem meditamini. Hæc præfari libuit, vt tota vitæ ratio, & morbi series patescant.

Ratio symptom. Iam igitur præ manibus duos potissimùm affectus habemus, quorum alter est sanguinis reiectio, symptoma in exeunte mutato toto genere præter naturam pendens ex retentione vasorum sanguinem continentium vitiata. Alter est tumor, morbus ad auctam magnitudinem spectans, qui quotidie incrementa capessit, vt difficilem reddat anhelitum. Quare ea nobis incumbit cura, vt singulorum affectuum caussas, & generationem perscrutemur.

Caussæ. Quod spectat ad hæmoptoidem Reuerendissimus Patiens sanguinem per interualla reijcit non vehementi præcedente tussi, non magna efflatione, sed leui tussicula, & excreatione modò syncerum, modò cum mucosa substantia commixtum, sanguis non spumescit, non florescit, sed nigricat, sanguinis sputum anteit cap. grauitas, & incalescentia, & thermasia. Quare magna probabilitate colligi potest, sanguinem ex ebullitione sursum repentem è venulis capitis manare, & deerrare in asperam arteriam, vnde subinde reijcitur per tussim. Emanat autem è venis non per diapedesim, non per diærhesim, sed per anastomosim auctus, & excalfactus sanguis. Quod non effluat per diæresim, aut diapedesim, satis compertum esse puto, vt nullis egeat indicijs. Sed dicet quispiam, vbi dolor, ibi morbus, ibi morbifica caussa, dolor autem infestat summam thoracis particulã, quare inde effluere sanguinem credibile est. Equidem manus darem, si vndecunque signa concurrerent, sanguis per vehementissimam tussim reijceretur, & dolor eo duntaxat tempore perciperetur, quo sputum cruentum expectoratur, credendum igitur dolorem esse sobolem materiæ illius catarrhalis, quæ decumbit in pectus, & continuum soluit.

Cæterùm tumor gutturis, qui brōchocele dici potest, est meo quidem iudicio de genere primariorum abscessuum, non sanè meliceris, non ateroma, sed steatoma, & quidem scyrrhodes, quod ex summa colligitur duritie, generatur autem ex pituitosi humoris illapsu, & congestione, caput enim humidum ferax est pituitatis vnde etiam catarrhus salsus proficiscitur, salsedo autem subest, quia tenui cap. pituitæ adusti vapores commiscentur, qui è torrido hepate, & tota sanguinis massa ad cap. efferuntur: Hinc rectè dicebat Auic. eos catarrhis esse opportunos, quibus iecur est præcalidum. Quare confectum sit, tumorem istum esse sobolem frigidæ, & pituitosæ materiæ, quæ circa guttur colligitur, & partem sensim attollit, obduruit verò, quia caloris actione tenuis pars euolauit, & crassior restitit. Bronchocele quid sit.

Quærendum porrò est, num materia illa folliculo contineatur, vt fieri solet, necne. Equidem puto, non includi, quia stabilis est tumor, & loco dimoueri non potest, mobilis autem esse solet tumor cysti, & pellicula inclusus. Non defuerunt, qui hunc tumorem aneurisma esse sunt arbitrati, sed multis errant interuallis, siquidem aneurysma siue ex dilatatione arteriæ, siue ex vulnere fiat, mollis est, & pulsans, & tangenti concedit. His sic se habentibus, reliquum est, vt medendi methodus instituatur. Quæstio.

Sanguinis igitur sputum compescendum retentrice roborata, iecur refrigerandum, caput assiccandum, tumor nullam præbet vtilem indicationem, materia verò emollientia, resoluentia, & extirpantia postulat. Interim totius corporis habenda est prouidentia. Mala, quibus Reuerendissimus Vir implicatur, non sunt spernenda, nam sanguinis reiectio per os, qualiscunque fuerit, ab Hipp. damnatur, & reuera non leue minatur incommodum. Tumor insignem habet essentiæ uehementiam, nam durissimus est, & in calido corpore materia frigida uiget, quare uix sperandum est per resolutionem summoueri posse, tota spes reposita est in chirurgia, incrementum autem inhibebitur summotis caussis, unde incrementa capessit. Medendi Methodus. Prognosis.

Curatio per Chirurgiam.

Accedamus igitur ad præsidia, quæ ex triplici fonte sumuntur. Quod spectat ad Chirurgiã probatur venæ-sectio ad minuendam sanguinis copiam, caliditatemque, & ad reuellendum impetum, sunt, quibus placeat saphena, vt Tralliano, & Auic. quos sequitur Rondeletius; sunt, qui præferant basylicam Gal. auctoritate suffulti, ego prætulerim Gal. consilium, sed hac adhibita cura, vt per epicrasim sanguis mittatur, quo enim magis auxeris particulares detractiones, eò maiorem efficies reuulsionem. Velim singulis mensibus decrescente Luna hæmorrhoidibus hyrudines admoueri, vt sanguis deorsum fluere assuescat: gerit in femore cauterium, & alterum in brachio sinistro erit inurendum: Probantur frictiones infernarum partium, & balnea, vt humor anarrhopos fiat catarrhopos.

Per Pharmaciam.

Ex pharmacia sumenda sunt præsidia partim vacuantia morbificam materiam, partim alliotica. Euacuantia debent esse mitiora, ne sanguinem exasperent. Quare syr. ros. sol. vnà cum manna, & D. cardiaca satis erunt, si malit bolum, cassia cum El. leniente, & pulu. myrobal. citrearum probatur. Humores parandi apozemate, quod partim biliosos, partim pituitosos humores respiciat; syr. igitur de succo acetosæ, aut oxysaccharæ cum melle ros. simpl. sat erit. Parati humores foras exigendi Rhabarbaro, & Agarico, si cacochymiæ moles non satis videatur imminuta, repetantur eiusdem generis præsidia. Ad compescendum sanguinem lapis hæmatites succo plantaginis perfusus affricetur, & ore contineatur, item looch ex melle cocto, & bolo Armeniæ, siue sacch. ros. cum pulu. lap. hæmatitis. Ad tollendum tumorem nulla resoluentia sufficere arbitror, quod si quid experiri licet, illud Hollerianum probatur, quod ex Aetio desumpsit, tantopere commendatum: sumuntur cupressi folia nec duriora, nec teneriora, contunduntur, & affuso mulso effingitur cataplasma, admouet tumori, tertio quoque die remouet, nono, inquit, omnis tumor sublatus videtur. Quercetanus tale præscribit auxilium. ℞. spongiæ, quæ in cynosbatis, h. e. rosis caninis nascitur. spongiæ marinæ ana ℥. ij. redigantur in cinerem ex arte. ℞. huiusce cineris ℥. x. chartæ leucophææ. i. biaueæ ℥. ij. cinnamomi ℥. 5. corallij rubri ℥. 15. cuncta in pollinem redacta in lagenam vino plenam iniiciãtur, atquè ibi duos, aut tres dies immorentur. Subinde huiusce vini colati laborans Luna decrescẽte duo, aut tria cochlearia lambẽdo deglutiat, &c. Huc spectat diachylon cum gummis, & emplastrum de bdellio. Summo vsui erunt setones, si filo traijciatur tumor. Excisionem non laudo, quia tumor & venis, & arterijs implicatur. Interim errhina non sunt omittenda. Dum hæc fiunt ad tollendam viscerum discrasiam parandum est D. ex rad. chinæ, & santal. rubeis, & modico lentisco, pergẽdumque vsque ad quadragesimam diem, vt superuacua cap. humiditas absumatur. Aquæ thermales, vt V. B. aut Lucenses non improbantur. Victus sit compar curationi &c. quare piperata, & aromata sunt omittenda, item salsa, & dispepta, & flatulenta. Dum sanguis reijcitur omittatur vinum, bibat aquam chalybeatam cum iulapio rosato, proderunt cydonia, mespila, mora, &c.

Pro piaculari sacrificulo triparco ventriculi imbecillitate, & vigilijs infestato.

CONSILIVM NONVM.

Stomachi laus.

SCitè Serenus Samonicus ventriculum Regem totius corporis esse dixit;

Huius enim validus firmat tenor omnia membra,
Et contra istius firmantur cuncta vigore.

Quare huius magna habenda cura, cum maximè vitium primæ coctionis secunda non emendet, siue quia sanguis fibras, quarum caussa solidis partibus apponitur, & agglutinatur, à ventriculo accipit, siue quia crudiorem chylum hepar rectè conficere nequit. Quidquid sit, noster hic perquam Reuerendiss. Patiens abhinc decennium de stomachi infirmitate conqueri cœpit, quod cruditates congereret, quòd dolor circa præcordia infestaret, quòd copiosior saliua in os redundaret. (Historia.) Hoc autem maximè sollicitũ habet Virum, quòd cum ille semper frugaliter vixerit, euchymos, eupeptosque cibos ingesserit nullam suę infirmitatis caussam agnoscere valet præter frequẽns ieiuniũ, quo corpus in seruitutem redegit. Huc accedit & aliud malum, nempè vigiliæ, quæ quatrimensi spatio incesserunt. Quòd si tandem somnus obrepat, varijs, & multiformibus uisis, & idolis perturbatur, vt minimè secũdùm naturam succedat. Hi sunt affectus, qui virum molestijs afficiunt, quique eum impulerunt ad nostram opem implorandam. Nos igitur, vt optimi viri votis præsto simus, & constet, quid illud sit, de quo edisseritur, in primis infirmi stomachi signa censebimus, tùm caussas rimabimur, demum methodum instituemus, qua iuuantia inueniantur, quo absoluto ad peruigilij caussas inuestigandas gradum faciemus. Quòd spectat ad notas imbecillis stomachi, Celsus sex connumerat dicens. (Infirmi stomachi signa.) Stomachum autem infirmum indicant, pallor, macies, præcordiorum dolor, nausea, nolentium vomitus, in ieiunio dolor capitis, quæ in quo non sunt, is firmi stomachi est. Atque huic nostro Patienti plurima adsunt, quare conficiendum, vt stomachi imbecillitate laboret, pallor enim ora decolorat, macies ossa denudat, dolitant præcordia, nauseaque lacessit. Cæterũ huius infirmitatis caussa quærenda, cum enim omnis intemperies, vt est Medicum axioma, deijciat actũ propriæ facultatis, credibile est, aliquam subesse intemp. cuius caussa functio ventriculi, nempè chylosis malè obitur, non potest autem alia esse, (Morbus.) quàm frigida intemp. cũ calida potiùs deprauet actionẽ, quæ quidem intemp. cum diu, multumq; perdurauerit, non potest, quin sibi sociam humiditatem asciuerit, quare concludendum est adesse frigidam, & humidam intemp. quæ quidem ea ratione traxit à ieiunio originem, quatenus calor naturalis feriari nescius non habens in quod agere, absumpsit humiditates proximas, non proprias, nullum enim accidens agit in proprium subiectum, vt est logicum axioma, quibus absum- (Caussæ.)

ptis

tis calor imminui cœpit, vnde paulatim excrementa frigida congeri cœperunt, quorum præsentia frigida intemp. in ventriculum paulatim induci cœpit, hinc postea malum ventriculo in orbem rediit: Accedit huc alia caussa, quæ studiosorum omnium communis est, nempè spirituum tenuitas, quæ vt sentiendi, intelligendiq; vim promouet; ita corporis robori detrahit, robur enim teste Arist. à crassiori, & calidiore sanguine prouenit. Fernelius caussaretur morbum materiæ. His igitur sic cōstitutis age methodum aggrediamur. Excrementa igitur per eccoproticum sunt exigēda, frigida intemp. summouenda calfacientibus, sed interim substantificè humectandum, nam ventriculi humidum substantiale per frequens ieiunium absorptum fuit.

Studiosi omnes vires naturales debiles habēt.

Fernelius.

Methodus.

Superest, vt vigiliarum caussas perscrutemur, hoc autem facilè assequemur, si naturalis somni naturam prius, & caussas inuestigauerimus. Est autem somnus naturalis suauis quædam sensuum detentio ob vinculum primi sensorij, primùm verò sensorium nempè communis sensus vincitur à benigna quadā anathymiasi ex coctionū officinis in caput illata, quò fit, vt calor, & animalis spiritus huius vapidæ materiæ occursu obūbratus recurrat in fontes, & organa sensuum deserat. Quod si materia hæc desideretur, cum nihil sit, quod caloris, & spiritus effusionem ad organa impediat, succedunt morbosæ vigiliæ, desideratur autem vapor, aut quia non effertur alimenti penuria, aut quia delatus non concrescit ob calidum cerebri intemp., aut certè densatus, quia absumitur à sicca cerebri intemp. Equidem existimo partim vaporem desiderari ob ieiunium, partim etiam absumi ob siccitatem, qua ratione Homerus Senes vigiles vocauit, cerebrum enim quotidie siccescit, vnde vigiliæ etiam subinde conduplicantur, accedunt curæ, quæ spiritus exercent, & calefaciunt. Quæritur autem in præsentiarum, nunquid studium, & cura, quam impendit non sine animi angore Monialibus piandis, possit saluti ipsius patientis officere, & præcipuè stomachi debilitatem augere. Equidem inficiari non ausim, qui scio à pastu ne cogitationem quidem esse tutam iis, qui stomachi infirmitate laborāt. Omnis enim naturalis functio per spiritus & calorem editur, quò fit, vt ad caput delati spiritus coctionis officinas deserant, atque adeò minùs rectè chylosis obeatur. Temperandum igitur erit hoc studium, & aliquod temporis interuallum concedendum ventriculo ad coctionem perficiundam. Superest modò vt præsidiorum materias percurramus his præfatis, difficilem prouinciam suscepturum, quicunque ad pristinum tenorem ventriculum se redacturum acceperit, poterit tamen longa adhibita cura in melius promoueri.

Vigiliarum causæ.

Quid somnus.

Prognosticum.

Blandè igitur aluus erit citanda melle ros. laxatiuo, & manna, aut certè bolo ex cassia Ægyptiaca, & sp. hieræ, hæ enim ab Auic. commendantur, qui sola Aloetica admittit. Subinde propināda propotismata, quæ hærentem in stomacho pituitam extenuent, & extergant. Huiusmodi verò fuerit oxymeli cum syr. de cort. citri. Parata materia foras exigatur diluto Rhab. & Agarici cum melle ros. sol. Ab hac purgatione ad alliotica gradus erit faciendus, & ad roborantia assumenda, & admouenda. Præ cæteris probatur iusculum, in quo mentha, & nonnihil integri cinnamomi, aut nucis-myristicæ sub finem ebullierit, quotidie summo mane hauriendum. Nec minùs profuerit vsus morsulorum si in hunc confiant modum. ℞. pistacciorum ℥. iiij. maceros, cinnamomi, ligni aloes rosarum ana ʒ. ii. sacchari dissoluti in aq. ros. q. s. f. conf. per Lozengas. Absythii genus maximè pontici, aut vmbelliferi profuerit, siue cretico vino immaceretur, & subinde infusam vino exhaurias uim, siue saccharo conditum abligurias. Foris admoueri poterunt scuta, litus, cerata, quæ calfaciendi polleant vi. Stillicidium ex ol. amygd. dulc. & vino, in quo aromata incoxeris, conferet, si ritè adhibeatur quidquid scripserit Obicius lib. de multiplici Abusu, &c. Quod si his nihil profeceris ad Rhapontici D. erit confugiendum ex iusculo palumbino: Vigiliæ aucta anathymiasi, & humectato cerebro vsu anacollematum imminuantur: cōmmēdantur lactucæ à Galeno, & Auic. dummodo mens nullis sollicitetur ambagibus, qui enim curis anguntur vix obdormire possunt ob animi intentionem in id, quod facessit negotiū. Amandentur igitur pathemata, & si non in apathia, saltem in metriopathia decumbat. Quod si vigiliæ nullo modo recedant, hoc vtatur præsidio. ℞. opii ℥. i. succi lactucæ, succi mandragoræ, succi hederæ arboreę ana partes æquales, dissoluatur opium in his succis, dein spongia hisce succis inebriata ad Solem exponatur, donec arescat, subinde usus tempore, madefiat in aq. fontana, & naribus admoueatur, mirabile præstat auxilium.

Curatio per Pharmaca.

Ad vigilias præclarum remedium.

Pro Illustrissimo Senatore ventriculi imbecillitate, & Renum dolore affecto.

CONSILIVM DECIMVM.

VNiuersa corporis constitutio calida existit, quòd simili temp. sint prædita cor, iecur, renes, videtur tamen ad humidam crasim inclinare propter corporis habitum carnosum, & floridum aspectum dominantis sanguinis indicium, verumtamen quia vis bilis copiam sanguinis æquare videtur, in passiuis qualitatibus temperata est, aut certè modicùm ad humidam temp. deuergens. Ex hac corporis cōstitutione necessaria quadam illatione colligere licet miram humorum æquabilitatem, quæ non modò ad sanitatem, sed etiam ad vitæ longitudinem conducat. At verò bonam hanc expectationem stomachus eludit, dum suo supersedet officio, id quod multiplex pituitatis prouentus arguit, quæ in stomacho cumulata subinde eum ad vomendum excitat. Quoniam verò læsa omnis functio, aut ab errore externo, aut à facultatis noxa proficiscitur, scire operæpretiū est, ægroto nostro stomachum utraque de caussa laborare: Errorem externum appello quācunque caussam, quæ ad organi animati constitutionem non cōuenit, qualis profectò est intercepta quies, importuna exercitatio, vehemens, & intenta cogitatio,

Temperamentum.

Historia.

Ratio symptom.

gitatio, incontinentia, aut intemperantia viuendi. Hæ caussæ per se possunt phlegmaticũ excrementum gignere, quod subinde à frigida ventriculi intemp. multiplicatur, talis autem est potissimùm ob calidam iecoris intemp. quidquid dicat tandem Victorius Angelutius, qui inficiatur acriter, quæ pinguedinem circumsitam absumit, vnde ventriculi calor tanquam à culcitra foueri solebat, qua caussa ijs omnibus, quibus iecur est retorridum, ventriculi robur desideratur. Huc accedit excrementum pituitosum, quod præsens frigerat, & ventriculi tunicas relaxat, quare malum ventriculo redit in orbem.

Victorius Angelutius falsus.

Hæ igitur sunt caussæ à quibus pituita colligitur, quæ cum à iecoris incendio rapiatur, & ad renes traijciat, non potest, quin agitata in flatus vertatur eius aquosior portio, hinc diuulsæ particulæ indolescunt, & graui premuntur pondere, crassior facessit in arenulas renum calore exusta. Vt igitur hæc mala omnia auertantur, oportet pituitosi excrementi prouentum inhibere, inhibebitur summotis generantibus caussis. Hoc autem quàm primum fieri debet, ne succedente tempore materia, quæ per emulgentia vasa traijcit ad renes, aliquando subsideat in calculos conuersa, & nephriticos excitet cruciatus.

Indicationes.

Tota igitur super hoc vertitur curatio, vt ventriculi tonus deiectus erigatur calfacientibus, & siccantibus excrementitium madorem, & externæ euitentur προφάσεις occasiones. Proin super omnia commendatur infrequens Veneris vsus:

Vina sitim sedent, natis Venus alma creandis
Seruiat, hos fines transiliisse nocet.

Nihil enim peræquè ventriculum debilitat, atque immodicus vini, & veneris vsus, declinanda omnis cruditas, esculenta adhibenda euchyma, & eupepta, frugalis omnino vita ineunda, neque tamen ieiunium præscribo, quod tamen vel Philosopho teste lib. de somno, & vigilia stomachum calfacit, & siccat. Somnus ad horas septem porrigatur. Cauendus à cibo motus cùm animi, tùm corporis, sed summa corporis tranquillitas ineunda. Porrò ventriculi frigida dispositio tolli poterit excreto phlegmate, & excalfacto ventriculo, quæ sanè indicationes expleri poterunt, cum malum ab externis erroribus præcipuè dependeat. Vt igitur omnis caussa remoueatur, expediet iecur refrigerare misso sanguine. Hoc peracto pianda ventriculi regio rhodomelle scilicet soluente, & elect. leniente. Interim pituita æquanda ad purgationem exhibito oxymeli, & syr. de cort. citri absque diluto, ne traiiciant ad iecur. Ab apozematis præscribẽdi boli ex cassia cum sp. hieræ simpl. rudiler pinsitis, qua peracta euacuatione properandum ad aquæ Tettutianæ haustum cũ melle ros. soluente, quod sanè præferri debet mannæ, vbi ventriculi robur quæritur siquidem manna ventriculum eneruat. Quod si ab aquę vsu abhorreat Vir, repetat rhodomel solués, deuorato priùs bolo ex crassis speciebus hieræ, crassas volo species, ne ad iecur peruadant. Repurgatus ab excrementis stomachus poterit iocunda aliqua præsidiorum materia roborari, propterea commendatur iusculum pulli, aut columbi, in quo coxerit

Prognosis.

Curatio per Pharmaca.

mentha, borrago, fœniculi semina sumpta priùs diarhodon rotula. Roborato stomacho noua refrigerandi hepar, & renes necessitas insurgit: Quo circa æstuante cœlo non erit omittendum caprillum serum, quod si stomachus ab vsu seri lędatur, repetenda erunt roborantia solida, vtpote cons. Absynthij pontici. cort. citri cond. Lozengiæ ex pistaciis, macere, xyloaloe, cinnamomo, rosis confectæ cum sacchato dissol. in aq. menthæ, & similiter admoueri poterunt, litus, cerata, stillicidia, &c.

CONSILIORVM Medicorum.

DECAS QVARTA.

Pro quodam Nobili adolescente cardiogmo, & destillatione affecto.

CONSILIVM PRIMVM.

DVo sunt potissimùm affectus, qui negotium nobilissimo iuueni exhibent, quorum alter catarrhus est, symptoma ad ametriam in excreto pertinẽs, crassium quippe excrementum productum ab alteratrice cerebri facultate partim labefactata ob humidam cerebri intemperiem, partim intercepta ob errores externos, hos voco quamcunque caussam morbosam extra cerebri constitutionem genitam, vtputa erroneum victum, vapores cùm à ventriculo frigidiusculo, tùm à iecore calidiore ad caput sublatos. Scitè enim Hipp. scripsit, cerebrum à stomacho humectari. Auic. verò catarrhis opportunos appellat, quibus iecur æstuat. Qui sanè catarrhus prout diuersas impetit particulas varios etiam parit effectus, de quibus quæritur æger. Alter verò affectus est molestia, quæ inter sẽtiendum percipitur à stomacho, quem sanè affectum siue cardiogmon, siue angorem appelles, nihil refert, dummodo constet, fieri metastasi, & translatione cuiusdam materiæ biliosæ, cuius amaror ore percipitur, quoties dolor incessit, prouentus vero bilis augetur, quod iecur cruditates à ventriculo imbecilliore alliciens in mesenterii exiles venulas obstructiones parit, quibus calida hepatis intemp. augetur, vnde vtriusque bilis ferax subinde euadit, quare non est mirum, si circa pręcordia atra-bile stabulante & borborigmi percipiuntur, & molestæ affectiones emergunt, quæ hypochondriacæ melancholiæ naturam sapiunt. Hinc ergo ad cap. euaporans melancholia (est enim mirificè vapida, propterea melancholicos Hipp. vocat pneumaticos, & eadem caussa Arist. salaces appellat) mœrorem, metumque incutit, & panicos excitat timores, dum animalium spirituum claritatem adimit, & obliqua obiicit phãtasmata. Dolorem verò ingenerat dum mænyngas ferit, & quoquomodo conuellit, ut soluatur vnitas.

Forma.

Caussæ.

Quid cardiogmon.

Caussæ.

Hypochondriacæ melancholiæ notæ.

An uerò subsit lues venerea, quum prodromi, & præ-

& præcursores appulerint, equidem affirmare potiùs, quàm inficiari ausim, nam & si nullis adhuc se se protulerit indicijs, quî scias, quin praua illa, & deleteria diathesis subsit, quæ tandem in dies vires, & incrementa capessens maligna sit promptura symptomata, prout excrementa suffecerint. Quare eò allaborandum esse videtur, vt ex arte e-

Methodus.

uacuatis superuacuis primùm excrementis humida cap. intemp. corrigatur siccantibus, iecoris nimia caliditas tollatur refrigerantibus, ventriculi frigiditas submoueatur calfacientibus, obstructiones aperientibus expediantur, nempè incidẽtibus, & attenuantibus. Dolor anodynis mulcendus erit, stomacho robur conciliandum, luis suspicio perimenda proprio Alexipharmaco. Quibus sanè indicationibus est difficile respondere, quia vicissim sibi repugnant, eucratis tamen procedendo spero futurum, vt procedente tempore tandem aut penitus auferri possint affectus, aut certè ita emẽdari, vt nullum, aut exiguũ sint exhibituri negotium.

Curatio per Chirurgiã.

Quod spectat ad præsidia, probatur venæ sectio ex basylica dextri brachij ad vncias decem, item reseratio hæmorrhoidum, si præcessit consuetudo, cauteria maximè dextro femori poterunt inuri. Inter lenientia probatur cassia cum sp. hieræ addita portiuncula el. lenit. syrupi respiciant bilem, sed potissimùm pituitam, & melancholiam syr. de betonica, de borragine acetosus primo loco vsurpari poterunt. Purgatio ineunda erit infus. Rhab. Agar. sennæ. Repetenda erunt propotismata ex melle ros. simpl. syr. de pomis, de fumaria oxymeli. Quibus per hebdomadem perhaustis properandum ad pharmacum concinnatum ex pulpa cassiæ, & conf. Hamech, & scriptulo vno, sp. hieræ. His corpore ritè piato ad alliotica gra-

Per Pharmaciam.

dus erit faciendus, sed in primis aqua salsa Cenetensis ad tergendum, & roborandum ventriculum erit propinãda, subinde D. Chynæ ritè paratę, &c. Ad iecoris verò incendium Maio mense serum Antiquorum more erit propinandum cum emuls. sem. melonum incocto prius fumariæ pugillo.

Pro Aurifice torminibus singulis diebus post digestionem correpto.

CONSILIVM SECVNDVM.

Circa Epigastrii regionem quotidie ab assumpto alimento elapsis septem horis egregius hic Vir dolores interdum etiam intolerabiles per-

Generatio.

sẽtiscit, quocirca hisce partibus, caussam aliquam morbificam occurrere necessũ est, quæ dolorem excitet. Cum autem affectus genuina curatio à caussæ remotione pendeat, singulas caussas rimari par est, vt his ad vnguem inuentis perfecta methodus institui possit, qua facilè summoueantur.

Quot Medico curanti consideranda. Forma, seu definitio.

Tria verò sunt nobis spectanda, nempè affectus species, eiusdem caussa, & pars affecta. Affectus dolor est, molestia scil. quæ inter sentiendum percipitur ex ijs, quæ continuum soluunt, aut repentè, & confertim temp. afficiunt, symptoma in actione deprauata tactoriæ facultatis. Quod spectat ad patientem particulam, non equidem dubito intestina, præcipuè cholon huic dolori subiecta statuere, siquidem dolor, non nisi elapso in in-

Subiectum.

testina chylo inualescit, qui patientem vehementer excruciat, quare pancreas, mesenterium, iecur, lienem tali cruciatu affligi, nefas est putare, cum acuto sensu minimè prędita sint: Neque mirandum, si præcipuè cholon dixerim affici, nam hoc intestinum tenuia amplectitur intestina, & per imam ventriculi partem reptat in dextrum latus, vbi maximè dolor percipitur. Ventriculum verò non laborare, doloris situs abundè demonstrat. Quòd si ingesto cibo dolor mitescit, illud sanè contingit reuocato ad pensum calore, qui in congesta excrementa priùs agens in flatus soluebat, à quibus distenta intestina dolitabant, accedat bilem ingestione cibi emolliri. Vtrum verò

Caussa doloris.

caussa doloris in intestinis localem habeat generationem, an potiùs quotidie statis horis ad intestina accedat, non est adeò peruium decernere. Interpolis tamen cruciatus iste liquidò arguere videtur, omnifariam caussam in laborante particula minimè stabulari, nam si ita sit, cur dolor continenter non affligit? Causa naturalis, ni prępediatur, agit iuxta suæ naturæ cõditionem otiari nescia; quare si dolorifica, & noxia caussa præsto sit semper, non potest, quin & dolor adsit. Sed quum non adsit, certò asseuerandum aliunde huc ad dolorem committendum confluere. Sed vndenam? A capite fortassis, quia rheumaticum. Equidem non ausim inficiari è cerebro pituitosum excrementum in stomachum decumbere, à quo chylosis labefactatur, sed audenter asseuero, illud idem ad periodum certam redeuntis doloris authorem non esse, nam si singuli humores suã habent idiotropiam, & pituita noctu commouetur, fluitatque, cur nocturno potiùs, quam diurno tempore dolores non recrudescunt, exacerbãturque? Atqui dolor iste perfecta iam concoctione, & instante digestione, diadosique efferatur interdiu.

Porrò à iocinore, aut liene alicuius recrementi metastasis fieri potest, quæ statis interuallis affligat. Vtique non licet renuere, sed cùm lien, tùm iecur sua excrementa continenter ad intestina ablegat, & sanè hepar felleum excrementum per meatum cholidocum ad intestina demittit ad aluum proritandam, alioquin resides fœces diutissimè in intestinis restitarent. Splen quoque succum melancholicum ad os ventriculi amandat, ut sua aciditate famem excitet naturalem, ad fundum verò, vt cogat calorem ad chylosim perficiundã. Quare cum vsus gratia, & naturæ ordine hæc excrementa huc ablegentur, non possumus caussam neque in iecur, neque in lienem reijcere.

Reliquum est igitur, vt caussam vniuersam in ventriculum deriuemus, qui suo supersedens officio tùm ob errores externos, prauam scil. victus rationem, tùm ob frigidam humidamque intemp. quam satis, superque testantur tarda coctio, & pituitatis prouentus, quibus accedit dolor à digestione, & distensio à flatibus, quæ veluti tecmiria frigidi, humidique ventriculi censuit Auic. plurimas parit cruditates, quæ subinde in intestina illapsæ, atque ab imbecilli calore agitatæ vertuntur

inflatus

in flatus peruicaciores, qui inteſtina diſtendentes, dolores pariunt ingentes, hocque quotidie accidit, quia quotidie cruditates cumulantur, & amãdantur in ſentinam, vbi in cholo ob infarctus coaceruantur. Quamobrẽ cum res ſic ſe habeat, prout

Methodus.

mea fert opinio, eò allaborandum eſt, vt dolor anodynis mulceatur, flatus diſcutiantur, pituita euacuetur, &c. quæ ſubſunt in meſenterio obſtructiones, expediantur, ventriculi tonus calfacientibus, & ſiccantibus erigatur, vt muneri ſuo deinceps non deſit. His indicationibus reſpondere admodum difficile eſt, quia magna eſt ventriculi diſcraſia, & fouetur à perenni rheumate à capite, cui conſulendum quoque roborantibus.

Prognoſticum.

Longo tamen remediorum vſu, & congrua ſeruata victus, vitæque ratione, ſine qua factum erit nihil ſpero futurum, vt dolores euaneſcant. Interim ſciendum nihil peræquè noſtram naturam laceſſere, atque dolor; hinc Hippoc. nil æquè, inquit noſtrnm corpus infirmum reddit, atque dolor, quem Galenus ſæuum vocat ſymptoma. Et Auic. duo, inquit, ſunt ex maximè proſternentibus naturam fœtor, & dolor. Propterea & Seneca ait, omnibus pares eſſe poſſumus, dolori non poſſumus. Ad hæc ſi huiuſmodi dolores à flatu diutius perſeuerent in hydropem ſiccum ſolent deſinere. Ventriculus autem imbecillis ab Auic. auctor perhibetur omnium malorum, quæ corpori contingunt, quare diligenti ſtudio incumbẽdum, cum maximè dolor non ſit ſublimis, ſed occupet inteſtina.

Age igitur præſidiorum materias percurramus.

Curatio per Chirurgiam.

Inter Chirurgica probantur hyrudines hęmorrhoidibus admotæ, iecur enim retorridum nonnihil ventriculo officit, dum pinguedines, & humiditates circumſitas populatur, quibus calor ineſt. Cucurbita cum multa flamma vmbilico admota incantamenti inſtar dolorem à flatu diſcutere conſueuit. Cauteria cùm in femore, tùm in brachio inuſta ad deriuandos ichores conferent. Stillicidium, ſi cætera non profuerint, non erit omittendum.

Per pharmaciam.

Inter pharmaceutica probantur leuiſſima euacuantia mel roſ. ſoluens manna, ſpecies hieræ, quæque ex Aloe conſiunt compoſita pharmaca. Medicina, inquit Hipp. purgat quidem, ſed inueterat, quia deſtruit Mineras virtutum, ait Meſuæus. Scitè proin Auic. mandauit, ne debilis ventriculus cathartico grauiore magis atque magis de gradu deiiciatur: Expiata itaque eccoproticis prima regione ad aquæ Tettutianæ vſum erit properandum, ſic enim fiet, vt quiſquiliæ omnes, & retrimenta penitus exturbentur, & robur ſtomacho concilietur. Primi verò hauſtus cum iuſta mellis roſ. ſol. quantitate miſceri debent, nõ cum manna. Excremẽtis hac arte repurgatis, reliquum erit, vt alliotica vſurpentur ad tonum ventriculo reſtituendum. Probatur proin iuſculum veteris Galli, in quo ſemen carui, mentha, filicis maſculi radix ebullierit. Probatur item iuſculum columbinum, aut rhapontico, aut mentha, meliſſaque medicatum. Vinum abſynthites non erit omittendum. Quibus præſidiis ſi non concedat malum, pergendum erit ad Guaiacinam decoctionem adiecta Saſſafras modica portione, mirum enim in modum naturalem vim promouet. Sic enim una eademque fidelia & præſenti affectui ibitur obuiam, & venereæ luis ſuſpicio diluetur. Interim anodyna non ſunt negligenda. Probatur maximè Serapium noſtrum, quod lib. de Incolumitate diù ſeruanda præſcripſimus, miram enim dolores ſopiendi, & flatus diſcutiendi vim poſſidet. Inter Topica nardinum oleum commendatur, tantopere Galeno vſurpatum, probatumq; ſacculi è molliſſimis plumis Cycni, aut Anſeris, fotus, litus, ſcuta, raſura dibaphi excipiuntur aromata, diſtenditur in ſcuti formam, vtrinque ſerico tegitur, interſuiturque, vt decet &c.

Serapium ex Arthemide.

Topica.

Nouimus Mulierem Maumethanam, quę attrectato ventre, & nonnullis inſuſurratis ſeſquipedalibus verbis dolorem mulcebat illicò.

Pro Illuſtriſsimo, & Excellentiſſimo Senatore arenulis infeſtato.

CONSILIVM TERTIVM.

Principium rectè conſulendi.

IN omni benè inſtituta conſultatione neceſſum eſt noſſe, quid illud ſit, de quo ediſſeritur, conſultaturq; id quod teſte Platone definitione conſequi licet, proin cum de Prophilactice acturi ſimus, quæ ab arenulis, & calculo virum Illuſtriſſimum præcaueat, operæpretium erit, ſcire, quid arenulæ, quid calculus, & quo tandem modo generentur, quò tutus, & ſecuriore methodo præſidia inueniantur. Sunt igitur tùm arenulæ, tùm calculus corpus durum à calore ex craſſa, terreſtrique materia productum. Peræquè enim in nobis, inquit Ariſt. in Probl. arenulæ fiunt, ac in littore maris, nempè Solis caliditate ex limoſa, & fęculenta quadam materia. Et Hip. lib. de aere loc. & aq. non ſecus in nobis, inquit, fiunt calculi, atque in fornace lateres. Omnino cum arenulæ, tùm calculus opus ſunt pręter naturam, non morbus in numero, vt plurimi ſunt arbitrati, non ſymptoma, ſed cauſſa morbifica toto genere præter naturam. Spagyrici putant fieri calculum ex tartarea quadam materia, quæ dum anguſta, & arida loca prætergreditur, qualia ſunt renes, & veſica, inhæreſcit, & coagulatur: Alij cauſſantur certam renum diarheſim. Matthiolus credidit fieri, cum terroſa materia lapideſcenti ſucco iugatur, & permiſcetur, vt in generatione tophorum uſu uenit. Ego non diſcedam à vulgari, atque adeò ueterum, nempè Hipp. & Gal. ſententia, fieri arenulas à calore renum ex craſſa quadam materia concurrentibus uaſorum laxitate, renum expultricis imbecillitate, anguſtia, ariditate. Proximum eſt, ut uideamus, an calor renum, & hepatis ſit naturalis, an aſcititius, præterea an ualde, an moderatè excedat, dein an craſſa, & pituitoſa illa materies à capite, an potiùs à ſtomacho decidatur, & deriuetur in renes (ſunt enim duo pituitæ fontes) & ſi à ſtomacho an per imbecillitatem, an potiùs per externum errorem. Equidem eius ſum ſententiæ calorem eſſe naturalem, & à principijs generationis inſitum, factum autem eſſe in præſen-

Quid arenulæ. Quid calculus.

Spagyricorum opinio de calculi generatione.

Fernelius. Matthiol. Auct. opin.

Qualis calor.

Pituita vnde.

præsentiarum ac iusculum propter siccitatem, quam succedente tempore nanciscitur, & laborare mediocri excessu, alioquin macie corpus conficeretur, & incommoda, quæ essent Hipp. succrescerent. Quod spectat ad materiam cum nulla signa se prodant affecti cap. cum nulla adsit rheumatica affectio, eximo caput ab hac suspicione, & totam culpam in ventriculum reijcio, sed dum indicia infirmi ventriculi quæro, non inuenio. Celsus enim ait. Infirmum autem ventriculum indicant, nausea, nolentium vomitio, macies, faciei pallor, præcordiorum dolor, in ieiunio cap. dolor, quæ in quo non sunt is firmi, & robusti stomachi est. Cũ ergo Illustris. Vir nihil taliũ patiatur est credibile, excrementorum prouentum fieri per errorem externum, nempè per errata, quæ in victu, & vitæ genere committuntur: Huc potissimùm facit nimia iecoris caliditas, quæ ventriculi tonum eneruat, & tractione chyli perfectam elaborationem anteuertit, & anticipat, quare crassa, & cruda illa materia dum extenuatur, & in flatus vertitur, dolorem extendendo procreat, dum crassior moratur in renibus diuturna caloris actione vertitur in arenulas. Quare eò allaborandum est, vt externi errores penitus circumcidantur, cruditates, & recrementa vacuentur, arenulæ exturbentur foras, calor renum, & iecoris remittatur.

Methodus.

Difficile hoc est opus, nam calor viscerum naturalis est, & ætas procliuior ad generationem calculi, spero tamen fore, vt præcaueatur, dummodo diligens vitæ studium ineatur, & licet Hippocr. scripserit vitia renum, & vesicæ difficulter curari, addidit tamen in valde senibus, quibus effœtæ manent in corpore vires. hîc verò ætas floret. Præterea tametsi scripsit, quibus in vrina arenosa subsident, ijs in vesica calculus inest, non est tamen vsquequaque verum, imò scripsit Auic. ijs lapillum non concrescere, qui luculenter arenulas excludunt. Quæri solet, an affectus sit hæreditarius, putauit Auic. negarunt alij, quod viderint multos calculosos, quorum parentes non laborarunt, & plurimos immunes, quorum parentes lythiasi affecti fuere. Bona igitur spe concepta ad præsidia conferamus pedem.

Prognosticum.
Sect.vj. Aph.vj. Aph. iiij. sect. Aph. lxxix.
Lib.2. cap. de lap. Ren. & vesicæ.

Inter Chirurgica probatur venæ-sectio hepaticæ ad plethoram deplendam, & totum refrigerandum, probantur hæmorrhoides apertæ. Nam inquit Hippocr. melancholijs, & renum passionibus plurimùm prodesse. Probatur cauterium in dextro femore secundùm domesticam partem inustum, nec minus balneum tepentis aquæ.

Curatio per Chirurgiam.

Inter pharmaceutica laudo mel ros. sol. cum manna dissoluta in iusculo pulli, vel bolos ex el. lenit. & cremore tartari, aut ex cassia cum sp. hieræ picræ crasso modo contusæ. Pro purgante pharmaco probatur infusio Rhab. expressa cum melle ros. soluente. Non erit prætermittenda aq. Tettutiana pro ventriculi robore, & pro extirpando phlegmate è ventriculo, & intestinis, quod est familiare.

Per Pharmaciam.

Inter alliotica præparantia humores probantur syr. de pomis cum iulapio acetoso dissoluto in iure pulli. Inter alliotica, quæ renes, & iecur respiciant, laudatur serum caprillum depuratum cum bolo terebinthinæ phisticæ, primis diebus, postremis cum saccharo rosato. Interim non sunt omittenda iuscula D. cicoreæ, vt iecur malè temperatum remittatur. Ad cautellam probatur mihi vsus infusionis ligni nephritici, qua dilui poterit vinum. Probatur ol. cotoneorum Mercati semel, atque iterum in anno vnà cum saccharo ad ℥. 1. ß. epotum, probatur saccharum ros. aut cum puluere mespillorum, aut cum puluere Hyperici, quibus superbibitur aqua uirgæ aureæ. Quibus nil proficientibus non erit omittendus vsus aquarum thermalium, nempè Lucensium, aut Porrectanarum. Non est negligendum Matthioli consilium, qui mandat, ut semel, atque iterum cassiæ atramentum ad ʒ. ij. singulis hebdomadis paulò ante cœnam deuoretur, sic enim fore arbitratur, ut certa cautione ægri à lythiaseos discrimine uindicentur.

Ad cautellam.

Ad cautionem Amatus præscribit usum frequentem Auellanarum, Græci cõmendant Auem Troglodytem, item motacillam, &c. Augenius lib. xij. Epist. 2. describit syrupum, quo sexcentos à lapide Renum molestatos uendicauit, præbet (habita priùs totiùs prouidẽtia) uncias tres cum unc. sex D. rad. eryngij, fol. erisimi, stellariæ factæ in duplici uase ex aq. stillatitia graminis per dies xv. v. h. ante prandium.

Cent. vij. Cur. lxxviij.

Pro Viro Illustrissimo Hernia catarrho, & sterilitate laborante.

CONSILIVM QVARTVM.

Tria sunt, quæ Illustris. D. exercent, & mirum in modum afficiunt, tumor in inguine, quem Bubonocelen Græci uocant, molestus catarrhus, ab utero matris contractus, & sterilitas, cuius abolendæ studio potissimùm hic labor suscipitur, est enim generatio omnium naturæ operũ naturalissimũ opus. Vt igitur ex arte inueniãtur præsidia, quæ hisce malis profligandis sint æqualia, necessum est, ut naturale Domini temperamentum prænoscamus, rectum enim est iudex sui, & obliqui, hinc dicebat Gal. Temperamẽti cognitio curationem indicat, & alibi scitè scripsit, nos non posse medicatorias indicationes inuenire sine temperamenti cognitione. Age ergo principum partium naturam rimemur, hinc subinde totius corporis temperamentum se se proferet, & elucescet. Caput quidem calidum, & prehumidum esse conijcimus, quia tale se se exhibet tangentibus, quia quæ circa caput sunt rubicunda, & tandem planum capillitium præpollere madorem significat, & excrementorum prouentus.

Historia.
1. de comp. med. S.L. Temperies.

Cor item calidissimum adest, quod ex hethicis colligitur indicijs, & physicis etiam. Ex hethicis, nempè iracundia, animi magnitudine ad actiones promptitudine: Ex physicis pulsus uehementia, ac magnitudine, ex pectoris latitudine, quod est hirsutum. Nec minùs hepar calidum, & humidum est, hoc uerò fit argumento, quod summa subest sanguinis ubertas, uenæ extumescunt, & latæ sunt, flori-

floridus adeſt, & euſarcos corporis habitus. (L. de ſtruct. Hom.) Hinc dicebat Hipp. Qui puri ſanguinis non inexpertes ſunt, hi vſquequaque rident, & aſpectu,& corpore floridi, necnon perſpicui coloris exiſtūt. Ventriculus frigidiuſculus ex ructibus, & tarda chyli confectione deprehenditur. Teſtes denique calidos, & humidos eſſe credibile eſt, quia multa gignitur viroſi excrementi vbertas, quia ſine detrimento, imò alacriter, & promptè ſemper exercetur venus, præpollere tamen humiditatem ſignificat fœtifici lentoris tenuitas. Hinc conficitur, vniuerſum D. temperamentum, quod principum partium naturam ſequitur, calidum eſſe, & humidum.

Proximum iam eſt, vt res præter naturam percurramus. (Quid Bubonocele ſit.) Bubonocele, quæ morbus eſt in ſitu, eſt enim ilei inteſtini prolapſus in inguina, ſenſim, & ſenſim ſe in conſpectum dedidit, nulla vehemente cauſſa præcurrente, neque in hunc diem incremētum cepit, quare credibile eſt, ex relaxato potiùs peritonæo, quàm rupto prolapſum eſſe inteſtinum. (Indicationes.) Relaxatur autem à nimio madore. Hinc hæ ducuntur indicationes. Reponēdum inteſtinum, repoſitum ſubligaculo continendum, ſuperuacua humiditas abſumenda, quod fieri poſſe confido.

(Catarrhus forma.) Catarrhus (ſymptoma ad ametriam in excreto pertinens) nil eſt aliud, quàm craſſum excrementum ab alteratrice cerebri facultate intercepta productum, & in partes inferas caducum. Bifariam verò læditur, & intercipitur actio facultatis coctricis, aut per errorem externum, aut ex morbo aliquo. (Cauſſæ.) Hîc actio læditur ex morbo, & per errorem externum, ex morbo quidem, quia adeſt cap. humida intemp., quæ caloris energiam obtundit, vnde calor commiſſum alimentum conficere nequit, hinc excrementorum prouentus ſuccreſcit: Errorem externum voco anathymiaſim, & plurimam vaporum ſobolem ex officinis coctionis ad cap. ſublatam. Accedat etiam, quòd caput calidum plus attrahat, quàm ſit conficiendo. Non eſt igitur mirum, ſi vigente auſtrina cōſtitutione morboſus ille apparatus promouetur, catarrhi inualeſcunt, tuſſes, & anhelationes cientur. Excrementum porrò illud multifariam ſolet eſſe noxiū, nempè ſubſtantia, copia, qualitate motu. Non adeſt vitium ſubſtantiæ, quia nec putridum, nec aliqua venerea infectione temeratum eſt, nam & ſi ſemel gonorrhœa laborauit, ita tamen conualuit, vt nullum poſtea indicium ſe ſe protulerit, quo latens labes indicari potuerit. Neque inſigni aliqua qualitate peccat, ſiquidem nec ſalſedine fauces corradit, nec acore perſtringit, nec acrimonia vellicat: Copia, & motu vitioſum eſſe videtur, quoniam aliquando adeò confertim, & affatim in aſperam arteriam, & bronchia deerrat, vt ſuffocationem minetur. (Indicationes.) Indicationes ſummuntur à forma, & ſubiecto, ſubiectum cerebrum eſt humidius, quare aſſiccandum erit, ventriculus calfaciendus, & ſiccandus, iecur attemperandum, pulmones roborandi. Forma eſt excrementum, quod vt copia peccat eſt minuendum eradicandum, vt prauo motu reuellendum, deriuandum, intercipiendum. (Prognoſis.) His indicationibus & ſi non omnino ſatisfieri poteſt propter naturalem diatheſim perennis excrementi procreatricem, ſpero tamen futurum, vt ſublata humoris vbertate minorem moleſtiam ſit illaturus.

(Quid ſterilitas.) Supereſt ſterilitas, cuius cauſſa ſuſcipitur curatio, quæ facultatis genitiuæ abolita actio eſt ob impedimenta. Hæc actio fit maris, & fœminæ cōgreſſu, quare vtriuſque habenda eſt ratio. Verumtamen quia Illuſtriſſima Vxor videtur optimè ſe habere ad prolem ſuſcipiendam, quum nec nimis craſſo, nec nimis ſtrigoſo habitu ſit prædita, quum vndequaque ſe proferant indicia perfectæ ſanitatis, coniugem miſſam faciemus, & ad virum mentis aciem dirigemus.

(Qua ratione experiri oportet vxoris fœcunditatem.) Vxoris tamē fęcūditas interim explorari ea ratione poterit, quæ ab Hipp. præſcribitur, thymiaſi nimirum, ſiue ſuffitu ſubter indito, aut in ſinum pudoris immiſſo allio, aut netopo vng. quod cōmendat Hipp. in lib. de morb. mul. (Quæ deſiderātur ex parte viri.) Ex parte viri deſiderantur quatuor, vt generatio opus admirabile fiat, ſalacitas quippe, ſiue libido, ſeminis vbertas, mutonis valida, non fugax erectio, & denique fœcunditas. Priora non deficiunt virum, poſtremum deeſſe videtur. (In ſemine duo ſpectātur.) Sed vt hoc ampliùs conſtet, repetendum in ſemine duo eſſe ſpectanda, molem ſcil. ſiue corporaturā, & genitiuum ſpiritum, qui ex vnione omnium ſpirituum coaleſcit, hinc valetudinarij, & quibus aliqua princeps particula laborat, ſteriles eſſe conſueuerūt, quia ſpiritus deſidarantur, qui fœcunda reddunt ſemina: (Quidnam fœcunda reddit ſemina. 2. de gener. anim. c. 3.) Hinc dicebat Ariſtot. Seminibus aliquid ineſſe proportione reſpondens elemento ſtellarū, quod fœcunda reddit ſemina, & hac de cauſa prolificum ſemen à ſolo mare proficiſci ſcripſit, quia hoc ſpiritibus magis eſt plenum. Hinc Hipp. ſteriles vocauit 5. Aphor. (Apho. lxiiij.) quibus extra feruntur ſpiritus, vt defectu ſpirituum ſemen ad os uteri tranſmitti non poſſit, ſpiritus enim ſunt, qui impetum faciunt. Quæ cauſſa igitur erit ſterilitatis ſpirituumne defectus, an ſeminalis corpulentiæ praua conditio? Equidem culpam reijcio in ſemen dilutiſſimum, cuius liquiditatis cauſſa eſt cum teſtium, tùm corporis ſuperuacua humiditas, nec minùs obeſſe poteſt cap. infirmitas, qua cauſſa Scytæ effuſo affatim ſanguine ponè aures infœcundi reddebantur, ſi credimus Hipp. (Lib. de aere, locis, & aquis.) Hac accedit & alia cauſſa nempè otium, & luxus, quibus diffluebant, hinc fluida coaceruatur humiditas, quæ impedit, ne ſemen fœcundum gignatur, quibus propterea Senex labores, & diętas pręſcripſit. Ariſt. pingues ſteriles vocat, (Lib. de gen. anim.) quia materia ſeminis in pinguedinem abit, accedit præ pinguedine uaſa reddi anguſtiora. Scio plurima alia eſſe, in quæ cauſſa reijci poſſit, vt puta ſeminum proportio, vnde Lucretius

Vſque adeò id magni refert, ut ſemina poſſint
Seminibus commiſceri generaliter apta,
Craſſaque conueniant liquidis, et liquida craſſis.

Scio, inquam, ſed non eſt, cur ſingula cenſeam. (Methodus.) Quid igitur opus eſt facto? Imminuenda moles totius corporis, ſuperuacua humiditas abſorbenda, teſtes, & generationis inſtrumenta roboranda. Hoc opus & ſi difficile ſit, non eſt tamen adynaton, cum non ſit abbreuiata manus

Domini,

Prognosis. Curatio per Chirurgiam. Domini, quare ad præsidia pergendum. Probatur venæ-sectio brachij dextri (vna enim eademque fidelia multos parietes dealbare curabimus) ad imminuendam sanguinis vbertatem, probatur cauterium ad deriuandum excrementum. Probatur stillicidium roborando stomacho accommodatum, nec minùs sacculi pleni sale, & milio ad siccandum cap. Bubonocele erit aptandum subligaculum, & emplastrum de pelle arietina.

Per Pharmaciam. Aluus lenienda erit melle rof. sol. & manna. Parandi humores syr. de betonica, melle rof. & pauco acetoso. Purgandi Rheo,& Agar. infusis in aq. betonicæ, & endiuiæ. Repetenda Serapia eadem addito syr. de hyssopo. Repetatur idē pharmacum additis & diaphænici ℥. iij. His peractis probantur mihi aquæ thermales, in primis Tettutianæ ad expiādam primam regionem, post quas properandū ad D. Chynæ addito ligni sancti modico. Sumpta D. Chynæ videndum, an vsui futuræ sint aq. B. V. ad hepatis, ac renum retundendam caliditatem, mihi quidem ea ratione probantur, quia valde siccant, & roborant.

Cætera, quæ proprietate valent ad inducēdam fœcunditatem, & ab Auctoribus passim præscribuntur uolens, libensque mitto. *Diæta* verò erit compar &c.

Quædam, quæ conceptionem facilitant, nō sunt omittenda. Primò concubitus, seu potiùs coitus sit rarus, *Namq; voluptates commendat rarior usus*. Præterquam quod os vteri frequentiore coitu fit collosum, retinendoque semini ineptum, quod modico interuallo fœcundum esse nequit, mutua fit seminis eiaculatio, & eodem tempore, ideò Magister Amoris.

Ouidius. *Odi concubitus, qui non vtrinque resoluunt.*

Si tardiùs fœmina emittat, mammarum, & pudendorum attrectatione inuitetur, & subinde cōgressus fiat. A quo fœmina resupina maneat benè tecta adductis cruribus, vt docet Petrus Apponensis in Problematis, & si potest, altum ineat soporem, & inter extrahendum arietem prudenter se gerat vir, inquit, & cautè. Paulus Ægineta mandat, vt congressus fiat à tergo, quia seminis eiaculatio rectiùs in vterum emittitur. Mulieris pudendum illinatur nardino, in quo priùs tria grana zibetti, aut ambræ fuerint dissoluta; hæc enim venerem delectabiliorem reddunt. Facilitare creduntur conceptionem à proprietate, quæ sequuntur. ℞. testium Verris siccatorum, rasuræ eboris, sem. seseleos, coaguli leporini ana ℨ. 5. omnia in puluerem redigantur, & vnà cum pauca ambra ex iure pulli alterato saluia summātur. Albertus Magnus proponit renes, & vterū leporis, & cuniculi, qui sunt fœcundissimi, vnumquodque verò entium suam, inquit, communicat naturam ei, cui consociatur.

Amatus Lusitanus proponit Aloes vsum singulis hebdomadis, & arcanum esse deierat nullo pretio detegendum.

Pro Eupatrida Veneto tenesmo, & stercoraria mictione laborante.

CONSILIVM QVINTVM.

Quis Medicus melior. Scitè admodum, si quid aliud prodidit Galen. Medicum illum longè cæteris antecellere, qui prudentia præstat, etenim in praxi plura symptomata passim emergunt, quæ si apud Authores quæras, non inuenies adamussim exarata. Quòd si fortè inuenies, eadem protinus præscripta adhibere non decet, & vno, eodemque calapodio, vt parœmia fertur, omnes calceare, vno collyrio omnibus mederi. Nam quemadmodum lex non est Polycleti immutabilis regula, sed Lesbia norma, quam Magistratus æquitas pro factorum, personarum, temporumq; circumstantijs non abrogat, sed immutat præmium, quod virtuti, pœnā quam illa vitio decernit, augens, vel minuens, ita Medicus prudens præcepta medendi pro circumstantijs ætatis, sexus, temperamenti, regionis, consuetudinis, virium, morbi, symptomatis, limitare, & definire debet. Id quod præcipuè nobis erit obseruandum, qui insolens quoddam, & inauditum symptoma curaturi sumus, hoc autem est stercoraria mictio cum hypogastrij dolore, & tenesmo. Quorum symptomatum ratio, nempè mictionis, & tenesmi ad ametriam in excreto pertinet, dolor verò corruptam actionem sensus tactionis sequitur. Et vt rem ipsam comminus aggrediar, tenesmus frequens est, & inanis desidendi cupiditas ob irritamentum, quo sphinctir musculus lacessitur, irritatur autem à re quapiam molesta, nempè acri, salsoque excremento à sanie, aut vlceris præsentia. Hîc à sanie, & ulcere incesfitur, & stimulatur. Adesse vlcus plurima indicant, sed hoc ab excreta sanie potissimùm arguitur. Vlcus hoc rectum intestinū obsidet, quod colligitur à sede doloris, vbi enim dolor, ibi morbus; primam verò traxit originem à pituitosi excrementi adhæsu, quod succedente tempore putruit, salsedinem, & acrimoniam comparauit, hinc cœpit intestinum erodere, eiusque soluere continuitatem, cumque vlceris incrementum nulla inhibuerint ex arte adhibita præsidia, factum est hinc, vt in dies augmenta capessens ad vesicā peruaserit, eamque præforauerit, propterea stercus, (quod honos sit auribus) è recto intestino per vlcus commune tanquam per tubum in vesicā traijcit, vbi moram aliquam trahens, multos tādem excitat flatus, quibus distenta vesica identidem dolitat. Proximum modò est, vt hæc symptomata in suas caussas relata summoueantur artificiosa priùs instituta methodo. Quare id agendum, vt corpus ab excrementis omnino immune reddatur, ne ad affectam particulam confluant, tùm vlcus primò detergeatur, pars amissa sarcoticis reparetur, tandemque epuloticis solidetur.

Definitio. Caussæ. Indicationes.

Prognosticum. Difficillimum opus hoc est, imò adynaton. Siquidem morbus, nempè vlcus, propria essentia ita magnus est, vt tolli nequeat; Accedit læsæ particulæ, nempè vesicæ præstantia, quæ exanguis est, atque adeò irreparabilis. Ad

hæc vlceris sanatio est exsiccatio, partes autem laborantes cum sint veluti totius corporis sentina, & perpetuò prauis madeāt recrementis laboriosius redditur sanationis opus. Skenchius non absimilis symptomatis mentionem fecit, & prodigiosam appellat historiam. Nos cum Cenetæ medicinam Apolline dextro ageremus, villicum curauimus stercora per hypogastrium emittentē, & bellè reualuit. Quare cum monstra aliquando eueniant, non est, cur auxiliares munus Domino denegemus. Age igitur ad præsidia properemus. Olim ab Apella Medico curatus plurima hausit hypagoga, & cathartica, quare non alia fortè opus erit euacuatione, quàm leuissima (neque enim in gracilento corpore, & inedijs exinanito multa excrementorum moles subesse potest) Aluus igitur subducenda erit soluente Rhodomelle,& syr. ros. recentissimo æqua mole commixtis, aut cassiæ Ægyptiacæ atramento ammixtis fœniculi contusi seminibus, & tartarei cremoris drachma,subinde propinanda erunt apozemata, quæ tergendi facultate sint prædita, qualia sunt iuscula, quibus incocta sint intyba, agrimonia, adianthon, rad. pentaphylli, dulcorari poterunt iulapij ros. sextante. Sanguinis missionem volens mitto, cauterium in dextro brachio inurendum erit, & supernæ frictiones ante pastus adhibendæ, vt aliquam moliamur antispasim. Pro vlceris inueterati detersione plurima succurrunt, vt puta hydromel, decoctio agrimonij,fol.oliuæ, caprifolij, tanaceti, absynthij, hordei, serum caprillum, oliuarum muria, sed meo quidem iudicio nil erit præstantius thermalibus aquis,utpote Thertutiana, aut Cenetensi, quæ quia salsiuscula existit loco Salsæ nomen indidit, huiusce aquæ vires, si forent singulis exploratæ, ad hanc turmatim confugerent ægri,ceu ad sacram Ancoram, multis enim parasangis antecellit cæteras. Sed ad rem. Deterso vlcere in anum ea auxilia intrudi poterunt, quæ ab Auic. dicuntur collyria ex vng. de Cerussa,diapompholige,& similibus conflata. Ad hunc vsum faciunt suffitus ex thure, myrrha, aloe, styrace, sandaraca Arabum, & Libanotide. Quod si nihilominus serpat vlcus, cohibenda, arcendaque vlterior erosio iniecto D. in quo Ægyptiacū vnguentum sit solutum,aut Musæ, aut Polyidæ trochisci, communito priùs uentriculo, & frigida ore detenta. Interim parandū erit decoctū,quod sit instar vulnerariæ potionis ex parata Chynæ radice, & pauco hordeo ex pulli iusculo. Quod si hisce remedijs nihil proficiatur, quam mox ad tepidum asellæ lac erit confugiendum metu tabis, quod erit instar omnium, & iure ab Antiquis commendatur, nam quà serositate affluit, tersoria vi pollet, præterea substantiali humiditate corpus reparat. Præmittendum autem erit contecti saccharo marathri nonnihil, ne in ventriculo lac coacescat, imò vt quam mox in venas deferatur ad analepsim. Victus interim frugalior instituatur, is tamen, vt æquè viribus, & morbo studeat, & paucis scateat excrementis. Obijt tabidus.

Curatio per Pharmaciam.

Pro quodam Canonico verendum ganglio implicitum habente.

CONSILIVM SEXTVM.

Historia.

AGgrediamur iam Homericum moly, cuius quidem nigra radix est, sed flos lacteus exit, colem audio, siue Reuerendissimi Viri verendum, quod nouo quodam, & insolenti morbi genere lacessitur, id, dum viget, flaccescit, dum flaccet, vigescit. Quid hoc est rei? Si Lampsacenorū scelere se se D.obstrinxisset,non esset mirum,si iratus Priapus hanc calamitatem immisisset, & de mentula sibi tantùm licuisset. Sed quando nihil tale subest, mirum, atque iterum mirum. Sed mittamus ludicra, & rem seriò tractemus. Viro, dum surrigitur muto, recuruatur, vt rectà procedere uon possit, & caput tollere. Quæsita est caussa, & nulla inuenta est alia, præter tuberculum,quod ad latera vrethræ excurrenti ad balanum ligamentoso, & spongioso corpori inhærescit, hoc à veteribus appellatur ganglion, quod nerui concretionem vocat Paulus Ægineta,ab Aetio nerui nodosa coactio nuncupatur, ab Auic. glandula,quamquam reclamat Costæus. Quidquid sit committitur affectus iste affluxa, aut paulatim congesta materia. Facilè persuadeor, ut credam ex affluxu factum, quandoquidem cum sua Laide bonus D. sæpiusculè solitus est, quare factum est, vt ex frequentiore concubitu, & subagitatione plus materiæ attractum sit, quàm conficiendo esset particula, hinc reses concreuit in tumorem. Materia eadem est, quæ neruos alit, nempè crassa, & lenta pituita. Morbus ergo est in aucta magnitudine, & hinc hæ ducuntur indicationes, vt nimirum euacuanda sit materia pituitosa, emollienda, attenuanda, & digerenda habita totius prouidentia. Solutu facilis videtur affectio, nō est tamen negligenda, nam præter quàm quod virum coitus impotentem reddit, afficitur summæ dignitatis particula, in qua aliquid diuinitatis contineri, credidit antiquitas, propterea Ægyptij, & Romani Priapū coluere. Quin Deus primam benedictionem huic particulæ direxit testimonio Theodoreti insignis Theologi. Videns Deus,inquit, cuncta, quæ fecerat, valde bona, primo parenti sociā, adiutricemque fœminam creauit, quorum copulæ benedixit his verbis. Crescite,& multiplicamini, & replete terram. Quæ oratio ad pudendum pertinet, inquit, referente Riol. Accedat inter penem, & cerebrum magnam intercedere consensionem, quod multis exemplis probauit Alex. Petronius. Hinc aries grandiusculus cerebrū durum, & solidum arguit asinino simile, quod genus animalis magno mutone instructum est.

Definitio.

Caussæ.

Indicationes.

Prognosis.

Curatio perficitur ea methodo, quæ præscribitur à Fallopio cap. de ganglio. Præmittenda scil.generalis purgatio per venam sectam,& pharmacum, tum topica adhibenda, nempè malactica primùm, tum digerentia, interim manibus tractandus, & atterendus tumor, vt materia dissipetur.

Curatio per Chirurgiam.

Leniens probatur ex cassia, & sp.hieræ, sanguinis

nis

Per pharmaciam.

nis missio conferet ex vena basylica dextri brachij ad tollendam hepatis caliditatem, & copiam minuendam, nam & si sanguinis missio nihil confert ad affectus curationem, conducet tamen vt caussa sine qua tutò curatio iniri non potest. Frustra ex pede præscribitur, neque enim copia sanguinis infra renes subsistit, nec affectio opus habet refrigeratione, cum tolli debeat calfacientibus. Purgatio post sumpta Serapia, quæ tùm bilem, tũ pituitã detrahat, erit necessaria, maximè ex Agarico, & Rhabarbaro, Decoctio Chynæ non est necessaria, si tantillum mali respiciamus, vsui magis erit falsa, si tanti pœnitendum. Inter malactica præstat, inquit Aetius, ammoniacum ad ignem digitis remollitum, si malit pinguedinem, eligat gallinaceam, aut thymallinam. Per interualla digitis atterat tumorem, quem dum satis emolliuerit, oblinat viperino oleo, aut tegat ceroneo, aut oxicroceo, aut cerato sacro. Quidam præscribunt plumbeam laminam, quam admouent particulæ, & arctè vinciunt.

Pro Excellentissimo Senatore vrinæ stillicidio laborante ad Patauinos Doctores.

CONSILIVM SEPTIMVM.

Historia.

AB hinc septennium amplissimus Senator... statis temporum interuallis substillo laborare cœpit, quod non creperam latentis lapilli suspicionem iniecerat medentibus. Ab excretis tãdem sumpto argumento, conclusum fuit, malum hoc senibus alioquin familiare vel Hipp. teste, à pituitatis excremento, quod stomachus imbecillior in dies aggerat, salsedinis participe proficisci: Quoties enim D. hac ægritudine tentatur, magna phlegmatis copia vnà cum vrina emeitur, qua subsistente affectio de medio tollitur ilicet. Vt igitur per intestinorum anfractus deuolutum dysenteriam, ita in vesicam delatum adhæsu stranguriam parit statis temporibus inuadentem, quo tempore per intestina quoque mucosa quædam humiditas elabitur magna flatuum copia erumpente non sine hæmorrhoidum ægrimonia. Si quid igitur accommodatissimum ad prophylaxim norunt Viri præclarissimi (norunt autem sexcenta) enixè rogamus, vt nobis commune faciant soterion ad præstantissimi Senatoris sanitatem tuendam, siue eccoproticon, quod excrementa ad intestina deuoluat, siue allioticum meditamini, quod ventriculi tonum erigat (domesticum tamen auxilium volumus, & sine custodia vsurpandum) in primis viuendi normam optamus, sine qua factum erit nihil. Valete Viri præclarissimi Patauini Lycei ornamenta.

Pro Sacerdote substillo, febre putrida, arthritide, nephritideque, & cruentosa laborante mictione.

CONSILIVM OCTAVVM.

Historia.

ADmodum Reu. Sacrificulus temperamento calido, humidoque præditus, ætate sexagenarius, pingui, carnosoque habitu, compotationibus assuetus, & articularibus doloribus obnoxius, abhinc decem dies Venetias defertur febre, & vrinæ difficultate, nephriticisque doloribus laborans. Vrinæ paucæ, & stillatim reddebantur, non sine dolore, crassiusculæ, præcesserat magna tentigo. Quare cum vrinas inspexissem conieci tùm stranguriam, tùm etiam nephriticos dolores ex salsa pituita pendere, proin quàm mox bolos ex cassiæ atramento deuorandos propinaui, qui cum nihil promouerent, iniectus fuit clyster, qui egregiam præstitit operam, nec minùs circa renum regionem præscripti fuerunt litus ex ol. amygd. dulc. & quarta parte ol. scorpionum. Hoc interim spatio præscribuntur clysmi ad dolores mulcendos ex ol. amygd. dulc. & viol. Hæc dum ritè peraguntur, natura spontinas euacuationes molitur, quo tempore & hæmorrhoides aperiuntur: Hæ magnam præstant operam euacuationes, vt propterea nihil nobis supersit agendum. Sed ecce inter egerendi, emingendique conatus sanguis cum vrina affatim erumpit, nos ex arenulæ crassioris asperitate venulam in renibus ruptam coniecimus ex eo, quòd sanguis admodũ vrinæ commixtus reddebatur. Proin ad prauum sanguinis motum compescendum ex saluatella mitti iussimus sanguinem, interim apozemata propinantur ex portulaca, sebesten, maluis, & liquiritia conflata, quæ plurimùm profuerunt.

Ex nephritide Arthritis.

His præsidiis dolor renum mulcetur, vrinæ stillicidium auffertur, sed è renibus ad spinam translata materia architagram commisit, solet enim esse frequens hæc metastasis, ex nephritide arthritis. Hoc symptoma nouos, & quidem graues excitat dolores, & D. ferè immobilem reddit. Hi supersunt igitur curandi affectus, nempè feb. & arthritis. Quod spectat ad feb. quamquam solet esse diaria feb. consequens articulares dolores, hæc profectò est putris, & quidem duplex tertiana cõtinua, & spuria, quod ex essentialiter inhærentibus, & necessariò consequentibus facilè conficerem, sed non est, cur longum faciam.

Feb. quænã.

Quid Arthritis.

Arthritis nempè gonagra, & architagra nihil est aliud, quàm tristis sensus partium neruosarum ex solutione vnitatis dependens, & à ligamentorum compressione profectus. Comprimunt verò, & soluunt continuum ligamenta, quòd aliena materia sint imbuta, hocque vel per congestionem, vel per affluxum, non per congestionem, nam hoc malum repentè D. inuasit, ergo per fluxionẽ, in qua quatuor spectari solent, nempè terminus à quo, ad quem, spatium, & mobile. Terminus à quo proximus, mea quidem sententia sunt renes, terminus à quo remotior, si credimus Fernelio, est caput, & quidem secundùm externas partes.

Caussæ.

In omni fluxione 4. spectanda sunt.

Nos verò credimus esse & cap. & ventriculum, & iecur etiam, terminus ad quem est genu, & spina, spatium sunt venæ, & inanes meatus, mobile quoad speciem non est sanguineum, non melancholicum, non biliosum, sed pituitosum, non syncerum, sed mixtum cum portione bilis, & seri, quæ sunt vehicula. Vitiũ consistit in copia, qualitate, motu, & quiete. Eò igitur allaborandum, vt feb. quà intemp. calida frigidis summoueatur, quà pēdet à materia putri, & putrescente, putridum rescindatur, putrescens prohibeatur, ne putrescat, prohibet autem concoctio, hæc enim facit cessare putredinem. Coctionem promouent, quæ humores æquant, & calorem attemperant, est enim coctio passiuarum, h. e. sicci, & humidi perfectio h. e. terminatio à calore proprio, & naturali h. e. symmetro. Quod spectat ad arthritidem scopi dirigendi sunt ad dolorem ad materiam, & ad partem affectam: Dolor mulceri debet anodynis, materia minui, parari, & reuelli, pars corroborari. Quod spectat ad præsidia chirurgica, non alia opus esse sanguinis euacuatione videtur, tùm quòd aliàs profusè facta est, tùm quòd hæc ab Auic. damnetur, & si alij commendent, solet enim fluxiones mirum in modum excitare. Cauteria probantur & coxis, & brachijs inusta ad prophilaxim, non propono phænigmos ne geminentur dolores, litus infra censebuntur. Quoad materias pharmaceuticas, hæ diriguntur & ad parandos, & ad euacuandos humores, & ad dolorem, & ad partem. Quod spectat ad euacuantia probatur mel. rof. sol. cum manna ex D.cord. cũ ℥. ij. myrol. citrinarum. Ad parandos humores probatur mel rof. simpl. cum syr. de betonica. Repeti poterit idem pharmacum, aut si feb. euanescat, pill. arthriticæ, aut de hermodactylis substitui poterunt. Post euacuationem terebinthina commendatur vnà cum puluere iuæ, & troch. viperinis. Si mala his non concedant D. Chynæ cum modico lentisco vsui erit. Inter corroborantia Trallianus commendat diacoralliũ, nos vti poterimus conf. betonicæ cum puluere ossium humanorum, &c. Exteriùs conferent ol. ex semine ebuli, fotus ex ebulis, fl. cassiæ. Sal prunellæ, pinguedo ciconiæ, artenæ, ol. è vitellis ouorum, &c.

Methodus.

Curatio per Chirurgiam.

Per Pharmaciam.

Pro Illustrissimo Viro gonyalgia, & tibiæ cruciatu laborante.

CONSILIVM NONVM.

Scripsit Plato, hominem antiquitùs creatum fuisse androginum, antica parte virum postica fœminam, qui subinde dissectus, & in duas partes diuisus naturale vnionis desiderium mordicùs seruauit, quod sanè verissimum esse videtur, & huiusce rei exemplum nobis exhibet Illustriss. Vir, qui cum pulcherrima sua Laide cōiunctus, postea diuulsus, iterum congressu vniri tentauit, sed infelici admodum successu, nam Aristophanis glycipicron omnino expertus est, quandoquidem post amatorios complexus, & suauia cępit torqueri gonorrhœa molestissima, pudendi carie, quæ balani partem sustulit, denique gemma, seu gummate sternum occupante, quare cum sic malè afficeretur, rurique degeret, vt immanem belluam, pestem declinaret, de Venetias remeando consilium cepit, vt se se à tantis vindicaret molestiis, quocirca accersito Medico, & morbi enarrata historia, purgationis discrimen iniuit, & iam leuari se persentiscebat, & ni è viuis sublatus Medicus virum supplantasset, & deseruisset, proculdubio ad optatam peruenisset sanitatem, quare cū ad reliquam curationem deessent & Medici, & remedia, & symptomata vtcunque euanuissent, reliquam curationem prosequi neglexit sperans fore, vt viuendi legibus, & iugi exercitio, quod reliquum esset, dissiparet. Sed spe sua frustratus fuit, siquidē cū morbi radix adhuc viresceret, fructus proferre, qui luē testarentur, nō destitit, quocirca sæpè doloribus afficiebatur, præsertim genu dextri, quò factum est, vt & medicata vina biberit, & ol. ex ligno guaiacino genu illeuerit. Cum uerò cætera symptomata disparuerint, vnus superest genu dolor, qui Virum ambulandi impotentem aliquando reddit, qui dolor gonagra appellari potest, quemadmodum dolor tibiæ supra talum octauum musculum exercens dici potest quadantenus podagra, quum & pes afficiatur. Quare de hoc symptomate potissimùm nobis erit edisserendum; Interim perscrutari erit operæpretium, quænam particula primò afficiatur, quæ sit caussa doloris, quæ species. Illud igitur pro confesso ponendum, vbi dolor est, ibi adesse morbum, ibidem caussam morbificam, quare cum Vir Illustrissimus dolorem in genu persentiscat, ibi adesse morbum necesse est, sed quia nullus eminet tumor, nec leuiter attactum dolitat, sed tantùm vbi impendiò premitur, & vrgetur, aliquam intus particulam læsam esse necessum est; Hæc particula qualis qualis tandem sit, acuto sensu prædita est, quare aut membrana, aut neruus erit, adeò vt dolor iste nil sit aliud, quàm molestia, quam inter ambulandum percipit genu ab obiecto quopiam improportionato, hoc autem est pituitosum, & melancholicum excrementum, quod in articulo interceptum membranas extendit, vnde soluitur continuum, & dolor excitatur. Esse autem pituitosū & melancholicum humorem, testatur temporis diuturnitas, nam dicebat Hip. antiquos dolores esse frigidos. Excrementum autem hoc aut congestum fuit, aut aliunde transmissum, non fuit congestum, dolor enim ex tempore virum aggressus est, quare reliquum est, vt transmissum fuerit à ventriculo, & capite potissimùm, quod est pituitæ feracissimum, vnde sæpè etiam catarrhi exoriuntur, & tusses. Hoc excrementum porrò bifariam spectari potest, vt agit, & vt lædit, vt agit quadam specie præfinitum esse oportet, vt lædit oportet esse præter naturam, diximus esse pituitosum, & melancholicum, quia huiusmodi recrementa redundant, & spōte ad articulos confluũt, peccat autem substantia quà gallica lue infectum est, peccat copia, quà multum, peccat qualitate, quia frigidum, & crassum est, peccat motu, quia fertur ad loca inconuenientia, peccat quiete, quia manet inter articulos. Dolor verò, qui tibiam excru-

Historia.

Definitio.

Caussæ.

excruciat prouenit à melancholico excremento inter ossa, & periostium cōtento, vnde noctu iuxta propriam idiotropiam commouetur, & quia minùs difflatur, & quia minùs distrahitur vis sentiens, potissimùm exacerbatur.

Methodus. Indicationes sumuntur à forma, à subiecto, & ab efficiente. Forma quærit anodyna, subiectum appropriata roborantia, efficiens vt est toto genere præter naturam extirpari vult, sed priùs penes primas, & secundas qualitates adæquari postulat, sed scopum consequi non poterimus, ni nouus materierum affluxus inhibeatur, hic autem inhiberi non poterit, ni totum exhauriatur corpus euacuando humores pituitosos, melancholicos, & biliosos etiam, qui sunt tanquam vehiculū reliquis crassioribus ad motum ineptis. Nec euacuasse profuerit, ni nouus excrementorum prouentus inhibeatur, inhibebitur autem corrigendo vitia cap. & ventriculi, à quibus veluti scaturiginibus huiusmodi emanat prouentus. Quare necessum erit hepatis caliditatem infringere, stomachū calfacere, cap. exsiccare, & prauam diathesim à lue gallica introductam euellere.

Prognosticum. Spero futurum, vt omnia symptomata tolli possint, & viscerum discrasiæ ad mediocritatem redigi, cum remediis etiam leuioribus concedat dolor, nec diu inueterarit.

Curatio. Age igitur ad præsidiorum materias pergamus. Lenienda aluus eccoprotico, sanguis mittēdus è basylica dextra. Parandi humores melle ros. simpl. oxymeli, & syr. de pomis simpl. Parati humores foras exigendi pharmaco. Tum repetenda Serapia valentiora, & corpus repurgandum pill. cocchiis præp. cum hell. aggregatiuis, & de hermodactylis. Subinde properandum ad epithymi D. Mesuæi, quo terque quaterque exhausto pergendum ad D. Guaiacinam ritè paratam, & perseuerandum ad triginta dies, inque æstuario sudandum. Ex vicibus cienda erit aluus D. sennæ & syr. de polyp. comp. His si dolor non concedat, genu fouendum malacticis, & digerentibus, tum roborandum ol. Lentiscino, aut salito, vng. Mercuriale solet prodesse huiusmodi doloribus, aut certè emplastrum ab Fracastorio præscriptum cap. de curatione Venereæ luis, &c.

Pro Petro Borthoia Acedicola legum Doctore pedis dextri tumore ex parentum vitio laborante.

CONSILIVM DECIMVM.

Ratio morborum hæreditariorum. Hæreditariorum morborum caussam reddere, vt opinor, nesciret Philosophus ille, qui Aristot. initijs fretus, semen viri solam efficiendi vim tribuere, ac mulieris sanguinē, ceu lac coagulum, cogere, compingereque asseueraret, sola enim inter caussas materia capax est repugnantię, cui vtinam Deus perfectionis potiùs, vt putauit Scaliger, quàm mutationis appetitum indidisset, hinc fortè melioris, & diuturnioris vitæ repetenda foret ratio. At quoniam meliorum opinione semen à toto deciduum materiam quoque in fœtus formationem confert, à qua spermaticæ partes suam ducūt originem, his similitudinis parentum quidam insculpitur character, & imprimitur, cuius caussa, vt bonorum, puta solidæ valetudinis, ita malorum fiunt hæredes Liberi, quæ sanè quia a principijs radicalibus proficiscuntur, non nisi dissoluta corporis harmonia, cum semel emersere, amoliri, arcereve possumus. Cæterùm peculiaria bona, quæ ex vtero nobiscum in lucem tulimus, libenter agnoscimus, mala verò indignè ferimus, quorum alia, quòd penitus consistunt, omnia artis remedia refellunt, alia, quæ ob subiecti imbecillitatem iam iam emersura imminent, remedijs quodammodo concedere videntur, cum illud sūmouetur, quod ad affectus procreationem desideratur. Tales sunt morbi partium materiati, qui potiùs ob particulæ infirmitatem, quàm agentis energiam, & efficacitatem pullulant. Quare si superuacua recrementa congruijs remedijs foras exigantur, si frugalis instituatur vita, non dubito, quin penitus delitescere possint affectus, alioquin ob congenitam imbecillitatem quam mox emersuri, vt nos quoque bellè docet Gal. comm. xxiiij. & xxv. sect. v. Aphor.

In his angustiis versatur Petrus Bortoia Vtriusque I.D. & spectatæ bonitatis iuuenis, nam ob cōtractā ab vtero imbecillitatem vesperi post deambulationē pes extumescit, extuberatq; (parentes enim simili affectione laborarant propterea pedicones dicti.) Quamobrē veritus, ne tumor ambulandi peruertat vsum, omni cura sibi cupit consultum, cuius votis satisfaciens ipse curationis hinc initia duxi, recognita hepatis calida intemp. & ventriculi frigidiuscula, vnde tumori materia suppeditatur, est enim œdematodes. Methodus.

Totius corporis sentina exhaurienda melle ros. sol. & manna, subinde sanguis mittendus ad copiam, & calidam qualitatem remittendam. Tùm apozemata instituenda, quæ bilem, & pituitam respiciant (bilis enim ceu ochema quoddam est phlegmatis.) Postremò secunda corporis regio repurgāda Rheo, & Agarico, & melle ros. sol. Purgato corpore cauterium brachio erit inurendum, vt humor, qui est catarrhopos, fiat anarrhopos. Femori insistet Rhasius, qui iubet in parte fluxione tentata perpetuò excitari, sed hoc consilium inueterato malo conuenit ad interceptionem, cauterium ergo aperiatur, vt ichorosi humoris generatio perennis habeat remedium continenter euacuans. Porrò sumptis, & admotis prospiciendum visceribus, id quod consequi licebit vsu pontici absynthij, & cichorio condito. Stomachus præterea stillicidio erit supponendus ex ol. & vino aromatibus incoctis confecto. Ad quæ accedere debet congrua viuendi norma. Interim gestet feminicruralia ex canina pelle parata. Quòd si his non concedat affectio, pergendum erit ad Rad. Chynæ, atque Rhapontici D. ritè paratam, neque Thermalis aqua Cenetensis erit negligenda, mirificè enim sumpta stomacho conducit, tùm pedi admota robur indet mirificè. Curatio.

CON-

CONSILIORVM Medicorum.

DECAS QVINTA.

Pro admodum R. Canonico Rubini, dolore Renum, humeri stupore, ventriculi imbecillitate, hypochondriaca affectione cum hæmorrhoidum suppressione laborante.

CONSILIVM PRIMVM.

ABundè, puto, Viri præclarissimi intellexistis, quanta passus sit, & quàm diris symptomatis vexatus fuerit egregius Vir Canonicus, reliquum est igitur (quando de præteritis non est consilium) vt ad censum, & ad pensum reuocentur affectus, quibus in præsentiarum Dominus percellitur, afflictaturque, vt ijs in proprias caussas, & in apertum redactis curatio ex arte sequatur. Historia. Videtur autem D. pluribus implicari malis, nempè grauante, tensiuoque circa renum regionem dextram dolore, hypochondriaca affectione, torpore inij, ceruicis, & humeri, ventriculi imbecillitate, quibus comes it hæmorrhoidum suppressio. Lumborum dolor, qui tristis sensus est à solutione continui, symptoma quippe in actione deprauata tactoriæ facultatis, noctu potissimùm, & vigente frigida, humidaque tempestate ingrauescit, leuaturque interdum per pandiculationes, & validas agitationes. Torpor, qui Ratio symptom. symptoma est in actione minuta motoriæ facultatis ex decubitu tenuis pituitæ proficiscitur, quę vbi ad renes præceps illapsa est, dolores vsque adeò ingeminat, vt D. motus impotentem reddat, vt nec se flectere, nec loco mouere potis sit. Hypochondriacam affectionem testantur hypochondrij tensio, dolor, rugitus, seu borborygmi, melancholicam dico affectionem non melancholiam, quia D. absurda non imaginatur, vt solent melancholici, quare referri potiùs debet ad symptoma in qualitate mutata, & ad actionem tactoriæ facultatis deprauatam. Ventriculi imbecillitas dignoscitur ex tarda coctione & pituitę prouentu. Caussæ. Vniuersi hi affectus à caussa cōplexa, vt dicunt Philosophi fieri, & foueri videntur, nempè à pituitosa, & melancholica cacochymia non sine flatuum copia. Melancholicum recrementum cumulatur tùm per vberem generationem à calidiore hepate, tùm maximè per synathrismum suppressis hæmorrhoidibus. Hoc igitur dum in hypochondrijs stabulatur, & æstuat hypochondriacam parit affectionem (est enim vis melancholiæ varia, & inæqualis) dum infarctu venas circa lumbos distendit, dolorem quendam tensiuum excitat. Pituitosa verò cacochymia prouenit tum ex stomachi imbecillitate, (est enim frigidiusculus, & humidiusculus, atque adeò ferax pituitatis), quæ præcordiorum obstructiones parit non leues, hinc viscera nō difflata magis exardescunt; tùm ex cerebro admodum imbecilli ob humidam intemperiem, quæ caloris energiam obtundens id agit, vt plurimùm crudæ pituitæ redundet, quæ expultricis robore in inion, ceruicem, & dextrum humerum decumbens torporem inducit frigore, infarctuque. Dum verò ad lumbos præceps ruit, dolores ingeminat. Hosce verò dolores magna ex parte ex flatuum copia augeri, vel ex eo coniicere est, quòd improuisa quadam reciprocatione inuadant, quòd hucque, illucque vagentur, quòd per pandiculationes, & compressiones euanescant interdum. Vtrum verò dolor ille, quem circa renum regionem continenter percipit, crassioris cuiusdam arenulæ in renibus latitantis soboles sit, nec ne, quæritur non abs re, cum D. aliàs lythiasi laborarit, & lapillos, arenulasque plurimas non sine cruciatu excreuerit. Equidem in renibus quippiam stabile, & noxium subesse suspicor, quod grauantem illum dolorem perpetuò exsuscitat, neque absonum crediderim, si dixerimus subesse arenulas, nam & si dolor his non stipatur symptomatis, quæ censet Hippoc. 6. Epid. nihil refert, nam illa duntaxat emergunt, vbi lapillus è renum corpore deciduus in vretherum angustias incidit, qui acuto sensu prædìti sunt.

Quid ergo opus est facto? Eò allaborandum, vt vtriusque cacochymiæ moles exhauriatur, flatus discutiantur, obstructiones, infarctusque expediantur incidentibus, attenuantibus, detergentibus, dolor, anodynis mulceatur, ventriculus calfacientibus, & siccantibus roboretur, cerebrum siccetur, iecur, & renes refrigerentur. Methodus.

Hisce malis non est tam facile ire obuiam, tùm quia inueterarunt, & contrarias efficiunt indicationes, quæ impediunt, ne medicina fiat per excessus, vt docet Arist. in Probl. tùm quòd vitia renum, & vesicæ in senibus difficulter sanantur, teste Hipp. Accedit atra-bilis, quæ morbos reddit admodum contumaces. Quoniam tamen aliàs ex præsidijs magnum comparauit emolumentū, age ad præsidiorum materias gradum faciamus. Prognosticum.

Quod spectat ad Chirurgiam probatur venæsectio dextræ basylicæ, quæ plethoram depleat, & viscera æstuantia temperet, nec minùs hæmorrhoides quàm mox recludendæ sunt, miram enim (si credimus Hipp.) operam præstare solent affectis renibus, non ausim in sexagenario largiorem sanguinis missionem facere, ne vires iacturam faciant, & frigidorum recrementorum prouentus magis, magisque succrescat, & quamquam in nephriticis Hippoc. iubet secari venam poplitis, hîc tamen satis sit aperuisse hæmorrhoides. Cauteria, quę in sinistro brachio gerit, seruari debent, quòd si alterum dextro femori inuratur ad deriuationem erit proficuum. Stillicidia, si reliqua non profuerint, erunt vsui ventriculo, & capiti, huic quidem ex aqua Lastrensi, illi ex aq. D. Petri. Curatio per Chirurgiam.

Inter Pharmaceutica, & quidem lenientia probatur primo loco mel rosſ. sol. vnà cum syr. de polyp. & el. lenit. ex D. cardiaca dilutum, si malit bolos, cassia cum el. leniente, & sp. hieræ conferet. Per Pharmaciam. Ad parandos humores probantur apozemata ex lupulis, borragine, betonica, & intybi genere quopiam

quopiam dulcorari poterunt iulapio acetoso, syr. de pomis, & melle rof. simpl. Post syrupos imminuenda cacochymiæ moles Rhabarbaro, & Agarico infusis in aq. fœniculi, & borraginis, quibus manna, & mel rof. sol. pari modo adiicienda sunt. Hac purgatione ritè peracta validioribus propotismatis parandi humores, proin probantur syr. de betonica comp. de pomis comp. oxymel comp. qui dilui poterunt iusculis, in quibus incocta sint intybi genera melissa, buglossum, fumaria, thymus, betonica, agrimonia, scolopendrium, rad. fœniculi, masculi filicis. Hisce per hebdomadam ad vnguem exhaustis pergendum erit ad catapotia ex massa pill. cocchiarum præp. cum helleb. aggregat. Nitri Alex. quibus deuoratis post duhorium superbibendum erit serum depuratum tepens, ne viscera per pharmacum exasperentur: Hoc pacto expiata cacochymiæ mole ad roborantia pergendum erit, ne affectus deinceps succrescant, proin ad robur stomachi probatur aq. Tettutiana quatuor vicibus summo mane deuorata cum melle rof. sol. aut sp. eleoscoph. Tum ad ventriculi cap. & totius corporis absumendam superuacuam humiditatem probatur D. Chynæ vnà cum portione Rhapontici, aut ligni Indici. Æstuante cœlo iecoris, & renum refrigerationi studendum erit, proin seri vsus veterum more exhibitus prodesse poterit, si primis duobus, aut tribus diebus cum manna propinetur, subinde cum bolo terebinthinæ phisticæ, huc faciunt & thermales aquæ, vtpote Lucenses, & B.V. quamquam sunt, qui in hipochondriacis affectibus eas respuant. Concinnandum interim electarium, quod roborandis renibus conferat. Tale autem erit, si conficetur ex conseruis betonicæ, capill. ven. Altheæ pari modo permixtis adiectoque puluere renum suillorum, & modacissima theriace. Hoc verò Autumno concinnandum erit vinum medicatum betonica, quæ peræquè confert renibus, atque capiti, & ligno Indo. His addi compar vitæ ratio debet, quæ viribus, & morbo peræquè studeat. Hæcque sunt, quæ mihi ex re nobilissimi patientis fore sum arbitratus, &c.

Pro Vestali Virgine hydrope implicita.

CONSILIVM SECVNDVM.

VIs animæ ratiocinatrix in humano corpore munus exercet intelligendi, sentiendi, vegetādique, hoc vno tamen discrimine, quòd quēadmodum volendi, intelligendique functionem citra organi vsum exercet, sic citra machinamenta neque sentire, neque vegetare valet. Communia verò animæ instrumenta sunt spiritus, temperies, calor, cui inter cætera primæ deferuntur, quē propterea Hippoc. lib. de carnibus tantopere extollit. Et videtur, inquit, sanè id, quod calidum vocamus, immortale esse, intelligere, & audire, & videre, & scire omnia, quod quidem interprete Victorio Angelutio, idem est, ac si dicat, per calorem species perennari, atque vniuersas naturæ functiones per calorem exerceri. Hic tamen calor certis limitibus cōtineri debet, vt sit proprius naturæ, quos vltra, citra, nequit consistere rectum proportio verò deest defectu, aut excessu, & quēadmodum excessu augetur prouentus calidorum humorum, ita defectu frigida recrementa succrescunt, quæ cum referant naturam sui parentis, semper vires conduplicant parentibus præsentia, vnde malum redit in orbem. Hoc est cernere in R. Moniali, quæ postquam nephriticos passa est dolores, & post plurima sumpta ea de caussa præsidia attemperantia exacta æstate, & Autumno præterito, & post liberaliorem aquæ haustum, vsque adeò hepatis calorem infregit, atque ventriculi, vt multa recrementorum frigidorum soboles succreuerit, maximè melancholicorum, quæ putrefacta feb. quarto quoque die respondentem peperere. Hoc tempore R. Monialis querebatur de quodam interno frigore, à quo premi viscere videbantur. Quare cum hypochondria tandem attrectassem totam infimi ventris regionem tumidam inueni, & admodum renitentem, ut de maiori auxilio consilium capere oportuerit. Tumor ventris morbus est in aucta magnitudine, soboles flatuosi spiritus copiosi, quare tumor iste dici potest tympanites. Affectus iste, si credimus Gal. 5. de loc. aff. c. 6. pendet ceu ex continente caussa ex vitiata hæmatosi. Vitiatur autē defectu caloris, deficit autem aut dissipatus, aut suffocatus, aut à contrario extinctus, hîc tùm dissipatione, tùm suffocatione deficit, atque etiam imminutus aquarum vsu. Vnà cum flatu credibile est, adesse etiamnum sereum excrementum, vnde mixtam affectionem adesse suspicor. Hoc vel ex eò arguitur, quod humor melancholicus primus parens, & origo malorum socia hæc habet excrementa, flatus, & serum; hinc Hippocr. lienem aquę fontem vocauit, & melancholicos pneumaticos. Quæ cum ita se habeant, quid opus est facto? Tumor nullam vtilem indicationem porrigit, flatus discuti vult, serum educi foras, obstructiones expediri volunt, humor melancholicus parari, & purgari debet, hepar roborandum habita feb. ratione. His scopis difficile, ne dicam impossibile est respondere, affectus enim magnus est vehementia essentiæ dignitatis, & cum inueterarit, habitum contraxit, vnde difficilè summoueri potest. Hinc Hipp. 6. Epid. affectus renum non vidi sanatos supra 50. annum. Attamē quia hepar nondum summam labem contraxisse videtur, age ad præsidia pergamus. Hic nulla sanguinis indicatio mittendi adest, cum nulla suppressa sit consueta sanguinis euacuatio, & præsente hydrope nefas est sanguinem mittere, ni solemnis aliqua euacuatio sit cohibita. Miraculo prodesse consueuit cucurbitula cum multa flamma admota ventri.

Tympanites cum Ascite.

Methodus.

Prognosis.

Inter pharmaca probatur mel rof. sol. cum manna dissoluta ex iure cum sem. citri alterato. Syrupi probantur sine diluto ex cort. citri, de pomis oxymellis, post syr. usurpationem iterum corpus repurgandum cum melle rof. sol. manna, ea & modica conf. Hamech, quæ & serositates, & melancholiam peræquè repurgat. Post purgationem corporis adhiberi poterunt litus ex ol. Anethino, chamæmellino, laurino, rutaceo, nardino, admo-

Curatio per Pharmaca.

admoueri item emplaſtra de baccis lauri, clyſteres inijci poterunt carminatiui acuti cum el. de baccis lauri. Aſſumptæ proderunt rotulæ Arom. roſ. Sed ſuper omnia probatur Iuniperi ſpiritus, &c. Clyſter ex vrina impubis pueri Valleriolæ imprimis commendatur. Admoneas morbum eſſe longum, & rebellem.

Pro quodam Sacrificulo lienoſo.

Collatio lienis cum Fiſco.

EGregiè mihi feciſſe videtur Gal. dum lienem Fiſco comparauit, nam quemadmodum aucto Fiſco priuatæ diminuuntur opes, ſic aucto liene totius corporis flos deflorefcit, & moles flaccefcit, quæ quidem ſymptomata in noſtro ægrotante palam videntur, & quoniam accidentia magnam partem conferunt ad dignoſcendam rei ſubſtantiam, cum maxima lienoſorum ſigna in noſtro Flamine eluceſcant, libenter cum Hippoc. Lienoſum nuncuparem. Malum hoc mea quidem ſententia ab obſtructionibus originem traxit, quæ iecur obſident, quod cum congrua ventilatione prohibitum fuerit, valde incanduit æſtu, & vtriuſque bilis prouentum peperit, maximè verò atræ, quæ quidem à ſplene attracta, ſed minimè confecta non modò obſtructiones peperit, ſed etiam tumorem, vnde vehementer pars aucta eſt. Hinc factum eſt, vt lien per morbum hunc organicum præpeditus, interceptuſq; reliquam ſanguinis fęcem, non attraxerit, hinc ſanguinis maſſa temerata perfectæ analepſi inepta reddita eſt, ſiquidem dulcibus nutrimur, calidis, humidiſque, vt Gal. & Ariſt. teſtantur, quare cum melancholici excrementi commercio ſanguis frigidior, ſicciorque euaſerit, & acidior, qui ſapor Hippoc. teſte admodũ infenſus eſt naturæ, quid mirum, ſi corpus macreſcat, & defloreſcat tanta tamque praua dominante cacochymia? Quid igitur opus erit facto? Neceſſum eſt hepatis, & lienis infarctus expedire, attenuantibus, & incidentibus, iecur refrigerare, vt ſanguinem pariat dulciorem, lienis tumorem emollire, attenuare, & reſoluere, & denique roborare habita priùs totius prouidentia per euacuantia. Hi ſcopi vt curanti Medico neceſſarij exiſtunt, ſic difficilè aſſequi poſſumus, quando mala inueterarunt iam, & habitum contraxerunt, & humor melancholicus ob ſubſtantiæ modum difficulter euincitur, longo tamen, & diligenti præſidiorum vſu ſpero mala vniuerſa euaneſcere poſſe. Quare quod ſpectat ad præſidia, probatur vtriuſque baſylicæ ſectio, item hæmorrhoides apertæ, & cauteria in ambabus coxis inuſta.

Generatio.

Methodus.

Prognoſis.

Curatio per Chirurgiam.

Per Pharmaciam.

Quod ſpectat ad pharmaciam, probatur caſſia cum el. leniente. Pro parante ſyrupo probantur mel roſ. ſimpl. oxymel, & ſyr. de pomis, dilui poterunt D. lupulorum cuſcutæ, borraginis, agrimoniæ, capill. Ven. ſem. citrij. His per hebdomadem vſurpatis purgatio ritè ſequetur. Probatur infuſio Rhei, & Sennæ vnà cum melle roſ. ſol. & diacatholico electario.

Apozemata poſt primam expiationem validiora erunt vſui, proin probantur ſyr. de pomis comp. byzantinus cum aceto, dilui poterũt cum iure, in quo fumaria, ceterach, borrago, bugloſſa, lupuli, cort. rad. capparum thamariſci incocti fuerint. Tum repurgandum corpus conf. Hamech, & ſyr. de epithymo. Non erit his quieſcendum, cum magna ſit cacochymiæ moles, ſed ad alia pergendum, nempè ad apozemata concinnata ex ſyr. compoſitis de Cicorea Nicoli, de fumaria comp. de epithymo, de polyp. quæ ſanè alternis ſaltem diebus deuorari debent diluta decoctione cardiaca facta cum fol. Sennæ orientalis. His ritè peractis, ſi qui supereſſe videbuntur infarctus, tolli, eximique poterunt longo præpar. chalybis vſu. Hoc tempore topica quoque adhiberi poterunt primò mollientia, tùm digerentia, & roborantia: Ammoniacum tùm ſumptum, tùm admotum magnopere commendatur, item ſuffitus ex acerrimo aceto poſt malactica ſupra molarem lapidem candentem, aut ſupra pyritem effuſo, &c. Chalybs autem præberi debet ex præſcripto Gregorij Horſtij, aut certè in liquorem conuerſus Florentijs deferri.

Pro quodam Mercatore torminibus affecto.

CONSILIVM TERTIVM.

COnqueritur Vir iſte egregius de dolore, à quo quotidie poſt digeſtionem circa epigaſtrii regionem inceſſitur, infeſtaturque, quare neceſſe eſt, hiſce partibus morboſam aliquam cauſſã occurrere, cuius ratione indoleſcũt, & quoniã methodica curatio pendet ex cauſſarum omnium remotione, quæ ad affectum generandum conueniunt, in primis affectus naturam aperiam, ſubinde cauſſas rimabor, ea methodo, quam diuiſiuam appellãt, quam Plato donum Deorum uocat vnà cum Promethei luciſſimo igne in terras demiſſum. Poſtremò ad curationem me conferam. Hiſtoria.

Dolor igitur nihil eſt aliud, quã ſenſus rei contrariæ, vt ait Auic. ſeu moleſtia, quã particula inter ſentiendum percipit, aut ex repentina, validaque intemperie, aut ex continui ſolutione, quandoquidem partis integritas, & perfectio non in ſola partium temperie, & organicarum laudabili ſtructura, ſed etiam in vtraũque optima vnitate. Sed huc facere non poſſunt repentinæ, validæque intemperaturæ, tùm quia cauſſæ nullæ concurrunt, tùm quòd pars nec calore æſtuat, nec frigore perſtringitur, quare reliquum eſt, vt dolor ab obiecto continuum ſoluẽte proficiſcatur, quatuor verò vnitatem ſoluere conſueuerunt, nimirum inciſio, fractura, corroſio, atque extenſio, ita docente Gal. lib. Artis paruæ. Non eſt inciſio, neque fractura, ſupereſt ergo, vt ſit vel corroſio, vel extenſio. Non equidem credo, eroſionem eſſe, quoniam notæ acrioris excrementi palam iam emicuiſſent, & iam vlcus factum fuiſſet tanto ſuccedente tempore, & dyſenterica diſpoſitio iam negotium faceſſeret, quare proximum eſt, vt ſit extenſio, quam aut minera, aut flatus peperere, Forma. Quatuor ſpecies ſolutæ vnitatis. Cauſſæ.

non

non minera, quoniam repentè inuadit, atque recedit dolor, id quod non accidit si crassior, & corporatior caussa interueniat, quare necessum est adesse flatus, vnde dolores isti per interualla recrudescunt, flatus verò isti possunt esse soboles aut alimentalis, aut excrementitiæ materiæ, equidem arbitror suscitari ex cruditatibus ventriculi, quas calor imbecillior ingenerat, argumento verò est dolor ab ingesto cibo ingrauescẽs, hoc etiã Auic. auctoritate sancitur dicentis stomachum frigidum, humidumque colligi ex dolore succedente comestioni, & ex flatibus. Non ausim tamen inficiatum ire, quin & melancholica, & pituitosa excrementa subsint, quæ dum à calore subiguntur, in flatus conuertuntur. Quare cum vniuersa hæc symptomata ex imperfecta coctione proficiscantur, necessum est, malè stomachum affici, seu per errorem externum, siue per impotentiam, malamq; temperiem, quorum ratione concoctio intercipitur; equidem arbitror stomachũ frigida, humidaque laborare intemperie, cuius causa cruditates fiunt, & flatus, à quibus distenta intestina dolitant subinde. Quare vt res omnis ad vmbilicum adducatur, dicendum, dolorem ex copia flatuum proficisci, qui intestinorum continuum soluunt, quique ex imperfecta chylosi enascuntur, frigidisque, humidisque recrementis propter caloris inopiam, & stomachi frigidam, humidamque intemp. Quare hæ insurgunt indicationes mulcendi scilicet doloris, discutiendi flatus, excrementa purgandi, ventriculique coctionem perficiendi, calfaciendo, roborandoq; eundem, & natiuum calorem augendo. Hoc etsi laboriosum, consequi tamen licebit, non est tamen malum negligendum, cum scribat Auic. vniuersas calamitates, quæ corpori accidunt, ex malè habito stomacho proficisci, &c. — Indicationes.

Pro Vestali Virgine doloribus, & febre infestata.

CONSILIVM QVARTVM.

DVo potissimùm Vestalem Virginem infestãt affectus, alter vniuersalis est, & totum afficit corpus, alter peculiarem particulam lacessit. Vniuersalis feb. est, quæ nihil est aliud, quam caloris hyperbole, per quam naturæ munera perturbantur, siue calida cordis, & totius corporis intemperies partim facta, partim quæ fit, vt docet Gal. cum à putredine pendeat, quæ est proxima putridarum febrium caussa, putredo autem cum ad aliud dicatur, hic refertur ad bilem, & pituitam, quæ simul mixtæ putrescunt. Quare si oculos dirigamus ad febr. factam, frige oportet facere, si ad eam, quæ fit, vlterior generatio inhibenda, inhibebitur compressa putredine, putredo conteretur apparente coctione, siquidem docente Galeno coctio est, quæ facit cessare putredinem, quare coctio erit promouenda, coctionem verò duo promouent, ea scilicet, quæ commune naturæ instrumentum nempè calorem suæ harmoniæ, & pristino tenori restituunt, nempè temperantia excessum (est enim calor veluti paterfamilias, qui mente constans optimè gerit omnia, at alienatus vniuersam œconomiam subuertit), & ea, quæ obiectum nempè putrescentem humorem adæquant, & disponunt. Hîc igitur bilis, & pituita ad mediocritatem redigendæ sunt per temperata si primas, & secundas qualitates respiciamus, si copiam, imminuendæ per pharmacum lenieus ammixto in modica quantitate purgatorio. Hæc verò cum hactenus perbellè absoluta fuerint, non est, quod actum agam. Reliquus affectus particularis ad hypogastrium spectat, qui nil est aliud, quàm acerbissimus dolor, cui par esse non potest Virgo, quique totum inferiorem ventrem, ventriculumque potissimùm in consensum trahit, non sine nausea, & difficili quadam respiratione, & cap. grauitate. Dolor est sensus rei cõtrariæ, & contristantis ab obiecto improportionato ad potentiam factus: obiectum hocce aut est quippiam, quod similarem particulam repentè, & affatim afficit, aut certè coniunctas particulas diuellit, & abiungit. Hîc dolor ab vtraque caussa proficiscitur, siquidem dolor iste hystericæ passionis soboles est, & à flatu venefico, & frigidissimo prouenit, qui ab vtero sublatus partes, tùm diuellit, tùm afficit maligna qualitate. Hoc ita esse multa demonstrant, nam dolor repentè ingruit, & plurimæ simul particulæ afficiuntur, nam stomachus, diaphragma, caputque compatiuntur, hinc nausea, anhelatio, cap. dolor grauis, hoc verò non fieret, ni pars laborans communicaret cum singulis, cum his autem omnibus per venas, per arterias, per neruos commercium vtero intercedit, proin sua mala singulis per hæc media facilè communicat. Non adesse nephriticam dispositionem vrinæ ritè abeuntes monstrant, arenularum absentia, stupor cruris non perceptus, & reliqua, quæ huiusmodi dolorem stipare videntur, non præsentia. Multò minùs coli dolor est, quom aluus sit soluta, nec fixus sit dolor, sed oberrans, & palans, & statis horis inuadat; quare credendum ex vtero flatum suscitari, qui diuersas partes impetens eas diuellat, & dolorem pariat. Flatus autem tolluntur ex suppressis mensibus. Eò igitur allaborandum, vt dolor omni anodynorum genere sedetur, flatus discutiantur, minera extirpetur, vterus roboretur, reuocentur purgamenta.

Affectus genera. — Scopo. — Dolor. — Methodus.

Non erit facilè propositis scopis respondere, siquidem symptomatum magnitudo arguit morbi magnitudinem, multam materiam, magnum recessum, quare necessarius erit longus remediorum vsus, quæ vterum ad pristinum tenorem redigant.

Remedia suppeditat Chirurgia, Pharmacia, Diæta. A Chirurgia nulla remedia deinceps sumẽda præter cucurbitas vtrasque, frictiones vincula, semicupia, clysteria, cum sanguis fuerit semel, atque iterum profusus. Adhibendæ igitur cucurbitulæ cum multa flamma, miraculo enim solent dolorem à flatu discutere. Semicupium ex calasticis, & resoluentibus adhibendum, vincula pedibus adijcienda, & frictiones supernè deorsum frequẽns vsurpandæ. Clysmorum vsus sit frequẽtissimus, qui attingunt affectam particulam, & expli- — Curatio per Chirurgiam.

explicata caliditate prosunt, concinnari debent ex vterinis odoris. Vmbilico admouendum zibettum, superponendum empl. de Galbano, naribus fœtida admouenda, ruta manibus confricata, castoreum aceto dissolutum: os è corde Cerui commendatur à Galeno, quidam dant cum fol. lauri, & myrrha.

Pro Muliere hystericis passionibus, & stranguriis opportuna.

CONSILIVM QVINTVM.

Quid passio Hysterica. Honesta Mulier duobus præcipuè symptomatis implicari, exercerique videtur, nempè hysterica passione, & stranguria illa symptoma est ad qualitatem mutatam attinens, est enim vteri, atque totius corporis perfrigeratio à frigido veneno profecta propter obstructionem vasorum ad vterum pertinentium, iure enim carpitur Altimarus à Capiuacceo, qui huiusmodi affectum frigidam intemp. à venenata qualitate prognatam definit, fieri enim non potest, ait Capiuacceus ex Gal. cap. 7. lib. 3. de loc. aff. vt quod citò fit, & deficit ex intemperie proueniat. Porrò vt coniuncta caussa symptomatis est vapida quædam, & virosa qualitas ex materia vteri vasa offarciente sublata ad stomachum, ad diaphragma, ad reliquas particulas, vnde pro diuersitate partium, varia emergunt symptomata, ita obstructio soboles esse solet, aut suppressorum mensium, vnde fit palyndrome, aut polluti seminis, si credimus Hippoc. atque Auic. (quamquam Neoterici prauorum recrementorum colluuiem adijciunt, quæ perniciosam vim ex loci conditione indipiscuntur, alioquin quomodo Aniculæ hoc dæmone vexarentur?) Propterea senex ipse duo præclara auxilia hisce malis opposuit lib. de Virg. Morbis nempè Virum non eneruem, & venæ sectionem ex malleolis.

Caussæ.

Stranguria. Alius affectus, scil. vitiosa illa emictio cum ardore, & dolore symptoma est in exeunte mutato, quod sanè pendet à vitiata retentrice vitiatur autem ab actione deprauata excretoriæ facultatis vesicæ; malo enim hunc affectum reijcere in stranguriam, quàm in dysuriam, in qua debito quidem tempore redditur, sed difficulter, & appressa interdum ad pubem manu, stranguria verò perinde fit, inquit Hollerius aduersùs Fuchsium, atque dysenteria, confertim ad vesicam irruente acri humore, vnde identidem irritatur ad excretionem, quæ sine dolore non succedit. Hic soboles esse potest, (si modò lythiaseos signa desiderentur) salsæ cuiusdam pituitæ, quæ in stomacho frigidiusculo gignitur, & à iecoris caliditate prærepta, & excocta salsedinem comparauit, hæc in vesicam procumbens, & deuoluta id agit, vt vesica breuibus interuallis cogatur paucam reddere non sine dolore vrinam.

Curatio per Chirurgiam. Aduersùs hæc mala multa, & accommodata præsidia parantur, quibus egò libens adscribo. Probatur igitur Phlebotomia (si longè absit menstrua periodus) ex basylica dextra ad comparandam hepati multò æstu torrido crasim. Probantur cauteria dextro femori secundùm domesticam partem inusta, item semicupium ex vterinis conflatum, si vsus exegerit. Inter pharmaca lenientia probatur in primis cassiæ atramentum cum manna, & sp. hieræ picræ crasso modo contusis. Vel mel ros. sol. vnà cum manna &c. Per Pharmaciam.

Inter alliotica, quæ humorea parant, Rhodomel simplex, & syr. de borag. satis erunt. Acetata omittantur propter vterum, Acetum enim hysteralgos dicitur Hipp. Prima propotismata dirigãtur ad paranda excrementa primæ regionis. Inter cathartica maximè probatur Agarici, & Rhabarb. infusio. Hoc tamen animaduertendum, ne stranguria admodum infestet, nam per pharmaca validiuscula solet exasperari affectio notante Amato. Expiato semel corpore noua protherapia erit instituenda, quæ & vterum, & vtero vicinas partes respiciat.

Parata excrementa foras exigenda validiore pharmaco, quòd superuacua recrementa longiùs distant, probatur mihi cum Galeno 9. κατὰ τόπους puluis hieræ diacolocynthidos cum cassiæ fistularis atramento, aut certè catapotia de hiera, de Agarico, fœtida, quibus apozema deuoratis superbibendum refrigerans. Expurgato ritè corpore, vsus aq. Thetturianæ non erit omittendus ad robur stomacho conciliandum. æstuante cœlo serum caprillum Antiquorum more propinatũ vsui erit, & si vitia vesicæ fatigent præmitti poterit bolus ex terebinthina phistica ex aq. ros. lota. Vt verò infrequentiùs infestent symptomata ab vtero, sequi Matthioli consilium operæpretium est, mandat ille, vt singulis hebdomadis vinum D. bryoniæ annum integrum ebibatur. Interim theriaces vsus vnà cum Castoreo non intermittatur, opportunè tamen adhibenda. Sexcenta alia mitto, quæ ab Auctoribus passim exponuntur, sat sit apud Virum sapientem digitum ad fontem intendisse &c.

Pro Heroina albo vteri fluore implicita.

CONSILIVM SEXTVM.

Scitè Hipp. (si quid aliud) vniuersos morbos, qui fœmellis accidunt ab vtero proficisci prodidit, id quod præclarè demonstrat nobilissima hæc mulier, quæ abhinc duos annos post abortum incidit in album fluorem, quem malim vterinum, quàm muliebrem appellare, nullæ enim malæ corporis habitudinis, nullæ malè affecti stomachi, aut cap. notæ præcurrunt, quibus colligatur muliebre profluuium, esse autem vterinum hac consequimur coniectura, quod abortus maximè vteri infirmitatem indicat, & auget, auget quidem per sanguinis effusionem, & laborem; indicat, quòd sui muneris impotens fuerit, quare constitutum sit esse vterinum fluorem. Cæterùm cũ hic ad ametriam in excreto pertineat, excrementum potest esse multiplex, ichoroides, aut humorosum, aut seminale, non est ichorosum, quia consistentiam habet, nec seminale, quia sine pruritu & titillatione elabitur, & corpus ab exhausto non tabescit, & cessant alba purgamenta appel- Affectus. Signa.

appellentibus rubris, quod vsu non venit gonorrhœa laborantibus, erit ergo humorosum, & sanè pituitosum, vt omnia compendio cōficiam, quod autopsia colligitur: Cum autem omnis excretorum immoderatio sequatur actionem aliquam læsam, nō est dubium vteri retentricem affectam esse ab expultrice irritata ab excremento pituitoso copia, & qualitate noxio, quod à vitiata alteratrice vteri producitur, vitiatur autem à frigida, humidaque intemp. hinc prouentus phlegmatici excrementi, quod ideo affatim affluit, quia perennem habet generationem. Quibus sic constitutis proximum est, vt medendi methodus instituatur per indicationes vtiles, quæ à producēte, & ab excremento ducuntur. Vteri igitur frigida, humidaque intemperie, calidis, & siccis est summouenda, tonus hystericis seruandus, excrementum pituitosum minuendum, eradicandumque est, vt qualitate frigida, humidaque vitiosum est corrigi debet calidis, siccantibusque, denique vt motu delinquit, reuellentia, & deriuantia stringentia postulat. Quibus indicationibus vix satisfieri potest, cum subsit vehementia essentiæ per temporis diuturnitatem valde confirmata, attamen quia honesta fœmina pollicetur se opportuna facturam, & Medici præceptis obtemperaturam, vigente ætate, in qua omnia sunt venusta, inquit Hipp. non desperamus, quin aliquid vtilitatis assequi liceat instituta cōgrua viuendi norma, & opportunè adhibitis remedijs, quæ ex chirurgico fonte pauca desumuntur præter frictiones, & cauteria, quæ inusta velim dextro femori ad deriuationem excrementi, quod in vtero localem habet generationem, neque enim sanguinem mittere fas est, cum nullo modo sit inutilis, mandat autem Galenus, vt sanguis hauriatur, vbi inutilis est, inutilis verò est, inquit, aut quom propriam qualitatem ad vnguem non seruat, vt corpus congruè alere nequeat, aut cum multitudine vsque adeò creuit, vt vel venas, & arterias distendat &c. vt periculum sit rupturæ. Hîc igitur cum nihil talium subsit, frustra sanguis mitteretur.

Medendi Methodus.

Prognosis.

Curatio per Chirurgiam.

Quod spectat ad pharmaciam, cum curatio Vxori Boeti adhibita sit veluti idea, ad quam medentis consilium dirigi debet, ne latum vnguem ab ea methodo recedendum puto. Quare præmisso eccoprotico ex melle rof. sol. & manna propinanda erunt apozemata præparantia, qualia sunt mel colatum, oxymel (& si enim acetum hysteralgos ab Hipp. dicitur, mixtum tamen Rhodomelli non officit teste Amato Lusitano) diluta D. betonicæ, melissæ, matricariæ, arthemisiæ. Quibus per hebdomadam perhaustis exhibēdum phlegmagogum, quale est Agaricus trochiscatus cum mell. ros. sol. & manna. Et quia magna subest excrementi copia, repetendi sunt syrupi de hyssopo, de calamintha, de betonica cum modico scyllino oxymelle, dilui poterunt similium D. subinde offerenda sunt catapotia ex massa pill. polychrestarum, & cocchiarum, & masthichinarū. Post quæ propinanda sunt diuretica, quæ vim habeant deriuandi, proin probatur apozema ab Amato amatum, & summè commendatum, quo plures fœminas se sanasse deierat. Sic autē habet Cent. 6. cur. xxxx. ℞. capill. Ven. hyssopi, menthæ, melissæ ana p. j. assari p. 5. rad. petroselini ℥. 5. sem. anys. ℨ. 1. in ℔. ij. aq. f. D. ad tertias, coletur, colatura seruetur in vsus, cuius ℥. v. exhiberi possunt summo mane vnà cū oxymelite, & melle ros. simpl. A diureticis ad hydrotica pergendum, qualia forent lignum guaiacinum, lentiscus, Rhaponticum, quo tempore faciendæ erunt frictiones tū leues, tùm asperiusculæ supernis partibus, nec minùs vtile erit modicum theriaces, aut Mithridatij cum conf. melissæ, betonicæ, & nuce myristica, & olibano exhibere, cum se lecto commendat, ad vteri proprietatem seruandam, & robur augendum, quo tempore probantur suffitus ex bistorta, gallia, & alypta moscata, & garyophillis crasso modo contusis. Huc facit & arcanum Amati ex albuminibus ouorum cum aq. rosacea deuoratis per xv. aut xx. dies cum tantillo masthichini pulueris. Externa erunt cerataria, qualia ex ladano, & aromaticis additis adstringentibus, & cera confici solent. Quod si hisce auxilijs malum non concedat thermales aquas adeat, vtpote Cenetenses, si præsto sint, solent enim penè sacros promere effectus, &c.

Per Pharmaciam.

Pro Heroide ad Hystericam passionem.

CONSILIVM SEPTIMVM.

Illustrissima Domina hystericis passionibus obnoxia est, hæ verò morbum sacrum, attonitum, & spasmodes motiunculas referunt, quæ quidem si credimus Hipp. & ex polluti seminis pleonexia, & ex menstrui sanguinis synathrismo proficiscuntur, propterea duo etiam remediorum genera opposuit Hipp. Virum scil. & sanguinis missionem ex malleolis, nos aliam caussam adijcimus, nempè corruptorum humorum colluuiem. Propterea curatio institui debet præsidiis ex caussarum cognita natura desumptis.

Historia.

Caussæ.

Remedia Chirurgica, quę hîc conueniunt, sunt iterata sanguinis missio ex altero crure ad minuendam sanguinis vbertatem, cauterium cruri inurendum ad deriuandam materiam, quæ localem habet generationem in vtero, semicupium ex maluis, & cæteris hystericis herbis concinnatum ad vteri tonum, & ad perspiratum adiuuandum, & ad diaphoresim conferet.

Remedia.

Ex Pharmacia alliotica, & euacuantia hauriūtur præsidia: Inter euacuantia probantur, quæ educunt bilem, & pituitam, proin laudandi boli ex cass. & sp. hieræ pictæ concinnati unà cū modicissimo Agarico, præmisso propotismate, quod utrumque paret humorem, repetenda erit purgatio, ex pill. de hiera cum Agar. & fœtidis, deuoratis pillulis propinandum erit iusculum refrigerans, ne impendio sanguis incalescat. Repurgato corpore properandum ad aliquod auxilium, quod tum superuacuas uteri humiditates afficcet, tùm eundem corroboret, præterea cap. etiam respiciat, quod morboso quodam apparatu propter nimiam humiditatem laborat, & affectibus opportunum est. Tale autem erit rad. Chynæ in

bracteolas incisa & decocta in aqua una cum uterinis radicibus, & cephalicis. Vsurpandum verò tale auxilium saltem ad xxx. dies, vt morbi resistētia peruinci possit. Interim theriace cum pauco castoreo non erit omittenda, mirum enim in modum confirmat facultates aduersùs quoduis noxium. Andreas Matthiolus commendat vinum medicatum bryonia per annum singulis hebdomadis epotum; commendat item radicem hypoglossi. Nos experimento probauimus nihil esse præsentius puluere, quem præscribit Erotis, constat autem ex osse de corde Cerui, fol. lauri, & myrrha. Præscribenda massa pill. ex assa fœtida, castoreo, galbano, quotidie deuoranda pillula. Augenius habet pro secreto. ℞. moschi opt. ℥.v. cinnamomi, garyophill. nucis mosch. ana ℈. j. vino odoro dissoluta propinentur.

Pro Muliere Belga vlcere matricis, lue Gallica, feb. putrida, & hectica, & doloribus secundùm totum corpus laborante.

CONSILIVM OCTAVVM.

EXcrementorum prouentus necessariò succrescit, nullum enim alimentum tam simile est, quin aliquid habeat dissimile, excrementum autē semper naturę bellum indicit, nisi foras stato tempore, naturæ legibus, & per loca conuenientia ablegetur, maximè si redundarit, redundat autē duplici de caussa, aut propter prauam viuendi normam, aut certè ob malam viscerum diathesim, hîc vtraque de caussa excrementa affluere suspicor, vnde morborum seminaria euaserunt. Adest siquidem ventriculi frig. intemp. crudorum recrementorum ferax, adest etiā externus error, externum errorem voco quācunque caussam morbificam extra partis constitutionem existentem, proin error externus in hoc casu est lues Gallica, quæ iuxta Capiuaccei mentem est excrementum protinus humano generi aduersum multigena pollens homines offendere labe, cuius ab humana trahitur substantia origo, siue mauis cum Ferdinando Epiphanio. Praua est diathesis à putri, lento, & viscido vapore malignæ, venenatæque qualitatis participe, qui se congressus tempore in vterum primùm, mox in iecur insinuauit, ibique regiam suam fixit, qui quatenus putris, vaporisq; naturam retinens non potest, quin calidam intēperiē hepati impresserit, cuius caussa, vtriusque bilis prouentus succrescit. Scitum tamen est, hanc benedictam mercem analogiam habere ad crassū phlegma, vt testatur Fracastorius. Hinc factum est, vt omnigena recrementorum copia succreuerit, quæ ad vterum præceps deuoluta muliebre profluuium commiserat, quod cum intempestiuè fuerit suppressum, recrementa isthæc intus coercita alieno calore corrupta putruerunt, & feb. primò commiserunt mea quidem sententia putrem, quam subinde hectica excepit. Quæ verò excrementa ad musculosum genus, quæque ad periostia delata sunt, hæc tùm lassitudinem, tùm dolorem peperere. Vlcus porrò ab externa caussa originem duxit, nempè ex pessulo ex calce confecto, quod perennis excrementorum fluxus hactenus fouit. Eò igitur allaborandum, vt recrementa foras ablegentur, vt ventriculus calfiat, iecur refrigeretur, feb. frigida, humidaque indicat, est enim calida, siccaq; passio. Dolores mulcendi, vlcus mundificantia, detergentia, sarcotica, epulotica postulat. Lues proprium alexipharmacum requirit.

Quid lues Gallica.

Ratio sympto.

Methodus.

Hisce indicationibus difficile est respondere, imò impossibile, adest enim summa essentiæ vehementia, & etiam dignitatis adest vehementia, cum exiguo uirium robore, & mala habitum contraxisse uidentur. Sed cum naufragium facieti, si nō manus, saltem tabula sit porrigenda, & melius sit anceps, quàm nullum remedium, age quid experiri oporteat, in medium feramus. Probantur igitur hæmorrhoidibus admotæ hyrudines, quæ tres, aut quatuor unciolas sanguinis detrahant, nec dehortantur uires tam modicam euacuationem, sic enim & Hipp. & Celsus in simili casu se gesserunt. Probantur mediocres frictiones, & litus ex ol. amygd. dulcium. Probantur pharmaca lenientia ex cassia, & manna, & crem. tartari. Syrupi de lupulis, de borragine, de uiolis cum pauco iulapio acetoso probantur. Non erit inconueniens Agaricus infusus. Repurgato corpore experiri aliquod generosum præsidium oportet. Tale est. Rad. Chynæ in iure pulli, & testudinis infusa, aut certè in lacte Asellæ, & quotidie deuorata, &c. si modò lac non acescat, quo casu puluis Chynæ inspergendus.

Prognosis.

Curatio per Chirurgiam.

Per pharmaciam.

Pro Iuuene scabioso.

CONSILIVM NONVM.

CLarissimus Iuuenis biliosa tēperie, & gracilēto habitu præditus, compotationibusque meracioris uini deditus ab hinc annū unum cępit scabendi desiderio tētari, & pustulosis rumoribus, & minutulis affici, atque etiā epinyctidibus molestari, maximè præterita hyeme, aduersus quos affectus molitus est quædam remedia, quæ profuerunt, ueruntamen cum mali radicem non attigissent, factum est hinc, ut deintegro pullularint, & uberiore etiam segete: Horum igitur affectuū pertæsus absolutissimam curationem requirit, cui nos morem gerere par est. Affectus igitur curandus scabies est, tumor scil. cutis rubicundus (sic enim eam definit Celsus lib. 5. cap. 38.) ex qua pustulæ exoriuntur, modò humidiores, modò sicciores, modò latæ, modò prominulæ, modò mites, modò agriæ. Hîc humida subest scabies, prominula, pruriginosa, non agria, sed mitis, nullaque luis suspicione fœda. Quælibet scabiei species à sanguine corrupto prouenit, inquit Auic. corrumpitur autem trifariam, aut per extranei admissuram, coitumque, aut per temperiei excessum, aut certè per eiusdem degenerationem in alterutram bilem. Hîc temp. excessum subesse credibile est, præcesserunt enim quæ iecur, atque adeò sanguinem urere potuerunt, quocirca magnum utriusque bilis prouentum factum esse suspicari licet. Hippocr. scripsit, lepram, psoram, & scabiem, omnes esse soboles atræ-bilis. In lib. de morbis

Historia.

Quid scabies.

Caussæ.

morbis dixit prouenire ex salsa pituita, hic utrunque subesse iudico, nam pustulæ albicant cũ quodam virore. Cæterum cum vtrunque excrementum difficile moueatur, necessum est vt vehiculo indigeat, hoc autem est sereum, & ichorosum recrementum, quod reliquos superuacuos humores defert ad cutem, commune totius corporis emissarium partim transmissos, partim etiam attractos ob intempestiua exercitia.

Methodus. Eò igitur collineare necesse est, vt pustulæ siccantibus, & tergentibus summoueantur, vt recrementa, & superuacui humores euacuentur, & penitus eradicentur, & ne in posterum regenerentur, curemus temperando refrigerantibus hepatis calorem, & externos errores circuncidendo.

Prognosis. Quod sanè opus perfici poterit, sed succedente tempore, & diligenti curatione.

Curatio per Chirurgiã. Quod spectat igitur ad sanguinis missionem probatur phlebotomia ex dextra basylica ad ℥.x. cucurbitulę admoueri poterunt in curationis calce, non propono hyrudines hæmorrhoidibus admouendas, quia non est assuetus, docet autẽ Galen. earum non esse faciendam consuetudinem, nisi magnum aliquod bonum speretur. Balneum aq. dulcis erit vtile, litus ex sulphuratis in fine proderunt.

Per Pharmaciam. Inter pharmaca probatur primo loco cass. cũ el. lenit. Tum apozemata erunt propinanda ex intybi omni genere, & lupulis, & botragine ammixtis, sem. citri ratione ventriculi. Ad imminuendam cacochymiam de secunda corporis regione probatur Rhei dilutum vnà cum syrup. ros. sol. & modica conf. Hamech. Repetenda apozemata ex lupulis cuscuta, intybis fl. genistæ, borrag. fumariæ, tùm gradus faciendus ad D. epithymi Mesuæi, quæ tribus saltem vicibus repeti debet ad detrahendam cacochymiæ molem, quæ tertiam corporis regionem obsidet. Hoc pacto repurgato corpore, supererit viscera ad meliorem crasim redigere, id quod consequi licebit conf. rosarum ammixtis troch. viperinis superbibendo seri depuratissimi, in quo fumaria ebullierit ℔.j.

Per diætam. His addi debet optima viuendi norma, quæ refrigeret, & humectet iecur, & bonum succum gignat. Ad illitum verò. ℞. axungiæ suillæ lotæ ex succo limonum ℥. iij. sulphuris viui acerrimo aceto extincti ʒ. iij. salis torrefacti, & succo fumariæ excepti ʒ.j.ß. m. f. linimentum. Huc facit & illud Amati, quod incantamenti instar est, & concinnatur ex rad. enulæ contusa vnà cum axungia suilla, aut vng. rosaceo. ℞. vnguenti rosacei ℥.iiij. sulphuris viui ℥. ii. salis modicũ, misce f. linimentum, quod pauco styrace liquido possit etiam aromatizari.

Pro Viro studiosissimo Acedicola atra-bile correpto.

CONSILIVM DECIMVM.

VTinam (Vir præstantissime) illud in te reijci posset, quod olim Hipp. Abderitis obiecit, errorem scilicet tenebras offundere, aut potiùs vberiùs germanæ beneuolentiæ signum esse, quòd etiam ad suspicionem turbaris. Laborat egregius Vir frater tuus, laborat (proh dolor) atra-bile vexatus, quæ mira parit symptomata timoris, mœrorisq; plenissima, (scitum enim est illud Hip. Timor, atque tristitia, si longo tempore detinentes sine causa manifesta perseuerent, ex eo atrabilis significatur) & faxit Deus, ne in maniacũ furorem desciscat, facilis enim est metastasis teste Auic. ni obuiam eatur. Vtrum verò primaria melancholia detineatur, an potiùs per consensum nondum planè constat. Esto, vt flatuosæ, siue hypochondriacæ melancholiæ indicia desiderentur; Esto, vt toto corpore melancholicus sanguis redundet, (iure enim Hipp. atque Arist. in sanguine prudentiam reponere videntur) venæ turgescant, corpus densa pilorum segete horrescat, gracilescat, atque adeò per cõsensum à toto corpore cerebrum patiatur. Perennis tamen phantasiæ error cogit fateri, & cerebrum eadem labe teneri, in quo sanguis aduritur, & in atram facessit bilem, quæ animam, vt Hipp. more loquar, h. e. temperamentum inoccupans melancholica parit symptomata, tùm quòd spiritibus, cerebroque splendorem adimit (est enim natura diaphanes) tùm quòd species, & cõiuncta permutat, & temperamentum subuertit. Quid plura? Atra-bilis, inquit Arist. in Probl. cum sedi mentis appropinquat, morbos insaniæ parit. Siue igitur affectus iste, sit tristis actio phantasiæ, vt arbitratur Argenterius, siue animi angor vna in cogitatione defixus, atque cohærens citra feb. atque furorem à phantasmate melancholico proueniens, vt existimauit Arethæus, siue deprauata imaginatio ob tenebrosum phantasma, à quo timor, mœrorque incutitur, vt fieri consueuit ab ignotis; nihil refert, siquidem constat, hoc tenebrosum phantasma sobolem esse melancholici fumi, qui de atrabile deraditur tùm in toto, tùm in cap. stabulante: Hæc autem originem traxit & ab externis erroribus, curisque mordacibus, maximè verò à iecinore summo æstu retorrido, quod vtriusque bilis ferax est. Quare eò allaborandum est, ut atrum recrementum foras exturbetur, emolliri interim debet frigidiusculis, & impendiò humectis & ne prauorum retrimentorum seges deinceps succrescat circuncisis vniuersis affectibus, & externis erroribus, hepar refrigerando incumbendum, idẽ capiti, quod per vigilias, & curas incaluit fortasse impensiùs, præstandum auxilium, cauendum tamen, ne quid nimis, nam principibus particulis frigida cautè adhiberi debent, inquit Auic. quia vt prosunt ramis .i. excessibus, ita officiunt radici, h. e. calido innato. Accidentia, si quæ sunt, corrigi debent.

Species melancholiæ decernitur.

Ratio symptom.

Forma.

Caussa.

Methodus.

Prognosis. Tempus, quo atra-bilis potissimùm commouetur est Autumnus, ætas verò ab annis xxv. usque ad xlv. ut docet Hipp. lib. de nat. hum. hæc ætas, inquit, præ omnibus aliis maximè ab atrabile infestatur, & Autumni tempus omnium anni temporum ad eamdem aptissimum est. Hinc 3. Aph. Autumno, inquit; Quartanæ feb. erraticæ, lienes, furores, & atræ-biles, & morbi comitiales excitantur. Sed & Vere ijdem morbi emergunt, siquidem sanguis tunc æstuat, & cietur, in

quo

quo poteſtate reliqui humores continentur. Quare non eſt mirum, ſi ætati, & anni tempori affectio congruens ſuborta eſt, in quam hæreditaria quadam diſpoſitione erat procliuis egregius Vir, & quemadmodum hinc minor cauſſæ vis arguitur, ita uictum iri affectum, ſi ritè tractetur. Morbi ab atra-bile ſolent eſſe ob ſubſtantiæ modum contumaciores, & cum hactenus suborta dyſenteriæ ſpecie, quam commendat in ſimili affectu Hipp. melius habuerit ægrotus, non eſt, quod animum deſpondeamus, futurum quippe, vt in integrum reſtituatur, longo tamen, iugique remediorum vſu id acciſurum, contendo.

Sect. vij. Aph. v.

Curatio per Chirurgiam.

Quod igitur ſpectat ad ſanguinis miſſionem, probatur vtique phlebotomia, ſed Arabum more repetita. Quare tundi primùm poterit baſylica dextra, tum ſiniſtra, demum ad hæmorrhoides pergendum, quantum enim conferant inſanientibus Hipp. edicto conſtat. Quantum agendum, ab actione indicantis petatur. Huc faciunt cauteria: Quare cum vnum in brachio geſtet, retinendum, & alterum dextro femori inurẽdum, humor enim terreſtris melius per inferiora excluditur, inquit Hippoc. Clyſteres erunt ſummo vſui, ſi credimus Aetio, frequẽns adhibiti: Nec minùs vincula infernis partibus inicta profuerint, quorum ſolo vſu multos vidimus reſtitutos decũbente ad crura atra-bile. Hinc Hiipp. lib. de iudicat. Quicunque inſaniunt, ſua ſponte liberati à morbis, his inſaniam ſoluit dolor ad pedes progreſſus. Idem varices etiam bonum eſſe dixit, in cruribus erumpentes, ob metaſtaſim ſcilicet, eòdem ſpectant balnea, perfuſiones cap. epithemata, fotus, quos Hipp. ante elleboriſmum commendat.

Sect. iiij. Aph. ix.

Lib. 1. de Diæta.

per Pharmaciam.

Quod attinet ad Pharmaciam; Probatur caſſiæ atramentum modò electario lenienti, modò catholico coniugatum, & hæc pharmaca identidem exhiberi debent, nam morbi longi, quatenus ab atra-bile proficiſcuntur, blandè tractari volunt, inquit Plato, non irritari grauioribus. Huc faciũt & paſſulæ præpar. quas Capiuacceus præſcribit cap. de hypochondriaca melancholia. Quòd ſi recentiſs. ſyr. roſaceus præſto ſit, vnà cum el. leniente propinatus ex ſero caprillo optimè depurato conducet.

Inter præparantia in primis probantur ſyr. de pomis, de violis, de ſucco borraginis, de lupulis, iuſculis incoqui poterunt intyba, lupuli, borrago, glycirrhyza, luculenter enim humectare oportet, ſi addatur nonnihil corticum citri, appoſitè ad rem fiet, odor enim eſt animæ cibus, inquit Ariſtot. animus autem hîc maximè deficit, proin refici debet odoris.

Poſt præparantia ritè veniunt purgantia, quare ſi diluto Rheubarbaro ex ſero caprillo addas recentiſſimi ſyr. viol. ſol. aut roſacei trientem, & ſemunciam el. len. pharmacum conflabitur vtiliſſimum, detracta enim bilis mole, quæ eſt, vt ait Democritus apud Hipp. malus corporis inquilinus, inſania miteſcet.

Succedente tempore priores ſyrupi intendi, acuique poterunt acceſſu compoſitorum, ſed infra minimam doſim, vt afficiãt, ſatis ſit apud eruditiſsimum Virum digitum ad fontem intendiſſe.

Poſt alternas, reciprocaſque vices ſyr. & lenientium pharmacorum pergendum erit ad elleborũ (neque .n. fas eſt, illũ à carceribus adhibere metu conuulſionum) ſed malim extractum, quàm infuſionem, quæ hoc habet commune, vt citò præterlabendo tenue duntaxat detrahat, relicto craſſiore. Quare ſi vnus, aut alter ſcriptulus extracti ellebori nigri caſſiæ atramento concorporetur, pharmacũ numeris omnibus abſolutum cõcinnabitur. Scitum eſt, quàm familiariter hoc vteretur Hipp. Quòd ſi ne his quidẽ præſidijs ex arte vſurpatis malũ concedat, (quod Deus auertat) tunc ſanè, quia melius eſt non viuere, quàm ſine ratione viuere, ad Antimonium præparatum confugerem. Non eſt, cur miraculorum myriades enarrem, cum extent. Ritè purgato corpore, æger ad balnea trahendus, & ſerum caprillum depuratiſſimum propinandum haud Neotericorum, ſed veterum more, nempè ad heminas quatuor vnà cum emulſione ſem. melonum &c. Hoc interim ſpatio cardiaca, & lætificantia ne omittantur, ſcitum enim illud Auic. maximam conſenſionem intercedere inter cor, & cerebrum, vt vno affecto, & alterum in ruiuæ conſortium trahatur. Accedat, huic humori neſcio quid cacoethes ineſſe, vt teſtatur Fernelius, & Simon Petreius, & Iacotius, quare ſi ſaccharo violaceo, & borraginato adiicias nonnihil Alkermes & ſp. lætificantium Gal. ex arte concinnabitur electarium.

Lætificantia.

Quod ſpectat ad diætam, victus humectans commendatur, cætera temperatus, euchymus, eupeptus, repetitus potiùs, quàm ſemel confertim ingeſtus, ſic enim fiet, vt ſpiritus iugi humectatione refectus, refotuſque vigeſcat. Vino vtatur dilutiſſimo, ſi modò uti licet, &c.

Per diætam

Quies motui præpolleat.

Somnus ſit prolixior, arte comparetur, ſi deficiat, ſcitum enim eſt per Ariſt. inter dormiendum excalfactis pedibus caput refrigerari, quod eſt optandum, quin etiam ſanguis teſte Hipp. per ſomnum refrigeratur.

Aluus ſit cita, &c.

Præ cæteris familiaribus vtatur, qui languentem ad iocunda cogant, ad ludos, ad ſpectacula, ad uenationes, ad aucupia, & ſimilia.

Affectus uerò cane peius, & angue declinentur. Illud frequẽns ob oculos ponatur Epitzeti *Suſtine & Abſtine*. Si cęlum non conferat, mutetur, nam ſolum uertere in longis morbis, confert, inquit Hippoc.

Noſque hæc hactenus raptim, & pernici admodum calamo exarauimus, ut uiro doctiſſimo, & nobis ſumma neceſſitudine coniuncto morem geramus, faxit autem Deus, ut quemadmodum nos omnia ex uoto & Tibi, & Viro ægrotanti optamus, ita accidant. Vale.

CON-

CONSILIORVM Medicorum.

DECAS SEXTA.

Pro Illustrissimo Senatore flatulenta Melancholia detento, cum siti, vigilijs, & lassitudine.

CONSILIVM PRIMVM.

Historia.

Llustrissimus Vir cum diu substillo, & podagricis doloribus lacessitus laborasset in præsentiarum mortis timore, non sine molesta siti lassitudine, & vigiliis lacessitur. Quare cũ timor, vel Galeno teste, sit tecmirion melancholici affectus, facilè ad credendum inducimur præstantissimum Senatorem in eam morbi speciem incidisse, quem hypochondriacum affectum appellant: qui hypochondriacam passionem dicũt, incendium quoddam præcordiorum innuunt ab ardore cordis, iecorisq; procedens ab obstructionibus auctum, & cum inæquali materia coniugatum, nempè frigida, cruda, & pituitosa, & calida, perusta, omnino atra-bile, quam & sero, & flatibus stipari, nemo est qui nesciat. Vtque pituita à stomachi imbecillitate proficiscitur, ita atra-bilis ab intemperie viscerum, & meseraicarum calida prouenit. Hinc dum flatus in musculosum genus effunduntur, lassitudo quædam percipitur insolens eneruato partium robore, dum caput impetunt, cerebro, & spiritibus claritatem adimunt mœrorem metumque incutiunt, dum epigastrij partes distendunt, dolores cient, murmura, rugitus, ructusque excitant in varias partes impulsi. Porrò vt sitis ardorem, & siccitatem partium sequitur, ita vigiliæ benignæ anathymiaseos defectum excipiunt, pro qua calidi, exustique halitus caput petunt, & calfaciunt, & ad sensoria spiritus dilatantur; ergo cũ ea sit symptomatum ratio, via patet ad præsidia, quorum materias abundè Viri doctissimi sunt prosecuti, quare non est, quòd logomachia aures vestras obtundam.

Ratio symptom.

Pro Virgine Hystericis passionibus obnoxia.

CONSILIVM SECVNDVM.

Caussæ symptomatum.

SYmptomata, quæ nimium frequenter nobilissimam Virginem lacessunt, à flatuoso spiritu malignitatis non experte proficiscuntur, qui ab vtero sublatus varia ciet symptomata pro partiũ, quæ impetuntur, varietate, potissimùm verò stomachus laborat, cui propterea in primis consulendum. Inter præsidia, quæ hisce affectibus passim præscribuntur tùm ad cautelam, tùm ad curationem, præcipua quædam excerpam, quæ longo vsu probaui.

Præsidia ad cautelam.

Conferent igitur duo cauteria femoribus inusta, item frequens pedum lotio ex aqua D. serpilli, foliorum lauri, maluarũ, matricariæ, &c. Singulis hebdomadis clyster immissus proderit, qualis inferiùs præscribetur.

Intermedijs diebus modò accommodatum ad rem puluerem ex iure, aut ex oui vitello, aut certè tabellam assumat. Brumali tempore vtatur theriaca veteri vnà cum Castoreo. Super vmbilicum apponat Zibettum cotone excepto, superinducto Galbaneo emplastro.

Hypoglossi puluis ex vino drachmæ pondere deuoratus summè confert, sicuti vinum D. bryoniæ semel singulis septimanis per annum epotum, si credimus Matth. ab hoc affectu vindicat. Accedenti verò paroxysmo hæc auxilia parentur. Cucurbitæ cum multa flamma admoueantur coxis, & ad latera vmbilici. Acrior clyster inijciatur, litus naribus, atque vmbilico adhibeantur, quales adscribentur, item phtarmica conferent. Quędam præterea adscribentur semina, pulueres, radices, tabellæ, quæ validissimè flatus discutiunt. Interim corpus pharmaco à quisquilijs repurgãdum, animusque si non in apathia, saltem in metriopathia continendus. Alimenta flatulenta, dyspeptaque mittantur. Conferet matutinum exercitium somnus noctu prolixior, aluus lubrica, vinum mediocre parca manu epotum, quod vetat Auic. Remedia ad cautelam,

Remedia tempore accessionis vsurpanda.

Clyster singulis hebdomadis adhibendus. ℞. fol. matricariæ, Mercurialis, maioranæ an. p. I. sem. anysorum ʒ. ij. bulliant in sufficienti quantitate iusculi. In colata D. dissolue ol. de spica, aut nardini ℥. j. Tripheræ magnæ, aut hieræ picræ ℥. 5. trochiscorum de gallia, aut alypta moschata ʒ. i. m. f. clysmus. Boli hyemali tempore adhibendi ℞. Theriacę veteris ʒ. j. Castorei ℈. j. sem. agni casti ℈. 5. m. cum oxymelle scyllino f. b. Puluis ex oui vitello deuorandus hemiscriptuli pondo. ℞. Diapipereon, Diacalaminthes ana ʒ. i.

Tabellę ad flatus dissipandos. ℞. Tabell. Diagalangæ, Imperialium ana ℥. ij.

Præsidia aduersùs accessionem. Linimentum vmbilicale. ℞. trochiscorum Alhandal ℈. j. pulu. sabinæ ℈. 5. fellis taurini q. s. ad linimentum. Tabellæ. ℞. ossis de corde C. pulu. fol. lauri ana ʒ. j. myrrhæ ℈. j. sacchari diss. in aq. Arthemisiæ q. s. ad Tabellas. ℞. sem. Lybistici ℈. j. semina hæc mandantur, tùm ex aqua Arthemisiæ deuorantur. ℞. catulorum nucis iuglandis ℈. ij. ol. succini guttas ij. dantur ex aq. citraginis. ℞. asæ fœtidæ ℈. j. Castorei ℈. 5. m. cum oxymelle, & f. pill. tres instante paroxysmo deuorandæ. ℞. Galbani, sagapeni, Castorei ana ℈. j. aceti scyllini ʒ. j. ad formandũ linimentum naribus adhibendum. ℞. helleb. nigri pulu. ℈. j. Castorei ℈. 5. m. pro sternutatorio. ℞. rad. peucedani, ore contineatur.

Pro Reuerendo Monacho lignipede Religione spectatissimo ad pigram aluum.

CONSILIVM TERTIVM.

QVoniam excrementorum prouentus necessariò succrescit, quæ vel Arist. teste contrariorum instar sunt, atque adeò naturæ perpetuò bellum indicunt, prouida natura peculiaria

liaria destinauit conceptacula, propriosque canales, per quos suis defuncta vsibus foras amandantur, ne diutius intus detēta morborum seminaria euadant. Quare haud miramur, si inofficiosa aluus tibi tanta facessit negotia, qui scimus cũ Hippocrate, ventris torporem omnium confusionem esse, proin idem affirmauit neminem acuta ægritudine correptum iri, cui cita sit aluus. Hinc salubriùs degere, qui humidas, quàm qui siccas aluos habet scitè sanciunt. Vt igitur mala, quæ in præsentiarum lacessunt, nempè cap. grauitas, vertigo, oris amaritudo, cibi tùm ingratitudo, tùm fastidium, auertantur, age paucula in mediũ feramus, queis emollitur, officiosaque redditur aluus. Sed illud in primis præfari oportet, vt ex arte procedat oratio, triplici de caussa aluum stringi, nēpè obtusiore intestinorum sensu, vt in paralysi, apoplexia, & veterno vsu venit, stimuli penuria, vt in aurigine, quando bilis ob infarctum meatus, & semitæ aditu ad intestina prohibetur, denique adstrictione, aut obstructione. Intestina coarctātur mesenterii, aut hepatis comprimente tumore, obstruuntur concreto calculo, crassa, lentaq; pituita, & induratis fæcibus, durantur autem potissimùm humoris absentia: Abest verò vel priuatione potus, vel aridioris alimenti conditione, vel quia aliò conuertitur, vel quia absumitur. Aliò conuertitur in plurimo sudoris, aut vrinæ profluuio. Hinc Hipp. mictio noctũ plurima facta paruam significat deiectionem. Absumitur mora, viscerum ardore, intestinorum calore, & siccitate, hinc aluo pigri ab Hippoc. thermochyli dicuntur. Cæterùm vt hæc caussa mali frequentior interuenit, ita huic præcipuè subsidia destinantur.

Caussæ strictioris alui.

Remedia.

Probantur igitur iuscula decoctionis lactucæ, altheæ, prunorum saccharo dulcorata. Probatur aqua cassiæ ante pastũ hausta. Paratur ex vncijs 2 cassiæ, & lib. duabus ptisanæ vaporario uitreo mandatis in M. B. Probantur item prima mensa deuorata butyrum recentissimum, caseus nouissimus, oleum dulce corcyræum large ferculis affusum, malua, eiusque cauliculi elixati, & asparagorum more conditi, panis αυτοπυρος, qui furfuribus non secretis constat, iura cicerum, betulæ, brassicæ leuiter decoctæ, cucurbitæ, cerasa dulcia, ficus recentes, lactuca cum passulis cocta, ficus passæ, vel pruna decocta ex vino dulci, vel extracto rosarum pallidarum infusa: ouorum recentium vitellos commendat Manardus cum plurimo saccharo, aut tantillo tartari. Quibus si non concedat aluus, clysteris sentiat vsum, inquit Actuarius, quem tametsi medicamen nobile vocat Auic. quibusdam tamen cane peius, & angue refugitur, quibus cum Oribasio à cœna lotam aloen præscribimus, aut meram, aut cum Ficino mastiche myrobalano, & rosa stipatam, qui ad seruandam diu in sano corpore mentem sanam mirabile esse medicamentum conceptis verbis testatur. Cautè tamen vti debent gracilenti, calido, siccoque temperamento prædití, æstuante cœlo. Piscium omnium, præsertim menæ, & gobij iura ab Vlisse Aldrouando commendatur. Sunt, quibus egregiè conferunt conseruæ flor. cerasorum, aut persicorum. Sunt, quibus vomitio proficiat. Non est negligendi Celsi consilium, qui mandat, vt, qui strictam aluum habet, liberaliore alimonia, potu cibis permixto, & validiore exercitio vtatur. Validiora formidamus pharmaca, qui scimus cum Hippoc. ea quidem purgare, sed senium inducere, quòd destruat mineras virtutum, ut ait Mesues. Hinc Hipp. ait: Qui salubritatem corporis habēt difficulter ferunt medicationes, quoniam inquit Fernelius, quum non subsit, quod trahant, corpus colliquant; scitè proin monuit Celsus, ne præsidia aduersæ valetudinis in secunda consumentur. Sed ne parergon opus superet. Hactenus.

Pro Viro Melancholico.

CONSILIVM QVARTVM.

PErillustr. atque Excellentiss. Vir eo affectu laborat, qui à parte affecta denominationem suscipit, nempè hypochondriaca melancholia, cuius præter iugem tristitiem animi desperationem, quæ animum continenter percellit, signa sunt ventris rugitus, dolores, inflationes, acidi ructus apepsiæ, stricta aluus, summum varia infimi ventris tædia, quæ non modò corpus, verùm multò magis animum exercent, & miris modis exagitant.

Signa atræ bilis.

Malum hoc ab animi pathematis primam originem traxisse videtur, quæ euigilem, reddidere virum, vnde caput incaluit, atque impendiò inaruit, vt subinde affectio in orbem laboranti redierit. Quare verissimum illud est philosophicum proloquium. *Omnes passiones appetitus sensitiui efficiunt in corpore transmutationem.* Huc spectant & externi errores circa venerea, & victus genera commissi, qui ventriculum de tenore suo deiecerunt, vnde cruditates subortæ sunt, quæ prorsus confici, & in secunda coctione, nempè hæmatosi, rependi non potuere, quo factum est, vt plurimæ oppressiones, & infarctus tùm in mesenterio, tùm in hepate pullularint, à quibus ex euentu auctus est viscerum calor, & thermasia, propter quam subinde multus vtriusque bilis prouentus succrescit, maximè atræ-bilis, quæ in præcordijs ceu repagulis collecta varia parit symptomata, modò frigus, modò calorem testantia, varia enim est, vt ait Arist. melancholia, & inæqualis, modò enim calescit, modò refrigeratur, & proinde diuersimodè mores condit, vt non inscitè ab eòdem vino comparetur.

Caussæ.

Sect. xxx. Probl. 1.

Dum igitur è præcordijs pessimus hic humor halitus specie caput petit ordines spirituum perturbat, & splendorem adimit, tenebrosum phantasma ingenerat, non mirum si falsis idolis mens percellatur, cum imaginosa uis peruersa obijciat, & præsentet. Accedat in corde uitalem spiritum generari impurum, crassioremq; ex prærusto sanguine, quo fit, ut & animalis crassescat, & de temperie cadat. Hinc quoque tota sanguinis massa acidi humoris coitu contaminatur, & nutriendo corpori ineptior redditur, hinc macies, & totius corporis frigositas, est enim propria conditione melancholicus humor, ut ait Hippoc. exsiccatorius, cum uerò uniuersa corporis œconomia

Ratio symptom.

mia sit perturbata, nō est mirum, si nihil arrideat, si nihil congruat. Eò igitur allaborandum est, vt ventriculi deiectus tenor erigatur calfacientibus, & siccantibus, iecur, & cor refrigerare, & humectare necessum est, interim cruditates, & bilis vtriusque moles imminuendæ pharmacis, obstructiones expediendæ, caput, quod per vigilias incaluit, & inaruit ad crasim deducere oportet. Methodus.

Prognosis. Hisce indicationibus etsi non est vsque adeò peruium satisfacere tùm ob humoris contumaciam, & substantiæ modum, tùm ob antipraxiā, & contrarias indicationes speramus tamen fore, vt optata mentis, & corporis sanitas, in qua teste Venusino consistit humana fælicitas, quàm primum integritati suæ restituatur, cum non minimū emolumētum ad hanc vsque diem susceperit, &c.

Curatio per Chirurgiam. Quod igitur spectat ad præsidia, eaque chirurgica laudantur hyrudines venis sedalibus admotæ, neque enim tutum est, teste Capiuaccio, superiores venas tundere, ne saburra in maiores venas trahatur, & malum conduplicetur. Hoc præsidium debet esse frequens, nec minus clysmi ex Aetio sunt vsui. Balneum aquæ tepentis æstuante cœlo maximè conducet. Cauterium item femori dextro inustum summo erit vsui, huc faciunt & leues frictus ex oleo amygdalino.

Per Pharmaciam. Quod spectat ad φαρμακίαν laudatur primo loco eccoproticum, siue leniens pharmacum, puta cassiæ fistularis atramentum cum elect. leniente. Subinde parandi humores syr. de pomis, de violis, de succo borraginis, diluendus iusculo D. liquiritiæ, borrag. cicerbitæ, sem. citri, ratione ventriculi, tùm gradus faciendus ad iulebum de manna cum Rhabarbaro. Hinc transeundum ad validiora propotismata, quæ admittant modicum oxymelitis syr. de pomis, de succo fumariæ, de cort. citri, diluantur iusculo D. agrimonij odorati, melissæ lupulorum, scolopendriæ, adianthi vtriusque rad. capp. asparagorum. His per septimanam perhaustis gradus faciendus erit ad pulpam cassiæ cum extracto ellebori nigri, quod semel, atque iterum deuorari debet, hoc peracto ad D. epithymi Mesue transigendum. Repurgato corpore ad comparandum ventriculo Robur non improbatur vsus aq. Thettutianæ, subinde pergēdum ad vsum seri depurati, quod sumptum velim antiquorum more ad heminas quatuor, primis tribus diebus poterit reddi deiectoriū addita manna, postremùm adijcienda sunt diuretica, puta syr. de hybisco, emulf. sem. melonum, ut deuoluatur per vrinæ meatus. Hoc interim spatio non sunt omittenda lætificantia vtpote conf. viol. borrag. cum conf. hyacinthina, Alkermes, aut sp. lætificantibus Galeni.

Pro Excellentissimo Senatore suffusione laborante Zacharia Sagredo.

CONSILIVM QVINTVM.

QVando ad alicuius muneris integritatem, & perfectionem multa conueniunt, non adeò planè colligi potest, quænam sit læsæ actionis scaturigo, nisi ad censum diuisiua methodo singula reuocentur, quæ ad organi complementum concurrunt, cuius ratione labefactata facultas, alioquin inuiolabilis, afficitur. Actio videndi proximè ad oculum pertinet, qui humoribus, tunicis, neruis, figura, situ, lumine insito constat, concurrentibus etiam plurimis, lucidisque spiritibus vnà cum facultate, quæ partes tanta inter se proportione, & harmonia conueniunt, vt si minimū mutentur, mirificè actio lædatur.

In Senatore igitur amplissimo vtique visio labefactari potest ob intemperatum cerebrum, à quo nec sufficienter, nec decenter spiritus generantur, potest item in culpa esse tunicarum densitas, & corrugatio, item humorum tùm propriorum, tùm alienorum concretio. Huc facit & praua oculorum figura, maximè verò pupillæ dilatatio, quam Græci mydriasim appellant, hinc fit, vt spiritus foras erumpentes dissipentur, nec recta in acutum conum ad visibile obiectum contendāt; potest etiam nerui optici aliquanta obstructio eòdem spectare. Mihi sanè videtur imperfectionem ipsi oculo imputari posse, in quo quædam pupillæ perturbatio, dilatatioque obseruatur, & quemadmodum facilè inducor, vt credam eam ex crasso quodam, terrestrique, & melancholico vapore proficisci, qui in dies densescere, & corporatior fieri potest, ita hæc immodicæ humiditatis remollientis soboles est. Vitium hoc cernendi à spirituum conditione influentium incrementa capessit, tùm quia pauciores, tùm quia crassiores, & obtenebratiores ob melancholicos halitus sursum respirantes è ventre inferiori, vbi atrabilis inæstuat, propterea inter videndum nonnulla obseruatur vicissitudo pro absentia, aut præsentia caussarum. Diuisiua Methodus. Determinatio.

Duæ igitur erunt morbi mineræ, melancholicum scilicet excrementum, & pituitosa superfluitas, hæc à capite ducit originem cum sit pituitatis metropolis, quò multi externi errores spectāt, qui capiti bellum indixerunt, & debilitarunt, illud in calidiore hepate generatur, quò spectant animi pathemata, maximè tristitia, quæ mirandum in modum melancholiam inauget, quæ vt sapore acida est, ita naturæ admodum noxia, quæ ut dulcibus constat, ita nutritur, fouetur, quare formalem antipathiam obtinet aduersus vitales spiritus, præterea semper fumidis halitibus scatet, qui mille modis naturæ actiones interpellant, propterea scripsit Auic. quartana laborantes imbecillitate visus affici. Eò igitur collineandum erit, vt superuacua excrementa foras exturbentur, & ne deinceps generentur, studeamus, partium vitia summouendo, iecur nimirum refrigerando caput exsiccando, & oculos roborando, ne facilè suscipiant, interim discutiendi vapores, spiritusque analepticis multiplicandi. Hæc prouincia tametsi difficilis est, non tamen impossibilis, quare ad præsidia gradus fieri debet. Quod spectat ad Chirurgiam, non est omnino vana vulgi opinio, phlebotomia scilicet visionem imminui, quod & Auic. asseruit cap. de suffusione; ea tamē euacuatio, quæ fit per hæmorrhoidas, si moderatè succedat utilissima euadet vtpote, quæ fæcosū sanguinem educit, & melancholicum, & interim Minera. Methodus. Curatio per Chirurgiam.

 uiscera

uiscera refrigescent. Huc spectant aurium perforationes, in quas radiculæ Thimelęæ intrudi possunt. Setaceum, & cauteria prudenter inusta seruari debent. Frequens balneum pedibus adhibitum proderit, item frictus, & vincula cruribus iniecta, mitto sęnigmos ponè aures affigendos.

Per pharmaciam. Inter præsidia pharmaceutica quædam præcipua censeri possunt, quæ prærogatiua quadam pollent, vtpote sennæ, & hellebori extractum, quæ per interualla adhiberi debent, post debitam pręparationem. Multorum historia constat, plurimos hellebori vsu conualuisse. Inter alliotica probantur iuscula D. borraginis, fumariæ, melissæ, betonicæ, cicerbitæ dulcorata syr. de pomis, & violaceo, & de cort. citri ad recreandos spiritus. Post vniuersalia præsidia ritè veniunt subalterna, proin laudantur masticatoria concinnata ex puluere piperis, staphisagriæ, fęniculi, sileris montani vnà cum cera, & mastiche Chya. Huc facit & gargarismus ex aceto scyllitico. Errhina, & ptharmica non conueniunt. Ante topicorum vsū probatur Chynæ optimæ Decoctio, quæ citra caliditatem superuacuas humiditates afficcet, proin concinnari poterit ex iure pulli, in quo borrago, & fumaria ebullierit, hæc saltem quadraginta dies hauriri debet, vnàque diæta acribus seruanda sine carnibus, & vino, interim biscocto pane vtendum ammixtis fęniculi seminibus, turture, perdice, attagena, auiculis, non item colūbis, qui si credimus Arist. oculis officiunt. Si vinū sit admittēdū, sit album & dilutum. Hydropotæ, inquit Aristot. acutiùs vident. Hoc tempore opportunus erit vsus alicuius conseruæ cephalicæ, quæ caput citra caliditatem afficcet, proin probantur conseruæ borraginis, betonicæ, euphragiæ, rosarum additis pulueribus troch. viperinorum, & sp. lætificantis Gal. vnà cum syr. de pomis in electarium concinnatæ: Huc faciunt mirobalani Kebulæ conditæ semunciæ pondo quotidie mane deuoratæ.

Illud non est omittendum, vt vires vniuersæ aliquo antidoto roborentur, quale est theriaca vnà cum conf. borraginis, aut violarū hyeme præsertim mane vsurpata semidrachmæ pondere. Hanc senibus commendauit Gal. lib. 5. de sanitate tuē-

Per diætam. da. Probatur ea victus ratio, quæ sit frugalis & tali puluere condita. ℞. pulu. euphragiæ ℥. ij. sileris montani ℥. j. cinnamomi ℥. ß. macis ʒ. ij. subtiliter puluerizentur; cum decupla salis portione commiscentur, & hoc puluere esculenta condiūtur. Ab Arnoldo commendatur Vinum euphragiatum, quod ita confit, inquit, Euphragiæ vinum ad oculos fit ponendo herbam in musto, donec fiat vinum, cuius usu oculi senum reiuuenescunt, & auffert impedimentum eorum, & defectum uisus in quocunque cuiusuis ætatis homine, præsertim, ubi pinguedo, & pituita redundant. Et est, qui permansit per longum tempus nil uidens, & infra annum eius usu restitutus est ad uisum, ipsa enim herba calida est, & sicca, & habet hoc à proprietate, quòd quando puluis eius comeditur cū ouorum uitellis, idem mirificè præstat, uel quando puluis idem recipitur in uino: & supersunt testes fide digni, qui fecerunt in seipsis & qui non poterant legere sine ocularijs, & legerunt postmodum absque ipsis etiam litteras subtiliores. Et usus uini euphragiati non habet par in proficiendo uisui: si autem uinum esset nimis forte temperetur cum aq. fęniculi, & si opus est addatur saccharum necessarium. Inter topica præsidia duo mihi maximè probantur, quorum alterum æstate, alterum hyeme usurpandum erit. Quod hyeme adhibendum est, sic conflatur.

℞. Vini albi austeri, olygophori ℔. j. fęniculi uirentis p. j. Xylobalsami ʒ. ij. pompholigos ℥. ß. bulliant unica ebullitione, subinde crassiore panno colentur, & liquor seruetur in usus uase uitreo optimè obturato, quo frigido potiùs, quā calente utendum mane.

At æstate tale concinnatur. ℞. rosarum p. iij. fœniculi, ruthæ ana p. j. minutim singula incidantur, triduo simul macerentur, tùm uaporario mandata per B. M. in aquam uertantur, ponendo in rostro alembici pugillum herbarum incisarum. Ea interim uictus, uitæque ratio seruari debet, ut potiùs obscuro, quàm lucidiore loco maneatur. Vitandi sunt, Sol, fumus, ignis, nebulæ, uentus, frugalitas semper utilis est, maximè uesperi. Prodest usus garyophyllorum, & asparagorum, betonicæ, cerebri perdiculæ, raporum præsertim foliorum. Prodest sæpè mandere euphragiam, aut sumantur sem. fęniculi, aceto macerentur, siccentur, subinde addatur tantundem cinnamomi, & dimidium sacchari, & conficetur puluis, qui sæpè usurpetur; noxia sunt oculis mustum, uinum turbidum, dulce, crassum, legumina, brassica, admodum salita, raphanus, allium, porrum, cæpæ, agrimonia, & similia, uniuersi pisces maximè maiusculi, lens, lactuca, ficus, petroselinum, anethum, inducendæ cæcitatis uim habere mulos pisces scripsit Auic. Acetum noxium est, & quidquid dispeptum, & praui chymi est, aut flatulentum. Somnus sit mediocris, pomeridianus declinetur. Exercitium matutinum probatur. Aluus officiosa seruetur. A pastu non exerceat oculos legendo, sed illos ad uiride, aut cæruleos colores cōuertat, aut triangulati chrystallo eosdem recreet admoto.

Nihil peræquè officere potest, ac cura, & tristis sollicitudo, proin sustinere, & abstinere oportet, ut mandat Epitzetus. Cogitet, quòd diuina prouidentia hoc ordine usa est apud amicos suos, ut eos exercere priùs per tribulationes uoluerit, quā ad commodā, & delitias eosdē traduceret. Sic propemodum Iobo accidit, ubi conduplicare diuitias uoluit; sic Iosepho, ubi super fratres eum efferre uoluit; sic Tobiæ, dum ditare, & uisionem cumulare decreuit, & quamquā post triennum uisionem reparauit instruente Angelo, & ex tempore, hoc tamē non sine naturalibus medijs effectum est, quæ fuerunt callyonimi piscis fella illita oculis; mādat Deus siquidem, ut naturalia media adhibeantur, in quibus suam promit efficaciam, & aliquando etiam supra naturæ uires.

In symbolo Socratis duo præcepta traduntur, ut scilicet immodestus risus, & mœstitia euitentur. Superfluus risus, inquit Arist. in lib. de Regim. Principum, tollit reuerentiam, & inducit senectutem, cuiùs rei rationem affert Plato, quòd magna

mutatio

mutatio cordis risum excipiat. Tristitia uerò à Chrysippo dicitur λύπα, quòd totum hominem soluat, quare necessum est pathemata missa facere, quia inquit Albertus Magnus, passio disponit cor, spiritusque ad eandem passionem, vnde tristitia tristitiam, & timor timorem ingenerat. Longum feci plurima remedia in medium afferens, nõ quod nescierim excellentissimum Senatorem, abundare, & iam plurimis etiam vsum, sed vt mea erga Virum obseruantia, & studium potissimùm extet, quem Deus pro Patriæ decore, & beneficio diutissimè seruet.

Pro egregio, & spectatæ Virtutis Medico Antonio Blanco, Discipulo studiosissimo, feb. duplici tertiana maligna implicito.

CONSILIVM SEXTVM.

ADolescens xxij. annũ agẽs post valida exercitia, & incongruam viuendi normam, quæ generandæ bili faciunt, in feb. incidit, eamq; duplicem tertianam, quàm triduo neglectui habuit, sèq; sanorũ ferè more gessit, pisces, & quidquid in manus venisset, ingerens, neque Libero parcens, hinc magna febris incrementa capessens admonuit tãdem, vt se morigerum præbeat, & vim præsidiorum experiatur. Assumpsit cassiæ atramentum in bolos coactum, quod cum reiecisset, atque adeò parum promouisset, postridie haustus decernitur, qui sanè plurimum torridæ bilis eduxit. Sub finem quartę diei sanguis mittitur ad vncias nouem per cucurbitulas infernis partibus admotas, (neque enim parentes admittere voluerunt phlebotomum) sanguis fuit biliosissimus. Morbus quotidie inualescit, sitis, vigiliæque, & lũborum dolor mirabiliter infestant. Quinta die omnia grauiora, pulsus frequentiores pararithmi, & sine ataxia emicant. Præscribuntur cardiaca, nouæ cucurbitulæ admouentur. Sexta inualescunt symptomata. Aluus soluitur clysmis. Septima ecthimata rubentia toto corpore erumpunt. Promouetur excretio aq. hordei exhibita cum guttis aliquot spiritus vitrioli, & Scorzoneræ extracto. Crudeliter sæuiunt symptometa. Admouentur phænigmi metu delirij; Postridie hyrudines hæmorrhoidibus admouentur. Morbus nihil concedit. Nona die pessimè habet, vigiliis hypnoticis consulitur, multa cardiaca præscribuntur. Nihil proficiunt. Decima die decernitur nouum pharmacum noctu subaccessionis finem deuorandum. Superueniunt molestissimæ, & inopinatæ motiones conuulsiuæ, quæ penè ægrotum exanimarunt, hinc parentes accersito funereo Sacerdote iusserunt, eum muniori supremæ Vnctionis Sacramento. Lethale hoc symptoma omnium animos perculit certè, vt prorsus spem omnem salutis abiecerint, cum tamen vitale robur adhuc constaret, de pharmaco propinando consilium cepi, vt materia quodammodo turgens educeretur foras. Patiens renuit. Tandem Sacerdotis imperio præsentis, qui ex spiratum expectabat, deuorauit sex syr. ros. sol. vncias, quæ parum promouerunt. Magnum nihilominus beneficium sequitur, quare nouum pharmacum postridie decernitur, plurimùm eduxit, æger leuatur, paroxysmus die xj. leuior apparet. Postridie leui madore corpus perfunditur, exhibetur lapis bezoar ad ℥. xij. cum aq. hordeacea D. scordij cum quadrante aq. Scorzoneræ. Res ægri quotidie, & continenter in melius tendunt, vires reparantur. Postridie clysmis sollicitatur aluus, cornu Ceruinum cum hydroticis propinatur. Vrinarum profluuiũ sequitur, quod diureticis promouetur. Curationi vltimam manum imposuit infusio rhacomatis cũ mellis ros. sol. quadrante, & electarij lenitiui semuncia. Nunc pancraticè habet in magnum Medicum euasurus ob vim prudentiæ, qua præcellit.

Ad Excellentissimum Senatorem iter per mare acturum.

CONSILIVM SEPTIMVM.

ANtequam Vir Illustrissimus Nauem ingrediatur per aliquot dieculas frugaliter viuat acidis vtendo, vt iusculis omphacio conditis, quę stomachum confirment. Vomitio primis diebus excitata non debet prorsus cohiberi, ne intus coercita recrementa maiora accersant mala, imò permitti, vt totum corpus inaniatur, eoque magis, quòd Plinius asserat, plurimos hoc pacto longis, morosisque morbis defunctos. A vomitu os colluendum oxycrato, frons que oblinenda linteo posca imbuto, ne vaporum impulsu cerebrum lędatur. Ad cordis verò robur conciliandum vtatur tabellis ex sp. Diahyacint. cum facch. in aq. ros. sol. confectis. Quod si frequentes vomendi conatus ventriculo dolorem conciliarint, mulcẽdus panno vino tepente imbuto, & admoto, seu nardino, aut chamomællino oleo. Quod si vomitio nimis molesta sequatur, coercenda erit acidorum, & acerborum vsurpatione, puta aurantiorum, limonum, amarenarum condit. capp. cotoneorum. Auic. commendauit semen apij, & absynthij comam. Timor quoque, & maris fœtor negotium facessunt, proin locus medius, & tranquillior nauis quærendus, & suaue quippiam semper subolfaciendum. Nocturnum declinet cœlũ, & quia non licet exercitio vti, frequens caput pectat, &c.

Quòd si ob quietem, & maris siccitatem venter sistatur, sollicitet aluum vsu aloes paulò ante cœnam deuoratæ ad scriptulum vnum cum cass. didrachmo. Si mare tempestatibus agatur, parcè cibis vtendum, si malacia subsit, uberiùs agẽdum. Interim alimenta euchyma, & eupepta commendamus. Quid plura? Mensura omnium optima, ut est Pythagoricum illud.

Pro Illustrissima fœmina sexagenaria torminibus molestata.

CONSILIVM OCTAVVM.

ILlustrissima Mulier ab hinc tres menses graues circa imum uentrem dolores percipere cępit, quorum abigendorum studio uaria adhibuit re-

media, uerùm nequicquam, tandem cum ueluti murmurantis aquæ ſtrepitum in ventre perſentiſceret, dum lecto reuolueretur, & latentis ſeroſitatis plurimæ coniiceret prouentum, maturo cõſilio Diacydoniten hyalapa medicatam ſemel deuorauit, quæ plurimùm ſereæ, & ichoroſæ materiæ detraxit ſine labore: Cæterùm turbata pharmaco aluus non deſtitit quotidie deinceps ſemel atque iterum liquida malè olentia, variaque deijcere, hinc ſitis humoris defectu aucta eſt, & vigiliæ conduplicatæ, vnde nouæ cruditates exortæ, quæ in præcordijs ſtabulantes, vt obſtructiones peperere, ita calorem quendam aſcitum induxerunt tùm in iecur, tùm in ſanguinem, vnde etiam totum minima de cauſſa incaleſcit, vt nihil ſit propiùs, quàm febricula. Hæc mala comitantur, perpetua triſtitia, & timor mortis, quare omnium deſperatione interdum capitur, & fletibus ora rigat. Vt verò curatio recta methodo inſtitui poſſit, affectus in proprias cauſſas referri debent.

Scire igitur licet vniuerſos affectus ex viſcerum naturalium antiptaxia prouenire, ſiquidẽ vẽtriculus multarũ cruditatum parens eſt, quas iecur attrahit, & præ craſſitie ſibi vias obſtruunt, hinc ſanguis, & iecur inæſtuant, & atræ-bilis prouentus ſuccreſcit, quæ circum præcordia coercita inferueſcit, & plurimos de ſe flatus excitat, qui viſcera, circumpoſitaſque particulas diſtendentes dolorem ingeminant; Dum verò ſanguis aſſatur plurimum ſerei recrementi ſufficitur, quod vnà cum flatu coercitum murmur, rugituſque, & idatiſmum, vt cum Cælio loquar, efficit. Cæterùm dolores, qui imum ventrem occupant, fixiq; ſunt, & vſque in lumbos pertingunt, aliunde proficiſcuntur, nempè ex vtero, qui plurima humiditate madens proprium alimentum non conficit, ſed coinquinat, hinc flatus, qui vterum diſtendentes ſolutionem vnitatis pariunt, atque adeò dolores excitant, qui permanent, quoniam flatibus non ita comparatus eſt exitus. Quoniam verò Domina mœret, & formidat præter rationem, neceſſum eſt adeſſe melancholicum pathos, ex conſenſu hypochondriorum, cum adſint vniuerſæ notæ, quas refert Auic. ex Diocle. Quid igitur opus eſt facto? Eò allaborandum eſt, vt recrementa pituitoſa melancholica, & ſerea foras exigantur, flatus diſcutiantur, obſtructiones adimantur, dolor mulceatur, fruſtra autem id tentabimus, ni cauſſæ generantes remoueantur, quare ventriculum calfacere oportet, præterea ſubſtantificè humectare (ex nimio .n. Venereorũ vſu tonum amiſit) iecur refrigerare, vterum denique calfacere, & aſſiccare. Hiſce indicationibus vix ſatisfieri poteſt, ſiquidem adeſt magna eſſentiæ vehementia, & affectus veluti habitum contraxere præ uetuſtate, adhæc contrariæ indicationes ſubſunt, nam vt iecur refrigerantia, ita ventriculus, & vterus calfacientia poſtulant, quare cum medicina, vt docet Ariſt. fiat per exceſſus, aut viciſſim adhibẽda ſunt contraria, aut certè temperata, quæ non niſi ſuccedente tempore proficere poſſunt. Veruntamen quia Illuſtriſſima mulier præſidijs maximè fidit, confidentia uerò plurimi æſtimatur, age ad præſidiorum materias gradum faciamus.

Circa chirurgica; ut in præſentiarum ſuperſedendum eſſe à ſanguinis miſſione putamus ob diarrhæam, ita aluo firmata operæpretium eſſe putamus hæmorrhoidas hyrudinibus reſerare, quò fęcoſus ſanguis educatur, & uiſcera aliquo euentationis beneficio afficiãtur. Huc ſpectãt cucurbitulæ cũ magna flamma admotæ, quæ præſenti auxilio eſſe ſolẽt in doloribus à flatu, nec minùs cauterium dextro femori inurendum erit, & imus uenter ſtillicidio ex ol. digerentibus calfacientibuſque erit ſupponendus. Clyſteres ex digerentibus, & emollientibus concinnati conferent. Huc faciunt litus, & cerataria admouenda ſtomacho.

Quod ſpectat ad pharmaciam hîc nulla aphæretica conueniunt, cum aluus ſit plus ſolito cita, quod ſi conſiſtat, blandiora quæpiam non ſunt ableganda ut paſſulæ præpatatæ more Capiuacceo cap. de melancholia hypochondriaca, ualentiora non placent.

Quod uerò attinẽt ad alliotica probatur mihi iuſculum ſyluestris palumbi incocto ſaſſafras modiciſſimo, mentha, & rad. liquiritiæ, & borragine, uim enim miram poſſidet ſaſſafras uiſcera naturalia in integrum redigendi, probatur item D. Rhapontici; interim boli concinnari poterunt ex ueteri theriaca, & conſ. bugloſſæ, & per interualla exhiberi, mirandum enim in modũ theriaca uires noſtras reparat, & lætitiam inducit. Confieri etiam morſelli poterunt ex pulpa pect. perdiculæ, & contuſis piſtacijs additis puluiſculis xyloaloes, cinnamomi, caryophillorum, & calami aromatici, & rub. coralliorum. Hæcque quo ad pharmaceutica. Diæta debet eſſe compar, ut ſcilicet minimè excrementa pariat, ſed plurimùm nutriat etiam modiciſſima &c.

Pro Veſtali Virgine ſexagenaria nephriticis doloribus, hyſtericiſque paſſionibus identidem vexata.

CONSILIVM NONVM.

Scitè, ſi quid aliud, Venuſinus Vates cecinit, humanam ſcil. fœlicitatem in eo potiſſimùm conſiſtere, ut ſit mens ſana in corpore ſano, nã ut ait Hip. corpus diuitiæ, cæteraque nulli ſunt uſui ſine ſanitate, omnino,

Non eſt viuere, ſed valere vita.

Poteſt igitur meritò cum Antiquis admodum R. hæc Monialis proclamare, ò ſanitas tu maximum hominibus bonum, utpote ualde expetitũ, & probatum, iuxta illud uulgare proloquium. Habitus ex priuatione cognoſcitur.

Haud nouiſſe licet pacem, ni bella probaris.
Ni priùs ægreſcas, vilet Hygea tibi.

Ab hinc octo menſibus Virgo hæc reciproca quadam affectuum uiciſſitudine torquetur, vt nullis ferè interuallis quieſcere, aut recreari ualeat. Primùm enim cruenta mictione laborauit, quam diutiſſimè tulit ſine ullis artis præſidijs, tandem adiuta auxilijs reualuit, ſubinde noua in fauces fluxione tentatur, ut ſuffocationis diſcrimine periclitaretur, pharmacis è periculo eximitur. Paulò poſt, nephriticis cruciatibus exercetur, multaq;

experitur

experitur auxilia tùm admota, tùm assumpta, quę tandem profuere, vbi hisce defuncta malis est Virgo, hystericis paulò post incessitur passionibus, quæ sanè miserrimè eam torserunt, & penè exanimarunt, noua præsidia adhibêtur, dispareñt symptomata, subinde nephritici dolores emergunt, & sic viciſſim modò nephriticis, modò hystericis percellitur insultibus, vt se mori malit patiens, quàm tantis exerceri symptomatis, quæ speciem referunt apoplexiæ, & aphoniæ, & conuulsionũ, proin mandat Hipp. lib. de Virginum morbis, vt quisquis Virg. morbos tractare vult in primis norit, quid sit attonitus morbus, quid timor, quid morbus sacer, quòd artificis solius sit internoſſe similium differentias, & differentium similitudines.

Vniuersa hæc mala ab vna scaturigine proficisci videntur, nempè à ventriculo languidiore, qui ob frigidam, humidamque intemp. suo supersedet officio, plurimusque pituitatis, & cruditatum succrescit prouentus, qui cum in cæteris coctionibus emendari non possit (scitum enim est vitium primæ coctionis à secunda non emendari, quod proloquium scitè interpretatur Valesius in controuersijs) fit vt plurimum excrementi vbique redundet, quod quidem hostis instar naturam continenter lacessit; sunt enim seminaria morborum. Quare cum circa venas mesentericas, circa hepatis caua primùm inhærescant obstructiones pariunt, quibus hepatis calor augetur vicinarumque partium minimè difflatur, hinc humores coerciti assantur, & in atram bilem mitiorem facessunt, hinc hypochondriaca quædam molestia inoritur, propter quam Virgo facilè tristatur, mœretque, & omnium desperatione capitur. Hinc recrementa penitus adacta per emulgentes in renes propelluntur, & incuneata excoquuntur, & assantur in arenulas, quæ succedente tempore appellente eiusdem generis materia grandescunt, hinc irritata expultrix vrget, propellitque in vretheras noxium, quod cum ob angustiam facilè non permeet, dilaniat, dilaceratq; particulam, hinc cruciatus nephritici non sine nausea, & vomitu, ob consensum, quem neruus sextæ coniugationis omnibus naturalibus uisceribus communis impartitur, & ob peritoneum. Hæc eadem recrementa in vterum dilapsa obstructiones infarctorias pariunt, quas sanguis melancholicus conduplicat, nã cum lien ob infarctus perfectè limum non attrahat, multũ in tota massa relinquitur, à quo mala ingeminantur. Hinc halitus in præcordia, & cor & cap. respirantes millecient symptomata terroris, & tremoris plenissima. Vrinæ verò crudiores apparent, tùm ob infarctus, tùm ob cruditates, & imperfectas coctiones. Auget vniuersa hæc mala perennis destillatio, quã cap. humidius parit, & sanguis vitiosus, vitiosus autem est ob ventriculi imbecillitatẽ, quare malũ ei redit in orbem, quom destillatio in ventriculum præceps ruit, vnde iterum uaporis specie in caput extollitur. Quare eò allaborandum, vt recrementorum genera foras ablegentur, infarctus aperiantur, discrasiæ de medio tollantur cõtrarijs, proin ventriculo consulendum calfacientibus, & siccantibus, capiti siccantibus, renibus calidioribus refrigerantium vsu, vterus roborantia postulat. Iecori non destinantur refrigerantia, cum ex euentu duntaxat incaluerit, ob infarctus videlicet ipsos.

Hisce scopis respõdere difficillimum est, quòd mala habitum contraxerint, quòd adsint contrariæ indicationes, quòd calor naturalis per ætatem deficiat. Status tamen quidam medius sperari potest, in quo nec moriuntur, nec reualescunt ægri.

Circa præsidia chirurgica probantur hæmorrhoides apertæ ad viscerum æstuantium transpiratum, & quia adest feb. probatur stillicidium; probantur duo cauteria femoribus inusta. Fotus hypochondrijs admoueri poterunt, promouent enim coctiones, vel teste Galeno.

Circa pharmaceutica probatur syr. laxatiuus de manna primo loco, subinde præparantia sint mel rosaceum simplex, & oxymeli cum modico syr. de pomis, primis diebus dari poterunt siue diluto, aut certè cum solo cremore, sem. citri.

Post apozemata probantur pill. ex hiera simpl. cum modico hyalappæ propter superuacuas serositates, quæ superfluunt. Ab hoc pharmaco noua apozemata erunt præscribenda, quæ aperiẽdi validiore vi polleant, proin probantur syr. de duabus rad. byzantinus cum melle ros. simpl. dilui poterunt iusculo D. agrimoniæ, fumariæ, com. absynthij, camæmelli, sem. citri. His per septimanam perhaustis properandum ad dilutum Rhab. & Agar. ex aq. fœniculi, cui adijciendum nonnihil diaphænici, & mellis ros. sol. Hoc peracto properandum ad syr. de cichoria Nicol. cum Rhab. aut certè concinnandus syrupus more Ferneliano, qui constet polypodio, epithymo, senna, Rhab. adiectis agrimonia, cuscuta, fumaria, apio, petroselino, fęniculo, arthemisia, camepithide, ceterac, capparum, & thamar. rad. cortice. Post properãdum ad iusculum turriculæ palumbis D. menthæ sassafras, & borraginis ratione melancholiæ. Hoc tempore porrigendus bolus ex ammoniaco vnà cum pulu. rad. assari, sp. diarrhodõ, sale absynthiano, & arthemisiano. Nec minùs conferet D. absynthij pontici, & Rhapontici, &c.

Pro quodam Fabro varijs symptomatis affecto.

CONSILIVM DECIMVM.

EXactis diebus Amicus enixè rogauit, vt ad Prædia nostra Cadubrena coturnicum gratia, quarum maxima copia est, contenderemus, cui ego more, & amore ductus non potui, quin obtemperarem. Iuimus ergo, vbi insuetus coturnicum vsus peræquè mihi aluum citauit, ac Boetis, & Thessalis, quia puto elleboro vescuntur. Arcadum tunc mihi venit in mentem, qui ineunte Vere bubulis purgantur carnibus, quòd boues medicatis herbis nutriantur, à quarum longo vsu temperamentum permutatur, & substantiæ modus: Hanc coniecturam gallinæ auxerunt, quę pastillis ex viperina carne, & farina confectis nutritæ

natiuam

natiuam exuunt, induuntque viperinam temperiem, quibus tanto cum emolumento leprosi, & elephantici vtuntur. Desinat igitur posthac Fernelius inficiari, natiuum temperamentum permutari posse, qui enim bouum carnes vim purgandi conquisissent, ni illarum temperies permutata fuisset? Natura, inquit, fixa, & mutari nescia, & quouis habitu adepto permanétior. Ita sit sanè. Nam lapis centies millies sursum proiectus nunquam assuescet ascendere, quia grauis natura est. Dicam tamen naturæ nomine veteres solam materiam designasse materiales autem qualitates mutari non posse, atqui temperamentum qualitas est formalis, proin ægrè quidem, sed arte, consuetudine, mutata vitæ ratione aliquando tamen permutari posse. Arbor de Perside in Ægyptum translata venenatam qualitatem salutari permutauit. Sed ne parergon opus ipsum superet ab amœnis illis Viretis, in quibus animus liquescit, veniamus ad rem.

Faber quidam indigena gracilis satis, & strigosus, pallido faciei colore, subrubentibus genis conqueritur de crebra alui deiectione, liquente, fœtida, cui floridus sanguis interdum commiscetur sine torminibus, aliquando syncerior deijcitur, se perpetuo desidendi desiderio teneri, cum nihil interim præter paucum mucum deponat, ventriculum veluti sibi compingi, & compungi, simulq; totum epigastrium, finistrum hypochondrion sibi ex interuallis intumescere, & summis cruciatibus corripi, vt se deficere sentiat, mane os siti maxima, & oze exerceri, quæ assumpto cibo delitescunt, famescere, & esse multum, sed sine virium incremento, cæteris tamen symptomatibus molestiorem esse liquentem illam excretionem, quam si velit comprimere, quam mox excreto semine (mirum) inuitus polluitur. Multiplex hîc affectionum genus; Ametria in excreto sanguine, semine, excremento; Dolor epigastrij, & sinistri hypochondrij, sitis, oris graueolentia. Quæ symptomata in suas caussas ita retexere oportet. Diuturni, & contumacis fluoris quinque caussas agnouit Hippocrates, malam diathesin, propter quam vt perennis fit excrementitij humoris generatio, ita indesinens fluor; insignem obstructionem, impedita enim anadosi chyli, aut cuiusuis alterius alimentarij humoris, in aluum refluat, necesse est; phlegmonen, propter quam tenesmus, vlcus, vnde vera dysenteria, & syntexim. Equidem posteriores tres caussas rescindo, & subtraho, nulla enim phlegmones, aut vlceris, nulla colliquationis indicia subsunt. Supersunt mala viscerum constitutio, & obstructio, quæ ambæ videntur mihi huc facere, & conuenire. Ventriculum malè se habere indicant sitis, oze, & molestia, hic enim quia malè coquit, sibi, & cæteris excreméta exaggerat, quæ per moram labem côtrahunt, & perniciem, hinc sitis excalfacto stomacho, quæ ingesto cibo emollitur correcto, & refrigerato per alimenti benignitatem ore ventriculi, quin praua recrementa obrunntur, & proin os etiam suauiùs olet. Dolor incessit agitatis recrementis per ieiunium, hinc sublati flatus continuum soluunt, præsertim circa sinistrum hypochondrium, vbi dolor sæuiùs vrget, qui sanè in cerebrum sublati spiritus animales aggrauant. Porrò venulas iecoris obstructas arguunt faciei pallor, sensus ponderis, spirandi difficultas ab exercitio, & deniq; liquida excretio, refluit enim chyli portio ad intestina, vbi cum cæteris excrementis commixta foras tandem amandatur. Sanguiné verò ab hepate emanare arbitror, signû .n. obstructi iecoris esse vult Gordonius, si certis vicibus sanguis per intestina excernatur, quia fortassis gibbæ etiam partis venulæ non omnino liberæ sunt ab infarctu, quo fit vt sanguis remeet ad intestina ob impeditam anadosin. Tenesmum verò fieri adhæsu viscidæ, & salsæ cuiusdam pituitæ in recto intestino quis dubitet? quomodo verò fiat, vt retentis liquidis alui excrementis fœtificus lentor nolenti effluat, non satis compertum habeo, ni fortè incalescant parastatæ, & uasa spermatica, atque adeò semen turgescat, & exitum quærat, aut potiùs propter humoris uiciniã retentrix seminis vis exsoluatur, quomodo fit in utraque gonorrhæa. Cur non proficiat corpus in promptu caussa est. Fames autem urget ob acidi humoris præsentiam, ex quo fit oris corrugatio, & expressio accedat alimenti penuria.

Indicationes hauriuntur ab obiecto, & à subiecto, quare ut superuacua penitus amandanda, & infarctus expediendi, ita uiscera pristino tenori restituenda, id quod fieri posse confido, sed procedente tempore, alioquin periculum est, ne incidat in cachexiam, cuius præbet indicium crura tumétia. Melle igitur ros. sol. & manna cum D. cardiaca cum ℥.ij. myrobalanorum citrearum aluus soluenda, tum serapia ex syr. de cort. citri, de pomis, & oxymeli concinnanda diluta cremore sem. citri. Ab his pergendum ad rad. Rachomatis infusam. Iteratò eadem serapia usurpanda diluta D. radicum diureticarum, quo tempore tabella ex troch. de eupatorio porrigenda. Tum nouũ pharmacum propinandum, Rheum scil. in bolos coactum cum santalis citrinis. Hoc peracto ad aq. Tettutianam pergendum ter cum melle ros. sol. perhaustam; à qua Decoctio menthæ ex iure columbi turrialis instituenda, interim quotidie crudum Rhabarbarum cum passulis deuorandum, nec mirari licet, si aphæretica præscripserim, dum aluus nimis quàm soluta est, siquidem talis excretio pendet ex copia, & mala excrementorum qualitate, quo quotidie cumulentur ex praua diathesi, & obstructionibus. Conualuit, & iam pancraticè habet, Rheum enim educendo bilem, ut iecur præ obstructionibus calfactum temperabat, ita presens uentriculum pituitatis excremento deiectum erigebat calfaciendo.

CON-

CONSILIORVM Medicorum.

DECAS SEPTIMA.

Pro Illustrissima Fœmina, cui pinguior aqualiculus, anhelandi difficultate, hypochondriaca melancholia, & articulari dolore infestata.

CONSILIVM PRIMVM.

Historia.

Tres sunt affectus, quibus Illustrissima Mulier inceffitur, laboriosa quippe spirandi difficultas, melancholicum pathos, cuius caussa aliquando omnium desperatione capta animũ sibi despõdet, & arthritici cruciatus. Qui sanè affectus ad actionem læsam attinent, tactoriam, vitalem, & imaginariam. Horum malorum duæ statui possunt scaturigines, quarum altera caput est, vnde pituitatis excrementum in articulos deriuatur, quod cum vnitatem dissoluat, partium neruosarum per compressionem ligamentorum, quæ alieno humore turgescunt, fit hinc dolor, molestusq; sensus, qui naturam lacessit, hæc verò totius satagẽs ad afflictam particulam ex more sanguinem, qui cæteris præsentior extat, amandat, & quia cœco ordine procedit, vt ait Hipp. auxilij copia interdum inflammationes excitat, & dolores conduplicat. Alia verò scaturigo est epigastrij tota regio, in qua summa recrementorum moles pituitosorum, melancholicorum, serosorum stabulatur, quæ vnà cum pingui aqualiculo diaphragma lenis respirationis instrumentum comprimit, hinc inter ambulãdũ maior spirãdi difficultas percipitur, aucto vsu, & propter meteorismũ, vnde augetur diaphragmatis cõpressio. Ab hoc fonte pẽdet & melancholica dispositio, cũ iuxta propriã idiotropiam humor melancholicus commouetur, & de se plurimos flatulentos spiritus efflat, qui sursum respirantes cerebrum mentis sedem impetũt, spiritus animales obtenebrant, cerebro, quod instar Agathæ splendens esse oportet, splendorem adimunt, omnino tenebrosum phantasma ingenerant, vnde animus percellitur, & panicis timoribus exterretur. Hinc Hipp. lib. de Virg. morb. *Præ caliginositate timent.* Hæc verò excremẽta cumulata fuere tùm per externos errores, tùm ob alteratricis impotentiam capitis, ventriculi, & hepatis, illorum quidem ob frigidam, humidamque intemperiem, huius verò ob immodicum calorem, quem obstructiones, infarctusq; veteres pepererunt, vnde atra-bilis originem trahit, dum sangnis aduritur. Eò igitur allaborandum est, vt vniuersi humores superuacui pellãtur foras pharmaco, viscera temperentur, ne deinceps excrementorum copia succrescat, circumcisis vniuersis externis erroribus. Hoc opus admodum difficile euadet, ne dicam adynaton, quòd contrariæ subsint indicationes, quòd discrasiæ habitum contraxerint, ne tamen mala maiorem Dominæ perniciem accersant, manum admoliri necesse est, vt saltem symptomata leniamus.

Genus. Fontes. Ratio symptom. Caussæ. Prognosis.

Inter Chirurgica probantur hyrudines uenis ani admotæ, cauteria admoueri nequeunt, quod crura, & femora œdematoditi tumore tollantur. Præsidia per Chirurgiã.

Inter pharmaca probatur mel rof. sol. vnà cum manna diss. ex iure, in quo melissa, passulæ, & sem. citri ebullierint. Tũ parandi humores iusculo D. Intybi, borraginis, betonicæ: post septimanam deuorandum pharmacum, quod humores auertat ab articulis, tale erit elect. caryocostinum, aut hermodactylatæ puluis, aut Mechioacan ex iusculo, aut certè pill. aggregat. & de nitro Alexan. cum ℈. j. hyalappæ orientalis; scire tamen decet, arthriticos dolores (quod ab Auic. etiam animaduertitur) exasperari solere, dum pharmaco exagitantur humores, vt hoc præfato te te à calumnia subtrahas. [Quamquam Fernelius illud contingere obseruauit, vbi infirmiore pharmaco vtimur, quod mouet quidem, at non educit, non item, vbi validiore cathartico. Per Pharmaciam.

Pro Nobili Viro gallicano dolore lacessito.

CONSILIVM SECVNDVM.

Extat vulgare apud Medicos proloquium, quòd vbi principium alicuius functionis læsum est, quidquid ab eo dependet, in ruinæ consortium pertrahitur particepsque fit eiusdem passionis, quare cum Illustrissimus Vir iecur gerat non leui labe temeratum, quod est hæmatoseos initium, atque adeò nutritionis, temeratum inquam ob pessimam, & deleteriam qualitatem ab infecta muliere tempore congressus introductam sub specie vaporis putridi, viscidi, & tenacis, non est mirum si tota corporis œconomia peruersa est, & nutritio vniuersi corporis deprauata, namque cum membris vitiosum, gallicaque labe inquinatum alimentum offeratur, necessum est, vt nutricatu fraudentur, atque plurima recrementi moles succrescat, maximè phlegmatis, cum lues hæc analogiam habeat, vt ait Fracastorius, ad crassum phlegma. Hinc fit, vt excretrix vis excrementi copia, & qualitate irritata ad debiliores particulas ea propellat, maximè ad genua, & tibias, quò etiam natura nempè pondere suo ferũtur, quæ paulatim collecta vt solidescant in trophos, & gummata, ita dolores excitant immanes circa periostia, præsertim noctu, tùm quod eo tempore pituita cursum suum conficiat, & resolutio minor fiat, tùm quòd sensus nullis obiectis sensibilibus distractus dolori magis vacat. Ratio symptom.

Porrò catarrhus quoque originem ducit ab impuro sanguine, & ab humida cerebri intemp. hinc pituitatis excrementum suscipit incrementum, quod in subditas partes deciduum destillationem parit, quæ pro partium diuersitate diuersas etiam ægritudines excitat. Vnà cum excremẽto pituitoso subsunt etiam ichores, & serositates plurimæ, quas sudor vberior arguit, subest & atra-bilis, quam vapor veneficus, & putris sanguinem adurendo peperit, hæc verò ad cutem ablegata

gata ichorum vehiculo pustulas, & cæteras cutaneas fœditates inuehit.

Hæc verò cũ ita se se habeant, ea erit instituenda methodus, vt mala iecoris dispositio per alexipharmacum auferatur, quæ non est simplex intemp. sed maligna, pendetque ab agente à tota substantia; At verò quoniam non licet antipharmaca vsurpare ante totius expiatiõné (scitè enim Fern. ait, non in docendo, sed in vtendo eorum artem requiro) moles exhaurienda pharmacis, quo peracto ad discrasias tollendas gradus erit faciendus, & particulæ affectæ leuandæ.

Methodus.

Non erit adeò peruium hisce indicationibus obuiam ire, longo tamen præsidiorum vsu, &, vt ait Celsus, præsidij contumacia, optata sanitas affulgebit.

Prognosis.

Inter Chirurgica præsidia sanguinis missio (si spectes necessitatem) nulli vsui videtur, quod præteritis diebus per hæmorrhoidas plurimus sanguis effusus sit, & adhuc manet. Veruntamen si è saluarella mittatur, non erit abs re, siquidem & emanantem sine modo per venas sedis sistet, & reliquam curationem tutiorem reddet.

Curatio per Chirurgiam.

Inter pharmaceutica probantur boli ex cassia, manna, & el. lenitiuo conflati; Ad parandos humores laudantur syr. de betonica, de pomis, mel rosſ. cum modico oxymeli, dilui poterunt iusculo D. cicorij, lupulorum, borrag. agrimoniæ, ceterach, betonicæ. Exacta septimana properandum ad secundum pharmacũ, quod concinnari poterit ex infusione Agarici, Rheub. adiecto mellis rosſ. sol. quartariò, & catholici duabus sextulis. Repetenda erunt propotismata addita fumaria, & rad. apij, & fęniculi. Tùm properandum ad D. epithymi, quod alternis diebus saltem per quatuor, aut quinque vices propinari debet. Hoc pacto repurgato corpore pergendum ad aliquod generosum præsidium, quod morborum reliquias stirpitus eximat. Hîc in mentem venit D. ligni Guaiaci, & salsæ, sed cum aliàs toties hoc præsidium frustra sit expertus non improbatur hydrargirosis, hæc vbi dolores infestant, vbi gummata extant, vbi pituitæ prouentus subest, solet esse præsenti auxilio, siue hæc excretio fiat exstimulata excretrice, siue quia hydrargiron vim habeat alexipharmacam. Interim post hydrargirosim non omittendum esse ligni D. asseuerò, quòd lignum sit verum alexipharmacum, vt aliàs probauimus, vt verò partes inferiores, quæ sunt exangues, & magis laborant, beneficio afficiantur, laudantur vasa lenticulata aqua tepente repleta plantis admouenda, &c.

per Pharmaciam.

Procedente tempore non erit theriacæ vsus vnà cum saccharo borraginato, aut rosaceo negligenda, vt viscera virtutesque naturales confirmentur, &c.

Ad Excellentissimum Medicum Bonaldum Virum integerrimum, & de Re medica optimè meritum.

Pro Viro Nobili Scipione Doleonio lienis tumore, pedum ædemate, febre lenta, orthopnæaque laborante.

CONSILIVM TERTIVM.

Affectus, queis Vir nobilissimus affligatur nõ minùs cognitu, quàm curatu difficiles sunt, siquidem caussarum magna obscuritas adest. Veruntamen quatuor videntur esse affectus, quibus percellitur. Nempè feb. lienis tumor, œdema pedum, & maxima respirandi difficultas, præsertim noctu, quæ ægrum cogit stare, aut sedere, & somnus interpellatur, hinc cruditates cumulantur, quæ symptomata maiorem in modum augens. Sed nihil ęquè ægrum afficit, atque difficilis anhelitus, quare huius præcipua cura gerenda.

Historia.

Difficultas spirandi nil aliud est, quàm prauus pulmonum motus dependens ab angustia bronchiorum. Ad respirationem perficiundam tria membra concurrunt. Pulmo scil. thorax, & cor, cor quidem sub ratione caussæ finalis, thorax vt efficiens præcipuum maximè diaphragmatis ratione, hinc scripsit Gal. xj. Methodi. Perinde respirationem esse diaphragmatis propriam, atque obambulatio crurium, & visio oculorum, denique pulmones concurrunt, vt dilatantur, & comprimuntur, ut malè afficiuntur, quare rectè definitum fuit, esse quippe prauum pulmonum motum, qui sanè triplici de caussa contingere consueuit, aut ob communis facultatis impotẽtiam, aut ob auctum refrigerationis vsum, vt accidit æstuante corde, aut ob morbosam dispositionem, quæ respirandi organa inepta reddat suis functionibus. Non possumus asserere, illud ob communis facult. impotentiam accidere, neque omnino propter auctum vsum, quare superest, vt aliquod in organis subsit impedimentum. Nos generatim posuimus bronchiorum angustiam, per quam excludentes coalescentiam, subsidentiam, & constipationem intelligimus obstructionem, & compressionem. Quòd verò subsint obstructiones, excrementa foras per expectorationem, & anacatharsim educta satis arguunt, hæc verò sunt phlegmatica, & è cap. decidunt, decumbuntque intemperato maximè noctu, quoniã humor pituitosus ex Serapionis sententia noctu præcipuè commouetur. Hinc, cum affectus typicus sit, noctu potissimùm ingrauescit, quia pituita tunc temporis præsertim cursitat, fluitatque & è cap. alueo in thoracis capacitatem decidit, quæ cum angustiam augeat, fit, vt difficultas quoque respirandi cumuletur. Huc facit & lienis tumor, per quem fit diaphragmatis compressio. Puto hanc compressionem augeri à flatuum copia, qui in hypochondrijs excitantur ex atræ-bilis præsentia, quæ partim per synathrismum, partim per genesim cumulatur, accedente maximè animi cura, hinc etiam plurimas serositates subesse conijcimus, quæ atram-bilem vsque comitantur, quas

Quid difficultas anhelitus.

Caussæ.

Ratio symptom.

subinde somni tempore collectus intrò calor exagitat, & penetrare facit vsque ad molles arterias, vnde augetur cõpressio, quare scitè notauit Aetius serm. viij. cap. lxv. humorem serosum, vel pituitosum è toto corpore ad pectus cõfluere. Huc & iecoris infarctus spectant, à quibus diaphragma comprimitur. Vtrum verò in liene, aut alibi apostemata subsint, non possum satis argumẽtari. Illud certè scio non infrequenter huiuscemodi difficultates, ex internis abscessibus proficisci. Hoc igitur sit sancitum, respirandi difficultatem esse orthopnœam, quæ ex plurium caussarum cõcursu prouenit, quæ non semper sunt præsentes, neque in effectum actu confluunt, hinc fit, vt interdiu æger læuiùs ferat, noctu grauiùs, quòd hoc tempore vniuersæ conspirant in languentis perniciem. Hæ verò caussæ sunt, materiæ catarrhalis decubitus, flatus, multa serositas, calor inter dormiendum perauctus in visceribus. Caussæ verò permanentes sunt lienis, iecorisque tumor, quæ per se paroxysmum sine aliarum caussarum concursu committere nequeunt. Quid igitur opus est facto? Necessum est superuacuas materias educere, quæ obstructiones pariunt, attenuare detergere, remollire lienis tumorem, flatusque discutere, catarrhum auertere, caussas submouendo, quæ sunt cap. humiditas, quam aeris inclemẽtia peperit, cui se nimis liberè exposuit, denique pulmones roborare apolectis. His indicationibus vix responderi potest, quòd affectus habitum contraxerint, quòd oppositæ subsint indicationes, quòd magnus sit essentiæ, dignitatisq; vehemẽtia morbus, cui vires defectæ pares esse nequeunt.

Conclusio.

Methodus.

Prognosis.

Mortuus est ante quàm nostrum Consilium in manus peruenisset.

Pro puella quinquenni cuiusdam Aurificis filia apud ædem D. Pantaleonis, tabescente.

CONSILIVM QVARTVM.

MAlum, quo vexatur puella, singulorum oculis patet, cum sit totius corporis summa macies, & quædam atrophia, pendetque tùm ex summa sanguinis impuritate, tùm ex eius membri in calida, siccaque intemp. à quo cætera nutricatu vim suscipiunt, iuxta illud Medicum axioma, actio aliqua toto corpore læsa eius principiũ læsũ arguit, hoc autẽ cor est, quòd nõ modò benigno caloris influxu in singulas partes eas fouet, & viuificat, sed perfectum etiam sanguinem impartitur. Hæ verò caussæ aliam longè superiorem agnoscunt, nempè ferinam destillationem, quæ tũ cap. humidam discrasiam sequitur, tùm externos errores maximè, qui in victus genere committuntur. Hæc enim in venosum genus decidua totam sanguinis massam contaminauit, at verò quæ in pulmones præceps decubuit, computruit mora, & feb. excitauit, quæ vt primis diebus solùm putris erat, ita succedente tempore sociam sibi consciuit hecticam, quæ est calida, & sicca substantiæ cordis intemp. nec sanè mirum, nam Hipp. 6. epid. manifestò edixit, quascunque destillationes è capite, quæ raucos, & tussiculosos homines efficiũt, ni tẽpore conquieuerint, alteram facere tabis differentiam. Quæritur autem quæ nam feb. hecticæ species sit, & quamuis carnis moles mirandum in modum deficiat, vnde quis suspicari possit, adesse secundã speciem, quæ tabes dicitur, ea tamẽ pulsus durities, ea tamen cutis asperitas, & contentio, ea oculorum cauitas non adest, quæ in secunda hac specie spectari solet, proin dixerim, puellam adhuc inter primam, & secundam speciem hærere, quam hecticæ conditionem Amatus ex Gal. notauit; Non erit igitur omnino conclamatum, & propterea manus admoliri licet.

Probantur igitur molles frictus, & mediocres illitus ex ol. amygd. dulcium cum succo acetosæ, epithemata ex aq. viol. nymphęæ, ros. addito succo citri ℥. iij. croci, & caphuræ cum sp. diamarg. frigidi, cordi admouenda, probantur item fotus hypochondriorum, cum oppressiunculis scateãt; balneum autem, quod pararunt Viri Excellentissimi nõ probatur in hac ex ęgrotula, tũ quod vires fatiscant, & nimis dissipabili substantia constet, tùm quod balneum fluxiones, & destillationes excitet, vt monet Auic. Quare supersedendum, & capiti potiùs prospiciendum cerato, & cauterio, aut potiùs setaceo, quod à carceribus inuri debebat, ni mens aliena fuisset. Reliqua therapia analepticis perfici debet frugaliter, sed identidem exhibitis, quæ modica mole plurimùm nutriant.

Pro Muliere Gallica ophtalmia correpta.

CONSILIVM QVINTVM.

AFficitur egregia Mulier ea inflammationis specie, quam Græci ophtalmiam appellant, siquidem in adnata membrana subest tumor cum dolore, & rubore à morbosa materia dependens, quæ tùm vnitatem soluit, tùm temperiem repentè submouet. Hæc materia in oculo per congestionem non est cumulata, sed per fluxionem, id quod repentina inuadendi ratio demonstrauit, quare necessum est, vt aliunde per aliquod spatium huc delata sit aut attracta, aut certè transmissa. Equidem arbitror tũ per attractionem (caput enim radijs solaribus exposuit, & vt capillos exsiccaret, diutissimè morata est) tùm per transmissionem à toto corpore, & præsertim ab hepate calidiore, & lue gallica infecto, vnde sangnis tenuissimus gignitur, qui sursum facillimè respirat. Spatium venæ sunt & arteriæ, per quas sanguis fluit. Porrò materia hæc secundùm speciem spectari debet, & secundùm speciei vitium. Secundùm speciem sanguis est, isque biliosus. Vitium esse potest, in substantia, copia, qualitate, motu. Hîc sanguis secundùm omnes modos vitiosus est, secundùm substantiam quidem, quòd lue gallica sit infectus, quæ nil aliud est, quam virulentia, nempè excrementum toto genore præter naturã, quod multifariam per modum externi erroris (si credimus Capiuacceo) actiones lædere potest, quodque in hepate sedem suam fixisse creditur, cũque putridum sit, illud impẽdiò æstuans, retorridumque fecit, putridum, inquam, quòd vim putrefaciendi habeat, & via putredinis ortum sit.

Symptomatis ratio

Quid lues gallica.

Insuper copia peccat, quòd plurima fit, & latè patens inflammatio, denique qualitate, & motu, quòd præcalidus, prætenuisque fit sanguis, & ad oculos confertim delatus. Quid igitur opus est facto? Necessum erit præsentem materiam euacuare per inaspectabilem euacuationem, eamque digerere, quæ autem fluit, fluxuraque est, deriuare, reuellereque, mulcere dolorem, sanguinem, iecurque temperate refrigerantibus, denique lues debellanda proprio Alexipharmaco.

Methodus.

Non erit adeò peruium scopos indipisci, cũ vitium fit in sanguine bilioso, & lue infecto, atque adeò summæ energiæ, & peruicaciæ, & oculi sint ad patiendum aptissimi ob mollitiem. Cõgruo tamen præsidiorum vsu tandem optata ferre licebit.

Prognosis.

Quod spectat ad Chirurgica probatur venę sectio, eaque repetita ex communi, tùm cephalica vena, hæmorrohides consuetæ item recludendæ. Nec minus probantur hyrudines ponè aures admotæ, aut certè phenigmus eodem loco appositus ad auertẽdam fluxionem ab oculo, hinc enim intrò repunt quædam venulæ ad oculos, quæ apertæ solent esse summo vsui, vt nos docet Fernelius, qui hyrudines præponit setaceo. Huc faciunt frictiones supernè deorsum, & balnea tepentis aquæ plantis adhibita, &c. Post totius corporis purgationem, quæ frequens esse debet, nam lippientem alui profluuio corripi bonum, inquit Hippoc. subinde ad ligni sancti D. properandum, neque enim formidanda est cum Amato ligni caliditas, cum proprietate prosit.

Curatio per Chirurgiam.

Per Pharmaciam.

Pro Viro quadragenario malo habitu detento.

CONSILIVM SEXTVM.

Ivre scripsit Hippoc. difficilius esse cognoscere, quàm curare, nam quemadmodum naturæ res proprietatibus singulæ donantur, per quas facilè dignoscuntur, ita res præter naturam, cum ordine careant, atque adeò peculiaribus notis, non nisi per signorum syndromen percipiuntur. Hinc scripsit Gal. morbi cognitionem potissimùm coniecturalem reddere Medicinam, id quod commodũ nunc experiri contingit. Quare ante curationem stabilienda est morbi species, eiusque caussa definienda, & quæ pars per se primò, quæ per consensum afficiatur.

Quod spectat ad morbi idæam, equidem nil aliud esse malum, quo afficitur vir bonus, duco, quàm cachexiam, frigidam quippe humidamque totius intemp. cum materia congenere. Hæc ex gemina ducit originem caussa, nempè ex erroribus in vitæ genere, & ex mala viscerum diathesi, ex frigida scil. & humida stomachi intemp. qui ferax est pituitatis. Et quoniam vitium primæ coctionis secunda non emendat, vt est in ore Medicorum, hinc fit, vt in toto genere venoso hæc ipsa redundet, ab hac tumet lien infarctissimus, qui suo supersedens officio fæcem in massa reliquit, vnde totus sanguis inquinatus fuit, & perfectæ analepsi ineptus redditus. Quare si caussas ex caussis repetere licet, partes præcipuè, primòque læsæ sunt viscera, per consensum totum corpus. Caussa verò immediata sunt recrementa pituitosa, & melancholica, quæ cum sanguinem vitiarint, id egerunt, vt malè nutritum corpus in cachexiam inciderit, siquidem apponitur alimentum, sed minùs agglutinatur, minimùmque assimilatur, hinc vitiosa nutritio fit, quæ est vacuati repletio ob alimenti conuersionem in nutriti naturam. Vtrum verò alia transnaturalis caussa horum malorum interueniat, non contendo, qui scio cacodæmones infestissimos naturalibus caussis vti ad sua patranda facinora, vt docet Auic. cap. de Melancholia. Quidam ænobarbus humano capite quidem clitellatus, sed cætera Vulpis, vniuersos morbos ad dæmonas deriuat, Sacrificulosque, quibuscum pacto conuenit, adhibet, sicque per dulces sermones, & benedictiones seducunt corda innocentium, &c.

Affectus idæa.

Caussæ.

Caussæ proximæ.

Pro Illustrissima Virgine sacra hystericis affectibus obnoxia.

CONSILIVM SEPTIMVM.

Affectus quibus Illustrissima Virgo percellitur, multi sunt, & multiformes, quandoquidem Domina stomachi anathropen patitur nauseam, anorexiam in ore percipit amarorem, in aure tinnitum, & visibilia omnia circumuolui videntur, quin caput maiusculum sibi esse, quàm reuera sit, & volitare sæpiusculè videtur, spirandi difficultatem patitur, cor sibi opprimi videtur, stomachus cardiogmo laborat, & angore quodam vniuersa viscera afficiuntur, toto corpore frigus percipit, præcipuè in inferioribus partibus, quæ veluti obstupescunt, propterea Virgo carnes stupeas habere se dicit, post frigus sequitur modicissimus calor, & mador quidam toto corpore manans. Pulsus semper rari sunt, & tardi. Hęc verò symptomata per interualla reuertuntur, cum sint typica, & reciproca, maximè vespere, & noctu, quo tempore tùm melancholia, tùm pituita commouentur. Non est cur singula in sua genera reducam apud viros sapientes, sed illud duntaxat attingam, læsas particulas quippe plures esse, vnde mala, quæ Dominam lacessunt, proficiscuntur. Namque vel tactu lienis, hepatis, & vteri infarctus, oppressionesque manifestò percipiuntur, & ab his, tanquam ab Aquilone omne malum, sed vt hoc euidentiùs constet, longè repetam illud, vitium quippè primæ coctionis à secunda non rependi, hinc cruditates, quæ in ventriculo, & per errores externos, & per frigidam intẽp. colliguntur, delatæ ad iecur obstructiones contumaciores pepererunt, quibus iecur natura calidum ampliùs incanduit æstu, hinc vtriusque bilis prouentus, maximè nigræ, quæ à splene attracta quidem, sed minimè perfecta, aut absumpta nouos in liene ingenuit infarctus, per quos & lien suo ritè munere non fungitur, hinc maxima melancholiæ moles in tota sanguinis massa relinquitur, quæ sanguinem tùm motui ineptum, tùm obstructionibus paratissimum effecit, hinc delatus ad vteri vasa ea obstruxit, vnde factum est, vt deinceps imminutè

Historia.

Caussæ.

menses

menses abierint. Hinc factum est, vt ab hoc fonte omnia mala redundarint in vniuersum corpus, quis enim est, qui nesciat iuxta Hipp. doctrinam, menstruum sanguinem cohibitum propria conditione pernicialem ab vtero nouum malitię gradum indipisci, vnde sub vaporis specie diuersas impetens partes diuersos ciet affectus, scitum est illud Hipp. morborum vnum, & eundem esse modum, locum verò eum esse, qui differentiam pariat. quare caput inuadens deliria, caron, & huiusmodi symptomata pro varia dispositione partis, dum verò spiritales partes aggreditur apnœā, angores, animi deliquia, & id genus alia inuehit, dum stomachum verò percellit, nauseam, vomitum, cardiogmon, excitat. Hinc Hipp. lib. de Virg. morbis sibi priùs edisserendum esse, ait, de epilepsia, de attonito morbo, de melancholia, cum vterina affectio speciem gerat, & similia inuehat symptomata. Neque mirum est, vteri affectus tam latè diffundi, cum per venas, arterias, & neruos principibus particulis, atque adeò toti consentiat. Hæc vniuersa mala à viscerum obstructionibus augentur, cum hinc non minimus fiat excrementorum prouentus maximè biliosorum aucto iecoris incendio, quæ dum in ventriculum redundant vt ciborum appetitionem obliterant, ita amarore linguam inficiunt per communem tunicam, talis enim in ore sapor percipitur, qualis fuerit in ventriculo humor, cum igitur bilis fit amara, non est mirum, si ora amarescant. Vtrum verò subsit febris, necne equidem potiùs inficiari ausim, quàm affirmare, siquidem tardi, paruiq; semper emicuere pulsus, vt potiùs frigidam dispositionem testati sint. Quidquid sit tandem, medendi ratio postulat, vt excrementa ablegētur foras, obstructiones recludantur, iecur frigefiat, stomachus roboretur.

Lib. de Flat.

Prognosis.

Hisce scopis nos respondere posse confidimus, Illustrissima Virgo hactinus nonnulla deuorauit pharmaca, & sibi maleoli venam tundi passa est, sed præsidia non satis fuerunt, quare probatur mihi noua sanguinis missio de saphena, nec minùs cauterium in crure dextero. Clysteres nunquam non sunt adhibendi, quemadmodum & fotus, & balnea inferiorum partium, quæ calastica sint, & emollientia.

Curatio per Chirurgiam.

Inter pharmaceutica primo loco probatur cassia cum sp. hieræ picræ, subinde loco hieræ suffici poterit hellebori extractum, mirum enim in modum hisce affectibus opitulari solet. Expiato ritè corpore properandum ad iusculum turricolæ columbæ D. menthæ, liquiritiæ, filicis masculi, cort. rad. capp. thamaricis, cui prēmandere oportet bolum ex pul. rad. assari, salis arthimisię chymici concinnatum cum succo agrimoniæ densato. Dioscorides commendat vsum chalybis, qui cæteris non proficientibus vsurpari poterit ex Arte, &c.

Per Pharmaciam.

Pro Senatore stranguria affecto.

CONSILIVM OCTAVVM.

Satis, superque accepistis, Viri Excellentissimi, affectuum historiam, quibus Senator præstantissimus percellitur, quare frustra, non repetam eadem, ne inani verborum strepitu doctorum hominum aures obtundam. Illud certè non omittam, quod ad Domini temperamentum dignoscendum facit.

Illustrissimus, atque Excellentissimus Senator temperiem præcalidam demonstrat per signa quidem physica, nempè corporis magnitudinem, floridum aspectum, habitum corporis eusarcum, per hetica, ingenij solertiam, celeres animi motus. Ventriculus nullam præsefert imbecillitatem, si Celso fidem habemus, multò minus, si Domino, qui nullis se affici molestijs secūdùm stomachum affirmat, hinc liberè viuit. Caput calidum sine excessu, pariterque siccum est, id quod ingenij vis arguit, & rheumaticæ dispositionis absentia. Cum hæc ita se habeant, nihilominus stranguria infestatur, non sine dolore, adeò vt frequentiùs matulam petere cogatur, & cum vrina arenulæ rubētes subsident. Tria igitur sunt nobis summopere perpēdenda dolor, siue pruritus ille inter meiendum, substillum, siue meiendi crebritas, præterea rubræ arenulæ. Prior affectus nil aliud est, quam symptoma in actione deprauata sensus tactionis dependens ab obiecto improportionato ad potētiam. Item vrinæ substillum symptoma est ad ametriam in excreto pertinens, pendensque ab actione facultatis excretricis deprauatæ, quæ ad expellendam vrinam importunè mouetur. Arenulæ verò sunt opus præter naturam, quod non est morbus in numero, neque in mala compositione, sed est caussa morbifica toto genere præter naturam producta à mala renum diathesi vnà cū iecoris, & eorundem renum incendio ex crassa, viscidaque materie, quæ in renibus subsistit, quemadmodum docet Hipp. qui in nobis perinde lapillos coalescere asseuerat, atque lateres in fornacibus. Quare ea nobis in præsentiarum incumbit cura, vt caussas affectuum rimemur, &, quantum ipse assequi possum mente, ab vna scaturigine prouenire arbitror, nempè ab arenulis, quæ dum ad vesicam prouoluuntur eam lacessunt asperitate, atque conuellunt, hinc dolor, & meiendi vnà cupiditas exoritur. Neque calculum subesse puto, cum signa desiderentur, neque enim quoties meiendi, toties desidendi cupiditas incessit, neque dolorem in perinæo percipit, dum pede pulsat humum, neque aqueæ visūtur vrinæ, aut muccagine refertissimę, vt ijs accidit, qui lythiasi laborant. Neque in renibus lapillos subesse suspicor, quoniam graui dolore circa lumbos non premitur, neque crura stupent, quæ sunt ex Hippoc. tecmiria lapilli in renibus latitantis, & licèt arenulæ videantur soboles lapilli, à quo abraduntur, possunt nihilominus citra calculi coalitum subsistere, vbi simulatque genitæ sunt, foras exturbantur, quod bonum est, si credimus Auic. quòd

Temperamentum.

Affectus.

Ratio symptom.

Caussæ.

confestim expulsæ in lapillum non coalescant; præcedunt enim sæpe, non sequuntur arenulæ lapillum. Equidem plurimos noui, qui citra molestiam multos annos plurimum arenularum cum vrina expulerunt, & nulla interim lithyaseos molestia affecti sunt. Illud verò maximè perturbat, demortui scil. fratris exemplum, qui lapide miserrimè laborauit, & tandem obijt; vnde certa quædam propensio, & dispositio colligitur naturalis, perquam facilè in eundem affectum incurrere poterit Dominus. Superest igitur, vt methodum inuestigemus, qua arenularum productio impediri possit. Arenulæ vt corpus quoddam toto genere præter naturam expelli, extirparique volūt, dein id agendum, ne deinceps regignātur, id quod consequi licebit, si materia subtrahatur, nempè pituita, quæ in stomacho ob errores externos localem habet generationem, & si renum, & iecoris incendium remittatur, per quod resolutis tenuibus pituitæ particulis, quod reliquum est, solidescit in arenulas. Superest, vt videamus, nunquid propositis indicationibus satisfieri possit. Hipp. scripsit vitia renum, & vesicæ in valde senibus difficulter curari. Hoc tamen intelligi vult in valde senibus, quibus calor deest, hoc autem, quòd affectæ particulæ sint exangues, longèque dissitæ à vijs, per quas remedia deferuntur. Spero tamen futurū, vt ab hisce malis se se explicare possit Dominus non sine tamen accuratissima diligentia, & longo temporis tractu.

Methodus.

Prognosis.

Inter Chirurgica probatur venæ sectio ad iecur, renesque refrigerandos, tùm cauterium in crure dextero.

Curatio per Chirurgiam.

Inter pharmaceutica probatur mel rof. sol. vnà cum el. leniente, cassia inter initia suspecta videtur. Inter præparantia probantur iuscula D. lupulorum, cicerbitæ sem. citri, quæ dulcorari poterunt iulapio viol. melle ros. simpl. & syr. de cort. citri pari modo commixtis.

Per pharmaciam.

Secundo loco probatur Rheub. infusio, & Agarici vnà cum melle ros. sol. Hoc pacto repurgato corpore proximum erit, vt ad præsidium aliquod confugiamus, quo viscera nempè iecur, & renes refrigerentur, roborenturque, tales autem erunt aquę Lucenses ritè adhibitę, ante quas aqua Tettutiana semel atque iterum vsurpari poterit ex arte, &c.

Pro eodem præclarissimo Senatore.

CONSILIVM NONVM.

INter caussas, quæ medicinam coniecturalem reddunt, affectus cognitio præcipua est, hinc scripsit Hippoc. difficilius esse cognoscere, quàm curare, cuius rei ea est ratio, quòd quemadmodū res naturales, quarum est ordo, proprijs signis distinguuntur, ita res præter naturam carent, sed ex syndrome duntaxat conijciuntur, quæ cum aliquando non respondeat, fallaciorem cōiecturam reddit. Hoc cernere est apud Senatorem præstantissimum, qui licèt quibusdam teneatur indicijs, quæ latitantem in vesica lapillum significant, certiora tamen desiderari videntur, vnde medētium animi magna ambiguitate tenentur. Illud tamen fateri oportet, nos hactenus eam non adhibuisse acribiam, eamque accuratam distinctionem, quæ necessaria est, siquidem quædam signa aduentantem minantur lapillum, quædam iam genitum, & inchoatum demonstrant, quædam denique consumatum, & auctum lapidem arguunt, quare, cum nos perauci, & grandioris lapidis signa non obseruauerimus, falsò inducimur ad credendum nullum subesse; Vt igitur exactè in affectus cognitionem peruenire valeamus, nunquid scil. subsit lithyasis, duorum instrumentorum vsum necessarium arbitror, quæ Mercurialis cōmemorat, quorum alterum syringa est, aliud autem digitus est, quorum vt illa minimè probatur, ita iste summopere arridet, cum enim vessica recto incumbat intestino, facilè Chirurgus digito in anum, siue in infernum guttur, vt ait Plautus, immisso explorare potest, nunquid aliquid durum, & lapideum subsit in vesica, quod tangenti digito renitatur, hinc tam magna inter vesicam, & intestinum cōsensio, propterea Brasauolus, & eo prior Rhasius scripsit illud esse vesicalis calculi pathognomonicum, si quoties meiendi, toties desidendi incessat cupido. Vbi ergo amplissimus Senator hac ratione certò dignouerit, quo affectu teneatur, certa quoque nobis medendi methodus monstrabitur, quæ consilia nostra dirigat, quod si lapidis suspicio præsentis tollatur, quòd summè expetimus, ea duntaxat nobis cura incumbet, vt D. prę-seruemus, & tueamur, ne incidat in affectum, id quod consequi fas erit summotis caussis, quæ ad affectum confluunt, cuius rei antea mentionem fecimus. Quòd si latentis lapilli signa subsint, non statim tamen ea veniunt vsurpanda præsidia, quæ Græcis dicuntur Lythontriptica, quoniam quædam occulta proprietate agunt, quædam manifesta, & inter hæc quædam sunt propria, quædam impropria, atque inter hæc adhuc tres reperiuntur differentiæ, siquidem quædam asperitate sua lapidis superficiem abradunt, quædam nondum exactè concretum valido calore dissoluunt, accedente partium tenuitate, & valida incidendi vi, quæ lapidi iam concreto sunt per quam noxia, tertia species fractum iam lapidem foras vnà cum lotio expellit, exturbatque, cuius farinæ sunt omnia diuretica. Sed propriè Lythontriptica tenuibus constant partibus ad penetrationem, humidis ad emolliendum, & calidis ad attenuandū, & propterea maximè necessarius videtur delectus, ne magno calopodio paruum pedem calceemus, vt dicitur parœmia. Et licèt Lythontripticorum vsus à quibusdam improbetur, quòd renes effœminent, & noceant vesicæ, quinimò non desunt, qui arbitrentur, vanos omnino eorum conatus, qui eadem adhibent ad frangendos lapillos, quòd ea, quæ calore, & frigore concurrentibus concreuere vt lateres, nullo modo dissoluātur, ita Arist. testatur in lib. 4. Meteororum. Hinc subijciunt, propterea Gal. tradentem lapidis curationem, dixisse necessariam esse transpositionem, aut certè, si perfecta sanitas desideretur, incidēdam esse vesicam, & calculi subductionem, quasi verò nullū nouerit remedium aliud præter incisionem. Sed quoniam non

Cur Medicina coniecturalis.

Quo instrumento vtendum sit ad dignotionē lapilli.

Lythontripticorum differentiæ.

Vtrum inanes sint Lythontripticorum vires.

non desunt remediorum myriades, quorum plurimi fęlicia tulerunt experimenta, age quædam celebratiora in medium feramus. Arist. interim respondetur, nos hîc non liquationem, aut dissolutionem per Lythontriptica quærere, sed in xysmata, & in arenulas comminutionem, nam & lateres franguntur in athomos, & minutula corpuscula. Galeno verò dicas, verum esse de veteri, solidoque lapillo.

℞. Asellorum præp. ℥. ij. Leporis præp. sanguin. hircini præp. spongiæ syluestris. Rosæ ana ʒ. j. sem. violæ purp. sp. Lythontribii ana ʒ. ij.

Hisce pulueribus ritè paratis addenda erit conserua è capillis Veneris ad ℔. iiij. & cum syr. de succo lim. concinnandum erit electarium. Quî parentur Aselli, siue millepedes, consulendus est Augenius. Hircini sanguinis præparationem pete à Marcello empyrico lib. 2. epist. Medic. & ab Aetio lib. 2. cap. xij. Leporinæ pellis præparandę modum ab Alex. & à Matthiolo require. Quî verò Cynosbati spongia paretur, docet Dodonæus. Violæ purpureæ emulsio ex Aq. Veronicæ arcanum est Maximiliani Imperatoris.

Hollerianũ. ℞. Lapidis Iudaici, Lyncis spongiæ ana ʒ. j. Nucleorum mespil. ʒ. ß. Tragacanthæ, Gummi cerasorum, persicorum ana ℈. j. ß. terantur omnia ex arte, & vncia vna terebinthinæ excepta diuidantur in tres doses. Superbibitur iusculum è ciceribus rubris.

Violaneum. ℞. Ossium dactylorum cerasorum mespilorum ana ℈. ij. Lapidis Iudaici, Lap. spongiæ, Lap. in felle bouis reperti ana ℈. iiij. Cort. rad. Lauri, sem. Althęæ ana ʒ. ij. Cineris scorpionum ciendarũ ana ℈. iiij. fiat puluis, qui permisceri poterit conseruæ betonicæ, betonica enim tam benè facit renibus, quàm capiti, puluis sumitur cũ D. cicerum à ʒ. j. ad ʒ. ij. bolus deuoratur cum syr. adianthino ex cochleari.

Ioannes Argenterius præfert aquam Montis Catini omnibus auxilijs, cuius se feliciffimum fecisse periculum deierat. Mercato ad cautelam nil præstantius ol. Cydoniorum ad ℥. j. ß. exhibito cum saccharo bis, terve in anno &c.

Ad dolores nephriticos ex arenulis commendat Gregorius Horstius Aquãuitæ iuniperinam.

Hippoc. lib. de natura mulięb. commendat semen herbæ æthiopicæ. Galen. 8. simpl. laudat Paliurum. Philagrius sanguinem hircinum. Scribonius millepedes. Aetius, Leporinam pellem. Auenzoar balsamum. Auic. elect. de cineribus.

Senatori post mortem dissecto, inuentus est lapis magnitudine nucis in vesica concretus, qui Augenij magno, & probato remedio nihil concessit.

Pro Virgine phthysica ex destillatione.

CONSILIVM DECIMVM.

QVamquam hactenus multa ex arte parata sunt ad ægritudinem arcendam, qua Illustrissima Vestalis Virgo afficitur, parum tamen promouimus, id quod ex eo contigisse putandum est, quòd morbosæ dispositiones habitum ferè contraxerint, nemini autem est incompertum, habitum difficilè submoueri. Quare remediorum iugi, pertinacique vsu edomanda morbi vis, & tota sympt. sylua sublucanda, quod est Celsi consilium in morbis longis. Quæritur verò nunquid Asellæ lac vsui esse possit, & sanè videtur, quod vel Gal. teste summè nutriat, & refrigeret, quæ duo valde sunt expetenda in præsenti. Sed dices, quî summè nutrire potest, quom sit præ cæteris lactibus serosissimum, scitum autem est ipsius Aristot. testimonio, aquea non nutrire, quod non crassescant.

Cur contumax ægritudo.

De Asinini lactis vsu sententia.

Cur dicatur multum nutrire.

Respondetur ea ratione, lac Asellæ summè nutrire, qua dilutissimum vinum dicitur refrigerare, celeritate nimirum refrigerationis, quòd modicum vini plurimum aquæ in penetralia quã mox conuehit, vnde partes luculenter refrigerantur, ita propemodum lac sumentibus vsu venit, nam cum sit admodum sereum, atque adeò meabile, citò penetrat, & in partis naturam facessit. Quare hoc nomine plurimum conferre posse videtur. Veruntamen cum Hipp. edicto vetitum sit lac dare cap. dolentibus, rheumaticis, hypochondria murmurantia habentibus, itemque biliosas deiectiones, præterea putrida feb. laborantibus, tutò huic Illustrissimæ Virgini lac destinari non potest, quom plurima eorum, quæ prædiximus, Virginem habeant. Quare parcere, temperareque satius est.

Ad hæc quæritur, num dulcis aquæ balneum conferre possit, hoc enim præter quàm quòd refrigerat, & humectat, mirificè corporis habitum mollem, peruiumque reddit, & si credimus Celso, Galeno, & Auic. pinguefacit, maximè biliosa corpora. Sed & hoc noxium eò potissimùm nomine euadere potest, quòd humores liquet, quod rheumaticas affectiones cieat. Quare cum maiora sint euentura mala bonis, supersedere operæpretium est. Quid igitur opus est facto? Illud Hippocr. in mentem reuocandum est. *Omnia secundũ rationem agẽti, & si non secundùm rationem eueniat, non esse transeundum ad aliud, stante eo, quod à principio visum est.*

De dulcis aq. balneo sententia.

Hoc est igitur meum consilium, vt post hoc autumnale æquinoctium, maximè post pluuiarũ descensum repurgato leuiter corpore iteratò Chynæ D. repetat eodem modo paratam, quo exacto Vere vsurpauerat. Totos quadraginta dies, imò vsque ad Vergiliarum occasum hac decoctione utatur, hæc enim excrementitias humiditates assiccat, & interim substantificas, si credimus experientiæ inauget. Probantur in eosdem scopos boli ex terebinthina lota addito pulmonis uulpini puluere, probantur item guttulæ ueri balsami, aut spiritus terebinthinæ, aut chalcanti eo maximè tem-

mè tempore, quo expectoratum iuuare necesse est, & infarctus pulmonum expedire. Vesperi vsurpandum identidem hoc electarium.

℞. Conf.betonicæ,symphiti,absynthij pontici, sacchari rof. ana ℥. ij. pulu. olibani ʒ. iij. cum syr. de pomis, & f.elect.Hoc Autumno parari poterit vinum medicatum citragine, botryde, pulmonaria, quod sanè admodum conferre poterit, si singulis diebus prima mensa inter prandendum, & cenandum hauriatur (neque enim hîc Obicij ficulneas rationes moramur, qui negat vinū medicatum conferre posse, imò perperam vsurpari, ait: In victu medicamentum,bonum,inquit Hip.) His recta victus ratio adscribi debet, quæ perquè viribus consulat, neque morbum augeat, propterea alimenta polychima sunto, quæ minima ingesta plurimum educent,proin commendantur oua sorbilia, testes gallorum, gelatinæ,consumpta, instaurantia,hepata gallinarum. Inter bellaria conceduntur marci panes, phistici, aqua rof. loti, & saccharo resperfi. Legaria, horatij fructus, & reliqua, quæ hortus affert, alimenta,tantillum ablegentur,donec pristinæ integritati restituatur. Probantur carnes pullorum nutritorum testudine, & tritico simul incocto. Tabida superueniente alui fluxu è viuis decessit.

Vinum Medicatum.

CONSILIORVM Medicorum.

DECAS OCTAVA.

Pro Muliere tabida, ex catarrho cum feb. putrida.

CONSILIVM PRIMVM.

Morbi Historia.

Vellem Reuerendissimo Viro me feliciore auspicio, & meliore sub Astro morigerum, & obsequiosum præbere, sed quæ præ oculis obuersatur morbi historia thanasima tota est,libitinamq; penitus redolet,quare vehementer dubito,ne misella vllam suscipere valeat curationē fœmina,quandoquidem duarum febr. implexu eam laborare comperio, nempè putri, & hectica, & præterea iugi destillatione, quæ tussim excitat molestiorē, quam ego salsiusculam suspicor. Hi affectus prȩterito iam autumno pullularunt, quare chronici, & habituales appellari possunt. Patiens cum esset grauida, progrediente tempore tandem peperit filiolam, & à partu non modò sensit leuamen, sed potius priores affectus cumulati sunt ob papillarum inflammationem, quæ ad suppuratione peruenit remanentibus nihilominus primis passionibus, id quod maximam mihi inijcit suspicionem, futurum, vt mala sint incurabilia, quoniam id,per quod maximum sperabatur commodum, si affectus non auxit, certè nihilo magis redemit, partus,inquam, qui solet per purgamenta vniuersa mala subtrahere.

Affectuum ratio.

Sed vt rem Domino penitus exponam, vniuersa mala, quibus agra implicatur, ab illa ferina destillatione originem traxere, quæ in pulmones decumbens, ibique putrescens intemp. primò excitauit, & flaccidam reddidit substantiam tùm affectionem cordi communicauit, cuius substantia cum ad calidam, siccamque intemp. peruenerit, cum toto incommoda sua participauit corpore, hinc macies, & tabes totius corporis. Hæc eadem destillatio in venas peruadens putridam excitauit, dum eadem materia vnà cum bile computruit. Quid mirum igitur, si corpus hac pessima habitudine detentum suas ritè non obit functiones, si stomachus cruditates gignit, & tota naturalis œconomia subuersa est, vnde excrementorum prouentus augetur, quæ obstructiones circa præcordia pariunt. Quare si à catarrho tanquam ab Aquilone omne malum,necessum erat omnem tollendis rheumatibus operam nauare, eorum caussas remouendo, non neglectis tamen cæteris affectibus.

Methodus

Inter præsidia Chirurgica (quamquam irrita omnia remedia fore suspicor ob morbi vim, qui iam apices attigisse videtur) probatur cauterium in brachio sinistro, item in ceruice setaceum. Super coronariam suturam admoueatur ceratum catarrhi suspensiuum, quale est illud Montagnanæ de corticibus castanearum, aut myrrhatum Foresti, quod confieri solet ex myrrha, thure, myrtho, rosis, corallijs, iride, mastiche in puluerē redactis addito ladano,& ceræ sufficienti quantitate. In hoc fonte continentur & litus, qui toti corpori adhiberi debent cum ol.amygd. sine igne expresso vnà cum succo oxalidis, adeò vt singulis olei vncijs addatur succi didrachmum.

Præsidia Chirurgica.

Inter pharmaceutica probatur cassiȩ Ægyptiacæ atramentum semel singulis hebdomadis deuoratum, quod si mallet potionem, libenter concederem ℥. v. syrup.viol.sol.cum mannæ pinguioris vnciola dissolutas in iusculo pulli D.sem. citri, & melissæ.

Pharmaceutica.

Ad alliosim verò probatur serum caprillum depuratum D. fol.sambuci, quod sanè præsidium plurimi facit Theodosius, & Epiphanius in huiusmodi affectionibus, quæ putrem cum hectica febrem implexam habent. Probantur item iuscula pullastræ iunioris D. maluæ,farfaræ, capill.Veneris recentiorum, & agrimoniæ virentis, & intybi.Interdum etiam prisana dilutior cum emulsione sem. melonum vsui erit. Quod si horum præsidiorum vsu nihil proficiatur, libèter ad Asininum lac facerem gradum (maximè si putris reliquerit) in quo Chynæ bracteolæ priùs maduerint,aut efferbuerint, seu puluisculus sit immixtus, vix enim moram lac patitur. Et quamuis in catarrhis lactis vsus suspectus esse videatur, in hoc tamen casu admodum prodesse potest, cum pluribus præsto sit indicationibus, quas ante oculos habere in primis oportet. Hoc interim spatio à cœna adhibeat tabellas diacodij, paulatim deglutiat. Ante matutinos syrupos deuoret morsulos cōfectos ex pulpa pect.gallinæ,sem. mel. amygd. dulc. cum modico cornu ceruino, & margaritarū puluere saccharo aq. rof. diss.exceptis.

Victus frugalis esse debet, ne virtus imbecilla succum-

Victus formula.

succumbat, identidem tamen offerri debet, prout opportunitas tulerit, laudantur oua sorbilia, hordeata cum emulsione sem. melonum, collatitia, & similiter conceduntur prima mensa pepones, & anguriæ parcissima manu sumptæ, vt per serosam humiditatem reliquum alimentum in penetralia conuehatur. Omittatur vinum, & acetum. Vsurpetur stillatitia aq. ex pullorum carnibus, aut iusculum D. oxalidis, aut trifolij acetosi. Hæc verò sunt, quę obiter in rem præsentem in mentem venerunt pro ægrotæ incolumitate, cui languorum omnium Medicus Deus pristinam sanitatem larga manu concedat, precamur enixè.

Pro vetula Nobili gibbera lenta feb. cum Rhenum dolore correpta.

CONSILIVM SECVNDVM.

Morbi Historia, & difficultates. ANte tres hebdomadas, mēse Nouembri nobilis Anicula & feb. & rhenum dolore lacessiri cœpit sine vlla intermissione, quare ea nobis incumbit cura, vt inuestigemus nunquid febr. à rhenum affectu dependeat, necne, quòd si non pendet, quæ nam sint causæ eam producentes, & tandiù fouentes, quem sperare possimus euētum, qua methodo vtendum sit ad feb. submouendam, præterea, vnde dolor rhenum excitetur diligenter scitari necessum est.

Resolutio 1. Quod ad primam difficultatem, planè, & constanter asseuero, hanc feb. nullatenus ab affectibus rhenum proficisci, verùm esse duplicem tertianam admodum notham, seu maius quotidianam ex putredine pituitosorum recrementorum circa stomachum, & præcordia stabulantium, namque si feb. hæc à renibus penderet, phlegmonem aliquam, aut vlcus præcessisse opus esset, & quemadmodum vlcus parit febriculam quandam vniformem, quæ cum hectica cognationem habet, vnde tabis rhenalis meminit Hipp. qua febre fortassis nuperrimè sublatus fuit Excell. Procurator non sine medentis præfatione, ita feb. ex rhenū inflammatione solet esse ardēs, & prauis symptomatis stipari, nempè rigore quodam inęquali, vrinæ ardore, aut etiam stranguria, vt ait Aetius. Sed hîc nihil talium obseruatur.

Resolutio 2. Quod ad secundam spectat difficultatem, Gal. docet, quatuor esse caussas longæ ægritudinis, nempè effœtas vires, materiei copiam, crassitiem, frigiditatem, immobilitatem, corporis dēsiorem habitum, & ambientis frigiditatem. Hinc rectè scriptum est ab Auic. æstate omnes morbos de medio tolli.

Resolutio 3. Huc omnes caussæ confluere videntur, siquidem ob ætatem virtus languet, subest excrementi crassioris, & frigidioris copia, quam & errores externi, & maximè intermissa vomitio, & ventriculi imbecillitas peperere, hyems riget, præterea, cum sit mulier habitum corporis densiorem possidet, vnde minimè extenuatur. Hinc rectè Hippocr. *In morbis nihil extenuari corpora, aut etiam plus quàm ratio postulat contabescere prauum, illud enim morbi longitudinem significat, hoc acutiem.* Quare superest vt morbus iste longus sit futurus.

Quod verò ad tertiam difficultatem, quorsum scil. euasurus sit morbus, dico æquum esse sperandi, atque dubitandi momentum, quòd Gal. scripserit huiuscemodi feb. periculo nō vacare, quòd Hipp. edicto monuerit senes iuuenibus minùs ægrotare, qui verò ijs contingunt morbi maxima ex parte comitari ad mortem, cuius hæc esse potest ratio, quòd concoctio cessare facit putredinem, vt ait Gal. & coctiones in senibus caloris defectu perperam fiunt, propterea alibi idem Hipp. scripsit, *grauedines, & raucedines in valde senibus coctionem non admittunt.*

In hac tamen rerum ambiguitate interponitur spes aliqua salutis, quòd vires constent, & benè se habeat ad oblata, vnde virtus naturalis adhuc pristini tenoris vim retinere videtur.

Quod verò ad medendi methodū, oportet, inquit Galen. in primis vnamquamque caussam rescindere, deinde ad eam, quæ facta est, discrasiam peruenire, cum in regimine curatiuo caussa primùm inuestigari debeat, qua inuenta cura est eius abscisio, quare vnoquoque materiæ vitio ad examen reuocato necessum erit singulis remedia opponere, copiam imminuendo, crassitiem extenuando, frigiditatem temperando, obstructiones detergentibus, & incidentibus recludendo, & interim viribus studere operæpretium erit, quarum est coquere, digerere, & superuacua expellere, hinc scitè admodum notauit Auic. *Quòd virtuti robur conciliare sit unum ex præstantioribus auxilijs, quæ conferri vnquam possint progrediente malo.*

Quòd verò ad dolorem rhenum attinet, scripsit Auic. dolere rhenes ex quatuor caussis, nempè ex apostemate, ex flatu, ex calculo, aut ex intemperie, quam ipse vocat imbecillitatem, siquidem omnis intemp. imbecillitatem parit. Dolor hic non est soboles apostematis, nam hoc parit feb. sine typosi, & sine ordine, non ex intemperie, quia non tam repentè erupisset. Quare superest à flatu, & calculo proficiscatur, id quod facilè confici potest, siquidem ægra mulier lythiasi opportuna est, & nephriticis doloribus ex arenulis, quibus explosis dolor omnis subsedit. Si negatio est caussa negationis affirmatio erunt caussa affirmationis, vt est philosophicum proloquium. Quare nō est dubium, quin dolor ex calculo proficiscatur. Calculus non est morbus in numero, sed caussa morbifica toto genere præter naturam, quæ transpositionem postulat, & fractionem. Quot caussæ efficiāt rhenum dolorē

Modus curandorum horum dolorum ab Hipp. 6. Epid. docetur, dum inquit, *Quiescere non iuuat, sed exerceri* (mediocriter, inquit Hollerius.) *Non repleri:* (repleto enim corpore cruditas ad dolētē locum confluit) *Iuuenes elleboro purgare*, nos non elleboro, sed leuioribus medicamentis, & clysteribus purgamus, *Poplitis venam secare;* Repleto corpore basylicam priùs secamus, ait Hollerius, vbi rhenum magna imbecillitas est; *Cientibus vrinam purgare*. Non perpetuò, sed iam benè purgato corpore, & ubi nulla phlegmones suspicio est. *Attenuare crassam, viscidam, & coactam materiam mollire*. Hoc est mollita, & laxa reddere corpora, per quæ calculus foras deducatur. Vtrum uerò hos scopos facilè consequi possimus, dico, Modus curandi rhenū dolores ex Hipp.

labo-

laboriosam esse prouinciam, nam cum hactenus calculus exire nequiuerit, arguit tùm viarum angustiam, tùm eiusdem molem, quare atteri priùs debet,&c. difficultatem auget excrementorũ confluxus in rhenes, vnde meatus offarciuntur. In hisce angustijs feb. potiùs incumbendum esse arbitror, quàm lapidi, quum dolorem molestum non excitet, febri inquam, cum hinc maius impendeat periculum, accedat sine feb. remotione tutò remedia calculi vsurpari non posse.

Præsidia. Inter præsidia euacuantia probantur enemata concinnata ex D. maluarum, parietariæ, mercurialis, betæ, sem. fœniculi, cui addi potest Benedictæ laxatiuæ nonnihil interdum, quæ quadam in hisce affectibus prærogatiua donatur; febri quoque hinc consuletur, quare vna, eadémque fidelia duos parietes dealbabimus. Hinc benè scripsit Auic. cap. de generali curandarum feb. Methodo. *Et magis dilectum est mihi vti clysteribus, &c.* Quare operæpretium esse arbitror pharmaca in præsenti omittere, donec coctiones elucescant, quæ fiunt quiete, vt docet Auic. cap. de cura Feb. Gener.

Inter alliotica probantur iuscula D. rad. aperientium. Terebinthina, quamuis ab Hollerio potiùs ad cautelam, quàm ad curationem commendetur, attamen mihi non improbatur, quia summa pollet aperiẽdi, & expediẽdi obstructiones vi.

Reliquam curationem in victus formula reponimus,&c. Hîc animaduertant studiosi, quàm perperam illi se gerant Medici, qui quotidie aliquid noui moliuntur, aut enim pharmacum propinãt, aut clysterem inijciunt, aut cardiacos bolos, præscribunt, hi verò, vt ait Galenus, quoties ad ægros accedunt, toties peccant, quidam verò peccant per ignauiam, & isti tolerabiles sunt, quidam per malitiam tùm vt morbus protrahatur ex vi pharmacorum debilitata natura, tùm vt Seplasiarijs, quibuscum conueniunt, morem gerant, tùm vt Clinicis videantur diligentiores. Proh nefas, *Appellente Vere conualuit.*

Excellentissimis, atque Præclarissimis Medicinæ professoribus Ioanni Colle, & Ioanni Præuotio Ioannes Stephanus Cenetæ Archiater felicitatem.

Historia Febrium, quæ anno M. DC. XXIX. Cenetenses populariter infestabant.

CONSILIVM TERTIVM.

Historia. GRassantur apud nos feb. malignæ,& pestilentes, quæ homines primùm cunctanter adoriuntur, paulò post inualescentes summa incandescentia efferantur, & gliscunt, virusque, & latens cacoethes multiiuga sympt. frequentia proferunt, & produnt, quò fit, vt plurimi intereant. Sunt, quos blandus calor, parumque permutatus pulsus, lotiumque laudabile fallunt, & conficiunt. Sunt, quos somnolentus torpor inoccupat, aut virium languore, aut vaporum copia ligato primo sensorio. Sunt, quos iectigatio, siue subsultus, conuallentesque motiunculæ impetitò neruoso genere à maligna qualitate lacessunt. Ratio symptom. Ægri stare loco nesciunt præ interno incendio, & communicata musculis maligna qualitate. Plurimi peruigilio exercentur omnibus verò corpus exanthematis, & ecthymatis scatet, internum incendium inexplebilis sitis, & summa linguæ, & faucium ariditas excipiunt. Paraphrenitis vigente morbo fatigat, furitque. Quibusdam liquidis aluus fluit excrementis, qui facilè euadunt, si vires sustineantur. Diaphoreticus sudor emergens omnes funere mergit acerbo, & è medio tollit. Nos, qui Cenetensium, & Accolarum consulimus incolumitati anxij nil intentatum relinquimus, nihil non audemus, quod vsui esse arbitramur languentibus. Quid verò? Pharmaco exacerbatur morbus (respuente cane omnem pharmaciam.) Præsidia Vt sterquilinia, si commoueantur, peiùs olent, ita interna putredo medicamento percita plures effundit vapores, & graues halitus, quibus ictum cor premitur, & opprimitur. Humidis cucurbitulis, hyrudinibusque admotis vires lacessuntur, parumque proficiunt, quum imparia morbi magnitudini sint remedia. Phlebotomiam non præscribimus virium, quæ non constant, primò enim insultu lacessuntur, & calumniæ metu, apud enim vulgus ea inualuit opinio, ijs, quibus peticulis, rubentibusque maculis cutis fœdatur, non esse tundendam venam, sanguinemque mittendum, cui nos certè in præsentiarum libenter temperamus, & parcimus, quamquam non ita promiscuè assentimur. Reliquam curationem alliocicis,& afficiẽtibus cùm aperta, tùm abdita facultate, quæ modò calore, modò frigore tanquam suæ proprietatis organo vtatur, pro humoris dominatu absoluimus. Vt plurimum acida vsurpamus, frequenter etiam hydrotica leuiora procedente morbo, vt naturæ conamen, & aggressus promoueamus. Nonnunquam etiam phænigmos admouimus, vt ichores, & virosa sanies euocarentur, & euacuarentur ijs potissimùm, quibus impẽdet delirium, aut extremis particulis algentibus, viscera summo torrebantur æstu. Frictiones, siccas cucurbitulas, & Aetij Amideni illitũ non omisimus. Aliquibus scorpionum oleo emunctoria obleuimus, vt eò virus substantiæ familiaritate alliceretur. Haustum agonisticum, quem Arabs Archiater commendat, non concessimus, nec validiora cathartica (quod est Celsi consilium) inchoante morbo propinauimus, etsi quidam sequius sentiant, tùm quod materia turgeat, tùm quòd venefica sit, omnes contraria experientia contendunt, nos ad vires, & rei euentum collimauimus. Visi sunt, qui nullo artis subsidio reualuerint erũpentibus magno impete peticulis, aut commota spõte aluo, victuq; pleniore recreatis viribus. Nos ædepol Auic. consilio freti victum ex media materia frequenter, & tenuiter, & medicatum concessimus, ne vires alimento defraudatæ labascerent, id quod etiam Cœli status (viget enim sydus triste caniculæ) & conditio reposcunt.

Lues hæc ad sanguinem,& tenues ichores analogiã habet, hinc summè alterascit, & putret sanguis, facessit tamen quam mox tenuis portio in bilẽ, vnde duplices tertianæ repullulant, & redeũt quotidie cum episimasia: Nos ita sentimus ... Analogia

Hipp.

Hipp. duas morborum caussas agnoscit, alimentum, & aerem. Nos sanè morbosum apparatum, & cacochymiam subijci, & substerni à praua victus ratione sciscimus (anteccessit enim illa portentosa annonæ penuria, quæ prauis alimẽtis plurimos vti coegit) excitari verò ab insalubri aeris constitutione, quæ mitior sit, quàm vt pestem committere possit, neque enim putridus est aer, nec aliunde virosa suscepit seminaria, sed euidentium duntaxat qualitatum excessu laborat, quare profunda, & sordida putredo excitatur ijs modò, qui summo cacochymiæ vitio tenentur, quæ veneni vim gemina proprietate æmulatur, tristantur enim confestim præter modum ægrotantes, & vires affectis spiritibus, & calore labuntur.

In his calamitatibus Viri prudentissimi apud quos est rerum, & remediorum copia, precariam opem imploramus, & obsecramus, vt siquid habetis compertum, quod tam pernicioso Caco eat obuiam, & petulantes insultus obtundat, & cohibeat, nobis commune faciatis, beneficiũ enim non in me duntaxat collocabitis, sed in totam Ciuitatem, quæ eo nomine vobis plurimum deuincietur. Valete Patauini Lycei ornamenta.

Cenetæ M. DC. XXIX. Pridie Kal. Iulias.

Pro Mystagogo feb. malè morigerata, & cardialgia laborante.

CONSILIVM QVARTVM.

AD feb. putridas paratissima esse corpora calida, & humida ex Arabis Archiatri decreto ægrotantium corporum frequentia argumento est, quare non est mirum, si perquam Reuer. Pasqualinus Masottus in fano D. Iustinæ dicato Protomystes Vir bonus, & mihi summa necessitudine coniunctus, eusarco habitu, & calido, humidoque temperamento præditus, cui in primis iecur magno æstu retorridum ventriculus, vt fieri solet, frigidiusculus erat, atque adeò imbecillis, post validam exercitationem (longè enim vnà cũ cæteris sacrificulis ex ordine binatim processerat, vt scelerum veniam deprecaretur, & celerem in præsenti rerum humanarum calamitate imploraret opem) graui quadam, & insolenti incanduit ira, à qua leui quodam tanquam prodromo præcurrente rigore in febr. incidit. Vrinæ erant tenues, & aqueæ, cap. dolor vrgebat, molesta sitis infestabat, pulsus erant celeres, calor acer circa thoracem, quare primo accessu feb. è genere putridarum esse, facilè erat colligere. Postridie de hypagogo propinando consilium capitur, æger respuit caussam subijciens, quòd vigeret sydus triste caniculæ, *quæ febrem, & morbos miseris mortalibus affert*, vt canit Homer. quo tempore difficiles sunt purgationes. Admisit tamen nostro consilio inductus, quo plurima biliosa educta sunt. Vesperi à cœna iterum incaluit nullo præcurrente rigore, stomachi dolore grauiter se affici sensit, ægerrimè totam noctem transegit, summo mane extremarum partium frigore lacessitus nouos stomachi passus est cruciatus, molestè tulit, cui vt suppetiatũ iremus, clysterẽ inijci iussimus addita

Historia Morbi.

cassia, subinde iulapium violaceum dilutum modica fl. chamæmelli aqua ad dolorem mulcẽdum obtulimus, quibus nihil conferẽtibus succus dulcium amygd. exhibitus profuit, doloremque sopiuit, interim aluus sponte commota biliosa, grauiter olentia vitellis ouorum simillima deiiciebat feb. perseuerante, licèt inclinaret. Nocte subsequente vtcunque dormitauit, postridie febricitabat quidem, sed nullis lacessitus doloribus, sibi ipse videbatur valere. Ego tamen retorridæ bilis impetum reformidans præmisso enemate binos phœnigmos admoueri femoribus iubeo ad auertendum humorum impetũ. Vesperi à cœna duabus horis facta est feb. anadiplosis, in somnis totam noctem ægerrimè transegit, dolor crudeliùs incessebat, & laniabat stomachum, vnde miser sponte hydrelæum hausit, pauca euomuit, sed nihil remisit dolor. Ad matutina crepuscula noua non sine episimasia redijt accessio, dolor ingeminatus molestiùs affligebat, clysteres præscribuntur, roborantia admouentur ad sistendum innati calidi effluuium, hordeacea polenta offertur cum mali punici succo, item panis offa austero vino intincta. Multa cardiaca ex præscripto ordine adhibentur, sed omnia incassum tentantur, malum enim persistit. *Ac si dura silex, aut stet Marpesia cautes.*

Plurimi adhibiti in consilium Medici super solutam aluum non dubitarunt præscribere cassiam cum thamorindorum pulpa, quæ sanè nihilo profuit magis, anodyna stupefacientia, nempè recentem theriacen proposuimus, quæ tanti à Galeno æstimatur ad cardialgiam submouendam, sufficitur syr. de papauere. Humidas cucurbitulas infernis partibus admouendas inculco, cruribusque admouenda duo alia vesicantia, pro quibus à senioribus præscribuntur synapismi, & rubificantia. Serum caprillum depuratum propinatur, lapis bezoar cum aq. cardui adhibetur, aliaque cardiaca multa, cumque dolor, & morbus in dies inualesceret, uiresque doloris acrimonia, & vigilijs fractæ labascerent, tandem ingruente octaua accessione eius feb. quæ cum episimasia recurrebat, obdormiuit in Domino è viuis sublatus. Pessimæ sunt febr. quæ diebus paribus inuadunt docente Hipp 1. Epid. exemplo Pithionis, Philisci, &c.

Præsidia.

Proximum iam est, vt res præter naturam sub examen inducantur, & primùm quænam fuerit feb. essentia, & existentia, breuiter discutiamus.

Ratio symptom.

Ad essentiam spectat species, & idæa, ad existentiam magnitudo, motus, mores. Cæterũ prænosce decet, duarum feb. implexum adfuisse, quę vt foco, locoque putredinis distinguebantur, ita caussis conueniebant. Ita esse, inuadendi modus arguit, quæ enim cum episimasia, & extremorum refrigeratione inuadebat, signatum habebat putredinis locum, ad quem totius sollicita natura tanquam opem allatura calorem, & spiritus reuocabat, hinc extrema algescebant, & sanè locus is erat circa hepatis caua, vnde per diadochen subinde magna retorridæ bilis copia ad stomachũ eructabatur, quæ summos afferebat cruciatus. Quæ verò sine episimasia, & significatione euidenti paroxysmum committebat, materiam in

medijs venis cohibitam habebat, in medijs,inquã, venis, nam si in minimis feb. interpolem putrefacta peperisset, si in maximis ardentẽ, & continentem feb. sed nihil tale hîc aderat, status enim habebat periodos auctionis, & decrementi participes,calor exurens, & sitis incompescibilis duæ ardentis feb. tecmiria, desiderabantur, quare erat quidem feb. perennis, sed proportionata,nõ causus, nisi communiter.

Desinat igitur deblaterare crassioris Mineruæ Homo Doleonus, qui aliter sentiebat, & submussabat. Quod igitur spectat ad speciem, febr. hæ erant biliosæ, atque adeò tertianæ,id quod ab essentialiter inhærentibus, & necessariò consequentibus erat colligere: Ab illis quidem, quia calor acrior erat, & mordax. Ab istis,vtputa læsa actione vitali, quia pulsus erant celeres, frequentes. Naturali,quia sitis aderat, & deiecta cibi appetentia. Animali, quia pertinaces vigiliæ infestabant. Ab excreto, biliosa nempè deiectione. Qualitate mutata, corporis colore in citrinũ mutato, oris amaritie. Accedunt præcedentia,nempè incongruum exercitium,ira feb.consanguinea, meracioris vini vsus, æstuosum anni tempus, iecoris impensa caliditas, quæ singula biliosi excrementi prouentum parere potuerunt.

Ad existentiam pertinet magnitudo. Morbus hic triplici nomine magnus erat per se, malitia caussæ, & symptomatum vehementia. Per se quidem, quia magnus erat recessus à statu naturali, quia principes particulæ laborabant, quia non aderat tolerantia. Malitia caussæ,siquidem bilis vitellina insigniter putruerat, validæque erat actionis, vehementia symptomatum, quia cardialgia vehementer infestabat, terrificum symptoma.

Quoad motum, feb. hæc celerẽ motum habebat, biliosum enim generat acutum, inquit Hipp. atque adeò celerem morbum.

Si mores spectemus,suberat cacoethes,qbòd ex superuenientibus, quæ augescente feb. emersere, erat conijcere, nempè ex virium repentina iactura, ex pulsuum depressione,& frequentia citra paroxysmi suspicionem,ex linguæ ariditate,& nigritie, ex frigore extremorum, cum interim præcordia intus flagrantia torreantur, ex perpetua corporis iactatione, denique ex vigilijs,& rebellione, quando enim morbus nihil concedit præsidiis ritè adhibitis,vt vires etiam sine caussa prosternantur, malignum aliquid subesse suspicandum est.

Superest, vt cardialgiæ rationem reddamus. Cardialgia vitium est, quam à parte affecta nomen,& appellationem sumit, antiqui enim Medici os supernum stomachi cor appellabant. Est porrò cardialgia sensio corrupta oris superni vẽtriculi pendens à solutione vnitatis cum qualitate dolorifica vehementer infensa. Forma est sensio corrupta, quod cognoscens Gal. 1. de sympt. caussis cap. 7. ait,cardialgiam esse sympt. è tactorio genere: subiectum est os ventriculi supernum: efficiens est solutio vnitatis cum qualitate dolorifica vehementer infesta, nam doloris caussa immediata est solutio vnitatis, quatenus est obiectũ tactus improportionatum, addidimus qualitatẽ dolorificam valde infestam, vt distinguatur cardialgia ab alijs doloribus, in quibus non viget hęc qualitas, vi cuius impendet lypothimia, & syncope, vnde cum dolore non annectitur angor,quem admodum in cardialgia, propterea Galenus cardialgiam symptoma satis infestum appellauit. Porrò vnitatem soluebat acerrimæ bilis appulsus ad os ventriculi,& venefica quædam qualitas,quę ex minera putredinis efferebatur.

Peruigilium verò proficiscebatur ex acri, & putri anathymiasi, quæ animales spiritus,& cerebrum calfaciebat, agitabatq; spiritus. Sitis caussa erat immodicus calor, at siccitas uentriculi,lingua nigrescebat ob fuliginum copiam, & uiscerũ ardorem. Iactatio fatigabat communicata musculis maligna qualitate, & quia uiscera intus æstu retorrida flagrabant. Diarrhæa ex biliosi humoris copia,& effusione ad intestina pendebat uitellina erat bilis non ex pituitæ commixtione, sed ex superassatione, vt uoluit Galenus, & quoniam irritata facultate prodibat, symptoma erat, non crisis.

Methodus. Illæ uerò nobis ob oculos uersabantur indicationes, ut febr. calorem refrigerantibus infringeremus, putridam materiam euacuaremus, putrescentem cohiberemus minuentibus, allioticis, alexipharmacis.

Prognosis. Morbus hic erat lethalis ob insignem magnitudinem, & ob lethale symptoma, quod nullis concessit præsidijs, quamobrem quam mox Amicos præmonui de instante mortis periculo.

Curatio per Cheirurgiam. Curatio perficitur manuali operatione, pharmacis, & diæta. Ob cardialgiam præsentem omissa fuit phlebotomia, cucurbitulæ eius uicariæ à senioribus neglectæ, sola uesicantia, & synapismi adhibiti fuere, & clysteres.

Per pharmaciam. De pharmacia prompta sunt auxilia uacuantia, & alliotica inter euacuantia sola hypagoga admisimus, usus frequens clysmorum ad deriuandam ad intestina bilem, nec enim opus fuit multis, cum aluus sponte satis esset cita, obtulimus tamen cassiam cum thamarindis, & cardiacis pulueribus. Hydrelæum semel, atque iterum propinauimus tùm ad obtundendã bilis acritudinem, tùm ad uomitionem ciendam. Inter alliotica, quædam occulta, quædam aperta qualitate pollebant, quæ aperta qualitate prædita erant, dirigebantur ad extinguendam tùm feb. tùm bilis nimiam caliditatem.

Inter cætera apozemata serum caprillum depuratum cum syr. de succo limonũ exhibuimus, iuscula alterata oxalide, trifolio acetoso, prout usus exigebat modò cum iulapio acetoso, modò cum emulsione sem.melonum.

Ad dolorem mulcendum adhibita sũt præsidia interna, & externa. Interna fuerũt aq.chamæmelli (est enim mirabile anodynũ) cum iulapio uiolaceo, succus amygd.dulc.buccella panis uino intincta. Volebam offerre bolum theriacę recentis, sed huius uice syr. de papauere fuit substitutus.

Inter externa primùm adhibita sunt ol. cydoniorum, mastiches, subinde etiam fomenta præscripta sunt. Quibus nihil profectum est. Meditabar fotum ex maluis unà cum butyro applaudens Mercato, qui tanti eum facit,sed non affulsit oppor-

opportunitas. Inter alexipharmaca in usum uenit lapis bezoar, margaritæ, cornu cerui præp. lozengiæ etiamnum adhibitæ fuerunt, quæ conficiebantur ex pulpa pectoris gallinæ, sem. melonum, amygd. dulc. pulueribus smaragdi, margaritarũ contraieruæ, quæ quidem omnia in pollinem redacta saccharo aq. ros. dissoluto excipiebantur, & cõcinnabantur lozengiæ. Quibus remedijs cum maior esset morbus, misellum ægrotantem ẽ viuis sustulit non sine amicorum multis lachrymis, erat enim Sacerdos iste, si quis alius, vir iustus, pius, & timens Deum.

Pro Viro præclaro Taruisino maligna febre laborante.

CONSILIVM QVINTVM.

Morbi Historia.

NOster æger Vir bonus, ac prudẽs, ætate quinquagenarius, temperie biliosus, cum esset Taruisij cœpit febricitare, & iam agitur sextus dies. Causatur insolatum, valida exercitia, vini meracioris vsum, & horæos fructus. Hinc igitur morbosus apparatus, biliosa quippe cacochymia ex cœli statu, & dispositiuis causis etiam peraucta computruit, & binas tertianas perennes cõmisit prauis stipatas symptomatis, nempè peruigilio, ardente siti, & vehementi calore. (Duas inquam, tertianas, non duplices, quia typosi, & accidentibus discrepant.) Cùm igitur Vir iste rerum suarum satagens Taruisij esset, & triduò eum febris summo æstu incessisset, noctu de reditu Venetias consilium cepit, lux instat, surgit cubitu, essedum ingreditur, & quindecim passuum millia confecit summo mane, tùm lembum ingreditur, & Venetias pergit. Dum vehitur cymba nouos persensit insultus non sine vomitu, & leui extremorum refrigeratione. Ex itinere vires ægri franguntur, morbus inualescit. Accersitus vesperi accessi, sciscitatus sum ex more quid pateretur, à qua caussa, quot intercurrissent dies, quo victu fuisset vsus, an venter secederet. Cumque ex antecedentibus, & coniunctis caussis acri scil. calore, ex subsequentibus, nempè agrypnia, respiratione creberrima, pulsu celerrimo, siti vehementissima, vrinis croceis certò percepissem, feb. esse de genere cholericarum, & quidem acutarum ob motus celeritatem cum periculo coniunctam. (quam mox enim periculum indicaui) statim ad bilis copiam minuẽdam hypagogrum, siue pharmacum subductiuum decerno noctu propinãdũ, syr. igitur Ros. laxatiuus ad ℥.vj. cum mannæ ℥.ij. ex aqua oxalidis propinatus fuit inclinante febre, ut duabus exactis horis superhauriat seri purissimi lib. geminas. Antequam verò serum superbiberet, pharmacum reiecit, hinc modica euacuatio successit, quæ tamen ęgrum leuauit, vt rectè subindè obdormiuerit. Mane vtcunque se habet, vt sibi præ reliquis diebus benè habere videretur æger. Summo mane nutritur futuræ accessionis metu ante aduentum meum (pridie enim circa xiij. horam diei inuaserat) Quare omni auxilio supersedemus, quietem imperamus (magna enim salutis spes affulgebat propter tam magnam febr.

Interrogandi modus ægros ex Hipp.

Feb. idæa vnde colligatur.

remissionem, & ob conciliatum somnum.) Eadem die xiix. circiter horam paroxysmus incompertus redijt lentè quidem inualescens, vt duntaxat noctu ægrotanti summum exhibuerit negotium somnum penitus adimens. Præscripta sunt apozemata refrigerantia, quæ feb. ardorem infringerent, aq. scil. endiuiæ cum syr. de succo limonum, inclinante accessione ex præscripto nutrimenta adhibentur.

Postridie nouæ accessionis metu diluculo sorbitiunculam deuorauit (respondebat enim paroxysmus tertiæ, qui decimatertia inuaserat, & ne eadem hora repeteret, aut etiam præoccuparet, valde suspicabamur, quod etiam erat impedimẽto, ne quippiam mane moliri possemus) meditabamur autem aliquam sanguinis missionem inclinante febre, quum nihil peræquè refrigeret teste Galeno, tametsi illud consilium temperatum oportebat tùm ob temporis æstum, tùm ob materiæ conditionem, sæpè enim experientia notauimus verissimum illud Auic. misso scil. sanguine bilem efferari, & ampliùs inferuescere. Accedit Hipp. consilium lib. de Hom. structura, vbi æstate purgationem potiùs, quàm sanguinis missionẽ suadet. *Æstate*, inquit, *aliquo ægrotante purgamina sunt adhibenda*. Sola enim purgatio cacochymiam tollit, præterea, vt testatur Gal. 4. de tuenda sanitate, phlebotomia vehementiùs vires perdit, dissipatque quàm purgatio, quas in primis custodire oportet, maximè æstate, quo tempore effœtę manent in corpore ob ambientis intemperiem. Temporis etiam processus negotium facessebat, nam venæ-sectio, dicebat Auic. est remediũ, quod adhiberi debet in principio, quod si posthabetur non est amplius opportunum. Hinc etiam nonnulli conuellunt Hipp. quòd Anaxioni pleuritico sanguinem miserit octaua die.

Aestuante cælo leue pharmacum præponitur phlebotom.

Dum his igitur premor angustijs Hippocratico consilio monitus seniores Medicos accersiri iubeo, vt res ægroti communi studio discutiantur: nouum decernitur pharmacum noctu inclinante feb. deuorandum. Plurimum ea nocte retorridæ bilis eductum fuit: Sanguinis verò missio in posterum diem differtur, ne nimiam virium iacturam faceret languens. Vt igitur morbo peræquè, & viribus consuleretur ex hæmorrhoidibus sanguinem prolicere ad selibram decretum fuit, hinc enim non modò melancholicus, sed biliosus etiã educitur, & propterea Hipp. scripsit hæmorrhoides superuenientes peripneumonicis, & pleuriticis conferre. Ea die nempè sexta accessio vehementiùs incessit. Frequentes infestant subsultus, (materiæ ad caput impetum facientis augurium). Quare duo phenigmi postridie femoribus affiguntur ad reuellendam, quæ caput impetebat materiam, (frustra priùs admoti fuissent, cum nihil esset, quod indicaret reuellens, tunc enim auxilia sunt præstanda, quom præsens est indicans, & nihil interim prohibet). Simulatque igitur materia, motu peccare cœpit, nos iuimus obuiam hoc remedij genere, quod alioquin fuisset superuacuum. Ad hæc cum ex superuenientibus symptomatis morbi pernicies, & cacoethes in dies magis, ac magis se se proferret (quod potissimùm collegimus

Signa cacoethes.

mus ex pulsuum frequentia, peruigilio, sibilo, & iectigatione illa molesta, atque ex eo potissimum, quòd tot, tantaque ex arte præscripta præsidia nihil conferrent, & vires interim conuellerentur, Propterea dicebat Gal. feb. malignam esse eam, in qua omnibus ritè peractis, ægri nihilominus nihil iuuantur) non distulimus cardiaca, sed penè ab ipsis morbi carceribus antipharmaca exhibuimus, quæ vitale robur firmarent aduersùs veneficam vim. Vigente septima accessione multum destillati seri obtulimus cum syr. de succo acido citri, & multum etiam sudoris prolectum fuit non sine euphoria. Octaua die tamen molestissima redijt accessio, quæ vigilatam reddidit noctē. Quare postridie inchoante noui paroxysmi inclinatione hydrotica obtulimus (non enim quolibet tempore exhiberi debent, vt temerè quidam efficiunt) nimirum aq. scorzoneræ cum lapidis bezoar ℥.xij. & quamuis eò natura propendere videretur, nihil tamen sudoris effusum est. Decima die aluus clysmo citatur, cucurbitulæ cùm siccæ, tùm humidæ inferois partibus admouentur, interim viribus cibo, & cardiacis prospicitur. Vesperi nihilominus noua redijt accessio pessimis comitata symptomatis, summa iectigatione, mentis torpore, pulsuum summa frequētia, & paruitate, extremorum perfrigeratione. Procedente tempore symptomata inualescunt, epilepticæ conuulsiones, vt nihil fuerit propiùs, quàm asphixia.

Hac de causa duo alia vesicantia carpis applicantur, vt tùm cordi, tùm capiti de propinquo auxilium accedat retractis fonticis habitibus. Vires summo languore fatiscunt, & laborant, proin (cum sint tyrannæ indicationum omnium, vt ait Galen.) ad reparandas vires vinum modicellum, & olygophoron conceditur, quaternis quibusque horis aliquid euchymi, & eupepti ad sorbendum porrigitur. Aluus sollicitatur clysmis, neque enim admittunt vires imbecillimæ validiora præsidia. Atque nos ex communi consilio hæc hactenus. Superest modò, vt feb. essentiam, & naturam breuiter discutiamus.

Ab essentialiter inhærentibus, vt medico more loquar, & à necessariò conseque ntibus facilè erat colligere hasce feb. esse tertianas, atque adeò à bile proficisci. Putredo verò exardescebat non in minoribus venis, sed medijs, & maioribus iuxta præcordia, quare & si non sit propriè causus, & ardens feb. (hæc enim more synochi sine periodis ingrauescit) erat tamen febr. ardens communiter dicta.

Prognosta

Morbus erat magnus vehementia essentiæ, vehementia dignitatis, vehementia facultatis ob difficilem tolerantiam, quare facilis erat prognosis, futurum scil. vt æger moreretur. Id quod decima quarta die viribus penitus collapsis superueniente diaphoretico sudore contigit, &c.

Pro Illustrissimo Episcopo quartana febre afflictato.

CONSILIVM SEXTVM.

QVemadmodū sagax illa vetustas Acoro Cyrenaico litasse ad fugandas muscas, Herculi Canopio, ne pulices infestarent, Apollini Parnopæo, ne mures supellectilem arroderēt. Romani, & Indiæ inquilini sacrificasse dicuntur cacodæmoni, ne noceret, ita non esset abs re Saturno supplicari, vt aliquod præstet auxilium ad debellendam quartanam, quam Octauius Medicus Saturni filiam nūcupat affectuum melancholicorum parentis. Quandoquidem præsidia, quę hominum hactenus diligens cura inuenit, quartana negligere, & aspernari videtur, cum minimū annua molestia corpus affligat, & maceret. Hinc Fernelius meritò quartanā inter venenatos morbos censuit. Cur enim huic feb. Theriace pręscribitur, nisi vt profligetur maligna qualitas melancholici humoris comes?

At verò quoniam animum despondere, & hosti victoriam sine pugna relinquere, minùs decet, conari oportet, & ingenij viribus lacessendus hostis est. Quare mentis acies in id potissimùm dirigenda, vt contemplantis Medicinæ innixi principijs videamus, nunquid ratio quæpiam sit, qua intercipi queat accessio, vt non redeat deintegro.

Sciendum igitur paroxysmum nil esse aliud, quàm nouam lacessitæ naturæ pugnam, & conflictationem cum morbifica caussa. Hinc palam fit, duo potissimùm cōuenire ad paroxysmum committendum, lacessitam scil. naturam, & irritantem materiam (mitto iam homonymas, & vniuersales caussas, vt puta Solem, & Lunam) Quare si ratio vlla inuestigari possit, qua de medio tollatur irritamentum, voti compotes fieri poterimus paroxysmum intercipientes. Videtur autem bifariam præpediti posse cùm expulsoriæ facultatis, tùm aggregati, congestiq; recrementi caussa. Facultatis quidem caussa adhuc bipartitò, primò stuporē, & narcosim inducendo hypnoticis, siue somniferis soporem conciliando instánte iam paroxysmo, qualia forent recens theriace, Philonium Romanum, Requies Nicolai, Pillulæ de cynoglossa. Propterea legere est, Hippoc. Quartana laborantibus exhibuisse Mandragoræ poma, sylphij, & hyoscîami succum. Deinde distrahendo, occupandoq; vim ipsam sentientē vehementi aliquo gaudij, iræ, aut timoris pathemate, quandoquidem planum est, sensilia etiam si confertim agant in sensorium, suique imprimant characterem, ni communis sensus concurrat, externorum quinque sensuum iudex, nullum affectionis iudicium fieri, vt ijs contingit, qui in alia intenti, quæ sub oculos feruntur, non vident. Propterea Hippocr. scripsit. Qui dolentes parte aliqua corporis omnino dolorem non sentiunt, ijs mens ægrotat. Hinc palam fit, cur Fabius Maximus die, & hora paroxysmi acriter cum Aruernis pugnans pro parta victoria quartanam perdidit. Huc fortasse spectauit scitissimus Democritus, quando mandauit

Quid paroxysmus.

Hæc ratio solertissim desumitur ex Brudo Lusitano, & ex Luduico Mercato.

dauit, vt quartana affecti graui, flagitiosoque scelere se aliquo obstringant, aut hominem cædentes, eiusque tepêtem cruorem sorbentes, aut religione vetita alimenta adhibentes. Nam etsi temerarium hoc est consilium, nihilo tamen seciùs, vbi homines graue aliquod flagitium commiserunt, subinde in patratum scelus animum intendunt, & iugi perpensione mentem occupant, quò fit, vt cætera nullam ferant molestiam, dolor enim grauior minorem offuscat. Hinc & Auic. insano amore implicitos iubet litibus, aut grauibus curis occupari, &c.

Denique melancholici excrementi ratione accessio intercipitur, vel si non generetur, aut genitum euacuetur. Duabus porrò de caussis contingit non procreari, aut concoctricis facultatis robore, aut aggregantis caussæ defectu; deficiunt aggregantes caussæ, si æger ea victus ratione regatur, ijs alimonijs alescat, quæ in atram bilem suopte ingenio conuerti non consueuerunt, nempè calidis, & humidis, tenuisque substantiæ, quæ gignendæ melancholiæ materiam non suppeditant. Hac lege ol. amyd. dulc. cum croco, & tantillo aceto mixtum sanat quartana feb. laborantes, quemadmodum & lac, & vinum sublimata, & epota. Porrò facultas bifariam roboratur, absolutè, aut alicuius edulij caussa, siue potus valde expetiti: Hinc fit, vt quæ delectant, & placent, faciliùs coquantur, ab attractrice trahantur, & à retentrice retineantur, & vberiùs multò nutriant, atque adeò superuacui multò minus redundet, quàm ab insuaui alimento. Propterea Cous cibum deteriorem, sed suauiorem meliori, sed insuauiori antetulit. Absolutè verò virtuti robur conciliatur ratione cibi euchymi, & eupepti, quare vinum, quia absolutè roborat naturales actiones præsertim verò odorum inducta temulentia nõnunquam quartanas disterminauit, propterea & Arist. quartanis apponendum esse ignẽ prodidit, h. e. calfaciendum esse frigidum humorem, vt attenuatus inaniatur. Quò spectat fortasse illud arcanum, quod passim hodierna die inculcatur, exhibent puluisculum cuiusdem radiculæ insipidæ cum vino Iberico, & hinc multi à quartana vindicantur.

P. Prob. 57.

Denique curatur quartana excrementi melancholici purgatione, id quod melanagoga ritè efficiunt, sic vuæ, & ficus nocturno rore madentes aluum subducendo quartanas abegerunt. Amatus Lusitanus die, & hora paroxysmi propinata ros. aqua, se plurimos sanasse deierat. Rondeletius inculcat, vsu vini albi, in quo saluia per noctem maduerit, solui quartanam, idque ad morbos omnes à melancholia magnum, & certum remedium esse. Valescus scribit, succũ thapsi barbati vna hora ter datum ante accessionem soluere quartanam. Affirmat Trallianus, viuum scarabæum fuluo linteolo appensum collo certo experimento quartanam tollere. Quidam habent hoc pro magno secreto. Accipe cor leporis præp. vt solet pulmo vulpis, diuidatur in tres partes æquales, dentur ægro cum vino ante paroxysmum, quarto paroxysmo sanabitur. Hoc leporinum arcanum se probasse profitetur Gregorius Horstius, à quo se nunquam falsum esse deierat, sed cor leporis præparatum in puluerem redigit, & exhibet edendum. Vtrum verò pharmaca purgantia sint dãda paroxysmi die, vt vult Amatus ex Hipp. viderint alij.

Pro Virgine Vestali pleuritide correpta.

CONSILIVM SEPTIMVM.

POst grauem corporis lassitudinem Virgo hæc nobilissima in feb. cum dolore lateris ad iugulum ascendente incidit: Quo tempore, & clyster, & phlebotomia præscribuntur, noui rigores superueniunt, & menses etiam apparuere, hinc in opportunius tempus præsidia differuntur. Vesperi Feb. & dolor asperãtur, mẽses pro more abeunt, Virgo auxilia exposcit, quæ saltem dolorem leniant. Quę expectorantur pauca sunt, eaque rubore quodam tincta, difficultas spirandi maxima. In his angustijs positi, mandamus, vt infernis partibus cucurbitulæ affigantur, subinde interna dextri brachij tundatur, sanguis mittatur ad vncias septem (modicum enim præscripsimus, ne qui naturę lege deorsum prouoluitur, cohibeatur) interim litus fiũt ex oleo amygdalino, & liliaceo. Bechica offeruntur ad anacatharsim promouendam, nempè syr. de hybisco cum iulapio acetoso, nec enim veriti sumus acetata adhibere, quæ vetat Nicolaus Massa. Post hæc obita præsidia, dolor mulcetur, febris lenitur, spirandi difficultas remittitur, vt non fuerit opus phlebotomum admouere venis malleoli, quod meditabamur ob metum, ne menstruus sanguis quadantenus imminutus fuisset ob incisionem venarum superiorum, id quod tamen non contigit, siquidem affluenter sanguis emanauit, nullumque subsecutum est prauum symptoma. Discant igitur posthac Neoterici, qui semper malleoli venas pertundi iubent, vbi aut cohibentur menses, aut certè parcè abeunt, tametsi æger graui pleuritide, aut angina implicetur (quod & Auic. velle videtur,) quæ nullas ferunt moras, discant, inquam, nostro periculo, nam si tunc temporis venæ superiores aperiantur, vt nos fieri iussimus, nullum afferunt incommodum. Hinc Fernelius. Sæpè, inquit, profluentibus mensibus, atque etiam in puerperis, quæ ritè purgantur ob feb. ardorem sanguis, (licèt parciùs) è cubito demendus. Sic etiam Amatus Lusitanus cap. vij. cent. secunda; Pleuriticæ, quam menstrua defecerant, sanguinem ex axillari detraxit. Scire tamen licet, quòd si imminuta fuissent menstrua purgamenta sanguinem rursus trahere cæsa vena saphæna necessum fuisset. Quòd si dolor hisce auxilijs non concessisset, meditabamur oleum lini, aut amygd. dulcium expressi sine igne exhibendum cum aq. hordeacea, ne inflammetur, præterea admouendam suillam uessicam è dimidio plenam D. maluarum, sem. lini, fœnograeci, violarum, & ol. amygdal. dulcium.

Historia.

Curatio per Chirurgiam.

Pro

Pro quodam Iurisperito Beliunensi vlcere recrudescente infestato.

CONSILIVM OCTAVVM.

Affectus Caussæ.

RECrudescens vlcus in talo, aut cacoethes arguit, aut rheumaticam affectionem, aut magnam intemp. aut certè substratum os esse vitiatum. Rheuma inde colligitur, quòd plurima sanie vlcus manet, id quod non apparet, cacoethes conijcitur ex humorum potissimùm malitia,& loci conditione, & quemadmodum Hipp. vulnera articulorum maligna vocat, ita fortasse,quæ circa articulos sunt vlcera, non sunt expertia prauitatis.

An os substratum sit vitiatum.

Proximum est, vt videamus, nunquid os subiectum sit vitiatum, (vlcera enim annua os, quod subest, corruptum arguunt (teste Hippoc.) & an subsit aliqua intemperies, cuius caussa commissum alimentum corrumpatur,& nouum vlcus cõmittat. Adesse ossis vitium negatur, quòd nulla sit in vlcere cauitas, hoc sanè habere posset locum in eusarca particula, neutiquam in astragalo, vbi præter cutem minima carne teguntur ossa: Accedat testimonium Vallesij, non esse necessariam cauitatem, nisi post quàm os abscessit: Maiorem coniecturam accipies ex florida, & rubente carne, nam flaccet, hebetque caro vlceris,vbi subest ossis caries,& corruptela, quæ cũ non appareant, magna hinc carpitur coniectura integri ossis.

Signa.

Conclusio.

Reliquum igitur est, vt vlcus sit intemperatũ, nempè præcalidum, quò fit, vt sanguis pro nutritione appellés vitietur, vitiatusque iterum cutem erodat, & vlcus refricet. Sensu calor immodicus percipitur circa particulam affectam, quare ita esse non est dubitandum. Vereor præterea, ne cacochymia scateat corpus, qua caussa etiam vlcus fiat disepulotum, hinc etiam hydropicorum vlcera insanabilia fiunt: Cacochymiam auxerũt prauæ viscerum dyscrasiæ,importunus, immodicusq; refrigerantium vsus, quæ ventriculi tonum deiecerunt, & naturalem iecoris calorem imminuerunt, neque refert iecur æstu retorridum esse, nã hoc ex euentu fit, nimirum propter infarctus cruditatum soboles, cruditates autem parit ventriculus deiectus. Hinc scitè Auic. scripsit, omnium morborum originem esse ventriculum imbecillũ. Scitum est illud; Vitium primæ coctionis secunda non emendari.

Præsidia.

Posthac igitur frigida omnia sunt ableganda, tantum abest, vt sit vsurpanda aq. B.V. aut serum caprillum. Quærunt gratiosi Medici,an peræquè refrigerandum sit in sene, atque in iuuene æquali morbo laborante. Auic. magis in sene refrigerandum, vtpote qui magis recedit à mediocritate: Galenus cum Hipp. negat,assertque illud Hippoc. Summa curationis ex ægri temperiei notitia pendet, friget, aretque senex, & non est promouendus eius excessus similium vsu, aut certè, si morbosa subest dispositio, parcè, cautèque hoc est efficiendum. Vale dicas igitur pharmacis, & vni Regiminis bonitati, vt Arabum phrasi vtar, incũbas, sola enim diuturnos morbos sanat: Medicina purgat quidem, sed inueterat, inquit Hippocr. quòd teste Mesue destruat mineras uirtutum. Hinc idem Hippocr. in iure iurando scripsit, se in curatione morborum diæta vsurum, quantum viribus assequi poterit. Eius ergo sum consilij, vt stomacho consulas roborantibus, nempè calfacientibus, h. e. vsu absynthij saccharo conditi, vt apio, & odoris herbis, quas hortus suppeditat, nempè fæniculo, asparago vrinas prolicias, vt ichores, & salsæ serositates in vesicam prouoluantur, præterea hortor, vt parti admoueas puluisculum plumbi. Fit autem hoc pacto. Plumbi laminæ tenuissimæ quatriduũ macerantur in aceto acerrimo, subinde vruntur in olla noua vitreata. Puluis seruatur in vsus. Hic erit instar omnium unguentorum, super particulam apponantur plantaginis folia, præterea nihil. Interdum crus erit fouendum vino styptico D. malicorij, gallarum, cupressi, rosarum, myrtillorum, comarum absynthij, ænanthes, fl. chamæmelli, hæc autem adiiciuntur tùm ad diaphoresim, tũ ad innati calidi tutellam,& ut uis adstringentium intrò feratur.

An in sene magis, an iuuene eodem modo febricitantibus sit refrigerandũ.

Regimẽ in morbis longis profertur pharmacis.

Topica.

Pro Fabro Labrario regio morbo laborante.

CONSILIVM NONVM.

VErissimum illud Philosophicum proloquiũ semper comperi,nempè quãlibet passionem appetitus sensitiui efficere in corpore transmutationem. hinc rectè Democritus dicebat, si corpori cum animo querimoniam agere liceret,multa affatura, quæ obijceret, cum præsertim omnes corporis affectus ab animo proficiscãtur,id quod pulchrè demonstrauit D. Thomas, dicens; Non ideò uindictam appetimus,quia sanguis circa cor inferuescat, sed magis è contrario, ideò circa cor sanguis ebullit, quia uindictam appetimus, quod est formale.

Historia.

Huius rei clarum argumentum nobis tradidit præsens ægrotus, qui iusta quadam indignatione correptus in hunc affectum incidit, quem Græci Icterum uocant, Latini modò regium morbum, modò arquatum, modò auriginem, affectus hic non modò cutem fædat, sed totam etiam corporis œconomiam subuertit, proin æger iste sibi uires deficere persentiens medicas opes experiri uoluit, proin ego blandam primò purgationem præscripsi eò scil. collimans, tùm ut obstructiones tollerentur, tùm excrementum crassum educeretur, uerùm cum huiusmodi (ut par erat) parum proficerent ad rhabarbari usum cõfugimus, quod cum nihil promouisset, sed duntaxat corpus perturbasset biliosorum recrementorum prouentum auxit,siquidem medicamentum purgans, si suo fine frustretur, uertitur in humorem purgandum, ut ait Galenus, quin cum morbosum apparatum præcedentem concitasset, ut sterquilinia commota peius olent, febr. peperit uesperi non exiguam, quare & maiori industria opus fuit,& magis accisa uictus forma,quæ non exiguæ febri debetur,interim etiam refrigerantia apozemata adhibentur,prout necessitas exigebat. Horum præsidiorũ

usu

usu quatuor dierum spatio feb. extinguitur, cumque uir bonus à medicamentis animum prorsus abdicasset, nos penè uale dixeramus, ueruntamen cum multas post dies ad hominem diuertissemus, febricitantemque inuenissemus ob commissos errores ex animo hortati sumus, vt de integro artis præsidia experiri vellet, nam medijs vtentes opportunis Deus adiuuat, inquit Oseas. Præscripsimus igitur validiora propotismata, præterea bolum ex ℥.ij. cassię cum scriptulo vno aloes, quo alternis diebus ad aluum ciendam vteretur. His præsidijs vrinæ aliquanto remissiores factæ sunt, sed feb. nihilomagis remisit, quare cœpi cogitare de aliqua sanguinis missione, quā priùs non exercueram Galen. præcepto monitus dicentis, perniciosum esse sanguinem mittere in aurigine. Attamen cum Paulus, & Aetius, & plurimi Neotericorum phlebotomum suadeant præsentibus scopis, non dubitauimus in hoc Sene præscribere hæmorrhoidū reclusionem, quæ sanè adhibita multum contulit. Cum verò & aurigo & feb. adhuc perseuerent, quid opus sit facto, accuratè videndum. Cum verò curationes ex morborum idæis petantur, age quid sit icterus, & vnde originem traxerit in medium feramus. Icterus ergo est lutea cutis fęditas ex bilis excrementitiæ in summa corporis effusione, symptoma in qualitate mutata, quod pendet ab excreto toto genere præter naturam ratione loci, & effunditur non attracta, sed expulsa ab expultrice irritata partium internarum, irritatur autem non à qualitate deleteria, cum nec virus ferarum, vtpote viperæ, nec aliud deleterium præcesserit, sed à copia: redundat autem felleum excrementum, tùm quia copiosum gignitur ab æstuante iecore, & ab sanguinis ebullitione præ iracundia, & animi ægrimonia, tū maximè ob synathrismum, colligitur autem, quod distribui nequeat, nequit autem distribui ob viarum angustiam, non earum, quæ fel ipsum ad vesicam conducunt, non ob repletionem ipsius felleæ vesicę, aut ob infarctum à calculis (solent enim in vesica coalescere) non ob scyrrhosam dispositionem, quæ comprimit vasa, sed certè ob obstructionem meatus cholidoch, per quem fel deriuatur in ecphysim, siue intestinum ieiunum ad irritandam excretricem, vt fæces foras deturbentur, obstruitur autem meatus ab excremento pituitoso crassiori.

[Q]uid icte-[ru]s.

Quare eò allaborandum est, vt meatus aperiātur incidentibus, detergentibus, attenuantibus, tùm excrementa foras pellantur. Hoc opus arduum est admodum, tùm quòd icteritia hæc est symptomatica, non critica, tùm quod contumacissimæ sint obstructiones, vtpote quæ nullis hactenus concesserunt remediis, tùm quod plurimū sit bilis excrementum, quod tam facilè euinci non potest: Accedit febr. quæ malum reddit aleæ plenissimum. Hinc Hipp. Pr. Coacarum prænot. inquit, *Morbo regio admodum fœdati moriuntur, si alba deiectio plurimum perseuerauerit*. Solet tandem morbus hic in hydropem desinere, &c. Feb. porrò ab eadem caussa proficiscitur, nempè ex bile putrescente in præcordia vnà cum portione pituitæ, quæ in stomacho colligitur frigidiore; quare coquere oportet putrescentem materiam, putridam rescindere, febrilem thermasiam refringere, &c. Senes (quod spectat ad prognosim) iuuenibus ægrotant minùs, qui verò ijs contingunt morbi, lōgi, & maxima ex parte comitantur ad mortem.

[M]ethodus.

[P]rognosis.

Quod spectat igitur ad Chirurgica præsidia è saluatella (quando è venis sedalibus missus sanguis, tam præsenti fuit auxilio) iterum mittendus sanguis ad vnciolas quatuor litus hypochondrijs inducendi ex succo cicoreæ, petroselini, & modico aceto cum ol. amygd. dulc. & amar. — Curatio per Chirurgiam.

Quod attinet ad pharmaceutica iusculis alteratis agrimonia, cuscuta, rad. gram. pentaphilli icis, fumaria, vtēdū addendi succū cicoreæ ad ℥.j. & dulcorari poterunt omnia syrupi acetosi quadrante. His aliquando præmitti poterunt boli ex succo agrimonię, cicoreæ densato vnà cū troch. de eupatorio, conferent, & troch. de Rhab. cypheos, dialacca, diacurcuma, pulueris cicadarū vermiū, &c. Hisce verò nihil conferentibus ad vsum chalibis præparati confugiendum erit, &c. *Mortuus est*. — Per Pharmaciam.

Pro quodam picatæ mercis Ministro tenesmo molestato.

CONSILIVM DECIMVM.

PRæclarè Hipp. scripsit, vniuersos morbos paulatim coaceruari, repentè autem erumpere, id quod palam est cernere in nostro ægrotante, qui vt æstus retunderet, & vinum egelidum in puteum immersum sæpè liberaliter ebibit, quod valde damnat Nonius, & gelida aqua frequēns vsus est, quo factum est, vt tùm per errorem externum, tùm labefactata ventriculi concoctrice multus pituitatum prouentus succreuerit, quæ tandem putrescentes per moram salsedinem, acrimoniamque compararūt, hinc inferno gutturi, vt ait Plautus, siue recto intestino inhærescentes facultatem excretricem irritarunt ad creberrimam deiectionem, qua sanè deiectione præter paucum mucum modò cum sanguine, modò citra nihil egerebatur, etiamsi conatus plurimi interuenirent. Hac molestia ductus medicum consilium postulauit, cui ego purgationem suasi, ne malum in deterius labatur. Auspicium autem duximus ab eccoprotico, tum apozemata, quæ potissimùm phlegma respicerent, instituimus, sanguinem etiam è basylica misimus, (æstuat enim iecur, & aliquando multa fit sanguinis emanatio) denique Rhei-barbarici dilutum propinauimus vnà cum soluentis Rhodomellis quadrante. Hoc interim spatio multa etiam iniecta sunt tergentia clysteria. Quibus præsidijs non parum profecit. Affectus profectò nil est aliud, quàm symptoma ad ametriam in excreto pertinens ob frustratam retentricem, frustratur autem ab irritata excretrice, irritatur autem non ob affectum aliquem partium uicinarum, puta ob vesicæ phlegmonen, aut calculosam affectionem, hinc enim solet rectum intestinum compati, neque ob externum frigus, siue quia super lapidem frigidum sederit, aut aquis innatarit algidioribus) neque ob durum stercus, neque ob

Lib. 1. de Diæta.

Lib. de re cibaria.

Historia.

Ratio symptom.

ob inflatas, inflammatasve hæmorrhoidas, neque ob ascarides vermiculos, neque ob saniem, neque ob antiquum vlcus, neque ob lapillos, sunt enim qui viderunt lapidosam diarrhæam, sed certè ob vnum phlegma crassum viscidum, quod succedente tempore putruit, & noxiam contraxit qualitatem, naturæ inimicam, vnde ad excretionem stimulatur, emanat verò sanguis, quia aliquam morando efficit excoriationem. Hinc eæ ducuntur indicationes, vt nimirum pituita detergatur, eluatur, euacuetur, intestinum roboretur, ventriculus labefactatus calfiat, & siccetur. Hisce indicationibus nos satisfacere posse speramus, etsi non tam citò ob loci conditionem, & materiæ resistentiã. Non est tamen negligendus affectus, siquidem nouimus nos, qui per negligentiam in vlcus incurrerunt, quod ad vesicam penetrauit, vnde fęces per vrinam reddebantur.

Methodus.

Prognosis.

Quod igitur spectat ad manualem operationem nulli vsui posthac phlebotomiam ducimus, quandoquidem semel satis superque eductus fuit sanguis ad antispasim moliendam, inquit enim Auic. quòd phlebotomia naturam retinet, hoc est aluum cohibet, si parcè mittitur, alioquin si profusè, soluit, vt notauit Galeno. In hoc fonte maximo sunt emolumento ænemata detergentia, quæ si concinnentur ex aq. Thettutiana, mirè prodesse poterunt addito melle, & rubro saccharo, immisceri aliquando poterit lythargiri aurei nonnihil vnà cum oui vitello. Huc faciunt & collyria (sic enim vocat Auic. quæ immittuntur in anum) ex cerussa, & thutia, & similibus. Suffitus huc spectant. Matthiolus laudat suffitum ex thure, resinaque colophonia; Saxonia suffitum ex aridis ouis squatinæ; hunc enim Veneti per experiẽtiam præsenti auxilio esse probarunt. Commendat item sessionem super tabulam nuceam præcalfactam, & obductam butyro, aut oleo hypericino; mihi probatur thimiama ex macris furfuribus, quo & perniones siccantur. Poterit etiam infernum guttur foueri spongia inebriata vino decoctionis gnaphalij, aut thapsi barbati, aut verbasci.

Curatio per Cherurgiam.

Inter pharmaceutica quidam ablegant purgãtia, vt Amatus Lusitanus, mihi tamen probantur, sed mitiora, vtpote mel ros. sp. hieræ elect. leniens, atramentum cassiæ fistularis &c. In hoc censu est aqua thermalis Thettutiana, quæ vnà cum melle ros. sol. epota miros solet fructus parere, proin post leniens pharmacum ex el. leniente, & sp. hieræ cõcinnatum poterimus ad aq. thermales gradum facere tùm iniiciendas, tùm summendas. Interim diæta acribus seruari debet, quæ extenuet, & afficcet. Proin assa elixis præferantur. Sint in vsu frequenti merulæ, perdices, ispidæ, turtures, aspergi poterunt, dum assantur, succo cotoneorũ, aut malorum punicorũ, aut infarciri baccis myrtillorum, & etiam stipites configi poterunt, &c. Iuscula non denegantur, si sint ex gallina incocta verbasci radicula, &c.

Per Pharmaciam.

CONSILIORVM Medicorum.

DECAS NONA.

Pro Illustrissima Virgine inchoante dysenteria cum feb. implicita.

CONSILIVM PRIMVM.

Illustrissima Virgo diu, multùmque occulta incanduit ira, per quam bilis prouentus succreuit, siquidem feruor sanguinis circa cor ira est, caussæ verò sunt sibi inuicem caussæ, proin cum cholera iram gignat, vicissim ira procreat bilem, præterea piscibus toto Aduẽtus tempore vsa est, quo fit, vt etiam phlegmatis copia succreuerit, quam etiam hyems conduplicauit, dicente Hipp. etiam in temperatissimis corporibus hyeme aggigni phlegma (quod fieri putauit Argẽterius, quòdsãguis in venis minimis recrudescat præ frigore, sed fallitur, fallitq;) cum quælibet anni quadra congenerem succum producat. Hęc excrementa dispositiuæ etiamnũ caussæ inaugent, propterea ab hepate retorrido bilis fit prouentus, quemadmodũ pituitatis à stomacho frigidiore. Hæc excrementa simul iuncta in perniciem Illustriss. Dom. conspirarunt, & quemadmodum bilis in propriam naturam, teste Hipp. sibi consociatam pituitam commutat perinde, atque ignis cætera sibi addita, ita phlegma bili corporaturam, & soliditatem communicat, quò fit, vt multò acrior, & ferocior bilis euadat, vt igitur hæc recrementa putruerunt circa præcordia, ita feb. gignere potuerunt interpolem, vt verò ad intestina deuoluuntur, & per anfractus, processusque tunicarum elabuntur erodendo dysenteriam pariunt, quæ nil est aliud, quàm sanguinolenta excretio ab erosione cum torminibus, symptoma in exeunte mutato toto genere præter naturam. Pars præcipuè affecta colon est, vt puto, hocque colligitur ab excretis, & à situ doloris. Dysenteria verò est primi gradus, cum duntaxat pituita, qua intestina inuestiuntur, foras exeat, non ramenta, non carunculæ. Proin eæ ducendæ sunt indicationes, ut nimirum humor inhærens intestinis detergatur, abluaturque, vt temperetur, vt intestina confirmentur, roborenturque adstringentibus, subinde ut humor aliò diuertatur, coquatur, & temperetur, postremò id agendum, ne deinceps regeneretur, id quod consequi licet summotis intemperiebus, nempè frigerato hepate, & calfacto stomacho. Febris refrigerantia postulat. Sed una eademque fidelia duos parietes dealbabimus. Quod spectat ad prognosim, dysenteria morbus est difficilis, cum totum corpus sua recrementa deponat in intestina tanquam in sentinam, quò spontè etiam feruntur pondere suo ducta. Attamen quoniam adhuc uires eundo malum non suscepit, speramus futurum, ut breui affectus omnes dispareant, cum

Historia.

Lib. de Morbis.

Ratio symptom.

Quid dysenteria.

Methodus

Prognosis.

hacte-

hactenus concessisse nonnihil visi sint.

Curatio per Chirurgiã. Quod spectat igitur ad chirurgica presidia probatur venæ-sectio tùm ad diuersionem, tùm ad temperandum hepar, & sanguinis feruorem, proin rectè consulunt Authores, vt in dysenteria sanguis mittatur: sanguinis missio, inquit Auic. retinet naturam; si parcè, & partitè mittatur, alioquin, teste Galeno, soluit aluum: frictiones huc spectant, & clysteres, qui primo debent abluere, & tẽperare, tùm oblinire, & mulcere dolorẽ. Proin probantur clysteres ex hordei cremore confecti, qui Hipp. tantopere familiares erant, & Amatus Lusitanus eos frequens vsurpat. Si dolor vrgeat probatur & omentum Arietis dolenti particulæ impositum rosaceo madidũ. Cum verò hactenus duo clysteres inrecti sint primus detersorius, alter anodynus ex lacte, præterea pharmacum hauserit, quod susque deque euacuauit, non est opus alia euacuatione, sed clysmis insistendum est, quòd si vomitioni sit opportuna, vomat: vomitus enim solutam aluum stringit, & strictam soluit. Hinc Hipp. *Ab alui diuturno fluore habito, si vomitus sponte superueniat, bonum, inquit*. Procedente tempore, si malum ingrauesceret, probarẽtur aq. Thermales, vtpote B. V. atque, ipsius etiam Rhabarb. usus. Interim apozemata probantur ex iusculis alteratis oxalide plãtagine pẽtaphylo, quod à Diosc. tantopere laudatur, in hoc iure dissoluẽda est emulsio sem. mel. facta ex aqua hordei, vt præter attemperationem etiam humores ad vesicam conuertat, mictio enim plurima facta paruã significat deiectionem, teste Hipp.

[Margin: Cent. I.; Curatio per Pharmaciam. Aquæ Therm.]

Pro Gallo quadragenario semiuiro melancholia flatulenta tentato.

CONSILIVM SECVNDVM.

QVamquam Aretæus epilepticos exãthropos appellauit, quasi extra hominũ mores, hoc epithetũ conuenientius melancholicis tribui posse crediderim, siquidẽ melancholici affectus tanta est pernicies, tam magna tyrannis, vt hominem infra hominis speciem deijciat, & omnem vitæ iocunditatem adimat, proin scitè Petrus Apponus in Probl. scripsit, tria esse, à quibus humana natura potissimùm permutatur, nempè coitum, vinum, & melencholiam, cuius clarum argumẽtum præbet nobis, in præsentiarum noster Patiens, qui ab hinc triennium vbi quibusdam symptomatibus infestari simul tristari, & timere cœpit, atque sibi ipsi displicere, & rerum omnium desperatione corripi.

Historia. Symptomata verò, à quibus lacessitur, sunt frequentes, & acidi ructus, ptyalismus, faucium strãgulatus, difficilis anhelitus, circa præcordia ingens incendium, epigastrij ab assumpto cibo inflatio, hypochondriorum tensio, & dolor, sensus suffocationis, fames etiam canina, quibus comes it tristitia, & metus, quæ cum sint characterismus melancholiæ, tali affectu laborare Dom. necesũ est.

Quid melancholia. Est verò melancholia secundum Aretæum animi angor vnà in cogitatione defixus, atque cohærens citra febrem, & furorem, à phantasmate melancholico, siue corrupta imaginatio cum tristitia, & metu ob tenebrosum phantasma, tenebrosum vero redditur trifariam, vel quia in capite generetur spiritus animalis syluestris, vel quia aliunde in caput efferatur vapor, qui spiritus claritatem adimat, species perturbet, & proin opinionum vanitatem inducat, in hoc nostro Patiente, vtique vapor ex hypochondrijs effertur ad caput, effertur autem ex sanguine melancholico, & ebulliente, inferuescit autem obstructionibus veluti repagulis coercitus, obstructiones verò soboles sunt cruditatum, quas imbecillus stomachus procreat, imbecillis verò stomachus est ob intemp. frigidã, & humidam, & ob iecoris incendium, inceditur autem iecur ob infarctus, qui perspiratum prohibent. Ructus igitur accidunt ex copia flatuum, qui atram-bilem comitantur. Saliuatio pendet ex copia serositatum, & ex stomachi imbecillitate. Faucium strangulatio sequitur carotidum inflationem ex maligno vapore. Anhelitus difficultas excipit diaphragmatis compressionem ex flatu. Incendium pendet ex iecoris æstu. Inflatur venter ab assumpto cibo ob dyspepsiam, hypochondria tenduntur à flatu, sensus suffocationis inest ob vtilis qualitatis, nempè debitæ euentationis defectum; fames canina fatigat ob acidi humoris copiam, à quo os ventriculi exprimitur. Quare eò allaborandum est, vt hypochondriorum, & viscerum infarctus tollantur aperientibus, materia euacuetur, incendium auferatur refrigerantibus, iecur temperetur; ventriculus calfiat. Methodus. Hisce indicationibus non est facile respondere, siquidem affectus habitum contraxit, habitus verò difficile summouetur, præterea humor melancholicus ob substantiæ modum neque naturæ, neque arti facilè concedit, imò renititur, accedat, subesse contrarias indicationes, quæ impediunt, ne medicina fiat per excessus, vt docet Arist. Quidquid tamen sit, cum hactenus D. nullum generosum præsidium expertus sit, possumus polliceri ex vsu remediorum non mediocre leuamen. Prognosis.

Curatio per Chirurgiam. Quod igitur spectat ad præsidia chirurgica hoc tempore rigido, laudo hyrudinum admotionem venis sedalibus: proximo vere vtraque basylica tundenda erit, & si sanguis fuerit melancholicus, emittendus ad libram, alioquin supprimendus, si singulis mensibus sibi recludendas curet hæmorrhoides Patiens, magnum percipiet leuamen: duo gerit cauteria alterum in crure dextro, quod seruari debet, alterum in brachio sinistro, quod posset transferri ad sinistrum crus, quando superiores partes primò non laborãt. Huc faciũt & clysmi tantopere ab Aetio cõmendati, & fotus, quos frequẽns hypochondrijs admoueri iubet Hipp. & balneum dulcis, & tepentis aquæ.

Per Pharmaciam. Quod spectat ad pharmaciam in presentia probatur mihi mel rof. sol. unã cum syr. de polypodio, & el. lenit. Aut certè triphera cum sp. hieræ, quam tantopere laudat Auic. Post lenitam aluum probantur mihi alliotica nempè præparantia humores crassos, vtpote mel. rof. simplex cum syr. de pomis, & modicissimo oxymelle, dilui poterunt iusculo D. borraginis, pentaphylli, cuscutæ, agrimoniæ sem. citri, post syrupos probatnr mihi

usus passul. præp. ex præscripto Hieronymi Capiuaccei, cap. de Melanchol. Hippochondr. hæ enim facilè detrahunt, & pituitates, & atram etiā bilem citra vllam molestiam, his vti velim D. singulis hebdomadis semel, atque iterum, repurgato hac ratione corpore subinde transeundum erit ad iusculum absynthij Pontici, quòd tanto commendat opere Forestus, & Angelutius, qui omnes ex Aretæo, & Auic. hoc præsidium exscripserunt. Accedente Vere elaboratior purgatio ineunda est. Quare repetenda lenientia, præparantia etiam validiora, & cathartica adhibenda vsque ad helleborum, quo identidem vti velim, dicebat enim Hipp. melancholicos ijs esse purgandos, quæ minima ingesta plurimum educant, non est autem adhibendus elleborus ante, quam hypochondria diligenter sint fota, vt docet Hipp. Lib. 1. de Diæta.

Postquam diligenter purgatum fuerit corpus properandum ad aq. Thettutianam, quæ exhiberi poterit vnà cum melle rof. sol. quatuor saltem vicibus, post aq. Tettutianam ad expediendas obstructiones probatur mihi vsus chalybis exhibiti cum conf. borrag. & absynthij ratione stomachi, quo certè diu vti debet, sine quo nec obstructiones eximi posse spero. Hoc interim spatio æstate appellente ineundus erit vsus seri depuratissimi, qui saltem per mensem adhiberi debet vnà cum emulsione sem. melonum, & quatuor primis diebus dari poterit more Dioscoridis, nempè ad ℔. 3. cum tribus vncijs mannæ electissimæ. Hoc etiam tempore congruens erit balneum aq. dulcis. Hoc interim spatio non sunt omittenda lætificantia, quæ in omni melancholica affectione adhiberi debent, cum melancholia formalem antipathiam habeat aduersùs spiritus vitales. Hinc fit, vt Simon Petræus, Iacotius, Fernelius damnarint virulentiæ, proin probantur conseruæ buglossæ, borraginis, vnà cum portione conf. Alkermes, aut sp. lætificantium: probantur item Theriaca, lapis bezoar, & confectio hyacinthina, quin etiam ipse margaritæ, quæ spiritus splendentes efficiunt, contrariorum enim contraria sunt consequentia, quod si spiritus obtenebrati mœstitiam, metumque pariūt, reliquum est, vt lucidi spiritus lætitiam, spemque inducant.

Pro Nobili quadam Iuuene iecoris insigni obstructione, lienis duritie non sine dolore, pedum tumore œdematoso cum vteri frigida, humidaq; intemp. laborante cum plurima seri copia.

CONSILIVM TERTIVM.

HVmani corporis œconomia regitur, dirigiturque ab anima quidem, sed caloris ministerio, (nulla siquidem naturæ actio sine debito calore ritè obitur) calor autem debet esse proprius, moderatusque, hanc mensuram, & mediocritatem indipiscitur euētationis beneficio, hinc scitè scripsit Dictator Vlios 6. Epidem, *Calidum moderato frigido nutriri*, quòd si ventilationis vsus aliquo pacto tollatur, calor aut multiplicatis gradibus intenditur, calidorumq; humorum prouentus succrescit, aut certè suffocatus marcescit, hinc frigida recrementa augescunt, atque adeò frigidæ ægritudines: Hoc ipsum cernere est in nobili languente nostra, quæ ex naturalium viscerum imbecillitate plurima excrementa congessit, à quibus iecoris, & lienis primùm infarctus exorti sunt, vnde subinde calor naturalis maiorem passus est iacturam, quæ in caussa fuit, vt maior recrementorum maximè serosorum copia succreuerit, à quibus nō modò infarctus, & oppressiones viscerum conduplicatæ fuerunt, sed etiam per decubitum pedes intumuere, & vterus in magnam molem succreuit, vt opinionem prægnationis excitauerit (similitudo enim caussa est erroris) qui sanè vterus tandem non sine maximis doloribus, qui parturientium cruciatus æmulabātur, detumuit magna seri copia erumpente, vnde opinio prægnationis conuersa est in suspicionem veri hydropis vteri. Historia.

In præsentiarum verò adhuc pedes intumescūt hypochondria magna obstructionum sobole distenta manent, quinimò in sinistro hypochondrio adest maior durities, & dolor, vt non minimam incipientis scyrrhi suspicionem inijciat. Morbi igitur, quibus afficitur nobilis adolescens sunt in aucta magnitudine si spectes tumorem tùm pedum, tùm ventris, qui sanè originem trahant à morbis in via, nempè à contumacibus illis viscerum obstructionibus, obstruuntur autem viscera præsentia crassæ, viscidæque pituitæ, cuius ferax est ventriculus ob frigidam, humidamque intemperiem, nec minus iecur imbecille est ob frigidam intemperiem, cuius caussa plurima serositas succreuit, quæ delata ad vterum, & retenta hydropem vteri peperit, detenta autem fuit, quòd in vtero similiter subsint oppilationes, quarum caussa & menses imminutè abierunt per totum ferè annum. Non est tamen negandum in iecore vigere calorem quendam ascititium, merito cuius sāguis exuritur, & in melancholicam naturam facessit, à quo lien obstruitur, qui suo supersedens officio non modo est caussa tumoris, sed etiam vt plurima copia melancholiæ in tota massa redundet. Quid igitur opus est facto? In primis recrementorum genus omne foras exigendum aphæreticis, obstructiones auferendæ aperientibus nempè, incidentibus, detergentibus, attenuātibus, lienis tumor emolliri primum debet, tùm discuti, resoluique. Postremò intemperies, unde recrementa continenter succrescunt, tollendæ, proin uentriculus calfaciendus, & siccandus, iecur similiter calfaciendum, uterus item calfaciēdus, & siccandus, lien similiter roborandus. Caput nullis symptomatis laborare deprehenditur, quod tamen humidius, & destillationum interdum author est. Caussæ. Methodus.

Hisce scopis respondere non adeò peruium est, imò comprimis difficile, siquidem adest non minima essentiæ magnitudo, quam summus frigidorum excrementorum prouentus arguit, adest uehementia dignitatis, cum tot principes particulæ afficiantur, quin mala etiam per moram inualuere, & ferè habitum contraxere, scitum uerò est, uel Hipp. testimonio quàm difficile, uel minimæ Prognosis.

affe-

affectiones tollantur, ubi diuturnitate temporis obfirmatæ sunt, & altas egere radices.

Attamen quoniam nondum mala summum attigere apicē, nec ægra vllas experta est artis opes, imò incongruam, & incommodam semper vitam degit, age ad præsidia gradum faciamus hac tamen præfatione habita, curationem in longū producendam, & summa arte dirigendam, ne malum vires capessens hydropem accersat, qui impendet.

Curatio per Chirurgiam. Quod spectat ad Chirurgica præsidia videndū nunquid venæ-sectio conueniat, & sanè quemadmodum in ea hydropis specie, quæ suppressas hæmorrhoidas excipit, licet venam tūdere, ita in hac nostra Patiēte cū diutissimè suppressa fuerint, aut certè valde imminutè abierint menstrua purgamenta, non abhorream à modica sanguinis euacuatione, quæ naturam sui muneris memorem efficiat, & quæ plethoram à suppressione subortam leniter depleat, detrahatque, eòque magis, quòd calida præsidia sunt adhibenda, quæ sanguinem qualemcunque redundantem inflammare posset, tundi autem debent inferiores venæ. Huc spectāt cauteria, quæ inuri quidem debent infernis partibus nempè dextro femori, aut sinistro laborantis ratione lienis. Nec minus post vniuersam corporis expiationem congruentes erunt fotus, & litus hypochondriorum, qui tùm expediendis visceribus faciant, tùm calfaciendis, & roborandis, quò spectat & stillicidium ventriculo capiti, & vtero etiam adhibitum. Mitto reliqua Chirurgica præsidia, quæ si malum augmenta maiora capesseret, essent vsui, puta pyrotica, phænigmi, incisiones, &c.

Per Pharmaciam. Quòd attinet ad pharmaciam in primis leniēdam esse aluum existimo melle rof. sol. manna addita succi ireos nostratis vnciola, quæ dilui debent iusculo D. sem. citri, & anysorum, & passularum, quòd si malet bolos, concinnari poterunt ex el. leniente, manna, & modico puluere mechoiacham, aut scriptulo vno hyalappæ orientalis addito. Subducta aluo apozemata institui debent, tùm quæ aperiant, tùm quæ parent humores, probantur proin mel rof. simpl. oxymeli paucissimo cremore sem. citri diluta, aut certè sine diluto etiamnum deuorata. Quibus per quatuor aut quinque dies perhaustis quatuor ante prandium horis gradus faciendus erit ad aliud pharmacum, quod tùm sereum, tùm pituitosum recrementum foras exigat, talis erit Agaricus infusus in D. betonicæ addito mellis rof. sol. triente, & el. de dactyls didrachmo. Postridie noua Protherapia instituenda, quæ infarctus validiore modo expediat, probantur proin syr. de duabus rad. byzantini, syr. de cichorea comp. dilui poterunt iusculo D. rad. fæniculi asparagi, apij, brusci. Post syrupos nouo pharmaco opus erit, quod paratos humores detrahat, proin probatur infusio Rhei, & Agarici, quibus & mel rof. sol. & syr. de polypodio compositus, & diaphænicum maiori modo adijci poterunt. Hoc pharmaco deuorato noua propotismata erunt haurienda (neque enim tantùm aquarum, vt dicitur, vno haustu exhauriri potest) proin vsui erunt syr. de quinque rad. de betonica, de stęchade, de cychoria Nicolai. Hisce per hebdomadam exhaustis catapotia effingi possunt præbenda, quæ constent ex massa pill. de Rhab. Rhas. aggregat. cocchiaram nitri Alexandri, quibus deuoratis post quinque horas prandiū erit ineundum frugalius. His possis sufficere Serapium Fernelij ita concinnatum, quod simul afficiat, & euacuet. Postridie quiescendum, subinde de maioribus remedijs cogitandum.

Mihi sanè ad ventriculi tonum erigendum probaretur aq. Tettutiana terque quaterq; deuorata vnà cum Rhodomelle sol. Subinde transeundū ad præsidium generosum, quod viscera naturalia, vterum, & caput moderatè calfaciat, & vehementer afficcet, tale erit D. Chynæ, sassafras cort. ligni Guaiaci, & Lentisci, quod sanè pręsidium nulli erit vsui sine expresso sudore, qui exprimi commodè poterit in hypocausto. Hoc tempore prębere oportebit bolum ex cyprio terebintho, atque ammoniaco ammixtis trochiscis cypheos, aut viperinis. Hoc eodem tempore lieni, & hepati topica adhibenda erunt, lieni quidem ammoniacum dissolutum in acerrimo aceto addita bdellij portiuncula cum puluere asplenij, iecori verò vng. santalinum admouendum cum pulu. absynthij, chamædrios, & ligni aloes correctum. Nec minus vtilis erit conf. betonicæ, Roris-marini, & Theriaca cum Mithridatio veteri. Quibus auxilijs si non concedant viscerum infarctus, tùm chalybis usus maximè probandus. Non erit negligendus hoc interim spatio vterus, qui per suffitus Aromatum, & per metrenchiten erit calfaciēdus. Toto verò curationis tempore seruanda est diligens victus ratio, quæ afficcet, nec minus viribus, quàm morbo studeat.

De Thermalibus aquis nil habeo, quod dicam in præsentiarum, nam speramus domesticis hisce remedijs hoc malum profligatum iri, quod si non cōtingat, earum quoque fieri poterit periculum, neque enim abs re dicuntur sacræ Thermæ, quia nimirum sacros pariunt effectus; non tantùm autem extrinsecùs adhiberi debent, sed etiam intrinsecùs epotæ, vt moris est, sic enim uiscerum ueteres discrasias eximunt, uterumque fœcunditati dispositum reddunt, ut scitè Sauonarola obseruauit.

Pro scorto vteri dolore, tumore, & feb. continua lacessito.

CONSILIVM QVARTVM.

Abhinc binos menses mulier hæc cœpit vteri dolore non sine inflatione, & tumore affligi, nec multo post tempore feb. superuenit, eaque perennis, duplex scil. tertiana spuria. Caussabatur mulier externum frigus, & suppressa menstrua purgamenta, aut saltem valde imminuta. Nos itaque ex more, vt spiritualibus pharmacis animum piaret, hortati ex animo sumus, subinde manum operi admoliti sumus. Historia.

Primò itaque pharmacum deorsum purgans dedimus ex el. lenit. & cass. concinnatum, tū sang. è malleolis mitti iussimus, subinde vtero fotus admouendos præscripsimus, quibus dolor lenitus Præsidia.

 fuit,

fuit, nec minus apozemata præſcripſimus, quibus humores feb.committentes concoquerentur. A quibus nouum pharmacum propinauimus, & noua propotiſmata inſtituimus,cumq; noua menſium periodus accederet, menſeſque inminutè admodum procederent,denuò ſanguis miſſus fuit ex ſaphæna, poſtremò dilutum Rhab. cum myr. nigris propinauimus, quibus auxilijs melius habere viſa eſt, remanente adhuc vteri duritie, tumore, & dolore, pro quibus debellandis iterum accerſitus mali ideam rimari diligentiùs volui,cōperique non eſſe ſcyrrhum, ſiquidem adeſt dolor, non ſcyrrhoſim, ſiquidē adeſt tumor, nō ſchleroma, ſiquidem dolor pūctilis eſt, & interpolis,quare ſuſpicor adeſſe cancroſum tumorem, quando Celſus docet internoſcere hoſce tumores,qui ait, comitari punctilibus doloribus, qui interdum diſparent, ſubinde redeunt,& feb. aliquando accerſunt. Et quoniam conſilio Hipp.cancros occultos melius eſt non curare, curati enim citiùs intereūt. Præſcripta victus forma mulieri vale diximus.

Pro Muliere quinquagenaria cruenta mictione laborante.

CONSILIVM QVINTVM.

Egregiè Hipp. ſcripſit in Aphor. Dolores, qui ſunt in lateribus, atque pectoribus, an multū differant, diligenter perdiſcendum, vbi Philoteus animaduertit, Hipp. id ſibi velle, vt vltimæ morborum differentiæ priùs internoſcantur, quàm de remedio cogitemus, ſiquidem difficilius eſt dignoſcere, quàm curare,vel teſte Hipp. cui pleniſſimè adſcripſit Gal. medicinam coniecturalem vocans tùm ob remedij quantitatem, tùm ob agendi opportunitatem, tùm maximè ob morbi dignotionem, quæ eſt omnium difficillima, quare in hac diri morbi hiſtoria mihi condonandum erit, ſi potiùs coniectando, quàm deliberando ſententiam protulero.

Plurimæ ſunt affectiones, quibus Domina percellitur, quædam enim antiquæ ſunt, quædam recentes, inter veteres cenſentur vterinæ affectiones, quas libens cum Aetio definierim flatuoſas perfrigerationes, ſymptoma quippe in qualitate mutata tangibili, non frigidam intemperiem, vt putauit Altimarus, præterea circa hypogaſtrium pondus quoddam,& dolor, triſtis nimirum ſenſatio,ſympt. tactoriæ facultatis deprauatæ à re grauante, & continuitatem ſoluente, & faxit Deus, ne ſubſit calculus; Cous enim,& Romanus Hipp. nullum ſignum lapidis euidentius habuit, quàm pondus circa pubem: lapillus autem non eſt morbus in numero, vt quidam exiſtimarunt,ſed cauſſa morboſa toto genere præter naturam.

Cæterùm recentes affectus ſunt cruenta mictio cum ſedimento admodum fœtente,ſymptoma in exeunte mutato toto genere præter naturam. Hîc duo potiſſimùm ſunt quærenda, nimirum an ſedimentum illud ſit purulentum, an pituitoſum, dein ex quo fonte ſanguis emanet, & quomodo. Quod ſpectat ad primam difficultatem, vt ex arte, & non ſine Hippocr. auctoritate reſpondeam, duos Aphor. præmittam, & in primis. *Quicunque ſponte ſanguinem mingūt,ijs in renibus venula rupta eſt*. Dein. *Quicunque ſanguinem, aut pus emeiunt, ijs renes, aut veſica vlcere laborat*. Dico igitur, ſedimentum illud eſſe purulentum, argumento eſt fœtor, qui in pituita etiam putri deſideratur, hoc enim modo nos docet Hipp.internoſcere ſputum purulentum à pituitoſo. Quod verò ad ſecundam difficultatem, dico, eſſe quidem argumenta, quæ ſuadeant in veſſica vitium ſubeſſe, ſiquidem dolor adeſt, vbi autem dolor, ibi morbus,præterea hinc etiam arguitur, quòd ſanguis exiguus eſt, quibus argumentis poſſet quis conijcere in veſſica vitium contineri, ſed reuera hoc falſum eſt, nā ſi ita eſſet, Domina perpetua laboraret ſtranguria,adhæc ſanguis non eſſet adeò ſeroſo excremēto mixtus, quare credibile eſt, ſanguinem hunc ex renibus emanare, non per diapedeſim, non per anaſtomoſim, ſed per diæreſim,quam lapilli aſperitas primò commiſit, ſubinde ſanguis acrior auxit, acrior autem ſanguis eſt ob iecur feruidius cū propria ratione, tùm ob infarctus à materia crudiore, quam ventriculus parit. Eò igitur allaborandum,vt ventriculus calfiat, iecur temperetur, vlcus tergentia, ſiccantia, & conſolidantia poſtulat, quibus indicationibus vix ſatisfieri poteſt: vlcus enim renum vix coaleſcit ob perennem vrinæ,& excrementum illapſum,propter continuum laborem.Inter Chirurgica præſidia laudatur venæ-ſectio ex ſaluatella,cauterium in femore, balneum non probatur, quia promouet ſanguinis effluuium ex Hipp. epithemata hepati, emplaſtra adſtringentia renibus admota cōferent item clyſteres refrigerantes.

Inter pharmaceutica caſſia cum pulpa thamar. & Diaſebeſten commendatur, quæ frequēns adhiberi debet, vt excrementa ad inteſtina deriuentur. Inter alliotica aq. hordei cum ſaccharo roſato, ſerum depuratum, aq. Brandalenſes, lac aſellæ laudantur.

Pro Viro Nauta Gallo febre malè morigerata cum exanthematis correpto.

CONSILIVM SEXTVM.

Vir bonus triginta circiter annos natus, temperie calida præditus, cum diù, multùmque æſtuante Cœlo in concinnanda Naui laboraſſet, & liberaliùs etiam vino indulſiſſet, cœpit de capitis dolore, & de ſumma corporis laſſitudine conqueri, tandem noctu multum febricitauit, ſitiuit, & inſomnis noctem egit. Accerſitus, quidnam pateretur, à qua cauſſa, quandiu, quo victu vſus fuiſſet, & an venter ſecederet, accuratè ex more rogaui. Antequam verò manum pulſibus admoueam, acriter moneo, vt pietati vacet, ſe ſe Deo conciliet accerſito piaculari Sacerdote,(præuideram enim non leue inſtare periculum.) Admota carpis manu pulſum mira quadam inæqualitate affectum inuenio,vrinæ, ſubrubræ,& turbidæ reddebantur, corpus iactatione indefinenti laborabat, ſitis vrgebat. Simul atque hæc ſymptomata obſeruaui præſcripſi pharmacum, nempè Iulebū

de

de manna more Horstiano concinnatum (siquidem in acutis passionibus monitore Hipp. tardare prauum) subinde seri depurati libram propinaui. Multa, & varia foras educuntur. Æger nihilo habet melius. Vesperi syrupus de succo acido citri cum aq. hordeaceæ libra exhibetur. Noctu pessimè habuit. Postridie ex dextri brachij basylica mittitur sanguis nigricans, paucæ commixtus serositati. Vesperi exanthemata erumpunt non sine leui delirio. Cucurbitulæ infernis partibus admouentur, nec minùs phænigmi, quin capiti oxyrhodinum admouetur abraso capillitio, cardiaca præscribuntur. Noctu, vtcunque dormitauit; Postridie se leuatum sensit. Hîc non possum, quin excurram in reprehensionem illorum, qui arbitrantur in febr. peticularibus nunquam esse mittendum sanguinem, ne intrò retrahatur materiæ impetus; equidem si auctoritate contendere velim, non video quam in partem inclinem, siquidem Auic. cap. de cura quartanæ, atque etiam alibi manifestò fatetur phlebotomiam ad exteriora euocare; huc spectasse creditur, & Gal. 9. Methodi, vbi ait, *naturam per sanguinis missionem exoneratam validiùs insurgere in reliquam materiam.* Volunt enim isti Coryphæi, & meritò quidem, in febribus adesse pondus, nimirum humorum sarcinam, quæ per phlebotomum deponi debet, propterea Auic. generatim feb. Ephemerarum curationem præscribens mandat, vt victus extenuetur, nam per intemperiem vires deiectæ multum alimoniæ ferre nequeunt, hinc fit, vt sanguis ante morbi aduentum esset quidem viribus proportionatus, sed deiectis per morbi vim viribus, idem obiectum euadit impar, & incongruens, quare pondus leuare expedit, vt natura vires suas strenuè exerceat. Quòd si experimentis certandum sit, equidem deierare possum me semper obseruasse phlebotomiam sanguinem ad exteriora ciere, quò natura veluti ad commune emissarium onus deponere consueuit. Valeant ergo, qui tam sunt meticulosi, vt nunquam audeant sanguinem mittere, etiamsi res ægri in angusto sint, & morbi magnitudo requirat, nec vires refellant. Minùs sunt tamen illi tolerandi, qui quamcunque cutis efflorescentiam peticularum nomine dignantur, (Arabes vocant Asaf, & Alasaf) etiam si aut feb. intermittat, aut sit mitissima, quare statim confugiunt ad cucurbitulas, ad illitus Aetianos, ad phænigmos, ad hyrotica, & nescio quæ præbia, quæ sanguinem accendunt, & febrem conduplicant. Peticulæ genuinæ symptomata sunt feb. pestilentis, inquit rectissimè Petrus Salius, Mercatus, & reliqui, quæ sordidam putredinem non excremētitij, sed alimentalis humoris sequitur, nec minùs incendium, & feruorem sanguinis; hæc verò duntaxat, dum critica sunt, promoueri debent sudorificis, non item vbi vi, & tyrannide symptomatis erūpūt, quod frequēs accidit, tūc n. potiùs sanguinis feruor infrænari debet acidis, & refrigerantibus, vt efficiunt scitissimè Arabes, quos sequuntur Mercatus, & Amatus Lusitanus non sine prospero euentu. Scio hanc excretionem fieri ad cutem totius commune emissarium, & proin à partibus nobilibus ad ignobiles, sed contendo intempestiuè currenti non esse addendum calcar, sed sinendum, interim acida vsurpanda, quæ putredinem comprimant, & æstum compescant. Discant igitur non semper verè exanthemata esse, quæ in cute efflorescunt, aut in feb. mitissima, aut intermittente, vt sæpè ego obseruaui, & præsertim nouissimè in quodā Monacho ex ciuitate Cydoniæ, cōtendebat quidam Medicus esse peticulas, etiam si vir ne febricitaret quidem, sed ad rem. Vbi ægrotus plura apozemata perhausit, atque etiam serum destillatum cum acredine citri mixta cum Ceruino cornu, tandem infusio Rhacomatis colophonem curationi imposuit, & nunc optimè valet.

Mercatus asserit, exanthemata esse pathognomonicum signum febr. pestilentis, affertq; Hipp. auctoritatem lib. 2. popul. par. 3. Fiebant autem in his feb. æstiuis circa septimam, octauam, & nonam diem aspritudines in cute miliaceæ culicum morsibus magnitudine similes non valde pruriginosæ, & 7. Pop. in Historia Fullonis. Fullo in syro phreniticus cum moueretur cruribus tremulis, corpus veluti à culicibus compunctum. Similiter ibidem Euphranoris filio pustulæ veluti à culicū morsu, & lib. 1. Pop. Papulæ cum sudore rubræ, rotundæ, paruæ veluti vari. In quibus locis ægri laborabant maligna, pestilentique feb.

Pro quodam Monacho Inquisitore pleuritide maligna laborante.

CONSILIVM SEPTIMVM.

HÆreticę prauitatis Inquisitor Vir quinquaginta quinque annos natus habitu gracilento, temperieque melancholica præditus, cum nullos antea passus esset morbos, & multis afficeretur animi sollicitudinibus, tandem ineunte Vere incidit in pleuritidem dextri lateris, in qua multa quidem quotidie expectorabat, sed nigricantia, & non fine summa difficultate, insomnis totam agebat noctem, creberrimè residens, pulsus duriusculi, & mira ataxia affecti subsultabant, decubitus in neutrum latus ferri poterat, nam si in sinistrum, dolor ingeminabatur ob meteorismum, si in dextrum, molestia augebatur fusa latiùs materia ob compressionem, quare supinus ferè decūbebat, dolor ad iugulum ascēdebat, noctu vt plurimùm sæuiebat, hinc æger molestiam ferre non valens sæpè cubitu surgebat, & per cubiculum deambulabat, ita enim videbatur sibi leuiùs ferre. Accersitus quam mox morbi magnitudinem indicaui, esse quippè pleuræ membranæ costas succingentis magnam inflammationem à sanguine melancholico, quæ ita latè patebat, vt musculos comprehenderet, sanguis enim Vere quodammodo turget, cùm verò ab externa quadā caussa, nempè indignatione, ebullitionem, & excitamentum suscepisset, natura eum tandem à maioribus ad minimas venas protrudebat, hæ verò pondere, & sarcina oppressæ onus in partis substantiā deponere conatæ sunt, vnde phlegmones primordia nata sunt, quæ subinde magna incrementa suscepit, prout dolor creuit, & pars imbecillior

facta

facta est. Species, & vitium patescunt, proin per indicationes pedem ad curationem conferam. A morbi verò forma, à subiecto, & à causis petuntur. Morbi forma tristis sensus est pleuræ membranæ propter inflammationẽ, qui anodyna postulat, subiectum pleura, quæ apolecta indicat, efficiens pro vario vitio minuens reuellens, & alterans insinuat.

Hisce indicationibus satisfieri non poterat, siquidem pleuritis pendebat ex sanguine melancholico, qui pleuritidem perniciosissimam parit, teste Galeno lib. de constitutione artis Medicæ. Adhæc in morbis pulmonis, & pectoris crebrò residere velle prauissimum, inquit Hipp. arguit enim magnam vim inflammationis. Adhæc excreatio non fiebat sine dolore, & sputum erat nigrũ, quod ex Hipp. & Galeno est lethale signum. Desiderat Hipp. sputum ex albo flauescens, citò facilèque eductum. Postremò aderant vigiliæ pertinacissimæ, quæ vires prosternebant, pulsus inordinati, & inæquales morbi vim, naturæque imbecillitatem succumbentis arguebant. Accedat magnam caussæ vim argui ex integra valetudine, qua semper fructus est. Quare luctus vbique pauor, & plurima mortis imago. Nos tamen, qui scimus in arte, quemadmodum & in natura, monstra aliquando contingere, manum curationi admoliti sumus non sine præfatione. In primis potio sol. ex manna fol. sennæ, & crem. tartari propinatur, qua multum educitur excrementorum. Quæ anacatharsim promoueant, statim præscribuntur, nimirum linctus ex syr. de hybisco de pomis, & Iulapio acetoso. Linimentum ex ol. amygdalino dulci cum quarta parte vng. Dialthæas. Serapia non omittuntur, nempè iuscula D. maluarum, adianthi, borraginis, dulcorata syrupo de pomis, & Iulapio acetoso, frustra enim contendit Nicolaus Massa, non esse vsurpandum syrup. acetosum in pleuritide. Postridie sanguis è directo læsi lateris mittitur ad vncias nouem, sanguis erat nigerrimus, plurima serositate scatens, & sine fibris; adeò vt in peluim iniectus statim in xysmata abierit. Pharmacum phlebotomiæ præmittitur ob cruditates. Vigilijs consulitur pedum lotione, & emulsione sem. melonum, & amygdal. ex aqua violarum.

Sed vt morbus quotidie ingrauescebat, ita vires naturæ imminuebantur. Tandem eò res peruenit, vt æger fortassis minùs mente constans dolorem negligeret, seque nulla molestia amplius affici dictitaret, solùm peruigilium sibi bellum indicere, quare cœpit cubitu surgere, & obambulare per atrium, se nullo amplius affectu vexatum asserens. Vt viro mos geratur præscribitur conserua papaueris Rheadis à cæna deuoranda, litus temporũ ex ol. cucurbitæ, in quo duo grana opii, totidemque croci dissoluta erant; nam & si vetitum est in pleuritide vti hypnoticis, ne sputum retineatur, hæc tamen creditur proprietate quadam pollere. Sed cum vigiliæ perseuerarent, & morbus quotidie incrementa capesseret, vir insignis, & summæ doctrinæ Maresius accersitur, qui cum hominem moriturum inspexisset, eum funereo Sacerdoti commisit, & Vesperi ingruente septimo paroxysmo, vt prædixeram, vitam cum morte commutauit.

Non defuerunt tamen sycophantæ, qui iuxta Medicinæ Canones institutam curationem cauillari non dubitarunt, quasi verò hominum vita, vt ait Plutarchus, non sit Dei depositum, quod pro libera voluntate resumit. Hinc Plato 9. de legibus, scitè cauet, vt quiuis Medicus, si qui curatur, eo inuito moriatur, purus sit secundùm legem, cum mortalitatis euentus Medico non sit imputandus, modò morbum ritè dignorit, & recta præsidia adhibuerit, omnino tutò, citò, iocundè auxilia contulerit. Medici officium est appositè curare ad sanandum, propterea, inquit Arist. *Non ideò malus Medicus est existimandus, & si non semper sanarit, dummodo nihil reliquerit eorum, quæ ex arte sunt.* Quid quæris?

Non est in Medico semper releuetur vt æger,
Interdum docta plus valet arte malum. Ouidius.

Valeant ergo nebulones, & posthac, quæ norunt, rectè diiudicent, neque impudenter per cõpita conuitientur, neu incondita uerba pueriliter effutiant, meminerint homines esse omni flagitiorum genere obstrictos, proin mussitandum sibi, ne moueant Camarinam.

Pro Viro comitiali, sonticoque morbo obnoxio.

CONSILIVM OCTAVVM.

Malum, quo egregius Vir per periodos incessitur, ex morboso quodam capitis apparatu, nec minùs ex phlegmatici melancholicique excrementi aggestione proficiscitur, quæ quidem excrementa in hypochondriis congesta, subinde agitata sub vaporis specie cerebro præsentantur, quod sanè vt facilè suscipit (cum calore, & humore excedat) sic ab insultu sonticorum vaporum impetitum, qui non modò mole inumbrant, infarciuntque, sed etiam venenata qualitate irritant, & extimulant, quam mox cùm ad sui tutelam, tùm ad noxium excutiendum, & propellendum insurgit suis, quatenus potest, viribus vsum, hinc cum spirituum influxus deficiat, sensus offuscantur, motusque partium, qui læsi principij conditionem, & agitationem sequitur, uehementer deprauatur. Perniciosus quippe affectus hic est, maximè ijs, quibus magna incumbunt negotia, quique iter per montana, & salebrosa loca conficere sæpè coguntur.

Totius ergo cautionis ratio super hoc cardine vertitur, vt morbosus capitis apparatus de medio tollatur, & excrementa, quæ quotidiana cumulantur generatione expurgentur, penitusque extirpentur.

Quod ad morbosum apparatum, hic hercle in calida, humidaque cerebri intemperie consistit, quare compensari poterit, atque retundi iugi sacchari rosati vnà cum puluere sem. pœoniæ vsu, & ab hordei ingestione, nec minus ex conf. liliorum conuallium, borraginis rosarum ammixto cranij humani extracto, necnon rubris corallijs, & ebore puluerizatis.

Quod attinet ad excrementa, quemadmodum

pitui-

pituitosa, & cruda ex imbecilli stomacho proficiscuntur, nempè frigido, humidoque, ita melancholica ex impensè calido hepate, quod proin vtriusque bilis ferax est, quare æqualis insurgit necessitas tùm præsentia euacuandi recrementa, tùm inhibendi nouum prouentum, qui sanè inhibebitur potissimum ea victus formula, quæ paulò post præscribetur, & permutando eorum viscerum temperiem, quæ reliquis partibus alimentum côficiunt, nempè calfaciendo stomachum, & iecur attemperando. Operæ igitur pretium erit bis singulis annis Vere, scilicet, & Autumno ineuntibus corpus à quisquilijs repurgare vsu pharmacorum, quæ mediocria sint, qualia forent species hieræ picræ, mel rosaceum soluens, elect. leniens, syrupus de polypodio comp. denique Agaricus. Non erût omittenda Serapia, quæ purgationi humores parent, siquidem cum quis corpora purgare voluerit, oportet fluida facere, proin vsui erunt oxymeli, syrup. de pomis, de borragine, de lupulis, diluantur iusculo Decoctionis betonicæ, rad. pœoniæ, thiliæ, borraginis, citraginis, queis guttas aliquot spiritus vitrioli adieceris. Post primû pharmacum, binaque Serapia permittat, vt sibi hyrudines venis hæmorrhoidalibus admoueâtur, Vere quidem sanguinis vncias nouem effundendo, Autumno sufficiant septem. Hoc præsidium vt fœculento humori imminuendo inseruiet, qui in perniciem naturæ conspirauit, sic mirum in modum hepati refrigerando conducet, vnde melancholiæ prouentus inhibebitur, quæ cum sit grauis, & terrestrior semper deorsùm propendet, proin & cauterium in femore dextro inustum summopere commendatur, vt excrementi generatio perennis habeat remedium continenter euacuans. Pro stomachi robore nihil æquè conferet, atque aqua Tettutiana, quæ Septembri mense hauriri poterit, aut cum melle ros. soluente, aut certè cum sp. Elioscoph.

Quod spectat ad viuendi normam, frugalitas nunquam non conferet, cibi euchymi, & eupepti eligantur, vinum sit olygophoron. Allium, cæpitium, apium, legumina, lactucæ, lactis genera, carnes bubulæ tùm recentes, tùm salitæ, suillæque damnantur. Exercitium matutinum in locis vmbrosis conferet, à prandio damnatur, similiter somnus. Studeat exonerandæ quotidie aluo, quæ si non respondeat, ne reformides aloes vsum. Errhinis leuioribus ad pensum nasum reuoces, aut succo rad. betulæ, aut turundis ex corticibus aurantiorum in nares intrusis. Interim curas mitte graues, & benè sperando animum leua.

Peculiaria, quę aduersùs sonticum hunc morbum obtinere creduntur pręcipuam antipathiam, aliàs pręscribentur, quibus si Deus affulserit, non dubito, quin profutura sint.

Pro Paulo Veneto in Nosocomio SS. Petri, & Pauli Priore Asthmate, & œdematode pedum tumore, queis superuenit, erysipelas putre, & feb. laborante.

CONSILIVM NONVM.

Paulus Venetus in Nosocomio SS. Petri, & Pauli Prior cum eusarco corpore, & florido aspectu esset, & optimam præseferret temperiem ineunte bruma ex catarrho cœpit spirandi difficultate laborare, quæ statis interuallis virum affligebat, potissimùm noctu, vt vigilatam ageret noctem. Mandamus, vt consueto victui aliquid detrahat, esculenta dyspepta, & cacochyma declinet, vinum dilutum frugaliter hauriat. Victu nihil proficitur. Experitur pharmaca, quibus nihil concedit malum, imò accessiones multò crebriùs, & sæuius incessunt, vt tota nocte insomnis stare cogatur. Pyrotica præscribuntur. Præstantissimi quique Medici adhibētur, quisque pro suo sensu remedia confert, sed nequicquam morbus enim perstat.

Ac si dura silex, aut stet Marpesia cautes.

Quidam caussabantur durum hepatis tumorem, vnde comprimeretur diaphragma, quidam phlegmonen subesse contendebant, quidam demum eò diligentiæ peruenerunt, vt non hydropem pulmonis, sed thoracis esse rato animo crediderint. Sed omnes tota via aberrarunt, siquidem malum à complexa proficiscebatur caussa, siquidem in brôchijs aderant contumacissimæ obstructiones, iecur idatidibus scatebat, futiri hydropis indicium, inter intestina, & peritonæum non minima suberat putris seri vbertas, cuius contactu omentum labem contraxerat.

Ventriculus summa imbecillitate laborabat iecur vt alieno, & ascititio calore æstuabat, vnde excrementa biliosa prodibant, ita proprio, & naturali destituebatur, ex qua viscerum antipraxia varia, & multiformia excrementa nascebantur, præsertim serea, quæ vt noctu ad pulmones præcalfactos è toto confluebant, & oppressiones côduplicabant, ita flatus in epigastrij regione stabulantes, & ab aucto inter dormiendum intus calore (dormientes enim, ait Hipp. intus calidi, foris frigidi) conciti & sublati diaphragma comprimentes paroxysmum noctu accersebant, quo tempore vniuersæ caussæ in ægri perniciem conspirabant, propterea interdiu melius habebat. Ex hac igitur mala viscerum constitutione concurrentibus vigilijs tanta cacochymiæ moles succreuit, vt pedes & crura œdemate laborare cœperint, cuius curandi gratia cum Chirurgus diligentior crura scalpello scarificasset, & vt cæsuræ hiantes consisterent, iussisset multis inuolucris crura tegi, quæ cum plus nimio incaluissent, biliosi sanguinis multum attractum fuit, qui erysipelas phlegmosum commisit, quod cum putruerit, & suppurarit, febrem accersiuit, eamque in copore causatio putrem.

In his angustijs positi nihil intentatum relinquimus,

quimus, sed cum remedia diligenti indagine comparata nihil proficerent, & non esset remedia locus, Fato concedere opus fuit.

Pro Patritio Veneto febricitante somnolento torpore, delirio, & memoriæ defectu correpto.

CONSILIVM DECIMVM.

QVæ denuò emergunt, nouo indigent auxilio, denuò autem emersere hæc symptomata, uempè somnolentus torpor, leue delitium, & memoriæ solęcysmus, dum enim alterum pro altero, inquit Aristot. memoria menti offert, solęcysmum quadantenus committere videtur. Hæc verò sympt. sunt animalis facultatis, quæ cum in cap. resideat, aut certè suas manifesto colat functiones, necessum est aliquod eidem cap. vitium accessisse, aliquam morbosam caussā occurrisse, cuius ratione, vt organa vitiantur, ita functiones læduntur, facultates enim per se sunt inuiolabiles, vtpote quæ sunt animæ aptitudines ad operandum: Hæc autem morbosa caussa nulla est alia, quàm pituita vehiculo bilis in cerebrū sublata, quæ non tam organicas, quàm similares particulas afficit, dum enim poros cerebri infarcit, & refrigerat torporem memoriæ, & in somnū delationem inuehit, dum eadem putredine, & bilis consortio cerebrum, & spiritus calfacit delirij genus quoddam parit. Cæterùm materiæ impetus ad caput potiùs per attractionem, quàm per transmissionem factus esse videtur, siquidem præcessere vigiliæ, quæ cap. calfaciunt, contrariorum enim contraria sunt consequentia, vt verò somnus refrigerat, ita vigiliæ calfaciunt, caput verò præcalidum aliunde attrahit; Accedat situs, & figura, quorum ratione scripsit Hipp. cap. aliunde attrahit. Quid igitur opus est facto? eò allaborandum est, vt materiæ impetus retrahatur, & etiam reprimatur, interim euacuando, nam si vberior caput materia petat, & figat radices, quis non videt certum impendere lethargum, aut quāpiam comatoden affectionem, quæ lethum adferat.

Quoad igitur ad Cherurgica præsidia, non improbantur hyrudines hæmorrhod. admotæ, nam etsi deorsum trahant, atque adeò possint refricare hæmorrhagiam, maius tamen impendet periculum ab impetu humorum in caput. Probantur & cucurbitulæ, sed tanquam subalternum præsidium, scapulis admotæ, itemq; phænigmi. Nullo modo omittendam esse purgationem arbitror, siquidem hęc materia instar est turgentis, dū principem partem impetit, quare sennam exhiberem vnà cum Agarico, aut certè syr. rof. sol. dilu rem D. cardiaca, in qua Agaricus, & sena bullierint.

Ad vteri pruritum ex Auicenna.

MIttendus sanguis ex vena nigra, quæ & matricalis appellatur, subinde iuxta peccantis humoris idæam purgandum corpus, postremò adhibenda topica, quæ & frigerent, & reprimant pruritum.

Inter localia censet portulacæ succum, Acaciā, vel hypocistida dissolutam ex ol. violaceo. Adhæc ℞. fol. menthæ, cort. granat. lentis decort. quantum vis coquantur in vino, & adhibeantur pro fotu. Siue ℞. Croci, Camphoræ ana ℈. ß. plumbi exusti ℈. j. baccarum lauri ʒ. ß. conterantur, traiectaque per cribrum cum oleo rosaceo, & ouorum albuminibus formentur in linimentum. Nec minus profuerit suffitus ex lycio, & medulla granorum citri *

Ex Manardo.

Vbi catholica præsidia anteuenerūt, balneum, siue semicupiū confert. Concinnari potest ex rosis albis, & earum semine ex fl. vel summitatibus Rubi, ex fl. camæmeli Althęæ, Alceæ, Matricarię, Plantaginis.

Ex Foresto.

Præter generalia Lythargirum per diem naturalem in acerrimo Aceto immacerandum, & ex ol. violaceo dissoluendum, vt fiat linimentum. Huiusce linimenti se periculum fœliciter fecisse deierat. Antequam verò adhibeatur, locus ablui debet hac decoctione ℞. fol. Plantaginis, lapatij acuti cum radice ana m. ij. coquantur ex aqua plantag.

Quòd si adsit excoriatio, post exhibitum Ægyptiæ cassiæ atramentum vnà cum lactis sero, loca ablui debent D. salicis, maluæ, uiolarum, solani ex lacte facta, dein illinenda vng. ros. de cerussa, albo camphorato commixtis. Lycium cum lacte temperatum vsurpandum. Interim verò seri vsus non intermittendus.

Ex Alexandro Benedicto Veron.

Mittendus sanguis ex media, vel cephalica, vt Galenus docet, purgandum corpus, subinde sanguis ex talo quoque demendus. Si cum libidinis intemperantia fuerit, quæ libidinem compescere diximus, danda sunt, nam crocum, rutham, menthastrum, cyminum Gal. sententia genituram cōminuunt, prurigoque rosacea, ol. rosaceo, santalis, exiguo aceto addito sedatur, vel portulacæ succo per se mitigatur. At tentigo imposito è lini sem. muccore, emollitur, aut è sem. maluæ, vel fœnugræci. Ad pruriginem medicamen. ℞. Myrthi fol. mali punici germinis, lentis decort. q. nis, coquantur ex uino, expressusque succus adhibeatur. Aliud. ℞. Croci, Camphoræ ℈. j. plumbi usti ℈. ij. baccarum lauri ℥. ß. trita cum albuminibus ouorum, & rosaceo, uinoque commixta imponantur: saluiæ ex uino D. per se iuuat: Sed nihil œsypo vtilius.

Ex Mercato.

Mittendus sanguis ex axillari, mox ad malleoli venas deueniendum, procedente tēpore ex saluatella sanguis mittendus. Purgandū corpus infus. Rhei-barb. & rof. & manna. Cassia identidem repetenda. Purgato corpore nil præsentius, aut præstantius dulcis, & tepentis aquæ balneo. Dorsum circa lumbos refrigerante ung. oblinendum. Clysmi refrigerantes iniiciendi per metrenchitem (si liceret) uterus abluendus D. fol. salicis lentium

fine

sine cortice cum troch. de camphora, ut collyrio albo Rhasij. Prodest etiam D. oliuæ, & rad. oxylapathi.

Ex Riolano.

Vng. quæ sedant pruriginem, sunt vng. album, de lythargiro, ceratum Galen. cum pauco opio. Quòd si his non concedat molestia abluantur loca oxycrato D. hyosciami temperato, vel papaueris, vel pars eodem oxycrato profumetur, proijciatur super tegulam ardentem, vapor excipiatur parte pruriente: Hoc modo interficiuntur cirones, vt morpiones arg. viuo axungiæ permixto, &c.

Hæc pauca selegimus, quæ tibi mitteremus, vt topica selectiora, & probatiora reponas, aut asterisco notes, nam indiscriminatim, & importunè non sunt adhibenda, ne vteri densitatem pariant, atque adeò menstrua purgamenta cohibeant, (si modò non sunt suppressa.)

Interim verò sanguinis missionem probamus ex vena media cubiti, atque etiam ex malleolis. Semicupium nullam apud me patitur difficultatem. Cauterium ad deriuandum acre, & putre serum non improbatur.

Cholagogis corpus sæpè repurgandum blãdioribus. Cassiæ vsus haud negligendus. Serum diutissimè hauriendum, in quo fumaria, aut epithymus efferbuerit, dulcorari poterit syr. è succo acido citri, aut limonum, aut si mauis, expresso è tusis sem. melonum lacte. Victus refrigerandi, atque humectandi vi polleat, &c.

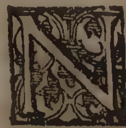
CONSILIORVM Medicorum.

DECAS DECIMA.

Ad eximium Medicum Ioannem Baptistam Rotam D. Cassiani.

Pro Illustrissimo Comite lue gallica infecto.

CONSILIVM PRIMVM.

Aturam quadam contrariorum vicissitudine lætari, & à Galeno, & ab Arist. olim proditum fuit, id quod exẽplo demonstrauit Socrates, quum solutus vinculis sibi genu perfricuit, & inde cruor emanauit, nescio, inquit, quomodo se consequuntur voluptas, & dolor, quam calamitatè commodè inclytus hic vir, qui se nobis curandum exhibet, deflere, & deplorare potest, ipse enim pro suæ fortunæ conditione summis voluptatibus delibutus, & imbutus sibi necessariam multorum dolorum consecutionem intulit. (Post Hipp. Lib. de vet. med.)

Sed quoniam rectum est iudex sui, & obliqui, res naturales nostri languentis præmittere iustum est, vt rerum præter naturam, quibus affligitur, idea, & magnitudo euidentiùs patescant.

Est igitur Illustrissimus vir quadragenarius, calida, siccaque temper. præditus, cui imprimis immodico viscera torrentur æstu, ventriculus, vt par est, imbecillior, cap. humore vtcunque diffluit: olim genio, abdominique suo deditus, & in veneris illecebras procliuior incauto vestigio miser in luem gallicam incidit, quam hactenus eluere non potuit; quamobrem cum diutissimè delitescendo altas in iecinore egerit radices, tandem non sine fœnore multiplici malorum fructuum genere stipata effloruit. Sunt autem eiusmodi; fœda, & pruriginosa scabies rotũdo schemate toto corpore continenter emanans non sine ingẽti scalptum excipiente dolore: lassitudo: dolor medios occupans artus, quæ vniuersa deuexo sole incandescunt, & efferantur, vt nihil sit propius, quàm febricula, adeò vt totã ferè insomnis agat noctem. Huc accedit prægrandis lienis tumor, & salsiusculus catarrhus in fauces deciduus, quibus comes it Syphilis: Nunc ea nobis incumbit cura, vt singula in suas caussas referamus, vt agendorum ratio euidentiùs constet.

Iecur itaque natura calidum accessu luis venereæ, quæ in vapido quodam, & summè putri excremento latitat, amplius incanduit æstu, hinc crassi, exusti, & mordacis sanguinis prouentus, qui ad superficiem vnà cum ichoribus protrusus pruritum primò, mox scabiem commisit, fœdam nempè cutis turpitudinem, (æquum enim est, vt sanguis toto corporevitiatus arguat eius naturale principium læsum): portio verò humoris crassior ad musculos effusa lassitudinem, h. e. voluntarij motus imminutionem ingenuit, at quæ periostijs adhæsit, dolorem.

Quæ omnia vesperi inualescunt, quòd iuxta eius idiotropiam humor ater tũc temporis commouetur, & æstuat, quare suscitatis calidis vaporibus ad cor, & caput elatis, & totum incalescit, & peruigilium committitur, auctus enim calor spiritus omnes susq; deq; agit, vt nequeat pauca anathymiasis collectis spiritibus primum uincire sensorium, fouentur tamen vigiliæ à perenni rerum agendarum cogitatione, hic enim uir domũ, vt aiunt, gerit. Lien altiorem agnoscit caussam, abhinc enim septennium cum Medici refrigerando hepati studerent, incautè lieni labem inufferunt, quare solito imbecillior commissum alimentum conficere haud ualens multum congessit excrementi, unde intumuit; & hinc etiam augetur melanch. humoris prouentus, cũ lien suo supersedeat officio. Destillatio consequitur humidam cap. intemp. & uiscerum naturalium feruorem, rectè enim Auic. notauit, eos, quibus æstuat iecur, distillationibus opportunos esse. Salsedo fit ex adustis uaporibus tenui cap. pituita commistis. At lues ex fœdo concubitu contracta iam pridem fuit, quæ nihil est aliud, quàm præter naturam diathesis à uago, & etherogeneo uapore tota subst. in corpus humanũ agente, neque enim audiendi sunt posthac, qui luem morbum esse diffitentur, sed excrementum duntaxat esse uolunt per modũ externi erroris oblædens.

Hinc hæ ducuntur indicationes. Iecur refrigerandum, & humectandum, stomachus roborandus, caput persiccandum, uitiosi humores uacuãdi, scabies detergentia, & siccantia postulat, humores crassi, quibus intumuit lien, incidentia, (Methodus.)

attenuantia, mollientia, denique sensibiliter, & insensibiliter euacuantia, lues proprium desiderat alexipharmacum.

Prognosis. In quorum affectuum multiplicitate vix scio, quam feram sententiam, nam si lui, & vitiato hepati oculos adijciam, se mihi morbus offert multiplici nomine magnus, neque minorem præbet difficultatem lienis labes. Attamen quia ægrum, assidentes, & exteriora omnia nacti sumus, quæ se opportuna facientia præstabunt, hinc non minimam spem concipio futurum, vt affectuum maxima pars propulsetur, reliqua ita lenitũ iri, vt nullum, aut minimum posthac facessant negotium.

Reliquum modò est, vt remediorum materias perstringam: Et quod spectat ad Chirurgiam expiata prima corporis regione mittendus sanguis ad vnc. x. & amplius: procedente curatione admouendæ humidæ cucurbitulæ, vt vitiosus sanguis, qui cuti subest, educatur, tãdem cauterium sinistro brachio inurendum ratione cap. nec minus sinistro femori malè affecti lienis gratia. In calce vniuersæ curationis ad extergendas sordes commendatur balneum.

Quod ad Pharmaciam attinet, primùm cassia cum catholico offerenda ad sentinam exhauriendam, mox instituenda propotismata ex syr. de cychorio, borrag. end. diluta cum aq. hord, aut ambubeiæ, post quartum diem propinanda est infusio Rhei ex D. fl. & fr. card. & fol. sennæ. Postridie purgationis, tundenda vena basyl. dextri brachij, vt secunda corporis regio inaniatur, tum iteranda serapia è succo oxalidis, buglossi, fumariæ diluta ex D. agrimoniæ, fumariæ, cuscutæ, sonchi, sem. melonum. Post septem dies purgandum corpus ex conf. Hamech, & el. len, Post horum vsum, non erit omittenda D. epithymi ex more propinanda. Exhausta secunda regione affigendæ erunt cucurbitulę scapulis, humeris, ilibus, clunibus, femoribus, cauteria item poterunt inuri. Interea aliquantisper intermittẽdus remediorum vsus, vt vires resumantur.

Refectis viribus properandum ad Guaiaci D. vt tertia corporis regio inaniatur, & luis venereæ seminaria radicitus, si fieri potest, euellantur, & conterantur, Neque enim pertimescenda est ligni caliditas, vt meticulosis Medicis contingit, inter quos recensere licet Amat. Lusitanum, qui C. p. grauiter debacchatur, & detestatur Medicos, qui naturis calidioribus Guaiacum offerunt; non est, inquam, pertimescenda, nam quæ proprietate iuuant teste Galeno lib. Simpl. omni tẽpore, & omnibus temper. prosunt, & proficiunt; accedat experientia testis, quæ docet multos gracilentos, & ferè tabidos, vt ait Fern. vsu Guaiacinæ D. pingues, & obesulos euasisse.

Sed hoc me præ cæteris mouet, quòd Guaiacum verum & vnicum est luis Alexipharmacum, id quod hac consequor coniectura. Natura, quæ φιλανϑρωπος perhibetur, vbi morbum, ibi & remedium posuit (nil enim patitur esse fine pari, vt ait Plinius) atqui lues, quemadmodum Guaiacum, est vernacula Indis, quare credibile est, lignum esse verum Alexipharmacum, quod tã lõgo vsu comprobatum est, Sed enim cum lues totius substantiæ proprietate agat in corpus humanum, reliquum est, vt & remedium tacito quodam, & arcano dissensu resistat, & opponatur, & quemadmodum vnica cuiusque est specifica forma, ita & proprietas, vnde ni velimus rerum naturas confundere, fatendum, vnius speciei esse verum luis alexipharmacum, ne nobis posthac obtrudant iuniores rad. Chynæ, salsæ parillæ, hydrargirosim, & suffitum ex cynnabari, quæ scimus maximam partem conferre ad curationem luis gallicæ, quatenus excrementa, vbi residere videtur lues, propulsant, quam sententiam mordicus tuetur Capiuacceus existimans, ideò tantùm morbi superari, quòd roborata excretrice excrementa propelluntur foras, quibuscum abit lues, quod etsi lubenter admitto, maius tamen aliquid desiderari contendo, ni velimus, medicamenta omnia, quæ cum partium tenuitate calida, siccaq; sunt, idem præstare posse beneficium, quod dictu nefas est.

Conclusum igitur sit Guaiacum esse verum luis alexipharmacum, cuius D. primis diebus dilutiorem propinari volo, vt natura paulatim assuescat, & in fine D. adijcienda erunt cychoracea, & rumicis quodlibet genus, & præterea cetrachum. Perseuerandum 40. dies, tanta enim est morbi actio, & singulis denis diebus aluus sollicitanda infusione sennæ propinata. interim cap. prospiciendum insperso pul. perficcante, lieni admoto vng. malactico, & digerente, quale fuerit illud, quod ab Amat. Cent. p. præscribitur. Iecinori consulendum cerato santalino, conf. rof. borrag. cych. pulu. triasant.

Postremùm ad cutis detersionem parandum est balneum, in quod ingredietur æger.

Et scabies spuma ex D. collecta oblinenda, ut fieri solet.

Conualuit; & iam pancraticè se habet.

Pro Comite febre continua, & molestissimo catarrho laborante

Ad insignes Medicos Hippolytum Pelliciam, & Io. Baptistam Rotam.

CONSILIVM SECVNDVM.

QVamquam olim ab Aristot. proditum est, artem non deliberare, hoc tamen perpetuum non esse, Ars Medica palam demonstrat, quæ inter stocasticas, nempè coniecturales à Platone, & à Galeno censetur; hinc ille Medicus peritior habetur, & ad ueritatem propiùs accedit, qui acutiùs nouit conijcere: Tunc uerò difficilior euadit coniectura, quum morbi speciem nulla produnt tecmiria signa, sed communia quædam duntaxat meticulosum animum feriunt; scitum enim est, ex sensibilibus intellectilia colligi, quum accidentia magnam partem conferant, si sint propria, ad cognoscendam rei naturam: propterea Gal. ex symptomatis, inquit, morbi species dignoscitur, ex eorundem magnitudine morbi magnitudo. 2. Phys. 3. Cr.

Quod si similitudo quædam animum ludat, solius est Artificis Apollinea arte informati similiũ differentias, ut ait Hipp. & differentium similitudines internoscere. Non est igitur mirum, si hodierna

dierna die inter consultandum, deliberandumq; tot opinionum myriades emerserint; morbi enim caussa, species, & sedes affecta in penitissimis corporis partibus delitescunt, vt admodum artificiali coniectura sit opus. Constans tamen est, & in confesso, misellum ægrotantem rheumate, febricula, (quæ vespere incandescunt, & efferantur) molestissima tussi tentari, & affligi, macies ossa denudat, pallor ora decolorat.

Quid plura? *Luctus vbique timor, & plurima mortis imago.* Constant hæc sanè sed quæ sit morbi idea, eius continens caussa, & præcipua sedes affecta, nondum in vniuersum constat. Sed vt rem faciliùs conficiamus, ex Gal. præcepto millies inculcato res naturales ęgroti pręmittamus, rectum enim est iudex sui, & obliqui; hinc exclamabat Galen. 9. meth. nos non posse medicatorias indicationes scire languentium temper. ignorato, & lib. 1. de comp. med. S. L. temperamenti cognitio, inquit curationem indicat, qui enim scias, quantus sit à naturali statu recessus, ni eum prænoris?

Lib. de off. 9. meth.

Lib. de art. ad Glauc.

Cùm itaque totius corporis temperamentum principum partium, potissimùm cordis, & iocinoris naturam sequatur, harum partium discenda temperies. Ex Heticis notis, audacia, animi ad actiones promptitudine, & alacritate, ira: Ex physicis, pulsus celeritate, magnitudine, pectoris latitudine, quod non est glabrum, sed hispidum, & hirsutum, colligimus calidissimum esse cor, & siccum. Hepar item calidum esse, ex eo facilè deprehenditur, quòd venæ sunt latæ, & corpus prius quàm morbis implicitum esset, erat eusarcum, & decoræ habitudinis, accedit & venerea lues, quæ intemperiem auxit, & prauam indidit diathesim. Hinc verò conficitur, totius temperamentum esse calidum, & siccum, quod fortassis ante vitæ victusque errores, & ægritudines erat humidum.

In continentia.

Ventriculum humidum & frigidum esse suspicor, & multæ feracem pituitæ, ita enim vsu venire solet ijs, quibus iecur est retorridum, & nimia vtuntur venere. Mitto alia signa. Caput, si Hipp. & Gal. credimus calidum siccumque est, hoc autem caluitio detegitur, sensuum integritate, auget coniecturam periculum ex tabaco factum. Quæ cum, vt ego planè sentio, ita sint, proximum est, vt singulos affectus in suas caussas reducamus. Caput, quod calidum, siccumque fecimus, natura excrementis vacare deberet, tribus tamen de caussis scatet, tùm quia intemperatum est, (omnis enim intemperies deijcit actum proprię facultatis, vnde excrementa succrescere, est necessum), tùm quia plus attrahit, (quum sit calidum) quàm conficiendo sit, denique quia iecur æstuans multos tollit ad cerebrum vapores, vnde rectè notauit Auic. opportunos esse catharris, quibus iecur, atque adeò tota sanguinis massa torretur: Huc accedit ventriculus, qui & ipse caput sua imbecillitate damnis auget, vt iure scripserit Hipp. omnes morbos, qui capiti contingunt, ex ventriculo proficisci, ex imperfecta enim coctione plurima vaporum soboles ad cerebrum effertur, quæ sui parentis h. e. cruditatis naturam redolet. Cum itaque ita se se res habeat, non est mirum si pituitosi, & biliosi excrementi prouentus in cerebro

Lib. de str. hom. in Art. parua.

Gal. cap. cal. siccum dicit vacare recrementis, si intra latitudinem sanitatis contineantur.

Lib. de stru. Accedit obiecti scilicet sang. praua cond. quod ex flauescête spur. colligitur.

congeritur (cerebrum enim pituitæ locus, & metropolis statuitur Hippocrati, & Galeno quantum vis per caliditatem aliquando excedat) quod expultricis, & naturæ impetus secutum in pectoris cauitatem decubuit, vbi spiritum intercipiēs tussim excitauit, per moram verò putruit, (omne enim humidum loco calido conclusum, nisi diffletur putrescit) ex putredine congeneæ fuligines ad cor delatæ, calidum eius innatum auxerunt, & hinc feb. suborta est, quam ego duplicem tertianam spuriam statuo, eamque perennem, etsi mane mitescere, & delitescere videatur, vt enim ex viridi ligno semper aliquid effumat; ita cruda pituita, cùm maximè haud procul à corde putrescit, putidos exhalat vsque vapores cordi noxios. Macies autem excipit cordis, atque adeò totius calidam, & siccam intemperiem, & luis uenereæ prauam diathesim. Hæc est morbi species in suas caussas redacta, neque viscerum, & præcordiorum obstructiones huc faciunt, ni velimus duarum febrium implexum instituere, quod binæ putredinis mineræ parere consueuerunt. Neque Phthyseos altera differentia est, cum perpetuò sequatur pulmonum vlcus, quod hectica febris excipit, neque Auic. aliter sensit, cum scripsit: *Hæc vlcera aut sunt in pectore, aut in velamine, aut sunt in pulmone, & ista diuisio vltima est phthysis, aut est in canna, &c.*

Lib. 3. F. x. tr. 5. c. 18.

Neque quod reijcitur, & expectoratur est pus, sed aliquid pyωdes, quod experientia patuit; pituita enim, vbi sensit putredinem, in eam euadit naturam, sanguis verò solus, & alumnus humor in pus facessit. Cæterùm adesse luem gallicam, minimè ambigo. Curandi ergo methodus ea erit, vt pituita in pulmone putrescens incidatur, attenuetur, detergatur, concoquatur, & denique extirpetur, ut prauo motu illabitur in pulmones, aliò auertatur, cerebri discrasia per contrarium tollatur, pulmones, ne tam facilè recipiant, roborentur proprietatem ipsam respicientibus, iecur refrigerantia postulat, ventriculus calfacientia, & siccantia, febris frigida, & humida, lues proprium alexipharmacum.

Methodus.

Quid verò statuas in hac multigena rerum difficultate? Morbus enim duplici nomine magnus est, siquidem grandis est recessus à naturali statu, & multa pituita redundat in bilioso corpore, & macies, & pallor ora decolorat, quæ antea in eusarco corpore florebant; adest vehementia dignitatis, siquidem laborant omnes principes particulæ, & quod deterius est contrarias præbent indicationes, ijs comes it scyphilis, seu gallica labes, quæ omnia contumaciora, & perniciosiora reddit. Equidem vereor, ne tandem in hecticam desciscat febris, ni citò succurratur languenti, quæcunque enim destillationes (ut est medicum axioma) ni tempore conquieuerint, alteram faciunt tabis differentiam. At verò quoniam mala nondum malignitatis apicem attigere, age percurramus, obiterque perstringamus, quæ sunt usui futura.

Prognosis.

Ex chirurgico fonte sanguinis missio probatur per epicrasim, sed admotis hyrudinibus uenas ani aperiri uelim, melancholicus enim, & præustus

 sanguis

ſanguis in uiſceribus æſtuat, qui per inferiora cō-modiùs teſte Hipp. euacuatur, neque tanta ſit virium diſſipatio ſanguis enim peccat, vt fouens cauſa, & ſine qua tutò curatio inirinō poteſt. Cauterium dextro femori inuſtum maximo erit vſui. Succedente tempore, ſi feb. in aliam ſpeciem deficere videatur, non improbabitur balneum.

Ex Pharmacia non ſunt abdicanda euacuantia mitiora, mel roſ. ſol. vnà cum manna Calabrenſi, caſſia cum cremore tartari inter initia conueniunt. Si cum aceto mulſo ſyr. de farfara, aut adianthinus vnà cum ſyr. viol. propinetur, ritè parabitur materia tùm expectorationi, tùm purgationi. Agaricus vnà cum oxymelite ad purgandam pituitam erit congruus. Conferet & caſſia vnà cum Rheubarbaro, aut tantillo electario è dactylis. Radices enulæ, ireos, ari, dracunculi infuſæ, aut conditæ, & ex arte exhibitæ erunt vſui, conferentq; ad educendam è pulmonibus pituitatem. Myrrhidis decoctio à Dioſcoride commendatur. Sunt, qui tabaci D. efferant. Sulphuris flores citra periculum adhiberi non poſſunt: ſi nō proſis, vide, ne noceas.

Repetantur blandæ purgationes, quæ materiæ portionem educant illibatis viribus. Solis bechicis euelli non poteſt morbi radix, uſurpari tamen debent. Mel Ibericum non præſtabit, quod contenditur, ni diluatur, quemadmodum diximus, (6. Epiſt.) nam anguſta loca non permeat, vt notauit Gal. ſyr. de hyſſopo, de praſſio, de tuſſilagine ſūmis pollēt viribus, crocus adijci poſſet, cū ſit pulmonum vita, ſed ob feb. & quia eſt carebaricos omittatur. Saccharum roſaceum eſt pernicioſum, & nulli vſui eſt, ſi pectus ſpectemus. Theriaca febrem ſcheticam hecticam efficiet, propterea priùs quàm febris non deceſſit, tutò vſurpari non poteſt. Gargariſmi, & maſticatoria erunt noxia, maior enim pars prolectæ pituitæ in pulmones deerrabit. Cōueniunt errhina, ſed mitiora, quæ materiam non agitent, huiuſmodi erit aq. hordei, in qua diſſoluta ſit manna, aut ſyr. roſ. pall. comp. cum agarico.

Maxima curationis ſpes repoſita eſt in vſu D. Chynæ, quæ ita præſcribi debet, vt admittat farfaram, mentham, & cychorei genus aliquid, mentha, & cychorium ventriculum reſpicient, & iecur, farfara pulmoni proſpiciet. Malim fieri infuſionem in iuſculo pulli, quàm turricolæ palumbis. Si febris ſummota videatur pro viſco quercino ſufficiatur lignum Guaiacinum, hoc enim ſpecificum eſt luis Alexipharmacum. Roborabitur caput, ſi ſaccharum roſ. vnà cum conſerua fl. anthos quotidie deuotetur, pulmoni quoque conſules, ſi adijcias aliquid pulmonariæ, aut pulmonis Vulpini. Si ſupereſſe iecoris intemperies videatur, iuſculis multò cychorio temperatis afficiatur. Si ſtomachus ferat, hac æſtate hauriat ſerum. Stomachus, litu, fotu, ſtillicidio decenti, ſumptis tabellis, electarijs roboretur. Vinum penitus circumcidendum. Quibus ſi nil proficitur, conclamatum eſſe certò ſcimus, quod D. O. M. omen auertat.

Tabidus ob incongruam abſimilium medicamentorum vſurpationem diem obijt.

Pro formoſa Heroide hypochondriaca melancholia implicita.

Ad Hieronymum Corte Portus-Gruarij Medico-Phyſicum publico Honorario condecoratum.

CONSILIVM TERTIVM.

NOn eſt mirum, ſi Galenus Medicinam inter artes repoſuerit, quas Plato in Philebo *σο-κασικας* appellat, quæ *σοκασμῶ* veritatem inquirunt, nulla enim ratione noſtris pateſcunt ſenſibus intimæ affectiones, quas Hipp. & cognitu, & curatu difficiles vocauit, quocirca artificioſa cōiectura multiplici ſignorum genere ſtipata (neque enim, vt in rebus naturæ, quarum eſt ordo, ex vno propriove ſigno, ſed ex ſyndrome, morbi ſpeciem colligere, phas eſt) internorum affectuum vſiodes diaphoræ nobis innoteſcunt, hinc fit, ut qui meliùs conijcere nouit, perfectior iudicetur artifex, non enim tam difficile eſt curare, & accōmodatum morbo remedium inuenire, quàm partem affectam, morbi ſpeciem, cauſſam, & euentum dignoſcere; Medicina enim ad ſingulos morbos innumerabilia remedia proponit, quibus tamen prudenter vti non poſſis ignorato morbo, iuxta illud. *Non intellecti nulla eſt curatio morbi.*

Verumtamen cum exactam noctem inſomnis egiſſem, acriùſque in propoſitas affectiones mentis aciem defixiſſem, te in deprehendenda pathematum cauſſa, quæ clariſſimam Heroinam miſerè exercent, minimè falſum eſſe, certa ſpe erectus ſum.

Enimuerò, ſi conſtet, cardiogmo, ventriculi inflatione, ructibus, uomitionibus, murmure, & borborigmis ſub hypochondrijs identidem formoſiſſimam, nobiliſſimamque Dominam corripi, quæ & bilioſa donata ſit natura ad atram vergente ob iecinoris calidam intemperiem, cuius cauſſa etiam toto gracileſcit corpore, quis ambigat, multiplicem hanc ſympt. varietatem referendam eſſe in hypochōdriacum affectum, quem alij flatuoſum, Arabes myrachialem melancholiam nuncupant, nam etſi inculpatè, integrèque obeātur principes functiones (quod infrequens, & inſolens eſſe ſolet in melancholijs) nil tamen obſtat, quin ea morbi ſpecies emergat, quam ſignauimus, dummodò facilè obiraſcatur Domina, in mœrorem propendeat, diſpliceant ſales, & veneres, ſummùm varia animi motione alternatim afficiatur, id quod & Amatus cent. 4. curat. liv. obſeruauit, & Marcellus Donatus lib. 2. de Adm. Hiſt. med. c. 2. quibus reclamat Epiphanius, ſed immeritò, vt notauimus alibi. (Affectu melancholicō, non melanchólia laborauit Domina, intereſt .n. inter melancholiam, & affect. melancholicū, ſiquidem illa ſemper eſt delirio, hic nequaquam.)

Hoc autem intelligi debet, dummodo abſint malè affecti vteri indicia, ille enim interdum indignatus, & in congeſtos humores agens multam uaporum propaginem procreat, quibus ſimilia excitantur ſymptomata, quæ uomitu, aut ructu, aut uentris crepitu tolluntur.

Itaque cum huic generoſæ Dominæ iecur immodico ferueat æſtu, quod multis colligitur notis, reliquum eſt, ut frigore hebeſcat uentriculi tonus

tonus (absorpta enim ex parte per iecoris nimiā caliditatem eius innata humiditate calor euolauit, & euanuit) quam labem per vomitum excretæ pituitæ prouentus arguit: Quare cum nisi longo post tempore chilosis absolui non possit, iecur autem moræ impatiens, humectarique cupiens pernici attractione chyli elaborationem, & perfectionem anteuortat, & anticipet, fit, vt crudior chylus in exiles mesenterei venulas abreptus inhærescat, præterlabiq; nescius oppilet, commeatumque reliquo præpediat succo, hinc ventilatione vetita calor præter naturam augetur, sanguis exuritur, flogosis suboritur, & genuina hypochōdriaca affectio ex melanch. humore; quo in feruore, & subagitatione multigeni efferuntur flatus ad stomachum, quorum copia, & extensione diuulsus identidem dolitat, donec euanescant; Nec est, quòd quispiam resistat obijciens, flatus gigni ex frig. materia ab imbecillo calore, hic autem vigeat calor; non est, inquam, nam cum medium definiatur comparatione extremorum, h.e. Agentis ad patiens, tanta autem sit materiæ rebellio, & peruicacitas, ut agenti calori obnitens eius vim subterfugiat in flatus conuersa, quos dissoluere non possit ob crassitiem, fit, vt impotentis instar appareat ea in lucta: Accedat melancholiam propria conditione esse flatulentam, propterea Hip. melancholicos appellauit pneumaticos, qua ratione & Arist. existimauit, eosdem libidine turgere. Quæ cum ita sint, (vti esse putandum est) instat, vt incidentibus, & tergentibus obstructiones submoueantur, crassus, fœculentus, exustusque humor præparatus imminuatur primùm, tùm radicitus euellatur, iecinoris feruor temperetur, vētriculi deiectus tenor erigatur, dolor vrgens anodynum indicat. Quarum indicationum facilior est inuentio, quam absolutio, quis enim tutam, facilemque ausit polliceri curationem in hac affectuum varietate; In hac humorum contumacia (summæ enim est resistentiæ ob substantiæ modū melancholicus humor); In hac viscerum (vtar Mercati vocabulo) contraoperantia; In hac malorum diuturnitate? Equidem animum despondeam, nisi in bonā erigat spem Dominæ obtemperantia, atque ætatis floridus annus. Anticipatæ igitur opinioni succurrendum auxilijs, à fonte Chirurgico ducto initio.

Methodus.

Prognosis.

Ergo ex dextri brachij basylica fundatur sanguis ad selibram, (nil enim æquè iecur refrigerat) (ni suppressi aliter suadeant Menses) tùm hæmorrhoidibus hirudines admoueantur, proliciaturq; sanguis ad vnc. v. absoluta purgatione non illaudabile videretur inustum dextro femori cauteriū. Vrgente dolore cucurbitula cum multa flamma ventriculo affigatur, &c.

Hoc commendat Bened. Fauent. in cons. pro Ill. Card. ex Gal. 6. epid. cō. Id quod repetit Forestus li. x. obser. xvij. & xviij. quemadmodum, & balneum.

Quod spectat ad pharmaciam. Sentina eccoprotico exhauriatur in hunc modum ℞. syr. ros. sol. vnc. iv. el. len. drach. vj. seri capr. lib. semis. m. f. p. Tùm digerendi sunt humores syrup. de succo borrag. de pomis de scolopendrio cum D. sem. citri, fl. borrag. comarum lupulorum fol. sonchi, deinde euacuandi infusione sennæ orient. adiecto electario catholico (neque enim fortioribus hic opus est, tùm quia humor melanch. blandè tractari vult, tùm quòd minera haud procul abest: Hoc absoluto deintegro parandi, & adæquandi humores ad vlteriorem purgationem syr. de fumo terræ, Regis Sabor, de cychorio cum Rheo Nicol. dilutis cum D. betonicæ, fumariæ, fl. viol. buglossi, genistæ, sem. securidacæ, passul. Septies his exhaustis propotismatis, tota eradicanda moles infusione rhei cum agarici momento facta in Decoct. leui epithymi Cretensis passul. sem. citri ex sero caprillo. Senna, quam prius proposuimus, quia flatulenta est, si videtur, omittatur. Hinc ad generosiora remedia faciendus gradus, vt viscerū eximatur discrasia, proin ad iecur refrigerandum essent, qui commendarent potum aq. thermalium, vtpote B. V. aut Lucensiū, ante quarū vsum præmitterent Thetutianas, vt viam sternant, & tergeant, & fortassis etiam in calce hauriendas propinarent, vt impressam ventriculo noxā adimant, ea tamen cautione, vt ea permisceantur, quæ huiuscemodi aq. per intestina prouoluunt; At aq. Thermales prohibentur ab hypochondriaca melancholia & corporis macie: harum loco sufficiatur D. santali rubei, & melissæ, & althęæ; Pro stomacho ius columbi domestici, in quo mentham, & borrag. incoxeris: Quin Balneum præmunito uentriculo, si per ambientis temperiem liceat, vsui maximopere futurum duxerim.

Litus etiam ex vng. santal. super hepatis regionē non erunt omittendi. His peractis prospiciendum stomacho sumptis, & admotis. Quare quotidie sumat tabellas ex arom. ros. saccharum absynthiacum, corticem citri conditum, nucem mosch. cond. & huiusmodi innumera, foris stomachi regio ol. è nuce moschata, è cinnamomo, è mentha oblinatur tantulo addito aromatico vino; Sed caue, ne dum uentriculo calfaciendo studes, iecur impendio torridum efficias: A prandio sumat puluerem aliquem stomachum firmantem, & fumos reprimentem, qualis foret ex corallo, c. c. præp. diamarg. coriandro præp. addito cinnamomo, aut sumpto diacydonite, aut saccharo rosato.

Atque nos hæc obiter.

Pro Monacho lignipede graui auditu, seu surdigine laborante.

CONSILIVM QVARTVM.

DVo sunt sensus potissimùm, qui non modò ad capessendas disciplinas cōducunt, verùm etiam ad benè, politéq; uiuendum maximè necessarij uidentur, quorum alter uisus, alter auditus est. Hinc Arist. dicebat, nos præ reliquis sensibus oculos diligere, quia plures rerum differentias nobis suppeditant, atque auditum idem ipse sensum disciplinæ nuncupauit, nec iniuria sanè, res enim, & animi conceptus per aures hausti magis animo insculpuntur, eumque magis feriunt.

In Procem. Metaph. Lib. de sens. & sens.

Quòd si auditus hebetndo sonorum differentias, uocum, sermonumq; discrimina præpediat, audienti incommoda, & permolesta euadit affectio, loquenti morosa, & abominabilis. Cæterùm cum P. T. hæc ipsa affectio diu negotium facessiuerit, allaborandum omnino est, ut quàm fieri potest

potest maximè de medio tollatur, aut certè imminuatur.

At verò quoniam curationem aggredi non licet, prius quàm explorata fuerit cuiusque natura (naturam voco temperiem cum Galeno), danda in primis opera, vt P. T. temperamentum in apertum se se proferat, vt tū ferendę prognosi, tùm eliciendis indicationibus inseruiat.

Quantum igitur assequi licet ex eusarco, & rubicundo corporis habitu, ex venarum magnitudine, ex florido aspectu, corporis mollitie, morum suauitate, asserendum videtur P.T. sanguinea donari temperie, h. e. calida, & humida, propterea dicebat Hipp. eos, qui puri sanguinis non inexpertes sunt, & aspectu, & corpore floridos, & perspicui coloris esse.

Lib. de stru. homin. ad Perd.

Cum igitur tali temperie sit prædita P. T. maximè per iecur retorridum, non est mirum si ebulliente sanguine multa vaporum supellex tollatur ad præhumidum caput, vbi pituitescentes cerebrum, atque adeò sensuum organa simili qualitate afficiunt. Accedit importunum studium à pastu initum, per quod ab officinis coctionis auocatur calor ad caput, & multi vapores vnà efferuntur, qui parentis naturam redolent: Huc spectat & benedicta illa hydrargyrωsis ad interficiendos pediculos præscripta, quæ cum neruosum genus, præcipuè verò neruos ex quintò pari deductos, & organum auditus affecerit, hanc auditus hebetudinem cumulauit, quæ sanè nihil est aliud, (si essentiam spectemus), quàm auditus imminutio propter frigidam, humidamque nerui auditorij intemperiem, & innatæ auræ crassamentum, vnde non nisi ex magnis vocibus impellitur. Est ergo symptoma de genere animalium functionum minutarum pendens à frigida, & humida intemperie.

Cùm igitur hæc sit ægritudinis natura, proximum est, vt videamus, quid per medentium auxilia assequi possimus. Profectò, vt nil est gloriosius, quàm futurum euentum præuidere, & prædicere, ita nil fallacius: Fallacia pendet partim ex Medici ignauia, partim ex materiæ conditione circumstantijs temporis, loci, personæ delinitæ.

Si tamen in hac rerum ambiguitate proferre licet, quid ingenuè sentiam, verendum, vt pristino tenori restituatur auditio, altas enim per temporis diuturnitatem egit radices intemperies, quæ quotidie etiam fouetur tùm ab assiduis studijs, tùm ab incongrua victus ratione; vescitur enim P. T. legarijs, herbis, & cerealibus frugibus immaturis, imò laganis, & similibus esculentis, quæ tùm concoctu sunt difficilia, tùm praui sunt chymi. Verumtamen ne magis inualescat, ingrauescatque affectio, & insociabilem reddat P. T. manum medicam operi admonendam censeo. Curationem autem auspicabimur à venæ-sectione lenita prius aluo per Rhodomel soluens, & mannã, syriacumque rorem, vti hepatis, sanguinisque feruor castigetur, atque adeò vaporum copia subsideat. Tum ad parandos, æquandosque humores gradum faciemus (neque enim capitis curationem aggredi licet, prius quàm toti prospectum

Prognosticon.

fuerit teste etiamnum Platone) Parabuntur autem syr. de betonica, de succo fumariæ, & endiuiæ addito diluto ex endiuia, buglosso, betonica. Parati humores foras exigentur Agarico, & Rhabarbaro infusis in aquis betonicæ, & endiuiæ, adiecta expressioni iusta electarij de Dactylis portione, (distant enim longè à prima corporis regione educendi humores): Si hæc satis esse non videantur, repetantur eiusdem generis validiora præsidia vt puta cocchia catapotia: Mox ad subalterna remedia faciendus gradus nimirum ad masticatoria, & errhina, & sternutaroria, quo tempore generosum aliquod auxilium experiri fas est, nēpè Decoctionem ex incisa Chynæ radice, quo expressus sudor per legitimum pharmaci vsum superuacuas totius corporis præsertim capitis humiditates assiccet.

Postremùm topica vsurpari debent, quæ modicum calfaciant, & siccent præterea superuacuam pituitatem educant, velut pennicillus è fibris ellebori nigri intinctis melle, & in aures inductis, aut hapsus inebriatus ol. amygd. amar. in quo colocynthis, aut elleb. niger vnà cum succo allij, aut porri bullierit. In primis eligendus aer purissimus, & aridior, & communis Monachorum vita declinanda, vt summo, & vniusmodi rerum non naturalium congressu malum recedat. Atque hæc sunt, quæ festinanter exarauimus, vti propensi erga te animi mei extet mnemosynon.

Pro Viro quinquagenario epileptico.
Ad egregium Philosophum, & Medicum sotera Danielem Macarinum optimis moribus ornatum.

CONSILIVM QVINTVM.

TAnta est huius morbi vis, tanta pernicies, vt iure sacer antiquitùs appellatus fuerit, siue enim morbi magnitudinem spectes, siue particulam affectam, siue malignitatem, vndique elucescunt notæ vehementissimi mali, vt propterea & sonticus, & Herculeus dictus sit, vt sc. **το δύσκαταμάχητόν** hoc est difficultas, & resistentia morbi significetur. Huius essentia posita est in frequēti totius corporis distētione cum principum munerum cessatione, & detentione se se neruorum principio succutiente, vt expellat noxium.

Tam fœdi affectus caussam alij reijciunt in infarctum ventriculorum cerebri, potissimùm medij, & posterioris, suamque Gal. auctoritate sententiam confirmant aduersùs Auic. qui maluit anteriores cerebri ventriculos affici.

Fernelius. Quercetanus. Sennertus. Magirus.

Alij caussam regerunt in uenenatam qualitatē, quam nonnulli uitriolatam, alij schesim, & diathesim epilepticam habentem nuncupant. Quidam causantur largam spirituum effusionem in neruosum genus, unde cerebrum spirituum opulentia destitutum muneribus suis ritè præsto esse non potest. Atque alijs alia arrisit ratio. Mihi sanè semper placuit ea opinio, quæ caussam tùm conuulsionum, tùm motuum spasmodωn posuit irritamentum partium fibrosarum expultricis, quæ animalem uim sibi in eadem sede coniugatam in consen-

consensum trahit. Necessum enim est, naturam in epileptico insultu non secus irritari, ac in sternutamento, quod propterea ab Auic. parua dicitur epilepsia, vnde inualuit ea consuetudo, vt sternutantibus benè precemur, ne incidant scilicet in epilepsiam, sternutamentum verò fit vapida quadam substantia membranas anterioris ventriculi vellicante, quæ subinde per nares protrusa strepitum edit. Dum igitur postremi cerebri ventriculi contrahuntur ad moliendam noxiæ materiæ propulsionem, stomachi singultientis instar, spiritus perturbantur, & confunduntur intus clausi, & animales functiones delitescunt non aliter, atque in syncope collectis ad cor spiritibus, interim prauus motus non desinit mobilibus membris sequentibus suum principium, quod se se succutit ad discutiendum noxium.

Hoc irritamentum à vapore, aut à minera prouenit: Equidem in ea sum sententia, hanc veluti cæteras omnes epilepsias, sobolem esse vapidę cuiusdam substantiæ, quę ventriculorum cerebri parietibus inhærens vellicet, & proritet vehementer ad expellendum excretricem, cui subsidio it etiam animalis, & voluntarius motus. Hanc sententiam sequor eo ipso argumento ductus quo Aristot. & Auerr. Cardanus, Brassauolus, nempè à subita inuasione, & cita etiam resolutione citra vllum mali vestigium. Hoc argumentum vim apodixeos habere arbitratur Capiuacceus. In hanc sententiam declinare videtur quoque Auic. qui pituitã, & humorem melancholicum eatenus comitialis morbi caussam statuit, quatenus ex his crassus vapor effertur, qui proximè epilepticos insultus cõmittit. Quin Hipp. ipse ait, comitialem morbum sic fieri. *Cum spiritus multus per corpus totum, & sanguinem currit, & miscetur, multifariam venæ sepiuntur, & obturantur, cumque spiritus multus, aerve crassus venas, idest, arterias multique sanguinis petiuit, illicque remansit sanguis prodire, & discurrere prohibetur, hac quidem permanat, hac verò languidè, & tardè prodit, hac celeriùs.* Eleganter Themistius, *pueriles*, ait, *ætas morbo comitiali opportuna est, est enim pestis ea similis somno, quòd & qui dormiunt, & ita corruunt cessante anima, & sensu arrepto visuntur. Hinc origo eius morbi per soporem fere accidit, & qui infecti eo sunt, in somno frequentiùs, quàm in vigilia collabuntur, propterea quòd cum effluentia illa, quæ in somno sursum effertur loci superioris vi conglacians ritu æstus reciprocat, subdeque alius spiritus continuo suffitu alimenti copias ministrantis attollitur, necesse est concursu hoc venas inflari, dein obrui, & obturari meatus, & semitas animæ. Hæc interclusio, & instrangulatio officij spiritalis fonticus, & diuinus morbus est. Quom igitur in puero superiora oppleta cibis, seu spiritu ex cibis expresso, collectoque habeantur, temperandum ijs vino est, quia spirituosum impendio sit, præsertim atrum.* Hactenus Themistius.

Lib. 1. de somn. & vig. 3. collect.

Lib. de Flat.

Lib. de somn. & vigil.

Hoc igitur ita constituto, proximum est, vt videamus, nunquid vapor iste fonticus localem habeat in cap. generationem, vt essentialem, & primogeneam affectionem pariat, aut potius aliunde in caput attollatur. (mitto illorum opinionẽ, qui cordis passionem arbitrantur, quamquam & hoc olfecisse videtur Hipp. lib. de vict. ratione in acutis, vbi ait, si bilis atra in cor descendat syderationes, & comitiales fieri.) Equidem aliunde trãsmitti mihi persuadeo, nempè à vẽtriculo, & à tota epigastrij regione, in qua cùm pituitosum, tũ melancholicũ stabulatur recrementũ, quod sanè obstructionibus veluti repagulis coercitum infervescit, & æstuat, hincque multa ad caput anathymiasis effertur. Adesse pituitosum excrementum ventriculi imbecillitas ex tarda concoctione palam arguit, tale enim recrementum valde est familiare ventriculo, ait Auic. Hinc meritò Hipp. etiam in libello ad Perdicam prodidit, uniuersos morbos, qui capiti contingunt, ex stomacho proficisci. Adesse verò obstructiunculas, & oppressiunculas ab humore melancholico, vel ex eo satis colligi potest, quòd subsit Hypochondr. renisus, quòd iecur nimio æstu retorridum vtriusque bilis prouentum afferat, quin mœror etiam, & pręter caussam timor hoc idem ostendere videntur.

Lib. 3. c. de ventre imbecillitate.

Hinc rectè Hippoc. dicebat facilè fieri metastasim ab epileptico ad melancholicum morbum, vicissimq; è malencholia in epilepsiam, prout humor is, aut animam, aut corpus inoccupauerit. Non est interim negandum in cap. subesse morbosissimum apparatũ, cuius causa suscipit promptissimè extrarias impressiones, ac etiam fit sui mali author, dum attrahit. Morbosus iste apparatus in eo potissimùm consistit, quòd cap. calore, & nimio madore diffluit, & Dominus idem cogitationibus, molestisque curis exercet, vnde sanguis exuritur, & in atram-bilem facessit, à qua malum suscipit incrementum. Hac de causa Cæsar Rom. Imperator, Hercules, & Petrarcha huiusmodi morbo opportuni fuere. Huc accedit sentiendi acrimonia, qua causa præclara ingenia sępè corripiuntur. Statuendum itaque epilepsiam fieri quidem in capite per idiopateiam ob longam patiendi consuetudinem, excitamentum verò suscipere à præcordijs, vbi minera præcipuè subsidet.

Quare eò allaborandum, ut paroxysmus quàm citissimè tollatur, & ne amplius redeat, prohibeatur. Illud licebit assequi, si uincula artubus arctissima injciantur, si clysmi, aut glandes acriores supponantur, si asperiores frictiones supernè deorsum adhibeantur, si occiput scalpatur digitis, si cadentis labia attingantur sanguine ex pollice pedis extracto, ex Hipp. lib. de vict. ratione, & Didimo, aut testudinis cruore nares illinantur, si in os instilletur nigrorum cerasorum extractum, aut scyllinum acetum, in quo magnæ anthidoti dissolutæ sint, aut anacardinæ confectionis aliquid; si sternutamentum iniecto in nares puluere ex castoreo, elleboro, & pyrethro excitetur, si oleum balsaminum naribus olfaciendum subdatur, aut è lateribus, & id genus alia. Hoc autem assequi poterimus summotis uniuersis causis, quæ tũ excitant, tùm generant, & fouent morbum. Proin caussæ excitantes, quæ ab Auic. petantur, remouendæ, pituita, & melancholia foras pharmaco exigenda, flatus discutiendi, uentriculi tonus eri-

Methodus.

c. de epil.

erigendus calfacientibus, iecur attemperandum, expediendæ obstructiones, caput roborandum moderatè afficcantibus.

Morbus iste verè magnus est propria essentia, partium dignitate, symptomatumque vehementia, si paroxysmum spectemus, si Hipp. edicto stãdum est, & quotidianæ experientiæ, verendum est maximè, ne nobilissimus Patiens explicari possit ab hoc malo, cum inueterarit, & iam intemperies, & mala diathesis habitum contraxerint. Credere tamen par est, auxiliorum vsu ita infirmari posse generãtes causas, vt non nisi longo interuallo parere possint accessionẽ. Accedat ipsius Hippocr. & Galen. authoritas dicentium, victuum, & consuetudinis, & locorum mutatione aliquando solui sonticum morbum. Sylvius sanauit quadragenarium epilepticum. Age igitur ad præsidiorum materias pedem conferamus eius exemplo moniti, atque muniti.

Prognosis.

In Aphor. de attenuante victu.

Inter Chirurgica præsidia probatur mihi veterum sententia, mittendum esse sanguinem è venis malleoli ad cautionem tanti mali, vt maior fiat reuulsio, nec minus probatur hæmorrhoidum reclusio admotis hyrudinibus, vt aterrimus sanguis circa præcordia æstuans foràs exigatur, & viscera alleuata difflentur. Frontis venarum incisionem non laudarim, ne cap. magis, magisque infirmetur. Cauteria in dextro femore circa domesticam partem, & in sinistro brachio inusta valde probantur, quemadmodum quotidianæ frictiones. Plurimi commendant cauterium in inio, aut setaceum in ceruice, quo vel inueteratos epilepticos restitutos deierant. Nõ erit omittendum emplastrum Cratonis, quod ita concinnatur. Recipe succini albi, Thuris, Mastiches ana drach. vnam, galbani, opopanacis ana scriptulum vnum, visci querni drach. duas, ambræ gryseæ grana vi. moschi gr. iij. sem. pœoniæ drach. semis, ladani ℥.j.ß. olei nucis moschatæ modicum, rosati q. s. extendatur in chorio, aspergatur puluere cubebarum, & suturæ coronali imponatur.

Chirurgica.

Inter Pharmaceutica electarium leniens cum sp. hieræ, & modico cremore tartari probatur, aut certè mel rosaceum sol. cum elect. & manna dilutum decoctione polypodij, betonicæ, borrag. passul. propotismata sint syr. de pomis simpl. oxymeli, syr. de betonica, diluantur iusculo hyssopi, borrag. betonicæ, citraginis. Parati humores foras cathartico exigantur Agarico infuso in aqua betonicæ cum melle ros. sol. & elect. de Dactylis.

Pharmaceutica.

Repetenda protherapia, probantur syr. de pomis, de pœonia, de hyssopo, de polypodio diluti, decoctione saluiæ, thiliæ, pœoniæ, scolopendriæ, stœchados. Parati humores educẽdi pillulis cocchiis, fœtidis, aggregatiuis, siue elleboro, aut certè hiera Pachij. Plinius plures se elleboro sanasse profitetur. Manardus hieras magnas cõmendat. Non erunt omittenda subalterna, masticatoria, & errhina mediocria.

Expiato ritè corpore roborantia caput erunt vsui. Probantur conseruæ anthos, rosarũ fl. pœoniæ cum sp. diamoschu dulcis. Siue ℞. C. cerui pr. script. unum, margaritarum præp. corall. rubrum præp. ana script. sem. sacchari in aqua lauendulæ soluti vnc. treis, ol. nucis muschatæ expressi scrip. sem. ol. de succino guttas iij. m. f. conf. s. a. per orbiculos. Item ℞. conf. fl. pœoniæ ℥. ij. syr. de pœonia vnc. sem. spiritus vitrioli ʒ. sem. m. Huc spectat balsamum fœniculi, rotulæque ex spec. diamoschu dulcis cum ol. Nucistæ per expressionem sacchаro in aqua liliorum conuallium soluto confectæ. Valde mihi probantur ℥. iij. ambræ gryseæ quotidie cum ouo sorbili deuorata, aut certè conf. anysi cum ambra præp.

Sed iam ad periapta gradum faciamus, in quibus vnusquisque sibi placet. Hæc opiata Syluio erat instar omniũ, quam descripsit Antonius Valetius Hollerij scholiastes. ℞. conf. buglossæ, borrag. anthos ana ℥. j. sem. conf. Alkermes ʒ. ij. lætificantis Galen. de gemmis ana ʒ. sem. pulu. rad. pœoniæ, aristolochiæ ana scriptulum vnum, rasuræ eboris, cornu cerui corall. ana script. ij. cum syr. de hyssopo fiat opiata. Item ad gestandum. ℞. rad. pœoniæ, visci querni, corall. rub. ana ʒ. ij. f. puluis nodulo inclusus collo gestandus.

Periapta.

Gattinaria ex Nicolao Florentino commendat hoc electarium, cuius nos ex voto fecimus periculum. ℞. herbæ paralyseos, pœoniæ, pyrethri, caryophyllorum ana partes æquales, fiat puluis subtilissimus, & cum melle cocto concinnetur electarium, sumitur nucis iuglandis magnitudine.

Hollerius commemorat plurima, quæ valent à proprietate, nempè scyllam, enulam campanam, syr. de pomis, pill. de euphorbio, pœon. rad. & sem. luna decrescente collectum, viscum quernũ, coagulum leporis, cinerem cuculi, cranium humanum, ossa humana nescientibus data, cornu Alces, aq. gallitrici, theriacalem, palmam Christi, vnguem, & auriculam asini, vesicam apri, talum suillum, cor talpæ, fl. anagallidis purpureum, corallium rubrum, smaragdum, hyssopum, inquinationem oris ex ægri sanguine, equi splenem, cerebrum Cameli, & mustellæ, lapidem pulli hirundinum, balsamum, ol. de piperibus, de cucumere asinino naribus inditum.

Gordonius conficit Magisterium tantoperè probatũ Valesco, Riolano, Epiphanio. ℞. styracis calaminthæ, ambræ gryseæ, sem. pœoniæ ana ʒ. j. (nonnulli ponunt ℥. j.) Ladani, mastiches, caryophyllorum, xyloaloes ana ʒ. iij. m. cũ aq. rosarũ & fiat massa, quæ diuidatur in tres partes, ex vna fiant lupinares pillulæ, quarum singulæ in ingressu lecti deuorentur, ex altera fiat pomum, quod frequenter subolfaciat, ex tertia fiant trochisci, qui in prunas proijciantur pro suffitu cuius halitum æger inspiret.

Sylvius cõmendabat odorem ambræ gryseæ.

Riolano hoc elect. erat instar omnium ℞. conf. pœoniæ, anthos ana ℥. ij. Mithridatij veteris ʒ. iij. vngulæ Alces, cranii hum. præp. ana ʒ. ii. diambræ script. iv. m. cum syr. de hyssopo, & fiat electarium.

Quercetanus habet pro antepileptico spiritũ uitrioli, & eiusdem extractum.

Gregorius Horstius putat esse Vitriolum cum putri puerorum urina solutum, cuius magisteriũ legere est in epist. ad Guilielmum Fabritium, qui

propo-

proponit prò genuino antepileptico aurum solutum cum Mercurio humano(est autem menstrualis, & putris ephebi vrina).

Langio commendatur aqua liliorum conuallium singulis hebdomadis cochlearis pondo deuorata.

Rondeletius extollit hyrundinum aquam.

Quidam Ranarum efferunt Hepata, alij oleum Heracleinum.

Plinius coruos duos mense Martio sublatos ex nido combustos, & in læuissimum pollinem redactos epilepticis propinabat semel,atque iterū singulis diebus ʒ.j. pondere cum D. castorei.

Aretæus Cappadox exhibebat vulturis cerebrum, crudæ Fulicæ cor, & domesticos feles ad epilepsiam discutiendam.

Quidam credunt stercus Pauonum prodesse, eorum verò linguam miraculo præseruare, pariterque Bonosam comesam.

Coturnices ad cautionem valere affirmat Porta, cui assentitur Alex. Aldrouandus, eo argumēto, quòd Hercules eo morbo sollicitatus semper coturnicibus vteretur ad cautelam scilicet.

Nec minus prodesse arbitrantur passeres, & hyrundines, si frequēns ad mensam adhibeantur. Gal. vtitur hoc amuleto ad suscitandos epilepticos. ℞. Coturnicum cerebrum ex vng. myrteo tritum, stanneo vase reponito, & cum quempiam morbo comitiali prolapsum videris, eo faciem illinito, admiraberis enim huiusce naturalis auxilii efficaciam, nam statim ægrotus exurget. Mihi sint instar omnium. (*lib. de facilè parabilib.*)

Vnio & Hippomanes, corallia mixta resoluunt
Herculeum morbum, si ritè, & tempore dentur.

His si viuendi ratio non accedat, luditur opera. Proin aer crassior, nebulosus, pluuius, venti, maximè Australes in primis declinandi, graues halitus, aut nimis affectati odores,quia ex Hippocr. capitis grauitatem efficiunt, demens strepitus officit. (*Diætetica.*)

Cibus simplex, tantopere Hipp.& Plinio commendatus ad tuendam sanitatem conuenit, isque mediocriter tenuis, & attenuans. Dyspepta, cacochyma, flatulenta, vt cæpe, allium, legaria cuncta, Hœdi, apium sunt abroganda. Vino sit interdictum, maximè nigro. Concinnetur potio ex aqua decoctionis veri, & integri cinnamomi adiecto saccharo.

Somnus profundior, prolixiorque nocet. Pomeridianus vitari debet. Nunquam se lecto commendet, nisi transactis à cęna, quæ frugalior esse debet, duabus horis.

Mane depositis alui,& vesicæ excrementis se se strenuè exerceat: Duo sunt,ait Hipp. maximè salubria, uesci citra saturitatem, & impigrum esse ad laborem. A prandio ne cogitare quidem tutum est; Tranquillè agat. Musica non indelectetur, non vocali, sed fidium.

Nares quotidie emungat: singulis hebdomadis eccoproticum deuoret, vtpote pillulas mastichinas, quarum vsu, affirmat Mesuæus, ita roborari cerebrum, vt nullis percellatur affectibus.

Animi pathemata,iram,mœrorem, cachinnos quàm maximè declinet. Inter symbola Socratis hoc præcipuè præcipitur, ut effusum risum,& tristitiam caueamus. Risus nimius, ait Aristor.lib.de Regim. Princ. *Senectam inducit, & tollit reuerentiam*. Plato autem in Dial.de Repub.horum causam reddere videtur dicens. *Effusum risum vehemens sequitur mutatio*. Induere oportet Stoicos,& apathia frui, *nam consuetudo*, inquit Albertus Magnus, *sibi succedere facit similes passiones, ita ut tristitia tristitiam,timor timorem, vigor cordis audaciā*, & sic de alijs. Sed si non licet apathia frui, adhibeatur metriopathia, quæ carneo cordi est conuenientior.

His præceptis ritè adhibitis si affulserit Numē, quis dubitet, quin sint profutura? Affulgebit verò,inquit Gal. si tempestiuitatem obseruaueris.

Cæterùm si nouero consilium meum, aut profecisse, aut saltem tibi probatum fuisse, nihil erit deinceps, quod me ab aliorum editione retrahat. Neque enim moror, quid quisque dicat.

Pro Sutore quodam lenta febre, necnon præcordiorum multigenis oppressionibus laborante cum multa flatuum copia, & anhelitus difficultate.

CONSILIVM SEXTVM.

Vir bonus annos triginta circiter natus, calidæ, humidæ temperiei, cum circa viuendi rationem errores commisisset, incidit misellus in multiformes ægritudines, conqueritur enim de præcordiorum tumore, & duritie, de spirandi difficultate ab assumpto maximè cibo, & de totius infimi ventris inflatione, quibus passionibus comes it febricula, quam minimè percipit æger. Quorum affectuum vt constet ratio, præmittendum, Sutorem hunc sedentariam vitam egisse, importunèque cibaria omnis generis ingessisse,& somno etiam parum indulsisse, ut consuendis amictibus lucelli studio vacaret. Quamobrem cum in ventriculo tùm ob externos errores, tùm ob frigidam, humidamque intemperiem phlegmaticorum excrementorum prouentus succreuisset, tandem in exiles viscerum venulas abrepta multigenos peperere infarctus, vnde prohibita ventilatione febris suborta est ex putrescentium humorum confusione. Quoniam verò viscera in tumorem sublata diaphragma lenis respirationis organum premunt,spirandi difficultas emergit,& multò magis ab assumpto alimento, quòd tunc ampliùs comprimantur precordia, & flatus suscitentur ab imbecillo ventriculi calore in epulas agente, à quibus inferior venter vniuersus distenditur, vt nil sit propius, quàm tympanites. In eos igitur scopos mentis acies dirigenda, vt excremētorum moles, & farrago imminuatur, infarctus tollantur, habita feb. ratione. (*Historia.*) (*Ratio symptom.*) (*Methodus.*)

Hisce endixibus quàm sit difficile respondere, arguit recessus à naturali statu, in iuuene enim calidæ complexionis maximè dissimiles sunt frigidi morbi, hinc Hippoc. in morbis minus periclitari eos, inquit, quorum naturæ, tempori,ætati, consuetudini magis congruit morbus, &c. Attamen, (*Prognosis.*)

quia morbus iste maxima ex parte ab externis pendet erroribus, spero futurum, vt reualescat.

Cum hactenus tùm ob febrilem therinasiam, tùm ob iecoris infarctus missus fuerit sanguis, nō alia opus est, euacuatione, quæ sanguinem imminuat. Superest vt recrementorum pondere natura oppressa sumptis, & iniectis, vt clysteribus, deoneretur. Laudatur proin mellis rof. sol. triens vnà cum pinguissimæ mannæ sextante ex D. sem. fæniculi, & melissæ. Ab hoc pharmaco properandū ad serapia, nempè ad mel ipsum rosaceum colatum, ad oxymeli, ad syr. de pomis simpl. quæ sine diluto propinari debent per septimanam. Tùm iulebum de manna exhibere necessum est. A quo pergendum ad syr. de quinque radicibus vnà cum syr. de cort. citri, & oxymel comp. Dilui poterūt iusculo D. sem. citri, & rad. aperientium, addita agrimonia, cuscuta, cetrach, adiantho vtroque. Tùm repetendum postremum pharmacum acutum cum Agarici trochiscati ʒ. ij. Repurgato hac ratione corpore instituendus eritFerneliano more syrupus, qui simul afficiat, & euacuet. Qualis erit ℞. rad. cychorij, petroselini, fęniculi, capparum, polypodii querni, sem. carthami ana ℥. ß. hyssopi, prassii albi, agrimonii, ceterach, cassuthæ, adianthi nigri, ana m. j. sem. anysi, fęniculi, endiuiæ, melonū ana ʒ. I. fiat decoctio ad vncias quindecim, in colatura infunde per noctem fol. sennæ mundatorum ℥. iv. agarici albi ℥. ij. epithymi ℥. ß. rhabarbari, zinziberis ana ʒ. ij. bulliant parum mane, & f. expressio, in qua dissolue sacchari albi ℔. j. Paretur syrupus mediocriter coctus non clarificatus. Capiat quarto quoque die pro dosi ℥. ii. cum pari portione cremoris sem. citri. Nec quisquam miretur, si tam frequenter corpus repurgauimus, nam, vt ait Amatus ex Gal. centuria prima, curatione xv. in scholio, vbi adsunt obstructiones, & humores in habitum corporis diffusi, iteratis euacuationibus opus est, &c. Hoc interim spatio vtatur tabellis, & trochiscis ad tollendos infarctus accommodatis, & ad tonum restituendum idoneis. Ventriculus foueatur hoc vng. ℞. ol. nucis myristicæ, menthæ, absynthij, amygd. amar. ana ℥. ß. ceræ parum, fiat linimentum, vngatur mane, & ante cœnam, & superponatur scutum ex bombace. Hypochondriis induci poterit litus ex præscripto Gordonii efficacissimus. ℞. aquæ dulcis ℔. i. uini albi ℥. iiii. aceti albi ℥. ii. rad. apii ℥. i. ol. de chamomilla ℥. ii. bulliant simul, dein venter fricetur, & latera, & dorsum, quoniam est mirabile in deoppilando, & fiat frequenter, & multis vicibus, & sit semper calidum.

Curatio per Pharmaca.

Vng. ad oppilationē ex Amato ex Gordiano.

Aut si mauis ex Amato. ℞. succi apii, endiuiæ, menthæ, absynthii, petroselini vulgaris ana ℥. iii. ol. absynthii, menthæ ana ℔. ß. ceræ citrinæ quantum sufficit, misce, fiat vnguentum ad ignem acapnum, cui aliquando licet addere pulueris calami-aromatici, spicæ-nardi ana ʒ. i. olei capparum tantillum.

Ex Holler.

Hollerius tanti facit ammoniacum, vt plurimos ad hydropem properantes hoc præsidio liberarit. ℞. ammoniaci ℈. ii. coactum in bollos cum mulso rad. capparis, aut cum vino exhibetur.

Auicennas plurimi æstimat hoc electarium.

Ex Auic.

℞. passularum mundatarum ℥. ii. calami-aromatici, bdellii ana ʒ. ii. casiæ ligneæ, cinnamomi ana ʒ. i. myrrhæ ℥. ß. terebinthinæ, ligni aloes ana ʒ. ii. excipiantur saccharo in uino albo cocto, fiat confectio, de qua sumat quotidie mane ʒ. ii. superbibat parum uini albi, si feb. absit, alioquin aquam cychorij.

Pro quodam Viro quartana laborante cum insigni lienis, & pedum tumore.

CONSILIVM SEPTIMVM.

Cur necessariò excrementa succrescant.

Excrementorum prouentus alimenti ratione, quod plures partes dissimiles continet, necessarius videtur, propterea natura philanthropos prouidenter quædam affabrefecit conceptacula, quibus exciperentur superuacua, ne sibi officerēt, sed si excedant adeò, atque exorbitent, vt extra alueum euagentur, malorum seminaria euadunt. Exūdant autem, & exorbitant gemina de caussa, vel quia propriis conceptaculis non hospitantur, neque per proprios educuntur, exiguntur ve ductus, vel quia nimia vbertate cumulantur, hocque bipartitò, nempè aut per externos errores, aut certè per viscerum prauam diathesim. In nostro languente melancholicum recrementum vniuersis de caussis suscipit incrementum, hincque fit, vt tam rebellem generarit, & adhuc foueat quartanam, quæ primo notham, protractamque tertianam feb. subinde erraticam, ne dicam hæreticam, excepit, quam cum exacta hyeme tota negligenter tractarit omnis generis cibaria ingurgitando, sibi necessariam consecutionem ualde tumidi lienis intulit, vnde iecur quoque non minimam labem contraxit, vnde maximus serosorum, & pituitosorum humorum prouentus factus est, qui ad crura pondere suo delati, eadem in tumorem sustulerunt œdema τωδεν.

Modus generationis in Patiente.

Cui in primis incumbendum.

In præsentiarum ergo cum maius facessant negotium obstructiones, & lienis tumor, quàm quartana, illis potiùs incumbendum esse videtur, cum dicat Auic. simplicem, synceramque quartanam vacare periculo, non item si splenis tumor afficiat, hinc enim immedicabilis hydrops proficisci consueuit tracto in sympatheiam hepate, quod est lienis frater iuratus, hocque tantò magis tutò patrandum, quòd sine splenis curatione quartana de medio tolli nequeat. Quare cum ex atræ-bilis vbertate, & crassitie non modo splenis vasa infarctu laborent, verùm etiam factus sit in ipsissima lienis substantia tumor duriusculus, dolitansque, qui procedente tempore degenerare posset in scyrrhum, quique attrectantibus digitis renisu, & duritie respondet, hinc fit, ut per hosce organicos morbos lien impeditus succum melancholicū minùs attrahat, attractumve conficiat, & proin in sanguinis massam affluenter redundat, & coinquinat, peruadensque iecoris meatus, eosdem copia, & crassitie obturat, quare cum ventilationis beneficio priuatus calor naturalis imminuatur, succrescatque ascititius, tota subuertitur œconomię ratio, & varia excrementa redundant, quæ aciditate infensa infestant, irritantque naturam.

Ratio symptom.

Quid

Quid igitur facto opus est? Excrementorũ moles pharmaco imminuenda, infarctus expediendi, tumor molliendus, discutiendusque, viscera roboranda.

Prognosticum. Hoc opus etsi non adynaton, saltem perquam difficile, quod nonnisi longo tempore absolui poterit, si se opportuna facientem præstiterit vnà cum Medico laborans.

Curatio per Chirurgiam. Quod spectat ad Chirurgiam ratione potiùs obstructionum, quàm feb. emittendus sanguis est ex vtraque basylica, sed parca manu. Nec minùs recludendæ hæmorrhoides, vt fœcosus sanguis, qui deorsum sponte prouoluitur, foras exigatur. Huc spectant clysteres, litus, & fotus, quos adscribemus.

per Pharmaciam. Quod attinet ad pharmaciam hactenus multa deuorauit pharmaca, quæ excrementa foras eduxerunt, nunc iuscula D. cychorij, borraginis, lupulorum, agrimonij, cuscuthæ, ceterach, sem. citri dulcorata iulapio acetato, & syr. de pomis simpl. haurit, horum vsus aliquandiu commendatur, & cõmittitur, vt crassus, & ater humor mulceatur, tùm repetendum blandiusculum pharmacum, sicque per epicrasim procedendum ad imminuẽdam atræ bilis molem. Hinc gradus fiat ad aperientia apozemata, qualia confieri solent ex rad. graminis, petroselini vulgaris, asparagorum, capparum, & thamaricis, corticibus citri, & pomorum redolentium, asplenio, quibus adiji potest syr. de pomis, & byzantini sextans, ante haustum deuoret bolum ex succo borraginis densato additis troch. de cappar. & spec. diathod. Abb. Ab his pergendum ad ellebori nigri extractum vnà cum fistulari cassia, & sem. fœniculi exhibendum.

Inter topica præsidia laudantur litus ex ol. cyclaminis, capparum, amygdal. amar. succo absynthii, apii: similiter ammoniacum, & bdellium, remollita cum aceto scyllino in emplastri formam, quæ & ore deuorata magnopere conducunt. Huc facit & Amati Lusitani emplastrum præscriptum centuria prima curatione lxxxvi. ℞. ol. com. ℔. iii. medullæ crurum bouis ℔. i. butyri recentis ℔. ß. succi bryoniæ, cyclaminis ana ℔. i. bulliant lento igne vsque ad consumptionem succorum, colentur. Colaturę adde ceræ citrinę vncias octo, pulueris asplenii .i. ceterach, corticum capparũ, thamaricis sem. agni-casti ana ℥.iii. m. fiat vnguẽtum.

Splenicorum ab Hollerio fusè trahitur materia. Vnum præterire nefas pinguedinem Struthio-camelli præstantissimum esse præsidium ad lienis tumorem molliendum, & discutiendum. Huc facit & suffitus: In aceto decoquuntur splenica, decoctio super pyritem, aut molarem lapidem iniicitur, thymiasis excipitur liene.

His præsidiis, si non concedat malum, non erit omittendus præp. chalybis vsus, nec theriaca vetus, quæ vires vniuersas formæ similitudine firmat, & humorem cacoethicum, vt vocat Fernelius, conficit.

Pro Puero Ischiadico dolore laborante.

CONSILIVM OCTAVVM.

Historia. Scitè Hipp. scripsit: *Quibus caput humidius, & genitura humidior, ij minus integra sanitate fruuntur.* His enim senex innuit (testante Philotheo) catarrhis obnoxios minùs fœliciter viuere, id quod commodùm nostro laboranti puero accidit, cui cum caput humidius insit, destillationibus, fluxionibusque ferè semper laborat, quæ cum in procliuiorem, infirmioremque particulam decumbant. fit hinc, vt in ischiadicos cruciatus inciderit, qui noctu potissimùm negotium facessũt, est enim fluxionis consuetudine ea pars imbecillior reddita. *Quid Ischias.* Est autem dolor coxarius symptoma in actione deprauata tactoriæ facultatis, sensus scilicet rei contrariæ ob solutionem vnitatis, *Symptomatis ratio.* soluitur autem vnitas partium ob ligamentorum compressionem, compressio autem ex eo contingit, quòd multum aqueæ pituitatis eòdem confluat.

In fluxione quatuor spectanda. Quatuor ergo præcipuè sunt spectanda, nempè origo fluxionis, terminus, medium, & mobile: Quod spectat ad originem pro confesso accipio, caput esse, sed nondum compertum est, vtrũ principium sit extra cranium, vt credidit Fernelius, an potiùs intra cranium, equidem ex vtraque parte emanare suspicor, tanta est catarrhi vis, & ferri partim per insensiles meatus, cum molestiam circa cutem etiam percipiat, partim per venas. Terminus constat, est enim Ischion ligamentum, quo femur coxẽdici alligatur per enartrosin cum in illa compage colligatur humor. Mobile si secundùm speciem spectetur, est phlegmaticum, cui nonnihil serei excrementi commiscetur, vitium potissimũ spectatur in motu, & in qualitate. *Methodus.* Indicationes sumuntur à forma, à subiecto, & ab efficiente. Forma indicat anodynorum genera, subiectum Arthritica, efficiens pro vario vitio modò minuens, modò reuellens, modò discutiẽs, & afficiens. *Prognosis.* Vitium est maximè detestabile, nam præterquamquod homines euigiles reddit, & querulos, claudicationis periculum minatur. Si coxariis diuturno dolore uexatis, inquit Hippoc. crus tandem extenuetur, nisi admotis cauteriis impedias, claudicabũt, ni mucus, quo articulus repletur, euacuetur. Non erit igitur negligendum.

Curatio per Chirurgiam. Inter Chirurgica præsidia probatur venæ-sectio ex poplite, quot quot enim tale præsidium experti sunt, tutò conualuere. Nec minus probatur cauterium in brachio sinistro ad deriuandam materiam. Quod si malum non concedat infra genu exteriore parte inuratur & alterum. Quæ verò topica adhibentur metasyncritica sunto. Galeno dropax commendatur. ℞. picis ℥.i. ß. liquetur in quarta parte ol. chamomælini, adde sulphuris ℥.i. m. f. emplastrum. Idem extollit ceratum de euphorbio.

Aetius laudat cataplasma ex fimo caprillo coctoex aceto, alii malunt in vino, àddunt que sulphur, staphisagriam, aristolochiam, eidem scopo inseruit synapismus, & cucurbitulæ cum scarifi-

 catu,

catu, singulis incisi onibus admouendæ hyrudines.

Democrates apud Gal. commendat rad. Iberidis cum axungia primò remollitam, deinde cõtusam, & emplastri modò impositam.

Ægineta mandat, vt finatur, donec cuticula nigrescat, tùm sit paratum balneum aquæ dulcis, in quod ingrediatur.

Fernelius hoc remedium tanti facit, vt miraculo iuuare affirmet, omnes ex Dioscoride hoc remedium exscripserunt, qui iubet cum axungia salsa teri, & per quatuor horas forma cataplasmatis coxæ applicari, dein balneum ingredi, subinde oleo obliniri, & lanam superponi. Corpus interim repurgandum, proin primo loco præbere oportet mellis rof. sol. trientem cum mannæ sextante ex iusculo D. betonicæ. Tùm instituenda serapia, nempè syr. de betonica, mel rosaceum simplex, diluenda iusculo betonicæ, saluiæ, camædrios, melissæ. Ab his pergendum ad Agarici infusionem. Tùm repetenda apozemata, quæ fieri possunt ex syr. de stœchade, de quinque radicibus diluenda D. rad. diureticarum. Subinde purgandum corpus elect. caryocostino, quod miram præbere solet opellam. Demum ad compositos syr. confugiendum, & ad pill. de nitro Alex. & arthriticas. Tot enim præsidijs opus est, quia materia longè distat, & nimis quàm copiosa est, quibus auxilijs si non concedat malum, confugiendum erit ad rad. Chynæ decoctionem vnà cum visco quercino, saltem per quadraginta dies, & hoc interim tempore quotidie deuorandi boli ex cyprio terebintho concinnati cum pulu. iuæ arthriticæ, & dianthos.

Per Pharmaciam.

Pro Puero biliosa diarrhæa correpto.

CONSILIVM NONVM.

Historia.

PVer hic decimumsecũdum circiter agens annum ex frequenti natatu incidit in molestam diarrhæam, quæ noctuque, diuque fatigat, & varia cibaria sine ordine ingessit, quæ stomachi confusionem peperere. Quare cum puer molestè ferat hanc euacuationem, age manum operi admoliamur. Scire autem decet, diarrhæam esse exctementitię materię per intestina euacuationem importunã, pro qua ex arte curanda necessũ est illud præfari, nempè nõ esse omnino criticam hanc euacuationẽ, nã crisis est euacuatio materiæ morbificę facta die critico ab expellẽte natura, pręcedentibus signis concoctionis cum ægri euphoria, quæ hîc nulla subest, est enim signum apodicticum bonæ crisis bona conferentia. Quare statuendum est fieri potius tyrannide symptomatis, tametsi & ea educitur materia, quæ peccat, atque etiam per conuenientia loca exigitur. Symptoma hoc in exeunte mutato originem traxit à frequenti illo natatu, qui poros constringendo vt effluuium compescuit, ita humores intrò repulit ad intestina, quæ copia, & qualitate irritata noxium pepulere foras. Quæritur, num adstringentibus vtẽdum sit. Capiuacceus inficiatur, vnquam esse adhibenda adstringentia, etiam si fluor symptomaticus sit, sed transferendam esse materiam ad vrinæ meatus, aut ad cutem.

Quid Diarrhæa.

QuidCrisis.

An vtendum adstringentibus.

Distinguit Brudus Lusitanus: Euacuatio, inquit, aut fit retentrice effęta, aut irritata excretrice, si retentrice imbecilli, vtique vti licet apocrusticis, si irritata, nequaquam. Mesuæus prudentissimè, aut euacuatio est materiæ noxiæ, aut innoxiæ, si noxiæ sinatur, si innoxiæ, & minimè vitiosæ, supprimatur.

Diatismi.

Hic profectò nefas est adstringentibus uti, sed interim adhibenda sunt areotica, quæ meatus corporis rarefaciunt, proin frictus quotidie adhibendi, litus ex ol. amygd. amararum, & aq. fl. camæmelli addito nitro modicissimo, siue mauis ex vino albo, & aqua pari modo commixtis. Huc faciunt & emulsiones sem. melonum ex iusculo D. pentaphylli, & rad. verbasci cum gutt. aliquot ol. calchanthini. Postremùm vtile erit saccharum rof. cum puluere Ceruini cornu, & boli Armeniæ.

Ad Perillustrem, & Excell. Cæsarem Brunellum Chyum

Pro Muliere abortiente.

CONSILIVM DECIMVM.

Historia.

MVlier optimæ habitudinis annum 36. circiter agens proponitur, quæ cum alias conceperit, & opportuno tempore pepererit, tãdem acerbos partus, nempè tertio, & quarto mense edere cœpit, quo fit, vt parienti graue incommodum pariter, & optatæ proli succedat, quare opportuna præsidia requiruntur, quibus hisce malis obuiam eatur, quæ cum plures, diuersasque caussas agnoscant, hinc fit, vt difficilior remedij inuentio euadat, cum maximè haud constent vniuersæ circunstantiæ, quæ in caussæ cognitionem nos manu ducant. Nam esto, vt hæc vteri vitiosa actio sit abortus, nondum tamen constat, an ex matris, an fętus, àn potius vteri infirmitate proueniat: Præterea certum non est, an quod editur sit embrio legitimè organizatus, an potiùs mola, rudis, indigestaque moles, quæ plantarum instar nutritur, & augescit, nec alium habet motum pręter quàm naturalem, nimirum vt ad procliuiorem partem deuoluatur, prout fœta mulier mouetur. Postremò nec palam est, an, dum vtero gerit, lac habeat, an in hypogastrio pondus persentiat insolens.

Difficultatis ratio.

Quamobrem nobis non erit integrum tam perspicuè procedere, vt omnis de medio tollatur difficultas. Sed præsuppositis quibusdam rationabili coniectura ad cynosuram collineabimus, proximèque ad caussam accedemus, quam præcipuam arbitramur.

Ediximus hanc vitiosam actionem vteri esse abortum, hoc est immaturum partum extra naturæ ordinem editam ab excretoria facultate vteri læsa. Hæc læsio ex proprijs matris uitijs aliquãdo proficiscitur, quæ utero communicantur, qualia sunt febres, spasmi, tenesmi, immodicæ hæmorrhagiæ, importuna exercitia, animi pathemata. Sed cum mulier sit laudabilis habitudinis, vt prædixi-

Quid Abortus.

Symptomatis ratio.

prædiximus, mulierem missam faciemus. Hæc læsio potest etiam ex parte fœtus pendere, dum ex vitioso semine conflatur, & prauo sanguine nutritur, quam imperfectionem non possumus rectè agnoscere, & in fœtum reijcere; cum Parentum naturæ nobis non sint compertissimæ, poterit tamen vtiliter ad pensum reuocari. Reliquũ igitur est vt imperfectio hæc sit vtero ipsi imputanda varijs, & largis sanguinis effusionibus debilitato (quemadmodum relatum fuit) quare frigidam, humidamq; intemperiem contraxit, vnde similia congregantur excrementa, quibus vterus mucore, & lubricitate afficitur. Hinc Hipp. ritè scripsit. Mulieres, quæ bona corporis habitudine constant, quæq; tertio, aut quarto mense abortiunt, his vteri acetabula plena mucore esse, quare præ pondere fœtum continere nequeunt, & abortiunt, hoc primis mensibus accidere consueuit ex hac caussa, nam succedente tempore prę calore humiditas illa absumitur, quare si vlteriore tempore abortus fiat necessum est, vt ab alia caussa dependeat, vtpote ab vteri angustia, quæ hic non habet locum, cum aliàs mulier fœtum continuerit vsque ad perfectionem.

Determinatio.

Methodus.

Remotione igitur aliarum caussarum hac vna sancita, hæ indicationes ex rei natura eliciuntur, vt excrementa vteri foras educantur, vterus calfiat, & siccetur, & roboretur appropriatis habita totius prouidentia, purgando tum biliosa, tum pituitosa recrementa, ne ad læsam particulam superuacua confluant.

Prognosis.

Hæc prouincia non erit adeò peruia, cum malum inueterarit, vnde longus remediorum vsus necessarius videtur.

Curatio per cherurgiã.

Quod igitur spectat ad Chirurgiam, laudatur sanguinis missio ex basylica dextra; quantitas præsenti Medico decernatur, hac tamen lege, vt si Vere ineunda sit purgatio, liberaliùs, si Autumno parciùs mittatur. Laudatur item cauterium in sinistro brachio inter bicipitem & deltoida.

Per φαρμακιαν.

Quoad Pharmaciam, ad leniendam aluum probatur mel Ros. sol. cum manna pinguiori, aut certe fl. cass. cum sp. hieræ-picræ. Ad parandos humores probantur iuscula D. Melissæ, borraginis, betonicæ cicoreę, & sem. citri dulcorata melle ros. simpl. Syr. de betonica, & paucissimo oxymelite. Parati humores foras exigantur carthartico, quale erit Agarici, & Rhacomatis infusio ex D. cord. cum myr. citrinis facta addẽdo quadrantem mellis ros. sol. & semunciam Thripheræ Persicæ. Expiata secunda corporis regione pergendum ad validiora serapia, quæ longiùs dissitos humores præparent. Laudantur proin iuscula D. Arthemisiæ matricariæ, nepethæ, serpilli, betonicæ, botridis, cardui-benedicti, rad. petroselini, apij, fœniculi, lauendulæ, ambubeiæ, dulcorari poterunt Syr. de betonica, adiantino, de hyssopo, de calamintha. Hæc appropriata serapia excrementa non conuehunt in vterum post corporis purgationem, id quod accideret, si à carceribus vsurparentur, vt inconsultissimi medici efficiunt, quos Saxonia acriter vellicat, sed dumtaxat vterum calfaciunt, & humores ibidem contentos parant. Ab vsu horum apozematum, adhibenda erunt catapotia ex massa pill. cocchiarum, aggregat. & mastichinarum concinnata cum succo Artemisiæ.

Repurgato in hũc modum corpore vsus Aquarum thermalium vtilissimus erit. Interim proponitur Decoctio concinnata ex Rad. Chynæ, santalorum, lentisci, & sassaphras scobe. Hac Decoctione vtendum per 40. dies cui præmitti debet bolus ex Cyprio terebintho vnà cum sp. Galliæmoschatæ.

Antequam tamen ad D. deueniatur, necessum erit vterum abluere decoctione furfurum macrorum, tormentillæ, bistortæ, agrimoniæ, fol. oliuæ, artemisiæ dissoluendo ℥ iiij. mellis ros. sol. & ʒ ij. sp. hieræ. Quo tempore vtitur decocto. Suffitum adhibeat subter ex aromatibus, nempè, galliamoschata, garyophyllis, nuce myristica, cinnamomo, benzoino styrace. Postquam decoctionem absumpserit, ne abhorreat ab vsu præsidiorum, sed potius quotidie hauriat iusculum tormentillæ, nam hoc erga vterum habet analogiam, fœtumq; continet. Vtatur electario quopiam, vt conf. hyacinthina, diamarg. frigido vnà cum saccharo ros. aut sumat conf. ros. symphiti ℥ ij. pulu. tormentillæ ʒ iij. ossis de corde C. corall. rub. an. ℈ ij. m. cum myua Cydoniorum. Adhibeat vnà cum sorbili ouo manuschristi perlatas, aut pul. troch. Karabes, & Chyę mastiches. Adhibeat & quæ proprietate prosunt. Proin probatur puluis vteri leporini, eboris, xyloaloes cum ouo sorbili. Collo Vrsi vngulam appendat, lapidem lazuli, petram in vtero Cerui repertam, thymiamate subter vtatur ex pilis ceruæ, sinistro brachio Ætitem lapidem alliget, aut magnetis frustulam. Subligaculo vterum contineat.

AD ALPHOEVM DVRETVM Polyglossum, & Polyhistorem amicum maximè colendum.

Diluuntur quædam obiectiunculæ.

Vellem te Iuuenem egregium cap. secundum de dignoscendis, curandisq; animi morbis accuratè perlegisse, vbi Gal. ait, peccare nos plurimùm, tametsi nos errare non putemus, duplicemq; caussam affert alteram ab Æsopo mutuò acceptam, alteram à Platone; ille enim duplicem manticam è collo suspensam nos gerere scriptum reliquit, vnam ante pectus alienorum peccatorum, alterã verò à tergo nostrûm; ex quo fit, vt aliena spectemus semper, propria verò nunquam intueri possimus: Quam quidem narrationem cum omnes probent vt veram, Plato etiam, cur id fiat, nobis exponit. Quidquid enim amat, inquit, cœcum est erga eam rem, quam amat; Itaque si nostrûm quis seipsum maximè omnium diligit, vnusquisque nostrûm ad se ipsum maximè cæcus sit, necesse est. Quomodo ergo propria mala inspiciet, aut quomodo se peccantem intelliget? &c.

Hæc

Hæc vt ad condonandam tibi philautiam pronum reddidere, ita ad rescribendum impulerunt, ne silentium meum tibi detrimento esset. Scias igitur, te

Dum passim sequeris coruos, testaq; lutoq;

in foueam incidisse, nempe dum quædam acutiore stylo, quæ in nostris medicis consilijs exarauimus, carpis: Quod vt euidentius constet, rem ipsam ob oculos ponam, quæ veritati respondet.

✻ Consilio primo admiraris, dictissime Alphæ, *quod delirium & vt caussam, & vt signum malum esse dixerim*, sed quam mox demirari desines, vbi noris, medicinam vel teste Hippocrate, tribus cōstare, medico, morbo, & ægroto, oportereque, vt Medico ægrotus se præbeat socium, vt ambo aduersus morbum strenuè pugnēt, quocirca Hippoc. mandat, vt non solum Medicus se præstet opportuna facientem, sed & ægrum, & assidentes, & exteriora; at delirio correptus soteria cuncta refellens propriæ saluti non cooperatur, quin refractarius præceptis Medicis resistit, quocirca malorū suorum auctor videtur. Hinc fit, vt deliriū malum dicatur, vt signū quidem, quia obsessam morbo principem particulā, nempe cerebrum arguit, vt caussam, quòd ægros minus obedientes, & audientes præceptis efficiat. Hinc senex, insaniæ, inquit, vehementes lethales sunt. Rationem reddit Fontanus, quia magnam referunt cerebri affectionem, tū quòd efficiant, vt ægri omnis generis præsidia respuant. Consule Fernelium, aut Hieronymum Fracastoriū. Imò Philotheum super Aphorismos, qui hac dicendi forma sæpissimè vtitur.

Aph.37. sec. 4. Frigidi sudores in acuta. Idem lib. mortem, im mitiori morbi longitudinem significant. Idem Aph. sect. v A tabe habito alui profluuium superueniens malum.

✻ *Porrò detestaris atramentum cassiæ, &c.* Miror, atque iterum miror, cur hæc teretismata has quisquilias prosequaris, cum Philosophum agas, & sanè mirificum, vix hæc sunt Pædagogo digna, sed quæ tibi stomachum mouent, Prisciano maximè probantur, scribendi enim formulas, quas proscindis, mutuò accepimus ab elegantissimis Philosophiæ, & Medicinæ Auctoribus Hermolao-Barbaro, Fernelio, Riolano, Hollerio, Antonio Valetio, quibuscum errare malim, quam tecum benè sentire. Amatus Lusitanus Cassiæ atramentum pulpam illam nigram, qua ad aluum soluendum vtimur, sæpissimè, & eleganter appellat. Item Hieronymus Montuus cap.5. de cur. feb. putriū gener. Sępe legeris Sepiam atramentū effundere, vt se ab hostibus tueatur. Videris mihi ò bone pica laborare, vtpote qui hæc scitamenta, quæ melioribus probantur, respuis. Sed à nominibus ad rem pergamus, ne videamur similes Ixioni, aut Æsopico cani vmbram rei præferentes.

✻ Consilio quarto arguis, quòd stomachi dolorificum affectum angorem appellarim, definierimque tactoriæ facultatis actionem prauā, quasi verò, ais, dolor per singulos sensus nōn vagetur, sed proprius sit tactus: Seuerè inquam arguis, sed non verè. Afferam Galeni sententiam cap.6. lib.1. de sympt. caussis. Ita enim ille. Delectatio autem, & dolor omnibus sensibus contingunt, non tamen pari euidentia, sed in visu minus, quàm in cæteris sensibus euidenter, in tactu autem, & gustu maximè luculenter, ab ijs deinceps in odoratu, & post hunc in auditu. Quænam igitur est tùm omnium communis, tùm cuiusque caussa propria? Sanè communis ea est, quam Plato in Timæo reddit sic scribens. Violenta passio, quæ præter naturam est, cum simul multa, & celeriter fit, dolorem affert, quod ad suam naturam vniuersim, & celeriter reddit, iocundum est. Quod autem sensim, & paulatim fit, sensum latet. Atque ita quidem Plato, Hipp. verò antiquior inquit, Quibus natura alteratur, & corrumpitur, dolores fiunt, &c. & sanè tactui accidunt magnæ mutationes naturæ. Proin nos angorem ad molestiam redegimus, hancque ad dolorem, qui percipitur ore stomachi, quare non exclusimus reliquos sensus à proprijs doloribus, qui scimus obiectum improportionatum sensus demoliri, vtpote demens strepitus aures obtundit, vt ijs contingit, qui eam Ægypti partem incolunt, qua Nilus se præcipitat, nimium solis lumen aciem perstringit &c. Quamquam scitum est, singulos sensus species sine materia suscipere, hæ verò nullam vim habent, præterquam referendi illud, vnde deraduntur, organa verò afficiuntur à coniugatis qualitatibus, quæ speciebus inhærent, ceu ab immodico calore, qui impensò cohęret lumini. Duplex, inquit Gordonius, est dolor animalis, & materialis, ille in quolibet sensu esse potest, pendetque ab obiecto improportionato &c.

de Dol. cap.

✻ Ad hæc, quòd in symptomatis consistam, minimè ad morbos pergam, sugillas: Ignosce suauissime, perinde in veritate caligas, atque ad Solē noctua. Singula enim reducuntur ad morbos suos, sed nos proximas primùm caussas rimamur. v. g. melancholiam morbum primò in tenebrosum phantasma reijcimus, hoc in atrum vaporem, hunc in atram bilem, hanc in hepatis calidam intemperiem, aut lienis obstructorios infarctus, vnde per synathrismum colligitur nigra bilis.

✻ Consultatione sexta in illud potissimùm inueheris, quòd dixerim, à morbi genere nullam duci vtilem indicationem. Si manu detinuisses, benioin tantus stupor te non corripuisset Lepidissimè Saperda (Quamquam Hofmannus tibi fauere videtur dente petens Capiuacceum.) Agitur de Morωsi, seu de stultitia, quam finiuimus principum facultatum imminutam actionem ob frigidam, humidamque intemperiem cum materia pituitea. Morbi genus est imminuta actio (scis enim in definitione accidentium formam esse pro genere, subiectum, & efficiens pro differentia) Ab hac imminura actione nulla petitur vtilis indicatio, siquidem ea est vtilis indicatio, quæ habet materiam præsidij sibi respondentem, nulla verò talis reperitur, quæ primò, & per se imminutam actionem redintegret: reliquum est igitur, vt indicationes sumantur à subiecto nempe cerebro, quod cephalica roborantia poscit, & ab efficiente, nempe ab intemperie, quæ contraria requirit. Scias porrò, morbi nomen latissimè patere, vt rem quamlibet pręter naturam significet, qua ratione Galen. 2. Methodi Med. ait, morbus vocari potest actio læsa, & affectus, qui lædit actionem, & ex hoc nihil mutatur curatio. Pressiore significatu intemp. malam compositionem, & solutam vnitatem, quæ sunt formales caussæ morborum, nos latiore significatu sumpsimus, quo modo tùm caussam morbi-

bifi-

bificam, tùm etiam ſymptomata comprehendit, hinc morbus ſacer, regius, plethoricus, pituitoſus, melancholicus, quin Rhaſius dolorem cap. ægritudinem vocat catachriſticôs, ſimiliter Gordonius.

✱ Vapor porrò bipartitò ſumitur, vel prout diſtinguitur ab exhalatione, vel prout dicit quemlibet halitum ſurſum reſpirantem, nos generatim vaporem accepimus, prout calidum, ſiccumq; halitum ſignificat, quomodo dicitur à Platonico Poeta; *Volat vapor ater in auras.*
Neque mireris, nā patrocinantem habemus Valleſium in Meteoris.

✱ Conſultatione nona diximus, in paralyſi tenuem pituitam in neruorum ſubſtantiam peruadere, eosque remollire, qua cauſſa conuulſio non cōmittitur, in hac enim craſſior pituita meatus replet, quo fit, vt longitudo corripiatur, & fiat ſpaſmus. Quòd ſi ſimiliter generentur, quî paralyſin à conuulſione diſtinguas? Conſule Amatum Luſitanum cent. 2. curat. 7. itemque Valleriolam obſeruat. 3. lib. primi, imò Galenum ipſum varijs in locis.

✱ Poſtremò, te non intelligere dicis, quomodo paralyſis ab animalium ſpirituum defectu pēdeat, cum ſint tantopere neceſſarij ad vitæ munera. Scias paralyſim nihil aliud eſſe, quàm motus priuationem voluntarij ob fruſtratam motricem facultatem, fruſtratur autem, quoniam muſculo ſua integritas deeſt, ad integritatem autem concurrunt fibræ, nerui, caro, ſpiritus animales è cerebro demandati, quare cum affirmatio ſit cauſſa affirmationis, negatio erit cauſſa negationis, ſed præſentibus ſpiritibus muſculus agit, abſentibus torpet, reliquum eſt igitur, vt in paralyſi ſpiritus deſiderentur, non influunt autem impediti ob anguſtiam quampiam, aut quia influentes à particula non excipiuntur ob aliquam intemp. maximè frigidam, & humidam. Eam definitionem attulit Sennertus. Diximus præterea, facultatem non influere, quoniam cùm hæc nil ſit aliud, quàm animæ aptitudo ad agendum, quam de ſinu ſuo promit, vt ait Themiſtius, anima autem vbiq; ſit, ſit hinc, vt poteſtates quoq; originaliter ſint vbique, ſubiectiuè tamen illic tantùm ſunt, vbi ſuppetunt organa ad operandum accommodata. Vale.

CÆNOLOGIA, SIVE DE VERTIGINE DIALOGVS.

Fidentius Gymnaſiarcha. Philaretus Hypodidaſcalus. Adamus Auditor. Banopa Iatraliptes.

FIDENT. Meum ADAMVM preter morem huc cunctanter accedere proſpicio. Quid hoc eſt? Aliquid ſiniſtri ſuſpicor. Non poſſum, quin appellem, vt appellat huc hilari animo. Heus bone ADAME. Quid tibi? Quàm citò propiùs accede, & cedo. Quî mihi hodie tanto hebes opere, quî palles? Reſcire aueo, nec premere, ſed promere decet mihi, qui à te ſum, qui tuus mi ADAME. PHILAR. Quæſo te, vt Puero ignoſcas, ſi bardus eſt, & infans, ſi Pythagoræ agit diſcipulum. Ego eius vicem geram. Magnum infortunium D. Io. Profecto incurrimus, quod puerum non modò externauit, ſed pænè exanimauit. FIDENT. Me perditum, quid audio? Perge. PHILAR. Ante Cœnobitarum Crucigerorum fanum læta Pubes folle, vt fieri ſolet, tumultuosè ludebat, nos, qui tolutim animi gratia obambulabamus, ad clamorem, & ſtropum acceſſimus, ſpectare placitum ludentes. Aſſidemus, non minùs percuſſi, atque repercuſſi follis itum, reditumque quàm miram vincendi libidinem miramur. Ecce verò dū miſellus proximo Patrueli more, & amore ductus caput aperit, follis immorigero impetu in caput Pueri vrgetur. Inſano perculſus ictu Puſio cecidit attonitus (nos illum extinctum putabamus, ita illum defecerat ſpiritus) ſodales accurrunt, molliter ſuffulciunt, ſubleuant, inclamant, agitant, dum exanimi animum reuocant. Ille veluti à ſopore excitatus oculos quidem aperuit, ſed nil fatus. Cymba in ædes conuehitur, Parentes infortunium deplorant, blandiuntur, vt bono ſit animo, enixè hortantur. Clinica ſtrophiolis oris madorem tergit, blandiloquentia dolorem mulcet. Vires interim quiete recreantur. Parcè cœnatus iuit cubitum, non ſine ſtertore obdormiuit. Iam verò ſibi benè conſtaret, ni omnia circumferri viderentur, ni caligo quædam oculos offuſcaret, ni crura interdum ſibi vacillarent, vt nihil ſit propiùs, quàm caducitas. FIDENT. Miram, & miſerandam narras hiſtoriam. O ſonticum globum, ò veſanam curioſitatem, quæ vos eò impulit, vbi poſt follem cœpit Puer φαυλίζειν. Valeat impudens, & ventoſa illa pila, & in ea mundi latera relegetur, quæ nebulæ, & malus Iuppiter vrget. At verò ò PHILARETE conſultum oportet quàm ocyſſimè huic Puero, ne quid deterius accidat. Inchoanti morbo facilè remedia parantur. Sed vide tibi Banopam iatronicen huc properantem, næ tabellas meditatur, nos autem contabimur.

Opportunè mediusfidius ades nobis ò Banopa ſcitiſſime. BAN. Gratulor opportunitatem, ſed quæ inſolens hæc expectatio. FIDENT. Compendio illi rem cenſe PHILARETE, vt præſto ſit, remediis enim, non plurima verborum ſupellectile morbi curantur. PHILAR. Faciam quàm breuiſſimè. Puer hic Banopa ſuauiſſime obeſulus, & formoſulus quinta paulò minor trieteride, dum adſtaret nudius tertius ventoſa pila ludentibus, in Pueri caput ligneo, dentatoq́ue brachiali trilix, globoſaque pila inauſpicatò impingitur, quo ictu cecidit exanimatus. Paulò poſt rediit ſibi, & vires reſumpſit quiete, & ſanè prorſus ſibi reſtitutus videretur, ni ambulanti interdum crura labaſcerent, & tenebris offunderentur oculi, & vniuerſa circumferri viderentur. BAN. Malè ominoſus, & maledictus globus. Poterat puerum hunc extinguere. Verū qualis impulſor? PHILAR. Homo quidam ænobarbus, neruoſus certè, & qui Ariſtarchum agit. BAN. Quantò fuit ſiniſterior,

tantò

tantò impudentiorem suspicor, quando tam perditè perdit. Omnino benè actum cum Puero, qui ab ictu non fuit sublatus. Poterat in Apoplexiam incidere, à qua non reualesceret, sunt enim, qui colaphis cæsi hac de causa periere. FIDENT. Me miserum ain? BAN. Imò memini, quosdam ex tonitru syderatos corruisse. FIDENT. Quàm nihil sumus, si strepitus rapiat. Verùm mi Banopa si quid vsui esse arbitraris, in medium afferas, nam ægrum habebis paratum, siue ferrum, siue ignem meditaris. BAN. Bona fide Puer opus habet medela, sed mitiore, quom malum recens sit, & ab externa causa profectum, tametsi in præsentiarum ab excitis fouetur humoribus. Quod, vt ampliùs constet, differendum.

AFFECTVS, Qui malè habet Puerum, Vertigo dicitur, quam Græci scotomiam, & scotodynon appellant, quum oculi obtenebrantur, & marmarigæ videntur. Symptoma est potissimùm ad principem sensum pertinēs, & ab vna pendet origine, ab agitato scilicet animali spiritu, qui in foriculis cerebri anticis inquiescere summa tranquillitate solet, ac Animæ intus sedenti, quæ ab externis sensibus hausit, visa referre. Hinc Hipp. syncerum aerem cerebro intelligentiæ, & prudentiæ internuncium appellauit, qui sciebat animalem spiritum inde magna ex parte conflari (quamquam inficiari videtur Aristotel.) Circumactus itaque spiritus iste obiecta omnia circulatim refert, quòd iuxta Philosophorum proloquium recepta capessentis naturam induant, quare nihil refert ad circumuolutionis sensum, aliquid foris, an spiritus agitetur intus. Parui interest, inquit Auicen. an id, quod cernimus, an id quo cernimus, nempe spiritus, in quò species locatur, circumuolutetur. Nihil interest visus, an id quod cernitur moueatur. Aristot. cap. 8. 2. de cœlo.

Nomen. Negat Dādinus l. 1. de animati corporis temperatione spiritus conflari, aut reparari ex inspirato aere, huiusq; opinionis authorē vocat Arist.

Quærit Aphrod. Cur nauigantibus terra, & res quæ immotæ quiescunt, moueri videntur? Respondet, quòd visionis sensorium mota naui necessum est moueri, quò fit, vt sensibilium similitudines cum motu recipiantur. Cæterùm spiritus ille pulsum ab ictu suscepit, qui perinde voluitur, atque Aqua lapidis iactu diuulsa, quæ plurimos gyros, & vortices absēnte etiamnū motore parit. FIDEN. Theophrastus lib. de Vertigine spiritum, & humorem capitis ouo comparat, quod cum fusum habeat humorem non continuum, dum crudum est, non voluitur, dum coctum vertitur, vnito iam, & continuo humore, & æqualiter fuso. BAN. Simile exemplum attulit Aristot. in Problem. vbi perperam Petrus Apponus Ilingon singultū vertit, præclarè verò in suo Cosmitore Problema illud interpretatur Io. Colle. Verùm ad rem. Spiritus vt plurimum à tenui, calidoque vapore, per Arterias in cerebri ventriculos irrepente propellitur, at vapor ex humore quodam vitioso, qui ex circuitibus, & quoties euidentium vi causarum cietur, efflari cōsueuit. FIDENT. Ignosce Banopa, si sutor, vt fertur, vltra crepidam, & temeligo tibi sum, & interpellator.

Ilingon. In Cosmitore.

Dum sacræ Apollinis Arti operam sedulò nauabam (si ritè recolo, quæ in compendium redegeram à Græcis, & Arabibus hausta) notasse mihi videor, vniuersam medentium scholam ad imaginosam potestatem hoc symptoma referre. BAN. Reuera more tuo agis insolenter, ut mihi palpum obtrudas. Cogor erumpere. Quotquot eam iniuere sententiam, vt noctua ad solem, ita in veritate caligant. Quæris causam? Quia cuncti vertigine correpti norunt, se falsa visione circumueniri, neque agitari exteriora, sed spiritus, & humores introrsum cieri, quemadmodum etiam ij, quibus aures tinniunt, sciunt intus, non foris esse sonitum. Sanè plurima sunt, quæ oculorum aciem perstringunt, & sub aliena specie se nobis offerunt. Numisma enim sub aquis immersum maiusculum videtur, quā sit reuera. Rectus bacillus item, obliquus: Sol rubens, aut bipedalis apparet, cum tamen decolor, & multò tellure maior: Carbo candens videntium oculis se exhibet rutilum, cum nihilo sit minùs ater. *Apparent autem falsa,* Inquit Aristot. lib. 2. de Anima, *De quibus existimationem veram habet, quemadmodum quidem apparet Sol vnius pedis, persuasum autem est terra esse multò maiorem.* Tevt. 159.

Quæ tantæ falsitatis origo? Respondent quidam, quia fortassis alia est facultas, quæ iudicat, ab illa, per quam phantasmata fiunt. Zimar. in Problem.

Alij verò expressiùs hallucinationis notitiam insinuant ijs. Themistius lib. de somno, & Vigilia.

Ad eam verò considerationem, quæ nobis initio instituta est, vnum subiungi oportet, quod patere potest ex ijs, quæ diximus, abeuntibus sensibilibus, non abire spectra, sed detineri, & seruari deposita. Item facilè decipi, & oberrare eorum sensus, qui affectu aliquo perturbati, obsessique sint, &c. Meticulosos metu, amantes in delicijs suis: Proin vtrique tenui similitudine earum rerum, quas ij formidant, illi depereunt, facilè lacessuntur, &c. Quamobrem & febrientes mōstrosa quædam animalia in parietinis videntur cernere, quod quidem accidit ijs exigua similitudine, quam interpollationes quædam, & lineamenta in tectorijs referunt. Cæterùm hic error pro qualitate morbi maior, minorve. Sæpè enim leuiùs premuntur, quàm vt se de ijs, quæ videntur uidere, falsos haberi non agnoscāt. Interim usque adeò tentantur, accumbuntque morbo, ut uisis ducantur, & assensionem adhibeant: Caussa uerò, quamobrem hæc fiant, uidetur ea esse, quòd non una tantùm in nobis iudicandi uis est, sed geminæ. Est mens, quæ primatum obtinet, est sensus, unde ortum habet imaginatio. Huius rei signo est, quod quum sensu sol pedalis uideatur, corrigit aspectum ratio, quæ intus est, maiorem esse, quàm uideatur, dictat. Quod si esset una potentia, quæ iudicaret de omnibus, non posset sol non tantus putari, quantus uidetur. Planè non inficior, quibusdam morbis effici, ut ratio quoque, atque mens errorem sensus sequatur, quod usu uenit in delirijs, abalienationeq; animi, quo tempore, & lineamenta moueri, & animalia esse uidetur. Hactenus Themistius.

Cedo mi FIDENTI cur mens in decipulæ consortium aliquando trahitur, interdum visa explodit intaminata?

Cæterùm, vt hæc ampliùs constent, quædam altiùs repetere operæpretium est.

Habendum itaque eum esse nostræ cognitionis ordinem, eum cognoscentium virtutum nexum, vt præsentia obiecta sensibus primùm hauriantur, atque in cognoscentem transferantur, à principe

sensu,

ſenſu, mox ad phantaſiam traducantur, ab hac demum menti ſiſtantur, quæ dum hic hoſpes agit in corpore, nil niſi à phantaſia ſubminiſtratum comprehendit.

Atqui primi ſenſus hoc munus eſt, vt in anteriore cerebro pro tribunali reſidens externorũ quinque ſenſuum opera percipiat, & diſſimilium obiectorum diſcrimina internoſcat, & dijudicet, ad hęc vt ſenſilia communia, quæ in ſenſus vnà cum proprijs commigrarunt, diſcernat, viſus enim, (vt hoc obiter dicam) duntaxat colorum arbiter eſt. Imaginatio verò motus quidam eſt, quem ſenſus in actu poſitus creat: Eius proprium, & peculiare officium eſt, abiunctis iam, & abſentibus ſenſilibus imagines depoſitas tueri, & agere: imaginatio enim non operatur cum ſuſcipit formas à ſenſilibus, ſed vbi ceſſarunt ſenſus. Hinc Themiſtius. Quoties ſenſus circa res ſubiectas actu verſantur, imaginari non dicimus, ſed quoties ab opera receſſerunt. Nemo tam ſtupidus ſit, qui de Socrate, quẽ comminus videat, cogitet, ſed de eo, quem eminus proſpectet obtutu dubio, caliganteque.

Cæſalpinus lib.5.c.vlt.q. peripat.

Quocirca colligere licet, phantaſiæ actionẽ circa ea dumtaxat verſari, quę externi ſuppeditarunt ſenſus, (quamquam non deſunt, qui probent imaginationem ab externis rebus cieri non moto ſenſu, exemplo eorum, qui per ſomnia ventura præſentiunt) integrum tamen illi eſt fingere

Semibouemq; virum, ſemiuirumq; bouem.

Porrò imaginatio ea vera dicitur, quæ circa id veſtigium operatur, quod à vera, & exiſtente re impreſſum eſt, falſa verò tunc habetur, cũ à re exiſtente non eſt, cuiuſmodi illæ imaginationes ſunt, quæ ludificantur in ſomnijs profectæ abſentibus, remotiſque ſenſilibus, perinde quaſi coram adeſſe videantur, vt ait Alexander.

Lib. quæſt. latur. lib.3. de anima c.11.

Ad hæc duplex afferenda imaginatio Ariſt. atq; adeò Peripateticorum omnium auctoritate ſancita, deliberans altera, quam Philoponus conſultatoriam nũcupat, & hominis propriam; altera ſenſui coordinata, quæ ſpecies ſenſibiles à ſenſu communi ſuſceptat, hæc rarò fallitur, illa ſæpe, dum effingit.

Quæ neque ſunt vſquam, neq; poſſunt eſſe profectò.

Nec tamen duplicem facultatem ſtatuo, ſed geminum agendi modum, alterum præſenti, & inſtãte adhuc obiecto, quod per ſenſum moueat, (neq; enim vlla rerum ſimilitudo ad phantaſiam traijcit, quin ſenſum permeet primarium, ſuamq; formam cognitam quaſi imprimat) alterum eo abiuncto, ſed ſola agente phantaſia.

Poſtremò alta mente tenendum, deceptionem fieri, vbi aliter, quàm reuera ſint, res accipiuntur, haud de induſtria, verùm errore, cuius cauſſa eſt potiſſima, apparens, fucataque ſpecies aliqua, qua res huiuſmodi eſſe videntur, cuiuſmodi non ſunt reuera, atqui non quà res, vnde venit, ſed quà modos, & coniuncta refert ſpecies fallaciæ cauſa eſt, neque .n. ſenſus, aut vlla interior potentia à ſimplici, proprioq; decipitur obiecto, ſed à modis, & à cõiugatis cũ ſpecie. Quod ſi cuipiam nõ amuſo ſecius videatur, quod auriginoſi lutea cũcta vident. Reſpõſum oportet, illud ſpeciei non eſſe imputãdum, ſed cognoſcenti poteſtati, quæ qualitatem illam obiecto tribuit parieti. Accedat organum eſſe violatũ.

Hæc verò tam multa præfari libuit, vt conſtet, rerũ ſimulachra primùm communi ſenſui offerri (neque enim ijs aſſentiri par eſt, qui phantaſiã eandem eſſe, qui communis ſenſus, credunt) hinc traijcere ad phãtaſiam, cuius eſt ſingula diſcernere materiata: dein lędi haud poſſe affatim imaginationẽ, quin mens in ſocietatem ruinę trahatur, quòd mẽs perpetuò per conuerſionem ad viſa intelligat, ex quibus ſuũ molitur vniuerſale, quæ ſi obliqua ſint, & erronea (componente, & aſſentiente phantaſia) obliquam, oportet, producant intellectionem, etenim ab obiecto, & potentia, vt dicitur, pariter notitia. Quare fieri non poteſt, vt anima cum prauitate imaginationis, machinalis cauſę ratione benè intelligat. Præterea certò habendũ in communibus ſenſilibus, quæ appenſa, annexaque ſunt proprijs, motu magnitudine, figura, numero ſæpiuſculè falli nos ſolere, quom de eo, quod ad plures ſenſus pertinet, vno ſenſu præcipites iudicium ferimus.

His prælibatis cominus congredi oportet, atquę ſcitari, cur vertigine affecti viſorum impoſturam agnoſcunt, nõ item atra-bile, mania, extaſi, aut phrenitide obſeſſi? Reſpondent, mentem conſtare corrupta imaginatione vertigine tentatis. Bona verba. Sed qui fit hoc? Scitum eſt, ſingularia à ſenſu, vniuerſalia ab intellectu comprehendi. *Quidquid intellectus in ſe habet* (inquit Albertus) *eſt vniuerſale, non enim eſt ad hic, nec ad nunc determinatum*. Sed circumuolutio eſt ſimilitudo loci, & tẽporis circũſtãtijs delinita. Memini ea potiſſimùm ratione Auicennę, interiorem ſenſum, nempè phantaſiã cœlò aſciſcentis argumentũ, quòd ſingulæ vertigines nõ à mente, ſed à phantaſia cognoſci debeant, ab interpretibus Ariſtotelis refelli, quòd imaginoſa vis in obiecti ſenſibilis præſentia haud dignoſcit, ſed in eius abſentia propter motũ ab exteriore ſenſu ibitum. Afferendum igitur, à phantaſia ſubinde decipulam deprehendi, quæ circumlatas quidẽ ſpecies recipit à ſenſu primate; ſed non aſſentitur, hinc fit, vt etiam plebecula falſitatem dignoſcat. Quare, cũ ſpecies illę in orbem relatæ, primò cõmunem ſenſum pulſent, illum per externum errorem decipi, & prauari credibile eſt, vbi verò eædem ſpecies ad phantaſiam tranſuehuntur, impoſtura proditur, & corrigitur; nam cùm ſit facultas ſpecierum ſeruatrix, eędem verò aliàs immotæ apparuerint, ſedula, iugiq; notione errorem rependit. Nec mirari Hercules ſubit, cùm phantaſia hominibus multò præſtantior inſit, & in confinio rationis poſita; hinc ab Ariſtotele rationalis dicitur, nonnumquam paſſiuus intellectus. Ea enim in rebus naturę eſt ordinis ratio, ut

Supprema inferni attingant inferna ſupremi.

Hãc ueritatem primus inter omnes Aſclepiadas Gordonius ſcitiſſimus Philoſophus calluit, dũ Vertiginem ſenſus cõmunis eſſe paſſionem, conceptis uerbis protulit, cui prudenter Rudius mutuatitia rationum ſepellectile inſtructus applauſit, ſcribens imaginoſam poteſtatẽ illæſam permanere, primarium autem ſenſum à circulario ſpirituũ motu decipi. Cui nõ eſt, cur ogganiat Epiphanius, ficulneis fretus argumentis, quæ ueterem ſapiunt cantilenã. *Neceſſariò, inquit, phãtaſia prauatur, quia eius orga-*

num afficitur à vaporum appulsu. Ego verò facilè renitor, qui scio, sciscoque, imaginosæ facultatis organum non alienari, nam si vertigo ab intemperie, vt ait, ceu proxima, & continente caussa penderet, neque tam citò nasceretur, neque tam breui denasceretur. Dein non posset, quin vertigini obnoxius delirio laboraret, ita enim ijs vsu venire consueuit, qui ob affectum organum praua imaginatione tenentur, atqui nemo, si sapit, vertigine perculsum lymphatione exercitum dixerit.

Sennertus reijcitur. In primis apprehensionibus tã sensus, quam intellectus, per se falsitas nõ reperitur, sed tantũ ex accidente.

Nec est, quòd Sennertus afferat, non quamlibet deprauatam phantasiæ functionem delirium appellari, sed eam porrò, quæ diuidendo, aut componendo, non quæ in simplici apprehensione pererrat. Ita fit sanè. Atqui imaginatio actum suum ponit, diuidendo, aut coniugando locata, depositaque in spiritibus simulachra, absentibus sensibilibus. Non item primus sensus; Quare huic asciscendus, corrogandusque error omnis. Addit non minùs absurdũ fore, si occasionem ab oculis sumpserit vertigo, vt sensus communis, & phantasia peræquè lædantur, si verò ab interna tantùm caussa excitetur, oculique sint clausi, vt sola afficiatur imaginatio, quasi verò species illæ affecto priùs tactionis sensu sub extrarij obiecti ratione communem sensum non feriant, quàm ad imaginum seruatricem vim non traijciant: sed mittamus Sennertum, qui dum plurima sectatur è veterum monumentis eruta, & in volumina congerit, interdum negligentiùs digerit.

Iulius verò Guastauinius lib. 2. loc. de Med. select. cap. 19. vbi vertiginis nomina abundè recensuit, eius affert definitionem; *Vertigo est deprauata imaginatio, ex qua obiecta in gyrum moueri videntur, eueniens ob inæqualem, inordinatum, & circularem motum spiritus animalis in cerebro*. Hanc definitionem reciprocari posse cum demonstratione putat, quod immediatam contineat caussam. Cæterùm dum dubijs inuolutum genus studet eximere, eò aggerat ampliùs. Affert enim ex Gal. libro de Diff. symptom. cap. 3. deprauatam imaginationem paraphrosinen à Galeno appellari, quod si ita sit, vertigo erit delirium. Vt hunc exeat ictum, subdit, non omnem deprauatam imaginationem esse delirium, sed aliquã tantum; dupliciter enim, ait, imaginatio deprauatur, vel essentialiter per se eiusdem natura vitiata, ac facultate læsa, & mutato temperamento, vel ex accidenti ob caussam aliquam internam spiritum mouentem. Prior delirium est, & de ea verba Galenus; Posterior non est, inquit; In priori ægri assentiuntur ijs, quæ videre se putant tanquam veris, in posteriore non assentiuntur.

Iulius Guastauin. carpitur meritò.

Ita ratiocinatur Guastauinius, qui dum veterem tueri nititur opinionem, infensum se Aristot. ostentat: nam si tradita definitio conuerti potest cum demonstratione (sola enim terminorum positionem distinguitur) cur in definitionem æquiuocam genus assumit? Corrupta imaginatio potiore significatu delirium arguit, si præterea aliud sibi velit, ut ait, æquiuocum genus vsurpat, cum praua imaginatio sana, & insana dici possit. Atqui vetat Aristoteles, æquiuocum genus bonæ legibus definitionis includi, genus proprium, & genuinam differentiam exigit, & vult ad finitionem absolutam, quæ medium in demonstratione præcipuum existimatur. Perperam igitur assumitur corrupta imaginatio ad finiendam uertiginem, cùm delirij quandam inferat speciem perpetuò.

Sed cedo per sacras Musas. Quì prauatur imaginatio, dum circulario motu agitatas imagines suscipit, an potiùs cum imaginatur, & cogitat? Dum suscipit, ne dicas prauari, quia à re existente premitur, & pulsatur. Multò minùs, dum cogitat, quia non assentitur, vt est in confesso, non assentitur autem, neque propendet, quia rectum de rebus fert iudicium, quòd norit externa constare, & si in orbem referantur per spiritum delatorem. Quare quocumque te vertas, vlcus est.

Ad hæc vehementer scire discupio, quì imaginatio essentialiter per se, eius natura, & facultate læsa deprauetur; nam cum facultatis Aristotelis opinione immediatum principium sit forma, hæc autem insecabilis, atque adeò incorruptibilis sit, non capio, quì facultas vitietur incontaminata forma (malo enim cum Aristotele, quàm cum Galeno sentire, quì facultatum essentiam in temperamento ponit, & accidentariam qualitatem essentiali præponit; frustra enim Hieronymus Montaltus Galenum tuendum accipit.) Non me præterit, subuerso, immutatoque temperamento, functionem lædi, at facultas, cùm sit inseparabilis animæ proprietas, non afficitur primò. Scitum est, si seni dederis oculum iuuenis, fore vt perequè cernat, ac iuuenis. Quo argumento conficitur, vt facultas sit inuiolabilis. Quòd si actiones deficiant, instrumenti vitio contingit, quòd multifariam lacessitur, & de gradu deijcitur, quare vt communis animæ facultas nullo modo læditur, ita contracta, & definita ex organi proprietate ad certum opus interdum interpellatur duntaxat prauæ constitutionis partium causa.

Vertiginis natura.

Hactenus igitur confectum, vt vertigo sit primi sensus deceptio ab orbico animalium spirituum, qui in anterioribus cerebri ventriculis spatiantur, agitatu. Forma vertiginis deceptio est, non deprauatio, error enim in recipiendo meliùs exprimitur deceptione, error in componendo meliùs exprimitur deprauatione. Atqui in orbem cieri solent maximè à vapida quadam substantia, aliundè in caput sublata, & à cranij densitate reflexa, quæ perinde vertiginem, ac ventus in angiportu turbinem procreat, & leuem parit obstructionem. Hinc fit, vt ad continendos spiritus retentrix vis impotens reddatur, & quidem labefactata, si inæqualis subsit intemperies, & impedita, si præsto sit morbus in meatu.

Auic. hallucinatio.

Auicen. Vertiginem fieri sine motore corporeo non dubitauit asserere. *Et quandoque fit vertigo*, inquit, *non propter motum vaporum in cerebro, sed propter malitiam complexionis diuersæ subitò, ex qua consequitur excitatio motus agitatiui in spiritu, non cum motore corporeo ex vapore, aut alio ei permixto, sicut accidit istud ex motu proueniente ex aqua, & igne, cum aggregantur. Et quandoque fit ex motore spiritus externo, sicut à percussione capitis, aut fractione cranij, &c.*

In

In quem locum offendens Patauinorum Apollo Capiuacceus ex more Arabis Archiatri mentem ita interpretatur.

Capiuaccei interpretatio ſolers.

Fit vertigo propter inæqualem intemperiem, ideſt, dum intemperies diuerſa eſt à naturali temperamento, cuius origo eſt à caliditate; ſiue hæc calfacientia, ſiue refrigerantia admoueantur, ſiue aſſumantur, vt repentè præter naturam cerebrum vel calfiat, vel refrigeretur, vt motus morbificus in ſpiritu excitetur citra motorem corporeum, cùm ſit intemperies contraria temperamento cerebri, & ſpirituum, fit agitatio in ſpiritu, quemadmodum cùm aqua admouetur igni.

Qua in re tametſi ingenioſa, & ſolers eſt Capiuaccei interpretatio, non poſſum tamen, quin ad eorum caſtra deficiam, qui inficiantur, neque enim repentè induci, aut abduci poteſt morboſa intemperies; nec aquæ, & ignis exemplum conficit, quod vult Auic. ſiquidem ideò commouetur aqua ſuppoſito igne, quia ſuſcitantur vapores, qui ſurſum affatim erumpentes latices moritant. Inæqualis igitur intemperies (ſi qua ſubeſt) halitibus intermedijs, & ſequeſtribus vertiginem ciere poteſt.

Manardus lib. 17. ep. 1. appoſitè.

Prudenter, ita viuam, & appoſitè in hanc ſententiam ſcripſit Io. Manardus. *Neque enim mihi neceſſarium videtur*, ait, *quemadmodum aliqui putant, vt in his affectibus* (verba facit de vertigine) *imaginatio lædatur, quamdiù enim homo cognoſcit, non eſſe verum id, quod videtur, hoc eſt, nec caput, nec exteriora moueri, licèt ita appareant, tandiù imaginatiuæ operatio remanet incolumis. A morbo igitur in compoſitione cuncta hæc ſymptomata proficſcuntur, & ſi enim quandoque ab inæquali intemperie proueniant, continens tamen ſemper cauſſa eſt vaporoſa ſpiritus agitatio ab inæquali illa intemperie, aut alia de cauſſa facta.* Hactenus Manardus, cui Mercurialis, huic verò Sēnertus planè adſcripſit.

Epiphanij error.

Hic enormis etiam Epiphanij detegitur error, qui ſymptoma hoc à morbo in numero conflari inconſultò prodidit; vapidam verò ſubſtantiam vocat morbum numeri. Cui maſtygem Argenterium placet obtrudere, ne quis oppendendi me ſtudio magis, quàm explanandæ veritatis amore, Epiphanio aduerſari in animum inducat.

Eſt quidem vertigo (inquit Argent.) *ſymptoma, cum ſit actio, & motus deprauatus, non tamen naſcitur à morbo, vt omnes putant Neoterici, qui omnia ſymptomata à morbis prouenire credunt: Nam quod illi dicunt, morbum eſſe in numero, quod adſit ſpiritus quidam præter naturam, quem abeſſe poſtulat naturalis conſtitutio, negari poteſt: Nam actiones omnes poſtulant ſpiritum, ideſt calidum innatum influēs; quod ſi id etiam concedamus, non propterea ex ſpiritus huius præſentia morbus fit in numero, nam morbi in numero pertinent ad organicas partes, quæ ex ſimilaribus, quibus excedentibus, aut deficientibus conſiſtunt. Spirituum verò, aut humorum vitia non pertinent ad partem ſimilarem, nimirum cum nihil ſit in corpore ſimilaris pars, quod non viuat, naturalibusq; facultatibus non ſit præditum.*

Petrus Salius aduersùs Altimarū putat eſſe morbum in ſitu cum ſpiritus non diſponantur in loco naturali, ſed euertantur, & euagentur.

Iuſta me hercle eſt Argenterij animaduerſio in illos, qui à morbo dumtaxat ſymptomata decidi, arbitrantur, cum frequēns etiam ab externo pendeant errore: Iuſtiſſima in Epiphanij ſupinā ignorationem, qui ex aliorum oculis feſtucas eruendi ſatagens, non videt trabis, quod à tergo eſt.

Vertigo meliorum ſententia ſymptoma eſt ſenſus principis, quod etiamnum ad videndi, ad mouendi facultatem pertinet, vbi caligant oculi, vbi vexati nutant, &, niſi innitantur, concidunt, ad prauam verò attinet actionem, quatenus quæ immota ſunt, circulario quodam agitatu excita videntur. Hic aliquem à tergo muſſitantem, & bombilo quodam ſuſurro obmurmurantem mihi audire videor, nòn poſſe primatem ſenſum quippiam niſi ab externis ſuggeſtum ſenſibus percipere, vertiginem verò etiamnum cœcis, aut clauſis oculis nonnumquam accidere (vertiginis enim ratio in eo cōſiſtit, vt viſa in orbem inducantur.) Cui obiectiunculæ per planum ſic itur obuiam. Quando laceſſitur vertigine cœcus, tunc intus primò tactionis ſenſus afficitur à motu tractabili qualitate prædito (alioquin non perciperetur commune ſenſile) quem ſubinde princeps diſcernit ſenſus, ſolus enim communia obiecta nouit. Hinc palam fit, quàm parum cordati ſunt viri, qui oculorum propriam affectionem vertiginem eſſe ſcriptis tradere non ſunt veriti. Verùm antequam vltra ſermonem producam, diluenda eſt quæſtiuncula illa, quam attigimus, cur ſcilicet atrabile, mania, phrenitide detenti errorem, & impoſturam non agnoſcunt, agnoſcunt verò ſcotomate vexati? Illud quidem accidit, quòd phantaſiæ organum afficitur, vnde poteſtas intercipitur, hoc verò quia vis imaginoſa non laceſſitur niſi ab animalibus ſpiritibus, qui delatorum, & internunciorum inſtar ſunt, atqui organum non deijcitur de ſtatu.

Coſtæus.

Placet adſcribere Duncani ſententiam, quę placitis arridet noſtris. *Eſt deprauata*, inquit, *imaginatio cum læſione motus in incubo, eſt quoque, in vertigine, ſed in hac deprauata eſt per ſe perceptio ſenſationum primarum, maximè ſpecierum viſibilium, ex accidenti deprauata imaginatio, quatenus falſa motus ſpecies à ſenſibus offertur, nam in vertigine iudicium imaginationis non peruertitur, cum motum à quiete diſcernat, & motum illum falſum eſſe norit, cuius contrarium in deliris apparet, nam melancholici ſe falſa imaginari non putant. At vertiginoſi viſionem illam, in qua omnia circumaguntur, falſam eſſe non dubitant, nihilominus quia imaginatio cum falſa motus ſpecie ſenſationes apprehendit, deprauata functio imaginationis quadantenus dici poteſt.* Hactenus ille, qui ſi prauam ſpecierum oblationem potiùs, quàm prauam imaginationē nuncupaſſet, appoſitè magis locutus eſſet, imaginatio enim in actione quadam conſiſtit. Ferri tamen poteſt, dum imaginatricis iudicium integrum profitetur. Sed quis objiciat afferens, tactum etiamnum in dolore deprauari, cum tamen id, quod eſt, percipiat, nempe noxium obiectum continuum ſcilicet, aut temperationem ſolueus. Capiuacceus cap. de dol. cap. dolor autē, ait, dicitur actio corrupta, nō quatenus affectus dolorificus, ſeu improportionatus iudicatur, is .n. rectè

iudicatur dolorificus, sed quatenus fit cum violentia, ita in cholera morbo ventriculi expulsio est deprauata, nã fit cum violentia. Cui responsum oportet, in dolore vim sentiendi non prauari, cum rectum ferat iudicium, nec dolorem esse tristem sensum, aut prauam actionem, vt vulgares arbitrãtur medici, qua de re vt constet amplius in mediũ feramus Ioannem Argenterium.

Mercuarilis carpit Arg, cap.de Dolore cap.dicẽs. Dolor bifariã spectatur & ꝓ alterãte causa, & pro corpore affecto: primo modo dolor actio, secundo modo passio, & hoc est, qđ fefellit Argẽt.qui Gal. vellicarit, qđ dolorem dixerit esse actionẽ prauam, nã voluit bon⁹ hic vir 4. symptomatũ genus, in quo dolor collocatur contra omnem rationem, & philosophiã.

Si dolor, inquit, est actio, edet vtiq; aliquod opus, vt concoctio aliquid concoquit, visio aliquid videt. Præterea si dolor est sensatio, haberet aliquod obiectum peculiare, essetq; alicuius sensus actio, at doloris nullum est obiectum, nec alicuius sensus est actio, vel passio, cum in omni sensu, & sensorio fiat. Ad hæc sentire est cognoscere, vt ait Arist. 2. Topicòn cap. 2. at dolere, nõ est cognoscere. Adde quod dolere est pati, quare dolor actio esse non potest, & multo minus deprauata, nam si percipitur id, quod obest, & quod dolorem facit, nullus error in actione committitur. Quod si aliquando Galen. negligentiùs de dolore agens dixit esse tristem sensationem, alibi tamen exactiùs agens dolorem ab actione, & sensatione distinguit, nam in arte medicinali vbi agit de signis corporum ægrotantium apertissimè distinguit signa sumpta ab actionibus læsis ab illis, quæ à dolore hauriuntur, id quod fecit etiam 12. Meth. sed præclarè in lib. de differ. symptomatum, vbi enumeratis sensuum symptomatis subdit dolorem, & voluptatem peculiaria quædam esse sensuum symptomata, eandem opinionem refellit Aristot. 4. Ethic. vbi ait, absurdum esse arbitrari dolorem, & voluptatem sensationem esse, & actionem, eos autem ita credere, qui nesciunt separare actionẽ ab eo, quod in actione fit. Quare concinnãda doloris definitio ex Aristot. partim ex 6. Top. partim ex 10. Ethic. decerpta. Dolor est molestia quæ inter sentiendum percipitur ex ijs, quæ continuum soluunt, aut repentè temperationẽ mutant.

Capiuacc. cap.de Dolore cap. sibi obijcit cap. 75. Artis medicæ, quod dolor omnino ab actione læsa differat. Respondet Gal. eo loco de actione tantũ propria loquitur, vbi verũ est, quod dolor nõ sit actio propria, sed communis tamẽ est, quod ibi nõ negatur. v.g. delirium est actio ꝓpria cap. dolor autẽ neutiquã, qđ ad alias partes quoq; spectat.

Eam igitur esse vertiginis naturam, quam finitione prodidimus, satius fit existimare, cuius plures extant differentiæ à forma, & efficiente petitæ, siquidem alios aliter afficit vertigo, & vapor variũ subit ortum, pro discrimine materiæ, vnde difflatur, cuius spectanda in primis species, deinde vitiũ in substantia, copia, qualitate, & motu. Postremùm acri ingenio perpendendum, per consensumne, an potiùs per idiopathiam vertigo, succrescat, & incessat. Qui dices cognoscam? ex symptomatis prius in vna quàm in alia parte emergentibus, & naturam lacessentibus, vtrobique enim laborat natura, vt docet Galenus.

Cæterùm, vt ad rem colligamus, quæ ἁπλῶς, & altè repetiuimus, vertigo hæc à motore non intestino initia sumpsit quidem, nempè à sacra illa percussione, nunc tamen à crasso, & nebuloso vapore foueri videtur, qui dũ opticos obstruit neruos, oculorum aciem puero obtundit (perperam enim Cassiodorus oculorum humores conuerti arbitratur) dum verò posticos cerebri ventriculos opplet, impedimento est, ne ea spirituum copia, & vbertas, quæ satis fit ad motus integritatem, influat; accedit orbicularis spirituum agitatio, quæ id agit, ne rectã spiritus in organa commeent, quã vnicam causam Saxonia agnouit: Hinc genua labant,

Virg. *Et notæ minuuntur ei sub pondere vires.*

Neque enim illis hærendum deinceps, quirentur, ideò vertigine correptos ruere, quoniã ex confusione spirituum facultas motrix impeditur, quin in reliquum corpus distribui possit, etenim facultas non distribuitur, vtpotè quæ cum anima toto oberrat corpore (est enim inseparabilis animæ proprietas, quã de sinu suo promit ad munerum functiones) sed spiritus animales ad complendam organi integritatem dispertiuntur.

In Probl.

Hinc etiam Aphrodisæus, cur, qui se circumagunt, neque id agere consueuere, vt plurimum decidunt, inuestigans perperam respondit, quòd scilicet animalem spiritum, qui in cerebro, conturbari cogunt, cumq; humiditatibus vnã circumuolui, is dein, cum minùs idoneus fiat ad animalem vim suscipiendã, non finit in neruos, & musculos actionem permeare.

Omnium pessimè Mercurialis, & Sennertus censuere, ideò scilicet motum vertigine tentatis vitiari, quòd præcipuè imaginatio corrumpitur, à qua Animalium incessus dirigitur, vt testatur Aristot. Quare necessum est grauiter imaginatione lacessita, vt consortij lege & motio lædatur.

Lib. de Anim. motu.

Siccine? sed cur Phreniticis, si ita fiat, motus tãto intenditur opere, vix vt contineri queant præ energia? Cur mania, aut atra-bile correptis non flaccescit? nouimus vetulam maniacam, quam vix dum quatuor neruosi iuuenes poterant coercere, dæmoniacam credebat vulgus; decumbente tamẽ ad crura, quæ arctiùs vinxerant, atra, vstaque bile, mens redijt, & summus languor excepit. Facessant ergo, & nos, vnde digressi sumus, reuertamur.

Vapores, qui hanc fouent uertiginem pituitosæ materiæ esse sobolem, multa testantur, deses uita, uoraxq;, quidquid enim Pueris offertur, facilè ingurgitant, unde cruditates colliguntur. Accedit pallor, & mentis stupor, quæ pituita oppressum caput indicant, atque adeò primaria affectione laborare. Hinc Hippoc. lib. de morbo sacro. *Qui à pituita insaniunt, quieti sunt, neque tumultuantur, neque vociferantur; qui verò à bile, vociferatores sunt malefici, non quieti, & semper aliquid intempestiuum efficiunt.*

Prognosis. Ille cui frequẽs acciderit incubus, & scotomia, de se ipso sollicitus sit, & humorẽ grossum euacuet ne ad Epilepsiam, aut Apoplexiã perueniat.

Verùm age, quid portendat uertigo, in medium feramus.

Veteres omnes, qui de re medica scripserunt, Epilepsiæ, & Apoplexiæ finitimam affectionẽ protulere, eoque minùs esse negligendam, si tenebræ, & caducitas impendeant.

Hinc magnum malum nõ semel uertiginem appellauit Galenus, & quidem magnum est tùm sui, tùm affectæ particulæ ratione. Senibus familiaris esse assolet, quòd si Puerum incessat, tantò euadit deterior, maximè si à phlegmate proueniat, quom sit Epilepsiæ quàm proxima, ut ait Auicen. Quid ergo facto opus est? Danda cum primis opera, ut ingruente paroxysmo spiritus consistant, summotis uniuersis occasionibus, quę spiritus possint ciere: Tum uapor discutiendus, minera, nempe pituita incisa, & attenuata eradicanda, cerebrum per cephalica roborandum.

Vertigini opportunis uenæ sectionem præscribit Pergamenus, quem sequuntur reliqui, ni quippiam uetet; Nos uerò uicarias admittimus cucurbitulas,

Auic. lib.3. d.5.c.1.

bitulas, quia cum pituita ſanguis affluit, & oculi rubore quodam ſuffunduntur. Auic. in omni vertigine venas ponè aures recludit grandi auxilio; Nos frictiones ſupernè deorſum ſeligimus. Cucurbitulas verò circa caput ex Auicen. præſcripto admotas omittimus.

Methodus poſt Prognoſin inſtituitur ad mentem Campolongi. Curatio. Per chirurgiam.

Paulus arteriotomiæ plurimùm tribuit, ſi vertigo per idiopatheiam afficiat. Quidam contumaci vertigini circum ſuturam coronariam, circum lambdoida, aut ponè aures cauteria adhibent. Meſuæus aurium ſcarificationem commendat. Nos hæc confirmatæ iam, & in Epilepſiam mox lapſuræ vertigini conuenire fatemur, non recenti, qualem patitur puer ab externa cauſſa.

Per Pharmaciam.

Inter pharmaca præ cæteris probatur Hiera picra Galeni, ſiue in bolos, ſiue in pillulas coacta, nã etſi Hippoc. 1. Prorrhet. ne vertigini obnoxij pharmaco vacuentur, prohibet; Paulus tamen, & Auicen. præſcribunt. Arcet à purgatione imbecilles, & vehemẽtia vetat cathartica, qualia eius tempeſtate vſurpabantur. A primo pharmaco inſtituenda propotiſinata ad parandam ſuperuacuam pituitatem parata, ſubinde foras exigenda pillulis ex maſtichina maſſa, & cocchia conflatis. Ab his ad ſubalterna præſidia pergendũ. Quare non erunt omittenda errhina, & leuia maſticatoria, quibus ad pẽſum adhibitis roborando cerebro incumbendum.

Per Diætã.

Hoc interim tempore ſereno, placidoq; vtatur cœlo, non nebulis, vdaq; uligine fœdo. Inter alimonias à dyſpeptis, quæque flatus generant, legarijs, lacticinijs, oxygala, melca, aphrogala, iſicijs, tomaculis, botulis, phaliſcis abhorreat, trũculos, ſuccidia, petaſones, cruſtula deſpiciat, aromata, piſceſq; parciùs vſurpet; vino vtatur odoro, ſed paucifero, nigrum, & dulce declinet, ſuadente Galeno; fortaſſis, quia eſt magis vaporoſum, vt monet Themiſtius lib. de ſomn. & vigil. Qua cauſſa idem melancholicis ab Auicenna interdicitur. Quieſcat, & ſumma tranquillitate tempus tranſigat, domi contineatur, & obſcuro loco, quia lux ſpiritus ciet: A lectione oculos tollat, res celerrimè motas non inſpiciat, neque ſupernè deorſum. Somnus prolixior, atque pomeridianus, cane peius, & angue declinetur, caput enim vaporibus opplet, & refrigerat. Aluum officioſam curet, ſi non reſpondeat, ſolliciteturi oui vitello reſperſo pulpere ex vini fęce præparata, aut iuſculo ex marino piſce collecto, maximè ex marino ſcorpione. Clyſmus, ſi velit admittere, inſtar erit omnium. Interim mũgat, & pituitatem ad nares proliciat Arantij inuerſo cortice, & in nares indito, aut nigræ betæ ſucco tepente attracto. Bono ſit animo, nec ſalutem deſpondeat; familiarium iucunda conſuetudine vtatur. Vide, ne ira incandeſcat, aut mœrore, metuve percellatur: ſiquidem Auenzoar ait, timorem, & profundas cogitationes vertiginẽ inuehere, quòd ſpiritus accenduntur, ſuccenſi verò ſpiritus dilatantur, & in orbem mouentur: offerantur iucunda, quæque animum excitant. PHILAR. Eorum, qui ad numerum canunt, inſtar feciſti, ò Banopa, qui rogati vix pæaniſſant, vbi verò carmine paulò plus incaluere, cœptis vix deſiſtunt. BANOP. Nunquam immodicus ſapientiæ cultus; ſed tu pro Perca ſcorpiũ, & veluti χαλκια χειρων. PHILAR. Emoriar, ni tua cauſſa hoc edixerim, uereor enim ne peræquè mihi contingat, atque illis, qui dum nimiam affectant ſcientiam, intelligendo faciunt, ut nihil intelligant. Obruor rerum multitudine, & grauitate. Quare pergratum feceris, ſi ea, quæ ad cautionem, & curationem faciunt, in pauca contraxeris, & veluti in tabella expreſſeris, quò præſcripta ad pharmacopolam deferre ſingillatim queãt. BANOPA. Faciam, vt iubet, nec quicquam tam moleſtum eſſe poteſt, quod tui cauſſa libens non proſequar. Sic habeas igitur.

Rec. ſp. Hieræ picræ ſcriptulos quatuor, electarij lenientis drachmas ſex, cogantur in ſeptem bolos obelijs uino albo madidis inuolutos; deuorentur duabus ante prandiũ horis. Ea die frugi oportet eſſe. Poſtridie humidas cucurbitulas infernè ſibi admouendas curet, quibus refixis binas humeris affixas ſcarificari iubeat. Septem ſanguinis unciæ detrahantur. Tota die ſumma quiete cõtineatur puer, ne commotus ſanguis ad debiliorem partem feratur.

In perẽdinum propotiſmata decernantur, quæ haurienda ſunt quatuor ante prandium horis. Huiuſmodi autem ſunto.

Rec. Aceti mulſi drach. vij. ſerapij de betonica ſemunciam: Diluantur iuſculo decoctionis betonicæ, ſaluiæ, ſeminum citri, ſonchi ad quadrantem. PHILAR. Ignoſce quæſo, ſi interpellator ſum, & obex, eximia quadam excrucior curioſitate, ſi ſupprimam. Memini, quendam Cynicum Medicum Sonchi nomine appellatum, ore rotundo, tabulata fronte, mediocri ſtatura; Num audis illũ? BAN. Iam pridem compereram, me uobis deridendum propinaſſe. Scio per iocum interpellaſſe. Peſſimè conſultum eſſet Medicis, ſi & ipſi contundantur in Serapia. Similitudo tibi impoſuit. Herbula eſt Punicis Scariola, Columellæ cicerbita dicta. Sed ad rem. Vtatur iuſculis integram ſeptimanam, interim proritetur aluus ea cura, quam innuimus.

Præmiſſa hunc in modum Protherapia humores foras exigendi hoc cathartico. Recip. maſſę pil. maſtichinarum drachmam unam, cocchiarum ſcriptulos binos; cum ſucco pœoniæ ſubigantur, & concinnentur catapotia num. vij. Tantum medicamẽtum præſcribitur, quod morbus magnus eſt, & excrementũ ſubſiſtit in cap. longè à uentriculo. Ea die uino interdictum ſit puero. His ritè peractis ad ſubalterna gradum faciat. Maſtichen Chyam cum paſſulis quotidie præmandat, & pituitatem proliciat, & expuat, ſubinde os colluat calida. Non omittat errhina ex betulæ, aut ſampſuci ſucco. Thraces nil efficacius experiuntur puluere tabaci in nares indito. Infeſtante paroxyſmo halitum naribus ab hac decoctione ſublimatum hauriat.

Recip. Aquæ betonicæ lib. 1. aceti unc. iij. anethi, uerbenæ ana p. 1. coquantur ad dimidias. Mercurialis.

Non erunt omittenda, quæ proprietate quadã pollere creduntur, proin deuoret quotidie huius electarij modum. Apolecta.

Rec. Conf. fl. Roriſ marini, fl. pœoniæ ana unc. 2. Rhodoſacchari unc. ſem. pulueris abrotoni, ſcriptul. 4. ſem. coriandrorum ſcript. 1. cum ſyr. de ſtęchade fiat electarium. Gal. Dioſc. Marcell.

Abro-

Quercetan. Abrotonus, pariterque coriandri semina peculiari vi pollere aduersùs vertiginem credũtur. Huc facit stercus Pauonum arefactum, & in pollinem redactum. Xenocratis remedium: propinatur denarij pondo cum vino albo aliquandiù. Quinta, vt dicitur, essentia roris-marini in primis commendatur. Vtatur hisce tabellis.

Epiphan.

Recip. Pulu. coriandr. præpar. drach. 2. facchari cand. rosf. an. drach. 2. thuris, mastiches hyrũdinum præp. an. gran. 8. diambræ, diapliris, aromatici rosati an. script. 1. facchari dissoluti in aq. Ros. q. suff. Fiant tabellæ ex arte. Siue Rec. sp. diamoschi dulcis drach. 1. ol. nucis mosch. per expressionem script. sem. succini albi gut. 4. ambræ-griseæ gr. 4. facchari in aq. fl. lauendulæ soluti q. suff. ad orbiculos ex arte concinnandos. Nec minùs conferent myrobalani croceæ facchаro conditæ, vt xylobalsamum pariter conditum. Tempora Marcelli Empyrici hortatu sublinantur nigrę betulæ succo, aut certè balsamitam ex oleo teres, & expressum succum fronti, & capiti induces. Anysum ipsum calfactum identidem olfactum, & naribus subditum vapore mirandum in modum prodest. Vertex subinde detonsus, eius vermiculi puluere, qui sericum net, aspergatur: Hoc fertur vsus amuleto Carolus Quintus. His verò ordine peractis, tandem puero caput abluatur semel, atque iterum lixiuio, in quo chamæmellum, saluia, bethonica, stœchas, & Agaricus ebullierint; sunt enim qui ex sola capitis lotione ex D. chamæmelli, & Rosarum contumaces vertigines sustulerunt. Quibus si non concedat malum, ad maiora erit transigendum; malo enim nodo, vt adagio dicitur, malus quæritur cuneus.

Horstius.

Alexan. Benedict.

Gal. in Dynam. Alexand. Aldrouandus. Skenchius ex Pasch.

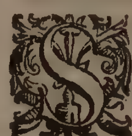
Auic. ad vertiginis, & epilepsiæ cautelã annuum vini potum præscribit, in quo vitis alba pręmaduerit. Plin. commendat D. ramentorum Loti. PHIL. Sat, mi Banopa, luculenter omnia. Nos pro labore tanto gratias agimus. Ad auditorium, vbi opperiũtur pueri, festinanter cedo. Benè vale. BAN. Me miserum, ita ne? Hæccine antidota? FIDENT. Hui. Quid tibi? Caue, ne te amara auaritiæ radix opprimat, & bonam de te opinionem turbet; impensam ad Parentes deferemus curam, vt ipsi merita remetiantur. Interim Banopa de me benè cogita. BAN. Heu perditum me. *Sine antipelargia*? Abite, sed Viales sint vobis improsperi. Nebulones. Verba, præterea nil dant, & auaritiæ insimulare non verentur? Emoriar, si quicquam viderim hoc hominum genere impudentius, ac mẽdacius. Auaritiam exprobrant, cùm illi hac labe præcipuè sordescant, ex quorum oculis mille lachrymas potiùs expresseris, quã vnum è bulga nũmum. Pædagogi petulantes sunt, superbi, subdoli, & cùm nihil præter nomina calleant, omnia se tenere iactant. Vbi verò toga induti, veluti prætexta obtecti sibi de alijs licere putant omnia, & quæstui inhiantes pulchros Asclepiadas, ceu mancipium pecus adhibent, subinde supplantant suppressa mercede. Valeat genus hoc hominum, & in Euchetarum gregem relegetur. Ego pro more meum Diabathrarium inuisam chiragra laborantem, subinde domum me transferam, vbi vires effusa oratione dissipatas recolligam.

Lib. 2. cap. de Bryonia.

SVMMA PRÆCAVTIONIS

Ratio Pestiferæ Contagionis,

Ac primùm de Contagionis Natura.

SApienter Plato, si quid aliud scripsit, in omnibus vnicum principium esse ijs, qui benè consulere volunt, intelligere, quid illud sit, de quo edisseritur, consultaturque, id quod nulla ratione commodiùs fieri posse iudicauit, quàm cum singula definiuntur, quippe hoc est, ait, optimum initium, & fundamentum diluendarum quæstionum omnium, cũ in quaque re exquirenda, à quæsita rei natura, quæ finitione exprimitur, inchoandum sit.

Proinde cum arduam, & multis difficultatum inuolucris oppressam quæstionem aggressi simus, quo scilicet pacto contagium fiat, quæ illius causa, & scaturigo; à finitione, quæ rei naturam è latebris in apertum, quàm eius patitur ratio, manu ducat, auspicari operæpretiũ esse existimaui. Verũ animi vehementer pendeo, cui me præbeam applausorem, & asseclam, cum multifariam pro cuiusque sententia terminetur contagio. Sunt, qui duorum, aut plurium contactum describunt, cuius ratione similis gignitur morbus. Sunt, qui affectionem præter naturam, quę alteri corpori à corpore similiter affecto communicatur, aut seminiorum à corpore præter naturã affecto in aliud corpus transitum. Alij contactum communicabilem, seu qualitatẽ ab vno in alium transfusam, quæ pluribus alijs impertiri potest. Alij denique impressionem qualitatis pręter naturam ab opposito in oppositum pertranseuntis, quæ sanè definitio, ni metaphorico genere constaret, præ cæteris mihi probaretur. Dicamus igitur esse morbidæ, & communicabilis qualitatis in corpus humanum actionem præualidam congeneris morbi procreatricẽ. Hæc profectò contagij naturam mihi satis exprimere videtur, quamquam dilucidum singularum partium rationem penitissimè latere scio, vt propterea oppidò vereor, ne mihi illud Hippocratis Diuinum implorandum sit. Cęterùm cum ex summis decem rerum generibus duo dumtaxat sint, à quibus primùm vis omnis, & actio promanat, Substantia, seu Forma, Physica, aut Metaphysica, (Mathematica, quidquid Pythagorici, & Platonici dicant, non facit, sed facilitat motum) & Qualitas, cui contagis causam acceptam tulimus, cumque hæc duum sit generum, corporea quædã, alia spiritualis, cuipiam hærere possit aqua, quam velimus. Definitio.

Norit itaque nequaquam nos incorpoream intelligere, sed materiatam illam, & manifestam, reclamante Ioanne Fernelio acerrimi ingenij viro, & omnis cultioris litteraturæ Protomyste, qui occultam, & à totius substantiæ proprietate profectam qualitatem arbitratus est, eamque non secus inficere, aut officere, ac Torpedo Piscatoris manum.

Qui

Quì enim aliter fiat, inquit, cum non omnes peræquè corripiat animantes, sed sua singulis definita sit contagio? Quemadmodum quædam sunt venena, quæ occultas cum certis corporis partibus exercent inimicitias, vt Solanum Maniacum, & Hyoscyamus cum cerebro, Lepus marinus cum pulmonibus, Aspis cum iecinore, cātharides cum vesica, ita extant contagia quædam, quibus definitè hoc animantis genus subiicitur non aliud.

Quàm multæ Pecudum pestes, nec singula morbi Corpora corripiunt.

Quòd si à putredine ortum duceret, nullum, inquit, animal, labem subterfugere posset, sed Homini, Equo, Boui communis foret. Bellum argumentum certè, quasi verò præter vim agentis non desideretur patientis aptitudo, & vti putredinis, ita pestiferæ contagionis non sint certi gradus, & modi, propter quos hoc potiùs, quàm aliud animantis genus succumbit. Mitto solis corporeis, primisq; qualitatibus vim similis genitiuam inditam esse, spiritualibus, & specificis non nisi ex euentu.

Ab illis igitur simus, qui in meliori schola instituti vnicam contagionis causam esse statuunt, nēpe putredinem, eamq; non vulgarem quidem, sed summam, quæq; eum malitiæ gradum sortita sit, vt veneni vim, & effectus quodammodo proferat. Propterea scripsit Gal. calorem febris pestilentis, quæ inter contagiosos morbos pernitiosissima est, ab aliarum calore ob putredinis excellentiam differre. Hinc solertissimus Fracastorius contagium putrefactionem ab vno in alium transeuntem finiuit; cuius testatæ subsunt causæ, alieni quippe caloris copia, interni, connatique penuria, & superuacua humiditas, illi parentes sunt, hæc mater putredinis. Missa igitur illa acatalepsia istorū vestigijs insistere consultius est, ne in incertum feratur medentis consilium, neve Andabatarum more aduersùm abditā causam pugnemus: Incerta quippe, & irrita medicatio (vel ipso confitente Fernelio) non nisi dispendio decernitur. Scitum est illud Herophili, oportere Medicum, quæ, qualis, & quanta sit, causam morbi nouisse priùs, quàm de remedio cogitet, quomodo verò cognoscas, si sit occulta? Attamen quia gradus ille, & modus putredinis certò definiri non potest, cuipiam quodammodo reconditam causam appellare sit integrum.

Dicamus deinde duas esse contagionum omniū differentias, quarum vna solo mathematico attactu cominus inficit, altera, quia formalior, eminus, ad quam referre possis eam, quæ per fomitem labem inurit. Atqui dicet quispiam, quomodo eminus afficit, corripitque, si contagij genus actio est, quæ non nisi contactu absoluitur? Hoc ferat responsum, seminaria, quæ morbidas excretiones Hippocrates vocat, per aera diffundi, & quoquo versum ferri, vt etiamnum longè dissitis præsentia sint, præsertim si per ventos inuehantur, quę subinde particulam, qua cum analogia intercedit, & schesis, impetunt, atque conuellunt, quo pacto tersum speculum à muliere, cui menstrua abeant, inquinari notauit Aristoteles. Sunt nihilominus quædam opera, quæ physico duntaxat tactu, sunt, quæ sola fiunt energia, scheticòs, nō hecticòs, quæ quoniā ad rem nostram minùs faciunt, omittūtur.

Impræsentiarum de Peste, cui inter contagiosos affectus prima deferuntur, obiter, & per transennam, non enim propositi nostri est singula minutis punctis colligere, sed summa sequi fastigia rerum) verba facere constitui. Verùm mihi in limite primo non sine grauissimæ difficultatis turbine, quem nescio, an sustinendo sim citra, quàm me transuersum agat, remeligo obiicitur.

Antiqui illi, primique Medicinę Parentes Hypocratem dico, & Galenum, Pestem absque febre agnouisse videntur, cum tamen illi ipsi pestem quā acutissimum morbum palam fassi sint, à quo dissociari, diuellique non posse febrem. Qui fit igitur? Pestem, qui venenatę colluuiei sobolem esse decernunt, hunc nodum nullo dissoluunt negotio, seq; à labyrintho expediunt; Huiusmodi enim primo corrumpunt sine vlla putrefactionis necessaria antecessione, aut consecutione. Cæteri quidem Veterum sensa non audent, quia non capiunt carpere, sed ita se rem habere aiunt: Febrem semper necessariò subesse, atqui nonnunquam vsq; adeò latentem, vix vt percipi, dignoscive possit, aut certè indigna sit, cuius mentionem, aut rationem ad cętera truculenta, & perniciosa symptomata habeamus. In hoc censu est Argenterius, quem quia iactis fundamentis consentit, consequor.

Riolanus tantum abest, vt pestem citra febrem adoriri posse existimarit, cum eam potius finierit febrem epidemiam contagione deleteriam, Galeno finitur morbus, qui in omnes, aut plurimos grassatur ab aeris corruptione prouueniens, quo fit vt quàm plurimi intereant. Pestem igitur, quo nomine epidemia, cōmunem causam agnoscere par est: Atqui cum duæ ab Hippocrate statuantur pręcipuæ morborum causæ, aer, & alimentum, hocq; vt cuiusque suum est, & peculiare, ita singulares, & dispersos morbos gignat, quos sporadicos appellant, ille verò patens, communisque omnibus, & necessariò inspirandus, reliquum est, vt à solo aere causa repetenda sit. Cęterùm duplici nomine aer morborum causa perhibetur, primariæ scil. qualitatis excessu, & maiori quadam labe, nempe putredine, (quanquam me minùs fugit, quosdam esse, qui aerem, cæteraque elementa non aliter putrescere, quàm recessu à sibi debita temperie, mordicus contendunt, id enim sibi velle Atistotelem existimarunt, vbi elementa ex parte modo putrefieri scripsit.) Vt vt sit, vtri potiùs Pestis causam acceptam referas, intemperatone, an putrido? Putrido sanè, etenim aer vehementer intemperatus, vtpotè calidus, aut humidus vltra modum naturæ suæ congruentem, erit quidē paratis corporibus morborum causa, hinc tamen oriundi mitiores erunt peste. Verùm Philosophus Minoribus dubitandi ansam reliquit, nunquid aer putredini subjciatur, cum in Problematis cūcta ignem præter, & aerem putrescere dixerit? Respōdendum tamen vnà cum Auic. & Conciliatore omnia elementa, dum integram seruant naturam, & puritatem, esse imputrescibilia, commixta verò, & inquinata facilè putrescere: Quò Meteorωn.4. respexit, vbi solum ignem à putredine vindicauit, cum nullus Heterogenei

patiatur

patiatur admixtionem. Putrescit igitur aer prauis inquinamentis, & vaporibus inspersus, præsertim si à ventis sileat,

Sic vitium capiunt, ne moueantur aquæ.

Labem quoque ex praua syderum constitutione, & influxu contrahit, in quem omnem causam reijcit Fernelius. Grauis, inquit, est illorum stupiditas, qui præter lumen, & calorem ab astris nihil deriuari huc autumant, nam si benè constituta mortalibus vitam largiuntur, quid ni noxam malè constituta?

Cui Riolanus pluribus obnititur, & refragatur, dicens. Quod verò primam causam pestis repetat à maligno cælorum influxu, non æquè patienter ferent Peripatetici: Qua de re, vt constet amplius à primo fonte tota disputatio repetenda. Aristoteli cœlum videtur agere in hæc inferiora, vt catholica causa, atqui astrorum benigni, aut maligni influxus sunt præcipuæ causæ: Non est dubium cęlum moueri potissimùm ad vsum hominis, si à natura, an ab anima, non est huius loci curiosius perquirere. Ideo enim astra videntur moueri à natura, quòd suos motus non potiùs sistere possunt, quando volunt, quàm elemēta, & quòd singulorum sit vnus, & simplex motus; cum animalia secundum omnes loci differentias pro arbitrio moueantur. Verùm faciamus ea intelligere quid agāt, & quò mouentur, moueri à voluntate, non à natura, assistentem habere Intelligentiam, non informātem, quia nobis mouentur, non sibi, suo motu perficiunt mundum sublunarem, ipsamet non perficiuntur. Cur stato tempore suum virus vomunt in animalium perniciem? De Dijs quæso meliora. Boni enim est prodesse, non nocere: Si in scelerum vindictam, cur sine delectu tam boni, quàm mali, sontes, quàm insontes puniuntur? Cur à ventis seminaria contagionis huc, & illuc promiscuè importantur? Verumtamen esto inscrutabile consilium Dei Deorum, cuius Ministri sunt isti Deunculi, habentne venenum, quod veluti Iouis fulmē in nos iaculentur? Possuntne infectiones pestilentes in cœlo subsistere, vbi nil nisi purum, lucidum, perfectum? Si motu, & lumine astra sufficienter regūt orbem, quorsum particulares influxus? Motu non aliter fit, & conseruatur calor cœlestis, quā natiuus exercitio, nam si motus in animali calorē seruat, primū calorem primo motu cōseruari probabilius est. Primus calor est cęlestis, primus motus conuersio, itaq; cælorum vertigine excitatur calor, qui Peripateticorum opinione influit in nostratem mundum vehiculo luminis, qui quidem si sufficiat generandis, & conseruādis mixtis, ad quid benignæ, & malignæ constellationes? Stellarum radij actus sunt quidam vitales tāquam ex Argi oculis emicātes; qui non potiùs inter se se miscentur, quàm animalium multorum se se innicem aspicientium radij. Itaque pro vario aspectu tam differentes effectus hic produci, quis credat? Vt sol certa aeris constitutione, cuius ipse est auctor, certi generis animalcula producit: Hoc cœlum culicum, aut muscarum, illud scarabæorum, aut locustārum incredibilem multitudinem profert, à quibus multas gentes, & nobiles ciuitates deletas monstrat Plinius, eadem vi cur non imprimit aeri malignam qualitatem pestilentium morborum procreatricē? Nōne sol est parens venenorum, quemadmodum alimentorum, & medicamentorum? Hactenus. At heus ò bone itane Ciui tuo asper es, & refractarius? siccine actutum te ipsum desertum is? In mētem reuoca, quod senior, & vsu rerum peritior quasi ipsa veritate impulsus palam confessus es, aerem videlicet ex maligna astrorum coniunctione, & influxu corrumpi, atque subinde pestem suscitari, causam adijciens, quod alioquin prævideri, & prædici ab Astrologis non posset; Considera, quæso te per sacras Musas, illam stellarum multitudinem, & varietatem, quàm frustra certè non condidit opifex, sed alicuius gratia, hinc fortè palinodiam canere non pigebit; Concludamus ergo ex praua syderum coniunctione, & influxu corrūpi aerem, situmque concipere; non is tamen sum, qui credam, pestilēs aliquod effluuium illinc emanare, sed ita aerem affici, vt inde exorta qualitas hominibus sit infensa.

Quæri solet, cur aeris corruptela adeò diras, & immanes ægritudines committat? An quia analogiam habet ad spiritus, & tenues humores, ex quibus acutissimi emergunt morbi? An potiùs quia quò quid perfectius est, dum integram seruat naturam, eò fit deterius cum ab ea desciuerit? Aer autem sincerus optimum quid est, & sanitatis seruator, corruptus pestifer euadat, necesse est, cum motus omnis à contrario in contrarium fiat, qua causa qui semel se mutuò deperierūt, si fortè amoris vinculum dissuatur, dissoluaturque, odio deinceps plusquam Vatiniano se prosequuntur. Sed ad rem. Inficitur aer etiam citra putredinem à pestiferis seminarijs, & effluuijs aliunde profectis. Apud Seleuciam Babyloniæ cum Marci Antonij milites auri spe potiūdi Auidi Cassij arculam aperuissent, inde tam putris aura exhalauit, vt non regionem modò infecerit, verùm in Græciam, & Romam delata magnam hominum partem sustulerit. Ea porrò seminaria duplicis sunt rationis, quædam enim compacta, & ualidissima mixtione tenentur, quocirca diu conseruantur, & longè latèque pererrant, quædam verò vti materiata magis, ita nec latè diffunduntur aerem contaminantia, aut certè si disperguntur, è vestigio vis omnis euanescit in auras, sed circa originem suā sæuiunt, & debacchantur, modò circa amicula, amictusvè, maximè si visciditatem nacta fuerint, inhærescunt, diuq; durant, quòd si quis vestem induat putrida illa, vdaque colluuie imbutam, vt quoquo modo latentis seminij vis à calore nostro promoueri possit, pedetentim in viscera gliscit, & prima vitæ fundamenta, calorem, & spiritus vitales gemina proprietate inuadit, atque dissoluit. (neque enim inficiandum est virus sapere.)

Lætaturque homines disperdere clade nefanda.

Byzantij pestem non absimilem vigere audiuimus, quæ ineunte æstate potissimum incandescit, atque in vulgus non sine miseranda pernicie efferatur, quam mitem, materiatamque satis conijcimus, tum quod rigente, & æstuante cœlo delitescit, & penè sopitur, tùm quia actuali contactu serpit, & se se profert in alterum. Verùm ædepol hic Amati in mentem venit, qui Thessalonicæ contra

tra vsu venire obseruauit, euanescere nimirum, dum Syrius ardet, sub Ioue frigido, & sæuiente hyeme grassari, atque populari. Quæ tanti discriminis ratio? An dicendum Thesalonicæ ab aeris æstuosi summa efficacitate seminaria, & putrida inquinamenta absumi, & veluti igne conteri, hyeme certa cœli adiuuante constitutione excitari, & immensa non dimensæ formæ vi perdere, Bizantij verò, quia materiata magis aeris vtroque excessu domari? Philosophorum enim coryphęus & frigore, & calore facilè propulsari posse putredinem exemplis demonstrauit. Rationem deriuat Saxonia in qualitatem aeris alexipharmacam; vellem dixisset peculiarem conditionem. Atqui hæc parerga.

Porrò vt Cacum hunc immanissimum præcaueamus certis indicijs illius aduentum præuidere oportet, quocirca hoc iam perstringamus negotium. Præcipua sunt signa, & causæ malefici quidam syderum aspectus, vt Martis, & Saturni, quæ ratio mouit Rondeletium, vt crederet pestilentes febres omnes ex atrabile suscitari, cum Saturnus Melancholicorum morborum parens perhibeatur: Aut aliorum plurium quorumuis Planetarum in vnum conuentus, id quod Idib. Septemb. accisurum adnotarunt Astrologi, quo tempore faxint Dij immortales, ne quid miserabile mortalibus eueniat. Ad hæc Cometæ, & alia ignea phasmata ex insigni vliginosarum exhalationum copia suborta, quæ à solis calore conteri, & confici nequeũt idem nobis præbent argumentum, præsertim si ad Orientem, non ad Polos vergant. Dubitat non abs re Costæus, quomodo igneæ impressiones futuræ pestilentiæ possint esse indicia, quum contra potius immoderatæ siccitatis, & caloris vt Arist. I. Meteorωn testatur, signa sint. Pestilentem autem aerem reddunt imbecillus calor, & superuacua humiditas, quæ sc. aptam faciunt putredini constitutionem. Profectò vbi multum in causæ inuestigatione laborauit, ita se rem habere statuit. Exsiccant, inquit, ob immodicam aeris caliditatem, siccitatemque lacus, maria, flumina, fontes, ex quorum deinceps limosis alueis praui, & fœtidi halitus excitari necesse est, ab his aer corrumpitur, & euadit pestilens. Insignis itidem temporum mutatio, quum temperiem suam non seruant; Nubilum, caliginosumq; cœlum: Propterea lib. finit. medic. pestis dicitur versura aeris, qua de re nec ordinem proprium seruant anni tempora, &c. Austri, & Subsolani perseuerans imperium. Bellum præterea luem anteire solet, ab inhumatis enim cadaueribus teterrimi efferuntur vapores æthera contemerantes. Fames. Sic enim adagio fertur, λοιμος μετα λιμον. Narrat Plutarchus Iulij Cæsaris exercitum annonæ penuria in pestem incidisse, quæ simul, ac in regionem feracem præsertim vini appulit, disparuit. In Æno propter vsum hordei, & frumenti obsoletorum idem contigit, in caritate namque cacochymis alimonijs vesci cogimur. Atqui sciendum est, hinc minimè pestilentes verè febres suboriri, cum à superna, communiq; origine haud prodeant, sed eas, quas Hipp. fortassis vocat pemphigodes, quales Venetijs est videre quàm plurimas, cum exanthematis fędata cutis apparet.

Pestis hæc prædicta ab Astrologis successit anno 1629.

Græcis qui ex communi cibi, aut potus vitio committuntur morbi, pandemij nuncupantur. Huc pertinet reptilium è latibulis fugientum, & insectorum prouentus. Qua de re ingeniosus Poeta.

Lethiferis calidi spirarunt æstibus Austri.
Constat & in fontes vitium venisse, lacusq;
Milliaq; incultos serpentum multa per agros
Errasse, atque suis fluuios temerasse venenis.
Strage Canum primò, volucrumq; auiumq; bouumq;
Inq; feris subiti deprensa potentia morbi.

Ferunt historiæ densam locustarum segetem semper consecutam fuisse pestem, inuadunt enim, & depopulantur aliquam regionem, paullò post commoriuntur, hinc aer contemeratur. Cornelius Gemma de ingentibus agens calamitatibus, quæ in Patria contigere, inter prodigia, ac earum præsagia Papilionum commeminit Papilionum inquit, ingens exercitus rursum apparuit xvj. Kal. Septẽb. qualis alias iisdem anni temporibus visus est. Durãt hæc animalcula Tinearum instar vt plurimum dies continuos tres, quæ nube densissima propè fluminum cursus vecta, hinc sole occiduo per vicos, & lares se se dispergunt, & corruptelam aeris ex anni madore significant. Præcesserat copula diuturna Saturni, & Veneris, &c.

Mercurialis pestis Venetæ, ac Patauinæ signum dedisse Brucos per vias, & parietes apparentes scripsit, Plutarchus refert Medicos pestilentem æstatem prædicere ex telarum Aranearum multitudine. Milui consuetum locum deserentes ex Aldrouando idem præsagiunt. Aues nidos, oua, pullos destituentes, & in alienas regiones se se recipientes idem. Terræmotus denique non minorem præbet significationem.

Sæpe etenim tellus grauida cum spirat ab aluo,
Editur infensus vapor, & truculenta mephitis.

Præsentis verò duntaxat signa sunt febres vulgo grassantes, & plerosque perdentes, etiam si aspectu mites appareant, & calor tangenti Medico minùs mordax. Vitalis facultas primo insultu, aut certè paullò post exsoluta. Pulsus mira quadam inæqualitate affectus, & concitatior systole. Deliria, vigiliæ, nonnunquam somnolentus torpor. Internum incendium, propter quod ægri, inexhausta torquẽtur siti. Anorexia, cibiq; ineffabilis abominatio. Cardiogmos, syncope. Vrinæ aliquando sanorum, interdum iumentorum vrinis quàm simillimæ. Syntexim proprium huiusmodi febris symptoma esse scripsit Galenus: Antrax. Bubo, exanthemata, Ecthymata. Hæc aliquando conueniunt omnia, sæpe seorsum aliqua. Pauci conuulsi euadunt, pauci, quibus blandus est calor, aut aluus liquidis fluit excrementis.

Reliquum modò foret, vt ad curationem gradum faceremus, at quando eadem genere remedia imminentibus, quæ pręsentibus morbis conueniũt, vnam Prophilacticen. prosequi cõsilium cepimus, eoque magis, quoniam vt sanitas morbo, ita ars seruandę sanitatis arte depellendorum morborum pręstantior est, & antiquior: Accedit, efferum illum & effrænem Cacum, vbi semel inuasit, & aggressus est, vt plurimum eluctari, & supplantare quemuis Alexicacum semper enim

Ægriùs eijcitur, quàm non admittitur hostis.

Expedit itaque summa prouisionis capita prælibare, quibus arte declinandi, propellendique iuratum hunc humanę ceruicis hostem instituamur, instruamurque.

Totius porrò cautionis, & prouidentię circa hoc vertitur cardo, vt nempe agentis vis refringatur, & patientis aptitudo summoueatur, cuncta etenim naturæ actio ab agentis idonea efficacitate in patientis capacitatem cadit. Illa quidem obtunditur primùm, si aer, quo medio, & instrumento vtitur ad agendum, alienus, & ineptus ad veneficam putredinem concipiendam reddatur.

Quod duplici ratione fieri posse compertum est, aut calore sicco, qui heterogenea dissoluens homogenea congreget, quæ teste Arist. 4. Meteororum difficiliùs putrere scitum est, ac propterea Hippocrates Atheniensibus consulens publicos ignes circum Pomeria Ciuitatis accendi iussit, vt pestis seminaria, quæ aliunde importabantur, protinus absumerentur. Hoc modo ab Empedocle, & Acrone Agrigentinos seruatos fuisse legimus: Ob quæ beneficia Patriæ collata æternam laudem commeriti sunt, atque Coum senem erecto altari Athenienses in Deorum numerum retulerunt. Aut denique frigore sicco, quo putredinem propulsari apud omnes in confesso est. Hac ratione M. Cato Corcyram à peste liberauit, dum Aquiloni fenestras recludi, Austro claudi iussit. Proin edita loca Aquilone perflata eligantur, imò si fieri potest, in salubre solum, & cœlum secedatur, ne fiat applicatio, quæ ad actionem desideratur. Hipp. fuit summus Medicus, nullum tamen habuit præsentius remedium, quàm citò, & longè fugere, tardè redire. Quid, si non licet? Domicilia odorarum rerum suffitu inficiantur, aspergantur liquidis suauèolentibus, ligna grati halitus exurantur.

Florum serta manu, & redolentia poma gerantur,
Angelicæq; caput, voluantur & ore corymbi
Iuniperi, Myrtiue, aut Hippoglottia fiant.

Arist. & Damascenus spiritus ab odoribus instaurari, ac refici, animum oblectari, & Facultatum stabiliri firmitudinem testantur. sed nos cuncta sub exemplo ponamus. Ad thymiasim, atq; suffitum hyberno tempore vtendū. ℞. Styracis calaminthæ vnc. sem. benioini drach. 2. xyloaloes, caryophyll. ana scr. 4. calami aromatici, nucis mosc. ana drach. 1. ambræ, moschi ana gr. 10. rite parata omnia referantur in pastillos super prunas inijciendos. Seu carbonis saligni vnc. iij. Styracis aridę vn. 2. benioini vn. 1. cariophyll. dr. 3. croci cinamomi, maceris ana drach. 1. cum gummi tragacanthæ contrita omnia componantur, effinganturq; vel tædæ, vel cypriæ auiculæ.

Auerroes suffitum commendat ex costo, styrace, galbano, ac teribinthina, ac si peculiari quadam vi polleant aduersùs pestem. Æstiuo autem tempore halitus excitari poterit ex trochiscis cāphoræ, aut ex succini el. dr. 2. fol. myrti. corticum citrij, fl. nenupharis, rosarum, violarum, croci, maceris, sandalorum citrinorum ana dr. 1. camphoræ, benioini ana dr. sem. moschi gr. v. omnia in pollinem redacta possunt ex aqua rosacea in pastillos efformari. Cubiculorum pauimenta oxycrato, aq. rosacea, aceto rosaceo aspergantur, flores ve nymphæę, rosarum, violarum, borraginis, vaciniorum passim effundantur, aut suspendantur è filo serico. Focus quouis cęli statu accendatur ex lignis iuniperinis, cupressi, larycis, tædæ, fagi, æsculi.

Disce & odoratam tectis accendere Cedrum
Galbaneoq; agitare graues nidore Chelydros.

Domus vndiq; niteat, nulla colluuie scateat.

Ælurique, canesque procul pellantur, & omnis
Sordities immunda scopis verratur, & amne.

Poma verò hoc pacto concinnentur. Sumantur florum scabiosæ, arantiorum, citrii ana p. 2. cariophyll. nucis moschatæ, iridis Florentiæ ana dr. 1. s. pulu. diambræ, diamoschi ana dr. se. ambræ grisea. gr. 7. moschi gr. 3. Fiat puluis, qui puro ladano exceptus cum aqua cinnamomi referatur in pomū. Seu styracis aridæ vnc. sem. calami aromatici, benioini rosarum rubrarum, maioranæ siccæ, iridis Florentiæ ana dr. 3. macis, caryophyll. agallochi ana dr. 2. ambrę, moschi ana scr. sem. ladani purissimi quantum ad omnia cōcorporanda desideratur. Pilo malaxentur calido affusa sensim aqua rosarum, aut naphtæ, & terebinthinæ momento, vt tenacior massa fiat.

Si mauis, Styracis calaminthæ, cort. citri ana dr. 2. been albi, & rubri, menthæ siccæ, caryoph., ligni aloes, cardamomi, valerianæ, calami aromatici, myrtillorum ann dr. 1. santalorum citrinorum, mastiches, camphoræ dr. 1. s. macis, nucis moschatæ, cinnamomi, ambræ dr. sem. moschi scr. 1. ladani purissimi vnc. 3. s. cum aqua mellissophilli. f. pomum.

Æstate verò huiusmodi. Seligantur Carabes dr. 2. corallii rubri, rosarum ana dr. 1. florum nenupharis dr. 1. s. styracis calaminthæ, resinæ pini ana dr. j. xyloaloes, mastiches ana scr. 2. boli armeni dr. 1. sem. ambræ, cāphoræ ana gr. 7. ladani quantum desideratur. Fiat pomum, quod peruia pyxide argentea includi poterit. siue florum boraginis, rosarum, viol. nymphęæ, citrii ana p. 1. Succini, boli armeni aceto ros. abluti ana dr. 1. galliæ mosch. dr. 1. Santalorum omnium, mastiches, xyloaloes, cinnamomi, rad. angelicæ odoratæ ana scr. 1. camphoræ scr. sem. ambræ, moschi ana gr. 3. Fiat puluis, & excipiatur gummi tragacanthæ affusa sensim rosarum aqua, vt effingatur pomum.

Ex cedro, vel iunipero sphæricum, & foraminosum toreuma Phydiæ, aut Polycleti arte confectum medium discindi iubebat Manardus, abiunctasq; inuicem partes ita cauari, vt de integro cōmissæ, coaptatæq; imbutam recentem spōgiolam caperent, insertisque deinde quibusdam vncinulis argenteis ita continerentur, vt pro libera voluntate claudere, & recludere possemus: spongiam aquæ rosaceæ, & cretensis vini parte imbuit, aceti dimidia, subinde superaspergit puluerem, quo poma conflari scripsimus, & ita madidam in ligneum, & undique terebratum globulum intrudit, manuque gestari, & naribus identidem admoueri iubet.

Ora, manusque simul roseo perfusa liquore
Permadeant gratum naso spirantia odorem.

Vestes quoque totam spirent Arabiam, quas bombycinas, & frequenter permutatas uelim, non pannosas, non uillosas, aut pellitas; priùs uerò quàm induamur, ex præscriptis thymiamatibus suffiantur. Omnino culta corporis elegantia proba-

probatur. Atqui sat isthæc inculcauimus.

Reprimitur tandem,& inefficax redditur pestis, si corporum nostrorum rectrices facultates aduersùs hostem muniantur, roborenturq; peculiaribus alexiterijs, qualia ab omnibus commendantur Theriaca, & Mithridatium, vt propterea iure scripserit Moses Ægyptius narratum sibi à Medico doctissimo, dum in Antiochia grassante peste Medicinam faceret, neminem præter illos, qui theriaca vsi fuissent, seruatum esse, hæc enim, vt Aphrodisæus quoque primariæ notæ philosophus putauit, ideo venenatos morbos distringit, profligat,& propellit, quòd ex respicientibus singulas corporis particulas simplicibus conflatur. Et si aliter sensit Auic. qui refert, Sapientes Theriacæ,& Mithridatij compositionis causam acceptam ferre diuinæ inspirationi potiùs, & prouidentiæ, quàm humano ingenio, quia humana ratio ad illius compositionis efficaciam non pertingit. Optima uerò Theriaca septennis esto. Huc accedunt Bolus Armenus,& Terra sigillata, quorum vsu omnes seruari obseruauit antiquitas. Galenus pestilentia affectos, quibus sumptus est Bolus Armenus, curatos testatur, quibus verò hoc medicamentum non profuit, nullum præterea medicamentum profuisse.

Fertur senior Mediolani Dux quotidie bolum Armenum vnà cum Cretico vino aqua rosacea diluto hausisse, & à singulis domesticis priùs, quàm ad se accederent idem sedulò præstari iussisse, quo modo sibi benè cauit, pestemque elusit.

At ne emptoribus imponatur, & pro genuino fucosus, & fabrefactus sufficiatur, his notis probato. Bolus Armenus pallescat vt aurum, facilè soluatur, nullam includat saburram, modicè densus, & grauis sit, vt lapis propemodum videatur. Terra sigillata sit rubri coloris, munda, haud admodum lenis, gustui nequaquam mordax, moderatè autem adstringens, tenax quadamtenus, & lubrica, vt in aqua soluta molli fiat adsimilis ceræ. Lapis Bezoar, cornu Monocerotis,& ceruinum, vniones, præsertim smaragdus inter præcipua alexipharmaca, censentur, hæc enim præterquàm quòd aperta qualitate putredinem arcent, & expugnant, spiritualem obtinent antipathiam formæ sobolem. Vtrumque præterea Diamargaritum, electarium de Gemmis, Trochisci de Camphora, Manus Christi perlata, Confectio Hyacinthi,& Alkermes, Lætificans Galeni huc spectant. Scordium commendat Fracastorius, huius Diascordium Sennertus. Alij extollunt antidotum in Sanctuario Mitridatis repertam, cuius compositionem his versibus pepigit Serenus.

Bis denum rutæ folium, salis & breue granum,
Iuglandesq; duas, bino cum corpore ficus,
Exoriente die pauco consperfa Lyæo,
Sumebat metuens, dederat quæ pocula Mater.

Sunt tamen, qui huic minus tribuant, nam etsi caricæ,& iuglandes obstructa liberant, ruta,& sal à putredine vindicant, præcipua tamen facultate destitui videntur. Quoddam meminit electarium Sauonarola, quo se vulgo admirabilem præstitit Iudæus quidam. Habet autem cinnamomi vnc.sem. zedoariæ drach.ij. boli armeni drac.vj. seminis citrij, sem. acetosæ ana drac.iij. rad. dictami, tormentillæ, rasuræ eboris ana dr.j.s. ossis de corde cerui dr.j. fragmentorum smaragdi, rubini, granati, saphyri ana scr.j. Cuncta in pollinem redigantur, & commisceantur cum conserua buglossi, & concinnetur elect. cuius hyberno tempore dentur dr.ij. æstiuo dr.j.s. subinde propinentur aquæ cichorii vnc.ii. In libro simpl. Gal. commeminit propriæ vrinæ, quam à quibusdam hauriri maximo cum emolumento notauit. in li. de Incant. Gal. adscripto, quemcumq; pestiferam regionem ingredientem à gestato hyacintho seruari, & apud Summates gratiosum reddi traditur. Adamas sinistro vinctus brachio, betonica quouis modo circumlata, lapis Achates, lapis Chelidonius niger, Carbunculus idem præstare feruntur.

Arrhenicum verò sacculo inclusum, & ad cordis regionem adhibitum, quamuis summi viri illud efferant præconio, probare non ausim, etenim nisi carnem attingat, vt illius sepulta vis à calore nostro excitari possit, nihil operabitur, sin attingat vehementiùs verendum, ne, quæ à peste reformidabamus accisura mala, arrhenicum inauspicatò inferat. Narrat Valescus, se nouisse duos, quibus caput scatebat achoribus, qui Gordonii vnguento, quod ex arrhenico &c. constat, caput obleuere, quorum alter postridie è viuis decessit, alter tota reliqua vita stupidus remansit. Non absimilem historiam refert Amatus Lusitanus duorum Adolescentum, quibus ad scabiem tollendam vsis vnguento, in quod clam Medico Seplasiarius arrhenicum intruserat, res pessimè cessit, vnus enim diē obiit suam, alter furore correptus saltu per fenestras in terram exiliens alterum sibi crus fregit, miseramque uitam uiuere deinceps coactus fuit. Satius sit igitur ea adhibere remēdia, quorum maiores experimenta tulerunt Oleo igitur M.D.Hetruriæ, oleo scorpionum Matthioli, Theriaca, & Mitridatio addito citrii succo cordis regio deliniatur. Sunt, qui iecur quoque stomachum, & testes oblinunt, ut robur concilient, hoc ung. quod constat ex olei rosac., omphacii unc.ii. ol. de spica odori unc.s. pulueris cinnamomi, cariophil. ana dr.s. rosarum, sandalorum citrinorum ana dr.i. ceræ, & aceti rosac. q.suff. vt fiat ung. molle. Si displiceāt litus, concinnentur sacelli, seu marsupia cardiacis pulueribus intertexta. ℞. buglossi fl. arantiorum, scabio. ana p.i. pulueris diambræ dr.ii. pulu. iridis Florentiæ scr.ii. Puluis excipiatur cotone & inuoluatur syndone duplici, intersuatur ut decet,& cum zonis applicetur cordi. Æstate uerò: fl. borraginis, uiol. rosf. nymphęę ana p.i. santal. diamargariti frig. ana dr.i. caphuræ ana scrup.i. s. ambari orientalis g.v. qui puluis, itidem sacculo intercludatur cordi admouendo. Mitto sexcentas alias antidotos, quas apud Authores cernere est, præcipuè uerò apud doctissimum Hollerium, quarum fusissimè trahitur materia, è qua unam decerpsi hìc adscribendam.

Cucumeris siluestris radix in mortario teratur cum foliis tenerioribus semperuiui, apii, coriandri, mel additur,& puluis cinnamomi, aut piperis grana ix. Omnia mixta stanneo uase seruantur. Vteris (ait) ieiunus castaneæ magnitudine ex uino tenui diluto aqua conuenienti, ut oxalidis. Poteris cum

que correptis versari, aut iam correptus statim sanesces. Ea ratione conuenit hoc electarium, quòd vsu frequenti serosi, ichorosiq; humores foras excluduntur, quibus ad putredinem suscipiendam opportunius nihil.

Corporis deniq; dispositiones medicamentis,& recta victus, & vitæ ratione tolluntur, quocirca Platonicæ sententiæ applaudẽtes priùs, quam corporis purgationem aggrediamur, animo prospectum volumus, vt, si fortè ægrotat, & graui pathemate afficitur,opprimiturq; erigamus, & in pristinam sanitatem, libertatemque asseramus: Quòd si omnino circumcidi non possunt affectus, his saltem rationis formula modum imponamus, ne ferociùs exorbitent,vix enim fieri potest,vt nos molioris naturæ seueros Stoicos agamus, virtutem,& animi sanitatem in apathia quærentes. Præ omnibus verò, vt coram deuoto Parocho sacrosanctæ confessionis sacramento mentem vnusquisque piet,& radicitus ab omnibus purget quisquilijs, ex animo hortamur.Enimuerò si oculus tuus (dicente Christo) i. anima tua simplex fuerit,totum corpus lucidum erit,& mundum.

Quisquis agit purus sceleris vitam inter iniquos,
Nulla ab inhumano morbi contagia ducit
Hospite.

Animi porrò alacritudo, & hilaritas cantu maximè & musica conciliata tanti semper à Thalete habita fuit, vt hac ratione sola pestem fugari asseuerauerit. Expurgato animo corporis curam geramus,oportet,quare omni studio illud ab excremẽtis,& superuacuis humiditatibus vindicemus, persiccemus, siccum enim teste Hippo. similius est sano. Cacochymia leui cathartico summoueatur. Plethora,si subsit,exhauriatur, sed parciore manu. Doctè enim Haly,habentes corporis humores laudabiles aeris malitiam corrigunt. Hinc ab Authoribus pill. Ruffi,quæ ex aloe,myrrha,& croco constant, queis aliquando bol. armenum, terram sigillatam, ammoniacum adijcimus, vsus commendatur, hæ namque præterquam quòd educunt excrementa quæ quotidiana generatione cumulantur, corpus reficcant, atque adeò suscipiendæ putredini inhabile reddunt. Huc referuntur cauteria brachijs,aut femoribus inusta,per quæ serosi humores repurgantur.

Quis verò iure expostulabit, & quærimoniam aget, nisi tot Antidotis vtendi modus sub exemplo, veluti schemate subiiciatur. Paucis igitur capiat Sanguis, si subsit copia, quàm mox è basylica dextra mittatur, parcè tamen, vt ad selibram, ne vnà cum sanguine vires exhauriantur,quas constare volumus: Hæmorrhoides assuetis,si substiterint, admotis hirudinibus citentur. Brachiis, si imbecille sit caput,alioquin femoribus cauteria inurantur,dextro potissimum,non ante tamen, quàm toti prospectum fuerit. Postridie eius diei, qua tunsa fuerit vena, oxymel.simpl. vnc.i. syr. de cort. citri vn.sem. (si modò rigeat cælum, & hominis frigidior natura) D.betonicæ,& sem.citrii vnc.3.mane sumantur,alioquin tantumdem syr.acetosi, & acetositatis citrii,& D.oxalidis, & sonchi. Perseueret tres dies. Quarta die syr.ros.sol. vnc.3. & tantundem D.Cardiaci infusionis scrup.4. rhei, aut agar, troch.cum scr.1.spicæ,aut zyngib.Quinta die opt. Theriacæ dr.i. cum cons.bor. dr.3. Sexta die boli arm.aut sigilli lemnii opt.præpar.scr.2.ex bono vino cum aq. ros. aut scorzoneræ diluto exhauriantur. Septima die Iudæi elect. dr.2. & aq. cichorii vnc.2. Octaua die verbena præmandatur, dein deuoretur,aut semina citrii, rad.tormentillæ, zedoariæ: Nona die grana aliquot electæ smaragdi, vtpote g.7.aut totidem C.Monocerotis.Decima die pill. Ruffi dr.1. ex Cretico vino, si hyems, aut ex aq. oxalidis, & trifolii acetosi. Exactis diebus decem, vt dierum, ita antidotorum repetitio fiat, nullaque intercedat dies, quin aliquid dictorum deuoratum sit. Illud animaduerti velim, vt multo ante prandium tempore alexipharmaca sumantur, ne alimentorum accessu illorum frangantur vires. Cætera ex præscripto fiant. Superest, vt diætam percurramus.Cibi euchymi,& eupepti sint. Proinde carnes Perdicum, Phasianorum, Auicularum, Gallinarum turturum hœdi,veruecis,leporis,vituli commendãtur. Scribit Orus,esum columbarum vi quadam peculiari à peste præseruare. Pisces fluuiales, paruuli minùs improbantur; ouis vtendum tremulis, & sorbilibus. Frequens pinguium, ac iurulentorum vsus cauendus. Herbæ conueniunt lactuca,endiuia cichorium,portulaca,oxalis,betonica,pimpinella,fœniculum,apium, borrago,melissa. Allium,si parcè sumatur,non est nullius momenti. Lentes, & hordea aceto condita conceduntur. Ex fructibus,nuces, auellanæ, ficus, passulæ,pini fruc. phistici,amygdala,præsertim amara, mala vel pyra acida,mala punica,citrea,arantia,limones, cappares,pruna sicca, cerasa acida. Piperis,& Zyngiberis vsus non conuenit: pro his alimoniæ hoc puluere condiantur, qui constat ex cinnamomi drach.6. cardamomi anys. ana dr.2. rosarum maceros ana scr.4.croci drac.1.m. Assa elixis, si facilè conficiãtur,conuenientiora sunt; lac nisi acidum in Garamantes,& Indos mittatur.

Porrò esculentis omnibus acida intermisceantur, vtpote acetum, omphacium, limonum, citri, arantiorum,granatorum succus. Iusculis oxalis,& alleluia æstate, hyeme, betonica,saluia, apium in coquantur. Vinum mediocre subausterum commendatur,dilui poterit aliqua cardiaca aqua.

Mesuæus ante omnia manus & ora uino ablui, nares oblinire, & modicum ebibi iubet, animam enim ait, exhilarat, & confirmat, ut propellat aduersa. Propterea me in admirationem egit Auic. qui pestis Prophilacticem tradens, uino penitus nobis interdicit:sed condonemus hoc Auic.utpote Sarraceno. Diuus Ambrosius scripsit, vinum sobriè sumptum sanitatem largiri, & augere prudentiam. Sunt,quibus arridet uinum absynthites,sunt quibus cestrites. Exercitium uerò admodum conducit, si citra respirationis noxam, & in commodum fiat (non enim refert pestilenti in aere confertim,& affatim respirationem ducere) propterea scripsit Rhasis, omnes è medio sublatos fuisse præter uenationi assuetos, qui corpora strenuè exercuerant.Satius sit,si pransi domo exeamus,cum D. Lauri fol.naribus attraxerimus & aures ol. spicato obleuerimus. Laudamus frictiones artuum leues. Sed illos deridemus, qui cautelæ studio aceto totum

tum corpus madefaciunt, vt pestilenti aeri viam præcludant, deridemus inquam, quoniam transpiratione prohibita faciliùs, id, quod tanto reformidant opere, incurrere possunt. Si lubet igitur oleo spicato adiecta vini quarta parte corpus linatur.

Somnus diurnus, clamor, concubitus quàm fieri potest maximè declinentur. Cæterùm vt rem ad vmbilicum adducam, quemadmodum sua est cuique temperies, & natura, ita non quilibet vno eodemque calapodio, vt paræmia fertur, calceandus est, sed pro vsu, & Medici prudentia omnia temperanda, nam & si Gal. scripsit, ea quæ proprietate iuuant, omnibus temperaturis, & omni tempore prodesse, magis profutura sperandum est, si accedat delectus.

Atq; hæc pro instituti nostri ratione satis sint.

SYMMIXIS

Seu

MISCELLANEA PHYSICARVM,

Iatricarumq; Quæstionum.

HIPPOLYTO OBICIO MEDICO, Et Philosopho Ferrariensi

IOANNES STEPHANVS

εὐπράττειν καὶ ὑγιαίνειν.

ARGVMENTVM.

Reijcitur Sanctorij, atque Obiçi de Amore sententia: Illius, quòd sit species humanæ stultitiæ: Huius, quòd sit naturalis inclinatio.

Libr. de multiplici abusu in medicina. Epist. ad Sactorium.

QVæ tua sit aduersùs Sanctorium virum præclarissimum opinio. (Obici doctissime) satis, superq; percepi, quapropter missis cæteris, vtpote satis claris, & testatis ad amorem, vt iucundam, & planè diuinam rem (in quo enim consistit felicitas, & beatitudo separatorum animorum, nisi in amore?) orationem meam dirigam, quando per te mihi integrum, imò verò imperatum.

Quid de amore perperam, aut benè Sanctorius senserit, non absque admiratione intellexi, quapropter veterum Philosophorum, meamq; de amore sententiam in medium allatam volo, non sanè vt inter doctissimos, & sapientissimos viros sapere videar velle studio laudis ductus, sed vt mandatis auscultem tuis, vir præstantissime, atque obtemperem.

Plato amorem (quem Græci ἐρωτα nuncupant) finit perfruendæ pulchritudinis desiderium; Plotinus actum animæ bonum desiderantis; Theophrastus Arist. discipulus, & consanguineus animi concupiscentiam, quæ celerem habet ingressum, tardum verò regressum. Hinc colligere est aduersùs Sanctorium, ad amoris procreationem sat esse rem pulchram semel inspexisse, ac idolum, exuuiasque pulchritudinis memoria collocasse. Amorem verò magis, minùsve in dies succrescere, atque vires acquirere, prout homines magis, aut minùs oblectantis simulachri præsentiam exigunt, ac eorum animi huic importunè obsequuntur, eamdemque affectant formam. Quod etiam pulchrè Comædiographus Vates Hetruscus.

E tanto forte amore,
Quanto da i nostri cor forza riceue.

Miserum ergo, & insanum haud malè asseuerat consuetudine effici Sanctorius (si loquamur de interna animorum consuetudine cogitatione comparata, non de externa corporum.) Neque omnino diffiteor, longa consuetudine sanum amorem conciliari posse, vt Arist. ix. Ethic. potissimum verò inter deformes, nam morum, & animorum similitudo, quam parere consueuit mutua consuetudo, quæque à simili proficiscitur temperamento (siquidem corporis temperiem animi mores sequuntur, ac propendent, vt Galenus) plurimum ad hũc effectum pariendum conducit, cum maximè nulla alia intercedat caussa. Prætetea ad amorem aucupandum nequicquam præcepta traderentur, nam cum volunt fixum, intentumque obtutum in oculos Amasiæ conuerti, radiorumque luminum mutuo cum conamine occursum in congruo interstitio, firmamque, immobilemque imaginationem haberi, subinde inferunt, hæc omnia non nisi quadam consuetudine ritè fieri posse. Apuleius ad meas partes. *Tui oculi per meos oculos sæpenumero ad intima delapsi acerrimum meis medullis commouent incendium.* Hinc constare puto, consuetudinem aliquando desiderari ad amoris partum, cum non ita momento animi ad amandum omnes parentur. Sunt tamen nonnulli opportuniores. Hinc Virg.

Amatio fit ex quadam consuetudine. Arist. in Eth.

Vt vidi, vt perij, vt me malus abstulit error. Egloga oct.

Porrò vt Homo sensu, & ratione donatur, ita vtriq; data sunt pabula, & fomenta, quibus alliciantur, & oblectentur, quin additi illices, & stimuli ad ipsa cognoscenda, & prosequenda; Id quod subolfacientes Philosophi duplicem fecerunt Amorem, vnum, qui rationi, alterum, qui sensui præesset, illum ad diuinæ lucis, solidæque Philosophiæ contemplationem, ad puram, castamque vitam vsque aspirantem, ac promouentem, hunc Veneris esse stimulum, qui vbi procax, petulansque proiectis habenis, ac deuorato pudore exorbitat, infra hominis speciem ipsum hominem deijcit, & ad insanas, damnatasque cupidines impellit, adigitque. Hunc fortassis amorem definire voluit Sanctorius, cum dixit, esse speciem humanæ stultitiæ, &c.

Quod verò ad tuam, vir sapientissime, opinionem, nimirum amorem esse naturalem inclinationem, vt exemplo ex sacris paginis affers, non possum, quin reclamem, nam reuera amor est voluntarium pathos, affectione ad rem cognitam, vtpote bonam, & conuenientem, siue beneuolentia rei, qua gaudemus, vt ait Fracastorius: Quòd si rem illam in nostram voluptatem vertamus, non amor amplius, sed libido est; Amor enim omnis per se purus est, nihilque aliud vult, nisi vt benè sit illi rei; quem

quem amorem non solus homo, sed cætera animalia habent, quibus phantasia, & memoria insunt. At verò (vt ad rem nostram sermo conuertatur) si naturalis inclinatio esset amor, homines peræquè mulieres adamarent, non hanc amore, illam odio plusquàm Vatiniano prosequerentur.

Ad hoc, natura fixa, & mutari nescia, quam igitur modò diligo Puellam, amodò odisse nequeo, falsum.

Præterea facilè philtris ab Amata gratiam iniret misellus Amans, si naturalis præesset inclinatio, & pondus, atqui non potest, quia voluntas libera.

Potest quidem Magus, immo Medicus efficere, vt amemus exhibito Satyrio, aut cantharidibus, genita scil. amoris materiali caussa, aut excitata, non propterea definitè hanc, aut illam, neque efficiet, vt redamemur. Accedat, desiderium, proinde amorem, vt Musæus, & Diogenianus affirmant, præcedi à vera rei cognitione, qua de re doctissimè scripsit Valeriola, idem autem de naturali inclinatione asserere, nefas. Hinc D. Augustinus, *amari non nisi nota possunt.* iuxtà illud,

Lib. 2. obseruationum.

Ignoti nulla cupido.

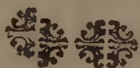
Scio esse quosdam amores, & odia, quæ cum non pendeant à certa causa, in naturalem inclinationem referuntur,

Martialis.

Non amo te Sabadi, nec possum dicere quare,
Hoc tantùm possum dicere, non amo te.

Scio inquam, quibusdam videri naturales inclinationes, mihi verò non videri, sed potiùs animorum sympathiam, aut antipathiam, siue cum Platone similem, aut absimilem Genium, similium, aut dissimilium astrorum genituræ dominorum sobolem. Referunt in facie Darij tantum gratiæ, & venustatis infuisse, vt nonmodo suis, verùm etiam exteris, & hostibus gratus fuerit. Ecce inclinationis caussa. Sileo Alcibiadem Atheniensibus adeò charum, & amatum, cui forsan, vt cum Hebræis loquar, assistebat Annahel.

Quod autem dicitur de Adamo, & Heua, crediderim, amorem illum, & desiderium congressus momentò excitum fuisse effectum singularis, & extraordinariæ Dei prouidentiæ, vt inde propago, & Soboles citiùs in hoc mundo, quam ab vno deriuari voluit Deus, vt maior esset hominum felicitas, mutui amoris copulatione resurgens, Notum autem est, quantum sanguinis coniunctio valeat, & storgæ naturales vehementissimi sunt amoris impetus. Neque inficior (ne hoc mihi objjciatur) congressum masculi, & fœminæ esse connaturalem, qui tamen fieri potest absque amore, non enim qui congreditur semper amore illectus, sed interdum pudendorum titillatione fœtifici lentoris copia, aut qualitate effecta. Sed hæc hactenus, ne noctuas Athenas. Vale Kal. Sept. M, DC, XIX.

HIPPOLYTVS OBICIVS

IOANNI STEPHANO MEDICO, Et Philosopho eruditissimo S. P. D.

ARGVMENTVM.

Obicius sententiam suam de amore validis rationibus tueri nititur.

QVæ de ineptijs Sanctorij Sanctorij sentis, tua ex epistola percepi, quas tanquam lippis, & Tonsoribus notas omisisti, cum eius solùm de Amore opinionem ponderare volueris, quam, ità viuam, perbellè reiecisti.

Cæterùm, etsi mea pariter de amore definitio à tua distare videatur, altera tamen alteri nec obstat, nec contraria censenda est; etenim eadem de re diuersæ pro considerationis diuersitate dari possunt definitiones. Quapropter dixi ego, amorem esse quandam naturalem inclinationem, qua mas appetit fœminam, quia species respexi, tu voluntarium pathos, quia indiuiduum: & quamuis exempla à me adducta sint particularia, quibus tua aptari potest definitio, non tamen volui definitionem meam allatam ad indiuidua referri, verum ad speciem: licèt Adam ea, quam dixi, inclinatione Euam adamaret, quæ tunc, cum in rerum natura sola, quasi species vnà & indiuiduum habēda erat; illo enim tempore fieri poterat propositio conuertibilis de Muliere, & Eua: Nam Mulier Eua erat, Euaque Mulier: hoc idem de Mare dici poterat: Nec, quod asseris, mea ex definitione sequi posset, vt scilicet homines suæ speciei fœminas peræquè adamarent, quandoquidem homo, natura scire cupit, nec tamen omnes scientias, artesque perǫquè desiderat, verum hanc, vel illam eligit: sic quadam naturali inclinatione fęminam appetit, qua propensione eligit hanc, & non illam; secùs nihil interesset inter bruta, & hominem: tametsi non omnino negarem inter bruta, quodammodò hanc fieri posse electionem. Cæcus à Natiuitate fœminam appetit, nonnè hæc naturalis est propensio? libenter enim fęminas tangit, & audit, ipsisque adhæret: Est fortè Cæci amor pulchri desiderium? non re vera, si, quod pulchrum est, ignoret: igitur fœminarum natura ipsi inest desiderium, non Timocliæ Thebanæ, non Pollæ Argentariæ, non huius, non illius: licèt Puellas libenter tangat, audiatque, ipsisque (vt dixi) adhæreat: At tactus indè, vel auditus, vel vtriusque medio impulsus hanc, vel illam amare eligit: Odio igitur hanc habere, illam adamare, est quidem voluntarius animi motus, siue passio, vel desiderium, seu dicas, voluntarium pathos, (vt tu ais) fœminam autem appetere, & amare, naturalis propensio; nec homo ob pudendorum titillationem seminis copia, vel qualitate obortam principaliter appetit, vel cupit cùm fœmina coire, sed naturali præcipuè propensione congressum cum ipsa habere cupit, qua inclinatione amota, satis esset pro naturæ stimulo seminis fieri iaculationem;

tionem: Quod de Diogene, tanquam de homine, qui naturali inclinationi fortiter restitit, fertur.

His satis constare arbitror nullum inconueniēs sequi posse, si à tua diuersam attulerim definitionem, si ego speciem, tu indiuiduum respexeris: nec his duabus Platonis altera repugnat, quem prorsus finem spectare, est certum, cùm dicat amorem perfruendæ pulchritudinis esse desiderium; idem de Plotini altera assero: tametsi neutra mihi probetur: nam non semper, quod pulchrum est, desideramus, verùm sæpissimè, quod deforme, nobisque pulchrum videtur, licèt respectiuè sit tale, quale mente concepimus: Vndè melius, si dicatur, amorem pulchri esse concupiscentiam, vel illius, quod pulchrum videtur: perrarò enim, quinimò rarissimè, quod absolutè pulchrum est, reperitur: quo fit, vt sæpissimè, quod tale nobis videtur, cum tale non sit, ametur.

Naturam fixam, mutarique nesciam in abstracto concedo, non autem in concreto; seu de natura naturante sit sermo, & non de natura naturata.

Vtinam, suauissime Ioannes, philtris cogi non possent hominum animi ad hanc, vel illam amandam: fieri quidem potest, quod mille experimentis iamdiù id comprobatum habemus, licèt voluntas libera sit, Deo tamen permittente, multa fieri possunt, quæ homines cogunt, eorumque voluntatem immutāt: de qua re ad Leonardum Miliarium Bellunēsem diebus elapsis cumulatè scripsi: Satyrium uerò, atque Cantharides non sunt, ut forsan putas, de genere Philtrorum, licèt Venerem excitandi uim haberent; Amorem præterea præcedi à uera rei cognitione, est quidem uerum, quod quoque de naturali inclinatione asserere oportet, secùsque dicere nefas est, quo rogo modo mas fœminam appeteret, si ipsam nunquam uidisset, aut prorsus ignorasset? faciamus, Infantem inter homines oriri, atque educari, ipsumq; ab ineunte ætate, æternùmque credere Mares dumtaxat in rerum natura reperiri, ortumque hominum ignoraret, qua amabò via fœminas adamabit, quas prorsus nesciet? igitur in naturali inclinatione rei cognitionem præcedere est opus. Ad hæc omnes homines, vt anteà dixi, natura scire desiderant: Homo exemplo artem scribendi scire cupit, nisi ipsam inter homines reperiri intellexisset, non desiderasset. In insula Hispaniola, alijsque Indiæ locis ars scribendi olim incognita omnino fuit, forsàn gentes illæ hāc scribendi artem scire desiderarunt? Absit: his ergo constat, naturalem inclinationem præcedi à vera rei cognitione.

Nec prodigiosum puto amare, quod visum non est, quia ex fama mente simulachrum pulcherrimum fingere possumus. Quinimò vita, moribus, sapientiaque alicuius auditis, ipsum amare non est prodigiosum, qua ratione Cæci hanc potiùs, quàm illam eligunt; plures ego diligo viros, quos nunquam vidi, quorum fama, ex scriptis ad ipsos amādum sum excitatus.

Quod sympathiæ, antipathiæque ope, seu Platonis more similitudine, vel dissimilitudine Genij quisque hominem vel amare, vel odio habere possit, non est verendum, cùm res per se clarissima sit. De Darij, & Alcibiadis gratia, & venustate nil aliud dico, cùm ad rei nostræ probationem, aut improbationem eorum pulchritudo nihil conducat. De Adamo, & Eua iam, quod satis est, supra dixi, veluti de his, quæ ad seminis copiam, & qualitatem, seu titillationem pudendorum spectant. Hæc, pro dubiorum circa definitionem de amore à me in Epistola ad Sanctorium scripta tuorum solutione sufficere sum arbitratus. Vale. Belluni quarto Idus Sept. M. DC. XIX.

HIPPOLYTO OBICIO MEDICO, Ac Philosopho Præstantissimo

IOANNES STEPHANVS S. P. D.

ARGVMENTVM.

Obicij opinio contrarijs rationibus prorsus refellitur.

NVperrimè cum Amicorum meorum retractarem epistolas, in manus inciderunt doctissimæ literæ tuæ, quas cum iterum non sine summa delectatione legerem, & acriùs in quædam, quæ asterisco adnotaram, loca animum intenderem, in meam crucem plurimarum difficultatum crabrones excitaui, quæ me transuersum agunt, sollicitūq; tenent, ac dum animi pendeo, tibine detectas faciam, an muto silentio obruam, tuæ singularis doctrinæ præstantia, quam admiror, & suspicio, ingenij tui præsens solertia, ac præclaræ humanitatis magnitudo in mentem venerunt, quibus ego fretus non potui, quin meam hinc, atque hinc difficultatum turbine exagitatam scapham ad te sacrum Musarum Parentem, veluti ad tranquillitatis vadum appellerem. Idque eò libentiùs feci, quòd abs te primùm difflati venti, & emissi. Verùm sic habeas, velim, me (cuum testor Apollinem) haud cōtradictionis, sed veritatis studio indagandæ impulsum ad te confugisse, cum norim, penes te esse, maris fluctuantis æstus, & reciprocationes compescere, & pulsa falsitatis caligine veritatis fulgorem palam facere. Æqui igitur, bonique facias, & æstuantem mentem libenter sistas in portu.

De amoris natura aduersùs Sanctorium disserebamus, ac vt fanaticam eius de amore finitionem refelleres, naturalem adiecisti esse inclinationem. Ego verò, qui video naturalem inclinationem tam longo interuallo dissitam esse, vt amorem non nisi confusè, &, vt ait Themistius, de longinquo conniueat, tantùm abest, vt clarè, pressèque definiat, in discrimen reuocans, quæ ponebas, rationum momenta, non sponte, sed inuitus, quia à te velim esse, & tua sequi vestigia, renitor. Atque in primis Gal. auctoritatem (talibus enim opus est tormentis) aduersùs rationum tuarum robur adduco.

Amor, inquit, aut est indicium, aut indicijs succedit, seu motus quidam est concupiscibilis facultatis. Eodem modo ira aut indicium est, aut irrationalis quidam affectus, qui iudicium sequatur. Hinc constare puto, amoris rationem absque desiderio stare non posse, vt neque hoc absque iudicio, siue opinione. Apud Platonem Pausanias dicebat, Comitem amoris esse cupidinem. Qua ratione Arist. quoque, nemi- (Libro 4. de Decr. Hipp. & Plat. c. 1. aduersus Chrysippū.)

nem

Eth. lib. 9. cap. 5. nem ſcil. amare, niſi delectatus fuerit forma, qui verò gaudet forma, non continuò adamare, ſed cùm abſentem deſiderat, præſentiamq; affectat; Sed audio te, ſpeciem reſpexiſſe, non indiuiduum. Credo vtiq;. Atqui hoc emiſſo iaculo omnem difficultatem eludis, non eluis; enim verò quæ primò attribuuntur ſpeciei affectiones, eædem rurſus congruunt ſingulis, quamobrem, vt mihi videre eſt, cynoſuram non attingis. Neque allata exempla mihi videntur efficere, quod optas, ſiquidem ſciendi deſiderium acceptum ferendum eſt voluntati potiùs, quàm naturali inclinationi; Atque licèt inſitum habeamus principium ſcientias appetendi, vtpote noſtri perfectionem intellectus, attamen pro corporis temperamento voluntas (alioquin libera) propendet, eligitque, cuius eſt eligere, non alterius facultatis. Obijcis. Cæcus ex vtero matris fœminas appetitne illarum pulchritudine illectus? Reſpondeo, effici. Amans enim delectabile, atq; adeò pulchrum appetit. Verùm ais, nunquam pulchritudinem nouit. Quî ſcis? Reſpondeo pulchritudinem Galeno in membrorum congruentia conſiſtere, vt Ariſtoteli, Hipp. in corporis magnitudine, quare alio ſenſu quàm oculis percipi poteſt pulchritudo, cum ſit commune ſenſile: Quin ex Platone addo, pulchritudinem eſſe gratiam, quę animam per mētem, oculum, & auditum mouet, allicitque. Non me fugit tamen, Ariſt. dixiſſe, aſpectum adamantibus eſſe amabiliſſimùm, atque per hunc potiſſimū oriri amorem. Turpia nonnunquam nos deperire ſedulò ſubijcis. Eſto. Sed qui diligit propter morū, aut animorum fortaſſis ſimilitudinem, quæ comparem ſequitur temperiem, pulchra eſſe opinatur, qua ratione Empedocles retulit. *Simile ſimilis ducitur appetitu.*

in Eth. in Aph.

9. Eth. c. 12.

8. Ethic. c. 2. Dial. de Săcto.

Nihil verò refert, reuerane pulchra ſint, an falsò, namque Philoſophus ait, amare quemque non id, quod eſt ſibi bonum, ſed quod apparet. Et Plato. *Amant ſinguli, quæ bona putant, pulchra, & iuſta, contraria odio habent.*

Quæ verò de natura naturāte (vtor Philoſophicę militię caſtrēſibus vocabulis) & de natura naturata obtruduntur, libenter non admitto, enimuerò ſaxū natura deorſum tendit, quod ſi centies millies ſurſum proijcias, numquam eò diſcet aſcendere: Naturam verò naturantem, quod renuis, pro varijs circumſtantijs mutari contendo.

Comminatus fuerat Deus Niniuitas perdere, & quoniam pœnitentia ducti redeunt ad frugem, pepercit, non perdidit. Fecerat hominem ad imaginem, & ſimilitudinem ſui, & quia benè monenti non paruit, pœnituit facti. Ecce igitur, vt Natura natutans mutatur, ſed ſine mutatione ſui, vt inquit D. Ambroſius, (ego Deus, & non mutor) ſi modò conſtat, naturam naturatam eſſe ordinariam Dei prouidentiam, quam Phyſici fatum vocant, Platonici Adraſtiam Parcarum matrem, & naturam naturantem eſſe extraordinariam Dei prouidētiam, quam vocant Platonici fortunam.

Porrò naturalem inclinationem, quò propendeat, certò cognoſcere, tua cum pace dixerim, non capio. Quia enim Braſſica naturali inclinatione ſalſum ſuccum, canna, quæ ſaccharum fert, dulcem, Abſynthium, & Colocynthis amarum appetunt, qua cauſſa Plantas animalia eſſe, credidit Plato, iucunda enim proſequuntur, & auerſantur contraria. An quia propendent, cognoſcunt? Minime puto. Apud Philoſophos geminum inuenimus appetitum, naturalem vnum, alterum animalem, ille etiamnum inanimatis communis eſt; hic vt rei cognitionem ſequitur, ita Animalium peculiaris eſt, & quiſquis naturalem inclinationem appellarit, errabit. Vide igitur, doctiſſime Medicorum, vt omnia ſunt lubrica.

Supereſt, vt de Philtris meam aperiam ſententiam, audio enim te obnixè affirmantem philtris certum amorem conciliari poſſe, quantumuis nulla intercedat aptitudo. Paucis accipito. Eſt amor voluntarium pathos, ideòque à Platone voluntaria mors dicitur, & glycypicron Orpheo auctore: vellent enim amantes eſſe, & viuere in Amata, atque congreſſu vniri, vt teſtatur Ariſtophanes, atqui potentia voluntatis eſt indiſtincta, poſſumus enim velle, nolle, & iudicium ſuſpendere, & è duobus propoſitis vnum ad vſum deligere, actus verò determinatus. Potentia tota à Deo, actus eſt noſter, accepit enim animus à ſuo Creatore vim illam volendi, nolendi, at habet à ſe, quòd definitè velit hoc, aut nolit, qui eſt ſecundus, & verus actus voluntatis, ergo libera eſt in nobis voluntas, viuendi ſumma libertas, quam nemo præter ſupremum illum rerum Satorem, Deum Deorum, vt cum Platone loquar, poteſt dirimere, nedum adimere. Quomodò igitur magicis philtris cogi poteſt voluntas, & ſua ſpoliari natura? Mitto Ariſt. & Platonem, quorum alter in Ethicis, nos eſſe dominos noſtrarum actionum à principio uſque ad finem, alter in Philoſopho animæ rationalis naturam, quatenus intellectum participat, eatenus eſſe ſuę actionis dominam confeſſus eſt.

Neque inficior tamen multis artibus Puellam reddi poſſe amantem, ſed efficaciter nego definitè tui, aut illius amantem. Sapienter Plato, ſi quid aliud, de amore uerba faciens. *Non enim vi patitur, ſi quid patitur, nam violentia non tangit amorem, neque vi facit, ſi quid facit, quiſque enim amore in ſingulis paret.* Ad hæc Philoſophus. *Qui agit aliquid coacte, non ſponte, triſtatur cum illo;* ſed unicuique eſt delectabile, quod amat, eodem teſte, ergo aliena neceſſitas ab amore. Requiritur animorum conſenſus, ut uoluptas, amoris præmium, percipiatur.

in conuiui

1. Eth.

Cæterùm quid moror, cum à me ſit Medicorum, imò ſapientium Princeps Galenus, cuius authoritas mihi eſt inſtar mille. Audi, quàm facilè Philtra demoliatur eius ſambuca. *Porrò Philtrorum, αγωγιμον ονειροπομπων καὶ μιςητςων vocarorum (de induſtria enim illorum nomina recenſui) planè nec ſi abundè eſſem expertus, mentionem facere in animum in ducerem, ſicut nec lethalium medicamentorum, aut, vt ipſi vocant, πάτοποιων. Nam illa ſanè ridicula ſunt, conſtringere, ac vincire aduerſarios, vt in iudicio nihil poſſint loqui, aut grauidæ aborſum afferre, aut ne concipiant, deinceps conficere, & quæcumque eius ſunt generis. Cæterùm pleraque, vel antequam facias periculum, ſcire licet eſſe impoſſibilia, quædam verò poſſibilia, at uitæ mortalium noxia.* Hactenus Galenus, quæ ſi recto iudicio ſubducantur, cui dubium eſt, philtra eſſe in illorum numero, quæ ludicra, & impoſſi-

Lib. 10. d Simpl. med facult. cap. 1 contra Xenocratem.

poſſibilia planè ſunt. Apage igitur magica philtra, quia ſunt vana, fallacia, ridicula, quæ furorem potiùs, quam amorem pariunt. Ariſt. refert, mulierem quamdam poculum exhibuiſſe cuidam amatoriũ, deinde eo poculo hominem mortuum concidiſſe, eam verò mulierem in Areopagum confugiſſe, quam præſentem non alia de cauſſa liberarunt, quàm quod non id præuidens effeciſſet. Eodem modo Cæſonia Caligulam, Lucretium Poetã vxor Lucilla interemit, vt quidam ita teſtatur. *Liuia virum ſuum interfecit, quia nimis odit, Lucilla ſuum, quem nimis amauit: Illa ſponte miſcuit aconitum, Lucilla decepta furorem propinauit pro amoris poculo.* Neque abſimili modo Cornelius Gallus, & Lucullus è medio ſublati fuerunt. Huc accedit Ouidianum apophtegma

Nec data profuerunt fallacia philtra Puellis,
Philtra nocent animis, vimque furoris habent.

Vera ergo philtra ſunto duntaxat, Aurum, affabilitas, facundia, ſimilitudo, formoſitas. Quicunque aurum perſonatum amoris vinculum appellauit, quantum in agendis habeat virium, intellexit. Iuppiter ipſe per aureum impluuium in ſinum Danaes deſcendit. Caſta certè illa eſt, quam nemo ſollicitauit auro. Vliſſes cunctis Puellis gratus, & dilectus erat, attamen

Non formoſus erat, ſed erat facundus Vliſſes.

Affabilitatem Greci φίλιας nomine exprimunt, vt ſignificent ſolos affabiles eſſe amabiles. Ficinus præter Platonem, & Ariſt. affirmat, morum, & animorum ſimilitudinem, quam finit naturam quandam in pluribus eandem, in primis amorem parere. Pulchritudinem verò maximè omnium amabilem, Plato dixit. Olympiæ cum renunciaretur, Philippum ab Inda quadam fuiſſe ineſcatum, & philtro veluti laqueo irretitum, iuſſit illam ad ſe adduci, quam cum videret ſuper omnes formoſam, ecce philtron, inquit. Concludamus igitur cum ſummo amoris Magiſtro.

Ergo quiſquis opem noſtra tibi poſcis ab arte
Deme veneficijs, carminibuſque fidem.
Sit procul omne nefas, vt ameris, amabilis eſto.

Hæc ſunt, ſapientiſſime Vir, quæ me trãſuerſum egerunt & à tua ſententia alienum. Si liberè expatiatus ſum, ignoſce, & Philoſophicæ libertati aliquid condona, nuda enim fingitur Philoſophia non tam veritatis, quàm libertatis cauſſa. Vale. Idib. Nouemb. M. DC. XIX.

IOANNI STEPHANO MEDICO, Et Philoſopho elegantiſſimo

LAVRENTIVS RAGOZIVS S. P. D.

ARGVMENTVM.

Captata occaſione inuitat ad mutuæ ſcriptionis exercitium.

IAm diu ad te ſcripturio. Obicius noſter vir Excellentiſſimus oſtendit mihi litteras tuas latinè, & purè loquentes, humanitatis ſale ſparſas, & non vulgaris doctrinæ notis inſignes. Exinde ad meum in te amorem magnus cumulus acceſſit, quem cupiebam tibi non ignotum eſſe. Nec tamen audebam inanibus litteris obſtrepere, & mearum nugarum veluti remora tuorum ſtudiorum curſum retardare. Verùm hodie ab Eccellentiſſimo Bernardo Colle conſanguineo meo Epiſtolium Venetijs accepi cum tribus his, quæ ad te perferenda curem, vehementer rogat. Non mediocrem voluptatem cepi ex oblato ad te ſcribendi argumẽto. Statim calamum arripui, quidquid in buccam venit, vt vides, exaraui. Si reſcribere velis, & litteras ad me mittere, mittam libentiſſimè cum meis per tabellarium ſingulis hebdomadis. Gratiſſimum etiam mihi feceris, ſi quid ex Philoſophia in medium dubitando propoſueris, non quòd me eum eſſe exiſtimem, qui Mineruam doceam, ſed quòd tarditas ingenij mei exercitatione indigeat. Multijuga eruditione Vir es, & omnifaria, ſi quis alius, lectione, & qui ſuauitatis, & Philoſophiæ omnis venus appellari poſſis, proin quod ſcribas, tibi ſemper erit, & cuncta auidiſſimè legam, vt mœſtitiam, qua viſendis ægrotis afficior, tuæ elegantiſſimæ ſcriptionis expectata lectio expectoret. Vale, & qui te amat, redama, Patri tuo viro optimo à me ſalutem plurimam. IIII. Idus Ianuarij M.DC.XX.

IOANNI STEPHANO MEDICO, Et Philoſopho elegantiori

LAVRENTIVS RAGOZIVS S. P. D.

ARGVMENTVM.

Probat ſententiam de Amore, ſuamque de Philtris reponit.

PLacent mihi rationes tuæ contra Hippolyti Obicij Excellentiſſimi viri de amore decreta. De philtris ſentio cum Martino Del Rio, nullius voluntatem his cogi ad quem non vult, amãdum, ſed poſſe imaginationem perturbari, humores cõcitari, & totum corpus interiùs quaſi accendi ita, vt quiſpiam dæmone varijs tentationum illicibus, & illecebris certante, œſtro quodam veneris vexetur, & ſic vehementi inflammetur deſiderio ſe ſe cum aliquo in genere miſcendi. Quòd ſi tunc temporis maleficus amator ſuperueniat, & artibus, quibus ſolent irretiri mulierculæ, mulierculam vrgeat, vel dæmon de illo vno tam aſſiduè memoriã & phantaſiam mulierculæ moueat, exhibendo ſpeciem circumſtantiarum, propter quas amore dignus, & ſubtrahendo eas, propter quas indignus videatur, vt in naſſam præda cadat, facilè fieri. Hãc ſententiam probat Martinus ratione, exemplis, & auctoritate, quæ miſſa facio, ne aliarum auium plumis, Æſopicæ inſtar corniculæ, conueſtiar. Philtra mihi non ludicra ſunt, & impoſſibilia, ſed poſſibilia, vitæ tamen mortalium noxia, quia ſunt venena, vt æluri, lacertæque cerebrum, menſtruus meretricis ſanguis, ſtinchus, hippomanes, quæ edenda uenneficæ præbent, ſunt tamen & alia philtra, quæ non eduntur, inquit Cardanus, plerumque à mortuorum ueſtibus, candelis, menſuris, acubus deſumpta.

Diſquiſit. Mag. lib. 3. p. 1. q. 3. lect. 2.

Libro de ſubtilitate.

ſumpta. Galeno qui dæmones non nouerit, ludicra fuerunt philtra, qualia illa, vincire aduerſarios, vt
10. ſimplicium 1. in iudicio nihil poſſint loqui, aut grauidæ abortum afferre; aut ne concipiat, deinceps efficere, & cætera de genere horum, quæ tamen nimis ſeriò, atque frequenter fiunt. In maleficorum apprehenſione iudici primùm obſeruandum eſſe Petrus Gregorius Toloſas cenſet, ne Rei domum iterum ingrediantur, taciturnitatis medicamentum deſumptu-
13. de Rep. cap.30. ri. Hoc enim muniti quoslibet vel ſæuiſſimos cruciatus Spartana fortitudine perferunt. Id componunt ex corde (horreſco referens) vel alijs membris, ſacro lauacro non abluti infantuli, vi necati, & redacti in puluerem, quem corpori inſpergunt, vel occultant. Concionator quidam ex prædicatorum ſocietate, quod ſe puerum vidiſſe teſtatur Illuſtriſſimus Cardinalis Robertus Bellarminus, in Monte Pulitiano Quadrageſima cùm vellet concionari, loqui non potuit. Accidit hoc bis, & ter, perſpicienſque non ſecundùm naturam, ſed trans naturam eſſe, in concione tantùm ſibi vocem præcludi, votum diuæ Agneti vouit, cui locus dicatus erat, inuenitque maleficij ſigna in ſuggeſtu, capillos inter ſe colligatos, & alia huiuſmodi: illa combuſſit, & voce recepta concionatus eſt. Cur etiam in iudicio aduerſarius à Dæmone rogato magi vinciri nequeat, vt nihil affari omnino poſſit? Abortum & ſterilitatem induci maleficijs, Ioannes Niderius memorabili euincit hiſtoria: in oppido ſcilicet
Lib.vlt. Formicarij. Boltingen Kauſanenſis Diœceſis eximium quendam maleficum, Stadelein nomine à loci iudice captum, faſſum fuiſſe ſe in quadam domo in fœmellæ vtero ſeptem infantes per multos annos abortione necaſſe, & per totidem annos, omnes fœti pecoris fœtus in eadem domo antequàm in lucem ederentur, in matrum aluis ſe abortu interfeciſſe, poſita ſub oſtij domus limine lacerta, qua amota fœcunditatem inquilinis quaſi poſtliminio reuerſuram: cùm autem animalculum illud ſub limine quæreretur, nec inueniretur, quia fortaſſe in puluerem ſolutum eſſet, puluerem deſubter poſitum aſportatum, & eodem anno vxorem, & pecora fœcundatas. Hæc Galeni loco à te allato obijcere Obicius vir præſtantiſſimus poteſt. Vale, meque, vt facis, ama. vij. Kal. Quinct. M.DC.XXI. Belluni.

LAVRENTIO RAGOZIO Medico, & Philoſopho præſtantiſſimo

IOANNES STEPHANVS S.P.D.

Quæritur num Dæmonis vi fœmina cogi poſſit in alicuius amorem.

DE Philtris quid ſentias cum Martino Del-Rio libenter audiui, ego enim, tametſi aliter ſentiebam, rationibus, atque exemplis hinc inde decerptis ductus in tuam venio opinionem, quando probati viri auctoritate innititur. Sed vnum mihi eximas ſcrupulum velim. Faciamus fœmellam frigidiſſimæ naturæ, cucurbitarum, lactucarum, & ſimilium praui, & pauci alimenti vſu congeneres humores in venis congeſſiſſe animum caſtitati, & pudicitiæ conſtanter, ceu Daphnen, aut Dianam, addixiſſe, num cacodæmonis efficacia, & ſtimulis Veneris œſtro irritabitur? Minimè puto, quia materia nihil ad effectum producendum conferens, vt eſt philoſophicum proloquium, nihili rationem ſubit. Quare cum Ouidiana Puella dici poteſt.

Multi illam petiere, illa auerſata petentes
Impatiens, exorſque viri nemora auia luſtrat,
Nec quid hymen, quid amor, quæ ſint connubia, curat.

Cum verò Dæmones ſubſtantiæ ſint finitæ, atque adeò finitæ virtutis, ineptiſſimam, & reluctan- Nat.Hiſp.li. 32. c.5. & li. 20 cap.5.
tem Virginem inflammare, & cupidinis igniculos ſuſcitare nequibunt vel ſi Rubetæ vepreta colentis Riolanus.
oſſicula ſiniſtri lateris obijciant, aut Staphylinum, queis amorem excitari ſcripſit Plinius, vel ſi Paſiphaes genium inſinuent. Quod cum non accidat fruſtra phantaſiæ ſimulachra, & idola offeruntur. Teſtantur quidam, homines frigidioris naturæ audiuiſſe, qui in congreſſu plus laboris quàm voluptatis ſe percepiſſe faſſi ſunt. Pſellus tamen ait. *Sicut aer præſente lumine colores, & formas accipiens traducit in illa, quæ naturaliter accipere poſſunt, ſicut apparet in ſpeculis rebuſque quaſi ſpecularibus, ſic & dæmonica corpora ſuſcipientia ab ea, quæ intus eſt eſſentia phantaſtica figuras, atque colores, & quaſcunque ipſi voluerint formas in ipſum animalem, noſtrumque ſpiritum tranſmittunt, multa nobis negotia præbent, voluntates, & conſilia ſuggerunt, formas ſubindicantes, ſuſcitantes memorias voluptatum, ſimulachra paſſionum frequenter excitant vigilantibus, atque dormientibus. Nonnunquam femora nobis, ac inguina titillantibus inſanos, & iniquos amores ſubijciunt, & ſubacuunt præcipuè verò ſi humores calidos humidoſque ad id facientes nacti fuerint.* Hactenus Pſellus. Rogo te mi Ragozi, vt me diligas.

IOANNI STEPHANO Medico Elegantiori

LAVRENTIVS RAGOZIVS. S.P.D.

Reſpondetur dubijs.

FOemellam frigidiſſimæ naturæ, quæ paucis, & cacochymis cibis aſſueta frigidos, & craſſos humores in venis congeſſit, & illæſum pectoris pudorem nullos non per annos ſeruare conſtituerit, Veneris œſtro Cacodæmon inflammare poteſt. Quamquam enim finitæ ſubſtantiæ, & virtutis ſit, poteſt tamen facere, quod etiam facit natura. Res frigidiſſimas natura excandefacit, plumbum, ferrum, terram, aquam, pituitam, ſaxa. Cur etiam Cacodœmō frigidiſſimæ mulieri amoris faces ſubdere non poterit? Has quidem faciliùs ſubdet virgini calidioris temperamenti, & cibarijs euchymis infarctæ. Quæcumque enim habent cognationem
adinuicem, velox horum tranſmutatio eſt; quęcunque autem non habent, tarda, inquit Ariſt. ſit quã- 2.de gen.corrupt.
tumuis frigida Mulier, nonne vterum habebit? At
vterus nonne animal generandi auidum dicitur à in fine Timæi.
Platone, quod, quando procul à fętu per ætatis

florem,

florem, aut vltrà diutiùs detinetur, moram ægre ferat, ac plurimum indignetur, paſſimque per corpus oberrans meatus ſpiritus intercludat, reſpirare non ſinat, extremis vexet anguſtijs? Diuus Franciſcus nonne ſanè quàm parcè, & promiſcuè veſcebatur? & tamen à Cacodæmone tetra libidine ſuccenſus fuit, vt illius auerruncandæ gratia, duriſſimo, quo præcingeretur fune ſe nudus verberauerit, neque hilum verberibus proficientibus, ſeptem ex niue Montes, quot ſunt Thebarum portæ, & Nili oſtia, conſtruxerit, & ſedes hæc, dixerit, ò corpus vxor tua eſt. Diuus Hieronymus nonnè fatetur Euſtochio, quamuis ſolitudinem incoleret, nihil coctum comederet, aquam potaret, in ſuo frigido corpore, & quaſi mortua carne, ſola libidinis incendia pullulaſſe?

Diuam Catherinam Senenſem, quæ à pueritia carnium eſum auerſata, ſolum panem, & olera comedit, & viginti annos nata, pane penitus omiſſo, ſeſe herbarum ſucco, donec vixerit, enutriuit, & ad quintum vſque ſuprà decimum annum vini momentum bibit, idque non aquoſum duntaxat, ſed quaſi meram aquam, & illo deinceps omninò abſtinuit, & plures dies ieiuna ſæpius permanſit decumanis impudicorum tentamentorum fluctibus à Cacodæmone legimus iactatam. Ne credas igitur doctiſſime Ioannes mulierculam frigidiſſimæ temperaturæ, & frigidiſſimis cibis altam amoris calcaribus non fodi à tenebrarum principe, & virtuti imaginatiuæ ſimulachra incaſſum offerri: concepta in imaginante virtute pulchra forma, nolentes etiã rapimur ad amorem teſtante Cardano. Sacerrimus ille ſtygius dolorum fabricator optimè ſcit formoſiſſimas ſpecies Phantaſiæ, cuiuſcunque velit, exhibere, & amoris laqueo volentem, nolentem irretire. Nec tamen neceſſitate abſoluta quenquam ab eo cogi aio, ſed tantùm vehementi perſuaſione, & valida inclinatione. Miracula propriè dicta, quæ ſunt effectus producti præter, & ſuprà naturę naturatæ vires, & leges, dæmon edere non poteſt, ſed multa mira ſecundum quid, ſeu reſpectu noſtri, qui ea admiramur, quia cauſſas ignoramus, nõ admiraturi, ſi cauſſas calleremus. Mira hæc, quæ de Dæmone narrantur. Vuierus vir hæretica prauitate infectus, quã falſa, quã ludicra ſimulauit ſe putaſſe non ex animi ſui mente, ſed pœnæ formidine, quia ob magiæ crimen pœnam mortis, ſi Creſpeto credimus, vereretur. Vale, & ſcribere ad me perge. Studia enim mea non interpellas, ſed adiuuas, & hiſce feruoribus deficientia, velut adſperſa frigida refoues.

[Margin: De ſubtil. li. 3.]

[Margin: Diſcurſu 3. de odio Satanæ.]

Ego, quia te mutuò diligo, libentiſſimè reſcribo: ſi ſeriùs, quàm velles, tuæ humanitatis erit ignoſcere, & occupationes meas agnoſcere. Iterum Vale. Pridie kal. Quinctilis. M. DC. XXI. Belluni.

IOANNI STEPHANO
Medico Eruditiſſimo

LAVRENS RAGOZIVS. S. P. D.

ARGVMENTVM.

Quibuſdam dubijs, quæ deſiderantur, reſpondet; mentem ſcilicet humanam eſſe immortalem, & ſi foret organica cum Huarte. Non cenſendum eſſe dæmoniacum, quicumque externo idiomate loquitur. Verbis, & characteribus nullam efficiendi vim ineſſe ſecundùm naturam. Lamiarum iactantiam non omnino eſſe vanam. Hecticos poſſe reſtitui, ni ſint tabidi. Grammatici ſuperbi. Sapientes cur verecundia maximè afficiantur. Cur ijdem plerumque ſtultos filios ſuſcipiant. Cur hominum liberi figura, & aſpectu alienos aliquando referant, reliqua Animalia fœtus ſibi ſimillimos ſemper pariant. Cur mulieres, quæ ex vetito concubitu concipiunt, difficulter abortiunt. Lunam propria, ſed exigua, luce non deſtitui. Quomodo vacuum, quod non eſt, efficiat.

HOrtus meus, præ hyemis ſæuitia fructus ægrè tulit, & inſuaues, quos tamen ad te miſi, vt tuis ſuauiſſimis permutarem, ſicuti dicto citiùs mihi contigit. Nè graueris philologum detegi, nomen enim philologię tàm latè patet, vt omnes laudandas artes, & ſcientias complectatur. Philologus Athæneus eſt, Plutarcus, Galenus, & quicumque ſcientiarum vtile cùm dulci eloquentia, non barbarè commiſcent.

Intellectum, potentiam organicam eſſe, certumque qualitatum concentum ad benè agendum, & ad permanſionem in corpore deſiderare, nec tamen ſubire mortem tibi aſſentior propter eas, quas attuliſti, rationes fuſiùs allatas ***. Mercatus nõ ſubſannat Galeni doctrinam, ſed eum malè à pleriſque intellectum eſſe cenſet, explicat ergo, & in ſuam ſententiam trahit. Aſſecla Ariſt. eſt, intellectum inorganicum ſtatuens, & agere per ſolam ad Phantaſmata conuerſionem; & primis qualitatibus non obnoxium. Ariſt. vagus, & ambiguus non eſt, ſed ſibi conſtat; Sententia Ariſt. hæc eſt, non totam animam rationalem, ſed partem duntaxat, mentem ſcilicet, ſiue intellectum immortalem eſſe. Antiqui Philoſophi, ſicut Petronianus ille Trimalchio vxori, tribuebant omnia materiæ: Ariſt. addidit efficiens. Hæc duo principia æqualiter voluit ſe habere.

[Margin: cap. 6. & 7.]

[Margin: 1. de part. anim. c. 3.]

Iuſta pari premitur veluti cum pondere Libra
Prona nec hac plùs parte ſedet, nec ſurget ab illa.

[Margin: Tibullus lib. 4.]

Sed maiorem vim debuit efficienti tribuere, quoniam aliquæ formæ; quamuis accidentales nõ conſeruantur in ſubiecto, ſed à præſentia efficientis, vt lumen à præſentia ſolis. Cognouit Ariſt. vegetalem animam ſine ſenſuali, & rationali eſſe, rationalem in mortalibus nunquam eſſe ſine alijs duabus, vt Æneas nunquam ſine Achate in Virg. Putauit hoc à materia proficiſci, non ab efficiente, cùmque vegetalem, & ſenſitiuam materiales eſſe non ignoraret, rationalem etiam illis ſuperuenientem materialem eſſe exiſtimauit.

Sed ſi nos dicimus, efficiens eſſe maioris virtutis, quàm materia in naturalibus, ſequetur neceſſariò, ſi efficiens ſupernaturale accipiamus, illud multò etiam maioris virtutis fore. Cùm Deus ſit huiuſmodi efficiens, nihil prohibet humanam animã, etiam ſecundum Ariſt. Philoſophiam à Deo effici, & corpus informare, nec tamen materialem eſſe, quia etiam in naturalibus à naturali efficiente for-

ma producitur, quæ materialis non est, nisi quatenus materiale subiectum informat; vt lumen, quod est actus perspicui, secundum, quod est perspicuũ, teste ipso Arist. Qui in cognitione animæ dormitauit. Nemo nostrum non peccat, homines sumus non Dij (inquit Petronius.)

2. de Anima tex. 69.

Fuit Arist. acerrimi ingenij, & altera natura, vt eum vocat Scaliger, homo tamen, non mirum igitur, si totiùs humanæ animæ immortalitatem non nouit, quam sola fide cognosci posse, nonnulli rentur. Ego tamen naturali rationis lumine cognosci, & firmis rationibus euinci posse cũ Pererio puto.

Scotus 4. sent. d. 43. q. 2. Caiet. super 3. c. Ecclesiastici.

Qui peregrino idiomate loquatur, non semper censendus Dæmoniacus, modò melancholicus, prout dæmonis, vel melancholiæ signa elucescent. Et quamuis expurgato pharmacis nigro humore peregrinus sermo desinat, hoc non est necessarium melancholiæ argumentum, quia dæmon etiam illa corpora derelinquit, in quibus non sunt amplius amicæ illi dispositiones, quæ atræbilis euacuatione tolluntur. Qui peregrina vtatur dialecto, aliquando dæmoniacum esse ex historia, quam narrat Fernelius, facilè cognoscas. Iuuenem quendam peritissimi Medici torqueri conuulsione Epilepsiæ finitima à maligno, venenatoque vapore spinæ dorsi impacto censuerunt. Accommodatis remedijs id malum non cessit, quoniam omnes longè aberant à cognitione veri. Nam mense tertio primùm deprehensus dæmon quidam totius mali auctor, voce, insuetisque verbis, ac sententijs tùm latinis, tum Græcis, (quanquam linguæ Græcæ laborans esset inscius.) se prodens, & multa assidentium, maximèque modicorum secreta detegebat, ridēs, quòd eos magno periculo circumuenisset, quòdque irritis Pharmacis corpus hoc pæne iugulassent. Hactenus Fernelius. Potuit dæmon medicos illos decantato prouerbio incessere, Accesias medicatus est, qui cuidam medens pedum dolore laboranti, dolorem auxit. Luduuicus Cœlius Rhodiginus rusticos à dæmonibus obsessos latinè, ac græcè plerunque loqui animaduertit. Olim Sybillæ melancholico abundabant humore, si Arist. credimus, eoque incalefacto vaticinabantur. D. tamen Augustinus inquit, Sybillas in ijs, quæ de Christo, & alijs ad salutem humanam pertinentibus rebus prædixerunt, à Deo afflatas fuisse.

2. de abd. rer. caus.

2. lect. ant. c. 13.

30. sect. probl. 1. lib. de ciu. Dei.

Figuris, characteribus, verbis, nulla vis inest, nequequidquam secundùm naturam ijs efficitur, sed duntaxat trans naturam, vt Ferneliana dicendi formula vtar, ex constituto scilicet, quùm dæmones illa sibi signa constituerint, & quasdam quasi tesseras militares, aut pacta conuenta. Quibusdam verbis in taurinam aurem insusurratis, humi bellua, ceu mortua, procumbit, non vi verborum, sed dæmonis, quo cum pactum intercedit. Canum latratum, & inuasionem alij quibusdam verbulis illicò compescunt, eiusdem vi dæmonis, & pacti. Pariter quando effectus aliquis, figurarum, seu characterum vsum sequitur, id totum à dæmone fit.

Lamiarum iactantia non omnino vana est, innititur enim pacto cum dæmone siue explicito, siue implicito. Nequeunt tamen aquam fluuijs sistere, & sydera retro vertere, & vno verbo dicam, quæ principijs, & ordini naturæ aduersantur, efficere non possunt: soluere mentes carminibus, & alijs diras immittere curas queunt, variè afficiente imaginationem dæmone, & humores corporis nostri variè concitante, prout Amor, vel odium, vel alia passio animi requirit. Quæres cum Luc.

Quis labor hic Superis cantus, herbasque sequendi, Lib. 6. Phar.
Spernendique timor? cuius commercia pacti
Obstrictos habuere Deos? parere necesse est,
An iuuat? ignota tantum pietate merentur,
An tacitis valuere minis? hoc iuris in omnes
Est illis Superos? an habent hæc carmina certum
Imperiosa Deum, qui Mundum cogere quicquid,
Cogitur ipse potest?

Nullus dæmonibus labor est sequendi, timor nullus spernendi cantus, atque herbas. Pactum fit à Magis in verba dæmonis sacramentum iurantibus, & eidem, ceu domino tanquam legitimis gladiatoribus corpora, animasque religiosissimè addicentibus, vt dæmon ipse morigeretur. Dæmoni parere necesse non est; ab hominibus enim cogi non potest, vt stet promissis. Cùm stat (quod facit nunquam) non stat coactus, sed sponte, vt arctiùs miseros irretiat, & celeriùs perdat. Magi non pietate merentur, nec minis, sed impietate, & malitia.

Magis ius non est in omnes dæmones, sed in cacodæmones. Habent imperiosa carmina certum Deum, nempè cacodæmonum principem, qui tamen nec cogitur, nec cogit.

Hectici possunt sanitati restitui, dummodo non sint tabidi. In tabidis calor celeriùs extinguitur, totumque corpus tabescit instar arboris supra modum arefactæ, inquit Galenus. Quia verò hectica febris in habitu est, non facilè curatur, curari tamen potest, principium curationis est per contraria, vt in alijs morbis.

1. de diff. febr. c. 8.

Grammaticos superbos esse, quia plurimum memoria pollent, parum imaginatione, minimùm intellectu, tecum conuenio. Alij tamen dicunt eorum superbiam ab inscitia, tanquam à fonte, & scaturigine prouenire, cum autument Grammatici in verbis positam esse veram scientiam, non in rebus.

Non dum apud Arist. legi, mulieres nihil iucundiùs membris genitalibus aspicere, quæ audire, & videre Sapientes pudeat. Causa tamen adscribo appetitioni, quàm ex natura ipsa arripuerunt, ad quam non doctæ, sed factæ, non institutæ, sed imbutæ sunt, vt marē appetant, ceù pulchritudinem turpe, & materia formam.

Pudet sapientes audire, & videre membra generationis ob timorem infamiæ. Habent in ore, & in mente versiculum illum.

Venter, Pluma, Venus, laudem fugienda sequenti.

Verecundiam passionem esse intellectus tibi concedo, affirmante Arist. VI. Topicorum, ni fallor; Hęc autem mulieribus ab omnibus assignatur, & videmus plerasque, exceptis meretricibus, verecundas esse. Si verecundæ non carent intellectu. Vellem fœminarum amorem mihi conciliare, ideò libenter earum causam suscipio. Nollem ab ipsis, vt olim Orpheus, discerpi. Caue tu, loricam indue, si natura negat, facit indignatio fœminis virtutem.

A sapientibus filios suscipi stultos, & imbecilles, quia vires intellectus naturalem potentiam refringant,

gant, rem acu tetigiſti. Vtrum autem hoc, vt plurimum eueniat, an raro, ambigo, quia multi ſapientes, filios etiam ſapientes ſuſceperunt. Iulius Cæſar Scaliger Ioſephum, Titus Stroza Herculem. Ianus Donſa Ianum, Ioannes Heurnius Otthonem, Nicolaus Cordoſus popularis noſter Petrum, & alij alios, quos data opera prætermitto.

Cur homines aliquando ſibi generent liberos ſibi aſpectu, & animi moribus diſſimiles, cætera animalia ſimiles, imaginationum diuerſitati acceptum fert Ariſt. Inquit enim hominem vago, varioque vt plurimum animo eſſe in coitu, prout autem pater, materque in conceptu affecti fuerint, ita partus euariare; cætera verò animantia omnia, aut certè plurima rei tantùm ipſi intendere, totaque ſe Veneri dare. (10. publ. 12.)

Ego tamen acceptum fero potiùs alimẽtorum, & proinde ſeminum diuerſitati, cùm belluæ ſemper vno, eodemque vtantur victu, vt optimè adnotaſti. Inuitus Ariſtotelem derelinquo.

Mulieres, quæ ex vetito congreſſu concipiunt, difficulter abortiunt, vxores caſtæ facilè, quia illæ ex virili ſemine craſſo, & cocto, hæ ex tenui, & crudo grauidantur, vt perbellè ſoluis.

Obſeruaui vxores etiam difficulter abortire, ſi ex craſſo, & cocto ſemine cõceperint. Multis enim vtero ſe gerere neſcijs vena tali ſecta eſt, nulla ſubſecuta abortione.

Hactenus ad priorem epiſtolam tuam. Venio ad alteram. Qui ſtatuunt in Luna propriam lucem à Sole non emanantem, tàm exiguam afferunt, vt eclipſim non ſubterfugiant, in qua eclipſi hæc exigua lux lunæ propria inter terrenæ vmbræ tenebras rubidam ſe videndam exhibet.

Fuga vacui videtur mihi finis potiùs, quàm efficiens, & licèt vacuum, vt acutè objicis, nullam boni rationem, quam expoſcit finis, habeat; habet tamen fuga vacui, hæc autem continuitas eſt, quam ſic efflictim natura amat, vt ad fugiendum vacuum oẽs neruos intendat. Vale vij. kal. Febr. M.DC.XX.

IOANNI STEPHANO
Medico Eruditiſſimo

LAVRENTIVS RAGOZIVS S. P. D.

ARGVMENTVM.

Proponit diluendas difficultates. Cur lunæ corpus à ſole non luſtratum totũ nihilominus cernatur. Quomodo vacuum, quod non eſt, trahat. Hipp. fœminas calidiores viris ponit. Arguitur, Rorarius reijcitur. Cur Numidæ dicantur infrænes, &c.

Accepi tuas litteras, & vt ſæpiùs accipiam, nõnulla ſcribam non prẽſtantiſſima, ac pulcherrima, qualia à me expectas, ſed vulgaria, ac trita, quæ tamen negotium mihi faceſſunt. Obſeruaui præteritis diebus, dùm lunæ cornua tenuta eſſent, & lucida, reliquum lunare corpus à ſole non illuminatum ſubluſtre tamen; nec adhuc inueni hoc ab alijs obſeruatum fuiſſe, niſi à clariſſimo Liceto. Fac me certiorem, vtrùm hoc vnquam obſeruaueris. (Lib. 3. de vita c. 35.) Cur autem pars lunaris globi à Sole non illuminati conſpici à nobis aliquando poſſit, nullam aliam ſcio cauſſam afferre, niſi propriam ipſius Lunæ, & reliquorum ſiderum lucem, quam à Sole non mutuantur.

Hæc propria Lunæ lux Lunaris globi partem à Sole non illuſtratam oculis noſtris obiicit, niſi vapores, & nubeculæ interponantur, aut maior lux illuminatæ partis, minorem partis ſubluſtris ſæpenumero extinguat. Singulis tamen Menſibus dùm poſt coniunctionem Luna apparuerit, ſtatui obſeruitare, an pars à Sole non colluſtrata conſpiciatur, necne, idemque tu etiam facias, rogo.

Sed Cœlo deſcendo, grauis ſum, remigio alarum diutius eſſe ſublimis nequeo. Inter varias attractionis cauſas recẽſetur vacuum, & ratione vacui atractio fieri vulgo dicitur.

Ego adeò rudis ſum, vt hoc non intelligam. Quomodo vacuum, quod non eſt, ſi Ariſt., & veritati credimus, poteſt aliquid efficere? Fuga uacui eſt finis, non efficiens, cur grauia ſurſum attrahantur. Scire aueo efficientem cauſam: hæc natura nõ eſt, quia motus grauium ſecundùm naturam deorſum eſt; erit ergo uiolentia. Si uiolentia, cùm nullum uiolentum perpetuum ſit, cur is grauiũ aſcenſus, Aquæ exempli gratia in fontibus artefactis ad prominentes, quibus euomitur, Siphones perpetuus eſt? Tuam mihi ſententiam exprome. Ego, cur in fontibus artefactis aqua ad Siphones aſcendat, cauſam aſſigno, decliuitati, & anguſtiæ loci, & aquę antecedentis impulſioni. Delabitur fontis aqua per plumbeos, pineoſuè tubos, & quando ad Siphones peruenit, non aſcenderet, ſed relaberetur, aut conſiſteret, niſi obſtaret ſubſequens aqua, quæ priorem impelleret, hæc impulſa, qua data porta ruit, ſcilicet per Siphones ſi hæc tibi uera cauſa fontanæ aquæ aſcendentis uideretur, hoſtiã muſis immolarem, ut Pytagoras, cùm nouum quoddam Geometricum theorema inueniſſet, ſed quam cauſam afferemus, cur altera parte angularis ſtanneæ fiſtulæ poſita in ſitula plena aquæ, altera extra ſitulam propendente, ſi ſemel tantum ore aquam per fiſtulam attraxerimus ad abluendas manus, tota aqua ab ima uſque ſitula per fiſtulam extollatur, uſque omninò depleatur, ni fiſtulam inde auferamus? motus ab altero quatuor ſunt, pulſio, tractio, uectio, uertigo. Ex Ariſt. Tractio principium motus aquæ largitur; ſed cur deſinente tractione non deſinit aquæ aſcenſus, & effuſio? (7. Phyſ. tex. 10.) Cur ſi aquam ore attrahimus per tubulos uitrearum ampullarum, quibus ſacrifici utuntur, remoto ore à tubulo liquor non effluit? Nulla mihi occurrit ratio, præſtat inſcitiam fateri meam, quàm inani aliqua ratione me tibi deridendum propinare. Diceret aliquis, aquam per fiſtulam aſcendere, ne detur uacuum: ore enim primo aerem fiſtula incluſum trahimus, quem niſi aqua ſequeretur, uacuum in illa fiſtula exiſteret: At dum ore attrahimus aquam per uitrearum ampullarum tubulos, ore à tubulis dimoto non emanat aqua, quia non poteſt ibi dari uacuum, cùm aeri pateat ingreſſus. Hæc ratio à uacuo deſumpta ſatis ingenio meo non facit. Vellem diſcere efficientem cauſam.

A vacuo tranſeamus ad plenũ, cuius arbitrium, vis, &

vis, & norma penes fœminas est: Calidiorem sanguinem mulier habet, ideòque uiro calidior est, inquit Hippocrates. Parcant Hippocrates manes, nō credo. Nec Nicolai Rorarij solutio placet, mulierem calidiorem uiro per accidens esse ob arctiores cutis meatus. Reclamat eodem loco Hippocrates, qui mulierem rariore, & molliore carne esse, quàm uirum censet, ergo latiores etiam cutis meatus mulier habebit, si memoria tenes, quomodo Patauini professores Hippocratem tueantur, mihi scribe; adhuc enim nihil excogitaui, in quo mens conquiescat. Sed hæc forsitan latentiora sunt. Numidę infrœni à Virgilio dicuntur. Infrœnos exponit Seruius sæuos, aut qui equo sine frœno utuntur, posterior arridet expositio. Nam Herodianus inquit, Numidas iaculatores optimos esse, atque equitandi peritissimos, sic ut equos etiam infrœnos uirga tantùm currentes moderentur. Vnde Silius.

4. Aen.

Lib. 7.

Hic passim exultant Numidæ, gens inscia frœni.
Queis inter geminas per ludum mobilis aures,
Quadrupedem flectit non cedens virga lupatis.

Si quid de Numidis infrænis, apud alios Auctores notasti, admoneas. In eodem Herodiano, vertēte Politiano, mentio fit aurosæ arenæ. Nusquam alibi hanc vocem aurosam legi; si tu legisti, me doceas; vide, quantum te amen, qui satis pro imperio scribam, humanitate tua, & eruditione fretus. Par Pari refer, & vale. Belluni xiiij. kal. Febr. M.DC.XX.

Hæc scripseram, cum altera à te mihi reddita epistola est, quò longior, eò iucundior, cui si seriùs fortasse, quàm velles, rescripsero, in rerum, quas proposuisti, multitudinem, & præstantiam, inq; occupationes meas culpam transfer. Iterum vale.

IOANNI STEPHANO Medico Eruditissimo

LAVRENTIVS RAGOZIVS S. P. D.

ARGVMENTVM.

Quid logos. Quomodo Dæmoniaci à melancholicis distinguantur. In hecticis non esse omninò peruersum temperamentum. Cur imaginatio nil extra corpus queat efficere. Reijcitur Auic. Striges nequeunt sola imaginatione fascinare.

Laudari à laudato viro gaudeo, & explico Pauonis instar alas, sed cum porrò intus, & in cute me respicio, vt cùm eadem volucris pedes, doleo, & tuum in me amorem tibi palpum obtrudere. Gratum mihi est te quædam reuoluere, vt ex crebris silicis ictibus ignis excuditur, ita ex crebra rerum reuolutione veritas.

Logos Græcis non solùm verbum, & orationem sed diffinitionem etiam, & rationem significat, & in numero multitudinis, logi, studia litterarum, & disciplinas liberales. Philologus igitur non solùm loquax, aut verborum amator Græcis est; sed etiam, qui alios loquentes, seu differentes libenter audit, item litterarum studiosus, uel litteratus, seu doctus; & Philologia differendi de re aliqua studium est, & studium seu amor litterarum. Extant Gulielmi Budæi de Philologia libri duo pulcherrimi ad Henricum Aureliensem, & Carolum Angolismensem Regis filios, vbi Auctor philologiam vocat, quæ intra sua, veluti pomœria omnes penè scientias non sine suspicione curiosæ auiditatis conclusit. Itaque differt aliquando philologus à Philosopho, vt cōmunius à particulari, vt nobilius ab ignobiliori; nec semper Orator à sapiente discrepat & caussarum perito, cum Oratoris ars definitam regionem aliquam non habeat, cuius cancellis circumscripta sit, sed plena perfectaque esse nequeat, nisi de omnibus rebus, (si eloquentiæ parenti Ciceroni credimus) variè possit, copiosèque dicere. Mercatus, si Galeni doctrinæ toties, vt obseruasti, sine caussa obnititur, alium sibi mercetur defensorem. Amicus mihi Galenus est: qui parum Galeno amici, nullam à me gratiam ineunt. Mercati de mulierum affectionibus libros quattuor legi, in illis non aduerti, eum tàm facilè Galeno nostro aduersari, medicam eiusdem Praxim non totam percurri, carptim tetigi, in hoc fortasse Galenum dente appetit. Sed dicet Galenus cum Plauto. Auxilia mihi & suppetiæ domi sunt, apolatizo inimicos omnes. Illud tamen non tàm Mercati, quàm gentis, & sæculi vitium dixerim. Hispani innato quodam fastu alios proculcant. Auerroes Cordubensis est Galenomastix. Ab vno disce alios. Seculum hoc ferreum rectà non grassatur ad gloriam, decus ex alieno dedecore venatur, & ex alienis incommodis sua commoda, sic fatetur ad tantam inertiam perueniſse, vt se tollere humo nisi aliorum deiectione non possit. Hinc tot petulantes & proterui libri, hinc tot apologiarum myriades. Ne teneat nos vnquam hoc scribendi cacoethes. Frangamus potius calamum, & litteras dediscamus, quàm ipsis, Ioannes iucundissime, abutamur. Fateor me Huartem legisse, & eiusdem mastiges etiam Antonium Posseuinum, & Thomam Garzonium: si auctorum multitudine nitor sententiam meam aliquando confirmare, tibi gratias habeo, qui torpentem excitas, & librorum meorum puluerem excutis. Lætare exiguam doctrinam meam à te tàm strenuè oppugnari, vt iamiam procumberet, nisi adminiculis sustentaretur. Tu libros habes in memoria, si Venetijs reliquisti. Cupis intelligere, quomodo à Dæmone vexatus, & ab atro humore, inuicem discernantur. Dicam, si sciam. Hoc enim argumentum per difficile mihi videtur, nec fateor me illud plenè adhuc assecutum. Dæmoniacus, si sacra, diuinaque verba coram legentur, ferociùs subsultabit, & inhorrescet, & cum intermissio erit ferociæ, omnium meminerit, quæ inuitum se pertulisse fatebitur, & solis remedijs naturalibus non curabitur, melancholicus sacris prolatis verbis non asperabitur; eorum quæ delirando effutiuerit, memoriam non tenebit, naturalibus auxilijs morbum euadet. Detegunt etiam dæmoniaci aliorum secreta, & colloquia ordine referunt, quod melancholici non faciunt. Narrat Io: Heurnius, se dum medicinam Vltraiecti faceret, dęmoniacum mania implicitum inuisisse decumbentem cubiculo à primo angustarum ædium limine remoto. Hoc in limine à socro eius tenui alloquio de morbo excipi solitum. Hinc cum ad ægrum ab ambobus ventum esset la-

ſet ad laborātem, vtriuſq; verba ordine retuliſſe, & horrendo vultu toruum inſpiciente illuſiſſe, ſed, quod magis mirabere, affirmat mihi Æneas Piſanus Cathedralis ędituus pietate, & doctrina vir inſignis à Theologis omnibus inter præcipua dæmoniacorum ſigna peregrinos ſermones recenſeri, nec cenſet ipſe fieri natura poſſe, vt alterato quantumuis cerebri temperamento aliquis illa dialecto loquatur, quam nunquam didicerit, & vtitur illa cōtrita vſu in Peripato ratione. Nihil in intellectu eſt, quin priùs in ſenſu fuerit. Nos duo turba ſumus qui aliter ſentiamus, huiuſque ſententiæ ſemina nobis iniecit, puto, olim Huartes.

Per duodecim circiter annos, quibus ægros inuiſo, neminem offendi, qui in delirio incognita lingua vteretur; Interrogandi verò erunt Veneti, & Patauini Aſclepiadæ, qui ſæpius tales ægrotos inuiſerint, & ſigna dæmoniacis, & melancholicis propria nos docebunt. Principium ſanitatis, vt optimè noſti, in hectico duplex eſt, natura, & ars; Hæc contraria remedia adhibet; illa in actum deducit. Nec enim omnino peruerſa, & permutata natura in hectico eſt; ſi omnino peruerſa, & permutata eſſet, abijſſet morbus, inuaſiſſet mors. Et iam hectica feb. vt quæcumque alia, conuerſio eſt natiuæ caliditatis in igneam, ſicut diuinè Galenus definiuit, non autem natiua caliditas in igneam conuerſa, quia donec permanet feb. & febricitans viuit, natiua caliditas ſecundum partem igneſcit, ſecundum alteram natiua perſiſtit, ſi tota in igneam conuerſa eſſet, ægrotus viuere nō poſset, cùm illa præcipuum actionum omnium inſtrumentum ſit.

Hominis anima ſemper producitur vſque ad mortem, ſin autem igneſcat, ſimul cum morbo, & anima corpus depaſcitur, inquit Hipp. Hominis animam interpretatur Galenus naturalem calorem, qui corpus depaſcitur, dum igneſcit; & interimit, dùm igneus factus eſt; Nam quodcumque ſuis mutatum finibus exit. Continuò hoc mors eſt illius, quod fuit ante.

Igneo calore ſuis mutatum finibus corpus noſtrum exit, & conſequitur mors. Legi Ariſt. caput à te mihi propoſitum, nec tamen inueni, quod indagabam, nihil gratius fœminas genitalibus membris intueri. De naturalibus ſubſtantijs immortalibus hæc quidem Ariſt. & eleganter dixit, ſed nihil ad rem noſtram faciunt. Res namque illas ſuperiores, tametſi leuiter attingere poſsumus, tamen ob eius cognoſcendi generis excellentiam amplius oblectamur, quàm cum hæc nobis iuncta omnia tenemus: quemadmodum quamlibet partem, minimumque corporis noſtrarum puellæ deliciarum vidiſse gratius, ac iucundius eſt, quàm cæterorum hominū membra tota proſpexiſse, & contrectaſse.

Non bibit inter aquas, poma aut pendentia carpit
Tantalus infelix, quem ſua vota premunt.

Hæc tui Laurentij facies erit, à quo fugit hic Ariſt. locus, quem in Ariſt. quærit.

Ego ſtatim me ad lenitatem dedi, ſcripſi, & placatus ſū. Nihil metaſyncritico opus eſt, dolorabijt. Doleo duntaxat res tibi minùs ſecūdas eſse, vt tuis litteris ſignificas, ſed rerum omnium viciſſitudo eſt. Secundæ fient, Interim virtus tua, quaſi aurum igne perficietur. Auicennas imaginationis vim putat tam longè, latèque patere, vt poſſit remotiora corpora faſcinare, pluuias dimittere, & alia admiranda parere, animæ enim præſtantioris imperio, quæcumque materia conſtant, ſimplicia, mixta, cęleſtia, terrena obedire. Sed hęc obedientia ſoli Deo tanquam omnipotenti à rebus omnibus exhibetur. Ideò refellitur hæc Auicennæ opinio à Laurētio Anania, Martino Del Rio, Thoma Garzonio, & compluribus alijs, quorum ſcrinia compilanda mihi non videntur. D. Thomæ imaginatio in corpus imaginantis omnia poteſt, quæ naturalem cum imaginatione conditionem habent, qualis eſt localis motus in ſopitis, alteratio per frigus, & calorem, & quæ huic alterationi contraria ſunt. At in corpus alienum ab imaginante diſiunctum humana anima per imaginationem efficere nihil poteſt. Imaginatio enim actio immanens eſt, proinde anima imaginans nullam quit qualitatem realem rei remotæ imprimere. Striges igitur ſolius vi imaginationis corpora inficere, & faſcinare nequeunt. Nequaquam rectè facit, qui citò credit, (inquit Petronius.) Non credo, te hoc credere, ſed tentandi mei gratia, te ſcripſiſſe. Quomodocunque ſe res habeat; vellem tecum in omnibus conuenire; ſed tamen in aliquibus diſſentio.

Non ita certandi cupidus, quàm propter amorem.

Niſi te amarem, tibi blandirer, ſi affirmares, affirmarem, ſi negares, negarem. Sed tunc, quis fructus noſtræ ſcriptionis eſſet? Vim patitur veritas, & violenti rapiunt. Sicuti nux pinea malleo frangitur, vt eruantur nuclei, ſic denſiſſimus humanæ inſcitiæ globus perrumpendus eſt ingenuis, & modeſtis diſceptationibus, vt aliquid ſciamus. Si modeſtiæ fines meis ad te litteris tibi vnquam tranſire videar, ignoſcas. Nollem factum; peccatum autem in voluntate poſitum eſt; hac ſublata culpæ expers ſum. De longitudine nihil dico, longiores, quàm Philoxenus gulam, litteras à me optas, volo, vt vis. Si tamen tot nugas meas faſtidire incipias, vindictam ſume, longitudine longitudinem lege talionis vlciſcere, merui, nec deprecor, imò rem mihi perſanè gratam facies. Vale. Non. Feb. M.DC.XX. Belluni.

IOANNI STEPHANO
Medico Eruditiſſimo

LAVRENS RAGOZIVS. S.P.D.

ARGVMENTVM.

Galenica definitio defenditur. Hectici temperamentum non eſſe omnino ſubuerſum. Tinnitus aurium nihil ſignificare. Benioin manu detentum impedire ſtuporem à Torpedine inductum. Cur canes obmuteſcant Hyenæ vmbra. Quid faſcinatio, quotuplex, & quanta poſſit. Quid imaginatio valeat, an extra corpus imaginantis vires ſuas exerat.

NOn moleſtiam, ſed voluptatem afferunt mihi litteræ tuæ, ideò caue putes me illas vnquam diſciſſurum eſſe. Lego, relegoque reſcribo, ne hoc epiſtolare, vt ita dicam, commercium noſtrum ſilentio

lentio alterius auferatur. Nō probas Galenicā feb. definitionē; feb. s. esse natiuæ caliditatis conuersionem ad igneā, quia feb. natura sit affectio, & forma subiectum denominās, non autē passio, quæ in motu posita est: Sed hoc Gal. qui cūctis Medicinæ Authoribus splendore quodam suæ celebritatis tenebras offudit, minimè ignorauit: *siquidem feb. substantia* (*inquit*) *in genere caloris, qui est præter naturam consistit*. Feb. considerari potest, vel quatenus fit, vel quatenus facta est. Quatenus fit, per motum definitur, vt clarè nos docet Gal. *Feb. verò ortus* (inquiens) *caloris natiui ad igneam est conuersio*. Quatenus facta est, definitur per terminum, nempe per calorem præter naturam. Miror, qui velis Hectici tēperamentum esse omnino subuersum, & nihilominus calorem, qui ad munera vitæ exigitur superesse. Si omnino peruersum est temperamentum, nullus vitalis calor est, sed tantùm lethalis;

1. de differ. feb. cap. 1. & alibi.

1. de Rat. vict. in morb. acut. 18.

Virg. 2. Aen.

Præsentemque viris intentant omnia mortem.

Nonne temper. cum ex omnibus primis constet qualitatibus vitalem illum calorem comprehendit? si totum peruersum est temperamentum, calor etiam, qui pars est illius temperamenti, peruersus vno, & eodem tempore erit.

Quomodo spiritualis substantia sine realis qualitatis effluuio, si schesim nanciscatur eminus plurima possit efficere, capere mente nescio; obtusitatem meam agnosce, ignosce. Hac ratione reris his tinnire aures, de quibus alibi verba fiunt. Si velimus tinnitum aurium seclusis naturalibus causis obseruare, incidemus in Ethnicorum omina, quorum vanissima est animaduersio, & semper illicita. Incertus, sed uetus quidam Poeta cecinit.

Garrula quid totis resonas mihi noctibus auris?
Nescio quem dicis nunc meminisse mei.

Vellem causam afferret, cur sonitus auris aliquē nostri meminisse significet. Auris autem uel dextra, uel sinistra est, si dextra tinniat, amicum, si sinistra inimicum memoriam nostri tum recolere existimant, sed non probant, gratis dicunt, mihi neque etiam pertundendo persuaserint. Lipsius hanc decantatam sententiam sequitur in Epist. ad Iatrum Dousam. *Ecquid* (inquiens) *tinniunt tibi aures mi Dousa, ita multus non in sermonibus meis solùm es, sed in litteris ad amicos*. Verùm aliud est seriò scribere, aliud animi causâ. Seriò uterque nostrùm profitetur se scribere. *Aures sonis implentur tum propter eos, qui in ventre sursum feruntur vapores, tum propter flatuosum spiritum, qui in cap. ipso oritur*, inquit Galenus. Ex flatuoso spiritu exiliter labente fit sibilus, ex illius cursu interrupto tinnitus, ait Fernelius tuus. Hæ medico mihi tinnitus aurium caussæ sufficiunt. Alij in Dæmones referunt, alij in sensus acumen, alij in sympathiam, ut testatur Cardanus. Piscatoris manum Torpedo stupefacit, quia uaporosus halitus à torpedine expiratus manifesto temperamento calidus, & humidus, sed proprietate à tota ipsius substantia prodeunte deleterius per corporum, siue instrumentorum continuitatem usque ad piscatoris manum communicatur mediante aere, quem aqua, uerriculum, foscina, hamus, & alia id genus instrumenta in proprijs continent meatibus, & animalem spiritum tenuissimum neruosis partibus disseminatum putrefacit, & corrumpit, ut subtiliter differit Eustachius Rudius uir clarissimus, popularis, & patruus, & præceptor olim meus. Benioin calidum Vuechero est in gradu quarto, ideò mirum mihi non uidetur eo manu detento præpediri stuporem. Calidus uapor ab illo gummi effusus, & occulta quoque proprietate stupori aduersus inque manus neruos sua se penetrans tenuitate halitum discutit, qui stuporem iniecit.

Epist. 3. cēt. 1.

2. de rat. vict. in morb. acut. 44.

5. de morb. part. c. 6. l. b. 13. de subtil.

li. 4. de morb. occult. venen. c. 1

Hyenæ umbra canes obmutescere affirmas, lingua eius sub pede in calceamentis gestata Plinius, eius pelle, uel quauis eius parte Oppianus, eius oculis Agrippa. Vide, quæ opinionum uarietas me torqueat. Cui credam? Vmbra, cum priuatio quædam sit, nihil efficere potest. Possunt quidem ab Hyenæ propinquo corpore multi uirosi uapores emanare qui medio aere in Canum cerebrum se insinuent, illud cum neruis linguam mouentibus naturali quadam antipathia percellant.

Triplex fascinatio est, uulgaris, physica, magica. Vulgaris, quam ipsa uisione cum imaginatione maleuola fieri contendunt, non est aliquid naturale, sed fabulosum, & superstitiosum, cum enim uisio, sicut etiam imaginatio, immanens actio sit, & specierum fiat receptione, non radijs emissitijs, quę naturalis idonea causa fascinationis afferetur? Vulgaris huius fascinationis opinio sic nata est. Pueri præter modum obesi, pingues, nitidi, formosi, lætabundi à mulieribus, uirisque prætereuntibus aspiciuntur, laudantur, motitantur, ulnis excipiuntur, manibus plauduntur, spississimis oculis conteruntur (*plenior corporis habitus, si ad summum sit plenitudinis gradum prouectus, lubricus est*, inquit Hipp. 1. Aph. 3. sæpe huiusmodi pueri optimè ualētes, & succi pleni in sæuissimos repentè incidunt morbos, gracilescunt, & deformiter emaciantur. Vulgus tam celeris mutationis causam ignorans culpam in deformem aliquam Aniculam transfert, quæ puerum attentis oculis paucis ante diebus fortè fortuna conspexerit.

Physica fascinatio impropriè fascinatio appellatur, propriè contagio est, siue infectio, sic lippitudo, scabies, phthysis, lues uenerea, pestes contagione communicantur emanante ab infectis corporibus tetro uapore in propinqua corpora.

Magica fascinatio, quæ frequentiùs usurpatur, perniciosa qualitas est Dæmonum arte illata ob tacitum, uel expressum hominis pactum cum dæmone. Ad hanc referenda est Puellę fascinatio Alexandrum uisu se interfecturam pollicitæ. Paciscuntur magi, ut quos liuidis, uel iracundis oculis aspexerint, ijs dæmon inferat perniciem. Læsi deinde rentur se mala illa uisu ipso perpessos, sed dispice, an illa Puella, non uisu, sed uirulento potiùs halitu fuisset aerem infectura, qui postea accedentem enecasset inspiratione Alexandrum, hæcque fascinatio potiùs physica extitisset. Suspicor enim te puellam illam ueneno alitam innuere, qua Persarum Reges nouæ carnificinæ inuentores, alios interimerent.

Adhuc igitur in mea sententia, (quod tua pace dixerim) permaneo in corpus alienum ab imaginante disiunctum animam per imaginationem efficere nihil posse; nec tamen ab efficientium latere-

culo

culo imaginationem expungo, quia concedo, imaginationem per accidens quidpiam posse in propinquum corpus arcta coniunctione, & contactu ei copulatum, si tamen imaginatio vehemens sit, & corpus propinquum apprimè dispositum. Nulla enim caussarum sine aptitudine agere potest, inquit Galenus noster. Hoc modo apparent maculæ in fœtu earum rerum, quarum arsit cupiditate incredibili gerens vtero mater.

1. de diff. feb. 4.

Dominicus Leonus colonus meus habet in dorso latam maculam nigram hirtam, quia mater eius vinum nigrum in caprinis vtribus deferri viderat, efflictim concupiuit, & cupiditate frustrata fuit, potionem hanc exposcere præ pudore non ausa. Vuitimbergæ Ciuis cadauerosa facie natus, quòd grauida mater obuio cadauere perterrefacta fuerat. Nicolao III. Pontifice infans similis vrso Romæ ortus, quia in ædibus, vbi mulier prægnans habitabat, complures erant vrsi depicti. Thomas Erastus nouit principem fœminam, quæ valdè à felibus terrebatur, quòd repentè felis de alto loco iuxta parentem grauidam delapsus eam insigni formidine affecisset. Si Pauo dum ouis suis incubat, linteis albis circumtegatur, albos omninò pullos non gemmantis coloris edet, si Fernelio credimus. Id genus effectus imaginationi tribuo, tu multo plures. Quis rectiùs sentiat, aliorum sit iudicium, ne iudices, & partes nos simul simus. His ludicris Bacchi festis seueriores Musas missas faciam, si hilariores litteras ad me dederis. Atqui breuiter multa, seria, & erudita scribis, quibus multa, & multis, sed inerudita respondeo. Memineris satis esse in magnis & voluisse. Verùm quod in antrum se recipiet nunc Bacchus, cum ieiunia, supplicationes, pœnitentia collatis velut signis ipsum adoriuntur? Abeat in maximam malam crucem.

De occul. Pharm. propriet. c. 34.

De Hom. procreat. ca. 12.

Hinc mouet Euphrates, illinc Germania bellum.
Vicinæ ruptis inter se legibus Vrbes
Arma ferunt: sæuit toto Mars impius orbe.

Virg. 1. Georg.

Quomodo Bacchanalia agitare possumus, si totus terrarum orbis vehementer laborat? cui laboranti vt Paulus V. Pont. Opt. Max. opem ferret, cœlestes aperuit liberali manu thesauros. O vtinam horum compotes fiamus, miserati alios in omni scelerum genere, & flagitiorum insatiabiliter volutatos, & forte sua vti, & ad bonam frugem his tristissimis temporibus conuerti nescios. Vale, & me ama Belluni XIII. Kal. Martij M. DC. XX.

LAVRENTIO RAGOZIO Medico præstantissimo
IOANNES STEPHANVS S. P. D.

ARGVMENTVM.

Proponuntur diluendæ difficultates de pestilente febre, nunquid scilicet à sola interiore caussa fieri, ac foueri possit; an pestis occulta sit caussa; an citra febrem consistere possit.

Rationes vltrò, citroq; afferuntur.

NVper cum incidissem in quæstionem multis difficultatibus inuolutam, non potui, quin ad meum confugerem Æsculapium tantę controuersiæ sententiam auditurus. Ea autem est, num pestilens feb. ab interna duntaxat caussa citra vitiati aeris confluxum fieri possit. Me in hanc dubitationem potissimùm egit Montani auctoritas, qui pestiferæ feb. intrinsecam caussam agnoscere videtur, testemque adhibet Galenum in lib. de cibis boni, & mali succi, & lib. 1. de diff. febr. quem alibi aliter sensisse legimus. An voluit Montanus ab internis caussis feb. pestilenti similem oriri, non genuinam? Morbus enim est epidemius, cuius externa semper origo. An malignas intellexit, & pemphigœdes, quæ parum abeunt à conditionibus pestilẽtis? Huc spectat alia non prætereunda quæstio. Pestis occultane, an manifesta subsit caussa. Prius voluit Fernelius doctissimus; Posterius cæteri etiam ex mente Galeni, inter quos Massarias primas tenet. Fracastorius genus pestis putrefactionem posuit secutus Auic. qui pestilentiam definit aeris putrefactionem. Tuam velim sententiam audire, quæ mihi erit instar omnium. Et si definieris, nunquid pestis citra feb. consistere valeat, vt Galenus, & Hipp. velle videtur pergratum mihi feceris. Riolanus tantùm abest, vt existimarit, vt potiùs finierit pestem feb. epidemiam contagione deleteriam, feb. enim est inseparabilis à morbis acutis, neque differre putat pestem à febre pestilenti: in eadem opinione hæret Argenterius, quibus suffragatur Auic. qui verba faciens de peste sic scriptum reliquit. *Et sequuntur febres malæ, lenes, & quietæ exterius propter profunditatem caloris naturalis, & conturbantes, & adurentes interiùs, ad quas sequitur syncope, & casus virtutis, & sudor frigidus, & paruitas pulsus.* Videtur abesse feb. propter exiguitatem, subest tamen perniciosis stipata symptomatis.

Comm in 1. de morbis vulg. lib. de Ther. ad Pisonẽ, in quibus ab aere caussam pestis deriuat.

lib. de remouendis nocumentis c. 9. 9. simpl. c. de Bolo Arm. in Epid.

lib. de remouendis nocumentis Pestis.

Augenius putat, pestem veram esse febrem pestilentem, constitutionem verò pestilentem nunquam habere febrem: Affectus, qui in pestilentia contingunt modò cum febre, modò sine febre consistere. Tu videris. Vale.

lib. 14. epist. 11.

IOANNI STEPHANO Medico Præstantissimo
LAVRENTIVS RAGOZIVS S. P. D.

ARGVMENTVM.

Respondet dubijs adamussim, nim. feb. verè pestilenes ab interna caussa sine aere fieri non posse. Pestis caussam esse manifestam, aliquando etiam occultam. Pestem sine feb. aliquando consistere posse.

NOn nostrum est de pestilente febre inter præcipuos medicinæ scriptores tantas componere lites. Scribam tamen sententiam meam, vt voluntati paream tuæ. Dubitas, an pestilens febris ab intima duntaxat causa citra putrem, & infectum aerem fieri possit. Vter Montanus, comesne Vicentinus, an Ioannes Baptista Veronensis te in hanc adduxerit dubitationem, non explicas, credo tamen Vicentinum esse. Is enim libro 3. de morbis intrinsecam pestilẽtis febris agnoscit causam, tantam cap. 23.

ſcilicet putredinem, & corruptionem, vt vim veneni accipiat, teſtemque adhibet Galenum 6. de locis malè affectis cap. 5. 2. de nat. humana 3. de cibis boni, & mali ſucci in principio, & 1. de differentijs febrium cap. 3. qui aliter ſenſiſſe viſus eſt in calce procœmij Epidemiorum, libro de Theriaca ad Piſonem cap. 13. & alibi, vbi ſolum aerem tanquam communem peſtis cauſam attulit. Soluit controuerſiam Montanus inquiens raro ab alijs cauſis peſtem excitari, ab aere frequentiùs, & ideò ab Hippocrate eam cauſam vocatam fuiſſe maximè communem. Quare & Galenum, licet interdum id aeris conſtitutioni tantùm aſcribat, alias tamen cauſas non excludere. Febris igitur verè peſtilens ab interna cauſa, vt ego puto, abſque aere fieri nō poteſt, non verè peſtilens poteſt, quod fuſiùs probat Altimarus.

11. de nat. humana tex. 1. c. 11.

De febre peſtilenti c. 6.

Quæris deinde, occulta ne peſti, an manifeſta cauſa ſubſit. Manifeſtam arbitror, hancque triplicem cum Georgio Agricola, & Ioanne Heurnio Galeni imitatoribus, aeris putredinem, eiuſdem intemperiem, & nutricatus corruptelam. Doctiſſimus tamen Comes Montanus aduertit videri poſſe aliquādo peſtem ſine cauſa manifeſta oriri, quia ab infectis in alias regiones, vbi aer purus ſit, & ſaluber, deferatur; manifeſtam tamen cauſam contagium eſſe.

Agric. lib. 1. de peſte Heurn. li. de peſte c. 11. 11. de morb. ca. 24. 3 epid. 3. ca. 25. 55. 60. 9. ſimpl. de terra Samia.

Scire poſtremò cupis, an peſtis eſſe citra febrem poſſit, vt Hippocrates, & Galenus videntur innuiſſe. Aiunt Comes Montanus, Maſſarias, Rudius, negant Riolanus, Argenterius, Mercurialis, Andreas Gallus, Agricola. Ego cum ijs, qui aiunt, aio. Si enim venenata peſtis materia in cor agat, non tamen putreſcat quòd ſi putreſcat, putredinem cordi non impertiat, tunc venenatus quidem, & peſtilens morbus fit, non tamen febris. Conciliari hæ diſſidentes opiniones queunt, cùm rarò peſtis ſine febre fiat. Noſtri enim corporis humores, quotieſcunque corrumpuntur, & inde viroſam naturam acquirunt, plerunque putreſcunt, & febrem cient peſtilentem, vt vir clariſſimus Rudius noſter aſſerit. Sed hoc perpetuum non eſt. *Quid enim prohibet* (inquit cum præceptore Maſſaria Theodorus Angelutius) *quominus communi aliqua de cauſa malitioſi quidam, & venenati humores aggregari, putreſcere, & corrumpi poſſint extra venas tantum, vnde homines varijs prorſus, & variarum partium morbis abſque vlla febre laborent, & frequenter moriantur putridis halitibus, qui è putredinis foco ad cor efflantur, ante necem afferentibus, ſpirituſque extinguentibus, quàm febrem ſuccendant?* Atqui non aſſentior putridis halitibus ad cor efflatis antè necem afferri, quàm febrem: & quanquam venena hoc faciunt, non eſt par ratio, quia venena agunt corrumpēdo; putridi halitus putrefaciendo, proinde hi mihi videntur priùs, quàm vitam extinguant, anteambulonem mortis febrem ſuccendere. Vale, meq; vt facis, ama. Si merito, & conſueto Excellentiſſimi titulo te non decorem, ne mireris. Senatus eum Venetus recenti Rogatorum decreto abſtulit, & ſolis legatis, Imperatoribus, & ſupremis Reipublicæ cōcilijs liberaliter indulſit. Quo modulo ego te metior, eodē tu me metieris, vt ijs, qui rerū potiuntur, pareamus. Belluni Kal. ſextilis. M. DC. XXII.

lib. 3. de affect. internis c. 30.

De nat. & curat. malignæ febris c. 2.

IOANNI STEPHANO
Medico Elegantiori

LAVRENTIVS RAGOZIVS S. P. D.

ARGVMENTVM.

Paradoxon de Rheubarbaro proponitur.

SYlueſtrem gallum (vrogallum minorem, vel tetraonem minorem Geſnerus vocat) accepi. In ruborem me totum das hac nimiùm frequenti humanitate tua. Nuperrima epiſtola ſuauiſſimas epulas menti meæ præbuiſti, nunc palato præbes. Vis, ſemper tibi pluribus nominibus debeam. Themiſtocli Miltiadis Marathonia victoria, mihi tua munera ſomnos adimunt. Vigilans nocte cogito, quomodo tibi gratiam referam. Animo cupienti nihil ſatis feſtinatur, inquit Saluſtius. Ego vel ſerò, vel, vt vereor, nunquam munis in te tam munem ero. Approbabis ſaltem voluntatem meam.

Bernardus noſter iam ſalutem recepit, ſolidè gaudere hoc te gaudium iubeo. A diuturno, & pertinaci, quem non ignoras, morbo reualuit, imò reuixit. Ad fauces enim Orci ſibi deſtitutus videbatur; ita eum febris oppreſſerat. Hæc nunc abijt, ipſe è lectulo cœpit ſurgere. Conqueritur tamen nec caput, nec pedes ſuo officio fungi, & hypocondriacas adhuc oppreſſiunculas, & obſtructiunculas, tāquam in agro filicem inuiſam, ſupereſſe. Sed poteſt cum Virgiliano Ænea nobis dicere.

Maxima res effecta, viri; timor omnis abeſto,
Quod ſupereſt.

Vt Socrates apud Platonem Æſculapio gallum ſe debere profitetur, ſic amici noſtri cauſa debemus nos. Eum quidem tu ſacrificaſti, ſed mihi. Vide, ne tibi magnus ille mutarum noſtrarum artium parens iraſcatur.

In Ioanne Baptiſta Montano Paradoxum inueni. Rhabarbarum negat electiuè trahere, cùm inter medicinas benedictas à Meſue ponatur, & illæ diſtinguantur à reliquis, quòd reliquæ electiuè trahant è corpore humores, benedictæ non. Vnus eſt omnium Aſclepiadarum, (ſi Montanum exceperis) conſenſus à rhabarbaro bilem electiuè trahi. An quiſpiam alius cum eo ſene Veronenſi ſentiat, pergratū erit, ſi me certiorem feceris. Vale. Belluni. Non. Brimæ. M. DC. XXI. Apho. 22. & 24.

LAVRENTIO RAGOZIO
Medico præſtantiſſimo

IOANNES STEPHANVS S. P. D.

ARGVMENTVM.

Afferuntur dubitationes de recenſione dierum criticorum in recidiuis, & nunquid purgās Pharmacum, ſi fine ſuo fruſtretur, in purgandum humorem faceſſat.

EXiſtiambat magnus Albertus vnamquamque rem ſuam communicare naturam ei, cui aſſociatur,

ciatur, (quo fundamento innititur mirabilium myrias) atque hac de cauſſa fortè Socrates Æſculapio gallum offerri iuſſit, quanti eſſet medico vigilantia æſtimans. Ego verò minorem Vrogallum ad te miſi, vti meæ erga te obſeruantiæ ſymbolum, & amoris. Agnoſce igitur meam voluntatem, & ſi me redamaueris, ſatisfactum puta.

Vix credas, quanta me perfuderit lætitia aureus nuncius de reditu Bernardi Colle Viri doctiſſimi, & mihi ſumma neceſſitudine coniuncti ad bonam valetudinem. Faxit Deus, vt quàm ocyſſimè in integrum nobis reſtituatur. Cæterùm hic mihi non leuis dubitatio in mentem venit, an ſcilicet perpetuò in recidiua, quæ ab alterutra pendet cauſſa, formali inquam, aut materiali, dierum criticorum ſit à radice facienda recenſio? Prętereà, an perpetuum ſit, totidem diebus recidiuam circumſcribi, & totidem interuallū remiſſionis, quot percurrerit feb. ad primum iudicium, nam in hac re minùs ſibi conſtare videtur Hipp. Hipp. in e-pid.

De Rheubarbaro, quod inuexit paradoxon Montanus, quantum ipſe colligo, verè eſt paradoxon, ne quid acerbius dicam. Satiùs fuiſſet ſi nullam ciendæ alui rhabarbaro vim tribuiſſet, atque cum antiquis illud ignoraſſet. Fatetur quidem Damaſcenus Senex Rhab. clemens eſſe pharmacum, & Pueris, fœtiſque fœminis tutò exhiberi poſſe, & mirabilem humano corpori opem ferre, cuius errorem ſequi non decet (monente Ioanne Manardo) dum Rheum ad drach. x. exhibet, ſed potiùs Auic. conſilium. At qui hoc argumentum tanti nō eſt, vt cogat nos à regia via aberrare. Montanum ſemel ſugillauit Argenterius hoc potiſſimùm nomine, quod inchoante febre Rhabarbarum vetuerit propinandum, adijciens hanc cauſſam, quòd adſtringat, quaſi verò inquit Argenterius præterea non ſit catharticum vehementer, & cum delectu repurgans, & vias deſideret apertas, cum non per inteſtina modò, verum etiam per veſicam humores educat. Verùm quoniam de catharticis ſermonem inijuimus, abs te ſcire velim, ſi fine ſuo cadat purgans pharmacum, an in humorem purgandum conuertatur, vt ſtat Galeni ſententia?

Mihi certè non videtur, propterea quod alimenta ſunt, quæ aſſimilantur, & in noſtram abeunt naturam, medicamenta verò teſte eodem Galeno lib. ſimpl. quæ nos afficiunt, immutantque, cum naturam habeant noſtræ aſymblitam. Vale.

IOANNI STEPHANO
Medico Elegatiori

LAVRENTIVS RAGOZIVS. S.P.D.

ARGVMENTVM.

Dubijs propoſitis reſpondetur. Gallus Æſculapio offertur ad medici uigilantiam ſignificandam; in recidiua ex reliquijs materiæ morboſæ recenſio dierum criticorum facierda eſt à radice. Purgans pharmacum, ſi fine ſuo fruſtetur, uertitur in humorem purgandum.

LActantius Socratem inceſſit in Platonis phœdone familiares rogantem, vt quem vouiſſet Æſculapio gallum, pro ſe ſacrificarent. Tuetur Socratem Cęlius Rhodiginus, nunquam, inquiens futurum Platonicum, qui allegoricè Platonem non putet intelligendum: & quid illis inuolucris ſibi Plato voluerit, ex Marſilij Ficini ſententia, & verbis, licèt eum non nominet, ſic promit. Veteres, diei nuntium gallū mactabant Æſculapio Medico Phębi filio, id eſt, diuinæ beneficētiæ morborum omniū curatrici, quæ diuinæ prouidentiæ filia nominatur, cui diem, id eſt, vitæ lumen ſe debere fatebantur. Eiuſmodi Medicum in ſuperioribus Socrates perquiri iuſſerat, morborū animi curatorem. Et quaſi iam omni dubitationis, metuſque morbo liberati ſint, gratiam victimamque Deo referri iubet. Prętereà oracula priſcorum tradunt, animas remeantes in cœlum pæana, id eſt, triumphalem cantilenam canere Phębo. Reddit ergo Deo votum, vt alacer pæana canens cœleſtem patriam repetat. Sed mihi tuà opinio probatur gallum Æſculapio à Socrate fortè oblatum fuiſſe ad Medici vigilantiam ſignificandam. Ex vetere etiam chriſtianorum Patrum inſtituto, ædes ſacræ inſigniri ſolitæ gallo in apice ſummo turris, vt boni epiſcopi vigilantia ſignificaretur. 3. diuin. inſtit. inſt. antiq. lib 16. cap. 12. Alciatus Embl. 15.

In recidiua criticorum dierum recenſio à radice facienda eſt, cum re vera recidiua eſt, quæ ſecundò accidit, ex morbi præcedentis reliquijs, ac non potius alter morbus. Nam cùm alter morbus eſt in eſſentia, alteram quoque eſſe computationem oportet. Ita ſentio cum Valleſio, Claudino, & Ioāne Colle auunculo meo, & tot diebus recidiuam puto, & remiſſionis interuallum plerunque definiri, quot ad primum iudicium percurrerit febris. Hippocrates, qui varius in hac re videatur, conciliandus eſt, perſcribe, ni grauaris, locos, in quibus varietatem obſeruaueris. Valles 10. controu. 5. Claud. tract. de dieb. crit. cap. 2. Coſmitore medico ſecando.

Gratum etiam feciſſes, ſi locum adnotaſſes, vbi Galenus medicamentum purgans, ſi fine ſuo fruſtretur, in humorem euacuandum conuerti exiſtimauit. Cùm enim tot, tantaque ſint volumina Galeni, mihi homini occupationibus aſſiduis diſtento, atque eruditionis penum (ſic memoriam vocat Plutarchus) anguſtiſſimum habenti tam facile aliquando eſt, quæ quæram, in Galeno inuenire, quā vbi cerui cornua ſtatuto veris tempore abijciant. Galenus 3. de ſimpl. medic. facult. medicamentum purgans, inquit, *vel cum vno ſaltem humorum, qui in corpore ſunt noſtro, ſimilitudinem obtinet, non autem perpetuò miſſa eſt vis aliqua venenoſa; quam obrem, nec perpetuò, licet non purget, iniuria afficiet, verùm concoctionem accipiet, talemque producet humorem, qualem trahere natum erat.* Credo ad hunc locum te reſpexiſſe, qui quidem egregius eſt, & valde difficilis, nec declaratur ab interprete Valleſio. Magni momēti obiectio tua eſt, alimenta eſſe, quę vincantur, & in noſtram vertantur naturam: medicamenta verò eſſe, quæ nos permutent, & naturam noſtræ aſymbolam habeant. Quomodo ergo medicamentum purgans concoctionem induet, & talem procreabit ſuccum, qualem educere ſuapte natura aptum eſſet? in medicamentis multæ diuerſi generis miſtæ ſubſtantiæ ſunt, ideò ſi eorum aliquod purgatione fruſtretur propter familiaritatem, & ſimilitudinem, quam aliquæ partes ipſius De lib. educ. cap. 24.

cum detrahendis humoribus obtinent, concoqui poteſt, & talem gignere humorem, qualis educendus erat. Natura ſemper, quod melius eſt, facit, niſi impediatur. Pharmacum ergo, quod ſuo officio non fungatur, in alimentum ſi poteſt, conuertit; ſi non poteſt, commutat in humorem euacuandum. Quòd ſi in hunc commutare non poſſit, in corruptionem, & tanquam in venenum, neceſſitate coacta, vertit. Quando autem in alimentum, vel in humorem conuertitur, ſuam naturam pharmacum amittit quin naturam noſtram non alterat, ſed ab ipſa alteratur. Nec mirum, quia natura noſtra interdum adeò valida eſt, vt ipſum etiam venenũ ſuperet, & concoquat. Quantò faciliùs ſuperabit, & concoquet pharmacum? Anus Athenienſis à *minima cicutæ portione auſpicata ad permagnam progreſſa eſt copiam, principio enim paucum exiguitate ipſa deuictum eſt, & conſuetudo naturale reddidit, teſte Galeno noſtro*. Sultanum etiam Cambaiæ aluit pater ab incunabulis veneno, vt Ludouicus Romanus aſſerit. Sed Coſtæus in Meſuem inijcit nobis ſcrupulum, neque eximit: ſi pharmacum temperaturam ſimilem habeat temperaturæ humoris euacuandi, illud in hunc verti poſſe, vt rhabarbarum in bilem; ſi diſſimilem, nequaquam; proinde cnicum, granumque Gnidium, quòd caliditate, & ſiccitate à pituita differant, in pituitam mutari non poſſe. Hunc ſcrupulum, ſi non Coſtæus, Ariſtoteles auferet. *Quæcunque inquit, habent cognationem ad inuicem, velox horum tranſmutatio eſt; quæcunque autem non habent tarda, quia facilius eſt vnum, quam multa tranſmutare*. Pharmacum igitur vbi purgatione fruſtretur, ſi temperaturæ cognationem cum humore purgando habuerit, velociter in eum tranſmutabitur; ſi non habuerit, tardè. Ocyus rhabarbarum in bilem propter temperamenti ſimilitudinẽ conuertetur: feriùs cnicus, & granum Gnidum in pituitam propter temperamenti diſſimilitudinem. Hæc ad tua quæſita ſatis ſint, ſi tibi placent; ſi non placent, plus ſatis. Vale, & an pater tuus optimus vir melius habeat, fac me certiorem. Vt enim illius morbum dolui, ſic ſi eo leuatum cognouero, vehementer lætabor. Iterum vale. xvij. kal. Ianuar. M. DC. XXI. Belluni.

3. ſimpl. 18.

li. nauig. 4. c. 2. referente clafio i ſcholio ca. 25. lib. Hiſt. Arom. Garciæ.

4. de gen. & corrupt. tex. 25.

LAVRENTIO RAGOZIO Medico doctiſſimo

IOANNES STEPHANVS S. P. D.

Propoſitæ difficultates iterum refricantur, & ſtatuitur, in recidiua à cauſſa formali ab inſultu dies eſſe ſupputandos.

OMnem mihi diluiſſent difficultatem ſcitiſſimæ litteræ tuæ, ſi planum feciſſent, numquid in Recidiua, quæ modò ex morboſa diſpoſitione, & relicta intemperie reſurgit citra materiæ reliquias, dies à morbi radice recenſendi eſſent (ſi quidem eſt in confeſſo recidiuam partem febris prioris eſſe ad vigorem properantis) Cum enim ratio temporum & dierum criticorum petatur à pugna naturæ aduersùs morboſas materias (conſultò ſuperiores cauſſas omitto) & in Recidiua ex intemperie nenoſica non ſubſit materia, qua cum natura certet, non video, an ſit à radice facienda recenſio.

De numero verò dierum, quibus recidiua, remiſſionis interuallum, & primum feb. iudicium circumſcribuntur, quòd ſcribis, te excupere loca videre apud Hipp. quem varium eſſe dixi. Accipito. Lib. de iudic. non procul à principio velle videtur ſenex, omnes iudicationes à recidiua fieri debere quinta die. Et lib. 1. Epid. p. 1. tex. vlt. ſtatuit iiſdem circuitibus, quibus à prima morbi radice latum fuit iudicium, iterum iudicari nulla de remiſſionis interuallo facta mentione. Dein lib. 1. Epid. p. 3. in Hiſtoria duorum fratrum Epigenis numerat varios recidiuarum dies, omnes tamen circumſcribi 7. à die radicis morbi affirmat. Poſtremò lib. 4. Epid. tex. 11. inquit, ſexta die iudicatæ Virgini, ſexta rediiſſe morbum, & iterum ſexta iudicatum fuiſſe morbum.

Locum verò, vbi Galenus aſſeruit catharticum, ſi fine ſuo fruſtretur, in humorem expungendum, expurgandumue conuerti, tu ipſe notaſti.

IOANNI STEPHANO Medico Elegantiori

LAVRENTIVS RAGOZIVS. S. P. D.

Dubiis rationibus certo epichiremate ſatisfit.

VIdentur mihi etiam in recidiua ex morboſa intemperie citra morbi præcedentis materiam dies critici à radice recenſendi, vtpote quæ illius intemperiei fons ſit, & ſcaturigo. Loca Hippocratis, quæ attuliſti, adhuc conciliare non potui, & neſcio, an vnquam poſſim. Nonnulla adducit Valleſius, in quibus à radice Hippocrates criticos dies recidiuæ recenſet. Natatore Delio, ne quis in iis præfocetur, opus eſt. Febres ſenum à recentioribus non iniuria ſepultæ nuncupantur, quia calor acris in ipſis non percipitur. Non igitur mirum Patris tui, viri optimi febrem lentam eſſe, neque perſpicua tertianæ nothæ ſigna præ ſe ferre, Febres ſenibus non ſimiliter vt iuuenibus acutæ fiunt, frigidum enim eorum corpus, inquit Dictator Couſ. In vltima cœna, & prandio momentum vini albi, tenuis, oligophori ęgrotanti propines, per me licet. Apparent ſiquidem concoctionis indicia, vt ex vrinis, quas deſcripſiſti, coniicio, & dies vndecima morbi elapſa eſt, & vinum æger percupit. Paulo autem deterior cibus, & potus, ſed ſuauior melioribus, ſed minus ſuauibus eſt pręferendus, Hippocratis noſtri teſtimonio. Nollem tamen ægrotum ab omni medicamento abhorrere. Nam quomodo Medicus erit alexicacos, ſi pharmacum nequeat exhibere? Natura quidem medicatrix morborum, ſed inſtar Virgiliani Mœris à Lycida faſce leuanda eſt. Hercules alexicacos dictus Audiæ ſtabulum repurgauit, ſi me alexicacon optas, fac, vt concocti humores pharmaco euacuentur. Pharmacum mihi probaretur ex ſexquidrachma rhabarbari aqua cicoreæ infuſi, ſyropi roſati laxatiui quadrante

drante ſyrupi de polipodio ſeſcuncia, electuarij leniriui ſemuncia, ſic ne ſchetica febris in hecticam euadat, præcauebimus. Et tutò deinde veniemus ad aperientia, exempli gratia, ad decocta, in iure radicum petroſelini, & filicis maris, & foliorum agrimoniæ & capillorum Veneris. Die duodevigeſimo pharmacum, ſi tibi videbitur, exhiberem, vt poſtea aperiendis obſtructionibus incumberemus. Ætas ægrotantis ſenilis eſt, tempus anni hybernũ, & pluuium, ægrotus craſſis ſcatet humoribus. Hæc omnia morbi longitudinem, ni corpus ſaltem purgemus per epicraſin, minantur. Veteri quidem, & ſapienti adſentiendum ſententiæ, quæ præcipit, vt bona quàm maximè amplificemus, mala autem ſummopere extenuemus. Non tamen ita extenuãda, vt contemnamus, ne ſerò ſapiamus, vt Phryges, ne ſerò medicinam paremus,

Cum mala per longas inualuere moras

Quia tamen pluris eſt oculatus teſtis vnus, quàm auriti decem.

Qui audiunt, audita dicunt, qui vident, planè ſciunt.

Tu qui oculatus teſtis es, qui vides, qui clinicus ſemper ades, planè ſcis, quid agendum. Ages igitur, quæ ſingulis diebus indicet morbus, & morbi cauſa, & ægrotantis vires, meque vt facis amabis. Vale xv. kal. Ian. M. DC. XXI. Belluni.

IOANNI STEPHANO
Medico Elegantiſſimo

LAVRENTIVS RAGOZIVS S. P. D.

Proponuntur difficultates circa Aph. 56. ſect. 7.

Reſcripſi præteritis diebus litteris tuis. Nunc mitto Excllentiſſimi Viri Bernardi Collis affinis mei Epiſtolam. Vellem me certiorem faceres de ijs, quæ legeris, aut audieris, aut ipſe excogitaueris de illo aphoriſmo. Quibus inter ventriculum, & ſeptum pituita repoſita eſt, & dolorem affert non habens exitum, neque ad alterum ventrem, his per venas ad veſicam pituita verſa ſoluitur morbus. Quo in loco ſcilicet inter ventriculum, & ſceptum poſſit cõſiſtere pituita, nec pr ę ſua grauitate delabi. [margin: 7. Aph. 56.]

Videtur enim Hipp. crucem Medicis, in qua torquerentur aſſiduè, confixiſſe. Aquapendens neſcioquid commentatus erat, ſed non recordor, nec habeo omnia illius aureola ſcripta. Deeſt mihi liber de artificio muſculi, & formatione fœtus, & alij. Non ſuppetit mihi, niſi Pẽtateuchos cyrurgicum, & luculentum opus de Viſu, Auditu, & Voce. Res digna eſt, in qua omnes ingenij tui neruos intendas;

Vale
III. Non. Quinct.
M. DC. XXI.
Belluni.

LAVRENTIO RAGOZIO
Medico, & Philoſopho præſtantiſſimo.

IOANNES STEPHANVS S. P. D.

Dubia ſuper Aphoriſmum 56. lib. vij. Spigelij, Cardani, necnon Auicennæ auctoritate corrogata declarantur.

Vſque adeò egregiè mihi nodum ſoluiſti permiſcens vtile dulci, vt ignorem, doctrinamne, an elegantiam priùs admirer, ita animum vtraque emolliuit. Ingenuè fateri neceſſum eſt, me nondum cognouiſſe, qui aut ſolertiùs dirimendis dubijs, aut maturius rebus deliberandis ingenium obtinuerit. Ad hæc verò accedit moris bonitas, quam omnes palatim celebrant, teque vt idæam bonorum medicorum ſuſpiciunt. Faxit Deus, vt tuæ ſapientiæ halitus diutiſſimè ad me per litteras accedat, quò ingenioli mei vis incaleſcat, inualeſcatque ad tui normam. Cœterum mutuus amor plurimis expreſſus ſymbolis me ſumma perfudit lætitia, & apud me tanti eſt, vt omnibus Arabum gazis eum non permutem. Vale pridiæ Nonas Iulij M. DC. XXI.

Hæc cum exaraſſem celeri calamo, nouæ abs te literæ redduntur, quibus rogas, vt quid legerim, aut audiuerim de illo Aphoriſmo lvj. ſeptimæ ſectionis, in medium afferam, id quod libentiſſimè facerem, ſi quid noui, aut tuis auribus dignum haberem. Non poſſum tamen, quin fatear, Galeni ſententiam mihi probari magis, quàm Cardani, hic enim exiſtimat, pituitam ſuper diapragma intercludi prope ventriculi oſculum, quæ liquata propter viciniam facilè transfundatur à natura ad conuexam hepatis partem, hincque à renibus, vt par eſt, trahatur.

Ille verò putat, phlegma contineri intra ſeptum, & peritonęum veluti in cyſti quadam, vnde per venas ad iecur natura liquatum phlegma amandat, indeque à renibus prolicitur, & ſoluitur affectio: Crediderim autem huiuſmodi materię metaſtaſim aliorsùm poſſe fieri, verùm non peręquè morbũ iri ſolutum. Doctiſſimus Spigelius interſecanda cadauera rogatus viſus eſt Galeni ſententiæ inhærere. Auicen. Aph. Hippoc. hoc pacto interpretatur. *Quibus inter diaphragma, & ventriculum pituita intercluditur, & dolorem affert in alterutrum ventrem viam non habens, ijs per venas in veſicam uerſa pituita morbi fit ſolutio. Melius eſt, ait Galenus, ut phlegma præceps deuoluatur in pectinem quam ad partem ueſicæ. Qui enim e conceptaculis craſſiſſimum phlegma reſudabit ad veſicam, ni e priore forma extenuetur in aqueam ſeroſitatem? ego autem dico, quòd fieri poteſt, vt pituita illa calore liqueſcat, & transferatur, citra quàm quod in ſerum faceſſat liquorem, neque abſurdum eſt, aut abſonum, naturæ ipſius viribus, dum ſubeſt neceſſitas, hanc metaſtaſim fieri, exemplo ſit pus, quod in thorace contentum tandem ablegatur per iecur ad veſicam. Hæc autem penetratio non eſt mirabilior penetratione puris in oſſibus pectoris. Quòd verò, vt quidam animo duxerunt, pro phlegmate aquea ſeroſitas audienda ſit, non eſt rationi conſentaneum, nec neceſſarium.* [margin: Lib. 3. fen. 14. Tract. 4. c. 5. de cauſis Aſcitis.]

rium. Hactenus Auic. Tu verò mi Laurens suauissime æqui bonique consule, si pro rei difficultate luculenter non exploro, & rimor, etenim plurimæ quisquiliæ me nunc à studijs auocant, nec patiuntur libris hærere. Iterum benè vale.

LAVRENTIO RAGOZIO Medico, & Philosopho præstantissimo

IOANNES STEPHANVS S. P. D.

An Arrhenicum pestis tempore tutum sit sub alis gerere. Quonam argentum viuum sit temperamento præditum. Materiam in febrium putridarum statu confici, non esse omnino concoctam. Symptomatum, & coctionum tempora haud coincidere.

IN hoc silentio videbatur mihi noster amor periclitari, aut certè situm contrahere, nisi quam mox abrupissem hisce, quæ ad te mittenda curaui, vt animum saltem erga me tuum excitatem, & pulsis tenebris tu ingenij tui lumine rebus dubijs claritatem afferres. Audiui non semel, atque legi apud melioris notæ Authores commendari Arrhenicum grassante peste sub alis ad cordis regionē gestum, vt tutū euadat cor à veneno pestifero. An tibi probatur vitæ fonti adhiberi iuratū hostem? Putasne cordi admoto arrhenico maius noxa succrescere emolumentū posse? Mihi planè nō videtur, nā etsi propter similitudinem venenati spiritus aliqua ab infecto corde fieri posset euocatio, non video tamen, quomodo non etiam aliunde ad cor. Pręterea arrhenici praua qualitate tantum cor affici posse existimarim, vt illud præsens afferat lethum. Propterea monet Valescus, ne quis ad capitis scabiem Gordonij vnguentum adhibeat, (conflatur enim ex Sandaracha. Helleboro, Argento uiuo, ęrèuiridi, &c.) quòd duobus, quibus caput scatebat achoribus, infelici admodum successu admouerit, alter enim toto vitæ tempore stupidus remansit, alter postridie e viuis decessit. Ad hęc Amatus Lusitanus refert, idem penitus duobus adolescentulis contigisse, qui, vt scabiem tollerent, totum corpus obleuerunt vnguento, in quod Pharmacopola clam Medico arrhenicum intruserat. Quod si cerebrum per densissimum cranium tam citò offendi potuit, quid putas euenturum cordi ab applicito arrhenico? Quare libentissimè adscriberem Augenio, qui pluribus contendit, arrhenicum non conferre ad pestis cautionem Ausoniumquè Gallum sugillat, qui monstrare conatur, aliquando duo venena simul salutem attulisse, quò & Plinius spectasse videtur. Dicet quispiam non omnibus promiscuè admoueri, sed robustioribus modò, quò paulatim cor venenis assuescat, illisque minùs oblædatur, contracta veulti familiaritate, etenim

Profecit poto Mithridates sæpe veneno,
Toxica ne possent sæua nocere sibi.

Idem effecit Atheniensis Vetula alta Napello, & Puella, quæ visu receperat interficiendum Alexandrum, nec minùs Puera, quæ pro delicijs habebat Araneas, vt refert Albertus Magnus. Fateor multa, & admiranda effici consuetudine, cum sit acquisitus naturæ modus, per quem faciliùs opera obimus, aut patimur difficiliùs, sed diffiteor, tam efficax venenum tam breui quicquam boni afferre posse. Nec est quòd quispiam Auic. obijciat scribentem, arsenicum mirabili virtute constare ad sarcωsim moliendam, ad sanguinem resoluendum ad prohibenda noxia, si intrò sumatur ex potu; nam vbi arsenicum legitur, ibi arseni intelligere oportet, quod teste Auenzoare species est nigri cinnamomi. Vtinam Auic. his, & similibus erroribus non scateret interpretis, aut Typographi vitio. Sed quando de venenis sermonem inuimus, aliam placet quæstiunculam subtexere, an Argentum viuum (fusile vocat Arist.) sit energia calidum, an frigidum, etenim vtrinque adsunt argumenta, & experimenta. Quidam frigidum esse ea potissimū de caussa arbitrantur, quòd Pharmacopola quidam incautus eo epoto mortem sibi peperit congelato in venis sanguine: Præterea inquiunt, quo iure pillulæ Mercuriales, quemadmodum hydrargyrωsi lue venerea, lepra, elephantiasi infectis præscribuntur, quibus summo viscera torrentur æstu, nisi vt illorum flogωsis attemperetur? Auicennæ reuera frigidum, humidumque statuitur secundo recessu. Qui verò contendunt calefacere, afferunt, illud vim fundēdi, liquandique possidere, angustissimos corporis meatus peruadere, vt quoquouersùs se insinuet, cuius vim etiamnum perennis mobilitas arguit, sputumque hydrargyro inunctis prouenieus, (quamquam Hollerius hāc vim axungiæ quoque attribuit.) Arist. mixtum aereum fecit. Epiphanius igneum, Bonorum decoctores Alchymistæ aqueum, & terreum. Vnus quisque sibi placet. Non me latet, argentum viuum esse corpus heterogenes, calidis, frigidisque partibus constare, vtra verò præponderet, præpolleatque, præterit. Tua mihi instar erit omnium sententia. Fernelius Chymicis fauet, aitque vim narcoticam possidere, liquandi, & quoquouersùm penetrandi virtutem à secunda qualitate obtinere, non à prima; Additque nullo modo luis venereæ alexipharmacum esse, argumento, quòd ille hominem Guaiacina decoctione persanarit, quem alij frustra semel, atque iterum inūctum hydrargyro ad sanitatem perducere non potuerunt.

Vnum porrò est, quod me exercet, & angit, qui fiat, vt in vigore febrium salubrium in tanta symptomatū vehementia perfecta sit cōcoctio morbigenæ materiæ cum potiùs credibile sit, tunc confici, nam teste Hipp. dum pus conficitur, dolores fiunt magis, ac febres, quàm iam confecto, scitum autē est, vel Galeno teste 2. de diff. feb. concoctionē morbosæ, & putrescentis materiæ in venis analogia respondere maturationi, quæ in Phlegmone absolui cōsueuit. Quo iure igitur hic mitescūt febres, & dolores perfecto pure, ibi elaborata, & perfecta, quę putrescebat, materia, exacerbantur symptomata, & acuuntur febres? *Status*, inquit Auic. *est hora in qua vehemens est pugna inter naturam, & materiam, & apparet victoria unius super alteram. Et apud statum completur uestigiū digestionis, aut eius contrarij.* Hoc dubium Ioannes Præuotius eximij vir ingenij, & Præceptor meus excogitata hac ratione soluebat: quòd praua materia in statu à cæteris

li. 4. fen. 4. tract. 2. cap. 5

1. de chirurg. remed.

cap. 2. lib. 4. de horis febi.

teris ſuccis ſit digeſta,& ſepoſita, à quorum benignitate eius malitia lenita miteſcebat, & tegebatur. Cui ego eo argumento reclamaui, atque reſtiti, quòd concocta materia exceſſus vniuerſos, à quibus vrgebatur, natura edomuit, & materiam quà potuit tenus ſibi reddidit ſimilem, ſaltem penes primas, atque ſecundas qualitates. Quare in ea ego ſum ſententia, quòd in uigore febrium perficiatur coctio nequaquam ſit perfecta, ſed duntaxat decedente uigore morbi, quidquid dicant Alij. Fernelius inficiatur, perfectam coctionem ſumma ſequi ſymptomata ſemper, ſed duntaxat vbi tota naturæ committitur curatio, quemadmodum Hipp. & Gal. tempore contingebat. Verùm enim verò morborum tempora penes tria diſtinguere neceſſum eſt, vt docet Galenus, nempe penes morbificam cauſſam, penes ſymptomata, & penes morbi ipſius diſpoſitionem, quæ tempora ſemper eòdem non recidunt, ait Amatus cent.7. curat.39. argumento ſit Pleuritis, quæ in principio vigeſcit, & conſiſtere videtur, ſi ſpectemus ſymptomata, & morbi diſpoſitionem, non item ſi coctionem, aut cruditatem materiæ. Vale, & me ab his tricis vno verbulo expedias. Scio enim eſſe, quibus ſecus videatur, quibus accenſeo Vldaricum Binderium epiphania tertia, fol.cix. qui Auic. tuetur à calumnijs Iacobi de-Partibus, qui probare conatur, augmentum feb. eſſe deterius ſtatu.

Lib. de criſ. Aph. illo circa initia, & finis & c. & lib.3. de, rat. vict.

IOANNI STEPHANO MEDICO, Et Philoſopho eruditiſſimo

LAVRENTIVS RAGOZIVS S.P.D.

Argumentis reſpondetur. Non improbatur Arrhenicum peſtilenti tempore geſtatum ſub corde. In Hydrargiro callidæ præpollent particulæ. In ſtatu feb. perficitur coctio, non eſt perfecta. Cur paria gradu aptanda ſint morbis remedia.

PRincipem ſedem in Patauino Gymnaſio Ioãni Colle auunculo meo viro clariſſimo obtigiſſe gratulãti tibi maximas gratias ago. Incolumis ille Venetias peruenit, & omnia ſua ſtudia, omnẽ operam, curam, mentem in ſuſtinenda expectatione fixit, & locauit. Dubitationes tuas libentiſſimè legi, ſed ſoluere non opis eſt meæ. Ægrotantium multitudine diſtringor, & nullum otium lucubrationibus ſuppeditare poſſum. Ne mireris igitur, ſi ſeriùs, & frigidiùs reſcribam.

De febre peſtil. & malig.

Arrhenicum cordi in peſtilentia admotum non improbo. Puto cum Mercato arrhenicum inſignẽ habere vim, quod ſibi ſimile eſt, attrahendi, & proinde veneficos ſpiritus promptiſſimè allicere. *Omne deleterium venenum à foris impoſitis medicamentis euacuatur nempe aut caliditate attractionem molientibus, aut totius ſubſtantiæ ſimilitudine, autore Galeno noſtro*. Arrhenicum attrahit ſubſtantiæ ſimilitudine, nec cordi noxam affert, quia arcana quadam antipathia, quæ inter venena eſt, agit in venenatos cordis ſpiritus, nec ſanas partes attingit. Quod de aconito Plinius, de arrhenico etiam verè nos dicere poſſumus. *Ea eſt natura, vt hominem occidat, niſi inuenerit, quod in homine perimat; Cum eo ſolo colluctatur, velut pari intus inuento; ſola hæc pugna eſt, cum venenum in viſceribus reperit. Mirumque exitialia per ſe ambo cùm ſint, duo venena in homine commoriuntur, ut homo ſuperſit.*

5.ſimpl.c.18

lib.27.c.2.

Valeſcus vnguentis ad ſcabiem cum terrore admiſcet arrhenicum, hydrargyrum, helleborum, & vitriolum propter mala ſymptomata, quæ illinc accidiſſe conſpexit. *Quidam enim miles (inquit) unguentum ex prædictis confectum applicuit capiti raſo nepotis ſui patientis achoras, & poſtridie in lecto mortuus inuentus eſt*. Cauſam mortis Valeſcus refert non in arrhenicum duntaxat, verùm etiam in reliqua: tu in arrhenicum ſolum; ego probabilius, ni fallor, in hydrargyrum præcipuè, quo cerebrum non parum læditur. Hydrargyrum in cerebrum ferri, per denſiſſimum cranium ſuarum partium tenuitate actutum poteſt; arrhenicum, helleborum, vitriolum haudquaquam. Teſtatur Fernelius multos inde epilepticos euaſiſſe, quòd in curanda lue venerea, dum unguentis ex hydrargyro illinerentur, nonnihil in aurem, & in cerebrum penetraſſet. Obſeruauit Rudius noſter, & alij corpora quædam diſſecta, in quibus non exigua argenti uiui copia in oſſium cauitate ob illius inunctionem adminiſtratam collecta fuerat. Scabioſis adoleſcentibus litu unguenti, in quod clam Medico ſeplaſiarius arrhenicum iniecerat, & mammarum ulcere, cui arrhenicum immiſere chirurgi, laboranti mulieri malè rem ceſſiſſe fateor. Non tamen hinc euincis arrhenicum cordi non prodeſſe. Magna cautione uſurpandum arrhenicum eſt, ut uoti compotes fiamus, & gloriam conſequamur. Vidi difficillima crurum ulcera arrhenico ſanata. Vidi arrhenicum in ueſicantibus, à præſtantiſſimis Medicis feliciter adhibitum, & ego quoque adhibui ſine ullo ægrotantis detrimento. Galenus in ſanguinis profluuio ex eroſione, Paſionis, uel Andronis paſtillis utitur; item in neruorum uulnere, & corroſione, in ulceribus aurium, in columellæ immoderata inflammatione. Illi autem paſtilli conſtant, ſi Mercuriali credimus, arrhenico, & chalcanto.

Cap. de Scabie.

2. de ab. l. rer. cauſ. c.15.

3. de morbo Gall. c.10.

5. Meth.6. 6. Math.3. 3. de comp. med. ſec. loc. cap.1. 6. de comp. med. ſec. loc. c. 3. de mor. venen. lib.1. cap.12.

Quæris deinde, an argentum uiuum frigidum, an calidum ſit. Hoc ego plures abhinc annos ab Ioanne Colle auunculo, cui plurimùm debet res Medica, quæſiui, ut legere eſt in eiuſdem Coſmitore Mediceo Tertio. Reſpondit argentum uiuum mixtum metallicum eſſe, uapore aqueo prædominante, & mixtum eſſe ſimilium partium ſecundum ſenſum, diſſimilium ſecundum rationem, tanquam ex quatuor elementis conflatum; tres ſpiritus, ut ſpagyrici loquuntur, & tres ſales, arſenicalem, mercurialem, & ſulphureum, & facultates calidas, & frigidas à natura obtinuiſſe, ſicut ex effectibus, quos parit, innoteſcit. Vtrum autem calidæ præſtent, an frigidæ, ſciſcitaris; calidas præſtare opinor. Nolim tamen meam tibi opinionem inſtar omnium eſſe. Nimium felici Medicus forem auctoritate

Haud equidem me tali dignor honore.

Virg.1.Aen.

Quod Pythagoræ inter diſcipulos contigit. Ipſe dixit; hoc mihi cõtingere inter Aſclepiadas non poteſt. Nequeo apud eruditos loqui. Ad myrtum

cano,

cano, vt adagio est. Argentum viuum à tota substantia, & à forma occulta Venereæ luis alexipharmacum est, sola experientia duce, non ratione, affirmante Epiphanio. Si Fernelius hominem sanauit, quem argentum viuum non sanauerat, vel inunctio inopportunè adhibita fuit, vel exuberanter. Nec vna hirundo, nec vnus flos ver facit. Quot sanati sunt inunctione ex argento viuo à Iacobo Carpensi, qui quadraginta aureorum millia hoc remedij genere lucratus est? Quot sanati sunt ab alijs, qui Medicinam superioribus annis honorificentissimè fecerunt, hodieque faciunt? Ars est eorum, quę plerunque fiunt: satis nobis est plerosque Venerea lue affectos hac inunctione rite peracta curari.

Hist. 17.

Tibi vir doctissime assentior in totius morbi vigore perfici materiam, minimè perfectam esse, nisi vigore declinante. Hoc docet Galenus II. Aphor. vt in libro de crisibus, inquit, *manifestauimus, coctiones morborum tunc (id est, in vigoribus) maximè fiunt. Exquisita verò coctio fit tempore status, ait in libro de crisibus. Fieri in vigore, & in statu coctionem dicit Galenus, non factam esse.* Non igitur mirum tunc symptomata esse vehementissima.

19. — 3. de crisib. c.5.

Postremam tuam dubitationem, morbis paria gradu adhibenda esse remedia Galeno auctore, Archangelus Mercenarius olim Horatio Augenio proposuit. Obiecit Archangelus, si morbis remedia æqualia gradu admouerentur, nunquam morbum euictum iri, quoniam inter æqualia actio non fit, qua alterum ab altero vincatur. Occurrit obiectioni Augenius inquiens, etiam si morbis paria gradu remedia admoueantur, morbus ab illis vinci posse, non tamen quatenus paria sunt, sed quatenus cum ipsis tanquam instrumentis natura, quæ vt præcipuum agens propulsat morbos, connectitur; qua ratione fiant remedia validiora morbis, sicque actionem medicamentorum in morbos non ab æquali fieri, sed à maioris inæqualitatis proportione. Institit Archangelus, quamuis natura in morbis cum remedijs connectatur, eam tamen supra eorum vires non agere, neque vim ipsis addere, vt magis agant, sicuti faber supra dispositionem serræ secare non potest, nec anima in ægrotis, & in senibus robur illorum imbecillo calori, vt melius concoquat, adiungere. Visnè hos inter olores anserem strepere? strepam, & tuę lędentur aures, quarum peracre iudicium est: sed patienter feres, quia tu ipse anagyrin, vt est in prouerbio, commouisti. Inter æqualia non est ratio, qua alterum ab altero vincatur, si ęqualia gradu, & actiuitate sint: quòd si ęqualia tantùm gradu sint, non autem actiuitate; inter ipsa est actio, veluti inter calidum vt octo, & frigidum vt octo; quia calidum vt octo actiuius est frido totidem gradibus. Quòd si æqualia gradu iuxta sint, atque actiuitate, inter ipsa quidem non est actio, qua alterum ab altero superetur, sed reactio, qua vtrunque ad medium per mutuam pugnam redigatur. Nos igitur Medici Galenicum præceptum seruantes, intemperiem curamus medicamentis, quæ totidem numeris à mediocritate discedant, quot illa intemperies à naturali distat. Hæc autem medicamenta licet æqualia gradibus sint intemperaturis, inæqualia interdum sunt actiuitate, vt quādo in syncope est frigiditas sex graduum, & calidum totidem numeris, instillamus, exempli gratia, vinum creticum, fit actio, quia calidum actiuius est ipso frigido, & miseri ægrotantes ad se se redeunt. Sæpius autem propinamus medicamenta paria gradibus, & actiuitate ipsis intemperaturis, vt quando in febribus decoctiones, syrupos, & alia alterantia offerimus proportione respondentia affectionibus: quibus auxilijs intemperies statim non aufertur, sed sensim, & sensim per mutuam pugnam, & reactionem refrangitur: quod tutum est; 2.Aph.51.
sicuti plurimùm, & repentè calefacere, vel refrigerare, vel quouis alio modo corpus mouere, periculosum monente Hippocrate. Habes sententiam meam, intemperiem tollendam esse medicamentis, quæ paria gradu sint ipsi intemperiei, & dari inter ipsa actionem, si non sit eadem omnium actiuitas; si sit, reactionem. Caue, ne mea tibi sententia, siue Hor. in ep.
auctoritas, vt scribis, sit pro ratione. Rationem sequi debes nullius addictus iurare in verba magistri, sit tibi amicus Laurentius, sed magis amica veritas: quam vtrum tetigerim, nescio: ardua enim questio est. Vale. Pridie Kal. Februarij M.DC.XXIII. Belluni.

7. de comp. med. per gen. c.3. dilucidat. volum.2.

LAVRENTIO RAGOZIO Medico Præstantissimo

IOANNES STEPHANVS S. P. D.

Proponitur difficultas de actione pharmacorum in humanum corpus.

Disertè adeò, & luculenter ad dubia omnia respondisti Laurens doctissime, uix ut credam te multitudine ægrotantium distineri, quod si ita est, uirtus & probitas tua mihi magis affulsit. Cogor in tuam cedere sententiam grauibus rationum momentis adductus: Vnus tamen superest scrupulus, quem stirpitus mihi eximas, uelim.

Dicebam, ab æqualibus gradu cōtrarijs nullam actionem edi, tu uerò effici probasti, quoties alterutrum contrarium energia præpollet. Quæ sanè responsio me magis trāsuersum egit; etenim Auerrhois gradu æqualia uirtute quoque, & efficientia paria esse scripsit. Verumtamen esto, ut gradu æqualia agendi efficacia distinguantur, atque adeò actionem, & uim proferant, dein fac, calorem ut pote formatissimum esse actuosiorem, frigori agendi vim minorem, resistendi promptissimam inesse, hinc manifestò fiet, ut nulla calida intemperies à frigidis eodem recessu pharmacis expungi, expelli ue possit, id quod nullus dabit cordatus Medicus. Nec desunt, qui putent, à proportione quoque minoris inæqualitatis (ut aiunt) actionem emanare, auctoremque proferunt Arist. 4. de Ortu Animal. cap. 3. Vbi rationem reddens, quare Agentis actio aliquando soluatur, ait, Agens agendo repeti, atque interdum uberiùs perpeti, quàm ut agat. Propterea Fernelius lib. 1. Therapeutices, atque Hieronymus Capiuacceus libello de Methodo componendorum pharmacorum ad summouendas discrasias aliquando suppari gradu medicamenta adhibent, à quibus suæ harmoniæ partem restitui posse tutiùs,

tiùs,& ſi non ocyùs,rectè arbitrantur. Rationem autem Capiuacceus ſubijcit, quòd medicamentum Agentis rationem ſubit,patientis verò intemperata particula, ſecus autem in vlceribus, atque vulneribus accidit, quum natura, ſeu inſita partis temperies tunc agentis rationem induat. Quæ cum ita ſint,ampliùs torqueor,& vix ſcio,quam in partem inclinem. Si tamen in dubijs aliquid proferre licet, dicam, mihi illorum opinionem non improbari,qui duplicem ſtatuunt actionem, vnam victricem, quæ fit ab agente ſuperiore demoliendo, deſtruendoque contrarium, alteram ancipitem, in qua contraria licèt gradu paria, & viribus viciſſim agunt, & patiuntur, donec ad mutuam quandam craſim, & mediocritatem ſeſe redegerint, remiſerintque. Quis enim crediderit, duo contraria ad poſita actionem ſuam ſuſpendere poſſe, quum fato, & naturæ impetu agere cogantur? Ab hac tamen actione neutrum deſtruitur contrarium. Adhæc formæ ſunt prima agendi primordia, & habitus, à quibus neceſſaria profluit actio,quantumuis gradus, & efficientiæ paritate conueniant. Bettus quidam Comm. in Fen. Quartam Auic. arbitratur præſidia gradu paria atque etiam ſuppariа ideo agere in morboſas diſpoſitiones, quòd dirigantur à natura, quæ eſt primum contrarium in omni affectu præter naturam debellando: eandem opinionē concoxiſſe videtur bonus ille Augenius, quem ex more ſugillat Mercenarius. Tu Laurens doctiſſime videris. Vale.

IOANNI STEPHANO Medico præſtantiſſimo

LAVRENTIVS RAGOZIVS. S. P. D.

Nouæ difficultates in medium feruntur. Cur Augundi Aqua clara, illimis calida hyeme, frigida æſtate collecta in vrceo intra ſeſquihoræ ſpatium turbida euadat, & putris.

30.prob. PLacet reſponſa non diſplicuiſſe. Ne tamen credas rariores dotes naturam in me contuliſſe. Liberali manu pituitam, auara melancholiam,qua omnes ſapientes teſte Ariſtotele viguerunt, mihi dilargita eſt.

Augundi in quodam loco,cui Diui Lucani Vallis nomen eſt,perennis aqua,candida,perſpicua,illimis,calida hyeme,frigida æſtate,adeò vbertim,vt trochleas molitrices volueret, per glareas, & ſaxa defluit:quæ tamen in vrceo, vel alio vaſe repoſita, intra ſeſquihoræ circiter ſpatium turbida fit,& putris. Quæſita à me cauſa eſt,ſed non reperta. An inſunt huic aquæ multi craſſi vapores, qui in aquam denſati, prioris aquæ perſpicuitatem turbant? An exit ab hac aqua proprius calor exiguus ab ambientis calore attractus? *cùm autem quod mouetur & fluit,minus putreſcat, quàm quod non mouetur, debilior enim fit motus,qui ab ea,quæ in aere caliditate, quàm quæ in re præexiſtit*; vt omnium calculis doctiſſimus Ariſtoteles aſſerit: ideo dum hæc aqua matris, vt ita dicam, ſuæ gremio fluitat, ſuam ſeruet naturam; dum ſeiungatur, amittat. Idem labentis aquæ motus impediat, ne vapores in illa incluſi in aquam denſentur,quod fiat poſtea, vbi extra ſuum locum conquieſcat. Do operam, vt admirandi huius liquoris cantharus ad me perferatur,vt videam,olfaciam,guſtem,& ope pharmacopœi deſtillem, ſic enim ex ijs, quæ in ima ampulla adhærebunt, craſſamentis aquæ mineram inueſtigabo;interea temporis diſpice, quam tu reddas rationem, & vtrum de alia aqua talem perturbationem legeris. Vinum quidem, quod in vappam trāſijt,è dolio clarum exhauritur, deinde intra paucas horas perturbatur, ſæpius etiam vrina clara mingitur,mox turbida euadit. At nullius aquę naturalis tam citam obſeruaui perturbationem. In hac cauſa mihi aqua hæret. Cur enim inſcitiam meam tibi amicorum iucundiſſimo non fatear?& præſertim per epiſtolam, quæ minimè erubeſcit? multos potuiſſe ad ſapientiam peruenire, niſi putaſſent ſe perueniſſe,præſtantiſſimus ſapiētię affirmat. Proinde iure, & meritò cenſeo me ad nullam adhuc ſapientiam perueniſſe,qui tandem labore duce,& co mite Deo opt. max. peruenire exoptem. *Abditos principis ſenſus, & ſi quid occultius parat, exquirere inlicitum, anceps, nec ideo adſequare*, politicarum magiſter inquit ſententiarum Tacitus. At venari arcana naturæ licitum,quamuis anceps, vt voti ſæpenumero compos fias. Quòd ſi ego non ſemper, non tamen dolore peream, vt Homerus,quia quęſtionem à piſcatoribus poſitam ſoluere non potuerit. Cor ne edito,dicebat Pythagoras, id eſt, ne curis animum vexes. Acriores autem aliquando ſunt curæ ſciendi,quàm aliarum rerum. Ideo difficillimum eſt retinere ex ſapiētia modum, cùm ſcire plerique vehementiùs, quàm cautè deſiderent. Chærephon auditor Socratis tam pertinaciter litteris incubuit,vt præ pallore, macie, atq; extenuatione dictus vulgari ioco veſpertilio fuerit. Mihi hoc nō contingit,qui ſingulis ferè horis ab ægrotis accerſor. Eadem mihi,quæ cœlo quies:perpetuo in curſu quieſco. Vale felix vij. kal. ſext. M. DC. XX.

Seneca de vitæ tranquil.

vi. Anal.

IOANNI STEPHANO Medico præſtantiſſimo

LAVRENTIVS RAGOZIVS S. P. D.

Conciliatur ſibi Hipp. ſanguinem modò prudentiæ modò ſtoliditatis authorē aſſerens. Quomodo ſuffuſione laborantes videant ſpectra intra oculos, declaratur.

QVas proponis dubitationes Vir erudititſſime, mihi arduæ videntur; dicam tamen, quod ſentio,vt ſtudio obſequar tuo, detrimento forſitan doctrinæ,nullo amoris. Scio modicas vires mihi, & maiora credi de abſente. Quando inquit Hippocrates inter omnia, quæ ſunt in corpore, nil magis ad prudētiam conferre,quàm ſanguinem,loquitur de humana prudētia latè ſumpta:proinde Anutius Foeſius doctiſſimus Hippocratis interpres intelligentiam vertit, non prudentiam, ne prudentiam hoc loco arctè accipiamus pro habitu cū ratione vera actiuo circa ea, quæ humana bona ſunt, ſicut definit Ariſtoteles. Sed quomodo ſanguis ad pru-

lib. de flatib. n. 20.

Tt den-

6. mor. Nicom. c. 5. lib. de hom. struct. ad perd. 1. de Natur. hum. 39.

dentiam confert, si ab eo potius assiduus risus prouenit, vt alibi asserit Hippocrates, & simplicitas, & stoliditas, affirmante Galeno? Dignus vindice nodus est, quem voto bonum expetas, qualemcunque toleres; sanguis intelligitur vel pro omnibus quatuor, qui in venis continentur, humoribus; vel pro sincero illo humore, quem propriè sanguinem appellamus. Sanguinem priore modo sumit Hippocrates libro de Flatibus, qui in congruo temperamento permanens, ad prudentiam facit; permutatus autem vel frigiditate, vt in somno; vel caliditate, vt in temulentia, animi quoque prudentiam permutat, Quia quieta est, residetque anima, sciens fit, & prudens, autore etiam Aristotele. Perturbatio sanguinis animam ipsam Perturbat, sanguinem posteriore modo accipit diuinus senex libro ad Perdiccam, & Galenus 1. de nat. humana, dum risum ei, simplicitatem, & stoliditatem assignant. Quod ex verbis ipsis vtriusque liquet (Qui puri sanguinis non inexpertes sunt, hi vsquequaq; rident, Cous inquit.) Animi acumen, & dexteritas à bilioso humore prodibit, ab atra bile constantia, *& stabilitas, à sanguine simplicitas, ac stoliditas, dicit Pergamenus.* Sanguis igitur copia peccans, & qualitate, risum, simplicitatem, & stoliditatem pariet: at debita copia, & qualitate mixtus cum reliquis humoribus prudentiam. Sed inquies cum Satyro illo Aniani. Ex eodem ore pariter & calidum, & frigidum efflas. Ego non ex eodem sanguine prudentiam, & stoliditatem: hanc ex sanguine immoderato, illam ex moderato.

7. Phys.

in Antiquis est Sapientia, & in tempore multo prudentia. Iob cap. 12.

In suffusione mirum est volantes conspici muscas; & alia spectra, cum visio externum medium collustratum requirat, & sensibile superpositum sensum non afficiat. Variæ illæ imagines suffusis oculis obuersantes ab opacis vaporibus proficiscuntur chrystalloidi humori, & tunicæ corneæ interpositis. Intra oculum est, quod in aere externo videtur esse, & chrystallinus humor, quia externæ assuetus visioni est, quæcunque intus sunt, extra iudicat. Idola tamen illa intra oculum cernuntur, quia præsto est obiectum, vapor quippe interiectus, medium, humor aqueus; & præcipuum visionis instrumentum, chrystallinus. Visio imperfecta, qualis eorum est, qui suffusionibus laborant, potest fieri visibilibus obiectis visorio organo superpositis, & absque externo medio illuminato. At perfecta nequaquam. Hæc est Andreæ Laurentij præclarissimi Medici sententia, quam volens, lubensque sequor, vt quæstionum symplegadas euadam.

Anat. lib. 11. q. 2.

Grauiter molesteque fero esse te suffusioni obnoxium, quæ à vapore in longum protento originem duxit, cùm tenuissima quædam fila tibi principio apparuerint. Hirudines ani primùm, deinde aurium venis applicitæ mihi probantur. Agarici, & sennæ decoctum non omnino arridet; scis agarico quamuis correcto vomitionem cieri, quę magis atque magis caput repleret; sumas, velim, catapotia cochia tantopere in his malis ab Arabibus commendata, nisi à pharmacis solidis abhorreas, si temporis æstus vrgeret, post horam ab assumpto medicamine vel mandere semunciam mannæ, vel apozema aliquod refrigerans bibere non abs re esset. Leues apophlegmatismi placent, & electarium cephalicum. Cucurbitulas scarificatas omitte, non scarificatas admitte. Rasis, & Iacchinus in vera suffusione sanguinis missionem auersantur, quia morbus tardus, & diuturnus fit, & frigidarum causarum soboles, & sanguinis euacuationem sequatur euacuatio spirituum, & virium imbecillitas, sicut vmbra corpus. Nos tamen cum Ætio, & Paulo mittere sanguinem possumus, & præsertim ex hæmorrhoidibus, vnde pauci spiritus exhauriuntur. Ad internoscenda corpori tuo vtilia, vel noxia puto alieni consilij te non indigere: vercor tamen, tibi noceat nimium litterarum studium, nec noxiam præ voluptate sentias. Libros à cibo nisi uitas, te ipsum euitas. Legis quidem, ne solus sis, vt scribis, in cubiculo, sed credo te nihil aliud agere. Omne nimium naturæ inimicum, non ignoras. Vt robur oculorum serues, in legendo chrystallinis vtere conspicillis; & per certa interualla conspicillis ex viridi vitro, ut recrees spiritus; eosdem ut colligas, pyramide rotundo acumine imperforato, tam lata basi, ut ambos oculos complectatur, concaua, ex uiridi densiore uitro. Hæc Petrus etiam Forestus studioso iuueni suffusione laboranti proposuit. Ingenuè fateor, per quos profecerim (si quicquam tamen profeci.) Sed consilium, quia inuicem absumus, post rem fortassis afferetur. Parui refert, dummodo meã in te uoluntatem perspicias.

Hip. 2. Aph 51.

11. obs. 32.

Gratias tibi immortales ago, quòd nuper domi me conuenire exoptabas. Dolui me abfuisse; ueni inumbrante uespera, & nisi putassem te Venetias postridie cogitantem cubitum tunc iuisse, ut summo mane te committeres rati, ad te auidissimè accessissem, ut uiderem, ut salutarem, ut amplecterer, ut domum, meque ipsum tibi paratum esse promitterem.

Ancilla ego nec uetula, nec iuuencula, sed mediæ ætatis, pudicitiæ incorruptæ, manus non piceatæ, linguæ non procacis. Si quam istinc erueres, & ad me mitteres, rem gratissimam faceres, Vale. xiv. kal. Sextilis. M. DC. XX. Belluni.

IOANNI STEPHANO MEDICO, Elegantissimo

LAVRENTIVS RAGOZIVS. S. P. D.

Hortatur; vt Musis placidioribus operam det summorum virorum exemplo.

CArmina Heroica, & Phalecia nudius tertius, hodie elegiaca accepi, & mihi uehementer probantur. Lætare igitur quoniam tibi hoc erat in uotis. Non uoluntatem tuam solum, sed paucos intra dies rem agnoui. Nimirum legisti illud Ausonij.

Gratia, quæ tarda est ingrata est, gratia namque
Cum fieri properat gratia grata magis.

Summas, quas mereris gratias agere uelim, sed me uerba deficiunt, habebo libentiùs, & referam libentissimè, si dabitur unquam facultas. Interea sæpe uersus conscribe, ne ingratus musis, qui te nascentem placido numine uiderint, uideare. Benè conueniunt, & in una sede morantur Poesis, & Medicina.

dicina.Ideò fabulati ſunt ueteres, eundem Apollinem & Muſarum Principem, & Medicæ Artis repertorem fuiſſe. Non te latet quot carmina Nicander, & Andromachus ex Græcis, Serenus, & Fracaſtorius ex latinis compoſuerint. Nunc Io: Capponus Medicus Florentinus Hetruſcorum carminum librum edidit. Antonius Ongarus, cuius extant Alcæus Piſcatorium lepidiſſimum drama, & aureolus Hetruſcarum odarum, & Epigrammatum libellus Patrum noſtrorum memoria medicus erat Io: Baptiſta Amaltheus inſignis extitit Poeta, & multa eius carmina typis commiſſa ſunt, ſed multo plura in ſcrinio ſeruat Octauius filius tanto Patre dignus, lumen, & ornamentum Aſclæpiadarum. Quis à tantorum uirorum exemplo abhorreat atque imitatione. Non tu certè, qui quibuſdam ueluti naturæ igniculis ad laudem, & gloriam, ad uirtutem, ad omnes laudandas artes inflāmaris. Difficile eſt, inquies, carmina bella facere. Mille ſunt, inquit Seneca in quibus pertinacia impedimentum omne tranſcendit, oſtenditque nihil eſſe difficile, cuius ſibi ipſa mens patientiam indixerit. Si libros, quos conſulas, non habes, parui refert. Tute es Bibliotheca animata. Vale, meque ut facis, ama vij. Idib. Nouembris. M.DC.XX.

VINCENTIO VONIGÆ Medico præclariſſimo

IOANNES STEPHANVS S. P. D.

Dubia proponuntur de deliriorum ſpeciebus. Non poſſe Phantaſiam deprauari incolumi ratione, neq; hanc vitiari illæſa imaginatione.

IAmdiu ad te ſcripturio, ſed audaciæ notam veritus, hucuſque curioſi animi impetum ſuſtinui, quem verecundiæ frænis adhuc coercitum continuiſſem, ni ſumma humanitas tua, & præclaræ indolis præſtantia in primis excitaſſent, animumque indidiſſent; boni igitur facias, rogo. Hæreo, veluti in Dædali labyrintho poſitus ſine Ariadnæ ſtamine, in re pleriſque peruia.

Legi non ſemel apud Galeni interpretes doctiſſimos tres deliriorum ſpecies, cum ſcilicet ſenſus citra mentis errorem vitium capit; cum mens oberrat ſenſibus integris; Ac denique cum eodem errore tenentur ambo. Qui fit, inquam, hoc? Poteſtne ſenſus (interiorem dico, nam exteriores ſæpe decipiuntur ſine mentis aſſenſione) falſus eſſe, vera, & incolumi ratione, aut mens erronea ſenſibus integris? Durum ſanè hoc, & quod ingenioſum meum vix queat concoquere, ſi ita fiat. Audi, quæſo te per ſacras Muſas (vir præſtantiſſime) quantum hæc abeat opinio à Peripateticorum officina, imò auſim dicere, à veritate. *Scitum eſt, oportere intelligentem phantaſmata ſpeculari.* Qua igitur ratione læſa phantaſia illæſa, intaminataque euadet intellectio? Dicat quis cum Auic. eſſe quidem neceſſarium ſenſuum miniſterium nouis rebus intelligendis, cum omnis doctrina, & diſciplina ex præexiſtenti præuiaque fiat ſenſuum cognitione (nihil enim eſt in mente, quod prius non fuerit in ſenſu, propterea earum rerum cognitione caremus, quarum deſunt ſenſus) at ſemel intellectis haud amplius opus eſſe viſis, & imaginibus, cum intellectiua facultas ſingula fiat intelligibilia, & in ea recōdantur ſpecies, propterea ſcripſit Philoſophus locum ſpecierum eſſe mentem, noſque adeò intelligere, quando volumus, nōn item ſentire ad libitum. Non breui huic acquieui, ac parum abfuit, quin manus darem, atqui cum accuratiùs Ariſtotelem perluſtraſſem fieri nō poſſe comperi. Enim verò operatio facultati analoga eſt, cum verò intellectiuum (vtor D. Thomæ verbis) ſit in ſenſitiuo non poteſt mens de rebus etiamnum acquiſitis, quarum tenetur habitus, abſque idolis, & ſimilitudinibus diſſerere, etenim intelligibiles ſpecies re non abiunguntur à phantaſmatibus, vt docuit Ariſt. in lib. de Anima, & præclarè in lib. de memoria, & reminiſcentia, vbi preſsè ſcriptis prodidit, nos intelligere minùs poſſe ſine continuo, & tempore, ſubdit autem D. Thomas rationem, quam placet ad verbum adſcribere. *Accidit, inquit, quoniam nihil intelligi poteſt ſine phantaſmate, phantaſma verò ſit oportet cum continuo, & tempore, quia ſimilitudo rei ſingularis eſt, quæ hic, & nunc eſt, quod non poteſt intelligi ſine phantaſmate. Quare autem homo nihil poſſit intelligere ſine phantaſmate, ratio facilè aſſignari poteſt, quoad primam ſpecierum receptionem intellectibilium, quæ à phantaſmatibus abſtrahuntur ſecundùm Ariſt. ſed experimento patet, quòd etiam ille, qui iam acquiſiuit ſcientiam intelligibilem per ſpecies intellectas, non poteſt actu conſiderare illud, cuius habet ſcientiam, niſi occurrat ei aliquod phantaſma, at inde eſt, quod læſo organo imaginationis impeditur homo ab intellectione non modò nouarum rerum, ſed earum etiam, quas priùs intellexit, vt patet in Phreniticis.* Hactenus D. Th. qui comm. in lib. de An. idem ferè ſcripſit.

Ecquis verò erit, qui his lectis libenter non concedat in Ludouici Mercati opinionem? ille eſt, qui cap. de Phrenit. phantaſia oblæſa machinalis ratione cauſſæ neceſſariam violatæ intellectionis conſecutionem inferri autumat, atq; à contrario exturbata intellectione, ratione ſigni, imaginatricis præcurrens argui vitium. Neque arbitratur, Galenum aliter ſenſiſſe exemplo Theophili, & Lanifici, hoc enim voluit Ariſt. quando ſcripſit, *Quodam interius corruptio*, nempe phantaſia, *corrumpi intellectum*, hoc eſt intellectionem. Lib. 2. de Anim. Cur ergo deliria ſecamus in diſcrimina, ſi vnum eſt, varium modò, prout alterutrius facultatis noxa manifeſtior extat? Sciunt autem omnes, magis, ć minuſue nullam conſtituere ſpeciem. Quare ſatiùs ſit Phrenitidis ſpecies ex modo inflammationis cum Mercato venari. Hæc autem dicta ſint his, qui intellectum inorganicum eſſe in animum induxerunt, & per conuerſionem ad phantaſmata duntaxat munus obire ſuum, qui verò difficulter hoc dant, poſſunt reuera aliter ſentire. Sed enim ſi ſingularem hāc ſententiam ineam, video melioris notæ medicos mihi infenſos, quos cauere velim te monitore. Quare te obteſtor, vt me in via tutiore ſiſtas. Vale. M. DC. XXIV. Kal. Octobr.

FRANCISCO MISTRVCIO Medico, & Philosopho præstantissimo.

IOANNES STEPHANVS MEDICVS, CENETAEQVE PROVISOR S. P. D.

Dubijs quibusdam, quæ continentur in lib. de struct. Hom. respondetur, & veritas retegitur nouis argumentorum momentis.

Prudenter Ægyptij Isidis, seu Sapientiæ pedibus subscribebant. *Nemo mortalis adhuc meum peplum detexit.* Enimverò vsque adeò rerum veritas in materiæ gremio latitat, vt nil sit tā sanctum, tam constans, quod contrario argumento refelli non possit. Id quod commodùm per litteras tuas palam, planumque fit, quarum doctrinamne, an elegantiam potiùs admirer; nescio, adeò animum meum permulsit utraque, & titillauit. Quòd si Pythagoricam metempsycosim admittas, Cremonini genium in te commigrasse, ausim dicere; & quod de Epicuro dicebat Neocles, omnes atomos sapientiæ in uterum matris tuæ concurisse. Gratulor itaque Bellunensium eu fortunium, quibus uir Phæbæa arte, & summo ingenio prælitus obtigit; uehementer autem doleo me non eum esse, qualem agnoscis, & tollis præconio: Nam licèt in me de siti sapientiæ sit plurimum, inest tamen exili stylo de fonte eruditionis exiguum, neque enim maximum potest esse in minimo.

Argutiolas ex Eleaticæ scholæ medio decerptas perfunctoriè, & obiter attingam, &, quod aiunt, summis labijs libabo, quando per temporis angustiam, & maximas rerum agendarum difficultates, quibus continenter distrahor, & prorsus distineor (tota enim Ciuitas mihi incumbit graui pestilentiæ insultu lacessita, cui nomen officij obseruans, multifariam prouidere, & consulere cogor) luculentiùs, & minutis punctis singula prosequi non licet. Æqui igitur, bonique consulas, si summa rerum fastigia sequens modò digitum ad fontem intendam, sat enim pauca sapienti.

2. de Part. anim. c. 2. & 4. 1. de Gen. Auuic. Auerr. 2. col lec.

Quod spectat ad primam difficultatem, apud omnes Asclepiadas & Iatraleptas Hippocratis doctrina imbutos est in confesso, quatuor in venis subesse alimentarios humores, sanguinemque per se nutrire, reliquos sanguinis commercio, & concomitantia, à quo dulcantur, nutritionique præmuniuntur, præparanturque, quare non est mirum, si ipse Medici personam sustinens, & in Hippocratem Heraclidarum genus, & Medicorum Coryphæum commentarios edens communi sententiæ adscripsi, Aristotelemque ipsum, qui ab Hippocrate genus duxit, paulò negligentiùs sum prosecutus.

2. de Gen. anim.

Hic solo sanguine Animalia alescere, scriptis tradidit, & meritò quidem, si velim melioris notæ Medicis applaudere, qui pacem conciliare contēdunt, etenim sanguinem pro aggregato accepit, pituita, vtraque bile, & propriè dicto sanguine, cui reliqui mancipantur, cætera, quæ fluitant, & toto corpore oberrant, non sunt humores, sed excrementa, quæ sponte ad sua feruntur conceptacula, & nullatenus nutriunt, si modò verum est, quod idem ipse fatetur, excrementum id esse, quod incoctum remanet, quocirca scitè, & ad rem appositè scripsit in libello de longit. & breuit. vitæ excrementum instar esse contrarij. *Præterea, inquit, oportet id, quod haud facilè sit corruptibile, nequaquam excrementis abundet, quod enim tale est, aut vi morbi, aut suapte natura interimitur, namque excrementorum virtus, atque facultas subit vicem contrarij atque interdum naturam ipsam, interdum partem corrumpit, quapropter quæ salacia sunt, & semine redundant, ocyssimè senescunt, & semen excrementum est, & insuper, cum prodit, afficcat, &c.* Quare cum excrementum sit alymbliton, neque assimilari queat, id enutrire ἄτοπον est dicere. Nō me fugit, quidquid redundat in corpore, aliquando à Medicis vocari excrementum catachristicos, transumpto excrementi nomine, cum non sit nefas quippiam alicui excrementum, alteri alimentum esse, si modò sola copia peccet, non etiam qualitate, & forma.

His satis, superque factum putarem tibi, ni remeligo obijceretur Costæus, qui Philosophum propterea bilem vnà cum sanguine non admisisse contendit, quòd eius acrimoniā perferre cor nequeat, quocirca ille Arist. à Galeno etiam commendatum hac ratione defendi posse fatetur, si quis dixerit ab eius principijs non desciscens, sanguinea Animalia solo nutriri sanguine, & singulas eorum partes non biliosas, nō pituitosas, sed sāguineas esse tueatur, & licèt aliæ ex tenui, vt carnes, aliæ ex crassiori sanguine sint procreatæ, vt ossa, & aliæ rursū ex calidiori, aliæ ex frigidiori, quædā ex humidiore, quædam ex litiore sanguine sint constitutæ, omnes tamen ex puro ipso sanguine constant, atque adeò nutriuntur singulæ similem earum substantiæ alimoniam attrahentes. Quid facias. Ex malè positis, dicebat Epicarmus, difficile est benè colligere.

Porrò Philosophus carnem potissimam Animalis partem, cui prima sentiendi vis insidet, palam constituit, non item Medici. Quidquid tamen sit, quemadmodum à Platone, & à Galeno caro tegmen contra frigus, æstumque censetur, & alibi ad replenda loca vacua commodum conferre, & pars musculi æstimatur, ita à Themistio non modò Arist. interprete, verum etiam paraphrasta tactus organum non putatur, quia qualitates cum materia recipit, nemo enim est, cui hæc sæpe non incaluerit, non frixerit, non humuerit, itaque & hæc materia qualitatum efficitur, quod in cæteris instrumentis non contingit, pupilla enim non albescit, aer, qui in auditorio est, nec grauis, nec acutus redditur. Et reuera Arist. ipse suis interpretibus dubitandi ansam præbuit, modò enim cor, ait, esse tactus sensorium, modò carnem, modò neruum. Cor sanè est primarium, seu radicale principium, quia neruos inde oriri existimauit, caro est medium internum, quando enim Arist. scripsit, attactum fieri sine medio, intelligendum est de externo, sentit enim nerui ministerio animali spiritu à cerebro influente ad interiectam carnem. Præstat igitur cutem constituere tactus sensiterium constat, enim subiecta carne infinitis neruulis conspersa.

Quod

Quod verò obtrudis argumentum,ſi nigrabilis, & pituita nutrirent frigus ingrederetur opus naturæ,eſt ficulneum,etenim ab Altrice miniſterio temperamenti,& caloris, quæ ſunt machinamenta,nutritio perficitur,quæ cum ſit quędam aggeneratio, terminus eſt præcurrentis allioſeos, ſic autem afficiuntur humores,qui ſunt obiecta, inquæ illa agūt, vt vndique natiuo calore perfundantur,donec eam nanciſcantur ſimilitudinem , quam pars alenda meretur.

Nec abs re adducitur Philoſophi auctoritas, quam tanto verborum apparatu, & exemplorum vſurpatione conſilio meo nihil adminiculari contendis,nam naturale,& præter naturam(nihil enim refert præter,an contra naturam dixeris,quod vult Auerrhois) ſunt differentiæ primùm humores diſtinguentes, diſcriminanteſque, illæ autem ex aduerſo poſitæ ſic ſe habent,vt altera perfecti, altera imperfecti rationem ſubeat,cum autem perfectum priùs,potiùſque exiſtat, proximum eſt,vt humores naturales ceu perfecti, priùs exiſtant, quam præter naturam; Quare cum etiam Philoſophorum teſtimonio dentur vtraque bilis,& pituita præter naturam,cōficitur totidē eſſe naturales,quot enim modis vnum contrariorū dicitur,& alterum, poſitoq; vno contrario,neceſſe eſt & alterum admittere.Vide igitur, quàm ſolida ratione conſiſtat argumentum,& quàm facile mole ſua ruant,quę nulla ſtabilitate firmantur.

Lienem ex euentu neceſſarium eſſe, reuera ſcripſit Ariſt.quemadmodum Eraſiſtratus Ariſt.diſcipulus fruſtra, ego verò eiuſdem erroris ambos inſimulaui, quo iure me tibi vellicandum propinari. (lib.1.de nat. hum.) Appello ad Gregorium Horſtium,qui pro me tulit ſententiam. Hinc tamen ἐρμῆς indicta cauſſa non recedam.Audi igitur patienter,vt tandem colligas, te ante victoriam triumphum ceciniſſe. Neceſſarium variè vſurpatur, dicitùr enim quippiam ſimpliciter neceſſarium, vt Deum eſſe,vel ex hypotheſi, quod licèt conſiderata natura rei ſecus euenire queat, aliquo tamen ſuppoſito neceſſariò contingit. (Ariſt.5. Metaph. 2.de orat.Animal.) Hoc autem in tot genera diſtribuitur,quot ſunt cauſſæ,quæ ſupponi poſſunt, nimirum in quatuor. Quædam enim ſunt neceſſaria ex ſuppoſitione efficientis,quædam ex hypotheſi finis, alia ex ſuppoſitione cauſſæ formalis, alia denique neceſſariò ſequuntur ex materiali cauſſa, nam facta hypotheſi, quòd ſubſtantia ſit, neceſſariò datur vbi ſit, cum ſubſtantiam eſſe,& nullibi eſſe repugnet. Lien verò neceſſarius videtur ex finis ſuppoſitione, non vt viuamus ſimpliciter(reperti enim ſunt, qui ſine splene Vixerunt, & Plinio authore veteres curſoribus lienem vrebant,& canes fabrorum ferrariorum,qui chalybeatam aquam lambunt,nullum aut per exiguum habent lienem Celſo teſte)ſed vt commodiùs viuamus, quare ſi per accidens neceſſarius eſt, vt ſcilicet commodiùs viuamus, perinde eſt, ac ſi fruſtra conditus ſit eius ſententia.

Ad tertiam redargutionem ſic reſponſum volo, quam magna verborum ſuppellectile conſtruis, & vt firmis eat pedibus, ex argutiolarum exercitio multa longè repetis,& innectis, vt etiam ſine cauſſa in Platonicorū dogma incidas, dum κοινωνίαν ſine ſingulis ſubſiſtentem facis, cum tamen dicat Philoſophus, ſublatis primis ſubſtantijs nihil reliquorum remanere,& vniuerſale poſterius eſſe ſuis ſingularibus,& reuera τὸ πᾶν ὂν ἐν reipſa conueniunt. (lib. de Pred. 2.de Anima.) Nil extra ſingula exiſtit. Animal, homo notiones ſunt ſola mentis opera ſubſiſtentes.Verum hęc parerga. Anima humana cum ſit in toto,& in qualibet parte tota, videtur tamen Philoſophi ſententia quadam eminentia in corde ſuum collocaſſe domicilium, quòd ibi communia vitæ inſtrumenta calor, & ſpiritus ſuppetant, cum verò anima ſubſtantia ſit ſimplex, & indiuidua, vnam habeat facultatem addecet(quemadmodum & materia prima)quę ſit indifferens, & peræquè affecta ad plures obeundas functiones; Hæc autem communis, ſeu ἀδιάφορα facultas, vt determinatæ operationes abſolui queant,opus habet quadam contractione,& præfinitione, contrahitur autem, & limitatur in partibus ſimilaribus à proportione formarum elementorum, & à complexione ipſa v.g. ſanguificatio eſt functio determinata, quæ ſit à facultate communi animæ,cæterùm contracta in iecore à proportione formarum elementorum conſtituentium iecur, & ab eiuſdem temperamento.Hinc facultas ſanguificatrix eſt animæ vis certo modo contracta in iecore à determinata temperie hepatis, & ſtatuta proportionē formarum element.quam ſolus Deus cognoſcit.

Ad ſupremam difficultatem quòd attinet, quoniam ex ſuperioribus palam ſit,quàm vera ſit Gal. ſententia, ſingula minutiùs non proſequar (quum maximè quod conaris, non conficiant) ſed conniuente oculo præteribo. Vnum tamen diſſimulare nequeo,oppoſitum ſcil,non colligi eo argumento, quod obtrudebā.(Vbi amandantur,digerunturque excrementa, ibi ſanguinem abſolui) nam teſte D. Thoma, & tota Peripateticorum ſchola idem eſt agens diſponens, & inducens formam, quod & in arte factis apparet. (Auer.7.Metaphyſ.) Et hæc ſunt,quæ raptim exarare fuit integrum,ſi non ſint ſeſamo,& papauere reſperſa, ſi non ſapiant lucernam, in ingenii exiguitatem,& in temporis anguſtiam referas.Morbi peſtilentes,& mortes interpellant. Vale, meque vt cœpiſti,dilige.vij.Idus Decembris. M.DC.XXX.

FRANCISCO MISTRVCIO
Medico,& Philoſopho præſtantiſſimo

IOANNES STEPH. CEN. PROVISOR S.P.D.

Redargutiones rationum pondere recuduntur,refelluntur que.

PPiloſophiæ,quam Thaumantis filiam vocant,ſi non Philoſophantis, veritas finis eſt, quæ cum ſit adæquatio mentis cum re, in intellectu velut in ſubiecto reſidet,in re autem ueluti in relato, cum igitur conceptiones intellectuum ſint rerum intellectarum ſimilitudines, ſi conceptus aptus ſit rei, ueritas paritur,à qua multi Philologi potiùs,quàm Philoſophi Pythagoricam illam,ut ita dicam, dualitatem,aut Platonicam στερῶσιν ſequentes abhorrent,dum tricis,& teretiſmatis res ipſas offundunt, qui-

quibus cum hercules disputatio iniri non debet, quum post longas rerum ambages veritas nihilominus delitescat, quæ vna est. Cæterùm quum nostra disceptatio grauibus rationum momentis innitatur, & veritatis inuestigandæ gratia suscepta sit, frequenti rerum agitatione tandem id, quod est, e densis materiæ tenebris se se proferet in apertum, ac prodet, & alterutri manus dabit, quod an per me fieri possit, tu vir excellentissime videris.

Inuocatis itaque vt cum Timæo loquar, secundùm legem Dijs, eo ordine difficultates refigam, quo fixisti, interim tamen vtar Laconismo, nos enim, inquit Zimara, sapientum est, vbi de veritate agitur, paucis rem conficere. 16. probl.

Dixeram, apud Medicos Hippocratica doctrina formatos in confesso esse, h.e. ratum, & constans, quatuor subesse in venis alimentarios humores, sanguinemque per se nutrire, reliquos sanguinis coitu, admissuraque; Tu hinc argutâdi ansam sumis subinde præter Hipp. mentê aduersùs Peripateticos quatuor humores alibiles statui, quum vnicum sit per se tale. Sed o bone non animaduertis à me tertio modo per se accipi. (Quamquam non præterit esse quosdam, quibus singillatim nutrire sanguinem haud probetur; volunt enim vltimum alimentum coalescere ex vnione quatuor succorum. Porrò vt vnitate formę Animal hoc vnum est, cui subsunt diuersæ naturæ particulæ ad functionum diuersa munera obeunda, reliquum est, vt etiam alimentum partium illarum dissimilitudini analogia respondens vnum sit, tale autem est sanguinea massa quatuor illis succis conflata, constitutaque; Nec refert, plures esse humores, dummodo vni sanguini mancipentur perinde, atque in crasi primæ qualitates præpollenti, vnde nomen, & ratio temperamenti sumitur. Quod si exhaustum sanguinem in scypho concretum accuratè obseruasses, singulos humores vt locis ita proprijs naturis distinctos discreuisses. Nec à te Costæus est, qui rationem, modumque duntaxat indicat, quo defendi Philosophus possit. Mercatus.

Quod spectat ad carnem, eam finiunt Medici partem similarem ad fibrarum, quibus circumijcitur firmitudinem, roburque genitam Equidem cum Arist. & Laurentio Anathomico cuiusque instrumenti præcipuam partem eam statuo, non est tamen, vir eruditissime, cur tam acriter medicos incessas, & supinæ ignorationis insimules, qui vsu, & officio partes nostri corporis æstimant non acribꝰs. Interim non possum, quin admoneam, carnem medium, & sensorium esse non posse, quo discriminiculo Arist. tegis; Idem enim obiectum eodem tempore esset organo abiunctum, & adiunctum. Porrò sensorium tactus, vt res est naturalis à materiatis qualitatibus afficitur, atqui vt tactus ὄργανον est, non nisi à qualitatibus denudatis, hinc fit, vt nullo egeant medio peculari, inquit Mercatus, tametsi requirunt organi dispositionem: Nec absurdum est in tactu peræq; ac in gustu sensile supra sensorium admotum sentiri, in reliquis tamen sensibus absonum. Quare statutum sit membranam esse præcipuum tactus organum. 3. de Hist. Animal.

Proh Dij immortales, admiratione, tamquam Enthusiasmo affectus, tot modis vnum contrariorum dici, quot & alterum inficiatum is, & despectum. Quàm parum cordatè. Equidem apud Philosophos nil magis pertritum vidi, nil vulgatius, qui ab Arist. rationem mutuantur, vnum vni contrarium esse, dicente, & contrariorum eandem esse rationem, positoque vno necessum esse & alterum contrarium apponi. Verum ea est tantæ admirationis caussa, quod extra pomæria vagaris. Tu ethicum paradigma, & steritica obtrudis opposita, & nobis de naturalibus, & positiuis agentibus oppedis. Non latet mediocritatem ex integra caussa constare, incongruum ex multiplici, cum à medio infinitis modis recedere datum sit, hinc fit, vt tam multiforme sit vitium, ut non modò uirtuti repugnet, uerùm etiam sibi ipsi, ut excessus defectui, auaritiæ prodigalitas, timiditati audacia: & quemadmodum forma pulchritudinis, & vnitatis, ita materia deformitatis, & diuisionis origo est, & nutricula, atqui forma bono analogicꝰs respondet, materia malo. Quare, ut ad pensum redeam, licèt bilis, exempli loco, multis modis præter naturam fiat, nomen tamen, & rationem non amittit, quo fit, ut uni bili naturali opponatur. Fortassis illuc collimasti, ubi Arist. ait, *Si vnum contrarium sit, non oportere esse & alterum.* Sed aduertas, Arist. ibi secundùm logicam considerationem protulisse, quæ cum in campum latissimum excurrat, eiusque affirmatio, uel negatio in re nihil ponat, nil impedit, quò minùs quispiam imaginari possit unum contrarium sine altero. cap. de oppositis.

Siccine me iterum ad lienem vocas, & ad crepundia, caue ne tanta verborum exaggeratione intumescat, & insolescat, nam quemadmodum aucto fisco (dicebat Galenus) minuitur ærarium, ita crescente liene totum corpus marcescit. Hoc vnum volebam, non esse necessarium lienem ex Arist. quemadmodum tu astruebas. Porrò necessarium simpliciter, & ex hypothesi finis sunt asistata, tantùm abest, vt vnum sint, & ipse tautologias vitium inscitè commiserim; Absolutè enim necessarium est, quod nullam aliam causam suæ necessitatis agnoscit, ex hypothesi quod agnoscit. An nescis sola sinplicia, & immobilia (quod docet Arist. 5. Metaphys.) esse absolutè necessaria, composita verò ob varias mutationes, quas subeunt, neutiquam. Deus itaque est primum necessarium, à quo cætera suæ necessitatis vim mutuantur. Sit verò ille rerum opifex finalis caussæ, an potiùs efficientis nomine donandus, non contendo, qui scio caussam finalem esse potissimam, cum moueat efficientes omnes immobilis ipsa. Mouet Deus, ait Alex. tamquam amatum, & desideratum, efficit tamen, dum singulis uim tribuit, per quam agunt. Cæterùm ad id, quod subijcis, formidare te, ne in ueterum absurdam opinionem incidam tanto ab Aristotele damnatam opere, responsum tale repono. Materiam in dispositionibus rerum naturalium esse necessariã, caussam uerò necessitatis esse finem, etenim necessariò serra fit ex ferro. Cur dices? propter finem, uidelicet ne fit expers ipsa secandi. Quid si dixero, inutiles dispositiones, & nequissimas, ut puta deformitatem, senectam, morbum, mortem, propter materiam necessarias esse, adeò ut & necessaria, & necessitatis etiam scaturigo sit, & caussa? Quòd si tantisper commentarios super Porphyrij Procemi um

mium in quinque uniuerſalia percurriſſes, illud neceſſarij diſcrimen paſſim ſaltem oculis hauſiſſes, ſi non mente, & me tanto labore leuaſſes.

Quod ad particulares animæ facultates attinet, quemadmodum in genere differentiæ virtualiter (vtor philoſophicæ militiæ caſtrẽſibus vocabulis) continentur veluti in radice, ita in communi illa animæ facultate, quæ in corde reſidet, præcipuæ, atqui in ſingulis organis ſecundùm actum exercitum, & hoc eſt, quod volui. Subuereris denique, ne, ſi vniuerſale mentis ſolius opera ſubſiſtat, ſcientia tollatur, quum ſit vniuerſalium, ſed libero te iſto metu. Aſſero enim vniuerſum eſſe ens logicum, non Phyſicum, notionem, non ſubſtantiam, quia quod ſubſtat ſingulare eſt, notionem inquam, non inanem, cui nihil ſubſit, ſed quæ habeat pro fundamento eſſentiæ κοινωνίαν, quam pro Platonicorum μετέξει. Ariſt. ſapienter repoſuit. Hinc Themiſtius. Sanè videntur genera, & ſpecies nudis notionibus proxima, quæ tamen cum ex ſingularium collatione, & ſimilitudine reponantur, in ſingularia, & naturas euidentes, & ſolidas recidunt.

Boetius lib. de vnitate, & vno ait. Ideo eſt, quia vnũ numero eſt, &c.

Quando ſcripſi idem eſſe agens diſponens, & inducens formam, primarium agens, & vltimam diſpoſitionem audiui, calor animaſticus (vt tuis vtar verbis) non eſt agens primarium, cum accidens non attingat generationem ſubſtantiæ, quum nil agat vltra ſuam ſpeciem, ſed machinamentum eſt, & vniuerſus naturæ dæmiargos, inſtrumentaria verò cauſſa agit ſecundùm vim primarij agentis, quod eſt vis αἱματοποιητικὴ, id eſt ſanguificatrix iecori inſita, quæ vtitur proprio hepatis calore, & temperamento ad educendam e chylo ſanguinis formam. Quare cum hactenus nil confecerint tua argumenta, & meis rationibus nil offecerint, infractis viribus perſiſtunt.

In cauſſa facili cuiuis licet eſſe diſertum.

Interim rogo te (vir erudiſſime) vt aliquid Philoſophicæ libertati condones. Contradictor enim ait Auic. eſt excuſandus, cum eſt ſuper veritatem. Me in tuo habeas ære, & certo ſcias, te à me ſummè obſeruari, & coli. Vale. Idib. Maij. M. DC. XXX. Cenetæ.

BERNARDO COLLE
Medico eximio

IOANNES STEPHANVS S. P. D.

Quod contrarium agat in contrarium non in ſubiectum aduersùs Sanctorium.

lib. 2. de præſid. inuent.

NIhil eſt tam conſtans, nihil tam ratum præſertim in Phyſicis, quod contrario exemplo reſpui, reijcique non poſſit; ecce mirabilis Sanctorius, cuius auctoritatem plurimi æſtimo, ueterem ſentẽtiam negligens aſſeuerare non dubitauit, *contrarium non agere in contrarium, ſed in ſubiectum contrarij, nempe in materiam primam. Quo principio non intellecto, inquit, Medici cæco, & inconſiderato impetu non methodicè medicinam faciunt. Hec eſt, ait, cauſſa, cur ſpagyrici, vt plurimum lædunt, & ſæpe interimunt, quia eorum remedia agunt generosè in contrarium, & agendo morbo poſſeſſam partem corrumpunt.*

His ſuam prodidit ſententiam Sanctorius ab euentu potiùs, quàm ab ulla ratione ductus, aut edoctus. Quod ut euidentiùs conſtet, præfari neceſſum eſt, duo eſſe principia, per quæ vnumquodque agit, aut patitur, ſcilicet materiam, & formam, illa patiendi principium ab omnibus ſtatuitur, qua cauſſa immateriata nullam ſubeunt alloiſim, i. alterationem, forma verò agendi principium ab vniuerſa Peripateticorum ſchola decernitur, vnde quo quid formalius, eo etiam efficacius eſt, hinc fit, vt ignis inter cætera elementa magis ſit energotatos, i. efficax, cuius principatui fauent quotquot ecpyrωſi conflagratione periturum mundum arbitrantur. Cæterùm materia cum nulli ſubſit cathegoriæ (neque enim eſt definitè aut quid, aut quale, aut quantum, aut reliquorum Prædicamentorum aliquid) ſed omnia poteſtate, hoc eſt omnia poſſit eſſe, quæ tranſmutationi ſunt obnoxia, videtur omnium formarum ſubiectum eſſe, de quo veluti de communi poſſeſſione contendunt primæ qualitates, quæ ſubſtantiuam præcurrunt generationem, vt materiæ poteſtatem, alioquin indefinitam, & indeterminatam definiant, & ad certam ſuſcipiendam ſpeciem diſponant, atqui huiuſmodi paraſceuæ, & aptitudines induci nequeunt, ni contrariæ deturbentur, ſiquidem duo contraria in eodem ſubiecto eſſe nequeunt (ſi modò ſint in habitu, & totam expleant latitudinem, demonſtratum enim eſt ſub aliquo gradu ſimul ſtare poſſe.) Verùm dũ iſtæ qualitates viciſſim agunt, & tumultuantur, non in materiam primã vim inferunt primò, ſed in contrariam qualitatem, quando materiam nullam agendi efficaciam habere ſtatutum eſt, atqui agentia, & patientia viciſſim agere oportet, & genere cõuenire, ſpecie differre. Quis autẽ dixerit, materiã genere cõuenire cum qualitatibus, ſubſtantiam cũ accidentibus? Adhæc nihil agit vltra ſuã ſpeciem, quare vt accidens attingere non valet ſubſtantiæ generationem, ita nec corrumpere poteſt, eadem enim eſt ratio contrariorum. Accedat ſubſtantiæ nihil eſſe contrarium, actionem verò fieri ratione contrarietatis, quare cum materia ſit ſubſtantia (incompleta tamen) ſubſtantiæ verò nil ſit contrarium, nullo modo contraria in contrarij ſubiectum propriè agere, & vim exercere ſuam eſt dicendum, ſed contrarium, nempe calidum in frigidum, humens in aridum, non in materiam primam, quæ peræquè ſubijcitur, ſubſterniturque quibuſuis formis indifferens, & indefinita.

Vide Fracaſtorium lib. 1. de ſympathia & Collec. Conimbr. lib. de ortu, & interitu.

Omnia transformans ſeſe in miracula rerum.

Ad hoc agens omne agendo repatitur, igitur ſi agat in materiam primam ab ea repatietur, quod dictu nefas eſt. Præterea agens gẽſtionem edit, vt patiens ſibi reddatur ſimile, ſed quis hoc admittet, vt ſubſtantia accidenti adſimilis euadat. Sed quam in nobis comminiſcitur materiam, cum vniuerſa certo cultu, & ornatu ſit definita, & compta? Nec eſt, quòd Ariſt. teſtem adhibeat dicentem. *Quod impoſſibile ſit contraria pati ab alterutris.* Bifariam enim quippiam pati dicitur, nempe admittendo, ſuſcipiendoque, aut corrumpendo, & deſtruendo, ut uerò contraria mutuo conflictu, & cer-

1. Phyſ. tex. 67. Vide Burlæum.

certamine sese explodunt, & confodiunt, ita fieri non potest, vt vnum contrarium ab alterutris patiatur, id est suscipiat, hospiteturque contrarium veluti columen incolume, sed hoc officium sustineat materia oportet (eius enim necessitatem ibi demonstrare studebat Arist.) quæ subiecta contrariorum sedes perhibetur. Qui igitur tueri possis doctissimi Sanctorij paradoxon? Accidentia, & primæ qualitates vt ad generationem substantiæ dicuntur conuenire disponendo (neque enim D. Thomæ sententia mihi probatur, formam substantiuam nudæ materiæ accedere) ita ad demolitionem contrariã inducendo habitudinem. Quare cum id, quod fit, non sit forma, sed compositum ex materia, & forma (ad hoc enim aliquid fit; vt fit, propriè autem dicitur esse compositum subsistens) vtriusque nexu, & firma copulatione subsistet. Hanc autem copulationem efficiunt agẽtia per primas qualitates, quæ habitudinem ingenerant, cuius caussa forma conciliatur materiæ, quòd si hæc habitudo per contraria agentia summoueatur, forma dissociatur, & dissoluitur compositum, nil enim est aliud generatio, quàm firma vnio formæ cum materia ritè parata.

Cæterùm aduersùs Spagyricos meritò inuehitur, qui nulla partis, temperamenti, consuetudinis, sexus ætatis temporis, aut regionis (mitto affectuũ discrimina) ratione habita vno, eodemque calapodio omnes calceant; singulis suum Stybium, quo vel deploratos morbos accipiunt sanandos, proponunt, ac propinant, singulis extracta, essentias, elixir, & nescioque præbia sesquipedalibus voculis nuncupata, vt sint vulgo admirabiliora, sine methodo ægris, qui se concredunt, exhibent ea mente, vt post longos labores languentium loculos exhauriant, & calamitosam cladem in morbi peruicatiam reijciant. Valeant isti tenebriones nugiuenduli, Valeant. Tu verò mi Bernarde benè vale, & æqui bonique consule.

MICHAELI ANGELO ROTAE Archiatro elegantissimo

IOANNES STEPHANVS S. P. D.

Diluuntur quædam dubia aduersùs tractatum de Vertigine obiecta, statuiturque Vertiginem non oculorum, sed communis sensus esse passionem.

ARgutiolis, quas mihi externa die nimiùm sollicito leniter obiecisti (Michael-Angele doctissime) Marinelli hæresim fortassis insequens dum vnà elegantiore lintre suauissimè veheremur, more, & amore ductus respondeo, vt sententiæ meę robur tibi ampliùs constet. Vellem, totam nostræ scriptionis, disceptationisquè seriem sedulò perlegisses, etenim fortuna omnem dilutam difficultatem licuisset inspicere; Fatemur enim communem sensum externorum obiectorum pulsu duntaxat cieri, sed nihil refert, per oculosne, an per tactum, qui extrarium medium non habet, commune offeratur sensile, quod non nisi proprijs coniugatum intrò commigrat in sensûs. Porrò vbi rudi, inchoataq; suffusione obsessi imagunculas, & volitantia spectra tuentur, atque etiam, quod ob oculos versari falsò credunt, propulsare contendunt, necessariò imaginatio fallitur, vtpote quæ imperat, atq; excitat appetitum ad amouenda contraria, motus enim appetitus, hic verò imaginatricis, cui rerum species immanent, vt ait Arist. 2. de Anima in calce, imperio ducitur. Affectio verò oculis imputatur, quòd caussa ex vsu artis in oculis delitescat, imaginatio verò per externum errorem decipitur duntaxat vulgaribus, non scitis. Quare vbi pathos huiusmodi exercet, si sapienter loqui velimus, ita definiendum est, vt sit phantasiæ falsitas à concretis inter corneam tunicam, & chrystallinum humorem vaporibus, qui alienam, externamque speciem referunt. Cæterùm Vertiginem esse communis sensus passionem, vel hoc vno argumento te reuinci posse puto, non oculorum, vt ais, quòd oculi colores modò capiunt, & vnus communis sensus communia sensilia, nempe motum, magnitudinem numerum &c. internoscit, si credimus Auerroi, atque Alexandro melioris notæ Peripateticis. Scio enim esse, qui aliter sentiant. Atqui Vertiginis ratio in strophade consistit, nempe in spirituum, & imaginum conuersione. Quisquis igitur oculis motum citra colorem videri, iudicarique posse dabit, ille idem strophadem oculis donare poterit, sed quì cæcis, & clausis oculis vertigo contingat, vel si Oedipus sit, diuinare non poterit. Quare aut tu pristinam sententiam depone in meam tractus, aut grauiore epicheremate fac, vt in tuam resiliam. Equidem solidis diorismis sartam, tectamque satis habeo opinionem meam, quam possim etiam doctissimi Septalij authoritate munitam, & sanctam reddere, is enim Vertiginem sensui communi tribuit, & grauiter censionem facit in dissentientes. Vale Asclepiadarum decus, & mihi tui obseruantissimo fauere nedesistas.

in cõment super Arist. Problem.

PRAECLARISSIMO MEDICO. Atque Philosopho Ioanni Stephano Cenetensi Patritio, iuxtà & Taruisino, Patauinoque.

HIERONIMVS CORT S. P. D.

Dubia proponuntur varia de Purgatione, nec minùs de sanguinis missione in feb. pestiferis.

QVò optabilius quippiam, eo etiam gratius, vbi accidit. Nihil reuera poterat mihi libello ad me misso iucundius cõtingere, siquidem ante multos menses Excellentissimus Medicus Banderia se mihi allaturum acceperat lib. de structura Hominis vnà cum lib. de Virg. Morbis, promissis tamen parum stetisse videtur, quum nil adhuc attulerit. Mãdaueram præterea Philippo hic Venetijs habenti Pharmacopolæ nostri filio, vt curaret ad me mittendos huiusmodi libros, qui rescripsit, se non inuenisse. Hinc facilè conijcere poteris, quam libenti animo viderim lib. in quibus memoris animi certa symbola prodis, dum epistolium honorificum mihi inscribis, & tuorum laborum copiam luculenter facis. Quoniam verò meam exigis sententiam, dicam

cam affatim ſine hyperbole. Proficiſcuntur à *Stephano*. i. Medicorum Coryphæo, & Principe, quare opus Hipp. omnino dignum eſt. Libentiſſimè legerem lib. de ſtructura Hom. vti acciperem, qui vorticibus rapidum mare, & multis difficultatum fluctibus horridum tranaueris, ſcis. n. plurimas verſari inter Ariſt. & Gal.) Mihi, & filio meo methodum curandi catholicam compoſui, quæ ad particularia tamen deſcendit, in qua aliter ipſe ſentio; quam tu ſtatuiſti, nempe, quòd purgantia in principijs morborum conueniunt, ſæpe ſæpius inquit Auic. de cura feb. putr. ſi times victoriam humoris magis neceſſaria cautela eſt euacuatio, & ſi non eſt digeſtus nō moueas, niſi in principio; ſi enim velis expectare materiæ digeſtionem, inquit Arculanus pro digeſtione ſuccedet maligna diſpoſitio. Pro meo conſilio ſubdit grauiſſimus ille Vir noſtro tempore quo homines magis gulę indulgēt, quàm tempore Hip. præſtantius erit exhibere ab initio lenitiuum, cui aliquid ſolutiui ſit admixtum nā incommoda, quæ ad illius exhibitionem ſequũtur, vt vacuare aliquid boni, cum malo, aut magis de parte ſubtili quàm de groſſa, aut aliqualiter agitare humores ſunt minora precipue in principio dum virtus eſt fortis, quam illa quæ poſſunt ſequi ex illius omiſſione, vt malignitas, & dominium materiæ ſuper naturam; ita enim, inquit Fernelius, quidquid à purgatione reliquum erit facilius natura domabit, quod enim, ait eruditiſs. ille vir, iuſſit Hip. concocta medicari non ſolum perfectè, ſed & quouis modo concocta amplectitur, obſcurè quidem cocta parcè, manifeſtè moderatius, perfectè vero cocta validius, in neutra corporis affectione impendentem morbum ſæpe arcemus purgatione, quæ vitioſos iam congeſtos humores detrahat; atqui tùm maximè, multoq; magis quam ipſo morbi initio crudi ſunt; cur igitur non peræque initio vtiliter illos purgemus; ſic ſæpe artis vſu animaduerſū eſt crudioris humoris purgatione ſiue ſponte, ſiue arte ea contigiſſet accelerari coctionem, moxque vrinas puriores & cum ſedimento fieri, & ancipitem, periculoſumque morbum ſalutarem reddi itaq; licèt à perfecta coctione fœlicior ſemper ſit purgatio, ea tamen etiam ante coctionem in ancipiti, & graui morbo eſt neceſſaria in ſalutari, ac miti vtilis. Præterea ipſe Hipp. non ne dixit; *In principijs morborum ſi quid videtur mouendum* moue, & alibi in principio vrinis craſſis, & nebuloſis apparentibus, quod eſt obſcurum coctionis indicium, non ne cathartica admittit. Sed experientia quoque ſuffragatur, quæ docet in artis vſu. Hinc Empyrici dum ocyſſimè ægrotantes ſanitati reſtituunt validioribus præſidijs, occaſionem vellicandi dogmaticos medicos ſumunt, qui in longum protrahunt morbos cathartica ſubtrahendo, exhibendoque identidem iuſcula ineſſicacia. Sed miſſis Empyricis doctiſſimus etiam Coſtæus poſt longum ratiocinium ita concludit noſtra tamen tempeſtate pleriq; omnes qui medicinā faciũt permiſcere ipſo etiā morbi initio purgatorij & ſoluentis med. portiunculam lenienti non verentur, cui ſanè curationi videre eſt fortunatos frequenter morborum euentus ſuccedere.

2. de mor. acu. tex. 48.

l. 4. de l. 1. c. 3.

In tractatu preterea de chirurgia nonnulla communi medicorum ſententię aduerſantia conſcripſi, quæ acri nunc tuo iudicio ponderanda, corrigendaque mitto, atque ſubijcio, & primum. An vero in febribus peſtil. liceat venam ſecare, res fuit ſemper ita controuerſa, vt certa adhuc hac de re lateat curandi ratio. ſunt qui omninò pernicioſam ducant, vt Cand. Montanus &c. ne in tanta putredine illud parum boni, quod ſupereſt, cum ipſoq; ſimul vità ipſa profundatur, alij econtra exuberante ſang. ſemper illam adhibent, & inter cœteros Auic. loquiens ſumma curationis ipſarum eſt exiccatio, & illud cum phlebotomia, & ſolutione ventris, & oportet vt incipiatur in ea ad vacuandum ſi materia vincens fuerit ſanguinea cum phlebot. &c. cui ſubſcribunt Ætius, Paulus, Celſus, Mercatus &c. grauiſſ. Viri. Coſteus in comment. quaſi anceps quomodo ex huiuſmodi tricis ſe expediat inquit vrgent profectò vtrinque rationes; vrget exprientia, obſeruatum eſt à multis in peſtil. conſtitut. quib. vena eſt ſecta conualuiſſe, ſæpe etiam interijſſe ita vt ſi tum rationes, tum experientiā ſpectes ſtatuere nequeas vtrū agas, denique tamen rem ita decernit; vbi febres ſtatim primo morbi inſultu peſtilentes inuadunt, in his à venæ ſectione omninò abſtinendum, vbi vero non ſtatim ſint peſtilentes, tales vero futuras ſuſpicamur, quū integræ (quantum febris putridæ permittit ratio) vires ſint, nullum commodius, vel melius in harum curatione præſidium eſſe videtur, quam venæ ſectio, ſi modo, & ſanguinis multitudo, & alia id genus conſentiant. Hæc eruditiſſimi huius viri eſt ſententia Galeni tamen auribus, dogmaticæque methodo minus conſona Gal. enim 1. epid. ſec. 3. n. 26. miratur Hip. Critoni repleto ſanguine laboranti febre peſtil. initio morbi venam non ſecuiſſe (fuit autem vere peſtilens, & exitialiſſima, perijt enim poſtridie quam ægrotare cœpit) illumque excuſat quòd morbo iam progreſſo fuerit accerſitus ſed febris illa primo die, & ſtatim inuaſit peſtilens, primò enim die fuit parum calens, & faſtidioſus peſtil. feb. pathognomonica ſigna, quare ex mente Gal. initio febris actu peſtil. cum ſang. repletione ſecanda eſt vena. & Orib. de cucurb. cap. 21. dū peſtilentia vehemens Aſiam depræhendiſſet, meque cum morbus attigiſſet ſecunda morbi die remiſſione feb. facta crus ſcarificaui duaſque fere lib. ſang. detraxi, hacq; de cauſa periculum vitaui illique præcipue ſaluabantur, qui ſanguinem copioſum exhauſerant, erant enim plenitudinis ſigna; huc etiā accedit ratio, quando adeſt morbi magnitudo cū ſanguinis copia (præcipua venę ſectionis indicātia) nec vires morbi initio contraindicant in preſētia nec in futurum ſemper ſecanda eſt vena ſed virium robur ſtat in ſanguine, vt ſuperius patuit, plurimus igitur ſang. id virium roboris indicat, vt in futurum quoque ſatis ſint; leuata natura onere, euaporataque initio venefica illa aura per ſanguinem & venas diffuſa, antiquum illum vlterius inficiendo corrumpat) hinc morbi initio vrinæ vt plurimum claræ, mox corrupta maſſa ſanguinea turbidæ minguntur) euentatoque putredinali illo calore, ad ignobilioreſque & à principibus remotiores partibus tracta materia validiorem adhuc ipſam fore pro certo habendum, quare &c. accedamus ad aliud caput.

Verum vt ex dumoso hoc venæ sectionis calle tandem euadamus, restant adhuc sentens aliquot spinosiores de loco venæsectionis in affectibus cum mensium suppressione excidendi euellendique Gal. lib. de sang. misso. cap. 11. plenitudines à suppressis mensibus ortas omnino per crura vacuabis, inquit, sectę enim in cubito venę mulierum sustollere purgationem assollent, & cap. 18. loquens de venę sect. in hemorrh. suppressione inquit si velis cohibere, quæ in cubito sunt, sin prouocare quæ in cruribus uenæ secandæ, ut ijs, subdit, quibus suppressi sunt menses, semper in cruribus; Ætius uero etiam uenas cubiti scindit. Capiuac. de affectib. uteri cap. 1. hos auctores sic curat conciliare, si dum uenam incidere est opus, adsit, uel propè sit tempus mēstruæ purg. ex talo uacuandus sanguis, quia tunc habemus naturæ propensionem, atque irritationem ad illam partem; si uero remotum sit illud tempus, quia tunc quiescit sanguis, nec ulla naturæ ad inferiora propensio irritatioque præstabit affectis partib. supra iecur uenas cubiti recludere, cui sententiæ etsi à plurimis doctiorib. neotericis amplexatæ his rationibus aquiescere minus possum. Presente, uel imminente naturæ propensione, prouitationeque ad inferiora in suppressione mensium aperiendæ sunt uenæ inferiores, sed in quolibet affectu cū mensium suppressione adest semper illa naturæ propensio, atque irritatio ad inferiora igitur semper ex uenis tali uacuandus est sanguis ma. ab omnibus conceditur, min. sic probatur periodicus ille mensium motus siue à natura tantum ab excrementitio illo sanguine ad certam aucto quantitatem copia, uel qualitate, uel utraque simul lacessita fiat, siue uniuersalis etiam concurrat causa, ut luna potissimum, sit semper à uenarum expultrice irritata, & per uterum expellente, modò suppressis mensibus in dies magis augetur copia, & prauitas excrementitij illius sanguinis, quare etiam maior naturæ irritatio, sic autem lacessita natura quis in quolibet affectu eam magis pronam ad inferiora per familiares sibi uias, quàm aliò inficias ibit? nec quis obijciat superius iactis fundamentis nos tergiuersari; diximus enim ubi agendumà subsistentia materiæ, ut inde uenarum communicationem cum parte affecta possimus inuenire; sed existente materia supra iecur, ut in ophtalm. angina, sputo sang. &c. uenæ tantum in cubito consentiunt igitur &c. affectus. n. supra iecur cum suppressione mensium neminem latere credo excitari cum fluxione ab infrà sursum, unde Hip. 5. aph. 58. mēsibus suppressis morbi ex utero contingunt, quinimò lib. de loc. in homine omnium mal. affectuum potissimam uterum autumauit causam: mulieri sang. uomenti menstruis erumpentibus solutio v. aph. 32. & Gal. in com. opera, quę à natura bene geruntur nos imitabimur; quare per inferiora reuellendo, & uacuando naturam imitabimur, morbique radici prospiciemus; mox morbi sæuitia, pertinaciaque poscente tutò ad proximas accedere poterimus uenas: præterea non ne medicinæ parentes humores praua qualitate infectos per superiora duci uetuerunt, ne principes in transitu uitient partes? at quid nocentius mensibus retentis?

Venarum præterea manus pro basilicæ, uel cephalicę brachij sectione dubiam habeo tùm authoritate Vessalij, qui ob istarum venarum seriei varietatem deridet medicos decertantes an in manu cęphalica, vel iecoraria sit secanda, tùm rationibus, quas nunc missas facio ne doctas tœdio afficiam aures; similiter & hæmorrhoidum reserationi iu assuetis parum fido an venæ sectionis vicem gerant authoritatibus, & rationibus quas coram, cum primum istuc accedendi mihi præstabitur facultas, tibi faciam communes. Vale mi Ioannes atque iterum vale. Portusgr. Non. Maij 1635.

HIERONYMO CORTEO MEDICO, & Philosopho eruditissimo

IOANNES STEPHANVS. S. P. D.

Dubia obiter diluuntur. Citra orgasmum aliquando minuens Pharmacum in Principio morborum esse necessarium. Sanguinem in feb. pestiferis esse mittendum, si communes scopi præsto sint. De mittendi sanguinis loco in mensium suppresione decernitur præsente plethora. Saluatella aliquando basylicæ sufficitur.

PRo libello non modò gratias egisti, verùm etiam eas laudes retulisti, quas non agnosco. Vrbanè semper mecum agis, & lepidè. At verò auxit existimationem desiderium, hoc autem Tabellariorum in frequentia, haud obliuiosa Mnemosyne, haud mens mea, quæ in te semper propendet. Placet non displicuisse lucubratiunculas, distulisse displicet. Id agam semper, vt meum erga te studium extet. Moris, & amoris gratia consilium pro Heroina tibi inscripsi misso verborum lenocinio. Duobus, inquit Arist. existentibus amicis sanctum est præhonorare veritatem. Ego liberæ mentis candorem nusquam non promo. Fastidiunt alij, quorum maligna æmulatio mihi non secus officit, ac Salmonei apud elidem, aut Alladij apud Albam, dum Iouis fulmen, ac tonitrua mentiri, & confingere conantur. Noui (proh dolor) & declinare nequeo. Dij tamen nostri negligentes non sunt, qui cardiagnostes sunt. Faxint, vt bombilantes susurri posthac conuertantur in Authores. Suppudet, elenchos esse in pretio, suppudet, iam melius videri esse, quàm esse, & non videri. Sed si veritas ex re, hoc in consolationem adhibeo. At πάντων γνῶσ.

Epistolium summis difficultatibus onerasti; indice tantùm alleuabo, neque enim vacat. Curis solutum quærit solutio, non implicitum, sic habeas igitur.

Te meæ sententiæ refragari, reclamareque putas, dum inchoante morbo propinari aliquando soluens pharmacum posse contendis multis instructus auctoritatibus. Fallit opinio, neque. n. aplωs, & vniuersim eo in capite, vbi in eorum reprehensionem excurro, qui à morborum carceribus admouēt phænigmos, purgationē in principijs refello, de qua neque consultò agitur, sed obiter, & exempli loco. Ego enim à te sum, & nonnumquam etiam citra turgentiæ discrimen ineunte, aut ad vigorem pro- Fen. 4. Prima lib. 2. d Meth. medendi.

procedente morbo minuens pharmacum (quod catharticum admittit) exhibendum eſſe aſſeuero, vbi pernicialis eſt affectio, vbi vires materiæ copia fatiſcunt, & inſtrangulātur, quod voluit Auic. quod graphicè ſignificauit Fernelius, quin Galenus ipſe comm. in 4. Aph. x. dandum eſt pharmacum, inquit, priùs quàm virtus vitiata ſit, feb. caliditas aucta ſit, aut ad aliquod princeps membrum humores decumbant, aut per corpus vagentur. Huic adſcripſit Amatus Luſitanus, ſed omnium pulcherrimè ſecundùm Ioannem Manardum egit Valerius Martinius.

Cent. 1. cur. x.

lib. 4. ſui Enchiridij c. 34

De ſanguinis verò miſſione in febribus peſtiferis aliter Coſtæus, aliter Fracaſtorius, atque aliter alij ſentientes diſputant. Videas Petrum Salium, ille enim omnium ſcitiſſimè; videas Foreſtum. Ego ad communes mittendi ſanguinis ſcopos collineādum eſſe puto, nempe ad ſanguinis vitium, & ad vires Morbus magnus magnum poſcit remedium, cui non modò venæ ſectio reſpondet, ſed & pharmacum. Propterea Auic. aſſiccationem, & inanitionem cum pharmaco, tum phlebothomia requirit. Rem dubiam effecit infelix exitus, nam ſiue mittas ſanguinem, ſiue omittas, plerique intereunt. Tanta eſt pernicies, vt quantumuis ex arte auxilia præſtes, vix tamen euinci poſſit. Peſtis, inquit Galenus, eſt morbus, qui in omnes, aut plurimos graſſatur ab aeris corruptione proueniens, quo fit, vt plurimi intereant. Non eſſet peſtis, ſi plurimos non interficeret, plurimos verò de medio tollit, quòd analogiā habeat ad arterialem ſanguinem, ad vitales ſpiritus. Peſtis, ait Mercatus, eſt vapor veneficus, vitali ſpiritui aduerſarius, hunc vocat Capiuacceus venenum putrefactiuum) vitalem vim primò impetit, & gemina proprietate diſſoluit. Conueniens eſt, ait Auic. vt nocumentum peſtis ſit corruptio complexionis cordis, & vitalium ſpirituum. Hinc Alex. Aphrod. quærit. *cur peſtem magna ex parte lippitudo præcedere ſoleat? Quoniam, inquit, eſt ſpiritus affectio, qui commotus, vitiatuſque cum feratur ad caput, oculos perturbat, eoſque priùs, quàm cætera membra vitait, vt qui tenuis, mobiliſque ſedem adeat oculorum.* Spiritus vocauit Hipp. enormonta. i. impetum facientia, quia unà cum facultate ſunt uirium auctores. Horum parens præcipuus eſt ſanguis, quare præſente plethora, & incunte morbo uix credi poteſt, quin uires ferendę ſanguinis miſſioni ſint. Dioriſmi, quibus utuntur Fracaſtorius, & Coſtæus, non arrident, rem arctiùs contrahunt, quàm patiatur. Tua mihi, atque adeò Græcorū probatur ſentētia.

lib. definit. Gal. adſcripto.

De mittendi ſanguinis loco in menſium ſuppreſſione non abeo à ſuſcepta opinione, pluris eſt apud me ratio, quàm authoritas. Si altè perlegeris ſupremos commentarios in Hipp. libellum de Virg. morbis ſententiam hauriés meam, ſi menſes ſupprimātur copię cauſa è brachio, ſi uerò eſſe ſuppreſſione copia ſanguinis ſuccreſcat ex pede ſanguis eſt mittendus Andrea Cæſalpino teſte.

Veſalius porrò iniquè ſubſannat Medicos uenas manus aliquando baſylicæ ſufficientes, aut cephalicæ, dum uiribus metuunt, quaſi uerò uenulæ illæ à maiuſculis iſtis non deriuentur. Hoc conſilium probatur melioribus, quod ego conſequor, & exequor identidem Vale felix Aſclepiada, cui fauentibus muſis, & Apollini uacare, & litare integrum eſt, nos uerò miſerare, qui latera feſſa quotidie trahimus pro Perca ſcorpium recipientes Milciadi, aut Ariſtidi non impares. Vale Taruiſij Alexicacos. Anno. M. DC. XXXV. vij. Id. Maij.

HIERONYMO CORTEO
Medico eruditiſſimo.

IOANNES STEPHANVS EVPRAXIAM.

De veris temperamento quæſtiuncula diluitur.

PRęclarè, ſi quid aliud Philoſophus, non ex locorum interuallo, uerùm ex muto, mutuoque ſilentio refrigeſcere, & periclitari amicitias ſtatuit, quas in Ethicis externorum bonorum præcipuum uocauit, hinc Manilius egregriè.

Idcircò nihil ex ſe met natura creauit
Pectore amicitiæ maius, nec rarius vnquam.

Quò collimans fortaſſe tu occupaſti, & diſertiſſimo ſermone prærupiſti. Næ præ uoluptate liqueſceret animus, niſi in reponenda ueritate præ uerecundia confuſus refrigeſceret, cum me uideam Coſtæo propoſitam quæſtionem ſoluenti præferri. Siccine mecum agis? ſed hoc tuo iure facis. Audendum hic non ſine nominis periculo, ut tanto faciam ſatis Amico.

Illud in primis filij Rhois præfari licet. Nimirum ex propinquitate, aut longitudine ſolis ad nos, & eiuſdem diſtantia media efficiuntur anni tempora quatuor, ſiquidem ex longitudine cauſſa inoritur humiditatis, & frigiditatis, quę hyemalis eſt conſtitutio, ex propinquitate ſiccitas cum caliditate, quę propria æſtatis ſunt, at ex media ſolis diſtantia temporum ſupputatur ratio media. Adhæc ueris tres partes ſtatuunt melioris notæ medici, principium, medium, finem, illud ad uiditatem, hic ad thermaſiam parumper deuergit, Medium medio ſe habet modo, ab extremis enim peræquè diſtat, quare ut temperatum ſit, reliquum eſt, quod cum ita ſit per ſe, relatum tamen reliquis anni quadris, & uniuerſim ſumptum calidum, humidumque cenſeri poteſt. Quid enim uetat? ſingula enim & ſi ſibi temperata ſint, comparata tamen, uarias ſubeunt denominationes, quæque calida uidebantur, mox apparent frigida ſi cum calidiore conferantur. Idem tibi ob oculos ponas exemplar, neque hallucinari me uidebis. *Ver, inquit Auic. cum eſt ſecundum ſuam complexionem eſt melius tempus, & proportionale complexioni Spiritus, & ſanguinis, & ipſum quidem cum æqualitate ſua, quam diximus, declinat parumper ad caliditatem ſubtilem, cœleſtem;* Quę cùm ita ſint, facilè dilui poterunt tuarum rationum momenta, quæ ab Auic. & Gal. ſummo ſtudio depromſiſti. Vale, meque dilige, ut facis uij. Kal. Aprilis. M. DC. XIX.

Abſolutè aut comparatè dicitur vnū quodque tēperamentū.

lib. 1. f. 2. d. 1. cap.

ERVDITISSIMO ARCHIATRO Io:Stephano sibi dilectissimo

HIERONYMVS CORTE S. P. D.

Opusculum quoddam veluti methodum medendi, siue artē cur. ex Hip. Gal. Auic. & alijs tùm veteribus tùm neotericis depromptam composui ad mei vsum, & filij mei medicinæ vacaturi, quod cum viderit excel. Gaspar Maphæus itidem medica arte non leuiter instructus, petijt vt illud ei transcribendum concederem, dedi, rogauique vt, vbi sibi videretur, illud castigaret: iam remisit, quibusdam signatum notatiunculis, omninoque est hortatus, vt ad lucem edam; verùm, quia castiganda loca minus tetigisse mihi videtur, & cum de typis negotium sit maximi ponderis, & à meo consilio alienum, illud tibi mitto corrigendum, & ab erroribus expurgandum, & venio ad te tamquam ad alterum Apollinem consulendum; neminemque agnosco, Deum testor, qui & eruditione, & amore hac in re magis mihi præsto esse possit, quàm te; proque certoque habeo tùm ob veterem inter nos amicitiam, tum ob tui animi candorem remota prorsus omni hyperbole, quid sentias liberè esse dicturum. Auctorum verba transcripsi tùm quia ad exprimēdam eorum mentem melius dici non posse sum ratus, tum etiam vt illorum auctoritates ad verbum memoriæ mandari queant in consultationibus, disputationibusve adducendæ; paucum id laboris tùm mei causa, tum humanitate tua, tum potissimùm studij gratia, quo tàm delectaris libenter susceptúrum mihi suadeo. Vale Asclepiadarum decus, diuque te seruent fata ad tui ipsius, & patriæ honorem, & studentium, & languentium vtilitatem. Taruisij idib. Ianuarij 1638.

HIERONYMO CORTEO Medico eruditissimo

IOANNES STEPHANVS S. P. D.

Totum opus tuum, quod tibi longo post tempore remitto, semel, atque iterum perlegi, egregium sanè, & dignum, quod foras emittatur, volitetque per ora virorum. Adeò animum meum titillauit, atque emolliuit, vt decies repetitum placeret. Nihil asperum, nihil salebrosum inueni, sed omnia perpolita, & explanata, quæque lucernā sapiunt. Equidem mirum in modum lætor, virum mihi summa necessitudine coniunctum virtute eò prouectum esse, vt reliquos longè antecellat. Valeant tenebriones, qui ex aliena detractione sibi laudes libare conantur.

In toto opere vix vnùm, aut alterum locum offendas, in quem acrior fieri possit animaduersio (ni admittas gregarium Pædagogum, qui Priscianum agens voculas aliquot à Philosophis, qui rem volunt, meritò despectas, in discrimen vocet.)

Id tamen sedulò tibi cordi sit, velim, vt præfatiunculam operi præfigas (ni malis acephalon) qua beneuolum, docilem, & attentum, antequam rem ipsam aggrediaris, lectorem reddas. Hoc verò præcipuè curandum, vt de indicationibus quippiam generatim præmoneas. Scitum enim est, vires remedia metiri, prohibere, aut admittere, non indicare, aut coindicare. Res externas, & non naturales esse signa verorum indicantium, quæ intus esse, & agere debent, quare cautè, & præfatis, vt dicitur, honoribus, à rebus naturalibus, non naturalibus, & præter naturam vna elicienda indicatio, quæ ab vno duntaxat promitur. Satis sit digitum ad fontem intendisse, sat enim pauca sapienti.

Quod spectat ad hæmorrhoides, docet Galenus, earum non esse faciendam consuetudinem, ni magnum aliquod commodum speretur, cum sit præter naturā euacuatio. Cautio igitur adhibēda.

De sanguinis missione in mensium suppressione, non est, quod actum agam, siquidem in libello de Virginū morbis apertè, & ad rei naturam accōmodatè exposui, ni fallor. Ne pigeat oculos adijcere.

Quod spectat ad reliquas difficultates tute satis bellè fecisti, docet enim Fernelius Auic. secutus, si Adolescens, & senex pari febre, & ardore corripiantur, magis esse refrigerandum in sene, vtpote qui magis abscedit à naturali statu, & à sibi debita mediocritate; Quamquam non desint, qui aliter sentiant Gal. ipsius auctoritate muniti. Hinc Iacobus Fontanus ait, morbus calidus in tempore frigido non æquè remedia frigida postulat, atque in tempore calido. Notanda illa Hipp. sententia 6. Epidemion. Summa curationis ex naturæ ægrotantis à prima generatione notitia pendet; naturæ nomine temperamentum audiuit. Tutiùs igitur adhærebis Galeno. libr. 7. meth. morb. c. 1.

Nec minùs præfationem ad lectorem percurri, quæ sanè mihi prorsus arridet, eoque magis, quòd meum nomen humanissimè apposueris. Summam habeo gratiam, & abs te hoc agnosco, qui studiosè me colis.

Carmina epistolium condiunt elegantissima, sed quia Ars Metrica quędam corripit, quę abs te producuntur, asterisco corripienda, atque producenda notaui. Benè vale doctissime Vir, & me tuo foueas amore. Mitto ad te libellum de Hippocratica Theologia nouissimè in lucem editum, vt ad me remittas tuum, vbi lucem typis expressus viderit. Interim rogo, vt ignoscas, si te diutiùs retinuerim, multa enim intercesere impedimenta. M.DC. XXXVIII.

PRAECLARISSIMO MEDICO Atque Philosopho eruditissimo, Ceneteque inter optimates optimo

Ioanni Stephano Hieronymus Corte. S. P. D.

Libellum recepi cum humanissimis tuis literis; tibi multum debere fateor; si quid & ego tui causa possim, nil mihi gratius potest contingere, quàm quod mea vtaris opera. Tibi gratulor, atque iterum gratulor de pulcherrimis à fœcundissimo tuo ingenio nuper enixis fętibus, ijs certè auspiciis, sub eoque syderum aspectu, vt ferocis libitinę telis, tem-

temporiſque edacitate omninò contemptis cum ſummo, & perenni tui nominis ſplendore æternam ſint ducturi per ſæcula vitam; quinimo & mihi ipſi gratulor, qui videam meam iamdiù de tui nomine conceptam ob præclaras virtutes ſpem minimè decipi, vt breui noſtræ tẽpeſtatis Archiatrum omnes te ſint cõfeſſuri: eſt igitur quidem vt gaudeam, meum à tanto viro laudari opuſculum, cum illa tantum ſit vera laus, quæ à viro laudato proficiſcitur, correxi tui monitu carmina, & quia Parnaſi calles mihi ſunt ardui, & ignoti, denuo illa tibi in eis verſatiſſimo, & altero illius montis numini reuidenda mitto, ſimulque duo anagrammata à quodam Reuer. Fratre ord. prædicatorum huius ciuitatis condita, quæ an operi præmittere debeam, ſum anceps, tamquam nimis elata. Vale Pœoniæ Artis decus mi Ioannes, meque, vt facis, dilige. iv. Kal. Mart. 1638.

Impreſſor hic, cum de imprimendo opuſculo cum eo verba facerem, ſponte ſe exhibuit ſuis ſumptibus illud imprimere, dummodò ſit res vendibilis, ideoque petijt illud à ſe videndum (non enim ſe inſciente profitetur) interim quota impenſa, tu qui in huiuſmodi rebus es verſatus, id fieri poſſit, certiorem facias oro, vt, ſi de pretio, velit paciſci, non decipiar.

CLARISSIMO IVRIS-PRVDENTIAE Doctori Hieronymo Marchio Serrauallenſi.

Io: Stephano eupraxiam P.

Remedium aduersùs veneficia proponitur efficax.

MOrbos, & remedia quædam trans naturam dari, tam in confeſſo eſt apud medicorum Coryphæos, quàm difficilis eorundem dignotio: Huius difficultatis cauſſa eſt ſimilitudo, quum morborum ſpecies, quas inferunt, infliguntque venefici, ſint naturalibus ſimillimæ, ſimilitudo verò falſitatis, & erroris origo eſt, propterea dicebat Hipp. ſolius eſſe Artificis ſimilium differentias, & differentium ſimilitudines internoſcere. Ea tamen fuit hominum ſolertia, & perſpicacitas, vt ſigna quædam veluti tecmiria obſeruarit, quibus morbos, queis diuinum quiddam ſubeſt, vt ait Hipp. ab illis, quos ſola producit natura diſtinguit, ac diſpeſcit.

Chodronchus lib. 3. cap. 13. Inter reliqua verò illud eſt potiſſimum, cum congruis adhibitis præſidijs, tantum abeſt, vt morbi vis, & ſæuities deprimi, debellarique poſſit, vt potiùs immaniter inualeſcat, & exacerbetur, id quod vno, atque altero exemplo patefecit Fernelius. Cæterum quum nobis hunc morbum tractantibus idem vſu veniat, quid ſentiẽdum putes? equidem malim iudicium ſuſpendere, quàm temere de re difficili ſententiam proferre. Dicam tamen, quid mihi probetur. Mirificum hoc ſymptoma, in quo æger ſolo volutari delectatur, finitimum eſſe affectioni illi, quam choream S. Viti indigitant, referrique ad deprauatam imaginationem, cuius meminit Daniel Sennertus. (Lib. 2. de abd. rerum cauſ. cap. 16.)

Placet adſcribere, quod ipſe ego elapſis annis vidi. Nubilis Puella, & venuſtula ad me vnà cum matre defertur conſilij gratia, illa mœrebat, & continenter lachrymabatur, quòd dextrum pedem indeſinenter circumagere cogeretur, quem ſi ueſtigio fixum continere contenderet, ſummis cruciatibus afficeretur. Sacrificulos expertæ ſunt mulierculæ, quibus profeciſſe audio. (lib. 2. p. 3. ſect. 2. cap. 4.)

Remedia ueneficio affectorum partim ſunt naturalia, partim trans naturam, quorum diſertiſſimè Io: Baptiſta Chodronchus, & Hieronymus Menghius li. 3. meminere. Matthiolus pulueris herbæ *Paris* drachmam unam cum uino albo uiginti totos dies mane propinabat, & ueneficiorum genus omne hoc præſidio diſſolui poſſe profitebatur. Referam Authoris uerba. (lib. 4.)

In ſemine herbæ Paris, quemadmodum in reliqua planta non modò vis vlla lethifera non inuenitur, verùm ſummum eſt, & præſtantiſſimum antidotum aduersùs veneficia, vt ſcribit bonus ille doctor, qui Pandectarum appendicem perfecit, vbi atteſtatur, ſe quoſdam mente alienatos & ceritos vidiſſe per morborum prolixitatem, & ſæuitiam, alios quidem per veneficia, qui priſtinæ reſtituti ſunt ſanitati ſola vini potione per viginti dies, cui herbæ Paris pulueris drachma vna inſperſa fuerat, cuius rei certum & ipſe teſtimonium perhibere poſſum. Hactenus Matthiolus. Quod ſi Doctorum auctoritati fides ſit adhibenda, non abhorream ab hoc uſu, dummodo conſtet ueneficij genus. Herbam mitto, ut ſit ueluti paradigma. Vale. Cenetæ kal. Mart. M. DC. XXIX. (in lib. 4. Dioſc.)

MEDICO, ET PHILOSOPHO præſtantiſſimo Hippolyto Pelliciæ

IOANNES STEPH. MACRAB.

IAm pridem parturiebam, & ſontico quodam palpo percuſſus (malum) abortiui, bicipitemq; ſuſcepi infantem uerè infantem quinq; meſtrem: Hucuſque paterno calore foui, & condidi, nè repentina iudiciorum acie laceſſitus obcæcaretur penitus, & tenebris redderetur, nihilo tamen tutior uiſa eſt eius conditio, quare ad te mittendum curaui, ut ſartum tectumq; habeas. Sed ſeriò mihi tecum agendum eſt.

Non ita pridem me torſit, & ferè tranſuerſum egit difficultatis quoddam inuolucrum, quod ex Arabum ſalebroſis teſquis auctore Haly decerpſi. Nil adhuc mihi antiquius, aut planius, quàm catharticum humores trahere per mutuæ ſimilitudinis illicem, quod à Gal. & ab Hipp. olim traditum fuit, quibus acriter reclamat Haly. aſſerens ideo pharmacum trahere, quòd per uim contrarietatis debilitat, & uirtutis tenorem infirmat, quò & Galenum ſpectaſſe, ait, ubi pharmacum ideò euacuare aſſeruit, quia corporis deijcit robur, hoc autem contrarietatis efficientia fieri conſtat.

Sed ab auctoritate ad rationes pedem conferamus. Medicamentum, ſi ſuo fine fruſtetur, patiendo nutrit, ergo trahit, & euacuat agendo, ſed nutrit ut ſimile, & euacuat ut contrarium, omnis enim

enim actio est inter contraria, cum actionis finis sit assimilatio.

Dices fortasse, quemadmodum similitudo intercedit inter pharmacum, & membrum, quando nutrit, ita contrarietas, quando euacuat, nequaquam uerò inter humorem, & pharmacum, sed hinc eluditur,non eluitur difficultas, nam humor, qui proximè membri naturam imitatur, & propriè induit proximas dispositiones, ut paulò post faceßat in membri naturam, necesse est,si pharmacum membro aduersetur, pariter & humori. Scio eludes hanc conclusionem afferens humorum attractionem fieri per totam speciem, non per apertam qualitatem. Siccine? Audi, quanta absurdorum consecutione premaris, nam si ita fiat, reliquum est, ut humori binæ subsint totæ species, quarum altera membrum respiciat,altera pharmacum, per quod trahitur, proliciturq; atqui unius rei unica est species, & perfectio summa, id quod per Philosophum Auic. monstrauit.

Adhæc si catharticum sigillatim, & tractim abduceret humores totius speciei proprietate, & conuenientia, Rheum, & Dyagrydium sub unius formæ unitate coalescerent, quum unum trahant peræque humorem nempe choleram, operis enim proprietas sequitur rei naturam, quis autem, nisi fanaticus affirmare ausit, eandem Rheo, & Diagrydio inesse speciem? Faceßat ergo Priscorum opinio, & potius Philosopho applaudamus dicenti in Probl. Naturam ualde per medicamenta irritari, habent enim formalem repugnantiam, quare facultas excretrix irritata, quod est præsentius, & noxium magis excrementum foras amandat. Vale. Pridie kal. Augusti, M. DC. XX.

IOANNI STEPHANO Philosopho, ac Medico doctissimo

HIPPOLYTVS PELLICIA S. P. D.

Dubijs quibusdam propositis, quæ desiderantur, respōdetur scil. de Pharmacorum attractione peculiari.

Tractatum de incolumitate diu seruanda, atq; de humanæ mentis immortalitate, quem ad me misisti ne dicas abortiuum, sed planè vitalem, licet quinquemestrem, quòd ingenij tui fœcunditate enutritum, ac tanquam salubriori cæli plaga æditum immaturitatis defectum subterfugerit. Nullius igitur ope, vel adminiculis egentem, sed veluti non vulgarem, atque honorificum tuæ virtutis testem futurum sinas per manus, perq; ora hominum euagari. Quod vt mihi probatissimum videtur, ita minimè eam recipiendam puto, quam de me habes sententiam, quum aliorum operum Plastem, vel potius Aristarchum effingas, (ni id animi tui cādori, atque beneuolentiæ minima quæque augentis potius, quàm tuo hac in re iudicio acceptum referatur) pro qua quidem singulari tuæ in me voluntatis significatione maiores, quas possum, habeo grātias, meque par pari semper profiteor redditurum. Sed illuc diuerto, quo me iam dudum feriatum reuocas, ad Philosophicam nempe dissensionis, ac controuersiæ plenissimam speculationem, de medicamentorum nempe purgantium ratione, quam contrarietate non similitudine fieri ex Barbarorum Classe Haly à te propositus inuexit, cui suffragari videtur Galenus lib. de ratione vic. acut. dicens, ideo à pharmacis educi humores, quia corp. deijciunt vires. Qua Galeni sententia crassiori, vt aiunt, minerua intellecta, id consequeretur absurdi sibi ipsi pugnantia protulisse, quippe qui lib. temper. de simp. med. & vniuersa eius doctrina planum fecerit medicamenta à calore nostro de potentia ad actum deduci, eorum vim latitantem exuscitari, totiusque subst. similitudine humorum fieri tractionem. Vt igitur à calumnia vindicetur, illud suppositum velim tibi etiam vndequaque notissimū medicamenta purgantia ab Antiquioribus celebrata, atque tunc temporis ad vsum reuocata vehementissimæ actionis esse, id clarè colligitur à Gal. 2. acut. 12. qui omnium purgantium medicament. naturam humanæ naturæ contrariam, ac deleteriam facit, quid mirum igitur, si in purgationibus infirmata facultate corporis vires labefactentur hinc Hipp. 2. acut. 13. ab assumpto medicamento cibum consueto minorem præcipit, nam agitata, inquit Galenus, natura tolerare non valet alimoniam. At dices, contrarietate igitur non similitudine fieri expurgationem, at nego eam potissimam causam esse, & principalem, hæc nempe est attrahentis medicamenti cum trahendo humore similitudo, illa vero causæ sine qua non vices subit; medicamentum quippe in purgando corpore dominari debet, & facultates obsequentes habere, quibus destitutum nullam plerunque molitur euacuationem, quod fieri cum in robustis, tum inedia exhaustis corporibus obseruatur, vt propterea medicamenta tunc suo fine destituta in substantiam veneno finitimam conuertantur, hanc Galeni sententiam nunquam à me hactenus obseruatam sic censeo interpretandam. Ex his deducitur Haly sententiam, si sola contrarietate perfici expurgationem æstimet, esse penitus eliminandam. Neque rationū suarum vis quidquam, me iudice, cogit, siquidem minime verum est, medicamentum si suo frustetur effectu, vel in alimentum, vel in proliciendum humorem verti, id etenim eorum est, quæ vel benigna sunt, ac minimum ab alimentorum natura defecerunt, vel illorum, quæ mediocria cum sint, vim corpori propè nullam inferre sunt nata ex triplici, quā notarunt veteres medicamentorum natura, ad corp. se habente deducta. Dum vero subdis, si medicamentum parti aduersum est, ergo & humori, quod proxime partis naturam imitatur, dicimus humores partibus adhærentes, vel qui futuri iam sunt earum proxima materia, & in substantiam cōuertibiles, neque etiam in superpurgationibus posse à catharticis attrahi, aut cum his vllam contrahere similitudinem, per quam attrahantur, sed sola euacuari colliquatione, vt sæpissime docuit Galenus. Probas demum neque etiam purgationes à medicamentis totius formę similitudine fieri, quoniam inde plura consequerentur absurda, primum quod eidem humori duæ inessent formæ aut species, altera quidem partem, altera pharmacum respiciens, secundum, medicamenta diuersa eundem

nata

nata trahere humorem eiuſdem eſſent ſpeciei cum ſub vnius formæ vnitate continerentur, qua cum attrahendis humoribus conueniunt. Vrgent hæc ſanè at non tanti apud me ſunt ponderis, vt à ſententia dimoueant, etenim eſſe aliquid ſpecie alteri ſimile contingit dupliciter, vel actu, vel proprio ſubiecto tanquam primo attractionis principio, quo attrahentia, & attracta conueniunt, humores enim eſſe actu partibus diſſimiles, & medicamentis nulli dubium, cum propriam habeant formam, per quam diſtinguuntur, at proprio ſubſecto, nempe ſpirituali eo, per quod attrahuntur à medicamentis idem ſpiritale continentibus, ſimilia, & eadem eſſe ſpecie, nullum eſt, inconueniens. Eodem autem attractionis principio etiam in medicamentis ſpecie diuerſis exiſtente, nulli mirum, ſi eoſdem attrahendo humores conueniant, licet propria natura diuerſa ſint, medicamenta verò humores trahere, non ab his attrahi contingit, quòd illa potentiora ſint, quæ vires temperamenti calor plurimum auget, quamuis illud attractionis principium humanos latens ſenſus, ac non niſi experimento cognitum neque ad materiam, neque ad temperamentum, ſed ad abditiorem cauſam, quæ totius rei ſpecies eſt, cuius eſt ſoboles, referatur. Hæc habui quæ tuis doctiſſimis petitionibus reſpondeam, qua in re ſi quid egero tua doctrina dignum non paruam me prouinciam aſſecutum putabo, ſim minus, Pelliciæ ingenium ætate iam collabi incipiens, & ad artis grauiora, ſeueriorаue properans culpauetis, interim Vale, meq; amare perge. Serr. xvij. Idus Auguſti 1627.

HIPPOLYTO PELLICIÆ Medico, ac Philoſopho præſtantiſſimo

IOANNES STEPHANVS S. P. D.

Reſponſa improbantur argumentis.

NVdiuſtertius accepi litteras tuas Vir eruditiſſime, & ad dubitationes reſponſa primum & tuarum rationum momenta ceu ex tripode profecta admiratus ſum, deinde non vſquequaque conſiſtere intellexi, qua de cauſſa ſciendi. Audio ad te veluti ad præclarum Aſclepiadam, in quo Thaumantis filia, & Apollinis vernat genius, confugi.

Primùm igitur ut Gal. ſibi ipſi conſtantem redoles, & concilies illud in medium ceu ſequeſtre intruſiſti, uires labefactatas, & directas per contrariũ eſſe cauſſam, ſine qua purgatio non agatur. (ea enim de re nobis erat controuerſia) id quod neq; à Medicis, neque à Philoſophis accipietur; uirium enim languor purgationem excipit, non ſit, atqui cauſſæ uniuerſæ id eueniunt ſaltem natura, & præcurrunt, cuius ſunt. Quod uerò pharmacum ſeligat, & purget humores per contrarietatem, uel illud confirmat, è numero eſſe remediorum, at remedia omnia morbo, aut certè eius cauſſa aduerſantur ſi non ὑπεναντίως, ut calidum frigido, ſaltem στερητικῶς, ut uacuum pleno, ut enim Scorpius priuatiuè duntaxat ſuo ueneno opponitur, cui reſiſtit ad motus ulneri, ita Rheum bili, quam euacuat, non opponitur ut aduerſum ceterùm vt priuans. Vide igitur quàm tuta Barbarorum, ut ais, familia ſecuritate fruatur, quũ remedia omnia ſint contraria, quod ceu paragelma præ foribus medicinæ præfigitur præcipuum.

Dum uerò intenta uoce reclamas, medicamentum ſuo fine fruſtratum in expiandum humorem non faceſſere, ut rheum in bilem, cnycum & agaricum in flegma, Galeno quoque tuo refragaris, & oppedis, à quo primum fluxerat ea opinio. 3. Med. Simpl. quam Arabum Archiater l. 2. F. 4. c. 4. penitus euellere contendit, ut rei exigit natura.

Ad uerò propoſitam difficultatem nil facit reſponſum de humoribus, qui membri naturam imitantes pharmaco nõ educuntur, niſi per ſyntexim; eos enim non audijt auctor, nec ea ratione argumenti uim eluis; hoc inſtabat probandum ui aduerſaria non euacuari.

Porrò ſuprema argumenta deſpectui uideris habere, quæ ſanè mihi ſunt entreptica, & demonſtrare uidentur ſi intro res inſpiciatur, non ſuperficietenus aſpectetur enim uerò ſi humori per ſubſtãtiæ ſimilitudinem in aduerſos cõmeandum ſit terminos, ſcil. ad membrum, & ad pharmacum, profectò non una conſletur ſpecie, & ſubſtantia, neceſſe eſt, cum mixtornm formam ut reliquæ naturæ ad unam duntaxat motus partem affectæ ſint, quo nomine animæ, & naturæ motus differunt. Propterea quam commentus es, reſponſio nõ planè arriſit. Quid enim per Deum hoc eſt rei? Aliquid actu, uel proprio ſubiecto (malim poteſtate, quæ actui opponitur, dixiſſes) alteri ſpecie ſimile contingit eſſe ſubiecto inquam tamquam primo attractionis principio, quo inuicem attrahentia, & attracta conueniunt Fracaſtorij auctoritati forſan inniteris quidem ſcire uelim quidnam ſit illud proprium ſubiectum attrahens, etenim ſubiectum quatenus tale nullam præter patiendi uim, obtinet, per ſe enim poſitam materiã connotat, ſuæ actionis expers eſt; tractio uerò quaddam eſt trahentis operatio: Volebas fortaſſis ſuppoſitum (quod idem eſt, quæ ſingularis ſubſtantia) ſunt actiones, cuius, ait Ariſt. Saltem denominatiuè, ſi non originaliter. Quamobrem me iudice nouiſſima ea ſpicula, & ictus cautiùs exijſſes, ſi attrahendos humores à natura priùs quoquo pacto deſciuiſſe, & degeneraſſe, oſtendiſſes, quibus cum membro nulla intercedit analogia, quos propterea veluti ſpurios oblegat, & amandat. Hinc Cous ſanis purgatione interdixit, cui adſcripſit Celſus, & vniuerſa Medicorum Schola, cum enim nihil ſubſit, quod trahat Pharmacum humores agitat modò, & corpus colliquat, prauos verò facilè educit natura adminiculante. Hinc λυσεως, ſolutionis petenda erant initia. Hoc interim habeas ratum cum Meſue purgationem haud ſequi niſi limitante, quæ eſt primarium Agens, & cooperante, & diſcernente natura.

Supremum argumentum, (quidquid dicat Ioannes de Sancto Amando ſuper expoſitiones Antidotarij. Hic, vnde ſumuntur argumenta, quæ ipſe perplexè reſoluit) nulla ratione effringas, ni Auic. illum barbarum certè, ſed ſummum Philoſophum, & Medicum conſulas lib. 1. f. 4. c. 4. demonſtrantem tractionem, & coniugationem non fieri per

ſubſtan-

substantiam, sed per qualitatis similitudinem, cum enim nil sibi se ipso similius existat, magnes magnetem traheret non ferrum si sic fiat, & hoc vsu venire non experimur, quam sententiam aliquādo, & tuus Gal. amplexatus est, & genuinam censuit l.3. de facult.nat.c.15. Quocirca si Rheum, & diagrydium similes qualitates consensione conueniant, quid mirùm, si eadem moliantur opera? Qua in re necessaria non est subst. identitas. Tu videris Vir doctime, & pro tua humanitate me ab hac difficultatum implexu explicabis. Vale, Cenetæ 11. Kal. Sept. M. DC. XXVII.

IOANNI STEPHANO
Medico erudito
HIPPOLYTVS PELLICIA S.P.D.

Dubia de recensione dierum criticorum in Puerpera.

CVm hodierna die inuisum puerperam nonnullis à partu diebus febre correptam ambo cōuenissemus, obiter sermonem incidisse meministi, an à febre, vel potius à partus die inchoandam esse dierum criticorum enumerationem, quis rectè decerneret. Tuam audiui sententiam, quod à partus die non à febre dierum numerus petendus esset à me tunc confirmatam ea ducto ratione, quod è die partus morbi causa instaret, & à natura inciperet agitari, at mox mecum ipse mente contrectans, an talem sententiam perpetuæ veritatis consectari liceret, memini varias ea de re veterum Medicorum sententias, sibique inuicem pugnantes aliquando perlegisse, mihique nondum fuisse exploratum vtra potior, & quomodo loca sibi inuicem aduersa quis conciliare potis esset, at quoniā minime suppetebant loca illa, libellum, quem mihi olim tanquam labentis memoriæ subsidium asseruaram, euolui, inueni prout mente conceperam, neque mea me fefellit opinio. Et quamuis te pro singulari in veterum monumentis perlegendis studio, & diligentia versatum eam adnotasse pro certo habeam quæstionem antiquiorem, ac peruulgatam audiuisse, tuam lubens hac de re sententiam, & dubitationum solutionem exoptarem. Hipp. 3. progno.text.10. inquit in mulieribus iudicationes fiunt à partu quouis die pepererint; & Galenus in comm. numerationis principium esse ait die non quo febricitarint, sed quo pepererint. Oppositam tamen habemus ab Auic. sententiam fen.2. 4.lib. & si pepererit Mulier, mox accidat febris, tunc si non computetur ex febre, & non nisi ex partu, est illud error. Amplius sibi nō constare videtur Hipp. qui primo epid. in historia vxoris Philini, quæ 14. à partu die febre fuit correpta, à die febris dierum numerum accipit exemplum consimile habemus 3. in tertium epid. alterius mulieris, quæ apud frigidam aquam in Thaso, dubitabat, & 3. à partu die acuta febre laborabat, computationem tamen facit Hipp. à die febris, tales igitur, ac tanta inter artis nostræ proceres est controuersia, atque in eorum dictis pugnantia, vt nullo alio quàm Apolline, vel Apollinis filio enodanda videantur, tibi verò ornatissime Stephane ad ingenij exercitationē hæc sint proposita, benè vale, meque, vt facis ama.

Desideratur responsio. Vide Amatum Lusitanum hac ipsa de re doctissimè disserentem Cent. 1. vide Iacobum Phrygium comm. in Prognost. Hipp. Vide Vallesium lib. controuer. & plurimos alios quos de industria prætereo. Vniuersi à radice dierum criticorum recensionem faciendam esse statuunt.

PATRONORVM DISSERTISSIMO
Hyacintho Casono in Zumellensi
Comitatu Vicario.
IOANNES STEPHANVS

εὐπράττειν καὶ ὑγιαίνειν.

MElancholici affectus tanta est vis, tanta pernicies, tam magna tyrannis, vt non modò robur eneruet, corpus macie conficiat, & animum miris modis ludificet, verùm etiam hominem infra propriam speciem deijciat, & omnem vitæ iocunditatem perturbet, adimatque tristia enim dūtaxat animo objicit, metus, terrorisque plenissima, vt patientem prorsus vitæ tædeat. Quid enim, per Deum, aliud animo voluit Melancholicus.

Quàm lethi simulachra, piacula, Dæmona, manes,
Nocturnos lemures, portentaq; Thessala, laruas?
Ille simultates, fatua & discrimina fingit,
Quæq; nec vsquam sunt, neq; possunt esse profectò.
Hic dapibus parcit, quia se subtartara missum
Esse putat, nec defunctis opus esse cibillà.
Hic sibi deesse caput credit, vel cornua longè
Erupisse foras, quare consortia vitat.
Ille sibi demptum femur egelidosve lacertos
Cogitat esse miser, panicisq; timoribus horret;
Suspirat, trepidatq; suæ dispendia famæ
Deplorans, & mille modis monstrosa volutat
Commenta Interea vigilatis noctibus æger
Suspiciosus hebet, vitamque laboribus aptam
Bardus agit. Quid plura? malum exitiale dolorum
Omnigenas referens species, Acherontis imago.

Quisquis igitur atræ-bili opportunum sese nouerit, manibus, pedibusq; sese subtrahere nitatur, ne sibi ipse displiceat, ne humanitatem exuat, neu Pausaniæ, aut Bellerophontis instar.

Ipse suum cor edens hominum vestigia vitet.

Cæterùm cum te virum prudentia, & sapientia spectatissimum nonnihil atræ-bilis vitio obnoxium animaduerterim, non potui, quin meæ erga te obseruantiæ studio moneam, vt quamprimùm saluti tuæ consulas, namque affectus iste famæ adsimilis est.

Mobilitate viget, viresq; acquirit eundo.

Hac de caussa musis tecum ludere libitum est, harmonia enim vel pestem fugari, existimarunt antiqui, quare boni consule, & præcepta ænygmatωde brachilogia obuelata, ingenij tui acumine veluti Silenos detegas, imò adhibeas.

Hæc tibi, Patronùm lepidissime, mittit Hygea
Saturnum aduersùs tristem soteria, qui te

Solli-

Hipp. lib. de Virg. morb. it melancholiam, & mores præ aliginoſita e fieri, dum piritus animales obtenebrantur &c.

Sollicitat rapta de fonte cupidinis atra
Bile, quatitque animum mortis formidine cæca,
Obtenebratq; nigra caligine Palladis Arcem
Antitheus, ſæuam ſubigens in ventre Mephitim.
Eripe te his cataphracte malis, monituſq; ſequendo
Differ in extremum penitus lacbrymabile fatum.
Deſpice multiplices epulas, dyſpeptaq; cuncta,
Et quæ diſtendunt nocuo præcordia flatu.
Eucrata frugales onerent alimenta cibillas;
Quæque atrā generant bilem, cane peius, & Angue
Heu fuge, & effœti ſtomachi faſtidia vita.
Hinc etenim pathos omne ſui primordia ducit.
At Bacchus tibi ſit cordi comitatus amicis
Nymphis, e pingui ſurgens modicellus Agello.
Aſt Venus exhauſto turgens ex inguine lenta
In Garamantinos Populos mittatur, & Indos.
Prompta quidem ſoboli confert Cytherea futuræ,
Languida ſed genitos immiti funere mergit.
Interea fomes placido medicamine prorſus
Diripiatur, Aqualiculuſq; & membra pientur.
Hoc tibi ſenna dabit, chymicoq; Extracta labore.
Aſt vbi ventris onus, ſubduxeris ipſe ſaburram,
Vtere te te ipſo, nihil æquè animum afficit ipſum
Lætitia, aut atræ-bilis cacoethes abercet,
Atq; nitens Hyacinthus, concinnataque miro
Antidotus coitu gemmarum Hyacinthina, ſiue
Viperea conflata ſimul de carne remixta,
Quam decies reduci luſtrarit Cynthius Orbe.
Nec minùs ipſa tibi Citrago infuſa Lyæo
Profuerit perſæpe hauſta, aut œnodia radix,
Cui comes Abſynthi coma ſe ſociarit olentis.
Alkermes præſtabit idem Ioſacchare mixtò.
Interea laxare animum, curaſque malignas
Emollire Canum, volucrumve rapacibus iris
Sit volupe, & penitus Stoicos imitarier ipſos.
Vere nouo tibi maius opus, tibi curaque maior
Incumbet.

Plin. lib. 11. li. 3. ait. Homini cibus utiliſsimus implex, & aceruatio ſaporum peſtifera, & condimenta per niciosiora, &c.

Decennem Theriacam.

PRAECLARISSIMO MEDICO, & Philoſopho Franciſco Rhodiſæo

IOANNES STEPHANVS. S. P. D.

IAmdiu ad te ſcribendi teneor deſiderio, ſed modeſtiæ frænis coercitus, ne te grauioribus ſtudijs vacantem interpellarem, hac temperaui tenus, nūc autem res poſtulat, vt depoſito metu tecum rationem agam, quando neſcio quis Agyrta potius, quā Medicus non dubitauit me inſimulare, & temerè proſcindere.

Vir quidam triginta natus annos bilioſiſſima temperie, gracillimo corporis habitu præditus perenni febre detinebatur tertiana, quam etiā praua ſymptomata ſtipabant, ſiquidē agrypnia, & corporis iactatio infeſtabant, pulſus erant parui, inæquales, debiles, ſyſtole concitatior: Angor, & cardiaca paſſio à venefica qualitate profecta continenter ægrum afflictabat, vt loco ſtare neſciret, de hac pręcipuè querebatur æger, hanc moleſtiam ſedulò inſtabat excuti. Extremis algeſcentibus interiora flagrantia torrebantur, id quod aridior arguebat lingua. Appetitus deiectus omnia reſpuebat, excretoria vis langueſcebat, quæ tamen Artis ope excrementa foras deiiciebantur, erant bilioſa, ut uniuerſa magnum cholericorum prouentum oſtenderent. Ante aduentum meum æger vnum, atque alterum pharmacū deuorauerat, hæmorrhoidibus admotæ fuerāt hyrudines, iniecti clyſteres, admoti phænigmi, propinata cardiaca, quæ minimè profecerāt. In quæ cum mentis aciē defixiſſem, & ſedulo animaduertiſſem, vnum adeſſe potiſſimùm ſymptoma, vnde certum mortis periculum ægro impendebat, nempe cardiacam paſſionem, quę cor ipſum opprimebat, ſpiritus, & vitale robur deijciebat, huc præcipuè collineandum eſſe animo duxi, vt vitalis firmitas conſeruaretur, quare cum deleteria qualitas quiete circa cor, & viſcera omnia peccaret reſes, & peruicax, abdicatis cardiacis adſtringentibus, quæ hoſtem intus coercitum detinebant & regerebant, alexipharmacum propoſui, quo praua illa qualitas è centro ad habitum corporis, per ſudorem prolecta effunderetur. Erat autem lapis Bezaar ad *grana ſeptem propinatus, vel potius propoſitus vna cū aqua* hordeacea, in qua contraieruæ radix ebullierit. Præſcriptum in ſyngrapha antipharmacum probatur, ſed opportuniore tempore, & ad grana ſaltem ſexdecim exhibitum. Siccine impudens Aceſias mecum agit, tam malè de me ſentit, tantùm licet, inquam? Iuſta quadam ira correptus non potui, quin præſcripti quam mox rationem literis redderem. (cauſam enim coram agere non licuit, quia homo ille bonus mecum congredi noluit.) Cumque aliquando obuiam mihi veniſſet, cunctationem, & neglectum exprobraui. Ille autem, vt eſt audaciſſimus, non dubitauit reſpondere, non exhibuiſſe *tunc Bezaar, quòd cruda eſſent omnia,* quaſi verò in lethali morbo expectanda eſſet digeſtio. Cui ego. Qui methodū in omnibus ſeuerè exigit, ægros de medio tollit, nobis enim curandarum feb. duplex ratio proponitur, methodica, vbi verſari licet in regimine cauſſæ, amethodica, vbi aut infringere cogimur frigidis febris hyperbolen, & exceſſum, aut ſymptomata infrænare ſæuientia, quæ rationē cauſæ induunt vires proſternentis, & morbum augentis, quod docet Auic. quod Paraphraſtes Fernelius graphicè expreſſit. Sed age propoſitum præſidium rationis calculo ſubducatur.

Quanti ſit lapis iſte in aff. cordis faciendus, conſule Epiphanium Ferdinandum Hiſt. lxxix. de Palp. cord.

Fernel. lib. 1. Methodi. Auic. Rhaſis Gal.

Agendi opportunitas à præſentia indicantis petitur; præſto erat venenata qualitas cor, pręcordiaque vellicans, quæ bezoarticum proculdubio indicabat, ſeu potiùs poſtulabat, indicatio enim ducitur ex præcognita rei natura, incognita verò ſunt, quæ totius temperamenti proprietate agunt. (Eſt autem Albezoar, ex Auic. auxilium, quod ſanitatem in ſpiritu ſeruat) quare vt venenatæ qualitatis vitio circa pręcordia ſtabulantis irem obuiam, propoſui lapidem Bezaar vnà cum aqua hord. & contraieruæ, quo veneficam qualitatem prolecto ſudore roborata quadantenus excretoria vis in corporis habitum effunderet. Laudatur. Sed opportuniore tempore. Sed quidnā per Deum tunc exhibitionem inhibebat tam præclari præſidij? cruditas, inquit. O mirabilis diligentia, ò accuratiſſima curatio. Non ſatis fuit intra dierum decadem binum propinaſſe pharmacum, inculcaſſe clyſteres, corpuſculum inedijs, & ſanguinis miſſione exinaniuiſſe? Adhuc formidatur cruditas? Quid? An coctionem non futuram præſtolari licet? An ſudores,

qui inclinante paroxysmo erumpunt non sine ægri emolumento, declinare oportet, quia materia est crudior? Non puto. Non me præterit occasionem agendi esse vnum ex ijs, quæ medicinam reddunt coniecturalem, vt ait Galenus. Hinc Hipp. tempus est, in quo occasio est, occasio est, in qua tempus paucum, propterea ab eodem præceps etiam nuncupatur. Non me latet, vel Platone teste, illud duntaxat benè fieri, quod opportunè fit, Hocq; præcipuè mandat Hipp. vt medicina in tempore fiat. Præsidia inquit Galenus tempore exhibita tandem fiunt auxilia. Sed quid quæris? opportunitas est Domina rerum agendarum,

Data tempore prosunt

Et data non apto tempore quæq; nocent

Sed in hoc casu nihil ædepol suberat, quod arceret vsum lapidis Bezaar, nisi curantis medici ignauia accessisset, quæ hanc occasionem despexit; Nihil vetabat, vires enim vtcumque constabant, corpus à quisquilijs erat satis expiatum, & iam decima morbi dies illuxerat. Hoc illi in memoriam erat ex Hippocr. reuocandum, nimirum ab omni arte alienam esse cunctationem, potissimùm ab arte medica, in qua procrastinatio est animæ periculũ. Hinc Mesues proclamabat. Auxiliari ne differas, nam semel pereunti nulla postea suffragia prosunt. Verùm quid contigisse putas? Pridie, quàm moreretur ex consilio optimi Medici propinatur Lapis effœtis iam viribus, natura fatiscente; ô bellum remedium, ô admirabilis opportunitas. Ita ne mortuis aduersùs Galeni dogmata præsidia decernuntur in dedecus, & infamiam, ô supinam vecordiam. Virtus est curans. Natura medicatrix, & medicamentorum moderatrix. Cadaueri si vniuersam pharmacorum vim infundas, nihil profeceris. Hydrotica quidem propria, quæ caloris vi sudores promouent, in morbo salubri non nisi decedente morbo, & expurgato ritè corpore propinari debét, sed impropria, ceu Lapis Bezaar, qui roborata excretoria vi per formæ similitudinem sudores prolicit, vtique post leuem purgationem in morbo lethali inclinante paroxysmo, quo tempore natura solet per sudorem alleuari, non sunt importuna. Quid verò? An nescis, necessitatem nulla lege teneri, vrgentissimisq; in primis esse incumbendum? Sed iam gradum faciamus ad dosim.

Bonus ille saltem ad grana sexdecim exigit. Ego septem proposui. Quid hoc est absurdi? Nil peræq; inquit Galenus, Medicinam coniecturalem reddit, ac iusta dosis remedii. Quid igitur mirum, si me fefellisset opinio. Quantitas auxilii capitur ab actione morbi, quantaque fuerit læsio, tantum reposcit auxilium, (proin Hipp. extremis morbis extrema consulit auxilia) quòd quantitas per formam terminata agendi virtutem metitur. Sed quoniam alexipharmaca mediam habent naturam inter venena, & aliměta, vt testatur Galenus (habent enim quidem formam similem nostræ, sed summæ energiæ, vnde corpora afficiuntur, & proin non sunt temerè vsurpanda) ante eorum vsum ad vires collimare expedit, vt quantæ fuerint vires, tantum suppetiarum præstetur, ne auxilii copia opprimantur, vt imprudentibus vsu venit. (sunt enim vires tyrannæ indicationum omnium.) Nos igitur grana septem proposuimus, quia modicellum sudorem prolectum volebamus, qualem modicæ vires ferre possunt, corpus adhæc erat gracile, strigosum, peruium, vnde minimo negotio sudor excitari poterat. Non ego omnes uno, eodemque calopodio, ut paræmia fertur, calceo, sed pro circumstantiis temporis, loci, personæ, ætatis, sexus, uirium, consuetudinis, temperamenti permutato. An eadem quantitas Rheubarbari dãda est robusto, & debili, Puero, & adulto, mari, & fœminæ, Veneto, aut Scythæ, æstate, & hyeme? Non puto. Ni uelis omnia fortunæ temeritate regi. Vide igitur Medicorum optime, quàm temerè audacissimo homini de me liceat, qui petulantissimo fastu per compita se iactat, & ignauæ plebeculæ se uenditat, ceu egregium Asclepiadam. Sed quid facias. Hoc illi condonandum, Hipp. nostrum audi. Timiditas quidem impotentiam, audacia uerò ignorantiam artis sequitur, inquit. Quam sententiam ego sic interpretor. Ignorantia ad pauca respiciens erroribus facilè implicatur, parit audaciam, quæ securitas quædam est, qua quis malum neque futurum expectat, nec præsens perhorrescit, quoniam contraria non cernit. Sed cur pluribus incesso hominem, qui pudorem omnem deuorauit, qui uoluptatem omni honestati antetulit? Valeat, & faxint Viales, ut tandem uicatim excurrendo incidat in Thaletis infortunium. Vale.

Vide Bahunũ, qui lap Bezaar vim & vtêdi modum preclarè dimonstrat, nec n nus Monat dis.

Doctissimo, præclarissimo Medico, & Philosopho Ioanni Stephano

FRANCISCVS RHODISEVS S. P. D.

IAm diu plebe Medica perquàm longissimè posthabita, tua te uirtus (Stephane Doctissime) ad Asclepiadeos euexit. Ideo non nisi sacra teneris artis Oracula respicere; infimosque Agyrtas à tuis phãtasmatibus explodere. In tua nihilominus epistola perspicio, te non ut Herculem Nemœo, sed mure ridiculo concertantem. quid? non te clarissimum, at illum quemdam impudentia ductum tecum illegitimè contendentem. Stephane ignosce ignaris, miseros commiserare Pythones: tuas Apollineas sagittas in aureos permuta medicei orbis radios; prout sanè præstas in Diui senis comment. Ipse miseri ægrotantis interitus fallaciam tui testatur contradicentis; equidem si mens ipsi bona, meminisset utique sat esse Socratem dixisse, parce: sunt lucis imperceptibiles Talpæ; & suo quisque utitur genio: sunt tamen quidam, quibus non est genius, nisi Audacia, atque inscitia.

Aegrotus igitur triginta annorũ, biliosę naturę, gracilis, assiduo flagrans igni extraneo febrili tertiano, iactabundus, inquietus, insomnis, prauo conflictatus angore, symptomate hocce urgentiori, exterioribus frigefactis, ignitis interioribus, pulsib. inæqualibus, paruis, frequentissimis, & cæteris à te Hippocraticè relatis, post duo pharmaca, hyrudines, Vesicantia, clyst. cardiacis adhuc irritè usis à te prudentissimè lapide Bezaar proposito in Dosi granorum septem unà cum decoctione ordei, & contraieruæ radice, cur commendatus, & in aliud

tempus

tempus dilatus, videat ipse insipidus, inscius. Æger obijt, & sua in hoc casu futilis scientia abijt, excessit, euasit. Morbus erat læthalis, acutus exactè: expectatur coctio? porrigat sua scriptula. In cardialgia prauissima si humorum expectatur coctio, mors aduentat interim. Bezaar verum, certumque euadit auxilium à me quoque toties, vt à te occasione impendente probatum, saluberrimè. Virulenta deleteria qualitas in tenuibus acribus biliosis subiectata os uentriculi infestabat, incumbendum igitur erat infesto symptomati læthali: quid tutius ipso Bezaartico lapide? qui unicum supra omnia in tali casu post purgationes, & cætera administrata præsidium.

Vnanimiter omnes Archiatri fidissimo innixi experimento statuunt hunc lapidem in malignis febribus ad deleteriæ qualitatis sæuitiem perdomandam, & omnes cardiacas affectiones euellendas, præsentaneum, atque salutiferum medicamentum.

Tua excellentia elicita indicatione a morbi natura, ægri temperie, & viribus huius propallarat granorum septenarium; quid sapientius? nolebas cogere, sed leniter concitare naturam molli passu ad madidum sudorem. Addo: bezaartica antonomasia obstassent cardiacæ mirabiliter per omnes qualitates tam primas quàm secundas, & tertias; ac à tota substantia, præsertim repetito opportunè medicamento. Quid amplius? viuus viueret, hanc spiraret auram ægrotus ille. Tu solus, Stephane doctissime, potuisses eum ab Orci faucibus eruere. Obijt triumphante impudentia, ostentata audacia, Cacophonia canente; obliteratis experimẽtis, dissipatis *Methodis, conspurcatis Oraculis*.

Imprudens autem cadaueri fiendo, præcipitata occasione contra diuinum senem, Bezaar grana xvi. perperam; & incongruè exhibuit ad irritandum læthem, non ad morbum profligandum, expectet suas in prauis cardialgijs coctiones; & omnes vitam cum morte commutabunt, dum elenca sua opinione congelatus numquam iste mutabitur.

Non est turpe nihil scire, ast nil discere uelle.

Plura scriptis committerem (Stephane Doctissime) at omnia tua sonat epistola; nec mihi locus, nisi ex animo subscribendi; atque omni meo conatu vera, scientifica comprobandi. Vale Doctissime, sapientissime. Venetijs ex ædibus nostris xvi. kal. Augusti M.DC.XLI.

Adhuc grauiora secutus.

Permagnum tibi (Stephane doctissime) commonstro monstrum Dices. Thebanam Sphyngem? Biformem Minotaurum? Harpyam Tiphonidem. Minimè. Num Gorgonidem anguicomam? Chimæram triformem? Minus. Quid per sacras Musas? Bifrontem Ianum? ludicra mercatura, si nasum vnum pro duobus compensaret. Adhuc tibi hæret Aqua? Parce obscuritati limosæ, limbosæ. Num Briarreum? Centaurum Sagittarium? Mulcentem Syrenam? Aspera sunt verba, & facta. Agedum? Alcidam igniuomam? ferè, scis tamen à tua Pallade enectam. In publica, Stephane, valetudinis commoda peccem si diu in ænigmatibus tua tempora morer? Audi igitur, & iudica, nam & in hoc iudicium, monstrum his magis extraneum, & portentosum tibi mõstro: obstupesce. En Charonte sub pelle Medica ad stygiam paludem miseros ægrotos deuehentem. En monstrum portentosius monstris. En crimen, en caussam. Tu abesse stude ab hoc Paludoso lanione. Iterum Vale.

BERNARDO COLLE
Medico Præstantissimo.

Ioannes Stephanus Eupraxiam, & Macrobioten precatur.

De quodam signo mortifero.

INter lethalia signa, quæ certò mortem prænunciant, nullum hactenus obseruare licuit, quod pluris sit momenti, quod ve prepolleat frequenti, & insolenti manuum admotioni ad nares sine vlla materiæ effluxione, (quod Prosper Alpinus, alioqui satis diligens, non obseruauit) Vbi namque ęgri febricitãtes identidem manus motitant ad nares quasi sordes exempturi, aut nares emuncturi, si nihil talium fiat, perniciosissimum est signum. Et sanè inter veteres vnus Auicennas ait. *Si infirmus continuè digitos in nares immittat, ac si nares detergere sine caussa velit, hoc inter mala censetur signa.* Cur ita mi Colle? Non me latet palearum collectionem, manuum gesticulationem inanem, venationem muscarum, aut floccorum sollicitam euulsionem inter praua signa enumerari ab Hipp. quoniam, vt ait Auic. argumento sunt multam vaporum sobolem ad cerebrum efferri, quæ imaginationem ita deprauat, vt videantur esse, quæ non sunt, quare cum ad oculos deferantur vapidæ illæ exhalationes, & referant alienas species, certò ab ægris creduntur. Sed cum hæc signa communia sint Phrenitidi incipienti, & plurimi etiam euadant, vt de seipso meminit Galenus, minimè huc faciunt, quum nullus hactenus mihi visus sit tali signo sese proferente, qui è viuis non decesserit. Aliud igitur quippiam maius latere necessum est per quod ægri omnes perduntur. Sanè vt nares stillare sanguine prauum existimatum fuit ab Hipp. quoniam irritos naturæ conatus significat non valentis sese deonerare, etiamsi à sarcina, & à mala sanguinis pernicie irritetur, ita prauissimum est iudicandum proritari quidem, & vrgeri excretricem, nihil verò excerni, quia summam expultricis facultatis imbecillitatem arguit. Qui igitur sic afficiuntur, manus, digitosque frequenter in nares immittunt, quoniam irritamentum persentiscunt quidem à mordaci, & putri sanguine, quem natura per hæmorrhagiam excludere contendit, sed prę debilitate nequit. Quare hoc symptomate apparente dicito (vt tui moris est vaticinari.) Præ foribus Libitina manet, filum Atropos occat. Fen 4. trac. 2. c. 35. lib. 4.

IOANNI COLLE IN PATAVINO Gymnasio Practicæ Medicinæ facilè primo Ioannes Stephanus eupraxiam Precatur.

MAndauit Socrates Critoni, vt Gallum olim Mercurio sacrum, Latonæ charum Æsculapio offerret, cuius ego exemplo motus tibi huiusce nostræ ætatis Æsculapio Tetraonem monticolam meæ erga te virum omnium votis sapientissimum obseruantiæ pignus, & amoris mitto (hunc vocat Auic. Phasianum Masculum, quo viperino veneno infecto probari iubet Theriacæ bonitatem) quem à Dijs immortalibus immissum, dispeream, nisi crediderim: Quando quidem Puer meus oberrãs lõgè deuolantem Alitem suspiciens constitit, vt descensum, appulsumque spectaret. Ecce verò, dum se ponè dumetum subtrahit, latitatque, ne præsens metum intentet, Ales cucurriens adest, & ad illius pedes aduolat, & veluti indigitamentis coactus constitit anhelans, non secus ac Mustella Buffonis ante ora voracis. Auceps accurrit, Ales vltrò deditionẽ exhibet demissis alis, incuruatis cruribus, Viuus ad me defertur, auspicatò tibi vouetur vrogallus, cui illud Scaligeri accommodari potest.

lib. 4. c. de Theriaca.

Cui lux ante diem, tenebræ sunt ante tenebras,
Sic vtrumque simul sedula segnis erit.
Quærere posterius, natone, priusue parente
Possumus hoc, quod nunc est, quod & ante fuit.
Fit melior, peior, generique, tuoque, suoque,
Sed peior melior postmodò vita tibi est.

Decreueram te conuenire, vt merito honore præsens colerem, atqui (malum) Patris mei inualetudo ceu Remora cursum remoratur, Dij mihi sint propitij. Interim tamen scias velim, me tibi studiũ, & operam omnem iampridem efficacissimè deuouisse, quæ si probabis, abs te gratiam me iniisse arbitrabor. Vale, & me tibi commendatum habeas. Id. Feb. M.DC.XXIII.

Ad præclarissimum Exarchiatrum omnigena virtute ornatissimum Valerium Martinum

IOANNES STEPHANVS μακροβιοτην

Fieri non posse, vt mulier fœtum Felis capite præditum ediderit.

VNiuersa Naturæ opera ab agẽtis virtutis efficientia, & materiæ disposita potestate fiunt. Fœtus opus est vegetantis animæ ex idoneo semine, & sanguine menstruo. Quare si monstrosus prodeat fętus, non in phantasiam, sed in corrupta principia reijcienda caussa est, vt docet D. Thomas. Cęterùm cum sola inter caussas capax sit contradictionis materia, par est, vt ab ea monstrorum origo petatur, id quod etiã ab Arist. statuitur. Quis enim prudens dixerit, illic segitẽ vberiùs, & fœliciùs creuisse, & luxuriasse, hic verò extabuisse propter eius, qui sementem fecit, multimodam imaginationẽ, nõ potiùs ob Agelli, terræque conditionẽ? In vna Arbuscula, puta malo, tã varia repullulat fructuũ dissimilitudo, & deformitas, vt vnus palleat, rubeat alter, iste veneto colore suffundatur, hic rotundiore forma protuberet, ille oblonga, aut panda figura propendeat, an putas imaginationis vi hoc effectum, quæ nulla subest? Vide igitur medicorũ doctissime, quàm infirma base stabiliantur, quæ de proposito monstro decernũtur. Accedat Arist. authoritas asserentis, fieri non posse, vt monstrum oriatur, cuius caput sit Arietis, aut Bouis, & reliquum corpus Hominis. Atque ea est ratio, quod speciei similitudo materiam sequitur. Quare si animalia diuersæ speciei congrediãtur, semper fęmina sibi specie similem & cognominem fœtum producet moribus tamen paternis præditum. Hinc constare puto prodigiosum illum fœtum aut non extitisse, aut certè humanam effigiẽ præsetulisse Æluriño rictui adsimilem. Non me latet, quanta sit imaginationis efficacitas, cum in spiritus, & humores imperiũ habeat, quos pro arbitrio ciet, & quoquouersùm ablegat, sed nego, tantam esse vim, vt Felis effigiem fœtui imprimere possit. Scio multa circumferri, quæ mihi anilis instar sunt fabellæ, vt illud Auic. Gallinam, quæ ouis incubabat, & insidebat viso Miluo vsq; adeò expauisse, vt Pullos vniuersos Miluino capite præditos excluserit. Nugæ sola phantasia, nullaq; ratione suffultæ. Vale.

de gener. animal.

de gener. animal. cap. 3.

BERNARDO COLLE MED. EXIMIO

IOANNES STEPHANVS.

Soteria.

Cur Palmæ Vespillones quidam inter humandum cadauer repentè diem obierint.

VEspillones, qui Palmæ imprudenter tumulum altissimum, vt audiuimus, ingressi sunt, vt cadauera disponerent, & coaptarẽt priùs quàm emerserint, misellè e vestigio oppetiuere mortem, quòd summè putris, & venenata aura vitales spiritus, & calorem, duo vitæ principia, repentè cor inuadens gemina proprietate corruperit. Nam si vitium capiunt, ni moueantur aquę, & perniciosam nanciscuntur qualitatem, multò magis aer alto tumulo inclusus à ventis silens, & teterrimis cadauerum excretionibus inquinatus potuit putrescere, & in pessimam, & deleteriam qualitatem desciscere, quæ inspirata præsentem intulit necem: quòd si inhumata cadauera ita perflatum aerem afficiunt, vt pestem aliquando ingenerent, quid putas euenturum concluso, & sequestrato aeri? In Seleucia Babiloniæ Marci Antonij milites hanc perniciem suo damno sunt experti, dum Auidi Cassij arculam recluserunt, ex qua tam putris aura exhalauit, vt omnes, quot quot aderant, confestim sustulerit, & regionem contagione infecerit. De Barathris Charonijs quid dicam? De spelunca Puteolana, in quam intrusi canes repentè moriuntur? Notæ sunt historiæ eorũ, qui ex carbonũ cõcluso fumo perierũt, nõ ex manifesta qualitate, inquit Auic. sed occulta, & deleteria spiritui infensa. Narrat Leo.

Afer in Nubia reperiri venenum tam exitiale, vt iniectum carbonibus confeſtim præſentes interficiat.

Fœtor (vt hoc obiter dicam) vt eſt ſpecies ſenſilis ſine materia non poteſt vllam afferre perniciem, ſiquidem ſpecies illud duntaxat refert, vnde venit. Quod ſi aliquando vehemens ſenſibile ſenſorium deſtruit, illud coniugatæ qualitatis ratione contingit. Scire autem oportet, illud eſſe veriſſimũ, quemlibet ſenſum eſſe receptiuum ſpecierum ſine materia, vt docet Ariſt. hæ autem ſpecies, vt ſcitè demonſtrat Fracaſtorius, nullam agendi vim poſſident, id quod etiam præclarè Montanus comm. in lib. 1. Rhaſij cap. de Epilepſia conficit.

De maximè proſternentibus virtutē eſt dolor, & fœtor, quia hic maximè calori innato, & ſpiritui aduerſat. lib. de vir. cordis. Auic.

Quare aſſerendum funeratores diem obijſſe ſuam ob lethalem ſyncopen, quam deleteria vis putrido aeri inſita ex cadauerum, putredine ſpiritus corrumpendo, & calorem fugando induxere. Quòd ſi quis dicat potiùs ex Apoplexia fortiſſima interemptos, quam vis narcotica, & cerebro infeſtiſſima ingenuit, & reſpirationem actutum intercepit, non habebit me repugnantem. Anno M. DC. XLVI. kal. Iulias.

BERNARDO COLLE ſpectatæ doctrinæ Medico

IOANNES STEPHANVS S. P. D.

Quæritur, numquid cadauera peſte interfecta tutum ſit attrectare.

Viri Illuſtriſſimi, atque Excellentiſſimi quærunt, ſcireq; diſcupiũt, nũquid cadauera abhinc quindecim annos peſte ſublata, & ſepulta in præsẽtiarũ citra periculũ ſanitatis detumulari poſſint. Cui ſanè quæſito ſine diorisſmis definitè reſpõdere nos non poſſe arbitramur, ſiquidẽ adſunt argumenta, quæ diſſuadeant eſſe quippe hac tẽpeſtate, in qua Auſtri prædominari videntur, de quibus Ingenioſus Poeta. *Peſtiferis calidi ſpirarũt flatib. Auſtri.* detumulãda peſte interfectorũ cadauera, ne Camerina commoueatur, vt dici conſueuit. Namque ſi terræmotus aliquando peſtem excitant, quòd ex imo telluris hiatu Sæua mephitis tollatur, & grauis halitus, à quo aer inficitur, vt teſtatur Auic. Fen prima, lib. 4. Tract. 4. cap. 1. *Et quandoque accidunt putredines in interioribus terræ propter cauſſas, quarũ euentus ignoratur, & nocent Aque, & aeri. &c.* Præterea ſi è barathris charonijs, ſi ab Æthiopia peſtiferæ expirationes, & miaſmata exhalare potuerunt, ſi ex Arcula Auidi Caſſij in Seleucia Babiloniæ tam putris aura emanare potuit, quæ non modò finitimos contagione Populos infecit, ſed etiam longiſſimè diſſitos, quidni peſte interemptorum cadauera agitata efflare queant peſtilens effluuium ſeminarijs conditum, quæ ob elaboratiſſimam mixtionem, ob tenacitatem, & viſciditatem diutiſſimè ſeruantur, vt docet Fracaſtorius, exemploque patet apud Foreſtum, qui narrat totam familiam poſt decenniũ peſte correptam ob Araneorum telam trabibus appenſam, quam ancillæ incautæ tetigere manu. Quare magna cautio videtur, mortuos dormientes non excitare.

Sunt verò & argumenta, quæ ſuadeant, nam mortua corpora nullum ampliùs emittunt effluuium, neque inficiunt, cuius rei rationem reddidit Foreſtus lib 6. de Feb. obſeruatione xxviij. in Scholio. *Dicimus, quòd cum Animal mortuum eſt, humores amplius non mouentur, nam vis illa motiua extincta eſt, vnde homines non inficiuntur.* Hinc Rondeletius. *Diſſecuimus aliquando corpora mortua ex peſte multis ſpectantibus ſtudioſis ſine aliquo damno, propterea quòd mortuo animali omne venenum perit, & quia ignorabamus eos mortuos ex peſte, cauſſa fuit vt minus turbaremur, quòd certiſſimè confirmat, illam fieri propter perturbationem ſanguinis cacochymi.*

Præterea quis dubitet, quin hodierna die cadauera illa penitus diſſoluta ſint, illudq; prorſus illis acciderit, quod Græcorum exercitui comminabatur Homerus.

At vos ò cuncti tellus fiatis, & vnda.

Et quoniam entis bono deficiente accidentia omnia euaneſcunt, quis ambigat, an praua qualitas vlla ſuperſit, niſi qui tranſmigrationem, & mutuum accidentium commeatum ab vno ad aliud ſubiectum admittat? Nec eſt, quòd quiſpiam oſſa obijciat, quæ ſuperſunt, nam iſthæc ſeruandis peſtilentibus ſiminarijs minùs idonea ſunt. Concluſum igitur ſit, melius futurum, ſi quieſcere ſinantur oſſa, ſed ſi publicus ſic exigat vſus, fieri poſſe, vt aliò transferantur, dum modo amictus, & amicula non attrectentur, dummodo ab altis cauernis non eruantur, interim huic functioni deſtinentur funeratores, qui noctu cadauera exportent ſilente aere, qui ſubinde per 40. dies detineantur ſequeſtrò in Noſocomio, ſiue in Hoſpitio D. Lazari, ad maiorem cautelam.

AD IOANNEM BAPTISTAM Marchinum Virum Nobilem, & primariæ notæ Medicum.

Quomodo Pharmacorum vires in Aquas, olea, & cineres diſtribuantur.

Semper aqua hæſit, quì fiat, vt pharmacorum vires, per infuſionem, aut Decoctionem in liquorem transfundantur, quum eædem in proprio ſubiecto permaneant nihilo magis imminutæ, vt cuique periculum facere licet. Sanè cum vires, & facultates medicamentorum formam aliquam conſequantur, ea autem indiuidua ſit, vni tantùm germano ſubiecto inſit, oportet, quòd ſi vni præſto ſit, quomodo virtutes, quum ſint accidentia; quæ neceſſariò propriæ inhærent ſubſtantiæ, particulis pluribus adſunt? Sanè ni, facultates illas liquore exceptas ſine formæ præſentia conſiſtere concedas, illud des, oportet formam eſſe diuiduam, & ſe veluti Hippolytum diſcerpi patientem. Reclamas. An doctiſſimo applaudis Fernelio, formam quippe vires ſuas ſubiecto vſque adeò imprimere, vt illæ abſente etiamnum forma remaneant in qualibet compoſiti parte exceptæ? Ita eſſe, Alchimiæ Doctores facilè demonſtrant, qui ſuo Vulcano Aquã, oleum, & cineres exprimunt iiſdem facultatibus obſita.

obsita. An minimè incongruum,per se indiuisilem formam ex euentu suppositi subire conditionem, atq; adeò delibari, diuidique eius integritatem? Tuum vir clarissime expecto, expectoq; iudicium, quod mihi instar erit omnium, spero enim futurum, vt ex Hippocrate, quem quotidie concoquis, & diurna, nocturnaq; volutas manu, aliquid in medium afferas, quod mihi ex oculis hasce tenebras discutiat. Vale. meq; in tuo yabeas ære.

ADVERSVS QVOSDAM NEOTERICOS, qui Vesicantia, & Hydrotica, seu Diaphoretica temere adhibent in principijs morborum. Anno M. DC. XXIX.

AD IO. BAPTISTAM ROTAM E D. CASSIANO.

Sapienter Herophilus medicamenta θεῶν χεῖρον Deorum manus appellabat, si à perito Medico vsurpentur, si ab imperito, venena, neq; enim in sola remedij inuentione consistit Therapeutice, vt si refrigerandum, aut euacuandum protinus lactuca, aut catharticum sit exhibendum, sed vsus potissimum est discutiendus, qua dosi, quo tempore, quo modo, & quo deniq; loco sint administranda præsidia; quis enim non videt frustra summis, & crudelibus remedijs laxare, fatigariq; eos, qui à sanitatis limite parum abscedunt? Quis mecum palam non profiteatur, imò cum diuino Hippocrate perperam crudos humores in principijs morborum educi, aut cõmoueri nullo turgentiæ, aut orgasmi impellente metu?

Videas tamen hac tempestate (proh dolor) quã plurimos alogos, & inertes Medicos, qui Andabatarum more clausis oculis nullo discrimine ægros suis vesicantibus destinant etiam à totius morbi carceribus, quin etiam, si Diis placet, hydrotica propinant, vt exhanthematum eruptionem promoueãt, cucurbitulas admouent, frictiones, & Hesiodi illitum illa innixi sententiola perperam intellecta. *Quæ ducere oportet, quò maximè natura vergit, per loca conferentia, eò ducere conuenit.* Cuius hic est germanus intellectus. Quum Hipp. in priori aphorismo decreuisset nihil esse moliendum, vbi natura integrè, & perfectè exturbat morbigenum humorem, sed tum modò, cum diminutè, & parce adnititur, docet, neutiquam obluctari nos, aut reniti naturæ conatibus fas esse, verum imitari maximè, dummodo per loca conferentia sibi viam moliatur ad euacuationem. Columen huic rationi subiicit Galenus in commento, quia, inquit, opus est Medico naturam ritè operantem imitari, tunc verò ritè agit, quando per loca conferentia lustrationem, euacuationemq; molitur, eo igitur tempore Medicum naturam sectari, & promouere decet. Quòd si humores ad loca incongrua impetum fecerint, non amplius adiuuandi sunt conatus illi, tunc enim natura perperam, & minùs ritè agit, quo tempore distrahenda est euacuatio, vel transferẽda, vel diuertenda: Hinc est colligere, naturæ etiam enormiter operanti non esse resistendum adstringẽtibus, & apocrusticis, sed diuertendã esse naturã.

Aph. xxi. sect. p.

Quæ cum hactenus confecisset Hipp. mirabili artificio, admonet, quando ritè, rectèque operetur natura, sequenti Aphorismo, dum ait; *Concocta medicari, & mouere, non cruda, neque in principijs, modò non turgeant, plurima uerò non turgent.* Operæ enim pretium est, vt quando natura non euacuat, Medicus concoctam materiam educat tum cathartico, tum alijs medicamentis, quod si materia cruda fuerit, tunc neq; purganda, neq; mouenda, dummodo furens, & errabunda non sit. Huius autem haud ea est ratio, quam amusi quidam comminiscuntur, quòd nondum sint adæquati humores, (vtuntur Auic. vocabulo) & parati ad purgationem, aut quia non dum nacti sint eam similitudinem, quæ intercedere debet inter medicamentum, & humorem, quod voluit Mercatus vir alioquin doctissimus, verùm quia nondum genitum est excrementum, quòd sola producit digestio noxij ab innoxio segregatione.

Aph. xxij. sect. prima.

Hinc dicebat Galenus, quemadmodum nefas est aperire vomicam, priusquam cõfectum sit pus, ita nec pharmaco per febres putrescentem in venis materiam attrahere licet, antequam concocta sit, quia aut nihil, aut cum malo frugi etiam humor summo cum labore, & ægri detrimento euocabitur: In quam sententiam Gal. Sic scriptum reliquit. Qui indigestam materiã euacuare nititur destruit loca sana resistentia ægritudini nihil euacuans materiæ. Philosophus verò in Probl. quærit cur neque concumbere, neque euomere, nec sternuere, neque flatum emittere oportet, nisi res turgente corpore vrgeat.

2. de Diff. feb.

4. part. Aph. & p. de Cris. 4. sec. prob. 8

, Cui certè problemati scitè, & ad Hippocratis
, mentem respondit. An quia, inquit, cum non tur-
, gemus similes terræ stirpibus sumus, quibus euul
, sis, aut alienum cõuellitur quippiam, aut aliquid
, abscissum relinquitur. Quod autem cum extrudi
, debet, minutum remanserit, dolorem diutius id
, omne mouebit. Et si quid alienum commotum
, sit, id cum sua sede priuetur, dolorem creabit.
, Quæ certè ijs vsu euenient, qui cum nõ turgent,
, aliquid faciunt ex ijs, quæ modò retulimus.

Quæ cum ita sint, quo se se vultu in conspectum dedent amethodi illi Acesiæ Dodonæo ære loquaciores, quibus nil nisi tricæ, & logicæ argutiolę sunt cordi, qui sine arte, & vllo discrimine primo morbi insultu ægrotantibus phænigmos admouent? Illud summopere rescire velim, cuinam destinentur illa cacodæmonum inuenta, morbone, caussæ, an symptomati? (neque enim sunt plura, quæ præsidia postulent.)

Morbo haud crediderim, ni perniciosissimo Paracelso adscribere velint contrarium suæ Medicinæ fundamentum iacienti (similia similibus curari) contra Hipp. & Galeni dogmata, quæ ratio, & omnium consensus, tot seculis confirmauit; siquidem vesicantia non modò calfacientia sunt, sed etiam vrentia, febris verò intemperies calida cordis, & totius corporis (mitto volens siccitatem, vtpote quæ nisi hecticis sit essentialis) tale autem additum tali, vt ait Aponensis, facit ipsum furere. Quare perinde est, ac si igni adijciatur ignis. Nec est, quòd Capiuacceus, multique alij nobis obtrudant, ex euentu phænigmos refrigerare educta caloris

loris cauſa, quemadmodum, & rheumbarbarum, & radix apij, aut fœniculi febres remouent, ſteriticòs, ſi non enanthiòs aduerſantia cauſſæ, enim verò non accidentarius, & contingens effectus ſpectandus eſt, ſed qui neceſſariò ſequitur, & ſemper, calidi verò eſt calfacere, quia accidentium productio à ſimili fit, & vnius cauſſæ vnicus eſt effectus.

Rheum verò & radix fœniculi proximarum cauſarum eductione, & expulſione febribus prodeſſe ſolent, ſi non importunè vſurpentur, horum enim indecens vſus tam noxius eſt, quàm veſicantium.

Porrò neque cauſſæ, nam per bullas, & veſicas ſuperficiaria duntaxat ſeroſitas educitur, quæ neq; antecedit, neq; proximè morbum committit, in his enim feb. aut bilis, aut tota maſſa ſanguinea efferueſcit, & putret, aut certè eius ichores in penitiſſimis venis. Sed faciamus, educere & euocare morbi cauſſam, ſi non coniunctam, ſaltem antecedentem, licetne eam mouere priùs quàm cocta, & digeſta ſit? Mihi non videtur, ſi modò Hippocrati ſtare veſimus, nec eſt, cur retorqueant turgentiam, aut veneficam naturam, illi enim debetur pharmacum, huic antipharmacum, non veſicans. Dicent fortaſſis ſymptomati decerni, Siccine? At huic non decernuntur remedia, quum ſequatur morbum, veluti corpus vmbra, & ad morbi ſummotionem euaneſcat, eſt enim epigenematicum.

Verumtamen ſunt quædam ſymptomata, quæ vſq; adeò ingraueſcunt, & ſæuiunt, vt ad ſe totum medentis conſilium trahant, vt puta vigilia pertinax, immanis capitis dolor, delirium, ſyncope, cardiaca paſſio, cardialgia, inſignis aliqua effluxio, quibus ſanè vtpote vires deijcientibus, & morbum augentibus ſuccurrendum eſt artis auxilio; Duoq; ſunt potiſſimùm, quæ phænigmorum admotionem deſiderant, impetus quippe humorum ad caput, vnde impendeat paraphroſine, ſomnolentus torpor, aut aliquis alius grauis affectus, tunc enim ſi extremis artubus adplicentur, reuellunt, retrahuntq; errabundam, & furentem materiam: Et extremarum partium algeſcentia, & refrigeratio, cum interim viſcera intus flagrantia torreantur, huiuſmodi enim metaſyncritica ſunt, & ab alto foras calorem euocant, & retorrida viſcera alleuant, & ægros commodis augent, cæterùm ſi temerè experiri velimus veſicantia his circumciſis affectionibus, plurimis cumulamus damnis languentium corpora. Cunctanter igitur poſthac agant, qui tam facilè hæc extrema remedia vſurpant.

At multò deteriùs ſe ſe gerunt, qui pulicum morſu apparente quàm mox diaphoreticæ, & hydrotica propinant phantaſtica ecthymatum, & exanthematum ſpecie falſi. Hoc enim pacto amplius in feruorem agunt ſanguinem, putrediniq; parant, & maleficæ qualitati ſubijciunt, quod tanto reformidat opere Arabum familia, quæ etiamnum auſtera, & ſtyptica initijs præſcribit, ne ſpiritus lancinentur, & diſſipentur, ne ſanguis per ebullitionem putreſcat, & corrumpatur. Imitantur, inquiũt, naturæ motum, qui Trincauellij ſententia medius eſt inter criticum, & ſymptomaticum. Nugæ. Tunc naturam imitari oportet, quum rectè agit, rectè autem agit non modo quum ad loca conuenientia vergit, ſed quum præcedente coctione, die critico, cum ægri euphoria morbi cauſſam expellit, imminutè tamen, vt artis auxilio opus habeat.

Morborum autem initijs putaſne vi morbi, an naturę decreto euacuationes fieri? Quòd ſi vi morbi contingant, cur illis manus porrigimus, & imus ſubſidio? Medici munus eſt, atq; officium curare appoſitè ad ſanandum, appoſitè autem curat, qui citò, tutò, & iucundè remedia confert. Curatio autem talis initur, cum recta, & conueniens fit remediorum vſurpatio. Remedia uocamus, quæcumq; corporis affectum præter naturam depellunt; non quæ ſubſidio ſunt; horum verò recta, & conueniens eſt vſurpatio, quum idonea quantitate, & modo, rationeq; congrua adhibentur, atq; in his curatio omnis conſiſtit.

Tria igitur ſunt; quibus ars omnis medendi conſtituitur.

Remedii genus, quantitas, & utendi ratio.

Remedii genus, ut planius cognoſci poſſit, diſcernẽdum, unumne, an multa eſſe oporteat, ſi unum ſimplex ne, an, compoſitum, ſi multa, ſimulne omnia, an ſigillatim, & quo quæq; ordine afferenda ſint?

Atq; hæc recta cenſenda eſt methodus. Quantitas rectè deſignabitur, ſi conſtet, quàm ualidum remedium quo gradu receſſus à mediocri, quo pondere, quoties, & quandiù exhibendum eſt;

Vtendi ratio explicat, per quæ loca abigendus morbus eſt, cui ſedi adhibenda remedia, qua forma, quo morbi tempore, quaue hora.

Hæc igitur omnia noſſe oportet, ut conueniens fiat remediorum uſurpatio. Quum enim remedium conuenienti quantitate, & ratione adhibetur, arte curatio ſuccedit.

Ad quæ uniuerſa colliment, oportet poſthac noſtrates Medici, qui nullo iudicio remedia uſurpant. Multa ſuppeterent ad hanc rem facientia, ſed ſatis ſit digitum ad fontem intendiſſe. Vale. Prid. kal. Aug. M. DC. XXIX.

MICHÆLI-ANGELO ROTÆ
Medico, atq; Philoſopho Clariſſimo,
& omnium virtutum genere
ornatiſſimo.

IOANNES STEPHANVS S. P. D.

Dari occultas proprietates, probatur, Calculi, & conuulſionam aliam eſſe cauſſam ab ea, quæ vulgo putatur.

VSque adeò, doctiſſime Rota, rerum ſpecies, rationeſq; in materiæ gremio latitant, ut non ſit mirum, ſi pro ueritate comparanda tot opinionum myriades emergant, cum enim ſua ſit cuiq; ingenii uis, atq; conditio, plures de una, eademq; re rationes efformari, effingiq; contingit, quamquam res una, ueritas una. Nihil igitur moreris, aut mireris ſi in præſentia tibi rerum proprietates improbanti probans ipſe repoſuerim: Et illud in primis ſapientiſſimi Capiuaccei, quem meritò tanti eſtimas, h.e. *putrefactionem materiæ eſſe vitium ratione organi formæ, venenationem vitium ratione organi formæ* In Epiſt. ad Petrum Menauiũ Med.

formæ principalis. Quid hoc est rei? Nisi proprietates designet, quæ ad temperationem præcipuum magis, & dignius videtur esse formæ machinamentum, cum nulla sustantia sit immediatum agendi principium, nemo, nisi Oedipus, diuinet. Qualitas illa efficienti caussæ intima, quidnam, quæso est, nisi proprietas? Quid sibi volunt specificæ, abditæq; qualitates? Quid audiuit Themistius elegantissimus, quum facultatem graphicè describens, quippiam esse, ait, quod rei substantia ex se profert, ac tanquam de finu suo promit? Sanè plurima, quin omnia ausim dicere aut per temperamentum aut per proprietatem agere. Respice Heraclium lapidem, qui illibatus ferrũ allicit, Adamante circumposito, aut succo allii allitus vim amittit, quam iterum benignus Hirci cruor restituit, atq; rependit, in hoc spectaculo ob oculos quid obiicitur aliud, quàm proprietas? (Morus verè, & seuerè sim si morer illorum nugiuendulas de magnete opiniones, quos satis superq; repressit Sennæ filius). Quod si omnia ad temperamentum reuocas, cur peræq; calida, aut frigida iisdem viribus nõ pollent? Proportionem obtrudes. At proportio, cum ad aliud referatur, omni vacat efficacia; Scio enim quosdam huc confugere. Sed mihi omnium instar sit Galeni authoritas, proprietates asserentis aduersùs præceptorem Pelopem.

Lib. 5. c. de Cancro.

Porrò calculos coalescere asserui, si fæculenta, & terrosa materia lapidescenti, vt loquitur Matth. succo iugata, commixtaq; angustos, aridioresq; peruadat meatus, quibus innexa cohærescat, quod vsu venit in renibus, ac vesica, per quos materia à sanguine secreta continenter præterlabitur, atq; stratę, prostitutæq; materię præbet incrementum. Accedit renum certa quædam διαθεσις, per quam intimũ tartarei succi coagulationis principium promouetur, ac veluti exercetur; diathesim verò non audias vim quandam λιθοποιητικην tartareum, ut dicunt Hermetici, succum coagulantem, & in lapillos cogentem, nam valde atopon esset renibus gignendi calculi uim adscribere, quibus ea publica cura, & officium incumbat, ut serosùm excrementum alliciant, atq; secernant, sed potiùs materialis quædam compositio intelligenda est, ueluti meatuum laxitas, renum densitas, angustia, siccitas, excretricis imbecillitas, huc quoq; calorem uelut synætion, & adiutricem caussam appello, non primam & pręcipuam, quis enim credat, aut concedat tantam caloris hyperbolem, quæ uim cogendi lapillos habeat? Quod si ita est, cur humidis non dissoluuntur, & dissipantur? Sic enim contingit iis, quæ calor coegit. Cur omnibus, queis renes summo torrentur æstu, & uentres uberrima turgescunt cruditate, calculi non succrescunt?

Arbitror precipuam caussam esse renum densitatem & siccitatem, nam si caliditas sit cur circa dentes cõcrescit lapidæa illa materia, dentes autē frigidi sunt.

Deniq; conuulsionum unicam, & continentem caussam statui, fibrosarum partium expultricis, quæ animalem uim sibi in eadem sede coniugatam in sympathiam trahit, irritamentum à re molesta. Neq; enim proximè neruorum repletio siue secundùm substantiam, siue secundùm cauitatem, siue secundum tunicas, ut Neotericorum utar idiomate, conuulsionem parit, uerùm paraplegiam, & motus, sensusq; impotentiam, & narcosin; neq; tanta uigere potest in uiuente corpore siccitas, quę neruos contrahat, aut adducat, quod si hoc verum est cur hecticis, aut marasmo confectis, quibus anima est pro sale, neruorum non accidit contentio?

Sennertus.

Vide igitur vir præstantissime, quàm dubia sint omnia, vt non iniuria scripserit Rhois filius Medicorum verba in hoc symptomate vniuersim simillima esse Musicorum cantilenis, aut Anicularum fabellis, cur enim in latum potiùs, quàm in longum protenduntur?

Atq; hæc sunt, quæ per temporis angustiam tibi optimo, & spectatissimo Philosopho obiicere voluj; rogo igitur vt æqui, boniq; consulas & mihi festinanter scribenti, & abs te gratiam ineunti aliquid condones; Expectabo autem ab Horto tuo, in quo Suadæ, & Apollinis vernat Genius, vberrimos tuæ sapientiæ fructus liliorum candore respersos, atq; nitentes. Vale Asclepiadarum decus, & me in tuorum numero esse velis.

IOANNI STEPHANO Fratri dilectissimo.

B. STEPHANVS. S. D.

Animi gratia cum externa die litteris vacarem, nec non meos reuoluerem Auctores, qui mihi sunt instar animatorum sociorum, quibus hic vndequaq; & omnino non sine tormento careo, vt tu ipse excogitare potes, cum inquiat Philosophus, Homo est animal sociabile, & politicum, quod societate mirè delectatur; non absq; tamē magna voluptate, hæc externa oblitus, in meo Museo intrusus perlegi hæc verba, quæ sunt Concilij Anquirensis.

Quisquis credit aliquid posse fieri, aut aliquam creaturam in melius: aut in deterius immutari, aut transformari in aliam speciem, vel similitudinem, nisi ab ipso Creatore, qui omnia fecit, & per quem omnia facta sunt, procul dubio infidelis est, & pagano deterior.

Post horum lectitationem reuocaui in dubium, quoniam de singulis dubitare non est inutile, an ars Alchymiæ sit prohibita, & an Alchymistæ hęretici putandi sint, cum credant posse transmutari aliquod corpus, siue speciem, in aliud corpus, & speciem, nam ipsi, vt tenes, Auricalcum, & Plumbum, in Aurum, & Argentum permutare conantur. Si more Legistarum adhæreo litteræ, absq; dubio Alchymistas esse hæreticos, & Alchymiæ artem damnatam, atq; nullius ponderis esse, vt quotidie nos vsus, & experientia docet, cum nunquam ad optata perueniant, quamuis multum temporis, & olei conterant, asserere debeo. Amplius in hanc sententiam huiusmodi argumentum me trahit.

Quod lex non permittit, videtur prohibitum, at Alchymia sine auri decoctione fieri non potest, quę decoctio ab Augustiss. Impp. Honorio, & Theodosio prohibetur, ergo Alchymiæ ars est vetita. Attamen facilè labor in contrariam opinionem, quia mihi non videtur impossibile, & repugnans omnino naturæ, quòd ex vna specie metalli. s. ære, alia species metalli. s. aurum producatur, nec hoc, vt puto, est credere vnam speciem mutari in aliam, quod esset impossibile. Quod dixi non est inconueniens; nam non ne videmus ex herba vitrum confici? ex

re

rè mortua non rarò viuam produci, vt videre est in bombycibus? Sic equidem. Ergò multo magis ex metallis in quibus est maior conuenientia, & similitudo potest fieri commutatio æris in aurum. Et cum ars imitetur naturam, Alchymista non peccat, dummodò non arte Magica, sed virtute herbarum, lapidum, & elementorum de stanno faciat argentum, cum sint quasi ex eodem principio, & similia, in habentibus autem symbolum, ideo facilis, mihi crede, est transitus, quia vt est credendum, multæ virtutes herbis, lapidibus, & elementis insunt. Ad cuius corroborationem in medium affero Augustini notabile, & aureum dictum, albo lapillo signandum.

„ Insunt rebus corporeis per omnia elementa „ mundi quædam occultæ seminariæ rationes, qui„ bus cum data fuerit opportunitas temporalis, & „ causalis prorumpunt in species debitas suis mo„ dis, & finibus.

Ad te verò, quia facile decipi possum tanquam in his parum versatus, pro solutione huius meę dubitationis sicut ad Apollinis Oraculum confugio, vt hęc, quę mihi per obscura sunt, rationibus magis appositis facias clariora. Solaminis gratia tibi hæc scribere volui, & vt inde tuo auxilio aliquos fructus percipere possim. Natalitias solemnitates tibi à Deo exopto cum alijs quam plurimis propitias, atq; auxiliares. Me vt commendatum habeas, rogo, & Vale.

Longaroni xi. Chal. Ian. Anno ab orbe redempto M. DC. XXIV.

Per obliuionem exciderat, hic modo Attagenas, Porphyriones, Vrogallos maiores, & minores infrequenter decipulis decipi, aut pyrio puluere, plumbeaq; glande perfodi, & cædi, tanta enim vis niuiũ repentè Cælo decidit, vt vias inuias copia effecerint, & iter omne interceperint. Iterum benè vale.

B. STEPHANO V. I. D.
Ac fratri Dilectissimo.

IOANNES STEPHANVS S. P. D.

Chymicæ artis Professores nulla hæreseos suspicione teneri.

SEriæ dubitationes tuæ animum mihi mulsere, & blanda quadam admiratione affecerunt, ita bellè, & solidè quæris. Suppudet verò, pigetq; me tanti non esse, qui planè tibi satis possim facere. At verò quoniam conatus meos pro tua humanitate agnosces, audendum. Paucis igitur, quid sentiam, accipito.

A quirensi Concilio sancitum est, qui Metamorphosim citra Dei voluntatem crediderit, infidelem esse.

Quæ sanè sanctio memoriam tibi refricuit Alchymiæ vnius metalli in aliud transmutationem promittentis, atq; adeò nũquid Chymistæ, qui cæterorum metallorũm in argentum, & aurum transmutationem tuentur, infideles censendi sint, & hæreseos damnati.

Cuius rei declarandæ gratia aliquis quædam repetenda sunt, & illud in primis alta mente tenendum, transmutationes duplicis esse generis; quædam enim ex idonea, aptaq; materia fiunt ad formas certis circumstantijs limitatas, & definitas; quædam verò nequaquam: Priores naturæ viribus existunt interdum solius, nonnunquam artis ope communitæ. Ars etenim naturam perficit. Posteriores summa Dei potestate consistunt: enimuerò materia nullam ad effectum producendum obtinens dynamin, & facultatem, nihilitationem subit, solius porrò Dei est, aliquid ex nihilo procreare, vis enim desideratur infinita, atq; inexhausta. Quamobrem, qui crediderit Hecubam in Canem, Io in Vaccam, Calistu in Vrsam, Acteona in Ceruum, Picum in Auem, Moerim in Lupum, Apuleium in Asinum citra Dei voluntatem conuersum fuisse, infidelis erit, & hæresi infectus. Verùm dices. Nonne firma credit fide Ecclesia, Vxorem Loth versam fuisse in statuam, Nabucod. Regem in Iuuencum? Ad hæc nonne Circe sortilega Vlissis socios mutauit in Porcos? Narrat Diuus Augustinus; quosdam viatores in iumenta conuersos pondera baiulasse. Sed enim quemadmodum illa secreto Dei consilio planè acciderunt, isthæc temerè non sunt admittenda, fuerunt enim præstigiæ, quæ oculis imposuere, neq; enim mens in belluino corpore consistere potest vel momento, si modò omnia in numero, pondere, & mensura facta sunt. Pythagoræis nil magis est in confesso, quàm formarum transmigratio. Accedit, fabellis illis aliquid subesse, quo docemur, scortatores fieri suibus persimiles.

Reliquum modò est, vt videamus, an ferro, aut cupro insit aliqua ad aurum facultas, quam si constiterit inesse, facilis postea erit quæstionis dilutio.

Physicis controuertitur, num Deus materię mutationis potiùs, quam perfectionis appetitum indiderit.

Arist. perfectionis appetitum tribuisse videtur cum primo Phys. scripsit, materiam appetere formam, ceu fœmina virum, qua propter Scaliger huius opinionis acerrimus est fautor.

Quod si ita est, diffiteri non possumus, metallis omnibus insitam esse propensionem ad aurum veluti ad finem, & perfectionem, in qua conquiescãt. Sed esto, vt Deus materiæ mutationis appetitum indiderit, eo nomine cætera metalla, vtpote quæ eadem materia constant, nempe Mercurio, & sulphure, poterunt aliquando in aurum artis ope commutari. Nam etsi singula acquisita propria forma conquiescunt, nec aliam expetunt formam, attamen peculiaribus exuta dispositionibus, & melioribus ab extrario agente imbuta dynamin nanciscuntur ad meliorem formam. Hinc Chymicæ Artis fautores argumentum sumunt, arguuntq; artis opera summoueri posse naturæ impedimenta, & materiæ sopitam potentiam inductis per artem certis aptitudinibus excitari ad auri formam suscipiendam. Propterea D. Thomas ex cęt. metallis aurum conflari constanter asseruit, dummodo certa ratione actiua passiuis coaptentur, vt inde naturæ actio resultet. Cõ. In Meteor.

Neq; tamen hinc confectum volumus, vt per artem forma specifica in aliam transferri possit, nam hoc est naturæ solius, non artis,

quæ cum ſit accidens ſubſtantiæ productionem non attingit niſi naturæ coniugata.

Sunt, qui putent, auro ineſſe genitiuum ſpiritum, ſed craſſum, & infœcundum, qui ignis, & artis ope depuratus, & ſyncerior fœcundus euadit, & ſolo cum altero metallo coitu, congreſſuq; aurum gignit. Hunc ſpiritum Elixir vocant Arabes, quem velim potiùs, quàm Socratis genium.

His ſatis, ſuperq; probatum puto, naturę viribus poſſe ex cæteris metallis aurum conflari, quarę haud infideles cenſendi erunt Chymici, ſed ſufflones, & bonorum decoctores, pauci enim ingenij acumine naturæ arcana peruadunt.

Atq; hæc pro tempore tibi ſint ſatis. Rogo interim, vt pergas, & tuum excolas, perficiaſq; ingeniũ bona gymnade. Vale. Prid. Ianu. M.DC.XXIV.

Inuitus audiui, non inueniri alites monticolas, quas iam dudum amicis vouetam; ſi ſtudio inueniri poſſunt, quam primum ad me per puerum tranſmittas.

MICHAELI ANGELO ROTAE
Summo Philoſopho, ac Medico

IOANNES STEPHANVS S. P. D.

Quòd guaiacina decoctio ſyncera ſit propinanda ad luem veneream extirpandam.

PLurimi, quos non leuis inanitas exagitat, non ita pridem anxie percontati ſunt, qui fiat, vt quantumuis diligenti ſtudio, & ſumma arte præſcriptam guaiacinæ decoctionis vim exhauſerint, plurimumque effuderint ſudoris, & auri, nullo tamen beneficio cumulati, imò iiſdem cruciatibus exerciti domum redierint? Quam ſanè querimoniam temperaui culpam in eorum intemperantiam deriuans, & medentium inſcitiam obtegens. Sed enim lubet tecum hanc rationem deputare, vt veritas apertiùs emergat. Fac igitur guaiacinam hebenum eſſe genuinum Indicæ luis alexipharmacum (vt aliàs confecimus) Cur curati peræquè non ſaneſcunt? Sunt enim, quibus eadem refricantur vlcera, ſunt quibus dura recrudeſcunt ſymptomata. An in obſoletam ligni vim cauſſa reijcienda? An potiùs accidit, quòd iuſta doſi, & decenti tempore haud propinatur decoctio? Formæ enim naturales certam deſiderant quantitatem ad penſum abſoluendum. Hinc Ariſt. quęrit in Problem. cur piper multum quidem exiſtens veſicam ſoluit, modicum verò ventrẽ; Atqui à contrario diagrydium, multũ ſanè aluum ciet, exiguũ vrinas? Eius verò eſt vrinas prolicere, vt docet Auic. huius ventrem citare. Certa mole definiri vnumquodque vt forma, & propria virtus conſeruetur, iamdudum à Peripateticis concluſum fuit, nec quiſquam Anaxagoræ conſilium probauit. Opportunitatem verò in omnibus deſiderari, nemo eſt, qui neſciat. In tempore quid peragere, inquit Terentius, omnium eſt primum, & hoc ratum ſit. Hinc Galen. comm. in 6. Epid. Tunc demum remedia fieri vult auxilia, cùm in tempore applicantur. Hocque præ cæteris mandat Hipp. vt medicina in tempore fiat. An in concrementa, & corporis cacochymiam cauſſa regerenda? Vt enim vinum (vt ſuauis quilibet liquor) in cœnoſa, & ſenta ſitu loca effuſum vim amittit, & venuſtatem, ita guaiaci iuſculum, ſi impurum, & excrementis ſcatens corpus nanciſcatur, inſitam vim non exerit, ſed excrementis inhærens, propria priuatur virtute, & pro ſanitate multiformia inducit ſymptomata. Sed quis tàm imperitus Medicus, tamque ſupinæ ignorationis, qui ligni præſtantiam non internoſcat ſuis ſignatã indicijs? Quis tàm vſitati præſidij doſim non calleat paſſim inculcatam? Quis rectã vtendi rationẽ forma, & delectu definitã planè non calleat? Quid igitur irritos reddit conatus? Quid lignum (χειρθεον appellaretur Epiphanio) viribus ſpoliat ſuis? Syntheſis, mi doctiſſime Rota, ſyntheſis, quam perperam affectant noſtrates, vt diligentiores videantur, qui ligni decoctionem non propinant, ni myriades ſimplicium exaggerent. Valeant. Vbi enim ſpecifica quædam qualitas, & proprietas quæritur (quæ teſte Auic. eſt virtus in mixto reperta, à qua procedit in alio corpore actio non aſſueta, quantum ad manifeſtam naturam) non ſunt plura congerenda; etenim, qui ſcis, quàm tacito, & arcano diſſenſu ſeſe mutuò interimant, quæ vna coniugaſti, & coegiſti? Iure igitur Auic. inuehitur in Medicos, qui antidoti vim perdunt ſimplicium aggeſtu, & commixtione, præcipitque, vt quàm fieri poteſt, maximè ſimplex pharmacum exhibeatur, vbi proprietas exigitur, nè aliorum infida ſocietas vim deleat inſitam. Faceſſant igitur, qui ſecus faxint. Te vnum admirabundus ſuſpicio, ſuauiſſime Rota, in quem omnes ſapientiæ athomi, vt de Epicuro dicebat Neocles, concurrere, qui tam ſcitè omnia geris, vt nihil poſſit deſiderari. Auic. lib. 5

Verùm fortaſſe mihi obtrudes theriacen tot conflatam ſimplicibus pharmacis, tot virtutibus obſitam, quas nullum obtinet ſimplicium. Cui tamen reſponſum tale repono; theriacen ex mixtione virtutem incipiſci, nam licèt nihil agat vltra ſuam ſpeciem, qualitates tamen affectæ dum viciſſim afficiunt, miſcentur, & in unam conſpirant temperiem, ſimulq; ſingulorum ſpecies formæ, quæ ſecundùm fermentationem emergit, emicatque, mancipantur, communem nanciſcuntur facultatem, aguntque totius compoſiti actu, & propriæ ſpeciei conditionem excedunt. Hinc etiam fit, ut ex theriace in nos tot beneficia non concedant, ut pollicetur antiquitas, quòd uel deſiderentur germana ſimplicia, uel quia ante fermentationem in uſus conuertatur humanos, quo tempore nondum exorta eſt ſpecies occultarum uirium origo, ſingulorum enim formæ corrumpuntur, & una enaſcitur omniũ uim redolens: Neq; enim Aphrodiſæo applaudendum eſt, qui cauſſam quærens, cur quos dipſas momordit, non aqua, ſed theriace eorum ſitim ſedat, reſpondet non qualitatis ratione ſitim ſedare, ſed mutuo quodam conſenſu, & naturali ratione; nam huiuſmodi antidotus pluribus ex herbis componitur, quæ conſenſum aliquem cum ſingulis corporis particulis habent. Vnumquodque igitur horum mellis dulcedine illectum trahit, quod ſibi proprium, ad tutelam eſt. Inter quæ omnia ſunt, & viperarum commixtæ car-

nes,

nes, quę naturalem quendam mutuum affectum habent, quem antipathiam vocant, aduersus quodlibet venenosum animal, corruptiuamque virtutem. In singulas igitur partes distributa affectum illum, qui corruptionem minetur, agere non finunt. Repugnant enim ceu legitimi quidam milites, qui pro sua ipsorum patria arma acceperint. Hæc Alexander, cui ea ratio reclamat, quòd singulorum formæ non persistant, sed corrumpantur, ex quarum corruptione communem facultatem obtinens forma resultat. Quòd, si vt putat Alex. ita sese res haberet, recentissima Theriace esset optima, quod dictu nefas est. Auic. lib. 5. cap. de Qualitate Compositionis ait: Non ergo respicias ad illud, quod dicunt Medici quod confert Theriaca ad hoc propter spicam, ad hoc propter myrrham, imò confert ita, verùm illud, cui intendendũ est forma &c. Cõmoneas igitur Amicos, vt posthac simplicis Guaiaci propinẽt haustum, & serenam quærant Theriacen. Vale.

BERNARDO COLLE Philosopho, & Medico admirabili

IOANNES STEPHANVS S.

Quòd morbus prior sit sanitate.

NOn possum, quin scribam, & calamum exerceam etiam cum nominis detrimento, tantùm in me tuæ scriptionis stylus infæuit desideriũ. Qui autem auidè cupiunt, vltrà metam aliquando excurrunt, & cùm non animaduertant, fiunt animaduersionibus obnoxij, nonnihil tamen condonatur, vtpotè sine mente oberrantibus. Quòd si mihi idem contingat, placidiorem ferulã peropto.

Sed age in medium feramus quęstiunculam, quę me inter tenebras exacta nocte cessantem exercuit, & egit transuersum. *Num sanitas prior sit morbo?* Videtur me Hercle, quis enim est, qui nesciat, morbo præstantiorem esse sanitatem? Atqui ego dignitatem spectari nolo, sed tempus. Dices etiam tempore priorẽ, sanitas enim habitus quidam est, at ægritudo eius priuatio; quare cùm habitus priuationẽ antecedat, fit omninò, vt sanitas præcurrat, anticipetque morbum, quì enim aliter capias? Respõdeo, morbum non esse similem tenebris, aut cęcitati, sed frigori, aut nigrori, quæ sanè extrema si ad opposita referantur, imperfecti quidem rationem subeũt, nil tamen impedit, quin origine anteueniant, natura enim ab imperfectis orditur. Sic negatio affirmationem, priuatio formam occupat, anteuertitque. Obijcies, Scio, Aristotelem dicentem, id, quod est secundùm naturam præstare, idque antecellere, quod præter naturam est. Arguté: Atqui præstantiam inspici vult Philosophus, non originem. Nec enim reuera potest, nam infantulus simul atque in lucem editur, à vagitu prima ducit initia, & doloris exprimit symbola, quòd si vagit, & dolet, conficitur, vt ægrotet, dolor enim ex ijs, quæ temperiem, aut vnitatem repentè, confertimq; soluunt, proficiscitur (hoc enim voluit Hipp. cùm scripsit, omnem morbum esse vlcus.) Dedit quidem satis luculenter hoc nobis Dictator, dum totam hominis vitam morbum esse scripsit, sed appello ad eundem benignius de homine sentiẽtem. Ægrotat quidem homo, dum nascitur, & eò vsque pergit ægritudo, donec hominis munera ritè obit, quòd sanè secundùm septennium vsu venit, si experientiæ, sacrisque Canonibus fides habetur. Rides paradoxon. Non debes, imò non potes. Hominis functio intellectio est, hæc autem primo septennio dumtaxat sese obscurè profert, promitque, quo etiam tempore lethalibus culpis obnoxij redduntur pueri ob rationis vsum, vt transmundani statuunt Philologi. Quare cum toto anteacto tempore propriæ functiones delituerint, aut certè ieiunè emicuerint, fateri necessum est, aliquod præfuisse impedimentum, quod actionem læderet, hoc autem quid aliud est per sacras musas, quàm morbus? Confectum igitur sit, vt morbus sanitatem antecedat, quemadmodum infantia pueritiam, inchoatio consummationem, & summum robur? Negas? Siccine detrectas? Audi, & alta mente reconde.

In generatione rerum (quidquid deblateret P. Ramus) necessariò anteit priuatio, quæ aptitudinem ad formam, qua caret, insinuat; at cùm puellus pappans consit, aggeneratur etiam congrua habitudo, ceu necessarium accidens, per quod anima vires suas exprimit (neque enim substantia se ipsa operatur) bona autem illa habitudo, siue sanitas cùm nil sit aliud, quàm symmetria, & æqualitas quædam ex ametria, & inæqualitate fiat, oportet, quodlibet enim non fit ex quolibet, sed ex determinato contrario, vt statuit Aristot. Quamobrem quocumque te conuertas, vlcus erit. Atque hæc obiter, & typo tenùs. Expectabo autem, vt ad me Virginem illam mittas, quæ tibi solet inter edisserendum assidere, quæquè Hippocratem de Democriti sanitate ambigentem, & dubium certò commonuit, & dextra duxit ad virum non insanum, sed sapientissimum, quique res humanas susque, deque habebat, & quidquid offerebatur sana excipiebat fortasse eò collimans cum Vate, & secum intus presso ore mussans

O curas hominum, ò quantum est in rebus inane.

DE THERMIS CENETENSIBVS ad Aedem Diui Gottardi.

Ad Excell. Antonium Piccolum Cenetæ Archiatrum.

NAtura φυλάνϑρωπος, Vt Acedicolas Cœli, solique clementia faustos bonis omnibus cumularet, medicato fonte locupletauit, quem ab antiquis Sapientibus humanos in vsus tractum, plurimique factum fuisse, vel ex eo est conijcere, quòd superiori Suburbio Seraualli finitimo SALSÆ nomen indiderunt, ex Salsa nimirum Aqua auspicium capientes. Fons hic ad propinqui iugi radicem proximè D. Gottardi Ædem iacet, & lachrymante veluti Saxo per rimulam emanat, & stagnat, sed hominum incuria, & inscitia fontis syncceritas cœlestibus Aquis, & mille inquinamẽtis contaminata vim deserit insitam.

Non defuerunt tamen & nostra hac tempestate, qui adhibito studio, omni sorde, colluuieque remota Aquam legère, & vaporario inclusam in halitum digésserunt; residuam verò materiam accuratè explorantes colore fuluam, sapore salsam Sale, & Sulphure ceu parentibus constare, non dubitarunt asserere; Subinde in vsus adhibita eosdem, quos Tettutiana Aqua, & multò etiam præstantiores edidit effectus.

Huiusce Aquæ bonitatem præclarissimus, & nunquam satis laudatus ob virtutum præstantiam Excell. Benedictus Syluaticus Eques, & in Patauino, Patrioque Gymnasio Actiuæ Medicinæ è primo suggestu Doctor celeberrimus agnouit, & publico Chirographo testatus est: Nec minùs egregij vir ingenij Excell. Octauianus Gratianus se huiusce Aquæ sæpius periculum fecisse non sine languétium maximo commodo ingenuè, & palam professus est; Quorum subinde auctoritate munitus Georgius Gratianus in libello, quem de Cenetæ Vrbis præstantia edidit, mira huiusce Medicatæ Aquæ eloquentia meminit: Pasqualinus verò Tirindellus probatæ, spectatæque virtutis Sacerdos, dum Patauij ageret, Pharmacopolæ, cuius Aromatariæ tabernæ propendet Galerus, se venditasse frequens affirmauit, Seplasiarius autem pro Tettutiana exponebat Aquam, quæ cum expectationem superaret, Sacerdotem excitabat, vt vberiore modo Patauium conduci curaret, sibi enim inde non leue lucellum pollicebatur. Hac eadem Placentinus vtebatur successu prospero. Ego verò, qui hisce oculis fontem vidi, qui Probaui, non possum, quin sedulò moneam, frustra è longinquis fontibus peti salubres hos haustus, cum domi abundemus.

Dicam breui, Aquam Sale, & modicissimo Sulphure medicatam esse, ijsdem affectibus destinari, quibus Tettutiana, & eodem prorsus modo exhiberi. Hoc interest, quòd Cenetensis multò præstantiùs omnia persoluit, prout mihi videre datum est, dummodo pura, nullisque quisquilijs inquinata è fonte hauriatur. Ioannes Baptista Bortoia Cenetensis, (vt rem exemplo proficiam) reformatæ Religionis Monachus Lignipes in cachexiam inciderat ob stomachi cruditates, & iam immedicabilis Hydrops instabat, cumque plurimos Medicos, & medicamenta frustra expertus esset, meo tandem consilio huiusce fontis Aqua ter, quaterque ritè perhausta, restitutus fuit, & distulit fata. De quo fonte, quoniam alibi egimus, & carmine lusimus, vires, vtendique modum mythica dialecto indicãtes, non est, cur in præsentia longum faciamus.

AD IOANNEM BAPTISTAM ROTAM e Diuo Cassiano

Cur partus octauo mense non sit Vitalis.

NOn minus vtilẽ, quàm curiosam fore dissertionem, quare fœtus septimo, nono, & decimo mense optimam viuant vitam, octauo autem minimè, semper equidem animo duxi. (Qui verò partus vltra decimum Mense eduntur, vtrum legitimi, ac veri existant, quærere missum faciamus. Et diuino Hipp. fidem nostram religiosè adhibeamus.) Ad rem ergo nostrã oratio reuertatur. Valeant imprimis cum suis numeris Mathematici, qui omnem penitus efficaciam attribuunt quantitatibus contra Aristotelicum tantopere probatum dogma. Explodantur itaque Mathematicæ rationes, quæ in hac re nullam certè optinent præcipuam rationem.

Audiamus parumper Astrologos, qui probabiliùs sanè causa acceptam referunt Saturno: Etenim septem sunt Planetæ, qui dominantur istis inferioribus, duo maligni, Saturnus, & Mars, totidem benigni Iupiter, & Venus. Reliqui mediæ, & ancipitis naturæ. Ponunt autem, non demonstrant, primo mense Saturnum dominari. Iouem 2. Martem 3. Solem 4. Venerem 5. Mercurium 6. Lunam 7. hæc fauet partui, quia principijs vitæ est consentanea, cum sit calida, & humida, atque partum facilitat propter humiditatem meatus, ac vasa relaxantem, & viam partui prosternentem; & propterea hac mense fœtus exitum sibi quæritat. Octauo mense circa redeunt Saturno, qui cum sit frigidus siccus, proinde principijs vitæ contrarius, clauditur os vteri, nec sine molestia prodire potest infans in lucem. Hæc sunt, quæ in medium adferũt Astrologi.

Hipp. verò duas affert causas, prima est, quòd infans affectet exitum septimo mense, extatque fœtus, si robustus fuerit, alioquin opus habere, ait vnius mensis quiete, ut uires recreet, ac roboret, quia nouum laborem tam citò ferre non potest.

Secunda, quòd fœtus incidat octauo mense in quartum quadragenarium, qui est infelix, partus enim est quædam crisis, iudicaturque non secus, ac morbus, atqui ut morbi acuti iudicantur malè octauo die, sic longi octauo mense, ergo partus cum longis morbis respondeat, octimestris est symptomaticus potius, quàm criticus. Noxius tamen partus celebratur tanquam per adagio, qui fit octauo mense. Tu uideris uir doctissime, & me dilige, ut facis. In Ægypto tamen mulieres etiam octauo mense partus uitales edunt.

AD IOANNEM BAPTISTAM ROTAM

Quod facultates principes in cerebro, non in corde resideant.

HHodierna die multis, ijsq; ualidissimis rationum momentis persuadebas, ut crederem, animam esse in corde, non in cerebro, quibus tamen, ni fallor, appositè respondi, & dilui. Afferebam autem cum Platone, & Galeno ratiocinantis, & sentientis animæ sedem haudquaquam esse cor, sed cerebrum, his argumentis, & rationibus fretus. Imperat cerebrum, cor obsequitur, ergo pręstat cordi, & si ad uitam sit magis necessarium: Atqui in parte principe consentaneum est partem animæ principem habitare. Item somnus fit sopito sensu. Sopitur autem cerebro uaporum copia ueluti uinculo prępedito, & ligato, qui si præter naturam cõtingat,

tingat, ut in lethargo, aut læditur ratio, ut in phrenitide, quis tam iners Medicus malè affectum cerebrum non ſuſpicatur, illique, non cordi, admouet remedia?

Ad hæc natura ibi poſuit ſedem facultatis, unde exoriri uoluit proprium illius inſtrumentum, atqui nerui ſenſus, & motus inſtrumenta, à cerebro manifeſtè ortum ducunt, ergo ſenſus ſedes cerebrum eſt. Porrò ea eſt ratiocinantis, & ſentientis animæ ſedes, qua læſa functio læditur, aut præpeditur, atqui læſo cerebro ſenſus, & rationis deficiunt munia, ergo uerisimile eſt, non cor, ſed cerebrum eſſe ſedem animæ.

Qui iurarunt in uerba, & mentem Ariſt. negant eius doctrinam ſuperioribus argumentis conuelli. Quæſtionis enim ueritatem, ratione, inquiunt, non ſenſu æſtimauit, ſenſus autem neruos oriri à cerebro, uenas à iecore, arterias à corde indicat fidem, ſed, ut illi loquuntur, materialiter. Ratio autem primum, & formalem principium eſſe in corde manifeſtè demonſtrat.

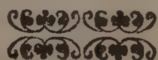
PRAECEPTA AD MEMORIAM Nicolao Filio.

1 *Studium ſit vnius rei ſimplicis.*
2 *Non ſit admodum prolixum.*
3 *Maxima adhibeatur diligentia, & attentio rei, cui incumbis.*
4 *Ad illud, cui ſtuduiſtis, ſæpenumero cogitationem, mentemque conuertas.*
5 *Frequens meditatio aliquando intermittenda eſt, & ſomno indulgendum moderato, nam poſt meditationes ualet ſomnus.*
6 *In ſtudijs ſeruetur ordo.*
7 *Obſeruentur conditiones quædam indiuiduales, quibus res facilè in memoriam poſſit reuocari.*
8 *Rebus, quibus incumbis, ad breuitatem redigantur.*

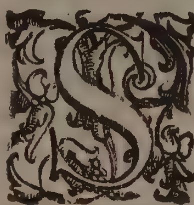
HÆc de memoria, aut ad memoriam tradidit præcepta Saxonia, qui vno nomine tantùm reprehendendus venit, quòd Dei miſericordis, & omnipotentis, nullam fecerit mentionem, cum tamen nos Plato adhortetur, vt à Deo rerum omniũ noſtrarum initium ſumamus omnium bonorum largitore. In primis itaque Deus opt. max. ſuppliciter exorandus, vt quæ nos deficit memoria, benignè concedatur; Deinde regula Saxoniæ obſeruandam erunt. Quibus adijcerem Vvecheri præcepta, ni me ſuſpenſionis ſuſpicio retraheret. Adde Schenchilij detecti regulas quæ ſanè admirabilis ſunt, nulli tamen ſunt adiumento ni ſubſit naturalis bonitas memoriæ.

COSMETICES PARTICVLA obiter adiecta

A IOANNE STEPHANO Iatrophyſico Veneto.

Ad Caniciem retardandam.

SI quis mithridatica antidoto, aut cõditis myrobalanis poſt φλεγμαγώγων vſurpationem frequẽs vtatur, ſubinde oleo caryoph. chymico ablutum caput ſępiùs oblinat ammixto nardino, canitiem ſeriùs accedentem experietur, mirum enim in modum huiuſce olei lentor inſitum capillorum calorem tuetur, caneſcunt enim ex ſitu quodam, & pituitatis prouentu.

Magnum in hanc rem momentum conferre lac caniculæ, teſtantur quidam, ſi inde crebrò capillitium colatur.

Ad tollendam canitudinem ex metu, mœrore, curis ocyùs occupantem.

Septembri menſe virentis Nucis latentem in terra radicem craſſiuſculam cæſim ſecato, tum ſublata particula ſecta in obtruncatam radicem figulinum vitreum vas oleo plenum aptè intrudito, adeò vt totus caudex oleo madeſcat. Subinde vaſis oſculum ita obturandum, vt nihil expiret, aut intro ſubeat. Quo facto totum vas panno inuoluẽdum, & terra leniter aggeranda, vt omninò obtegatur vaſculum, quod ita relinquendum eſt, donec iterum Nux vireſcat, tunc vas ſenſim, molliterque ſubducendum. Detecto ore inuenitur oleum aterrimum ſucco nucis perpetuos nouem menſes in illud emanante.

Ex hoc ſcrotum ſtudioſè, vbi homo in balneo ſudare cęperit, inungendum, & continenter teſtes in idipſum immergendi, nam ad vniuerſos pilos vniuerſim denigrandos iſtud apprimè facit, ſufficitque ſi quis quotannis ſemel hoc auxilio vtatur, nam vim teſtium in totum corpus transferri, pilorumque cauſſam eſſe, argumento ſunt Eunuchi, qui nec calueſcunt, nec barbam emittunt.

Skenchij.

Huc facit puluiſculus ficulneus ol. camæmell. ſubactus, & comæ inductus.

Vel

℞. Gallarum omphacitidum vnc. 4. Coquantur in ſartagine ex comm. ol. tandiù, donec vniuerſæ gallæ tabefactæ diſſoluantur, tum lineo occluſæ ita diſponantur, vt incumbant fiſcellis noctem integram, poſtea in cupreo vaſe contuſæ redigantur in

polli-

pollinem,& ſiccētur. Queis dein adijciantur ſquā-mæ æris vnc.1. Alcannæ,fol.Liguſtri pulu.ana vnc. 2.pulu. Caryoph. drach.2. Puluis proijciatur in figulinum vas montano repletum vino, quibus poſtremò addantur Aluminis rochæ vnc.2. corticis granatorum, nucum viridium ana drach.1. Roriſmarini, ſaluiæ ana m. ſſ. omnia miſceantur, & coquantur ad dimidias.Hoc vino cæſaries abluenda, ſubinde oleo caryophyllorum chymico ſublinenda. *Capiuaccei.*

Ad Alopecias,& Capillorum defluuium.

℞. Murium domeſticorum vſtorum, panniculi ampellini,ideſt linei vſti,adipis vrſini, ceruinæ medullæ, cort. calami aromat. parem modum. Arida omnia læuigentur,& melle ſufficienti permixto,ad melliginis normam redigantur, ſubinde adeps, & medulla liquata adijciantur,& pharmacum in ęrea pyxide ſeruetur. Ex eo Alopecia, donec capilli renaſcantur,ſedulò fricetur,aut profluæ comæ radix illita vueſcat. *Galeni.*

Vel

Coquantur grana iuniperi,ladanum, abſynthiū, adianthon ex vino, & ol. myrthino, ſimul mixta madeſcant integram hebdōmadam,tum recoquātur ad vini conſumptionem, & percolentur, validèque exprimantur.Colatura ſeruetur in vſus,qua detonſa coma obungitur.

Vel

℞. Amygd. amar. cum ſuis cort. crematarum, Rad.arund.vſtarum partes æquales,ſubtiliter pulnerizentur,& vrſino adipe excipiantur, & aſperiore lineo confrictum caput oblinatur. *Amati.*

Vel

Succus Nicotianæ capiti illitus mirandum in modum Alopecias ſubmouet. *Zacuti.*

Plinius lib.28. c.11. ait cinere genitalis aſinini ſpiſſari capillum, & à canicie vindicari, ſi raſis illinatur plumbo tritus cum oleo. Eod. c.tradit Plin. caprini, vel hircini cornu ſcrobibus, uel cinere addito nitro, & tamaricis ſemine, butyro, oleoque, priùs capite raſo, mirè fluentem capillum contineri, ſicuti ex carnis cinere ex oleo illito ſupercilia nigreſcere.

Ad Alopeciam ex lue Venerea.

℞. Pulu. corticis Guaiaci,abrotoni vſti ana vnc. ſſ. Decoct.primæ Guaiaci vnc.4. ol. amygd. amar. ana vnc.2. bulliāt horis 12.in duplici vaſe,ſeruetur pro litu,interim D.ligni ſancti vtendum.

Ad barbam ſegniùs erumpentem.

℞. Combuſtarum apum cineris,ſtercoris ſoricis quantumlibet,his addas auellanæ,caſtaneæ, dactylorum cinerem; hæc omnia commiſcentur cum vng.roſato,& concinnatur linimentum.

Io. Bapt. Portæ.

Huc faciunt ol.ouorum,Ladanum oleo roſato, aut maſtichino permixtum: ſiccatarum apum pulu is,oleo,vel melle ammixtus: Aqua ex fauo mellis deſtillata: Puluis cap. leporini vſti cum vrſino adipe.Mucerda trita cum oleo nucum. Hyppocampi cinis cmnmendatur ex oleo illitus. *Dioſcoridi.*

Vel

℞. Euphorbij,Thapſiæ, Baccarum lauri an. vnc. ſſ.Ellebori nigri,& albi,Sulphuris viui an. drach. 2. excipiantur ol.lauri,& cera; fiat vng. *Serapionis.*

Ad lentigines.

Bulbi cum vino, & cymin. cocti delent lentiginem ex Plin. Idem præſtat Erucæ ſemen ex aceto tritum.Huc facit ol.myrobalan.veſperi illitum ori, quod mane furfurum decoctione abluendum.Nec minùs ſuccus bryoniæ cum melle alitus.

Vel

℞. Farinæ erui L.1.ſemin. erucæ, amygd. amar. rad.cucum.agreſt.an.L.ſſ.læuigata mulſo liniantur. Huc facit & leporis pinguedo allita, & vinum, in quo ſit ſuffocatus ſtellio.

Ad vniuerſas faciei maculas delendas, & decorem conciliandum.

Mirandum in modum confert Aqua ex duratis ouorum albuminibus, exemptis vitellis, chymico more ſtillata. *Foreſti.*

Ad varos, ſeu Ionthos.

℞. Amygd.amararum. ſem. melonum ana drach.6. Contundantur in mortario, dein affundatur ſuccus limonum, & addito combuſto alumine fiat linim.

Vel

℞. Cochleas marinas, quas Myrobrechij ad perpolienda carbaſa exponunt venales,immitte in limonum ſuccum, & ſine, donec teſta abſumatur in limum redacta, hoc vari collinantur.

Vel

℞.Sublimati prępar.loti vnc.1.olei amygd.dulc. vnc.1. M.in vitreo vaſe ſuper calidos cineres; dein ℞. Olei amygd. dulc. vnc.ſſ. remiſce cum illo oleo ſublimato,ſubinde adde ſucci limonum, plantaginis,acetoſę,aquę roſ.an.vnc.ſſ.omnia commiſceantur cum album. oui agitato, donec ritè concorporentur. Hoc litu nil præſtantiùs. *Falloppij.*

Ad faciem flammeam, ficis conſperſam.

Confert lac virginale,vnguentum de lythargiro, de ceruſſa addito hydrargiro ea proportione, vt ſingulis vngu,vncijs addatur argenti viui ſaliua,aut ſucco citri extincti drachma vna.

Vel

℞. Tartari calcinati L.1.maſtiches drach.2.pinſantur cum albuminibus ouorum, & reponantur in vaporario, hinc deſtillatus liquor ſeruetur in vſus. *Riolani.*

Ad rubram vitiliginem.

℞. Albuminum ouorum num.100. vitrioli albi Rom. puluerizati vnc.1. mandentur vaporario, & ſtillatitia aqua adhibeatur. *Foreſti.*

Vel

Vel

℞. Sulphuris vnc. 1. cerussæ lotæ dr. 2. succi limonum quartarium, applica vesperi, & mane ex furfurum decoctione faciem ablue.

Vel

℞. Ol. de tartaro, rosarum an vnc. 3. succi oxylapathi, lauri, serpentariæ an. vnc. 4. cerussæ vnc. 1. ß. lythargiri auri vnc. 2. argenti viui extincti vnc. 1. ß. radic. asphodeli vstarum sub cineribus vnc. 2. misce fiat linimentum in plumbeo mortario. *Foresti.*

Ad faciei rubedinem.

Nuclei pinei recentes pinsantur, & ex lacte percoquantur, & aq; rosacea. Hinc supernatans pinguedo colligatur post refrigerationem, quæ cum tepente lacte commisceatur, & ex eo facies abluatur; certò enim curat.

Vel

℞. Camphoræ drac. 1. boracis drac. 2. farinæ cicerum rubeorum drach. 4. confice cum succo citrangulorum, & melle, faciem inunge, & mane ablue ex lacte Asellæ. Huc facit aqua fumariæ. *Bayri.*

Ad Ephelidas.

Confert aqua ex floribus fabarum, nymphææ, liliorum alborum distillata addendo melonum fœmina, item fragorum aqua, acetum stillatum, vngu. citrinum. Lapis Pyrites accuratissimè tritus super porphyritem, & cum aceto illitus deterget morpheas, albaras, lentigines, ac reliquas faciei maculas.

Vel

℞. Cerussæ, Camphoræ an. drac. 4. elaterij drac. 2. agita in mortario plumbeo pistillo plumbeo addito aceto, donec redigantur in vngu. formam, tum serua per 12. dies in vitreo vase, iterumque in vase plumbeo addito aceto subige. Hoc delet omnes oris fœditates. *Bayri.*

Huc facit oleum de Been cum aceto conquassatum maculis illitum, aut etiam ulcerum uestigijs, ea enim mirè obliterat.

Ad Vitiliginem.

℞. Farinæ lupinorum, sem. melonis deglubitorum ana dr. 3. farinæ fabarum, orobi, cicerum albo rum an. dr. 2. farinæ lentium ex cort. hordei ana drac. 1. sem. raphani, amyli, tragacanthi an. dr. ß. croci gr. 4. terantur, & cum lacte confecta ori inducantur uesperi, oriente Sole facies abluatur decoct. sem. melonum, & uiolarum. *Bayri.*

Huc facit farina lupinorum oxymelle excepta, cort. rad. capparum aceto permixtus. Gordonius maculam follio ficus, aut lineo asperiore perfricat, subinde ol. de tartaro oblinit.

Ad Pustulas.

℞. Pulu. muris combusti, & illine unà cum oleo.

Vel

℞. Aquæ liliorum alborum, sambuci, nenupharis an. l. 1. ossis Sepiæ. lythargiri argenti, lapidis calaminaris an. unc. ß. salis ammoniaci an. drac. 2. caphuræ scrup. 1. M. & tribus elapsis diebus colentur, & seruentur in usus. *Foresti.*

Ad Impetiginem, siue Lichena.

Confert oleum è uitellis ouorum, de tritico, de tartaro, sulphur, aut alumen dilutum tepente ros. aqua.

Vel

℞. Spumæ argenti unc. 1. teratur cum oxyrodino, uel atriores impetigines, & psoras sanat.

Ad feram impetiginem.

℞. Sulphuris uiui, auripigmenti rubri an. unc. 1. redigantur in pollinem, & cribro traijciantur, succo fumariæ puluis excipiatur, & fiant trochisci, quorum unus, quoties usus postulabit, misceatur ung. citrino. *Gordonij.*

Ad Verrucas.

Verrucæ obutuntur sarmento ignito, & subinde circumlinuntur succo chelidoniæ, aut tithimali; certo experimento tolluntur.

Ad Ambustos.

Linimentum ex cerussæ, & olei ros. æquis partibus mirandum in modum confert. *Riolani.*

Vel

℞. Muccag. sem. cydon. tragacanthæ an. unc. ß. olei ouorum, nenupharis an. unc. 1. m. f. linimentum. *Fernelij.*

Vel

Albumina ouorum agita cum oleo rosac. & line. Huc facit oleum è uitellis ouorum in mortario plumbeo diu agitatum plumbeo pilo. Populeum recens nec minus ualet. *Riolani.*

Vel

Pinguedo suilla exuritur, ardentes, & deciduæ guttulæ pelui suppositæ excipiuntur, in qua lauri folia sint disposita, exusta folia tandem cinerescũt, & ex hoc cinere, & unguine refrigerato conficitur linimẽtũ certo periculo mirabile. *Amati Lusitani.*

Ad delenda variolarum vestig.

℞. Lythargiri auri subtiliter pulueriżati L. 5. ponantur in sartagine, relinquanturque donec ignescant, non intermissa agitatione, cùm uerò ignem conceperit lythargiron, subiice aceti albi acerrimi L. 7. subagitentur modicùm, & colata seruentur. Accipe huiusce aquæ quantum vis, & misce cum succo limonum modico, & subline particulam, exactaq; hora mica panis unà cum farina amygd. amararum perfrica oblitam partem, & subinde ablue. *Epiphanij Ferdinandi.*

Vel

℞. Ol. Liliorum L. 2. pingued. unc. 4. ol. ros. unc. 1. lauentur diligenter ex aqu. ros. & liliorum, dein quatuor ouorum albumina recentium cum testis paren-

parentur, vt ad ignem obdurescant, tum m. in mortario cum reliquis, quibus adde amygd. dulc. & amar. ana unc. 1. una omnia concorporentur, & fiat linimentum. *Foresti.*

Ad Cicatrices delendas, & dealbandas.

Cicatrices delet adeps anatis, aselli cum ol. amyg. am. mixtus, sudor resolutus ab assato ouo recenti, caseus salitus cum melle superpositus, myrrha dissoluta in ol. lini. Huc spectat humana pinguedo, & oleum ceræ cantopere à chymicis commendatum.

Vel

℞. Aquæ-vitæ quater ad minus destillatæ partes tres, summitatum flor. anthos partes binas, reponantur in amphora per diem naturalem ore benè obturato, mox aquæ, & flores ex arte vaporario commissa stillentur. *Foresti.*

Ad Obesitatem tollendam.

Nihil peræquè profuerit, atque scyllinum acetum ieiuno quotidie deuorandum.

Ad labiorum asperitatem, & fissuram.

Tolluntur pinguedine gallinæ, aut recenti butyro.

Ad palpebrarum rubedinem.

Oblinantur palpebræ aqua ros. vel plantaginis, in qua ferrum candens, uel olibanum fuerit sępiùs extinctũ, uel ijsdem aquis infunde aluminis scrup. 2. uel duo, uel tria uitrioli grana in aquæ plantag. unc. 1.

Ad palpebrarum inflationem.

Tollitur fotu ex decoctione florum chamæmelli, maioranæ, euphrasiæ, semin. fœnugræci, cymini.

Ad Salicium.

Valet litus ex cinere apum, uel murcerda, exceptis melle. Vel auellanæ urantur, puluis pinguedine ursi, aut capræ misceatur.

Ad vngues malè coloratos, aut ex contusione liuentes.

Resoluatur humor concretus, farina lupinorum erui oxymelite excepta, aut pinguedine capræ cũ sulphure mixta. Quo remedio ni dispareat fœdus color, ut humori pateat exitus, perforetur unguis in medio, cauendo, ne caro attingatur, quia excresceret, pterygionque excitaret, ut autem per foramen humor corruptus, expiret emplastrum metasyncriticum superponendum, confectum ex fermento, & aristolochia, aut ex pice, & dictamno.

Ad vngues leprosos.

Hac methodo leprosi ungues curantur. Primò emolliuntur ung. dialthæa, uel Agryppæ; deinde cultello, uel uitro sensim abraduntur, quod superest, curandum, ut cadat emplastro ex fermento, & cantharidibus apposito, cum absceſſerit, pars foueatur uino decoctionis gallarum, malicorij, nucum cupressi, ut roboretur, tandem, ut nouus generetur, apponendum emplastrum diachalciteos.

Ad dentes dealbandos.

℞. Testæ ostræorum ustæ unc. 1. corallij, cornu C. usti, salis gemmei ana unc. ß. pumicis, & ossis sæpiæ an. dr. 2. nucis mosch. scrup. 1. moschi gr. 3. m. f. puluis. *Riolani.*

Ad dentes mobiles.

Dentium mobilitati confert acetum scyllinum collutum, item asininum lac, decoctum corticis ulmi. Quod si mobilitas accidat ex uenerea lue, conducet oleum chalcanthi unà cum oxymel. & aqua plantaginis collutum. *Holleri.*

Ad dentium corrosionem.

Dentium corrosioni prodest ex Græcorum, & Arabum consensu, præmissis generalibus, quæ peccantem humorem, ut salsam pituitam purgent, uel utramque bilem, nigella Romana ex aceto trita, & denti immissa. *Hollerij.*

Vel

Camphora in perforatum dentem indatur, uel cyperus una cum mastiche intrudatur. *Auicennæ.*

Atque nos hæc hactenus. Qui plura cupit, adeat Rondeletium, & Alex. Pedemontanum, qui accuratè hoc argumentum triuerunt.

HIP-

HIPPOCRATIS COI THEOLOGIA,

IN QVA PLATONIS, Ariſtotelis, & Galeni Placita Chriſtianæ Religioni Conſentanea exponuntur.

AVCTORE IOANNE STEPHANO IATROPHISICO VENETO.

PRÆFATIO.

QVam ſum pollicitus Hippocratis Theologiam, nunc qualemcumque prodo. Parcere decreueram iudiciorum aciem veritus, ſed adeò me ſibi deuinxit Hippocrates, vt nominis iacturam facere maluerim edendo, quàm ingratitudinis notam premendo ſubire.

Nihil achariſtia fœdius, nihil frequentius; Vt vel diſcipuli mulorum inſtar Præceptoribus pedes impingant. Nefas execrandum, quod tamen deterioris notæ homines inuadit, quique humi ſerpunt: Humaniores, & ſciti non patiuntur tale nefas ad fores accedere: Inſtructas præmittunt Charites, vt malè accipiant: Duplo penſatur gratia, nec quicquam tam exile ædes ſubit, quod antipelargia non rependatur. At verò me extra cancellos egit animus iratior, ita aduerſatur flagitioſum ſcelus; valeat, vbi pro Perca Scorpium χαλκεα χρύσων. Redeo ad rem. Hipp. Metaphyſicam in pauca contraxi, tum quia in paucis conſiſtit veritas, tum quia temporis anguſtijs preſſus vberiorem non potui promere doctrinæ ſuccum, qui hũc tamen vel primoribus labijs libarit, non diffitebitur diuinam ſenis erga Deum pietatem, atque recognitionem. Genus autem ſcribendi medium adhibui, ne ſi elegantiores voculas vſurpaſſem, obſcurior fierem. Frequentior inter diſputandum Platonicorum incidit mentio, quòd expreſſiùs, & præclariùs diuina tractarint. Interim etiam interſeuiſſe quædam è Chriſtiana Theologia prompta non dubitaui, & analytica deſpexi præcepta, vt pia, diaque ſenis ſapientia magis extaret. Nec minus de Prouidentia Dei crebra intercidit diſſertatio, vt etiam tautologias vitium commiſerim, quòd ſine eius præfatione propoſita diſputatio probari ſatis non poſſet. Quin altiùs quædam repetere opus fuit, nam quẽadmodum qui feram capturi longa indagine ſaltus circundant, & peruadunt, vt in caſſes conijciant animal, ita accliuem perihegeſin incurrere mihi neceſſum fuit, vt Hipp. ſententiam aſſequerer, quæ in hoc argumento perinde ſe habet, atque in compoſito pharmaco baſis, quæ plerumque virtute modò cæteris præponderat, nam quæcunque circumſcribuntur, illius ergo, & hac de cauſſa Hippocraticam appellauimus Theologiam.

Res faciat, non verba fidem, procul ite { *Loquaces.* / *Maligni.* / *Prophani.* }

Quòd Deus humanæ princeps ſit cauſſa Naturæ. Caput Primum.

Iſaias cap. lxiv. Domine Pater noſter es tu, nos verò lutum, & fictor noſter tu, & opera manuum tuarum omnes nos, &c.

Eſdra cap. 8. lib. 4. Solus enim tu es, & vna plaſmatio nos ſumus manuum tuarum, ſicut locutus es. Vacate, & videte quoniam ipſe eſt Deus, ipſe fecit nos, & non ipſi nos.

EGregiè magnus ille Alexander, cũ in Iouis Ammonis templo à Vate dictus eſſet Iouis filius, nihil mirum, inquit, nam Iuppiter omniũ quidem natura Pater eſt, at ex ijs optimos quoſq; peculiariter ſuos facit. Nec inſcitè Parmenides, vnum eſſe id, quod eſt, conſtanter aſſeruit, ſi quidem teſtante Simplicio, quod verè per ſe, & maximè eſt, vnum, nempe Deus eſt, cætera, quæ ſunt, haud ſimpliciter, ſed aliquid ſunt, quum deriuatam habeant ſubſtantiam. Et ſanè quidquid in hac rerum immenſitate conſiſtit, triplici ordine diſtribui, compertum eſt; Quædam enim duntaxat exiſtunt, vt elementa, & inanimatorum genus omne, quædam vita, motuque fruuntur, quædam præterea intelligendi ſublimitate perficiuntur. Vniuerſa hæc natura quodam ordine continetur, ordo autem ad vnum primum aſpirat, quare ſingula ad vnum primum referri neceſſum eſt: Primum autem in aliquo genere reliquorum, quæ ſub illo genere coercentur, cauſſa eſt; hæc verò cum ſui ſimilitudinem, & characterem imprimat, par eſt, vt primo, maximèque ſit, viuat, & intelligat: Atqui huiuſmodi Deus eſt, quum ſua ſit Vſia, Vita, Intelligentia. Quamobrem ad Deũ, vtpotè ad primum τὸ ὄν, primum quod eſt, primã vitam, primam Intelligentiam referuntur ſingula, ab eodemque pendent. Cui quidem ſententiæ ne Ariſt. quidem renititur, nec Author libri de cauſſis, Homo, inquit, generat hominem, prẽter huc autem id quod eſt omnium primum, omnia mouens.

Deus Moyſi ſciſcitanti, quale eſſet nomen eius, reſpondit, Ego ſum, qui ſum.

Lib. xij. Metaph.

Hoc autem intereſſe videtur, quòd vti Deus ſingula creando ſuam cuique naturam communicat, ita vitam, intelligentiamque formæ perficientis inſtar; quod ſanè manifeſtè conſtat, ſiquidem ſuam ſingulis ſubſtantiam nullo ſuppoſito impartitur, vitam autem, intelligentiamque præiacenti iam ſubſtantiæ inſinuat, inſeritque, quæ ideò actus, perfectioniſque ſunt inſtar, quòd ſubſtratam inſtruunt, exornantque ſubſtantiam.

At peripateticus aliquis ab Alexandræo Auditorio poſſit obijcere: Deum hyperuſium Mundum mouere, & regere vti finem (æquum enim eſt, vt nobilioris cauſſæ nomine dignetur) quare à mundano

hoc opere facilè vindicatur. Cui responsum volumus; dum cœlorum motrices Intelligẽtiæ in suum Creatorem intuentur, monentque singulæ suos orbes diuinitatis radio collustratæ, vt illius imperio obsequantur, suasque actiones referunt ad primæ caussæ gloriam, mouere quidem Deum, ceu finem, vt efficientem verò, quia illis vim mouendi suos orbes, & motu vniuersitatem gubernandi concessit. Id quod Simplicius planè asseruit, immo alios perstrinxit, qui aliter sensisse Alexandrum arbitrati sunt. Qua enim tenus, inquit, Deus mouet cœleste corpus, omnium, quæ sub Luna sunt, effectiua caussa existit, quatenus verò Intelligentias vt appetibile, & desiderabile mouet, finis est. Cæterùm licèt hæc mundi concinnitas, & spectata in singulis pulchritudo Authoris sui immensitatem, & sapientiã præclarè demonstrent, (scitè enim Trismegistus in Pimandro, inquit, cum statuam, & imaginem absque Fabro, & Pictore fieri, nullus audeat asseuerare, Miram Mundi huius constitutionem sine cõditore constitisse putabimus?) Vnum tamen hominem Galenus contemplatus, eiusque structuram, mirari primùm, tum exclamare cœpit, à natura mortali tam admirabile opificium effingi non potuisse, sed à Deo, aut sapientissima Intelligentia, cum enim tam incredibili artificio omnia concinnata, atque connexa videret, non potuit non erigere oculos in cœlum, & diuinius sapere. Propterea scripsit, se Commentarios de humani corporis natura, ceu hymnos quosdam conditori suo composuisse, propterea quod ex his appareret, quænam ipsius Creatoris sit sapientia, quæ bonitas, quæ virtus, ignoratio quorum summa est impietas. Quod enim, inquit ille, cultu conuenienti exornarit omnia, nullique bona inuiderit, id perfectissimæ bonitatis specimen esse statuo; Inuenisse autem quo pacto omnia adornarentur, summæ sapientiæ est: At effecisse omnia, quæ voluit, virtutis est inuictæ.

Cap. 5.

Lib. 3. de vsu Partium.

Possitne Moses de Deo præstantius quicquam effarri? Possitne Theologus? Ecce ut ex uisibilibus inuisibilia Dei cognoscit. Vt per creaturam Creatorem colligit, & colit? Potuitne Plato ab Ægyptijs diuinius quippiam ediscere? Ille Moses Atticus perhibetur, quòd scripserit, per Idæam Deum effecisse Mũdum, uerùm materiam fingit Deo syncronam, & contemporaneam, quasi sine materia non potuerit Mundum procreare: Materiæ adiungit Idæam, siue sapientiam, ut in pondere, numero, & mensura opus tam perfectum conderetur; quam tametsi expungere conatur Arist. quòd sapientia tota in contemplatione sit posita, contemplatio in se, & intra se uertatur, efficiens extra, & in alio, defendi tamen potest, & certa ratione stabiliri; Nã si sublunaria omnia ad cœlestia referuntur, hæc autem ad primum Motorem, quum in habentibus ordinem ad unum primum sit perueniendum, necessum est, ut quidquid ortum subit, naturam suã induat deriuata à primo motore uirtute, qui omnium Author est, quum uerò unumquodque agat iuxtà naturæ suæ modum, & ingenium. Deus autẽ naturæ summæ intellectualis sit, intelligendo agit, sicut ignis, qui igneæ est naturæ, agit urendo, atqui non posset Opifex rerum omnium productionem moliri, ni singulorum formas, & Ideas in se se contineret . . . . *Pulchrum pulcherrimus ipse*

Mundũ mente gerens, similique in imagine formans.

Quamobrem connatum exemplar eorum, quæ fiunt, Deum circumferre mente, non est absurdum, connatum, inquam, non separatum, quale Xenocrates finxisse creditur, quod sibi Deus ob oculos ponat aliquid in nostrate hoc Mundo creaturus.

Sed ad Galenum reuertamur, qui summi Opificis prouidentiam in humano corpore condendo conclusit earum rerum similitudine, quæ ab hominibus fiunt. Nam, inquit, si fines ad quos fabrica hæc (loquitur de humano corpore) constituta est, connumeraueris, eosque omnes assecutum esse Opificem deprehenderis, quid aliud quàm euidentem eius magnitudinem, potentiamque cognosces? Quocirca (paulò post infert) temerariam, ac fortuitam, neque artificialem caussam fabricæ nostri corporis existimare absurdum est.

Lib. 9. c. 8. de Hipp. Plat. Placitis.

Quibus sanè veteres quosdam Physicos perstringit vt puta Democritum, qui omnia temeratio quodam Atomorum congressu conflari credidit, carpit & Hippocratem, qui naturam nostræ creationis opificem facit, non assurgit ad Deum. Sed vt liberè dicam, negligenter admodum in hac re, alioquin oculatissimus, connixit, Hipp. enim tam præclarè de Deo, quàm quiuis alius. Ita enim ille,

De fœminea verò natura hæc dico, sentioque, maximam quidem caussam, & potissimum quid in hominibus esse diuinum Numen, &c. Vnde scitissimè colligit Caluus, Deum esse potissimum Authorem, & præcipuam caussam rerum humanarum. Lib. vero de morbo sacro ait. Hic verò morbus nullare diuinior reliquis mihi esse videtur, sed naturam habet, quam & reliqui morbi, & caussam, vnde singuli gignũtur. Naturam autem, & caussam ab eodem Deo fieri, à quo etiam alia omnia &c. Cæterùm lib. primo de victus ratione Deum tam conceptis verbis vniuersæ naturæ conditorem efficit, vt nihil clarius. Naturam, inquit, omnium Dij ornauerunt, quæ verò homines fecerunt, nunquàm similiter semper rectè, & non rectè se habent, sed quæ Dij, semper eodem modo, & ritè habent, &c.

Lib. de Muliebri Natura.

Proh Deum immortalem, & adhuc erit aliquis, qui senem insimulet? Quis hinc vel singularem Dei prouidentiam non conijcit? Palam enim Deum singula iuxta naturæ suæ meritum exornare, & perficere, quin in vniuerso ordinis, & constantiæ, atque adeò naturæ authorem esse profitetur, vt nisi Cæcus non inspiciat piam, præclaramque Hippoc. mentem erga Deum. Hinc Plato, Deus, inquit, omnium rerum gignendarum ideas continens, easdem menti confert, mens ex præscripto Dei animam Mundi docet, anima Mundi semina, vegetalemque vim cum idoneis spiritibus parit, & condit, quam naturæ committit, per quam in materiem concinnè paratam insinuantur, atque infunduntur.

Deum enim instar centri esse, credidit Plato, circà quod circuli quatuor, Mens quippe, Anima Mundi, Natura, Materia. Ad hanc sententiam collineauit & Pergamenus, vbi scripsit, Deum scilicet instar summi Artificis rerum seminibus agendi principium largitum fuisse, vt ex illius Mandato, atque præscripto propria obeant munera. Auicen. autem Galeni Assecla, ait, virili semini plus inesse formæ iussu Dei, quòd hinc hominis formatio inchoa-

Lib. de format. fœt. c. 6

Lib. 3. F. 19. cap. 2.

choa-

choatur. Formatricem verò vocat vnum ex Dei arcanis. Rhasis lib. de aggregat. & iuuamentis membr.cap.1. Creator omnium Deus ossa condidit,inquit,&c.& eodem cap.cerebrum fecit Deus, vt sensuum origo esset.

At verò naturam, dicet quispiam, passim inculcat Hippocr.Ita sit sanè.At qui naturam dicit, Dei prouidentiam insinuat, natura enim primum, & commune motus principium definitur, at quale hoc esse possit nisi primus Motor? Arist. Natura modò ordo,modò ordinis caussa dicitur in vniuerso, sed quæ potest esse ordinis caussa præter ordinatorem Deum? Huc respexisse videtur etiam, quando scripsit rectè fecisse naturam, quæ cœleste corpus ortus, atque interitus futurum expers exemit à contrarijs:Item,naturam id semper omnibus velle, quod est melius.

Lib.1.de Cœlo tex. 20. Lib.2.de ortu tex.59. Ouidius.

Vnde Vates ingeniosus.

Hanc Deus, & melior litem Natura diremit.

Quibus locis natura sumitur pro Deo.

Lactantius Firmianus, Natura, inquit, remota prouidentia, & potestate diuina prorsus nihil est, quia cum Natura nascentiam quandam dicere videatur,necesse est mentem esse diuinam, quæ rebus omnibus sua prouidentia nascendi principium præbeat.

Huc accessere Mercurius ille ter maximus, Pythagoras Plato, quos scimus naturam fecisse vniuersale principium, vimque à prima caussa, per Cœli motum in alia corpora omnia diffusam, quæ etsi vna sit,pro corporum tamen varietate suscepta fiat diuersa.

Lib.4. de Benef.c.7. Plin.li.2.c.7. Scaliger exercit. aduersus Cardanum 1.7.17.20. 278.323.339

Huc etiam Seneca,Plinius,Sextus Empiricus, & è recentioribus Scaliger concessere, naturam scilicet esse Deum ipsum, diuinamque rationem toti Mundo, & singulis partibus insitam omnesque recto ordine gubernantem.Et me hercle cum vniuersa hæc mundi natura omnia continens, & per cuncta rerum meabilis Solis, & Lunæ, cæterorumque syderum cursum, temporumque vices, & oceani reciprocos temperans æstus, hancque rerum immensitatem rato ordine regens tam sapienter omnia gubernet,atque moderetur,fateri necessum est, diuina quadam mente architectatrice, & protectrice vti,quæ omnia recta ratione administret,& prouidenter tueatur; Hæc verò ipsius ratio lex est naturæ è summa mente, Deique numine profecta. Hinc Plato. Cum Deorum Sator,inquit, mundum, naturamque conderet, huic simul leges fatales indixit.

Boetius li.3. de cons. Philosoph.

O qui perpetua Mundum ratione gubernas
Terrarum Cœlique Sator,qui tempus ab æuo
Ire iubes,stabilisque manens das cuncta moueri.

Absit tamen, vt cum Stoicis naturam cum Deo confundam, qui perinde differre scio, ac seruus à Domino: Natura enim addicta, & veluti iugata materiæ;non potest, quin eius in agendo imploret auxilium: At Deus immateriatus omnino,vt est supra fatum,ita supra naturam, quia extra motum, locum,& tempus(quibus affectionibus rebus caussa materiæ inhærentibus continetur fatum,& natura) quare cum liberrimus sit, nec materiæ insitus, alius à natura esse videtur. Accedit, naturam patiendi potiùs, quàm agendi principium ab Aphrodisæo appellari, cui post Simplicium applausit D. Thomas hoc vel in Cœlo verum esse asseuerans, quod sine piaculo de Deo dici non potest, cum sit purissimus actus. Ad hæc naturæ est finita, & ad vnum determinata potentia, vtpote humani seminis ad hominem, at Dei indefinita, & infinita, agit enim liberrima non impedita, aut coacta voluntate. Denique Arist. ipse prodidit, naturam ipsam semper,quod melius est,quantum potest, efficere, hæc autem limitatio impotentiam quandam arguit, quam in Deo concipere sit nefas.

Ita tamen Stoicos reijcio, qui Iouem sui fati compedibus alligant,vt vniuersalem illam potestatem per singula meabilem, quam communem appellant naturam h.e.effectricem,& directricem singularis naturæ summam Dei rationem esse concedam.

Etenim vbi multa conspicamur in vnum finem disposita,atque coordinata, & in eum per sua Munera absque cognitione, & cogitatione tendentia; aliquam necesse est cogitare Intelligentiam, quæ & finem cognoscat,& ordinet omnia, siquidem ordinatè disponere intelligentis, & Sapientis est. Hinc Auenrhois, atque Themistius non errantis Intelligentiæ, opera Naturæ nuncupabant. Quare & Plato de diuinis agens ad naturalia descendit, vicissimque naturalia percurrens ad diuina perrexit,quum hæc naturalium sint principia:sed tempus est,vt huic disputationi colophonem imponamus, & concludamus cum Orpheo.

Lib.12 Metaph. lib. 1. de Anima c. 23. In Parmenide. In Timæo

Omnium genitor Deus principiumq; & finis.

Quòd spiritus omnia replet. *Caput II.*

Spiritus Domini repleuit orbem terrarum.
In Actib. Apost.

AB vniuersali quadam natura in proprios fines singulorum opera dirigi, apud Philosophos in confesso est: Illam Stoici spiritũ nominatim appellarunt toti mundo infusum, qui varias sortitur appellationes pro varietate materiæ, cui se se insinuat, de quo in præsentiarum paulò diligentiùs nobis est edisserendum, vt Hippocratis nostri sententia, & quantum cum sacris litteris conueniat, constet.

Age ergo corpus cum Platonicis in solidum, & spiritale diuidamus, hoc, quidquid oculorum aciem effugit, appellant, cuius quidem plures extant differentiæ: Nonnunquam pro anhelitu accipitur,vt apud Hipp. spiritus frequentior dolorem, & accensionem significat in his,quæ sunt supra diaphragma;Nonnunquam significat Animam. Vnde Epicuræus Vates.

Lib. Primo Prognostic.

Spiritus eque feris humana in corpora transit
Inque feras noster:

Medici pro suo vsu spiritum vocant substantiam æthereã minimè conspicuam caloris, & facultatis sedem, animæque cum corpore vinculum, primumque obeundæ functionis instrumentum.

Spiritum hunc transmundani Philosophi multifariam, dum illud Geneseos. (*Spiritus Domini fere-*

Tertullian' aduersus Hermogenem, cui applaudit Theodoretus q. 8. in Genesim.

batur super aquas) interpretantur. Quidam enim arbitrantur, eo Mosem aeris elementum indicasse, aut ventum, cuius flatus, atque reflatus admirabilis est reciprocatio, cuius est ingenium super aquas efferri, quod quidem verbum (ferebatur) indicat. Appellari autem Spiritum Domini volunt, vel quòd à Deo immissus esset, tunc enim naturales caussæ, quæ flatus cierent, præsto nihil erant, seu quòd ventus ille præpotens nimis, ac uehemens esset, Mosis enim Mos est, ubi quippiam eximium significare uult, Dei nomen adijcere, ut cum Cedrus Dei, Ciuitas Dei dicitur.

Chrysostomus Hom. 3

Quidam haud uentum, aut aerem, at uim quandam uitalem, & energiam, impressamque aquis fœcunditatem intelligunt: Nec enim infrequenter mysticæ paginæ, cum subitam quandam vim, & efficaciam ad aliquid insigne patrandum significare volunt, Domini spiritu vtuntur, vt cum dicitur, spiritum Domini in Psansonem irruisse, & discerpsisse Leonem. Quo spectat & illud, spiritum Domini sustulisse Eliam, & rapuisse Philippum. Idem verò Moses dicere voluit, in principio Deum vim indidisse aquis, vt intelligeretur, quæcunque postea facta fuissent, aliunde virtutem, nimirum à Deo suscepisse.

Caietanus.

Nec desunt, qui per spiritus Angelos notari autument, qui Cœlos, maximè primum mobile pernici celeritate cient. Quo significatu apud Regium Vatem scribitur, *Qui facit Angelos suos spiritus*. Aquarum autem nomine significari Cœlum, non est nouum, nec insolens, si quidem Cœlum hebraicè appellatur scamain ab aquis deducto vocabulo. Quare Cœlum Christallinum, quod primum mobile credunt, quum sit pellucidum, & perquam diaphanum, aquæ nomine ritè donari poterit.

Andreas Alpagus Bellunensis cōm. in lib. de Anima Auic.

Auicennæ Interpres Intelligentiam quandam comminiscitur secundùm Deum nobilissimam, quæ singulis assistit, nostraque potissimùm dirigit munera.

Ab vno, inquit, (hoc ceu protritum axioma apud Poenos est) prout vnum est, non prouenit nisi vnum, atqui vni Deo maximè congruit vnum esse, quatenus vnum, quum omnium Deus sit simplicissimus, atque purissimus actus, quare à Deo non prouenit nisi vnum. Hoc autem non est nisi vniuersalis Intelligentia cæteris Intelligentijs secundùm Deum abstractior, puriorque, quarum essentia, & energia non modò à Deo pendet, sed etiam ab hac superiore Intelligentia, quæ Deum proximè est, atque adeò nobilissima. Huic sententiæ Sacræ Geneseos verba accommodat (*& spiritus Domini ferebatur super aquas*) vnde confici putat, atque concludi, spiritum hunc, quem Intelligentiam indigitat, ante terram, & aquam procreatum fuisse. Quod igitur à Deo, inquit, primum procreatum fuit, spiritus est, nempe spiritualis illa substantia à corpore abstracta, quam Arabes Philosophi à Deo primùm emanasse, certò credunt, Peripatetici verò, qui mūdum semper fuisse, & permansurum arbitrantur, Intelligentiam hanc proximè à Deo pendere dictitarent. Auic. autem hanc simplicem Intelligentiam à Deo productam plurium effectricem agnoscit, à qua cæteræ Intelligentiæ, mundanaque cuncta vim inspirante Deo fiunt, & gubernantur. Præterea homini fœlicitatem, supremamque beatitudinem cōtingere ex animæ copulatione cum vniuersali hac Intelligentia, quæ dum hic agimus humanæ assistit animæ, ceu lumen solis visui, existimat. Quæ & si ingeniosè proferuntur, digna tamen sunt, in quæ fiat acrior animaduersio, neque enim Philosophus, aut Theologus admitteret; sed nobis, qui aliò pergimus, parcere, temperareque visum est.

Augustinus.

Sunt denique, qui per spiritum tria intelligi volunt, nempe Spiritum sanctum, ventum, siue aerem, aut vitalem quandam creaturam, qua vniuersus orbis visibilis commouetur, & continetur.

Platonici verò spiritum hunc animam Mundi nuncupant, queis adscripsit Maro.

Virg. 6. Aenead.

Principio cœlum, & terram, camposque liquentes,
Lucentemque globum Lunæ, Titaniaque Astra
Spiritus intus alit, totamque infusa per artus.
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.
Hinc hominum, pecudūque genus, vitaque volātū,
Et quæ marmoreo fert monstra sub æquore Pontus.

Boetius verò eandem sententiam his modis eleganter expressit.

Lib. 3. Metro 9.

Tu triplicis mediam naturæ cuncta mouentem
Connectens animam per consona membra resoluis,
Quæ cum secta duos motum glomerauit in orbes,
In semet reditura meat, mentemque profundam
Circuit, & simili conuertit imagine Cælum.

Animam Mundi mediam appellat, quòd inter Deum & hominem media est; triplicis verò naturæ dicitur ob triplicem operationem, qua Deum, & semet ipsam cognoscit, & orbem conuertit.

Siue igitur spiritus iste Deus sit; tertia scilicet persona Trinitatis, quemadmodum Græcorum, & Latinorum Patrum pars maxima credit, siue vis, & potestas illius per totum orbem diffusa, Hippocrates Platonicis, & Christianis Theologis appositè, & accommodatè locutus est, scribens ab hoc repleri omnia, temporumque vices, & discrimina peti, Solemque, & Lunam perpetua vertigine circumferri.

Lib. de Flatib.

Quid autem, inquit, sine hoc fit tandem? Aut cui rei non adest? Omne enim quod inter Cœlum, & terram est, spiritu repletum est, hic & hyemis, & æstatis caussa est. Quin & Solis, & Lunæ, & astrorum omnium cursus per spiritum procedunt. Quare Solis perpetuum cursum Spiritus, & æther perennis, & tenuis esse facit, &c. Hæc Hippocrates, quibus certè non aerem, qui nos ambit, & quem inspiramus, non flatum ex terrina exhalatione manantem intellexit, sed latentem præterea energiam per singula meabilem, quæ vt cœlorum motus moderatur, perpetuatq; ita tēporū vicissitudines parit.

Valleriola cōm. in lib. de Flatibus. Theod. Zuingerus cōm in lib. de Flatibus.

Non defuere, qui difficili hac sententia impliciti tamquam Dædali labirintho, librum hunc Hipp. esse negarunt. At cum liber iste multis alijs, vt de Arte, de Veteri Medicina, de semine, de Natura humana, de Pueri natura λέξει similis sit, neque quoad τάξιν Hipp. indignus, omnino pro genuino agnoscendus, Spiritum hic tandem vultuosi, & indigna bundi aerem interpretantur, verùm e tanta difficultate tuti priùs non enatant, quàm multigenis atoporum fluctibus obruantur. Qui enim aer omnia replet? Ignis enim sub Luna subest, qui cœlorum motu agitatus huc demittitur, vt cum cæteris elementis mixtus misceat, & generationis fiat parens.

Qui

Qui Solem, & Lunam perpetua vertigine motet? Nemo, nisi infantissimus, & qui dedita opera rerum ordinem turbet, aerem tantum habere viriū, vt agat in cœlestia, admittet. Scitum est, cœlestia peregrinis impressionibus nō esse opportuna, quòd materia communicent, quæ vicissim mutua pugna confligunt. Nefas sit igitur, scitissimum senem tam supinæ ignorationis insimulare, qui optimè norit, aeri superesse ignem, vt docet lib. de Principijs, inferioremque hanc naturam supernis esse subditam lationibus. Impossibile est, ait Arist. Cœlum moueri ab aliquo in terra existente. At verò Plato non decere, dixit, rem antiquiorem à postgenita regi. Audenter igitur asserendum hic pro spiritu diuinum Numen per totum orbem diffusum intelligi, quo tum fiunt, tum fouentur omnia. Subest enim homonymia, ad quam non collimantes alij in scopulos offenderunt.

Lib. de Animal. motis. In Timæo.

Ecce Iuppiter, qui Cœlum, terramque replet, cuius omnia plena: In quo sumus, viuimus, mouemur. Iure igitur scripsit senex, sine eo nihil fieri, & rebus omnibus adesse. Quia enim quidquid est, primæ caussæ est participatio, quæ vniuersa disponit, & reliquis vim tribuit, rectissimè Theologi Deum vbique esse per essentiam, præsentiam, & potētiam pronunciarunt. Quid quæris?

Deus ipse apud Hieremiam; *Numquid*, inquit, *non Cœlum, & terram ego impleo?* Ad hæc, spiritum Domini replesse orbem terrarum, sacræ paginæ tonant. Scire tamen licèt generalem, hanc caussam rebus hisce, quæ mouentur, externam esse, neque veluti partem intimam earum essentiam constituere, tametsi alio quodam intellectu dicatur Deum per essentiam in singulis esse, quatenus immensitate sua omnia replet, conseruat, datque, vt operentur. Deus est omnia, inquit Parmenides, quia omnia continet; Defināt Platonici posthac Præceptorem suum diuinum appellare, suspiciant, & admirentur Hippocratem Platone vt antiquiorem, ita diuiniorem. Vnde putas, animatum esse mundum, didicisse Platonem, nisi ab Hippocrate, quē sæpe citat.

Deus meus, & omnia. D. Franciscus sæpe dicebat: Deus omnia est in omnibus, c. xv. ad Corinthi. D. Paulus. cap. verò xij. ait. Diuisiones operationū sunt idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus. Cap. 4.

Sic enim libro primo de Diæta. Ego tamen hæc secundùm rationem exponam: Animalia enim sunt & illa, & hæc, & neque Animal mori potest seorsum ab omnibus (totum enim moreretur, nempe mundus) neque quod non est generari, quum non sit, vnde generetur. Sed augentur omnia, & minuuntur ad summum, ad minimum quantum eius fieri potest.

Quo loco Hipp. non modò animatum esse Mundum, verùm etiam nullum omnino corpus interire, neque fieri, quod priùs non erat, probat, cæterùm permixta, & discreta affici, atque permoueri.

Lucretius.

Nec perit in toto quicquam, mihi credite, Mundo,
Sed variat, faciemque mutat.

Quæ sentētia à Philosopho subinde conuellitur. Galenus Hippocratis applausor, mundum ab hoc spiritu gubernari habuit pro confesso.

Propterea, quis, inquit, tam demens audeat negare esse quandam mentem, cuius vis sit admirabilis, omnes terras permeantem, & in omnes partes diffusam? Sed nulla est pars mundi terra ignobilior, igitur per vniuersum diffusum esse spiritum illum viuificum, ratum sit, & constans.

Non me præterit, spiritum hunc, quem Zeno ignem, Hesiodus Amorem mundi totius opificem appellat, Peripateticos inuitos audire, quia si natura sit vis genitrix, & genitorum conseruatrix, quæ quotidie noua cœlitùs influit Astrorum potissimùm solis motu excitata, quid opus est substantia permanente genitrice, & conseruatrice? Vnà posita tollitur altera. At sensus quotidie nouam influere demonstrat. Quare non est, quòd spiritus iste feriatus introducatur. At nos ex ordine, & immutabili cōstantia vnà cum Hippocrate hunc spiritū agnoscimus, atque admittimus, quo vniuersum ritè gubernatur, & singula in proprios fines, quos ipsa nō cognoscunt, diriguntur. Nec tamen cum Platonicis Animam Mundi, aut cum Auicen. Colcodæam appellamus. Sanè Aristoteles ob eam potissimùm caussam Thaletis opinionem reiecit, omnia Dijs plena esse asserentis, quòd crediderit, voluisse eum, Deum rebus omnibus esse permixtum, ceu animam, & formam quandam, quod sanè foret absurdissimum, siquidem diuina natura parte aliqua mutilari nequit, neque vllius rei forma, & pars euadere, quòd imperfectæ, & dimidiatæ essentiæ proprium hoc sit. Eius tamen Numen, atque potestatem per vniuersum diffusam non negauit, dum Heraclyti retulit verba. Heraclytus enim in furnaria casa caloris caussa sedens, ad illos, qui illuc accesserant sui gratia, & ingredi temperabant, scitè proclamauit; Accedite huc, inquit, cōfidenter, nam ne huic quidem loco Dij desunt immortales. Qua de re præclarè pronunciauit Simplicius. omnia, inquit, Deo plena sunt, vt Creatore, benefactore, & omnia continente. Cuius quidem sententia ijs perpendenda est, qui Deum effectricem Mundi caussam, & sublunarium curam, prouidentiamque gerere iuxtà Peripateticos inficiantur.

Lib. 1. de Anima tex 86

Diogenes Mulierem conspicatus ad Deorum aras tam incuruato corpore incumbentem, vt obscæna quædam apparerent, non vereris, inquit, mulier, ne stante post terga Deo (cuncta enim plena Deorum sunt) inhonestè habeas.

Dæmonax autem quum ab amico admoneretur, vt secum in Æsculapij templum iret, Dominumque pro salute filij oraret; adeòne, inquit, surdastrum existimas Deum, vt nos nisi in templo sit auditurus.

Sanè hanc Dei præsentiam in omnibus rebus sacri Doctores ex diuinæ essentiæ immensitate, atque infinitate colligunt, & argumentantur. Nam si aliquid esset extra Deum, infinitus non esset, sed finē haberet, & limitem præfixum. Sed & necessaria ostendit ratio, Deum in omnibus agere non modò creando, sed & conseruando, & cooperando, nihilque agere, aut persungi posse officio, vbi non est. Rectè proin Trismegistus in Æsclepio, Mentem, nempe Deum, seipsa stare conseruatricem omniū rerum, in eaque vniuersa viuere, & consistere. Item Author libri de secretiore sapientia secundùm Ægyptios, sicut centrum circuli in se ipso est, inquit, lineæ autem ab eo ductæ ad ambitum, ipseque ambitus cum punctis in eodem centro existunt, sic quoque naturæ omnes in Primo Agente consistūt, & ab eo conseruantur, id appetunt, & ad id reuocantur. Hinc Durandi error deprehenditur affirmantis,

Lib. 12. c. 19.

2. Sent. d. 1. q. 5.

mantis,

mantis, caussas secundas ita munera sua obire, vt nulla superiore causa, ne quidem Deo indigent adiuuante. Quadrifariam enim Deus in his inferioribus suam exercet efficientiam, primò quia cęteris caussis vim indit agendi, insitamque conseruat virtutem, dein quia singula mouet, Postremùm quia vt Artifex per instrumenta suos promit effectus, & pro organorum diuersitate varia effinguntur opera, ita Deus per minores causas agit. Hoc autem interest, quòd Deus, cuius infinita est substantia, nihilo penitus intercedente attingit effectum, Artifex autem non nisi machinamento: Præterea instrumentum nullam se ipso edit actionem, nisi aliunde moueatur: At inferiores causæ à Deo profectò vim suscepere ingenitam, qua verè operantur, & sibi congeneres proferunt effectus, homo hominem, Leo Leonem. Vnde etiam Fracastorij erroneus lapsus elucescit, negantis Deum cum secundis caussis immediatè cooperari.

Lib. 2. de intell.

Sed reuertamur ad Arist. qui de Mundo disserés, spiritum hunc diuinum planè inuexit. Spiritus, inquit, dicitur quædam tum in Plantis, atque animalibus, tum per omnia commeans, animata, fœcundaque substantia. Hic ergo longè, latèque diffusus omnia continet, omnia lætificat vitalem mundi animam, ipsamque naturam secum afferens, quæcunque subierit vitalia faciens.

Lib. de Mũdo.

Quidam melioris notæ Philosophi mundi animam interpretati sunt cœlestium orbium motrices Intelligentias, præcipuè verò Solis, quæ omnes mente, intellectuque summo bono, idealique menti incumbunt; circulari autem sphærarum motu perpetuo elaborant ad corruptibilem hunc mundum perficiendum, seminariam, vitalemque virtutem materiæ infundendo. Platonis opinionem de Anima Mundi difficillimam vocat D. Thomas, & modicæ vtilitatis; propterea & ipse dixit, animam Mũdi esse Intelligẽtiam orbis motricem, quæ per motum virtutem suam influit inferioribus.

Paparella Commen. in lib. Hipp. de Nat. Hum.

Comm. in Metrum 9. lib. 1.

At verò de hac ipsa re Galenus ita planè refert. *Reliqui omnes, animam habere, prouidentiaque regi mundum arbitrantur: Democritus, Epicurus, & quotquot atomos, & casum introducunt, neque animam habere ipsum, neque prouidentia regi inquiunt; sed bruta quadam natura. Arist. non anima, non ratione, non mente, non prouidentia præditum mundum omnibus suis partibus existimat, sed cœlum tantummodò, cœlestes enim orbes singulos, & animam, & vitam habere. Reliqua verò infra cœlum posita omnibus his carere. Quod si aliquo ordine frui videantur, non ex se illa ipsum habere, sed incidenter, quatenus à cœlestibus corporibus reguntur,* Hæc Galenus. An verò prorsus ea fuerit mens Philosophi, quam hic recitat Galenus, non contendo.

Lib. de Histor. Phil.

Illud certè affirmare non dubitarim, quod Cicero rerum ordinem, & constantiam suspiciens, hæc fieri inter se mundi partibus continentibus non posse, ni ea vnò continuatoque spiritu continerentur. Hinc Mercur. Trism. in Pimandro. Nihil est in omni natura quod ille ipse non sit. Est ille siquidem, quæ sunt, est ea etiam quæ minimè sunt. Quæ quidem sunt deluxit in lucem quę non sunt oculis Vir, in se ipso. Facessant igitur, qui Hippocrati absurdas opiniones adscribere maluerunt, quàm veritati subscribere; facessant, & posthac Apollinis Oraculum consulant, vt moniti meliora sequantur.

Iuppiter est, quodcunque vides quocunque moueris.
Quò fugis Encelade? Ad quascũque accesseris oras
Sub Ioue semper eris.

Quòd Humana Anima cœlitus infundatur In corpus. Caput III.

Ecclesiastes Reuertatur pullus in terram & spiritus redeat ad eum, qui dedit illum.

Tanta est non modò inter Philosophos, verùm & inter Christianos de humanę Animę origine dissensio, vt quicquam decernere non opis esset nostræ, ni iamdiu veritatem ipsam præmonstrasent Concilia sacra. Nam, ut mittam Auenrhois futilitatem, qui Intelligentem Animam, in omnibus vnam, & ab omni æternitate existentem statuit, neque Pythagoræ, neque Platonis fabellæ vnquam mihi sunt probatæ, qui certum animarum numerum ante corpora existentium, earundemque in alia, atque alia corpora migrationem posuere.

Inter Christianos verò eorum maximè improbanda opinio, qui intelligentem animam ex Dei substantia esse contenderunt, inter quos & Ciceronem censere licet.

Carpocrates Gnostici, Manichæi. Manilius O uidius. Hermias. Seleucus. Galatę. Origenes.

An dubium est habitare Deum sub pectore nostro?
Est Deus in nobis agitante calescimus illo.

Genesis c. 6. Non permanebit spirit[9] meus in homine in ęternum, quia caro est, erũtq; diei illius centum & viginti annorum.

Neque illi sunt admittendi, qui humanas animas ab Angelis factas esse putarunt, quod credidit & Auic.

Præterea humanas omnes animas vnà cum cęteris beatis mentibus creatas fuisse, præter veritatem est, & Peripateticæ Philosophiæ dogmata, quę docent, formas id non anteire, cuius sunt.

At Tertullianus, & Apollinaris ex traduce Animam procedere existimarunt, quibus applaudunt quotquot singulis mundi partibus à prima origine ab Opifice inditas esse uires, & veluti digito Dei in re quaque insculptas, secundùm quas omnia naturę suæ conuenienter agunt, mordicus tuentur. Naturam qui sequitur ducem, non errat, inquiunt, quia character est Dei, impressum diuinitatis vestigium.

Sed heus ò boni siccine feriantem Deum fingitis, & mundi cura vindicatis? Siccine vel inuiti Astrorum inutiles motus conceditis? Sed quorsum vitalis ille calor vectore spiritu tot stirpium, & animalculorum opifex huc cœlitus influit? Si potestas illa primis parentibus insita satis sit; Si primo Leoni vis procreandi simile successione in subolem propagata per se sola generat Leonem, cur Sol, & Leo generant Leonem? At Solis circumactu excitatus calor continenter ex quatuor elementis veluti ex communi materia vel ipso sensuum testimonio mixta progignit minimè mixtus (neque enim cœlestia elementaribus misceri possunt, cum sint asymbleta, differantque physico genere (Apage ergo tam vesanum commentum vel Philosopho, nedum Christicola indignum.

Diuinum hunc calorem tanti fecit Hipp. præcipuum naturæ machinamentum, vt animam non- nun-

Lib. 6. Epid.

nunquam ausus sit appellare, quam propterea vsq; ad mortem produci tradidit, quod omne calidum moderato frigido iugiter opus habeat, quo veluti enutriatur. Neque defuerunt apud antiquos, qui ignem nutritionis, & accretionis caussam dixere, Lib. 2. de Anima. quos redarguens Arist. animam præcipuam caussam appellauit. Cæterùm scire licet Hippocrati fuisse in more positum, instrumentariam caussam non rarò pro efficiente primario vsurpare. Cum enim in medendo ad id primò sit respiciendum, à quo perfecta editur actio, id autem sit animati organi recta constitutio, quæ potissimùm in certa calidi innati mensura consistit, factum est hinc, vt senex, calorem vnicum animæ ministrum pro anima vsurparit, quum medico in sensibilibus caussis sit permanendum. Hinc libro de carnibus calorem hunc immortalem facit, omnia sentire, audire, intelligere. Quæ verba sic interpretatur Victorius Angelutius in conf. Med. Fuit sensus Hipp. naturam in singulis operibus vti instrumento caloris, vnde posteriores suum axioma sumpserunt, frigus non ingreditur opera naturæ; hoc est calorem, audire, intelligere, scire, esse immortalem, idest, per calorem perpetuari speciem in indiuiduis, & indiuidua suas functiones obire, etiam eas, quæ ab anima proueniunt, &c. Enim verò si aliqua lædatur actio, non licèt animam caussari, sed in intemperiem, aut caloris imbecillitatem caussa reijcienda est. Proin Galenus, parum refert, inquit, medico inter medendum nosse, quæ, aut qualis sit animæ substantia.

Ne quis tamen posthac nostrum Senem arguat, quòd animam nescierit esse materia multò præstantiorem formam, substantialemque actum munerum nobilium Authorem; quæ sanè accidentiũ nullũ primò obeat, audiat, quæ alibi ab ipso Hipp. ex Calui interpretatione scribuntur.

Lib. de Principijs. De cœlestibus autem rebus, & sublimibus mihi nunc scribendum videtur, nisi quatenus homines, cęteraque animalia, quæ in terris degunt, & gignũtur, nataue sunt, principium, & originem inde habere demonstrabo, quòdque anima de Cœlo est, quòdque dolere languere, & quidquid boni, aut mali in homine est, de cœlo proficiscitur. &c.

1. de Abd. rerum caussis. Quam igitur in nos mentem extrinsecùs aduenire dixit Arist. de Cœlo expressiùs deriuat Hipp. teste Fernelio, non quòd priùs extiterit Platonicorum more alicui accommodata syderi, sed quòd eius Author cœlestis sit, qui eo momento in corpus aptè dispositum, organisque instructum infundit, quo eam creat.

Igneus est ollis vigor, & cœlestis origo.

Atqui nulla Intelligentia creata potest aliquid de nihilo producere, quia vis desideratur infinita, solus autem Deus inexhaustas possidet vires, quare singulas animas à Deo emanare existimasse Lib. de occultis rerum operibus. Hipp. consentaneum est.

Formæ, inquit D. Th., rerum tamquam in altiora principia in corporum cœlestium virtutes referuntur, & adhuc altiùs in Substantias Separatas, ex talibus enim principijs deriuantur formæ inferiorum corporum excepta sola rationali anima, quæ ita ab immateriali caussa procedit, nempè à Deo, vt nullo modo fiat à virtute corporum cœlestium, alioquin functionem colere non posset à corpore prorsus absolutam.

Quòd spectat ad Arist. ea de re nihil testatum; prorsusque promptum habemus, eius tamen mẽs Tex. 17. è tribus potissimùm locis elicitur: E Metaphys. scilicet libro 12. vbi probat nullam formam coniuncto priorem esse, ne intelligẽtem quidem animam. E lib. primo de Anima, quo loco asserit, Intellectũ Tex. 65. nobis innasci, substantiam quandam existentem, & non corrumpi: Innasci. I. in nobis nasci, & denuo produci. Denique e lib. de Animal. ortu, vbi Philosophus Cap. 3. confessus est, mentem extrinsecùs accedere, eamque solam diuinam esse, quòd cum eius actione nihil commune habeat actio corporea.

Sed eò reuertamur, vnde digressa est oratio. Hippocrates cùm bona tum mala hominibus de cœlo proficisci apertè prodidit, id quod ab Aristotele, vt Lib. 2. de ortu. cætera ferè cuncta, suscipitur, profitetur enim propter obliqui circuli reciprocationem hæc inferiora nasci, atque denasci, quod vel sensus testimonio probamus, dum enim Sol ingressus Arietem ad nos redit,

Prata virore nouo rident, iniussaque crescunt
Gramina, & arborei fœtus, vigor omnia firmat.

Ingressus autem Libram, dum abscedit:

Quæque effœta rigent, viduantur frondibus orni,
Squallida pallentes repetũt animalcula cryptas.

Hinc tempus omne, hinc vita omnis durationis sumit initia, omnium enim sublunarium ordo ex superiorum ordine pendet, omnisque vita certa definitur periodo. Propterea primo Meteωrῶn optabat Philosophus, vt mundus hic inferior supernis lationibus esset contiguus, vt inde meliùs regeretur.

Constans igitur sit, & ratum vniuersam hanc inferiorem naturam à Cœlo gubernari, vt singula nil possint, ni Cœli virtute promota vigescant: Hanc In Thæteto. autem virtutem nobis largiuntur cęlestia corpora motu, & lumine intercedente. Propterea scripsit Plato protinus Vniuersum ruiturum, si Sol momẽto consisteret, scitè enim ab Homero Sol cor mundi vocitatur, nam quemadmodum in nobis si cor momento pondere suo sidat, nec moueatur, necessum est interire hominem, ita in Megacosmo vsu veniat, oportet, cum vniuersa vim, vitalemque fœcunditatem à Sole mutuentur vt est melioris caussæ instrumentum.

Verùm ad pensum redeamus Hipp. ad priorem sententiam alludens lib. I. de Dięta scripsit, Animam in hominem irrepere ignis, & aquæ temperamento habentem humani corporis partem: quod vt clariùs euadat, sciendum ex Platonicis Capricornum, & Cancrum à Physicis dici Solis portas, quia in vtraque obuiante Solstitio, vlteriùs Solis inhibetur accessus, per has item portas animas de Cœlo meare in terras, rursum de terris cœlestia repetere, proin hominum vnam dici, alteram Deorum: Hominibus dicari Cancrum, quia per hunc fiat ad ima defluxus: Dijs verò Capricornum, quia illac postliminio cęlestibus animæ restituantur sedibus. Ex quo inter Pythagoræ placita censetur & illud à lacteo circulo initia sumere Ditis imperiũ, quia inde delabuntur animæ in mortalitatis naturam. Zodiacum verò lacteus circulus duobus intersecat

tersecat locis, qua Cancer, quaque Capricornus est, propterea & primam nascentibus lactis offerri alimoniam. Cæterùm quod ex intimo doctrinæ penu Author eruit Macrobius, acri dignũ est perpensione, quippe Plutonis, quod aiunt, galea opertum quadantenus ab impolitioribus, opinor, minùs percipi valet. Quare falli nemo ita debet, ut ascensum, & descensum hic accipiat secundùm situm, sed quia Luna Cancri domina generationi proxima est, Saturnus uerò Capricorni dominus remotissimus, ideò per Cancrum, idest, per lunarẽ, uegetalemque instinctum descendere animas dicunt; per Capricornum verò, idest, per Saturnum, intellectualemq; instinctum ascendere, Saturnum enim prisci mentem uocarunt, qua sola petuntur superiora.

Hinc patet sapienter, si quid aliud, ab Hippocrate dictum, animam in hominem repere ignis, & aquæ temperamento, quia generatio, & humana uita ut calido, humidoque sustentatur, ita ab eodem initia ducit. Hoc innatum calidum tertium est Platonicorum uehiculũ, per quod animæ corporibus iunguntur, calor enim animæ cum corpore nexus ritè perhibetur. Propterea Zeno naturam uocauit ignem artificiosum ad gignendum progredientem. Hinc Esdra cap.8.lib.4. inquit, conseruatur in igne, & aqua tua creatio. Ad Hipp. uerba collineans Petrus Vega scripsit semen esse animatum; Georgius autem Bertinus eodem spectãs credit animam esse priorẽ corpore. Sed hactenus.

Nos Patrum decretis sancitam coquimus sentẽtiam humanam animam à Deo creari. At Hipp. sola naturæ bonitate tam sapuit altè, vt Christianam veritatem peruadere potuerit, & nobis catholicum dogma relinquere.

Iacobus, & Gregorius Horstius. li. 2. de Natur.

Pudeat Christianos Asclepiadas, qui nodum in scirpo quærunt, & intelligendo næ faciunt, vt nihil intelligant. Pudeat, & ab Ethnico se doceri patiantur. Asserunt ij humanam animam nec per generationem simplicem fieri, quòd perniciei, & internecioni esset obnoxia, nec per creationem occipere, quòd homo non produceret hominem, quum corpus sit ignobilior hominis pars. Malunt ab anima Matris diuina intercedente operatione (ita enim loquuntur, quasi verò ab ipsa veritate coacti diuinum opus confiteantur) instar surculi ex trunco traduci in embrij corpusculum modo inconspicuo vectore vitali spiritu, qui conformatis particulis à matris corde per peculiarem ductum distribuitur, eoque modo deriuari, communicarique animam, quo spiritus ipse, quum seorsum absque anima vitalis spiritus consistere non possit, est enim eius indiuiduus comes. Assumptum cõfirmant morũ exemplo, quibus filij matres referunt. Addunt, fœtum in vtero viuere ceu matris particulam, cui per venas, & arterias arctissimè copulatur, atque adeò communi fruitur vita. Atqui cum anima peræquè sit in qualibet parte tota, atque in toto, conficiunt, vt tota quoque præsto sit infantulo. Hoc luminis argumento declarant, quod vti vstilem materiam sibi admotam accendit, ita sibi solidis ligamentis vinctum fœtus corpusculum obanimat Matris animula. Metuunt sibi, si aliter fiat, meticulosissimi viri, ne Deus sit Author originalis culpæ, quæ animæ, ceu proprio inhæret subiecto, quod vel dictu nefas est.

At si vrgeantur, quòd sceleris labes Protoplastarum quidem animam primò fœdauit, sed in societatem ruinæ corpus quoque prolapsum fuit, à quo peccati fomes in singulos proseminatur, propagaturque, nihil habent præterea, cui innitantur, præterquam Diuo Augustino, cui durum, violentumque est visum hominum animas ex nihilo creari, quum doceant sacræ litteræ, Deum creasse simul omnia, septima die cessasse, quo conficitur, vt omnium hominum animæ in primi hominis anima sint concreatæ. Quæ fuit etiam Nemesij opinio, cui consentiunt quotquot animas dixerunt simul esse conditas, inque corpora illabi non à Deo infusas, sed sponte corporum desiderio illectas. At canenti palinodiam Augustino fidem adhibeamus. D. Hieronymus huic testimonio scitè illud opposuit Ioannis. *Pater meus vsque modò operatur, & ego operor*. Quod verò adijciunt fore, vt homo hominem non gigneret, quum corpus sit ignobilior corporis pars, facilè diluitur. Homo cõcursum facit, dum enim vim suam semini indit, quę id concinnè præparatum, & ad formam recipiendam idoneum reddit, simul efficit, vt illi forma cõcilietur, & in subiectum ita præparatum incurrat, qui incursus, & cum subiecta materia formæ concentus quoniam est ipsius rei constitutio, est ortus; quisquis hanc effecit societatem, & connexum, is vtique procreationem fecit. Norit porrò neque materiam, neque formam fieri, sed compositum, sphęra ęrea fit, non ęs, non sphęra. Meminisse oportuerat quod Arist. Lib. xv. de Anim. dixit, corpus Animalis est ex femina. Anima verò ex mare.

In Epistola ad Marcelli num.

Arist. in Metaph.

Boetius.

Tu caussis animas paribus, vitasque minores
Prouehis, & leuibus sublimes curribus aptas,
In cœlum, terramque seris, quas lege benigna
Ad te conuersas reduci facis igne reuerti.

D. Thomas hic annotat, Philosophiam ex nostrarum animarum creatione Dei commendare sapientiam.

Com. in lib. 3. de cons. Phil.

Sed quæret hic solertior aliquis, quandonam affundi animam censeamus? Cui responsum volumus, affundi conformato, instructoque organis corpore, siue fœmina quadraginta duobus diebus, siue mas triginta formetur, neque enim certò definiri posse tempus credo. Quare inscitè quidam scriptis mandarunt, posteaquam semen intra formandi corporis monetam locatum est, quod à toto viri corpore defluere cum Hippocr. Platonici quoque decernunt, traxitque secum à viri anima formatricem vim, eius potentia diebus ferè quinque & quadraginta sic affici, vt sex primis diebus lac euadat folliculo genitino circumiecto ex membrana tam tenui, qualis in ouo ab exteriori cluditur testa, quod à Physicis deprehensum est, nec tacuit in libro de Natura Pueri Hipp. Nouem sequentibus sanguis; Duodecim alijs caro: Decem & octo alijs figuratum euadit, & tunc anima creatur, & infunditur iuxta Ægidij Carmen.

Iniectum semen sex primis quippe diebus.
Est quasi lac, reliquisq; nouem fit sanguis, at inde
Consolidat duodena dies, bis nonaq; demum
Effigiat, tempusq; sequens producit in ortum.

Verùm

Verùm me iudice talis fuerit procreationis modus. Comprehensi seminis spirituosæ, & efficaces particulæ se se in centrum colligunt, crassiores, lentioresque in superficie consistunt, quibus reficcatis fiunt membranæ; Partes igneas, & aereas collectus spiritus in substantiam suæ similem conuertit, vnde enascuntur enormonta, h.e. impellentia, quorũ ministerio vis formatrix ex semine crassiori partes spermaticas, ex sanguine menstruo sanguineas efformat. spiritus iste genitor per totum semen commeat, atque peruadit, vt agat contagione. An verò maneat spiritus absoluto opere meliori formę mancipatus, an dispareat, non est huius loci curiosiùs disquirere.

Hæc sanè est totius procreationis ratio nullis figmentis obruta. Falsum est enim, quod à Cęlio asseritur, semen primò in lacteam naturam, facessere, deinde in sanguinem, postremò in carnem conuerti; ex fœtifico enim lentore solæ spermaticæ partes, ceu prima totius operis lineamenta ducuntur, quibus subinde circumfusus sanguis paulatim in carneam concrescit naturam. Iampridem enim Medicorum euidens ratio Aristotelis opinionē conuincit asserentis seminis corporaturam euanescere, nec generationis opus ingredi, quemadmodũ nec coagulum casei substantiam constituit, sed cogit modò, & format, cum materia, & efficiens nunquã coincidant. Sed medici duplicem in semine substantiam agnoscunt, spiritalem, & lentorem, illi efficiendi vim concedunt, hanc in partium solidarũ substantiam conuerti solidè contendunt.

Quòd naturalia media non sint abdicanda Ægrotantibus. Caput IV.

Nolite tentare Dominum Deum vestrum, sed manete in officio.

Duobus modis vniuersi opificem nobis consulere, atq; prouidere, constãs est, & in confesso apud Platonicos, vno rato, & immutabili, quem appellant Adrastiam, quòd utraq; firmamenti reuolutione, lęta scilicet, à qua magnus annus Platonicorũ procedit, altera uerò celerrima, qua quotidie ab ortu ad occidentem secũ diripit subditos orbes, mundo, mundanisque omnibus fortem distribuit suam. Adrastiam appellant fatum, & immutabilem Dei uoluntatem, cuius ministra natura, à qua ordinarii procedunt euentus, est enim natura ordinis causa, imò ordo ipse in uniuerso. Cæterum naturam hic appello uim genitricem, & conseruatricem per uniuersum diffusam, quę procedit à primo illo motu, qui rebus omnibus est ueluti uita, quædã, quum hinc uiuificus calor suscitetur rerum Author omnium. Ideòq; Deus natura communi mundo prospicere dicitur, quia cęlorum motu singulis uitæ, & durationis suæ periodum definit, illius ministerio perficit, conseruatque omnia. Hanc solam generalem prouidẽtiam Aristotelem agnouisse nonnulli crediderunt, per quam mundus consistit, & singulæ species perpetua successione singulorum seruantur. Iuppiter omnibus idem: quia unicuique iuxta naturæ suæ meritum retribuit.

Esse lapis, sentire Leo, vegetare Cupressus,
Solus at ingenio viuere gaudet Homo.

At nos non possumus, qui in meliore schola sumus instituti, quin præter communem illam singularem quoque prouidentiam agnoscamus, quæ ad singulos homines perueniat, quam Platonici fortunæ nomine appellarunt, cuius effectus indefiniti, perobscurique videntur latente caussa, propterea sapientiorum suspendunt iudicia, eosque cogunt admirabile Dei consilium admirari simul & venerari. Huc spectant euentus omnes, quos Arist. appellat præter opinionem, & incõstantes. Quis enim non admiretur ancipiti morbo implicitum, nulla naturæ, nulla artis ope adiutum augescente morbo, & furentibus symptomatis repentè reualescere, ac si nullis laborasset languoribus? Hæc me hercle non nisi perrarò, & secreto Dei consilio boni gratia contingunt, quæ ideò nos in admirationem rapiunt, quòd præter naturæ ordinem, & caussarum seriem eueniunt. 2. Phys.

Cuncta hæc Superùm demissa suprema
Mente fluunt. Statius.

Hac de caſſa Hipp. in ordinarijs caussis subsistendum esse docet, illuditque Scythis, qui protinus ad Deum recurrunt naturalia negligentes. Lib. de Aere, locis, & Aquis.

Plurimi, inquit, in Scythia castrantur, muliebriaque exercent, loquunturque muliebriter, qui euirati dicuntur. Caussam verò huius rei incolæ Deo tribuunt, hosque homines colunt sibi cauentes, ne talia patiantur, sibique eueniant. Mihi verò hæc, & talia mala omnia diuina esse videntur, nec vllum esse diuinum magis, aut humanũ quàm aliud, sed omnia peræq; diuina, nam horum vnumquodque suam habet naturam, nec quicquam sine natura gignitur, &c.

Cur verò plurimi sterilescant, Hipp. caussam reijcit non in Deum, sed in vitæ desidiam, iugem equitationem, crapulam, ischiadicos dolores, quibus erãt obnoxij, quòd equitarẽt sine stapedibus. (Hinc quæsiuit Aristot. cur ischiadici steriles) deniq; reijcit in largam sanguinis missionem cæsa pone aures vena; & in ignauissimum somni torporem. Si à Deo hæc mala proficiscantur, inquit cur non peræque omnibus accidũnt? Cur potentissimis potiùs generosissimisque Scytharum, qui Deos colunt, sacrificia faciunt, quàm pauperculis, & ex infima plebecula homuncionibus, qui Deos temnunt, blasphemique execrantur, hæc incommoda eueniunt? Nec Dij, inquit, sunt incusandi, nec naturalia abdicanda præsidia. Hortatur igitur, vt crapulas, & inertiã declinent, vt frugalẽ vitam, & labores strenuè ineant, sic enim futurum, vt prolẽ, & quidẽ masculam suscipiant, & morbis defungantur. At verò libello de Virginum morbis sacrificulos arguit, quòd credulas mulierculas deciperent iubentes, quam mox donaria Dianę offerri, vt morbis expedirentur: Arguit iure maximo, quasi verò Dij optimi naturalia media non instituerint, per quæ efficaces esse volunt. Hinc senex ipse mãdat, vt miseræ Virgunculæ, quæ ab vtero vt plurimũ ęgrotãt, aut sibi sanguinem mitti patiãtur, aut certè virum experiantur, Maritus enim non eneruis muliebriũ malorum non infrequẽnter esse solet curatio suauissima. Cæterùm vniuersa naturæ opera Hippoc. 4. Sect. Probl. 30.

vocat diuina, quòd Deus cum quouis naturali Agente cooperatur proximè (Philosophi dicunt virtutis, & suppositi immediatione) quod sanè ex eo facile probatur, quoniam diuina virtus nō est aliūde mutuata, quin potiùs omnis creatæ rei virtus à Deo effluxit, adeò vt creaturæ, sit quoque Dei virtus. Dein, quòd nihil intercedit inter Deum, & creatæ rei effectum, cum Deus similiter, atque ignis V.G. dum calorem producunt, manui, dum calescit, proximus sit. Verumtamen caussæ primæ actio ab actione caussæ secundæ ad certam speciem deducitur, atque definitur, quia cum prima caussa indiscriminatim quemcumque edere possit effectum, vtpotè hominem, aut equum, hominem verò definitè producit, quòd hominis congressu concursus eius distinguitur, atque definitur. Distincta tamen caussæ secundæ quoad gradum actio à Deo coercetur, & limitatur, etenim, exempli loco, Ignis ad certam numero calfactionem non est affectus, præfinitusue, quin plures potis est elicere, quum natura ad singulare non collimet, vt docet Auic. Quare vt hanc definitè calfactionem edat, aliunde limitari, determinarique debet, atqui in secūdarum caussarum sphæra nihil est, à quo terminari queat; quare ad primam caussam confugiendum est, quæ virtutis suæ efficacitate eam definiat, cuius certè est ordinaria, & stata lege hunc quasi defectum supplere, neque enim cœlestis influxus, cæteræue caussæ effectrices hoc præstare valent.

Nyphus in Phys. Sed quispiam ex Peripatetico Lyceo nobis obijciat. Actiones esse singularium, Intelligentias esse causas vniuersales, neque caussas esse, quòd ab illis nouum quippiam proficisceretur, quod est absonū. Denique particulares caussas sufficere, nec necessarias ideò esse vniuersales. Verumtamen ijs sic obuiam ire volumus. Ad actionem aliquid bipartitò dicitur concurrere, nempe vt agendi ratio, & vt illud quod agit, vniuersales caussæ confluunt in effecta vti rationes agendi, minùs vt agentes. Et sanè Aristotelei ab vniuersali caussa nullam actionem obiri arbitrantur, nisi singularis, & determinatæ caussæ congressu definiatur. Sunt, qui afferant, caussam vniuersalem, & particularem ad eundem effectum conuenire secundùm diuersos gradus, vt homo hic ad hominem hunc, at vniuersalis caussa ad hominem vt ens, siquidem effectus vniuersalis in caussam vniuersalem referendus. Vniuersalis igitur caussa concurrit ad plures effectus, & ad eundem secundùm vniuersalem rationem, sicque concedunt, Deum concurrere ad huius hominis productionem secundùm gradum Entis, quoniam vniuersalis caussa non concurrit ad effectum secundū omnem gradum, sed secundùm vniuersalem rationem, particularis verò concurrit secundùm gradum particularem. Sunt, qui secius sentiant asserentes, particularem caussam, & vniuersalem, scilicet

Gregor. Arim. Deum ad eundem effectum confluere secundùm eandem rationem, & gradum, sed non secundùm eumdem ordinem, quoniam altera vt particularis, altera vt vniuersalis conuenit, neque interim altera superuacua est, quum ambæ non conueniant eodem ordine.

Eccl. 38. Quidquid sit tandem, Deum in omnem effectum confluere constans est, & ratum, hinc etiam à Deo omnem medelam emanare, dicitur, atque eius instrumentum esse naturam, vtriusque Ministrum Medicum. Quæ media instituit Deus, vt in illis efficax esse videatur, propterea Sacræ paginæ in infirmitate adhibendum esse Medicum sedulò iubet.

Ne credat tamen aliquis, Deum naturalibus medijs ita esse alligatum, vt sine illis nihil queat efficere, quod putarunt Stoici, cum idem supra, & contra naturam efficaciter agere possit. Sic Moses xl. dies absque alimento diuinitùs vixit, & quinque panibus, duobusque piscibus Christo theantropo distribuente tot hominum millia expleta recessere. Posthac tamen non nisi temerè quispiam hanc mirabilem, ominosamque custodiam expectarit quin in officio se contineat, & manum cum Mineruа, quod aiunt, moueat; Scriptum est enim, in sudore vultus tui vesceris pane tuo.

Quare si quis morboso corporis languore corripiatur præ naturæ imbecillitate, Dei in primis opem imploret, eumque ardentibus inuocet votis, vt remediis opportunis, & congruentibus intercedente diuina benedictione excupitum largiatur euentum. Vt enim sanitas benedicente Domino quotidiano cibo seruatur, ita præsidiorum beneficio laborantibus, & morbo oppressis succurritur.

Non absimile symbolum in æternæ salutis mysterio est cernere, vbi Deus Opt. Max. mādat, vt Christi verbis auscultemus, & instituta adhibeamus Sacramenta, quibus in nobis efficaciā suā pollicetur, vbi non crepera, sed firma fide seruatoris Iehouæh meritum comprehendimus, nobisq; corrogamus.

Suam itaque Omnipotentiam Deus tentari minimè patiens ad media, naturalesque caussas nos ablegat, quibus dextrè nos vti iubet cū ad sanitatē seruandā, tum ad profligandos morbos. *Medijs, quæ vocant*, inquit Oseas, *legitimis vtentes adiuuat Deus.*

Meritò igitur Hipp. vecordes insimulat Scythas, quòd mediis despicatis naturalibus ad Numen recurrant, illudque caussentur, siue agnoscenda sit morbi causa, siue morbus curandus sit. In natura, ait scitissimè, nihil sine natura, nempe sine naturali causa gignitur. Vnde etiam ad Democritum scribens inuehitur in impostores.

Artis Medicæ recta facta ò Democrite, inquit, plerique è vulgo hominum non omnino laudant, verùm Diis sæpè attribuunt, si verò natura reluctata perdiderit eum, qui curatur, medicos reprehendunt Numen prætereuntes, &c.

Quòd in profligandis morbis diuinum Auxilium sit inuocandum. Caput V.

Puer in infirmitate tua ne derelinquas te, sed inuoca Deum, & ipse te sanabit. Eccl.

Picurus, vt seruaret hominis libertatem negauit Dei prudentia mūdum gubernari, sed quàm iniquè, palam est, Deus enim non tantùm communi, sed etiam singulari prouidentia mundo, mundanisque omnibus prospicit, curat non tantùm vt sint, sed & benè sint omnia, cognoscit indiuidua non tantùm sub ratione speciei, sed etiam secundùm indiuiduas proprietates. Cum enim

enim ea fecerit, possitne illi esse ignota? Cùm abiectissimus Artifex opus suum cognoscat, est ne uerisimile, Deum ignorare, quid agat? Nec refert, si singula sint infinita, & caduca, quia sub ratione finita cognoscit. Deus esset Animal miserrimum, ait Sophus, ni singula cognosceret: Nec est, quod obijciat Auenrhois, fore, ut uilesceret, si hæc nosset inferiora. Non est, inquam, nam cognitio omnis perficit, atque illud de uoluntate potiùs, quàm de intellectu diceretur, siquidem uoluntate ad optata trahimur, illisque similes euadimus, at intellecta in intelligentem transferuntur, & ei similia redduntur. Itaque si ullum sit argumentum, Deum conficeret non cognoscere ex rebus ipsis accipiendo mortalium more cognitionem, sed seipsum intelligendo omnia eminenter continentem. Illud tamẽ alta mente tenendum, res singulas à Deo quidem cognosci, at per essentiam suam efficientem, aut conseruantem, adiecto scilicet diuinæ uoluntatis actu. Quoniam enim res singulæ præter essentiam obtinent existentiam, qua singulares euadunt, & extra caussam subsistunt, si cognitæ essentiæ accedat uoluntatis actus, quo Deus producere, aut cõseruare decernat, cognoscuntur exemplo singularia omnia, quæ sub illa continentur essentia: Ad singularia namque productio illa terminatur.

Primùm igitur essentiarum pluriũ plures Ideæ coniunguntur tùm substantiæ, tum accidentium, quæ simul in rebus singulis continentur, tum accedente illa uoluntatis determinatione singula cognoscuntur. Hinc D. Thomas opusc. de Angelis cap. 13. inquit, sicut caussa est quodammodo in effectu, ita omnis effectus eminentiore modo secundùm ipsius uirtutem est in caussa: In caussa igitur omnium prima, quæ est ipse Deus, oportet omnia eminentiùs existere ex natura, quàm etiam in se ipsis, quod autem est in aliquo oportet, quòd in eo sit secundùm modum eius substantiæ, substantia autem Dei est ipsum intelligere eius, oportet igitur omnia quocumque modo sunt in rebus, in Deo intelligibiliter existere secundum eminentiam substantiæ eius. Necesse est igitur, Deum perfectissimè omnia cognoscere. Alibi verò. Primum mouens immobile, quod est Deus omnium motionum principium est, sicut & primum ens est omnis esse principium, in caussis autem per se ordinatis tantò magis aliquid est caussa, quantò in ordine caussarum prior est, quum ipsa alijs conferat, quòd caussæ sint. Deus igitur secundũ hoc omnium motionum vehementiùs caussa est, quàm etiam singulares caussæ mouentes: Non est autem alicuius caussa Deus, nisi sit intelligens, cùm sua substantia sit suum intelligere, vnumquodq; autem agit per modum substantiæ. Deus igitur per suum intellectum omnia mouet ad proprios fines, hoc autem prouidere est. Omnia igitur diuinæ prouidentiæ subsunt.

Hæc autem tam multa in vnum effudimus Themistium, ne conniuentibus hominis auctoritas imponeret, quum maximè ei Philoponus applaudat, qui mala à Deo non cognosci, arbitrati sunt, eo planè argumento, quoniam, si cognosceret ea, etiã faceret, quod enim nouit, id efficit, siquidem, vt intelliguntur res à Deo, ita sunt. Quasi verò innumerabilia possibilia non cognoscat, quæ efficiet nunquam. Cognitio quippe ad intellectum spectat, effectio ad voluntatem. Sed nos nimis longum fecimus, qui ad probandam singularem Dei prouidentiam Peripateticorum Principis patrocinio vti poteramus; sic enim Arist. (Lib. 10. Eth.) At verò, inquit, qui mente operatur, & eam colit, disponitur optimè, is & amantissimus Dijs immortalibus est, nam si Dij curam rerum humanarum, vt existimatur, aliquam habent, rationi sanè consentaneum fuerit, ipsos eo gaudere, quod est optimum, sibique maximè cognatum, hoc autem fuerit ipsa mens, & in eos, qui maximè hoc amant, & honorant, beneficia vicissim conferre, tamquam curam ijs, quæ sibi sunt chara, & diligentiam adhibentes, & rectè, benèque agentes. At constat hæc omnia sapienti inesse maximè, amicissimus igitur sapiens Dijs immortalibus est, eundem autem conueniens est, & fœlicissimum esse, &c.

Ex quo loco D. Th. Deum rerum humanarum peculiarem curam gerere demonstrat. Id quod etiã certa colligi potest apodixi ex Peripatetica Schola decerpta: Siquidem omne agens certo fine dirigitur, tantùmque in finem itio, atque directio, quantùm agentis efficientia se collatat, explicatque. At Dei efficientia ad vniuersam rerum naturam pertinet, quare & vnumquodque à Deo in finem suum dirigitur. Hæcque expressa est, & peculiaris prouidentiæ ratio, quam egregiè nobis sacerrimus ille Iacob per Scalam è terra in Cœlum vsque assurgentem significauit, ad quam Dauid etiam respexit. (Psalmo 112.) *Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat, & humilia respicit in Cœlo, & in terra.* Quin & Homerus (Iliad.) huc collineasse videtur, quando à Ioue auream catenam è Cœlo in terram demitti omnia comprehendentem, vincientemque, hecnon ad Iouem ipsum retrahentem, scriptis tradidit.

Porrò varij gradus Scalæ multiplices, & multiformes rationes, & modos significant, quibus res à se conditas Deus regit pro varietate. s. rerum ipsarum. Quippe rationis expertia per formas, & qualitates ab origine illis insitas, atque per naturales propensiones, & brutos, irrationalesque quosdam instinctus, qui tamen rationis, & prudentiæ instar illis sunt, Deus gubernat, & ad suum quæque finem dirigit.

At verò hominem proprio arbitrio vtentem, non vno modo, sed multifariam gubernat, & moderatur. Hunc pœnæ formidine, illum præmiorum spe ad frugem reuocat, illum per cruciatus, & calamitates ad commoda deducit, hunc è fœlici deijcit statu, & in pauperiem deprimit, quò vexatio det intellectum. Adhæc per hortatus, per monita, per exempla allicit, incitat, attrahit.

Cæterùm si omnia sunt Dei sapientissimi, potentissimi, atque optimi subiecta prouidentiæ, vnde tot in rebus vitia, defectus, flagitia cum in humanis, tum in naturalibus? Hoc vel maximè, inquit Boetius, (Lib. 4. de Cons. Phil.) est admirationis, & querimoniæ caussa, quòd cùm rerum omnium bonus rector existat, vel esse omninò mala possint, vel impunita prætereant. Etenim imperante, florenteque nequitia virtus non solùm præmijs caret, verùm etiam sceleratorum pedibus subiecta calcatur, & in locum facinorum supplicia luit. Quæ fieri in Regno scientis omnia, poten-

potentis omnia, ſed bona tantummodò volentis Dei nemo ſatis poteſt nec admirari, nec conqueri. Verùm hanc obiectiunculam præclarè diluit D. Th. Corruptiones, inquit, & defectus, qui ſunt in rebus, dicuntur eſſe contra naturam particularem, ſunt tamen ſecundùm intentionem naturæ vniuerſalis, quia ſcilicet tenus defectus vnius cedit in bonum alterius, vel etiam totius vniuerſi, ſiquidem corruptio vnius eſt generatio alterius, per quam ſpecies conſeruantur. Cum igitur Deus ſit vniuerſalis prouiſor totius naturæ, ad ipſius prouidentiã ſpectat, vt permittat quoſdam defectus eſſe in quibuſdam, ne vniuerſum abſolutum bonum præpediatur, ſi enim omnia mala inpedirentur, plurima deſiderarentur bona, neque enim eſſet vita Leonis, ni rabido dente laniata aliqua animalia cæſa fuiſſent, nec eſſet Martyrum patientia, ni tyrannica, & immanis perſecutio preeſſet. Hinc. D. Aug. Deus omnipotens nullo modo fineret, ait, aliquid malũ eſſe in operibus ſuis, niſi vſque adeò eſſet omnipotens, & bonus, vt benè faceret etiam de malo. Propterea Boetius, ſola eſt, inquit, diuina vis, cui mala quoque bona ſint, cum eis conuenienter vtendo alicuius boni effectum elicit. Ordo enim quidam cuncta complectitur, vt quod ab aſſignata ordinis ratione diſceſſerit, hoc idem, licèt in alium, tamen in ordinem relabatur, ne quid in regno prouidentiæ liceat temeritati.

P.P. Q. 22. art. 11.

In Ench. ca. 11.

Galenus de decreto Hipp. & Plat. c. 7. Non enim inquit, quemadmodum quæſtio illa Mundus factus ſit, an minimè ſit, inutilis eſt, ita quoque de prouidentia Dei indagare non confert, ſed vtilis omnibus eſt, vt vim quandam eſſe in mundo hominibus & potentia, & ſapientia meliorem cognoſcamus, &c. Quidquid ſit tandem, Hippocrates noſter ſatis diuinam prouidentiam in cõfeſſo habuit, qui ſuadet, vt preces Dijs effundamus, & diuinam imploremus opem.

Lib. de Inſomnijs.

Ita enim ſenex. Cum quid purum de Deo puro quis capere videtur, quoad ſanitatem optimum eſt, nam ſignificat, quæ corpus intrant, pura eſſe. Si quid autem contra, non bonum eſt, morbum enim in corpus veniſſe ſignificat. Paullo autem poſt infert. In morbis Deos inuocare conducibile eſt in primis, & oportet ijs inuocatis manũ inſuper operi admouere, in quo opere numen eſt. Adhæc ait. Atq; hi non docent, quomodo cauere oporteat, verùm Dijs ſupplicare iubent, & ſupplicare quidem decorum, & valde bonum eſt, oportet igitur ipſum opitulari, & Deos inuocare, & infra. Sed & vocis exercitijs vtatur, & Dijs ſupplicet, & turbatio ipſi ſedabitur, &c.

Hinc quoque lib. de Muliebri natura præcipit, vt in tractandis mulierum morbis ab ipſo numine auſpicium ducamus. Cæterùm in libello de Elegantia tam piè de Deo loquitur, vt nullus Theologorum in hac re Hippocrati ſit præferendus.

Scientia, inquit, de Dijs Medici animo penitiſſimè implexa eſt, cùm in alijs affectibus, & ſymptomatis medicina erga Deos valde reuerenter ſe habere comperitur, tùm verò Medici Dijs locum dant, numen enim omnia regens in medicina minimè ocioſum eſſe animaduertunt, & in ijs morbis, quos ipſimet aggrediuntur, & in ijs, quos per ſe abſque ſua opera ſuperari vident. Quot quot enim medicina vincit, Deorum opem vincit, nam & Medicinæ via ſecundùm ſapientiam Deorum munus eſt, & remediorum efficacia ab iiſdem pendet.

Numina ni faueant, nil Panacea poteſt.

Mitto volens, quæ in hanc rem alibi, ab Hippoc. ſcribuntur. Ecce vt non minùs piè, quàm verè, chriſtianæque religioni congruenter medicinam eſſe donum Deorum, omnemque vim; & efficaciam ab eiſdem pharmaca ſuſcipere, luculenter optimus ſenex profitetur.

Lib. de Veteri Medicina.
Epiſt. ad Ab der. Comm. in lib. Hipp. de Inſomnijs.

Quid mirum igitur, ſi Zimarellus, teſtante Ioanne Colle, Hippocratẽ Naturæ, & Chriſtianæ Theologiæ genium appellabat?

Huius pium ſanctumque inſtitutum ſecuti ſunt Arabes; Quare Meſueus Regis Damaſceni nepos ſuos ita exorditur Canones. *In nomine Dei miſericordis, cuius nutu ſermo recipit gratiam.*

Affectum verò curationem his aggreditur præfatis. *Sanat languores Deus, qui de frugalitatis ſolio produxit in largitate ſua medicinam benedictus, glorioſus, & excelſus.*

Infirmatur quis in vobis? Ait D. Iacobus, inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum vngentes eum oleo in nomine Domini. Elias homo erat ſimilis nobis paſſibilis, & oratione orauit, vt non plueret ſuper terram, & non pluit annos tres, & menſes ſex, & rurſum orauit, & Cœlum dedit pluuiam, & terra dedit fructum ſuum, &c. & lib. Sapientiæ cap. xvi. Etenim neque herba, neque malagma ſanauit eos, ſed tuus Domine ſermo, qui ſanat omnia. Hinc Plato x. de legibus; Nunquam à Deo negligeris, nec ſi ita paruulus ſis, vt in terræ profundum ingrediaris, nec ſi adeò ſublimis fias, vt pennis eleuatus in Cœlum voles. Neque ab hac pietate receſſit Galenus dum ſcripſit comm. ſuper lib. Hipp. de Victus ratione in morbis acutis cap. 3. Si tempeſtiuitatem in medendo obſeruaueris, fiet, vt Arti numen quoque diuinum cooperetur.

Quis hanc in Deum pietatem, & cultum non admiretur? Quis non æmuletur veritatis lumine excitatus? Deo igitur ſupplices preces feramus; ſcriptum eſt enim. *In tua infirmitate ne deſpicias te ipſum, ſed ora Dominum, & ipſe curabit te*, &c. Nec magnum quicquam aggrediamur non inuocato Numine. Sapienter enim Heraclytus ſacrificia, & preces medicamenta appellare ſolebat, quod præpotentis pharmaci vice à morbis purgent.

Sed hic ſe ingerit quæſtio Theologumena, an ſcilicet res diuinas obeuntibus nobis Deo contingat affectio. Porphirius ſuſpicabatur, non modò Dæmones, ſed etiam Deum affici, quoniam inuocationibus moueantur.

Victa Hominum precibus cæleſtia Numina terras
Coguntur petere, & caſus aperire futuros.

Auic. Aphor. 47. Non eſt, inquit, verum, quòd Creator altiſſimus patiatur à deprecationibus. Immo res, quæ poſtulatur deprecationibus ab eo, fuerit in præcognitione ſua, vel fuerit in numero rerum ab ipſo cognitarum, tunc deprecationes exaudiuntur. Fortaſſe enim fuit in præcognitione ipſius Dei, quòd cauſſa illius rei ſit deprecatio.

Iamblichus arbitratur, Deos, non quia inuocentur, moueri ad communicanda hominibus bona, ſed

na, sed sponte nos ad bonum prouocare, nobisque inuocando conuersis accurrere vltrò quippiam monstrantes, largientesue. Supplicationes porrò animam diuino aptam influxui reddere, qui tum vltrò, tum facilè perueniat propter diuinam amicitiam omnia continentem. Quod si à benefica Deorum cura, ceu à clarissimo Solis lumine abeamus longiùs, densioribus nos statim tenebris circumfundit, tuncque iratior nobis dicitur Deus, quem tunc demum credimus remollire, si suppliciter ad eundem conuertamur: Lenimentum id genus affectionem Deo infert nullam, ait Cęlius, immò à perturbationibus sequestrat animam.

Porrò Platonici mundanis Dijs sacra obeunt corporea, superioribus Dijs segregatam putant dicandam esse sanctimoniam. Principi verò segregatissimam.

Verùm age quando in hęc incidimus, cur supplicationes quædam exaudiuntur quædam obturatis despectantur auribus? Respondeat doctus iuxtà, ac pius Auicennas. Caussa, inquit, propter quam exaudiuntur preces, est conuenientia, seu aggregatio caussarum simul cum Sapiētia Diuina, & est, quòd conueniant, siue aggregentur hominis deprecantis caussæ? Verbi gratia in eo, quod ipse deprecatur, est caussa, cur res illa sit ex Creatore. Quod si quispiā dicat, verum fieri possit, vt citra Litanias illud euadat. Vtique inficiabimur, quoniam euentus vnica est caussa, nempe altissimus opifex, qui interpositas preces seu proximas, & peculiares caussas disponit, quemadmodum sanitatis alicuius laborantis pharmaci haustus caussæ perhibetur, quum verò medicamentum respuit, sanitatem quoque negligit.

Lib. de Anima Aph. 45.

Pari modo preces ad vota obtinenda veluti accomodata media desiderantur. Quamobrem duabus de caussis, quæ simul conuehiunt, rogatus necessarij videntur, atque adeò ipsarum exauditio. Enim verò si ad supplicandum promouemur, à Deo est, propterea deprecatio, cur exaudiamur, caussa est. Cur verò in congruum, & decens adspiret supplicatio, vnde optata cadunt ex voto, ab eodem repetendum, quare ambo ab vna producuntur origine. Nonnunquam verò alterius caussa est altera. Propterea quidam à terrenis cœlestia affici, in animum induxerunt, quare preces nostræ necessariò exaudiuntur. Nos ijs sic iri obuiam volumus; Naturalia nimirum hæc cœlestium, & diuinorum effectus quosdam esse, qui, ni peruertatur ordo, in suas caussas nullatenus queūt efficere, hinc etiam ad orandum excitamur. Cur verò preces non exaudiantur, ea potissimùm est caussa, quòd finis, cuius gratia obsecrat, vel non cōducit iuxta Vniuersi ordinem, vel ratione deprecantis. At verò viris sanctimonia delibutis inter precandum Prima caussa vim infundit per quam mirum immodum aliena mouent, quare & elementa eorum voluntati confestim parent, quùm maximè elem. subiecta sint animæ energiæ, nosque ipsi non semel fecimus periculum. Vbi enim res vehementiùs imaginari contingit, quam mox corpora nostra alliosim, & affectionem subeunt pro animi varia dispositione. Ad hæc neque absonum, aut à veritate abhorrens est, quempiam imaginationis vi alienū ciere, & percellere posse corpus, id quod Indiæ inquilini sæpius experiuntur. Itaque Deus omnium conditor exaudit deprecantem animam, si finis, ad quem preces diriguntur, in vniuersi ordinem, & vtilitatem relabatur.

Hæc est ipsissima Auicennæ sententia, qua duo potissimum constituuntur veluti cardines, super quibus impetrati voti ratio conuertitur; diuina scilicet afflatio, qua ad rogatus, & obtestationes excitamur, iusta denique, & honesta singulis, aut vniuersæ naturæ conducens inter implorandum petitio. Et hæc est congressio, coitioque caussarum, quę diuinam mouent sapientiam ad efficiendum, quod efflagitatur precibus, quibus planè nulla afficiuntur passione Numina, sed tantùm in illis veluti symbolis volunt esse efficacia. Vt autem preces omnibus sint absolutæ numeris, quinque stipari oportet prærogatiuis; Securę enim, rectę, ordinatę, deuotæ, humilesque esse debent. Sed quando hæc altioris sunt operis, mittimus, & ad Auic. reuertimur, cuius cōmendamus sententiam, Deum Sanctis viris præsto esse, virtutemque communicare, per quam elementa, & quidquid ex elementis est concretum, illis audiunt, & protinus obtemperant. Mirabilis est enim Deus in Sāctis suis. Verùm quod de Imaginatione subijcitur, est falsissimum, imaginatio namque immanens actus est, nec quicquam in nostro corpore obire potis est, nisi alterius caussæ, quæ eius subsit imperio, intercessione, congressuque, multò minùs in alieno corpore.

Precum cōditiones ex D. Thoma.

Hinc non inelegans quidam perperam plurimos, eosque admirabiles euentus in imaginationem reijcit, vt pote quæ reuera spiritus, & humores ciet morborum parentes. Nam si rogetur, cur appositis amuletis cum susurro, aut sesquipedalibus verbis effutitis quispiam morbo defungatur? Respondet effectum esse ab imaginatione. Vbi namque certa spes salutis concipitur, calor, spiritusque quo quo versum effusi ad functionum munera acriores, aptioresque redduntur. Sic epileptici, dum ex Alcæa vngula concinnatum gestant annulum, quia Periaptis certò credunt, & maximè fidunt, non corripiuntur, quòd confidentiam spirituum quies, & tranquillitas excipiat: At submoto annulo, quia inuadit timor, turbantur spiritus, atque consternantur, à quibus exciti humores cerebri obstruunt vētriculos, membranulasque vellicant, hinc sacer ingruit morbus. Atque perinde illis accidit, ac qui demisso, humilique loco angustam trabem recti perambulant, at si paulò eminentiore loco ponatur, vnde periculum impendeat, ingressi quam mox præcipites delabuntur, quòd præmetu spiritus in fontes recurrunt, & lacertos deserunt. Qua caussa etiam somnambuli auia loca petunt, repetuntque, at experrecti, si discrimen agnoscant, proni decidunt. Eodem modo & Quartanam fieri, & admoto Araneo propulsari credidit. Sed norit in primis affectus ex prænotione Phantasiæ, quæ, vel læta, vel molesta obijciat, suboriri quidem; circa cor tamē sanguinis, spirituumque tumultuariam fieri commotionem, quare cordis potiùs, quàm cerebri affectus ex phantasiæ deliramentis emergere consentaneum foret. Nam etsi affectus vniuersum corpus moueant, in ipso enim corde aut caloris, aut frigoris, vt

Alex. de Vicentinis.

ris, vt ait Arist. facta alteratio, etsi in exigua, & non sensili particula, plurimam sanè in toto corpore parit differentiam cum ruboribus, & palloribus, cũ horroribus, & tremoribus, alijsque huiusmodi; vt temone paululum translato magna fit proræ transpositio: Nihilominus tanti non sunt, vt excitis spiritibus continenter aut morbos pariant, aut propellant (ni summus subsit apparatus.) Equidem multum conducere fidentiam scio, vnde Auic. dicebat, Medicum plures curare, cui plures fidunt, plurisque esse bonam, firmamque animi confisionem, quàm omnia Medicorum pharmaca. Propterea etiam Vallesius Medicos dehortatur, ne eorum curam suscipiant, à quibus non æstimarentur plurimi. Cuius rei caussam adijciũt quidam, quòd confidens animus non percellitur, sed adquiescit, quocum spiritus etiam consistunt. Accedit, firmam erga Medicum fiduciam id agere, vt malorum obliuiscantur, & dolores conuerso in Medicum animo aut non sentiant, aut mitiùs ferãt, necessario enim animaduersio desideratur ad percipiendum dolorem. Vnde Hipp. Qui dolentes parte aliqua corporis omnino dolorem non sentiunt, ijs mens ægrotat. Scio inquam ea de caussa plurimum prodesse fiduciam, sed eam esse, quæ comitialem morbum admota Pæoniæ radice, aut annulo ex Alcęo vngue arceat, haud credo. Ecquis enim ea pernicie semel correptus fidenti, ratoque animo non sperat, fore, vt de integro non inuadat, cum interim credulis, & benè sperantibus medio de fonte leporum superueniat, & incessat? Cornelius Agryppa Magiæ Ceremonialis vnum principium statuit credulitatem firmam, qui non crediderit, inquit, non experietur, sed tam futilem sententiam iure Philosophi reijciunt. Existimandum igitur cum tota elegãtiorum Asclepiadarum Schola vngulam syluestris Aselli cum cerebro epileptico habere schesim, & quandam analogam rationem, adeò vt annulo apportato per occultum efluuium ita roboretur cerebrũ, vt non possit à quauis morbifica caussa concuti. Araneolum uerò frigidum, siccumque animal aut negarim ea ui pollere, aut certè non alia ratione, quàm scheticos, & mutuo consensu. Et, ne me quis credulitatis arguat, qui omnia ad temperationem uelit reducere, Alex. Aphrodisæum quærentem patienter audiat, cur quos dipsas momorderit, sitique sunt intolerabili affecti, eis epota theriaca, quę calida, siccaque est, sitim sedat, non autem magis incendit? Respondet non qualitatis ratione sitim sedare, sed mutuo quodam consensu, & ratione naturali. Id est huiusmodi Antidotum, quod plurimis ex herbis componitur; quæ consensum aliquem cum singulis corporis partibus habent, uelut dictamnum proprietatem quandam erga cor habet, ipsumque confirmat, & seruat, eupatorium uerò cum Iecore, scolopendrium cum Liene, petroselinum cum uentris orificio, hyssopus uerò cum septo, & pulmone, Helenium uerò cum Renibus, ruta cum collo, gentiana cum cerebro, seseli autem cum vesica vrinaria. Vnumquodque igitur horum mellis dulcedine illectum trahit quod sibi propriũ ad tutelam est. Inter quæ omnia sunt & viperarum immixtæ carnes, quæ naturalem quendam mutuũ affectum habet, quam antipathiam vocant, aduersùs quod vis venenosum animal, corruptibilemque virtutem. In singulas igitur partes distributa affectum illum, qui corruptionem minetur, agere non sinunt. Repugnant enim ceu legitimi quidam milites, qui pro sua ipsorum patria arma ceperint. Hactenus Alex. qui tametsi sententiam meam confirmat, & caussam elegantissimè exprimit, in eo tamen falli videtur, quòd singula simplicia in theriace permanere putarit integra, quum tamen post fermentationem corrumpantur, & ex corrupta singulorum specie quinta quædam prodeat essentia virtute omnium vim continens. Nam quemadmodum in Mixtis corporibus virtutes subsunt, quæ in elementis desiderantur, ita in theriace virtus ea inest, quam in singulis non est inuenire. Propterea Auic. theriacam non humano ingenio, sed potiùs diuina inspiratione concinnatam esse ratus est. Et vtinam multa non deessent, quorum caussa suis priuatur viribus.

Vegia Mercurialis.

Sed ne parergon opus ipsum superet, receptui canamus, & adhibitis opportunè morbo remedijs ad implorandum diuinum auxilium fidenter accedamus, quia & efficaciam Deus pharmacis ingerit, & quia mirandum in modum ipse sanitatem conferre potest: Quidquid enim Deus vnà cum secunda causa potest efficere, se solo potest, in genere in quam efficientis caussæ natura non de industria agentis. Argumento sit Paralyticus ille, qui iubente Christo theantropo sustulit grabatum suum, & ambulauit. Similiter quod ad vmbram Petri Apostoli sanarentur infirmi, vel Sancti alicuius attactis Reliquijs aliqua vrge?tur ægritudo, non fit per formam aliquam his corporibus inditam, sed solùm per diuinam energiam, quæ ad huiusmodi effectus his corporibus vtitur.

D. Tho. opusculo de occultis rerũ operibus.

Hinc Auctor lib. de caussis. Caussa prima adiuuat caussam secundam super operationem suam; quoniam omnem operationem, quam efficit secũda, efficit & prima, verumtamen prima cum efficit per modum altiorem, & sublimiorem, quia efficit eam principaliter, & vi quadam eminenti, quam explicare non possumus; causa verò secũda, & propinqua efficit operationem in vigore primæ, & quodammodo instrumentaliter.

Quòd quidam morbi diuinitùs immittuntur.
Caput VI.

Et percussit eos Deus in posteriora.

DEum olim inflixisse morbos, Sacræ testantur paginæ, & argumento est flagitiosus ille Pharao, qui Saræ captus pulchritudine eius violare tentauit pudicitiam, & adulterium committere, vnde tentati sceleris in pęnam perpetua laborauit gonorrhœa, vxoresque cum Regis, tum aulicorum vuluæ conclusionem perpessæ sunt, vt deinceps parere non possent. Sed accedat Iudæorum lepra, quæ non putrem, atramque bilem agnouit, sed caussam longè superiorem, Dei nimirum iusti vindicis iram. Quæ quidem lepra antiquitùs sæuiebat pro patrati sceleris conditione, quare si peccatum mitius esset, in parie-

parietibus domus maculæ pullularent, si grauius in vestibus labes sese proderet: si grauissimum, corpora ipsa fœdata temerarentur: qua sanè contage, pernicieque infecti xiiij. diebus à Protomyste iudicabantur, num extra hominum consortia, & Ciuitatis pomæria essent ablegandi, non enim ad eam profligandam humana satis erat manus, sed diuina potiùs opus erat, cum nulla remedia illis adhibita conferrent, sed sola Dei Optimi Maximi voluntas. Quidam vitiliginis, aut lichenis speciem extitisse, sunt arbitrati, vestibusque, & domibus accidisse duntaxat per analogiam, cum inanimata quoque similem putrilaginem nancisci possint. Nos tamen Theologis, & veritati congruentiùs dici existimamus, si diuinitùs lepram illam immissam fuisse demus pro singulari supplicio ad plectendam Iudæorum acharistiam. Nam Deus, quemadmodum Israeliticum Populum singularibus cumulauit priuilegijs, ita quoque turpem ingratitudinem insolentibus, & valde atrocibus plexuit supplicijs.

Vallesius li. Sacra Phi l. c.19.

Triste spectaculum grassantem, populantemque in humano corpore Lepram spectasse; Portento simile domum eadem colluuie fœdam, quæ Herum cum familia, & supellectile pellat. Diuorum plurimi portentosum hoc morbi genus sunt litteris testati, quibus reniti non dubitauit Galenus, eo fretus argumento, quòd Hipp. nusquam ægritudinis caussam reiecerit in Deos, quòd omnes per æquè diuinos profiteatur, quia à natura, hæc autem Dei ministra, quin eos sugillat, & vellicat, qui in Deos morborum caussas referunt. Verumtamen deposita discipuli persona necessum est refragari Pergameno, qui, vt ait Otho Brunfelsius, à sola corporis, & humorum temperie morborum caussam trahens nullos à Deo infligi, aut curari impiè fabulatur. Nec est, quòd suæ culpæ Hippocratem prætendat, ille enim cum Homero, & Hesiodo nonnunquam morborum esse caussam diuinum Numen, ideoque ab eodem exordiendam esse curationem liquidò profitetur, cum Deum in medicina minimè ociosum esse cognouerit. Celsus in Proœmio loquens de Homero, sic ait: eodemque Auctore dici potest morbos tum ad iram Deorum immortalium relatos esse, & ab ijsdem opem posci solitam &c. Quid verò dilucidius, quàm quod primo Prognosticon? Conceptis ille verbis præcipit, vt sedulò inspiciamus, numquid aliquid diuinum in morbis subsit. Quid per Deum τὸ θεῖον illud, ni diuinum supplicium, quod Deus morbis affligendo in scelerum vindictam sumit? Hoc vt euitaret Galenus, diuinũ Aerem est interpretatus, eosque perstrinxit, qui ob iustam Dei vindicis iram morbos emergere animo duxerunt (Mosem autem, & Euangeliographos audit, qui nulla supposita ratione historias scriptitarunt, quos alibi etiam sine demonstratione loquentes refellit.) Præterea eos quoque reijcit, qui decretorios dies in diuinam regerunt caussam, quia incognita est, & inopinabilis. Iure autem hoc arguitur, quia non omnia, quæ arcanas, abditasque caussas habent, diuina sunt nuncupanda, sed quæ prorsus admiranda. Accedit, dijudicantium dierum caussas non latuisse senem. Quare propriam subijcit sententiam, intelligendam esse aeris conditionem, sed quia praua hæc aeris conditio à Cælo fit, & de-

Lib. de morbo sacro.
Li. de Virg. morbis.
Lib. de Aere. L. A.
Lib. Pharmacorum simplicium in Præfatione ad lect.
Lib. de Muliebri Nat.
Lib. de Elegantia.

Greg. Horst. Epist. ad Hẽricum Petræum diuinum interpretatur aliquid singulare præter consuetudinem, ac com

clinari non potest, diuina dicenda est. Atque licèt hęc sententia Hip. accommodari possit, quia phrasi Latinis, Græcis, & Hebræis consueta aer Cœlum dicitur, vnde Diogenes aerem Deum appellabat, à veritate tamen abhorret, quoniam Galenus ipse eorum opinionem de diebus criticis vellicans, qui ad diuina recurrebant, non vtique, ait, diuinæ caussæ, quia nec incognitæ, nec inopinabiles, nec admirandæ, licèt ex Cœli motu, maximè verò Lunæ deriuentur. Præterea si propter Cœlum diuina appellanda forent, quæ ab eo pendent, vniuersum naturę opificium esset diuinum.

munem naturaliũ caussarum seriẽ. Licetus variè, & solerter interpretatur illud diuinum.

Sed mittamus iam Galenum, qui in hoc inferiori mundo nil immortale cognouit, nec diuinum, qui ne animam quidem rationalem aliud esse putauit, quàm temperamentum, aut innatum calidum, nec aliter à suo Plat. doceri potuit. Facessat igitur parumper, quando nec à discipulis eius fouetur opinio. Sunt, qui pro aere occultam, & deleteriam qualitatem è Cœlo deriuatam sufficiunt: Quæ sententia nec rei naturæ, nec Hipp. consentanea videtur, Cœlum enim Catholica caussa est, & propter vniuersi conseruationem mouetur, non ad demolitionem. Verùm cedo, cur à Cœlo maligna, & sontica qualitas potiùs, quàm benigna, & manifesta dici diuina debet? Hercules si qua diuina appellanda foret, certè benefica, & vitalis, quum Cęlum boni studio nobis moueatur. Atqui Hipp. ipse cum aeris, & eiusdem à Cœlo mutationum meminit, nihil interponit diuini.

Lib. quòd Animi mores, &c.
Marsilius Ficinus Mercurialis Valleriola.

Neque eorum probatur opinio, qui τὸ θεῖον formæ totiusque substantiæ morbos interpretantur, quòd fortassis in Physicis Arist. semel formam nuncupauit diuinam, nam eo modo vnumquodque diuinum esset, quum sua exornetur specie, & forma.

Fernelius.
In Phys.

Multò minùs cuiusdam boni arridet opinio, qui diuinum caussarum syndromen, atque concursum intelligit. Homo pluscùlum philautos putat caussarum colligantiam, & implexum esse illud diuinũ, de quo Prognosticon primo fit mentio, quasi dixeris fatale. Vtpotè si quis misellus iter faciens magna repętè tempestatum, imbriumque vi obrutus tecta requirat, quæ plurimo distent interuallo, cogatur madida sub veste pernoctare. Tandem redeunte die post longos viæ errores in diuersorium secedat omni copia vacans, vbi nec lecti, nec ignis, nec mẽsæ facultas fiat. Cogatur cedere fame, & frigore pulsus. Interim præstegnosi febribus corripiatur validis, desiderentur Hospitia, Medici, pharmaca, soteria cuncta, fato moriatur.

Neoterici. Quid sit diuinum in morbis.

Hoc putat ille diuinum in morbis. Siccine per ambages diuina procedunt? Emoriar, si quicquam audierim inconsultius. Fato enim morimur multa consumpti senectute, & naturaliter, vnde ignis vrit fato. Quare meritò queritur soror Anna de Didone, quòd intempestiuè mortem oppeteret.

Nam quia nec fato, merita nec morte peribat.
Sed misera ante diem.

Cum Persæ Græcorum templa incendiis absumpsissent, & solo adæquassent, Iones instaurari vetuerunt, vt eorum spurca barbaries à singulis videretur. Ita mihi nefas, imaginosam hanc solertiam destruere, qui cupio ab omnibus videri.

Riolanus Euchetarum arrogantiam proscindẽs. qui

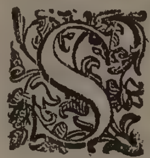
qui primarum caussarum intelligentia, se tandem æquare posse Deum gloriabantur, modestiùs inquit, Socrates cum diu, multùmque in rerum humanarum, diuinarumque cognitione desudasset, hoc vnum se scire confessus est, quòd nil sciret. Eadem modestia Hipp. in morbis diuinum quiddam inesse affirmabat, quod siue occultum, siue inexplicabile, siue cæleste, & à Deo profectum interpreteris, vt puta sceleratorum flagellum, fortassis ad Authoris mentem, haud dubiè ad rei ipsius veritatem aptè, & accommodatè dixeris.

Et quamuis perinde accidat in Hipp. sententijs, atque in Thimantis opellis, in quibus plusculum semper aliquid intelligebatur, quàm pingeretur, à nobis tamen, qui Catholicam fidem, atque adeò veritatem ipsam profitemur, sine ambagibus diuinum hocce, Dei esse voluntatem, credendum, quæ in scelerum vindictam, & alicuius ergo boni morbos incutit, Ac, vt priuato vtamur exemplo, mors Regis Ioram, qui per immane nefas Populum à lege Dei auerterat, & fratres sæua morte necauerat, ita describitur. Et super hæc omnia percussit eum Dominus alui languore insanabili, cumque diei succederet dies, & temporum spatia voluerentur duorum annorum expletus est circulus, & sic longa consumptus tabe, ita vt egereret etiam viscera sua; languore pariter, & vita caruit. Accedat exemplum Antiochi Regis machabæorum cap. ix. Cum venisset ecbactanam (Taurim nunc vocant. Persidis metropolim) recognouit, quæ erga Nicanorem, & Timotheum gesta sunt, elatus autem ira arbitrabatur se iniuriam illorum, qui se fugauerant, posse in Iudæos relinquere, ideoq; iussit agitari currum suũ sine intermissione agens iter cœlesti eum iudicio perurgente, eo quòd ita superbe locutus est, se venturũ Hierosolymam, & cõgeriem sepulchri Iudeorum eam facturum, sed qui vniuersa conspicit Dominus Deus Israel percussit eum insanabili, & inuisibili plaga, &c.

In hisce affectibus tota medendi Ars nihil potest, quòd Dei ope destituatur; Id quod etiam Asæ Regis euentus comprobat, qui podagra mortuus, est intra triennium, neque excessit quadragesimum primum ætatis annum, quia in infirmitate sua Deũ non quæsiuit, sed magis Medicorum confidit peritiæ. Contra verò Ezechias cum ad mortem ægrotaret Deo iubente leuissimo medicamento, admota scilicet ficuum massa, ab Esaia sanatus est. Quare istorum maximè habenda prouidentia est cũ Medico, tum ægroto Christiano, qui primo quoque tempore, quæ ad morituros pertinent, sanctè compositis, ita Arti fidere debet, vt Dei opem enixè imploret, atque ita Deum obsecrare, vt Artem necessariam vsquequaque ludibrio non habeat, quandoquidem & Sancti viri pharmacis vtebantur, vt & media adhiberent legitima ad sanitatem, & Medicinam sacerrimum Dei donum apud Homines commendarent.

Quòd Deus seruat, & purificat Homines. Caput VII.

Ego enim Dominus Sanator tuus. Exod. Cap. XV.

SApienter Proclus, si quid aliud, scripsit, omne diuinum prouidere secundis, & ereptum esse ab ijs, queis prouidetur; si quidem corporea substantia, quæ secunda est, spiritali, quæ prima meritò dicitur, subiecta est; Hinc Arist. non semel à Deo Cælum, & naturam pendere palam est confessus, in quam sententiam vniuersi Arist. interpretes incidentes à Deo conseruante, non producente pendere restantur, quòd putarit Philosophus Mundum Deo fuisse coæternum (ni fortè dicendũ videatur, negasse quidem Arist. per generationem cœpisse, per simplicem verò emanationem, naturalemue processum, non iste inficias,) Quid quid senserit tandem Stagirita, res profectò postulat, vt dicamus, res vniuersas à prima illa caussa dependere substantiuè, producente, & ad ipsam, ceu vltimum finem referri. Deus enim est A, & ω, seu principium, & finis. Hinc Academicæ Scholæ proceres. Quæ sunt omnia sunt, & ab vno, & in vno, & ad vnum. Cuncta etenim in Deo sunt vt in mouente, gubernante, & conseruante, (neque tamen ab eo vt substentante materia, aut constituente forma pendent) Cæterùm quemadmodum res vniuersæ in Deo sunt, ita Deus viciſſim in omnibus, non sanè secundùm inhærentem essentiam, vt ait Albertus, sed per illapsum, influentiam, & potestatem. Deus, inquiunt sapientiæ amatores, nulli mobili est extrinsecus per absentiam, verùm per inhærentiam, cum enim Deus vbique sit, non potest non esse præsto. Qua de re quia præclarè scripsit Author Libri de Mundo age in medium eius uerba feramus.

Vetus sermo est, inquit, à maioribusque proditus inter omnes homines uniuersa tum à Deo, tum per Deum constituta fuisse, atque coagmentata, nullamque naturam satis ad salutem instructam esse posse, quæ citra Dei præsidium suæ ipsa demum tutelæ permissa sit. Quocirca ueterum nonnulli eousque p[...]necti sunt, ut hæc omnia dictitarent, Deorum esse plena omnia hauririque eorum spectra ab hominibus oculis, & auribus, reliquisque sensibus. Sententiæ illi quidem fundamenta iacientes diuinæ fortasse potentiæ, non item diuinæ naturæ congruentis; Etenim cunctorum, quæ rerum natura complectitur, cum seruator est Deus, tum uerò quæcunque in hoc mundo quoquo modo perficiuntur, eorum omnium idem est genitor.

Non sic tamen ipse, ut opificis in morem, animalisque lassitudinem sentientis labore affici possit, ut qui ea facultate utatur, quæ nulli cedat difficultati, cuius ipse ui facultatis omnia in potestate continet. Nec minùs etiam, quæ longiùs ab eo uidentur esse submota. Summam igitur, & primam sedem sortitus ea de causa ὕπατος, quasi supremus appellatus est, & (ut inquit Poeta) in summo culmine uniuersi Cœli suum ipse habet domicilium situm, & collocatum. Maximè uerò uim eius sentit, numi-

neque

neque eius fruitur ante omnia id corpus, quod proximè eum situm est. Tum quod secundum ab hoc situm habet,& vnumquodque deinceps, prout situum ordo ad nostrum vsque locum natura constitutus est: Quo fit, vt terra, & terrena omnia, quum longissimè ab diuinitatis adminiculatione abscedant, tam infirmitate summa sint ipsa, concinnitatisque sibi consentaneæ maximè expertia, atque ideo multo tumultu exagitata. Atqui cum ita sit diuinum Numen natura comparatum, quoquo vt versùs permeet, non mirum ea, in quibus ipsi versamur, ac nobis superiora, pro eo quantus est accessus ad Deum, vel abscessus ab eo, eius opitulationem quoque sentiunt. Proinid pręstabilius esse censemns, Deoque tum decentius; tum magis consentaneum,ita de Deo opinari, vt dicamus potestatem illam in Cœlo sedes habentem suas incolumitatis caussas rebus vniuersis præstare, ijs quoq; quæ ab eo longiùs remota sunt. Paulo autem inferiùs addit. Quare augustius id,decentiusque existimandum est,Deum summo in loco ita esse collocatum, Numinis vt tamen vis eius per vniuersum mundum pertinens tum Solem, Lunamque moueat,tum cœlum omne circumagat,simulque caussam præbeat eorum, quæ in terris sunt, salutis, atque incolumitatis.

Musset pudore suffusus Rhois filius, qui à Deo singula indiuidua regi denegauit, metuens ne bonitati diuinæ derogetur. Existimauit enim diuinum regimen cognationem habere cum humano in quo media adhibentur, per quæ rector rebus se se aptat regendis, hinc in plura diducitur virtus, hinc exhauritur, hinc vilet eorum, quæ gubernat, contagione. At prima caussa sine virium detrimento suæ bonitatis influxu cuncta temperat, & moderatur, quem Solis instar radios emittentis in uniuersum effundit, à quo singula pro naturæ suæ meritis perficiuntur. Nec rebus admiscetur Deus agendis, quòd eius actio sit intelligentia, hæc autem substantia, quæ supra vniuersam est naturam, quare nec eius detrahitur virtuti nec decori, quod putauit Auerrhois, quemadmodum neque solaris radius, quia quoquo peruadit versùs, & diuersa permeat corpora extenuatur, aut hebetescit. Hinc Auic. diuina inquit,manatio fit sine auaritia, & diminutione. (Lib. de Viribus Cordis.)

Puro clarum lumine Phœbum
Melli flui canit oris Homerus.
Qui tamen intima viscera terræ, (Boetius.)
Non valet aut pelagi radiorum
Infirma peruadere luce:
Haud sic magni conditor orbis.
Huic ex alto cuncta tuenti
Nulla terræ mole resistunt,
Nec nox atris nubibus obstat.
Quæ sint, quæ fuerint, veniantque
Vno mentis cernit in ictu
Quem quia respicit omnia solus
Verum possis dicere Solem.

(Lib. 3. Philos. conf.) Hæc graphicè Boetius, qui ad concludendum Diuinum regimen his progreditur. Mundus hic ex tam diuersis contrarijs partibus in vnam formam minimè conuenisset, nisi vnus esset, qui tàm diuersa coniungeret, coniuncta verò naturarum ipsa diuersitas inuicem discors dissociaret, atque diuelleret, nisi esset vnus, qui quod nexuit, contineret. Non tam verò naturæ ordo certò procederet, nec tam dispositos motus locis, temporibus, efficientia, spatijs, qualitatibus explicaret, nisi vnus esset, qui has mutationum varietates manens ipse disponeret. Hoc quid quid est, quo condita manent, atque agitantur vsitato cunctis vocabulo Deum nomino.

Deus licèt res omnes conseruet immediatè suamet actione eas attingendo, quasdam tamen per se duntaxat, alias concurrentibus causis secundis in suo esse tuetur.

Diuinum hoc imperium ante omnes soter ille Hipp. agnouit ad singula pertinens. Proin lib. de Elegantia apertè fatetur, Numen esse cuncta gubernans, terrasque, tractusque maris, cœlumque profundum. Sed quod libro de morbo sacro scribitur, non ab Ethnico, verùm à Christiano Theologo diuino spiritu afflato expressum videtur. Vbi enim senex vlios eorum, qui à Deo morbum sacrum proficisci arbitrabantur (vnde sacrum dici putabant) reiecit opinionem, subijcit.

Non tamen ego puto hominis corpus à Deo inquinari, sordidissimum scilicet à purissimo: Verùm si contingat ab alio inquinari, aut quid perpeti, cupierit vtique à Deo purgrai, ac purificari magis, quàm inquinari. Deus itaque est, qui maxima, & sceleratissima peccata pùrgat, ac purificat, & liberatio nostra existit, ipsique terutinos templorum, ac delubrum Dijs designamus, vt nullus, qui non purus sit, eos transcendat, & ingressi respergimur, non veluti qui inquinemur, sed si quod etiam scelus priùs habemus, purificemur.

Proh Hominum, Deumque fidem, potuitne mortalis, & caduca natura altiùs mentis aciem erigere, sanctiora potuitne excogitare? Vt Deum boni,pulchrique fontem, vt eum mala committere non posse, vt malorum curam gerere, & scelere temeratos expiare protestatur? Vt ab eo sospitatis nostræ originem deriuat? Quis Hippocratem vel entheasticum non deieret? Miramur Platonicos diuinè de Deo loquentes, atqui maxima, & sceleratissima peccata à Deo dilui, nemo Gentilium præter Hippocratem cum Israeliticis Vatibus cognouit. Si enim, inquit Paulus ad Rom. vnius delicto multi mortui sunt multò magis gratia Dei, & donum in gratia vnius hominis Iesu Christi in plures abundauit. Ad hæc Christianas ceremonias, & ritus Ecclesiæ prorsus innuit, dum lustralibus aquis respergi homines antequam templa subeant, vt purificentur. Quid? Nonne in Baptismate aquis abluimur? Non ne prope valuas expositi manent latices, vt his ueluti piati à Dijs gratiam ineamus immortalibus? O Hippocratem maximum, ò sacerrimum senem, qui non modò Artis Medicæ paragelmata nobis tradidit, uerùm & diuinæ pietatis semina iecit, quibus

imbuti admiramur, simul & ueneramur manes diuinos.

Cæterùm, antequam huic disputationi colophonem imponam, sciendum summum illum Plasmatorem, Vniuersique opificem præordinasse quidem omnia in proprios fines, mediaque præfinisse, quibus vnaquæque res ad finem suum commodè perueniat, Mundi tamen gubernacula ad absoluenda munera medijs caussis commisisse. Inferiora enim corpora à superioribus reguntur; hæc autem à separatis Mentibus, Idque non ob diuinæ virtutis imbecillitatem, sed ob bonitatis immensitatem, cùm rebus à se creatis efficientiæ dignitatem impartiri voluerit. Hinc Platonicorum deprehenditur error, qui putarunt prouidentiam triplicem esse, quarum prima est summi Dei præcipuè spiritualibus, & cælestibus substantijs prouidentis, atque adeò toti Mundo solùm tamen quoad genera, & species, & vniuersales caussas. Secunda prouidetur rebus singularibus generabilibus, & corruptibilibus intra Lunæ orbem positis, quam sanè curam demandant secundis Dijs, qui cœlestia corpora cient. Tertia humanis consulitur rebus, cui Dæmones præficiunt, quos medios inter Deos, & homines constituunt.

Quòd Fortuna magnam partem conferat ad benè, fœliciterque medendum.

Brutus. Philaletes. Euthymius.
Caput VIII.

Mortalium negotia Fortuna versat
Vall. Max. lib. 4.

BR. Quid hoc est tandem, quod fortunam tonatis, cui maximè Syri templa, arasque dicarunt? Itane sine mente sonus? Memini me legisse omnium primum Bupalum eius simulachrum effinxisse polū in capite gestans, & manuum altera Amaltheæ sustinens cornu. Sed eadem pictoribus, quæ Phantasiæ libertas, humano capiti ceruicem iungere equinam, & varias inducere plumas vt possint. Eandem audio, (ita adoleuit fingendi licentia) Sortem, Nemesin, Tychen, Norciamue appellari, contrario semper fluibundam fluxu, & leuitate pernicem desultoria. Equidem ita tenuiter eam assequi mihi videor, vt verear prorsus, ne nomini quicquam subsit. *Phil.* Caue inanis phantasię figmentum credas. Fortuna, quòd temerè, & sine ratione feratur dicta est, etenim accidentium rerum subitus, & inopinatus est euentus. Quis enim Histaspis filium Darium Pheretrophorum ad regiam dignitatem euectum conspicatus, fortunam non profiteatur? Pone tibi ob oculos Archelaum Regem Simache Ancilla natum, Perseum Argiuum quidem, sed è vulgo, Antigonum, Polyparchum raponem, Phocionem, Cleonem, quid aliud, putas, quàm fortuna elucescet? Rectè Agatocles apud Ausonium.

Fortunam reuerenter habe, quicunque repentè
Diues ab exili progrediere loco.

Non possumus Brute, non possumus, quin fortunæ manus demus, & quod aiunt, herbam porrigamus, magnum habet imperium. *Br.* Non ego ierim inficias ex libera loquendi libidine, quid quid præter ordinem, & opinionem accidit, id fortunæ acceptum ferri. At sanè cum vniuersa ex certa caussa fiant, iure videntur mihi antiquorum quidam fortunam exterminasse, vtpote quæ duntaxat verbo tenus existit. Verùm seriò, si aliquid esse putas, in quo rerum genere collocas?

An ad actionem reuocare placet, cum circa practica versari dicatur? Arist. quippe eandem propè esse, quæ fœlicitas, opinatus est, hæc autem eupraxia, siue bona actio. *Phil.* Profectò Arist. inter efficientes caussas recenset, (Pulchrè enim demonstrauit Alexander in alias caussas non esse deriuandā) uerùm quæ per accidens cum uerò accidentiam hanc alicui inhærescere substantię sit necessum, utique fortuna ad efficientem per se caussam reducenda est. Atqui cum efficientium tria sint genera, Mens quippe, Ars, Natura, siue facultas (quod enim in Physicis Philosophus naturam, in Metaphysicis facultatem appellat) horum alicui innitatur, oportet. Videtur autem practico intellectui, à quo non nisi rationis discerniculo distinguitur. Verùm vt planiùs constet eius vis, atque natura, à finitione sumam initia. Plato fortunam definit caussam, quæ sectetur, & incidat rebus, quas facere elegimus. Aristot. verò, caussam, quę hisce rebus interueniat, quas alicuius gratia, & volentes facimus, obscuram tamen, & instabilem, Viden' vt fortuna electionem excipiat, hæc autem intellectum sequatur. *Br.* Putas igitur fortunam à mente, & à consilio non separari. *Phil.* Cum circa ea duntaxat, quæ à nobis agi, gerique possunt, versetur, à voluntate, & consilio dirimi, diuellique vix possit. Hocque interest inter alias caussas intercidentes, & fortunam, quòd illæ singulæ caussis per se accidunt, in fortuna verò vna, eademque actio alterius certa, & definita per se, alterius caussa per accidens euadit. *Br.* Qui fit igitur, vt fortuna minima fit, vbi mens, & ratio multa? *Phil.* Quòd præter agentis consilium accidit, atqui maximè intelligenti, & sapienti, qui sagacitate plurima præuidet, perpauca præter opinionem eueniunt. *Br.* Videris profectò fortunæ aliquam obiecisse imaginem, vt deinceps ad credendum inducar, nullo negotio. Cæterùm si consilium, & actiones nostras sequitur fortuna, vnde vnusquisque suę fortunæ faber dicitur, cur non omnes peræquè obsecundat, sed illum opprimit, pessundatque hunc erigit, & extollit? Si peritia, vt ait Plato, efficit, vt vita nostra per artes incedat, imperitia, vt temerè circumuagetur, cur alogos, & inertes aliquot Medicos videas fortunatissimos? Si circa practica versatur fortuna, quò quis agit consultiùs, eò esse debet fortunatior. Non sine tamen admiratione identidem contrarium est cernere. Qui fit hoc? *Phil.* grandem profectò mihi inijcis scrupulum, quem ego nisi re maturè expensa non eximam. Est sanè dignus vindice nodus, cui suppar ego. Sed ecce properantem video Euthymium illum iatronicem, ipse satis bellè faciet. Te saluere iubemus, & opportunè, ita viuam, ades nobis Euthymi doctissime.

me. *Euth.* Huius diei exortum vobis quoque fœliciſſimum peropto elegantiſſimi iuuenes. Sed quæ vos tenet ſollicitos anxietas? Exprimite,ſi quid eſt,quod conſilium, aut operam meam deſideret. *Phil.* Eſt profectò, &, ni quàm primùm huc concedebas, me exercebat impenſiùs, quæ & Claudianum penè tranſuerſum egit, ambiguitas, Cur improborum (inſcitia enim comitem ſemper habet malitiam) potiùs, quàm meliorum fortuna rationem habeat?

Sed cum res hominum tanta caligine volui
Aſpicerem,lætoſque diu florere nocentes,
Claudianus. *Vexarique pios,rursùs labefacta cadebat*
Relligio,cauſſæque viam non ſponte ſequebar
Alterius, vacuo quæ ſemina currere motu
Affirmat,magnumque nouas per inane figuras
Fortuna, non arte regi.

Io. Huartes lib. 1. Scrut. ingeniorũ. Cur ſcilicet impij inſipientes,ſuper bonos, & ſapientes efferantur? Non me præterit, quid afferant ex Peripatetico Auditorio nonnulli, ſed neque rectè difficultatem diluunt, neque probantur mihi. *Euth.* Ad magna me euocatis myſteria,quę ſacrum potiùs deſiderent Philoſophum, quàm Apollinis Diſcipulum. Dicam tamen miſſo tantiſper Ariſtotele,vt vobis morem geram, à Platonicis fortunam à ſingulari Dei prouidentia non diſtingui: Quare cum eius obtutum nihil poſſit effugere, eorum quoque curam gerit, qui nauci ſint faciendi, vt vel bonorum omnium perfuſi delitijs Authorem ſuum agnoſcant, & ad frugem redeant, vel certè ſtudioſa eorum aliqua actio prætereunte,& euanido rependatur commodo: Nullum enim bonum irremuneratum relinquit Deus. Sed video vos aliquid amplius deſiderare; Sciendum itaque fortunam interdum voluntatem,& intellectum ſignificare,qui pręcipua,& proxima perhibetur cauſſa fortunæ inopinati euentus ratione,hinc Ariſt. fortunam & caſum dixit Intellectum,& naturam. Dein fortuna accipitur pro diſpoſitione, & illice, quo agens ad agendum proritatur, vnde ſuccedit actioni non intenta effectio,& hoc pacto deſiderium,illicium, cognitio dici poſſunt fortuna,quæ à Proclo ita finitur, vt ſit vis dæmoniaca cauſſas inordinatas inuicem connectens.

Nonnunquam fortuna de Cœlo dicitur, quod eufortunij,aut infortunij his mortalibus ſit cauſſa, propterea globo inſidens effingitur. Accipitur,denique pro influentia,vt apud Albertum Magnum, Fortuna,inquit, eſt qualitas à Cœlo profecta iuxta natiuitatis periodum, à qua quiſpiam aptus, aut ineptus ad fœlices ſucceſſus redditur.

Hinc D. Thomas Aſtra, inquit, vim animis noſtris imprimunt,per quam operamur, quod melius eſt,qua vi dicimur fortunati, vt Medicus medendo, Imperator pugnando. Hanc Ariſt. in Rhet. vocat nobilitatem diuinæ potentiæ. *Br.* Partim Theologica, partim Phyſica nobis obtrudens dubij attuliſti ſolutionem. Sed non vides quàm refractarium tuum habeas Hipp. qui lib. de locis in homine. Si morborum certa ſunt medicamenta, inquit, vt sũt, quorſum fortuna opus eſt? Aut ſi in exhibitione medicamentorum fortuna aliquid confert, non magis perfectè medicamenta, quàm non medicamenta cum fortuna exhibita morbis proderunt. Quare concludit; Qui medicinam perfectè callet, minimè fortunam reſpicit,aut expectat.

Hæc Hipp. & rectè ædepol, vbi namque ratio viget,nullum fortuna videtur habere poſſe locum, Ars verò mentis habitus eſt recta cum ratione effectiuus. *Euth.* Itane obijcis Hipp. ab Arte Medica fortunam amandantem? Ego verò tibi inducam palam admittentem.

Ita enim ille libro de Arte. At neque ego fortunam ab operibus vllis excludo. Quin potiùs exiſtimo morbis, qui malè curantur, vt plurimum infortunium accidere; Qui benè, eos bonam fortunam nanciſci. Paullo autem poſt ſubdit. Cæterùm dicet hìc aduerſarius, multos iam ægros citra Medicorum vſum ſanatos fuiſſe, & ego id dicentibus credo. Videtur autem mihi omnino fieri poſſe, vt qui medicis non vtuntur, in medicinam incidant, non quidem vt ſciant, quid in ipſa rectum ſit, quid non ſit, ſed quia fortuitò genus illud curationis offertur,quo vſi fuiſſent,ſi Medicos adhibuiſſent. Hęc Hipp. qui alibi ſic ſcriptum reliquit Quicumq; tamen fortunam medica Arte, vel quauis alia re penitus abdicat, eos,qui benè ſciunt,& faciunt fortuna non vt mihi non rectè ſentire uidentur; nam ij ſoli mihi videntur,vel bonam,vel malam fortunam nanciſci,qui benè,vel malè quid ſciunt,vel faciunt. Et lib. de Præceptionibus. Nam cum ij Medici non ſint non redarguti ſuperbiunt, caſuq; & fortuna egentes quædam rectè peragunt quare fidentes in peius decidunt. &c. Celſus verò lib. 3. Cap. 1. in nullo morbo quidem fortuna minus ſibi vendicare quam Ars poteſt, vtpote cum repugnãte fortuna nihil medicina proficiat. &c.

Videtur ne tibi fortunam agnouiſſe Hippocr.? Certè non potes ire inficias, quum tam explicatè mentem prodiderit ſuam. Verùm, vt hoc ampliùs conſtet, repetendum, curationem vniuerſam per contrarium fieri, (quamquam hoc temerè auſus eſt infringere pernicioſiſſimus Paracelſus) hoc autem duplex eſt,intrinſecum vnum, alterum extrarium;illud natura ipſa eſt,virtus quippe rectrix omnium naturalium virium aggregatione coagmentata,vt docuit Galenus, quæ functionum omnium opifex eſt;Hinc Hippocr. naturam morborum omnium medicatricem nuncupauit. Quò reſpexit & Meſuæus, animaduertens actionem ſoluentis medicamenti fieri diſcernente,& limitante natura,humorumque expulſionem ipſius eſſe naturæ opus, pharmacum verò eiuſdem machinamentum, operatur verò natura, ceu per inteſtina inſtrumenta, per calorem,ſpiritum,& temperamentum. Extrarium verò contrarium eſt præſidium à Diæta,Cherurgia & Pharmacia petitum,quod ſanè per fortunam,Medicum,& Aſſiſtentes adhiberi debet, tamquam per ſanitatis efficientes cauſſas. Propterea Galenus ipſe prodidit,fortunam quidem, Artem,& Artificem materierum interuentu agere.

Epid. 6.

In Principio ſuorum Canonum.

Ex hoc conficitur, vt fortuna non minimam partem conferat ad benè medendum.

Vnde Galenus, At verò,ait,cum cauſſæ ſanitatis ſint omnia, quæ ſanitatem efficiunt, vna certè earũ eſt,quod auxilium vocatur,quod pro varijs notionibus & vltima,& prima ſanitatis cauſſa rectè dicitur. Quippe tempore vltima erit,propterea quod Meth. 11. c. 1.

tempore Natura, & Ars, & Fortuna priores sanitatis caussæ sunt.

S. de Loc. aff. c. 7. Alibi uerò idem Galenus, ait. Sæpe fortuna non contemnendam adipiscendæ laudis ansam Medico suggerit, ea tamen uulgus Medicorum ob imperitiam uti nescit.

S. de l. Aff. De Præcognitione. Comm. in Auic. lib. 1. Hinc etiam fortunam uiam præbuisse Galeno, legere est, & bonam fortunam secutam esse Galenum. Desinat posthac igitur Bettus ille deblaterare, & Medicos uulgares, & superficiales uocitare, qui Medicum oportere esse fortunatum dictitant. Perquam necessaria uidetur mihi fortuna.

Cappiuaccius lib. de Method. Doctrin. c. 9. Verùm sunt, qui in contraria Hippocr. loca incidentes ex parte ægri, & ex parte medentis fortunam admittunt in arte. Ex parte quidem ægri, si peritum, & fidelem Medicum nanciscatur, propterea Galenus languentes illos fortunatos appellabat, qui in præstantem Medicum inciderent, infortunatos; qui in prauos & inscitos. Ex parte verò medentis, si curatu faciles, & salubres morbi occurrant, ęgrique, & assidentes opportuna facientes. *Br.*

Li. de leg. Platonis in mentem uenit, qui à Deo, & fortuna humana omnia gubernari asseruit. *Euth.* Profectò Hippocr. fortunam ab arte Medica non excludit, utpote qui alibi Numen in Medicina minimè ociosum esse dixit, pharmacaque, & omnes Medici conatus inde agendi vim suscipere. Propterea hanc

Sennertus Lib. Institutionum Medic. fortunam nonnulli interpretati sunt Diuinam benedictionem, qua medendi scientia delibuta fœlicissimos gerit effectus, cum uniuersa à Deo pendeant, qui omnia in omnibus, ut ait Paulus, operatur. Mentis igitur, & Moris bonitatem quærat, qui fortunæ studio profrui concupiscit: Rectè, enim, & prudenter agendo Dijs gratum facimus, à quibus bona fortuna. Propterea antiquitus infortunati declinabantur tamquam Dijs inuisi.

Nullum Numen abest, si sit prudentia, sed nos
Te facimus fortuna Deum, cœloque locamus.

Quod uulgò fortunæ tribuitur, sacræ paginæ in Deum referunt Exod. 21. 14. Fortuitò nihil accidit Exod. 21. 13. Deut. 19. 1.

Hæc sunt eruditissimi Iuuenes, quę mihi ex tempore inter ambulandum in mentem uenere, quibus scio, me non fecisse satis, quòd maior sit difficultas, quàm ut à me protinus enodari, atque resolui queat? Æqui igitur, bonique faciatis, dum meliora succurrant.

Quod vnica sit vera Religio, nempe Christiana catholica aduersus Themistium.

Oratione xij. ad Imper. Iouianum. Caput IX.

CVm nihil antiquius sit veritate, quæ vna est filia temporis, hanc sanè sartam, tectamque habere oportet, ne deinceps fallacia in foueam calamitatis miseros mortales impellat, qua versutus vtitur Themistius. Homo alioquin doctus, sed de Christiana Religione pessimè sentiens, dum Iouianum Imperatorem hortatur, vt liberam vnicuique Religionis, cultusq; diuini optionem relinquat, quòd Deus vario cultu delectetur, nec adhuc compertum sit, quali potius gaudeat. Vt verò Themistij impietas magis pateat age in medium feramus hominis verba. *Non ita (diuinissime Imp.) fecisti, sed cum in cæt. Imp. & esses, & perpetuò sis futurus, quòd ad Religionem cultus Numinis attinet, in cuiusq; esse arbitrio tua lege constituisti, hac & in parte Deum imitatus, qui cum naturalem quandam ad religionem propensionem communem omnium hominum fecisset, rationem tamen, modumque colendi Numinis in vniuscuiusq; voluntate, ac libertati situm esse voluit. Quisquis verò vim, & necessitatem infert, is à Deo concessam potestatem eripit. Propterea Cheopis, & Cambisis leges vix cum illorum, qui constituerant, vitæ tempore adæquatæ sunt. Dei autem, & tua sanctio immobilis, & sempiterna manet, vt cuiusque animo liberè permittatur, quodcumque iudicauerit, iter pietatis arripere: Hanc verò ipsam legem neque opum, neque facultatum ereptio, neque cruces, neque ignis vnquam perumpere potuerunt, verùm quidem corpus, si ita contigerit, abduces, atque interficies, animas autem liberam vnà cum lege mentem circumferens, auolabit, quamuis extortum ab lingua aliquid fortasse fuerit, &c. Quemadmodum autem sub eodem, certaminum, moderatore feruntur quidem cursores omnes, nec eodem tamen omnes curriculo, sed hac isti, alia illi parte, ita tamen, vt vbique qui vincitur nullum præmium reportet; sic vnum tu maximum certaminum Præsidem esse arbitraris, ad eum tamen non vna tantùm via perueniri, sed aliam difficiliorem, aliā rectiorem, asperā aliam, aliam æquabilem, ac planam esse: Cæterum omnes ad illud diuersorium pertinere, nec aliunde certamen hoc nobis, ac concitationem oriri, quàm quòd non eadem omnes via progrediantur. Quòd si vna duntaxat relicta cæteras obstruxeris, certaminis campum, ac spatium obsepies. Vetus hæc omnium natura est, & hoc dictum.* Sacra alius Diuorum alij facit. *Homero antiquius est, ac nescio, an minimè Deo gratum sit, istiusmodi inter homines consensum reperiri. Natura quippe, ait Heraclytus, occultari amat, & ante naturam naturæ opifex Deus, quem ob id vnū maximè veneramur, atque obstupescimus, quòd non proclinis sit eius cognitio, nec in superficie posita, aut ante pedes obiecta, nec aut sine sudore, aut altera tantùm manu apprehendere possimus, &c. Patere vndecunque ad cœlum pro Imperio tuo vota, precesq; pertingere. Neque tibi exercitus (Imperator) vllus ex vna, eademq; hominum specie constatur, sed alij grauioris armaturæ sunt, equites alij, alij funditores, ac nonnulli ad tutelam corporis tui, ac præsidium dispositi sunt; alij his ipsis proximi, alij longissimè remoti, alij verò vel hoc ipso contenti sunt, si à stipatoribus tuis cognoscantur, alij deniq; nec hoc quidem assequuntur. Nihilominus tamen omnes à te animo, & uoluntate pendent, non milites modò; sed etiam cæteri omnes homines, & inermes subditi, uelut agricolæ, oratores, qui orationibus aures præbent, Philosophi. Hac quoq; uarietate totius Vniuersi Auctorem, ac Principem delectari puta. Alijs institutis, ac ritibus uti Syros, alijs Græcos, alijs Ægyptios cupit, nec Christianos audit. Syros adeò ipsos ijsdem omnes legibus censeri, sed adhuc bifariam illius instituti ratio distribuitur. Nullus enim penitus eadem cum uicino suo sentit, sed aliud uni, aliud alteri uidetur. Quid nos igitur, quæ fieri nullo modo possunt, uiolenter efficimus? Atq; cùm cæteros omnes*

omnes diuinum Imperatorem nostrum amare de ea lege plurimum oporteat, tùm eos potissimùm, quibus non modo libertatem tribuit, sed & iura eorum explicat nihilo sanè Empedocle deterius (non Veterem illum Empedoclem intelligo.)

Hactenus Themistius, qui impudentissimè subdidit, Iouianum, qui simul atque Imperium subijt, fidei catholicæ professionem edidit, hæreticosque repressit, christianorum iura, ritusque tueri nihilò sanè Empedocle deterius, non veteri, sed nouo, Christum seruatorem nostrum audiens, vt monet Petauius, quem palam proferre non est ausus, ne pium Imperatorem offenderet. Scitum enim est, veterem illum Empedoclem clanculum se se in Æthnę voraginem præcipite sponte dedisse, referēte Laertio, vt vulgus se inter Deos ereptum putaret. Siccine Religionum myriades commendat? Siccine Empedoclem Christò, hominem Deo impudentissimè confers? Aut tibi Christi miracula constabant, aut certè nondum ad aures peruenerant, si constabant, aut bardus es, & insipiens, aut tibi credenda diuinitas, neq; enim purus homo cæcis repentè visum, Paralyticis motum mortuis vitam rependit. Quod si suspecta tibi fides erat, poteras vtique Gregorium Nazianzenum, nec minùs Augustinum consulere, qui tuo tempore floruerunt. Sed rem ad lydium lapidem probemus.

Vnam esse Ecclesiam in symbolo fidei credendum esse præcipitur, quod D.Thomas ita probat. Efficitur autem vnitas Ecclesiæ ex tribus primò ex vnitate fidei, omnes enim Christiani, qui sunt de corpore Ecclesiæ idem credunt 1. ad Corinth. *Id ipsū dicatis omnes, & non sint in uobis schismata.* Et ad Ephes. *Vnus Deus, una fides, unum baptisma.* Secundò ex vnitate spei, quia omnes firmati sunt in vna spe perueniendi ad vitam æternam, & ideò dicit Apostolus, ad Ephes. 4. *Vnum corpus, unus spiritus, sicut uocati estis in una spe uocationis uestræ.* Tertio ex vnitate charitatis, quia omnes connectuntur in amore Dei, & ad inuicem in amore mutuo. Ioannes xvij. *Charitatem, quam dedisti mihi, dedi eis, vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus.* Manifestatur autem huiusmodi amor, si verus est, quando membra pro se inuicem sunt sollicita, & pro se inuicem patiuntur, vt ait Paulus ad Ephes. *In charitate crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus, ex quo totum corpus connexum, & compactum per omnes iuncturas subministrationis secundum onerationem in mensura vniuscuiusque membri augmentum corporis facit, in ædificationem sui in charitate.* Quia quilibet de gratia collata Deo debet seruire, nec pati ab ista Ecclesia abijci, & expelli, quia non est nisi vna Ecclesia in qua Homines saluentur, sicut extra Arcam Noe nullus saluari potuit. Hinc 6. Cant. *Vna est Columba mea, perfecta mea.* Hactenus D. Thomas graphicè, quę quia fortassis impius homo negliget, & aspernabitur, age in medium rationum momenta feramus, quibus manus det.

Media debent respondere fini, atqui Gentium omnium vnicus est finis, nempe æterna beatitudo, reliquum est igitur, vnicum sit medium, per quod hanc consequi licet, quod est Christus theanthropos, cui quisquis fidem derogat, reus est sempiternę mortis. Nec est, quod Themistius obijciat Imperatorem varijs stipatum subditis; Ad hanc metam per varia itinera perueniri; concessamq; à Deo libertatem de medio tolli; Nam si quædam viæ sunt planæ, quædam asperæ, & inaccessæ. Cur Iuppiter non omnibus idem? Cur illos blandiens admittit illos sæuiens exercet? Voluntatem quidem liberam vnicuiq; concessit Deus, sed actus volendi, nolendi noster est, pendetq; ex libero arbitrio, quare cum Deus vnus sit simplicissimus simplici vnitate gaudet, vnitas enim perfectionem nempè formam sequitur, diuisio imperfectionem nempe materiam, quæ opponitur Deo, vt malum bono. Apage ergo, cum

Nil agat exemplum litem, quod lite resoluit.

Ad hæc Christiana Religio vera est ergo vna, illud sanè probatur ex myraculorum myriadibus, & ex morum, rituumq; honestate, & sanctitate, hoc autem ex eo, quòd verum non est multiplex: Res vna veritas vna. Porrò ea est vera Religio, atq; adeò vna, quæ maiorem erga Deum includit pietatem omni superstitione seclusa, atqui huiusmodi est Christiana, quæ in Amore Dei, & proximi consistit, Deumq; colit trinum, & vnum, nam etsi Auenrhois scripsit in Physicis hoc esse adynaton, is, quemadmodum dixit Beda, non tenetur, quia fuit Paganus, nulliq; sectæ addictus

Matto è, chi spera, che nostra ragione Dantes Cāt. 3. Purg.
Possa trascorrer la infinita via,
Che tiene vna sostanza in tre persone.

Per diuinam reuelationem Ecclesia tantum sapuit, id quod Nicolaus Taurellus physico epicheremate probare conatur.

In rebus omnibus duo considerantur, substantia, & eiusdem actiones. Substantia suis perficitur actionibus, quo fit, vt quies rerum imperfectionem denotet. Deum fatentur Philosophi substantiam esse perfectissimam, quod si non concederent, multis faceremus notum rationibus, nullam ergo quietis rationem admittit, sed actione perficitur perfectissima: Hæ autem sunt actionis perfectissimæ proprietates, vt ea finem suum in se habeat, vt finis ille sit perfectissimus h. e. vt summus existat non alij subiectus, & opus exponat absolutissimum. Substantiæ perfectissimæ proprietates hæ sunt, vt nec ipsa quietem admittat, & perpetuo vigore subsistat, & actione sua perfectissime perficiatur, h. e. sola, & semper, vt nec priùs extiterit, quàm perfecta esset, semperque perfectissima sit futura, nec perfectio hæc alterius sit cuiuspiam. Hæc tria in Deo, quòd non quiescens, vt reliqua sit substantia, sed perpetuo vigore subsistat, patent apertissimè. Tria quidem sunt hæc proprijs distincta rationibus, (quas idiomata vocant Theologi) non autem tres numero separatas constituimus substantias, sed vnum esse infinitum, non enim vno plura esse possunt infinita. Huius rei aliud habemus argumētum; Si quod fit ab eo, quod agit, separatum est, vt duæ, non vna sint substantiæ, tum quod fit, prima caussa dici non poterit, non enim prima causa quicquam dici poterit, quod caussam sui extra se habet, at si prima caussa non sit, finitum quidam est extra Dei substantiam subsistens, non poterit ergo eius actionis effectus esse, qua Deum esse diximus, hac enim agit Deus sibi ipsi, non alij cuipiam, quo fit, vt actio, qua Deus est, in Dei substantia contineatur, non extra euagetur. Hanc internam Dei actionem, veterum nullus philosophando ani-

do animaduertit, vt de suo Platone glorientur Platonici. Quid nostræ fidei magis potest esse consonum, qua Deum substantia vnum, & personis trinum colimus, & veneramur. Deus agens Patrem refert, eiusdem effectus filium, actio id, quod agit cum eo, quod fit coniungens inseparabiliter piè Spiritus-sanctus dicitur. Si quæratur, ergò, quid ab æterno egerit: Se ipsum fecisse dicendum est, tum quòd præter eundem nihil ab æterno fuerit, quod fecisse dici possit, tum quod sibi ipsi non alij cuipiam Deus ab æterno fuerit. Hæc graphicè Taurellus.

Præterea veræ Religionis finis est salus, præsertim animarum, atqui solus Deus est, qui nos saluat, & purificat, quod norunt & Ethnici, sic enim Hermes in Asclepio.

Gratias tibi agimus ò summe, & experantissime tua enim gratia tantùm sumus cognationis tuæ lumen consecuti, nomen sanctum, & honorandum: nomen vnum, quo solus Deus est benedicendus religione paterna, quoniam omnibus paternam pietatem, & religionem, & amorem, & quæcunque est melior efficacia, præbere dignaris, cum donas nos sensu, ratione, intelligentia, sensu, vt te cognoscamus, ratione vt te suspicionibus indagemus. Intelligentia, vt te cognitione cognoscentes gaudeamus, ac numine saluati tuo gaudeamus, quòd nobis te ostenderis totum, gaudeamus, quod nos in corporibus sitos æternitati fueris consecrare dignatus. Hæc enim est sola humana gratulatio cognitio maiestatis tuæ.

Mesues autem: *Gyrum Cœli fecit Deus, & terram posuit in puncto, concordias nutrit ipse solus, & discordias arcet, sanum similiter, & morbidum sanat ipse solus, salutem itaque ab ipso solo dari creditur.*

At verò Arist. lib. 3. cap. 4. de mystica Philosophia secundùm Ægyptios. *Et tale ens, inquit* (loquitur de Deo) *agit contemplans essentiam suam solam, quia nihil existit aliud ab eo, quod non processerit ab illo. Hoc autem existit per se, ac producit omnia alia, ac dirigit producta, seruatq; solus permanentia, sed & mouet à se eadem, ad seq. &c.*

At verò Hipp. lib. de morbo sacro. Deus est qui maxima, & sceleratissima peccata purgat, ac purificat, ac liberatio nostra existit, ipsique terminos templorum, ac delubrorum Dijs designamus, vt nullus, qui non purus sit, eos transcendat, & ingressi respergimur, non veluti qui inquinemur, sed si quod etiam priùs scelus habemus, purificemur.

Quare si Religionis finis est salus, salutis autem Deus est Author, salutem autem sine expiatione indipisci non licet (nihil enim impurum admittit Cœlum, vt ait Plato) expiationem verò is solus impertire potest, qui etiam saluare (sunt enim eadem dispositionis, & perfectionis principia) reliquum est, vt mediator, Dei, & hominum sit Theantropos, qualis Christus est, quem nos colimus, & summa veneratione adoramus Hominem-Deumque verum. Hic est, cuius sacræ paginæ meminere.

Perditio tua ex te, à me auxilium. Oseæ 13.

Iusiurandum, quod iurauit ad Abraham patrem nostrum daturum se nobis, vt sine timore seruiamus illi. Hic est, quem Iacob capulo proximus, sed Spiritu-sancto repletus præuidit, prædixitque futurum, quo tempore Iudæorum sceptra peribunt. Hic tam desideratus gentibus, quem uenturum prædixit Propheta, quem uidit Simeon ante fata, ut sibi ab oraculo promissum fuerat, quem Ioannes-Baptista digito demonstrauit mundi Saluatorem.

Desinant igitur perfidi Iudæi Messiam prestolari, qui exactis iam, sexcentis & lij. super annorum millia in hunc mundum uenit, & triginta tres annos inter suos conuersatus est, & miraculorum myriades patrauit, sed sui eum non receperunt, sed potiùs Christum suum ex Maria semper Virgine natum, quæ de Spiritu-sancto conceperat, crucifigendum curarunt Satrapæ; sed in nostram salutem, & prout à Deo præordinatum erat.

Desinant insani Turcæ Mahometem, ceu Piacularem pseudoprophetam colere, qui rebellis est, tantùm abest, ut gratiam à Deo inire ualeat, & intercedere.

Fuit ille uaferrimus homo comitiali morbo obnoxius, qui dum paroxysmo corripiebatur, simulabat se rapi, & tunc ab Angelo de Religione commoneri. Nugæ. Hæc Religio armorum uiolentia, prima suscepit initia, tam uerò latè diffusa est ob futiles, ridiculasq; promissiones, quibus ignarum uulgus deceptum fuit, sunt enim enormia, imò impossibilia, quę fatua Mahometis lex pollicetur post mortem futura.

Solus Christus summus Sacerdos est ueniæ largitor (à quo Pontifex Vicarius claues accepit, soluendiq; & ligandi potestatem) solus est Saluator, solus gratiæ, & gloriæ Dominus: Per Christum modò licet Cœlum petere, & uitam æternam possidere, ille enim est Via, Veritas, & Vita. Via quidem, quia præcepta tradidit seruanda, quæ ad optatum dirigunt finem: Veritas, quia Verbum Dei est id, quod est, nec fallere potest. Vita, quia ut anima corporis actus est, ita Deus est Vita animæ per gratiam, ut ait Augustinus, est enim uel Diuo Paulo teste, in quo sumus, uiuimus, & mouemur. Sed colophonem huic disputationi imponamus memorabili Platonis sententia in Critia. *Tantisper, inquit, meis acquiescendum documentis, commonitionibusque, donec homine augustior quispiam, sacratiorq; se se in terrarum orbe ostentet, veritatis adyta, fontesq; reclusurus arcanos, quem veluti Ducem inenarrabilem insequentur omnes.* His Christum Seruatorem audiuisse uaticinio, conceptis uerbis testatur Cœlius Rhodiginus.

Perillustri, atque admodum R., & celebri Concionatori Patri Grotulæ.

An Fides sine operibus sufficiat.

EA est rerum uicissitudo, atque inconstantia, ut uerè tandem cum Heraclyto nihil solidè sciri possit, si modò scientia sit eorum, quæ sunt æterna, & necessaria. Quam calamitatem Salomon quoque sapientissimus deplorauit, putans, ijs, quibus humanitùs scientia conceditur, multum adijci afflictionum, quod nimirum creperus scientiæ habitus sæpe fallat, & contraria rerum uicissitudo animis illudat. Id quod prorsus mihi contigit Ecclesię Proceres, Regiumque Prophetam legenti. Et ne te diutiùs logomachia morer. Vide, qui me D. Paulus in difficultatum scopulos impegerit, ut naufragiu pertimescam, saltè tabella porrigatur.

Cum

Ad Titum cap.3. „ Cum autem benignitas, inquit D. Paulus, & humanitas apparuerit Saluatoris nostri Dei, non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundùm suam misericordiam saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abundè per Iesum Christum Saluatorem nostrum.

cap.2. „ Præterea ad Ephesios. Gratia enim estis saluati per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est, non ex operibus, ne quis glorietur, &c.

cap.2. „ Et D. Petrus. Et sanguis Iesu Christi filij eius emundat nos ab omni peccato.

Psalmo 129. Huc faciunt, quæ à Regio Propheta dicuntur,

Quia apud Dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio.

Et ipse redimet Israel ex omnibus iniquitatibus eius.

Hisce Deo per Christum abundè esse factum etiamnum pro omnibus nobis videtur, si viua, solaq; fides vigeat citra operum admissuram.

cap.2. Epist. Quibus acriter renititur D. Iacobus. Vis autem scire ò homo inanis, quoniam fides sine operibus mortua est. Abraham Pater noster nonnè ex operibus iustificatus est offerens filium suum super altare. Vides, quoniam fides cooperabatur operibus illius, & ex operibus fides consummata est? Et suppleta est scriptura dicens. Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam, & amicus Dei appellatus est. Videte, quoniam ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantùm, &c.

Psalmo. *Da mihi intellectum, & viuam.*

Quem hic è triplici intellectu audit? Non certè primum, quem Philosophi vocant in potentia, cuius omnes Homines sunt compotes. Non secundum, qui dicitur in habitu, quoniam hic comparatur dormitanti Astronomo, qui callet quidem theoremata, sed non promit. Reliquum est, vt sibi velit tertium, qui dicitur in actu, quòd sit in officio, à quo merita, aut demerita proficiscuntur. Sed cum hic multò magis ad malum propendeat, quã ad bonum, iuxta illud.

Video meliora, proboq;
Deteriora sequor.

Cur vota non circumscripsit bono? Ad hæc cur infertur (vt viuam? Vita, si credimus scaligero, est actus animæ, si viui, conseruatis instrumentorum animæ, si Aristoteli, permansio natiuæ caliditatis in huiusmodi. Nos eam finimus viuentis constantiam ob Alentis animæ in naturali calore præsentiam, viuere enim viuentibus est esse. Vide igitur, qui vita ab Alente Anima, non ab intelligente pendet. An vitæ nomen homonymon? Quare sicuti qui voluptati vacant, voluptuosam, qui regendis ciuitatibus ciuilem, qui contemplationi contemplatiuam vitam agere dicuntur vita, qui Deum speculantur, æternam obtinent vitam iuxta illud Ioannis xvij. Hæc est vita æterna, vt cognoscant te Deum verum.

Psalmo 142. *Non auertas faciem tuam à me, & similis ero descendentibus in lacum.*

Deus cum nulli mobili sit extrinsecus, vt est philosophicum proloquium, imò sit vnicuique rei intimus, (neutiquam tamen vt putabat Thales, quẽ meritò refellit Arist.) & nobiscum proximè agat, est enim, vel D. Paulo teste, in quo sumus, viuimus, & mouemur: Nihil est, inquit Hermes, in omni natura, quod ille ipse non sit, est ille siquidem quæ sunt, est ea etiam, quæ non sunt, quæ quidem sunt, deduxit in lucem, quæ non sunt, occulit in se ipso. Qui faciem suam auertat? Simul enim atq; se se subtrahit Deus, res esse definit, argumento sit ignis Babylonicæ fornacis, cui quoniam Deus suam denegauit præsentiam, pueros comburere non potuit, quia ignis erat homonymos. Quò spectat & illud Virgilianum

Ascanius curuo direxit spicula cornu,
Nec dextræ erranti Deus abfuit.

Non abfuit, quia cum dextra Ascanij vis quoq; diuina præsto fuit quæ vegetat omnia.

Quare mirum, atque iterum mirum, cur Dauid tam efflictim peteret, ne Deus faciem suam, hoc est præsentiam auerteret. Scio enim hic aliter faciem accipi, quàm apud Mosem, qui postulabat, vt sibi Deus faciem ostenderet, cui respõsum fuit, faciem meam non videbis, posteriora videbis, quæ aut diuinitatis effecta sunt, aut Christus Theanthrωpos. An faciem hic audit pro singulari Dei prouidentia, qua suis Amicis prospicit, quos propterea fortunatos vocant Platonici? Sed quæ similitudo? Si Deus respiciat, & illuminet, fore vt sit similis descendẽtibus in lacum. Siccine? Apud Ecclesiæ proceres semper lacus deteriore modo accipitur, & propterea lacus leonum dicitur, & precamur etiã Deum, vt de profundo lacu nos liberet, id quod accidit, vbi nos respicit Deus. An per lacu intelligitur Purgatorium, vbi piantur Animæ. Quare perinde est, si respiciat Deus, ac si miserando peccata deleat omnia.

Responsio.

VT tuo desiderio Excell. Domine satisfaciam, cum proprium vt homini sciendi desiderium vt Philosophus in Meth. initio testatur, quod Axioma in fidei supernaturalis rebus locum habet etiã iuxtà Angelici Doctoris in tractatu de Dei Visione dictum; Vnde proposita dubia soluere incipiã.

Quantum igitur ad primum desumptum ex Paulo ad Titum c.3. Vnde habetur. Cum autem benignitas, & humanitas apparuerit Saluatoris nostri Dei non ex operibus Iustitiæ, quæ fecimus nos. Ex his verbis non colligitur nos salutem acquirere sine operibus nostris, sed solùm Diuinam Incarnationem fuisse à Deo factam non ex nostris præcedẽtibus operationibus, sed ex sola diuina misericordia. Vnde in hoc loco ostendit Paulus primo causam salutis, dicens, benignitas, & humanitas. 2. Rationem saluandi non ex operibus Iustitiæ. 3. Modum salutis per lauacrum, & 4. Finẽ, vt iustificati.

Quoad secundum. Dico quod Apostolus hic excludit errorem in quem aliquis incidere posset. Gratia enim inquit, estis saluati per fidem, & hoc non ex vobis. Dei .n. donum est, non ex Operibus, ne quis glorietur. Excludit inquam errorem, quia quis credere posset quod fides daretur nobis à Deo merito operum præcedentium, vnde ad excludendum hoc subdit, non ex operibus. s. præcedentibus, hoc donum meruimus, quia hoc ex gratia,

secun-

secundum illud Rom.11. Si autem gratia iam non ex Operibus alioquin gratia non est gratia. Hinc etiam dicit. Dei enim donum est, ne quis glorietur in se ipso. Ad manifestandam ipsius gratiæ infusionem, & ad declarandum gratiæ prædestinationem per subsequentia verba, quæ in terra habentur, & primo. Infusionem gratiæ per hac verba. Ipsius enim sumus factura creati, idest, quicquid boni nos habemus non est ex nobis ipsis, sed ex Deo faciente, vt Psalm.99. Ipse fecit nos, non ipsi nos. Subdit creati, est enim creare aliquid ex nihilo facere; vnde quando aliquis iustificatur sine meritis præcedentibus dici potest creatus, quasi ex nihilo factus. Hęc autem creatio iustitiæ fit virtute Christi, Spiritum sanctum dantis, propter quod subdit. In Christo. Psalm.103. Emitte Spiritum tuum, & creabuntur. Declarat prædestinationem subdens in operibus bonis, quæ præparauit Deus. Nihil enim aliud est prædestinatio, quam præparatio beneficiorũ Dei, inter quæ computantur bona opera nostra. Subdit denique vt in illis ambulemus. Quasi dicat. Nobis ea præparauit, vt ea nos ipsi per liberum arbitrium impleremus, vt dicitur prima Cor.3. Dei enim adiutores sumus. & 15. Gratia eius in me vacua non fuit, sed abundantius omnibus laboraui, signanter autem dixit, ambulemus, vt designet boni operis profectum, secundum illud Io.12. Ambulate dum lucem habetis. Ex hoc 9. discursu videtur Apostolus non asserere salutem esse ex fide sola, excludente bona opera, vt optimè ipse ad prædicta respondet auctoritate Iacobi, quod loquitur de fide viua, idest conuincta cum operibus, quia sine illis fides mortua est.

Ex illis verbis Dauid. Da mihi intellectum & viuam. Mihi tale proponit quæsitum. A quo merita, & demerita proficiscuntur.

Ad quod breuiter respondeo. Merita primo ortum habent à Deo gratis dante gratiam suam, secundò à propria voluntate hominis cooperante. Demerita verò positiuè solummodo à libero arbitrio nostro deficiente iuxta illud Io.1. sine ipso factum est nihil, id est sine Deo factum est peccatum, sic exponente Augustino.

Ad id de Votis quærit vestra Excell. Dominatio cur vota non circumscripserit bono.

Ad quod respondeo, quod non circumscripsit bono de præcepto, & absolutè necessario, benè tamen circonscripsit bono de Consilio, quod ex vi voluntatis vouentis se habet vt de præcepto. Causa enim cur non circonscripsit bono de præcepto est, ne reddatur Lex Dei nimis onerosa.

Ad id de Vita. Dico quod vita vel vt naturalis, vel in ordine gratiæ, vel in ordine gloriæ. Quicquid sit de vita naturali, loquendo igitur in ordine super naturali, dico gratiam gratum facientem esse vitam Animæ, vel ipsum met Deum, vt ait Augustinus. Sicut Anima est vita Corporis, ita Deus est vita animæ. Denique vita æterna consistit formaliter in cognitione Dei per essentiam, completiuè in fruitione.

Ad illud denique Psal. Non auertas faciem tuam à me, & similis ero descendentibus in lacum. Suprà quæ verba talem proponit difficultatem. Deus cũ sit intimè præsens omnibus, & subtrahendo se à rebus, illæ desinunt, cur Dauid postulauit ne Deus faciem suam, hoc est, præsentiam auerteret?

Respondeo Deum esse præsentem intime rebus stat primo. secundum præsentiam, essentiam, & potentiam in ordine naturali, & hoc modo non intelligitur. 2. secundum esse amantis, & Amati per gratiam sanctificantem, & hoc modo locutus est.

Ad vltimum in quo quærit an per lacum intelligatur Purgatorium.

Respondeo negatiuè cum Vgone hoc in loco. Benè tamen per lacum intelligitur Peccatum desperationis, & sensus verborum Dauid est, non auertas faciem tuam à me humili, sicut superbo auertisti, & similis ero descendentibus in Lacum, id est in profundum peccati. Tunc enim aliquis dicitur descendere in profundum, quando sistit in peccatis sine spe veniæ. Auersio verò prædicta fit per subtractionem gratiæ diuinæ.

IOANNI BAPTISTÆ DOLEONIO Medico, & Philosopho Bellun.

Non minùs vtraque virtute, quàm genere nobilissimo.

Dubitatur, an Animæ ab obitu corpora eadem numero resumere possint.

HVmanas Animas ruente mundo ad ecpyrωsim, conflagrationem summoque Iudice ad supremum accedente iudicium sua quasque corpora non Pythagorica Metempsycωsi.i. Animæ trãsmigratione, sed christiana palyngenesia Regeneratione resumpturas, non modò apud transmundanos Philosophos, verùm etiam apud omnes orthodoxæ fidei cultores certius est, quàm quod ad Sagram. Huic sententiæ (quamquam ab ipsa ueritate, nempe Christo Theantropo Homine Deo proficiscatur) eam rationem subijciunt, quòd humana natura corporis, & animæ copulatione perficiatur, quare si alterutra sui parte destituatur, mancus mutilusque homo est. Intereunt uerò corpora, vt quid quid euanidum, corruptibileque est, se ponatur, hæc enim corpora ob plurimas imbecillitates perpetuo constare nequeunt. Sed, dices: Nonne poterat caducum, morticinumque dirimere, diluereque Deus superstite opificio, & hoc animæ domicilio? Poterat utique, at mortem elegit in peccati supplicium, cui ferendo haud satis sunt Animulæ: Homo enim peracto uitæ curriculo aut perenni felicitate beandus, aut calamitosa clade cruciandus est; beatitudinem qui assequatur, ni labis purissimus omnis, at si uitæ integerrimus, par est, & iustũ, ut scelerum quoque pœna recedat, pariterque qui iugi excruciandus est gehenna, corpus resumat oportet, ut quemadmodum uoluptatis peccando particeps fuit, ita doloris consors euadat. Hi sunt cardines, super quos Christianæ religionis constantia uertitur. Quibus reclamant Philosophi, & hanc corporum regenerationem non modò incongruam statuunt, uerum & ἀδύνατον. Incongruam sanè, quia *laboriosum est*, inquit Arist. *coniunctum esse cum corpore, neque ab-* Impossibile. 1. de Anima cap.3.

solu t

solui ab eo posse, & insuper maximopere fugiendum, quippe cum melius sit intellectui non esse cum corpore, quemadmodum & dici solet, & plurimi etiam consentiunt. Cui mehercle elegantissimus Themistius planè adscribit. *Rectè igitur,* inquit, *Platoni visum est, qui obtusiorem humanæ mentis aciem huic (quid nempe intellectio sine quantitate exerceri nequeat) attribuit. Imaginatio, inquit, sociata innexaque animo actiones eius turbidat, nec lucidas, & puras reddi patitur.* Ecce ergo Philosophorũ decreto, quòd animę melius, addecentiùsque foret, si à corpore absolueretur, quò intellectio coli posset luculentiùs.

lib.de mem. & rem. c.7.

Proximum est, vt probemus adynamiam impossibilitatem. Agens naturale suum molitur opus ex supposita, idoneaque materia, atqui aptitudinem sortitur ex potestate ad formam, at nulla potestas in præteritum respicit, aut remigrat. Dicam faciliùs. Generatio Physica est præcurrentis alterationis terminus, atqui intercepta alliosis non potest esse vna numero, siquidem motus vnitas numeralis hoc præcipuè quærit, vt tempus non sit interpole, atque intercisum, vt testatur Arist. vbi itaque binæ præuenerint affectiones, alterationesque, & generatio geminetur oportet, at vbi geminata genesis est, ibi duo germina adesse necessum est, quæ sint soboles duplicis illius geneseos, ac veluti bases, quibus innituntur, & terminantur actiones illæ.

5.Phys. tex. 41.

Scio naturalem effectorem abijcies, & diuinum obijcies, qui res producit citra motum, & alliosim sed simplici emanatione, cuius actio est substantia, nec in præteritum meat, queadmodum nec eius substantia, quare vt eius actio non intercipitur tempore naturalium more, ita non est mirum, si idem numero diuina potestas iterum producere potest, eius enim actio est vna numero, nec mensu temporis coercetur, aut intercipitur, sed solida, indiuiduaque æternitate gaudet. Scio, inquam mihi obtrudes diuinitatem, cuius nutu hæc fiunt omnia. Sed diuinitati quoque quædam impossibilia sunt. Renuis? Quæso te, vt Genio meo te præbeas morigerum, & auscultes. Quemadmodum summus ille rerum opifex Lęliam ex Licyda iam constantem, atque existentem recreare non valet, ita nec corruptam, sublatamque restituere: illud planè constat, quia dum res extat, ingenerabilis est, hoc autem sic conficitur. Quod gignitur haud præfuit (alioqui generatio non procederet à negatione ad habitum, nempe à non esse ad esse) atqui Lælia extincta præfuit, quare regigni non potest. Neque adduci potest, cur Deus potiùs extinctam iam, & corruptam Læliam regenerando præpolleat quàm constanti geminare constantiam.

Ad hæc nescis, hoc solo posse priuari Deum, vt ait Seneca, vt in præterita ius non habeat. Postremò si Deus ageret ex naturæ necessitate non minorem haberet potentiam, quàm nunc habet agens liberè, sed tunc non posset idem corruptum reparare, ergo neque modo potest, illud sanè patet, nam quidquid potest Deus per potentiam potest, nec voluntas minuit, augetuè potentiam, seu liberè, seu necessariò operetur; hoc verò ita suadetur quia Deus non ageret nisi per caussas secundas accomodando suã potentiam earum imbecillitati, alioquin si absque ea moderatione totam suam vim effunderet, necessariò produceret infinitum: Cum ergo caussæ secundæ nequeant corruptum reparare, atque idem numero restituere fatendum est, id neque in diuinam potentiam vllo modo cadere. Vale. M. DC. XXXVI.

Scholion.

In Superiorem Epistolam.

QVod nullam repugnantiam inuoluit à Deo fieri potest, nulla verò inuoluitur, si res permanens, siue corrupta omnino fuerit, siue in nihilum reciderit, eadẽ numero reparetur. Adhæc ideo vi naturalium caussarum, nequit permanens, quod extinctum est, idèm numero redire, quia idem non nisi per eandem actionem produci potest, atqui Dei potentia cum nullis certis limitibus contenta sit, omnesque gradus rerum tam specificos, quàm singulares in se eminenter contineat, non limitatur ad certa instrumenta, certum ve modum agendi, nec ex se aliunde determinatur, potest igitur eandem actionem rursus edere, atque adeo nihil impediet, quò minùs idem numero, postquam esse desijt, reproducat.

DD. Conimb.

Pacius carnis resurrectionem philosophicè demonstrari posse contendit, primò quia in Anima separata manent potentiæ, quæ in æternum frustra esse non debent, id quod accideret, si spoliata corpore vsque permaneret. Quòd forma essentialem respectum teneat ad suam materiam. Quòd nullum violentum sit perpetuum, anima verò violenter extra corpus detineatur. Quòd animæ melius sit esse cum corpore. Huc spectat Athanagoras Atheniensis Philosophus, qui demonstrat corporum resurrectionem ex prudentia diuina, quia aliàs corpus, vt fuit animæ socium in actionibus, passionibusque virtutum, & vitiorum, non posset habere in præmijs, & pænis æternis cõsortium. Quid quid tamen sit, cum firma sit Philosophorum assertio semel corruptum non posse redire, tutius esse iudicamus sentire cum D. Thoma contra Gentes, Caietano, Goclenio lib. 6. Disput. Physic. quòd resurrectio sit vnum ex ijs, quæ fide potiùs, quàm ratione apprehenduntur. Quamquam enim ratio respiciendo ad solam animam aliquid de παλιγγενεσία somniet, numquam tamen sibi imperare potest, vt credat hoc ipsum, quia modus totam naturam superare videtur.

Cum Anima, inquit D. Thomas, corpori vniatur vt forma, vnicuiq; autem formæ propria materia respondeat, necesse est, vt corpus, cui iterum anima vnietur, sit eiusdem rationis, & speciei cum corpore, quod deponit per mortem. Non enim resumet anima in resurrectione corpus cœleste, uel aereum, uel corpus alicuius alterius animalis, ut quidam fabulantur, sed corpus humanum ex carnibus, & ossibus compositum, organicum ijsdem organis, ex quibus nunc constat. Rursus sicuti eidem formæ secundùm speciem debetur eadem materia secundum speciem, ita eidem formæ secundum numerum debetur eadem materia secundùm numerum. Sicut enim Anima Bouis non potest esse ani-

ma corporis equi, ita anima huius Bouis non potest esse anima alterius Bouis. Oportet igitur, quòd cum eadem numero anima rationalis remaneat, quod corpori eidem numero in resurrectione rursus vniatur.

Aristoteli igitur & Themistio responsum tale reponatur, melius quidem esse mentem absolui ab hoc mortali, caducoque ergastulo, quòd synceram intellectionem magis impediat, quum nil citra phantasma intelligere queat, quod est hic, & nunc, atque adeò sine magnitudine, quæ intelligenti incommodat, sed in corpore per resurrectionem reparato, nō item vsu venit, nam penitus animæ obediet, & actioni nihil resistet, erunt enim corpora per diuinam voluntatem, subtilia, clara, passionis expertia, & agilia. Reparatorum autem corporeæ actiones nō erunt ampliùs vsui, sed modò spirituales, in quibus ultimum hominis finem consistere iustum est. Non autem in quibuscunque spiritualibus actibus ultimus finis hominis consistit, sed in hoc, quòd Deus per essentiam uideatur, ait D.Th. Deus autem æternus est, unde oportet, ut intellectus æternitati coniungatur. Sicut igitur qui uoluptati uacant uoluptuosam, qui contemplationi contemplatiuam, qui regendis Ciuitatibus ciuilem uitam agere dicuntur, ita qui diuina potiuntur uisione, æternam obtinent uitam iuxtà illud Ioannis xvij. *Hæc est vita æterna, vt cognoscant te Deum verum &c.*

Responsio ad superiora argumenta.

Ad primum igitur vbi dicitur *generatio physica est præuiæ alterationis terminus &c.* patet responsio ex superioribus, ubi sola diuina potestate fieri innuimus &c.

Ast ubi dicitur, *Quemadmodum summus ille rerum opifex Læliam ex Lydia iam existentem iterum generare non valet, ita nec corruptam restituere &c.* Responsum tale repono. Apud diuinam potentiam hæc duo non repugnant, aliquid fuit, & tamen illud idem de integro generatur. Sed ne deceptio interueniat, animaduertendum, aliquid fuisse bifariam intelligi potest. Primò quod toto tempore præcedente secundam generationem fuerit, & sic est ingenerabile per diuinam potentiã, quia quod generatur pro illo tempore saltem præcedente generationis momentum non est. Secundò, quòd pro aliquo tempore fuerit, dein esse desierit per corruptionem, & hoc pacto per Dei potestatem potest iterum idem numero reproduci, nam licèt antea fuerit, haud tamen continuè, sed interruptè. Vbi uerò dicitur, *Neque adduci potest, cur Deus extinctam potiùs Læliam regenerando præpolleat, quam cōstanti geminare constantiam*, & Respondetur quòd hoc non est ex parte Dei, nam res ut existens non habet rationem generabilis, ut autem non existens habet rationem generabilis, quoniam generatio est deductio rei à non esse ad esse. &c.

Reliquis argumentis patet responsio, siquidem quæ non implicant contradictionem per Dei potestatis plenitudinem fieri possunt, atq; adeò in præterita ius habet. Non potest quidem efficere Deus, inquit Albertus Magnus, ut uirgo uitiata non fuerit uitiata, quia hoc repugnat, potest benè inducere obliuionem &c.

Ana-

Anaſtaſeos Paraphraſis.

Sex Veterum de corporum reſurrectione opiniones damnantur.

A Fœda Valentini valeat veſania, Pauli
Exploſa eloquio, tot reprobata modis;

B Philetum pudeat, pariterq; Hymeneus Alumnus
Symbola concilij quærat Apoſtolici.

C Fallitur & qui animas cœleſtia corpora tandem
Eſſe reſumpturas poſt noua fata putat.

D Nec minùs ingenti fallax errore tenetur,
Corpora qui credit ſpirituoſa fore.

E Cherintique error damnetur mille per annos:
Membra cupidinibus prona futura ſuper.

F Labitur euaſura leues malè ſanus in auras,
Qui recreata ſimul corpora noſtra putat.

G Corpus idem numero mẽs induet ipſa ſuperſtes,
Quo ſine nequaquam ritè beata foret.

H Surget inexhauſto nutũ, & virtute Iehouæ:
Perfecta gaudens integritate ſui.

I Namq; opifex ſummus mutilis, aut turpibus ipſe
Integra ſufficiet, pulchraq; membra ſtruet.

K Nec tamen integra remeabunt mole priori
Corpora, ſed ſpeciem nata referre ſuam.

Qui potuiſſet enim tantam cõprendere molẽ
Orbis, & immenſos condere Cælicolas?

L Ad quid opus machinis tantis, vbi degitur æuũ,
Non epulo, aſt ſola mente vidente Deum?

M Viſa viſa Dei perfectè quemq; beabit,
Vt nil mens extra dia queat cupere.

Mens etenim iã fœta bonis haud deuia poſcit,
Aſt immobiliter gaudet adeſſe Deo.

A *Valentinus negauit corporũ reſurrectionem quem multi Hæretici ſunt ſecuti, contra quem diſputat D. Paulus.*

B *Hymenæũ, & Philetum arguit D. Paulus 2. ad Thimoth. quod à veritate receſſerint dicentes, reſurrectionem eſſe iam factam.*

C *Quidam putarunt animas non eſſe reſumpturas eadẽ corpora, ſed cæleſtia, contra quos D. Paulus ad Corynth.*

D *Quidam putarunt quod corpora humana in reſurrectione vertentur in ſpiritus, cõtra quos Lucas vlt.*

E *Error Cherinthi cõuellitur à Matth. 20. dicentis mille annos poſt reſurrectionẽ in terreno regno futuros, in quibus homines carnales ventris, ac libidinis voluptates exercebunt.*

F *Euthicius Patriarcha Byzantinus, exiſtimauit corpora noſtra in reſurrectione aeri, vel vento aſsimilari, quod Greg. in moral. narrat, ſed aduersùs Euthicium eſt Lucas vlt.* palpate, & videte, *cum tamen dicat D. Paulus 4. Phil. 2. quod reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ.*

A *D. Paulus 1. ad Corinth. 15. Chriſtus prædicatur, quod reſurrexit à mortuis quomodo quidam dicunt in vobis quòd reſurrectio mortuorum non eſt?*

B *Vel quia nõ credebant niſi reſurrectionẽ ſpiritualem, inquit Paulus, vel quia non credebãt alios reſurrecturos, niſi illos, qui cum Chriſto reſurrexerunt.*

C *Oportet incorruptibile hoc induere incorrpptibilitatem & mortale hoc immortalitatem.*

D *Spiritus carnem, & oſſa non habet, ſicut me videtis habere.*

E *Matth. in reſurrectione neque nubent, neque nubentur.*

Interpretamentum ex D. Thoma.

G Quæ secundùm substantiam corrumpuntur, natura non reparantur eadem numero, sed specie: Non enim eadem numero nubes est, quæ pluuiam peperit, & quæ ex pluuia iterum euaporante conflatur. Cum igitur corpus humanum per mortem secundum substantiam corrumpitur, naturę viribus ampliùs resarciri nequit (quamquam non defuere, qui post multa annorum curricula redeuntibus cęlestibus corporibus ad eundem situm, rursus eosdē homines regeneratum iri prodiderunt) sola enim diuina vi carnis eiusdem resurrectio fieri potest. Cæterùm cum manifestò constet, vniuersa vel etiā minima sub Dei prouidentia contineri, materies huius humani corporis, quamcunque tandem formam à morte susceperit, non pręterit cognitionem, & virtutem diuinam; quæ quidem materia eadem numero manet, quatenus intelligitur sub dimensionibus existens, propter quas hæc materiata dici potest, & est indiuiduationis principium. Hac igitur materia eadem manente, & ex ea per diuinam potestatem humano corpore reparato, nec non ex anima rationali, quæ cum sit incorruptibilis, eadem obmanet, eidem corpori coniugata, consociataq; par est, & iustum, vt idem numero Homo resurgat.

H Addecens est, vt in reparatione resurgentis hominis, quæ à Deo fit, & cuius perfectissima sunt opera, natura absolutissimè, & numeris omnibus perficiatur. Erunt igitur in resurgentibus omnia membra ad naturæ integritatem seruandam, non in eos actus, & vsus destinata, in quos modò dirigū-tur, necessum enim est, vt quod meriti, aut demeriti particeps fuit, in alio sæculo supplicij, aut præmij quoque consors euadat.

I Quamquam mutili, & blæsi, & deformes plurimi in hac vita sint, resurgentes tamen erunt absolutissimi, vt nihil queat desiderari, siue molem, & mēbra spectes, siue formam, & figuram.

K In resurrectione totum, quod naturaliter prę-fuit, resumetur non solùm penes organicas partes, sed etiam penes similares, vt caro neruus ex quibus organicæ conflantur, minimè tamen, quod sub his partibus fuit totum resumetur, sed quantum sat erit ad speciem partium integrandam, neque tamē propter hoc homo idem numero, aut integer non erit, etiamsi totum, quod naturaliter præfuit, non resurgat, constat enim quod homo à principio vitæ vsque in finem idem numero permanet, id tamen, quod in eo est materiale sub specie partium non idem manet, sed continenter fluit, refluitque more fluentis aquæ.

L Vsus cibi, & potus à resurrectione non erit necessarius, quia epulæ instituuntur ad illud reparandum, quod à calore absumitur, & exhauritur, atqui in redempto corpore nihil amplius dissoluetur, proin frustra accederet nutrimentum. Pariter Veneris vsum aboleri, obsolescereque necessum est, cum ad Animalium procreationem dirigatur, generatio uerò mortali uitæ inseruit, ut quod secundùm indiuiduum seruari non potest, saltem secundum speciem reponatur, & conseruetur; ubi igitur homines in perpetuum manebunt, generatio ampliùs non erit vsui, neque adeo Veneris usus erit necessarius.

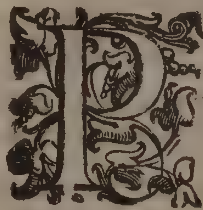
M Beati uidebunt Deum per essentiam, non per similitudinem, & hæc est summa beatitas, in qua rationalis creatura quiescit omni expleto desiderio. Ipsa enim Dei essentia intellectui creato coniungitur quodammodo, ut per essentiam uideri possit. Hoc dici solet comprehensio iuxta illud D. Pauli. *Sequor autem si quo modo comprehendam.* Porrò Deum ipsissimum videre summa est perfectio, & delectatio. Nam Deus hoc ipsum, quod est, ueritas est, quare necessum est, ut intellectus Deum uidens summè delectetur. Adhæc Deus sūma bonitas est, quæ est ratio dilectionis, quare necessum est diligi ab uniuersis comprehendentibus ipsum.

EVDÆMON, SIVE DE HVMANÆ MENTIS IMMORTALITATE

IOANN. STEPH.

DIALOGVS.

Philaletes, Eudæmon, Leucephus.

PHIL. Eò conuenimus porrò Leucephe, ubi noster Eudæmon absoluta ambulatio ne inquiescere consueuit, &, ni me fallunt omnia, vix potest multum intermittere temporis, quin nobis continuò præsto sit plurima ex more stipatus pube. *Leuc.* Profectò usque adeò uidendi, & alloquendi hominem desiderio ardet animus, ut nil mihi uideatur longius, tuus autem sermo hoc me perculit affectu. *Phil.* Tui est ingenij Leucephe, ut quàm primùm à bonis uiris gratiam, & consuetudinem inire studeas: Sed ecce tibi hominem sub illa porticu nescioquò properantem, arcessere, & appellare libet, ut si non appellat, saltem oculos ad nos conuertat. Ehus? Eudæmon; Ehus? Nihilo magis: Ehus? Quò tam celeri pede te nobis proripis? *Eud.* Hem, Quis me uult? mi Philaletes. *Phil.* Rogo te per Platonis, aut Aristotelis genium (neque enim habeo quo te arctiùs uinciam) ut nobis opperiri libeat. *Eud.* Cum dicto gradum sisto: *Phil.* Vt te cursu præuerterem, penè mihi spiritum intercepi: At amictus ille, & ingressus abitum indicant, ni me fallit animus, an ad pulchros, & cultos tuos agros? *Eud.* Eò profectò, & otij potiùs, quàm negotij gratia. Sed quæ uos huc impulit necessitas? *Phil.* Optimus hic uir tui desiderio flagrat, & non iniuria. *Eud.* Ain? En protinus facta mei potestas. *Leuc.* Equidem ubi praestantissimas animi tui dotes intellexi doctissime Eudæmon ueluti quodam oestro percitus impuli nostrum hunc Philaletem, ut te mihi indicaret, uti præsens colerem, & me tibi

ex animo coram exhiberem; agnoſcas igitur bonam mentem,& ſi curſum remorati ſumus, pro tua humanitate ignoſcas: *Eud.* Planè ignoſco, at tam ſcitam laudem minimè agnoſco: Quidquid tamen ſit, habeo gratiam: *Phil.* Quando mi Eudæmon non vltra progredi tibi certum eſt, nos, ſi pateris, comites præbemus. *Eud.* Imò pergratum erit iter veſtro auſpicio vel ad extremos Indos. *Phil.* Agis ſemper pro ſumma animi tui lepiditate, & vrbanitate; Nos igitur ò Leucephe: pallia apud proximum hunc Pharmacopolam, ne abs re ſint oneri, deponamus, atque vnà (non enim procul abſunt eius prædia) pergamus: Profectò liqueſcet animus tuus præ voluptate, vbi Elyſios illos campos aſpiciet tanta herbarum, & florum vbertate, & varietate refertos, vbi ſuauem illam auram eteſijs ſuſurrantibus, & murmurante Anaſſo inſpirabit, vbi fritinnientem Cicadam,&

Flexanimo volucres mulcentes æthera cantu.

Percipiet.

Leuc. Nullis opus eſt hortatibus, Ecquis ab hac ſocietate abhorreat? *Phil.* Tu verò Eudæmon, vbi ingreſſi erimus illud Populetum, quod perplacidis obſtrepit auris, ab Eleaticis, aut Academicis Scholis aliquid afferes in medium, quo viarum difficultas fallatur. *Eud.* Probatur vtique, at veſtra hæc eſt prouincia, cum recens e ſcholis ceſſeritis, vbi inauditæ quæſtiones quotidie exoriuntur, agite ergo, ne pigeat palam facere, quod audiſtis. *Phil.* Verſantur oppidò, ſed nulla mihi peræquè difficilis viſa eſt, ac quæ de animi immortalitate tanta philoſophantium contentione circumfertur, iſtis quidem fatentibus, illis diffitentibus: *Eud.* Nimirum difficillima eſt, ſi ſpectes Ariſtotelem, eiuſque interpretes Præceptorem in varias, & contrarias ſententias diſcerpentes: Nos tamẽ in meliori, nempe Chriſti Schola inſtituti animæ humanæ æternitatem, ſeu æuiternitatem, quia fine deſtituta per creationem cœpit, (*Neque enim auſcultandum eſt ijs, qui humanam animam à Deo creari, penitus inficiantur, ſed per traducem propagari, & e ſeminis poteſtate cæterarum formarum more educi aſſeuerant; nam præterquàm quòd huic opinioni iam pridem damnatæ Patrum decreta, & Eccleſiæ conſenſus reclamant, vel hoc vno argumento ſanè entreptico reuinci poſſunt, Quòd formæ e potentia materiæ erutæ colere non poſſunt functionem à corpore prorſus abſolutam, teſte D. Thoma, humana verò mens nulli organo addicta intellectionem obit, quod ſemel, atque iterum inculcauit Ariſtoteles; Quare Valeant, qui de ſe, & de veritate malè ſentire malunt, quàm de ſuſcepta ſententia deturbari, vt cerebroſi videantur, & nouarum opinionum Authores.*) certò habemus, quam tamen grauibus rationum momẽtis adſtruendam,& oſtendendam, ſi animo ſedet, accipio. * *Phil.* Nihil ſanè mihi optabilius, aut iucundius, qui in hac menſa tandiu eſuriui. *Eud.* Sic igitur habeto; Totius controuerſiæ ſuper hoc verti cardinem: *Numquid intellectus ſuam obire functionem citra corporis adminiculum potis ſit.* Quod ſi conſtiterit, manifeſtò effectum erit. (*alioquin otioſum aliquid natura creauerit, quod defendi non poteſt.*) Quorum enim operationes à corpore poſſunt eſſe ſeparatæ, hęc etiam à corpore ſeorſum eſſe poſſunt, & ſic è contra: ſi enim eſſet operatio à corpore ſeparata, ſubſtantia verò nequaquam, cum operatio à potentijs, potentiæ ex ſubſtantia effluant, ſequeretur hoc incommodum, operationes aliquas ſine potentia, aut ſubſtantia eſſe.

*Oſtendi poſſe animi immortalitatem probat Cardinalis Contarenus aduerſus Pomponatium, idẽ Niphus, probabiliter aſtrui contẽdit Fracaſt. minimè mõſtrari.

Principio humanas animas ex ipſis elementis, ac rerum omnium initijs vnà cum Mundo à Deo Deorum creatas fuiſſe exiſtimauit Plato ſecutus Pythagoricum dogma ſimilia non niſi à ſimilibus ſuis comprehendi, quod etiam Empedocles ſentiens cecinit.

Tellurem terra comprendimus, æthera flammis,
Humorem liquido, noſtro ſpiratile flatu;
Pacem tranquillo, litem quoque litigioſo.

Nam ex his ille rerum principijs cùm cętera omnia, tum animæ ſubſtantiam conſtare cenſebat, propterea penes eam rerum omnium eſſe plenam ſcientiã ſimili ſuo ſimilitudinem habentia comprehendentem (conſtare autem humanam mentem ex perfectionibus rerum omnium poſſe quidam in bonam partem accipi contendit, ſi talis virtute, & excellentia quadam cenſeatur, non quòd ex rerum mixtione conſletur, cum Intell. omnia cognoſcat, cognitio autem fiat per quandam cognoſcentis, & cogniti ſimilitudinem, videtur Plato benè ſentire.) Plato igitur eas trium generum fecit, Mundi primam vniuerſi (nam Animal intelligibile mundum eſſe aſſeuerat) dein ſphærarum, aſtrorumque omniũ, quibus ſingulis conſtituit animas: Poſtremò terreſtrium omnium: Et hę trium item generum, Dęmonum aeriorum, qui inter Deos, & homines intercedunt: Secundæ hominum, quę ſunt inter Dęmones, & belluas, Tertiæ belluarum citra rationem. Itaque hominum animas ab initio creatas Deus æthereis inuoluit corporibus alias alijs aſtris accommodãs, dein per aerium inuolucrum in corpora demerſit, quorum grauitate ſopitæ,& obrutæ, omnium, quæ tenebant, obliuiſcuntur, nouo tamen rerum intuitu memoriam refricari, & reminiſci ex veſtigio intus relicto, arbitratus eſt. Tres verò in humano corpore animas non modò ſubſtantiis, verùm etiam ſubiectis differentes poſuit, rationalem in capite, iraſcibilem in corde, vt vitia rationis formula emendet, concupiſcibilem in hepate procul à mente, ne concoctionum ſtrepitu, & ebullitione impedimento ſit contemplationi, hæc enim rationi minùs obtemperat, quam propterea, Paternianus ab Antitheo creatam fuiſſe exiſtimauit. Quam ſententiam ſubolfaciens Ariſtoteles ſubſannauit, & paſſim conuulſit: Ipſe enim Intellectum noſtrum à Deo creatum (neque enim ſimplicium, & æternorum creatio refellitur à Philoſopho. * *Non eſt, ait Cardinalis Contarenus lib. de immortalitate Animæ, apud Philoſophos inconueniens, aliquid à Deo emanare citra generationem, modò nos in ipſa anima humana dicimus, quòd eſt à Deo per creationem, vel per ſimplicem emanationem, quod idem eſt, mutationibus præcedentibus à Sole, & homine, quæ mutationes diſponant, hocque modo animæ productio quodammodo media videtur inter veram geneſim, & creationem.*

Fracaſt. dialog. de An. immort.

*Idem Nyphus ait 3. de An. in calce lib. 1. de Cęlo. ſec. 30. Prob. 4.

Cõtarenus.

Fruſtraque conatur Apollinaris perſuadere, non opus eſſe noua Intellectuum creatione, ſed à parentibus in ſobolem tranſmitti, & ſucceſſione propagari, quod vlcus quidam nouo, ſed futili argumentandi genere refricuit.)* In corpus à ſecundis cauſſis ritè præparatum

* li.2. de gen. An. li. de pro prael. & li. de bona Fort. lib. I.
* Post. lib. I. Met. lib. I. Post. Them. & Theophr. à mũdi anima creari putarunt.

tum immitti, nosquè comprehendere, & complecti iudicauit nullo virtutis, aut vitij habitu, sed ad vtrumque habitudine præditum: * scientias comparari ex præcedenti sensuum cognitione, & experientia, quam ideo principium scientiæ appellauit; *Hinc Them. l. 2. de mem. & reminisc. Doctrina omnis, & peritia ex aliqua prænotione, anticipationeque gignitur.* Denique symbolis quibusdam, & verisimilitudinibus animo insitis potiùs, quàm insertis, quibus summis rerum opifex, vt in Magia cecinit Zoroaster,

Insperſit nobis labia areſcente palato.

* Scientia rerum inquit D. Tho. non efficitur in intellectu p participationem, aut effluxum aliquarum formarum actu intelligibilium per se subsistentiũ, sicut Plat. voluit, sed intellectus eã acquirit à rebus sensibilibus medijs sensibus. Auic. carpitur.

* Quæ opinio reliquis Philosophis, ac Theologis verior, ac potior visa est, quam nos assequamur, addecet. Cæterùm eò hæc spectant, vt inspiciamus quanto sit opere necessarium sensuum ministeriũ ad rerum cognitionem, quam intellectus phantasmatum intuitu, inspectuque conquirit, à quibus re minùs abiunguntur intellectibilia, propterea eorũ quoque, quorum tenemus, callemusque habitum, nisi spectrum occurrat, & idolum, intelligimus nihil, argumento sunt Phrenitici ob læsum imaginatricis organum: *Quamquam non præterit, quosdã esse, quibus visa duntaxat ad comparandam rerum scientiam desiderari probetur, partis iam, & habitis non esse vsui; Quos manifesto errore detineri constat. Hoc autem ideò accidere arbitrãdum est, quòd functionem analogicòs potestati respondere par sit, atqui *intellectiuum* (vtor Diui Thomæ verbis) *est in sensitiuo:* Quare Philosophus sæpe scriptum reliquit, nos sine continuo, & tempore minùs intelligere, quia phantasma est rei similitudo temporis & loci circũstantijs delinita. Hinc Them. lib. de mem. imaginatio intelligentiæ semper cohęret, vt Comes, asseclaque eius indiuidua, quæ incommodat visenti, & tractanti diuina, Alibi verò; Omnia, è quibus mens vniuersale suum molitur imaginatione contineri videntur; Eòdem hæc spectant. Siue intelligere imaginari est, siue non potest sine imaginatione contingere, fieri nequit, vt hoc quoque officium sine officio, & vsu corporis obeatur, cum nisi via, procurationeque sensuum visa, & imagines insculpantur animis. A qua sanè intelligendi necessitate, quidam animi fragilitatem argui mordicùs contendunt, cum manifestò obliterentur, aboleanturque sensus dissoluta organi harmonia. * Quibus ita responsum volumus, Intellectum, dum hic hospes agit, egere obiecto, non organo, nempe necessariam esse ad intellectionem phantasmatum præsentiam, & obtutum, quibus subsunt intellectibilia, at solutum corporis tyrannide, vt cum Platone loquar, & è carcere missum nullis ad functiones obeundas egere phantasmatis, quia naturæ ipsius habitu euadit Metaphysica forma, alioque modò intelligit, nimirum sine discursu primo intuitu in caussis uidet effectus, ceu colores oculus. Est igitur substantia, non officio, & actione separabilis, quod Theodorus Metochites innuit, dum intellectum esse immortalem, partimque separabilem, & partim inseparabilem confessus est. *Phil.* Quì ergo propriam exercet functionem, si citra uisum, & ὁρασιν haud intelligit? *Eud.* Argutè mi

* Ita enim 3. de An ita se habet phantasma ad intellectum vt colores ad visum.

Philalethes, scito tamen simulachrum desideratum ad intellectionem nequaquam id agere, ne intellectio peculiaris, & propria sit functio, nam quemadmodum illa est communis, quæ animi & corporis concursu, coituque editur, ita illa peculiaris est, quę citra congressum, & adminiculum organi obitur, licet præsentia spectri desideretur, id quod hercules ne Aristoteles quidem renuit Philopono teste, Mens enim nostra utitur corpore ad ratiocinandum non ut instrumento, sed ueluti domicilio rite constituto, Artificis instar. Quod melioris notæ Phil. Fernelius scripserat, tametsi epicuri quidam de grege porci sugillare nõ dubitarunt. Duobus enim modis aliquid potest dici proprium, inquit Philoponus; altero quidem modo, ut pars totius est, cõparatione scilicet partium, quomodo oculo proprium est uidere, quia in toto hoc illi tantummodo parti conueniat, non tamen quòd etiam toto non egeat; altero uerò, quod alio non eget, ut persistat, ut in hydromelle dulcedo melli est propria, & non est aquæ communis, quia seorsum ab aqua mel etiam dulce permanet: Hoc significatu postremo intelligunt Peripatetici operationes Animæ proprias. Præterea certò scias humanæ animæ eas esse proprietates, ut sibi nequeant inferiora conferri, format, perficitque caducum corpus, stabilis ipsa, cum stirpibus, cumbrutis, cum superis mentibus aliquid commune habet, quam ideò quidam superæ, inferæque naturæ uinculum nuncuparunt; *Leu.* Præclarè tu optime Eudæmon, at quod adiecisti in calce minimè capio. Secus, ais, humanam animam intelligere, ac cum mortales induit artus. Quì fit hoc? Nonne eodem modo intelligit anima, quo est, * *si modò res vti est, ita suas obit functiones*, quare si eadem sit anima, eodem prorsus modo intelligere, & ratiocinari necessum est, qui operam, & naturam destruit, & demolitur. *Eud.* Hic tuus æstus modico Fauonij reflatu extinguetur, & delitescet; quare aures præbe, & totum te mihi da. * Munus est ueluti finis, & perfectio formarum, proin unicuique formæ inest certa, & peculiaris operatio, quam si demas, frustra sit necesse est, sublato enim fine, quod ad eum dirigitur, frustratur, atqui nihil in rerum natura otiosum, nihil feriatum, quæ cum ita sint, fit, ut pro suæ naturæ modo unaquæque functio peragatur. At cum nos separatam mẽtem secius intelligere, ac cum humanos perficit artus, sciuimus, sanciuimusque, illud duntaxat colligi, cõficique uolebamus, ut quemadmodum intellectus in corpore ad spectra conuersus intelligit, ita exutus corpore, directus, & relatus ad superiora suo fungatur munere; * id quod nequaquam te sollicitum, aut transuersum agere debet. Quia enim humana mens in corpore spectata, & suppositis, subordinatisque allita potestatibus naturæ ipsius habitu per phantasmata, & uisa sua munera tractat, at exuta, orbataque corpore, ut Metaphysicarum formarum naturam participat agnitione, & comprehensione suæ substantiæ paria, & similia; cætera ad superiora conuersa intelligit non sanè per specierum effluuium, quòd nefas esse putent Peripatetici æternam substantiam subijci, substernique accidentibus, cæterùm ea intellectione, qua res ipsa est, quæ intellectui obijcitur: Huiusmodi autem inspe-

Quo sacræ litteræ alludunt, spirit° & An. hymnum dicant Deo nostro Io. in Apocalipsi: spiritũ vocat substantiam animi nostri iam à corpore exuti, animam etiam num in corpore existentem, quod peculiariter informat.
* Li. I. de An. Communẽ interpretatur Philop. ad quã corpus vel vt efficiens, vel vt subiectum operationis conuenit.
* Sic Fernel. li. 2. de Abd. rerum cauf. c. 11.
* Modus agendi essentiæ modum sequitur. 3. Phys. text. xvj.
* Vnũquodque enim entium naturalium determinatur quadam operatione propria, in quã cum potest dicitur tale, & in quam cum non potest non dicitur tale, ni si æquiuocè, vt oculus mortuus. Arist. 4. meteo. tex. 54.

* Rationalis anima, inquit Philop. dum extra corpus est, & ab eo nexu, eoq; respectu, quẽ erga ipsum gerit, est libera, ratione non vtitur, nam neque quærit, neq; inuenit, neq; per propositiones discurrit ad conclusionem, sed tum mẽs pu

ra ſit, abſque vlla inquiſitione res intuetur, vtpote quæ rerũ omnium rationes in ſe ipſa habeat, nec à corpore turbatur ipſa, cum liberit, contéplatur ſine tempore, nã corpus eſt ei ignorantiæ cauſſa, & ob id etiam inquiſitionis, & inuentionis, & ea de cauſſa intelligentiam, ſeu rationẽ, quæ mẽs eſt imperfecta, eſſe vtriuſq; non ipſius animæ per ſe dixit Ariſtot.

inſpectiua perhibetur intellectio, & hac de re fit, vt ſuperior Intelligentia ſit ſibi, & inferiori intellectio obiecta, ſibi quidem per eſſentiam, inferioribus verò per coniugationem, haud reapſe, cæterũm intentionis. *In diuinis intelligens, intellectio, & res intellecta idem.* Quare proprium mentis eſt cum phantaſmate intelligere, vt Animi munere fungitur, ſine phantaſmate, vt eſt intelligens ſubſtantia. *Diuerſitas operationum (ait Card. Contarenus) accidentalis in rebus præſertim non eodem modo ſe habentibus non arguit diuerſitatem eſſentiæ, intellectus enim ſemper intelligit per formam apprehenſam rei intellectæ, neque in hoc ſibi diuerſus eſt, verũm, quandoque perfectiùs, quandoque imperfectiùs, h. e. antequam perfectionem ſuam attigerit, dum eſt in corpore, indiget phantaſmate, à quo hauriat intellectionem, poſtquam verò perfectus eſt ex comparatis theſauris, ſibi ipſi ſufficiens eſt ad intelligendum, imò ad altiorem intellectionem eleuatur, neque indiget phantaſmate. In argumentum illud inducantur animalia; quæ antequam perfecta habeant membra, nutriuntur ex ſanguine menſtruo digeſto, & præparato à matre, atque adeò opus habent matre inhærente, vbi verò perfectus eſt fœtus in lucem editur, ſibique ipſe ſatis eſt ad nutritionem capeſſendam, ſic in propoſito, intellectus donec imbecillis eſt, & ad ſupremam lucem recipiendam ineptus intellectionem veluti cibum digeſtum prius in phantaſia recipit, vbi verò perfectus eſt, ipſe per ſe ſibi ſufficit, nec indiget phantaſmate.* Placetne hunc mentis noſtræ binum agendi modum, quem & præſtantiſſimi quidam Arabes palam conſtituerunt, ignis exemplo explicem? Ignem ſuſpice; qui vt ſimplex elementum eſt, ſurſum pergit, verùm vt cæleſtium naturam mutuatur

Perpetua cœli gaudet vertigine ferri.

*3. Phyſ

Anima igitur noſtra, vt eſt particeps diuinorum (eſt enim inter metaphyſicas formas infima, cuius ſummitate ſuperiorum infimum attingitur) communem ſortitur operam. *Leu.* Pollicem, quod aiũt, ſtringam, ſi ita ſit. *Eud.* Profectò ita eſt, & verius quã quod ad Sagram, vt nemini ſit dubitandum. *Phil.* Æſtuat Eudæmon mihi pectus multis difficultatum fluctibus, quos ni coercueris, & compreſſeris ingenij tui robore, & firmitudine, ceu ancora naufragium mihi pertimeſco. *Eud.* Ad hanc cœli clementiam æſtuat tibi pectus? Tuam oppidò arguis infirmitatem; Sed age expectora iam, & prome, quod irritat, ego enim pro ingenij mei quantulacunque facultate diluam, & te in veritatis vado ſiſtam. *Phil.* Sic habeas igitur. An nefas eſſe ducis, facultates aliquas perpetuò feriari? *Eud.* omninò: *Phil.* At fac, animam noſtram eſſe immortalem, continuò colliges, quod abſurdum, & indecens eſſe fateris, nam Alens, & ſentiens facultas non ſine corporeo agit organo: *Eud.* Acutè Philaletes, at nos ſupereſſe imus inficias, quia ſola mens ſuperſtes corrupto euadit corpore. Quod ſi non acquieſcis, ſcias, ſatis eſſe, ne dicantur fruſtra, & feriatæ, aliquando in officio fuiſſe, quomodo Auctrix ſe ſe in nobis habet à trigeſimoquinto ætatis anno. *Phil.* * Non repugnabo, ſi ita tibi prorſus uidetur. *Eud.* Prorſus. *Phil.* Effundã aliud. Si Anima eſt forma naturalis, non niſi miraculo ſine corpore ſtare poteſt.

*3. de Anim.

Cedo bona fide Eudæmon, nõne quod ſimpliciter, & ſyncerè vnum, magis indiuiduum eſt, quã id quod ex euentu? *Eud.* Planè ita eſt. *Phil.* Atqui ex Anima & corpore vnum fit phyſica, non mathematica vnitate, ex ſubiecto verò corpore, & accidenti fortuitò, & obiter vnum conflatur, conſtituiturque, ergo prodigioſius erit, Animam ſeorſum ſtare, quàm accidens. *Eud.* Non eò euadunt, quò ſperas, tuæ argutiolæ, enim verò τὸ ἑπόμενον, connexum refellimus, Anima enim licèt ſit naturalis forma, & arctiori vinculo vinciatur, quàm accidens cum ſubiecto, ſubditoque corpore, attamen qua parte intelligit, & ſapit, immateriata eſt, & in corporea ſubſtantia nullius egens columinis,* atque adeò ſeparatim ſubſiſtens, nequaquam tamen accidens epigenematicum: bipartitò enim ſpectari poteſt Mens animalis, vt cum Lydo loquar, abſolutè, aut comparatè, quà ſimplex ſubſtantia intelligens, vel qua corpori conciliata, conſociataque eſt. Si Mauis, Anima, ſi ſpectes ſubſtantiam, & naturam, ſeparabilis eſt, at ſi quaſdam operationes, quas obit vt forma, nequaquam, quomodo Nauta per officium indiſſolubilis eſt à naui. Hoc itaque maximè peculiare eſt humanæ animæ, in corporis ſocietatem coire, non tamen immergi more cæterarum formarum: Quo circa falluntur, qui ex caducarum formarum proprietate, & natura exploratas humanæ formæ ſe habere putant vires. *Phil.* Profectò Eudæmon moues Camarinam, ſed in te aſper eſſe nolo, & refractarius, cum eo ſtudio congrediar, vt auſcultem tibi. Sed quæſo te per ſacras Muſas, cur tanta inter corpus, & animam intercedit conſenſio, ſi mens à corpore non pendet? Ariſt. quippe præter Galenum ſæpè inculcauit, Animi affectiones ſequi varias corporis diſpoſitiones, & temperamenta. * Ad hæc ſi non interit anima pereunte homine, neque ortus, neque interitus veri ſunt, neque habitus, & priuatio ſunt termini generatim tranſmutationis, vt ſtatuit Philoſophus. Quid enim per Deum, ſi anima non deficit, denaſcitur? Quid naſcitur, ſi homo ſpeciem non indit? *Eud.* Modeſtiùs mi homo, & depoſito hoc ſtudio palam facias, quod intus geris noxium. *Phil.* Vix credas Eudæmon, quanto turgeat æſtu ſanguis: *Eud.* Satis vſus es tuo dæmone, compeſce iam ferocientem appetitum rationis camo, &, ſi vis, nodum, quem feciſti, mecum ipſe expedias. Eo prius explicato, mutuum conſenſum Animæ ex euentu, & obiter conuenire, naturæ viribus imperium, quod ſanè animus liber, & minimè corpori per prauas aſſuetudines mancipatus exercet, exemplo ſit Socrates, qui maluit mori, quàm, peccare, hoc eſt permittere, vt animus incorporis contagionem labatur. Dein Cæmentarius e fidelia parietem gypſo, aut calce liniens nonne meritò dealbare dicitur? *Phil.* Meritò ſanè. *Eud.* Tum ſtruitnè parietem, aut albedinem conficit? *Phil.* neutrum: *Eud.* Quid ergo præter albedinis cum pariete coniunctionem, & connexionem molitur? *Phil.* Nihil. *Eud.* Sic propemodum in cæteris rem ſe habere puta: * Homo enim verè hominem gignere dicitur, etiamſi neque materiem, neque intelligentem procreet animam, (vtraque enim à Deo proficiſcitur) quoniam dum materiam præparat, ac diſponit

* An ſeparata non nabet in ſe formaliter ſenſitiuas poteſtates, ſed virtualiter Capredonius.

* 2. & 3 de Anim.

* 2. de Animellis carne apti ingenio.

* Poſita forma ſubſt. ponitur, & illud cuius eſt forma ſubſt. 5. Metaph. Intelligitur de forma actuali, non autem ſic ſe habet Anima ſeparata, quæ non eſt corporis actualis forma.

* Fernel. lib. 1. de Abd. rerum cauſis c. vij. Homo concurſum, inquit, facit, dum enim vim ſuam ſemini indit, quæ id concinnè præparatum, & ad formam recipiendam aptum reddit, ſimul efficit, vt illi forma concilietur, &

In subiectũ ita præparatum incurrat, qui incursus, & cum subiecta materia formæ concentus, quoniam est ipsa rei constitutio, & ortus, quisquis hanc effecit societatem, & annexum, vtique procreationem facit.

sponit, eam vni, è iungit, ac sociat cum Anima, quam physicam, & intimam societatem compositum excipit, quod homo appellatur: Quare reuera homo est terminus humanæ generationis, & homo vere hominem gignit, compositum verò est, quod planè consit, & deficit. *Leuc.* * Strenuè me hercle doctissime Eudæmon, ictus omnes, quos noster Philaletes ex Peripatetica decerpsit officina, exijsti, vt planè (si cum Platone loqui licet) te igneum aliquem dæmonem, qualis eius opinione obtigit Socrati, habere putem, at quæ paraui, vt in te conijciam, tela, nescio, an facilè euades. *Eud.* Siccine? Proh Dij immotales ab Vrbe cesseram animi, & otij gratia, & vos tantum exhibetis negotij? Quousque perget isthæc vestra petulantia? An iurati accessistis, vt eluctemini, & supplanteris? *Phil.* Caue Eudæmon hoc tibi persuadeas, nam vnius ergo veritatis dubia promouimus minimè refractarij, aut iniuriosi. Porrò hoc tibi laudi esse debet, cum veluti Epeum Titillinus, Entellus Daretem, Lasthænes, vel Milo Tidæum luctando viceris, & eluctatus sis. Non est victoria sine pugna, nec virtus sine hoste: Ecquis enim insigni preconio vel in Olympijs oleã, in Pythijs Pinum, in Nemæis Apium, in pugillatu Lemniscos emeritus est vnquam, qui solus decertauit secum? Cum in antiquis Reb. pub. multa sese offerant laudabilia, præ cæteris in Romana, Atheniẽsi, Lacedæmonia, & Cretensi, illud mihi commendatione dignissimum succurrit, quod Romani cursum, discum, saltum, luctam, & pugillatum: Athenienses Panathenæa, Schirrophoria, Haloa, & Apaturia: Lacedæmonij Hyacinthia, Choros, & Gymnopodia: Cretenses in venationibus, & montanis itineribus iaculandi, currendique præmia exercendæ iuuentutis gratia instituerunt. Quorum exemplo Virgilianus Æneas.

*Id, quod fit ait D. Th. in opusculo de occultis naturæ operib. in rebus naturalibus nõ est forma, sed compositũ ex materia, & forma ad hoc enim aliquid fit, vt sit propriè autem dicitur esse compositum subsistens, forma autẽ dicitur esse, vt quo aliquid est, non igitur forma propriè est id, quod fit, sed compositum. Id igitur quod facit res naturales esse, nõ est forma tãtùm: sed cõpositum.

Si quisquam voluit rapido contendere cursu,
Aut iaculo incedit melior, leuibusque sagittis.
Seu crudo fidit pugnam committere cæstu,
Inuitat pretijs animos, & præmia ponit.
Dat palmæ pretium victoribus, armaque, & ostro,
Perfusas vestes, argenti, aurique talenta.

Quare agesis Eudæmon, in hanc ne pigeat arenam descẽdere, scio enim, quod ferunt, herbam tibi porriget, & doctrinam, & bonitatem tuam ampliùs efferet præconio: An nescis Palladem ea ratione armis instructam effingi, quòd scientia concertationibus paretur? *Eud.* Profectò ais Philaletes, sed plus, quàm mihi sumam, tribuis, more, aut amore potiùs, quàm veritate ductus. Tu igitur optime vir, si quid habes, paucis expedias; nam me, ita viuam, defatigatio cepit. *Leuc.* Mandatis stabo.

Si intelligendi principium separatim stare posset, haud esset hominis forma, quia seorsum subsistere, & esse in alio sunt asistata, & repugnantia, omnis verò forma eo, cuius est, eius per modum vincitur, & obligatur:* *Eud.* scitè me hercle, sed noris quemadmodum in Deo duplex est ratio, prior absoluta, qua intelligit se, & in se omnia, est enim quod est primum, eius autem potentia quidquid est continetur, vt inferiores caussæ in suprema, posterior comparata, qua prospicit nobis, & mundum gubernat, ita animæ duplicem esse habitudinem, & rationem, vnam, qua corpus mouet, regit, & informat, alteram, qua per se suo lumine primas caussas, primaque principia, necnon semetipsam contemplatur.* Tota posterior ratio separabilis est, tãtum enim abest, vt animus perficiatur corpore, cum illius grauitate à proprijs actionibus auocetur:* Accedat intelligentem animam nec propriè formę officio fungi, entelechiæ enim, & actus proprium est, illud, à quo habetur, perficere, atqui intellectus perficit quidem corpus, ab eo autem minùs habetur, quia energias citra corporis adminiculum exercet, quare penes vnam saltem partem, quà scilicet corpus perficit, & exornat, actus, formaque est: Hinc quidam actum pendentem à corpore, & non pendentem instituerunt. *Leu.* Simplicij in mentem venit ædepol, à quo asseritur ea ratio. Cæterùm *si actum & potestatem mutua proportione sibi responderé iustum est*, quomodo fit, vt ea sit corporea, & caduca, actus verò incorporeus, & immortalis? Cæleste corpus mihi planè dignius videtur, quàm humanum hac forma, cum maximè *quid quid recipitur ex recipientis natura recipiatur*. *Eud.* Per ambitionem arguis ò Leucephe, non ex animi sententia, vt vt tamen sit, noris analogiam, & proportionem non peti ab actus, & potestatis natura, verùm in eo desiderari vt, ambo sint apta ad vnum constituendum, & vt ritè in vnum possint conuenire finem, ita verò prorsus se se habent corpus, & anima nostra, quæ licèt sit spiritualis, opus tamen habet, dum hic agit, sensibus inseruientibus, qui cum in corpore sint, fit, vt ex huiusmodi corpore, & anima conflетur vnum compositum intellectus, sensus, & vitalium operum præpotens. Quare in eo comparatio, & proportio esse debet, vt corpus aptissimum sit ad functiones Animi obeundas, quale non esset Cœlum teste D. Thoma. Intellectus porrò non verè recipitur, sed coniungitur potiùs, cum sit totius altera pars seorsum æstimanda, cum compositum non sit sua extrema, quod litteræ, A. & B. exemplo patefecit Arist. hoc autem est humanæ animæ proprium & singulare, vt fragile corpus ipsa inconcussa formet, & exornet. *Leu.* suspicor quid velis, & si mihi difficile captu, res vsque adeò dissimiles spirituale corporeo, immortale caduco physicè, & vniter arctari posse: Attamen ex pacto mussitandum mihi, & deuoranda hæc difficultas. *Eud.* Peruicacis sit huic rationi resistere, aut oppedere, tu tamen perge. *Leuc.* Caue Eudæmon, ne nos aliquo tyrannico vincias opinionis decreto. Verùm si pergam quomodo illud euades Aristotelis proclamantis, *intelligere, amare, reminisci, odio habere non esse passiones animæ proprias, sed coniuncti, quare dissoluto corpore non reminisci ampliùs, aut amare.* Quod sanè manifestò extet, si quidem intellectio, quæ maximè propria videtur, per species fit, species autem in spiritus, vel ipsum in cerebrum, vel certè in eius mænyngas admitti, recipique constat, & hinc omnis proficiscitur cognitio: Habitus porrò in memoria locari perspicuum est, hanc verò per cerebri dispositiones & fieri, & conseruari, & deficere, quin & ipsum vniuersale, non quà refert, sed quà existit, eandem esse speciem, quæ sensui præfuit, quocirca nullam sine corpore exercere posse energiam patet, id quod confirmat definitio, nullus enim actus, & perfectio diuelli, diuidique

*Anima nostra inquit Vallesl. lib. 4. cont. c. 6. nõ est tantũ forma, sed habet præterea propriã subst. quam spoliatã à materia retinet. tamen interim dum viuimus sola illa, & materia constamus, illa inquam eadẽ vsa diuersis facultatib. Hæc dicitur 1. An. operatio quam sine corpore obit. Cõstat, duplex genus formarum ex Peripateticis dari, quod ex Zimara in tab. colligitur authoritate Auen & Themistij, super tex. 11. 2. de anima, dantium scilicet esse per inhærentiam, & dantiũ solũ operari. Vide Zim. pagina 79. asterisco notata.

*Greg. Horstius lib. 2. exer. 9. qu. 3. non fingi potest, ait, quã partem occupet intellectus, quia per se inorganicus est respectu operationis, quo ad informationem verò peculiarem informandi rationem obtinet.

* Aristot. inquit Niphus 2. de An. cap. 11. scripsit videri aliud animę genus, & dicitur entelechia, quasi æquiuocè, quia perficiens corpus ab eo nõ dependet, nec habetur.

In Metaph. lib. 6.

1. de Anim.

potest

potest ab eo, quod perficitur. Præterea quo modo ab infinito præsenti te explicabis, quod tāto declinant opere Philosophi? Nōne ille ipse Philosophorū coryphæus Deo perpetuam fælicitatem, nobis temporariā, & fluxilē cōuenire fassus est? Qualia multa possem ex ipso afferre, at molestus esse nolo. Vnum dissimulare nequeo, quod Aristoteles asseruit, *formas à materia seiunctas eidemque consociatas vicissim specie distingui*, quod si ita est, multò minus vna, eadēq; numero forma modò cum corpore; modò sine eodem esse poterit: Huic mi Eudæmon rationi (ni omnem respuis rationem) manus dabis, quemadmodum Nysenus, multique alij argumenti præstantia victi: *Eud.* Non est, cur gestias, & te mirum in modum petulanter geras, nihil enim est, quo vrgeamur, nihil quod timorem incutiat, aut nos à recto deflectat tramite, prout, qua serie, veritatem implicasti, eadem prorsus ab implexu explicandam curabo. Arist. Igitur, vbi intelligere, & reminisci cōiuncti, suppositique actum scriptitat, dubitanti potiùs, quàm docenti, vt loquitur Themistius, assimilatur, nondum enim opinionem destruxerat dicentium intellectum, & sensum non differre: Quare toto illo capite de intellectu perinde, ac de sensu verba facit. Quòd si quis mordicus resistat, nōrit nondum tamen tulisse palmā, quòd intellectio exeuente, & obiter suppositi dici potest actio, Prout quod obijcitur visum, in organo locatur corporeo, hinc tamen non conficitur intellectionem exerceri per organum, id quod tu colligebas, & Animæ ipsius definitione firmabas, quam sanè finitam scimus mutua, non absoluta ratione, vt refertur ad hominem. Quod ad infinitum data etiamnum falsa hypothesi mundum principio, & fine destitui, nequaquam tamen præsens instaret, aut infestaret, *infinito enim nihil addi potest*; atqui animarum numerus quotidie augetur: Accedā p æclaros quosdam Arabes, quin & D. Thomam in æternis, & incorporeis infinitatem permittere. Hinc Arist. lib. 3. phys. cap. de infinito secludit à perscrutatione sua entia abstracta, & immaterialia. Quòd si quis etiam teneat mūdum æternum, & æternitatem continere totum tēpus quantumuis infinitum, necesse est, fateatur, vt quæ à finito tempore continentur, sint finita, in indiuisibili tamen æternitate necesse est illa actu infinita contingi, si actu, simulque totum tempus infinitum, & omnia, quæ sunt in tempore in æternitatis illa abysso, ad quam intellectus noster minimè attingit, cōmentur, quid ergo vetabit animas, quæ sunt super tempus, & locum, esse infinitas? De humana porrò fælicitate, scias Philosophum in Metaphysicis sermonem habuisse, quæ nobis, dùm hìc agimus, contingit, & conuenit, haudquaquam eam, quæ seiunctam manet animam, audiuisse. Denique Animæ nostræ natura insitum esse corpori conciliari, coniugarique assero, id quod ex accidēti præpediri tamen potest, non animæ quidem ratiocinatricis caussa, sed corporis vitio, quod è medio tollitur, quemadmodum simpliciter leui sursum esse insitum, & naturale est, vt Aristot. ait, vsu tamen venit, vt ob impedimentum aliquod haud fit, quare sicut id, quod natura sursum esse, aut super cætera ferri, quodque opposito se habet modo, specie differre, & dispesci, ita idem numero, & specie concludi, quod insitam vim habet, vt sit sursum, cæterisq; superfit, licèt interdum fit, interdum nequaquam ob impeditionem, par est, & dignum: Idem prorsus de Anima humana sensum volo. Quocirca & citra corpus subsistet non otiatura, sed Deum* contemplatura; in corpora tamen (quod per fidem credimus) remigrabit non Pythagorica Metempsycosi, sed Christiana palingenesia. *Anima (inquit Iacobus Brutus Cluriensis lib. de immort. Animæ) post mortem tribus modis intelligit, vno modo per species, quas recepit in corpore, alio modo per species in sua à corpore separatione diuinitùs sibi infusas, tertio modo videndo substantias separatas, & in eis species rerum intuendo, sed hoc vltimum non subiacet eius arbitrio, sed magis arbitrio substantiæ separatæ, quæ suam intelligentiam aperit loquendo, & claudit tacendo: Qualiter autem aliquid possit animæ proponi cognoscendum ab ipsa per analogiam exprimi potest ad humanam locutionem, si quidem in homine est aliquid, quod alius potens est percipere, vt ea, quæ exterioribus subiacet sensibus, aliquid verò, quod videri non potest, sicut interiores mentis conceptus. Species ergo intus conceptæ secundùm quòd ordinantur ab intelligente vt manifestandæ alteri, habent rationem verbi, quod dicitur cordis verbum, siue verbum mentis, secundùm autem quod aptātur, & ordinantur signis exteriùs apparentibus, si sint signa ad visum, dicuntur nutus, si verò ad auditum, dicitur propriè vocalis locutio; similiter in animabus interior conceptus mentis libero arbitrio subiacens ab alio videri non potest. Quando ergo speciem conceptā ordinat, vt manifestandam alteri, dicitur verbum cordis, quando uerò eam coordinat alicui animæ per aliquod signum, quod naturaliter fit expressiuum interioris conceptus, talis expressio dicitur locutio, & virtus exprimendi dicitur lingua eorum. Vnde patet, quod sicut in nobis, ita in animabus duplex inest locutio, scilicet exterior, & interior, sed exterior in nobis est per signa sensibilia, in animabus uerò alio modo, quia ipsa ordinatio cogitationis ad alterum exterior locutio in separatis mentibus dicitur, &c. Leu.* At. At. *Phil* S.T. satis superque factum, ò Leucephe, nec est quod sis morosior.

Nos verò Eudæmon opinione citiùs peruenimus ad amœna vireta. *Eud.* Profectò isthæc disputatio mihi imposuit, vt non viderim loca, quæ sum prætergressus, nec animaduerterim temporis durationem: *Phil.* Hoc ex delectatione, & intentione factum putas* Hinc quæsiuit Aristoteles, cur ignorantes alicuius viæ longitudinem, quò contendunt, nunquam se peruenire posse arbitrentur, cuius rei caussam interpretans Conciliator, accidere iudicat ob iugem tùm animi aduertionem, tùm ob ignorationem, quæ semper indefiniti, & infiniti rationem subit. *Eud.* Nil ædepol peræquè mihi permulcet animum, ac philosophica disceptatio, nullo enim modo Deo similiores euadimus, quàm philosophando, propterea Atanagoras, *si rite philosopheris, euades in vlterum Deum*, inquit. *Phil.* Nimirum ita est, quia cum Deus sit ipsa sapientia, qui plùs sapit,* Deo proximus est. Nos autem hactenus satis decertauimus, reliquū mihi videtur Eudæmō, vt si quid intus geris amplius, promas, nos interim agemus Pythagoræ discipulos. *Eud.* Equidē habeo, sed quies paululum intermittenda sub hac quercu.

12. Metaph.

7. Metaph.

Formæ, inquit b. Sapiētiæ similes sunt simitati, vt enim simitas naso definitur, ita formæ physicè proprio subiecto, quod informant.

Cardinalis Cōtarenus.

8. Physic.

* Ea quæ ad immortalitatem intellectus consequuntur, scil. quid & quomodo operetur post mortem, an fuerit ante corpus nec ne, nequaquam ratio naturalis attingit, nisi quibusdam persuasionibus probabilibus. Card. Cont.

* Arist. lib. 1. de cælo c. 9 ait. Quæ sunt perextima sunt disposita conuersione. h. e. Dij optimam in vniuersa æternitate vitam degunt, & sufficientissimam, ea autem optima illorum vita est contemplatio qua alibi existimauit nil esse nec iucundius nec melius li. 4. de part. Anim.

* In Probl.

* Seneca. Hæc mihi maximè pollicetur Philosophia, vt me Deo parem efficiat. Hæc vna homo contra hitur liber.

* Et Themistius ait vt corporis medicina, ita animæ Philosophiæ perfectio est.

Philosophię studium, inquit Zimara erga Deum obseruantiã, pietatemq; multum adauget, & veluti concalefacit.

Ad zephyri murmur suaue, & labentis Anassi.

Phil. Sessio mihi quidem cordi, sed non video, quã parte sedendum, adeò præterfluunt omnes frondes radij solis: *Eud.* Vetustissima quercus isthæc, quam de Cælo tactam semel fuisse viderunt Priores, ac cum omnes iam penitus exaruisse crederent, iterũ Augusto frondescere cœpit, propterea captato bono omine, semper, dum ruri dego, sub hac quietem ago, & sæpe numero

Dilabor facilis cultos Heliconis in Hortos.

Phil. Profectò locus inuitat, & nos felices, si tanti simus, quibus te modulantem audire datum sit: *Eud.* si dum meditor, vos quies occupet, vel oculos huic amœnitati adijciatis facili negotio voti compotes fieri poteritis. *Phil.* Per me quidem omnis tibi facta potestas, & copia. *Leuc.* Ego verò palans longè secedã inspecturus quædã, quæ me alliciunt.

Equidem nescio, oculos ne cum Argo, an nasum cum Catullo mihi votis expetam, adeò vterque sensus mihi permulcetur, & titillatur. Vah quàm pulchræ Areolæ: Quanta florum vbertas: Hesperidum, & Alcinoi hortos loquuntur: Nugæ: Campi Elysij non sunt Elysij ad hunc Paradisum.

Eud. Nescio viri optimi, an ex voto cadet, quod expetitis: nam conanti mihi huiusce loci laudes, aliud fato in mentem venit, rogo igitur, vt fauentes linguis æqui, bonique consulatis.

Animã Psyché vocatã affirmat Them. quo frigus notatur, quòd ad vitam animaliũ tuendam euentatione, & refrigeratione sit opus.

Huc Amor pergas celeri volatu,
Te tua exquirit speciosa Psyche,
Et Deum poscit Puerum Puella
Diua, cupitque.
Si tui tantùm similis Cupido
Te cupit, non ne & cupies vicissim?
Patria est nobis eadem, Paterque
Iuppiter idem.
Nos solo, & Cœlo pariter locamur,
Sedibus planè officioquè iuncti,
Nam bonum, & pulchrum sero, tu Cupido
Suggeris ignes.
Proh nefas in me proprijs abutor
Artibus, pulchro nimis apta flecti,
Te Puer fulgens simul atque vidi,
Ignibus arsi.
At iuuat, si te pietas calore
Vrit æquali: Tenuem resolue
Tæniam, in Psychen oculosque fige
Tactus amore,
Ipsa, queis frontem retegas; laboro
(Magnum opus) vittas, vbi flat Meander
Atque Narcissus soboles Cephisi
Pulcher oberrat,
Ipsa te zonas; nebulasque pennis
Fingo tranantem, pelagusque vastum,
Cuncta subdentem, volucres, ferasque
Protinus omneis.
Dij tibi parent, Iouis ipsa virtus
Vincitur trinis religata nodis;
Et tuos Psyche sequitur superbos
Mœsta triumphos.

Leuc. Tanta voluptate perculerunt animum meum tua carmina Eudæmon, vt etiamnum mihi obmurmurent aures. *Phil.* Mihi verò, Venusini venit in mentem: præclarè adeò permisces *vtile dulci*: *Eud.* Me sanè viri probi in ruborem datis, sed scio, hoc vobis ioco dictum: susceptam verò prouinciã prosequi modò, si videtur, mihi certum est. *Phil.* Hoc vnum, non solum expectamus, sed expetimus etiam. *Eud.* Pergam igitur. *Leuc.* Placetnè Eudæmon, quando hucusque conuenit inter nos, ex sacris paginis aliquot auctoritates priùs ipse adducam, vt hæc sancta sit veritas. *Eud.* Et si huc ea non spectat, attamen abs re non feceris, vt illi, qui ex animi sententia desipiunt, & malè olent, veritatis suauitate perfusi resipiant e vestigio. *Leuc.* absoluam igitur, & quàm breuissimè.

Non derelinques, inquit Psalmographus ille sanctissimo spiritu afflatus, *in inferno animam meam.* Psal. 15.
At Ecclesiastes. *Reuertatur puluis in terram, & spiritus redeat ad eum, qui dedit illum.* Sapientię verò secundo scribitur. *Nescierunt sacramenta Dei, neque mercedes sperauerunt iustitiæ, & honorem animarum suarum nescierunt.* & paulo post subditur. *Iustorum autem animæ in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum mortis, visi sunt oculis insipientium mori.* Denique fatetur in æternum viuere iustos. Præterea Moses animæ immortalitatem significauit nobis, quando scripsit hominem ad imaginem, & similitudinem Dei factum esse, quæ sanè similitudo in quatuor consistit. Primò in quadam infinita capacitate mentis, quæ omnium est capax. Secundò in appetitu voluntatis infinito, vt nil eum expleat præter Deum. Tertiò in libertate voluntatis. Quartò in quadam cupiditate æternitatis. Et hoc sanè argumentum ex similitudine hominis cum Deo maximè fecit Plato in Alcibiade, & Phœdone. Alter locus vbi Moses animi immortalitatem signat, est, vbi ait, hominem Principem, & Dominum cunctorum animalium à Deo constitutum, quo declaratur hominem esse superioris gradus, & naturæ. Tertius locus est, vbi ait Deum inspirasse in corpus hominis animam rationalem. Quartus locus est in c. 4. lib. Gen. quo loco dixit Deus, sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius, quo ostenditur libertas humanæ voluntatis, atque adeò perennitas eiusdem. Quintus locus est c. 37. Gen. Descendam ad filium meum lugens in infernum, vbi Iacob propriè significat infernum, vbi animæ mortuorum quiescebant vsque ad Christi aduentum. Sextus locus: Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, quod Dominus noster in Euangelio commemorans dixit, non est Deus mortuorum, sed viuentium. Septimus locus est in c. 4. Deuteronomij, quo loco dicitur, Solem, & Lunam, & omnia cœli astra esse facta, & destinata ministerio cunctarum gentium, ex quo significatur hominem esse cælo nobiliorem, cum ipsi homini moueatur. Placet ne idem comprobem ex nouo Testamento? *Nolite*, inquit Matthæus, *eos timere, qui occidunt corpus; animam enim non possunt occidere.* Paulum verò audite. *Is licèt, qui foris est, noster homo corrumpatur, is tamen, qui intus est, renouatur in dies*, internum autem hominem vocat animam. Ex Decreto Concilij Lateranẽsis idem apertiùs colligitur. *Damnamus*, inquit, *& reprobamus sacro approbante Concilio omnes asserentes animam intellectiuam esse mortalem.* Idẽ Sexta Synodus Constantinopolitana. Idem concilium Viennense sub Clemente Quinto. In eandem omnino sententiam concesserunt vniuersi Doctores Sa- Ad Rom.

cri D.

In Io. Trac. 23. & 47. Hom. 4. de Prouid. c.6. Fato. Lib. de sum. bono c.14. Lib. 1. de mem. & Rem. c.1.

cri D. Augustinus, Ambrosius, Chrysostomus, Isidorus. *Eud.* Admirari licet Leucephe tuam memoriam, non æmulari. *Leuc.* Blandè mi Eudæmon, attamen malim ipse tuum ingenium, & solertiam: Nescio quo malo factum sit vt ijs frequenter desideretur ingenium, qui memoria pollent. *Eud.* Quãquam hoc statuat Aristoteles, non est tamen vsquequaque verum. At seriò Leucephe rem omnem paucis confecisti. *Phil.* Cum res vna sit, veritas vna, veritatis spiritui prorsus credendum; qui secus faxit, vt ferinis est moribus, ita è coetu hominum ablegandus. Verùm ipse obmutescam ne vobis differentibus, an mihi etiam per vos integrum est aliquot Veterum afferre authoritates, quibus concordem sententiam vinciam, & confirmem? *Eud.* Per me quidem licet, sed hoc vnum admirari subit, vos pridem mihi adeò obstrepuisse, & obstrigillasse, nunc autem vndique munitos à me esse. *Phil.* Æquum est, vt palinodiam canamus, & in tuam resiliamus sententiam, quam tamen antea (testor Deum) concoquebamus, & certò habebamus. Facta igitur copia recolam, si potero, quæ olim memoriæ commendaueram.

Lib. 3. diuin.

Lib. de Sent. & in Tuscul.

Lib. Top.

Literis tradidit Lactantius, animam nostram esse immortalem ita compertum fuisse, vt plures alterius vitæ appetitu, & immortalitatis amore semet ipsos interfecerint. lib. de cõtem. morte Tullius testatur, penes, vniuersas gentes communi conspiratione, & consensione sancitum, confirmatumq; esse, animos defunctorum esse liberos ab interitu, apud quem Socrates, duæ, inquit, sunt viæ, duplicesq; cursus e corpore exeuntium, nam qui se vitijs humanis contaminarunt, & se totos libidinibus tradiderunt, ijs iter seclusum à Concilio Deorum, qui autem se integros, castosq; seruarunt, quibusq; minima fuit cum corpore contagio, suntque in corporibus humanis vitam imitati Deorum, ijs ad illos, à quibus sunt profecti, facilè patet aditus. Pythagoras verò, si deposito, inquit, corpore liberum ascenderis æthera, immortalis eris, cui veritati adscripsit vetustissimus Vates Eoscides.

Vita breuis nobis, ad tempus viuimus omnes,
Ast Animus mortem, seniumque ignorat, & arcet.

Samius autem senex hæc discipulo moriens tradidisse fertur

Corpore deposito cum liber ad æthera perges,
Euades hominem, factus Deus ætheris almi.

At Epicuræus etiamnum ipse vates.

Prodit idem retro de terra, quod fuit ante,
Sed quod ab æthereis demissum sedibus istuc,
Id rursum Cæli fulgentia templa receptant.

Brachmanes apud Phylostratum metẽpsycosin asseruerunt. P.P. Hist.

In ea sententia fuerunt Brachmanes, vt Dydimus eorum Rex per litteras ad magnum Alex. missas inuulgauit, quas D. Anton. refert. Idem Persi, & Medi prorsus crediderunt, si Cyro maiori eorum Regi fidem habemus. Idem Chaldæi, & Indorum Magi, vt tradit Pausanias. Adhæc Circes fabula veteres animi immortalitatem significabant, Circe.n. dicta est à miscendo, quo animalium, & plantarum generationem signarent, quòd necesse sit, humorem à calore misceri, quarè mixtio hæc Solis, & humoris fingebatur filia, cum uerò perpetua sit hæc generandi ratio, Circem immortalem esse dixerunt; Vlisses ab illa non mutatur, cum anima ab omni corruptione immunis sit. Sed enim præcæteris D. Thom. hanc ueritatem demonstrauit, & fere tractabilem obiecit. Facultas, inquit, in corpus immersa, hoc ipso ad certam cognobilis naturam definitur, at mens nostra ad omnia peræquè, quæ cognosci possunt, est affecta, proin incorporea, & separabilis est: cum enim materiatas omnes formas concipere possit, reliquum est, vt materiæ sit expers, quum id, quod suscipit, suscepta re cassum, vacuumque sit, oporteat; Quò aurea Anaxagoræ sententia tantopere ab Aristotele commendata spectat: * *Oportere mentem esse seiunctam, & seorsum, vt dominetur, hoc autem vt cognoscat.* Sophonius verò. Corrumpitur aliquid, aut quia constat ex materia, & forma, aut quia incorporeum cum sit, in corpore existit, ceu in cera figura, & character, neutro autem modo intellectus, qui & à materie liber, & incorporeus, nec in subiecto, sed in se ipso firmatus est. * Quid memorem Theophrastum Aristotelis discipulum, & consanguineum, qui perambulationum myriades cum eo de Animæ immortalitate differente confecit, quique tam acriter mentis nostræ æternitatem tuetur, ut sit obtusus, qui sentiat aliter? Quid memorem Themistium, Priscianum Lydum, Plutarchum, Simplicium, Philoponum, Theodorum Metochitem, Hammonium, Porphyrium, Psellum, Olimpiodorum, qui concordi, unanimique sententia intelligentem animam immortalem solidè sanciunt? Plura in medium afferre possem, at ne nimis longum faciam, & molestior sim, mitto, reliqua abs te Eudemon, auditurus, quem scio grauiùs & dilucidiùs rem confecturum.

In Metsem.

Perperã Zabarella putat hoc intelligi tantùm de obiecto intelligibili Augustinus Niphus tres demonstrationes ex ipsa Peripato decerptas cõficit, primã desumit ex volũtatis arbitriò, quæ actum elicit contra corporis inclinationem, secundam ex ipso intelligendi munere, quod nullo corporeo absoluitur machinamẽto, tertiam ex obiecto, nempe ex vniuersali, quod nullibi habet esse perpetuam præterquam in intellectu, q ipsum separat à materia, loco, & tẽpore, quare vniuersale participatione ab intellectu est perpetuum, hoc autem fit, quòd intellectus per essentiam sit perpetuus.

Eud. Hercle uiri probi per uos me magno fascè leuatum sentio, ut possim, quod reliquum est, prosequi promptiùs. Videtur autem à moralibus conclusionibus auspicandum.

Dic sodes Philaletes, nonne quidquid in hac rerum uniuersitate consistit, ad suum finem refertur, quo acquisito quiescit? *Phil.* Maximè. *Eud.* Tum quem potissimùm esse hominis finem putas? *Phil.* Fœlicitatem. *Eud.* Vbi nam porrò hanc fœlicitatem ponis? *Phil.* In perfecta rerum maximè abstractarum intellectione. *Eud.* An eam in hoc mundi Theatro consequi te posse speras? *Phil.* Nequaquam mihi tantum sumo, qui scio unicum duntaxat in hoc terratum orbe extitisse, cui per hypostasin iunctus erat Deus. * *Eud.* Alterutrum igitur fatearis, sit necesse, aut frustra nos ad nostrum finẽ collimare, aut certè meliori uita donandos, in qua finem nostrum adipiscamur. Ad hæc putas ne toti speciei inditum esse rationalem aliquem appetitum, qui nunquam explendus sit? *Phil.* Minimè, cum cætera omnia id appetant, quod sibi consentaneum, & consequantur etiam.* Id esse à natura dicitur quod omnes uel plerique appetunt, & assequuntur. *Eud.* Atqui omnes in familiari uoto habemus immortalitatem, & summè expetimus. Porrò si Deus iustus est, animam nostram superesse oportet: Nec absurdum tibi uideatur connexum, nam si iustitiæ munus est, & officium, pœnas delinquentibus, præmia merentibus statuere, hic autem diuina iustitia, (vt est videre) neutrum efficiat, reliquum est, vt præmia differat in futuram vitam.* Quò spectauit Philosophus, cum quæsiuit, *cur homini*

* Sic Philosoph. 1. Ethicòn.
* & x. Ethicòn. Phil. 9. Metaphys. tex. 10.
* Christus Theantropos.
* 4. de Gen. Animal. Arist.
* 30. sec. Pro. 3.

mini maximè ſit credendum, cui reſpondit *quod inter cætera,Deum nouit,& colit,colit autem vt præmia recipiat.* Quam in rem mirificè ſcripſit Moſes ille Atticus, *Iuſtum eſt, inquit, ſceleſtos poſt obitum ſuorum criminum pœnas dare, bonos autem præmia recipere*, qui & appoſitè, & accõmodatè in Philebo, & Phædone notauit, Animam viri probi ad Dei ſimilitudinem factam eſſe, quæ verò in terris ſenſuum perturbationes vicerint, ad ſtellam ſuam reuolare, quæ verò ferinis perturbationibus ſuperantur à morte in alia tranſire corpora pro criminum qualitate ſuſcepta, & ambitu quodam quaſi bruta pererrare, donec mente perturbationes exuperante piatæ reuertantur ad ſtellam ſuam; Ille idem apud Inferos purgari manes in Styge, Phlegetonte, Cocyto, aſſeruit, magna verò ſcelera perpetrantes, ac Tyrannos ad tartara funditùs demitti, vbi perpetuo crucientur æuo. Deniq; ad probandam Animæ immortalitatem Alcmæonis potiſſimùm ratione ex perenni motu collecta vtitur, quam Philoponus ſolidæ demonſtrationis loco admiratur. Quidquid enim per ſeſe ita mouetur, vt non quieſcat (quæ enim mouẽtur, vt quieſcant, vim paſſa videntur huiuſmodi verò interitui obnoxia sũt) ſemper mouetur, at quod ſemper mouetur, æternum eſſe putandum eſt, verũ ea noſtra mens eſt; quam ſententiam, quia fortaſſis non cepit, carpſit Ariſtoteles, tuentur tamen quidã acriter, motum, ſine corpore energiam, non localem motionem interpretantes. Rationes Ariſt. inquit Philoponus, efficaces ſunt contra eos tantummodò, qui omnem animam irrationalem etiam ſeipſam mouere per ſe contenderint, ſed cõtra Platonem, qui hoc ſolùm de rationali anima aſſeuerabat, nullam penitus vim habent, eam enim moueri à ſenſibus negabat, ſed veluti expergefieri, veluti ſi Geometra peritus ex ſomno excitetur ſtatim ſpeculatur theoremata, non quæ fuerint ab eo, qui excitauerit, ei impreſſa, ſed quorum Ideæ inanimo ſeruabantur: Ait etiam hos motus animales eſſe, anima verò cum ſecundùm ſeipſam agit, intellectiuè agit, nec ſenſibus eget. Hinc ſcitè Xenocrates commendatur, qui animam numerum ſe mouentem appellarit, eſt enim, inquit, Philoponus, formarum plenitudo, & ratio quædam ex rationibus cõſtans. Hinc etiam Simplicius animalibus, inquit, & intellectualibus motionibus cietur. At hoc vnum vel eſt maximum argumentum, Ariſtotelem vnà cum Platone de Intellectus noſtri immortalitate benè ſenſiſſe, quòd Præceptorem ea de re toties ediſſerentem nunquam inſimularit erroris, quod ſanè liberè, & ingenuè feciſſet, ſi iudicaſſet ſecius. Ecquis eſt per immortalem Deum adeò obtuſa mentis acie, qui in aperta luce identidem patefactam Ariſtotelis mentem penitus non inſpiciat? Cedo mi Philaletes, nõ ne mens noſtra, ſi caduca, & mortalis foret, potiſſimùm ob eam, quæ in ſenectute contingit, imbecillitatem effætis deficeret viribus? *Phil.* Omnino. *Eud.* Atqui id vſu venire minimè experimur, cum corporis quantum decreſcunt vires, mentis tantundem ſuccreſcant, ideo quæſiuit Philoſophus, cur, *ſeniores ampliùs mente valeamus, iuniores ocyùs diſcamus*: Hoc autem, quòd mẽs noſtra innata quædam, & exiſtens ſubſtantia internecioni nequaquàm obnoxia. Ad hæc nonne quid

Lib. de leg. in Phædro.

Entelechia enim ſignat perennẽ agitationem, vt Cicer. lib. 1. Tuſc. & Dn. Melanth. in princ. lib. de Anim.

Lib. 1. de Anim. Alb. M. Themiſtius, Pererius.

In Probl. 4. xxx. ſect. vbi ait Deũ nobis duo inſtrumẽta dediſſe, corpo-

quid diuinam ſubit conditionem, immortale eſſe rato animo ducendum eſt? *Phil.* Ducendum ſane. *Eud.* At Intellectus noſter ſic ſe habet; Quæ omnia profeſſus eſt Ariſt. libro primo de Anima, vbi etiam melius intellectui, ait, eſſe ſine corpore. Quin redarguens Veteres dicentes animam motu cieri, inquit, Quòd ſi id, fieri quoque poteſt, vt egreſſa rurſus corpus ingrediatur, ex quo fiet, vt animalium ea, quæ mortem obierunt, reſurgant. Quo argumento ſuperſtitem quoquo pacto animam à corpore confecit. Verùm ſecundo quid putas eum dixiſſe? Nil prohibere, quin aliqua noſtræ animæ particula ſeparetur, *quoniam nullius corporis eſt actus*. Profectò non eſt mens noſtra reliquarum formarum more actus corporis niſi per analogiam quandam, vt perficit, & conſtituit in certa quadam ſpecie, non vt viciſſim immerſa à corpore obtinetur, & circumſepitur, quum non ſit in organico corpore niſi intermedijs alijs animæ particulis, à quibus diuelli, diſſociarique voluit, *ceu perpetuum à corruptibili*. Quid quæris? Vis gradum faciamus ad tertium, vbi præcipuè *de ea Animæ parte, quæ ſapit, & indicat*, verba fiunt? An putas Philaletes, eam formam, quæ ita à materie ſecreta eſt, quemadmodum Anaxagoræ mens, immortalem eſſe. *Phil.* Equidem, puto, & paulo ante innueram. *Eud.* Atqui mens humana tanti æſtimatur ab Ariſtotele, qui ſubdit ideò immixtam ſynceramq; eſſe oportere, vt vincat, & cognoſcat. *Phil.* Ita prorſus. *Eud.* Itaque neſcio quò ſe ſe recipere poſſint homines iſti lucifugi, qui ſecus ſentiũt, vt rationis euadant efficacem perſpicuitatem. Pergamus. Diffiterine potes, eam formam quæ nulla percellitur primarum qualitatum affectione eſſe ſtabilem.* *Phil.* Non poſſum cum generatio omnis, & corruptio per has fiat qualitates. *Eud.* At mens noſtra neque calore æſtuat, neque frigore perſtringitur, quare neceſſum eſt, vt perpetua firmitudine conſiſtat ſui ſemper ſimilis, cum quę vltrò, citròque afficiuntur communi materia participent, proin primo de ortu ſcribitur, *formam à materia ſolutam nulla percelli qualitate.** Quin ſecundùm Hippocrat. quoque ipſum, ſi vnum eſſet homo, minimè ſanè doleret, vnde enim pateretur, non haberet; ſpiritus intellectualis, & incorporeus quomodo quæsò interitum ſubeat, cui quidem nihil ſit, quod illi paſſionem inferat? Paſſiones, inquit Porphirius, circa id ſunt omnes, circa quod accidit & interitus. Tria enim ad interitum eſt admiſſio paſſionis, atque huius eſt interire, cuius eſt pati. Interit autem incorporeum nullum. *Phil.* Neceſſariò. *Eud.* Porrò quidquid nullum ad agendum adhibet corporeum inſtrumentum, ſe ſupra omnem corpoream naturam ſuſtineat, oportet. *Phil.* Prorſus, nam *functio naturam arguit*, quare ſi à corpore quo quomodo penderet, eodem quoque ad obeundas functiones uteretur. *Eud.* At quo organo ad intellectus, aut uoluntatis energias utitur? *Phil.* Nullo. Hippoc. 6. Epid. Mentis intelligentia ipſa per ſe ipſam citra inſtrumenta, ac negotia triſtatur, lætatur, timet, confidit, ſperat, deſperat. *Eud.* concluſum igitur ſit, mentem eſſe immortalem; *Phil.* At Aphrodiſæus etiam nulli addictum organo noſtrum intellectum facit, & nihilominus mortalem. *Eud.* Perperam uir ille bonus, qui & in quæſtionibus naturalibus ſibi minùs

ri quidẽ manum, animæ autem intellectum.

Lib. 2. tex. 11

Tex. 21.

* Malè concludebat Ariſt. intellectum ſi foret organicus qualem euaſurũ nã indiuiſibile, tale autem eſt incorporeum, non poteſt eſſe quale, maximè ſi ſpectemus ſenſibiles qualitates hoc autẽ videre eſt apud Ianduna in quæſt. Phyſ. lib. 1.

* Act. lib. 1. de ſpetie Animali c. 3.

minùs constans ueluti ipsa ueritate coactus intellectum nostrum immortalem confessus est. *Phil.* Memini, sed perge. *Eud.* Faciam obiter, quod tempus me deficiat, si uelim singula minutiùs prosequi. Affirmat igitur intellectum esse *locum, ac receptaculum specierum.* Et per eum à materia secerni, ac dirimi, secus longè esse ab affectibus immunem, ac sensus, etenim uehementioris sensibilis obiectu ferè læditur sensus, non item mens, quin præstantissimorum intellectibilium perficitur, & exornatur intellectione, ut cætera humiliora deinceps nullo percipiat negotio, ea uerò est discriminis ratio, quòd sensus organo implexus, mens uerò secreta, & abstracta. Pergit; Mentem, ubi singula facta, se se intelligere posse, Illud autem fieri, quod per instrumentum ad certum cognobilis genus haud sit definita, hoc uerò, quòd nullum agnoscens contrariũ in se conuertitur, & intendit, hoc autem quia libera est, & ab implexu materiæ soluta, materiatæ .n. facultati nequaquam se se reciproca actione concipere datum est. Caussam deinde afferens, cur se intellectu comprehendat, subnexuit, quia materiei commercio illibata, huiusmodi uero intelligens, & intellectibile. Hactenus de capaci intellectu. Eadẽ uerò natura, & ornatu comit Agentem, quare ni subsit homonymia, & fallacia, perpetua firmitudine constare animam intelligentem, fatendum est; cum Agentem, perennem esse, sit inconfesso. Scio, obtrudent Alexandræi quendam intellectum Agẽtem substantia distinctum à capaci, quem impudenter non Dei delibationem, sed Deum ipsum uocant.

Est Deus in nobis, agitante calescimus illo.

Auerroistæ diffusum, & singulis hominibus adsistentem perinde, ac cœlesti orbi Intellectum appellabunt. Quorum hi futilè, & præter Stagiritæ mentem, nam si vnica omnium hominum esset mens, illa vel per vniuersi partes commearet omnes, vel certis locorum regionibus concluderetur, si firmare primum ausis, sponte in Platonicorum dogma te conijcis, & vltrò Mundi animam introducis, quam tanto explodunt opere Peripatetici; Si reliquum admittas, illud des, oportet, non vbique homines intellectus compotes esse, quum eorum visa haud collustrentur ab adstante illo intellectu, quem possis verè cum Arabico Archiatro Colchodæam appellare. Ad hæc plurium numero non potest esse vna, eademque numero essentia. Intellectus ille assistens vnicus (ait Card. Contarenus) vel est forma dãs esse substantiale singulis hominibus, vel non, si dicitur quòd non, cum intellectio sit actio immanens in intellectu, intellectus verò non sit in nobis, vtique nec intellectio, neque adeò aliæ operationes, vt voluntas, & electio ad nos spectabunt, nec licet recurrere ad phantasmata, nam in phantasmatis non est intellectus: Si verò dicatur, quòd intellectus ille vnicus sit forma dans esse Homini sequitur, quòd omnium hominum sit vnum esse secundùm numerum, imò quod Socrates sit idem, qui Plato, quod est absonum. Rhois filium præterea manet hoc fœdissimum absurdum, Intellectum omnium scelerũ admissorum pœnas daturum, & benefactorum simul præmia recepturum, nam quemadmodum voluntas, quæ ab vnica illa mente manat, virtutis principium est, sic etiam peccati. Quis autem hoc admiserit? Iure igitur hòc videtur quibusdam monstrum, hominem quippe per aliquid intelligere, quod non sit intima pars eius, *Quasi verò, inquit Scaliger. Deus cum fabricaret intellectum, nequiuerit ei quantum satis est lucis insinuare, sed ipse coactus sit assistere præsens ministerio, tanquam Præfectus quidam Prætorio.* Adhęc homo haud quaquam perfectus esset, quis enim eum reputarit perfectum, & omnes virtutis numeros continentem, qui per intima, & insita principia suum munus exercere nequeat, sed aliundè precariam opem implorare cogatur? At hominis proprium munus intellectio, quam sanè & Agentis, & potentis, vt vocant, intellectus concursione, & opera absolui palam est, quẽadmodum verò intellectibilium susceptio & conceptus homini adscribitur, quod patientis, & recipientis intellectus pensum esse dicitur, ita intelligibilium abstractio, & discretio, quæ agentis intellectus officio perficitur, homini accepta fertur hoc autem nequaquam fieri posset, nisi huius actionis principium forma, & substantia coniunctum esset. Accedat ipsius Aristotelis testimonium e vestibulo dicentis, se de intellectu, qui pars animæ est, orationem habere. Hinc Themistius (in Phys. cap. de diuisione totius Philosophiæ) ex sensibus, inquit, & imaginationibus, atque illo ipso intellectu potentiæ multum inesse materiæ colligunt, ex intellectu verò Agente, quem caput esse animi Arist. demonstrauit, aiunt esse animam ab omni materia prorsus abiunctam, quamuis non idem Alex. videatur. Huc pręterea referri posset, quod superius innueram, Deum fore peccati authorem, ipsum, puniendum. Dices, cur tam conceptis verbis mentem agentem æternitati destinat, passiuam uero fatis, & occasui obnoxiam sancit? Sciendum, passiuam mentem ab Arist. passim pro phantasia vsurpari, hæc autem est passiua, quòd affectionum omnium, quas alij pathemata nuncupãt, est origo, & initium, & ueluti reliqui sensus, mortis imperio subdita. Id quod scribendi modus declarat, nam sine passiua mente intelligere nihil posse, præcipuum, & genuinum aliquod arguit principium, quod ad intelligendum, & contemplandum passiuæ huius mentis, nempe Phantasiæ ministerio vtatur. Si secus senserit, aut Agentem mentem esse Deum, magna stoliditate correptum Aristotelem ausim proferre cum Themistio, qui quæsiuerit sententiæ dubius, cur post fata partarum scientiarum haud recordemur; Tum aduersùs migrationem animæ humanæ à Peripateticis obijci solet corpora belluarum excipiendæ tam nobili formæ non esse idonea, non enim quæuis forma cuiuis materiæ immiscetur, sed proutusus postulat temperatæ, atque conformatæ, ut enim magno pedi non conuenit paruus calceus, sic Anima pulicis non posset regere Elephantem, uiolaretur alioquin agentis cum patiente proportio, nec omnia in pondere, numero mensura facta fuissent: Si Animam humanam nefas sit belluinum corpus informare, nonnè intolerabilius, Deum in nobis ipsis consistere? Contra Alex. Niphus. Vel Deus est intellectus Agens ut concurrit ad productionem intellectionis, uel intelligibilium, uel ut concurrit ad illuminandum materialem intellectum:

Non

9, Metaph. c, 4.

Fracastorio.

Exerc. 307.

Vnumquodque proprio munere definitur, quod cum obire potest tale est, cum non potest, non est tale nisi omonimòs, Arist. 4. Meteorum, vide D. Th. in opusc. super pmco Theolog. c. lxxiij.

Lib. 3. de Anim.

Lib. 2. T 155 Lib. 3. T. 48. & 120.

Mercenari, & Picol. eodem spectãt DD. Cõnimbricenses Petrus Apponus super problemata. Auic. lib. Almahad. Illud verò ait, ꝙ tribuitur ꝙ Animæ disiunctæ corrumpantur cum corruptione corporis nõ est res vera, neque ex opinione Aristotelis.

3. de Anim. cap. 5.

Non ad productionem intellectionis, uel intelligibilium, quia uel concurrit per uniuerſalem cauſalitatem, qua concurrit ad omnem actionem, & tunc oportet ponere Agens particulare, quo actio uniuoca fiat, alioqui per hanc uniuerſalem cauſandi rationem non magis erit intellectus agens, quàm ſenſus Agens, uel quoduis aliud agens, uel concurrit per particularem influentiam, & ſingularem cauſandi rationem, & hoc dici non poteſt ſecundùm Philoſophos, quia ſecundùm eos Deus particulariter, & immediatè nihil agit, &c. Deus igitur non poteſt eſſe intellectus Agens, niſi ut uniuerſale Agens, & ut Sol, ergo oportet dare aliud particulare Agens, &c. Nobis ſingulis Angelos aſſidere, & aſſiſtere cum Platonicis, & Eccleſiæ Proceribus non diffitemur, quorum ſuſurratione, & ſuaſione ad uirtutem excitamur, quin & à Deo, qui lux uera ab Euangeliſta perhibetur lumen nobis cęlitùs demitti, per quod Intellectus noſter colluſtratus cœleſtia cognoſcit, & quærit, profitemur, quod fortaſſis à Theologis illuminantis gratiæ nomine dignatur, qua perfuſus ſacer ille Pſalmyſtes canebat. *Notas mihi feciſti vias tuas.* Quod ſubolfeciſſe, & quidam Philoſophi videntur: *Phil.* Præclarè tu optimè Eudemon, ſed quomodo Agentem, & receptricem mentem eandem eſſe capis? Nonne illa vt actu eſt ad intelligibilia, hæc vt poteſtate refertur, & comparatur? At fieri non poteſt, vt *idem eiuſdem ratione actu, & poteſtate ſit.* Ergo eæ in eandem animæ ſubſtantiam conuenire, & coire nequeunt. *Eud.* Non abs te quidem addubitaſti Philalethes. Noris tamē mentem receptricem, ſeu patientem poteſtate dici ſicuti indefinitum ad definitum, & determinatum; Poſſibilis enim intellectus eſt, peræquè affectum eſſe ad omnia intelligibilia, nulli addictum, omnibus patentem, quem propterea, ſcripſit Philoſophus ad ea, quæ cognoſci per intellectum poſſunt, ita comparari, & conferri, ſicuti nuda tabula ad certas definitaſque picturas, & icones. Quare eo modo intellectus Agens in actu non eſt, enim verò ſi omniū intelligibilium definitè naturas in ſe haberet, haudquaquam patienti opus eſſet phantaſmatis, vt pote qui poſſet per agentem in omnium intellectibiliū actum deduci, Sic verò non conferretur ad intelligibilia, vt faciens ad factum, vt Philoſophus ait, verùm vt intelligibilia complectens, & fouens. Itaque confertur, comparaturque vt actus, quatenus quædam eſt immateriata virtus energitica, & efficax, quæ vniuerſa alia ſibi ſimilia reddere poteſt, & eo pacto, quæ intelligi poſſunt, actu intelliguntur, quemadmodum lumen colores veluti in actum promit, non ſanè quod definitè colorum omnium naturas in ſe contineat, ſed quia vim promouet quandam, & impedimenta ſummouet. Nihil impedit in rebus incorporeis unum, & idem agentis & patientis officium ſuſtinere; Differunt operationis ratione, non eſsentia, & natura. Verùm pergamus. Potes ne ire inficias o Philaletes, à Philoſopho in Metaphyſ. humanam mentem immortalem prolatam, & promulgatam fuiſse, ubi ſciſcitans, an quēadmodum uniuerſæ formę unà cooriuntur, ita ſit neceſse, interire cum compoſito, ſtatuit, non eſse abſurdum quaſdam ſupereſse, quia humana, quæ energiam habet ſeparabilem, ſit ſuperſtes, & ſoſpes.

Auer. 1. Phyſic. Nō vox, non littera docet, ſed verus eſt doctor, qui mētem illuminat.

Ariſtot. 3. Rhet. intellectus eſt, ait, lumen, quod Deo infunditur. D. Th. com. in 3. de An.

Vide D. Th. ſuper comp. Theolog. c. lxxxvj.

in Met. tex. 17.

Hinc 2. metaph. anima, inquit, quæ eſt intellectus, manet poſt ſuum conceptum. *Phil.* Memini, Alexandrum quemdam adeptum Intellectum appellaſse, ſed eum iam ſatis ex pupugiſti. *Eud.* Prętereà quid aliud innuit, lib. 1. de Part. Anim. *Ad Phyſicum non ſpectare de humana mente agere, quoniam ſeparata, & ſeiugata exiſtit,* quam ſecundo de Gen. Anim. *extrinſecùs accedere*, & nullo modo energiam cum corpore coniunctam, & communem habere, teſtatur, quòd intellectio ſine corpore obiri poſſit. *Phil.* Parce Eudæmon, ſi remeligo tibi ſum, & interpellator, nam video te tuo gladio percuſsum.

Cap. 1.

Cap. 3.

Et paſſum manibus vulnera facta tuis.

Quomodo ergo egit Ariſt. in Phyſ. de humana mente, ſi Metaphyſici eſt muneris? Videtur mihi quidem Ariſ. aliud in ore, aliud in corde fouiſse cū ſcripſerit, *in diſciplinis omnia ſyngenea ſunto*. Præterea quomodo mens extrinſecùs immigret in nos, haud rectè capio, ſi enim ita fiat, priùs exiſtat oportet, quā formet, & perficiat corpus, at negat Ariſt. formam id anteire, cuius eſt. Videtur mihi benè ſentire Cardanus, mentem extrinſecùs accedentem notiones interpretans. Similiter quidam, mentem ſcilicet formationem ipſius intellectus noſtri in diſciplinis, experientia, ſapientia, uirtutibus. *Eud.* Pegratum feciſti Philaletes, cum mihi hunc ſcrupulum inieceris, quem tamen nullo eximo negotio. Scias igitur, quidpiam ſub conſiderationem bipartitò cadere, uel abſoluta quadam ratione, uel relata, & aliò comparata, abſolutè id ad ſcientiam aliquā ſpectare dicimus cuius natura, & uſia ſimpliciter diſcutitur, & ſub examen inducitur, quo modo Cæleſtium orbium motores ad Metaphyſicum attinent, cum tamen relata quadam ratione ad Phyſicum negotium trahi etiam poſſint, ut patet in octauo Phyſ. Ad hæc inter Phyſicum, & Metaphyſicum tanta intercedit affinitas, ut obiter permitti poſſit egreſsus ab una ſcientia ad aliam. Quare demirari deſinas Philaletes, ſi & de humana mēte, quæ Metaphyſici e pēſi (abſolutè ſpectata ſubſtantia) Phyſicus egit, nam ut particula eſt animæ, & mortalium quarundam operationum initium, naturæ conditionem ſubire uidetur, & Phyſicæ ſubiici contemplationi, quare in Phyſ. quod eſt mentis noſtræ proprium, & ſingulare declaratur, & in apertum profertur, at quod commune cum cęteris ſeparatis mentibus obtinet, abſoluta ſpeculationis ratione monſtratur, & pateſit in Metaphyſ. Quod verò ad reliquam dubitationem, hoc feras reſponſum, mentem, quo tempore creata eſt, eodem formare, & perficere corpus, cuius forma perhibetur (ni velis priùs natura actum vſiæ, quàm formationis concipere.) Dicitur uerò extrinſecùs aduenire mens, quam expreſſiùs è cœlo deriuat Hippocrates, quia non aliarum formarum inſtar e materiei gremio elicitur, ſed quia à Deo Deorum ſimul creatur, ac à ſecundis cauſſis diſpoſitum, & præparatū eſt corpus. Cardani uero opinio tam futilis eſt, ut non digner refutatione.

Themiſt. text. 70. 1. Phyſ. Neq; ait, illud itē adhuc eſt declaratū, quo pacto forma principium ſit, & an incorruptibilis aliqua, aliqua verò corruptibilis habeatur quomodo quælibet nihilominus principium ſit. Verùm ſuperſedeam⁹ hoc loco huiuſmodi quęſtionibus quippe q̄ ad partem aliquam inſtituti nobis operis adiungi non poſſint, ſed ad curam ſuperioris Philoſophi pertinere maximè ſvideantur. 12. Metaph. tex. 17.

Carpedon. in Theolog. Ariſt. Lib. de carn. teſte Fernel.

Quid quæris? Vis mentem Ariſt. expreſſiùs promptam? Arrectis auribus ceu inauditum audi.

Secretum ſecretorum de Animæ Rationalis immortalitate, ac pæna eius poſt mortem. Ad Alex. Magnum Ariſtoteles.

Alex.

Alex. in Epist. tua petebas metria, ego verò tibi ex animo morem gerere discupiens, de humanæ mentis æuiternitate primùm edisseram, reliqua deinceps prompturus. Socrates sæpè cum de animi statu sermonem adhibebat, acriter discipulos conuellebat, qui animas vnà cum corpore dissolui opinabantur, quòd boni, & nequissimi homines pariter post mortem haberent, & omnis viuendi norma de medio tolleretur. Cur comparandis scientiis insidamus, cur virtutibus per labores inhiamus? Quare animæ mortalitatis opinio pessimorum euentuum origo esse potest. In Phædr. dictum est, quòd Socrates conquerebatur, animam scilicet esse in corpore sepultam, ibique ceu in carcere detineri, & illud vetus eulogium afferebat, In carcere quodam fuimus, postquam venimus. Ideo corpus speleum appellabat, & Emped. antrum, & animæ hinc profectionem nexuum solutionem, & splei fugam, dicebat. Et Axiocho laboranti suasit Socrates, ne timeret mortem propter animæ immortalitatem, quæ post exitum ab hoc mortali corpore præmia iuxta merita suscipit, adeò vt Axiochus ex vi verborum priùs formidans mortem, ac deplorans se hisce bonis priuari, iam iam mortem exoptaret, vt sua anima ex hoc carcere liberaretur. Neque est verum, vt in Timæo dictum est, animas reuerti in noua corpora ad luenda supplitia; Nam quid oportet animas corporeis vinculis eripi, si rursus in aliud corpus detrudendæ sunt? Nam ociosa esset mors. Nam oportebat malorum hominum eatenus proferri vitam, quoad illorum propagandi essent cruciatus. Pater Socrates priùs docuit animæ rationalis immortalitatem, ac postea separationem à corpore, & illæ quæ virtutibus erant præditæ, gaudebant iucunditate, & harmonia cœlesti: Et erant gratæ primo rerum opifici. At illæ quæ obscuris actibus, & belluinis voluptatibus erant deditæ, deprimuntur in orbem tristem, & ad tartara, vbi tenebris, tristitia, ac perpetuò igne cruciantur. Dixit aliquando Plato Animas à corpore exsolutas ad compares stellas ascendere, ibique beari, ac tristari secundùm merita, ac demerita: Diximus nos in his, quæ de Anima, intellectum hominis esse immixtum ac impassibilem, & incorruptibilem, & in Libro de Natura Deorum docuimus, eum remanere post separationem à corpore cum illis affectionibus, quas in corpore acquisiuit. Idcircò malorum animæ cum restent cum passionibus gulæ, luxuriæ, ambitionis, & auaritiæ, appetunt iterum exercere illos actus, & cum desint eis corpora, & organa proportionata ad illa, detinentur hac exercendi libidine perpetuò, & ita habent hanc perpetuam miseriam. Bonorum verò animæ, quæ virtutem, & scientias speculatiuas habuere, & virtute heroica elatæ, post mortem remanent capaces beatitudinis, & sic beantur per hoc, quòd Deus, & Intelligentiæ hærent, vti formæ illis, & sunt Deo amantissimæ. (nempe per intentionalem coniunctionem) Locus beatitudinis est stella Compar, Domina signi horoscopantis, per quod anima descendit, siquidem cum per illam descendat, par est, vt ad illam redeat, vt beatificetur. Quare Alex. te toto pectore ad virtutem, & scientias capessendas accingas reijciens vitia, ne post mortem anima tua tristetur æterno tempore. Hactenus Arist.

Lib. 12. Metaphys. tex. xvij.

Cæterùm cur in his moramur, quasi verò sola Aristotelis authoritas, qui in hoc rerum sublunarium multiplici, sinuatoque magis duodecies, quã ille apud Pindarum, perambulauit hippodromo, nobis rationis loco esse debeat? Voluntas nostra est libera, quæ & appetitui renititur, legesque imponit, actusque pro arbitrio aduersùs corporis propensionem elicit, quod sanè non fieret, nisi mens supra corpoream, elementaremque naturam se sustineret. Quare meritò Plato illud maximum immortalitatis argumentum fassus est, quòd tum præcipuè lætatur animus, cum à sensibus diuellitur, & in se se recolligitur, & desertum ire sinit corpus; quod & Arist. scripsit, nos summa perfundi voluptate in diuinorum contemplatione. Hinc Themist. in Proœmio physi. ait: Quòd si separatam illam animi sublimitatem ad ea cognoscenda traduxeris, quæ à corpore sunt, & corporeis remota, tunc penitus cupieris vita dissolui. Sed Cedo Philaletes, Non ne quod Deo, diuinisque omnibus similiter operatur, diuinum esse credendum est. *Phil.* Mihi videtur, operis enim similitudo sequitur naturam rei. *Eud.* At Mens nostra tum per intellectionem, tum per præsensiones, & vaticinia Deum, diuinaque cuncta imitatur, ergo supra elementarem, & caducam naturam efferri censendum est. Et hoc est fortassis, quod Hippocrates in morbis volebat diuinum, quum scilicet corpori per ægritudinis vehementiam ad commune obeundum munus inepto minùs vacans Animus, seque suo robore sustinens, & veluti in libertatem assertus miranda edictat, cuius exemplum dedit sacer ille Iacob, qui animum agens conuocatorum liberorum vitia, ac virtutes liberè enunciauit, & singulis quid euenturum esset, præmonstrauit, quam vim imitantur Melancholici, quorum animi multijuga rerum varietate occupantur, cuiusmodi olim erant vates, & sybillæ, quibus & diuinus spiritus præsto erat, vtpote corporis contagione minus delibutis affulgens. Quare non iniuria videtur negasse, Aristoteles, Deum Idiotis, & ignaris per insomnia se se potiùs communicare, quàm doctis, & sui similibus, quibus certè se communicat, & identidem sub ænigmate videndum præbet, ijs potissimùm, qui spiritus vitam viuunt, hoc est virtutes sectantur, non eas quidem, quę sibi gloriam, aut commodum proponunt, sed heroicas, & constantes, quæ proprium virtutum finem habent, vt prosint, per quas corpus suum mactantes quasi extra corpus cum Deo viuunt, & semper sũt, & loquuntur, & vnà operantur, omnia Deo tribuũt nihil sibi sumentes, in paupertate diuites, in diuitijs, & affluentia egeni, propter Deum rerum omnium, ac vitæ etiam prodigi, in simplicitate prudentes, iustitiam, pietatem, & veritatem colentes, propter quæ meruere multi indigetum nomine donari; tum quòd futura vaticinando prædicerent, tum quòd cacodæmones eijcerent, morbos pellerent cum dicto, & stupenda prodigia patrarent. Hanc vitam omnium hominum perfectissimus Christus theantropos duxit; & quot ab ipso hanc spiritus vitam inire potuerunt, in qua nullam ferè societatem, & commercium habent spiritus, & caro, quin in contraria prorsus propendent. Quare, (ne deerrare videatur sermo) perstringam, se se sustinere posse animum sua cõstantia, ne in corporis cõtagem labatur. Sed agendum alio argumento probemus. Magna fortunæ temeritate factum videretur

Lib. 1. de Part. Anim.

Melancholia quędam. ait Riolan[a] ἐπερούσιν animalis veriùs, quam naturalis, qua præditi ενθεαστικοι nominãtur, hoc enim sẽsu Plato vocat in Ione Vates. Prophetas, Sybillas, somniorum interpretes melancolichos.

Lib. de Insomn.

Phauorinus vocat heroũ Pathos.

*Quidã hæc falsò solo imaginationis excessu fieri putarũt vt Auic. Algazel, quidã tẽperamenti singulari præstantia, vt Petrus Aponensis.

* ἡ κίνησις ἐκστατικὸν τῆς φύσεως motus naturam de statu monet. Nos sumus quodammodo finis omniũ ait Philoso. 2 Phys. tex. 24.

* Sic enim D.Th.opusc. 2.cap xlviij. ait. Cum autem ostensũ sit, quod natura intellectualis sit superior corporali, consequens est, vt tota natura corporalis ordinetur ad intellectuale; inter naturas autem intellectuales, q̃ maximè corpori est vicina, est anima rationalis, quæ est hominis forma, igitur quodã modo propter hominẽ, inquãtum est rationabile animal tota natura corporalis esse videtur.
* Iandanus q.1. Phys. Lib. de lõg. & breu. vit. cap.1.

tur mihi, res vsque adeò præstantes, Cælos ipsos (non enim sibi mouentur, ne cogamur, ipsos imperfectos fateri, sed nobis) in hominum gratiam conditos esse; si dignitate cæteris non præstarent, *id enim cuius caussa sunt, & fiunt omnia, præstantius esse*, putandum est; Quomodo verò præstantius, si à morte superstes non viuit animus? Nam si corpus spectes, nil eo abiectius, nil calamitosius; Hinc illæ vituperationes: *Nihil homine tellus alit infelicius, Hominis vita mors, finisque ab origine pendet, cui præstat non nasci, aut quàm ocyssimè aboleri*; Hinc illa despectissimæ naturæ Epitheta, quibus Poetarũ Principes eius sortem deplorant. *Vmbra, vmbræ somnium, bulla*: Hinc illæ querimoniæ, nouercam naturam belluis plus fauisse, quam hominibus, cum eas accommodatis suæ naturæ instrumentis armarit, hominem inermem produxerit, tum quòd eas viuaciores fecerit, & vegetiores, hominem temperamenti, & cutis mollioris, assiduis affectionibus tam animæ, quam corporis obiecerit. Hinc denique tot sacræ paginæ loci, quibus vsq; adeò deprimitur nostra natura, vt vermibus posthaberi videatur. Reliquũ est igitur, vt animi immortalitate præstet, *qua paulùm minutus ab Angelis*, à spiritu dicitur veritatis. Mitto, Animum se ipsum perficere, substantiam esse simplicissimam, omni contrarietate carentem, proinde immortalem, ita enim statuit Aristoteles, *si qua, inquit, est substantia, cui nihil sit contrarium, ea perpetua firmitudine constat.** Nec est, quod quispiam dicat verum esse per se, non per accidens: dicit enim Arist. in fine 10. Metaph. nil esse corruptibile per accidẽs, enimuerò cuicunq; simpliciter unũ oppositorum per se inest, eidem simul nõ inest alterũ per accidens. Ad hęc tẽpus est mensura motus, proin mobilium omniũ, at qui mẽs immobilis, dicam faciliùs. Ea duntaxat occasui sunt opportuna, & morticina, quæ temporis mensione comprehenduntur, at mens immensa tempus metitur, ipsumque distinguit in horas, ergo trans tempus est, neque illius sentit iniurias. *Nam (ait Arist.) si anima, haudquaquam natura subsistat, sed vt scientia in anima, sic & anima in corpore sit, erit nimirum ipsius, etiam quædam alia corruptio præter eam, qua cum corpus interit, corrumpi solet, quare cum nulla talis esse videatur, alio sanè pacto cum corpore inijt societatem.* His uiti optimi, si satis uidetur factum uobis, reliquis parcam, rogaturus in primis, vt de me, qui rem adeò difficilem inter ambulandum explanandam susceperim, æquo animo cogitetis, & bòni faciatis, nam si *sedendo, & quiescendo anima fit prudentior*, sedato fortassis corporis motu, quo nunc æstuat, vos manet quidpiam excellentius. *Phil.* Videris mihi Eudæmon tam euidenter rem numeris omnibus comprobasse, vt nõ nisi peruicax, damnatique iudicij homo secus sentire possit, sed iam monet tempus, vt eò reuertamur, vnde digressi sumus. Aduersùs Obtrectatorem, qui quod non cepit carpere non dubitauit.

Reijcitur calumnia Nebulonis.

EMersit nuperrimè ex Euchetarum grege egregius Philosophus, qui Aristarchum agens, (vtinam Pythagoræ discipulum) dentatos sales in quendam Lynceum immeritò iniecit, qui aculeorum acrimonia conuulsus è Cynicorum ludis parmam petens ictus excipit, & eludit, elisumq; dimittit Antagonistam, qui malè sentiendo mauult sapere, quàm sapienter benè sentire. Norit itaq; veritatem Philosophiæ, si non Philosophantis, finem esse, quæ cum sit adæquatio mentis cum re, in intellectu veluti in subiecto residet, in re verò veluti in relato; quum igitur conceptiones intellectuum sint rerum intellectarum similitudines, si conceptus aptus sit rei, pariter veritas, quam cum meliorum, & pluriũ (quibus credendum esse nos docet Arist.) nempe Ecclesiæ consensus nobis apposuerit, & exposuerit,

Cur passim sequimur Coruos testaq; lutoq;

Cur tricis, & teretismatis rem ipsam offundimus, & offendimus? Cur Platonicam ἑτερώσιν, seu Pythagoricam dualitatem sectamur potiùs, quàm conspiremus in vnum? Si res vna, veritas vna, cur secamus in xysmata.

Lynceus comminus, eminusq; cernens, discernensq; mentis humanæ æuiternitatem vnà cum Ecclesiæ Proceribus tuetur, eamque ex Peripateticæ Philosophię paragelmatis adstruit, quemadmodum Amantes tenui similitudine earum rerum, quas depereunt, facilè lacessuntur, inquit Themistius, ita immortalitatis amans Lynceus quaslibet Philosophi sententias, quę speciem referunt, trahit libentissimè in similitudinem suæ opinionis Calumniator, qui Peripatetica auctoritate sancitum vidit sentẽtiam cum caput non posset, calcaneum per eucæriam carpsit, cumq; reliquisset carceres, calcem dẽte subdoli serpentis instar petijt, sed Palæstrita subducto paulùm pede oppedit, palenq; dimisit inanẽ.

Accede igitur, & vide, quàm breui diffletur calumniæ nubecula. Arist. in libello de longitudine, & breuitate vitæ cap.7. vniuersim quærens caussas longioris, aut breuioris vitæ, & vtrum eadem sint vitæ, & sanitatis primordia, illud in primis assertum vult, ea scilicet viuentia ocyùs deficere, fatisq; opportuniora esse, quæ promptiorem subeunt allicosim, & corruptionem, ea verò, inquit, sunt, quæ contrarijs sunt obnoxia, magisq; incessuntur. Sed vbi peculiares quosdam, scientiæ, & sanitatis exemplo in medium attulit corruptionum modos, qui & per contraria fiunt, & de medio sublatis susceptiuis, addubitat, an idem sensum oporteat de Anima. Hæc verò sunt ipsissima Philosophi verba Francisco Vitablo interprete.

» Quocirca & de anima per hæc ratiocinari quis» piam profectò potest. Nam si Anima haudqua» quam natura subsistat, sed vt scientia in Anima, » sic & Anima in corpore fit: Erit nimirum ipsius » quædam etiam alia corruptio præter eam, qua » cum corpus interit, corrumpi solet. Quare cum » nulla talis esse videatur, alio sanè pacto cum cor» pore inijt societatem. Hactenus.

Quum igitur dixit. *Si Anima haudquaquam natura subsistat, sed vt scientia in Anima, sic & Anima in corpore sit.* Humanam præcipuè Animam innuit, vbi enim sola ponitur antonomasticωs humana intelligitur, quæ sola natura subsistit, hoc est, separatim vt substantia quædam corrupto corpore obmanet, hoc enim propriè, per sèque sonat subsistere, vt docet Philoponus primo de Anima.

Vbi

Vbi verò subdidit. *Quare cũ nulla talis esse videatur, alio sanè pacto cum corpore iniji societatem.* Innuit humanam Animam neutro, nulloq; modo deficere, nempe neq; per vim contrarij, neque per interitum susceptiui, quum non sit in subiecto, ceu scientia in Anima, sed in se ipsa firmata sit, vt ait Sophonius. Non est igitur Arist. mortifera positio, sed expositio: Neq; Lynceus tam lippis oculis conniuet, vt, quæ non sunt, viderit, aut captarit inania. Libenter quidem, & liberaliter humanæ mentis immortalitatem agnoscit, sed non tam Pythagoreus, aut Epicuræus est, vt brutas animas huc afferat cum dicit Lucretio; morte carent animæ, semperque priore relicta, sede petunt alias, &c.

Hæc verò sunt antidota, quę Lynceus remittit, si probentur, erit, quod lętetur, sin minùs huius habet.

In caussa facili cuius licet esse disertum.

Calumniatoris verba.

Quare quidam Lyncei, qui non solùm res procul valdè existentes, sed nullatenus existentes, vt existentes, & subsistentes lucidissimè vident, qui ex opposito opposita facilè eliciunt, qui ex mortifera illa Arist. positione feliciter immortalitatem nanciscuntur, sicut sunt summo ingenij acumine donati, ita magna animi liberalitate sunt insigniti, vt non animas hominum tantùm, verùm, & Leonum, Equorum, Murium, Ranarum, serpētium, vermium, Culicumq; &c. hac eadem immortalitate decorent, & beent. Sic namque positio Arist. sonat. Quæ vt à studiosis integra possideretur, ponatur hic integra ad litteram. Quapropter & de Anima ratiocinabitur quis vtique ex his. Si enim est non natura, sed quemadmodum scientia in Anima, sic & Anima in corpore, erit vtique ipsius & alia corruptio præter corruptionẽ, qua corrumpitur corrupto corpore. Quare quoniam non videtur esse talis, aliter vtique habebit ad corporis communionem &c.

TOBIÆ LIBER AD CLARISSIMVM MEDICVM Ioannem Dominicum Maresium.

AD LECTOREM.

CISCITABITVR fortasse quispiã naturalium rerum minimè negligens, an stercus hirundininum insita facultate, an potiùs veluti melioris causæ machinamentum, & ὄργανον Tobiam excæcauerit; nemo enim est, qui nesciat, Asclepiadarum, caput, atque adeò totum hirundineum corpus exustione in cinerem redactum, si vnà cum Attico melle oculis illinatur, visioni maximoperè conferre, & vitia quæque (cum proprietate prosit, & proficiat) eximere, quin stercori adnotante Aldourando, summam subesse deterendi, & delendi albugines facultatem, Magnus affirmauit Albertus, tantùm abest, vt pariat: Quod si ob feruorem id contigerit, accersita è cerebri anfractibus pituitate quum stercus illud cæteris acrius, & detergentius sit, quod propterea recensuit inter vrẽtia Celsus, nondum tamen constare video, an sic fato, an potius temerè vsu venerit. Standum est tamen Theologorum sententiæ, Deum secundarum causarum interiectu, quæ Platonicis dicuntur primarum instrumenta, Tobiæ cæcitatem induxisse ad patientiæ probationem. Cæterùm si quærat, qui Angelus Raphael, qui Dei medela interpretatur Iudæis, mortales induit artus, & vnde erant? Num veluti forma, an motor tantùm agitarit assumptum corpus? Quod si vti Motor, qui sese mouere potuit? Scitum enim est Philosophis, nil à seipso moueri, sed in partem delatam, & deferentem dirimi quidquid motione cietur, ne fateri cogantur, aliquid simul actu, & potestate esse, Ἄγγελοι verò puri sunt actus immateriati, simplices, si non immensi, saltem indimensi. Ad hæc quomodo sine vocis instrumentis sermones edebat, & vicissim sine auribus captabat. An reuera, vt videbatur, nutritu frueretur? Sin minùs, quorsum commeabat cibus ille præmansus, & deuoratus? Profectò nos in maximas difficultatum vrgeat angustias, si physicè agendum sit: At verò quoniam hìc diuiniùs sapere datum est, paucis respondemus, corpoream naturam, (quum ita desideret rerum ordo) spiritali quodammodo supponi, vt per localem motionem, (quando secius non decet) ei protinus obtemperet, & auscultet, quocirca Angelos, & Cacodæmones, qui amissa gratia pristinam retinent naturæ bonitatem, aeris addensatione, & extenuatione, atque adeò opacitate, & diaphano accedente quæuis effingere, & exprimere posse corpora colore, & figura prædita decenti. Induunt se verò potissimùm Angeli in humana corpora, quòd in hominum vsus huc maximè ferantur, æquum verò est, vt media fini inseruiant, cui destinatur actio. Quod ad reliquas spectat difficultates, duplex esse mouens statuo, machinale, & organicum, & instrumento vacans, & cassum, illud in partem motam, & mouentem dispesci, seiungique oportet, hoc non oportet, nec vllum succrescit ἄτοπον si dicamus, idem (vtor philosophicæ militiæ castrensibus vocabulis) virtutis actu, & potestate formali esse posse, non item actu, & potestate virtutis, habet enim actu virtutem mouendi Angelus, qua per intellectus, & voluntatis imperium applicita alicui loco se se præsentem statuere potis est, neque tamen in loco esse volo, nisi definitè, vt posthac facessant Themistij argutiolæ, quibus obnititur. Macrobius in his quæ aliunde motum non suscipiunt, mouere, & moueri, non nisi vocaliter differre arbitratur; qua de re alij viderint. Associatur porrò corporibus mens nostra duntaxat, vt forma, sine quibus haud quaquam perfectum est in specie humanum genus, vtpotè quod cõiunctim suas obit functiones, propterea non ab re Christiani Theologi mordicus tuentur palyngenesiam, & nouam corporum resurrectionem: Angeli verò perfectissimi sunt sua specie, neque corporibus iunguntur, nisi vt motores, & agitatores, quibus humanum nobis præstent auxilium: Duplex enim vis Intelligentijs (quod statuunt Theologi) contemplans, & ministra, illa Deum spectant, qua in energia sola satis est οὐσία, & simplex natura, hæc verò ad nos vertuntur, vt opem ferant precariam, quo in opere assumunt corpora melioris studio. Neque verè,

Moller. lib. 1. ca. de cataracta affirmat stercus hirũdineum esse ad tollẽdas suffusiones remediũ

Nic. de Lyra com. in Tob.

D. Thom. in Enchir.

Intelligẽtiæ vt phys. legibus neutiquã subiciuntur, ita nec physico feruntur motu.

Ant. Casmirius dist. 2. quæst. 8.

Quidam malunt moueri ab aurea illa mundi catena, quæ omnia colligat, & vincit.

In somnio Scipionis.

Primo de An. cap. 16. Nic. Taurellus.

Hieronymus Menghius.

& planè sermocinantur Angeli, cum multa desiderentur compactis illis corporibus, sed inclusum in assumpto corpore aerem sic elidunt, vt humanam prorsus afforment, & æmulentur vocem, quam rectissimè percipiunt sine auribus per schesim sola mentis copulatione, quo munere nobis quoq; frui integrum erit, quum Diuorum consortes scriptas in alterius animo notiones momento intuebimur. Porrò nequaquam verè præmanso, & deuorato cibo vescebatur, & alescebat Raphael, ecquid enim de impartili substantia decedere poterat, quo fieret vacuati repletio? Enimuerò nec aliud est nutritio, quàm absumptæ substantiæ reparatio per alimenti cõuersionem in nutriti naturam. Corpora duntaxat nutriuntur, alens anima nutrit, calor, & naturale temperamentum machinamenta sunt altricis; Quare Angeli, vt retrò fati sumus, cum citra corporeæ molis complexum, & coniugium numeris sint omnibus absolutissimi, manet, vt ingestu epularum, quæ subinde insita Angeli virtute in præiacentem vertebantur materiam, vniuersos Raphael falsos haberet conuiuas. Duo supersunt scrupi, An scilicet suffitus ex visceribus Piscis, quem Vranoscopum fuisse testantur quidam, insita facultate Asmodæum cupidinum illectorem fugarit, an potiùs ceu symbolum præstantioris virtutis per preces ad vota properantis adhibitus sit. Etenim

Aeterna non indigẽt cibo Philo. 3. Metaph. text. 15

Nic. de Lyra. Hieronym. Memgh.

Aldouràdus.

Victa hominum precibus cęlestia numina terras
Coguntur petere, & casus aperire futuros.

Deinde num fel oculis illitum propria vi albugines delerit, visionemque redintegrarit, vel potiùs externa, & excellentiori adiutum ope id præstiterit? Sunt, qui primum diluunt vno verbo, materiatis quibusdam affectionibus percelli Dæmones, quod ex mysticis paginis testatum habent: Hebræorum sapientissimus Salomon radicem quandam reperiri tradidit, quæ Dæmoniaci naribus admota Demonium compresserit: Harmonia apud Saulem debacchantem coercitum fuisse Dæmonem, legere est. Ad hæc nisi in atrabilarios insilire, constans est meliorum opinio, propterea Athanagoras, si cui appareat Dæmon, κάκα, inquit, illius mentem priùs peruertit, quod genus Dæmonij arceri volunt elleborismo: Hinc apud Auic. melancholiam morbum à Diabolo commoueri traditur, sed nigri humoris intercessione, & conuentu. Nos tamen, qui scimus, nil supra, quam ferat rei ingenium, & vis, agere, negamus effici, vt incorporea substantia, quæ prima est, & præstantior, quæq; nil habet commune, cuius causæ motionibus sit opportuna, materiatis qualitatibus afficiatur: Quare credibile est, Dei authoritate, & Raphaelis ministerio in suprema Ægypti loca ablegatum fuisse, quæ nebulæ, & malus iuppiter vrget, (vi enim perfectionis gradibus distinguuntur Intelligentiæ, ita viribus, & energia:) per preces verò illapsa Dei vis, coniugataq; precanti, nec aliò pertinebat thymiama, nisi in symbolum, seu mauis in probrum, & contumeliam calumniatoris, vt enim preces, & cultus libenter agnoscunt, & admittunt nugiuenduli spiritus, ita promptè reformidant, & auersantur despicatus, & ludibria, vt D. Francisci experientia compertum est. Postremi ea est solutio, potuisse allitum Callionymi fel, seu alterius piscis insita virtute albugines delere, cum tempus intercesserit idoneum, quo naturæ absolui potuit actio, apud enim elegantiores Medicos in confesso est fel singulari præstantia maximè quorundam piscium, & volucrum rapacium aduersùs huiuscemodi vitia, cum tergeat, & deijciat vehementer, pollere. Quòd si repentè visio rependitur, fato. Atq; hæc sunt benigne Lector, quæ ex vltramundanis Philosophis prõpta tibi apposui, ne nostri senis historiã curiosiùs percurrens pedem aliquando offenderes. Vale.

Theodor.

Nic. de Lyra.

TOBIÆ LIBER

ODE PRIMA.

ARGVMENTVM.

Dum sepeliendis cæsis corporibus operam dat Tobias, graui sopore premitur, dormiens hirundinum stercore obcæcatur, quæritur, coquiturq; dolore. Vxor impatiens ærumnarum religionem exprobrat, & cultum, hinc Tobiæ probatur patientia, qui sibi mortem auspicatur.

Itus vetustæ gentis, & inclytæ,
Nouo futuris carmine sæculis
Referre visum est, & beati
Gesta Senis Superos timentis.
Magnum laboris conor opus, meis
Imparq; neruis: Tu Polyhymnia
Numen pium succurre Vati
Plectra mouens fidibus canoris.
At me secundùm barbita temperat
MARESIANÆ grata benignitas
Virtutis exemplo probatæ,
Igniculosq; ciet latentes.
Quin flexuosi me rapit ad sinus
Euphratis, & quà Tigris Achæmenus
Præterfluit, monstratq; Nili
Delitias, Arabumq; gazas.
Fauete quot quot Ierusalemia
Iuuat vetustas, priscaq; sanctitas,
Fauete, queis affulsit amplo
Lumine relligio verenda.
Captiuus olim Rege sub impio
Salmanasar, sed gratus amabili
Virtute libertatis vsu
Nephthalius fruitur Tobias.
Nullisq; falsis relligionibus
Addictus vnum Numen odoribus
Fusis adorat, nec minaces
Ieroboam metuit susurros.
Hic à tenellis vnguibus orbitam
Premens iniquæ sortis, & asperæ
Curauit in primis colendam
Iustitiam illecebris abactis.
Ætate grandis nupsit, & vnicum

Suscepit

Suſcepit Anna ex coniuge filium
Planè paternis inſtitutum
Moribus, adſimilemq; vultu.
Inter ſceleſtum vulgus aculeos
Mortis profanæ vix fugit, & manus
Diras Tyranni ſæuientis
Hoſpitijs, opibuſq; pulſus.
Sed reſtitutum deinde penatibus
Iuſtum, & tenacem propoſiti virum
Vis nulla ab incepto reuulſit
Officio, & pietate culta.
Quare acerbis dum perditus æſtuat,
Pernoxq; morum ſemina conſerens,
Paſſimq; cæſorum miſertus
Iuſta facit, tumulatq; terra;
Peſſundata vt ne diripiant canes,
Quæ Regis acri lege cadauera
Sennacherib gentem peroſi
Protinus occubuere letho.
Irrepſit altus ſomnus, & inſolens,
Qui conuocato ad viſcera ſanguine
Artus ſoporauit cubantes
Marcidus, & ſine labe ſenſus.
Aſt fors larygna ſub trabe durius
Fulcrum iacenti præbuit, imminens
Cui nidus inſtabat volucris
Biſtoniæ fabrefactus arte.
Non abſq; certo Numine condidit
Vultus, veterno preſſaq; lumina,
Quò feruidum, impenſeq; fœtens
Stercus hirundineum cadebat.
Quapropter alui lubrica fœditas
Caduca crebris ictibus occupat
Vtrunq; lumen, perſpicaces
Et vitiat cataclyſmus hirquos.
Somno excitatus lumina fundere
Conatur incaſſum: organa polluit
Illapſus humor, funditusq;
Munia præripuit tuendi.
Albugo frictu neſcia diſcuti
Exaſperatur, hinc cruciatibus
Torquetur infelix Tobias
Immeritis violatus vmbris.
Exemplar auctæ fit patientiæ
Contentus & pro crimine noctibus
Cæcis perennare, & libenter
Fortuitos tolerare caſus.
Aſſueta telas texere, ſingulas
Victum vt decentem quæreret in dies,
Anna vxor infelix dolore
Frangitur, ingeminatq; fletus.
Nequicquam amicis quærit ab accolis
Cæco medelam; fruſtra Anagallidis
Miniſtrat humorem, opticoſq;
Conſulit in triuijs Magiſtros.
Solamen vnum triſtia pectora
Mulcet Parentum gnatus, & inſili
Decepta preſſo peruicacem
Triſtitiem procul vrget vxor.
Tandem repoſto pectine ab aridis
Quum ſe abdicaſſet feſſa laboribus,
Artus relaxatura coram
Se expoſuit feriante turba.
Curas voraces inter, & otia
Latum lacertis vidit agreſtibus
Venale pignus, nempè fœtum
Setigeræ tenerum capellæ.
Laboris autem in præmia præbitum
Præclara textrix ſumit, & hinnulum
Defert in ædes, & reſoluit
Vincula, reſtituitq; vires.
Verùm ille Matris fortè cupidine
Caulæue tactus protinus edidit
Præſente balatum Tobia,
Et vacuæ ſonuere ſedes.
Tunc luminum, non mentis acumine
Caſſus, moleſtis punctus aculeis
Sumptus reformidat proteruos
Impatiens genialis eſcæ.
Quare modeſtis vocibus increpat,
Quantiq; fiat fœda rapacitas
Morte expianda vſquam perenni,
Edocet, & minitatur iras.
Si fortè coniux dapſile cogitas
Conuiuium, inquit, fructibus obſitum
Parare furtiuis, caueto,
Et Domino malè porta reddas.
Aſt paſſa crines anguineos ferox
Erinnys irarum exacuens faces
Throno relicto Ditis Annam
Tartareo aggreditur veneno.
Hinc dira coniux ſanguineos agens
Orbes, & imo corde fouens nefas
Lymphata bacchatim vagatur
Neſcia ſtare loco, atque muſſat.
Ter orſa fari conſtitit impetu
Deiecta, ter ſe ſe abdidit indidem,
Manus ter ori appreſſa, demum
Euomit furiale virus.
Quæ te libido turpis, & inſolens
Adegit audax, criminis vt ream
Tam perditi me me impudenter
Inſimules malè criminoſus?
Attrita quæ te cura miſerrimum
Dementat, aut ſpes nutrit inutilis?
Nunc ſurge age, occiſos humato,
Aera dato fatuus petenti.
Fructus laborum, nempe domeſticam
Mendicitatem ſæpius obijcit,
Et cæcitatem deſtitutam
Auxilijs furioſa coniux.
Proſpectat excelſo è ſolio Deus,
Et ſempiterno quæ ordine ſanxerat,
Soluit miſertus iam laborum,
Præteritis meliora condens.
Sic per ſalebras ſtrauit iter bonæ
Ad culmen aulæ, pax vbi vernat, &
Felicitas ſtipata prole
Multiplici intrepidos coronat.
At cæcus auras oſtis, & inuidæ
Suppar minanti dira moleſtiæ
Magno Athropon clamore ſurdam
Inuocat, inferiaſq; poſcit.
Conuerſa verò turpis in alitem
Tollit ſe in auras Eumenidum ſoror,
Fuſura diſcordes ruinas,
Tectaque adit laqueata Saræ.

Ode Secunda.

ARGVMENTVM.

Sara iurgijs ab Ancilla lacessitur, molestè fert, ieiunio corpus macerat, Deum rogat, vt calumnias detegat, prospiciatque sibi.

FLorebat inter tunc Babylonicas
Valente præstans indole fœminas,
Experta septênos maritos
Sara genus Raguelis æqui.
Haud pulchriorem multa tulit dies,
Aut aptiorem dentibus inuidis,
Cui nec genus seruum pepercit,
Æmula gens neque temperauit.
Instructa technis sed phlegetontica
Volucris ancillam insilit, vdaq;
Præcordijs fudit venena,
Et rabie madefecit atra.
Hinc illa turbis acta latentibus,
Oestroque sæui percita Numinis
Scrutatur irarum per omne
Illic tum studiosa causas.
Cerita vultum virginis exuens
Mores ferinos assimulat, scelus
Immane quoduis ausa, quoduis
Turpe mouens animo minaci.
Demum monentem plura furentibus
Saram lacessit perfida iurgijs,
Eructat infandasque voces,
Et veteres renouat dolores.
Quid? me misellam perdere pruriunt
Tibine, dixit, sacrilegæ manus,
Suetæ nefas patrare quoduis,
Et Thalami temerare fœdus?
Sacro deinceps igne cremaberis
Expes futuræ prolis, & inuido
Roderis intus dente coram
Tot scelerum specie relata.
Rixarum abundè Numen vbi impium,
Atri & furoris semina protulit,
Sedes reuisit destinatas,
Atq; Erebi loca senta tabo.
At Sara curis saucia turbidis
Se se tenebris abdidit horridis
Fusura fletus, & precum vim, vt
Respiciat Deus innocentem.
Ter Phœbus orbi luxerat, & suum
Globum ter errans Cynthia verterat,
Ieiuna quum libare, vultu
Probraq; dissimulare cœpit.
Lætatur istis firma Diespiter
Probare iustis pectora legibus,
Ridetque si mortalis vltrà
Fas trepidat, poplitesque vertit.
Quare è supernis sedibus Aliger
Nutu supremi Numinis æthera
Transuerberat pennis relata
Lege modos positurus ægris.

Ode Tertia.

ARGVMENTVM.

Mira Dei prouidentia Angelus mittitur ad Tobiam, vt se comitem præbeat Tobiæ filio iter meditanti ex præscripto Patris, Ales ingreditur, Tobiæ dicit salutem, solatur, sed nequicquam, neque enim cæcus ab Angelo potuit suscipere leuamen. Filius committitur comiti, absentia deploratur senibus relictis.

IAm Niniuitarum ardua Mœnia
Lustrabat Ales cœlicola, & vices
Cæco parabat lætiores,
Et viduæ benè grata Saræ.
Verùm latebris orbus ab inferis
Sperans sorores tramite regio
Præsto futuras perpetrare
Triste ministerium paratas.
Natum fidelem nomine præditum,
More & paterno, pluribus edocet,
Ducenda quænam vita, quæque
Officia obmaneant relictum.
Iustis parentem gratus honoribus
Donabis, inquit, pondus egentibus
Liboue, promptaue alleuare
Exhibita satages moneta.
Domanda prorsus mens tibi grandior,
Mercesque promptis reddita pauperum
Laboribus tollat fidele
Promeritis super astra nomen.
Rerum satorem sed super omnia
Coles, nec vnquam recta minacibus
Subdenda nugis est voluntas,
Siue manus maculanda noxis.
Hæc ore dulci fatus, & intimo
E corde duxit blandiloquus senex,
Porròque Rhasen ad Gabelum,
Imperat, vt struat ille plantas.
Audite si vos tanta peculij
Remordet atro dente cupiditas:
Olim Gabelo mutuaram
Aurea dena inopi talenta.
Tu mi secundùm Numen, & vnicè
Dilecte sanguis hanc cape syngrapham,
Rhasenque iter versùs capesse
Exhibiti repetitor auri.
Cui blanda proles. Quî ipse negotium
Tantum viarum nescius, ac viri
Decenter absoluam misellus?
Cui bonus, & senior Tobias,
Vade, inquit, & per compita diligens
Inquire iustis non sine præmijs
Fidum viatorem, qui ad vrbem
Numine te comitante ducat.
Est moribus vir præditus integris,
Bonaque prorsus mente, nec immemor,
Vel agnita soluet papyro,
Hospitis introitu liquescens.
Quærenti Ephebus se ilicet obtulit,
Decore splendens, & venerabilis,
Præcinctus, & ritu peregrè

Con-

Conficientis iter paratus.
In corpus auras finxerat organis
Instructum opacis, atque coloribus,
Queis Israelitam Azariam
Sydereus referebat Heros.
Diuina mens sub cortice nescia
Latere magnum spirat inania
Nitore perfundens niuali,
Atque habitu speciosa membra.
Olli Tobias pulcher it obuiam,
Pedesque confert proximè, & eloqui
Iam præparanti plura clausit
Ora timor, cupidumque lusit.
Quare rigescens ceu catalepticus
Vestigio stat fixus, & irritos
Agnoscit ausus, atque in almum
Versam aciem Puerum fatigat.
Stupore misso denique Puberem
Orditur affari, & benè mutuo
Sermone gaudet, sed Viator
Aduena per veniam rogatus,
Quorsum pedes tunc ferret, ad vbores
Medos Gabeli ergo, inquit, & amplius,
Cuias foret, se ex Israele
Esse oriundum, ait ore blando.
At his beatus Nephthalius Puer,
Ne præstolari tædeat, impiger
Dum nunciem percepta Patri, &
Lætitijs cumulem gementes:
Mora impetrata se pede prodius
Domum recepit, cunctaque rettulit
Audita Patri, quæ probantur,
Ac iuuenem iubet inuocari.
Pulcher reuincta veste iuuenculus
Accitus intrat gaudia nuncians,
Claris lacessiti renident
Luminibus vacui recessus.
Saluete, proles optima, luctibus
Iam tempus instat lætius anxijs.
Lugubre cedat quidquid ægros
Turbidat, ac animos lacessit.
Humana sic fert conditio, priùs
Vt per laborem ad commoda transigas.
Cui tunc senex. Vt quid libenti
Fas animo mihi vultuoso,
Qui sub tenebris vitio perenniter
Phanetis impos cernere lampadem?
Ast Angelus curas atroces
Pollicitus meliora mulcet.
Nullo tamen lenita leuamine
Mordax inhæret cura, nec Angeli
Verbis retundi quit, sed illum
Pluribus alloquitur Tobias,
Nomenque discit, discit & ordines
Omnes Priorum; tum ter, & amplius
Implorat æternum Dynasten
Cernuus, & lachrymis obortis
Natum senectæ spem, & columen suæ
Passis lacertis poscit in oscula,
Verbisque conceptis precatur,
Nuncupat & pia vota supplex.
Ast interim aptant cuncta domestici
Gerenda, longo mater inæstuat
Labore, queis ludens Ephebus:
Quæ modò nos remoræ retardant?
Eia Tobia ritè iube tuos
Valere, metirique iter incipe,
Nam labitur tempus moratis
Instar aquæ fluuialis omne.
Quare genis largo imbre madentibus
Iucunda imago traditur aduenæ
Mercede pacta, & longè euntes
Prosequitur malesuada cura.
Absentis ipsa Mater imagine
Noctes, diesque illuditur anxijs
Turbata curis, pœnitetque
Taliaque illachrymans profatur.
Heu perditam me: Nonne decentius
Fuisset aurum mittere, & vnicum
Solamen, & fidum senectæ
Hic columen tenuisse curuæ?
Nos ille pressos pauperie graui
Præsens beabat, ille papauera
Dictis remiscens excitabat
Lætitias, hilaremque risum.
Quid? si nepotem, delicias senum,
Et pondus auri sors fera subtrahat?
Hæc fundit efflictim, & flegellat
Pectora suspicione cæca.
Cui cæcus; isthæc cordis ab intimo
Mittas recessu tristia, prouidum
Nimis panomphæus Puello
Rerum opifex comitem parauit.
Nostras ad ædes cælicolùm pio
Cessisse iussu, credo equidem, palam
Queis est egestas nostra, quicquid
Et celebri geritur sub orbe.
His mulcet iras coniugis efferas,
Quamquam latenti vulnere pungitur,
Insomnis & noctes silentes
Transigit, illecebrasque damnat.
Sermone verò blanda sodalitas
Fallit viarum tædia: Olympici
Hic mira Regis, lætus ille
Prisca canit monumenta Patrum.

Ode Quarta.

A R G V M E N T V M.

Ad Tigrim Fluuium perueniunt, & dum pedes abluunt, ad Tobiam Callyonimus piscis accedit, capitur, fel, & viscera reconduntur in vsus: Pergunt iter tandem ad Raguelem; Iussu Angeli Sarra in vxorem petitur, conceditur.

VT ventum amœni Tigris ad alueum,
Nacti quietis commoda languidæ,
Stetere primùm, mox intuit
Crura puer Galilæus amnem
Loturus, ad quem prosilientibus
Vndis fluenti grande natantium
Genus propinquauit voraci
Dente minax, patuloq; hiatu.
Ast ille viso prorsus inhorruit
Monstro, relictoq; amne reuertitur,
Sed conscius saperda rerum

Hoc

Hoc iuuenem increpuit profatu.
Vecors quid vndis cedis inanibus,
Paueſq; viſo piſce vorarier?
Iam branchijs, tortoue rictu
Extrahe ſquamigerum prehenſis.
Quo facto apertis corda calentia
Extis, iecurq; & fel tibi condita
Seruabis vſus in futuros,
Quos feries pariet dierum.
Firmatus ergo voce crepidinis
Dilapſum ad oras piſcis iners onus
Prenſat Puer, glaucoq; ab amne
Eximit, oppoſitoſq; niſus
Eludit, & durum caput aſpero
Tundit flagello, tum medium ſecat,
Exenterat, ſtrictoq; cædit
Viſcera ſanguinolenta cultro.
Fuſo tepeſcit ſanguine florida,
Et purpuraſcit terra, vaporibus
Denſatur æther, puritaſq;
Mucidulo inficitur madore.
At membra fruſtatim æquoreo ſale
Condita condunt, amneq; præpeti
Retrò relicto, qui te Hydapſes
Accipit, & te Arethuſa findit,
Vrbi propinquant. Tum docilis puer
Contatur vltrò, viſcera commodis
Queis ſint, & atrum fel, quibuſq;
Viribus emineant retruſis.
Cui tunc ſodalis: fontica Dæmonum
Vrgetur vſtis ritè ferocia
Præcordijs, at fella ocellis
Sublita reſtituunt acumen.
Hac lege ſermonum oſtia Ebactanæ
Iam conſpicantur, lætaq; pabula,
Hircoſq; certantes gregatim,
Et pueros calamis canentes.
Tunc his Tobiam vocibus Aliger
Compellat: Illis (proſpice) in ædibus,
Tectiſq; pernoctabimus, quæ
Noſter habet Raguel, colitq;
Suſcepit hic vir optimus vnicam
Saram, tibi quam fata potentia
Vouere, tu coram decentem
Poſcere ne trepides maritam.
Coniuncta priſco fœdere ſanguinis
Tibi inuidendis dotibus eminet,
Atque elegans læues adornat
Forma genas, animumque virtus.
Cui ſic Tobias. Men' ſocialia
Saræ ligabunt vincula? Væh mihi
Si aſſentiar, vel mente tantùm
Tale nefas tacitus reuoluam.
Septem maritis addita perdidit
Septem diebus fœmina coniuges
Latèque rumor perpetrati
Inualuit ſceleris per ora.
Ain' Tobia? ſiccine deſpicis?
Sodalis inquit, tene ſimillima
Manere ducis terrefactus
Fata ſuis religata cauſis?
Aude, & loquenti nunc penitus vaca;
Septem maritos ipſa libidinum
Vis Aſmodæus, non pudica
Suſtulit è medio Puella.
Quare vt repellas triſte periculum,
Ieiunus ad tres ipſe dieculas,
Tædaſque contemnens iugales
Caſtus ages Superos precando.
Adhæc cremabis fruſtula viſcerum,
Inde vt mephitis, & grauis halitus
Effuſus omnes in latebras
Inficiat thalamos vapore.
Tibi ferino more cupiditas
Explenda non eſt, nec proba ſenſibus
Subdenda libertas petulcis,
Mente priùs cacohetes omne
Eliminandum, & fœda piacula
Luenda primùm, thureque maſculo,
Et ſupplici placanda voce
Ira Deûm metuenda pœnis.
Effatus iſthæc eximius comes;
Quæ verſat imo pectore dogmata
Satus Tobia palpitante
Corde fidem crepetam propagans.
Tandem probatis fretus amoribus
Infit. Nefas eſt conſiliario
Hortante præclaro reniti,
Aut dubia titubare mente.
Ergo patentes introeunt fores,
Manuſque iungunt, oraque mutuò,
Vt cara norunt aduenarum
Nomina, progeniemque lectam.
Gratatur illis hoſpes, & oppidò
Lætatur alterna vice colloqui,
Et curioſo quæritare
Ordine res miſeri ſobrini.
Tum admittit intrò, & ſtrata tapetibus
Subſellia actis ſubdit honoribus,
Miratur & natum exprimentem
Effigie genitoris ora.
Menſas parari mox Raguel iubet,
Vti refectis viribus acriùs
Senſus tepeſcant cuncti obortis
Lætitijs, & amator omnis
Soluatur, vt nix algida ſyrio;
Cui ſic Tobias. Hoſpitium, & dapes,
Atque apparatus continenter
Abnuimus, mihi ni petitam
Vxorem amico hoc præſide filiam
Conceſſeris quam mox, & amabile
Pignus Deorum prouidorum
Conſilia obtuleris ſecutus.
Dictis amici talibus obſtupens
Obmutuit vir, atque tenaciùs
Preſſo fit infans ore, rerum
Caſu aliàs monitus nefaſto.
Ad quem ſodalis, ne timeas, ait,
Funebre quicquam, namq; recondito
Huic nata decreto relicta eſt,
Et thalami ſacra iura poſcunt.
Lenitus iſtis ambiguus ſenex
Parere votis annuit, indeque
Digreſſus acciri Puellam
Ad iuuenes iubet, atq; ſocrum.
Cælum interim vir ſuſpiciens bonus
Lætum precatur cælitùs exitum,
Tędaſq; deuotus iugales,

Auſpic ijs onerat ſecundis.

Ode Quinta.

ARGVMENTVM.

Sara coram procedit. Parentum placitis applaudit. Nuptiæ celebrantur. Tobias ex Angeli præſcripto vnà cum Sara ieiunium celebrat; Thymiamate cubiculum inficit. Aſmodæus magno clamore exturbatur. Parentes metuunt. Nihil noxij contigiſſe lætantur. Angelus cum famulis albegatur ad Gabellum.

VErùm ecce (mirum) candida plectiles
Affert corollas ore columbula,
Et paſſerum ſtipata turmis
Sic temerè volitat per aulas.
Volat, nec horret dum penetralia
Peruadere Ales Chaonis, ad pedes
Sed plauſitat, mox & mitella
In vacuum poſita libratur.
His dum ſtupendis prodigiis hiant,
Puella præſens fit Babylonica
Ornata palla, cui Deorum
Fata pius patefecit auſpex.
Suffuſa malas Sara ruboribus
Acres ocellos fixit in hoſpitem
Teſtata vultu geſtuoſo
Lætitias, placitumq; fędus.
Arridet ergo, quodq; Parentibus
Viſum eſt, maniplo firmat, & oſculo
Quare fide accepta viciſſim
Coniugium geniale vulgant.
Coniuncta neſcit dextera dexteræ
Vnquam reuelli, iamque liqueſcere
Iuuat, voluptatemq; honeſtam
Murmure dulciloquo fateri.
Repletur omnis lætitiis domus,
Menſæq; luxu regifico nitent,
Et barbitos deſes canora
Facta viris animos relaxat.
Inflata turbis buccina nuptias,
Nouoſq; faſtus nunciat incolis,
Sed perditum vulgus loquaci
Deterius blaterat ſuſurro.
At mens Tobiæ fixa, nec immemor,
Præſcripta voluens pectore negligit
Luxus, & effuſos odores,
Et precibus Superos reuiſit.
Nox atra furuis flatibus æthera
Complexa ſomnos terricolis graues
Mortalibus ſuadebat, atq;
Spiritibus requiem citatis.
Ac feſſa dudum cuncta animalia
Noctis trahebant commoda pallidæ,
Phæbeq; gemmata refulgens
Luce truces minuebat vmbras.
Deuota quum ſe vertit ad æthera
Enixè adorans copula plurimam
Inſomnis in noctem, & præuſto
Inficitur thalamus vapore.
Perculſus atris ipſe cupidinum
Recuſat auctor ſtare vaporibus,
Cauere nequicquam potentem
Vim Superùm ſtudet, & reniti.
Quare ex vetuſta ſede recedere
Coactus horrendùm eiulat, & fremit,
Minatur horrendùm, ac bóatu
Demum abijt ſycophanta triſti.
Immenſa prorſus concutitur domus,
Ceu magna vis, vel copia ſpiritus
Telluris in crypta lateſcens
Succutit, exagitatque molem.
Vicina vaſto ſylua perhorruit
Fragore, colleſq; & iuga florida
Magno laceſſita, atq; abacta
Contremuere procul tumultu.
Formido cunctos occupat hoſpites,
Et decolorat pallor in intima
Cruore collecto, velut cum
Mors iugulo truculenta proſtat.
Lugubre damnum quiſq; recogitat,
Funditq; luctus, & laceris caput
Fœdat capillis, ſed Tonantis
Nuncius intrepidus moratur.
Quare inter atræ fida ſilentia
Noctis receſſit mœſtus, & ingemens
Socer paraturus perempto
Cum famulis Genero ſepulchrum.
Verùm priùſquam ſolis Auis canat,
Ancilla in amplum lapſa cubiculum,
Acceſſit explorans maritum
Suſtulerit Libitina, nec ne.
Poſtquam illa vitæ ſigna ſuperſtitis
Dignouit, altè vociferans iò,
Iò refert læta, & per ampla
Atria læta recantat Echo.
Quibus ſenum mens excità vocibus
Laxatur anceps, mixta pathematis
Et concipit momenta mollis
Lætitiæ, ſtatuitq; vota.
Vt Phœbus almum prouehat impiger
Diem, rogabat quiſque: Lubentia
Miſcere melli fella gaudet
Ambiguaſq; agitare mentes.
Aurora poſtquam lumine luteo
Noctis tenebras depulit horridas,
Acceſſit vnà pulchriori
Fronte, animoq; Gener ſereno.
Præſens amicis gaudia duplicat,
Et iam viciſſim pluribus alloqui,
Et per decentes omne tempus
Pendere lætitias volup eſt.
Duntaxat illa exercet, & opprimit
Mentem Tobiæ cura, quòd effluet
Dictus dies ex lege fixa:
Ad timidos reditus Parentes.
Quare inchoatum pergere iter ſedet,
Iuratus autem Cælicolas Socer
Cogit morari, cui reniti
Abſtinuit generoſa proles.
Ergo voluntas ſtat comitem pium
Legare, necnon omnia credere
Gerenda, quem paucis rubente
Alloquitur pudibundus ore.
Quo te ore coram dotibus ingeni

O ma-

O macte,queis te vocibus obsecrem?
Tam liberè exercere Ciuem
Nę pudor est,benè promerentem.
Cogit tamen me dura necessitas
Longo rogatu iniecta dolentium,
Vt (quando cunctari decorum est)
Supplicibus precer imperatis,
Qui cuncta torquet sydera,negligens
Haud fortè nostri est,antipelargia
Æquabit in me collocata
Officia, & benè gesta pendet.
Cape ergo proles inclyta publici
Chirographi huius iura,subiueris
Vbi & Gabeli tecta,promas,
Et repetas tibi commodatum.
Lectiq; contracta ordine fœdera
Recèns cum amica gente recenseas,
Quantisq; præsentem Gabelum
Augurijs genius requirat.
Vade,& secundent sydera perpetim
Nisus, secundent vota, facillimum
Reddantq; iter, nobisq; lætum
Restituant citò, sospitemq;
Ad quem sodalis pulcher,& anxurus;
Non ipse cures pressiùs omnia
Præsens, tuarum fixit altè
Mnemosyne mihi iura rerum.
Valete cuncti,meq; fauentibus
Votis, (vt est in more) sequamini:
Me ludet absentem superstes
Multimodis speciosa imago.
Hæc fatus, vnà & corripiens viam
Per arua migrat vasta pedestribus
Iunctus quaternis, qui Camelos
Prominulis alimenta dorsis
Binos ferentes, donaq; liberi
Loris agebant:Æquora gressibus
Emetiuntur lata,& vrbi
Consilijs citiùs propinquant.
Inuisa passim mitis Ephębia
Miratur,& stat immemor indidem
Cedendi,& obrutus nouellis
Adijcit ingeniosa rebus;
Cui Flora miris spargit odoribus
Nares,& ampla munera prodigit
Manu colorum curiosis
Myriades oculis profundens.
Vt ventum ad Vrbem,tecta Gabelia
Testata lustrans intrat,& hospitem
Salutat ex more,& viarum
Summam homini breuiter recenset.
Stetit Gabelus,& gelidus timor
Statim cucurrit membra per omnia,
Atqui viæ causa, agnitaq;
Gente sibi rediit serenus.
Incensus autem vocibus Angeli,
Vti Tobiæ assistere nuptiis
Decernat, ad condictum amici
Se parat obsequiis fauere.
Omne interim extra sortis, & aleæ
Discrimen acris copula coniugum
Solatiis iustis liquescit,
Iura thori socialis explens.

Ode Sexta.

ARGVMENTVM.

Gabellus cum Aligero accedit ad Nuptias,defert commodatum: gaudio vicissim perfunduntur. Tobias reditum ad Parentes meditatur.

PHœbus quadrigis vectus eburneis
Plures profanis protulerat vices,
Quùm fortè conuiuæ iocoso
Delitiis Bromio litabant.
Verùm iuuentus nuncia iam redux
Tectis propinquat,pondera deferens
Fulgentis argenti Gabelo
Aligerum comitante pulchrum.
Adsunt,& vnà vestibulum occupant,
Cum læta mensis turba decentibus
Laxabat accubens benignis
Colloquiis animos tepentes.
Cunctis Gabelus dissilientibus
Occurrit, vni suauia pangere
Promptus Tobiæ, quem beare
Ominibus studuit secundis.
Ecce,inquit,olim quæ mihi mutuò
Decem talenti pondera præstitit
Pater tuus felix Tobias,
Temporis & pretium peracti.
Cui mollioris symbola pectoris,
Verique amoris impetus imbrium
Vocem cecìdit præparanti
Plura sequi, puerumq; fari.
Moris ab actis tunc Herus impiger
Dapes recentes gnauiter exigit,
Et prandium instaurari Iacho,
Et positis Cereris canistris.
Quare recumbunt:Pocula porrigit
Modesta virgo: Psaltria concinit
Toti globo: Angerona nuptis,
Atq; Hymenæus ouans ministrant.
Septem diebus blanda Volupia
Miro coronat stemmate nuptias,
Verùm iuuentam ritè sponsis
Tota cohors hilarem precatur.
Spargunt Puellæ cinnama, & horminum,
Nec non amomi germen olentius,
Nardiq; vires, ozymiq;
Atque genus satyriscon omne.
Verùm interim mens sollicitudine
Patris perenni fracta rogatibus
Expectat aduentum refusis,
Et vario coquitur dolore.
Imbuta vanis suspicionibus
Nunc credit atro funere filium,
Nunc interemptum debitorem
Turpis opinio, pertinaxq;
Causas morarum conqueritur Parens,
Nec non fluentes dinumerat dies,
Fletuque detestans acerbo
Consilium genitoris, infit:
Heu nos iniqua sorte miserrimos,
Cur te leuamen dulce dolentium

Dimi-

Dimisimus longè, futuræ
Vnica spes generosa gentis?
Cur te volentes ire per auia
Mi nate pulcher siuimus, & tibi
Carissimo momenta rerum,
Denaque prætulimus talenta?
Spectansq; ab alto vertice singulis
Diebus ardens mater amoribus,
Se decipi plorat negato
Ad patrios reditu Penates.
At vir Tobias omine dextero
Solatur Annam, nec procul exitum
Vates prophetat lætum abesse,
Et gemitus properare finem.
Intus tamen conuellitur impotens
Senex, & ægro concutitur metu,
Falsisq; spectris impetitum
Phantasus insidiosus vrget.
Quò sæpe spectans sponsus ouantibus
Auctus litatò prosperitatibus
Tristatur, & decernit inde
Cum socijs abitum parare.
Immissa crebrò somnia territant
Nuptum sagacem schemate lugubri,
Somnos & interpellat instans
Vox volucris fera bubulantis.

Ode Septima.

ARGVMENTVM.

Per somnium monitus Tobias decernit ad parentes redire. Socer, socrusque resistunt, sed incassum, quare dimidium statuunt bonorum, & dimittunt: interim agendorum filiam commonent, qui se se erga Maritum, erga cognatos, & famulos gerere debeat. Vbi ad Vrbem Charam peruenerunt, commissis Gabelo rebus suis, præcedere festinanter Angelus, & Tobias decernunt.

Iam tum rubebat vecta nitentibus
Aurora bigis, & dubius sopor
Tentabat artus, quùm Puella
Nobilis, & veneranda, longo,
Et candido circumdata supparo,
Cui puro ocelli lumine syderum
Instar micabant, fusa crines
Triste supercilium mouebat.
Cessare cur non desinis impie,
An fortè curis pectora confici
Nescis Parentum, & constitutum
Præterijsse diem moranti?
Quam mox relicta sede retorqueas
Vestigia, & ne gaudia differas
Optata. Queis dictis reliquit
Exanimem, thalamumq; pernix.
Hinc cepit hæres inuariabile
Lares videndi consilium, socer
Quod tentat infregisse causis
In medium expositis morarum.
Quid (inquit) vrget? si vna dolentium
Te cura Patrum torquet, & excoquit
Iam nuncium mittamus ista
Gente salutiferum manente.
Pridem volutat nescioquid mali
Præsaga mens, & iubila gaudia
Confundit horrendo timore,
Ne subeas iter ominosum.
Molita technas tum socrus acriter
Instar, tum obirasci simulat viro,
Adducit & nunc, explicatue
Triste supercilium vicissim.
Conantur incassum. Ergo pijs senex
Votis onaustum mittit, & omnium
Pro dote iam tum nuptiali
Dimidium tribuit bonorum.
Gnatam interim, qua lege monentibus
Parere debet grata domesticis,
Multo instruit sermone, quaq;
Lege suo placeat marito.
I lumen, i spes alma penatibus
Ait, relictis, te melior beet
Fortuna, conatusq; cunctos
Omnipotens sator obsecundet.
Id verò agas mi filia sedulò,
Vt culta iustis dotibus ingeni
Nullis deinceps innocentem
Contamines animum lituris.
Verùm colorans ora modestia
Præluceat planè inscia lædere,
Curæq; res sint, & Nepotes
Ne exagites malè fastuosa.
Hinc & vicissim basia figere
Delectat Annam, & ritè precarier
Felicitatem, comminusque
Egregios iterare iussus.
Cinxitque olenti tempora baccare,
Concepta verba, & sesquipedalia
Fundens anili more, longè
Prosequiturque oculis euntem.
Orbatus humanas Raguel vices
Incusat altè, gaudia copia
Quæ tanta mutarint dolorum,
Seminaq; intulerint acerba.
Per vasta verò iugera commeant
Taxim iugati, quos famulantium
Stipat cohors armenta ducens,
Et pecudum genus, & camelos.
Vt ventum ad Vrbis limina Chareæ,
Vir, & sodalis, coniuge credita,
Et cæteris rebus Gabelo,
Vnanimes statuunt præire.
Planè tolutim cedere sustinent,
Comesque clarus commonet acriter
Posthac agendorum tremendos
In Superos, tremulosque patres.
Præcurrit illos fida Canicula,
Oppletque crebris cuncta latratibus,
Et iam canatim depropinquat
Mœnibus, ac humili ligello.

Ode Octaua.

ARGVMENTVM.

Tandem ad domesticas ædes peruenitur: Parentes lætantur,

tantur, morarum caussas quærunt. Euentus narrantur. Seniori Tobiæ lumina folle oblinuntur, visio rependitur. Angeli magna facinora narrantur, commendatur, in grati animi symbolum dona parantur, quæ Angelus respuit, se cœlicolam manifestat. Viri exthatico stupore cadunt attoniti, tandem redeunt sibi, Deo gratias agunt. Tobias senior vaticinatur.

Tandem Anna Mater prospicit e iugo
Optata longo tempore pignora,
Viroque velox aduolantem
Ore refert properare pubem.
Tunc vir: Caue ne ludat adultera
Oblata ocellis sensus imagine,
Desideri vis namque veris
Præposuit simulachra rebus.
Fallique coniux nescia verticem
Subit deinceps, cui canis obuiam
It blandiens, & iam iuuentam
Præ foribus benè conspicatur.
Adsunt. Paratus currere in oscula
Pandit lacertos egregius senex,
Atque obuium gnatum Tobiam
Excipit, & violenter arctat.
Adestis ô tandem mea lumina
Adestis ô clara indole puberes,
Nec me mea, inquit, spes, amici
Me neque sancta fides fefellit.
Quæ tandiu vos perfida distulit
Sors? Iuro cæli per vaga sydera,
Per spem Tobiæ nil me acerbis
Ægrius in tenebris tulisse.
Quas summe rerum conditor vspiam
Grates rependam, vel tibi victimas,
Seu thura fundam, prouidenti
Iustitiæ paria antidôra?
Sed gesta iam ne tædeat eloqui
Vos: Cui Tobias ordine prosperos
Casus amico auctore censet,
Lætitiasque serit loquendo.
Atqui sodalis consilio sui
Tulisse nuptus præbia commonet,
Quæ inducta ocellis peruetusta
Submoueant vitia, atque soluant.
Lætatur ergo, & lumina porrigit
Sananda cæcus, quæ oblita felleo
Panduntur atramento, aperta
Et placidum aspiciunt olympum.
Vices aperto lumine sonticas
Stupet, quaterno quas subiens libram
Vexit recursu sol, perennem
Concilians miseris tumultum.
At Sara coniux pulchrior interim
Accessit vnà cauta fidelibus
Turbis, Gabeloque, & decenti
Ore socrum, socerumque iuuit.
Testatur vxor Anna silentio
Solatia, atque augere charistijs
Parat voluptates decentes,
Et celebres agitare luces.
Accessit isthuc Achior, & Nabath,
Actisque festis, & genialibus
Ludis, Sabæo thure turbant,
Inficiuntque iubar diei.
At puber ingens in medio virûm
Effertur, & palmaria præcinit
Lauro Puellarum virenti
Turba vagos redimita crines.
Tum quale tantis reddere gratijs
Inquit Tobias, μνημόσυνον licet?
Me sospitem vobis reduxit,
Faucibus eripuitque piscis,
Saræ redacto Dæmone in vltimam
Ægyptum amico fœdere nexuit,
Duxitque nobis huc Gabelum,
Lumina restituitque cæco.
Quare peramplis vnanimes parant,
Pusilla grati Xenia gratijs,
Et segregata dote Saræ
Dimidium statuunt bonorum.
Sic orsus autem fatidicus senex.
Ne crede felix stirps Ananiades
Æquare nos molem laborum,
Aut merita æquiparare velle.
Vix rebus, & vix sanguine pro tua
Virtute fuso debita deleam,
At pignus haud obliuiosi
Offerimus faciles amoris.
Oblata verò Ciuis olympicus
Fatim recusat munera, & innuit,
Se numen æternum Tonantis
Sede throno propiore prostans.
Hæc sperno (dixit) dona beatior
Cælestibus, te cura salubrior
In pauperes, cæsosque humandos
Sospitat, & meliora quærit.
Non ipse libis vescor adoreis,
Sed in Satorem liber amoribus,
Falsòque vobis hic videbar
Prorsus ali dapibus voratis.
Iustum est Toparchæ condita pandere
Miracla Cæli, signaque prouida:
Tu viue ter felix in æuum,
Grata Deo soboles Tobia.
Nec plura: Corpus ponit in æthera
Volans. Coruscant hinc laquearia
Fulgore præclaro, coruscant,
Æthereosque imitantur ignes.
Prono ruentes vertice singuli
In terram, & alto sacra silentio
Mysteria excessu fruentes
Ecsthatico venerantur vltrò.
Tandem leuantes lumina supplici
Grates rependunt corde Diespitri,
Gnatoque præmonstrat futura
Igne calens senior Tobias.
Bono resurgent alite mœnia,
Atque imperabunt Ierusalemia,
Vrbem ô colendam, cui smaragdus
Instruet ostia perpolita.
Gentem beatam, quæ aurea sæcula
Probans superbi conspuet imperî
Cladem procul pulso hoste in vmbras
Cimmerias, nebulasque turpes.
Dilecte fili nos vbi funere
Lux, inquit, atro merserit vltima
Ritu celebratis, memento,

Exequijs

Exequijs tumulare iuxtim.
Tum rebus aptè compositis procul
Hinc heu nefandam perfuge Niniuem,
Teque abde venturis periclis,
Et scelerum faciem relinque.
Parere dictis Filius accipit,
Ast interim ætas viuitur aurea
Experta nequicquam labores,
Atque iugum Assyrij Tyranni.
Postquam parentum stamina tetricæ
Fregere Parcæ, consilii memor
Vxore cum Sara petiuit
Eximias Raguelis ædes.
Hic pax senectam nutrit, & anxiis
Vacat tepescens suspicionibus
Tranquillitas, iras coercet
Ingeniosa modis honestas.
Pleno dierum denique lumina
Nox clausit atra, & sede beatior
Innoxia manes Parentum
Mens aditura polos reuisit.

θεῷ μόνῳ δόξα.

Anonymi.

NVnc eat, & cælebs tenebris reddatur Iosephi
Frastori & sileat Musa diserta viri:
Posterior tua iura rapit, meritumq; Tobiam
Præponit vates lucidiore modo.

DE CONTAGIONIS CAVTIONE CARMINVM.

Liber Secundus.

AD LECTOREM BENEVOLVM Typographus.

Cce tibi in medijs Hygææ, & Thaumantis Filiæ salebris ipse Apollinis genius, qui iocundiore styli modo pestiferæ contagis cautionem accinit. Siccine, dices, rem seriam, & seueram adeò iocis tractat? At detumescet animus vbi ex Thalete resciuerit, musica fugari pestem, atque ad sanitatem attinere harmoniam, vt constat meliorum sententia. Cape igitur æquo animo Lector non amuse hos modos, quos ad doctæ antiquitatis normam, quæ nihil existimabat eruditum sine musica, grassante Peste Author pepigit ad Illustrissimi, & Reuerendissimi Episcopi ALBERTI BADVARII omnium scientiarum notitia spectatissimi nutum *quodam veluti diuino furore correptus. Ad hoc animum impulit cœli clementia, & soli Cenetensis elegantia, vbi perpetuo virore Flora vernat, formosæ ducunt orgia Nymphæ, Alites garriunt dicaculæ, lepores, ac veneres lasciuiunt, vbi vaticina quædam vis animos mulcet, ac titilat. Fœlices Acedicolæ vestro Pæanico Apolline, quem aluistis, & ad egregios laudis honores æmulatione tabescente euexistis, nec valle circumuallari, claudiue passi estis, fœlices, inquam, ni rebellis* Mesulus *(est enim Anaxi soboles antiquissimi cui nuptias apud Cordubium meditanti parere petulanter recusans, & imperium aufugiens, medium vorticibus rapidis fidit parentem, & se se in tartara præcipitauit, vbi in stagnum, laticesque solutus Summani furorem percipiens iterum erupit in Fluuium Mesulum appellatum, quòd medium fugiens prosciderit patrem, & hinc tartareæ nonnihil redolet nequitiæ) efflaret illiberalem, & noxiam qualitatem, cui mirabili antepathea, vt audio,* Ceruana Riuus *resistit, qui vt est pisciculorum feracissimus, ita auram diffundit, dissipatque benignissimam, quam inspirantes Accolæ humanitatem induunt incredibilem, sed vt est tenuissima, ita inconstantiam parit. Sed me incitatum scribendi desiderium extra cancellos egit veluti enthusiasmo affectum. Redeo ad pensum. Non est amice Lector, vt hic quæras acribiam, aut mulcebre verborum lenocinium, vbi de tam senticosis, & asperis agitur rebus, quas adire licet, non inire* Vati. *Præcepta nihilominus quædam ex rei natura prompta inuenies, quæ si seruaueris penitus, non frustaberis fine. Vale.*

AD ILLVSTRISSIMVM

Et Reuerendissimum Episcopum D. ALBERTVM BADVARIVM omnium virtutum genere ornatissimum Pestigeræ contagionis Prophylactice.

IOANNIS STEPHANI.

Vid fit perniciosa lues, quæ ab origine manet,
Colluuie quæ cura immunia corpora reddat,
Et valet procul imbelles arcere timores
Desueta aggredior dudum cantare Camœna;
Atque obiter suprema sequi fastigia rerum.
Tu verò (quoniam sancti es mihi Numinis instar)
Paulisper solidæ linquens speculamina mentis
Aspira facilis conatibus, atque per æstus
Huc oculos, animumq; tuum conuerte sophorū
BADVARI, Venetūq; decus, cui maxima Roma
Assurgit, meritosque parat festiua decores.
Fortunata nimis Cremensia Templa, Dynastes
Queis tantus præerit, Diuisq; operabitur ipsis
Plaudite, & immensos penitus sperate nitores.
Actio contages quædam, quam tempore certo
Applicitum persoluit agēs, dum robora promit
In patiens, viresq; insertas exerit omneis.
Efficiens porrò vapor est viscosus, & vdo
Mucore infectus, validaq; * putredine fœdus,

Qui per contactus affecto è corpore manans
Contemnere potest alios serpente perartus
Labe venenata, & gemina * virtute nocere
Visceribus, quæ prima * ferunt fastidia, primos
Insultus, primosque hostis labefacta furores.]
Quis tantæ labis sator est; Quæ semina virus
Exitiale ferunt? Hominum sententia pendet.
Principio Superùm Rector vim rebus in vsus
Inseuit, numerosque omnes virtutis habentes
Compleuit, statuitq; ad singula munia promptas;
Attamen ordinibus superis mundana subesse,
Atque regi voluit, nil se se vt singula possint,
Ni Cœli virtute priùs promota vigescant,
Lumineque, & motu Cœlum inferiora gubernat.
Atqui diuersos motus dedit orbibus Author:
Mobile pernici, & simili vertigine primum
Fertur in occiduum, celerique volumine secum
Inferiora rapit cœlestia corpora inhærens
Ingenium torquēs, & quæque suo ordine seruat.
Assistens verò palantes forma Planetas
Per motus agit oppositos ad littus Eoum
Mobilitate vigens varia, serieque vagante,
Incertasque vias, necnon vestigia signat;
Hinc variāt, faciemque Erronibus acta proteruis
Mutant, multijugasque receptāt subdita formas.
Imperium Phœbe primùm super omnia monstrat
Humida, & oppositis percellit motibus æquor.
At Sol purpureū cor mundi, oculusq; Tonantis,
Per quem perpetuò cœlestia dona citato
Luminis effluxu in terras, ceu membra vehuntur
* Diuini soboles motus miranda caloris,
Atque Planetarum virtus, & spiritus vnà,
Cuncta fouet, reficitq; potens, elementaq; miscet
In varias species: Aurum, & genus omne metalli,
Et quidquid latet ignotum tellure sub ima,
Fœcunda virtute creat, genus omne ferarum,
Et quæcunque leues volitant subuecta per auras.
Quidni aliquādo igitur malè cōspirantib.* astris
Recrementa ferat, latèque per æthera fundat
Morbificas * atomos, longaq; propagine cretas,
Quæ fato inspiratæ auido in præcordia lapsu
Languores, lethumq; ferant, vbi marcida * mēbra
Ipsa situ, & putore madent? Sol ipse peræquè
Est vitæ, * tabisque ferax, alimentaque profert,
Atq; venena. * Nec absurdum est, sentire latentes
Vsque adeò in venis primùm putrescere succos,
Nequitiæ vt summum, sæui * formamque veneni
Acquirant, latèque luem diffundere possint,
Corripere atque alios, & fontica semina furtim
Dispositis conferre viris, dum Iuppiter illa
Certa lege fouet. Verùm quodcunque putaris
Hoc vnum superest modò, si discrimina tanta,
Et rabidæ tibi labis opus cohibere volup est,
* Vt vires validi studeas illidere agentis,
Protinus & patiens habile ad contraria vertas,
Et longè amoueas. * Super isto cardine tota
Cautio pestiferi effluuij conuertitur. Ergo
Ipse tibi quid opus sit facto maximè Præsul
Tuis conde animis. * Corpus reddetur ineptum
Impauidumque furores eluctabitur hostis,
Si excrementa foras pellantur protinus, atque
Omne superuacuum puris, putisque locellis
Trudatur, sanieque humentia membra pientur.
Quid tantas præstabit opes, quod munera tanta
Ingenium, quæue humanæ ceruicis iniquum
Iuratumque hostem virtus prosternet, & anget?
Hoc Asclepiada egregius, Phœbiq; Sacerdos
Pæonias herbas, & pharmaca lecta ministrans
Præstandum accipiet, vitamq; tuebitur arte:
Hunc igitur præsens adeas, * oracula Phœbi
Implorans, huiusque libens mandata sequaris.
Temperiem prius ille tuam, tempusque reuoluēs
Mente, & queis scateāt prauis humoribus artus,
Quàm validæ tenero subsint in corpore vires,
Quæ vitæ, & victus ratio consueta præiuit,
Vtile præsidium in præsentes conferet vsus.
Ergo prima dies venam * tranquilla tumentem
Diuidat, ac delibet sanguinis incrementum
(Mitta præcedant autem * verricula ventris)
Sanguine perfuso triduum Serapia summo
Mane exhausta parent humores, atq; meatus
Expediant, ne fortè ferant epota laborem
Pharmaca, siue locis nequicquā agitata morētur
Recrementa. Satis puris betonica lymphis
Cocta tibi faciat, si mulsum addatur acetum,
Intyba & * extremùm calido mandētur aheno,
* Rumicis & genus oē, & * Kermes grana rubētis,
Scordia, * & Heptaphillū, & vis * beneolētis amomi
* Quarta dies delecta diu medicamina tradet,
Quæ facilè alliciant succos è ductibus aptos.
* Lota Aloe, Larycisque æquali pondere tuber,
* Portio Barbarici Rhei subdupla, dichalcos
* Scammonij conflata simul catapotia fingent.
Ne tamen exagitent succos, rapidumque calorē
Concilient membris, gelidū superingeret haustū,
Atque salutarem præbebit Luiula succum.
Atqui lux tibi quinta dabit, dum vecta quadrigis
Pulchra aurora rubet, * scythicæ sex grana smaragdi
Ducta in læuorem tenuem, Bromioq; madētis.
Cæruleum tibi sexta feret Matuta * Hyacintum.
Tædia pellentem septena crepuscula tradent
Lætitiamq; animo dulcem, membrisq; parantem
Robora * Sapphyrum, & funesta venena fugantē;
Nec minùs octaua viridis sub luce Berillus
Profuerit tenui irroratus munere Bacchi.
Hæc solido coitu retinent permixta, vetantq;
Cuncta subire situm, & gracilli marcescere tabo,
Viresq; ingenitas tacita virtute tuentur,
Præcluduntq; vias properanti ad viscera pesti.
Nona * theriace violis comitata, rosisue
Tabificam pulsura luem se proferet vltrò
Ingenitasq; ciet vires, cassumq; tenorem
At cunctis * Caphuræ virtus superaddita succo
Conferet excepta, aut tenui madefacta Lyæo.
Præbeat extremùm Ruffus, quas condidit arte
* Sphæras, detergatq; madentia viscera pellens
Quisquilias, & quidquid adest sub pectore prauum.
Hinc * cucumis radice tibi se donet agrestis,
Protogononq; apiūq; virens, coriādraq; iunctim. Hollerij.
Contusis adhibe redolentia mella, paratis
Subijce in antidotum crepitantia cinnama frugi.
Vtere, ut afficiant ieiunum pharmaca uentrem:
Nescius oblædi medios illapsus in hostes
Euades, frustraq; timens contagia pelles,
* Exactis de more decem præscripta diebus
Ritè resumantur, uacuamq; diem acta refellant.
Interea

Aer non euadit pestilens ob suas qualitates manifestas, sed ob formam ex influxu syderum immissam Argent. Fernel. Merc. Auic. & alij. Quamquam frustra hanc sententiam impugnare conatur. Horat. Augenius lib. de Feb. 6. c. 13.

Interea exuri ferro candente lacertos
Perpetiare libens, & iugi erumpere fluxu
Materiem pestis facilem lethalis, ichoras.
* Balnea declines contentus nempe Palæstra,
* Et modico frictu, qui perspirabile corpus
* Efficiat; dimitte famem perferre, labores
Immodicos vita, ne effœtæ in corpore vires
Spiritibus penitus difflatis turpè labascant.
* In primis parcè lauta simul vtere mensa.
* Porphyrio, Perdixque salax, Tetraoq; tenellus,
Attagena, & pennatarum genus omne volucrū.
Decipulis, viscoue, aut passo casse petantur,
Turricolas, quas laudat Orus saperda, * palūbes
Ipse frequēs adhibe, & volucres dumeta colētes.
Quadrupedū ne sperne dapes, veruccis, & hœdi
Dasypodis, leporisq; vagi, vituliq; bimensis.
Thymallus, salmoq; tener, mugilq; salarq;
Quas & Acedicolæ calamis, hamoque, *Pyrontę,
Decipiunt, Mesuli soboles iucunda Fluenti,
Per modicos vsus onerabunt sæpè cibillas.
* Despice munitos testa cane peius, & angue,
Cœnosos, vastos, genus illaudabile, pisces.
* Quæ gallina recens excluserit oua petulca,
Absorbere libens crepera sub luce memento.
Hortus delitias facilis quoque porriget, atque
Vsus. Ingredere Antistes sacer, atque tenellam
Lactucam, aut buglossum, siue cacumina Anethi
Carpe manu (nec te magnarum pondere rerum
Tædeat oppressum exiguis incumbere curis,
Nā & Reges coluere hortos, & agrestibus herbis
Dulce aliquod menti perquæsiuere leuamen)
* Intyba amara legas, & olentia semina grati
Fœniculi, & croceos flores, ramosq; comasque.
Mitte procul Raphanum, turgentiaq; *allia parcè
Deliba, pimpinellam, suauemq; * melissam
Menthāq; asparagosq; aptos, lætamq; *Lycopsim
Elige, mox oculis Argi viridaria longè
Perlustra, nasoque senis captare Catulli
Halituum * gratas species, & odora virentum
Dilige Plantarum spiramina, denique sertum
Necte rosis compactum, purpureoq; Amarāthō.
Hinc animū ad *fruges vertas, atq; hordea primū
Cura, lenticulasq; adhibeq; legaria parcè
Omnia, nam venas tetris humoribus opplent.
Citria *frugifera alliciant ex arbore carpta
Te, seu limones, seu punica mala, colurnos
Seu mauis fructus, seu quos fert Phyllidis Arbor,
Dilige laticomas *ficus, prunosq; nucesq;
Vitesque vuiferas, & quos cybeleia pinus
Fert fructus, acidosq; omnes, si prona voluntas,
Ad mensas adhibe. Super omnia plurimus vsus
Acris * aceti intermixtus tua fercula læta
Temperet; Austerum potiùs, quàm dulce Lyæus
Pampineus sapiat, gratumq; exhalet odorem,
Vermiculosque colore oculis tellure sepultos
Expressè referat, niteat ceu purior amnis,
Innatumque priùs deleuerit vnda vigorem.
* Nec minùs ora mero, & roseo madefacta liquore
Firmabunt vires, attractaq; naribus vda
Iuscula de lauro, atq; olea auribus illita pandis
Spicea, odorataq; calenti semina citri
Profuerint pertrita diu, dein ore vorata.
* Imprimis faciles somnos elide diurnos,
* Curas mitte graues, & per solacia quæras
Lætitias, lepidosq; iocos, quos munera tanti
* Officij perferre queunt, fuge tædia, & iras,
Et quodcunque pathos, quo cor formidine pessum it,
* Et Gnydiæ illecebras Dominæ, ceu triste venenum,
Heu fuge, & integram ducas ex ordine vitam.
* Intereaque salubre solum, cœlumque require.
* Iam superest auræ bacchātem arcere furorem,
Insidiasque, dolosque omnes subuertere flāmis;
Ergo pyris positis circum pomæria flammæ
Æthera comburant, liceatque exurere lucos,
* Pinetum, & crepitās lauretum adolere, situmq;
Delere, & puras rapidis facere ignibus auras,
Sic Acron, Cousq; senex seruauit Athenas. Agrigētinos.
Huc odor assyrius, fragrans huc halitus indus
Spectat, quo imbutæ vestes, & pallia pulchra
Auras inficiant latè spirantia odorem.
* Sedula cura noui crebrò te tangat amictus,
Quem suffitus Achæmenius calefecerit ante,
* Admoueasq; hepati, & cordi periapta tenello,
Polline seu marsupia cardiaco intertexta,
Seu mauis nuce cōclusum sub corde * zenechtō. Argenti viui pondus nuculi inclusū.
Prodest & gestare manu beneolentia poma.
At verò niteant ædes, sordesque situsque
Muciduli longè fœdis verrantur abactis,
Sæpeq; thuricremo purgentur caumate sparsim
Iucundis infecta Arabum penetralia fumis.
Imbrifero stent clausa notho, stent clausa furenti
Euro, threicio referentur & ostia vento.
At tu, qui nosti precibus cœlestia fusis
Numina mulcere, atque iras auertere Diuûm
(Vsque adeò pietate præis) mysteria sacris
Ex adytis pande; & casus auerte futuros
Macte nouo iubare, Vrbani spes altera Diui,
Pande * apotropœa, & Populos solare morantes.
Purpureum decus interea felicibus ausis
Augurор, & tua prostratus pia fata reposco.

EPIGRAMMA INCERTI.

Quænam pestiferæ sit causa potissima tabis,
Tanto quæque malo sit medicina, doces.
Hoc volui: nec enim solita formidine pectus
Palpitat ad nostras sed Libitina fores.
Pandis quod medicæ natura recondidit arti,
Et diram solido conficis ense luem.
Crediderам tetigisse malo non esse medelam,
Iam datur in certa viuere posse nece.

Ad

CARMINVM VARIORVM.

Liber Tertius.

AD MICHAELEM-ANGELVM ROTAM Venetorum Medicorum Coryphæum.

NOn me turpis amor Ditis ad Adriæ
Littus, non rapuit blanda lubentia
Non pulchri studium, nec leuis ambitus,
At desiderium tui
Illexit Michael-Angele me tibi,
Depinxitque animum grata necessitas
Virtutis soboles, miraque comitas
Trinis iuncta sororibus.
Illexit stabili base recondita
Virtus, quam Boreæ stridor, & impotens
Auster non quatiat, nec violentior
Æui absumat edacitas.
Quid vos sacrilego dente retexere
Fœdus nitimini compositum malo
Afflati genio? Tabida vos priùs
Ægros conficiet lues;
Gaudebitque priùs stare reciprocus
Extans pro liquidis Mœnibus Adria,
Et Plauis rapido murmure definet
Pinus ferre perarduas,
Quàm discors dirimat vel querimonia,
Aut innexa dolis mens petulantior,
Coniuncta innocuo pectora fœdere,
Insontesque cupidines.
Pallentes, auidoque igne retorridi
Ite, ite o fatui, crimina nil iuuant
Cautis inuidiæ sparsa coloribus
Citro, vltròque meantia.
Nos cogit similis stella, simillimus
Deuincit Genius Palladis ægide
Tectos, & placido Iuppiter æquior
Ambos lumine respicit.

AD REVERENDISSIMVM ABBATEM PERSICINVM. Deflet Merulam, Eiusque vires enarrans docet, qui volucris rediuiua fieri possit.

CVm pro delitijs vir nobilis merulam haberet miro studio educatam, atque in lucem semel, atque iterum Chironis arte reuocatam, tandem Ælurus rabida fame, aut potiùs antipathia Auem vnguibus impetens lacerauit, sauciamque cecidit, quam Dominus quoniam eleganti carmine deflens prosecutus est, quàm multæ extent merularum dotes, quamque admirabiles, graphicè appingere visum est, vt Domino obsequentes solacia afferamus. Merula igitur græcè κοττιφος dicitur.

Latini classici tantùm fœminino genere efferunt. Author Philomelæ, nonnullique alij etiam masculino genere proferunt Merulum.

Merulam dici vult Varro quasi meram, id est solam volantem. Isidorus verò ethymum Varronis repetens id non videtur reprobare, sed antiquitus Merulam, Medulam dictam fuisse scribit, eo quòd moduletur. Cantu, inquit Ælianus, Merulæ valent, laudat hunc cantum Author Philomelæ.

Et merulus modulans tam pulchris concinit odis
Nocte ruente tamen carmina nulla canit.

Vt verò diutiùs, & suauiùs cantent carnibus pascendæ sunt, ait Albertus, Amant sese lauare, & plumas rostro purgare, saliunt frequenter, solæ volant. Quare hominum solitarium significare volentes, merulam depingunt. Sed proximum est, vt ad carmina accedamus.

Quis nos defletat Alitem misellam,
Quam inuidit Domino rapo nefastus,
A Planè viribus ingeni valentem,
B Fringulicit enim canora, laxam
C Aluum comprimit, & cruore multo
D Manantem benè myrtheis corymbis
E Ammixtis cohibet, leuans dolore.
F Longè pestiferam subire cryptas
Tabem, & quidquid obest, abesse curat.
G Bilem atram, & panicos fugat timores,
Indit lætitias, lubentiasque,
Quid quæris? Maculas ab ore pellit
H Ipsum fimum acido allitum lyæo.
I At furuæ Merulæ caput resectum
Vnà & cum pedibus lepusculinis
K Innexum haud crepera fide lacertis
Audentes homines facit, gerendis
Exaptosque negotijs, & Aulæ.
L Florent Rubecula, elegansq; Turdus
Fidelem comitem, exitumq; tristem.
Verùm Noctua rideat perosa.
M Ast vobis reducem paro volucrem,
Si ex arte accipitis patrare cuncta.
Cum primùm faciem subit Leonis
Surgens Cynthia, saluiam recisam
Indes in uitreum Vrceum sigillo
Hermetis benè vasis ore clauso,
Condes stercore, & obrues equino.
Dum Phæbi soror alma menstrualem
Circum ambit, Merulus resurget omni
Perfectus numero, canorus, ater.

A *Planè viribus ingeni.* Ingenium hic uoco cum Hipp. & Themistio naturam, & uim quamlibet insitam, & innatam, non intellectus naturalem facultatem ad intelligendum, iudicandum, & commemorandum idoneam.

B *Fringulicit enim &c.* Ioannes Antonius Pantheus aptauit hoc uerbum Merulę cantui, apud ueteres uix reperias uerbū, quod hanc uocē exprimat.

C *La-*

C *Laxam aluum comprimit &c.* Merulam aluum constringere, Author est Celsus, quod rationi consonum est, cum calidi, ficciq; sit temperamenti.

D *Et cruore multo manantem &c.* Dysentericis mederi, testatur Plinius si vnà cum myrti baccis inassatæ vsurpentur.

E *Leuans dolore &c.* Tormina discutit, inquit Marcellus, quia calfacit ventrem, & expultricem roborat.

F *Longè pestiferam &c.* Alexander Benedictus furente peste merularum vsum commendat, & ea de caussa fortassis, quia laudatissimum succum generant, & excrementis vacantem, præterea vim habent afficcandi, quod est præcipuum ad præcauendam pestem. Hinc Auic. tradens feb. pestilentium curationem, summa, inquit, curationis earum est exsiccatio &c.

G *Bilem-atram &c.* Melancholia morbo tentatis prodesse scribit Rhasius, quem locum Rhasij citans Ioannes Baptista Porta, nos id ab eius colore nigro doceri multorum aliorum animalium nigrorum exemplo, quæ pariter ad melancholiam arcendam conferunt, ostendit. Sed cum color nullam agendi vim possideat, non facilè adduci debemus, vt credamus Portæ. Id potiùs acceptum ferendum crasi, & Auis naturæ delicatulæ, quæ optimum succum procreat.

H *Ipsum fimum &c.* Merulæ fimum ex aceto mixtum testimonio Haly lentigines delet, & extirpat.

I *Et furuæ Merulæ &c.* Addit hoc amuletum Aldrouandus, si leporis pedes cum Merulæ capite apportentur ad brachium sinistrum, viros reddere audaces, & multis, grauissimisque negotijs peraptos. Qua vi hoc fiat, facilè diuinarit Albertus Magnus Author Myriadum mirabilium. Nos cum Cenetæ ageremus, & multorum simultate premeremur inquilinorum nequitia, ne læderemur, quodam vsi fuimus amuleto non innoxio, quod sanè Perdueles infestos obstupescentes, ac torpidos reddebat. Aperta pyxide veneni vis in proximum aerem circumfusa, & subinde vnà cum aere inspirata circunstantes e vestigio veluti catalepticos efficiebat me illæso ob antidothum, benioin scil. manu detentum, & naribus admotum. Quo enim tempore Pestis Cenetæ grassabatur, nos Prouisoris officio fungebamur, absente Toparcha, & iustitiæ munera exercebamus, quæ et si necessaria, singulis tamen non arridebant. Nos autem ad commune bonum collimantes priuata iura despectui habebamus &c.

K *Haud crepera fide &c.* Quicunque inquit Cornelius Agryppa, experiri vult, credat, oportet, sedulò, credulitas enim principium est multarum rerum mirabilium, propterea ille suæ ceremonialis Magiæ fundamentum credulitatem statuit. Qui non crediderit, ait, non experietur.

L *Plorent Rubecula &c.* Hic sympathiam, quæ inter Merulam, & Turdum intercedit narrare placitum est, præterea antipathiam inter eamdem, & noctuam. Communis uerò odij, & amoris consensus ab æstimatrice facultate proficiscitur quæ ex sensu captis elicit non capta sensu, vt dicunt Philosophi, nempe amicitiã, aut inimicitiam. Hoc autem prouenit ex conuenientia, aut dissensu quodam arcano intercedente.

M *Ast vobis reducem paro volucrem.* Quòd eadem numero Merula reuiuiscat, naturæ viribus fieri non potest, quia, vt dicitur à priuatione ad habitum non datur regressus, eaque est ratio, quia generatio est terminus præuiæ alterationis, alteratio autem intercepta non potest esse vna numero; quia ad vnitatem numeralem motus desideratur tempus non interruptum ex v. Phys. tex. xli. Vbi ergo est duplex alteratio præuia, ibi est duplex generatio, vbi duplex generatio, ibi duplex genitum, atque ex consequenti duo composita terminantia duas generationes. Si ergo agens naturale idem bis generat, cum non generet nisi per alterationem præcedentem, duas allioses efficeret, atque adeò duas generationes, quas duæ res genitæ excipiunt, atque hoc pacto secundo loco genitum non est idem numero, quod primò &c. Quòd verò Ars possit aliquas generationes conflare naturæ diligentes scrutatores norunt. Narrat amatus Lusitanus Centuria sexta curatione liij. in scholio, se vidisse Puellum chymica arte conflatum omnia membra habentem, & sese mouentem. Plurima huiusmodi narrat Iulius Camilius. Quanta verò profiteatur Theophrastus Paracelsus non est, cur recenseam. Doctissimus Medicus, & Philosophus Corridorius Mutinensis mihi summa necessitudine coniunctus portenta, & mirabilia multa huius generis quotidie prodit. Ex basylicone, seu ozimo inter duos lateres posito oriri Scorpium, nemo est, qui nesciat, plurimaque huiusce farinæ miracula Philosophi experiuntur, quare non erit mirum, si ex saluia certa lege trita sub quibusdam astrorum consensibus, & reposita in vase sub equino fimo, tandem Merula emergat. Scio afferent Philosophi, artem substantiam non efficere, quum circa sola accidentia versetur. Nam cum ars accidens sit, habitus scil. mentis recta cum ratione effectiuus, si substantiam efficeret, effectum vtique substantia sua præstantiorem ederet, quod atopon est. Sed hoc facilè concesserim, cum sola operatur ars, at simul cum natura iuncta ad substantiæ productionem concurrit, & mirabiles gerit effectus. Quare verum est axioma, si ars sumatur præcisè. Nos verò, quia ocia desunt, colophonem nostræ narrationi imponimus.

AD CLARISSIMVM, ET Generosissimum Equitem Nicolaum Rudium Virum omni cultiore literatura perpolitum, & in Foro-Iulio ditionem exercētem.

Ittore in Adriaco, solers vbi pocula Pubes
Vitrea perflando concinnat, surgit ab vdo
Marmore Planta virens, & acutis sentibus horrens,
Antiqua, & nullis æui concussa ruinis.
Virgulto similis, cubito paulo altior extat.
Aspera non hyemis glacies, non torridus ardor
Percellitue, hebetatue Canis, sed semper eodem
More viret nullis excessibus ætheris apta.

Ver

Ver illi nullum flores apportat olentes,
Nec vagus Autumnus maturis fructibus ornat.
Se contenta manet, charæque propaginis exors.
Cortice detracto radiantis more Pyropi
Perspicuò rubet interior splendore medulla
Sole lacessita, & spectantum lumina mollit.
Nutritur lapidoso alimento, adolescit eodem,
Nec quicquam, nisi dura silex, radicibus hæret.
Nunc age Calliope paucis mihi suggere caussas,
Cur duro è lapide abstrusos contraxerit ortus,
Cur vicibus maneat nullis obnoxia Cœli,
Cur tandem subtus rubeat, ceu Sardius alter.
Principio A * Phœbi fœcundo è vertice lapsa
Corporeis insunt genitalia semina rebus;
(Informi nec enim substat B * panspermia matri,
Verùm Soli:) hæc ipsa omnem diffusus in orbem
C * Spiritus intus alens vitai munera præstat,
(Si modò prompta micant, tantæq; capacia D * formæ)
Credere fas igitur rationes seminis aptas
Delituisse diu tenero sub cortice saxi,
Quæ Iouis impluuio excitæ, Cœlique figura
Erupere foras, & Cos cunabula dura
Præbuit ingentes primùm perpessa labores.
Adfuit interea per cuncta meabilis ipse
Spiritus insinuans sese per membra paratæ
Materiæ, actutum meritæ qui munia vitæ
Præstitit, & domita stirpem formauit ab Hyle.
E * Hæc eadem vetus innumeros durabit in annos,
Quòd solido concreta modo, & compage tenaci
Effluuium subeat minimum labentibus annis,
Atque intestino sibi mole simillima tota
Hoste lacessitur nullo purissima Planta
Auri instar; quòd per fibras alimenta Cylindri
Pura trahit cassæ modicam reparantia partis
Iacturam, & seruata procul ventisque, geluque
Aeris vsura semper lætatur amici.
Ac humore viget pingui, æthereoque calore.
F * Denique purpureo Lignum splendore coruscat,
Perspicuum medius quia miscuit ignis opaco.
Hæc tibi, macte animo egregio, & virtute Paterna
Offerimus dilecte Rvdi munuscula, grati
Mnemosynonq; animi, vt tua te ciat inclyta Pitho
Rimari meliora, tuaq; bona indole digna:
Nos aliud studium, nos maior cura remordet.

Muriani apud Aureliam Familiam fruticem, qualem graphicè descripsimus, extare, qui à millibus hominum sit visus, non est quod contendamus. Multos transuersos egit mirus natiuitatis modus. Nos interim qui vna vidimus lapidigenum, ut cum Scaligero loquar, fruticem excolendi ingenij studio modos pangere maluimus, quàm multis prodere ueritatem.

A * A prima mundi origine rebus corporeis per omnia mundi elementa quasdam occultas seminarias rationes inesse, quibus cum data fuerit opportunitas temporalis, & causalis, prorumpunt in species debitas suis modis, & finibus, conceptis uerbis testatur D. Augustinus. Nec reclamant Philosophi, qui primam materiam primo generi analogicos respondere uolunt, hoc autem ut primæ, atque adeò omnis repugnantiæ est capax, ita prima materia omnis expers formæ, & pulchritudinis omnem potest formam induere,

Omnia transformans se se in miracula rerum,
Ignemq; horribilemq; feram, fluuiumq; liquentem.

Hæc autem communis materiæ potestas à particulari Agente per antecedentes allioses ita afficitur, & coercetur, ut certæ suscipiendæ formæ, non cuiusuis capax, & habilis fiat.

B * Melioris notæ Philosophi panspermiam h. e. formarum seminarium in Sole reponunt, propterea Sol ad omnium rerum generationem conuenire dicitur.

C * Tres spiritus huc influere multi Peripatetici sunt arbitrati, Naturalem, qui sit inanimatis omnibus pro forma, Vitalem, qui uiuentium omnium sit forma, ut Plantæ, & Brutorum, & Intellectualem hominum proprium. Spiritum per uniuersum diffusum Auic. Arabico nomine uocat Cholcodeam, formarum datariam dixeris; Platonici animam Mundi appellant. Stoici inter Plantæ, & brutorum spiritum, quem animæ substantiam nuncupant, hoc interesse uolũt, quòd ille humentior, hic siccior est.

D * Quòd generatio est terminus præuiæ allioseos, & ἐπιτηδειότης, & aptitudo in omnibus desideratur. Porrò in lapide infuisse aliquod seminium, quod Plantigenæ formæ esset capax, necessum est fateri, quod subinde ab uniuersalibus caussis fuit promotum. Nec enim, si credimus Themistio Clearchum redarguenti, uis generandi lapidibus inest. Nec Leuino Lemnio credendum, apud quandam Heroidem repertum Adamãtem pyxide inclusum, qui statis temporibus ex concreto aere Adamantem gigneret. Sola uiuentia generandi ui pollent, est enim generatio productio uiuentis à uiuente in similitudinem speciei.

E * Vitæ longæ causam Philosophi reijciunt in humorem primigenium multum, pinguem, crassum, & lentum. Qui plus habent olei, plus uiuunt, Hinc Plantæ præsertim syluestres diutiùs degunt, argumento sint Taxi, Pinus, Larix, &c. Cicero 1. de legibus meminit Palmæ Deliæ, quam ab Vlisse uisam, ut est Odiss. sexto, ad sua usque tempora durasse scribit.

Marsilius 2. de ortu. sex de caussis uitam produci affirmauit. Producitur, inquit, propter homogeneitatem, simplicemq; naturam, quam & Plato durationis præcipuam caussam fatetur: Propter medij continentis similitudinẽ, unde diutiùs in natali solo, quàm alibi uiuimus: Propter perfectam commixtionem calidi cum humido, unde corpus perquam homogenes conflatur: Propter concretionẽ, qua difficulter diuiditur, & robur, & firmitatẽ, qua facilè resistit; Propter latitudinem temperamenti, sub qua res aliqua potest permanere, quò fit, vt lapides valde consistant, homo citò decedat: Deniq; propter bonam proportionem humidi cum calido: Hinc quæ aereo, & oleaginoso humido affluũt longæuæ sunt vitæ. Hæc Marsilius. Quæ conditiones nostro stirpi accommodari possunt.

F * Oenopum colorem h. e. vinosum appellat Arist. lib. de col. qualem nos plantæ tribuimus. Fieri dicit, si splendor aereus puro, ac minimè diluto nigro, eodemque coruscanti contemperetur. Hæc festinanter, & desolutoriè, dum sub prælo gemeret liber.

De

De Gemmarum viribus ad preclarissimum Medicum, & Philosophum HIERONYMVM COLLE.

De Smaragdo

Irradians excedit cuncta virore Smaragdus,
Herculeum pellit morbum, lentumq; veternum;
Comprimit asotos motus, cohibetque cruorem,
Instauratque aciem, defectaque lumina terget.

De Beryllo

Ecce viret mixto variè pallore Beryllus,
Hic gemitus reprimit, confirmat robore corda,
Iurgia dissoluit, validè coniungit Amicos.

De Amethysto

Nunc coccum, violamve, rosamve Amethystus adæquat,
Flauitiem modò, nunc flammas imitatur, & igneis.
E vigiles homines reddit, lætosque coercens
Ebrietatem, quam consueuit ferre lyæus

De Magnete

Est ferrugineo Magnes, fuscoque colore
Præditus, ille trahit ferrum, vitrumque liquatum.

De Iaspide

Ecce virore nitet saturato pulcherrima Iaspis,
Quę vacuum curis animum, & phantasmate reddit,
Vnicam opem fœmellis parturientibus affert,
Igniferamque febrem languenti e corpore pellit,
Et visum recreans oculorum sordida tergit
Excrementa, lacertorum vetera vlcera sanans.

De Chrysolitho

Chrysolitus speciem flammarum, aurique colorem
Luminibus referens miro splendore corruscat,
Nocturnosque metus prohibet, mentisq; furorem.

De Hyacintho

Cœruleo fulget pulcher splendore Hyacinthus,
Dulces conciliat somnos, & toxica prodit,
Phantasiæ errores deliros corrigit, atque
Summam præstat opem fœtus edentibus ægrè:

De Sapphiro

Sapphirus meritò gemmarum gemma vocatur;
Sic adamat castos, vt vires deneget omnes
Polluto, humentemque solet cohibere madorem,
Abscessusque, simulque tumentes soluere, nec non
Particulas phlegmone oppressas, toxica trudit,
Apposita arterijs, venisque micantibus ægri
Extemplo febrile potest extinguere cauma,
Lætitias animo, cordi, cunctisque vigorem
Conciliat membris, discordes vniter arctat

De Carbunculo

Flammiferos vibrat radios Carbunculus instar
Carbonis, flammas qui intermicat optimus atras;

De Anthracite

Anthracea affulget vena præcincta niuali,
Hæc extinctorum carbonum protinus instar
In Validum proiecta focum tabescit, & vltra
Deperit omnis honor, lymphaque affusa valescit
Rursus, & amissas acquirit frigore vires.

De Topazio

Multigenas viridis Topacius ambigit inter
Flammas, diuersoq; nitescere gaudet honore,
Hæc mentem tumidam, & feruores cõprimit æquè,
Irarumque graues motus compescit, & vltra
Tristitiam, & malè sanam mentem corrigit, atqui
Maius robur inest Luna crescente lapillo.

Inter multos colores. Flāma enim apud Platonicos pro colore accipitur.

De Turgote

Cœruleo Turgotis amat splendore videri
Et proprium est huiusce animos mulcere tumentes.

De Achate

Mole quidem exiguus, sed venas albus Achates,
In quo rerum multigenarum splendet imago
Pro vario positu. Musis, & Apolline sculptum
Schematibusq; suis Rex Pyrrhus habebat Achatē.

De Onyche

Ipse ego perrubri, nigrique coloris Onychen
Vidi alba Zona cinctum, qui tristia prodit.
Mœrores etenim, rixasque propagat, & iras,
Humores agitat, Pverosque molestiùs vrget.

De Sardio

Purpureæ similis terræ rubet obuius vltrò
Sardius, oppositamque tenet vim prorsus onychi.

De Corallio

Hæc Siculo, Rubroq; Mari circa Orchadas ortum
Ducunt, Plena, rotunda, simulque æqualia præstāt,
Præcelluntque alijs virtute sua, atque colore
Mutato super adposita (heu) discrimina morbi
Significant properantis, quod pars mollior ipsa
Corallij morbi efficiatur viribus vltrò.
Grandinis aduentum, tempestatesque coercent,
Fulminaque, erumnasq; omnes super omnia vincūt,
Herculemq; domant morbum, fluxumq; cruentū.

In duo mala circumquaque Auellanis sentibus infixis obsita cuidam dono missa ab Amasia.

Poma duo morbum manifestauere nefastum
  Vnius, & diris vulnera facta modis.
Namque vt Auellanæ dumis retinentur acutis,
  Ac pulchrum malum circiter omne tegunt,
Sic ego crudelis miserè compressus amoris
  Virginei dumis figor, & angor amans.
Dona fuere quidem nobis gratissima, verùm
  Optassem potiùs muneris Artificem.

Ad Doctissimum Medicum D. LIVIVM de Comitibus.

Temporum calamitatem deplorat.

Labentis anni fontica circulum
  Manus reuoluit falciferi senis
  Iouique lætatur reniti
  Sceptrigero, Venerique blandæ.
Differre in æuum lætius expedit,
  Quidquid patrandum pectore concoquis,
  Mortale quando nil beatum,
  Ni cadat auxilio Deorum:
Frustra repugnas dira minantibus
  Fatis. Reserua te melioribus,
  Atque interim Musis vacare,
  Et Puero Semeles memento.
Curas edaces edomat Euhyus
  Rugas retardans, nec finit obuiam
  Senile frigus, tabidamque

Canitiem properare mento.
Vides ab vndis oppida dilui,
Ciuesque, mutum ceu genus, humidis
Innare monstris, & rebelle
Imperium exitialis Austri.
Vides quot ensis colla det impius
Neci; quot Hospes comprimat Hospites?
Vt criminum caussas Erynnis
In thálamo serit ominosas?
Tellus ab aluo dum grauida foras
Spirat, potentes vertit in æquora
Vrbes, & insuetis (stupescit
Mens recolens) vicibus renidet.
Stirpes Agellus cultus inutiles
Profert, & humens luxuriat seges
Effœta, frustra horrens aristis
Flaua Ceres colitur colonis.
Torpescit inter pauperiem, & lares
Olim laboris prouidus Artifex,
Et Nauta Mercator Negoti
Impatiens latus vsque ponit.
Europa bello sæuit, & vltimis
Gentes ab oris conuocat, Italum
Vt robur eneruet, Leoni
Intrepido & minitatur iras.
Quid ipse speres rebus, & ordine
Ruentibus? Quæ te ratio erigat
Labente mundo? Num supremam
Stare diem Populo timendum?
Tectum profundis nubibus excipit
Deinceps olympum grata serenitas,
Et veris hybernos rigores
Temperies Zephyro remittit.
Pacem creabunt bella, Noualibus
Redibit vdis fertilitas prior.
Versisque cernet lætiora
Posterior vicibus Iuuenta.

BERNARDO COLLE Medico Præstantissimo

IOANNES STEPHANVS.

Exasticon.

Mittimus alpinis Trutilantum pasta corymbis
Corpora, compositis prensaque decipulis.
Rusticulamque humilem, solacia prima laboris,
Quas tibi primitias sacro, dicoque libens.
Persa Sinetta offert alter, ne despice, namque
Mens immensa latet munere in exiguo.

Ioanni Stephano Medico Elegantissimo Bernardus Colle

Accepi Turdos, melius nil iudice Vate,
Rusticulamque bonam, pignora grata mihi.
Amplector mentemque tuam, quæ prouida vidit
Istis quippe meum guttur egere cibis.
Nam me febris habet duplex à bile proterua.
Ac pectus diris conficit illa modis.
Interea Aucupijs, iucunda per ocia Ruris,
Et Musis felix viue, valeque diu.

Mittimus à Venetis Thusca hæc monuméta Ioãnis
Colle tibi, vt noctis tædia longa adimas.
Fronte hilari accipias, oro te candide lector,
Atque animũ mage, quàm munus Amãtis ama.

Ad Pulcherrimum Asclepiadam MARINONVM

IOANNES STEPHANVS

Graphicè describit Læbactidum oram, curque frequèns eò secedat, insinuat.

Quà Cadubreni, citimique versùs
Teutones septem remeant Trionem,
Martyris celsas iacet inter Alpes
Ora Quirici.
Pagulis denis benè septa, & auris,
Et solo mirè fruitur salubri,
Caspius verò Boreas serenum
Æthera perflat.
Dum Canis torret segetes, sitimque
Duplicat Plantis, medio sub æstu
Mulcet excessum placidè secundi
Aura Fauoni.
Alluunt Amnes medium tricornes,
Scilicet Plauis rapido fragore
Horridus, cui dat Cadubrena paruas
Globa scatebras.
Excipit Plauim rigidus Mahetes
Zaudici Collis violens Alumnus,
Piscibus, nec non nemorum vehendis
Stirpibus aptus.
Tertius vafri Cimoletis oram
Lambit, & magno in vitreum susurro
Labitur Plauim pretiosa secum
Marmora voluens.
Hosce Thimallus fluuios, nicensque
Trocta veloci celebris natatu,
Ac colit Mullus, Gobiusque ponè
Saxa latescens.
Hic Nucum magni reditus quotannis,
Hic ficus gustu meliore mensas
Diuitum exornant, & odora fraga
Apta cibillis.
Hœdus hic nostras onerare quadras
Assolet, dum sol peragrarit vstæ
Virginis vultum, & vituli bimensis
Gratior vsus.
Bacchus huc læto veniens Acedo
Gaudet humanas hilarare mentes.
Et soli, & Cœli bonitate fretus
Perficit haustus.
Caseus ditat sapidùs cibillas
Pauperum, & Pultis sudibus subactæ
Opplet angustos domuum recessus
Halitus vdus.
Nilque Pagani subeunt laboris,
Ni priùs libi teneri, ac calentis
Frusta libarint, nimioque pastu
Turgeat aluus.
Carpinos pasti, tereresque pinus
Alteri cædunt, struit ille molem

Stipitum, & certo coquitur præustus
Caumate Carbo.
Hic trabes vincit, terebratve sectas
Piceas, texit ratium ve magnam
Synthesin, remis regit ille molem
Cratibus arctam.
Ocium damnant Puer, & Puella,
Ille per fakus, salebrasque ducit
Omne lasciuum pecus, hæc virentes
Excolit Agros.
Ille Thymbrææ teneros amores
Damnat, hic laudes sequitur lycottæ
Virginis catæ, meritos Puella
Captat honores.
Aucupi verò Marinone meme
Allicit mirus modus, & dolosis
Cantibus gratus, nitidoque visci
Glutine fallax.
Siue nocturnis Auibus volandi,
Et quiescendi vice gestuosis,
Aut struas fraudes placido inuolucro
Cassis, & arcu.
Meipse piscatus nitidos inescans
Molliter Troctas iuuat, ipsa Ruris
Grata libertas Dominum timente
Plebe iubentem.

AD GEORGIVM GRATIANVM Gentilitio Stemmate, & omni virtutum genere pręclarum.

Se fato Venetias migrasse maiorum suorum Patriam, inuitum Ceneta cessisse eius caussa, quòd se & à vulgi calumnijs vindicarit, & optimis instruxerit consilijs, dum grassante Peste sanitatis magistratum gereret.

Carpentem Cenetæ dona lubentiæ,
Et dulces ferias magna necessitas
Ad littus strepetum diuitis Adriæ
Dextro sydere compulit.
Me manes Patrij, me Genius loci
Obmansere Lares ad proprios diu:
Differri haud poterant fata, nec excipi.
Standum est imperio Iouis.
Horrentem rapido vortice Gurgitem,
Et fasces tetricos cernimus, & vices
Fortunæ dubias, quas Leo Marcipor
Genti diuidit Italæ.
Hic Mundi species enitet vndique,
Maiestasque vetus surgit ab incolis,
Morum & conditio prisca repullulat
Dulci nectare diffluens.
Hic & relligio, & iustitiæ tenor,
Splendescitque Rei gloria Publicæ
Impolluta Deùm consilio, & fides
Prorsus nescia fallere.
Quidquid Sydonius præcipit Artifex,
Quidquid Phidiacæ ritè struunt manus,
Admirante oculo hac Vrbe coercitum
Se spectantibus obijcit.
Quid tum? Pierij Musa Georgij
Cunctorum instar erat, tollere tædia,
Et curas poterat sola, retorridos
Æstus pectoris eximens.
Tu pressam vigili sollicitudine
Mentem Threicio carmine leniens
Firmabas solido dogmate pectora
Curarum domitor grauis.
Nequicquam stolidum vulgus inanibus
Iactabat studijs perdere publico
Fungentem officio, fœdaque semina
Delentem luis horridæ.
Veri consilii compos inertia
Flexisti medius spicula, & impetus
Insanos Populi blanda furentibus
Nectens vincula iurgiis.
Ingrati facinus Ciuis, & inuidi
Cum primis doleo, *Vallis & æmulæ*,
Atque innexa dolo crimina, & irritos
Ausus Plebis inhospitæ.
Verùm suppliciis plectere vindices
Cœperunt Superi, reddere commodo
Haud passi inuidiam; At lumine dextero
Me Rhamnusia respicit.
Sed cur te afficiam tristibus vlcera
Callo obducta fricans? Me coquit & tui,
Et nostræ Vrbis amor, vernat vbi Venus
Trinis iuncta sororibus.
Euantes videor cernere Libero
Ducentes Cenetos orgia, Naiadum
Nunc lustrare Choros, nunc vel Acanthida
Arrectis capere auribus.
O si dent iterum fata quiescere,
Ædem & Palladiam visere, dapsilis
Non me conditio subtrahat Attali
Grato ex ore Georgii.

MICHAELI ANGELO ROTÆ Medicorum Coryphæo.

Quicunque claris conditionibus
Inter sodales fulgidus eminet,
Se se inuidis exponit instar
Hippolyti Canibus vorandum.
Secura nusquam vel caput exerit,
Floretue virtus. Vndique pullulant
Mores nefasti, qui prementes
Exoriens decus obtenebrant.
Virus malignum serpit, & inclytæ
Virtutis artus conficit, & nihil
Relinquit intactum, per omne
Se insinuans genus it bonorum.
Inuadit Arcem Palladis horrida
Labes, & intus corripit, optimi
Quidquid subest, atroque dente
Præcipuas populatur arteis.
Quid plura? Liuor noxius est sibi,
Tabescit, apti quò vorat amplius,
Et quò magis florescit, aret,
Quòque magis, perit ille, viuit.
Sed quale monstrum protero? præpeti
Volatu in vmbras Cimmerias migret
Nostris ab oris, siue Ditis
Tartarei loca senta quærat.
Beatus extra qui inuidiæ aleam

Sibi, & Camænis viuit, & impotens
Vulgus refellit, nec minacis
Iura fori metuit, nec iras.
Tristis susurrus femina diffidi,
Iactatque caussas criminis, at tua
Arctè reuincit, nec reuelli
Me patitur generosa virtus.
Quocunque pacto se gerat insolens
Fortuna, seu me diuitijs beet,
Seu me opprimat vili ligello
Te vsque colam reuerenter idem.

BERNARDO COLLE Medico, & Philosopho Bellun. Præstantissimo.

Ænigma ex Auic. lib. de Viribus cordis; Quo significatur à consuetis admirationem non afferri.

Quando per optatum penitus soterion oti
Nonnihil arripui, placidis modò ludere Musis
Collibet, & monstrare tibi mirabile monstrum;
Quò nostri specimen teneas, & pignus amoris:
At, qui magna soles tractare negotia, paulùm
Huc oculos conuerte decus, columenq; Viruni,
Et nostros ne temne iocos, quibus insitus hæret
Sæpè suus lepor, & placidissima gaudia profert:
Aspira Bernarde meis conatibus, atque,
Dum strepit è viridi pendens Erpyllis oliua,
Mecũ animũ recreans cessando lude per vmbras.
Aduena littoribus lapidem portauit ab Indis
Lumine perfusum miro, ac splendore coruscum,
Qui quasi succensus radios per inania iactat,
Et circumfusum tenebrosis æthera spectris
Lustrat, & impatiens terræ in sublime volatu
Sponte sua effertur, spatioque innixus aperto
Libertatis amans cohiberi sedibus arctis
Nescit, & angustos renuit tolerare recessus.
Purus ei, summusque nitor, quem sordida nullis
Colluuies temerat maculis, cui nulla figuræ
Certa subest species; Proteo inconstantior ipso
Ilicet effigiem vertit, fallitque tuentes.
Pulcher is aspectu se se spectantibus offert,
Nec patitur se tractari, ceu casta Puella;
Quòd si fortè manus iuxta temerarius ausit
Iniicere, ille flagris idem malè captus acerbis
Cedit, & incautum damnat perculsus amorem:
Ac nihil eximitur secto (mirabile dictu)
Quin vorat attiguũ, molemq; augetur in amplã
Integritate sua gaudens, cunctisque superstes.
Pytagoræ Iouis hic olim custodia dictus,
Cui sacra fecerunt Persæ, Medique litarunt,
Assyriique simul; prisci coluere Quirites
Nomine sub Veste, Stoicisque potissima rerum
Caussa: Idem tandem vindex elementa piabit,
Et mortale genus subter cœlestibus Astris
Protinus omne terens primã reuocabit ad Hylẽ.

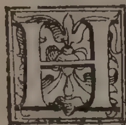
Ad Clarissimum Medicum D. LAVRENTIVM SQVADRONVM genere, & Doctrina insignem.

Fœlix, qui potuit visere lucidum
Puro ex fonte bonum; qui potuit grauis
Missis illecebris soluere vincula
Terrenasq; cupidines.
Vates Threicius funera coniugis
Plorans, æger vbi flebilibus modis
Syluas vernicomas currere, mobiles
Amnes stare coegerat.
Iunxitq; intrepidum blanda leonibus
Sæuis cerua latus, nec timuit lepus
Iam cantu placidum sollicitus canem,
Dum cor feruor adureret.
Nec qui sæpe modi cuncta subegerant
Mulcerent Dominum: Tum Superos querens
Immites adiit tartara, diraq;
Furuæ regna Proserpinæ.
Illic Bistonius mira sonantibus
Præcentor fidibus carmina temperans,
Quid quid præcipuis fontibus hauserat
Matris, quod dabat impotens
Luctus, quod geminans luctum amor anxius
Demissis oculis trenera commouens
Næ deflet, veniam poscit, & horrida
Flectit numina Tartari.
Flaccet tergeminus carmine ianitor
Captus dulciloquo, quæq; agitant Deæ
Vltrices scelerum corda nocentium
Iam mœstæ lachrymis madent.
Non Ixionium præcipitat rota
Excantata caput; Flumina Tantalus
Spernit, dum satur est, Vultur edacior
Non traxit Titii iecur.
Tandem commiserans heu nimis Arbiter
Vmbrarumq; Pater, vincimur, addidit,
Donemus comitem dulce petentibus
Emptam carmine coniugem;
At lex iuncta viro dona coerceat,
Nedum nostra libens limina liquerit
Absenti liceat lumina flectere.
Quis legem det amantibus?
Maior lex amor est; Heu prope terminos
Noctis respiciens Euridicen suam
Orpheus impatiens exiguæ moræ
Vidit, perdidit, occidit.
Vos hæc respiciunt, qui in superum diem
Mentem solliciti ducere quæritis,
Auctoremq; boni cernere perpetim
Optatis benè feruidi.
Quid quid præcipuum possidet intimis
Thesauris animus, quid quid habet boni
Virtutum rutilo sydere fulgidus
Perdit, dum videt inferos.

AD ILLVSTRISSIMVM ATQ; REVERENDISSIMVM ALBERTVM BADVARIVM CREM. ANTIST.

Quartana febre laborantem.

Qua ratione intercipi Possit Quartanæ accessio.

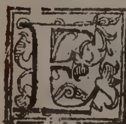

Vmanas dum sola vices, casusque nefastos
Ipsa animo reputat Venus, & miserabile fatum,
Mortalesq; hominum curas, vigilesque labores,
Insignem Albertũ aspiciens, quo pulchrior alter
Adriacis non fertur aquis, neq; moribus anteit,
Aut virtute animi, redimitum tempora mitra,
Sacra Quirinali celebrantemq; orgia ritu,
Lænaq; indutum, demisso lumine fluxa,
Mirabunda diu, & fatuo correpta stupore
Ora premit, sistitq; loco insinuata lacertos.
Tandem oculos tollens roseo suffusa colore
Increpat indignata, & inania verba profundit.
Siccine desciuit Flamen, sic nostra reliquit
Castra silens? Tantùmne mihi crudelis, & asper,
Tantum optauit onus, tantosq; afferre dolores,
Tu ne decus sine clade fouebis ianthina vestis
Progenitumq; auctumq; mihi? Patiarne misella
Deludi, frustraq; meos proserpere nisus?
Ah scelus indignum, meritas iam sumere pœnas
Iam satago. Petit hinc Saturnũ actura querelas,
Deploratq; nefas, præsensq; Ericinia poscit
Auxilium. Insueto commotus pondere rerum
Ipse Senex sortem Diuæ miseratus iniquam
Præsentem promittit opem, natamq; sinistro
Omine filiolam cum dicto accersit, acerbis
Informatq; modis. Venerem viden ipsa querentẽ
Tristis ait, Seniorq; Deus, lachrymisq; madentẽ?
Ipsa nefas gemit Alberti, qui prouidus Aulæ
Despicit imbellem thalamum, & cõnubia Diuæ.
Tu pete tecta viri, venetoq; infecta colore
Perterre panicis, & tristibus imbue visis,
Quarto quoq; incesse die, modò frigore mẽbra
Concute pallenti, & cruciatu obtunde medullas,
Nunc rapido gelidos artus exure calore
Circuitu alterno lædens, atq; horrida monstrans.
Filia Saturni gaudens mandata Parentis
Ritè sequi aggreditur validis instructa ministris,
Tristeq; munus obit, Dominumq; infesta lacessit
Quarto quoq; die vires, & robora frangens.
At cuncta e cælo despectans Iuppiter æquus;
Ergo hominum decreta iris plectuntur iniquis?
Non patiar. Subitoq; fidelem accersit Hygeam,
Atq; hæc mandata iniungit. Citò perge per alta
Belluni iuga, perq; nemus, collesq; beatos,
Quære salutiferas herbas, succosq; potentes,
Languentiq; manu propera succurre medendo.
Illa autem dicto citiùs florentis Anaxi
Percurrens ripas, & amœna cacumina Acedi
Euphrasynum, Filicẽq; legit, scolopendraq; & Irin
Illyricam, Lupulosq; Alpinaq; Teucria iunctis
Seminibus Viticis, Violasq; & Aizoa, & atram
Capnitim, & genus omne Adiãthi, vdosq; Genistę
Flores, & fructus Thamarisci, & pocula cæsa.
Sennamq; & nigrã Balanũ, & Polypodia querna,
Hincq; salutares adiecto sacchare succos
Conficit, atq; laboranti custodit Hygea.
Præterea calathis cerealia munera defert,
(Vt fors ipsa tulit) syluestribus obsita pompis,
Vuas, & ficus nocturno rore madentes,
Aurea mala Pyris permixta rubentibus, escas,
Quas Pinus profert, & plurima Phyllidis Arbor.
Accipe, ait Dea, quæ tibi dona virentia gesto,
Scilicet & spem portendunt, & sumpta salutem
Restituent. Age rumpe moras, & amœna vireta
Quære libens, veterisq; Soli vestigia linque:
Proderit insuetum Cœlum, & puri ætheris vsus,
Quem cãtu volucres mulcẽt, aut curuus Arator,
Seu labentis aquæ murmur, seu mobilis Aura.
Hic compone animum curarum mole relicta
Delicias inter molles, & gaudia læta.
Offeret interea syluestria munera Faunus,
Phœnicurum, Erithacumque simul, Florumque Chlorinq;
Sæpicolamq; vagam, Cirlumq; atq; Atricapillam.
Turdosq; Attagenasq; & Porphyriona, salaces
Nec non Perdices. Nais quoq; xenia tradet
Cærula, & Auratã, & Mullum, Percamq; Lupũq;
Et quot quot fluuij sapidos alit vnda Natantes.
Neu graue sit, curruq; vehi, perq; æquora campi
Exercere breui torpentia membra laconum
Turbam inter, leporesq; sequi, testaq; lutoq;
Hocq; caue, ne sudorem, sed gaudia tantùm
Exprimat ipse labor, curasq; eliminet atras.
Sed cape, ne te longa diu fastidia lædant.
Prabia bina procul pulsant hostilia febris:
Vna bipartitò irritamina seghia reddunt;
Altera concrementa vetant molescere furua.
Ergo dum properat pugnax insultus; & instat,
Tu vehemente animam motu, atque pathemate multo
Imbue, ne mens insidiosæ incommoda caussæ
Percipiat distracta, & ad obuia versa profundo
Excessu, mentemve thoro, somnoq; sepultam
Obrue, ne sensu obtuso noua pugna fatiget.
Congressus febrem interimit semel interceptus.
Sic immane iugum fregit, lusitque Puellam
Intentus luctæ, dum Prodromus ignifer instat,
Fabius eluctans, & acerba percitus ira.
Sic Cous miseris hypnotica pharmaca præbens
Mandragorã, solanũq; stupens, & dulce Papauer,
Immemores, vacuosq; malis per somnia fecit.
Ast bilis cohibent nigræ incrementa, vetantque
Vltra adolere altrix vis non effœta, vigensque
Insertus calor ipse, & sciramenta decenti
Eucrata sumpta loco, nec non Panacea paratis
Ductibus educens choleræ atramenta tenacis.
Fercula præterea, stomachi quæ magna libido
Optarit, despecta licèt, fontesq. accersere succos
Nata, fugant hostem. Hinc epoto lacte liquente
Conualuere ægri, victo, vel amystide Basso,
Ingluuieve graui, bubula seu carne, Nefrendum
Seu perna ingesta, quam olim vapor ater adussit.
Mille modis fatuis optata pericula faustum
Exhibuere diem, vt traxit sua quemq. voluptas.

Empyricus hic curandæ Quartanæ feb. modus decerpitur à Mercato li. p. de Recto. Præsid. vsu, qui vniuersa quæ huc spectant descripsit à Brudo lusitano, qui lib. 3. de ratione victus graphicè, & philosophicè rem hanc tractat & iubet ab vniuersa corporis totius purgatione hunc modũ esse adhibẽdum vbi diuturnitate nimia molesta est feb., solet enim, inquit Celsus, vbi ratio nõ adiuuat temeritas prodesse.

DE

DE THERMIS CENETENSIBVS

AD MICHAELEM-ANGELVM ROTAM ASCLEPIADARVM PRÆCLARISSIMVM.

EST Locus ignotus fama, qui dicitur * ASLAS,
Cliuus Acedicolis Nymphis gratissimus, æquè
Herbarum, Salicumq; frequens, & diues Oliui,
Vrbem Palladiam, Vallemq; interiacet Arctam
Arduus, & patulis spectatus Collibus ASLAS:
Deliciæ Pastorum ASLAS, atque vnica cura.
Hic pascebat oues olim inter amœna vireta
Thirenus placido Lyciæ succensus amore,
Candida cui Lycia ardenteis æquabat amores
Igne accensa pari. Dum oleas, vmbrasq; sequũtur,
Alternoque modo voces, & lumina miscent,
Exponuntq; ex more focos, teneroq; vicissim
Corde trahunt gemitus oculis per mutua fixis,
Iuppiter extemplo Cœlum caligine densa
Nubilat, & vacuũ nymbis circum æthera cõplet;
Sæuit tempestas commixta grandine, tellus
Horribili reboat tonitru percussa, tremitque
Crebrescitq; fragor ventis, cœlumq; lacessit.
Quisq; suam repetit cryptam, & gurgustia læta,
Et Iouis, igniferiq; minas formidat olympi.
Lustra feræ, & volucres patulæ tutamina Syluæ
Impulsæ repetunt, camposq; aurasq; relinquunt.
Cogere tunc Thirenus oues, viridisq; ligelli
Tecta subire celer, Lyciam præuertere gressu
Ingenti fatagens studio: At (mirabile dictu)
Incassum. Miser, heu miser ille repetè momordit
Tactus humum de cœlo, soluunturq; calentes
Artus in cineres violentis ignibus vsti.
At Lycia egregium Iuuenem frondẽte sub antro
Expectans, damnansq; moras, & sydera sæua,
Absentem vocat e specula; Vox nulla vocanti
Redditur, & miseræ geminantur corde dolores.
Anxia quærit oues, Thirenum quærit anhela
Voce vocans, lustratq; vias indagine multa.
Tãdem prostratum aspiciens sub tramite curuo
Thirenum amissa melioris imagine formæ
Ter vocat, & mutos Cineres perstringit, & ũbras
Pro socio (infelix), & olentia sulphura captat.
Ex illo lacerata Comas, Pallamq; recisa
Flere super cineres cœpit noctesq; diesq;
Imbreq; perpetuo latices formauit olentes,
Sulphureos latices lenta salsugine mixtos;
Queis volucres adstant variæ, cantuq; perenni
Ploranti Nymphæ quærunt solacia Diuùm
Imperio. Illa tamen solari nescia puram
Perpetua ditat lachrymarum lege scatebram.
Hi sacri latices (temerè quos tangere palmis
Grãde nefas) summos pariunt lãguentibus vsus.
Abluti diram scabiem, Psoramq; lepramq;
Ritè abigunt; Ventres rigido mucore madentes
Detergent hausti, expediuntq; subinde tenaces
Infarctus, Renesq; luunt, vacuantq; saburram,
Cunctaq; per ventrem illapsi præcordia lustrant,
Atque imbecilles impresso robore ventres
Firmant, admoti & cachectica mẽbra resoluunt;
Extenuantq; pedes pallente œdemate molles,
Et quot quot pituita parit, seu frigoris atri
Vis mala. Acedensis saluete sacerrima Collis
Stagna, salutiferi fontes saluete, cadentis
Naturæ columen, miserandæ sortis imago.
Ipse equidem soluam solemnia vota quotannis
Natales celebrans festos, & thure Sabæo
Auras inficiens, positoq; ex more Lyæo
Æternos latices cytharis ad sydera tollam.
Tu verò Adriacę Archiatros celeberrimus Vrbis
Pęoniæ Artis honos Michael miseratus acerbum
Fatum, virgineos luctus compesce per vsus,
Qui potes, & famam latè diffunde medendo.

* Salsa.

AD LAVRENTIVM RAGOZIVM Medicum, & Philosophum Præstantissimum.

Laudat Carmina, quæ in laudem ducis Hetruriæ pepigerat, hincq; authorem commendat.

OTIA ducentem nostram tua Musa camœnam
Blando excitauit murmure;
Quin studium, mirumq; canendi inseuit amorem,
Vt nil magis me exerceat;
Atq; voluntatem superante cupidine nostram
Frustrà renitor parcere.
Qualiacunq; igitur dederit, cape carmina Laurens,
Excitus œstro spiritus.
Doctiloquos legi versus, magniq; Maronis
Dignos camœna nobili,
Suspexiq; simul. Grauis emicat vndiq; virtus,
Et sedulò cultus labor.
Hinc Dux egregiæ laudis splendore decenti
Perfulget, hinc Hetruria.
Ast magis elucet rerum mirabilis ordo
Dictus cothurno congruo.
O fœlix, quicunq; tuo celebrabitur arcu,
Dignasq; laudes sentiet.
Quid quid habet Veneris, solidiq; Heliconius hort*
In te benignè contulit.
Dædalus ingenij, te Princeps artis Apollo
Donauit amplis munijs.
Per te Pierides cantant, loquiturq; Minerua,
In te renident Gratiæ.
Quis tenui poterit versu perstringere laudes,
Mentisq; præclaram indolem?
Perge decus Phæbi, & præsentis gloria sæcli,
Flos artium pulcherrime.
Grandis surgit honos tacturus sydera, grandis
Rumor per orbem diditur.

AD IOANNEM STEPHANVM Medicum eruditissimum Ragozius.

Otia Musa tua, vt fortis, fœcundaq; surgat
Telluris instar aridæ,
Ducit, quæ hiberna glacie durata quieuit,
Vt vere fundat gramina.
Arcum campestris Scytha sic cauta arte relaxat
Vt tela

Vt tela mittat acriùs.
Nunc stridore tuam exciui, aut clangore camœnã
Velut cicadæ, aut anseris.
Et quanquam cycnus videor tibi, lætor amore
Te decipi magnum virum.
O vtinam, qualem celebras me versibus, essem,
Te gaudium patris canerem;
Et Stephanæ lumen gentis, Suadæque medullam,
Doctæ iuuentæ principem,
Aonio ad Cenetos ducentem vertice Musas,
Apollini carum caput,
Cuius præclaras Veneta exercebis in vrbe
Artes onustus gloria.
Namque tuum nomen Medicos se se efferet inter,
Quantum cupressi inter rubos.
Inter aues quantum gestator fulminis ales,
Et belluas inter leo.
Ast ego præruptis inclusus montibus, alter
Vrgebo saxum Sisyphus.
Prosequar ominibus faustis te curua petentem
Maris superni littora,
In pelagus donec fluctus deuoluet Anaxus,
Polo micabunt sydera.
Squamigeri pisces ponti vada salsa natabunt,
Ero tui semper memor,
Orabo, facilis Deus vt tua vota secundet,
Seruetque amicum te mihi.

AD ILLVSTRISSIMVM ATQ; REVERENDISSIMVM MARCVM IVSTINIANVM olim Antistitem vigilantissimum

Acrostichis.

Mutus hiat QuIcunq; tuum percurrere nomeN,
Ac celebrare Vouet: Manes si Vatis AchæI
Rursus ab Elisijs Surgant, si candidus vnA
Cycnus & Andæi, Timeant attingere plectroN:
Virtus IustitIæque tenor super astra volatV
Se tollit Diuùm meritis consortia quærenS.

Ἀκροστιχίς

Pastor amans Superùm afflatu demittitur istuC
Relligione nitens hæc ad florentia TempE
Æmula Thessaliæ, placido quæ lumine TitaN
Secreto gaudet lustrans cumulare fauorE.
Vah quàm tuta salus Ouibus, quàm mira resurgeT
Laus, si dogma Ducis, sint & vestigia curÆ.

DE MEDICI OFFICIO.

Ex Amato Lusitano in principio suorum Centonum.

Ad Eruditissimum Medicum ANTONIVM BLANCVM.

SVnt Medico bisquina internoscenda fideli,
Protinus vt pellat grassantem e corpore cacum.
Morb. iners, proprio & symptomata nomine dicta,
Et color, & Regio, tempusq; quod omnia mensu
Comprendit, tempestatumq; vicesq; furorq;
Ars, ætasq; volans, victus, naturaq; solers.

Venenum quatuor modis euincitur ex Mesue, & Conciliatore.

Ad eundem.

Sæua venenatæ labis vis quattuor armis
Sternitur, & prorsus fonti demittitur orco.
Si ingenitum primo insultu frangatur acumen,
Siue resoluatur, veluti nix solis ab æstu,
Aut protrusa foras tenues pellatur in auras,
Aut tota specie admota perimatur vt hostis.
Exemplo tibi Castoreum, atq; euphorbia sunto,
Quæ oppugnant opium ratione caloris aperta,
Sicq; Sigillatæ terræ vis dissipat atram
Perniciem, truditq; foras pretiosa smaragdus,
Theriace verò propriæ tutamine formæ.

Sanguinis mittendi decem conditiones obseruandæ ex Auicena tertia parte Canticorum.

Ad eundem.

1. Ne symptomata malum; 2. sed multa plethora fatiget,
3. Sit media, & florens ætas; 4. consuetus & vsus.
5. Robore consistat virtus. 6. Ver lene, vel adsit
Autumnus; 7. Pariterq; locus moderamine cœli,
8. Instantisq; simul lætetur temporis hora.
Præcalida, madidaq; vuescant corpora crasi,
Sintq; bonæ euexiæ, siue habitudinis aptæ.

1. Nam v.g. cardiaglia vetat: 2. Frustra .n. sãguis demitur, vbi nulla plenitudo molestat: 3. Aetas .n. florens arguit robustus, vires: 4. Consuetudo .n. maioris tolerantiæ caussa est 5. Virtus .n. præ cæteris desideratur ad tãtum ferendũ auxilium: 6. Verè. n. sanguis affluit, & Autumno tẽperies moderata est. 7. Locis .n. temperatis, bon' sanguis gignitur, quẽadmodũ in intemperatis cacochymus: 8. Hora enim tem-

Quæ medendi methodum frangunt.

Ad eundem.

Quattuor excipiunt methodũ, & præcepta medẽdi,
Ad seq; auxilium, consiliumq; trahunt.
Syncopa sęua, dolor vehemẽs, symptomata magna,
Et quod Summum est, vis languida, thermasia.

De compositi Medicamenti ratione.

Ad eundem.

Compositum medicamen habet Basemq; Iuuansq;
Masty-

peratiore puta matutina sanguis affluit: 9. tẽper. .n. calidũ humidum multi sanguinis ferax est. 10. Bona .n corporis habitudo, nec gracilis, nec pinguis facilius tolerat sanguinis missionem. Paradygma. Ad renes refrigerandos. *Basis.* ℞. pul. Alkekengi vnc. ß. *Iuuans.* Rosarum drac. ij. *Vehiculum.* Liquiriciæ. *Sistens.* Tragacantum drac. j. m. cum aq. portulacę, & f. trochisci. scrup. j.

Mastygem, & ipsa vehicula viribus apta ferendis,
At talis inest rerum, & proportio tanta,
Vt basis morbo penitus virtute repugnet
Æquali, quam communit mediocre vigorans,
Subduplumq; iuuans: Castigans noxia basis
Exæquet: Ratio est indefinita Venenis.
Compositis mastix respondeat omnibus æquè
Partibus, & totam molem moderator adæquet.

Luis Venereæ descriptio ex Capiuaceo.

Ad eundem.

Fœda lues Veneris natura protinus omni
Aduersum humano generi viget excrementum,
Multigena pollens homines offendere labe,
Huius ab humana trahitur substantia origo.

Ex Epiphanio Ferdinando.

Indica tetra lues vapor est viscosus, & vdo
Mucore infectus, validaque putredine fœdus,
Qui per contactus affecto è corpore manans
Contemerare potest alios serpente per artus
Labe venenata, & symptomata plura ciere.

Singulorum humorum motus descriptio ex Serapione.

Ad eundem.

Senis quisq; horis dominans, & mobilis humor;
A noctis nona sanguis dominatur ad horam
Trinam lucis, ab hac bilem vigesima prima
Excipit vndantem, sequiturq; nigerrimus humor
Segnis, & ad trinam tenebrarum extenditur horam
Postremùm pituita liquens emergit, & vdo
Cursitat illa pede, & reliquis dominatur, at illam
Noctis nona tenu fluitantem continet hora.

Febris acutæ Periphrasis.

Ad eundem.

Febris acuta fluit cum motus ordine certo
Pernici referens sæua pericla pede.
Multiplici stipata ruit symptomate semper
Et medium velox hæc citò tangit iter.
Sternitur huic veluti genitrix calidissima bilis,
Bis septena dies esse suprema solet
Excipit hanc aliquando tamen vigesima morbi
Læta dies, quæ vltra progreditur, chronica est.
Subijciturq; crebrò naturæ filius almus
Feruidus, aut putrens, subsilit hinc synochus.
Præterea venit huc salsi pituita saporis,
Quæ causum nobis excitat vsq; nothum.

De Ephemera Febre.

Ad eundem.

Est calor exterior, quem spiritus imbibit errans
Cordis, & extremam sparsus adusq; cutim
Materiesq; subest cœlestis spiritus auræ
Compos, & exteriùs Febris origo venit.

Deniq; (ni fallit me Isaac) à Pisce Diaria fertur,
Cui vna subest ortus, interitusq; dies

Hunc Piscẽ Auic. lib 1. c. 1. de Natura Animal. vocat Gregem.

Duplex hinc oritur nobis genus Ephemerarum,
Partu vna ingenuo prodit, & vna notho.
Corporeæ caussæ stabulantes corpore in ægro
Efficiunt spurias, aduenæ at ingenuas.
Degenerant illę facilè, humoresq; peraptos
Incendunt, verum hæ membra coacta magis.
Hinc quatuor caussæ porrò numerantur amussim,
Aut animi motus, vt timor, ira, furor.
Corporis aut motus, fluxusq; labosq; d olorq;
Syncope acuta, fames, arida siue sitis.
Nausea præterea, atque obstructio lenis, & arcta
Stypsis, & abscessus adnumeranda ruunt
Exteriùs veniunt causæ, velut vstio, frigus,
Balnea, seu potus, siue alimenta mala.

De Putredine ex Argenterio.

Ad eundem.

Extat apud doctos Homines putredo biformis,
Quarum vna ingenitæ sequitur certissima longum
Naturæ, atq; caloris opus, qui iugis, & acer
Congenitos operatur in humores pedetentim,
Donec vi valida Mixtum dissoluerit omne
Supremumq; in cinerem, cœnumq; redegerit illud.
Quidquid enim natura regit, primordia fato
Intestina sui interitus in corpore condit,
Si modò naturæ putredo legibus extat.
Altera energiam externi, absimilisq; caloris
Consequitur, natiuum humorem agitãtis, & illum
Perdentis (tamẽn aereo concurrente calore)
Hoc tamen aduertisse iuuat, putrentia tantùm
Humida ferre ἀλλοίωσιν, remanereq; mixti
Formam illibatam (penitus nisi serpserit vda
Colluuies) & consueto sibi munere fungi
Innatum calidum, humores cohibereq; fusos.
Propterea Sophiæ Stagirita recensuit Auctor,
Quædã ex parte modò obputrescere mixta remota
Temperie, sibi quam natura ex lege requirit.
Est porrò morbis obnoxius vsq; nefastis
Infelix, & mancus Homo ratione bimembri,
Tum quia naturis aduersis constat, & vda
Materie, & quoniam, qui nos circumuenit, aer,
Quemq; inspirare hic mortales cogimur omnes
Motibus assiduis citrò iactatur, & vltrò,
Hinc morbi obrepunt passim de lege, furitq;
Trux Libitina breuis præciso stamine vitæ.

De affectibus cutaneis ex Fracastorio.

Ad eundem.

Stat cutis affectus animo percurrere nutu
Musarum, quæ me stimulis, vrgentq; premuntq;
Pulcher Apollo faue, qui delectaris vtraq;
Arte, praesesq; bonus Pater. * Absq; putredine bilis
In cutis enormi motu spatia ampla redundans
Excitat Erysipelas, verùm torrida dirum.
Ast aliis variè succis coeuntibus vnà
Inde trahit nomen: Nigroq; Epinyctida succo
Insita committit: Verùm putris herpeta sæuum,
Crassa autẽ (quod edat carnes) Hestiomenon affert

Phleg.

Phlegmatis admissura oritur serpigo liquentis
Cum cholera instabilis.*Phlegmone à sanguine creta est
E venis truso magnis in inania partis.
Hic pariter bili dominans miscetur vtrique,
Ac pituitæ albæ, diuersaq; nomina poscit,
Præterea gignit Dothientem, phima, phigethlum;
Ille quidem tenuis complexu bilis amaræ,
Hoc nigræ, & crassæ coitu coalescit, & extat,
Postremum generat sanguis cum phlegmate mixtus.
Putris & ardescens idem bubona reponit
Pestiferum, quòd si tenuis cruor extat, ichorue,
Pustula prorumpit. Verùm exanthemata multo
Ardescens æstu, & feruore rubentia prodit,
Pestiferæ quæ sæpe solent teemitria febris
Esse, incorrupti nonnunquam sanguinis æstum
Excipiunt citra febrem, aut cum simplice febre;
Hisce subest nomen modò, non substantia morbi.
At putris, & tenui morbillos bile remixtus
Procreat, vt coitu pituitæ sæpè rubentes
Variolas.*Verùm simplex œdemata profert
Phlegma; calore autem, aut vehementi frigore cretum
Ganglia, verrucas, thymos, acrocordona, thylos
Chærades, clauos generat, psidracia, ionthos
Phlictenasq; simul, sed leucen putre, nouamq;
Mentagram, nec non diros lichenas, achores,
Hinc Alopecia informis, pendetq; syphilis.
* At scyrrhos generat simplex aterrimus humor,
Atq; inflammatus cancros, psωramq; lepramq;
Putris, at exardescens, nec non putridus vnà
Morbum elephantis, & anthracem producit olentem.

De signis, quæ Marem vtero latentem significant.

Ad Excellentissimum Medicum, BENZONVM Virum insignem.

Vt tibi fœmellæ Marem secura gerentis
Signa notem, tradamq; probata indagine multa,
Pieridum fœlix soboles, Phæbiq; sacerdos,
Plura simul cogam, quæ conspirantia in vnum
Masculeum signant fœtum, sobolemq; virilem.
Si mulier roseo niteat speciosa colore;
Dextera si tumet, & venis repleta mamilla est;
Si residens humero dextro, dum surgit, inhæret.
Dextera pars vteri premitur si pondere multo;
Si ipsa gerens vtero valuit, bellèq; comedit;
Robore si vegeto viguit, nec marcuit, ætas
Interea floret, subrectas fœta papillas
Continet, & crassum lac, quod super æquore læui
Cogitur emulctum in sphæram, velut vnio pulcher;
Si dexter pulsus saliat, si parte mouetur
Dextra fœtus, & in dextro sit Matris ocello
Copia venarum maior. Coguntur in vnum
Lacte, & farina globuli facti, igne coquuntur,
Si sibi consistunt, marem portendere possunt.
Si mica parua salis nitidis apposta papillis
Tota nocte manet, nescitq; liquescere prorsus,
Mares præmonstrat, præsertim si extumet extra
Matrix, nec ventrem versùs prolabitur imum;
Si rubet, haud liuet veneto pallore papilla;
Si lac densescit, speculo iniectumq; nitenti
Ad radios solis post horam cogitur vnà
In guttam, vt referat pulcherrima lilia flore;
Vlcera si foueat fœtentia parte sinistra,
Concipiat tamen, hinc maris carpitur omen.
Effossis geminis scrobibus mandare memento
Vni frumenti granum, atq; alij hordea, fœtæ
Vrina madeant, tundantur singula terra.
Si frumenta priùs promittant germina, marem
Expecta. Pariterq; probatur mascula proles,
Si imponatur olens ignaræ, vteroq; gerenti
Arte Apium tacita, primoq; effuderit inter
Effandum ore virum, nec non & mascula verba.

Ventorum descriptio ex D. Thoma.

Comm. super Boetium de Consolatione Philosoph.

Flant Subsolanus, Vulturnus, & Eurus ab ortu
Atq; die medio Nothus, hæret & Affricus Austro,
Circius, occiduisq; Fauonius afflat ab oris,
Ast veniunt Aquilo, Boreas, & Chωrus ab Arcto:

Terremotuum genera. Ex Aristotele in Meteoris.

Τρωμωδης pauidus latè, sed concutit altè
Παλμωδης patulam molem telluris opacæ
Ast επικλιντης agit transuerso turbine terram.
Emergens verò Βρακτης perfringitur, atq;
Per rectos anglos supra subuertit, & infra.
Χασματιας lato compagem molis hiatu
Diuidit, & Ρηκτης scindit, rimasq; facessit.
Vna contentus scissura personat οσης
Sed citra motum reboat per compita Μηκτης.

Prognωsis de futura tempestate.

Tempore si pluuio celebrantur Festa Medardi, 8. Die Iunij.
Per triginta dies imbre madebit humus.
Hæc igitur fit cura frequens Messoribus vna,
Vt studio metant hordea sollicito.

Prognωsis ex Iride. Ex Aristotele.

Pro vario positu varias res indicat Iris.
Nam si à meridie, pluuias, ventosq; minatur,
At si surgat ab occasu rorabit, & ægrè
Impluet. Ex ortu verò clementia Cœli
Accipitur, lætoq; oppletur lumine mundus.

Dierum quorundam periphrasis, in quibus pharmaco, aut sanguinis missione vti nefas est.

Sanguinis exhaustum suprema fluentis Aprilis,
Luna Decembris item mox coitura vetat.
Augustiq; dies lunæ prior vrget, & æquè
Phlebotomi impatiens Hippocreæq; manus.
His caueas quicquam dictis patrare diebus,
Quandoquidem lethi plura pericla ferunt.

Quòd Tertiana intermittens sex de caussis Perniciosa efficitur. Ex Mercato.

Noxia fit sena ratione Triaria febris,
Primùm si partem eximiam petit obuia bilis.
Tum si eadem tenuissima ichoribus acta feratur
Prorsus ad extrema, actutum exsoluantur vt ægri;
Nec minus exitiosa viget, si febris alumna
Sit praui succi, qualis, vel prassina, siue
Glastea, siue vitellorum, aut æruginis instar;
Huc facit vbertas crudi, tenuisq; liquoris,
Quo calidum innatum premiturq; subitq; laborem;
Huc symptoma itidem spectat lethale, quod instat;
Postremùm exitialis ichor virtute veneni
Imbutus fatum miseris mortalibus affert.

Ossium Articulorum Paraphrasis.

Ad Excellentissimum Virum D. FRANC. BERTOLDVM.

Os rigida, & sicca est pars omni ex parte peræquè
Consimilis, crassi seminis & soboles.
Corporeæ fulchrum moli, & stabilimina præstat,
Motibus, atq; animi subiacet imperio.
Articulus nectit, vel symphisis ossa viciffim,
Hæc stabilis semper, mobilis ille micat.
Articuli porrò nobis duo membra resultant,
Nempe synarthrosis mobilis exiguè;
Atq; Dyarthrosis, quando manifestiùs extat
Motus, vt in sensus incidat egregiè.
Atq; Diarthrosis species est Enarthrosis,
Atq; Arthrodia, queis Gynglimon apto simul.
Totq; Synarthrosis species de mente Galeni
Extant, Sutura gomphosis, Harmonia.
Sed reclamat Auicennas, & iure, quòd illas
Symphisis amplexu copulet vnanimi.
Ecquis enim cranij fanaticus ossa moueri
Dicat futura iuncta simul solida?
Quisue genæ exiguo ducat connexa cieri
Motu ossa, obstrictè quæ ligat Harmonia?
Denique quisnam vsquam dentes, quos gomphosis arctat,
Acciri vidit motibus exiguis?
Symphisis est duplex vna immediata videtur
Cum absq; intermedio iungitur, atq; coit.
Altera sed mediata, vbi per medium coalescit
Cartilago, caro, neruulus esse potest.
Ilia dant tria, dat sternus septena viciffim
Per Synchondrosin oscula iuncta sibi
Perq; synemosim sacri ossis vertebra adhæret
Per syssarcosin temporis osq; coit.

In obitu GREGORII MALVOLTI I. V. D. eximij Elegus.

Atratos cur cerno viros, largoq; madentes
Imbre genas, Vrbemq; graui mœrore sepultam?
Scilicet an Patria cessit Patronus amœna
Stellantis Cœli superas euectus in Arces
Egregius, iustusq; senex, quem Patria iactat
Rite Patrem, multoq; Virum veneratur honore?
Tantum ergo libitina nefas mandare perausa est?
Proh infandus dolor, & Populi iactura relicti
Perdita, quam nunquam ventura resarciat ætas.
Sed quoniam nil flere iuuat, gemitusq; ciere,
Pallentes potiùs violas diffundite circum
Æterno cineri, & celebri persoluite iusta
Carmine Relliquijs, & mecum dicite laudes.
Ille genus clarum meriti benè compos auiti
Rexit, & erexit Patriam, litesq; dolosq;
Adriaca innexos à gente acerrimus vnus
Fregit, & optatos cecinit victo Hoste triumphos.
Relligione nitens muniuit pectora Marte
Impauido, nutuq; hostes tremefecit iniquos;
Hic coluit Musas, illum coluere vicissim
Musæ, & Apollinea cinxerunt tempora lauro,
Astrææq; super miro flagrauit amore,
Optatumq; tulit Dominæ dilectus amicæ.
Deniq; (quæ supera manant ex Arce Deorum
Imperijs) geminas aluit sub pectore fixas
Iustitiæ, & pietatis opes, quæ rite peracto
Munere vitali traducunt tramite recto
Ad caput, vnde fluit rerum rectissimus ordo,
His ducibus ferri ad Superos Gregorius Axes
Obtinuit, numerumq; beatum sedibus auxit,
I decus, i columen Patriæ; Patronus in Astris
Nunc, velut in terris, caussas defende tuorum.

De Virtute.

Pindarus Heroum sociam, matremq; vocauit
Virtutem sine qua nescit consistere rectum,
Nescit nobilitas, aut laus antiqua Atauorum.
Quæ duplex cum sit, moris videlicet, atque
Mentis, & illa bonos faciat nos, ista disertos
Vtramque obstrictis decet amplexarier vlnis,
Vt nobis liceat nobilitate frui.

De Homine.

Vt primùm exiguum mundum speculatus, & vltra
Mentem, aciemque diu fixit Zoroaster in huius
Structura, o audentis opus mirabile dixit
Naturæ, o facinus magnum, & laudabile semper,
In quo non secius diuini industria lucet
Artificis, quàm alio mundo splendescit in amplo.

De eodem.

Quis quis in humanos casus direxerit æquam
Mentem, & consilium, vt sapienter Plinius olim,
Ore exclamabit: Nihil infelicius ipso
Est homine in terris, qui vt primùm in luminis oras
Appulit, ærumnæ, & miserandi prouidus æui
Vagit, & ingentes ducit de pectore questus.

Ad Leonardvm Marinonvm Medicum Bergomensem.

Artis Appollineæ cultor celeberrime magnum
Musarum iubar, & præsentis gloria sæcli
Viue, valeq; diu super omnia chare sodalis:
Iam mihi tarda dies nituit, qua numine fausto
Ire licet tandem, patriosq; teuisere fines,
Te verò inuitus multis experte periclis
Præsidiumq; decusq; meum Leonarde relinquo,
Attamen haud moritura tuæ virtutis imago
Perpetuò, meritumq; animo versabitur alto.

In abitu Nyllæ Viro nuptæ Adonidis querimonia.

Carminibus celebrant alij lætis Hymenæos,
Iunonem, Bromiumq; vocant, Veneremq; salacem;
Ast ego discessum Nyllæ, tædasq; iugales
Scribere flebilibus paro cantaturus auenis.
Terpsichore, quæ sola potes mihi carmina mœsta
Inspirare, precor, nostros ne despice luctus,
Non etenim te caussa latet sæuissima nostri
Angoris, thalamiq; inuisi, abitusq; nefasti.
Virginei lux magna chori, ceu sydera Cœli
Sol inter, radiabat quondam Nylla pudicum
docta mouere latus, dum luderet inter honestas
Nymphas, nunc abijt splendor Læbactidis oræ
Præfulgens, viduusq; remansit Pagulus omnis
Vos igitur Fauni mœrentes fundite fletus
Fundite Plauicolæ Nymphæ, rigidiq; Maethis.
Iam lepor, & venus, & ludi celeberrima nostri
Gloria decessit, non regressuraq; virtus.
Quid thyasis celebrare choros, quid deinde iuuabit?
Quid globus, & choreæ, iactataq; Pila vicissim
Si deest forma chori, quæ totum comit, & ornat?
Vos igitur Fauni mœrentes fundite fletus,
Fundite Plauicolæ Nymphæ, rigidiq; Maethis.
Denique quæ nostris posthac miserata labores
Ibit subsidio curis, lachrymasue Puella
Absterget strophio Suaui, manibusq; tenellis?
Tu mea Nylla salus, tu sola leuamen honestum
Semper eras verbis, obtutu, atq; ore decenti.
Proh dolor infandus nulla reparabilis arte.
Ergo reijciam cultus, & pannis obsitus atris
Auia lucorum quærens super omnia flebo,
Donec vel redeas, consumptaue corpora tabo
Hospitio excludant animam, tristemq; fauillam.

AD BERNARDVM COLLE Medicum celeberrimum

Gymnade feruet opus, feriis torpescit, & alget,
  Vrgeat ergo vigil otia lenta labos.
Quidquid docta sinu condit Polyhymnia pando
  Promis, & omnigenas prodigis Artis opes.
O fœlix Bernarde, Pater cui flauus Apollo
  Pieridumq; cohors obsequiosa fauet:
Iamq; vnus polyglossus habes, polyhistor & idem,
  Quod noua quodq; vetus continet Historia.
Si colis actiuus medicæ gymnasmata partis
  Doctam passa manum vix mala stare queunt.
Hincq; salutiferum vatem per compita passim,
  Et Phœbi sobolem grata iuuenta canit
Filia Thaumantis miro gratatur honore,
  Teq; palam iactat Isidis esse genus,
Quidni. Dulce pathos cum te super æthera tollat,
  Dispariliq; locum conditione paret.
Ipse ego venturæ libans præsagia Sortis
  Nempè pæanisso lætus, & apto chelyn.

De futura tempestate.

Tempore si pluuio celebrantur Festa Medardi, *viij. die Iunij.*
  Per triginta dies imbre madebit humus.
Hæc igitur sit cura frequens Messoribus vna,
  Vt studio metant hordea sollicito.

MAGNO GLORIA VIRO, bellicisq; Rebus Clarissimo IOANNI BAPTISTÆ GRIMANO Supremo Naualis Classis Præfecto

Acrostichis.

Plato ad Dionysium. Naturę quidem lege sapientia, potentiaq; excellens in idem tendunt, semperq; ista Duo se inuicē affectant, prosequūtur, cōgrediūtur.

Imperitat Bona mens sapiens (deitatis imaGo)
Officiis Animata suis, & Regna tuetuR
Auspicio Properans igitur præsagia verI
Nuncia Thelxiope tristem spoliata figuraM
Numinis Instinctu referas: Te principe CretA
Et ditio STabunt. Cedet gens improba crimeN
Seriùs Agnoscens merito subiecta triumphO.

FRANCISCO ERIZO Venetiarum Principi Serenissimo Longeuitatem auspicatur.

Acrostichis.

Fœlices Populi tanto sub Principe, quippE — Prudentiam
Regnat Apollo Pater: Veteris te sæcula propteR — Sapientiam
Aurea saturni redeunt, & prouida priscI — Copiam
Norma magisterii surgit, quæ viuida postbaC — Aequitatem
Constabit, donec tumidus fluet Adria PontO. — Religionē
Iustitiæ, pacisque memor vestigia DauiD — Pietatem
Sacra sequens Populos recreas, & diuite CultV — Charitatem
Concilias Superis animos absentibus istinC — Sequitur
Omnia sanciti commendans fœdera pactI. — Vita ęterna.

SVMMO GLORIA VIRO, bellicisq; rebus Eminētissimo Naualis Classis Venetæ Præfecto Senatori, Equitique amplissimo & optimè merito

Ακρωστιχις.

Iacet diua suum meritò Ierosolyma DauiD
Annibalem Cartago potens armisque, VirisquE
Cæseris eulogium Roma, aut Scipionis, & instaR
Omnium Alexandrum Macedonia Marte minacI
Bellatrix sæua, Adriaci modò diuite CultV
Omnibus anteferunt Riuam, præclaraque gestA.

AD BENEDICTVM LAVZERVM

Acrostichis.

Buccina Pieridum celebris fusura liquens meL
Egressa & Patriæ fines, & limina IussV
Numinis ecce canit: Gratatur amica IuuentuS
Egregijs imbuta modis, Populique susurruS
Ducitur in laudem solidæ virtutis, & almI
Ingenii, doctumque caput per compita iactaT
Certatim: Iam quisque studet sua soluere votA
Turgida, promeritum, ad sydera tolleq; nomeN,
Vmbrifera Pubes contexit stemmata quercV
Signatura Caput Sapientum nomine RegiS.

Ad Reu. Presbyterum ANDREAM CLAVENAM,

Acrostichis.

Alter ab Aonio Phœbus colle appulit istuC
Nectar ab ore sacro fundens, & Cecropium meL:
Dona gerat properè latia, atque Hetrusca PuellA
Romano quæcumque cupit ditescere cantV,
Extorres vocat ille Deas ad Anaxia TempE,
Argutaque beat placitum testudine nomeN
Secretos referans aditus ad amœna viretA.

Admodum Reu. IOSEPH MELSIO.

Acrostichis.

Inuitam ad pensum nostram tua Musa CamænaM
Omnino pepulit numeris, desiste proindE
Si strepat, irridere, tuumve citare acidum feL,
Egregios valido perlegi Numine versuS
Phœbi perflatos, demisso lumine SensI
Vberiùs dictas laudes, quæ præmia cultV
Suspiciam assiduo grates habiturus in annoS.

Ad insignem, tum genere, tum doctrina Medicum D. IOANNEM DOM. MARESIVM.

Ante tuum aduentum Venetam sæuire per Vrbem
Sæpe videbatur trux libitina mihi;
Cur modò mutatis vicibus bona regnat Hygæa,
Atq; Charon lembis ocia ducit iners?
Vlius accessit meritis Maresius amplis
Doctrina mirus, mirus & ingenio.
Scilicet excellit sophia, pariterque Mathesi,
Queis iungit miris experimenta modis.
Quid mirum, si tuta salus, siquidem alter Apollo
Mensura, numero, pondere tractat opus.

AD GEORGIVM MORALEM Medicum Venetum moribus ingenuis, & doctrina celeberrimū.

Vt pensatur amor vicibus munitus amoris,
Mutuo honoris honor sic viget officio.
Tu quondam e suggestu habuisti verba Georgi
Prorsus honestatis plena, decoris item.
Nunc mea Mnemosyne meritis excita rependit
Antipelargiam, dum tua gesta colit.
Sed quis re satis extollat, nisi Vatis Achæi
Musa Machaonijs Artibus eximium.
Quis te fatidicum Vatem non iudicet, Arte
Qui tam solerti cuncta futura vides.
Prædicisq; palam (veluti sacra Numina casus
Præmonstrare solent) cuncta stupente globo?
Non igitur mirum est, si te ratione potentem,
Atq; vsu manuum nobilis ordo colit.
Et tua consilia exoptat, qui febribus ardet,
Quot quot & ægrotos triste cubile tenet.
Ipse aueo tibi Crotonis soteria, nec non
Nestoris auspicio fata secunda senis.

In oleres, qui plurimum habent de folijs, minimùm de radice, vt de Galeno dixit Auicennas lib. ix. De Animalium Natura cap. vi. in calce. Ex Ioanne Huarte.

Quis quis ades, perpeude animo quæcunq; libenti
Ante aciem mentis nunc paradoxa paro.
Ingenio longè præstat, sermone diserto
Promere conceptus nescius ipse Scio.
Exemplo tibi sit Thomas diuinus Aquinas,
Qui Bouis instarerat Mutus, & Arte solens.
Hippocrates pariter, cui nunquam copia fandi
Arrisit, parcus, pauciloquusq; fuit.
Quin sapiens Socrates collatus inertibus Arcis
Ipse fuit, quæ intus optima quæq; tenent.
An sileam Diuum Paulum, sapientia cuius
Grandis erat, fandi copia nulla fuit? — In Epist. D. P. inquit, nā etsi sermone imperitus sum, non tamen scientia.
Hoc vetus eulogiū est: vbi plurima verba redūdāt,
Mentis pauperies quippe frequenter inest.
Falleris ergo pecus vulgus, dnm diuite cultu
Verbosos sequeris, pauciloquosq; fugis.
Zimara quæsiuit scitè Problemate quodam
Cur sapientis erat paucula verba loqui? — Probl. x. Cur Arist. in reb. difficillimis mira vtitur breuitate?
Respondit logomachiam esse erroribus aptam,
Pruden-

Prudentes ſcitis verba onerare ſtrophis.
Nunc igitur protſus valeant teretiſmata ſantes
Inſtar Agyrtarum, qui miſeros capiunt.

Illuſtriſſimo, atq; Reuerendiſſimo ALBERTO BADVARIO Cremens. Antiſtiti Sapientiſſimo.

Ergo decus, columenq; meum lux craſtina tantis
Votis petitum ſubtrahet?
I Venetæ lux magna Togæ, & venerabile Numen,
Fatis ſecundis vtere.
Augurio tibi propitios, facileſq; Viales
More, ac amore deprecor.
Interea Panacea tibi hæc Soteria mittit
Obliuionis neſcia.
Dirum quodq; pathos fugias memor Epitzeti.
Nempe Abſtine, inquam, & ſuſtine.
Seruus enim Domini ira non eſt dignus, at idem
Irriſione, aut gratia.
Fercula mixta caue contentus ſimplice menſa,
Fructus remittens dantibus.
Somnos quære diu, ſolacia quære fideli
Achate cautus, conditus.
Inſidias tibi mœſta Venus, tibi bella parabit
Iniuriarum haud immemor.
Saturnuſq; minax ludibria multa reponet,
Quibus reſiſtes acriter.
Quòd ſi te inſidijs fractum videaſq; probeſq;
Opem ferat Volupia.
Interea vim atræ-bilis ioſacchare mixto
Sennæ didrachmis exiges.
(Vix etenim effugies Saturni crimina triſtis
Stipatus infauſto æthere.)
Cardiacos hauſtus igitur, quos Iuppiter ipſe
Præbebit, audens ebibe.
Ille tibi vinum medicatum frugibus aptis
Parabit, & Citragine.
Hæc Hæc vna tibi inſtar erit Citrago Nepentes
Craſi, & odore accommoda.

Ad perquam Reuerendum FRANCISCVM GVERRINVM Cenetæ Protomyſten.

Vexat incumbens Aquilo ſuperbas
Populos, Syluæq; decus virentis
Laurum, & exæquat penitus reuulſa
Robora terræ
Sæpe ſublimes Iouis ira turres
Tangit, & celſas iaculatur Arces
Myrthus intacto, ac humiles Myricæ
Vertice creſcunt.
Subdita extollit Deus, & ſuperba
Flectit; Auſi immane nefas Gigantes
Scandere in Cœlum cecidere iuſto
Fulmine tacti
Scilicet cautè metuis Sacerdos
Altiùs ferri, Medicum ſecutus,
Ac iter tutum, docuit quod omneis
Viuida virtus.
Quos tibi blandè meritos honores
Offerunt Muſæ; renuis benigna
Mente ſubiectus, ſapienter idem
Pectora tundens.
Quo magis ſe ſe veneranda virtus
Subiicit, fertur ſuper aſtra: duplex
Proinde Guerrini bonitas perenne
Creſcet in æuum.

AD BENEDICTVM LAVZERVM Seminarij Cenetenſis Rectorem ſpectatiſſimæ doctrinæ Virum.

Si bonus vir me celebrat canoris
Verſibus, lætor, pinituſq; dignos
Laudibus niſus paro, deſpuoq;
Vulgus iniquum
Carmini ſubſtat velut empyreuma,
Quod mihi pectus calefecit, atq;
Egit ad partum Sophiæ, tuæquè
Laudis honorem
Immerens mœret, dolitatq; tolli
Conſcius, forſan metuens doloſo
Ore perſtringi, mala mens honeſtum
Omne refellit
Nempe Lauzeri mihi pendis inſtar
Omnium, quidquid reputas fauente
Nuncio linguæ mihi profuturum,
Capto libenter.

Ad eundem.

Cui pathos Heroum fauet, euentura profunda
Hic mente longè proſpicit.
Deſine proin demirari ſi prouidus Auſpex
Veri tuliſti ſemina.
Optata longè fruimur nunc ſede Iuuentæ
Rudis beantes indolem.
Hincq; labos procul omnis abeſt, exculta paleſtra
Profert quietem gymnade.
Quid plura? Aſſiduū, propriumq; opus arte peractū
Eſt cuiq; delectatio
His veluti penſare laboribus Enthuſiaſmum
Arriſit, omenq; amplius
Tu autem perge decus Cenetæ, fœlicibus auſis
Multos in annos vtere
Meq; ortum quarta luna meliora petentem
Blando fauore prouehe.

DE DIVA FVSCA

Ad Reuerendiſſimum Parochum D. Fuſcæ D. HIERONYMVM MELCHIORVM.

Dum paludoſæ recolo Rauennæ
Stagna, & antiquum genus, & Puellæ
Candidum Fuſcæ decus, & cruenta
Funera cerno.
Fuſca ter quinos agitabat annos,
Cum theanthropi ſtudioſa Chriſti
Rore ſacrato madefacta crines
Spreuit Idola.

Sirius

Sirius Diras Pater imprecatus
Effera bacchans rabie Puellam
Distrahi quam mox iubet,& profundo
Carcere claudi.
Scilicèt sperat fore per timorem,
Vt reformatos verecunda cultus
Damnet,& læsi ad veterem recurrat
Numinis aram.
At minis frustra temerare mores
Conditos tentans,socias cohortes
Virginum mittit,iubet & sagaci
Fallere techna.
Fusca promissam recolens corollam,
Ridet hortatus,stabilisq; vitæ
Ipsa susceptæ genus,& recepta
Dogmata profert.
Hinc Pater curis agitatus atris
Speq; delusus machinatur ense
Funus,at Mater facinus perosa
Fata retardat.
Gesta detestans mala mens Tyranni
Virginem vinclis iterum remitti,
Curat,& cædi teneros Puellæ
Fuste lacertos.
Interim suadet,repetat priorem
Cultum,& inceptum propero refellat
Munus aggressu,nisi Quintiani
Negligit iras.
Fortis afflatu Superûm Puella
Nescit abducit similisq; cauti
Triste Syrenum teretisma clausa
Despuit aure,
At venenatis truculentus iris
Præses eludi impatiens ab Vrbe
Mandat abreptam procul indecoro
Funere mergi.
Virgo sustollens oculos ad astra
Orat,& iam-iam videt apparatam
Martyri sedem, subit & libenter
Crimina mortis.
Diua ter fœlix numero Dearum
Addita humanos miserare casus
Et sacro Mystæ Pilij precare
Nestoris annos.
Ille panchæo veneratur aras
Thure solemnes,numeroq; laudes
Dicit arguto celebres,& actæ
Præmia vite.
Ille mortali studio abdicatus
Mente diuinum sapit, ac inanes
Ambitus longè fugitat futuri
Prouidus æui.

Ad D. Rochum.

Vlcera Rochs ouans nobis immania monstrat,
Atq; animos porrò territat ille pios.
Læto nunc fruitur cœlo lætissimus idem
Et scabram nobis monstrat ad astra viam.
Mortales lugete pij,sudoribus ægris
Quæruntur tandem præmia quæq; suis.

Ad D. Rochum apud Cenetenses.

Qui colis vernos apices Acedi
Roche contagis domitor nocentis
Thura fundentes,lachrymasq; blando
Respice vultu
Pelle Dirarum,lemurumq; virus,
Et venenatas Erebi Mephites
Sentiat nudus Garamas,vel vbi
Incola Nili.
Ecce florentes cecidere turmæ,
Atq; turritæ viduantur Vrbes
Ciuibus totis; penitusq; flaccet
Itala virtus
Perditum labes satis iuit atra,
Et tenebrosum pepulit sub orcum
Pubis intonsæ satis, & dolosa
Corda piauit.
Tu potes summi precibus Toparchæ
Vertere irarum stimulos refusis,
Atq; deuotis reparare pacem
Ciuibus aptam
Vate supremum monitore fatum
Niniue elusit Superis dicata,
Sensit orantem Deus,& misertus
Flagra repressit.
Te lui rerum Sator obsoletæ
Ipse præfecit,statuitque summa
Iura lædendi,mala qui fugasti
Tabida primus.
Ergo sis præsto facilis precanti
Roche Diuorum decus,& Tonantis
Cura,contagem Populis minantem
Dira coercens.

De Salutatione Angelica

AD BEATISSIMAM VIRGINEM MARIAM.

En die Summo radiantis Aula
Panditur Cœli imperio Tonantis,
Et repentino pauidi tumultu
Voce steterunt
Angeli,& plectrum posuere,& hymnos,
Tum Sator rerum Deus, & futuri
Prouidus mandat Gabrieli, ab alto
Deuolet Axe,
Et lares alis properet citatis
MARIÆ ad Sacros,& AVE dicenti
Virgini dicat,docet & secreta
Gaudia prorsus
Nuncius summi volitat per auras
Regis,& diuæ penetrat domorum
Virginis claustrum,soliumq; totum
Lumine complet.
Illa confestim tremit insolenti
Territa,& tanta exanimata luce,
Nec pudens castos oculos mouere,
Ora nec audet.
Fit mora, & Sanctus Gabriel vicissim
Constitit tollens acies ad astra,

At ſolo pulchros pudibunda Virgo
Figit ocellos.
Denique abrumpit poſito timore
Aliger, nec non trepidam Puellam
Voce compellat ſupera repellens
Pectore curas:
GRATIA PLENA, inquit, AVE PVELLA
Ecce pulchrum concipies Puellum,
Qui reget terras, volucremq; olympum
Voce mouebit.
Illa turbatur magis, atq; voluit
Mente ſermonem Gabrielis, exin
Quærit, vt poſſit fieri Puellam
Edere partus.
At Dei miſſus Gabriel ſecreta
Virgini pandit: Bonitate ſancti-
Spiritus dixit fieri mouentis
Omnia nutu.
Virgo tunc flexis oculis quieſcit,
Et voluntatem probat, & lætetur,
Se minùs tanti famulam Tonantis
Munere dignam.
Interim carpit ſuperas ad auras
Aliger prudens iter, & relinquit
Virginis ſedem, nebulaſq; ſacris
Verberat alis.
Cœlites ſpectant properantem olympo
Angelum, ſpectant miſeros ab alto
Axe mortales, patet vt volanti
Ianua Cœli.
At preces fundit Veneranda Virgo
Numini ſancto, ſimul ac honore
Geſtit accepto, ſatagitq; promptas
Reddere grates.

In Natiuitatem DOMINI IESV CHRISTI.

Naſcitur humani generis pulcherrimus Author
Virgine ab humana, medio dum nigra potitur
Nox cœlo, medioq; rigor bacchatur in anno.
Interit antiquus ſerpens, innexaq; culpa,
Vitaq; donatur melior mortalibus ægris.
O veneranda Parens certi haud incerta Parentis,
Per te tot nobis veniunt cœleſtia dona,
Fœlices nimium vitalem carpimus auram
Virgineo pariente ſinu, Primiq; Parentis
Perfruimur regnis æterna in pace repoſti.

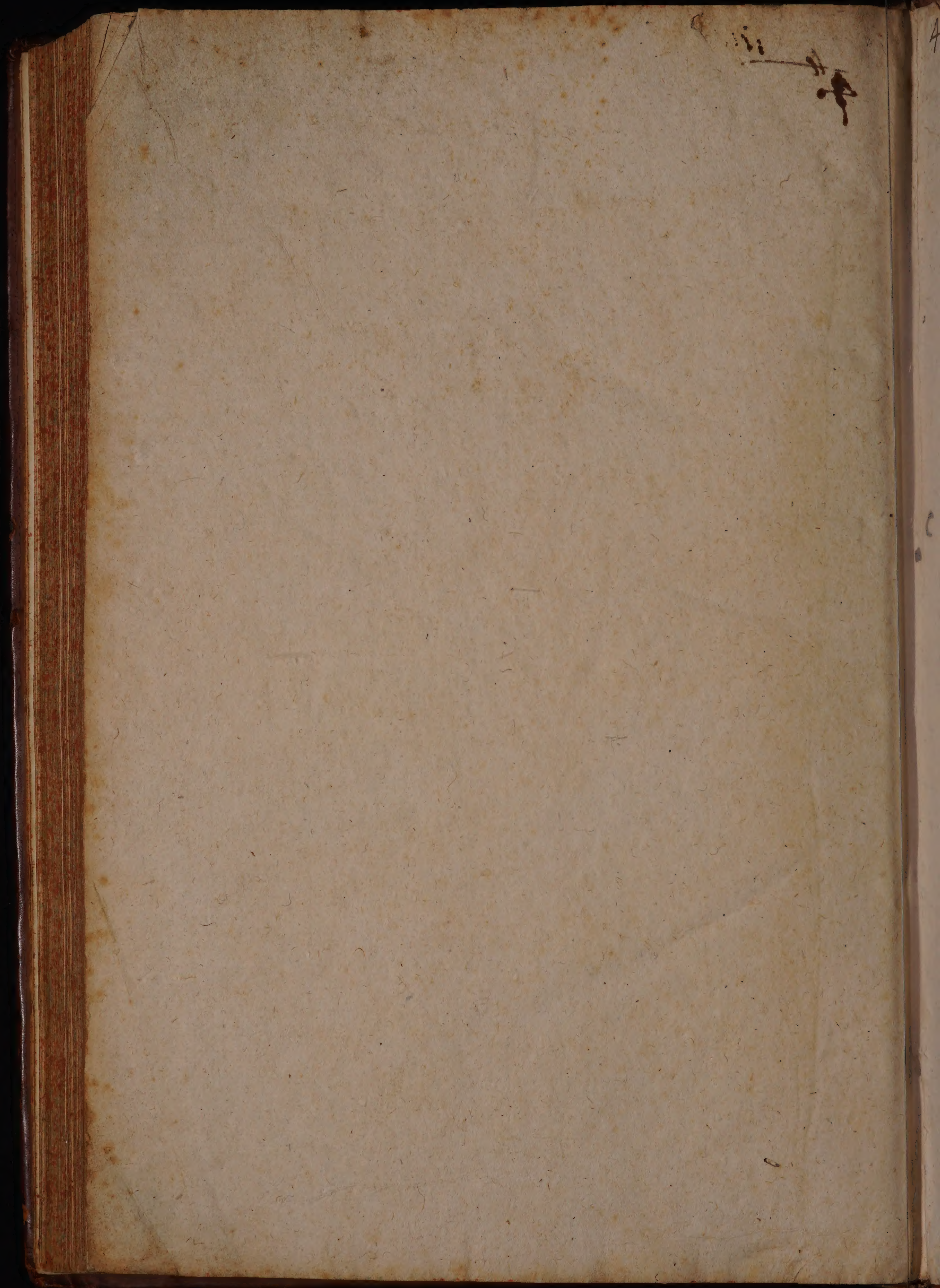
In Aſſumptione B. MARIÆ VIRGINIS.

Aligerum comitante globo petit alme coruſcum
Virgo Polum, & fuſa ſydera luce micant
Spectat ab æthereo ſolio regnator Olympi
Aſcenſum, ſpectat cœlica tota cohors.
Mortales gaudete pij gaudete frequentes
Iuit ad orandum Virgo beata Deum.

AD BEATISSIMAM VIRGINEM Peroratio.

Salue Hominum, Diuumq; potens Regina, Supremi
Regis & alma Parens, noſtræq; ſalutis origo
Fons pietatis, & auxilium fugientibus vnum,
Ecce tuos nunc ante pedes proſtratus, & imo
Corde trahens gemitus ſcelerũ memor ipſe meorũ
Pacem imploro tuam, pietatem, præſidiumq;
Tu miſerere mei, Virgo, miſerere precantis,
Et veniam concede mihi, qui pectora tundo,
Quem tædet peccaſſe Deo, peccaſſe Propinquis.
Eia auerte iras, Mater, Natiq; Patriſq;
Me tua conciliet Triadi clementia Vatem.
Temporibus properant cani, iam fata propinquãt,
Vndiq; venturæ circunſtat Mortis imago:
Tu ſuccurre, manum fautricem porrige lapſo.
Erige, & electos inter me ad ſydera tolle,
Pace vbi perpetua fas eſt gaudere, Triunum
Atq; videre Deum, per quem mens ipſa beata eſt.

FINIS.

4#

m

c. c. 1946.

trou de vers du début de la pagination à p. 22.

